

GERVASII

MONACHI DOROBORNENSIS

SIVE

Cantuarienſis,

- Tractatus de combuſtione & reparatione *Dorobornenſis* Eccleſiæ.
- Imaginationes de diſcordiis inter Monachos *Cantuarienſes* & Archiepiſcopum *Baldewinum*.
- CHRONICA de tempore Regum *Angliæ*, *Stephani*, *Hen.II.* & *Ricardi I.*
- Vitæ *Dorobornenſium* Archiepiſcoporum.

Cui acceſſerunt

Vitæ Eboracenſium Archiepiſcoporum.

PER

THOMAM STUBBES DOMINICANUM.

Nunc primum edita ex MSS. codicibus fideliter collatis.

CHRONICA GERVASII

Pars prima.

Incipit tractatus, de combustione & reparatione Cantuariensis Ecclesiæ.

Anno gratiæ verbi Dei M. C. lxxiiij. justo fet occulto Dei judicio combusta est ecclesia Christi *Cantuariæ*, chorus scilicet ille gloriosus industria & sollicitudine *Conradi* prioris magnifice consummatus, anno dedicationis suæ xliv. Modus autem combustionis & reparationis hic erat. Anno igitur gratiæ verbi Dei M. C. lxxiiij. non. Septembris, hora quasi nona, austro fere ultra humanam æstimationem furente, accensus est ignis ante portam ecclesiæ extra muros atrii, quo tres domunculæ semiustæ sunt. Quo cum cives concurrerent & prædictum incendium dissiparent, carbones & scintillæ vento rapidissimo in altum delatæ super ecclesiam depositæ sunt, & vi furentis venti per juncturas plumbi intrusæ, in tabulis ligneis semiputridis resederunt. Sicque paulatim calore crescente, asseres putridi accenduntur. Deinde tigni grossiores cum ligaturis suis nemine vidente vel curam agente succenduntur. Cœlum inferius egregie depictum, superius vero tabulæ plumbeæ ignem interius accensum celaverunt. Diripiuntur interim domunculæ tres unde furor iste ascenderat, & jam tumultu populi sedato, ad sua quique redierunt. Sola Christi ecclesia nemine adhuc sciente quasi intestino premebatur incendio. Tignis etenim & tignorum ligaturis ardentibus, flammaque usque in summa tecti fastigia elata, tabulæ plumbeæ tanto calori ulterius resistere non valentes, paulatim liquescere cœperunt. Ventus igitur furens aditu liberiori reperto, flammas interiores in immensum furere coegit. Et ecce, subito flammis paulisper apparentibus, clamatum est à plerisq; in atrio ecclesiæ, Væ væ, ecclesia ardet. Accurrunt plurimi laici cum monachis, aquas hauriunt, secures vibrant, gradus ascendunt, ecclesiæ Christi jam jamque perituræ succurrere cupientes. Pervenerunt igitur ad sarta tecta, & ecce teter fumus & atrox flamma repleverant omnia. Desperati igitur qui concurrerant, suæ saluti providentes redierunt. Et ecce juncturis tignorum & pessulorum igne dissolutis, ligna semiusta in chorum deorsum super monachorum sedilia corruerunt. Sedilia igitur multa lignorum mole compacta succenduntur, & sic undique mala multiplicata sunt. Erat in hoc incendio mirabile, immo miserabile videre spectaculum. Chorus namque ille gloriosus igne consumptus, se pejus consumebat. Flammæ enim ex tanta lignorum congerie multiplicatæ usque in cubitos quindecim in altum porrectæ parietes & maxime columpnas ecclesiæ cremaverunt. Accurrunt plurimi ad ornamenta ecclesiæ, pallia & cortinas deiciunt, alii ut rapiant, alia ut eripiant. Scrinia reliquiarum de sublimi trabe deorsum in pavimentum dejecta confracta sunt & reliquiæ dispersæ. Veruntamen ne ab igne consumerentur, à fratribus collectæ & repositæ sunt. Fuerunt autem quidam iniqua & diabolica cupiditate succensi, qui res ecclesiæ igni quidem subtraxerunt, set absportare non timuerunt. Hoc itaque modo domus Dei hactenus ut paradisus delitiarum delectabilis, jam tunc in incendii cinere jacebat despicabilis, & quasi in solitudinem redacta, tempestatum aeriarum patebat injuriis. Mirantur populi tantam Dei patientiam, & præ dolore & angustia quodammodo furentes, capillos trahunt, cervicibus & palmis parietes & pavimentum ecclesiæ tundunt, enormia quædam maledicta in Dominum & sanctos ejus, patronum scilicet ecclesiæ jaculantur. Fuerunt eciam tam laici quam monachi qui se mallent morte carnis decedere, quam sic ecclesiam Dei miserabiliter deperire. Non enim solummodo chorus hoc incendio consumptus est, verum eciam domus infirmorum cum capella sanctæ *Mariæ* & aliis quibusdam curiæ officinis. Ornamenta quoque ecclesiæ quamplurima & bona in cinerem redacta sunt. Quis putas dolor corda filiorum ecclesiæ in tanta tribulatione contrivit? Non puto ærumpnas *Cantuariæ* minus esse flebiles quam olim *Jerosolimæ* sub fletu & planctu *Jeremiæ*. Non puto aliquem posse dolores & angustias filiorum ecclesiæ quantæ fuerint mente concipere, nedum verbis edicere, vel scriptis edocere. Verum ut miserias suas aliquantula consolatione relevarent, in aula ecclesiæ altare & stationem sibi qualemcunq; composuerunt, ubi horas diurnas & nocturnas ejularent pocius quam cantarent. Quoniam vero patroni ecclesiæ sanctus videlicet *Dunstanus* & sanctus *Elfegus* in solitudine illa remanserant, ne pluviarum & tempestatum vel ad modicum paterent injuriis, cum dolore & angustia incredibili flentes & lugentes tumbas Sanctorum aperuerunt, & ipsos cum sarcofagis suis de choro extraxerunt, cum summa tamen difficultate & labore, acsi Sancti reniterentur: posuerunt itaque illos in navi ad altare sanctæ crucis quam decentius potuerunt. Sic ergo filii *Israel* occulto quidem set justo Dei judicio de terra promissionis, immo de paradiso delitiarum ejecti, ut esset sicut populus sic sacerdos, & ut lapides Sanctuarii in angulis platearum sternerentur, per quinquennium in aula ecclesiæ muro parvulo à populo segregati in lacrimis & luctu permanserunt. Quærunt interim fratres consilium quomodo vel qua ratione ecclesia combusta posset reparari, set non inveniunt. Columpnæ enim ecclesiæ quæ vulgo pilarii dicuntur nimio ignis fervore debilitatæ frustratim decidentes & vix consistere valentes, omnibus eciam sapientioribus consilium verum & utile subtraxerunt. Convocati sunt igitur artifices *Franci* & *Angli*: sed & ipsi in dando consilio dissenserunt. Alii namque prædictas columpnas sine dampno operis superioris reparare promiserunt. Sed horum rationibus alii contradicentes, totam ecclesiam diruere oportere dixerunt, si quidem monachi securi vellent existere. Quod verbum etsi verum fuerit, eos tamen dolore cruciavit. Nec mirum. Non enim sperare potuerunt monachi opus tam magnum temporibus suis aliquo humano ingenio posse consummari. Advenerat autem inter alios artifices quidam *Senonensis Willielmus* nomine, vir admodum

modum ſtrenuus, in ligno & lapide artifex ſubtiliſſimus. Hunc cæteris omiſſis propter vivacitatem ingenii & bonam famam in opus ſuſceperunt. Huic & providentiæ Dei opus perficiendum commiſſum eſt. Hic cum monachis per plurimos degens dies, muri aduſti ſuperiora & inferiora, interiora & exteriora ſollicite conſpiciens, quid eſſet facturus aliquandiu conticuit, ne eos puſillanimes effectos acrius trucidaret. Nec tamen ea quæ operi erant neceſſaria ſeu per ſe ſeu per alios præparare ceſſavit. Cum autem monachos aliquantulum conſolatos videret, confeſſus eſt pilarios igne læſos & omnia ſuperpoſita oportere dirui, ſi opus tutum & incomparabile monachi vellent habere. Conſenſerunt tandem ratione convicti, opus quod promiſerat & maxime ſecuritatem habere cupientes. Chorum itaque combuſtum diruere conſenſerunt patienter etſi non libenter. In adquirendis igitur lapidibus tranſmarinis opera data eſt. Ad naves onerandas & exonerandas, ad cementum & ad lapides trahendos tornamenta fecit valde ingenioſe. Formas quoque ad lapides formandos his qui convenerant ſculptoribus tradidit & alia in hunc modum ſollicite præparavit. Chorus igitur deſtructioni adjudicatus diruitur, & præter hæc toto anno illo nichil factum eſt. Quoniam vero novum opus in alium ſtatum mutatum eſt, non inutile duxi ſtatum deſcribere vetuſtatis, & deinde novitatis. *Edmerus* venerabilis cantor in opuſculis ſuis veterem eccleſiam ex more *Romanorum* factam deſcribit, quam *Lamfrancus* archiepiſcopus cum archiepiſcopatum ſuſciperet combuſtam inveniens, funditus evertit. Eccleſiam Chriſti tercio combuſtam eſſe legimus. Primo, quando beatus martyr *Elfegus* à *Danis* captus eſt & martyrio coronatus. Secundo, cum *Lamfrancus Cadomenſis* abbas archiepiſcopatum *Cantuarienſis* eccleſiæ ſuſcepit regendum. Tercio vero, tempore *Ricardi* Archiepiſcopi & *Odonis* Prioris. Hanc ultimam quidem non legimus, ſet quod miſerabilius eſt, oculis perſpeximus. Nunc ergo veteris eccleſiæ deſcriptionem ſicut eam deſcribit *Edmerus* ſubiciam.

Edmerus. Venerabilis *Odo* corpus beati *Wilfridi* pontificis *Eboracenſium* de **Rhipun** ſublatum *Cantuariam* tranſtulerat, & illud in editiore entheca ut ipſemet ſcribit, hoc eſt in majori altari quod in orientali presbiterii parte parieti contiguum de impolitis lapidibus & cemento extructum erat, digniter collocaverat. Erat enim ipſa eccleſia quod per exceſſum dici pacienter quæſo accipiatur, ſicut in hiſtoriis *Beda* teſtatur, *Romanorum* opere facta, & ex quadam parte ad imitationem eccleſiæ beati apoſtolorum principis *Petri*, in qua ſacratiſſimæ reliquiæ totius orbis veneratione celebrantur decenter compoſita. Porro aliud altare congruo ſpatio ante poſitum prædicto altari erat, dedicatum in honorem Domini noſtri *Jeſu Chriſti*, ubi cotidie divina myſteria celebrantur. In quo altari beatus *Elfegus* caput ſancti *Swithuni* quod ipſe à pontificatu *Wintonienſi* in archiepiſcopatum *Cantuarienſem* tranſlatus ſecum tulerat, cum multis aliorum Sanctorum reliquiis ſolenniter repoſuerat. Ad hæc altaria nonnullis gradibus aſcendebatur à choro cantorum quam criptam vel confeſſionem *Romani* vocant. Subtus erat ad inſtar confeſſionis ſancti *Petri* fabricata, cujus fornix eo in altum tendebatur ut ſuperiora ejus non niſi per plures gradus poſſent adiri. Hæc intus ad orientem altare habebat, quo caput beati *Furſei* ut antiquitas fatebatur in ſe habebat. Sane via una quam curvatura criptæ ipſius ad occidentem vergentem concipiebat, uſque ad locum quietis beati *Dunſtani* tendebatur, qui maceria forti ab ipſa cripta dirimebatur. Ipſe namque ſanctiſſimus pater ante ipſos gradus in magna profunditate terræ jacebat humatus, tumba ſuper eum in modum piramidis grandi ſublimique ſtructura, habente ad caput Sancti altare matutinale. Inde ad occidentem chorus pſallentium in aulam eccleſiæ porrigebatur, decenti fabrica à frequentia turbæ ſecluſus. Deinde ſub medio longitudinis aulæ ipſius duæ turres erant, prominentes ultra eccleſiæ alas. Quarum una quæ in auſtro erat ſub honore beati *Gregorii* papæ altare in medio ſui dedicatum habebat, & in latere principale hoſtium eccleſiæ, quod antiquitus ab *Anglis* & nunc uſque **Suthdure** dicitur. Quod hoſtium in antiquorum legibus regum ſuo nomine ſæpe exprimitur. In quibus eciam omnes querelas totius regni quæ in hundredis vel comitatibus, uno vel pluribus, vel certe in curia regis non poſſent legaliter diffiniri, finem inibi ſicut in curia regis ſummi ſortiri debere diſcernitur. Alia vero turris in plaga aquilonali è regione illius condita fuit, in honorem beati *Martini*, clauſtra in quibus monachi converſabantur hinc inde habens. Et ſicut in alia forenſes lites & ſecularia placita exercebantur, ita in iſta adoleſcentiores fratres in diſcendo eccleſiaſtica officia die ac nocte pro temporum vicibus inſtituebantur. Finis eccleſiæ ornabatur oratorio beatæ matris Dei *Mariæ*. Ad quod quia ſtructura ejus talis erat, non niſi per gradus cujuſvis patebat acceſſus. In cujus parte orientali erat altare in veneratione ipſius Dominæ conſecratum, & in eo caput beatæ virginis *Auſtrobertæ* habebatur incluſum. Ad hoc altare cum ſacerdos ageret divina miſteria, faciem ad populum qui deorſum ſtabat ad orientem verſam habebat. Poſt ſe vero ad occidentem cathedram pontificalem decenti opere ex magnis lapidibus & cemento conſtructam, & hanc longe à Dominica menſa remotam, utpote parieti eccleſiæ qui totius templi complexio erat omnino contiguam. Hic ſitus fuerat eccleſiæ *Cantuarienſis*. Quem ea re hic ita paucis deſcripſimus, ut cum præſentis ætatis homines & futuræ antiquorum de hoc ſcripta audierint, nec juxta relationem illorum ita invenerint, ſciant illa vetera tranſiſſe & omnia illa nova eſſe. Siquidem poſt innumeras perſecutiones quas ſæpiſſime paſſa eſt intus & foris, occulto noſtris diebus ſed juſto judicio Dei, incendio conſumpta eſt, & cum omnibus ornamentis & utenſilibus ſuis in nichilum pene redacta. Sed his diſpenſante Deo patratis, paucis interpoſitis annis *Lamfrancus Cadomenſis* cœnobii abbas vir magnus & prudens eccleſiæ ipſius archiepiſcopatu functus eſt, & incendii reliquias nova omnia conſtructurus evertit funditus. Levatis igitur corporibus præcipuorum patrum *Dunſtani* atq; *Elfegi* necnon & aliorum Sanctorum quorum patrociniis locus ipſe gloriatur atque munitur, cum altaria quæ nominavimus ſubverterentur, ſanctuaria omnia quæ in eis ut diximus antiquorum auctoritas patrum eſſe aſtruxerat) ſine diminutione reperta ſunt. Quæ ita ſe habuiſſe ſine ulla ambiguitate fateri veraciter poſſum, quippe qui propriis oculis omnia cum fierent intuitus ſum, & diligentiori ſtudio tenaci memoriæ commendavi. Huc uſque *Edmerus*. Sequentia vero ſicut & præcedentia quocunque ſtilo proſequetur *Gervaſius*.

Primo

PRimo igitur opus *Lamfranci* à majore turre incipiens summatim describam, non quia tota ipsius ecclesia destructa sit, set quia aliqua pars ipsius in alium statum mutata. Turris ergo in medio ecclesiæ maximis subnixa pilariis posita est, sicut in medio circumferentiæ centrum. Hæc habebat in pinna sua cherubin deauratum. Ab hac versus occidentem navis vel aula est ecclesiæ, subnixa utrinque pilariis octo, hanc navem vel aulam finiunt duæ turres sublimes cum pinnaculis deauratis. In medio hujus ecclesiæ corona dependet deaurata. Pulpitum vero turrem prædictam à navi quodammodo separabat, et ex parte navis in medio sui altare sanctæ crucis habebat. Supra pulpitum trabes erat, per tranversum ecclesiæ posita, quæ crucem grandem & duo cherubin & imagines sanctæ *Mariæ* & sancti *Johannis* apostoli sustentabat. In ala septentrionali oratorium & altare erat sanctæ *Mariæ*. In hac prædicta navi ut in superioribus dictum est post incendium per quinquennium exulavimus. Prædicta magna turris crucem habebat ex utroque latere, australem scilicet & aquilonalem. Quarum utraque in medio sui pilarium fortem habebat, qui fornicem à parietibus prodeuntem in tribus sui partibus suscipiebat. Utrarumque istarum una fere est descriptio. Crux australis supra fornicem organa gestare solebat, supra fornicem & subter porticus erat ad orientem porrecta. In parte inferiori altare erat sancti *Michaelis*. In parte superiori, altare omnium Sanctorum. Ante altare sancti *Michaelis* ad austrum sepultus est *Feologildus* archiepiscopus. Ad aquilonem vero, sancta virgo *Siburgis*, quam sanctus *Dunstanus* propter ejus sanctitatem in ecclesia fecit sepeliri. Inter hanc porticum & chorum spatium est in duo divisum, scilicet in gradus paucos per quos itur in criptam, & in gradus multos per quos ad superiora ecclesiæ pervenitur. Crux aquilonalis similiter duas habet porticus. In superiori altare est sancti *Blasii*, in inferiori vero sancti *Benedicti*. In hac inferiori ad dexteram introeuntis sepultus est *Willielmus* archiepiscopus qui in gloria magna dedicavit ecclesiam Christi quam utcumque describo. Hic eciam fundavit ecclesiam sancti *Martini* monachorum de *Doura*. Ad sinistram jacet prædecessor ejusdem *Willielmi Radulfus* archiepiscopus, qui licet sapientia prudens, eloquentia clarus fuerit, in ipsius tamen contemptum *Calixtus* papa exaltavit & privilegiavit *Turstanum Eboracensem* archiepiscopum & *Hugonem* sancti *Augustini* abbatem. In eadem porticu ante altare ad dexteram jacet *Egelnothus* archiepiscopus, ad sinistram *Vulfelmus*. Post altare ad dexteram *Adelmus*, ad sinistram *Chelnothus*. His partibus prædicta porticus ornata est. Inter porticum & chorum spatium est in duo divisum, scilicet in gradus qui in criptam descendunt, & in gradus qui ad partes ecclesiæ orientales ascendentes transmittunt. Inter hoc spacium & prædictam porticum murus solidus est, ante quem gloriosus ille martyrum consors & apostolorum conviva sanctus videlicet *Thomas* gladiis furentium corpore quidem occubuit, spiritum vero invictum regni æterni gloria & honore mox coronandum cœlo transmisit. Hic locus martyrii ex opposito habuit hostium claustri, quo ingressi sunt quatuor illi diaboli cancellarii ut autentici martyrum privilegii bullam inter incudem & malleum positam fabricarent, id est, ut caput sancti *Thomæ* inter pavimentum & gladios prostratum moneta summi regis palma scilicet martyrii decorarent. Pilarius autem ille qui in medio crucis hujus steterat & fornix ei innitens, processu temporis ob reverentiam martyris demolita sunt, ut altare in loco martyrii elevatum, ampliori spatio cerneretur. In circuitu vero ad altitudinem fornicis prædictæ via quædam facta est qua pallia & cortinæ possint suspendi. De hac cruce in turrem, de turre in chorum per gradus plurimos ascenditur. Descenditur vero de turre per ostium novum in crucem australem. Item de turre descenditur in navem per duas valvas. Hactenus de eccl. *Lamfranci*. Nunc autem ad chorum utcunq; describendum ne ejus memoria deleatur veniendum est.

ECclesiam quæ à *Lamfranco* archiepisc. constructa est videlicet navem, cruces, turres & earum continentiam quam brevius potui perstrinxi, & tanto brevius quod ea efficacius docebit visio quam dictio. Scias autem lector bone quod chorum *Lamfranci* non vidi nec ab aliquo descriptum reperi. *Edmerus* quidem veterem ecclesiam quæ ut dixit ante *Lamfrancum* opere *Romanorum* constructa est descripsit, De opere vero *Lamfranci* quod vetustati illi successit, & de choro *Conradi* sancti *Anselmi* tempore facto qui *Lamfranco* successit mentionem quidem fecit set non descriptionem. Quoniam igitur prædictus chorus *Conradi* gloriose consummatus temporibus nostris miserabiliter igne consumptus est, ne tanti viri vel tam præclari operis memoria deleatur, ad ejus descriptionem quamvis simplex & insipidus stilus vertendus est. Nec tamen nostri fuit propositi lapidum compositionem scribere, set quia non plene potui loca sanctorum & requiem qui in diversis ecclesiæ partibus positi sunt edicere, nisi prius loca ipsa in quibus vidente & cooperante & scribente *Edmero* positi sunt quoquo modo describerem: De præfata igitur magna turre quæ ut prædictum est in medio totius ecclesiæ posita est, versus orientem procedendum est. Pilarii turris orientales muro solido prominebant, & in rotundum semipilarium formati sunt. Deinde per ordinem & lineam novem erant ex utraque parte chori æquis fere spatiis ab invicem distantes. Post quos sex in circuitu erant ad circinum positi, de nono scilicet australi usque ad nonum in parte septentrionali, quorum duo extremi in arcum quendam conveniebant. Super hos pilarios tam in directum quam in circuitu positos de pilario in pilarium arcus volvebantur. Super quos murus solidus parvulis & obscuris distinctus erat fenestris. Hic murus chorum circuiens in circinatione illa pilariorum in capite ecclesiæ in unum conveniebat. Supra quem murum via erat quæ triforium appellatur, & fenestræ superiores. Hæc fuit muri interioris consummatio. Super hunc tectum erat, & cœlum egregia pictura decoratum. Ad bases pilariorum murus erat tabulis marmoreis compositus, qui chorum cingens & presbiterium, corpus ecclesiæ à suis lateribus quæ alæ vocantur dividebat. Continebat hic murus monachorum chorum, presbiterium, altare magnum in nomine *Jesu Christi* dedicatum, altare sancti *Dunstani*, & altare sancti *Elfegi* cum sanctis eorum corporibus. Supra prædictum murum in circinatione illa retro altare & ex opposito ejus cathedra erat patriarchatus ex uno lapide facta, in qua sedere solebant archiepiscopi de more ecclesiæ in festis præcipuis inter missarum solennia usque ad sacramenti consecrationem, tunc enim ad altare Christi per gradus octo descendebant. De choro ad presbiterium tres erant gradus, De pavimento presbiterii usque ad

altare gradus tres. Ad sedem vero patriarchatus gradus octo. Ad cornua altaris orientalia erant duæ columpnæ ligneæ auro & argento decenter ornatæ, quæ trabem magnam sustentabant, cujus trabis capita duorum pilariorum capitellis insidebant. Quæ per transversum ecclesiæ desuper altare trajecta auro decorata majestatem Domini, imaginem sancti *Dunstani*, & sancti *Elfegi*, septem quoque scrinia auro & argento cooperta & multorum Sanctorum reliquiis referta sustentabat. Inter columpnas crux stabat deaurata, in cujus patibulo per circuitum sexaginta cristalli erant perlucidi: sub hoc altari *Christi* altare erat in cripta sanctæ virginis *Mariæ*, in cujus honorem tota fuit cripta dedicata. Quæ cripta eisdem fere spatiis & anfractibus per longum & latum dilatata erat inferius sicut chorus superius. In medio chori dependebat corona deaurata, viginti quatuor sustinens cereos. Hic erat chori status & presbiterii. Murus autem exterior alarum scil. sic erat. A martyrio S. *Thomæ*, i.e. à cruce *Lamfranci* sumens initium versus orientem usq; ad crucem superiorem directus tres tantum in se fenestras continebat. Pilario vero quinto chori oppositus & ab eo arcum suscipiens & ad septentrionem opus dirigens, crucem formavit septentrionalem. Pilarius quintus & septimus latitudinem crucis obtinebant, à septimo enim pilario sicut & à quinto murus procedens ad septentrionem duas porticus faciens crucem formavit in parte orientali. In cujus porticu australi altare fuit S. *Stephani*, sub quo in cripta altare erat S. *Nicholai*. In porticu aquilonali altare erat sancti *Martini*, sub quo in cripta altare sanctæ *Mariæ Magdalenæ*. Ad altare sancti *Martini* jacebant duo archiepiscopi, ad dexteram *Vulfredus*, ad sinistram *Livingus*. Ad altare sancti *Stephani* similiter duo, ad sinistram *Athelardus*, ad dexteram venerabilis *Cuthbertus*. Hic magna præditus sapientia liberam ecclesiæ *Christi* adquisivit sepulturam. Solebant enim corpora non solummodo archiepiscoporum set & omnium in civitate morientium à tempore sancti *Augustini* ad ecclesiam apostolorum *Petri* & *Pauli* extra civitatem sitam antiquitus efferri & sepeliri. Dicebatur enim in illo tempore civitatem non esse mortuorum set vivorum. Beatus vero *Cuthbertus* dolens se post obitum ab ecclesia sua & à filiorum societate debere separari quos in vita summo karitatis studio dilexit, *Romam* petiit & à summo pontifice liberam ecclesiæ *Christi* sepulturam impetravit. Iste primus voluntate Dei ut credimus summi pontificis auctoritate & regis *Angliæ* permissione in ecclesia *Christi* sepultus est, & omnes archiepiscopi successores ejus præter unum solum nomine *Jambertum*. Ex hac porticu sancti *Stephani* prædictus procedens murus ad orientem fenestram habebat magno altari ex latere oppositam. Deinde turris erat excelsa quasi extra murum jam dictum posita, quæ ab altari sancti *Andreæ* quod in ea erat, turris sancti *Andreæ* est appellata, sub qua in cripta altare erat *Innocentium*. De turre præfata murus paululum circinando procedens & in fenestram se aperiens, ad capellam sibi proximam pervenit, quæ in fronte ecclesiæ ad orientem porrecta, summæ cathedræ archiepiscopi erat opposita. Set quoniam de capellæ ejus continentia aliqua dicenda sunt, ante ipsius introitum paululum subsistendum est quousque murus australis cum partibus suis ad ipsius capellæ producatur ingressum. Murus igitur australis ad porticum sancti *Michaelis* à cruce *Lamfranci* sumens initium, in tribus fenestris ad crucem pervenit superiorem.* Crux ista superior in orientali parte sui sicut & alia duas porticus habebat. In porticu australi altare erat sancti *Gregorii*, ubi jacebant duo sancti archiepiscopi; ad austrum sanctus *Bregewinus*, ad aquilonem sanctus *Plegemundus*; sub hoc in cripta erat altare sancti *Audoeni Rothomagensis* archiepiscopi. In alia porticu altare erat sancti *Johannis* Evangelistæ, ubi jacebant archiepiscopi duo; ad dexteram *Ethelgarus*, ad sinistram *Eluricus*: sub quo in cripta altare sancti *Paulini*, ubi sepultus est *Siricus* archiepiscopus. Ante altare sancti *Audoeni* in media fere planitie erat altare sanctæ *Katerinæ*. Murus autem à supradicta cruce procedens fenestram contra majus altare habebat, deinde turrim excelsam in qua erat altare apostolorum *Petri* & *Pauli*. Sanctus vero *Anselmus* illuc translatus & retro altare positus altari nomen dedit & turri. De hac turri murus paululum procedens, & in circinatione sua fenestram aperiens, ad prædictam capellam sanctæ Trinitatis in fronte ecclesiæ positam pervenit. Arcus vero ex utroque muro australi scilicet & aquilonali procedens, utriusque circinationem continuavit. Capella vero extra murum posita eidem tamen conjuncta & ad orientem porrecta altare habebat sanctæ Trinitatis, ubi beatus martyr *Thomas* die consecrationis suæ primam missam celebravit. In hac capella ante exilium & post, missas celebrare, horas audire, & frequenter orare solebat. Retro altare jacebant duo archiepiscopi, ad dexteram sanctus *Odo*, ad sinistram sanctus *Wilfridus Eboracensis* archiepiscopus: ad austrum vero juxta parietem venerabilis *Lamfrancus* archiepiscopus, ad aquilonem *Theodbaldus*. Subter in cripta duo erant altaria, ad austrum sancti *Augustini Anglorum* apostoli, ad aquilonem sancti *Johannis Baptistæ*. Juxta parietem australem archiepiscopus jacebat *Ethelredus*, juxta parietem aquilonalem *Eadsinus*. In hujus capellæ medio stabat columpna quæ arcus & fornicem undecunque venientes sustentabat. Ad hujus basim ex parte orientali reconditum est illud martyrum privilegium tercio kalend. Januarii. Cujus bulla die præcedenti à quatuor diaboli cancellariis, ut prædixi, fabricata est. Hic est, inquam, locus in quo beatissimus martyr *Thomas* sequenti die post martyrium suum sepultus est. Hic est locus in quo privilegii istius dignitates à summo pontifice deo scilicet indultæ lectæ sunt, cujus vox audita est in toto orbe terrarum. Nec quisquam mihi succenseat quæso quod beatum *Thomam* privilegium martyrum apello. Non mea præsumptio est set rationis audacia. Et ut longe petantur exempla, à primitiva ecclesia quæ in apostolis per fidem quæ in *Christo* & ad *Christum* fundata est, rationis hujus sumamus initium. Fide igitur catholica *Jesu Christi* prædicatione in primitiva ecclesia, id est in Apostolis accensa, in martyribus dare cœpit lucem, quam nec tormenta nec carceres nec ipsa mors aliquatenus potuit obfuscare. Processu vero temporis fide ipsa in multitudine quidem crescente set in singulis fere tepescente, in Sanctorum tamen meritis Confessorum lucem suæ claritatis ostendit. Sicque temporis processu paulatim cœpit fervor ille fidei tepescere, ut raro inveniretur qui juste & sancte vivendo vitam duceret sine vitio. Nunc autem in fine, immo & in fæce temporum sic ad mala perpetranda festinatur, ut nescire crimina

crimen

crimen esse videatur. Nec solummodo seculares peccatis deserviunt, verumetiam ecclesiæ prælati gulæ illecebris & cupiditatis nexibus astricti cupiditatem palliantes justiciam vendunt, victualia pauperibus auferunt & scurris tribuunt, subditos perturbant quos fovere debuerant, & creatoris dulcedinem postponentes, in terrenis desideriis, immo miseriis delectantur. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. Quis vel justus his diebus apostolos vel martyres tot & tanta tormenta sustinuisse, quis nostrum sanctos dei talia credit fecisse miracula? Cum passiones vel conversationes miraculave Sanctorum leguntur, ficticia vel apocrifa ab imperitis & incredulis esse dicuntur. Sed beatus martyr noster *Thomas* de gloria seculari ad sanctam religionem, de terreno palatio ad ecclesiæ principatum, de regio famulatu ad Dei servitium vocatus, fidelitatem quam regi terreno in gloria seculari ministraverat, regi regum Deo scilicet mente devota servare proposuit. Mandata itaque domini sui in quibus viriliter stare cogitaverat, multitudine vitiorum pessundari conspiciens, vehementer indoluit & audacter resistere incepit. Sentiens autem se solum tot malignitatibus non posse resistere, quo tutius principem mundi cum omnibus satellitibus suis & pompis debellaret, usque in septennium lacrimis & orationibus insistens exulavit. Septimo quidem anno rediens, & jam de domini sui regis æterni adjutorio securus existens, omne vitiosum ab ecclesia Dei resecare proposuit. Sed ecce quatuor milites regis terreni, satellites autem diaboli, Dei sacerdotem & hostiam in ecclesia *Christi* sanguinem ejus & cerebrum effundentes interfecerunt, & autentico bullam privilegio apposuerunt. Subsecuta sunt è vestigio miracula, quæ sicut innumera, ita seculis sunt inaudita. Ecclesia *Christi* fere toto illo anno à missarum solenniis vacabat, sed cotidie sanctus Dei martyr noster in oculis & ore populi miracula faciendo jubilabat. Dicere potuimus cotidie, Laudetur Deus in servo suo quia mirabilia vidimus hodie. Primo fiebant miracula circa ejus tumbam, deinde per totam criptam, deinde per totam ecclesiam, deinde per totam *Cantuariam*, deinde per *Angliam*, deinde per *Franciam*, *Normanniam*, *Germaniam*, & ut breviter dicatur, per totam fiebant Christi ecclesiam in toto orbe diffusam, & ubique ejus meritis multiplicata sunt mirabilia. Et ut vetera sanctorum miracula à cordibus humanis quodam modo per incredulitatem abolita plenius restituendo confirmaret, primo quasi præludia quædam præmittendo à modicis incepit miraculis, & sic paulatim ascendendo fide sanctitatis ejus crescente pervenit ad summa, & omnia Evangelica vel Apostolica in brevi percurrit miracula. Sic bonus paterfamilias de bono suo thesauro fere omnibus pie petentibus nova protulit & vetera. Nova in oculis nostris operando, novitate autem ista vetera confirmando. Quoniam igitur per hujus gloriosi martyris opera sanctorum miracula quasi quædam vetustate consumpta quodammodo renovata & per fidem confirmata sunt, recte beatus iste *Thomas* Sanctorum privilegium nuncupatur. Ex re enim nomen habet. Hic beatus cuidam clerico nomine *Thomæ* ei devoto in visione apparens, ex fonte plenitudinis suæ multa revelavit dulcia sciscitanti, & eidem clerico adjecit dicens hæc verba, Tantum feci, tantum feci quod nomina monachorum istius ecclesiæ simul cum nominibus clericorum istius civitatis familiarium istius ecclesiæ scripta sunt in libro vitæ. Clericus autem de se sollicitus ait Sancto, Domine quid dicis de me? At sanctus subridens, caput clerici manibus attrectavit, & vertice ipsius deosculato, dixit, Fili, fili. Et post aliquantulum spatium exsurgens Sanctus, albam olosericam exuit, ejusdem partem inferiorem ad complicandum clerico tradidit parte superiore sibi retenta. Sic inter ipsos duos alba complicata, sanctus Dei ad clericum quasi pro servitio caput inclinavit, & ad locum requiei suæ recessit. Cum quo ad tumbam ipsius & ad propositum nostrum redeamus & nos. Quoniam igitur descriptio ecclesiæ jam jamq; diruendæ pro posse meo abreviata usq; ad tumbam martyris quæ in fine ipsius ecclesiæ posita est pervenit, cum ipso fine ecclesiæ descriptio eciam finem sorciatur. Quæ etsi paulo amplius quam proposuerim extensa est, multa tamen ut breviter diceretur ex industria dimissa sunt. Quis enim tantæ & tam magnæ ecclesiæ tot diverticula, tot discursus, & tot anfractus scribere vel saltem dicere valeat? Nunc igitur omissis his quæ nobis necessaria non sunt, ad vetera destruenda & nova omnia mirabiliter ædificanda fidenter accingamur, & quid interim magister noster *Willielmus* fecerit videamus. Cœpit, ut longe ante prædixi, novo operi necessaria præparare & vetera destruere. In istis primus annus completus est. Sequenti anno, id est, post festum sancti *Bertini*, ante hiemem quatuor pilarios erexit, id est, utrinque duos; peracta hieme duos apposuit, ut hinc & inde tres essent in ordine: super quos & murum exteriorem alarum, arcus & fornicem decenter composuit, id est, tres claves utrimque Clavem pro toto pono ciborio, eo quod clavis in medio posita partes undecunque venientes claudere & confirmare videtur. In istis annus secundus completus est. Anno tercio duos utrimque pilarios apposuit, quorum duos extremos in circuitu columpnis marmoreis decoravit, & quia in eis chorus & cruces convenire debuerunt, principales esse constituit. In quibus appositis clavibus & fornice facta, à turre majore usque ad pilarios prædictos, id est, usque ad crucem, triforium inferius multis intexuit columpnis marmoreis. Super quod triforium aliud quoque ex alia materia & fenestras superiores aptavit. Deinde fornicis magnæ tres claves, à turre scilicet usque ad cruces. Quæ omnia nobis & omnibus ea videntibus incomparabilia & laude dignissima videbantur. De hoc ergo tam glorioso principio hilares effecti & futuræ consummationis bonam spem concipientes, consummationem operis ardentis animi desiderio accelerare curavimus. In istis igitur annus tercius completus est, & quartus sumpsit initium. In cujus æstate à cruce incipiens, decem pilarios erexit, scilicet utrinque quinque. Quorum duos primos marmoreis ornans columpnis contra alios duos principales fecit. Super hos decem, arcus & fornices posuit. Peractis autem utrisque triforiis & superioribus fenestris, cum machinas ad fornicem magnam volvendam in anni quinti initio præparasset, repente ruptis trabibus sub pedibus ejus & inter lapides & ligna simul cum ipso ruentibus, in terram corruit, à capitellis fornicis superioris altitudine, videlicet pedum quinquaginta. Qui ex ictibus lignorum & lapidum acriter diverberatus sibi & operi inutilis effectus est, nullusque alius præter ipsum solum in aliquo læsus est. In solum magistrum vel Dei vin-

dicta, vel diaboli desævit invidia. Magister itaque sic læsus, & sub cura medicorum ob spem salutis recuperandæ aliquandiu lecto decumbens, spe fraudatus convalescere non potuit; veruntamen quia hiems instabat, & fornicem superiorem consummari oportebat, cuidam monacho industrio & ingenioso qui cementariis præfuit opus consummandum commendavit, unde multa invidia & exercitatio malitiæ habita est, eo quod ipse cum esset juvenis potentioribus & ditioribus prudentior videretur. Magister tamen in lecto recubans quid prius, quid posterius fieri debuit ordinavit. Factum est itaque ciborium inter quatuor pilarios principales; in cujus ciborii clavem videntur quodammodo chorus & cruces convenire. Duo quoque ciboria hinc & inde ante hiemem facta sunt. Pluviæ autem fortiter insistentes plura fieri non permiserunt. In istis annus quartus completus est, & quintus sumpsit initium. Eodem anno scilicet quarto, facta est eclipsis solis octavo idus Septembris hora quasi sexta ante casum magistri. Sentiens itaque præfatus magister nulla se medicorum arte vel industria posse convalescere, operi renunciavit, & mari transito in *Franciam* ad sua remeavit. Successit autem huic in curam operis alius quidam *Willielmus* nomine, *Anglus* natione, parvus quidem corpore, sed in diversis operibus subtilis valde & probus. Hic in anni quinti æstate crucem utramque australem scilicet & aquilonalem consummavit, & ciborium quod desuper magnum altare est volvit, quod ne fieret præterito anno, cum omnia parata essent, pluviæ impedierunt. Præterea ex parte orientali ad incrementum ecclesiæ fundamentum fecit, eo quod capella sancti *Thom.* ibidem ex novo fieri debuit. Hic ergo locus ei provisus est, capella scilicet sanctæ Trinitatis ubi primam missam celebravit, ubi lacrimis & orationibus incumbere consuevit, sub cujus cripta per tot annos sepultus fuit, ubi Deus per ejus merita multa fecit miracula, ubi pauperes & divites, reges & principes eum venerati sunt, unde exivit sonus laudis ejus in totum orbem terrarum. Cœpit igitur magister *Willielmus* causa fundamenti monachorum cimiterium fodere, unde compulsus est multorum sanctorum monachorum ossa effodere. Quæ diligenter in unum collecta reposita sunt in fossa grandi, in angulo illo qui est inter capellam & domum infirmorum ad meridiem. Facto itaque muri exterioris fundamento firmissimo ex lapide & cemento, murum etiam criptæ usque ad bases fenestrarum erexit. In istis annus quintus completus est, & sextus sumpsit initium; vere autem ejusdem, id est, sexti anni post incendium intrante & tempore operandi instante, desiderio cordis accensi chorum præparare curaverunt monachi, ut ad proximum pascha introire possent. Videns autem magister monachorum desiderium viriliter institit, ut voluntati conventus satisfaceret. Murum igitur qui chorum circuit & presbiterium cum summa festinatione construxit. Altaria quoque tria presbiterii erexit. Locum requietionis sancti *Dunstani* & sancti *Elfegi* sollicite præparavit. Paries quoque ligneus ad secludendas tempestates ex parte orientis per transversum inter pilarios penultimos positus est, tres vitreas continens fenestras. Chorum itaque cum summo labore & festinatione nimia utcunque vix tamen præparatum, vigilia Paschæ cum novo igne intrare voluerunt. Sed quia omnia quæ fieri oportebat illo die sabbati propter solennitatem sancti diei ad plenum ut decebat fieri non valebant, necesse fuit ut sancti patres & patroni nostri, sanctus videlicet *Dunstanus* & sanctus *Elfegus*, coexules monachorum ante diem illum in novum transferrentur chorum. Prior igitur *Alanus* associatis secum novem fratribus ejusdem ecclesiæ quorum fidei credendum erat, ne tumultus vel aliquod fieret incommodum, tumbas Sanctorum de nocte adiit, & obseratis ecclesiæ hostiis, structuram lapidum quæ circa illos erat diruere præcepit. Monachi igitur & servientes ecclesiæ præceptis Prioris obedientes, structuram illam distraxerunt, & saxeos Sanctorum loculos aperuerunt, & sublevantes Sanctorum reliquias in vestiarium tulerunt. Sublevatis autem panniculis in quibus fuerant obvoluti, nimia vetustate & putredine in magna parte consumptis, aliis palliis decentioribus operuerunt & lineis cingulis constrixerunt. Sic Sancti præparati ad altaria sua delati, in arcis ligneis intus & extra plumbo coopertis repositi sunt. Arcæ vero undique plumbo coopertæ ferreis quoque nexibus fortiter ligatæ, lapidibus plumbo liquido consolidatis circumquaque inclusæ sunt. *Ediva* quoque regina quæ sub altari sanctæ crucis post incendium posita fuit, similiter in vestiarium delata est. Facta sunt hæc nocte præcedente feriam quintam ante sanctum Pascha, videlicet xvj. kal. Maii. In crastino autem cum hæc Sanctorum translatio ad notitiam totius perveniret conventus, admirantes indignati sunt valde, eo quod ista præsumptio absque conniventia Conventus facta est, proposuerant enim ut dignum fuit translationem patrum suorum cum multa & devota solennitate facere. Appellaverunt itaque Priorem & qui cum eo ibidem fuerant ad præsentiam venerabilis *Ricardi Cantuariensis* archiepiscopi de injuria sibi & sanctis patronis ecclesiæ præsumptuose illata. Ad hoc itaque fere perventum est, ut tam Prior quam cæteri qui cum illo fuerant suis officiis cogerentur renuntiare. Sed agente præfato archiepiscopo aliisque non modicæ auctoritatis viris, digna satisfactione & humilitate præmissa, benevolentia Conventus impetrata est: facta igitur concordia inter Priorem & Conventum, sabbato sancto dixerunt horas in capitulo, quia statio monachorum & altare quod erat in navi ecclesiæ demolita sunt, propter subsequentem sanctam Paschæ solennitatem. Adveniente igitur hora diei quasi sexta, archiepiscopus cappa indutus, mitra redimitus, Conventum albis indutum secundum ecclesiæ consuetudinem ad novum ignem præcessit, benedictoque igne, cum ymno inventor rutili novum chorum ingressus est. Veniens autem ad hostium ecclesiæ qui præest martyrio sancti *Thomæ*, suscepit à monacho quodam pixidem cum eucharistia quæ desuper majus altare pendere solebat, quam archiepiscopus reverenter suscipiens, usque ad magnum altare novi chori deportavit. Sic Dominus noster *Jhesus Christus* præcessit nos in *Galilæam*, id est, in novæ ecclesiæ transmigrationem. Cætera tantæ solennitatis officia ut consuetudo est diei solenniter & devote celebrata sunt. Quibus expletis stans ad aram pontifex infulatus, sonantibus signis *Te Deum laudamus* incepit, Conventus vero cum magna cordis lætitia cantum suscipiens, cordis & vocis jubilo cum dulcissimis lacrimis pro impensis beneficiis Deum laudaverunt. Ejectus est autem Conventus per incendium de choro sicut *Adam* de paradiso anno

Verbi

Verbi Dei M. Clxxiiij. mense Septembri, quinta die mensis, hora quasi nona. Mansit autem Conventus in navi ecclesiæ per annos quinque, menses septem, dies tresdecem. Rediit in novum chorum anno Gratiæ M. Clxxx. mense Aprili, nonodecimo die mensis, hora quasi nona, vigilia Paschæ. Gaudet itaque & exultat in Domino, qui percutit filium suum virga, & liberat animam ejus de morte. Qui percutit peccantes & pie consolatur pœnitentes. Erexerat autem artifex noster extra chorum quatuor altaria, ubi corpora sanctorum archiepiscoporum reposita sunt sicut antiquitus fuerunt, sicut superius dictum est. Ad altare sancti *Martini Livingus* & *Wilfridus* : ad altare sancti *Stephani*, *Athelardus* & *Cuthbertus*. In cruce australi ad altare sancti *Johannis*, *Elfricus* & *Ethelgarus*. Ad altare sancti *Gregorii*, *Bregewinus* & *Plegemundus*. *Ediva* quoque regina quæ ante incendium fere in medio crucis australis sub feretro jacuerat deaurato, ad altare sancti *Martini* sub feretro *Livingi* reposita est. Præterea in eadem æstate, anni videlicet sexti, murus exterior circa capellam sancti *Thomæ* ante hiemem præteritam inceptus, usque ad fornicem volvendam elevatus est. Inceperat autem magister turrim ex parte orientali, quasi extra muri ambitum, cujus fornix inferior ante hiemem perfecta est. Capella quoque sanctæ Trinitatis de qua superius mentio facta est solo tenus diruta est, quæ hucusque ob reverentiam sancti *Thomæ* qui sub cripta jacuit integra permansit. Sanctorum quoque corpora quæ in superiore parte ejus jacuerant, alias translata sunt: verum ne memoria eorum quæ in translatione eorundem gstea sunt deleatur, paucis dicenda sunt. Octavo igitur idus Julii confractum est altare sanctæ Trinitatis, indeque factum est altare sancti *Johannis* apostoli. Hoc ideo dixerim ne memoria sancti lapidis hujus deleatur, quia sanctus *Thomas* super hunc primam missam cantavit & multociens inibi processu temporis divinum celebravit officium. Structura quoque lapidum quæ post altare erat dissipata est, in qua, ut prædictum est, sanctus *Odo* & sanctus *Wilfridus* longo jacuerant tempore. Sublati ergo præfati Sancti in capsis suis plumbeis in chorum delati sunt. Sanctus *Odo* in capsa sua positus est sub feretro sancti *Dunstani*, & sanctus *Wilfridus* sub feretro sancti *Elfegi*. *Lamfrancus* autem archiepiscopus in tabula plumbea ponderosa valde inventus est, in qua à die primæ sepulturæ suæ intactis menbris mitratus, spindulatus, usque in illum diem jacuerat, annis videlicet sexaginta novem & aliquot mensibus. Hic in plumbo suo in vestiarium delatus & repositus est, donec definiretur in communi quid de tanto patre fieri deberet. Cumque tumba *Theolbaldi* archiepiscopi tabulis compacta marmoreis aperiretur & usque ad sarcofagum perveniretur, existimantes monachi qui affuerant illum in pulverem redactum, vinum & aquam ad ipsius ossa lavanda afferri fecerunt. Sed sullato sarcofagi lapide superiore integer & rigidus apparuit, ossibus & nervis, cute & carne sed extenuata cohærens. Mirati sunt astantes & manibus appositis super tabulam gestatoriam eum posuerunt, sicque in vestiarium ad *Lamfrancum* delatus est, ut de utroque Conventus discerneret quid decentius fieri oporteret. Insonuit interea rumor in populo, & jam à plerisque propter insolitam integritatem sanctus *Theodbaldus* appellatus est. Pluribus enim eum videre cupientibus ostensus est, per quos in reliquum vulgus hujus rei fama dispersa est. Levatus est itaque à sepulchro suo corpore incorrupto vestibus sericis integris anno obitus sui nonodecimo. Ex sententia igitur Conventus ante altare sanctæ *Mariæ* in navi ecclesiæ in arca plumbea sepultus est, quod & ipse dum vixit desideravit. Tumba quoque marmorea sicut ante fuerat super eum composita est. *Lamfrancus* autem levatus est, ut prædixi, de sarcofago suo in tabula plumbea, in qua jacuerat à die primæ sepulturæ suæ intactus usque in illum diem, annis scilicet sexaginta novem. Qua de causa eciam ossa ejus multa putredine consumpta, fere omnia in pulverem redacta sunt. Temporis enim diuturnitas, vestium humiditas, plumbi naturalis frigiditas, & quod majus est humanæ fragilitas conditionis tantam effecerant putredinem. Ossa tamen majora cum reliquo pulvere collecta, in capsa plumbea ad altare sancti *Martini* reposita sunt. Duo quoque archiepiscopi qui in cripta à dexteris & à sinistris sancti *Thomæ* jacuerant sublati sunt, & in capsis plumbeis sub altari sanctæ *Mariæ* in cripta ad tempus positi sunt. Horum igitur translationibus patrum modo prædicto peractis, capella illa cum cripta sua solo tenus dissipata est: solus sanctus *Thomas* suam reservavit translationem usque ad capellæ suæ consummationem. Decet enim, & persuadet ratio ut hujus autentici privilegii translatio valde solennis sit & divulgata in mundo. Parata est interim super tumbam ejus & in circuitu capella lignea pro loco & tempore satis honesta. Extra cujus parietes ex lapide & cemento fundamento facto, octo pilarii novæ criptæ cum capitellis suis consummati sunt. Introitum eciam de veteri in novam criptam magister prudenter aperuit. In istis annus sextus completus est & septimus sumpsit initium; sed priusquam hujus septimi anni opera prosequar, non inutile duxi aliqua de superioribus recapitulare, quæ sive per oblivionem negligenter, sive propter brevitatem scienter dimissa sunt. Dictum est in superioribus quod post combustionem illam vetera fere omnia chori diruta sunt, & in quandam augustioris formæ transierunt novitatem. Nunc autem quæ sit operis utriusque differentia dicendum est. Pilariorum igitur tam veterum quam novorum una forma est, una & grossitudo, sed longitudo dissimilis. Elongati sunt enim pilarii novi longitudine pedum fere duodecim. In capitellis veteribus opus erat planum, in novis sculptura subtilis. Ibi in chori ambitu pilarii viginti duo, hic autem viginti octo. Ibi arcus & cætera omnia plana utpote sculpta secure & non scisello, hic in omnibus fere sculptura idonea. Ibi columpna nulla marmorea, hic innumeræ. Ibi in circuitu extra chorum fornices planæ, hic arcuatæ sunt & clavatæ. Ibi murus super pilarios directus cruces à choro sequestrabat, hic vero nullo intersticio cruces à choro divisæ in unam clavem quæ in medio fornicis magnæ consistit, quæ quatuor pilariis principalibus innititur, convenire videntur. Ibi cœlum ligneum egregia pictura decoratum, hic fornix ex lapide & tofo levi decenter composita est. Ibi triforium unum, hic duo in choro, & in ala ecclesiæ tercium. Quæ omnia visu melius quam auditu intelligere volenti patebunt. Hoc tamen sciendum est quod novum opus altius est veteri quantum superiores fenestræ tam corporis chori quam laterum ejus à tabulatu marmoreo in altum porriguntur. Ne autem futuris temporibus cuiquam

veniat

veniat in dubium, qua de causa tanta chori latitudo quæ est juxta turrim tantum in capite ecclesiæ coarctetur, causas dicere non inutile duxi. Quarum una est, quod duæ turres, sancti *Anselmi* videlicet & sancti *Andreæ*, in utroque latere ecclesiæ antiquitus ad circinum positæ latitudinem chori in directum ad lineam non permiserunt procedere. Alia causa est quod capellam sancti *Thomæ* in capite ecclesiæ constituere consiliosum fuit & utile, ubi fuerat capella sanctæ Trinitatis quæ multo strictior fuit quam chorus. Magister igitur turres prædictas dissipare non volens, integras autem transferre non valens, latitudinem illam chori usque ad confinium turrium in directum composuit. Deinde paulatim turres utrimque devitans, & tamen latitudinem viæ illius quæ extra chorum est quantum potuit propter processiones ibidem frequenter faciendas conservans, pedetemtim obliquans opus constrinxit, ita ut ex opposito altaris opus decenter contraheret. & exinde ad tercium pilarium ad formam latitudinis capellæ quæ sanctæ Trinitatis dicebatur opus coartaret. Deinde quatuor pilarii ejusdem latitudinis set alterius formæ utrimque positi sunt. Post quos alii quatuor ad circinum sunt statuti, in quibus opus suppositum conveniebat in unum. Hic est modus stationis pilariorum. Exterior autem muri ambitus à turribus prædictis progrediens primo in directum ad lineam procedit, deinde flectitur in girum, & sic in turre rotunda convenit uterque murus in unum, ibidemque consummatur. Hæc omnia clarius & delectabilius oculis possunt videri quam dictis vel scriptis edoceri. Hæc autem dicta sunt ut utriusque operis novi scilicet & veteris differentia possit agnosci. Nunc autem videamus attentius quid vel quantum operis cementarii nostri in hoc septimo combustionis anno perfecerint. Quod ut breviter dicatur, anno septimo facta est nova cripta satis formosa, & super criptam parietes exteriores alarum usque ad capitella marmorea: fenestras autem non potuit nec voluit magister volvere propter ingruentes pluvias, nec pilarios statuere interiores. In istis annus septimus completus est, & octavus sumpsit initium. In hoc octavo scilicet anno statuit magister octo interiores pilarios, arcus & fornicem cum fenestris in circuitu volvit. Turrim vero exaltavit usque ad bases summarum fenestrarum sub fornice. Nonus annus vacavit ab opere ob defectum expensarum. Decimo anno perfectæ sunt fenestræ superiores turris cum fornice. Super pilarios vero inferius triforium & superius, cum fenestris & fornice majori. Tectum quoque superius ubi crux est in eminenti & tectum alarum usque ad positionem plumbi. Turris quoque cooperta est, & alia plurima hoc anno facta sunt. Hoc anno electus est *Baldewinus Wigorniensis* episcopus ad regimen *Cantuariensis* ecclesiæ xviij. kal. Januarii. Fuit autem intronizatus *Cantuariæ* in sequenti solennitate sancti *Dunstani* xiiij. kal. Junii. Qui quanta mala, quot pericula, quot adversitates in primis annis suis *Cantuariensi* fecerit ecclesiæ, quærenti sedulo in subsequentibus patebit.

Imaginatio Gervasii *quasi contra monachos* Cantuariensis *ecclesiæ*.

NUntii sumus venerande pater domini nostri filii vestri *Cantuariensis* archiepiscopi ad sanctam majestatis vestræ præsentiam ab eo directi. Transivimus quodammodo pie pater per ignem & aquam, pericula videlicet multa, sed per ejus, ut credimus, orationes nos Deus in vestrum eduxit refrigerium. Ad vos quippe confugit dominus noster ut ad patrem & dominum karissimum, qui claudit & nemo aperit, aperit & nemo claudit. Et cum in vobis non modicam habeat fiduciam, ex assensu regis *Anglorum* de injuriis sibi illatis in audientia vestra suam proferimus querimoniam. Insurrexerunt etenim in eum filii iniqui, filii degeneres, monachi videlicet *Cantuarienses* una cum Priore suo qui vobis astare videtur. Cum enim eum veterano insequantur odio, post multas ei illatas injurias suis non parcentes debitis vel expensis, ad sedem apostolicam non timuerunt appellare. Odium inquam veteranum est, quod manifestis patet indiciis. Nam electionem ipsius per episcopos & clerum *Angliæ* cum assensu regis canonice factam respuerunt, nec eum in patrem & pastorem aliquatenus suscipere dignati sunt, donec ipse rex in propria persona debilis, eciam pede *Cantuariam* veniens, eis supplicaret in communi. Sed nec sic præ ponderoso *Pharisæorum* supercilio assentire voluerunt, nisi illa tam juste & tam solenniter facta renovaretur electio. O superbia & elatio monachorum comprimenda! Susceptus itaque à dominis illis humillimus archiepiscopus, cum sua repeteret & alienata revocaret, restiterunt ei monachi sui, & sedem apostolicam ut effrenati appellarunt. Sed instinctu bonorum virorum in brevi redeuntes ad se cum sibi essent male conscii, non ratione sed impetu factæ renuntiaverunt appellationi, & sese suaque omnia sui pastoris ut decet & suadet ratio subdiderunt arbitrio. Hæc est ordinis monastici secundum beatum *Benedictum* institutio. Hæc ipsius *Cantuariensis* ecclesiæ ab antiquis temporibus usque in præsens deducta & privilegiata consuetudo, scilicet ut omnia intus & extra in *Cantuariensi* ecclesia, sui archiepiscopi, immo & abbatis nutum attendant & dispositionem non omittant: nec solum ad eum omnimoda pertinet dispositio, sed & positio & depositio Prioris, subprioris, cæterarumque personarum ecclesiæ, sed & servientium curiæ tam intus quam extra. Et ut de aliquibus sumamus exempla, *Theodbaldus* Priorem deposuit *Jeremiam*, & postea *Walterium*. Si ergo Priorem ponere potest & deponere, quid de cæteris agendum est? Has consuetudines, hanc potestatem, hanc prælati sui prærogativam monachi illi eciam reticendo confessi sunt cum suæ tam solenniter factæ non steterunt appellationi. Stetissent quidem saltem pro pudore seculi & strepitu vulgi, nisi sibi male conscii essent. Stetissent, inquam, nisi de sua justitia desperarent. Nunc autem pater metuende, resumpto flatu & viribus receptis, in pastorem suum iterum insurgunt, appellationibus provocant, detractionibus lacerant, angariis multis & irrisionibus afficiunt. Obedientiam debitam subtrahunt, minuunt dignitates, potestatem subnervant adeo ut non liceat ei non solum monachorum rebus disponere, sed nec in fundo proprio ecclesiam fundare, nec ut ipsi garriunt erigere molendinum. Proposuerat enim novam & mirabilem in suburbio *Cantuariæ* fundare ecclesiam ad honorem Dei & beati martyris *Thomæ*, sed & *Cantuariensis* ecclesiæ munimen æternum. Quod audientes monachi illi, in dedecus suum & ordinis detrimentum, & maxime in contumeliam & contemptum domini *Cantuariensis* satis inhoneste

inhoneste catervatim de claustro ruentes clamaverunt, apellaverunt, huc illucque ut indomiti discurrerunt. Astiterunt eis in hoc spectaculo quamplurimi ex servientibus suis & civitatis vulgus ignobile, acsi essent in ingressu ecclesiæ dimicaturi vel ipsum archiepis. legatum vestrum comprehensuri. Dominus autem *Cantuariensis* volens in mansuetudine eorum tam inordinatam, tam dissolutam compescere contumaciam, suspensionis eis minas intorsit, sed nec sic voluerunt à suo desistere pertinaci proposito. Ab illo ergo die deinceps ob nimiam suarum abundantiam divitiarum incorrigibiles effecti, Domino nostro prælato suo & legato vestro debitam subtrahunt obedientiam. Divina quoque parvipendentes officia, nec parvula quidem satisfactione eciam oblatam sibi promereri volunt suspensionis absolutionem. Quorum contumaciæ nisi citius manum protectionis & correctionis vestræ opposueritis, statum penitus subvertent ecclesiæ, dominum nostrum conquassabunt, & teterrimum superbiæ dabunt exemplum. Miserunt ad vos monachos istos totius malitiæ incentores, ut mendaciis suis vel quolibet molimine vestram circumveniant sanctitatem, & sibi cæterisque qui domi residerunt adipiscantur sui sceleris impunitatem. Sed denuntiamus hos & illos digne puniendos; istos vero *Cantuariensis* ecclesiæ fugitivos, & à petitione sua penitus repellendos. Sicut enim petendum non est quod juste poterit negari, sic negandum est quod injuste petitum esse poterit comprobari. Petit autem dominus noster *Cantuariensis* archiepiscopus & vester filius ut ei paterno affectu jura sua velitis conservare, & prædecessorum suorum dignitates & commoda non permittatis decrescere sed augere curetis. Quia notum est omnibus quod & probabile est, quod non quærit quæ sua sunt, sed quæ *Jesu Christi*. Et manifestum est quod boni patris & benivoli accedit gloriæ, si filium habeat gloriosum.

Imaginatio Gervasii *quasi contra B. archiepiscopum.*

PErpendere poterit ex auditis venerande pater vestræ prudentia majestatis & vobis assistentium præclara sapientia, quantis in terra nostra gravamur angustiis, fatigamur obprobriis, cum hic in præsentia vestra nos adversarius conviciis appetat & contumeliis afficiat. Si eciam confugientes ad vos conviciis appetunt nostri archiepiscopi responsales, quid putas faciunt ubi inimici nostri sunt judices? Et si nos ubique velit conterere humana malitia, vestræ tamen reverentia majestatis omnem propellere consuevit injuriam. Nunc autem ex assiduitate nocendi vestra eciam & confratrum vestrorum spreta præsentia, obiciunt plurima conviciis admixta sed quasi nitida loquacitate palliata. Quibus omnibus si ad unguem voluerimus respondere, brevitatem causidici in historici prolixitatem convertemus, sed inviti. Inviti dico, non quod tædeat nos verum dicere vel falsitatem refellere, sed ne prolixa veritas vel vera prolixitas fastidium generet audienti. Cum enim in causa sua vera falsis, mollibus aspera, religiosa prophanis connexa sint, cogimur eciam historiarum præteriti temporis aliqua vobis enodare capitula, ne falsitas palliata locum teneat veritatis. Hæc autem omnia deo adjuvante breviter edocebimus. Ut autem de electione domni *Baldewini* dicendi sumamus initium, vestræ notificamus pietati, quod & toti patet *Angliæ*, nos in electione sua sæpe & multum esse vexatos. Nam ad præsentiam regis Prior *Alanus* sæpius vocatus, non solum extra septa ecclesiæ vel extra suæ fines provinciæ, sed ultra provinciarum spatia, non cum duobus vel tribus monachis, sed aliquotiens cum tercia fere parte Conventus ex præcepto regis curiam secutus est. Cum enim monachi in electione canonicam quærerent libertatem, nitebantur aulici ut quocunque modo domnus eligeretur *Baldewinus*. Videntes autem filii *Cantuariensis* ecclesiæ eligendi libertatem penitus subverti & consuetudines ecclesiæ depravari, si ad nutum regis ordinis alterius hominem eligerent, personam quidem ipsius nec novo nec veteri insequentes odio, non respuerunt, sed liberam quærebant electionem. Verbo tenus omnis eligendi libertas eis promissa est, sic tamen ut spretis omnibus domnus *Baldewinus* eligeretur. Tandem sub spe adipiscendæ libertatis *Londonias* vocati, cum monachi nostri in secreto cubiculo residerent, & responsum regis per *Cantuariensem* archidiaconum & quosdam monachos expectarent, in absentia eorum elegerunt episcopi domnum *Baldewinum*: quem in ecclesiam sequentes non trahentes, *Te deum* nescio vel *te reum* clamaverunt. Unde cum omnes obstupescerent, monachi gementes & anxii à curia discesserunt. Rex autem eos in brevi usque *Cantuariam* secutus, obtinuit tandem ut eum denuo conventus eligeret, sic tamen ut electio præpostera cassaretur, & ipse in audientia diceret se non velle nec debere *Cantuariensem* ecclesiam regere nisi per Priorem & Conventum. Hæc in audientia cleri & populi dicta & intellecta sunt, & ipse subsequenter à Priore hoc modo electus est. Unde exclamandum non est, O superbia monachorum! sed ô præsumptio Episcoporum! ô ambitio religiosorum! ô depressio monachorum! Quod enim vidimus tunc per speculum in ænigmate nunc autem facie ad faciem, nostræ scilicet depressionem ecclesiæ. Susceptus autem apud *Cantuariam* & intronizatus, verbo tenus spem intulit nobis magnæ prosperitatis & pacis. Nam inter loquendum in Sermone nitido cunctis audientibus dixit, Hoc est maximum fratres mei & domini in omnibus desideriis meis, ut unum simus in Domino. Et post pauca. Scio fratres quod vobis debeo non solum corpus sed corpus & animam. Sub hac pacis specie vix dimidium transegimus annum, sed in brevi aurum æruginavit, argentum versum est in scoriam, oleum in amurcam, & color optimus mutatus est. Nodum enim repperimus in cirpo, angulum in rotundo, abyssum in solido. Nam ut prædiximus mense Maio intronizatus est, & in Decembri cœpit in nos manus extendere. Debita enim villarum nostrarum exenia nobis subtraxit, & subsequente Januario ecclesias tres pastui pauperum per venerabilem *Ricardum* archiepiscopum & *Alexandrum* Papam simul & *Lucium* assignatas & confirmatas, nobis nescientibus abstulit. Non eum pauperum reclamatio vel languentium miseranda desolatio, sed nec prædecessoris sui & *Romanorum* pontificum confirmatio ab hac immanitate cohibere potuerunt. Post modicum mense videlicet Februario ascivit Priorem *Alanum* & quosdam officiales ecclesiæ, ut omnium sibi usurparet dominium, & Conventui rerum suarum omnem subtraheret potestatem. Unde præmuniti miserabiles monachi compulsi sunt ab omni gravamine sedem apostolicam

stolicam apellare. Archiepiscopus vero sui quo *Romanæ* tenetur ecclesiæ immemor juramenti, ostensa sibi privilegia respuit, apellationem contempsit,& absque dilatione villas nostras & redditus invasit. Servientes nostri fugati sunt, custodes exclusi,ita ut nec panniculos suos eis liceret absportare. Omnia quasi in direptionem tradita sunt, acsi undique hostili agmine essemus obsessi. Quod audientes amici *Cantuariensis* ecclesiæ, abbates & viri religiosi hinc inde plurimum elaboraverunt ut nos factæ renuntiaremus apellationi, & archiepiscopus nobis ablata restitueret in universum. Nos itaque neque male conscii neque de nostra justitia diffidentes sed tam minis quam blandiciis allecti, salvo statu ecclesiæ renuntiavimus apellationi. Quo facto, archiepiscopus tantummodo villas nostras nobis restituit, sed ecclesias & exenia usque in præsens reddere noluit. Promiserunt nobis Abbates prædicti in verbo veritatis cum quibusdam à secretis archiepiscopi nos omnia in brevi recepturos esse, insuper & benivolentiam ejus, si ad modicum tempus operam dare vellemus patientiæ. Sustinuimus itaque venerande pater,cum omni humilitate pacem & non est bonum,tempus curationis & ecce dira turbatio. Medio enim tempore commutavit inter nos quosdam officiales contra morem & statum ecclesiæ, & ecclesias illas nobis quidem,immo pauperibus viduis & orphanis ablatas, clericis suis divitibus assignavit. Prædecessores sui Martyres & Confessores pauperibus & peregrinis omnimodam studuerunt curam impendere, sed Domnus *Baldewinus* pauperibus collata subsidia subtrahit, eademque crumenæ infundit ditiori. Et quod altius urit nos, famam nostram in Consistorio vestro & in foro regis *Angliæ* voluit denigrare, dicens per nuncium nos præ nimia rerum abundantia incorrigibiles esse. De facili forsitan vos inclinasset ad credendum, nisi Dei sapientia vestrum præclarum prævenisset animum, & mille milia hominum clamarent in contrarium. Novit enim populi universitas quod & *Romanæ* filiis innotuit ecclesiæ, conventum nostrum neque nimiis abundare cum nimiis expensis ære non modice prematur alieno,& in his quæ decet & Dei sunt Domini nostri archepiscopi susceperimus patienter correctionem, etiam in dispendium ecclesiæ. In his omnibus non est aversus motus ejus,sed adhuc manus ejus extenta. Nam ecclesiam quandam secularium clericorum juxta nos immo fere intra nos constituere quasi ex vestra permissione desiderat. Quæ nulla occasione construi poterit nisi in detrimentum *Cantuariensis* ecclesiæ & in subversionem status & ordinis nostri qui jam septengentis annis sub protectione Dei & sanctæ *Romanæ* ecclesiæ usque ad adventum Domni claruit *Baldewini*. Nunc autem ut dicitur in vindictam electionis suæ, cui aliquando ob libertatem ecclesiæ nostræ ut prædictum est visi sumus aliquando restitisse, præfatam *Cantuariensem* ecclesiam per tot annos liberam, tot sanctorum archiepiscoporum miraculis glorificatam, non solum servituti subicere,set & perpetuam & probrosam perturbationem ei conatur procurare. Nam hac intentione basilicam illam ex consensu quorundam episcoporum fundare nititur ut ibi crisma consecret, episcopos benedicat, ecclesias nobis & redditus subtrahat, Episcopalem denique sedem illuc transferat, & ut breviter dicatur,omnem ecclesiæ *Cantuariensis* episcopalem veteranam & privilegiatam subtrahat dignitatem. Sed forte dicet aliquis. Sola suspicio hæc suggerit quæ falsum in credendo æque suscipit ut verum. Qua ratione quove prodigio jura *Cantuariensis* ecclesiæ *Romanæ* & apostolicæ sedis specialissime filiæ & jam vetulæ in hoc fine temporum poterunt avelli? Cui ego. Crassa plane & supina laborat ignorantia qui hæc gravamina *Cantuariensis* ecclesiæ claro non intuetur aspectu. Quis enim tali & tantæ resistere poterit congregationi? In diminutionem nostram & omnium suorum præjudicium successorum de ecclesiis suis simul & nostris præbendas fecit vel canonicas. Omnes episcopos *Angliæ* & Comites ditiores canonicare proposuit. Ipsum quoque regem *Angliæ* & Cancellarium hujus sanctæ *Romanæ* ecclesiæ. Quid ergo dicemus ad hæc? Nos igitur tot & tantis malis afflicti, tot minis cruciati, tot periculis expositi, ex admonitione beati *Thomæ* Martyris gloriosi unicum & singularem tantæ maliciæ opposuimus gladium *Petri*,& ad vestram sanctam venerandamque apellavimus præsentiam,in initio mensis Decembris. Non enim aliud in tantæ necessitatis articulo potuimus invenire refugium. Dominus enim *Baldewinus* archiepiscopus est & apostolicæ sedis legatus,totius *Angliæ* primas & dominus. Et cum ipsum regem confœderationis magnæ teneat in vinculis & ab ipso teneatur, non est qui suæ possit resistere voluntati. Verum cum summam in Domino & beati privilegio *Petri* haberemus fiduciam, denunciata est ei hæc apellatio per tres monachos nostros vij. idus Decembris cum suos introducturus clericos *Cantuariam* properaret. Verbo tenus auditæ detulit apellationi, set ne totum dissimularet spiritum,unum ex apellantibus de conventu nostro & ecclesia jussit amoveri. Quarta vero die cum omnia ad solennitatem illam deo & nostræ inimicam ecclesiæ præparata fuissent, præmisimus nos monachos plures non discurrentes nec ulli aptos scurrilitati sed maturos & religiosos, qui etiam in introitu illius basilicæ auctoritate vestra non sua tantæ resisterent improbitati. Sed omnia pro nichilo reputata sunt, reverentia vestra & apellatio & beati *Petri* prærogativa. Populus quidem ut causatur adversarius civitatis accurrit, non ut pugnarent, sed ut tam magnum & prodigiosum viderent spectaculum. Licet enim cives & suburbani sed & comprovinciales nobis de facili si peterentur astarent in conflictu, solo tamen *Petri* gladio pugna nostra vincenda est. Crastino Priorem nostrum suspendit & monachos omnes qui eum præcesserant ad apellandum. Deinde quædam captiosa promulgavit edicta ne quis fratrum nostrorum qualibet occasione vel necessitate septa monasterii egrederetur, & alia hujusmodi. Quæ si à nobis observarentur, ex nostra taciturnitate periculum immineret ecclesiæ: si vero servata non essent, culpam in nos refunderet inobedientiæ. Misit præterea per totam *Angliam* prædicatores ad colligendam pecuniam copiosam ad ædificationem illius ecclesiæ, omnemque episcopalem obliviscens discretionem, novam & inauditam tam venialium quam criminalium indulsit relaxationem. Post discessum vero nostrum redditus nostros saisivit & Prioratum, ac si unius essent omnia non universorum. Præterea nisus est per manum regis & mandatum mediantibus quibusdam episcopis ut causa nostra vestræ subtraheretur præsentiæ, & tam regis quam episcoporum decideretur arbitrio, ut in nos scilicet qui vobis astamus iram regis & regni strepitum

pitum refunderet, & in Conventum nostrum vestrum contemptum & culpam irrogaret proditionis. Sed tanta unitas & devotio in Conventu nostro inventa est, ut nec minis nec blanditiis à vestro valeant avelli Consistorio. Voluit etiam ut suspensi nostri eo quod apellaverant ei satisfacerent in publico, non in capitulo. Sed hoc beati *Benedicti* non docet regula, nec suadet ratio, nec hoc ecclesiæ nostræ habet consuetudo. Quid enim gravius, quid deterius, quam disciplinam regularium secreta Capituli scurris publicis propalare? Nonne ridiculum est? Si offensa est, in capitulo exigenda est & exibenda satisfactio, cum tamen nichil habeamus scrupuli in conscientia, nisi quod vestram apellavimus præsentiam, & nostra per vos tentamus jura repetere. Nullam ei subtrahere volumus debitam obedientiam, nullam minuere potestatem vel gloriam. Sed omnem humilitatem, omnem reverentiam ei exibere desideramus, dummodo nobis nostra conservare velit illæsa. Ipse autem abstractus & illectus, ut credere volumus, aliena magis suggestione quam sua deliberatione, in præcipuis festivitatibus ecclesiæ *Cantuariensi* debitum subtrahit obsequium. De qua & causa cujus redditus habet & possessiones, gloriam & potestates, sed & victus necessaria. Prædecessores sui martyres & Confessores temptati sunt, proscripti sunt, occisi sunt, ne oves suæ aliqua læderentur concussione. Domnus vero *Baldewinus* ad hoc suos exacuit animos ut moriantur oves; & quod durius est hoc conatur efficere, ut ovis misera suo nudata vellere, luporum & canum vallata agmine, sub æterno vivat interitu. Cotidie nobis duriora apponit verbera, acsi criminosum videatur quod dire flagellato licuit flere sub verbere. A prima enim percussione sua usque nunc vix unum diem nobis permisit habere quietum. Cum igitur venerande pater in omnibus his *Cantuariensis* ecclesia unicum ad vos habeat refugium, petit attentius ut secundum datam vobis à deo sapientiam oportunum ei præbeatis solatium, & ingruentia mala manu misericordiæ repellatis. Hæc etenim nostra causa totius *Anglicanæ* ecclesiæ & omnium subditorum causa est, & exemplum erit in posterum. Unde vobis pie pater sumopere præcavendum est & opponendum remedium, ne futuris temporibus vel præsentibus ista retrahantur in consequentiam, ne perversi pastores gregem conturbent sibi commissum, ne pastores convertantur in lupos, ne grege fugato etiam ovilia destruantur. Succurrat igitur, succurrat pie pater filiis vestris benigna paternitas, ne cæteris oppressis spem subtrahat protectionis & metum inferat desperationis.

Persecutio causæ contra B. *archiepiscopum.*

Audistis hesterno die venerande pater domini nostri archiepiscopi modum electionis, causam primæ apellationis, formam renuntiationis, enormia quoque gravamina pro quibus secundo apellatum est, & ejusdem apellationis executionem. In electione perspicue palliatam videtis intrusionem, in utraque apellatione manifestum contemptum in ædificatione illius basilicæ perpetuam discordiam & detrimentum ecclesiæ, ordinis & status nostri subversionem. Nunc autem ad ea quæ causa brevitatis sponte dimissa sunt sancta paternitas vestra pium præbeat auditum. Novus autem litigandi modus est, quia nova & inaudita causa litigii. Quis enim audivit tale aut quis vidit huic simile? Non est auditum in *Chanaan* neque visum est in *Theman*, ut Conventus *Cantuariensis* in aliquo suo resisteret archiepiscopo. Tanta enim unitas eos tenebat in caritate, tantus affectus in unitate, ut in defensione ecclesiæ solida membra pugnarent pro capite, caput etiam dolores & angustias & ipsam mortem patienter & libenter subiret pro corpore. Nunc autem omnia in *Cantuariensi* ecclesia confusa sunt, dum vice caritatis sustineat pravitatem, lolium pro lilio, venenum pro vino, fermentum pro frumento, pro pastore habeat persecutorem. Dicemus igitur si placet summatim de prima origine *Cantuariensis* ecclesiæ, de ipsius augmentatione, de archiepiscopi dignitate & potestate, de suorum actibus prædecessorum, de obedientia qua ei tenemur secundum regulam sancti *Benedicti* & consuetudinem nostræ ecclesiæ. Quorum in explanatione ab olitanis temporibus incipiendum est & breviter ad hæc tempora nostra recurrendum. Tempore igitur quo beatus *Gregorius* sanctam ac celebrem *Romanam* rexit ecclesiam, misit in nostram *Britanniam* quæ nunc *Anglia* vocatur sanctum *Augustinum* & cum eo monachos timentes deum, ut ad fidem converterent gentem *Anglorum*. Qui secentesimo gratiæ anno in *Angliam* venientes converterunt in proximo regem *Ethelbertum* & nonnulla milia populi. Dedit autem eis præfatus Rex mansionem in civitate *Dorobernia* quæ nunc est *Cantuaria*, quæ totius regni sui erat metropolis, ut ibi prædicarent, baptizarent & quoscunque possent ad fidem *Jesu Christi* vocarent. Consecrato igitur beato *Augustino* ex præcepto beati *Gregorii* ab *Eleutherio Arelatensi* episcopo, & pallio suscepto à beato *Gregorio*, construxit *Augustinus* in eadem civitate *Cantuaria* ecclesiam, quam in honorem Salvatoris *Jesu Christi* dedicavit, ibidemque non alias, sibi & successoribus suis sedem instituit metropolitanam. Congregatoque monachorum conventu concurrerunt undique populi, alii baptisma, alii monachatum petentes, sese suaque omnia, redditus, possessiones in usus pauperum & eorum maxime sustentationem qui ibidem divino fuerant mancipati servicio contulerunt. Fluxerunt ab hoc tempore *Augustini* usque ad *Normannorum* adventum in *Angliam* anni circiter CCCC. xvij succedentibus sibi *Cantuariensis* ecclesiæ archiepiscopis usque ad *Lanfrancum* xxx. duobus. Omnia autem quæ medio tempore collata fuerant, non archiepiscopis, non decanis qui nunc Priores vocantur, non alicui personæ singulariter data sunt, sed deo, & per eum toti monachorum congregationi. Nec uspiam ut reor aliquo in scripto simplici vel bullato inveniri poterit aliter vel alteri omnia illa esse collata. Tempore autem prædicto *Normannorum* quo dux *Willielmus* cum suis armatis copiis *Angliam* intravit, vastavit penitus & subegit, omnia in prædam data sunt, & ecclesia *Christi* concremata est. Rexit autem eo tempore *Cantuariensem* ecclesiam *Anglus* quidam *Stigandus* nomine, qui à domino Papa *Alexandro* primo justis ex causis depositus est, & à rege *Willielmo* in carcerem positus vitam finivit. Cui cum *Lanfrancus Cadomensis* abbas succederet in archiepiscopatum, regnumque & sacerdotium mutuo gauderent amplexu, consuetudines ecclesiæ simul & regni quasi in novam

novam tranſierunt nativitatem. Cœpit enim *Lamfrancus* ſub patrocinio *Alexandri* papæ et novi regis *Willielmi Cantuarienſis* eccleſiæ jura perdita revocare, eccleſiaſticas poſſeſſiones quas prædo abſtulerat reſtituere, ordinemque violatum reformare, ipſam quoque Salvatoris eccleſiam et omnes ejus officinas, palatium epiſcopale cum ipſo conſtruxit ambitu utriuſque Curiæ, non autem alibi, ſed in ipſa civitate *Cantuarienſi* ubi ſedem ſuam primo locaverat ſanctus *Auguſtinus Anglorum* apoſtolus. Verum ut pacis et concordiæ vinculum partis utriuſque capitis videlicet et corporis futuris temporibus inviolabiliter ſervaretur, monachis ſuis in novam ordinis formam redactis, Priori et Conventui rerum ſuarum omnimodam conceſſit adminiſtrationem. Rerum ſuarum dico, non quia velim inſinuare redditus et omnia quæ habent archiepiſcopi *Cantuarienſis* eccleſiæ bona non eſſe, cum ei collata ſint omnia et non alteri: ſed quia ab antiquis temporibus aſſignaverunt neſcio qui archiepiſcopi villas et redditus Conventui ſufficientes, cæteris ſibi pacifice retentis. Sibi eciam reſervaverunt Comites, Barones, et Milites, monachis vero aſſignaverunt ruſticos et agricultores. Dicunt autem quidam *Lamfrancum* id feciſſe. Hæc ideo facta ſunt non ut unitas ſcinderetur eccleſiæ, ſed ut perpetuo utrobique conſervaretur utilitas dum rerum ſuarum plenam utrique haberent libertatem. Si vero aliqua emendatione digna emergebant in eccleſia, non alicujus præſumptione vel tyrannide ſed communicato conſilio fiebant omnia ad utilitatem eccleſiæ. Obiit autem bonæ memoriæ pater monachorum *Lamfrancus* anno patriarchatus ſui xx. Poſt cujus obitum per quinquennium confiſcata ſunt epiſcopalia ſub novo rege *Willielmo* ſecundo. Conventus autem ſolita ſimul & debita ſuorum gaudebat libera diſpoſitione. *Lamfranco* autem ſucceſſit beatus *Anſelmus*. Qui conventui ſuo conſuetam libertatem conſervavit et auſit, et quam non habuerant vel habitam perdiderant indulſit dignitatem. Medietatem quoque oblationum altaris *Chriſti* eis donavit & confirmavit, novumque chorum et presbiterium per manum *Conradi* Prioris fieri conceſſit. Obiit autem anno pontificatus ſui xvij. & feliciter migravit ad dominum. Cui poſt annos iv. ſucceſſit *Radulfus*. Cujus poſt annos pontificatus ix. ſucceſſit *Willielmus*. Quo poſt annos xij. defuncto ſucceſſit *Theobaldus*. A quo ſolo qua ratione dominus noſter *Baldewinus* malefaciendi ſumat audaciam ſi placet audite. Hic *Theobaldus* triceſimus vij. ab *Auguſtino Cantuarienſis* eccleſiæ ſedem adeptus, cum eſſet natura ſimplex & aliquantulum literatus, aſcivit clericos ſcolares, quorum conſilio ſuo impetu quolibet ducebatur. Poſt annos vero quinque minus quam deceret conſiderata ratione, *Jeremiam* Priorem qui eum elegerat depoſuit, eciam poſt apellationem, aliumque ſubſtituit. *Jeremias* autem tam de ſuæ juſtitia cauſæ quam de *Romani* pontificis æquitate confidens, ad ſedem apoſtolicam acceſſit, & de ſua reſtitutione litteras optinuit. Reſtitutus itaque in Prioratum apoſtolica auctoritate, poſt modicum ceſſit, ne archiepiſcopus cauſa ſui aliqua cæteris inferret gravamina. Hujuſmodi depoſitio Prioris antea penes nos facta non eſt, & jam nunc nobis verſa eſt in deriſum & in ſimilitudinem improperii. Succeſſore autem ſuo *Waltero* ad epiſcopatum *Ceſtrenſis* eccleſiæ vocato, ſubſtitutus eſt in prioratum *Cantuarienſis* eccleſiæ *Walterius* parvus, archiepiſcopi capellanus. Erat autem tota *Anglia* his diebus bellico ſtrepitu confuſa, incendiis et rapinis expoſita. Nam diſcordia quæ verſabatur inter regem *Stephanum* ut dicam regem mutuatum qui *Henrico* regi primo latenter ſucceſſit in regnum, et quoſdam *Angliæ* Comites qui jura regni domino noſtro regi *Henrico* tunc autem pueruIo conſervare volebant, toti *Angliæ* dolendum minabatur excidium. Hac ergo ſæviſſima tempeſtate quaſſata erat eciam *Cantuarienſis* eccleſia, ut quæcunque habere poterat ei non ſufficerent ad expenſas. Confluebant enim undecunque pauperes & mendici, eo quod alibi nullum vel modicum haberent ſolatium. Erat enim fames in terra. Hac igitur occaſione diſtracta ſunt et diſtributa egenis ornamenta quædam eccleſiæ *Chriſti*, quæ tempore pacis reſervari ſolent ad gloriam, in neceſſitate vero ad utilitatem. Conſiderans igitur *Walterius* Prior eccleſiæ poſſeſſiones de tanta ſtrage non poſſe reſurgere, niſi membris ſuis caput eccleſiæ ſubveniret, ex conſilio Conventus acceſſit ad archiepiſcopum, rogans humiliter et petens ut conventus ſui miſereretur, et laborantis eccleſiæ condoleret ærumpnis. Cui archiepiſcopus, In quo, inquit, miſerebor? Et Prior; Ut poſſeſſiones, ait, eccleſiæ militia quam de eccleſia habetis, contra raptores cotidie irruentes velitis defendere, poſſeſſiones bonis evacuatas reſtaurare, et de eiſdem Conventui veſtro in neceſſariis victualibus providere. Dum enim in *Anglia* tantus ſtrepitus eſt, omnia noſtra tam intus quam extra veſtræ committimus diſpoſitioni. Reſtitit primo Archiepiſcopus petitionibus Prioris, & nulla ratione induci potuit ad conſentiendum. Sed in brevi clericorum ſuorum inſtantia à ſuo propoſito revocatus, propoſuit ut conſentiret ſi pulſu tali denuo peteretur. Aggreditur itaque denuo Prior archiepiſcopum, et jam de facili conſenſu adhibito, omnia cepit in manus, & tam intus quam extra cuſtodes ad ſuum poſuit libitum, monachum videlicet & quendam clericum, qui ei ſingularem omnium redderent rationem. Initia malorum & laborum ſunt hæc. Quod enim tunc factum eſt neceſſitate cogente ad utilitatem, jam in angariis revocatur ad memoriam et pernitioſam conſequentiam. Utilitas plane deteſtanda eſt in qua libertas eccleſiæ periclitatur. *Theodbaldus* autem omnium dominus & procurator effectus cœpit primo viriliter agere, ac ſi continuo vellet omnia in ſtatum priſtinum revocare. Sed in brevi ſuis condolens expenſis, in primo paſſu poſitum retraxit pedem: & quod perdiderat ut ſibi videbatur ſtuduit revocare. Sicque factum eſt, ut quod ſponte vel neſcius prædo reliquerat, archiepiſcopus vel ejus miniſtri auferre non formidarent. Exterioribus itaque ſpoliatis, in miſeros monachos ultima deſævit avaritia. Hoſpes enim fere omnis excluſus eſt, pauperes expulſi. Conventus ipſe qui in præcipuis feſtivitatibus lautioribus refici ſolebant alimentis, jam pane groſſiore ſimul & olere ſuam temperabant eſuriem eciam combinati. Videns autem Prior & monachi eccleſiæ *Cantuarienſi* deteſtabilem imminere ſubverſionem, flebilibus archiepiſcopum exoraverunt precibus, ut errata corrigeret, & eam quam in ſuſceptione poſſeſſionum eccleſiæ inierat ſervaret conventionem, ne conventus diutina frangeretur inedia, ne eccleſia probroſam ſubiret everſionem. Audiens hæc archiepiſcopus primo ſatis placide ſed deinde contumclioſe reſpondit, et Prior de omni emenda-

emendatione desperatus recessit. Sed adepta congrua oportunitate & conventus unitate unicum oppressorum opposuit remedium, & ab omni gravamine illato vel inferendo in die solenni sedem apostolicam apellavit. Archiepiscopus autem suo excandescens impetu, adeo contempsit apellantem, & eum ad quem apellatum est, ut conventum canibus compararet, equos Prioris violenter raperet, januas clauderet, divinum in ecclesia servitium per manum clerici interdiceret, monachos apellationem prosequentes interciperet, interceptos incarceraret, scripta & privilegia & expensas eisdem subriperet. O imitandum, immo detestandum pastoris exemplum! Confluxerunt ad hoc spectaculum viri religiosi satagentes ærumpnas ovium propellere, & pastoris sævitiam vel specie tenus temperare. Factum est tandem mediantibus ipsis ut archiepiscopus saltem dilaniatas conventui suas restitueret possessiones, sententiam laxaret, conventum diligeret, conventus vero apellationi renuntiaret, & debitam patri suo & pastori reverentiam exhiberet, & ut injurias invicem illatas perpetuæ traderent oblivioni. Quod & factum est in parte. Archiepiscopus autem sentiens monachos apellationi suæ renuntiasse, villas & redditus eis restituens, ipsarum villarum ecclesias & exenia retinuit, jurans in secreto quod nunquam plenam haberent restitucionem, nisi Prior ipse sponte sua dimitteret Prioratum. Verum si ad indicium humilitatis ob reverentiam archiepiscopi prioratum resignaret, & in brevi prioratum ex consilio fratrum eidem restitueret, et paternum affectum in verbo veritatis spospondit se exhibiturum. Asserebant idem fide interposita summi consiliarii archiepiscopi, dicentes & pejerantes archiepiscopum nichil aliud quærere, nisi ut videretur à Priore honorari, à quo in apellatione illa videbatur contempni. Credidit Prior verbis mendacii, & in capitulo coram conventu præsidente archiepiscopo resignavit Prioratum. Cumque diceret Prior inter loquendum, *Ego prioratum resigno*, et cogitarent plurimi quod dicere vellet archiepiscopus, *Et ego te restituo*, præcipitanter dixit, *Et ego te depono*. Præcepit autem ut eum usque *Londoniam* sequeretur, plenam ibidem suscepturus restitutionem. Ille vero fratrum suorum spreto consilio accessit ad archiepiscopum apud **Lamhethe** cum aliquibus ecclesiæ senioribus. Quibus seorsum vocatis quasi de Prioris restitutione cum archiepiscopo essent locuturi, servientes archiepiscopi rapuerunt *Walterium* Priorem depositum, trahentes eum usque *Glocestriam*, præcipientes abbati ex parte archiepiscopi ne eum aliquatenus exire permitteret. Fuit itaque Prior depositus ibidem incarceratus quamdiu deinceps vixit archiepiscopus. Amoto igitur supradicto Priore, ex consensu multorum *Wibertum* instituit Priorem, et deinceps Conventum in multa habens reverentia, multa bona contulit ecclesiæ: eciam in extremis pœnitentiam agens, quod tam dire et injuste Conventum offenderit. Sedit autem præfatus *Theodbaldus* annis xxij. et mortuus est. Cui post annum unum successit beatus martyr *Thomas*. Qui post duos fere pacis annos pro libertate ecclesiæ sex annis exulans, septimo revocatus, non contra ecclesiam sed pro ecclesia et in ipsa ecclesia glorioso meruit martyrio coronari. Qui quamdiu vixit, nichil in præjudicium egit Conventus, sed omnem eis exhibuit gratiam et dilectionem. Solebat monachorum capitulis præsidere, collationibus interesse, in claustro cum ipsis lectioni intendere, in ecclesia orationi, in secretioribus cum Priore & senioribus de utilitate ecclesiæ ut bonus pastor, ut pius pater conferre. Promisit eciam quod majorem eis facturus esset honorem, quam aliquis antecessorum suorum. Verum martyrio præventus est, et Deus athletæ sui gloriosius exsolvit promissionem. Huic vero cum successisset *Ricardus*, et jura *Cantuariensis* ecclesiæ ab adolescentia sua cognovisset, in audientia cleri et populi diocesis suæ villarum nostrarum ecclesias pensionales et privilegiatas per ipsum *Adriani* papæ restituit privilegium, quod super altare *Christi* nobis astantibus posuit. *Romam* vero profectus et ab *Alexandro* papa consecratus, cum quosdam ex clericis suis qui nunc eciam nobis adversantur pro restitutione ecclesiarum nostrarum murmurare videret, nolens eos contristare, consensit ut illa tam solennis & justa restitutio per ipsos cassaretur. Rediens autem in *Angliam* consecratus & legatus, post aliquot annos tres ecclesias cum capellis suis nobis restituit & sigillo suo confirmatas victualibus pauperum per nos distribuendas assignavit. Dederat enim eidem in mandatis dominus papa *Alexander*, ut de præfatis ecclesiis cum Conventu componeret, & sibi creditam in pace conservaret ecclesiam. Unde factum est, ut pauperibus & peregrinis à monachis erogandas assignaret & confirmaret ecclesias. Alias vero parentibus suis dederat & clericis. Villarum eciam nostrarum exenia non abstulit sed concessit. Quæ eciam tunc temporis ecclesia habuit cum tempore exilii sancti *Thomæ* tyrannus ille *Randulfus del Broch* ex præcepto regis exulantis custodiret episcopatum. *Ricardo* post annos decem pontificatus mortuo, successit iste qui nunc est domnus *Baldewinus*. Res nova & seculis inaudita. Sicut enim inusitatum est ordinis *Cisterciensis* monachum *Anglicanæ* præesse ecclesiæ, ita *Cantuariensi* ecclesiæ inexpertum est, ut aliquis archiepiscoporum conventui suo tot inferret injurias, tot dampna & tot diminutiones. Cum enim à bonis sumenda sint exempla, omnium sanctorum prædecessorum suorum Martyrum videlicet & Confessorum vestigia contempnens, à solo *Theodbaldo* malefaciendi sumit auctoritatem. Sed nec eum in bonis suis imitatur operibus, sed ea sola quæ perperam gessit revocat ad memoriam, & ærumpnosam trahit ad consequentiam. Et ut eidem præcellat in meritis, majorem quia perpetuam ecclesiæ *Cantuariensi* minatur ruinam. Nam exenia subtrahit, ecclesias rapit, subtrahit victualia pauperibus & orphanis, & clericis assignat ditissimis. *Romanorum* pontificum privilegia contempnit, apellationes parvipendit, apellantes eciam suspendit et proscribit. Bonæ famæ gloriam obfuscare nititur & infamiam mendose irrogare conatur. Regum & principum indignationem in nos & ecclesiam nostram suscitat, quo nec iram Dei vel ad modicum formidat. Super hæc omnia turrim fortissimam festinat erigere, qua non solum filios confundat ecclesiæ, sed ut matris *Anglicanæ* ecclesiæ virtutem & viscera valeat suffocare. Succurrat igitur pie pater filiæ vestræ in tanta clade *Romana* clementia, ne generosæ matri vertatur in opprobrium specialis et devotæ filiæ detrimentum. Non optamus nec petimus ut patri nostro licet duro jura debita velitis subtrahere, sed ne velit vel valeat filiorum suorum evertere libertatem nec perturbare quietem. Verum est quidem quod

eciam testatur adversarius quod scilicet dominus noster *Cantuariensis* archiepiscopus non quærit quæ sua sunt sed quæ *Jesu Christi.* Sed ad quid? Opera ejus considerate quæ sola testimonium perhibent veritati. Et his credite quia non quærit ea ut salvet & custodiat, sed ut mactet & perdat.

Replicatio operum Baldewini *archiepiscopi.*

DOmine exaudi orationem meam, & clamor meus ad aures vestræ perveniat pietatis. Clamor noster reverende pater jam in tercium annum protractus est, ut ex assiduitate clamoris & mœroris nostri non solum in hac urbe *Romana*, sed in orbe terrarum clamoris hujus sonitus audiatur. Clamavimus enim & reclamavimus & iterum clamamus, & jam raucæ factæ sunt fauces nostræ, defecerunt oculi nostri dum speramus quod quærimus optinere. Expectavimus pacem & non est bonum, tempus curationis & ecce turbatio. Clamavimus inquam, clamavimus tempore *Urbani* papæ contra tot injurias & oppressiones nobis illatas, & præcipue contra basilicam illam contra nos erectam quæ est totius fons et origo discordiæ. Hac enim occasione sola, scilicet quia nomen vestrum invocavimus super nos, tormentis variis et anxietatibus oppressi sumus usque in præsens, ut nec ad modicum liceat nobis respirare. Verum quia clamor noster jam quodammodo in tragœdiam versus est, breviter à capite repetendum est & summatim recitandum quæ nobis pater noster archiepiscopus à primo ingressu suo usque nunc inferre non definit gravamina. Postquam igitur domnus *Baldewinus* manu regia magis quam electione libera post multos & varios labores *Cantuariensis* ecclesiæ pastor effectus est, à primo ingressu suo manum in nos extendit duriorem, ut à dimidio anno usque in hodiernum diem, vix unum diem sinat nos habere quietum. Primo etenim villarum nostrarum nobis debita tulit exenia, deinde ecclesias victui pauperum deputatas, deinde maledictam illam & prophanam reclamantibus nobis & apellantibus fundavit ecclesiam. Quosdam deinde ex fratribus nostris eo quod apellaverant ab altari suspendit, quosdam à cœtu nostro expulit, quosdam vero excommunicavit. Deinde nonnullas ex villis nostris violenter nobis inconsultis occupavit. Audiens hæc prædecessor vester *Urbanus* papa, archiepiscopo dedit in mandatis ut ablata omnia nobis restitueret, fratres quos suspenderat absolutos haberet, inhibens artius ne in capellæ illius procederet opere, nec aliqua de cætero nobis inferret gravamina. Quod si mandatis apostolicis obedire contempneret, tres abbates mandati constituit executores. Paruit archiepiscopus sed in contrarium, ut quod prius in capella erat ligneum, quo firmius staret factum est lapideum. Executores vero contumeliis & dampnis affecti sunt, eo quod archiepiscopi sententiam in monachos latam dixerant non tenere. Admirans ad hæc venerandus *Urbanus*, scripsit eidem archiepiscopo districte præcipiens ut omnia nobis restitueret ablata & à gravaminibus nostris cessaret. Cassavit quoque & deduxit prorsus in irritum, quicquid de novæ capellæ fecerat constructione, vel Canonicorum institutione. Et quia de obedientia archiepiscopi eciam nunc diffidebat, tres abbates mandati sui constituit executores. Qui cum viderent archiepiscopum & monitis suis & mandatis apostolicis inobedientem, diem sibi constituerunt peremptorium quo apostolicum exequerentur mandatum. Sed instinctu archiepiscopi callide procuratum est ut die illo peremptorio quo ad mandatum domini papæ *Cantuariæ* convenire debuerant, ex mandato regiæ justiciæ *Londoniis* ex parte regis jubebantur adesse; quibus eciam ex parte regis inhibitum est, ne aliquatenus inconsulto rege apostolicum exequerentur mandatum. Monachis quoque nostris minaciter imperatum est, ne perquisitionibus uterentur indultis, sed de ipsis & de aliis ecclesiæ privilegiis regium peterent & expectarent assensum. Archiepiscopus autem jam ex hoc apostolico magis irritatus mandato, in *Normanniam* properans gravioribus ecclesiæ institit dampnis, & in contemptum sedis apostolicæ novæ capellæ mandavit clericis, ut absque mora circa capellam ipsam domos fabricarent, ibidemque manerent, vel collata sibi ecclesiastica beneficia resignarent. Unde nec mirum motus venerandus *Urbanus*, ex consilio fratrum tercio eidem scripsit archiepiscopo districte præcipiens, ut quicquid in ipsa capella vel in ædificiis clericorum fuerat factum, suis penitus demoliretur expensis. Ipsum quoque capellæ locum maledictum pronuntians & prophanum, clericos omnes qui ibidem celebraverant ab officio suspendit simul & beneficio, donec apostolico se conspectui præsentarent. Sed nichil horum penitus factum est. Nam ad preces archiepiscopi qui jam cum rege erat in *Normannia* procuratum est, ut rex ministrorum suorum manu capellam ipsam & Canonicos & ea quibus summus pontifex maledixerat in suam acciperet protectionem. Ex ore itaque regio edicto publico *Cantuariæ* prohibitum est, ne quis Canonicis vel capellæ regis molestiam vel aliquod præsumeret inferre gravamen. Sic pater reverende tempore *Urbani* clamatum est, sic pronuntiatum, & eo usque domini archiepiscopi contemptus invaluit, ut ad ejus nutum apostolicum mandatum manu laica præpediretur & penitus duceretur in irritum. Interea domnus *Urbanus* de medio sublatus est, & *Gregorius* sanctæ hujus *Romanæ* ecclesiæ suscepit pontificatum. In ejus præsentia clamor noster congeminatus est, quia nostra duplicata sunt tormenta. Sed eo ut nostis in brevi sublato, non sumus exauditi. Ad honorem itaque Dei & ecclesiæ ut credimus clementia vestra substituta est, & universalis ecclesiæ Dei summum adepta est sacerdotium. Clamavimus ilico & nomen vestrum invocavimus super nos, sed in sinu vestro gravioribus dampnis et angustiis attriti sumus et deducti pene in nichilum. A primo enim pontificatu vestro dominus noster archiepiscopus rediens in *Angliam* atrocius solito desævit in nos, & inauditis contrivit injuriis. Nam infra sacros dies dominicæ nativitatis ipso præcipiente manu laica omnia nobis ablata sunt, ut extra januam nec passum pedis nobis relinqueret ad victum. Murus eciam curiæ nostræ ligonibus effractus est, officinarum seræ & hostia avulsa, hospitum & infirmorum victualia, ut de nobis taceatur, asportata sunt. Servientes nostri et clerici non solum in curia sed & in atrio ecclesiæ graviter verberati et incarcerati sunt. Armatorum multitudine die & nocte misera *Cantuariensis* ecclesia vallata est, acsi esset castrum jam jamque penitus subvertendum. Tribus diebus et totidem noctibus janua cimiterii obserata est ne mœrentium monachorum aliquatenus exiret miseria, vel ad eos aliqua introiret misericordia. Fratres nostri ad archiepiscopum pacis intuitu missi,

missi, in curia ipsius & ipso præcipiente equis spoliati sunt & excommunicati pedites redierunt. Famuli nostri juramento constricti sunt ne quemquam ex nobis exire permitterent, vel exeuntes retinerent. Portus maris nobis & nostris prohibiti sunt, viæ & semitæ artius custoditæ, nec inclusis nostris ulla dabatur requies. Supprior noster & ei in causa consentientes à presbiteris parochialibus excommunicati sunt acsi crimen esset quod jura suæ tuerentur ecclesiæ, & pro statu suo contra tot gravamina sedem apostolicam appellassent. Nostra nobis omnia ut audistis ablata sunt, & aliena mendicare non possumus. Ea eciam pauca quæ fratribus nostris à civibus *Cantuariæ* allata sunt à janitoribus suis crudeliter ablata & retenta sunt, ut saltem fame nos compellerent appellationi renuntiare. Hæc nobis reverende pater in sinu vestro gravamina illata sunt, sic visitavit nos pater & pastor noster in sacris diebus Dominicæ nativitatis. Placuit autem sanctitati vestræ ex consilio fratrum ut ei secundum formam litterarum *Urbani* Papæ scriberetis de restitutione ablatorum, de destructione illius maledictæ & prophanæ capellæ, de suspensione clericorum & de cessatione gravaminum. Sed nichil horum penitus factum est, nisi quod fossa grandi & profunda capella simul & clericorum domus vallatæ sunt, ipsi quoque artiori mandato constricti ut inibi habitent vel ecclesiasticis renuntient beneficiis. Ab illo ergo die usque in præsens miserabiles monachi nostri rebus omnibus spoliati, cum de suo nec unius precium panis habeant, elemosinis pauperum comprovincialium utcunque sustentantur. Anathematis autem vestri sententia quæ ex deliberatione vestra & consilio fratrum in invasores illos & complices eorum lata est, in nullo penitus observatur, sed nobis vertitur in opprobrium. Si quis vero more Christiano excommunicatos illos vitare præsumpserit, dampnis afficitur & contumeliis, & tandem miser in ergastulum pellitur publicum, acsi quicquam egisset criminosum. Sic clamavimus sanctissime pater in præsentia domini *Urbani*, *Gregorii* tempore brevi clamor noster duplicatus est eo quod nostra duplicata sunt gravamina. Nunc autem in protectione vestra mala nostra mirabiliter, immo & miserabiliter multiplicata sunt, ut clamoris hujus sonitus jam exierit in orbem terrarum. In sinu vestro positi rebus omnibus spoliati sumus, angustiis multis & angariis macerati, ut obsessis fratribus nostris & jam fame tabidis vix sola vita & ipsa miseranda remaneat. Jam iij. ann. est quod in hac sacrosancta stetimus curia, clamantes jugiter et dicentes, Miserere nostri Domine, miserere nostri, quia multum repleti sumus despectione. Hæreditas nostra versa est ad alienos, domus nostra ad extraneos. Pupilli facti sumus absq; patre, cum ipse crudeliter persequatur nos, & vix modicum reportavimus solatium. Expectavimus pacem et non est bonum, tempus curationis & ecce dira & intolerabilis tribulatio. Fratres enim nostri & flos ecclesiæ Prior & cæteri pro libertate ecclesiæ tuenda mortui sunt, & jam filia vestra *Cantuar.* ecclesia tot angustiis pressa vix spirans clamat, Miseremini mei, miseremini mei saltem vos amici mei, quia manus Domini tetigit me. Laboravi clamans, raucæ factæ sunt fauces meæ, defecerunt oculi mei, dum spero in Deum meum. Defecit gaudium cordis nostri, versus est in luctum chorus noster, facti sumus opprobrium vicinis nostris, subsannatio, & illusio his qui in circuitu nostro sunt. Nunc ergo Domine totiens repetitus clamor omittendus est, luctus & dolor assumendus & tragœdia personanda est, ut vel sic mereamur ab hostibus liberari. Succurrat ergo, succurrat serenissime pater filiæ vestræ *Cantuariensi* ecclesiæ jam in extremis laboranti pietas vestra, ne tunc primo correctionis manum velitis apponere cum non possit aliquatenus ecclesia respirare, vel si eam ut penitus pereat, quod absit, vultis permittere, vobis saltem tot & tam graves illatas injurias nolite dissimulare. Monuit enim malefactores nostros pietas vestra ut ab inceptis desisterent, districte mandavit ut resipiscerent & errata corrigerent, & noluerunt adquiescere. Replicastis mandatum & noluerunt audire, sententiam anathematis intulistis, & hanc eciam obdurati contempserunt. Sententia enim vestra tam solenniter & juste in invasores lata, in derisum & contemptum habita est, ut & bruti rustici & vulgus ignobile presbiterorum suorum & pastorum anathema non timeant, cum nec vestram sententiam conspiciunt non teneri. Gladius enim *Petri* reverende pater secundum datam vobis à Deo sapientiam arripiendus est, & in *Malcum* maleficum manu forti & brachio extento vibrandus, ut amputata aure asinina mandata vestra clarius audiat, & præceptis vestris ut dignum est aliquando incipiat obedire, ne videlicet per orbem terræ vestra vilescat auctoritas, ne *Romanæ* gloriæ insultent imperiti, vel peccandi sumant audaciam arrogantes. Quia pestilente flagellato stultus sapientior efficietur. Verum quia litteræ vestræ domino archiepiscopo pro nobis directæ quamlibet commonitoriæ vel urgentes sint, archiepiscopo tamen adeo sunt contemptibiles, nobis autem inutiles, ut ad singula mandata vestra novis & exquisitis afficiamur injuriis, alia si placet via alloquendus est. Præterea potestas archiepiscopi in *Anglicanis* partibus ex consensu regis tam magna & tam formidabilis est, ut in tota *Anglia* cujuslibet ordinis vel dignitatis persona inveniri non valeat, qui præter ejus beneplacitum vestris audeat vel in modico obedire mandatis, maxime in causa *Cantuariensis* ecclesiæ, quam ut omnibus eciam lippis liquidum est, manifeste conatur evertere. Nec alia, novit Deus & mundus, tantæ persecutionis causa est, nisi quod sedem apostolicam apellavimus, & quod in ejus promotione liberam & canonicam quæsivimus electionem. Si ecclesia tali ex causa tanto odio & malignitate persequenda est ut & vestra contempnat mandata, vos ipse judicate: Æstimo quod dominus noster archiepiscopus adeo contemptor effectus est, ut nichil penitus nisi ad nutum regis ex omnibus faceret, eciamsi *Petrus* apostolus in propria persona hac de causa veniret in *Angliam*. Attamen quia modis omnibus temptandum est ut à tanta clade liberetur ecclesia, legatum petimus à vestro latere dirigendum, ut si ecclesiam à tanta persequentium rabie liberare non potuerit, oculata saltem fide cominus conspiciat, quæ vel quanta per archiepiscopum post ejus promotionem ne dicam intrusionem perpessa sit acerba gravamina, vel nobiscum morientem plangat ecclesiam.

Literæ Urbani *papæ archiepiscopo per monachos.*

URbanus episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri *B. Cantuariensi* archiepiscopo apostolicæ sedis legato salutem & apostolicam benedictionem. Dilecti filii nostri Prior & quidam fratres ejus monachi ecclesiæ tibi commissæ ad nostram

præsentiam venientes de ecclesia quam ædificare cœpisti, tantum sibi & eidem ecclesiæ proposuerunt dispendium proventurum, quod nisi ab ejus fuerit constructione cessatum, præscripta ecclesia suæ dignitatis & status miserabile suscipiet detrimentum. Sane cum per Dei gratiam litteratus sis & in religione diutius conversatus, ignorare non debes, sicut nec te credimus ignorare, quomodo propter scandalum à bonis est interdum operibus abstinendum. Nos autem sollicite providere volentes ne inter te & fratres tuos remaneat materia jurgiorum, cum non possint convenienter obsequiis divinis intendere qui sunt contentionibus dediti, de consilio & deliberatione fratrum nostrorum monemus fraternitatem tuam, mandamus & districte præcipimus, quatinus donec causa cognita statuamus quid de ipso ædificio fieri debeat, occasione, contradictione & appellatione postposita, ab illius novæ ecclesiæ constructione & canonicorum institutione desistas, & eciam ab exactione fraternitatis quam ob favorem ipsius operis diceris statuisse, aliis litteris non obstantibus à sede apostolica impetratis. Si quid autem contra hanc prohibitionem nostram fuerit attemptatum, nos id auctoritate apostolica irritamus. Dat. *Veron.* viij id. Maii.

Cassatio fraternitatis Baldewini. *Litera* Urbani *papa prælatis* Angliæ.

URbanus episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus episcopis & dilectis filiis abbatibus & aliis ecclesiarum prælatis per *Angliam* constitutis salutem & apostolicam benedictionem. Cum dilecti filii nostri Prior & fratres *Cantuariensis* ecclesiæ de constructione novæ ecclesiæ quam venerabilis frater noster *Cantuariensis* archiepiscopus apostolicæ sedis legatus de novo extra *Cantuariam* incepit, gravia se querantur dispendia subituros, nos eorum juri volentes prout tenemur ex officio providere, ex deliberatione fratrum nostrorum ipsi archiepiscopo districte præcepimus ut in constructione præscriptæ novæ ecclesiæ vel in institutione canonicorum, donec cognita causa statuamus quid ex hoc fieri debeat, non procedat. Mandamus itaque universitati vestræ atque præcipimus quantinus fraternitatem, aut prædicationem quam occasione illius ecclesiæ prædictus archiepiscopus de novo constituit usque ad decisionem causæ in parochiis vestris nullatenus admittatis, nec prædicatores si qui ad hoc destinati fuerint in ipsis parochiis patiamini prædicare, vel à fidelibus beneficia quærere, sed eos potius ab his desistere sublato appellationis obstaculo auctoritate nostra, ecclesiastica districtione cogatis. Dat. *Veron.* vij. idus Maii.

Indulgentia ne teneatur sententia pendente lite.

URbanus episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis Priori & Conventui *Cantuariæ* salutem & apostolicam benedictionem. Cum venerabilis frater noster *B.* archiepiscopus vester, sicut ex multiplici vestra conquestione didicimus, tranquillitatem vestram crebra molestatione perturbet, & statum monasterii vestri multimodis inquietet, dignum est & consonum rationi, ut qui ex injuncto nobis officio tenemur ab oppressis injuriam propulsare, vobis contra indebita gravamina ipsius, favorem protectionis apostolicæ impendamus. Ea propter auctoritate vobis præsentium indulgemus, ut pendente lite quæ inter vos & eundem archiepiscopum habere dignoscitur, archiepiscopus ipse nullam in ecclesiam vel personas vestras excommunicationis, suspensionis vel interdicti sententiam audeat promulgare, vel ecclesiæ hominibus aut possessionibus vestris aliquod gravamen inferre; quod si memoratus archiepiscopus in vos aut ecclesiam vestram aliquam prædictarum sententiarum promulgare præsumpserit, sententiā ipsam sicut contra indulgentiam apostolicam promulgatam, vires decernimus non habere, & in nullo penitus observari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ concessionis & constitutionis infringere vel ei ausu temerario contraire, si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum *Petri* & *Pauli* apostolorum ejus se noverit incursurum. Dat. Ferar. v. non. Octobris.

Litera Urbani *de restitutione ablatorum.*

URbanus episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri *B. Cantuariensi* archiepiscopo apostolicæ sedis legato salutem & apostolicam benedictionem. Si usque modo fraternitati tuæ detulimus, & licet provocati plurimum, nequaquam tamen processimus in gravamen tuum, illa præcipua causa fuit quod cum vir religionis fueris & ordinis, & nunc in ecclesia Dei ad summum dignitatis apicem sis assumptus, cor tuum ab oppressione Conventus commissæ tibi ecclesiæ, etsi non pro nostra reverentia quam aliter quam te deceat visus es in hoc contempsisse, saltem metu credidimus divini judicii revocandum; speravimus equidem & suadente nobis conscientia credebamus, quod postquam illum quem optines in *Anglicana* ecclesia celebrem locum adeptus esses, tu obedientiæ & reverentiæ sacrosanctæ sedis apostolicæ ab omnibus viris ecclesiasticis exhibendæ forma fieres aliis & exemplum: unde te circa nostræ & tuæ pariter promotionis initia inusitato hactenus & novo modo curavimus honorare, credentes nos pro honore nostro ecclesiæ virum fidelissimum invenisse; sed quod sine gravi admiratione non dicimus, frustrati sumus in cogitationibus nostris, & quem fidum tutorem honoris nostri esse credidimus, nunc in membris nostris oppugnatorem sentimus. Multociens enim pro quiete fratrum ecclesiæ tibi commissæ litteras nostras transmisimus, ut ab eorum inquietatione desisteres, & jura ipsorum saltem pro nostra reverentia non turbares. Sed tu non solum in hoc sed etiam in aliis, sicut ubique fama divulgante fere ab omnibus prædicatur, litteras nostras, & appellationes ad sedem apostolicam interpositas parvipendens, quid contra eos post multiplices appellationes et prohibitiones nostras feceris, nos enarrare confundimur, sed tu ipse revolve in animo, & si benefeceris in conscientia tua deliberes & decernas. Nos vero quia clamores ipsorum fratrum & contemptum sedis apostolicæ pertransire surdis auribus nec possumus, nec debemus, adhuc licet in vanum videamur jussiones nostras effundere, fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus & in obedientiæ virtute præcipimus, quate us eo eciam non obstante si ab ecclesia tua absens fueris, quicquid post appellationem ad nos factam vel inhibitionem nostram in opere capellæ quam erigere in destructionem *Cantuariensis* monasterii statuisti actum est, tuis expensis non differas demoliri,

demoliri, revocans & deducens prorsus in irritum quicquid de instituendis canonicis & aliis quæ circa capellam factum & enormiter innovatum, locum eciam illum habens maledictum & prophanum, & eos qui celebraverunt in capella ipsa post inhibitionem nostram habeas & teneas pro suspensis ab officio & beneficio donec nostro se conspectui repræsentent, demolitis universis operibus quæ inibi facere præsumpserunt. Ministros eciam conventus, quos post appellationem ad nos interpositam amovisti quos nos restituimus habeas restitutos, & eos quos pariter post appellationem excommunicare vel suspendere præsumpsisti, habeas nihilominus absolutos, & universa quæ post appellationem ipsam in eorum gravamen attemptata sunt, in invasione videlicet villarum & possessionum suarum, reddituum quoque & aliorum quæ ante appellationem habuerant et ablatione nihilominus aliarum rerum in statum pristinum appellatione cessante reducas, illicitos invasores possessionum eorundem fratrum nisi satisfecerint vinculo excommunicationis astringens usque ad emendationem debitam facias manere ligatos. Sententias eciam excommunicationis et interdicti quas in quosdam ipsorum fratrum temere promulgasti publice nunties non tenere, ac de cætero pendente lite circa statum monasterii nil immutes. Sciturus quod si Deo & nobis hac vice inobediens fueris & rebellis, & ultra xxx. dies post susceptionem præsentium præceptum nostrum distuleris adimplere, nos universa quæ prædiximus alios exequi faciemus, & suffraganeis tuis districte præcipiemus ut sicut nobis obedientiam debitam subtrahis, ita ipsi tibi absoluti à nobis omnem obedientiam & reverentiam denegent & honorem. Dat. *Ferar.* v. non. Octobris.

Sententia data in invasores rerum ecclesiæ Christi.

CLemens episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis Priori de Feversham & magistro *Firmino* salutem & apostolicam benedictionem. Horrendi facinoris detestanda præsumptio vehementer animum nostrum pro sui atrocitate commovit ut illos debitæ severitatis jaculo feriamus, qui more prædonum *Cantuariensis* ecclesiæ possessiones nequiter invaserunt, vel in septa curiæ monachorum & officinas effractis muris crudeliter irruentes eorum bona sacrilego ausu diripuisse noscuntur. Eos quoque qui monachis & hominibus eorum violentiam inferentes, curiam ipsis contradicentibus occuparunt. Unde quoniam prædictorum fratrum injurias dissimulare nec possumus nec debemus, quibus tanto benignius in suo jure tenemur adesse, quanto in partibus *Anglicanis* majori præminent honestate, præsumptores illos qui tam enormis sacrilegii facinus admiserunt, & eorum complices usque ad satisfactionem condignam auctoritate præsentium decernimus anathemati subjacere, per apostolica vobis scripta præcipiendo mandantes, quatinus ipsos si admoniti noluerint congrue satisfacere excommunicatos sicut moris est contradictione & appellatione cessante solempniter & publice nuntietis, & faciatis ab omnibus cautius evitari; attentius provisuri ne quod absit ex desidia vestra in hac parte mandatum apostolicum negligatur, quia grave nobis esset modis omnibus & molestum, nec possemus æquanimiter sustinere. Quod si ambo his exequendis nequiveritis interesse, alter vestrum ea nihilominus exequatur. Dat. *Laterani* xvj. kal. Aprilis, pontificatus nostri anno primo.

Littera ejusdem ad archiepiscopum de eodem.

CLemens episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri *B. Cantuariensi* archiepiscopo salutem & apostolicam benedictionem. Quanto in ecclesia Dei scientiæ munere & religionis præmines honestate, dignitatisque apicem in partibus *Anglicanis* optines ampliorem, tanto decet caritatem tuam vigilantiori studio à subjectorum injuriis vel oppressionibus temperare, & his postpositis quæ justitiæ pulchritudinem decolorant, odoremque bonæ opinionis extingunt, obedientiam & reverentiam debitam majoribus exibere. Unde non sine causa miramur quod sicut proponitur post appellationem ad sedem apostolicam factam, & bonæ memoriæ prædecessoris nostri *Urbani* prohibitionem, adeo circa novæ capellæ constructionem & alia multa manus tuas in ecclesiæ tibi commissæ fratrum molestias aggravasti, ut nil eis de interpositæ appellationis remedio accessisse, prout ratio juris expostulat æstimetur, nec tu honori sacrosanctæ *Romanæ* ecclesiæ matris tuæ videaris prout oportuit detulisse. Licet autem propositum nobis sit fraternitati tuæ quantum cum Deo possumus deferendi, & personam tuam in omnibus quæ ex officio nobis incumbunt statuerimus honorare, quia tamen eorundem fratrum pressuras pariter & clamores cum bona conscientia præterire clausis oculis nec possumus nec debemus, fraternitati tuæ de consilio fratrum nostrorum per apostolica scripta mandamus & districte præcipimus, quatinus omni contradictione & occasione postposita, eo eciam non obstante si te abesse contigerit ab ecclesia tua, quicquid post appellationem ad sedem apostolicam factam, vel prædecessoris nostri prohibitionem in opere capellæ actum est non differas demoliri, revocans & deducens prorsus in irritum quicquid de instituendis canonicis & aliis circa capellam factum est & perperam innovatum. Eos eciam qui post inhibitionem sæpedicti prædecessoris nostri in capella ipsa divina officia celebrare præsumpserunt, donec condignam nobis satisfactionem exhibeant, ab officio & beneficio habeas interdictos. Ministros conventus quos post appellationem interpositam amovisti quos & idem prædecessor noster restituit, habeas restitutos, & eos quos pariter post appellationem interpositam excommunicare vel suspendere voluisti, habeas nihilominus absolutos; & universa quæ post appellationem ipsam in eorum gravamen attemptata sunt, in invasione videlicet villarum & possessionum suarum, reddituum quoque & aliorum quæ ante appellationem habuerant, & ablatione similiter aliarum rerum in statum pristinum, appellatione & contradictione cessante reducas. Ad hæc quia secundum formam juris post appellationem nil est innovandum, volumus & præcipimus ut pendente judicio in eorundem fratrum detrimentum circa statum monasterii nichil omnino satagas immutare. Nichilominus præcipiendo mandantes, ut omnia quæ ipsis monachis post appellationem vel ante absque juris ordine illicite abstulisti, in exeniis, ecclesiis, villis, possessionibus, redditibus seu rebus aliis, cum congrua recompensatione fructuum postea illicite perceptorum, & libertatibus & administratione competenti & libera, infra quadraginta dies post harum receptionem restituere non moreris.

moreris. Ipſis quoque monachis præcipiendo mandamus ut ſi aliqua contra jus tuum & honorem præſumpſerunt, ſatisfactionem tibi appellatione remota exhibeant competentem. Quia vero Prior ipſius monaſterii in proſecutione negotii conceſſit in fata, volumus & præcipiendo mandamus, ut in inſtitutione Prioris contra privilegia ſedis apoſtolicæ vel regulam beati *Benedicti* atque rationabilem conſuetudinem monaſterii hactenus obſervatam non procedas, & ſi feceris, appellatione remota non differas revocare, nullis litteris obſtantibus in præjudicium juris eorum à ſede apoſtolica impetratis. Alioquin dilecto filio noſtro *Johanni* titulo ſancti *Marci* preſbytero Cardinali apoſtolicæ ſedis legato dedimus in mandatis, ut apoſtolica auctoritate te & omnes contradictores & monachos ipſos ſi rebelles extiterint, ad hæc remoto appellationis obſtaculo eccleſiaſtica diſtrictione compellat, & eos quos ad veritatem plenius indagandam ſcierit nominari, quod gratia & timore poſtpoſitis teſtimonium perhibeant veritati ſimili cenſura cogere non poſtponat. Dat. *Laterani* iiij. idus Marcii pontificatus noſtri anno ſecundo.

Littera Johannis *Legati ad Conventum.*

JOhannes *Anagninus* Dei gratia titulo S. *Marci* presbyter Cardinalis & apoſtolicæ ſedis legatus, dilectis in Chriſto fratribus & amicis *G.* Suppriori & conventui eccleſiæ Chriſti *Cantuarienſis* ſalutem in ſalutari Domini. Devotionem & reverentiam quam circa *Romanam* eccleſiam & perſonam noſtram geritis, ad cujus diffugium & conſolationem ſpe non modica ducti recurritis, propenſius attendentes, eccleſiæ veſtræ libertati conſervandæ provida ſollicitudine intendimus, veſtriſque profectibus largiente Domino operam dabimus efficacem. Sane gravaminibus & preſſuris quibus indeſinenter ex litterarum veſtrarum tenore vos intelleximus laborare debita benignitate compatimur, Dominoque juvante niſi malignus homo impedimentum aliquod irrogaverit, in proximo finem debitum imponere cogitamus. Cupientes igitur laborem veſtrum & anguſtias ex adventu noſtro in parte mitigari, litteras noſtras archiepiſcopo deſtinavimus, dando eidem in mandatis ut omni mora & contradictione ceſſante juxta tenorem mandati apoſtolici vobis cuncta reſtituat, & alia omnia facere non omittat; ut etiam liberum aditum & egreſſum habentes, ſolita libertate & rerum veſtrarum adminiſtratione recepta, nullis de ſuis vobis obſtantibus ſeu contradicentibus, tam ad dominum Papam quam ad nos pro veſtris neceſſitatibus ſecure venire ac redire poſſitis. Pro certo ſcituri quod voluntatem gerimus & propoſitum, quantum cum Deo & honeſtate noſtra poterimus, vobis adeſſe & utilitatibus veſtris aſpirare. Vos autem quicquid vobis factum fuerit nobis ſignificare non omittatis.

Item, Littera Johannis.

JOhannes *Anagninus* Dei gratia titulo S. *Marci* presbyter Cardinalis apoſtolicæ ſedis legatus, dilectis in Chriſto fratribus & amicis *Cantuarienſi* capitulo ſalutem & dilectionis affectum. Recepimus nuper litteras veſtras per quas nimirum multa vobis illata gravamina narrabatis, unde novit Deus & movemur plurimum & dolemus. Sane nuper ſcripſeramus vobis per fratres veſtros *J.* & *H.* ut ad nos aliquos ex veſtris fratribus mitteretis, quod vel amicabilem compoſitionem poſſent eligere vel ſubire judicium. Sed quia majora nobis negotia imminent, & quæ nulla poſſumus dimittere ratione, nolentes vos expenſis vel laboribus prægravari, præſentium vobis duximus ſignificatione mandandum, ut uſque ad noſtrum adventum ſuſtineatis omnia patienter; conſummatis enim negotiis quæ nobis imminent citra mare nec poſſumus relinquere imperfecta, protinus volente Deo ad veſtram eccleſiam accedemus, ubi cuncta melius poterunt explicari.

Teſtimonium Johannis *de gravaminibus Conventus.*

JOhannes *Anagninus* Dei gratia titulo S. *Marci* presbyter Cardinalis apoſtolicæ ſedis legatus, omnibus ad quos litteræ præſentes pervenerint æternam in Domino ſalutem. Univerſitati veſtræ notum facimus quod ſicut prope poſiti audivimus & poſtea præſentes apud *Cantuariam* vidimus, monachi eccleſiæ *Chriſti* in pace quam cum archiepiſcopo ſuo fecerunt vim paſſi ſunt, & metu regio qui eodem tempore *Cantuariam* venerat cum epiſcopis ſuis, omnia compulſi ſunt ſuſtinere. Hoc autem ideo ſcripto mandare curavimus, ut rei veritas omnibus innoteſcat, nec poſſit quod ſic factum eſt eorum juſtitiæ præjudicium generare. Quod ſi jam dictus archiepiſcopus vel aliquis ejus ſucceſſor ſcripturam ſuper forma pacis hujus quandoque protulerit, noveritis ipſam fratribus jam dictæ eccleſiæ nec conſentientibus nec ſcientibus confectam fuiſſe, nobiſque petentibus non exhibitam, qui ad cauſam ipſam à ſummo pontifice deſtinati rem geſtam vel confirmare debuimus ſi juſtitiæ concordaret, vel ſi ſecus acta eſſet, infirmare. Cognoſcentes itaque violentiam manifeſtam facto huic interceſſiſſe, auctoritate qua fungimur ſtatuimus apoſtolica, quod neque concordia ſic facta, neque compromiſſio violenter extorta, neque ſcriptum ſic conceptum valere debeat, aut aliquod ſæpedictis monachis in poſterum præjudicium afferre, quia omnia præſentibus nobis & contradicentibus facta ſunt.

Caſſatio operum B. *archiepiſcopi.*

CEleſtinus epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, dilectis filiis Priori & Conventui eccleſiæ Chriſti *Cantuarienſi* ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Sicut ad apoſtolatus noſtri debitum pertinere dignoſcitur hiis quæ rite & recte ordinata conſiſtunt, vigorem conferre perpetuum, ita nimirum eis quæ ſecus fiunt quam deceat vires detrahere, enervare & infirmare tenemur. Ea propter dilecti in domino filii cum *B.* quondam archiepiſcopus ſive motu proprio ſive inſtinctu alieno vos & eccleſiam veſtram moleſtiis multis & injuriis quandoque afflixerit, & ſcripta aliqua à ſede apoſtolica in præjudicium juris veſtri falſa ſuggeſtione ut dicitur impetraverit, quem magis tranquillitati veſtræ dare operam decuiſſet, paci veſtræ paterna volentes in poſterum ſollicitudine providere, omnia quæ per memoratum archiepiſcopum circa vos vi vel metu acta ſunt, apoſtolica auctoritate revocamus in irritum, & nominatim ea quæ legato *Romanæ* eccleſiæ præſente & contradicente contra mandatum ſedis apoſtolicæ facta dicuntur, ſicut in autentico ejuſdem Legati *J.* videlicet *Anagnini* quondam presbyteri Cardinalis ob cauſam veſtram

in

in *Angliam* directi continetur, & quæcunque contra jus vestrum vel privilegiorum vestrorum tenorem idem archiepiscopus impetravit, viribus carere decernimus, statuentes ut nullus unquam hominum ea quæ male gessit trahere audeat in consequentiam, neque possint ea quæ tacita veritate à sede apostolica impetravit juri vestro aut privilegiis ullo unquam tempore in aliquo præjudicium generare. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostræ constitutionis paginam infringere vel ei ausu temerario contraire; si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum *Petri* et *Pauli* Apostolorum ejus se noverit incursurum. Dat. *Romæ* apud sanctum *Petrum* v. kal. Junii pontificatus nostri anno primo.

Item cassatio.

CElestinus episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri *Bathoniensi* episcopo & dilectis filiis de **Radinges** & de **Waltham** abbatibus salutem & apostolicam benedictionem. Molestias & injurias quas per bonæ memoriæ *B. Cantuariensem* archiepiscopum conventus ejusdem loci passus est, discretionem vestram non credimus ignorare. Quoniam igitur jam dictus archiepiscopus quamvis de reformando statu fratrum ipsorum in integrum mandatum felicis recordationis *Urbani* et *Clementis* prædecessorum nostrorum suscepisset, nondum cum iter peregrinationis arripuit ad plenum reformaverat, discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatinus omni dilatione, contradictione & appellatione cessante, ecclesias cum fructibus inde perceptis & alia quæ sæpedictus archiepiscopus ipsis absque juris ordine abstulit, nostra freti auctoritate cum integritate restitui faciatis, & eorum detentores si opus fuerit censura non differatis ecclesiastica coercere, modis omnibus observantes ne in loco quem apostolica condemnavit auctoritas divina de cætero celebrentur, sed potius capella ibidem ut dicitur erecta funditus destruatur, & sicut à patribus nostris decretum esse dinoscitur, canonicorum institutionem revocantes in irritum, eos denuntietis & teneatis suspensos qui in loco ipso post prohibitionem apostolicam divina scienter præsumpserunt officia celebrare, donec ad sedem apostolicam veniant absolvendi. Illos quoque qui sententiam piæ recordationis papæ *Clementis* in currisse noscuntur, cautius faciatis ab omnibus evitari, donec exhibita satisfactione competenti ecclesiæ, per vos mereantur absolvi. Qui vero hujusmodi communicaverunt scienter, congrue ad arbitrium vestrum satisfaciant. Hæc autem omnia tanto districtius vestræ discretioni duximus injungenda, quanto injuriam apostolicæ sedi continere videtur eadem toties iterare, & religionem vestram minus deceret si mandatum apostolicum segnius exequeremini, nec possemus sine molestia tantum in vobis neglectum aliquatenus sustinere. Nullis litteris juri eorum præjudicium facientibus si quæ apparuerint à sede apostolica impetratæ. Quod si omnes his exequendis nequiveritis interesse, duo vestrum ea nichilominus exequantur. Dat. *Romæ* apud sanctum *Petrum* x. kal. Junii pontificatus nostri anno primo.

Imaginatio Gervasii *contra* R. *abbatem S.* Augustini *quasi in consistorio papæ* Alexandri.

AD præsentiam sanctæ majestatis vestræ pater venerande directi sumus à domino nostro miseræ & laceratæ *Cantuariensis* ecclesiæ archiepiscopo. Accedimus fiducialius ad vos, hinc de justitia causæ, illinc de bonitate *Romanæ* ecclesiæ confisi, quæ usque nunc suos fideles simplices quoque & veraces fovere, criminosos vero, litigiosos, mendaces & contumaces consuevit debellare: Venimus, inquam, falsitatem refellere, veritatem potius legendo quam verbositando enodare. Conqueritur igitur dominus noster flebilis ille & deflendus, & si flere non possumus, miseræ *Cantuariensis* ecclesiæ archiepiscopus de filio specialissimo abbate S. *Augustini* sibi & ecclesiæ *Cant.* violenter & injuste contra tenorem privilegiorum suorum & jura canonum sublato. Dolet ipse & confunditur *Cantuariensis*, immo tota *Anglicana* miratur ecclesia. Miratur & expavescit quænam sit ista repentina mutatio qua filius patri, filia matri, porticus ecclesiæ subtrahitur & rebellare conatur. Currit ad spectaculum universus populus & tam enormem stultitiam admiratur. Et si jura *Cantuariensis* ecclesiæ conterere voluit malignorum invidia, juvare eam debuit longissimi temporis quingentorum scilicet LXXV. annorum possessio, quibus S. *Augustini* ecclesiam ut filiam specialissimam dulci amplexu fovere non desiit. Debuit tanti temporis prodesse possessio, & si non alia haberet munimenta, cum secundum canones & legum volumina eciam xl. annorum præscriptio non debeat commutari. Habet ad hæc *Romanorum* pontificum privilegia, habet eciam auctoritates & exempla sanctorum qui ecclesiam sancti *Augustini* inconcusse usque ad hæc tempora possederunt, & cui voluerunt regendam tradiderunt à beati *Augustini* tempore qui primus eam instituit usque ad sanctum *Theodorum* qui ultimus ex *Romanis Cantuariensis* archiepiscopus extitit. Hic cum vir esset admodum sanctus & sapiens prædecessorum suorum secutus vestigia, dedit eam de qua sermo agitur ecclesiam cuidam capellano suo *Benedicto* cognomento *Bissop*. Quo per licentiam *Theodori Romam* adeunte, dedit abbatiam alteri capellano suo *Adriano*. Post *Adrianum* abbas fuit *Albinus* sub *Brithwaldo* archiep. qui successit *Theodoro*; & sic de cæteris utrorumque successoribus. Quis autem plenius aut liberius rem aliquam possidet quam ille qui eam cui vult & quando vult donat & retrahit? Perseveravit hæc libertas *Cantuariensi* ecclesiæ in donatione prædictæ abbatiæ à tempore sancti *Augustini* usque ad *Normannorum* adventum in *Angliam*, cum omnia vastantes totam terram sibi subdiderunt, debita simul & indebita sibi usurpaverunt. Usque ad hæc tempora *Normannorum* prædicta abbatia sancti *Augustini* tam specialis, tam familiaris *Cantuariensi* ecclesiæ extitit filia, ut archiepiscopi *Cantuarienses* inibi cum vellent pausarent, minuerent, curias tenerent, missas celebrarent, diurnis & nocturnis horis orarent, unde & beato *Dunstano* ibidem de nocte oranti apparuit chorus virginum coram sancta *Maria* in ejusdem dominæ capella quæ ibi tunc temporis erat, versus *Sedulii* psallens & dicens, *Cantemus Domino sociæ, cantemus honores*, &c. In hac tanta & tam jocunda unitate solebant archiepiscopi *Cantuarienses* ecclesiam illam ut filiam specialissimam possessionibus amplis ditare, ornamentis variis decorare, dignitatibus augere, intus & extra contra omnes injurias malignantium defendere. Sed nunc matri suæ hanc mercedem retribuit, ut eam velit sub pedibus suis conculcare. Quomodo autem vel quibus

bus de causis, vel unde hæc tanta malitia initium vel incrementum sumpserit, quam brevius potero intimabo. Regnante rege *Willielmo* primo qui armis *Angliam* adquisivit, cœpit ecclesia dignitates suas dediscere. Nam idem rex *Willielmus* regno sublimatus, tam ecclesiastica jura quam secularia sibi usurpavit, sacerdotes & ecclesias oppressit, episcopos deposuit, & quos voluit supposuit; unde *Stigando* qui multa ecclesiæ sancti *Augustini* beneficia contulit incarcerato & mortuo, *Lamfrancus Cadomensis* abbas vir admodum sapiens & litteratus successit. Hic quam carus papæ *Alexandro* & curiæ *Romanæ* fuerit satis notum est; nam eidem *Lamfranco Romam* venienti, papa *Alexander* assurrexit, & duo pallia contulit; unum ut cæteris archiepiscopis de more *Cantuariensis* ecclesiæ, & aliud cum quo ipse papa missas celebrare solebat in signum specialis prærogativæ. Huic prædictus papa non solum ecclesiæ sancti *Augustini*, sed & totius *Angliæ*, *Walliæ*, & *Britanniæ* secundum morem antiquorum concessit & confirmavit primatum. Huic *Lamfranco Scothlandus* abbas sancti *Augustini* professionem fecit, ubi & quando archiepiscopus voluit, & *Lamfrancus* eum ut pater filium dilexit, & contra omnes injurias protexit. Defuncto autem *Scothlando*, *Lamfrancus* petivit regem ut sibi donationem abbatiæ concederet sicut omnes prædecessores suos constat habuisse. Respondit rex & dixit, Se velle omnes baculos pastorales *Angliæ* in manu sua tenere. Hæc est origo malorum. *Lamfrancus* ad hæc miratus est, sed propter majores ecclesiæ Christi utilitates quas sine rege perficere non potuit, ad tempus siluit. Consentiente tamen rege *Guidonem* quendam monachum suum litteratum & prudentem elegit, benedixit, & ab eo professionem accepit ante altare Christi *Cantuariæ*, & benedictum ad cœnobium misit. Ad hæc monachi indignantes dixerunt, Se non velle eum pro abbate suscipere, non quia in ecclesia Christi benedictus fuit, nec quia archiepiscopo professionem fecit, sed quia sui abbatis electio ad eos pertinebat. Archiepiscopus autem eorum importunitatem duris verbis & blandis compescuit, & tandem prædictus abbas in cœnobio susceptus, ecclesiam quam *Scothlandus* inceperat ædificare sategit. Mortuo *Willielmo* rege primo, filius ejus *Willielmus Rufus* successit in regnum, & coronatus est à *Lamfranco*. Qui post obitum *Lamfranci* cepit ecclesias vacantes in manu sua, & ita venales fecit ut qui magis pro illis daret eas citius optineret; unde & ecclesia Christi post obitum *Lamfranci* per quinquennium vacavit. Ecclesia quoque sancti *Augustini* post decessum *Widonis* cum nonnullis aliis ecclesiis vacavit. Post quinquennium decidit rex in lectum, & timore mortis perterritus dedit archiepiscopatum sancto *Anselmo*. Hic in *Cantuariensi* civitate consecratus ab *Urbano* papa pallium suscepit, & tantam ejus gratiam habuit, ut eum alterius orbis papam vocaret, & in *Angliam* reverso pallium *Eboracensi* archiepiscopo donandum mitteret. Hic pro *Romana* desudans ecclesia, petente papa contra *Græcorum* hæreticos disputavit, & eosdem devicit. Rege autem *Willielmo* sagitta confosso & mortuo, frater ejus *Henricus* in regnum successit. Quo regnante & donante *Hugoni* cuidam abbatiam sancti *Augustini*, idem *Hugo* à monachis suis præsentatus est *Anselmo* ut eum benediceret. Petentibus autem monachis & ipso rege pro monachis ut eum in capella regis benediceret, respondit *Anselmus*, Non est meum missam in capella regis celebrare nisi cum regem debeo coronare. Nec volo hac vice honorem soli regi domino meo debitum abbati meo impendere, sed quia non vacat mihi pro hac re *Cantuariam* ire, hic in capella hospicii mei eum si vultis benedicam. Consenserunt, & benedictus est apud **Lambee**, & ibidem archiepiscopo professionem fecit sine contradictione. Decedente *Anselmo* tempore regis *Henrici*, successit ei *Radulfus Rofensis* episcopus, qui cum *Romam* profectus à *Paschale* papa pallium suscepisset, in festivitate sancti *Gregorii* super altare sancti *Petri* astantibus Cardinalibus missam celebravit, & in *Angliam* rediit. Elapso autem aliquanto tempore cum idem *Radulfus Romam* iturus *Angliam* exisset, *Paschalis* obiit, & duo substituti sunt, *Gelasius* scilicet & *Gregorius*; *Gregorius Romam* obtinuit, *Gelasius* vero in *Franciam* venit. Qui cum dura quædam & inaudita contra ecclesiam proponeret, morte præventus *Cluniaci* sepultus est. Cardinales vero & *Romani* qui cum papa venerant præcaventes sibi, archiepiscopum *Vienensem* substituerunt & *Calixtum* nominaverunt. Quem cum *Radulfus* archiepiscopus decrevisset videre, ulcere percussus in facie retentus est. Unde *Calixtus* vehementer iratus, *Eboracensem* ecclesiam & sancti *Augustini* abbatiam contra *Cantuariensem* ecclesiam erexit. Defuncto autem *Radulfo*, *Willielmus* electus est & sacratus. Pallium suscepit à *Calixto* papa, cum exprobratione tamen quod prædecessor suus *Radulfus* contempserit eum in *Francia* videre. Hæc est prima occasio qua *Cantuariensis* ecclesia matris suæ *Romanæ* ecclesiæ incurrit odium. Hac sola causa *Eboracensem* sibi subtraxit professionem & *Augustinianorum* incepit rebellionem. Judicet & dirigat Deus causam suam. *Willielmus* itaque archiepiscopus à *Calixto* papa pallio suscepto & confirmatione primatus *Angliæ*, dignitatum quoque antiquarum ecclesiæ Christi, apostolicæ sedis legatus rediit in *Angliam*. Anno secundo *Hugo* abbas sancti *Augustini* & monachi sui obtulerunt *Willielmo* archiepiscopo scedulam scriptam nova quædam & inaudita contra jura & dignitatem ecclesiæ Christi continentem. Dicebant autem *Calixtum* papam hujusmodi privilegio ecclesiam sancti *Augustini* honorasse. Petiit ergo archiepiscopus ut ipsum privilegium bullatum posset videre, alioquin se dixit fidem scedulæ non habere. Sed nulla prece voluerunt monachi privilegium bullatum ostendere. Post aliquot annos idem *Hugo* obiit, & rex *Henricus* alteri *Hugoni* monacho *Rofensi* abbatiam dedit. Quem cum monachi archiepiscopo apud *Londoniam* benedicendum præsentassent, voluit archiepiscopus ut in ecclesia Christi *Cantuariæ* solenniter benediceretur. Cui resistentes monachi dicebant, Hoc non debere fieri eo quod prædecessor suus *Cantuariæ* non fuerit benedictus. Petiit archiepiscopum rex tædio affectus importunitate monachorum, ut abbatem benediceret ubi alter *Hugo* à beato *Anselmo* fuit benedictus. Annuit archiepiscopus precibus regiis, set emergentibus aliis causis, ex præcepto regis venit *Wintoniam* ad regem cum nonnullis primoribus regni. Inde peracto rediens negotio, mandavit *Hugoni* quatinus ei apud *Cicestriam* occurreret, ibidem benedictionem suam susceptu-

rus

rus. Venit *Ciceſtriam*, profeſſionem fecit, & benedictus eſt. Defuncto rege *Henrico Stephanus* regni ſuſcepit gubernacula coronatus à *Willielmo* archiepiſcopo. Poſt tres annos obiit *Willielmus* archiepiſcopus, cui ſucceſſit *Theodbaldus*, quem ſacravit *Albericus Hoſtienſis* epiſc. in eccleſia Chriſti *Cant.* Erat enim tunc temporis in *Anglia* apoſtolicæ ſedis legatus. Hic *Romam* profectus ſuſcepto pallio à papa *Innocentio Cantuariam* reverſus eſt. Erat autem tunc temporis *Henricus Wintonienſis* epiſcopus Apoſtolicæ ſedis in *Anglia* legatus, eo quod eſſet frater regis *Stephani*, & vacante ſede *Cantuarienſi* legatione fungeretur. Monachi autem ſancti *Auguſtini* depreſſionem *Cantuarienſis* eccleſiæ molientes, querimoniam depoſuerunt in præſentia prædicti legati dicentes, ſe multum gravari in penſione ſinodalium, ſcilicet quinquaginta ſolidorum, & ſeptem denariorum quos ſacriſta ſancti *Auguſtini* ſingulis annis afferre ſolebat ab antiquo ſuper altare Chriſti. Dicebant præterea ſe gravem ſervitutis contumeliam ſuſtinere, eo quod ſingulis annis in cœna Domini ſolverent arietes, panes & potum eccleſiæ Chriſti. His de cauſis inter duas eccleſias controverſia diutius ventilata, hoc tandem ex utriuſque partis conſenſu fine conquievit, ut eccleſia *Cantuarienſis* obtineat duo molendina quæ fuerant eccleſiæ ſancti *Auguſtini* pro L. ſolidis & vij. denariis. Pro arietibus vero, panibus & potu, vel tribus ſolidis qui pro illis quandoque ſolvebantur aſſignaverunt eccleſiæ Chriſti redditum trium ſolidorum & terram unde ſumeretur, ita quod de cætero eccleſia Chriſti prædictos L. ſolidos & ſeptem denarios, nec tres ſolidos qui pro arietibus ſolvebantur vel alium redditum de eccleſia ſancti *Auguſtini* non exigat, ſalva in cæteris utriuſque eccleſiæ dignitate. Hæc pacis pactio ſcriptis & privilegiis utrique eccleſiæ confirmata eſt. Fiebant hæc omnia inſtinctu cujuſdam *Willielmi* qui nepos erat abbatis & cœnobii cauſas agebat. Erat autem hic *Willielmus* cognomento *Diabolus* appellatus artifex ſubtiliſſimus & novarum rerum adinventor peritiſſimus. Hic cum eſſet totius diſcordiæ incentor primo, primus cœpit de privilegiis antiquis jactitare, & abbatiam ſancti *Auguſtini* quæ uſque ad ipſius tempora maligna *Cantuarienſis* eccleſiæ erat cor unum & anima una, cœpit novo nomine baptizare, & *Romanam* capellam nominare. Uſque ad hujus prædicti *Willielmi* tempora *Cantuarienſis* eccleſia contra abbatiam illam *Romanis* privilegiis non fuit munita. Quis enim de capa ſua vel pallio, tunica vel caliga *Romana* quærit privilegia? Primatu *Angliæ* contenta indeque privilegiis vallata, de ſingulis ſuis dignitatibus ſpecificare nolebat, neque enim tunc temporis opus erat. Hujus autem œſtri diabolici ſtimulis agitata & fallaciis edocta, fraternas acies, bella civilia, inteſtinorum repugnantiam experta, præcavens in futurum Apoſtolicis & Regiis ſe munivit privilegiis *Innocentii, Lucii, Eugenii, Adriani, Alexandri*, licet hic *Alexander Rogerium* abbatem benedixerit in odium & contumeliam *Ricardi* archiepiſcopi & *Cantuarienſis* eccleſiæ. Mortuo papa *Lucio* qui poſt *Innocentium* ſedit, *Eugenius* ſucceſſit, & in *Franciam* veniens Concilium *Remis* celebravit. Ad quod quia *Theodbaldus* archiepiſcopus abſque regis licentia, quam impetrare non potuit, miniſtris regis ne tranſiret mare obſervantibus, naufragium perpeſſus ire præſumpſit; à domino papa tanto gaudio ſuſceptus eſt, ut diceret eum ob reverentiam *Petri* & ſuam natando magis quam navigando veniſſe. Peracto concilio cum *Cantuariam* veniſſet, juſſu regis ab *Anglia* expulſus eſt, redditus ſui confiſcati & homines ſui rebus propriis ſpoliati ſunt; unde archiepiſcopus iratus, zelo ductus juſticiæ totam terram regis ſuſpendit, nec à ſententia deſtitit donec pacato rege ad ſuam in pace rediret eccleſiam. Monachi autem ſancti *Auguſtini* præceptum archiepiſcopi contemnentes, nuncios ad papam miſerunt. Qui à domino papa contumeliis affecti, domum redire & archiepiſcopo ſuo obedire compulſi ſunt. Dedit autem in mandatis *Eugenius* papa archiepiſcopo, ut monachi pro contumacia ſua condignam ſubirent vindictam. Ceſſaverunt itaque obedienter quantum cantaverant contumaciter à iiij. ſcilicet idus Marcii uſque kalend. Auguſti. Excommunicavit autem *Willielmum Diabolum* abbatis nepotem, & quendam *Silveſtrum* qui totius diſcordiæ fuerant incentores. Abbas autem *Hugo Willielmo* nepoti ſuo imprecatus eſt, ut cum *Datan* & *Abiron* participaret, eo quod ipſum contra matrem eccleſiam *Cantuarienſem* incitaſſet. Quæ maledictio ipſi *Willielmo* non ceſſit in vanum. Nam poſt annos plurimos cum idem *Willielmus* ageret in extremis, tormentis pluribus affectus eſt. Inſanus enim factus, nunc ad formam pueri contrahebatur in ſperam, nunc autem ultra humanam effigiem diſtendebatur; nunc oculi ejus parvuli, nunc prominebant ut tauri. Hæc & alia dictu difficilia circa eum contingebant. Hæc idcirco diximus, quia per hunc *Willielmum* alioſque plurimos manifeſto didicimus documento, neminem impune *Cantuarienſem* eccleſiam injuſte impugnare. Poſt obitum *Hugonis* abbatis, ad abbatiam *Silveſtro* electo, idem *Silveſter* benedictionem petiit à *Theodbaldo* archiepiſcopo, ſed profiteri noluit. Nolente autem archiepiſcopo eum ſine profeſſione contra morem antiquorum benedicere, *Eugenium* papam adiit, litteras impetravit ut eum archiepiſcopus in eccleſia ſua ſine profeſſione benediceret. Quod & factum eſt. Iſte *Silveſter* primus in eccleſia ſua ſine profeſſione benedictus eſt, nec alium præter iſtum invenire quis poterit, qui apud ſanctum *Auguſtinum* benedictus ſit vel profeſſionem non fecerit. Defuncto *Eugenio*, ſucceſſit *Anaſtaſius*. Qui ſciens *Eugenium* contra *Cantuarienſem* eccleſiam injuſte pronuntiaſſe indeque graviter pœnituiſſe, dedit in mandatis *Silveſtro* abbati quatinus eandem profeſſionem faceret *Theodbaldo* archiepiſcopo, quam conſtaret ſibi prædeceſſores ſuos feciſſe. Appellante *Silveſtro*, ſcripſit ei in eandem formam papa *Adrianus* ſucceſſor *Anaſtaſii*, & appellationem inhibuit. Vocato igitur *Silveſtro* coram *Henrico* rege & archiepiſcopo, aſſidentibus epiſcopis, & primoribus *Angliæ*, compulſus *Silveſter* ex mandato apoſtolico profeſſionem facere, de profeſſione prædeceſſorum ſuorum ſibi non conſtare dicebat. Aſtantes autem viri religioſi & fideles tactis ſacroſanctis affirmabant ſe præſentes fuiſſe profeſſioni *Hugonis* prædeceſſoris *Silveſtri*, quam fecit *Willielmo* archiepiſcopo, & in manum ejus porrexit. Sentiens *Silveſter* ſibi ulterius diverticula non patere, *Theodbaldo Cantuarienſi* archiepiſcopo profeſſionem fecit, & in manus ipſius tradidit. Hujus profeſſionis & deciſionis litis teſtimonium habet eccleſia *Cantuarienſis* ſub ſigillis ſeptem epiſcoporum

rum qui ibi præsentes fuerunt. Post hanc professionem archiepiscopus *Theodbaldus* & abbas *Silvester* ut pater & filius concordes extiterunt. Defuncto papa *Adriano, Alexander* successit. In cujus tempore sanctus *Thomas* post *Theodbaldum Cantuariensem* regens ecclesiam, pro libertate ecclesiæ sex annis proscriptus est, & septimo reversus glorioso martyrio coronatus est. Cui post annum successit *Ricardus Cantuariensis* ecclesiæ monachus. Qui *Romam* profectus, ab *Alexandro* papa consecratus, legatione, primatu, & privilegiis roboratus *Cantuariam* reversus est. Ejecto autem *Clarebaldo* abbate electo qui *Silvestro* successerat, & benedictionem sancti *Thomæ* refutaverat, agente *Ricardo* archiepiscopo, *Rogerius Cantuariensis* ecclesiæ monachus & ejusdem archiepiscopi professus ad regimen abbatiæ electus est. Qui cum benedictionem suam ab archiepiscopo peteret, & inauditæ formæ professionem afferret, archiepiscopus eum cum tali professione benedicere noluit, ne in *Cantuariensem* ecclesiam novam introduceret consuetudinem. *Rogerius* autem semel & secundo *Romam* petiit, & tandem ab *Alexandro* papa benedictus est, salvo tamen jure & dignitate *Cantuariensis* ecclesiæ, ut ipse papa eidem *Rogero* ante benedictionem dixit & archiepisco scripsit. Hoc agente *Rogerio*, tantam indignationem domini Papæ & Cardinalium incurrit *Ricardus* archiepiscopus ut nec quingentorum LXXV. annorum præscriptio, nec primatus vel privilegiorum munitio, nec auri vel argenti effusio, nec tot abbatum professiones, nec episcoporum testimonia, nec veritatis historia, nec consuetudo diutina, nec sancti *Thomæ* gloriosa & miraculosa victoria, sed nec ulla ratio domini *Alexandri* potuerunt indignationem avertere, quin *Rogerium* abbatem à jurisdictione *Cantuariensis* ecclesiæ subtraheret, & in contumeliam archiepiscopi eidem *Rogero* mitram & anulum, & sandaria conferret. Adjecit postmodum *Romana* justicia ut abbatis clericos & laicos archiepiscopo subtraheret, sed ad tempus. O vere diaboli supradicti pertinax inventum, cujus nequitia *Cantuariensis* ecclesia tanti discidii incurrrit opprobrium. Quæ enim in ecclesia Dei major esse potest abusio, quam quod archiepiscopus primas non valet criminosis quibuslibet vindictam inferre, cum viderit sacerdotes & clericos à monachis vel laicis flagellari, ecclesias homicidio vel quolibet accidenti flagitio pollui, homicidas furere, adulteros cæterosque criminosos multiplicare, cum nec in civitate sua injurias Dei valeat vindicare? Parochiani clerici & laici presbiteros contempnunt, sua flagicia Christiani non erubescunt, non confitentur, non communicant, judaizant aliqui, paganismum inducunt plurimi, simpliciores confundunt hæretici, & in ultionem quorumlibet criminum archiepiscopus primas non potest manum apponere? Hæc in diminutionem *Cantuariensis* ecclesiæ sibi suo abbate exempto enormia succreverunt. Quid de familiaritate sanctæ *Romanæ* ecclesiæ & fidelitate *Cantuariensi* ecclesiæ referam? A tempore florigero beati *Gregorii* papæ usque nunc *Romana* ecclesia *Cantuariensem* ecclesiam indesinenter suo fovebat amplexu, tuto regimine protegebat ut filiam suam specialissimam. Hæc enim non est *Romanæ* ecclesiæ capella de longe sed filia specialis generosæ matris ex intimo progenita sanguine. *Cantuariensis* ecclesia *Romanam* gloriam per totam *Angliam, Scotiam, Walliam, Britanniam,* cæterasque circumjacentes insulas dilatavit. Ipsa sola mediante non solum sancti *Augustini* cœnobii, sed & omnium ecclesiarum *Angliæ* & *Walliæ* obtinere consuevit principatum, & beati *Petri* suscipit denarium. Quod enim *Roma* est ad *Franciam* & *Angliam*, & ad universalem ecclesiam, hoc est *Cantuaria* ad *Anglicanam* ecclesiam. Tanta enim extitit hucusque familiaris unitas inter *Romanam* & *Cantuariensem* ecclesiam, ut non duæ sed una & eadem videretur, quantum attinet dico ad prælationem & subjectionem. *Romana* enim securitas ut dignum est non solum *Cantuarinæ* sed & toti mundanæ præferri debet ecclesiæ. Hanc prærogativam *Cantuariensis* ecclesiæ instituit *Gregorius*, hanc conservavit omnis successor ejus. In hoc autem nostro fœdo fine temporum pro universis suis hoc suscepit meritis, ut sub patris sui *Romani* pontificis protectione non solum ab abbate sancti *Augustini* & suis monachis, sed & ab incestis clericis, pellipariis & sutoribus contempnatur. Timendum est pater pie quod minantur & suggerunt plurimi, ne mater filiam profugam faciat quam crebris injuriis irritare, dignitatibus suis & subditis privare non cessat. Sed jam nunc pater pie juris & æqui vires resume, filiæ vestræ *Cantuariensis* ecclesiæ dolorem & injurias respice, privilegia inspice, jura sua eidem restitue, & saltem quod nulli hominum denegare solet *Romana* benignitas, hoc ei & suo pastori concedatur, videlicet ut abbatiam sancti *Augustini* & cæteras dignitates suas ei liceat possidere sicut omnes prædecessores suos constat obtinuisse.

Imaginatio causæ quasi pro abbate.

Licet ad vestram pater serenissime spectet providentiam cura & sollicitudo universalis ecclesiæ, specialiter tamen *Anglicana* ecclesia vestræ celsitudinis expetit juridictionem, quam per matricem scilicet *Cantuariensem* ecclesiam mediante *Augustino* Christianæ fidei semini-verbio ab hac sancta *Romana* ecclesia generosi sanguinis traxit originem. Quæ cum lumen & sol esse soleat occidentis, glorificavit eam Deus multis præconiorum insigniis, temporali scilicet copia bonorumque spiritualium manifestis inditiis & innumeris miraculorum signis. Quæ tamen cum omnium bonorum plena sit & fertilis, in hoc solo suum tam magnum & tam gloriosum minuit meritum, quod ecclesiam nostram filiam suam specialissimam conatur opprimere, cum unicam & singularem ipsius quam à primis noscitur habuisse minuere quærit dignitatem. Cum enim tot fulgeat divinis, tot dignitatum emineat præconiis, ut hujus sacrosanctæ *Romanæ* ecclesiæ specialis existat filia & *Anglicanæ* mater ecclesiæ, solque sit, ut diximus, & lumen occidentis, quæ necessitas est ut tam enormiter suam tam copiosam augeat gloriam, suamque tam propriam, tam unicam deprimat & spoliet filiam? Inique sævit qui suos persequitur. Attamen hæc persecutio familiaris temporis instantis est non antiqui ab orthodoxis patribus instituti. A primo etenim tempore quo *Anglicana* mater, viz. *Cantuariensis* ecclesia *Romano* processit ab utero, tanta pax, tanta unitas inter primos patres archiepiscopos scilicet *Cantuarienses* & abbates nostros extitit, ut idem velle, idem nolle inter eos & utriusque conventus ecclesiæ, veræ & firmæ vinculum esset dilectionis, adeo ut archiepiscopi non minus nostræ, id est, sancti *Augustini* providerent

ecclesiæ

eccleſiæ, quam ſuæ metropolitanæ ſedi videlicet *Cantuarienſi*. Et quod familiaris noſter ſed adverſarius aſſerit hoc & nos dicimus, ſcilicet quod archiepiſcopi *Cantuarienſes* in cœnobio ſancti *Auguſtini* propter liberiorem aerem ſolebant quieſcere, potionari, minuere, curiam tenere, miſſas celebrare, & plura hujuſmodi. Multa eciam eidem eccleſiæ conferre ſolebant beneficia. Inter ipſos conventus tanta extitit unitas ut in publicis proceſſionibus ſimul procederent, ſimul redirent, & ad libitum cantoris matricis eccleſiæ non diverſa ſed eadem canerent. Hæc inter paſtores utriuſque eccleſiæ & conventus, clerum eciam & populum ſemper fere uſque ad hæc noviſſima tempora extitit unitas. Ad hæc primorum patrum decreto hoc inſtitutum eſt, ut omnes tam archiepiſcopi quam monachi, cives eciam & ſuburbani poſt obitum nobiſcum ſepelirentur. Erat enim tunc temporis eccleſia noſtra unicum & ſingulare civitatis *Cantuarienſis* cimiterium. Hæc erat venerande pater ex inſtitutione beati *Auguſtini* & ſucceſſorum ipſius unitas & concordia, quam nunc iſtis temporibus nobis ſubtractam eſſe dolemus acriter & ingemiſcimus. Hanc nobis ut dignum eſt reſtitui, hanc nobis deſideramus confirmari. Hoc enim continent tam divinæ leges quam humanæ, ut ante litis ingreſſum omnia reſtituantur ablata. Primo etenim noſtrum invaſerunt cimiterium, nobiſque generalis ſepultura ſubtracta eſt, unde tanta quam auditis præſens diſcordia ſumpſit initium. Deinde noſtrorum archiepiſcoporum, ut verum fatear, præſentia ſimul & beneficia nobis ſubtracta ſunt, horumque violenta commutatione jugum nobis ſervitutis impoſitum eſt, ut matrici eccleſiæ novum & inſolitum ſolveremus tributum. Et qui prius unici filii eramus & liberi, cum in nobis nulla repperiretur repugnantiæ macula, ſubditi ſumus, ut prædiximus, ſervituti. Proceſſu vero temporis ab abbate noſtro profeſſio de qua nunc agitur extorta eſt, & nobis ipſius abbatis electio. Hæc quidem gravamina nobis illata ſunt tempore regis *Anglorum Willielmi* primi & cujuſdam *Lamfranci Cantuarienſis* archiepiſcopi. Cum enim hic *Lamfrancus* ſapientia & ſcientia rerumque temporalium floreret copia, rex vero novus ſeveritate regia, dum Regnum & Sacerdotium in noſtrum detrimentum mutuos commutarent amplexus, præfatus *Lamfrancus* omnes *Angliæ* ſubjugavit eccleſias, noſtramque quia proxima eſt ſibi fecit tributariam. Licet prius honeſtis donis matrici eccleſiæ datis omnem deſignaret ſubjectionem, ut ſcriptum eſt, abſorbebit fluvium & non mirabitur, & ſpem habet ut influat Jordanis in os ejus. Sic igitur venerande pater eccleſia noſtra miſere ſubacta eſt, ſic uſque ad hæc veſtra ſanctiſſima tempora poſſeſſa eſt. Et cum prius ut audiſtis eſſet libera, tali violentia facta eſt ancilla. Dicant igitur quondam noſtri archiepiſcopi, nunc autem adverſarii, dicant inquam, dicant ſe multas abbatum noſtrorum obtinuiſſe profeſſiones, dicant annuum & perhenne ſe ſuſcepiſſe tributum, trecentorum vel quingentorum ſe dicant annorum habere præſcriptionem *Romanorum* pontificum, vel alia quælibet proferant privilegia, vel quovis munimine cauſæ ſuæ juſtitiam aſtruant, nos in omnibus violentiam nobis atrociter illatam accuſamus. Ad hæc tam regia quam *Romana* proferemus privilegia, quibus eccleſia noſtra ſacroſanctæ *Romanæ* eccleſiæ non novo ſed veterano nomine propria capella aſſignata eſt, licet ab adverſario hoc ipſum nobis ſed & vobis quodammodo vertatur in improperium. Sed eſto. Dicat quantum libet & improperet, veſtra venerande pater capella eſt, unde eam contra omnes adverſarios defenſare tenemini. Incumbit itaque veſtræ magnificentiæ ſanctæ hujus *Romanæ* eccleſiæ jura tueri, & à Deo datam gloriam non amittere, ne *Romanæ* eccleſiæ cedat ad dampnum, vobis autem ad vituperium ſi gloriam veſtram volueritis alteri conferre, filioſque veſtros à debita protectione repellere. Quia ſecundum ethicum,

Non minor eſt virtus quam quærere, parta tueri.

Turpe eſt enim & indecorum & eccleſiæ *Romanæ* inſolitum, confugientes ad ſe à ſinu repellere pietatis. Noſtrum igitur, immo & ſuum *Cantuarini* repetant & recipiant cimiterium, quod pacis & concordiæ primum poterit eſſe præparatorium. Beneficia diu deſiderata nobis conferant, & erunt unitatis vinculum. De profeſſione ceſſent litigia, eritque fortis funiculus triplex, qui quanto magis replicabitur, difficilius rumpetur. Licet enim plurimum de tantis oppreſſionibus ſcandalizati fuerimus & exacerbati, cum oblationes ſepulturæ redierint, cum beneficia propenſius collata fuerint, amaricatum animum noſtrum citius dulcorabunt.

Nemo enim *adeo ferus eſt qui non miteſcere poſſit.* Intendat igitur ſereniſſime pater vobis innata ſapientia vobiſque aſſidentium Cardinalium tam generoſa quam glorioſa copia, quia non remittitur peccatum niſi reſtituatur ablatum. Verum quia tam diutinæ præſcriptionis prætendunt privilegium, nec *Romani* moris eſt antiqua divellere, in ſignum ſpecialis prærogativæ abbati noſtro mitram conferri petimus, anulum, & ut de cætero ab exactione profeſſionis veſtro privilegio muniamur. Ut ſi antiqua libertate vel beneficiis perfrui non valemus, novis ſaltem collatis inſigniis gratulemur. Et ut ex veſtræ plenitudinis gloria noſtra vel in modico parvitas eniteſcat.

Ingreſſus ad prologum operis ſequentis.

TRia ſunt kariſſime frater quæ maxime genus humanam impugnant & ad mala quælibet perpetranda inſtigant, videlicet dæmonia, mundus, & caro. Dæmonia enim mala ſuggerunt in cogitatione; Mundus allicit in rerum ſenſibilium viſibili oſtenſione; Caro autem de facili concutitur ex innata ſibi fragilitate. Horum itaque incurſu triplici ſpiritus ſæpe vincitur ut opus pravum opere compleatur. Dæmonum ſuggeſtio peſſima eſt, quæ mentem hominis quaſi ex motu proprio fraudulenter irrumpit, ut in foveam temptationis & in puteum pravæ præcipitet actionis. Mundi quoque glorioſa vanitas vel vana gloria quot in ſe habet oblectationum genera, tot in captivis ſuis habet temptationum fomenta. Sed deterreat te quod dicitur, quia qui voluerit amicus eſſe ſeculi hujus, inimicus Dei conſtituitur. Melius eſt autem, & incomparabiliter melius, mundi quam Dei eſſe inimicum. Carnis enim miſeranda pernicies maxime timenda eſt, quia inevitabilis, tantoque eſt ad nocendum promtior quanto privatior hoſtis. Nulla enim peſtis efficacior eſt ad nocendum quam familiaris inimicus, cujus quanto magis neceſſarium obſequium tanto plus doli inevitabiles & periculoſum contubernium. Nam ſi ei ne inſoleſcat victualia ſubtrahimus, nos ipſi deficimus: ſi debita propenſius vel deſiderata largimur, acrius inſurgit ut

ut ex collato beneficio nos sibi subiciat & de concesso concludat. Verumtamen ad ejus evincendam contumaciam, mente sedula cogitandum est quod

Omnis caro fenum, flos feni gloria carnis,
Hæc nichil est, nichilo quid minus esse potest?

Carnis enim locus proprius terra est. Quæ quantumlibet glorietur in sua petulantia, in proximo tamen est ut sit putrida & vermium esca. Diabolus enim quasi Propositionem componit in occulta cogitatione; subjungit mundus Assumptionem in rerum spectabilium cupida admiratione; Conclusio autem carne perficitur, in pravi operis perpetratione. Sed horum trium argutiis tria sunt opposita remedia, quibus humana fragilitas erudiatur ad pugnam, & provocetur ad victoriam, videlicet prohibitio, præceptum & exemplum. Instruitur enim his tribus humana conditio ut mala fugiat & bona appetat. Prohibitione enim à vitiis retrahimur, Præcepto autem ad bona opera incitamur, Exemplo vero in bonis quæ facimus per Dei gratiam consolidamur. Prohibitionum & præceptorum tam veteris Testamenti quam novi multiplex est numerus. Quamvis tamen prohibitiones multæ sint & variæ, animum tamen legentium vel audientium inclinare contendunt ad unum, scilicet ut mala studeant evitare. Similiter & Præcepta legis Dei quamvis diffuse & quovis idiomate dicta sint, una tamen est eorum intentio, scilicet ut bonum faciamus. Quæ omnia etsi multa sint eximius prophetarum in brevi versiculo concludit dicens, *Declina à malo & fac bonum.* Præmium quoque subjungit in eodem, *& inhabita in seculum seculi.* Hæc est universæ divinæ Scripturæ summa intentio, scilicet ut mala vitemus & bona faciamus. Hoc indicant Patriarchæ, clamant prophetæ, scribunt apostoli, exponunt & docent ecclesiæ magistri, scilicet à malo declinare & bona facere: sed genus humanum invidia diaboli & suggestione in primo parente seductum, fragilitate propria corruptum, densitate tenebrarum harum involutum, prædicatione tam brevi nec à malo declinare nec bonum potuit desiderare. Et quod mirabile, immo & miserabile est, nec malum à bono, nec bonum à malo ad plenum potuit discernere. Oportunum igitur fuit valdeque necessarium ut tantæ & tam caliginosæ tenebras ignorantiæ plurima illustrarent luminaria. Præcesserunt itaque prohibitiones ut malum quodlibet vitaretur, successerunt præceptiones ut bonum quodlibet moribus & vita teneretur, apposita sunt sanctorum patrum gloriosa exempla, quæ in historiis utriusque testamenti amplissima & dilatata relatione continentur. Quæcumque enim scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt. Sunt autem quamplurimi quorum mentes facilius inclinantur ad malum vitandum vel ad bonum faciendum exemplis quam prohibitionibus vel præceptis. Cum enim alicujus pœnam ob contemptum illatam legunt vel audiunt, timore territi mala fugiunt, ne similem sortiantur vindictam. Simili modo cum alicujus gloriam propter suam obedientiam legunt vel audiunt, de facili à malo coercentur, & in bonis operibus attentius & ardentius delectantur. Sunt eciam plurimi adeo per exempla sanctorum inflammati, ut à Dei dilectione bonorumq; operum executione nec prosperis, nec adversis, nec pœnarum angustiis, sed nec mortis amaritudine valeant coerceri. Sunt econtrario quamplurimi quorum infinitus est numerus, quod cum dolore & gemitu dicendum est, qui nec prohibitionibus nec præceptis, sed nec sanctorum exemplis patrum à suis moribus pessimis avelluntur. Lætantur enim cum malefecerint & exultant in rebus pessimis; Vitiis quibuslibet obsessi ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt non redituri. Quorum miseria potius deflenda est quam scribenda.

Incipit prologus in Cronicam Gervasii.

Sanctorum vero orthodoxorum patrum gloriosa & imitanda exempla continentur in historiis vel annalibus quæ alio nomine Cronica nuncupantur. In quibus multa quærenti sedulo bene vivendi repperiuntur exempla, quibus humana ignorantia de tenebris educitur, & ut in bono proficiat edocetur. Historici autem & Cronici secundum aliquid una est intentio & materia, sed diversus tractandi modus est & forma varia. Utriusque una est intentio, quia uterque veritati intendit. Forma tractandi varia, quia historicus diffuse & eleganter incedit, cronicus vero simpliciter graditur & breviter. Proicit historicus ampullas & sesquipedalia verba; Cronicus vero silvestrem musam tenui meditatur avena. Sedet historicus inter magniloquos & grandia verba ferentes, at cronicus sub pauperis amiclæ pausat tugurio ne sit pugna pro paupere tecto. Proprium est Historici veritati intendere, audientes vel legentes dulci sermone & eleganti demulcere, actus, mores, vitamque ipsius quam describit veraciter edocere, nichilque aliud comprehendere nisi quod historiæ de ratione videtur competere: Cronicus autem annos incarnationis Domini annorumque menses computat & kalendas, actus eciam regum & principum quæ in ipsis eveniunt breviter edocet, eventus eciam, portenta vel miracula commemorat. Sunt autem plurimi qui cronicas vel annales scribentes, limites suos excedunt, nam philacteria sua dilatare & fimbrias magnificare delectant. Dum enim cronicam compilare cupiunt historici more incedunt, & quod breviter sermoneque humili de modo scribendi dicere debuerant, verbis ampullosis aggravare conantur. Inter ipsos eciam Cronicæ scriptores nonnulla dissensio est. Nam cum omnium unica & præcipua sit intentio annos Domini eorumque continentias supputatione veraci enarrare, ipsos Domini annos diversis modis & terminis numerant, sicque in ecclesiam Dei multam mendaciorum confusionem inducunt. Quidam enim annos Domini incipiunt computare ab annuntiatione, alii à nativitate, quidam à circumcisione, quidam vero à passione. Cui ergo istorum magis credendum est? Annus solaris secundum *Romanorum* traditionem & ecclesiæ Dei consuetudinem à kalendis Januarii sumit initium, in diebus natalis Domini, hoc est in fine Decembris sortitur finem. Quomodo ergo utriusque vera poterit esse computatio, cum alter in principio, alter in fine anni solaris annos incipiat incarnationis? Uterque eciam annis Domini unum eundumque titulum apponit cum dicit: Anno ab incarnatione tanto vel tanto, facta sunt illa & illa. His aliisque similibus ex causis in ecclesia Dei orta est non modica dissensio. Est & alia verisimilis mentiendi occasio. Quidam enim dicunt Dominum passum tricesimo secundo ætatis suæ anno, alii xxxiij. alii vero xxxiiij. Quæ omnia simul stare non possunt. Non enim passus est Dominus

minus & xxxij. & xxxiij. & xxxiiij. sed aliquo istorum passus est. Est & alius inter compotistas & cronicarum Scriptores error & dissonantia. Nam inter supputationem *Dionisii* & illam quæ secundum evangelium esse dicitur, anni reperiuntur xxij. Diversis enim diversa scribentibus, omnibus autem & singulis ad ipsum veritatis sacrarium recto calle venire studentibus, multæ falsitates de factis regum & dictis principum conscriptæ sunt. Annorum eciam computatio cui tota rerum conscriptio inniti deberet, ex supradictis causis multotiens veritate carere probatur. Hæc de annalium vel cronicarum materia, veritate, falsitate & diversitate breviter dicta sufficiant. Nunc autem quoniam aliquà gestorum præteriti temporis & futuri compilare potius quam scribere cupio, nec illam supputationem annorum quam à retroactis temporibus, scilicet à mille centum triginta quinque annis plures conscripserunt refellere vel emendare sit alicui possibile, præcedentium scriptorum & maxime *Dionisii* computationem vera sit an falsa prout potero prosequi curabo. Si quis autem annos Domini qui secundum evangelium dicuntur esse conscripti nosse desiderat, supputationi *Dionisii* quem imitamur viginti duos annos apponat. Hæc est enim de annis Domini inter evangelium & præfatum *Dionisium* dissonantia, sicut in suis cronicis testatur *Marianus Scotus*, spatium scilicet annorum viginti duorum. Quoniam igitur prædicta cronica *Mariani* ex auctoribus diversis collecta nomini tamen ejusdem *Mariani* dicata, tempora & annos ab initio mundi usque ad Christum & à Christi incarnatione usque ad M. C. XXXXV. incarnationis annum, scilicet usque ad obitum *Henrici* primi regis *Anglorum* & regnum regis *Stephani* satis compendiose & lucide digessisse videtur, à tempore regis *Stephani* dicendi sumo principium. Non tamen omnia memorabilia notare cupio, sed memoranda tantum, ea scilicet quæ digna memoriæ esse videntur. Me autem inter Cronicæ scriptores computandum non esse censeo, quia non bibliotecæ publicæ sed tibi mi frater *Thoma* & nostræ familiolæ pauperculæ scribo. Et quia novi quod otiositas inimica est animæ, otium meum hoc negotio curavi occupare. Sit ergo spiritus sanctus prosecutor operis qui præbuit initium bonæ voluntatis, *Amen.*

SCias igitur ô lector bone quisquis es, quod quia me ipsum & omnia quæ mea sunt gratiæ Dei commendare cupio, annos Domini quos subscribere gestio propter nimiam cronicarum falsitatem & scribentium dissonantiam gratiæ Dei quæ per Jesum Christum facta est ascribo. Annos enim quos quidam dicunt Incarnationis, alii Nativitatis, alii ætatis Domini, alii vero Passionis, hos ego in subsequentibus annos Gratiæ dicam. Volo enim quantum valeo nævum mendacii fugere, ne quis canum meorum scripta mea vel in sillaba una possit arguere falsitatis. Dicat ergo *Dionisius*, dicant & alii compotistæ vel cronici annos dominicæ incarnationis, nativitatis, ætatis, passionis, ascensionis eciam si placuerit: Ego autem eosdem annos gratiæ nuncupo, quia in omnibus Christi operibus gratiam & veritatem invenio. Attamen quia gratia Domini salvatoris nostri quæ ab incarnatione in utero virginis latuit, in nativitate manifeste apparuit, in ipsa sacra solennitate qua Deo gloria, hominibus bonæ voluntatis pax ab angelis nuntiata est, anni præteriti finem facio, ab ipsa vero festivitate subsequentis anni principium sumo. Sic enim anni solaris cursum, ordinem quoque terminorum seriemque rerum & temporum, & maxime ciclum decennovalem valebo comprehendere, quem præ cæteris ciclis huic negotio necessarium esse existimo. Hac ut æstimo ratione inducti sunt omnes fere qui ante me hujusmodi cronicas scripserunt, ut à natali Domini subsequentis anni sumerent initium. Cogitaveram quidem jam olim ab Annuntiatione dominica annos meos incipere, sed nequaquam potui absque fuco falsitatis propositum meum ad effectum perducere. Hac ergo intentione postposita, prædecessores meos sequi cupio, & annos subscriptos à natali Domini incipio. Ab hac tamen regula sancti *Thomæ* martyris diem passionis excipio ut in fine anni M. Clxx. feria tercia, & quinta die natalis Domini servetur.

CRonicam parvulam pusillus ego conscripturus, & secundum propositi mei tenorem à regno regis *Stephani* incepturus, necessarium esse video aliqua summatim perstringere de rege *Henrico* & ejus progenie, de qua in subsequentibus bona & mala, prospera & adversa plurima sunt dicenda.

CRONICA GERVASII.

ANNO igitur gratiæ secundum *Dionisium* M.C. secundum evangelium vero M.C.XXII. An. Gr. 1122.
suscepit *Henricus* primus monarchiam totius *Angliæ*, & coronatus est apud *Westmonasterium* iiij. non. Augusti à *Mauritio Londoniensi* episcopo, quia eo tempore exulabat beatus *Anselmus Cantuariensis* archiepiscopus ex persecutione *Willielmi* regis *Rufi*. Manifestum est autem & omnibus fere notum, reges *Angliæ* soli Deo obligari & teneri ex ipsius regni adeptione, & ecclesiæ *Cantuariensi* ex coronatione. Ad ipsam etenim ex veterana dignitate regum *Angliæ* pertinet coronatio. Si aliquando aliter præpostere actum est, ab ipsius *Cantuariensis* ecclesiæ patrono deo scilicet dire punitum est, ut in subsequentibus patebit. Coronatus itaque rex *Henricus* beatum *Anselmum* ab exilio revocavit & cum honore recepit. Duxit autem idem rex uxorem filiam scilicet *Malcolmi* regis *Scociæ*, *Matildam* nomine, quam coronavit sanctus *Anselmus Cantuariensis* archiepiscopus in die Sancti *Martini* apud *Westmonasterium*. Secundo anno regni concepit regina & peperit filiam, quæ de nomine matris *Matildis* appellata est. Tercio regni anno peperit masculum quem vocavit *Willielmum*. Alium quoque habuit filium *Ricardum*, & cessavit parere. Anno octavo imperator *Henricus* petivit filiam *Henrici* regis *Angliæ* & accepit eam in uxorem. Quæ octavo idus Maii *Mogontiæ* desponsata est, & imperatrix facta, ab imperatore non concepit. Videns autem rex *Angliæ Henricus* in solo filio suo *Willielmo* spem successionis esse, tercio decimo filii sui anno coacto concilio fecit omnes principes & potentes *Anglicani* regni adjurare terram & regnum *Willielmo* filio suo. Obiit autem *Matildis* regina *Angliæ* anno regni sui xviij. kal. Maii & apud *Radingas* sepulta est. Interjectis autem paucis diebus cum rex esset una cum filio suo in partibus transmarinis, præfatus filius ejus ex præcepto regis lege maritali accepit uxorem filiam scilicet *Fulconis* Comitis *Andegaviæ*. Quo facto, rex *Henricus* cum

apparatu regio rediit in *Angliam.* In qua navigatione mirandum accidit infortunium. Navis enim infauſta quæ regis geſtabat filios *Willielmum* & *Ricardum*, filiam quoque & neptem, cum omnibus qui erant in ea nobiliſſimis viris & puellis, abſque omni turbine vel tempeſtate ſubmerſa eſt, periitque in ſcopulis *Barbefluvii*; ubi Dei manifeſtum apparuit judicium. Cum enim eſſet ille filius regis & ſocii ſui incomparabili ſuperbia tumidi, luxuriæ & libidinis omnis tabe maculati, mare tranquillo perierunt, undis abſorpti, & à piſcibus devorati, acſi nollet deus *Angliam* ipſorum libidine denuo maculari. Et ſicut *Merlinus* prædixerat, catuli leonis in æquoreos piſces ſunt transformati. Rex autem *Henricus* peractis diebus luctus ſui, ob ſpem prolis adipiſcendæ duxit uxorem filiam ſcilicet *Godefridi* Ducis *Lovanii* nomine *Adelizam.* Quæ à rege *Henrico* non concepit. Anno autem *Henrici* regis *Angliæ* 26. *Henricus* imperator abſque hærede imperium dereliquit. Quo audito, rex *Henricus* cum eſſet in partibus tranſmarinis revocavit filiam ſuam jam viduam, eamque ſecum duxit in *Angliam.* Et quia hæredem maſculum habere non potuit, fecit principes & potentes *Angliæ* adjurare eidem filiæ ſuæ & hæredibus ſuis legitimis regnum *Angliæ*, ſi quidem rex pater ſuus *Henricus* decederet abſque hærede. Facta eſt autem hæc adjuratio anno regni *Henrici* regis xxvij. Viceſimo vero octavo *Normanniam* petiit, ducens ſecum filiam ſuam eximperatricem jam *Angliæ* hæredem. Quæ jubente patre nupſit, ſed invita, *Gaufrido* Comiti *Andegaviæ*, & rex proceſſu temporis in *Angliam* reverſus eſt. Cujus regni anno xxxiij. concepit eximperatrix jam comitiſſa & peperit filium, quem ex patris ſui nomine vocavit *Henricum.* Proceſſu quidem temporis peperit *Willielmum*, & poſtea *Gaufridum.* Eodem anno quo natus eſt puer *Henricus*, rex *Henricus* transfretavit in *Normanniam*, & xxxvj. anno regni ſui fatali muræna qua nimis avide paſcebatur infectus, apud *Liuns* in *Normannia* defunctus eſt iiij.non. Decembris. Cujus corpus *Rothomagum* allatum eſt, ibique oculi ejus eruti, cerebrum & viſcera extracta & conſepulta ſunt. Reliquum autem corpus cultris circumquaque diſſecatum & multo ſale conſperſum coriis taurinis reconditum eſt, cauſa fœtoris evitandi, qui multus & infinitus afficiebat circumſtantes, unde & ipſe qui magno precio conductus, ſecuri caput ejus diffiderat, ut fœtidiſſimum cerebrum ejus extraheret, quamvis lintheo caput ſuum obvolviſſet ea tamen mortuus cauſa precio male gaviſus eſt; Hic fuit ultimus de multis quem rex *Henricus* occidit. Inde vero cadaver regium *Cadomum* deportatum eſt, ubi diu in eccleſia poſitum in qua pater ejus ſepultus erat, quamvis multo ſale repletum eſſet & multis coriis reconditum, tamen continue de corpore niger humor & horribilis coria pertranſiens decurrebat & vaſis ſuppoſitis abiciebatur. Tandem reliquiæ regalis cadaveris allatæ ſunt in *Angliam* & ſepultæ apud *Radingum.* Vide igitur quicunque legis, quomodo regis potentiſſimi corpus, cujus cervix corona aurea & gemmis electiſſimis quaſi dici ſplendore vernaverat, cujus manus ſceptris præradiaverat, cujus reliqua ſuperficies auro textili tota rutilaverat, cujus os tam delicioſiſſimis cibis paſci ſolebat, cui omnes aſſurgere, omnes congaudere, quem omnes expaveſcere, omnes admirari ſolebant; vide inquam, vide quo corpus illud devenerit, quamque miſerabiliter fuerit abjectum; vide rerum eventum, ex quo ſemper pendet judicium, & diſce contempnere quicquid ſic exterminatur, quicquid ſic adnichilatur. Dum igitur cadaver *Henrici* regis hoc modo in *Normannia* conditetur, in *Angliam* transferendum, *Stephanus Theodbaldi Bolonienſis* Comitis frater, junior eo, vir magnæ ſtrenuitatis & audaciæ, regis *Henrici* ex ſorore nepos, Comes vero *Boloniæ* & *Moritonii* celeri navigio trans mare vectus, à *Dourenſibus* repulſus, & à *Cantuarinis* excluſus, à *Londonienſibus* & quibuſdam primoribus *Angliæ* cum honore ſuſceptus eſt. Cum autem ibidem inter ipſum *Stephanum* & ſublimiores *Angliæ* proceres præſente *Willielmo Cantuarienſi* archiepiſcopo de ſucceſſione regni ſermo citus & efficax conſereretur, & *Willielmus Cantuarienſis* archiepiſcopus & primas *Angliæ* propter jusjurandum filiæ regis *Henrici* factum, diadema regni cuiquam imponere formidaret, aſtitit quidam ex potentiſſimis *Angliæ*, jurans & dicens ſe præſentem affuiſſe ubi rex *Henricus* idem juramentum in bona fide ſponte relaxaſſet. Quo audito, prædictus *Stephanus* à cunctis fere in regem electus eſt, & ſic à *Willielmo Cantuarienſi* archiepiſcopo coronatus undecimo kal. Januarii apud *Weſtmonaſterium.* In cujus coronatione inter miſſarum ſolennia triſte contigit præſagium futurorum. Nam cum præfatus archiepiſcopus poſt *Agnus Dei* corporis & ſanguinis Salvatoris ſacramenta conficeret, oſculum pacis quod in populo dare ſacroſancta conſuevit eccleſia oblivioni penitus traditum eſt. *Stephanus* autem ut prælibatum eſt novus rex conſecratus, tenuit ibidem curiam ſuam more regio in die dominicæ nativitatis. XVI.

M.C.xxxvi. Gratiæ Dei anno, iiij. nonas Januarii adlatum eſt corpus *Henrici* regis de *Normannia* in *Angliam.* Cui rex *Stephanus* occurrens ſcapulas ſuas feretro ſubpoſuit. Corpus itaque *Radingas* delatum cum honore debito in ipſa eccleſia ante altare ſepultum eſt. Hæc de rege *Henrico* primo pauca ſufficiant, cum tamen plurima de eo eſſent digna relatu. An. C 113

SUllimatus igitur rex *Stephanus* in regno cum opitulante ſibi fratre ſuo *Henrico Wintonienſi* epiſcopo regios obtinuiſſet theſauros, univerſoſque *Angliæ* proceres confederatos haberet, prima regni ſui tempora viſus eſt habere tranquilla. Sed proceſſu temporis ex ipſius rectoris injuſtitia vel deſidia, creſcente paulatim diſcordia, facta ſunt omnia repentinis diſſenſionibus & rebellionibus confuſa. Primus quidem omnium *Baldewinus* de *Reduers* caput ſuum levavit in regem firmato contra eum caſtello *Exonienſi.* Rex autem collecto exercitu *Anglorum* & *Flandrenſium* quos in *Angliam* vocaverat *Domnaniam* penetravit, caſtellum prædictum obſedit & cepit. *Wechtam* quoque inſulam eidem ſubripuit, tandemque ipſum *Baldewinum* omnibus ſpoliatum cum uxore ſua & filiis ab *Anglia* fugavit. *Walenſes* autem reminiſcentes malorum quæ in eos geſſerat rex *Henricus* injurias ſuas vindicare cupientes, multas hominum ſtrages fecerunt, eccleſias, villas & ſuburbana deſtruxerunt. Undecimo kal. Aprilis coronata eſt uxor regis *Stephani* apud *Weſtmonaſterium.* Eodem anno factum eſt grave prælium apud *Karadigan* menſe Octobri, ebdomada ſecunda. In qua tanta hominum ſtrages facta eſt, ut exceptis viris in capti-

captivitatem ductis, de mulieribus captivatis decies centum decimæ remanerent, maritis earum cum parvulis innumeris partim aqua demersis, partim flamma consumptis, partim gladio trucidatis. Eratque ibi magnam videre miseriam, cum fracto ponte super fluvium *Tuidæ* fieret huc illucque discursantibus pons humanorum corporum sive equorum inibi demersorum congeries horrenda.

Præfuit interea *Anglicanæ* ecclesiæ *Willielmus Cantuariensis* archiepiscopus *Angliæ* primas & apostolicæ sedis legatus. Hic M.C.xxx. gratiæ anno ante obitum videlicet gloriosi regis *Anglorum Henrici* dedicavit ecclesiam Christi *Cantuariæ* iiij. nonas Maii in munificentia multa & gloria incomparabili, præsentibus & cooperantibus non solum *Angliæ*, verumetiam exterarum episcopis provinciarum, abbatibus eciam multis, rege quoque *Henrico* cum regina & primoribus regni. *David* eciam rex *Scottorum* affuit & nobilium suorum multitudo. Dotavit autem prædictam ecclesiam idem archiepiscopus singulis annis redditu decem librarum. Rex quoque *Henricus* dedit in dotem præfatæ ecclesiæ *Christi* capellam regiam, ecclesiam scilicet sancti *Martini* de *Doura* cum omnibus pertinentiis & proventibus suis tam in terra quam in mari, quod & ipse carta regia confirmavit. Erant autem ab antiquo in prædicta *Douriensi* ecclesia Canonici seculares qui gulæ illecebris & luxuriæ nexibus astricti & negotiis secularibus intenti, officia divina parvipendebant. Considerans autem dominus archiepiscopus horum vitam & mores conspectui divino & bonorum judicio displicere, locumque ipsorum in medio villæ parvulæ & populosæ situm, religiosorum conversationi aptum non esse, oportune providit novam ecclesiam extra villam ædificare, in qua viri religiosi sine strepitu seculari divino essent servitio mancipati. Summa igitur festinatione constructa est nova ecclesia cum officinis suis, & in plurima parte consummata. Sed dominus archiepiscopus decidit in lectum doloris apud **Murtelac**, & fere perductus est ad extrema. Verumtamen de nova *Douriensi* ecclesia valde sollicitus, quod diu mente proposuerat ante mortem cogitavit explere. Ascersitis itaque duobus episcopis, *Johanne* scilicet *Rofensi* & *Bernardo Menevensi*, injunctum est eis ab archiepiscopo, ut cum *Helewiso* archidiacono *Cantuariensi Douram* irent, & in novam ecclesiam conventum introducerent canonicorum regularium de *Meretona*. Favebat enim archiepiscopus parti & ordini Canonicorum quia ipse canonicus erat, & prædictum *Helewisum* de canonico archidiaconum *Cantuariensis* ecclesiæ fecerat. Venerunt igitur Episcopi *Cantuariam*, canonici eciam cum quadrigis & utensilibus suis, & sic in crastino utrique *Dovoriæ* convenerunt. Instante hora placita induuntur episcopi, baculosque tenentes mitrati incedunt, & ante introitum ecclesiæ aquam sanctificant qua canonicos introducendos ex more præveniunt, convocato & conveniente interim clero & populo totius fere *Dovoriæ*. Advenerat autem sub festinatione multa monachus quidam *Cantuariensis* ecclesiæ *Jeremias* nomine transmissus à Conventu, ut eis in faciem resisteret. Hic dissimulata paulisper adventus sui causa, episcopos tandem & archidiaconum alloquitur in hunc modum.

Video, inquit, ô episcopi quo intenditis & quid agere velitis. Sed paulisper attendite, & quod vobis ex parte Conventus nostri breviter edixero retinete. Ecclesia Sancti *Martini* cum omnibus pertinentiis suis ecclesiæ *Cantuariensi* ex dono regio cessit in possessionem. Dedit enim eam rex *Henricus* ecclesiæ nostræ in dotem cum ipsius dedicationi interesset, quod & munimine regii sigilli eidem ecclesiæ nostræ in perpetuum pluribus astantibus cleri & populi testibus dinoscitur esse confirmatum. Nunc autem vos qui Ecclesiæ *Cantuariensis* jura tueri & sacramento & professione tenemini, ipsam ecclesiam matrem vestram ut astantibus liquet honore sibi collato & confirmato spoliare conamini. Vultis enim canonicos istos viros extraneos & alienæ religionis in possessionem ipsius sine assensu nostro introducere. Sed interdico vobis ex parte Dei & conventus nostri & per obedientiam professionis vestræ, sub appellatione eciam sedis apostolicæ, ne hos vel alios in hanc ecclesiam introducatis, nec aliquam de hac ecclesia vel de his quæ ad eam pertinent dispositionem faciatis. Ad hæc *Bernardus* Episcopus respondit. Contra matrem nostram *Cantuariensem* ecclesiam vel professionem nostram qua eidem tenemur, nullam machinamur injuriam, nec eam in aliqua possessionis suæ particula diminuere temptamus. Sed archiepiscopus noster & vester dominus ad hoc opus exequendum transmisit nos, cujus mandatis non possumus non obedire. Ac *Jeremias*. Ecclesia ista non archiepiscopo sed ecclesiæ nostræ, conventui scilicet data est, ideoque sine conventu hoc vel aliud inde facere non valetis. Ad hæc archidiaconus intumescens, Satis, inquit, per conventum est, cum hic sumus ex parte archiepiscopi, & Prior vester sit nobiscum pro conventu. Fertur enim quod ibi fuerit Prior *Elmerus* vir magnæ simplicitatis & eximiæ religionis. Cui *Jeremias*, Vere, inquit, Prior noster est sed in hac parte contra nos est, unde & ipsum in jam facta appellatione innodamus. Conticuerunt ad hæc episcopi; & consilio inter se seorsum habito, hæc tandem monacho retulerunt. Ex præcepto domini archiepiscopi huc venimus, tu vero contra ejus præceptum sedem apostolicam appellasti. Non est aliquis nostrum qui hac de causa ad præsens *Romam* velit videre. Sed sicut venimus revertemur & domino nostro archiepiscopo quid fecerimus, quid audierimus referemus. Discesserunt igitur abinvicem, et prædicti Canonici aliena inviti relinquentes, cum quadrigis suis et supellectili non sine verecundia redierunt. Relata sunt hæc archiepiscopo; ille vero non modice motus animo, *Cantuariam* se deferri præcepit, & post dies aliquot xi. scilicet kal. Decembris in pace quievit, anno patriarchatus sui quinto decimo. Quo mortuo, misit Conventus *Cantuariensis* Monachos duodecim ad *Dovoriam*, et Priorem eis constituit *Willielmum* de *Longavilla*. Vacavit autem ecclesia *Cantuariensis* post obitum *Willielmi* annis duobus mense uno quatuordecim diebus.

XVII.

M. C. xxxvij. Ex quorundam veridico auditum est relatu quod apud *Windeshoram* uno dierum stante populo ad celebrationem missæ lux quædam infulsit in interioribus ecclesiæ. Quo attoniti quidam foras exierunt, et elevatis sursum oculis, aspiciunt stellam insolitam cœlo radiantem, animadverteruntq; de radiis stellæ lucem intus descendisse. Miraculum succedit miraculo. Videbant enim plures crucem quæ super altare stabat se moventem, et nunc dextera sinistram, nunc sinistra dexteram more plangentium constringentem. Hoc factum est tercio. An. Grat. 1137.

Crucem deinde videbant totam tremere & defluenti humore totam sudare fere mediæ horæ spatio; postremo autem in pristinum statum reverti. Rex autem *Stephanus* mense Marcio mare transivit ut *Normanniam* quoque suæ ditioni subjugaret. Ex cujus adventu attoniti *Normanni*, declinaverunt ad eum fere universi; Et sic in brevi civitates munitas & plurimas obtinuit munitiones.

Fluctuabat interea jam ab annis septem ecclesia *Romana* propter papatum duorum, *Gregorii* scilicet qui & *Innocentius*, & *Petri* qui *Anacletus* dicebatur. Quorum causa inter *Lotharium* Imperatorem & *Rogerium* Ducem *Appuliæ* discordia gravis exorta est. Imperator enim *Innocentium* fovebat, dux vero *Anacletum* præferre cupiebat. Cardinales vero amore pecuniæ nunc *Innocentium Anacleto*, nunc *Anacletum Innocentio* præferebant. In hoc tandem utriusque partis principes resedere consilio, ut fortuna belli finem faceret altercationi. Congregato itaque non modico exercitu Imperatoris & Ducis, pugnatum est diutius utrimque, & tandem Imperatori cessit victoria. Dux autem fugam iniit, & post modicum in terra sua vitam finivit. Lancea vero Ducis auro fulgida mirifice reperta ad Imperatorem delata est, & corona aurea quam secum tulerat in expeditione ob spem obtinendæ victoriæ, acsi citissime victor effectus deberet imperio sublimari. Sed in brevi devictus, de vita sollicitus aufugit & obiit.

Obiit hoc anno venerandæ memoriæ *Elmerus* Prior *Cantuariensis* ecclesiæ: In cujus locum Conventus *Jeremiam* de quo supra diximus, unanimi consensu substituit.

Tercio nonas Junii combusta est ecclesia sancti *Andreæ Roffensis* & tota civitas cum officinis episcopi et monachorum. Die vero sequenti apud *Eboracum* combusta est beati *Petri* ecclesia ubi sedes est episcopatus, & extra muros ecclesia beatæ *Mariæ* ubi est abbatia cum egregio Hospitali quod fundavit *Turstanus* archiepiscopus.

Duodecimo kal. Julii obiit *Johannes* episcopus *Roffensis*.

Wintoniensis autem episcopus *Henricus* cum esset *Angliæ* dominus utpote frater regis & apostolicæ sedis legatus, novum conventum de *Dovoria* expulit & *Cantuariam* redire coegit. Illa eciam quæ à *Willielmo Cantuariensi* archiepiscopo ad ædificationem novæ ecclesiæ coadunata fuerant absportavit.

Obiit hoc anno rex *Franciæ Lodovicus* qui appellatus est *Grossus*. Cui successit in regnum filius ejus junior *Lodovicus*. Senior enim filius cum de spaciatu equo sedens *Parisius* rediret, exiliens porcus à domo pedes caballi præpedivit, & filium regis *Philippum* nomine dejecit: qui collo confracto expiravit, & fratri suo regnum dimisit.

Turbatur interea regnum *Angliæ*, unde in *Angliam* rex *Stephanus* revocatus est, nondum *Normannicis* expeditionibus ad plenum expletis. Mense itaque Decembri rex in *Angliam* rediit, & in nativitate Domini curiam suam tenuit apud *Dunstapelam* in provincia *Bedefordensi*. XVIII.

An. Græ 1138. M. Cxxxviij. Post festum nativitatis Dominicæ rex obsedit castellum *Bedefordense* & cepit.

Defuncto vero sedis apostolicæ invasore *Petro Leone* invasionis suæ anno nono, *Gregorius* qui & *Innocentius* sanctam *Romanam* rexit ecclesiam, & pacificatis omnibus consecravit in die paschæ *Albericum Vercellensem* abbatem ad regimen ecclesiæ *Hostiensis*. Eodem anno prædictus *Albericus* apostolica functus legatione venit in *Angliam*, domini papæ litteras ad regem deferens. Lectis itaque litteris coram rege & primoribus *Angliæ*, licet non in primis, vix tandem pro reverentia domini papæ susceptus est. Doluit enim rex fratrem suum *Wintoniensem* episcopum legatione potita privari, qua vacante sede *Cantuariensi* admodum gloriabatur. Circuivit ergo prædictus legatus *Angliam*, considerans omnia constituendo concilio corrigenda.

Inter hæc fama volat per circuitum hoc factum miraculum. In archiepiscopatu *Treverensi* cœnobium nobile situm est, quod *Brumia* dicitur, in honore sanctorum apostolorum *Petri* & *Pauli* dedicatum, ab antiquis temporibus à *Pippino* rege *Francorum* patre *Karoli* magni fundatum, in qua talis novitas rei ab omnibus ibidem conversantibus accidisse refertur. Quodam mane cum cellerarius ejusdem monasterii cellam vinariam ut vinum ad altaris sacrificium more solito daret, cum famulo suo intrasset, repperit unam de cupis quam hesterna die plenam reliquerat usque ad foramen obicis qui usitato nomine clepsedra dicitur evacuatam, et vinum per pavimentum diffusum. Qui graviter de dampno quod acciderat ingemiscens, famulum qui astabat asperime increpavit, dicens eum præterito vespere minus diligenter obicem firmasse, ideoque dampnum hujusmodi contigisse. His dictis, sub interminatione præcepit ei ne alicui diceret quod acciderat, veritus ne si abbas hoc animo perciperet, contumeliose eum officio suo privaret. Facto autem vespere priusquam fratres irent cubitum, cellarium intravit, obices vasorum in quibus vinum habebatur diligentissime firmavit, clausoque hostio lectum petivit. Mane autem facto, cum cellarium sicut consueverat intrasset, vidit aliam cupam usque ad meatum obicis sicut pridie vino defluente vacuatum. Quo viso, cujus negligentiæ dampnum hoc imputaret ignorans, graviter non sine magna admiratione indoluit, famuloque suo ne cuiquam proderet quod acciderat denuo præcipiens. Priusquam vespere lectum peteret omnes obices cuparum diligentia qua potuit muniens, tristis & anxius adiit stratum. Surgensque diluculo, aperto cellario vidit die tercia cupa pessulum extractum & vinum usque ad foramen effusum. Unde non inmerito super his quæ acciderant perterritus & diutius commune dampnum silere metuens, ad abbatem festinavit, ejusque pedibus provolutus quæ viderat per ordinem intimavit. Qui habito cum fratribus consilio, jussit ut obices quæ vinum habebant, advesperascente die crismate circumlinerentur. Quod & factum est. Illucescente autem die prædictus frater ex more cellarium ingressus, repperit puerulum nigrum mirandæ parvitatis in uno de pessulis manibus hærentem. Quem festine comprehendens & ad Abbatem deferens; En, ait, Domine puerulus iste quem vides omne dampnum quod in promtuario pertulimus nobis intulit. His dictis, retulit ei qualiter eundem puerulum in obice pendentem invenit. Abbas autem ejusdem pueruli qualitatem ultra quam credi potest admiratus, accepto consilio monachalem habitum ei parare jussit, & cum scolaribus puerulis in claustro conversari. Quo facto, puerulus idem sicut abbas jusserat scolares puerulos nocte dieque comitatus, nunquam tamen cibum aut potum sumebat, nulli publice aut privatim

privatim loquebatur: Aliis nocturnis aut meridianis horis quieſcentibus ipſe in lecto reſidebat, ſine intermiſſione plorans & ſingultus creberrimos emittens. Inter hæc Abbas quidam alterius eccleſiæ orationis gratia ad eundem locum veniens, aliquantis diebus ibidem detentus eſt. Cumque ſcolares pueri ante eum ſæpius tranſirent, ubi cum Abbate & majoribus eccleſiæ ejuſdem reſidebat, puerulus ille parvulus protenſis ad eum manibus cum lacrimis reſpiciebat quaſi aliquid petens ab eo. Quod dum ſæpius ageret, abbas idem parvitatem ejus admirans ſciſcitatus eſt aſſidentes ſibi ut quid puerum tam parvulum in conventu vellent habere. Qui ſubridentes, Non eſt, inquiunt, Domine talis ille puerulus ut æſtimas. Et narraverunt ei dampnum quod eis intulerat, & qualiter in peſſulo cupæ hærens manibus inventus ſit, ſeu qualem ſe exhibuerit intrans & exiens inter eos. Quibus auditis Abbas expavit, & altius ingemiſcens, Quantocius eum, ait, de monaſterio expellite ne majus dampnum vel graviſſimum incurratis periculum. Manifeſte enim diabolus eſt, in humana latens effigie, ſed Dei miſericordia vos protegente per merita ſanctorum quorum hic habentur reliquiæ, non potuit vobis amplius nocere. Protinus ad imperium Abbatis ejuſdem eccleſiæ puerulus adductus eſt, & cum eum monachali habitu ſpoliarent, inter manus eorum ut fumus evanuit.

Rex autem *Stephanus* jam inſtante nativitate ſancti *Johannis* Baptiſtæ *Oxenefordiam* profectus eſt. Auditoque quod caſtellum *Diviſas* nuncupatum contra illum firmaretur, miſſis nuntiis ad ejuſdem caſtelli fundatorem *Rogerium* ſcilicet *Saresberienſem* epiſcopum tunc apud *Malmesberiam* poſitum, ad ſuum jubet venire colloquium. Quam juſſionem valde ſuſpectam habens, duos ſecum nepotes ſuos, epiſcopos videlicet *Lincolnienſem* & *Elienſem*, cum maximo militum apparatu armis & equis multipliciter inſtructos adduxit. Quo viſo rex proditionem ſuſpicatus, ſuos ſe armis munire, & ad ſui defenſionem ſi neceſſe eſſet paratos juſſit adeſſe. Epiſcopis igitur ad regem venientibus & cum eo cauſas diverſas tractantibus, inter utramque militum partem cauſa hoſpitiorum tumultus magni furoris incanduit. Unde regiis ad arma concurrentibus, fugam ineunt epiſcopales, apparatibus ſuis poſt terga relictis. Capitur à rege magnus ille *Saresberienſis* epiſcopus *Rogerius* una cum *Lincolnienſi* et filio ejus *Rogerio* ſcilicet paupere ſenſu. *Helienſis* vero elapſus *Diviſas* caſtellum adiit, munivitque contra regem & tenuit. Unde rex ira commotus epiſcopos captos ignominioſe cuſtodiri præcepit, tercio vero ſuſpenſionis minatur ſupplicium niſi ſibi citius reddatur caſtellum. Hoc videns *Rogerius* ſuo metuens filio, juramento ſe ſtrinxit non manducaturum neque bibiturum donec rex prædictum haberet caſtellum. Quod et factum eſt. Tribus enim diebus non manducavit neque bibit. Erat autem his diebus in partibus tranſmarinis Comes *Glaornienſis*, *Robertus* nomine, frater Imperatricis, filius *Henrici* regis ſed nothus. Qui miſſis ad regem inimicitiis nuntiis, fidei & ſacramentis quibus regi tenebatur renuntiavit: diſpoſitiſque in *Briſtovia* cæteriſq; ditionis ſuæ caſtellis fortium militum præſidiis, regi viriliter reſiſtere propoſuit. Inſurrexerunt tempore illo in regem plurimi, & non ſolum contra eum ſua caſtella tenuerunt, ſed & nova paſſim erigere cœperunt. *Milo* quoque princeps militiæ regis avertit ſe à rege. Quo comperto, rex obſedit caſtellum de Bziſto, ſed nimium protracta pertæſus obſidione, ad alia Comitis ſe caſtella convertit. Raptabatur enim nunc huc nunc illuc, & ideo vix aliquid perficiebat. Sed & cotidie ſuccreſcentes multiplicabantur ipſius inimici. Aſciverat autem de *Flandria* milites & pedites multos, & maxime quendam *Willielmum* de *Ypre*, qui quaſi dux fuit & princeps eorum. Hujus conſiliis rex maxime confidens, principes *Angliæ* admodum offendebat. Interea conjuratio in regem facta per Comitem *Glaornenſem* & *Milonem* ſummum regis Conſtabularium invaluit. Nam miſſis nuntiis, quorum ipſe Comes *Robertus* unus erat, aſciverunt eximperatricem, promittentes ei quod infra quinque menſium ſpatium regnum eſſet adeptura paratum, ſicut ei vivente patre fuerat à primoribus *Angliæ* adjuratum. Interea rex *Scotiæ David* in multitudine gravi equitum & peditum de finibus ſuis egreſſus, circa terminos *Northimbriæ* cœpit rura, villas & oppida concremare, & fere totam terram devaſtare. Archiepiſcopus vero *Eboracenſis Turſtanus* conſilio habito cum *Eboracenſibus*, *Scotticis* conatibus viriliter reſiſtere propoſuit, unde ipſe rex *David* vehementius iratus, diſſuadentibus eciam amicis ſuis, *Eboracenſes* ſubito præoccupare putavit. Sed cum exercitus uterque menſe Auguſto in unum conveniſſent & ferociter pugnatum eſſet utrimque, rex tandem vix fuga vitam ſalvavit, amiſſis ex ſuis fere decem milibus. Eodem anno *Rogerius* epiſcopus *Saresberienſis* caſtellorum & domorum fundator egregius pridie nonas Decembris vitam finivit. Inventa ſunt autem in theſauris ipſius ut dicebatur, xl. fere milia marcarum argenti, aurum quoque multum & varia ornamenta. Quæ omnia venerunt in uſum regis *Stephani*. Theſaurizavit & neſcivit cui congregavit ea.

Cum autem jam inſtaret tempus celebrandi concilii, & prædictus legatus ſingulis perſonis *Angliæ* citatorias miſiſſet litteras, de eligendo *Cantuarienſi* archiepiſcopo, hanc *Jeremiæ* Priori & Conventui *Cantuarienſis* eccleſiæ, clero quoque & populo epiſtolam direxit.

Albericus *Dei gratia* Hoſtienſis *epiſcopus apoſtolicæ ſedis legatus dilectis in Chriſto fratribus* Jeremiæ *Priori totique conventui, H. archidiacono, clero, nobilibus, populo* Cantuariæ *ſalutem & benedictionem. Suſceptum apoſtolicæ legationis officium nos conſtringit, & cor noſtrum inſtanti ſollicitudinis pulſat aculeo, ut eccleſiis regimine deſtitutis idoneum paſtoris ſolatium providere ſtudeamus. Veruntamen* Cantuarienſis *eccleſiæ diuturna deſolatio nos vehementius angit, quippe quæ & diadema regni habet, & omnibus eccleſiis* Angliæ *ordinata paſtore, futura eſt exemplum ruinæ vel reſurrectionis. Proinde caritati veſtræ his apicibus noſtris inſinuamus, quod epiſcopos & abbates omnes ceteraſque religioſas hujus regni perſonas apoſtolica auctoritate convocavimus ad colloquium quod* Lundoniæ *habere diſpoſuimus apud* Weſtmonaſterium *dominica adventus Domini qua cantabitur* Gaudete in domino, *quatinus ibi Deo volente* Exonienſem *electum conſecremus, & de ordinatione eccleſiæ* Cantuarienſi, *de cæteris eciam eccleſiaſticis atque apoſtolicis negotiis divino præeunte auxilio tractemus: Ea propter vobis præcipimus, ut prima dominica adventus Domini litteras iſtas coram univerſo clero & populo* Cantuarienſi *exponi faciatis, & invocata*

sancti spiritus gratia, præmissisque orationibus, indicto jejunio & elemosinis, talem vobis præficiendam provideatis personam, cui sacrorum canonum auctoritas in nulla valeat obviare, cui eciam comprovinciales episcopi pariter debeant assentire, & cui dominus noster rex nec possit nec debeat assensum suum juste denegare. Quocirca dilectioni vestræ mandamus, & apostolica auctoritate præcipimus, ut tot & tales personas illuc generalitatis vice vobiscum adducatis, quæ omnium vestrum voce loquantur, & cunctorum in se præferant assensum. Certi autem estote quia justæ postulationi vestræ in quantum poterimus secundum Deum consilio & auxilio non deerimus. Præcipimus eciam ut quinta aut sexta feria ante prædictum terminum Lundoniam veniatis, quatinus de hoc & de cæteris negotiis aliquantulum vobiscum deliberare valeamus. Valete.

Idus Decembris celebrata est sinodus apud Westmonasterium. Cui præfuit supradictus Albericus Hostiensis episcopus, & domini papæ Innocentii in Angliam & Scotiam legatus, cum episcopis diversarum provinciarum numero xvij. abbatibus fere xxx. & cleri & populi multitudine numerosa. Ubi post multarum discussiones causarum hæc capitula subscripta promulgata sunt.

I. SAnctorum patrum canonica instituta sequentes, auctoritate apostolica interdicimus, ut pro crismate, pro oleo, pro baptismate, pro pœnitentia, seu pro desponsatione mulierum, pro visitatione infirmorum, seu pro unctione, pro communione corporis Christi, pro sepultura, nullum omnino precium exigatur. Et qui præsumpserit, excommunicationi subjaceat.

II. Statuimus eciam, ut non plusquam octo dies corpus domini servetur, neque ad infirmos nisi per sacerdotem vel diaconem, vel quemlibet clericum instante necessitate cum summa reverentia deportetur.

III. Item apostolica auctoritate sancimus, ut in consecrationibus episcoporum vel abbatum benedictionibus, non capam, non indumentum ecclesiasticum, neque quicquam ab episcopo vel à ministris ejus exigatur. In dedicationibus quoque ecclesiarum non tapetæ, non manutergium, non bacinia, nichilque omnino præter corredium sacris canonibus institutum requiratur.

IV. Si quis episcoporum in diocesi sua per alium episcopum ecclesiam consecrari fecerit, apostolica auctoritate prohibemus, ne quid inde ultra corredium ejusdem exigat.

V. Nullus omnino de manu laici ecclesiam seu qualibet ecclesiastica beneficia accipiat. Cum autem investituram per episcopum aliquis acceperit, præcipimus ut super evangelium juret, se nichil propter hoc per se vel per aliam personam dedisse alicui vel promisisse. Et si præsumptum fuerit, irritum fore decernimus.

VI. Clericos ab alienis episcopis absque litteris proprii episcopi ordinatos à susceptorum ordinum officiis inhibemus, solique Romano pontifici eorundem plenaria restitutio reservetur, nisi religionis habitum susceperint.

VII. Sanctorum patrum vestigiis inhærentes, presbyteros, diaconos, subdiaconos, uxoratos, concubinarios, ecclesiasticis beneficiis & officiis privamus: Ac ne quis eorum missas audire præsumat, apostolica auctoritate prohibemus.

VIII. Venatores clericos & turpia lucra sectantes ac publica secularium negotia procurantes, ab officio & beneficio ecclesiastico nichilominus removendos esse censemus.

IX. Si quis clericum vel monachum vel sanctimonialem seu quamlibet ecclesiasticam personam occiderit, incarceraverit, vel nepharias eis manus intulerit, nisi tercio admonitus satisfecerit, anathemate feriatur, neque quisquam ei præter Romanum pontificem nisi mortis urgente periculo modum pœnitentiæ finalis injungat. Si inpœnitens mortuus fuerit, corpus ejus inhumatum maneat.

X. Si quis res ecclesiarum mobiles vel inmobiles violenter usurpare præsumpserit, nisi per canonicam vocationem emendaverit, eum excommunicari præcipimus.

XI. Apostolica auctoritate prohibemus, ne quis absque præcepto Episcopi sui in possessione propria ecclesiam vel oratorium construat.

XII. His subjunximus Nicholai papæ decretum dicentis, Cum discreti sint milites Christi à militibus seculi, non convenit militem Christi seculo militare, per quam ad effusionem sanguinis necesse sit pervenire. Denique sicut turpe aut perniciosum est, laicum missas facere, sacramenta corporis & sanguinis Christi conficere: ita ridiculum & inconveniens est clericum arma sustollere, & ad bella procedere, cum Paulus egregius prædicator dicat, Nemo militans Deo implicat se secularibus negotiis.

XIII. Adicimus decretum Innocentii papæ dicentis, Monachi diu in monasteriis morati, si postea ad clericatus honorem pervenerint, non debent aliquatenus priori proposito deviare, sed sicut in monasteriis positi fuerunt, ita in clericatus ordine degere debent, & quod diu servaverunt, in altiori gradu positi amittere non debent.

XIV. Prohibemus eciam auctoritate apostolica sanctimoniales variis seu grisiis, sabelinis, marterinis, beverinis pellibus, hereminis, anulis aureis uti; cujus decreti quæ inventa fuerit violatrix anathemati subjaceat.

XV. De omnibus primitiis rectas decimas dare apostolica auctoritate præcipimus, quas qui reddere noluerint anathematis in eos sententia proferatur.

XVI. Magistri scolarum si aliis scolas regendas commiserint, prohibemus ne propter hoc quicquam ab eis exigant, quod si fecerint, ecclesiasticæ vindictæ subjaceant.

Soluto igitur prædicto concilio & quibusque in sua redeuntibus, Jeremias Prior Cantuariensis ecclesiæ cum aliquibus ex conventu à rege vocatus, præsente legato simul & rege, nonnullis primoribus & episcopis Angliæ, elegit Theodbaldum abbatem Beccensem ad regimen sanctæ Cantuariensis ecclesiæ proximo sabbato ante natale: unde Henricus Wintoniensis episcopus frater regis & Innocentii papæ legatus vehementer indignans, ordines quos jam inceperat dicitur reliquisse. Ambiebat enim archiepiscopatum Cantuariensis ecclesiæ, sed per regem simul & reginam male concupito fraudatur honore; Unde dictus est à nonnullis in partes imperatricis cum Comite Reberto & Milone summo regis Constabulario declinasse. XIX.

M. Cxxxix. Theodbaldus Cantuariensis electus venit Cantuariam, & consecratus est ab Alberico Hostiensi episcopo & apostolicæ sedis legato sexto idus An. 11

idus Januarii ad altare Christi, astantibus & cooperantibus omnibus fere episcopis *Angliæ*. Post dies autem paucos transfretavit legatus. Consecratus igitur *Theodbaldus*, monachos xij. misit ad novam *Dovorensem* ecclesiam, & præposuit eis Priorem *Ascelinum Cantuariensis* ecclesiæ sacristam. Eodem mense videlicet Januario transfretavit *Theodbaldus Cantuariensis* ecclesiæ archiepiscopus, *Romam* pro pallio profecturus. Facta est hoc anno eclipsis solis circa horam nonam xiij. kal. Aprilis, & apparuerunt stellæ plurimæ circa solem. *Theodbaldus* archiepiscopus suscepto pallio à *Roma* reversus, est à *Cantuaritis* cum honore debito susceptus.

Mense Julio reversus est Comes *Robertus* in *Angliam*, ducens secum sororem suam eximperatricem cum grandi exercitu pugnatorum, & aplicuit apud *Portesmutham*. Suscepta est imperatrix jure hospitii cum sociis suis in castello de **Arundell** quod mari vicinum est, ab *Adeliza* quondam regis *Henrici* regina, tunc autem amica vel uxore *Willielmi* Comitis de *Arundello*. Comes vero *Robertus* sorore sua ibidem dimissa, alias prudenter divertit. Initia laborum & dolorum sunt hæc. Licet enim tota terra ante ejus adventum turbata fuerit, adventus tamen ipsius discidium gravissimum, immo pene ultimum toti patriæ intulit excidium. Rex autem diebus illis obsidebat castellum de **Marleberge**. Qui audito rumore de adventu Imperatricis & Comitis, vehementer turbatus obsidionem solvit, & cum festinatione nimia versus *Arundellum* iter arripuit. At regina ex regis adventu tremefacta, ne dignitatis vel juris quod in *Anglia* habuerat dampna pateretur, Regis iram jurejurando placavit, quod nemo scilicet inimicorum suorũ ejus consilio *Angliam* intravit, sed salva dignitate regia & fidelitate viris auctoritatis utpote sibi quondam familiaribus hospitium præbuit. Pacificatus itaque rex præcepit fratri suo *Wintoniensi* episcopo, ut cognatam suam videlicet imperatricem usque *Bristoviam* perduceret: ipse vero cum omni exercitu suo Comitem *Robertum* persecutus est. Comes autem præmunitus regis conatus prudenter declinavit. Imperatrix vero per duos menses apud *Bristoviam* resedit. Indeque secedens, mense Octobri *Glaornensem* venit ad urbem. Rumore igitur per omnem *Angliam* de adventu ejus diffuso, *Milo* regis Constabularius multique procerum cum multa militum manu ab obsequio regis recesserunt, & pristinis fidei sacramentis innovatis, ad partem imperatricis tuendam conversi sunt. Sola itaque cupiditate regnandi multiplicata sunt mala in terra. Quorum multitudinem non valet quisquam ad plenum comprehendere contextu historiæ, quanto minus cronicorum compilatione? Sed ut summatim aliqua breviter dicantur; Rex & regiæ majestati utcumque faventes, quæcumque mala inferri vel excogitari poterant, his qui imperatricis partes tuebantur inferebant. E contra Comes *Robertus* pro sorore agens crescebat indies, & quoscumque sibi resistentes vel regi parentes comprehendere potuit, non solum vinculis sed & tormentis *Datianis* vel *Diocletianis* afficiebat, & diversis mortibus perimebat. Hæc non solum Rex vel Comes faciebant, sed & omnes partibus eorum faventes. *Flandrenses* igitur terræ incolis ab olim invidentes, relicto natali solo, depositoque quod illi populo familiare & quasi proprium est texendi officio, catervatim in *Angliam* confluunt, & famelicorum more luporum fœcunditatem terræ *Anglicanæ* ad nichilum redigere studuerunt. Nec tantum Rex pro se & Comes pro imperatrice sibi invidebant, sed causa eorum nec vicinus in proximo, nec amicus in amico, nec frater in fratre potuit fidem habere. His ita se mirabiliter, immo miserabiliter habentibus, rex *Walingefordiam* obsedit & nichil profecit. Obsidionis vero diutinæ labore pertæsus, turrim ligneam ante castellum fieri præcepit, quam militibus & armis fortiter munivit, & sic ad *Malmesberiam* expugnandam profectus est. Exercitus vero Comitis *Roberti* civitatem *Wigorniæ* expugnavit septimo idus Decembris, & in parte plurima combussit, tandemque capta præda recessit. Custos autem civitatis ejusdem hinc ultionem expetens *Sudlegiam* adiit, vastavit, & capta præda *Wigorniam* rediit.

M.C.xl. Ciclus decennovennalis incipit. I. An. Dñi 1140.

Post natale domini rex venit *Radingum*, indeque progressus ad *Heliensem* civitatem movit exercitum. Quo audito, *Heliensis* episcopus fugam iniit, & in partes *Glaorniæ* ad comitem *Robertum* secessit. Rex autem *Heliense* castellum obtinuit. Hoc anno *Turstanus* archiepiscopus *Eboracensis* apud *Pontemfractum* monachicum sumpsit habitum xij. kal. Februarii, & nonis ejusdem ibidem vitam finivit & sepultus est, episcopatus sui anno xxvij. Cujus corpus post annum & menses 5. integrum & odoriferum repertum est. Mense Februario desponsavit *Eustachius* filius regis *Stephani* sororem regis *Franciæ Lodovici*, nomine *Constantiam*, præsente matre sua regina *Angliæ Adeliza* aliisque nobilibus viris utriusque regni in partibus transmarinis. Suscepit eciam idem *Eustachius* ducatum *Normanniæ*, indeque regi *Franciæ* fecit homagium. Eclipsis solis facta est circa horam terciam xj. kal. Aprilis feria secunda. Ante nativitatem sanctæ *Mariæ* comes *Robertus* instinctu *Radulfi Painelli* in fortitudine gravi invasit repente urbem **Snotingeham**, & bellico apparatu vacuam reperiens cœpit eam vastare, civibus undique ad ecclesias fugientibus. Quorum plurimi capti, aliqui trucidati, plures autem in ipsis ecclesiis concremati sunt. Unus autem è civibus qui ditior videbatur, strictius detentus ad domum suam ductus est, & pecuniam suam persecutoribus proferre coactus est. At ille in subterraneum suum prædones adduxit, eo quod ibi omnem suppellectilem suam reposuisse fatebatur. Illis itaque circa direptionem rerum, hostiis & seris frangendis intentis, ille callide elapsus, cameras & aulam egressus est, & hostia omnia post se diligenter firmavit. Deinde imposito igne, domos & omnia quæ habuit cum ipsis prædonibus incendio tradidit. Ferunt autem amplius quam xxx. ibi combustos esse, & ex hoc incendio totam civitatem esse combustam. Dum hæc & his similia modo miserabili gererentur in *Anglia*, comes *Gaufridus Andegavensis* zelo depressæ conjugis scilicet eximperatricis vehementer turbatus, proposuit animo regem *Angliæ* pro posse suo saltem in *Normannia* perturbare. Congregato itaque exercitu non modico, *Normanniam* intravit, civitates & oppida viriliter expugnavit & cepit, tandemque totam *Normanniam* sibi subjugavit. Rex autem perturbationibus *Anglicis* intentus, nullum potuit *Normannis* conferre solatium. II.

M.C.xlj. *Randulfus* comes *Cestrensis* regi admodum infestus imperatricem extollere festinabat. 1141. Quo cum summis viribus adversus regem decertante, ac tandem *Lincolniæ* civitatem violenter obtinente, rex cum

cum omni virtute sua eandem urbem hostiliter adiit, & deficientibus à *Ranulfo* modicæ fidei civibus, arcem civitatis obsidione fortissima cinxit. Quo audito, Comes *Robertus* cum exercitu suo *Lincolniam* petiit, cui Comes *Ranulfus* cum suis copiis peditum scilicet & equitum electorum gratulabundus occurrens, junctus est ei, & factus est utriusque partis exercitus innumerabilis. Dum autem rex *Stephanus* ecclesiam intraret in die tantæ solennitatis scilicet Purificationis missam auditurus, prædicti consules *Robertus* & *Ranulfus* in regem acies suas disponebant. Primam aciem habebat comes *Ranulfus*, secundam, hi quos rex *Stephanus* juste vel injuste exhæreditaverat, terciam comes *Robertus* cum *Walensibus* qui à latere procedebant, audacia magis quam armis instructi. Tunc comes *Cestrensis* vir bellicosus & armis insignis *Robertum* comitem aliosque proceres sic allocutus est.

Gratias tibi Dux multas, vobisque proceres & commilitones mei cum summa devotione persolvo, qui usque ad vitæ periculum amoris affectum michi magnanimiter exhibuistis. Cum igitur sim vobis causa periculi, dignum est ut me periculo prius ingeram, & infidissimi regis qui datis induciis pacem fregit aciem prius allidam. Ego quidem tam de regis injustitia quam de mea confidens virtute, jam jamq; regalem cuneum diffindam, gladio michi viam per medios hostes parabo, vestræ virtutis erit subsequi me præeuntem & imitari ferientem. Jam videor michi præsago animo regias acies transvolare, regemq; gladio transverberare. Dixerat. Et Comes *Robertus* sic juveni respondit, in loco stans eminenti.

Non indignum est quod ictus primi dignitatem tam ex nobilitate quam virtute qua præcellis videris appetere; si tamen de nobilitate contendas, ego filius regis & nepos antecello; si de virtute, hic sunt multi quibus nemo viventium potest præferri probitate, sed longe alia me movet offensa; Rex enim contra sacramentum quod sorori meæ fecit, regnum crudeliter usurpavit, & omnia conturbans, multis milibus causa necis extitit; ad exemplumque sui nil juris habentibus terras distribuit, jure possidentibus diripuit. Ab ipsis itaque nequiter exhæredatis Deo cooperante & vindictam subministrante prius erit agrediendus: Respiciet qui judicat populos, &c. & injustum juste appetentes in hac tanta necessitate non relinquet. Unum vero est proceres quod vobis animo firmiter ingerere volo, quod per paludes quas pertransistis, nulla potest esse fugientibus reversio; hic est igitur vel vincendum vel succumbendum, spes fugæ nulla, hoc solum superest ut in urbem gladiis viam paretis, hoc autem quod fugere nusquam potestis illud est quod hodie Deo vobis adjuvante victoriam præstabit. Necesse est enim ut ad probitatem confugiat cui non potest aliud esse diffugium. Cives autem Lincolniæ *qui stant urbi suæ proxime in impetus vestri gravedine ad domos suas transfugere videbitis. Verumtamen contra quos geratis bellum attendite:* Alanus Britonum *Dux contra vos, immo contra Deum procedit armatus, vir nefandus & omnium genere scelerum pollutus, malitia parem nesciens, cui nunquam nocendi defuit affectus, cui se non esse crudelitate incomparabilem solum & suppremum videtur opprobrium. Procedit quoque contra nos Comes* Mellensis *doli callidus, fallendi artifex, cui innata est in corde nequitia, in ore fallacia, in opere pigritia; magnanimus ore, pusillanimis corde; ad congrediendum ultimus, ad digrediendum primus; tardus ad pugnam, velox ad fugam. Procedunt cæteri Consules & proceres latrociniis assueti, rapinis delibuti, homicidiis saginati, omnes tandem perjurio contaminati. Vos igitur viri fortes quos rex* Henricus *erexit, iste dejecit, ille instruxit, iste destruxit, erigite animos, & de virtutibus vestris, immo de Dei justitia confisi, vindictam vobis à Deo oblatam de facinorosis præsumite, & gloriam vobis & posteris vestris adquirite sempiternam. Et jam si vobis idem animus est, ad hoc Dei judicium perpetrandum progressionem vovete, fugam abjurate, erectis in cœlum unanimiter dextris.* Vix finierat, & omnes extensis in cœlum manibus, terribili clamore fugam abjuraverunt, & se in armis colligentes, in hostes splendide progrediuntur. Rex interea *Stephanus* curarum magnis exæstuans fluctibus, ut prædictum est, missam in tanta solennitate Purificationis audivit. Accidit autem ibidem triste præsagium futurorum. Cum enim cereum rege dignum de more offerens manibus *Alexandri* episcopi imponeret, in frusta cereus est confractus. Pixis quoque quæ cum eucharistia desuper altare pendebat, abrupto vinculo corruit, signumque dedit occasus. Rex tamen nichilominus strenuissimus audacter egressus est, aciesque cum summa securitate bello disposuit. Ipse pedes circa se omnem multitudinem loricatorum equis abductis strictissime collocavit. Comes vero cum suis in duabus aciebus equis pugnaturos instituit, sed admodum parvæ equestres acies illæ comparuerunt. Paucos enim secum ficti & factiosi consules adduxerant. Acies autem regalis maxima erat, uno tantum scilicet regis insignita vexillo. Tunc quia rex *Stephanus* festiva caruit voce, *Baldewino* magnæ nobilitatis viro sermo exortatorius ad universum cœtum injunctus est. Qui loco stans eminenti, omnium oculis in eum erectis, ubi attentionem eorum modesta taciturnitate compescuit, in hunc modum exorsus est. *Omnes qui aciebus dispositis conflicturi sunt, tria prævidisse oportet. Primum justitiam causæ; deinde militum copiam; postremo astantium probitatem. Justiciam causæ, ne periculum animæ incurratur. Copiam militum, ne hostium numerositate comprimatur. Probitatem astantium, ne numero confisa, debilibus tamen innixa subruantur. In his omnibus negotium quo tenemur conspicimus expeditum; causæ siquidem nostræ justicia est, quod regi ea quæ coram Deo vovimus servantes, contra suos in eum perjuros in periculo mortis astamus. Numerus vero nobis in equitibus non inferior, in peditibus confertior. Probitatem vero tot Consulum, tot militum bellis assuetorum quis vocibus exequetur? Virtus autem ipsius regis infinita nobis loco mille militum præstabit. Cum igitur sit in medio vestrum dominus vester, unctus Domini, cui fidem devovistis, votum Deo persolvite, tanto magis donativum à Deo accepturi, quanto fidelius & constantius pro rege vestro fidi contra infidos, legitimi pugnaveritis contra perjuros. Qui eciam securi & summa repleti confidentia contra quos bellum geratis perpendite.* Roberti *comitis vires notæ sunt. Ipse quidem multum de more minatur, parum operatur, ore leoninus, corde leporinus, clarus eloquentia, obscurus inertia. Comes autem* Cestrensis *vir audaciæ irrationabilis, promptus ad conspirandum, inconstans ad perficiendum; ad bellandum*

dum impetuosus; periculi improvidus, altiora usurpans, inpossibilibus anhelans, assiduorum paucos adducens, advenarum dispersam multitudinem congregans; nichil habet quo debeat timeri, semper enim quicquid viriliter inceperit, effeminate reliquit, in omnibus quippe gestis suis infortunate rem agens, vel in congressionibus victus aufugit, vel si raro victor extitit majora victis sustinuit detrimenta. Walenses *autem quos secum adduxit soli vobis despectui sint qui inermem bello praeferunt temeritatem, arte & usu belli carentes quasi pecora in venabula decurrentes; alii vero tam proceres quam milites transfugae & girovagi utinam numero plures adducerentur, qui quanto numero plures tanto sibi deteriores. Vos igitur Consules & viri consulares, meminisse vos decet vestrae virtutis & nobilitatis; hodie probitates vestras innumerosas in cacumen fortissimum extollite, & patrum imitatores filiis vestris splendorem relinquite sempiternum. Assiduitas infortuniorum incentivum illis fiet fugiendi. Jam siquidem, nec fallor, eos poenitet advenisse, et jam de fuga meditantur si locorum asperitas eos admittat. Cum ergo nec illis confligere nec confugere sit possibile, quid aliud egerunt nisi quod vobis Dei nutu & se & impedimenta sua obtulerunt?*

Cur capiantur habent, non cur metuantur ab hoste. *Equos itaque eorum & arma & ipsorum corpora ditioni vestrae subjecta conspicitis. Extendite igitur animos vestros & dextras inexpugnabiles viri bellicosi, ad deripiendam cum summo tripudio quod ipse vobis optulit Deus.* Sed jam antequam orationis finem terminaret, clamor adest hostium, clangor lituorum, equorum fremitus, terrae sonitus, Principium pugnae. Acies exhaereditatorum quae praeibat percussit aciem regalem, in qua Consul *Alanus* & ille de *Mellento* et *Hugo Bigod* et *Simon* Comes & ille de *Warenna* inerant tanto impetu, quod statim quasi in ictu oculi dissipata est, & divisio eorum in tria devenit. Alii namque eorum occisi sunt, alii capti, alii aufugerunt. Acies vero cui principabatur Comes de *Albemarle* & *Willielmus Yprensis* percussit *Walenses* qui à latere procedebant, & in fugam coegit. Sed acies Consulis *Cestrensis* perculit cohortem praedicti Comitis & dissipata est in momento sicut acies prior. Fugerunt ergo omnes equites regis, & *Willielmus Yprensis* vir magnae probitatis. Qui cum esset belli peritissimus suam videns impossibilitatem, distulit regi auxilium suum in tempora meliora. Rex itaque *Stephanus* cum acie sua pedester relictus est in medio hostium circumseptus. Circuierunt igitur eum & circumquaque impugnabant, sicut castellum solet expugnari. Tunc vero horrendi belli faciem videres in circuitu regalis aciei, ignem prosilientem ex galearum & gladiorum collisione, stridorem horrendum & terrificum clamorem. Resonabant colles, resonabant undique muralia. Impetu igitur equorum regalem turmam offendentes, quosdam caedebant, alios sternebant, nonnullos abstractos capiebant. Nulla eis quies, nulla respiratio dabatur, nisi in ea parte qua rex fortissimus stabat, horrentibus eciam inimicis incomparabilem animi ejus virtutem & ictuum immanitatem. Quod ubi comes *Cestrensis* nobilis ille et admirabilis *Rannulfus* comperit, regis invidens gloriae, cum omni pondere armatorum irruit in eum. Tunc vero apparuit virtus regis fulminea, bipenni maxima prosternens hos, & diruens illos. Tunc novus oritur clamor, omnes irruunt in regem, & rex quasi intrepidus omnibus restitit. Tandem regia bipennis ex immanitate ictuum frequentium confracta est. Ipse autem incunctanter abstracto gladio, dextra laevaque rem mirabiliter agit, donec & ipse gladius confractus non modicam incussit desperationem. Quod videns *Willielmus de Kahames* miles validissimus irruit in regem quem videbat inermem, & eum galea arripiens voce magna clamavit & dixit, Huc omnes huc, regem teneo. Advolant igitur omnes, & rex accepto in capite vulnere, captus tenetur, & diligentissime custoditur. Captus est eciam *Baldewinus* ille qui orationem fecerat, multis confossus vulneribus, ubi egregie resistendo gloriam meruit sempiternam. Captus est eciam *Ricardus filius Ursi*, qui in ictibus dandis & recipiendis apparuit gloriosus. Capti sunt alii plures quorum nomina ut reor inutile esset memoriae commendare. Capto autem rege adhuc pugnabat acies regalis, nesciens forsitan quod suo jam privaretur tutore, nec enim circumsepti fugere poterant, donec omnes fere capti sunt vel occisi. Civitas igitur hostili lege direpta est, & rex in eam miserabiliter introductus est. Videres itaque rem inaestimabilem accidisse, omnia enim in contrarium commutata sunt; nam audaces timidi effecti sunt, & quos ante pudibundus timor invaserat, jam versa vice leoninam audaciam praeferebant, & qui huc usque regis erant fautores jam ipsius insectatores effecti sunt. Captus est itaque rex *Stephanus* die purificationis S. *Mariae* Dominica sexagesimae, decennovennalis cicli anno secundo, regni vero sui anno sexto. Capti sunt cum eo quamplures ex fidelibus suis, & vinculis mancipati; sic igitur obsidione soluta, & civitate subacta, rex captivus primo ad *Gloecestriam*, ubi imperatrix tunc temporis erat, deinde ad *Bristoviam* abducitur, & custodiae sub vinculis mancipatur. Morabatur interea imperatrix in civitate *Gloecestrensi* quae ob hujusmodi eventum vehementer, nec mirum, est exhilarata. Habito igitur cum suis consilio, feria quinta post acceptos cineres à *Gloecestria* secessit, & Episcopis, Baronibus, militibus & fautoribus multis comitata *Cirestensem* adiit civitatem. Inde secedens, cum ad civitatem *Wintoniae* appropinquaret, occurrerunt ei praesules *Angliae* & abbates plurimi cum Baronibus & militibus multis, occurrerunt ei quoque ex ipsa civitate duo conventus monachorum, tercius sanctimonialium cum clero & populo civitatis, in laudibus & melodiis processionalibus. Traditum est ei dominium civitatis, & turris cum corona regni. Ipse quoque episcopus *Wintoniensis* & regis frater stans in sullimi, maledixit omnibus qui ei videlicet imperatrici maledicerent vel contradicerent, & benedixit omnibus qui ei benedicerent & consentirent. Qua peracta solempnitate, à *Wintonia* egressa, *Wiltoniam* adiit, ubi ad salutandum eam affuit *Theodbaldus Cantuariensis* archiepiscopus & *Angliae* primas. Affluxit eciam tam copiosa populorum frequentia, ut prae multitudine introeuntium vix sufficeret aditus portarum. Inde jam peractis festis paschalibus, ad *Radingum* infra Rogationes veniens, cum magnis honoribus suscepta est. Inde *Oxenefordiam* properans, accepit de manu *Roberti de Olli* castellum ipsius loci. Sicque omnis facies circumjacentis regionis cum ipsa urbe ejus subditur ditioni. Inde cum exultatione magna profecta, apud sanctum *Albanum* suscepta est cum gloria & honore. Venerunt ad ipsam cives *Londonienses*, ibique inter eos & imperatricem multiplex sermo habitus est de reddenda civitate. Concurrentibus

currentibus itaque inter eos pacificis ſermonibus, à ſancto *Albano* digreditur, ſicque ſecurior effecta, *Londonienſem* properavit ad urbem. Apud *Weſtmonaſterium* cum proceſſionali gloria ſuſcepta eſt, ibique aliquantis diebus de regni ſtatu diſpoſitura reſedit.

His diebus horrendum quid in *Wigornienſi* contigit diœceſi, quod relatu dignum judicamus; ſiquidem quarta feria ante octavam Aſcenſionis circa nonam diei horam apud villam quæ *Weleſburna* dicitur, ventus turbinis vehemens exortus eſt, & caligo teterrima pertingens à terra uſque ad cœlum, & concutiens domum presbyteri cui nomen *Leouredus*, & officinas ejus omnes ſolo tenus proſtravit & minutatim confregit. Tectum quoque eccleſiæ abſtulit & ultra *Avenam* flumen projecit. Domos eciam ruſticorum fere quinquaginta ſimili modo dejecit & inutiles reddidit. Grando quoque ad magnitudinem ovi columbini cecidit, cujus ictibus percuſſa quædam mulier expiravit. Imperatrix vero dedit epiſcopatum civitatis *Londoniæ* cuidam monacho *Radingenſi* nomine *Roberto de Sigillo*. Regina autem pro domino ſuo rege ſollicita, interpellavit eam ſupplicationibus multis, ut virum ſuum regem captivum liberaret. Interpellata eſt pro eadem cauſa à majoribus ſeu primoribus *Angliæ*, obſidibus multis, caſtellis & divitiis magnis ſuæ ditioni tradendis, ſi rex abſolutus non regno ſed ſuæ tantum redderetur libertati; ſe etenim regi perſuaſuros eſſe ſpoponderunt, ut regno dimiſſo Deo ſoli ſive monachus ſeu peregrinus de cætero deſerviret. At illa non exaudivit eos. Rogata eſt ab ipſo *Wintonienſi* epiſcopo ut comitatus qui erat ſui fratris nepoti ſuo daretur, ſcilicet filio regis; ſed nec hunc exaudivit. Interpellata eſt à civibus *Londonienſibus*, ut leges *Edwardi* regis quæ optimæ videbantur eis liceret obſervare. Verum illa præ nimia auſteritate intumeſcens, non adquievit eis. Innotuerunt hæc celeriter civibus *Londonienſibus*, indeque vehementer indignati ſunt, factaque conjuratione adverſus eam, quam cum honore ſuſceperant, cum dedecore comprehendere ſtatuerunt. At illa à quodam civium præmunita, ignominioſam cum ſuis arripuit fugam, omni ſua ſuorumque ſuppellectili poſt terga relicta. Quo viſo, *Wintoniæ* præſul *Henricus* ad deliberationem fratris ſui mentem appoſuit, atque ad hoc peragendum *Londonienſium* civium animos virtutemque concitavit. Porro imperatrix fugiens per *Oxenefordiam* concito curſu *Gloeceſtriam* pervenit, ubi cum *Milone* fideli ſuo habito conſilio, cum eodem mox ad *Oxenefordiam* reverſa eſt, melioris fortunæ eventus præſtolatura, diſperſoſque milites ſuos revocatura. Quia vero ejuſdem *Milonis* præcipue fruebatur conſilio. & auxilio fovebatur, utpote quæ eatenus nec unius diei victum nec menſæ apparatum aliunde quam de ipſius munificentia ſive providentia acceperat, pro magnæ remunerationis præmio & ut eum ſuo artius vinciret miniſterio, dedit ei comitatum *Herefordiæ*. Inde jam militum virtute roborata & numero, appropinquante feſto ſancti *Petri* quod dicitur *ad vincula*, ignorante fratre ſuo Comite *Roberto*, *Wintonienſem* venit ad urbem; ſed eam jam à ſe alienatam inveniens. in caſtello ſuſcepit hoſpicium. Cujus inopinatum adventum epiſcopus *Henricus* admirans, indeque vehementer turbatus. per aliam portam egrediens, ſeſe tunc & deinceps conſpectibus ejus abſentavit, & congregata conſpirantium multitudine civitatem ipſam fortiter cœpit obſidere. Congregati ſunt ex adverſo ad defenſionem imperatricis amici ipſius, frater ejus Comes *Robertus* & fideles ejus, & repleta eſt civitas multitudine virorum fortium & pugnatorum. Civium quoque *Londonienſium* ut inchoata perficerent affuit multitudo. Hinc jam diſcordiis in alterutrum prorumpentibus, civitas famoſa ſecunda die menſis Auguſti, agente & præcipiente ejuſdem civitatis epiſcopo, traditur incendio, quo monaſterium ſanctimonialium cum officinis ſuis, & pluſquam viginti eccleſiis cum meliori parte civitatis, & cœnobio ſancti *Grimbaldi* cum ædibus ſuis in cinerem redactum eſt. Septem igitur ſeptimanis in obſidione tranſcurſis, epiſcopus tandem ad obſeſſorum animos fallendos præcepit per urbem pacem prædicari, & portas civitatis aperiri, adveſperaſcente jam die quæ feſtivitatem exaltationis ſanctæ crucis præcedebat. Imperatrix itaque cum diutinæ obſidionis graviſſimas fuiſſet perpeſſa moleſtias, deſideravit animo locum mutare, animumque turbatum alibi commodius recreare. Jam imperatrix equum aſcenderat, comitante ſecum fratre ſuo *Reginaldo* Comite *Cornubiæ*, domeſticis quoque & amicis ſuis multis. Porro Comes *Robertus* cum grandi procerum militumque caterva ſequebatur à tergo. Jam ipſi proceſſerant, & ecce ſubito juſſit epiſcopus ſuos ad arma convolare, & hoſtes viriliter perſequi, comprehendere & necare. Epiſcopales itaque ex improviſo exilientes, cum impetu magno & clamore abeuntes inſequuntur, cædunt & ſcindunt, & plurimos captos vinculis ſtringunt. Territa imperatrix aufugit velocius, & ad caſtellum quo tendebat de **Lutegareſhale** triſtis & exanimis advenit, ſed & ibi propter metum epiſcopi ſecura eſſe non potuit. Unde hortantibus amicis uſu maſculino equo ſuperpoſita, uſque ad caſtellum *Diviſas* nuncupatum perducta, cum nec ibi ſe tutari poſſe formidaret, jam pene exanimis feretro invecta & quaſi cadaver funibus ligata, equis eam deferentibus ad civitatem *Glaornenſem* deportatur. Porro Comes *Robertus* per aliam viam à *Wintonia* egreſſus, ab inſequentibus oppreſſus eſt, atque in loco qui **Stoubregge** dicitur cum Comite *Warenniæ* aliiſque pluribus captus, & reginæ per epiſcopum civitatis in urbe *Wintoniæ* reſidenti præſentatus. Traditur itaque Comes *Robertus Willielmo Yprenſi* qui *Cantia* abutebatur, & per ejus imperium in turre *Roſenſi* cuſtodiæ mancipatur. *Milo* eciam Conſtabularius qui ut ſupradictum eſt à rege receſſit, ab hoſtibus circumſeptus, ſed mirabiliter elapſus, de ſola vita lætus venit *Gloeceſtriam* fere nudus. *Johannem* eciam nobilem quendam fautorem eorum ad monaſterium *Warwellenſem* fugientem milites epiſcopi perſequentes cum eum exinde extrahere non valerent, in ipſa feſtivitate ſanctæ crucis eccleſiam cremaverunt cum domibus, & libris & veſtimentis Sanctimonialium inclementer ablatis, humanoque ſanguine coram ipſo altari effuſo, prædictum vero *Johannem* nec capere, nec expellere potuerunt. His itaq; geſtis, præſul *Henricus* ira quantulumcunq; ſedata ſed cupiditate admodum dilatata, ſuggerente Priore novi monaſterii nuperrime conflagrati, tulit ex combuſta cruce quingentas argenti libras, auri quoque marcas triginta, diademata tria cum totidem ſcabellis ex auro *Arabico* puriſſimo & lapidibus precioſiſſimis undique operta opere pulcherrimo & mirifico facta, eaque in ſuis recondidit theſauris. Servabantur interea hinc rex inde Comes ſub cuſtodia diligenti. Veruntamen regina ſatagente pro rege & comitiſſa admodum

modum desudante pro comite, multis internuntiis & amicis hinc inde discursantibus talis vix tandem providetur conditio, ut rex suo restitutus regno & comes sub eo totius *Angliæ* sublimaretur dominio, fierent ambo regni & patriæ justi moderatores sicut ante fuerant omnium malorum incentores. At Comite id agere renuente absque consensu imperatricis relata sunt hæc ad imperatricem. Illa vero contradixit, omnemque pacem & concordiam erga regem *Stephanum* abnegavit. Inter amicos tamen utriusque partis hæc tandem facta est compositio, vel ut verius dicatur collusio, ut regina Comitem liberum dimitteret, & Comitissa regem regno restitueret. Acta sunt hæc circa festivitatem omnium Sanctorum. III.

An. Græ 1142. M.Cxlij. Annus gratiæ multis & maxime pauperibus ingratus effectus est, quia fere totus in ædificatione castellorum, combustione villarum, violatione ecclesiarum, & maxime completus est in pauperum deprædatione; unde coacto apud *Londonias* concilio, præsidente *Henrico Wintoniensi* episcopo, & apostolicæ sedis legato, cum venerabili *Theodbaldo Cantuariensi* archiepiscopo considentibus episcopis *Angliæ* & abbatibus plurimis, in talium actores, præceptores, executores, sed & in castellorum fundatores, monachorum vel clericorum spoliatores, cæterosq; malefactores, sententia excommunicationis publice ac solempniter prolata est. Sed hanc parvipendentes impii, acrius solito rapinis intendebant, lætantur enim cum male fecerint, & exultant in rebus pessimis. Rex eciam & Comes à vinculis liberati, & libertati propriæ restituti malitiam suam adinvicem non solum innovare sed & multiplicare studuerunt; rex namque vires suas & expensas reparavit, Comes vero *Glocestriæ* mare transivit, & Comitem *Andegaviæ Gaufridum* adiit, quem bellicis rebus occupatum invenit. *Normannia* enim ex novo subacta, restiterunt ei quidam præpotentes ex *Andegavia*, quos expugnare & ad debitam subjectionem studuit inclinare. Cui Comes *Robertus* causam sui adventus insinuans, rogavit attentius ut in manu robusta secum in *Angliam* veniat, & regni coronam uxori suæ filiisque debitam de manu raptoris tam juste quam violenter eripiat. At Comes *Gaufridus* respondit & dixit, Non expedire sibi *Angliam* adire, & præsentiam suam *Andegavensibus* nondum plene pacatis, aut *Normannis* subtrahere nuper subactis. Adquievit *Robertus Gaufridi* rationibus, & tandem assumpto secum *Henrico* filio ejus primogenito adhuc puerulo, nonnullisque ex *Normannicis* & *Andegavensibus* militibus electis, ut in *Angliam* rediret, ad mare descendit. Rex autem *Stephanus* dedit archiepiscopatum *Eboracensis* ecclesiæ cuidam clerico nomine *Willielmo*, quibusdam clericis ejusdem ecclesiæ consentientibus, aliis vero ut audebant reclamantibus; unde factum est ut cum *Theodbaldus Cantuariensis* archiepiscopus sic factæ non consentiret electioni, *Henricus* frater regis *Wintoniensis* episcopus & apostolicæ sedis legatus, præsumptuosa semper magnanimitate famam colligens, prædictum electum apud *Wintoniam* consecraret. Abiit itaque novus sacratus *Eboracum*, & vix duobus annis sedit in pace.

Instante vero festivitate sancti *Michaelis* imperatrix cum suis venit ad *Oxenefordiam* ibidem ad modicum pausatura, & de necessariis tractatura. Rex autem jam resumpto spiritu ut audivit Comitem transfretasse & imperatricem apud *Oxenefordiam* in pace quiescere, civitatem ipsam obsessurus cum multa peditum equitumque caterva subito furibundus advenit, vastatisque omnibus extra urbem positis, usque ad portas nullo jam obstante pervenit. Consummatis itaque in obsidione plus duobus mensibus, consumptisque jam intra urbem alimoniarum universis sumptibus, appropinquante nativitatis Dominicæ solempnitate, erat domina imperatrix in magna cordis angustia & dolore cum suis constituta. Comes autem *Robertus* cum *Henrico* puerulo cæterisque suis copiis applicuit in *Angliam* apud portum *Warhamiæ*. Audiens autem sororem suam à rege fortiter obsessam, cupiensque regem ab obsidione revocare, cœpit viriliter castellum *Warhamiæ* obsidere. Erant autem in ipso præsidio milites regis plurimi sub manu *Hereberti de Luci* constituti. Fuitque Comes *Robertus* in obsidione illa per tres septimanas. Imperatrix autem & hi qui cum ipsa erant cum jam pro defectu victualium usque ad deditionis opprobrium cogeretur, prudenti & necessario usa consilio fugam meditata est artificiosam. Hiemps quippe erat fortissima ita ut *Tamensis* fluvius juxta fluens dura glacie stringeretur; nix eciam faciem terræ operuerat. Cum igitur rex urbem se capturum speraret, & ob hoc *Waramensibus* obsessis nullum voluisset præstare subsidium, *Waramenses* Comiti *Roberto* castellum reddiderunt. Imperatrix vero à militibus quinque per posticum educta, ob frustrandos vigilum oculos nitidissimis lintheis simul omnes cooperti, per nives & glacies, per fossas & valles, per quinque fere miliaria pedestres cucurrerunt fugientes, & sub ipsa nocte usque ad castellum *Walingefordiæ* mirantibus cunctis qui aderant pervenerunt: sic feminea virtus per concretas *Tamensis* fluvii aquas impetum persecutoris elusit, regiæque virtutis labores in irritum duxit. Rex autem audito quod acciderat, confusus ab *Oxenefordia* recessit. Comes vero cum jam recepto castello *Warhamiæ Oxenefordiam* cogitaret adire, audivit sororem suam manus regis evasisse, unde lætus effectus festinavit eam videre. Videns autem imperatrix fratrem filiumque suum primogenitum *Henricum*, admodum exhilarata est, dolores suos & labores pristinos parvipendens. Puer autem *Henricus* sub tutela Comitis *Roberti* apud *Bristoviam* degens, per quatuor annos traditus est magisterio cujusdam *Mathæi* litteris imbuendus & moribus honestis ut talem decebat puerum instituendus. IV.

M.Cxliij. Rex *Stephanus* post multarum irruptiones ecclesiarum, exustiones & deprædationes villarum, quas per manus *Flandrensium* satellitum multis in locis exercuerat, tandem cum fratre suo *Wintoniensi* episcopo in manu forti venit *Wiltoniam*, ut ex monasterio sanctimonialium oportunum sibi constitueret præsidium ad arcendos *Sarisberiensium* excursus, qui pro tuenda imperatricis parte multa fortiter contra regales gerebant. Quod ubi cognovit bellator fortissimus Comes *Robertus*, congregato velociter exercitu prima die mensis Julii occidente jam sole super *Wiltoniam* repente irruit, eamque adhibitis ignibus undique succendit. Rex autem cum intra ipsa monasterii septa hospitatus esset & nichil hostile metueret, ubi repentinam hostium irruptionem agnovit, tantus timor illum invasit, ut fugam arriperet inhonestam. Sic rex commilitonibus An. Græ 1143.

bus suis, vasis aureis & argenteis, cæterisque rebus suis post terga relictis, sub ipsa noctis caligine una cum fratre suo *Wentano* episcopo manus Comitis utcumque evasit. Sodales igitur Comitis ferociter regales invadunt, capiunt, cædunt, & scindunt, vasaque regii ministerii quasi licenter diripiunt. Comprehensi sunt ex regiis plurimi; inter quos quidam præpotens & regis amicus *Willielmus Martellus* captus est & abductus: sed datis pro redemptione sui CCC. marcis cum castello de **Sireburne** libertati propriæ restitutus recessit. Paucis vero diebus evolutis, imperatrici triste contigit infortunium. Nam *Milo* Comes *Herefordensis* specialis ipsius consiliarius morte præventus vitam finivit. Cujus mors imperatrici non modicam ingessit mœstitiam. Successit autem ei in curam comitatus *Rogerius* filius ejus primogenitus, ætate quidem juvenis sed in armis acer nimis. Hoc anno sacravit *Theodbaldus Cantuariensis* archiepiscopus *Gilebertum Lanelnensis* ecclesiæ electum apud **Lamhethe**, accepta prius ab eo professione, astantibus & cooperantibus *Roberto Londoniensi* episcopo, & *Ascelino Rofensi* episcopo.

Regebat his diebus prioratum ecclesiæ *Cantuariensis*, vir vitæ venerabilis, *Jeremias* nomine, qui à *Theodbaldo Cantuariensi* archiepiscopo à die quo ab ipso *Jeremia* electus est, in tanta reverentia habitus est, ut ei vices suas aliquotiens committeret, & ex auctoritate archiepiscopi sacerdotibus *Cantiæ* focarias inhiberet, & ne quis in ecclesiis quæ ad conventum pertinent jus aliquod usurparet nisi per *Jeremiam* Priorem. Processu vero temporis invidia diaboli & maledicorum suggestione procuratum est, ut tanta pax & unitas *Cantuariensis* ecclesiæ scinderetur, & caritas in odium verteretur. Cœpit itaque eorum dilectio justis vel injustis causis paulatim decrescere, & incentivum malitiæ adeo desævire, ut ejusdem Prioris depositio immineret; unde Prior præmunitus coactus est sedem apostolicam appellare. Archiepiscopus autem sicut erat impetuosus appellationi non deferens, eum penitus amovit à prioratu, aliumque substituit nomine *Walterium*. *Jeremias* autem dominum papam *Innocentium* petiit, & de restitutione sua litteras urgentes impetravit. Rediens itaque *Cantuariam*, per venerabilem *Henricum Wintoniensem* episcopum, & apostolicæ sedis legatum, ex mandato apostolico in pristinum gradum restitutus est, *Walterio* qui ei in prioratum successerat apud *Dovoriam* interim moram faciente: unde *Theodbaldus* archiepiscopus *Cantuariensis* nimia acerbitate commotus, benevolentiam suam avertit à Conventu, jurans se nichil in ecclesia sacramentale facturum, quamdiu *Jeremias* in eadem subsisteret ecclesia. Videns autem Prior sui causa toti periculum imminere Conventui, timens ne & ipse conventus sui indignationem incurreret, si ipsius intuitu ab archiepiscopo aliqua gravamina sustineret, prudenti & necessario utens consilio prioratui cessit, acceptis C. marcis pro debitis solvendis. Accepta igitur conventus licentia, cessit, ut prædictum est, & recessit, & in cœnobio sancti *Augustini* quoadusque vixit perendinavit, obiit & sepultus est.

Nota lector quod ea quæ superius de *Jeremia* scripta sunt, non in unius anni revolutione contigerunt, sed quia omnes termini vitæ illius & obitus, persecutionis & restitutionis tempora michi incerta erant & dubia, in hoc anno breviter omnia posui, videlicet ante obitum *Innocentii* papæ qui ei restituit prioratum, & post modicum hoc scilicet anno vitam finivit: cui successit *Celestinus*, qui sedit mensibus quinque & mortuus est: cui successit *Lucius*. V.

M. Cxliiij. Rex *Stephanus* cepit Comitem *Gaufridum* de *Mandavilla* in curia sua apud sanctum *Albanum* magis ex necessitate quam ex honestate. An. 114[4]

Nisi enim hoc fecisset, ut à pluribus dicebatur, perfidia Comitis regno privandus esset. Captus itaque Comes nulla potuit occasione liberari, nisi sua castella resignans regiæ pareret voluntati. Reddidit ergo turrim *Londoniæ* & castellum de **Waldene**, & illud de **Pleiss** & liberatus est. Comes igitur munitionibus carens, & à militari crudelitate se cohibere non valens, invasit abbatiam de *Ramesei*a, & de ecclesia Dei non veritus justitiam speluncam fecit latronum. Erat enim vir summæ probitatis sed magnæ contra Deum obstinationis, summæ in mundanis diligentiæ, sed magnæ negligentiæ in divinis. Qui cum ad obsidionem castelli de **Burwelle** quod rex construxerat properanter armatus incederet, & in exitu silvæ pausandi gratia calorisque vitandi in gramine recubaret, herba viridissima sub eodem emarcuit, ut eo surgente quasi præmortua videretur, nec toto fere anno viriditatis suæ vires recuperavit; unde datur intelligi quam detestandum sit consortium excommunicatorum. Hic cum multas pro rege & contra regem *Stephanum* exercuisset militias, tandemque in obsidione supradicti castelli de **Burwelle** in scuto & lancea contra adversarios viriliter decertasset, ob nimium calorem cassidem deposuit, & loricæ ventilabrum solvit, sicque nudato capite intrepidus militavit, æstus quippe erat. Quem cum vidisset quispiam de castello & adversarium agnosceret, telo gracili quod ganea dicitur eum jam cominus positum petiit, quo testam capitis ipsius male nudati perforavit; sed *Gaufridus* letiferum sui capitis vulnus deridens, nec sic à suo cessavit furore, ideoque post dies paucos excommunicatus spiritum exalavit. *Robertus* eciam *Marmion* nec Deum timens, nec ad homines reverentiam habens, de ecclesia *Coventrensi* sibi fecerat castellum. Sed in utroque istorum sub celeritate ira Dei manifesta est; nam cum idem *Robertus* inter ingentes suorum cuneos in hostes insurgeret, coram ipso monasterio solus interfectus est. Ecce laudabilis & omnibus seculis prædicanda ejusdem sceleris eadem vindicta. Dum autem ecclesia illa pro castello haberetur ebullivit sanguis à parietibus ecclesiæ, quod & multi viderunt. Eodem quoque anno *Ernulfus* filius Comitis qui post mortem patris ecclesiam incastellatam retinebat, captus est & in exilium fugatus. Cujus princeps militum ab equo corruens effuso cerebro spiritum exalavit. Magister autem peditum suorum qui plus cæteris solitus erat ecclesias concremare & frangere, dum mare transiret cum uxore sua, ut multi perhibuerunt, navis immobilis facta est. Quod monstrum nautis stupentibus & sorte data rei causam inquirentibus, sors cecidit super eum. Quod cum ille totis viribus, nec mirum, contradiceret, secundo & tercio sors jacta in eum devenit: formidantibus igitur nautis positus est in cymbam parvulam ipse & uxor ejus & eorum pecunia nequiter adquisita, ut cum illis esset in perditione; quo facto, navis ut prius maria libere sulcavit,

vit, cymba vero in voragine subsistens circumducta & absorta est. VI.

Græ 1145. M. Cxlv. Papa *Lucius* obiit, cui successit *Eugenius*, ordinis *Cisterciensis* monachus. Quo sedente, ordo *Cisterciensis* in immensam exaltatus est. Claruit enim his diebus vir venerandus & sanctus *Bernardus Clarevallensis*, qui tunc temporis domini Papæ dominus & magister videbatur.

Rex autem *Stephanus* cum *Walingefordiam* in multitudine gravi diutius oppugnasset, nec obsessis quolibet impetu vel ingenio prævalere potuisset, contra *Walingefordiam* ligneum construxit castellum **Craumers** vocatum ad cohibendos militum *Walingefordensium* egressus & excursus; ubi Comes *Cestrensis* jam regi concordia vinctus dicitur affuisse. Deinde vero post paululum cum idem Comes nil sinistri suspicans ad regis curiam apud *Northamtoniam* pacifice venisset, rex eum nil tale metuentem cepit & in carcerem trusit. Comes itaque captus & incarceratus cum aliter manus impias evadere non valeret, reddidit regi castellum *Lincolniæ* & alias munitiones ditionis suæ. Quo facto, Comes de carcere liberatus est, & libertati propriæ utcumque restitutus. Proposuit igitur animo amaro regem *Stephanum* pro viribus infestare, & castella sibi nequiter ablata revocare, vel saltem suas injurias vindicare.

Hoc anno combusta est ecclesia sancti *Gregorii Cantuariæ* vj. non. Julii. VII.

1146. M. Cxlvj. *Gwillielmus* cognomento *Turbo* suscepit episcopatum *Norwicensis* ecclesiæ, & consecratus est apud *Cantuariam* à *Theodbaldo* ejusdem civitatis archiepiscopo.

Degebat his diebus in provincia *Dorsetensi* in villa quæ **Heselesberge** dicitur sacerdos quidam, *Wlfricus* nomine, conversatione anachorita, sanctitate plenus & gratia Spiritus sancti. Hic cum loricam quam carni proximam semper habebat sudore & vetustate demolitam videret, à domino suo terreno aliam postulavit & obtinuit. Quam cum ipso præsente induisset, longitudini ejus infensus ne sub veste quidem appareret, arrepta forcipe sub giris & manticarum vestibulis ferrum compaginatum quasi lineam texturam dissecuit, rursumque forcipem apponens si quid inæquale erat sine mora Dei servus abscidit. Quod videns dominus suus, inæstimabili gaudio repletus corruit ad pedes ejus: vir autem Domini pudibundus erectum conjuravit ne alicui diceret. Res tamen celari non potuit. Nam plerique religiosi viri ejusdem loricæ annulos habere se gaudent, & fama celebris regni fere totius partes circumquaque perlustravit. Hic in spiritu prædixit *Henrico* puerulo secum loquenti quod rex *Angl.* futurus erat.

Interea *Gaufridus* Comes *Andegaviæ* cum jam *Normannis* subjugatis quorundam etiam *Andegavensium* sibi rebellare volentium impetum refrænasset, jam pace potitus de solo filio suo primogenito *Henrico*, nec mirum, sollicitus erat, quem ante annos quatuor ad instantiam Comitis *Roberti* in *Angliam* miserat. Affligebatur ipsius animus filium suum indesinenter revolvens, ne forte inter tot *Angliæ* bellicos strepitus, ipsum quoque pugnantium insania involvisset. Misit igitur tres proceres nobiliores cum militum apparatu in *Angliam* ad Comitem *Robertum*, rogans ut sibi suum primogenitum mitteret filium, saltem paulisper conspiciendum, & si opus esset cum celeritate remittendum. Annuit tandem Comes *Robertus* Ducis *Gaufridi* petitionibus, & apud **Warham** transfretaturum non modico militum agmine stipatum adduxit *Henricum*, ulterius illius faciem in carne non visurus. Transmisso itaque puero, Comes *Robertus* festinanter reversus est. Veniens igitur *Henricus* ad patrem, eum admodum lætificavit, fuitque in partibus transmarinis annis duobus & mensibus quatuor. Interea Comes *Robertus Glocestriæ* post multos & varios militiæ labores febre tactus acerba defunctus est in initio mensis Novembris, & apud *Bristovium* sepultus est. VIII.

M. Cxlvij. Rex *Stephanus* jam aliquantulum gloriosus quod *Lincolniæ* civitatem una cum castello obtineret, ad natale Domini in ipsa civitate *Lincolniæ* regali diademate insignitus est; quo nullus regum quibusdam superstitiosis prohibentibus ausus fuit introire. Cum autem discessisset inde rex, venit illuc in manu forti Comes *Cestrensis*, ut eam quocumque modo suæ revocaret ditioni, sed frustra. Nam cum ipse & qui comitabantur cum eo fortes auxiliarii portis appropinquarent, & impetu facto conarentur intrare, restiterunt ei cives viriliter, ipsumque Comitem fugere compulerunt, pluribus ex suis captis vel trucidatis. An. Græ 1147.

Obiit hoc anno *Ascelinus Rofensis* episcopus anno episcopatus sui sexto ix. kal Februarii. Cui successit *Walterius Cantuariensis* archidiaconus frater *Theodbaldi Cantuariensis* archiepiscopi, qui secundum antiquam consuetudinem in capitulo *Cantuariensi* electus est à monachis *Rofæ*. Cujus electionis primam habuit vocem *Hugo* abbas sancti *Augustini*, eo quod apud ecclesiam *Rofensem* monachicum susceperat habitum. Ad præfatam vero abbatiam translatus, cum monachis *Rovecestriæ* coram *Theodbaldo Cantuariensi* archiepiscopo ad quem spectat de jure antiquo episcopatus ipsius donatio, in capitulo *Cantuariensi*, in præsentia totius Conventus *Cantuariensis*, cleri & populi multitudine, ut prædictum est, ipsum elegit *Walterium*. Qui more antecessorum suorum juravit super quatuor Evangelia se fideliter observaturum dignitatem *Cantuariensis* ecclesiæ quam habet in ecclesia *Rofensi*. Est autem in ecclesia *Cantuariensi* consuetudo ab antiquis temporibus constituta, & à piis patribus obtenta, videlicet quod episcopus *Rofensis* debeat eligi in capitulo *Cantuariensi* ex dono archiepiscopi & electione Conventus *Rofensis* ecclesiæ. Facta autem electione debet electus jurare super quatuor Evangelia fidelitatem ecclesiæ Christi *Cantuariæ* & archiepiscopo, & quod non debeat episcopus *Rofensis* operam dare vel consentire, ut ecclesia *Cantuariensis* privetur honore vel dignitate quam habet in ecclesia *Rofensi*, & quod debeat baculus pastoralis episcopi *Rofensis* defuncti à monachis *Rofensibus* ad altare Christi *Cantuariæ* deferri, & quod vacante sede *Cantuariensi* vel absente archiepiscopo, debeat episcopus *Rofensis* in *Cantuariensi* ecclesia episcopalia ministrare sicut proprius & privatus *Cantuariensis* ecclesiæ capellanus, si tamen à Conventu *Cantuariensi* fuerit vocatus. Hac igitur facta fidelitate consecratus est ab ipso fratre suo *Theodbaldo Cantuariensi* archiepiscopo. Quo consecrato, dedit archiepiscopus archidiaconatum *Cantuariæ* cuidam *Rogerio de Ponte Episcopi*, qui & ipse *Cantuariensi* ecclesiæ fidelitatem juravit sicut archidiaconi facere consueverunt.

Imperatrix autem jam *Anglicanæ* discordiæ tædio affecta, ante quadragesimam in *Normanniam* transfretavit, malens sub tutela mariti sui in pace quiescere quam in *Anglia* tot molestias sustinere.

Eugenius papa à *Roma* recedens pervenit in *Franciam*, ut *Cisalpinorum* præsulum concilium celebraret. Convocati sunt itaque ex mandato domini papæ præsules & prælati ut eidem *Remis* occurrerent. In media quadragesima celebravit *Eugenius* papa concilium magnum *Remis*. Ad quod concilium *Theodbaldus Cantuariensis* archiepiscopus scriptis & nuntiis domini papæ cum cæteris episcopis *Angliæ* vocatus, petita à rege sed non concessa licentia, per multos labores accessit. Nam ministri regis diversos maris portus observaverunt ne archiepiscopus transfretaret. Effecerat enim episcopus *Wintoniensis Henricus* frater regis invidia stimulante, ut si archiepiscopus transfretaret, à rege proscriberetur: si vero ad concilium non veniret, ob contemptum à domino papa suspenderetur vel penitus deponeretur. Sed archiepiscopus Deum magis quam regem metuens, clanculo mare adiit, & vix tandem in cimba fracta transvectus vix terram tetigit & domino papæ se præsentavit. Quanto autem gaudio & honore à domino papa susceptus fit, non de facili scribi potest, qui natando magis quàm navigando dictus est ab ipso papa coram concilio ob reverentiam & obedientiam beati *Petri* & curiæ *Romanæ* illuc advenisse. Astiterunt in hoc concilio clerici *Eboracensis* ecclesiæ una cum *Henrico Murdac* tunc temporis abbate de *Fontibus*, accusantes *Willielmum Eboracensem* archiepiscopum, & dicentes, Eum neque canonice electum, neque legitime consecratum, sed auctoritate regia intrusum. Tandem præfatus *Willielmus* convictus & depositus est *Alberico Hostiensi* episcopo pronuntiante sententiam, & dicente, Decernimus auctoritate Apostolica *Willielmum Eboracensem* archiepiscopum à pontificatu deponendum, eo quod *Stephanus* rex *Angliæ* ante canonicam electionem eum nominavit. Cum igitur dominus papa *Eugenius* beatum *Willielmum Eboracensem* archiepiscopum *Parisius*, minori parte Cardinalium sibi consentiente, propria voluntate ut prædictum est, deposuisset, capitulum *Eboracensis* ecclesiæ ad ejus mandatum in unum conveniens, elegerunt archiepiscopum; pars capituli major dominum *Hylarium Cicestriensem* episcopum, pars altera *Henricum Murdac* abbatem de *Fontibus*. Prædictus autem papa *Eugenius* cum utraque electio sequenti hieme ei fuisset *Antissiodori* præsentata, electionem prædicti *Henrici Murdac* confirmavit, & alteram cum plurima tamen electæ personæ commendatione cassavit, & ipsum *Henricum* propriis manibus consecravit. *Willielmus* autem hoc modo depositus, rediens in *Angliam* mansit apud *Wintoniam* cum *Henrico* ejusdem civitatis episcopo, usque ad obitum *Eugenii* papæ, & prædicti *Henrici* episcopi per omnia consiliis inhærebat. Soluto denique concilio, *Theodbaldus Cantuariensis* archiepiscopus, accepta domini papæ benedictione & redeundi licentia, *Cantuariam* prospere perveniens, à Conventu suo & civibus *Cantuariæ* honorifice susceptus est. Quo audito, rex qui tunc forte *Londoniæ* morabatur ira commotus, celeriter *Cantuariam* venit, & inter ipsum & archiepiscopum multis per internuntios habitis sermonibus sed minus quam decebat ad pacem proficientibus, tandem archiepiscopum *Angliam* celeriter exire coegit. Qui, post paucorum inducias dierum, apud *Doveriam* transfretavit, & in *Franciam* secessit; ubi per aliquod tempus demoratus, à regina & *Willielmo Yprensi* ad sanctum *Audomarum* revocatus est, ut eum juxta positum regii nuntii facilius possent adire. Sacravit autem ibidem *Gilebertum Herefordensis* ecclesiæ electum nonis Septembris, astantibus & cooperantibus episcopis transmarinis *Thidrico Ambianensi* & *Nicholao Cameracensi*. Hinc igitur & inde venientibus crebro ac redeuntibus nuntiis episcopis, abbatibus, clericis & laicis, sed ad bonum pacis minus accedentibus, missis epistolis ad diversas *Anglorum* ecclesias, interdicti sententiam ad statutum terminum, id est, pridie idus Septembris observandam promulgavit archiepiscopus. Monachi autem sancti *Augustini* ad audita stomachantes, ante præfixum datæ sententiæ diem duos monachos *Nigellum* & *Absalonem* ad dominum papam miserunt. Quorum adventus causam cum papa didicisset, præcepit eis ut domum redirent, & archiepiscopo per omnia obedirent. Interea homines archiepiscopi acrius solito premebantur, & redditus ipsius archiepiscopi à regiis exactoribus ante terminos rapiebantur. Audiens autem archiepiscopus indoluit, volensque suis utcumque subvenire, relicto sancto *Audomaro* ad portum de **Gravelinges** mare cum suis intravit, & prospero cursu in terra Comitis *Hugonis Bigod* apud **Goseford** applicuit. Cui occurrens idem Comes cum magno eum suscepit honore, & quamdiu in terra sua esse voluit, sedulo necessaria ministravit; statuto autem termino totam terram quæ regis imperio subjacebat interdixit, nec à sententia destitit, donec episcopi *Robertus* scilicet *Londoniensis*, *Hylarius Cicestrensis*, *Willielmus Norwicensis*, pluresque alii nobiles ad eum venirent in **Northfolc** apud **Framelingeham** castellum Comitis, & tandem inter ipsum & regem pace composita, inde illum cum honore & lætitia *Cantuariam* deducerent. Audiens autem archiepiscopus monachos S. *Augustini* interdictum suum contempsisse, & ob hoc ad *Romanum* pontificem misisse, de domini papæ benevolentia securus, sententiam suam aggravavit, & præfatos monachos excommunicavit; maxime *Silvestrum* Priorem eorum & *Willielmum* cognomento *Diabolum* abbatis *Hugonis* cognatum, qui cæterorum duces fuerunt & incentores. Excommunicavit etiam omnes qui tempore interdicti divina inter eos acceperant sacramenta. Confusi itaque monachi & omnibus quasi abominabiles effecti, duos iterum monachos ad dominum papam miserunt, ut inconsulto archiepiscopo absolverentur. Ad curiam itaque venientes, ad dominum papam accessum habere non potuerunt, eo quod ipsos audierat esse excommunicatos. Plurimorum tamen precibus flexus, quousque cum eo haberent colloquium, præmissa verberum castigatione absolvit eos; ut verbis ipsius utar, non vice apostolici sed vice *Cantuariensis* archiepiscopi. Audita vero adventus eorum causa, temeritatem eorum increpans, præcepit ut domum redirent, & archiepiscopo suo per omnia obedirent.

Hoc anno *Conradus* imperator *Alemanniæ* & *Lodovicus* rex *Franciæ* una cum regina sua *Alianor*, & *Theodericus* Comes *Flandriæ*, multique nobiles & ignobiles *Franci* & *Angli*, *Normanni* & *Britones*,

nes, sed & multarum regionum viri peregre profecti sunt *Jerusalem*, ad debellandum paganos qui non modicam sanctæ terræ illius occupaverant quantitatem. Sed Christiani multis laboribus vexati, & expensis perditis, nullum vel modicum hac vice reportaverunt triumphum. Nam propria temeritate & *Saracenæ* gentis industria, fere ad nichilum deducti sunt. Rex autem *Franciæ Lodowicus* cum non modico exercitu qui per terram venerant, obsedit *Damascum*, & fere ad deditionem coegit, interfectis de gente pagana qui egressi fuerant ad pugnandum contra Christianos, fere decem milibus. Cum autem civitas Christianis reddenda esset, accesserunt *Templarii*, dicentes, Se primam habituros pugnam, ut omnes deinde in communi victoriam obtinerent. Statuerunt itaque tentoria sua inter civitatem & exercitum Christianorum, & cum his qui erant in civitate paganis proditionis pactum inhierunt. Cives igitur eorum agnoscentes cupiditatem, promiserunt eis tres cados plenos Bisantiis aureis, si eos ab obsidione liberarent. Delusi itaque Christiani per milites Templi, à *Damasco* recesserunt. Post modicum vero cum *Templarii* promissos à civibus recepissent cados, in eisdem non nummos aureos sed cupreos invenerunt, miraculoque ascripserunt. Exercitus autem qui in *Hispaniam* navigio venerat, civitatem egregiam *Leseboniam* obsederunt, quæ Christianis vigilia *Simonis* & *Judæ* reddita est. Alia quoque civitas capta est, *Almaria* dicta.

Tercio idus Novembris benedixit *Theodbaldus* archiepiscopus *Cantuariensis Clarebaldum* abbatem primum de **Faverscham** ad altare Christi *Cantuariæ*, accepta prius ab eo professione de canonica subjectione. Et quia de cella & ordine *Cluniacensi* assumptus est, allatæ sunt literæ abbatis *Cluniacensis* & Prioris de *Caritate*, & coram omnibus lectæ, in quibus *Clarebaldum* liberum & absolutum ab omni subjectione monastica qua eis tenebatur reddiderunt. Huic benedictioni præsentes fuerunt episcopi quatuor, quos archiepiscopus prius absolverat de sententia quam incurrerant propter inobedientiam, quia de mandato domini papæ una cum archiepiscopo suo ad concilium *Remense* non venerant, videlicet *Simon* Wigorniensis, *Robertus* Bathoniensis, *Robertus* Exoniensis, & *Hilarius* Cicestrensis. Abbas itaque benedictus ad ecclesiam suam de **Faverscham** deductus est. Quartodecimo kal. Januarii *Theodbaldus Cantuariensis* archiepiscopus sacravit *Robertum Lincolniensis* ecclesiæ electum, & *David Menevensem* ad altare Christi *Cantuariæ*, astantibus & cooperantibus *Hilario* Cicestrensi, *Gileberto* Herefordensi, *Walterio* Rofensi, & *Patricio* Lunicensi de *Hibernia*. IX.

ræ 8. M. Cxlviij. Redierunt à *Roma* monachi sancti *Augustini*, & usque *Boloniam* venientes, illos qui præcesserant monachos ibidem repererunt, sicque simul omnes *Cantuariam* venerunt. Mandaverat autem dominus papa archiepiscopo, ut de eis simul & aliis debitam exerceret vindictam. Archiepiscopus igitur habito cum suis consilio, *Silvestrum* Priorem ab officio prioratus deposuit, & *Willielmum* secretarium ab introitu chori suspendit. Decretum est eciam ut tanto temporis spatio à divinis cessarent cæteri, quanto illicite contra præceptum archiepiscopi eadem misteria celebraverant. Dignum namque videbatur, ut cantantibus & gaudentibus cæteris ipsi silerent qui cæteris tacentibus contumaciter cantare præsumpserunt. Cœperunt igitur à divinis cessare, & à pulsatione signorum ebdomada secunda quadragesimæ, & siluerunt à quarto idus Martii usque ad kal. Augusti. Solebat his diebus regina regis *Stephani* curiam S. *Augustini* frequentare, quia opus de **Faverscham** quod ipsa cum domino suo rege *Stephano* à fundamentis inceperat perficere cupiebat, & quia *Augustinianis* silentium impositum est, monachos ecclesiæ Christi vocare solebat, ut ei apud sanctum *Augustinum* divina celebrarent.

Nota Lector quod ea quæ supra dicta sunt, scilicet de concilio *Remensi* in media quadragesima celebrato, de relegatione archiepiscopi post concilium & propter concilium facta, de interdicto terræ pridie idus Septembris inchoato quando monachi sancti *Augustini* cessantibus aliis cantaverunt, de concordia eciam archiepiscopi ad regem, de excommunicatione monachorum ob contumaciam & contemptum, de cessatione eorundem quæ incepit secunda ebdomada quadragesimæ feria sexta quarto idus Marcii; Hæc omnia reperies scripta in plerisque codicibus sub anno M. Cxlviij. quæ omnia simul stare non poterunt in cronicis illius maxime qui annos gratiæ incipit à Dominica nativitate, nisi velit duas quadragesimas in uno anno constituere, & suspensionem monachorum quæ post concilium sequenti quadragesima facta est velit in ipsa quadragesima anteponere, scilicet ebdomada secunda iiij. idus Marcii, & in ipsa media quadragesima concilium *Remense* statuere, quod fuit tercio kal. Aprilis, & sic terciam ebdomadam quatuordecim faciet dierum vel eo amplius. His de causis necesse erat & docuit ratio concilium *Remense* poni in anno M. Cxlvij. suspensionem vero monachorum & reconciliationem eorundem in anno M. Cxlviij. X.

M. Cxlix. *Henricus* filius imperatricis mense Maio mediante cum grandi comitatu militum electorum & peditum rediit in *Angliam*, & in adventu suo multorum animos contra regem *Steph.* excitavit; An. Græ 1149.
nolebant enim comites *Angl.* et proceres contra regem *Steph.* aliquam excitare seditionem, eo quod *Robertus* & *Milo* Comites universæ carnis viam ingressi fuerunt, & imperatrix transfretaverat, nisi ipse quem omnia de jure contingebant, in *Angliam* rediret. Hac igitur occasione, ut prædictum est, rediit in *Angliam*, postpositisque litterarum studiis exercitia cœpit militaria frequentare. Assumpto itaque secum nobili *Ranulfo Cestrensi* Comite, & *Rogerio* Comite *Herefordensi*, aliisque nonnullis præter illos quos secum duxerat de *Normannia* militibus famosis, adiit regem *Scotiæ David* consanguineum suum. A quo cum summa lætitia & honore susceptus, militari quoque balteo cum nonnullis coætaneis suis in sacra solempnitate Pentecostes accinctus est. Ab illo ergo die cœpit *Henricus* mentem regis *Stephani* filiique sui *Eustachii* multis ex causis adversum se excitare. Cum autem congregati essent in prædicta solempnitate Pentecostes rex scilicet *Scottorum* cum viribus suis, & nepos suus *Henricus* cum occidentalibus *Angliæ* proceribus, timens rex *Stephanus* ne *Eboracum* invaderent, venit in urbem cum magno exercitu, ibique moratus est mense Augusto. Rex autem *Anglorum Stephanus*, & rex *Scottorum David*, quorum alter erat apud *Eboracum*, alter vero apud **Carduil**, sibi mutuo caventes & offendere timentes, sponte sua abinvicem recesserunt. *Eustachius* autem filius regis

Stephani miles factus, multa mala exercuit in terris comitum & procerum qui *Henrici* partibus favebant.

Gwalterius Durus dens vir eximiæ religionis & sacris litteris apprime eruditus regebat his diebus prioratum *Cantuariensis* ecclesiæ. Qui à Conventu *Coventrensi* canonice electus in episcopum *Coventrensis* ecclesiæ vj. non. Octobris data professione consecratus est in ecclesia Christi *Cantuariæ*, astantibus & cooperantibus *Roberto* Londoniensi, *Waltero* Rofensi, & *Nicholao* Clamorgacensi. Cui ex consilio conventus & institutione *Theodbaldi* archiepiscopi successit in prioratum *Walterius parvus* ejusdem archiepiscopi capellanus. Hoc eodem tempore *Willielmus* Prior *Dovoriæ* factus est abbas de **Evesham**, cui successit in prioratum secretarius *Cantuariensis* ecclesiæ *Hugo de Cadamo*. XI.

An. Gr. 1150. M. Cl. Obiit *Robertus* episcopus *Londoniensis*. Septimo kal. Martii sacravit *Theodbaldus Cantuariensis* archiepiscopus apud **Lambethe** *Galfridum* electum sancti *Asaph* astantibus & cooperantibus *Willielmo Norwicensi*, & *Waltero Rofensi*.

Hoc eodem anno, quarto non. Martii sacravit *Theodbaldus Cantuariensis* archiepiscopus & apostolicæ sedis legatus *Johannem* clericum suum ad regimen *Wigorniensis* ecclesiæ ad altare Christi *Cantuariæ*, accepta prius ab eo professione de canonica subjectione, astantibus & cooperantibus suffraganeis suis *Hylario Cicestrensi*, & *Walterio Rofensi*.

Henricus autem filius *Gaufridi* Comitis *Andegaviæ*, Ducisque *Normanniæ*, & *Matildis* imperatricis jam miles effectus in *Normanniam* transfretavit in principio mensis Januarii. Erat autem his diebus tota *Anglia* bellico strepitu confusa, incendiis & rapinis exposita. Nam discordia quæ versabatur inter regem *Stephanum*, regem, ut dicam, mutuatum, qui *Henrico* regi primo successit in regnum, & quosdam *Angliæ* Comites qui jura regni *Henrico* jam militi juvenculo conservare volebant, toti *Angliæ* dolendum excidium minabatur. Hac ergo sævissima tempestate quassata erat eciam *Cantuariensis* ecclesia, ut quæcumque habere poterat ei non sufficerent ad expensas. Confluebant enim undecunque pauperes & mendici, eo quod alibi nullum vel modicum invenirent solatium. Erat enim fames in terra. Hac igitur occasione distracta sunt & distributa egenis ornamenta quædam ejusdem *Cantuariensis* ecclesiæ, quæ tempore pacis reservari solent ad gloriam, in necessitate vero ad utilitatem. Considerans igitur *Walterius* Prior ecclesiæ possessiones tantis expensis non posse diu sufficere, nisi membris suis caput ecclesiæ subveniret, licet eciam bene litteratus esset & eloquentiæ studens, erat tamen in exterioribus insufficiens procurator, de consilio quorundam accessit ad archiepiscopum, rogans humiliter & petens, ut Conventus sui misereretur, & laborantis ecclesiæ suæ condoleret ærumpnis. Cui archiepiscopus, In quo, inquit, miserebor? Et Prior: Ut possessiones ecclesiæ per militiam quam de Deo habetis & ecclesia *Cantuariensi* contra raptores cotidie irruentes velitis defendere, ipsasque possessiones bonis evacuatas restaurare, & de eisdem conventui vestro in necessariis victualibus providere. Omnia enim tam intus quam extra vestræ committimus dispositioni dum tantam in *Anglia* videmus perturbationem. Restitit primo archiepiscopus petitionibus Prioris, & nulla ratione induci potuit ad consentiendum: sed in brevi clericorum suorum instantia revocatus, proposuit ut consentiret si pulsu simili denuo peteretur. Prior igitur *Walterius* jam secundo vel tercio aggressus est archiepiscopum, & jam de facili consensu adhibito archiepiscopus ad precem Prioris & Conventus omnia cepit in manus, & tam intus quam extra custodes ad suum posuit libitum, qui ei singularem omnium redderent rationem. Initia malorum & laborum sunt hæc. Quod enim tunc factum est necessitate cogente ad modicam utilitatem, timendum est ne futuris temporibus in angariis revocetur ad memoriam & ad consequentiam pernitiosam. Cogitatio siquidem hominis ad malum prona est: præsertim ubi excessum suum palliare potest exemplo decessorum; utilitas plane detestanda est, in qua libertas ecclesiæ periclitatur. *Theodbaldus* autem archiepiscopus ad hanc precem vix tandem omnium dominus & procurator effectus, cœpit primo viriliter agere, acsi continuo vellet omnia in statum pristinum revocare. Sed in brevi multæ familiæ gravatus expensis, in primo passu positum retraxit pedem, & jam quod de proprio perdiderat ut sibi videbatur, de alieno resarcire studuit. Habuit ad hoc illius temporis plurimos incentores; sicque factum est, ut quod sponte vel nescius prædo reliquerat, archiepiscopus per manus officialium suorum auferre non formidaret. Exterioribus itaque spoliatis, in miseros monachos ultima desævit parcitate. Hospes enim fere omnis à curia eorum exclusus est, & pauperes expulsi. Conventus ipse qui in præcipuis festivitatibus laucioribus refici solebant alimentis, jam pane grossiore simul & olere suam temperabant esuriem, & ad unum panem sæpius combinati. Videns autem Prior & seniores ecclesiæ *Cantuariensi* detestabilem imminere subversionem, humillimis precibus archiepiscopum exoraverunt, ut eorum statum emendaret, & eam conventionem quam in susceptione possessionum ecclesiæ inierat observaret, ne conventus diutina frangeretur inedia, ne ipse infamiam & ecclesia probrosam incurreret subversionem. Audiens hæc archiepiscopus, primo quidem modeste, postremo indignans contumeliose respondit. Prior autem de omni emendatione desperans, institit, ut saltem dilaniatas conventui restitueret possessiones: sed ille aspernatus omnia, eciam Priorem deponere minabatur. Prior autem adepta congrua oportunitate, & totius conventus unitate, unicum oppressorum opposuit remedium, & ab omni gravamine illato vel inferendo in die sancti *Audoeni* sedem apostolicam appellavit. Sed archiepiscopus suo excandescens impetu, adeo contempsit appellantem & eum ad quem appellatum est, ut conventum canibus compararet, & equos Prioris violenter raperet, januas curiæ monachorum clauderet, & armatos custodes apponeret, divinum in ecclesia servitium per manum clerici interdiceret, monachos duos appellationem prosequentes interciperet, captos incarceraret, scripta & privilegia & expensas eisdem auferret. Confluxerant ad hoc spectaculum viri religiosi satagentes ærumpnas ovium propellere, & pastoris sævitiam vel specie tenus temperare. Tenuit enim Conventus pastoris sui suspensionem eciam post appellationem decem & octo diebus, unde & ipse archiepiscopus cum suis sero pœnitens valde confusus est. Conventus autem jocundus exultabat in Domino, malens omnia

omnia subire pericula quam ecclesiæ suæ patienter tam enormia dampna sustinere. Discurrentibus autem viris religiosis inter archiepiscopum & Conventum, ad hoc tandem perventum est, ut archiepiscopus Conventui saltem extenuatas redderet possessiones, sententiam suspensionis relaxaret, Conventum diligeret; Conventus vero appellationi renuntiaret, & debitam patri suo & pastori reverentiam exhiberet, & ut injurias invicem illatas perpetuæ contraderent oblivioni. Quod & factum est in parte. Archiepiscopus autem sentiens monachos appellationi suæ renuntiasse, villas quidem & redditus eis restituit, ecclesias vero villarum ipsarum & exenia quæ certis solempnitatibus proveniebant retinuit, jurans in secreto quod nunquam plenam habituri essent restitutionem, nisi Prior sponte sua Prioratum resignaret. Verum si ad humilitatis exemplum ob reverentiam archiepiscopi Prioratum dimitteret, & eidem in brevi Prioratum ex consilio fratrum restitueret, & omnibus deinde paternum exhiberet affectum. Asserebant idem fide interposita summi consiliarii archiepiscopi dicentes & pejerantes, archiepiscopum nichil aliud quærere nisi ut non videretur à Priore superari à quo in appellatione illa videbatur contempni. Credidit Prior verbis mendacii, & in capitulo coram Conventu præsidente archiepiscopo resignavit Prioratum. Cumque inter loquendum diceret Prior, Ego ob vestri reverentiam Prioratum resigno, & cogitarent plurimi quod dicere vellet archiepiscopus, Et ego tibi Prioratum restituo, præcipitanter dixit, Et ego te depono. Præcepit autem ut eum usque *Londoniam* sequeretur, plenam ibidem suscepturus restitutionem. Dissuasit ei conventus ne egrederetur, futuram coniciens proditionem. Ille vero fratrum suorum spreto consilio, accessit ad archiepiscopum apud **Lambethe** cum quibusdam senioribus ecclesiæ. Quibus seorsum vocatis, quasi de Prioris restitutione cum archiepiscopo essent locuturi, servientes archiepiscopi *Walterium* rapuerunt, trahentes eum usque *Gloecestriam*, præcipientes abbati ex parte archiepiscopi ne eum aliquatenus permitteret exire. Fuit itaque Prior depositus ibidem quasi incarceratus quam diu deinceps vixit archiepiscopus. Amoto igitur, ut prædictum est, *Walterio* Priore, ex consensu multorum Priorem constituit *Wibertum* subpriorem, virum commendabilem & in operibus bonis mirabilem. Conventumque deinceps in multa habens reverentia, multa ecclesiæ contulit beneficia & de novo conquisivit. Scias tamen Lector quod ea quæ superius de *Walterio* Priore scripta sunt, sub unius ejusdemque anni continentia non contigerunt. Hic autem scripta sunt eo quod annus Liij. quo appellatio illa & maneriorum restitutio Priorisque proditio facta est, hostili strepitu plenus est, & ut lectio tantum ex ordine continuata demonstraret eventum. Archiepiscopus vero tenuit villas utcumque à Pascha usque ad festum sanctorum *Proti* & *Jacincti*. XII.

An. Gra 1151. M.Clj. *Theodbaldus Cantuariensis* archiepiscopus totius *Angliæ* primas & apostolicæ sedis legatus celebravit Concilium generale in media quadragesima apud *Londoniam*, ubi rex *Stephanus* affuit & *Eustachius* filius ejus. Totum autem Concilium novis & inusitatis infrenduit appellationibus. Inusitatæ enim in *Anglia* appellationes erant usque quo *Henricus Wintoniensis* episcopus extitit legatus. Eodem anno Comes *Gaufridus Andegavensis* mortis legibus concessit, & tam de comitatu *Andegaviæ* quam de ducatu *Normanniæ* filium suum reliquit dominum & hæredem. Corpus autem *Gaufridi* in ecclesia *Cenomanensi* sepultum est.

Obiit hoc anno *Hugo* Abbas sancti *Augustini Cantuariæ*, qui à *Willielmo Cantuariensi* archiepiscopo benedictionem acceperat, eique fecerat professionem. Monachi autem Sancti *Augustini* obtinuerunt à rege *Stephano*, ut in eligendo abbate suo canonicam eis concederet libertatem. Elegerunt itaque *Silvestrum* quondam Priorem suum, qui à *Theodbaldo Cantuariensi* archiepiscopo suppliciter petiit benedictionem, & debitam optulit professionem. Annuit archiepiscopus electi petitionibus, sic tamen ut in *Cantuariensi* ecclesia quod petitum est consequeretur. Noluit abbas in *Cantuariensi* ecclesia profiteri, sed nec benedici, sed alibi ubicumque archiepiscopo placeret. Quod cum renueret archiepiscopus, collecta pecunia *Silvester Romam* profectus est, dominique Papæ litteras obtinuit ut archiepiscopus prædictum *Silvestrum* in ecclesia sua benediceret, nulla exacta professione. Archiepiscopus autem ex mandato domini Papæ accessit sed invitus ad ecclesiam Sancti *Augustini*, ut mandatum domini Papæ exequeretur. Prior autem *Walterius Cantuariensis* ecclesiæ probrosum videns imminere periculum, de consilio fratrum illuc accessit, & licet januis clausis prudenter ingressus est. Videns vero archiepiscopum jam sacris vestibus indutum, eum de tanta injuria *Cantuariensi* ecclesiæ illata & inchoata ad sedem apostolicam appellavit, & ne procederet constanter inhibuit. Hac occasione benedictio illa ad præsens dilata fuit. *Silvester* igitur ad dominum papam regressus, sumpta occasione ipsius animum quasi ob contemptum archiepiscopi stimulavit, sicque litteras urgentiores obtinuit, ut archiepiscopus *Silvestrum* absque professione in ecclesia sua benediceret omni occasione & appellatione remota. Quod & factum est. Iste primus & novissimus in ecclesia sua ab archiepiscopo *Cantuariensi* benedictionis non munus sed execrationis onus accepit.

Rex autem *Stephanus* iterum *Wirecestram* irrupit, et quia castellum præterito anno capere non poterat, ad ejus captionem totis viribus desudabat. Porro cum obsessi viriliter resisterent, duo castella ad illud expugnandum construxit, ibique quosdam proceres relinquens alias divertit; sed quia mos erat regis multa strenuiter incipere, pauca laudabiliter finire, consilio consulis *Roberti* de *Leicestria* castella regis demolita sunt, & obsessum callide liberatum. Labor itaque regis & studium ut sæpe solebat emarcuit & elanguit, flore caruit ac fructu.

Hoc anno *Theodbaldus Cantuariensis* archiepiscopus & apostolicæ sedis legatus iiij. kal. Octobris sacravit ad altare Christi *Cantuariæ Ricardum Londoniensis* ecclesiæ electum, accepta prius ab eo professione de canonica subjectione, astantibus & cooperantibus *Gilberto Herefordensi*, *Hylario Cicestrensi*, *Walterio Rofensi*. XIII.

M.Clij. Postquam reversus est rex *Franciæ Lodovicus* à peregrinatione *Jerosolimitana*, orta est quædam discordia inter ipsum & reginam suam *Alianor* ex quibusdam forte quæ melius tacenda sunt quæ in illa peregrinatione contigerunt. Et ecce subito sub consanguinitatis imagine moliri cœpit ma- An. Gra 1152.

trimonii solutionem. Divortio itaque inter regem *Lodovicum* & reginam suam *Alianor* labore multo & artificioso juramento in facie ecclesiæ solempniter celebrato, *Gallicos* amplexus jam sibi decrepitos fastidiens, fines quoque *Galliæ* egressa, in terram suam *Pictaviam* se recepit. Degebat his diebus dux *Henricus* in *Normanniæ* finibus, & erat in omnium oculis gratiosus. *Alianor* autem jam repudiata & propriæ libertati reddita, terram suam *Aquitaniam* scilicet & *Pictaviam* aliasque terras suas quæ eam jure contingebant hæreditario ut domina possidebat. Quæ missis clanculo ad Ducem nuntiis, liberam & absolutam se nuntiat esse, & ad matrimonium contrahendum Ducis animum stimulat. Dicebatur enim artificiosam repudiationem illam ex ipsius processisse ingenio. Dux vero generositate feminæ & maxime dignitatum quæ eam contingebant cupiditate illectus, amoris & moræ omnis impatiens, paucis secum assumptis sociis viam longiorem discurrit in brevi, infra tempus modicum conjugio illius jam olim concupito potitus est. Nuptiis igitur celebratis, genuit ex ea filium quem ex proavi sui nomine vocavit *Willielmum*. Audiens autem rex *Lodovicus* reginam repudiatam Duci *Henrico* lege maritali conjunctam, acerbo felle commotus, innumerum fecit convocare exercitum, ut reginam olim suam, immo magis *Aquitaniam* si fieri posset revocaret. At dux ad tantos belli strepitus manens intrepidus, convocatis undecumque militum & peditum copiis regem furentem ab ingressu provinciæ suæ constanter reppulit. Conspiraverat autem cum rege frater Ducis junior *Gaufridus*, & fratrem proprium pro posse suo infestare cupiebat. Sed Ducis prudentia præventus, in brevi debellatus manus dedit & in gratiam regis utcumque receptus est. Revertente itaque duce, rex *Franciæ* pauculos agros & villas in ultimis *Normanniæ* finibus ne nil ageretur vastavit. Munitiunculis etiam quibusdam per deditionem occupatis, subita febre detentus lecto decubuit. Quo audito, exercitus ejus paullatim defluens, ipsum post modicum in *Franciam* redire coegit. Dux igitur cum conjuge sua possessionibus amplis, videlicet *Aquitania* & *Pictavia* in pace retentis, liberalitate sua simul & prudentia omnium in se provocavit affectum. Rex autem *Stephanus* novi ducis *Normanniæ* & *Aquitaniæ* & Comitis *Andegaviæ* *Henrici* probitatem simul & potentiam licet adolescentis valde suspectam habens, de successione regni *Anglicani* sollicitus erat, ne in primo gradu hæreditas cassaretur fraude retenta. Convocato igitur apud *Londoniam* generali Concilio, *Theodbaldo* scilicet archiepiscopo *Cantuariensi*, episcopis quoque & proceribus *Angliæ*, proposuit animo filium suum *Eustachium* regio diademate insignire, & de jure debito & jurato *Henricum* prævenire & penitus privare. Postulans autem à prædicto *Cantuariensi* archiepiscopo, ad quem de antiquo jure *Cantuariensis* ecclesiæ regum *Angliæ* pertinet coronatio, & cæteris episcopis quos ibidem congregaverat, ut *Eustachium* filium suum in regem ungerent & benedictione sua confirmarent, repulsam vehementer indoluit. Dominus siquidem Papa litteris suis *Cantuariensi* prohibuerat archiepiscopo, ne filium regis qui contra jusjurandum regnum usurpasse videbatur, in regem sublimaret. Hoc autem factum est subtilissima providentia & perquisitione cujusdam *Thomæ* clerici natione *Londoniensis*; pater ejus *Gilebertus*, mater vero *Matildis* vocabatur. Rex igitur *Stephanus* & filius ejus *Eustachius* eorumque complices vehementer irati, omnes episcopos cum primate suo *Cantuariensi* archiepiscopo in una domo includi jusserunt, minis & terroribus extorquere cupientes quod prece vel precio non potuerunt. Archiepiscopo autem tem firmiter in suo persistente proposito, quidam episcopi timore perculsi à sui archiepiscopi consilio recesserunt. Archiepiscopus autem mirabili casu egressus, trans fluvium *Tamesim* in cymba vectus prudenter aufugit, & citissime apud *Dovoriam* transfretavit. Sicque factum est ut à minis regis & *Eustachii* ereptus ipsum regis filium male concupito privaret honore. Rex autem audiens archiepiscopum transfretasse, omnibus eum possessionibus spoliavit. Rex deinde castellum de **Neubert** obsedit & cepit, deinde *Walengefordiam* obsedit, & castello ibidem erecto omnem inclusis egrediendi subripuit facultatem. Tunc hi qui ibidem fuerant obsessi, etsi non ante gravissime compressi, à domino suo duce *Normanniæ* per internuntios petierunt vel auxilii exhibitionem, vel castellum in manus regis reddendi licentiam, unde dux *Henricus* iratus in *Angliam* cum exercitu iter paravit.

Hoc anno *Theodbaldus* *Cantuariensis* archiepiscopus totius *Angliæ* primas & apostolicæ sedis legatus benedixit *Thomam* abbatem de *Boxeleia* ad altare Christi *Cantuariæ* vi non. Martii.

Obiit hoc anno *Matildis* regina v. non. Maii & sepulta est in cœnobio quod cum rege *Stephano* fundaverat apud **Faversham**. XIV.

An. C 115. M. Cliij. Dux *Henricus* sopitis circumquaque transmarinis bellorum turbinibus, ut etiam in *Anglia* qui à rege *Stephano* cotidie premebantur subveniret, armatorum copiis instructus venit in *Angliam* in initio mensis Januarii, die scilicet dominicæ apparitionis. Cum autem ecclesiolam intraret, missam vel saltem evangelium auditurus, vel paulatim more militum oraturus, ex insperato incepit presbyter officium missæ diei dicens, *Ecce advenit dominator dominus & regnum in manu ejus*, et cætera. Igitur audita per totam *Angliam* adventus sui fama, Comites & proceres qui partem ejus fovebant unanimiter ad eum confluebant, conferentes cum eo quid primo quidve postremo esset faciendum. Ex communi denique consilio perrexit versus *Malmesberiam*, fusisque in campestri planicie pugnatorum copiis, castellum fortiter obpugnavit, & in brevi muros exteriores occupavit. Expugnata tandem urbe, turris excellentissima *Jordani* quam speciali regis conservabat præcepto, sola fame domabilis remansit; Unde *Jordanus* cum summa festinatione egrediens, rem gestam regi *Stephano* propalavit. Rex itaque *Stephanus* congregato exercitu *Cirecestram* venit, crastinoque dispositis agminibus *Malmesberiam* properavit quasi cum Duce dimicaturus & obsessos liberaturus. Sed non longe à castris positus impetum cohibuit, & ne protinus pugnaretur solicite curavit. Obstabat enim sævientis hiemis insolita asperitas, qua nonnulla centenaria hominum perierunt & jumentorum. Apertis enim cataractiribus cœli tantas in facies eorum misit deus inundationes, tantas acerrimi frigoris obstinationes, tantas ventosi turbinis impulsiones, ut Deus ipse vel aeris intemperies pro Duce viderentur pugnare. Ibant tamen aciebus dispositis quasi contra Dei potentiam contendentes. Erat enim Duci tempestas à tergo

tergo, regi vero in faciem, ut nec arma sustinere nec lanceas ymbribus profluentes contrectare valerent. Rex igitur Deo & Duci resistere non valens, celerius recessit & *Londonias* properavit. Deus enim sine sanguinis effusione Duci præparavit triumphum. Hi ergo qui in turri erant regio suffragio destituti, impetrata rebellionis impunitate turrem cum reliquo præsidio in manus Ducis tradiderunt. Exinde nobilis *Robertus* Comes *Leicestriæ* cœpit partem Ducis fovere, eique per aliquod tempus necessaria ministrare. Triginta etiam vel eo amplius munitissima castella cum possessoribus suis & pertinentiis per consilium Ducis se Duci subdiderunt.

Obiit hoc anno papa *Eugenius*, eique successit *Anastasius*.

Dux autem congregata militum copia, *Wallingefordensibus* jam fame & inopia perituris succurrere festinavit. Obsedit itaque Castrum de **Craumerse**, rem arduam & inæstimatam laudabiliter incipiens, cinxitque castellum regis & exercitum illum vallo maximo, ut suis tantum per castellum de **Wallingeford** pateret egressus, obsessis vero nullus exitus permitteretur. Quo audito, rex *Stephanus* cum magno exercitu *Walingefordiam* properavit, fautores Ducis qui in eodem erant castello acrius quam solebat obsessurus, vel saltem suos quos Dux obsederat ab iminenti periculo liberaturus. Anxius enim Rex duplici ex causa anhelo spiritu laborabat, scilicet ut vel suos liberaret, vel adversarios impugnaret. Sciebat enim quod quocumque se verteret Ducem ipsum in exercitu suo inter primos obvium incunctanter haberet. Obpugnaverat autem idem Rex jam sæpius præfatum castellum tempore quo fuit Imperatrix in Anglia et aliquotiens postea, sed non prævaluit adversus quendam prudentem ibi *Britonem* castellanum nomine *Briennum*. Verum quia expugnare non potuit super pontem *Tamensis* fluvii turrem ligneam cum propugnaculis erexerat, ad arcendos videlicet *Walingefordensium* militum excursus: Dux vero ex improviso cum paucis armatis è præsidio prosilivit, fabricam hostilem non sine suorum periculo expugnavit, regiosque satellites manibus fidelium suorum deorsum præcipitavit. Sic dux cum suis armatorum copiis libere progressus in campestri planitie contra regis exercitum castra metatus est. Vix tribus stadiis inter se distabant castra Regis & castra Ducis. Cum autem rex de ordinandis aciebis cum suis Comitibus & Baronibus eminus tractaret, equus regis priores pedes in sublime erexit, & non sine periculo sedentis in terram pronus elisus est. Hoc secundo & tercio est repetitum. Cunctis itaque portenti hujus novitate attonitis, *Willielmus* Comes de *Arundello* vir eloquentissimus hujusmodi prorupit in vocem. » Evidentibus, inquit, ô rex docemur indiciis si instantis pugnæ contra Ducem subierimus conflictum, minime nobis fore tutum, cum & illum ineundi certaminis justior causa solicitet, & pugnax cum illo exhæredatorum per te manus ardentibus animis periculo immineat capitum nostrorum. Præterea tanta est in utroque exercitu consanguineorum atque nepotum sed & fratrum inter se dissidentium multitudo, ut cum permixtis contrariis agminibus pugnatum fuerit, necesse sit ut quamplures paricidali contagio polluantur. Quiescat igitur civilis belli nefanda rabies, missisque vicissim bonæ & probatæ fidei legatis, discordes consanguineorum hinc inde mentes ad debitæ dilectionis unitatem revocentur, acceptisque belli induciis odiorum causæ interim conquiescant. His dictis consensit rex, consenserunt & alii qui regi astabant. Tandem hoc inter principes regios decretum est, ut Rex cum Duce seorsum de pace colloqueretur, deinde pax inter ipsos facta, ad utriusque partis principes referretur. Postquam igitur hæc principum consideratio per internuntios fideles ad noticiam ducis in bella furentis delata est, vix tandem compellentibus amicis suis præbuit assensum. Dolebat enim tantos belli apparatus debere prorsus evanescere, nequibat juvenilis pectoris fervorem citius temperare. At tamen urgentibus amicis, immo vim inferentibus animo illius, regi venienti properanter occurrit, & solo *Tamensi* fluminis alveo interjecto ubi strictior videbatur et ad loquendum aptior ab illo divisus, secretos diutissime confederationis sermones conseruit. Post finem colloqui, dux ad suos alacriter regreditur, et rex ad suos in castra rediit. Tandem convenientibus in id ipsum partium diversarum voluntatibus, armis depositis valedicunt. Unde *Eustachius* regis filius & Ducis æmulus vehementer indignans, patrem de pace inita corripuit, & sic furibundus à curia recedens patrem dereliquit, omnemque vastaturus patriam *Cantabrigiam* petiit; Proposuerat enim animo nec sacris locis nec sanctorum prædiis fore parcendum. Unde cum beati *Eadmundi* petisset cœnobium, ibidemque reverenter exceptus et splendide refectus, cum petitam pecuniam in satellites suos erogandam non accepisset, furibundus abcessit, et in die sancti *Laurentii* circumquaque et maxime sancti *Eadmundi* messes prædari præcepit, et in castrum suum quod ibi erat proximum deduci. Sed cum ad mensam, ut in scriptis legimus, pransurus sedisset, ad primum edulii gustum insanus effectus miserabiliter interiit, et pro contumacia martyribus illata, diras mortis pœnas exolvit. Sepultus est tamen apud **Fatersham**. *Simon* quoque Comes *Northamtoniæ* eodem tempore defunctus est. Uterque juvenis, eodem morbo, eadem ebdomada deperierunt. Circa idem tempus plures regis complices mortui sunt. Unde virtus & spes omnium Duci rebellantium emarcuit ex inproviso. *Rannulfus* etiam nobilis ille & famosus Comes *Cestriæ* vir admodum militaris, per quendam *Willielmum Peverellum*, ut fama fuit, veneno infectus, post multos agones militaris gloriæ vir insuperabilis audaciæ vix sola morte territus & devictus vitam finivit temporalem & sepultus est. Qui licet Ducis faveret partibus, parum tamen pro Duce faciebat nisi quod in sua mente habebat, pro rege vero nichil. Dux autem impiger ut leo rugiens in venatione terciam congessit obsidionem circa castellum de **Stanford**. Subacta vero urbe, rebellantes ei qui in turri fuerant nuntios ad regem miserunt, sibi necessarium auxilium poscentes. Rex autem obsederat castellum de **Gipeswich** quod Comes *Hugo Bigod* contra eum tenebat. Cujus obsidionem cum nollet dimittere nec inclusis à Duce auxilium impendere, castellum de **Stanford** cum ipsa turri Duci redditum est. Sed & castellum de **Gipeswich** regio traditum est arbitrio. Dux autem **Notingeham** petiit & obsedit & absque mora cepit.

Theodbaldus interim *Cantuariensis* archiepiscopus cum rege, cum duce de componenda pace tractabat. Cum rege singulariter colloquens, duci vero frequen-

frequenter nuntios mittens. *Henricus* vero episcopus *Wintoniensis* qui prius quidem regnum funeste turbaverat, cum omnia videret rapinis, incendiis & cædibus demolita, pœnitentia motus ad tantorum finiendam malorum malitiam concordiæ principum invigilabat. Factum est autem ut mense Novembri in fine mensis ex præcepto regis & ducis convenirent apud *Wintoniam* præsules & principes regni, ut & ipsi jam initæ paci præberent assensum, & unanimiter juramenti sacramento confirmarent. Facto itaque in civitate *Wintoniæ* conventu publico, & duce cum ingenti gaudio in episcopali sede suscepto, rex *Stephanus* ipsum ducem cunctis videntibus adoptavit in filium, atque interposito omnium juramento, concessit & confirmavit ei totius *Angliæ* principatum. Dux autem suscepit eum in locum genitoris, concedens ei omnibus diebus vitæ suæ nomen & rem regii culminis optinere. His itaque rebus apud *Wintoniam* feliciter gestis, rex ducem secum ducens cum magno procerum & præsulum comitatu *Londoniam* properavit, dominumque totius *Angliæ* prædicari eum præcepit. Hujus rei fama circumquaque diffunditur, & quisquis pacis filius admodum gloriatur. Sic Dei misericordia nostris ærumpnis finem, pacis auroram regno diruto tribuit *Anglorum*. His igitur peractis, cum summo gaudio & amore rex *Stephanus* & filius ejus novus adoptatus nuper conventuri discesserunt. Hæc etenim concordia ante natale Domini confirmata est. Utrimque igitur in pace discessum est. XV.

An. Gr. 1154. M.Cliv. Dux *Henricus* cum jam annum in expugnatione, immo in resuscitatione *Angliæ* peregisset, in octavis Epiphaniæ una cum rege *Stephano* venit *Oxenefordiam*, ibique Comites & Barones *Anglicani* regni ex præcepto Regis Duci debitam juraverunt fidelitatem, salvo nimirum honore regio quoad viveret rex. Hac itaque facta securitate, abinvicem in pace discesserunt. Post modicum vero temporis convenerunt *Dunstapelam* denuo de statu & pace regni tractaturi. Ibi aliquantulum quidem clarissima dies obnubilata est; displicebat enim Duci quod castella post mortem *Henrici* regis in pessimos usus circumquaque constructa non diruerentur, sicut confirmatum & sancitum fuerat inter eos in concordiæ firmissimo fœdere. Pars quidem magna jam erat diruta; quibusdam tamen suorum castellis regis clementia vel versutia parcens, pacti communionem debilitare videbatur. Dux igitur super hoc modeste regem increpans, repulsam quidem passus est. Veruntamen patri suo novo deferens, ægre quidem rem distulit, ne concordiæ lumen extinguere videretur.

Mense Januario die sancti *Vincentii* cum dominus *Hugo Eboracensis* ecclesiæ thesaurarius & *Wintoniæ* archidiaconus ad ecclesiam *Dunelmensem* vacantem episcopus communiter eligeretur, *Henricus* archiepiscopus *Eboracensis* electionem quantum in ipso fuit cassavit. Sed prædictus thesaurarius electus ad curiam *Romanam* cum suis electoribus ivit: Et ibi suam consecrationem à domino papa *Anastasio* post dominum ipsum *Eugenium* substituto, subsequenti vigilia sancti *Thomæ* apostoli suscepit. Beatus igitur *Willielmus* subsequenti tercia die ad curiam *Romanam* venit, quem prædictus *Dunelmensis* episcopus honorifice suscepit, & negotium ipsius usque adeo procuravit & promovit, quod ei restitutionem sui archiepiscopatus à prædicto papa *Anastasio* & tota curia *Romana* perquisivit, & ei pallium quod nunquam prius habuerat antequam inde recederet impetravit. Post modicum temporis dux *Henricus* una cum rege *Stephano* & quibusdam optimatibus *Angliæ* venit *Cantuariam*, ubi à Conventu Christi solempni processione cum innumera cleri et populi multitudine susceptus est. Exinde in quadragesima *Dovoriam* simul venientes cum Comite *Flandriæ Theodrico* & Comitissa Ducis amita colloquium habuerunt. Cum autem rex et dux dimisso Comite *Cantuariam* redirent, et ex conjuratione *Flandrensium* qui Duci simul et paci invidebant, interfectio Ducis præparata fuisset, ecce subito Regis filius junior *Willielmus* nomine conspirantium conscius super *Berehamdoniam* decidit equo, tibiaque nutu Dei confracta omnes fere circa se coadunavit in planctum. Dux interim præmeditatas agnoscens insidias *Cantuariam* concito veniens æmulorum suorum insidias declinavit. Inde festinanter per *Roffam* & *Londoniam* ad mare descendens, in *Normanniam* transfretavit, & ulterius faciem regis *Stephani* non vidit.

Willielmus Eboracensis archiepiscopus in *Angliam* rediit, et in paschali solennitate alumpnam suam *Wintoniensem* ecclesiam visitavit. Deinde ad sedem propriam *Eboracum* perveniens, in sacra solempnitate pentecostes inter Missarum solempnia veneno infectus est, & post paucos dies migravit ad Dominum.

Eodem anno *Rogerius Cantuariensis* archidiaconus electus est ad regimen *Eboracensis* ecclesiæ, & consecratus est à *Theodbaldo Cantuariensi* archiepiscopo apud *Westmonasterium* vj. idus Octobris, astantibus et cooperantibus *Ricardo* Londoniensi, *Roberto* Lincolniensi, *Gileberto* Herefordensi, *Waltero* Roffensi, *Roberto* Bathonensi, *Nigello* Heliensi, *Willielmo* Norwicensi, & *Johanne* Wigornensi. Dedit autem archiepiscopus *Cantuariensis* archidiaconatum cuidam clerico suo scilicet *Thomæ* de *Londonia* viro admodum strenuo atque ingenii perspicacis. Mense Octobri rex iterum Comiti *Flandrensi* apud *Dovoriam* occurrit, et cum eo colloquium habuit. Dimisso autem post colloquium Comite, Rex subito ilii dolore cum veterano emoroidarum fluxu violenter corripitur, & ibidem in curia monachorum decumbens diem clausit extremum octavo kal. Novembris. Corpus vero ipsius ad **Faversham** delatum est, et in ecclesia sepultum. Tumulato itaque rege *Stephano* tanta pax per *Angliam* nutu divino et cooperante *Theodbaldo Cantuariensi* archiepiscopo facta est, ut inter tot militum et *Flandrensium* luporum cohortes nemo in alium manus mitteret violentas. Post mortem itaque regis *Stephani* evoluto mensis unius spatio et amplius eo, Dux *Henricus* de obitu regis certior effectus, à principibus *Angliæ* vocatus et à populo desideratus, magna stipatus nobilium caterva ad mare descendit. Et licet repugnantibus auris, et navigio disperso, in *Anglia* tamen apud **Hostreham** applicuit sexto idus Decembris. Congregatis vero quos mare disperserat sociis, *Wintoniam* pervenit, ibique confluentium ad se principum fidelitates accepit. Deinde *Londoniam* petiit, proxima Dominica ante nativitatem Domini coronandus. Igitur sextodecimo kal. Januarii coronatus est rex *Henricus* filius *Matildis* imperatricis à *Theodbaldo Cantuariensi* archiepiscopo totius *Angliæ* primate et apostolicæ sedis legato, apud *Westmonasterium*, astantibus & cooperantibus archiepiscopis

episcopis duobus, episcopis xiv. Comitibus & Baronibus *Anglicanis* & transmarinis & innumera multitudine plebis. Regina quoque *Alianor* à rege *Francorum Lodovico* repudiata cum ipso coronata est. Considerans autem venerandus pontifex *Cantuariensis Theodbaldus* regiæ mentis utpote juvenilis mutabilitatem, corporis agilitatem, eumque totum cereum in vitia flecti, videns eciam luporum aulicorum inveteratam malitiam & insatiabilem cupiditatem, timebat juveni, timebat & sibi; juveni quidem, ne malignantium adulatorum tabe inficeretur, fieretque monitoribus asper: sibi vero, ne ipso dissimulante juvenis rex gressus suos à via veritatis averteret, & subjugatis regni adversariis Dei ecclesiam impugnaret. Egit igitur apud Regem, ut statim in initio regni Cancellariam concederet clerico suo *Thomæ Londoniensi*, cui anno præterito *Cantuariensis* ecclesiæ dederat archidiaconatum. Cernebat quippe pontifex præfatum *Thomam* frequenti experientia jam doctus in agendis strenuum, in consiliis fidum, in dubiis securum, in adversis magnanimum, in apparatu magnificum, in largiendo munificum, ad jussa promtum, in obsequio sedulum, & in omni opere providum & discretum, unde & talem aula dignum & aulæ gratum futurum nec inmerito arbitratur, sperans exinde istius ope & opera inter regnum & sacerdotium deinceps pacis gratiam & vinculum firmum. *Thomas* igitur Cancellarius factus aulicos omnes facetia superavit & gloria, ut in brevi Regis rector efficeretur & quasi magister. In nativitate Domini tenuit rex curiam suam apud *Beremundeseiam*, ubi cum principibus suis de statu regni & pace reformanda tractans, proposuit animo alienigenas gentes de regno propellere, & munitiunculas pessimas per totam *Angliam* solo tenus dissipare. XVI.

An. Græ 1155. M.C.lv. *Gwillielmus de Ypre* & omnes fere *Flandrenses* qui in *Angliam* confluxerant, indignationem & magnanimitatem novi regis metuentes, ab *Anglia* recesserunt; & castella passim per *Angliam* ad rapinas pauperum & divitum excursus ædificata ex præcepto Regis subversa sunt. Rex igitur *Eboracum* & occidentales *Angliæ* partes visitavit. Quod audiens *Willielmus Peverellus* cum de morte Comitis *Ranulfi* sibi esset male conscius, novi regis illuc adventantis magnanimitatem metuens, in cœnobio quodam ditionis suæ relictis omnibus attonsus est & cucullatus. Rege vero mense Februario ab *Eboraco* digrediente, & in provinciam de Notingeham ubi prædictus latebat cucullatus perveniente, idem *Willielmus* latenter evasit & aufugit, cunctasque munitiones suas ubertate refertas regiæ reliquit voluntati. Mense Martio peperit regina *Alianor* filium suum in civitate *Londonia*, quem baptizavit *Theodbaldus Cantuariensis* archiepiscopus, & ad nomen patris sui scilicet regis vocavit *Henricum*. Paucis vero diebus post hæc evolutis, convocatis universis fere regni primoribus cœpit rex rationem ponere cum eis qui adhuc tenebant præsidia regii juris. Erat enim fixa in animo ipsius sententia omnem rebellionum materiam exstirpare, & suspicionum causas submovere. Cognito itaque regiæ intentionis decreto, Comes *Herefordensis Rogerius* illius magni *Milonis* filius, seductus iniquorum consiliis clam à curia discessit, & cum summa festinatione *Gloecestriam* pervenit, jam enim decreverat apud se omnia prius rebellionis pericula & incommoda subire, quam turris *Gloecestriæ* & castelli de Hereford dominationem Regis arbitrio subjugaret. Munivit itaque præfata & alia quæ habebat præsidia armis & alimentis & *Walensium* copiis, à quibus mater sua originem trahebat. Stimulabant Comitis animum ad rebellandum quidam potentes proditores in *Anglia* simul & *Walia*, & præcipue *Hugo de Mortuo mari*, qui eciam prout potuit rebellare cupiebat. Quod ut vidit *Gilebertus Foliot* eo tempore *Herefordensis* episcopus, consanguineum suum Comitem *Rogerium* adiit, ejusque ferocis animi impetum facunda cohibuit eloquentia, eumque tandem in passione Domini ad debitam regis reverentiam revocavit & gratiam, resignatis quidem præsidiis quibus admodum visus est gloriari. *Hugo* autem *de Mortuo mari* novo regi rebellare gestiens, tria contra regem castella firmavit & tenuit, videlicet Cleobert, Wigemore, & Bruges. Rex autem *Henricus* citius eo advolans, exercitum suum in tres turmas divisit, & prædicta castella incontinenti obsedit & post in brevi cepit, ipsumque *Hugonem* ad deditionem coegit. Post pascha vero factus est conventus generalis præsulum & principum totius *Angliæ* apud *Walingefordiam*, ubi adjurata est *Anglia* Regi & hæredibus suis, *Willielmo* scilicet si plusquam pater viveret, & *Henrico* puerulo si *Willielmo* fataliter accidisset. Sic in brevi Domino cooperante pax per *Angliam* nata & confirmata omnes pacis filios lætificavit, & cuncta bellica perturbavit.

Theodbaldus Cantuariensis archiepiscopus totius *Angliæ* primas & apostolicæ sedis legatus non. Junii sacravit *Robertum Exoniensem* electum ante altare Christi *Cantuariæ*, astantibus & cooperantibus *Hilario Cicestrensi*, *Jocelino Saresbiriensi*, *Nigello Heliensi*, *Walterio Roffensi*. XVII.

M.C.lvj. Rex *Henricus* transfretavit, & *Thomæ* Cancellarii sui magno fretus auxilio castra *Gaufridi* fratris sui qui rebellare temptabat valide optinuit, hominia & obsides de tota *Aquitania* & *Gasconia* exegit, & accepit. Quo facto, reditum in *Angliam* paravit. XVIII. An. Græ 1156.

M. C. lvij. Benedixit *Theodbaldus Cantuariensis* archiepiscopus *Hugonem* abbatem sancti *Edmundi* apud *Colecestriam*, accepitque ab eo professionem de canonica obedientia. 1157.

Rex autem *Henricus* expugnato fratre suo *Gaufrido*, rediit in *Angliam*, & convocati sunt ad eum præsules & principes regni, abbates nonnulli, aliique inferioris ordinis personæ apud *Norhamtoniam*, *Theodbaldus* quoque *Cantuariensis* archiepiscopus totius *Angliæ* primas & apostolicæ sedis legatus affuit, & *Silvester* abbas sancti *Augustini Cantuariæ*. Post varios autem sermones & regni negotia, actum est eciam de professione *Silvestri* abbatis archiepiscopo *Cantuariensi* facienda. Dederat enim Papa *Adrianus* in mandatis eidem abbati ut archiepiscopo professionem faceret, in hunc modum.

ADrianus *episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio* Silvestro *abbati sancti* Augustini *salutem & apostolicam benedictionem. Injuncti nobis à Deo summi pontificatus officium & suscepta regimen dignitatis nos admonet modis omnibus & invitat, ut unicuique & præsertim fratribus nostris archiepiscopis, episcopis, aliisque ecclesiarum prælatis sua jura integra debeamus & illibata servare, ut ipsi tanto magis de grege sibi commisso possint esse solliciti, quanto amplius nostræ defensionis auxilio se perspexerint communiri. Ut igitur venerabilis frater noster*

noster Theodbaldus Cantuariensis archiepiscopus se minorationem suæ justiciæ sustinere quantum in nobis est nullatenus conqueratur, per apostolica tibi scripta præcipiendo mandamus, quatinus juxta mandatum prædecessoris nostri bonæ memoriæ Anastasii Papæ memorato fratri nostro cum ab eo fueris requisitus, professionem facere non recuses, ita quidem si constet prædecessores tuos eandem professionem ipsius antecessoribus præstitisse. Dat. Benev. idus Januarii. Item ad eundem.

ADrianus episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio abbati sancti Augustini Cantuariæ salutem & apostolicam benedictionem. Quanto amplius venerabilis frater noster Cantuariensis archiepiscopus apostolicæ sedis legatus ab ipso promotionis suæ tempore sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ fidelis semper ac devotus noscitur extitisse, tanto propensius eum & commissam sibi ecclesiam diligere nos oportet, & jura sua eidem illibata debemus & integra conservare. Inde est quod dilectioni tuæ per apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatinus sicut aliquem antecessorum tuorum constat alicui prædecessori ejusdem fratris nostri archiepiscopi obedientiam aliquo tempore exhibuisse, ita eam omni appellatione & occasione remota, infra xxx. dies post susceptionem præsentium litterarum ipsi non differas exhibere.

His auditis, Silvester dicebat sibi non constare aliquem prædecessorum suorum hujusmodi professionem fecisse. Faciam, inquit, archiepiscopus tibi incunctanter constare. Astiterunt itaque viri religiosi, fideles & senes qui tactis sacrosanctis juraverunt, se præsentes fuisse professioni Hugonis prædecessoris ejusdem Silvestri, quam fecerat Willielmo archiepiscopo prædecessori Theodbaldi. Quibus auditis, Silvester ulterius resistere non valens, judicio omnium archiepiscopo Cantuariensi absolutam fecit professionem. In hujus professionis testimonium compositæ sunt ibidem litteræ septem episcoporum sigillis signatæ, quæ usque in hodiernum diem ad cautelam futurorum in ecclesia Christi reservantur. Harum litterarum iste est textus.

Universis sanctæ ecclesiæ filiis & fidelibus Ricardus Londoniensis, Rotrodus Ebroicensis, Robertus Bathoniensis, Willielmus Norwicensis, Hilarius Cicestrensis, Gilebertus Herefordensis, Robertus Lincolniensis episcopi salutem. Rerum gestarum memoria provide litteris committitur, ne tractu temporis ea quæ semel recte terminata sunt, iteratis refragationibus perturbentur. Inde est quod universitati vestræ præsentis scripti attestatione notum facimus, quod controversia temporibus nostris nata quæ inter venerabilem patrem nostrum Theodbaldum Cantuariensis ecclesiæ archiepiscopum & Silvestrum abbatem monasterii sancti Augustini Cantuariæ super facienda sibi professione ab eodem abbate versabatur, juxta mandatum domini papæ Adriani sub præsentia nostra hoc modo terminata est. Dederat enim ipsi abbati prænominatus papa in mandatis, præcipiendo quatinus infra xxx. dies post susceptionem litterarum suarum omni appellatione & occasione remota, eam eidem archiepiscopo faceret professionem, sicut aliquem abbatum illius monasterii alicui archiepiscoporum Cantuariensium fecisse constabat. Sed quia abbas diffitebatur sibi constare prædecessores suos hanc professionem fecisse, licet hoc in regno publice innotuisset, religiosi viri tactis sacrosanctis evangeliis juraverunt se vidisse & audisse Hugonem ejusdem Silvestri decessorem memoratam professionem Willielmo piæ recordationis Cantuariensi archiepiscopo more debito sine contradictione fecisse. Ad hæc eciam vidimus scedulas in quibus professiones multorum abbatum ipsius monasterii manifeste nobis scriptæ apparuerunt. Facta itaque fide abbati & his qui aderant, prædecessorum suorum secutus vestigia professionem in hac verba fecit & crucis signo complevit atque munivit. Ego Silvester abbas ecclesiæ apostolorum Petri & Pauli & beati Augustini primi Anglorum archiepiscopi promitto sanctæ Dorobernensi ecclesiæ & tibi reverende pater Theodbalde ejusdem ecclesiæ archiepiscope tuisque successoribus canonicam per omnia obedientiam. Ex his igitur intelleximus quod nulla de cætero inter ipsorum successores de facienda professione contradictio debeat instaurari. Facta est hæc professio apud Northamtoniam, anno gratiæ M.C.lvij. Henrici regis secundi anno iij. mense Julio xvj. kal. Augusti, præsentibus episcopis octo, abbatibus xij. ipso quoque rege Henrico & quampluribus aliis tam de transmarinis quam de partibus Anglicanis.

Hoc itaque concilio soluto, rex Henricus expeditionem paravit in Gualias, contra Gualenses dimicaturus. Quo perveniens, & nimis ferociter & minus prudenter insistens, utpote regionis & dolositatis illius gentis ignarus, multos perdidit ex suis. Signifer enim regius Henricus de Essessia nomine dum inter hostiles cuneos impeteretur, vexillum regium in terram demisit. Quo viso, Gualenses audaciores, Angli vero timidiores effecti sunt, existimantes regem in prælio corruisse. Ex hoc infortunio Henricus cum esset nobilissimus inter principes Angliæ perpetuum incurrit obprobrium & exhæredationem. Rex Henricus tamen exegit & accepit à quodam rege Gualiæ & aliquibus Baronibus hominium & obsides, & reversus est. XIX.

M.C.lviij. Rex Henricus transfretavit & Parisius profectus à rege Franciæ Lodovico in magna gloria An.G: & honore susceptus est, filiam ejus filio suo Henrico 115[illegible] petiit & accepit. Eo tempore per industriam Thomæ Cancellarii à Lodowico Rege Francorum Christianissimo, viro tamen nimis simplici optinuit, ut quasi senescallus Regis Francorum intraret Britanniam, & quosdam ibidem inter se inquietos & funebre bellum exercentes coram se convocaret & pacificaret, & quem inveniret rebellem violenter coherceret. Hic fuit primus ingressus ejus super Britones edomandos, & sic civitatem de Nantes ad jus suæ dominationis inflexit. Dehinc expugnato Toarco, Regem Franciæ à Cenomannica urbe ad Montem sancti Michaelis, & exinde per Baiocas, Cadomum, Rotomagum, non inpari quam ille eum per Franciam gloriæ & honoris magnificentia in Franciam deduxit. Eodem anno terræ motus factus est in pluribus locis per Angliam & fluvius Tamisia apud Londoniam desiccata est, ut siccis pedibus transiretur.

M.C.lix. Ciclus decennovennalis incipit. I.

Adrianus papa obiit & Alexander successit. Qui 1159 cum se tanto honori idoneum non esse profiteretur, & Cardinales ejus electioni firmiter consentirent, & instarent ut eum facerent assentire, ex parte adversa Octavianus paucis sibi faventibus mantum præposteratum suscepit & papatui se ingessit. Cardinales & Romani Alexandrum fovebant, Imperator vero Octavianum præferre cupiens, Alexandri fautores

fautores infestabat. Hac de causa non solum *Romana* sed & tota ecclesia confundebatur.

Hoc anno rex *Henricus* scotagium sive scutagium de *Anglia* accepit, cujus summa fuit centum milia & quater viginti milia librarum argenti. De aliis vero terris sibi subjectis inauditam similiter censius fecit exactionem. Dehinc versus *Tolosam* copiosum valde movit exercitum, obseditque urbem à nativitate sancti *Johannis* Baptistæ usque ad festum omnium Sanctorum. Erant autem cum illo in obsidione illa *Malcolmus* rex *Scotiæ* & quidam rex *Gualiæ*, & omnes comites atque barones *Angliæ* & *Normanniæ*, *Aquitaniæ*, *Andegaviæ*, & *Guasconiæ*, & multi alii ex diversis regionibus milites & pedites ad eum veniebant. Sed *Francorum* rege *Lodovico* civitatem prædictam tuente, frustrata est intentio regis *Anglorum*; Nam obsidione soluta, post summam pacem & concordiam inter eos factam discordia maxima post modicum est suborta. II.

iræ M. Clx. *Romanorum* Imperator *Fredericus* in
10. *Papiensi* Concilio Cliij. episcoporum *Octaviani* scisma favore suo & auctoritate roboravit : De cujus susceptione regi *Franciæ Lodovico*, & *Henrico* regi *Anglorum* spectabiles legatos cum litteris suis misit. Sed reges prædicti parti & obedientiæ catholici papæ cesserunt *Alexandri*. Hoc anno obiit regina *Franciæ*, filia scilicet Imperatoris *Hispanorum*. Rex autem *Lodovicus* masculinæ prolis desiderio affectus, filiam *Theodbaldi* Comitis senioris jure sibi copulavit matrimonii. *Henricus* etiam filius regis *Angliæ* nondum septennis quem peperit ei *Alianor* regina, filiam regis *Franciæ Lodovici* nondum biennem desponsavit.

Ægrotavit his diebus *Theodbaldus Cantuariensis* archiepiscopus totius *Angliæ* primas & apostolicæ sedis legatus; qui apud *Cantuariam* occumbens diem suum expectavit extremum. Quod audientes electi duo *Ricardus* scilicet *Coventrensis* & *Bartholomæus Exoniensis*, ex mandato archiepiscopi *Cantuariam* venerunt ut saltem præsente archiepiscopo munus susciperent consecrationis. *Walterius* itaque *Roffensis* episcopus in præsentia archiepiscopi, qui utcumque in capellam suam delatus est, sacravit prædictum *Ricardum* ad regimen *Coventrensis* ecclesiæ, facta prius professione archiepiscopo de canonica subjectione. *Bartholomæi* autem *Exoniensis* electi consecratio in modicum tempus dilata est, quousque regi *Angliæ* in partibus transmarinis degenti fecisset homagium. Transfretavit itaque prædictus *B. Exoniensis* electus, & *Theodbaldus Cantuariensis* archiepiscopus morbo invalescente ad extrema perductus est. III.

61. M. Clxj. Obiit venerandæ memoriæ *Theodbaldus Cantuariensis* archiepiscopus totius *Angliæ* primas & apostolicæ sedis legatus anno pontificatus sui xxij. quartodecimo kal. Maii, & sepultus est in ecclesia Christi *Cantuariæ*: Cujus corpus post decem et novem annos sepulturæ suæ integrum & rigidum inventum est, ossibus & nervis cute et carne sed extenuata cohærens. Post cujus obitum vacavit ecclesia *Cantuariensis* anno uno, mense uno, diebus quatuordecim. Ex condicto vero venerabilis *Wiberti* Prioris & Conventus *Cantuariensis* ecclesiæ, & *Walteri Roffensis* episcopi convenerunt episcopi *Cantuariæ*, una cum electo *Exoniensi* quem sacravit *Walterus Roffensis* episcopus ad altare Christi, data professione de canonica subjectione *Cantuariensi* ecclesiæ et archiepiscopo futuro exhibenda. Erat autem his diebus *Thomas Cantuariensis* archidiaconus et regis Cancellarius in *Anglia* potentissimus, in omnium oculis gloriosus, sapientia præclarus, nobilitate cordis omnibus admirabilis, inimicis & æmulis suis terribilis, utpote regis amicus et in regno secundus, sed et regis rector et quasi magister. IV.

M. Clxij. Rex *Henricus* suis transmarinis impeditus negotiis, admirabilem illum *Thomam* Cancellarium ad expedienda regni negotia transmisit in *Angliam*; hac tamen prima & præcipua intentione ut in archiepiscopum *Cantuariensis* ecclesiæ eligeretur. Post modicum mense videlicet Maio venerunt *Cantuariam* nuntii ex parte & præcepto domini regis, episcopus scilicet *Cicestrensis*, episcopus *Exoniensis*, episcopus *Roffensis*, abbas de *Bello* & frater ipsius *Ricardus de Luci*, portantes Conventui domini regis apices & mandatum, ut Prior cum aliquibus monachis una cum episcopis & clero *Angliæ* apud *Londoniam* convenirent sibi archiepiscopum totique patriæ primatem electuri. Hoc igitur audito nuntio, venerandus ille *Wibertus* Prior assumptis secum senioribus *Cantuariensis* ecclesiæ monachis *Londoniam* venit, ibique præsules & proceres *Angliæ* congregatos invenit. Multis itaque & variis de electione facienda consertis sermonibus, tandem *Wibertus* Prior & qui cum eo erant invocata Spiritus sancti gratia *Thomam* regis Cancellarium in nomine sanctæ Trinitatis elegerunt. Facta igitur electione cum electus *Cantuariam* tenderet consecrandus, in visu noctis apparuit ei persona venerabilis dans ei decem talenta. Ipse autem statim ob iter instituit sibi magistros idoneos qui ejus errata corrigerent si forte excederet in aliquo. Convenerunt itaque *Cantuariæ* præsules & principes regni ut tantæ assisterent consecrationi. Sabbato igitur octavarum pentecostes in presbiterii gradum ordinatus est, in crastino in archiepiscopum consecrandus. Cum autem omnia consecrationi necessaria præparata fuissent, orta est aliquantula inter episcopos altercatio de consecratione facienda. Archiepiscopus enim *Eboracensis* per internuntios licet absens dicebat, consecrationem illam sibi de jure dignitatis antiquæ contingere, seque ad exequendum esse paratum si novo electo cæterisque placeret. Fatentur quoque episcopi *Eboracensem* archiepiscopum de jure antiquo debere *Cantuariensem* electum consecrare, quod & eidem de facili concederent, si tamen *Cantuariensi* ecclesiæ juste restitueret quam injuste subtraxerat canonicam scilicet subjectionem & tam debitam quam privilegiatam professionem. Renuit ille quod mandatum est, & sic omnium judicio petitio archiepiscopi *Eboracensis* repulsa est. Quidam autem episcopus de *Gualia* benedictionem illam suam dicebat, eo quod esset primus omnium quia præ omnibus consecratus. Episcopus econtra *Roffensis* suam esse contendit, quia ab antiquo *Cantuariensis* ecclesiæ proprius erat capellanus. Fuerant autem quidam qui pro episcopo *Wintoniensi* qui in *Cantuariensi* ecclesia cantoris gaudet officio allegarent. Cum autem his diebus *Londoniensis* vacaret ecclesia mortuo ejusdem ecclesiæ episcopo qui ab olitanis temporibus in *Cantuariensi* ecclesia decanatus præminet dignitate, Canonici præfatæ *Londoniensis* ecclesiæ novo scripserunt electo, suppliciter postulantes quatinus episcopo *Wintoniensi* liceret in conse-

eratione

cratione illa *Londoniensis* episcopi vices agere, sicut hactenus in minoribus fecerat sacramentis. Consenserunt itaque vix tandem episcopi, et consecravit eum *Henricus Wintoniensis* episcopus Dominica octavarum pentecostes iij. non. Junii, quadragesimo circiter ætatis suæ anno, astantibus et cooperantibus omnibus fere suffraganeis ecclesiæ *Cantuariensis*. Eorum qui affuerunt nomina sunt hæc: *Henricus* Wintoniensis, *Nigellus* Heliensis, *Robertus* Bathoniensis, *Jocelinus* Saresberiensis, *Willielmus* Norwicensis, *Hylarius* Cicestrensis, *Ricardus* Cestrensis, *Bartholomæus* Exoniensis, *Robertus* Lincolniensis, *Walterus* Roffensis, *Nicholaus* Landavensis, *David* Menevensis, *Godefridus* Lanelvensis, *Gilebertus* Herefordensis. Tres episcopatus in *Anglia* vacabant quia eorum pastores decesserant, scilicet *Londoniensis, Wigorniensis*, & *Bangorniensis*. Mentiuntur plane qui dicunt *Londoniensem* electioni *Thomæ* archiepiscopi restitisse, quia sedes illa *Londoniæ* scilicet illis diebus vacavit, & postea usque ad nativitatem Domini. Consecratus autem ut prædictum est *Thomas Cantuariensis* archiepiscopus instituit festivitatem principalem sanctæ Trinitatis singulis annis inperpetuum die octavarum pentecostes celebrandam, unde & ipse eadem die missam celebravit.

Hoc anno *Fretthericus* Imperator inclitam *Italiæ* urbem subvertit *Mediolanum*.

Alexander vero papa Imperatoris impetum ferre non valens & *Romanorum* scisma devitans, navibus advectus primo apud montem *Pessulanum* applicuit, ibique aliquamdiu moram fecit, deinde venit in *Galliam, Senonisque* per aliquot annos resedit. Ad quem statim post consecrationem suam misit archiepiscopus litteras & nuntios, rogans & petens ut sibi & ecclesiæ *Cantuariensi* pallium transmitteret, & ex antiquo jure *Cantuariensi* ecclesiæ debitam & consuetam Metropolitani conservaret dignitatem. Abeuntes itaque nuntii dominum papam benignum repererunt & affabilem, & accepto pallio, in die sancti *Laurentii Cantuariam* sunt reversi.

Mense Decembri rex *Henricus* venit in *Angliam*, cui occurrit *Thomas* archiepiscopus, & in die natalis Domini missam celebravit in ecclesia sancti *Pauli Londoniæ*, quia ut prædictum est vacavit tunc sedes illa, nec potuit archiepiscopus *Cantuariensis* redire tempestive ad diem festum illum. V.

An. Gr. 1163. M. Clxiij. Cogitans archiepiscopus quis hucusque fuerit & quis nunc factus sit, cœpit statim ab initio actus, mores & vitam componere, seseque in virum alterum transmutare, omnemque illam mundi gloriam qua cæteris hucusque præfulserat, in religionem Deique timorem pariter & amorem convertere. Proposuit animo in sancta conversatione præcedere sicut hactenus in mundi gloria cæteris solebat præminere. Induit igitur ad carnem cilicium, induxit desuper monachi habitum. In exterioribus canonicus apparebat, cupiens in trina veste trium magnatorum existere sedulus imitator. In cilicio extitit imitator *Johannis* Baptistæ, qui non mollibus sed pilis camelorum vestiebatur; In cuculla secutus est sanctum *Benedictum*; In veste canonica magnum *Augustinum*. Actu, mente vel usu perdita elemosinis, lacrimis & orationibus restaurare cupiebat. Sed non est horum intentio cronicorum totum hunc tantumque virum describere. Scripserunt de eo alii satis eleganter & hystorice, sed nec sic ad unguem pertingere potuerunt. Veruntamen etsi non pessimus tantum virum digne perscribere, non tamen iccirco debet eum parvitas nostra penitus silere.

Mense Januario translatus est *Gilebertus* cognomento *Foliot* episcopus *Herefordensis* ad episcopatum ecclesiæ *Londoniensis*. Egerat enim *Thomas Cantuariensis* archiepiscopus apud dominum papam *Alexandrum* et regem *Angliæ* ut ab *Herefordensi* episcopatu ad sublimiorem ecclesiam transferretur, eo quod esset sacris litteris apprime eruditus, & in religione monastica probatus spem non modicam profectus ecclesiæ proferebat. Hoc anno electus est *Clarebaldus* ad abbatiam sancti *Augustini Cantuariæ*. Hoc quoque anno interfuit rex *Anglorum* una cum archiepiscopo processioni monachorum ecclesiæ Christi *Cantuariæ* in die palmarum. Orta est autem inter eundum tempestas valida, qua tentorium quod ibidem pro consuetudine & solennitate diei erectum est, solo tenus decissum est & dissipatum.

In octavis pentecostes celebravit papa *Alexander* Concilium episcoporum & abbatum cisalpinorum in ecclesia *Turonensi*, ubi affuit *Thomas Cantuariensis* archiepiscopus cum quibusdam suffraganeis suis. Qui à domino papa simul & cardinalibus & nonnullis ecclesiarum prælatis qui convenerant cum tanto honore susceptus est, ut ipso ad dominum papam ingrediente, præ nimia prælatorum frequentia compelleretur papa ne conculcaretur locum sessionis mutare. Soluto tandem Concilio, cum honore debito privilegiatum eum dominus papa dimisit in osculo pacis. Quo in *Angliam* in æstate proxima prospere reverso, & à *Cantuaritis* cum debito honore suscepto, post modicum mota est quæstio inter ipsum & regem de consuetudinibus regni & jure ecclesiastico, quæ per filios perditionis moliebatur ecclesia Dei subvertere libertatem. Cum enim gestiret archiepiscopus jura *Cantuariensis* ecclesiæ in integrum revocare, necessario coactus est multorum & maxime potentum animos adversum se concitare. Repetebat enim ab ipso rege custodiam castelli *Roffensis* et turris. Saltwode eciam & Hethe, & ad dominium sedis suæ peculiariter pertinere dicebat. De Comite *Clarensi* homagium castelli de Tunebregge cum adjacenti leuca petebat; terram quoque *Willielmi de Ros*, & alia hujusmodi quamplura. Unde factum est ut animum regis & benivolentiam adversus archiepiscopum denigrarent. Unde inter ipsum & regem orta discordia diutius protracta est, quæ magis ac magis augebatur in dies. Si quis autem hujus causam & initium discordiæ nosse desiderat, vitam ipsius consulat à magistro *Heberto* dictatam. Rex autem propria feritate & maliloquorum ut dictum est acerbitate seductus, jura ecclesiastica quærebat conterere, & quoslibet clericos ad secularia judicia contorquere. Sed cum vidisset archiepiscopum *Cantuariensis* ecclesiæ suis conatibus velle resistere, occasione cujusdam clerici quem archiepiscopus citra canonum auctoritatem sustinere noluit in foro seculari de crimine sibi objecto contendere, nec nisi ecclesiastico judicio convinceretur, noluit quamvis exauctoratum secularibus potestatibus relinquere puniendum: Convocatis episcopis apud *Westmonasterium* simul cum archiepiscopo de criminosis clericis contra canonum libertatem male tractandis usque in vesperam sermo pertinacior est protractus. Cui cum archiepiscopus ad vota non responderet, quæsivit ab episcopis an vellent suas avitas consuetudines observare.

vare. At illi cum primate suo *Cantuariensi* archiepiscopo exinde seorsum loquentes, ex condicto responderunt regi se velle de plano regis & regni consuetudines observare, salvo nimirum ordine suo & jure ecclesiæ. Rex ad hæc indignatus juravit verbum illud *salvo* scilicet *ordine suo*, penitus amovendum. Sed episcopi primati suo firmiter adhuc adhærentes, à proposito verbi illius blanditiis vel terroribus non potuerunt avelli. Solus vero *Hylarius Cicestrensis* episc. de sua nimium præsumens facundia, inconsulto archiepisc. & cæteris fratribus ut sibi videbatur argute mutavit verbum, dicens se jura regni & consuetudines avitas observaturum *bona fide*. Rex autem nec sic ad præsens pacatus est. Voluit enim de consuetudinibus illis conservandis certificari, absque omni fidei vel ordinis adjectione. Ipsa denique die in confinio noctis iratus discessit, & in crastino munitiones quas archiepiscopus à tempore Cancellariæ hucusque custodiebat, repetiit & accepit, & insalutatis episcopis clam à *Londonia* recessit. Multis igitur modis procuratum est ex consilio quorundam qui columnæ ecclesiæ videbantur ut unitas ecclesiæ scinderetur, & in partes regis episcopi transferrentur. Conversi itaque minis et terroribus quidam ex eis qui ab antiquo iram regis incurrerant, primatem suum allegationibus variis à via veritatis avertere nitebantur. *Hylarius* autem ille *Cicestrensis* episcopus primatem abeuntem subsecutus est, & sub specie caritatis pacem ecclesiæ commendat, tanti horrorem litigii ecclesiæ discrimen esse commemorat, et præcipue verbuli unius occasione, asserens et affirmans sine regis benevolentia pacem non posse rebus dari. Monet attentius ut consuetudines avitæ vel verbo tenus omni tacita conditione regi concedantur, quæ contra regis libitum avelli non possent. Hæc & hujusmodi plurima prosecutus, cum primatem reperisset immobilem, pro verbo illo inconsulte mutato à primate correptus ad propria reversus est. Comes eciam *Vendomiæ* & magister *Robertus de Meleduno* & abbas de *Elemosina* venerunt ad archiepiscopum, suadentes attentius ut regiæ consentiat voluntati. Asserebat prædictus abbas se à domino papa esse directum ut eum petitionibus regiis moneret & induceret consentire. Dicebat enim regem Cardinalibus jurejurando promisisse, quod nichil in præjudicium quæreret ecclesiæ, sed solummodo coram optimatibus suis honorari. Asserebant hii & illi regi sufficere ad pacem qualemcunque promissionem, ut qui coram optimatibus suis repulsus est, eisdem audientibus honorem haberet concupitum. Magnorum itaq; virorum gravitate & maxime familiarium suorum instantia persuasus, ad consentiendum quodammodo coactus est: unde rex hilarior effectus jussit post modicum apud *Clarendoniā* pontificum & procerum cogi Concilium quo promissa solenniter solverentur.

Interea magister *Robertus de Meleduno* electus est ad regimen *Herefordensis* ecclesiæ, quem consecravit *Thomas* archiepiscopus in ecclesia Christi *Cantuariæ* xj. kal. Januarii, accepta prius ab eodem professione de canonica subjectione. VI.

Græ 64. M.C.lxiiij. Congregati sunt præsules, & proceres *Anglicani* regni apud *Clarendoniam* in festivitate sancti *Hylarii*. Rex igitur *Henricus* quod ante blandiens vel sæviens postulaverat, jam nunc quasi minaciter exegit ut sibi promissa solverentur. Archiepiscopus autem promissionem jam regi factam suspectam habens, eo quod principes ultra quam debeant manus extendunt, maluit apud regem magis quam apud Deum periclitari, & iccirco ab eo quod ante male seductus promiserat, proposuit resilire. Quod cum ad notitiam regis pervenisset, videns & invidens se iterum à petitione sua repelli, vehementer cœpit irasci, totumque se quasi extra se esset intuentibus ostendere furibundum. Timuerunt ad hæc episcopi qui adhuc cum archiepiscopo utcumque steterunt. Quidam autem ex eis qui ab antiquo iram & odium regis incurrerant, timentes sibi ne hujus turbinis causa in ipsis acrior desæviret vindicta, archiepiscopum adeunt, flebilibus deprecantes vocibus ut animi pertinaciam relaxet ne ipse carcerem, clerus exterminium, ipsi vero capitis incurrant dampnationem. Sed & *Robertus* Comes *Leicestriæ*, & cum eo *Reginaldus* avunculus Regis & Comes *Cornubiæ* ambo sapientia præclari & in regno potentissimi archiepiscopum aggressi dicebant, quia nisi Regiæ voluntati adquiesceret, ad inferendam violentiam ex imperio Regis erant cogendi, quæ Regi & ipsis perpetuam infamiam irrogaret. Sed archiepiscopus nec minis concutitur, nec seducitur blandimentis. Succedunt duo *Templarii Ricardus* scilicet de *Hastinges*, & socius ipsius *Hosteus* nomine de *Bolonia* ambo sapientes, ambo regis admodum familiares. Hii primatem suppliciter adeuntes genua flectunt, suspirant, lacrimas fundunt, monent attentius ut sibi caveat & cleri misereatur. Non tulit archiepiscopus ipsorum supplicationes nec geniculationes, nam videbantur eum plangere quasi in ipsius caput jam jamque vibratos gladios viderent. Discurrerunt certe quidam satellites per cameras regis secures splendidas vibrantes, succincti & quasi in capita episcoporum irruituri. Unde miseratione commotus suoque renitens proposito, regiæ annuit parere voluntati, promisitque in verbo sacerdotali de plano se velle avitas consuetudines regni custodire. Similiter episcopi promiserunt & juraverunt. Ipse vero archiepiscopus cecidit in verbo, sed in brevi rediens ad cor, fortior surrexit in opere. Nesciebant huc usque quæ essent illæ consuetudines, sed pravas esse suspicabantur, eo quod tanta instantia peterentur. Verum quia dies illa altercationibus variis pertracta erat in vesperum, usque in crastinum negotium protelatur. Crastino autem cum in unum convenissent, & de hesternæ diei serie pauca retulissent, sciens rex quod qui major ætate major est & iniquitate; Ite, ait, ætate & sapientia provectiores & avi mei consuetudines disquirite, ut in scriptum redactæ deducantur in medium & publice recenseantur. Qui cum seorsum veteres actus & pravitates revolvissent, hæc tandem scripta modo cirografi protulerunt.

I. *Si controversia emerserit inter laicos vel laicos et clericos, in curia dom. Regis tractetur et terminetur.*

II. *Ecclesiæ de feudo domini Regis non possunt in perpetuum dari absque assensu & concessione ipsius.*

III. *Clerici rectati & accusati de quacunque re summoniti à justitia Regis venient in curiam ipsius, responsuri ibidem de hoc unde videbitur curiæ regis quod sit ibi respondendum, & in curia ecclesiastica unde videbitur quod sit ibi respondendum, ita quod justitia regis mittet in curiam sanctæ ecclesiæ ad videndum qua ratione res ibi tractabitur. Et si clericus convictus vel confessus fuerit, non debet de cætero ecclesia eum tueri.*

IV. *Archiepiscopis, episcopis & personis regni non licet exire de regno absque licentia domini regis; & si exierint, si domino regi placuerit, assecurabunt*

quod nec in eundo, nec in moram faciendo, nec in redeundo perquirent malum, vel dampnum domino regi, vel regno.

V. *Excommunicati non debent dare vadium ad remanens, nec præstare juramentum, sed tantum vadium et plegium standi judicio ecclesiæ ut absolvantur.*

VI. *Laici non debent accusari nisi per certos & legales accusatores & testes in præsentia episcopi, ita quod archidiaconus non perdat jus suum nec quicquam quod inde habere debeat, & si tales fuerint qui culpantur quod non velit vel non audeat aliquis eos accusare, vicecomes requisitus ab episcopo faciet jurare* xij. *legales homines de visneto seu de villa coram episcopo quod inde veritatem secundum conscientiam suam manifestabunt.*

VII. *Nullus qui de rege teneat in capite, nec aliquis dominicorum ministrorum ejus excommunicetur, nec terræ alicujus illorum sub interdicto ponantur nisi prius dominus rex si in terra fuerit conveniatur, vel justicia ejus si extra regnum fuerit, ut rectum de ipso faciat, & ita ut quod pertinebit ad curiam regiam ibidem terminetur, & de eo quod spectabit ad ecclesiasticam curiam ad eandem mittatur ut ibidem tractetur.*

VIII. *De appellationibus si emerserint, ab archidiacono debent procedere ad episcopum, ab episcopo ad archiepiscopum. Et si archiepiscopus defuerit in justicia exhibenda, ad dominum regem est perveniendum postremo, ut præcepto ipsius in curia archiepiscopi controversia terminetur, ita quod non debet ulterius procedere absque assensu domini regis.*

IX. *Si calumpnia emerserit inter clericum & laicum vel inter laicum & clericum de ullo tenemento quod clericus velit ad elemosinam attrahere, laicus vero ad laicum feudum, recognitione* xij. *legalium hominum per capitalis justiciæ regis consuetudinem terminabitur, utrum tenementum sit pertinens ad elemosinam sive ad feudum laicum coram ipsa justicia regis. Et si recognitum fuerit ad elemosinam pertinere, placitum erit in curia ecclesiastica: si vero ad laicum feudum, nisi ambo de eodem episcopo vel barone advocaverint, erit placitum in curia regia. Sed si uterque advocaverit de feudo illo eundem episcopum vel baronem erit placitum in curia ipsius, ita quod propter factam recognitionem saisinam non amittat qui prius saisiatus fuerat.*

X. *Qui de civitate, vel castello, vel burgo, vel dominico manerio domini regis fuerit, si ab archidiacono vel episcopo de aliquo delicto citatus fuerit unde debeat eis respondere, & ad citationes eorum noluerit satisfacere, bene licet eum sub interdicto ponere, sed non debet excommunicari priusquam capitalis minister regis villæ illius conveniatur ut justiciet eum ad satisfactionẽ venire. Et si minister inde defecerit, ipse erit in misericordia domini regis, & exinde poterit episc. ipsum accusatum ecclesiastica justicia coercere.*

XI. *Archiepiscopi & episcopi & universæ personæ regni qui de rege tenent in capite, habent possessiones suas de domino rege sicut baroniam & inde respondent justiciis & ministris regis, & sequuntur & faciunt omnes rectitudines & consuetudines regias, & sicut barones cæteri debent interesse judiciis curiæ regis cum baronibus usque perveniatur in judicio ad diminutionem membrorum vel ad mortem.*

XII. *Cum vacaverit archiepiscopatus vel episcopatus, vel abbatia, vel prioratus de dominio regis, debet esse in manu ejus, & exinde percipiet omnes redditus & exitus sicut dominicos. Et cum ventum fuerit ad consulendum ecclesiæ, debet dom. Rex mandare propter potentiores personas ecclesiæ, et in capella ejus debet fieri electio assensu domini regis & consilio personarum regni quas ad hoc faciendum vocaverit, & ibi faciet electus homagium & fidelitatem domino regi sicut legio domino de vita & membris & de honore suo terreno, salvo ordine suo, priusquam sit consecratus.*

XIII. *Si quisquam de proceribus regni defortiaverit archiepiscopo, vel episcopo, vel archidiacono de se vel de suis justiciam exhibere, dominus rex debet justiciare. Et si forte aliquis disfortiaret domino regi rectitudinem suam, archiepiscopi, episcopi, et archidiaconi debent eum justiciare ut domino regi satisfaciat.*

XIV. *Catalla eorum qui sunt in forisfacto regis non detineat ecclesia vel cimiterium contra justiciam regis, quia ipsius regis sunt sive in ecclesiis sive extra fuerint inventa.*

XV. *Placita de debitis quæ fide interposita debentur vel absq; interpositione fidei sint in justicia dom. regis.*

XVI. *Filii rusticorum non debent ordinari absq; assensu domini de cujus terra nati esse dignoscuntur.*

His igitur perversitatibus in audientia omnium perlectis, requiritur archiepiscopi sigillum ad confirmationem. Obstupescit ad hæc vehementer archiepiscopus, & nullatenus tam perversis nequitiis adquiescit. Unde vociferatur & dicit se nequaquam promisisse ut confirmaret, sed ut dominum suum regem cui aliquando visus est restitisse coram optimatibus suis verbo tenus honoraret. Illi autem partem unam cyrographi in manus ejus dederunt, alteram *Eboracensi* archiepiscopo, tercia vero pars reponenda erat in regio thesauro. At ille, Hoc, inquit, testimonio malitia eorum convincetur, qui matrem suam sanctam confundere quærunt ecclesiam. His dictis à curia discessit, & versus *Wintoniam* iter dirigens, se suosque episcopos quibus maxime timebatur periculo subtraxit. Gravem sibi vero pro temeraria promissione pœnitentiam instituens, diebus fere xl. ab altaris officio se subtraxit, donec à domino papa *Alexandro* qui *Senonis* morabatur absolveretur. Agebat interea pro pace facienda inter regem & archiepiscopum episcopus *Ebroicensis*, sed perficere non potuit, nisi consuetudines illæ regi confirmarentur. Cogitabat autem rex & mente sedula pertractabat quomodo vel qua arte constantiam archiepiscopi conterere valeret vel elidere virtutem. Missis itaque nuntiis & donis variis clanculo petivit dominum papam ut sibi vel cui vellet, *Rogero* scilicet *Eboracensi* *Anglicani* regni concederet & confirmaret legationem. Sciens autem pontifex summus hoc in præjudicium *Cantuariensis* ecclesiæ & gravamen archiepiscopi postulari, regiæ petitioni ad plenum consentire noluit nec penitus repellere petitorem. Verum ne in archiepiscopum gravior ira succresceret, legationem regi concessit, quæ tamen *Cantuariensi* archiepiscopo nullum posset inferre gravamen, unde archiepiscopus à domino papa præmunitus est. Rex autem ad tempus de præfata legatione admodum visus est gloriari. Cum autem litteras legationis minus quam vellet videret efficaces, cum multa indignatione domino papæ illas restituit. Sciens autem archiepiscopus multam esse malitiam in terra & in homine perversitatem, cotidianas angarias sibi & clero illatas et multiplicatas æquo animo non potuit sustinere. De regis igitur amicitia desperatus fomentum flam-

mis

mis subtrahere cupiens, mare adiit, apud **Rumenel** mare ascendit, & nescientibus suis non modicam maris partem transvectus est. Timentes autem nautæ ne regis iram incurrerent si archiepiscopum sine regis consensu transportarent, dicebant se adversis auris non posse procedere, & sic archiepiscopum diutius fatigatum in terram unde venerant restituerunt. Inde archiepiscopus nocturnum iter arripiens, *Cantuariam* pervenit, convocatisq; quibusdam ejusdem monachis, quid sibi acciderit enarravit. Deinde cœna brevissima refectus, quievit ad modicum. Mane autem facto, venerunt ministrales regis *Cantuariam*, volentes ut dicebant omnia fugitivi archiepiscopi victualia confiscare. Sed audita visaque ipsius in ecclesiam euntis præsentia, confusi tacuerunt. Rex autem audito ipsius fugientis reditu, admodum gavisus est. Timebat enim ne si forte transfretasset sibi infamiam, toti vero provinciæ induceret divinorum suspensionem.

Octavianus scismaticus graviter ægrotans, diebus xv. ante obitum suum freneticus effectus obiit quarta feria post octavas paschæ in urbe *Lucensi*, & sepultus est in ecclesia sancti *Martini* ubi sedes est episcopalis & famosa illa ymago crucis. Cui successit in hæresim & papatum *Wido de Crema*, & *Paschalis* appellatus est. Post pascha *Thomas Cantuariensis* archiepiscopus consecravit in ecclesia Christi *Rogerium* ad regimen *Wigorniensis* ecclesiæ, accepta prius professione de canonica obedientia. Timens autem rex *Angliæ* ne impune manus ejus *Cantuariensis* archiepiscopus evaderet, jam edoctus multiplici cogitatione & pravorum eruditione quibus eum pravitatum laqueis innodaret, præcepit præsules & proceres regni apud *Northamtoniam* una cum ipso archiepiscopo convenire. Qui cum die tercia ante festum sancti *Calixti* papæ convenissent, archiepiscopus in multis accusatus est. Primo quod cuidam *Johanni* coram ipso litiganti plenam justitiam non exhibuit, & super hoc ad regis præsentiam vocatus venire contempsit. Respondens archiepisc. præfato *Johanni* dixit condignam non defuisse justiciam, & *Johannem* non legaliter curiam suam infamasse, qui non super evangelium ut moris est sed super veterum cantuum codicellum quem secum tulerat voluerit pejerare. Quod autem super hoc citatus ad regis non venit præsentiam, non contemptus fuit, sed infirmitate valida invitus retentus est, atque super hoc per duos legales viros quos ipse miserat excusatus est. His rationibus archiepiscopus excusari non potuit sed curiali judicio & episcoporum consensu condempnatus est, ita ut omnia ipsius mobilia in misericordia regis ponerentur. Quo facto, repetit ab eo rex quingentas libras quas ei dum esset Cancellarius dicebat commodasse: cumque allegaret archiepiscopus è contra & diceret præfatam non commodatam sed de plano datam esse pecuniam, nichilominus de suis hominibus fidejussores idoneos coactus est exhibere. Et hæc opera secundæ diei. Tercia vero die appetitur absque misericordia jubeturque de fiscalibus & episcopatibus & abbatiis vacantibus ratiocinia reddere, quas in custodia sua habuerat tempore Cancellariæ. Respondit se super his non teneri, eo quod die electionis suæ de hujusmodi non fuerit quæstione pulsatus, & quod ecclesia *Cantuariensis* eum susceperit ab omnibus his liberum & absolutum. Attamen super his prudentiores se velle consulere dicebat, & de consulto respondere. Convocatis igitur episcopis, quæsivit archiepiscopus quid domino Regi super hujusmodi quæstione esset respondendum. Cui *Gilebertus* episcopus *Londoniensis* & *Cantuariensis* ecclesiæ decanus, quantum perversus tantum perversa locutus, hujusmodi fertur dedisse responsum.

Si pater, inquit, recolis unde te dominus rex sustulit, quid tibi contulit, considerata temporum malitia, quam ruinam catholicæ ecclesiæ & nobis omnibus paraveris, si in his regi resistere volueris, non solum archiepiscopatui *Cantuariæ*, sed in decuplo si tanti fuerit, cedere deberes. Et forsitan si hanc in te viderit humilitatem, te restituet in universum.

Satis, inquit *Cantuariensis*, innotuit quid consulto responderis. Deinde *Henricus Wintoniensis* episcopus subintulit.

Hæc, ait, forma consilii catholicæ ecclesiæ penitus perniciosa nos omnes obligat & confundit, quia si archiepiscopus noster & totius *Angliæ* primas nobis id reliquerit exemplum, ut ad nutum & comminationem principis auctoritati & curæ animarum sibi commissæ quis episcopus debeat cedere, quis erit de cætero status ecclesiæ nisi ut nulla agantur de jure, sed omnia confundantur pro libitu, & sic erit sacerdos sicut & populus?

Hylarius itaque *Cicestrensis* episcopus, nam & ipse gloriosus in verbis, subjunxit.

Nisi, inquit, temporis instantia & catholicæ ecclesiæ perturbatio aliud exigerent, standum utique esset verbi sententiæ. Verum ubi nutat canonum auctoritas plurimum subtrahendum est severitati, ut in eo proficiat dispensatio, quod posset destruere severa correctio. Censeo igitur cedendum regiæ voluntati sed ad tempus, ne præpropere procedamus id statuere unde sequatur durior retractatio, nec sine rubore.

Episcopus deinde *Lincolniensis Robertus* simplex quidem homo & minus discretus.

Patet, inquit, vitam hominis istius & sanguinem quæri, & necessario alterum horum erit, aut archiepiscopatui aut vitæ cedendum. Quis sibi fructus de archiepiscopatu proveniet si proinde vitæ cesserit, nec id video.

Exoniensis autem episcopus *Bartholomeus*,

Palam est, ait, quoniam dies mali sunt. Et si possimus sub dissimulationis umbra hujus tempestatis impetum pertransire illæsi, id præcipue procurandum; nec ad id de facili perveniendum nisi subtrahatur plurimum severitati. Temporis instantia id requirit, maxime cum non sit generalis sed personalis hæc persecutio. Satius est igitur unum caput in parte periclitari, quam totam *Anglicanam* ecclesiam inevitabili exponere discrimini.

Wigorniensis episcopus *Rogerius* requisitus & ipse quid inde sentiret, ita temperavit responsum ut & negando palam faceret quid animi haberet.

Nullum, ait, in hac parte dabo consilium, quia si dixero à Deo susceptam animarum curam ad regiam comminationem & voluntatem oportere relinqui, contra conscientiam meam & in capitis mei condempnationem loquetur os meum: Si censeam regi resistendum, ecce qui sui sunt audiunt per quos id ipsum innotescet regi statimque eiciar extra synagogam, & erit sors mea de cætero cum publicis hostibus & condempnatis; iccirco nec hoc dico, nec illud consulo.

His ita gestis sederunt aliquamdiu sub silentio, nec erat qui amplius his aliquid adderet, eciam arte quæsita ut pateret eis exitus, inclusi enim erant. *Nigellus*

Elyensis episcopus ea tempestate tactus est paralisi, nec ad curiam venit. *Willielmus Norwicensis* excusavit se, secreto asserens *Elyensem* feliciter à Deo defensum, & quod ipse vellet simili plaga percelli. Acceperat enim à *Gaufrido Ridel* quid rex conceperat contra *Cantuariensem*. Volo, inquit dominus *Cantuariensis*, loqui cum duobus Comitibus qui cum Rege sunt, *Roberto* scilicet *Legecestrensi* & *Reginaldo Cornubensi*. Quibus, illico apertis ostiis, astantibus dixit *Cantuariensis*. Super his de quibus nos dominus rex convenit contulimus; & quia non habemus ad præsens eos quibus res ipsa magis innotuit, ideo usque in crastinum petimus inducias, tunc responsuri sicut Deus nobis inspiraverit.

Datis igitur utcumque petitis induciis, ea die discesserunt ab invicem. Crastino autem die scilicet dominica usque in secundam feriam dilatum est negotium. Archiepiscopus autem ea nocte iliaca passione dirissime vexatus lecto decubuit anxiatus. Mane autem facto, ad curiam accersitur & in absentem sævitur. Verum quia putabant aulici quod ægritudinem fingeret, missi sunt ad eum Comites duo quos supra nominavimus, qui licet viderent eum excusabilem, mandatum tamen curiæ ægrotanti retulerunt. Ipse autem usque mane sequentis diei petens inducias, fatetur se venturum in curiam eciamsi lectica esset deferendus. Renuntiantibus illis in palatio quæ audierant & viderant, secreto intimatum est archiepiscopo quod si in curiam veniret, vel trucidaretur, vel in carcerem truderetur. Crastino summo mane venerunt ad eum episcopi plures suadentes ei, ut ad pacem ecclesiæ & evitandum tanti periculi scandalum rigorem animi mitigaret, & regis penitus se committeret arbitrio, adicientes, Et quod nisi fieret sic, jam audiret in curia regis perjurii sibi crimen imponi & tanquam proditorem judicandum, eo quod terreno domino honorem terrenum non servaret, cum avitas regni consuetudines observaturum firmasset, Ad quas specialiter observandas, jurisjurandi nova se & illos astrinxerat religione. At ille inquit, *Fateor fratres inexcusabilis sum ante Deum contra Deum præstans juramentum. Sed quia melius est ad animum redire quam perire, legem legi Dei repugnantem non admitto.* Davit *male juravit sed pœnituit*, Herodes *juramento suo stetit & periit. Ideo vobis præcipio ut respuatis quæ respuo, suffocantes ea quæ sanctam suffocant ecclesiam. Detestabile quidem est quod vos non solum me solum deseruistis in certamine, sed & me qualemcunque patrem vestrum jam per duos dies una cum aulicis judicastis, qui simul mecum stare deberetis. Quod ne fiat de cætero, vobis in virtute obedientiæ prohibeo, unde & matrem nostram* Romanam *ecclesiam appello. Quod si ut rumor est in me violenta manus injecta fuerit, vobis itidem in virtute obedientiæ præcipio, quatinus districta excommunicationis sententia ecclesiasticas injurias vindicetis.* Quod audiens *Gilebertus Londoniensis* episcopus appellavit. Discesserunt igitur episcopi ad curiam properantes. Archiepiscopus autem in ecclesiam ingressus sacris indutus vestibus & pallio redimitus, devotissime de sancto *Stephano* missam celebravit, officium inchoans *Etenim sederunt, &c.* non ut alii dixerunt tanquam pro persona sua officium inchoaret, sed quia idem altare beato *Stephano* esset dedicatum, jussit archiepiscopus missam de martyre celebrari. Igitur expleto misterio amotoque ab humeris cum infula pallio, cæteris indutus sacris vestibus cappa clericali super injecta, curiam introivit. Intraturus autem cameram qua rex & aulici ipsius præstolabantur adventum, de manu clerici *Alexandri* nomine crucem accepit, eamque manu propria portavit. Unde admirantes episcopi qui eum prævenerant, assurgentes ei de manu ipsius quasi pro reverentia crucem accipere voluerunt, ne iram regis crucem bajulando magis accendere videretur. *Herefordensis* sibi eam tradi petivit. *Londoniensis* vero eam concupivit, dicens eum non debere contra regem dominum suum armatum incedere; si viderit, inquiens, rex te armatum intrare, gladium suum in caput tuum exeret fortiorem, & tunc videbis quid tibi proderunt arma tua. Hæc, ait *Cantuariensis*, Deo committimus. Et *Londoniensis*, Stultus hactenus, inquit, fuisti, & ab hac stulticia ut video non recedis, hodie in te tua fatuitas apparebit. Audiens autem rex quod sic *Cantuariensis* archiepiscopus armatus incederet, secessit citius in cameram ulteriorem, sedente hac seorsum *Cantuariensi* solo fere, cum suis admodum paucis, episcopis loco & animo sedentibus ex adverso. Rex autem multo stipatus agmine cogitabat archiepiscopum de clericis male tractandis primo appetere. Sed ne episcopi qui jam eum solum reliquerant, pro clericis pugnaturi ad eum redirent, fieretque ex consensu in regem conflictus acrior, ex consulto aulicorum rex ad alias calumpnias se convertit. Vocatis igitur episcopis & proceribus, gravem & grandem rex deponit querimoniam, quod archiepiscopus sic armatus in curiam veniens, ipsum & suos omnes inaudita à seculis forma nævo notaverit proditoris. Cum autem rex inde supra modum excandesceret, & universi fere ipsius animum stimularent, abierunt retrorsum eciam ipsius archiepiscopi adversarii, acsi jam in caput ejus vibratum viderent gladium. Unde & in arto pontifices positi, volvunt & revolvunt quid agendum, qualiter hæc sit necessitas evitanda. Et tandem ex communi consilio, Nos, inquiunt, eum appellabimus coram papa, de facili convincetur, sine remedio deponetur. Quæ cum plurimum placerent regi, continuo exierunt omnes episcopi ad *Cantuariensem*; quorum unus cæteris eloquentior & arrogantior, *Hylarius* scilicet *Cicestrensis* episcopus prorumpens in vocem,

Quandoque, ait, noster fuistis archiepiscopus & tenebamur tibi obedire; sed quia domino regi fidelitatem jurasti, hoc est vitam, membra & terrenam dignitatem sibi per te salvam fore, & consuetudines quas ipse repetit conservandas, & tu niteris eas destruere, cum præcipue spectent ad terrenam sui dignitatem & honorem, iccirco te reum perjurii dicimus, & perjuro archiepiscopo de cætero obedire non habemus; nos itaque & nostra sub domini papæ protectione ponentes, te ad ipsius præsentiam appellamus super his responsurum.

Audio, inquit *Cantuariensis*, quæ dicitis. Subtraxerunt se itaque episcopi ex adverso sedentes diutius in summo silentio. Rex autem interius cum principibus sedens pro tribunali, Euntes, ait, discernite quid perjurus & contumax proditor debeat sustinere. Itur. Judicatur. Et à quo vel qualiter pronuntiandum esset judicium informatur. Processerunt tandem à rege Comites & Barones cum turba multa, quorum primi & præcipui erant *Robertus Leicestriæ* & *Reginaldus* Comes *Cornubiæ*. Qui cum archiepiscopo quasi improperantes retulissent quæ & quanta

quanta ei bona dominus Rex contulisset, tandem Comes *Leicestriæ* qui erat dux verbi, cœpit subtiliter inflectere sermones quasi ad Judicium Curiæ in archiepiscopum proferendum. Præsentiens hoc archiepiscopus, mox non expectato Judicio surgit, protestans non esse eorum archipræsulem suum judicare de crimine. Non est, inquit, in eum ferenda sententia qui judicem superiorem appellavit, etiam si laico liceret episcopum judicare. Unde tibi Comes *Leicestriæ* potestate mihi à Deo collata ut filio ecclesiæ præcipio, ne in patrem tuum spiritualem judicium proferre præsumas. Verum mox improperatum & conclamatum à nonnullis est, quod tanquam perjurus & proditor à Curia discederet. Ipse vero sic se vertens & austero vultu respiciens respondit, quod nisi ordo sacerdotalis obstaret, & si sibi fas esset, in armis bellicis à perjurio & proditione se contra ipsos defenderet. His dictis à curia discessit, & per aulam transiens probris multis à curialibus affectus est. Cum autem januam clausam repperisset, & janitor puero verberando intendisset, accurrens quispiam clavem repperit, januam aperuit, patrem dimisit, & sic pater patriæ manus impiorum evasit. Ille vero ecclesiam sancti *Andreæ* ingressus, Deo gratias egit, & reliquum diei in laudibus divinis & pauperum refectione complevit. Vocatis autem tribus episcopis quos artius diligebat, ipsis mediantibus petivit à rege liberum de terra egressum. Cujus petitionis responsum suspendit rex usque in crastinum. Archiepiscopus autem suspectam hanc habens dilationem, in noctis conticinio à quibusdam viris fidelibus ut sibi caveret admonitus, juxta altare præcepit lectum suum quasi ibidem pausaturus esset honeste parari. Sed prima noctis vigilia letania dicta tribus tantum assumptis fratribus iter arripuit, villamque egressus, primum habuit hospicium apud Graham, secundum apud *Lincolniam*, in domo *Fulconis*, tercium vero apud solitarium quendam sibi notum in medio aquarum situm, ubi per tres dies mansit. Inde secedens habitu simul & nomine mutato, non jam *Thomas* archiepiscopus sed frater *Christianus* vocatus, in cellis passim positis per dies latuit, noctu vero procedens tandem per *Cantuariam* ad villam monachorum *Cantuariensis* ecclesiæ quæ *Estreia* vocatur clanculo pervenit. Ubi per aliquot dies moram fecit in conclavi juxta ecclesiam, factoque parvulo foramine in pariete, missam audivit, pacis osculum ab uno solo conscio clerico suscepit. Post missam vero ipso presbytero nesciente & populo episcopalem dedit benedictionem. Tandem vero procurato transitu, cum angustia huc illucque depulsus vix tandem à duobus presbyteris iv. non. Novembris in fragili cimba transvectus, juxta *Graveninges* in *Bolonensi* applicuit territorio. Inde cappam humeris portans pedestre iter arripiens, cum ex modico lutoso tamen itinere lassaretur, socii sui uno tantum denario conducto jumento vestimenta sua imposuerunt, & cum desuper sedere fecerunt, sicque ad *Clarum mariscum* perductus est. Unde cum socii fratres scilicet habitu sicut & ipse eum per aquam ad sanctum *Bertinum* deducerent, & de penuria piscium esum carnis suggerendo quærerent, inter loquendum exiliens piscis de aqua quem brennam vocant cum impetu corruit in gremium archiepiscopi, fuitque tam jocunda quam miraculosa navigatio. Rex autem *Henricus* cognito quod fugisset archiepiscopus, misit ilico ad regem *Franciæ Lodovicum* & ad dominum Papam litteras & spectabiles nuntios, qui ipsius regis prece vel precio malitiam palliarent, & archiepiscopi machinarentur depositionem, vel saltem rei gestæ meram confunderent veritatem. Elegerat enim eos quos magis noverat archiepiscopi esse adversarios, pravos in actione, subdolos in locutione, cum aliis tamen quibusdam qui eum diligebant in veritate, sed pro ipso verbum facere non audebant. Quorum nomina sunt hæc. *Rogerius Eboracensis* archiepiscopus, *Gilebertus Londoniensis*, *Bartholomeus Exoniensis*, *Rogerus Wigorniensis*, *Hylarius Cicestrensis*, *Ricardus* archidiaconus *Pictavensis*, *Guido Ruffus* decanus, *Johannes de Oxenefordia*, *Willielmus* Comes de *Arundello*, *Hugo de Gundevilla*, *Reginaldus de* sancto *Valerico*, *Henricus* filius *Geroldi*, & alii quamplures. Hi cum litteris Regis & muneribus tanta festinatione profecti sunt, ut eadem nocte ipsi & archiepiscopus transfretarent, eademque nocte apud Sanctum *Audomarum* utrique fuerint. Nesciebant tamen præfati nuntii regis quod archiepiscopus ibidem præsens adesset. Ipsi autem dum transfretarent naufragium fere perpessi sunt, & archiepiscopi scapha placidis transivit in undis. Venientes igitur præfati nuntii Regis ad Regem *Franciæ* litteras eidem Regi *Franciæ* porrexerunt, quarum erat continentia. *Thomam* scilicet quondam *Cantuariensem* archiepiscopum ut proditorem de *Anglia* fugisse, quem ne in terra sua reciperet postulavit. Eandem etiam litterarum Comiti *Flandriæ* destinaverat formam. Cum autem Rex *Franciæ* dicente lectore audisset, *quondam archiepiscopum*, quæsivit quis eum deposuerit, & ait, Ego quidem Rex sum sicut & ipse, nec tamen possum terræ meæ minimum quemquam clericum deponere; Et adjecit, Novi *Thomam* quondam Cancellarium regi domino vestro diu & fideliter deservisse; nunc autem id mercedis accipit, quod eum ab *Anglia* fugatum, à *Francia* quoque propellere conatur? Insistunt nuntii ut dominum Papam scriptis suis moneat ne archiepiscopi contra Regem *Angliæ* suggestionibus crederet. Verum cum eis Rex non responderet ad vota, ad dominum Papam *Senonis* profecti sunt. Cui in consistorio una cum Cardinalibus sedenti *Londoniensis* sic ait.

PAter sancte, ad vos spectat catholicæ ecclesiæ cura & solicitudo, ut qui sapiunt per vestram foveantur providentiam ad exemplum morum, & qui desipiunt, auctoritate apostolica corripiantur & corrigantur ut sapiant: sed apud vestram sapientiam non creditur sapere qui in sua sapientia & fratrum concordiam & ecclesiæ pacem regisque devotionem perturbare contendit. Nuper siquidem in *Anglia* orta est dissensio inter regnum & sacerdocium ex levi & minus utili occasione, quæ facilius posset extingui si adhibita ei fuisset moderata curatio. Verum quia dominus *Cantuariensis* suo & singulari in hac parte & non nostro usus consilio, acrius æquo institit, non considerata temporis malitia quod vel quale dispendium ex tali impetu possit provenire, & sibi & fratribus suis contexit laqueos, & si ei in suo proposito noster affuisset assensus, jam res ipse ad deteriorem calculum devenisset; Quia igitur nostram conventiam sicut nec debuit ad id quo tendebat habere non potuit, nisus est in dominum regem & nos, immo in totum regnum suæ temeritatis culpam retorquere. Quocirca ad decolorandam mutuæ fraternitatis famam, vim nemine inferente vel minas intendente fugam iniit, sicut scri-

ptum est, *Fugit impius nemine persequente.*

Ad hæc dominus papa; Parce inquit frater. Et *Londoniensis*; Domine parcam ei. Et dominus papa; Non dico frater quod ei parcas sed tibi. Ad hanc igitur apostolicam vocem & tubam sensus *Londoniensis* est infatuatus à Domino ita demum quod non potuit amplius mutire. Excepit proinde sermonem facundus *Hylarius Cicestrensis* episcopus magis de sua confidens eloquentia quam de justicia & veritate, quod innotuit ex post facto.

Pater inquit, & domine, interest beatitudinis vestræ quod perperam actum est in perniciem universitatis ad pacis & concordiæ debitum statum citius revocare, ne unius hominis immoderata præsumptio multorum stragem & catholicæ ecclesiæ scissuram possit procreare. Id parum attendit dominus *Cantuariensis* dum relicto maturiori consilio se solum consuluit, ut sic sibi & suis, regi & regno, clero & populo graviores labores & angustias procuraret. Et certe virum tantæ auctoritatis id non decuit, nec oportuit, nec aliquando oportuebat, insuper sui si saperent non oportuerunt sibi in talibus præbuisse assensum. Audito itaque qualiter facundus ille grammaticus & rethor atque causidicus prosiliret de portu in portum, soluti sunt in risum universi. Inter quos unus prorumpens in vocem, Male, inquit, tandem venisti ad portum. In quo verbo episcopum illum ita infatuavit Dominus, quod de cætero factus est sicut mutus & elinguis. *Eboracensis* autem priorum ruinam attendens, animi impetum studuit temperare.

Pater, inquit, *Cantuariensis* mores & studia nemini innotuerunt plusquam mihi, & id animi ejus novi propositum ab initio, ut quod semel arripuerit ex sententia, ab eo de facili non possit avelli. Quare facilius credi oportet ipsum in hanc obstinatiam de sua levitate pro more incidisse, & aliam non video viam ad ejus correctionem, nisi ut vestra discretio ad id efficiendum manum apponat graviorem. Intelligenti satis dictum puto. Episcopus *Exoniensis* subjunxit.

Pater ait, Non oportet multum in his immorari. Causa ista in *Cantuariensis* absentia non habet terminari. Petimus igitur legatos qui inter dominum regem & *Cantuariensem* causam istam possint audire & auditam decidere. Et subticuit. Nec post eum aliquis episcoporum amplius adjecit. Id autem videns Comes de *Arundello*, stabat enim in ordine suo cum multitudine militum, audientiam postulat. Et facto silentio,

Domine, ait, Quid locuti fuerint episcopi nos illiterati penitus ignoramus, idcirco nos oportet edisserere quomodo possumus ad quid sumus missi; nec ad hoc utique ut contendamus vel ut cuiquam faciamus contumelias in conspectu maxime tanti viri, cujus nutui & auctoritati se de jure totus inclinat mundus, sed ad hoc proculdubio venimus, ut domini regis devotionem & amorem quæ circa vos gerere consuevit & adhuc gerit, in præsentia vestra & totius *Romanæ* curiæ vobis præsentemus. Per quos, inquam? Per majores & nobiliores quos habere potuit in omnibus terris sibi subjectis, hoc est, per Archiepiscopos, Episcopos, Comites, & Barones. His superiores in sua potestate non potuit invenire, & si invenisset, utique destinasset ob reverentiam vestram & sanctæ *Romanæ* ecclesiæ. His adicimus quod paternitas vestra satis experta est in novitate vestræ promotionis, domini regis fidelitatem & devotionem, dum seipsum suos & sua omnia vestræ penitus exposuit voluntati. Et pro certo sub catholicæ fidei unitate quam habetis in Christo regere, ut credimus, non est eo fidelior, vel Deo devotior, seu ad eam ad quam assumptus est pacis conservationem moderatior. Nichilominus & dominus archiepiscopus in suo gradu & ordine æque instructus, in his quæ ad eum pertinent providus & discretus, licet ut quibusdam visum est aliquando nimis acutus; Et nisi ista quæ nunc est inter dominum regem & dominum archiepiscopum esset dissensio, regnum & sacerdotium mutuo congauderent adinvicem paci & concordiæ sub principe bono & pastore optimo. Est igitur hæc nostra supplicatio ut ad tollendam istam dissensionem & ad pacis & amoris reformationem vestra gratia attentius invigilare velit.

Hæc itaque Comes eleganter sed in lingua sua proposuit, ita quod communiter ab omnibus ejus plurimum modesta commendaretur discretio. His eciam dominus Papa vigilanter intendens respondit.

Scimus fili Comes & memoriter recolimus ex quanta devotione rex *Angliæ* plurima & largiora nobis contulerit beneficia, cui data oportunitate quantum cum Deo poterimus in desiderio animæ habemus pro meritis respondere; sed quia legatos postulastis habebitis & legatos.

Osculato itaque pede domini papæ, quæsivit *Londoniensis* ex consulto, in qua potestate essent venturi. In debita, inquit dominus papa. Immo ait *Londoniensis*, Id petimus ut possint causam dirimere appellatione remota. Hæc est, inquit dominus papa, gloria mea quam alteri non dabo. Et certe cum judicandus fuerit, à nobis judicabitur, quia nulla permittit ratio ut eum in *Angliam* remittamus, ab adversariis & inter inimicos judicandum. Adjecit eciam, ut archiepiscopi paulisper expectarent adventum, in cujus absentia nichil erat de jure statuendum, nec id quod petebant annuendum. Qui cum dicerent sibi à domino rege terminum esse præfixum, nec optinerent, aspernantes omnia recesserunt. Interea archiepiscopus aliquot diebus apud sanctum *Bertinum* degens, cum regis *Anglorum* & Comitis *Flandriæ* cognationem haberet suspectam, suffragio *Milonis Teruanensis* episcopi & abbatis sancti *Bertini* prudenter in *Suessionem* perductus est. Quo cum crastino adveniret dominus rex *Franciæ Lodovicus*, ad hospitium archiepiscopi festinus descendit, eique in omnibus regiam optulit protectionem, & de regio fisco suam & suorum procurationem. Cui cum archiepiscopus prout debuit gratias egisset, & eam quam optulerat procurationem ad præsens renuisset, cum gratia ipsius simul & conductu ad dominum papam *Senonis* profectus, & à domino papa honorifice susceptus est. Post aliquot autem adventus sui dies in secretiorem cameram admissus, coram domino Papa & Cardinalibus cum stare vellet sedere jussus sic exorsus est.

« Licet non multum sapientes nec tamen usque « adeo sumus fatui, ut regem *Angliæ*, suos & sua « pro nichilo relinqueremus, & si vellemus suæ « per omnia placere voluntati, in sua potestate vel « regno non esset quis qui nobis pro libito non obe- « diret. Et dum sub hac conditione sibi militavi- « mus,

« mus, quid fuit quod nobis non successit ad votum ? Ex quo vero aliam ingressi sumus viam, & facti sumus memores professionis & obedientiæ quam pro Deo suscepimus, quem ad nos habuit tepuit profecto prior affectus. Adhuc autem si ab hoc proposito vellemus resilire, ad ejus recuperandam gratiam nullius interventu personæ egeremus. Verum quia *Cantuariensis* ecclesia sol solet esse occidentis & in nostris temporibus ejus obfuscata est claritas, quodlibet tormentum sed & mille mortis genera si tot occurrerent libentius exciperemus in Domino, quam sustineremus sub dissimulatione his diebus mala quæ patitur. Porro ne videar curiose vel optentu vanæ gloriæ hæc inchoasse, expedit ut oculata fide constet de facto. Et producens scriptum in quo conceptæ fuerunt consuetudines illæ de quibus contendebatur, cum lacrimis inquit, « Ecce quæ statuit rex *Angliæ* contra libertatem catholicæ ecclesiæ. Si hæc licet dissimulare sine dispendio animæ vos videritis.

Quibus perlectis, moti sunt omnes usque ad lacrimas, communi voce Deum laudantes dum, vel unum sibi reservavit, qui pro ecclesia Dei in illa tempestate ausus fuit ex adverso ascendere. Postea vero in secretiori thalamo cum domino Papa Cardinalibus residentibus affuit & dominus *Cantuariensis*, hæc inquiens : « Patres mei & domini, Mentiri nemini licet alicubi nedum coram Deo & vestri præsentia ; unde volens sed & gemens fateor, quia has *Anglicanæ* ecclesiæ molestias mea miserabilis culpa suscitavit. Ascendi in ovile Christi sed non per ipsum hostium, velut quem non omnino canonica vocavit electio, sed terror publicæ potestatis intrusit. Et licet hoc onus invitus susceperim, tamen ad hoc me induxit humana & non divina voluntas. Quid igitur mirandum si michi cessit in contrarium ? Verum si ad regis comminationem, ut confratres nostri persuaserunt, instantius renuntiaverim episcopalis auctoritatis michi indulto privilegio, ad principum nutum & voluntatem, catholicæ ecclesiæ perniciosam relinqueretur exemplum. Distuli igitur usque ad vestram præsentiam. Nunc autem recognoscens ingressum meum minus canonicum, & timens proinde exitum mihi provenire deteriorem, videns eciam vires meas oneri impares, ne gregi inveniar præesse ad ruinam cui datus sum qualiscunque in pastorem, in manu tua pater archiepiscopatum *Cantuariæ* resigno.

Moxque de digito transumens anulum, in manum summi pontificis tradidit. Orationem itaque complens in lacrimis dominum papam & alios omnes compulit illacrimari. Seorsim igitur sedente archiepiscopo, dominus Papa super his cum Cardinalibus cœpit conferre. His visum est oblata occasione, regis iram sedari posse facilius dum in alia persona *Cantuariensi* ecclesiæ consuleretur, & *Cantuariensi* archiepiscopo possit alias competentius provideri. Illis autem qui apertos habebant oculos visum est in diversum, quasi is qui pro tuenda ecclesiæ libertate summo periculo & discrimini non solum divitias & gloriam, dignitatem, auctoritatem, sed & vitam exposuit, ad libitum regis deberet suo jure privari, sicut forma fieret aliis in consimili causa regibus resistendi si ei sua justitia servaretur illæsa, sic eo cadente caderent universi episcopi, ut nullis futuris temporibus audeat quis obviare principis voluntati, & sic vacillabit status catholicæ ecclesiæ & *Romani* pontificis auctoritas deperibit. Expedit igitur, inquiunt, hunc restitui eciam invitum, & ei qui pro nobis omnibus dimicat omnimodis est succurrendum. Complacuit omnibus sententia. Vocatoque domino *Cantuariensi*, dominus papa restituit ei officium archiep. *Cantuar.* & curam, spondens ei *Romanæ* ecclesiæ congruum suffragium. His ita gestis, commendavit eum abbati *Pontiniacensi* qui tunc præsens erat ex condicto cum fratribus suis exibendum non quidem splendide, sed simpliciter ut decet exulem & Christi athletam. Accepta itaque summi pontificis benedictione *Pontiniacum* profectus, & à fratribus summo cum gaudio susceptus est. Dominus autem papa ex communi fratrum consilio adhuc præsente archiepiscopo præfatas illas dampnaverat pravitates. Est autem præfatum cœnobium *Pontiniacus* scilicet in *Burgundia* situm, ubi *Cantuariensis* archiepiscopus à festo sancti *Andreæ* proximo post exilium, per duos fere annos in multa humilitate & spiritualibus exercitiis conversatus est. VII.

M.Clxv. Mense Januario terræ motus magnus Añ. Grã 1165. factus est in *Anglia* nocte media Conversionis S. *Pauli* apostoli. Rex autem *Angliæ Henricus* ad modum & supra modum iratus eo quod ipse in nuntiis suis & petitionibus tam à rege *Franciæ* quam à domino papa esset repulsus, jussit furore plenus res & redditus archiepiscopi & omnium suorum confiscari, totamque cognationem suam & omnes qui eum quovis titulo contingebant exilio dampnari. Nulli igitur ætati, fortunæ vel ordini pepercit ista crudelitas. Nam mulieres in puerperio decubantes, pueri quoque vagientes in cunis acti sunt in exilium. Senes cum junioribus propulsi sunt, domibus eorum & rebus in exterminium datis. Adulti quoque coacti sunt jurare quod absque dilatione vel diverticulo *Pontiniacum* peterent, & archiepiscopo suo regis autem proditori se præsentarent, ut ipse solus tot angustias cordis sustineret quot causa sui coexules egentes videret. Processit ulterius furor immanis. Nam publice terrore laico prohibitum est, ne quis eum non dico donis vel scriptis visitaret, sed ne quis pro eo in *Anglicana* ecclesia oraret. Exercebantur istæ & hujusmodi enormitates per quendam filium perditionis *Randulfum del Broc*, cui rex ad custodiendum immo ad destruendum commendaverat archiepiscopatum. Hic itaque accepta potestate associatis sibi nequioribus se circumquaque grassabatur : oderat enim archiepiscopum ex antiquo, ideoque crudelitate non poterat satiari. Res autem & redditus monachorum *Cantuariensium* semper servavit illæsas, nullamque rerum suarum eis subripuit potestatem. Factum est hoc ut credi potest nutu Dei & industria prudentis *Wiberti* Prioris. Rex autem *Henricus* quo facilius domini papæ vel eciam *Cantuariensis* archiepiscopi si forte promulgaretur declinaret sententiam, coadunato exercitu copioso ad debellandam *Walliam* profectus est. Illis vero valide resistentibus, parum vel nichil profecit, multos tamen ex suis tam milites quam pedites perdidit & reversus est. Summus autem pontifex *Alexander* jam *Senonensibus* valedicens, in Pascha in *Italiam* profectus est. Hoc quoque anno mense Augusto natus est filius *Lodovico* regi *Franciæ* Christianissimo, quem peperit ei filia Comitis *Theodbaldi* senioris,

nioris. Ex cujus ortu tota *Francia* lætificata est eo quod hucusque masculum non habuit hæredem. Puer autem baptizatus, ad nomen Comitis *Flandriæ Philippus* appellatus est. VIII.

An. Gr. 1166 M. Clxvj. Rex *Henricus* in *Normanniam* transfretavit, habitoque cum suis Episcopis & Baronibus consilio, instituit quandam collectam fieri denariorum per omnes terras suas; unde scriptum compositum est ipso præcipiente in hunc modum.

EGo Henricus *Dei gratia rex* Angliæ, *dux* Normanniæ *&* Aquitaniæ, *& comes* Andegaviæ *apud* Cenomanniam, *proxima tercia feria post Dominicam qua cantatur* Misericordia Domini, *primo cum ibi adessent archiepiscopus* Rothomagensis *& tres episcopi* Normanniæ, *& episcopus* Cenomanensis, *& quidam barones mei, Iterato apud* Cenomanniam *tercia feria post sequentem Dominicam cum adessent pariter tres archiepiscopi* Rothomagensis, Turonensis, Burdegalensis, *& episcopi plures,* Baiocensis, Luxoviensis, Sagiensis, Cenomanensis, Andegavensis, Vanetensis, Pictavensis, Engolismensis, Petragoricensis, Agenensis, Besacensis, *& multi barones mei de* Normannia, *de* Cenomannia, *de* Turona, *de* Andegavia, *de* Britannia, *de* Guasconia, *consilio & assensu omnium, petitione & precibus domini regis* Francorum *& exemplo suo qui per terram suam similiter statuit fieri, statui ut ad defensionem & juvamen ecclesiæ & terræ orientalis unusquisque de terris suis, de omni mobili quod habet sive sit aurum, sive argentum absque lapidibus, sive animalia, sive nummi, sive quicquid sit absque vestibus, incisis, & de redditibus similiter det hoc anno* M. Clxvj. *de unaquaque libra duos denarios. Deinde quatuor sequentibus annis de singulis libris singulos denarios. Hoc quoque faciat de culturis & vineis, ita quod non computetur sumptus & constamentum earum. Hoc eciam de debitis de quibus recipiendis certitudinem habent. Hoc faciant archiepiscopi, episcopi, abbates qui regale habent, & clerici, comites, barones, vavasores, milites, cives, burgenses, rustici. Omnis homo domum habens & non valorem libræ det unum denarium. Homo non habens valorem libræ & tamen aliquod officium agens det unum denarium. Statutum hoc ego primus manu propria me observaturum affidavi in manu archiepiscopi* Rothomagensis, *deinde archiepiscopi, episcopi, comites, barones, vavasores, sub fide ponentes quod idem faciemus, affidare omnes sub potestate nostra constitutos. Hoc itaque ab omnibus qui prænominati sunt per omnes terras meas fieri præcipio. Elemosina ista solvetur à die sancti* Remigii *infra dies xv. sequentes. Et si quem infra hunc terminum mori contigerit, prius solutis debitis suis decimam partem suæ partis dabit in hanc elemosinam. Et erit truncus in omnibus civitatibus, & in ecclesia episcopali, & per singulas villas in ecclesiis, ubi quisque post juramentum ita fideliter mittet rebus suis diligenter numeratis quicquid ex eis modo prædicto colligi poterit, ita veraciter ne infringat juramentum, neque incidat in excommunicationem, quæ fiet super eos qui aliquid defrudaverint. Truncus vero habebit tres claves, quarum unam custodiet presbyter, duas fideliores viri de parochia. Infra festum quidem omnium Sanctorum pecunia in villis collecta ad episcopatum deferatur per eosdem qui collegerunt, & per alios legitimos testes. Deinde simul colligetur per terras meas ubi ego assignavero per archiepiscopos & episcopos qui mecum ad hoc statuendum interfuerint. Condonata est tercia pars pœnitentiæ suæ omnibus qui fideliter de rebus suis hanc eleemosinam persolverint.* Hæc acta sunt anno ab incarnatione Domini M. Clxvj.

Degebat interea *Thomas Cantuariensis* archiepiscopus & jam apostolicæ sedis legatus, in cœnobio *Pontiniacensi* spiritualibus disciplinis & studiis cœlestibus intentus, immo totus Deo deditus & ad eum suspensus. Tantam habuit in corde humilitatem & benignitatem ut cum cæteris fratribus ad agrorum exiret labores, cum metentibus meteret eciam infirmus, & fenum coadunaret. Coexulum vero suorum ærumnas continuo volvebat in corde, cum de singulorum sollicitaretur sustentatione. Verum super omnia dampna pressuras ecclesiæ deflebat. In se autem reversus, cum jam ulterius tot illatas injurias dissimulare non auderet, secundo exilii sui anno per abbatem ordinis *Cisterciensis* regi *Anglorum* commonitoriam dulcem & suavem misit epistolam, nil correptionis vel amaritudinis habentem. Nuntius vero in brevi reversus, pro mollibus aspera, pro dulcibus amara, pro commonitione duram retulit objurgationem. Quod audiens archiepiscopus, secundo commonuit regem per alios viros religiosos, asperiores eidem dirigens litteras: sed & hi nichil penitus præter contumelias reportaverunt. Zelus itaque justitiæ apprehendit eum, ut non jam commonitorias sed comminatorias proferre decrevisset actiones. Accessit igitur ad ecclesiam sanctæ *Mariæ Magdalenæ* in festivitate ipsius, & post elegantem ad populum sermocinationem, in regem *Angliæ* emisit comminatorium. Unde fama divulgante præmunitus rex, citissime misit in *Angliam*, mandans *Ricardo de Luci* qui præfecturam agebat in *Anglia*, ut episcopos & personas *Angliæ* set & monachos *Cantuariæ* contra archiepiscopum compelleret appellare. Hoc ipsum à domino rege in *Normannia* factum est. Cum igitur episcopi & abbates *Angliæ* apud *Londoniam* convenirent & appellarent, *Cantuarienses* monachi prudenti consilio erepti sunt, petitis & acceptis induciis ad regis præsentiam veniendi. Hac igitur celebri celebrata & accelerata appellatione, misit rex, misit & archiepiscopus nuntios ad dominum Papam; à quo tandem hoc à regiis nuntiis impetratum est, ut ad pacem reformandam inter regem & archiepiscopum duos à latere mitteret legatos. Interea videns & invidens hostis antiquus *Thomam* de virtute in virtutem indies procedere, misit in cor regis per linguas malignantium toxicatas, ut archiepiscopum de tam grato propelleret hospicio. Misit igitur litteras comminatorias generali capitulo *Cisterciensi*, significans quod quendam de inimicis suis suscepissent & secum haberent, *Thomam* videlicet *Cantuariensem* archipræsulem; unde & mandavit quod sicut carum habebant quicquid in terra sua cismarina aut transmarina possidebant, ne eum amplius tenerent secum. Expleto igitur capitulo, venerunt ad archiepiscopum abbas ipse *Cisterciensis*, episcopus *Papiensis* ordinis illius quondam monachus, & ejusdem ordinis quidam abbates. Et venerunt festinantes, nomine capituli nuntiantes se tales regis litteras & tale in eis suscepisse mandatum. Et ad archiepiscopum

chiepiscopum sermonem convertentes, Domine, inquiunt, capitulum propter mandatum tale nec fugat, nec expellit te, nec licentiat, sed tibi & prudenti tuo consilio hoc significat, ut post tale mandatum videas & attendas quid agendum. Archiepiscopus autem incontinenti cum suis consilio habito mox respondit, Se nulla velle ratione quod aliqua sui occasione ipsi ordinis sui aliquam incurrerent læsionem. Adiciens, quod quocunque diverteret vel ubicumque caput suum reclinaret, ab eis se citissime amoveret. Quo audito responso, præfati nuntii in crastrino reversi sunt. Nuntiata sunt igitur hæc Christianissimo regi *Francorum Lodovico.* At ille gaudens in Domino, nuntio dixit.

Ex hoc quod michi nuntias infortunio, gaudeo plane simul & doleo. Doleo, inquam, quia monachi isti ordinis *Cisterciensis* quos putabam solum Deum amare & timere, nunc ob favorem mortalis hominis vel timorem huic viro Dei suam subtrahunt elemosinam, hoc est quod doleo. Ah! inquit, religio ubi est? Et adjecit: Gaudeo autem, quod ad obsequium tanti viri gratam invenimus opportunitatem. Veniat igitur, veniat ad nos, & *Francigenæ* gentis piam sentiat bonitatem.

Quo dicto, misit rex nobilissimum quendam cum trescentis viris in occursum ejus, qui eum à *Pontiniaco* cum honore debito deducerent in *Franciam.* Unde monachi *Pontiniacenses* cum ipso abbate suo usque ad effusionem lacrimarum contristati sunt. Tanta enim benedictione cœlesti ad ipsius ingressum aucti sunt, ut causa ipsius & multitudinis coexulum ad eum confluentium, non plus solito per anni circulum se expendisse certissime probarent. Igitur archiepiscopus, ut prædictum est, circa diem festum sancti *Martini Pontiniacensibus* valedicens, dum cum abbate ipsius cœnobii iter ageret, subito prorupit in lacrimas. Quarum causam cum instantissime abbas quæreret, & ille diutius sileret, importunitate tandem abbatis coactus ait, Ea quæ de me sunt ô abba finem habent. Nocte quippe hac michi visum est in visu noctis, quod in ecclesia nescio tamen qua contra dominum regem *Anglorum* in auditorio domini Papæ & Cardinalium pro ecclesiæ causa contenderim, domino quidem Papa parti meæ favente, sed Cardinalibus adversantibus pro rege contra me; cum ecce subito quatuor supervenerunt milites qui mox rapientes me ab auditorio, in eadem ecclesia capitis mei summitatem ubi coronæ meæ locus est excoriaverunt, adeo ut michi videbatur angustiatus quod videbar michi defecisse. Et ex revelatione hac conturbor sic & contristor. Non quidem propter revelationem vel ejus significationem, sed propter eos qui secuti sunt me, qui percusso pastore dispergentur ut oves non habentes pastorem. Aliam quoque visionem, immo manifestam martyrii sui prophetiam dicitur vidisse. Cum enim quadam die in fletu & gemitu missam celebrasset, coram altari oravit, & vox de cœlo lapsa est dicens, *Thoma, Thoma*, ecclesia mea glorificabitur in sanguine tuo. Et respondit *Thomas*, Tu quis es Domine? Dicit ei *Jesus.* Ego sum *Jesus Christus* filius Dei vivi pater tuus. Et respondit *Thomas*, Utinam glorificeris in sanguine meo. Dicit ei Dominus, Ecclesia mea glorificabitur in sanguine tuo, & tu vere glorificaberis. Profectus itaque *Thomas Cantuariensis* archiepiscopus in die sancti *Martini* secundo exilii sui anno, ut prædictum est, à *Pontiniaco*, cum honore multo ab *Hugone* tunc *Senonensi* archiepiscopo, clero quoque & populo *Senonis* receptus, in cœnobio sanctæ *Columbæ* per quatuor continuos annos perendinavit. Post paucos autem dies reversi sunt nuntii archiepiscopi dicentes, Cardinales duos ad faciendam pacem si possent in proximo esse venturos. Reversus est etiam quidam regis clericus *Johannes de Oxenefordia* nomine, quem archiepiscopus denuntiaverat excommunicatum eo quod conventione quadam cum scismaticis facta eorum incurrisset contagium. Hic à *Romano* rediens pontifice prædicabat superbe, dominum papam legatos misisse ad honorem regis *Angliæ*, & archiepiscopi *Cantuariensis* confusionem, ipsosque legatos jam in proximo esse venturos. Verum cum hæc arrogantis & garruli verba domino papæ nuntiata fuissent, præcavens in futurum, post prædictos legatos litteras misit, mandans eos ut paci quidem componendæ pro viribus intenderent, sed ne quid magnum contra archiepiscopum ordine facerent judiciario. Suspectus enim erat archiepiscopo quidam ex eis cui nomen erat *Willielmus Papiensis*, alter vero *Otho.* Qui licet multum haberent pectoris simul & oris, lucrum tamen auræ & auri sitiebant. IX.

M. Clxvij. Rupta est pax & concordia, & bella reparata sunt inter *Lodovicum* regem *Franciæ* & *Henricum* regem *Angliæ* propter *Tolosam* civitatem & varias hinc inde causas, & maxime ut credi potest propter *Thomam Cantuariensem* archiepiscopum; unde præter alia mala comitatus *Augensis* & pagus *Vilcassinus* rapinis & incendiis maxime vastati sunt, rege *Francorum* quatriduo in *Vilcassino* cum exercitu suo demorante. *Mathæus* etiam Comes *Boloniæ* frater vero *Philippi* Comitis *Flandriæ* secentas naves, ut fama fuit, *Flandrensibus* armavit, juratus in *Angliam* venire, unde motus magnus in *Anglia* factus est. Subtraxerat enim ei rex quosdam redditus in *Anglia* quos dicebat sibi de jure antiquo competere. Quos quia prece non potuit, armis conatus est revocare. Sumpsit audaciam suæ præsumptionis eo quod rex *Angliæ* transmarinis dissensionibus esset occupatus. Verumtamen conatus ejus inanis effectus est *Ricardo de Luci* cum *Anglicana* militia custodiam procurante. An. Gr. 1167.

Interea venerunt in *Franciam* præfati legati *Willielmus* & *Otho*; & cum archiepiscopo *Senonis* de reformanda pace locuti sunt. Inde ad regem euntes, eumque in proposito suo pertinacem nimis reperientes, in octavis sancti *Martini* colloquium indixerunt. Suggesserat enim eisdem legatis rex, quod hæc omnia mala de consilio & suggestione *Cantuariensis* archiepiscopi processerant, asserens eum in propria persona ad loca guerrarum accessisse, & tam regem *Franciæ* quam comitem *Flandriæ* nil rancoris habentem pro viribus suis in ipsum animasse. Sed rex *Franciæ* prædictos legatos ad suum admittens colloquium, archiepiscopi purgavit innocentiam, etiam cum juramento dicens, Quod ei semper consilium dederat ut pax servaretur salvo honore utriusque regis. Ipsi autem ne nil egisse viderentur, inter *Gisortium* & *Triam* in octavis sancti *Martini* cum archiepiscopo loquentes, quæstionibus plurimis ipsius animum scrutari cœperunt. Sed immobilem reperientes & ejus invincibiles rationes attendentes, de quibus audierant contulerunt; & sic demum omni penitus infecto negotio

Romam

Romam redierunt. Eadem autem nocte cujus in crastino conveniendus erat archiepiscopus vidit ipse sompnium quod in calice aureo propinaretur ei venenum. Et quidem sic accidit. Illi etenim verba regis composita eidem offerebant quæ palliatione proterva audientium subverterent intellectum & faciendæ concordiæ facerent dilationem. Sed legati, sagacis archiepiscopi (regis animum noscentis & mores) audita prudentia, redierunt ad curiam. Videntes autem fautores regis quod in omnibus defecisset eorum versutia, iterum generalem innovaverunt appellationem.

Hoc anno venit in *Angliam Coloniensis* electus qui & scismaticus, ut *Matildem* regis *Anglorum* filiam duci *Saxonum* peteret in uxorem. Petiit & obtinuit; & regina *Alianor* cum filia sua apud *Dovoriam* transfretavit.

Civitas autem *Mediolanensis* reædificata est invito Imperatore *Frederico*.

Obiit hoc anno bonæ memoriæ *Wibertus* Prior *Cantuariensis* ecclesiæ v. kal. Octobris.

Thomas autem *Cantuariensis* archiepiscopus quosdam regis familiares excommunicavit justis ex causis. X.

An. Gratiæ 1168. M. C.lxviij. *Matildis* filia regis *Angliæ* nupsit duci *Saxonum Henrico*. Comes *Patricius Sarisberiensis* vir nobilis & militaris à *Pictavensibus* occisus est, qui à rege *Anglorum* defecerant ob quasdam libertates sibi recisas; unde discordia regum *Angliæ* scilicet & *Franciæ* cujus partem fovebant *Pictavi* cotidie cepit incrementum. Venerunt interea ad regem *Angliæ* nobilissimi *Alemanniæ* & spectabiles legati, dux scilicet *Saxonum* gener regis, *Maguntinus* archiepiscopus, *Coloniensis* electus, & *Leodicensis* episcopus, cum multa ambitione & fastu missi ab imperatore *Frederico*, multa ex *Alemannis* adversum *Francos* spondentes auxilia, multisque temtantes moliminibus qualiter regem *Angliæ* in scismatis sui partem inducerent, & ob favorem ipsius regnum *Francorum* cum bellico apparatu intrarent. Rex autem prædictos legatos cum multo suscepit honore, responsis prudentibus & blandiloquiis satisfaciens, ipsosque abeuntes prosecutus est multis gratiarum actionibus preciosis honoratos muneribus. Horum itaque causa legatorum fecit rex ditiores ex *Anglia Judæos* transfretare, & reliquos in quinque milibus marcis describere. Porro illi recedentes turbidas in *Francos* minas pro innato genti stolidæ vitio barbarizabant, eo quod religiosus *Francorum* rex eorum utpote scismaticorum & excommunicatorum noluit colloquio participare. Circa Pentecosten celebravit *Fredericus* imperator concilium permaximum apud *Wicheburch*. In quo, cum de pace & concordia inter ipsum & papam *Alexandrum* sabbato & secunda feria Pentecostes tractaretur, superveniens *Coloniensis* electus in medio omnium protestatus est dicens, Domine, inquit, imperator concilia quæ adversus papam *Alexandrum* hucusque captastis nichil vobis profuerunt, nichil ei nocuerunt. Nam & de nostris plurimi obediunt & adhærent ei, sicut dominus *Maguntinus* & alii; sed si michi & consilio meo adquieveritis in promtu erit *Alexandri* dejectio & papæ nostri *Paschalis* exaltatio. En ego adquisivi nostræ parti L. episcopos cum archiepiscopis suis, & plures numero de dominatione regis *Angliæ* qui papæ *Paschali* & vobis adhærebunt si vos *Alexandri* obedientiam & eo decedente cujusque de parte ejus electi abjuraveritis. In hujus rei confirmationem ecce assunt nuntii regis *Angliæ* qui in persona regis nobiscum jurabunt. Placuit imperatori forma consilii. Sed cum à quibusdam hujusmodi juramentum differre volentibus diceretur, quod *Coloniensis* primo jurare deberet qui hujusmodi dedit consilium, & ille usque ad lacrimas reluctaretur: Imperator vehementer iratus ait, En apparet quod tanquam proditor operatus sis adversum me & animam meam. Et apparet quod bonum consilium dedit michi *Maguntinus Octoviano* defuncto, suadens mihi ne de tanto periculo liberatus, iterum me in consimile involverem; unde tibi scripsi dans in mandatis ne me inconsulto de eligendo pontifice quicquam tractares. Tu vero clam me ignorante auctoritate tua istum elegisti, & *Te Deum* cantasti. Parasti nobis foveam, modo primus incides in eam. Primus igitur omnium juravit *Coloniensis*, deinde Imperator, postea dux *Saxonum* gener regis *Angliæ*. Juraverunt cæteri qui præsentes fuerunt tam episcopi quam principes. Juraverunt eciam duo clerici nuntii regis *Angliæ* in persona regis. Eorum vero juramentum qui abfuerunt dilatum est usque in octabas apostolorum *Petri* & *Pauli*. Per totam eciam *Angliam* ex præcepto regis à populo juratum est, quod ad præceptum regis faciendum omnes forent parati; unde & congregatio episcoporum, & abbatum, & aliarum personarum ecclesiasticarum apud *Londonias* facta est. Sed & supprior & monachi *Cantuariensis* ecclesiæ ex imperio regis jussi sunt ibidem adesse. Cum autem super hoc juramento faciendo convenirentur episcopi, & ipsi tam detestabile juramentum contra Deum & *Alexandrum* papam præstare noluissent, dilatum & infatuatum est tam iniquum & enorme negotium, & quisque ad sua repedavit. Homo proponit sed Deus disponit. Homo proposuit scismaticum exaltare, sed Deus disposuit, immo & deposuit eum, nam in brevi *Paschalis* ille defunctus est. Imperator tamen cæterique scismatici jam duobus defunctis tercium falsum papam substituerunt. Circa natale Domini discurrerunt inter reges adhuc in inmensum discordes, viri religiosi utriusque fideles verba pacis & concordiæ ad alterutrum deferentes. Pax itaque tandem utcumque formata est, quæ quo melius firmaretur, in Epiphania Domini mutuo sibi indixerunt colloquium. XI.

M. C. lxix. Convenerunt Reges & principes die Epiphaniæ apud *Montem mirabilem* de pace jam formata collocuturi, ubi post alias confirmandæ pacis allegationes, Rex *Angliæ Henricus*, *Ledovico* Regi *Franciæ* ita fertur dixisse. Hac die domine mi rex qua tres reges Regi regum munera obtulerunt me ipsum, natos meos & terram vestræ commendo custodiæ. Cui respondit Rex *Franciæ*. Quia vobis hoc inspiravit Rex qui regum munera suscepit, exhibeant nati vestri præsentiam suam ut à mansuetudinis nostræ titulo terras suas possideant. Accessit itaque *Henricus* regis primogenitus & suscepit à rege *Franciæ* dominium *Britanniæ* cum pago *Andegavensi* & *Cenomannico*: de his faciens regi *Franciæ* hominium, cum jam pro ducatu *Normanniæ* idem fecisset. *Ricardus* quoque filius regis *Angliæ* accepit in uxorem filiam regis *Franciæ* quam habuit de filia regis *Hispanorum*, & suscepit ducatum *Aquitaniæ*, fecitque hominium

An. G[ratiæ] 116[9]

hominium regi *Franciæ* super honore Ducatus. *Pictavi* quoque & *Britones* qui cum rege *Franciæ* contra regem *Angliæ* arma moverant, in hoc colloquio in gratia regis *Angliæ* redierunt.

Interea persuasum est *Thomæ Cantuariensi* archiepiscopo à quibusdam nobilissimis viris & religiosis; ab his eciam quos dominus papa ad pacem destinaverat reformandam, ut ipse archiepiscopus regis animum aliqua humilitate coram optimatibus utriusque regni, in præsentia quoque regis *Franciæ* mitigaret, litisque decisionem regis penitus committeret arbitrio omni tacita conditione, & sic in plenitudinem gratiæ ipsius proculdubio rediret. Insonuerat enim rumor in populo, quod rex *Angliæ* crucem peregrinationis in *Jerosolymam* vellet accipere, si ad honorem suum pacem ecclesiæ restituisset. Quod quamvis ipsius regis ut postea claruit esset fictitium, archiepiscopus tamen denique adeo suasus, tractus, pulsus & impulsus est, ut persuasus videretur. Itaque cum à pacis mediatoribus & aliis hinc inde stipatus jam duceretur ad reges, erant quippe adhuc duo simul adhuc pacis finem expectantes, inter ipsa verborum initia mox ad pedes regis se prostravit, quem rex ipse vix prostratum confestim apprehensum erexit. Archiepiscopus vero ante reges stans, humiliter & devote pro *Anglicana* ecclesia sibi licet indigno commissa regiam cœpit interpellare clementiam, solum suis meritis tantam ascribens ecclesiæ perturbationem & afflictionem tam duram. Et adjecit, Totam, inquit, domine causam unde inter nos orta est dissensio in præsentia domini regis *Francorum*, pontificum & principum vestro committo arbitrio, salvo honore Dei. Rex autem *Angliæ* hoc audito ultimo verbo, statim incanduit in archiepiscopum multis eum afficiens contumeliis, multa improperans, plurima exprobrans, arguens & increpans eum tanquam superbum & elatum, & regiæ munificentiæ sibi inpensæ inmemorem & ingratum. Ea eciam quæ pro ipso rege dum esset Cancellarius gesserat magnifica maliciose exprobravit, acsi nequiter facta fuissent universa: dicens eum tunc temporis ideo fuisse adeo magnificum, ut eum eciam à regno propelleret. Archiepiscopus vero in omni patientia hæc audiens, sic ad omnia suum temperavit responsum, ut neque rigidus neque remissus appareret, inter alia regi hæc dicens. Ea, inquit, domine quæ pro vestro negotio in Cancellaria gesta sunt, unde vestram perpetuo debuissem promeruisse gratiam, nunc ex ira michi exprobramini & vertere vultis in culpam. Videns autem rex quod archiepiscopi multum audientibus placeret responsio, ipsius verba interrumpens regi *Franciæ* dixit, Domine mi rex attende si placet, Quicquid isti displicuerit dicet honori Dei esse contrarium, & sic sua & mea omnia sibi vendicabit. Sed ne videar in aliquo honori Dei velle resistere, hæc ei offero. Multi fuerunt in *Anglia* reges ante me majoris vel minoris auctoritatis quam sum ego; multi fuerunt ante eum arhciepiscopi *Cantuariæ* magni & sancti viri; quod igitur antecessorum suorum major & sanctior fecit antecessorum meorum minimo, hoc mihi faciat & quiesco. Ego quidem non expuli eum à regno, sed ipse nemine compellente clandestinam arripuit fugam, nunc autem vobis & magnis viris insinuat quod causam ecclesiæ Dei agat. Ego quidem semper volui & concessi, & volo & concedo adhuc ut ecclesiam suam teneat & regat in omni ea libertate in qua aliquis decessorum suorum eam melius rexit & liberius. Cumque clamarent undique, Satis se humiliat rex; rex *Franciæ* aliquantulum motus in archiepiscopum, dixit, Domine archiepiscope, vis major esse sanctis vel melior *Petro*? quid dubitas? Ecce pax in promptu est. Dixit autem archiepiscopus, Se velle libenter ecclesiam suam recipere in ea libertate qua antecessores sui eam habuerunt, consuetudines autem sanctorum patrum institutis adversantes se non recepturum dicebat. Cum autem ad clandestinam fugam excusandam verba formaret, & mediatores illi contentionem non pacem suboriri viderent, rapuerunt archiepiscopum de medio coronæ circumstantium, suadentes & impellentes, clamantes & dicentes ut tacito honore Dei daret gloriam regi. At ille: Patres, inquit, nostri passi sunt quia noluerunt nomen *Christi* subticere, & ego ut hominis michi gratia restituatur honorem Dei debeo supprimere? Absit, ait, absit. Insurrexerunt itaque in eum magnates plurimi utriusque regni, ipsius imputantes arrogantiæ impedimentum pacis, & dicentes, Quia utriusque regis voluntati resistit, deinceps neutrius est dignus auxilio, sed ejectum ab *Anglia* non recipiat *Francia*. Jam dies erat deductus ad vesperam, & ipsi mediatores constantiam viri pertinaciam judicantes continuo recesserunt regibus jam in equis abeuntibus. *Thomas* autem relictus in medio ibat per viam suam gaudens quod pro honore Dei meruisset contumeliam pati. Aversus est itaque ab eo animus regis *Franciæ* ut per dies aliquot nec eum more solito visitaret, nec per suos ut consueverat ministros victualium necessaria ministraret. Cum autem archiepiscopus in hospicio suo *Senonis* receptus de tanta cum suis conferret angustia, & de pane suo eciam pedes alias mendicando uno tantum secum assumpto laboris socio cogitaret, omnia tamen quæ eum contingebant dispositioni Dei committeret, paucissimis evolutis diebus accurrit quidam serviens regis *Franciæ* dicens archiepiscopo quod vocaret eum rex. Annuit archiepiscopus ut regem adiret, volutans in corde quod eciam ex suis aliquis dicebat, scilicet ut ex ore regis licentiati continuo *Francorum* propellerentur à regno. Venientes itaque ad regem eoque humiliter salutato, invenerunt eum tristi vultu sedentem nec ut solebat archiepiscopo assurgentem. Considentibus autem illis & diutius facto silentio, rex tandem quasi invitus abeundi daret licentiam, subito mirantibus cunctis prosiliens abortis lacrimis projecit se ad pedes archiepiscopi cum singultu dicens.

« Domine mi pater, vere tu solus vidisti, & congeminans cum suspirio, « Vere, ait, tu solus vidisti, « Nos omnes cæci fuimus, qui tibi contra Deum « dedimus consilium ut ad nutum hominis honorem Dei reticeres. Pœniteo pater, ignosce rogo, « & ab hac culpa me miserum absolve, regnum meum & meipsum ex hac hora tibi offero.

Elevato itaque rege & absoluto, post dulcia & amica colloquia data benedictione archiepiscopus *Senonis* reversus Deum glorificabat qui non delerit sperantes in se, & de sua virtute gloriantes humiliat. Post aliquot autem dies regi *Franciæ* nuntiatum est, quod rex *Angliæ* omnes conventiones illas quas cum *Pictavis* & *Britonibus* ipso rege *Francorum* mediante in supradicto colloquio apud

Montem

Montem mirabilem fecerat, jam in tantillo temporis spacio confregisset: unde rex *Francorum* admirans ait, O quam prudens, quam discretus & providus est ille *Cantuariensis* archiepiscopus qui ita nobis omnibus tam constanter obstitit ne pacem faceret quam volebant! ipsius semper debuissemus quæsisse consilium qui regis illius mores & animum novit. Alii quoque mediatores magni similiter ipsius constantiam prædicabant. Vulgus eciam & pueri cum viderent eum uspiam prætereuntem dicebant adinvicem, Ecce sanctus ille archiepiscopus qui propter reges Deum negare noluit nec honorem Dei reticere. His auditis, rex *Angliæ* mandavit regi *Francorum* se plurimum mirari, quod archiepiscopum in terra sua diutius retineret qui pacem sibi oblatam contumaciter refutavit. Rex autem *Franciæ* nuntiis dixit, Ite, dicite domino vestro, quia si ipse consuetudines quas avitas vocat non vult dimittere, nec ego veteranam regum *Franciæ* libertatem volo propellere, quæ cunctis exulantibus & præcipue personis ecclesiasticis consuevit subvenire. Videns igitur *Cantuariensis* archiepiscopus quod cum mansuetudine pacem ecclesiæ non valeret obtinere, voluit eam si posset cum severitate revocare. Missis ergo litteris ex licentia domini papæ & propria auctoritate suspendit & excommunicavit omnes ecclesiæ malefactores certis ex causis & eorum nominibus expressis; sed eos specialiter perculit anathemate qui bona *Cantuariensis* ecclesiæ rapuerant vel rapta detinuerunt. Cujus sententia hic vel alias data passim profusa est, ut vix in capella regis inveniretur qui regi de more ecclesiæ pacis osculum dare valeret. Omnes enim fere notabiles facti sunt aut ex ipsa sententia, aut ex partitione. Timentes itaque sibi cæteri tam episcopi quam principes regni ne similis eos feriret ultio, iterum & iterum archiepiscopum appellaverunt. Rex autem familiarium suorum dampnationem ferre non valens, duos archidiaconos *Romam* misit conquerens de injuria suis illata, petens sibi transmitti legatos qui suos excommunicatos absolverent, pacem reformarent, ne aliter securitati suæ & honori prospicere compelleretur. Misit eciam archiepiscopus nuntios suos, non aurum neque argentum sed cedulas & nuda verba portantes. Et tandem optentum est ut duo legati multum pectoris & oris habentes mitterentur, *Gratianus* scilicet *Eugenii* quondam summi pontificis nepos & *Vivianus Romanæ* curiæ in causis advocatus. Quibus regem alloquentibus, concessit eis rex ut archiepiscopus in *Angliam* rediret, archiepiscopatum suum & possessiones in pace teneret salvo honore regni sui. Qui vana ipsius concessione lætificati decreverunt ut *Vivianus* in *Angliam* transiret & excommunicatos absolveret, *Gratianus* vero pacem condictam pro posse perficeret. Crastino autem cum rex discessisset & ipsi regiis promissis dolum inesse vidissent condictis fallaciis stare noluerunt. Verum ut adhuc ipsius temptarent animum, miserunt post eum *Petrum Papiensem* archidiaconum, qui dure susceptus & turpiter apprehensus, rebus eciam suis spoliatus est, vix tandem violentas manus sine cæde genitalium evasit. Igitur *Gratianus* socio suo *Viviano* vivacior, regem constanter oportune importune obsecrans & increpans, omnia ipsius sprevit donaria, tandemque citissime *Romam* reversus est *Viviano* illo post terga relicto. Rex autem illius tam repentinum reditum habens suspectum, videnseque hic regis *Francorum* animum ex confracta pace ira commotum, excogitavit qua subtilitate regis animum mitigare valeret, & archiepiscopo *Cantuariensi* si forte daretur occasio vel specie tenus pacem restituere, ne instantia *Gratiani* cogeretur invitus. Pœnitentia enim, ut dicebatur, ductus est, quod archiepiscopo pacem non dederit postulatam. De colloquio autem cum rege *Francorum* habendo desperatus quasi orandi gratia venit in *Franciam*. Cui cum rex *Franciæ* sponte vel invitus apud *Montem martyrum* occurrisset, post alia pacis eloquia de pace & concordia *Cantuariensis* archiepiscopi supplicabant universi. Annuit itaque rex ut archiepiscopus in pace & securitate repatriaret, & archiepiscopatum suum in ea libertate reciperet & teneret qua prædecessores suos tenuisse constaret. Promisit eciam se eidem mille marcas daturum ad reditus sui præparationem. Archiepiscopus autem ablatorum omnium restitutionem repetens, constanter mediatoribus dicebat nullatenus remitti peccatum nisi restituatur ablatum; Cujus erat taxata summa xxx. milia marcarum. Sed rex *Franciæ* cæterique utriusque optimates regni suadebant archiepiscopo ne pro repetenda pecunia juste vel injuste ablata domini sui gratiam refutaret. Cum igitur omnia complanata fuissent, ex mandato domini papæ pacis initæ cautionem quærebat archiepiscopus ad confirmationem. Cum autem hi & illi dicerent hujusmodi cautionem præsertim de domino suo non esse petendam, sibi sufficere dicebat pacis osculum ex ore sibi regio datum. Quod cum per regem *Franciæ* aliosque mediatores regi *Angliæ* esset intimatum, se quidem hoc libenter facturum esse respondit, nisi quia iratus publice juraverat archiepiscopum se nunquam osculaturum eciamsi aliquando pacem ei redderet & gratiam, nec propterea adversus eum aliquem retinere rancorem. Suspicans autem rex *Franciæ* cæterique mediatores mellitis regis sermonibus inesse venenum, solum regis responsum archiepiscopo referebant, nec hoc nec illud suadere volebant. Archiepiscopus autem ut vir providus & discretus & astutis astutior id ipsum intelligens, oblatam pacem recipere noluit, nisi eciam pacis osculum traderetur. Cum igitur dies jam perducta esset in vesperam, & regum hospicia *Mantuæ* præparata fuissent, pace inperfecta omnes abinvincem discesserunt. Ibat itaque rex *Angliæ* per viam suam archiepiscopum maledicens, eo quod propter eum tot & tantas sustinuerit vexationes. Dum hæc ita agerentur, archiepiscopus in capella quæ *Martyrum* nuncupatur, regis *Anglorum* præstolabatur responsum. Misit igitur rex *Franciæ* litteras & nuntios cum his quos archiepiscopus ad summum miserat pontificem, petens in virtute amoris & obtentu obsequii ne ulterius frustratorias prorogaret dilationes. Sed & *Willielmus* venerandus *Senonensium* antistes in propria persona papam petiit ut terra regis *Angliæ* interdicto subiceretur nisi pax ecclesiæ redderetur. Quod regem penitus latere non potuit. Ille vero alia & enormia quærens diverticula, novas pravitates in *Angliam* misit, mandans & districte præcipiens ut omnes senes cum junioribus eas custodirent, & ut omnes earum observationem compellerentur jurare. Harum traditionum ista est forma.

Si

Si quis à festivitate S. Dionisii *inventus fuerit in* Angliam *ferens litteras domini Papæ vel* Thomæ *archiepiscopi* Cantuariensis, *vel aliquod mandatum ex parte eorum de interdicto, capiatur & statim fiat de eo justicia sicut de traditore domini regis & regni sui. Verumtamen illi qui capti sunt cum mandato vel litteris hujusmodi ante festum sancti* Martini, *custodiantur usque ad eundem terminum, & postea fiat de eis justitia sicut præceptum est.*

Si episcopi vel abbates cujuscumq; ordinis sint vel quicumque clerici vel laici sententiam interdicti tenuerint, statim eiciantur à terra & tota cognatio eorum, & tali modo ut nil ferant de catallis suis secum, sed omnia catalla eorum & omnes possessiones suæ in manu domini Regis seisiantur.

Omnes clerici qui habent redditus in Anglia *& sunt extra* Angliam *summoneantur per omnes comitatus & provincias, quod infra festum sancti* Hylarii *redeant in* Angliam, *& si non venerint ad terminum illum, omnes redditus eorum capiantur in manus domini Regis & ipsi sint sine spe revertendi. Et vicecomites faciant hoc scire archiepiscopis, episcopis de provinciis suis.*

Nulla fiat appellatio ad dominum Papam neque ad Thomam Cantuariensem *archiepiscopum, nec aliquod placitum eorum mandato teneatur. Et si quis à festo sancti* Dionisii *inventus fuerit hoc faciens capiatur & retineatur, & omnia catalla ejus & possessiones capiantur in manu domini Regis, sive episcopus fuerit sive abbas vel monachus, aut canonicus, aut clericus, vel cujuscunque ordinis fuerit.*

Si quis laicus venerit de ultra mare, ubicumque applicuerit intente exquiratur utrum portet aliquid quod sit contra honorem domini Regis. Et si quid tale super eum inventum fuerit, capiatur & incarceretur. Et similiter fiat de laicis qui veniunt ad mare transfretare.

Si clericus, vel canonicus, vel monachus, vel conversus seu cujuscumque religionis fuerit de ultra mare venerit, exquiratur, & si nil hujusmodi cum illo inventum fuerit, nisi habeat litteras domini regis de passagio suo non procedat ulterius, sed quam citius poterit revertatur; Et si aliquod hujusmodi super eum inventum fuerit, capiatur & incarceretur.

Nullus clericus, vel canonicus, vel monachus, vel cujuscumque religionis Dei fuerit permittatur transfretare, nisi habeat litteras de passagio suo.

Si quis Walensis *clericus vel laicus applicuerit, nisi habeat litteras domini Regis de passagio suo, capiatur & custodiatur, & omnes* Walenses *qui sunt in scolis in* Anglia *eiciantur. Omnes vero vicecomites totius* Angliæ *faciant omnes milites & libere tenentes & omnes illos qui quindecim annos habent de comitatibus suis jurare in pleno comitatu & per omnes civitates & burgos, quod hæc mandata super vitam & membra sua servabunt, & missis servientibus suis per omnes villatas* Angliæ *faciant jurare omnes illos qui ad comitatus non fuerunt, quod hæc mandata cum cæteris tenebunt.*

Coacti sunt itaque omnes per universam *Angliam* à sene decrepito usque puerum *Thomæ* archiepiscopi & papæ *Alexandri* obedientiam abjurare. Episcopi tandem in unum coacti, & auctoritate sua sacramentum vulgi corroborare rogati, tam turpiter, tam imprudenter contra Deum cervicem erigere, saltem verecundia coacti consentire noluerunt.

XII.

M.C.lxx. Rex *Henricus* in *Angliam* transfretaturus ad mare descendit. Quod cum ex magna parte transmisisset vehementi tempestate conquassatus & jam fere de salute desperans, quinque naves perdidit, & vix tandem multa fatigatus angustia v. non. Marcii in *Anglia* aplicuit. Audiens autem papa regem in *Angliam* transfretasse, ne diutius ecclesia dispendium sustineret, renovavit mandatum ad *Rothomagensem* & *Nivernensem*, præcipiens ut si necesse esset in *Angliam* transfretarent omnibus modis regem de pace commonituri. Rex autem convocatis optimatibus suis instituit abbates & clericos, comites & milites qui circuierent terram, dans formam inscriptam quomodo eis esset agendum. An. Grã 1170.

In *Cantiam*, *Suthreiam*, & *Middelsexe*, & *Berkescire*, & *Oxenefordscire*, & *Bukingehamscire*, & *Bedefordescire* missi sunt abbas sancti *Augustini Cantuariæ*, Abbas de *Chertesie*, Comes de *Clara*, *Willielmus* de Abrancis, *Manesier* de Dammartin, *Geroldus* filius *Radulfi*, *Gilebertus* de Pinkeni, *Williemus* filius *Helt. Willielmus* filius *Nigelli*, *Willielmus* filius *Martini*, *Radulfus* de Hospitali, *Radulfus* de Dene. Hi omnes simul supradictos comitatus circuierunt. In hunc modum per alios comitatus *Angliæ* inquisitores missi sunt. Et hæc inquirere debuerunt.

In primis exigent Barones errantes vadium & plegium ab omnibus vicecomitibus qui fuerunt vicecomites postquam rex transfretavit in *Normanniam*, & ab omnibus qui post terminum illum fuerunt bailivi & ministri illorum quamcumque bailiam de illis habuerunt, & ab omnibus illis qui post terminum illum hundredos Baronum quos ipsi habent in comitatibus sive illos habuerunt ad firmam sive in custodia, quod erunt coram domino rege die quem ipsi eis constituent ad rectum faciendum & addretiandum ei & hominibus suis quod addretiare debuerunt. Et si vicecomites ante illos venire non possint, mittant loco suo qui pro eis respondeant, & illi dent vadium & plegios sufficientes pro vicecomitibus, & ipse ipsis, quod facient coram domino rege hoc quod vicecomites facere deberent ad diem constitutum. Postea capient sacramentum ab omnibus Baronibus, militibus & liberis hominibus de comitatu & cæteris hominibus & ab omnibus civibus & burgensibus quod verum dicent de hoc quod ab eis inquiretur ex parte domini Regis, & quod non celabunt veritatem neque pro alicujus amore nec odio, nec prece, nec precio, nec timore, nec pro aliqua promissione, nec pro ulla re.

In primis inquiratur de vicecomitibus & bailivis eorum quid vel quantum acceperint de singulis hundredis & singulis villatis & singulis hominibus postquam rex novissime transfretavit in Normanniam, *unde terra vel homines gravati sunt. Et quid acceperint per judicium comitatus vel hundredi, & quid sine judicio. Et quod inquisierint captum esse per judicium scribatur seperatim, & quod sine judicio similiter seperatim scribatur. Et de omnibus prisis inquirant causam & testimonium.*

Similiter inquiratur quot & quas terras vicecomites vel bailivi eorum emerint, vel invadiaverint.

Similiter inquiratur de archiepiscopis, episcopis, abbatibus, prioribus, comitibus, baronibus, vavasoribus, militibus, civibus, burgensibus, & eorum senescallis, præpositis & ministris, quid vel quantum acceperint per terras suas post terminum supradictum

dictum de singulis hundredis suis vel villatis & de singulis hominibus suis per judicium, vel sine judicio. Et omnes prisas, & causas, & occasiones earum scribant separatim.

Similiter inquiratur de omnibus illis qui post terminum illum habuerunt aliquas bailias de rege in custodia, sive de archiepiscopatu, sive de episcopatu, sive de abbatia, vel de baronia, sive de honore aliquo vel aliqua eschaeta, quid & quantum in bailia illa adquisierint.

Similiter inquiratur de bailivis regis qui per terram suam erraverunt pro negotiis regis faciendis quid eis datum sit.

Et de catallis fugitivorum pro assisa de Clarendune, *& de catallis eorum qui per assisam illam perierunt inquiratur quid actum sit, & quid inde exierit de singulis hundredis & singulis villatis & singulis hominibus. Et inquiratur an aliquis in assisa illa injuste rectatus fuerit pro præmio vel promissione, vel odio, vel aliquo modo injusto, & an aliquis de rectatis relaxatus fuerit vel reversus pro præmio, vel promissione, vel amore, & quis inde præmium acceperit. Et inquiratur de auxilio ad maritandam filiam regis quid inde exierit de singulis hundredis, & de singulis villatis, & de singulis hominibus, sive in redditis, sive in pardonis, & cui illud traditum & liberatum fuerit.*

Et inquiratur quid & quantum acceperint forestarii, & bailivi, & ministri eorum post terminum supradictum in bailiis suis, quocumque modo illud acceperint vel quacumque occasione. Et si quid pardonaverint de rectis domini regis pro præmio, vel promissione, vel amicitia alicujus. Et de forisfactis forestarum, & de his qui in forestis suis forisfecerunt de cervis, & bissis, & aliis bestiis salvagiis: et si forestarii vel bailivi eorum aliquem acceperint vel attacaverint per vadium, & per plegium, vel rectaverint, & postea sine justicia per se relaxaverint. Et qui hæc fecerint inquirantur, & inbrevientur.

Et omnes qui rectati fuerint de quocumque recto ponantur per vadium & per plegium quod sint coram domino rege die quem eis ponent, & quod rectum facient, & addretiabunt ei & hominibus suis quod adretiare debuerint. Et quibus plegii defuerint custodiantur.

Et inquiratur si vicecomites, vel quicumque bailivi eorum, vel domini villarum, vel bailivi eorum aliquid reddiderint de his quæ acceperant, vel si pacem aliquam cum hominibus fecerint postquam audierunt adventum domini regis pro disturbare ne inde ante regem vel justicias querimonia veniret.

Et de amerciatis inquiratur si aliquis relaxatus fuerit pro præmio, vel amore de hoc quod primo fuit amerciatus. Et per quem hoc factum fuerit.

Et similiter inquiratur per omnes episcopatus quid & quantum & qua de causa archidiaconi vel decani injuste & sine judicio ceperint, & hoc totum scribatur. Et inquiratur qui debent regi homagium & nondum fecerunt neque illi neque filio suo, & inbrevientur.

Facta autem hac inquisitione mirabili omnes jussi sunt ut essent coram rege in civitate *Londoniæ* xviij. kal. Julii. Interea *Rotomagensis* & *Nivernensis* versus *Angliam* iter arripientes scripserunt regi indicantes ei quod vel quale præceptum à domino Papa suscepissent. Ipse vero rescripsit eis, monens & mandans ne maris periculis se inponerent, spondens se noviter venturum & formæ pacis inter ipsum & archiepiscopum per consilium eorum assensum præbiturum. Convenerunt interim die statuto ex mandato Regis ad *Londoniam* totius *Angliæ* Episcopi, Abbates, Comites, Barones, Vicecomites, Præpositi, Aldermanni cum fidejussoribus suis timentes valde omnes. Quisque juxta conscientiam suam metuebat, nesciebant enim quid Rex statuere decrevisset. Ipsa die *Henricum* filium suum qui eadem septimana de *Normannia* venerat militem fecit, statimque eum stupentibus cunctis & mirantibus in regem ungui præcepit & coronari. Apposuit autem ei manus infausto quidem auspicio, sicut exitus declarabit, *Rogerius* ille *Eboracensis* archiepiscopus, non veritus justiciam & timorem Dei abiciens, & prohibitionem domini Papæ contempnens, utpote à promotione sua in archiepiscopum *Eboracensem Cantuariensis* ecclesiæ pertinacissimus hostis, quæ tamen ipsum à paupere ad id honoris culmen exaltaverat. Cui astiterunt in consecratione, immo execratione illa *Cantuariensis* ecclesiæ degeneres suffraganei, tantæ malitiæ & enormitati non resistentes. Noscitur enim quod regum *Angliæ* coronatio ab antiquo tempore solius sit *Cantuariensis* archiepiscopi. Coronatus itaque novus rex ex præcepto patris sui Comitum & Baronum suscepit fidelitates, & sic timore culparum deposito omnes ad propria redierunt. Deputatis autem novo Regi tutoribus & magistris, & his præcipue qui *Thomam Cantuariensem* archiepiscopum veterano insequebantur odio, Rex pater ad mare descendit & transfretavit habiturus colloquium cum rege *Franciæ* in festivitate sanctæ *Mariæ Magdalenæ*. Quoniam vero jam dies instabat in terram Regis dandæ Sententiæ, nec erat ulterius locus divertendi, ipse & archiepisc. in confinio *Carnotusiæ* & *Cenomanniæ* in prato quodam amœnissimo quod quondam ab incolis *pratum proditorum* appellatum est, primo per intermeantes personas, deinde per se ipsos longos traxere sermones. Cumque diutius locutum fuisset, rogavit Regem archiepiscopus ut injuriam quam *Eboracensis* archiepiscopus cæterique episcopi suffraganei sui in coronatione novi regis matri suæ *Cantuariensi* intulerant ecclesiæ, absque ipsius offensa liceret punire. Cui cum annuisset Rex, noluit enim quicquam contradicere, subito descendit archiepiscopus equo, regis pedem apprehensurus & deosculaturus. Rex è contra dissilivit equo & staphum archiepiscopi arripiens eum levavit in equum, dicens, Decet ut majori minus dignus serviat. Sic itaq; Rex archiepiscopo gratulabundus occurrit, sic eum jocunde allocutus est acsi ante nichil rancoris habuisset. Quem cum Rex secum vellet abducere, dicens sibi expedire ut pax inita cunctis manifesta nulli veniret in dubium, archiepiscopus respondit. Ingratus videbor domine si benefactoribus meis saltem non valedixero. Rediit ergo archiepiscopus & regi *Franciæ* cæterisque benefactoribus suis gratias agens, cum rege *Angliæ* antequam rediret in *Angliam* non semel locutus est, tandemque reditum paravit in *Angliam*. Assignaverat autem ei rex clericum quendam qui ei ex parte domini regis redeundi solatium præberet.

Idus Septembris nocte media duo planetæ sic conjungi videbantur ut quasi una eademque stella fuissent appareret, sed ilico adinvicem separati sunt. Misit autem archiep. nuntios suos in *Angliā* cum litteris patentibus regis quas filio suo direxerat in hunc modum.

Henricus

HEnricus *Rex* Angliæ *&* *Dux* Normanniæ *&* Aquitaniæ, *&* *Comes* Andegaviæ, *kariſſimo filio ſalutem : Sciatis quod* Thomas Cantuarienſis *pacem mecum fecit ad voluntatem meam, & ideo præcipio quod ipſe & ſui pacem habeant, & faciatis habere ei & ſuis qui pro eo exierunt ab* Anglia; *res ſuas bene & in pace & honorifice ſicut habuerunt tribus menſibus antequam ipſe archiepiſcopus receſſiſſet ab* Anglia. *Et faciatis venire coram vobis de antiquioribus et legalioribus militibus de honore de* Saltwode, *& eorum ſacramento faciatis recognoſci quid ibi habeatur de feudo archiepiſc.*Cantuariæ. *Et quod recognitum fuerit de feudo ejus eſſe ipſi archiepiſcopo habere faciatis. Teſte* Rotrodo Rothomagenſi *archiepiſcopo apud* Chinum.

Menſe Octobri venerunt prædicti nuntii in *Angliam* & archiepiſcopatus domos fractas & vacuas, orrea demolita, terras incultas & ſilvas ſucciſas ſuſceperunt. Audito etenim rumore concordiæ *Randulfus* ille cognomento *del Broc* quaſi ante nichil mali vel parum feciſſet omnia diſtrahere & vaſtare feſtinabat. Archiepiſc. quoque *Eboracenſis* & *Gilebertus Londonienſis* & *Jocelinus Saresberienſis* præteritorum malorum incentores de pace inita contriſtati, aſſociatis ſibi *Gervaſio* vicecomite *Cantiæ*, *Reginaldo de Warenna* & prædicto *Randulfo del Broc*, neſcio quid novum facturi *Dovoriam* petierunt. Quod cum archiepiſcopus qui jam *Witſandum* venerat agnoviſſet, præmiſit ſuppellectilem ſuam & *Robertum* eccleſiæ *Chriſti* ſacriſtam ad præparanda neceſſaria venientibus. Præcepit eciam hominibus ſuis ne libri, unde plurimam habuit copiam, alibi quam in eccleſia *Cantuariæ* reconderentur. Illis itaque ſollicite *Dourenſe* litus obſervantibus, tentus eſt prædictus monachus *Robertus* fidemque dare ſecundum leges noviſſime promulgatas coactus, quod quam citius auram redeundi haberet congruam transfretaret, eo quod litteras domini Regis de ſuo tranſitu non haberet ad manus. Et ecce puer qui cum eo præmiſſus eſt domini Papæ litteras porrexit epiſcopis, quibus *Eboracenſis* & *Dunelmenſis* ſuſpenſi, *Londonienſis* vero & *Sareſberienſis* cæterique epiſcopi *Angliæ* pro temeraria præſumptione coronationis novi Regis excommunicati ſunt. Die vero craſtina dum furibundi litora circuirent quaſi archiepiſcopum applicantem apprehenſuri, ipſe Spiritu ſancto quo regebatur edoctus navem aſcendit, & eorum devitans nequitiam proſpero curſu in portu *Sandwico* pridie kal. Decembris applicuit. Nuntiato autem apud *Dovoriam* archiepiſcopi adventu, arreptis armis ſatellites plurimi cum feſtinatione nimia *Sandicum* petierunt, Epiſcopis illis ſuſpenſis vel excommunicatis apud *Dovoriam* ſubſiſtentibus. Audito autem in *Sandwico* armatorum adventu, homines de villa cucurrerunt ad arma pro domino ſuo & paſtore ſi neceſſe eſſet pugnare volentes; idem ſiquidem fecerant burgenſes *Dovoriæ*. *Johannes* denique *de Oxeneford* quem ad conducendum archiepiſcopum Rex tranſmiſerat in *Angliam*, antequam accederent occurrit armatis, increpans eos acrius & ſuadens ut depoſitis armis ſi neceſſe eſſet archiepiſcopum alloquerentur. Acceſſerunt igitur inermes, & utcumque ſalutato archiepiſcopo, ſciſcitabantur animoſe cur in primo adventu ſuo eciam ante ingreſſum epiſcopos in contumeliam Regis ſuſpenderit vel excommunicaverit; comminabantur eciam Regis futuram indignationem cum jam perpetrata crudelitas regis ad notitiam perveniret. Archiepiſcopus ad hæc manſuete reſpondit dicens, regem ob id non debere offendi quod de ſua permiſſione fuit factum. Cum autem præfati nuntii epiſcoporum peterent abſolutionem, ab archiepiſcopo uſque in craſtinum dilatum eſt negotium. Illi vero alias litigandi quærentes occaſiones, petunt ſibi fides dari ad ſecuritatem regis à clericis extraneis quos ſecum adduxerat archipræſul. Sed ab hac petitione ſatis modeſte repulſi, ad conſiliarios ſuos epiſcopos mutilatos *Dovoriam* redierunt. Archiepiſcopus autem die craſtina kal. ſcilicet Decembris cum multo honore & lætitia & dulciſſimis lacrimis à clero & populo & conventu *Cantuarienſi* ſuſceptus eſt. Venerunt itaque ex condicto *Cantuariam* milites præfati cum quibuſdam clericis epiſcoporum ab ipſis epiſcopis miſſi, petentes inſtantius epiſcoporum abſolutionem. Dixit autem archiepiſcopus ipſos à ſuperiori judice fuiſſe ligatos, nec ipſius eſſe à tanto judice datam ſententiam relaxare, veruntamen inquit, de domini Papæ clementia confidens ipſos curabo abſolvere, ſi præſtita cautione ſtare voluerint judicio eccleſiæ ſuper his pro quibus fuerunt excommunicati. Illi vero ad audita ſtomachantes turbidas jacientes minas abierunt. Archiepiſcopus igitur poſt ſex annos exilii à filiis ſuis, ut prædictum eſt, *Cantuariæ* receptus poſt dies paucos regem juniorem viſurus *Londoniá* properavit. Verum per duos milites qui à latere regis miſſi fuerant eidem tumide nuntiatum eſt, ne civitates ejus ingrederetur ſed *Cantuar.* rediens ibidem reſideret. Paruit archiepiſc. prohibenti, & ut Deus diſpoſuit *Cantuar.* reverſus ſpiritualibus ſtudiis intendebat. Ipſi autem ſuſpenſi et excõmunicati mare tranſito regem in *Normannia* adierunt, et pedibus ejus provoluti malo ſuo pacem factam eſſe dixerunt, aſſerentes quod ipſi & omnes qui coronationi filii ſui interfuerant per dom. *Thomam* archiepiſc. à domino Papa eſſent excommunicati. Dicebant eciam quod ipſe archiepiſcopus ante & retro multo ſtipatus agmine militum filium ſuum regem juniorem adiret quærens regias introire munitiones. His auditis, rex pluſquam ſuam deceret majeſtatem iratus & fere jam extra ſe poſitus cœpit ſe miſerum conclamare, aſſerens ſe ignobiles & ignavos homines nutriviſſe, quorum nec unus tot ſibi illatas injurias voluerit vindicare. His igitur & hujuſmodi regis lamentationibus milites quatuor irritati, in ipſa nocte Dominicæ nativitatis quæ feria ſexta fuit juramento ſe conſtrinxerunt, & ſic à curia latenter in ipſa feſtivitate receſſerunt. Erant autem hi quatuor generis nobilitate conſpicui, militia præclari & regi admodum familiares ut ſocii. Quorum nomina ſunt hæc, *Reginaldus* filius *Urſi*, *Willielmus de Traci*, *Ricardus Brito*, & *Hugo de Morvill.* Cum feſtinatione nimia deſcenderunt prædicti quatuor milites ad mare, & ſine impedimento aliquo vel mora tranſpoſiti, applicuerunt juxta *Dovoriam* in loco qui *portus canum* appellatur. Gloriabantur admodum de tam facili tranſitu acſi Deo malignitatis ſuæ placeret conſpiratio, adeoque liberum eis præparaſſet introitum. Noctem igitur illam in caſtro de Saltwode quod erat in cuſtodia *Randulfi del Broc* duxerunt inſomnem. Die vero craſtina, quinto ſcilicet natalis die, feria tercia, congregata ſatellitum comprovincialium turba, curiam ſancti *Auguſtini* ingreſſi de re facienda cum *Clarembaldo* ipſius cœnobii electo contulerunt. Dato tandem & accepto conſilio cum jam pranſus archiepiſcopus cum monachis ſuis & clericis de rebus tractaret neceſſariis, quatuor illi interiorem archi-

epiſcopi cameram ingreſſi nullam præmittentes ſalutationem ante pedes ejus ſolo tenus reſederunt, tandemque dixerunt, » Venimus de partibus tranſmarinis præcepta regis ad te deferentes. Quibus ait, » Vultis hæc publice vel privatim dicere? » At illi, ut tibi placet. Juſſit igitur archiepiſcopus domeſticos ſuos paulatim ſecedere. Et auditis eorum ſermonibus, » Volo, inquit, ut hæc à pluribus audiantur. Revocatis igitur tam monachis quam clericis, ille *Urſides* ait, » Dicimus tibi ex parte domini Regis ut regem adeas, facturus ei quod facere debes domino tuo. Cui archiepiſcopus. » Feci ei quod facere debui. » Non, inquiunt; Nam epiſcopos ejus ſuſpendiſti nec abſolvere voluiſti. Unde videtur quod ei velles coronam de capite tollere. Coronam, » ait, ejus auferre non cupio, ſed alias ſi poſſem capiti ejus imponerem, ſalvo tamen honore Dei & ſalute animæ meæ. Epiſcopos vero non ſuſpendi ſed dominus Papa. » Satis, inquiunt, eos ſuſpendiſti quia hoc tuo molimine factum eſt. » At ille, Ratum, inquit, & gratum habeo ſi dominus Papa vindicat injurias eccleſiæ Dei & meas. Compellor & ego injurias michi vel meis illatas vindicare. Nam præter cætera quæ poſt pacem datam, michi vel meis illata ſunt, clerici mei & ſervientes verberantur, eccleſiæ meæ ab invaſoribus occupantur, vina mea conductu regis in *Angliam* advecta michi ablata ſunt, nec adhuc reſtituta, jumentum quoque in ſervitio meo inventum, in contemptum meum & contumeliam cauda turpiter truncatum eſt. Præcindunt illi verba loquentis dicentes. » Si querimonias tuas ad audientiam optimatum retuliſſes condignam juſticiam reportaſſes. » Non, inquit. Nam petitiones meæ repulſæ ſunt, & ne in propria perſona regem adirem prohibitus ſum. Nec tamen pro omni re minima currendum eſt ad curiam. Tu *Reginalde* præſens fuiſti & pluſquam ducenti milites, ubi dominus rex conceſſit ut eos ad condignam ſatisfactionem eccleſiaſtica cenſura compellerem, qui ſanctam eccleſiam conturbaſſent. Nec poſſum de cætero diſſimulare quin curæ paſtoralis officium exerceam. Ad hanc vocem exilientes clamabant, » Hujus rei teſtes non ſumus. O minæ! minæ! » Domini monachi, ex parte Regis vobis præcipimus ut eum cuſtodiatis, ſi evaſerit, à vobis requirendus eſt. Et exierunt continuo. Archiepiſcopus autem ſequens eos uſq; ad hoſtium cameræ exterioris dixit, » Sciatis me non veniſſe ut fugiam, & minas veſtras parvipendo. At illi, » Non minæ tantum, ſed & aliud erit.

Exeuntes itaque de palatio introduxerunt in curiam archiepiſcopi, quos præ foribus reliquerant, ſatellites dum cum archiepiſcopo loquerentur. Exeuntes autem ſe cappis & tunicis apparuerunt loricati. Dum igitur hii & alii ſe armis induerent & monachi in eccleſia veſperas cantarent, vix tandem archiepiſcopo perſuaſum eſt ut veſperas auditurus eccleſiam introiret. Cum autem à monachis impulſus magis quam ductus eccleſiam fuiſſet ingreſſus, & jam in eccleſia aliquot gradus aſcendiſſet, ecce à tergo quatuor illi armati per clauſtrum exertis gladiis eccleſiam cum impetu ingrediuntur. Quorum cum primus exclamaſſet, Ubi eſt traditor ille, & nemo reſponderet, ſubjunxit, Ubi eſt archiepiſcopus? Ipſe autem omnium voces præveniens, de gradibus quos aſcenderat deſcendens ait, En ego. Et adjecit, *Reginalde, Reginalde*, multa tibi contuli beneficia, nunc ingredieris armatus ad me? At ille pallium archiepiſcopi apprehendens ait, Hoc ſcies jam. Egredere, jam morieris. Archiepiſcopus autem de manu illius pallium excutiens, Non egrediar, ait. At ille dixit, Fuge ergo. Non, inquit, fugiam, ſed ſi me quæritis, prohibeo ex parte Dei & ſub anathemate, ne alicui ex meis quicquam mali faciatis. Ille autem paululum retrocedens, & ſocios ſuos jam adeſſe conſpiciens, in caput archiepiſcopi gladium vibravit quo brachium clerici magiſtri ſcilicet *Edwardi* fere amputavit, ipſumque archiepiſcopum in capite, excuſſo pilleo, vulneravit, & exclamavit, Percutite, percutite. Extenderat enim clericus ille brachium ſuum ſuper caput archiepiſcopi ut ictum elideret ferientis. Videns autem jam de cætero Sanctus vocandus horam ſuæ paſſionis adeſſe, inclinato contra lictorum gladios nudato capite, hæc ultima verba dixit, Deo & ſanctæ *Mariæ* & ſancto *Dioniſio* & ſanctis hujus eccleſiæ patronis commendo me ipſum & cauſam eccleſiæ. Accurrens autem alter ex eis & his loricatus, cum magno impetu gladium ſuum in teſtam ſancti Martyris profundius incuſſit & cerebrum violavit. Jam labare cœpit in corpore hoſtia Chriſti ſed mente firmior, & ferientibus cæteris quaſi ad orationem in pavimento proſtratus eſt, omnibus membris decenter compoſitis, acſi manibus dirigerentur humanis. Quidam autem ex eis immanior cæteris & inhumanior, jam jacentis, jam expirantis teſtulas capitis quas alii inciderant abſcidit, & ex facili tranſitu pavimentum offendens gladii cuſpidem fregit. Plaga autem à cono capitis uſque ad cellam memorialem deſcendens, partem illam occipitii patulam fecit. Acceſſit poſtremo quidam *Hugo* re & nomine *Malus clericus* appellatus, enſis cuſpidem patenti capiti crudeliter inpreſſit, cerebrum penitus diſſipavit, extraxit & in pavimentum cum teſtulis & ſanguine ſparſit. Unus autem ex eis, Eamus, inquit, mortuus eſt. Et redeuntes per clauſtrum, in ſignum dampnatæ militiæ ſuæ clamabant, Regales milites, regales. Dum hæc itaq; fierent in eccleſia, cæteri malignitatis hujus complices in palatio beati martyris ſæviebant. Nam confractis ſeris & hoſtiis omnique ſuppellectile ejus exquiſita, quæcumque concupiſcibilia fuerunt tulerunt et abierunt. Privilegia quoque & munimenta *Cantuarienſis* eccleſiæ in ſcriniis Sancti inventa rapta tulerunt. Accurrens autem populus civitatis patrem patriæ ſuumque paſtorem tam dire in eccleſia Dei interemtum videre cupiebant. O admirabilis viri ſancti conſtantia! Non regis inſania, non epiſcoporum vel principum malicia, non exilium, non amicorum vel parentum ſuorum proſcriptio, non gladius, ſed nec ipſa mors eum à via veritatis avellere potuerunt. Et quod mirabilius eſt, militi percutienti non caput avertit, non veſtem vel manum interpoſuit, ſed percutienti caput inclinavit, in pedibus ſtans donec conſummaretur. In terram corruens membra quaſi ad orandum compoſuit. Jacens non pedem, non manum movit vel caput, niſi quantum expiranti conceditur. Sed ut æſtimo, Deum habuit diſpoſitorem & angelos cooperatores. Necdum animam expiraverat, & ecce ab omnibus fere ſanctus *Thomas* appellatus eſt. Vix aliquem in tanta videres multitudine qui ejus ſanguine non vellet eſſe intinctus; nam in ejus ſanguine digitos imprimebant, & ipſius Sancti nomen invocantes in frontibus ſuis, vel oculis ſignum crucis faciebant. Collectus eſt ille ſacroſanctus ſanguis cum cerebro & teſtulis & diligenter repoſitus eſt, poſt modicum toti mundo propinandus.

pinandus. Delatum est autem corpus exanime ante altare Christi, ubi tota nocte illa clausis oculis, compressis labiis, membrisque decenter compositis adeo vividus intuentibus apparuit acsi vivens in corpore carperet sompnum. Cumque dies crastina illucesceret, & monachis lugentibus nuntiatum fuisset malignos illos conspirasse ut corpus sanctum violenter de ecclesia extraherent & ignominiose tractarent, vel in locum fœtidum proicerent, territi monachi clausis ecclesiæ januis corpus in criptam detulerunt. Sublatis autem ab eo vestimentis exterioribus in habitu monachali & cilicio inventus est. Quis in tam stupenda visione temperaret à lacrimis, cum patris patriæ, archiepiscopi & primatis & legati interiora capitis tam dire dissipati viderentur? Quis inquam temperaret à lacrimis cum monachi pastorem suum quem clericum putabant elatum, jam monachum viderent humilem & ciliciatum? Non enim sciebant huc usque quod hujusmodi vestimentis uteretur. Flebant itaque monachi & ridebant, lugentes gaudebant, plangentes plaudebant. O lætus dolor in tristi gaudio! Tandem utcumque temperantes à lacrimis, dimissis circa eum vestibus illis preciosis, cuculla scilicet staminia & cilicio, pontificalibus induerunt, & in novo sarcofago marmoreo sepelierunt. Clausa sunt illico hostia criptæ, ut vix alicui pateret ingressus.

XIII.

M.C.lxxj. Per totum fere annum usque ad festum sancti *Thomæ* apostoli ecclesia Christi ab officiis cessavit divinis, & monachi nocturnas horas & diurnas in capitulo suo sine modulationibus musitabant. Cruces ecclesiæ sicut in passione Domini fuerunt velatæ & altaria denudata. Mater ecclesiarum *Anglicanarum* parricidium lugebat, & filiæ ejus & æmuli maxime gaudebant, pulsantes & cantantes in jubilo acsi matris suæ ærumpnis insultarent. Sed beato martyre nostro consummato & in pace disposito, visitavit nos oriens ex alto in visionibus nocturnis, martyris novi sanctitatem ostendens, & futurorum mirabilium quasi quandam credulitatem præmittens. Subsecuta sunt è vestigio usitata & experta miracula, quæ sicut innumera ita seculis sunt inaudita. Reserata sunt tandem hostia criptæ & confluentibus undique populis dicere potuimus cotidie, quia mirabilia vidimus hodie. In primis tamen beatus martyr quasi quædam præludia præmittens, minimis quibusdam cœpit coruscare miraculis. Deinde paulatim ad majora & maxima pertingens, omnia in brevi evangelica miracula complevit. Nam primo ad ejus tumbam, deinde per totam ecclesiam, & postmodum per totam *Angliam* ad invocationem nominis ejus qualibet infirmitate gravati convaluerunt. Quibusdam eciam genitalibus abscisis & oculis effossis nova membra restituit, aliisque morte jam deposita vitam redonavit. Extant in ecclesia Christi *Cantuariæ* duo volumina miraculorum ejus, quæ ut huic compendio insererem non est necesse. Quomodo autem vel qua occasione sanguis novi martyris aquæ mixtus ad potandum & portandum pie petentibus datus sit, non ab re est dicere. Quidam namq; sacerdos *Willielmus* nomine, *Londoniensis* natione, in die sancti *Stephani* prothomartyris obmutuit. Huic in visione dictum est, ut *Cantuariæ* novum martyrem adiret, sanguinem ipsius potaret ut sic convalesceret. Ivit, *Cantuariam* venit, sanguinem petivit & obtinuit, gustavit & convaluit. Divulgatum est ilico verbum hoc in populo, & jam petentibus plurimis aquæ limpidæ mixtus & sic ægrotantibus ad potandum porrectus est, ne videlicet sacer sanguis citius effunderetur, vel indignis daretur uberius. Hac de causa aqua sancti martyris sanguine sanctificata in universum mundum delata, ægrotantibus porrecta & mortuis quibusdam infusa, per sancti *Thomæ* merita ægrotantibus sanitatem & plerisque mortuis vitam restituit.

Hæc de beati nostri martyris *Thomæ* vita, passione et miraculis dicta sufficiant. Nec mihi succenseat lector bone tua benignitas quod cronici regulam paulisper excesserim, vel quod multa de tanto viro dimiserim. Dimissa sunt enim plurima quoniam alibi uberius scripta sunt, et ne forte legenti fastidium generarent. Quamvis fastidire non debeant quæcumque de tanto martyre veraciter possunt enarrari. Provocavit affectū meum illius sanctitas, et benignitas allexit; Michi namq; monachatum concessit eo anno quo ipse fuit in archiepiscopum sacratus. Et ei professionem feci, et ipse me ad sacros ordines promovit. Apparuit eciam cuidam fratri meo nominis sui inter alia secreta dulcia hæc dicens ei. Tantum feci, tantum feci quod nomina monachorum meorum et clericorum qui eis sunt alligati scripta sunt in libro vitæ. Cumque clericus ille de se sollicitus Sancto diceret, Domine quid erit de me? caput clerici manu sua Sanctus blande subridens attrectavit & vertici ejus osculum impressit. Compellit eciam me prologus meus, in quo spopondi me non omnia memorabilia sed memoriæ digna relaturum. Quid autem memoria dignius est quam hominem similem nobis passibilem, heri mundo odiosum, hodie mundo gloriosum referre; heri nobiscum comedentem & bibentem, hodie miraculis coruscantem; heri à vilissimis quibusdam contemptum, hodie à regibus & principibus preciosis muneribus honoratum, præsentialiter adoratum?

Nec te moveat lector bone tua prudentia, eo quod dixerim sanctum *Thomam* martyrio esse coronatum anno gratiæ M. Clxx. cum invenias eum passum fuisse anno ab incarnatione Domini M. Clxxj. Lege precor prologum meum & jam ut æstimo dubietatis scrupulum non habebis. Diversis etenim terminis & rationibus anni Domini incipiuntur. Quidam enim incipiunt ipsos annos Domini ab annuntiatione, quidam à passione, quidam à circumcisione, idest ab initio anni solaris; Quamplures autem (quorum ego imitator sum) annos gratiæ solent incipere à nativitate. Omnium enim hominum annos & ætates non à conceptione sed à die nativitatis computare solemus. Anno igitur gratiæ M. Clxx. sanctus *Thomas* in fine quidem anni martirio coronatus est. Dies enim natalis Domini erat in sexta feria, sancti *Stephani* in sabbato, sancti *Johannis* in die dominica, sanctorum *Innocentium* feria secunda, feria vero tercia sanctus *Thomas* passus est dum monachi vesperas cantarent in choro, quod in anno sequenti videlicet M.Clxxj. esse non potuit. In crastino vero in cripta sepultus est. Non arguo sententiam illorum qui annos incarnationis inchoant ab annunciatione, sed magis illis consentio quorum imitator existo, eorum scilicet qui annos & ætatem Domini computant à nativitate. Utrorumque ratio satis probabilis est, sed istorum facilior simul & utilior esse dinoscitur. Inter eos una & sola est altercatio, sub cujus videlicet anni continentia debeant annotari ea quæ contingunt inter nativitatem Domini & ejus annunciationem.

tionem. Qui aſſerit ſanctum *Thomam* martyrizatum anno M.Clxx. Annum incipit & terminat in Annunciatione: Qui autem dicit eum paſſum eſſe anno gratiæ M. Clxx. primo, annum præcidit alterius, & anticipat trium menſium ſpatio. Utriuſque tamen computatio unius anni ſolaris ſcilicet continentia eſt.

Sed quoniam unuſquiſque in ſuo ſenſu abundat, redeamus ad nos, & breviter referamus aliqua ex his quæ geſta ſunt poſt ſancti martyris paſſionem. Glorioſi igitur martyris paſſio miraculoſa circumquaque divulgata tandem ad regis *Angliæ* & *Alexandri* papæ notitiam pervenit. Unde ambo admodum confuſi & nimia cordis anguſtia conſternati ſunt, ſed diverſis ex cauſis. Dolebat enim rex de modo martyrii, & famæ ſuæ plurimum metuebat, ne proditoris elogio ubique terrarum notaretur. Utpote qui ſancto viro poſt tot adverſitatum vexationes illatas aſtantibus & videntibus populis & linguis firmam pacem & plenam dederat, eundem in *Angliam* præmiſiſſet ſubito perimendum. Dolebat & papa *Alexander* male ſibi conſcius de cauſa eccleſiæ pro qua ſanctus Dei *Thomas* jam per annos ſex labores plurimos ſuſtinuerat, quod eam ſcilicet male defendiſſet, & tandem ipſum eccleſiæ pugilem in manus perſequentium tradidiſſet. Uterque igitur, papa ſcilicet & rex, aſpectibus publicis ſe per dies aliquot præ pudore ſubtrahentes, in cameris ſuis interioribus jejuniis & orationibus intenderunt, adeo ut ad eos vix alicui pateret ingreſſus. Rex autem ſibi timens & ſuis præcavens ne anathematis vinculo nodaretur, remedium appellationis obpoſuit, miſitque nuncios ſpectabiles & admodum loquaces ad dominum papam qui eum de morte ſancti *Thomæ* martyris excuſarent. Qui cum *Romam* veniſſent & à Papa ſimul & quibuſdam Cardinalibus contumelioſe repellerentur, nec poſſent libere ſummi pontificis conſpectibus apparere, aliam viam ſupplicandi, more ſcilicet *Romano* ſunt aggreſſi. Vix tandem quingentis marcis interpoſitis admiſſi ſunt. Juraverunt autem ex decreto curiæ *Romanæ* in perſona regis, quod rex ſtaret judicio eccleſiæ de morte ſancti archiepiſcopi. Obtinuerunt igitur hoc ſacramento ne rex vel ejus regnum ſuſpenſionis vel excommunicationis ſententiam ſuſciperent. Omnes autem interfectores ſancti viri & eorum adjutores & conſiliarii & qui eos foverent vel in terra ſua ſcienter ſuſciperent, anathematis gladio percuſſi ſunt. Decrevit & hoc *Romana* curia, ut duo legati ad cognoſcendam cauſam eccleſiæ mitterentur in *Normanniam*, & ad ultionem de morte ſancti *Thomæ* inferendam. Quod cum regi innotuiſſet citiſſime transfretavit in *Angliam*, præcipiens portuum præpoſitis ciſmarinis & tranſmarinis quatinus portus diligentiſſime cuſtodirent. Et ſi quis litteras de interdicto ſi forte daretur portare præſumeret, caperetur & in carcerem poneretur. Præcepit etiam ne quis clericus transfretaret niſi juraret quod nec regi nec regno dampnum quæreret vel malum. Adjecit & hoc, Ne quis litteratus ad eum venire præſumeret. Aplicuit autem apud **Portesmuthe** iij. no. Auguſti & exercitu non modico congregato, expeditionem paravit in *Hiberniam* apud **Penbroc**. Legati igitur de quibus prædictum eſt venerunt in *Normanniam*, & rex cum exercitu ſuo navigavit in *Hiberniam*. Tribus autem ut fertur de cauſis *Hiberniam* adiit. Nam Comes *Ricardus* nepos *Hervei de Monte Mauricii* iram regis ante annos tres incurrerat, adeo ut neque per ſe neque per ſuffectas perſonas regem placare valeret, nec ea quæ ſui juris fuerant in pace poſſidere valeret. Unde prædictus Comes triſtis effectus licentiam abeundi petiit & obtinuit. Aſſumptis itaque ſecum paucis commilitonibus & armigeris, avunculum ſuum *Herveum* qui terram prius exploraverat in *Hiberniam* navigavit. Conſilio itaque dato & accepto conſiderantes terram ſpatioſam ſimul & ſpecioſam ſed cultore vacuam, cœperunt prædari, & homines ſimplices & ſeminudos depopulari. Sicque paulatim indies creſcens terram non modicam ſed incultam circa litus maris obtinuit. Tandem *Dubliniam* civitatem egregiam adeptus, *Hibernienſes* cœpit acrius infeſtare. Unde reges & incolæ terræ irritati, crebris inſultibus pro modulo ſuo eos propellere geſtierunt. Sed cum eis paucioribus quidem numero ſed prudentioribus conſilio ſeque fortioribus prævalere non poſſent, legatos miſerunt ad regem *Angliæ*, ut in *Hiberniam* veniret, eiſque contra importunitatem *Ricardi* Comitis ſuccurreret, ſibique dominium *Hiberniæ* aſſumeret. Comes autem *Ricardus* metuens ne ſibi rex quod adquiſierat ſubtraheret, miſſis nuntiis quod adquiſierat regi obtulit, ſic tamen ut illud de rege teneret. Hæ ſunt duæ cauſæ quare rex *Hiberniam* petiit, vocatio ſcilicet *Hibernienſium* ut contra *Ricardum* defenderentur, & vocatio *Ricardi* ne contra eum protegerentur. Tertia vero ſumma, ut æſtimo, erat et præcipua, videlicet ut ſententiam interdicti ſi forte daretur, facilius declinaret vel ocultius obſervaret. Quæcumque autem ſui adventus occaſio fuerit ipſe cum CCCC. ut fertur navibus in *Hibernia* circa feſtum *Calixti* papæ applicuit.

Cœlum non animū mutant qui trans mare currunt. Summo igitur cum honore ab incolis terræ *Anglis* & aliis receptus, poſt tempus parvulum regum & principum terræ, archiepiſcoporum ſimul epiſcoporum ſuſcepit fidelitates. Hi autem ſunt qui *Henrico* regi *Angliæ Matildis* reginæ filio fidelitatem ſicut domino juraverunt. Rex *Corcenſis*. Rex *Limeric*. Rex de *Oſſeria*. Rex de *Mida*. Rex *Cognagtenſis*; hic Regi *Angliæ* nec occurrere nec fidelitatem præſtare dignatus eſt. Dicebat enim totam *Hiberniam* de jure ſuam eſſe, cæteroſque reges terræ illius ſuæ ditioni ſubjugari debere. Quo in ſuo jure juſte vel injuſte pertinaciter perſiſtente, cum regibus cæteris juraverunt § archiepiſcopus *Armachenſis* & *Hiberniæ* primas, et cum eo ſuffraganei ſui Epiſcopus *Lughbdunenſis*. Epiſcopus *Cenenenſis*. Epiſcopus *Tarenſis*. Epiſcopus *Ardahactenſis*. Epiſcopus *Thuenenſis*. Epiſcopus *Condetenſis*. Epiſcopus *Radenſis*. Epiſcopus *Duenenſis*. Epiſcopus *Rathponenſis*. § Archiepiſcopus *Caſſelenſis*, et hi ſuffraganei ejus. Epiſcopus *Liſmorenſis*. Epiſcopus *Corcenſis*. Epiſcopus *Kildabwenſis*. Epiſcopus *Immeletenſis*. Epiſcopus *Waterfordenſis*. Epiſcopus *Cluanuimenſis*. Epiſcopus *Arthfertenſis*. Epiſcopus *Artmorenſis*. Epiſcopus *Roſenſis*. Epiſcopus *Lunmacenſis*. Epiſcopus *Finnabrenſis*. § Archiepiſcopus *Duvelinenſis*, et hi ſuffraganei ejus. Epiſcopus *Biſtaghnenſis*. Epiſcopus *Fernenſis*. Epiſcopus *Lethglenſis*. Epiſcopus *Kildarenſis*. Epiſcopus *Earipolenſis*. § Archiepiſcopus *Guaimenſis*, et hi ſuffraganei ejus. Epiſcopus *Chienfernenſis*. Epiſcopus *Killatenſis*. Epiſcopus *Maigonenſis*. Epiſcopus *Aelfinenſis*. Epiſcopus *Achahteonrenſis*. Hi omnes ju-

raverunt

raverunt fidelitatem regi *Henrico* cum primo fuit in *Hibernia* post martyrium sancti martyris *Thomæ*. Construxerunt autem regi virgeum apud *Duvelinam* palatium magnum, in quo rex festivitatem natalis Domini more regio celebraret. Dum hæc igitur et his similia agerentur in *Hibernia*, et prædicti Legati *Theodinus* scilicet et *Albertus* regis adventum in *Normannia* expectarent, *Odo* Prior & Conventus ecclesiæ Christi *Cantuariæ* dolentes admodum, quod ecclesia Christi tam diu à divinis cessaret, et quasi ovili similis haberetur, nuntium et litteras miserunt ad Legatos, petentes ut auctoritate sua et licentia per episcopos *Angliæ* valeret ecclesia Christi reconciliari. Audientes autem legati et videntes petitionem Conventus esse rationabilem, datis litteris suum præbuerunt assensum. Convocatis itaque duobus episcopis *Exoniensi* et *Cestrensi* reconciliata est ecclesia Christi *Cantuariæ* xij. kal. Jan. Toto illo anno à die scilicet passionis sancti *Thomæ* Martyris usque in diem sancti *Thomæ* Apostoli, à sacris Missarum solenniis suspensa sed miraculorum numerositate populorumque frequentia cotidie magnifice glorificata est. Hoc anno ecclesia *Norwicensis* cum officinis suis misero conflagravit incendio, et monachi dispersi sunt. XIV.

Gr̃æ 1172. M. Clxxij. Gratiæ anno proposuerunt legati *Theodinus* et *Albertus* severius in regem agere. Miserant enim ad eum commonitorias epistolas & comminatorias, aspera simul & levia eidem per internuntios proponentes. Ipse vero, ut longe ante prædictum est, strictius inhibuerat, ne quis ad eum accederet litteratus. Rediens autem tandem ad cor, feria secunda paschæ in *Angliam* reversus est, & dispositis utcumque regni negotiis circa Domini ascensionem in *Normanniam* transfretavit, & cum legatis publice & privatim locutus est.

Rex autem *Franciæ Lodovicus* non modice indignatus est, eo quod *Margareta* filia sua cum viro suo *Henrico* rege juniore non fuit coronata. Rex igitur *Angliæ Henricus* instinctu legatorum misit in *Angliam* simul cum filia regis *Franciæ* prædictum filium suum jam coronatum, ut ambobus in *Anglia* corona regni imponeretur. Misit eciam cum eis *Rotrodum Rotomagensem* archiepiscopum & *Ægidium Ebroicensem* episcopum. Coronati sunt itaque in civitate *Wintonia* manu *R. Rotomagensis* archiepiscopi vj. kal. Sept. Hoc jam secundo coronatus est junior *Henricus* in præjudicium & contumeliam *Cantuariensis* ecclesiæ; Nam primo consecravit et coronavit eum *R. Eboracensis* archiepiscopus apud *Londoniam*, qui proprius & fere unicus extitit æmulus *Cantuariensis* ecclesiæ & inimicus. Nunc autem denuo coronam ei & suæ reginæ imposuit alterius regni episcopus apud *Wintoniam* in diocesi scilicet *Cantuariensis* ecclesiæ. Scimus autem & in ecclesiasticis legimus regulis, quod non debeat episcopus vel quislibet presbiter alterius jura invadere, vel in parochia ejus absque licentia ipsius quicquam sacerdotalis officii ministrare. Et non qualibet dignitate sua *Cantuariensi* ecclesiæ hæc est illata violentia, sed in ea qua nichil dignius vel specialius habere dignoscitur & à diuturnioribus temporibus optinere. Nec hanc suam prærogativam ab hesterno sed ab antiquitatum vetustate semper inconcusse consuevit possidere. Coronatione igitur expleta redierunt episcopi in *Normanniam* rege juniore cum sua regina in *Anglia* dimisso. Convenientes autem regem seniorem prædicti legati de morte *Cantuariensis* archiepiscopi, eum ad satisfaciendum satis humilem repererunt. Decreverunt igitur legati, ut in facie ecclesiæ ad purgandam innocentiam suam tam de sancti archiepiscopi morte quam de aliis subscriptis capitulis sacramentum præstaret juramenti. Annuit rex & tactis sacrosanctis apud *Abrincas* v. kal. Oct. juravit.

I. Quod nec præcepit nec voluit ut *Cantuariensis* archiepiscopus occideretur & quando audivit, vehementer inde doluit. Sed quia malefactores illos qui præfatum archiepiscopum occiderunt habere non poterat, (qui tamen in deliciis venationum aliquamdiu postea fuerant cum ipso commorati) & quia timebat ipsos illud prophanum opus causa motus animi quem in eo viderant perpetrasse, de satisfactione tale præstitit sacramentum.

II. Juravit eciam quod ab *Alexandro* summo pontifice & ab catholicis ejus successoribus non recederet quam diu ipsum sicut regem catholicum habuerint.

III. Juravit eciam quod neque appellationes impediret neque impediri permitteret quin libere fierent in regno suo ad *Romanum* pontificem in ecclesiasticis causis. Sic tamen ut si ei suspecti fuerint aliqui, securitatem faciant quod malum suum vel regni non quærerent.

IV. Juravit eciam quod ab instante nativitate Domini usque in triennium crucem acciperet in proxima sequenti æstate in propria persona *Jerosolymam* iturus, nisi remanserit per *Alexandrum* summum pontificem vel per catholicos successores ejus. Sed si interim perurgente necessitate in *Hispaniam* super *Saracenos* profectus fuisset, quantum in illo itinere consummaret tantumdem *Jerosolymitanæ* profectionis spacium posset prolongare.

V. Juravit eciam quod interim tantum pecuniæ daret Templariis quantum ad arbitrium fratrum templi sufficere posset ad retinendum CC. milites ad defensionem *Jerosolimitanæ* terræ per spatium unius anni. Præterea pardonavit iram & malivolentiam suam omnibus tam clericis quam laicis qui pro beato *Thoma* archiepiscopo *Cantuariensi* erant in exilio, & concessit eis libere & in pace ad propria remeare.

VI. Juravit eciam quod possessiones *Cantuariensis* ecclesiæ si quæ ablatæ erant in integrum restitueret sicut habuit uno anno antequam beatus *Thomas* ab *Anglia* egrederetur.

VII. Juravit eciam quod consuetudines quæ inductæ sunt contra ecclesias terræ suæ in tempore suo penitus dimitteret.

Hæc omnia juravit se fore observaturum bona fide & absque malo ingenio. Et ut hæc in memoria *Romanæ* ecclesiæ haberentur, præcepit rex sigillum suum cum sigillis Cardinalium scripto illi apponi in quo prædicta capitula continebantur.

Dum hæc itaque agerentur in *Normannia*, juvenis rex ex consilio tutorum suorum mandavit *Odonem* Priorem & monachos ecclesiæ *Cantuariensis*, ut ad eum quantocius venirent, & archiepiscopum sibi & suæ ecclesiæ eligerent. Accessit itaque Prior *Odo* cum monachis suis ad curiam, & conserto sermone de pontifice eligendo, Prior liberam de more ecclesiæ petivit electionem. Quæ cum ab aulicis Priori penitus denegata, vel, ut mitius dicam, dilata fuisset, quasi sub specie pietatis monuerunt, ut *Cantuariam*

riam rediret, & post tres ebdomadas consiliis & orationibus instructior atque paratior ad regis præsentiam denuo veniret. Prior igitur *Cantuariam* rediit, & confratrum suorum fultus orationibus, circa festum sancti *Michaelis* regem & regios magistros magis quam ministros adiit, & in petitione liberæ electionis constanter perseveravit. Abnegant aulici denuo quod petitum est, præcipientes severius, ut regem patrem in partibus transmarinis degentem adiret, ipsius auditurus voluntatem. Prior igitur *Odo Cantuariam* rediens in proximo transfretavit, regem in *Normannia* degentem adiit, eumque magis supplicantem quam imperantem repperit. Veritus est enim *Odonis* constantiam, ne severum quempiam hominem in archiepiscopum eligeret, qui beati *Thomæ* Martyris in negotiis ecclesiasticis existeret imitator. Hac de causa Rex *Odoni* Priori plurimum supplicans, manibus protensis & semiflexis genibus rogabat, ut sui misereretur, ne malefactis suis aliquid deterius superaddere cogeretur. Volebat enim rex & Priorem exorabat, ut episcopus *Baiocensis* eligeretur. Erat enim vir ille nimiæ simplicitatis, qui de facili ab intentione sua alias quolibet valeret avelli. Sed Prior *Odo* regiæ petitioni respondit, se scilicet prædictum episcopum nec alium quemlibet sine conventus consensu posse suscipere, nec se propterea transfretasse. Rex igitur *Odonem* cum litteris suis remisit in *Angliā*, rogans attentius quatinus conventum ecclesiæ Christi ad consentiendum induceret. Priore itaque *Cantuariam* reverso, convocati sunt episcopi & clerus *Angliæ* apud *Londoniam*, ibidemque cum cæteris adfuit *Odo* Prior. Multis autem de electione facienda hinc inde consertis sermonibus, nullaque electionis libertate tradita, spe fraudati quique redierunt ad propria, & Prior *Cantuariam* reversus est. XV.

An. Grãæ 1173. M. Clxxiij. Idus Februarii apparuit in cœlo signum mirabile nocte plusquam media. Nam rubor quidam videbatur in aere inter orientem & occidentem in parte aquilonali. Radii autem albi per transversum ruboris illius erant, qui nunc graciles in modum lancearum, nunc vero lati in modum tabularum, & nunc hic nunc ibi quasi à terra sursum in cœlum erecti. Erant prædicti radii candidi ut radii solis cum densissimam penetrant nubem. Subsecutus est splendor lucidus auroræ similis æstivæ cum in diem clare lucescit; postremo densissima nubes subnigra in eodem climate quasi à terra elevata est, quæ diem illum paulatim succrescens obumbravit.

Prior autem & Conventus præcaventes sibi ne in aliquo pertinaciæ notarentur, malitiam temporis metuentes, in capitulo suo arbitratu proprio tres viros commendabiles nominaverunt, mandantes & rogantes *Ricardum* de *Luci* ut uni ex ipsis tribus regium præberet assensum. Erat enim prædictus *R.* in regno potentissimus utpote præfectus *Angliæ*, qui sub rege regni negotia disponebat. Hic cum Prioris & Conventus petitionem audisset, lætus et libens annuit, & apud *Londoniam* episcopos *Angliæ* mense Februario congregavit. Prior itaque cum quibusdam monachis affuit, & tandem *Rogerium* abbatem *Beccensem* solenniter elegit. Consentientibus utcumque episcopis, & assensu regio electione confirmata singuli ad sua recesserunt, & Prior *Cantuariam* rediens ut suum electum adduceret in proximo transfretavit. Sed spe sua fraudatus est, quia prædictus electus nullius instantia induci potuit ad consentiendum. Institit autem Prior acrius per regem & legatos qui adhuc erant cum rege in *Normannia*, vim electo inferre gestiens ut consentiret. Sed frustra. Nam cum instarent rex & legati simul cum Priore nec prævalerent, apud sanctum *Barbaram* in cœna Domini ab electione est absolutus. Rex itaque Priorem *Odonem* blande consolans, *Cantuariensi* ecclesiæ multa promisit, villam x. librarum quam antea subtraxerat ecclesiæ restituit, præter hanc, redditum xxx. librarum in *Scapaia* dedit, liberam electionem *Anglicanis* concessit ecclesiis, et instinctu *Odonis* Prioris dedit abbatiam *Berkingensem Mariæ* sorori sancti *Thomæ Cantuariensis* martyris. Prior igitur renovatus ad certamen, in octavis paschæ *Cantuariam* rediit. Ante mediam vero quadragesimam orta est discordia non modica inter regem *Angliæ* seniorem et filios ejus. Nam rex junior cum circa festivitatem omnium Sanctorum fuisset in *Anglia*, vocatus à patre invitus venit in *Normanniam*, et ex præcepto patris cum regina sua regem adiit *Franciæ* ut cum eo loqueretur. Rex enim desideravit eum & filiam suam jam reginam *Angliæ* videre; Inde ad patrem suum rex junior rediens, instinctu regis *Franciæ* petivit à patre, ut *Angliam* vel *Normanniam* ei assignaret. Sed abnegata petitione siluit indignans. Accidit præterea, ut rex proponeret dare *Johanni* filio suo juniori tria castella in *Normannia*, danda scilicet in dotem filiæ comitis *Huberti de Mauritania* quam desponsare debebat. Sed juvenis rex non solum contradixit, sed eciam à patre non petita licentia noctu recessit; Fratres eciam ipsius *Ricardus* & *Gaufridus* aufugerunt. Regina vero *Alienor* cum mutata veste muliebri recessisset apprehensa est, & sub arta custodia reservata. Dicebatur enim quod ex machinatione ejus & consilio omnia hæc parabantur. Erat enim prudens femina valde, nobilibus orta natalibus, sed instabilis. Recedentibus itaque omnibus regis filiis, solus *Johannes* qui puer parvulus erat cum patre remansit. Rex autem *Franciæ* juvenem regem *Angliæ* gratiose suscipiens, in audientia procerum *Galliæ* juravit, quod ei et fratribus suis contra patrem suum indeficiens præbere vellet auxilium. Comes eciam *Flandriæ Philippus* suū pro posse spopondit auxilium juveni regi, faciens homagium cum juramento. Cui pro servitio suo promisit rex cum tota *Cantia* M. librarum redditum, castellum quoq; de *Rosa* cum castello de *Doveria*. *Matthæus* Comes *Boloniæ* frater Comitis *Flandriæ* suscepit in promissis pro homagio & servitio suo totam socam de *Kirketonia* in *Lindisia*, cum comitatu de *Moretonia*. Comiti *Theodbaldo* promisit rex castellum de *Ambatio* et quingentas libras *Andegavensium*. In hunc modum cæteris fautoribus suis solis promissionibus satisfaciens, quamplures tam *Angliæ* quam *Franciæ* principes in patris odium et regni *Angliæ* excidium incitavit. Dum hanc itaq; diebus sacris paschalibus molirentur explere maliciam convocati sunt episcopi et clerus *Angliæ* ad *Londoniā* circa finem mensis Aprilis. Omissa igitur electione pastoris *Cantuariensis* ecclesiæ, electi sunt ad libitū regis et curialium episcopi vj. videlicet *Ricardus Wintoniensis*, *Gaufrid. Heliensis*, *Ric. Herefordensis*, *R. Bathoniensis*, *Lincolniensis*, *Cicestrensis*. Novissime de electione *Cantuariensis* ecclesiæ conseritur sermo. Sic erunt novissimi primi, et primi novissimi &c. Prior igitur *Odo* in medium vocatus à prima petitione liberæ electionis non avellitur, sed obsecrat ut *Cantuariensis* electus de sua, id est de *Cantuariensi* ecclesia, sumatur. Consenserunt utcumq; episcopi sed quia de regis bene-

beneplacito dubitabant, decreverunt scriptis suis cum Prioris nuntiis regium animum prætemptare. Prior his libens annuit, sed subito episcopi legationem hanc suspectam habentes, quod prius petierant, refutare cœperunt. Prior autem episcoporum mentes ad plenum nosse desiderans, dixit abbatem de *Cerasis* virum esse commendabilem, & regis non modica gratia pollere. Audientes episcopi, prædictum abbatem utpote ignotum & alterius regni personam refutaverunt, sed subito redeuntes ad cor, consenserunt, conditionem hanc interponentes, ut scilicet eorum esset electio, & episcopi *Londoniensis* vox prima. Contradicente Priore, instituerunt ut electio in scedula scriberetur, & sic ab utroque Priore scilicet & episcopo *Londoniensi* in audientia legeretur; sed & hoc Prior ut frivolum refutavit. Petierunt igitur ut Prior privatim inter eos electionem faceret, & episcopus *Londoniensis* in audientia omnium eandem referret. Non consentiente Priore, primum resumpserunt consilium, scilicet ut regis assercio super electione facienda per fideles nuntios inquireretur. Missi sunt itaque ad regem in *Normanniæ* monachi duo, *Ricardus* Prior *Dovoriæ* & alius; Qui regem satis gratiosum repperientes, sed nullam suæ voluntatis certitudinem reportantes, ex præcepto regis citissime in *Angliam* reversi sunt. Rex vero per privatos nuntios *Ricardo de Luci* & avunculo suo Comiti *Cornubiæ* suæ voluntatis revelavit archanum. Coacto igitur concilio apud *Londoniam* in initio mensis Junii, cum Prior *Odo* à petitione liberæ electionis minis vel blandiciis non valeret avelli, etsi tarde tamen obtinuit quod petivit. Multis itaque hinc inde sermonibus prolatis, tandem *Ricardus* Prior *Dovoriæ* Dominica octavarum Pentecostes iij. non. Junii apud *Westmonasterium* electus est. Sequenti die Sabbati ab episcopis & electis *Angliæ*, clero & populo *Cantuariensis* ecclesiæ honorifice susceptus est, in crastino sicut dicebatur consecrandus. Sed cum omnia tantæ consecrationi necessaria præparata fuissent, ecce litteræ novi regis *Henrici* ex adversa parte in medium allatæ sunt; quarum iste est textus.

HEnricus *Dei gratia Rex* Angliæ *&* *Dux* Normanniæ, *&* *Comes* Andegaviæ, *Regis* Henrici *filius*, *charo & fideli suo* O. *Priori* Cantuariensis *ecclesiæ & universo Conventui salutem & dilectionem. Ex certa quorumdam relatione recepimus, quod in ecclesia vestra & eciam in provincialibus ecclesiis personas quasdam minus congruas pater meus instituere attemptet. Et quoniam absq; assensu nostro id nequaquam fieri debet qui ratione regiæ unctionis regnum & totius regni curam suscepimus, super hoc* Romanam *sedem in multorum præsentia appellavimus, & appellationem factam venerabilibus patribus nostris & amicis* Alberto *&* Theodino *Cardinalibus apostolicæ sedis legatis scripto & nuntio nostro denuntiavimus; Qui sicut viri prudentes appellationi detulerunt. Hanc eciam ipsam appellationem fidelibus nostris* Londoniensi, Exoniensi, *&* Wigorniensi *episcopis scripto nostro denuntiavimus. Et quemadmodum appellavimus, iterato sub testimonio vestro appellamus.*

Dubitantibus igitur episcopis & conferentibus quid facto opus esset, cum quidam consecrationi consentirent, quidam appellationi deferrent, tandem assensu omnium consecratio illa dilata est. Misit igitur *Cantuariensis* electus nuntios & litteras tam suas quam omnium episcoporum & electorum *Angliæ* & Conventus ecclesiæ *Christi* ad dominum Papam, & ipse post modicum in propria persona subsecutus est.

Dum hæc itaque in *Cantuariensem* electum perfidorum machinaretur invidia, regem eciam *Angliæ Henricum* maligna conspiratio non reliquit immunem. Nam conjurati illi cum milibus suis intraverunt in *Normanniam*, vastantes & prædantes, & omnia pessumdare gestientes. Sed cum quidam eventus prosperi vesaniam illorum ad majora facinora perpetranda stimularent, gloriosus ille Comes *Flandriæ* quodammodo subnervatus est. Nam frater ejus *Mathæus* Comes *Boloniæ* dum in regis odium castellum de *Driencurt* obsideret, à quodam arcubalista letaliter confossus, post modicum obiit, & sepultus est. Verum ne *Anglia* propria quiete gauderet vel alienis insultaret ærumpnis, circa festum sancti *Lucæ* missus est in *Angliam* junior *Rodbertus* Comes *Leicestriæ* & cum eo nonnulla *Flandrensium* milia, & à Comite *Hugone Bigot* sunt recepti. Capto autem de facili castello de Hageneth, cum *Leicestriam* tenderent, in territorio S. *Edmundi* mense Octobri occurrerunt eis milites regni, *Reginaldum Cornubiæ* Comitem & Comitem de *Arundello* sequentes; A quibus perterritus cum *Flandrensibus* suis Comes *Rodbertus* fugam iniit. Sed captus est ipse & uxor sua, & *Flandrensium* tria milia vel eo amplius trucidati perierunt. Et digne: Nam *Flandrenses* lupi *Anglicanæ* copiæ ab olim invidentes, naturali negotio textoria scilicet arte dimissa, *Angliam* se jam cepisse jactitabant. Sed ante conflictus aliquos trucidati, in ea quam vorare cogitaverant terra putruerunt. Cæteri vero quos Comes *Hugo Bigot* in castellis suis receperat abire permissi, solam vitam utcunque reportantes, in *Flandriam* reversi sunt.

REx *Angliæ Henricus* solennitate natalis Domini apud *Cadomum* celebrata, cepit inducias à rege *Franciæ Lodovico*, à festo sancti *Hylarii* usque ad clausum Pascha, quia ad ipsius nutum cæteri complices movebantur. Medio tempore, scilicet die sanctorum *Fabiani* & *Sebastiani*, obiit piæ memoriæ *Willielmus Turbo* episcopus *Norwicensis*. Interea *Ricardus Cantuariensis* electus nonnullis laboribus & expensis fatigatus, *Romam* pervenit, ibidemque tam electionis quam consecrationis suæ fortes repperit adversarios. Quidam enim pro rege seniore cum electo stabant, quidam vero pro rege juniore in contrarium nitebantur. Sed disperso rumore simulato de concordia regum, cum electus jam quasi desperatus regredi simularet, à domino papa *Alexandro* revocatus est, & electione confirmata consecratus est ab ipso papa Dominica post Pascha qua canitur ad introitum *Misericordias Domini*. Deinde more antecessorum suorum primatu *Angliæ*, legatione, privilegiisque vallatus versus *Angliam* iter reflexit. Coactus est his diebus peregrinationis suæ quos nunquam habuerat thesauros effundere, ut vel sic malignantium insidias evitaret. Præcluserat enim Cancellarius Imperatoris in odium Papæ *Alexandri* omnium cisalpinorum semitas, adeo ut vix per mare ad eum quisquam

quisquam ex nostris valeret accedere. Dum itaque *Cantuariensis* archiepiscopus repedaret, & inter reges & principes nostros omnis spes pacis deperisset, perfidorum invaluit rabies, & in omnibus terris regis *Angliæ* proditorum furor incanduit. Nam rex *Franciæ* & comes *Flandriæ* milites electos miserunt in *Angliam*, quos ex mandato regis junioris comes *Hugo* in suis recepit castellis. *Willielmus* eciam rex *Scotiæ* parti favens regis junioris, cum multo exercitu *Walensium* & *Scottorum* *Northimbriam* vastavit. Nulli ætati, sexui, vel ordini, gladius ipsius pepercit. Nam *Scotti* & *Walenses* mulieres prægnantes findebant, & infantes lancearum cuspidibus suscipiebant, clericos & sacerdotes in ipsis ecclesiis trucidabant, & alia in hunc modum enormia sicut rumor erat faciebant. Ipse tandem rex castellum de Alnewic obsedit. Comes vero *Hugo Bigod* civitatem *Norwicensem* cum prædicta militia sibi destinata effregit, viros in ea & mulieres interfecit, & cum præda multa nimis recessit. Rex eciam junior & Comes *Flandriæ* conjurati quod in *Angliam* venirent, naves multas & exercitum copiosum ad mare convenire fecerunt. Rex *Franciæ* *Normannos* infestare, vel si quid temptarent, compescere decrevit. Rex *Angliæ* ab omnibus fere Comitibus, fidelibus & infidelibus suis solus relictus est, adeo ut vix aliquem haberet ex omnibus caris suis cui se committeret vel suæ mentis archana fidenter revelaret; Extranei & non sui sequebantur eum, non ob personæ ipsius dilectionem, sed ob pecuniæ multæ quam effundere cogebatur insatiabilem cupiditatem. Undique igitur coartatus, & de transmarinis terris suis quasi in desperationem ductus, in *Angliam* celeriter navigavit, ut eam saltem solam sibi reservaret. Rex itaque in *Angliam* veniens in initio mensis Julii, & felici sibi ductus consilio omnia regni negotia quasi postposuit, & corde pœnitenti *Cantuariam* ad sanctum *Thomam* peregre profectus est. Feria igitur sexta sexto idus Julii in veste lanea, nudis pedibus ab ecclesia S. *Dunstani* quæ longe extra urbem posita est usque ad tumbam sancti *Thomæ* martyris perveniens, ibidemque diutius & devote procumbens, ab omnibus qui astabant episcopis, abbatibus, & monachis singulis ecclesiæ *Christi* voluntate spontanea verberatus est. Perseveravit in orationibus ibidem juxta sanctum martyrem tota die illa & nocte, cibum non sumpsit, nec ad requisita naturæ egressus est sed ut venit ita permansit, non tapetum, non aliquid hujusmodi sibi supponi permisit. Post matutinas laudes circuivit altaria superioris ecclesiæ & corpora Sanctorum inibi jacentium, & denuo ad tumbam sancti *Thomæ* in criptam reversus est. Lucescente autem die Sabbati, missam petiit & audivit. Sancta denique martyris aqua potatus & ampulla insignitus, lætabundus à *Cantuaria* recessit, & Dominica sequenti *Londoniam* pervenit. Ipso autem die Sabbati quo rex à *Cantuaria* recessit, *Willielmus* rex *Scotiæ* miserat commilitones suos ad prædandum, paucis secum in obsidione castelli de Alnewic sodalibus retentis. Cui cum ex inproviso superveniret exercitus *Eboracensis*, & ipse putaret socios cum præda reversos quos habuit adversarios, subito circumseptus ab eis & captus est. Reliqui de suis qui aderant trucidati sunt vel fuga collapsi. Rex vero junior & Comes *Flandriæ* cæterique conjurati audientes, quod Rex *Henricus* in *Angliam* abisset, mutato consilio relictis navibus redierunt, & *Rothomagum* una cum rege *Franciæ* obsederunt. Qui dum exterius ferociter oppugnarent & cives interius viriliter resisterent, *Hugo Bigod* cæterique adversarii humiliter se regi *Henrico* subdiderunt. Rex autem milites illos electos & nobiles quos juvenis rex in *Angliam* præmiserat, pacifice permisit repatriare. In tribus itaque septimanis post peregrinationem regis bellorum strepitus in *Anglia* sedati sunt. Rex igitur sui non immemor corde & ore Deum & sanctum *Thomam* laudans & benedicens, circa festum sancti *Laurentii* transfretavit, ut *Rothomagensibus* obsessis subveniret. Duxit autem secum trans mare captivos suos, Regem scilicet *Scotiæ*, Comitem *Leicestriæ*, Comitem *Cestriæ*, Comitem de *Ferrers*. Advenerat jam de *Roma* vix tandem *Ricardus Cantuariensis* archiepiscopus, & regiæ classi in ipso litore juxta *Cadomum* jocundus occurrit, eademque die regem secum prandere coegit. Interea Rex *Franciæ*, juvenis Rex, & Comes *Flandriæ* cum innumeræ multitudinis exercitu *Rothomagum* obpugnabant, & toto conatu & diversis machinis civitatis muros effringere vel penitus subvertere nitebantur. Sperabant enim ante regis adventum civitatem egregiam expugnare, ut per eam regem à *Normannia* valerent excludere. Sed homo proponit & Deus disposuit. Nam cives interius viriliter resistentes, extra positos principes contumeliis, reliquum vero vulgus machinis & armis lacessere non cessabant. Rex autem *Henricus* archiepiscopo *Cantuariensi* gratiose dimisso, festinavit *Rothomagum*, & archiepiscopus in *Angliam* navigavit. Sed cum principes oppugnantium civitatem regis *Henrici* prosperum novissent adventum, ab impugnatione civitatis paulatim cessare cœperunt. Tandem deposita ferocitate proposita, missis ad regem *Angliæ* spectabilibus legatis recedendi licentiam impetraverunt, constituto tamen loco & tempore colloquii de pace facienda inter regem & filios suos. Recessit igitur rex *Franciæ* *Lodovicus* cum exercitu suo, Comite *Flandriæ* cum milibus suis ne forte cives irrumperent post terga dimisso. Acta sunt hæc mediante jam mense Augusto circa Assumptionem sanctæ *Mariæ*. *Ricardus* vero archiepiscopus perendinavit apud *Londoniam* per quinque septimanas, apostolico detentus mandato; quod sibi per litteras clausas usque dum perveniret *Londoniam* celatum est. Dum itaque ibi moraretur invitus, & rex *Angliæ* *Henricus* ad debellandum *Ricardum* filium suum exercitum præpararet in *Pictaviam* dirigendum, ecclesia *Christi* *Cantuariæ* tam mirabili quam miserabili incendio sui parte potiori cum quibusdam officinis curiæ non. Septembris combusta est. *Ricardus* autem *Pictaviæ* Comes impetum patris sui ferre non valens, lacrimabiliter manus dedit. Quo facto, rex *Henricus* ad colloquium constitutum properavit, & in crastino post festum sancti *Michaelis* filios suos in gratiam recepit. Sicque pace regis undique firmata Deus in martyre suo *Thoma* glorificatus est. Archiepiscopus vero *Cantuariensis* tandem tercio non. Octobris *Cantuariam* venit, & cum magno cleri & populi tripudio susceptus est. In crastino sacravit in ecclesia Christi episcopos quatuor, omnes examinans & à singulis professionem accipiens, *Ricardum* Wintoniensem, *Gaufridum* Eliensem, *Robertum* Herefordensem, *Johannem* Cicestrensem. *Reginaldus* episcopus

episcopus *Bathoniensis* qui apud sanctum *Johannem de valle Moriana* ab archiepiscopo *R.* consecratus est, in audientia omnium se archiepiscopo *Ricardo* confessus est fecisse professionem. Hoc anno *Warinus* celerarius ecclesiæ Christi Prior *Doveriæ* factus est. XVII.

M. C. lxxv. Rex *Angliæ Henricus* undique pace potitus una cum filio suo *Henrico* in *Angliam* reversus est mense Maio. *Ricardus* vero *Cantuariensis* archiepiscopus totius *Angliæ* primas & apostolicæ sedis legatus convocato clero *Angliæ* celebravit Concilium in ecclesia beati *Petri* ad *Westmonasterium* xv. kal. Junii Dominica ante Ascensionem Domini. Affuerunt in hoc concilio omnes suffraganei *Cantuariensis* ecclesiæ præter *Wigorniensem* quem sua infirmitas excusavit, & *Norwicensem* qui diem clauserat extremum. In hoc concilio ad emendationem *Anglicanæ* ecclesiæ assensu domini regis & primorum omnium regni, hæc subscripta promulgata sunt capitula. Ad dextram primatis sedit episcopus *Londoniensis*, quia inter episcopos *Cantuariensis* ecclesiæ suffraganeos decanatus præminet dignitate. Ad sinistram sedit episcopus *Wintoniensis*, quia cantoris officio præcellit. Cæteri tam episcopi quam abbates secundum primogenita consecrationis suæ consederunt. Ipse vero archiepiscopus primas & legatus residens in sublimi, post sermonem quem tam facunde quam diserte fecit, in communi de scripto legi fecit statuta concilii sui sub hac forma.

IDeo in ecclesia Dei secundum antiquam consuetudinem patrum Concilia congregantur, ut hi qui constituti sunt in eminentiori cura pastorali vitam subditorum de communi consilio regularibus institutis informent, & enormitates quæ pullulant incessanter consultiore censura compescant. Nos itaque potius inhærentes orthodoxorum patrum regulis quam aliquid de novo statuentes, quædam certa capitula duximus in medium promulganda, quæ universis provincialibus nostris firmiter & inviolabiliter observanda injungimus. Omnes enim sacrorum censemus canonum transgressores qui statutis hujus sacrosanctæ sinodi præsumpserint contraire.

I. *Si quis sacerdos vel clericus in sacris ordinibus constitutus ecclesiam vel ecclesiasticum beneficium habens publice fornicariam habeat, & semel secundo & tercio commonitus fornicariam suam non dimiserit, & à se prorsus non expulerit sed potius in immunditia sua duxerit persistendum, omni officio & beneficio ecclesiastico spolietur. Si qui vero infra subdiaconatum constituti matrimonia contraxerint, ab uxoribus suis nisi de communi consensu ad religionem transire voluerint, & ibi in Dei servitio vigilanter permanere, nullatenus separentur: Sed cum uxoribus viventes, ecclesiastica beneficia nullo modo percipiant. Qui autem in subdiaconatu vel supra ad matrimonia convolaverint, mulieres eciam invitas & renitentes relinquant. Decrevimus eciam ejusdem epistolæ auctoritate ne filii sacerdotum in paternis ecclesiis amodo personæ instituantur, nec eas qualibet occasione media non intercedente persona optineant.*

II. *Clerici in sacris ordinibus constituti, edendi vel bibendi causa tabernas non ingrediantur, nec publicis potationibus intersint nisi peregrinationis necessitate compulsi. Si quis vero tale quid fecerit, aut cesset aut deponatur.*

III. *Hiis qui in sacris ordinibus constituti sunt judicium sanguinis agitare non licet: unde prohibemus ne aut per se membrorum truncationes faciant aut inferendas judicent. Quod si quis tale fecerit concessi ordinis privetur officio & loco. Inhibemus eciam sub interminatione anathematis ne quis sacerdos habeat vicecomitum aut præpositi secularis officium.*

IV. *Clerici qui comam nutriunt ab archidiacono eciam inviti tondeantur. Vestimentis eciam vel calciamentis nisi qui honestatem & religionem deceant uti eis non liceat. Si quis autem contra hoc facere præsumpserit, & commonitus emendare noluerit, excommunicationi subjaceat.*

V. *Quia quidam clerici desperantes ab episcopis suis ordinari, vel propter imperitiam, vel vitæ incontinentiam, vel nativitatis conditionem, aut tituli defectum, aut ætatem minorem extra provinciam suam interdum eciam à transmarinis episcopis ordinantur vel ordinatos se mentiuntur, ignota sigilla episcopis suis deferentes, statuimus talium ordinationem irritam esse habendam; sub interminatione anathematis inhibentes ne à quoquam ad officii sui executionem suscipiantur. Episcopum quoque nostræ juridictionis qui talem sciens & prudens ordinaverit vel susceperit, ab illius ordinis collatione ad quem eum ordinavit vel suscepit, usque ad condignam satisfactionem se noverit esse suspensum.*

VI. *Cum ecclesia Dei secundum evangelicam veritatem domus orationis esse debeat & non spelunca latronum & sanguinis forum, seculares causas in quibus de sanguinis effusione vel de pœna corporali agitur, in ecclesiis vel in cimiteriis agitari sub interminatione anathematis prohibemus; absurdum enim est & crudele ibi judicium sanguinis exerceri ubi eciam reis constituta est tutela refugii.*

VII. *Dictum est solere in quibusdam locis pro perceptione crismatis nummos dari; similiter pro baptismo & communione; Hoc simoniacæ hæresis esse detestata est sancta sinodus & anathematizavit. Statuimus ergo ut de cætero nec pro ordinatione, nec pro crismate, nec pro baptismo, nec pro extrema unctione, nec pro sepultura, nec pro communione, nec pro dedicatione quicquam exigatur. Sed gratis dona Christi gratuita dispensatione donentur. Si quis contra hoc facere præsumpserit anathema sit.*

VIII. *Nulli liceat ecclesiam nomine dotalitii ad aliquem transferre, vel pro præsentatione alicujus personæ pecuniam vel aliquod emolumentum pacto interveniente recipere. Quod si quis fecerit, & in jure vel convictus vel confessus fuerit, ipsum tam regia quam nostra freti auctoritate patrocinio ejusdem ecclesiæ in perpetuum privari statuimus.*

IX. *Secundum instituta patrum nostrorum sub interminatione anathematis prohibemus, ne monachi vel clerici causa lucri negotientur, & ne monachi à clericis vel laicis firmas teneant, neque laici ecclesiastica beneficia ad firmas suscipiant.*

X. *Quicunque ex clero videntur esse arma non sumant nec armati incedant, sed professionis suæ voca-*

vocabulum religiosis moribus & religioso habitu prabeant. Quod si contempserint, tanquam sacrorum contemptores & ecclesiastica auctoritatis prophanatores & proprii gradus amissione multentur, quia non possunt simul Deo & seculo militare.

XI. *Illud eciam de vicariis qui personis fide & juramento obligati sunt duximus statuendum, quod si fide vel sacramenti religione contempta personatum sibi falso assumentes, contra personas se erexerint, si super hoc in jure vel confessi vel convicti fuerint, de catero in eodem episcopatu ad officii sui executionem non admittantur.*

XII. *Omnes decima terra sive de frugibus, sive de fructibus arborum, sive de aliis fructibus, Domini sunt & illi sanctificantur. Sed quia multi modo inveniuntur decimas dare nolentes, statuimus ut juxta domini papa* Alexandri *praceptum admoneantur semel, secundo & tercio, ut de grano, de vino, de fructibus arborum, & de fœtibus animalium, & de lana, & de agnis, & de caseis, & de lino, & de canebe, & de reliquis qua annuatim renovantur, decimas integre persolvant. Quod si commoniti non emendaverint, anathemati se noverint subjacere.*

XIII. *Calumpniam & audaciam temere litigantium condempnando in expensas & alio multiplici remedio imperialis sanctio compescit. Et quoniam igitur hoc sacris institutis consonare dinoscitur, pracipimus ut de catero in causis pecuniariis qua inter clericos agitabuntur victus victori condempnetur in expensis. Qui autem solvendo non fuerit, eum in arbitrio episcopi sui relinquimus puniendum.*

XIV. *Invenimus tantum x. prafationes in sacro cathalogo recipiendas. Unam in albis Paschalibus*; Et te omni quidem tempore. *Secundam in Ascensione Domini*; Qui post resurrectionem suam. *Terciam in Pentecoste*; Qui ascendens. *Quartam in Nativitate Domini*; Quia per incarnati Verbi. *Quintam in Apparitione Domini*; Quia cum unigenitus tuus. *Sextam de sancta Trinitate*; Qui cum unigenito. *Septimam de sancta Cruce*; Qui salutem humani generis. *Octavam de sancta Maria*; Et te in veneratione. *Nonam de Apostolis*; Et te Domine suppliciter. *Decimam de jejunio Quadragesimali, tantum feria quarta & sexta dicendam*; Qui corporali jejunio. *Hujus igitur decreti, & domini papa* Alexandri *auctoritate districte pracipimus ne quis prafatis prafationibus aliquam omnino prasumat adicere.*

XV. *Inhibemus ne quis quasi pro complemento communionis intinctam alicui eucharistiam tradat. Nam intinctum panem aliis Christum prabuisse non legimus, excepto illo tantum discipulo quem intincta buccella magistri proditorem ostenderet, non qua sacramenti hujus institutionem signaret.*

XVI. *Pracipimus ne consecretur eucharistia nisi in calice aureo uel argenteo: & ne stagneum calicem aliquis episcopus amodo benedicat interdicimus.*

XVII. *Nullus fidelis cujuscunque conditionis sit occulte nuptias faciat, sed benedictione accepta à sacerdote publice nubat in Domino. Si quis ergo sacerdos aliquos occulte conjunxisse inventus fuerit, triennio ab officio suspendatur.*

XVIII. *Ubi non est consensus utriusque non est conjugium. Ergo qui pueris dant puellas in cunabulis nichil faciunt nisi uterque puerorum postquam venerint ad tempus discretionis consentiant. Hujus ergo decreti auctoritate inhibemus ne de catero aliqui quorum uterque vel alter ad atatem legibus constitutam & canonibus determinatam non pervenerit conjungantur, nisi forte urgente necessitate pro bono pacis talis conjunctio toleretur.*

In ipso Concilio ad instantiam clericorum ecclesiæ S. *Asaph*, & ad monitionem *Alexandri* summi pontificis, & consilio coepiscoporum suorum dominus *Cantuariensis* archiepiscopus præcepit *Godefrido* episcopo de sancto *Asaph* in virtute obedientiæ, ut ad episcopatum suum quem diu reliquerat rediret, vel domino *Cantuariensi* resignaret. Nolens itaque ad episcopatum redire, nec ulterius valens retinere, anulo suo deposito resignavit episcopatum in manus *Ricardi Cantuariensis* archiepiscopi. Electus est autem ad eundem episcopatum sancti *Asaph* magister *Adam*, & post tempus modicum ab eodem *Ricardo Cantuariensi* archiepiscopo consecratus est.

Peracto itaque prædicto Concilio & fere singulis qui affuerant ad propria redeuntibus, rex *Anglorum Henricus* cum filio suo *Henrico*, comitante *Ricardo Cantuariensi* archiepiscopo *Cantuariam* ad sanctum *Thomam* peregre profectus est, Deo & martyri grates rependens debitas pro pace sibi contra spem multorum, immo fere omnium tam gloriose restituta. Post tempus modicum assensu regio consentiente *R.* archiepiscopo electi sunt tres monachi *Cantuariensis* ecclesiæ ad tres abbatias *Angliæ*. Prior *Odo* ad abbatiam de *Bello*. *Radulfus* ad abbatiam *Salopesberiæ*. *Rogerus* ad abbatiam sancti *Augustini Cantuariæ* in locum *Clarebaldi*, quem monachi sui ante duos annos ejecerant. Accusaverant enim eum in præsentia papæ *Alexandri* de crimine incestus; unde papa, nec mirum, irritatus dedit in mandatis *B. Exoniensi*, & *Rogero Wigorniensi* episcopis, ut agnita veritate si ita res haberet *Clarebaldum* deponerent. Accedentes itaque episcopi *Cantuariam* in absentem non convictum nec confessum ex accusatione sola sententiam depositionis dederunt. Huic, ut prædictum est, successit *Rogerius*. *Benedictus* vero domni *Cantuariensis* Cancellarius prioratum *Cantuariensis* ecclesiæ sortitus est. Quinto kal. Octobris *R. Cantuariensis* archiepiscopus ad abbatiam de *Burgo* veniens, manifestis ex culpis accusatum & convictum abbatem deposuit nomine *Willielmum*. Applicuit in crastino à domino papa missus *Hugutio* legatus, ut in *Anglia* domini papæ vices agens legatione fungeretur. Hic in fine mensis Octobris in *Angliam* veniens, à rege & à primoribus *Angliæ* honorifice susceptus est. Rex enim suam exosam habens reginam quam sub munitissimi oppidi teneri fecit custodia, eo quod supradicta persecutio ex ipsius reginæ consilio emanasse dicebatur, omni conatu divortium moliri videbatur. Ideoque et prædictum legatum dicebatur evocasse, eumque blanditiis & donis subnervavit. Legatus quoque plus regis quam gregis vel veritatis gratiam quærens, in primis legationis suæ vestigiis annuit regi, ut pro captis bestiolis clericos inplacitaret. Ecce quam tristi initio & enormi exemplo *Romanæ* Cardinalis ecclesiæ & legatus suam exorsus est agriculturam. Hæccine est *Romanæ* protectionis tuta securitas, ut clerici in laicam trahantur curiam, ibidem pro bestiolis aulicorum judicio condempnentur?

condempnentur. Sed quid quod non faciat *auri sacra fames?* Etsi *Romanum* nostrum auri fulgor regii ad consentiendum illexit, reminisci tamen debuit exempli sancti *Thomæ* martyris, qui pro clericis tuendis sexenne exilium rerum dispendium sustinuit, sed & caput proprium pro eis tribuit mactandum. Quo ergo fine legatus vices sibi commissas perficiet, qui tam pernitiosum sumpsit initium? Sed nunquid

Debile principium melior fortuna sequetur?

Circuivit igitur legatus *Angliam*, considerans omnia proviso & constituendo Concilio corrigenda. Et quia eradicare venerat & plantare, à dextris & à sinistris donantium manus donis exoneravit allatis, quæ in suis cofinis complantavit. Mense Decembrio obit *Reginaldus* Comes *Cornubiæ* regis *Henrici* secundi avunculus, cujus corpus *Radingas* dilatum ibidem sepultum est. XVIII.

ſræ 7. M. C. lxxij. Rex *Angliæ Henricus* convocatis regni primoribus apud *Northamtoniam* renovavit assisam de *Clarendonia* eamque præcepit observari, pro cujus execrandis institutis beatus martyr *Thomas Cantuariensis* usque in septennium exulavit, & tandem glorioso martyrio coronatus est. Mense Marcio circa mediam quadragesimam venit rex *Londoniam* cum filio suo *Henrico* una cum domno *Hugutione* legato, qui convocato clero *Angliæ* concilium celebrare proponebat. Cum itaque in medio sublimi resideret legatus & *Ricardus Cantuariensis* archiepiscopus de jure primatus *Angliæ* dexteram obtineret, *Rogerius Eboracensis* archiepiscopus innata sibi invectus arrogantia sinistram sibi debitam respuens, inter legatum & *Cantuariensem* archiepiscopum irreverenter natibus innitens sedere nisus est, adeo ut in primatis sui gremio resideret. Vix tamen umbone suo quo decertare consueverat dominum *Cantuariensem* attigerat, cum à quibusdam episcopis, clericis & laicis turpiter apprehensus de gremio archiepiscopi ereptus & in terram dejectus est. Sed cum baculis & pugnis undique impeteretur, exiliens archiepiscopus *Cantuariensis* bonum pro malo reddidit, æmulumque suum & ab olim *Cantuariensis* ecclesiæ inimicum tantæ cladi subripuit. Ipse tandem *Eboracensis* contumax à terra resurgens, cum cappa sua in tumultu illo turpiter decissa regis prostratus vestigiis in *Cantuariensem* archiepiscopum calumpniam intorsit mendosam. Sed audita suæ præsumptionis veritate, suæ dignos vesaniæ cachinnos reportavit. Dum autem ad regem, ut prædictum est, fugeret, clamare cœperunt in concilio plurimi dicentes, Vade, vade, traditor sancti *Thomæ*, adhuc manus tuæ fætent sanguine. Legatus autem sibi præcavens *Cantuariensem* archiepiscopum appellavit. Archiepiscopus econtra se sibique subditos apostolicæ protectioni supponens ipsum legatum appellatione solenniter facta provocavit. Sentiens autem legatus vim verbi, se eciam ulterius in *Anglia* nullam habere potestatem, quasi sponte sed invitus legationi cessit, & abire non distulit. Intercedentibus tamen utriusque parte amicis, appellationes factas mutuo dimiserunt, animos irritatos dissimulantes utrimque. Ad proximum Pascha prædictus *Hugutio* venit *Cantuariam*, & ipsius diei Paschalis in ecclesia Christi missarum solenniis interesse despiciens, in camera archiepiscopi ubi fuit hospitatus cum suis delituit servientibus. Inde recedens & ad mare perveniens, cum tanto affectu transvectus est ut si forte ventus transeunti deesset, remorum auxilio ne rediret vel diutius moraretur, quocunque modo transfretaret. Abiit ergo prædictus *Hugutio* circa festum apostolorum *Petri* & *Pauli*, & in proximo mense sequenti applicuit alter quidam *Vivianus* nomine, in *Hiberniam* & *Scotiam* legatus. Qui cum superbe more *Romano* apud *Douram* non petita licentia sibi hospitium usurparet, & minaciter loqueretur, dominos domus paululum irritavit: unde cum turpiter ejici debuisset, assumpta humilitate petiit hospitium caritative, statimque benigne susceptus, eciam sibi resistentes collaudavit.

In die festo *Mariæ Magdalenæ*, venerunt *Cantuariam* decanus & cantor clericique plures *Carnotensis* ecclesiæ, qui ob honorem & amorem sancti *Thomæ* martyris & *Cantuariensis* ecclesiæ excellentiam elegerunt in capitulo *Johannem* de *Salisberia* ad regimen *Carnotensis* ecclesiæ. Erat enim hic *Johannes* à juventute sua *Cantuar.* ecclesiæ clericus, primo *Theodbaldo* archiepiscopo, postea sancto *Thomæ* eciam in exilio fideliter adhærens. Pronuntiata itaque electione coram Conventu *Cantuariensis* ecclesiæ, & lectis epistolis de consensu capituli *Carnotensis*, deduxerunt electum ad altare, canoris vocibus Deum collaudantes.

Mense Septembrio misit rex *Henricus Ricardum Cantuariensem* archiepiscopum, aliosque nuntios spectabiles cum *Johanna* filia sua quam petierat rex *Siciliæ Willielmus* sibi dari in uxorem. Commendavit interea *Cantuariensis* archiepiscopus vices suas *Gileberto Londoniensi* episcopo utpote *Cantuariensis* ecclesiæ decano, & transfretavit. Hac itaque fretus auctoritate episcopus consecravit in ecclesia Christi *Cantuariæ* mense Novembrio Priorem de **Wenelot** *Petrum* nomine, ad regimen *Landavensis* ecclesiæ, astantibus & cooperantibus episcopo *Rofensi* & episcopo *Wigorniensi*, facta prius professione quam debet *Cantuariensi* ecclesiæ.

Translatus est hoc anno *Willielmus Senonensis* archiepiscopus ad ecclesiam *Remensem* regendam. Erat enim frater reginæ *Francorum* sapientia præditus & religionis exemplar. His de causis sedem digniorem adeptus regis & regni quasi dominus effectus est. XIX.

M. C. lxxvij. Rex *Angliæ Henricus* apud **Windelsores** degens, misit *Ricardum Cantuariensem* archiepiscopum, & *Gilebertum* episcopum *Londoniensem*, & *Gaufridum Elyensem* ad ecclesiam sanctæ crucis de **Waltham**. Proposuerat enim rex canonicos ibidem instituere regulares, quia clerici seculares qui ibidem hucusque manserant mundanis operibus & illecebris illicitis magis quam divino servitio intendebant. Resignavit itaque decanus præfatæ ecclesiæ dictus *Wido Ruffus* decanatum suum in manus *Ricardi Cantuariensis* archiepiscopi. Præcepit itaque rex ibidem novam ædificari ecclesiam cum suis officinis, & post aliquot menses in veterem ecclesiam introduci præcepit canonicos regulares. Sex de *Cirecestria*, sex de *Oseneia*, quatuor de *Chic.* Misit quoque rex *Bartholomeum Exoniensem*, & *Rogerium Wigorniensem* ad abbatiam de *Ambresberia*, ut abbatissam aliasque monachas de manifesto lenocinio convictas eicerent, & in eandem ecclesiam sanctimoniales de fonte *Ebrardi* de *Andegavia* introducerent. An. Græ 1177.

In proxima quadragesima venerunt ad regem

Angliæ spectabiles viri juris periti & mirabiles causidici, missi à dominis suis duobus regibus *Hispaniæ*, *Aldefonso* scilicet rege *Castellæ*, & *Sanctio* rege *Navarræ*. Dum enim sibi adinvicem adversarentur licet cognatione conjuncti, prædis tamen & præliis operam dabant. Cum autem nulla ratione vel sapientum industria nequirent paci consentire, vix tandem intermeantibus amicis præbuerunt assensum, ut regis *Angliæ Henrici* de pace facienda subirent arbitrium. Astiterunt itaque regis *Angliæ* solio prædicti nuntii regum *Hispaniæ*, causas suas in contrarium proponentes, & diversis anfractibus rationibus rethoricis verisimiliter explicabant. Accepto tandem post Pascha de causa sua tanta versutia intricata regis judicio, læti reversi sunt, dominosque suos reges regumque populos paci restituerunt & tranquillitati.

Contulit hoc anno rex *Henricus* novas quasdam libertates ecclesiæ Christi *Cantuariæ*; unde & ante Pascha in cœna Domini *Cantuariam* peregre profectus, super tumbam sancti *Thomæ* cum nonnullis aureis hanc devote optulit Cartam.

HEnricus *Dei gratia rex* Angliæ, *dux* Normanniæ & Aquitaniæ, & *comes* Andegaviæ, *archiepiscopis, episcopis, abbatibus, comitibus, baronibus, justiciis, vicecomitibus, & omnibus ministris & fidelibus suis* Francis & Anglis *totius* Angliæ *salutem. Sciatis quod ad honorem Dei, & pro redemptione animæ meæ, & patris & matris meæ, & regis* Henrici *avi mei & antecessorum meorum, & præsertim ad honorem sanctæ Trinitatis & omnium Sanctorum qui requiescunt in ecclesia Christi* Cantuariæ, *concessi & confirmavi eidem ecclesiæ omnes possessiones & libertates quas proavus meus rex* Willielmus *et rex* Henricus *avus meus eidem ecclesiæ concesserunt & confirmaverunt. Præterea dono eis & concedo & hac Carta mea confirmo has libertates, scilicet* **Geld**, & **Denegel**, *Hidagium, pecuniam pro murthro, opus pontium, castellorum, parcorum, clausularum, auxilium pecuniæ pro exercitu,* **Wardpeni**, **Blodwite**, **Childwite**, *per omnia dominia archiepiscopi & monachorum, & villanagia. Volo eciam quod dominia eorundem & villanagia sint libera & quieta à siris & hundredis, & lestis hundredorum. Quare volo & firmiter præcipio quod ipsa ecclesia Christi* Cantuariæ *habeat & teneat omnes prædictas libertates, sicut supra determinatum est, cum terris & omnibus suis bene & in pace, libere & quiete, integre & plenarie, & honorifice, in bosco & plano, in pratis & pasturis, in aquis & molendinis, in vivariis & stagnis, piscariis & mariscis, in viis & semitis, & in omnibus aliis locis & aliis rebus ad eas pertinentibus, cum omnibus libertatibus & liberis consuetudinibus, sicut eidem ecclesiæ concessi & hac Carta mea confirmavi. Testibus his,* Ricardo Wintoniensi, G. Eliensi, J. Saresbiriensi, H. Baiocensi, R. Bathoniensi, A. sancti Asaph, *episcopis.* J. *decano* Salesbiriæ, R. de Luci, & cæteris qui in Carta regis sunt apud *Merleberge. Henricus* quoque regis filius cartam suam dedit in eadem forma.

Advenerat *Cantuariam* eadem die cœnæ Domini *Philippus* Comes *Flandriæ*, & *Willielmus de Mandavilla*, ut accepta licentia à beato *Thoma Jerosolimitanum* iter arriperent, sperantes se aliquid magnum contra paganos esse facturos. Et profecti sunt: sed parum vel nichil profecerunt. Ante Ascensionem Domini electus est ad abbatiam de *Burgo Benedictus* Prior *Cantuariensis*. Eique successit in Prioratum *Herlewinus* domni *Cantuariensis* capellanus. Redierant interea à rege *Siciliæ Willielmo* nuntii regis *Angliæ* quos miserat cum filia *Johanna*. Et hanc Cartam regis *Willielmi* Cartam de fœdere dotalitii filiæ suæ regi *Henrico* obtulerunt.

IN *nomine Dei æterni & Salvatoris nostri* Jesu Christi *Amen. Rerum fœdus & concordiam humanarum inter cætera pacis bona ligat fortius & astringit vinculum conjugale; Quod & sacramenti altitudine venerandum, & ipsa suæ institutionis est singularitate præclarum, & solenni ab initio mundi & temporis consuetudine celebratum. Cujus itaque virtus & forma quia de divina institutione traxit originem, nec de peccato induit maculam, nec de longævi serie temporis desuetudinis potuit sentire jacturam. Quin etiam id honoris venerando accessit misterio, ut maris & feminæ consensus in matrimonium Christi & ecclesiæ teneat sacramentum. Tanti ergo misterii ratione simul & veneratione inducti, nos* Willielmus *divina favente clementia rex* Siciliæ, *& ducatus* Apuliæ, *& principatus* Capuæ, Johannam *puellam regii excellentia sanguinis illustrissimam, filiam* Henrici *magnifici regis* Angliæ *divino nutu & felici auspicio sacri lege matrimonii & maritali nobis fœdere copulamus, ut bonum conjugii castæ dilectionis fides exhibeat, unde nobis in posterum proles regia Deo dante succedat, quæ divini gratia muneris, virtutum simul & generis titulo, ad regni possit & debeat fastigium sublimari. Quia vero nostra dignum est celsitudine ut tam nobile ac insigne conjugium decenti dotario debeat honorari; per hoc præsens scriptum damus & in dodarium concedimus præfatæ reginæ karissimæ uxori nostræ comitatum sancti* Angeli *sicut inferius est annotatum, videlicet in demanio civitatis montis sancti* Angeli *civitatem* Siponti, *& civitatem* Vestæ, *cum omnibus justis tenementis & pertinentiis earum. In servitio autem concedimus ei de tenementis Comitis* Gosfridi, Alesine, Peschizam, Bicum, Caprile, Baranum *&* Sfilizun, *& omnia alia quæ idem Comes de honore ejusdem comitatus montis sancti* Angeli *tenere dinoscitur. Concedimus etiam ei similiter in servitio* Candelarium *sanctum* Clerum, *castellum* Paganum, Bersentium, *&* Cagnanum. *Insuper concedimus ut sint de honore ipsius dodarii monasterium sancti* Johannis de Lama, *& monasterium sanctæ* Mariæ de Pulsano *cum omnibus tenementis quæ ipsa monasteria tenent de honore prædicti comitatus sancti* Angeli. *Ita quidem ut ipsa regina uxor nostra prædicta omnia semper recognoscat ab heredibus nostris nobis nostra ordinatione in regnum succedentibus, & de omnibus prædictis tenementis servitium prout exigit feudum eorum integre & illibate jam dictis heredibus nostris faciat, & maneat semper in eorum fidelitate. Ad hujus autem donationis & concessionis nostræ memoriam & inviolabile firmamentum, præsens privilegium per manus* Alexandri *nostri Notarii scribi, & bulla aurea nostro tipario impressa roboratum, nostro sigillo jussimus decorari. In quo familiares*

nostri

noſtri & aliæ perſonæ præcepto noſtro ſe ſcripſerunt, anno menſe & indictione ſubſcriptis.

Ego *Walterus Panorm.* archiepiſcopus. ſſ.
Ego *Alphanus Capuanus.* archiepiſcopus. ſ.
Ego *Ricardus Siracuſanus* epiſcopus. ſ.
Ego *Bartholomæus Agreger.* epiſcopus. ſſ.
Ego *Reginaldus Baren.* archiepiſcopus. ſſ.
Ego *Nicholaus* primus *Meſſelenſis* archiep. ſſ.
Ego *Ruffus Conſentinus* archiepiſcopus. ſſ.
Ego *Theodbaldus* epiſc. abb. regal.
Ego *Robertus Cathanienſis* epiſcopus.
Ego *Wido Cephelenſis* epiſcopus.
Ego *Elyas Troianus* electus.
Ego *Juſtus Mizz.* epiſcopus.
Ego *Robertus Tricaricenſis* epiſcopus.
Ego *Petrus Galetanus* epiſcopus.
Ego *Johannes Potentinus* epiſcopus.
Ego *Robertus de Bizino.*
Ego *Robertus Malcovenanz.*
Ego *Alexander Gupill.*
Ego *Mathæus* domini regis vicecancellarius.
Ego *Robertus Caſertanus* Comes.
Ego *Amphuſus* Comes *Scrullac.*
Ego *Jocelinus* Comes *Jert.*
Ego *Hugo* Comes *Catazarii.*
Ego *Ricardus Fundatus* Comes.
Ego *Walterus Demoro* regii fortunati ſtolii admiratus.
Ego *Aldwerinus* de *Candida* domini regis ſeneſcallus.
Ego *Berardus Gentilis* regiæ privatæ familiæ Conſtabularius.
Ego *Ricardus* ſacri regii palatii logothet.
Ego *Bainalis* de *Monte forti* magiſter Juſticiarius.
Ego *Perſicus* regiæ curiæ magiſter Juſticiarius.
Ego *Fredericus* regiæ curiæ Juſticiarius.

Data in urbe Panormi *felicis per manus* Walterii *venerabilis* Panormi *archiepiſcopi, &* Mathæi *regis vicecancellarii, &* Ricardi *venerabilis* Siracuſani *epiſcopi domini regis familiarium anno incarnationis Domini* M. C. lxxvij. *menſe Februarii, Indictione x. regni vero domini noſtri* Willielmi *Dei gratia magnifici & glorioſiſſimi regis* Siciliæ, *ducatus* Apuliæ, *& principatus* Capuæ *anno* xj.

Poſt feſtum ſancti *Johannis Baptiſtæ* revelatione divina inventæ ſunt reliquiæ ſancti *Amphibali* magiſtri ſancti *Albani* prothomartyris *Anglorum* apud Redburne, & in eccleſiam ſancti *Albani* honore debito delatæ ſunt cum aliis ſimul inventis. Cujus ne ſanctitas cuiquam veniret in dubium, crebreſcentibus miraculis confluentibus populis manifeſta eſt.

Apropinquante autem feſto ſancti *Jacobi* apoſtoli, *Alexander* ſummus pontifex *Venetiam* cum Cardinalibus ſuis venit, & cum multis ſanctæ matris eccleſiæ filiis & prælatis tam archiepiſcopis quam epiſcopis: *Fredericus* quoque *Romanorum* imperator venit illuc obviam ei cum archiepiſcopis, epiſcopis, & principibus *Teutonici* regni ad faciendum pacem inter ipſum & ſummum pontificem, ut deſciſſo ſciſmate quod jam fere xix. annis duraverat, pax eccleſiæ Dei reſtitueretur. Sunt autem hæc nomina virorum qui ex parte domini papæ fuerunt.

Ymbaldus epiſcopus *Hoſtienſis* Cardinalis.
Willielmus de *Pavia Portuenſis* epiſcopus Cardinalis.
Walterius Albanenſis epiſcopus Cardinalis.
Conradus Saviæ epiſcopus Cardinalis.
Manifridus Paleſtinus epiſcopus Cardinalis.
Johannes Neapolitanus presbiter Cardinalis.
Theodinus presbiter Cardinalis.
Petrus de Bona presbiter Cardinalis.
Boſus presbiter Cardinalis.
Herembrandus presbiter Cardinalis.
Jacinctus diaconus Cardinalis.
Herdizan diaconus Cardinalis.
Chuiche capellanus diaconus Cardinalis.
Laborandus diaconus Cardinalis.
Hugo Boloniæ diaconus Cardinalis.
Hugotio diaconus Cardinalis.
Rainerus diaconus Cardinalis.
Archiepiſcopus *Vienenſis.*
Archiepiſcopus *Bituricenſis.*
Archiepiſcopus de *Melam.*
Archiepiſcopus de *Ravenna.*
Archiepiſcopus de *Salerna.*
Epiſcopus de *Claro monte.*
Abbas *Bonæ vallis.*
Comes *Rogerius de Andria.*
Tieri de Cartuſa, & multi alii principes & prælati.

Hi vero ſubſcripti cum Imperatore venerunt & prædictæ paci intereſſe meruerunt.

Archiepiſcopus *Madeburgenſis.*
Archiepiſcopus *Maguntinus.*
Archiepiſcopus de *Trevis*, prothonotarius Imperatoris.
Archiepiſcopus *Colonienſis.*
Archiepiſcopus de *Beſenzum.*
Electus de *Vermeiſe.*
Comes *H.* de *Diſce.*
Marcio *Albertus.*

Sedente itaque papa *Alexandro* in cathedra ſua cum Cardinales ei aſtarent antequam veniſſet Imperator, dum nautæ galeas ſuas huc illucque deducerent, inter utriuſque partis fautores diſſenſio non modica orta eſt, ita ut Cardinales aufugerent & papam *Alexandrum* in cathedra ſua ſolum relinquerent. Et ecce imperator de ſummo navis ſuæ ſolario deſcendens ix. kal. Auguſti vigilia *Jacobi* apoſtoli, ſicut prius tractatum fuerat & depoſitum, venit ad eccleſiam beati *Nicholai*, & ibi tam ipſe quam archiepiſcopi, epiſcopi, & alii principes *Teutonici* regni abrenuntiantes ſciſmati, per epiſcopos & Cardinales quos dominus Papa ad eos abſolvendos miſerat abſolutionis beneficium meruerunt. Deinde venerunt *Venetias*, ibique ante eccleſiam beati *Marci* prædictus Imperator domino Papæ ſicut ſummo pontifici omnem obedientiam & reverentiam humiliter exhibuit, & recepto ab eo pacis oſculo eum devote dextravit, & cum magna devotione uſque ad altare in eccleſiam introduxit. Sequenti vero die in feſto ſancti *Jacobi* apoſtoli imperator venit obviam domino papæ & in eccleſiam denuo introduxit. Peractis autem miſſarum ſolenniis uſque ad eccleſiæ januam eum dextravit. Aſcendente autem Papa Imperator ſtafam tenuit, & omnem exhibuit reverentiam. In hoc Concilio *Johannes* abbas de *Struma* qui vocatus fuerat *Calixtus*

papa, qui eciam tercius & ultimus scismatis hujus antipapa extiterat, degradatus est & ab ipso imperatore & ab omnibus principibus ecclesiasticis secularibus *Teutonici* regni abrenuntiatus est. Similiter omnes archiepiscopi, episcopi, & abbates *Teutonici* regni qui ab eo vel ab aliis antipapis prædecessoribus suis, scilicet ab *Octaviano* qui & papa *Victor* vocabatur, vel à *Widone de Crema* qui vocabatur *Paschalis* ordinati fuerant, degradati sunt. Similiter altaria quæ ab eisdem scismaticis dedicata fuerant, subversa sunt. In ipso Concilio *Conredus* frater consobrinus prædicti imperatoris recepit à manu *Alexandri* papæ archiepiscopatum *Sanceburge*, & annuente ipso imperatore dominus papa concessit eidem *Conredo* legatiam totius *Teutonici* regni quamdiu ipse vixerit, quia iste *Conredus* cum electus esset tempore scismatis ad archiepiscopatum *Maguntinum*, noluit ab *Octaviano* antipapa consecrari. Sed malens inter catholicos pro nomine *Christi* degere quam inter scismaticos divitiis & transitoriis abundare, electioni suæ abrenuntiavit, & venit in partes *Galliarum* usque *Senonensem* civitatem, & invento ibi *Alexandro* summo pontifice qui ea tempestate citra montes illuc pervenerat ad celebrandum concilium, pro amore Dei & pace ecclesiæ seipsum sponte deposuit, & à præfato papa catholico honorifice susceptus, inter episcopos Cardinales connumeratus est, & in ipso concilio factus fuit episcopus Cardinalis de episcopatu *Savinia*. *Christianus* quoque Cancellarius ipsius imperatoris successit præfato *Conredo* in archipræsulatum *Maguntinum*, & pallium suscepit à *Widone de Crema*. Ideoque facta pace inter dominum papam & imperatorem, propriis manibus pallium suum combussit *Venetiæ* præsente Papa *Alexandro* & Cardinalibus suis. Quo facto, absolvit eum dominus papa, palliumque eidem restituit. Facta igitur & confirmata unitate ecclesiæ, misit dominus papa litteras suas *R.* archiepiscopo *Cantuariensi* in hunc modum.

ALexander *episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus* Ricardo Cantuariensi *archiepiscopo totius* Angliæ *primati & apostolicæ sedis legato, & suffraganeis ejus, & dilectis filiis abbatibus specialiter ad* Romanam *ecclesiam pertinentibus in archiepiscopatu* Cantuariensi *constitutis, salutem & apostolicam benedictionem. Immensas laudes & gratias agimus omnipotenti Deo qui licet navem* Petri *diu permisisset procellosa maris tempestate quassari, nunc tandem imperavit ventis & mari, & f. t. m. ita ut pacatis maris sævientis fluctibus, prædicta navis ad portum quietis reducta sit & salutis. Sane karissimus in Christo filius noster* Fredericus *illustris* Romanorum *imperator proximo præterito die Dominico ante festum beati* Jacobi *cum principibus ecclesiasticis & secularibus* Teutonici *regni in magna devotione venit* Venetiam *ad præsentiam nostram, & ibi coram innumera multitudine virorum & mulierum altis vocibus resonantium laudes altissimo, nobis sicut summo pontifici omnem reverentiam & honorem exhibuit, & in crastino, scilicet in festo sancti* Jacobi *nobis ad preces ejus beati* Marci *ecclesiam adeuntibus pro celebrandis missarum solenniis obviam venit, & finita missa quam à nobis licet indignis reverenter audivit, nobis omnem honorem exhibuit, quem prædecessores ejus nostris consueverunt exhibere. In kalendis vero instantis mensis Augusti præfatus imperator ubi erat numerosa hominum multitudo jurare fecit, & principes sui quos præsentes habebat tam ecclesiastici quam seculares, præstito juramento firmaverunt quod pacem ecclesiæ perpetuo, & pacem karissimi in Christo filii nostri* Willielmi *illustris* Siciliæ *regis usque ad xv. annos & treugam* Longobardorum *à prædictis kalendis Augusti usque ad sex annos, sicut pax & treuga ipsa disposita est & tractata & in scriptis redacta, illæsam debeat & illibatam servare. Sicut autem idem imperator nos in catholicum papam & spiritualem patrem recepit, ita nos eum in catholicum imperatorem & uxorem ejus in catholicam imperatricem & filium ipsorum in catholicum regem recepimus. Agite itaque gratias creatori nostro qui sponsam suam sacrosanctam ecclesiam sua miseratione respexit, & ei post multas persecutiones quibus graviter pressa est & attrita, per suam gratiam plenam pacem reddidit & quietem.* Data *Venetiæ* in *Rivo alto* viij. kal. Augusti.

Scripsit eciam dominus papa *Alexander* archiepiscopo *Eboracensi* & capitulo *Cisterciensi*. Imperator quoque scripsit capitulo *Cisterciensi* de prædicta pace in hunc modum.

FRedericus *Dei gratia* Romanorum *Imperator & semper* Augustus, *universis abbatibus & fratribus* Cisterciensis *ordinis salutem & dilectionis integritatem. Quoniam de unitate & concordia ecclesiæ & bono statu imperii nostri fraternitatem vestram gaudere et lætari non dubitamus, idcirco universitati vestræ religionis imperiales apices mittere dignum duximus; insinuantes vestræ dilectioni quoniam Dei operis dono nutuque cujus occulto judicio quandoque discordiæ mala creantur, et ipso moderante discordes ad concordiam revocantur, dominum* Alexandrum *in patrem spiritualem et summum pontificem recepimus. Notum autem vestræ religioni facimus quoniam operantibus dilectis nostris viris magnæ sanctitatis atque discretionis* P. *episcopo* Claromontano, *et abbate* Bonæ vallis *et fratre Theoderico converso* Cartusiæ, *qui studiose et efficaciter pro pace et concordia inter nos et jam nominatum* A. Romanæ *ecclesiæ pontificem laboraverunt, discordia et lis quæ diu vigenerat penitus est consopita, et dilectio quæ inter nos perierat, ipsis mediantibus est reformata. Quapropter vestræ sanctitati præsentes litteras dirigimus, modis omnibus rogantes quatinus ipsorum bonitati perfectæ super omnibus gratias referentes, tam nobis quam ipsis de pacis reformatione gaudeatis, atque ut ad honorem Dei et ecclesiæ in bono statu et Dei timore possimus perseverare, ipsi omnium conditori atque gubernatori piissimas preces fundatis.*

Pullulaverat his diebus in *Tolosani* Comitis territorio hæresis maligna quæ fidem & orthodoxorum patrum ecclesiastica instituta evacuans, non solum vulgus simplex sed & ecclesiæ Dei sacerdotes & episcopos cum principibus laicis tabe confecit nefanda. Hujus hæresis detestanda perversitas in litteris Comitis *Tolosæ* facilius poterit agnosci, quas idem Comes generali capitulo misit *Cisterciensi*. Harum litterarum iste est textus.

Domino

Domino suo ac venerabili Cistercienſi *abbati* A. *univerſoque conventui in generali capitulo conſtituto, naufragans circa ſuperna Comes* Toloſæ *dux* Narboniæ *Marchio* Provinciæ *cum ſalute eorum benedictionibus confirmari orationibuſque fulciri. Quoniam in ſcientiæ & ſapientiæ veſtræ theſauris clareſcit quod noſtris in partibus vulpes parvulæ vineas quas plantavit dextera excelſi demoliuntur, & fontes ſine aqua & nebulæ turbinibus agitati, fontem qui patet domui* David *in ablutionem immunditiæ & menſtruæ evacuare nituntur, & rivuli virus diffundunt ut ligna quæ plantata ſunt ſecus decurſus aquarum evellant, Rogo & obſecro quatinus aſcendatis ex adverſo. Et ne iſtorum ſermo qui ut cancer ſerpit convaleſcat, opponatis vos murum pro domo* Iſrael. *In tantum equidem hæc putida hæreſis tabes prævaluit, ut omnes fere illi conſentientes arbitrentur obſequium ſe præſtare Deo, & ipſe iniquus qui miſterium jam operatur iniquitatis in filios diffidentiæ, ſic transfigurat ſe in angelum lucis, ut uxor à viro, filius à patre, nurus à ſocru diſcedant, proh dolor! Inſuper ſic in finibus noſtris obſcuratum eſt aurum, ut quaſi lutum ſub pedibus diaboli ſternatur. Quoniam & qui ſacerdotio funguntur hæreſis fœditate depravantur, & antiqua olimque veneranda eccleſiarum loca inculta jacent, diruta remanent, baptiſmus negatur, eucariſtia abominatur, pœnitentia parvi penditur, hominis plaſmatio, carnis reſurrectio abnegando reſpuitur, & omnia eccleſiaſtica ſacramenta annullantur, & quod dici nefas eſt, duo eciam principia introducuntur. Et nunc quid dicam? Non ſunt qui recogitent & dicant in cordibus ſuis, Quid facimus quia homines iſti multa mala faciunt? Si dimittimus eos ſic, omnes credent in eos. Et qui abſorbuit fluvium & non mirabitur, ex iniquæ præſumptionis audacia influet* Jordanis *in os ejus. Ego quidem qui uno è duobus divinis accingor gladio, & qui me iræ Dei vindicem & miniſtrum Dei in hoc ipſum conſtitutum confiteor, dum tali infidelitati modum ponere & finem dare innitor, ad tantum et tale negotium complendum vires meas deficere cognoſco, quoniam terræ meæ nobiliores jam prælibata infidelitatis tabe aruerunt, & cum ipſis maxima hominum multitudo à fide corruens aruit, unde id perficere non audeo nec valeo. Nunc igitur ad veſtrum confugiens ſubſidium, humili cordis imploro affectu, quatinus ad extirpandum tantum infidelitatis malum manum conſilii veſtri & auxilii cum virtute orationis porrigatis. Scitote etenim quia in tantum hæreſis virulenta inviſcerata manet, quod niſi manu Dei valida ejuſque brachio extento extirpari non poteſt. Talium namque caput induratum quaſi lapis ſic manet, ut in ſtipulam ei vertantur lapides fundæ. Quoniam igitur ſpiritualis gladii virtutem nil perficere poſſe cognoſcimus, ad tantam hæreſis pravitatem extirpandam, oportet ut corporalis gladii animadverſione compellatur. Ad quod peragendum dominum regem* Francorum *accerſiri veſtris ex partibus perſuadeo, quia per ipſius præſentiam tanta mala finem ſuſcipere ſuſpicor. Ipſi quippe præſenti civitates aperiam, vicos & caſtella ſub ejus cenſura tradam, hæreticos oſtendam, & uſque ad ſanguinem in quocunque noſtri indiguerit negotio ad conterendos hoſtes & omnes Chriſti inimicos illi aſſiſtam. Valete.*

Orta eſt interea diſcordia & diſceptatio inter regem religioſum *Franciæ Lodovicum* & nobiliſſimum regem *Anglorum Henricum*. Unde legatus quidam miſſus à papa *Alexandro* ad poſtulationem regis *Franciæ* venit, ut terram regis *Angliæ* ſuſpenderet niſi permitteret *Ricardum* filium ſuum Comitem ſcilicet *Pictavenſem* & filiam regis *Franciæ* ſecundum quod inierant pactum ſibi lege matrimonii copulare. Prudentiſſimus autem rex *Anglorum Henricus* acceptis induciis die locoque collocutionis inter ipſum & regem *Franciæ* conſtituto, annuit ut *Ricardus* filius ſuus præfatam regis *Lodovici* filiam acciperet in uxorem. Sed quoniam prædicti reges ſæpe adinvicem fuerant irati, ſæpe concordati, ſed nullo caritatis vinculo confirmati, in unam convenerunt dilectionis ſententiam; tandemque ſcriptum ſubſcriptum quaſi pignus amoris concuderunt, & ne in poſterum aliquatenus infringeretur, ſigillis ſuis confirmaverunt.

Sciant omnes tam præſentes quam futuri, quod ego Lodovicus *Dei gratia rex* Francorum, *& ego* H. *eadem gratia rex* Anglorum *volumus ad omnium tam præſentium quam futurorum notitiam pervenire, nos Deo inſpirante promiſiſſe & juraſſe quod ſimul ibimus in ſervitium Chriſtianitatis & crucem ſuſcipiemus ituri* Jeroſolimam *ſicut in ſcripto de ſuſceptione crucis inter nos facto continetur. Volumus eciam ut omnes ſciant, quod ſic ſumus & amodo volumus eſſe amici, quod uterque noſtrum alteri conſervabit vitam & membra & terrenum honorem ſuum contra omnes homines pro poſſe ſuo. Et ſi quæcunque perſona alterutri noſtrum malum facere præſumpſerit, ego* H. *juvabo* Lodovicum *regem* Franciæ *dominum meum contra omnes homines pro poſſe meo. Et ego* Lodovicus *juvabo* Henricum *regem* Angliæ *contra omnes homines pro poſſe meo ſicut hominem & fidelem meum, ſalva fide quam debemus hominibus noſtris quamdiu ipſi nobis fidem ſervabunt. Et neuter noſtrum amodo retinebit inimicum alterius in terra ſua ex quo requiſitus inde fuerit. Et ut inter nos amodo tollatur omnis materia diſcordiæ, conceſſimus adinvicem quod de terris & poſſeſſionibus & aliis rebus quas quiſque noſtrum modo poſſidet, alter adverſus alterum inde nichil amodo petet, excepto eo de* Alvernia *unde contentio inter nos eſt, & excepto feudo de caſtro* Radulphi, *& exceptis minutis feudis & diviſis terrarum noſtrarum de* Berria, *ſi homines noſtri aliquid inde interceperint inter ſe vel adverſus alterum noſtrum. Si autem ſuper his quæ ſuperius excepta ſunt per noſmet ipſos convenire non poterimus, ego* Lodovicus *rex* Franciæ *elegi tres epiſcopos,* Claromontenſem, Nivernenſem, Treternenſem, *& tres Barones, Comitem* Theodbaldum, *& Comitem* Robertum *&* Petrum *de* Curtenia *fratres meos. Et ego* H. *rex* Angliæ *elegi tres epiſcopos,* Willielmum Cenomanenſem, Petrum Petragorenſem, *&* R. Nannatenſem: *et tres Barones,* Mauricium de Croun, Willielmum Mangot, *&* Petrum de Monte Rabel, *ex parte mea, qui inquiſitam diligenter hinc et inde veritatem tam per ſeipſos quam per juramenta terrarum illarum prædicti epiſcopi in verbo veritatis aſſeverabunt, & laici jurabunt quod quæcumque cognoverint de jure cujuſque noſtrum eſſe, hoc inter nos dicent, & nos eorum dicto bona fide firmiter ſtabimus. Si vero omnes illi epiſcopi quos ego* Lodovicus *elegi intereſſe non poterint, nihilominus ſtabimus dicto illorum*

rum duorum qui intererunt. Et si omnes Barones ex parte mea nominati non interfuerint, pro eo non remanebit quin stemus dicto illorum duorum qui interfuerint. Et similiter erit de illis quos ego Rex H. *elegi tam de episcopis quam de Baronibus. Juravimus eciam quod nullum malum faciemus eis propter hoc quod veritatem inde dixerint. Et si forte, quod Deus avertat, inter nos de terris nostris aliqua querela amodo oriatur, per eosdem bona fide & sine malo ingenio sine dilatione terminetur. Si autem aliqua prædictarum personarum interim mortua fuerit, altera loco ipsius substituatur. Si vero alteruter nostrum ante susceptionem crucis iter peregrinationis arripere voluerit, alter qui remanebit terram illius qui in peregrinatione erit & homines ut sua propria & dominica fideliter custodiet & manutenebit. Postquam vero Deo volente crucem susceperimus, homines nostros qui nobiscum ibunt jurare faciemus, quod si alteruter nostrum in via decesserit, quod Deus avertat, ita illi qui superstes erit fideliter servient, sicut servirent Domino suo si vivus esset quamdiu in terra* Jerosolymitana *morari voluerit; pecuniam vero defuncti habebit vivus ad faciendum servitium Christianitatis præter illam partem quam ante iter suum certis locis & certis personis dandam decrevit. Et si uterque nostrum decesserit, eligemus si nobis Deus spatium indulserit, de probis & fidelibus hominibus quibus committetur pecunia utriusque nostrum ad servitium faciendum Christianitatis, & qui ducent & regent homines nostros. Antequam eciam iter arripiamus post susceptam crucem faciemus illos jurare quos custodes, & gubernatores constituemus terrarum nostrarum, quod ipsi bona fide cum omni posse suo si necesse fuerit se invicem juvabunt ad defendendum terras suas cum abinvicem requisiti fuerint. Ita quod illi quos ego* H. *rex* Angliæ *præfecero ad gubernandum terras meas, cum omni posse suo juvabunt ad defendendum terras* Lodovici *regis* Franciæ *domini mei quemadmodum terras meas defenderent si civitas mea* Rothomagi *obsessa esset. Et eodem modo illi quos ego* Lodovicus *rex* Franciæ *præfecero ad gubernandum terras meas, cum omni posse suo juvabunt ad defendendum terras* H. *regis* Angliæ *quemadmodum terras meas defenderent si civitas mea* Parisius *obsessa esset. Volo eciam ut mercatores & omnes homines tam clerici quam laici de terra regis* Franciæ *domini mei cum omnibus rebus suis sint securi & pacem habeant per omnes terras meas. Hæc autem suprascripta nos firmiter observaturos promisimus & juravimus in præsentia venerabilis* Petri *tituli sancti* Grisogoni *presbiteri Cardinalis apostolicæ sedis legati, & in præsentia* Ricardi Wintoniensis *episcopi, &* Johannis Carnotensis *episcopi, &* Henrici Bajocensis *episcopi, &* Frogerii Sagiensis *episcopi, &* Egidii Ebroicensis *episcopi, &* Henrici *regis filii* H. *regis* Angliæ, *& Comitis* Theodbaldi, *& Comitis* Roberti, *&* Petri *de* Curtenai, *& Comitis* Simonis, *&* Willielmi de Humez, *& multorum aliorum tam clericorum quam laicorum.*

Hoc anno vigilia sancti *Andreæ* Apostoli hora necdum prima apparuit in *Cantia* rubor quidam quasi flamma ardens & volans inpulsu venti qui veniebat. Quidam vero certissime affirmabant draconem flammeum crispo capite se manifeste eadem hora vidisse. Dixerunt plurimi signum hoc sive draconis seu flammæ ardentis vel ruboris per totam *Angliam* apparuisse. Die tercia ventus flavit fortissime à supradicto climate, cujus pulsu intollerabili ædificia, arbores, tegumenta domorum sed & tabulæ plumbeæ ecclesiarum ut panniculi parvuli corruerunt. Ipso die populus Christianus innumerata milia paganorum conserto prælio confecerunt, ita ut ex eis xxx. vel eo amplius milia trucidarent, cæterosque cum dedecore fugarent. Advenerat enim in fines *Jerosolimitanos* infinitus exercitus paganorum cum parvulis suis & uxoribus ad expugnandam, immo ad possidendam civitatem sanctam *Jerusalem*. Sed favente Deo paganorum populus periit, & in membris suis videlicet Christianis Jesus Christus triumphavit.

Rogerius autem *Augustinianorum* electus jam fere biennio post electionem suam expleto, de benedictione sua tandem sollicitus extitit. Prædecessorum itaque suorum vestigia secutus *Ricardum Cantuariensem* archiepiscopum adiit, benedictionem postulavit. Annuit archiepiscopus electi petitionibus, & debitam sibi petiit professionem. Consilio igitur habito contradixerunt monachi primo, sed in proximo redeuntes ad cor, consenserunt ut electus suus profiteretur. Sic tamen ut in ecclesia *Cantuariensi* non fieret & in scedula professioni subscriberetur, *Salvis utriusque privilegiis ecclesiæ*. Responsum est abbati ut archiepiscopo suo debitam & canonicam professionem faceret, & deinde non ex scripto sed ex corde diceret. *Salve sancta parens*, vel *salve festa dies*, vel *salvis privilegiis*, vel quidlibet aliud. Noluit abbas consentire nec sui monachi, sed toto conatu scripturæ intenderunt. Renuit tandem archiepiscopus quod petitum est & frivolum reputavit, ne *Cantuariensis* ecclesiæ antiquam dignitatem diminueret, novamque & inauditam profitendi formam introduceret. *Rogerius* igitur *Romanum* adiit pontificem, eique ecclesiam suam faciens tributariam, curiam *Romanam* in odium *Cantuariensis* archiepiscopi quocumque potuit molimine incitavit, adeo ut in contumeliam archiepiscopi abbati conferret insignia. I.

M. Clxxviij. *Rogerius* rediit in *Angliam* elatus admodum anulo & mitra, domino *Cantuariensi* litteras papæ deferens, ut eum in ecclesia sua absque professione benediceret. Archiepiscopo autem ad tam enorme gravamen appellante benedictio illa suspensa est. *Rogerius* igitur clam regiis suffultus litteris denuo *Romam* petens, animositatem papæ *Alexandri* in archiepiscopum magis accendit, quasi in *Romani* pontificis præcepti transgressorem. Citati sunt interea prælati sanctæ ecclesiæ ad Concilium papæ *Alexandri* in proxima quadragesima *Laterani* celebrandum. Archiepiscopus quoque *Cantuariensis* cum suis suffraganeis vocatus est. Cujus cum dominus Papa diutius præstolaretur adventum, Abbatis supradicti protelavit benedictionem. Noluit enim etsi archiepiscopum non diligeret, in alienam messem falcem mittere, donec utriusque diligentius causam cognosceret, litigandique rationem. Dicebatur enim quod debitam archiepiscopo benedictionem abbatis voluerit reservare. Archiepiscopus autem *Parisius* usque progressus, adulatorum suorum familiarium suggestione & propria temeritate retentus, in *Angliam* reversus est. Quo audito, dominus papa maliloquorum stimulis in archiepiscopum incitatus, & quasi fide oculata contemptum sui conjiciens, *Rogerium* abbatem exaltare, bene-

An. C[hr.] 117[8]

benedicere glorificareque non distulit.

Hoc anno die dominica ante nativitatem sancti *Johannis* Baptistæ post solis occasum luna prima signum apparuit mirabile quinque vel eo amplius viris ex adverso sedentibus. Nam nova luna lucida erat, novitatis suæ more cornua protendens ad orientem, & ecce subito superius cornu in duo divisum est. Ex hujus divisionis medio prosilivit fax ardens, flamma carbones & scintillas longius proiciens. Corpus interim lunæ quod inferius erat torquebatur quasi anxie, & ut eorum verbis utar qui hoc michi retulerunt & oculis viderunt propriis, ut percussus coluber luna palpitabat, post hoc rediit in proprium statum. Hanc vicissitudinem duodecies & eo amplius repetiit, videlicet ut ignis tormenta varia sicut prælibatum est sustineret, iterumque in statum rediret priorem. Post has itaque vicissitudines, à cornu usque in cornu scilicet per longum seminigra facta est. Hæc michi qui hæc scribo retulerunt viri illi qui suis hoc viderunt oculis; fidem suam vel jusjurandum dare parati quod in supradictis nichil addiderunt falsitatis.

Mense Septembri vigilia sanctæ crucis feria iv. luna xxvij. hora quasi sexta facta est eclipsis solis in *Cantia* non universaliter sed particulariter. Corpus enim solis corniculatum apparuit ad occidentem cornua tendens ut luna solet cum vicesima est. De reliqua solis rotunditate nichil amplius videbatur. Nam quædam nigra sperula solis reliquum texit splendorem, quæ paulatim descendens splendorem illum corniculatum circa se in parte superiore rotavit, donec utraque cornua penderent utrimque quasi in terram respicientes. Cumque illud nigrum paulatim procederet, cornua supradicta tandem ad orientem versa sunt ut in novilunio quæ prius erant ad occidentem. Sicque sperula illa nigra paulatim transeunte, suam sol recepit claritatem. Aer vero nubibus paulisper obtectus, visibus humanis præbuit adjutorium quo facilius supradicta viderentur. Diversis interea locis coloribus variis aer tinctus erat, videlicet rubeo, croceo, viridi & pallido. Hæc à me & fere ab omnibus in *Cantia* constitutis videbantur. Alibi autem eclipsis fuit universalis, ut in meridie nox videretur tenebrosa, ut socius socium juxta se positum non videret. In *Francia* quoque eclipsis ista visa est.

Hoc anno *Ricardus de Luci* præfectus *Angliæ* mente revolvens sedula quia quod antiquatur & senescit prope interitum est, in villa sua quæ Wliesnes dicitur novam ædificavit ecclesiam, & canonicos ibidem posuit regulares.

Guerricus autem Prior *Beremundensis* electus ad abbatiam de Fauresham *Cantuariam* venit, archiepiscopo *Ricardo* professionem fecit & benedictionis munus accepit. II.

Græ M.Clxxix. Facta est choruscatio cum terribili to-
'9. nitruo cum vento magno & grandine in *Cantia* in aurora diei proxime post epiphaniam Domini: quod tunc temporis magnum dicebatur esse prodigium.

Abbas autem sancti *Augustini* sui non immemor negotii, cum nec resistentem sibi nec contradicentem haberet, in contumeliam *Cantuariensis* archiepiscopi à domino papa benedictus est in initio mensis Februarii. Sed ne benedictio ista in præjudicium *Cantuariensis* ecclesiæ temporibus futuris in consequentiam traheretur, Papa dixit Abbati. Frater nos tibi manum benedictionis imponimus salvo jure & dignitate *Cantuariensis* ecclesiæ. Unde & litteras suas misit *Cantuariensi* archiepiscopo, quarum iste est textus.

Alexander *episcopus servus servorum Dei venerabili fratri* Ricardo Cantuariensi *archiepiscopo apostolicæ sedis legato salutem & apostolicam benedictionem. Cum dilectus filius noster* R. *nunc abbas tunc vero electus sancti* Augustini Cantuariæ *non sine gravibus laboribus & expensis secundo ad nostram præsentiam accessisset, pro eo sicut dicebat quod ei juxta mandatum nostrum & institutionem sanctæ recordationis patris & prædecessoris nostri* Eugenii *papæ & juxta tenorem scripti nostri in monasterio suo manum nolebas benedictionis imponere, nos eum salvo jure & dignitate tua & successorum tuorum benediximus in abbatem. Inde est quod nos tibi & ecclesiæ tuæ volentes in posterum providere apostolica auctoritate statuimus, ut quod de prædicto electo benedicendo fecimus, juri tuo vel ecclesiæ tuæ nullum possit præjudicium generare. Data* Laterani 5 *idus aprilis.* Non enim voluit dominus papa *Cantuariensis* ecclesiæ in posterum jura conterere, etiamsi ad suggestionem malignantium in personam archiepiscopi ad tempus voluerit vindicare.

In media quadragesima coadunati sunt episcopi & prælati sanctæ ecclesiæ *Laterani* in ecclesia sancti *Johannis*, ubi dominus papa *Alexander* Concilium celebravit & hæc subscripta xxvj. capitula promulgavit.

I. Licet de vitanda discordia in electione *Romani* pontificis manifeste satis à prædecessoribus nostris Constituta manaverint, quia tamen sæpe post illa per improbæ ambitionis audaciam gravem passa est scissuram ecclesia, nos eciam ad malum hoc devitandum de consilio fratrum nostrorum & sacri approbatione Concilii aliquid decernimus adjungendum. Statuimus igitur ut si forte inimico homine superseminante zizaniam, inter Cardinales de substituendo pontifice non potuerit esse plena concordia, & duabus partibus concordantibus tercia pars concordare noluerit, aut sibi alium præsumpserit ordinare, ille *Romanus* pontifex habeatur qui à duabus partibus electus fuerit & receptus.

II. Si quis autem de terciæ partis nominatione confisus, quia ratione non potest nomen sibi episcopi usurpaverit, tam ipse quam qui eum receperint excommunicationi subjaceant, & totius sacri ordinis privatione mulctentur, ita ut viatici eciam eis nisi tantum in ultimis communio denegetur, & nisi resipuerint, cum *Datan* & *Abiron* quos terra vivos absorbuit accipiant portionem. Præterea si à paucioribus aliquis quam à duabus partibus electus fuerit ad apostolatus officium, nisi major concordia intercesserit, nullatenus assumatur, & prædictæ pœnæ subjaceat si humiliter noluerit abstinere. Ex hoc tamen nullum canonicis constitutionibus & aliis judiciis præjudicium generetur, in quibus majoris & sanioris partis debet sententia prævalere, quia quod in eis in dubium venerit, superioris poterit judicio definiri. In *Romana* vero ecclesia speciale aliquid constituitur, quia non potest ad superiorem recursus haberi.

III. Quia vero nonnulli modum avaritiæ non ponentes, & diversas ecclesiasticas dignitates & plures ecclesias parochiales contra sacrorum canonum instituta nituntur adquirere, ita ut cum unum offi-

cium vix implere. Sufficiant, stipendia sibi vendicent plurimorum, ne id de cætero fiat districtius inhibemus. Cum igitur vel ecclesia vel ecclesiasticum ministerium committi debuerit, talis ad hoc persona quæratur, quæ residere in loco, & curam ejus per seipsam valeat exercere. Quod si aliter actum fuerit, & qui receperit, quod contra sacros canones acceperit amittat, Et qui dederit, largiendi potestate privetur. Et quia tantum quorundam processit ambitio, ut non duas vel tres, sed sex vel plures ecclesias perhibeantur habere, nec duabus possunt debitam provisionem impendere: per fratres & coepiscopos nostros hoc emendari præcipimus, & de multitudine canonibus inimica (quæ dissolutionis & vagationis materiam inducit, & certum continet periculum animarum,) eorum qui ecclesiis deservire valeant indigentiam sublevari.

IV. Quia in omnibus fere locis crimen usurarum ita invaluit, ut multi aliis negotiis prætermissis quasi licite usuras exerceant, & qualiter utriusque testamenti pagina condempnentur nequaquam attendunt, ideo constituimus ut usurarii manifesti nec ad communionem admittantur altaris, nec Christianam si in hoc peccato decesserint accipiant sepulturam. Sed nec oblationem eorum quisquam accipiat. Qui autem acceperit, aut Christianæ tradiderit sepulturæ; et ea quæ acceperit reddere compellatur, & donec ad arbitrium sui archiepiscopi satisfecerit, ab officii sui maneat executione suspensus.

V. Cum in officiis caritatis primo loco illis teneamur obnoxii à quibus beneficium nos cognoscimus recepisse; econtra quidam clerici cum ab ecclesiis suis multa bona perceperunt, bona per ecclesiam adquisita tamen in alios transferre præsumunt. Hoc igitur quia & antiquis canonibus constat inhibitum, nos eciam nichilominus inhibemus. Indempnitati itaque ecclesiarum providere volentes, sive intestati decesserint, sive aliis quod non licet conferre voluerint, penes ecclesias eadem bona præcipimus remanere. Præterea quoniam quidam in quibusdam partibus sub precio statuuntur qui decani vocantur pro certa pecuniæ quantitate episcopalem jurisdictionem exercent, præsenti decreto statuimus, ut qui de cætero id præsumpserit, officio suo privetur, & episcopus conferendi hoc officium potestatem amittat.

VI. Cum in cunctis ecclesiis quod pluribus & senioribus fratribus visum fuerit incunctanter debeat observari, grave nimis est & reprehensione dignissimum, quod per quasdam ecclesias pauci quandoque non tam de ratione quam de propria voluntate ordinationem multorum impediunt & ordinationem ecclesiasticam procedere non permittunt: Quocirca præsenti decreto statuimus, ut ubi à paucioribus & inferioribus aliquid rationabiliter fuerit ostensum, appellatione remota prævaleat semper & suum consequatur effectum quod à majoris & sanioris consilii parte fuerit constitutum. Nec Constitutionem nostram impediat si forte aliquis ad conservandam ecclesiæ suæ consuetudinem se juramento dicit astrictum. Non enim dicenda sunt juramenta, sed perjuria potius quæ contra utilitatem ecclesiasticam & sanctorum patrum veniunt instituta. Si quis autem hujusmodi consuetudines quæ nec ratione juvantur, nec sacris congruunt institutis jurare præsumpserit, donec condignam egerit pœnitentiam à perceptione Domini corporis alienus existat.

VII. Quoniam in quibusdam locis fundatores ecclesiarum & hæredes eorum potestate in qua eos ecclesia hucusque sustinuit, abutuntur: Et cum in Dei ecclesia unus debet esse qui præsit, ipsi plures sine respectu subjectionis eligere moliuntur: Et cum una ecclesia unius debeat esse rectoris, pro sua defensione plurimos repræsentant: Quocirca præsenti decreto sancimus, ut si forte in plures partes fundatorum se vota diviserint, ille præficiatur ecclesiæ qui majoribus juvatur meritis, & plurium eligitur & probatur assensu. Si autem hoc sine scandalo esse nequiverit, ordinet antistes ecclesiam, sicut melius eam secundum Deum viderit ordinandam. Idipsum eciam faciat si de jure patronatus quæstio emerserit inter aliquos, & cui competat infra tres menses non fuerit diffinitum.

Quod à prædecessore nostro felicis memoriæ *Innocentio* factum est innovantes, ordinatitiones ab *Octaviano*, *Guidone*, hæresiarchis, necnon & *Johanne Strumensi*, qui eos secutus est, factas, & ab ordinatis ab eis, irritas esse censemus. Adicientes eciam, ut qui dignitates ecclesiasticas seu beneficia per prædictos scismaticos acceperunt, careant impetratis. Alienationes quoque seu invasiones quæ per eosdem scismaticos seu laicos factæ sunt de rebus ecclesiasticis, omni careant firmitate, & ad ecclesiam sine omni ejus onere revertantur. Si quis autem contraire præsumpserit, excommunicationi se noverit subjacere. Illos autem qui sponte juramenta de tenendo scismate præstiterunt, à sacris ordinibus & dignitatibus decernimus manere suspensos.

VIII. Cum in cunctis sacris ordinibus & ecclesiasticis ministeriis & ætatis maturitas & gravitas morum & litterarum scientia sit quærenda, multo fortius in episcopo hæc oportet inquiri, qui ad curam positus aliorum in se ipso debet ostendere qualiter alios oporteat in domo Dei conversari. Ea propter ne, quod de quibusdam ex necessitate temporis factum est, in exemplum trahatur à posteris, præsenti decreto statuimus, ut nullus in episcopum eligatur, nisi qui jam tricesimum ætatis annum egerit, & de legitimo sit matrimonio natus, qui eciam vita & scientia commendabilis demonstretur. Cum autem qui electus fuerit & confirmationem electionis acceperit, & ecclesiasticorum bonorum administrationem habuerit, decurso tempore de consecrandis episcopis à canonibus diffinito, is ad quem spectant beneficia quæ habuerat disponendi de illis liberam optineat facultatem. Inferiora eciam ministeria, ut puta decanatus, archidiaconatus & alia quæ animarum curam habent annexam, nullus omnino suscipiat, sed nec parochialium ecclesiarum regimen, nisi qui jam xxv. annum ætatis attingerit, & qui scientia & moribus commendandus existat. Cum autem assumptus fuerit, si archidiaconus in diaconem, decanus & reliqui ammoniti, non fuerint præfixo à canonibus tempore in presbyteros ordinati, & ab illo removeantur officio & aliis conferatur, qui velint & possint illud convenienter implere. Nec

Nec prosit eis appellationis diffugium, si forte in transgressione constitutionis istius per appellationem voluerint se tueri. Hoc sane non solum de promovendis, sed de iis eciam qui jam promoti sunt, si canones non obsistant, præcipimus observandum. Clerici quidem si contra formam istam quemquam elegerint, & eligendi potestate privatos, & ab ecclesiasticis beneficiis triennio noverint se suspensos. Dignum est enim, ut quos Dei timor à malo non revocat, Ecclesiasticæ saltem coherceat severitas disciplinæ. Episcopus autem si aut fecerit contra hoc, aut consenserit fieri, in conferendis prædictis officiis, potestatem suam amittat, & per capitulum, aut per metropolitanum, si capitulum nequiverit, ordinentur.

IX. Nulla ecclesiastica ministeria, seu eciam beneficia vel ecclesiæ alicui tribuantur, seu promittantur antequam vacent; ne desiderare quis mortem proximi videatur in cujus locum & beneficium se credit successurum. Cum enim id etiam in ipsis gentilium legibus inveniatur inhibitum, turpe nimis est, & divini plenum animadversione judicii, si locum in ecclesia Dei futuræ successionis expectatio habeat, quam ipsi eciam condemnare gentiles homines curaverunt. Cum vero præbendas, ecclesias, seu quælibet officia in aliqua ecclesia vacare contigerit, vel si eciam modo vacant, non diu maneant in suspenso, sed in vj. menses personis quæ digne administrare valeant conferantur. Si autem episcopus ubi ad eum spectaverit conferre distulerit, per capitulum ordinetur. Quod si ad capitulum electio pertinuerit, & infra præscriptum terminum hoc non fecerit, episcopus secundum Deum, hoc cum consilio religiosorum virorum exsequatur. Aut si forte omnes neglexerint, metropolitanus de ipsis secundum Deum, absque illorum contradictione disponat. Præterea episcopus, si aliquem sine certo titulo de quo necessaria vitæ percipiat in Diaconem, vel Presbyterum ordinaverit, tam diu ei necessaria subministret; donec ei in aliqua ecclesia convenientia stipendia militiæ clericalis assignet, nisi talis forte qui ordinatur extiterit qui de sua vel paterna hæreditate subsidium vitæ possit habere.

X. Cum in Ecclesiæ corpore omnia debeant ex caritate tractari, & quod gratis receptum est gratis rependi, horribile nimis est quod in quibusdam ecclesiis locum venalitas perhibetur habere, ita ut pro episcopis, vel abbatibus seu eciam quibuscunque personis ecclesiasticis ponendis in sede, sive introducendis presbyteris in ecclesiam, necnon pro sepulturis, & exequiis mortuorum, & benedictionibus nubentium seu aliis sacramentis aliquid requiratur. Putant autem ex his plures sibi licere, quia legem mortis de longa invaluisse consuetudine arbitrantur: non satis quia cupiditate cæcati sunt attendentes, quod tanto graviora sunt crimina quanto diutius infelicem animam tenuerunt alligatam. Ne hoc igitur de cætero fiat, vel pro personis ecclesiasticis deducendis ad sedem, vel sacerdotibus instituendis, aut sepeliendis mortuis, seu eciam benedicendis nubentibus, seu aliis sacramentis aliquid exigatur districtius inhibemus. Si quis autem contra hoc venire præsumpserit, portionem cum *Giezi* se noverit habiturum, cujus factum exactione turpi muneris imitatur. Prohibemus insuper ne novi census ab episcopis vel abbatibus aliisve prælatis imponantur ecclesiis, nec veteres augeantur, nec partes redditŭum suis usibus approbare præsumant, sed libertatem quam majores sibi conservari desiderant, minoribus quoque suis bona voluntate conservent. Siquis autem aliter egerit, irritum quod fecerit habeatur.

XI. Cum dicat Apostolus, habundantiorem honorem membris infirmioribus deferendum, è contra quidam quæ sua sunt non quæ *Jesu Christi* quærentes, leprosis qui sanis cohabitare non possunt, vel ad ecclesiam cum aliis convenire, ecclesias vel cimiteria non permittunt habere, nec proprii juvari ministerio sacerdotis. Quod quia procul à Christiana pietate esse dinoscitur, de benignitate apostolica constituimus, ut ubicunque tot simul sub communi vita fuerint congregati, qui ecclesiam cum cimiterio sibi construere & proprio valeant gaudere presbytero, sine contradictione aliqua permittantur habere. Caveant tamen ut injuriosi veteribus ecclesiis de jure parochiali nequaquam existant, quod enim eis pro pietate conceditur, ad aliorum injuriam nolumus redundare; statuimus eciam ut de ortis, & & de nutrimentis animalium suorum decimas tribuere non cogantur.

XII. *Judei* sive *Saraceni*, nec sub alendorum puerorum obtentu, nec pro servitio vel alia qualibet causa Christiana mancipia in domibus suis permittantur habere. Excommunicentur autem qui cum eis præsumpserint habitare. Testimonium *Christianorum* adversus *Judæos* in omnibus causis cum illi adversus *Christianos* testibus suis utantur, recipiendum esse censemus. Et anathemate decernimus feriendos quicunque *Judæos Christianis* voluerint in hac parte præferre, cum eos Christianis subjacere oporteat, & ab eis pro sola humanitate foveri. Sed qui præterea Deo inspirante ad fidem se converterint Christianam, à possessionibus nullatenus excludantur, cum melioris conditionis conversos ad fidem esse oporteat, quam antequam susciperent fidem habebantur. Si autem secus factum fuerit, principibus seu potestatibus eorundem locorum sub pœna excommunicationis injungimus, ut portionem hæreditatis, & bonorum suorum ex integro eis faciant exhiberi.

XIII. Monachi non precio recipiantur in monasterio, non peculium permittantur habere, non singuli per villas & opida seu quascunque parochiales ponantur ecclesias, sed in majori conventu, aut cum aliquibus fratribus maneant, nec soli inter seculares homines spiritualium hostium conflictum expectent, *Salomone* dicente, *Væ soli*. &c. Si quis autem exactus pro sua receptione aliquid dederit, ad sacros ordines non ascendat. Is autem qui eum receperit, officii sui privatione mulctetur. Si vero peculium habuerit, nisi ab abbate fuerit pro injuncta administratione permissum, à communione removeatur altaris. Et qui in extremis cum peculio inventus fuerit, nec oblatio pro eo fiat, nec inter fratres accipiat sepulturam. Quod eciam de diversis religiosis præcipimus observari. Abbas autem qui diligenter ista non curaverit, officii sui jacturam se noverit incursurum. Prioratus quoque seu obedientiæ precii datione nulli tradantur. Alioquin & dantes & accipientes à ministerio fiant ecclesiastico alieni. Priores autem cum in conventualibus ecclesiis fuerint constituti, nisi pro manifesta & rationabili causa non mutentur, videlicet si dilapidatores fuerint, si incontinenter vixerint, aut aliquid tale egerint pro quo amovendi merito videantur, aut si eciam pro necessitate majoris officii de consilio fratrum fuerint transferendi.

XIV. Sicut ait beatus *Leo*, licet eccleſiaſtica diſciplina ſacerdotali contenta judicio cruentas effugiat ultiones, catholicorum tamen Principum conſtitutionibus adjuvatur, ut ſæpe quærant homines ſalutare remedium dum corporale ſuper ſe ſupplicium metuunt evenire. Ea propter quia in *Gaſconia*, *Albegeſio*, & partibus *Toloſanis*, & aliis locis ita hæreticorum (quos alii *Cataros*, alii *Publicanos*, alii *Paterinos*, alii aliis nominibus vocant) invaluit dampnanda perverſitas, ut jam non in occulto, ſicut alibi, nequitiam ſuam exerceant, ſed errorem ſuum publice manifeſtent, & ad conſenſum ſuum ſimplices attrahant & infirmos, eos, & defenſores eorum, & receptores anathemati decernimus ſubjacere,& ſub anathemate prohibemus, ne quis ipſos in domo, vel in terra ſua tenere, vel fovere, vel negotiationem cum eis exercere præſumat. Si autem in hoc peccato deceſſerint, nec ſub privilegiorum noſtrorum quibuſcunque indultorum obtentu, nec ſub alia quacunque occaſione, aut oblatio pro eis fiat, aut inter Chriſtianos accipiant ſepulturam. De *Brabantionibus* & *Arragonenſibus*, *Navariis*, *Baſculis*,& *Coterellis*, qui tantam in Chriſtianos immanitatem exercent, ut nec eccleſiis, nec monaſteriis deferant, non viduis & pupillis, non pueris aut ſenibus, nec cuilibet ætati parcant, aut ſexui; ſed more paganorum omnia vaſtent & perdant, ſimiliter conſtituimus, ut ipſi & qui eos conduxerint, vel tenuerint, vel foverint per regiones, in quibus taliter debachantur, in dominicis, & aliis diebus ſolemnibus, per eccleſias excommunicati publice nuncientur,& eadem omnino ſententia & pœna cum prædictis hæreticis habeantur aſtricti, nec ad communionem recipiantur eccleſiæ, niſi ſocietate illa peſtifera & hæreſi abjuratis. Relaxatos autem ſe noverint à debito fidelitatis & hominii, ac totius obſequii Chriſtiani donec in tanta iniquitate permanſerint, qui cum illis aliquo pacto tenentur annexi. Principibus autem cunctiſque fidelibus in remiſſionem injungimus peccatorum, ut tantis cladibus viriliter ſe obponant, & contra eos armis tueantur populum Chriſtianum. Confiſcentur quoque bona eorum, & liberum ſit principibus hujuſmodi peſtilentes homines ſubicere ſervituti. Qui autem in vera pœnitentia ibi deceſſerint, & peccatorum indulgentiam, & fructum mercedis æternæ ſe non dubitent habituros. Nos vero de dei miſericordia, & beatorum Apoſtolorum *Petri* & *Pauli* autoritate confiſi, fidelibus Chriſtianis, qui contra eos arma ſuſceperint; & ad epiſcoporum, ſive aliorum prælatorum conſilium ad eos decertaverint expugnandos, biennium de injuncta pœnitentia relaxamus. Aut ſi longiorem moram ibi habuerint, epiſcoporum diſcretioni quibus hujus rei cura fuerit injuncta committimus, ut ad eorum arbitrium ſecundum modum laboris major eis indulgentia tribuatur. Illos autem qui ad monitionem epiſcoporum in hujuſmodi parere contempſerint, à perceptione corporis & ſanguinis Domini jubemus fieri alienos. Eos vero qui ardore fidei ad expugnandos ipſos laborem iſtum aſſumpſerint,ſicut eos qui ſepulchrum Domini viſitant, ſub eccleſiæ defenſione recipimus, & ab univerſis inquietationibus tam in rebus, quam in perſonis ſtatuimus manere ſecuros. Si vero quiſquam interim eos moleſtare præſumpſerit, per epiſcopum loci excommunicationis ſententia feriatur, & tam diu ſententia ab omnibus obſervetur, donec ablata reddat, & de illatis dampnis congrue ſatisfaciat. Epiſcopi vero ſive presbiteri, qui talibus fortiter non reſtiterint, officii ſui ſuſpenſione mulctentur, donec miſericordiam Apoſtolicæ ſedis obtineant.

XV. Non minus pro eorum peccato qui faciunt quam pro illorum detrimento qui ſuſtinent grave nimis eſſe dinoſcitur, quod in diverſis partibus mundi rectores & conſules civitatum, necnon & alii qui poteſtatem habere videntur, tot eccleſiis onera frequenter imponunt,ita gravibus eas & crebris exactionibus premunt, ut deterioris conditionis ſub eis factum ſacerdotium videatur, quam ſub *Pharaone* fuerit, qui divinæ legis notitiam non habebat. Ille quidem omnibus aliis ſervituti ſubjectis, ſacerdotes ſuos & poſſeſſiones eorum in priſtina libertate dimiſit, & de publico eis alimoniam miniſtravit. Iſti vero univerſa fere onera ſua imponunt eccleſiis, & tot angariis ipſas affligant, ut illud ei quod *Jeremias* deplorat competere videatur, *Princeps provinciarum facta eſt ſub tributo*: ſive quidem foſſata, ſive expeditiones,ſive alia quælibet ſibi arbitrentur agenda, de bonis eccleſiarum, clericorum, & pauperum Chriſti uſibus deputatis cuncta fere volunt compleri. Juriſdictionem, & autoritatem epiſcoporum, & aliorum prælatorum ita evacuant, ut nichil poteſtatis eis in ſuis videatur hominibus remanſiſſe. Super quo dolendum eſt pro eccleſiis, dolendum eſt nichilominus & pro ipſis qui timorem Dei, & Eccleſiaſtici ordinis reverentiam videntur penitus abjeciſſe. Quocirca ſub anathematis diſtrictione ſeverius prohibemus, ne talia de cætero attemptare præſumant, niſi epiſcopus vel clerus tantam neceſſitatem & utilitatem inſpexerint, ut abſque coactione ad relevandas communes neceſſitates, ubi lucrorum non ſuppetunt facultates,ſubſidia per eccleſias exiſtiment conferenda. Si autem conſules, aut alii de cætero iſta commiſerint, & commoniti deſiſtere noluerint, tam ipſi quam fautores eorum excommunicationi ſe noverint ſubjacere. Nec communioni fidelium reddantur, niſi ſatisfactionem fecerint competentem.

XVI. Præterea quia in tantum quorundam laicorum proceſſit audacia, ut epiſcoporum autoritate neglecta clericos inſtituant in eccleſiis & removeant cum voluerint, poſſeſſiones quoque, atque alia eccleſiaſtica bona pro ſua plerumque voluntate diſtribuant; & ita tam eccleſias ipſas quam homines earum talliis, & exactionibus gravare præſumant. Eos qui amodo iſta commiſerint anathemate decernimus eſſe feriendos. Presbyter autem ſive clericus qui eccleſiam per laicos ſine proprii epiſcopi autoritate receperit communione privetur. Et ſi perſtiterit, à miniſterio eccleſiaſtico & ordine deponatur. Sane quia laici quidam eccleſiaſticas perſonas,& ipſos etiam epiſcopos judicio ſuo ſtare compellunt, eos qui de cætero id præſumſerint, à communione fidelium decernimus ſegregandos. Prohibemus inſuper ne laici decimas cum animarum ſuarum periculo detinentes, in alios laicos poſſint aliquo modo tranſferre. Si quis vero receperit, & eccleſiæ non reddiderit, Chriſtiana ſepultura privetur.

XVII. Clerici in ſubdiaconatum & ſupra, & in minoribus quoque ordinibus, ſi ſtipendiis eccleſiaſticis ſuſtentantur,coram ſeculari Judice advocati in negotiis fieri non præſumant. Si quis autem adverſus hoc venire temptaverit, quia contra doctrinam apoſtoli dicentis, *Nemo militans Deo ingerat ſe ſecularibus negotiis*, ſeculariter agit, ab eccleſiaſtico fiat

fiat ministerio alienus, pro eo quod officio clericali neglecto, fluctibus seculi ut potentibus seculi placeat se immergit. Districtius autem decernimus puniendum, si religiosorum quisquam aliquid prædictorum ausus fuerit attemptare.

XVIII. Ita quorundam animos sæva occupavit cupiditas, ut cum glorientur nomine Christiano, *Saracenis* arma, ferrum & ligamina deferant galearum, & pares aut etiam superiores in malitia fiant illis, dum ad impugnandos Christianos arma eis, & necessaria subministrant. Sunt etiam qui pro sua cupiditate in galeis *Saracenorum* navibus regimen & curam gubernationis exercent. Tales igitur ab ecclesiæ communione præcisos, & excommunicationi pro sua iniquitate subjectos, & rerum suarum per Principes seculi catholicos, & Consules civitatum privatione mulctari, & capientium servos si capti fuerint fore censemus. Præcipimus autem ut in ecclesiis maritinarum urbium crebra & solempnis in eos excommunicatio proferatur. Excommunicationis quoque pœnæ subdantur, qui *Romanos* aut alios *Christianos* pro negotiatione aut aliis honestis causis navigio vectos, aut capere, aut rebus suis spoliare præsumunt. Illi autem qui Christianos naufragium patientes, quibus secundum fidei regulam auxilio esse tenentur, dampnanda cupiditate rebus suis spoliare præsumunt, nisi ablata reddiderint, excommunicatione se noverint subjacere.

XIX. Felicis memoriæ paparum *Innocentii* & *Eugenii*, prædecessorum nostrorum vestigiis inhærentes, detestabiles nundinas, vel ferias quas vulgo tornamenta vocant, in quibus milites ex condicto convenire solent, & ad ostentationem virium suarum, & audaciæ temerarie congrediuntur, unde mortes hominum & animarum pericula sæpe proveniunt, fieri prohibemus. Quod si quis eorum ibi mortuus fuerit, quamvis ei poscenti pœnitentia non negetur, ecclesiastica tamen careat sepultura.

XX. Treugas à quinta feria post occasum solis usque ad secundam feriam post ortum solis, & ab adventu Domini usque ad octavas Epiphaniæ, & à septuagesima usque ad octavas Paschæ, ab omnibus inviolabiliter observari præcipimus. Si quis autem treugam frangere temptaverit, post terciam commonitionem, si non satisfecerit, episcopus suus excommunicationis sententiam dictet, & scriptam vicinis episcopis annunciet. Episcoporum autem nullus excommunicatum in communionem suscipiat, immo scripto susceptam sententiam quisque confirmet. Si quis autem violare hoc præsumpserit, ordinis sui periculo subjaceat. Et quoniam funiculus triplex difficile rumpitur, præcipimus ut Episcopi ad solum Deum & salutem populi habentes respectum, omni tepiditate seposita, ad pacem firmiter tenendam, mutuum sibi consilium, & auxilium præbeant. Neque hoc alicujus amore, vel odio prætermittant. Quod si quis in hoc opere Dei tepidus inventus fuerit, dampnum propriæ dignitatis incurrat.

XXI. Cum & plantare sacram religionem, & fovere plantatam modis omnibus debeamus, nunquam hoc melius exequemur, quàm si nutrire quæ recta sunt, & corrigere quæ profectum veritatis impediunt, pensemus. Fratrum autem & coepiscoporum nostrorum vehementi conquestione comperimus, quod *fratres Templi*, & *Hospitalis*, alii quoq; religiosæ professionis indulta sibi ab apostolica sede privilegia excedentes contra apostolicam auctoritatem multa præsumunt, quæ & scandalum faciunt in populo Dei, & grave pariunt periculum animarum. Proposuerunt enim quod ecclesias recipiunt de manibus laicorum, excommunicatos & interdictos ad ecclesiastica sacramenta, & sepulturam admittant, in ecclesiis suis præter eorum conscientiam, & instituant, & amoveant sacerdotes; & fratribus eorum ad elemosynas quærendas euntibus, cum indultum eis sit ut in eorum adventu semel in anno aperiantur ecclesiæ, atque in iis divina celebrentur officia, plures ex eis de una sive de diversis domibus ad interdictum locum sæpius accedentes indulgentia privilegiorum nostrorum in celebrandis officiis abutuntur, & tunc mortuos apud interdictas ecclesias sepelire præsumunt. Occasione quoque fraternitatum quas in pluribus locis faciunt, robur episcopalis auctoritatis enervant, dum contra eorum sententiam sub aliquorum privilegiorum obtentu munire cunctos intendunt, qui ad eorum fraternitatem voluerint se conferre. In his autem quia non tam de majorum conscientia quàm de minorum discertatione quorundam exceditur, & removenda ea in quibus exceditur, & quæ dubitationem faciunt, decrevimus declaranda. Ecclesias sane & decimas sine consensu episcoporum, de manu laicorum tam illos quam quoscunque alios religiosos recipere prohibemus, dimissis etiam quas contra tenorem istum moderno tempore receperunt. Excommunicatos & nominatim interdictos, tam ab illis, quam ab omnibus aliis juxta episcoporum sententiam statuimus evitandos. In ecclesiis suis quæ ad eos pleno jure non pertinent, instituendos presbyteros episcopis repræsentent: ut eis quidem de plebis cura respondeant, ipsis vero pro rebus temporalibus rationem exhibeant competentem. Institutos autem inconsultis episcopis non audeant removere. Si vero *Templarii*, sive *Hospitalarii* ad ecclesiam interdictam venerint, non nisi semel in anno ad ecclesiasticum officium admittantur, nec tunc ibi corpora sepeliant mortuorum. De fraternitatibus autem hoc constituimus, ut si non se prædictis fratribus omnino reddiderint, sed in proprietatibus suis duxerint manendum, propter hoc ab episcoporum sententia nullatenus eximantur, sed potestatem suam in eos, sicut in alios parochianos suos exerceant, cum pro suis excessibus fuerint corrigendi. Quod autem de prædictis fratribus dictum est, ab aliis quoque religiosis qui præsumptione sua episcoporum jura præripiunt, & contra canonicas eorum sententias, & tenorem privilegiorum nostrorum venire præsumunt, præcipimus observari. Si autem contra institutum hoc venerint, & ecclesiæ in quibus hæc præsumpserint subjaceant interdicto, & quod egerint irritum & vacuum habeatur.

XXII. Quoniam ecclesia Dei, & in his quæ spectant ad subsidium corporis, & in his quæ ad profectum proveniunt animarum, indigentibus sicut pia mater providere tenetur, ne pauperibus qui parentum opibus juvari non possunt, legendi & proficiendi oportunitas subtrahatur, per unamquamque cathedralem ecclesiam, magistro qui clericos ejusdem ecclesiæ & scolares pauperes doceat, competens beneficium aliquod tribuatur. Aliis quoque restituatur ecclesiis, seu monasteriis, si retroactis temporibus aliquid in eis ad hoc fuerit deputatum, quo docentis necessitas sublevetur, & discentibus via pateat ad doctrinam. Pro licentia vero docendi nullus omnino precium exigat, vel sub obtentu alicujus

cujus consuetudinis ab eis qui docent aliquid quærat, nec docere quemquam expetita licentia qui sit idoneus interdicat. Qui vero contra hoc præsumpserit, ab ecclesiastico beneficio fiat alienus. Dignum quidem esse videtur ut in ecclesia Dei fructum laboris non habeat, qui cupiditate animi dum vendit docendi licentiam ecclesiasticum profectum nititur impedire.

XXIII. Reprehensibilis valde consuetudo in quibusdam partibus inolevit, ut cum fratres & coepiscopi nostri seu eciam archidiaconi appellaturos quosdam existimant, in causis suis, nulla penitus admonitione præmissa, suspensionis vel excommunicationis sententiam in eos ferunt. Alii eciam dum superioris sententiam & disciplinam canonicam reformidant, sine ullo gravamine appellationem obiciunt, & ad defensionem iniquitatis usurpant quod ad præsidium innocentium dinoscitur institutum. Quocirca, ne vel prælati sine causa valeant gravare subditos, vel subditi pro sola voluntate sub appellationis obtentu correctionem valeant eludere prælatorum, præsenti decreto statuimus, ut nec prælati nisi canonica ammonitione præmissa suspensionis vel excommunicationis sententiam proferant in subditos, nisi talis sit culpa quæ ipso genere suo excommunicationis pœnam inducat: nec subditi contra ecclesiasticam disciplinam ante ingressum causæ in vocem appellationis erumpant. Si vero quidam pro necessitate sua credent appellandum, competens ei ad prosequendam appellationem terminus præfigatur, infra quem si forte prosequi neglexerit, libere tunc episcopus auctoritate sua utatur. Si vero in quocunque negotio aliquis appellaverit, & eo qui appellatus fuerit veniente, qui appellaverit venire neglexerit: si proprium habuerit competentem ei faciat recompensationem expensarum, ut hoc saltem timore perterritus, in gravamen alterius non facile quis appellet. Præcipue vero in locis religiosis hoc volumus observari, ne monachi sive quicunque religiosi cum pro aliquo excessu fuerint corrigendi, contra regularem prælati sui & capituli disciplinam appellare præsumant, sed humiliter ac devote suscipiant quod pro salute sua eis fuerit injunctum.

XXIV. Clerici in sacris ordinibus constituti qui mulierculas in domibus suis sub incontinentiæ nota tenuerint, aut abiciant eas & continenter vivant, aut ab officio & beneficio ecclesiastico fiant alieni. Quicunque vero in incontinentia illa quæ contra naturam est propter quam ira Dei venit in filios diffidentiæ, & duas civitates igne consumpsit, deprehensi fuerint laborare, eiciantur à clero, vel ad pœnitentiam agendam in monasteriis retrudantur. Si laici, excommunicationi subdantur, & à cœtu fidelium fiant penitus alieni. Præterea monasteria sanctimonialium si quis clericus sine manifesta causa & necessaria frequentare præsumpserit, per episcopum arceatur, & si non destiterit, à beneficio ecclesiastico reddatur immunis.

XXV. Cum apostolus se aut suos propriis manibus decreverit exhibendos ut locum prædicandi auferret pseudoapostolis, & illis quibus prædicabat non existeret onerosus, grave nimis & emendatione dignum esse dinoscitur, quod quidam fratrum & coepiscoporum nostrorum ita graves in procurationibus subditis suis existunt, ut pro hujusmodi causa interdum ipsa ecclesiastica ornamenta subditi compellantur expenere, & longi temporis victum brevis hora consumat. Quocirca statuimus quod archiepiscopi parochias visitantes, pro diversitate provinciarum & facultatibus ecclesiarum xl. vel l. evectionis numerum, episcopi xx. vel xxx. Cardinales vero xx. vel xxv. nequaquam excedant. Archidiaconi vero quinque aut septem, decani constituti sub episcopis duobus equis contenti existant. Nec cum canibus venatoriis aut avibus proficiscantur, sed recte procedant, ut non quæ sua sunt sed quæ Jesu Christi quærere videantur. Prohibemus eciam ne subditos suos talliis & exactionibus episcopi gravare præsumant. Sustinemus autem pro multis necessitatibus quæ aliquotiens superveniunt, ut si manifesta & rationabilis causa extiterit, cum caritate moderatum ab eis valeant auxilium postulare. Cum enim dicat apostolus, *Non debent filii thesaurizare parentibus, sed parentes filiis*: multum longe à paterna pietate videtur, si præpositi subditis suis graves existant, quos in cunctis necessitatibus pastoris more debent fovere. Archidiaconi autem sive decani nullas exactiones, vel tallias in presbyteros, seu clericos exercere præsumant. Sane quod de numero evectionis secundum tolerantiam dictum est, in illis locis poterit observari, in quibus ampliores sunt redditus & ecclesiasticæ facultates. In pauperibus autem locis tantam volumus teneri mensuram, ut ex accessu majorum minores non debeant gravari, ne sub tali indulgentia illi qui paucioribus equis uti solebant hactenus, plurium sibi credant potestatem indultam.

XXVI. Innovamus eciam ut presbyteri, clerici, monachi, conversi, peregrini, mercatores, rustici euntes & redeuntes, in agricultura existentes, & animalia quibus arant, & quæ semina portant ad agrum, congrua securitate lætentur. Nec quisquam alicubi novas pedagiorum exactiones statuere, aut statutas de novo tenere, aut veteres augere aliquo modo præsumat. Si quis autem contra hoc fecerit & commonitus non destiterit, prædecessorum nostrorum vestigiis inhærentes præcipimus, ut donec satisfaciat communione careat Christiana.

Hoc eodem scilicet M. C. lxxix. gratiæ anno benedixit *Walterius Rofensis* episcopus primum abbatem *Liesnensis* ecclesiæ apud *Rofam*, accepta ab eo professione de canonica subjectione.

Quarto idus Aprilis feria scilicet tercia post octavas Paschæ eidem *Rofensi* ecclesiæ triste accidit incommodum. Nam ipsa ecclesia sancti *Andreæ* cum officinis suis cum ipsa civitate igne consumpta est & in cinerem redacta.

Mense Julio *Ricardus de Luci* præfectus *Angliæ*, in ecclesia de Liesnes quam ipse fundaverat, veste mutata vitam finivit, & in capitulo sepultus est.

Octavo idus Augusti *Herlewinus* Prior *Cantuariensis* ecclesiæ resignavit prioratum anno tercio sui prioratus. Senuit enim & caligaverant oculi ejus & videre non poterat. Cui successit eadem die magister *Alanus*, ante paucos annos *Beneventana* ecclesiæ canonicus, sed natione *Anglus* & *Cantuariensis* ecclesiæ quinquennis fere novitius. De quo tanta spes probitatis & conversationis honestæ habita est, ut ex consilio & consensu totius fere Conventus *Ricardo* archiepiscopo quodammodo vis inferretur ut eum in prioratum promoveret.

Facta

Facta est eclipsis lunæ xiiij. kalend. Septembris. Quæ manifeste *Henrico* regi *Angliæ* & his qui cum eo erant apparuit, cum tota nocte equitans *Lodovico* regi *Francorum* occurreret apud *Dovoriam* ad mare, qui ad sanctum *Thomam* orandi gratia veniebat, ob spem recuperandæ salutis. Decimo kal. ejusdem ambo reges cum honore debito & gaudio ineffabili suscepti sunt à venerabili *Ricardo Cantuariensi* archiepiscopo, & episcopis *Angliæ*, & conventu *Cantuariensis* ecclesiæ, & innumera multitudine magnatum regni *Anglorum*, & ad memoriam beati martyris deducti. Ubi rex *Franciæ* facta oratione cuppam suam auream obtulit & redditum centum modiorum vini singulis annis in obsequium martyris & ecclesiæ Christi; ad tumbam martyris pernoctavit, & in crastino in capitulo fraternitatem petiit & accepit, & data Carta lætus recessit, & apud *Dovoriam* transfretavit.

Mense Octobri venit episcopus *Acconensis Cantuariam* orandi gratia, & kal. Novembris regis *Francorum Lodovici* filius *Philippus* ipso patre præcipiente coronatus est. III.

M.C.lxxx. Persecutio gravissima facta est in trapezetas *Angliæ* qui monetam nimia corruperant falsitate. Qui præter alias vexationes varias compedibus colligati, duo & duo simul in carectis ad curiam regis ducebantur.

Tercio decimo kal. Maii Conventus *Cantuariensis* ecclesiæ novum chorum intravit anno septimo combustionis ejusdem.

Mense Aprili novus rex *Franciæ Philippus Lodovici* regis filius desponsavit filiam Comitis de *Hano*; unde suorum avunculorum omniumque fere nobilium *Franciæ* indignationem incurrit, eo scilicet quod suorum spreto consilio, Comiti *Flandriæ* soli credebat, & quod per ipsius consilium uxorem de tam humili progenie sibi associare voluerit in reginam. Auxit quoque indignationem quod matri suæ annuere noluerit, ut in sua dispositione haberet castella vel villas suæ dotis. His & hujusmodi de causis utriusque partis consentaneis ad arma convolantibus, ad hoc tandem perventum est, ut in solis redditibus matri suæ rex novus victualia constitueret; & armati in sua pacifice redierunt.

Undecimo kal. Junii cum civitas *Cantuariæ* igne vastaretur, & jam pluribus consumptis domibus ecclesiæ sanctæ Trinitatis immineret periculum, tulerunt monachi feretrum sancti *Audoeni* contra ignem; statimque flamma stridens quasi à vento, immo à virtute Dei in se retorta ulterius procedere non præsumpsit. Quarto idus Augusti consecravit *Ricardus Cantuariensis* archiepiscopus *Baldewinum* pium abbatem de **Fordes** ad regimen *Wigorniensis* ecclesiæ apud **Lamhethe**, accepta ab eo professione de canonica subjectione. Non multo post elapso tempore Christianissimus rex *Francorum Lodovicus* obiit xv. kal. Octobris anno regni sui xliiij. enutritus in bona senectute. Cujus corpus sepultum est apud *Barbel* in monasterio suo quod ipse fundaverat. Obiit *Warinus* Prior *Dovoriæ*, cui successit in prioratum *Johannes* Celararius *Cantuariæ*, suscepitque prioratum in capitulo *Cantuariæ* præsidente & præcipiente *Ricardo Cantuariensi* archiepiscopo & assentiente conventu. In die festivitatis sancti *Martini* nova moneta instituta est in *Anglia*, & in ordinatione sancti *Ælfegi* consecratus est *Seinfridus Cicestrensis* episcopus data professione apud *Cantuariam* domno *Ricardo* archiepiscopo ejusdem civitatis. IV.

M.C.lxxxj. Mulier quædam prophetissa sed & prodigiosa de *Gasconia Romam* veniens, *Alexandro* papæ litteras à Deo sibi missas porrexit, in quibus quædam futura prodigia legebantur. Hæc cum mira diceret, prælatis ecclesiæ festinum imminere dicebat periculum. Hæc in oculis domini papæ & curiæ *Romanæ* in tantum extitit admirabilis ut in papæ palatio recumbere diceretur. Nam à quarta feria usque in sabbatum omni ebdomada indesinenter dormiebat. Loquebatur dormiens aliquid spirituale labiis compressis. In gutture quippe vox resonans ad audientium pervenit notitiam. Profluebat interea sanguis ex ipsius ore, oculis simul & naribus, quem sabbato circa nonam evigilans propriis extersit manibus. Et quod incredibile est, nusquam deinde in ea sanguinis eliquati vestigia apparuerunt. Hæc michi viro dicenti vix credere potui, donec michi constare faceret hæc propriis oculis in papæ palatio vidisse & audisse. An. Græ 1181.

Martyrizatus est hoc anno ad Pascha apud sanctum *Edmundum* à *Judæis* puer quidam *Robertus* nomine, qui in proximo in ecclesia sancti *Edmundi* honorifice sepultus, multis ut fama fuit claruit miraculis.

Sexto kal. Julii convenerunt apud *Londoniam Ricardus Cantuariensis* archiepiscopus, episcopus *Dunelmensis*, *Rogerius* abbas sancti *Augustini* aliique non modicæ auctoritatis viri. Dederat enim in mandatis *Romanus* pontifex *Alexander*, præfato episcopo *Dunelmensi* & abbati sancti *Albani*, ut abbatem sancti *Augustini* cogerent archiepiscopo *Cantuariensi* sua privilegia ostendere, daretque copiam legendi. Continebant enim quædam capitula in contumeliam *Cantuariensis* ecclesiæ, quæ magis falsa quam vera videbantur. Hoc jam tercio à sede apostolica emanaverat mandatum, sed invincibili tergiversatione monachorum usque in præsens dilatum est. Lege lector & intellige quod veritas non quærat angulos, & qui veritatem dicit non laborat. Protulerunt itaque tandem aliquando monachi abbatis scedulas duas, quas sua originalia constanter esse dicebant. Quarum prima vetustissima erat rasa & subscripta adi esset emendata, & absque sigillo. Hanc dicebant regis *Ethelberti* esse privilegium. Alia vero scedula multo erat recentior, de qua bulla plumbea cum iconia episcopi nova valde dependebat. Hanc cartulam sancti *Augustini* dicebant esse privilegium. In his autem privilegiis intuentium judicio hæc maxime notanda fuerunt. In prima, laudabilis quidem fuit vetustas, sed rasa fuit & inscripta, nec ullius sigilli munimine roborata. In alia vero, reprehensione dignum fuit, quod nova extitit ejus littera & bulla, cum vetustatis esse deberet annorum quingentorum octoginta, id est. à tempore beati *Augustini* cujus esse dicebatur. Fuit eciam notatum, immo notorium & notabile, quod bulla ipsius plumbea fuit, cum non soleant cisalpini præsules vel primates scriptis suis autenticis bullas plumbeas apponere. Modus eciam *Latini* & forma loquendi à *Romano* stilo dissona videbantur. Hæc duo solummodo privilegia in medium prolata sunt, cum alia nonnulla se habuisse monachi jactitarent.

Resignavit hoc anno *Galfridus* regis *Henrici* filius sed nothus episcopatum *Lincolniæ* anno ele-

ctionis suæ octavo in manum *Ricardi Cantuariensis* archiepiscopi; & regis patris sui factus est Cancellarius. Misit autem rex *Angliæ* justicias suas per totam *Angliam*, præcipiens ut divites & pauperiores arma sibi singuli emerent secundum suas facultates, & hoc sacramento juramenti interposito ne quis subterfugeret firmarent; unde factum est ut rustici imperiti vangis & fossoribus assueti, armis militaribus gloriarentur inviti.

Obiit hoc anno mense Augusto papa *Alexander* anno papatus sui xxiij. & *Lucius* successit. *Rogerius* quoque *Eboracensis* archiepiscopus mense Septembri mortuus est, qui beati *Thomæ* martyris & *Cantuariæ* ecclesiæ specialis extitit inimicus.

Mense Novembri hostilis perturbatio orta est inter regem *Franciæ Philippum* & patrinum suum Comitem *Flandriæ Philippum*. Fuerunt autem præsidio regi *Franciæ* junior rex *Angliæ* & fratres sui filii scilicet regis *Angliæ* senioris. Dum igitur ex utraque parte infinitus conveniret exercitus & proponerent animo non citra victoriam aliquatenus cessare, regis tamen *Henrici* qui tunc temporis *Anglicis* fruebatur delitiis tam adventum quam consilium expectabant utrimque. V.

An. Græ 1182. M. C. lxxxij. Rex *Anglorum Henricus* tantis malis finem dare desiderans, mense Martio pervenit ad mare, & in plurimorum audientia principum plane & plene suum fecit testamentum, acsi in crastino vel in proximo esset moriturus. In scriptum quoque redigi præcepit quod testatum est, quod & suo præsulumque sigillis xiiij. ut subscriptum est voluit corroborari.

HEnricus *Dei gratia rex* Angliæ *& dux* Normanniæ *&* Aquitaniæ, *& comes* Andegaviæ, Henrico *regi, &* Ricardo, *&* Gaufrido, *&* Johanni *filiis suis, archiepiscopis, episcopis, abbatibus, archidiaconis, decanis, comitibus, baronibus, justiciis, vicecomitibus, ministris, & omnibus hominibus & fidelibus suis tam clericis quam laicis totius terræ suæ citra mare & ultra, salutem. Notum vobis facio quod apud* Waltham *præsentibus episcopis* R. Wintoniensi, *&* Johanne Norwicensi, *&* Gaufrido *Cancellario filio meo, & magistro* Waltero Constantiensi *archidiacono* Oxenefordiæ, *&* Godefrido *de* Luci *archidiacono de* Derebi, *&* Randulfo *de* Glanvill, *&* Rogero *filio* Reinfrei, *&* Hugone *de* Morewic, *&* Radulfo *filio* Stephani *Camerario, &* Willielmo Rufo *feci divisam meam de quadam parte pecuniæ meæ in hunc modum. Domui* militiæ templi Jerosolimæ *v. mille marcas argenti. Domui* Hospitalis Jerosolimæ *v. mille marcas argenti. Et ad communem defensionem terræ* Jerosolimitanæ *v. mille marcas argenti, per manum et visum magistrorum* Templi *et* Hospitalis Jerosolimæ *habendas, præter pecuniam illam quam prius prædictis domibus* Templi *et* Hospitalis *commiseram custodiendam, quam similiter dono ad defensionem ipsius terræ* Jerosolimitanæ *nisi eam in vita mea repetere voluero. Et aliis domibus religiosis totius terræ* Jerosolimæ, *et leprosis, et inclusis, et heremitis ejusdem terræ v. mille marcas argenti dividendas per manum & visum patriarchæ* Jerosolimæ, *& episcoporum terræ* Jerosolimæ, *& magistrorum* Templi *&* Hospitalis. *Domibus religiosis* Angliæ, *monachorum, canonicorum, sanctimonialium, et leprosis, et inclusis, et heremitis ipsius terræ v. mille marcas argenti dividendas per manum et visum* Ricardi Cantuariensis *archiepiscopi, et* R. Wintoniensis, *et* B. Wigorniensis, *et* G. Eliensis, *et* J. Norwicensis *episcoporum, et* Randulfi de Glanvilla *Justiciæ* Angliæ. *Domibus religiosis* Normanniæ, *monachorum, canonicorum, sanctimonialium, et inclusis, et heremitis ejusdem terræ iij. mille marcas argenti, dividendas per manum et visum archiepiscopi* Rothomagensis, *et* Baiocensis, *et* Abrincensis, *et* Sagiensis, *et* Ebroicensis *episcoporum. Domibus leprosorum ipsius terræ CCC. marcas argenti per manum et visum prædictorum dividendas. Monialibus* Moretoniæ *C. marcas argenti. Monialibus de* Julers *extra* Falesiam *C. marcas argenti. Domibus religiosis terræ Comitis* Andegaviæ *patris mei exceptis Sanctimonialibus de ordine* Fontis Ebraudi *mille marcas argenti per manus episcoporum* Cenomanniæ *et* Andegaviæ *dividendas. Ipsis autem sanctimonialibus* Fontis Ebraudi *et domibus ipsius ordinis ij. mille marcas argenti, dividendas per manum et visum abbatissæ* Fontis Ebraudi. *Sanctimonialibus sancti* Sulpitii Britanniæ *C. marcas argenti. Domui et toti ordini* Grandi montis *iij. mille marcas argenti. Domui et toti ordini de* Chartosa *ij. mille marcas argenti. Domui* Cisterciensi *et omnibus domibus ipsius ordinis exceptis domibus ejusdem ordinis quæ in terra mea sunt, quibus divisam meam feci, ij. mille marcas argenti, dividendas per visum et manum abbatis* Cistercii *et* Clarevallis. *Domui* Cluniacensi *mille marcas argenti præter quod eidem domui accommodavi, quod ei pardono nisi in vita mea repetere voluero. Domui Majoris monasterii pardono mille marcas argenti quas ei commodavi, nisi eas in vita mea repetere voluero. Sanctimonialibus de* Marcilli *C. marcas argenti. Domui de* Premustre *et toti ordini exceptis domibus ejusdem ordinis quæ in terra mea sunt CC. marcas argenti. Domui de* Arroeis *et toti ordini exceptis domibus ejusdem ordinis terræ meæ C. marcas argenti. Ad maritandum pauperes et liberas feminas* Angliæ *quæ carent auxilio CCC. marcas argenti dividendas per manum et visum* R. Wintoniensis, *et* B. Wigorniensis, *et* G. Eliensis, *et* J. Norwicensis *episcoporum, et* R. de Glanvilla. *Ad maritandum pauperes & liberas feminas* Normanniæ *quæ carent auxilio C. marcas auri dividendas per manum et visum* Rothomagensis *archiepiscopi, et* Baiocensis, *et* Abrincensis, *et* Sagiensis, *et* Ebroicensis *episcoporum. Ad maritandum pauperes et liberas feminas de terra Comitis* Andegaviæ *patris mei C. marcas auri, per manum et visum* Cenomanniæ *et* Andegaviæ *episcoporum dividendas. Hanc autem divisam feci in prædicto loco anno incarnationis Domini* M. C. lxxxij. *quam vobis filiis meis per fidem quam michi debetis et sacramentum quod inde jurastis præcipio ut firmiter et inviolabiliter faciatis teneri, et quod super eos qui eam fecerint manum non ponatis. Et quicunque contra hoc venire præsumpserit, indignationem et iram omnipotentis Dei et maledictionem ipsius Dei et meam incurrat. Vobis eciam archiepiscopis et episcopis mando, ut per sacramentum quod michi fecistis, et per fidem quam Deo et mihi debetis in sinodis vestris solenniter accensis candelis excommunicetis et excommunicare faciatis omnes illos qui hanc divisam meam infringere præsumpserint. Et sciatis quod dominus papa hanc divisam meam scripto et sigillo suo confirmavit, sub interminatione anathematis.*

Ne

Ne autem ista alicujus arte vel industria depravari vel mutari valerent, in tribus locis regni sui principalibus jussit hoc scriptum cum sigillis appositis diligentius reservari: videlicet in ecclesia *Cantuariæ*, in cofris suis, & in thesauro *Wintoniæ*. Quo facto, transfretavit rex, & ab omnibus transmarinis ut rex pacificus, ut magni consilii angelus cum honore & gaudio susceptus est. Qui in brevi prudenti consilio tantam perturbationem & principes turbidos pacificavit, & ad sua pacatis mentibus redire persuasit. Deum itaque & regem *Angliæ* glorificabant pacis amatores, qui tantam in tam brevi ad nichilum malitiam redegit.

Sumsit initium hoc anno secta *Caputiorum*. Dum enim *Brabacenorum* in pacis amatores secta sæviret, & universa sibi resistentia sine delectu conditionis, ordinis vel ætatis absque misericordia vastarent, sed nec ecclesiis parcerent, confugerunt ad eos exules quique & infames, monachi, canonici, moniales, sed & cujusque ordinis fugitivi, habituque mutato, nefandis lenociniis incumbere non cessabant. Cum igitur fere in infinitum hoc modo crescerent, quæcumque oculis videre poterant sua esse dicebant. Dolebant ergo hac pressi malignitate viri quorum Deus tetigerat corda, & dum in eos mutire non auderent, eum qui conterit bella gemitibus & lacrimis contra tantam pestem exorabant. Erat interea vir quidam in *Alvernia* fidelis & justus, arte faber lignarius & beatæ virgini valde devotus. Huic in visione noctis apparuit beata virgo *Maria* dicens ei, Surge, vade, pacem prædica. Cui cum excusationem prætenderet quod non esset habiturus auditores, denuo suggessit præcipiens ut pacem prædicaret. Surgens homo episcopum suum adiit, & quæ audierat tremulus enodavit. Agens autem sollerter episcopus xij. cives viros probatæ fidei ejusdem civitatis *Podii* scilicet secretius vocavit, eisque prædictam visionem recitans an paci consentire vellent quæsivit. At ipsi de facili transeuntes in sententiam, una cum episcopo suo qui terciusdecimus fuit, de pace tenenda, prædicanda fœdus inierunt. Sacramentoque juramenti artius obligati plurimos in suum propositum converterunt. In brevi itaque tota civitate *Podii* cum adjacente regione conversa, in infinitum tandem multiplicati, non solum *Braibacenis* sed & omnibus injuriam sibi facientibus viriliter restiterunt. Episcopi, abbates, & monachi, sed & omnis ordinis & fortunæ viri eorum societatem quærentes juraverunt, Inprimis quod nulli fraudem facerent vel violentiam inferrent: illatas autem injurias sibi vel suis fratribus usque ad mortem communi concursu vindicarent. Legitimum matrimonium laici contraherent, vel si continere mallent, pure celibatum tenerent. In signum vero sectæ vel ordinis, habitum lineum habebant caputium, in quo beatæ virginis imaginem parvulam plumbo impressam vel stagno in pectore gestabant. Nec hoc passim sed solummodo in exercitu in signum religionis & societatis suæ portabant Nullum Conversorum ordinem suum derelinquere permittebant vel habitum, sed ut pacem ubique servarent, & ad quamlibet ulciscendam vel propellendam injuriam, undecunque convocati sine dilatione convenirent. Hi igitur, ut prædictum est, in immensum multiplicati, speciales pacis adversarios *Braibacenos* scilicet post aliquot annos fere ad nichilum redegerunt. Hanc autem *Braibacenorum* destructionem hoc in loco non suo scripsimus ne processu temporis idem replicare cogeremur. Hæc tamen pauca sufficiant, licet utriusque sectæ mores meminisse, vel scripto non oporteat commendare.

Obiit hoc anno mense Julio *Walterus Rofensis* episcopus anno episcopatus sui xxxv. Quo mortuo & sepulto, cum *Ricardus Cantuariensis* archiepiscopus ecclesiam *Rofensem* ejusque villas & possessiones de jure saisiret, & innodasset anathemate eos qui antiquam *Cantuariensis* ecclesiæ prærogativam abrumperent vel comminuerent dignitatem, prohibitus est per *Randulfum* præfectum *Angliæ* absque regis conniventia *Rofensis* ecclesiæ jura vel dominium usurpare. Missis itaque ad dominum regem nuntiis qui transmarinis intendebat negotiis, hoc in responsis retulerunt, ut *Cantuariensis* archiepiscopus *Rofensis* ecclesiæ vacantis, ut hactenus fieri solebat, sicut dominium suum proprium quamdiu sibi placeret in manu sua teneret, & ad libitum suum in locum defuncti pontificem substitueret. Elegit igitur & instituit clericum suum *Gualerannum* archidiaconum scilicet *Baiocensem* in ecclesia *Rofensi*. In detrimentum quidem juris *Cantuariensis* ecclesiæ in capitulo *Rofensi* electus est, cum à tempore antiquo debeat episcopi *Rofensis* electio in capitulo *Cantuariensi* celebrari. Sed quod hostis antiquus *Cantuariensis* ecclesiæ paravit in contumeliam, processu temporis eidem ecclesiæ versum est in gloriam. Mense Novembri transfretavit *Ricardus* archiepiscopus *Romam* iturus, sed à rege *Angliæ* in *Normannia* amicabiliter retentus, exposuit regi contumelias & opprobria quæ cotidie per abbatem sancti *Augustini* sibi & suæ inferebantur ecclesiæ; voluit enim idem abbas archiepiscopo suo dignitates, immo & præsulatum quodammodo surripere, cum jurisdictioni suæ sacerdotes suos & clericos, sed nec laicos permitteret subjacere. Prohibuerat etiam ne quis ex suis pro archiepiscopo vel suis officialibus quicquam faceret, ad sinodum vel capitula non veniret, prohibitiones eorum vel præcepta non observaret, nec pro qualibet culpa vel crimine sententiam excommunicationis vel anathematis formidaret. Dum igitur prædictus abbas matrem suam *Cantuariensem* ecclesiam collatis cornibus justi judicis Dei non formidans sententiam ventilaret, & in ipsius domicilio primos conaretur temptare volatus, archiepiscopus, ut prædiximus, à rege retentus est, & abbas ille trans mare vocatus. Voluit enim rex à domino papa petita & accepta permissione, inter archiepiscopum & abbatem pacem reformare. *Romani* etenim aurum & argentum magis quam justiciam sitientes, seditiones inter eos & litigia commovebant. VI.

An. Græ 1183.

M.C.lxxxiij. Dum rex *Anglorum* aliique summi viri prædictæ paci faciendæ intenderent, ut saltem aliqua compositio inita pacem inter eos firmiorem processu temporis enutriret, ecce subito exorta est hostilis perturbatio inter dominum regem & filios ejus. Cum enim sublimiores *Aquitaniæ* viri dominum suum Comitem *Ricardum* propter nimiam ejus crudelitatem odio haberent, eumque de ducatu *Aquitaniæ* & comitatu *Pictaviæ* pro posse suo cogitarent propellere, ad regem juniorem bonum & benignum principatum transferre gestierunt. At *Ricardus* suæ confidens tirannidi, nec pro ipso jure, nec pro patris prece vel præcepto regi juniori fratri suo homagium facere voluit. Vocatus autem

à rege, cum appropinquaret subsistens, quos secum habebat socios armatos esse præcepit, de longe patris sui præstolans imperium. Suggestum est interea regi juniori ab his qui eum affectuosius diligere videbantur, verecundum scilicet esse sic eum contemptui subjacere, ut fratres sui terras illi debitas pro voto suo disponerent, ipse vero nulla libertate gauderet, maxime cum de facili posset Comitem *Ricardum* omnibus odiosum de ducatu quo male in contumeliam sui abutebatur propellere. Conjuratione igitur facta ex consensu & consilio vicecomitis *Lemovicensis*, una cum *Gaufrido* Comite *Britanniæ* fratre suo, & militibus nonnullis transtulit se in castellum *Lemovici*, rege patre suo qui tunc in civitate delitiis intendebat penitus ignorante. Clausis itaque castelli janius & obseratis, quod acciderat infortunium regis pervenit ad aures. Qui cum toti patriæ periculum conspiceret imminere non modicum, pacis intuitu castellum adiit, sed non est permissus intrare. Qui dum præ foribus paulisper astaret, telo petiit eum quispiam de castello, quo territus licet non tactus infecto recessit negotio. Diffusa igitur hujuscemodi fama, convolant omnes qui lætantur cum male fecerint & exultant in rebus pessimis, milites scilicet stipendiarij, ut aliena rapientes suas indigentias relevarent. Affuerunt eciam & magni nominis milites & gloriæ, Comites & Barones, & hi maxime qui militiæ famam quærebant & gloriam. Alii quidem ut regem patrem infestarent, alii ut Comitem *Ricardum* confunderent, universi vero ut regi juniori victoriam reportarent. Amabilis enim erat omnibus & pulcher aspectu, & præcipue gloriæ militaris insignis, adeo ut nulli videretur esse secundus; humilis, docilis erat & affabilis, unde eum & prope positi & longe remoti affectuose diligebant. Comes è contrario *Ricardus* adeo omnibus erat odiosus, ut eum de terra eciam sua eradicare desiderarent. Dum igitur his de causis multus & infinitus exercitus conveniret, & prædictus *Ricardus* sibi male conscius regis patris sui se committeret arbitrio, omnesque de regis junioris victoria cogitarent, ipse rex acerba pressus infirmitate in præfato castello *Lemovicensi* decidit in lectum & mortuus est iij. idus Junii. O admirabilis Dei providentia! quam incomprehensibilia sunt judicia & investigabiles viæ ejus! Quis non admiretur stupens & doleat? Ecce juvenis iste rex, miles incomparabilis, aspectu desiderabilis, qui paulo ante totius fere mundi gratiam obtinebat & famam, morte præventus occubuit, jam jamque vermibus esca futurus. Obiit autem anno regni sui cujus nec hora vel dimidia rexit habenas xiij. eodem mense & ebdomada, ne dicam die, qua in contumeliam *Cantuariensis* ecclesiæ & sancti *Thomæ* martyris à *Rogero Eboracensi* archiepiscopo coronatus est, sed *Cantuariensis* ecclesiæ speciali adversario. Exemplum reliquit posteris ne contra dignitatem ecclesiæ *Cantuariensis* coronam regni quamvis jure sibi debitam per manum alterius quam archiepiscopi *Cantuariensis* usurpare præsumant. Audiens autem rex pater filium suum vitam finisse, proditionem suspicatus præcepit corpus *Rothomagum* deferri, nec ipse volebat adesse. Cum igitur in luctu & lacrimis omnium versus *Rothomagum* efferretur, & obiter in ecclesia *Cenomanensi* de nocte pausandi gratia poneretur, violentia episcopi *Cenomanensis* & civium ibidem in ecclesia sepultum est. Dispersio autem exercitu de morte nati rex certior effectus, una cum *Ricardo Cantuariensi* archiepiscopo *Cenomanensem* venit ad ecclesiam, filiique sui regis videlicet junioris corpore sublato, *Rothomagum* pervenit, ibidemque sepeliri præcepit. Dum his itaque aliisque de causis *Cantuariensis* archiepiscopus *Ricardus* moram faceret in partibus transmarinis, consecravit *Galterium de Constantiis* ad regimen *Lincolniensis* ecclesiæ, & *Galeramnum* ad regimen *Roffensis*, & in initio Augusti in *Angliam* reversus est. *Galeramnus* autem episcopus *Rofensis* contra consuetudinem prædecessorum suorum in præjudicium *Cantuariensis* ecclesiæ absque conniventia capituli *Cantuariensis* electus, ac deinde in regno alieno, videlicet regis *Franciæ* contra statuta canonum nullo episcoporum *Angliæ* comprovincialium suorum astante, à *Ricardo Cantuariensi* archiepiscopo consecratus est. Unde episcopi *Angliæ*, nec mirum, & Conventus ecclesiæ Christi *Cantuariæ* vehementer indignati sunt, hinc propter maternæ dignitatis & honoris *Cantuariensis* videlicet ecclesiæ spoliationem, hinc pro suo contemptu & inusitatum exemplum. Sed quod suadente adversario ad ecclesiæ dispositum est dispendium, divina cooperante gratia versum est illi ad dignitatis confirmationem & gloriæ augmentum. Nam prudentissimi Prioris *Alani* industria & Conventus consilio elaboratum est, ut idem *Galeramnus* episcopus *Rofensis* in capitulum *Cantuariensis* ecclesiæ veniret præsente & præsidente *Ricardo* archiepiscopo, magistro *Gerardo Pucella Cestrensi* electo, *Benedicto* abbate de *Burgo*, *Moyse* Priore *Coventrensi*, *Alano* Priore *Cantuariensi*, *Petro* archidiacono *Bathoniensi*, *Willielmo* archidiacono *Gloecestrensi*, aliisq; pluribus clericis, præsente Conventu *Cantuariensi*, super quatuor evangelia fidelitatem ecclesiæ Christi *Cantuariæ* se observaturum volens juravit aut nolens. Quod ejusdem capituli seniores duos episcopos *Rofensis* ecclesiæ, *Acelinum* videlicet & *Walterum* prædecessores suos in capitulo *Cantuariensi* fecisse, seque hoc oculis conspexisse, prolatis sacrosanctis evangeliis coram omnibus protestati sunt. Quorum dictis, ipse quoque archiepiscopus in verbo veritatis perhibuit testimonium. Protestatum est eciam sub ejusdem sacramenti tenore, quod electus *Rofensis* ante consecrationem suam homagium domino *Cantuariensi* archiepiscopo debeat facere statim post electionem suam super Baronia quam tenet de eo, & quod baculus pastoralis episcopi *Rofensis* defuncti, non in occulto sed manifeste *Cantuariam* statim debeat afferri sepulto episcopo, & in *Cantuariensi* ecclesia reservari, donec novus electus ibidem consecretur & eodem baculo instituatur. Finito itaque prædicto capitulo, archiepiscopus *Cantuariensis Ricardus*, & episcopus *Rofensis Galeramnus*, & cæteri omnes qui aderant, ad altare Christi processerunt, ibique episcopus *Rofensis Galeramnus* in audientia cleri & populi professionem legit, lectam super altare posuit, à quo & baculum pastoralem suscepit & mitram astante *Ricardo* archiepiscopo, Priore *Alano* cum Conventu ecclesiæ Christi & cæteris personis supra memoratis, & non modico clero & populo. Apposuit ei mitram archiepiscopus, & episcopus *Rofensis* tam archiepiscopo quam cæteris omnibus episcopalem dedit benedictionem. Acta sunt hæc in ecclesia *Cantuariensi* nobis astantibus

anno

anno gratiæ M. C. lxxxiij. xiiij. kal. Septembris. Septimo autem kal. Octobris conſecravit *Ricardus* archiepiſcopus ad altare Chriſti magiſtrum *Gerardum Pulcellam* clericum ſuum ad regimen *Ceſtrenſis* eccleſiæ,aſtantibus ſuffraganeis ſuis, *Reginaldo* Bathonienſi, *B.* Wigornienſi, *Petro* Menevenſi, & prædicto *Galeramno* Roſenſi, domino *Moyſe* Priore Coventrenſi more debito poſtulationem legente. In proximo autem poſtquam intronizatus eſt, acerba tactus ægritudine lecto decubuit, & obiit menſe quarto ordinationis ſuæ, idus Januarii, & apud **Coventre** ſepultus eſt. Erat autem rumor in populo eum interiiſſe veneno, quod & manifeſtis ſecundum fiſicos claruit indiciis. VII.

Grat. 1184. M. C. lxxxiiij. Dum *Ricardus* archiepiſcopus *Cantuarienſis* menſe Februario idus ejuſdem in villa quæ **Wrotheham** nuncupatur nocte ſobrius in ſtratu ſuo membra ſopori dediſſet, in viſu noctis apparuit ei perſona terribilis & majeſtativa, ſemel & ſecundo dicens ei, Tu quis es? Cui cum archiepiſcopus verbum non reſponderet timore compreſſus, perſona illa ſubjunxit & ait, Tu es qui diſſipaſti bona eccleſiæ tibi commiſſæ, & ego diſſipabo te de terra. Quo dicto, perſona diſparuit, & archiepiſcopus,nec mirum,rurſum non obdormivit. Summo autem diluculo ſurrexit, & cum *Roſam* tendens cauſas tractaturus iter caperet, quibuſdam familiaribus ſuis ea quæ viderat ſtupidus enarravit; ſed vix ultimo viſionis verbo ex ore ejus elapſo, ſubito circumcinxit eum frigus, horror & ægritudo, ut vix ad villam *Roſenſis* eccleſiæ **Halenges** nomine perveniret: ubi lecto utcumque diſcumbens, colica paſſione aliiſque incommoditatibus adeo vexatus eſt, ut in proximo xiiij. kal. Martii feria ſexta noctu ſpiritum exalaret anno xj. ab electione ſua. Cujus corpus *Cantuariam* delatum, in eccleſia Chriſti in oratorio ſanctæ *Mariæ* xij. kal. Martii die Sabbati honorifice ſepultum eſt. Quam vero præceps & quam præciſa fuerit in hoc homine divina ſententia lector nota, qui viſione prædicta quam eadem nocte viderat clericis ſuis craſtino vix recitata, incontinenti ab omni poteſtate paſtorali præciſus eſt ut nullam poſſeſſionum ſuarum poſtea videret, nichil de eiſdem diſponeret, ſed nec benedictionem dare valeret.

Renovata eſt autem menſe Maio diſcordia inter regem *Franciæ* & Comitem *Flandriæ*, & in tantum aucta, ut de pace quæ anno præterito per regem *Angliæ* inter eos erat compoſita vires videretur ſumſiſſe malignitas. Congregaverunt enim multitudinem armatorum ut ſibi adinvicem nullo mediante concurrerent. Protulit hac vice rex *Francorum Philippus* ſignum regis *Karoli*; quod à tempore præfati principis uſque in præſens, ſignum erat in *Francia* mortis vel victoriæ. Et hæc erat cauſa diſcordiæ; obierat nuper abſque liberis comitiſſa *Flandriæ*, cujus erat patrimonium terra *Viromandorum* cum appenditiis ſuis. Quæ omnia ad regem *Franciæ* utpote dominum fundi pertinere videbantur. Sed Comes *Flandriæ* non eſt veritus dominum ſuum & ex fonte baptiſmatis filium jure debito privare, ſed & armis laceſſere non puduit. In detrimentumque domini ſui duxerat filiam regis *Portigalliæ*, quam cum multo faſtu & ſuperbia, nutu & adjutorio regis *Angliæ*, ante paucos dies duxerat in *Flandriam*. Exercitibus itaque ad præliandum utrinque paratis, rex *Angliæ* tantis malis prudenter obviavit. Acceptis enim inter eos uſque in annum induciis, ſingulos ad propria compulit repedare. Ipſe quoque in *Angliam* reverſus, ſancti *Thomæ* liminibus viſis *Londoniam* venit, & in *Gualiam* non paucos milites miſit. Eruperant enim *Gualenſes*, & regis abſentia effrenati plurimos ex hominibus regis occiderant *Anglos*.

Hoc autem expleto negotio, eccleſiæ *Cantuarienſis* cupiens rex ſtatum priſtinum reformare, ſpectabiles nuntios miſit *Cantuariam*, *Randulfum* ſcilicet Juſticiarium *Angliæ*, epiſcopum *Norwicenſem*, epiſcopum *Roſenſem*, archidiaconum *Cantuarienſem*, archidiaconum de *Derebi*, & *Hubertum Walterii*. Hi ergo ex parte regis in capitulum *Cantuariæ* venientes monuerunt conventum verbis pacificis, ut ad eligendum archiepiſcopum eſſent parati, cum eos rex pro hac cauſa vocaret ad curiam. Aſſerebant regis animum tam bene, tam pure ad utilitatem eccleſiæ eſſe affectum, ut in electione futuri pontificis non alicujus ſervitium, non familiaritatem, ſed ſolius Dei honorem & eccleſiæ profectum vellet obſervare. Hiis igitur aliiſque pacis verbis conventus lætificatus, abeuntibus nuntiis, Dei invocato auxilio communi conſenſu elegerunt virum commendabilem, Deo gratum, hominibus carum, regi & regno ut putabatur acceptum, ſcilicet abbatem de *Bello* ante paucos annos *Cantuarienſis* eccleſiæ Priorem. Verum ne regis benevolentia mutaretur in contrarium ſi hunc ſolum licet bonum eligere, omneſque regni perſonas viderentur refutare, appoſuerunt in nominatione iſta viros quatuor non modicæ probitatis & famæ: ut ſi rex primo nollet aſſentire, omnes ſine nota repellere non valeret. Prior quoque *Alanus* acceſſit ad regem ut de ejus familiari colloquio animum indagaret, & de voluntate ipſius certior efficeretur. Sed ſpe fraudatus citius rediit, ſolaſque contumelias & terrores adulationibus mixtas reportavit.

Interea dux *Saxonum Henricus* nomine cum uxore ſua prægnante filia ſcilicet regis *Angliæ* venit in *Angliam* circa feſtum beati *Jacobi* apoſtoli. Cum enim à terra ſua potenti manu Dei & violentia Imperatoris fieret alienus,in longinquis partibus,*Normannia* videlicet & *Anglia*, victualia compulſus eſt quæritare. Inexorabilis enim diſcordia ante annos quatuor inter ipſum & imperatorem exorta, ex conſilio archiepiſcopi *Colonienſis* cæterorumque tam præſulum quam principum *Alemanniæ* ad hoc tandem perducta eſt,ut de proditione imperatoris ſimul & imperii accuſandus ad curiam citatus imperatoris,cum adeſſe contempneret vel formidaret, judicio omnium in exilium actus eſt. Nam cum eſſet genere nobiliſſimus & ipſius imperatoris conſanguineus, miles optimus, ſtatura procerus, generoſitatem ſuam & famæ gloriam nimia fœdavit avaritia & infidelitate. Erat enim tenax ſui, boni cupidus alieni, ſuperbus, elatus nimium, & quod maxime principem dedecet, vix alicui fidem conſervans illæſam. Unde tanto odio eciam ſuis habitus eſt, ut cum duellio adjudicatus innocentiam ſuam purgare non auderet, ipſo in munitiſſimum fugiente præſidium, omnia ipſius caſtella & civitates in manus imperatoris tradita ſunt. Sentiens autem quod inter tot & tantos familiares adverſarios ſecurus eſſe non potuit, abeundi licentiam petiit & obtinuit, ſic tamen ut imperatori ex ſacramento juramenti fidem faceret, quod nullo in *Alemanniam* rediret molimine niſi ex Imperatoris gratuita benevolentia.

volentia. Venit igitur ad regem *Angliæ* in *Normannia*, processuque temporis eundem regem, ut prædictum est, in *Angliam* secutus à *Cantuaritis* honorifice susceptus est. Adorato itaque Deo & sancto *Thoma* martyre *Londoniam* perductus est, & toto fere anno ad expensas regis in *Anglicis* deliciis perendinavit. Exacta autem & attenuata paulisper adventus ejus lætitia, *Cantuarienses* monachi per alios nuntios ad regem citati, Priorem suum *Alanum* aliosque monachos *Radingum* miserunt ad regem in initio mensis Augusti. A rege itaque simul & ab aulicis specie tenus honorifice suscepti, de suo immo ecclesiæ Dei promovendo negotio non modicam spem sed & multam sumpserunt confidentiam. Sed post multa pacis colloquia, tandem personis quas elegerant in audientia regis secretius tamen nominatis, aversus est ab eis regis animus, cum singulis quasi rationabilem excusationem prætenderet quare illi vel illi nollet assentire. Ortatur denique Priorem & cæteros ut domum redeant, dicens quod oporteret eos aliter orare & aliud habere consilium. Erat enim fama vulgi regem omnimodis eo intendere, unde *Cantuariensibus* timida videbatur oriri suspicio, ne videlicet dignitates ecclesiasticæ nimia remissione deperirent, ne possessiones religiosorum laicorum, immo luporum violentia distraherentur, ne consuetudines ecclesiæ vel ordo monasticus ab antiquo deductus institutionibus novis mixtæ confunderentur, & maxime ne aulicorum tam importuna voluntas liberam ecclesiæ palliaret, immo penitus subverteret electionem. Prior autem *Alanus* & qui cum eo erant *Cantuariam* redierunt. Et cum in Domino summam haberent fiduciam, proponebant animo ecclesiæ suæ libertatem non deserere nisi domini Papæ urgenti cogerentur mandato. Rex autem sibi præcavens & voluntatem propriam adimplere gestiens, ad dominum Papam nuntios misit industrios, quorum signifer debuit esse *Galerannus Rofensis* episcopus. Habebat autem, ut fertur, idem *Galerannus* detestandum in animo propositum, monachos scilicet de ecclesia *Rofensi* propellere, ibidemque clericos instituere seculares. Qui cum *Rofam* veniret ut itineranti sibi necessaria præpararet, morte præventus iiij. kalend. Septembris interiit & sepultus est. Fuerunt tunc temporis justiciæ regis apud *Cantuariam*: quibus cum suggererent maliloqui ut episcopatum *Rofensem* in manus domini regis acciperent, responderunt non debere hoc fieri, quia de dominio est archiepiscopi, nec ad hoc rex manus suas deberet apponere. Data est igitur custodia in manus eorum qui archiepiscopatum custodiebant, ne unius ejusdemque dominii custodes essent diversi. Monachi autem *Rofenses* malitiam suam in obitu *Walterii* episcopi inchoatam renovantes, baculum pastoralem quem de more antiquo *Cantuariam* solenniter afferre debuerant, obseratis januis ne à quoquam impedirentur, cum episcopo suo satis ignominiose sepulto condiderunt. Cæteri vero complices *Galeranni* ob favorem regis suo insistentes proposito *Romanum* adierunt pontificem, satagentes animum ipsius more *Romano* emollire, & *Cantuariensis* ecclesiæ subvertere dignitatem. Dilatum est interea negotium *Cantuariensis* ecclesiæ ob adventum *Coloniensis* archiepiscopi, quem Comes *Flandriæ* ad preces *Henrici* regis quasi orandi gratia adduxerat in *Angliam*. Quibus rex apud *Cantuariam* gratulabundus occurrens, & cum gloria usque *Londoniam* perducens, satagebat omnimodis generum suum, ducem videlicet *Saxonum*, archiepiscopo reconciliare, qui ipsius ducis fortissimus hostis hactenus erat. Quod cum rex nullo conatu valeret efficere, præfatum archiepiscopum indignanter remisit. Cum autem Prior *Cantuariensis* tam Regi quam Comiti reverenter occurreret, conquestus est Rex Comiti de Priore, dicens eum superbia inflatum velle *Cantuariensis* ecclesiæ propria voluntate archiepiscopum facere, & quod voluerit in *Anglia* secundus Papa esse. Dederat enim in mandatis dominus Papa Priori *Cantuariensi*, ut per totam *Angliam* denarium beati *Petri* colligeret, & in ecclesia *Cantuariensi* reservaret; unde rex ad instantiam quorundam episcoporum irritatus dixit, quod Prior vellet in *Anglia* secundus Papa esse. Cui respondit Comes dicens, Quod ante totius terræ suæ eciam ecclesias combureret, quam hoc sustineret. Sed cum idem gloriosus eadem à *Londonia* via rediret, audivit in terram suam quosdam cum armis intrasse, rapinis simul & deprædationibus nonnulla vastasse. Festinavit igitur terræ suæ flammas extinguere qui in patrimonio crucifixi minabatur ecclesias concremare. Rex autem *Angliæ* misit nuntios & litteras ad Conventum *Cantuariensis* ecclesiæ, præcipiens, ut cum Priore suo plures ad eum mitterent monachos ad **Windlesores**. Quo cum venissent die ordinationis sancti *Dunstani* simul cum episcopis & clero *Angliæ*, dixit ad monachos rex, Miseremini mei, domini mei, & amici mei; vos enim estis fideles mei & amici, omnes fere nati de terra mea, unde michi magis tenemini. Rogo igitur vos per fidem quam michi debetis, loquimini cum episcopis meis, & inter vos tale habetote consilium, quod Dei & sanctæ ecclesiæ honor conservetur, & regni status perseveret in pace, & ut honor debitus michi conservetur indempnis, quem prædecessores mei in hac causa noscuntur habuisse. Et plura in hunc modum. Cui cum Prior breviter respondisset de benevolentia gratuita gratias agens, in eundem fere modum seorsum cum episcopis rex ipse absque mediatore locutus est. Cum igitur Episcopi & Prior cum monachis convenissent in unum de consilio regis tractaturi, dixerunt episcopi. Miramur admodum quod nos episcopos à consiliis vestris separatis cum simus ecclesiæ vestræ professi, & fidem debeamus ecclesiæ *Cantuariensi* sicut & vos. Et episcopus *Bathoniensis*: Non est, inquit, aliquis princeps qui consilio nostro consiliari non valeat. Pluraque in hunc modum proferebant. At Prior: Non, inquit, separamus vos à consiliis nostris, cum fidem omnimodam per professionem debitam ecclesiæ *Cantuariensi*, ut dicitis, debeatis; sed sunt quædam consilia quibus de jure interesse debetis: Sunt & consilia quæ ad solum pertinent Conventum, maxime in hac electione, scilicet usque ad publicam electionis pronuntiationem. Rogamus igitur vos quatinus in hac electione nobiscum stare velitis ut professi, ut fideles, ut episcopi *Cantuariensis* ecclesiæ suffraganei, ut mater vestra, scilicet *Cantuariensis* ecclesia, etsi privata & privilegiata non valeat, canonica saltem gaudeat libertate. *Londoniensis* autem ad hæc indignans, nimia cæcus senectute, & quasi lingua mutilata

lata balbutiens dixit, Feciſtiſne electionem? Cui Prior: Etſi aliquam fecimus nominationem, nullam tamen celebravimus electionem. *Londonienſis* ad hæc: Nimium, inquit, proceſſiſtis qui ſine nobis contra domini papæ mandatum quempiam eligere præſumpſiſtis. Et Prior: Nunquid ſuper hoc domini papæ mandatum habetis? At illi: Utique habemus. Adlatæ ſunt itaq; vix tandem agente Priore domini papæ litteræ præcipientes quatinus infra xl. dies epiſcopi *Angliæ*, Prior, & conventus *Cantuarienſis* idoneam eligerent perſonam. Dixit autem *Londonienſis*; Audiſtiſne quod dominus papa nos in electione facienda vobis præpoſuit? Fiat, inquit Prior, ut vos in literis ſuis dominus papa præpoſuerit, nos tamen penitus non excluſit, unde litterarum iſtarum petimus tranſcriptum, ut ſecundi, vos autem ut primo poſiti bulla gaudeatis. Cum igitur ſuper hoc reſcripto tradendo, vel non tradendo, multa hinc inde prolata fuiſſent, ad hoc tandem perventum eſt, ut epiſcopi abſque regis licentia litteras illas tranſcribere non auderent. Si in tantillo epiſcopi matri ſuæ defecerunt, ut dicam nihilo, quid in ſummo facerent negotio? In ſubſequentibus utique clarebit. Dum itaque de his & hujuſmodi cum monachis *Cantuarienſibus* plura conferrent epiſcopi, & Rex interea aliis indulgeret negotiis, timens ne ſi collocutione diutina conſentirent, ipſe penitus ab electione excluderetur, vel ſi diſſentirent, appellatione interpoſita electio differretur, properavit epiſcopos à monachis ſegregare, videlicet ut ipſe ſolus inter utroſque mediator exiſtens, omnium mentes ad libitum ſuum regeret, & utriuſque partis ſimul & electi, quaſi ex ſua liberalitate, & ſtudio gratiam obtineret. Evocati ſunt itaque caute epiſcopi quaſi cum Rege ſeorſum eſſent locuturi, ſed denuo non ſunt reverſi. Diviſi itaque ab alterutrum, monachi ſcilicet & epiſcopi, ſolius regis nutum et nuntium expectabant: Nam ſolus diſcurrebat inter eos, nec quicquam ex ſecretis quiſpiam ſcire poterat niſi quantum Rex proferre volebat. Nitebatur enim ut aſſerebat epiſcopos inducere ad conſentiendum perſonæ, quam Prior & monachi nominaverant, cui & ipſe Rex ſuum præbuerat aſſenſum. Promiſerat enim Priori & monachis in verbo regio cum juramento poſt multa convicia, quod unum ex nominatis ſuis habituri eſſent archiepiſcopum. Elaboratum eſt tandem ipſo rege mediante, ut eidem perſonæ utcunque epiſcopi conſentirent. De perſona igitur eligenda tandem utcunque ſopita quæſtione, de electione facienda, & perſona nominanda mota eſt controverſia. Dicebant enim epiſcopi quod ſuum erat archiepiſcopum *Cantuarienſem* utpote ſuum metropolitanum eligere, & quod epiſcopus *Londonienſis* ejuſdem ſcilicet *Cantuarienſis* eccleſiæ Decanus perſonam debeat nominare. Retulit hæc Priori & Monachis Rex. At Prior; Non, inquit, fiet iſtud. Ante prioratu *Cantuarienſi* carebo, ante de ecclecleſia exibo, ante in terra aliena exulabo. Non hæc in diebus meis *Cantuarienſi* eccleſiæ inferetur contumelia, non perſonæ meæ hæc improperabitur infamia. Debet enim conventus *Cantuarienſis* de jure & antiqua conſuetudine ſuum paſtorem & pontificem eligere, & qui Prior eſt perſonam nominare. Juſtumne eſt ut epiſcopi abſque conventu quemcunque voluerint *Cantuariris* mittant archiepiſcopum? Nequaquam Audientes hæc epiſcopi, indignantes dixerunt: Non eſt ita, ſed noſtra eſt electio, & epiſcopi *Londonienſis* prima vox et nominatio. Dum hæc itaque diutius uſque in deſperationem pacis inter eos Rege mediante protenderetur altercatio, Rex tandem mœſtus ait ad Priorem: Non poteſt ut video res iſta hoc modo procedere, quia non valeo vobis epiſcopos, vel vos epiſcopis concordare: Medium aliquod videamus quo utriuſque partis pax & juſtitia conſervetur. Pax enim omnimodis amplectenda eſt, cum ille valde ſapiens fuerit qui dixit, *Fiat pax in diebus noſtris*, pro Deo pacem diligite, pacem quærite, & quantum poteſtis paci conſentite. Innuit autem Rex *Randulfo de Glanvilla* præfecto *Angliæ*, quem tunc forte ſecum duxerat, ut loqueretur, Qui dixit: Perturbatio iſta peſſima eſt, & tam vobis, quam toti *Anglicanæ* eccleſiæ pernicioſa. Revertimini ad vos, non enim poteſtis ita procedere quia nullo modo permittunt epiſcopi. Sed animos veſtros pauliſper flectite, & ad mediam viam quam dominus repperit Rex, corda veſtra inclinate. Indempnitati veſtræ ſtudet dominus meus Rex, de jure veſtro nihil peribit vel parum, & forte facilius inclinabuntur epiſcopi ad conſentiendum. Eſt autem hoc quod petit dominus Rex ut concedatis, videlicet ut epiſcopus *Londonienſis*, vel alius electionem dicat hoc modo: Nos epiſcopi, & Prior, & Conventus eccleſiæ *Chriſti Cantuariæ*, cum aſſenſu domini Regis eligimus iſtum. Vel ut Prior electionem pronuntiet & dicat, Epiſcopi *Angliæ*, & ego Prior & Conventus *Cantuarienſis* cum aſſenſu domini Regis eligimus iſtum. Quid enim nocebit ſi epiſcopos veſtros in electione nomine tenus præponatis? Ad hæc Prior, Conferemus, ait, cum fratribus noſtris, & citiſſime reſponſum reportabo. Metuentes igitur, & metientes monachi malitiam temporis, & libertatem ſuam ſaltem palliatam habere cupientes, præbuerunt aſſenſum petitionibus Regiis, ſic tamen ut Prior *Cantuarienſis*, quod reliquum erat electionis exequeretur. Quo audito, præcipit Rex ut hæc pacis pactio ſcriberetur: Timentibus autem monachis, ne per hoc ſcriptum eis laqueus tenderetur inviſus ſi epiſcopis traderetur: dixit Rex, Ne timeatis, non enim hac de cauſa ſcriptum peto, ut epiſcopis tribuatur, ſed ne quid in re agenda ſuperfluum addatur, vel neceſſarium ſubtrahatur. Compoſito autem ſcripto dato & accepto, rogavit epiſcopos Rex, ut ſi non aliter vellent, huic ſaltem formæ pacis conſentirent. Diſputatum eſt ſuper hoc diutius, & tandem nec propter Regis metum manifeſte voluerunt contradicere, nec plane abſque conſenſu coepiſcoporum ſuorum qui ibi non aderant conſentire. Cumque videret Rex eorum pertinaciam, diemque protractum in veſperam, diſtulit hoc negotium uſque ad feſtum ſancti *Andreæ*, præcipiens omnibus, ut in prædicta feſtivitate omnes apud *Londoniam* convenirent ſub certiſſima ſpe archiepiſcopum, de quo ſermo habitus eſt, ſuſcipiendi. Juravit quoque Priori & monachis Rex, quod nunquam ab eis diſcederet, nec quicquam conventionis initæ aliquatenus mutaret, & quod epiſcopos ad conſentiendum induceret; Et quoniam Priori & aliis quibuſdam verba dura & contumelioſa dixerat, cum oſculo pacis veniam petiit, & omnes in pace dimiſit. Igitur ſinguli ad propria redierunt. Et denuo ad feſtum ſancti *Andreæ* apud *Londoniam* convenerunt. Credens itaque Prior promiſſionibus regiis, & ſperans ſe jam jamque ſuum archiepiſcopum ſuſcepturum alacriter acceſſit, ſed in ipſo aditu omnia in contrarium

um mutata conſpexit. Nam à primo die in craſtinum, de craſtino in diem tercium dilatum eſt negotium. Die vero tercia iiij. ſcilicet non. *Decembris*, cum monachi *Cantuarienſes* una cum Priore ſuo reſiderent colloquentes & mirantes admodum quorſum iſta dilatio tenderetur, miſit ad eos Rex *Randulfum* præfectum *Angliæ*, alioſque ſpectabiles viros qui mentes monachorum tam à ſpe apud Windleſores concepta, quam à tota intentione ſua temptaverunt deviare. Maxime tamen laboraverunt efficere, ut monachi ſuo penitus omiſſo propoſito, cum epiſcopis de faciendo tractarent negotio ac ſi nihil ante eſſet inchoatum. Quibus Prior in hunc modum reſpondit. Miramur admodum ſuper his quæ nobis affertis. Scitis enim quid convenit inter dominum noſtrum Regem & nos, cum altera vice in præſentia ipſius eſſemus. Unanimes enim fuimus de perſona quam ei nominavimus, & cum ipſe nobis ſuum præbuiſſet aſſenſum, de electione facienda ſola remanſit nominatio. Forma eciam eligendi ſcripto, ut ſcitis, commendata eſt; ſic à curia cum gratia domini Regis receſſimus, ſic conventui noſtro ea quæ facta ſunt recitavimus, ſic eciam nunc ad vocationem domini noſtri Regis acceſſimus. Et quia nobis nova ſunt, & miranda quæ proponitis, nec eorum quæ diximus, abſq; conventu noſtro quicquam mutari poterit, domini Regis præſentiam optamus, ut cum illo præſentialiter loquamur. Relata ſunt continuo Regi quæ audita ſunt. Ille vero nonnullis abbatibus ſecum aſſumptis, & quaſi de præteritis diſſimulans, dixit ad monachos. Ite domini mei, ite, & cum epiſcopis de paſtore eligendo pacifice tractate, & quemcunque unanimi conſenſu inter vos elegeritis, vel quodcunque feceritis ratum michi erit & gratum, meumque gratanter dabo aſſenſum. Cui cum Prior reſpondiſſet ea quæ ſuperius ſcripta ſunt quæ & nuntiis ejus dixerat, ipſe inter alia ſic reſpondit. Verum eſt ſic altera vice diſceſſiſtis, ſed ſcitote quod à conſilio regni mei nec volo recedere, nec valeo, ne videar in regno meo ſciſma vel diſcordiam enutrire: ſed pro Deo pacifice loquimini cum epiſcopis & abbatibus meis, & mementote quia vox populi, vox Domini. Mira res. Nuper apud Windleſores feſtinavit, quam tocius ab epiſcopis monachos ſeperare, nunc è contrario niſus eſt tum per ſe, tum per alios eos ſimul coadunare. Noverat enim mentes eorum & impetus, & quod in omnibus eccleſiæ neceſſitatibus maximis, regis magis quam Dei favorem quærebant. Fecerunt ſimiliter & patres, & prædeceſſores eorum. Nam ſancto *Anſelmo* tempore regis *Willielmi*, eciam obedientiam abnegaverunt. *Theobaldo* archiepiſcopo pro rege *Stephano* infeſti fuerunt. Sancto martyri *Thomæ* pro rege iſto *Henrico* adverſarii facti ſunt. In electione *Ricardi* archiepiſcopi ſupplantatores fuerunt; Nunc eciam in electione iſta aliquid ſiniſtrum machinari conantur. Incurrerant enim quidam ex ipſis regis indignationem & odium, quam nunc quolibet modo mitigare curabant. Poſt multas autem & varias collocutiones receſſit rex, & abbates illos quos ſecum duxerat ſubverſionis cauſa cum monachis dimiſit. Qui variis allegationibus conati ſunt Priorem inducere ut ad voluntatem regis cum epiſcopis loqueretur. Hoc ipſe rex dixit, hoc abbates, hoc aulici potentiores efficere conabantur. Videns autem Prior ſibi & eccleſiæ imminere periculum, quoſdam epiſcopos ſeorſum vocavit, eiſque reſponſum regis in bona fide revelavit. Fiat, inquiunt, epiſcopi. Nominate igitur veſtros & nos nominabimus noſtros. Nominavit itaque Prior viros tres magnæ probitatis & probatæ religionis. At epiſcopi: Boni, inquiunt, viri ſunt & religioſi, ſed nos non niſi unum volumus nominare, *B.* videlicet *Wigornienſem* epiſcopum. Quibus cum Prior reſpondiſſet; vir quidem bonus eſt, & litteratus, ſed ibo ad fratres noſtros, & exinde breviter conferemus. Reſponderunt epiſcopi. Ite & conferte velociter, quia non poterit res iſta diutius protelari. Redierunt epiſcopi ad coepiſcopos ſuos ſumptis ſecum duobus abbatibus vel tribus. Prior quoque de his cum monachis conferens ſuper hoc negotio miſit ad regem monachos duos, & archidiaconum *Cantuarienſem*. Et ecce ſubito miſerunt epiſcopi clericos ad Priorem & monachos dicentes: Vocant vos epiſcopi, ut ſecundum præceptum domini papæ faciendæ interſitis electioni. Boni quidem viri ſunt quos nominaſtis, ſed quem ipſi nominaverunt melior eſt & optimus, ideoque illum adhuc nominant & eligunt. Stupentibus ad hæc monachis, continuo clerici ad epiſcopos redierunt. Et ecce ſubito ſtupentibus cunctis auditus eſt ſignorum ſonitus et cantantium voces. Quærentibus autem omnibus & fere ſingulis, rege quoque interrogante, quaſi miraretur quid hoc eſſet, accurrit quidam dicens epiſcopos elegiſſe ſibi archiepiſcopum, & *Te Deum* cantaſſe. Mirantibus itaque, nec mirum, cunctis qui aderant, & lacrimantibus plurimis, *Cantuarienſis* eccleſiæ monachi receſſerunt. Videns autem rex electionem hanc ordine præpoſtero, & in præjudicium *Cantuarienſis* eccleſiæ factam ratam non eſſe, ſub feſtinatione nimia miſit *Cantuariam* ſpectabiles nuntios abbates & clericos, qui conventus amaritudinem verborum mulcerent dulcedine, & animos perturbatos mitigantes ad conſentiendum perſonæ utcumq; electæ, cum melioratione cauſæ inducerent. Venientes itaque prædicti regis nuntii non. Decembris *Cantuariam* hoc tandem pacificis allegationibus effecerunt, ut Prior in proximo ad dominum regem *Lundoniam* veniret conventus reſponſa laturus, & quam meliorationem tanti ſcandali eſſet eccleſia Chriſti habitura inquiſiturus. Venit igitur Prior ut præmiſſum eſt ad regem iv. idus Decembris, & cum honore multo ſpecie tenus à rege & aulicis ſuſceptus eſt. Deinde contumelias & terrores minis & blanditiis inter loquendum admixtas audivit nec timuit, nec conſentire voluit niſi rex in propria perſona *Cantuariam* veniens ore proprio Conventus benivolentiam nullo mediante poſtularet, & epiſcoporum electionem modo ſubſcripto penitus caſſaret; videlicet, ut rex impetrato Conventus conſenſu, à *Cantuaria Londoniam* rediens, in audientia cleri & populi fateretur electionem illam aliter quam deberet vel deceret factam fuiſſe, unde & digna eſſet congrua emendatione. Ipſe quoque electus proteſtari deberet & dicere, quod non vellet neque deberet regimen ſubire *Cantuarienſis* eccleſiæ, niſi per Priorem & Conventum. Hæc omnia ut prædicta ſunt ibidem fieri debuerunt, ubi tranſgreſſio illa epiſcoporum facta eſt, ſcilicet in capitulo *Weſtmonaſterii*. Conſenſerunt vix tandem huic formæ rex, Prior & cæteri, & *Cantuariam* properatum eſt. Epiſcopi autem paci initæ, immo & Priori invidentes abierunt retrorſum. Craſtino vero vel perendie rex aliquantulum obiter infirmatus, filios ſuos *G.* videlicet Comitem *Britanniæ*, & *Johannem* Dominum

num *Hiberniæ*, Abbatem de *Burgo*, & clericos regis familiares misit *Cantuariam*, ut ipsi regi referrent, si ea quæ Prior fecerat Conventus universitas concederet: Timuit enim regia sullimitas repulsam pati, ideoque per filios suos & privatos Convenventus voluit præscire consensum. Priori namque se committere noluit, cujus prudentiam simul & constantiam, eciam inter injurias & minas expertus est. Venerunt itaque prædicti regis filii *Cantuariam*, seque Conventui pro patre quasi obsides statuentes, unitatem in consentiendo viderunt, & recesserunt. Crastino videlicet feria vi. nonodecimo kal. Jan. Rex ipse *Cantuariam* venit, & humiliter adorato Deo, & beato *Thoma* Martyre, post multos et varios, sermones scripto quoque de forma pacis, et de cassatione electionis factæ composito, in capitulum solus intravit præsente toto conventu ejusdem *Cantuariensis* ecclesiæ. Rex itaque inter monachos quasi unus ex eis residens dixit. Ecce domini, ut voluistis venimus ad vos sicut ad karissimos dominos meos, de re ista quæ male diducta est veniam petiturus. Et sciatis quod vobis testor per Deum, quod nunquam michi placuit quod vos ecclesiæ vestræ jura perdidistis. Res quoque ad honorem ecclesiæ vestræ aliter perducta fuisset, si ea quæ vobis mandaveram fideliter relata fuissent; sed jam nunc rogo vos per Deum, ut ad honorem Dei, et ecclesiæ vestræ, et pacem regni mei personam hanc de qua sermo agitur suscipere velitis, cum melioratione causæ sicut convenit inter nos, et dominum Priorem vestrum, quod et vos latere non æstimo. Quo dicto, flexis genibus cum lacrimis peroravit. Respondens Prior dixit. Res quidem ista domine, ut asseritis, aliter quam debuit acta est, unde et nos ex corde dolemus. Sed sciatis certissime quod in his quæ usque ad præsens à nobis super hoc negotio dicta vel facta sunt, nichil penitus contra vos vel honorem vobis debitum voluimus attemptare. Ecclesiæ nostræ dignitas solummodo fuit in causa, & status ab antiquo huc usque deductus. Verum ob reverentiam personæ vestræ qua nos filios vestros admodum lætificastis, petitioni vestræ nostrum præbemus assensum. Personam illam utcunque electam suscipimus, rogantes attentius humilitate qua possumus, ut quantum poteritis emendationem procuretis, et de cætero jura ecclesiæ hujus et nos, personam quoque per vos susceptam in negotiis suis, et necessitatibus protegere et promovere velitis. Annuit rex et abiit, et die crastina *Londoniam* pervenit. Veniens autem Prior *Londoniam* cuncta quæ promissa sunt præparata existimans, spe frustratus Regem repperit alienatum et consilium mutatum. Prior autem regem increpans, monuit ut ea quæ Conventui *Cantuariensi* promiserat opere compleret: Respondit rex, et dixit se ea non posse perficere, nec velle episcopos suos ita confundere, ut quod ipsi fecerant in irritum penitus duceretur. Hæc audiens Prior expalluit, et stupor apprehendit universos. Priorem autem amplius circumdedit horror et mentis angustia, ut jam jamque spiritum exalare videretur. Diffunditur ilico in Consistorio Priorem *Cantuariensis* ecclesiæ spiritum exalasse; et concurrentibus plurimis rex ipse stupefactus accurrit. Videns autem Priorem laboriose spirantem, timuit ne si ibidem moreretur, ipse innocens proditionis notaretur. Postulans autem aquam, et in faciem Prioris jaciens, exclamavit dicens, Confortare domine Prior, confortare, ludens locutus sum, quod volueris faciam, quod promisi dicam et amplius, confortare tantum et esto jocundus. Prior autem passione transacta, resumpto spiritu resedit. Cui rex superiores voces ingeminans, Eia inquit agamus, quod verbo tenus promissum est, opere compleamus. Congregato igitur clero & populo multo in capitulo *Westmonasterii*, ubi hæc contigerunt, indictoque post strepitum silentio, rex ait: Res ista, electio videlicet *Wigorniensis* episcopi, aliter quam debuit in præjudicium *Cantuariensis* ecclesiæ facta est: Nolo autem ut præfata *Cantuariensis* ecclesia aliquatenus jure suo privetur, sed quod suum esse dignoscitur eidem permaneat illibatum. Volo igitur & præcipio, ut in præsentia vestra electio *Cantuariensis* archiepiscopi meliori fine claudatur. Episcopus vero *Wigorniensis* subjunxit dicens: Episcopi *Angliæ* fratres mei me renitentem, ut scitis, elegerunt, sed dixi quod & adhuc dico, quod non volo, nec debeo regimen subire *Cantuariensis* ecclesiæ, nisi per Priorem & Conventum. Quo dicto, prolata sunt in medium privilegia *Cantuariensis* ecclesiæ de libera electione, & de prima voce. Quibus in audientia lectis, Prior ut potuit dixit. Audistis qui adestis qua fulgeat dignitate *Cantuariensis* ecclesia in sui pontificis electione. Clarum quidem est quod electio episcoporum, quam in impetu suo fecerunt, quasi nulla est, quia præsumptuosa & penitus cassanda. Nos ergo in nomine sanctæ Trinitatis eligimus virum venerabilem dominum *B. Wigorniensem* episcopum in patrem & pastorem *Cantuariensis* ecclesiæ. Et surgentes introduxerunt novum electum in ecclesiam, cantantes & Deum laudantes, sonantibus signis non solum *Westmonasterii* sed & totius *Lundanæ* civitatis. Acta sunt hæc anno gratiæ M. C. lxxxiiij. mense Decembrio, septimo decimo kal. Jan. et dominica tertia adventus Domini. Vacaverat autem *Cantuariensis* ecclesia à die obitus *Ricardi* archiepiscopi mensibus ix. diebus xij. in Febr. et xiiij. in Decemb. Hæc autem aliquantulum diffuse, multis tamen præteritis stilo rudi scripta sunt, ad cautelam illorum, qui futuris temporibus electioni *Cantuariensis* Archiepiscopi debent interesse. VIII.

M. Clxxxv. Missi sunt nuntii Regis & conventus *Cantuariensis* ad *Romanam* curiam, qui à domino Papa *Lucio Cantuariensi* electo pallium postularent, & antiquæ privilegium prærogativæ. An. Græ 1185.

Quarto kal. Febr. venit *Cantuariam* orandi gratia *Heracleus* patriarcha *Jerosolimitanus*. Hic quidem in *Angliam* venerat ut regem *Angliæ* si fieri posset secum duceret *Ierosolimam*. Rex etenim *Ierosolimitanus* ante paucos annos lepra percussus toti regno scandalum ingessit, & inimicis crucis Christi paganis videlicet non modicam contulit audaciam. Interim tamen adolescentem quendam regis *Anglorum* consanguineum regem *Ierosolimitanum* constituerunt, quo magis regis *Anglorum* captarent benivolentiam. Rex autem *Angliæ* filiorum suorum sæviciam agnoscens, totique regno suo sciens imminere periculum si sua relinquens alienis & tam remotis quam ignotis se implicaret negotiis, petitioni non annuit patriarchæ. Hoc eciam ei in consiliis datum est convocatis apud *Londoniam* totius *Angliæ* primoribus. Veruntamen ne tanti labor itineris patriarchæ videretur inutile, promisit ei rex ad defensionem terræ *Ierosolimitanæ* L. milia marcas argenti.

Sequenti

Sequenti mense Maio prima die mensis facta est eclipsis solis particularis circa horam septimam.

Quartodecimo kal. Junii die scilicet sancti *Dunstani Cantuariensis* electus à conventu suo honorifice susceptus est. Qui pallio sibi ab apostolica sede transmisso redimitus, in sede patriarchatus *Cantuarini* collocatus est. Sequenti autem festivitate sancti *Augustini Anglorum* apostoli, ad preces *R.* Abbatis sancti *Augustini* & conventus ad ecclesiam sancti *Augustini* veniens honorifice susceptus est. Missam quoque in die solenni celebravit & duo cimiteria dedicavit. Abbas autem in susceptione archiepiscopi reverenter mitram deposuit, nec eam deinceps capiti suo voluit apponere, donec ab archiepiscopo preciperetur.

Misit hoc anno rex *Henricus Iohannem* filium suum juniorem in *Hiberniam*, ut totius *Hiberniæ* dominus vocaretur & esset.

Regina autem *Alianor* ad preces *B. Cantuariensis* archiepiscopi à diutino carcere suo tempore modico liberata est quo per annos fere xij. tenebatur inclusa. Quo facto, transfretavit Rex et patriarcha *Ierosolimitanus* ut Regem *Franciæ* et Comitem *Flandriæ*, qui sibi adinvicem hostiliter minabantur occurrere, pacificaret. Vix tandem per regem *Angliæ* elaboratum est, ut Comes *Flandriæ* domino suo Regi *Francorum Philippo* nonnulla castella terrasque resignaret, aliquibus tamen sibi retentis. Transfretavit hoc anno in *Normanniam* Dux *Saxonum H.* cum uxore sua & matre ejus regina videlicet *Anglorum Alianor.*

Electus est hoc anno, immo intrusus ad regimen *Cestrensis* ecclesiæ *Hugo de Nunant.* Et archiepiscopus *Cantuariensis B.* dedit episcopatum *Rofensis* ecclesiæ clerico suo *Gilberto de Glanvilla* cognomine. Cum autem *Cantuariensis* archiepiscopus *Cantuariæ* propinquaret, convocatis episcopis suis ut electum *Rofensem* in die sancti *Michaelis* consecraret, accessit ad eum Prior *Cantuariensis A.* in villa quæ dicitur Tenham cum pluribus monachis, & dixit ad eum.

Domine pater venimus ad vos ut filii ad patrem à conventu missi *Cantuariensi.* Rogamus igitur vos, rogant & cæteri confratres nostri, quatinus dignitates & jura vestræ *Cantuariensis* ecclesiæ, & ea maxime quæ ad vos spectant, sicut debetis velitis conservare. Specialiter autem de electo *Rofensi* noster sollicitatur conventus, cujus electio aliter & alibi quam debuit celebrata est, quam ad præsens ob reverentiam vestram pacis intuitu silencio præterimus. Veruntamen de baculo sermo serendus est, quem monachi *Rofenses* statim post obitum *Galeranni* de more antiquo *Cantuariam* debuerant attulisse. Hæc est veterana *Cantuariensis* ecclesiæ prærogativa quæ ab olitanis temporibus usque ad hæc tempora inconcussa permansit. Verum post obitum *Walteri Rofensis* episcopi cui successit *Gal.* monachi *Rofenses* baculum prædictum contumaciter retinuerunt. *Galeranno* autem in præjudicium *Cantuariensis* ecclesiæ male electo, & in partibus transmarinis nullo comprovincialium episcoporum astante consecrato, cum rediret in *Angliam* actum est à conventu *Cantuariensi* ut dignitas ecclesiæ *Cantuariensis* revocaretur, vel episcopus præfatus pro episcopo non haberetur. Recordatum est igitur in Capitulo *Cantuariensi* xiv. kal. Decembr. quod defuncto episcopo *Rofensi* & sepulto, statim debeat pastoralis baculus à monachis *Rofensibus* non in occulto sed palam *Cantuariam* ad altare Christi deferri, ibidemque usque ad consecrationem novi electi conservari. Cum autem placuerit archiepiscopo *Cantuariensi* cuilibet episcopatum *Rofensem* dare, in capitulo *Cantuariensi* debet electio celebrari, ibidemque novus electus debet archiepiscopo *Cantuariensi* statim post electionem homagium facere, & tam sibi quam *Cantuariensi* ecclesiæ fidelitatem jurare. Astiterunt eciam seniores nostri affirmantes cum sacramento juramenti se præfatam hanc consuetudinem tempore duorum episcoporum vidisse. Ipse quoque archiepiscopus *R.* cum cæteris visis evangeliis idem se vidisse juravit. Quo audito, *Galerannus* R. archiepiscopo prædecessori vestro & ecclesiæ fidelitatem fecit, ad altare Christi professionem legit, & de eodem altari baculum ante paucos dies allatum suscepit. Fuerunt huic assertioni præsentes archiepiscopus *R. G.* electus *Cestrensis*, *Gal.* episcopus *Rofensis*, *B.* abbas de *Burgo*, archidiaconus *Glocestriæ*, archidiaconus *Bathoniensis*, Prior *Cantuariensis*, *Moyses* Prior *Coventrensis*, aliique plures clerici & laici cum ipso conventu *Cantuariensi*. Hæc est igitur ut diximus *Cantuariensis* ecclesiæ prærogativa usque ad hæc tempora vestra conservata. Nunc autem malitiis hominum qui *Cantuariensem* obpugnant ecclesiam prudentiam vestram opponite, ut exinde mente secura Deo respondere valeatis.

Archiepiscopus ad hæc breviter respondit. Dignitates & jura *Cantuariensis* ecclesiæ Deo annuente pro posse meo per consilium vestrum servabo. De baculo autem *Rofensis* ecclesiæ de quo sermo agitur, quid facere valeam ignoro. Nulla enim ratione monachos *Rofenses* inducere valeo ut baculum prædictum *Cantuariam* velint afferre: nunquam enim factum fuisse constanter affirmant. Respondit Prior & dixit. Manifestum est eos inniti mendacio, cum hic sint tam monachi quam laici qui in *Cantuariensi* capitulo fuerunt quando supradicta facta est recordatio. Et post pauca. Hæc est, inquit Prior, domine pater prima quæstio quæ in præsentia vestra contra *Cantuariensem* ecclesiam mota est. Necesse est igitur tam famæ vestræ quam utilitati ecclesiæ & paci, ut sic contumaciam istam compescere velitis, ne cæteri Dei ecclesiæ adversarii sumant audaciam resistendi. Si enim in hac novitate vestra remissum magis quam rigidum senserint, eciam mutilatis dabitis cornua repugnandi. Dicite igitur, archiepiscopus ait, quid facto opus sit. Et Prior. De rigore justiciæ juste poteritis Priorem & monachos *Rofenses* pro injuria vobis & ecclesiæ vestræ illata suspendere. Quis ergo, ait archiepiscopus, pro consecrando episcopo petitionem faciet? Sed date consilium quo ecclesia *Cantuariensis* quod suum est recipiat & consecratio episcopi rite procedat. Scandalum enim erit importabile nec vestræ profectus ecclesiæ si episcopi nostri qui de longe venerunt revertantur illusi. Sed convocentur monachi illi & clerici nostri, quia verbum propalatum est, & quid velint dicere audiamus. Quo facto, dixit archiepiscopus ad *Rofenses.* Audivimus fratres jura *Cantuariensis* ecclesiæ maxime de baculo pastorali ecclesiæ vestræ, videlicet quod illum mortuo & sepulto episcopo *Cantuariam* debeatis afferre; Vos autem in contrarium allegatis. Nunc ergo præcipio vobis in virtute obedientiæ & in periculo ordinis vestri, ut quid soleat fieri nobis dicatis, nec ecclesiæ *Cantuariensi* quod

quod ſuum eſt ſubtrahere velitis. Monachi ad hæc, ſtupidi effecti, habito conſilio tandem dixerunt quod mortuo epiſcopo *Roſenſi* baculus paſtoralis non ad *Cantuariam* ſed ad archiepiſcopum ubicunque fuerit vel præceperit debeat afferri. Ad hæc archiepiſcopus. Si ad archiepiſcopum ubicunque fuerit vel præceperit afferri debet, quare non melius ad *Cantuarienſem* eccleſiam? At illi: propter calumpniam monachorum. Mirumne eſt, inquit archiepiſcopus, ſi eccleſiæ ſuæ jura quærunt? At illi. Nunquam factum eſt, nec unquam fiet. Et archiepiſcopus. Ecce præſentes ſunt qui hoc à multo tempore fieri viderunt. At illi. Juvenes, inquiunt, ſumus nec quicquam ſcimus niſi quod vidimus. Segregatis igitur illis, dixit archiepiſcopus. Solam malitiam ſapiunt verba iſtorum. Nam ſi eis præciperetur ne *Cantuariam* baculum afferrent, ut puto niterentur in contrarium. Nos ergo ſi laudatis recipiamus ab eis quod ipſi fatentur eſſe noſtrum, & de injuria illata dent cautionem noſtro ſtandi judicio. Placuit omnibus quod dictum eſt, & ſic revocati ſunt *Roſenſes*; Quibus dixit archiepiſcopus. Vos fatemini quod ad nutum noſtrum debeat à vobis baculus paſtoralis afferri. Reſignate ergo illum ut quod meum eſſe ratum eſt, in præſenti recipiam. Dato itaque baculo & accepto dixit archiepiſcopus. Date eciam cautionem noſtro ſtandi judicio tam de tota cauſa quam de illata injuria. Et dederunt Prior ſcilicet *Roſenſis* cæterique pro ſe ſuoque conventu. Quo facto, dixit archiepiſcopus. Gratum eſſet nobis ſi tu Prior *Roſenſis* baculum iſtum in altari Chriſti *Cantuariæ* manu propria velles offerre. Sed quia tibi ingratum eſt, Priori *Cantuarienſi* illum trado *Cantuariam* deferendum. Ad hæc Prior *Cantuarienſis* dixit. Si Prior *Roſenſis* quod ſuum eſſe dinoſcitur facere contempnit, quod noſtri juris eſt non refutamus. Et accepto de manu archiepiſcopi baculo, *Cantuariam* venit & ſuper altare Chriſti baculum poſuit. *Roſenſes* autem confuſi & quaſi elingues effecti ſunt. Dominica ſequenti, die ſcilicet ſancti *Michaelis* archangeli conſecravit archiepiſcopus *Baldewinus* *G. Roſenſem* electum ad altare Chriſti, accepta prius ab eo fidelitate in capitulo *Cantuarienſi* cum debito juramento, aſſidente ſibi in eodem capitulo *Reg.* epiſcopo *Bathonienſi*, *Seinf.* epiſcopo *Ciceſtrenſi*, *Petro Menevenſi*, *W.* electo *Landavenſi*, Priore *A.* & toto Conventu *Cantuarienſi*, & multitudine multa cleri & populi. Facta igitur fidelitate in capitulo cum debito juramento, data profeſſione ad altare Chriſti conſecratus rediit *Roveceſtram*, & ab archiepiſcopo *Cantuarienſi B.* intronizatus eſt.

Interea Comes *Flandriæ Philippus* graviter ferens præ pudore quod tot & talia per regem *Franciæ* amiſiſſet caſtella, propoſuit animo pauca quæ utcunque retinuerat armis munire & propugnaculis, & contra regem *Franciæ* dominum ſuum firmiter tenere. Videns autem rex quod ea quæ gratuita benignitate licet ingrata Comiti dimiſerat, in contemptum & contumeliam ſuæ perſonæ & regni *Francorum* verterentur in detrimentum, habito conſilio decrevit omnia quæ ſui juris erant revocare & rebellandi cauſas ſubtrahere. Territus autem Comes & de ſua virtute diffidens Imperatoris filium adiit, ejuſque petens auxilium, eciam de comitatu *Flandriæ* contra naturalem dominum ſuum eidem fecit homagium. Sed Deus omnipotens dilatione congrua ipſius conatus eliſit & infatuavit conſilium *Architofel*. Nam Imperator injuſte petitum negavit ſolatium, inhibens filio ne ei contra juſtum & æquum aliquatenus præberet auxilium. Veruntamen injurias Comiti illatas promiſit repellere ſi rex *Franciæ* eidem Comiti jura debita temptaret abripere. Hoc ergo deluſus eloquio Comes à ſuo cecidit propoſito, & in proximo volens nolens Domini ſui ſe commiſit arbitrio.

Obiit hoc anno Papa *Lucius* circa feſtum ſancti *Andreæ* & *Veronæ* ſepultus eſt. Cui ſucceſſit incontinenti *Mediolanenſis* archiepiſcopus & *Urbanus* appellatus eſt. IX.

M. Clxxxvj. *Baldewinus Cantuarienſis* archiepiſcopus de quo tantæ religionis effulſerant præconia An. Grã 1186.
quaſi redempturus eſſet *Iſrael*, in primis ſanctitatis ſuæ operibus à ſanctuario Domini incipiens, electionis ſuæ die anniverſario ante natale, eccleſiam Chriſti *Cantuariæ* ſpoliavit ſuis exeniis ut prædictum eſt quæ vulgo *præſentia* vocantur. Hæc in natali Domini & paſcha de villis monachorum in curiam eorundem conſueverant ab antiquo deferri, & ad uſus infirmorum & hoſpitum Celerario tradi. Quod cum monachi *Cantuarienſes* patienter etſi non libenter ſuſtinerent, ne paſtoris ſui operum initiis viderentur aliquatenus repugnare, archiepiſcopus jam quodammodo invento aditu propoſuit animo in monachos ſuos & eccleſiam *Cantuarienſem* primos experiri conatus. Subverterant enim quidam clerici ſeculares ipſius ſimplicitatem, fabricantes continua ſuggeſtione de litteratura ejus arma malitiæ & nequitiæ. Averſa eſt itaque mens ejus & intentio à dilectione Conventus, & quos fovere debuit ſtuduit impugnare. Inconſulto igitur Priore & Conventu, per manus clericorum ſuorum eccleſias tres cum capellis ſuis tam violenter quam fraudulenter ſurripuit octavo kal. Februarii, quæ victualibus pauperum per venerabilem *Ricardum* archiepiſcopum aſſignatæ fuerant & confirmatæ. Deceperunt enim clerici ad hoc ab eo directi prædictarum ſacerdotes eccleſiarum, mutuatis ab eis clavibus acſi evangelia eſſent audituri. Suſtinuit & hoc utcunque Conventus, ſupplicans archiepiſcopo in humilitate ut ſibi commiſſæ parceret eccleſiæ, & pauperum & peregrinorum patriæ miſereretur. Qui non ſolum non exaudivit eos, ſed ad majora manus extendit. Nam villas & redditus victualibus monachorum ab antiquo deputatas invaſit, & clericis ſuis & laicis tradidit cuſtodiendas. His igitur & hujuſmodi gravaminibus afflicti, compulſi ſunt monachi xij. kal. Marcii ſedem apoſtolicam appellare. Archiepiſcopus autem nec ſupplicationibus nec appellatione voluit à propoſito deſiſtere. Nam villas quas ante appellationem non invaſerat poſt appellationem occupavit. Propoſuit eciam animo nec ſanctuario Dei parcere, ſed omnia intus & extra violenter occupare. Divulgata ſunt hæc circumquaque fama volitante per vicinos & longe poſitos, & mirati ſunt univerſi. Obſtupuerunt enim famam tanti viri tam ſubito & tam fœde violari, de quo tantæ bonitatis præconia primitus effulſerunt. Dolent itaque & indignantur amici *Cantuarienſis* eccleſiæ de matris ſuæ tam dira oppreſſione. Ad cujus conſolationem venerunt *Cantuariæ* abbates tres, ut inter patrem & filios pacem violatam vel ſpecie tenus reformarent. Qui inter conventum & archiepiſcopum prope poſitum ſcilicet apud Wingeham diſcur-

discurrentes hoc tandem utcunque elaboraverunt, ut conventus salvo statu ecclesiæ renuntiarent appellationi, & archiepiscopus monachorum villas occupatas & redditus in integrum restitueret. Factum est autem. Renuntiatum est tandem appellationi, & archiepiscopus villas tantum ablatas restituit. Ecclesias autem & exenia sub spe recuperandæ pietatis retinuit donec altiori consilio instrueretur, & conventus benevolentia simul & patientia alliceretur. Erant autem quidam ex fratribus *Cantuariensis* ecclesiæ subtilioris ingenii & majoris constantiæ, qui nullo intuitu voluerunt appellationi renuntiare nisi archiepiscopus in integrum ablata restitueret omnia. Ex quibus unus domino papæ *Urbano* tacito tamen scribens nomine scripsit universa. Modum scilicet electionis, causam appellationis, & formam renuntiationis. Archiepiscopus autem verbo tenus ad Conventum pacem servabat quam in pectore non habebat. Nam sub hoc cujuscunque pacis tempore præfatas ecclesias clericis suis dedit, quorum unum & ad *Romanum* pontificem misit ut datas ecclesias confirmaret, & fabricandæ ecclesiæ apostolicam daret auctoritatem.

Orta est his diebus discordia grandis inter dominum Papam & Imperatorem *Fretthericum* hac occasione. Dederat Imperator cuidam nepoti suo archiepiscopatum *Treverensis* ecclesiæ, sed canonici alium quendam canonice elegerunt. Ventilata est igitur causa in consistorio domini papæ, & tandem canonicæ electioni cessit victoria. Confirmavit enim canonice electum & consecravit. Quo audito, Imperator non modice motus est, & novi archiepiscopi confiscavit possessiones. In ipsum quoque dominum papam edictum statuit, totius imperii appellationes inhibuit, aliarumque regionum appellationes impedivit, & quos apprehendere poterat ad papam euntes vel ab eo redeuntes incarceravit: Alios lingua capulata, naso & aliis membris mutilatis dimisit, multos in carcere mori coegit: Maxime apud civitatem *Yvoricam* & castrum *Toringum* quæ ingredientibus *Longobardiam* primo occurrunt. *Yvorica*, via quæ venit à *Monte Jovis*. *Toringum*, via quæ venit à *valle Moriana*. Possessiones quoque domini papæ quasdam civitates & prædia abstulit, proposuit & omnia auferre.

Agebat interea rex *Anglorum Henricus* in partibus transmarinis. Cujus filius *Ricardus* Comes *Pictavensis* collecto grandi exercitu nonnullas villas in terra Comitis sancti *Egidii* vastavit, & aliqua castella vi vel fraude occupavit.

Contigit hoc anno eclipsis Lunæ totalis quinto die mensis Aprilis prima hora noctis. Subsecuta est eclipsis solis particularis ignei coloris prima die mensis Maii & prima hora diei. Prædicatæ sunt & præscriptæ per astrologos civitatis *Toleti* tempestates hoc anno futuræ, unde *B. Cantuariensis* archiepiscopus in provincia sua triduanum instituit jejunium. Sed abundantia frugum & opulentia rerum, sed & serenitas aeris eorum infatuavit prophetiam. Nam aliæ tempestates vel aeris passiones in *Anglia* visæ non sunt nisi quas ipse domnus *Bald.* in sua scilicet *Cantuariensi* tonuit ecclesia, ut in sequentibus patebit. Mense Maio venit rex in *Angliam*, & post modicum peregre profectus est *Cantuariam*. Sperans autem archiepiscopus se de facili posse *Cantuariensis* ecclesiæ jura subvertere & monachorum libertatem non annuæ sed perpetuæ subicere servituti, si Prior *Alanus* quocunque modo *Cantuariensi* careret prioratu, egit apud regem eidem ocius occurrens ut præfatus Prior *A.* in electionibus in proximo faciendis vacantium ecclesiarum aliquem sortiretur dignitatis honorem. Coadunato igitur clero *Angliæ* mense Maio apud **Eeneiham** in præsentia regis & archiepiscopi istæ factæ sunt electiones. Prior de *Chertosa* secundum hominum opinionem vir admodum justus electus est ad ecclesiam *Lincolniensem*. *Willielmus de Norehalle* ad *Wigorniensem*. *Willielmus de Ver* ad *Herefordensem*. Prior *Cantuariensis A.* electus est abbas *Theokesberiæ* quasi in pœnam suæ constantiæ, & Prior *Rofensis Abendoniæ*; *Robertus de Hastinges Cantuariensis* cucullatus, *Cestriæ*, ob meritum suæ perfidiæ qui pro *B.* archiepiscopo suo defuit conventui in die necessitatis. Ne igitur intentio archiepiscopi qualibet impediretur occasione, *Cantuariam* advolans benedixit Priorem *Alanum* jam electum Abbatem *Theokesberiæ*, xvij. kal. Julii. Prædictum quoque *Robertum* benedixit in Abbatem cœnobii *Cestriæ* iij. idus Julii. Eademque die ex assensu & petitione conventus suum quondam capellanum *Honorium* prius celerarium substituit in prioratum. Episcoporum vero consecratio usque ad festum sancti *Michaelis* dilata est.

Interea *Gaufridus* Comes *Britanniæ* ex adversa valitudine pressus diem clausit extremum in *Francia*, & *Parisius* sepultus est. Quo audito, rex *Angliæ* dominatum *Britanniæ* sibi voluit revocare, sed rex *Francorum Philippus* ipsius impediebat propositum. Est enim *Britannia* minor de dominio regni *Franciæ*, quam rex *Angliæ* quodammodo resignaverat, cum præfatum Comitem *Ganfridum* suum videlicet filium una cum uxore sua & terra regis *Franciæ* traderet ditioni. Dispersa igitur per prædictam *Britanniam* hujuscemodi fama, Comites & Constabularii *Britonum* quodammodo versi sunt in seditionem. Nam quidam ex eis in odium regis *Angliæ* adhærebant regi *Franciæ*, alii autem regis *Angliæ* partibus favebant, quidam vero nec huic nec illi consentire volebant. His igitur de causis cum singuli arma præparare cogitarent, rex *Anglorum* missis nuntiis ad regem *Franciæ* petiit & accepit inducias. Sperabat enim more suo regis *Franciæ* conatus pecunia mediante subvertere, & commotum juvenis animum aureis & argenteis *Anglicis* videlicet unguentis delinire; rex autem *Franciæ* istam jam edoctus ad pugnam, torosa brachia ferientis elisit. Nam Comites & commilitones *Franciæ* artiori constrinxerat juramento, quod de rege *Angliæ* nec aurum nec argentum hac de causa essent accepturi. Fuit & aliud hujus incentivum furoris. Egerat enim rex *Angliæ* per internuntios ut junior regina *Angliæ*, uxor videlicet filii sui *Henrici* regis, filia autem regis *Lodovici* & hujus soror *Philippi* jam vidua, regi nuberet *Hungariæ*, ut puella regis junioris vidua doti suæ castellis scilicet & villis cederet dum in remotis partibus se viri alterius amplexibus sociaret. Quo facto, occupaverat rex *Angliæ* tam ea quæ cum filio suo in dotem præfatæ puellæ dederat, quam ea quæ cum filia sua rex *Franciæ Lodovicus* ipsius contulerat marito. Fuit &

& aliud regi *Franciæ* doloris augmentum. Nam rex *Angliæ* aliam regis *Philippi* ſororem jam per annos plurimos in *Anglia* ſub artiſſima ſervabat cuſtodia, quam rex *Lodovicus* interventu regis *Angliæ* filio ſuo maritandam Comiti *Pictavenſi* conceſſerat *Ricardo.* Hæc omnia rex *Philippus* pace vel pugna cupiebat revocare.

Rediit interea nuntius domini *B.* archiepiſcopi, & ea quæ tacita veritate vel falſa ſuggeſtione à domino papa impetraverat exponens, dominum ſuum non modice lætificavit. Exinde igitur domnus *B.* effrenis effectus, jam non ſolum eccleſias vel oblationes auferre, ſed & totum ſtatum & tranquillitatem *Cantuarienſis* eccleſiæ penitus vel in parte plurima ſubvertere cogitabat. Aſſociatis ergo ſibi quibuſdam epiſcopis quos novit in beatum *Thomam* & *Cantuarienſem* eccleſiam diutinam exercuiſſe malitiam, regem adiit, dicens ſibi peroptimum ineſſe propoſitum, ut extra civitatem *Cantuariæ* ſecularium clericorum canoniam faceret, & in nomine ſancti *Thomæ* martyris novam & mirabilem eccleſiam fabricaret. Cernens itaque ſubtiliſſimus rex hoc commento jura *Cantuarienſis* eccleſiæ & libertatem quam maxime in electione ſui pontificis uſque ad hæc habuerat tempora poſſe ſubnervari, ſuggeſtionibus archiepiſcopi gratum, ut fertur, præbuit aſſenſum, & novæ conſtruendæ eccleſiæ regium promiſit aſſenſum. Quo comperto, domnus *B.* non veritus juſticiam, ne ſui vel alicujus ordinis religionem, congregationem ſecularium clericorum ſub feſtinatione propoſuit ſtatuere in eccleſia ſancti *Stephani,* quæ tribus fere ſtadiis à *Cantuaria* diſtat ad aquilonem. Et ut regem & epiſcopos *Angliæ* ſibi confederaret, regi, ut fertur, unum aſſignavit præbendam, & epiſcopis ſuffraganeis ſuis ſingulis ſingulas, ſic tamen ut ipſi præbendis & vicariis ſuis redditus neceſſarios invenirent. Addidit & hoc, ut quicunque eccleſiam habebat ex donatione *Cantuarienſis* archiepiſcopi vel monachorum, *Hakentonienſis* eccleſiæ titulo canonicus ſcriberetur. Ibi enim ut credebatur cogitabat epiſcopos conſecrare, criſma facere, ſinodos celebrare, tandemque ſedem epiſcopalem & omnem metropolitani transferre dignitatem. Sed Deus omnipotens qui jam per ſecentos fere annos *Cantuarienſem* eccleſiam & monachos in ea degentes uſque ad hæc tempora domni *B.* ſub religione monaſtica cuſtodivit, hanc de facili pravorum machinationem poterit diſſipare. His igitur, ut prædictum eſt, archiepiſcopus armatus copiis, animo fervens ut ad proximum natale Domini compleret propoſitum, nichil vel parum hæſitans *Cantuariam* tetendit. Sed miſericors Deus & beati *Thomæ* martyris glorioſa victoria ipſius prævenit impetum, & monachos ſuos *Cantuarienſes* præmunivit per viſionem dignam memoria.

Dum enim domnus *B.* archiepiſcopus *Cantuariam* properanter adiret, & monachi illi de omnibus his nichil penitus ſcientes poſt laudes matutinas nocte beatæ *Katerinæ* ad modicum pauſarent, aſtitit uni ex ipſis bonæ indolis juveni & Levitæ perſona quædam reverendi vultus veſte indutus candida, dicens ei, *Andrea, Andrea, Andrea Johannes,* erat enim ex fonte baptiſmatis, & ex profeſſione monachili binominis. Cui quaſi expergefactus juvenis reſpondit, Quid vis Domine? Quid vobis placet? Videbatur ei quod ſanctus *Thomas* eſſet. Cui Sanctus reſpondit, Surge, veni mecum. Qui cum ſurgeret & prævium ſequeretur, exivit ſanctus de dormitorio & introivit chorum, ubi videbantur monachi congregati mœſto vultu quaſi ex animi contritione ſedentes. Qui cum beatum *Thomam* conſpicerent venientem aſſurrexerunt ei, & inclinato capite vel corpore eum devote adoraverunt. Sed cum prædictus monachus ſedile ſuum adire proponeret, reſpiciens Sanctus monachi manicam apprehendit, dicens ei, Sequere me. Veniens itaque Sanctus in turrim choro contiguam oſtendit monacho machinam quandam magnam & terribilem valde, rotam ſcilicet vaſtitatis inmenſæ, flammas emittens quaſi ceruleas, ita ut monachus expaveſceret ex viſu. Cui Sanctus dixit, Ecce rota *Katerinæ,* & hæc major illa, & majorem vobis minatur ruinam. Archiepiſcopus veſter fecit eam, & ecce adeſt ut videat illam. Volens autem monachus ille certiorari quiſnam eſſet, dixit ad eum. Quis es domine? Ego ſum, inquit, *Thomas* archiepiſcopus veſter, qui pro hac eccleſia, & in hac eccleſia martyrium paſſus ſum. Quem cum monachus genu flexo adoraſſet, cum ipſo paululum ſeorſum ſeceſſit. Et ecce cum ſtrepitu multo non modico ſtipatus agmine *Baldewinus* acceſſit. Qui cum per gradus aliquot veniſſet in turrim, tres maligni ex his qui comitabantur cum eo porrexerunt ei enſes tres atros & deformes. Ex quibus duos accipiens, cuſpides in pavimentum poſuit, & capitulis innitens ait, Ita, talem eam volo eſſe. Nunc autem vocate mihi Priorem. Quo cum vocatus una cum monachis quinque vel ſex Prior veniſſet *Honorius,* dixit ad eum. Novum illud opus volo deſtruere, & ad hoc feci rotam iſtam, ſed non valeo illam ſine vobis impellere. Vos ergo impellite eam, & totum opus illud diruite. Erat enim rota illa magna & horribilis valde, ab occidente in orientem porrecta, acſi per chorum ad altare curſum minaretur. Verum cum Prior paululum tardaret & rotam impellere formidaret, archiepiſcopus minaciter dixit ei, Impelle rotam, alioquin feriam te. Impulerunt igitur rotam Prior & monachi qui cum eo erant, ſed eam vertere non potuerunt. Quod ut vidit archiepiſcopus, Pauci ſunt, ait, plures vocate monachos. Advenerunt itaque monachi duo, ſed nec per eos rota potuit moveri. Et archiepiſcopus indignans, Totum, inquit, vocate Conventum. Qui cum vocatus fuiſſet, noluerunt accedere niſi monachi duo tantum. *Andreas* autem timore perterritus dixit ad Sanctum, Miſerere Domine, miſerere. Si Conventus venerit & rotam impulerit, novum opus penitus ſubvertetur. Si opus ceciderit, totum Conventum conquaſſabit. Cui ſanctus *Thomas* reſpondit, Ne timeas, non procedet. Quo dicto, extraxit miræ magnitudinis & ſplendoris gladium aureis litteris inſcriptum. Ad cujus ſplendorem cum monachus expaviſſet, paululum reſpexit, & admodum miratus eſt quod archiepiſcopus *B.* & omnes qui cum ipſo erant ſubito diſparuerunt. Prior vero & qui cum ipſo erant ex monachis, in chorum reverſi ſunt ad Conventum. Sanctus autem *Thomas* monacho oſtendit gladium quem tenebat & dixit, *Andrea* lege litteras iſtas. Qui cum ſub ſilentio litteras non legeret ſed cogitaret. Non ita, inquit Sanctus, ſed viva voce lege illas. Legit igitur quod erat ſcriptum in gladio ſic, *Gladius beati Petri apoſtoli.* Quo lecto, dixit Sanctus ad monachum, Accipe gladium iſtum & trade Priori, eique ex parte mea dicito ut

cum gladio isto percutiat rotam & destruat illam. Monachus autem cum de manu Sancti gladium suscepisset, evigilavit, & tunc primo se dormisse cognovit. Admirans igitur non modice & recolens quid viderit vel quid fecerit, diem crastinum in revolutione visionis expendit. Proxima autem nocte cum idem monachus expletis matutinis laudibus sopori membra dedisset, apparuit ei sanctus *Thomas* secundo cum prædicto gladio dicens ei, *Andrea*, quare non fecisti quod præcepi tibi ut faceres? Affer gladium istum Priori dicens ei, ut rotam illam percutiat & destruat. Qui cum manum extenderet & gladium acciperet, excusso sompno obstupuit, nec tamen Sancti jussa complevit. Tercia nocte eidem monacho ut ante post matutinos dormienti apparuit tercio sanctus *Thomas* in veste candida cum gladio, vultu tamen severiori dicens ei, Quid hoc est *Andrea*? Quare non fecisti quod tibi præceperam? Affer gladium istum Priori, & ex parte mea dic ei, ut rotam percutiat & destruat illam. Et si rotam hoc non percusserit gladio, ego eum hoc gladio percutiam. Suscepto igitur gladio, monachus somno excutitur, sollicite pertractans animo, quomodo vel quo ordine quod jam tercio injunctum erat exequeretur. Timuit enim ne si Priori visionem diceret, ei Prior irasceretur & frivolum reputaret; si autem penitus reticeret, sanctum *Thomam* cui devotus erat offenderet. Veruntamen timorem suum timida tamen compressit audacia, & visionem Priori *Honorio* semel & secundo ex ordine recitavit, ejusque animum, nec mirum, sollicitavit. Obstupuit enim ad audita, & quid portenderet vel quorsum tenderet visio penitus ignoravit. Subsecuta est è vestigio alia visio, quæ licet brevis sit suo tamen est digna relatu. Monachus quidam sacerdos vir bonæ actionis cum inter matutinos confratrum suorum interesset conventui, subito obdormivit, viditque *B.* archiepiscopum *Cantuariam* venisse, scilicet ut sanctum *Thomam* de loco requiei suæ transferret. Sublevato itaque martyre sancto de suo sarcofago, & ad transferendum exposito, volebat *B.* archiepiscopus caput sancti martyris amputare. Quod videns monachus, tremefactus obstupuit & dixit ad eum, Quid est hoc? Quid vis facere? Volo, inquit archiepiscopus, caput illius amputare. Cui monachus ait, Si tanti martyris caput abscideris, invidiæ vel odii incurres infamiam. Contempsit archiepiscopus monachi consilium, & perstans in proposito caput inclinavit, sed mitra ejus disparuit, martyr intactus remansit, & monachus admirans evigilavit. Mussitabant de his fratres adinvicem conferentes, & mirati sunt universi.

Nec mora, dispargitur rumor in civitate *Cantuaria* de adventu archiepiscopi & de ipsius malitioso proposito. Contristati sunt cives non modice, pupilli & viduæ lamentabantur & orphani. Et cum aliter pro ecclesia Christi matre sua pugnare non valerent, inprecationibus multis *Baldewinum* & complices ipsius ecclesiæ Christi adversarios non cessaverunt appetere. Præ omnibus & super omnes dolere cœperunt monachi ejusdem *Cantuariensis* ecclesiæ, cum suum viderent ordinis exterminium & ecclesiæ suæ perpetuum imminere supplicium. Confusi sunt animo & contristati valde, & tantus quidem eos horror mentis invasit, ut quidam ex eis lecto decumberent ægrotantes. Ad consueta igitur arma fugientes, vigiliis & orationibus intenti, Dominum *Jesum* & sanctos patronos ecclesiæ non cessaverunt interpellare. Auditis vero prædictis visionibus quæ paucis adhuc fuerant recitatæ, redierunt ad se & paululum quidem respirare cœperunt. Hi tamen qui erant animi fortioris, hæc tandem sibi dicentes adinvicem, Quid facimus? Quid cogitamus? Ecclesiæ nostræ gravamen videmus, ordinis subversionem, nostrum conspicimus exterminium, & nos ignavia dissoluti vel solo timore inerti dissimulamus? Hæc est vere rota *Katerinæ* quæ omnimodam nobis minatur ruinam. Sed gladius *Petri* assumendus est, quo solo cuncta repelluntur gravamina. Verum ad hæc aliquis timidus respondit, Quomodo vel qua arte vibrandus est gladius iste, cum caput nostrum, scilicet archiepiscopus ex assensu regis nobis adversetur, & episcopos hujus ecclesiæ suffraganeos eciam cum licentia domini papæ habeat consentaneos? Econtra aliquis: Esto quod archiepiscopus, & rex, & episcopi, sed & omnia nobis minas inferant, non tamen feriet quodcunque minabitur arcus. Et nos degeneres & ignavi exempla sanctorum patrum nostrorum imitari contempnimus, soloque minarum timore subacti vincimur? Probabile quidem & certum est solo *Petri* gladio, hoc est appellatione sedis apostolicæ cum Dei adjutorio & patrum nostrorum intercessione nos ab intemptato nobis exterminio liberari. Si vero, quod absit, nobis apostolica defuerit protectio, desidiæ non erimus culpandi vel ignaviæ, cum in nobis non steterit ecclesiæ Dei & nostra liberatio. Confugiamus igitur ad hoc unum & singulare solatium, & à præteritis, præsentibus & futuris gravaminibus appellemus. Consensit itaque tota fratrum coadunatio, & in unitate fidei constanter appellatum est, vj. idus Decembris feria ij. Misit ergo Prior *Honorius* monachos tres qui *B.* jam non archiepiscopo sed tyranno *Cantuariam* properanti apud **Oilingeham** prudenter occurrerent, eique jam factam nuntiarent appellationem. Quibus ipse dixit, Quæ est hujus causa appellationis? Cui respondit unus ex nuntiis, Diu est quod appellavimus ab omnibus gravaminibus, illatis videlicet & inferendis. Et ille: Quibus illatis? Cui nuntius: Primo quod exenia nostra tulistis, deinde ecclesias victualibus pauperum deputatas rapuistis, & nunc eciam quod in curia *Romana* nos infamare voluistis, & maxime canoniam quandam secularium clericorum in dispendium ecclesiæ nostræ & ordinis subversionem constituere proposuistis, unde & jam quosdam canonicos nostræ ecclesiæ inimicos instituistis, & quod ecclesias nostras, oblationes & bona nobis ablata sed & dignitates ecclesiæ illuc transferre voluistis. Quod ne fiat, iterum & iterum sedem apostolicam appellamus, & *Lætare Jerosolima* terminum præfigimus appellationi. Non, inquit archiepiscopus, in dedecus vel detrimentum ecclesiæ hoc facio, sed ad ejus fortitudinem & decorem; & ut melius jura *Cantuariensis* ecclesiæ conserventur, & illibata permaneant. Et ego: Immo, inquam, ut ordo monasticus penitus subvertatur, quia clerici monasticæ religioni semper infesti sunt. Non enim bene conveniunt nec in una sede morantur. Quot anni, quot tempora evoluta sunt ex quo jura *Cantuariensis* ecclesiæ absque hujusmodi clericorum conventu conservata sunt? Certe à tempore beati *Augustini Anglorum* apostoli usque ad hæc domni tempora *B.* anni scilicet secenti sexaginta novem. Dixit autem archi-

archiepiscopus, Nonne licet michi in fundo meo ecclesiam fundare vel quod volo facere? Cui nuntius: Non utique, quia fundus tuus fundus noster est, & terra tua terra nostra est, sed & omnia quæ videris habere, de jure nostra sunt. Nam ea quæ habes, de ecclesia habes vel causa ecclesiæ, quæ nec tibi nec archiepiscopis, sed ecclesiæ Christi collata sunt omnia. Ideoque omnia quæ ad nos spectant intrinsecus & extrinsecus, personas omnes & statum ecclesiæ sub protectione domini papæ ponimus & sedem apostolicam appellamus. Tunc dixit archiepiscopus, Appellationem vestram suscipio, & ego si necesse fuerit, in propria persona ibo, vel meum responsalem mitto. Discesserunt igitur abinvicem, & die tercia, videlicet xvij. kal. Jan. feria tercia venit archiepiscopus *Cantuariam*. Quia vero fama fuit quod hac de causa venisset, ut eadem die scilicet tercia feria quæ ob memoriam martyrii sancti *Thomæ* celebris habetur, novos in ecclesiam sancti *Stephani* clericos introduceret, præmisit Prior *Honorius* monachos ad præfatam ecclesiam, ut eorum institutionem appellatione interposita prohiberent. Sed præmunitus archiepiscopus alias divertit, & usque in crastinum distulit propositum. Crastino autem omnes monachos qui ibi affuerant ab altaris officio suspendit, statimque cum illis clericis ad prædictam ecclesiam accessit. Quem prævenientes monachi, prohibuerunt ei ex parte omnipotentis Dei sub appellatione sedis apostolicæ ne eos introduceret, ipsis vero clericis ne introirent, personæ eciam ejusdem ecclesiæ ne eos susciperet. Nec sic aversus est furor ejus, sed adhuc manus ejus extenta. Nam clericos illos introduxit & missam miser celebrare præsumpsit. Non eum appellatio, non ordinis sui prævaricatio, non ecclesiæ *Cantuariensis* confusio, non populi & cleri reclamatio, non pauperum & pupillorum maledictio, sed nec Conventus sui inaudita perturbatio eum à pertinaci proposito potuit prohibere. Eadem eciam die Priorem suspendit à prioratus administratione. Janitores ecclesiæ juramento constrinxit, ne monachos absque sua conscientia exire permitterent, ipsisque monachis in virtute præcepit obedientiæ, ne qualibet occasione vel necessitate absque sua licentia quoquam ire præsumerent. Ipso quoque præcipiente unus ex his fratribus qui ei præfatam appellationem pronunciaverat, à conventu suo segregatus & proscriptus est. Prior autem *Honorius* fiduciam habens in Domino & in beati *Thomæ* martyris adjutorio, suam & Conventus appellationem prosequens, in crastino iter arripuit, & in proximo, hoc est vigilia beati *Thomæ* apostoli fere naufragus transfretavit. Archiepiscopus autem à *Cantuaria* secessit, & in die natalis Domini eidem ecclesiæ quasi in vindictam suam præsentiam subtraxit, & in villa parvula, scilicet *Ottefordia* utcunque Domini celebravit natale. Accidit autem ut eo ipso quod ecclesiam Christi absens confundere nisus est, ipse in eadem confunderetur festivitate. Nam in hujus vigilia festivitatis applicuerunt in *Anglia* apud *Sandwicum* duo legati à domino papa in *Hiberniam* directi. Qui in die natalis Domini à conventu *Cantuariensi* solenniter sunt suscepti. Non est ante hæc tempora archiepiscopo *Cantuariensi* talis illata injuria, ut in provincia ejusdem archiepiscopi, immo & in ecclesia, ut de cruce sileam, legatus aliquis mitratus incederet. Nunc autem quidam *Romanæ* ecclesiæ Cardinalis quidem sed diaconus, alter vero *Cantuariensis* ecclesiæ suffraganeus necdum sacratus sed *Coventrensis* ecclesiæ electus, ambo mitrati incedentes, ambo præ se cruces ferentes, in *Cantuariensi* provincia honorem & reverentiam habuerunt legationis. Qui à rege *Henrico* & primoribus *Angliæ* honorifice suscepti, eciam in præsentia *Cantuariensis* archiepiscopi cum à rege vocatus & invitus accederet, mitras habuerunt & cruces. X.

M.C. lxxxvij. Discordia regum *Franciæ* videlicet & *Angliæ* in inmensum aucta est acsi jam jamq; essent dimicaturi. Rex enim *Franciæ* rogaverat regem *Angliæ* ut ea quæ pater suus *Lodovicus* cum filia sua regi juniori quasi in dotem dederat, sibi & regno *Franciæ* restitueret pacifice. Injustum enim erat ut ipse jure suo privaretur cum ipse cui collata fuerant, absque hærede ante annos aliquot obiisset. Voluit eciam ut *Britannia* minor & soror sua, illa scilicet quæ ante annos plurimos Comiti *Ricardo* data est in conjugium, sibi restitueretur, quæ quasi captiva sub arcta custodia servabatur in *Anglia*. An.Græ 1187

Cum igitur rex *Angliæ*, ut prædictum est, regis *Franciæ* rationem sprevisset & precem, rex *Franciæ* armis adquirere cupiebat quod prece non potuit. Collegit itaque exercitum copiosum ut expugnaret *Gisortium*. Rex autem *Angliæ* cum his diebus esset in *Anglia*, misit ei obviam Comitem *Willielmum de Mandevilla*. Comes vero *Flandriæ* cum regi *Franciæ* domino suo debitum sponderet auxilium, nonnulla centenaria *Flandrensium* armatorum, ut ferebatur, misit in *Angliam*, ut sic quasi ipso nescio ad defensionem regis *Angliæ* in *Normanniam* transfretarent. Non enim poterant liberum habere transitum per terram Comitis *Pontivi*, eo quod ipse cum Comite *Flandriæ* inimicitias exerceret.

Cum hæc itaque agerentur, *Baldewinus* archiepiscopus prohibuit sub interminatione excommunicationis, ne monachis *Cantuariensibus* debiti redditus solverentur. Præcepit eciam monachis tribus quos absque Conventus conscientia vocaverat, ut ad nutum ejus & dispositionem omnia eorum bona custodirent. Conterriti sunt ad hæc monachi, & cum Deum magis quam *Baldewinum* timerent offendere, responderunt se absque consilio & conniventia Conventus sui hujusmodi nolle subire mandatum. Cum autem hæc per eosdem monachos ad noticiam Conventus devenissent, prohibuerunt ex parte Dei & sub appellatione quam fecerant, ne hos vel alios quoslibet rerum suarum custodes faceret, nec statum ecclesiæ pro cujus indempnitate jam sæpius appellatum est, aliquatenus commutaret. Quibus archiepiscopo per fideles nuntios relatis, addidit eidem nuntius dicens, Hoc enim Domine nunquam factum est, ideoque omnes malas novitates abicite & indebitas institutiones. Ad hæc archiepiscopus respondit, Dicitis vos quod nunquam hoc factum est? Cui nuntius: Etiam. Et archiepiscopus. Immo, inquit, ante paucos annos factum est, ut ipso Priore agente & in prioratu administrante, aliquis prædecessorum meorum tam intus quam extra omnem haberet administrationem. Et nuntius: Videtur quod de *Theodbaldo* archiepiscopo ista dicatis. Et ille: Eciam de illo dico. Nuntius ad hæc, Verum est quidem, omnem aliquando habuit administrationem, sed per Priorem & Conventum, consensu omnium, & supplicatione universorum. Hoc

cuilibet liceret. Sic quislibet rusticus eciam vestras haberet possessiones. Sciatis autem quod consulendo dico non ex mandato, quod si hoc feceritis, in infamiam vel dampnum prorsus incidetis. Si enim expensas domus nostræ & hospitalitatem volueritis rescindere, rumor circumquaque discurrit infamis. Statum vero qui nunc est sine magnis expensis & mutuata pecunia non poteritis tenere. Conticuit ad hæc archiepiscopus, & alias suam divertit intentionem. Nam cum discordia inter reges orta per discurrentes nuntios nobiles ad hoc perducta fuisset, ut rex *Angliæ* quodammodo cogeretur transfretare, placuit ei sanctum *Thomam* visitare, sicque per *Dovoriam* quo brevis est transitus *Witsandum* adire. Nuntii enim regis *Franciæ* cum nuntiis suis ipsius ibidem, ut dicebatur, expectabant adventum. Sequebantur itaque regem ad mare festinantem pro negotiis suis expediendis episcopi, abbates, priores, comites & barones, & strepitus concurrentium factus est multus. Sperans autem archiepiscopus se monachorum de facili posse saltem timore regio subnervare constantiam, & conventus dissolvere unitatem si rex vel specie tenus quasi pro archiepiscopo suo partes suas apponeret, misit nuntios ad regem rogans attentius ut mediatores aliquos *Cantuariam* dirigeret ad Conventum. Quo audito, rex allusit nuntio & illusit mandato, his qui astabant secretius dicens, Audistis quid michi mandat archiepiscopus? Faciam quod petit, & nunc videbo quales sunt monachi *Cantuarienses.* Et conversus ad nuntios, Mittam, inquit, quot & quales voluerit archiepiscopus. Misit igitur *Hugonem Cestrensem* electum apostolicæ sedis legatum, & *Johannem Norwicensem* episcopum, & *Willielmum Wigorniensem.* Erat autem prædictus legatus in negotiis agendis acer ingenio, captiosus in verbo, promptus ad maledicendum ut timidos faceret, mollibus utens ut firmos subverteret. *Norwicensis* ille solis blandiciis assuetus est, ut facilius falleret quos securos videret. *Wigorniensis* vero cum esset usu magis quam arte peritus, in secretis agebat, ut coluber in via vel cerastes in semita. Hi ergo cum litteris regis & quibusdam clericis archiepiscopi qui totius malitiæ istius fuerant incentores, in capitulum *Cantuariensis* ecclesiæ venientes studuerunt quasi ex timore regio vel favore à via veritatis avertere Conventum. Primum itaque sermonem arripuit prædictus legatus, allegans avide de regis gratuita & experta benevolentia, de ejus potestate & de archiepiscopi sullimitate, de tantæ perturbationis discrimine, de favore *Romanæ* curiæ ad ipsos & de Conventus licet potentis imbecillitate. Quo post longos & varios verborum anfractus reticente, arripuit verbum ille *Norwicensis* allegans ut alter de gratia regis, de bono pacis, & gloria tranquillitatis; de dampnosis expensis, & indignatione regis & cleri *Angliæ,* si monachi in proposito suo vellent persistere; de protectione regis & favore pontificum si vellent adquiescere. Ad hæc cum ex condicto taceret Conventus & non responderet eis verbum, existimans versutus ille legatus animos jam effractos velle resipiscere, resumpto sermone quæsivit an vellent domini regis & episcoporum de tota causa subire judicium. Dicebat enim dominum regem pia inductum liberalitate hoc elaborasse, ut archiepiscopus non solum regis sed & episcoporum & abbatum se commiserit arbitrio. Quapropter monuit attentius ut hoc idem faceret Conventus. Ne videlicet tantæ regis gratiæ viderentur ingrati, nec in suo pertinaces proposito, ne denique tantorum impetu subacti, exprobrationis confunderentur elogio. Asserebat eciam monachos tantam regis habere gratiam, ut nesciret quo ipsius præponderaret affectus, sive ad Archiepiscopum sive ad Conventum. Subjunxit denuo sermonem ille *Norwicensis* acsi ante nulla vel pauca prolata fuissent. Proposuit enim dura & aspera si regis & *Anglicanæ* consilium ecclesiæ contempni videretur, gratiam vero & gloriam si omni remoto scrupulo eorum consilio crederetur. His igitur tandem longis & replicatis sermonibus expletis, vix tandem respondendi copia data est. Quibus venerabilis supprior *Gaufridus*, vir magnæ discretionis & mansuetudinis breviter respondit, dicens, Domino nostro regi multiplices gratiarum referimus actiones pro universis beneficiis suis, & maxime pro præsenti compassione quam erga nos videtur habere. Consilium ipsius & vestrum aliorumque episcoporum *Angliæ* non refutamus, sed cum omni devotione suscipimus salvo Dei honore & jure nostræ ecclesiæ. Veruntamen de his quæ nobis proposita sunt, usque in crastinum inducias petimus respondendi. Crastino autem cum convenissent, majores intorserunt minas, nec tamen blanditias penitus omiserunt. Sed nec minis nec blanditiis suis aliud potuerunt elicere, quam quod Conventus unanimi consensu subpriori formaverat mandatum, quod erat hujusmodi. « Grates referimus domino no« stro regi, quod per vos ad consolationem nostram « litteras suas huc mittere dignatus est, vobis au« tem ut filiis ecclesiæ quod gratanter huic negotio « intendere voluistis. Gratanter occurreremus ei ut « domino de negotiis ecclesiæ tractaturi, sed domi« nus noster archiepiscopus inhibuit ne quis no« strum qualibet exeat occasione, & janitores no« stros juramento constrinxit indebito, ne quemli« bet nostrum absque ejus conscientia egredi per« mittant. Hæc autem sunt gravamina quæ sibi « per vos jubet Dominus Rex intimari, quibus at« terimur à primo ingressu archiepiscopi, adeo ut « post primos sex menses usque nunc, nec unum « diem permittat nobis habere quietum. Nam « primo villarum nostrarum exenia quasi pacifice « subtraxit. Cui cum pro verecundia novitatis suæ « nequaquam vellemus resistere, adjecit in proximo « ut ecclesias nostras victualibus pauperum assigna« tas & confirmatas nobis penitus ignorantibus « subtraheret, & majora minaretur inferre. Appel« lavimus igitur sed inviti ab omni gravamine. Ipse « vero incunctanter villas nostras invasit & reddi« tus. Servientes nostri & clavigeri tam dire fu« gati sunt, ut nec panniculos suos liceret eis « absportare. Officiales nostros contra morem pri« stinum commutavit in dispendium ecclesiæ & in« comparabile dampnum. Unde homines nostri « eciam rusticani adeo gloriosi & effrenes effecti « sunt, ut debitis vel indebitis servitiis vix velint « adquiescere. Mediantibus autem amicis ecclesiæ « sub spe recuperandæ pietatis appellationi renun« tiatum est, salvo tamen statu ecclesiæ. Archi« episcopus itaque villas quidem nobis restituit, « ecclesias vero cum omnibus pertinentiis suis & « fructibus clericis suis dedit, & ab usu pauperum « penitus alienavit. Ex quibus clericis perspica-

« ciorem

« ciorem ad *Romanum* misit pontificem petens per eum ut donationem archiepiscopi confirmaret, & novæ construendæ ecclesiæ conferret auctoritatem. Obtinuit ille de facili quod voluit, & cum non esset qui resisteret suggessit domino papæ nos præ nimia rerum abundantia incorrigibiles esse. Sufficere debuit eciam cuilibet tyranno temporalia subtrahere, dum non famam mendose macularet innocentum. Super omnia gravat nos nova illa ecclesia quam vult ædificare. Videmus enim in hoc opere quod & prudentioribus probabile est, nostram scilicet desolationem, ordinis subversionem, possessionum & dignitatum istius ecclesiæ diminutionem. Quod ex verbis ipsius archiepiscopi quæ Priori nostro dixit etsi non aliunde poteritis perpendere. Ait enim, Prior, Prior, Hæc est ecclesia *Cantuariensis* quam volo facere. Diffusa igitur hujuscemodi fama compulsi sumus apostolicam appellare præsentiam. Denuntiata ei appellatio vij. idus Decembris apud **Otlingeham** per tres fratres nostros viros probatæ religionis, cum ad suos introducendos canonicos *Cantuariam* veniret. Die autem ipsa qua *Cantuariam* venit & sequenti, ex præcepto Prioris & nostro missi sunt fratres plurimi senes cum junioribus in occursum ejus, ut in introitu illius ecclesiæ jam factam renovarent appellationem. Ipse vero spretis omnibus nichilominus suos introduxit canonicos, monachos autem illos ab officio altaris suspendit, priorem à prioratus administratione. Unum vero ex his qui apud **Otlingeham** formaverant appellationem, à societate nostra & deinde ab ecclesia præcepit amoveri. Redditus nostros nobis subtraxit, & nostram penitus perturbavit quietem. Et ut summatim omnia ejus gravamina comprehendam, post primos vj. menses, ut prædictum est, vix unum sed nec unum diem nobis permisit habere quietum. His igitur de causis misimus Priorem nostrum ad dominum Papam cum litteris ratihabitionis & causæ commissæ. Quia igitur illum & fratres nostros jam domino Papæ putamus astare, & in ejus consistorio nostra exposuisse gravamina, non volumus nec valemus, sed nec debemus hanc ei & domino papæ inferre injuriam, ut cujuslibet personæ, regis vel alterius ex hac causa quæramus arbitrium. Unde & vobis qui estis filii hujus ecclesiæ cum omni supplicamus devotione, ne nobis inutile vel inhonorum dare velitis consilium, quo matris vestræ dignitas pereat vel auctoritas minuatur. His dictis orationem complevit in lacrimis, ipsumque legatum & nuntios compulit lacrimari. Verum quia clerici archiepiscopi suggesserant eis scisma esse inter monachos, & tres vel quatuor totum perturbare Conventum, quæsivit legatus an eadem esset omnium voluntas. Acclamatum est undique, Ita ita. Hæc est universitatis nostræ unanimis voluntas, nec aliud volente Deo fieri permittemus. Nuntiata sunt regi hæc in crastino apud castrum de **Chilcham**. Ipse vero admirans omnia, jussit in crastino subpriorem *Gaufridum* cum tribus tantum monachis adesse. Subprior itaque *Gaufridus* intrepidus accessit ad regem, & eadem quæ nuntiis dixerat intimavit & regi. Cujus rex mansuetam admirans constantiam, sermonis elegantiam, & Conventus unitatem, blande consolatum remisit *Cantuariam*.

Tercia vero die, hoc est quarta feria cinerum, videlicet iij. idus Februarii ipse rex beatum martyrem *Thomam* oraturus accessit. Præcesserant eum duo legati & archiepiscopus *Cantuariensis*, episcopus *Lincolniensis*, episcopus *Norwicensis*, episcopus *Dunelmensis*, episcopus *Wigornensis*, abbas *Westmonasterii*, abbas sancti *Eadmundi*, abbas de *Burgo*, Priores nonnulli, Comites & Barones plurimi. Erat enim rumor in populo, quod electiones quasdam vacantium ecclesiarum ibidem essent facturi. Factus est igitur *Cantuariæ* concursus populi innumerabilis, acsi omnia gestirent subvertere. Totum vero prælium in monachos versum est *Cantuarienses*. Si enim non valerent terroribus concuti nec blanditiis subverti, spe saltem adipiscendæ dignitatis flecterentur, & tantam unitatis constantiam converterent in archum pravum. Filii quidem *Effrem* intendentes & mittentes arcum conversi sunt in die belli, sed filii *Jerosolimæ* constantes effecti sunt, ut duo fugarent decem milia. Rex igitur una cum archiepiscopo in capitulum veniens, præcepit diligenter introitum observari ne quis accedere præsumeret nisi specialiter vocaretur ex nomine. Vocati sunt itaque episcopi duo, *Norwicensis* & *Dunelmensis*, *Hubertus Walterii*, & *Petrus Blesensis* totius fere malitiæ hujus artifex impudicus. Subprior tandem *Cantuariensis* vocatus est & quos habere volebat monachi pauci. Hi sedebant demisso vultu sed intrepidi, ut oves immolandæ. Archiepiscopus autem cum suis episcopis & *Petro* suo stabat ex adverso. Concurrit itaque populus innumerabilis, & monachi illi 5. quasi spectaculum facti sunt Deo, angelis, & hominibus. Conventus interea in ecclesia intendebat orationi. In veteri Testamento pugnabat populus & *Moyses* orabat. Hic è converso Subprior pugnabat & Conventus orabat: Rex autem mediator erat, & rationes archiepiscopi ad monachos & monachorum responsa ad archiepiscopum referebat, eratque consiliarius utrobique. Diutius itaque cum archiepiscopo & suis habito consilio, ad monachos secedens in partem id agebat, ut monachi appellationi renuntiantes arbitrio starent ipsius & episcoporum super his de quibus inter ipsos & archiepiscopum erat controversia. Monachi vero dicebant bona esse hæc verba, sed non illius temporis. Causa enim ad dominum papam translata fuit & jam audita, nec poterant hanc injuriam domino papæ irrogare, ut ipso spreto alterius subirent judicium. Quo relato ad archiepiscopum responso, Rex ad monachos rediens institit subtilius & acrius ut compromitterent in arbitros si Prior consentiret, ut vel monachos si non consentirent quasi de contemptu suo merito notaret, vel Priorem si consentientibus ipsis contradiceret, à regno excluderet. Ad hoc monachi brevi quidem sed saniori usi consilio præscise responderunt, Se sine præsentia & conscientia Prioris sui nichil omnino agere, nisi forte dominus archiepiscopus eis ablata omnia restituere consentiret. Asserebant præterea se jure posse proditionis argui, si sine Priore cui causam commiserant, aliquam inirent compositionem. Rex ergo ad archiepiscopum regressus, videns circa hujusmodi laborem perire & impensam, ad alia animum convertit & os, ut videlicet monachi suspensi possent permissione archiepiscopi divina celebrare, intelligens sibi non modicum esse ad detrimentum, si tot ei sacerdotum subtraheretur suffragium. Qui ad archiepiscopum simul & monachos vicissim usque tercio iens & rediens,

diens, non potuit impetrare ut sententiam suspensionis quam tulerat relaxaret, nisi monachi coram clericis suis & laicis satisfacerent, vel in capitulo eorum sub testimonio unius episcopi & abbatum, scilicet ut testes haberet contra innocentes & immeritos, quod suspensi cognovissent culpam dum petissent veniam. Hoc itaque monachi intelligentes, dicebant se ad omnem satisfactionem esse paratos, secundum regulam & consuetudinem ecclesiæ suæ, sic tamen ut extraneus ad secreta capituli non admitteretur. His ergo in hoc verbo persistentibus, & archiepiscopo in proposito suo pertinaciter perdurante, re propter quam convenerant penitus infecta recesserunt abinvicem, & *Dovoriam* una cum rege convolant omnes. Archiepiscopus tamen antequam discederet, generalem in capitulo fecit absolutionem, & in ecclesia Conventui cineres posuit, & accepit, & recessit.

Die iiij. post cineres, id est, xv. kal. Martii transfretavit rex & cum eo duo legati, post modicum temporis cum rege *Franciæ* de facienda pace habituri colloquium.

Convenerunt igitur reges in unum, sed diffidentibus ipsis pax penitus elongata est, & uterque eorum jura sua vel injurias tueri minabantur vel revocare. Attamen datæ sunt induciæ usque ad festum sancti *Johannis Baptistæ*, & interim bellatorum fortium utrinque congregaverunt exercitum copiosum. Archiepiscopus autem *Cantuariam* rediens mutavit locum ædificandæ ecclesiæ de cimiterio sancti *Stephani* in campum qui est ante ecclesiam sancti *Dunstani*. Feria iiij. primæ ebdomadæ quadragesimæ videlicet xij. kalend. Martii cœperunt fodere fundamentum, & eadem die tempestas grandinis facta est qualem nunquam in *Cantia* vidimus.

Misit autem archiepiscopus *Petrum Blesensem* ad *Romanum* pontificem, & alios legis peritos quos dolo vel malitia noverat esse perfectos. Prædictus itaque *Petrus* sullimiores personas *Franciæ* concitare nisus est contra monachos *Cantuariæ*, & aliquorum litteras optinuit. Quidam eciam episcopi *Angliæ* domino papæ pro archiepiscopo scripserunt. Prior autem *Honorius* cum aliquibus monachis eosdem præcesserat nuntios, & à domino papa simul & tota fere curia honorifice susceptus est. Audita autem adventus sui causa mirati sunt universi. Summus itaque pontifex *Cantuariensis* ecclesiæ condolens ærumpnis, Priori ad archiepiscopum litteras dedit, quarum ista est continentia.

Urbanus *episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri* B. Cantuariensi *archiepiscopo apostolicæ sedis legato salutem & apostolicam benedictionem. Dum ad mentem reducimus religionis tuæ fervorem & locum regiminis quem in ecclesia Dei ad procurandam salutem fidelium suscepisti, non possumus non dolere, si quid nobis de tuæ fraternitatis actibus proponatur, quod gravitati tuæ & pontificali officio contradicat. Dignum siquidem est & consonum rationi ut sicut te speciale, videlicet membrum ecclesiæ sincera in Domino caritate diligimus, ita de conversatione tua & moribus specialem sollicitudinem habeamus, quia vestram non modicam crederemus læsionem, si laudabilis religionis tuæ opinio occasione qualibet, quod Dominus avertat, læderetur. Sane veniens ad nostram præsentiam dilectus filius noster Prior ecclesiæ tuæ cum quibusdam ex fratribus suis reverenti nobis insinuatione monstravit, quod post promotionem tuam in qua sui conventus statum crediderunt ad honorem Dei omnimodis augmentandum, à te enormia gravamina sint perpessi, & cotidie sustineant graviora. Pro quibus cum ad sedem apostolicam appellassent, ut ad præsens cætera transeamus, Dominica qua cantatur* Lætare Jerosolima *terminum præfigentes, tu quod mirabile gerimus & indignum, ipsi appellationi non deferens, in executione ipsius quendam ex fratribus suspendisti, qui eciam de præcepto tuo postmodum, sicut dicitur, ab ipsa ecclesia est remotus. Post eandem eciam appellationem licet Prior & fratres se & sua sub apostolica protectione posuerint, Priorem nichilominus suspendisti, obiciens ei quod unum ex fratribus suis ad præsentiam nostram venire permiserat, & quendam alium qui appellaverat, in ecclesia & consortio fratrum suscepit. Postquam autem ob prædicta gravamina iter arripuit ad sedem apostolicam veniendi, in basilica quam in eorum gravissimum detrimentum construere proponis, quosdam seculares canonicos appellantibus & reclamantibus fratribus diceris statuisse, eisque ipsorum ecclesias assignasti, & universos qui appellaverant ab altaris officio suspendisti. Quia vero licet super principalibus quæstionibus in termino appellationi præfixo tuos responsales nuntios expectemus, ea tamen quæ in contemptum sedis apostolicæ dicuntur peracta, quantumcunque tuæ velimus fraternitati deferre, relinquere nolumus incorrecta, apostolica tibi auctoritate mandamus atque præcipimus, quatinus prædictarum suspensionum sententias tam in Priorem quam in alios fratres ejusdem ecclesiæ post appellationem ad nos interpositam promulgatas infra x. dies post susceptionem præsentium publice denunties non tenere, & quod post primam appellationem in juris eorum præjudicium attemptasti, in statum pristinum reducere non omittas. Sciturus quod si infra præscriptum terminum exequi distuleris quod mandamus, nos nequaquam super hoc poterimus injurias ecclesiæ sustinere, jamque dilectis filiis nostris de* Bello, *de* Feuresham, *& sancti* Augustini *abbatibus dedimus in mandatis, ut id appellatione remota auctoritate apostolica exequantur: nullis literis veritati & justiciæ præjudicantibus à sede apostolica impetratis obstantibus. Data* Veronæ *kal. Martii.*

Quod si archiepiscopus præceptis apostolicis obedire non vellet, prænominatis tribus abbatibus alias litteras misit in hunc modum.

Urbanus *episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis de* Bello, *de* Feuresham, *& sancti* Augustini *abbatibus salutem & apostolicam benedictionem. Veniens ad apostolicam sedem dilectus filius noster Prior* Cantuariensis *ecclesiæ cum quibusdam ex fratribus suis diligenti nobis insinuatione monstravit, quod à venerabili fratre nostro* B. Cantuariensi *archiepiscopo apostolicæ sedis legato post promotionem suam enormia gravamina sint perpessi, & cotidie sustineant graviora. Pro quibus cum ad sedem apostolicam appellassent, Dominica qua cantatur* Lætare Jerosolima *terminum præfigentes, idem archiepiscopus appellationi non deferens, in executione ipsius quendam ex fratribus*

ipsis

ipsis suspendit, qui eciam postmodum de precepto suo sicut dicitur ab ipsa eclesia est remotus. Post eandem eciam appellationem licet Prior & fratres se & sua sub apostolica protectione posuerint, nichilominus Priorem suspendit, obiciens ei quod unum ex fratribus suis ad præsentiam nostram venire permisit, & quendam alium qui appellaverat, in ecclesia & consortio fratrum suscepit. Postquam autem jam dictus Prior ob prædicta gravamina iter arripuit ad sedem apostolicam veniendi, præfatus archiepiscopus in basilica quam in eorum gravissimum detrimentum dicitur construxisse, quosdam seculares canonicos appellantibus & reclamantibus fratribus dicitur instituisse, eisque ipsorum ecclesias assignasse, & universos qui appellaverant ab altaris officio suspendisse. Quia vero licet super principalibus quæstionibus in termino appellationi præfixo responsales & nuntios ipsius archiepiscopi expectemus, ea tamen quæ tam manifeste in contemptum sedis apostolicæ sunt peracta relinquere nolumus incorrecta, eidem archiepiscopo apostolica auctoritate præcepimus, quatinus suspensionum Sententias tam in Priorem quam in alios fratres ejusdem ecclesiæ post appellationem ad nos interpositam promulgatas, infra x. dies post susceptionem litterarum nostrarum publice denuntiet non tenere, & quod post primam appellationem in juris eorum præjudicium factum est in statum pristinum reducere non omittat. Ideoque discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus atque præcipimus, quatinus si præfatus archiepiscopus infra præscriptum terminum exequi distulerit quod mandamus, vos id omni dilatione & appellatione postposita, executioni mandetis, nullis litteris veritati & justitiæ præjudicantibus si quæ apparuerint à sede apostolica impetratæ. Quod si omnes his exequendis nequiveritis interesse, duo vestrum ea nichilominus exequantur. Dat. Veronæ *kal. Martii.*

Veniens igitur monachus quidam *Cantuariensis* missus à conventu cum prædictis litteris ad archiepiscopum apud Ottefoɔd viij. kal. Aprilis eidem archiepiscopo domini Papæ litteras præsentavit. Quibus in audientia lectis, cum quæreret nuntius quid mandato domini Papæ responderet, & clerici archiepiscopi cum calumpnia falsæ suggestionis contumeliose cum monacho vellent litigare, archiepiscopus decem adhuc dierum spacium se habere respondit. Monachus autem sciens quod crastino scilicet vij. kal Aprilis *Londoniæ* vellet crisma consecrare, rogavit humiliter ut de more antecessorum suorum crisma consecraturus *Cantuariam* veniret, vel episcopum *Rofensem* ut capellanum ecclesiæ mitteret, vel saltem ab ecclesia *Rofensi* crisma suscipi non negaret. Inauditum est enim *Cantuariensem* ecclesiam ab ecclesia *Londoniensi* debere crisma suscipere, vel aliud hujusmodi, suo maxime proprio vivente pastore. Archiepiscopus autem indignans, nichil horum se facturum esse respondit. Cui nuntius; Nostis, inquit, domine quod ab omni gravamine jam sæpius appellatum sit. Cum igitur in audientia præsumptio ista maximum sit gravamen, & in hoc maxime dignitas vacillet *Cantuariensis* ecclesiæ cum suo vivente pastore cogatur alias acsi vacaret, hujusmodi sacramenta mendicare, absque injuria ecclesiæ & contemptu domini Papæ ad quem appellavimus hoc nequaquam poteritis explere. Et archiepiscopus; Ad me, inquit, non ad ipsos hæc pertinet dignitas. Quid enim monachis cum crismate? Quid ad eos pertinet? Monachus igitur his auditis rediit *Cantuariam*, & archiepiscopus in crastino oleum & crisma consecravit *Londoniæ* contra appellationem, in ecclesia beati *Pauli*, de jure duplici, scilicet metropolitani & apostolicæ sedis legati. Vacavit enim eadem ecclesia episcopo *Gileberto* beati *Thomæ* martyris persecutore defuncto. Crisma tamen consecratum *Cantuariam* delatum est, & ex more solito per manum sacristæ sacerdotibus *Cantiæ* divisum. Cum autem archiepiscopus de mandato domini Papæ infra dies decem vel supra nichil penitus exequeretur, prædicti Abbates volentes ei aliquatenus deferre, miserunt ad eum monachos tres rogantes attentius, ut in executione mandati domini Papæ ipsis misereretur & parceret ne ipsis ex necessitate mandati oporteret manum apponere, vel si penitus dissimularent, contemptores apostolici viderentur esse mandati. Quibus respondit archiepiscopus, se de mandato illo ex consilio episcoporum *Angliæ* tantum fecisse, quantum deberet facere de ratione. A mente ipsius forsitan elapsum est, verba sacerdotis aut vera esse aut sacrilega. Sub hac igitur ambage verborum redeuntes monachi, quæ audierant & viderant abbatibus nuntiaverunt. Illi ergo ulterius deferre nolentes, octava decima die post susceptionem litterarum iij. idus Februarii publice denuntiaverunt sententiam archiepiscopi in monachos latam non tenere. Illum vero monachum qui ad præceptum archiepiscopi de ecclesia missus est revocari fecerunt, causantes in cæteris capitulis litterarum obscuritatem, licet satis omnia manifesta fuissent. scripserunt itaque domino Papæ ordinem rei gestæ, & quam de litteris habuerint dubitationem. Quarta vero die venerunt *Cantuariam* duo clerici archiepisc. qui totius erant artifices pravitatis. Qui audita monachorum absolutione præfatos abbates contumeliis affectos appellaverunt. Domnus autem *B. Cantuariensis* archiepiscopus non minus à suo desistens proposito, cum lapides & cætera tanto operi necessaria non haberet, capellam ibidem ligneam octoginta circiter pedum ne nil ageretur erexit. Scripsit eciam universis *Anglorum* ecclesiis fraternitatem suam instituens & admirabilem peccaminum relaxationem, dicens sed mentiens beatum *Anselmum* & sanctum *Thomam* martyrem in cujus nomine fabricanda erat basilica, idem quandoque habuisse propositum. Dignum reputans cupiditatis commercium, si ex Sanctorum injuria quamvis mendose sibi pecuniam posset aggregare. Sed lege lector utriusque Sancti vitam & actus inspice, & invenies utrumque, monachorum tutorem non turbatorem, suæque, id est *Cantuariensis* ecclesiæ propugnatorem non raptorem fuisse. Introierunt enim per hostium in ovile ovium, & ut boni pastores pro ovibus sibi creditis eciam animas tradiderunt. Hic autem cum ascenderit aliunde, ad hoc venit ut mactet & perdat. Nuntiata sunt autem hæc domino Papæ *Urbano*. Unde cum fratribus habito consilio *Cantuariensi* scripsit archiepiscopo in hunc modum.

URbanus *episcopus, servus servorum Dei*, B. Cantuariensi *archiepiscopo apostolicæ sedis legato salutem & apostolicam benedictionem. Quanto majoris es religionis, honestatis & nominis, tanto amplius tuæ detrahitur gravitati si quando apostolicæ jussioni resistis cui teneris in omnibus promta devotione deferre. Cum enim per alia scripta tibi dederimus*

dederimus in mandatis; ut si quid circa statum ecclesiæ tuæ in personis vel rebus in præjudicium dilectorum filiorum nostrorum Prioris & fratrum ejusdem ecclesiæ post appellationem ab ipsis ad nos interpositam, vel postquam idem Prior cum quibusdam fratrum suorum iter arripuit ad sedem apostolicam veniendi fecisti in statum pristinum revocares, non sine ratione miramur quod sicut nobis innotuit mandatum nostrum exequi noluisti, cum non ignores quomodo & hi qui appellant & qui ad Romanam ecclesiam veniunt, donec de controversia cognoscatur, nullum sui status sentire debeant detrimentum. Credentes autem quod hac vice facere debeas quod hactenus neglexisti, fraternitati tuæ per iterata scripta mandamus & districte præcipimus quatinus quicquid circa statum Prioris & fratrum ipsius ecclesiæ in personis vel rebus in eorum præjudicium commisisti postquam ad nos appellarunt, vel postquam idem Prior & quidam de suis aggressi sunt iter ad nos veniendi, dilatione & appellatione postposita in statum pristinum reducere non postponas, eosque in personis vel rebus contra juris ordinem desinas amodo fatigare. Si vero id infra xv. dies post harum susceptionem non expleveris; dilectis filiis nostris de Bello, de Fauresham & sancti Augustini Cantuariæ abbatibus id appellatione remota commisimus exequendum. Ita ut si omnes his exequendis interesse noluerint vel nequiverint, duo ex ipsis ea nichilominus exequantur. Abbatibus quoque tribus quos supradicti mandati fecerat executores hic jam secundo scribit dicens.

URbanus episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis de Bello, de Fauresham & sancti Augustini Cantuariæ abbatibus salutem & apostolicam benedictionem. Grave admodum gerimus & molestum quod venerabilis frater noster Cantuariensis archiepiscopus & apostolicæ sedis legatus adversus dilectos filios nostros Priorem & fratres suos post appellationem reverentia sedis apostolicæ prætermissa commiserat, nec ad mandatum nostrum nec ad commonitionem vestram voluit sicut accepimus revocare. Quod autem in executione mandati quod super hoc vobis dedimus licet nimis tepide processistis, gratum nobis est, sed multo gratius esset si tenorem mandati nostri taliter fuissetis executi, quod non cogeremur vobis super eodem iteratas litteras destinare. Verum quia super gravaminibus & molestiis ipsius Prioris & fratrum suorum non possumus non moveri, nos incorrectum sustinere nolentes quod in eorum præjudicium non sine contemptu sedis apostolicæ constat esse commissum, memorato archiepiscopo mandatum iteratum dedimus & præceptum, ut quicquid circa statum ipsius Prioris & fratrum suorum in personis vel rebus in eorum præjudicium attemptavit postquam ad nos appellarunt, vel per eundem Priorem & quosdam de suis aggressi sunt iter ad nostram præsentiam veniendi, id in statum pristinum dilatione & occasione cessante reducat, eosque contra juris ordinem in personis vel rebus desinat amodo fatigare. Ne igitur frustra totiens super eodem negotio scribere videamur, dilectioni vestræ per apostolica scripta mandamus & districte præcipimus, quatinus si præfatus archiepiscopus infra xv. dies post susceptionem litterarum nostrarum non impleverit quod mandamus, vos omni gratia & timore postposito, contradictione quoque, dilatione & appellatione cessante id efficaciter exequamini, provisuri ne plus ei videamini quam nobis in hac parte deferre, quia non possemus adversum vos non moveri, si alicujus gratia vel obtentu mandatis negligeretis apostolicis obedire, & ad corrigendam inobedientiam vestram manum nostram extendere cogeremur. Cæterum si omnes his exequendis nequiveritis interesse, duo vestrum ea nichilominus exequantur. Quoniam vero ædificationem novæ basilicæ & canonicorum institutionem cum ipsius fraternitatis prædicatione principalem habebat quæstionem, nec ad præsentiam domini Papæ responsales archiepiscopi accedere volebant, dum Prior Cantuariæ ibidem existeret, præfato Cantuariensi archiepiscopo scripsit sic.

URbanus episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri B. Cantuariensi archiepiscopo apostolicæ sedis legato salutem & apostolicam benedictionem. Dilecti filii nostri Prior & quidam fratres ejus monachi ecclesiæ tibi commissæ ad nostram præsentiam venientes de ecclesia quam ædificare cœpisti tantum sibi & eidem ecclesiæ proposuerunt dispendium profuturum, quod nisi ab ejus fuerit constructione cessatum, præscripta ecclesia suæ dignitatis & status miserabile suscipiet detrimentum. Sane cum per Dei gratiam litteratus sis & in religione diutius conversatus, ignorare non debes, sicut nec te credimus ignorare, quomodo propter scandalum à bonis est interdum operibus abstinendum. Nos autem sollicite providere volentes ne inter te & fratres tuos remaneat materia jurgiorum, cum non possint convenienter obsequiis divinis intendere qui sunt contentionibus dediti, de consilio & deliberatione fratrum nostrorum monemus fraternitatem tuam, mandamus & districte præcipimus, quatinus donec causa cognita statuamus quid de ipso ædificio fieri debeat, occasione, contradictione & appellatione postposita ab illius novæ ecclesiæ constructione & canonicorum institutione desistas, & eciam ab exactione fraternitatis quam ob favorem ipsius operis diceris statuisse, aliis litteris non obstantibus à sede apostolica impetratis. Si quid autem contra hanc prohibitionem nostram fuerit attemptatum, nos id auctoritate apostolica irritamus. Addidit eciam hoc dominus Papa ut de cassanda fraternitate universo clero Angliæ scriberet sic.

URbanus episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus episcopis & dilectis filiis Abbatibus & aliis ecclesiarum prælatis per Angliam constitutis salutem & apostolicam benedictionem. Cum dilecti filii nostri Prior & fratres Cantuariensis ecclesiæ de constructione novæ ecclesiæ quam venerabilis frater noster Cantuariensis archiepiscopus apostolicæ sedis legatus de novo extra Cantuariam cepit gravia se querantur dispendia subituros, nos eorum juri volentes prout tenemur ex officio providere, ex deliberatione fratrum nostrorum ipsi archiepiscopo districte præcepimus, ut in constructione præscriptæ novæ ecclesiæ vel in institutione canonicorum donec causa cognita statuamus quid ex hoc fieri debeat, non procedat. Mandamus itaque universitati vestræ atque præcipimus quatinus fraternitatem aut prædicationem quam occasione illius ecclesiæ prædictus archiepiscopus de novo constituit usque ad decisionem causæ in parrochiis vestris nullatenus admittatis, nec prædicatores si qui ad hoc destinati fuerint in ipsis parrochiis patiamini prædicare, vel à fidelibus beneficia quærere, sed eos

potius

potius ab his desistere sublato appellationis obstaculo, auctoritate nostra ecclesiastica districtione cogatis.

Hæ litteræ per totam *Angliam* delatæ, ab omnibus fere clericis & laicis cum summa devotione sunt exauditæ. Dolebant enim quique fideles prout mutire audebant detrimentum matris suæ *Cantuariensis* ecclesiæ, hoc autem non manifeste sed quasi in occulto. Insonuerat enim rumor in populo regem *Angliæ* partem archiepiscopi fovere, eo quod eidem contradicere non volebat, & hoc in odium *Cantuariensis* ecclesiæ quam adhuc intuitu martyris sui prout potuit præ pudore insequebatur. Archiepiscopus autem de his omnibus per quendam de curia domini Papæ præmunitus cum *Cantuariam* prope esset, & ad diem Pentecostes procurationem suam *Dovoriæ* præparari jussisset, mutato repente consilio Priores duos fecit, *Dovoriæ* scil. *Willielmum* & hunc apud **Wingeham** contra consuetudinem *Cantuariensis* ecclesiæ. Alium vero ad ecclesiam sancti *Gregorii Cantuariæ* nomine *Dunstanum*. Quo facto, citissime recessit, & *Londoniam* properavit. Exinde assumpta legatione plures occidentales *Angliæ* visitavit ecclesias, & usque in fines *Waliæ* elongatus est, acsi manus domini temptaret effugere, vel potius vires apostolici mutilare mandati. Allatæ sunt tamen eidem litteræ domini Papæ per monachos duos *Cantuarienses*, quibus ipse quasi subsannans hoc solum respondit. Litteras Papæ audivimus, & nos quod habemus facere inde faciemus. Recedentibus autem monachis reverentia hæc mandato domini Papæ exhibita est, ut capella quæ post appellationem & prohibitionem domini Papæ ex tabulis abiegnis compacta est, jam nunc ex lapide & cemento construeretur. Præceptum est eciam quasi ex edicto, ut omnes canonici ecclesiæ illius conjurati sub festinatione nimia domos sibi circa eandem capellam fabricarent. Hæc erat his diebus in *Anglia* apostolici cura mandati. Prior autem *Honorius* cum videret quod nuntii archiepiscopi ex condicto nollent procedere, nec in conspectu summi pontificis dum ibidem Prior adesset apparere, ex consilio domini Papæ & Cardinalium à curia recessit, & citra montes substitit in partibus *Galliarum*. Decanus enim *Remensis Radulfus* de *Serris* nomine, ex intimo cordis affectu matris suæ & alumnæ *Cantuariensis* ecclesiæ pressuris compatiens, ejusdem ecclesiæ nuntios euntes & redeuntes devote suscepit hospitio, & quoad licuit de suo ministravit. Cum hoc itaque tam justo, tam fideli amico Prior substitit, melioris fortunæ præstolans eventum. Dum autem Prior in procinctu redeundi in *Franciam* esset, venerabilis *G.* supprior de consilio conventus monachum unum *Veronæ* ad Priorem misit, ut statum ecclesiæ & fratrum ei nuntiaret, & ad consilium Prioris debitum præstaret pro posse suo consilium & auxilium. Is frater occurrens Priori apud civitatem *Vercellensem* quæ sita est quasi in bivio, via scilicet quæ ducit *Papiam* & via quæ ducit *Mediolanum*, optato ejus fretus colloquio nuntiavit ei omnia quæ in *Anglia* post recessum ejus facta sunt. Dominus autem Prior eidem vice versa quæ *Veronæ* acta fuerunt retulit, & quid de cætero is acturus esset plenius instruxit. Et vale invicem dicto, monachus *Veronam* adiit, Prior autem *Franciam* properavit, dimissis in curia monachis duobus & quodam magistro *Pillio* cum gratia summi pontificis *Cantuariensis* ecclesiæ advocato. Quo audito, nuntii archiepiscopi læti sunt, & sequenti ebdomada ad curiam venientes, nec sic præfato præsente *Pillio* palam procedere vel de causa quicquam proponere voluerunt. Unde factum est ut eciam ipse magister *Pillius* ex consilio domini Papæ paulisper abcederet, donec ipsi coram domino Papa aliquam proposuissent actionem. Accesserunt igitur præfati archiepiscopi responsales. Et in prima acie litteras archiepiscopi, regis quoque & episcoporum *Angliæ* obtulerunt. Ex quibus aliquæ, Regis scilicet & archiepiscopi, lectæ sunt, aliæ autem ut fertur in fenestram usque in posterum projectæ. Summus autem pontifex ad eosdem nuntios dixit. Domini *Cantuariensis* litteras audivimus & Regis, sed utrum sufficientes sitis responsales, vel si de causa ista nostrum debeatis subire judicium nec ne, non audivimus. Si quæ tamen in præsentiarum vultis proponere, dicite & audiemus. Proposuerunt itaque de ædificatione basilicæ, petentes omnium restitutionem, eorum scil. quæ ad Prioris petitionem dñs. Papa concesserat, & ut omnia Priori indulta in irritum revocaret. Auditis igitur omnibus de quibus proposuerant actitare, vocatus est magister *Pillius* ad curiam, & in crastino dominus Papa consistorium ingressus est. Cum igitur nuntii archiepiscopi ulterius latere non valerent, de litteris Regis & ejus supplicatione & magnifica gratia primum suæ causæ habuerunt ingressum. Quibus respondit *Pillius*. Si de litteris domini Regis agendum est, dicimus cum tantæ benignitatis, tantæque liberalitatis esse, ut hujusmodi litteras in commodo suo cuilibet diviti vel mendico non negaret. Quid igitur magnum si dominus *Cantuariensis* ejusdem Regis apices impetravit cum eum in suis teneat vinculis, & ab eodem nexibus amicitiæ teneatur? Dixerunt autem adversarii, dominum *Cantuariensem* plenam omnium repetere restitutionem, ut ea scilicet revocarentur in irritum quæ *Cantuariensi* fuerant indulta Priori; & ut ei procedere liceret in opere novæ basilicæ, & canonicorum institutione, & fraternitatis exactione. Ad quæ *Pillius* respondens dixit ad Papam. Ob reverentiam majestatis vestræ & hostis absentiam pater Sancte distulimus usque nunc de facto vel jure ad plenum allegare, & non neganda postulare; nunc autem præsente adversario omnium petimus ablatorum restitutionem, & ut novum opus archiepiscopi solo tenus diruatur. Omnia quidem de jure nobis restituenda sunt, cum ipsi nos spoliaverint qui sibi petunt fieri restitutionem. Opus eciam de jure dissipandum est, quia tacita veritate & falsa suggestione est impetratum, & post appellationem ad vos interpositam in contemptum vestrum est ædificatum. Præcepit majestas vestra ex fratrum deliberatione ut ab opere cessaretur, & non est cessatum. Nunc ergo præcipiendum est, ut quod factum est penitus subvertatur. Dominus autem Papa dixit ad nuntios archiepiscopi. Quæ est hujus operis necessitas vel utilitas? Cui *Petrus Blesensis* nuntiorum princeps dixit. Necessitas Domine simul & utilitas magna est. Ecclesia enim *Cantuariensis* sublimis valde & gloriosa est, ideoque contra principes & potestates multo & maxime clericorum sapientum indiget adjutorio, qui in expediendis negotiis prudentiores monachis existunt & exercitatiores. Cui Papa; Nonne, inquit, monachi illius ecclesiæ sunt cathedrales? Et *Petrus*. Domine, Cathedrales. Cui Papa. Si ergo cathedrales sunt, quare dominus vester eorum ut cathedralium non utitur consilio? *Pillius* autem dixit ad Papam. Dominus archiepiscopus

Can-

Cantuarienſis eccleſiæ epiſcopus eſt,& ut dicunt adverſarii eorundem abbas monachorum; ſi ergo abbas eſt,abſque conventus ſui conſilio aliqua in cœnobio commutare non valet nec alienare. In eo autem quod epiſcopus, abſque eccleſiæ ſuæ conſenſu in fundo eccleſiæ ipſius aliam eccleſiam vel baſilicam non poterit ædificare. Papa dixit ad *Petrum*. Quod eſt domini tui in hac ædificatione propoſitum? Vultne dominus tuus ſanctum *Thomam* illuc transferre ſicut audivimus, vel ſedem epiſcopalem commutare? Et *Petrus*. Nec ſedem *Cantuarienſem* commutare, nec ſanctum *Thomam* illuc transferre proponit; ſed deceſſores ſui ſanctus *Anſelmus* & ipſe beatus martyr *Thomas* hujus eccleſiæ conſtruendæ idem habuerunt propoſitum. Papa vero ejuſdem *Petri* præfocans ſermonem, Sta frater, inquit, ſta. Voluitne ſanctus *Thomas* in nomine ſuo eccleſiam ædificare? Hoc idem poterat objeciſſe de ſancto *Anſelmo* qui quartus fuit ante eum, an voluerit in nomine quarti ſucceſſoris ſui ædificare baſilicam. *Petrus* autem videns ſe deprehenſum, obmutuit. Multis itaque diebus ſuper his aliiſque quæ cotidie emergebant quæſtionibus coram ſummo pontifice à *Pillio* & *Petro* diſputatum eſt.

Cum igitur domnus *B. Cantuarienſis* archiepiſcopus in *Anglia* nec in modico quidem apoſtolicis deferret mandatis, nullaque ſpes pacis inter Reges in partibus tranſmarinis haberetur, jam inſtante termino induciarum omnes ad campeſtrem pugnam animati ſunt. Rex itaque *Franciæ* nonnulla Regis *Angliæ* caſtella obſedit & cepit, & ex his aliqua ſolo tenus diruit. Cum autem caſtello quod vocatur *Radulfi* quod eſt in provincia *Bituricenſi* appropinquaret, & Rex *Angliæ* idem caſtellum cum exercitu ſuo tueretur, Comeſque *Ricardus* cum exercitu multo à latere caſtelli Regis impetum *Franciæ* elidere cogitaret, juxta idem caſtellum hujuſmodi accidit miraculum.

Eſt ibidem cœnobium monachorum habitus nigri, in honore beatæ virginis *Mariæ* dedicatum. Quo cum *Braibanceni* Regis *Angliæ* ſtipendiarii feſtinarent, ut ea quæ in eadem eccleſia repoſita erant abſportarent, *Lemovicenſis* vicecomes armatus acceſſit, eorumque ab ingreſſu eccleſiæ cohibuit furorem; fugatoque tandem latronum cuneo, remanſerunt quidam ex ipſis in ipſo atrio eccleſiæ teſſaræ ludentes. Cum ergo quidam ex ipſis ut moris eſt ſorte perderent, alii vero lucro inhiantes eos qui perdebant probris irritarent, hi qui perdebant furore ſuccenſi in Deum & beatam ejus genitricem nephandas blaſphemias jactitabant, acſi eorum eſſet culpa quod hujuſmodi infortunia eis accidebant; unus autem ex eis inſanior cæteris, arrepto lapide ad imaginem ſanctæ virginis *Mariæ* in lapide ſculptam projecit, quo infantem feriens, ejus manum dejecit in terram. Qua ruente, ipſe quoque puer è gremio lapſus eſt inferiuſque ſolito reſedit. De brachio autem pueri, ſimul & manu quæ jam in terram lapſa eſt ſanguis uberrime manavit, acſi viventis hominis vigor eſſet in lapide. Ipſa vero imago *Mariæ* acſi ſuo compateretur filio, conjectis manibus ad humeros proprios veſtimentum lapideum abrupit, & corpus proprium fere uſque ad mamillas detexit. Hic vero qui lapidem jecerat, abſque mora corruit & expiravit, cæterique amentes effecti ſunt. Vicecomes autem *Lemovicenſis* accurrens, manum pueri ſanguine madidam apprehendit, magnumque ſuæ defenſionis præmium læta- bundus abſportavit. Interea exercitus utrimque in acies ordinatur,& hujus eventus miraculi circumquaque diffunditur. Terrentur hinc inde milites armati, & de belli eventu dubio plurimi ſuſpicantur. Rex autem *Franciæ* juſſit incontinenti *Braibacenorum* quem habebat cuneum de ſocietate *Francorum* et exercitu amoveri. Vigilia tandem ſancti *Iohannis Baptiſtæ* cum omnia ad pugnandum præparata fuiſſent, & utrobique tam milites quam pedites aciebus ordinatis armati incederent, Comes *Flandrenſis* ad Comitem *Pictavenſem Ricardum* acceſſit, eumque in hunc modum allocutus ait. Domine Comes, ut michi videtur & pluribus, valde inſipienter agis,& non bono uteris conſilio, qui contra dominum tuum Regem dico *Franciæ* de cujus ditione multa habes & plurima ſperas, ut videmus armatus incedis, & ad bellandum contra eum exercitum ducis. Quomodo vel qua ratione de cætero te poterit amare, vel quo animo ea quæ te expectant beneficia poterit tibi conferre? Ætas juventutis ſuæ tibi contempnenda non eſt. Juvenis quidem ætate eſt, ſed animo ſenilis, prudens in agendis & ſtrenuus, & malorum maxime memor congeſtorum, non inmemor penitus beneficiorum. Expertis credendum eſt. Ego enim quandoque eidem infeſtus fui, ſed cum multo diſpendio eciam nunc pœnitentiam ago. Quam glorioſum eſſet & utile ſi domini tui benivolentiam haberes & gratiam. Reſpondet Comes *Ricardus* & dixit, Diſcalciatis pedibus vellem adiiſſe *Jeroſolimam* ut domini mei ſicut deberem gratiam haberem. Cui *Flandrenſis*, Non eſt, inquit, neceſſe, ut tam laborioſum iter arripias: Ecce rex *Franciæ* in proximo eſt. Non diſcalciatis ſed nec calciatis pedibus eundum eſt ut eum alloquaris. Sed ſicut nunc es armatus equo tuo armatura ſplendido inſidens accede, dominique tui gratiam deo annuente de facili poteris obtinere. Comes itaque *Ricardus* ipſo *Flandrenſi* prævio ad regem *Franciæ* inconſulto patre inter armatorum cuneos & acies ordinatas acceſſit, & cum eo diu habuit ſingulare colloquium. Tandemque pacato animo, ad commilitones ſuos reverſus eſt. Audiens autem rex *Angliæ* fama volitante quod acciderat, proditionem non pacem ſuſpicans vehementer indoluit, ilicoque miſit nuntium ad nobiliores *Franciæ* proceres, rogans eos ut quamtocius ad eum venirent. Venerunt igitur ad eum archiepiſcopus *Remenſis*, Comes *Theobaldus*, Comes *Flandriæ*, Comes *Robertus* & alii quidam nobiliſſimi. Quibus rex *Angliæ* in hunc modum locutus eſt. Domini & amici & parentes mei, Notum vobis facio quod homo peccator ſum & huc uſque in pluribus male vixi. Nunc autem vitam meam & errores emendare cupio,& dum tempus habeo, deo reconciliari deſidero. Quia vero nunc expenſas & homines habeo, ſi domino meo regi *Franciæ* placuerit ſuper paganos ibo. Rogate ergo ex parte mea dominum meum, ut duorum michi tribuat inducias annorum; quos ſi dare noluerit, de ſalute animæ meæ coram Deo proculdubio reſpondebit. Vos eciam ibidem reſpondere tenemini, niſi hoc conſilium domino regi volueritis intimare. In hunc modum plurima proſecutus, videntibus cunctis & mirantibus lacrimatus eſt. Redeuntes proceres illi hæc ſuo regi *Franciæ* nuntiaverunt. At ille ſubridens ait illis. Creditis illi? At illi, Hæc nobis, inquiunt, referenda vobis ſuppliciter injunxit,& hæc vobis conſulimus, monemus

mus ut faciatis. Ite ergo, ait rex, eique dicite, quod ad ipſius petitionem & ad veſtram admonitionem duorum annorum concedo inducias. Redeuntes autem ſpectabiles illi nuntii ad regem *Angliæ*, eum jam à propoſito & petitione elongatum inveniunt. Dicebat enim ſe exinde artius & ſubtilius cogitaſſe, ſummumque in petitione ſua inveniſſe periculum. Unde fatetur ſe de omnibus his quæ petita ſunt & conceſſa, pro ullo infortunio nichil eſſe facturum. Redierunt itaque præfati Comites, regique ſuo non ſine verecundia quæ audierant retulerunt. Unde rex quaſi de ſua illuſione ſuccenſus præcepit in craſtino ſummo diluculo acies ordinari. Quod & factum eſt. Quæ cum regi *Anglorum* nuntiata fuiſſent, vocato citius Comite *Ricardo* dixit ei. Quid faciemus? Quod michi in tanto articulo das conſilium? Cui *Ricardus*. Quod conſilium dare potero, cum heſterno petitas & acceptas recuſaveris inducias? Nunc eaſdem inducias ſine grandi verecundia repetere non valemus. Cum autem idem *Ricardus* patrem ſuum regem anxium videret, dixit ad eum. Licet domine pater verecundum ſit, ibo ſi placet ad dominum noſtrum regem ſi forte potero quas petiſti heſternas inducias reportare. Fiat, inquit rex. Comes ergo *Ricardus* regem *Franciæ* jam armatum adiit, ſuoque eidem oblato gladio, nudato eciam capite & flexis genibus rogavit humiliter ut animi ſui motum mitigaret, ſuæque bonæ fidei vice patris daret inducias. Quas ſi pater ſuus aliquatenus infringeret, ipſe Comes corpus proprium *Pariſius* regis ſubmitteret arbitrio. Quo audito, rex *Franciæ* cum ſuis Comitibus & Baronibus ſuper hoc diutius ſeorſum habito conſilio, ſub prætaxata tandem conditione moroſe tamen conceſſit inducias. Armis igitur utrimque valedicitur, & ſingulis in ſua cum gaudio redeuntibus, ad oſtendendam cunctis initam concordiam rex *Franciæ* Comitem *Ricardum* in pace & gratia ſecum duxit in *Galliam*.

Rex autem *Babiloniæ Saladinus* vir paganus ſed miles egregius cum vidiſſet quod *Jeroſolimitani* & populus Chriſtianus una cum patriarcha *Eracleo* de adventu *Henrici* regis *Anglorum*, de quo in tantum præſumebant ut ei coronam & ſceptra regni offerrent, jam penitus eſſent deſperati, cum Comite *Tripolitano* Chriſtiano ſed perfido fœdus pepigit, eo quod ipſe Comes regi *Jeroſolimorum* regnum invideret & conjugem. Unde *Saladinus* ſecurior effectus, congregato exercitu copioſo cum Lxxx. milibus militum & eo amplius, ante feſtum apoſtolorum *Petri* & *Pauli Jeroſolimitani* regni terram intravit, & in brevi *Tabariam*, id eſt *Tyberiadem* occupavit. Cum autem domina loci ſe cum paucis militibus munitione caſtrorum tueretur, regi *Ieroſolimorum* & populo quæ acciderant nuntiata ſunt. Et cum regi conſilioſum videretur civitates & loca bellico apparatu munire, quam adeo ſubito ſe diſcrimini pugnæ obicere, tandem de conſilio Comitis *Tripolitani* qui eciam cum ipſo nuper fœdera pacis inierat, & ad inſtantiam multam cum lacrimis dominorum de *Tabaria* qui ad ſuccurſum matris hanelabant, rex proceſſit ad bellum verſus *Tabariam* per diætam unam. Deinde Comes *Tripolitanus* dux & prævius itineris totum exercitum conduxit in eminentem & ſaxoſum locum. Ibi vero imminentibus hoſtibus undique neceſſitate compulſus rex, de Baronum conſilio bellum committere dignum duxit, & ad eorum inſtantiam magiſtro & militibus Templi primos ictus conceſſit, diſpoſitis per acies ſuo ordine cæteris militibus ad pugnam, & Comiti *Tripolitano* cæteriſque capitibus bellatorum traditis vexillis. Itaque *Militia Templi* ſicut leo fortis in hoſtes concurrens, partem ſtravit, partem fugavit. Cæteri vero regio ſpreto mandato, non proceſſerunt ad pugnam, nec ullum eis præſtiterunt ſuccurſum. Unde milites *Templi* retenti & trucidati ſunt. Poſtmodum vero Chriſtianorum exercitum laborioſo itinere confectum, & nimio caloris æſtu prægravatum aqua deficiente *Parthi* igne circumdederunt. Tunc ſex ex militibus regis quorum memoria in maledictione eſt, diabolico ſpiritu arrepti, ad *Saladinum* confugerunt & ſponte ſua renuntiantes de omni eſſe & propoſito atque continentiis Chriſtianorum inſtruxerunt. *Saladinus* autem qui de diſcrimine prælii anxius dubitabat, reſumpſit vires, et cum tubis et infinita multitudine bellatorum in Chriſtianos qui per loca ſaxoſa et invia pugnare non poterant, aſſultum fecit, et eos omni bellandi genere impugnavit et expugnavit. Tandem *Thochedinus Saladini* nepos regem fugam ambientem & crucem dominici ligni cepit. Cæteri omnes fere confracti, capti, trucidati, & vinculis mancipati ſunt, ab ipſis *Parthis* campo omnino, proh dolor! ſuperato. *Saladinus* autem ſtatim *Militiæ Templi* & *Hoſpitalis* milites ſegregari fecit ab aliis, & coram ſe decapitari. Ipſe propria manu principem *Reginaldum de Caſtellione* interfecit. Deinde civitatem *Accon* cepit & adjacentia loca & munitiones fere omnes de partibus illis. *Sirii* autem qui *Ieroſolimis* remanſerant, ſicut ferebatur, nuntios de reddenda civitate *Saladino* mittebant. In *Tiro* omnes qui de *Accon* confugerant & multitudo profugorum Chriſtianorum ſe recepit. *Aſcalona* victualibus & bellatoribus bene præmunita fuit. Et *Antiochia* & *Margar*. Cum tota fere terra principis, terra Comitis *Tripolitani* adhuc ſalva erat. Unde *Terricus* magnus præceptor *Templi* omnibus fratribus hujuſmodi miſit epiſtolam.

FRater Terricus *pauperrimæ domus* Templi *dictus magnus præceptor omniumque fratrum pauperrimus, & fere omnino adnichilatus conventus, univerſis præceptoribus & fratribus ad quos litteræ præſentes pervenerint ſalutem & in illum ſuſpirare cujus pulchritudinem ſol & luna mirantur. Quot & quantis calamitatibus ira Dei noſtris peccatis exigentibus nos in præſenti flagellari permiſit, nec litteris nec flebili voce, proh dolor! explicare valemus.* Turci *enim immenſam ſuarum gentium multitudinem congregantes, Chriſtianorum noſtrorum fines acriter invadere cœperunt. Contra quos noſtrarum gentium phalanges coadunantes infra octavas apoſtolorum* Petri *&* Pauli, *in eos congredi & verſus* Tiberiadem *quam violenter caſtro ſolo relicto ceperant, iter arripere præſumpſimus. Cumque in ſcopulis peſſimis nos impuliſſent, nos ita acriter expugnaverunt, quod ſancta cruce & Rege noſtro capto & omni multitudine noſtra interfecta & fratrum noſtrorum, ut in veritate credimus, eodem die* CC.xxx. *decollatis exceptis illis* xl. *qui prima die Maii interempti fuerunt, vix dominus Comes* Tripolitanus *& Dominus* Reginaldus Sidonius *& Dominus* Balianus *& nos de illo miſerabili campo evadere potuimus. Deinde Chriſtianorum noſtrorum ſanguine debaccati, verſus civitatem* Accon *cum omni ſua multitudine venire non diſtulerunt. Quam violenter*

violenter capientes totam fere terram invaserunt, Jerosolima, Ascalona, Tiro, *& eciam* Beri on, *nobis & Christianitati adhuc solis relictis. Istas eciam civitates omnibus fere earum civibus in prælio interfectis, nisi divinum & vestrum præsto sit auxilium, nullo modo retinere poterimus. Civitatem eciam* Tirum *inpræsentiarum acriter obsidentes violenter die noctuque expugnare non cessant. Et tanta est eorum copia quod totam terræ faciem à* Tiro *usque* Jerosolimam *& usque ad* Gazam *velut formicæ frequentes existentes cooperuere. Nobis ergo & Christianitati orientis ad præsens omnino disperditæ quamtocius succurrere dignemini, ut per deum & per vestræ fraternitatis eminentiam, residuas civitates vestro suffulti adminiculo salvare possimus. Valete.*

Hactenus de *Saladino.*

Baldewinus autem *Cantuariensis* archiepiscopus à suo necdum desistens proposito cotidie suum affligebat conventum. Qui cum nec modice quidem apostolico deferret mandato, tres abbates illi, videlicet de *Bello,* de *Fauresham* & Sancti *Augustini Cantuariæ*, qui *Cantuariensis* causæ fuerant executores, præfato archiepiscopo commonitoriam miserunt epistolam, eique vigiliam *Jacobi* apostoli diem peremtorium præfixerunt, rogantes suppliciter ut apostolico obediret mandato, ne eciam ipsis in obedientiæ periculum immineret. Sed cum prædicti Abbates & monachi *Cantuarienses* de forma executionis cogitarent, ipsumque archiepiscopum vel ejus nuntios responsales expectarent, à præfecto *Angliæ Randulfo* de *Glanvilla* hujusmodi susceperunt mandatum.

R. *De* Glanvilla *abbati de* Bello *salutem. Præcipio tibi ex parte Domini Regis per fidem quam ei debes & per sacramentum quod ei fecisti, ut nullo modo procedas in causa quæ vertitur inter monachos* Cantuarienses *& Dominum* Cantuariensem *archiepiscopum donec inde mecum locutus fueris Teste* Willielmo de Glanvilla *per præceptum domini Regis de ultra mare. Et omni dilatione & occasione remotà sis ad me apud* Londoniam *proxima die Sabbati post festum Sanctæ* Margaritæ *virginis mecum inde locuturus, Teste eodem apud* Westmonasterium.

Suppriori quoque & conventui scripsit sic.

R. *De* Glanvilla *suppriori & conventui ecclesiæ* Christi Cantuariæ *salutem. Præcipio vobis ex parte Domini Regis ne aliquo modo utamini contra Dominum* Cantuariensem *archiepiscopum aliqua perquisitione quam contra eum quæsistis, donec inde mecum locuti fueritis. Et tu supprior absque occasione & dilatione sis* Londoniis *in festo sancti* Jacobi *cum consilio conventus tui, auditurus & facturus quod tibi dicetur ex parte Domini Regis, & ibi tunc tecum habeas perquisitiones quæ perquisitæ sunt contra dominum* Cantuariensem *archiepiscopum. Teste* Willielmo *de* Glanvilla *per præceptum Domini Regis de ultra mare. Per ipsum* Willielmum.

His auditis mirati sunt universi. Cum autem supprior corporea detentus infirmitate *Londoniam* venire non valeret, missi sunt ad *Randulfum* monachi duo ætate provecti, qui ex parte conventus suppriorís absentiam excusarent, & tenorem regii audirent mandati. Cum autem præfectus *Angliæ R.* de suppriorís absentia causaretur, dicens simplicius quam deceret rem factam fuisse, subjunxit; Domino nostro Regi insinuatum est, quod vos habetis quasdam perquisitiones de *Roma* contra eum & regnum ipsius quibus jura regni vultis diminuere, & ipsius statum commutare. Ideoque præcipit dominus Rex, & nos ex parte ipsius injungimus, ne perquisitionibus illis utamini antequam inde cum ipso domino Rege locuti fueritis. Unde præcipio ut infra xv. dies ad dominum Regem cum vestris privilegiis monachos mittatis, ut ejus arbitrio vel approbentur vel penitus proiciantur. Senescallos vero illos & monachos quos terris vestris præter conscientiam archiepiscopi præposuistis, præcipimus amoveri. His auditis, monachi illi *Cantuariam* continuo redierunt. Attamen missi sunt alii nuntii à præfecto *Cantuariam*, qui in audientia Conventus eadem nuntiarent Edicta. Abbatibus quoque tribus minaciter ex imperio Regis inhibitum est, ne occasione aliqua domini Papæ exequerentur mandatum. Missi sunt itaque monachi ad Regem in *Normanniam,* ut cum aliis ejusdem ecclesiæ monachis qui propter alia negotia ecclesiæ ad Regem diu ante ipsos missi fuerant, de falsa accusatione absque privilegiorum ostensione conventum excusarent, suæque consuetudines ecclesiæ in suarum rerum libera administratione ex antiquo regum tempore demonstrarent. Archiepiscopus autem jam nullum Domini Papæ formidans mandatum, cætera maneria monachorum ipsis penitus ignorantibus occupavit. Deinde *Dovoriam* transfretaturus properans, celararium mandavit, eique dixit. Hucusque solo nomine celararius fuisti, Nunc autem volo ut re simul & nomine celararius existens, omnia quæ ad tuam pertinent obedientiam, scilicet villas & redditus & cætera libere possideas, sic tamen ut michi soli & non alteri inde respondeas, meque inde facias securum. Cui celararius, primo de benivolentia grates referens, respondit. Obedientiam illam de qua sermo est si vobis placet & conventui ego tenebo in ea forma & statu qua prædecessores mei per multa tempora tenuerunt, & ego eadem tempore vestro usque hodie tenui, & non aliter. Cumque diutius à clericis archiepiscopi verbis undique impeteretur, dicentibus, quod archiepiscopus eum celararium fecerit, respondit. Verum est, sed sub qua forma attendite. Prior ex parte conventus tres personas nominavit, & ipse michi ut æstimo ex inproviso præbuit assensum, non ex sua deliberatione sed ad præsentationem conventus. Sub hac forma tenui, tenebo, tenuerunt & alii ante me. Aliam formam contra consuetudinem ecclesiæ non inducet per me. Dixit autem archiepiscopus. Honorem tuum & libertatem desiderans hæc tibi obtuli. Verum quia hæc omnibus qui assistunt audientibus renuis, præcipio tibi per obedientiam & sub anathemate ne ulterius de obedientia illa te intromittas. Audio, inquit celararius, quæ dicitis, conventui referenda. Sciatis tamen certissime quod & ex parte conventus vobis annuntio, quod per nullum hominum nisi per eos quos illi rerum suarum secundum consuetudinem ecclesiæ antiquam constituent ministros, non unius precium accipient refectionis, sed nec unius panis. Si vero super his quicquam volueritis commutare, contra antiquum statum est ecclesiæ nostræ pro quo jam sæpius appellatum est & adhuc

adhuc appellamus, pro quo & Prior noster cum fratribus nostris in præsentia Domini Papæ existunt. In eundum fere modum responsum dederat *Simon* camerarius quem primo quasi specialis intuitu dilectionis super hoc negotio allocutus est. Sed ille sicut & cæteri magis timentes deum quam *Baldewinum*, nulla cupiditate ab ecclesiæ suæ fidelitate potuerunt deviare. Igitur archiepiscopus de suo proposito desperatus, festinus ad mare descendit, & quasi gaudens quod tam callide potestate laica apostolicum elisisset mandatum, iij. idus Augusti apud *Dovoriam* transfretavit. Præmissi sunt autem ad regem ut prædictum est monachi duo, qui Conventum ab impositis excusarent. Qui cum secretius cum rege de vocatione monachorum, de privilegiis exhibendis, de inhibitione mandati apostolici exequendi plura proferrent, Conventumque excusarent, quod nil contra regem vel regnum perquisissent, Rex ad omnia miratus juravit in verbo regio quod nec monachos mandaverit nec privilegia, & quod executio mandati apostolici per eum non steterit. De invasione eciam maneriorum plurimum visus est admirari, dicens archiepiscopum in omnibus his, & maxime in ædificatione novæ ecclesiæ multum errasse, seque eidem archiepiscopo ad constructionem operis hujusmodi nunquam dedisse consilium, sed simpliciter canoniæ faciendæ præbuisse assensum. *Robertum* autem sacristam & *Rogerium Noreis* pacis intuitu se retinuisse dicebat, ut per eos & per Priorem quem jam in *Franciam* audierat venisse, inter archiepiscopum & conventum aliquam pacis faceret compositionem. Hac igitur audita regis excusatione, monachus qui hac de causa missus est in *Angliam* regressus est, aliis qui præmissi fuerant cum Rege subsistentibus.

Pridie non. Septembris feria sexta & hora sexta luna xxviij apparuit eclipsis solis in *Anglia* particularis. Apud *Veronam* autem *Longobardiæ* civitatem ubi recolendæ memoriæ Papa *Urbanus* tunc temporis morabatur, apparuit totalis ad modum cacabi igniti. Omnibus itaque qui viderunt obstupentibus factus est terræ motus adeo terribilis, ut omnia fundamenta civitatis solo tenus erui viderentur. Archiepiscopus autem accedens ad Regem, iram ipsius & indignationem quantumcunque potuit adversus conventum excitavit, adeo ut eidem per baculum pastoralem resignare gestiret archiepiscopatum. Convenerant autem regiæ ditionis proceres plurimi occasione colloquii quod erant inter duos Reges habituri apud *Alenzun* v. kal. Septembris.

Quo cum archiepiscopus advenisset una cum rege, monachi quoque *Cantuarienses Robertus* sacrista & *Rogerius Noreis* affuerunt. Consertus est igitur sermo de gravaminibus *Cantuariensis* ecclesiæ & de restitutione maneriorum & redditfirst,quos archiepiscopus quasi ratione archiepiscopatus ut omnium dominus acceperat. Multis itaque de restitutione ablatorum sermonibus hinc inde prolatis, tandem ex consilio regis inducti sunt monachi ad consentiendum, ut omnium possessionum suarum saltem simplicem ab archiepiscopo susciperent restitutionem. Archiepiscopus autem suo nequam utens ingenio, ut posteris suis teterrimæ institutionis daret exemplum, arrepto capitis sui pilleo præfatum *Robertum* sacristam senem & natura simplicem quasi de novo sacristam constituit, omnibus eidem pertinentiis sacristariæ specialiter assignatis. *Rogerium* vero ætate juniorem vaniglorium & cupidum dominandi celararium fecit, eique villas & redditus ad cellarium spectantes specialiter & personaliter assignavit, acsi ante horam hanc nunquam his *Cantuariensis* ecclesia instituta fuerit, sed per solum archiepiscopum deberet institui. Hanc igitur institutionem per litteras suas insinuavit episcopo *Roffensi*, præcipiens ut sub eadem forma *Simonem* Camerarium faceret vice sua, & omnes cameræ pertinentias eidem specialiter assignaret. Redeuntes itaque præfati monachi *Cantuariam*, nunciaverunt conventui ea quæ fecerant in partibus transmarinis. Confractis autem litteris archiepiscopi quos super hoc negotio vicario suo *Roffensi* misit episcopo, invenerunt resignationem illam non conventui factam sed supradictis tantum tribus personis. Admirantes igitur monachi super his contristati sunt valde, quod tantam & tam diutinam unitatem in tria divisa viderent, & in hac restitutione omnia conventui ablata fuisse. Quorum murmur & strepitum venerabilis ille supprior *Gaufridus* constantia solidus ut æs compescere gestiens, sic eos alloquitur. Nostis fratres karissimi quod contra omnia gravamina pro statu ecclesiæ semel & sæpius appellatum est. Nunc autem quoniam in hac trina institutione unitatem ecclesiæ scindi, statumque nostrum in parte plurima videmus subverti, super hoc articulo specialiter appellamus, prohibentes ex parte Dei & domini Papæ & nostra, ne quis super hac forma perniciosa possessiones nostras vel officia ingrediatur. Acclamantibus itaque omnibus & singulis, executio quoque negotii incunctanter subsecuta est. Fratres eciam illi qui sic fraudulenter instituti fuerant, hujusmodi institutioni renunciaverunt incontinenti. Missi sunt eciam ad Regem monachi tres cum *Rob.* sacrista, qui à domino Rege non ab archiepiscopo, conventui & non alteri debitam restitutionem reposcerent, & eam quæ contra vetera munimenta ecclesiæ & consuetudinem facta est, penitus refutarent. Appellatio quoque conventus super hoc negotio, & fratrum renuntiatio archiepiscopo allata est. Unde archiepiscopus vehementer turbatus, nuntium ilico misit ad regem in *Aquitaniam*, aliumque in *Angliam* ad officiales regis & suos vicarios, ut hinc et inde monachorum *Cantuariensium* perturbaret negotium. *Rogerus* autem *Noreis* cujus dolo et arrogantia hæc facta sunt *Cantuariæ* sub regulari disciplina retentus est. Erat enim ab adolescentia monachatus sui superbus, elatus, pomposus in verbis, dolosus in factis, cupidus prælationis, aspernator religionis, ad superiores adulator, ad inferiores contemptor, gloriosus in veste, negligens in ordinis observatione, amicus feminarum, amator equorum, iracundus ad correptiones, paratus ad detractiones, in omnibus eciam incorrigibilis. Cæteri autem qui trans mare missi sunt, in *Aquitania* ad Regem venerunt, eique pro quo missi sunt intimaverunt negotium. At ille more suo responsum iterum & iterum procrastinavit, dicens se velle ut ea quæ sibi dixerant, in audientia faterentur archiepiscopi ipsoque præsente. Cum autem monachi cras & cras & iterum cras expectarent, ipsis ignorantibus in *Britanniam* minorem pervolavit citissime. Officiales interim archiepiscopi alias monachorum *Cantuariensium* villas invaserunt, fregeruut hostia, seras avulserunt, servientes & clavigeros fidelitatem archiepiscopo jurare fecerunt, jurare nolentes expulerunt.

Cantuariam vero venientes, in ecclesia & loco quo beatus *Thomas* martirio coronatus est, vocato supriore & monachis minaciter prohibuerunt ex parte Regis & archiepiscopi, ne ulterius curiam tenerent vel alicui justiciam facerent. Scirent eciam pro certo, quod eorum qui ad curiam Prioris post hanc venirent prohibitionem, non solum catalla sed et corpora caperent & suæ custodiæ manciparent. Quibus supprior ait. Habetis vos super hac prohibitione vestra litteras domini Regis vel archiepiscopi? Et illi, Litteras non habemus, sed hoc vobis ex parte eorum dicimus. Et supprior; Dominus, inquit, Rex de justicia facienda in curiam nostram litteras mittit, mandat & præcipit; Et vos inhibetis? Nos eciam vobis ex parte Dei & domini Regis interdicimus ne hodie vel cras quicquam manducetis vel bibatis. Tenuerunt itaque monachi eadem die et deinceps curiam suam sicut solebant, et ipsi in comestione sua inobedientes effecti sunt.

Interea pax et concordia inter dominum papam et Imperatorem *Fretheric um*, ut videbatur, ad honorem Dei et ecclesiæ *Romanæ* formata est. Unde dominus Papa *Veronensibus* valedicens, *Ferariensem* adiit civitatem. *Cantuariensis* autem ecclesiæ condolens ærumpnis, & labori Prioris *Honorii* qui jam secundo ad curiam venerat, contemptus quoque sui dissimulare nolens injurias, *Cantuariensi* archiepiscopo scripsit sic.

URbanus *episcopus servus servorum Dei* B. Cantuariensi *archiepiscopo & apostolicæ sedis legato salutem & apostolicam benedictionem. Si usque modo fraternitati tuæ detulimus, & licet provocati plurimum nequaquam tamen processimus in gravamen tuum, illa præcipua causa fuit, quod cum vir fueris religionis & ordinis, & nunc in ecclesia Dei ad summum dignitatis apicem sis assumptus, cor tuum ab oppressione conventus commissæ tibi ecclesiæ, & si non pro nostra reverentia quam aliter quam te deceat in hoc visus es contempsisse, saltem metu credidimus divini judicii revocandum. Speravimus equidem & suadente nobis conscientia credebamus, quod postquam illum quem optines in* Anglicana *ecclesia celebrem locum adeptus esses, tu obedientiæ & reverentiæ sacrosanctæ sedi apostolicæ ab omnibus viris ecclesiasticis exhibendæ forma fieres aliis & exemplum. Unde te circa nostræ & tuæ pariter promotionis initia, insuetato hactenus & novo modo curavimus honorare, credentes nos pro honore nostro ecclesiæ virum fidelissimum invenisse. Sed quod sine gravi admiratione non dicimus, frustrati sumus in cogitationibus nostris. Et quem fidum tutorem honoris nostri esse credidimus, nunc in membris nostris obpugnatorem sentimus. Multotiens enim pro quiete fratrum commissæ tibi ecclesiæ litteras nostras transmisimus, ut ab eorum inquietatione desisteres, & jura ipsorum pro nostra saltem reverentia non turbares. Sed tu non solum in hoc sed eciam in aliis, sicut ubique divulgante fama fere ab omnibus prædicatur, nostras litteras, & appellationes ad sedem apostolicam interpositas parvipendens, quid contra eos post multiplices appellationes & prohibitiones nostras feceris, nos enarrare confundimur. Sed tu ipse revolve in animo, & si bene feceris, in conscientia tua deliberes & decernas. Nos vero quia clamores ipsorum fratrum & contemptum apostolicæ sedis pertransire surdis auribus non possumus nec debemus, adhuc licet in vanum videamur nostras jussiones effundere, fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus, & in obedientiæ virtute præcipimus, quatinus, eo eciam non obstante si absens ab ecclesia tua fueris, quicquid post appellationem ad nos factam vel inhibitionem nostram in opere capellæ quam erigere in destructionem* Cantuariensis *monasterii statuisti actum est, tuis expensis non differas demoliri, revocans & deducens prorsus in irritum quicquid de instituendis canonicis & aliis circa capellam factum est & enormiter innovatum. Locum eciam illum maledictum habeas & prophanum, & eos qui celebraverunt in capella ipsa post inhibitionem nostram, habeas et teneas pro suspensis ab officio & beneficio donec nostro se conspectui repræsentent, demolitis universis operibus quæ inibi facere præsumpserunt. Ministros eciam conventus quos post appellationem ad nos interpositam amovisti, quos nos restituimus habeas restitutos, & eos quos pariter post appellationem excommunicare vel suspendere præsumpsisti, habeas nichilominus absolutos, & universa quæ post appellationem ipsam in eorum gravamen attemptata sunt, in invasione videlicet villarum & possessionum suarum, redditu um quoq; & aliorum quæ ante appellationem habuerunt, & ablatione nichilominus aliarum rerum, in statum pristinum appellatione remota reducere non omittas. Sententias quoque excommunicationis & interdicti quas in quosdam ipsorum fratrum temere promulgasti publice nunties non tenere, ac de cætero pendente lite circa statum monasterii nil immutes. Sciturus quod si Deo & nobis hac vice inobediens fueris & rebellis, & infra* XXX. *dies post susceptionem præsentium præceptum nostrum distuleris adimplere, nos universa quæ prædiximus alios exequi faciemus, & suffraganeis tuis districte præcipiemus, ut sicut nobis obedientiam debitam subtrahis, ita ipsi tibi absoluti à nobis omnem obedientiam & reverentiam denegent et honorem.*

Episcopis quoque & abbatibus quos operis hujus delegaverat executores, hujusmodi misit epistolam.

URbanus *episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus* Bathoniensi *&* Cicestrensi *episcopis, & dilectis filiis de* Bello *& de* Faurestham *abbatibus salutem & apostolicam benedictionem. Licet fratres & coepiscopos nostros & præcipue qui in ecclesia Dei locum optinent digniorem speciali teneamur caritate diligere, & in quantum cum Deo possumus honorare, cum tamen ab eis aliquod enorme committitur, tanto ad correctionem ipsorum propensiori cura debemus intendere, quanto in ipsorum culpis pro eminentia dignitatis ecclesiasticæ honestatis sinceritas amplius denigratur. Sane clamores dilectorum filiorum nostrorum Prioris & fratrum* Cantuariensis *ecclesiæ contra gravamina quæ à* Cantuariensi *archiepiscopo patiuntur, jamdudum recepimus; & licet eidem archiepiscopo libenter velimus in quantum possumus cum ratione deferre, quia tamen postposita reverentia mandatorum nostrorum nimis videtur in incepta oppressionis proposito perdurare, jam sustinere nec possumus nec debemus, quin tranquillitati prædictorum fratrum pro nostri officii debito consulamus. Cum igitur in grave detrimentum ejusdem ecclesiæ quædam capella à memorato*

rato archiepiscopo incepta fuerit, & post appellationem ad nos factam & inhibitionem nostram ne ulterius progrederetur opus, sit in fraudem prohibitionis ejus prout credimus consummata, ita quod quidam canonici circa eam sua dicuntur habitacula construxisse, & in ipsa pariter divina officia celebrasse, eidem archiepiscopo in obedientiæ virtute præcepimus, ut eo eciam non obstante si absens ab ecclesia sua fuerit, quicquid post appellationem ad nos factam vel inhibitionem nostram in opere capellæ actum est, suis expensis non differat demoliri, revocans & deducens prorsus in irritum, quicquid de instituendis canonicis & aliis circa capellam factum est & enormiter innovatum. Locum eciam illum maledictum habeat & prophanum, & eos qui celebraverunt in capella ipsa post inhibitionem nostram habeat pro suspensis ab officio & beneficio, & donec nostro se conspectui repræsentent sic teneat pro suspensis, demolitis universis operibus quæ inibi facere præsumpserunt. Ministros eciam Conventus quos post appellationem ad nos factam amovit, quos nos restituimus habeat restitutos, & eos quos pariter post appellationem suspendere vel excommunicare præsumpserit, habeat nichilominus absolutos, & universa quæ post appellationem ipsam in eorum gravamen attemptata sunt, in invasione videlicet villarum & possessionum suarum, redditunm quoque & aliorum quæ ante appellationem habuerant & ablatione nichilominus aliarum rerum, in statum pristinum appellatione cessante reducat. Sententias eciam excommunicationis & interdicti quas in quosdam ipsorum fratrum temere promulgavit, publice nuntiet non tenere, ac de cætero pendente lite circa statum monasterii nil immutet. Ideoque discretioni vestræ præsentium auctoritate mandamus, & in obedientiæ virtute præcipimus, quatinus si memoratus archiepiscopus præceptum nostrum ultra xxx. dies post susceptionem litterarum quas ei direximus distulerit adimplere, vos universa quæ prædiximus omni appellatione, dilatione quoque & excusatione cessante, auctoritate nostra executioni mandetis. Illicitos invasores possessionum eorundem fratrum nisi satisfecerint vinculo anathematis innodantes, quousque ad emendationem dignam faciatis manere ligatos. Provideatis autem ut taliter in his omnibus apostolicam exequamini jussionem, ut videamini potius deferre Deo quam homini, & ne ullius transgressionis faciat vos non sine gravi indignatione sedis apostolicæ efficiat transgressores. Quod si omnes his exequendis nequiveritis interesse, tres vestrum vel duo ea nichilominus exequantur. Dat. Feraria v. non. Octobris.

Sciens autem dominus papa prohibitionem quæ ex parte regis per *Randulphum de Glanvilla* facta est, qua negotium *Cantuariensis* ecclesiæ & mandatum domini papæ præpeditum est, ne de cætero aliquis regalium supradictam impediret executionem regi *Angliæ* hanc subscriptam direxit epistolam.

URbanus episcopus servus servorum Dei, Illustri regi Anglorum salutem & apostolicam benedictionem. Licet universos principes & minores libenter velimus ad semitas rectitudinis provocare, & pro nostri officii debito ad viam salutis inducere, id tamen excellentiam tuam tanto propensius exequi volumus & debemus, quanto personam & regnum tuæ sullimitatis majori amplectimur caritate, & tuis profectibus tam spiritualibus quam temporalibus habundatius congaudemus. Regalis siquidem solertia non ignorat, quod inter cætera quibus potes gratiam promereri, conservatio status ecclesiarum regni tui & pro illarum præcipue quæ religionis & ordinis titulo decorantur, non modicam tibi adaugent gloriam & salutem. Cum igitur Cantuariensis ecclesia antiquæ privilegio dignitatis & meritis novi martyris gloriosi non solum in regno tuæ celsitudinis, sed fere per totum orbem celebris habeatur, quantum expediat regiæ bonitati eam semper immutabili pietate respicere, manutenere pariter & augere, tuæ discretionis prudentia non ignorat. Multum eciam expedit regno tuo, ut dictum gloriosum martyrem continuum intercessorem habeas apud Deum, quod proculdubio si quantum in te fuerit ipsius permiseris reverentiæ derogari, nequaquam in cœlis optinere poteris. Et quidem quot gravamina & oppressiones ab archiepiscopo suo illa ecclesia pertulerit sicut tua sullimitas nescire non potuit, ita dissimulare non debuit, sed tota intentione studere, ad eundem archiepiscopum ab oppressionis inceptæ proposito revocandum. Verum quia hujus querelæ materia excrevit pariter & ascendit nimis, nos licet ei sæpedicto archiepiscopo velimus in quantum possumus cum ratione deferre, nequaquam ruinam ipsius ecclesiæ clausis possumus oculis pertransire, sed quibusdam personis regni tui correctionem eorum quæ enormiter attemptata sunt duximus committenda. Quocirca serenitatem tuam hortamur in Domino, rogamus attentius, & in remissionem tibi peccatorum injungimus, quod sicut pius & catholicus princeps ad ipsius ecclesiæ tranquillitatem intendas, ne ipsam permittas quantum in te fuerit indebite molestari, & quod jam dicti judices à nobis delegati statuerint observari facias, & nequaquam impedias vel à tuis impediri permittas, ita quod ex hoc de zelo rectitudinis tua serenitas commendari valeat, & ab omnipotenti Deo gratiam promereri.

Interea rumor ille miserabilis de destructione scilicet orientalis ecclesiæ, de civitatum captione, de captivitate regis & crucis Dominicæ in curia *Romana* dispersus, aures & corda Cardinalium summique pontificis mira contrivit miseratione, unde dominus papa *Urbanus* jam senio confectus præ nimio dolore incomparabiliter gravatus, ad extrema perductus est. Obiit autem solatium miserorum dominus papa *Urbanus* xiiij. kal. Novembris & *Feraria* sepultus est. Cui successit in pontificatum die tercia *Albertus* Cancellarius, & *Gregorius* octavus appellatus est. Sciebant enim Cardinales quod idem *Albertus* multam imperatoris haberet gratiam, eo quod ipsius semper fovens partem, eidem omnia *Romanæ* curiæ revelaret secreta. Archiepiscopo eciam *Cantuariensi* obligatus, ipsius prout potuit non ut decuit promovit negotium. Veruntamen cum litteræ illæ domini *Urbani* papæ per tres monachos apud *Cadomum* archiepiscopo porrectæ fuissent, & rex sibi missas litteras per alios tres monachos suscepisset, omnia eorum gestus & verba in mitiorem & decentiorem formam commutata sunt. Rex enim multum monachis blandiens, jus *Cantuariensis* ecclesiæ publice pro-

testatus est, dicens archiepiscopum nullam debere dominationem habere in maneriis monachorum. Nam & ipsi in omnibus tenementis suis omnem ab antiquo legalem habuere justiciam, videlicet ferrum, fossam, furcas, & similia. Juravit eciam rex in verbo regio quod nullam eorum vellet sustinere diminutionem. Præcepit autem dapifero *Normanniæ* ut eis de fisco regio inveniret expensas, eisque ad libitum assignaret hospicium, quo eum in *Britanniam* properantem facilius expectarent. Proposuerat enim virum nobilem monachis assignare, qui cum ipsis in *Angliam* rediens, auctoritate regia omnes ablatas *Cantuariensi* Conventui restitueret possessiones. Archiepiscopus eciam licet mente turbatus & territus, benignius tamen solito monachis ad interrogata respondit. Clerici quoque archiepiscopi quorum consilio trahebatur & impellebatur, quasi præter conscientiam archiepiscopi monachis dicebant, Quid est quod quæritis domini? quare vos tot atteritis laboribus, tot expensis & angustiis aggravatis? Sufficietne vobis si dominus archiepiscopus statum vestrum vobis restituerit quem habuistis ea die qua eum in patrem & pastorem suscepistis? Quibus magister *Haimo Cantuariensis* monachus respondit, Hoc faciat & fiat pax. Hic est ille *Haimo* qui cum languerent omnes & singuli præ timore inerti, solus jus *Cantuariensis* Conventus protestatus est. Et propria licet expensas mendicante industria, causam ecclesiæ suæ non languentem sed fere mortuam suscitavit & extulit in immensum, ut jam nota sit per totum fere orbem terrarum. Cum autem monachi *Cantuarienses* spem multam haberent ut suæ status ecclesiæ eis in integrum redderetur, crebrescente fama de destructione sacrosanctæ terræ *Jerosolymæ*, regi *Anglorum* nuntiatum est filium suum *Ricardum* scilicet *Pictavensem* Comitem cum multa militum copia crucem humeris apposuisse, signum videlicet peregrinationis in *Jerosolymam*, unde rex pater ipsius specie tenus adeo turbatus est, ut per quatriduum omnium negotia suspenderentur, & ad regem vix alicui pateret ingressus. Successit in brevi rumor execrabilis de obitu scilicet *Urbani* papæ, novique pontificis substitutione. Unde tam rex quam archiepiscopus hinc admodum lætificati, illinc vero sollicitati fuerunt & conturbati. Turbati sunt & conterriti de destructione *Jerosolymæ*; lætificati vero de obitu *Urbani*, quem solum pro causa *Cantuariensis* ecclesiæ suis desideriis adversantem videbant. In hoc eciam eorum lætitia aucta est, quod totius iniquitatis fautor *Albertus* substitutus est. His igitur de causis omnia quæ *Cantuariensis* ecclesiæ causam contingebant, in contrarium commutata sunt. Misera rerum commutatio: lepus enim in leonem, ovis in lupum, mus in murilegum commutatus est. Nam archiepiscopus & sui stimuli solito ferociores effecti *Cantuarienses* monachos quibus paulo ante blandiri videbantur, vix aliqua responsione vel modica dignos judicabant. Rex eciam præfatos monachos sponte vel invitus admittens acsi ante nil penitus cognovisset de causa quid quærerent durius solito interrogavit. Cui monachi: Nostis, inquiunt, serenissime domine, quod maneriis & redditibus nostris injuste & absque ordine judiciario spoliati sumus, unde vestram suppliciter exposcimus restitutionem. Jam enim *Cantuariensis* ecclesia ad tantum paupertatis articulum perducta est, ut deficiente expensa cotidianum panem cogatur mendicare. Rusticus pauper quislibet pro jugere perdito à vestra clementia litteras optinere consuevit rectitudinis, & nos miseri tot rerum, tot reddituum, tot villarum violenter ablatarum debitam & justam optinere non possumus restitutionem. Væ nobis. Non longa retro temporum series, non diuturna possessio, non prædecessorum vestrorum regum cartæ, sed nec vestra confirmatio, miseræ & desolatæ *Cantuariensis* ecclesiæ jura potuerunt conservare. Quibus rex ait, Quid est hoc quod dicitis? Nonne archiepiscopus vester omnia vobis restituit apud *Alenzun* in præsentia mea & baronum meorum, cum vobis sacristam, camerarium & celararium instituit? Non alia per me vobis fiet restitutio, nec volo ut jura archiepiscopi sibi minuantur in aliquo. Capellam vero sancti *Thomæ* pro qua tantum laboratis & litigatis, cum canonicis & ædificiis ad eam pertinentibus in manu mea accipio, nec volo ut ibi aliquis præter me aliquam exerceat potestatem. Et monachi ad regem: Vos, inquiunt, facitis quod vultis sicut Dominus. Veruntamen sciatis quod restitutio illa apud *Alenzun* facta magis fuit universorum destitutio quam restitutio. Quod enim tribus tantum personis traditur, subtrahitur universitati. Unde quia contra Deum & antiquam ecclesiæ nostræ consuetudinem, & contra totius capituli nostri prohibitionem facta est, eidem non consentimus nec unquam consentiemus. Quibus rex ait, Ite, nichil vobis aliud faciam. Cum igitur viderent monachi se per dies plurimos casso labore fatigari, expensis gravari, tandemque à tam justa petitione repelli, ex consilio virorum fidelium & sapientum à curia recesserunt: & post modicum mari transito *Cantuariam* venerunt, nuntiantes Conventui quæ audierant & viderant, sicut dictum est ad illos. Contristati igitur & contriti *Cantuarienses* monachi, quid agerent, quo se verterent penitus ignorabant, unde & frequenter potum suum cum fletu miscebant. Nec mirum: videbant enim patrem & pastorem suum sibi in omnibus crudeliter adversantem, regem vero eidem consentientem, causæ suæ patronum, *Urbanum* dico papam, de medio sublatum, & specialem amicum archiepiscopi jam universali ecclesiæ præsidentem. His igitur concurrentibus, tam famosæ, tam gloriosæ *Cantuariensi* ecclesiæ perpetuum videbant imminere periculum: unde nec mirum contristati, nec inter epulas à lacrimis temperabant. Sed in brevi redeuntes ad cor, invocata Spiritus sancti gratia patris sui & pastoris optimi non annuum sed usque in septennium protelatum ruminabant martirium. Justiciam quoque causæ suæ & libertatem ecclesiæ animo considerabant; unde senes cum junioribus animo commoti, proponebant animo omnia prius intemptata sustinere pericula, quam probrosam & ignominiosam cum archiepiscopo vel tyranno inirent compositionem. Et cum summam in Domino & sanctis ecclesiæ patronis haberent fiduciam, sicut archiepiscopus regem *Angliæ* continuis mulcebat obsequiis, sic ipsi Regem regum, & Dominum dominantium jejuniis, & orationibus, & nocturnis magis quam diurnis afflictionibus exorabant. Scripserunt eciam Priori & fratribus qui cum ipso erant, ut firmiter & fideliter in suo starent proposito, ne aliquo timore inerti vel adulatione fallaci frangerentur, vel gloriam à domino

mino præparatam repellerent, vel honorem ſuum alteri darent. Audierant enim quod rex *Angliæ* per litteras ſuas & nuntios callidos & captioſos Priorem mandaſſet, minaſque molles in calce litterarum appoſuiſſet. Dederat autem in mandatis novus papa *Gregorius* omnibus ſanctæ eccleſiæ prælatis, ut litteræ *Urbani* papæ de litigiis dirimendis à tribus menſibus ante ipſius obitum traditæ, eandem & nunc haberent firmitatem quam haberent ſi adhuc vivens eſſet. Sed alias clanculo abſque conſcientia Cardinalium componens litteras, cauſam *Cantuarienſis* eccleſiæ ab hac univerſali excepit pietate, ut quæ majori indigebat ſolatio, à generali exciperetur conſolatione. Unde domnus *Baldewinus* hilarior ſimul & ſeverior effectus, nova tormenta non fomenta ſuo Conventui proponebat irrogare: ſed homo proponit & Deus diſponit. Cum enim domnus archiepiſcopus ex aſſenſu regis & *Romani* pontificis nutu ſæviret indignationibus, & miſerabilis Conventus *Cantuarienſis* Deum & patronos eccleſiæ continuis interpellarent orationibus, ſuus papa *Gregorius* xvj. kal. Januarii ex inopinato defunctus eſt. Cui ſucceſſit in pontificatum *Paulus Prænestinus* epiſcopus, & *Clemens* tercius appellatus eſt. Archiepiſcopus autem hæc ignorans, & adhuc nimium de ſuo confidens *Gregorio*, accepta à rege licentia reditum paravit in *Angliam*. Eadem die ſcilicet xvj. kal. Januarii acceſſerunt miniſtri archiepiſcopi in curiam monachorum, prohibentes ex parte ipſius, & per obedientiam qua ei tenebantur, ne ulterius curiam tenerent vel de aliquo placito juſtitiam facerent. Hoc ideo forſitan factum eſt, ne dies electionis domni archiepiſcopi vel canonicorum *Hakintonienſium* inſtitutionis à memoria tolleretur, vel abiret in vanum. Qui licet novum prohibendi modum haberent, ut frivolum tamen & vanum quod dixerant reputatum eſt. Perfidus autem & prophanus ille *Radulfus de ſancto Martino* qui de opere maledictæ & prophanæ capellæ tempore ſancti *Thomæ*, & per ipſum, ut dicebat, inceptæ, in curia *Romana* falſum præſtiterat juramentum, ſuadere cœpit ut Conventus aliquos de fratribus archiepiſcopo venienti obviam mitterent, qui cauſam & omnia quæ cauſam contingunt cum dignitatibus eccleſiæ diſcretioni ipſius committerent & diſpoſitioni, dicens eum ſola humilitate eſſe vincendum. Sed garruli hujus verſuta loquacitas in ipſo locutionis aditu deprehenſa eſt & depreſſa. *Herbertus* eciam de *Boſeham* glorioſi pontificis & martyris *Thomæ* magiſter clericus, quaſi ex ſpeciali dilectione *Cantuariam* acceſſit, eleganti quo pollebat eloquio venerabilem & decora dignum memoria *Gaufridum* ſuppriorem inducere cupiens, ut totam eccleſiæ cauſam humilitate vel ſatisfactione interpoſita archiepiſcopi committeret arbitrio. Propoſuit enim inevincibili ut putabat ratione enormes litigandi difficultates, de obitu *Urbani*, de *Gregorii* gratia ad archiepiſcopum, de *Romanæ* curiæ mutabilitate, de potentia regis *Anglorum*, quam totam fere ad libitum archiepiſcopi effundebat, præter illam cotidianam & inveteratam malitiam qua *Cantuarienſis* eccleſiæ libertates & jura confundere nitebatur. His & hujuſmodi rationibus à præfato *Hereberto* prolatis, ſupprior in brevi omnem ipſius orationem præcidit & decidit. Eſto, inquit, domine & magiſter, quod dominus papa qui nobis unicum erat refugium jam deceſſerit, quod rex inſurgat, quod pater & paſtor noſter nos undique comprimat, fame & ſiti conventum afficiat, captos eciam ſi voluerit in carcerem trudat, capita quoque vel manus auferat, nec ſic volente Deo cauſæ noſtræ diſpendium vel eccleſiæ diſcrimen ſpontanei faciemus, nec infamiam gloriæ noſtræ inferemus. Cauſæ etenim juſtitia eſt, quod libertatem eccleſiæ quærimus cui tenemur ex profeſſione, quod ſtatum à patribus traditum & confirmatum conſervare contendimus. Scias denique pro certo, quod ab hoc tam juſto tamque ſalubri conſilio, quovis illato & inferendo gravamine non poterimus avelli. Hæc itaque cum audiſſet *Herebertus* miratur conſtantiam, tantæque congregationis obſtupeſcit unanimitatem. Ergo, inquit, ſi ita eſt, aut cedendum eſt turpiter, aut ſtandum viriliter. Statum eſt, inquit ſupprior, per Dei gratiam uſque in præſens, & in hac perſeverantia ſtabimus donec per dominum perficiatur. In hunc modum allegabant plurimi quaſi ex devotione vel compaſſione familiares amici & ad menſam ſocii, temptantes ſi quo modo valerent tantam ſedare perturbationem, vel archiepiſcopo jam in *Angliam* properanti ante pugnam reportare victoriam. In his igitur annus Gratiæ M. C. lxxxvij. & domni *Baldewini* tertius completus eſt. XI.

M. C. lxxxviij. *Gilebertus* epiſcopus *Rofenſis* accepto mandato à domino *B. Cantuarienſi* archiepiſcopo, cum aliquibus militibus & prophanis *Haketonenſis* ſinagogæ clericis *Cantuariam* venit, & impetrata à Conventu licentia quinto idus Januarii capitulum ingreſſus eſt. Propoſuit itaque Conventui faceto eloquio de regis benevolentia, quod non modice tantæ compateretur perturbationi, & quod voluerit ſalva pace omnium priſtinum eccleſiæ ſtatum in integrum reformare. Commendavit admodum humilitatis virtutem, aſſerens quod hoc ſolo antidoto prælatorum eſſet evincenda duritia. Monuit attentius, ut archiepiſcopo venienti aliquam exhiberent humilitatem, & ab eo condignam exciperent humanitatem. Et poſt aliqua; Dolet, inquit, archiepiſcopus & contriſtatus eſt, eo quod hujus eccleſiæ tam ſublimis omittitur hoſpitalitas. Verum quia ſuper hoc qualemcunque prætenditis occaſionem, ſcilicet quod archiepiſcopus has teneat villulas, quæ non ad victum hoſpitum ſed ad veſtram pertinent cameram, vult archiepiſcopus ut has ſicut & alias recipiatis & teneatis ſicut in præſentia domini regis & baronum ſuorum per monachos veſtros apud *Alenzun* factum eſſe dinoſcitur, ſcilicet ut tres perſonæ fratres veſtri quos vobis aſſignavit, videlicet ſacriſta, camerarius, & his qui ibidem celararius conſtitutus eſt, miniſteriis ſuis debitas & diſtinctas habeant portiones, & poſt anni circulum archiepiſcopo de omnibus reſpondeant. Hæc vobis humilitatis gratia dominus offert archiepiſcopus, nos idem vobis ſuademus ut fratribus ut ita faciatis. Præterea mandat archiepiſcopus, vult & præcipit dominus rex, ut theſaurum eccleſiæ videamus, conſcribamus, & ſignemus. Audivit enim dominus rex quod eccleſiæ theſaurum diſtrahitis & diſſipatis, & in contumeliam ipſius & opprobrium archiepiſcopi in curia *Romana* expenſas multiplicatis. En domini mei cernitis quid tot labores & tot expenſæ vobis contulerunt. Omnia in momento, cum uno flatu cuncta perdita ſunt, cum jam nullius ſint momenti, nec unius valeant precium denarii. Omnia

An. Gratiæ 1188.

quidem à gemino ovo incipienda sunt, & tandem præter regis conivenciam nil penitus poteritis consummare. His de causis venimus ad vos ut thesaurum videamus. Præcepit eciam archiepiscopus ut sigillum vestrum videamus ut diligentiori conservetur custodia, ne dampnum archiepiscopo, vel periculum eveniat regno. Cum igitur super his capitulis diutius allegatum fuisset, supprior in hunc modum respondit, Domino & patri nostro archiepiscopo omnem reverentiam omnemque parati sumus exhibere quam prædicatis humilitatem, Salva causa nostra & jure ecclesiæ, & summi pontificis auctoritate. Hospitalitatem pro cujus defectu tam regem quam archiepiscopum turbari dicitis, pro penuria victualium quæ nobis subtraxit dominus archiepiscopus tenere non possumus. Divitibus & pauperibus, ut novit mundus, liberaliter ministravimus quamdiu res nostras in pace habere potuimus. Nec deerit nobis hæc omnibus patens benivolentia, si dominus archiepiscopus statum ecclesiæ pristinum voluerit reformare. De aliis vero quæ nobis proposuistis, usque in crastinum respondendi petimus inducias. Quod cum vix tandem cum difficultate tamen concessisset episcopus, & in crastino Dominica scilicet infra octavas Epiphaniæ convenissent in unum, supprior eos ita allocutus est. Tria nobis hesterno die ex parte domini regis & archiepiscopi proposuistis. De receptione scilicet maneriorum nostrorum sicut factum fuisse dicitis apud *Alenzun:* de ostendendo vobis ecclesiæ thesauro, et de inspectione et copia sigilli. Restitutionem illam, si quidem ut dicitis facta est, contra Deum & antiquam ecclesiæ consuetudinem & totius capituli prohibitionem factam esse sciatis. Nam ante factum ne ita fieret prohibuimus, & post factum contradiximus, & adhuc semper reclamamus. Quo dicto, astiterunt illico tres monachi illi dicentes, se de consilio regis restitutionem illam simpliciter & sine fraude suscepisse. Sed postquam in *Angliam* venerant, per litteras archiepiscopi rem aliter fuisse mutatam, seque statim fraude nota scripto & dicto renunciasse & reclamasse dicebant. Juraverunt eciam in audientia omnium, quod in officiis quæ diu tenuerant nunquam assignata vel à cæteris distincta servassent maneria. His dictis, supprior quod inceperat prosecutus est dicens, Cum præcipuus ecclesiæ thesaurus constet in Sanctorum reliquiis, libris, cartis, & privilegiis, & sacris vestibus; hæc vobis inspicienda proferre non possumus nec debemus, ne cæteris ecclesiis teterrimum tribuamus exemplum. Si aurum vel argentum quæritis, in capsis Sanctorum quæ omnibus patent videre potestis. Sigillum vero ecclesiæ sub quatuor clavibus est, nec unquam in alterius quam in Conventus cujus est fuit custodia, nec nostris erit temporibus. Veruntamen cum domino rege quem in proximo venturum esse dicitis, de his & aliis ecclesiæ negotiis plenius cum venerit loquemur. Unus autem ex militibus exclamavit & dixit, Si maneria vestra ad libitum archiepiscopi nolueritis recipere, nos hæc & alia omnia ex imperio regis capiemus. Ad hæc supprior: Vos, inquit, capietis? Prohibemus ex parte Dei omnipotentis & omnium Sanctorum qui in hac requiescunt ecclesia, & ex parte domini papæ ad quem appellavimus & adhuc appellamus, sed & ex parte domini regis, ne in possessiones ecclesiæ vel personas manus vestras aliquatenus extendatis. Et conversus ad episcopum, Audivimus, inquit, ô episcope, quod ex præcepto domini archiepiscopi transitus maris monachis solis præclusus est, nisi archiepiscopi vel vestras deferant litteras. Hinc est quod vos ut specialem ecclesiæ filium rogamus, ut litteras vestras nuntiis nostris crastino vel perendie transfretaturis habere faciatis. Cui episcopus: Prohibeo vobis ex parte archiepiscopi, & in virtute obedientiæ, ne septa ecclesiæ ullatenus exire præsumatis. Supprior ad hæc: Vultisne prohibere ne causam ecclesiæ prosequamur vel appellationem? Cumque dimisso capite reticeret episcopus, subjunxit. Jam nunc ex parte domini papæ cui astamus vobis injungimus, ut litteras vestras de transfretandi licentia nobis habere faciatis. Sciatis enim quod in crastino vel perendie non in occulto sed palam ad dominum papam nuntios mittemus. Videns igitur episcopus & qui cum eo venerant quod penitus eorum labor & impensa periisset, exierunt continuo, & omnia quæcunque monachi extra curiam habebant confractis seris & hostiis invaserunt. Eadem eciam Dominica die monachorum occupassent curiam, nisi ipsi monachi novo sibi assumpto officio, januas clausissent. Clamabant autem adversarii præ foribus, ut quicunque pastum, vel potum, vel hospitium quæreret, ad curiam archiepiscopi splendide reficiendus veniret. Crastino vero sc. secunda feria venit *Cantuariam Randulfus* præfectus *Angliæ*. Qui cum suppriore super hac perturbatione diutius fuisset locutus, mera ipsius & vera audita ratione, pacatus abcessit. Eadem die advesperascente, apud *Doveriam* applicuit archiepiscopus. Qui cum feria tercia ad villam suam **Wingeham** quæ à *Cantuaria* per quinque distat miliaria venisset, feria quarta in octavis scilicet epiphaniæ missi sunt ad eum à Conventu monachi duo, qui eum vice Conventus salutarent, & de transmarinis venienti debitam offerrent processionem. Quos antequam ad ipsius præsentiam possent accedere, per internuntios denuntiavit excommunicatos, & equos in quibus ad honorem ipsius venerant eisdem jussit auferri. Ipsi autem intrepidi artificiose tamen ad eum vix tandem accedentes, super hoc & aliis illatis gravaminibus eum appellaverunt. Et digne. Ut qui eorum ignominiose refutaverat humilitatem, constantem experiretur magnanimitatem. Quis enim hoc *Judæus* vel paganus faceret? Monachi & sacerdotes opinionis bonæ ob honorem ipsius & reverentiam ad eum directi sunt, non à qualicunque sed à *Cantuariensis* ecclesiæ conventu. Ipse quoque mala pro bonis, pro mollibus aspera, odium pro dilectione, pro caritate ut dicam canitatem retribuens, contumeliose repulsos, equis ablatis ignominiose *Cantuariam* redire coegit. Pedes igitur *Cantuariam* per vicos & plateas redeuntibus monachis, & jam conventu celebrem & solennem octavarum Epiphaniæ missam inchoante, *Willielmus* quidam *Filius Nigelli* nomine, qui quondam carnificum domini sui beati scilicet *Thomæ* martyris particeps erat & conscius, cum his qui à latere venerant archiepiscopi accessit ad murum curiæ monachorum; Quo tandem ligonibus perforato, curiam hominibus vacuam intravit, serasque sibi resistentes confringens & hostia, januam curiæ & omnes officinas occupaverat exteriores. Præconaverat autem idem miles & ejus complices edicto publico, ut si quis serviens monachorum in curia inveniretur, ferreis nexus vinculis truderetur in carcerem. Unde factum est ut curiam

curiam defenſore vel cuſtode vacuam de facili occuparet. Quod cum conventui miſſam celebranti et natali Domini valedicenti nunciatum fuiſſet, ſuſpenſis ilico ſignorum cordis pro jubilo ejulatum, pro lætitia luctum, pro plauſu planctum ſumpſerunt, et totius eccleſiæ pro tanta enormitate altaria nudaverunt. Altera vero die ſervientes curiæ convocati jurare compulſi ſunt, ut ſi quem monachum exire viderent, ſi poſſent caperent, ſi capere non poſſent, clamore levato fugientem notarent ut caperetur. Eos autem qui jurare nolebant, alios in curia, alios in cimiterio eciam clericos apprehendentes, dire tunſos & vinculis ligatos in ergaſtulum truſerunt. Alio eciam in loco murum tranſcenderunt, ſeras & hoſtia uſque ad ipſum clauſtrum confregerunt, monachorumque et hoſpitum nullo obſtante victualia abſportaverunt. In his non eſt averſus furor domini *B.* ſed adhuc manus ejus extenta. Miſſi ſunt enim à latere ipſius quaſi ipſo penitus ignorante epiſcopus *Roffenſis* & electus ille *Ceſtrenſis*, qui quaſi ex compaſſione et archiepiſcopo neſciente monachorum effringerent conſtantiam vel infirmiora viderent, ſi forte jam tot inſultibus et tot angariis effracti, nunc ſaltem ad votum cederent imperanti. Convocatis igitur ſuppriore *Gaufrido* & aliquibus eccleſiæ fratribus, in omnibus allegationibus ſuis actus archiepiſcopi laudantes excuſabant, & Conventus in plurimis accuſabant exceſſus. Dicebant enim eos enormem & inauditam archiepiſcopo in ſuſpenſione eccleſiæ feciſſe injuriam, regiſque non modicam ex hoc facto incurſuros eſſe indignationem. Quibus cum ſupprior & cæteri reſponderent, quod ipſi non ſuſpenderunt eccleſiam ſed enormitas operum, monuerunt minas inferendo, ut ad recuperandam tam regis quam archiepiſcopi gratiam, ſponte ſua more ſolito celebrarent divina. Reſpondentes monachi dixerunt, Eccleſiam tot & tantis ſacrilegiis crudeliter eſſe violatam, & ſacroſanctæ *Romanæ* eccleſiæ non modicam illatam fuiſſe injuriam. Ideoque nec velle nec debere fieri quod petebant, niſi de tot ſceleribus condigna ſatisfactio præmitteretur. Epiſcopi autem ex hac petitione penitus deſperati, imperativo modo dixerunt ſuppriori ut in eorum comitatu ad archiepiſcopum veniret ipſius auditurus voluntatem. Paruit ſupprior imperantibus, dicens ſe libenter iturum ſi totius conventus ſuper hoc haberet aſſenſum. Electus autem ille *Ceſtrenſis* in corde ſeptem habens nequitias, evocans ſeorſum ſuppriorem corruit ad pedes ejus, rogans & petens ut animi ſui rigorem flecteret, & ad gratiam archiepiſcopi conventus duritiam emolliret. Cum autem diceret ſupprior, quod hæc omnia referenda forent capitulo, receſſerunt epiſcopi. Sciens autem conventus quod in diſpendium cauſæ præfatum fuiſſet emiſſum mandatum, eciam licentiam petenti ſuppriori reſtitit in faciem. Erat enim celebre verbum in populo, quod archiepiſcopus non ſolum ſuppriorem, ſed & plures monachos ſenos & denos in quadrigis poſitos vellet emittere & diſpergere per *Angliam*. Poſuerant enim præfecti ſcelerum homines de villis archiepiſcopi denos & duodenos & vicenos cum gladiis, furcis & fuſtibus in curiam monachorum & in atrio eccleſiæ, qui omnes aditus & ſingulos nocte & die per vices ſuas diligentiſſima ſervarent obſervatione. Ipſi eciam janitores & cuſtodes murorum ſub ipſis januis & inter valvas nudatos vibraverunt gladios, ne quis civium vel peregrinus auderet accedere. Exterius quoque cuſtodes armati poſiti ſunt, qui ambitum curiæ ſimul & eccleſiæ ne irruerent cives vel erumperent monachi circuirent. Porro cunctis præceptum eſt, ut ſi alicubi inſtaret neceſſitas clamarent velociter vel cornicarent, ut concurrentibus cæteris acrior in monachos fieret conflictus. In his omnibus non eſt averſus furor ejus ſed adhuc manus ejus extenta. Sequenti enim dominica fecit ſuppriorem & omnes ei conſentientes per omnes parochias *Cantuariæ* denuntiari excommunicatos. Licet noſſet ſuam penitus non tenere ſententiam tum propter totiens innovatam appellationem, tum propter *Urbani* papæ indulgentiam, qua pendente lite inter ipſum & monachos omnem ejus præſcidit ſententiam. Porta quoque cimiterii per quam ſolam his vj. diebus à Dominica in Dominicam patuit ingreſſus, tribus diebus & tribus noctibus clauſa eſt, ne videlicet monachorum, immo & martyrum in publicum exiret miſeria, vel ad ipſos aliqua intraret miſericordia, vel ut fame flexi in perpetuum eccleſiæ diſpendium omnem archiepiſcopi facerent voluntatem. Sed ex inproviſo viſitavit eos Deus oriens ex alto, qui non deſpicit ſperantes in ſe, & de ſua virtute gloriantes humiliat. Sibi etenim ſoli Deus hanc reſervavit gloriam, ne filii confeſſorum & martyrum genua ſua curvarent ante *Baal*. Dum enim archiepiſcopus ſpirans minarum tormentis inſiſteret, & conventus *Cantuarienſis* eccleſiæ omnia ſibi illata gravamina patienter etſi non libenter ſuſtineret, archiepiſcopus de obitu ſui papæ *Gregorii* certiſſimum audivit nuntium qui omnem ejus mutavit intellectum. Ex ipſius quidem confidentia, omnes quas prædiximus fecerat enormitates. Tercia ſequenti feria xiv. ſcilicet kal. Februarii receſſit à Wingeham & *Cantuariam* præteriens in parte aquilonali, per campos ad locum illum maledictum & prophanum pervenit, ibidemque ad populum ſermone excuſatorio edito *Londoniam* properavit. Quo ab *Hakintonia* recedente, miſſi ſunt ab eo ad Conventum Prior ſancti *Gregorii* & vicecomes *Canciæ* cum militibus & clericis multis. Volebat enim archiepiſcopus ſermone blando, ſimplici rudique populo ſatisfacere & aures audientium blanditiis emollire. Hi igitur præfati nuntii per portam cimiterii vix tandem ingreſſi, obtulerunt Conventui ex parte archiepiſcopi omnes res & poſſeſſiones ſuas libere poſſidendas ſicut habuerunt tempore alicujus archiepiſcopi, præterquam *Ricardi*. Sic tamen ut ſacriſta, camerarius et celararius de portionibus ſibi apud *Allenzun* aſſignatis, poſt anni circulum archiepiſcopo reſponderent. Monuerunt eciam ut divina celebrarent, dicentes, eccleſiam nulla occaſione debere ſuſpendi abſque coniventia & auctoritate archiepiſcopi. Reſponderunt monachi dicentes, ſe velle libenti & jocundo animo res ſuas & poſſeſſiones ſet & totius ſtatum eccleſiæ in ea forma & libertate ſuſcipere qua fuit eccleſia die quo archiepiſcopus ab eis in patrem & paſtorem ſuſceptus eſt. Status quippe & libertas eccleſiæ per eum immutari vel deteriorari non debuit, qui per eum nullum hucuſque ſuſceperat incrementum. De celebratione vero divinorum id reſponſum eſt, quod non ipſi, ſed enormitas ſceleris canentium & jubilantium arterias præcluſerit & fauces. Abeuntibus itaque præfatis nuntiis, ea miſericordia miſeris obſeſſis indulta eſt, ut hoſtiolum portæ cimiterii ſolis peregrinis aperiretur, ne turmatim ſed ſingulatim ad beatos eccleſiæ Sanctos ingrederentur.

Poſt

Poſt dies autem paucos porta cimiterii per vicecomitem *Canciæ* aperta eſt, hominibus tamen archiepiſcopi hic & ubique cum gladiis, furcis & fuſtibus nocte & die per vices ſuas obſervantibus. Foris igitur pugnæ, intus timores. Omnes enim tam monachi quam eorum agniti vel cognati, proditores archiepiſcopi vocabantur. Verum ne aliquam intactam præterirent malitiam, & tam honeſtæ curiæ munditiam macularent, in officinas ejuſdem curiæ, aulas & cameras, publicas & privatas,ut cætera taceantur,duxerunt mulierculas. His igitur & aliis innumeris anguſtiis cotidie preſſi miſerabiles monachi, clamabant ad Dominum fortiter, ut eos eriperet de inimicis. Sed erat in ipſis formidoloſior trepidatio. Cum enim *Pauli* apoſtoli omnia ſuſtinuiſſent fere pericula, periculum tamen in mari & periculum in falſis fratribus plus cæteris formidabant. Periculum inquam in mari,ne fratres eorum & nuntii quos novo & inuſitato modo forma ſcilicet *Pauli* eadem die qua curia confracta eſt ad dominum papam direxerant, in ciſmarinis vel tranſmarinis partibus ab archiepiſcopo poſitas incurrerent inſidias, vel ipſius maris et aeris inquietudine morarentur. Periculum vero in falſis fratribus metuebant, ſcientes, quod nulla peſtis efficacior eſt ad nocendum quam familiaris inimicus. Erat enim adhuc in eorum ſacro collegio perfidus ille Traſo *Rogerius Noreis*, cujus actio & arrogantia ex opere illo apud **Alenzun** facto, tot in eos & tanta intulerat tormenta. Sed ab his periculis Deus in brevi ſuam liberavit eccleſiam. Fratribus enim et nuntiis mari tranſito in tuto poſitis, et hominibus archiepiſcopi quos in inſidiis poſuerat ut monachos caperent, à tranſmarinis fidelibus apprehenſis et fere trucidatis, præfatus ille prophanus *Rogerius* nocturnum et ſuæ malitiæ congruum iter arripiens per cloacam elapſus aufugit, & in craſtino ad dominum ſuum archiepiſcopum apud **Otteford** pervenit, eique cuncta capituli ſecreta revelavit. Quid igitur facerent *Cantuarienſes* monachi tot tunſionibus & preſſuris expoſiti,vel quid dicerent? Difficillimum eſt,immo & impoſſibile verbo ſaltem vel ſcripto dicere quot anguſtiis & tribulationibus preſſa ſit his diebus domni *Baldewini Ciſtercienſis* ordinis monachi *Cantuarienſis* eccleſia. Deum tamen in omnibus laudantes plangebant & plaudebant, lotique lacrimis lætificati ſunt quod pro libertate eccleſiæ tantam & tam horridam meruiſſent ſuſtinere perſecutionem. Non enim meliores fuerunt quam patres ſui & paſtores qui varias temptationes,exilium quoque & martyrium patienter pro Chriſto & eccleſia *Cantuarienſi* ſuſtinuerunt. Monachi autem die & nocte hoſtibus & armis undique ſepti cum interpolato eſſent ſub jugulo, animas ſuas & corpora ad majores & maximas præparabant temptationes. Animas enim per confeſſionem & ſatisfactionem purgantes à viciis, corpus à corporeis expediebant impedimentis. Tanta enim erat in illis jugis conſtantia, tanta unitas, ut pro pace eccleſiæ non formidarent exilium,vincula, nec carceres, ſed nec in cervices perſecutoris vibratum gladium. Videntes autem cives ſuburbani ſed & conprovinciales & longe poſiti quod ablatis victualibus omnia præter eccleſiam & clauſtrum monachis martyribus ablata fuiſſent, & portam cimiterii per miniſtros regis apertam viderent, cum omni feſtinatione & affluentia panem & potum tulerunt in eccleſiam, ut tanti conventus refocillarent inediam. Cuſtodes vero murorum & janitores tantæ civium invidentes liberalitati & monachorum refectioni, panem portantibus abſtulerunt, & potum, ne videlicet monachi in ſuo perſiſterent propoſito, ſed ſaltem fame vel inedia flecterentur. Quod tamen ne fieret de cætero, per vicecomitem *Cantiæ* prohibitum eſt. Tanta deinceps in populo erat devotio, tanta largitas, ut quiſquis alterum dono feſtinaret præcellere & tempore prævenire. Pudor enim & obprobrium videbatur in populo ſi in tanta neceſſitate *Cantuarienſi* non ſubvenirent eccleſiæ. Tanta igitur affluentia, tanta devotione cibaria conventui collata ſunt, cum de omnibus ſuis tam amplis poſſeſſionibus nec unius panis haberent precium, ut de ſuperfluitate per ebdomadas ferme octoginta quatuor, homines fere ducenti cotidie paſcerentur. Nec eorum devotioni ſufficere potuit panem conferre natalicium, niſi eciam conventui panem conficerent piperatum. Legumina quoque & piſces, & infirmis volatilia, ſed & ligna mittebant ad coquinam. Sed nec *Judæis* hæc defuit miſeratio. Nam & ipſi in paſtum conventus panem miſerunt & potum, & pro conſtantia conventus in ſinagogis orabant. Archiepiſcopus non ceſſavit auferre, & *Judæus* non diſtulit conferre. Archiepiſcopus excommunicavit, & *Judæus* oravit. Mira rerum commutatio. Ex hujuſmodi igitur elemoſinis cotidie monachi adeo ſplendide refecti ſunt acſi omnes retro habitas divitias haberent; Ne videlicet tot & tanti viri ob penuriam victualium à via veritatis & juſtitiæ flecterentur.

Interea rex *Franciæ* & rex *Angliæ* ad colloquium inter *Giſortium* & *Triam* circa feſtum ſancti *Vincentii* venientes, de utriuſque regni negotiis & de neceſſitate orientalis eccleſiæ longos traxere ſermones. Cum autem de ſumenda cruce hinc inde prodirent eloquia, ſignum eis apparuit in cœlo, crux ſcilicet quinque ſtellarum, cum ſereno cœlo ſol in ſua luceret virtute. Rex itaque *Franciæ* licet junior tamen devotior, primo crucem accepit, poſtea rex *Angliæ*, deinde *Remenſis* & *Rothomagenſis* archiepiſcopi, Comes *Flandriæ*, aliique Comites *Franciæ* & *Normanniæ*, & milites multi. Reges igitur diſceſſerunt ab invicem: Et rex *Angliæ* applicuit in *Anglia* apud **Winchelese** tertio kal. Februarii. Cum autem proponeret animo *Cantuariam* peregre proficiſci, & eccleſiam *Cantuarienſem* à divinis audiret ſuſpenſam, turbatus animo alias divertit & ad *Northamtoniam* quo archiepiſcopus cum perſonis *Angliæ* colloquium erat habiturus properavit. Audita igitur de adventu ejus fama, occurrerunt ei præſules & principes regni, & hii præcipue qui interfuerunt conſecrationi *Hugonis Ceſtrenſis* epiſcopi, quem conſecraverat archiepiſcopus apud **Lamhee** iij. kal. Febr. Miſit autem rex ſpectabiles nuntios *Cantuariam* ad conventum, clericos ſcilicet,barones & milites, qui pridie nonas Februarii conventum in capitulo in hunc modum allocuti ſunt. Poſtquam applicuit dominus rex propoſuit animo ut ad hanc eccleſiam quæ omnium eccleſiarum regni ſui mater eſt peregre proficiſceretur. Sed audito hujus ſuſpenſionis eventu, miratur inde & turbatur, quod cum tota terra in ipſius adventu gaudeat, eccleſia hæc quæ cæteris major & dignior eſt, ad ipſius lugeat adventum. Ob hanc itaque cauſam nos dominus rex miſit ad vos & monet & vult & conſulit ut in eccleſia cantetis. Mandat eciam ut mittatis ei ſuppriorem veſtrum cum monachis illis qui fuerunt apud

Winge-

Wingeham, & alios sex vel octo quos volueritis cum assensu capituli. Quibus supprior ille venerandus unus pro omnibus respondit dicens. Sciatis karissimi quod nos ecclesiam istam ob adventum regis non suspendimus, sed inauditæ crudelitates quæ nobis in adventu regis vel paulo ante illatæ sunt, sicut domino regi plane dicemus cum ad eum prout debemus habere poterimus accessum. Nunc autem quia omnia nobis ablata sunt, nec habemus quid manducemus, nec aliqua equitaturis necessaria, inpræsentiarum ad regis præsentiam venire non possumus, præsertim cum dominus archiepiscopus nobis omnem egrediendi præcluserit licentiam, & per totam provinciam suam nos inmeritos denuntiaverit excommunicatos, licet ipsius penitus in nos non teneat sententia, tum propter nostram sæpius innovatam appellationem, tum propter domini papæ indulgentiam, quæ lite pendente inter ipsum & nos omnem ejus præcidit sententiam. Ad hæc, custodes armati cimiterii nostri januas observant; servientes eciam nostri jurare compulsi sunt, ut si quem nostrum egredi viderint comprehendant. Verum si dominus rex liberum et solitum nobis fecerit habere egressum, et denuntiatum fuerit in populo quod archiepiscopi non teneat sententia, nos ad eum libenti animo veniemus, eique ut domino nostras exponemus miserias. Nuntii dixerunt. Nos cum domini regis barones simus et milites, vos ad eum in omni securitate ducemus, equos et famulos et omnia necessaria vobis honorifice inveniemus, et reducemus incolumes. Indecens est, inquit supprior, et inpossibile, ut in cappis manicatis et sellis aureis cum simus monachi veniamus. Videntes itaque nuntii quod de non veniendo rationabilem prætenderent excusationem, dixerunt suppriori. Cum de vocatione regis satis modeste responderitis, videtur nobis quod de nostra prima propositione, de suspensione scilicet ecclesiæ unde rex adeo turbatus est, nobis insufficiens dederitis responsum. Quibus supprior ait. Si causam suspensionis quæritis, gravamina sunt quæ nobis intulit dominus noster archiepiscopus. Postquam enim omnia nobis abstulit, murum quoque curiæ nostræ perforavit, curiam invasit, portas & hostia omnium officinarum curiæ & seras usque ad hostium claustri confregit, & nostra asportavit victualia. Servientes nostros eciam contra nos jurare compulit, & eos qui non juraverant, alios in curia, alios in cimiterio eciam clericos verberatos & spoliatos cepit, & vinculis ligatos in carcerem projecit. Vallati sumus & obsessi gente armata, porta cimiterii per tridium clausa est ne cui nostrum pateret egressus. Monachi quos ad eum ob honorem ipsius miseramus excommunicavit, deinde ablatis equis à Wingeham pedes indecenter redire compulit *Cantuariam*. Præterea suppriorem & omnes ei consentientes per omnes *Cantiæ* parochias nec convictos nec confessos sed nec commonitos, quod penes nos hactenus inusitatum est, excommunicari præcepit. Hæc omnia sed & plura non quidem agente, sed præcipiente archiepiscopo, post appellationen totiens innovatam, post domini papæ inhibitionem, post datam indulgentiam nobis illata sunt gravamina. Hæc igitur sunt nostri luctus materia & causa silentii: Non enim possumus, sed nec debemus in ecclesia cantare, & panem nostrum, ut de ferculis taceatur, mendicare. Obmutuerunt ad hæc nuntii & obstupuerunt, tandemque à conventu accepta licentia recedentes, quæ audierant & viderant domino regi nuntiaverunt.

Tercio idus Februarii convenerunt apud Gaitintune quæ à *Northamtonia* octo vel decem distat miliariis una cum rege præsules, & principes regni de defensione sacrosanctæ terræ *Jerosolimæ* tractaturi. Unde variis & multis hinc inde prolatis sermonibus, hæc tandem de cruce sumpta, vel sumenda, capitula subscripta promulgata sunt.

I. Quicunque clericus vel laicus crucem acceperit, ab omnibus peccatis suis, de quibus pœnituerit & confessus fuerit, auctoritate Dei, & beatorum apostolorum *Petri* & *Pauli* & summi pontificis liberatus est & absolutus.

II. Dispositum est à regibus, archiepiscopis, episcopis & aliis principibus, quod omnes illi tam clerici quam laici qui hoc iter non arripient, decimas reddituum suorum unius anni & omnium catallorum suorum tam in auro quam in argento & in omnibus aliis dabunt, exceptis libris & vestibus & vestimentis clericorum, & capella & lapidibus preciosis tam clericorum quam laicorum, & exceptis equis & armis & vestibus militum ad proprium corporis usum pertinentibus.

III. Notandum eciam, quod omnes clerici & milites & servientes, qui hoc iter arripient, decimas terrarum suarum & decimas hominum suorum habebunt, & pro se nichil dabunt.

IV. Burgenses qui sine licentia crucem acceperint, nichilominus decimas dabunt.

V. Statutum est quod nullus enormiter juret, et quod nullus ludat ad aleas vel ad decios, et quod nullus post proximum pascha utatur vario vel grisio vel sabelo vel scarlato, et quod omnes contenti sint duobus ferculis ex empto. Et quod nullus ducat secum aliquam mulierem in peregrinatione, nisi forte aliquam lotricem peditem de qua nulla habeatur suspicio. Et quod nullus habeat pannos decisos vel laceatos.

VI. Statutum est cuod quicunque sive clericus sive laicus redditus suos ante susceptionem crucis invadiaverat, exitus hujus anni inde integre habeat, et transacto anno, creditor redditus rehabeat, ita quod fructus quos inde perceperit, in solutione debiti computentur, et debitum post susceptionem crucis quamdiu debitor erit in peregrinatione non usuret.

VII. Statutum est quod omnes tam clerici quam laici qui in hac peregrinatione proficiscentur, possint licite invadiare omnes redditus suos sive ecclesiasticos sive alios, à pascha in quo iter arripuerint usque ad tres annos, ita quod creditores quicquid de debitoribus contingat, fructus omnes reddituum quos in vadio habebunt, à prædicto pascha usque ad tres annos integre percipiant.

VIII. Statutum est eciam quod quicunque in peregrinatione decesserit pecuniam suam quam secum in peregrinatione attulerit, ad sustentationem servientium suorum, et ad auxilium terræ *Jerosolimitanæ*, et ad sustentationem pauperum dividet, juxta consilium discretorum virorum qui ad hoc statuentur.

Exurgens autem in medio jam assumpta cruce *B. Cantuariensis* archiepiscopus, editoque ad populum sermone exortatorio, excommunicavit omnes qui infra septem annos guerram inciperent vel inceptam

ptam foverent. Deinde vero converſione facta ad monachos *Cantuariæ*, querimoniam inſtituit de Priore,quod cum eundem de exili feciſſet eximium, contra eum ſuum levaverit calcaneum. Denuntiavit etiam quod ſuppriorem excommunicaverat, præcipiens epiſcopis & cæteris, ut eum haberent excommunicatum. Suſcitavit autem Deus ſpiritum *Reg. Bathonienſis* epiſcopi, qui ſtans in ordine ſuo, dicebat monachos *Cantuarienſes* apoſtolica auctoritate fuiſſe munitos, ut pendente lite nullam in eos poſſet archiepiſcopus promulgare ſententiam. Incanduit ad hæc archiepiſcopus. Sed compreſſo ſpiritu, diſtulit ad tempus, totius malitiæ ſuæ Regem habere cupiens advocatum. Sumpſit autem crucem *Johannes* epiſcopus *Norwicenſis* & epiſcopus *Lincolnienſis* & populus multus. Tandemque finitis ſermonibus de defenſione orientalis eccleſiæ, de impugnatione *Cantuarienſis* eccleſiæ ſermo conſertus eſt. Cum enim querimoniam deponeret Rex de ſuſpenſione matris ſuæ *Cantuarienſis* eccleſiæ, quæ totius *Anglicani* regni prima eſt & præcipua, reſpondit archiepiſcopus præfatam eccleſiam abſque ſua auctoritate ſimul & conſcientia fuiſſe ſuſpenſam, ſeque ab ipſa penitus excluſum. Aſſerebat enim eccleſiæ januas contra eum clauſas fuiſſe & obſeratas, ne ſibi vel ſuis de trans mare venientibus pateret ingreſſus, unde & domini Regis auctoritate juſticiam ſibi de monachis fieri poſtulavit, volens ut ſupprior manu regia ut excommunicatus caperetur. Dixit autem rex non eſſe conſilioſum ut alicui monachorum manus imponeret, ne forte in eccleſia ſanguis funderetur, & eſſent poſteriora pejora prioribus, ſiquidem conſtaret monachos, ut dixerat *Bathonienſis*, auctoritate apoſtolica fuiſſe munitos. Cum autem optaret archiepiſcopus ut porta cimiterii clauderetur, qua ſola monachis martyribus victualia ferebantur, ſubſannans ait *Bathonienſis*. O quam glorioſam obtinebitis *Damaſcum* ſi ſic miſeros monachos *Cantuarienſis* eccleſiæ volueritis obſidere! Cum igitur quæſiſſet Rex à conſidentibus epiſcopis, quid ſuper his eſſet agendum, hoc tandem ab eis accepit conſilium, ut ad eccleſiam *Cantuarienſem* aliquos idoneos mitteret nuntios, qui ab ipſo conventu tantæ cauſam inquirerent perturbationis. Videns autem archiepiſcopus quod ex adventu nuntiorum *Cantuariam*, ex eorum teſtimonio jam in palatio ſua eſſet manifeſtanda confuſio, quo magis ſuam velaret malitiam, vel monachorum innodaret juſticiam, ſic ait. De tota controverſia, domine mi Rex, quæ inter me & monachos *Cantuariæ* vertitur, veſtro & epiſcoporum totius *Angliæ* & cleri paratus ſum ſiſti judicio. Si penes me vel in modico culpa reperta fuerit, eis ſatisfaciam ut ſubditis, ipſi vero ſi reperti fuerint noxii, dignam michi ut prælato ſuo & abbati faciant ſatisfactionem. Placuit omnibus oratio archiepiſcopi, & confeſtim diſpoſitis nuntiis miſſi ſunt à Rege *Cantuariam* cum litteris hujuſmodi.

HEnricus *Rex* Angliæ, *Dux* Normanniæ *&* Aquitanniæ, *& Comes* Andegaviæ, *toti conventui eccleſiæ Chriſti* Cantuariæ *ſalutem. Mittimus ad vos dilectos & familiares & fideles noſtros*, S.Ciceſtrenſem, W. Herefordenſem, *&* W.Wigornienſem *Epiſcopos*, *&* W. *abbatem de* Waltham, *& magiſtrum* Osbernum *clericum noſtrum de camera noſtra, per quos ſignificamus vobis quædam quæ ſicut intelligimus, & credimus, commodum & honorem eccleſiæ veſtræ & veſtrum contingunt. Diligenter ergo intendatis his quæ ex parte noſtra vobis dixerint, & occaſione remota ea faciatis, certam fidem eis adhibendo ſuper his quæ ex parte noſtra vobis proponent. Teſte* J. *epiſcopo* Norwicenſi *apud* Gaitinton.

His igitur præfatis nuntiis in capitulo *Cantuarienſi* una cum conventu reſidentibus, & in omnium præſentia perlectis litteris, *Willielmus Herefordenſis* epiſcopus ſic exorſus eſt.

» POſtquam, inquit, dominus Rex per voluntatem Dei & gratiam ut audiſtis fratres kariſſimi applicuit in *Anglia*, aſſumptam peregrinationem ſuam ab hac ſancta eccleſia quæ regni ſui caput eſt, & à ſanctis hujus eccleſiæ videlicet beato *Thoma* & cæteris voluit inchoare. Sed audito ſuſpenſionis hujus eventu, turbatus animo & contriſtatus, ſancti *Eadmundi* poſtulaturus ſuffragia divertit alias, ne matris ſuæ hujus ſcilicet eccleſiæ tantam videret miſeriam. Obiter autem miſit ad vos viros nobiles, clericos ſcil. Barones & milites, qui vos inducerent ut ad eum ſuppriorem veſtrum alioſque fratres mitteretis, qui ei veſtra exponerent gravamina, & quæ eſſet hujus inopinatæ ſuſpenſionis materia. Hujuſmodi ut reor accepiſtis mandatum, ſed noluiſtis venire. Rex igitur in ſua quiete poſitus, convocatis epiſcopis ſuis quæſivit ab archiepiſcopo, an ipſius auctoritate ſuſpenſa fuiſſet *Cantuarienſis* eccleſia. Non, ait archiepiſcopus, domine mi auctoritate mea vel conſcientia ſuſpenſa eſt, ſed *Gaufridi* ſupprioris arrogantia, nec ob aliam cauſam hanc eſſe ſuſpenſam intelligo niſi quod ipſum ſuppriorem ob manifeſtam inobedientiam excommunicavi. De tanta igitur contumelia mihi & vobis illata veſtram expoſtulo juſtitiam, quia de tota cauſa quæ inter me & monachos vertitur, veſtram & epiſcoporum paratus ſum ſubire juriſdictionem. Cum igitur dominus Rex ſuper his conſuluiſſet epiſcopos, videbatur omnibus conſilioſum ut ad vos idoneos mitteret nuntios. His de cauſis fratres kariſſimi ex imperio Regis cum litteris ipſius quas audiſtis venimus ad vos. Monemus igitur & conſulimus in domino ut filii eccleſiæ & qui tenemur eidem ex profeſſione, ut ſuppriorem veſtrum vel alios fratres nobiſcum mittatis ad dominum Regem principem benignum & devotum & de veſtra inquietudine valde turbatum. Mirumne eſt ſi adverſariorum veſtrorum credat mendaciis, cum eorum dicta, vera ſint vel falſa, non vultis refellere, nec veſtram propalare veritatem? Accedite igitur ad dominum veſtrum regem, eique veſtra de plano exponite gravamina, veſtramque procul dubio reportabitis juſticiam.

Cumque ſermonem compleſſet epiſcopus, ſubjunxerunt & alii, omnes idem dantes conſilium, ut ad Regem nuntios monachos delegarent. Quibus ſupprior ait. Auditis his quæ nobis ex parte domini Regis propoſuiſtis, In primis ipſius Regis & archiepiſcopi omnem injuriam abnegamus & contumeliam. De aliis vero ſi placet conferemus adinvicem quid agere debeamus. Recedentibus itaque ſeorſum pauliſper epiſcopis, & ſuper his quæ dixerant variis hinc inde conſertis ſermonibus, placuit tandem omnibus

bus ut eis incontinenti breve quidem & purum sed omnia complectens daretur responsum. Quibus in capitulum revocatis supprior ait. De adventu domini Regis in *Angliam* pro posse nostro plurimum lætificati, sperabamus quod ipso adveniente salus ecclesiæ jam esset in januis. Audito autem quod diverteret alias, tristicia cordis nostri congeminata invaluit. In proximo quidem ut asseritis post ipsius adventum, venerunt ad nos forsitan ab eo missi spectabiles nuntii, monentes ut more solito divina celebraremus in ecclesia, & ad Regem monachos mitteremus, & illos præcipue quos archiepiscopus per totam provinciam suam denunciaverat excommunicatos. Equos, famulos & expensas ituris promittebant, & in eundo & redeundo regiam securitatem. Quibus de hujusmodi profectione satis superque respondimus, dicentes, indecens esse & indecorum & hactenus *Cantuariensi* ecclesiæ fuisse insolitum, ut monachi nostri in sellis aureis & cappis manicatis ad regis præsentiam ducerentur. His de causis substiterunt monachi vocati usque in præsens, non equidem ob regis contemptum, sed ne per vicos & plateas vulgi strepitu excommunicatorum notarentur elogio, nec hanc ecclesiæ *Cantuariensi* vel domino regi irrogarent infamiam. Præfati etenim nuntii licet nobiles essent & famosi, regium tamen caracterem præ manibus non habebant. De suspensione autem quod præfatis nuntiis diximus, hoc iterum & vobis dicimus, quod nos ecclesiam non suspendimus, sed ea quæ per dominum archiepiscopum nobis sunt illata gravamina. A primo etenim ingressu suo ad nos usque in præsens vix paucos dies nobis permisit habere quietos. Primo namque congressu villarum nostrarum xenia nobis subripuit, deinde ecclesias nostras usibus pauperum deputatas occupavit, quas eciam nobis reclamantibus & sedem apostolicam appellantibus suis clericis contulit. Post modicum vero opus illud quod ex ore apostolico maledictum & prophanum est, post appellationem nostram in confusionem monasticæ professionis & detrimentum ecclesiæ, in contemptum quoque sedis apostolicæ fundavit, & de bonis nostris ditatos instituit canonicos, Priorem nostrum eo quod appellaverat suspendit à prioratu, monachos plures à mensa Dominica, ex quibus unum appellantium expulit eciam ab ecclesia. Post modicum monachos villarum nostrarum custodes amovit, & eosdem post brevissimum intervallum excommunicavit. Post hæc omnia transiens in *Normanniam*, redditibus nostris & pensionibus ecclesiarum & xiiij. maneriis spoliavit. Cum autem nuper rediret in *Angliam*, non illa vel illa nobis abstulit, sed omnia, ut nec passum pedis nobis extra januam relinqueret. Hac de causa porta curiæ nostræ, nec mirum, clausa est, non contra eum quia non affuit, sed contra hujusmodi nepharios invasores. Adjecit & ipse jam apud **Wingeham** constitutus, ut murus curiæ nostræ manu violenta perforaretur, alias vero transcenderetur, curia occuparetur, portæ & officinarum hostia confringerentur, & omnia nostra victualia asportarentur, sed & hospitum & infirmorum. Servientes nostri compulsi sunt præstare juramentum contra nos, ut si quem ex nobis exire viderent apprehenderent, si vero capere non possent, clamore levato abeuntem notarent. Illi vero qui jurare nolebant, alii in curia, alii in cimiterio eciam clerici capti & verberati sunt, & tandem in ergastulum trusi. Omnes vero qui quovis titulo vel familiaritate monachos contingebant, Regis & archiepiscopi proditores sunt appellati. Vallati sumus nocte & die multitudine armatorum, non tribus quidem vel quatuor, sed quingentis & eo amplius cum gladiis, furcis & fustibus, ut omni hora diebus & noctibus jam jamque putaremus nos in claustro vel ecclesia capiendos vel capite puniendos. Hinc itaque nostris asportatis vel occupatis cibariis, illinc porta cimiterii per triduum clausa & obserata est, ut nulli pateret ingressus, vel ad nos quispiam valeret accedere, ne videlicet nostra in publicum exiret miseria, vel ad nos aliqua intraret misericordia. Verum ne prætercam quod archiepiscopus in sua persona gessit propria, fratres nostros quos àudito ipsius adventu ad eum destinavimus, ut eum nomine conventus salutarent & debitam offerrent processionem, antequam ad eum possent accedere, per internuntios denuntiavit excommunicatos, tandemque ablatis equis pedes ad nos redire permisit. Mandavit deinde ut ego ad eum quam citius venirem. Sed cum paratus essem, restitit mihi conventus, ne percusso pastore grex dispergeretur, vel ne juvenes nostri non ex crebro, immo interpolato verbere irritati, in persecutores suos acrius insurgerent, ordinis & religionis oblita penitus reverentia, quippe cum solummodo claustrum & ecclesia ipsis relicta sint, & semper immineat captio vel membrorum truncatio. Ipse autem archiepiscopus contra juris formam & ordinis, per totam provinciam me suppriorem & mihi consentientes, totum scilicet conventum in parochialibus ecclesiis fecit excommunicare. In omnibus his nil profuit nobis totiens innovata appellatio, nec domini Papæ inhibitio, sed nec datum privilegium, quod scilicet non valeat pendente lite in nos vel homines nostros aliquam inferre sententiam. Hæc sunt patris nostri nobis illata gravamina, hæc nostram à divinis suspenderunt ecclesiam. Non enim possumus famelici in ecclesia psallere, & panem nostrum cotidianum, ut de ferculis taceatur, mendicare. Crudele quiddam & incredibile dicam adhuc, sed sincera fultum veritate. Cum enim post recessum archiepiscopi porta cimiterii per officiales Regis post triduum fuisset aperta, ipsum panem & potum quem amici nostri nobis incarceratis portabant, custodes murorum nostrorum & janitores portantibus auferebant. Insatiabili eorum insaniæ sufficere non potuit ut nostra raperent, nisi & collata beneficia suffocarent. Nunc igitur quia musica in luctu importuna narratio, cæteris omissis ista sufficiant. Obstupuerunt ad hæc præfati nuntii, & cum *G.* supprior paululum respirasset, dixerunt. Cum tantam habeatis querelæ materiam, de vocatione Regis quid dubitatis vel quid dicitis? Quibus supprior ait. Cum vos sitis fratres nostri & filii ecclesiæ & domini Regis nuntii, & ipsius super hoc negotio litteras habeamus, domini Regis benivolentiæ grates referimus vestræque devotioni. Ad dominum nostrum regem gratanter aliquos mittemus ex fratribus qui ei nostram exponant miseriam, & ab eo nobis aliquam reportent misericordiam, si tamen in eundo & redeundo in verbo vero spoponderitis regiam securitatem. Inhibuit enim nobis archiepiscopus ne aliquatenus egrediamur, & servientes nostri & homines archiepiscopi qui hucusque januas nostras custodiunt jurare compulsi sunt, ut quem exire viderint comprehendant. Hæc audientes episcopi, habito seorsum consilio denuoque redeuntes, ex parte regis & archiepiscopi

dirigendis

dirigendis fratribus in fide sua cum suis patentibus litteris in eundo & redeundo omnem promiserunt securitatem. Nos igitur, ait supprior, in hac fide securi veniemus. Sed non existimet quis vestrum quod nos timore inerti vel formidine pœnæ securitatis hujus nobis impendi quæramus gratiam, sed ne nimis idiotæ vel simplices vel domino archiepiscopo videamur inobedientes. Parati enim sumus pro libertate ecclesiæ in carcerem & in mortem ire, membrorumque & capitis si Deus dederit sustinere truncationem. Abbas autem de **Waltham** obstupescens ad hæc; En, inquit, religiosorum virorum voces audio. *Osbernus* regis clericus porrexit in instanti litteras domini Regis clerico vicecomitis *Cantiæ*, ut idem vicecomes de fisco regio equos & expensas honorifice monachis inveniret. Hæc audiens supprior ait. Inauditum & inusitatum est usque adhuc, ut monachi ecclesiæ Christi *Cantuariæ* ad expensas Regis deducantur ad curiam. Nos autem licet mendici simus & miseri, amicos tamen habemus & proximos quorum procuratione ad dominum Regem tres vel quatuor monachos mittemus. Non equidem ut ibidem litigent vel compositionem faciant, sed ut domini Regis audiant voluntatem. Discesserunt igitur his dictis præfati nuntii, gaudentes in domino quod in tanta congregatione tantam unitatem, talemque repperissent constantiam. Verum ne ipsi vel *Cantuarienses* monachi circumvenirentur in aliquo, super his consuluerunt archiepiscopum jam apud **Certinges** positum per *W. Wigorniensem* episcopum, an scilicet monachi libere & sine omni suspicione regiam possent adire præsentiam. Datis itaque de securitate eundi & redeundi patentibus episcoporum litteris, monachi quatuor ad regem vj. kal. Marcii profecti sunt. Qui licet viri prudentes essent & strenui, à Rege tamen & quibusdam aulicis apud *Clarendonam* cum indignatione suscepti sunt & contumeliis affecti. Rex autem quasi parvipendens dulces & deprecatorias conventus litteras utcunque audivit, gravaminibus lectis vix aurem patienter præbuit, cartis suis & antiquorum regum munimentis contradicere non erubuit vel dejerare. Cum autem monachi undique contumeliis afficerentur & probris, ea die recedentes à curia sibi tam ingrata, ex præcepto Regis *Wintoniam* missi sunt ut ibidem Regis in *Gualiam* properantis reditum expectarent. Sed eisdem jam apud *Wintoniam* positis, Rex à suo resiliens proposito mandavit eis, ut apud *Cirencestram* tam ipsius quam archiepiscopi præstolarentur adventum, mandans abbati ut eosdem monachos susciperet cum honore. Qui cum post dies aliquot archiepiscopo venienti occurrerent, cumque pacifice salutarent, ipse archiepiscopus salutantibus nec verbum respondit nisi quod essent excommunicati. A clericis autem ipsius probris & contumeliis & minis affecti sunt, tandemque cum subsannatione & derisu recesserunt, pluraque ex his quæ audierant regi retulerunt. Quibus cum diceret Rex quod omnes illi quasi ex ore archiepiscopi loquerentur, adjecit. Archiepiscopus super vestro negotio mecum locutus est dicens, quod de tota causa quæ inter vos & ipsum vertitur, episcoporum vel abbatum quoscunque volueritis eligere nostroque communicato se committere velit arbitrio. Vos igitur moneo ut paci intendatis, pacem quæratis, quia nec volo nec valeo diutius hanc sustinere perturbationem. Cui monachi. Si episcopi vel abbates tantum amarent nos quantum ipsius & vestrum formidant principatum, parati essemus vestro & ipsorum sisti judicio. Sed subditi ipsius sunt, nec contra eum justam vel injustam pronuntiabunt sententiam. Quibus Rex ait, Putatisne quod episcopi vel abbates quos vos elegeritis aliquod injustum proferant judicium? Nequaquam. Sed jam nunc Priorem vestrum & fratres revocate, ut communicato consilio citius cum gaudio vestra recipiatis. Cui monachi temptantes dixerunt, Si conventus noster forte consenserit ut Prior & fratres à curia revocentur, quis interim conventum in victualibus necessariis sustinebit? Videns itaque Rex se deprehensum, demisso paulisper capite dixit, Res ardua & difficilis est. Sed jam nunc domum redite, & ex his quæ audistis conferte adinvicem. Dum ergo redirent monachi, ad suggestionem archiepiscopi misit Rex clanculo literas suas ad conventum *Cantuariensis* ecclesiæ, mandans & imperans ut alios tres monachos ad eum mitterent, quos esse noverat ætate senes, natura simplices, ut ex eorum verbis simplicibus & inconsideratis juniores involveret, & quasi ex auctoritate seniorum ecclesiæ materiam sumeret malignandi. Suspectos enim habebat archiepiscopus juniores licet maturos quos noverat perspicaciores, unde & senum insipidum sitiebat eloquium. Sed tres illi quorum archiepiscopus desiderabat adventum, adversa valitudine præventi sunt. Nam unus ex illis ruptura læsus lecto decubuit, alter vero emoroidarum fluxu & iliaca passione detentus est, tercius autem dextra sui corporis parte præmortua, fere inutilis effectus est. Qui licet grandævi essent & diutina religione probati, his tamen ex causis excusabiles effecti sunt, ne forte ex ipsorum verbo simplici justicia periclitaretur ecclesiæ. Missi sunt tamen ad Regem monachi duo viri religiosi, qui ne nimis moveretur Regis pacarent animum, eorumque quos vocaverat absentiam excusarent. Qui à Rege simul & ab aulicis satis modeste suscepti, rogaverunt ut suæ *Cantuariensi* misereretur ecclesiæ, & præ inopia deficienti succurreret conventui. At ille, Vos, inquit, miseremini ecclesiæ. Et adjecit. Doleo quidem quod nostro non vultis credere consilio. Sed jam nunc *Cantuariam* redite, quia cum archiepiscopo quem mandavi de vestro loquar negotio, & in proximo vobis meam mandabo voluntatem. Cui monachi. Mementote quod jam per septimanas undecim elemosinis pauperum vivimus & sustentamur. Quibus Rex, Ite, inquit, ite, Deo annuente vos omnem habebitis sufficientiam. Dum igitur præfati redirent monachi, & archiepiscopus in fines ultimos *Waliæ* quasi de sumenda cruce prædicaturus aufugisset, per manum monachi *Cantuariensis* qui eum callide subsecutus est domini Papæ *Clementis* hujusmodi suscepit mandatum.

CLemens *episcopus, servus servorum Dei, venerabili* B. Cantuariensi *archiepiscopo salutem & apostolicam benedictionem. Quanto in ecclesia Dei scientiæ munere & religionis præmines honestate, dignitatisque apicem in partibus* Anglicanis *obtines ampliorem: tanto decet caritatem tuam vigilantiori studio à subjectorum injuriis vel oppressionibus temperare, & his postpositis quæ justiciæ pulchritudinem decolorant, odoremque bonæ opinionis extingunt, obedientiam & reverentiam debitam majoribus exhibere. Unde non sine causa miramur, quod sicut nobis proponitur post appellationem ad sedem apostolicam*

apostolicam factam, & bonæ memoriæ Urbani *prædecessoris nostri prohibitionem, adeo circa novæ capellæ constructionem & alia multa manus tuas in ecclesiæ tibi commissæ fratrum molestias aggravasti, ut nichil eis de interpositæ appellationis remedio accessisse prout ratio juris expostulat æstimetur, nec tu honori sacrosanctæ* Romanæ *ecclesiæ matris tuæ videaris prout oportuit detulisse. Licet autem propositum nobis sit fraternitati tuæ quantum cum Deo possumus deferendi, & personam tuam in omnibus quæ ex officio nobis incumbunt statuerimus honorare, quia tamen eorundem fratrum pressuras pariter & clamores cum bona conscientia præterire clausis oculis nec possumus nec debemus, fraternitati tuæ de consilio fratrum nostrorum per apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatinus omni contradictione & occasione postposita, eo eciam non obstante si te abesse contigerit ab ecclesia tua, quicquid post appellationem ad sedem apostolicam factam vel prædecessoris nostri prohibitionem in opere capellæ actum est, non differas demoliri, revocans & deducens prorsus in irritum, quicquid de instituendis canonicis & aliis circa capellam factum est & perperam innovatum. Eos eciam qui post inhibitionem sæpedicti prædecessoris nostri in capella ipsa celebrare divina officia præsumpserunt, donec condignam nobis satisfactionem exibeant, ab officio & beneficio habeas interdictos. Ministros eciam conventus quos post appellationem interpositam amovisti quos et idem prædecessor restituit habeas restitutos, & eos quos pariter post appellationem excōmunicare vel suspendere voluisti, habeas nichilominus absolutos, & universa quæ post appellationem in eorum gravamen sunt attemptata, videlicet in invasione villarum & possessionum suarum, redditituum quoque & aliorum quæ ante appellationem habuerant, & ablatione similiter aliarum rerum, in statum pristinum cessante appellatione & contradictione reducas. Ad hæc quia secundum formam juris post appellationem nichil est innovandum, volumus & præcipimus ut pendente judicio in eorundem fratrum detrimentum circa statum monasterii nichil omnino satagas immutare. Alioquin grave nobis existeret modis omnibus & molestum, nec possemus sine cohertione debita æquanimiter sustinere. Dat.* Sen. vij. *kal. Febr. indictione sexta.*

Expavit ilico vehementer archiepiscopus & incanduit cum astantibus duobus episcopis præfatas litteras nudæ, quam exposuerat, manui suæ subito sentiret intrusas. Cum autem dissimularet & easdem litteras audire & responsum reddere portitori, de porrectis legaliter litteris assumptis testibus, monachus recessit & *Cantuariam* properavit. Hæc ilico mandato apostolico reverentia exhibita est, ut procuratores archiepiscopi convocatis hominibus multis de villis archiepiscopi cum festinatione nimia fossa lata & profunda capellam cingerent, & domos clericorum, & portas aptarent, acsi castra constituerent ad obsidendam *Cantuariam.* Ipse eciam archiepiscopus eisdem clericis fertur scripsisse quod hujusmodi litteras suscepisset, monens eosdem ne formidarent, nec aliquatenus à divinis cessarent.

Interea tota *Anglia* in dandis decimis gravissime vexata est, ut Christiani lxx. milia librarum & eo amplius pecuniam darent, Judæi vero lx. milia. Nec alicui ultra *Parasceven* dandi dilatio data est, præter eos qui duas marcas vel amplius dare debuerunt, quos Rex apud *Londoniam* post octavas Paschæ secretius alloqui cupiebat. Cum igitur dolerent omnes & singuli de tanto gravamine, & formidarent plurimi de futura calamitate, omnes archiepiscopum licet absentem horrendis imprecationibus impetebant, eo quod audissent hujusmodi decimas ex ipsius processisse consilio, & quod ecclesiam *Cantuariensem* tam atroci persequeretur malitia. Sed in brevi rumor undique dispersus est, quod archiepiscopus mente alienatus in reprobum sensum datus fuisset, vel quod expirasset. Ignorantibus itaque eciam suis quid de archiepiscopo factum esset, jam instante cœna Domini miserunt monachi *Cantuarienses* nuntios ad *Gilebertum Roffensem* episcopum utpote *Cantuariensis* ecclesiæ capellanum, rogantes ut matrici ecclesiæ scilicet *Cantuariensi* oleum & crisma transmitteret, presbiteris *Cantiæ* per manum *Cantuariensis* sacristæ more solito dividendum. Renuit episcopus quod petitum est, dicens se domini archiepiscopi super hoc non accepisse mandatum. Quod audiens nuntius, solenniter appellavit, ne alteri quam monachis *Cantuariæ* crisma traderetur, & ne quis sacerdotum *Cantuariensis* diocesis ab alio quam à monachis *Cantuariæ* contra morem antiquum olei vel crismatis susciperet sacramentum. Detulit episcopus monachorum appellationi, & omnes ecclesiæ de sinodo archiepiscopi numero CCC.lv. crismate simul & oleo privatæ sunt. Contristati sunt igitur omnes qui audierunt de tanta *Cantuariensis* ecclesiæ oppressione, & quod in tanta solennitate Dominicæ resurrectionis mater lugere deberet cum filiæ minores jubilarent. Sexta vero feria cum monachi miserabiles ante crucem Domini devotissimis incumberent precibus, ecce nuntius Prioris in tribus septimanis & iiij. diebus à *Roma* veniens, cum canendi mandato hujusmodi litteras attulit.

Clemens *episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis Priori de* Faureſham *& magistro* Feramino *salutem, & apostolicam benedictionem. Horrendi facinoris detestanda præsumptio vehementer animum nostrum pro sui atrocitate commovit, ut illos debitæ severitatis jaculo feriamus, qui more prædonum ecclesiæ* Cantuariensis *possessiones nequiter invaserunt, & in septa curiæ monachorum & officinas effractis muris crudeliter irruentes, eorum bona sacrilego ausu diripuisse noscuntur, Eos quoque qui monachis & hominibus eorum violentiam inferentes, curiam ipsis contradicentibus occuparunt. Unde quoniam prædictorum fratrum injurias dissimulare nec possumus nec debemus, quibus tanto benignius in suo jure tenemur adesse, quanto in partibus* Anglicanis *majori præminent honestate, præsumptores illos qui tam enormis sacrilegii facinus admiserunt & eorum complices usque ad satisfactionem condignam auctoritate præsentium decernimus anathemati subjacere, per apostolica vobis scripta præcipiendo mandantes, quatinus ipsos si admoniti noluerunt congrue satisfacere, excommunicatos sicut moris est, contradictione & appellatione cessante, solenniter & publice nuntietis, & faciatis ab omnibus cautius evitari: attentius provisuri ne, quod absit, ex desidia vestra in hac parte mandatum apostolicum negligatur, quia grave nobis esset modis omnibus & molestum, nec possemus æquanimiter sustinere. Quod si ambo his exequendis nequiveritis in-*

tereſſe, alter veſtrum ea nichilominus exequatur. Dat. Laterani xvj. *kal. Aprilis pontificatus noſtri anno primo.*

Diſperſo itaque de canendi licentia rumore in populo, gaudentibus omnibus & ſingulis & lactimantibus præ gaudio, accurrit populus civitatis *Cantuariæ*, & eccleſia Chriſti citiſſime mundata eſt, cortinis & palliis præter ſpem multorum ornata, & reſurrectionis Dominicæ ſacra ſolennitas in ymnis & canticis ſpiritualibus feſtive celebrata eſt. Organa ſola ſuſpenſa ſunt, ut hoc ſaltem indicio diminutio lætitiæ ſignaretur, eo quod excommunicati illi invaſores rebus adhuc monachorum incubarent. Qui cum ſecundum mandatum apoſtolicum ab executoribus publice commonerentur, ut reſipiſcentes digne ſatisfacerent, irriſionibus inſiſtebant, & quoſdam civium & ſervientes monachorum, ne ſoli punirentur anathemate, invitabant ad prandium. Trina autem admonitione interpolatis diebus ſolenniter & publice facta, cum ſacrilegi illi minis inſiſterent & probris, denuntiavit Prior de **Faureſham** ex aſſenſu *Feramini* omnes malefactores illos qui monachorum *Cantuarienſium* murum curiæ fregerunt, villas & officinas invaſerunt, & qui monachis vel ipſorum hominibus vel rebus aliquam violentiam intulerant, eorumque complices non ab ipſis executoribus vel monachis, ſed à ſummo pontifice cujus irrefragabilis ſententia eſt, ex conſilio fratrum eſſe excommunicatos, & ob hoc de cætero ab omnibus eſſe vitandos. Ipſi vero viam Domini non cognoſcentes, ſed hæc omnia parvipendentes, in ipſa quam occupaverant curia monachorum quaſi ad nuptias comeſuri conveniebant. Quidam autem ex ipſis gradu quidem ſacerdotii gloriantes, ſed nec Deum nec homines metuentes, cum ſibi eſſent ex participatione anathematis male conſcii, miſſas miſeri celebrare præſumpſerunt. Presbiteri eciam *Cantuariæ* à prophanis canonicis inſtructi, parochianis ſuis prædicantes prohibebant ex parte Regis & Archiepiſcopi, ne quenquam ex his quos auctoritate apoſtolica excommunicatos audierant, aliquatenus vitarent, dicentes, in dioceſi archiepiſcopi apoſtolicam non tenere ſententiam. Ex præcepto quoque regio quidam è civibus *Cantuariæ* in ergaſtulum publicum una cum nepote ſancti martyris *Thomæ* miſſi ſunt, eo quod illis quos ſummus excommunicaverat pontifex communicare nolebant, ut quod minus quam volebant erat factum in martyre, ſaltem in ſuo ſanguine crimen parricidii conſummarent. Ipſi autem excommunicati hoc Regis edicto audaciores effecti, ipſum carcerem quo cives illi pro zelo Dei & eccleſiæ tenebantur incluſi, allato igne noctu concremare volebant. Sed importuno canum latratu repulſi, circuibant per vicos & plateas, ut ſi forte invenirent aliquos hujus viæ viros, vinculis vel verberibus attrectarent. Tegulas eciam domorum eorum qui incarcerati ſunt jactu lapidum confringebant. Præter hæc omnia & plura hujuſmodi quæ ab ipſis in contemptum domini Papæ & deriſum monachorum fiebant cotidie, accidit ut presbiter quidam ex ipſorum communione parvulum infantem moribundum repelleret à baptiſmate, donec ipſius patrem pueri deteſtando conſtringeret juramento, quod neminem ex his invaſoribus crederet excommunicatum, nec ipſorum in aliquo vitaret conſortium. Dum hæc igitur & his ſimilia à miniſtris domni *Baldewini* auctoritate ipſius tam in monachos quam in cives *Cantuarienſes* & amicos eccleſiæ agerentur, ipſe archiepiſcopus ab extremis *Gualiæ* finibus rediens *Londoniam* pervenit. Ingreſſuſque ad regem, contra omnia *Romanæ* curiæ mandata ſolenniter appellavit, ilicoque reverſus, cum ſumma abiit feſtinatione, acſi jam jamque *Romam* eſſet iturus. Verum tercio quartove die à Rege revocatus, ad ſuam talem qualem proſequendam appellationem epiſcopos & abbates dirigere voluit. Qui cum ſe ſuper hac excuſarent profectione, ne videlicet in hac cauſa, ut dicebant, perdita & fere putrida ut degeneres filii matrem ſuam *Cantuarienſem* impugnarent eccleſiam, ecce nuntius archiepiſcopi advolans à *Roma* nuntiavit eidem dominum Papam ſuper tot gravaminibus monachorum valde eſſe offenſum, & ad dirimendam cauſam ex conſulto curiæ legatum in proximo eſſe venturum. Nam archiepiſcopus omnes executores *Cantuarienſis* eccleſiæ & amatores cauſæ habebat exoſos, tantoque inſequebatur odio, ut non ſolum bona temporalia eiſdem ſurripere, ſed & vitam quodammodo ſubtrahere velle videretur. Primos etenim executores ſcilicet abbates odio habuit, eiſque & ſuis quotquot potuit intulit gravamina. Magiſtrum quoque *Feraminum* licet tepidum apoſtolicæ ſententiæ executorem, eo quod eum ſuis ex clericatu haberet in vinculis adeo inſecutus eſt, ut eidem boves & oves, aratrum & alia ad hoſpitale ſancti *Jacobi* pertinentia ſurriperet, & quæ poterat alia minaretur inferre gravamina. Timens autem *Feraminus* ne pauperculæ feminæ leproſæ quæ in præfato ſancti *Jacobi* degebant hoſpitali, quamvis modica quæ habebant ſub ipſius magiſterio victualia perderent, ſcienſque malitiam archiepiſcopi quod iram ſemel animo conceptam nunquam de plano remitteret, ab omni gravamine ſedem apoſtolicam compulſus eſt appellare. Unde irritati officiales archiepiſcopi, ut omnem more ſolito eliderent & confunderent appellationem, ipſum *Feraminum* dampnis affectum & contumeliis adeo perſecuti ſunt, ut præter alias quas eidem intulerant enormitates, ex parte regis & archiepiſcopi prohibuerunt ne pauperum mulierum ſegetes meterentur. Hæc & his ſimilia, ſed & pejora ut præ pudore taceantur, ex præcepto fiebant cujuſdam *Roberti* de *Beketune*, qui abſente archiepiſcopo omnium erat princeps & præceptor excommunicatorum. Ipſe quoque archiepiſcopus in nullo præceptis apoſtolicis deferens, cum ipſis excommunicatis in cibo et potu longoq; colloquio communicavit, dicens omnia pro quibus excommunicati fuerant ipſius auctoritate perpetrata fuiſſe. Dum igitur rex & archiepiſcopus cotidie minis inſiſterent, nec circa miſerias & egeſtates conventus *Cantuarienſis* ullo pietatis moverentur affectu, videretque ſummus pontifex *Clemens* quod eorum pertinacia in cauſa *Cantuarienſi* non niſi per legatum à ſuo latere miſſum comprimi valeret, ex conſilio fratrum Prioris *Cantuarienſis* annuit petitionibus, ut epiſcopus *Hoſtienſis* in *Angliam* veniens, ex decreto curiæ abſque reclamatione utriuſque partis apoſtolicum exequeretur mandatum. Dominus itaque Papa Priori *Cantuarienſi* & monachis in medium vocatis dixit. Si diligenter intendimus, cauſa veſtra fratres kariſſimi mœroris eſt, quæ & nos & fratres noſtros vobis compati facit & condolere. Vertitur enim inter patrem & filios qui unum eſſe & idem per omnia ſentire deberent, nec videtur vos pater affectu paterno tractare. Conqueritur tamen vos ei honorem debitum & obedientiam

obedientiam non exhibere. Diu quidem stetistis in præsentia prædecessorum nostrorum & nostra semper parati stare judicio nostro, habentes auctoritatem & mandatum capituli vestri, sed clerici fratris nostri archiepiscopi minus sufficientes sunt, & nullum mandatum habent, neque isti qui præsentes sunt, neque *Petrus* ille & alii qui recesserunt; unde quia ad præsens res finem sortiri non potest, mittemus à latere nostro virum sapientem & discretum qui in negotio vestro juxta mandatum nostrum & formam sibi præscriptam procedat. Hæc audientes clerici archiepiscopi, *Hostiensis* episcopi legationem toto conatu præpedire curabant, eo quod esset justus valde & incorruptibilis constantiæ, munerum contemptor & adulationum, mœrentium consolatio, & levamen miserorum. Volebant autem præfati clerici aliquem habere legatum natione *Romanum*, qui unguentis *Anglicis*, auro scilicet & argento solent ad quælibet inclinari. Prioris tamen prævaluit petitio, & *Hostiensis* episcopus *Cantuariensis* causæ cognitor & judex effectus est. Sed cum omnia ad proficiscendum pararentur necessaria, & Prior non nisi diatim suo provideret hospitio, miseræ *Cantuariensi* ecclesiæ dolendum accidit infortunium. Nam *Hostiensis* episcopus tum senio tum infirmitate gravi ne procederet in causa detentus est. Cum autem episcopus post dies non paucos convalesceret, Prior *Cantuariensis* graviter infirmatus est, & fere perductus ad extrema. Horrida enim pestilentia ex ardore æstatis nimio & diversis aeris passionibus quæ post festum sancti *Johannis Baptistæ* emerserunt, *Romanum* adeo vastavit populum & maxime peregrinos, ut non nulla milia cleri & populi spiritus exalarent. Ex hac pestilentia detestanda Cardinales quidam *Cantuariensis* ecclesiæ patroni extincti sunt, & ex sociis Prioris monachi quinque & plurimi servientes. Cæteri omnes adversa valetudine adeo detenti sunt, ut nec unus alteri vel aquam frigidam valeret propinare. Prior autem *Honorius* jam fere præmortuus, beneficio episcopi *Hostiensis* in montana *Velletrensis* provinciæ absportatus est, ut ibidem liberiori refectus aere respiraret. Sed illa corrupti aeris detestanda infectio jam ipsius occupans vitalia, ad extrema perductum xij. kal. Novembris compulit exspirare. Raptus est itaque venerandæ memoriæ *Cantuariensis* Prior *Honorius* ne malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio deciperet animam illius. Est autem sepultus Prior ecclesiæ *Cantuariensis Honorius* vere honorandus in claustro *Lateranensis* ecclesiæ. Alii vero monachi qui mense Julio mortui sunt, in diversis ecclesiis sepulti quiescunt. Tantam enim gratiam dederat eis Dominus in civitate, ut pro habendis cadaveribus eorum in suis cimiteriis nobilissimi eciam cives & vulgus litigarent. Si causa, non pœna, ut legitur in scripturis, martyrem facit, quis *Honorio* Priori & sociis suis negabit martyrium, qui pro pace & libertate ecclesiæ Dei conservanda omnia relinquentes, non solum peregrinationem sed & mortem sustinere meruerunt? Quis majore fervere potuit caritate quam ipsi, qui pro honore Dei & pro fratribus suis meruerunt animas ponere? Sed justi judicis Dei consistorio determinandum est, quid quisque vel quantum in præmio debeat optinere qui pro Deo & proximo seipsos impenderunt. Audiens autem episcopus *Hostiensis* Priorem *Honorium* jam mortuum & sepultum, anxiatus plurimum redivivo languore correptus est, & post dies paucos in pace quievit. Quis igitur non obstupescat ad hæc? *Cantuariensis* ecclesiæ causa jam soli Deo relicta est, cum ex tot amicis & monachis vix unum solum monachum & ipsum languidum permiserit esse superstitem. Tribulatio hæc tam præceps, tam sæva videbatur & valida, ut in *Cantuariensem* ecclesiam manus Domini videretur extenta. Et quamvis mortalitas hæc nonnulla milia hominum peremisset in populo, tamen propter nimiam & inopinatam monachorum oppressionem & insolitam nuntiorum *Cantuariensis* archiepiscopi elationem, à pluribus dicebatur. Ecce quam malitiosa est archiepiscopi *Cantuariensis* intentio, qui cum monachos suos rerum omnium ablata copia, fame vel infamia, vel eciam manu regia à via justiciæ non possit flectere, saltem veneno conatur evincere. Hæc erat in populo plurimorum opinio, hæc erat jam in exitu causæ *Cantuariensis* Prioris occupatio. Clerici autem archiepiscopi cum viderent ex monachis aliquos ægrotare, alios exspirare, reversi sunt pompose jactitantes quod rem strenue effecissent. Canonici eciam sed prophani *Hakentoniæ* & invasores excommunicati monachis frequenter insultabant, dicentes Deum pro archiepiscopo manifesta fecisse miracula, non solum in captione sanctæ civitatis *Jerosolimæ*, sed eciam in hoc pessimum paganum imitantes *Saladinum*, dicebat enim idem *Saladinus* gloriosus in se, quod manifestum esset & probabile se justum & bonum Deum colere, qui antiquam patrum suorum sibi restituit hæreditatem. Sic & isti excommunicati dicebant, *Baldewinum* ob sancta sua merita, ideo scilicet quod *Cantuariensem* devastasset ecclesiam, novis coruscare miraculis. Quid interim putas *Cantuariensis* sustineret Conventus, qui hostibus publicis & privatis undique fuerunt obsessi. Præ multitudine dolorum & anxietatum, timore pariter & expectatione quasi præmortui facti sunt, cum de perpetuo periculo formidarent ecclesiæ, & præter cotidianas necessitates quas sustinebant & inopias, novis undique rumoribus agitarentur & minis. Dicebant enim Romipetæ rumigeruli nunc dominum Papam, nunc Priorem, nunc Monachos quosdam, nunc vero omnes vitam finisse. Minabantur eciam adversarii nunc suppriorem, nunc monachos plures capiendos, nunc omnes expellendos, nunc portam qua sola peregrinis patebat ingressus esse claudendam, nunc vero tumbam sancti *Thomæ* martyris cujus oblationibus utcunque sustentabatur Conventus, violentia regis & archiepiscopi capiendam. Jam videre poteras quodammodo repræsentari consilium *Architofel* & *Absalonis*, vel ipsius *Herodis* & *Caiphæ*. Conventus autem licet in egestate plurima constitutus, firmiter in primo stabat proposito, semper paratus pro libertate ecclesiæ contumelias & terrores, opprobria & malicias hominum sustinere, & mortem vel quicquid humana vel diabolica posset excogitare malitia. Verum ne causa ecclesiæ una cum fratribus expiraret, si ea quæ de Priore suo & fratribus audierant veritate fulcita fuissent, licet in egestate nimia victualium constituti, quatuor monachos ad *Romanum* miserunt pontificem, ut cum Priore & aliis fratribus si superessent causam ecclesiæ suæ prosequerentur, vel ipsi per se tam de jure quam de facto proponerent, si omnes alii vel aliqui penitus expirassent.

Claritas magna visa est descendere super ecclesi-

am *Cantuariæ* nocte fere media iiij. idus Octobris. & tres perſonæ in ipſa claritate, duo ſcilicet epiſcopi mitrati, medius eorum erat abſque mitra. Torquebantur interim animo rex et archiepiſcopus excogitantes ſedulo an dolo vel violentia tantam poſſent violare conſtantiam. Sed dum de torquendis monachis, adhuc tamen vivente Priore, et de decimarum colligenda pecunia nimis affligerentur in ſe, præpediti ſunt ad modicum, quia ſcriptum eſt, homo proponit ſed Deus diſponit. Hoſtilis enim perturbatio in partibus *Gallicanis* orta eſt, ut omnes fere et ſinguli cogerentur ad arma convolare. Defuncto enim Comite ſancti *Egidii*, filius ejus regis *Franciæ* conſanguineus ſucceſſit in comitatum. Quem contempnens Comes *Pictavenſis Ricardus*, arma prendidit et milites congregavit, ſicque Comitis junioris caſtella et munitiones in confinio civitatis *Toloſæ* occupavit, ipſam civitatem tam à ſe quam à patre ſuo diu deſideratam geſtiens obſidere. Unde rex *Franciæ Philippus*, nec mirum irritatus, *Francorum* movit exercitum, et continuo in provincia *Bituricenſi* caſtellum quod vocitatur *Radulfi* prudenter obtinuit, pro quo anno præterito tantum diſcrimen factum eſt, ut rex *Angliæ* inducias obſecrans lacrimas funderet, Comeſque *Ricardus* genibus innitens et gladium regi offerens, eaſdem inducias tam ſibi quam patri ſuo ad bimatum indultas obtineret. Alia quoque rex *Franciæ* nonnulla ſubegit caſtella, & in brevi totam *Bituricam* obtinuit provinciam. Audiens hæc *Anglorum* rex non modice conterritus eſt, & hac ſumpta occaſione miſit archiepiſcopum *Cantuarienſem*, epiſcopum *Lincolnienſem* & illum *Hugonem Ceſtrenſem*, ut ipſi cum archiepiſcopo *Rothomagenſi* regem *Franciæ* adirent, eique quolibet integumento pro reformanda pace ſupplicarent. Archiepiſcopus itaque *Cantuarienſis* diutina induratus malitia, Conventus *Cantuarienſis* ærumpnis non condolens, transfretavit apud Winchelcſe xvj. kal. Julii una cum ſociis ſuis prædictis epiſcopis. Quorum cum rex *Franciæ*, ut fama fuit, vitaret, immo & vituperaret colloquia, rex *Anglorum* jam ſe præ ira non ſuſtinens, coactus eſt ſed invitus transfretare. Omnis igitur moræ impatiens acſi continuo in adventu ipſius pax undique reformari debuiſſet, mare ingreſſus ſed aliquotiens repulſus, vix tandem vj. idus Julii utcunque tranſvectus eſt, & fere naufragus juxta *Ou* in terram projectus. Dum enim Dominica die vj. idus Julii proſpero flatu ſulcaret maria, hora undecima orta eſt tempeſtas validiſſima venti & pluviæ intolerabilis, coruſchationis & tonitrui, grandiniſque ad magnitudinem ovi columbini. Hac itaque ſæviſſima tempeſtate tota nocte quaſſatus, feria ſecunda ſemivivus in terram projectus eſt. Inde feſtinus in *Normanniam* veniens, regis *Francorum* animum commotum miſſis nuntiis ſtuduit mitigare. Sed ille frendens ut leo, omnia ipſius ſprevit mandata, eo quod omnibus dolum ſuſpicaretur ineſſe. Solis armis rem cupiebat efficere, ſemper indies creſcens, utpote qui de facili munitiones regis *Anglorum* occupabat. Cum igitur rex *Angliæ* regis *Francorum* animum minis vel blanditiis non valeret effringere, quæſivit ab archiepiſcopo *Cantuarienſi* & *Rothomagenſi* aliiſque ſuis conſiliariis quid facto opus eſſet, conquerens de pueri illius inopinata & importuna impugnatione & juvenilis animi pertinacia edomanda. Contempnebat enim ipſius ætatem puerilem, eo quod nondum eſſet xxiiij. annorum. Accepit itaque rex in conſiliis ut theſauros effunderet, milites innumeros undecunque convocaret & pedites, & modis omnibus regis impetum conaretur effringere, ne denuo *Franci* tales ſibi cogitarent inferre moleſtias. Hoc igitur accepto conſilio, licet pecuniam invitus effunderet, milia tamen militum & peditum *Gualenſium* coadunavit innumera. Quorum vallatus catervis, in extremis *Franciæ* finibus villas pauperculas admodum & pauculas ſuccendit, & vineas extirpavit, botros conculcavit, & cum ei nemo reſiſteret, capta præda pecudum illico reverſus eſt. Hæc audiens rex *Franciæ* patienter & ſuſtinens, ferocis animi cohibuit impetum, videre deſiderans quonam tenderet *Henrici* regis propoſitum. Dimiſerat enim ſuum pro parte exercitum, eo quod maturæ jam inſtaret tempus vindemiæ. Comes autem *Ricardus* jam patrem ſuum commotum regemque *Franciæ* quaſi deſolatum intuens, ne nil ageretur caſtello *Radulfi* tetendit inſidias. Tandemque nacta occaſione, portarum præcluſit introitum, eo quod quidam ex militibus *Francis* quibus commendatum erat præſidium, paululum exiſſent prædaturi. Quod agnoſcentes & gementes milites excluſi, facto impetu redierunt ad januas, & innuentes ſociis quos reliquerant in præſidio, irruerunt ſubito in obſidionem *Ricardi*, & viriliter cædentes, plurimos occiderunt, multos vulneraverunt, & nonnullos ceperunt. Ipſe quoque Comes jam de ſola fuga ſollicitus equo dejectus eſt, ſed cujuſdam beneficio carnificis robuſti valde liberatus evaſit. Rex itaque *Franciæ* in oculis omnium gratia plenus, jam militia revocata in omnibus agebat proſpere quæ incipiebat, ſemper creſcens & capiens, ut non ſolum de provincia *Biturica*, ſed & de aliis terris regem *Angliæ* propellere minaretur. E contrario rex *Angliæ* cotidie minuebatur, & cotidie in caſſum nonnulla milia marcarum male congregati effundebat ærarii. Suorum etenim tam Comitum quam Baronum & militum quos extenuaverat non habebat affectum. Tandem pro tanta calamitate hinc inde diſcurrentibus nuntiis vix tandem conſenſerunt utrique, ut in octavis ſancti *Martini* apud *Bonmulins* de reformanda pace collaturi reges & regii convenirent in unum. Videntes autem plurimi viri religioſi & milites famoſi ſenectutem regis *Anglorum* & detrimentum, regiſq; *Franciæ* prudentiam & incrementum, de futuro metuentes colloquio ſuadebant regi ut malefacta corrigeret & matris ſuæ *Cantuar.* eccleſiæ amoveret calamitates. Quibus cum reſponderet quod pace ſibi reſtituta paci & tranquillitati provideret eccleſiæ, ad colloquium perventum eſt. Comes autem *Ricardus* primitus regi *Franciæ* reconciliatus eſt, eo quod audiſſet patrem ſuum regem ſcilicet *Angliæ* de ſucceſſione regni ſibi voluiſſe fraudem facere, eo quod niteretur, ut fama fuit, coronam regni filio ſuo juniori *Johanni* imponere. Unde, nec mirum, commotus *Ricardus* regis *Franciæ* ante colloquium ſtuduit animum mitigare, ut deficiente ſibi patre ſaltem in eo aliquod inveniret ſolatium. Cum igitur reges apud *Bonmulins* conveniſſent in unum, prima die modeſte ſatis & pacifice collocuti ſunt. Sequenti vero die paulatim cœperunt verba turgeſcere. Tertia autem die cœperunt litigare, minaſque minis acriter inferre, adeo ut milites circumſtantes gladiis accingerentur. Attamen uſque in feſtum ſancti *Hilarii* ſibi mutuo dederunt inducias. Stabat autem

autem in girum populus innumerabilis, amboque reges in medio, Comesque *Ricardus* & archiepiscopus *Remensis*. Comes itaque *Ricardus* assumpto sermone rogavit patrem ut eum sicut hæredem suum de successione regni faceret securum. Qui cum *Ricardo* more suo ficte loquens non respondisset ad votum, & *Ricardus* in cassum præfatis insisteret precibus, Jam nunc, inquit, videtur verisimile quod ante mihi extitit incredibile. Et conversus ad regem *Franciæ*, discinctus gladio, astante patre, videntibus cunctis qui aderant, protensis manibus eidem fecit homagium, ipsius implorans auxilium ne jure debito privaretur. Discesserunt igitur abinvicem pater & filius, & mirati sunt universi. Videns autem rex & paulisper retrocedens obstupuit, & quonam tenderet hæc inopinata conspiratio, mente sedula cogitavit. Non enim excidit ab ejus memoria vexatio quam intulerat ei *Henricus* filius suus ex consensu regis *Lodovici*, & ecce plusquam *Lodovicus* pater suus est iste *Philippus*. Cum igitur abinvicem, ut dictum est, reges discederent, & accurrerent populi qui prius à longe steterant in corona, rex *Franciæ* Comesque *Ricardus* pariter recesserunt. Rex autem *Angliæ* jam sibi relictus, celeriter properavit in *Aquitaniam*, misitque *Gaufridum* Cancellarium in *Andegaviam*, ut omnium munitionum tam regi *Franciæ* quam Comiti *Ricardo* præcluderet aditum.

Interea dominus papa pio corde desolationem intuens *Cantuariensis* ecclesiæ, ad petitionem monachorum *Cantuariensium* qui nuper venerant, ex consilio fratrum annuit, ut *Radulfus* Cardinalis cum literis domini papæ ad decidendam causam quæ versabatur inter monachos & archiepiscopum, in *Angliam* legatus dirigeretur, cum litteris hujusmodi archiepiscopo deferendis.

CLemens *episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri* B. Cantuariensi *archiepiscopo salutem & apostolicam benedictionem. Quanto in ecclesia Dei scientiæ munere & religionis præmines honestate, dignitatisque apicem in partibus* Anglicanis *obtines ampliorem, tanto decet caritatem tuam vigilantiori studio à subjectorum injuriis vel oppressionibus temperare, & his postpositis quæ justiciæ pulcritudinem decolorant, odoremque bonæ opinionis extingunt, obedientiam & reverentiam debitam majoribus exhibere: unde non sine causa miramur, quod sicut nobis proponitur post appellationem ad sedem apostolicam factam, & bonæ memoriæ prohibitionem* Urbani *prædecessoris nostri, adeo circa novæ capellæ constructionem & alia multa manus tuas in ecclesiæ tibi commissæ fratrum molestias aggravasti, ut nichil eis de interpositæ appellationis remedio accessisse prout ratio juris expostulat existimetur, nec tu honori sacrosanctæ* Romanæ *ecclesiæ matris tuæ videaris prout oportuit detulisse. Licet autem propositum nobis sit fraternitati tuæ quantum cum Deo possumus deferendi, & personam tuam in omnibus quæ ex officio nobis incumbunt statuerimus honorare, quia tamen eorundem fratrum pressuras pariter & clamores cum bona conscientia præterire clausis oculis nec possumus nec debemus, fraternitati tuæ de consilio fratrum nostrorum per apostolica scripta mandamus & districte præcipimus, quatinus contradictione & occasione postposita, eo eciam non obstante si te abesse contigerit ab ecclesia, quicquid post appellationem ad sedem apostolicam factam, vel prædecessoris nostri prohibitionem in opere capellæ actum est, non differas demoliri, revocans & deducens prorsus in irritum quicquid de instituendis canonicis & aliis circa capellam factum est & perperam innovatum. Eos eciam qui post inhibitionem sæpedicti prædecessoris nostri in capella ipsa divina officia celebrare præsumpserunt, donec condignam nobis satisfactionem exhibeant, ab officio & beneficio habeas interdictos. Ministros Conventus quos post appellationem interpositam amovisti, quos & idem prædecessor noster restituit habeas restitutos, & eos quos pariter post appellationem interpositam excommunicare vel suspendere voluisti, habeas nichilominus absolutos, & universa quæ post appellationem ipsam in eorum gravamen attemptata sunt, in invasione videlicet villarum & possessionum suarum, redditijum quoque & aliorum quæ ante appellationem habuerant, & ablatione similiter aliarum rerum, in statum pristinum appellatione & contradictione cessante reducas. Ad hæc quia secundum formam juris post appellationem nichil est innovandum, volumus & præcipimus ut pendente judicio in eorundem fratrum detrimentum circa statum monasterii nichil omnino satagas immutare. Nichilominus præcipiendo mandantes, ut omnia quæ ipsis monachis à tempore promotionis tuæ, vel post appellationem vel ante, absque juris ordine illicite abstulisti, in ecclesiis, exeniis, villis, possessionibus, redditibus seu rebus aliis, cum congrua recompensatione fructuum postea illicite perceptorum, & libertatibus & administratione competenti & libera, infra xl. dies post harum receptionem litterarum restituere non moreris. Ipsis quoque monachis præcipiendo mandamus, ut si ab eodem tempore aliqua contra jus tuum & honorem præsumpserint, satisfactionem tibi appellatione remota exhibeant competentem. Quia vero Prior monasterii in prosecutione negotii concessit in fata, volumus & præcipiendo mandamus ut in institutione Prioris contra privilegia sedis apostolicæ & regulam beati* Benedicti *& consuetudinem ecclesiæ hactenus observatam non procedas, & si feceris, appellatione remota non differas revocare, nullis litteris obstantibus à sede apostolica impetratis. Alioquin dilecto filio nostro* R. *titulo sanctæ* Praxedis *presbitero Cardinali Apostolicæ sedis legato dedimus in mandatis, ut Apostolica auctoritate te & omnes contradictores & monachos ipsos si rebelles extiterint, ad hoc remoto appellationis obstaculo, ecclesiastica districtione compellat. Dat.* Lat. iiij. *idus Decembris pontificatus nostri anno primo.*

Cum igitur prænominatus legatus pervenisset *Papiam*, & prædictas domini papæ litteras archiepiscopo præmisisset, nimia confectus abstinentia & ex insolito itineris labore fatigatus, decidit in lectum apud *Mortiers*, & infra dies x. defunctus & sepultus est. Hæc audiens archiepiscopus *Cantuariensis* gavisus est, nec in modico voluit apostolico parere mandato. Impunitas enim totiens repetitæ inobedientiæ cor ipsius ad omnia reddidit induratum. Monachus autem qui cum legato *Papiam* pervenerat, *Romam* illico reversus est.

Splendor magnus visus est in *Cantuaria* nocte media xiij. kal. Januarii, & xj. kal. ejusdem obiit *Ricardus Wintoniensis* episcopus.

XII.

An. Gr. 1189. M. C. lxxxix. Colloquium quod de reformanda pace inter reges *Franciæ* scilicet & *Angliæ* erat indictum, ad preces & excusationes regis *Angliæ* à festo sancti *Hilarii* usque ad Purificationem, & exinde usque post Pascha dilatum est. Ægrotabat enim rex *Angliæ* sponte vel invitus, & post modicum pœnitentia ductus, eo quod filium suum offendisset *Ricardum*, eundem per archiepiscopum *Cantuariensem B.* aliosque spectabiles nuntios, ut solebat, minis interpositis blandiens studuit revocare. Sed *Ricardus* prædicti archiepiscopi colloquium simul & nuntium contumeliose respuens se homini non credebat. Cum enim sciret expertus quid esset in homine, in omnibus mandatis patris sui & nuntii dictis, dolum & nequitiam suspicabatur inesse.

Apparuit eclipsis lunæ media nocte iij. non. Februarii.

Sollicitabant interea regis *Anglorum* animum pro ecclesia *Cantuariensi* Comites & Barones, supplicantes attentius ut sui misereretur & regni, dicentes in utroque manifestum Dei apparere judicium, eo quod regni sui matricem ecclesiam scilicet *Cantuariensem* tot injuriis permitteret agitari. Motus igitur ad modicum rex pacificas præcepit litteras fieri *Cantuariensi* Conventui dirigendas. Quod audiens archiepiscopus accurrit, exaratas litteras inspexit, easque nimis benignas intuens confregit in frusta, easque quas subscripsimus regio impressit sigillo.

HEnricus *Rex* Angliæ, *Dux* Normanniæ *&* Aquitaniæ *& Comes* Andegaviæ *toti conventui ecclesiæ Christi* Cantuariæ *salutem. Noveritis me moleste tulisse & ferre discordiam & dissensionem inter vos & archiepiscopum* Cantuariensem, *& iccirco ipsum archiepiscopum inde diligenter conveni, & inveni eum pro parte valde mitiorem & benigniorem quam fuerit; & quia nolo diutius sustinere, nec sustinendum est, quin inter vos concordia reformetur, ad eandem reformandam quantam operam & diligentiam potero adhibiturus sum. Et ideo venturi sunt ad vos* Helyensis *&* Roffensis *episcopi, &* Randulfus de Glanvilla, *&* Eboracensis *&* Lincolniensis *decani, quibus sicut michi ipsi certam fidem habeatis super his quæ vobis ex parte mea dixerint. Moneo autem vos affectuose & deprecor diligenter, ut ad pacis reformationem animum vestrum inclinetis, cum dominus archiepiscopus, quamvis ipsius condicio melior sit quam fuerit, possit ut intelligo facilius induci quam potuit ad adquiescendum consilio meo & fidelium meorum super ipsa concordia & pace reformanda. Consulo autem ut amodo non improbe agatis, sed bonum quod præsto est nisi per vos steterit benigne recipiatis. Et quidam ex vobis de melioribus et discretioribus conventus vestri quos prædicti viri ad me venturos elegerint, veniant ad me cum prædictis episcopis et* Randulfo de Glanvilla *et aliis qui ad nos venturi sunt, & cum litteris capituli vestri de ratihabitione super hoc quod apud me ipsis præsentibus factum fuerit de prædicta pacis reformatione. Si vero omnes prænominati non venerint ad vos, hiis tamen qui de prædictis venerint, certam fidem habeatis, & consilio illorum adquiescatis. Noveritis eciam pro certo quod parti illi quæ improbitati adhærebit in hac causa adversarius ero, & mitiori parti efficax auxilium præstare curabo. T. H. decano* Eboracensi *apud* Cenom.

Machinabatur enim archiepiscopus ut omnes quasi ex ratione contemtus regii mandati *Cantuar.* ecclesiæ odirent Conventum si non venirent à rege vocati, si vero secundum præscriptam formam ad curiam accederent, jura penitus in parte plurima ad regis arbitrium subverterentur ecclesiæ, & sub hac fraude tenor apostolici eliderentur mandati. Venerunt igitur *Cantuariam* prænominati regis nuntii præter episcopum *Helyensem* ix. kal. Aprilis cum præfatis litteris regis, sciscitantes an Conventus regiæ vocationi de plano vellet adquiescere. Quibus in capitulum denuo revocatis, ex consulto Conventus supprior ita respondit, Licet in multa ut ipsi nostis miseria simus & inopia constituti, de benivolentia tamen domini regis lætificati grates referimus, vestroque congaudemus adventui, qui huc ad nostram venire voluistis consolationem. Sed scitote quod nec tutum nec consiliosum nobis est, ut in ea forma quam tulistis aliquos ex fratribus nostris ad regem dirigamus, præsertim cum ex fratribus nostris nec unus reperiatur ex omnibus, qui tam periculosum audeat subire negotium. Diu enim stetimus & adhuc stamus in curia *Romana* ob innumera nobis illata gravamina. Et jam per Dei gratiam eousque processum est, ut in consummatione causæ jam dictata & donata sit sententia, unde & archiepiscopus jam quinto apostolicum suscepit mandatum. Expectat itaque dominus papa totaque *Romana* curia, expectat & nostra miseria, ut dominus noster & pater archiepiscopus nostra nobis restituens vel sero apostolicum exequatur mandatum. Sic, inquam, in curia stetimus & stamus, sic in eadem communi consilio fratrum diffinitum est, nec ab hac recedere, nec in aliam curiam causam nostram transferre valemus. Et *Randulfus* indignans, Nonne, inquit, ad curiam domini nostri regis vultis accedere? Non, ait supprior, nec enim audemus sub hac forma quam tulistis venire. Et ille: Si sub hac vobis præscripta forma venire non vultis, saltem duos vel plures ex fratribus quibus omnimodam habetis fiduciam non cum litteris ratihabitionis, sed cum forma vestræ deliberationis nobiscum mittite, ut vestra jure debito recipiatis, vel saltem iram regis & linguas detrahentium cohibere valeatis. Cui supprior: Domine, inquit, licet hoc tutum & utile videatur, ipsum tamen quod dicitis facere formidamus. Nec mirum: præterito etenim anno misimus ad dominum nostrum regem in *Normanniam* propter alia ecclesiæ negotia fratres nostros, ubi male & contra statum ecclesiæ & prohibitionem capituli in susceptione villarum nostrarum apud *Alençun* circumventi sunt. Nec tamen minus quod ibidem in diminutionem juris ecclesiæ perperam factum est, pendentibus litteris omnibus est propalatum. Cum igitur ad hæc præfectus *Angliæ* reticeret *Randulfus*, *Gilebertus* episcopus *Roffensis* dixit, Ut mihi videtur & verum est, magnam in domino nostro rege perpendere potestis benivolentiam, qui vos pro reformanda pace ecclesiæ vestræ ad suam præsentiam præsertim per tales nuntios & litteras voluit vocare. Sed vos econtra non satis utile vel consiliosum refertis responsum, cum pro curia *Romana* regium penitus & regalium refutatis auxilium. Saltem præfecti *Angliæ* qui præsens est adquiescere deberetis consilio,

consilio, cui sapientiores & sublimiores vobis suum gaudenter præbent assensum. Supprior ad hæc: Domine, inquit, episcope regis auxilium vel consilium nullatenus refutamus, sed in primis per Deum, deinde per homines, Comites scilicet & Barones, clericos & abbates, episcopos & archiepiscopos indesinenter imploramus. Domini eciam & patris nostri archiepiscopi supradictis mediantibus personis sed & generali capitulo *Cisterciensi* benivolentiam quæsivimus & gratiam, quam usque in præsens ipso eciam papa præcipiente nequivimus obtinere. Forma tantum vocationis ut prædiximus nobis formidabilis est, quia Rumor de veteri faciet ventura timeri, & cætera. Dum itaque regales nuntii de mittendis monachis argutis insisterent admonitionibus, & monachi dolum in omnibus inesse putarent, de *Romana* curia subito cursor advenit, dicens dom. Papam ad dirimendam causam novum destinasse legatum. Unde supprior mente constantior effectus nuntiis regis dixit. » Multum domini & fratres nostri karissimi jam per biennium afflicti sumus, sæpe & supra domini regis & archiepiscopi per viros eminentes & magnos gratiam postulavimus, sed hucusque fraudati sumus à desiderio nostro. Nunc igitur per Dei misericordiam & per ejus sanctam quæ instat Annuntiationem, & per sanctos hujus ecclesiæ patronos rogamus & vos, ut fideliter interponatis partes vestras apud dominum Regem & archiepiscopum, ut ecclesiam *Cantuariensem* in pristinum statum restituant & conservent inposterum. Nos enim domino nostro archiepiscopo debitam, & devotam parati sumus exhibere obedientiam. Discesserunt itaque nuntii Regis compuncti corde dicentes, quod in conventu *Cantuariensi* non invenerant quod putabant. Existimabant enim quod ex assiduitate tunsionum converterentur in paleas, & ad omnem ventum dispergerentur in foveas. Asserebant autem plurimi quod Rex apud *Cenomannum* ægrotaret, & quod hac occasione in partibus transmarinis *Anglicanæ* vacantes essent consulendæ ecclesiæ. Unde quidam *Osbernus* cucullatus non monachus *Cantuariensis*, cupiditate honoris adipiscendi abstractus & illectus, jam cum *Rogerio* alter *Judas* effectus est, ut in suo quem in ecclesia *Cantuar.* gerebat habitu monachili, Dominica in passione domini jam in conventu cœna facta & ipse cœnatus aufugeret in curiam archiepisc. & compellentibus excommunicatis archiepiscopo fidelitatis præstitit sacramentum. Conventus autem hæc audiens nec ipsius formidabat dolum, nec consortium diligebat. Erat enim, ut verum fatear, superbus & invidus, contumax ad correptiones, paratus ad detractiones, appetitor delitiarum, divitum adulator, & semper dolus inventus est in ore ipsius, claustrum fugiebat, comessationes & susurrationes diligebat. Verum ne miseri hujus nequitia amicos subverteret ecclesiæ si forte diceret se à Conventu missum, misit Conventus nuntium ad curiam regis qui præfati proditoris præveniret insidias, & de fuga illius amicos ecclesiæ *Cantuariensis* præmuniret. Ille autem ad curiam archiepiscopi sub arta custodia ductus, vix post biduum admissus est. Cum autem suaderent amici ecclesiæ ut ad Regem pacandum monachi mitterentur, directi sunt monachi quatuor. Qui cum accederent ad januam cimiterii ut exirent sabbato octavarum paschæ, à janitoribus clausis januis retenti sunt. Unde factum est ut ad vespertinalem sinaxim antiphona evangelica plane ad litteram in conventu cantaretur: *Cum esset sero die illo una sabbatorum & fores essent clausæ ubi erant discipuli congregati*, &c. Audierant enim archiepiscopales illi jam in proximo legatum esse venturum in *Franciam*, quem ad dirimendam causam ecclesiæ *Cantuariensis* & ad pacem reformandam inter reges curia *Romana* direxerat. Hac de causa janitores plures solito & perversiores ad januam constituti sunt, qui monachis & eorum famulis multas intulerunt molestias. Cum autem existimarent plurimi regem *Angliæ* quod ipse fingebat languidum & desperatum, audito adventu legati lætus exiliit ambulans & militans & minas jaciens tam in regem *Franciæ* quam in Comitem *Ricardum*. *Cantuarienses* autem monachi qui cum legato venerant, apud *Cinomannum* hujusmodi litteras archiepiscopo porrexerunt.

CLemens *episcopus servus servorum Dei venerabili fratri* B. Cantuariensi *archiepiscopo salutem & apostolicam benedictionem. Quanto in ecclesia Dei scientiæ munere & religionis præmines honestate, dignitatisque apicem in partibus* Anglicanis *obtines ampliorem, tanto decet caritatem tuam vigilantiori studio à subjectorum injuriis vel oppressionibus temperare, & his postpositis quæ justitiæ pulcritudinem decolorant, odoremque bonæ opinionis extingunt, obedientiam & reverentiam debitam majoribus exhibere. Unde non sine causa miramur, quod sicut nobis proponitur post appellationem ad sedem apostolicam factam, & bonæ memoriæ prædecessoris nostri* Urbani *prohibitionem, adeo circa novæ capellæ constructionem & alia multa manus tuas in ecclesia tibi commissa fratrum molestias aggravasti, ut nichil eis de interposita appellationis remedio accessisse prout ratio juris expostulat æstimetur, nec tu honori sacrosanctæ* Romanæ *ecclesiæ matris tuæ videaris prout oportuit detulisse. Licet autem propositum nobis sit fraternitati tuæ quantum cum Deo possumus deferendi, & personam tuam in omnibus quæ pro officio nobis incumbunt statuerimus honorare, quia tamen eorundem fratrum pressuras pariter & clamores cum bona conscientia præterire clausis oculis nec possumus nec debemus, fraternitati tuæ de consilio fratrum nostrorum per apostolica scripta mandamus & districte præcipimus, quatinus omni contradictione & occasione postposita, eo etiam non obstante si te abesse contigerit ab ecclesia tua, quicquid post appellationem ad sedem apostolicam factam vel prædecessoris nostri prohibitionem in opere capellæ actum est non differas demoliri, revocans & deducens prorsus in irritum quicquid de instituendis canonicis & aliis circa capellam factum est & perperam innovatum. Eos eciam qui post inhibitionem sæpedicti prædecessoris nostri in capella ipsa divina officia celebrare præsumpserant, donec condignam nobis satisfactionem exhibeant, ab officio & beneficio habeas interdictos. Ministros conventus quos post appellationem interpositam amovisti, quos & idem prædecessor noster restituit habeas restitutos, & eos quos pariter post appellationem interpositam excommunicare vel suspendere voluisti, habeas nichilominus absolutos, & universa quæ post appellationem ipsam in eorum gravamen attemptata sunt, in invasione videlicet villarum & possessionum suarum, redditunm quoque & aliorum quæ ante appellationem*

pellationem habuerant, & ablatione similiter aliarum rerum in statum pristinum appellatione & contradictione cessante reducas. Ad hæc quia secundum formam juris post appellationem nichil est innovandum, volumus & præcipimus ut pendente judicio in eorundem fratrum detrimentum circa statum monasterii nichil omnino satagas immutare. Nichilominus præcipiendo mandantes ut omnia quæ ipsis monachis post appellationem vel ante absque juris ordine illicite abstulisti, in exeniis, ecclesiis, villis, possessionibus, redditibus, seu rebus aliis, cum congrua recompensatione fructuum postea illicite perceptorum, & libertatibus, & amministratione competenti & libera infra xl. dies post harum receptionem restituere non moreris. Ipsis quoque monachis præcipiendo mandamus, ut si aliqua contra jus tuum & honorem præsumpserunt, satisfactionem tibi appellatione remota exhibeant competentem. Quia vero Prior monasterii in prosecutione negotii concessit in fata, volumus & præcipiendo mandamus ut in institutione Prioris contra privilegia sedis apostolicæ & regulam beati Benedicti *atque rationabilem consuetudinem monasterii hactenus observatam non procedas: Et si feceris, appellatione remota non differas revocare, nullis litteris obstantibus in præjudicium juris eorum à sede apostolica impetratis. Alioquin dilecto filio nostro* Johanni *tituli sancti* Marci *presbitero Cardinali apostolicæ sedis legato dedimus in mandatis, ut apostolica auctoritate te & omnes contradictores & monachos ipsos si rebelles extiterint, ad hæc, remoto appellationis obstaculo, ecclesiastica districtione compellat, & eos quos ad veritatem plenius indagandam scierit nominari, quod gratia & timore postpositis testimonium perhibeant veritati, simili censura cogere non postponat. Dat.* Lat. *iv. idus Marcii pontificatus nostri anno secundo.*

Archiepiscopus igitur satis humiliter et devotius solito ob præsentiam legati suscipiens litteras, cum omnes alias indignanter rapere soleret magis quam accipere, suppressa voce respondit quod non stetisset per eum quod monachi sua non recepissent. Asserebat eciam se esse paratum ad restituendum, dum illi tantummodo non accederent ad recipiendum, quos odio habebat ex nomine eo quod jura ecclesiæ tueri viderentur. Cum autem mediante legato ab hac desisteret quæstione, et regum reformandæ paci idem legatus insisteret, usque ad adventum ipsius in *Angliam* dilatum est negotium, ne videlicet monachi in egestate constituti gravarentur in expensis cum transfretare cogerentur. Reges autem et Comes *Ricardus* una cum legato et archiepiscopis quatuor, videlicet *Cantuariensi, Rothomagensi, Remensi*, et *Bituricensi*, qui ad pacem reformandam constituti sunt, cum innumera multitudine nobilium apud *Cenomannum* v. idus Junii ad colloquium convenerunt. Post igitur varias allegationes hinc inde prolatas, rex *Franciæ* satis modeste ut erat breviloquus protestatus est, quod omnia quæ anno præterito vel præsenti regi *Anglorum* abstulerat eidem redderet, hac interposita conditione, ut sibi suam restitueret sororem, quæ ante annos xxij. tempore *Lodowici* Comiti *Ricardo* data fuit in uxorem, quam in *Anglia* rex *Henricus* à tempore illo sub artissima tenebat custodia. Comes eciam *Ricardus* lege ecclesiastica suam sibi supradictam restitui petebat uxorem, & *Anglici* regni sibi ut hæredi fieri securitatem, & ut frater suus junior *Johannes*, quem ut ferebatur amoto *Ricardo* pater in regnum cupiebat promovere, vice patris quem ætas simul & infirmitas à tanto labore excusabat, comes individuus sibi fieret in *Jerosolimam*. Cum igitur his omnibus rex *Angliæ* non sine convitio contradiceret, & sic omnes ab alterutro divisi ad arma convolarent, infra tercium diem civitas *Cenomanensis* cum suburbanis suis eo quod eam rex tueri non poterat, combusta & capta est, ut ipse rex & omnes qui ei favebant alias divertere cogerentur. Inde *Randulfus* de *Glanvilla* in *Angliam* reversus est, ut omnes *Angliæ* milites licet extenuatos & pauperes compelleret transfretare. Qui cum *Cantuariam* oraturus accederet, supprior eum *Gaufridus* in hunc modum allocutus est. *Quam grata domine & quam necessaria nobis est misericordia, vestra potest de facili perpendere prudentia.* At ille; Vos inquit nullam vultis habere misericordiam, qui propter curiam *Romanam* nec domini Regis nec alterius vultis adquiescere consilio, nec pro archiepiscopo vestro quicquam vultis facere, nec ab eo supplicatione parvula veniam postulare. *Cui supprior ait.* Pro domino & patre nostro archiepiscopo quicquid debemus facere libenter facimus & faciemus, domini regis omniumque bonorum virorum consilio parati sumus acquiescere, salvo statu nostro & jure ecclesiæ. Veruntamen de consilio regis credendo valde nimirum repellit nos, quod cum ei notum sit nos omnibus rebus & redditibus jam per duos fere annos esse spoliatos & quodammodo incarceratos, nullum hucusque nobis restitutionis vel consolationis præstitit solatium. *Randulfus ad hæc.* Si regem inquit veremini, sunt episcopi & abbates ordinis vestri, sunt eciam Barones & Clerici qui in causa sibi credita nullatenus à vero deviabunt. *Et supprior*; Boni, inquit, & prudentes viri sunt, sed nobis suspecti, eo quod semper foveant partem archiepiscopi, nec in aliquo regi velint contradicere, nec justiciæ nostræ vel specie tenus in aliquo favere; præterea domino papæ dure scripserunt contra nos, ideoque non audemus in causa nostra illorum arbitrio subjacere. His dictis, *Randulfus* indignans abiit & dixit, Solam *Romam* quæritis, sola *Roma* destruet vos. Festinus igitur abcessit & *Londoniam* properavit ut milites *Angliæ* congregaret in *Normanniam*, ad regem transmittendos. Affligebant enim eum rex *Franciæ Philippus* & Comes *Ricardus* acriter insistentes, nec valebat eis resistere, sed de castello in castellum prævium, ne dicam fugitivum sequebantur. Unde factum est ut circa festum apostolorum *Petri* & *Pauli* undique premeretur invitus, adeo ut regi *Franciæ* novam cogeretur præstare fidelitatem, & xxx. milium librarum summam polliceri. Utrique vero tam regi scilicet quam Comiti omnes ante negatas annuere petitiones, & Baronibus *Franciæ* xx. milium librarum facere promissionem. Cum igitur hoc modo pacificati à colloquio apud *Gisortium* habito abinvicem discederent, & rex *Angliæ* de solvenda pacta pecunia plus solito dolore cordis intrinsecus tangeretur, ex consilio legati venerunt ad eum apud *Azai* quidam monachi *Cantuarienses* pro ecclesia *Cantuariensi* supplicantes, & temptantes si forte in suis sentiret angustiis & resipisceret, quanta misera *Cantuarienses* ecclesia ab eo vel per eum pressa egeret misericordia. Qui cum ad eum vix tandem admitterentur, & dicerent inter cætera, quod Conventus salutaret eum ut dominum, acsi

acſi contumeliam audiſſet, cum acerba indignatione reſpondit. Dominus eorum fui, ſum & ero, mali proditores. Sed abite velocius, cum meis enim loquar fidelibus. Dum igitur ſecederent monachi, unus ex eis ex intimo corde trahens ſuſpiria dicebat. Omnipotens Dominus per ſuam ineffabilem miſericordiam & per merita beati *Thomæ* martyris, ſi vita ipſius vel paſſio ei placuit, nobis de tuo corpore in proximo juſticiam faciat. Rex autem pro contumelia monachis illata, à quodam clerico correptus, litteras fieri præcepit conventui dirigendas, & uſque ad adventum ſuum in *Angliam Cantuarienſis* eccleſiæ diſtulit negotium. Ipſe vero incontinenti percuſſus expalluit & diſſolutus eſt & male interiit ij. non. Julii apud *Chinum*, & apud *Fontem Ebrandi* miſerabiliter ſepultus eſt, ut præ pudore regio cætera taceantur. Male inquam interiit, ut propheticus ille verſiculus beato *Thomæ* martyri divinitus inſpiratus impleretur. Cum enim ſanctus *Thomas* ex perſecutione ipſius regis exularet, & quid de tanto perſecutore eccleſiæ & filiis ejus futurum eſſet mente ſedula pertractaret, verſiculus ille incidit in mentem ipſius,

Mors tulit una duos, tulit altera ſed male patrem. *Henricus* etenim primogenitus ejus & *Gaufridus* Comes *Britanniæ* uterque diſſenteria obiit, ſed pater infra ſeptimum diem poſt imprecationem monachi male mortuus & ignominioſe ſepultus eſt. Monachi autem *Cantuariam* redeuntes has litteras ultimas *Henrici* regis Conventui porrexerunt.

HEnric. *Dei gratia rex* Angliæ *& dux* Normanniæ *&* Aquitaniæ *& Comes* Andegaviæ *conventui eccleſiæ Chriſti* Cantuariæ *ſalutem. Super anguſtiis & moleſtiis quibus hucuſque oppreſſa eſt eccleſia Chriſti* Cant. *ſupra modum gravamur & movemur. Verum ſicut rei veritas ſe habet bene noſtis, & pro certo debetis habere, hoc neque me volente neque approbante neque conſentiente factum fuiſſe, ſed ad honorem Dei & eccleſiæ veſtræ ſi per me ſtetiſſet jam diu pacificata fuiſſet diſſenſio, quæ tam diu inimico ſuadente inter dominum archiepiſcopum & vos eſt protracta. Nunc autem ſicut audiſtis deſcendit ad partes noſtras* Johannes *ſancti* Marci *presbiter Cardinalis Apoſtolicæ ſedis legatus ad pacificandum tantæ diſſenſionis turbinem, cui quanta poterimus diligentia ad honorem Dei et domini archiepiſcopi & veſtrum aſſiſtemus. Sed quia in abſentia noſtra et domini archiepiſcopi in tam arduo negotio debito ordine procedere non poſſet, vobis mandamus & conſulimus, quatinus cauſæ veſtræ meritum ſollicite vobiſcum revolvatis uſq; in adventum noſtrum, & interim in unum convenientes, animos veſtros ſalvo in omnibus jure & honore eccleſiæ ad ea quæ pacis ſunt inclineris, ut in adventu noſtro viam ad tanti negotii deciſionem faciliorem inveniamus. Teſte* Willielmo *de ſancta* Mariæ *eccleſia apud* Azai.

Obiit autem rex *Henricus* anno regni ſui xxxv. ij. non. Julii & apud ſanctum *Ebraudum* ſepultus eſt. Quo audito, rex *Franciæ* & Comes *Ricardus* convenerunt in unum apud *Giſortium*, & pacem illam quæ vivente *Henrico* rege inter eoſdem formata & confirmata eſt compromiſerunt adinvicem obſervare; videlicet ut rex *Franciæ* munitiones illas & omnia quæ adquiſierat inſuper addita tota *Biturica* in ſua teneret cuſtodia et libera poſſeſſione, et ut in ſequenti quadrageſima iter arriperent eundi in *Ieroſolimam.* Facto igitur homagio regi *Franciæ* de omnibus terris ſuis tranſmarinis, ſuſcepit et ipſe homagia concurrentium ad ſe Baronum et Comitum; fratremque ſuum *Iohannem* benigne ſuſcepit, blandeque conſolatus eſt. Omnibus benigne loquebatur qui ad eum veniebant. Unde amabilis valde inprimis effectus eſt.

Baldewinus autem *Cantuarienſis* archiepiſcopus breviter eum alloquens, accepta licentia iter per *Witſandum* paravit in *Angliam.* Cum autem procuratum fuiſſet à quibuſdam qui male ſibi erant conſcii, ne legatus veniret in *Angliam,* idem legatus ſcripſit archiepiſcopo mandans ut de cauſa *Cantuarienſi* apoſtolicum exequeretur mandatum, et ne de cætero manus in monachos aggravaret. At ille nuntio benigne reſpondit, ſe et domini Papæ et Cardinalium præceptum libenter eſſe facturum. Et ſic ij. kal. Augusti applicuit apud *Dovoriam.* Monachi vero *Cantuarienſes* cum non liceret eis libere quoquam egredi, miſerunt ad eum ſalutandi gratia Priorem ſancti *Gregorii,* ut de tranſmarinis redeunti vice conventus debitam offerret proceſſionem. At ille cum diceret per monachos eam ſibi debere offerri, & conventum in craſtino per clericos ſalutaret, miſſi ſunt ad eum monachi tres viri probatæ religionis, ut de tranſmarinis venienti præmiſſa ſalutatione de facienda proceſſione ipſius inquirerent voluntatem. Quibus ille dixit. Conventus ſalutationem ſuſcipio, non ſupprioris, quia excommunicatum eum habeo, & excommunicatum denuntio. Ideoque volo ut aut veniam petat & debitam accipiat abſolutionem, quia judicium de eo factum eſt & pœna pro foribus, aut interim alicubi recondatur, vel veſtram non ſuſcipiam proceſſionem. Cui monachus qui loquebatur inquit. Non habemus eum excommunicatum, nec excommunicatus eſt, nec eo amoto vel eciam quolibet minimo eccleſiæ monacho ulla ab aliis fiet proceſſio: Non enim ab invicem poterimus ſeperari. Et adjecit. Nunc ergo kariſſime pater & domine per miſericordiam Dei rogat ſupprior & cum eo conventus & per beatorum *Cantuarienſis* eccleſiæ ſanctorum merita, ut domini papæ & quem miſit legati adimplere velitis mandatum. At ipſe non veritus juſtitiam reſpondit & dixit, quod jam apoſtolicum feciſſet mandatum. Et ſubjunxit. Ad eccleſiam meam veniam, Priorem meum inſtituam, Camerarium & ſacriſtam faciam et meum celerarium. Cumque ſuper hujuſmodi plurima minaretur, licentiati monachi receſſerunt, quæ audierant & viderant Conventui nuntiantes. Archiepiſcopus autem quodammodo extra ſe poſitus, in impetu furoris ſui juvenem quendam à ſua fugavit curia, eo quod talis monachi abeuntis poſuiſſet calcaria, vel aſcenſorium tenuiſſet. Tercia deinde die cum archiepiſcopus veniret *Cantuariam,* nec vellent monachi à cœtu ſuo repellere ſuppriorem, nec eo præſente vellet archiepiſcopus ſolenniter ſuſcipi, ne nil ageretur ſigna ſolenniter in adventu ipſius pulſare fecerunt. Dominica autem die viij. ſcilicet idus Auguſti, mediantibus hinc inde amicis, tandem conſenſit archiepiſcopus, ut omnia conventui reſtituere vellet in integrum, videlicet poſſeſſiones & ante habitas libertates. Conſentiente conventu verbo tenus reſtituta ſunt omnia in audientia cleri & populi, & in oſculo pacis. Cum autem monachi vice conventus corporalem peterent poſſeſſionem, jam mutata conditione quam in oculis quingentorum fere hominum

num in osculo pacis fecerat, dixit se non nomine universitatis illam fecisse restitutionem, sed tantum duobus. Quibus in instanti absque conscientia conventus tercium apposuit, quem et Celerarium nominavit, ut hi tres secundum formam de *Alenzun* omnes ecclesiæ regerent possessiones. Denuntiavit etiam supriorem excommunicatum, nec pati potuit ut prædictæ interesset restitutioni. Videns autem Conventus jam omnia commutata fuisse, per abbatem sancti *Augustini R.* quem eciam in hoc negotio senserunt adversarium, & per Priorem sancti *Gregorii* petierunt in crastino, ut archiepiscopus omni ambage seposita de plano apostolicum exequeretur mandatum. Crastino autem prævenit eos archiepiscopus mandans quod omnia restituere vellet in integrum cum debita et libera administratione, sicut aliquo habuerant tempore, vel eo eciam die quo ipse archiepiscopus factus est. Videlicet ut conventus monachos tres vel quatuor ad custodiendas villas ordinaret, qui de redditibus omnibus thesaurariis à Conventu constitutis per taleas responderent, et illi celerario, sacristæ et camerario, quorum institutio ex assensu conventus ad archiepiscopum pertinere dinoscitur, prout necessitas exigebat et ratio, expensas erogarent, salvo in cæteris mandato domini papæ & querelis partis utriusque. Relata sunt hæc conventui. Et cum omnes parati essent ad suscipiendum, resilire cœpit archiepiscopus à proposito, dicens se velle sibi reservare thesaurariorum institutionem, et eorum qui villis erant præponendi. Unde usque in crastinum petitæ & concessæ sunt induciæ respondendi. Archiepiscopus autem die crastina licet matutinam horam non sustinens, abiit ad villam suam quæ dicitur **Tenham**. Legatus interim ad preces Ducis in *Pictaviam* profectus est ad colligendas decimas, de causa *Cantuariensis* ecclesiæ pro qua missus est penitus sopita legatione. Maluit enim ad nutum principis pecuniis colligendis insistere, quam ad præceptum summi pontificis *Cantuariensis* ecclesiæ pacem debitam reformare.

Convenerunt interea apud *Wintoniam* episcopi & abbates & *Angliæ* nobiliores in occursum Comitis & Ducis *Ricardi*, qui apud *Barbeflectum* ad mare descenderat, ut ad coronationem suam celebrandam properaret in *Angliam*. Regina quoque *Alianor* quæ defuncto rege sponso suo *Henrico*, ad imperium filii sui Ducis *Ricardi* à diutino carcere liberata est, ibidem cum proceribus *Angliæ* & *Randulfo de Glanvilla* filii sui Ducis adventum expectabat. Consertus est itaque sermo inter eos in præsentia Reginæ de tribulatione *Cantuariensis* ecclesiæ, unde & ipsius Ducis *Ricardi* susceperant mandatum, tam archiepiscopo *Cantuariensi* quam ejusdem Conventui deferendum. Placuit tandem omnibus ut *Iohannes* abbas de *Hida*, *Henrico* Priore de *Beremundeseia* comitatus, pacis intuitu reformandæ *Cantuariam* mitteretur. Accesserunt itaque prædicti viri *Cantuariam*, conventui ex parte Reginæ & *Randulfi* præfecti comminatorias litteras deferentes. Admissi in capitulum, proponebant dura & aspera valde, dicentes & per sacramentum altaris dejerantes, quod ab ipso duce jam emanasset mandatum, ut supprior ab ecclesia manu militari cum omnibus sibi consentientibus expelleretur nisi voluntati archiepiscopi per omnia consentirent. Paratus enim erat archiepiscopus ut dicebant omnia restituere salvo jure & querelis utriusque partis et mandato domini papæ. Venerabilis autem supprior *Gaufridus* præmunitus, biduo ante adventum abbatis ad mare descenderat ut tantam malitiam declinaret, vel ut ducem super his alloqueretur & quem miserat papa legatum. Videns vero conventus & ex ore nuntiorum audiens ecclesiæ *Cantuariensis* inauditum imminere periculum, consenserunt tandem utcunque, ut his quem archiepiscopus nominaverat celerarium, licet minus esset idoneus & contra morem ecclesiæ constitutus, pro bono pacis celerariam ministraret, salva in cæteris omnibus ecclesiæ libertate. Rediit igitur prædictus abbas ad archiepiscopum ducens secum monachos quatuor, qui ex ore archiepiscopi formam restitutionis audirent, & initium pacis conventui reportarent. Annuit igitur archiepiscopus in præsentia episcopi *Baiocensis* & Abbatis de *Hida* & Prioris de *Beremundeseia* & prædictorum iv. monachorum cæterorumque qui aderant, ut illa restitutio quæ *Cantuariæ* publice facta est, stabilis permaneret, salvo scilicet mandato domini papæ, salvis ecclesiæ cartis & privilegiis & querelis & jure utriusque partis. Similiter & monachi vice Conventus archiepiscopo consenserunt ut quem nominaverat monachus celerariæ gauderet officio, salvis omnibus quæ superius salvata fuerunt. Verum quia archiepiscopus sic loquebatur, ut priorum positiones verborum subsequentibus cavillationibus commutare vel extenuare velle videretur, petierunt prædicti monachi, quod & volebat conventus, ut singuli verborum articuli redigerentur in scriptum, & appositis sigillis Archiepiscopi scilicet Abbatis & Prioris, conventui mitterentur. Noluit archiepiscopus præfato scripto sigillum apponere, sed ad petitionem monachorum sæpedictos mediatores misit *Cantuariam*, qui vice archiepiscopi celerarium instituerent, & conventui cum villis & possessionibus omnibus curiam resignarent. Cum igitur in crastino pridie scilicet idus Augusti mediatores illi venissent *Cantuariam*, & in conventu *Cantuariæ* de forma restitutionis & scripti, deinde de sigillorum appositione multiplex & varius sermo verteretur, cunctaque satis placita & complanata fuissent, dixerunt nuntii quod archiepiscopus eis prohibuisset ne alicui scripto sigillum apponerent, sed de pacis reformatione verbo tenus perhiberent testimonium veritati. Mirabantur ad hæc universi, & in hunc modum abbatem ipsum allocuti sunt. Domine, ut asseritis, vos ex parte reginæ & *Randulfi* de *Glanvilla* & cleri *Angliæ* ex mandato Ducis reformandæ pacis intuitu inter nos & Dominum archiepiscopum huc accessistis, minasque nobis terribiles scilicet de captione nostra & ejectione attulistis. Nos autem quamvis non debeat esse stabile quod vi vel metu extortum est, tamen pro bono pacis eciam contra morem & jus ecclesiæ archiepiscopi paruimus voluntati & vestræ suggestioni. Nunc autem quia videmus archiepiscopum verbo suo non stare sed semper retrogradum esse, & omni momento in incertum commutari, resilimus & nos à concessis, petentes nobis apostolicum in omnibus adimpleri mandatum. Sciatque dominus archiepiscopus, quod & vobis constanter asserimus, quod omnes et singuli quotquot sumus senes cum junioribus parati sumus pro libertate nostra et jure ecclesiæ non solum minas sed et contumelias et carceres, et quicquid humana potest excogitare malitia, sed & ipsam mortem si Deus dederit, sustinere. Cumque omnes idem acclamantes assurgerent, obstupuerunt nuntii

nuntii tantam in tanto conventu unitatem ſimul & conſtantiam eſſe, animoque ſuo conſternati & anxii quid facerent ignorabant. Videbant enim hinc & inde periculum, & jam novam pululare diſcordiam. Invocata tandem Spiritus ſancti gratia, bonum & utile conſilium artificioſe repertum eſt quo conventui ſatisfactum eſſe videbatur ad tempus, ne in poſterum cauſa vel jura periclitarentur eccleſiæ. Appoſuerunt enim ſigilla ſua ceræ impreſſa ſcripto coram omnibus facto in hunc modum.

JOhannes *Dei gratia abbas Sancti* Petri *de* Hida *&* Henricus *Prior de* Beremundeſeia *omnibus Chriſti fidelibus ad quos præſentes litteræ pervenerint ſalutem. Sciatis quod dominus* B. Cantuarienſis *archiepiſcopus reddidit Conventui eccleſiæ Chriſti* Cantuariæ *omnia maneria, redditus & poſſeſſiones ſuas ad tenendum ita libere & quiete ſicut tenuerunt tempore quo promotus eſt in archiepiſcopum, ſalvis privilegiis eorum & cartis, & ſalvis querelis eorum & mandato domini Papæ in omnibus, & ſalvo jure archiepiſcopi & conventus. Hanc reſtitutionem ita factam ſigillorum noſtrorum appoſitione atteſtamur.*

Inſtituit igitur prædictus abbas vice archiepiſcopi in conventu celerarium, foreſque & hoſtia curiæ quæ jam anno uno & dimidio peſſulis & repagulis firmiſſime clauſa fuerant reſeravit, curiamque & officinas bonis omnibus vacuas conventui reſignavit. Mirabantur omnes qui aderant curiam *Cantuarienſis* eccleſiæ jam olim omnibus bonis refertam ad tantam & tam miſeram paupertatem redactam ut officinarum vix ſolos parietes obtineret illæſos. Miſſi ſunt ilico monachi duo ut villas eccleſiæ viſitarent et poſſeſſiones, ut ſaltem ibi victualium vel modicum invenirent ſolatium.

Præſtolabantur interea Prælati *Angliæ* ut prædictum eſt apud *Wintoniam Ricardi* ducis adventum. Cum quibus & *Gaufridus Ridellus Helienſis* epiſcopus pompoſus & faſtu plenus occurrens adverſa correptus valitudine decidit iu lectum & mortuus eſt. Cujus cadaver ad Heli deportatum eſt & ſepultum. Inventa eſt autem in theſauris ejus non modica pecuniæ multitudo, (è quibus tria milia & CC. marcæ novo regi coronando collata ſunt pro anima epiſcopi, qui monachorum ſuorum ſpecialis extitit expugnator) mimis, & ſcurris dividendæ. Dux autem *Ricardus* applicuit in *Anglia* apud *Suthamtoniam* ij. idus Auguſti, & in vigilia Aſſumptionis apud *Wintoniam* ſolenniter receptus eſt. Audiens autem *Gualenſes* è finibus ſuis erupiſſe, & aliquas villulas vaſtaſſe in *Anglia*, divertit illuc ut illorum ſaltem ad tempus impetum cohiberet. Verum matris ſuæ videlicet *Alianor* reginæ conſilio revocatus eſt, pervenitque *Londoniam* iiij. non. Septembris, & in craſtino in ingenti gloria coronatus eſt à *Baldewino Cantuarienſi* archiepiſcopo aſtantibus & cooperantibus epiſcopis *Angliæ*. Propoſuit itaque novus rex octava die vacantibus eccleſiis de conſilio cleri paſtores præponere, ut tanto liberius ſuam in *Jeroſolimam* pararet peregrinationem, quanto rectius eccleſia Dei propria gauderet libertate. Videbatur enim in primis diebus quod omnem abnegaſſet impietatem, & quod avaritiam contempneret & dona ferentes. Sed in inſtanti à bono propoſito pravorum conſilio revocatus eſt, diemque faciendarum mutavit electionum, locumque de *Londonia* ad villam quæ *Gadintonia* nuncupatur. Videns autem *B. Cantuarienſis* archiepiſcopus quod abſque conſcientia ſua regium eſſet mutatum conſilium, iratus eſt valde. Ira eciam ipſius aliunde aucta eſt, eo ſcilicet quod *Johannes* frater regis filiam Comitis *Gloceeſtriæ* in tercio gradu conſanguineam duxiſſet uxorem. Unde eidem *Johanni* comminatoriam miſit epiſtolam, inhibens ei ſub anathemate ut acceſſum non haberet ad virginem, præcipiens ut in die peremtorio in præſentia ipſius archiepiſcopi appareret de tanta tranſgreſſione reſponſurus. xvij. kal. Octobris convenerunt apud Pipwelle epiſcopi & abbates *Angliæ*, ubi in præſentia regis & archiepiſcopi iſti electi ſunt. *Godefridus Wintoniæ, Ricardus Londoniæ, Hubertus Salesbiriæ, Willielmus* Cancellarius *Helienſi* eccleſiæ, & *Gaufridus* frater regis ſed nothus *Eboracenſi*. Abbates quoque electi ſunt, videlicet *Glaſtonenſis, Sirabhurnenſis, Perſorenſis* & ille de Faureſham. Igitur ſoluto prædicto Concilio, archiepiſcopus verſus *Cantuariam* iter reflexit, et pacem quam fecerat cum conventu *Cantuarienſis* eccleſiæ primus violavit. Villis namque et redditibus ut promiſerat necdum ad plenum reſtitutis, eccleſias et villas tres eiſdem vel non reddidit vel iterum abſtulit, eo quod non auderent excommunicatis domini papæ et malefactoribus ſuis communicare. Petentibus autem monachis et orantibus ut eis omnia ſecundum quod promiſerat reſtituerentur, nunc dure nunc benigne ſed abſque effectu loquebatur. Dicebat autem quod in proximo venturus eſſet *Cantuariam*, ut conſilio conventus Priorem eis præficeret. Mirabatur ad hæc conventus, præſertim cum tanta diſcordia jam inter eos triennio tracta necdum ad plenum eſſet pacificata. Miſerunt igitur ad eum duos fratres ſeniores, rogantes attentius ut ab hac deſiſteret intentione. Qui cum repulſi à petitione domum rediſſent, craſtino iiij. ſcilicet non. Octobris miſſi ſunt ad eum uſque Tenham monachi tres qui eidem vice conventus preces porrigerent in hunc modum. Domine pater venerande venimus ad vos ex parte conventus humili prece ſuppliciter exorantes, ſicut et fratres noſtri qui heſterna die vobiſcum fuerunt, quatinus intentionem veſtram quam habere videmini de Priore faciendo aliquantulum differre velitis. Non enim ad præſens ordine debito hoc poteſtis efficere cum aſſenſum conventus noſtri non habeatis, eo quod inter vos et illos res acta non eſt ſecundum apoſtolicum mandatum. Præterea ſupprior noſter in proſecutione cauſæ noſtræ et appellationis ſuper hoc ſpecialiter factæ, in partibus tranſmarinis in præſentia Legati conſiſtit, & cum eo fratres noſtri, in quorum abſentia huic veſtræ voluntati aſſenſum dare nec poſſumus nec debemus. *Quibus archiepiſcopus*, Petitionem, inquit, veſtram non audio quia rationabilis non eſt, ſed faciam quod facturus ſum. Duos autem ex vobis in cuſtodia mea retinebo, tercius quo libet abſcedat. Quo dicto, irruentes undique famuli archiepiſcopi duos monachos cum famulis ſuis tenuerunt & equis, tercius vero *Cantuariam* reverſus eſt, ut ea quæ dicta ſunt vel facta conventui nuntiaret. Ipſe quoque archiepiſcopus in ſpiritu furoris ſui iij. non. *Cantuariam* veniens, fratres aliquot eccleſiæ ſeniores ſuam vocavit in cameram. Quos ſecretius alloquens, de Priore faciendo quæſivit conſilium. At illi omnes & ſinguli diſſuaſerunt ne fieret, dicentes conventum ſuper hoc ſpecialiter & con-

tra

tra omnia appellaſſe gravamina, nec ad eum de cætero aliquos venturos eſſe de fratribus niſi primo fratres quos extraordinarie ceperat reſtitueret. Hoc audiens archiepiſcopus fratres alios plures cæteris & eos maxime quos exoſos habebat ad ſe venire præcepit. Qui cum ſuper hoc mandato in conventu conferrent ad invicem, ecce, archiepiſcopus in clauſtrum irruens cum multa militum & plebis multitudine duxit ſecum fugitivos illos & proditores eccleſiæ, *Rogerium* ſcilicet *Norreis* & *Oſbernum* de *Briſto*. Unde territus conventus aufugit in eccleſiam & archiepiſcopus cum turba multa Capitulum ingreſſus eſt. Conventus autem miſſam de beata virgine *Maria* ſolemniter inchoavit, ut ſaltem ſic à perſecutoris protegeretur inſania. Quod audiens archiepiſcopus miſſis nuntiis vocavit eos ut ſic quaſi de inobedientia rationabilem malignandi videretur habere occaſionem. *Alanus* autem qui tunc temporis abſente ſuppriore cæteris præerat, habito conſilio cum quibuſdam fratribus inducias petiit uſque mane, quia conventus divinis ut dictum eſt erat intentus obſequiis, quas minime potuit obtinere. Conventus autem deum magis timens quam *Baldewinum*, miſſam beatæ virginis devote celebraverunt, ſcientes quoniam magis obedire Deo oportet quam *Baldewino*. At ille fratres quinque quos prudentiores noverat excommunicavit, præcipiens ut omni ſublato refugio altaris & eccleſiæ caperentur. Quo facto, Priorem ilico abſente conventu, ij. non. Octobr. nominavit *Rogerium*. Qui cum eſſet manifeſtus inimicus & proditor eccleſiæ, ut ſuperius diximus; per cloacam aufugit clauſtralem amœnitatem. Cum autem archiepiſcopus curiam monachorum miſſis in eam nuntiis occupaſſet, concurrerunt monachi, ipſoſque de curia ejecerunt. Villæ autem & omnia quæ extra januas habebant in manus archiepiſcopi capta ſunt, & novo Priori ad devorandum tradita, iterumque janitores ad portam cimiterii poſiti ſunt, ne monachi vel ſervientes eorum qui ad capiendum ex nomine deſignati ſunt, aliquatenus egrederentur. Ex quibus tamen aliqui capti ſunt & in vincula conjecti. Interea rex pravorum ſuggeſtione prævaricans, & juramentum quo in facie eccleſiæ aſtrictus eſt minus quam deberet obſervans, occaſione crucis aſſumptæ pecuniam undecunque juſte vel injuſte collectam habere cupiens, avaritiæ frena laxavit, vendiditque inter cætera ut ferebatur Prioratum *Coventrenſis* eccleſiæ *Hugoni* cuidam nefando *Ceſtrenſi* epiſcopo, qui à juriſdictione *Ceſtrenſis* epiſcopi per multa tempora fuerat emancipatus. Sciens itaque idem malignus epiſcopus quod trecentarum marcarum Regi cupido ſpopondiſſet pecuniam, vij. idus Octobris armata manu Prioratum invaſit, Priorem fugavit, monachos in eccleſiam fugientes verberibus attrectavit, alios vulneratos inutiles reddidit, alios in vincula projecit & carcerem, alios ſpoliatos ignominioſe fugavit. Omnia eciam eccleſiæ almaria confregit, cartas & privilegia quædam igne concremavit. Rex autem nuntios ſuos cum litteris miſit *Cantuariam*, qui iiij. idus Octobris in capitulum venientes, modis omnibus inſiſtebant ut conventus de tota cauſa dirimenda compromitterent in arbitros, omni occaſione & exceptione remota. Minis tandem & blanditiis effracti monachi, conceſſerunt ut aliquos ad Regem mitterent monachos, qui de conſilio Regis cæterorumque amicorum eccleſiæ de reformanda pace inter ipſos & archiepiſcopum tractarent, excepto tamen opere capellæ & perſona *Rogerii*, quibus nulla ratione conſentire volebant. Petierunt autem regii nuntii ut hi qui mittendi erant litteras haberent ratihabitionis, ut id quod Rex in eorum decerneret præſentia, cæteri omnes incommutabiliter ratum haberent. Sed Conventus videns ex hujuſmodi miſſione non modicum eccleſiæ ſuæ & cauſæ iminere periculum, litteris hujuſmodi præbere noluerunt aſſenſum, ſed monachos aliquot ad Regem mittendos eſſe dixerunt, non ut abſque conventus auctoritate aliquid efficerent ſtabile, ſed ut domini regis quærerent conſilium & implorarent auxilium de reformanda pace. Reverſi ſunt autem in brevi à Rege monachi duo, qui ipſius prætemptare debebant animum, regias litteras conventui deferentes. Miſſi ſunt eveſtigio ad regem monachi tres qui ipſius quocunque modo captarent benivolentiam, & diem compromiſſionis faciendæ aliquantulum protelarent, ſi forte interim viſitaret eos oriens ex alto dominus, & à legato vel ab ipſo *Romano* pontifice aliquam mererentur habere conſolationem. Miſerant autem Legato colligendis decimis intento litteras in hunc modum.

R*Everendo patri & domino* Johanni, *Dei gratia tituli Sancti* Marci *presbitero Cardinali ſedis apoſtolicæ legato, Conventus eccleſiæ Chriſti* Cantuariæ *omnium conventuum miſerrimus & magis afflictus ſalutem & vale ultimum. Quotiens & pro quibus injuriis ſuffragium ſedis apoſtolicæ imploraverimus, diſcretionem veſtrā latere non credimus. Sed quanto amplius ad vos clamavimus, eo acrius afflicti ſumus. Semper tamen ſperavimus quod ſaltem aliquando exurgentes propter miſerias & gemitum pauperum & poſt diſſimulationes tot & tantas arriperent manus veſtræ judicium. Nunc autem quia aliter accidit quam ſperabamus; nec aliquod per vos vel in minimo conſecuti ſumus auxilium, ſed majus ſuſtinuimus detrimentum, quod tamen inviti dicimus, non exiſtente qui nobis ſubveniat vel juſtitiam exhibeat, confundimur & deficimus coacti manum dare hoſtibus & in eorum compromittere arbitrium qui nos eorum judicabunt ad votum. Quod & plenius poteritis advertere ex litteris domini Regis quas nobis in hac forma nuper deſtinavit.* « Ricardus *Dei gratia Rex* Angliæ *& Dux* « Normanniæ *&* Aquitaniæ *& Comes* Andegaviæ « *Conventui Sanctæ trinitatis* Cantuariæ *ſalutem.* « *Mandamus vobis quod nullatenus confidatis* « *de apoſtolicæ ſedis legato, & quod in regnum no-* « *ſtrum nec propter negotium noſtrum nec veſtrum* « *ullatenus intrabit ad terram noſtram deſtruen-* « *dam. Sed ſi compromittere volueritis in Epi-* « *ſcopos & Abbates & viros religioſos regni no-* « *ſtri, nos id archiepiſcopo ſignificabimus, & nos ne-* « *ceſſaria miniſtrari faciemus xij. monachis de con-* « *ventu veſtro qui propter hoc ad nos accedent cum* « *litteris ratihabitionis, & ſignificate nobis ſi id fa-* « *cere volueritis. Quia igitur ad radicem arboris ſecuris poſita eſt, nec aliquo modo evadere poſſumus quin in arbitros compromittamus, ne nobis poſſit imputari, vel nos ab aliquo argui quod minus æquo & citra poſſe noſtrum fecerimus, hoc vobis ſignificamus. Vos videritis ſi ordine quo procedendum fuit proceſſiſtis, & ſi non, requirat Deus hujuſmodi de manibus veſtris. Clauſi ſumus & obſeſſi*

ſeſſi, rebus & redditibus omnibus ſpoliati, quidam de fratribus noſtris excommunicati denuntiati, quidam capti & inhoneſte tractati, ſervientes noſtri in vincula projecti, omnes quotquot ſumus ita anguſtiati & afflicti, quod vita noſtra non ſolum tædioſa ſed eciam odioſa eſt nobis. De cætero nichil vobis ſcribemus quia nec ſcribendi copiam nec pueros habemus per quos negotia noſtra exercere poſſimus. Si nobis vel ſero volueritis ſubvenire, & famam veſtram cum vita noſtra redimere, multa opus eſt acceleratione. Alioquin actum eſt de nobis & de eccleſia Cantuarienſi, *cujus cauſa & conditio circumquaque notiſſima eorum faciet in infamiam redundare, quicquid ei de ſuo jure ſubtractum fuerit, & quorum patientia & diſſimulatione deperierint.*

Igitur monachi tres ad regem directi ſponſione quingentarum marcarum ipſius pacantes animum, audierunt ab ipſo in verbo regio quod capella ſtare non poſſet, & quod pro nominatione Prioris pax eccleſiæ non remaneret. Volebat enim ut duodecim monachi cum litteris ratihabitionis occurrerent ei & clero *Angliæ* hac de cauſa *Londoniam* venienti, ut auditis cartis & privilegiis utriuſque partis & allegationibus, omnium judicio tanta diſſenſio finem debitum ſortiretur. Hoc enim egerant archiepiſcopus & ille *Coventrenſis* epiſcopus nec non & alii epiſcopi qui miſeris monachis erant infeſti, ne legatus hac de cauſa veniret in *Angliam*, ut vel ſic apoſtolica auctoritas regia cenſura caſſaretur. Cum itaque Rex & Epiſcopi ex condicto veniſſent *Londoniam* & xij. monachi *Cantuarienſes* in capella infirmorum apud *Weſtmonaſterium* reſiderent, ſupervenit archiepiſcopus cum turba ſuorum, factaque breviter oratione mandavit cuidam ex monachis ut tanquam excommunicatus à capella egrederetur, nec locum ſacratum contaminaret. Inhibuit eciam cæteris ne eidem monacho in aliquo communicarent. Monachus autem ille nuntio reſpondit dicens. Dic archiepiſcopo frater, quod dominus Papa ipſius ſuſpendit poteſtatem collata nobis indulgentia ne pendente lite ſua in nobis teneat ſententia. Indignans ad hæc archiepiſcopus, magnam ilico exercuit machinationem, ut vel illum monachum caperet, vel à cœtu ſeperaret cæterorum. Monachi vero intrepidi poſt aliquantulam moram mature palatium Regis ingreſſi, prudenter ipſius declinaverunt inſidias. Quos in brevi ſubſequens archiepiſcopus, in interius cubiculum ingreſſus ad Regem, de monacho illo quem ſe excommunicaſſe dicebat capiendo vel amovendo quia dux verbi videbatur, longum ſed inutilem traxit ſermonem. Sed cum nichil prævaleret, tam ipſe quam cæteri omnes in præſentiam regis & epiſcoporum convocati ſunt. Ex quibus unus ſenex & plenus dierum dixit ad regem. « Ad præſentiam regiæ Majeſtatis miſſi ſumus à conventu miſeræ *Cantuarienſis* eccleſiæ quæ jam per triennium multis modis & anxietatibus variis injuſte afflicta eſt. Quæ cum *Anglicanæ* eccleſiæ uſque ad hæc noviſſima tempora mater exiſtat & domina, ſalutat vos ut filium, ſalutat ut dominum, orans & obſecrans ut ei per nos miſericordiam velitis impendere & curam adhibere ut dominus noſter archiepiſcopus pacem nobis reſtituat & ante habitas libertates. Parati enim ſumus & ſemper fuimus ei ut patri debitam exhibere reverentiam. His dictis, ſenior ille cum cæteris omnibus genua flectens, orationem complevit in lacrimis. Cum autem quæreret Rex an compromittere vellent in arbitros. Monachi dixerunt. Ob nimiam excellentiam archiepiſcopi omnes nobis quaſi adverſarii facti ſunt, ut nec unum quis audeat pro nobis allegare ſermonem. Sed jam nunc à latere veſtro nobis præſtari conſilium poſtulamus. Annuit rex ex aſſenſu archiepiſcopi monachorum juſtæ petitioni, et *R. Bathonienſis* cum *Gaufrido* magiſtro Templi ſeorſum cum monachis reſederunt. Viſis autem duabus cartis tantum Sancti videlicet *Anſelmi* & Regis *Willielmi* primi, eo quod regis impetus juvenilis moram non ſuſtineret, hoc conſilioſum videbatur & juſtum, ut ante litis ingreſſum plenam ablatorum repoſcerent reſtitutionem. Quam cum ad preces monachorum in audientia omnium peteret ille *Bathonienſis*, ilico reſponſum eſt quod ad pacem recipiendam non ad litigandum eſſent monachi ad curiam vocati. Poſt varios deinde ſermones undique prolatos, cum monachos interrogaret rex an pacem quærerent, vel quid ab archiepiſcopo peterent. Monachus reſpondit. In primis petimus demolitionem capellæ quæ tocius mali hujus initium eſt; Deinde depoſitionem illius quem abſque ratione & contra morem eccleſiæ nominavit Priorem. Petimus eciam res & poſſeſſiones nobis ablatas. Petimus eccleſias & ex his omnibus fructus medio tempore perceptos. Petimus ut nobis reſtituantur monachi noſtri & famuli quos dominus archiepiſcopus adhuc tenet in vinculis. Petimus ut ſupprior noſter & fratres cæteri qui in tranſmarinis ſunt libere redeant; et cum obſervatione cartarum & privilegiorum de cætero ceſſent gravamina, & hactenus habitæ reſtituantur libertates. Hæc audiens archiepiſcopus dixit ad regem. Sicut ipſi repetunt quæ ſua ſunt, ſic & ego ea repeto quæ michi vi & injuſte ſubtraxerunt. Primo debitam obedientiam & ſubjectionis reverentiam. Deinde quorundam officialium inſtitutionem, ſigilli quoque & theſauri cuſtodiam, & alia hujuſmodi; primoque reſtituendus ſum, quia primus & caput eccleſiæ. Monachus ad hæc. Satisfaciat nobis dominus archiepiſcopus noſtra reſtituens, & parati erimus ei pro loco, tempore ſufficienter reſpondere. *Roffenſis* autem dixit ad regem. Theſaurus eccleſiæ veſter eſt, nec abſque veſtra conſcientia debuit amoveri. Verum eſt, inquit rex, theſaurus noſter eſt, ad defenſionem terræ contra hoſtes peregrinos. Sed jam noſſe velim, an utraque pars tam meum quam epiſcoporum regni mei & ſapientum de tota controverſia ſubire velint arbitrium. Quod audiens archiepiſcopus, de facili præbuit aſſenſum. Hoc enim optaverat ab initio cauſæ hoc votis omnibus expetebat, ut *Romanæ* ſedis auctoritate repulſa, eorum judicio cauſa finiretur, qui ad remunerandum juſte vel injuſte factum judicium ſuæ erant juridictionis. Videntes itaque monachi jam ex indignatione regis & præſulum tam ſibi quam eccleſiæ ſuæ maximum imminere periculum ſi id quod archiepiſcopus obtulerat refutarent, ne de juſtitia ſua diffidere viderentur, ſciſcitanti regi reſponderunt. Veſtro domine & epiſcoporum parati ſumus ſtare judicio, ſalvis cartis & privilegiis noſtris. Sic enim à conventu noſtro miſſi ſumus, hoc indicant litteræ ratihabitionis, & fines mandati non debemus excedere nec valemus. His dictis, regii ſed juvenilis animi motus moram non ſuſtinens, pranſurus abſceſſit, & reſiduum cauſæ diſtulit in craſtinum; Jam enim ſol vergebat ad ve-

ſperam. Murmurabant autem clerici archiepiſcopi ſecretius colloquentes, quod ſi archiepiſcopus Cartis monachorum & privilegiis conſentiret, cum penitus non haberet quid obiceret, cadens à cauſa confunderetur, quippe qui privilegia non habebat à munimentis monachorum ſegregata. Unde uſque in medium noctis ſermo varius inter eos conſertus eſt, quomodo vel qua arte poſſet archiepiſcopus *Cantuarienſis* eccleſiæ privilegia mutilare. In craſtino autem reſidentibus cunctis una cum Rege & archiepiſcopo, monachi quoque *Cantuarienſes* in medium ducti ſunt; primoque litteræ ratihabitionis petitæ & porrectæ ſunt in hunc modum.

E*Xcellentiſſimo domino ſuo* R. *Dei gratia illuſtri* Anglorum *Regi, duci* Normanniæ *&* Aquitaniæ *& Comiti* Andegaviæ *Conventus Eccleſiæ Chriſti* Cantuariæ *miſerabilis & mendicus ſalutem ab eo qui dat ſalutem Regibus. Mittimus ad vos præſentium latores, ſignificantes vobis quod nos gratum & ratum habebimus quod ipſi fecerint ſecundum deum de tractanda pace inter nos et dominum archiepiſcopum, ſalvis privilegiis et cartis noſtris et ſtatu eccleſiæ. Valete.*

Deinde ſermo heſternus de conſenſu in arbitros facto in medium ductus eſt, ſed in verbo penultimo commutatus. Dicebant enim quod ex conſenſu partium faciendum eſſet Judicium, Salvis ſolummodo antiquis cartis & privilegiis; nova penitus omnia volentes condempnare. Nitebatur enim archiepiſcopus omnia opera *Ricardi* archiepiſcopi prædeceſſoris ſui, eo quod monachus eſſet *Cantuarienſis* eccleſiæ, in irritum revocare. Unde regi ſecreto quærenti an cartis monachorum præbere vellet aſſenſum, reſpondit, Non. Mirantes autem monachi conſtanter aſſerebant ſe non ſic à conventu miſſos ad curiam veniſſe, nec heſterno die in hoc dediſſe conſenſum, ut cartæ novæ vel privilegia debita virtute carerent, ſed omnia nova ſcilicet & vetera hactenus habita gauderent firmitate. Hæc audiens rex, dicebat antiqua privilegia conſervanda, nova autem & ea maxime quæ à tempore *Ricardi Cantuarienſis* archiepiſcopi perquiſita ſunt non eſſe tenenda. Cui monachus; Quid, inquit, in cauſa eſt quod tantopere tempora *Ricardi* refutatis? Et ait Rex. Quia veſter monachus erat & veſtram in omnibus complevit voluntatem. Monachus ad hæc. Si facta *Ricardi* refutanda ſunt quia noſter monachus erat, quis præſentis archiepiſcopi ſervabit inſtituta quia monachus noſter non eſt? *Ricardi* facta grata de jure debent eſſe & rata, quia ab adoleſcentia ſua in clauſtro nutritus antiqua jura novit eccleſiæ. Tantoque firmiora, quia canonice electus & canonice ab *Alexandro* papa conſecratus & in *Angliam* remiſſus eſt apoſtolicæ ſedis legatus. Niſi forte, quod abſit, infirmiores eſſe debeant quos *Romana* promovit eccleſia. Cum igitur hæc altercatio de conſervandis ſcilicet vel abolendis privilegiis & cartis diutius protraheretur, viderentque ſinguli quod injuriam monachi violenter illatam ſuſtinerent, dixit ille *Ceſtrenſis* licet hoſtis eſſet monachorum. Minus ſufficientes ſunt litteræ quas tulerunt monachi iſti negotio quod præ manibus habetis. Videns autem *Dunelmenſis* qui multa præditus erat ſapientia & ætate, quod dies jam declinans expenderetur in caſſum, dixit ad monachos. Poteritne ſuſtinere veſtra diſcretio quod & conſonum videtur rationi, ut à tempore *Ricardi* archiepiſcopi cartæ inſpiciantur, ut quæ ſunt rationabiles maneant, & quæ ratione carent confringantur? Monachi autem dixerunt. Nuntii ſumus conventus noſtri, litteras tulimus ratihabitionis, nec fines mandati valemus excedere, ne nos inobedientes & noſtræ proditores eſſe videamur eccleſiæ. Sed jam nunc ſi placet date nobis inducias ut ſuper hac quæſtione conſulamus conventum, & quod ei ſuper hoc placuerit, nos abſque contradictione exequemur. Ad hæc rex indignans ait, Non faciam. Non enim diucius præſtolabor vos. Et dixit ad conſidentes. Vocate michi notarium, qui quos nominavero judices, ſcribat in medio noſtrum. Suggeſſerunt autem quidam ut archiepiſcopus ſibi placitos nominaret, & monachi ſimiliter facerent. Sed hoc noluit rex ne videlicet hâc occaſione nova ſurgeret altercatio. Nominavit itaque rex in primis archiepiſcopum *Rothomagenſem*, epiſcopum *Dunelmenſem, Wintonienſem, Saleſberienſem, Menevenſem*, electos *Londonienſem* & *Helyenſem*. Et præter hos nominavit Sancti *Albani*, Sancti *Eadmundi* abbates & Abbatem de *Radinges* & *Weſtmonaſterii*, abbatem de Waltham primicerium *Pictavenſis* eccleſiæ & Priorem *Meretoniæ*. Dixit autem rex. *Ecce quam magnos et ſapientes nominavimus viros, ut aſtricti juramento inter archiepiſcopum et vos verum et juſtum faciant judicium. Vultiſne adhuc conſentire?* Monachi dixerunt. Magni quidem & ſapientes viri ſunt, eorumque & veſtro conſentimus judicio, ſalvis cartis noſtris & privilegiis. Sic enim ut prædiximus à Conventu miſſi ſumus, quod & litteræ vobis tranſmiſſæ teſtantur. De mandato autem domini papæ vel de legato nullam finebant fieri mentionem. Rex autem volens archiepiſcopo per omnia ſatisfacere, novas cartas & privilegia *Cantuarienſis* eccleſiæ nitebatur mutilare, ut omnia ſcilicet ex prænominatorum Judicum penderent arbitrio. Rogavit autem regem unus ex monachis, ut ſi cartæ vel privilegia abſque exceptione ſalvari non poterant; ſaltem ſecundum cartas & privilegia juſtum fieret judicium. Unde rex vehementer indignans, monachum illum archiepiſcopo digito ſæpius deſignavit, acſi in eum acrior eſſet inferenda vindicta. Dicebat autem rex archiepiſcopo ſecretius neſcio quid ſed pravum ſuſpicor, acſi de torquendis monachis liberam habiturus eſſet diſpoſitionem. *Ceſtrenſis* autem exclamans & ſubſannans dixit ad regem. *Heohe! Nonne dixi vobis de monachis? Si michi velletis adquieſcere, infra breve ſpatium temporis nec unus remaneret in* Anglia. *Monachos? ad diabolos.* Similiter & clerici archiepiſcopi & cæteri omnes fere inſultabant. Pauciſſimi amici eccleſiæ ſub ſilentio monachis compatiebantur, ſed præ timore regio palam loqui non audebant. Rex autem ſubridens dixit ad illum *Ceſtrenſem*. Novimus quod odio habeas monachos, ideoque inter cæteros non eris nominatus. Attamen idem epiſcopus diverſis modis & motibus ſæpius innuit regi acſi daret indicium quid in monachos eſſet agendum. Stridebant igitur undique in miſeros monachos & clamor invaluit acſi oves eſſent in medio carnificum immolandæ. Erant autem eorum hoſtes publici ille malignus *Hugo Ceſtrenſis* & epiſcopus *Roffenſis Gilbertus*, cum ipſum regem non audeam nominare. Monachi autem tot & tantis contumeliis affecti ſtabant in medio ſtupefacti, & hi qui præſidebant minas & terrores eciam membrorum

brorum suorum motibus designabant. Cum igitur omnes eis insultarent, unus ex monachis turbatus spiritu & inpræmeditatus absque fratrum suorum conscientia dixit. Proponat archiepiscopus cartas suas si quas habet & privilegia, dicat eciam quas quærat consuetudines. Ostendemus & nos cartas nostras & privilegia, nostras eciam exponemus consuetudines, & deinde quod judicaverint Judices incunctanter suscipiemus. Vehementer præsumens quod dominus papa juramentum secundum cartas & privilegia judicaret. Non enim animadvertit monachus ille eo quod esset quodammodo quasi mente alienatus, quod in hoc verbo videbantur omnia subdita judicum voluntati, ut ea scilicet quæ sibi placerent monachis concederent, & alia ad libitum penitus amputarent. Vix ille monachus sermonem impleverat, & ecce cum multo strepitu & chacinno undique acclamatur. Quæsitum est ilico an cæteri dictæ sententiæ consentirent. Unus autem ex eis senex sapiens quam periculosum esset verbum intelligens, cum in oculis omnium nollet illum fratrem confundere, dixit ad regem. Seorsum domine si placet paulisper conferemus adinvicem, si verbo fratris nostri stare debeamus. Quamvis scirent quod in tanto tumultu nullum possent habere secretum. Quod eis vix tandem concessum est. Colloquentes itaque videbant ecclesiæ non modicum imminere periculum, cum omnia voluntati judicum viderentur exposita privilegia. Rogabant igitur regem ut super his quæ audierant liceret eis per citissimum nuntium convenire conventum, ut ea quæ ibidem ex inproviso tractata fuerant universitatis consensu rata forent & firma. Hæc audiens rex vehementer turbatus juravit & dixit, Per guttur Dei non remanebit unus pes ex vobis in ecclesia. Cum autem ei à monacho responsum fuisset, quia per beneplacitum Dei in ecclesia omnes remanerent, adjecit. Vos receditis, nec ita evadetis. Ego videbo qua parte incedetis & sequar vos ad talos. His dictis, exiliit rex indignans & abiit, et clamor undique & blasphemia convertitur in monachos. Illi vero confusi & trepidi abierunt à conspectu Concilii, gaudentes tamen in cordibus suis quod pro libertate ecclesiæ meruissent contumelias & terrores sustinere. Dum autem irent, vix aliquis eos vultu placido audebat respicere, sed omnes fere minas intemptabant. Solus Comes *Leicestriæ Robertus* eis obvius factus, cum audisset quid acciderat, ex intimo corde suspirans dixit, In ea fide quæ deus est hoc unicum ex corde vobis do consilium. Jacta cogitatum tuum in domino, ipse te enutriet. Et adiecit Omnia pro Deo & libertate ecclesiæ perdenda sunt. Alia in hunc modum Comes dicebat. Alter eciam nobilis eisdem monachis dixit. Nunquam partem habeatis in cœlis, si sponte Cartarum vestrarum omiseritis libertates. Alii eciam similiter dicebant, non palam quidem sed quasi in occulto. Archiepiscopus autem episcopos & clericos suos diutius alloquens, de capiendis & torquendis monachis diem traxit in vesperam. Directi sunt ilico nuntii *Cantuariam*, famuli videlicet archiepiscopi, ut ecclesiam *Cantuariensem* & curiam monachorum multitudine armatorum ex inproviso obsiderent. Quod & in crastino factum est. Nam tota nocte equitantes nimium festinabant. Quod ignorantes monachi qui *Londoniis* fuerunt, petita à rege & utcumque accepta redeundi licentia, *Cantuariam* reversi sunt. Interea mirabiles & miserabiles monachi *Cantuarienses* cum ipsa ecclesia Christi & curia clausis janius nocte & die armatorum multitudine undique obsessi sunt, ne quis ex eis vel ipsorum famulis exire, vel ad eos quisquam intrare valeret. Præterea victualia eis prohibita, eciam allata infirmis ablata sunt, ementes eciam vel clanculo ferentes verberati, & si quis eis vel in modico compateretur beneficio, vel in aliquo contingeret titulo, contumeliis affectus, aut verbere vel carcere, regis et regni proditor et archiepiscopi vocabatur. Peregrinos Sancti *Thomæ* martyris non solum masculos, sed eciam Sanctimoniales feminas, quod verecundum est dicere, ferme usque ad nudum, ne dicam muliebria, sub vestimentis exquirebant. Tota die janitores illi contumeliis insistebant, nocte vero choros ducebant pro foribus clamoribus insistentes & saltibus, ne miseris monachis nocte vel die tormenta deessent. Quidam eciam ex monachis in cimiterio interceptus, captus & turpiter abductus est, pedibus ipsius sub ventre jumenti camo colligatis in carcerem trusus, fame & frigore afflictus est & utroque pede vinculis ferreis ad eos qui eum custodiebant rusticos colligatus. Relata sunt hæc monachis illis qui de Concilio *Londoniæ* veniebant, & quod in crastino per Ministros regis omnes essent monachi *Cantuarienses* eiciendi, à minimo usque ad maximum. Clerici quoque archiepiscopi dicebant, quod infra paucos dies vice monachorum in ecclesia *Cantuariensi* clerici essent instituendi. Si dolor, si mentis anxietas confuderit monachos cum suam viderent imminere dispersionem & perpetuum religionis exterminium *Cantuariensis* ecclesiæ non est mirandum. Illi vero qui de *Londonia* veniebant, fugientibus eorum famulis in curiam intrare permissi sunt. Maluerunt enim communem cum fratribus sustinere miseriam, quam specialem quærere libertatem. In crastino autem ut male prophetatum est venerunt *Cantuariam* officiales regis & hostiarii cum clericis archiepiscopi, videlicet ut monachos caperent vel ad consentiendum quocumque modo coartarent. Cum autem miseri, immo martyres monachi per aliquot dies minis & allegationibus variis vix tandem ut omnibus videbatur frangerentur, & jam jamque capi vel eici debuissent, utilius eis visum est ad tempus regiæ parere voluntati & in arbitros compromittere, quam perpetuam subire dispersionem. Unde gravisi regii nuntii cum monachis iiij. à conventu missis cum litteris ratihabitionis redierunt ad regem. Illico januæ reseratæ sunt & amoti custodes murorum. Rex interim ad Sanctum *Eadmundum* peregre profectus est, & regina mater ipsius venit *Cantuariam*. Porro episcopi & nobiles regni continuo citati sunt, ut ad pacem reformandam occurrerent regi *Cantuariam* venienti. Applicuit interea apud *Dovoriam Johannes Anagninus* apostolicæ sedis legatus, sed continuo ex mandato reginæ ne procederet prohibitus est. Omnes angustiæ monachorum *Cantuariensium* propter quos missus venerat eidem relatæ sunt, sed ipse penitus dissimulavit. Favorem enim regis & archiepiscopi magis affectavit quam Dei. Solis minis intentus erat & adhipiscendæ legationi. Quinto kal. Decembris rex venit *Cantuariam* & ab episcopis *Angliæ* & conventu *Cantuariensi* cum organis & cantibus spiritualibus solenniter susceptus est. Confluxit his diebus *Cantuariam* innumera nobilium & plebis multitudo, Episcopi videlicet & Abbates *Angliæ*, Comites & Barones, inter quos & rex *Scotiæ*

tia cum fratre suo *David* & electo *Eboracensi.* Tanta itaque convenit multitudo conditionis diversæ, quanta nunquam à retroactis temporibus in *Cantuaria* visa est, adeo ut in claustro monachorum regis tentoria ponerentur. Monachi igitur *Cantuarienses* quasi spectaculum facti sunt mundo, angelis & hominibus. In crastino autem iiij. scilicet kal. Decembris misit rex archiepiscopum *Rothomagensem* & aliquos episcopos primo ad archiepiscopum, deinde ad conventum, scire volens si quo modo quid vel quantum vellent absque judicio mentis suæ relaxare rigorem. Verba autem archiepiscopi tunc ut semper erant quasi simplicia,& ipsa pauca & ambigua. Monachorum autem responsa querelis & dampnis illatis plena, & semper jura ecclesiæ pacemque petentia & debitam tranquillitatem. Cum igitur euntes & redeuntes sæpius episcopi peterent ut expressius aliquid loquerentur, monachi responderunt. « Multa nobis & innumera per triennium « quæ longum est enarrare gravamina illata sunt, « ex quibus duo maxime urunt nos & urgent. Ca« pella scilicet quæ omnium malorum istorum ini« tium est, & illius Prioris nominatio. His itaque « permanentibus, inter nos & dominum archiepi« scopum nulla unquam poterit esse concordia. Relata sunt hæc regi per ipsos episcopos. Et respondit. Si ista duo sublata fuerint de medio,de cæteris querelis quid vel quantum facient monachi? Redeuntibus itaque nuntiis, & Conventui quæstionem regis referentibus,monachi dixerunt. Si capella fuerit demolita funditus,& *Rogerius* de Prioratu depositus,cartis nostris & privilegiis inspectis, de omnibus angariis, & dampnis illatis & omnibus aliis querelis domini regis & episcoporum sustinebimus arbitrium. Hæc audiens rex gavisus est, promisitque in verbo regio & in periculo peregrinationis suæ & sic deus honorem sibi servaret terrenum, quod hæc duo Capellam scilicet & Priorem penitus amoveret, si archiepiscopus ad hoc faciendum non posset induci. Relata sunt hæc archiepiscopo in præsentia regis, & ipsius eciam super hoc requiritur assensus. Renititur archiepiscopus regiæ postulationi, suggestione commotus quorundam episcoporum, qui monachorum speciales erant inimici. Verum cum archiepiscopi duritia nec per regem nec per alios pacis amatores &æqui posset flecti, & jam dies deductus esset in vesperam, archiepiscopus usque in crastinum respondendi petivit inducias. Crastino autem cum redissent in id ipsum, archiepiscopi denuo de verbo hesterno requiritur assensus, & jam de plano penitus abnegatur. Dicebat enim injustum esse de media parte causæ quasi voluntarie sustinere decisionem,et tamen de alia parte subire judicium. Insistunt monachi suppliciter petentes ut hinc et inde cartæ videantur et privilegia, consuetudines recitentur et jura, indeque pars utraque suscipiat quod juste fuerit judicatum. Restitit et huic sententiæ primo archiepiscopus, nolens à suffraganeis suis judicari. Inhibuerat eciam episcopis legatus ne causam quæ in Curia *Romana* audita, examinata fuerat et terminata,præsumerent aliquatenus in *Anglia* judicare. Anxiatur rex,laborant episcopi de pace facienda,ne regis & regni tantus labor cedat in cassum. Verum quia rex & proceres regni & prælati de maximis regni negotiis erant præpediti,episcopi ex parte regis suggesserunt conventui ut personæ numero pauciores eligerentur, qui utriusque partis rationes audirent & privilegia inspicerent, & sic utrique parti non judiciali sententia sed placabili amicitia jura debita restituerent. Mirantur ad hæc monachi & omnes qui audierunt hoc verbum, quod ea quæ hesterna die in præsentia tot prælatorum ore regio sancita sunt & quodammodo terribili juramento confirmata, absque reverentia veritatis in tot & tam diversos verborum anfractus commutata fuissent. Consenserunt tamen & huic sententiæ monachi, sic tamen ut si res utrinque pacatis partibus concorditer finiri non posset, justo judicio finem debitum sortiretur. Illis tantum duobus articulis de ruina scilicet capellæ & intrusi Prioris penitus amotis, qui ore regio & episcoporum assensu fuerant condempnati. Referuntur hæc in audientia regis & collaudantur, sed archiepiscopo relata penitus refutantur. Jam enim non inde vel inde, sed de tota causa instanter quærebat judicium. Sciebat enim quo judices vellent tendere episcopi. Cum igitur episcopi & cæteri prænominati convenirent ad auditorium, & monachi constanter cartas suas & privilegia præpararent, archiepiscopus utrorumque carens suffragio, consilio cujusdam clerici sui qui quondam monachicum gesserat habitum, regulam beati *Benedicti* sibi præcepit afferri. Minabatur enim idem clericus quod per eandem regulam tam nova quam vetera *Cantuariensis* ecclesiæ posset cassare privilegia. Dum itaque aliquandiu inter clericos archiepiscopi & in ejus præsentia de articulis regulæ fuisset disputatum, suggestum est regi à quibusdam qui partes fovebant archiepiscopi, ut alia incedens via præcaveret archiepiscopo,caveret & monachis, ne si judicio tanta dissensio terminata fuisset, non pax perennis sed perpetua utrimque fieret irritatio. Suggessit itaque rex monachis ut capella & Priore penitus depositis, de omnibus aliis dampnis illatis & angariis archiepiscopi se subicerent arbitrio,& in periculo animæ suæ & peregrinationis ipsius implorarent misericordiam; hoc erat regis consilium. Convenerunt igitur monachi specialissimos ecclesiæ filios & amicos, Episcopum scilicet *Bathoniensem*, abbatem de Waltham, magistros *Hospitalis* & *Templi*, de quorum fide & diligentissima devotione non erat dubitandum, sciscitantes quid eis de consilio regis esset faciendum. Timebant enim,ut asserebant, ne regis benivolentia verteretur in contrarium si contempneretur ipsius consilium,timidum autem erat se & sua archiepiscopi submittere voluntati, qui semper eis dura & aspera inferebat. Unde per deum, inquiunt, & sanctos ecclesiæ hujus conjuramus vos, ut in periculo animæ vestræ secundum datam vobis à Deo sapientiam & devotionem detis consilium quid agere debeamus. Omnes igitur quasi uno ore dicebant cum terribili imprecatione, consentiendum esse regiæ voluntati,& hoc esse potissimum. Alioquin de cætero tam regem quam regnum pro suo contemptu manifestos haberent adversarios. Sed convocentur, aiunt, & alii episcopi & abbates,ut quid super hoc dicere voluerint audiamus. Convocati sunt ilico *Rothomagensis*,*Dunelmensis*, *Norwicensis*,*Salesberiensis*, *Roffensis*,*Cestrensis* episcopi,Electus *Heliensis*, Abbas sancti *Eadmundi*,de *Radingo*, abbas *Cisterciensis*, abbas de *Boxeleia* & alii quamplures ecclesiasticæ personæ. Omnium hæc erat sententia, omnes in periculo animæ suæ regis optimum dicebant esse consilium,scilicet ut solo tenus diruta capella & Priore deposito, de cæteris omnibus archiepiscopi peteretur

retur misericordia; sic ipsius benivolentiam, sic Regis & Regni gratiam ampliorem, sic pacem ecclesiæ, jura & dignitates ipso eciam archiepiscopo suffragante facilius & plenius optinenda fore dicebant: si enim archiepiscopus de cætero contra conventum aliquid pravum ageret, omnes qui aderant haberet adversarios. Quæsitum est igitur quid super hoc monachi dicerent; & omnes licet trepide paci dederunt assensum, sic tamen ut in audientia omnium cartæ ecclesiæ quinque vel quatuor legerentur. His auditis gavisus est Rex, gaudebant & cæteri omnes qui aderant, eo quod in ista reformatione pacis tam Archiepiscopo quam Conventui jura debita conservarentur illæsa. Relata sunt hæc archiepiscopo, & ipsius nunc requiritur assensus. Ille autem accedens ad Regem, eumque, paucis secum additis, secretius alloquens, nescio quid sed inutile suspicor murmurabant. Conventus autem interim mœrens & anxius in capitulo residebat. Quo cum redirent episcopi & abbates & alii qui convenerant, prævenerunt eos specialissimi conventus amatores, gaudentes & dicentes, jam jamque pacem ecclesiæ restituendam. Accurrit & ipse Rex, & aliquos fratres secretius alloquens, monebat ut patienter sustinerent si quid de capella vel Priore ad verecundiam tegendam archiepiscopi aliter quam erat prælocutum diceretur. Orta est interim cahos & caligo tenebrarum insolita, ut diem licet advesperascentem obtenebrescere faceret in noctem, adeo ut Regem in veste lucida venientem vix videre valerent intuentes, acsi nova superveniens aeris passio futuram designaret proditionem. Accessit tandem archiepiscopus in capitulum, & populus innumerabilis. Igitur consedere duces intentique ora tenebant, & cæteris indicto silentio, archiepiscopus *Rothomagensis* in medio stans proditionis suæ hoc habuit exordium. *Benedictus Deus & pater domini nostri Jhesu Christi, pater misericordiarum & Deus totius consolationis, visitavit nos oriens ex alto.* Et quasi præfocato gutture paululum sustinens subjunxit. *Discordia quædam inter dominum archiepiscopum & conventum istius ecclesiæ in longum protracta est, sed ex consilio domini Regis & episcoporum qui præsentes sunt & nostro via reformandæ pacis inventa est. Nos enim judicavimus quod archiepiscopus ubicunque volebat suam poterat ædificasse capellam & instituisse Priorem. Conventus autem archiepiscopi petat misericordiam, & sic archiepiscopus eis suam remittet indignationem.* His dictis obstupuerunt monachi & omnes specialissimi *Cantuariensis* ecclesiæ filii, & hi maxime qui ex intimo cordis affectu hucusque fuerant pacis mediatores. Murmurabant autem inter se dicentes quod ea quæ *Rothomagensis* ille dixerat, in præsentia Regis & episcoporum non fuerant prælocuta. Hoc quidem murmurabant, sed præ timore regio & infinita archiepiscopi malitia noluerunt publice protestari, nec se opponere murum pro domo domini. Quis dolor, quæ mentis angustia miseros interim teneret monachos non est facile dictu. Videbant enim se undique afflictos, undique desolatos. Pro hac etenim causa Prior & fratres sui mortui sunt, labor perditus & impensa, legatus prope positus quidem sed inutilis, quippe qui magis suam cupiebat satiare cupiditatem quam *Cantuariensis* ecclesiæ amovere miseriam. Videbant præterea Regem cupidum & dolosum, archiepiscopum malitiosum, *Rothomagensem* illum totius causæ proditorem, cæteros episcopos consentaneos & participes. Quid igitur dicerent ad hæc? Reclamare non poterant, ne Regem & cæteros omnes usque ad internecionem vel dispersionem manifestos haberent adversarios. Consentire formidabant, ne Deus causam & ecclesiam requireret de manibus eorum. Sed periculosior videbatur intemptata dispersio, quam tantæ malitiæ dare consensum. Residente autem illo *Rothomagensi*, jussi sunt ilico omnes monachi stare in medio. Quorum cum unus in medio stans de impensa cura reformandæ paci tam Regi quam cæteris gratias referret, & in prosecutione pacti de demolitione capellæ & Prioris depositione verbum tangeret, protensa manu & brachio extento Rex eidem monacho silentium imposuit, & clamoribus hinc inde suscitatis, loquentis monachi interrupit sermonem. Monachi autem in medio omnium stabant stupefacti, quid agerent nescientes. Præcepit autem Rex, acclamaverunt & cæteri ut genua flecterent, & fecerunt. Cum igitur omnes starent inter tot clamores usque in miraculum stupidi, de tanta & tam inopinata proditione mirantes, unus ex eis grandævus resumpto spiritu dixit ad archiepisc. *Si in aliquo reverende pater hujus occasione perturbationis vestram offendimus gratiam, vestram nobis & nostris remitti rogamus indignationem, & ut jura ecclesiæ habita & de jure habenda de cætero conservare velitis.* Archiepiscopus respondit, *Vobis & vestris omnibus meam remitto indignationem præterquam suppriori qui sua auctoritate meam à divinis suspendit ecclesiam.* Item monachi omnes pro suppriore genua flectentes, eum in omnibus excusaverunt. Tunc dixit archiepiscopus, *Veniat ergo sicut vos & petat veniam, & communem vobiscum habeat gratiam.* Et adjecit, *Sicut vos meam vobis & vestris remitti postulatis indignationem, sic & ego rogo vos ut quod in verbo offendi vel opere, tam michi quam omnibus meis ex corde velitis remittere.* Exurgens autem *Roffensis* episcopus dixit, Discordia hæc tam diu protracta de consilio Regis & episcoporum qui præsentes sunt ex assensu domini archiepiscopi & monachorum ita determinata est, ut dictus Prior amoveatur, capella vero sic deleatur, ne de cætero clericorum ibidem fiat congregatio. Certum est quidem quod archiepiscopus tam diu in suo non stetisset proposito, nisi obstinatio esset monachorum. Sed jam nunc de collata pace gratias agamus Domino, & euntes in ecclesiam cantemus & Deum laudemus, Archiepiscopus deinde filios reconciliatos suscipiat in osculo pacis. Quod & factum est. In crastino capitulum intravit archiepiscopus & conventui villas restituit, dicens se Priorem quem fecerat absolvisse à Prioratu, & quod de cætero vellet conventui jura debita conservare. Monebat attentius & exorabat, ut pax inchoata debitum utrinque susciperet incrementum, & more vulneris in cicatricem ducti vel panni resarciti vel funis religati valide convalesceret & inviolabilis permaneret. Monuit eciam ne de cætero susutrones vel detractores vel rumigeruli ante examinationem congruam mutuam inter eos extenuarent caritatem. Hoc igitur prædicto modo miseræ *Cantuariensis* ecclesiæ expleto negotio, de vocando vel repellendo legato in præsentia Regis & Episcoporum sermo consertus est, qui hucusque ad vocem fœminæ apud *Dovoriam* tremulus subsistebat. Asserebant igitur quidam ex Episcopis eum honorifice esse vocandum, sed ne procederet retinendum. Dicebant

bant alii eum ab *Anglia* citius repellendum. Tandem ex consilio eorum qui regis & archiepiscopi per omnia favebant voluntati decretum est, ut solenniter cum insigniis susciperetur sed citissime remitteretur ad mare transfretaturus. Venit igitur *Cantuariam Johannes Anagninus* apostolicæ sedis legatus, & ab episcopis *Angliæ* simul & conventu *Cantuariensi* solenniter susceptus est. In curia monachorum sicut & ipse archiepiscopus ad expensas archiepiscopi hospitatus est, ministris archiepiscopalibus undique septus, ne præter eorum licentiam cuiquam ad eum pateret ingressus. Conventui tamen seorsum quasi furtim vocato dicebat, se ex ore Regis sub testimonio episcoporum audisse, quod eo fine ex consensu archiepiscopi & monachorum causa fuisset determinata, ut Priore deposito capella remaneret absque conventuali collegio, duobus vel tribus sacerdotibus in eadem pro anima regis *Henrici* divina celebrantibus. Cui cum responderet conventus & diceret, se nunquam hujusmodi pactum audisse, nec suum aliquando præbuisse assensum, idem legatus post aliqua dicebat. Non æstimabam me fratres in partibus istis tantam invenire nequitiam. Et adjecit. Dolores vestros & angustias audivimus & oculis perspeximus, sed nec nobis nec vobis ad præsens succurrere valemus. Nam postquam venimus in hanc terram ita custoditi sumus quod nec vobis nec alteri libere loqui valemus, sed nec nostram egredi cameram, ut ea quæ natura requirit libere possimus expedire. Monachi dixerunt, Quicquid de aliis articulis causæ nostræ nobis contingat, de excommunicatis domini Papæ quid faciemus quibus inviti communicare compellimur? Præceperat enim archiepiscopus ut servientes qui præ cæteris malefactoribus dampna conventui & contumelias innumerabiles fecerant, in ministeriis suis pacifice susciperentur, licet ubique notum esset in populo, quod publice essent excommunicati. Militem eciam quendam qui fracto muro curiam invaserat, per manum monachi fugitivi *Acelini* scilicet qui relicto conventu archiepiscopum sequebatur, omnia capituli denudans archana, misit in conventum, mandans & præcipiens ut idem excommunicatus ab omnibus & singulis susciperetur in osculo pacis. Dixit autem legatus, Quantum potestis eos vitate, & si forte incideritis alterutrum confitemini. Quid aliud vobis dicam ignoro. Ego quidem exequi paratus sum quod michi injunctum est, sed vobis magis timeo. Ego enim in periculo constitutus sum si quid fecero, sed in vos acrior vindicta desæviet. Nunc autem vado, & crastino vel perendie Regem ad mare festinantem inhonorus sequi compellor. His dictis, valedicens abiit, & à clericis archiepiscopi *Dovoriam* citissime perductus est, omni minarum & pompæ deposita feritate. Et qui paulo ante ab archiepiscopo oblatum refutaverat aurum, nunc ab eodem sumarii petivit corium. Habeat ergo nunc & in ævum *Roma* pudorem. Transfretavit autem Rex & cum eo populus multus; & Cardinalis ille adversis flatibus usque in diem septimum retentus est, & tunc demum *Angliæ* valedicens invitus transfretavit. Archiepiscopus autem citissime *Londoniam* tendens monachos tres quos hucusque captos tenebat præcepit revocari. Ex quibus unus ægritudine quam habebat in tibiis, vinculis eciam ferreis, fame quoque & frigore dum jaceret in carcere adeo vexatus est, ut die tercia post reditum spiritum exalaret.

ij. Kal. Januarii consecravit archiepiscopus duos episcopos apud **Lamhee** accepta prius ab eis professione, *Londoniensem* scilicet & *Helyensem*, qui & Regis erat Cancellarius *Willielmus* nomine. XIII.

M.C.xcj. *Baldewinus Cantuariensis* archiepiscopus necdum penitus à suo desistens proposito, ædificandæ basilicæ locum quidem mutavit sed non intentionem. Facta enim cum episcopo & monachis *Roffensibus* commutatione quarundam terrarum quas habebant in territorio villæ eorum quæ vocatur **Lamhee**, præcepit clericis eliminatis de *Hakintonia Cantuariæ*, ut cum festinatione nimia & festo ædificia sua quæ apud *Cantuariam* multo dispendio elevata sunt solo tenus dissiparent, & ad *Londoniam* trahentes apud **Lamhee** ædificarent. Ipse primus in eodem campo ne nil ageretur in octavis Epiphaniæ papiliones suos quos secum *Jerosolimam* ferre volebat præcepit elevari. Divulsis igitur post aliquod tempus apud *Cantuariam* clericorum domibus, sola capella maledicta & prophana remansit in medio, omnibus exposita in derisum & in similitudinem improperii. *Rogerius* autem dictu citius pene depositus quam intrusus, ab archiepiscopo benedictus *Eveshamensis* abbas effectus est. Quo facto, archiepiscopus *Cantuariam* rediens, quosdam ex monachis quos suæ voluntati favere putabat singulatim secretius alloquens, de faciendo Priore quæsivit consilium. Sed omnium præterquam paucorum adulatorum spernens suggestionem, quasi de communi consilio fratrum quendam nominavit *Osbernum* ob meritum suæ perfidiæ, eo scilicet quod in die necessitatis suum reliquerat conventum. Stupentibus autem cunctis & silentibus, accurrunt duo seudofratres, ipsumque *Osbernum* dextra lævaque ducentes in sedem Prioris posuerunt. Deinde archiepiscopus *Londoniam* properans, in conventu episcoporum quos apud *Westmonasterium* xj. kal. Martii coadunari jusserat, pro se, pro pace & statu ecclesiæ *Cantuariensis* sedem apostolicam appellavit, excommunicationis adiciens sententiam in omnes qui dum esset in peregrinatione prædictam perturbarent ecclesiam vel ipsius ecclesiæ diminuerent libertates. Inde rediit *Cantuariam*, & in audientia conventus cleri & populi suam innovavit appellationem. Eadem die vj. scilicet kal. Marcii, ab altari Christi accepit baculum & peram, & apud *Dovoriam* transfretavit ij. non. Marcii, & *Cantuariensi* ecclesiæ simul & *Angliæ* ultimum valefecit. Reges eciam *Franciæ* videlicet & *Angliæ* de peregrinatione tenuere colloquium, protestantes in verbo regio quod non diutius suam differrent peregrinationem. Sed regina *Francorum* vehementer cœpit ægrotare & decidit in lectum *Parisius*, & in brevi defuncta est & sepulta. Hoc infortunio peregrinatio regum dilata est usque post festum sancti *Johannis Baptistæ*. Tuncque reges *Turonis* mense Julio colloquentes, cum omni comitatu suo in nomine Domini profecti sunt. vj. kal. Augusti cœnobium Sanctimonialium de *Mallinges* cum tota fere villa miserabiliter igne consumpta est. An. 119

Obiit *Willielmus Wigorniensis* episcopus, & in brevi assensu regio & auctoritate Cancellarii alter electus est. *Willielmus* Cancellar. eciam qui & *Heliensis* erat episcopus, *Romanæ* & apostolicæ sedis legatus effectus est. Accessit autem ad eum *Gilebertus Roffensis* episcopus, dicens, injuriam factam fuisse *Cantuariensi* ecclesiæ & sibi, eo quod ipso penitus ignorante aliquis in ecclesia *Wigorniensi* electus est cum

cum ipse *Cantuariensis* ecclesiæ proprius esset capellanus, & dominus archiepiscopus peregre profectus vices suas eidem commendasset. Rogavit itaque Cancellarium quem necdum noverat esse legatum, ne jura matris suæ *Cantuariensis* ecclesiæ diminueret, & quod in electione illa aliter quam deberet factum est, saltem in ejusdem electionis confirmatione simul & consecratione electi corrigeretur, quippe cum omnibus in *Anglia* recte sapientibus notum sit, nullum debere eligi vel consecrari absque auctoritate *Cantuariensis* ecclesiæ. Respondit legatus, Nulla volo jura diminuere *Cantuariensis* ecclesiæ, & quod in electione ista minus quam deceret factum esse conquereris, in ejusdem electionis confirmatione simul & consecratione compleatur. Prior igitur & monachi *Wigornienses* ex mandato legati accesserunt ad hospitium *Roffensis* episcopi, suppliciter exorantes ut electi sui electionem auctoritate *Cantuariensis* ecclesiæ corroboraret. Quod & factum est, præmissa congrua correptione de transgressione. Post aliquantulum temporis spacium, præcepit Legatus apud *Londoniam* coadunari episcopos *Angliæ* ut in *Westmonasterio* concilium celebraret. Accessit autem ad legatum episcopus *Roffensis* una cum Priore *Cantuariensi Osberno*, & in hunc modum animo constanti prædictum legatum breviter allocutus est. Miramur admodum venerande pater, mirantur & cæteri comprovinciales episcopi & abbates, quod tu cum sis *Cantuariensis* ecclesiæ professus, & ejusdem ecclesiæ jura debita tenearis conservare, absente archiepiscopo qui nobis licet indignis vices suas in *Anglia* commendavit, & post appellationem ipsius & excommunicationem, hujusmodi voluisti perquirere legationem. Sed esto. Summæ sedis apostolicæ legatus es, attamen *Cantuariensis* ecclesiæ suffraganeus. Rogamus igitur te ut apostolicæ sedis legatum, vice autem archiepiscopi & auctoritate *Cantuariensis* ecclesiæ jubemus ut suffraganeum, ne quid in hoc concilio quod in præsenti celebrare disponis contra jura *Cantuariensis* ecclesiæ vel contra dignitatem vel appellationem archiepiscopi præsumatur. Appellavit enim ut tu ipse audisti, & nos eandem innovamus appellationem. Respondit legatus & dixit. De perquisita legatione de qua te mirari asseris tibi respondeo, quod eam non ego michi sed dominus Rex adquisivit. Dominus archiepiscopus ut asseris vices suas tibi commendavit. Dominus autem Rex regnum michi regendum tradidit, & dominus Papa vices suas commendavit, ut malefactores quoslibet utroque feriam gladio, *Salomonis* scilicet & *Petri*. Veruntamen contra matrem nostram *Cantuariensnm* ecclesiam nichil in hoc concilio vel alias quicquam statuere cogitamus, sed omnia jura sua eidem auxiliante Deo volumus conservare. Si quæ tamen specialis quæstio est quam in præsenti dicere velitis gratanter audiemus. Cui *Roffensis* ait, Quæstiones quidem & querelas habemus ad vos, quarum prima est, quod *Wigorniensis* electio facta est absque assensu *Cantuariensis* ecclesiæ & ipsius vicarii, licet aliquantula emendatio per vos subsecuta sit in confirmatione. De consecratione autem rogamus vos ne transgrediatur, id est, ne ab alio fiat quam à capellano *Cantuariensis* ecclesiæ, nec alibi quam in ecclesia *Cantuariensi*. De sede *Cantuariensis* metropolitani, vos optime nostis quod legati cujusque sedere debeat ad dexteram. Hanc igitur sedem eidem vel ei cui vices suas commendavit conservari postulamus. Cui Legatus, Novi inquit quod episcopi suffraganei non alibi quam in sede metropolitana debeant consecrari. Consecrationem autem & sedem de qua loqueris dum archiepiscopus præsens non est, *Londoniensis* de jure decani sibi vendicare contendit. Præcellit enim cæteris episcopis ut *Cantuariensis* ecclesiæ decanus. *Roffensis* ad hæc, Quis est hic decanatus vel quod ipsius officium? Solummodo ut episcopos vice præconis convocet ad concilium. Sed hoc nichil ad me. Ipse enim ad præceptum *Cantuariensis* metropolitani præconis habet officium, *Roffensis* vero quasi intra septa *Cantuariensis* ecclesiæ non præco sed capellanus est, & vacante ecclesia vel absente Metropolitano ipsius fere in omnibus vices exequitur. Unde sedem illius ad dexteram vestram in hoc concilio expeto & *Wigornensis* electi consecrationem. Respondit Legatus, Sedes ista de qua sermo est ut cum pace fiant omnia, vacua remaneat, vel Prior *Cantuariensis* vice archiepiscopi sui eam obtineat. Ad hæc Prior, Sedes ista vacua non est, quia vivente archiepiscopo non vacat ecclesia. Ego eam obtinere non debeo, nec volo. Sedem enim propriam in Concilio habeo sicut prædecessores mei habuerunt, & sede Metropolitani non egeo. Non audivi decessores meos ibidem sedisse, nec archiepiscopus recedens vices suas michi commendavit sed proprio capellano suo *Roffensi* episcopo. Si eidem jura sua conservare volueritis, animo libenti vobis assistemus; sin autem, ad propria revertemur. Et Legatus, Jura, inquit, vestra vobis conservare cupio, sed episcopi *Londoniensis* dignitatem mutilare non valeo. Recessit igitur episcopus *Roffensis* & Prior *Cantuariensis*. Legatus vero suum celebravit Concilium in ecclesia sancti *Petri Westmonasterii* xvij. kal. Novembris. Deinde in octavis sancti *Martini Cantuariam* veniens, à conventu *Cantuariensi* honorifice susceptus est. Obiit hoc anno *B. Cantuariensis* archiepiscopus xiij. kal. Decembris in obsidione civitatis *Acon* & sepultus est. *Hugo* autem *Cestrensis* episcopus monachorum suorum honestatis & ordinis specialis persecutor, à *Coventrensi* ecclesia quam nescio quo judicio Dei susceperat regendam, monachos omnes & ordinem monasticum in natali Domini ejecit, ibidem clericos instituens seculares. Miseri autem monachi per diversa vagantes dispersi sunt, & Prior eorum *Moyses Romam* profectus est. XIV.

M. C. xcij. Applicuit cete in terra monachorum *Cantuariensis* ecclesiæ quæ vocatur **Leisdone**, quam dederat eis ante annos paucos rex *Henricus* & carta sua confirmavit. An. Grãæ 1192. Quod audientes vicini, cum quibusdam ministris Regis accurrerunt, alii ut raperent, alii ut eriperent. Monachi autem *Cantuarienses* nuntios miserunt ad Cancellarium; eidem ostendentes ex tenore cartarum suarum prædictum piscem vel si quid hujusmodi eventus est, non Regis, non vicecomitis nec alterius hominis esse nisi solummodo Conventus *Cantuariensis*. Hæc audiens Cancellarius, datis litteris vicecomiti *Cantiæ* præcepit ut prædictum cete monachis redderetur, & ut in eadem terra *Leisdoniæ* sicut in terris suis omnes haberent libertates. Facta igitur diligentissima inquisitione tam ecclesiastica quam auctoritate regia, reddita sunt monachis ea quæ de pisce vi vel furto ablata fuerunt. Ipsi vero liberaliter circumquaque per provinciam de pisce miserunt, & Cancellario linguam cum non modica parte capitis quia vices Regis agebat. Rex autem

autem *Angliæ* à nobilissima civitate *Siciliæ* ubi hiemaverat mense Martio digrediens, prospero cursu pervenit *Ciprum.* Sed ab incolis insulæ ipsius & à quodam tyranno crudeli & perfido qui se fecerat Imperatorem nominari, non sine verecundia repulsus est. Adventantibus autem navibus cum exercitu non modico insulam illam intravit, populum debellavit, ipsumque cepit tyrannum, civitates occupavit, & oppida totamque terram suæ subdidit ditioni. Hoc itaque prospere expleto negotio, ascensis navibus applicuit apud *Accon,* & in brevi cœperunt viriliter obsidere civitatem. Verum quia dissensio inter eos facta est quis eorum videretur esse major, nichil vel parum prosperitatis eis accidit. Attamen utcunque *Accon* capta est. Mense Martio ex mandato regio per peregrinos de *Jerosolima* passim venientes rumor increbuit de obitu *B. Cantuariensis* archiepiscopi. Unde *Londoniensis* episcopus quasi de sompno expergectus *Cantuariam* properans appellavit, & cum eo quidam de scaccario, ne quis absque conscientia episcopi vel assensu regio in archiepiscopum eligeretur. Hæc audientes monachi, Et nos inquiunt pro electione facienda, pro voce prima, pro universo statu ecclesiæ & privilegiis ab omni gravamine appellamus. Hæc prima fuerunt bellorum præludia. Cancellarius autem confiscavit archiepiscopatum. Obiit papa *Clemens*, cui successit *Jacinctus* diaconus Cardinalis & *Celestinus* appellatus est. Filius eciam Imperatoris *Fretherici* qui in peregrinatione *Jerosolomitana* submersus & defunctus est *Romanum* suscepit imperium, & *Romæ* coronatus est in Pascha. Applicuit interea *Robertus* electus *Wigornensis*, Cancellario legato domini Papæ deferens litteras ut eum in *Westmonasterio* consecraret, si quidem *Londoniensis* & *Roffensis* episcopi de facienda consecratione non consentirent. Appellaverat enim uterque. Convenientibus igitur episcopis *Angliæ* apud *Westmonasterium* dominica Palmarum, vij. scilicet idus Aprilis, ut in consecratione *Wigornensi* apostolicum exequerentur mandatum, venerunt & monachi tres *Cantuariæ* missi à Conventu, & eisdem episcopis hujusmodi litteras porrexerunt.

R*Everendis in Christo dominis & fratribus* W. *Dei gratia* Heliensi *episcopo apostolicæ sedis legato domini Regis Cancellario cæterisque episcopis* Cantuariensis *ecclesiæ suffraganeis* O. *Prior & conventus ecclesiæ Christi* Cantuariæ *salutem ab auctore salutis. Noverit sanctitas vestra nos ad sedem apostolicam appellasse ne* Wigorniensis *electus alias quam in ecclesia* Cantuariensi *sicut moris est consecretur, & ne quis vestrum qui indempnitati ecclesiæ* Cantuariensis *vinculo professionis providere tenemini, alias quam in eadem ecclesia ejus consecrationi interesse præsumat. Valete.*

Hæc audientes Episcopi qui convenerant, una cum Legato conferebant in unum quid facto opus esset. Si enim in *Westmonasterio* ut dominus Papa præceperat non fieret consecratio, legatus apostolicum non exequeretur mandatum. Si vero ibidem fieret, matri suæ *Cantuariensi* ecclesiæ debitam obedientiam viderentur abnegare. Omnibus tandem placuit ut in mensem consecratio differretur, apud *Cantuariam* facienda. Recognitum est ibidem coram legato simul & episcopis, *Roffensem* episcopum *Cantuariensis* ecclesiæ proprium ab antiquo fuisse capellanum, eumque vacante *Cantuariensi* sede ad vocationem Conventus debere *Cantuariam* accedere, crisma conficere, & cætera sacramentalia ministrare, eumq; in expensis procurare deberet qui archiepiscopatum custodiret. Vivente autem archiepiscopo sed absente vel ægrotante, ad vocationem ejusdem simul & procurationem debet accedere. Hæc michi qui hæc scribo insinuavit idem *G. Roffensis* episcopus, huic matriculæ, ut verbo suo utar, ad preces ipsius inserenda. Venit igitur *Cantuariam* ad proximum pascha à conventu vocatus idem episcopus, & in curia Canonicorum sancti *Gregorii* hospitatus est, ne videretur ignorantibus ad expensas fuisse monachorum si in eorum curia haberet hospitium. iv. Non. Maii convenerunt apud *Cantuariam* episcopi vj. videlicet *Heliensis* qui & legatus & cancellarius, & *God. Wintoniensis* episcopus, *Reg. Bathoniensis*, *Seinf. Cicestrensis*, *Gil. Roffensis*, & ille *Hugo Cestrensis.* Hi cum in ecclesia *Cantuariensi* convenissent in unum, accersito electo *Wigornensi* cœperunt ejusdem examinationem facere contra modum & formam ecclesiæ *Cantuariensis.* Quod audiens Prior *O.* una cum cantore & quibusdam fratribus accessit, rogans legatum ut secundum consuetudinem *Cantuariensis* ecclesiæ examinationem illam faceret & consecrationem. Respondit legatus, quod sic deberet fieri ad exemplum domini Papæ qui sic facere consuevit. Cui Prior, Dominus, inquit, Papa quod sibi placuerit faciat; nos autem consuetudines hujus ecclesiæ petimus observari. Si quandoque aliter vel alibi factum est, violentia fuit vel discreta dispensatio. Hæc audientes episcopi, una cum legato surgentes quod inceperant dimiserunt, indutique vestibus sacris interfuerunt de more processioni monachorum. Cum igitur ante magnum altare de more considerent episcopi, exurgens *Gil. Roffensis* episcopus dixit ad legatum.

Nostis pater venerande quod dominus *B. Cantuariensis* archiepiscopus peregre proficiscens, vices suas in *Anglia* conservandas nobis commisit, unde nobis videtur quod omnia sacramentalia quæ in ecclesia *Cantuariensi* facienda sunt, per manus nostras sicut per proprium ecclesiæ capellanum fieri debeant. Electio autem hujus fratris nostri *Wigornensis* electi aliter quam debuit facta est, sed postea per vos in confirmatione aliquantulam accepit meliorationem. Allegat *Londoniensis* de jure decanatus sui, sed nichil ad nos. Nullam enim ei subjectionem debeo, in re nulla obedio, nec alteri, nisi soli dño meo *Cantuariensi* archiepiscopo: hunc igitur electum nostrum, ordinatum nostrum à vobis tanquam legato consecrandum salvo jure nostro præsentamus. Legatus ad hæc, Et nos illum per gratiam Dei sacrandum suscipimus, non de jure *Heliensis* episcopi, sed de auctoritate apostolicæ sedis legati. Consecrabimus eum auctoritate qua fungimur, salvo jure vestro, salvo jure *Londoniensis* episcopi. Sacratus est itaque iv. non. Maii *Robertus Wigornensis* episcopus ad altare Christi, data professione de canonica subjectione quam debet archiepiscopo & *Cantuariensi* ecclesiæ. Die crastina venit in capitulum monachorum domnus legatus una cum novo *Wigornensi* episcopo & clericis tribus, has litteras ex parte Regis conventui deferentes.

R*Icardus Dei gratia rex* Angliæ, *dux* Normanniæ *&* Aquitaniæ, *& comes* Andegaviæ, *dilectis suis Priori* Cantuariensis *ecclesiæ totique ipsius capitulo*

capitulo salutem. Devotionem vestram scire volumus nos gratia Dei apud Messanam *plena corporis & animi prosperitate vigere, de vobis idem audire continuo desiderantes affectu. Ibi de morte venerabilis* Cantuariensis *archiepiscopi patris nostri plenius quam desideraremus certificati, in ipsius mortis importunitate vehementius moti, ecclesiæ vestræ de necessitate condoluimus desolationi. Quia tamen vir bonæ memoriæ venerabilis* Cantuariensis *archiepiscopus à nobis irrevocabiliter recesserat, quia tantæ ecclesiæ regimini ipsius consolationi potius quam lacrimis erat insistendum, diligenter & attente penes nos deliberavimus, quomodo citius & melius tanto lapsui foret subveniendum. Tandem viri illustris* Willielmi *venerabilis* Montis regalis *archiepiscopi discretionem, fidem, providentiam, quam re pluries didicimus attendentes, recolentes quia licet nobis ipsum fama vehementius commendasset, audito tamen & expectato longe commendabiliorem fides, providentia reddidissent, tantæ ecclesiæ tanti viri regimen sed & toti regno nostro cognovimus profuturum. Magnatum itaque nostrorum, archiepiscoporum, episcoporum freti consilio prædicto venerabili* Montis regalis *archiepiscopo dignum duximus supplicare, quatinus ad* Cantuariensis *ecclesiæ sedem & regimen sese nobis concederent transferendum. Qui post multam secum magnatibus nostris deliberationem nostris tandem adquiescere dignum duxit petitionibus. Vestræ igitur universitati diligenter mandamus, quatinus vestræ bonitatis intuitu precumque nostrarum diligenti instantia, ipsum prædictum venerabilem* Montis Regalis *archiepiscopum in pontificem vestrum benignius recipiatis, in adventum suum unanimiter gaudeatis, ut inde vobis ad gratiarum teneamur actiones, & vestræ ecclesiæ honori & utilitati benignius & diligentius teneamur providere. Testibus nobis ipsis apud* Messanam xxv. *die Januarii.*

His igitur auditis litteris, subjunxit legatus de probitate viri admirabilem commendationem, acsi monachi præfatum archiepiscopum incontinenti essent electuri. Sed monachi prudenti petita & accepta dilatione, post dies aliquot in conventu episcoporum & procerum qui ob hanc causam apud *Norhamptoniã* convenerant hujusmodi dederunt responsum. Nostis omnes & singuli dominum nostrum *B. Cantuariensem* archiepiscopum cum iter peregrinationis arriperet, pro se, pro ecclesia *Cantuariensi* & omni jure ejusdem sedem apostolicam appellasse. Nunc autem petitio quædam sed grandis, quia sub nomine & sigillo regio nobis porrigitur de quodam ignoto & alienæ regionis archiepiscopo eligendo, cum de obitu nostri archiepiscopi simus incerti. Ideoq; justum videtur & consonum rationi ut præsens negotium differatur, quousque de obitu nostri archiepiscopi quem adhuc putamus vivere certiores efficiamur, ne forte de ipsius exitu ab imperitis gratulari videamur. Institerunt igitur plurimi & primi regni auctoritate regia, ut præfatus *Montis Regalis* archiepiscopus ad nutum Regis à monachis *Cantuariensibus* eligeretur. Sed cum nulla proficeret ratione, tandem cum dilatione competenti coadunatio illa dissoluta est, & singuli in sua redierunt. Conferebant interea *Cantuariensis* ecclesiæ monachi cum quibusdam episcopis & amicis ecclesiæ, quid de petitione regia de jure esset faciendum. At illi dixerunt, Se non audere nec velle super hujusmodi re dare consilium propter quosdam corvini generis monachos qui in die necessitatis ab archa avolaverant, conventus sui proditores effecti, qui hucusque in conventu specie tenus latitabant. Unde *Cantuarienses* monachi super hujusmodi notorio plurimum stupefacti, consilio habito hanc notam à se propellere studuerunt. Amoti sunt itaque vj. idus Maii cucullati tres à cœtu cæterorum & ille quartus *O.* videlicet dictus *Prior*, qui cæteris nequior in proditione ecclesiæ videbatur. Cum enim cæteris amoris ipse infelix quæreret an adhuc de aliquo dubitarent, responderunt monachi satis placide licet ea quæ dicebantur non placerent. Animi nostri diu turbati amotis istis aliquantulum pacificati sunt; nunc autem superest quod persona tua nobis admodum suspecta est & odiosa. Turpiter enim in die tribulationis recessisti à nobis, & deinde contra nos & in contumeliam *Cantuariensis* ecclesiæ suscepisti Prioratum. Inde est quod scire te volumus quod de cætero Prior noster non eris. Sed cede citius ut super hoc quid agendum sit conferamus. At ille confestim surrexit, & stans in medio dixit. Audite domini mei ut Deus exaudiat vos. Vobis notum est quam bene, quam firmiter in omnibus steterim vobiscum in tribulationibus vestris, unde & pro vobis aliquando ab archiepiscopo excommunicatus sum & nonnullas pertuli molestias. Abscessi tandem de consilio magnorum virorum & quorundam fratrum nostrorum instigante malitia, & in præsentia archiepiscopi nunquam vobis nocui sed sæpe profui. Prioratum deinde adeptus sum præcipiente archiepiscopo volente Rege absque omni reclamatione, unde & vestrum assensum usque nunc adesse putabam. Novit Deus quod si aliter de vobis sensissem, nunquam Prioratum vel aliud officium suscepissem. Nunc vero sciatis quod nec prioratum vobis renitentibus retineo, nec quicquam præter beneplacitum vestrum attentare curabo. Illo igitur ad imperium conventus egresso, residentibus xij. vel eo amplius ecclesiæ senioribus, cæteri omnes in medio stabant, ex quibus unus pro cæteris loquens cum ymbre lacrimarum dixit. Vos nostis patres sancti & experti estis quantis angustiis agitata sit *Cantuariensis* ecclesia usque in præsens. Nec vos latet quam turpiter homo iste *Osbernus* recessit à nobis cum cæteris qui nostri proditores fuerunt, & in quantum dedecus & detrimentum ecclesiæ suscepit prioratum. Nunc autem quia sponte sua cessit, & vobis incumbit *Cantuariensis* ecclesiæ dispositio, quanta possumus humilitate petimus vos, ut talem nobis & vobis Priorem instituatis qui digne matrem nostram hanc *Cantuariensem* regat ecclesiam. Hunc præcipue qui nobis præsidet, qui in angustiis & tribulationibus variis fidelis & prudens inventus est, nobis Priorem postulamus. Surrexerunt igitur senes cum junioribus, ipsumque venerabilem suppriorem *Galfridum* dextra sub lævaque trahentes in sedem Prioris posuerunt vj. idus Maii. Reclamabat acriter & flebat uberrime jurans & pejerans quod non regeret prioratum. Violenter tamen retentus est, & vix tandem post dies plurimos conventus sui consensit voluntati. *Osbernus* autem honorifice in camera honestiori infirmorum exibitus est. Interea rumor in *Anglia* dispersus est de electo *Eboracensi G.* quod ex mandato domini Papæ deberet in *Franciæ* consecrari. Unde stupefacti Episcopi videntes in hoc matris suæ *Cantuariensis* ecclesiæ minui dignitatem, cum debeat ab antiquo *Eboracensis* electus à *Cantuariensi* metropolitano professione

præmissa

præmissa *Cantuaria* consecrari, facta solenniter appellatione per monachum *Cantuariensem* simul & clericum has litteras miserunt in *Franciam*.

WIllielmus *Dei gratia* Heliensis *episcopus & apostolicæ sedis legatus & cæteri provinciæ* Cantuariensis *episcopi, venerabilibus & in Christo dilectis archiepiscopis & episcopis ad quos præsens scriptum pervenerit salutem in vero salutari. Quantis hucusque gavisa sit immunitatibus mater nostra* Cantuariensis *ecclesia, vestram credimus non latere notitiam. Inter quas retro habitas dignitates & privilegia eo hactenus functa est, ne* Eboracensem *alias quam* Cantuariæ *& ab ejusdem ecclesiæ archiepiscopo necnon totius* Angliæ *primate consecrari liceret archiepiscopum; unde venerabilis pater noster* B. Cantuariensis *archiepiscopus ex privilegiorum prædictorum varia & multiplici inspectione & antiqua consuetudine prudenter edoctus, & antequam iter* Jerosolimitanum *arriperet adversus* G. Eboracensem *electum jus suum protestatus & dignitatem, ne idem ab alio quam à se & in ecclesia* Cantuariensi *facta eciam eidem professione & obedientia consecraretur, appellavit. Nos quoque ejusdem patris nostri jus & dignitatem filiali prosequentes devotione, volentes nichilominus prænominatæ nostræ matris ecclesiæ dignitati providere, memorati patris nostri* Cantuariensis *appellationem innovantes ne prælibatus* G. Eboracensis *electus ab aliquo vestrum munus consecrationis accipiat, sedem apostolicam appellamus.*

Eclipsis solis fere totalis apparuit vigilia sancti *Johannis Baptistæ*. Pululaverant autem in *Anglia* discordiæ inter Cancellarium & Comitem *Johannem*, adeo ut hinc inde milites stipendiarii & conprovinciales milites convocati ad arma convolarent in obsidione castelli *Lincolniæ*. Interea venit in *Angliam Walterius* ille *Rothomagensis* archiepiscopus per licentiam regis à *Messana* reversus circa festum sancti *Johannis Baptistæ*. Convenerunt itaque una cum ipso episcopi quidam & proceres *Angliæ*, ut quoquo modo tantæ dissensioni finem darent, ne messes quæ jam maturæ erant ad metendum in nichilum penitus redigerentur. Pace igitur facta sed nondum firmata, armis valedicitur. & in proximo prædictus Cancellarius & Comes iterum discordes efficiuntur. Mediantibus tamen primoribus *Angliæ* tandem utcumque pacificati sunt & ne iterum levitate sua redirent in id ipsum, alienigenæ stipendiarii ad suam patriam unde venerant revertuntur.

Celestinus papa mente revolvens sedula quanta *Baldewinus* archiepiscopus Conventui *Cantuariensi* intulisset gravamina occasione capellæ quam in suburbio civitatis *Cantuariensis* erexerat, ipsorumque monachorum pressuris compatiens, executoribus tribus viris fidelibus & discretis pro Conventu *Cantuariensi* subscriptam direxit epistolam.

CElestinus *episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri* R. Batoniensi *episcopo, & dilectis filiis de* Radinges *& de* Waltham *abbatibus salutem & apostolicam benedictionem. Molestias & injurias quas per bonæ memoriæ* B. Cantuariensem *archiepiscopum Conventus ejus loci passus est, discretionem vestram non credimus ignorare. Quoniam igitur jam dictus archiepiscopus quamvis de reformando statu fratrum ipsorum in integrum mandatum felicis recordationis* Urbani *&* Clementis *prædecessorum nostrorum suscepisset, nondum cum iter peregrinationis arripuit reformarat ad plenum, per apostolica vobis scripta mandamus atque præcipimus, quatinus omni dilatione, contradictione & appellatione cessante, ecclesias cum fructibus inde perceptis, & alia quæ sæpedictus archiepiscopus ipsis absque juris ordine abstulit nostra freti auctoritate cum integritate restitui faciatis, & eorum detentores si opus fuerit censura non differatis ecclesiastica coercere, modis omnibus observantes ne in loco quem apostolica condempnavit auctoritas divina de cætero celebrentur, sed potius capella ibidem, ut dicitur, erecta funditus destruatur, & sicut à patribus nostris decretum esse dinoscitur canonicorum institutionem revocantes in irritum eos denuntietis & teneatis suspensos qui in loco ipso post prohibitionem apostolicam divina scienter præsumpserunt officia celebrare, donec ad sedem apostolicam veniant absolvendi. Illos quoque qui sententiam piæ recordationis papæ* Clementis *incurrisse noscuntur cautius faciatis ab omnibus evitari, donec ecclesiæ satisfactione competenti exhibita per nos mereantur absolvi. Qui vero hujusmodi communicaverunt scienter, congrue ad arbitrium vestrum satisfaciant. Hæc autem omnia tanto districtius vestræ discretioni duximus injungenda, quanto in injuriam apostolicæ sedis redundare videtur eadem totiens inaniter iterare mandatis, & religionem vestram minus deceret si mandatum apostolicum segnius exequeremini, nec possemus sine molestia tantum in vobis neglectum aliquatenus sustinere. Nullis litteris juri eorum præjudicium facientibus si quæ apparuerint à sede apostolica impetratæ obstantibus. Quod si omnes his exequendis nequiveritis interesse, duo vestrum ea nichilominus exequantur.* Dat. *Romæ* apud sanctum *Petrum* v. kal. Junii pontificatus nostri anno primo.

Hæc audientes & manibus attrectantes prædicti executores cum essent viri religiosi valde & discreti, non præcipitanter sed morose super hujusmodi mandato habito consilio, prædictæ capellæ rectoribus tandem scripserunt in hunc modum.

R. *Dei gratia* Bathoniensis *episcopus, &* H. *eadem gratia de* Radinges, *&* W. *de* Waltham *abbates, rectoribus capellæ de* Hakintonia *salutem. Mandatum domini papæ suscepimus quo nobis injunctum est, ut modis omnibus observemus, ne in loco vestro quem apostolica condemnavit auctoritas divina de cætero celebrentur, sed potius capella ibidem, ut dicitur, erecta funditus dilatione & appellatione cessante destruatur. Si quis ergo vestrum pro loco illo stare voluerit, & rationem proponere quare hoc fieri non debeat, intimamus vobis quod nos Deo donante in die sanctæ* Margaretæ *virginis ad locum illum venire & mandatum apostolicum prout decet proposuimus adimplere. Valete.*

Accesserunt igitur prædicti viri vel per se vel per legatos idoneos ad locum una cum clero populo civitatis *Cantuariensis*, & cum non esset quispiam qui mandato apostolico reclamaret in aliquo, data sententia pendentibus litteris profanam condempnaverunt capellam voce apostolica maledictam & profanam, quæ subito concurrentibus undique populis in pulverem minutissimum redacta est xij. kal.

kal. Augusti. Hujus autem judicatæ condempnationis de capella talis est forma.

OMnibus sanctæ matris ecclesiæ filiis ad quos præsentes litteræ pervenerint, R. Dei gratia Bathoniensis episcopus, & H. de Redinges & W. de Waltham eadem gratia abbates salutem. Noverit fraternitas vestra & vobiscum universalis ecclesia, nos exequentes mandatum & præceptum summi pontificis scilicet Celestini papæ tercii publice judicasse & pronuntiasse, ne de cætero in loco quem B. Dei gratia archiepiscopus Cantuariensis apud Akintune construere incepit divina celebrentur. Sed & ejusdem auctoritate canonicorum institutionem in eodem loco à prædicto archiepiscopo factam in irritum revocantes, capellam ibidem constructam funditus destruendam judicavimus. Quia sicut vobis innotuit inspectione litterarum piæ recordationis Urbani papæ tercii, secundum quarum decretum prædictus papa Celestinus nos in executione sui mandati procedere præcepit, prædictum locum maledictum & prophanum apostolica condempnaverit auctoritas, & suspensos ab officio & beneficio illos qui post apostolicam prohibitionem in capella illa divina celebrare præsumpserunt, decreverat. Quapropter & nos eos suspensos denuntiamus & tenemus donec à sede apostolica fuerint absoluti.

Alia quoque opera B. data sententia cassavit papa Celestinus ne futuris temporibus ab aliquibus trahantur in consequentia. Cujus sententiæ talis est textus.

CElestinus episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis Priori & Conventui ecclesiæ Christi Cantuariæ salutem & apostolicam benedictionem. Sicut ad apostolatus nostri debitum pertinere dinoscitur his quæ rite & recte ordinata consistunt vigorem conferre perpetuum, ita nimirum eis quæ secus fiunt quam deceat vires detrahere, enervare, & infirmare tenemur. Ea propter dilecti in Domino filii, cum B. quondam archiepiscopus sive motu proprio, sive instinctu alieno vos & ecclesiam vestram molestiis multis & injuriis quandoque afflixerit, & scripta aliqua à sede apostolica in præjudicium juris vestri falsa suggestione, ut dicitur, impetravit, quem magis tranquillitati vestræ dare operam decuisset; paci vestræ paterna volentes in posterum sollicitudine providere, omnia quæ per memoratum archiepiscopum circa vos vi vel metu acta sunt auctoritate apostolica revocamus in irritum, & nominatim ea quæ legato Romanæ ecclesiæ præsente & contradicente contra mandatum sedis apostolicæ facta dicuntur, sicut in autentico ejusdem legati Johannis videlicet Anagnini quondam presbiteri Cardinalis ob causam vestram in Angliam directi continetur, & quæcumque contra jus vestrum vel privilegiorum vestrorum tenorem idem archiepiscopus impetravit viribus carere decrevimus, statuentes ut nullus unquam hominum ea quæ male gessit trahere audeat in consequentiam, neque possint ea quæ tacita veritate à sede apostolica impetravit juri vestro aut privilegiis ullo unquam tempore aliquod præjudicium generare. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostræ constitutionis paginam infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemtare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum. Dat. Romæ apud sanctum Petrum v. kal. Junii.

Autenticum vero Johannis Anagnini, cui dominus Papa Celestinus adhibet firmamentum, tale est.

JOhannes Anagninus Dei gratia titulo sancti Martini presbyter Cardinalis apostolicæ sedis legatus, omnibus ad quos litteræ præsentes pervenerint æternam in Domino salutem. Universitati vestræ notum facimus, quod sicut prope positi audivimus & postea præsentes apud Cantuariam vidimus, monachi ecclesiæ Christi in pace quam cum archiepiscopo suo fecerunt, vim passi sunt, & metu regio qui eodem tempore Cantuariam venerat cum episcopis suis, omnia compulsi sunt sustinere. Hæc autem ideo scripto mandare curavimus, ut rei veritas omnibus innotescat, nec possit quod sic factum est eorum justiciæ præjudicium generare. Quod si jam dictus archiepiscopus vel aliquis ejus successor scripturam super forma pacis hujus quandoque protulerit, noveritis ipsam fratribus jam dictæ ecclesiæ nec consencientibus nec scientibus confectam fuisse, nobisque petentibus non exhibitam qui ad causam ipsam à summo pontifice destinati rem gestam vel confirmare debuimus si justiciæ concordaret, vel si secus acta esset infirmare. Cognoscentes itaque violentiam manifestam facto huic intercessisse, auctoritate qua fungimur statuimus apostolica, quod neque concordia sit facta, neque compromissio violenter extorta, neque scriptum sic conceptum valere debeat aut aliquod sæpedictis monachis in posterum præjudicium afferre, quia omnia præsentibus nobis & contradicentibus facta sunt.

Hæc autem omnia munimenta reservantur in ecclesia Cantuariensi ad extinguendam temporis futuri malitiam si qua super hoc poterit exoriri. Nec te moveat rogo, lector bone, prudentia tua, quod tam prolixa narratione contra propositum meum vel promissum, electionem Ricardi, vel persecutionem Baldewini recitavi, vel quod narrationi meæ tot epistolas inserui. Justa enim, ut arbitror, intentione utrumque factum est, videlicet ut futurorum sciat necessitas temporum quod cui morbo opponat remedium, & quibus objectionibus justum & exemplare adhibeat responsum. Epistolas autem, quod Cronicorum non esse solet, plures inserui, ut ipsis inspectis & in arca memoriæ reconditis narratio brevietur & subtilius utiliusque intelligatur. Sed jam nunc redeamus ad nos.

Quarto kal. Septembris ex mandato Cancellarii qui tunc temporis vicem & vires regias gerebat in Anglia, & Baronum auctoritate scaccarii convenerunt apud boscum de Blen quod Strutte cognominatur Prior Cantuariensis G. cum monachis vj. vicecomes Cantiæ Regin. cum militibus & hominibus multis. Ibique per sacramentum xxiiij. legalium virorum de eodem visneto deambulatio facta est in circuitu ejusdem bosci. Et auctoritate regia monachis ecclesiæ Christi Cantuariæ assignatum est quicquid in prædicto bosco ex utraque parte stratæ regiæ de jure regio & dono eos contingebat, sicut per cartam eisdem suam confirmaverat, cum apud Cantuariam peregrinationis suæ iter arripuit. Occupaverant enim vicini quidam partem agrorum & nemoris, unde contra cartam regiam & ipsius pu-

tam

ram elemosinam nullam habebant autoritatem. Est autem Carta regis hunc habens modum.

RIcardus *Dei gratia rex* Angliæ, *dux* Normanniæ *&* Aquitaniæ, *comes* Andegaviæ, *archiepiscopis, episcopis, abbatibus, comitibus, baronibus, justiciariis, vicecomitibus, & omnibus ministris & fidelibus suis* Francis *&* Anglis *salutem. Sciatis nos pro amore Dei & beati* Thomæ *martyris, & pro salute nostra omnium antecessorum & successorum nostrorum concessisse & dedisse, & præsenti carta confirmasse in liberam & puram & perpetuam elemosinam Deo & monachis in ecclesia* Cantuariensi *Deo servientibus totum boscum nostrum de* **Blen** *in longo & lato cum essartis omnibus ejusdem bosci, & omnibus terris & redditibus ad eundem boscum pertinentibus, salvo tantum uno summario quem pater noster in elemosinam concessit ecclesiæ & canonicis sancti* Gregorii *in eodem bosco & carta sua confirmavit. Prohibemus autem ne vicecomes vel ministri sui, vel aliquis alius de eodem bosco de cætero se intromittant, nisi ipsi bailivi sui quos ibi pro voluntate sua posuerunt. Quare volumus & firmiter præcipimus quod jam dicti monachi habeant & teneant prædictum boscum ita bene & in pace, libere & quiete, honorifice & plenarie sicut unquam pater noster eundem boscum liberius, & melius, & plenius tenuit. Testibus* B. Cantuariensi, W. Rothomagensi, J. Dublinensi *archiepiscopis*; H. Dunelmensi, R. Bathoniensi, H. Lincolniensi, H. Conventrensi, G. Wintoniensi, H. Saresberiensi *episcopis*; Johanne *Comite* Mairrit. R. *Comite* Leicestriæ, H. *Comite* War. W. *Comite* Saresb. J. Marescallo. W. Marescallo, W. de Stutevill, W. *de* sancto Johanne W. *filio* Adelmi. B. *de* Verdon, G. *filio* Petri, R. *filio* Reinf. G. Pipard, R. *de* Witefeld. *Datum per manum* Willielmi *Cancellarii nostri &* Eliensis *Electi apud* Cantuariam *prima die Decembris anno primo regni nostri.*

Miserat eciam rex *Ricardus* à civitate *Messana* Conuentui *Cantuariensis* ecclesiæ hanc Cartam.

RIcardus *Dei gratia rex* Angliæ, *dux* Normanniæ *&* Aquitanniæ, *comes* Andegaviæ, *justiciis, vicecomitibus, & omnibus balivis suis* Anglis *salutem. Præcipimus vobis quod permittatis Priori & Monachis ecclesiæ nostræ* Cantuariensis *facere fieri recognitiones in maneriis de tenementis suis quæ alienata sunt de ipsis maneriis absque licentia & assensu Conventus ejusdem ecclesiæ, & ea per recognitiones easdem ad propria revocare sicut pater noster hoc eis litteris suis patentibus concessit. Nolumus enim quod prædicta ecclesia quam diligere & fovere tenemur aliquid de jure suo per defectum nostrum amittat.* T. *Savarico archidiacono* Norhamt. *apud* Messanam xxviij. *die Februarii.*

Ex hoc mandato regio *Cantuarienses* monachi, nec mirum, exhilarati, habito consilio una cum consensu Cancellarii miserunt monachos & quamplures suos prudentes viros in *Essessiam* ad villam suam **Middeltune** nuncupatam, ut auctoritate regii mandati partem præfatæ villæ videlicet **Suthcherche** revocarent, quam per aliquot annos quidam occupaverat *Ricardus*. Juraverunt itaque tactis sacrosanctis homines xij. de eodem tenemento, quod prædictus *R.* in jam dicta terra nunquam habebat hæreditatem sed ut firmarius, ad libitum monachorum solam habebat ut serviens custodiam. Quo audito, decreverunt omnes prudentissimi qui ibidem fuerunt, ut monachi *Cantuarienses* prædictum apendicium de **Middeltune** de cætero libere possiderent. Xviij. kal. Octobris applicuit apud *Dovoriam Gaufridus Eboracensis* archiepiscopus, qui nuper ex mandato *Celestini* papæ *Turonis* ab ejusdem civitatis archiepiscopo contra antiqua jura *Cantuariensis* ecclesiæ & contra appellationem episcoporum *Angliæ* & Conventus *Cantuariensis* erat consecratus. Cui cum oppidani milites *Dourensis* castelli violentas manus inicerent, tam prudenter quam viriliter tenentium eum manus evasit, & ecclesiam monachorum sancti *Martini* ingressus est. In qua per octo fere dies ab oppidanis & conprovincialibus militibus januis clausis & obseratis obsessus est. Suspectus enim erat ipsius ingressus Cancellario & quibusdam primoribus *Angliæ*, eo quod jurasset fratri suo regi quod sine assensu infra triennium non rediret in *Angliam*; præterea suspitionem adausit, quod de fidelitate regia Constabulario *Dourensis* castelli noluit præstare juramentum. In proximo, ut fama fuit & verum videbatur, missi sunt à Cancellario milites qui prædictum archiepiscopum quocunque modo apprehenderent. Hii igitur præfatam ecclesiam quasi pacifice ingressi monuerunt ut egrederetur, quo nolente, reversi sunt paulisper sed iterum eandem ecclesiam armati & loricati ingressi sunt, & ipsum archiepiscopum ab altari crucem portantem de medio monachorum eundem defendere volentium abstractum asportaverunt per medium aquæ fluentis, quæ **broc** appellatur, eum peditem duxerunt in castellum xiiij. kal. Octobris. Unde consternati animo *Cantuarienses* monachi miserunt *Dovoriam* monachos ut eum repeterent, eo quod à cella *Cantuariensis* ecclesiæ fuisset abstractus. Qui cum à petitione tam justa repulsi *Cantuariam* redirent, habito in communi consilio singulis ecclesiæ *Cantuariensis* suffraganeis nomine ecclesiæ scripserunt sic.

R*Everendo patri & domino* W. *Dei gratia* Heliensi *episcopo, & domini regis Cancellario,* G. *Prior & Conventus ecclesiæ Christi* Cantuariæ *salutem & se semper devotissimos. Poterat gloriosi martyris nostri* Thomæ *sanguis in ecclesia* Cantuariensi *effusus emunitatem etsi aliunde non haberet perpetuam contulisse, & gloria ejus qua omnis terra repleta est terruisse sacrilegos. Sed ut patet quod fidelibus est ad castigationem & virtutem, hoc impii & nequam malignitatis assumunt in exemplum. Ecce enim* Eboracensis *archiepiscopus innocens, ut creditur, ab ecclesia nostra* Dovoris *ab ipso altari manu militum armata violenter extractus crucem bajulans, per lutum & lacus, per abrupta locorum in castellum* Dourense *in carcerem protrahitur ejulante populo, sacrilegis ipsis qui eum abduxerunt lacrimantibus. Clamat, petit, & repetit ecclesia ut ei restituatur ablatus, sed non recipit. Cessat à divinis, nec mirum, violata* Dourensis *ecclesia, & conclusa sunt ora canentium Dominum. Miratur mundus in facto tam enormi* Cantuariensem *ecclesiam segnius agere, & matrem tam importabilem filiæ dissimulare mœrorem. Genibus itaque vestris obvoluta* Cantuariensis *ecclesia vos rogat ut dominum, adjurat ut filium, quatinus ei in tam*

tam arto & arduo negotio non denegetis consilium salutare, quo & ecclesiæ honor suus conservetur illæsus, & vestra circa eam devotio laudabilis comprobetur.

In eundem modum cæteris scripserunt episcopis. Responsum W. Heliensis episcopi.

W. Dei gratia Heliensis episcopus & domini Regis Cancellarius, karissimis amicis suis Priori & Conventui sanctæ Trinitatis Cantuariæ salutem & dilectionis plenitudinem. Dilectionem vestram nullatenus volumus perturbari super eo quod Eboracensis archiepiscopus apud Doveriam est detentus. Vobis autem indubitanter suggerimus, quod nec per nos nec de mandato nostro captus fuit in ecclesia nec detentus, sed præceperamus quod si ibidem forte applicaret, si fidelitatem domino regi quam nunquam fecit facere nollet, cum plena restitutione omnium rerum suarum & suorum Witsandum transmitteretur, quia domino regi juramento interposito promiserat, (unde litteras ejusdem archiepiscopi patentes habemus) quod nullatenus dum idem rex in sua peregrinatione existerit, in Angliam veniret.

Rescriptum Godefridi Wintoniensis episcopi.

G. Dei gratia Wintoniensis episcopus, dilectissimis in Christo fratribus & amicis G. Priori & Conventui ecclesiæ Christi Cantuariæ salutem quam repromisit Deus diligentibus se. Loquor in amaritudine animæ meæ tristis & dolens super injuriis & molestiis venerabili fratri nostro Eboracensi archiepiscopo nimis atrociter, ut dicitur, illatis. Doleo quidem & dolenti condoleo, patior & compatienti compatior, sed in ipsius passionibus & ignominiis totus homo meus interior gladio passionis est transfossus. Cum autem hujusmodi factum redundet in injuriam totius ecclesiæ Anglicanæ, de communi fratrum & coepiscoporum nostrorum deliberatione procedere debet consilium quod super tam arduo negotio vobis dari postulatis. Porro si fratribus inconsultis verbum aliquod consilii super hoc præcipitarem, non inmerito possem ab eis argui tantæ præsumtionis. Verum largiente Domino quod solus aggredi non præsumo, præeunte & communicato consilio domini Londoniensis & aliorum confratrum tractare non differemus.

Nolebant enim episcopi singulariter dare consilium donec diffineretur in communi quid facto huic tam enormi opus esset. Convocati sunt itaque episcopi, & interim archiepisc. die septima eadem via qua educebatur reductus est in ecclesiam S. Martini, dieque tercia Cantuariam profectus Londoniam properavit. Facta est igitur coadunatio episcoporum apud Windesores ij. non. Octobris, una cum Comite Johanne & duobus archiepiscopis, Rothomagensi videlicet & Eboracensi. Dederunt itaque anathematis sententiam in omnes apprehensores archiepiscopi, consentaneos quoque & participes, solus Cancellarius absentavit se & fugit Londoniam. Quem Comes evestigio subsequens obsedit per dies paucos in Turre Londoniensi. Cui cum Cancellarius non valeret resistere, petita licentia pervenit Cantuariam. Deinde in castello Dovorensi receptus est. Inhibuerunt autem Justiciarii Angliæ burgensibus Dovoriæ, ne prædictum Cancellarium permitterent transfretare. Ipse autem idem velle simulabat addito terribili juramento. Præ nimia tamen mentis angustia gemens & anxius, veste virili deposita muliebrem induit habitum, ut vel sic mari transito persecutorum declinaret insaniam. Dum itaque linteo caput involutus navem expectans, & quasi telam quam gestabat venundans deambularet in litore, apprehenderunt pauperculæ mulieres, & turpiter cadentes amoto peplo in terram projecerunt, unde exorto clamore terribili accurrerunt burgenses, eumque vix tandem eripientes, ut cætera præ pudore taceantur, arcius custodiebant, donec data à Justiciariis licentia transfretaret. Hoc igitur modo Cancellario amoto & ab Anglia fugato, archiepiscopus Rothomagensis qui sibi vicecancellarium præfecturam Angliæ usurpabat, ex assensu Comitis Johannis aliorumque Justiciariorum literas & nuntios miserunt Cantuariam ad Conventum, auctoritate regia præcipientes, ut G. Prior cum monachis quibusdam Londoniam venirent de electione facienda præmuniti. Venerunt igitur Londoniam episcopi Angliæ ad idem vocati, Prior quoque & monachi Cantuarienses, & seorsum considentibus episcopis in atrio, convenitur Prior Cantuariensis in ecclesia de suscipiendo archiepiscopo Montis Regalis, de quo supra sermo habitus est. Respondit Prior se super hoc negotio primo tempore quæstionis de non suscipiendo illo sufficiens & gratum dedisse responsum. Et adjecit: Nunc in id ipsum ex assensu Conventus nostri vobis referimus, quod hunc de quo sermo agitur licet tamen valde commendabilem, salvo honore Dei, regis & regni, in archiepiscopum Cantuariensis ecclesiæ ad præsens suscipere non valemus. Nunquid honorificum est Deo & ecclesiæ, regi & regno universas regni personas refutare, & ad mandatum regium in alieno regno personam ignotam mendicare? Absit. Nec tamen ut verum fatear de ipso eligendo vel non eligendo diffinitivam proferimus sententiam, sed differimus donec ignotum melius agnoscamus & auxilium domini senciamus super nos. Rothomagensis igitur & cæteri considentes Justiciarii de tam justo & grato responso grates referentes, monuerunt monachos ut Cantuariam redirent & examine insisterent orationibus.

Parvo post elapso tempore miserunt iterum Justiciarii Cant. ad Conventum litteras regias in hunc modum.

JOhannes comes Moretonii, & Walterus Dei gratia Rothomagensis archiepiscopus, dilectis in Christo amicis Priori & Conventui ecclesiæ Christi Cantuariæ salutem. Propter præteritas quas audistis contentiones communi deliberatione fidelium domini regis statutum est, ut sub sigillo domini regis de negotiis regni mandata regia fiant, communiter discurrant: unde vobis mandamus quatinus literis ad vos sub eodem sigillo directis fidem indubitatam habeatis, & quod in eis continebitur dilatione recisa efficaciter impleatis.

Dimiserat enim rex in Anglia sigillum parvum regia tamen majestate signatum, quo regni negotia debuerant insigniri. Sed Cancellarius omnia sibi ascribens suo sigillo fecit universa. Quo sicut supra dictum est à præfectura amoto, sigillum regium Justiciarii resumserunt, sub quo post modicum Conventui Cantuariensi scripserunt in hunc modum.

RIcardus Dei gratia rex Angliæ, dux Normanniæ & Aquitanniæ, Comes Andegaviæ, Priori

& Conventui ecclesiæ Cantuariæ & ejusdem loci capitulo salutem & sinceram in domino dilectionem. Noverit discretio vestra quod dilectus & venerabilis pater noster W. Rothomagensis archiepiscopus & J. comes Moretonii frater noster dilectus & familiaris & aliæ Justiciæ nostræ cum illis ad vos Cantuariam venient tercio die post festum sancti Andreæ, tractaturi ibidem per Dei gratiam cum consilio vestro de archiepiscopatu Cantuariensi ad honorem Dei, ecclesiæ, & regni, & vestrum. Hinc est quod vobis duximus intimandum, quatinus super negotiis ecclesiæ vestræ interim conferentes, communi familiarium & fidelium nostrorum consilio ad honorem & securitatem vestram & totius regni & ecclesiæ vestræ utilitatem pariter & concorditer adquiescatis, in nullo quod absit dissentientes, unde dedecus & enorme dampnum ecclesiæ vestræ proveniat. Ita igitur vos habeatis & geratis ut honor Dei & noster, ecclesiæ vestræ, in omnibus conservetur. Quicquid enim facimus, pro honore Dei, & indemnitate nostra & ecclesiæ vestræ, & securitate regni nostri facimus. Teste W. Rothomagensi v. idus Novembris.

Unde & episcopus Londoniensis qui inter episcopos decanatus præminet dignitate, & ad quem specialiter pertinet ad nutum archiepiscopi vel Cantuariensis ecclesiæ episcopos convocare, episcopis Angliæ citatorias misit litteras in hunc modum.

RIcardus Dei gratia Londoniensis ecclesiæ minister, venerabili fratri & in Christo karissimo S. Dei gratia Cicestrensi episcopo salutem & sinceræ dilectionis instantiam. Ne mater nostra Cantuariensis ecclesia viduitatis suæ tempore si diutius protrahatur in spiritualibus sive temporalibus detrimentum patiatur, Johannis comitis Moretonii, & W. archiepiscopi Rotomagensis, & aliorum quibus constat de voluntate domini regis assensu communi provisum est, ut eidem ecclesiæ de idoneo pastore maturius provideatur, & ipsius electio loco competentiori in ecclesia videlicet metropolitana à filiis suis rite celebretur. Ea propter fraternitati vestræ mandamus, quatinus die Lunæ proximo post festum sancti Andreæ apostoli præsentiam vestram apud Cantuariam occasione, excusatione cessantibus nobis exibeatis, ibidem per Dei gratiam cum fratribus & coepiscopis nostris de electione Cantuariensi archiepiscopi tractaturi. Valete. In hunc modum aliis scripsit episcopis.

Convenerunt igitur apud Cantuariam ille Rotomagensis, R. Bathoniensis, H. Cestrensis, G. Rofensis, sed diem constitutum prævenerunt, unde penes Priorem & monachos Cantuarienses suspicio orta est acsi episcopi una cum comite J. qui cum cæteris aderat aliquam subito facerent electionem. Nec mirum. Non enim elapsa est à memoria intrusio B. & quæ Cantuariensi ecclesiæ intulerat gravamina. Prior igitur non immemor præteritorum & præcavens in futurum præfato Rotomagensi & cæteris dixit, Scripsistis nobis voce regia literasque misistis sigillo regio signatas, ut in adventu vestro de pastore eligendo præmeditati essemus cum Dei gratia & parati. Ideoque episcopos hujus sanctæ Cantuariensis ecclesiæ suffraganeos quos cernitis, ut reor, in id ipsum convenire fecistis. Cum igitur auctoritate regia ex mandato vestro parata sint omnia, & quia nocuit differre paratis, in nomine sanctæ Trinitatis Regin. eligimus Bathoniensem. Quem apprehendentes monachi, clamantem, plorantem & renitentem traxerunt in ecclesiam, & in sedem metropolitanam posuerunt v. kal. Decembris. Rotomagensis autem ipse fraudatus, pallidus & tremulus subsecutus est, & ne fieret appellavit; & post dies paucos convocatis primoribus Angliæ apud Londoniam iiij. scilicet non. Decembris interrogavit ille Rotomagensis Cantuariensem electum an monachorum consentiret electioni. Cui respondit electus, Perpendere potestis si placet ex laboribus plurimis quos pro rege simul & regno in partibus transmarinis sustinui, quanta devotione dominum regem semper dilexerim. Nostis insuper quomodo dilectissimum meum Cancellarium dico in sua spreverim necessitate ut vestræ per omnia parerem voluntati, Unde videtur quod nulla deberet oriri suspicio quin domino regi & vobis fidem debitam velimus observare. Et adjecit, Convocati sunt episcopi & nos ex mandato vestro auctoritate regia ad electionem faciendam apud Cantuariam. Ubi post sermones varios monachi matricis ecclesiæ ad quos specialiter spectat electio personam nostram elegerunt, renitentem & reclamantem ut ipsi vidistis. Nunc autem quia quæritis quid sentiam, dico vobis mente munda ab omni contagio ambitionis; quod si electioni suæ stare voluerint monachi, anxius invitus consentio; si vero resipuerint gratulabundus cedo. Veruntamen quia contumelias quorundam & minas audivimus, prohibemus ex parte Dei & auctoritate Cantuariensis electi sub appellatione sedis apostolicæ & anathematis interminatione, ne Cantuariensi ecclesiæ vel Bathoniensi aliqua præsumatis inferre gravamina. Quo tacente dixit Prior Cantuariensis, Ab electione quam tam juste & legitime fecimus non resipiscimus, sed unanimi consensu firmiter stamus, & ne quolibet molimine præpediatur sedem apostolicam appellamus. Missi sunt illico nuncii ad dominum papam pro pallio, & satis benigne confirmata est electio. Electus autem ægrotare cœpit, & decidit in lectum in villa sua de Dogemeresfeld, & cucullam induens sub titulo Cantuariensis ecclesiæ vij. kal. Januariii quievit in pace, M.C.xcij.

Venit in Angliam Alianor regina, & monachis Cantuariensibus erat præsidio ne à Justiciariis regiis aliqua sustinerent gravamina pro electione quam fecerant de Bathoniensi. Mediante mense Martio applicuit apud Doveriam W. Heliensis episcopus Regis Cancellarius & Apostolicæ sedis Legatus, set citissime per literas reginæ de cujus consilio venerat in Angliam, ut fama fuit, prohibitus est ne procederet set rediret; in instanti reversus est episcopatu suo spoliatus. Rex autem Franciæ ab Accone recedens ad proximum Pascha rediit in Franciam, & quod diu concupierat Flandriam adeptus est. Obierat enim Comes Philippus in obsidione civitatis Accon, & rex Angliæ Ricardus ad expugnandum Saladinum fere solus relictus est. Hoc anno grandis altercatio facta est inter G. Eboracensem archiepiscopum & H. Dunelmensem episcopum. Voluit enim archiepiscopus ut prædictus episcopus olim factam innovaret professionem. Quod cum nollet episcopus & appellaret eumque suspenderet, archiepiscopus à Romano pontifice literas impetravit de exemtione. Quem cum excommunicaret archiepiscopus, tandem ex mandato domini papæ judicibus delegatis apud Norhantoniam mense Octobri ad obedi-

obedientiam sui metropolitani revocatus est. Rex autem *Angliæ* cum videret cotidie populum Christianum tum fuga tum interitu defluere, consternatus animo quod nec *Saladinum* expugnare, nec sanctam civitatem *Jerosolimam* obtinere valeret, gemens & anxius à *Saladino* treugas cepit in triennium; Comitemque *Campaniæ Henricum* custodem terræ dimisit & dominum. Ascensis itaque navibus venit *Ciprum*, dispositisque rebus in *Alamanniam*, & in terram ducis *Ostrici* tristi infortunio appulsus est. Cumque rex *Angliæ* mutato habitu incederet ut *Templarius*, puerique sui stomachantes nimis insolenter agerent, & dicerent inquirentibus astute, quod homines essent mercatoris, conpulsi sunt regis hospicium indicare. Nunciatum est ilico Duci regem *Angliæ* adesse, & missis nunciis subito interceptus est. Dispersus est itaque rumor in populo de captione regia, concurrente vulgo turpiter & probrose ductus est. Ab his & ille proditor appellatus est, ab aliis lapidandus, ab aliis capite plectendus, à nonnullis patibulo suspendendus videbatur. Vix tandem ereptus est, & inimico suo Duci videlicet *Ostrici* præsentatus & postremo Imperatori traditus est. Oderant enim eum & ipsius gloriæ invidebant, eo quod in obsidione & captione civitatis *Accon* in re militari promptior esset atque paratior; quod *Ciprum* insulam grandem solus adquisisset. Et cum multos ex merito haberet æmulos, specialiter tamen ducis *Ostrici* malignum incurrit odium. Cum enim civitatem *Accon* irrumperent Christiani, & diversi diversa civitatis hospitia caperent, in nobilissimo civitatis palatio signum Ducis elevatum est. Quod intuens rex & invidens manu militum valida vexillum dejecit, ducemque tam grato spoliavit hospitio: unde dux & *Teutonici* omnes indignantes abierunt, regique redituro multis in locis posuerunt insidias, & tandem, ut dixi, captus est.

Mira rerum commutatio, sed & famæ confusio facta est. Cum enim plurimi adventum regis in *Normanniam* prædicarent, & ob hoc plurimi convolarent in *Normanniam*, de captione ipsius subito murmur increbuit, omniumque, & maxime invidentium ora resolvit. Innovantur illico circumquaque per *Angliam* de fidelitate regi servanda sacramenta, civitates & oppida muris & propugnaculis muniuntur. Verum à rege *Franciæ* qui primus erat invidentium et præcipuus, et Comite *Johanne* qui regis erat frater uterinus conjuratio valida facta est. Ad nutum itaque prædicti *Johannis* et mandatum regis *Franciæ* cui jam fecerat homagium, sunt coadunatæ naves plurimæ apud *Witsandum*, et innumera *Flandrensium* multitudo deliciis *Anglicanis* ab olim invidens et copiis, ut ad proximum pasca vel parasceve bellaturi navigarent in *Angliam*. Sed eorum malitiam prævenit Dei sapientia, eorum in *Anglia* captis nuntiis & detectis insidiis. Igitur ex mandato reginæ *Alianor* quæ tunc temporis regebat *Angliam*, in passione Domini et pasca et deinceps nobiles et ignobiles milites et rustici ad arma convolabant, litusque maris quod *Flandriam* spectat observabant. Comes autem *Johannes* latenter venit in *Angliam* ut ex *Galensibus* et *Scottis* satellites convocaret, *Flandrensibus* occurreret, ut hinc et inde *Angliam* occuparet. Cum autem in *Anglia* turbata videret omnia, paulisper delituit militarem interim convocans copiam, sed rex *Scotiæ* nullum Comiti præstare volebat auxilium. *Galenses* autem in confinio **Kingestune** et **Windlesores** ob defectum victualium prædas faciebant. Quod audientes justiciarii, Eia, inquiunt, eia! nunc aliquid agamus ut saltem extinguamus incendium quod ipsi succenderunt. Obsedit itaque castellum de **Windlesores** cum innumera multitudine militum et peditum ille malefidus archiepiscopus *Rothomagensis*, et captionem ipsius in dies distulit plurimos, eo quod in eodem castello consanguineos suos haberet. Interea rex *Franciæ* cum exercitu suo invasit *Normanniam*, et cum non haberet resistentes, villas et opida de facili occupavit. *Gisortio* tandem per proditionem radito *Rothomagum* properavit. Quod audiens venerabilis Comes *Leicestriæ Robertus* nomine, altius suspirans vehementer indoluit, omniumque suorum quasi contemptor effectus cum civibus *Rothomagi* fœdus iniit, de communi consensu civitatem munivit et tenuit, et procuratorem, immo proditorem *Normanniæ* ut ferebatur vinculis coartavit. Rex autem obsedit civitatem, sed resistente eidem prudentia Comitis cum unanimitate civium, apertis portis ingredi non audebat. Repulsus est enim ab ingressu civitatis vaniglorius ille rex per fundibalarios et sagittarios et pedissequas civitatis quæ more virorum attonsæ picem eliquatam et alia immunda in obsidentes effundebant. Rex itaque confusus rediit in *Franciam*, misitque nuntios ad Imperatorem cum infinita pecunia, rogans attentius ut regem *Angliæ* utpote hominem suum ei mitteret liberum, vel eundem diutius retineret incarceratum. Comes autem *Johannes* cum videret conjurationem suam esse detectam, et quod fraudatus esset *Scottorum* et *Flandrensium* adjutorio, castella quæ suæ ditionis erant fortiter munivit et transfretavit, et regi *Franciæ* faciens homagium indefinenter adhæsit. Interea venerunt in *Angliam* nuntii regis, dicentes eum pro redemptione sua centum milia marcarum Imperatori spopondisse pecuniam. Venit eciam in *Angliam* xij. kal. Maii venerabilis ille *Hubertus Salesbiriensis* Episcopus justus et bonus, in cujus adventu tota *Anglia* in brevi pacificata est. Cum enim castellum de **Windlesores** ad deditionem coegisset, cum Comite *Johanne* antequam rediret in *Franciam* pacem fecit, datis & acceptis induciis usque ad festum Sancti *Michaelis*. Rex interim *Anglorum Ricardus* manu militum armatorum die noctuque vicissim vigilantium sub artissima tentus custodia, cum amaro multa revolveret animo, duplici tamen ex causa frequentius angebatur. In primis siquidem suam desiderabat liberationem, quæ sola pecunia mediante, centum scilicet quinquaginta milia marcarum poterat expediri. Deinde consolationem *Cantuariensis* ecclesiæ in eligendo pastore & archiepiscopo desiderabat accelerari, per quem suam redemtionem celerius sperabat exolvi. Sciebat enim *Angliam* regni & sacerdotii privilegio privatam cum nequissimos & cupidos haberet æmulos de facili posse perturbari cum utroque careret beneficio. Sciens autem rex quod à Conventu *Cantuariensis* ecclesiæ de facili non exaudiretur si denuo pro archiepiscopo de *Monte Regali* unde superius mentio facta est preces funderet, ad *Hubertum Salesbiriensem* Episcopum promovendum, quem ubique in peregrinatione sua & in obsidione civitatis *Accon* virum industrium, prudentem, providum experimento didicerat, animum inflexit. Igitur Conventui *Cantuariensi* scripsit, de electione facienda, breviter faciens mentionem, ne

ne videretur ab aliquo qui alta sapiunt electionis liberæ diminuere libertatem, nec aliqua violentia *Cantuariensis* ecclesiæ privilegium mutilare cujus beneficio in regem consecratus est. Reginæ vero matri suæ & Justiciariis *Angliæ* per familiares & fideles suos subscriptam misit epistolam.

RIcardus *Dei gratia Rex* Angliæ, *Dux* Normanniæ *&* Aquitanniæ, *Comes* Andegaviæ, *karissimæ matri suæ* A. *eadem gratia Reginæ* Angliæ *salutem & filialis dilectionis inviolabilem firmitatem. Mandamus vobis quod vocatis Justiciariis nostris*, Lundoniensi, Wintoniensi, Lincolniensi *&* Rofensi *& aliis Episcopis* Cantuariensis *ecclesiæ suffraganeis quos videritis evocandos, sub qua poteritis celeritate in propria persona* Cantuariam *ad Priorem & monachos accedatis, & cum omni studio & diligentia efficiatis, quod carus & fidelis noster venerabilis* H. Saresbiriensis *Episcopus in* Cantuariensem *archiepiscopum eligatur, sicut vobis prius per dilectum & fidelem nostrum* W. de sanctæ Mariæ ecclesia *significavimus, nisi jam idem Episcopus electus sit. Certissimum enim habemus quod ipsius promotio Deo erit grata, & regni nostri defensioni & pacis conservationi & liberationi nostræ accelerandæ valde necessaria. Unde vobis mater karissima supplicamus cum qua possumus devotione, quatinus sicut nos diligitis hoc negotium cum qua poteritis festinantia ad effectum perducatis. Et si forte aliquod mandatum accepistis à nobis in contrarium, vel pro Cancellario, vel pro* Batoniensi *Episcopo, vel pro aliquo alio, proculdubio vos scire volumus quod illud cassamus, & omne mandatum quod de cætero de Cancellaria nostra emanabit contrarium. Satis enim vestra novit dilectio quod dum in custodia tenemur oportet nos precibus magnorum virorum cedere, & pro quibusdam supplicare quos nullatenus promoveri vellemus. Quicquid autem scripserimus aut in futurum scripturi fuerimus super prædicto negotio, voluntas nostra est firma & immutabilis, quod episcopus* Saresbiriensis *in* Cantuariensi *ecclesia promoveatur, quia de illo hoc volumus et non de alio. Et si forte nondum electus est, vel aliquo casu interveniente, quod absit, non possit eligi, volumus et firmiter præcipimus quod* Cantuariensis *ecclesia de pastore nullo modo ordinetur ante reditum nostrum in* Angliam. *Cætera quæ ad præfati* Saresbiriensis *episcopi spectant promotionem supplebit carus et fidelis noster magister* Johannes de Brideport, *cui fidem super hoc negotio promovendo indubitatam habeatis. Teste meipso apud* Warmasiam.

Regina vero & *Rotomagensis* cum videretur domini regis urgens esse mandatum, alios quoque justiciarios per *Angliam* dispersos, eo quod his diebus multis & innumeris perturbaretur incommodis, nec valeret ulterius tam utile tamque necessarium protelare negotium, viros industrios cum eis qui à rege venerant cum litteris commonitoriis *Cantuariam* miserunt ad Conventum, monentes ut in die Dominica iiij. scilicet kal. Junii *Londoniam* venirent archiepiscopum per Dei gratiam electuri. Videntes igitur monachi cum assensu regio sibi eciam nunc à Deo datam eligendi libertatem, cum non viderent aliquem in *Anglia Huberto* præstantiorem, invocata sancta Trinitatis gratia, cum sabbato mirantibus nuntiis & fere desperatis elegerunt. Prior itaque *G.* crastino *Londoniam* avolans præfatum electum suis extraxit latebris, eumque in concione episcoporum qui ad electionem faciendam convenerant *Rothomagensi* & reginæ regalibus instituendum præsentavit. Stupens ad hæc *R. Londoniensis* episcopus qui sibi solennitatem electionis reservatam putabat, sed jam desperans, ne nil ageretur, Priori et monachis dixit, Bene fecistis qui nobis nostrum adduxistis electum. Cui Prior: De vestro, inquit, electo, quid feceritis, vel si quem elegistis, nos penitus ignoramus. Quod autem nostra de jure debeat esse electio res in propatulo est cum regiæ curiæ nostrum præsentamus electum. Factum est autem. Directi sunt ilico nuntii ipsius Electi, et nuntii Conventus, cum nuntiis Regis ad curiam *Romanam*, pro pallio petendo et plenitudine potestatis. Qui benigne à domino papa suscepti sunt.

Factæ sunt interea exactiones durissimæ per totam *Angliam* pro redemptione regis, ut omnes et singuli tam ecclesiasticæ quam seculares personæ, quartam partem reddituum suorum solvere cogerentur. Deinde calices ecclesiarum et ampullæ, cruces et candelabra, textus et turibula aurea vel argentea, capsæ eciam Sanctorum excoriatæ sunt, et conflatæ, regiis assignatæ ministris. Afflicta est præcipue his diebus misera *Cantuariensis* ecclesia, quæ tunsionibus et pressuris variis extenuata in nichilum pene redacta est. Convocati sunt iterum et iterum apud *Londoniam* tam ecclesiasticæ quam seculares personæ, ut subtilius requirerent si quid esset residuum ad solvendum. Cum igitur apud *Westmonasterium* absente *Cantuariensi* Electo considerent in unum et secum quærerent, intravit quispiam crucem bajulans, quem archiepiscopus *Eboracensis* stupentibus cunctis à tergo subsequens præsumtione stolida turbavit universos. Quem tandem alloquens *G. Roffensis* episcopus ait, Si ordinate ut deceret ingressus fuisses, nos tibi cum gaudio assurgeremus et cum salutatione: Verum quia in dedecus patris nostri *Cantuariensis* Electi, quod et in nostram redundat universitatem, præsumptuose crucem bajulans incedis, nullam tibi exhibemus reverentiam, sed ad sedem apostolicam appellamus. Quippe cum notum sit et publicum *Cantuariensem* ecclesiam super hoc ab antiquo primatu privilegiatam esse, et quod non debeat *Eboracensis* archiepiscopus in diocesi *Cantuariensis* ecclesiæ, id est citra Humbre fluvium, ante se crucem deferre. Quia igitur super hoc præsumsisti, iterum et iterum sedem apostolicam appellamus. Accurrit ilico *Herbertus Cantuariensis* archidiaconus et episcopi qui aderant itidem acclamantes. At ille nescio quid submurmurans exivit continuo. Erat autem juvenis illiteratus, blesus et balbutiens, qui licet regio natus esset sanguine ut putabatur, notum tamen erat cunctis quod omnia superbe et impie machinabatur. Quem ob favorem regis alloquentes aliqui ex nobilioribus *Londoniæ* civibus monuerunt attentius ut sibi suisque sociis provideret, crucemque suam quam contra justum et æquum portabat absconderet, ne irritati *Londonienses* tales ei facerent contumelias quales intulerant prædecessori suo *Rogerio*, cujus crux in medio populi confracta est, qui eciam in concilio episcoporum cui præsedit *Hugutio* legatus, de sede qua contumaciter sedere gestiebat dejectus et in terram prostratus est cappa turpiter dissipata. Cui nec

præsentia

præsentia regis *H.* nec auctoritas legati ullum vel modicum præbuerunt solatium. Paruit tandem archiepiscopus tantis consiliariis, & cruce recondita exivit à *Londonia. Eboracum* vero reversus cum à subditis suis infinitam peteret pecuniam, ab omnibus tam clericis quam laicis ad sedem apostolicam appellatus est.

Interea nuntii *Cantuariensis* electi *Romam* venientes gaudenter excepti, gratanter exauditi sunt, pallioque suscepto una cum domini papæ legato mense Octobri *Cantuariam* reversi sunt. Erat autem aliquantula dissensio inter clericos de portanda cruce. Quidam enim dicebant crucem posse portari ex quo electus erat & in episcopum sacratus. Alii dicebant crucem non ferendam antequam pallium susciperetur: illi leges, isti decretales sententias proferebant. Quorum sententias infatuavit monachus quidam *Cantuariensis G.* sacrista qui de jure officii sui crucem attulerat vice conventus & capellani. Qui super hoc ab electo sciscitatus respondit: Domine, inquit, magistri isti dicant quod voluerint, & quod in suis habent sententiis. Ego autem allego consuetudinem *Cantuariensis* ecclesiæ, quod vidi, & quod à senioribus audivi, & quod in scriptis repperi. Si quispiam episcopus electus fuerit crucem portare non debet antequam à domino papa confirmetur electio, quia secundum canones non debet episcopus de sede ad sedem transferri præter ipsius assensum. Si is qui eligitur episcopus non fuerit, statim post consecrationem crucem habebit, Quia comitantia sunt archiepiscopatus *Cantuariensis* & primatus totius *Angliæ*. Consenserunt itaque sententiæ prædicti *G.* monachi electus & clerici. Qui *G.* ab electo recedens, & in crastino rediens, crucem portans, obviavit electo à *Londonia* venienti, crucemque tradidit cum devotione apud **Levesham** iij. non. Novembris. Et ut sciant posteri quomodo fieri debeat, modus susceptionis hic erat.

Cum igitur *Cantuariam* tendens prædictum *G.* qui hæc scripsit, crucem bajulantem appropiare videret, equo descendit in terram, corruens extensis brachiis crucem adoravit, astante præfato *G.* cum episcopo *Rofensi* & innumera multitudine. Surgenti autem & in genibus statim erecto, dixit *Gervasius.* Nuntius sum, venerande pater, nuncium ferens optimum, non hominis sed Dei, immo illius qui Deus est & homo *Jesus Christus.* Nec mirari debet quispiam vel irasci si quod suum est nuntius exequitur. Nuncius, inquam, sum regis summi qui salutat te salute æterna, rogat, mandat, & præcipit ut ecclesiam suam regendam suscipias, eamque diligas & protegas in fide non ficta. In hujus signum nuncii summi regis vexillum tibi trado ferendum. Accipe libenter, porta fideliter, ut cum sanctis prædecessoribus tuis *Cantuariensis* ecclesiæ patronis in æternum gaudeas, *Amen.*

Cruce itaque suscepta & clerico ferenda tradita, de cætero nominandus archiepiscopus *Cantuariam* veniens ab episcopis *Angliæ* & conventu *Cantuariensi* honorifice & in osculo pacis vij. idus Novembris susceptus est. Deinde alba indutus & cappa sequente conventu nudus pedes incedens, pallium suscepit per manum nuntii *Celestini* papæ. Quo redimitus pallio cum cæteris episcopalibus indumentis intronizatus est & missam celebravit. Facta est autem grandis altercatio inter episcopos *Londoniensem* scilicet & *Rofensem*, quis eorum in hoc opere videretur esse major. *Londoniensis* enim dexteram archiepiscopi totamque intronizandi solennitatem suam esse dicebat de jure antiquo, quia *Londoniensis* episcopus inter episcopos *Cantuariensis* ecclesiæ decanatus optinet dignitatem. Econtra *Rofensis* idem sibi usurpabat quia capellanus erat. Quidam autem dicebant quod Prioris & Conventus esset intronizatio quia eorum esset electio; alii dicebant quod eorum esset intronizatio quorum esset consecratio, id est, episcoporum. Ad sedandam igitur tantorum virorum dissensionem pro bono pacis ne tanta solennitas cassaretur, utrimque provisum est ut in susceptione archiepiscopi *Londoniensis* ejus dexteram optineret, ut in susceptione pallii *Rofensis*, salva utriusque debita dignitate. *Londoniensis* vero dixit orationem & cum pallium humeris archiepiscopi imponeretur, & cum in sede patriarchatus locaretur, vij. idus Novembris à Conventu cœnobii sancti *Augustini* solenniter in osculo pacis susceptus est, ibidemque missam celebravit. Ante natale Domini rex *Angliæ* mandavit matrem suam *Alianor* reginam & archiepiscopum *Rotomagensem* jam in spe positus recuperandæ libertatis, & archiepiscopus *Cantuariensis* præfectus *Angliæ* factus est. XVII.

M. C. xciiij. Gratiæ anno, gratia Dei rex *Angliæ R.* à diutina custodia liberatus est, & matri suæ pro- An. Grã 1194.
priæque libertati restitutus, soluta tamen in parte plurima quam promiserat pecunia, & de reliquo datis obsidibus. Archiepiscopus autem *Eboracensis* ne nil videretur egisse, per dumos & devia crucem ferens, eo quod via regia non auderet incedere, ut regi occurreret venienti ad mare descendit. Sed ex mandato *Cantuariensis* archiepiscopi conatus ipsius inanis effectus est, & reversus est *Eboracum.* Interea mirabili eventu interceptæ sunt litteræ Comitis *Johannis* quas in *Angliam* miserat de proditione: unde paulisper commotus archiepiscopus *Cantuariensis* subito obsedit castellum de **Merlesberge** quod erat Comitis & cepit. Deinde **Notingeham** duxit exercitum & obsedit castellum. Rex autem *Angliæ* mare ingressus est in *Alemannia* apud *Andwerpe*, prospere applicuit in *Anglia* iiij. idus Marcii in portu de **Sandwic**. Erat autem murmur in populo & in ore eorum qui cum rege venerunt, quod rex *Franciæ* regi *Anglorum* ad mare præparasset insidias, ut eum vel caperet vel debellaret; iij. idus Martii venit rex *Cantuariam*, & à conventu sancti *Augustini* susceptus in directum ad processionem conventus matricis ecclesiæ, sicque ab utroque conventu in ecclesiam Christi deductus est. Noluit enim aliquam ecclesiam ingredi donec matrem suam *Cantuariensem* ecclesiam per quam coronam regni meruit accipere visitasset. Crastino cum recessisset à *Cantuaria* & *Roffam* appropinquaret, obviavit archiepiscopo *Cantuariensi H.* sibi gaudenter occurrenti, equoque desiliens genu flexo corruit in terram, & archiepiscopus similiter jacebat è regione, tandemque surgentes oculis in amplexibus lacrimantibus, osculis præ gaudio sese refecerunt. Deinde rex una cum archiepiscopo **Notingeham** properans, obsedit castellum & in brevi obtinuit. Convocatis autem prælatis *Angliæ* quæsivit & accepit consilium ut regnum innovaret, & coronam regni ab archiepiscopo *Cantuariensi* in Paschali solennitate sibi permitteret inponi. Paruit rex consilio prælatorum, & *Wintoniam* undique properatum est.

Verum quia tanta ſolennitas in ipſo die Paſcæ in tantillo ſpacio non poterat expediri, uſque in octavas Paſchæ dilatum eſt negotium. Et quia modus coronationis hujuſmodi à multis retroactis diebus à memoria hominum ſublatus eſt, à *Cantuarienſi* eccleſia in qua rex *Stephanus* cum regina coronatus eſt quæſitum & inventum eſt hujuſmodi conſilium.

Inſtante hora tercia, & Rege cum Baronibus ſuis & Comitibus quibuſlibet precioſis tamen induto veſtibus, induantur epiſcopi & conventus albis & cappis, & ſequentes archiepiſcopum *Cantuarienſem* uſque ad regis cameram ordines ſuos teneant epiſcopi ſecundum primogenita conſecrationis, præter *Eboracenſem* archiepiſcopum ſi affuerit, *Londonienſem, Wintonienſem*, & *Roffenſem.* Quorum *Eboracenſis* ad dexteram ibit archiepiſcopi *Cantuarienſis*, *Londonienſis* ad ſiniſtram. Si forte defuerit *Eboracenſis*, *Londonienſis* ibit ad dexteram, *Wintonienſis* ad ſiniſtram. *Roffenſis* vero qui *Cantuarienſis* archiepiſcopi capellanus eſt, prope archiepiſcopum ſubſequetur à tergo, comitantibus eum à dextris & à ſiniſtris duobus monachis capellanis archiepiſcopi, ut cum libro paratus ſit ad inveniendas congruas orationes. Regi autem ſuper tapetum vel pallium coram archiepiſcopo *Cantuarienſi* inclinato genibus vel ſtanti, *Cantuarienſis* archiepiſcopus coronam imponat auream, & ſceptrum in dextram, & hanc dicat orationem, *Coronet te Dominus, &c.* deinde ſonantibus ſignis cum cantu ducatur in eccleſiam. Quo flectente genua coram altari, finito cantu dicat archiepiſcopus has preces. *Domine ſalvum fac regem. Mitte eidem auxilium de ſancto. Eſto ei Domine turris fortitudinis. Dominus vobiſcum. Quæſumus omnipotens Deus ut famulus tuus Rex noſter, &c.* Deinde ducatur ad thronum regium & miſſam celebret archiepiſcopus *Cantuarienſis.* Poſt evangelium ducatur rex ad offerendum. Poſt *Agnus* communicet rex & miſſa finiatur. Poſt miſſam deducant eum in palacium, Comites & Barones cereos ferant, & regium gladium in forulo.

Hic eſt modus hujus coronationis. Verum quia rex *Ricardus* à captivitate liberatus ex inſperato in regnum reverſus eſt, de conſilio *Cantuarienſis* eccleſiæ & prælatorum *Angliæ* in octavis Paſchæ apud *Wintoniam* ſic coronatus eſt xv. kal. Maii.

Primo præceſſit archiepiſcopus *Cantuarienſis* & epiſcopi aliique ſacris veſtibus induti cum conventu ſubſequente uſque ad cubiculum regis: ubi ſuper extenſum tapetum regalibus ornamentis expoſitis, ſcilicet pallio quadrangulo auro texto, tunica, ſandaliis, armillis, enſe, calcaribus, baculo, ſceptro & corona rex indutus eſt. Quibus indumentis ornato inpoſuit archiepiſcopus regis ſiniſtræ baculum aureum, dextræ ſceptrum, capiti vero coronam inpoſuit, & hanc dixit orationem, *Coronet te Dominus.* Poſtea incoato à cantore reſponſorio *Honor, virtus*, proceſſerunt omnes ad eccleſiam rege ultimo ſubſequente, portantibus iiij. Baronibus iiij. cereos accenſos ante eum, & aliis iiij. pallium in iiij. haſtis ſuper caput ejus. Tres vero Comites nobiliores *Angliæ* portaverunt tres gladios in vaginis aureis. Cum autem perveniſſent ſic ad gradum altaris inclinavit rex ſuper genua habens baculum aureum in ſiniſtra & ſceptrum in dextra. Finito cantu dixit archiepiſcopus, *Domine ſalvum fac regem. Mitte ei Domine. Eſto ei Domine. Dominus vobiſcum. Oremus. Quæſumus omnipotens Deus ut famulum tuum.* Poſt hæc, reverſus eſt ad locum ubi thronus regis paratus eſt, ducente eum archiepiſcopo *Cantuarienſi* à dextris, *Londonienſi* à ſiniſtris. Deinde archiepiſcopo epiſcopalibus induto & pallio Miſſa incoata eſt. Poſt primam orationem Collecta dicta eſt pro rege. Deinde *Chriſtus vincit*, à tribus perſonis. Poſt evangelium, ab epiſcopis ductus eſt ad oblationem. In eundo & redeundo portati ſunt cerei coram eo & pallium. Poſt miſſam communicavit rex. His omnibus rite peractis duxit eum archiepiſcopus in palacium, exutus tamen pallio, & caſula & cappa indutus. Rex itaque accepta leviori corona ſedit ad menſam cum epiſcopis & magnatibus terræ.

Hæc fuit forma coronationis regis *Ricardi* poſtquam rediit de *Alemannia*, tantaque ſolennitas facta eſt propter præcedentem captionis contumeliam & inſperatum ipſius adventum. Rex autem *Stephanus* aliquando in eccleſia *Cantuarienſi* una cum regina ſua per manum *Theodbaldi Cantuarienſis* archiepiſcopi ſic coronatus eſt. Rex in veſte feſtiva cum regina ab epiſcopis & comitibus ductus eſt in eccleſiam. Ipſe rex ſtabat in ſede archiepiſcopi & regina ex adverſo. Archiepiſcopus utrique coronam inpoſuit, deinde miſſam celebravit. Facta eſt autem altercatio inter monachos & clericos dum utrique *Chriſtus vincit* cantarent. Clerici feſtinabant inportune ut ſibi victoriam cum benedictione reportarent: ſed habuerunt maledictionem, pro benedictione. Nam ab archiepiſcopo excommunicati ſunt, nec niſi petente rege vix poſt miſſam potuerunt abſolvi. Monachi vero tam devote quam moroſe canentes, à Deo gratiam, ab archiepiſcopo benedictionem, à rege & regno laudem ſuſceperunt. Rex autem *Ricardus* coronationis ſuæ quintodecimo kalend. Maii peracta ſolennitate ad mare deſcendit, & transfretavit iiij. idus Maii. X. kal. ejuſdem facta eſt eclipſis ſolis particularis hora ſexta. Archiepiſcopus *Cantuarienſis* cum à præfectura *Angliæ* non poſſet abſolvi *Londoniam* reverſus eſt, & ſacravit in octavis Pentecoſtes *Herbertum Cantuarienſem* archidiaconum ad regimen *Saleſberienſis* eccleſiæ in eccleſia *Weſtmonaſterii.* Hoc anno imperator *Alemanniæ* totam invaſit *Apuliam* & *Calabriam*, & vaſtavit *Salernam.* Reges autem *Franciæ* ſcilicet & *Angliæ* numeroſa militum collecta multitudine nichil vel parum fecerunt, non enim audebant ſibi palam occurrere, ſed ſolummodo in alterutrum parabant inſidias. Rex tamen *Angliæ Tailcburch* cepit & comitatum de *Engoliſmo.* Menſe Auguſto confiſcavit archiepiſcopus *Cantuarienſis* ex mandato regio archiepiſcopatum *Eboracenſem.* Exigebat enim rex à prædicto archiepiſcopo fratre ſuo mille marcas argenti & eo amplius ut ferebatur. Qui licet transfretaret & ad *Romam* nuntios mitteret, nec fratri ſuo regi reconciliari, nec archiepiſcopatum potuit recuperare. His igitur aliiſque de cauſis Juſticiarii qui vocantur errantes ex mandato *Cantuarienſis* archiepiſcopi ad diſcutienda regni negotia menſe Septembri per *Angliam* miſſi ſunt.

Menſe Decembri mirandum in *Alemannia* accidit prodigium. Cum enim pueri civitatis *Oſtrici* de congeſta nive pro modulo ſuo caſtellum compoſuiſſent, & quidam ex eis extrinſecus oppugnarent,

aliique

aliique intrinsecus viriliter repugnarent & prævalerent, contigit ducem *Ostrici* qui regem *Angliæ* primo captivaverat cominus transire turba comitante suorum. Qui cum paululum præstolaretur, & seditiones simulatorias inspiceret puerorum, conquesti sunt pueri quod non possent resistentibus prævalere, ejusque implorabant auxilium quo facilius castellum niveum expugnarent. Annuit petitionibus puerorum, & illico emissarium quo sedebat calcaribus urgens præfatum niveum ascendit castellum. Quo de facili confracto, cum equus non haberet quo certius pedes figeret nimirum corruit Ducemque dejecit. Cujus tibia tam subito tamque perverse confracta est, ut ossis fractura cutem perforaret. Domum delatus tanto dolore & fætore repletus est, ut eum vix medici vel cubicularii visitarent; tandem medici de salute Ducis desperati persuaserunt ei ut pedem putidum & fætentem amputare permitteret, si forte vel sic vivere valeret. Annuit dux; amputato pede cum tibia cum fætor orridus augeretur indies, dux tandem obiit, sed sepeliri non potuit quia pro captione regis *Angliæ* fuerat excommunicatus. Cumque per dies septem inhumatus jaceret, & teterrimus fætor intollerabilis esset, filius ipsius compulsus est *Anglos* obsides quos pro pecunia nondum soluta tenebat, solvere & liberos repatriare. Tactis quoque sacrosanctis juravit, quod vice patris de tanta enormitate judicio staret ecclesiæ. Sicque Duce sepulto obsides in *Angliam* redierunt. XVIII.

Gr̄æ 1195. M.Cxcv. Mense Martio obiit *Hugo Dunelmensis* episcopus anno episcopatus sui circiter xlij. & sepultus in senectute bona. Rex *Franciæ* desponsavit sororem regis *Danorum*, ut vel sic contra regem *Angliæ Danorum* haberet adjutorium. Sed subito nescio quid secreti accidit ut rex suam quam optaverat Reginam repudiaret & ultimum molitetur divortium. Eodem anno mense Junio *Hubertus Cantuariensis* archiepiscopus apostolicæ sedis legatus effectus occidentales visitavit ecclesias, & apud *Eboracum* tam à monachis quam à clericis & laicis honorifice susceptus est. Deposuit autem cæteris ex causis accusatum Abbatem sanctæ *Mariæ Eboraci*, & per *Dunelmum* rediens misit Abbates tres ut vice sua in diocesi *Eboracensi* alias circumquaque positas visitarent ecclesias. Festinabat enim redire *Londoniam* ad expedienda regni negotia quæ hinc inde ex mandato regio distrahebant. Mense Julio instituit Abbatem sancti *Albani Iohannem* nomine, defuncto *Warino* ejusdem cœnobii Abbate. Septimo idus Junii hora quasi sexta signum accidit mirabile apud *Londoniam*. Nubes enim densissima & teterrima oriebatur in aere crescens valde sole circumquaque clare lucente. In cujus medio foramine aperto quasi de foramine molendini nescio quid album defluebat. Quod sub nube nigra in globum crescens in confinio *Tamensis* & hospitio *Norwicensis* episcopi suspensum tenebatur. Inde quasi globus igneus corruit in fluvium, iterumque turbine facto decidit infra septa curiæ præfati Episcopi. Archiepiscopus autem *Cantuariensis* deposuit Abbatem de Torneie de dilapidatione rerum monstaerii sui accusatum. Exinde archiepiscopus per *Sudsessiam Cantuariam* veniens tam à monachis matricis ecclesiæ quam à cœnobitis sancti *Augustini* honorifice susceptus est. Quarto idus Septembris advesperascente jam die miranda claritas visa est descendere super ecclesiam *Cantuariensem*. Reformata est pax inter regem *Franciæ* & regem *Angliæ*. Ad cujus confirmationem cum per spectabiles nuntios, videlicet archiepiscopum *Remensem*, episcopum *Heliensem* Imperatoris peteretur nec optineretur assensus, iterum ad discordiam & insidias revocantur. Mense Octobri obiit *R.* episcopus *Wigorniensis*, Archiepiscopus *Cantuariensis* confiscavit episcopatum. Videns autem quod res ecclesiæ & ordo monasticus in parte plurima deperissent, & inter monachos frequenter essent litigia, quosdam ex ipsis misit *Cantuariam* & alias per *Angliam*, duosque ex *Cantuariensibus* misit *Wigorniam* qui ordinem & res dissipatas in bonum statum reformarent. Mense Novembri quidam regis clericus *Philippus* nomine electus est ad regimen *Dunelmensis* ecclesiæ, & Archiepiscopus *Eboracensis* in Curia *Romana* diutissime stans laboratur plurimum in diminutionem primatus *Cantuariensis* ecclesiæ, ut episcopatum suum à quo spoliatus est recuperare valeret. Cui clerici *Eboracenses* & regis potentia adversati sunt. Mense Decembri Justiciæ qui vocantur errantes missi per *Angliam* ab Archiepiscopo *Cantuariensi*, fuerunt apud *Cantuariam*, ibique per ministros regis judicio aquæ mundati sunt vel perierunt criminosi qui ad regiam pertinebant coronam. Qui vero ad Archiepiscopum pertinebant in fossa Archiepiscopi apud Westgate salvati sunt. Similiter qui ad Priorem & Conventum, in eadem fossa salvati sunt, ministris Prioris & Conventus ibidem præsidentibus. Ubi quidam *Elfgarus le Dret de* Holingeburn captus per assisam de Clarendune pro bidentibus furatis & aliis furtis unde rectatus fuit per juramentum commune hundredi de Aihorn & iv. villarum vicinarum, invadiavit judicium aquæ in curia monachorum, ivit ad aquam in fossa ipsorum & mundatus est. Ibidem *Willielmus le Hert* rectatus de latrociniis & frussura domorum per juramentum commune de Feleberge & iv. villarum vicinarum ibidem mundatus est. Nec miretur quispiam *Cantuarienses* monachos hac præminere dignitate, cum ab antiquis & modernis regibus *Angliæ* libertates plurimæ sigillis appensis eis confirmatæ sint. Hæc est enim Cartarum sententia. *Hæc & illa concedimus illis, confirmamus super suos homines infra burgos & extra, in tantum & tam pleniter sicut proprii ministri mei exquirere deberent, nolumus pati ut aliquis se intromittat de rebus quæ ad eos pertinent nisi ipsi & ministri eorum quibus ipsi committere voluerint, &c.* Fuerunt autem tunc temporis Justiciarii in *Cancia Ogerius filius Ogeri, Galfridus de* Sunderesse tunc Constabularius castelli de *Rofa* & *Hugo de Dudintonia* missi à *Huberto Cantuariensi* archiepiscopo qui summum in *Anglia* Justiciæ apicem tenebat, & *Henricus de* Cornehelle vicecomes erat in *Cantia*. Archiepiscopus autem *Cantuariensis* in natali Domini *Eboracum* accessit & in ecclesia beati *Petri* natale Domini celebravit. XIX.

M. Cxcvj. Convenerunt reges ad colloquium causa pacis reformandæ circa Purificationem, & induciæ datæ utrinque ad festum sancti *Johannis* Baptistæ. Convocati sunt interea utrinque milites & pedites copiosi, & rex *Angliæ* obsedit & cepit *Nununtturt* & rex *Franciæ* obsedit *Nubemarle*. *Arturus* autem nepos regis *Angliæ* comes tamen *Britanniæ*, cum videret regem *Angliæ* in arto positum ex infestatione regis *Franciæ*, familiarium suorum & imperitorum seductus consilio cœpit rebellare, & ab avunculi sui *R.* scilicet regis *Angliæ* se subtraxit arbitrio. An. Gr̄æ 1196.

arbitrio. Hæc audiens rex dissimulavit ad tempus, pueriles volens experiri conatus. Deinde cum exercitu intravit *Britanniam*, & nullo resistente, diffugerant enim una cum *Arturo*, ut sibi placuit omnia vastavit. Rex autem in brevi in parte plurima vastata *Britannia Francorum* irritatus excessu rediit in *Normanniam*. Verum cum reges campestri pugna sibi adinvicem formidarent occurrere, in prædis & incendiis commilitones suos exercebant. Castella quoque vi vel fraude nunc hinc nunc inde surripiebant.

Orta est interea seditio pessima in civitate *Londoniensi* per quendam homuncionem pauperculum *Willielmum* nomine, quod pudor est referre. Erat enim licet contemtibilis forma eloquentissimus, & vulgus inperitum in tantam produxerat pertinaciam ut eum contra primos civitatis in omnibus haberent advocatum, ejusque magis obedirent imperio quam *Lundanæ* civitatis præfecto. Unde factum est ut omnes adinvicem cives dolum & nequitiam cogitarent, ut subversio civitatis jam jamque videretur iminere. Die & nocte se & sua armis & vigiliis ditiores civitatis propter timorem vulgi muniebant ne ab ipsis occiderentur. Cum autem hæc in tantum invalesceret insania, ut per ipsum præfatum *Willielmum* in civitate fierent omicidia, ipse cum paucis sociis fugeret in turrem contiguam ecclesiæ sanctæ *Mariæ* quæ dicitur *de arcu*, eamque cibariis munirent et armis. *Hubertus Cantuariensis* archiepiscopus qui tunc temporis summum justiciæ tenebat apicem in *Anglia*, à cæteris Justiciariis & Episcopis simul & Abbatibus *Angliæ* apud *Londoniam* coadunatis quærebat quid facto opus esset, ne tanta civitas & tam opulenta ipsis præsentibus tam verecundum incurreret excidium. Omnes animo volvebant illud autenticum *Salomonis* proverbium dicentis, *Eice derisorem & exibit cum eo jurgium.* Misit igitur *Cantuariensis* archiepiscopus spectabiles nuntios ut monerent *Willielmum* ut de turre descenderet & ab ecclesia exiret, judicioque staret ecclesiæ, vitam habiturus et membra. Renuit hoc *Willielmus*, minas intulit et accepit, sed nec sic potuit avelli, propria enim loquacitas et favor vulgi tantam ei conferebant audaciam ut neminem formidaret. Archiepiscopus autem *Cantuariensis* publice et privatim *Londonienses* cives alloquens pro fidelitate regis, pro pace conservanda obsides peciit et accepit. Quo facto, convocata non modica armata militia, vicos civitatis et plateas observare præcepit ne fœdus initum cives rumperent, vel id quod faciendum erat pro bono pacis negotium præpedirent. Succenditur itaque turris et ecclesia sanctæ *Mariæ* sabbato passionis Domini vij. Non. Aprilis, tandemque *Willielmus* cum sociis suis captus est, et apud turrim *Londoniensem* archiepiscopo præsentatus. Data tandem de communi consilio dampnationis sententia, collo caballi pedibus appensus à prædicta turre per mediam civitatem ad ulmos tractus, demolitis carnibus ad silices obiter positos, catena ligatus ad ulmos eadem die cum sociis suis suspensus interiit. Sublato vero ipsius cadavere subito divulgatum est in civitate *Willielmum* novum martirem novis clarescere miraculis. Verum positis insidiis et flagellatis qui noctu venerant ad orandum, evanuerunt illico miracula ac visitator omnis abcessit.

Archiepiscopus *Cantuariensis* ædificavit ecclesiam sumptu non modico apud **Pderham**. De capella vero & canonia de **Lamhee** quam *Baldewinus* prædecessor suus incoaverat perficienda sollicitabatur valde; Fluctuabat enim animo & quid utilius ageret nesciebat. Stimulabant enim ipsius mentem Episcopi quidam & clerici, quibus quasi innatum esse videretur *Cantuariensem* ecclesiam collatis ab antiquo dignitatibus velle privare. Capella quoque ibidem erecta & domunculæ quædam & locus aptus, quia prope civitatem tam nobilem *Londoniam* erant, curiam Regis quam archiepiscopus *Cantuariensis* pro negotiis ecclesiæ simul & regni frequentabat. Resistebant prædictis rationibus pericula quædam maxima & multa quæ *Cantuariensi* metropoli videbantur imminere si procederet in opere, lites quoque & discrimina quæ tempore *Baldewini* contigerunt hac de causa. Formidabat hinc offendere conventum *Cantuariensis* ecclesiæ, à quo sciebat se fuisse electum. Nolebat quosdam episcopos & clericos commovere qui frequenter ipsius animum incitabant ad operandum. Senciebat præterea conventus *Cantuariensis* stabilitatem, & domini papæ *Celestini* de eodem opere scivit prohibitionem cujus talis est forma.

CElestinus *episcopus servus servorum Dei, Venerabili fratri* Bathoniensi *episcopo, dilectis filiis de* Radinges *& de* **Waltham** *abbatibus salutem. Molestias & injurias quas per bonæ memoriæ* B. Cantuariensem *archiepiscopum conventus ejusdem loci passus est, discretionem vestram non credimus ignorare. Quoniam igitur jam dictus archiepiscopus quamvis de reformando statu fratrum ipsorum in integrum mandatum felicis recordationis* Urbani *&* Clementis *prædecessorum nostrorum suscepisset, nondum cum iter peregrinationis arripuit ad plenum reformaverat, discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatinus omni dilatione & appellatione cessante ecclesias cum fructibus inde perceptis & alia quæ sæpedictus archiepiscopus ipsis absque juris ordine abstulerit, nostra freti autoritate cum integritate restitui faciatis, & eorum detentores si opus fuerit censura non differatis ecclesiastica cohercere, modis omnibus observantes, ne in loco quem apostolica condempnavit auctoritas divina de cætero celebrentur, set potius capella ibidem ut dicitur erecta funditus destruatur, & sicut à patribus nostris decretum esse dinoscitur, canonicorum institutionem revocantes in irritum, eosque denuncietis & teneatis suspensos qui in loco ipso post prohibitionem apostolicam divina scienter præsumpserunt officia celebrare, donec ad sedem apostolicam veniant absolvendi. Illos quoque qui sententiam piæ recordationis papæ* Clementis *incurrisse noscuntur cautius faciatis ab omnibus evitari, donec exhibita satisfactione competenti ecclesiæ per vos mereantur absolvi. Qui vero hujusmodi communicaverint scienter, congrue ad arbitrium vestrum satisfaciant. Hæc autem omnia tanto districtius discretioni vestræ duximus injungenda, quanto injuriam apostolicæ sedis continere videtur eadem totiens iterare, & religionem vestram minus deceret si mandatum apostolicum segnius exequeremini, nec possemus sine molestia tantum in vobis neglectum aliquatenus sustinere; Nullis literis juri eorum præjudicium facientibus si quæ apparuerint à sede apostolica impetratæ obstantibus. Quod si omnes his exequendis nequiveritis interesse, duo vestrum*

strum ea nichilominus exequentur. Datum Romæ *apud sanctum* Petrum *x. kal. Junii pontificatus nostri anno primo.*

Audiens autem papa *Celestinus* in fraudem mandati capellam & canoniam de *Cantuaria* usque **Lambhee** translatam, nolensque *Cantuariensem* ecclesiam aliqua sui minui dignitate, executoribus mandati sui scripsit ita.

CElestinus *Episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri* Cicestrensi *episcopo, & dilectis filiis de* Radinges *& de* **Waltham** *Abbatibus salutem, & apostolicam benedictionem. Summi pontificis moderamini noscitur plurimum convenire, ut sicut à successoribus suis quæ rationabiliter statuit desiderat observari, ita prædecessorum suorum bene constituta & ratione pravia deliberationis provida judicio stabilita debeat inviolabiliter custodire. Cum itaque felicis memoriæ* Urbanus *&* Clemens *prædecessores nostri ædificationem novæ capellæ & clericorum institutionem in præjudicium conventus ecclesiæ factam, quæ gravem parere videbatur materiam scandalorum, de consilio fratrum suorum Cardinalium irritaverint & expressius inhibuerint ne de cætero illam capellam observarent, nec in ea divina officia celebrarent: Nos volentes quod ab ipsis in hac parte noscitur stabilitum perpetua firmitate gaudere, ratum id & firmum habemus, & sine refragatione cujusquam præcipimus observari; Et quia quicquid ex eo sequitur vel ob id quod prohibitionis perpetuæ causam habens interdicente canone à summis pontificibus constituto factum est, cassum & inutile canonicæ judicant sanctiones, & idem jura eciam civilia protestantur, discretioni vestræ per apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatinus clericos de* **Lambhee** *à juramento de observatione novæ capellæ* B. *quondam* Cantuariensi *archiepiscopo præstito, auctoritate sedis apostolicæ denuncietis publice absolutos, ex parte nostra cessante appellatione eis districtius injungentes ne de cætero novam capellam vel ecclesiam de* **Lambhee** *debeant observare, nec per se nec per suos in ea ulterius ministrare, eos ecclesiastica censura dilatione & appellatione postposita cohercentes qui mandato nostro duxerint contraire; Nullis literis obstantibus harum tenore tacito à sede apostolica impetratis. Quod si omnes his exequendis nequiveritis interesse, duo vestrum ea nichilominus exequantur. Datum* Romæ *apud sanctum* Petrum *xvij. kal. Junii pontificatus nostri anno secundo.*

His & aliis de causis *Cantuariensis* archiepiscopus animo fluctuans, ut neutram partem offenderet monachorum vel clericorum & utrique placeret, proposuit animo alienam relinquere possessionem ut in proprio *Cantuariensis* ecclesiæ fundo, videlicet in villa quæ **Meidestane** vocatur opus propositum consummaret, eo quod de loco *Cantuariensis* ecclesiæ minus inesse videbatur periculum, & ut monachi *Cantuariensis* ecclesiæ facilius traherentur ad consentiendum; sed nec sic consentientibus monachis evanuit in brevi & hoc propositum, & ad **Lambhee** sed languida intentio revertitur operandi. Missus est igitur ad archiepiscopum monachus industrius ut ipsius animum mitigaret & expositis periculis cum exordio causæ simul & exitu mentem ejus à proposito revocaret. Conserto tandem super hoc negotio sermone allegat archiepiscopus de sobrietate simul & castitate clericorum, quod cum simul viverent semper honestatem saltem timore mutuo cogitarent. Subticuit tamen archiepiscopus ea quæ diebus & noctibus in domunculis suis agitari solent, ne forte monacho respondendi super hoc daret indicium si clericorum male viventium exponeret exemplum. Adjecit archiepiscopus & aliud argumentum, quod opus illud facturus esset ad gloriam & augmentum *Cantuariensis* ecclesiæ & ipsius defensionem, eo quod essent clerici prudentiores & faciliores ad propugnandam ecclesiam quam monachi qui nil aliud saperent quam claustrum. Cui monachus respondit. Si cedendum est operi quia clerici prudentiores sunt ad propugnandum, eo eis magis resistendum est, quod nequiores sunt ad inpugnandum. Nulla enim pestis efficacior est ad nocendum quam familiaris inimicus. Omnem, inquit archiepiscopus, *Cantuariensi* ecclesiæ præstabunt cautionem, ne de cætero nocere valeant eciamsi velint nisi ut perjuri. Et monachus, Quis, inquit, eos post obitum vestrum, si tamen obituri estis, compellet ad juramentum, vel à perjurio prohibebit? Vacabit sedes *Cantuariensis* ecclesiæ quot annis voluerit rex, & interim vacantes cui voluerit dabit præbendas quæ de ecclesiis nostris intitulatæ sunt. Nunquid jurati vel non jurati clerici pro ecclesia *Cantuariensi* regi contradicent in aliquo, cum ipsum solummodo contra nos habeant patronum? Ecclesias nostras ex dono ipsius optinent, quo modo vel qua ratione contra eum una nobiscum vel pro nobis futuri pontificis liberam petent electionem? Contra nos agunt cum rege in Ecclesiarum adeptione, nunquid nobiscum contra regem stabunt in electione? De ecclesiis nostris sustentati, de decimis pasti insurgent in nos non solum in electione sed in omni actione. Quia Græculus, & Clericus, esuriens in cœlum jusseris ibit. Electionem præterea sibi auctoritate regia usurpabunt, electi subvertent animum, consecrati depravabunt intellectum, ut qui pro *Cantuariensi* ecclesia adversus Principes & potestates ad exemplar prædecessorum suorum martirum & confessorum *Cantuariæ* pugnare deberent, de consilio clericorum primo in ipsam sponsam suam *Cantuariensem* scilicet insurgent ecclesiam. Ecce qualia quantaque pericula præter alia magna & innumera prædecessor vester instituit *Baldewinus*, quem præ omnibus prædecessoribus vestris solum vultis imitari; & nostis ut reor quod hæc omnia ex unius episcopi risu traxerunt originem. Et archiepiscopus; Risusne, inquit, Episcopi tam perniciosus esse potest ut tantas trahat enormitates? Non, ait monachus, Episcopi risus, sed ridentis, immo irridentis intentio. Dicitur enim quod decessor vester *B. Cantuariensis* in primis diebus archiepiscopatus sui cum apud *Westmonasterium* vocati convenirent Episcopi seorsum vocavit eos, & de reformando statu ecclesiæ *Anglicanæ* diutius & diserte commonuit & de facili traxit ad consensum. Assentire videbantur omnes ut singuli in Episcopatu suo, & ipse archiepiscopus ut primas, per totam *Angliam* vicia extirparent, virtutes aptarent & resistentes debellarent, omni penitus humano timore pariter & amore semoto. Cum igitur tantus inter eos videretur esse consensus ut sola libertas ecclesiæ Dei quæreretur, quasi murus inpenetrabilis conglutinati viderentur, unus ex eis exivit & abiit. Qui cum regem seorsum à latere stantem inspiceret & subridens abiret, perpendit rex episcopum

ſcopum quem intus forſitan & extra noverat non ſine cauſa riſiſſe, & aſtantibus ait, Revocate epiſcopum illum. Quem ſecretius alloquens; Quare, inquit, novo mihi more riſiſti? Cui epiſcopus. Velleſne Domine ut plorarem? Nolo, inquit rex, ut plores, ſed rogo per fidem qua michi teneris ut michi fidenter cauſam riſus exponas. Diſſimulavit epiſcopus. Et rex magis ac magis inſtitit, cauſam riſus expoſtulans. Voluntarie tandem victus epiſcopus expoſuit cauſam & epiſcoporum revelavit ſecretum, quod eccleſiæ Dei una cum archiepiſcopo ſuo conſtanter vellent libertates reſarſire diſſipatas. Rex autem quaſi cum gaudio alludens ait. Ehoe! ſic volo, ſic deſidero ut mei loquantur epiſcopi. Epiſcopus abiit, & Rex de ſe ſollicitus alias inter eos innectere ſollicitudines procuravit, ne videlicet Epiſcopi communicato conſilio exemplo beati *Thomæ* martiris in eum acrius inſurgerent. Rex igitur paci ſuæ proſpiciens & tranquillitati, convocatis epiſcopis una cum archiepiſcopo talem eis propoſuit materiam ut ſolam eccleſiæ Dei videretur expetere libertatem, ipſumque dimitterent inmunem dum plures in propoſito ſuo reperirent adverſarios. Conqueſtus eſt enim lacrimantibus oculis ſe miſerum eſſe, non Regem; & ſi Regem, ſolo nomine ſe regiam optinere dicebat dignitatem, non poteſtate. Dicebat enim regnum *Angliæ* quondam glorioſum & opulentum in tot particulas nunc eſſe diviſum ut ſibi modica portio relinqueretur inmunis. Hæc enim, inquit, & illa poſſident albi monachi & nigri & ordinis diverſi canonici; plures eciam ex tranſmarinis partibus magnas habent in *Anglia* portiones. Hi quoque omnes tales ſibi fratres aſſociant, pelliparios ſcilicet ſutores, quorum nec unus deberet inſtante neceſſitate in epiſcopum vel abbatem ſalva conſcientia noſtra promoveri. Clerici quoque ſeculares qui meas vel veſtras poſſident eccleſias generoſitatem ſuam & literaturam convertunt in pravitatem, ut de gratia ſibi data contra Deum erecto collo ſicut equus & mulus armari videantur. Elemoſinas populi diſtrahunt & expendunt in uſus pravos, dum magis cogitant de ſuarum pannis meretricum quam de ſuarum veſtimentis vel libris eccleſiarum, comeſſationes diligunt & ebrietates, & quo magis ſordeſcant in Venere, vino vel quolibet poculo debriantur. Tolerabile malum videretur ſi ſinguli ſuas mulierculas obſervarent, & ſaltem thorum non invaderent alienum nec aliis filios generarent. Cum ex talibus aliquem ob generis ſui favorem in epiſcopum vel archidiaconum promovemus, populo Dei non prædicatorem verbi Dei ſed placitatorem, ne dicam lætatorem præeſſe conſpicimus. Quid ergo miſeri in judicio Dei dicemus ad hæc? Præterea *Romani* propter debilitatem veſtram adeo nobis infeſti ſunt ut nobis ſolummodo videantur imperare, literulas ſuas nobis vendunt, nec juſtitiam quærunt ſed litigia fovent, multiplicant appellationes, redimunt placitantes, & cum ſolam pecuniam appetunt veritatem confundunt pacemque ſubvertunt. Quid ergo dicemus ad hæc? Quid in tremendo reſpondebimus judicio? Inite conſilium & date operam ut tot & tantæ enormitates corrigantur. Conticuerunt pauliſper Epiſcopi & regiis lacrimis quas effundebat uberius quaſi compatientes, tandem ipſius ſuper his conſilium pecierunt; & ait Rex. Salva pace veſtra & domini archiepiſcopi debita reverentia, michi miſero conſilioſum videtur ad præſens, ut monachi quique religionem ſuam & ordinem in pace conſervent; Clerici vero qui noſtras & veſtras optinent eccleſias, collegiati vivant, caſtitatem communiter obſervent, quo facilius nobis & vobis cum neceſſe fuerit occurrant. Sic facilius nobis & vobis poterunt adeſſe, & *Romanis* latronibus ſi tranſgrediuntur poterunt obeſſe. Placuit ſermo Regis omnibus epiſcopis, & de facili tracti ſunt in ſententiam; ut hi qui monachos cathedrales habebant, prope civitates ſuas eccleſias fundarent, ibidemque canonicos inſtituerent ſeculares. Ridiculum enim eis videbatur ut monachi aliquas haberent eccleſias cum non poſſent animas regere, vel ut paſtorum ſuorum liberam peterent electionem. *Baldewinus* igitur *Cantuarienſis* archiepiſcopus de cujus electione malignitas iſta ſumpſit originem, primus hominum ne nil ageretur clericos tres inſtituit, quorum unus ſemiſanus primus præſtitit juramentum. Locus eciam nominatus eſt prope *Cantuariam* eccleſia ſancti *Stephani* apud *Hakintoniam*. Miſſo tandem nuncio perfido & perjuro ad dominum papam *Urbanum*, inſinuavit eidem, quod beatus *Anſelmus* idem habuerat ædificandi propoſitum, & ſanctus *Thomas* glorioſus martir ipſum cogitans martirio præventus opus dimiſerat incoatum. Hac falſitate fretus optinuit de facili operandi licentiam, non quidem conventualem eccleſiam ſed capellam. Venerandus autem *Urbanus* comperta poſt modicum veritate opus inhibuit, & quod factum eſt irritavit. Cum autem audiret archiepiſcopum mandatum apoſtolicum adeo parvipendere, & in monachos eorumque poſſeſſiones violentas manus imponere, & ad ſingula mandata novum aliquod gravamen inferre, opus illud maledictum pronunciavit & profanum, ipſi archiepiſcopo ſuſpenſionis minas intorquens, univerſa quæ ibidem facta fuerunt funditus demoliri præcepit. Vera ſunt inquit hæc archiepiſcopus. Sed quid egerit Rex cum in capitulum veſtrum intravit quaſi pacem facturus forte nondum noviſti. Cui monachus ait. A vobis iſta gratanter audirem qui interfuiſtis ſi referre velletis. Et archiepiſcopus. Interfui quidem & inter archiepiſcopum & monachos v. qui ſtabant ex adverſo, cum Rege ſolus eram mediator. Et ut omnia breviter dicantur, ſic partium Rex ipſe verba referebat ut monachis ſuaderet ne à tam juſta cauſa vel modicum flecterentur, archiepiſcopo vero ne à monachis tam turpiter vinceretur: Et tandem utrorumque ad *Romanam* curiam miſſus eſt nuncius, ſed archiepiſcopus literas Regis optinuit, & tandem *Petrus Bleſenſis* miſſus eſt. Sic Rex pacificus alienum parvipendens incomodum pacis ſimulator non ſeminator pacem perturbavit alienam, ut cæteris ſubſannans ab omni perturbatione remaneret inmunis. Hæc et his ſimilia referente archiepiſcopo monachus reſpondit. Standumne eſt ergo adverſus *Cantuarienſem* eccleſiam in tali cauſa, quæ à fraude ſumpſit initium et mendacio fundata eſt, per inobedientiam ſumpſit incrementum, & tandem maledictionis excepit ſententiam? Et archiepiſcopus, Durum eſt, inquit, contra *Cantuarienſem* eccleſiam quæ me ad tantum vocavit honorem pugnare, verecundum eſt opus incoatum inperfectum relinquere. Igitur inſiſtendum eſt interim orationi, ut Deus nobis et vobis revelare dignetur voluntatem ſuam.

Eruperant interea *Gualenſes*, & agminibus congregatis circa fines *Angliæ* prædas & incendia exercuerunt. Quod audiens venerabilis *Hubertus* *Cantu-*

Cantuariensis archiepiscopus, eo quod tunc temporis summum in *Anglia* regebat apicem, convocata milicia citissime advolans castellum de **Pole** obsedit & cepit, fugatisque hostibus & pace firmata reversus est. *Johannes de Constantiis* electus est ad regimen *Wigorniensis* ecclesiæ, & consecratus est ab *Huberto Cantuariensi* archiepiscopo apud **Stradford** xiij. kal. Novembris. Rediit à *Roma G. Eboracensis* archiepiscopus, quem cum frater suus non reciperet in gratiam, reversus est.

Ciclus decennovenalis I.

Græ *Willielmus Heliensis* episcopus obiit *Pictavis* kal.
97. Feb. & sepultus est apud *Pinum*. Archiepisc. *Cantuar.* necdum à suo desistens proposito, cum monachis *Rofensibus* vi vel fraude pactum fecit absque conscientia Conventus *Cantuariensis* ecclesiæ, deditque eis villam de **Kente** nomine in concambium & perpetuam possessionem pro villa de **Lamhee**, quod utrinque pactum appositis sigillis confirmatum est. *Robertus* Prior *Dourensis* electus est ad abbatiam de **Egenesham**, & benedictus est ab *Hugone Lincolniensi* episcopo. Cui successit in prioratum *Felix* sacrista *Cantuariensis* ecclesiæ. Eodem anno obiit *Ris Galensis* rex. Episcopus *Beluacensis* cum pro rege *Franciæ* inter milites & armigeros episcopalem, ut reor, oblitus reverentiam & gravitatem & ipse discurreret armatus; à commilitonibus regis *Angliæ* vallatus & captus est, abductus & ferreis vinculis dirissime vinctus & in carcerem trusus est. Archiepiscopus *Cantuariensis* à rege vocatus transfretavit in *Normanniam* xv. kal. Julii, & confederati sunt rex *Angliæ* & comes *Flandriæ*, datis utrinque obsidibus ut communicato consilio regem *Franciæ* infestarent. Rex autem *Franciæ* minus provide intravit in *Flandriam*, & à comite *Flandriæ* inceptus, & captus est post Assumptionem beatæ *Mariæ*, sed datis obsidibus de facienda pace tandem dimissus est. Sexto idus Septembris convenerunt reges ad colloquium apud *Insulam*, & mediante *Cantuariensi* archiepiscopo pacificati sunt utcumque datis induciis à sequente nativitate Domini in annum, ita tamen ut qui tenet teneat donec de medio fiat. Eodem anno rediit à *Romana* curia *Walterus Rothomagensis* archiepiscopus, regi *Angliæ* domini papæ deferens mandatum, eo quod surripuerit ei rex ecclesiæ suæ locum amplum & aptum *Insula* nomine, ibidemque tutissimum construxerat castellum, qua de causa idem archiepiscopus suum à divinis suspenderat archiepiscopatum. Mediante autem *Huberto Cantuariensi* archiepiscopo dedit rex præfato *Rothomagensi* in concanbium possessionem perpetuam villam maritimam quæ *Diepe* vocatur, & alia quædam. Mense Augusto electus est *Eustachius* Cancellarius regis ad regimen *Heliensis* ecclesiæ, sed consecratio ipsius dilata est usque in kal. Marcii. Eodem anno obiit *Henricus* imperator filius *Frederici* imperatoris. Post cujus obitum altercatio magna facta est, & dissensio in *Alemannia*, eo quod magnates terræ de successione regni dissentirent. Quidam enim regem *Angliæ* desiderabant, alii sed pauci regem *Franciæ*, alii *Henricum* ducem *Saxoniæ* qui tunc temporis erat in terra *Jerosolimitana*, alii fratrem ipsius *Othonem*. Quidam vero nobilissimus *Philippus* nomine pro se agens specie tenus puerulum quendam filium videlicet imperatoris *Henrici* toto conatu præferre cupiebat. Comes *Flandriensis* partem *Othonis* fovebat, regi *Angliæ* per hoc cupiens placere. Tercio non. Novembris rediit archiepiscopus *Cantuariensis* in *Angliam*, & in crastino à Conventu *Cantuariensi* clero & populo honorifice susceptus est.

Xvj. kal. Decembris venerunt *Cantuariam* ad Conventum ab archiepiscopo missi tres abbates, scilicet de *Radinges*, & de *Chertesela*, & de **Waltham**; proposuerunt itaque verbum in capitulum admissi de magna dilectione archiepiscopi quam semper ad *Cantuariensem* habuerat ecclesiam, quod probabili possent convincere ratione cum se & sua eis semper exposuisset ad votum. Quia igitur probatio dilectionis exibitio est operis, opus de **Lamhee** quod auctoritate regia prædecessor suus ad honorem Dei & *Cantuariensis* ecclesiæ incoaverat imperfectum relinquere non valeret, Quia melius est bona non incipere quam ab incoatis retrorsum redire. Dicebant eum non licentiam ædificandi nec assensum quærere, cum ad gloriam & honorem *Cantuariensis* ecclesiæ perfectissimum haberet desiderium, nec ab opere tam justo vellet desistere ulla ratione. Sed quia monachi aliqua formidarent futura pericula ex illo opere *Cantuariensi* ecclesiæ imminere, omnem paratus erat providere & præstare cautionem. Proferebant itaque prædicti abbates scedulam inscriptam in hunc modum.

H*Æc sunt quæ dominus* H. Cantuariensis *archiepiscopus statuit ad honorem Dei, &* Cantuariensis *ecclesiæ, & pacem perpetuam firmandam inter Priorem & Conventum* Cantuarienses *& Canonicos de* **Lamhee**. *Scilicet quod cuicumque dominus archiepiscopus dederit præbendam vel dignitatem in ecclesia de* **Lamhee** *jurabit super majus altare* Cantuariensis *ecclesiæ, quod nec per se, nec per alium vendicabit sibi vel ecclesiæ de* **Lamhee** *jus in electione* Cantuariensis *archiepiscopi, nec alicui in hoc consentiet, aut auxilium, consilium præstabit, aut cum aliquo stabit in causa in præjudicium* Cantuariensis *ecclesiæ. Jurabit eciam quod translationi sedis vel beati martyris* T. *aut aliarum reliquiarum illius ecclesiæ in præjudicium ejus non consentiet, immo si aliqua persona ecclesiastica vel secularis hæc transferre attemptaret, ipse consilio & auxilio resisteret, & contra omnes cum monachis* Cantuariensibus *staret. Illud quoque adiciet juramento, quod nunquam per se vel per alium procurabit, nec alicui procuranti consenciet, quod crisma sanctum conficiatur ab archiepiscopo in ecclesia de* **Lamhee**, *vel quod justæ & antiquæ dignitates & libertates* Cantuariensis *ecclesiæ in aliquo minuantur. Erit præterea in juramento quod hujus obligationis absolutionem nec per se nec per alium quæret, & si forte quæsita fuerit ab aliquo non utetur ea, immo si aliquis ea vellet uti, ipse utenti se fideliter opponet. Et sciendum quod nullus cui archiepiscopus dederit præbendam vel dignitatem in ecclesia de* **Lambethe** *poterit installari nisi in propria persona, nec aliquod beneficium percipiet de præbenda illa ante installationem suam. Et postquam installatus fuerit, sine omni dilatione iter arripiet* Cantuariam *ad omnia prædicta juranda super majus altare* Cantuariensis *ecclesiæ. Quod si facere contempserit, sine appellationis obstaculo præbenda illa privetur & alteri libere conferatur. Et ut pax & dilectio firmior sit inter eos provisum est, ut Prior* Cantuariensis

rienſis *habeat præbendam unam in eccleſia de* **Lamhce** *& primum ſtallum ex altera parte chori & capituli, & interſit conſiliis & ſecretis capituli, & utatur habitu clericali quamdiu fuerit in* **Lamhee** *eccleſia ſicut fit in aliis eccleſiis in quibus abbates ſunt canonici. Hæc omnia ſummus pontifex & dominus archiepiſcopus ſub anathematis ſententia confirmabunt, & omnes illos qui hoc attemptaverint violare, excommunicationis vinculo innodabunt. Ille eciam qui canonicis eccleſiæ de* **Lamhee** *præerit conſenſu capituli hanc ſententiam ſemel ſingulis annis publice ſolenniter cum omnibus ſacerdotibus ejuſdem capituli renovabit. Dominus enim archiepiſcopus procurabit quod hæc conſtitutio à domino rege confirmetur, & quod ſummus pontifex ſtatuet ut omnes ſucceſſores archiepiſcopi in receptione pallii apponent juramento ſuo, quod hoc ſtatutum firmiter & fideliter obſervabunt.*

Hæc audientes monachi mirati ſunt ad ſingula, & tandem in craſtinum reſpondendi petierunt inducias. Die craſtina cum in unum conveniſſent monachus unus ex condicto reſpondit pro omnibus, in hunc modum ait.

GRatum nobis eſt quod tales nuncios miſit ad nos dominus noſter archiepiſcopus quorum devotionem & affectum pluries & plene maxime in hac cauſa ſumus experti, non de facili poſſent tres viri in *Anglia* reperiri qui majorem Conventus affectum optineant & gratiam. De dulci vero & delectabili dilectione domini archiepiſcopi quam ſemper habuit ad nos gratias vobis referimus, & quod ſe ſuaque nobis omnia ſemper expoſuit ad votum indeficientem ad memoriam revocamus. De opere vero de **Lamhee** quod nulla ratione vel occaſione ut aſſeritis poterit præpediri miramur admodum. Cum enim patrem noſtrum vacante ſede *Cantuarienſi* præ omnibus hujus ſeculi ipſum deſideraremus habere prælatum, & tandem per Dei gratiam optineremus, in electione aſſumptus eſt, confirmatus eſt, & in hac ſede Sanctorum intronizatus eſt, & præfuit nobis uſque nunc in multa dulcedine dilectionis. Sperabamus itaque per eum ab omni tormento malitiæ & nequitiæ liberari, luctumque noſtrum converti in gaudium. Acſi diceremus ei quod ſcriptum eſt, *Panem noſtrum commedemus, veſtimentis noſtris operiemur, nomen tuum tantum invocetur ſuper nos, aufer opprobrium noſtrum.* Præterea pedibus ipſius totiens provoluti in capitulo præſenti lacrimiſque rigati ſupplicavimus, ut ab iſta *Cantuarienſi* eccleſia tantam reverteret ſcandalorum materiam, ſponſamque ſuam ab omni liberaret anguſtia. Nunc autem quod mœrentes & anxii dicimus, ſpes noſtra fefellit nos, fruſtrati ſumus à cogitationibus noſtris. Set ſcitote kariſſimi quod & tota fere novit Latinitas, quod diu eſt quod nos unanimiter contra hoc opus appellavimus, nec unquam ſic factæ renuntiavimus appellationi, ſet in ejus ſtetimus & adhuc ſtamus proſecutione, uno corde unaque devotione pro libertate eccleſiæ & noſtra liberatione & adhuc ſpecialiter appellamus. Rogamus igitur omnes & obſecramus in domino vos qui ab inicio cauſæ hujus executores apoſtolici fuiſtis mandati, ut & hoc domini papæ *Celeſtini* adimplere velitis mandatum: Et proferens monachus bullatam ſcedulam de abſolutione juramenti præſtiti clericorum de obſervatione capellæ de **Lamhee**, mirantibus cunctis oſtendit. Reſumtoque ſermone monachus ait, Scitote kariſſimi, ſciat & per vos dominus noſter archiepiſcopus quod ipſius mandatis cum omni humilitate obediemus, licet ad tanta mala nunquam vita comite conſentiemus. De cautionibus vero quas nobis promittit dominus archiepiſcopus ad præſens reſpondere non poſſumus, donec ſuper hoc filios eccleſiæ, epiſcopos ſcilicet conſulamus, qui fide ſimul & profeſſione tenentur honorem & indemnitatem *Cantuarienſis* eccleſiæ cuſtodire ſicut & nos. Ipſorum itaque & aliorum proborum virorum ſuper hoc audire decet conſilium, & tandem quod Deus dederit ad dominum noſtrum Archiepiſcopum referemus.

His auditis receſſerunt abbates & duo monachi per *Angliam* miſſi ſunt, ut quaſi conſilio magnatum fieret quod prius erat præcogitatum. Cum autem & abbates vidiſſent & audiſſent enormitates & gravamina quæ *Cantuarienſi* poſſent imminere eccleſiæ ſi de conſenſu conventus opus procederet incoatum; de conſenſu faciendo non audebant dare conſilium, ſet diverſas non adverſas proferebant rationes. Aſſerebant omnes animum archiepiſcopi ſupplicationibus demulcendum propter reverendam ipſius magnanimitatem & regiam quam habebat poteſtatem. De opere vero vel canonia nil præciſe concedendum præter conſcientiam curiæ *Romanæ*, quæ litem conteſtatam & cauſam audierat definitam, datoque judicio opus & canoniam ſemel & ſecundo tercioque damnavit tempore videlicet trium apoſtolicorum virorum. Hæc erat omnium præter unius epiſcopi ſententia eo quod junior eſſet & alligatior *Cantuarienſi*, qui in omnibus & per omnia domini archiepiſcopi quærendum eſſe ſuggerebat arbitrium. Vij. idus Decembris convenerunt apud *Oxenefordiam* archiepiſcopum epiſcopi *Angliæ*; & abbates, comites quoque, barones, & monachi *Cantuariam* reverſi ſunt. Conventus autem aſſiduis precibus Deum & ſanctos eccleſiæ patronos exorabant ut eos eriperent ab inimicis.

Inſtituit archiepiſcopus *Cantuarienſis* ex mandato *Celeſtini* papæ monachos in monaſterium *Coventrenſe* iij. idus Januarii, expulitque clericos ſeculares quos *Hugo* de *Nunant* epiſcopus *Ceſtrenſis* monachorum perſecutor ſpecialis ante annos viij. violenter ejecerat. Obiit eodem menſe Jan. *Celeſtinus*, papa cui per Dei gratiam ſucceſſit *Innocentius*. Qui cum eſſet junior omnibus Cardinalibus & gaudentibus omnibus invitus traheretur, conſecratus ſtatim à curia omnem cupiditatis & avaritiæ ſordes extruſit. Archiepiſcopus autem *Cantuarienſis* cum quibuſdam epiſcopis & abbatibus accedens ad *Cantuariam*, quæſivit à conventu quid de his quæ per abbates mandaverat dicere decreviſſent. Reſponderunt monachi, ut ſupradictum eſt, ad abbates. Inſuper de conſilio fidelium eccleſiæ de cautionibus oblatis pro periculis *Romanam* curiam per quam cauſa diducta eſt conſulendam fore. Oſtenſa ſunt ei præterea ſecretius privilegia & ſcripta quorum auctoritas in parte plurima evacuata eſt quibus olim gaudebat *Cantuarienſis* eccleſia. Temporum enim varietas multas ut aſſolet amplectitur novitates. Hunc enim extollit & illum deprimit, hunc eximit à ſubjectione, illum redimit à jurisdictione prælati. Auditis igitur ſuper hiis allegationibus multis, quaſi ſponte annuit archiepiſcopus ut hinc & inde *Romam* mitteretur, ſic tamen ut

ut neutra pars aliquid impetraret, vel postularet, vel etiam porrigeret sine conscientia partis adversæ. Præmiserat enim nuntios suos cum non modica quantitate donorum, sicque monachorum simplicitatem circumvenire & pravitatem palliare sperabat. Sed homo proponit & Deus disponit. Nam archiepiscopus abiit blando monachorum delusus eloquio, & *Londoniam* veniens apud *Westmonasterium* sacravit *Eustachium* regis Cancellarium ad regimen *Heliensis* ecclesiæ, accepta prius ab eo debita professione kal. Marcii. Cæterum cum de obitu *Celestini* papæ nichil adhuc esset auditum in *Anglia* & Prior *Cantuariensis* nimis, ut videbatur, tepide operaretur in causa, duo monachi quorum Deus justiciæ zelo tetigerat corda, non petita licentia clanculo recesserunt, & in egestate non modica *Romam* profecti sunt: cumque *Celestino* ad patres suos apposito *Innocentium* papam substitutum viderent, qui quandoque depressionem *Cantuariensis* ecclesiæ in *Anglia* viderat oculata fide, & in *Romana* curia causam digestam noverat & decisam, humili conquestione insinuaverunt ei & Cardinalibus canoniam & capellam de **Lamhee** per archiepiscopum *Hubertum* consummandam fore, quæ tempore *Baldewini* per tres apostolicos viros de consilio fratrum damnata est, nisi citius mater *Romana* ecclesia suæ speciali filiæ, id est *Cantuariensi* ecclesiæ ut pater filiis, medicus ægrotis manum apponeret salutarem. Audientes hæc Cardinales cum domino papa admirati sunt valde, & de communi consilio in capellam & canoniam de **Lamhee** condempnativam dederunt sententiam. Audierant enim ex conquestione multorum multa sinistra de *Cantuariensi* archiepiscopo: unde factum est ut nuntii sui, nec donis variis, nec promissis, set nec ulla ratione legationem *Angliæ* vel aliquid aliud valerent impetrare. Monachi vero cum gratia domini Papæ & Cardinalium cum literis sibi traditis à curia redierunt. Audiens autem *Cantuariensis* archiepiscopus duos fratres sine licentia recessisse dedit in eos sententiam, corripuitque de incuria Priorem, volens ut Conventus scriberet contra eos, inhibuitque ne susciperentur in congregatione.

Viij. kal. Aprilis obiit *Hugo* de *Nunant Conventrensis* episcopus apud *Beccum* in *Normannia* monachili veste indutus, qui monachorum fuerat pertinacissimus hostis, & tandem obiit & sepultus est monachis adhuc viventibus in laudibus Domini. Mense Junio redierunt à *Roma* sub festinatione nimia pueri cursores archiepiscopi, nunciantes ei quæ audierant & viderant in curia solutis sarcinulis, noctemque ducebant insomnem. Archiepiscopus ad hæc consternatus animo in audientia cleri & populi civitatis *Londoniensis* pro se statuque suo appellavit. *Rofensis* quoque pro se. Clericus vero quidam pro canonia. Quibus apud *Cantuariam* auditis, miratus est admodum conventus, nesciens penitus quorsum factæ tenderent appellationes. Set crastino vel perendie domini papæ supervenientibus litteris cum multa admirationis modestia mirati sunt. Habita tandem super his deliberatione miserunt ilico vij. scilicet idus Junii per iiij. monachos litteras domini papæ ad archiepiscopum qui tunc erat apud **Lamhee**, & clausa est janua. Qui cum die tercia non possent admitti ut monachi *Cantuariensis* ecclesiæ, postulaverunt ingressum saltem ut nuntii domini papæ, & vix tandem admissi cum multa modestia litteras archiepiscopo porrexerunt. Quarum litterarum talis est forma.

INnocentius *episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri* Cantuariensi *archiepiscopo salutem & apostolicam benedictionem. Quanto personam tuam sinceriori caritate diligimus, tanto majori dolore turbamur quotiens ea de tuis audivimus operibus quæ pontificali derogant honestati. Cum igitur* Cantuariensis *ecclesia cui præesse dinosceris inter* Anglicanas *ecclesias celebris habeatur, & religione inter alias consueverit florere, nos & fratres nostri grave gerimus & molestum quod sicut dilecti filii nostri Prior & Conventus humili nobis conquestione narraverunt, tu ad ipsius desolationem ecclesiæ satagis multipliciter & laboras in constructione novæ capellæ de* **Lamhee**, *contra prohibitiones felicis memoriæ* Urbani *&* Clementis Romanorum *pontificum bonæ memoriæ* B. *prædecessori tuo factas post appellationes multiplices ad sedem apostolicam interpositas, in magnum* Cantuariensis *ecclesiæ præjudicium propria temeritate processeris, & de bonis ejusdem ecclesiæ canonicos instituens in eadem, à cujus siquidem constructione si eam quam debes* Romanæ *ecclesiæ reverentiam & obedientiam exiberes, & commissæ tibi ecclesiæ provisionem & solicitudinem gereres qua teneris, tibi honori tuo melius consulens destitisses, nec super eo procedere studuisses, quod prædecessori tuo sic districte cognosceris fuisse à sede apostolica interdictum. Cum igitur diminutionem* Cantuariensis *ecclesiæ sicut nec debemus nolumus aliquatenus sustinere, prædictorum prædecessorum nostrorum vestigiis inhærentes, de fratrum nostrorum consilio fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus & districte præcipimus, quatinus omni mora & occasione postpositis, si eciam ab ecclesia tua absens fueris non obstante, quicquid post appellationes tam tempore prædecessoris tui quam tuo ad sedem apostolicam interpositas vel inhibitiones antecessorum nostrorum in opere actum capellæ noscitur memoratæ, infra* xxx. *dies post susceptionem præsentium tuis expensis non deferas demoliri, in irritum prorsus revocans & deducens quicquid de instituendis canonicis vel aliis circa dictam capellam perperam factum est vel enormiter innovatum. Clericos præterea qui in capella ipsa post inhibitiones apostolicas divina officia celebrarunt, tamdiu ab officio & beneficio teneas pro suspensis donec super hoc satisfecerint competenter, & universis operibus demolitis quæ apud eandem capellam facere præsumpserunt, & universa quæ post appellationem in eorum sunt attentata gravamen, de exenniorum videlicet ecclesiarum & aliorum invasione quæ ante appellationem habuerant, in statum pristinum appellatione remota deducas, sententias excommunicationis vel interdicti quas in quosdam ipsorum fratrum diceris temere promulgasse, publice nuncies non tenere, ac de cætero circa statum ipsius monasterii contra prohibitionem nostram hujus occasione negotii non præsumas aliquid innovare. Illicitos invasores villarum, possessionum, redditu um quoque ipsorum fratrum usque ad satisfactionem idoneam vinculo excommunicationis astringens. Si vero, quod non credimus, mandatum nostrum infra statutum terminum neglexeris vel distuleris adimplere, quia justum est ut ei obedientia subtrahatur qui sedi apostolicæ neglexerit*

obedire, venerabilibus fratribus nostris suffraganeis tuis per scripta nostra mandavimus, ut tibi reverentiam & obedientiam non impendant. Quod si forte ab eis vel eorum aliquo contra prohibitionem nostram tibi feceris aliquam obedientiam & reverentiam exiberi, scias te extunc ab episcopali dignitate suspensum, & tamdiu ipsi sententiæ subjacere donec satisfacturus de contemtu nostro te conspectui repræsentes. Non autem distinguimus utrum in loco à prædecessoribus nostris interdicto, an alio in prædicta capellæ constructione & canonicorum institutione processeris in ecclesiæ Cantuariensis *præjudicium & gravamen eadem contradictionis causa durante, nisi quod ex hoc magis credimus eidem ecclesiæ derogari quod in remotiori loco fabrica illa est translata. Dat.* Romæ *apud sanctum* Petrum viij. *kal. Maii, pontificatus nostri anno primo.*

In eundem modum scripsit dominus papa omnibus episcopis *Angliæ Cantuariensis* ecclesiæ suffraganeis. Archiepiscopus autem indixit monachis terminum respondendi litteris domini papæ Dominica proxima ante festum sancti *Johannis Baptistæ*, scilicet xj. kal. Julii apud *Cantuariam* ubi sacrandus erat *G. Conventrensis* electus. Interea misit archiepiscopus nuntios suos & literas ad omnes episcopos qui tunc erant in *Anglia* vel *Gaulia*, quasi in contumeliam monachorum *Cantuariensium* de supradictis querimoniam faciens, mandavit ut omnes ad consecrationem episcopi *Cantuariam* venirent, & de causa consilium daturi. Super hoc eciam ad dominum regem nuntios direxit, ut etiam ipsius indignationem in monachos commoveret. Xiij. kal. Julii feria vj. in crepusculo noctis subito venit archiepiscopus *Cantuariam*, eo quod audisset, mendacio tamen mediante, quod conventus *Cantuariensis* nudis pedibus eum vellet suscipere, misericordiam ejus & benevolentiam vel sic petiturus. Intimatum est eciam in civitate *Cantuariensi* & divulgatum, quod cum armata milicia sicut in captione *Willielmi* vellet ecclesiam & claustrum monachorum occupare. His de causis & aliis forte quasi solitarius advolat, & in crastino mirante conventu cum episcopis & abbatibus, clericis quoque & laicis capitulum ingressus est. Sedentibus itaque cunctis & tacentibus, arripuit sermonem episcopus ille *Rofensis* allegans de intima benevolentia archiepiscopi & humilitate, de pura intentione operandi ecclesiam de **Lamhee**, ad gloriam scilicet & decorem *Cantuariensis* ecclesiæ magnumque juvamen. Subjunxit verbum querulum de nova perquisitione & præpeditione operis, falsa suggestione nimis licite per ordinis trangressores perquisita, in dedecus & dampnum *Cantuariensis* ecclesiæ, & diminutionem honoris & reverentiæ *Cantuariensis* archiepiscopi. Quo post longos verborum anfractus tacente sumpsit eloquium ipse *Cantuariensis*, allegans diutius super eisdem capitulis & querelis; insuper addens & mentiens, quod à personis illis capitulo quidem notis qui litteras ei portaverant non posset spatium impetrare, qui ingressum avide peterent non unius diei, non dimidii, sed nec unius horæ. Conquestus est eciam quod tam enormes litteras ipso nescio adquisierunt, & quod ipso inconsulto litteras ei vel episcopis *Angliæ* in suam contumeliam porrexerunt. His igitur & aliis multis allegationibus in medium prolatis, respondendi data est dilatio usque in feriam secundam, quia sabbatum occupaverant alia negotia. Dominicam vero prædictam consecratio. Xj. kal. Junii sacravit *Hubertus* archiepiscopus *Cantuariensis*, *G. Coventrensem* episcopum electum ad altare Christi, legitque postulationem *Joibertus* Prior *Conventrensis*. In crastino venerunt in capitulum ad conventum abbas de *Radinges*, & ille de *Chertesteia* cum abbate de **Feuresham**, & de **Waltham**, & Prior cum conventu, non ut nuntii ab archiepiscopo missi, set ut ecclesiæ *Cantuariensis* speciales amici, supplicantes allegationibus variis ut indemnitati prospiceretur ecclesiæ, ne dum archiepiscopus tam enormiter confunderetur monachis immineret exterminium, ecclesiæ gloria duceretur in nichilum & sempiternum incurrerent obprobrium. Dicebant enim se quædam nosse secreta quæ ipsos valde trepidos reddebant & anxios. Arbitrorum tandem fidelium appetendum fore suadebant judicium dummodo capella de **Lamhee** non subsisteret, set cum quasi concorditer rueret archiepiscopi verecundiæ specie tenus parceretur. Tollerabilius enim videbatur archiepiscopo quorumlibet inclinari judicio, quam domini papæ tam severo parere mandato. Suggesserunt præterea, quia jam plurimi dies præterierant ex quo dominus archiepiscopus apostolicum susceperat mandatum, & infra præscriptum diem non possent omnia compleri, ut monachi voluntate propria prolixiores darent inducias, acsi possent pro libito apostolicum protelare mandatum. Cumque super his diutius allegassent, & deliberandi spatium peteretur, ingressi sunt in capitulum nuntii regis, *Gaufridus* videlicet filius *Petri*, & *Hugo* filius *Bardulf* cum aliis multis, nunciantes ex parte regis ne quid contra coronam suam vel regnum agerent, nec perquisitionibus illis uterentur quæ contra dignitatem regis & regni videbantur adeptæ. Hæc & alia viva voce conventui nunciabant, litterasque regis porrexerunt, quarum talis est forma.

R*icardus* Dei gratia rex *Angliæ*, dux *Normanniæ* & *Aquitaniæ*, comes *Andegaviæ*, Priori & Conventui *Cantuariensis* ecclesiæ salutem. Non satis admirari possumus, immo ultra quam credi potest movemur & turbamur de his quæ nuper audivimus, immo cognovimus, quosdam scilicet de monachis vestris nuper ad curiam *Romanam* accedentes, tacita veritate per falsi eciam suggestionem ad evertendam ecclesiam de **Lamhee** literas à domino papa archiepiscopo *Cantuariensi* directas fraudulenter impetrasse. Cum enim à multis retroactis temporibus in regno *Angliæ* vigorem legis obtinuit hæc consuetudo, & liceat regibus, episcopis, baronibus in fundo suo ecclesiam conventualem construere, dotare, & ditare, non sine ausu temerario & præsumptione infrunita ad subversionem hujus juris & dignitatis regni nostri citra connivenciam nostram properastis; cum enim de beneplacito vestro ecclesia quæ apud *Hakintuniam* fuerat constructa, arbitrantibus nobis, una cum episcopis & baronibus regni usque ad **Lamhee** fuerat translata, munimentis nostris & episcoporum qui tunc ibi aderant plurimorum, *Romanorum* pontificum auctoritatibus postmodum roborata & confirmata. De hoc autem inter cætera plurimum dolemus, quod hujus præsumptionis vestræ nostrum, ut audivimus, jactatis vos habere consensum. Et quoniam ea quæ in præjudicium coronæ nostræ & dignitatis regni nostri temere

temere attemptata sunt procedere, vel impunita relinquere nullatenus volumus vel valemus, mandamus vobis firmiter & præcipimus quatinus sicut nos & honorem nostrum diligitis, possessiones & libertates ecclesiæ vestræ illæsas & inmutilatas per nos conservari curatis, in prosecutione hujus temerariæ præsumptionis omnino desistatis, rescripto apostolico quod minus licite obtinuistis donec veritatem rei gestæ & ordinem assertione nostra curia *Romana* plenius agnoverit, penitus supersedentes. Ad hæc tibi Prior firmiter injungentes præcipimus, quatinus una cum majoribus ecclesiæ cum ratihabitione conventus super eo quod à te & monachis tecum venientibus in satisfactione hujus injuriæ actum fuerit, cum omni festinatione de injuria nobis & regno nostro sufficienter satisfacturus ad nos accedas. Qualiter enim ad honorem Dei & conservationem dignitatis nostræ res ista procedet, Deo volente plenius disponemus. Hoc autem te Prior & Conventum ecclesiæ *Cantuariensis* non lateat, quod ad tuitionem prætaxati juris nostri & dignitatis regni nostri contra vos & rescriptum domini papæ quod vix credimus ita obtentum, & ne archiepiscopus *Cantuariensis* vel quilibet alius in executione hujus mandati procedat solenniter appellavimus; & ut hoc vobis plenius innotescat, appellationem nostram literis præsentibus innovamus. Set & ut forcius malitiæ vestræ occurramus, ecclesiam dictam de **Lamhee** cum omnibus pertinenciis suis sub custodia & protectione nostra suscipientes bailivis nostris in *Anglia* dedimus in mandatis, ut si archiepiscopus *Cantuariensis* vel quilibet alius ad demoliendam prædictam ecclesiam de **Lamhee** accingatur, eis viriliter auctoritate nostra resistant, & ne quid in dispendium ejus fiat aliquo modo sustineant, in vos & possessiones vestras nisi ab hujus rei prosecutione desistatis severius animadvertentes. *T.* meipso apud *Rupem Andel.* xiiij. die Junii.

In eundem fere modum scripsit omnibus episcopis *Angliæ*, addito quod contra mandatum domini papæ patentibus literis appellarent: literarum portitoribus per ipsum regem transitum facientibus. Literæ quoque terciæ archiepiscopo allatæ sunt, ne videlicet super ecclesiam de **Lamhee** manus apponeret. Justiciariis igitur regis qui prædictas litteras cum verbis minantibus porrexerunt abeuntibus, brevissimum petitum est & datum tempus super hoc deliberandi. Verum post modicum cum viderent conventum quasi tot articulis colloquentium innodatum, ut quid vel cui primitus responderent difficile videretur, subito mandaverunt conventui quod mandatum regis citissime adimplerent. Injunctum est ilico *R.* vicecomiti *Cantiæ* ut omnia monachorum tenementa in manus regis saisiret: dilatum est tamen hoc factum per archiepiscopum *Cantuariensem* usque in crastinum, quod nisi per eum non esset inceptum. Accesserunt igitur die crastina ad conventum quasi cum miranda compassione nunc episcopi, nunc abbates, multis & variis allegationibus suggerentes, ut pro bono pacis ad tantam evitandam malitiam temporis in arbitros legitimos compromitterent, & de mandato domini papæ darent inducias, acsi voluntas summi pontificis in eorum esset arbitrio, capella enim diruenda stare non poterat ut asserebant; set ad hec omnes anelabant ut archiepiscopi verecundiæ parceretur, & ut ecclesia *Cantuariensis* à doloribus & angustiis esset inmunis. Responsales autem conventus temperanter & quasi timide paucisque verbis responsa dederunt, prætendentes in omnibus quo tenderent temptatores. Sed cum in omnibus fallas & instabiles invenirent promissiones, & vana verba quasi oculata fide viderent, quod omnes seudosuggestores ad id solummodo tenderent, ut curia *Romana* contemptui videretur haberi, hoc tandem eis constanter dederunt responsum, quod nec in aliquos de ecclesiis vel aliunde absque conscientia domini papæ compromitterent arbitros, nec terminum diruendæ capellæ præfixum aliquatenus prolongarent. Nec enim suum erat apostolicam vel in jota temperare mandatum. Nuntiata sunt hæc archiepiscopo seorsum sedenti per nuncios episcopos scilicet & abbates huc illucque frequenter discurrentes. Et ipso tandem cum indignatione multa à *Cantuaria* recedente, monachorum possessiones quasi per regem advesperascente jam die vigiliæ sancti *Johannis Baptistæ* captæ sunt. Et sicut *Baldewinus* archiepiscopus à quo omne malum, primo ecclesias ad elemosinam pertinentes invasit, ita iste villam de **Chertcham** quam sanctus *Edwardus* ad elemosinam dicitur contulisse primitus occupavit. Remanserunt tamen episcopi quidam & abbates, ut si quo modo possent adhuc flectere monachos ut saltem palliatam archiepiscopo reportarent victoriam. Set jam jamque insuperabiles effecti quia inseperabiles apostolico fidenter inhærebant mandato. Recedentibus episcopis, missi sunt ad conventum abbates duo, videlicet de *Boxeleia* & de *Ponte Roberti*, ut & ipsi aliquid facerent, set non adquieverunt eis. Præceperunt tandem ne nil ageretur auctoritate archiepiscopi ut duo fratres ad eum *Londoniam* venirent, ut inter ipsum & conventum quasi secretius verba pacifica reportarent. Quorum unus mandato tali dolum inesse suspicans æger remansit, alter vero ad archiepiscopum accedens, multa audivit, & ad singula respondit. Injunxit eidem archiepiscopus ut in curia *Romana* de inpositis eum excusaret; at ille satis competentem prætendens excusationem *Cantuariam* gaudens reversus est. Sic delusus undique *Hubertus* archiepiscopus æstuabat animo multotiens ab his & illis quærens consilium quo modo, vel qua arte, vi, vel fraude monachorum posset enervare constanciam. Utebatur igitur utraque manu pro dextera sicut ait. Hinc enim ad regem nuncios direxit & literas, ut ipso mediante vel compellente pars utraque compromitteret in arbitros episcopos scilicet & abbates, & ut ipsius regis animum & benevolentiam averteret à Conventu. Inde vero ad dominum papam nuncios dirigendos paravit, & literas cum non modico pondere reliquiarum *Angliæ Ruffini* scilicet & *Albini*. Præterea compositum est scriptum pravitate plenum & mendaciis refertum, cui ad preces archiepiscopi apposuerunt sigilla tam episcopi quam abbates eciam, cum lacrimis, & nescientes quid in eo contineretur inscriptum. Nec solum hæc moliebatur *Hubertus*, set quicquid excogitare poterit humana versutia contra *Cantuariensem* ecclesiam exercebat. Erant autem tunc temporis verba archiepiscopi quasi simplicia, set tangebant ventris interiora. Monachi vero simpliciter & plane scripserunt domino papæ ordinem rei gestæ & fratribus qui superstites erant in curia, Deum semper & sanctos ecclesiæ patronos lacrimis & devotione cordis interpellabant.

pellabant. Timens autem archiepiscopus ne accusaretur in curia de invasione villarum, post paucos dies conventui fecit eas restitui; Cardinales enim *Romanæ* curiæ scripserunt ei ut cum omni festinatione apostolicum adimpleret mandatum. Litterarum vero quarundam quas Cardinales ei miserunt talis est forma.

V*Enerabili in Christo fratri diligendo semper amico* H. *Dei gratia* Cantuariensi *archiepiscopo* G. *miseratione divina sanctæ* Mariæ *trans* Tiberim *titulo sancti* Calixti *presbiter Cardinalis in vero salutari salutem. Quanto magis ad sectandam justiciæ normam officii pastoralis debitum vos inducit, discretioni vestræ majori diligentia cavendum est, ne id agere debeat per quod jus lædatur ecclesiæ & vestræ honestati derogetur. Inde est quod cum ecclesia* Cantuariensis *multorum prædecessorum vestrorum meritis & quorundam sanguine mirifice illustretur, fraternitatem vestram curavimus admonere ut à constructione canoniæ de* Lambee *quæ in præjudicium* Cantuariensis *ecclesiæ fieri dinoscitur juxta mandatum domini Papæ quod de communi fratrum consilio emanavit desistere velitis, & ipsam matrem ecclesiam vestram quæ vos ad culmen tantæ dignitatis erexit modis omnibus honoretis, bonæ memoriæ prædecessorum vestrorum vestigiis inhærentes, qui pro tuenda ecclesiæ libertate æterni nominis gloriam meruerunt.*

In hunc modum scripserunt eidem archiepiscopo cæteri Cardinales. Regi quoque scripsit dominus Papa sic.

INnocentius *episcopus servus servorum Dei illustri Regi* Angliæ *salutem & apostolicam benedictionem. Quoniam de regia celsitudine spem certam & fiduciam optinemus, ut ecclesias & ministros ecclesiasticos digne satagat honorare ipsosque tuæ defensionis & protectionis munimine confovere, regalem magnitudinem ad hæc libenti animo apostolicis exortationibus invitamus, & animum tuum ad ea volumus inducere, per quæ Regi Regum cujus propitiante gloria regni optines dignitatem, dignis operibus valeas complacere, ipsiusque tibi consiliare favorem. Nos itaq; pro dilectis filiis nostris monachis* Cantuariensis *ecclesiæ preces apostolicas porrigimus, magnificentiam tuam rogamus, monemus & in Domino attentius exortamur, quatinus ipsos & eorum ecclesiam propensius habeas commendatos intuitu precum nostrarum & ob reverentiam gloriosi martyris Christi* Thomæ *qui sanguine martirii* Cantuariensem *ecclesiam illustravit, & à malignantium propulsione defendas & eis sua jura illibata studeas & integra conservare. Datum* Romæ *apud sanctum* Petrum *non. Marcii pontificatus nostri anno primo.*

Cardinales quoque pro *Cantuariensi* ecclesia domino Regi scripserunt in hunc modum.

R. *Dei gratia Regi* Angliæ, *Duci* Normanniæ & Aquitaniæ, *& Comiti* Andegaviæ, J. *Dei miseratione tituli sancti* Clementis *Cardinalis, &c. In præsenti feliciter & in futuro regnare perhenniter. Quanto personam & regnum vestræ sublimitatis majori amplectimur caritate, tanto propensius exequi volumus & debemus ea quæ saluti vestræ expediunt & honori. Veruntamen regiam certi sumus non latere sollertiam, quod inter cætera quibus potestis divinam gratiam promereri conservatio status ecclesiarum regni, & illarum præcipue quæ religionis & ordinis titulo decorantur, non modicam vobis adaugent gloriam & salutem. Cum igitur* Cantuariensis *ecclesia in regno vestro fidei mater & Christianæ religionis signifera per multa temporum volumina in dignitatis suæ statu & quiete processerit, & divini cultus obsequio gratiaque religionis circumquaque suaviter redoluerit, quietem ejus turbare nichil alind fore credimus quam divinitatis sacrario manum violentam inferre. Rogamus igitur patienter audite, & ut vos Deus in die necessitatis exaudiat clementer exaudite, ex animo attendentes quanta in promtu sit materia scandalorum si canonia illa quam bonæ memoriæ* B. *quondam* Cantuariensis *archiepiscopus in ejusdem ecclesiæ præjudicium, immo scandalum & ruinam primo apud* Hakintuniam *postea apud* Lambee *erexit, habeat consummationem. Intuitu igitur Dei & gloriosi martyris tui* Thomæ *reverentia cujus memoria in præfata viget ecclesia, clementiæ vestræ gratia* Cantuariensis *ecclesiæ desolationi subveniat & ruinæ. Qua enim pace, qua libertate poterit de cætero gaudere, cum fictitiam illam & adulterinam viderit contra se erectam & spoliis ditatam? Et quis erit status* Anglicanæ *cum matrem suam* Cantuariensem *ecclesiam tabescere viderit in angustia & mœrore? Timendum ne in se ipsa divisa ecclesia desoletur, & certe turbata ecclesia Regni negotiis pax & honesta quies esse non poterit. Avertat hoc Deus & regia magnificentia vestra. In ea igitur qua vobis fide & amore tenemur consulimus & devote supplicamus, quatinus præfatam* Cantuar. *ecclesiam in eo statu & libertate qua usque ad hæc tempora sub protectione Dei & vestra duraverit pacifice conservetis, nec aliquid fieri permittatis quod insolentia novitatis scandalum ecclesiæ Dei generet & apostolicæ sedis auctoritati deroget, pro certo habentes prædictam canoniam de* Lambee *de consensu et deliberatione omnium Cardinalium à domino Papa et à prædecessoribus suis esse dampnatam, nec aliquo modo possumus pati opus illud procedere quod in tam nobilis ecclesiæ construitur subversionem. Nulla ergo ratione si placet dominum* Cantuariensem *archiepiscopum ab aliquo impediri permitattis, quo minus mandatum apostolicum super demolitione prædicti operis de* Lambee *sibi directum possit implere, seu potius eum ad hoc si placet inducatis ut moram in faciendo non patiatur sed honori suo maturius provideat et ecclesiæ suæ tranquillitati.*

In hunc modum scripserunt & alii Cardinales, sed omnia in derisum & contemtum habita sunt cum nil penitus de mandato perficeretur. Clerici enim Archiepiscopi semper indefessi erant cum Rege ne forte contra canoniam prædictam aliquid fieret. Conventus autem duos monachos misit ad Regem ut ejus animum quoquo modo mitigarent. Qui licet tarde tamen admissi minas & contumelias multas à Rege & cæteris quas longum est scribere audierunt, præsentibus clericis archiepiscopi. Rex tandem præcepit litteras fieri quas per prædictos monachos misit Conventui *Cantuariensi* in hunc modum.

RIcardus *Dei gratia Rex* Angliæ, *Dux* Normanniæ *&* Aquitaniæ, *Comes* Andegaviæ; *dilectis sibi in Christo Priori & Conventui ecclesiæ Christi* Cantuariæ *salutem. Laudamus & consulimus*

mus vobis quod in arbitrium quinque Episcoporum Angliæ, *quinque Abbatum ordinis vestri quos eligere volueritis compromittatis super quæstionibus quæ vertuntur inter venerabilem patrem vestrum* H. Cantuariensem *archiepiscopum & vos super ecclesia de* Lambhee *& aliis. Et compromissione facta ab Archiepiscopo & à vobis, terminum præfigemus ad quem ipse Archiepiscopus & vos & arbitri nominati coram nobis comparebunt, tantum super querelis illis fiet, quod negotium illud ad honorem Dei & ecclesiæ vestræ finem accipiet, sumptusque vestri vobis salvi erunt quos in eundo & redeundo ad curiam* Romanam *impenderitis, & post impetrationes vobis à curia illa concessas nullatenus permitteremus elemosinarum collationes factas à prædecessoribus nostris & prædicti Archiepiscopi in irritum revocari. Teste meipso apud* Andeliacum xxiij. *die Julii.*

Audientes hæc monachi *Cantuariensis* ecclesiæ tum per præscriptas Regis litteras tum per eos quos ad eundem miserant monachos, mirantes admodum contristati sunt, eò quod jam quasi præmortuam set iterum redivivam viderent pululare *Rothomagensis* archiepiscopi maliciam. Cum enim tempore *B.* archiepiscopi à quo malignitas ista sumpsit inicium compellerentur *Cantuarienses* monachi coram Rege simul & primoribus de tota causa in arbitros compromittere, nec ad hoc aliqua violentia valerent induci, falso tamen eis impositum est quod cum præfato *B.* archiepiscopo tam de capella transferenda quam de aliis causæ capitulis pacifice composuissent. Unde quodam set falso scripto composito ad exemplum & testimonium temporum futurorum quidam Episcopi sigilla sua fecerunt apponi. Tradiderant siquidem oblivioni quod scriptum est, Verba Sacerdotis aut vera sunt aut sacrilega. Et falsus testis non erit inpunitus. Set hæc alias. Præmeditati igitur monachi & metuentes de præteritis futura, venienti morbo maluerunt occurrere quam languido præfocato subvenire. Scripserunt itaque Regi litteram mittentes in hunc modum.

R*Dei gratia illustri Regi* Angliæ *&c.* G. *Prior et conventus* Cantuariensis *ecclesiæ salutem in eo qui dat salutem Regibus. Gratias vobis multiplices referimus pro devotione quam erga* Cantuariensem *ecclesiam & servos vestros in ea Deo servientes geritis, vitam vestram & incolumitatem sibi servari multum desiderantes, vestræque voluntati quantum cum Deo possunt obedire paratos. Susceptis domine reverende majestatis vestræ literis, in quibus laudastis & consuluistis ut in* v. *Episcopos, &* v. *Abbates compromitteremus de capella de* Lambhee *& de aliis quæ vertuntur inter venerabilem patrem nostrum* H. *Archiepiscopum & nos, diu super hoc deliberavimus & multum tractavimus, & licet non ambigamus vos ita pro bono pacis nobis scripsisse, nullatenus tamen, quod salva pace vestra dixerimus, id facere audemus vel possumus. Quia omnes fere Episcopi* Angliæ *& Abbates ita ad curiam* Romanam *pro domino Archiepiscopo scripserunt, quod si possent ea probare quæ contra nos & ecclesiam* Cantuariensem *scribuntur, & causa nostra penitus cassaretur, & ecclesia* Cantuariensis *destrueretur, & constat nobis quod non minus darent ei per arbitrium quam conantur adquirere per placitum. Cæterum domine karissime quo modo auderemus vel possemus causam istam à curia* Romana *revocare & in arbitrium Episcoporum vel Abbatum ponere, desicut sententia lata est de hac causa à quatuor apostolicis, cum non liceat alicui in terra vestra sine consensu & voluntate vestra trahere aliquod placitum à curia vestra ad minorem curiam? Unde quia in his videmus evidens periculum si sic fiant ecclesiæ nostræ imminere, majestatis vestræ pedibus omnes & singuli provoluti cum lacrimis & gemitu supplicamus, quatinus intuitu Dei & Sanctorum ecclesiæ* Cantuariensis *eisdem periculis præcaveatis, efficientes si placet erga dominum Archiepiscopum ut ei sufficiat quod tot sanctis archiepiscopis prædecessoribus ejus suffecisse dignoscitur à tempore quo ad Christianitatem regnum Angliæ fuit conversum. Valete.*

His auditis obstupuit Rex, subito cernens ut erat sagacis ingenii qua ratione monachi niterentur, nec apposuit super hoc eos denuo sollicitare. Sciebat enim & asserebat non esse consonum rationi, ut in eos compromitterent arbitros quos experimento probabili & scripto legibili noverant adversarios. Scripserant enim domino Papæ pro archiepiscopo contra monachos mentientes sub hac forma.

R*Everendo patri & domino* J. *summo pontifici suffraganei* Cantuariensis *ecclesiæ salutem. Gratias agimus gratiæ largitori qui suam fundans ecclesiam supra petram, in* Petro *& per eum in successoribus ejus fratres suos confirmandos esse prædixit. Unde & cum de beatæ recordationis* Celestini *papæ tercii obitu essemus perturbati, superveniens nuntius electionis vestræ nubilum nostræ tristiciæ desiderabiliter serenavit. Non reliquit nos orphanos qui pro patribus filios, qui loco Sanctorum suscitat* Nazareos. *Congratulamur gratiæ Dei qui vos à primitivis adolescentiæ motibus ita erudivit & informavit ad tanta misterium dignitatis, ut ecclesiæ incolumitas tota post Deum de vestræ potestatis auctoritate pendeat, & quæ in aliquibus membris suis infirmata est sub indulto nobis* Innocentio *ad justitiam & innocentiam convalescat. Noveritis igitur quod susceptis paternitatis vestræ literis ad venerabilem patrem nostrum* Cantuariensem *archiepiscopum et nos directis, quarum vobis transcripta transmisimus, ad mandatum prædicti patris & metropolitani nostri* Cantuariæ *infra* xxx. *dies susceptionis illius cum omni devotione convenimus, karissimo fratri nostro* Coventrensi *episcopo manum consecrationis una cum eodem Archiepiscopo inposituri, & super his quæ à vestra sanctitate in mandatis accepta fuerant communi deliberatione & consilio tractaturi. Nos autem ibidem pro his et ad hæc specialiter constituti, prædictum patrem et archiepiscopum nostrum devotum invenimus, ut in his quæ injuncta fuerant licet gravia viderentur vestræ dispositionis imperio juxta mandati formam et nostræ universitatis consilium obediret. Cum autem satis exacta deliberatione super his invicem tractaremus, quibusdam nostrum scilicet quibus rei gestæ series plenius quam ipsi archiepiscopo innotuerat constanter asserentibus, multis eciam viris magnis & prudentibus & fide dignis id ipsum assertive protestantibus pariter advertimus, religionem vestram ex suppressione veritatis multipliciter circumventam. Primo quod cum capella de qua agitur de speciali indulgentia piæ recordationis* Urbani *papæ in honore beatorum marti-*

rum Stephani *et* Thomæ *à bonæ memoriæ* B. *Archiepiscopo constructa fuerit; sicut eam beatus martir* Thomas *plurimique ipsius prædecessores in honorem prothomartiris* Stephani *præconceperant construendam, nec in literis* Urbani *papæ quæ de eadem capella demolienda dicantur emanasse, nec in præscriptis vestræ sanctitatis apicibus quæ ipsius* Urbani *papæ literis maxime videntur inniti, de prædicta indulgentia mentio facta fuit, unde nec ipsius indulgentiæ vigor per has vel illas videbatur infirmari. Secundo, quod inclitæ recordationis* Gregorius *papa indulsit, ut per litteras domini* Urbani *prædecessoris sui à tribus mensibus ante obitum suum, contra archiepiscopum* B. *& clericos suos directas, nisi de novo mandato minime procederetur: unde cum litteræ ejusdem* Urbani *per indulgentiam ejusdem* Gregorii *suspensæ fuerint, & nulla* Clementis *papæ vel alterius post illum inhibitio super hoc innotuerit, nil in apostolicæ prohibitionis contemtum circa præfatam capellam videtur attemptatum. Tercio, quod cum monachis* Cantuariensibus *in causa dicta procedendi facultas non suppeteret, eo quod* Urbani *litteras* Gregorii *indulgentia suspendisset, interventu domini* R. *illustris Regis* Angliæ *& venerabilis viri* W. Rothomagensis *archiepiscopi, necnon &* Dunelmensis, Wintoniensis, Saresberiensis, Conventrensis, Roffensis *Episcoporum & Cancellarii* Angliæ *tunc* Eliensis *electi hisdem monachis instantibus in capitulo, domino & illustri Regi* Angliæ *& Abbate* Cistersiensi *multisque aliis & magnis præsentibus recitata, super hæc ita convenit, ut capella quæ prope muros* Cantuariæ *fabricata fuit, in locum remociorem quemcunque delegisset Archiepiscopus sine subsecutura reclamatione libere transferretur. Sed et idem monachi omnibus aliis querelis spontanea voluntate renuntiaverunt, seque dispositioni archiepiscopi sui per omnia subjecerunt. Et sicut à quibusdam fratrum nostrorum audivimus, archiepiscopus & monachi sui se invicem in pacis osculo receperunt. Quarto, quod cum bonæ memoriæ* Celestino *papæ processus totius negotii innotuisset, præfato archiepiscopo nostro de prædicta capella & præbendis ejus ad indempnitatem* Cantuariensis *ecclesiæ libere disponendi facultatem indulsit, & sic statum capellæ confirmavit. Unde postmodum memoratis archiepiscopo & monachis super eadem dispositione tractatum habentibus, unanimi assensu complacuit per nuncios utriusque partis ad sedem apostolicam destinandos sedis ipsius consilium super hoc expetere & expectare, archiepiscopo id consilio domini Papæ committente, ut in ejus esset dispositione sub quibus cautionibus manente capella* Cantuariensis *ecclesiæ provideretur indempnitati. Nuntiorum autem prædictorum iter duo de monachis* Cantuariensibus *prævenientes præter conscientiam vel Archiepiscopi vel Prioris et Conventus, sicut idem Conventus in capitulo super hoc requisitus viva voce protestatus est, à claustro clanculo recedentes, & ob hoc ab Archiepiscopo non inmerito secundum regularem disciplinam sententia sunt excommunicationis innodati, qui tacita veritate vel egressus eorum vel sententiæ quam juste super hoc exceperant, idem eorum quæ supra meminimus litteras prædictas ad ipsum Archiepiscopum & nos impetraverunt. Hiis rationibus cum universitati nostræ videretur esse juri consentaneum vestræque paternitati placiturum litterarum executioni supersederi, donec super rei veritate vestra instrueretur religio. Dictus eciam archiepiscopus ne quid mansuetudinis & humilitatis omitteret, ex habundanti tam per se quam per nos instanter obtulit, ut de electis quos monachi* Cantuarienses *vellent Episcopis vel cujuscumque ordinis viris religiosis de omnibus quæ præcesserant & de hujus mandati executione acceleranda vel differenda eorum pareret arbitrio. Monachis autem hæc voluntarie magis quam juste recusantibus præmissis moti rationibus ipsum archiepiscopum ad hoc induximus, ut ipso interim subsistente de solita sedis apostolicæ clementia confidentes totum negotium ad vestram excellentiam referremus, supplicantes attentius ut ita super hoc vestra disponat prudentia ne inter regnum & sacerdotium in* Anglia *jam orta dissensio invalescat. Turbati sunt enim vehementer ex hoc mandato Rex & regni magnates, eo quod jure canonico videatur licitum & hactenus consuetudine* Anglicana *optentum, ut tam archiepiscopi quam episcopi, quam eciam laici auctoritate diœcesani Episcopi possint ecclesiam conventualem in suo construere fundo. Vos igitur pater in Christo karissime quod super hoc expedire videritis veritate cognita disponatis, scituri profecto quia quod statueritis dominus archiepiscopus & nos debito & devoto exequemur affectu. Quod si sanctitati vestræ testimonium nostrum videatur minus sufficere ad fidem, placeat vobis pleniorem hujus veritatis inquisitionem aliis quos elegeritis demandare, quorum relatione vestra sublimitas edocta, quod altissimo magis placere noverit diffiniendo decernat.*

Albi quoque monachi domino Papæ contra *Cantuariensem* ecclesiam scripserunt sic.

Reverendo domino & patri *Innocentio* Dei gratia summo pontifici, suæ sanctitatis filii & servi devotissimi *E. Rievallis, R. de Boxeleia, J. de Forda, B. de Straford, W. de Ponte Roberti, H. de Stanlege,* & *W. de Basingwas* Abbates totusque *Cisterstientium* Abbatum de *Anglia* conventus salutem debitam cum humili subjectione reverentiam & obedientiam. Cum sacrosancta *Romana* ecclesia cui Domino disponente præestis mater sit omnium ecclesiarum in Christo, in multiplicandis eis, enutriendis ac defendendis materna caritate atq; sedulitate uti consuevit, & sic de adulta jam sobole gratulari ut novam cotidie procurare non desinat. Quod si in tot filiis ejus duo aliqui se in utero ipsius aliquando collidunt, materna gravitate atque prudentia litem hanc dirimere novit, & in id ipsum reducere diffidentes, ne & ipsi abinvicem consumantur, & ipsa utroque orbetur filio una die. Hinc est quod pro beati *Thomæ* martiris ecclesia qui acsi recens purpura totam vestit & ornat ecclesiam Dei, quanta possumus gemituum ac precum profusione paterna viscera pulsamus, ut convertamini aliquatenus & clemencius aliquid cogitetis super eam. Securis enim apostolica jam ad radicem plantationis hujus novellæ, quod gementes dicimus, posita est: set si terram non occupat, si fructum facit, si denique fructum plurimum, securim vestram vel ad modicum suspendi humiliter supplicamus. Sane non sine nutu divinæ dispensationis beatus martir in loco nativitatis suæ memoriam sibi elegisse videtur, præsertim cum diffinitione Regum ac Principum, cum consilio Episcoporum ac totius cleri, cum denique exultatione universæ terræ fundatam, ipsorum eciam monachorum *Can-*

Cantuarienſium quæcumque ipſi veſtræ majeſtati ſuggeſſerint, ſolennem in audiencia publica gratiam & aſſenſum meruerit. Denique, ſi monachis illis contra prælatum ſuum talem tantumque prælatum ad tam pium opus demoliendum res ad vota ceſſerit, nunquid non deinceps tam perniciosi virus exempli omnem cœtum Religioſorum inficiet; & cornua increſcent omnibus inobedientiæ filiis, ut levi occaſione inſurgant & impingant in parentes ſuos? Omnis jam domus rupto pacis & obedientiæ vinculo deſolabitur, & ubi tanti auctoritas mali convaluerit, unuſquiſque vorabit carnem brachii ſui. Quidque ad loci hujus venerationem cum beati martiris illuſtri gloria præclara ſui merita fundatoris accedunt, qui de noſtro grege ad tanti officii culmen aſſumptus magni illius menſuram gradus, ut mundus teſtis eſt, glorioſe adimplevit, & in priori nichilominus humilitate, in multa omnium admiratione perſeveravit, & vir quidem ille & ita venerabilis & doctrina incomparabilis & ſignis illuſtris omnibus inter ſe & monachos ſuos illos ſolenniter conſopitis perægre conſumatus eſt, Chriſtianæ fidei pietati tam precioſa morte quam vita eximia teſtimonium reddens. Non moveat quæſumus ſanctitatem veſtram livor iſtorum nec poſt fata quieſcens, quibus ignoſcat Deus, quod quem vivum inexorabiliter ſunt perſecuti & veteres poſt mortem inimicitias in operum ejus reliquiis demoliendis diſſimulare non poſſunt. Reverendo proinde ſucceſſori ejus domino noſtro nunc *Cantuarienſi* archiepiſcopo contra quem præfati monachi ſuum levavere calcaneum, eciamſi ora humana tacuerint opera ejus teſtimonium perhibent de illo, cum luceant prorſus omnibus qui in domo ſunt. In viis ambulat glorioſorum prædeceſſorum ſuorum, qui ſi veteres & novi revolvuntur annales ſimilia à ſuis monachis pertuliſſe invenientur. Judicem eum eſſe incorruptiſſimum perſonarum prorſus & munerum acceptione deducta nemo eſt in regno *Anglicano* qui dubitet. Benedictio proinde parvulorum pauperum, puſillorum ac viduarum ſuper eum continua ac copioſa deſcendit. Religioſi omnes non dominum eum vel judicem ſet patrem inveniunt & advocatum. In camera ejus non ſolum ad colloquium ſed paſſim & indeferenter ad hoſpicii gratiam ſuſcipit eos. De conſciencia denique bona conſtans ei atque fidele teſtimonium perhibemus, quia ipſe eſt unica ac potentiſſima eccleſiæ *Anglicanæ* columna. Qui ſicut in omnibus cauſis ſuis ita & in hac tantam exibuit patientiam, lenitatem atque modeſtiam, quanta nec nos ſcripto ad præſens concipere poſſumus, & illi plenius vobis poterunt enarrare qui à latere ejus ad vos miſſi ore ad os vobis loqui merebuntur. Sed de paciencia ejus illi ſemper ad inpacientiam creſcunt, & lenitate ejus atque modeſtia abutentes contumaciores atque immitiores efficiuntur indies. Cadat ergo in conſpectu veſtro univerſitatis noſtræ humilis ſupplicatio, ut reſpondeat ei hodie ante tribunal veſtrum juſticia ſua, cui tot & tanta merita ſua & gloriæ beati martiris pia æmulatio & totius *Angliæ* communia vota ſuffragantur. Unum eſt quod precibus noſtris adicimus, ut ſi nos in commendatione unius alteriuſve perſonæ timore ſeu gratia exceſſiſſe timetis, conſulere dignemini teſtimonium univerſæ terræ, & eos ſi placet præcipue qui de nigro ſunt ordine, cum in his utique non debeant eſſe de jure ſuſpecti, & invenietis nos ſervos veſtros fideles in omnibus partibus parcius fuiſſe locutos. Valeat in Domino ſancta paternitas veſtra.

Rex etiam *Angliæ* pro domino Archiepiſcopo ad dominum Papam devotas direxit literas, eidem ſcribens inter cætera, quod in his quæ ageret pro nullo deberet à tramite juſticiæ deviare, nec eciam ſi ipſe aliquid ab eo peteret quod eſſet obvium rationi concederet. Dum igitur nuntii *Romipetæ* cum hujuſmodi litteris & aliis pluribus ad curiam properarent, ſociis illis honoratis qui licet muti omnia perorarent; & *Gualenſes* agminibus ſuis congregatis in terminis *Angliæ* diſcurrentes prædas facerent, præpedivit eos non modico venerabilis exercitu congregato *Hubertus Cantuarienſis* archiepiſcopus, factoque congreſſu fugam inhiere *Gualenſes*, perierunt ex eis fere quinque milia. Archiepiſcopus inde victoria potitus *Lundoniamque* reverſus convocata multitudine nobilium *Angliæ* renuntiavit præfecturæ ipſius terræ, qua ſe gravatum admodum aſſerebat. Cui ſucceſſit ex condicto in præfecturam *Angliæ Gaufridus* filius *Petri* menſe Auguſto. Non. Septembris venit archiepiſcopus *Cantuariam*, & una cum conventu capitulum ingreſſus ſubridens & quaſi jocundus acſi omnia pacifice complanata fuiſſent mitius ſolito loquebatur, rictibus vel riſui ſic compoſita verba connectens, acſi de tota cauſa eorum ſubire decreviſſet arbitrium. Monachi vero genu flexo vel in terram ut ſæpe ſolebant toto corpore proſtrati, ſuis precibus & lacrimis humiliter petierunt eum ut paſtorem & dominum ut ſui miſereretur, & eccleſiæ *Cantuarienſis* pro qua eciam mori tenebatur novis ſaltem condoleret ærumnis, petraque ſcandali totius everſa, ſanctorum prædeceſſorum ſuorum veſtigia ſequeretur, omnes & indebitas dimitteret novitates. Audiens autem in exitu ſupplicationis hujus ut ſaltem ſero apoſtolicum exequeretur mandatum, undecumque deluſus abceſſit, & compoſitis ſarcinulis Regem petiturus ad mare deſcendit. Quarto idus Septembris obiit *Ricardus Lundonienſis* epiſcopus. Obiit eciam eis diebus *Johannes Wigornenſis* epiſcopus. & *Willielmus Herefordenſis.*

Obſedit interea villam ſancti *Audomari* Comes *Flandriæ* & *Boloniæ* cum exercitu multo per menſem, tandemque villa Comiti reddita eſt tercio idus Octobris, eo quod à Rege *Franciæ* nullum obſeſſi potuerunt habere ſolatium. Venerunt in proximo vj. ſcil. kal. Octobris nuntii Regis & Archiepiſcopi literas hujuſmodi Conventui deferentes.

GAlfridus *filius* Petri *conventui* Cantuarienſi *ſalutem. Sciatis quod ex præcepto domini Regis mitto* Cantuariam *theſaurarium* Lundonienſem *& archidiaconum* Lundonienſem *& Priorem de* Meretona *& Conſtabularium de* Dovoria *& Vicecomitem de* **Kent**, *ad videndos theſauros eccleſiæ* Cantuarienſis, *& ideo vobis mando quod illos eis oſtendatis, & quod faciatis hoc quod ipſi vobis ex parte domini Regis et mea dicent.*

Mirabatur ad hæc conventus admiratione nimia, eo quod hujuſmodi mandata hactenus inaudita fuiſſent. Habitoque ſuper hoc conſilio per monachos hujuſmodi literas archiepiſcopo direxerunt, qui apud **Winchelese** auram placidam in *Normanniam* transfretaturus expectabat.

H. *Dei gratia* Cantuarienſi *archiepiſcopo & totius* Angliæ *primati conventus* Cantuarienſis *ſalutem & devotam in omnibus obedientiam. Suſcepimus*

pimus litteras sanctitatis vestræ per viros venerabiles Abbatem de Feversham *& archidiaconum* Cantuariensem, *in quibus nobis significastis ut in præsentia illorum & ballivorum domini Regis qui simul advenerant cum literis domini* G. *filii* Petri *Justiciarii domini Regis, thesauros ecclesiæ nostræ videri & inbreviari faciamus, uno inbreviamento penes vos remanente, alio penes nos, tercio penes bailivos domini Regis. Exigebant eciam bailivi domini Regis, ut singulis inbreviatis reponantur in tuto & salvo loco sub custodia trium clavium, quarum una sit domini Regis, alia vestra, tercia nostra. Unde non minima ducti admiratione eo quod hactenus in ecclesia vestra talis inaudita sit exactio, paternitati vestræ summa cum devotione supplicamus, quatinus honori vestro & famæ melius providentes, ecclesiam vestram ab indebitis exactionibus conservetis indemnem, ne ipsius dissimulantes injurias quas propulsare tenemini videamini inferre & earum, quod absit, auctor existere. Vale.*

Respondit ad hæc Archiepiscopus dicens, se velle ut dominus Rex non solum *Cantuariensis* ecclesiæ set & suos & totius terræ vidisset thesauros, set nolo, inquit, ut de vestro aliquod habeat scriptum vel clavem. Hæc dicens festinus transfretavit iv. kal. Octobris. Monachi vero *Cantuarienses* citissime rebus omnibus & possessionibus spoliati sunt, & miserunt post Archiepiscopum monachos duos, ut per eos vel per Regem restituerentur ablata. Videns interea *G.* Prior *Cantuariensis* tantam ecclesiæ desolationem, majoremque turbato Rege suspicans destructionem, de consilio conventus omnia relinquens mare transvectus *Romam* profectus est. Interea Rex *Franciæ* ab exercitu Regis *Angliæ* interceptus, set vix elapsus aufugit in *Gisorcium*, & exercitu ipsius disperso *C.* fere milites electi capti sunt iij. kal. Octobris. Archiepiscopus autem *Cantuariensis* videns quod non valeret per se nec per Regem nec aliqua violentia monachos *Cantuarienses* à via veritatis avertere, timens ne in curia *Romana* de nova accusaretur spoliatione, obtinuit tandem ut Rex per prædictos monachos ad se missos literas hujusmodi mitteret.

G. *Filio* Petri *salutem. Sciatis quod ad instantiam domini* Cantuariensis *archiepiscopi concessimus monachis* Cantuariensibus *quod habeant maneria sua integre sicut habere debent, & mandamus vobis quod thesaurum illorum per visum servientium domini archiepiscopi inbreviari faciatis, & volumus quod ipsi nobis emendent in curia nostra id quod erga nos deliquerunt, salvis domino* Cantuariensi *dignitate & libertate sua.*

Redierunt igitur monachi in *Angliam*, & audito in consistorio Regis mandato restituti sunt, ea conditione ut in curia Regis responderent de nondum nota transgressione. Nuntii vero conventus super hoc responsuri *Lundoniam* vocati, & per dies aliquot ex condicto judicum anfractibus verborum, jejuniis & obprobriis fatigati de non ostenso thesauro ad imperium Regis, hoc tandem præcise dederunt responsum. Cum ecclesia *Cantuariensis* mater sit omnium *Anglicanarum* ecclesiarum & in omnibus ab antiquo primatum teneat, suo post Deum proprio lætatur pastore. Qui licet ad modicum commoveatur ad præsens, pro ipsa tamen in omnibus causis ut caput pro corpore respondere tenetur, ipse de mandato domini nostri Regis & vestri in regionem aliam transfretavit, in cujus absentia de nullo tenemur respondere negotio quo ecclesia sibi commissa vel modicum incurrat dispendium, vel ipsius in aliquo dignitas minuatur. Vos ex parte domini nostri Regis de videndo thesauro nostro vestrum dedistis mandatum. Sed cum Archiepiscopus noster idem penitus nobis non injunxerit faciendum, ejus super hoc & omnibus aliis quæ nostram scilicet & *Cantuariensem* contingunt ecclesiam necessario si placet præstolamur adventum. Mirabantur ad hæc Justiciarii quod in nullo vellent à prælato suo monachi separari salva in omnibus pace & indemnitate *Cantuariensis* ecclesiæ, & cum in nullo reperissent eos reprehensibiles, restitutis omnibus in pace dimiserunt.

Dum igitur hæc agerentur in *Anglia* & Prior *Cantuariensis* necdum *Romam* pervenisset, præsentibus tamen & astantibus duobus tantum monachis *Cantuariensibus* nuntii archiepiscopi in consistorio domino Papæ cum advocatis suis quicquid excogitaverant licite proposuerunt xj. kal. Novembris. Die vero crastina simplex monachorum veritas & vera simplicitas audita est. Et die tercia nuncii Archiepiscopi ea quæ nudiustercius sponte prætererant vel inviti placidis & benignis auditoribus referebant. Quorum audita pertinacia, dñs Papa cum Cardinalibus recessit, factaque super his quæ audierant morosa deliberatione de demolitione capellæ de Lamhee & restituendis ablatis data tandem optata sententia, literas archiepiscopo super hoc per proprium nuntium in hunc modum destinaverunt.

INnocentius episcopus servus servorum Dei venerabili fratri *H. Cantuariensi* archiepiscopo salutem & apostolicam benedictionem. Cum ex injuncto nobis apostolatus officio locum ejus licet immeriti teneamus qui juxta verbum propheticum liberavit pauperem à potente & inopem cui non erat adjutor, diligenti studio satagere nos oportet ne minores à majoribus opprimantur, sed ut prælati sic acceptam exerceant jurisdictionem in subditos, ut prodesse probentur pocius quam præesse. Hoc ergo secundum officii nostri debitum attendentes, diu tibi districta jussione mandavimus ut in negotio capellæ de Lamhee juxta formam literis apostolicis comprehensam ab oppressione monachorum *Cantuariensium* omnino cessares. Super quo venientes ad nostram præsentiam dilecti filii nostri de *Boxeleia* & de *Ponte Roberti* Abbates nuntii tui super facto capellæ de Lamhee fraternitatem tuam nitebantur multipliciter excusare. In primis siquidem proponentes quod cum bonæ memoriæ *Theodbaldus* archiepiscopus *Cantuariensis* & gloriosus *Thomas* successor ipsius attendentes, quod nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus, & nolentes monachos *Cantuarienses* relictis divinis officiis ad negotia secularia se transferre, ad honorem prothomartiris *Stephani* ædificandi ecclesiam voluntatem & propositum habuissent, & in ea clericos seculares ordinandi de suis proventibus & ecclesiis eis reditibus assignandis, per quos tam apud apostolicam sedem quam apud curias seculares sua possent negotia expedire, laudabile propositum primi obitus festinatus, & secundi longum exilium impedivit, sicut in literis venerabilis fratris nostri *J.* quondam *Lugdunensis* archiepiscopi plenius continetur expressum, quæ in nostra & fratrum nostrorum præsentia fuerunt recitatæ. His bonæ memoriæ *B. Cantuariensis* archiepiscopus ita proposito ut officio, voluntate ut dignitate

tate succedens prope suburbium civitatis *Cantuariensis* quasi per stadia tria vel quatuor ad honorem præfati prothomartiris & beati *Thomæ* cœpit construere ecclesiam, felicis recordationis *Urbani* papæ prædecessoris nostri super hoc indulgentia primitus impetrata, cujus auctoritate sibi concessum fuit ut in honorem ipsorum martirum & ædificare posset ecclesiam, & de personis idoneis ordinare, quibus in ecclesiasticis beneficiis canonice provideret, sic tamen quod ecclesiæ debitis obsequiis & necessariis stipendiis minime fraudarentur. Et licet idem *Urbanus* adversus dictum *B.* prædecessorem tuum super demolitione operis suas sæpius litteras destinasset, quia in eis non faciebat de concessa jam indulgentia mentionem, ei dicebant per rescripta sequentia nullatenus derogatum, quæ præterea proponebant, & per falsi suggestionem & veritate tacita impetrata, & ad ipsius Archiepiscopi noticiam minime devenisse, unde si eis non paruerat, de jure non poterat reprehendi. Rescriptum quoque sanctæ recordationis *Gregorii* papæ prædecessoris nostri pro se pariter producebant, qui cum per literas indulsit generales ut rescripta quæ à tribus mensibus ante obitum prædicti *Urbani* prædecessoris sui fuerant impetrata eandem firmitatem haberent non obstante obitu mandatoris, quam obtinere debuissent si tunc viveret, negotia quæ ipsum archiepiscopum & ejus clericos contingebant sub præmissa noluit generalitate concludi, per quod nimirum rescriptum prædecessoris sui dicebant literis derogatum quas adversus archiepiscopum direxerat ad instantiam monachorum. Quibus siquidem literis & eciam felicis memoriæ *Clementis* successoris sui qui ejus in hac parte fuerat imitator per factam tunc temporis amicabilem compositionem de partium voluntate inter archiepiscopum & monachos memoratos per karissimum in Christo filium nostrum *R. Anglorum* Regem illustrem,& venerabilem fratrem nostrum *W. Rothomagensem* archiepiscopum & quosdam episcopos & abbates dicebant penitus derogatum. Cum enim tempore præfati *B. Cantuariensis* archiepiscopi præmissi rex, archiepiscopus, episcopi, & abbates *Cantuariam* accessissent,inter eos fuit tam de constructione capellæ quam de institutione Prioris & quibusdam aliis quæstionibus à partibus compromissum. Ipsi autem diligenti deliberatione præmissa pariter judicaverunt, quod ipse Archiepiscopus rationabiliter ædificaverat ecclesiam memoratam. Ipse tamen pro bono pacis concessit ad prædicti Regis instantiam & eciam aliorum, quod canonicorum collegium ad locum alium transferret quem eligeret competentem. Per hanc ergo compositionem dicti nuntii tui renunciasse dicebant monachos rescriptis præcedentibus à sede apostolica impetratis, cum exinde dictus Archiepiscopus loco priore dimisso ubi ædificare non potuerat sine scandalo monachorum, ad locum de **Lamhee** per *L.* miliariaria distantem à civitate *Cantuariensi* suum propositum transtulerit, ubi & ecclesiam sicut prius fecerat ædificare cœpit ad honorem martirum prædictorum, ut sic propter nimiam locorum distantiam nulla remaneret monachis materia conquerendi. Cui postea tu succedens quod ab ipso minus factum fuerat perficere voluisti, & quod ipsum tibi liceret ex rescripto literarum bonæ memoriæ *Celestini* papæ prædecessoris nostri ostendere nitebantur, qui anno pontificatus sui vij. & extremo ad omnem inter ecclesias *Cantuariensem* & de **Lamhee** discordiam sopiendam,& ne canonici de **Lamhee** facultatem haberent contra cathedralem ecclesiam insurgendi, disponendi de ipsa ecclesia de **Lamhee** interius & exterius, non obstantibus literis ad venerabilem fratrem nostrum *Cicestrensem* episcopum & dilectos filios nostros de *Radinges* & de **Waltham** Abbates obtentis, concessit tibi liberam facultatem. Per has ergo literas præcedentia scripta sua quæ his videbantur adversa dicebant penitus revocata. Intentionem ergo suam probare dicti nuntii tui satagebant per laudabile propositum *Theodbaldi* & gloriosi *Thomæ* martiris pontificum præmissorum, & per *Urbani*, *Gregorii* & *Celestini Romanorum* pontificum indulgentias & rescripta, & per præmissam compositionem factam de partium voluntate. Verum præmissis rationibus ex parte monachorum fuit ex ordine taliter obviatum. Quod de occultis hominum voluntatibus quas sibi tantum Deus reservavit qui renes & corda scrutatur, à nobis judicari non poterat nec debebat, nec ipsi valebant ad talia respondere, quæ proponere in judicio nil aliud erat quam de secretis cordium divinare. Sane per indulgentiam *Urbani* papæ prædecessoris nostri de qua præmisimus juri suo in nullo dicebant penitus derogatum, quia canonica beneficiorum assignatio per eam *Cantuariensi* archiepiscopo servabatur, qui juxta constitutionem canonicam sine tractatu & assensu monachorum procedere non valebat, qui nedum quod ipsius facto in hac parte consenserint, verumeciam contradixerunt expresse, sicut sequentia docuerunt, & adhuc in eodem proposito perseverant. Eis ergo contradicentibus & superioris judicium erit expectandum. Idem eciam ea ratione nitebantur ostendere, quia juxta sanctiones legitimas si quando alicui conceditur beneficium principale, puta libera factio testamenti, nichil aliud videtur indulgeri quam ut modo testetur legitimo & eciam consueto. Ille quoque qui ut in loco publico possit ædificare à Principe simpliciter impetravit, ædificare cum alterius incommodo non valebit, nisi & hoc ipsum à Principe postulatum fuit & concessum. Per sequentes eciam ipsius *Urbani* literas executorias quibus opus ipsum maledictum haberi voluit & profanum, asserebant præscriptæ indulgentiæ derogatum. Quæ sive coram eodem *Urbano* fuerit ostensa proponebant eam penitus abrogatam, cum ea non obstante demolitio ipsius ecclesiæ fuerit demandata, sive fuerit prætermissa sibi debuit imputari, cum jure civili eciam caveatur quod sub prætextu instrumentorum postea repertorum lites non debeant restaurari. Id ipsum per literas piæ recordationis *Clementis* papæ prædecessoris nostri probare volebant, in cujus præsentia nuntiis partium constitutis cum dictus *B.* prædecessor tuus opus maledictum & prophanum voluisset contumaciter & pertinaciter consummare, ad exemplum *Urbani* papæ prædecessoris sui præfato Archiepiscopo de consilio fratrum districte præcepit,ut quicquid fecerat in ecclesia nominata curaret sine dilatione qualibet demoliri, quod de instituendis canonicis & aliis fuerat perperam attentatum in irritum penitus revocato, ubi sive omissa fuerit præmissa indulgentia vel eciam allegata eorum non poterat ratione præmissa propositum inpedire. Per ipsam quoque compositionem de qua præmisimus tanquam regio metu violenter extortam partem suam in nullo gravari posse dicebant. Cum enim dictus *Clemens* papa prædecessor noster pro sedanda

discordia

discordia inter archiepiscopum & monachos *Cantuarienses* exorta bonæ memoriæ *Johannem Anagninum* tunc temporis tituli sancti *Marci* presbiterum Cardinalem apostolicæ sedis legatum, postea vero episcopum *Prænestinum* in *Angliam* specialiter destinasset, postquam illuc transfretavit factum fuit dicto *B. Cantuariensi* archiepiscopo procurante, quod apud portum *Dovoriæ* contra voluntatem suam per dies plurimos teneretur, quod in gravem ecclesiæ *Romanæ* injuriam redundavit, nec ante fuit permissus *Cantuariam* proficisci quam per dictum Regem *Angliæ* qui eodem tempore cum episcopis suis *Cantuariam* venerat, in pace quam fecerunt cum archiepiscopo monachi vim passi fuerunt & compulsi sunt omnia sustinere. Quod ideo cum prope positus audisset & postea præsens apud *Cantuariam* cognovisset, scripto mandare curavit, sicut in suis litteris patentibus continetur, quas coram nobis fecimus recitari; ut & rei veritas omnibus innotesceret, & quod factum fuerat non generaret præjudicium justiciæ monachorum, & si archiepiscopus ipse vel aliquis de successoribus suis scripturam super forma pacis quandoque proferret, sciretur ab omnibus eam fratribus jam dictæ ecclesiæ nec consentientibus nec scientibus fuisse confectam, nec sibi exhibitam postulanti qui ad causam ipsam fuerat à summo pontifice destinatus, unde vel rem gestam confirmare debuerat si justiciæ concordaret, vel si aliter facta fuerat infirmare. Sic ergo cognoscens facto illi intercessisse violentiam manifestam, auctoritate qua fungebatur apostolica statuit, quod neque concordia sic facta valere deberet, neque compromissio violenter extorta, neque scriptum aliquod sic conceptum, & quod ipsis monachis in posterum præjudicium non afferret cum omnia eo præsente ac contradicente fuerint adimpleta. Post hæc cum bonæ memoriæ *Celestinus* papa prædecessor noster omnia quæ per memoratum *B.* archiepiscopum circa monachos vi vel metu acta fuerant auctoritate apostolica in irritum revocaret, nominatim ea quæ legato *Romanæ* ecclesiæ præsente & contradicente contra mandatum sedis apostolicæ facta proponebantur, sicut in autentico ejusdem Legati *J. Anagnini* quondam presbiteri Cardinalis ob causam ipsam in *Angliam* destinati continebantur expressa, viribus carere decrevit, & quæcumque contra jus monachorum vel tenorem privilegiorum sedis apostolicæ idem Archiepiscopus impetravit. Insuper statuens ut nullus hominum quæ male gesserat ad consequentiam traheret, nec ea quæ à sede apostolica obtinuerat tacita veritate juri monachorum vel privilegiis ullo unquam tempore in aliquo præjudicium generarent, quemadmodum nobis & fratribus nostris ex ipsarum constitit continentia literarum. Ex ipsa quoque majore loci distantia sibi asserebant monachi majus præjudicium generatum, quia cum in eorum defectum sicut à tuis nuntiis dicebatur seculares clerici fuerint evocati, vix possent per eos vicinos *Cantuariensis* ecclesiæ negotia monachis absentibus procurari, quæ ipsis procul positis & quasi eorum captata absentia sine monachorum conscientia tractarentur & eis penitus inconsultis, unde *Cantuariensis* ecclesia dispendium incurreret & jacturam, sic ergo per hoc nil eis accessit eadem contradictionis causa manente. Ultimum vero rescriptum dicti *Celestini* papæ prædecessoris nostri carere viribus asserebant, utpote per suppressionem veritatis surreptum, quoniam in eo nulla fiebat mentio mandatorum quæ ab *Urbano* & *Clemente* præcesserant, nec eciam confirmationis ipsius quam ipsemet super cassatione compositionis prædictæ concessit, & præsertim cum rescriptum illud indulsisse dicatur eo tempore quo eum infirmitas admodum prægravabat. Ad fundandam sane intentionem suam prædictorum *Urbani*, *Clementis*, & *Celestini Romanorum* pontificum rescripta necnon & nostrum post illa idem monachi producebant, quibus urgentissime mandabatur ut quicquid de prædicta capella fuerat attentatum haberetur irritum & inane. Cum autem quæ præmisimus & similia in nostra & fratrum nostrorum præsentia prudenter essent à nuntiis allegata, nos qui tempus accepimus justiciam judicandi, volentes illius vestigiis inhærere apud quem non est acceptio personarum, cujus locum licet indigni tenemus in terris, & ita via regia prudenter incedere ut non declinemus ad dexteram vel sinistram, prædecessores quoque nostros *Urbanum*, *Clementem*, & eciam *Celestinum* credentes amplius imitandos, in illis maxime quæ deliberatione prævia statuerunt: De communi consilio fratrum nostrorum per apostolica scripta mandamus & in virtute obedientiæ districte præcipimus, quatinus omni contradictione, excusatione & appellatione cessantibus, infra xxx. dies post receptionem præsentium quicquid ædificatum est in ecclesia memorata expensis tuis facias penitus demoliri, eo non obstante si eciam absens ab ecclesia tua extiteris, cum cautum sit eciam legitima sanctione ut si is cui opus novum fuerit nuntiatum ante remissionem ædificaverit, deinde agere cœperit jus sibi esse ita ædificatum habere, sibi debeat actio denegari, reducens prorsus in irritum quicquid de instituendis ibidem canonicis & aliis ad ipsam ecclesiam pertinentibus à te vel prædecessore tuo cognoscitur ordinatum, eorum reditibus ad statum pristinum revocatis quos ab obligatione præstiti juramenti pro eo quod ibidem instituti fuerunt, auctoritate nostra per te denuntiari præcipimus absolutos, cum enim amodo non teneat principale, quicquid ex eo vel ob id secutum est, sub præmissa districtione decrevimus irritandum sicut sancitum est tradicione canonica & civili. Clericos præterea qui in capella ipsa post inhibitiones apostolicas divina officia celebrarunt, sicut nos per alia scripta mandavimus, tam diu habeas pro suspensis, quousque super illud satisfecerint competenter, & universa quæ in prædictorum monachorum sunt attentata gravamen, exenniorum videlicet & ecclesiarum & aliorum invasione, quæ ante appellationem habuerunt dictis monachis non differas resignare, ac de cætero circa statum monasterii contra prohibitionem nostram hujus occasione negotii non præsumas aliquid innovare. Si vero, quod non credimus, præceptum nostrum sicut præmissum est vel contemseris vel distuleris adimplere, à pontificali officio extunc noveris te suspensum, & pro contemtu mandati apostolici ad nostram te volumus venire præsentiam responsurum. Venerabilibus quoque fratribus nostris *Cantuariensis* ecclesiæ suffraganeis de consilio fratrum nostrorum in virtute obedientiæ districte præcipimus, quatinus nisi tu infra præmissum tempus mandatum nostrum duxeris ad effectum, ipsi tibi nullam impendant obedientiam vel reverentiam, quia justum est ut ei non obediatur à subditis qui suo contemserit obedire prælato. Quod si nec sic te poterimus ad bonum obedientiæ revocare, propter quod malum nunquam

committitur,

committitur, bonum autem sæpius debet intermitti, majorem tibi animadversionem noveris imminere, cum ferro sint abscindenda vulnera quæ fomentorum non sentiunt medicinam. Sane super præmissis in quibus salva conscientia non poterimus alio modo procedere, fraternitatem tuam rogamus nullatenus contristari, quia teste Deo non ex indignatione aliqua processerunt, sed quia cum simus licet insicientes in sede justiciæ constituti, unde jura sua tenemur servare singulis illibata, fraternitati tuæ quam sincerius amplexamur, cum te inter fratres & coepiscopos nostros honorabile membrum & in domo Domini columpnam immobilem habeamus, non potuimus sine gravi creatoris offensa deferre, nec nobis in hac parte potes aliquid imputare, cum secundum traditionem canonicam, quando non nisi peccando alicui consuli poterit, tunc æstimare debet homo quid faciat non habere. In ipsis eciam legibus secularibus invenitur, ut quæ facta lædunt pietatem, æstimationem, verecundiam nostram & generaliter quæ bonis moribus adversantur, nec posse nos facere sit credendum. Super eo quoque non sufficimus admirari, quod cum dicta ecclesia jamdudum quasi lapis offensionis fuerit & petra scandali, pro qua nos & prædecessores nostri adversus te tuosque prædecessores ita graviter sumus moti, & viri religiosi pariter & prudentes monachi *Cantuarienses* qui omnia dimiserunt pro Christo, tot laboribus & doloribus, tot mortibus & periculis personas & res non dubitaverunt frequenter exponere, quod proculdubio tam illi quam isti ut dictum est non fecissent, nisi cognoscerent præmissa respicere in grave *Cantuariensis* ecclesiæ detrimentum. Ut de aliis omittamus, tu saltem pro vitando tam gravi scandalo proximorum ab his eciam tibi prohibitis non cessasti, cum sacræ scripturæ testimonio debueris didicisse, quod licet opera illa quæ sine mortali peccato dimitti non possunt, non sint pro vitando scandalo dimittenda, nec ea debent pro vitando scandalo committi, quæ sine mortali peccato committi non possunt. Ab his tamen quæ committi possunt sine peccato mortali, pariter & dimitti, sit pro scandalo tollendo cessandum & eis eciam pro vitando scandalo insistendum. Unde apostolus in epistola dicit, *Si scandalizaretur frater, carnem non comederem in æternum.* Et Dominus in Evangelio contra eos qui scandali præstant materiam, *Væ*, inquit, *homini illi per quem scandalum venit, melius est illi ut suspendatur mola asinaria ad collum ejus & demergatur in profundum.* Et licet majorum scandalum sit vitandum, præcipue tamen vitandum est scandalum pusillorum juxta testimonium veritatis, *qui scandalizaverit*, inquit, *unum de pusillis istis minimis qui in me credunt* &c. Finis ergo his quæ præmissa sunt à te de cætero taliter inponatur, quod præteritæ contradictionis rebellio per virtutem sequentis obedientiæ valeat non inmerito expiari. Dat. *Laterani* xij. kal. Decembris pontificatus nostri anno primo.

Episcopis eciam *Cantuariensis* ecclesiæ suffraganeis per proprium nuntium sicut & alias literas direxit sub hac forma.

INnocentius *episcopus servus servorum Dei venerabilibus fratribus* Cantuariensis *ecclesiæ suffraganeis salutem & apostolicam benedictionem. Cum ex injuncto nobis apostolatus officio* « *& cætera sicut superius scriptum est usque* » *fraternitatis vestræ literas super facto ejusdem ecclesiæ nobis sub sigillis omnium pariter destinatas cum debita benignitate recepimus, super eo non modicum admirantes quod sicut earum nobis serie intimastis quibusdam vestrum visum fuit nos fuisse multipliciter circumventos, quando litteras nostras eidem archiepiscopo & vobis ipsis super eodem negotio curavimus destinare. Sane sicut litteræ vestræ continebant, in præmissam opinionem eos qui de nobis talia æstimabant quatuor induxerant quæ sequuntur. Quorum primum, secundum & ultimum erant indulgentiæ piæ recordationis* Urbani, Gregorii, *&* Celestini *pontificum* Romanorum, *quæ in nostra et fratrum nostrorum fuerunt præsentia recitatæ. Tercium, compositio facta per karissimum in Christo filium nostrum* Ricardum *illustrem Regem* Anglorum *& venerabilem quoque fratrem nostrum* W. Rothomagensem *archiepiscopum, & quosdam alios inter Archiepiscopum & monachos memoratos. Quibus & aliis quæ à nuntiis præfati Archiepiscopi allegata fuerunt, qualiter ex parte monachorum ratione prævia fuerit obviatum ut cognoscatis & approbetis plenius veritatem, universitati vestræ præsentibus literis duximus explicandum. Inprimis siquidem præfati nuntii* « *& cætera ex ordine sicut superius scriptum est in literis archiepiscopi. In fine vero istarum additum est ita.* » *Quo circa universitati vestræ de consilio fratrum nostrorum in virtute obedientiæ districte præcipimus, quatinus nisi sæpedictus Archiepiscopus infra præmissum tempus mandatum nostrum duxerit ad effectum, vos ei nullam obedientiam vel reverentiam impendatis, quia justum est ut ei non obediatur à subditis, qui suo contempnit obedire prælato. Pro certo scituri quod si præcepto apostolico in hac parte præsumpseritis obviare, nos autore Deo inobedientiæ vestræ curabimus per animadversionem debitam respondere. Quod si forte nec sic eundem Archiepiscopum poterimus ad bonum obedientiæ revocare, propter quod malum numquam committitur, bonum autem debet sæpius intermitti, majorem sibi animadversionem noverit imminere, cum ferro sint abscindenda vulnera quæ fomentorum non sentiunt medicinam. Dat.* Laterani xij. *kal. Decembris pontificatus nostri anno primo.*

Sciens autem dominus Papa quod archiepiscopus *Cantuariensis* summam in Rege *Anglorum* haberet fiduciam, nolensque quod auctoritate regia suum archiepiscopus præteriret mandatum, ipsi Regi scripsit sub hac forma.

INnocentius episcopus servus servorum Dei karissimo in Christo filio *Ricardo* illustri Regi *Anglorum* salutem & apostolicam benedictionem. Inter alia quæ nos hortantur celsitudinis regiæ titulo congaudere, illud tanquam memoriale, quia personam tuam sincera diligimus in Domino caritate, multa gratiarum actione prosequimur quod jamdudum nos regiis apicibus rogavisti ut pro nullo deberemus in his quæ agimus à justiciæ tramite deviare, nec illud fuit in eisdem literis prætermissum, unde circumspectionem regiam dignis laudibus commendamus, ut si forte à nobis interdum aliquid postularet quod esset obvium rationi, nolebat aliquatenus exaudiri. Nos ergo præter officii nostri debitum ex quo cum licet indigni tempus acceperimus justiciam judicandi, universis & singulis in jure suo existimus debitores, Regiæ prudentiæ salutaribus exortationibus invitati, & volentes regia via prudenter

denter incedere, nec declinare ad dexteram vel sinistram, nuper in præsentia nostra nuntiis venerabilis fratris nostri archiepiscopi & dilectis filiis monachis *Cantuariensibus* constitutis, in facto capellæ de Lambhee de communi consilio fratrum nostrorum processimus sicut nobis fuit divinitus revelatum, & literæ quas eidem archiepiscopo & venerabilibus fratribus nostris *Cantuariensis* ecclesiæ suffraganeis destinamus continent evidenter. Ut autem mandatum nostrum quod de pura conscientia Deo teste processit liberius valeat adimpleri, serenitatem regiam prece qua possumus & affectione rogamus, quatinus hiis quæ à nobis facta sunt benignius annuendo, non sit impedimento quo minus debeant juxta rescripti nostri seriem effectui mancipare, quin pocius si quis se quod vix credimus duceret opponendum, ejus audacia quæsumus potestate tibi tradita reprimatur, ut mandata sedis apostolicæ debitam optineant firmitatem. Alioquin quantumcumque magnificentiam tuam in domino diligamus, & sibi velimus quantum cum Deo possumus honeste deferre contemptum apostolicæ sedis & nostrum non poterimus æquanimiter sustinere, set eos qui se opponere nostris in hac parte jussionibus attemptabunt pœna magistra docere curabimus quam durum sit contra stimulum calcitrare. Provideat igitur regia celsitudo, quod ita preces apostolicas in hac parte diligenter exaudiat, sicut petitiones suas apud sedem apostolicam cupit eciam in majoribus exaudiri, procurans attentius ut præfatos monachos quos sub protectione nostra suscepimus ne minores à majoribus opprimantur, dextera suæ potentiæ protegat & defendat, ut apud eum æternæ retributionis præmia consequatur, qui juxta propheticum testimonium liberavit pauperem à potente & inopem cui non erat adjutor. Dat. *Laterani* pontificatus nostri anno primo.

III.

An. Grat. 1199. M. C. xcix. gratiæ Dei anno allatæ sunt per proprium domini Papæ nuncium præscriptæ literæ; lectæque sunt in præsentia domini Regis suæ, & Archiepiscopi suæ, ut singuli quique sibi commissum explerent mandatum. Cujus tonitru solo paulisper territi tam Rex quam Archiepiscopus, videntes quod quantum ad suum propositum laboratio perierat & inpensa, inito consilio & unito consenserunt tandem ut capella de Lambhee funditus dirueretur & canonia cessaret. Denuntiatum est hoc ex mandato Archiepiscopi apud Lambhee xij. kal. Februarii, ipsa quoque capella solo tenus diruta est vj. ejusdem decemnovenalis cicli anno tercio. Clerici quoque jussi sunt adpropiare mare. Cum autem videret nuncius domini Papæ quod nil aliud fieret de mandato, *Romamque* rediret, Prior *Cantuariensis* nescius quid in *Anglia* factum esset de prædicta capella vel de rerum restitutione, accedens ad Papam querimoniam deposuit lacrimosam de rerum omnium secunda spoliatione. Unde commotus admodum dom. Papa Regi *Anglorum* scripsit sic.

INnocentius *episcopus servus servorum Dei illustri Regi* Angliæ *salutem & apostolicam benedictionem. Cum inter alios mundi principes personam tuam sicut karissimi filii disposuerimus prærogativa dilectionis & gratiæ honorare, & tam tuis quam tuorum utilitatibus paterna provisione diligenter intendere, miramur plurimum & dolemus quod hoc propositum nostrum ex quo nimirum quantum magnitudini tuæ valeat honoris & utilitatis afferri serenitatem regiam non credimus ignorare, pravis quorundam suggestionibus niteris impedire. Cum enim negotium* Cantuariensis *ecclesiæ dudum Deum solum habentes præ oculis studuerimus secundum divinum beneplacitum terminare, in quo si personas vellemus accipere vel munera forsitan acceptare, partem* Cantuariensis *archiepiscopi procul dubio prætulissemus partibus monachorum, credebamus quod factum nostrum solicitudo regia deberet gratiarum prosequi actione, quæ nos hactenus de justicia facienda sæpius exoravit, nec sustineret aliqua ratione quod quisquam deberet in hac parte apostolicis jussionibus obviare, quin pocius si aliter fecissemus, præter offensam divinam & conscientiæ læsionem, plurimum verebamur ne diceremur oppressores pauperum & justiciæ contemptores. Verum secus contigit quam vellemus & eciam credere deberemus. Nuper enim accedentes ad præsentiam nostram dilecti filii Prior et socii sui et monachi* Cantuarienses *lacrimabili nobis & flenda conquestione monstrarunt, quod cum regia potestas & sublimitas mandavisset de thesauro ecclesiæ redigendo in scriptis, & sigillis tam Regis quam Archiepiscopi necnon & monachorum consignando, neque hoc, unde ipsos in domino commendamus, facere voluissent, sicut erat prius in ipsorum perniciem cogitatum, ablatis eorum possessionibus & redditibus ad sedem apostolicam nolentes pariter & dolentes compulsi sunt venire. In quorum adventu renovatus est dolor noster, quia sustinuimus cum propheta pacem & non venit, quæsivimus bona, & ecce turbatio. Cum enim veterem set nondum inveteratam & prælatam quæstionem sæpius ad sedem apostolicam crederemus penitus extinxisse, cujus occasione religiosi viri & Deum timentes* Honorius *quondam Prior & nonnulli* Cantuariensium *monachorum pro libertate ipsius ecclesiæ animas posuerunt, & hii qui nuper ad nos venerunt prædecessorum vestigiis inhærentes malunt mori pro eadem quam videre mala gentis suæ & sanctorum ecclesiæ, quasi morbus pullulat recidivus, & facta sunt novissima ejus pejora prioribus, quod tristes referimus & dolentes. Porro quoniam auctoritatem sedis apostolicæ cui licet inmeriti præsidemus vigorem debitum volumus optinere, nec sustinere possumus vel debemus ut in suggillationem ejus aliquid debeat attemptari, magnificentiam regiam de puro corde rogamus, monemus & hortamur & in remissionem peccatorum injungimus, quatinus revocatis omnibus quæ contra eosdem monachos attemptata noscuntur, in pristinum statum reducas, quos pro reverentia sedis apostolicæ apud sublimitatem tuam haberi volumus plurimum commendatos, mandatum nostrum in causa quæ inter ipsos & præfatum Archiepiscopum vertebatur emissum non sustineas ab aliquo præteriri. Quod tanto fortius brachio potenciæ tuæ credimus effectui mancipandum, quanto amplius in tuis negotiis & tuorum à nobis desideras eciam in majoribus exaudiri. Neque super hoc circumspectionem tuam volumus dubitare, quin si præmissa studeas liberaliter adimplere, majorem ex hoc gratiam & favorem apud sedem apostolicam valeas promereri, alioquin quantumcunque personam tuam in domino diligamus & honori tuo velimus quantum cum Deo possumus & honore nostro deferre, contemptum nostrum, immo Dei cujus locum licet indigni*

indigni tenemus in terris non poterimus ulterius æquanimiter sustinere, set in eos quicumque fuerint et terras eorum quæ nostræ dispositioni præsumpserint obviare, eam animadversionem sine differentia personarum curabimus exercere, quod per exhibitionem operum ostendemus nos velle regia via prudenter incedere, nec cujusquam gratia vel favore declinare ad dextram vel sinistram, Cum omnem inobedientiam sedis apostolicæ prompti sumus ulcisci. Si quis autem regiæ serenitati suggesserit quod de ipsa quicquam sinistri à dictis monachis propositum fuerit coram nobis, fidem non adhibeatis, quin pocius afflictiones et molestias suas plus altero procurante quam de voluntate credant regia processisse.

Condolens autem dominus Papa doloribus & angustiis monachorum, metuensque ne jugi frangerentur injuria, conventui *Cantuariensi* consolatoriam misit epistolam in hunc modum.

INnocentius *episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis Priori & Conventui* Cantuariæ *salutem & apostolicam benedictionem. Nisi prudentes essetis & sacrarum haberetis scientiam scripturarum, pro tribulationibus quæ invenerunt vos nimis egeretis forsitan consolationibus aliorum, set imitatores apostolorum effecti ut relictis omnibus liberius sequi possitis Christum pauperem & egenum, amissionem temporalium quæ debetis cum apostolo tanquam stercora reputare ut Christum lucrifacere valeatis, excipere cum gaudio vos oportet; nec pro ea sicut cæteri hominum contristari, ne per immoderatum dolorem postquam manum misistis ad fortia retro aspicere comprobemini, & manna contempto, ad* Ægypti *pepones & allia & ollas carnium aspirare. Cum itaque non sint condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis, monemus universitatem vestram & hortamur in domino, quatinus ad memoriam revocantes, quod tribulatio patientiam operatur, patientia vero spem, spes autem secundum apostolum non confundit, ex hoc ipso gratias agatis altissimo quod illi de quibus indubitatam fiduciam habebatis retribuentes mala pro bonis, vobis non cessant detrahere quia sequimini bonitatem. Et quanto mundus qui vos odit quia de mundo non estis, alioquin quod suum esset diligeret, persecutiones vobis excitat graviores: tanto amplius patri luminum, à quo est omne datum optimum & omne donum perfectum, in gratiarum actionibus assurgatis qui vobis dedit pacientiam in adversis. Despecta est enim confessio quam facit prosperitas teste scriptura, quæ dicit, Confitebitur tibi cum benefeceris ei. Set illa magni momenti debet existere quam non adimit vis doloris, ejus exemplo qui ait*, Si bona suscepimus de manu domini, mala quare non suscipiamus? sicut Domino placuit ita factum est, sit nomen Domini benedictum. *Nos autem qui locum ejus licet indigni tenemus qui juxta propheticum testimonium liberavit pauperem à potente & inopem cui non erat adjutor, affectu paterno vestris doloribus condolentes, non attendimus contra vos vultum potentis, set ut oppressionibus vestris finis debitus imponatur, spe sola retributionis æternæ* Petri *gladium exeruimus ad justiciam faciendam. Discretionem vestram rogantes attentius & obsecrantes in Domino, quatinus hanc nobis retribuatis mercedem ut apud misericordissimum judicem pro peccatis nostris preces & lacrimas effundatis, puras ad eum manus sine disceptatione levantes, ut injunctum nobis apostolatus officium ad laudem & gloriam nominis sui, ad honorem & profectum ecclesiæ; ad redemptionem & salutem animæ nostræ concedat & faciat adimplere. Amen.*

Interea redeunte nuntio cum litteris prænotatis ad Regem *Angliæ* pro Conventu *Cantuariensi* directis, Conventui restituta sunt omnia. Nec erat consiliosum ut Rex de jam facta restitutione cominatorias susciperet litteras, cum ante, omnia nutu divino fuissent completa. Verum cum tercio monachi *Cantuarienses* rebus omnibus iij. idus Marcii fuissent spoliati, nec per Justiciarios *Angliæ* aliqua possent ratione vel supplicatione restitui, nec de spoliationis hujus causa instrui, monachum industrium miserunt ad Regem & ad Archiepiscopum *Cantuariensem* cum litteris hujusmodi.

EXcellentissimo *domino suo* R. *Dei gratia illustri Regi* Angliæ *& cætera, Conventus ecclesiæ Christi* Cantuariæ *salutem & felices ad vota successus. Quando aliquid injusti gravaminis nobis infertur quasi nomine vestro, scit Deus quod non tantum pro vexatione nostra set eciam pro serenitate vestra dolemus, quem decet magis eos protegere qui sub patrocinio vestro Deo servire disponuntur, & pro vobis & pro vestris Deum studiosius exorare. Quia ergo ut dicunt de mandato vestro rebus omnibus ut jam sæpius spoliati sumus, celsitudini vestræ servi vestri supplicamus ad pedes, quatinus pro amore Dei & honore vestro jubeatis si placet ecclesiæ vestræ bona sua restitui. Nil enim nos deliquisse credimus nisi quod in his in quibus injuriam passi sumus ab eo qui in talibus nos habet judicare, justitiam nobis exhiberi postulamus.*

Sic enim scripserunt archiepiscopo *Cantuariensi*.

H. Cantuariensi *archiepiscopo Conventus salutem & debitam obedientiam in omnibus. Quociens aliquid nobis injusti gravaminis irrogatur quod nos non tam pati dedeceat quam alios inferre, non modo pro afflictione nostra set & pro honore vestro, scit Deus acrius cruciamur quam credunt quamplures, & asserunt mala quæ patimur omnia procurare. Intelligimus quoque summum pontificem & ecclesiam* Romanam *cum talia ad eos perferuntur sentire similiter, & ideo contra celsitudinem vestram acrius commoveri. Quod utique tanto portamus gravius quanto gratiam vestram caput primum & causam jurgiorum præcipuam videmus destruxisse, & pacem de cætero nostram in manu vestra perfici petimus & præstolamur. Nunc ergo domine karissime noveritis quia domino Rege præcipiente rebus omnibus spoliati sumus, eo quod vocati super capitulis quibusdam respondere quæ ad regiam coronam pertinent dicimus ut semper nos sine vobis utpote capite nostro nec debere nec velle sisti judicio. Capitula vero ipsa in præsentia vestra quandoque recitata sunt. Indulgeat eis Deus qui hujusmodi ad vexationem nostram commentant. Petimus ergo quatinus pro restitutione nostra pietas paterna sicut hactenus ita et nunc erga dominum Regem, sicut officii vestri debitum expostulat, partes suas efficaciter si placet interponat; nec patrocinio vestro nos reputetis indignos quibus nichil aliud imputari potest vel inponi nisi quod jus nostrum sub judice postulamus. Quod si aliquatenus movit, rogamus ne ani-*

mi vestri benignitatem inmutet, set magis in ira misericordiæ recordetur. Valete.

Domino eciam Papæ & Cardinalibus scripserunt monachi *Cantuarienses*, ut si nec per Regem nec per Archiepiscopum sublatas ecclesiæ possessiones optinere valerent, per Curiam saltem *Romanam* aliquo modo pax ecclesiæ redderetur. Hæc est autem forma litterarum.

J. *Dei gratia summo pontifici Conventus* Cantuariensis *ecclesiæ salutem. Multa et diversa, immo & quædam sibi adversa sanctitati vestræ quandoque significamus quia talia sunt quæ nos premunt. Set in hoc confundimur quod ea quæ vere fiunt & non scribuntur, dum loquimur, dum auditis, forte in contrarium mutata sunt; adeo non simpliciter operantur qui nos affligunt, ut vel ita apud vos de mendacio nos possint arguere, vel quod uno aliquo non prævalent, multis nos possint vulneribus immutare; unde & modo feriunt, modo ictum suspendunt, & iterum antequam scissa coeant repercutiunt. Ea propter non levitati quæsumus imputetis quod diversa vel sibi dissona nuntiamus, qui utique majestati vestræ decrevimus non mentiri, set nec omnia suggerere quæ patimur in veritate. Nunc autem quia substantia spei nostræ apud vos est, & casus urget quem silere non possumus, sanctitati vestræ significandum duximus, quod omnibus possessionibus nostris quasi de Regis mandato jam tercio spoliati sumus postquam ad audientiam vestram confugimus jus nostrum sub judicio vestro postulare, nullius delicti nobis conscii nisi quod in causa ecclesiastica jus nobis dici petimus ab eo cui commissa est sollicitudo omnium ecclesiarum. Itaque sanctissime pater & domine si quid potestis adjuvate nos. Omnia enim potestis pro justicia, sicut apostolus de se ait. Nos autem pauperes Christi non rerum momenta sumus pro quibus debeat dignatio vestra cum Principibus dimicare, set officii vestri si placet memores estote. Et sicut egregie Deo inspirante egregie cœpistis, ipso adjuvante speciali filiæ vestræ* Cantuariensi *ecclesiæ miserias amovete. Valeat & vigeat in Christo semper sanctitas vestra ut per eam nostra deleatur miseria. Amen.*

Dum igitur præfatus monachus venerabilem *Hubertum Cantuariensem* Archiepiscopum breviter quia inutiliter alloqueretur, contumeliis tandem affectus properaret ad Regem, Rex castrum Comitis *Engolismi* quod *Nantrum* erat appellatum obsedit & tandem compulit ad deditionem: nam expensis in ipso castro cibariis, missis nuntiis obsessi misericordiam ab ipso Rege petebant & vitam. Qui cum petitam respueret pietatem, & sola violentia vellet obtinere quod obsessorum benigna licet coacta voluntate fuerat eidem oblatum, oblitus forsitan quod in talibus periculosa esset desperatio, juvenis quidam *Johannes Sabraz* agnomine stans castelli in muro quadratum telum mediante balista direxit in incertum, orans Deum & petens ut ipsius dirigeret ictum & obsessorum innocentiam ab ipsa liberaret oppressione, jecitque sagittam. Verum cum Rex tentorium egressus balistæ sonum audisset infaustum & ut ictum evitaret caput regium & inclinaret & corpus, in humero sinistro letaliter percussus est. Desperatus autem Rex undecima die pectus tundens et pœnitens verbo regio protestatus est, quod *Cantuariensi* nunquam nocuisset ecclesiæ nisi per suggestionem aliorum. Fertur vero ab his qui tunc temporis antequam moreretur astabant, quod instanter quæreret quisnam eum jaculo confodisset. Qui cum trepidus accederet adductus, & Regis pedibus prostratus lacrimabiliter peteret misericordiam, Rex eidem benignam pacem inpendit, mortem suam & vulnus indulsit, prohibuitque suis ne quis occasione hujus infortunii aliquam ei inferret molestiam. Obiit itaque Rex *Ricardus* anno gratiæ M. C. xcix. cicli decemnovennalis anno tercio, regni vero sui anno x. feria tercia, post primam Dominicam passionis Domini, viij. scilicet idus Aprilis. Qui effusis intestinis visceribus saleque conspersus apud *Fontem* S. *Ebraudi*, ut ipse præceperat, sepultus est. Cor autem ipsius grossitudine præstans *Rothomagum* delatum est & honorifice tumulatum. Quibus auditis celeri volitante fama, monachus *Cantuariam* reversus est, & ex hujusmodi casu per *Gaufridum* filium *Petri* monachi *Cantuarienses* omnia quæ sibi ablata fuerant præter nummos receperunt.

Verum quia pars ista prima Cronicarum plura decenter capere non potest, de consilio fratrum & ipsa ratione cogente huic parti primæ in obitu Regis *Ricardi* finem facio libri, ut in fine tanti Principis liber iste finiatur, ut ea quæ in eo continentur facilius inveniantur. Cætera vero tam de causa tribulationis ecclesiæ *Cantuariensis* quam de aliis eventibus, ad utilitatem legentium & eruditionem in alio libro, in secunda videlicet parte Cronicarum *Gervasii* prædicti per Dei gratiam plenius invenientur; & ut prædictum est, sicut primus liber in obitu Regis *Ricardi* finem sortitus est: sic secundus ab initio regni Regis *Johannis* cum suis eventibus sumet initium.

Finito libro reddatur gratia Christo. Amen.

Actus Pontificum CANTUARIENSIS ECCLESIÆ.

Autore GERVASIO DOROBERNENSI prædicto.

Incipit prologus in actus Pontificum Cantuariensis *ecclesiæ.*

QUia nomina regum *Britanniæ*, vel *Angliæ*, cum pauculis ipsorum factis brevissime licet admodum laboriose, quo certior fierem incerta quærendo transcurri: Restat ut secundum promissionis mei tenorem, ad gesta pontificum *Cantuariensis* ecclesiæ stilum convertam: quæ quia breviter & cursim explananda sunt, lectorem multivolum benivolum esse desidero, ne videlicet dictamen rusticanum respuat, vel succinctam contempnat brevitatem; sed si prædictorum patrum vitas vel passiones, miraculave scire desiderat, illa magna quærat volumina quibus sancta *Cantuariensis* abundat ecclesia quæ de ipsis sunt scripta, sicque suo satisfaciet desiderio. Mei namque laboris intentio talis est, ut expressis regum *Angliæ* & pontificum *Cantuariensis* ecclesiæ nominibus, beneficia quoque quæ præfatæ *Cantuariensi* ecclesiæ, vel quo titulo contulerunt, sicut in ipsorum sæpius legi munimentis exponam: habiturus ut spero aput posteros post decessum amoris & livoris si non eloquentiæ titulum, saltem industriæ testimonium. Quædam etenim ipsis archiepiscopis collata sunt, alia conventui specialiter, alia vero utrisque communiter videlicet ecclesiæ *Cantuariensi*, sicut in sequentibus annuente Deo patebit. Ab *Augustino* siquidem *Anglorum* apostolo qui subsequentium signifer fuit archiepiscoporum inchoandum est, & sic per singulos ipsius successores scilicet xlij. usque ad venerabilem *Hubertum* discurrendum est.

De Sancto Augustino *Anglorum apostolo.*

ANno igitur ab incarnatione domini secundum *Bedam* quem specialiter imitamur, D. Lxxxij. *Mauricius* ab *Augusto* Liiij. imperium suscepit. Cujus anno regni x. Sanctus *Gregorius* pontificatum apostolicæ sedis sortitus rexit annis xiij. mensibus vi. diebus x. Qui divino admonitus instinctu anno xiiij. ejusdem principis, adventus vero *Anglorum* in *Britanniam* anno circiter Cxlvij. misit servum Dei *Augustinum* monasterii sui quod est ad *clivum Scauri Romæ* præpositum, sacræ scripturæ scientia repletum, monasterii regulis edoctum, & alios plures cum eo monachos timentes deum, prædicare verbum Dei genti *Anglorum*. Abiit igitur *Augustinus*, pervenitque *Britanniam* & applicuit cum sociis suis ferme xl. in *Tanatos* insula non modica. Regnabat hiis diebus rex *Ethelbertus* in *Cancia* potentissimus sed paganus, qui adusque flumen magnum Humbre vocatum fines imperii tetenderat. Habebat autem idem rex reginam nomine *Bertham* Deo devotam, filiam scilicet regis *Franciæ* Christianissimam, quam ei *Franci* ea concesserant conditione, ut sub custodia Episcopi nomine *Liutardi* ritum Christianitatis observaret. Rex autem de adventu *Romanorum* certior effectus, manere eos jussit in ea quam adierant insula, donec videret quid eis faceret. Ubi post dies aliquot cum rege locuti, optinuerunt licentiam prædicandi & quotquot poterant ad fidem Christi quam prædicabant convertendi. Erat autem prope civitatem ad orientem, ecclesia in honorem Sancti *Martini* antiquitus facta dum adhuc *Romani Britanniam* incolerent, in qua regina Christianissima una cum Episcopo sibi commisso divinis obsequiis intendebant. In hac ergo *Augustinus* & socii ejus monachi ex assensu reginæ primo convenire, psallere, orare, missas facere, prædicare & baptizare cœperunt. Rex tandem conversus & baptizatus est, deditque majorem prædicandi licentiam, & ecclesias fabricandi. *Ethelbertus* rex. Dedit eciam fratribus eisdem locum sedis perpetuæ in *Dorobernia* metropoli sua, simul & necessarias in diversis rebus possessiones. *Augustinus* autem pro tempore mare transiens, ab *Euletherio Arelatensi* archiepiscopo de mandato beati *Gregorii* sacratus Episcopus, *Britanniam* rediit regioque suffultus adminiculo, recuperavit ecclesiam antiquo *Romanorum* opere factam, quam in honorem Domini nostri *Jesu Christi* sacravit, ibidemque sedem episcopalem sibi statuit & cunctis successoribus suis: habitationemque & ordinem in posterum observandum ibidem instituit monachorum. Misit eciam continuo nuncios ad dominum papam *Gregorium*, qui Christum in *Anglia* susceptum nunciarent, plures verbi Dei ministros peterent, & alia quæ ad usum ecclesiæ erant necessaria, & de novæ ecclesiæ *Anglicanæ* institutione novas facerent quæstiones. Gaudebat admodum Papa *Gregorius* de conversione *Anglorum*, & de miraculis quæ deus per *Augustinum* faciebat. Plures igitur verbi prædicatores monachos, vasa & vestimenta ad usum ecclesiæ necessaria, sed & multorum reliquias Sanctorum & codices multos mittens, inter alia sic scripsit *Augustino*.

Q*Via nova* Anglorum *ecclesia ad omnipotentis Dei gratiam te laborante perducta est, usum tibi pallii in ea ad sola missarum solennia agenda concedimus, ita ut per loca singula* xij. *episcopos ordines, qui tuæ subjaceant ditioni, quatinus* Lundoniensis

niensis *civitatis episcopus semper in posterum à Synodo propria debeat consecrari, atque honoris pallium ab hac sancta & apostolica sede percipiat. Ad* Eboracum *vero civitatem te volumus episcopum mittere quem ipse judicaveris ordinare; ita dumtaxat, ut si eadem civitas cum finitimis locis verbum Dei receperit, ipse quoque xii. episcopos ordinet, & metropolitani perfruatur honore, quem tamen tuæ fraternitatis volumus dispositioni subjacere. Post obitum vero tuum ita episcopis quos ordinaverit præsit, ut* Lundoniensis *episcopi nullo modo ditioni subjaceat. Sit vero inter* Lundoniensis & Eboracensis *civitatis episcopos imposterum honoris ista distinctio, ut ipse prior habeatur qui prius fuerit ordinatus. Tua vero fraternitas non solum eos episcopos quos ordinaverit, neque tantummodo hos qui per* Eboracensem *episcopum fuerint ordinati, sed eciam omnes* Britanniæ *sacerdotes habeas domino Deo nostro* Jhesu Christo *auctore subjectos. In Galliarum autem episcopis nullam tibi auctoritatem tribuimus, quia ab antiquis prædecessorum meorum temporibus pallium* Arelatensis *episcopus accepit, quem nos privare auctoritate percepta minime debemus.* Britanniarum *vero episcopos omnes tuæ fraternitati committimus.* Et alias scripsit eidem sic. *Novit fraternitas tua* Romanæ *ecclesiæ consuetudinem in qua se meminit esse nutritam. Sed mihi placet ut sive in* Romana *sive in* Galliarum *seu in qualibet ecclesia aliquid invenisti, quod plus omnipotenti Deo possit placere, sollicite eligas, & in* Anglorum *ecclesia quæ adhuc ad fidem nova est institutione præcipua quæ de multis ecclesiis colligere potuisti infundas exempla. Singulis igitur ecclesiis quæ pia, quæ religiosa, quæ recta sunt elige, & hæc quasi in fasciculum collecta, apud* Anglorum *mentes in consuetudinem depone.*

Misit autem *Gregorius* pallium & plenitudinem potestatis archiepiscopos & episcopos sacrandi, & locis oportunis ecclesias fabricandi. Fundavit deinde rex *Ethelbertus* instinctu *Augustini* monasterium extra civitatem ad orientem in honorem beatorum apostolorum *Petri* & *Pauli*, ut ibidem archiepiscoporum & regum sed & monachorum & populi civitatis corpora sepulturæ traderentur honestæ. Dicebant enim *Romani*, civitatem non esse mortuorum sed vivorum. Primus abbas ejusdem loci fuit *Petrus* ex institutione Sancti *Augustini*. Fundavit eciam *Ethelbertus* rex ecclesiam *Roffensem* in honorem Sancti *Andreæ* apostoli, & ecclesiam *Lundoniensem* in honorem Sancti *Pauli* apostoli. Sacravit autem *Augustinus Cantuariensis* archiepiscopus anno incarnationis domini DCiiij. *Justum* Monachum ad regendam ecclesiam *Roffensem*; *Mellitum* vero ad regendam ecclesiam *Lundoniensem*. Rex autem Episcopis utriusque ecclesiæ dona multa, sicut & *Cantuariæ* optulit. Sed & territoria ac possessiones in usum eorum qui erant cum episcopis adjecit. Invenit *Augustinus* tunc temporis in *Gualdia* degentes de *Britonibus* episcopos, abbates, vel doctores contra morem ecclesiæ rectum viventes. Quos cum regis adjutorio semel & secundo convocans *Augustinus* commonuit ad recte vivendum; Sed frustra, ita ut nec mediante miraculo in cæcum facto potuit convertere, eo quod *Augustinus* eis non assurgeret cum ad præfatum concilium venirent. Unde post obitum *Augustini*, sicut eis prædixerat, à rege *Ethelfrido* fortissimo & gloriæ cupidissimo, qui plus omnibus *Anglorum* primatibus gentem vastabat *Britonum*, ad nichilum redacti sunt, cum tribus milibus monachorum monasterii de Bangor, qui in campum bellatorum adducti sunt ut regi adversa imprecarent: hii omnes, ut fertur, de labore manuum suarum vivebant. Beatus autem *Augustinus* verbum Dei prædicans, & ubique pedibus non in equis faleratis incedens, concurrentibus populis baptizavit una die promiscui sexus decem milia in flumine quod ab incolis Sualewe vocatur, prope *Eboracum*. Processu vero temporis *Laurentium* sibi sacravit successorem, ne rudis *Anglorum* ecclesia pastore destituta, inciperet vacillare. Obiit interea beatus papa *Gregorius* & sepultus est anno dominicæ incarnationis DCv. eique successit in papatum *Savinianus*. *Augustinus* eciam *Anglorum* apostolus post xvi. pontificatus annos decessit, & *Laurencius* pro eo *Anglicanam* rexit ecclesiam per *Ethelbertum* regem. Verumptamen priusquam de *Laurencio* aliqua persolvam, in his quæ prædicta sunt tria mihi videntur esse notanda, videlicet qua de causa beatus *Gregorius* voluerit ut archiepiscopus *Arelatensis Augustinum Anglorum* sacraret Episcopum, cum tot inpræsentiarum sint archiepiscopi *Angliæ* viciniores. Forte tunc temporis tot episcopi non fuerunt, vel crescente paulatim ecclesia crevit & gloria, ut episcopos in archiepiscopos temporis intervallo *Romana* commutaret ecclesia. Cur autem in *Anglia* tres archiepiscopos instituerit, scilicet *Cantuariensem*, *Lundoniensem*, & *Eboracensem*, ut singuli suos numero xij. haberent suffraganeos; res in propatulo est. Aut enim error erat scriptoris velociter scribentis ut nomina transponeret civitatum; aut existimaret *Gregorius*, licet Sancti spiritus esset sacrarium, ut civitates in *Anglia* nobilissimæ abinvicem æquali distarent proportione; & *Cantuariensis* esset in capite *Eboracensis* in fine, *Lundonia* vero in meditullio terræ. Statum itaque sciens *Augustini*, situm vero terræ nesciens, de tribus archiepiscopis instituendis scripsit ut supradictum est. Attamen omnia ipsius *Augustini* subposuit dispositioni. Cum *Cantuariensis* archiepiscopus xij. haberet suffraganeos, ubinam *Lundoniensis* suos xij. reperire poterit? certe nusquam competenter. Iccirco dispositioni divinæ cunta subposita sunt qui disponit omnia suaviter. Sicut dicitur, homo proponit sed Deus disponit. Præterea notandum est qua ratione nitantur qui dicunt & scribunt beatum *Gregorium* pallia misisse tribus archiepiscopis *Cantuariensibus*, scilicet *Augustino* qui sedit annis xvi. & *Laurentio* qui post *Augustinum* sedit annis v. *Mellito* quoque qui similiter sedit annis v. qui conjuncti faciunt annos xxvi. cum ipse *Gregorius* non sederit nisi annis xiij. & mensibus vi. & diebus x. quæ cum simul omnia stare non possunt, unam & solam perpendo rationem, quam eciam in scriptis vidi, licet non autenticis, & à senioribus audivi. Videlicet quod Papa *Gregorius* tria pallia miserit *Augustino* auctoritate *Romanæ* ecclesiæ pro loco & tempore *Cantuariensi*, *Lundoniensi*, & *Eboracensi* ecclesiæ tradenda, si quidem prædictæ civitates cum finitimis locis verbum Dei reciperent; quod quia compleri non poterit, & interim Sanctus *Gregorius* migravit ad dominum, primum pallium habuit *Augustinus*, eique post obitum consepultum est. Secundum, *Laurencius Augustini* successor primus. Tertium vero *Mellitus* qui *Laurencio* successit. *Justo* enim qui

qui quartus erat in ordine, *Bonefacium* papam legimus pallium misisse anno xxx. postquam *Augustinus* in *Angliam* missus est. Hæc igitur de *Augustino Anglorum* apostolo compendiose dicta sufficiant. Si quis autem ampliora ipsius facta scire desiderat, *Bedam* legat, & nescio quem *Gocelinum*. Beatus *Augustinus* in ecclesia *Cantuariæ* sedit annis xvi. & obiit & sepultus est in ecclesia beati *Petri*, cui successit *Laurencius* quem ipse vivens ordinaverat.

De Sancto Laurencio *archiepiscopo.*

LAurencius archiepiscopi gradu potitus, strenuissime fundamenta ecclesiæ quæ nobiliter jacta vidit augmentare, & ad profectum debiti culminis & crebra voce sanctæ exortationis, & continuis piæ operationis exemplis provehere curavit. Denique non solum novæ quæ de *Anglis* erat collecta ecclesiæ curam gerebat, sed veterum *Britanniæ* incolarum necnon & *Scottorum* qui *Hiberniam* insulam *Britanniæ* proximam incolunt populis pastoralem impendere sollicitudinem curabat. Obiit interea *Ethelbertus* rex anno regni sui lvi. baptismatis autem anno xxi. Cui cum magno ecclesiæ novæ detrimento filius ejus *Eadbaldus* successit in regnum: patris enim sed & Christi contempnens vestigia, noluit baptizari. Mortuo eciam orientalium *Saxonum* rege *Seberto* Christianissimo qui ad preces *Melliti Lundoniensis* episcopi & baptismum suscepit, & monasterium Sancti *Petri Westmonasterii* fundavit & dotavit, tres filii ejus idolatriam repetentes, fidem Christianam contempserunt, & *Mellitum* episcopum à *Lundonia* fugaverunt. Qui cum *Justo Roffensi* episcopo simili clade cruciato *Cantuariam* venit; communicatoque consilio cum *Laurencio Cantuariensi* archiepiscopo, *Romam* ituri mare transierunt. Cum autem post eos abiturus esset *Laurencius* & in monasterio beati *Petri* extra *Cantuariam* paululum reclinasset, apparuit ei *Petrus* apostolus, eumque durius increpans dirissimis affecit flagellis, eo quod gregem Domini tam tenellum in medio luporum relinquere cogitasset. Hiis igitur angustiis animatus *Laurencius*, mane facto venit ad regem, & inter loquendum rejecto vestimento, quantis esset verberibus laceratus ostendit. Stupefactus rex extimuit multum, & confestim idolatriæ renuncians, credidit in Christum & baptizatus est, statimque jussit revocari *Mellitum* & *Justum* in *Angliam*. *Iustus* itaque à *Roffensibus* honorifice susceptus est. Sed *Mellitus* à *Lundoniensibus* repulsus rediit *Cantuariam*. Non enim potuit eum rex *Eadbaldus* in pristinum restituere gradum. *Laurencius* archiepiscopus *Anglicanam* rexit ecclesiam annis v. & sic cum Domino quievit in pace iiij. non. Februarii & in ecclesia apostolorum *Petri* & *Pauli* sepultus est, cui successit in pontificatum

De Sancto Mellito.

MEllitus quondam *Lundoniensis* episcopus. *Iustus* autem adhuc superstes *Roffensem* regebat ecclesiam. Hii cum magna cura & labore, novam *Anglorum* ecclesiam gubernabant. Erat autem *Mellitus* corporis quidem infirmitate, id est podagra gravatus, set mentis gressibus sanus, alacriter terrena quæque transiliens, atque cœlestia semper amanda pervolans. Et hic postquam annis 5. *Cantuariensem* rexit ecclesiam, *Eadbaldo* regnante migravit ad cœlos viij. kal. Maii & sepultus est cum prædecessoribus suis, cui statim successit in pontificatum

De Sancto Justo.

JUstus, qui erat *Roffensis* episcopus, misitque ei pallium papa *Bonefacius* in sacrosanctis mysteriis utendum; concedens eidem & confirmans ordinationes episcoporum exigente oportunitate celebrare. Hic *Iustus Cantuariensis* archiepiscopus sacravit pro se *Romanum* ad regimen *Roffensis* ecclesiæ; Et processu temporis cum potentissimus *Northanhimborum* rex *Edwinus* licet adhuc paganus filiam regis *Ethelberti*, sororem vero regis *Eadbaldi*, missis pro ea nunciis peteret in uxorem; virum venerabilem sacravit *Paulinum*, eumque cum *Ethelburga* regis *Ethelberti* filia *Edwino* regi maritanda misit *Eboracum*, ut ipsum regem ab idolatria ad Christum converteret, & reginæ fidem integram ad Christum conservaret. Sacratus est itaque *Paulinus* à *Iusto* apud *Cantuariam* anno dominicæ incarnationis DCxxv. & *Eboracum* cum virgine veniens regi *Edwino* eam desponsavit. Quæ concepit & peperit filiam quam primam de tota *Northumbria* baptizavit *Paulinus*, & vocavit *Eanfledam*. Anno vero secundo post adventum *Paulini* rex *Edwinus* de rege *Westsaxonum* gloriosa potitus victoria *Quichelmo*, sicut legitur plenius in historia *Anglorum*, insistente *Paulino*, baptizatus est in domo lignea quam ob hanc erexerat causam, anno regni sui xi. qui est annus incarnationis DCxxvij. Adventus vero *Anglorum* in *Britanniam* annus Clxxx. In quo postmodum loco, de cemento & lapide per quadrum ædificata basilica, doctori suo *Paulino* sedem episcopatus donavit. *Iustus* autem postquam *Cantuariensem* rexit ecclesiam annis tribus iiij. idus Novembris obiit & sepultus est, eique successit

De Sancto Honorio.

HOnorius, quem sacravit *Paulinus*. Verum cum rex *Edwinus* totam *Angliam* suo subjugasset imperio, *Honorius* papa duobus archiepiscopis misit pallia, *Honorio* scilicet *Cantuariensi* & *Paulino Eboracensi*, inter alia sic scribens regi. *Duo pallia utrorumque Metropolitanorum id est* Honorio *&* Paulino *dereximus, ut dum quis eorum de hoc seculo ad auctorem suum fuerit accersitus, in locum ipsius alterum episcopum ex hac nostra auctoritate debeat subrogare.* Hæc eadem idem papa literis suis patentibus *Honorio* insinuavit *Cantuariensi* archiepiscopo. Unde mirandum est qua ratione, vel qua fronte *Eboracenses* de primatu jactitare præsumant, cum certum sit secundum *Bedam* qui in partibus illis natus historiam scripsit *Anglorum*, regem *Edwinum* sedem episcopatus dedisse *Paulino Eboracensi* episcopo primo, anno xxx. vel eo amplius postquam *Augustinus* in *Angliam* missus est. Notandum est eciam qua fronte *Gaufridus Britonum* historiographus dixerit in *Britannia* tres archiepiscopos fuisse, videlicet *Lundoniensem*, *Eboracensem*, & *Bangornensem*, ipsosque xxviij. suffraganeos habuisse episcopos, cum certum sit regem *Ethelbertum Lundoniensem* fundasse ecclesiam *Mellito Lundoniensi* episcopo primo, & *Edwinum* regem *Eboracensem*

 ecclesiam

ecclesiam inchoasse *Paulino* eciam ex asseribus & lignis cum nec domum haberet lapideam in qua digne susciperet baptismum. Sed his paulisper omissis, ad nostrum propositum redeamus. *Honorius* igitur *Cantuariensis* archiepiscopus *Felicem* quendam Episcopum de *Burgundia* natum & ordinatum quem de *Cancia* acceperat, misit ad prædicandum in provinciam orientalium *Anglorum.* Hic credente provinciæ populo & baptizato, sedem accepit in villa Domoc donante rege,& ibidem post xvij. pontificatus annos quievit in pace. Perempto autem rege *Edwino* anno regni sui xvij. baptismatis vero vi. perturbatisque rebus in *Northumbria, Paulinus* archiepiscopus assumpta secum regina *Ethelburga*, navigio venit in *Canciam*,& à rege *Eadbaldo* & *Honorio* archiepiscopo honorifice susceptus est. Submerso autem *Romano Roffensi* episcopo in fluctibus *Italici* maris,quem *Honorius* archiepiscopus ad papam direxerat *Honorium*, dedit idem *Honorius Cantuariensis* archiepiscopus ex assensu regis *Eadbaldi* prædicto *Paulino* episcopatum *Roffensis* ecclesiæ. Qui post xviij. annos vi. idus Octobris ibidem quievit in pace. In cujus locum *Honorius* archiepiscopus *Ithamar* ordinavit de gente *Cantuariorum.* Reliquerat autem *Paulinus* in ecclesia *Eboracensi Iacobum* diaconum virum utique ecclesiasticum & bonum,quem *Honorius* archiepiscopus processu temporis post fata *Felicis* episcopi orientalibus *Anglis* ordinavit episcopum. Qui quoniam cantandi erat peritissimus, scolas instituit cantationis juxta morem *Romanorum* sive *Cantuariorum.* Quo quidem post annos quinque defuncto, *Honorius* substituit & sacravit *Bonefacium* quendam de *Cancia* natum. Obiit autem Sanctus *Honorius Cantuariensis* archiepiscopus ij. idus Octobris pontificatus sui anno xix. Post ipsius obitum vacavit ecclesia *Cantuariensis* anno i. & mensibus vi. His temporibus venit ex *Scottis* rogatu regis *Oswaldi* qui in regnum successit *Edwino* pontifex *Aidanus*, & accepit sedem episcopalem in insula *Lindisfarnensi.* Exin cœpere plures de *Scottorum*, id est *Hiberniensium* regione venire *Britanniam*, & *Anglorum* provinciis quibus præfuit rex *Oswaldus* verbum fidei prædicare, & baptismi gratiam ministrare, quicunque sacerdotali erant gradu præditi. Construebantur ergo ecclesiæ per loca munere regio, donabantur possessiones ad instruenda monasteria. Nam monachi erant maxime qui ad prædicandum venerant. Monachus & ipse *Aidanus.* Venit & de *Hibernia* in *Angliam* presbyter & abbas *Columbanus* verbum Dei septentrionalibus *Pictis* prædicaturus. Nam & australes *Picti* antea prædicante *Ninia* episcopo baptizati sunt. Eo tempore gens occidentalium *Saxonum* regnante *Kingglis*o fidem Christi suscepit, prædicante verbum Dei *Birino* episcopo, quem *Honorius* papa prædicandi gratia misit in *Angliam*,accepitque locum sedis episcopalis in *Dorca.* Venit eciam tunc temporis de *Hibernia* pontifex quidam nomine *Agilbertus*,natione quidem *Gallus*, sed tunc legendarum gratia scripturarum in *Hibernia* non modico tempore demoratus. Dominante rege *Kinewalchio* apud *Westsaxones* sedem accepit Episcopatus. Sed processu temporis barbariæ linguæ pertæsus rex subintroduxit in provinciam alium episcopum nomine *Wine* & ipsum in *Gallia* ordinatum. Dividensque in duas parochias provinciam, episcopo *Wine* in *Wintonia* sedem tribuit episcopatus. Unde offensus *Agilbertus* rediit in *Galliam*, & *Parisius* sedem episcopatus sortitus est. *Wine* vero post aliquot annos ab ipso rege à *Wintonia* pulsus, *Lundonia* episcopatum à rege *Merciorum Wlfere* nomine, precio obtinuit. Eodem tempore de *Hibernia* venit in provinciam orientalium *Anglorum* vir sanctus nomine *Furseus* (cujus admiranda facta leguntur) ad regem orientalium *Anglorum Sigebertum*, qui Sancto *Furseo* dedit locum ad construendum monasterium,in quo & ipse postmodum relicto regno monachus factus est. *Rex comitus.*

De *Sancto* Deusdedit.

DEusdedit electus est post *Honorium* ad archiepiscopatum *Cantuariensis* ecclesiæ de gente *Westsaxonum* oriundus, quem ordinaturus venit *Cantuariam Ithamar Roffensis* episcopus. Sed & ipse postmodum defuncto *Ithamar*,susceptoque pallio à papa *Honorio*, sacravit & instituit pro eo præfatæ *Roffensi* ecclesiæ *Damianum* de genere *Westsaxonum. Deusdedit Cantuariensis* archiepiscopus post decem pontificatus sui annos ij. idus Julii quievit in pace, & cum prædecessoribus suis in ecclesia beati *Petri* sepultus est. Vacavit autem *Cantuariensis* ecclesia diversis ex causis annis tribus. Interea *Aidano Lindisfarnensi* episcopo de hac vita sublato, *Finanus* à *Scottis* ordinatus est,& post eum *Colemannus.* Dederat autem *Alfridus* rex cuidam *Wilfrido* viro doctissimo locum amplum ad construendum monasterium, videlicet in Ripun, ubi & ipse postmodum abbas & presbyter factus est. Congregata vero Synodo de consensu regis *Oswii* in monasterio *Hildæ* abbatissæ, de die paschæ celebrando ordine legitimo, & de tonsura regulari, altercatio non modica facta est. In qua Synodo *Wilfridus Colemannum* devicit episcopum & sibi consentientes. *Cedda* vero *Lundoniensis* episcopus, una cum rege *Oswio* erat quasi judex Concilii, quem vacante *Cantuariensi* ecclesia sacraverat *Finanus* episcopus *Lindisfarnensis. Wilfridus* eciam processu temporis ad preces regis *Alfridi* in *Gallia* in episcopum ordinatus est,ab *Agilberto Parisiacensi* episcopo apud *Compendium.* Frater vero prædicti *Ceaddæ* Episcopi *Lundoniensis*,*Cedda* nomine abbas erat monasterii de Lastingei & ad ecclesiam *Eboracensem* regendam electus cum *Cantuariam* sacrandus veniret *Deusdedit* archiepiscopus defunctus est,& ipse *Cedda* sacratus est à *Wine* occidentalium *Saxonum* episcopo: Non enim erat tunc temporis ullus excepto prædicto *Wine* in tota *Britannia* canonice ordinatus episcopus. Hic ergo *Cedda* non equitando sed pedibus ambulando verbum Dei instantissime prædicabat. Interea venit in *Angliam Wilfridus* jam sacratus episcopus, & hic similiter verbum Dei prædicabat. Tota namque fuit tunc sollicitudo doctoribus illis Deo servire non seculo. Tota cura cordis excolendi,non ventris. Unde & in magna erat veneratione tempore illo religionis habitus. Ita ut ubicumque clericus aliquis aut monachus adveniret, gaudenter ab omnibus tanquam Dei famulus exciperetur. Etiam si in itinere pergens inveniretur, accurrebant,& flexa cervice, vel manu signari, vel ore illius se benedici gaudebant, verbis quoque horum exortatoriis diligenter auditum præbebant. Et si quis sacerdotum in vicum forte deveniret, mox congregati in unum vicani verbum vitæ ab illo expetere curabant. Nam nulla causa fuit sacerdotibus vicos adeundi

adeundi, nisi ut prædicarent, vel baptizarent, vel animas curarent. Qui eciam in tantum erant ab omni avaritiæ peste castigati, ut nemo territoria, vel possessiones ad construenda monasteria à potestatibus seculi nisi coactus acciperet. Hiis temporibus nutu divino compuncti sunt corde rex *Cancia Egebertus* & rex *Northanimbrorum Oswius*, quod per annos tres pastore debito *Anglicana* careret ecclesia, dum mater omnium videlicet ecclesia *Cantuariensis* archiepiscopum non haberet; *Scottorum* igitur non approbantes doctrinam cum electione & consensu *Anglicanæ* ecclesiæ assumpserunt presbyterum nomine *Wihardum* de clero, id est de conventu *Deusdedit* archiepiscopi, eumque *Romam* miserunt à *Vitaliano* papa consecrandum. Qui cum *Romam* venisset priusquam sacratus esset morte præreptus est. Cum autem *Vitalianus* papa abbatem postularet *Adrianum*, eo quod sacris esset literis eruditus & religiosus ut in *Angliam* pergeret, & ipse tanto honore se reputaret indignum, ad suggestionem ipsius & præsentationem notum sibi virum bonum, literis & moribus ecclesiasticis imbutum, de *Tarso Cilicia* natum monachum sacravit nomine *Theodorum*, hac tamen interposita conditione, ut *Adrianus Theodorum* archiepiscopum in *Angliam* comitaretur. *Benedictus* eciam cognomento *Bissop* natione *Anglus* vir prudens cum eo missus est, ne *Anglicanas* institutiones *Græca* commutaret novitate. Anno sequenti, videlicet anno ab incarnatione domini, DC. lxix.

Ege- ... us.

De Sancto Theodoro.

THeodorus venit in *Angliam* cum pallio & plenitudine potestatis, & *Adriano* retento ab *Ebroino Gallicanæ* ecclesiæ tyranno, *Theodorus* in *Cantuaria* honorifice susceptus est & intronizatus. Dedit monasterium beati *Petri* eidem *Benedicto* jure abbatis regendum. Quo iterum & secundo *Romam* reverso, *Adrianum* ab *Ebroino* dimissum in prædicto monasterio abbatem instituit. *Benedictus* vero à *Roma* rediens, abiit in regionem & solum nativitatis suæ; & optinuit à rege *Egfrido* terram lxx. familiarum ad construendum monasterium ad hostium *Wiri* fluminis, quod processu temporis *Romam* rediens liberum reddidit & absolutum ab omni episcopali subjectione. *Theodorus* autem mox peragrata *Anglia* libentissime ab omnibus suscipiebatur & audiebatur. Rectum enim vivendi ordinem & pascha celebrandi *Adriano* cooperante disseminabat. Isque primus in archiepiscopis erat cui omnis *Anglorum* ecclesia manus dare consentiret, & quia literis sacris simul & secularibus abundanter ambo erant instructi, congregata discipulorum caterva scientiæ salutaris cotidie flumina irrigandis eorum cordibus emanabant, ita ut metricæ artis & astronomiæ & arsmeticæ disciplinam inter sacrorum apicum volumina suis auditoribus contraderent. Neque umquam prorsus ex quo *Britanniam* expugnaverunt *Angli* feliciora fuere tempora, dum & fortissimos Christianissimos haberent reges, barbaris nationibus formidabiles. Quicumque lectionibus sacris cuperent erudiri, haberent in promtu magistros qui docerent. Sed & sonos cantandi in ecclesia quos hactenus in *Cancia* tantum noverant, ab hoc tempore per omnes *Anglorum* ecclesias discere cœperunt. *Theodorus* itaque perlustrans universa, locis oportunis episcopos ordinavit, & ea quæ minus perfecta repperit, hiis quoque juvantibus corrigebat, & ordinationem Sancti *Ceddæ Merciorum* & *Lindisfarorum* episcopi minus debite canonice factam, denuo catholica ratione consummavit. In civitate eciam *Roffensi*, ubi defuncto *Damiano* episcopatus jam diu cessaverat, *Puttam* virum ecclesiastica disciplina institutum ordinavit, & non multo post mortuo episcopo *Jarumanno* ac rege *Wlfere* petente & rege *Oswio* concedente, jussit *Ceddam Merciorum* simul & *Lindisfarorum* pontificatum suscipere: & quia moris erat eidem viro opus evangelii magis ambulando per loca quam equitando perficere, jussit eum *Theodorus* ubicunque longius iter instaret, equitare, multumque renitentem manu sua in equum levavit. Ille jussus obtemperans magnæ vitæ perfectione susceptum ministerium administrare curavit. Sedemque habuit episcopatus apud **Lichesfelde**. *Wilfridus* autem administrabat episcopatum *Eboracensis* ecclesiæ nec non & omnium *Northanhimbrorum* sed & *Pictorum*, quousque rex *Oswius* Imperium protendere poterat. Ordinavit eciam *Theodorus Leutherium* occidentalium *Saxonum* episcopum in *Wenta* civitate. Defuncto vero *Cedda* episcopo, & apud **Lichesfeld** sepulto, sacravit *Theodorus* virum bonum *Wilfridum* diaconum ipsius, qui præfuit provinciæ *Merciorum* & *Mediterraneorum Anglorum* & *Lindisfarorum*. *Bonefacio* eciam orientalium *Anglorum* episcopo defuncto, *Theodorus* substituit & ordinavit *Bisi*. Quo adhuc superstite, sed gravissima infirmitate ab administrando episcopatu prohibito, duo sunt pro illo electi & consecrati episcopi, *Eata* videlicet & *Baldewin*. Quorum primus apud **Domoc**; sequens vero apud *Helmeam* sedem habuerunt. In civitate quoque *Lundonia* post alium *Ceddam Ercouwaldum* constituit episcopum. Idem archiepiscopus *Theodorus* offensus ob meritum cujusdam inobedientiæ deposuit ab episcopatu *Wilfridum Merciorum* episcopum, & in locum ipsius elegit & sacravit *Sexulfum*. Cum autem rex *Ethelredus Canciam* vastaret, & *Roffam* incenderet, *Putta* civitatis ejusdem episcopus aufugit, & post modicum vitam finivit, pro quo sacravit *Theodorus Cuikelmum*. Sed & illo postmodum ab episcopatu decedente, *Gebmundum* pro eo substituit. Sacravit eciam *Heddam* episcopum *Wintoniensem* in civitate *Lundonia*. Mortuo *Leutherio* ordinavit eciam *Eboraci Bosam* qui *Deirorum* & *Eatam* qui *Berniciorum* provinciam gubernarent, in locum *Wilfridi* quem expulit rex *Egfridus* à regno, sicut legitur in vita ipsius. Huic archiepiscopo *Theodoro* resignavit prædictus *Wilfridus* cartam & villam de **Pagehum** cum omnibus apendiciis, suis quam ei dederat rex *Westsaxonum Cedwale* nomine; cætera diffusius in vita ipsius leguntur. Per hunc eciam *Theodorum Merciorum* provincia in quinque parochias divisa est. *Bosel* ab eo ordinatus est ad *Wicciam* habens sedem episcopatus in civitate *Wigornia*. *Cuthwinus* ad *Lichesfeldensem*. *Saxulfus* ad mediterraneam *Angliam*, cujus sedes est in civitate *Loegria*. *Ethelwinus* ad *Suthangliam* habens sedem in *Sedena*. *Etta*, habens sedem in **Dorkecestre**. Ordinavit eciam post abcessum *Wilfridi Tumbertum*, ad ecclesiam *Augustaldensem*, & *Trumwine*, ad terram *Pictorum*; remanente *Eata* ad *Lindisfarnensem*. *Theodorus* archiepiscopus licet episcopos pro diversis ecclesiæ negotiis sæpius congregaret, tria tamen Concilia legitur

gitur in *Anglia* celebrasse. Primum anno secundo postquam venit in *Angliam*, apud Heortford, ubi quinque tantum convenerunt episcopi. *Bisi* videlicet orientalium *Anglorum*, *Putta Roffensis* episcopus, *Leutherius* occidentalium *Saxonum*, *Winfridus* provinciæ *Merciorum*, *Wilfridus Eboracensis* per suos affuit legatarios. In hujus Concilii capitulo tercio sancitum est, ut quæque monasteria Deo sacrata nullus episcoporum liceat ea in aliquo inquietare, nec quicquam de eorum rebus violenter abstrahere. Asseritur enim quod in plerisque locis & maxime in ecclesia *Cantuariensi* instituerit, ut ad majorem episcoporum excellentiam, & ad monachorum quibus præesse debeant tranquillitatem, ecclesiæ datas partirentur possessiones, ut pars utraque singulas sibi assignatas sortirentur & regerent portiones, eorum scilicet quæ nominatim archiepiscopis vel specialiter conventui, vel utrisque communiter collata fuerunt, cum libertatibus à regibus *Anglorum* concessis ecclesiæ & confirmatis & libera rerum dispositione in partibus singulis, unde scripta autentica habentur in ecclesia *Cantuariensi*; sed hæc alias latius digesta sunt. In præfato quoque statutum est Concilio, ut semel in anno apud Clovesho episcopi convenirent. Secundum celebravit *Theodorus* Concilium apud Hethfeld, convocatis episcopis & doctoribus *Angliæ* quos presbyteros appellabant licet monachi fuissent, inquirens ab omnibus & singulis de mandato *Agathonis* papæ de fide, ubi confirmatæ electiones episcoporum. Tercium celebravit *Theodorus* Concilium apud Twiford in præsentia regis *Egfridi*, ubi assensu omnium electus est sanctus *Cuthbertus* ad regimen *Augustaldensis* ecclesiæ, verum quia plus dilexit præfici ecclesiæ *Lindisfarnensi*, placuit omnibus ut auctoritate *Theodori Cantuariensis* archiepiscopi, *Eata* reverso ad *Augustaldensem* ecclesiam, *Cuthberthus* susciperet *Lindisfarnensem*, nec tamen statim ordinatio decreta facta est, sed peracta hyeme quæ iminebat in ipsa solennitate paschali completa est *Eboraci* sub præsentia regis *Egfridi*, convenientibus ad consecrationem ejus episcopis vij. in quibus beatæ memoriæ *Theodorus Cantuariensis* archiepiscopus primatum tenebat. Siquidem à temporibus antiquis in partibus illis & episcopus cum clero & abbas solebat manere cum monachis, sicut beatus *Augustinus* in Ecclesia *Cantuariensi* dicitur statuisse. Erat enim tunc temporis in *Anglia* statutum, & quasi decretali vel synodali sententia diffinitum, ut episcopi & abbates ab ipsa eligerentur congregatione, cui præesse debuerunt, si tamen ibidem idoneus reperiretur: sin autem, ex alio noto monasterio unanimi fratrum consensu quibus præesse debuit eligeretur. Qui cum esset ordinatus episcopus, in omnibus eundem morem regularem cum monachis suis diligenti cura sine intermissione custodiret, nec episcopatus occasione regulæ præcepta temere intermitteret, sed cum grege sibi commisso sancto excelleret opere. Hoc etiam sub rege *Eadgaro* synodali consensu firmatum est. Sed nunc in hoc fine vel fæce temporis post adventum scilicet *Normannorum* in *Angliam* inolevit vicium, ut clerici seculares monachis præferantur. Quam miranda stupendaque rerum mutatio, ut clericus in omni vita sua rebus secularibus deditus, monachos regere debeat regulares & judicare, qui seipsos regere nesciunt, bonis præficiuntur ut vel sic corrigantur vel ut penitus corruant. Sed hæc videat Deus & judicet, cum nostrum non sit Dei providentiam judicare. Sancti autem *Theodori* temporibus qui monachus erat, sancta *Cantuariensis* sed tota *Anglicana* ecclesia tantum profectus spiritualis sumpsit augmentum, quantum nunquam antea potuerunt. Hic nonnullas fundavit & sacravit ecclesias, regemque *Northambimbrorum Egfridum*, & *Merciorum Ethelredum* sibi hostiliter adversantes pacificavit. Qui à papa *Vitaliano* sacratus & in *Angliam* missus, sedit in ecclesia *Cantuariensi* annis xxij. senexque & plenus dierum id est annorum lxxxviij. defunctus est; sepultus quiescit in monasterio apostolorum *Petri* & *Pauli*. Post cujus obitum vacavit ecclesia *Cantuariæ* anno j. *Cantuarienses* archiepiscopi hucusque fuerunt *Romani*, sed postmodum *Anglici*. *Wihtred* Rex.

De Brihtwaldo *archiepiscopo.*

B*Rihtwaldus* autem qui erat abbas in monasterio de Raculf, quod est juxta fluvium quod dicitur Geanlade, post sanctum *Theodorum* in archiepiscopum electus est, vir scientia scripturarum imbutus. Sed & ecclesiasticis simul ac monasterialibus disciplinis summe instructus, sacratus est anno sequenti à *Godwino Galliarum* metropolitano episcopo. Suscepitque pallium à papa *Vitaliano*, qui inter multos quos ordinavit episcopos, *Gebmundo Roffensi* defuncto *Tobiam* substituit & sacravit, virum quidem bonum, *Latina* lingua, & *Græca*, *Saxonicaque* multipliciter instructum. *Acca* quoque presbyter hiis diebus *Augustaldensis* ecclesiæ suscepit præsulatum, & mortuo post annos *Tobia Roffensi* episcopo, *Brihtwaldus* substituit *Aldulfum*. Sacravit etiam *Aldelmum* & *Danielem*, qui *Heddæ* episcopo successerunt. Cujus parochia divisa est in duo. *Daniel* obtinuit *Wintoniam* & *Aldelmus* urbem *Maidulfi*, id est, *Sciremburnam*. Ipso etiam agente sanctus *Wilfridus* ad episcopatum suum revocatus est. *Brihtwaldus* autem cum per annos xxxvij. & menses vj. *Anglicanam* rexisset ecclesiam, longa sed optima consumptus ætate v. idus Januarii migravit ad Dominum, & sepultus est. Qui licet multa strenue fecisset in *Anglorum* ecclesia, ad *Theodori* tamen gloriam non pervenit; pro quo Rex *Edbrihtus*.

De Tatwino *archiepiscopo.*

T*Atwinus* presbyter monasterii quod vocatur Brindun de provincia *Merciorum* electus est & consecratus in *Cantuaria* à *Daniele Wentano*, & *Ingualdo Londoniensi*, & *Aldwino Lichesfeldensi*, & *Aldulfo Roffensi* die decima mensis Junii: vir religione & prudentia insignis, sacris quoque literis nobiliter instructus. Suscepit pallium à papa *Gregorio* missum, tribus annis *Cantuariensem* rexit ecclesiam, & tandem iij. kal. Augusti de seculo migravit. Cui *Nothelmus Londoniensis* presbyter in archiepiscopatus officium successit, quia monachus erat, & à papa *Gregorio* pallium suscepit, annis v. rexit ecclesiam *Cantuariensem* & xvj. kal. Novembris obiit, sepultusque est cum prædecessoribus suis. Cui successit venerandæ memoriæ

De Cuthberto *archiepiscopo.*

C*Uthbertus Herefordensis* episcopus, qui *Romam* profectus suscepit pallium & plenitudinem potestatis

testatis à papa *Gregorio*, optinuit etiam ut archiepiscopi omnes de cætero sepulturæ traderentur in ecclesia *Cantuariæ*, et ut cimiterium faceret intra civitatem *Cantuariæ.* Solebant enim à primis temporibus usque ad istius obitum reges *Canciæ*, archiepiscopi quoque & monachi ecclesiæ *Christi*, sed & populus civitatis in atrio ecclesiæ apostolorum *Petri* & *Pauli* sepeliri. Dicebant enim *Romani* primi in *Angliam* missi, civitatem non esse mortuorum, sed vivorum, sed Deo volente & beato *Cuthberto* procurante, auctoritate *Gregorii* papæ & assensu Regis *Eadbrithi* statutum est, ut omnes archiepiscopi *Cantuarienses* in sua *Cantuariæ* sepelirentur ecclesia, videlicet ut illam haberent in requie quam in vita rexerant cum honore. Post hæc *Cuthbertus* in archiepiscopatu plurimos feliciter vivens annos, plurima ob robur ecclesiæ Concilia fecit celebrari. Statuitque inter alia Conciliorum capitula festum sancti *Gregorii* papæ & sancti *Augustini Anglorum* apostoli solenniter in *Anglia* celebrari. Construxit etiam basilicam prope Ecclesiam *Christi* quam in honorem sancti *Johannis* Baptistæ consecravit, ubi ipse & omnes successores sui honorifice sepelirentur. Appropinquante autem vitæ suæ termino, cum xvij. annis *Cantuariensem* rexisset ecclesiam, præcepit ne aliqua divulgatio infirmitatis ejus vel mortis fieret, nec signum pro eo pulsaretur, donec corpus ipsius sepulturæ traditum esset. Obiit igitur vij. kal. Novembris, & ut præcepetat sepultus est. Cum ergo pro eo signa pulsarentur, & notitia mortis ejus palam divulgaretur, abbas sancti *Augustini Iambertus* nomine cum sociis suis festinus accessit, corpus archiepiscopi juxta ritum pristinum secum laturus. Sed cum jam sepultum reperiret, & consuetudinem illam veterem apostolica simul & regia auctoritate mutatam esse cognosceret, nimis turbatus ad propria remeavit.

De sancto Bregwino.

B*Regwinus* successit *Cuthberto*, & sacratus est in die sancti *Michaelis*, qui suscepit pallium à *Paulo* papa & plenitudinem potestatis. Sedit annis tribus, vir magnæ religionis, qui de præfata mutatione sepulturæ archipræsulum, prædecessoris sui statuta multum laudavit, & eadem devotione qua ipse fecerat eandem causam apostolica et regia auctoritate, addita & sua confirmari fecit, & hoc quoque viij. kal. Septembris ex hac vita sublato, filii ecclesiæ *Christi* in memorata basilica sancti *Iohannis* Baptistæ ubi prædecessor suus beatus *Cuthbertus* locatus fuerat sepelierunt.

De Iamberto *archiepiscopo.*

S*Ancto Bregwino* successit *Iambertus* abbas ecclesiæ sancti *Augustini*, & sacratus est in archiepiscopum in die purificationis sanctæ *Mariæ*, suscepitque pallium à beato papa *Paulo*, & ecclesiam *Cantuariensem* per annos xxvij. cum multo labore et dispendio rexit. Rex enim *Merciorum Offa* contractis inimicitiis cum *Cantuaritis*, *Iambertum* archiepiscopum primatu spoliare conatus est, missis epistolis ad *Adrianum* papam sategit, ut pallio *Lichesfeldensem* episcopum contra morem antiquum efferret: & *Iambertus* in synodo litigiosa quæ apud **Chealchite** celebrata est non modicam suæ parochiæ perdidit portionem. Qui postquam sedit in ecclesia *Cantuariæ* ut prædictum est annis xxvij. & finem suum instare conspiceret, duorum prædecessorum suorum volens statuta mutare, præcepit ut vivus ad ædem sancti *Augustini* deferretur, ut ibidem mortuus sepeliretur, quod etiam factum est, quia *Christus* ecclesiæ suæ honorem eversum iri noluit, virum summæ sanctitatis, & sapientiæ substituit. Rex *Kenewlfus.*

De Athelardo *archiepiscopo.*

A*Thelardum* quondam abbatem, tunc autem episcopum *Wintoniensem*, qui post *Iambertum* electus est. Cujus ordinatio celebrata est xij. kal. Augusti, qui *Romam* profectus suscepit pallium & honorem metropolitani ab *Adriano* papa. Hic, *Offa* defuncto, regnante rege *Kenulfo* et ipsius assensu, autoritate quoque sancti *Leonis* papæ, quem *Romani* in letania majori captum excæcaverunt, et linguam radicitus absciderunt, *Cantuariæ* honorem archiepiscopatus restituit, et antiquitatis morem reparavit in solidum. Fuit enim idem *Athelardus* vir per omnia post primos doctores summis pontificibus comparandus, quem sanctus *Leo* papa in epistola sua prædicto *Kenulfo* regi missa vocat sanctissimum, dignissimum, carissimum & peritissimum. Cui non solum *Cancia* ingentis beneficii est obnoxia, quod eam ad pristinam dignitatem laboribus suis et expensis suscitavit, verumetiam tota *Anglia* quam degeneri sedi substerni passus non fuerit. Hic episcopos locis oportunis sacravit & concilia celebravit, unum apud **Clovesho**, quod præsente Rege *Cenewlfo* celebravit, in quo annuente ipso Rege recuperavit dignitates & possessiones, quas *Offa* rex *Merciorum* abstulerat *Iamberto*. Beatus autem *Athelardus* archiepiscopus cum sedisset annis xiij. in pace quievit, & sepultus est in ecclesia sancti *Johannis* Baptistæ. Cui successit *Cuthredus* Rex.

De Wlfredo.

W*Lfredus* vir sagacissimus, & à sancto papa *Leone* sacratus pallium suscepit, & metropolitanæ plenitudinem potestatis. Indeque reversus, multa strenue agebat, & multas à regibus *Canciæ* ecclesiæ perquisivit possessiones. Commutavit etiam quasdam terras quas ipse in portione sua habuerat, ex assensu conventus, pro **Burne** scilicet & aliis terris quas ipse conventus habebat in portione sua cum libertatibus & libera dispositione quas prædictæ terræ prius habuerant, unde satis probabile est quod conventus *Cantuariensis* etiam tunc liberam habuit potestatem disponendi res suas. Consideravit enim idem *Wlfredus* in omnibus operibus suis *Cantuariensis* ecclesiæ quam regebat utilitatem & pacem. Tradidit idem quasdam terras nepoti suo *Werehardo* presbytero in vita sua custodiendas, quas ipse post obitum archiepiscopi *Wlfredi* cum perductus esset ad extrema, Conventui restituit. De quibus plenius dicetur, cum ad dona regum & pontificum fuerit perventum. Sedit autem idem *Wlfredus* annis xxxviij. & in pace quievit, & in ecclesia Christi sepultus est. Rex *Edbrihtus.*

De Feolgildo.

F*Eologildus* abbas post obitum *Wlfredi* electus est ad archiepiscopatum vij. kal. Maii & ordinatus est v. idus Junii, & defunctus est in kal. Septembris.

De

De Ceolnotho.

POstea *Ceolnothus Cantuariensis* ecclesiæ decanus electus est iij. kal. Julii, & eodem anno consecratus est vj. kal. Septembris, & suscepit pallium à papa *Gregorio:* In proximo mortalitas magna in ecclesia *Cantuariæ* de monachis orta est; ita ut omnes monachi præter v. tantummodo morerentur. Unde idem archiepiscopus mœrens multum & anxius effectus est, æstuabat enim animo quid in tali faceret articulo, cum non videret monachos nisi v. ubi cum decanus esset quem nos Priorem vocamus non modicum videre solebat Conventum; nec tamen invenit aliquos qui in tali periculo se vellent monachari. Præterea novum et magnum in *Cancia* erat infortunium. Tunc enim temporis venerunt in provinciam *Danici* piratæ pagani navibus advecti & deprædati sunt cum multa hominum internecione, nunc *Scapaiam* insulam, nunc *Tanathos*, nunc civitatem *Roffam*, nunc *Cantuariam*, et ejus suburbana, quandoque *Wintoniam* cum adjacentibus regionibus. Qui si quandoque à regibus *Angliæ* fugarentur vel occiderentur, plures solito venerunt in *Angliam*, ut qui primitus cum tribus tantum venerant navibus, cum CCCl. navibus veniebant. Aliquando cum *Cantuaritis* pecunia mediante quasi firmum fœdus & stabile promittebant, & tamen soluta pecunia quam eis *Cantuarii* promiserant, totam *Canciam* depopulati sunt. Hiis diebus glorioso martyrio coronatus est sanctus *Eadmundus*, ut in ejus sacra legitur passione. Hiis igitur vallatus angustiis, *Chelnothus* archiepiscopus presbyteris suis præcepit & clericis ex assensu tamen & petitione monachorum, ut in Dei servicio monachis devotum præberent auxilium, donec pace reddita plures faceret monachos. Sedit ita *Chelnothus* in tribulatione non modica annis xlj. sicque defunctus in ecclesia *Christi* sepultus est. Cui ex assensu regis *Ethelredi* & *Aluredi* fratris ejus successit in pontificatum *Cantuariensis* ecclesiæ

De Athelredo *archiepiscopo.*

Rex Ethelredus. ATHelredus *Wintoniensis* episcopus, eo quod antea fuisset monachus *Cantuariensis* ecclesiæ. Qui cum venisset *Cantuariam* & suscepisset pallium & honorem metropolitani, ab *Adriano* papa confirmatus in throno, mirabatur clericos inter monachos psallere, illosque statim eicere cogitabat. Sed cognita rei veritate, sustinuit & ipse usque ad tempora pacis & tranquillitatis. Sed pagani circumquaque vagantes in *Anglia*, nulli ordini sexui vel ætati pepercerunt; destruxerunt enim ecclesias, altaria subfoderunt, fugaverunt monachos & moniales, & omnia rapinis & incendiis tradita sunt, civitates et oppida destructa sunt, & monasteria passim vacua vix remanserunt. Unde factum est tam in ecclesia *Cantuariensi* quam in cæteris, ut clerici monachatum non susciperent, nec susceptum digne sustinerent. Semper tamen monachi pauci *Cantuariensis* ecclesiæ dominatum habebant. In hiis *Ethelredus* archiepiscopus post xviij. annos obiit, et sepultus est anno gratiæ DCCC. xciij. & vacavit ecclesia post eum annis ij. Cui bonæ memoriæ successit

Aluredo agente rege.

De Plegemundo *archiepiscopo.*

PLegemundus vir admodum religiosus & sacris literis nobiliter instructus. Qui in *Cestria* insula quæ dicitur ab incolis Plegemundeſham per annos plures heremiticam duxerat vitam. Hic *Romam* profectus à *Formoso* papa sacratus est, palliumque suscepit & metropolitani plenitudinem potestatis. Reversusque in *Angliam*, ex mandato *Formosi* papæ & assensu regis *Edwardi* destitutas vij. episcoporum ecclesias, per *Angliam* instituit, & in ecclesia *Cantuariensi* vij. episcopos una in die consecravit. Hic sanctus *Plegemundus* pro loco & tempore Concilia celebravit, sacravit episcopos, & regem *Edwardum* apud Kingeſtun ut fertur coronavit. *Plegemundus* archiepiscopus *Romam* profectus est & beatum martyrem *Blasium* cum multa pecunia auri & argenti emit, & secum rediens *Cantuariam* detulit, & in ecclesia *Christi* collocavit. Qui cum in ecclesia *Cantuariensi* sedisset annis xxxiv. obiit in senectute bona & in ecclesia *Christi* sepultus est. Cui successit in pontificatu *Cantuariensis* ecclesiæ Rex [Ed]ward.

De Athelmo *archiepiscopo.*

ATHelmus *Wellensis* episcopus, & à *Johanne* papa pallium suscepit et plenitudinem potestatis. Hic regem *Athelstanum* qui totius *Angliæ* optinuit monarchiam, in villa regia quæ ab incolis dicitur Kingeſtun in regem unxit & coronavit. Quo post annos aliquot de medio sublato, successit Rex [A]thelst[anus]

De Wlfelmo.

WLfelmus *Wellensis* episcopus, et à *Johanne* papa pallium suscepit. Hic inter cæteros quos sacravit episcopos, ad regimen *Sciraburnensis* ecclesiæ sanctum sacravit *Odonem*. *Wlfelmus* sedit annis xiij. obiit & sepultus est, pro quo vir venerandæ virtutis

De sancto Odone.

ODo *Sciraburnensis* episcopus electus est. Qui cum esset in habitu clericali cum eligeretur, constanter cœpit reniti ne morem majorum qui eum in eadem sede præcesserant, ambitione sua turbari videretur. Nullum enim viderat ad id tempus *Cantuariensis* ecclesiæ archiepiscopum nisi monachili scemate indutum fuisse. Non enim erat his diebus honestum nec consonum rationi, ut monachis regularibus clericus præesset secularis; cum à tempore beati *Augustini* ex institutione sancti *Gregorii* eadem *Cantuariensis* ecclesia semper fuerit monachorum. Sed cum regis et regni, cleri simul et populi constantiam rationibus variis emollire non posset, missis tandem nunciis ad *Floriacum* ubi tunc temporis sanctissima monachorum religio esse dicebatur, per manum abbatis qui ob hanc causam venit in *Angliam*, monachi mores induit et habitum, & sic gaudentibus cunctis factus est archiepiscopus *Cantuariensis* et suscepit pallium à papa *Agapito*. Hic inter nonnullos quos sacravit episcopos, in *Cantuariensi* ecclesia sanctum sacravit *Dunstanum* ad regimen *Wigorniensis* ecclesiæ. Reges etiam coronavit *Eadredum* in villa regia quæ dicitur Kingeſtun; & post annos aliquot in eadem villa coronavit *Edwium*. Qui cum libidini nimis insisteret, et ob hoc beatum *Dunstanum* abbatem ab *Anglia* fugaret, beatus *Odo* missis militibus mulierem fornicariam à curia regis violenter abstraxit, et in facie candenti ferro deturpatam in exilium misit. Quæ cum obducta cicatrice

Rex [Ed]mundi

trice in *Angliam* rediret, per eundem archiepiſcopum iterum capta et ſubnervata eſt. Hic inter miſſarum ſolennia de euchariſtia, quam manu tenebat precibus devotis ſanguinem manare fecit, ut vel ſic incredulos ibidem aſtantes ad fidem rectam revocaret. Qui cum *Eboracenſem* eccleſiam Primatis more viſitaret, oſſa corporis ſancti *Wilfridi à Rippenſi* eccleſia olim combuſta *Cantuariam* deferri præcepit, & ſummo cum honore tumulari. Plura ſunt hujus ſancti viri magnalia, quæ cum alias diffuſe ſcripta ſint, in hoc compendium comprehendi non poſſunt. Qui quot annis ſederit vel duo prædeceſſores ipſius, nondum ad noſtram pervenit notitiam. Verum cum per annos plures *Cantuarienſem* rexiſſet eccleſiam, & ejus tectum nimia vetuſtate corruptum reparaſſet, & interim per annos tres (ut in ipſius vita legitur) pluvias ſuſpendiſſet, vir quidem clarus ingenio, virtute laudabilis, ſpiritu quoque prophetiæ pollens, rebus exceſſit humanis, & ad æternam paradiſi gloriam deductus eſt: Et niſi *Dunſtanus* ſuccederet, ab omni *Anglorum* orbe deflendus. Obiit autem præſentibus univerſis eccleſiæ filiis; quibus eciam, nec mirum, flentibus promittebat, quod bonum eis paſtorem etiam poſt obitum ſuum Dominus provideret. Cui ſucceſſit non electione canonica ſed imperio regis, cujus manus impleverat,

De Elfſino.

Elfſinus *Wintonienſis* epiſcopus cognomento *Lippe*, et apud *Cantuariam* ſuſceptus eſt. Hic cum tumbam ſancti *Odonis* baculo quem manu tenebat percuſſiſſet improperans quod ille defunctus eſſet, ipſe vero archiepiſcopatus *Cantuarienſis* fungeretur honore, *Romam* de more pro pallio proficiſcens, cum *Alpes* aſcendiſſet, acerba tactus infirmitate exſpiravit ibidem, et ſepultus eſt: pro quo miſſus eſt *Cantuariam*

De Brihtelmo.

Brihtelmus *Doreſcetenſium* epiſcopus, ſed cum poſt dies paucos ad tantam rem minus eſſet idoneus, juſſu regis ad ſuam rediit eccleſiam.

De ſancto Dunſtano.

Dunſtanus igitur *Wigornienſis* epiſcopus gaudentibus cunctis electus eſt. Cujus pater *Herſtanus*, mater vero *Kinedritha* vocabatur. Ea tempeſtate qua *Dunſtanus* pueriles agebat annos, *Clovernia* regalibus ſtipendiis addicta, propter frequentes bellorum ſtrepitus religionis penitus erat ignara. Nondum enim in *Anglia* præterquam in *Cantuarienſi* eccleſia communis vitæ ratio colebatur, non uſus deſerendi proprias voluntates ab hominibus affectabatur, abbatis nomen vix quiſquam audierat, conventus monachorum non ſatis quiſpiam viderat. Sed cui forte id voluntatis erat, ut peregrinam vellet tranſigere vitam, is modo ſolus in cella, modo paucos ejuſdem propoſiti comitatus, patrios fines egrediebatur, & qua oportunitas vivendi licentiam dabat illic alienigena vitam agebat. At *Dunſtanus* ab infancia ſua parentibus obediens, certabat omnes officio ſuperare, gratia & affabilitate omnes anteire, ſervare pudicitiam, fugere laſciviam, appetitor erat honeſti, turpitudinis omnis execrator, majorum natu colloquiis adeſſe, juvenum ludicra declinare ſolebat, ciborum abſtinere, ſompno temperans, inceſſu gravis, neque facile moveri loco, neque abrupte loqui. Principium bene agendi ſemper Deum habuit, finem vero facti eidem commendavit. Erat ita naturali præditus ingenio, ut facile quamlibet rem acutiſſime intelligeret, firmiſſime retineret, & quamvis aliis artibus magnifice polleret, muſicam tamen eam videlicet quæ inſtrumentis agitatur ſpeciali quadam affectione vendicabat. Sicut *David* pſalterium ſumens, citharam percutiens, modificans organa, cimbala tangens. Præterea manu aptus ad omnia, facere potuit picturam, literas formare, ſcapello inprimere ex auro, argento, ære & ferro & quidlibet operari. Signa quoque & cimbala faciebat. Nepos erat *Athelmi Cantuarienſis* archiepiſcopi & filius fratris, qui eum regi commendavit *Adelſtano*. In cujus palacio degens, ita ſe ad dijudicandas cauſas hominum ſapienter agebat, ut & Deo per omnia placeret, nec aliquem pie viventium ſua culpa offenderet. Sed cum fere ſemper fiat, ut ex bonorum induſtria aliorum creſcat invidia, & cum ad quam virtutem peſſimus quiſque non valet aſſurgere, eam in aſſurgente conetur expugnare, à pluribus ditioribus regi falſa criminatione ſuggeſtum eſt, ut *Dunſtanus* à curia pelleretur. Sed iterum divino revocatus, poſt modicum ex dono regis *Glaſtoniæ* regiam accepit manſionem. Ibi officinas congruas inſtruens, aſſociatis ſibi fratribus ibidem primus abbas effectus eſt: unde per regem *Edwium* pro pelice per ſanctum *Odonem* ſubnervata pelleretur, rex idem vitâ finivit indignam. Cujus frater *Edgarus Anglorum* regno ſublimatus, *Dunſtanum* abbatem ab exilio revocavit, & per aſſenſum & conſentionem *Odonis Cantuarienſis* archiepiſcopi *Wigornienſi* præfecit eccleſiæ. Cui cum poſtea vacantem *Lundonienſem* regendam commendaſſet eccleſiam, beatus *Odo* ad æternam tranſivit gloriam, & ut prædictum eſt *Dunſtanus* à clero & populo gratuitoque regis aſſenſu gaudentibus cunctis electus eſt. Non tædeat oro lectorem de ſancto *Dunſtano* repetiſſe lectionem. Quem ad *Romuleam* urbem profectum *Romanus* pontifex *Iohannes* ſacris pontificalibus & primatus honore decoravit, & quaſi columpnam lucis genti *Anglorum* remiſit. *Dunſtanus* itaque in eccleſia *Cantuarienſi* ut angelus Domini honorifice ſuſceptus eſt, in ſede patriarchatus intronizatus eſt. Ipſaq; die cum ſacris altaribus aſſiſteret, in columbæ ſpecie ſuper eum ſpiritus ſanctus apparuit, et peracto ſacrificio ſuper tumbam ſancti *Odonis* idem ſpiritus requievit. Ideoq; cum *Dunſtanus* ibidem tranſiret, materna lingua dicere ſolebat Her lith Odo the gode, quod nos dicimus, Hic jacet *Odo* bonus. *Dunſtanus* deinde univerſæ genti *Anglorum* necnon & aliis regionibus *Anglorum* regno ſubpoſitis patriarcha deſtinatus, feſtinabat ſingulas regionis digredi civitates, ut domeſticos fidei apoſtolica traditione ad bonum opus inſtrueret, cum propria ſane primatis dignitate, regio ſubfultus adminiculo, cujus primus et præcipuus erat conſiliarius; ubi per *Angliam* in omni homine cujuſcumq; fuerit dignitatis vel fortunæ vicia compreſſit, virtutes aggregavit, dirutas eccleſias et monaſteria reſtauravit, et clericos qui eos occupaverant ejecit, monachorum et monialium catervas aggregavit, et pluſquã xl. monaſteria de eiſdem inſtituit locis oportunis, paſtores inſtituit, et ſacravit *Oſwaldum* ad eccleſiam *Wigornienſem*, *Ethelwoldum* abbatem ad *Wintonienſem*, de qua etiã clericos ejecit et

Rex *Edgarus.*

et monachos introduxit. Hic prædictus *Oswaldus* annuente *Dunstano* per annos aliquot translatus est ad archiepiscopatum *Eboracensis* ecclesiæ. Hic etiam *Dunstanus* sacravit & coronavit *Edgarum* regem astante *Oswaldo Eboracensi* archiepiscopo & episcopis *Angliæ* in civitate *Acamanni* quæ nunc dicitur *Bathonia*. Sacravit etiam & coronavit renitentibus plurimis *Angliæ* primoribus *Edwardum* regem astante *Oswaldo* post obitum regis *Edgari*. Mortuo autem per proditionem novercæ suæ rege *Edwardo*, *Dunstanus* astante *Oswaldo Eboracensi* archiepiscopo & episcopis *Angliæ* sacravit & coronavit apud **Kingestune** *Egelredum* clitonem in regem. Sacravit etiam apud *Cantuariam Elfegum* abbatem ad regimen *Wintoniensis* ecclesiæ. In cujus electione cum magna fieret altercatio, dum clerici de ecclesiis ejecti clericum & monachi introducti monachum optarent, *Andreas* apostolus suo apparuit *Dunstano* admonens ut abbatem eligeret & sacraret *Elfegum*. Et cum iterum clerici monachos cogitarent eicere, coacto apud *Wintoniam* concilio, monachorum propugnator *Dunstanus* ex adversariis victoria potitus est, dum Dominici corporis forma vexillo crucis affixa clamaret dicens, *Absit ut hoc fiat, absit ut hoc fiat.* Tunc ordo monasticus jamdudum crebro bellorum turbine lapsus, præcipue caput erexit. Nam eo tempore per principem & protectorem monachorum *Dunstanum* in *Anglia* Sanctorum lumina effulserunt, ut crederes sidera è cœlo micantia arridere. Ipse quoque *Dunstanus* artium liberalium in tota insula post regem *Elfredum* excitator erat mirificus. Ipse regalium locorum reparator munificus. Terribilis in delinquentes, munificus & mitis in pauperes. In frivolis eciam pacis amator, ut in ciphis potantium clavos affigi præciperet aureos vel argenteos, ne quis proximum plus justo gravaret in potando, nec quis plus quam deceret potum appeteret. Tunc clerici quondam ab ecclesiis expulsi, iterum & sæpe in monachos & sanctum *Dunstanum* jam senio confectum rediviva prælia suscitarunt. Verum cum apud **Calne** concilio coadunato in *Dunstanum* validissimum ecclesiæ murum perstreperent, solarium repente corruit, & pereuntibus plurimis, solus *Dunstanus* in trabe stans illæsus remansit. Exhinc odio novercali *Edwardo* rege perempto, *Ethelredus* in regnum sublimatus, à beato *Dunstano* astante *Wlstano Eboracensi* archiepiscopo & episcopis *Angliæ*, apud **Kingestune** coronatus est. Cui ibidem prædixit sanctus *Dunstanus* quod non cessaret gladius de domo ipsius, quia per mortem fratris sui ad regnum aspiravit. Deinde cum idem rex propter quasdam dissensiones *Canciam* infestaret, & civitatem *Roffensem* obsideret, mandavit eidem beatus pontifex *Dunstanus*, ut à stultitia desisteret. Monitis *Dunstani* rex non adquievit. Sed acceptis centum libris argenti à beato *Dunstano* missis, ab obsidione recessit. Unde satis admirans sanctus *Dunstanus* sic eidem scripsit dicens, *Quoniam prætulisti pecuniam Deo, argentum apostolo, meæ voluntati tuam cupiditatem, venient super te mala qualia non fuerunt ex quo gens* Anglorum *regnare cœpit, usque ad tempus illud.* Sanctissimus igitur Deoque dilectus *Dunstanus*, cum jam esset omni virtutum carismate plenus, & Deum videndi desiderio fatigatus, transitoriam præsentis vitæ deserens lucem, ad æternam pervenit quietem, anno ab incarnatione Domini xij. minus à millesimo, adventus *Anglorum* in *Britanniam* D. lxiij. nativitatis suæ circiter lxx. patriarchatus vero anno xxxiij. pro quo successit

De Athelgaro.

Athelgarus *Selesigensis* episcopus in archiepiscopatum, & pallium suscepit à papa *Johanne*. Uno sedit anno & mensibus iij. obiit & sepultus est in *ecclesia Christi*. Cui successit in primatum *Cantuariensis* ecclesiæ venerandæ memoriæ

De Sirico.

Siricus *Wiltuniensis* episcopus, & suscepit pallium à papa *Johanne*. Qui cum post dies aliquot clericos vidisset paucos inter monachos aliqua vel extrema officia ministrare, & signa pulsare, præcepit eos penitus amoveri, ne de cætero inter monachos comparerent; indignum reputans inter monachos esse consortia clericorum. Per ejus consilium *Angli* dederunt *Danis* tributum X. librarum. Post modicum venerunt in *Angliam Anlafus* rex *Noreganorum*, & *Suanus* rex *Danorum* cum xciiij. navibus, trieribus & optinuerunt tributum xvj. librarum. Obiit interea *Siricus* archiepiscopus in senectute bona, & libros suos valde bonos *Cantuariensi* dedit ecclesiæ. Sedit annis v. & cum patribus sepultus est. Pro quo electus est vir eximiæ sanctitatis

De sancto Elfrico.

Elfricus *Siraburnensis* episcopus, & suscepit pallium à papa *Johanne*. Hoc tempore sedes episcopalis *Lindisfarnensis* translata est *Dunelmum*. *Elfricus* autem archiepiscopus in multa paganorum infestatione & summa religione *Cantuariensem* rexit ecclesiam annis xj. & requiescit in ecclesia Christi, & ad superos translatus est. Huic autem successit

De sancto Elfego.

Elfegus *Wintoniensis* episcopus. Qui principium nascendi splendidissimis trahens natalibus, magna prudentia & summa humilitate vitam instituit. Lectis autem & perlectis quæ saluti videbantur sufficientia, totum philosophiæ studium convertit ad diligendum Deum, & apud **Dierherste** monachus effectus est. Deum itaque in omnibus & per omnia diligere, officia sibi credita sedulo ministrare curabat, & alterius incommodo commodum sibi facere non volebat. Quibuscumque potuit profuit. Quibus autem non potuit prodesse, studuit non obesse. Inde post annos *Bathoniam* ingressus, constructo habitaculo vitam solitariam ducere cœpit, culpans admodum omnes qui secularem habitum mutarent, & vitam non mutarent. Nec diu confluentibus ad eum plurimis, monachorum turba non modica ibidem congregata est. Interea felicis memoriæ *Athelwoldo Wentano* episcopo ex hac luce subtracto, per sanctum *Andream* apostolum revelatione divina, *Elfegus* abbas per sanctum *Dunstanum* electus est, & ab eodem in ecclesia *Cantuariensi* sacratus, & deinde gaudentibus cunctis in ecclesia *Wintoniensi* intronizatus est. Deum itaque timens, ipsius summopere mandata servabat, & in ejus cotidie dilectione crescebat, parcimoniam amplectens pauperes Christi

Chriſti recreabat, ut nullum parochialium ſuorum publicæ ſubdi ſineret mendicitati, nec pauperem alienum ab eo vacuum recedere permittebat: horrendum nefas reputans ſi quod natura commune inſtituit hoc velit homo uſurpare privatum. Venerandæ vero memoriæ *Elfrico* archiepiſcopo *Cantuarienſi* ad cives ſuperos tranſlato, *Elfegi* nomen, ut prædictum eſt, ab omnibus attollitur. *Elfegus* eligitur, *Elfegus* magnificatur. Anno Dominicæ incarnationis milleſimo ſexto, ætatis ſuæ circiter annum liij. univerſitate gratiæ repletus, *Romam* profectus à papa *Johanne* mirifice honoratus, patriarchatus pallium ſuſcepit, & in *Angliam* reverſus, à filiis ſuis *Cantuariæ* honorifice ſuſceptus eſt. Ab illo tempore frequenter & oportune non deſiit concilia celebrare, orthodoxam fidem patribus exponere, peccantes quoſlibet abſque perſonarum acceptione verbis & beneficiis ad Deum revocabat, ac pro omnium ſalute bis in die miſſam celebrabat. Totus erat clementia profluus, totus in lacrimas reſolutus, pauperum piiſſimus conſolator, oppreſſorum promptiſſimus relevator, liberalis in dando, difficilis in accipiendo; una ſpes omnibus ad ſe venientibus; afflictis erat unicum refugium. In feſtis præcipuis quibus illum ſacerdotalem gratiam pro populo exhibere oportebat, inter ympnos clamore ſolenniter decantatos privatas miſſas tanto devotius quanto remotius agebat. Inde plenus Deo ad altare rediens, quod prius inceperat officium peragebat. Deinde in veſtitu candido, deſuper amictus pallio, mitra cæſarie conſtrictus diem tranſigebat, ut ſpectatores ſui eo fierent devotiores ad reverentiam, quo illum ſpectarent decentiorem ad gratiam. Ornatum eccleſiæ ſuæ multis ac præclaris operibus ampliabat; pudicitiæ decus adeo amplexatus eſt, ut ipſo audiente verbum turpe nemo auderet proferre. Hoc eſt enim primum caſtitatis documentum, videlicet ne quis ore turpia proferat, ne in corde turpia verſare videatur. Ex abundantia enim cordis os loquitur. Per idem tempus piratæ peſſimum genus prædonum ducibus *Suano* & *Turkillo* principibus *Danorum* fortiſſimis nonnullam terræ *Anglorum* maculam intulerunt. Licet enim eis affluenter & ſæpe ſumptus ex *Anglia* pararetur, & ad ſua vota tributum penderetur, non tamen deſtiterunt quin turmatim per provincias ubique diſcurrentes villas devaſtarent, rebus ſuis quoſdam ſpoliarent, plurimos necarent. Ad ultimum inter nativitatem ſanctæ *Mariæ* & ſancti *Michaelis* feſtivitatem, *Cantuariam* circumvallantes obſiderunt. Viceſimo autem obſidionis die, per inſidias *Elmari* archidiaconi (quem ſanctus *Elfegus* ne morti traderetur prius eripuit,) pars civitatis incenditur, exercitus ingreditur, urbs capitur. Alii ferro jugulantur, alii flammis conſumuntur. Plures quoque de muris præcipites dantur, nonnulli per verenda ſuſpenſi deficiunt. Matronæ crinibus per plateas civitatis diſtractæ demum flammis injectæ moriuntur. Parvuli à matrum uberibus avulſi, aut lanceis excipiuntur, aut ſuper acto carro minutatim conteruntur. Interea archipræſul *Elfegus* capitur, vincitur, tenetur & variis modis afficitur. *Elmarus* abbas ſancti *Auguſtini* abire permittitur. Capiuntur *Godwinus Roffenſis* epiſcopus, *Leofruna* abbatiſſa monaſterii ſanctæ *Mildrithæ*, *Elfredus* regis præpoſitus, monachi quoque, clerici, populuſque utriuſque ſexus innumerabilis. Exin eccleſia *Chriſti* ſpoliata comburitur, grex monachilis & turba virilis, ſed & muliebris, ſenilis, infantilis decimatur. Novem trucidantur, decimus vitæ reſervatur; quatuor monachis & octingentis viris decimatorum ſumma perficitur. Populo cæſo, urbe ſpoliata & tota concremata, archipræſul *Elphegus* vinctus extrahitur, impellitur, graviter ſauciatur, ad claſſem ducitur, poſt in carcerem retruditur, ibique ſeptem menſibus affligitur. Interea ira Dei in homicidam populum deſæviens, ex eis duo milia per diros internorum cruciatus proſtravit. Cæteri quoque ſimili modo percuſſi, à fidelibus commonentur ut pontifici ſatisfaciant, ſed differunt. Prævaluit interim clades, & nunc denos, nunc vicenos, nunc plures abſumpſit. Perfidus autem *Edricus* per cujus proditionem in *Anglia Dani* tam atrociter ſæviebant, & omnes *Angliæ* primates utriuſque ordinis ante Paſcha *Londoniæ* congregati ſunt, & ibi tamdiu morati, quouſque tributum *Danis* promiſſum quod erat xlviij. librarum perſolveretur. Interea ſancto ſabbato Dominicæ Reſurrectionis archipræſuli *Elfego* à *Danis* proponitur conditio, ut ſi vita ac libertate velit potiri iij. librarum perſolvat. Illo autem nolente, necem ejus uſque ad aliud ſabbatum protelant. Quo adveniente, adverſus illum exarſerunt ira magna, & quia vino nimis inebriati fuerant, & quia prohibuerat *Elfegus* ne quis pro ſua redemptione quicquam eis daret; proinde de carcere educitur, & ad eorum concilium pertrahitur. Mox illi è ſedibus proſiliunt, averſis ſecuribus illum deiciunt, lapidibus, oſſibus, bovinis capitibus obruunt. Ad ultimum quidam *Thrum* nomine quem confirmarat pridie, impia motus pietate ſecurim capiti ſuo infixit. Qui ſtatim in Domino obdormivit, & victorem ſpiritum cum triumpho ad cœlum direxit xiij. kal. Maii. Cujus corpus die ſequenti *Londoniam* defertur, à civibus honorifice ſuſcipitur, & ab epiſcopis *Eadnotho Lincolnienſi*, & *Alphuno Londonienſi* in eccleſia ſancti *Pauli* ſepelitur. Sedit autem beatus *Elfegus* in eccleſia *Cantuarienſi* annis vj. & menſibus vij. Cui ſucceſſit in pontificatum *Cantuarienſis* eccleſiæ bonæ memoriæ

De Livingo.

L*ivingus Wellenſis* epiſcopus, & ſuſcepit pallium à papa *Benedicto*. Qui cum per vij. annos ſtrenue *Cantuarienſem* rexiſſet eccleſiam & ornamentis optimis decoraſſet, in pace bona quievit & ſepultus eſt. Poſt quem ſucceſſit in archiepiſcopatum

De Egelnotho.

E*Gelnothus* ejuſdem eccleſiæ *Chriſti* decanus. Erant enim tunc temporis *Cantuar.* eccleſiæ monachi quaſi canonici cathedrales, monachorum quidem habitum gerentes, ſed regulam non adeo plene obſervantes. Non enim poterant clerici aſſumpti poſt martirium ſancti *Elfegi*, cum quo totus fere conventus exceptis quatuor tantummodo monachis gladiis *Danorum* occubuit, adeo plene informari, nec à propriis voluntatibus coerceri, ut omnimodis regulam obſervarent. Præpoſitum ſuum decanum vocabant, quem nos poſt adventum *Lamfranci* Priorem appellamus. Habebat etiam quondam *Cantuarienſis* archiepiſcopus corepiſcopum quendam qui in eccleſia ſancti *Martini* extra *Cantuariam* manebat;

nebat; qui adveniente *Lamfranco* deletus est, sicut ubique terrarum factum esse audivimus. *Egelnothus* autem propter nimiam & eximiam insitam sibi bonitatem anthonomastice *Bonus* appellatus est; qui post electionem suam *Romam* adiit, & à *Benedicto* papa cum honore multo susceptus est, pallioque suscepto cum honore primatus *Cantuariam* reversus, *Cantuariensem* ecclesiam in statum pristinæ dignitatis reparavit. Nam processu temporis imperante & cooperante rege *Cnutone* reportavit corpus sancti martyris *Elfegi* de *Londonia* ubi per x. annos jacuerat in ecclesia sancti *Pauli* ad *Cantuariensem* ecclesiam, sedem videlicet patriarchatus sui. Hiis etiam diebus & ipso cooperante monachi positi sunt in monasterium sancti *Eadmundi*. Habebat enim rex *Cnuto* valde carum prædictum *Egelnothum* archiepiscopum & ejus consiliis adhærebat, eo quod vir bonus esset, eumque sacro crismate linisset. Optinuit in brevi idem rex regnum *Angliæ*, *Daciæ*, *Norwegiæ*. *Egelnothus* sedit annis xvij. & obiit iiij. kal. Novembris. Cui successit

Rex *Haroldus*.

De Eadsino *archiepiscopo*.

E*Adsinus Wentanus* episcopus regis *Haroldi* capellanus, & suscepit pallium à papa *Alexandro*. Hic *Eadsinus* defuncto rege *Haroldo* sacravit & coronavit regem *Eadwardum* apud *Wintoniam* astante *Alfrico Eboracensi* archiepiscopo & episcopis *Angliæ* in die Paschæ. *Eadsinus* cum annis xj. optime rexisset pontificatum, & eidem ecclesiæ nonnulla contulisset beneficia, v. kal. Novembris defunctus est, & in ecclesia *Christi* sepultus est. Cujus corepiscopus *Siwardus* nomine apud *Abendoniam* defunctus ibidem sepultus est. *Eadsino* ad superos translato, ex voluntate regis *Eadwardi*

De Roberto.

R*Obertus*, genere quidem *Normannus*, sed *Londoniæ* civitatis episcopus successit in pontificatum *Cantuariensis* ecclesiæ. Hunc *Edwardus* regno sublimatus in *Angliam* vocavit, & primo *Londoniensis* ecclesiæ, deinde *Cantuariensis* dedit pontificatum, eo quod inopiam ipsius quondam exulis pauliscul is relevaverat beneficiis cum adhuc esset monachus *Gemetensis*. Verum cum inter *Normannos* & *Anglos* qui regi astabant *Edwardo* grandis fieret altercatio, tandemque per Comitem *Godwinum* cujus erat facundia facilis, ad fallendum incomparabilis, prolata sententia in *Robertum* ejusque complices videlicet *Normannos*, quod statum regni conturbarent, ille pro sua causa sedem appellans apostolicam, *Romam* profectus est. Sed cum *Gemeticum* reverteretur, decidit in lectum & defunctus est. Sedit utcunque annis duobus; & ipso adhuc vivente

De Stigando.

S*Tigandus* regis *Edwardi* capellanus qui quondam dimisso australium *Saxonum* episcopatu *Wintoniensem* invaserat ecclesiam, archiepiscopatum etiam *Cantuariensis* ecclesiæ invadere non formidabat, & assumpto *Roberti* adhuc viventis pallio archiepiscopatu *Cantuariensi* potitus est, nec tamen *Wintoniensem* dimisit ecclesiam. Magnanimus enim erat valde & inæstimabilis præsumptionis. Sancti etiam *Augustini* rexit cœnobium & ei nonnulla contulit beneficia, à quodam *Benedicto* papa schismatico pallium suscepit. Hic primus in habitu clericali *Cantuariorum* præsumpsit invadere præsulatum. Hoc tempore transtulit *Herfastus* sedem episcopatus de Helmeham ad *Thedfordum*. *Benedicto* à papatu depulso, *Stigandus* ab officio per *Alexandrum* papam suspensus est, & post obitum sancti regis *Edwardi* sub rege *Willielmo* concilium *Wintoniæ* celebratum est, ubi per assensum *Alexandri* papæ regisque *Willielmi* qui *Angliam* adquisivit, per duos Cardinales & in *Angliam* legatos *Stigandus* depositus est, & in carcere trusus, diras indomitæ præsumptionis luit pœnas, & ibidem defunctus est. Siquidem eodem mortuo, clavis parvula in secretis reperta est quæ sera cubicularis scrinii apposita innumerabilium thesaurorum dedit indicium. Cartæ quidem inventæ sunt in quibus notata erat & metallorum qualitas & ponderum quantitas quæ per omnia prædia sua compilata defoderat. Sedit tamen utcumque *Stigandus* annis xviij. & in ergastulo regio apud *Wintoniam* mortuus est, sed in ecclesia sancti *Suithini* sepultus. Post ipsius depositionem vacavit ecclesia *Cantuariensis* ij. annis; Postea

De Lamfranco.

L*Amfrancus* abbas *Cadomensis* electus est. Qui autem vel unde fuerit iste *Lamfrancus*, paulisper lector attende. *Lamfrancus* erat natione *Lumbardus*, natus in urbe *Papiensi* civibus egregiis & honesta conditione: pater ipsius *Hanbaldus*, mater *Roza* vocabatur. Studiis literarum traditus, omnibus in brevi repletus est disciplinis. Deinde totum animum convertit ad Deum, ut relictis omnibus ipsum solum sequeretur. Nativitatis igitur patriam egressus, *Alpes* transcendit, & sic pertransiens *Franciam* venit in *Normanniam*, ubi sibi associatis clericis scolas regebat. *Rothomagum* autem pergens, obiter in silva grandi incidit in latrones, qui cuncta quæ habebat auferentes, ligatis à tergo manibus & capicio cappæ ante oculos admoto, duxerunt illum in eadem silva per devia & inter saltus condensa frutecta in crepusculo solum dimiserunt. Talibus vallatus angustiis votum vovit, quod in proximo pauperimum susciperet monachatum si dominus eum liberaret illæsum. Mane facto, à viatoribus solutis vinculis liberatus est, & sic ad *Beccum* properavit, ubi abbas *Herlevinus* mansiunculas monachorum in suo fecit patrimonio, & tunc veniente *Lamfranco* manibus suis furnum faciebat. Ibi *Lamfrancus* attonsus per tres annos quasi solitarius omnibus ignotus degebat, omni bonitati operam dans virtutum fasciculum viriliter componebat. Inde solitariam vitam quo magis proficeret desiderans, cum abire clanculo decrevisset, nutu Dei miraculose detectus retentus est & suscepit ibidem invitus Prioratum. Deinde emergentibus causis *Romam* profectus est, & coram *Nicolao* papa *Berengerii* hæretici devicit responsales, & *Willielmi* ducis *Normanni* negotia pro voto complevit. Dux autem cœnobium apud *Cadomum* fundavit, & ibidem *Lamfrancum* instituit abbatem. Postmodum cum armis optinuisset regnum *Anglorum*, ex assensu papæ *Alexandri* *Lamfrancum* vocavit in *Angliam*. *Lamfrancus* igitur *Cadomensis* abbas genere *Longobardus*

bardus vir undecumque doctiſſimus, omnium liberalium artium divinarumque ſimul ac ſecularium literarum ſcientia peritiſſimus, conſiliiſque ac gubernatione rerum mundialium æque prudentiſſimus, compellente rege *Willielmo* primo & jubente papa *Alexandro* venit in *Angliam*, pauco poſt tempore *Cantuarienſem* eccleſiam ſuſcepit regendam; eligentibus eum ſenioribus ejuſdem eccleſiæ cum epiſcopis & principibus, clero & populo *Angliæ* in curia regis in Aſſumptione ſanctæ *Mariæ*. Qui cum *Cantuariam* veniret, ab utroque conventu eccleſiæ ſcilicet *Chriſti* & ſancti *Auguſtini* cum honore debito ſuſceptus eſt. Quem ſacravit *Willielmus Londonienſis* epiſcopus iiij. kal. Septembris, aſtantibus & cooperantibus epiſcopis *Angliæ Walkelino Wentano*, *Remigio* Lincolnienſi, *Siwardo* Roffenſi, *Herfaſto* Helmeanenſi, *Stigando* Selegienſi, *Hermanno* Sireburnenſi, *Giſone* Wellenſi. Cæteri epiſcopi qui abſentes fuerant, cauſas ſuæ abſentiæ tam literis quam legatis oſtenderunt. Eodem anno *Thomas Eboracenſis* electus *Cantuariam* ſacrandus advenit, à quo cum *Lamfrancus* debitam peteret profeſſionem, nulla ratione, nulla probatione hoc facere voluit, ſed aſpernatus omnia non ſacratus receſſit; unde commotus rex exiſtimans quod *Lamfrancus* indebita poſtularet, ad præſentiam ſuam convocavit utrumque cum epiſcopis *Angliæ*, ubi partis utriuſque rationibus auditis, decretum eſt tandem ut *Thomas Cantuariam* rediret, & inter ſacrandum debitam eccleſiæ *Cantuarienſi* & *Lamfranco* faceret profeſſionem. Proinde *Cantuariam* venit, profeſſionem fecit, ſacratus receſſit. *Lamfrancus* autem *Romam* profectus, ſummo cum honore à domino papa *Alexandro* ſuſceptus eſt, adeo ut *Lamfranco* venienti papa aſſurgeret & duo pallia daret, unum videlicet de jure *Cantuarienſis* eccleſiæ, aliud in ſignum ſpecialis amicitiæ. Cum autem *Thomas Eboracenſis* archiepiſcopus qui cum *Lamfranco* venerat ibidem quæſtionem moveret de primatu, licet eum *Lamfrancus* in *Cantuarienſi* ſacraſſet eccleſia & ſubjectione trium epiſcoporum, auditis utriuſque partis allegationibus diſtulit dominus papa cauſam donec in *Anglia* ubi res mota erat fine debito clauderetur. Reverſo igitur in *Angliam* utroque archiepiſcopo, convocavit rex multitudinem nobilium *Angliæ*, & in audientia omnium, audita partis utriuſque ratione, teſtimonioque virorum antiquorum & hiſtoriarum ſerie commotus *Thomas* debitam & abſolutam *Cantuarienſi* eccleſiæ, & *Lamfranco* fecit profeſſionem. Attamen pro bono pacis *Lamfrancus* ſponte conceſſit *Thomæ*, ut *Dunelmenſis* epiſcopus de cætero ſibi profiteretur, & ut ſuffraganeus obediret, ut vel ſic uno ſaltem decoratus epiſcopo, nomen archiepiſcopi obtineret. Legimus tamen epiſcopos *Eboracenſes* nonnullos ſine pallio toto vitæ ſuæ tempore prædictam *Eboracenſem* rexiſſe eccleſiam. Juſſu tandem regis & epiſcoporum aſſenſu factum eſt ſcriptum autenticum, totius cauſæ continens finem; quod in pluribus *Angliæ* majoribus eccleſiis regio ſigillo inpreſſum cum ſubſcriptionibus epiſcoporum & abbatum qui præſentes fuerunt, poſitum eſt. Deinde *Lamfrancus* ab omnibus ſuffraganeis *Cantuarienſis* eccleſiæ petiit & accepit profeſſiones. Hos etiam archiepiſcopos & epiſcopos ſacravit *Lamfrancus* in diverſis temporibus, & ab eis debitas ſuſcepit profeſſiones. *Thomam* archiepiſcopum *Eboracenſem* in *Cantuarienſi* eccleſia. *Patricium Dublinienſem* in *Londonienſi*. *Oſbernum Exonienſem* in *Londonienſi*. *Petrum Licheſfeldenſem* in *Gloceſtria*. *Hernoſtum Roffenſem* apud *Weſtmonaſterium*. Huic dederat *Lamfrancus* prædictam *Roffenſem* eccleſiam regendam in capitulo *Cantuarienſi*. *Hernoſto* poſt annum defuncto, dedit *Lamfrancus* eundem epiſcopatum *Gundulfo* in capitulo *Cantuarienſi*, & ſacravit eum ibidem in eccleſia *Chriſti*. Sacravit etiam *Robertum Herefordenſem* in eadem eccleſia *Chriſti*, & *Robertum Ceſtrenſem*, & *Willielmum Helmeanenſem*, & *Johannem Wellenſem*, & *Godefridum Ciceſtrenſem*. Sed diverſis temporibus. Abbates etiam ſancti *Auguſtini* benedixit, *Widonem* ſcilicet & *Scotlandum*, de quibus debitas accepit profeſſiones. Et quia à multis retroactis temporibus uſus Conciliorum obſoleverat, ad extirpanda vitia concreta & virtutes inſerendas, in diverſis locis concilia celebravit. *Primum* apud *Wintoniam*, in quo certis ex cauſis depoſuit *Wlfricum* abbatem de *Hida*, & alia plura & utilia inſtituit. *Secundum* tenuit concilium in eccleſia ſancti *Pauli Londoniæ*, in quo recognitum eſt à majoribus terræ quod *Eboracenſis* archiepiſcopus ſedere debeat ad dexteram archiepiſcopi *Cantuarienſis*, *Londonienſis* ad ſiniſtram, *Wintonienſis* juxta *Eboracenſem*. Si vero *Eboracenſis* defuerit, *Londonienſis* ſedebit ad dexteram, *Wintonienſis* ad ſiniſtram. Cæteri vero epiſcopi ſecundum tempus conſecrationis ſuæ ſedebunt, & ita deinceps obſervatum eſt. *Tercium* concilium tenuit apud *Wintoniam*. *Quartum* vero in *Londonia*, in quo depoſuit *Ailnothum Glaſtonienſem* abbatem. *Quintum* apud *Clandiam*. *Sextum* apud *Gloceſtriam*, in quo depoſuit *Wlfretelum* abbatem de **Crulanð**. In hujus *Lamfranci* temporibus ſedes epiſcoporum de locis indignis ad loca digniora, videlicet urbes tranſierunt. *Licheſfeldenſis* ergo tranſiit in *Ceſtriam* quæ olim civitas *Legionum* dicebatur. *Selegenſis* in *Ciceſtriam*. *Helmeanenſis* primo in **Thetford**, nunc autem ab *Hereberto* epiſcopo in *Northwicum*. *Scireburnenſis* in *Saresberiam*. *Dorcaceſtrenſis* in *Lincolniam*, & nuper *Wellenſis* in *Bathoniam*. Adeo enim cœleſtis ſapor pectus *Lamfranci* & palatum infecerat, adeo latinitas omnis in liberalium artium ſcientiam per doctrinam ejus ſe incitabat, adeo ipſius exemplo vel metu profeſſio monaſtica in religione ſudabat, non tunc epiſcoporum ambitus, non tunc abbatum venalitas proficiebat. Ille majoris gloriæ & amplioris gratiæ apud regem & archiepiſcopum erat qui tenacioris ſanctitudinis opinionem habebat; & cum *Lamfrancus* per *Angliam* & *Hiberniam*, *Scotiam* & *Walliam* ſuam diffunderet ſapientiam, ſuam *Cantuarienſem* eccleſiam in omni promovit bonitate. Nam jura ipſius & libertates revocavit, & terras perditas quas prædo abſtulerat eidem eccleſiæ reſtituit; de quibus poſtmodum plenius dicetur. Et quia *Cantuar.* eccleſia tempore hoſtilitatis cum officinis igne conſumpta eſt, & monachorum numerus imminutus erat & ordo, omnia *Lamfrancus* innovans à fundamentis vetera evertit, & deinde ipſam eccleſiam *Chriſti* cum officinis infra ambitum muri cum ipſo ambitu ædificavit, proceſſu temporis centum monachos appoſuit: ſic prudenter inſtituens ut in eccleſia *Chriſti* monachi eſſent ſepties xx. vel centum & L. quibus ordinem ſcripſit, Priorem inſtituit & quamplurima de auro, & argento, & pannis ſericis, & in diverſis rebus innumera fecit ornamenta,

menta, ecclesiam quoque sancti *Andreæ Roffensis* quam rex olim fundaverat *Ethelbertus*, renovavit, consummavit, quam etiam preciosis ornamentis & monachis ditavit. Ecclesiam etiam sancti *Albani* quam rex *Ine* fundaverat olim, restauravit & ibidem monachos instituit. Ecclesiam sancti *Gregorii* papæ extra *Cantuariam* & hospitale à fundamentis inchoavit, & consummavit. Ecclesiam etiam sancti *Nicholai* ad occidentem civitatis & hospitale fecit leprosorum; in quibus ecclesiis clericos instituit, ut prædictis ægrotis, vivis, & defunctis spiritualia ministrarent; victualia quoque eisdem ægrotis & redditus assignavit. In maneriis ad archiepiscopum pertinentibus ecclesias & domos honestas ædificavit. In congregatione illa famosa nobilium *Angliæ* & seniorum quæ ex præcepto regis facta est apud **Pinindene** dirationavit *Lamfrancus*, & recuperavit terras ablatas, libertates & consuetudines revocavit; & sicut rex tenet libere consuetudines sibi debitas in terris suis, ita archiepiscopus & ecclesia *Cantuariensis* in omnibus locis tenet homines suos, consuetudines, terras, jura & libertates secundum cartas regum quas eadem habet ecclesia, & principaliter sancti *Edwardi* & omnium successorum ipsius. Rex autem *Willielmus* in partibus transmarinis negotiis multis & magnis intentus, *Lamfrancum* in *Anglia* constituit judicem omnium & præceptorem. Is enim inter alios, immo præ aliis erat memorato regi *Willielmo* acceptus, & in cunctis Dei rebus non mediocriter intentus. Quapropter semper operam dabat, quatinus & regem Deo devotum efficeret, & religionem morum bonorum in cunctis ordinibus hominum per totum regnum revocaret. Nec privatus est desiderio suo. Multum enim instantia illius atque doctrina per totam *Angliam* religio aucta est, & ubique nova monasteriorum ædificia constructa sunt. Mortuo postmodum in *Normannia* rege *Willielmo* primo anno regni sui xxj. convocatis episcopis & primoribus *Angliæ*, *Lamfrancus* elegit *Willielmum* filium regis, sacravit & coronavit in regem apud *Westmonasterium* v. kal. Octobris: hunc enim antea educaverat & militem fecerat. Deinde *Lamfrancus* sicut & ante lectioni semper intentus erat, ut per se, vel per alios veteris & novi testamenti libros emendavit; pauperibus itaque dapsilis erat, ut quingentas libras quotannis ad elemosinam erogasse dicatur. Consanguineis monachorum suorum indigentibus sufficientia beneficia inpendebat. Consecrationis ejus pronosticon erat, *Date elemosynam & ecce omnia munda sunt vobis.* Sed & ipse dicere poterat, ab adolescentia crevit mecum miseratio; fuit enim alacritate jocundus, humilitate submissus, in elemosinis largus, fide catholicus, Christianæ religionis reparator, pauperum sustentator, pupillorum protector, viduarum & oppressorum consolator. Hiis & aliis virtutibus ornatus, fidem recte vivendo servavit, cursum bene moriendo consummavit. Nam appropinquante termino vitæ suæ, decidit in ægritudinem, & anno patriarchatus sui xix. v. kal. Junii feria ij. post octavas Pentecostes prima hora diei diem clausit extremum, & in ecclesia Christi quam ædificaverat præsente *Thoma Eboracensi* archiepiscopo & episcopis *Angliæ* sepultus est. Post ipsius decessum annis iiij. viduata pastore *Cantuariensis* vacavit ecclesia. Quantas interim oppressiones quot dampna per regem *Willielmum* secundum, non solum *Cantuariensis*, sed & *Anglicana* sustinuit ecclesia, deflendum est potius quam dicendum. Nam rex *Willielmus* effrænis effectus omni sorduit libidine, nimiaque desævit cupiditate simul & crudelitate. *Cantuariensis* enim ecclesiæ tunc vacantis & omnium vacantium ecclesiarum terras confiscavit & redditus, homines oppressit, jura minuit, libertates adnichilavit: sic tenuit ecclesiam *Cantuariensem* annis iiij. in omni crudelitate. Decidit tandem in lectum & desperatus est: suggesserunt ei sui ut Deum vel sic formidans sui misereretur & ecclesias vacantes donaret, & maxime matrem omnium *Cantuariensem* ecclesiam. Consensit ille, si quis tamen dignus inveniretur; & tandem

De sancto Anselmo.

Anselmus abbas *Beccensis*, qui tunc in *Anglia* ordini *Beccensi* subditas visitabat ecclesias, electus est. Sed ut paucula de prædicto patre succincte dicantur, lector siste gradum, & sic devotius carpe viator iter. Natus est igitur *Anselmus* in *Augusta* civitate, patre *Gundulfo*, & matre *Ermenberga*. Qui concepit ab infantia timorem Domini, unde veræ justitiæ postmodum opera processerunt: literis & honestati adolescens applicat animum, & explevit in brevi tempora multa. Exactis dehinc tribus annis in *Francia* vel *Burgundia*, *Lamfrancum* adiit in *Normannia*, ad quem audiendum de diversis mundi partibus confluebant, quicunque sapientiæ vel eloquentiæ profectum appetebant. Is enim omnium judicio præstantissimus habebatur. Factus est ei *Anselmus* familiaris præ cæteris, & magistri quodammodo exhausit spiritum: unum tamen *Anselmus* necessarium esse prospexit, quod hujus mundi qualibet scientia veram non confert beatitudinem. Et cum ad obsequium Dei omnino animum inclinasset, tandem apud *Beccum* monachus factus est, ubi *Lamfrancus* sub abbate *Herlewino* tunc temporis Prioratum regebat; à quibus *Anselmus* informatus sic profecit in triennio, ut universis videri posset ex merito lucidissimum veræ sanctitatis exemplum. Assumpto vero *Lamfranco* in regimen monasterii *Cadomensis*, in Prioratum *Beccensis* ecclesiæ eidem successit *Anselmus*. Studuit igitur in religione proficere, & mores hominum vitæ non habebat exemplum sed verbum Dei: vigebat enim in eo legis Dei jugis meditatio, executio cauta, fida relatio, & oratio devota. De illo dici potest quod de *Martino*: Ori ejus nunquam Christus defuit, sive justitia, sive pax, vel quicquid ad veram vitam pertinet. Habebat semper ante oculos timorem Domini, & omnem peccati faciem super omnia quæ dici possunt exorrebat. Pius erat ut omnibus paternum inpenderent affectum. Veræ scientiæ sic scrutabatur vias, ut fidelia scripta perlegeret, & corruptiones librorum emendaret; fortitudinem vero animi à cultu veræ justitiæ non deflexit. Vigebat in eo spiritus consilii, ut ad ipsum turmatim fluerent undique desolati. Illuxerat ei tanta claritate facies veritatis, ut intelligeret prudenter ænigmata scripturarum, nodos quæstionum potenter dissolveret, manifesta frequenter haberet occulta cordium, & quædam prophetandi gratia plerumque prædiceret arcana futurorum. Præsidebat in eo sapientia spiritus ut nichil in eo saperet nisi Deus; profitebatur cum apostolo, *Corde puro, conscientia bona, & fide non ficta.* Quis

Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non uror? Aliorum quippe, præcipue juvenum et infirmorum, profectum curans, divinam sibi gratiam adquirebat, et cum omnibus benignitate magis imperaret quam auctoritate, nichil tamen de vigore ordinis remittebat, sed ad misericordiam magis quam ad sævitiam pronior erat. Noverat enim auctoritatem et austeritatem inferre timorem potius quam amorem, nec sine amore est ordo, quia nulla vera est sine caritate religio, utique non extorquebis amari. Operibus caritatis et misericordiæ semper insistens fructum plurimum domino adquirebat, et utilitati fratrum omnino studuit inservire. Licet autem omnibus obsequi, neminem lædere gestiens, etiam cum hiis qui eum oderant esset pacificus, invidiam tamem quam aut virtus, aut felicitas, aut horum opinio semper accendit, non potuit declinare. *Anselmus* dæmonibus imperat, morbos expellit, futura prænunciat, legem Dei facit et docet, et multis indiciis vir apostolicus esse comprobatur. His temporibus scripsit tres libros, unum de Veritate, alium de Libero Arbitrio, tercium de casu Diaboli. Scripsit etiam librum de Grammatico, et Monologion, et alium cui Prosologion titulus est. Exinde semper magis ac magis mundum exhorruit, et verum monachatum ardentius amplexatus est; unde ad eum undique de remotis regionibus plurimi confluebant, aut auxilium, aut ipsius consilium expectabant. Abbati vero *Herlewino* decedenti invitus quidem & renitens *Anselmus* successit. Ut autem orationi, lectioni & officio verbi liberius vacaret, causas & forinseca negotia fratribus ad hoc idoneis delegavit: Vix enim aut nunquam exercentur lites sine dispendio caritatis. Tantam humilitatem hospitibus exhibebat, ut sæpe eorum gratia fratrum refertorium spoliaret; circa pauperes adeo misericordiæ visceribus affluebat, ut hoc solum quodammodo nosse videretur, Omnipotenti te tribue. *Anselmo* quidem ascribendum est quod sancti martyris *Elfegi* memoria solenniter celebratur. Cum enim venisset in *Angliam* ut sibi commissas visitaret ecclesias & magistrum suum jam archiepiscopum videret *Lamfrancum*, inter alia dilectionis eloquia dixit *Lamfrancus*, quod *Angli* quosdam sibi instituissent Sanctos, inter quos & quendam *Elfegum* archiepiscopum quidem quem *Dani* occiderunt, eo quod pro redemptione sua homines suos nollet spoliare. Cui cum probabili ratione monstrasset *Anselmus Elfegum* pro justicia passum verum Dei martyrem esse, instituit *Lamfrancus* ipsius memoriam solenniter celebrari. De *Bregewino* vero, *Adelardo*, *Alfrico*, & aliis archiepiscopis quia scripta autentica reperta non sunt solennitates esse desierunt. Viso *Lamfranco*, transfretavit *Anselmus*, & postmodum rege *Willielmo* primo in *Normannia* mortuo, *Willielmus* filius ejus à *Lamfranco* coronatus est. *Lamfranco* autem ad superos translato, annis quatuor vacavit ecclesia *Cantuariensis*, & *Anselmus* anno quarto à primoribus vocatus rediit in *Angliam*. Deinde progressus ad curiam, ab occurrente sibi rege honorifice susceptus est. Regem secretius alloquitur *Anselmus*, excessus corripit, transgressiones exponit, ut resipiscat hortatur, & statuit regem contra faciem suam. Disgrediuntur ab invicem, & rex graviter infirmatus decidit in lectum & desperatus est. Suggesserunt ei sui ut saltem in hoc articulo misereatur sui, ut mater omnium *Cantuariensis* ecclesia dignum sortiatur pastorem. Adquiescit ille consilio, & *Anselmum* in hoc opus dignissimum fore pronunciat. Acclamatur ab universis, & *Anselmus* electus est ij. non. Marcii prima Dominica quadragesimæ. Audit hæc ille, & contradicit, reluctatur & obstat: prævaluit tamen ecclesiæ Dei conventus, & *Anselmus* violenter in vicinam ecclesiam cum ympnis portatur magis quam ducitur. Cumque ad regem renitens traheretur, ut secundum morem de manu regia baculum susciperet pastoralem, abhorruit *Anselmus* & quantum potuit renisus est. Adjuncto tamen utcunque manui ipsius de foris baculo, præcepit rex ut sine dilatione ac diminutione investiretur de omnibus ad archiepiscopatum pertinentibus intus & extra, & ut ei civitas *Cantuariensis* quam *Lanfrancus* suo tempore à rege tenebat, & abbatia Sancti *Albani* quam *Lanfrancus* & antecessores ejus habuerant, ad alodium *Cantuariensis* ecclesiæ perpetuo jure transirent. Convaluit in proximo rex, & *Anselmus* vix tandem electioni consentiens, consecratus est in ecclesia *Cantuariensi* ij. non. Decembris à *Thoma* archiepiscopo *Eboracensi*, astantibus & cooperantibus episcopis *Angliæ*. Anno gratiæ M xciij. inde profectus ad regis curiam, tribus diebus natalis domini in lætitia magna transactis, rex adversus eum gravissimam concepit indignationem, quod ille mille libras argenti non dederat regi quasi pro retributione archiepiscopatus, quem ei dederat, ut dicebat, sine prece vel obsequio. Cum autem rex properaret ad mare, & *Anselmus* eum pro pace sollicitaret ecclesiæ, iratus rex ipsum præcepit recedere, & ne transitum ejus diutius expectaret. Ab illo die ecclesia Christi magis concutitur, minuuntur possessiones, litibus & sumptibus vexantur homines, & fiunt indies posteriora pejora prioribus. Erat autem *Anselmus* infirmus ad mundana, & ratiociniis interesse non poterat, sed omnia viro prudenti monacho commiserat *Baudewino*. Scripsit interim librum de incarnatione Verbi. Regem vero de transmarinis redeuntem rogat *Anselmus*, ut ei liceat pro pallio dominum papam adire *Urbanum*. At ille ad *Urbani* nomen intumuit, asserens in regno suo non debere apostolicum quempiam nominari sine ipsius electione. Præfigitur dies et locus *Anselmo* ut de hac temeritate respondeat. Assunt partes & voluntati regis omnes acclamant, præcipue tamen episcopi regiam sententiam affirmabant; quos cum divinis & canonicis rationibus infrænasset *Anselmus*, omnes uno impetu vociferati sunt eum deliquisse in regiam majestatem, qui voluntati ejus suas præposuerat leges. Nam nec Deo miseri quicquam nisi rege [annuente] audebant ascribere. Ad unam igitur regis vocem archiep. suo omnem obedientiam abnegant & communionem abjurant, rex ei manifestas inimicitias indicit, & omnem abnegat securitatem. At ille constantior effectus à curia recessit. Interea rex missis nunciis clanculo pallium à papa *Urbano* quem odio habuerat petiit & obtinuit, ut vel sic *Anselmum* ad libitum inclinaret, vel eo penitus depulso, archiepiscopatum alteri cum pallio ipso donaret. Quo cognito, renuit *Anselmus* de manu regia pallium suscipere, & gratiam ipsius mediante pecunia vendicare. Pallium igitur per Episcopum *Albanensem Cantuariam* delatum est, & in altari Christi positum suscepit *Anselmus*. Procedente tempore cum *Anselmus* re-

gem alloqueretur de concilio celebrando, ut horrenda vicia passim oborta extirparet. Indignatus rex vehementer novum in *Anselmum* exercuit furorem. *Anselmus* autem veniens *Cantuariam*, primo à monachis, deinde à clero & populo licentiam accepit abeundi, exposita publice causa itineris, sumptoque ante altare Christi baculo & pera *Dovoriam* petiit & transfretavit, & rex omnes terras archiepiscopi confiscavit. Omnes igitur *Anselmum* honorabant omnes occurrebant, omnes eum amabant, veneranda enim senis canities ingerebat reverentiam pariter et timorem. Omnis ætas, omnis conditio, omnisque professio fatebatur *Anselmus*, sed domestici ejus videlicet episcopi ei adversabantur. Et profecto *Cantuariensis* ecclesia his diebus plus fidei repperit in extraneis quam in suis, filii enim persequebantur patrem, & inimici hominis domestici ejus dum suo primati suffraganei erant infesti. Quantas autem oppressiones, quot dampna per hos tres annos sustinuerit *Anselmus* sub hoc rege *Willielmo* & postea sub rege *Henrico* pro investituris ecclesiarum, non est nostri propositi tenor ad unguem hæc dicere. Monachi eciam *Cantuarienses* non sunt & hac immunes persecutione. Legat *Edmeri* Cantoris opuscula, vel novorum in *Anglia* qui prædicti patris dicta, vel facta plenius nosse voluerit. Hunc licet *Urbanus* papa multum honoraret & libenter audiret, distulit tamen causam ipsius de mandato regis à solennitate paschali in diem festum Sancti *Michaelis*. Scripsit interim *Anselmus* librum *cur Deus homo*, & alium de conceptu virginali & originali peccato. In Concilio *Barensi* ad preces *Urbani* Papæ convicit *Anselmus Græcos*, & in Concilio *Romano* Sententiam excommunicationis dedit *Urbanus* in omnes qui investituras faciunt ecclesiarum vacantium, & qui eas accipiunt de manu laicorum. Ante diem vero *Anselmo* præfixum obiit *Urbanus* & rex *Willielmus* in nova foresta sagitta percussus interiit, & *Henricus* frater ipsius junior in regem coronatus est, & ad consolationem ecclesiæ Christi revocatur *Anselmus*. Occurrunt primi monachi *Cantuarienses*, & rex ipse reditum *Anselmi* procuravit. Rediit igitur *Anselmus* et regis *Henrici* coronatione confirmata, reginam ejus *Matildam* apud *Westmonasterium* coronavit. Verum cum regi recitaret *Anselmus* quid à Domino papa de investituris ecclesiarum actum sit, rege turbato, omnia in contrarium versa sunt. Quot enim et quanta pro libertate ecclesiarum duobus annis et dimidio passus sit, longum est enarrare. *Anselmus* tandem ad preces regis *Romam* missus est, ut vel sic à sententia *Paschalem* papam qui successerat *Urbano* revocaret; periit tamen labor et impensa, et *Anselmo* prohibitum est voce regia ne rediret in *Angliam*, et archiepiscopatum jussit rex confiscari. *Paschalis* papa *Eboracensem* archiepiscopum *Gerardum* ad debitam *Anselmi* compulit subjectionem, & *Anselmo* totius *Angliæ* confirmavit primatum. Rex autem *Henricus* ut comperit papam in sua constanter stare sententia, et *Anselmum* inflexibilem esse, post annum & dimidium vocatus à rege venit in *Normanniam*, et in amicitiam regis susceptus est, & sua recepit. Exhinc cum prospero cursu venisset in *Angliam*, cum gaudio multorum et honore susceptus est. Rex ipse non modice lætabatur quod fuerat *Anselmi* pace potitus, & deinde prædecessorum suorum usu relicto, nec personas elegit, nec eas per baculum, vel aliud investivit. *Anselmus* unum celebravit Concilium apud *Westmonasterium* in quo affuit *Gerardus Eborac.* archiep. & episcopi *Angliæ* & abbates. In quo inter alia quæ promulgavit capitula, certis ex causis deposuit *Widonem* abbatem de Persoze, *Wimundum* de Tavistock, *Aldwinum* de *Rameseia*, *Godricum* electum de *Burgo*, *Hamonem* de Cernel, *Egielricum* de Midceltune, *Ricardum* de Peli, *Robertum* de Sancto *Eadmundo* & illum de *Mucheleneia*. Hos autem diversis temporibus sacravit episcopos. *Samsonem* ad ecclesiam *Wigorniensem*, *Girardum* ad *Herefordensem*, ambos in ecclesia Sancti *Pauli Lundoniæ*, astante *Thoma Eboracensi* & episcopis *Angliæ*. Tempore vero regis *Henrici* sacravit in ecclesia *Christi Cantuariæ*, *Willielmum Wintoniensem*, *Rogerum Saresberiensem*, *Reinelmum Herefordensem*, *Willielmum Exoniensem*, *Urbanum* de *Clamorgan*, cooperante *Gerardo Eboracensi*, & vi. episcopis *Angliæ*. Sacravit eciam apud Pageham *Ricardum* episcopum *Lundoniensem*, & mortuo *Gundulfo Roffensi* episcopo dedit *Anselmus* episcopatum ejusdem ecclesiæ *Radulfo* quondam abbati *Sagiensi*, et sacravit eum in ecclesia *Christi Cantuariæ*. Abbatem eciam Sancti *Eadmundi* benedixit *Robertum* nomine, et *Hugonem* Sancti *Augustini Cantuariæ*, et debitam suscepit professionem. *Thomam Eboracensem* Electum qui *Gerardo* successit resilire volentem, eciam post obitum suum per literas patentes eidem *Thomæ* et omnibus episcopis *Angliæ* missas, per industriam venerandi Prioris *Conradi* ad obedientiam et debitam revocavit professionem. Conventum quoque *Cantuariensis* ecclesiæ quem semper affectuose dilexerat, majori quam habere solebat donavit libertate, ut in portione sua liberam semper haberent disponendi libertatem. Tercio autem anno postquam à secundo exilio per regem *Henricum* revocatus est, cœpit *Anselmus* viribus corporis destitui. Et lacescente stomacho sine dolore aliquo decidit in lectum, et adunato circa illum toto suorum monachorum conventu, ultimum spiritum in manus creatoris emittens xi. kal. Maii dormivit in pace anno gratiæ M.C. ix. pontificatus sui anno xvi. ætatis vero lxxvi. et die crastina cum honore debito in ecclesia *Christi* sepultus est. Post ipsius obitum vacavit ecclesia *Cantuariensis* annis v. anno sexto jam inchoato post obitum *Anselmi* archiepiscopi.

De Radulfo.

RAdulfus *Roffensis* episcopus quondam abbas *Sagiensis*, homo summæ jocunditatis et non modice literis instructus, ad archiepiscopatum electus est, et per manum *Anselmi* legati suscepit pallium missum à domino Papa *Paschali*. Deditque *Radulfus* archiepiscopus episcopatum *Roffensis* ecclesiæ *Ernulfo* abbati de *Burgo*, et sacravit eum in ecclesia *Cantuariensi*. Et cum eo sacravit *Gaufridum* ad ecclesiam *Herefordensem*. Processu temporis sacravit idem *Radulfus Theowlfum* ad ecclesiam *Wigorniensem*, *Bernardum* ad ecclesiam Sancti *David* in *Wallia*, apud *Westmonasterium*, & ibidem sacravit *David* electum ad ecclesiam *Bangornensem*. Sacravit eciam *Ricardum* ad ecclesiam *Herefordensem*, *Robertum* ad *Cestrensem*, *Everardum* ad *Norwicensem*, *Gregorium* ad *Dublinensem* in *Hibernia*, et hos apud Lamhee. Hos eciam abbates benedixit. *Alboldum* scilicet abbatem Sancti *Eadmundi*. *Henri[cus] Rex.*

Coro-

Coronavit eciam *Aliziam* reginam filiam scilicet *Godefridi* ducis *Lotaringiæ*. Habita est interea causa de querela quæ inter *Radulfum Cantuariensem* archiepiscopum & *Turstanum* electum *Eboracensem* jam per annum fuerat versata. Monuit enim archiepiscopus *Radulfus* electum ut benedictionem susciperet & debitam faceret professionem: annuit ille ut benedictionem quidem acciperet, sed nullum facere voluit professionem. Rex autem *Henricus* ubi advertit *Turstanum* in sua pertinacia stare, aperte protestatus est, Illum aut morem antecessorum suorum tam in professione facienda quam in aliis dignitatibus ecclesiæ *Cantuariensi* ex antiquo jure competentibus executurum, aut episcopatu *Eboracensi* cum benedictione funditus cariturum. Hiis auditis, *Turstanus* inpræmeditatus renunciavit electioni, fide spondens interposita quod dum viveret archiepiscopatum non reclamaret, nec aliquam calumniam inde unquam moveret, quicunque substitutus fuisset. Sed in proximo de hoc facto pœnituit, & quod invitus vel inprovisus abjecerat, studuit revocare. *Radulfus* archiepiscopus *Romam* adiit, & à *Romanis* honorifice susceptus, in solennitate Sancti *Gregorii* Papæ in altari Sancti *Petri* missam celebravit, & reversus est infecto negotio pro quo venerat; *Paschalis* enim papa obiit, & *Gelasius* substitutus ob metum Imperatoris qui *Gregorium* instituit venit in *Franciam*. Qui cum hæc & illa personis inferenda minaretur, decidit in lectum & obiit, & *Kalixtus* in *Francia* papatum optinuit. Hic cum indixisset Concilium generale *Remis* celebrandum, & archiepiscopus *Radulfus* infirmitate detentus non veniret, *Turstanus* quondam electus *Eboracensis* ad papam venit, & mox posthabita sponsione quam regi fecerat & fide, optinuit ilico ut ab ipso papa consecraretur; quod & factum est. Cujus consecrationi ex jussu papæ interfuerunt quidam Episcopi *Galliæ*, quia episcopi *Angliæ* nondum ad Concilium venerant. Unde commotus admodum rex, *Turstano* et suis *Angliam* interdixit & *Normanniam* & omnem locum dominationis suæ. Sed postmodum ad preces & comminationes *Kalixti* in *Anglia* receptus est. Interea de reginæ maritatione & in regnum promotione actum est inter regni sullimiores & in **Windlesore** ipsum negotium administrari dispositum est, ubi cum episcopus *Saresberiensis* quia castrum ipsum in diocesi sua consistit, officium ipsius copulæ niteretur administrare, contradictum & comprobatum ab aliis est magis ad archiepiscopum *Cantuariensem* id pertinere, ea ratione quod rex et regina speciales ac domestici parochiani sunt ipsius, nec diocesem cujusvis episcopi ei posse præripere quod sui juris dinoscitur esse, cum tota terra lege primatus *Cantuariensis* parochia sua sit, et omnes episcopi totius insulæ parochias quas habent non nisi per ipsum et ab ipso habent. Sedata igitur in hiis controversia est. In crastino autem dum in reginam ipsa puella benedici debuisset & jam dicto introitu missæ pater *Radulfus* ipsum officium celebraturus sacris altaribus astitisset, advertit regem in solio suo sedere coronatum, & admiratus est sciens regi coronam se non imposuisse; Nec illam ab alio positam se præsente jure ferre debuisse. Divertit igitur infulatus et sui patriarchatus stola redimitus ab altari, & ad regem accedens eo sibi suppliciter assurgente sciscitatus est quisnam capiti ejus coronam imposuisset. Ad quod ille demisso vultu se non magnam curam inde accepisse, & iccirco memoriæ id elapsum modesta voce respondit: & archiepiscopus; Quicunque, ait, illam posuit non id utique bene fecit jure, nec quamdiu capiti tuo hoc modo insederit, propositi negotii executor existam. Cui rex, Si non jure ut asseris inposita est fac quod juste fore faciendum cognoscis, me contradictorem in nullo habebis. Pontifex igitur elevatis manibus sustulit coronam de capite regis, ipso dissolvente ansulam qua sub mento innodata erat; ne capiti insidens vacillaret. Quod hii qui circumstabant intuentes, omnes elata voce pontificem parcere & regio capiti coronam remittere petierunt. Adquievit ille, & mox juxta regem coronatum stans, *Gloria in excelsis Deo* ad inceptæ officium missæ inchoavit, choroque sub sequentia sequente altario repræsentatur. Regina itaque in regnum consecrata est, & dies festivus & hilaris omni populo qui confluxerat habitus est. Erat autem regina vocabulo *Alizia* filia *Godefridi* ducis *Lotharingiæ*. Dedit eciam præfatus archiepiscopus concedentibus & approbantibus monachis *Cantuariensibus* archidiaconatum ipsius ecclesiæ *Johanni* nepoti suo in capitulo *Cantuariensi* præsente fratrum conventu. Ubi de more solito juravit fidelitatem eidem ecclesiæ in omnibus servandam *Turstanus* autem *Eboracensis* in sua perstitit pertinacia. *Radulfus* archiepiscopus sedit annis viij. mensibus vj. et longa tandem ægritudine consumptus iij. kal. Novembris ad vitam transivit æternam, et sepultus est. Post ejus obitum mense quarto, id est ij. non. Februarii factus est conventus episcoporum, abbatum ac procerum ex præcepto regis apud *Glocestriam* pro substituendo pontifice in locum defuncti. Jussu quoque regis quidam ex monachis *Cantuariensibus* venerunt illuc patrem sibi electuri sive suscepturi. Verum dum sui ordinis personam juxta morem à tempore beati *Augustini* ecclesiæ *Cantuariensi* servatum monachi expeterent; et episcopos omnes eo quod clerici erant in hoc sibi penitus infestos haberent, regis pedibus prostrati petierunt lacrimosa voce, ne insuetæ professionis hominem contra morem antiquum sibi sineret præponi, cum tot in *Anglia* monachos haberet et abbates. Ad hæc episcopi conturbati, nulla ratione præbere potuerunt assensum. Petierunt inducias monachi, ut super hiis conventum *Cant.* et episcopum *Roffensem* qui ibidem non erat propter suam quamhabebat infirmitatem [consulerent.] Repulsi sunt eciam ab hac petitione. Dixerunt enim episcopi eos ab ecclesia perpetuo eliminandos utpote transgressores et contemtores. Rex, inquiunt episcopi, dominus est nec vestrum est in aliquo suæ contradicere voluntati. Cum igitur monachi monachum et episcopi clericum peterent, vir tandem eximiæ religionis et prudentiæ

De Willielmo.

WIllielmus Prior & Canonicus sanctæ *Osithæ* de **Chic** electus est: quem in ecclesia *Cantuariensi* sacravit *Ricardus* episcopus *Londoniensis*, astante & cooperante *Willielmo Wintoniensi* & episcopis *Angliæ* xij. kal. Martii anno Domini M. C. xxij. Postmodum in proximo *Romam* petiit, & à *Kalixto* papa pallium suscepit & primatus dignitatem. Inde *Cantuariam* rediens, ab episcopis quatuor, conventu quoque monachorum, clero & populo summo cum honore susceptus est, & pallio suo redimitus intronizatus est. Sacravit ibidem eadem

eadem die *Alexandrum* electum ad regimen *Lincolniensis* ecclesiæ. Post hæc *Londoniam* veniens, sacravit in sede episcopali *Godefridum* ecclesiæ *Batoniensis* electum. Sacravit etiam *Seinfridum* abbatem ad ecclesiam *Cicestrensem* apud **Lamhee.** In ecclesia vero *Cantuariensi* sacravit *Johannem* archidiaconum *Cantuariensem* in episcopum *Roffensem*, & *Simonem Wigorniensem*, *Gilebertum* quoque *Londoniensem*. *Henricum* vero *Wintoniensem* qui erat nepos regis ex sorore ejus *Alizia*, monachus quidem *Cluniacensis*, sed abbas *Glastoniensis* sacravit in ecclesia Christi *Cantuariensi*. In ecclesia *Roffensi* sacravit *Rogerum* ad ecclesiam *Cestrensem*, *Robertum* ad *Herefordensem*. *Herveus* quondam episcopus *Bangornensis*, tunc autem primus episcopus *Heliensis* obiit, eique successit *Nigellus* quem sacravit *Willielmus Cantuariensis* archiepiscopus. Hæc *Heliensis* abbatia commutata est in episcopatum tempore *Anselmi*. Benedixit etiam *Herebertum* abbatem *Saropsberiæ*, & *Hugonem* sancti *Augustini Cantuariæ*, de cujus benedictione cum monachi sui litigarent nec prævalerent, dixit rex *Henricus*, Per mortem domini nostri ecclesia *Cantuariæ* omnium nostrum mater communis sub sponsi sui *Jesu Christi* dispositione sese tuetur; nam omne quod agimus vel disponimus contra eam ipse oppugnat pro ea & vincit. Ipse super æmulos ejus in omni loco vim suæ virtutis exerit, triumphat, dominatur & regnat. Hiis diebus venit in *Angliam* legatus quidam, nomine *Johannes*; à *Willielmo Cantuariensi* archiepiscopo, & *Turstano Eboracensi*, & episcopis *Angliæ* nimis pompose susceptus est. Post modicum idem legatus peragrata *Anglia* celebravit concilium apud *Westmonasterium*, & totam *Angliam* in non modicam commovit indignationem. Videres enim rem eatenus regno *Anglorum* inauditam, clericum scilicet presbyterii tantum gradu perfunctum, archiepiscopis, episcopis, abbatibus, totiusque regni nobilibus qui confluxerant, in sublimi solio præsidere, illos autem deorsum sedentes ad nutum ejus vultu & auribus animum suspensum habere. Die quoque Paschæ cum idem primo veniret in *Angliam*, officium diei loco summi pontificis in matrice ecclesia celebravit, eminenti cathedræ præsidens & insigniis pontificalibus utens, licet non episcopus sed simpliciter fuerit presbyter Cardinalis. Quæ res quam gravi multorum mentes scandalo vulneraverit, & inusitata negotii novitas & antiqui regni *Anglorum* detrita libertas satis indicat. Toti enim regno *Anglorum* & circumjacentibus regionibus cunctis notissimum est, eatenus à primo *Cantuariensi* metropolitano sanctissimo, videlicet *Augustino*, usque ad istum *Willielmum*, omnes ipsius *Augustini* successores, monachos, primates, & patriarchas nominatos et habitos, nec ullius unquam *Romani* legati ditioni addictos. Hujus itaque scandali dicebant plures esse materiam, quod in ecclesia *Cantuariensi* licet bonus tamen clericus monachis præsidebat. His de causis irritatus *Willielmus* archiepiscopus *Romam* iturus transfretavit, ut in rebus quæ non recte processerant operam daret corrigendi. Venit ergo *Romam*, & ab *Honorio* papa qui *Kalixto* successerat, honorifice susceptus est. Cui idem apostolicus vices suas in *Anglia* commisit & *Scotia*, & apostolicæ sedis legatum constituit. *Willielmus* archiepiscopus in *Angliam* reversus in nativitate Domini regem coronavit *Henricum* apud **Windelesore**, ubi cum *Eboracensis* episcopus æqualitate *Cantuariensis* archiepiscopi regem vellet coronare, judicio omnium repulsus est, & ad eum coronam regni non pertinere una omnium sententia concorditer promulgatur. Lator insuper crucis quam in regis capellam se coram fecit deferri, extra capellam cum cruce ejectus est. Hujus instinctu, rex *Henricus* dedit & confirmavit ecclesiæ *Cantuariæ*, & *Willielmo* archiepiscopo castellum quod est in civitate *Roffensi*, ubi idem archiepiscopus turrim egregiam ædificavit. Deinde *Willielmus* archiepiscopus & apostolicæ sedis legatus celebravit generale concilium apud *Westmonasterium*, ubi affuerunt episcopi xiij. cæteri vel obierant, vel literas excusatorias miserant. Ecclesiam *Cantuariæ* à *Lanfranco* fundatam & consummatam, sed per *Anselmum* auctam iiij. non. Maii anno M. C. xxx. cum honore & munificentia multa dedicavit. Huic dedicationi interfuit rex *Anglorum Henricus*, & eidem ecclesiæ dedit in dotem ecclesiam sancti *Martini* quam antiquitus rex *Cantiæ Wihtredus* fundaverat in villa de *Doura*. Rex etiam *Scotiæ David* interfuit præfatæ dedicationi & omnes episcopi *Angliæ*. Non est audita talis dedicatio in terra post dedicationem templi *Salomonis*. Tercio non. Maii dedicavit idem archiepiscopus novam ecclesiam sancti *Andreæ Roffensis*. Post annos v. mortuo in *Normannia* glorioso rege *Henrico*, cum *Angliæ* rectorem non haberet idoneum, convocatis episcopis & proceribus *Angliæ* coronavit *Stephanum Boloniæ* Comitem apud *Westmonasterium* xj. kal. Januarii eo quod esset nepos regis *Henrici*. In hac coronatione duo admodum miranda dicuntur accidisse: osculum enim pacis quod in populo dare sancta consuevit ecclesia, oblivioni penitus traditum est, et inter manus archiepiscopi dicitur hostia disparuisse. Erant autem tunc temporis in veteri *Doverensi* ecclesia canonici seculares, vitam viciis plenam pro more suo agentes. Considerans archiepiscopus horum vitam pessimam locumque in medio parvulæ & populosæ [villæ] situm religiosorum conversatione aptum non esse, novam ecclesiam decenti opere factam extra villam ad austrum citissime jussit ædificare, in qua canonicos regulares instituere proposuit. Interea decidit in lectum infirmitate gravatus apud **Murtelac**, & canonicos de *Meretona* in novam ecclesiam præcepit introduci per manus duorum episcoporum, *Johannis* videlicet *Roffensis*, & *Bernardi Menevensis*. *Helewisus Cantuariensis* archidiaconus, & ipse canonicus interfuit, & Prior *Cantuariæ* vir summæ simplicitatis *Elmerus* absque conscientia Conventus *Cantuariæ*, sed cum *Jeremias* monachus *Cantuariensis* illo citius advenisset, ad sedem apostolicam ne fieret vice conventus appellavit, & sic prædictum præpeditum est negotium. Relata sunt hæc ad archiepiscopum & sic infirmior effectus, ad *Cantuariam* se præcepit in lectica deferri, ubi ingravescente morbo vj. kal. Decembris M. C. xxxvj. in pace quievit anno patriarchatus sui xv. Quo cum honore decenti sepulto, conventus *Canutariensis* xij. monachos misit *Dovoriam*, & postmodum *Elmero* Priore innocenti & simplici viro mortuo *Jeremiam* fecere Priorem. Post obitum *Willielmi* vacavit ecclesia *Cantuariensis* annis duobus. Interea venit in *Angliam Albericus Hostiensis* episcopus & in *Angliam* legatus. Hic ex assensu regis *Stephani* peragrata *Anglia* celebravit concilium apud *Westmonasterium*

nasterium. Deinde vocati sunt monachi *Cantuarienses* in præsentia regis & legati ut sibi & *Anglicanæ* ecclesiæ pastorem eligerent; ubi præsente legato simul & rege & episcopis *Angliæ Jeremias* Prior & qui cum eo venerant monachi elegerunt abbatem *Beccensem* nomine

De Theodbaldo.

THeodbaldum. Qui *Cantuariam* veniens sacratus est à prædicto legato vj. idus Januarii anno prædicto ad altare Christi astantibus & cooperantibus episcopis *Angliæ.* Post dies paucos transfretavit legatus, & *Theodbaldus* archiepiscopus monachos *Dourenses* instituit anno prædicto & confirmavit, & ad *Romanum* pontificem pro pallio profectus est. Quo suscepto à *Romano* pontifice *Innocentio* secundo, *Theodbaldus* in *Angliam* rediit & à *Cantuaritis* honorifice susceptus est. Erat autem in diebus illis apostolicæ sedis legatus *Henricus Wintoniensis* episcopus qui erat frater regis. Hic cum de jure legati licet privilegium suum plusquam deceret extenderet in inmensum, suumque archiepiscopum & episcopos *Angliæ* ut sibi occurrerent quolibet evocaret, indignatus *Theodbaldus* & *Thomæ* clerici *Lundoniensis* industria fretus, egit apud *Celestinum* papam qui *Innocentio* successit, ut amoto *Henrico Theodbaldus* in *Anglia* legatione fungeretur. Oriuntur hinc inde discordiæ graves, lites & appellationes antea inauditæ. Tunc leges & causidici in *Angliam* primo vocati sunt, quorum primus erat magister *Vacarius.* Hic in *Oxonefordia* legem docuit, & apud *Romam* magister *Gracianus* & *Alexander* qui & *Rodlandus* in proximo papa futurus canones compilavit. Interea mortuo *Turstano Eboracensi* archiepiscopo, ex dono regio successit *Willielmus.* Cujus electioni cum non consentiret archiepiscopus *Theodbaldus*, sacravit eum apud *Wintoniam Henricus* ejusdem civitatis episcopus. *Theodbaldus* autem diversis temporibus & locis hos sacravit episcopos. *Mauricium Bangornensem, Willielmum Norwicensem, Robertum Lundoniensem, Hillarium Cicestrensem, Walterum* fratrem suum archidiaconum scilicet *Cantuar.* cui dedit episcopatum *Roffensem* in capitulo *Cantuar. Nicholaum Landavensem, Gilebertum Herefordensem, Robertum Lincolniensem, David Menevensem Walterum Coventrensem* qui Prior erat ecclesiæ *Cant. Johannem* etiam *Wigorniensem*, *Gaufridum* sancti *Asaph, Ricardum* quoque sancti *Asaph, Ricardum Lundoniensem, Robertum Exoniensem, Godefridum Laneluensem, Ricardum Coventrensem*; *Rogerum* etiam archidiaconum *Cantuariensem* sacravit apud *Westmonasterium* ad regimen *Eboracensis* ecclesiæ. Cui ex dono archiepiscopi & assensu conventus successit in archidiaconatum *Thomas* clericus *Lundoniensis.* Abbates etiam istos benedixit *Theodbaldus, Lambertum* scilicet de *Boxeleia, Clarebaldum* abbatem primum de **Fauresham**, *Thomam de Boxeleia, Hugonem S. Eadmundi, Gregorium Malmesberiæ, Walterum de Boxeleia, Silvestrum* sancti *Augustini Cant.* Egerat enim hic *Silvester* favore regis *Stephani* & fratris sui *Henrici Wintoniensis* episcopi, ut præciperet *Eugenius* papa prædictum abbatem in ecclesia sua sine professione benedici, eo quod fecisset eam *Romæ* tributariam. At *Theodbaldus* temporis intervallo, regnante glorioso rege *Henrico*, de mandato *Adriani* papæ apud *Norhamtoniam* in præsentia regis & episcoporum *Angliæ* compulit eum ad subjectionem ut ibidem debitam faceret professionem. *Eugenius* autem papa *Romam* egressus, pervenit in *Franciam* & *Remis* resedit. Quo cum vocati de mandato domini Papæ convenissent episcopi *Cisalpini*, archiepiscopus etiam *Cantuar.* multo labore fatigatus advenit: egerat enim ut fertur, episcopus *Wintoniensis* ut rex eidem archiepiscopo transitum maris interdiceret, ut si transfretaret, regiæ majestatis contemptor proscriberetur: si vero domino papæ non obediret, ob contemptum gravaretur. Quanto autem gaudio cum honore à domino papa susceptus sit, de facili scribi non potest, qui natando magis quam navigando dictus est ab ipso papa coram omnibus ob reverentiam beati *Petri* illuc advenisse. In hoc concilio depositus est *Willielmus Eboracensis* episcopus, & eidem successit *Henricus.* Peracto concilio rediit archiepiscopus *Cantuariam*, unde rex ira commotus, cursu concito pervenit *Cantuariam*, & archiepiscopus ab *Anglia* fugatus est. Sed cum inter eos magni discurrerent mediatores, nec pacem reformarent, archiepiscopus in *Angliam* rediens, applicuit apud **Gosford**, & in terram quæ regis subjacebat imperio sententiam dedit suspensionis; et sic tandem hinc et inde discurrentibus episcopis pax reformata est, et archiepiscopus sua recepit. Versabatur interea discordia gravis inter regem *Stephanum* et *Henricum Gaufridi* Comitis filium, quæ toti patriæ minabatur excidium. Hac ergo tempestate sævissima quassata erat sancta *Cantuariensis* ecclesia, ut quæcunque habere poterat ei non sufficerent ad expensas. Confluebant enim undique pauperes et mendici, eo quod alibi nullum vel modicum invenirent solatium, erat enim fames in terra. Hac igitur occasione distracta sunt, et distributa egenis ornamenta quædam ejusdem *Cantuariensis* ecclesiæ, quæ tempore pacis reservari debent ad gloriam, in necessitate vero ad utilitatem. Considerans igitur *Walterus* possessiones dirutas ecclesiæ tantis expensis non posse diu sufficere, nisi membris suis caput ecclesiæ subveniret, de consilio quorundam accessit ad archiepiscopum, rogans humiliter et petens ut conventus sui misereretur et laborantis ecclesiæ suæ condoleret ærumpnis. Cui archiepiscopus: In quo, inquit, miserebor? Et Prior, Ut possessiones ecclesia per Comites, Barones, et milites quos de ecclesia *Cantuariensi* per Deum habetis, contra raptores cotidie irruentes velitis defendere, ipsasque possessiones bonis evacuatas restaurare, et de eisdem conventui vestro necessaria providere; hac enim necessitate compulsi, omnia vestræ committimus dispositioni, dum tantam in *Anglia* videmus perturbationem. Restitit primo archiepiscopus petitionibus Prioris, et nulla ratione induci potuit ad consentiendum, sed in brevi clericorum suorum instantia revocatus proposuit ut consentiret si pulsu simili denuo peteretur. Prior igitur *Walterus* jam secundo vel tercio archiepiscopum aggressus est, et de facili consensu adhibito, archiepiscopus ad preces Prioris et Conventus omnia cepit in manus, et tam intus quam extra custodes ad suum posuit libitum. Initia malorum et laborum sunt hæc. Quod enim tunc factum est necessitate cogente utpote tempore hostilitatis, processu temporis ad perniciosam revocatum est memoriam. Cogitatio siquidem hominis ad malum prona est, præsertim ubi excessum suum palliare

potest

poteſt exemplo deceſſorum. Utilitas plane deteſtanda eſt in qua libertas eccleſiæ periclitatur. Cœpit autem archiepiſcopus primo viriliter agere acſi continuo vellet omnia in ſtatum priſtinum revocare. Sed in brevi multis gravatus expenſis, in primo paſſu poſitum retraxit pedem, & jam quod de proprio perdiderat, ut ſibi videbatur, de alieno ſtuduit reſarcire. Sicque factum eſt, ut quod ſponte vel neſcius prædo reliquerat, per manus officialium ſuorum archiepiſcopus non formidaret auferre. Exterioribus itaque ſpoliatis, in miſeros monachos ultima ſævit parcitate: hoſpes enim fere omnis à curia eorum excluſus eſt, & pauperes expulſi. Conventus ipſe qui in præcipuis feſtivitatibus lautioribus refici ſolebant alimentis, jam pane groſſiore ſimul & olere ſuam temperabant eſuriem ad unum panem ſæpius combinati. Videns autem Prior & ſeniores eccleſiæ *Cantuarienſis* deteſtabilem imminere ſubverſionem, humilimis precibus archiepiſcopum exorarunt ut eorum ſtatum emendaret, & eam conventionem quam in ſuſceptione poſſeſſionum eccleſiæ inierat obſervaret, ne conventus diutina frangeretur inedia, ne ipſe infamiam & eccleſia probroſam incurreret ſubverſionem. Audiens hæc archiepiſcopus, primo quidem modeſte, deinde indignans & moleſte, poſtremo contumelioſe reſpondit. Prior igitur de omni emendatione deſperans inſtitit, ut ſaltem dilaniatas conventui reſtitueret poſſeſſiones. Sed ille aſpernatus omnia, etiam Priorem deponere minabatur. Prior autem adepta congrua oportunitate, & totius conventus unitate unicum oppreſſorum oppoſuit remedium, & ab omni gravamine ſedem apoſtolicam appellavit. Sed archiepiſcopus ſuo excandeſcens impetu adeo contempſit appellantem, & eum ad quem appellatum eſt, ut conventum canibus compararet, equos etiam Prioris raperet, januas clauderet monachorum, & armatos cuſtodes apponeret, divinum officium per manum clerici interdiceret, monachos duos appellationem proſequentes interciperet, captos incarceraret, ſcripta & privilegia ſimul & expenſas eiſdem auferret. Confluxerunt ad hoc ſpectaculum viri religioſi, ſatagentes tantam enormitatem propellere, & paſtoris ſævitiam vel ſpecie tenus temperare. Actum eſt tandem ut conventus ſuæ renunciaret appellationi, & archiepiſcopus cum reſtitutione ablatorum ſuſpenſionis ſententiam relaxaret. Archiepiſcopus quidem villas & redditus conventui reſtituit, ſed eccleſias quas quondam monachi in eiſdem fundaverint villis retinuit, clericis ſuis quos ſolito plus habebat cum vacarent tribuendas. Juravit etiam, ſed in ſecreto, quod nunquam plenam habituri eſſent reſtitutionem, niſi Prior qui eum offenderat humilitatis indicio dimitteret Prioratum. Annuit Prior, & ceſſit ſperans incontinenti reſtitui, ſed penitus deſtitutus eſt. Nam archiepiſcopum uſque *Lundoniam* ſequens captus eſt, & ad *Gloceſtriam* ductus, ſub arta cuſtodia poſitus eſt, quoadusque vixit archiepiſcopus. Pro quo Priorem inſtituit *Wibertum,* qui multa bona opera fecit in eccleſia. *Theodbaldus* autem *Cantuarienſis* archiepiſcopus & apoſtolicæ ſedis legatus celebravit concilium apud *Lundoniam* in media Quadrageſima, ubi rex *Stephanus* affuit, & *Euſtachius* filius ejus, totumque concilium novis & inuſitatis infrenduit appellationibus. Inuſitatæ enim erant in *Anglia* appellationes, ſicut prælibatum eſt, uſque quo *Henricus* extitit *Wintonienſis* epiſcopus. Deinde cum rex *Stephanus* de ſucceſſione regni ſollicitus eſſet, et *Euſtachio* filio ſuo coronam regni vellet imponi, convocato epiſcoporum et procerum conventu apud *Londoniam* convenitur; ſuper hoc archiepiſcopus et reſtitit ei, et deficientibus epiſcopis nec quidem conſilium dare volentibus, archiepiſcopus prudenter abiit, venit *Cantuariam*, et ſic apud *Dovoriam* tranſfretavit. Rex autem ilico confiſcavit archiepiſcopatum, et ſic *Euſtachius* male concupito fraudatus eſt honore. Hoc autem totum factum eſt ſubtiliſſima providentia cujuſdam *Thomæ* clerici *Londonienſis.* Archiepiſcopus vero poſt modicum in *Angliam* revocatus eſt. Idem coronavit regem et reginam in eccleſia Chriſti *Cantuarienſi.* Tranſlato vero *Rogerio Cantuarienſi* archidiacono et ſacrato à *Theodbaldo*, dedit archiepiſcopus archidiaconatum *Cantuarienſis* eccleſiæ *Thomæ* clerico *Londonienſi.* Et poſtmodum facta concordia inter regem *Stephanum* et ducem *Henricum* ſicut alias plenius ſcriptum eſt, rex *Stephanus* obiit, et apud Faureſham ſepultus eſt. *Theodbaldus* autem revocavit in *Angliam* ducem *Henricum*, et coronavit eum apud *Weſtmonaſterium* xvj. kal. Januarii aſtantibus et cooperantibus epiſcopis *Angliæ Rogeroque Eborac.* archiepiſcopo. Egit autem archiepiſcopus apud regem novum, ut *Thomas Cant.* archidiaconus regni fieret Cancellarius. Sedit archiep. *Theodbaldus* annis xxij. et obiit xiiij. kal. Maii anno Domini M. C. lxj. et in eccleſia Chriſti ſepultus eſt. Qualem autem quantamve egerit pœnitentiam quod eccleſiæ *Cantuarienſi* tam pauca bona et tot ingeſſerit mala, non eſt hoc meum ad præſens recitare. Poſt ejus obitum vacavit eccleſia *Cantuarienſis* anno j. menſe j. et paucis diebus. Corpus vero *Theodbaldi* poſt xix. annos ſepulturæ ſuæ integrum et rigidum inventum eſt, oſſibus et nervis, cute et carne, ſed extenuata, cohærens. Erat autem his diebus

De ſancto Thoma.

T*homas Cantuarienſis* archidiaconus et regis *Henrici* Cancellarius, in *Anglia* potentiſſimus, *Londonienſis* urbis indigena, parentum mediocrium proles illuſtris, à primis adoleſcentiæ annis gratia multiplici ditatus. Cujus pater *Gilebertus*, mater *Matildis* vocabatur. E quibus natus et educatus *Thomas*, erat forma decorus, ſtatura procerus, ingenio perſpicax, dulcis et jocundus eloquio, venuſtate morum pro ætate amabilis; tantoque rationis vigebat acumine ut prudenter inauditas et difficiles ſolveret quæſtiones, adeoque felici gaudebat memoria ut quod ſemel in ſententiis aut verbis didicerat, quotiens volebat poſſet ſine difficultate proferre. Ab ineunte ætate ſicut referre ſolitus erat, à matre ſua didicit timorem Dei, et beatam virginem in omni negotio devotius invocare, publice mendicantibus pleno compatiebatur affectu et ſubveniebat effectu. Liberalium vero diſciplinarum ſcolas egrediens, ad curiarum ſe tranſtulit occupationes, et ſic commilitones et coætaneos anteceſſit; et cum vigerent in eo fidei zelus et magnificentia, erat tamen ſupra modum captator auræ popularis. Attamen admirandus et imitandus erat in corporis caſtitate. Deinde ducatu gratiæ contulit ſe ad archiepiſcopum *Theodbaldum*, et promerente induſtria familiaris ejus effectus eſt. Quot autem labores pro eccleſia ſuſtinuerit, quotiens ad expedienda negotia

Romam

Romam missus sit, quam feliciter sibi injuncta expedierit, non est hoc meum ad præsens recitare. Juri tandem civili & sacris canonibus operam dedit, & sanctæ *Cantuariensi* ecclesiæ à cujus uberibus coaluerat archidiaconus institutus est. Post modicum cum Dux *Normanniæ Henricus* Regi *Stephano* successisset in regnum, per archiepiscopum factum est ut archidiaconus ejus *Thomas* Cancellarius efficeretur. Fungens igitur *Thomas* Cancellarii officio in palacio regis, tantam in oculis ipsius invenit gratiam, ut eum post decessum præfati *Cantuariensis* archiepiscopi primæ *Britanniarum* sedi præfici procuraret quo totam facilius ecclesiam regeret *Anglicanam.* Vir autem tantæ curæ periculum satis acute ponderavit, utpote qui longo usu didicerat quid sedes illa habeat oneris, quid honoris, & cum miro calleret ingenio veracissime colligebat, quod si oblatum subiret officium Dei gratiam amissurus erat aut regis. Itaque aliquandiu regi & aliis eum promoveri volentibus reluctatus est. Sed electio divina et sanctæ *Cantuariensis* ecclesiæ tantum prævaluit, ut apud *Lundoniam* ab omnibus eligeretur. Convenientibus igitur apud *Cantuariam* episcopis & innumera multitudine ij. non. Junii die scilicet octavarum pentecostes anno M. C. lxij. consecravit eum ad altare Christi *Henricus Wintoniensis* episcopus, eo quod tunc vacaret ecclesia *Lundoniensis*, & *Wentanus* ipsius in hoc sicut & in cæteris sacramentalibus ipsius vices agebat. Præterea nolebant episcopi ut *Eboracensis* archiepiscopus eum sacraret nisi prius *Cantuariensi* ecclesiæ debitam faceret professionem. Missis ilico nunciis ad papam *Alexandrum* qui tunc *Romanorum* schisma devitans degebat in *Francia*, pallium & plenitudinem potestatis petiit & accepit. Consecratus autem statim veterem exuit hominem, cilicium & monachum induit & idoneos sibi magistros instituit qui ejus corrigerent excessus. Orationi & lectioni semper erat intentus, & sic in altaris versabatur officio acsi præsentialiter in carne geri cerneret Dominicam passionem, & intuentium fidem et mores ipsa contrectatio informaret, manus suas excuciebat ab omni munere & à domo sua sordes avaritiæ prorsus eliminabat. Erat etiam providus in consiliis & in ventilatione causarum diligens & modestus auditor. In interrogationibus subtilis, in responsionibus promptus, justus in judiciis & juris per omnia rectissimus executor. Religiosos viros tanta reverentia excipiebat, ut credi posset se in eis Deum vel angelos venerari. In exercenda hospitalitate sic pollebat, ut quicquid erat in facultatibus ejus commune patrimonium omnium videretur. In cibis & potibus medium tenuit. In veste preciosa spiritu pauper. In facie læta corde contentus. In mensa lauta penuriam eligens: omnia factus ut Christo lucrifaceret universos. Pauperum erat pater et mœrentium consolator, et prædicatio ejus tam pondere sententiarum quam puritate verborum placens erat et efficax. Hæreticos et schismaticos infatigabiliter expugnabat, et zelo justitiæ fervens quod suum erat cuique servare nitebatur, personarum prorsus et munerum acceptione deducta. Præterea labia mendacia et linguam detrahentem semper detestabatur. A primæva ætate, jura et dignitates ecclesiæ quas publica sibi potestas usurpaverat resarcire et in statum debitum revocare conatus est: Unde necessario coactus est multorum et maxime potentum animos adversum se concitare. Repetebat enim ab ipso Rege dominium castelli *Roffensis* et turris, **Saltwde** etiam et **Hethe**, terram quoque *Willielmi* de *Ros*, servitium ni fallor vij. militum & alia hujusmodi. De Comite *Clarensi* homagium castelli de **Tunebregge** cum adjacenti leuga quæ vulgo **bailis** vocatur. Unde factum est ut animum Regis adversus archiepiscopum plurimi denigrarent; & orta inter eos exinde contentio discordia diutius protracta est. Si quis autem hujusmodi causam & initium discordiæ, medium et finem nosse desiderat, illa magna scrutetur volumina quæ de eodem scripta sunt; vitam scilicet quam socius passionum ejus præter martirium magister scripsit *Herebertus*, et aliam quam cum miraculis multis scripsit *Willielmus Cantuariensis* monachus. Legat et volumen epistolarum ejus quas Prior compilavit *Alanus.* Legat et miracula quæ vidit et conscripsit *Benedictus*; cum vita ipsius, quam breviter dictavit *Johannes Carnotensis* episcopus. Modicum etiam si placet visitet *Gervasium* qui archiepiscopatus ipsius gesta breviter transcurrit et annos, sed de his alias. Discordia autem inter archiepiscopum et regem crevit in inmensum. Potestas enim laica in res et personas omnino pro libitu usurpabat, tacentibus episcopis et ecclesiastico jure contempto. Conatus est autem in primis rex archiepiscopum blanditiis ad suum inclinare consensum ut à cultu justitiæ deviaret. Sed vir Dei fundatus in petra nec blanditiis emolliri potuit nec minis terreri. Hanc itaque mutationem dexteræ excelsi maligna interpretatione conati sunt impii obfuscare, superstitioni ascribentes quod vitam ducebat artiorem. Zelum justitiæ crudelitatem mentiebantur: Quod ecclesiæ procurabat utilitates avaritiæ attribuebant, Contemptum mundani favoris venationem gloriæ esse dicebant, Curialis magnificentia fingebatur elatio, Quod divinitus edoctam voluntatem sequebatur in plurimis nota supercilii inurebat, Quod antecessorum metas in jure tuendo sæpe videbatur excedere, temeritatis arbitrabatur indicium, nichil jam ab eo vel dici vel fieri poterat quod non malitia malorum depravaret; adeo quidem ut regi persuaderent, quod si archiepiscopi potestas procederet, regia dignitas proculdubio deperiret. Duos interea sacravit episcopos in ecclesia *Cantuariensi*, *Rogerum* scilicet *Wigorniensem* & *Rob. Herefordensem.* De jure ergo ecclesiastico conservando vel conterendo inter archiepiscopum & regem primo apud *Westmonasterium*, deinde apud *Clarendoniam*, postremo apud *Northamtoniam* sermo gravis & plenus minarum protractus est, & instigante diabolo magis ac magis augebatur indies, nam rex sibi consuetudines conservari volebat avitas, et adhuc episcopi cum archiepiscopo suo stabant inmobiles, nec aliquam facere volebant promissionem nisi salvo ordine suo. Nitebantur ergo plurimi subplantare virum Dei. Sed hostes familiares pessime perurgebant. Tractus est tandem ad consensum. Sed cum hujusmodi concessionis peteretur et scriptum, restitit archiepiscopus, cirographo tamen pravitatum penes se retento. Insurgit igitur in eum rex & curia regalis et perjurum eum appellant episcopi; adeoque crudelis desævit malitia, ut de membrorum detruncatione vel de vitæ periculo plurimi formidarent. Sed cum omnes opprimerentur, *Cantuariensis* ecclesia ipsum magis angebat, cujus potestati, honori & utilitari plurimum derogabatur. Sed cum eum Curiales in causa pecuniaria condempnarent & alias intorquerent

rent calumpnias, & in eum etiam dampnationis judicium proferre decreviſſent, ſumpto crucis vexillo publici Juris invocavit auxilium & appellavit, & à funeſta curia egreſſus & proditor conclamatus, mutato habitu nocte receſſit, & ad *Sandwicum* poſt aliquot dies perveniens à duobus tantum presbyteris in cimba parvula tranſvectus eſt anno M.C.lxiv. & ad ſanctum pervenit *Bertinum*. Actus ergo in exilium Chriſti Confeſſor, à domino papa *Alexandro Senonis* honorifice ſuſceptus eſt, & ab eo in monaſterio *Pontiniacenſi* commendatus eſt. Sed rex *Anglorum* epiſcopos & proceres ſuos & eos præcipue quos archiepiſcopi magis noverat adverſarios ad dominum papam deſtinavit, multa promittens, plurima dans petiit ut ad dirimendam cauſam in *Angliam* legati mitterentur omni appellatione remota. Sed cum ſe in hac petitione redeuntibus nunciis didiciſſet fuiſſe repulſum, eccleſiam & omnia bona archiepiſcopi & ſuorum præcepit confiſcari. Et quod in nullius hiſtoriæ ſerie legitur, totam cognationem ejus & omnes qui eum familiaritate aut quovis titulo contingebant proſcriptos addixit exilio, ſine delectu dignitatis aut ordinis, conditionis aut fortunæ, ætatis aut ſexus. Nam mulieres in puerperio decubantes & parvuli vagientes in cunis, in exilium acti ſunt. Proceſſit ulterius furor inmanis & piis auribus horrenda crudelitas. Cum enim catholica etiam pro hæreticis et ſchiſmaticis et perfidis *Iudæis* oret eccleſia, prohibitum eſt ne quis eum vel orationum ſuffragiis adjuvaret. Miniſtri quoque publicæ poteſtatis omnes adultos jurare cogebant, quod *Pontiniacum* peterent, ut vel ſic archiepiſcopum contriſtarent. Ibi enim ſe vir ſanctus diu jejuniis et orationibus maceravit, orans jugiter pro eccleſia, pro rege et regno *Anglorum*, donec eum inde rex per abbates *Ciſtercienſes* qui de terra ſua ad Capitulum generale convenerant, proturbare curavit. Sed antequam inde progrederetur, cœlitus ei oſtenſum eſt quod ad eccleſiam ſuam rediturus eſſet cum gloria, et per martirii palmam migraturus ad Dominum. Nolens autem ut occaſione ſui *Pontiniacenſibus* vel aliis immineret diſpendium, ſponte diceſſit et ad *Francorum* regem *Lodowicum* ſe contulit, qui eum reverenter excipiens, donec pax reformaretur humaniſſime neceſſaria miniſtravit. Convenerunt autem Reges nunc apud *Montem mirabilem*, nunc apud *Montem martyrum* de pace ſua colloquentes, et rex *Franciæ* niſus eſt ut inter regem *Angliæ* et archiepiſcopum pacem reformaret. Verum quia honorem Dei et ordinis ſui reticere non voluit, diſcordes abinvicem receſſerunt. Convocati ſunt ilico apud *Lundoniam* præſules et prælati et proceres, ut contra mandata archiepiſcopi et papæ *Alexandri* omnes appellarent. Sed et monachi *Cantuarienſes* ad idem ſunt evocati. Sed miſeratione divina actum eſt ne ab eis aliqua fieret appellatio. Procuratum eſt etiam ut abjurata papæ *Alexandri* obedientia in partem ſchiſmatis tota *Anglia* transferretur. Miſertus autem *Anglicanæ* eccleſiæ deſolationem *Willielmus* epiſcopus *Senonenſis* ex aſſenſu regis *Francorum* ſedem apoſtolicam petiit, et à *Romana* eccleſia impetravit, ut rex *Anglorum* omni appellatione ceſſante ſubiceretur anathemati, & regnum interdicto, niſi pax eccleſiæ *Cantuarienſi* redderetur. Interim procurantibus his qui eccleſiæ pacem oderant, *Rogerus Eboracenſis* archiepiſcopus in provincia *Cantuarienſi* poſt prohibitionem contra dignitatem eccleſiæ *Cantuarienſis* et antiquam conſuetudinem *Henricum* filium regis coronare præſumpſit, aſtantibus ſibi ſuffraganeis nec proteſtantibus jus *Cantuarienſis* eccleſiæ. Multiplicatis ergo injuriis, & perverſis hominibus patientia Chriſti ſemper abutentibus magis ac magis, in regem & ſuos multiplex & certa & cita comminatio procedebat. Inſtabatque peremptorius dies ut ſententia ulterius differri non poſſet. Artatus itaque rex ſeveritate canonica tandem adquievit, ut pax *Anglicanæ* eccleſiæ reformaretur. Sic itaque rex archiepiſcopo gratulabundus occurrit, ſic eum jocunde allocutus eſt acſi ante nichil rancoris habuiſſet. Verumtamen pacis oſculum eidem nolebat impendere. Quem cum rex ſecum vellet abducere ut pax inita nulli veniret in dubium, Ingratus, inquit archiepiſcopus, videbor ſi benefactoribus meis ſaltem non valedixero. Archiepiſcopus igitur reditum paravit in *Angliam*, et cum literis regis proprios nuncios miſit qui archiepiſcopum ſuſciperent & venientibus neceſſaria præpararent. Hæc audientes ſummi adverſarii ejus in occurſum ejus properaverunt ad mare, ubi cum archiepiſcopo pararent inſidias, ex mandato papæ *Alexandri Eboracenſis* archiepiſcopus ab officio epiſcopali ſuſpenſus eſt. *Gilebertus* vero *Lundonienſis* & *Gocelinus Saresberienſis* in ſententiam anathematis revocati ſunt. Quæ ſeveritas in ſancti *Thomæ* ingreſſu publicata regem amplius exacerbavit, & linguas toxicatas detrahentium efficaciores reddidit ad nocendum. Iterum ergo dampnis, iterum atrocioribus injuriis ſupra modum & numerum athleta Chriſti affectus eſt, et dicto publico prohibitus eccleſiæ ſuæ ſepta exire. Quiſquis ei vel alicui ſuorum faciem hilarem prætendebat hoſtis publicus cenſebatur. Ipſe vero *Cantuariam* veniens, cum ingenti gaudio & imbre lacrimarum à filiis ſuis ejuſdem eccleſiæ monachis in oſculo pacis ſuſceptus eſt, & ſolennitatem Dominicæ nativitatis ibidem cum gaudio celebravit. Quinta vero natalicii die, quæ feria tercia fuit, venerunt aulici quatuor cum archiepiſcopo loqui cupientes, ut vel ſic ipſius infirmiora viderent. *Reginaldus* ſcilicet *filius Urſi*, *Hugo* de *Morvilla*, *Willielmus* de *Traci*, & *Ricardus Brito*. Hii poſt varios verborum anfractus minas intorquent, & demum exilientes continuo exierunt in curtem, & ſub moro ramoſa loricis ſuper indutas veſtes abiciunt, & cum hiis quos de provincia vocaverant, in palatium archiepiſcopi redierunt. Ille antem non hortatu, non prece, non lachrimis ſuorum loco moveri poterat, donec de veſpertina ſinaxi in eccleſia decantanda ſuggerentes vim inferrent et propellerent reluctantem. Inde pedetentim et lecto greſſu progreſſus eſt tanquam ultroneus mortem expectaret. Denique ingreſſus eccleſiam, ſubſtitit in limine. Quidnam, inquiens, metuit gens iſta? Tumultuantibus interim clericis: Abite, inquit, puſillanimes. Sinite miſeros & cæcos delirare. Præcipimus in virtute obedientiæ, ne hoſtium occludatis. Adhuc eo loquente, ecce lictores perſcrutato pontificis palacio conglobati per clauſtra ruunt, ex quibus tres in lævis ſecures, unus bipennem vel bis acutam deferebat, omnes vero in dextris ſtrictos gladios vibrabant. Poſtquam igitur patens hoſtium irruperunt, diviſi ſunt abinvicem; *Urſides* dextram partem, tres alii ſiniſtram occupant. Jam archiepiſcopus aliquot gradus aſcenderat, & *Urſides* irruens quærit à quodam quem offendit, ubi eſt archiepiſcopus?

pus? Quod audiens ille, reversus à gradu cum levi motu capitis primus omnium respondit, En ego, *Reginalde, Reginalde*, multa tibi contuli beneficia, & nunc ingrederis armatus ad me? Scies, ait. Tune es ille regis proditor? et prendens pallium, Huc abcedes; pilleumque mucrone decussit. Non, inquit, proditor sum, nec egrediar vir abhominabilis, palliique sui laciniam de manu militis excussit. Ergo subintonat, Fuge. Subjunxit, Non fugiam, hic tuam explebis malitiam. Hiis dictis, sicarius resiliit percussurus. Interea tres alii insurgunt insultantes, Nunc morieris. Si caput, inquit, meum quæritis, prohibeo sub interminatione anathematis ne cuiquam ex meis noceatis. Mortem libens amplector, dummodo ecclesia in sanguine meo libertatem consequatur & pacem. Dixit, caputque protensum ferientibus coaptavit. Accelerans autem *Ursides* prosiluit, & toto conamine suo capiti protenso vulnus incussit, exclamavitque tanquam devicto hoste triumphans, Percutite, percutite. Itaque ministro confusionis instigati carnifices, in vulnere vulnera congerentes, cerebrum excusserunt; unus autem ex carnificibus jam cadentem vel jacentem martyrem prosecutus, lapideo pavimento mucronem incussit, sed acie dissiliente redierunt per claustrum dicentes, Regales milites eamus, mortuus est: & sic omnia quæ in domibus pontificis invenerant rapuerunt. Mirumque dictu; Nunc à pravis hominibus vivens, loquens, in pedibus stans regis proditor appellatus est, prostratus vero sed effuso cerebro & adhuc spirans, sanctus *Thomas* invocatus est. Passus est autem beatus martyr anno patriarchatus sui ix. iv. kal. Januarii feria iij. dum monachi vesperas cantarent anno Domini M. C. lxx. Cujus corpus exanime in feretro positum ante altare Christi delatum est. Die vero crastina in criptam à fratribus portatum, in sarcofago marmoreo positum est: & ut verum fatear, quod oculis meis vidi & manibus attrectavi; habet ad carnem cilicium, deinde staminiam, desuper cucullam nigram, deinde albam in qua sacratus est: tunicam quoque & dalmaticam, casulam, pallium & mitram. Inferius vero, femoralia habet cilicina, desuper linea, caligas laneas, & sandalia. Si quis vero de eodem martyre ut decet ampliora nosse desiderat, legat libros vel scriptores quos superius nominavi, videlicet *Herebertum, Johannem, Willielmum, Benedictum, Gervasium*, & ejusdem Sancti epistolas non omittat. Plures forsitan de eodem martyre plurima scripserunt, sed nec dum omnia quæ de eo sunt potuerunt explanare. Vacavit autem ecclesia *Cantuariensis* post martyrium ejus annis duobus et mensibus quinque. Sed quod ipse viveret in Christo, crebrescentibus miraculis in universo mundo declaratum est. Cui miseratione divina ad electionem monachorum *Cantuariensis* ecclesiæ, assensu quoque Regis et Episcoporum Prior *Dovorensis* successit

De Ricardo *archiepiscopo.*

Ricardus nomine, qui ab ineunte ætate in ecclesia *Cantuariensi* monachicum gesserat habitum. Qui cum esset de *Normannia* natus, artium liberalium scolas egressus, in ecclesia *Cantuariensi* susceptus sub regulari disciplina satis modeste simul & honeste conversatus est. Processu temporis *Theodbaldi* archiepiscopi capellanus effectus est, una cum beato *Thoma* eidem sedulo ministravit. Bonis siquidem moribus & affabilitate qua prædictus erat adeo gratiosus effectus est, ut omnium fere præterquam invidorum oculis placeret, & Prior *Dovorensis* efficeretur. Deinde in archiepiscopum assumptus, multo sed injusto labore fatigatus est. Nam cum electione solenniter apud *Lundonias* facta *Cantuariam* venisset, & ad ejus consecrationem omnia parata fuissent, allatæ sunt in medium literæ Regis junioris, inhibentes sub appellatione sedis apostolicæ, ne quis eum vel alium in archiepiscopum promoveret sine suo assensu qui regni gestabat coronam. Trepidantes igitur episcopi dicesserunt abinvicem, & *Ricardus Cantuariensis* electus *Romam* profectus est. Qui post varias adversariorum obtrectationes à domino papa *Alexandro* consecratus est & pallium suscepit & totius *Angliæ* primatum. Quem etiam papa legatum & privilegiatum remisit in *Angliam*. Reversus itaque *Ricardus* archiepiscopus totius *Angliæ* primas & apostolicæ sedis legatus, à conventu *Cantuariensis* ecclesiæ clero & populo honorifice susceptus est. Die crastina sacravit ibidem episcopos iv. *Ricardum* scilicet Wintoniensem, *Robertum* Herefordensem, *Gaufridum* Heliensem, *Johannem* Cicestrensem. Sacravit etiam diversis temporibus & locis *Reginaldum* Bathoniensem, *Adam* sancti Asaph, *Gerardum* Coventrensem, *Johannem* Norwicensem, *Guidonem* Bangornensem, *Baldewinum* Wigorniensem, *Galerannum* Roffensem, *Walterum* Lincolniensem, *Johannem* sancti Asaph. *Johannem* quoque benedixit abbatem de *Boxeleia*, & *Guerricum* de **Faureʃham**. Archiepiscopus *Ricardus* cum ad preces regis *Angliæ* in partibus ageret transmarinis, *Gilebertus Lundoniensis* episcopus sacravit in ecclesia *Cantuariensi*, *Petrum Menevensis* ecclesiæ electum, qui ecclesiæ *Cantuariensi* & archiepiscopo *Ricardo* debitam fecit professionem. Idem archiepiscopus apud *Westmonasterium* memoria dignum celebravit Concilium, & post sermonem quem facunde sententiis plenum expressit xviij. capitula promulgavit. In hoc Concilio *Godefridus* episcopus sancti *Asaph* per annulum suum resignavit episcopatum. Deposuit etiam certis ex causis *Willielmum* abbatem de *Burgo*, & eidem ex assensu regis supposuit Cancellarium suum *Benedictum*. Cum autem *Hugutio* legatus ad vocationem regis *Angliæ* veniret in *Angliam*, & ad celebrandum Concilium episcopos & abbates *Angliæ* convocasset, accurrit *Rogerus Eboracensis* archiepiscopus & ipsius legati dexteram optinere voluit ut archiepiscopum *Cantuariensem* à debita repelleret sessione. Sed advolantes ecclesiæ *Cantuariensis* suffraganei, *Rogerum* à sede deiciunt, cædunt & scindunt & à Concilio penitus eiciunt. Unde cum indignans legatus abiret, archiepiscopus *Ricardus* pro se & diocesi tota sedem appellavit apostolicam, & sic *Hugutionis* evanuit legatio. Archiepiscopus *Ricardus* expulsis clericis secularibus de ecclesia sanctæ Crucis de **Waltham** de mandato Regis, clericos ibidem instituit regulares. Mortuo autem *Waltero Roffensi* episcopo, archiepiscopus episcopatum cepit in manus, et ad velle suum dedit episcopatum cuidam clerico suo *Galeranno*, et sacravit eum in partibus transmarinis; unde cum *Cantuariensis* murmuraret conventus, præcipiente *Ricardo* archiepiscopo *Galerannus* venit *Cantuariam*, et præsente conventu in capitulo super iv. Evangelia *Cantuariensi* ecclesiæ fidem juravit observandam, & deinde ad altare Christi debitam fecit

fecit professionem quam super altare posuit, & ab eodem baculum pastoralem & mitram suscepit. Verum ne *Ricardus* archiepiscopus nimia plus debito gauderet prosperitate suscitavit ei inimicus adversarium, *Rogerum* scilicet electum sancti *Augustini*. Qui cum post duos electionis annos ab archiepiscopo peteret benedictionem sed debitam refutaret facere professionem, *Romam* petiit, & ab *Alexandro* papa benedictionem accepit, salva tamen ut dixit & scripsit *Cantuariensis* ecclesiæ dignitate, mitra quoque decoratus & annulo *Cantuariam* rediit. *Ricardus* autem archiepiscopus primo electionis suæ anno omnes ecclesias de villis monachorum *Cantuariensium* eisdem restituit, quas confessus est in audientia multorum de jure & donatione eorum fuisse. Verumptamen quia restitutio illa per detractiones clericorum stabilis esse non poterat, ad elemosinam instaurandam quatuor reddidit ecclesias & confirmavit. Ecclesiam scilicet de **Munketune**; ecclesiam de *Estreia*; ecclesiam de **Mapeham** cum capellis & pertinentiis suis; ecclesiam quoque de **Einesford** quam confessus est in audientia multorum, quod *Willielmus* dominus ejusdem fundi dederat conventui *Cantuariensi*; exenia quoque reddidit conventui quæ de quibusdam villis monachorum solebant sed injuste archiepiscopo deferri. Rexit autem prædictus archiepiscopus *Ricardus* ecclesiam *Cantuariensem* in mansuetudine bona annis x. mensibus viij. & adversa valetudine tactus, apud **Halinges** decidit in lectum & obiit: cujus corpus *Cantuariam* delatum, in ecclesia *Christi* in oratorio beatæ *Mariæ* xij. kal. Marcii honorifice sepultum est. Cui post menses x. succeffit

De Baldewino *archiepiscopo.*

B*Aldewinus Wigorniensis* episcopus. Sed quid de isto dicam *Baldewino?* Proposui & promisi de regibus & archiepiscopis prospera dicere, & bona quæ *Cantuariensi* ecclesiæ fecerunt lectoribus aliqua nunciare. Sed cum facta *Baldewini* video, non bona sed mala multa referre compellor invitus. In *Exonia* ex infimo genere natus, literis secularibus & sacris eruditus est, & in omni honestate conversatus est. Deinde cum bonis polleret moribus, per episcopum *Exoniensem Bartholomæum* archidiaconus ibidem effectus est. Sed cum ad altiora tenderet gressum, omnia mundana reliquit, & ordinis *Cisterciensis* habitum suscepit in cœnobio *Fordensi*, & post annos paucos abbas ibidem effectus est. Deinde post obitum *Rogeri Wigorniensis* episcopi *Baldewinus* electus est; & cum post decessum bonæ memoriæ *Ricardi* archiepiscopi *Cantuariensis* ecclesia viduata pastore careret, mota quæstione de pastore substituendo in præsentia regis, post multas fatigationes monachi *Cantuarienses* regi nominaverunt virum justum & bonum, *Petrum Menevensem* episcopum. Annuit rex. Verumtamen ad præsens dilatum est negotium, & iterum apud *Londonias* redierunt in id ipsum. Episcopi vero per seipsos subito elegerunt *Baldewinum Wigorniensem* episcopum, & monachi *Cantuariam* redierunt. Subsecutus est eos rex, & in capitulo flexis genibus, & lacrimantibus oculis conventum precatus est, ut præfatum susciperet electum; sic tamen ut episcoporum penitus cassaretur electio, & conventus de novo suam faceret electionem. Petitio regis exaudita est, & omnes *Londoniam* redierunt. Electione episcoporum denique cassata, *Baldewinus* à monachis electus est. Missis itaque nunciis ad curiam *Romanam*, *Urbanus* papa ex assensu fratrum monachorum electionem confirmavit, & eidem electo pallium misit. *Baldewinus* igitur *Cantuariam* veniens, cum honore debito à monachis susceptus est & intronizatus, de quo pacis & tranquillitatis tanta spes habita est, ut sanctorum prædecessorum suorum concivis & socius fore putaretur. Dicebat enim fratribus inter cætera in sermone facundo, Hoc est primum fratres & summum in desideriis meis, ut unum simus in Domino; vobis enim debeo quicquid valeo. Sed & corpus & animam meam vobis teneor impendere. Sed cum de eodem tantæ religionis & gratiæ fulgerent præconia quasi redempturus esset *Israel*, à clericis seductus in primis sanctitatis operibus à sanctuario Domini incipiens, ecclesiam *Christi Cantuariæ* quibusdam spoliavit exeniis, quæ de villis monachorum solebant eisdem ab antiquo deferri. Deinde nescientibus monachis, missis clanculo clericis pastui pauperum & orphanorum assignatas invasit ecclesias; verum cum omnia subripere cogitaret, appellatio interposita est. Ipse autem appellationi non deferens, aliquas monachorum villas invasit, & mirati sunt universi. Tamen elaboratum est à quibusdam qui *Cantuariæ* convenerant, ut archiepiscopus monachis restitueret ablata, & ipsi jam factæ renunciarent appellationi. Archiepiscopus igitur villas quidem restituit, sed ecclesias clericis suis dedit & exenia sibi retinuit. Misit interea nuncium ad papam *Urbanum* petens, ut jam datas confirmaret ecclesias, & novæ construendæ basilicæ apostolicam daret auctoritatem, quam dixit in curia clericus idem sanctum *Thomam* inchoasse. Optinuit nuncius & rediit, & *Baldewinus* jam effrenis effectus, non solum ecclesias & oblationes fidelium auferre, sed & totum statum & tranquillitatem *Cant.* ecclesiæ subvertere cogitabat. Hæc audiens rex, de facili consensit. Assentiunt episcopi fideque interposita vel juramento firmatum est, ut omnes episcopi qui monachos habebant cathedrales ecclesias facerent de clericis secularibus conventuales, eisque monachorum cum decimis darent & ecclesias. Audiens hoc conventus *Cantuariensis*, nec mirum, admiratus est, & unicum oppressorum opposuit remedium & ad sedem apostolicam appellatum est. Relata sunt hæc in curia, & *Urbanus* papa ex assensu fratrum semel & secundo & tercio operis illius inhibuit executionem, & per *Angliam* institutam cassavit fraternitatem. *Baldewinus* autem nichilominus desistere noluit, sed quingentorum pedum jaciens fundamentum, Priorem & fratres qui appellaverant suspendit, & redditus debitos solvi prohibuit. Januas etiam monachorum præcepit observari, & ne quis egrederetur inhibuit, & deinde omnes villas monachorum occupavit. Scripsit iterum *Urbanus* archiepiscopo præcipiens ut monachis omnia restitueret ablata, & opus inchoatum & locum maledictum pronunciavit & prophanum, & omnes qui ibidem celebraverant suspendit. Ipse vero contempnens omnia, quod in capella fuerat ligneum factum est lapideum; & ut omnes clerici sui ibidem domos mansionarias citissime fabricarent præcepit, & sic apud *Dovoriam* transfretavit. Agente autem rege, duobus monachis qui ad regem missi fuerant villas

restituit,

restituit, per literas clausas suis insinuans ministris, quod ea conditione prædictam fecerat restitutionem ut de illo villas tenerent, & singularem ei non conventui redderent rationem. Obstupescunt ad hoc monachi, & omnia respuunt, magisque volunt panem cotidianum mendicare quam ecclesiam *Cantuariensem* tantæ subjicere servituti. Obiit interea *Urbanus* papa, et *Gregorius* archiepiscopi patronus papatum suscepit. Hic ecclesiarum prælatis et subditis indulsit, ut omnes literæ *Urbani* papæ à tribus mensibus ante obitum ipsius traditæ eandem firmitatem haberent acsi adhuc viveret. Causam vero *Cantuariensis* ecclesiæ ab hac excepit pietate, ut quæ majori indigebat solatio majorem haberet desolationem. Unde *Baldewinus* gaudens effectus in *Angliam* properavit et applicuit apud *Dovoriam*. Misit ilico conventus monachos duos qui eum de transmarinis venientem salutarent, et debitam offerrent professionem. Quos statim per nuncios antequam ad eum possent accedere denunciavit excommunicatos, equos abstulit, et ad *Cantuariam* pedites redire coegit, subpriorem et ei consentientes per totam provinciam denunciari fecit excommunicatos, et omnia quæcumque monachi habebant extra portam eis[abstulit,]et quia porta contra raptores hujusmodi clausa fuit, murus curiæ ligonibus perforatus est, et curia eorum cum officinis omnibus capta. Cibaria quoque conventus hospitum et infirmorum asportata sunt, et servientes jurare compulsi sunt, ut si quem monachum exire viderent, illum apprehenderent vel clamore notarent. Servientes et clerici in curia vel cimiterio capti sunt et verberati, et in carcerem trusi. Monachi ad eum missi abducti sunt, et unus in atrio ecclesiæ captus, ligatus, abductus est et incarceratus, afflictus est, ut in triduo post reditum spiritum exalaret. Omnes etiam qui quovis titulo monachos contingebant, regis et archiepiscopi proditores appellati sunt. Nocte et die vallati sunt multitudine armatorum, ut putarent se monachi in ecclesia vel claustro detruncandos; sed nec cibum capere nec sompnum carpere secure valebant: et ut breviter mala dicantur quæ nimis longa fuerunt, à primo ingressu *Baldewini* vix dies paucos habuere quietos, et cum monachi debita victualia non haberent, propter tot et tantas enormitates ecclesia *Cantuariensis* à divinis suspensa est. *Gregorius* papa interim obiit, et *Clemens* successit, et archiepiscopi sensus inmutatus est. Cui post modicum papa *Clemens* scripsit secundum formam *Urbani* præcipiens ut opus inchoatum destrueret, monachis etiam restitueret ablata, et de cætero ab eorum gravamine cessaret; invasores etiam curiæ eorum excommunicati sunt. Obiit interea Prior *Honorius* apud *Romam*, et socii ejus v. *Hostiensis* etiam episcopus, et *Radulfus* Cardinalis, quos ad dirimendam causam papa *Clemens* mittere volebat in *Angliam*; et sic ecclesia *Cantuariensis* soli Deo relicta est. Conventus autem licet in egestate plurima constitutus, firmiter in primo perseveravit proposito, semper paratus pro libertate ecclesiæ contumelias et terrores, opprobia hominum et malicias sustinere, vel mortem, vel quicquid humana vel diabolica posset excogitare malicia. Statimque fratres iiij. miserunt ad curiam. Interea reges et principes, archiepiscopus *Baldewinus* et episcopi plures acceperunt cruces ut irent in *Jerusalem*. Set orta gravissima discordia inter regem *Franciæ*, & regem *Angliæ*, & filios ipsius, obiit rex *Henricus*, cujus procuratione *Cantuariensis* ecclesia adeo vexata est. Cui successit in regnum *Ricardus* filius ejus, quem apud *Westmonasterium* sacravit & coronavit archiepiscopus *Baldewinus*. Verum ne aliqua fieret perturbatio pro *Cantuariensi* ecclesia, in coronatione illa, callide procuratum est, ut archiepiscopus restitueret monachis curiam cum officinis, villas & redditus cum ea quam habuerant libertate; ecclesias autem & exenia non reddidit, & contra morem ecclesiæ *Rogerum* quendam proditorem absente conventu nominavit Priorem. Quod cum contradicerent monachi, iterum dampnis & contumeliis afflicti sunt, & possessionibus spoliati: unde postmodum in præsentiam regis vocati, expositis in audientia multorum gravaminibus illatis, compulsi sunt ut cartas ecclesiæ proferrent in medium, ab æmulis suis, videlicet episcopis judicandas. Sed cum monachi nec hoc absque convenientia conventus facere non valerent, exiliit rex & iratus juravit, quod nec unus ex eis in ecclesia remaneret. Verumptamen in proximo cum archiepiscopis, episcopis, & abbatibus, & proceribus multis rex venit *Cantuariam*, & post multos variosque sermones hoc tandem elaboratum est, ut archiepiscopus monachis restitueret ablata, capellam incultam dimitteret vel penitus dissiparet, clericorum ædificia deponeret & adinvicem illatas remitterent injurias. *Rogerus* etiam à prioratu depositus est. Latebat interim apud *Dovoriam Johannes* legatus, qui ad restituendam ecclesiæ pacem missus erat in *Angliam*. Venit igitur *Cantuariam* scilicet à rege vocatus, & à monachis honorifice susceptus est. Sed ad pacem illam faciendam vel jam factam vocatus, neque cum monachis nisi valde secretum habere potuit colloquium, nec eisdem in tam arduo negotio necessarium scivit dare consilium. In crastino autem non ut legatus sed simpliciter *Dovoriam* profectus est, & citissime post regem transfretavit. Archiepiscopus autem à suo non desistens proposito, *Londoniam* adiit, & ne nil ageretur, apud **Lamhee** in planitie campi tentoria fixit, & præcepit ibidem lapideam fieri capellam, & ut clerici ibidem mansiones congruas fabricarent. Archiepiscopus sacravit apud **Lamhee** episcopos duos, *Ricardum Londoniensem*, et *Willielmum Heliensem*. Diversis vero temporibus et locis sacravit istos: *Gilebertum Roffensem*, cui eundem dedit episcopatum. *Willielmum* etiam sacravit *Landavensem*, *Johannem Exoniensem*, *Willielmum Wigorniensem*, *Hugonem Lincolniensem*, *Reinerum* sancti *Asaph*, *Willielmum Herefordensem*, *Hugonem Coventrensem*, *Godefridum Wintoniensem*, *Hubertum Saresberiensem*. *Dionisium* quoque benedixit abbatem de *Boxleia*, et *Algarum* de **Faureham**, et *Johannem* de *Cumbwella*. Archiepiscopus *Baldewinus* transfretaturus *Cantuariam* venit, baculum et peram in ecclesia Christi suscepit. Ultimumque vale dicens monachis et *Angliæ* peregre profectus est, et tandem ad civitatem pervenit *Accon*. Ubi parum proficiens, sed indies deficiens decidit in ægritudinem qua et mortuus est. Rexit ecclesiam *Cantuariensem*, sicut supradictum est, annis v. mensibus xj. et in obsidione civitatis *Accon* vitam finivit et ibidem sepultus est. Cujus vestimenta capellæ *Cantuariam* allata sunt. Dimiserat autem in ecclesia *Cantuariensi* casulam unam auro paratam, dalmaticam et tunicam auro textam et cappas duas.

Hæc de *Baldewini* archiepiscopi factis pauca perstrinxi, abbrevians mala quæ nimis prolixa fuerunt. Si quis de eodem viro ampliora desiderat, scripta supradicti percurrat *Gervasii* et inveniet quæ quærebat. Vacavit ecclesia *Cantuariensis* post obitum ipsius annis ij. et mensibus vij. Obiit interea papa *Clemens*, et *Celestinus* successit, cujus de mandato capella de *Hakintonia* funditus eversa est, et quicquid ob id à *Baldewino* factum est ab eodem papa dampnatum. Erat autem in diebus istis vir venerabilis .

De Huberto *archiepiscopo.*

HUbertus *Sarisberiensis* episcopus, apud *Accon* in omnium oculis gratiosus, et in re militari adeo magnificus, ut eciam regi *Ricardo* esset admirandus. Erat enim statura procerus, consilio providus, ingenio callens licet non eloquio pollens. Cum præfecto quondam *Angliæ Randulfo de Glanvilla* quodammodo regnum *Angliæ* regebat, eo quod ipsius maxime consilio idem *Randulfus* fruerctur. Regni itaque negotiis intentus, humana magis quam divina curabat, & omnia regni novit jura, & ecclesiæ *Cantuariensis* conventum in oppressione *Baldewini* ex animo diligere videbatur. *Eboracensis* ecclesiæ decanus effectus est, & postmodum ad *Saresberiensem* ecclesiam vocatus, episcopus sacratus est. Inde cum rege *Ricardo* & *Baldewino* archiepiscopo innumeraque nobilium turba peregre profectus, ipsum *B.* archiepiscopum post obitum sepelivit. Capta vero civitate *Accon*, cum infecto pro quo venerant negotio digrederentur, rex *Angliæ* in *Alemannia* captus est, & *Anglia* tota pro redemptione regis gravissime vexata est. Prædictus enim episcopus à rege *Ricardo* artissimæ custodiæ mancipato, ad expedienda regis & regni negotia in *Angliam* missus adeo splendide, diserte sedulo-que cum ad monachos *Cantuarienses* quos primo allocutus est, cum ad omnes ecclesias & populum *Angliæ* regias expressit necessitates, ut tota perturbatio quæ in *Anglia* orta est pacificaretur in brevi, & ut rex ipse post annum tantis redimeretur ærumnis. Verumptamen antequam rediret in *Angliam* conventui scripsit *Cantuariensi* pro episcopo *Saresberiensi*, ut eum in patrem eligerent & pastorem. Gaudens ilico conventus ad hæc, cum multas pro aliis habuissent potentum supplicationes, spretis omnibus & invocata Spiritus sancti gratia præfatum *Hubertum Saresberiensem* episcopum in capitulo *Cantuariensi* elegerunt, & in crastino apud *Lundoniam* episcopis *Angliæ* suum præsentaverunt electum per manum *Gaufridi* Prioris. Missis igitur nunciis ad curiam, *Celestinus* papa confirmavit ejus electionem, & pallium destinavit, & in *Anglia* constituit legatum, & eidem confirmavit primatum. Archiepiscopus *Cantuariam* veniens, honore debito à conventu susceptus est & intronizatus. Cujus in ingressu *Cantuariensis* ecclesia tempora prima videbatur habere tranquilla. In cujus præsentia cum apud *Londoniam Eboracensis* archiepiscopus in conventu episcoporum crucem suam sibi præferri juberet, ab episcopis ilico repulsus est, crucem abscondit & recessit. Rex autem *Ricardus* à diutina custodia liberatus in *Angliam* reversus est, & à conventu *Cantuariensi* cum honore receptus, de communi consilio apud *Wintoniam* coronatus est ab *Huberto Cantuariensi* archiepiscopo. Tantaque pax & dilectio erat inter regem & archiepiscopum, tanta devotio utriusque ad conventum, ut idem velle, idem nolle unitatis vinculum esse videretur. Vidit hæc & invidit hostis antiquus, & ad clericorum instantiam consummare volebat archiepiscopus capellam quam apud **Lamhee** inchoaverat *Baldewinus* in diminutionem *Cantuariensis* ecclesiæ; quo tamen facilius monachorum flecteret animos virgultum suum ecclesiæ proximum succindere jussit, & sic decenter atrium ecclesiæ ampliavit. Monachos præterea in ecclesiam *Coventrensem* restituit, quos *Hugo Coventrensis* episcopus fugaverat. Cum autem primo per nuncios, deinde per se conventum alloqueretur de consummanda ecclesia de **Lamhee**, admirans conventus multociens ad pedes archiepiscopi corruit, lacrimis & ejulatibus archiepiscopo supplicans ut à tam nocivo desisteret proposito. Repetita sunt hæc frequenter apud *Cantuariam*, & tandem relata sunt hæc omnia de consensu partium ad *Innocentium* papam qui *Celestino* successit. Qui cum in causa *Cantuariensis* ecclesiæ plantaria perversitatum & tribulationum cerneret succrescere si opus procederet inchoatum, communicato cum fratribus consilio, in præfatam capellam de **Lambee** dampnationis dedit sententiam, scribens archiepiscopo & episcopis ut dirueretur: unde commotus admodum archiepiscopus, per se ipsum, per alios hoc agere nisus est, ut de consensu conventus ad dominum papam iterum fieret relatio, ut vel sic de capella diruenda fieret dilatio. Dicebat enim eum in data sententia non modice circumventum fuisse. Quibus cum non consentiret conventus literas comminatorias regis per manus præfecti *Angliæ* susceperunt, & possessionibus suis spoliati sunt. Præterea scripsit rex domino papæ pro archiepiscopo: scripserunt episcopi & nequius cæteris abbates ordinis *Cisterciensis*, & abbates alii penitus non tacuerunt. Post modicum vero monachi *Cantuarienses* per archiepiscopum sua receperunt, ne accusaretur in curia de invasione: sed inhibitum est in proximo per comitatus *Angliæ* voce regia, ne quis hominum monachis *Cantuariensibus* aurum commodaret vel argentum. Deinde possessionibus suis spoliati sunt, ne de suo quicquam haberent vel alieno. Emanavit etiam edictum per literas regis, ut thesaurus ecclesiæ à ministris regis & clericis archiepiscopi videretur, conscriberetur, & sub tribus clavibus servaretur, quarum primam rex, archiepiscopus alteram, tertiam haberet conventus; & sic ad exemplum eorum fieret in omnibus ecclesiis episcoporum ubi monachi fuerunt: sed de hac inspectione thesauri nichil actum est, ne monachi *Cantuarienses* cæteris malum darent exemplum. Ventilata est interim causa in curia *Romana*, & iterum sententia dampnationis in capellam data est & capella ipsa solo tenus diruta disparuit; Sed monachi tercio quartove villis suis spoliati sunt. Rege vero *Ricardo* post modicum telo balistæ confosso & inter medendum mortuo, monachi *Cantuarienses* per *G.* filium *Petri* restituti sunt. Venit in *Angliam Johannes* frater regis *Ricardi*, & apud *Westmonasterium* coronatus est ab *Huberto Cantuariensi* archiepiscopo, qui regis Cancellarius, & quasi regni dominus effectus est. Recuperavit archiepiscopus dominium castelli *Roffensis* & homagium Comitis de *Clara* de castello de **Tunebregge**, & alia quæ *Cantuariensi* ecclesiæ fuerant ablata; & cum archiepiscopus omnium dominus

minus videretur & esset instaurat litem de erectione capellæ, & monachi repetunt omnia quæ sibi ablata fuerunt. Protracta est hæc controversia inter eos allegationibus variis usque in annum, & tandem cum data esset sententia judicum ut ad dominum papam propter ambigua verba mandati fieret relatio, de communi consensu & consilio salubri tam archiepiscopus quam episcopi & abbates, & ipsius judices causæ *Cantuariam* venerunt, & per tres dies sermo multiplex & varius de reformanda pace consertus est. Sed cum omnia cederent in cassum, adeo ut abbates quidam abirent desperati, solus archiepiscopus invocata Spiritus sancti gratia semel & secundo capitulum ingressus, sermone dulci magis quam facundo conventum allocutus est, eorumque per Dei gratiam demulcens animos blandeque consolans convertit ad consensum, quod nunquam aliquis hominum vel aliqua tribulatio potuit perficere, ut de tota causa compromitterent in arbitros. Igitur utrobique compromissione scripta & sigillata, arbitrium quoque post dies aliquot pronunciatum est, & partis utriusque sigillis firmatum, & sic à domino papa sub interminatione anathematis confirmatum est. Archiepiscopus interea Concilium apud *Westmonasterium* celebravit, ubi post sermonem decenter completum, post varias discussiones causarum capitula promulgavit, & in crastino duos sacravit episcopos, *Egidium* scilicet *Herefordensem*, & *Johannem Norwicensem*. Aliis vero temporibus & locis *Henricum* sacravit *Exoniensem*, *Henricum Landavensem*, *Henricum Wigorniensem*, *Alanum Bangornensem*, *Robertum Bangornensem*, *Savaricum Bathoniensem*, *Johannem Wigorniensem*, *Herebertum Saresberiensem*, *Eustachium Heliensem*, *Gaufridum Coventrensem*, *Willelmum Londoniensem*, *Gaufridum Menevensem*, *Simonem Cicestrensem*, & ab his omnibus debitas suscepit professiones. *Malgerius* etiam *Wigorniensis* à domino papa *Innocentio* sacratus, postquam in *Angliam* reversus est, archiepiscopo *Huberto* debitam fecit professionem. Abbates etiam benedixit archiepiscopus *Willelmum* abbatem de **Langedune**, & postea *Ricardum*, *Hugonem* de sancta *Radegunda*: regem *Johannem* & *Isabel* reginam apud *Lundoniam* coronavit. In ecclesia quoque *Cantuariensi* in solennitate Paschali eosdem coronavit, & suis expensis tantæ solennitati necessaria procuravit. Cujus tantæ gloriæ invidit hostis antiquus, & inter ipsum & regem privatas suscitavit discordias ut ei Cancellariam subtraheret, munitiones quas habebat auferret, fratrique suo terrarum amplas surriperet portiones. Sed in brevi per admirandam archiepiscopi prudentiam iterum regis rediit ad gratiam. Adeo dapsilis erat archiepiscopus, liberalis & largus in hospitum & pauperum refectione, ut id quod habebat omnium proprietas videretur. In ædificiis magnis & honestis constructione mirabilis. In administratione officii divini devotus erat, & gloriæ incomparabilis, ut à pravis arrogans putaretur. Ad revocanda alienata vel perdita adeo intendit, ut cupidus diceretur. Recuperavit itaque **Salthwude**, **Hethe**, castellum de *Roffa*, feodum *Gaufridi* de *Ros*, servicium scilicet militum v. & homagium Comitis de *Clara* de castello de **Tunebregge**, & ea quæ multo tempore perdita erant. Religionis & honesti amator in tantum effectus est, ut per *Anglicanas* quas ex officio visitabat ecclesias monachorum *Cantuariensium* morum elegantiam prædicabat & honestatem; etiam tunc cum pro capella de **Lamhee** servire videretur. Sed quia nemo perfectus in omnibus, nec aliquid adeo juste fieri valet ab aliquo quod per interpretes malos in partem sinistram non valeat inflecti, detractoribus nimis benignum præbuit auditum, existimans forsitan quod hæc vel illa dicerent ex caritate quæ maligna dicebantur pravitate: unde suos etiam amicissimos interdum offendebat. Hoc autem unum & magnum erat fidelitatis indicium, ut quoscumque fideles in obsequio & in verbo veraces esse noverat suo in ministerio sociabat. Labia dolosa, & linguam mendacem, & os bilingue cum *Salomone* fugiebat. Controversiam quam in odium & contemptum archiepiscopi suscitaverat *Gelardus Menevensis* archidiaconus, ipse archiepiscopus prudentissime redegit ad nichilum, ut ipse *G.* qui paulo ante *Menevensis* ecclesiæ archiepiscopus esse volebat, & ecclesiæ *Cantuariensi* subjectionem debitam septem episcoporum subtrahere moliebatur, ad pedes archiepiscopi pronus accederet satisfaciens humiliter de tam iniqua præsumptione, & eidem archiepiscopo suum resignavit archidiaconatum. Archiepiscopus autem post temporis intervallum eidem *G.* dedit ecclesiam xxv. marcarum, et clericus archiepiscopi juratus factus est qui ante fuerat hostis iniquus; et quia idem *G. Menevensis* ecclesiæ in curia *Romana* se dicebat electum, hoc ipsum cassavit archiepiscopus et alium sacravit canonice electum. Dicant alii quod voluerint de operibus *Huberti*, ego istud maximum censeo, quod episcopos vij. in subjectione retinuit *Cantuariensis* ecclesiæ, et rebellem *Gelardi* contrivit astutiam. Ad hæc, archiepiscopus regis amicus adeo factus est, ut in oculis omnium dominus *Angliæ* videretur. Dominus etiam papa et curia *Romana* eum valde venerabatur, eique petita mittebat privilegia et exenia preciosa. Operibus bonis semper erat intentus, et non solum in curia *Cantuariensi* sed etiam in maneriis suis egregia fecit ædificia et non modicam emendationem. Conventum quoque *Cant.* ecclesiæ magno diligebat affectu, et post tantam dissensionem quæ inter eos fuerat pro ecclesia de **Lamhee**, tanta dilectio inter eos data est, ut per Dei gratiam essent quasi cor unum et anima una. Porro, cum archiepiscopus *Hubertus* bonorum operum multo ferveret desiderio ut inchoata compleret, & majora horum faceret, venit *Cantuariam* ut ibi sua videret opera & conventum, & in die apostolorum *Petri* & *Pauli* majorem in conventu honorifice & devote missam celebravit, & post dies octo capitulum ingressus affectuose conventum allocutus est, & præter alia dulcia pastoris verba dixit. Videte carissimi diligenter quæ sint emendanda inter vos, & condignam adhibete correctionem, ego enim cum Deo placuerit moriturus sum, vos autem qui mori non potestis, honori & utilitati ecclesiæ vestræ diligentem curam impendite. Si quem vestrum in aliquo offendi, veniam peto, & his qui me offenderunt penitus remitto. Et scitote carissimi quod pro vestris magis quam pro meis propriis constringor adversis. Cum autem de beneficiis sibi inpensis fratres ecclesiæ gratias agerent, et de recessu ipsius dolerent, In proximo, inquit, redibo ad vos, et diutius solito vobiscum manebo. Sicque Conventui data benedictione, infusis lacrimis ultimum Conventui vale dixit et recessit. Et in crastino abiit ad villam quæ dicitur **Tenham**

octavo idus Julii, ibique die iij. ex inſperato diriſſime infirmatus eſt, et ad extrema perductus. Vocato vero *G. Roffenſi* epiſcopo, et *G.* Priore *Cantuarienſi*, & aliis fidelibus ſuis monachis clericis & laicis ſatis lucide ſuum condidit, & ſcribi fecit Teſtamentum. In quo clare perpendi poterit quantæ ſapientiæ qualiſque fuerit memoriæ, quantoque affectu *Cantuariæ* dilexerat eccleſiam; & tandem viatico devotiſſime ſuſcepto, aliiſque ſacramentis quæ ad hunc pertinent articulum iij. idus Julii defunctus eſt. Cujus corpus *Cantuariam* delatum, à conventu lugubri ſed honorifice ſuſceptum eſt, & in craſtino debitis peractis ſolenniis, in eccleſia *Chriſti* cum luctu & lacrimis decentiſſime traditum eſt ſepulturæ ij. idus Julii feria v. Rexit autem eccleſiam *Cantuarienſem* annis xj. menſibus viij. diebus xij. Quam vero prophetica fuerint ipſius verba quæ in ultimo dixit capitulo, per ea quæ ſubſecuta ſunt poterit declarari. Dedit etiam idem archiepiſcopus eccleſiæ *Chriſti* ſubſcripta ornamenta. Eccleſiam ſcilicet de *Halegeſto* conceſſit & confirmavit præcentori ad emendandos eccleſiæ libros. Præterea dedit eidem *Cantuarienſi* pallia duo auro texta, caſulas iij. cappas iij. dalmaticas iij. tunicas iij. albas iij. ſtolas cum manipulis, amictus ij. calicem aureum, ampullas ij. criſtallinas, Altare geſtatorium de lapide calcedonio, crucem cum ligno Domini, zonam & pecten eburneum, mitras vj. Chirothecarum paria iij. omnia gemmis & auro parata decenter. Præterea mitras & chirothecas ſine auro, Candelabra, & ampullas, & acerram de argento, baccilia de argento & deaurata. Pannos ij. de ſerico auro paratos. Spindulas iij. de auro, mappulam de ſerico, cultellum de iaſpide, & alium de cerafte. Vas criſtallinum cum balſamo. Cuppam auream & aliam argenteam & deauratam. Juſtas iij. argenteas ad criſma. Anulos aureos iiij. cum lapidibus precioſis, tapetum bonum. Biblium veteris & novi Teſtamenti. Pſalterium gloſſatum. Coſinos quatuor. Culcitram j. Equos iij. Capellam quoque egregiam quam in teſtamento ſuo vocavit principalem, eccleſiæ dedit. Sic tamen ut Conventus pro anima ſua expendendas darent CCC. marcas. Hanc rex *Johannes* eccleſiæ ſubtraxit.

FINIS.

CHRONICA PONTIFICUM ECCLESIÆ EBORACI.

Autore

THOMA STUBBS

Dominicano.

SUper ſtatu *Eboracenſis* eccleſiæ & illâ famoſa profeſſionis exactione quæ inter duas *Anglorum* metropolitanas eccleſias multo agitata eſt tempore, ſæpe michi multa cogitanti non parva ſubit admiratio, quomodo quidam propriam ignorantes menſuram terminos à patribus conſtitutos tranſgredi auſi ſint: Et cum apoſtolus univerſum mundum inſtruens generaliter omnibus dicat, *Honore invicem prævenientes*; &, *nemo circumveniat in negotio fratrem ſuum*; &, *ſoliciti ſitis ſervare unitatem ſpiritus in vinculo pacis*: illi econtra paribus honore præferri affectantes, fratreſque ſuos ſupergredientes, & in negotio circumvenientes, rupto pacis vinculo, illam unitatis & concordiæ tunicam, quæ uſque ad *Normannorum* tempora in *Anglorum* eccleſiis ſervabatur integra diſſuerunt, & fraternam paritatem qua æqualiter fundatæ ſunt, in ſectarum ſcandala diviſerunt. Nimirum quærunt quæ ſua ſunt & non quæ Jeſu Chriſti, & iccirco obducta mentis acie oberrant, & quæ de prætaxatis eccleſiis *Romani* pontifices in ſuis privilegiis ſtatuunt aut ſcienter neſciunt, aut faſtu mentis intellecta deſpiciunt. Verum quiſquis hiſtoriam *Anglorum* legerit, & via regia gradiens lectionem ſuam memoriter tenuerit, perſpicue intelligere poterit, quod illa profeſſionis exactio ſicut evidenter obviat rationi, ita ſine dubio primitivæ earundem eccleſiarum adverſatur inſtitutioni. Unde mihi tam hiſtoriæ *Anglorum* quam cronicorum necnon & apoſtolicorum privilegiorum collationem facienti, tandem animo incidit ob antiquitatis memoriam ad poſteritatis notitiam omnes *Eboracenſiũ* pontificum ſucceſſiones à S. *Paulino* uſque ad pontificatum venerabilis memoriæ magiſtri *Willielmi la Souche* archiepiſcopi ex ordine ponere, & quiſquis fuerit, vel quomodo pro eccleſia illa egerit, vel paſſus ſit, quantum parvitati meæ innoteſcere potuit, ad memoriam revocare.

Quod ſanctus Papa Gregorius Eboracenſem *eccleſiam* Cantuarienſi *conſtituit eſſe parem.*

E*Boracenſis* eccleſia licet *Cantuarienſi* divitiis impar & terrena potentiâ, pari tamen dignitate quamvis poſteriori tempore fundata, & eadem poteſtate qua & *Cantuarienſis* eccleſia eſt ſublimata; Apoſtolicorum quoque privilegiorum dignatione indiſſimili auctoritate confirmata. Siquidem beatus *Gregorius* Papa ubi gentem *Anglorum* per prædicatores quos illuc direxerat, ad Chriſtum converſam eſſe didicit, miſit ſancto *Anguſtino* univerſa quæ ad cultum ac myſteria eccleſiæ generaliter erant neceſſaria, videlicet vaſa, veſtimenta, ornamenta ſacerdotalia, vel clericalia indumenta, apoſtolorum ac martyrum reliquias, necnon & codices plurimos. Miſit eciam ei & privilegium in quo duos tantum in *Anglia* metropolitanos ordinavit, ipſoſque officio, dignitate & ſuffraganeorum numero pares eſſe conſtituit; qualiterque ipſi inter ſe mepropolitani agerent edocuit; Honorem quoque dignitatis, vel prioratus inter eos in eodem privilegio diſtinxit. Quod privilegium cum cæteris apoſtolicorum privilegiis ideo in calce hujus opuſculi ſcriptum eſt, ut facilius lector privilegium inveniat quod quæſierit, cum omnia ſimul ante oculos ſine interruptione poſita invenerit. Cujus privilegii principium tale eſt cujus tenor inſeritur in libro *Bedæ* de geſtis *Anglorum* libro primo xxix. capitulo, *Cum certum ſit pro omnipotenti Deo laborantibus*, &c.

Quare in hac paritate conſtituenda Londonienſem *non* Cantuarienſem *Papa nominavit.*

QUod aliter in eodem privilegio inter *Londonienſem* & *Eboracenſem* archiepiſcopos hanc metropolitanæ dignitatis paritatem & honoris atque ordinationis viciſſitudinem beatus *Gregorius* diſtinguens nullam fecit de *Cantuarienſi* mentionem, hæc in cauſa fuiſſe reor, quod *Londonia* antiquitatis prærogativa nobiliſſima & totius meridianæ *Britanniæ* ab ortu in occaſum frequentatione erat famoſiſſima, multorum emporium populorum terra marique confluentium ad eam. Non autem *Cantuaria* ita; *Eboraca* vero & ipſa totius aquilonaris & ſeptentrionalis *Britanniæ* civitas principalis, omniumque in eo cœli tractu urbium antiquiſſima, multarum inundatione rerum erat celebratiſſima, ſed nec ita *Cantuaria*. Itaque ſicut prædictas duas civitates tam antiquitate & rerum opulentia, quam populorum frequentia *Britannia* præ cæteris nominatiſſimas habebat: ita diſcretiſſimus pater duos *Angliæ* metropolitanos archiepiſcopatus ſedes in eis habere decreverat, quamquam pro tempore & loco & rerum eventu poſtea aliter acciderit. Memorandum etiam quod tempore *Lucii* Regis filii *Coyli* receperunt primo *Britones* fidem Chriſti, poſtulante eodem *Lucio* miſſis in *Angliam* ab *Eleutherio* papa (xiiij. à beato *Petro*, *Lino* & *Cleto* computatis) viris religioſis & catholicis *Fagano* & *Damiano* anno ab incarnatione Domini C. lvj. ſicut in Cronicis continetur & in libro *Bedæ* primo iiij. capitulo. Poſt iſtum fuerunt ante *Gregorium* xlv. papæ. Sanctus enim *Auguſtinus* mox ut ad Regem *Ethelbertum* pervenit,

venit, donante eodem Rege (quamvis adhuc pagano) manſionem in civitate *Dorobernenſi* accepit, & poſtquam per ejus prædicationem ad Chriſtum converſus eſt, donavit eidem idem Rex ſedem archiepiſcopalem in eadem civitate *Dorobernenſi*, quia ipſa erat totius Regni ſui metropolis. *Londonia* enim non ſui juris erat ut in ea metropolitanam ſedem conſtitueret, ſed erat metropolis regni Regis *Seberti* nepotis ſui. Ideoque extunc ſanctus *Auguſtinus* in *Dorobernia* quaſi in archiepiſcopatus ſui ſede remanſit, hæc eſt *Cantuaria*. Obiit autem beatus papa *Gregorius* antequam civitas *Eboraca* ad Chriſtum eſſet converſa, & ideo pallium quod ipſe illuc ſicut in privilegio ſuo promiſerat, mittere decreverat, uſque ad *Honorium* papam, qui ab eo quintus *Romanæ* eccleſiæ præfuit, dilatum eſt.

De ſancto Paulino *Archiepiſcopo.*

HUjus papæ temporibus potentiſſimus *Northumbrorum* Rex *Edwynus* adhuc paganus, *Edelbergam* virginem Chriſtianam filiam Regis *Cantuariorum Edelberti* jam defuncti, à fratre ſuo rege *Edelbaldo* ſibi in conjugium dari petiit. Cumque ei reſponſum eſſet, non eſſe licitum Chriſtianam virginem pagano in conjugium dari, ne fides & ſacramenta cœleſtis regis prophanarentur conſortio regis qui veri Dei cultus eſſet prorſus ignarus: Promiſit ergo Rex ſe eandem quam virgo colebat ſubiturum religionem, ſi tamen à prudentibus examinata ſanctior poſſet inveniri. Itaque virgo regia Regi promittitur, diſpoſitumque eſt ut ordinaretur epiſcopus vir Deo dilectus *Paulinus*, qui cum illa veniret, eamque & comites ejus ne paganorum poſſent ſocietate pollui, cotidiana exhortatione & ſacramentorum cœleſtium celebratione confirmaret. Ordinatus eſt itaque *Paulinus* epiſcopus à *Juſto Cantuarienſi* archiepiſcopo ſub die xij. kal. Auguſti, anno ab incarnatione Domini DC. xxv. Et ſic cum præfata virgine quaſi comes copulæ carnalis ad Regem *Edwinum* advenit. Iſte *Juſtus* quartus fuit à beato *Auguſtino*, quia poſt *Auguſtinum* fuit *Laurentius*, poſt eum *Mellitus* qui fuit *Londonienſis*. Poſt eum *Juſtus* qui fuit *Roffenſis*. Poſt eum *Honorius* quem *Paulinus* conſecravit *Lyncolniæ*. Cui & *Paulino Honorius* papa primus pallium miſit. Sed ipſe potius toto animo intendens, ut gentem quam adibat ad agnitionem veritatis advocans juxta vocem apoſtoli, uni viro ſponſo virginem caſtam exhibere Chriſto. Iſte eſt *Paulinus* quem ſanctus Papa *Gregorius* ſuggerente ſibi ſancto *Auguſtino* multam quidem ſibi eſſe meſſem ſed operarios paucos, cum *Mellito* & *Juſto* & pluribus cooperatoribus ac verbi Dei miniſtris eidem *Auguſtino* ad prædicandum direxit. E quibus *Mellitus* à ſancto *Auguſtino* ad ſedem *Londonienſem* ordinatus eſt. Procedente tempore pro defuncto *Laurentio* qui *Auguſtino* ſucceſſerat in Archiepiſcopatum *Cantuarienſem* à ſua ſede eſt tranſlatus. Similiter & *Juſtus* à ſancto *Auguſtino* ad ſedem *Roffenſem* primo eſt ordinatus. Deinde & ipſe pro defuncto *Mellito Cantuarienſi* eccleſiæ eſt ſubrogatus. Tercius vero eorum ſocius *Paulinus* præfatæ virgini Chriſtianitatis & fidei cuſtos datur. Ab archiepiſcopo *Juſto* epiſcopus ordinatus, cum eadem virgine ad prædictum Regem *Edwinum* eſt deſtinatus.

De prædicatione ejus.

IGitur ad prædicationem ſancti *Paulini* Rex *Edwinus* ad Chriſtum converſus baptizatus eſt in civitate *Eboraci* cum cunctis gentis ſuæ nobilibus ac plebe plurima anno Dominicæ incarnationis DC.xxvij. Cathedram archiepiſcopalem eidem doctori atque antiſtiti ſuo *Paulino* in eadem civitate ſua conſtituit, in qua ipſe *Paulinus* uſque ad finem vitæ Regis *Edwini* ſedit, verbumque domini cum omni alacritate & inſtantia in ea prædicavit provincia. Tantus autem fertur tunc fuiſſe fervor fidei ac deſiderium lavacri ſalutaris genti *Northumbrorum*, ut quodam tempore *Paulinus* veniens cum Rege & Regina in villam regiam quæ vocatur Adgefrin in provincia *Berniciorum* xxxvj. diebus illuc cum eis catechizandi & baptizandi officio deditus moraretur, quibus diebus cunctis cum à mane uſque ad veſperum nil aliud ageret quam confluentem ei de cunctis locis plebem Chriſti verbo ſalutis inſtruere, atque inſtructam in proximo flumine Gleyn lavacro remiſſionis abluere; Sed in provincia *Deirorum* ubi ſæpius manere cum Rege ſolebat, baptizabat in fluvi *Sualna* quæ vicum *Cataractam* præterfluit. Magnam itaque partem *Deiræ* & *Berniciæ*, nam in has duas provincias *Northumbria* antiquitus fuit diviſa, ſanctus *Paulinus* primus, quintus à beato *Gregorio*, ad fidem Chriſti convertit.

Quod Honorius *papa pallium ſancto* Paulino *miſit.*

QUod ubi papa *Honorius* didicit ſcilicet gentem *Northumbrorum* cum Rege ſuo *Edwino* ad fidem Chriſti *Paulino* evangelizante converſam eſſe, miſit eidem *Paulino* pallium ſicut in privilegio beati papæ *Gregorii* fuerat decretum. Iſtæ literæ continentur in libro *Bedæ* de geſtis *Anglorum* primo capitulo xvij. & xviij. & incipiunt, *Domino excellentiſſimo Regi &c.* Item, Dilectiſſimo fratri *Honorio* &c. miſitque Regi *Edwino* literas exhortatorias in quibus ad paritatem quam ſanctus *Gregorius* inter duos *Angliæ* metropolitanos ſtatuerat, etiam ipſe poteſtatem eis ſeſe viciſſim ordinandi eiſdem metropolitanis conceſſit, ſcilicet ut cum *Dorobernenſis* vel *Eboracenſis* antiſtes de hac vita tranſierit, is qui ſuperſtes eſt conſors ejuſdem gradus, habeat poteſtatem alterum ordinandi in loco ejus qui tranſierat ſacerdotem, ne ſit neceſſe uſque ad *Romanam* civitatem per tam prolixa terrarum & maris ſpatia pro ordinando epiſcopo ſemper fatigari; ſimiliter & *Honorio* archiepiſcopo hoc idem literis inſinuat ſicut inferius poſt privilegium *Gregorii* continetur.

Quod Paulinus Lyndeſeye, *&* Lincolniam *ad dominum convertit &* Cantuarienſem *archiepiſcopum in ea conſecravit.*

PRædicabat autem beatus *Paulinus* non ſolum in *Northumbria* ſed etiam in provincia *Tranſhumbria*, hoc eſt in Lyndeſeye, ipſamque gentem & civitatem *Lyncolniam* ad Dominum convertit, & in eadem civitate eccleſiam operis egregii de lapide à fundamentis conſtruxit. Hæc autem infra. *Juſtus* archiepiſcopus ad cœleſtia regna ſublatus, & *Honorius* pro illo in archiepiſcopatum *Cantuarienſem* eſt electus. Qui ordinandus venit ad *Paulinum*, & occurrente

occurrente ſibi illo in *Lindecolnio* in præfata eccleſia quintus *Dorobornenſis* eccleſiæ ſecundum inſtitutionem papæ *Honorii* à *Paulino* conſecratus eſt antiſtes.

Quod occiſo Rege Edwino Paulinus Cantiam *rediit & curam* Roffenſis *eccleſiæ ſuſcepit.*

IGitur *Paulinus* primus *Eboracenſis* archiepiſcopus ſex annis continuis fidem Chriſti prædicando cathedram archiepiſcopalem ſublimiter rexit, quibus expletis, rebellaverunt adverſus Regem *Edwinum Cedwalla* rex *Britonum* & *Penda* rex *Merciorum*, & conſerto gravi prælio in campo qui vocatur 𝔥𝔢𝔣𝔣𝔢𝔩𝔡 occiſus eſt rex *Edwinus*; factaque eſt maxima ſtrages in eccleſia *Northumbrorum*. Itaque turbatis rebus, interfectis ducibus, graſſantibus hoſtibus, cum nichil auxilii, nil alicubi præſidii niſi in fuga ſupereſſet, *Paulinus* aſſumpta ſecum Regina & pueris regiis, navigio *Canciam* unde venerat rediit, atque ab *Honorio* archiepiſcopo quem ipſe *Paulinus* ſacraverat, & à Rege *Edelbaldo* qui eundem *Paulinum* cum ſorore ſua ad regem *Edwinum* miſerat, multum honorifice ſuſceptus eſt, & quia eo tempore *Roffenſis* eccleſia paſtorem minime habebat, eo quod *Romanus* præſul illius ad *Honorium* papam à *Juſto* archiepiſcopo miſſus abſortus fuerat fluctibus *Ytalici* maris, invitatione *Honorii* archiepiſcopi & *Edbaldi* Regis curam præfatæ eccleſiæ ſuſcepit ſanctus *Paulinus*. In qua etiam eccleſia ipſe poſt plures annos à terrenis ad cœleſtia migrans pallium quod ab *Honorio* papa acceperat reliquit.

De ſancto Cedda *archiepiſcopo* Eboracenſi.

SEcundus *Eboracenſis* archiepiſcopus ordinatus eſt ſanctus *Cedda* anno Domini DC. lxiij. quia multo temporis intervallo recedente propter perſecutionis inmanitatem ſancto *Paulino*, *Eboraci* eccleſia proprium per xxx. annos non habuit epiſcopum, ſed *Lindifernenſis* eccleſiæ pontifices cujus eccleſia propter barbarorum incurſiones poſt multos annos *Dunelmum* tranſlata eſt, ſcilicet *Aidanus*, *Finanus*, *Colmanus*, & *Tuda*. Quatuor iſti ſicut ſibi ordine ſuccedebant totius *Northumbriæ* adminiſtraverunt pontificatum. Verum triceſimo pontificatus eorum anno expleto, finitoque inter *Wilfridum* & *Colmanum* de obſervantia paſchali conflictu, convictiſque *Scottis* & patriam ſuam repetentibus, defunctoque in brevi *Tuda* qui *Colmano* in epiſcopatu ſucceſſerat, miſſus eſt ſanctus *Wilfridus* à Rege *Berniciorum Alfrido* conſilio patris ſui *Oſwii* in *Gallias* ut ſibi ſuiſque ordinaretur epiſcopus. Quo adhuc in tranſmarinis partibus propter ordinationem demorante, imitatus induſtriam filii ſui rex *Oſwyus* fecit ſibi ordinari in archiepiſcopum *Eboracenſis* eccleſiæ virum ſanctum, modeſtum moribus, ſcripturarum lectione ſufficienter inſtructum, & ea quæ in ſcripturis agenda didicerat operibus ſolerter exequentem, vocabulo *Ceddam*, fratrem reverendiſſimi antiſtitis orientalium Saxonum *Ceddæ*, presbyterum & abbatem monaſterii quod vocatur 𝔏𝔞𝔰𝔱𝔶𝔫𝔤𝔞𝔢𝔫. Qui cum eccleſiam tribus annis ſublimiter rexiſſet, dulcedine quietioris vitæ archiepiſcopatum dimiſit, & ad monaſterium ſuum quod eſt in 𝔏𝔞𝔰𝔱𝔶𝔫𝔤𝔞𝔢𝔫 ſeceſſit: unde primus poſt non multum tempus, poſtulante archiepiſcopo *Theodoro* & concedente Rege *Oſwio*, aſſumptus, & petenti Regi *Merciorum Wilfero* miſſus, pro defuncto *Iarumano Lichefeldenſi* eccleſiæ eſt ſubſtitutus, & cum eandem eccleſiam duobus annis & dimidio glorioſe rexiſſet migravit ad Dominum, ſepultus eſt primo juxta eccleſiam ſanctæ *Mariæ*, ſed poſtmodum conſtructa eſt ibidem eccleſia ſancti *Petri*. Et in eandem ſunt oſſa ejus honorifice ac devote tranſlata.

De ſancto Wilfrido *archiepiſcopo* Eboracenſi *qui apud* 𝔑𝔦𝔭𝔬𝔫 ſepultus eſt.

TErcius *Eboracenſis* eccleſiæ adminiſtrationem ſuſcepit ſupradictus vir ſanctus *Wilfridus*, qui à rege *Berniciorum Alfrido Hauguſtaldenſis* eccleſiæ fuerat epiſcopus conſtitutus, cui quia conſilio providus & actione ſtrenuus, curam *Eboracenſis* eccleſiæ tunc per reſignationem *Ceddæ* epiſcopi vacantis commiſit *Deirorum* rex *Oſwius*, de quo cum largior ſit ſcribendi materia, nos breviandi gratia multa omittentes, ſummatim exprimamus quam illuſtris & ſtrenuus fulſerit in eccleſia. Qui cum eſſet annorum xiiij. primo in *Lyndifernenſi* eccleſia lectioni operam inpendens, animatvertit minime perfectam eſſe vitam quæ tradebatur à *Scotis*, unde *Romam* perrexit, ibique meditationi rerum eccleſiaſticarum cotidiana mancipatus inſtantia, quatuor evangeliorum ex ordine libros compotum paſchæ rationabilem, & alia multa eccleſiaſticis diſciplinis accommoda à conſiliario ipſius papæ viro doctiſſimo *Bonifacio* didicit. Inde *Britanniam* veniens, cum in *Gallias* deveniſſet, tribus annis cum *Dalfino Lugdunenſi* commoratus, attonſus eſt ab eo; ſicque patriam perveniens, conjunctus eſt amicitiis ſupradicti *Alfridi* regis *Berniciorum*, & ad ejus juſſionem presbyter ordinatus. Interea mota, ut ſuperius memoravimus, inter *Anglos* et *Scotos* quæſtione de obſervantia Paſchæ, quam contra morem eccleſiaſticum celebrant *Scoti*, *Wilfridus* contra eos & eorum doctorem *Colmanum Lindifernenſem* epiſcopum conflictum iniit, & congregata ſynodo non parva ſub præſentia regum ſcilicet *Oſwii* qui *Deirorum* & filii ſui *Alfridi* qui *Berniciorum* ſub patre ſuo regebat regnum, ſententiam *Scotorum* confutavit, ſectam reprobavit, & catholicam Paſchalis obſervantiæ regulam promulgavit. Quem conflictum à venerabili *Beda* luculenter editum in hiſtoria legimus *Anglorum*. Proceſſu vero temporis miſit eum præfatus rex *Alfridus* in *Gallias*, ut ſibi ſuiſque ſpecialiter ordinaretur epiſcopus, eique individuus comes & ſacerdos eſſet & doctor catholicus. Ordinatuſque eſt itaque ſanctus *Wilfridus* epiſcopus apud *Compendium* à *Gilberto Pariſiorum* epiſcopo, cum quo & alii undecim epiſcopi convenientes multum honorifice miniſterium impleverunt. Rediens autem *Wilfridus* in *Britanniam*, & per *Canciam* veniens, quia ſedes *Cantuarienſis* defuncto *Honorio* archiepiſcopo vacabat, & *Theodorus* necdum ad ſedem ſuam venerat, ipſe *Wilfridus* in *Cancia* presbyteros & diaconos uſque dum archiepiſcopus ad ſedem ſuam perveniret ordinabat; ſicque ad regem *Alfridum* perveniens apud 𝔚𝔢𝔱𝔱𝔬𝔩𝔡𝔢𝔰𝔥𝔞𝔪 ſedem ab eo epiſcopalem accepit. Hæc inter ſupradictus *Eboracenſis* archiepiſcopus ſanctus *Ceddi* quietam magis vitam diligens, dimiſſo archiepiſcopatu in monaſterium ſuum in 𝔏𝔞𝔰𝔱𝔶𝔫𝔤𝔞𝔢𝔫 ſeceſſit. Et ſanctus *Wilfridus* curam eccleſiæ *Eboracenſis* invitante rege *Oſwio* accepit, necnon & omnium *Northumbrorum* ſed & *Pictorum* quouſque rex

Oſwius

Oswius imperium protendere poterat. Mortuo autem rege *Oswio* successit *Egfridus* filius ejus in regnum, qui post beatam *Etheldredam* quam nomine tenus conjugem primo duxerat, *Emburgam* sortitus est in matrimonium. In cujus corde hostis malignus sibi hospicium fecerat, ubi odiorum & invidiæ contra beatum *Wilfridum* fomenta conficiens, per linguam mulieris incendit animum regis ad expulsionem usq; pontificis. Sed quia rex pontificem de sede sua præter consensum *Theodori* archiepiscopi *Cantuar.* pellere nequibat, mandavit archiepiscopo ut adesset; auditisque quas accusatores ejus finxerant causis, pulsus est ab episcopatu sanctus *Wilfridus* anno ab incarnatione Domini DC. lxxviij. qui est annus episcopatus sui xiij. & per decennium exulavit. Duoque in loco suo episcopi à *Theodoro* sunt substituti. *Bosa* videlicet qui *Deirorum*, & *Eata* qui *Berniciorum* provinciam gubernaret, *Bosa* in civitate *Eboracensi*, *Eata* in ecclesia *Haugustaldensi*. At *Wilfridus* pro causa sua *Romam* iturus & de ea coram apostolico Papa acturus, ubi navem ascendit, *Fresiam* appulsus, primus genti illi verbum Dei prædicans ad Christum eam convertit. Deinde *Romam* veniens ventilata est causa sua in concilio centum & viginti quinque coepiscoporum. Absolutionis suæ literas ab *Agathone* papa accepit, rediensque *Britanniam*, cum propter inimicitias *Egfridi* regis in episcopatum suum recipi non posset, divertens ad provinciam *Australium Saxonum*, quinque annis, id est, usque ad mortem ipsius *Egfridi* ibidem moratus, gentem illam in Christum credere fecit, & donante rege illius provinciæ nomine *Edelwach* insulam quæ vocatur **Selesen**, ubi suos dum exularet recipere possit, cum omnibus hominibus & facultatibus quæ in ea erant, in possessionem accepit, ubi & monasterium construxit, & regularem inibi vitam instituit. Similiter & *Vectam* insulam per verbi Dei ministros quos illuc direxit, ab idolatriæ cultu liberavit, & dono regis *Cedwallæ* qui interfecto rege prædicto *Edylwach* insulam sibi subjugavit, tertiam ejusdem insulæ partem in possessionem accepit; quam postea pacatam repetens, nepoti suo *Britwino* commendavit. Interim dum sanctus *Wilfridus Romam* iret & rediret, & in provincia supradicta moraretur, *Eata*, qui pro ipso ad sedem *Haugustaldensem* à *Theodoro* fuerat ordinatus, principio regni *Alfridi*, qui post fratrem suum *Egfridum* regnavit, defunctus est, & sanctus *Johannes* præsulatum *Haugustaldensem* accepit, & uno anno tenuit. Anno autem secundo regis *Alfridi*, eodem rege invitante, sanctus *Wilfridus* episcopatum suum recepit, & S. *Johannes* de **Hestoldesham** ad *Eboracum* translatus, pro jam defuncto *Bosa*, in archiepiscopatum est sublimatus. Transactis autem quinque annis sanctus *Wilfridus* denuo accusatus, ab eodem rege & plurimis episcopis præsulatu pulsus est, veniensque *Romam*, cum præsentibus accusatoribus acciperet locum defendendi se, omnium judicio probatum est, accusatores ejus falsas contra eum machinasse calumpnias: scriptumq; est regibus *Anglorum*, ut eum in episcopatum suum facerent recipi, eo quod injuste fuerat accusatus. Reversus itaque *Britanniam* sub *Offredo* rege filio *Alfridi*, xiij. secundæ suæ pulsionis anno, *Haugustaldensis* ecclesiæ episcopatum recepit, sicque quatuor annis, id est, usque ad diem obitus sui vitam duxit in pace. Fuit autem beatus *Wilfridus* temporibus *Oswii* & *Egfridi*, *Alfredi*, & *Offredi* cujus anno quarto diem clausit extremum, functus episcopatu per multas tribulationes xlv. annis, qui sic colliguntur. Mansit in episcopatu in pace ante primam expulsionem xiij. annis, pulsus ab episcopatu decennio exulavit, reversus de exilio v. annis in episcopatu fuit, iterum pulsus xiij. annis in exilio fuit, secundo reversus quatuor annis in pace episcopatum rexit. Defunctus est autem in monasterio suo apud *Undalum*, quod est juxta **Stamford**, & inde ministerio fratrum delegatus, in monasterio suo apud *Riponum* est sepultus Anno Domini DCC. ix.

De Bosa *Archiepiscopo.*

Quartus *Eboraci* ecclesiæ præfuit vir magnæ sanctitatis & humilitatis *Bosa*, qui statim post primam expulsionem sancti *Wilfridi*, à *Theodoro Cantuariensi* archiepiscopo, *Eboraco* est ordinatus, & pro sancto *Wilfrido* ad ejusdem ecclesiæ regimen est substitutus, totoque fere decennio quo sanctus exulabat *Wilfridus* ecclesiam illam rexit, & principio regni *Alfridi* defunctus, apud *Eboracum* est sepultus.

De sancto Johanne *Archiepiscopo* Eboraci.

Quintus *Eboraci* rexit ecclesiam, sanctus, & digne laudabilis archiepiscopus *Johannes*, hic de gente *Anglorum*, natalibus nobilis, puer *Theodoro Cantuariensi* archiepiscopo ad imbuendum literis traditus, propter ejus excellentem in scripturis ingenii vivacitatem, *Johannes*, i. e. *Gratia Dei*, ab eo est appellatus. Cujus doctrinis accurate institutus, & gratia Dei adjutus, in tantam literarum scientiam claruit, ut eo de Auditorio egresso statim ad eum audiendum discipuli catervatim undique confluerent, & cœlestis philosophiæ ab eo documenta pectore sitibundo indesinenter haurirent, quos & ipse tanta religionis institutione formabat, ut eos non solos divinarum scripturarum lectioni vacare, sed etiam operibus justitiæ se faceret exemplo sui exercere. Inter quos radiantissima totius *Britanniæ* lucerna *Beda*, qui inter illustres ecclesiæ doctores celeberrimus habetur insignissimus ejus Auditor fuit, quem & ipse tum pro vitæ sanctitate, tum pro sensus subtilitate, miro amplexus amore, digno quoque venerabatur honore. Denique processu temporis ipse *Iohannes* propter affluentem cœlestis doctrinæ gratiam de Auditorio suo ad docendos populos, & ecclesias instruendas fraterna ubique charitate invitatus, tantæ excellentiæ illustratus gratia, in monasterio *Strenesalensi* aliquantis detinetur diebus ab *Elfride* abbatissa. Postquam autem non solum ibi, sed etiam in regionibus circumstantibus, verbum Dei rudibus adhuc *Anglorum* populis evangelizavit, ad heremiticam se offerens vitam, super ripam *Tynæ* fluvii in loco qui **Arneshange** dicitur, quod interpretatur mons aquilæ, diu seipsum Deo in magna contemplationis pietate immolavit. Sed cum esset vir multum singularis, & apostolicæ gratiæ virtutibus insignis, ne tanta Domini lucerna sub modio tecta lateret, inde principio regis *Alfridi* assumptus primo ad *Haugustaldensem* ecclesiam, pro defuncto *Eata* substitutus, & postmodo ad ecclesiæ *Eboraci* cathedram pro defuncto *Bosa* translatus, magnisque in utraque sede claruit miraculis. Quia vero procedente tempore, dum ipse adhuc Auditorium

rium regeret, multæ sanctitatis & scientiæ plures habuerat discipulos, de ipsis postmodo ad Pontificatum assumptus electissimos sacris ordinibus mancipavit, & ad reverendum sacri altaris ministerium dignos Deo cooperatores promovit, de quibus est ille clarissimus *Anglorum* doctor *Beda*, de quo supra meminimus, cujus scripta tota miratur *Europa*, quem beatus Pontifex electum Deo ministrum constituens diaconii arce sublimavit, & post sacerdotii honore vestivit; de quorum etiam collegio extitit *Herebaldus*, qui ejus erat à puero discipulus comesque commanens & individuus, quem sanctus Pontifex pro inobedientia equo lapsum, & toto corpore contritum de portis mortis ad vitam orando reduxit. Ex eodem quoque numero fuit beatus *Brithunus*, quem pro vitæ sanctitate, & consiliorum profunditate præ cæteris familiarem habuit, quique postea in monasterio *Beverlacensi* quod ipse à fundamentis construxerat, abbatem sanctimonialis vitæ instituit. Claruit etiam inter eos venerabilis memoriæ *Wilfridus* junior, qui in tantum merito sanctitatis excrevit, ut eum beatus *Johannes* præ cæteris eligeret, & se vivente archiepiscopum *Eboraci* ecclesiæ pro se ordinaret. Inter ipsos quoque digna relatione memorandus est *Sigga* ejus diaconus, qui quantæ pietatis in conspectu Dei fuerit, iste sanctus in seipso expertus est virtute Spiritus sancti. Cum enim aliquando apud *Eboracum* in metropolitana ecclesia sua secretius oraret, & totus supernis intentus animam suam sicut aquam in conspectu Dei infunderet, visibiliter ei in specie cadentis columbæ Spiritus sanctus apparuit, qui primo ante eum super altare, deinde super caput ipsius orantis ineffabiliter resplendens resedit, cujus eradiante per quæque foramina candore niveo, omnis ecclesia illuxit lumine magno. Mirantibus itaque cunctis tantam claritatem ausu familiaritatis confisus accurrit supradictus *Sigga* diaconus ad visionem, & intentis in sanctum Dei oculis, gloriam participat divinæ visionis. In argumentum autem tantæ temeritatis contrahitur facies ejus in rugam sicut ab ustione ignis. Et velut conversa in carbonem carne, pœnam excepit temeritatis illatæ. Sed quia nichil eum latere poterat, cum quo erat qui omnia noverat, sensit illico per Spiritum sanctum sanctus Dei diaconum participem visionis, accitumque ad se tactu emaculat dextræ, compositaq; in pristinum decorem facie, obsecrat, protestatur, adjurat, ne quoad ipse in hac vita viveret, visionem illam alicui mortalium detegeret. Cum autem beatus *Johannes* ad ultimam usque senectutem ecclesiam *Eboraci* gloriosissime rexisset, & administrando episcopatui minus sufficeret, electo & ordinato pro se cum totius cleri & populi unanimitate ad sedem *Eboraci* ecclesiæ *Wilfrido* capellano Presbytero suo, de quo superius dictum est, ipse in monasterium suum, quod apud *Beverlacum* fundaverat, secessit, ibique quatuor annis in Angelica conversatione degens, miraculorum gloria insignis, nonas Maii feliciter vitam finivit. Sepultus est ibi in ecclesia, ex tunc usque nunc semper gloriosis non cessat publicare virtutibus, functus episcopatu xxxiij. annis & viij. mensibus & xiij. diebus. Fuit autem beatus *Johannes* temporibus *Alfridi* regis, & *Ofredi*, *Eduredi*, & *Offrici*, cujus regni principio migravit ad Dominum Anno incarnationis Domini DCC. xxj.

De sancto Wilfrido *juniore Archiepiscopo* Eboraci.

SExtus *Eboraci* ecclesiæ regimen suscepit *Wilfridus* junior, de clero & disciplinatu beati *Iohannis*, ejus capellanus fuit. Quia vero plures in hist: *Angl: Wilfridos* legimus episcopos, discernat prudens lector nominum identitatem vel similitudinem, temporum qualitatem, & locorum differentiam, ne in personis erret, cum historiam *Anglorū* legerit. Ibi enim nunc *Wilfridus*, nunc *Wilfrid*, nunc *Winfridus* per *n* non per *l.* scribitur. Est autem una eademque persona *Wilfridus* & *Wilfrid*, sed illud Latinum, istud barbarum. Iste est *Wilfridus* senior, qui discendi gratia *Romam* perrexit, revertens per *Galliam* cum *Dalfino Lugdunensi* archiepiscopo tribus annis commoratus est. Et cum idem Archiepiscopus ex crudelitate reginæ *Brunchyld* ad decollandum duceretur, sicut *Beda* refert, secutus est eum *Wilfridus* clericus illius desiderans pro eo, vel cum eo pariter occumbere; sed ubi hunc peregrinum atque oriundum de natione *Anglorum* cognoverunt carnifices, pepercerunt illi, neque eum trucidare cum suo voluerunt Pontifice. Ecce & hic dictus est *Wilfrid* secundum barbaram patriæ appellationem, & clericus illius tam propter benedictionem quia clericum eum fecerat, quam propter triennii conversationem. Est & alius tam nomine quam persona diversus *Winfridus*, sc. per *n.* non per *l.* diaconus sancti *Ceddæ*, & post eum *Merciorum* episcopus à *Theodoro* substitutus, sed post duos annos per meritum cujusdam inobedientiæ ab episcopatu ab eodem *Theodoro* depositus. Rediens ad Barne ibi & defunctus & sepultus est. Est & tertius *Wilfridus* de quo nunc agimus, à beato *Johanne* pro se substitutus: sed & episcopus provinciæ *Berniciorum Wilfridus* est appellatus, sicut *Beda* meminit, huic *Wilfrido* archiepiscopo contemporaneus. Fuit tertius *Wilfridus Wigorniæ* episcopus, qui sancto *Egwino* successit, & pene eodem anno cum *Wilfrido* juniore obiit, anno Dñi DCC. xxxvj. Iste copiam librorum quater peregrinatus advexit, artifices lapidearum, & vitrearum fenestrarum primus omnium *Angliam* ascivit. Hujus corpus apud Thorney transfertur. Fuit autem iste *Wilfridus* temporibus *Ofrici* & *Ceolwldi* regum, peractis in episcopatu xv. annis successorem habuit *Egbertum*.

Qui fuerunt eo tempore in Northumbria *contemporanei.*

HUC usque de successionibus archiepiscoporum *Eboraci* à primo *Paulino* usque ad *Wilfridum* juniorem secundum *Bedam* diximus, possumus autem ex ipsius *Bedæ* historia à principio fidei *Northumbrorum* usque ad ultima ipsius *Bedæ* tempora colligere istos præclaræ sanctitatis viros post *Paulinum* in *Northumbrorum* ecclesia contemporaneos fuisse, *Wilfridum* seniorem, *Ceddam*, *Eatam*, *Bosam*, *Cuthbertum*, *Iohannem*, & *Wilfridum* juniorem. *Hilda* quoque abbatissa hiisdem temporibus claruit, in cujus monasterio aliquanto tempore in divina eruditione commorati sunt quinque singularis meriti & sanctitatis viri: scil. *Bosa* qui *Eboracensi*, *Eata* qui *Dorcacestrensi*, *Otifor* qui *Huictiensi*, *Iohannes* qui *Eboracensi*, *Wilfridus* qui *Haugustaldensi* ecclesiæ

clesiæ præfuit. *Benedictus* etiam constructor monasteriorum *Petri* & *Pauli* in *Weremunda*, i. **Weremouth**, & in *Girum*, nutritor & abbas ipsius *Bedæ*, *Ceolfridus* quoque post *Benedictum*, ejusdem *Bedæ* abbas, ipse quoque doctor incomparabilis *Beda* eisdem temporibus insignis fuit.

De Beda *& ejus scripturis.*

UT autem aliquanto latius nobis noster *Beda* innotescat, natus est anno ab incarnatione Domini DC. lxxvij. qui est annus nonus adventus *Theodori* in *Britanniam* anno uno ante primam expulsionem beati *Wilfridi*, sancto *Cuthberto* tunc solitariam vitam agente. Natus est autem in præfati monasterii territorio, & cum esset vij. annorum traditus est à parentibus præfato abbati *Benedicto*, atque ut ipse de se attestatur, omnem fere usque ad finem vitæ in ejusdem monasterii habitatione peregit ætatem. Conversatus est etiam aliquanto tempore in disciplinatu beati *Iohannis*, & xix. anno vitæ suæ diaconatum, xxx. gradum presbyteratus, utrumque per ministerium ejusdem sanctissimi Pontificis *Iohannis* suscepit. Videtur autem quibusdam incredibile, quod in extremo mundi angulo sit vir, qui nunquam maria transfretaverit ob addiscendam sapientiam, scholas philosophorum non frequentaverit, tanta eruditione clareat, tanta librorum compositione ubique mundo innotescat; sed hoc non esse mirandum ipse idem docet qui inter DC. viros beatæ vitæ & mirabilis scientiæ, quod singuli habuerunt, omne hoc ipse in uno cordis sui vasculo, Spiritu sancto illuminante converterat. Habuerat etiam præ oculis copiam omnis generis librorum quos abbas suus *Benedictus* inter alia diversa ornamenta donatione apostolicorum *Vitaliani* & *Agathonis* ad monasterium suum contulerat. Præterea & erat eo tempore quo magna scientiæ studia floruerant in *Anglia*, quando *Theodorus* archiepiscopus & abbas *Adrianus* peragrata insula quaquaversum ubi gentes commorabantur, scolas sacrarum simul & secularium literarum instituebant, ut quicumque cuperent erudiri haberent in promptu magistros qui docerent. Unde ipse *Beda* loquens de hiis, » Indicio est, inquit, quod usque » hodie supersunt de eorum discipulis qui Latinam, » Græcamque linguam æque ut patriam in qua » nati sunt norunt. Ab hiis eorum discipulis prudens institutus adolescens in lege domini meditabatur die ac nocte, ita etiam ut suos doctores ipse doctior supergrederetur. Ostendit etiam ipse quod non *Franciam* nec *Italiam* nec *Græciam* discendi causa adierit, dicens ubi & à quibus quæ scripserat didicerit, scribit enim ita in primo libro expositionis super Cantica canticorum, » In hoc vero, inquit, opere » lectorem amoneo, ne me superfluum judicet, qui » de natura arborum sive herbarum aromaticarum » quæ in hoc volumine plurimæ continentur, juxta » quod in literis antiquorum didici, latius explicare » voluerim. Feci namque hoc non arrogantiæ studendo, sed meæ meorumque inperitiæ consulendo, » quod longe extra orbem, hoc est in insula maris » occeani nati sumus & nutriti, & quæ in primis partibus orbis, *Arrabia* dico & *India*, *Judæa*, & *Ægypto* geruntur, non nisi per eorum qui interfuere » scripta noscere valemus. Quantum autem studium sanctis scripturis inpenderit, ex indicio opusculorum ejus scire possimus, quæ ipse in fine historiæ *Anglorum* enumerat scribens ita: » Hoc, in» quit, in scripturam sanctam meæ meorumque ne» cessitati ex opusculis venerabilium patrum habe» tur annotare, sive etiam ad formam sensus & in» terpretationis eorum semper adicere curavi. In » principium *Genesis* usque ad nativitatem *Isaac* & » ejectionem *Ismaelis* libros tres. De tabernaculo » & vasis ac vestibus sacerdotum libros tres. In pri» mam partem *Samuelis*, id est, usque ad mortem » *Saulis* libros iv. Item in Regum librum triginta » quæstionum. In proverbia *Salomonis* libros tres. » In Cantica canticorum libros sex. In *Esdram* & » *Neemiam* libros tres. In canticum *Abacuc* libros » tres. In librum beati patris *Thobiæ* explanationis » allegoricæ de Christo & ecclesia librum unum. » Item capitula lectionum in Pentateucum *Moisi*, » *Iosuæ*, Judicum, in libros Regum & verba die» rum. In librum beati patris *Iob.* In Parabolas, » Ecclesiasten & Canticum canticorum. In *Isaiam* » prophetam, *Esdram* quoque & *Neemiam.* In e» vangelium *Marci* libros iv. In evangelium *Lucæ* » libros sex. Omeliarum evangeliorum libros duos. » In Apostolum, quæcumque in opusculis sancti *Au*» *gustini* exposita inveni cuncta per ordinem tran» scribere curavi. In Actus Apostolorum libros ij. » In Epistolas vij. canonicas libros singulos. In A» pocalypsin *Iohannis* libros tres. Item capitula le» ctionum in totum Novum Testamentum excepto » evangelio. Item librum Epistolarum ad diversos, » quarum una de vj. ætatibus seculi, una est de » mansionibus filiorum *Israel*, una de eo quod *I*» *saias* ait, *& claudentur ibi in carcerem, & post* » *multos dies visitabuntur.* De ratione bisexti una. » De æquinoctio juxta *Anatholium* una. Item de » historiis sanctorum librum vitæ & passionis sancti » *Anastasii*, male de Græco translatum & pejus à » quodam imperito emendatum, prout potui ad sen» sum correxi. Vitam sancti patris monachi simul » & antistitis *Cuthberti* & prius heroico metro & » postea plano sermone descripsi. Historiam abba» tum monasterii hujus in quo supernæ pietati de» servire gaudeo, *Benedicti*, *Ceolfridi*, & *Huae*» *therthti* in libellis duobus. Historiam ecclesiasti» cam nostræ insulæ ac gentis in libris quinque. » Martilogium de natalitiis. Hæc de imortali ejus ingenio quo se insulamque *Britanniæ* fama perhenni illustravit breviter quidem dicta sunt; nunc ad gloriosum ejus finem veniamus. Anno autem ætatis suæ lix. languescens die ascensionis Dominicæ cum jam exitus ejus instaret, cœpit in oratione dicere antiphonam, *O rex gloriæ domine virtutum*, usque in finem; adjunctaque laude sanctæ Trinitatis, scilicet, *Gloria patri & filio & spiritui sancto*, in nominatione Spiritus sancti suum emisit spiritum, anno Dñicæ incarnationis DCC.xxxv. qui est vij. annus *Ceolwlfi* regis, ad quem nuper ediderat historiam gentis *Anglorum.* Sepultus est autem in eodem loco quo gloriose conversatus est scilicet in *Girvium*, sed postea ossa illius ad corpus sancti *Cuthberti* sunt translata. Hiis per excessum ob notitiam virorum illustrium qui in *Northumbrorum* ecclesia contemporanei extiterunt cursim memoratis, revertamur ad ordinem pontificalis successionis.

De Egberto *qui primo pallium suscepit post sanctum* Paulinum.

SEptimus igitur *Eboracensis* ecclesiæ cathedram suscepit *Egbertus*, vir de semine regio nobilis & industris

induſtris de regali ſemine ortus, qui poſt *Paulinum* primus ab apoſtolica ſede pallium accepit, ſeptimo anno regni *Ceolwlfi* regis, hoc eſt anno Dominicæ incarnationis DCC. xxxvj anno. Poſt deceſſum ſancti *Paulini* Curam *Eboracenſis* cathedræ adminiſtraverunt *Lyndifernenſis* eccleſiæ pontifices; annis xxx. *Cedda* iij. *Wilfridus* ſenior xlv. *Iob.* xxxiij. *Wilfridus* junior xv. Porro *Egbertus* archiepiſcopus xxxij. anno ſui epiſcopatus defunctus ſucceſſorem habuit *Albertum* anno Dominicæ incarnationis DCC. lxvj.

De Alberto *archiepiſcopo.*

Octavus *Eboracenſi* eccleſiæ præfuit *Albertus*, qui ſeptimo anno accepti epiſcopatus ab *Adriano* papa pallium ſibi directum accepit ſeptimo anno *Alchredi* regis; & poſt, ſeptem aliis annis in epiſcopatu peractis ſucceſſorem habuit *Embaldum.*

De Embaldo *archiepiſcopo.*

Nonus eidem eccleſiæ præfuit *Embaldus*, qui adhuc vivente *Alberto* prædeceſſore ſuo ordinatus eſt anno Dominicæ incarnationis DCC. lxxx. regnante *Alfwoldo*, eodemque anno pallium ab Apoſtolica ſede accepit, & expletis in archiepiſcopatu xvij. annis defunctus eſt in loco qui dicitur **Aclete.** Corpuſque ejus magno comitante agmine ad *Eboracenſem* civitatem portatum, & in eccleſia ſancti *Petri* honorifice eſt ſepultum anno Domini DCC. xcvij.

De Embaldo *archiepiſcopo* Eboracenſi.

Decimus eidem regimini ſucceſſit alius *Embaldus* eccleſiæ ejuſdem presbyter regnante *Eardulpho*, qui ſtatim poſt prædeceſſoris ſui obitum electus convenientibus ad ordinationem ejus *Adelberto Hauguſtaldenſi*, & *Higbaldo Lyndifarnenſi*, atque *Radulpho* epiſcopis in monaſterio quod dicitur **Socaburgh** xiij. kal. Septembris die Dominica ordinatus eſt, & anno ſequenti accepto ab apoſtolica ſede pallio in archiepiſcopum genti *Northumbrorum* vj. idus Septembris ſolempniter confirmatus eſt, & eodem anno conſecravit pro defuncto *Edelberto Eadredum* ad eccleſiam *Hauguſtaldenſem.* Tertio autem pontificatus ſui anno, qui eſt annus Dominicæ incarnationis DCC. xcviij. regni vero *Kenulphi* regis *Merciorum* tercius, congregata eſt ſynodus non parva in loco qui vocatur **Pincahamhalch**, cui ipſe præſidens cum magnis & ſapientibus perſonis quamplurimis, quorum prudentia & juſtitia ſtatus regni *Northumbrorum* illis temporibus incredibiliter redolebat: Poſtquam multa de utilitate ſanctæ eccleſiæ gentiſque *Northumbrorum* omniumque provinciarum, & de obſervatione Paſchalis feſti & Judiciorum divinorum atque ſecularium, & de augmento eccleſiaſtici ſervicii, & de honore & de neceſſitatibus ſervientium Deo rationabili conſilio providentes tractaverant, præcepit antiſtes *Embaldus* ad confirmationem fidei omnium recitare fidem v. ſynodorum, de quibus in hiſtoria *Anglorum* ſic habetur » Suſcipimus ſanctas & univerſales quinque ſynodos beatorum & Deo acceptabilium patrum ſicut præſentis libri continet textus. Glorificamus ſane & adoramus atque veneramur Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum ſicut iſti glorificaverunt, nichil addentes vel ſubtrahentes, & anathematizamus corde & ore quos anathematizaverunt prædicti patres, glorificantes Deum patrem & omnipotentem ſine initio, & filium ejus unigenitum ex patre generatum ante ſecula, & Spiritum ſanctum procedentem ex patre & filio inenarrabiliter, ſicut prædicaverunt hii quos ſupra memoravimus, ſancti apoſtoli, & prophetæ, & doctores; & nos credimus, propter quod & locuti ſumus. Hos itaque prædictos patres nos pie atque ortodoxe juxta divinitus inſpiratam doctrinam eorum profeſſi, credimus conſtanter & confitemur ſecundum ſanctos patres proprie & veraciter patrem & filium & ſpiritum ſanctum, trinitatem in unitate conſubſtantialem, & unitatem in trinitate, hoc eſt unum Deum in tribus ſubſiſtentibus perſonis conſubſtantialibus, æqualis gloriæ & honoris. Hiis ita recitatis confirmati & corroborati in fide reverſi ſunt unuſquiſque ad propria.

De Wlſio *&* Wymondo *archiepiſcopis* Ebor.

Embaldo ſucceſſit *Wlſius* xj. & *Wlſio* ſucceſſit *Wymondus* xij. ambo regnante *Conredo.*

De Wilfero *archiepiſcopo* Eboracenſi.

Wymundo poſt xvj. annos *Wilferus* xiij. ſucceſſit. Hiis temporibus infinita barbarorum manus navibus advecta in *Angliam* ferro & igne omnia vaſtaverunt. *Eboracum* vero veniens oppugnabat civitatem vaſtantes omnia per circuitum. Paulo ante adventum illorum *Northumbri* expulſerant regem ſuum, ſubſtituto in regno *Ella* quodam regii ſeminis extraneo; ſed inſtante neceſſitate revocaverunt expulſum, & tam ille quam alius qui pro eo ſubſtitutus fuerat, adunatis viribus totis *Northumbrorum* apud *Eboracum* bella contra hoſtes agentes, non ſine magna inimicorum ſtrage utrique pene cum ſuis omnibus perierunt. Reliquis qui ſuperfuerant pagani præfecerunt ſub dominio ſuo regem *Egbertum*, reconciliatis ab eis hoſtibus. Inter has ſtrages remotius agebat apud **Addyngham** epiſcopus. Hac etiam tempeſtate paſſus eſt ſanctus martyr *Edmundus.* Poſt vij. autem annos *Northumbri* uno conſpirantes conſilio regem ſuum *Egbertum* cum epiſcopo ſuo *Wilfero* de finibus ſuis propulſarunt, & quemdam *Ricſium* in regnum ſubſtituunt. Deinde poſt annum *Egberto* rege defuncto, in ſedem ſuam revertitur epiſcopus, & xlvij. accepti epiſcopatus anno vita diceſſit.

De Adelbaldo *archiepiſcopo.*

Quartus decimus ſucceſſit *Adelbaldus* anno incarnationis Dominicæ DCCCC. qui iiij. poſt acceptum pontificatum anno pallium accepit regnante *Edwardo* ſeniore *Elfredi* regis filio.

De Lodewardo *archiepiſcopo.*

Quintus decimus fuit *Lodewardus* archiepiſcopus *Eboracenſis.*

De primo Wlſtano Ebor. *archiepiſcopo.*

Sextus decimus fuit *Wlſtanus* quem rex *Athelſtanus* primus *Anglorum* monarcha anno regni ſui ſexto illic archiepiſcopum conſtituit & eccleſiæ

Dddd ſancti

ſancti *Petri* & archiepiſcopo *Wlſtano* & ſucceſſoribus ſuis totam **Agmunderness** quam à paganis emerat, in perpetuam elemoſinam dedit & privilegio confirmavit quod ſic incipit, *Fortuna fallentis ſeculi &c.* Defuncto poſt decem annos rege *Adelſtano* & fratre ſuo *Edmundo* qui ei ſucceſſit anno vj. regni ſui innocenter occiſo, tercius eorum frater *Eddredus* in regnum ſucceſſit. Apud quem cum præfatus archiepiſcopus ſæpius accuſaretur captus eſt ab eo & in arta cuſtodia poſitus; ſed poſt annum à cuſtodia ſolutus, & poſtea biennio necdum expleto vij. kal. Januarii defunctus apud *Undalum* eſt ſepultus.

De Oskytello *archiepiſcopo.*

SEptimus decimus ſucceſſit vir recentiſſimus *Oskytillus* & ſedit annis xvj.

De Adelwoldo *archiepiſcopo.*

OCtavus decimus *Adelwoldus* regnante *Edgaro* regis *Edmundi* filio cum magis quietiorem vitam diligeret pontificatum dimiſit.

De ſancto Oſwaldo *archiepiſcopo.*

ANno igitur Dom. incarnationis DCCCC.lxxj. ſanctus *Oſwaldus* jubente rege *Edgaro* & maxime annuente ſancto *Dunſtano*, de epiſcopatu *Wygornenſi* tranſlatus *Eboracenſis* eccleſiæ regimen pro *Adelwoldo* xix. ſuſcepit, & anno ſequente *Romam* veniens, à *Stephano* papa pallium accepit. Deinde ipſius regis *Edgari* donatione, & papæ *Formoſi* qui *Stephano* ſucceſſit conceſſione, epiſcopatum *Wygorniæ* de quo tranſlatus fuerat in ſua manu tenuit, regem vero *Edgarum* quando primo totius *Angliæ* coronatus eſt rex, ſanctus *Dunſtanus* & ſanctus *Oſwaldus* conſecraverunt, ſimiliter & filium regis *Edgari Edwardum* poſtea martyrem, & eo martyrizato fratrem ejus *Agelredum* patrem ultimi *Edwardi*, in regem apud **Kyngeston** elevatum coronaverunt anno archiepiſcopatus ſui xxj. Jam tranſlato ad ſuperos ſancto *Dunſtano*, monaſterium quod ipſe & Dei amicus dux orientalium *Anglorum Edewynus* conſtruxerunt, divino adjutus auxilio vij. idus Novembris feria iij. conſecravit, & anno ſequenti ij. idus Marcii migravit ad Dominum, & *Wygorniæ* in eccleſia ſanctæ *Mariæ* quam ipſe à fundamentis conſtruxerat requieſcit. Hujus infula purpurea et auro gemmis ornata & priſca pulcritudine fulgida *Beverlacenſi* adhuc reſervatur eccleſia.

De Adulfo *archiepiſcopo.*

VIceſimus *Eboracenſis* eccleſiæ archiepiſcopus fuit venerabilis abbas *Medeſhanſtedenſis*, id eſt, **Burg** *Adulphus*, qui & ipſe ſicut prædeceſſor ejus ſanctus *Oſwaldus* concedente rege *Adelredo Wygornenſem* epiſcopatum in manu ſua habuit. Ipſe xij. epiſcopatus ſui anno congregatis coepiſcopis, abbatibus multiſque religioſis viris, ſancti *Oſwaldi* archiepiſcopi oſſa anno regis *Agelredi* xxv. Indictione xv. vij. kal. Maii feria iv. è tumulo levavit, & in ſcrinio quod paraverat honorifice collocavit, & non multo poſt, id eſt ij. Non. Maii ipſe defunctus eſt & in eccleſia ſanctæ *Mariæ Wygorniæ* ſepultus.

De alio Wlſtano *archiepiſcopo.*

VIceſimus primus *Eboracenſi* eccleſiæ præfuit alius *Wlſtanus*, ipſe quoque ſicut & prædeceſſores ſui *Oſwaldus* & *Adulphus*, concedente rege *Knuto* epiſcopatum *Wygornenſem* habuit. Cujus regis anno iij. iſte *Wlſtanus* adjunctis ſibi multis aliis epiſcopis, eccleſiam quam idem rex & comes *Turkillus* in monte qui **Aſſendun** dicitur conſtruxerant, illis præſentibus cum magna gloria dedicavit, & tercio dehinc anno, hoc eſt archiepiſcopatus ſui xx. qui eſt annus ab incarnatione Dñi M.xxiij. v. kal. Junii iij. feria defungitur, & dilatus apud **Ely** ibidem ſepelitur.

De Alfrico *archiepiſcopo.*

VIceſimus ſecundus ſucceſſit *Alfricus Wyntonienſis* præpoſitus, qui anno iij. accepti præſulatus *Romam* ivit, & à *Johanne* papa pallium accepit. Ipſeque cum *Edſio Dorobornenſi* archiepiſcopo & ferme totius *Angliæ* præſulibus die Paſchæ regem *Edwardum* inunxit *Wyntoniæ*. Iſte capſam auro & argento & lapidibus precioſis opere incomparabili apud *Beverlacum* fabricari fecit, & elevatum de ſepulcro ligneo mirabili artificio inſculpto precioſum corpus glorioſi patris ſancti *Iohannis* archiepiſcopi cum ingenti clero plebiſque exultatione, multis additis reliquiis, in eam honorificentiſſime collocavit. Ipſe etiam à quodam divite nomine *Forceo* pecunia ſua adquiſivit eccleſiæ ſancti *Iohannis* terram apud **Millettune** & apud **Holm** & quinque bovatas apud **Fredichthorp** cum pecunia & hominibus qui erant in ea. Anno ab incarnatione Domini M. lj. apud **Suthwelham** defunctus & apud **Burgh** ſepelitur.

De Kinſio *archiepiſcopo.*

VIceſimus tercius ſucceſſit regis *Edwardi* capellanus *Kinſius*. Iſte *Magſuem* ad eccleſiam *Gleſcuenſem* ordinavit epiſcopum, ſimiliter & ſucceſſorem illius *Magſuem Iohannem* eidem eccleſiæ ſubrogatum conſecravit, & ab eis cartam profeſſionis accepit, quæ in conflagratione *Eboracenſis* eccleſiæ à *Normannis* facta, cum ornamentis & libris & privilegiis & cæteris cartis combuſtæ ſunt. Et *Kinſius* ad eccleſiam ſancti *Iohannis* apud *Beverlacum* turrim excelſam lapideam adjecit, & in ea ij. præcipua ſigna poſuit, & ipſam eccleſiam libris & ornamentis ornavit: ſimiliter & in cæteris eccleſiis archiepiſcopatus ſui quæ ſunt trans *Humbram*, ſcilicet apud **Southwelham** & apud **Ston**, ſigna ejuſdem magnitudinis & ſoni contulit. De ipſo vulgaris opinio eſt, quod non natus ſed de ventre matris cæſus fuit. Nono autem anno pontificatus ſui ſcilicet xj. kal. Januarii defunctus apud **Burgh** eſt ſepultus.

De Aldredo Eboracenſi *archiepiſcopo.*

VIceſimus quartus *Eboracenſem* cathedram ſuſcepit regendam ſanctæ recordationis *Aldredus*, ultimus de *Angligenis* ſed inter præcipuos nominandus, qui primo *Wyntonienſis* monachus, deinde abbas *Lamſtokenſis*, poſtea factus eſt epiſcopus *Wygornenſis*. Iſte apud regem *Edwardum* tantæ erat auctoritatis, ut cum eo mortales inimicos reconciliaret, & de

& de inimiciſſimis amiciſſimos faceret. Nam *Swanum* Comitem qui à facie regis *Edwardi* in *Flandriam* fugerat, regem etiam *Wallanorum Griffinum* cum rege *Edwardo* pacificavit. Ipſe quoque adjuncto ſibi *Heremanno Wyntonienſi* epiſcopo *Romam* petrexit, & inde reverſus pro defuncto *Eadwino Wyncbecumbenſi* abbate *Bodricum* ſubſtituit, & Comitem *Agelwinum*, qui erat eccleſiarum amator, pauperum recreator, viduarum & pupillorum defenſor, oppreſſorum ſubventor, virginitatis cuſtos monachizavit; eccleſiam quoque quam ipſe epiſcopus in civitate *Glovernia* à fundamentis conſtruxerat, honorifice dedicavit, & *Wlſtanum* à ſe ordinatum abbatem *Wygorniæ* conſtituit. Et quia in conſiliis & tractatibus regni vir magnæ prudentiæ & multæ erat ſtrenuitatis, cum ingentibus exenniis ad imperatorem *Allamanniæ*, regis *Edwardi* fungitur electione. A quo ſimul & *Heremanno Colonienſi* archiepiſcopo magno ſuſceptus honore, per annum integrum cum eis commoratus, multa quæ ad honeſtatem eccleſiaſticæ obſervantiæ, multa quæ ad rigorem eccleſiaſticæ diſciplinæ pertinent audivit, vidit & memoriæ commendavit, quæ poſtea in eccleſiis *Anglorum* obſervari fecit. Reverſo poſt annum ab imperatore, cum defuncto *Edelſtano Herfordenſi* epiſcopo & occiſo ſucceſſore ſuo *Leofgaro* ſedes illa vacaret, commiſſus eſt ei epiſcopatus ille à rege *Edwardo.* Deinde præſulatu *Wyltunienſis* eccleſiæ qui ſibi propter induſtriam ſuam commiſſus fuerat dimiſſo, & *Heremanno* reddito, mare tranſivit, & per *Pannoniam* profectus eſt *Ieroſolimam*, quod nullus archiepiſcoporum vel epiſcoporum *Angliæ* dinoſcitur eatenus feciſſe. Anno ſecundo poſt reditum ejus ab *Ieroſolima*, defuncto *Kynſio Eboracenſi* archiepiſcopo, ipſe *Aldredus* ad archiepiſcopatum illius eccleſiæ in nativitate Domini pro eo eſt electus. Et *Herfordenſis* præſulatus cujus curam geſſerat, *Waltero Lotharingo* eſt datus. Sed epiſcopatus *Wygornenſis* ab eo ſicut à prædeceſſoribus ſuis *Oſwaldo, Adulpho*, & *Wlſtano* eſt retentus.

Qualiter pallium accepit.

SEquenti anno cum *Toſti* comite *Romam* perrexit, & cum à *Nicholao* papa pallium peteret, objectis ſibi duabus cauſis, videlicet quod de minori ad majorem ſedem abſque conſenſu papæ transferebatur, & quod adhuc epiſcopatum non dimiſiſſet à quo transferebatur, pallium impetrare non potuit. Priorem tamen epiſcopatum apoſtolicus ei ex gratia conceſſit, & ſic infecto negotio rediit. Et cum jam unius diei iter feciſſet, incidit in latrones, à quibus nimis crudeliter tractatus, cæſiſque ſuis & vulneratis, ipſe uſque ad extrema ſpoliatus eſt. Cumque conſuluiſſent eum qui cum eo erant quid facto opus eſſet, ipſe conſtanti corde reſiſtens reſpondit, Non nunc, inquit, nunc ſecuriores ex infortunio quod nobis accidit, redeamus ad *Petrum* qui non derelinquet vicarium ſuum. Et converſus in urbem rediit, & totum infortunium ſuum coram apoſtolico retulit. Itaque papa *Nicholaus* ſuper eum pietate commotus, & totius curiæ interceſſione pro eo exoratus, & archiepiſcopatum ei dato pallio confirmavit, & ordinandi pro ſe alterum ad epiſcopatum *Wygornenſem* poteſtatem dedit, & hoc totum privilegio ei confirmavit: quod ſic incipit, *Nicholaus epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilecto confratri & coepiſcopo* Aldredo Eboracenſi *archiepiſcopo Apoſtolicæ benedictionis privilegium & ſalutem & per eum ſuæ eccleſiæ ſuiſque ſucceſſoribus canonice promovendis imperpetuum. Quia divinitatis occulta diſpenſatio &c.* Accepto itaque pallio cum privilegio reverſus *Britanniam* feſtinanter ad regem venit, & apoſtolicum ei privilegium coram optimatibus regni legit. Erat autem ipſe archiepiſcopus *Aldredus* propter multiformem à Deo ſibi collatam gratiam precioſus in oculis *Edwardi* regis, utpote qui in omnibus regiæ majeſtatis agendis potens erat operibus & verbis. Itaque rex hillari mente apoſtolicis ſanctionibus obedivit, ſtatimque comitum, ducum & procerum ſuorum conſilio inito, quod Apoſtolicus privilegio ſuo ſanxerat, ipſe etiam ſuo privilegio confirmare non diſtulit. Cujus privilegii hoc initium eſt, *In nomine ſanctæ & individuæ trinitatis, Ego* Edwardus *divina gratia largiente* Anglorum *rex &c. Quoniam religioſi anteceſſores noſtri &c.* Nec multo poſt ipſe archiepiſcopus *Aldredus* aſſociatis ſibi plurimis coepiſcopis, præſente etiam viro celebris famæ *Eremenfredo Sedunenſi* epiſcopo apoſtolicæ ſedis legato, qui à domino *Alexandro Nicholai* ſucceſſore ad dominum regem *Edwardum* pro reſponſis eccleſiaſticis in *Angliam* venerat, die Dominico quo nativitas ſanctæ Dei genitricis *Mariæ* ab eccleſia celebratur, virum venerabilem *Wlſtanum*, quem Priorem deinde abbatem *Wygorniæ* conſtituerat, cum magna totius populi exultatione ſolempniter pro ſe quaſi ſuffraganeum ſuum conſecravit epiſcopum. Et quia *Eboracenſis* eccleſia tempore *Wlferi* archiepiſcopi perſecutione barbarorum pene ad nichilum redacta fuerat, aſſentiente & hoc ipſum ordinante rege *Edwardo* xij. villas de epiſcopatu *Wygorniæ* ſibi in uſus & ſumptus proprios retinuit, quas etiam ſucceſſor ejus poſt eum vir memorabilis multumque amabilis *Thomas* ſenior diu habuit.

Quod ipſe Haraldum *&* Willielmum *reges ſacravit.*

DEfuncto ſancto *Edwardo* rege, ipſe archiepiſcopus *Haraldum* comitem quem rex *Edwardus* regni ſucceſſorem ſtatuerat, à totius *Angliæ* principibus ad regale culmen electum regem honorifice ſacravit. Eodem quoque anno interfecto in bello dicto rege *Haraldo*, & ſubjugata à duce *Normannorum Willielmo Anglia*, ipſe archiepiſcopus *Aldredus* aſſumptis ſecum *Wlſtano Wygornenſi* epiſcopo, *Waltero Herfordenſi* epiſcopo & Clitone *Edgaro* & Comitibus duobus germanis *Edwino* & *Morcharo* multiſque de nobilioribus *Angliæ*, præfatum *Normannorum* ducem *Willielmum Londoniæ* apud *Weſtmonaſterium* die natalis Domini in regem totius *Angliæ* ſublimiter coronatum inunxit & conſecravit anno Dominicæ incarnationis M. lxvj. ſed priuſquam conſecraretur ante altare ſancti *Petri* ſicut ipſe archiepiſcopus ab eo exigebat, coram clero & populo jurejurando promiſit, quod ſanctas Dei eccleſias & earum Rectores defenderet, necnon & cunctum populum ſibi ſubjectum juſte ac regali providentia regeret, rectam legem ſtatueret & teneret, rapinas & injuſta judicia penitus interdiceret. Secundo poſt hoc anno venit comitiſſa *Matildis* de *Normannia* in *Angliam*, quam die Pentecoſtes idem archiepiſcopus *Aldredus* conſecravit in reginam, quo anno ante nativitatem ſanctæ *Mariæ*,

Suani Danorum regis filii *Karoldus* & *Knutus*, & patruus eorum *Obbernus* comes & episcopus eorum *Christianus*, comes quoque *Turkillus* cum CC. & xl. navibus de *Danubia* venientes in hostio *Humbræ* fluminis applicuerunt, ubi eis Clyto *Edgarus*, Comes *Wallevus* & *Merleswen* multique alii cum classe quam paraverant occurrerunt. Affuit & *Cospatricus* Comes cum totis viribus *Northumbrorum* unanimiter contra *Normannos* congregati. De quorum omnium adventu *Aldredus* archiepiscopus valde tristis effectus precibusque ad Deum effusis ne ecclesiæ suæ destructionem nec patriæ videret desolationem, incidit in infirmitatem, & decimo archiepiscopatus sui anno iij. idus septembris feria vj. ut Dominum rogaverat, vitam finivit, & in ecclesia sancti *Petri Eboraci* sepultus est.

De constantia ejus.

Quantæ autem constantiæ vir iste fuerat, exemplo unius facti illius perpendi poterit. Morabatur in una solempnitatum *Eboraci* & deferebantur ei victualia ex possessionibus vicinis civitatis. Contigit autem tunc temporis vicecomitem regis de civitate cum ingenti populo exire, & ministris archiepiscopi cum equis & quadrigis tritico & cæteris ad victum pertinentibus oneratis non longe ab urbe obviare. Interrogatique qui essent, & cujus essent quæ afferebant. Servi, inquiunt, archiepiscopi sumus, quæ necessaria sunt ad ejus procurationem deferimus. Ille parvipendens archiepiscopum & famulos ejus, præcepit satellitibus suis omnia afferebant, ad castellum *Eboracense* divertere, & in granarium regis ponere. Quod ita factum cum nunciatum esset archiepiscopo, ille sine mora legatos cum clericis & civibus post vicecomitem dirigens, mandavit ei ut sua sibi redderet, & sancto *Petro* sibique ejus vicario satisfaceret, alioquin sciret ipsum de tam contumeliosa injuria deinceps pontificaliter acturum. Ad quod mandatum vicecomes indignatus superbe respondens, plura & majora comminatus, ipsos legatos injuriis & contumeliis affecit. Qui ad archiepiscopum reversi, quæ audierant & pertulerant narraverunt. Itaque archiepiscopus ut erat vir magnanimus & expediti consilii, illico præparans se & ad regem concito tendens *Londoniis* eum invenit. Percrepuit illico rumor per totam civitatem venisse archiepiscopum *Eboracensem*. Moxque episcopus illius civitatis cum multitudine cleri & populi ei ut tanto debeat pontifici obviam pergens, orationis gratia, primo ad ecclesiam sancti *Pauli*, deinde ad ecclesiam sancti *Petri Westmonasterii* ubi rex erat eum honorifice comitatus est. Cum autem venisset coram rege, & rex ei assurgere & osculum porrigere parasset, ille substitit, & cum baculo pontificali stola circumdatus nil veritus majestatem regiam neque astantium principum proterviam, eum talibus verbis allocutus est. » Audi, inquit, *Willielme* rex, cum esses » alienigena & Deo permittente nostræque gentis » superbiam puniente regnum *Britanniæ* quamvis » multo cum sanguine optinuisses, ego te in regem » consecravi, & coronam capiti tuo cum benedictione » imposui. Nunc autem quia ita meruisti, pro » benedictione maledictionem tibi inponam, sicut » ecclesiæ Dei persecutori & ministrorum ejus op» pressori, & promissionum atq; juramentorum quæ » mihi coram altare sancti *Petri* jurasti transgres» sori. Ad hæc verba rex tremefactus procidit ad pedes ejus, humiliter efflagitans, ut in quo tam gravem meruisset sententiam aperiret. Qui vero assistebant regi primates regni in archiepiscopum frementes, minisque & terroribus adversus eum insurgentes, ipsum merito de medio debere tolli vel in exilium extra regnum expelli qui tanto regi tantam injuriam irrogasset; urgebant eum ut regem quam citius erigeret. Ille vero non minis vel terroribus territus; Sinite, inquit, boni viri, sinite illum jacere, non enim jacet ad pedes *Aldredi* sed ad pedes *Petri* apostoli. Debet enim experiri *Petri* potentiam, qui non est veritus *Petri* vicario irrogare injuriam. Cumque eos auctoritate pontificali repressisset, apprehensa dextera regis erexit eum. Adventusque sui causam & rem ei ex ordine pandit. Quod rex graviter accipiens & conscientiam suam humiliter excusans, cum precibus astantium procerum petiit, ut maledictionem quam ei comminatus fuerat in benedictionem commutaret. Quod cum ad libitum regis factum esset, rex eum dignis honoribus & pretiosis muneribus, regaliter remunerans, misso de sibi familiarissimis uno procerum, & per eum directis ad comitatum *Eboracensem* literis, fecit ei omnia sua in integrum usq; ad ligamen sacci restitui. Ipsum vero vicecomitem quali & quanta sibi placeret vindicta præcepit puniri. Itaque ab illo die nullus potentium ausus fuit aliquam sibi vel suis injuriam inferre vel contumeliam.

Quanta in archiepiscopatu operatus est bona.

Magnificentiam quoque animi sui testantur multa quæ in archiepiscopatu operatus est bona, de quibus hic aliqua licet pauca ex multis subjecta sunt. Terras multas de suo proprio emit & eas ecclesiæ suæ adjecit, & de quibusdam præbendas apud **Suthwell** fecit & refectoria ubi canonici simul vescerentur, unum *Eboraci*, alterum *Suthwellæ* statuit. Nam refectorium & dormitorium *Beverlaci* à prædecessoribus suis *Alfrico* & *Kinsio* incepta fuerant, sed ipse perfecit & possessionibus ampliavit & consuetudinibus melioravit; siquidem sicut intra ecclesiam sic intra refectorium, & sicut intra atrium ita intra claustrum refectorii pacis securitatem & violatæ pacis emendationem confirmavit. Veterem quoque ecclesiam adjecto novo presbyterio ampliavit, quod in honore sancti *Johannis* evangelistæ dedicavit, totamque ecclesiam à presbyterio usque ad turrim ab antecessore suo *Kinsio* constructam, superius opere pictorio quod cœlum vocant, auro multiformiter intermixto mirabili arte construxit. Supra hostium etiam chori pulpitum ære, auro & argento opereque incomparabili fabricari fecit, & ex utraque parte pulpiti arcus, & in medio supra pulpitum arcum eminentiorem crucem in summitate gestantem similiter ex ære, auro & argento opere Teutonico fabrefactos erexit. Feriam quoque annuam in nativitate *Johannis Baptistæ* cum libertatibus & optimis consuetudinibus à rege *Edwardo* datis xij. marcis auri comparavit. Hujus quoque patris industria clerus archiepiscopatus sui à populo parum eatenus vita vel veste discretus ad correctioris vitæ normam & ecclesiasticæ institutionis disciplinam revocatus est.

Hic

Hic finiunt Angligenæ *archiepiscopi & succedunt* Normanni.

FInita successione pontificum qui de natione *Anglorum* oriundi, post primum *Paulinum* usque ad ultimum *Angligenam* beatæ memoriæ *Aldredum Eboracensi* præfuerunt ecclesiæ; Commemoratis quoque regibus quorum temporibus claruerunt à primo *Northumbrorum* Christiano *Edwino* usque ad ultimum *Angligenam* regem *Haroldum*, tandem ad *Normannorum* tempora pervenimus. De quorum adventu in *Angliam* contigit, quod sicut in *Anglia* sub *Normannis* regibus regni status mutatus est, sic sub *Normannis* pontificibus pax ecclesiarum *Angliæ* eatenus inter *Angligenas* pontifices servata, per ipsos *Normannos* pontifices est turbata. Cum enim in *Anglia* duo tantum sunt metropolitani, non solum potestate, dignitate, & officio, sed etiam suffraganeorum numero pares à sancto *Gregorio* constituti, & Apostolus dicit, *Nemo fratrem suum in negotio circumveniat*, dum alter ab altero professionem exigere præsumpsit, ecclesiarum pacem turbavit, discordiam excitavit, & laborem multiplicavit: sicut manifeste cognoscere poterit qui historiam *Eboracensium* pontificum duntaxat *Normannorum* diligentius perspexerit, quam vir admirabilis & digne memorabilis ejusdem ecclesiæ Cantor *Hugo* veraci stilo digessit homo venerandæ ætatis, & jocundæ urbanitatis, de quo vere dici potest,

Qui mores hominum multorum vidit, & urbes:

quique cum eisdem pontificibus, *i. e. Thoma* seniore, & *Gerardo*, *Thoma* juniore, & *Thurstino* necessarius, tam in divinis quam in humanis tractatibus consiliarius, multo tempore conversatus est, quibusdam etiam eorum usque ad mortem comes adhæsit individuus. Unde & ipsius controversiæ seriem, quæ per annos amplius quam quinquaginta inter duas *Angliæ* metropolitanas ecclesias agitata est, ejusq; ortum & progressum fere totum à tempore *Urbani* papæ *Paschalis*, & *Gelasii*, *Honorii*, & *Innocentii* diligenter audivit, præsentialiter vidit, memoriter retinuit. De cujus scriptis plurima quæ in hoc opusculo posuimus diligenter excerpsimus. Et quæ apud alios invenimus, cum istis conferentes concorditer addidimus: sed de hiis ista sufficiunt. Nunc ut cœpimus pontificalium successionum ordinem exequamur.

De Thoma *seniore archiepiscopo.*

VIcesimus quintus *Eboracensem* ecclesiam suscepit regendam primus de *Normannigenis Thomas* senior, qui *Baiocis* oriundus in *Galliis* eruditus ardore discendi in *Germaniam* profectus omnem *Saxonum* & *Teutonum* scolam est perscrutatus; inde per *Franciam* reversus, *Normanniam* perrexit ad *Hispanias*, ibique multa alia quæ alibi non potuit addiscens, pectus suum *Hispanicarum* fecit armarium scientiarum. Tandem ad natale solum reversus, magnifici viri *Odonis Baiocensis* episcopi familiaritatem nactus, tum propter morum elegantiam, tum propter multimodam scientiam, *Baiocensis* ecclesiæ ab eodem episcopo assecutus est thesaurariam; nec multo post cum eodem episcopo veniens in *Angliam*, regis *Willielmi* senioris consecutus est capellariam. Recepit *Thomas* senior episcopatum anno Domini M. lxx. & vixit in episcopatu annis xxx. *Girardus* vero vixit vij. annis, & mensibus fere sex. *Thomas* junior vixit annis quinque, & mensibus fere ix. *Thurstinus* vixit xxv. annis, & mensibus vj. & mortuus sepultus est apud *Pontemfractum*. Anno autem quarto regni ipsius regis, anno scilicet Domini M. lxx. dedit idem rex archiepiscopatum *Eboracensem* præfato thesaurario, scilicet *Thomæ* capellano suo. Ea tempestate tota fere *Northumbria* ab eodem rege ferro & flamma in solitudinem redacta, ipsi episcopi metuentes novi regis crudelitatem, exteræ gentis dominium cujus nec linguam, nec mores noverant, relictis sedibus suis diversas regiones adhærebant. E quibus *Dunelmensis* episcopus *Agelwinus* dum *Coloniam* navigio peteret, ventis contrariis repulsus, *Scotiam* est appulsus; inde *Angliam* reversus apud Ely est captus, & apud *Abendoniam* custodiæ mancipatus ibidem est defunctus. Sicque factum est ut ordinatio ipsius per tres fere menses delata est, eo quod *Eboracensis* ecclesia illo tempore suffraganeos à quibus ordinari posset non habebat, & sedes *Cantuariensis* deposito *Stigando* adhuc vacabat, donec *Lanfrancus* pro *Stigando* à prædicto rege substitutus, à suis suffraganeis ordinatus est. Iste est *Lanfrancus* qui primus omnium ab *Eboracensi* archiepiscopo professionem exegit, suisque successoribus hoc idem exigendum exemplum dedit; Cum enim apud regem & *Normannos* magnæ opinionis haberetur, persuasit novo & credulo regi *Eboracensem* ecclesiam *Cantuariensi* debere subici, & electum illius ordinandum ordinatori suo profiteri. Porro, utile esse ad regni integritatem & firmitatem ut *Britannia* uni quasi Primati subderetur, alioquin contingere posse, ut de exteris gentibus quæ *Eboracum* navigio venientes regnum infestare solebant, unus ab *Eboracensi* archiepiscopo & ab illius provinciæ indigenis rex crearetur, & sic regnum turbatum scinderetur.

Quomodo Thomas Lanfranco *fecerit professionem.*

IGitur cum *Thomas* à *Lanfranco* secundum institutionem *Honorii* papæ consecrari requireret, & *Lanfrancus* ab eo professionem subjectionis exigeret, *Thomas* ex auctoritate privilegii beati *Gregorii* constanter renuit, ipsamque exactionem regi retulit. Qui primo moleste accipiens mandavit archiepiscopo ut absque professione eum consecraret; sed postea persuasionibus *Lamfranci* multimodis distractus persuasit *Thomæ*, ut propter unitatem & pacem regni professionem faciens, consecrationem acciperet. Sed cum hæc neque precibus, neque blanditiis vel promissis rex à *Thoma* impetrare posset, magis contra eum mox exarsit in iram perpetuumque odium, suique & suorum omnium tam de *Anglia* quam de *Normannia* comminatus est expulsionem, si non saltem personalem *Lanfranco* faceret professionem. Inde tam suum quam suorum exilium pertimescens, ille irrationabilem regis iram cognoscens, suorum qui hæc metuebant consilio adquiescens, post multa professionem flens & dolens personaliter tamen sicut rex poposcerat *Lanfranco* fecit. Sed cartam professionis neque ipse scripsit neque scribi fecit, nec à *Cantuariis* scriptam legit vel *Lanfranco* tradidit.

Quod pro eo ab Urbano *papa* Thomas Romam *venire jussus est.*

HÆC sic extorta professio ad aures *Urbani* papæ pervenit; quod ille graviter accipiens, *Thomæ*

mæ archiepiſcopo ſuper hæc litteras miſit, quarum principium tale eſt. *Urbanus epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilecto filio* Thomæ Eboracenſi *archiepiſcopo ſalutem & apoſtolicam benedictionem.* Querelam non modicam, &c.

Quod defuncto Lanfranco Thomas *in provincia ejuſdem epiſcopalia fecerit.*

DEfuncto vero *Lanfranco* ſedes *Cantuarienſis* aliquot vacabat annis. Ex antiquo tamen extitit conſuetudo inter duos *Angliæ* metropolitanos, ut altero defuncto alter in provincia defuncti archiepiſcopalia faceret, utpote epiſcopos conſecrare, regem coronare, Coronato rege natalis Domini, Paſchæ & Pentecoſtes majorem miſſam cantare. Hæc interim fecit *Thomas* archiepiſcopus, nec quiſquam epiſcoporum erat qui hæc in ſua ipſius dioceſi præſente archiepiſcopo præſumeret. Ordinavit etiam epiſcopos, *Herveum Norwicenſem, Radulphum Ciceſtrenſem,* & *Herveum Bangornenſem.*

Qualiter Thomas *archiepiſcopus* Anſelmum *conſecravit.*

SUcceſſit autem *Lanfranco Anſelmus.* Quem cum ex decreto *Honorii* papæ *Thomas* archiepiſcopus pontificalibus indutus *Cantuariæ* conſecrare paratus eſſet, ſcripta autem petitione & lecta ut eum in Primatem totius *Britanniæ* conſecraret, & *Thomas* diſceſſit, & ſe pontificalibus exuit. Erant autem cum archiepiſcopo ibidem venerabiles perſonæ de *Eboracenſi* eccleſia *Hugo* decanus, *Ranulfus* theſaurarius, *Durandus* archidiaconus, *Gilbertus* cantor, & aliqui ex canonicis. Exierunt ſtatim poſt archiepiſcopum, ipſe *Anſelmus* ordinandus & *Walkelinus Wintonienſis* epiſcopus, & pedibus archiepiſcopi affuſi humiliter deprecati ſunt, ne moleſte acciperet. Quibus archiepiſcopus reſpondit, Cum duo tantum, inquit, ſint metropolitæ in *Britannia*, alter ſuper alterum eſſe non poteſt. Si timore vel amore, & juvenili conſilio perſonaliter & indebite alicui me ſubjeci, liberatus ſum, in primatem neminem conſecrabo. Et illi: Diſponite, inquiunt, petitioni pro voluntate veſtra; nolumus nec in petitione, nec in conſecratione, niſi quæ pacis ſunt & caritatis, & quæ Dei ſunt quærere. Hiis verbis archiepiſcopus placatus, pontificalibus ſe iterum induens ad altare regreſſus eſt. Quod ergo ſcriptum erat, *in Primatem,* minime lecto & ex toto abraſo, petitione correpta ut in metropolitanum *Cantuarienſem* conſecraretur, aſſiſtentibus fere totius provinciæ coepiſcopis, abbatibus plurimis, & diverſi ordinis clericis & laicis *Anſelmus* à *Thoma* archiepiſcopo ſolempniter ſicut tantum dicebat virum in metropolitanum conſecratus eſt.

Quod Thomas *civitatem Lincolnienſem quaſi propriam parochiam calumpniatus eſt.*

IN craſtino autem *Thomas* archiepiſcopus à *Cantuariis* receſſurus, *Anſelmo* archiepiſcopo coram multis qui aderant ex parte Dei, & ſancti *Petri*, & domini papæ, & ſocietatem quam adinvicem habere debebant interdixit, ne *Robertum Bloet Lincolnienſis* eccleſiæ electum conſecraret, non prohibebat quin eum *Dorkaceſtrenſem* ordinaret epiſcopum, ſicut & anteceſſores ſui fuerant; verum *Lyndecoldinum* opidum, & magnam partem provinciæ *Lyndiſiæ* dicebat fuiſſe, & jure eſſe debere parochiam *Eboracenſis* eccleſiæ, & injuria illi ereptam eſſe cum iij. villis, ſcilicet **Ston**, & **Ludam**, & *Nywerta.* Sed & ipſo electo *Roberto* hoc idem ibidem calumnpniabatur. Venerat vero ad conſecrationem archipræſulis ſui ab ipſo in proximo *Lyncolniæ* ordinandus epiſcopus: Sed propter hanc calumpniam ordinatio illius diu delata eſt, donec rex *Willielmus* quandam concordiam vel potius diſpenſationem fecit inter illos. *Thoma* quidem archiepiſcopo invito, & renitente, & coacto, nec conſentiente, ſed inconſulto *Eboracenſi* capitulo. Hoc autem tota *Anglia* novit quod propter hanc concordiam, *Robertus* epiſcopus *Willielmo* regi etiam mille libras dedit. Jam antea ejuſdem *Roberti* anteceſſori *Remigio* epiſcopo qui ſub rege *Willielmo* ſeniore epiſcopalem ſedem de *Dorkaceſtra* illuc tranſtulerat eandem fecerat calumpniam. Et cum *Remigius* eandem eccleſiam dedicare paratus eſſet, *Thomas* ei interdixit ne eam dedicaret. At rex *Willielmus* junior pro pecunia quam ei *Remigius* dederat, totius fere *Angliæ* epiſcopis mandavit, ut in unum convenientes vij. idus Maii eccleſiam illam dedicarent. Sed biduo ante diem ſtatutum occulto Dei judicio ipſe epiſcopus migravit à ſeculo, & eccleſiæ propter hoc remanſit dedicatio.

In quanta deſtructione patriæ & vaſtatione Thomas *archiepiſcopatum ſuſceperit.*

QUando *Thomas* iſte archiepiſcopatum ſuſcepit, civitas *Eboraca* & tota regio circa jubente rege *Willielmo* à *Normannis* ferro &, flamma penitus fuit deſtructa. Incenſa quoque beati *Petri* metropolis, eccleſia & ornamenta, illius cartæ, & privilegia combuſta vel perdita fuerunt. Cuncta circumcirca hoſtili vaſtatione invenit depopulata: patria vero à cultore deſtitutâ à magno flumine *Humbræ* uſque ad ultimos fines fluminis *Tynæ* per ix. annos horrida ſolitudine ſqualebat. Ipſis autem *Normannis* in tantum animus defecerat, ut non ſolum terras & honores qui eis offerebantur recipere non auderent, ſed etiam ſpem perſiſtendi in patria omnino non haberent. Retundatur itaque eorum malivolentia, qui ipſum archiepiſcopum invida detractione ſuggillant, quod eccleſiæ ſancti *Petri* terras multas & largas non adquiſierit, cum ipſe neminem qui eas formidine indigenæ gentis & horrore vaſtæ ſolitudinis ſuſcipere auderet invenerit. Sed quid in hiis immomur? omittamus ea quæ ipſe pro impoſſibilitate non fecit, & loquamur de hiis quæ ipſe pene ultra poſſibilitatem ſuam fecit.

Quod eccleſiam diſperſam revocaverit.

DE ſeptem canonicis (non enim plures fuerant) tres tantum reperit, cæteri vel mortui erant, vel metu, vel deſolatione patriæ exulabant. Eccleſiæ vero recoopertæ & juxta poſſibilitatem ſuam reſtructæ, canonicos quos invenit reſtituit, diſperſos revocavit, & aliquos addidit, refectorium & dormitorium refecit, præpoſitum conſtituit qui cæteris præeſſet & eos procuraret. Villas aliquas & eccleſias dedit, & ablatas reddidit, plurima de ſuo proprio canonicis neceſſaria miniſtravit, & archidiaconos per dioceſim diviſit. Ipſe vero dono regis aliquamdiu

diu xij. villas habuit quas *Aldredus* de *Wygornensi* episcopatu retinuerat; sed eas molimine *Lamfranci* ei rex abstulit. Annis plurimis canonicis communiter vescentibus, quorundam consilio placuit archiepiscopo de terra sancti *Petri*, quæ adhuc multum vastata erat, singulas præbendas partiri. Tunc quidem statuit decanum, thesaurarium, cantorem, nam magistrum scolarum ante statuerat. Ecclesiam quæ nunc est à fundamentis fecit, & eam clericis, libris & ornamentis ornavit & munivit. Nec tamen cujuslibet rei quam bonos & honestos habendi clericos cupidus fuit, cum quibus nunc legere, conferre, disputare, nunc cantare, nunc organizare, nunc cantus & organa facere & docere, nunc rithmis, prosa, & versu, ut qui in hiis doctissimus erat certare jocunde solebat.

Quos episcopos ordinavit.

AD hunc *Thomam* consilio & imperio regis *Scotorum Malcholmi* & reginæ *Margaretæ* venit *Foderoch* episcopus sancti *Andreæ* de *Scotia*, & transgressionem suam confitens, eo quod à *Scotis* ordinatus fuerat cum ab *Eboracensi* metropolitano jure consecrari debuerit, professionem ipsi archiepiscopo *Thomæ* suisque successoribus fecit, scriptamque legit & tradidit quæ sic incipit, *Ego* Foderoch Scotorum *episcopus in sede sancti* Andreæ *apostoli, &c.* Ipse etiam episcopus *Foderoch* jubente eodem archiepiscopo *Thoma* in *Eboraco* ecclesias dedicavit. *Ranulphum Dunelmensem* episcopum in octavis Pentecostes *Londoniis* in ecclesia sancti *Pauli* nonas Junii idem archiepiscopus *Thomas* consecravit. Cui idem episcopus *Ranulphus* professionem fecit, & legit, & tradidit, quæ sic incipit, *Ego* Ranulphus *sanctæ* Lyndefarnensis *ecclesiæ, &c. Orchadensium* etiam electum *Rodolphum* idem archiepiscopus sacravit, facta, lecta & tradita professione quæ sic incipit, *In aspectu Dei & hujus ecclesiæ, Ego* Rodolphus, &c.

Ubi defunctus sit & sepultus.

VIxit autem in archiepiscopatu annis ferme xxx. & octavis sancti *Martini*, hoc est xiiij. kal. Decembris apud **Rypon** obiit. Sed delatus *Eboracum* juxta prædecessorem suum beatæ memoriæ *Aldredum* in *Eboracensi* ecclesia sepultus est. Cujus Epitaphium hoc est.

Orba jacet viduata bono pastore patrono,
Urbs Eboraca *dolet, vix habitura parem.*
Qualia vix uni, persona, scientia, vita,
Contigerat Thomæ, *nobilis, alta, bona.*
Canicies, hilaris facies, statura venusta,
Angelici vultus splendor & instar erat.
Hic numero atque modo doctrinæ seu probitatis,
Clericus omnis erat, vel magis omnis homo.
Hæc domus & clerus sub tanto præsule felix,
Pene quod est & habet, muneris omne sui est.
Octavis ergo Martini *transiit ille,*
Cui pietate Dei sit comes in requie.

De Girardo *archiepiscopo.*

VIcesimus sextus substitutus est *Eborac.* ecclesiæ *Girardus* de *Herfordensi* episcopatu ad archiepiscopatum translatus. Iste fuit *Willielmi* primi & secundi regum Cancellarius, scientia & eloquentia suo tempore paucis secundus. Ab hoc *Anselmus* suorum instinctu monachorum professionem exegit. Et quia ipse *Girardus* renuit literas quas ab eo ad papam petebat, pro dimissione & translatione sua, & pro pallii requisitione diu tradere negavit. Tandem promisso, se à *Roma* reversum quicquid juste deberet facturum, acceptis illius literis *Romam* profectus, aliquot dies ibi moratus est, ut in pluribus causarum actionibus, ubi etiam in præsentia ejus & facundia laudata & approbata, ipse à papa *Paschali* & à tota curia honoratus, & magnifice laudatus, acceptoque ab apostolica sede pallio & privilegio cum gaudio reversus est, nec de professione quisquam adversus eum locutus. Quamquam à quibusdam confictum sit, quod ille *Girardus* septimo episcopatus sui anno manu sua imposita manu *Anselmi* pollicitus sit, se illam subjectionem & obedientiam ipsi in archiepiscopatu exhibiturum, quam *Herfordensi* ecclesiæ ab eo sacrandus episcopus promiserat. Quod diligentius & secundum temporis processum & secundum rationis intuitum à prudentibus consideratum facile patebit quam sit à veritate alienum. Qui enim antequam *Romam* pallium petiturus pergeret, hoc omnino facere renuit, regressus à *Roma* & pallio in archiepiscopatu confirmatus, qua necessitate paucis ante obitum suum mensibus id facere est coactus? Ad hoc accedit, quod rex *Anselmo* archiepiscopo adversarius erat propter investituras episcopatuum & abbathiarum, quas prohibebat, in prælationem ejus amplius extendi nolebat. Per consecrationem enim ad professionem cogi non poterat qui jam episcopus consecratus ad archiepiscopatum translatus fuerat. Privilegium vero ejus quod ab apostolico accepit, tale initium habet. Paschalis *episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri* Girardo Eboracensi *archiepiscopo salutem & apostolicam benedictionem. Inter cætera regna terrarum ad apostolicæ sedis subjectionem, &c.* Placuit postea archiepiscopis *Anselmo* & *Girardo* concilium celebrare. Quo in *Westmonasterio* congregato, cum monachi archiepiscopo suo sedem singulariter cellam parassent, *Girardus* indignatus & Dei odium ei qui sic paraverat vulgariter orans pede subvertit, nec sedere voluit donec sibi sede cum archiepiscopo pari parata. Liquido ostendens in hoc facto, archiepiscopum *Eboracensem Cantuariensi* archiepiscopo parem esse, nullamque subjectionem sibi debere.

Quanta ecclesiæ suæ perquisierit.

ISte *Girardus* archiepiscopus ecclesiam de *Laghtona Eboracensi* ecclesiæ à rege dari optinuit, & vj. alias ecclesias à rege impetravit; quarum una est de **Sneyd**, dedit sancto *Germano* & ecclesiæ de **Sellcby**. Cæteras dedit beato *Petro Eboracensi* ecclesiæ, hoc est, de **Dyrffeld**, de **Byllum**, de **Pokelyngton**, de *Pykerynga*, de **Burgh**. Ipse etiam *Rogerum Rodolfi* successorem *Orcadensium* ordinavit episcopum, accepta ab eo prius professione quæ sic incipit, *Ego* Rogerus Orcadensis *ecclesiæ sanctæ nunc ordinandus episcopus, &c.* Hunc quoque episcopum *Girardum Anselmus Cantuariensis* archiepiscopus, quinque simul episcopos consecraturus, multa prece secum *Cantuariam* duxit, ut consecrationi coepiscoporum coadjutor ejus interesset.

Consecrati

Consecrati sunt itaque iij. idus Augusti die Dominica ab *Anselmo Cantuariensi* archiepiscopo coadjuvante *Girardo Eboracensi* archiepiscopo, *Wintoniensi* ecclesiæ *Willielmus*, *Saresburiensi Rogerus*, *Herefordensi Ramelinus*, *Exestrensi Willielmus*, *Glomorgacensi* in *Wallia Urbanus.* Non habebat illius temporibus memoria tot episcopos simul ordinatos in *Anglia* à tempore regis *Edwardi* senioris usque ad tempus *Henrici* regis; regnante enim rege *Edwardo* seniore patre *Adelstani* primi monarchæ *Anglorum Plegmundus Cantuariensis* archiepiscopus vij. episcopos vij. ecclesiis una die ordinavit. Vixit autem in archiepiscopatu annis vij. mensibus fere sex. Obiit autem xij. kal. Junii apud **Suthwell**, sepultusque est *Eboraco.*

De Thoma *juniore archiepiscopo.*

VIcesimo septimo loco septimo die successit in archiepiscopatu *Eboracensi Thomas* junior regis capellanus, ecclesiæ sancti *Johannis Beverlaci* præpositus, ac nepos venerandi *Thomæ* senioris. Cui rex eadem die vel in proxima *Londoniensem* episcopatum daturus, requisitione *Hugonis* decani & *Eboracensis* mutavit consilium, & *Eboracensem* ecclesiam ei tradidit. Hunc ad consecrandum *Anselmus* archiepiscopus monachorum instinctu *Cantuariam* vocare, & ab eo professionem exigere statuit; super quo *Thomas* regem consuluit, qui primo benigne respondit, & ne profiteretur prohibuit. Quo jam morante, venit *Herbertus Norwicensis* episcopus ad electum *Eboracensem*, dicens, quod archiepiscopus professionem suam dimitteret si tantum in Primatem eum recognosceret, sed nec hoc electus voluit concedere, bonam confidentiam habens de rege. Itaque *Anselmus* archiepiscopus moram consecrationis suæ litteris redarguit, ostendens electum archiepiscopum ultra xl. dies non consecratum non esse debere; statuit ergo illi diem ut *Cantuariam* veniret facere & suscipere quod debebat. Ille vero moram suam literis excusabat. Misit iterum archiepiscopus ad electum duos episcopos, videlicet *Ricardum Londoniensem*, & *Radulphum Roffensem*, submonentes eum quatinus die ab illis statuta *Cantuariæ* esset, facere quod debebat & suscipere. Ille se illuc gaudenter velle venire, sed nullo modo se velle profiteri respondit. Interea ille *Hugonem* decanum ad regem in *Normanniam* misit. Qui acceptis à rege quales petebat literis, ad dominum papam *Romam* perrexit. Misit itaque papa *Olricum* presbyterum Cardinalem cum decano, & pallio, & literis de contentionis diffinitione, sed antequam in *Normanniam* venissent, *Anselmus* archiepiscopus migravit à seculo De quo monachi tam inpudenter quam mendaciter confinxerunt, quod priusquam obiret *Thomam* electum *Eboracensem* excommunicaverit nisi *Cantuariensi* professionem faceret. Regressus in *Angliam* rex, episcoporum, abbatum, & *Cantuariensium* monachorum suggestionibus & persuasionibus, muneribus, & pollicitationibus distractus, mandavit *Thomæ* ut consecrationem accipiens, ecclesiæ *Cantuariensi* professionem faceret sine præjudicio ecclesiæ suæ & successorum suorum propter amorem suum & pacem regni. Illo vero inmobiliter in proposito suo persistente, rex indignatus mandavit ei dicens, Quod si professionem faceret amorem suum haberet, si non, imperpetuum perderet, & omnes de genere sibi propinquos exterminaret. Consultus super hoc Cardinalis nihil consilii dedit. *Sampson Wigornensis* episcopus, & *Ricardus Baiocensis* pater & frater illius, & de parentela ejus magni & probi viri ad hoc vim ei inferebant. Temptavit etiam *Dunelmensis* episcopus *Ranulphus* animum regis, pollicens ei mille marcas argenti & reginæ centum pro eo, ut secundum judicium & justitiam *Eboracensi* ecclesiæ consentiret, sed nichil profecit. Sic ergo angariatus & distractus, mœstus & gemens, canonicis sancti *Petri* ecclesiæ *Eboracensis* qui secum venerant, nec concedentibus, nec contradicentibus, tandem facere consensit. Quod quidem nullatenus consensisset, si exilii, & fatigationis, & ecclesiarum incommoditatum corpus patiens haberet, sed corpulentus erat, & pinguior quam optaret. Proxima autem die Dominica à *Ricardo Londoniensi* episcopo & coepiscopis in ecclesia beati *Pauli* consecratus est; professione facta nova, barbaraque, personali sed nulli personæ, salva obedientia & fidelitate domini papæ & regis *Angliæ*, & salvo jure *Eboracensis* ecclesiæ. Proclamatumque est ab *Herberto Norwycensi* episcopo in ecclesia plena præcepto regis, quod hoc quod *Thomas Eboracensis* archiepiscopus hic faciebat, non judicio sed regis jussu & voluntate erat. Quod *Dunelmensis* episcopus altius ascendens melius supplevit dicens. *Eboracensis* electus *Cantuariæ* aut *Eboraci* consecrari debet; quod modo hic consecratur & profitetur, non judicamento sed voluntate regis & imperio quadam dispensatione factum est, nec vult rex *Eboracensi* archiepiscopo, nec successoribus *Thomæ* hoc esse in præjudicium, nec *Cantuariæ* in exemplum. De hoc appello vos omnes in testimonium. In hujus rei testimonium rex litteras istas fieri & sigillo suo sigillari fecit.

Privilegium regis Henrici *de professione quam* Thomas *fecit* Cant. *ecclesiæ defuncto* Anselmo.

HEnricus *Dei gratia rex* Anglorum, *&c. Episcopis & Baronibus totius regni* Angliæ *salutem. Sciatis quod professio illa quam* Thomas *secundus* Eboracensis *archiepiscopus fecit* Cantuariensi *ecclesiæ defuncto* Anselmo, *hæc modo facta est. Voluntas mea & consilium quorundam meorum fidelium fuit propter quasdam necessitates, quamquam ipse* Thomas Eboracensis *archiepiscopus, &* Eboracensis *ecclesia per privilegia sua parati essent ratiocinare quod facere non deberet. Fecit igitur eam de sola persona sua præcepto meo coactus, salva prius obedientia* Romani *pontificis & fidelitate mea; eo videlicet tenore, ut* Eboracensis *ecclesia aliquam libertatem vel privilegia quæ ipsa juste habere debeat, per hoc præceptum meum vel ipsius factum nullo tempore perdat. Et si aliquando de eadem re inter easdem ecclesias vel archiepiscopos earum placitum fuerit, quod illa vice mea voluntate & præcepto factum fuit,* Eboracensi *ecclesiæ vel archiepiscopis ejus ad dirationandum libertatem suam nullo modo noceret.*

Quod accepto pallio Turgotum *archiepiscopum S.* Andreæ *de* Scocia *consecravit.*

COnsecratus itaque rediit *Eboracum* adducens secum *Olricum* Cardinalem pallium deferentem. Accepto igitur pallio archiepiscopus missam celebravit,

celebravit, et *Turgotum* qui fuerat Prior *Dunelmensis* ecclesiæ episcopum sancti *Andreæ* de *Scotia* præsente Cardinali consecravit. Qui ei professionem fecit et scriptam tradidit, quæ sic incipit, *Ego Turgotus Scotorum episcopus*, &c. Cardinalis vero licet parum, id est tribus diebus, honorifice tamen cum archiepiscopo commoratur, & juxta facultatem suam magnifice donatus, honorifice et accurate usque ad fluvium *Trentam* est reductus. Cumque digrederentur, Cardinalis invitavit archiepiscopum nichil tale interim suspicantem quatinus domino papæ præsentiam suam exhiberet, supra hoc satisfacturus quod contra statutum beati *Gregorii* & contra sententiam *Romanæ* Curiæ professus fuerat. Sed cum archiepiscopus id se regi mandare dixisset, Cardinalis sub amore regis seu timore invitationem remisit.

Quos episcopos consecraverat.

ISte *Thomas* sanctum virum *Michaelem* quem *David* Comes postea Rex *Scotiæ Glasguensis* ecclesiæ episcopum statuit, & ipsi *Thomæ* ordinandum transmisit, eidem ecclesiæ episcopum consecravit, qui *Eboracensi* ecclesiæ & archiepiscopo *Thomæ* suisque successoribus canonicam obedientiam profitendo scriptam tradidit, quæ sic incipit, *Ego Michael Glesguensis ecclesiæ*, &c. Hic aliquamdiu cum archiepiscopo conversatus, in diocesi nostra jussu archiepiscopi ecclesias dedicavit, & in ecclesia de *Morlonnd* ordines fecit. In qua felici fine ad Deum migrans sepultus requiescit. *Wymundum* quoque Insularum episcopum idem *Thomas* ordinavit, qui ei professionem scriptam tradidit; quæ sic incipit, *Ego Wymundus sanctæ ecclesiæ de Schid*, &c. *Radulfum* etiam urbis *Eboracensis* presbyterum in ecclesia sancti *Petri* ab *Orcadensibus* electum idem *Thomas Orcadum* insularum ordinavit episcopum, qui ei professionem fecit & scriptam tradidit, quæ sic incipit, *Ego Radulfus Orcadensis sanctæ ecclesiæ*, &c. Ipse etiam archiepiscopus duas ecclesiæ sancti *Petri* præbendas fecit. *Haugustaldensem* vero ecclesiam constituendis ibi canonicis regularibus tradidit, & aliquas circum terras dedit. Præbendæ sanctæ *Mariæ* de *Southwella* eandem libertatem à rege *Henrico* primo optinuit quam sancti *Petri Eboraci*, & sancti *Johannis Beverlaci*, & sancti *Wilfridi* de Ryponn præbendæ habent. Et quod ad ipsum pertinebat, ab omni episcopali consuetudine & exactione in ecclesiis & terris liberas eas esse & quietas concessit & confirmavit. *Aldredus* bonæ memoriæ ultimus *Angligena* archiepiscopus præbendas illas de terra empticia fecit, sed regias consuetudines vel exactiones ab illis emere non potuit quibus vendere non licebat. Vixit autem junior in archiepiscopatu annis quinque & mensibus fere ix. & obiit xj. kal. Marc. juvenis adhuc ætate, qui cum cæteris sanctarum virtutum etiam & in virginitatis puritate perrexit ad Dominum. Quanta vero morum probitate & vitæ innocentis puritate ante episcopatum & in episcopatu enituerat, nullis verbis arbitror posse explicari. Sepultus est autem *Eboraco* juxta bonæ memoriæ viros *Aldredum* & *Thomam*.

De Turstino *archiepiscopo.*

VIcesimus octavus suscepit *Eboracensem* ecclesiam *Thurstinus Henrici* regis capellanus *Londoniensis* ecclesiæ sancti *Pauli* canonicus, literis admodum eruditus: In secularibus prudens & industrius: In providendis & agendis domi militiæque necessariis efficax & strenuus, propter quæ regi *Willielmo* juniori domesticus fuerat & carus, regi vero *Henrico* familiaris & secretarius. Per illum rex *Henricus* præsens & absens in *Anglia* & *Normannia* plurima disponebat, distribuebat efficiebat, qui prudenter & liberaliter agendo principibus & cæteris notus erat & dilectus. In deferendo & faciendo honorem advenis & ignotis, Religiosis, & secularibus hilaris & largus. Quomodo autem in archiepiscopatu egerit & qualiter pro ecclesia sua steterit, quam viriliter pro libertate ejus certaverit, quam prudenter eam à jugo indebitæ professionis Deo adjuvante eruerit, nescio si possit digno sermone proferri.

Quod per Radulphum Cantuariensem *archiepiscopum nec ipse* Romam *ire nec pro se aliquem mittere permissus est sacrari.*

CUM igitur subdiaconus jam erat et à *Willielmo Wintoniensi* episcopo quem ipse familiarem & dominum habebat diaconus ordinatus est: Cum vero in *Normanniam* cum rege venisset, consilio *Canonis* apostolicæ sedis legati à *Radulpho Dunelmensi* episcopo suffraganeo suo *Baiocis* presbyter est ordinatus, vel vellet *Romam* ire vel pro se mittere, suggestione *Radulphi Cantuariensis* archiepiscopi neutrum agere permissus est, sed ejusdem molimine jussu regis de *Normannia* in *Angliam* reversus est, ubi cum apud *Lundoniam* rex de statu regni colloquium haberet, electus assumptis secum *Galfrido Rothomagensi* archiepiscopo, & episcopis *Johanne Luxoviensi*, & *Radulpho Dunelmensi*, *Radulphum* archiepiscopum de consecratione sua humiliter requisivit. Sed ipse nisi professione facta manus illi se inponere denegavit. Et cum electus diceret, de hoc se in sententiam & consilium domini papæ positurum, adjecit archiepiscopus. Si dominus papa mihi ore ad os præciperet ut vos seposita professione consecratem, de hoc illi minime obedirem: Quod & in dominum papam perperam jaculatum omnes qui audierant reputaverunt.

De contradictione ejus Regi.

IN Concilio quoque *Salesburiensi* cum rex ei verbum abreviatum & disjunctum fecisset, scilicet ut aut ipse professionem faceret aut perpetuum odium regis incurreret, nec ullus de parentela sua in regis potestate remaneret: ipse pauca præmeditatus accepto à Deo consilio sic ait. Grave quidem mihi est sempiternum regis odium sustinere, gravius autem Deum & *Romanam* ecclesiam scienter offendere; ut autem neutrum faciam, quod rex mihi dedit eligo potius dimittere. Quod dixit & fecit, regique manum porrigenti quod ei donaverat regi dimisit. Divulgato per *Angliam*, *Normanniam*, & *Franciam* hoc verbo, etiam usque *Romam* tanti fama facti pervenit. Quod papa *Paschalis* & tota curia graviter ferens, literas regi de ejus restitutione, & *Radulpho* de restituti consecratione misit, quæ infra scripta sunt. Itaque restitutus ad suos regreditur, & cum magno gaudio suscipitur.

De

De Gelasio *papa.*

INterim obeunte papa, *Johannes Cajetanus*, & in monasterio *Cassini* montis ab infantia monachus nutritus & adultus in ministerio venerabilium apostolicorum, *Desiderii*, *Urbani* & *Paschalis* assidue Cancellarii officio functus, pro papa *Paschali* in *Gelasium* papam est substitutus. Quapropter electus *Normanniam* regreditur, inde si posset ad novum papam profecturus. Qui jam de statu illius apud urbem *Ravennam* certius edoctus, scripsit regi, ut si in consecratione *Eboracensis* electi *Radulphus* archiepiscopus, & *Thurstinus* electus non consentirent, ipse utrosque ad suam præsentiam dirigeret; Ipsis eciam hoc idem literis mandavit. Rex vero instinctu *Radulphi* archiepiscopi, non ipsum ire sed quem vellet mittere permisit, sed papa *Gelasio* vero in brevi defuncto & apud *Cluniacum* sepulto, *Guido Viennensis* archiepiscopus in papam *Kalixtum* est assumptus. Qui cognita electi *Eboracensis* habitudine, misit *Radulpho* archiepiscopo literas in quibus eum superbum vocat, & de contemptu prædecessorum suorum *Paschalis* & *Gelasii* acriter redarguit, misit ei & alias literas quæ cum cæteris literis subscriptæ sunt. In quibus ipsius *Radulphi* literis respondit. Non multo post, concilium *Remis* celebraturus regi *Henrico* literis mandavit, ut *Radulphum* archiepiscopum, etiam *Eboracensem* electum ad concilium venire permitteret. Ipsis etiam literis singulariter missis hoc idem præcepit. Videns igitur quod eum diutius retinere non poterat, licentiam abeundi concessit. Qui festinans *Turonis Romanum* papam invenit, ubi à domino Papa & à tota Curia honorifice susceptus, ipsi Papæ & Curiæ individuus per dimidium annum comes effectus est. Deus quoque dedit illi gratiam in conspectu regis *Franciæ*, episcoporum, principum & procerum, & omnium qui ad papam undique confluebant. Ubi autem *Remis* ventum est, cum *Cantuariensis* archiepiscopus non venisset nec pro se canonicam excusationem misisset, die Dominica in metropoli ecclesia beatæ *Mariæ* in qua numeratæ sunt personarum personalium virgæ CCCC. xxiv. qui ad generale concilium venerant, *Eboracensis* electus *Turstinus*, astantibus & assentientibus & coadunantibus tot & tantis personis, domini papæ *Kalixti* tanquam beati *Petri* manibus archiepiscopus *Turstinus* consecratus est, & die xij post consecrationem suam pallium accepit.

Quanto amore dominus Papa & Cardinales eum amplectebantur.

SOluto Concilio, cum reversi episcopi *Angliæ* regi et archiepiscopo qualiter sacratus esset referrent, rex fidem spospondit vel se spospondisse dixit, quod in vita sua *Turstinus Angliam* non ingrederetur, nisi *Cantuariensi* professionem faceret. Tanto siquidem contra eum pro consecratione sua ferebatur odio, quod in colloquio juxta *Gisortium* de concordia duorum regum *Franciæ* et *Angliæ* quod ipse maxime concinnaverat, nec blandimentis, nec prece, nec fidei quam se spospondisse dicebat absolutione dominus papa quicquam ab eo potuit impetrare, quin potius statim misit in *Angliam* qui eum de archiepiscopatu dissaisirent: quod archiepiscopo non ad detrimentum sed ad majoris gloriæ augmentum fiebat, siquidem dominus Papa et Cardinales majori eum amplectebantur amore et copiosius honorabant. In consiliis et causis et judiciis erat inter illos quasi unus ex illis, et à nullis fere eorum seperatus vel segregatus secretis; Clerici sui tanquam domini papæ clerici, familia quasi familia ipsius. In missarum celebrationibus et altarium consecrationibus eum proximum et collateralem ut Cardinalem habebat. Si duo altaria in una ecclesia consecraturus erat, alterum, illi tradito uno vel duobus episcopis, consecrare præcipiebat: si vero ecclesiam dedicare debebat, quodcumque jubet ordo intus et extra, cuncta illiusque ad consecrationem altaris adjuncto aliquo quasi suffraganeo facere injungebat. In solempnibus processionibus equitando factis quando more Apostolico coronatus fuit, sicut in die natalis Domini, *Augustudum*, et die Epiphaniæ *Cluniaci* episcopus *Hostiensis* qui magister inter eos et dignior erat, eum parem sibi esse voluit; et peracto tantæ solempnitatis officio, archiepiscopus sicut et sui Cardinales bisanceos aureos quod presbyterium vocant, à domino papa suscepit. *Gebenensis* ecclesiæ præpositum electum episcopum, jussu domini papæ in præsentia ipsius feria iv. archiepiscopus hostiarium, lectorem, exorcistam, accolitum, crastina vero die subdiaconum ordinavit, ipse papa proximo sabato quod reliquum erat supplevit. Nam et usum pallii quam diu in exilio esset illi concessit, illis diebus et officiis quibus in provincia sua ex prædecessorum suorum consuetudine uteretur. Etenim extra provinciam et regnum absque permissione summi pontificis metropolitæ pallio uti non licet: unde et in curia *Romana* aliquociens inter se contulerunt, *Radulphum* archiepiscopum excessisse, quod in alio regno, et in capellis et in locis non decentibus palliatus cantabat.

De honore sibi inposito per Papam & Cardinales. Et qualiter Eboracensis *ecclesia redditur libera à professione facienda.*

POstquam vero judicio curiæ *Romanæ* et multorum qui aderant diffinitum est *Eboracensem* ecclesiam ab illa indecenti professione liberam esse et solutam, hoc apud *Vapingum* in capite jejunii Apostolico privilegio confirmatum est. Quo cum cæteris literis accepto, archiepiscopus rogavit dominum papam ut ei de Sanctorum reliquiis et balsamo daret. Cui benigne de utroque donans, ait, Et certe si nostro sanguine opus haberes non tibi conferre denegarem. Apostolica itaque benedictione accepta, ipse et qui cum ipso erant clerici in osculo et lacrimis discesserunt, à Cardinalibus et episcopis et clericis longe extra civitatem comitati. Misit autem dominus papa domino regi literas de ejus receptione. Quibus lectis, habito inter ipsum regem et legatum *Canone* de hoc ipso colloquio, rex tandem assensit, quod de archiepiscopatu eum evestiret. Relictis itaque de suis qui de revestitura archiepiscopatus in *Angliam* afferrent: ipse cum legato in *Franciam* reversus, compositioni pacis et concordiæ inter duos reges mediator et prælocutor cum archiepiscopis et episcopis et primoribus *Franciæ* interfuit. In Concilio quoque *Baluacensi* cum ab ipso legato episcopi *Normanniæ* qui Concilio non fuerant excommunicandi essent, ipse sententiam illam mutari fecit; Unde rex coram episcopis suis, ait, Melius fuisset

fuisset nobis D. marcas argenti perdidisse quam *Eboracensi* archiepiscopo caruisse.

Ubi ad regem in Angliam *advenerit.*

REverso autem in *Angliam* rege, et ostensis *Radulpho* archiepiscopo et episcopis literis domini papæ de ejus receptione, consilio omnium literis revocatus, ad eum apud *Wyndesoras* venit, et ab eo et à nova regina episcopisque et proceribus gaudenter susceptus est. Inde ad sedem suam reverenti et ad civitatem apropinquanti, tantus concursus factus est ei obviam exeuntium clericorum, monachorum, procerum, militum, virorum ac mulierum, ut ex hoc quibusdam ad mentem reduceretur, quod de beato *Johanne* scriptum est. Occurrit beato *Johanni* ab exilio revertenti omnis plebs virorum ac mulierum amantium & dicentium, Benedictus qui venit in nomine Domini. Ubi vero in cathedra sua cum exultatione & tripudio repositus est, lecto & exposito in tanta audientia de libertatis *Eboracensis* ecclesiæ reformatione Apostolico privilegio, omnes gratulati sunt & Deo gratias reddiderunt. In proxima cœna Domini crismate solempniter consecrato vij. denarios de singulis ecclesiis parochialibus & iv. de capellis quos ex antiqua consuetudine quolibet anno pro crismate reddebant liberaliter remisit, & inperpetuum remittendos decrevit. Precium quoque pro sepultura, vel pro unctione infirmorum, vel pro baptisterio exigere, vel accipere, nisi spontanee datum, omnibus interdixit.

De Willielmo *qui* Radulpho *successit.*

SEquenti anno obiit *Radulphus* archiepiscopus, eique successit *Willielmus*, cui eodem die *Thurstinus* archiepiscopus *Eboracensis* per *Eboracensem* abbatem *Gaufridum* & per sancti *Oswaldi* Priorem *Adelwoldum* mandavit, quod eum consecrare volebat sicut debebat; & causa humilitatis & amicitiæ salva ecclesiæ suæ dignitate id se in *Cantuaria* facere offerebat. Sed ille hoc diffugiens, à *Ricardo Londoniensi* episcopo & cæteris coepiscopis irrogata *Eboracensi* ecclesiæ injuria se in Primatem totius *Britanniæ* consecrari fecit. Unde cum uterque *Romam* venisset, *Eboracensis* videlicet propter Concilium ad quod literis papæ vocatus fuerat, *Cantuariensis* propter electionem suam & pallium, Cardinales & Curia tota electionem suam non esse canonicam inter se disputantes, illum de iv. articulis impetendum censuerunt; videlicet, quod non, à quibus, neque de quibus, neque ubi debuit fuit consecratus; quinto à quibusdam adjuncto, quod clericus monachis præerat: Decisumque est eum pallium non habere, sed ex indulgentia posse episcopatum unum optinere. Quo audito, *Thurstinus Eboracensis* archiepiscopus dominum papam pro eo obnixe deprecatus est, et apud Curiam pro eo intercessit. Tandem post xv. dies concessum est ei pallium dari. Quo accepto, statim cœpit adversus *Eboracensem* de prioratu & professione contentio. Jussa sunt itaque legi privilegia *Cantuariensis* ecclesiæ quæ de primatu habebant. Erant quædam *Romanorum* pontificum nominibus prætitulata, sed stilum *Romanorum* nichil sapiebant. Quibus perlectis interrogatum est si privilegia illa bullas haberent. Dicentibus illis, se illa bullata in ecclesia reliquisse, & eorum exempla detulisse. Scrutati sunt si hoc vellent jurare: Concilio locuti dixerunt, Bullas esse consumptas vel perditas. At illi subridentes illudendo dixerunt. Mirum est plumbum consumptum fore vel perditum & pergamenum durare. Dicentibusque illis, forsitan eo tempore bullas non fieri. Responsum est quoque, à tempore beati *Gregorii* bullas fuisse, & adhuc in *Romana* ecclesia aliqua ipsius privilegia bullata servari. Itaque nec privilegia illa cum credulitate, nec verba eorum in gratiam sunt recepta. *Thurstinus* vero archiepiscopus consilio domini Papæ & Curiæ ostendit sua munimenta. Primo epistolam beati *Gregorii* ad *Augustinum.* Deinde epistolam *Honorii* papæ ad *Paulinum* & *Honorium* archiepiscopos. Postea literas *Urbani* papæ ad *Thomam* archiepiscopum. Postea literas papæ *Paschalis* & *Gelasii*, & præsentis *Kalixti* ad *Radulphum* & *Turstinum* archiepiscopos. Novissime privilegium quod ipse papa *Kalixtus Thurstino* archiepiscopo fecerat, quæ omnia omnes noverant bullas habere. Itaque de contentione inter *Cantuariensem* & *Eboracensem* archiepiscopos justo judicio secundum *Eboracensis* voluntatem decisum foret, si *Cantuariensis* sicut *Eboracensis* archiepiscopus diem quam ad eam finiendam Curia eis offerebat rege inconsulto vellet accipere. Accepta demum licentia redierunt archiepiscopi in patriam suam. *Cantuariensis* cum privilegio et pallio. *Eboracensis* cum gratia Papæ & Curiæ, & cum literis ad regem. Sed & ipsi *Willielmo Cantuariensi* archiepiscopo in proximo Septembri alias idem papa literas misit.

De contentione prioratus.

ANno vero post hunc proximo papa *Kalixtus* obiit, & *Lambertus Hostiensis* episcopus homo justus in papam *Honorium* est substitutus. Apud hunc *Cantuariensis* archiepiscopus clamorem renovavit de prioratu: Unde utrique papa ut illi suam exhiberent præsentiam literas misit. Quod audiens rex *Thurstino* mandavit, quatinus ecclesias sic esse dimittteret sicut sub patre suo fuerant. Ille gratanter se velle sic dixit sicut sub patre suo fuerant vivente *Aldredo* archiepiscopo; aliter, inquit, non possum, nisi ut destruam privilegium meum, & ad hoc vocati sumus ut in audientia domini papæ, contentio nostra sedis apostolicæ judicio terminetur. Itaque quia inter archiepiscopos hoc modo pax stabiliri non poterat, alia via per regem & alios mediatores cogitata est, ut *Cantuariensis* archiepiscopus de provincia sua magna *Eboracensi* archiepiscopo tres episcopatus concederet, *Cestrensem*, *Bangornensem*, & tercium inter hos duos medium, sed pro vastitate & barbarie episcopo vacantem: Hac quidem conventione, quod *Thurstinus* archiepiscopus *Cantuariensem* archiepiscopum solo verbo in Primatem susciperet, successores autem ejus *Cantuariensi* obedientiam seu reverentiam qualis debetur Primati manu in manum promitterent in misericordia & voluntate domini papæ, rege & *Johanne Treviensi* (qui tunc temporis in *Anglia* legatione fungebatur) ad hoc obnixe laborantibus, vix ab utroque concedi extortum est. Hæc convenientia ab ipso legato scripta & *Romam* ab eodem perlata est. Eo tempore *Willielmus Cantuariensis* archiepiscopus et *Thurstinus Eboracensis*, et *Alexander Lincolniensis* episcopus perrexerunt *Romam*, anno videlicet Domini

domini videlicet M. C. xxv. Cumque legatus coram archiepiscopis in Curia verbo & subscripto concordiæ modum enarraret, *Willielmus* archiepiscopus de tertio episcopatu sine nomine nec mentionem se audisse negavit. Miratus est legatus & multi qui aderant & hæc audierant, & ipse jurare se obtulit pro veritate testificanda & pro pace facienda sic esse conventum, & scripto præsenti inde facto coram rege et utroque archiepiscopo & *Rothomagensi* archiepiscopo & episcopis *Luxoviensi* & *Ebroicensi*. At illo in negando persistente, quia de dubio & contentioso privilegium firmare absurdum erat, vix tandem optentum est, ut salva cujusque causa eos regredi liceret, nam de concordia descripta nec verbum deinceps audire voluerunt.

Quod Thurstinus *archiepiscopus coram Apostolico clamorem fecerit de* Johanne Glesguensi *adversus se rebellante.*

QUia vero *Johannes Glesguensis* episcopus ibi in curia præsens erat, *Thurstinus* archiepiscopus clamavit se de eo coram apostolico, eo quod ipse *Johannes* in *Eboracensi* ecclesia sicut suffraganeus ejus electus & per literas suas à papa *Paschali* consecratus, postea nec propter literas ejusdem papæ *Paschalis*, neque *Kalixti*, quas ibi recitari fecit, quicquid obedientiæ vel reverentiæ ei voluit exhibere: similiter & de episcopis *Scotiæ* conquestus est. Persuasum fuerat papæ *Scotiam* non esse de regno *Angliæ*, quia volebant pallium requirere episcopo sancti *Andreæ*, & ita archiepiscopum ibi creari. Sed archiepiscopus *Turstinus* & secreto & palam in Curia ostendit *Scotiam* de regno *Angliæ* esse, & regem *Scotorum* ligium hominem regis *Angliæ* esse. *Glesguensis* autem episcopus querelæ archiepiscopi ita respondit, se non venisse vocatum, & in legatione domini sui regis *Scotiæ* ibi esse. Decretumque est diem illi statuere & episcopos *Scotiæ* & absentes per literas domini papæ summonere. Statuitque papa *Turstino* archiepiscopo & *Johanni* diem à proxima quadragesima in alteram, sic dicens *Johanni* episcopo. Frater, in quibus bonæ memoriæ papa *Gelasius* te ligavit nos te absolvimus. Episcopos *Scotiæ* ad diem designatum per literas vocare disposuit. Sicque factis & infectis negotiis archiepiscopus *Cantuariensis* cum legatione sicut rex petierat, & *Eboracensis* archiepiscopus cum literis papæ quæ inferius continentur rediit.

De injuria quam Willielmus Cantuariensis *archiepiscopus fecit* Turstino.

ADveniente natali Domini *Thurstinus* archiepiscopus venit ad Curiam regis, inde ad diem inter ipsum & *Iohannem* statutum *Romam* profecturus, sed ibi in tanta solempnitate propter *Cantuariensem* archiepiscopum nec crucem sibi præferre, nec ad regem coronandum manum mittere permissus est. Unde in crastinum natalis Domini recedens à Windesour *Lundonium* venit, ibi regem expectans & ad iter se præparans. Quo quinto die rex cum rege *Scotorum* adveniens quadam concordiæ provisione inter ipsum archiepiscopum & episcopos *Scotiæ* consensu quoque regis *Davit* persuasit ei quatinus iter suum ad præsens differens ipse legatos *Romam* mitteret, petentes ex parte regis & sua super hac causa dare sibi inducias usque ad alteram quadragesimam, & interim inter eos concordandi licentiam. Quibus ita concessis, archiepiscopus *Romam* misit & has inducias impetravit.

Quod Thurstinus *archiepiscopus ad Concilium quod sine se vocabatur venire noluerit.*

POst hæc, *Cantuariensis* archiepiscopus ex jure legationis Concilium convocavit, ad quod cum ipse *Thurstino* archiepiscopo apostolica auctoritate venire præcepisset et ille non venisset, *Cantuariensis* apud regem conquestus est, quod quasi dedignatus esset ad suum concilium venire, cui rex ait; Et merito. Magnum enim ei dedecus in mea curia fecisti, mihi vero non minus; pro qua injuria dominus papa literas *Cantuariensi* archiepiscopo misit.

Quos episcopos ordinaverit.

LOngum est universa ponere quæ vir venerabilis *Thurstinus* archiepiscopus pro defensione vel recuperatione ecclesiæ suæ juste & viriliter reluctando ante consecrationem & post consecrationem inperterritus & indefessus sustinuit quinque annis & duobus mensibus, modo exul, modo in patria sine consecratione fuit. Ordinavit autem tres episcopos diversis temporibus, scilicet *Gaufridum Lyndesarnensi*, *Adelwoldum Karreliolensi*, *Gilaldanum Candidæ Casæ*, hoc est *Herwicernensi* ecclesiæ, & *Girardum* abbatem *Caldensi* monasterio, quorum omnium professiones scriptas accepit.

Qualiter canonicis suis tam vivis quam defunctis providerit.

TAntam autem erga ecclesiarum suarum Canonicos caritatem habebat, ut eis non solum in vita sed etiam post mortem provideret. Ideoque memoriale suum à generatione in generationem in ecclesiis suis permanet. Concessit etiam & firma decreti sanctione statuit, ut quicumque canonicorum suorum sive æger sive incolumis, si vel monachus vel regularis canonicus devenerit, si vixerit aut vita dicesserit, per totum annum duas partes præbendæ suæ habebit, vel ecclesiæ cui se tradit conferendas, vel egenis parentibus sive aliis indigentibus erogandas, vel si aliquo obligatus sit debito, pro sui acquietatione largiendas. Tertia vero pars ipsius præbendæ per totum similiter annum remanebit ecclesiæ cujus extitit canonicus, ad ipsius reædificationem sive aliam ejus necessitatem secundum capituli sui provisionem. Si quis nec vita nec habitu mutatus in propria ecclesia obierit, per totum annum totam simul præbendam habebit. Hoc canonicis sancti *Petri Eboraci*, sancti *Iohannis Beverlaci*, sancti *Wylfridi* de *Rypon*, sanctæ *Mariæ* de *Suthwella*, sancti *Oswaldi* de *Glocestria* concessit, & inde per cartam in ecclesia *Eboracensi* firmavit.

Ubi defunctus sit & sepultus.

VIxit autem in episcopatu xxv. annis & vi. fere mensibus & multis laboribus senioque & infirmitate confractus, dimisso sponte archiepiscopatu, die converssionis sancti *Pauli* ad conversationem monachorum conversus, ad *Pontemfractum* secessit, ibique

ibique monachizatus, nonas Februarii in domino obdormiens honorifice in ecclesia sepultus est.

Hæc de successionibus pontificum qui à principio Christianitatis *Northumbrorum*, id est, à S. *Paulino* usque ad bonæ memoriæ *Thurstinum* archiepiscopum *Eboracensi* ecclesiæ præfuerunt, tam de historia *Anglorum* quam de diversorum annotationibus cronicorum studiosius quæsitorum in unum collegi. Quæ quia pro distinctione temporum latius sunt digesta, nunc ob memoriam conservandam eorum pontificum, Regum quoque sub quibus claruerunt nomina ex ordine sunt ponenda.

De Henrico Murdak *archiepiscopo.*

VIcesimus nonus successit in archiepiscopatum *Eboracensis* ecclesiæ *Henricus Murdak* Cisterciensis ordinis monachus ac professor probatissimus, vir magnæ sanctitatis & abstinentiæ laudabilis. Defuncto namque, ut præmittitur, *Thurstino Eboracensi* archiepiscopo, convocatisque ad electionem pontificis canonicis ecclesiæ *Eboracensis*, *Willielmus* ejusdem ecclesiæ Thesaurarius & canonicus exigentibus suis meritis à majori & saniori parte in archiepiscopum est electus. Erat enim strenuissimi comitis *Herberti* filius ex *Emma* sorore regis *Anglorum Stephani* progenitus. Vir quidem genere nobilis, sed morum excellentia & vita mundissima incomparabiliter insignis. Interea vero *Osbertus* archidiaconus *Eboracensis* invidiæ stimulo agitatus, facta inter eligentes dissensione, confirmationem ipsius electi licet ab omnibus dignus haberetur pertinaciter impedivit: suspenso igitur negotio partibusque coram *Romano* pontifice super hujus electionis discussione personaliter vocatis, idem *Willielmus* persequentibus illum adversariis suis & injuste accusantibus consecrationis gratiam minime potuit optinere. Lite ergo in curia *Romana* sub papa *Innocentio* secundo, *Celestino* secundo, & *Lucio* secundo per annos quinque & amplius debito processu currente, nichil inventum est quod ejus consecrationem deberet elongare. Verum summus pastor *Eugenius Cisterciensis* ordinis monachus, anno Dominicæ incarnationis M.C.xlvj. in Papam consecratus electionem dicti *Willielmi* non ratione personalis inhabilitatis, ymmo pro libito suæ voluntatis cassavit. Et præfatum *Henricum Eboracensis* ecclesiæ archiepiscopum ordinavit. Consecratus itaque *Henricus* cilicium carni suæ proximum induit, corpusque suum mirabiliter & multipliciter afflixit, ac plebem sibi commissam verbo rigidæ exhortationis & exemplo piæ conversationis regere ac informare studuit. Vixit autem *Henricus* in archiepiscopatu vij. annis, quibus completis obiit apud **Schireborne** anno Domini M. C. liij. cujus corpus usque *Eboracum* delatum in ecclesia sancti *Petri* cum honore debito traditur sepulturæ.

De sancto Willielmo Eboracensi *archiepiscopo.*

TRicesimus vero *Eboracensis* archiepiscopus regimen præfatus *Willielmus* suscepit. Hic autem defuncto *Henrico* archiepiscopo, à fratribus suis canonicis ecclesiæ *Eboracensis* pro majori & digniori parte in archiepiscopum iterum electus *Romam* profectus est, adventus sui causam venerabili papæ *Anastasio* qui *Eugenio* inmediate successerat seriatim ostendit. At ille de prædecessoris sui *Eugenii* dolens sententia, electionem *Willielmi* canonicam confirmavit, & eidem summo cum honore consecrationis & pallii decus gratanter impendit. Acceptaque apostolicæ benedictionis gratia *Willielmus* in *Angliam* reversus, ubicumque advenit castimonia ac innocentis vitæ puritate laudabiliter effulsit. Qui cum venisset *Cantuariam*, *Rogerus Cantuariensis* ecclesiæ archidiaconus desiderio mutuæ collationis cum eo habendæ specialiter accensus, eum pro suæ sanctitatis reverentia devote visitavit. Cum vero post optata tanti patris colloquia, *Rogerus* ad propria remeasset, *Willielmus* archiepiscopus talem de eo protulit sententiam, astantibus dicens, Iste erit successor meus. Quod & factum est. Et exinde progrediens ad ecclesiam suam *Eboracensem* iter arripuit. Venit autem *Eboracum* die Dominica proxima ante festum ascensionis Dominicæ vij idus Maii, anno Domini M. C. liv. Et maxima cum devotione cleri & populi sibi occurrentis susceptus in civitatem perductus est. Cum autem ultra pontem *Usæ* tunc ligneum comitante plebe innumera transiret, dirupta præ populi ponderositate lignei pontis structura, magna virorum ac mulierum & præcipue infantium multitudo in profundum fluminis ex alto corruens, inter rapida fluvii fluenta periclitando volutabat. Quod cum audisset sanctissimus pater *Willielmus*, fusa cum lacrimis ad Dominum oratione ne pro eo Deum laudantes profundum absorberet, submersos signo crucis signavit, & mox orationis suæ virtute universos à periculo mortis succurrente divina pietate liberavit. Nec multo post sanctus præsul *Willielmus* ad celebrandum sanctæ Trinitatis festum se solempniter accinxit, ut per assumptionem cœlestis panis uni & trino Deo seipsum munus redderet acceptum. Completis vero tantæ solempnitatis mysteriis præsul *Willielmus* gravi morbo subito correptus, ad palatium suum rediit, & hospitibus suis epulas habundanter ministrari præcepit. Illis autem splendide epulantibus, intravit cameram suam beatus pater & familiaribus suis obitus sui diem spiritu prophetico prædixit. Per octo igitur dies vi febrium fatigatus non alterius quam cœlestis medici manum admisit medicantem, die autem nono ægritudinis suæ, hoc est xxx. die ex quo venit *Eboracum*, vj. idus Junii, anno supradicto, regni vero regis *Stephani* xix. & ultimo vale dicto fratribus suis, in palacio suo *Eboraci* vitam finivit temporalem percepturus à Domino sine fine mansuram: sepultusque est in ecclesia sancti *Petri Eboraci*. Quo in loco effluente de sacro corpore ejus oleo salutifero, Deus optimus per ejus merita plurima pro infirmis operatus est miracula.

De Rogero *archiepiscopo.*

TRicesimus primus *Eboracensis* archiepiscopus successit *Rogerus* regis *Henrici* secundi capellanus & ecclesiæ *Cantuariensis* archidiaconus; consecratus est ab *Anastasio* papa iv. anno Dñi M.C.liv. regni vero regis ejusdem primo. Iste *Rogerus* anno pontificatus sui xv. coronavit in regem *Henricum* filium præfati regis *Henrici*, sancto *Thoma Cantuariensi* archiepiscopo per idem tempus in *Galliis* exulante. Prætextu cujus coronationis gravis in ecclesia *Anglicana* orta est dissensio. Anno vero sequente idem *Thomas* ad instantiam *Alexandri* papæ & *Lodowici* regis *Francorum* concordatus est in partibus trans-

transmarinis cum rege *Henrico* seniore in festo sanctæ *Mariæ Magdalenæ*, & libera facultas redeundi ad ecclesiam suam eidem conceditur. Nec multo post, cum idem sanctus *Thomas* vix per mensem in ecclesia sua resedisset, v. die nativitatis Dominicæ feria iij. in ecclesia sedis suæ *Cantuariensis* martyrium passus est anno Domini M.C. lxx. Cujus mortem pretiosam celeberrima subsecuta sunt miracula. Hic etiam *Rogerus* archiepiscopus *Eboracensis* coram *Rotoricho Rothomagensi* archiepiscopo solempniter de morte sancti *Thomæ* se purgavit. Idem etiam *Rogerus* chorum ecclesiæ cathedralis sancti *Petri Eboraci* cum criptis ejusdem & palacium archiepiscopale in *Eboraco*, quod juxta ipsam ecclesiam situm est, de novo construxit. Condidit etiam capellam sancti Sepulcri ad januam ipsius palacii ex parte boreali ejusdem ecclesiæ beati *Petri*, ac ipsam in honore Dei genitricis *Mariæ* & sanctorum Angelorum dedicavit, eamque undecim ecclesiis quarum quinque ex propria sua largitione sex vero ex collatione quorundam fidelium suæ diocesis extiterant quas eidem capellæ conferri procuraverat, dotavit, & xiij. ministros ecclesiasticos diversi ordinis ad celebrationem divinorum in ea perpetuos instituit, quorum quatuor esse sacerdotes, quatuor diaconos, & quatuor subdiaconos & unum sacristam qui præesset reliquis decrevit, quem custodem ipsius capellæ & procuratorem proventuum omnium dictarum xj. ecclesiarum ad eandem capellam pertinentium constituit. Et ne eisdem ministris competens deesset sustentatio, statuit idem archiepiscopus, ut unusquisque prædictorum presbyterorum decem marcas; unusquisque autem diaconorum C. solidos, unusquisque subdiaconorum sex marcas argenti quolibet anno per manus sacristæ perciperet. Residuum vero prædictorum reddituum in usum sacristæ converti disposuit. Et quia canonici præfatæ ecclesiæ beati *Petri* super situm dictæ capellæ, eo quod nimis adhæsit matrici ecclesiæ, penes archiepiscopum *Rogerum* graviter murmurabant, statuit idem archiepiscopus ad eorum canonicorum & successorum suorum exonerationem, & perfectæ pacis & caritatis & unitatis inter ipsos archiepiscopum & capitulum ecclesiæ beati *Petri* & successores ejusdem perpetuam firmitatem, ut sacrista ejusdem capellæ ea quæ ad eosdem canonicos spectant in die cœnæ Dominicæ tam in epulis quam in vino, cervisia & vasis et aqua calida ad ablutionem pedum ipsorum canonicorum & clericorum & pauperum & x^{s}. argenti lx. pauperibus post ablutionem pedum suorum distribuendos, & victualia quæ secundum consuetudinem matricis ecclesiæ solebant ipso die pauperibus post ablutionem pedum ministrari, sumptibus suis propriis inveniret: Hæc & alia multa *Rogerus* ad honorem Dei & ecclesiæ cui præerat decorem in archiepiscopatu gessit utilia. Idem etiam *Rogerus* anno episcopatus sui xxvij. & ultimo, ex mandato *Alexandri* papæ totam *Scotiam* interdixit & regem excommunicavit, eo quod *Johannem* episcopum recipere noluit. Vixit autem *Rogerus* in archiepiscopatu suo xxvij. annis. Quibus completis, obiit apud Schirebourne vj. kal. Decembris anno Domini M.C.lxxxj. regni vero præfati regis *Henrici* xxvij. & in medio chori beati *Petri* ecclesiæ *Eboracensis* quem ipse de novo construxerat honorifice sepultus est. Post cujus obitum sedes pontificalis *Eboracensis* per x. annos fertur vacasse.

De Galfrido *archiepiscopo*.

TRicesimus secundus *Eboracensis* ecclesiæ suscepit regimen *Galfridus* filius regis *Henrici* secundi bastardus. Vir quidem magnæ abstinentiæ & summæ puritatis, qui prius ad episcopatum *Lyncolniensis* ecclesiæ electus, & de voluntate patris sui non consecratus episcopatum reliquit. Hic anno Domini M. C. lxxxix. eodem scilicet anno quo pater suus *Henricus* rex obiit & *Ricardus* frater ejus patri succedens in regem coronatus est, electus ad archiepiscopatum *Eboracensis* ecclesiæ *Romanam* curiam adiit, & anno Domini M. C. xcj. consecratus *Angliam* reversus est. Cujus pontificatus anno xvj. qui est Dominicæ incarnationis M. CC. vij. regni vero *Johannis* regis fratris ejus qui *Ricardo* fratri suo in regnum successerat viij. idem rex *Johannes* exegit & cepit xiij. partem omnium catallorum per totam *Angliam* tam religiosorum quam secularium per juramentum usque ad dimidium baconem. Et quia *Galfridus Eboracensis* archiepiscopus frater Regis huic exactioni negavit assensum, ab *Anglia* recessit. Cujus possessiones in manum regis seisitæ sunt. Interea sæva deprædatione bonorum ecclesiasticorum per regem & ministros facta, plures *Anglorum* episcopi exilia petierunt. Eodem anno *Innocentius* papa tercius totam *Anglicanam* ecclesiam & *Wallensem* interdicto subjecit ix. kal. Aprilis, quia rex *Johannes* magistrum *Stephanum* de *Langton* presbyterum cardinalem recipere noluit in archiepiscopum *Cantuariensem*, eo quod sine assensu suo electus erat et consecratus, quem idem dominus papa *Innocentius* in sua præsentia canonice electum suis sacris manibus consecraverat. Hoc autem interdictum per sexennium menses tres dies vero xvij. durans solutum est anno vij. quinto non. Julii. Secundo autem anno hujus interdicti videlicet anno Domini M.CC.ix. concessum est ecclesiis conventualibus semel in ebdomada missam celebrare. Denique cum præfatus archiepiscopus *Galfridus* in partibus transmarinis per quinquennium exulasset, anno archiepiscopatus sui xxj. scilicet anno Domini M. CC. xij. regni vero præfati regis *Johannis* xiij. in partibus transmarinis defunctus est. Quo defuncto sedes archiepiscopatus *Eboracensis* quatuor annis vacavit.

De Waltero Gray *Eboracensi archiepiscopo*.

TRicesimus tertius *Eboracensi* ecclesiæ præfuit *Walterus Gray*, qui cum esset episcopus *Wygornensis*, facta pro eo postulatione & admissa translatus est ad archiepiscopatum *Eboracensis* ecclesiæ vj. kalend. Aprilis anno Dominicæ incarnationis M. CC. xvj. pontificatus vero papæ *Innocentii* tercii anno xix. & ultimo, regni quoque regis *Johannis* xvij. & ultimo. Iste archiepiscopus *Walterus* pecunia sua adquisivit & appropriavit archiepiscopatui villam de Thorp prope *Eboracum* cum pertinentiis, quam in manu successorum suorum quadam annua pensione xx. marcarum argenti hoc modo in perpetuum oneravit, ut universi successores sui *Eboracenses* archiepiscopi singulis annis x. marcas argenti pro obitu suo in matrici ecclesia *Eboraci* tempore quo contigerit faciendo, canonicis, vicariis, diaconis, subdiaconis, & cæteris ipsius ecclesiæ ministris qui officio interessent inde persolverent, ac alias x. marcas uni capellano perpetuo divina celebranti infra

fra manerium archiepiscopale præfatæ villæ de Thorp per ipsos successores suos inveniendo perpetuis temporibus ministrarent. Ordinavit insuper & statuit iij. cantarias perpetuas celebrandas ad altare sancti *Michaelis* infra eandem ecclesiam *Eboraci* ubi corpus ejus jacet humatum; pro quibus cantariis inveniendis contulit abbati & conventui beatæ *Mariæ* de *Fournays* & eorum successoribus quandam ecclesiam in proprios usus perpetuis temporibus optinendam. Statuit etiam in diversis locis suæ diocesis plures capellanos perpetuos, quorum sustentationi perpetuas possessiones deputavit. Hic etiam venerabilis pastor in augmentum cultus divini dedit ecclesiæ beati *Petri Eboraci* xxxij. capas sericas preciosas pro choro, quarum una medietas erat Indi coloris, altera vero rubei, quæ hucusque in eadem ecclesia subsistere perhibentur. Hic etiam successoribus suis in futurum prudenter providens, ordinavit gratuita bonitate & statuit certum numerum cujusque generis animalium ex suis propriis successori suo ad ejus relevationem per ipsum in obitu suo relinquendum, atque à sede apostolica & *Anglorum* rege *Henrico* tercio hoc idem confirmari procuravit, ut ad ejus exemplum ejus successor archiepisc. *Eboracensis* inperpetuum eundem numerum animalium ad opus successoris sui infra diocesim *Eboracensem* in obitu suo relinqueret. Vixit autem in archiepiscopatu annis xxxix. quibus expletis, obiit primo die Maii anno Dominicæ incarnationis M. CC. lv. regni vero regis *Henrici* tercii xxxix. & in ecclesia beati *Petri Eboraci* honorifice sepultus est. Hujus itaque tempore duo solempnes ordines, scilicet fratrum *Prædicatorum* & *Minorum* sumpserunt initium; quorum prior per beatum *Dominicum* in partibus *Tholosanis* anno Domini M.CC. xviij. alter vero per beatum *Franciscum* prope civitatem *Assisiam* anno Domini M. CC. xxvj. instituitur.

De Sewallo *archiepiscopo.*

TRicesimus quartus *Eboracensem* rexit ecclesiam *Sewallus* ejusdem ecclesiæ decanus per postulationem, eo quod defectum patiebatur in natalibus, & ideo non fuit secum dispensatum quoad talem dignitatem. Cujus electioni cum rex *Henricus* iij. negaret assensum, idem electus misit ad curiam *Romanam*, & dominus papa *Alexander* iv. confirmavit ejus electionem, & ut in ecclesia *Eboracensi* consecraretur, cum eo gratiose dispensavit. Consecratus est autem *Sewallus* in ecclesia beati *Petri Eboraci* à suffraganeis quos advocaverat, die Dominica x. kal. Augusti anno Domini M.CC. lvj. & sic nolente volente rege optinuit & pontificatum & pallium. Hic autem considerans proventus xj. ecclesiarum apropriatarum capellæ sancti Sepulchri *Eboraci* per celebris memoriæ *Rogerum* quondam *Eboracensem* archiepiscopum pro sustentatione ipsius capellæ & xij. ministrorum ecclesiasticorum ac unius sacristæ tantummodo eidem capellæ in divinis officiis jugiter inperpetuum ministrantium, à prima fundatione ipsius capellæ multipliciter augmentari ordinavit & statuit de consilio magistri *Gilberti* de *Tywa* tunc sacristæ & custodis ipsius capellæ, in unaquaque ipsarum xj. ecclesiarum vicarium perpetuum qui curam gereret animarum, portionemque sufficientem unicuique ipsorum vicariorum de ea cujus curam gerebat ecclesia juxta facultates ejusdem pro sui sustentatione deputavit; quorum præsentationem sacristæ & suis successoribus concedens, institutionem seu destitutionem sibi suisque successoribus archiepiscopis *Eboracensibus* reservavit. Statuit quoque præterea certam summam pecuniæ pauperibus parochianis cujuslibet prædictarum xj. ecclesiarum juxta possibilitatem cujusque ecclesiæ, singulis annis per præfatum sacristam & successores suos inperpetuum nomine elemosinæ distribuendam. Ordinavit insuper ut unusquisque dictorum xij. ministrorum, quos de novo canonicos appellari decrevit, horis nocturnis pariterque diurnis in præfata capella jugiter existens singulis diebus iij. denarios præter proventus præbendæ suæ prius institutæ, de bursa sacristæ perciperet. Ordinavit præterea, quod præter xij. canonicos prædictos duo essent in eadem capella sacerdotes singulis diebus in perpetuum pro defunctis celebrantes, similiterque duo diaconi & duo subdiaconi sacerdotibus in dicta capella celebrantibus jugiter ministerium devotum exhiberent. Et ut ipsi duo sacerdotes, duo diaconi, & duo subdiaconi tanto diligentius ministrarent quanto uberius remunerarentur, statuit ut unusquisque dictorum duorum sacerdotum quinque marcas, unusquisque duorum diaconorum tres marcas & unusquisque duorum subdiaconorum duas marcas & dimidiam annuas pro stipendiis de bursa sacristæ perciperet. Facta est autem hæc ordinatio secunda iv. nonas Maii anno Domini M.CC.lviij. Vixit autem *Sewallus* in archiepiscopatu annis ij. quibus exactis obiit vj. idus Maii, anno archiepiscopatus sui secundo, anno Domini supradicto, regni vero regis *Henrici* tercii xlij. & in ecclesia beati *Petri Eboraci* honorifice sepultus est.

De Godefrido *archiepiscopo.*

TRicesimus quintus defuncto *Sewallo* successit *Godefridus* de *Ludham* ecclesiæ *Eboracensis* decanus, qui in curia *Romana* ix. kal. Octobris anno Domini M.CC. lviij. consecratus est ab *Urbano* iv. Hic anno pontificatus sui tertio civitatem *Eboracensem* supposuit interdicto, quod duravit à principio quadragesimæ usque ad festum inventionis sanctæ Crucis proximo sequens. Vixit autem in episcopatu annis vj. mensibus iij. diebus vero xviij. quibus completis, obiit ij. idus Januarii anno pontificatus sui vij. & anno Domini M.CC.lxiv. Regni vero regis *Henrici* tertii xliv. & in ecclesia beati *Petri Eboraci* sepelitur. Quo ut præmittitur defuncto, *Willielmus* de *Langton* ejusdem ecclesiæ canonicus & decanus circa festum sancti *Gregorii* electus est, cujus electio ratione pluralitatis beneficiorum ecclesiasticorum cassata fuit in curia *Romana*, cum tamen non haberet nisi unam ecclesiam cum decanatu *Eboracensi*.

De Waltero Giffard *archiepiscopo.*

TRicesimus sextus *Eboracensem* rexit ecclesiam *Walterus Giffard*. Hic autem idibus Octobris anno Domini M. CC. lv. regni vero regis *Henrici* tercii xlix. ab ecclesia *Badonensi* & *Wellensi* ad archiepiscopatum *Eboracensem* translatus, in festo omnium Sanctorum intronizatus est tempore *Clementis* iv. Vixit autem in archiepiscopatu *Eboracensi* xj. annis, mensibus vj. diebus xxiij. Quibus transactis, obiit iij. kal. Maii anno archiepiscopatus sui

xij. & Dominicæ incarnationis M.CC.lxxvij. regni vero *Edwardi* filii regis *Henrici* quinto. Cujus corpus in eccleſia beati *Petri Eboraci* cum honore traditum eſt ſepulturæ.

De ſancto Willielmo Wykwane *archiepiſcopo.*

TRiceſimus ſeptimus ſuſcepit regimen *Eboracenſis* eccleſiæ *Willielmus Wykwane* canonicus & ejuſdem eccleſiæ cancellarius. Hic in feſto ſancti *Albani* anno Domini M.CC.lxxix. electus, xiij. kal. Octobris proximo ſequenti in curia *Romana* conſecratus eſt à papa *Nicholao* iij. Cujus venerabili miniſterio cooperantibus xj. epiſcopis qui convenerant tranſlatio ſanctiſſimi confeſſoris *Willielmi* quondam *Eboracenſis* archiepiſcopi ſolempniter in eccleſia *Eboracenſi* facta eſt die Dominico v. idus Januarii anno Domini M.CC.lxxxiij. pontificatus vero ipſius patris *Willielmi* iv. regni autem *Edwardi* filii regis *Henrici* tertii xj. Et notandum quod annus iſte in quo tranſlatio ſancti *Willielmi* facta fuiſſe memoratur extitit biſextilis, à kal. enim Januarii uſque ad locum biſexti qui eodem anno contigit, *B* litera dominicalis habebatur, poſt biſextum abjecta *B*, *A* litera dominicalis reſiduo anni tempore permanſit, & per conſequens patet ipſam tranſlationem iv. die ab Epiphania utroque die computato, non tercio ut quidam volunt, eſſe completam. Hujus itaque glorioſi *Willielmi* confeſſoris tranſlationem nobilis vir *Antonius de Bek* electus ad regimen epiſcopatus *Dunelmenſis*, cum eſſet ejus electio confirmata diligenter procuravit & omnes expenſas impendit, ſicut magiſter *Thomas* frater ejus circa tranſlationem ſancti *Hugonis* epiſcopi *Lyncolnienſis* prius fecerat. Eodem vero die tranſlationis ſancti confeſſoris *Willielmi Eboracenſis* archiepiſcopi, idem *Antonius* præſente domino rege *Edwardo*, & regina *Elianora* & majori parte magnatum totius *Angliæ* qui tranſlationi interfuerant, per manus ſancti patris *Willielmi Eboracenſis* archiepiſcopi in eccceleſia beati *Petri Eboraci* epiſcopus *Dunelmenſis* eſt conſecratus. Idem etiam venerabilis pater *Willielmus* ſumma devotione illuſtratus maximam partem eccleſiarum ſuæ dioceſis ad honorem cultus divini ampliandum ſuo tempore dedicavit. Functus eſt archiepiſcopatu quinque annis & dimidio. Quibus expletis, ceſſit pontificatui & in partes tranſmarinas ſeceſſit. Et cum veniſſet *Pontiniacum* gravi infirmitate aliquanto tempore vexatus & uſque ad extrema perductus, in domino feliciter obdormiens vitam finivit. Obiit autem idem venerabilis pater *Willielmus* apud *Pontiniacum* vij. kalend. Septembris anno pontificatus ſui vj. & anno Domini M.CC.lxxxv. regni vero regis *Edwardi* xiij. & in eccleſia monaſterii *Pontiniacenſis* cum honore tanto patri debito ſepultus eſt; ubi per ejus merita divina pietas plurima operatur miracula.

De Johanne *dicto* Romano *archiepiſcopo.*

TRiceſimus octavus ſucceſſit *Willielmo Johannes* dictus *Romanus* eccleſiæ *Eboracenſis* canonicus. Hic autem iv. kalend. Novembris anno Domini M.CC.lxxxv. electus iv. idus Februarii proximo ſequenti à papa *Honorio* quarto in curia *Romana* conſecratus eſt. Hujus pater *Johannes* genere *Romanus Eboracenſis* eccleſiæ Theſaurarius & canonicus partem crucis eccleſiæ beati *Petri Eboraci* borialem, quæ ſe extendit verſus palatium archiepiſcopi, & egregium campanile in medio crucis ejuſdem eccleſiæ erectum ſumptibus ſuis propriis conſtruxit. Hic etiam domum illam præcipuam infirmariæ pauperum hoſpitalis ſancti *Petri Eboraci*, in qua viri à mulieribus ſegregati converſantur, ſumptibus ſuis propriis pro majore parte conſtruxiſſe, & alia multa pietatis opera feciſſe memoratur. Hic itaque venerabilis præſul *Johannes* ſuper omnes prædeceſſores & ſucceſſores ſuos *Eboracenſis* eccleſiæ archiepiſcopos dapſilis, munificus & in retinendis militibus honorabilis incomparabiliter exiſtens, honorem eccleſiæ cui præfuit & gloriam in omnibus quærebat & laudabiliter in manu tenebat. Hujus pontificatus anno quinto in feſto ſancti *Barnabæ* apoſtoli *Henricus de Newerk* inſtallatus fuit in decanatu eccleſiæ beati *Petri Eboraci*. Hujus etiam pontificatus anno vj. anno vero Domini M.CC.xc. in craſtino animarum exulati fuerunt *Judæi* à regno *Angliæ*, & hoc eodem die per totam *Angliam*. Eodem autem anno pontificatus dicti patris *Johannis* & anno Domini M.CC.xcj. ſcilicet viij. idus Aprilis, ſcilicet die veneris proxima poſt Dominicam qua cantabatur *Lætare Jeruſalem*, inchoatum fuit fundamentum navis majoris eccleſiæ beati *Petri Eboraci* à parte *Auſtrali* ad orientem, præſentibus præfato *Johanne* archiepiſcopo, *Henrico de Newerk* ejuſdem eccleſiæ decano, *Petro de Ros* præcentore, & aliis canonicis ipſius eccleſiæ tunc reſidentibus. In cujus operis fundamento idem archiepiſcopus invocata Spiritus ſancti gratia lapidem primarium eadem die propriis manibus devotiſſime collocavit. Vixit autem in archiepiſcopatu annis decem, menſe uno & fere j. die, quibus completis obiit in manerio ſuo apud **Burton** prope *Beverlacum* die Dominica prima in paſſione Domini v. idus Marcii ad veſperam, anno pontificatus ſui xj. & anno Domini M.CC.xcv. regni vero *Edwardi* filii regis *Henrici* xxiij. & die ſabbati ſequenti in eccleſia beati *Petri Eboraci* honorifice ſepultus eſt.

De Henrico de Newerk *Eboracenſi archiepiſcopo.*

TRiceſimus nonus præfuit *Eboracenſi* eccleſiæ *Henricus de Newerk* qui fuit ejuſdem eccleſiæ decanus. Hic nonis Maii anno Domini M.CC.xcvj. electus miſſis ad curiam *Romanam* procuratoribus ſuis impetravit gratiam & licentiam conſecrandi à papa *Bonefacio* iv. in eccleſia *Eboracenſi*, & ſic viij. kal. Julii anno Domini M.CC.xcviij. per manus Domini *Antonii Bek* Dunelmenſis epiſcopi in eccleſia *Eboraci* conſecratus eſt. Vixit autem in archiepiſcopatu uno anno, ebdomadibus vij. diebus iij. Et obiit in feſto aſſumptionis beatæ *Mariæ* anno pontificatus ſui ſecundo, Dominicæ vero incarnationis M.CC.xcix. regni autem *Edwardi* regis filii *Henrici* anno xxvij. & in eccleſia *Eboraci* ſepultus eſt.

De Thoma de Corbrig *archiepiſcopo.*

QUadrageſimus autem *Eboracenſis* eccleſiæ ſortitus eſt regimen *Thomas de Corbrygge* ejuſdem eccleſiæ canonicus & cuſtos capellæ ſancti ſepulcri *Eboraci*, ſacræ theologiæ doctor egregius, & non ſolum theologiæ, immo quod raro uni mortalium accidit, omnium artium liberalium profeſſor extitit incomparabilis. Qui prius officio cancellariæ in eccleſia *Eboraci* longo tempore functus eſt. Poſt-

Poſtmodum reſignata cancellaria cuſtos & ſacriſta præfatæ capellæ ex collatione venerabilis in Chriſto patris *Johannis* dicti *Romani Eboracenſis* archiepiſcopi fuerat effectus. Hic itaque *Thomas* ij. idus Novembris anno ſupradicto electus in paſtorem, curiam petiit *Romanam*, ubi tercio kal. Marcii eodem anno conſecratus eſt à Papa *Bonifacio* viij. Quo quidem conſecrato, dominus Papa cuſtodiam dictæ capellæ uni ex clericis propriis conſanguinitate ſibi propinquo eo quod in curia vacabat indilate conceſſit. Nec multo poſt per mortem dicti clerici dicta capella vacavit. Qui cum adhuc vivens in extremis jam conſtitutus jaceret velut exanimis, reſumpto tamen ſpiritu vocavit ad ſe dominum Papam, dicens ſe pro capella *Eboracenſi* eo quod proventus ejus inutiliter expenderat inmenſa meruiſſe ſupplicia; unde dominum Papam ſuppliciter rogavit pro ſalute animæ ſuæ, quatinus cuſtodiam dictæ capellæ alicui diſcreto corporalem in ea reſidentiam facturo concedere dignaretur. Nec mora, idem dominus Papa per literas mandavit *Thomæ Eboracenſi* archiepiſcopo, quatinus cuſtodiam dictæ capellæ alicui excellenti theologo quem ipſemet duceret eligendum quamtocius conferret. At ille mandatis obtemperans apoſtolicis, ipſam capellam magiſtro *Gilberto de Segrave* egregio ſacræ theologiæ doctori *Lyncolnienſis* eccleſiæ canonico contulit, & ipſum in eandem inſtituit. Hiis peractis, rex *Edwardus* filius regis *Henrici* archiepiſcopum pluries rogavit, quatinus ipſam capellam *Johanni Buſh* notario ſuo conferre non negaret. Inter hæc vero archiepiſcopus ſuper collatione ejuſdem capellæ penes regem ſe ſæpius excuſavit, aſſerens ipſam virtute mandati apoſtolici fuiſſe collatam & plenam exiſtere. Quocirca rex iratus tres baronias archiepiſcopatui *Eboracenſi* ex antiquo collatas & eidem annexas poſt multas perſecutiones & irrogatas archiepiſcopo injurias ſeiſiri fecit, & eas uſque ad obitum archiepiſcopi in manu ſua tenuit. Quo infra breve defuncto, ſedeque vacante, decanus & capitulum eccleſiæ beati *Petri Eborac.* ad inſtantiam domini regis expulſo dicto magiſtro *Gilberto* cuſtodiam dictæ capellæ præfato *Johanni* contulerunt, ac ipſum in eadem inſtituerunt. Vixit autem venerabilis pater *Thomas* in archiepiſcopatu annis tribus menſibus vj. diebus vero x. Quibus tranſactis obiit apud **Lanum** x. kal. Octobris anno pontificatus ſui iv. Dominicæ incarnationis M.CCC.iij. regni autem regis *Edwardi* filii regis *Henrici* xxxj. & in eccleſia collegiata **Suthwell** *Eboracenſis* dioceſis ſepultus eſt.

De Willielmo de Greneſfeld *Eboracenſi archiepiſcopo.*

QUadrageſimus primus *Eboracenſis* eccleſiæ curam ſuſcepit regendam *Willielmus de Greneſfeld* ejuſdem eccleſiæ canonicus ac domini regis *Edwardi* filii regis *Henrici* cancellarius, vir quidem eloquentia, conſilio & curialitate præclarus. Hic autem *Willielmus* die Veneris ij. non. Decembris anno Domini M.CCC.iij. à fratribus ſuis *Eboracenſis* eccleſiæ canonicis in paſtorem canonice electus curiam apoſtolicam cauſa conſecrationis expetiit: ubi cum ij. annis moram feciſſet continuam iij. kal. Febr. anno Domini M.CCC.v. Regni vero præfati regis *Edwardi* xxxiij. à domino Papa *Clemente* quinto, pontificatus ipſius domini Papæ anno primo *Lugduni* conſecratus eſt. Hujus pontificatus anno ij. Fratres militiæ templi *Jeroſolomitani* per totam *Angliam* conſtituti ſunt uno eodemque die, hoc eſt iv. idus Januarii; de mandato domini Papæ *Clementis* ad inſtantiam domini Regis *Francorum*, prout dicebatur, generaliter comprehenſi, artæ cuſtodiæ *Londoniæ* & *Eboraci* ſunt deputati. Facta interim tam *Eboraci* quam *Londoniæ* ſolempni examinatione articulorum per æmulos ſuos eis objectorum, coram venerabilibus patribus *Willielmo Eboracenſi* archiepiſcopo & *Radulpho de Baldok Londonienſi* epiſcopo ad hoc per dominum Papam ſpecialiter deputatis, præſentibus ipſis Templariis & ad omnia eis objecta convenienter reſpondentibus; quamvis in multis eſſent accuſati, nichil tamen inventum eſt quod de jure videretur ſtatum illorum anullare. Poſtmodum vero idem dominus Papa collecto *Vyennæ* concilio generali anno pontificatus ſui vij. & anno Domini M.CCC.xij. qui eſt annus pontificatus præfati patris *Willielmi* vij. die Lunæ iij. die Aprilis commiſſa via proceſſus Judiciarii de fratrum quorundam conſilio & aliorum aſſidentium ordinem illius militiæ templi celeberrimum auctoritate apoſtolica damnavit, caſſavit & perpetuo anullavit. Inſuper inhibuit nequis de cætero dictum ordinem ingrederetur, nec profeſſionem in eo faceret, nec habitum illius ordinis deferret vel reciperet ſub pœna excommunicationis majoris, quam ſi quis in aliquo contravenitet ipſo facto incurret. Huic autem concilio interfuit idem archiepiſcopus *Willielmus*, qui à domino Papa maximo cum honore ſuſceptus primus & præcipuus poſt Cardinales & poſt *Treverenſem* archiepiſcopum domino Papæ aſſidebat. Deleto itaque præfato ordine fratres hoſpitalarii ſancti *Johannis* poſſeſſiones eorum pro majori parte adepti, uſque in præſentem diem occupant. Archiepiſcopus *Willielmus* pietate motus ſuper ſtatu Templariorum ſuæ dioceſis omni auxilio deſtitutorum, eos in diverſa ſuæ dioceſis inſtituit monaſteria, eiſque ſuo perpetuo vitæ neceſſaria miniſtrari præcepit. Vixit autem in archiepiſcopatu venerabilis pater *Willielmus* ix. annis menſibus xj. diebus ij. qubus completis obiit apud **Kawode** die ſabbati viij. idus Decembris anno pontificatus ſui x. Dñicæ vero incarnationis M.CCC.xv. regni vero regis *Edwardi* filii regis *Edwardi* viij. & in eccleſia beati *Petri Eboraci* in porticu ſancti *Nicholai* cum honore tanto patri congruo ſepultus eſt.

De Willielmo Melton *archiepiſcopo.*

QUadrageſimus ſecundus *Eboracenſis* eccleſiæ regimen ſortitus eſt *Willielmus de Melton* ejuſdem eccleſiæ canonicus ac *Beverlacenſis* eccleſiæ præpoſitus. Hic in feſto ſanctæ *Agnetis* anno Domini M. CCC. xv. à fratribus ſuis concanonicis ad inſtantiam domini Regis in paſtorem electus curiam *Romanam* conſecrandus expetiit: ubi cum aliquantam feciſſet moram, contigit ſedem apoſtolicam per mortem domini papæ *Clementis* quinti ad tempus vacare; cui ſucceſſit *Johannes* xxij. archiepiſcopus *Rothomagenſis*, qui conſecratus eſt in feſto decollationis ſancti *Johannis Baptiſtæ* anno Domini M. CCC. xvij. Cum autem præfatus *Eboracenſis* electus moram continuam in curia *Romana* cauſa conſecrationis traxiſſet fere per biennium, die Dominica vij. kal. Octobris anno ſupradicto, regni vero regis *Edwardi* filii regis *Edwardi* x. à præfato papa *Johanne Avinione* conſecratus eſt. Patriam vero ante

Adventum Domini rediens, in eodem Adventu primo scil. apud *Beverlacum*, deinceps omni tempore anni debito, ita quod sæpissime quinquies per annum in propria persona, quandoque per suffraganeos vel aliquos admissos, ordines celebrans, sacerdotes multos ordinatos quoad vixit multiplicavit. Dominica itaque sexagesimæ proximo sequenti, videlicet xvij. kal. Marcii civitatem *Eboracum* ingrediens, & per tres dies convivium lautissimum in palatio continuans solempniter intronizatus est, honeste semper vivens & castimoniam præcipuam servans, magnam familiam & hospitalitatem adunavit, ac incomparabiliter adunatos reficiens, omnes suos bis in anno vestivit. Parcus sibi, egenis & præcipue religiosis tam mendicantibus quam aliis largus extitit. Corpus proprium vigiliis & jejuniis edomans, hora valde matutinali singulis diebus quamquam suis sæpius remurmurantibus ad horas canonicas non segniter surgens persolvendas, cum suis, divinis officiis continue intendens, labore nunquam satiatus suos redegit sæpissime fatigatos. Pauperum amator & protector, onera, amerciamenta in curia sua per senescallos suos tenentibus suis imposita; firmas & debita egenis & inopibus multociens relaxavit vel omnino condonavit. Ad omnia episcopalia opera semper promptus erat facienda. Pueros ubique confirmavit. Infirmos libenter visitans, & absolvens corpora defunctorum omnium quamvis hostiatim egentium, ad absolvendum sibi oblata vehiculo descendens semper & ubiq; acceptis stola & libro prompta absolvebat devotione. Primus omnium pontificum *Eboracensium* prolixam decani & canonicorum controversiam habitam, sub forma compositionis à dño papa *Iohanne* xxij. confirmatæ xxiij. die Feb. [terminavit.] An. Dñi M. CCC. xxviij. & pontificatus sui xij. capitulum *Eboracensis* ecclesiæ legitime visitavit, pluraq; commoda dignitati archiepiscopatus acquisivit & addidit. Hic semper sapiens & habundans divitiis, severus in corripiendo rebellos & contumaces, benignus humilibus, & familiaris semper existens. Regi patri & filio, cujus quandoque Cancellariæ, quandoque Thesaurariæ functus est officio, & aliis terræ proceribus per sua bona tam ex mutuo quam ex dono sæpissime in maximis subveniebat negotiis, omnes consanguineos & alios sibi servientes promovens, sæpiusque donis profluis sublevabat. Dominium vero, terras & redditus de **Kyngeskyllum** et **Kyngeseler**, **Wentworth**, per licentiam prædicti *Johannis* papæ de manibus episcoporum *Normannorum* ecclesiæ *Rothomagensis* per multa tempora possessas redimens, filio fratris sui defuncti & hæredibus suis assignavit. Tumbam vero sancti *Willielmi* sumptibus xx. librarum renovabat. Occidentalem partem navis ecclesiæ beati *Petri Eboraci* DCC. libris argenti appositis consummabat. Locum in *Eboraco* qui dicitur Vetus ballium primo spissis & longis xviij. pedum tabulis; secundo, lapideo muro fortiter includebat. Viginti duobus annis, mensibus quinque, diebus xx. accepti episcopatus terminatis vitam apud **Cawode** v. die Aprilis finiens in ecclesia *Eboracensi* ad fontem sepultus est.

De Willielmo la Souche *Eboracensi archiepiscopo.*

QUadragesimus tercius magister *Willielmus le Souche* tunc decanus ad secundam diem mensis Maii tunc proximo sequentis, videlicet anno Domini M.CCC.xl. facta canonicorum convocatione, à majori parte eorum in archiepiscopum electus est. Curiamque *Romanam* apud *Avinionem* tunc existentem petens, post longam habitam controversiam in eadem curia ex parte domini *Willielmi de Kyllesby* ad suggestionem & preces domini *Edwardi* regis tercii post conquestum regni *Angliæ* à quibusdam canonicis expetiti, translacto biennio vj. die mensis Julii à papa *Clemente* vj. ibidem consecratus est. Anno Domini M. CCC. xlvj. & pontificatus sui anno iv. custos aquilonalis partis *Angliæ* factus, domino *Edwardo* rege *Angliæ* tunc in *Francia* agente, cum Comitibus & Baronibus suis & alia plebe perplurima, prædictus archiepiscopus cum dominis *Mowbray*, *Percy*, *Nevill*, & vicecomite *Eboracensi* colligens exercitum, juxta civitatem *Dunelmensē Scotos* devicit, capto *David Bruis* rege eorum cum aliis Comitibus, Baronibus, & militibus multis, interfectisq; tribus Comitibus *Murref*, *Gotherland*, *Levenar*. & aliis plusquam nongenta armatorum xvij. die mensis Octobris. Hujus igitur tempore videlicet anno Dñi M.CCC.xlviij. incepit mortalitas hominum in *Anglia* circa festum sancti *Michaelis* archangeli. Postea circa festum natalis Domini vij. die à nativitate Domini erat inundatio *Usæ* ita quod extenderet finem pontis versus **Mikelgate** usque ad quadrivium. Et post hæc circa ascensionem Domini incepit mortalitas in civitate *Eboraci*, quæ violenter duravit usque ad festum sancti *Jacobi* apostoli. Hujus vero tempore fuit annus Jubileus. Anno vero xj. pontificatus sui videlicet anno Domini M CCC. lij. & regni regis *Edwardi* tercii post conquestum xxvj. gravissimo morbo diutissime laborans opus cujusdam capellæ contiguæ ecclesiæ beati *Petri Eboraci* in parte australi inchoari fecerat in qua disposuerat sepeliri, sed ante consummationem ejus vitam finivit in Domino, viz: xiv. kal. Augusti. Sepultusque fuit in ecclesia prædicta vj. idus Augusti coram altari sancti *Edwardi* regis & confessoris. Sepulcrumque ejus diu postea pavimento lapideo jacuit coopertum, in argumentum magnitudinis parentum suorum & aliorum quibus eximius dum vixit extiterat benefactor.

De magistro Johanne de Thuresby *Eboracensi archiepiscopo.*

QUadragesimus quartus Mr *Iohannes Thuresby* vir venerabilis & honestæ conversationis, primo *Menevensis* episcopus consecratus, postea ad episcopatum *Wygornensem* translatus, dñi regis *Edwardi* tertii post conquestum Cancellarius factus, demum à capitulo *Eboracensi* in archiepiscopum postulatus *Eboracensis* ecclesiæ curam regendæ suscepit: hic domini regis *Edwardi* tertii post conquestum hortatu, procerumque regni *Angliæ* consilio, & maxime mutuæ charitatis ac humilitatis affectu ductus, cum *Cantuariensi* archiepiscopo concordabat pro cruce sua deferenda infra *Cantuariensem* diocesin sine capituli sui *Eboracensis* assensu. Postquam vero præsul prædictus pallium suum à *Romano* papa sibi destinatum suscepisset, & licentiam ad archiepiscopatum suum *Eboracensē* transeundi à dño rege precibus humilimis optinuisset, gregem suum ut pastor bonus visitare disposuit, omni cura seculari postposita. Cum vero prope *Eboracum* venisset, in festo nativitatis beatæ *Mariæ* Virginis, à clero & populo honorifice susceptus est, & eodem die in sua sede *Eboracensi* intronizatus est. Anno Dñi M.CCC.liv. &

& pontificatus ſui *Eboracenſis* anno tertio. Idem vero archiepiſcopus lites & contentiones ubiq; delevit, & præcipue magnam litem motam in curia domini regis, apud *Weſtmonaſterium,* inter cives ſuos *Eborac.* & abbatem & conventum monaſterii beatæ *Mariæ Eborac.* prudenter proſtravit, eoſque benigne paternali affectione concordavit. Omnia quidem opera epiſcopalia diligentiſſime exercuit, & ſingulis diebus hora matutinali clericos ſuos in capella ſua præveniens, ad horas canonicas perſolvendas, diviniſque officiis continue intendens, & labore nunquam ſatiatus, ſuos multotiens redegit ſudoribus fatigatos. Anno igitur pontificatus ſui x. viz. iij. calend. Auguſti, novi chori ſuæ eccleſiæ beati *Petri Eborac.* fabricam inchoavit, communi capituli ſui aſſenſu, quam in primi poſitione lapidis centum marcis de ſuo proprio datis dotavit, & ſic poſtea annuatim dum vixit, fabricæ prædictæ ducentas libras perſolvebat. Et ut operi prædicto ſubvenire devotionem fidelium ardentius excitaret, omnibus ejuſdem fabricæ benefactoribus, indulgentias largiſſimas à ſanctiſſimis patribus Apoſtolicis conceſſas, ſua petitione impetravit, & ad remedium animarum ſuorum ſubjectorum & aliorum quorumcunque manum adjutricem præbentium, cum propriis indulgentiis & benedictione miro affectu illas participavit. Idem vero archiepiſcopus ut verus amator Virginis capellam ejuſdem dei genitricis & virginis *Mariæ* mirabili artis ſculptura, atque notabili pictura peregit. Ibique plurimorum venerabilium pontificum prædeceſſorum ſuorum corpora à choro ſuperius tranſlata, propriis expenſis fecit tumulari, & ibidem pro anima ſua & animabus omnium fidelium defunctorum capellanum pro ſuo perpetuo celebraturum conſtituit. Quem quidem capellanum ſuoſque ſucceſſores habitum perſonalem in eccleſia cathedrali prædicta geſtaturum, ad perpetuam ejus memoriam compoſuit, domos & poſſeſſiones de ſuo proprio acquiſitas, perpetuam eleemoſynam prædicto Presbytero & ſucceſſoribus ſuis pro ſuo perpetuo contulit duraturas. Vixit autem in ſuo archiepiſcopatu *Eborac.* xxj. annis xx. diebus, tranſiit autem de hoc mundo ad Dominum die Dominica in feſto ſancti *Leonardi* abbatis apud *Thorpum* juxta *Eboracum.* Sepultuſque eſt coram altari beatæ *Mariæ* Virginis in novo opere chori, die Jovis, in vigilia ſancti *Martini*, anno Domini M. CCC. lxxiij. & regni regis *Edwardi* tertii poſt conqueſtum xlvij.

FINIS.

EPISTOLA RADULPHI ARCHIEPISCOPI *Cantuariensis*, *Calixto* Papæ missa, querentis de injuria sibi & Ecclesiæ *Cantuariensi* illata in consecratione Archiepiscopi, & causis Ecclesiæ *Eboracensis*.

Reverendissimo domino & unice colendo patri summo pontifici Calixto, *& universæ sanctæ & apostolicæ Ecclesiæ* Romanæ, Radulphus Cantuariensis *Archiepiscopus, & tota Ecclesia* Cantuariensis *in Domino salutem & debitam subjectionem.*

QUoniam exigentibus malis nostris nova quidem temporibus his ecclesiæ *Cantuariensi*, & ab exordio Christianitatis *Anglorum* inaudita subintravit adversitas: alio modo jam quam prior usus erat, vestræ majestatis alloqui præsumimus excellentiam, O beatissime domine & unice colende pater! Cogimur namque ad querelas. Viderit Deus causam ecclesiæ suæ, qui mutat & ordinat omnia prout ipse novit. Siquidem ex quo beatus pater *Gregorius* sanctum & venerabilem virum *Augustinum* ad prædicandum populis *Anglorum* destinavit, in consuetudinem religionis devenit; quatenus apostolica sedes quicquid dignitatis, primatus, & privilegii catholico & canonico more decebat, ecclesiæ *Cantuariensi* impenderet; & ecclesia *Cantuariensis* quicquid humilitatis, subjectionis & fidei Christiano & ecclesiastico jure decebat, Apostolicæ sedi perpetua stabilitate referret. Id firmum & illibatum servatum est, excepto quod *Stigandus* quidem hujus sanctæ *Cantuariensis* ecclesiæ contra canonicam & propriam consuetudinem præsulatum invasit, qui tempore *Alexandri* secundi papæ assistentibus Cardinalibus ab apostolica sede directis in *Wintoniensi* urbe accusatus, convictus & depositus, à superba temeritate desivit. Præter hunc neminem *Cantuariensium* episcoporum contra sedem apostolicam quicquam invasisse vel præsumpsisse historia, vel memoria didicimus; unde recte & pulchre actum est, ut quingentis jam & eo amplius annis, quicquid prima & summa apostolicæ sedis auctoritas ad catholicæ fidei veritatem confirmandam, ad sanctæ & universalis ecclesiæ pacem observandam, vel ad bonorum morum honestatem dilatandam in posteros derivaret: id totum sancta *Cantuariensis* ecclesia inviolate custodiens per omnes *Britanniarum* partes inter subditos prædicaret; & quis erit vel etiam nostræ partis summus adversarius qui infra tot annorum spatia aliud quicquam de nostra ecclesia se didicisse audeat confiteri? Nempe, quod pace vestra dictum iri potuerit, quis veterum historiarum nostræ ecclesiæ seriem nosse contendat, tam diuturnam & æternam inter sedem Apostolicam & ecclesiam *Cantuariensem* reperit benevolentiam, ut non jam quasi duas, id est, illam majorem & istam minorem, judicaverit: sed quantum ad imperii & obedientiæ eandem attinet voluntatem, illam & istam unam & eandem esse putaverit: facile namque inter Christianorum animos justum imperium & voluntarium obediendi obsequium multorum comparat unitatem. Porro quod *Roma Cantuariæ*, id *Cantuaria* toti *Britanniæ* voluntate & beneficio ministravit. Unde igitur obscuratum est aurum, & mutatus est color optimus? Astutia quippe & dilatione hominum pauculorum excellentia vestra turbata est, & rumore novitatum tantæ diuturnitatis concordia cœpit paulisper infirmata deficere; & nisi quia Deo permittente adeo potuit præsentium dierum malitia, indignum erat, ut dilatorum novitas tanta facilitate in nostram grassaretur injuriam, & Christianæ pacis confunderet unitatem. Porro cum scriptum sit, *Ne transgrediaris terminos quos posuerunt patres tui*, irreligiosum est, ut episcopus *Eboracensis* ultra pedem tendat novæ præsumptionis, quam ecclesiæ suæ facultas fuit & norma priscæ consuetudinis. Cæterum episcopo *Cantuariensi* indebitum & æternæ ignominiæ dedecus erit, si de privilegiis ecclesiæ suæ quicquam diminuat, & unde juste ab antiquo illam investitam reperit, inertiæ suæ consensu diebus suis expoliari permittat. *Malo*, inquit beatus *Gregorius*, *qualibet adversa pati, quam ecclesiam* Petri *temporibus meis degenerari.* Cum igitur *Paulus* dicat, *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit*, nihil indebitum ab episcopo *Eboracensi* episcopus *Cantuariensis* expostulat, nisi ut sibi canonicam subjectionis humilitatem debeat, quam antecessores ejus antecessoribus suis debuisse fideliter constat; unde beatus *Gregorius*, *Omnia*, inquit, *quæ antiquitas statuit intemerata serventur*: nempe nulli sapienti incognitum, cujus capitis membrum est, qui propriæ vanitate surreptionis alterius ecclesiæ justitiam deterit, & cui testamento Christianæ institutionis subjectus est, ei contra fas rectitudinis similis esse contendit. Apostoli nimirum sententia est, *Qui potestati resistit*, *Dei ordinationi resistit.* Hoc est igitur, hoc est (serenissime pater) quod tota conqueritur ecclesia *Cantuariensis*, quia, sicut dictum est, in injuriam nostram pauculorum hominum nova grassatur importunitas: & locus qui ecclesiæ nostræ hactenus beneficio aliquantulum habuit statum religionis, in fine dierum justiciæ nostræ detrahit audacia propriæ adinventionis. Et certe non immerito moti sumus, quia patriæ, ut ita dicam, extremus angulus in ecclesia Dei dissensionis intulit molestiam, & tam perpetuam ecclesiæ *Cantuariensis* abolere nititur eminentiam. Quod si hucusque ignorat *Eboraca*, quid jam per quadringentos & eo amplius annos utilitatibus suis *Cantuaria* contulit, vel quid ipsa *Cantuariæ* debuit, vix erit ut assertionibus nostris credere velint; publicas & veteres gentis *Anglorum* historias relegant, tam *Eboracensis* quam *Cantuariensis* ecclesiarum privilegia

privilegia inquirant, nec veritati quos non habet angulos inducant; quod si veterum patrum institutis & literis non credunt, nec verbis nostris credituri sunt.

Miramur, inquiunt, quibus institutis veterum gloriantur, præsertim cum beatus *Gregorius*, qui primus populis *Anglorum* Christianitatis officium procuravit, & ecclesiarum nostrarum leges & consuetudines instituit in *Anglia*, duo pallia duas sedes metropolitanas, *Lundoniensem* videlicet & *Eboracensem*, duos archiepiscopos ordinasse videatur, quibus post obitum *Augustini* hanc distinctionem imponit, ut qui prius fuerit ordinatus, prior habeatur: id sane, ut videtur, intendens, ut non *Cantuaria* sed *Lundonia* metropolis diceretur & esset; unde verum sapientibus liquet, quia alterius metropolis transmutatio alteri non translatæ, nec fuit, nec esse debuit priscæ dignitatis ablatio. Sed *Cantuariensis*, inquam, metropolis, nec ante illud decretum, nec post translata fuisse reperitur, nil ergo nostra interest quicquid inter *Londoniam* & *Eboracam* distinguitur, tantum ab utraque *Cantuariæ* canonica reverentia teneatur: siquidem in ecclesiastica historia gentis *Anglorum* quam venerabilis *Beda* presbyter luculento & verissimo stylo describit, luce clarius est, quia prædicante *Augustino* & sociis ejus verbum Dei *Cantuariorum* populo, tam eorum rex quam idem populus, relicto gentilitatis ritu, unitati se sanctæ Christi ecclesiæ credendo sociavere; nec distulit rex quin etiam ipsis doctoribus suis locum sedis eorum gradui congruum in *Doroberensi* metropoli sua donaret, simul & necessarias in diversis speciebus possessiones conferret. Interea vir Domini *Augustinus* venit *Arelas*, & ibi juxta quod jussa sancti patris *Gregorii* acceperat, genti *Anglorum* ordinatur archiepiscopus; reversusque inde *Britanniam*, jam non *Lundoniensis* sed *Dorobernensis* archiepiscopus, misit continuo *Romam Laurentium* presbyterum & *Petrum* monachum, qui beato pontifici *Gregorio* gentem *Anglorum* fidem Christi suscepisse, ac se episcopum non *Lundoniæ* sed *Dorobornia* factum esse referrent; simul & de eis quæ necessario videbantur quæstionibus ejus consulta flagitans. Nec mora, congrua quæstioni responsa recepit, quæ etiam historiæ suæ *Beda* inserere commodum duxit. Porro sciendum quia tunc in *Lundonia* & finitima gente ejus, sicut idem Historiographus memorat, necdum ad fidem conversa, principatum habebat non ipse rex, sed quidam nepos *Ethelberti* regis *Cantuariorum*, quamvis sub potestate positus ejusdem *Ethelberti*: at vero *Augustinus*, testante *Beda*, ubi in regia civitate sedem episcopalem (ut prædiximus) accepit, recuperavit in ea, regio fultus adminiculo, ecclesiam quam inibi antiquo *Romanorum* fidelium opere factam fuisse didicerat, & eam in nomine sancti Salvatoris sacravit, atque ibidem sibi habitationem statuit, & cunctis successoribus suis. Revertentes igitur post hæc, qui, sicut dictum est, *Romam* missi fuerant, retulerunt secum ad *Augustinum* illam famosissimam beati patris *Gregorii* epistolam; in qua inter *Lundoniensem* & *Eboracensem* episcopum distinctionem sæpe dictam fecisse videtur, de cujus distinctionis intelligentia, ne quid dubium remaneret, *Johannes* Levita *Romanus* in vita beati *Gregorii* ad *Johannem* papam ita scribit dicens, *Misit*, inquit, *beatus* Gregorius Augustino *pallium, jubens, ut sub metropoli sua* Cantiæ *duodecim episcopos ordinaret, ad* Lundoniam *&* Eboracam *singulos episcopos mitteret, qui duodecim sub se nihilominus episcopos consecrantes pallium ab apostolica sede perciperent, & post* Augustini *obitum ipse inter eos primus haberi debuisset qui primus consecrari meruisset.* Juxta quam prudentis viri sententiam nequaquam successoribus *Augustini* beatus *Gregorius* debere subtrahi præsignavit quicquid primatus seu dignitatis illi sicut ejusdem gentis Apostolo apostolicæ sedis authoritate concessit; nam & ipsum ab illo usque in præsens investitura *Cantuariensium* episcoporum indesinenter obtinuit. Denique in eadem epistola beatus *Gregorius* ita, *Ad* Eboracam, inquit, *civitatem te volumus mittere, quem ipse judicaveris ordinandum: ita ut si eadem civitas cum finitimis locis verbum Dei receperit, ipse quoque duodecim episcopos ordinet, & metropolitani honore perfruatur:* At vero neque *Augustinus*, neque *Laurentius*, neque tertius ab *Augustino Mellitus Dorobernensis* archiepiscopus aliquem ad *Eboracam* destinavit ordinandum episcopum. Quartus autem ab eo *Justus Paulinum* antistitem consecravit, & eum provinciæ *Eboracensis* populis prædicatorem delegavit; de quo *Justo* scire velim, an eum *Eboracenses* erga se minoris fuisse dignitatis asseverent, quam *Gregorius Augustinum* fore decrevit, an ejusdem qui fecit quod ille facere debuit, nec tamen fortasse potuit. Ni fallor, ejusdem prorsus, inquient, quia nil impedit personarum diversitas, ubi idem facit eadem & voluntas & potestas: ita tamen ut successores *Paulini* itidem censerentur cum successoribus *Justi*, quales futuri esse decernuntur cum successoribus *Augustini*. Habuit igitur vel unum *Augustinus* successorem quem ecclesia *Eboracensis* & habuit et habere debuit primatem.

Sed enim *Paulinus* gentem ad quam missus est à gentilitatis errore convertit, et ab apostolica sede pallium suscipiens, in *Eboraca* cathedram episcopalem instituit, episcopum tamen in provincia sua neminem creavit. Ac deinde post hæc, defuncto *Justo, Honorius* pro eo *Cantuariensis* succedit episcopus; turbatis itaque rebus *Northanhymbrorum*, cum nil alicubi præsidii nisi in fuga esse videret, *Paulinus* rediit ad matrem suam *Cantuariensem* ecclesiam, atque ab *Honorio* archiepiscopo multum honorifice susceptus est. Quo in tempore *Rofensis* ecclesia, quæ *Cantuariæ* non solum magisterio, verumetiam temporali dominio hucusque serviebat; pastorem minime habebat, ac per hoc curam ipsius præfatus *Paulinus* invitatione & præcepto *Honorii* archiepiscopi suscepit & tenuit, usque dum & ipse suo tempore ad cœlestia regna cum gloriosi fructu laboris ascendit. In qua ecclesia moriens, pallium quoque quod à *Romano* episcopo acceperat, reliquit. Quocirca simplicium auribus planum est, quia in omni primatu sui similem alterum habuit *Augustinus* successorem, nisi forsan *Eboracenses* dicant *Paulinum* suum interim non subjectum quamdiu suus, subjectum vero quia *Rofensis* postmodum erat episcopus; sane quicquid egit subjectionis prætendit indicium, & quod recepit ecclesiæ *Cantuariensis* insigne erat beneficium. Denique in tota illa historia venerabilis *Bedæ* presbyteri certum est, *Eboracam* nec fidei, nec religionis ullam habuisse constantiam nisi beneficio & gratia *Cantuariensis* ecclesiæ, quippe quæ usque ad hæc *Normannorum* tempora vix unquam clericos vel monachos instituit, nec in provincia sua aliquem episcopum procreavit, neque ipsa suis etiam pontificibus

cibus ſepulturam procuravit. Interea poſt diſceſſionem *Paulini* provincia *Northanhymbrorum* religione fluctuabat, & fide; quocirca rogatu Deo dilecti regis *Oſwaldi Scottorum* epiſcopi beatæ memoriæ *Aidanum* conſecratum antiſtitem in *Angliam* tranſmiſerunt, qui primus in *Lindisfarnenſi* inſula ſedem epiſcopalem accepit; tempore vero ſequenti, mutatis rebus qui tunc epiſcopus *Lindisfarnenſis* nunc dicitur & eſt *Dunelmenſis*, poſt quem itidem *Scotti* uſque ad quatuor viritim epiſcopos ad eandem inſulam direxerunt: de quibus *Scottis* prætereundum non eſt, quia juxta decretum beati patris *Gregorii* ſuffraganei erant *Cantuarienſis* archiepiſcopi; in illa namque ſæpe dicta epiſtola poſtquam de diſtinctione *Lundonienſis* & *Eboracenſis* epiſcopi unde movetur tanta contentio, ſatis actum eſt, Beatus *Gregorius* ad *Auguſtinum* ita ſubjungit dicens, *Tua vero fraternitas non ſolum eos epiſcopos quos ordinaverit, neque hos tantummodo qui per* Eboracæ *epiſcopum fuerint ordinati, ſed etiam omnes* Britanniæ *ſacerdotes habeat, Deo Domino noſtro Jeſu Chriſto auctore ſubjectos*: & idem in reſponſionibus ad eundem ita, *In* Galliarum *epiſcopis nullam tibi auctoritatem tribuimus*, Britanniarum *vero omnes epiſcopos tuæ fraternitati committimus, ut indocti doceantur, infirmi perſuaſione roborentur, perverſi authoritate corrigantur. Britannias* ſiquidem appellat pluraliter propter diverſas ejuſdem inſulæ provincias & linguarum diviſiones. *Beda* namque cum *Britanniæ* qualitatem deſcriberet, *Hæc*, inquit, *inſula in præſenti juxta numerum librorum quibus lex divina ſcripta eſt, quinque gentium linguis unam eandemque ſummæ veritatis & veræ ſullimitatis ſcientiam ſcrutatur & confitetur*, Anglorum *videlicet*, Britonum, Scottorum, Pictorum, *&* Latinorum, *quæ meditatione Scripturarum cæteris omnibus eſt facta communis*. Idem in tertio ejuſdem hiſtoriæ libro; *Denique*, inquit, *omnes nationes & provincias* Britanniæ *quæ in quatuor linguas, id eſt*, Britonum, Pictorum, Scottorum *&* Anglorum *diviſæ ſunt, in ditionem* Oſwaldus *accepit*. Et ſæpenumero idem in eodem volumine evidenter diſtinguit inter *Scottos* qui *Britanniam*, & illos qui incolunt *Hiberniam*. Epiſcopos igitur *Scotiæ* beatus *Gregorius* ſuffraganeos deputavit *Cantuarienſis* eccleſiæ, illos ſane duntaxat illa apoſtolicæ ſedis authoritate decernens, qui ante beati *Auguſtini* adventum in *Angliam* ab olim converſis *Britonibus* & *Scottis* inſtituebantur antiſtites, *De quibus*, ut ibi legitur, *plurimos* Auguſtinus *in exordio epiſcopatus ſui convocavit ad colloquium ſuum, fraterna admonitione ſuadens, ut pace Catholica ſecum habita, communem Evangelizandi gentibus pro Domino laborem ſuſciperent; qui cum longa diſputatione habita*, Auguſtino *& ſociis ejus aſſenſum præbere noluiſſent, tandem utriuſque partis concordia cæcus adducitur in medium, cujus illuminatione conjectum eſt vera eſſe quæcunque* Auguſtinus *aſtruebat: attamen illi nil horum quæ aſtruebantur ſe facturos, neque illum pro archiepiſcopo habituros eſſe reſpondebant: unde factum eſt ut minitante & prædicente* Auguſtino *ſuæ poſtmodum cum ſuis graviſſimam paterentur cenſuram perverſitatis, quia utiliter noluerunt obedire allegationibus veritatis*. Et de *Laurencio* ſucceſſore *Auguſtini* ita ſubſequitur, dicens. *Denique*, inquit, *non ſolum novæ quæ de* Anglis *erat collecta eccleſiæ curam gerebat, ſed & veterum* Britanniæ *incolarum necnon &* Scottorum *qui* Hyberniam *inſulam* Britanniæ *proximam incolunt, populis paſtoralem impendere ſollicitudinem curabat*. Quam viz. paſtoralis curæ ſollicitudinem nunquam poſtea *Cantuarienſis* eccleſia, tam univerſæ *Britanniæ* quam *Hyberniæ* beneficio ſimul & Primatu impendere ceſſavit, niſi modo quando à novis & omnium veterum acutiſſimis *Eboracenſis* eccleſiæ doctoribus omnia in aliud & melius corriguntur. Porro defuncto *Honorio, Deuſdedit* ſextus in epiſcopatum eccleſiæ *Dorobernenſis* accipitur: cujus in tempore vir quidam *Ceadda* nomine, magnæ & religioſæ ſimplicitatis in epiſcopatum eccleſiæ *Eboracenſis* eligitur; cumque *Dorobernìam* conſecrandus adveniret, *Deuſdedit* archiepiſcopum jam migraſſe de ſeculo reperit; quapropter ad quendam illius ſuffraganeum qui ſolus in tota *Britannia* orthodoxus remanſerat, divertit, & ab eo conſecratus *Eboracum* rediit. Interea quoque, vacante *Dorobernia*, quidam *Wilfridus* à rege *Northanhymbrorum* electus, *Galliam* mittitur, & conſecratus *Angliam* revertitur: igitur tam rex *Cantuariorum* quam rex *Northanhymbrorum*, licet ipſe duos jam epiſcopos in provincia ſua conſecrari obtinuiſſet, *Britanniam* tamen totam à nuper accepta Chriſtiana religione vacillare timentes quia *Cantuaria* archiepiſcopum non haberet, pari conſenſu electum quendam presbyterum nomine *Wighardum* ad apoſtolicam ſedem conſecrandum direxerunt; qui apud *Vitalianum* papam optime ſuſceptus, ſuperveniente peſtilentia ibidem obiit peregrinus; quo defuncto, quidam magnæ virtutis monachus, *Theodorus* nomine, *Tharſo Ciliciæ* natus, tam lingua Græca quam Latina præditus, tam ſecularis philoſophiæ quam eccleſiaſticæ ſapientiæ gratia refertus, ab ipſo papa eligitur, conſecratur, & comitante eum *Adriano* abbate æque viro ſapientiſſimo, non ſolum *Doroberniæ*, ſed ſicut *Beda* ſæpenumero memorat, totius *Britanniæ* archiepiſcopus deſtinatur; cujus laudis vitæ & primæ dignitatis præconium, ſæpe dictus Hiſtoriographus eleganter exprimit dicens, *Ut enim*, inquit, *breviter dicam, tantum profectus ſpiritualis tempore præſulatus illius* Anglorum *eccleſiæ, quantum nunquam ante potuere ceperunt: neque unquam prorſus ex quo* Britanniam *petierunt* Angli *feliciora fuerunt tempora, dum & fortiſſimos Chriſtianoſque habentes reges cunctis barbaris nationibus eſſent terrori, & omnium vota ad nuper audita cœleſtis regni gaudia penderent, & quicunque lectionibus ſacris cuperent erudiri, haberent in promptu magiſtros qui docerent*. Pervenit igitur *Theodorus* ad eccleſiam ſuam non aliunde ſed ab apoſtolica ſede directus, comitante *Adriano* (ſicut *Beda* refert) *Qui cooperator exiſtens diligenter attenderet, ne quid ille contrarium veritati, fidei & eccleſiæ Græcorum more in eccleſiam cui præeſſet introduceret: moxque peragrata inſula tota quaquaverſum* Anglorum *gentes morabantur* (*nam & libentiſſime ab omnibus ſuſcipiebatur & audiebatur*) *rectum vivendi ordinem tam clero quam populo diſſeminabat, quæque erant mutanda mutabat, quæ corrigenda corrigebat, cujus primatu & doctrina tam eccleſiæ ſtatus quam epiſcoporum numerus proficiebat; iſque erat primus in archiepiſcopis* Doroberniæ, ſicut *Beda* ejuſdem verbis teſtatur, *cui omnis* Anglorum *eccleſia manus dare conſentiret*. Ubi tunc *Eboracenſium* hæc nova & admirabilis induſtria

quæ

quæ jam in noviſſimis diebus male molitur eripere quod jam eccleſia *Cantuarienſis* per quadringentos & eo amplius annos inviolate meruit poſſidere, nec hiſtoria docet, nec memoria tenet : quando per tam diuturnum ſpatium primatu ſuo eccleſia *Cantuarienſis* exuta fuiſſe dicatur, niſi modo quando *Eboracenſium* novitas in noſtram injuriam vehementer & proſpere elevatur : vel beati *Gregorii*, vel ſacrorum canonum authoritate didicimus, quia quicquid altera eccleſia ſaltem per triginta vel quadraginta annos illibate meruit obtinere, alterius poſtmodum eccleſiæ improbitate non debeat amittere ; nobis autem omnium miſerrimis nec quadragintorum annorum poterit quicquam diuturnitas ſubvenire : fatendum plane eſt quia juxta prophetam pertranſierunt multi, & novorum *Eboracenſium* multiplex eſt ſcientia, ſi voluerint fateantur, & acclament quia illorum ſumus, quia eccleſia *Cantuarienſis* illorum mancipatur ſervitio : ſit eis pro ratione & voluntas & præſumptio, vel dicant, quo tempore, quo authore eccleſia *Eboracenſis* hanc manus dationem excuſſit, quam poſt beatum *Theodorum* uſque modo eccleſia *Cantuarienſis* merito beneficio & primatu obtinere promeruit. Cæterum interim videamus quid *Beda* referente, beatus *Theodorus* circa *Eboracam* & ejus provinciam egerit, quid Chriſtianæ religionis, quid fidei, quid eccleſiaſticæ & canonicæ inſtitutionis ibidem operatus fuerit, niſi forte caſſare velint quicquid ille ordinavit; quia illis abſentibus, immo nequicquam exiſtentibus, quicquam ordinare præſumpſit ; igitur *Theodorus* audiens quod *Ceadda Eboracenſis* epiſcopus, aſſiſtentibus non catholicis epiſcopis, fuerit ordinatus, depoſuit eum ; ſed quia vir vitæ venerabilis & miræ religionis erat, aliquanto tempore poſt canonice reconciliatum præfecit eum in provincia *Dorobernenſi* eccleſiæ quæ modo *Ceſtrenſis* appellatur : adminiſtrante *Eboracæ* civitatis epiſcopium prædicto viro venerabili *Wilfrido*, qui non ſolum *Eboracenſis* ſed etiam omnium *Northanhymbrorum* epiſcopus erat. Cum autem idem *Wilfridus* emergentibus cauſis ab epiſcopatu, *Egfrido* rege cogente, per authoritatem *Theodori* pulſus fuiſſet, ipſe *Theodorus* nolens provinciam *Northanhymbrorum* epiſcoporum ſolatio carere, duos epiſcopos ordinavit, & unum *Eboracenſi*, alterum eccleſiæ *Lindisfarnenſi* præfecit : quibus etiam oportuno tempore poſt in eadem provincia locis oportunis alios tres addidit, & eorum aliis decedentibus, alios quos volebat ſubrogavit. Quanta ibi bona *Theodorus* fecerit, quoties concilia congregaverit, quot monaſteria per diſcipulos ſuos inſtituerit, in eccleſiaſtica *Anglorum* hiſtoria luce clarius eſt videri. Occiſo autem rege *Egfrido*, ipſe *Theodorus* præfatum *Wilfridum* à *Ciceſtrenſi* pontificatu, quem ipſe *Wilfridus* in *Seleſei* converſa per ſe ad fidem Chriſti tota auſtralium *Saxonum* provincia primus inſtituit abſtractum, *Eboracæ* & toti provinciæ *Northanhymbrorum* epiſcopum reſtituit, remotis iis quos jam olim eo repulſo ipſemet eidem provinciæ, ut diximus, inſtituerat ; tranſlato autem ad cœleſtia *Theodoro*, ſucceſſor ejus *Birhtwaldus Cantuarienſis* archiepiſcopus coacto generali concilio in parrochia *Eboracenſi* ſæpe nominatum *Wilfridum* propter cujuſdam contra eccleſiam *Cantuarienſem* factam inobedientiæ culpam, loco pontificatuque ſummovit, & poſtmodum monitus à *Romano* pontifice *Johanne* ſuis omnibus eum reveſtivit, ſicque in pace quatuor annis ſupervixit, quinto ad Dominum tranſiit, juxta quod ei à *Roma* remeanti, & apud *Meldum Galliæ* urbem infirmanti ſanctus *Michael* archiangelus repromiſit. Nulli ergo ſapienti dubium tam *Theodorum* quam ejus ſucceſſorem in *Eboraco* & ejus provincia primatum habuiſſe, qui toties in eiſdem locis epiſcopos inſtituerunt & reſtituerunt ; & quibus omnes, ut *Beda* teſtatur, manus dare conſenſerunt. Hucuſque gentis noſtræ fidem & eccleſiæ primitias, & antiquam ſeriem venerabilis *Beda* commemorat.

Verum *Eboracenſes*, velut ex aliqua paritate ſibi non mediocriter arrogare videntur, quia viz. *Honorius* papa inter *Cantuarienſem* & *Eboracenſem* epiſcopum ita convenire judicat, ut cum eorum alter ex hac vita tranſierit, qui ſupereſt alterum in loco defuncti debeat ordinare : & quidem id ita conſtat hucuſque fuiſſe ſervatum quatenus, viz. quandocunque epiſcopus *Eboracenſis* à *Cantuarienſi* conſecrandus erat, ubicunque jubet *Cantuarienſis* illuc *Eboracenſis* conſecrandus adiret ; vel quandocunque *Cantuarienſis* ab *Eboracenſi* conſecrandus erat, illuc conſecraturus adveniret ubi *Cantuarienſis* juberet ; non eſt igitur acclamanda parilitatis æqualitas, ubi tempore, primatu, cura & beneficio totum jure vindicat alterius & facultas, & inveſtituræ illibata diuturnitas ; &, ni fallor, nec hiſtoria, nec memoria tenent *Eboracenſes*, quod omnibus his contradicere valeant. Unde Chriſtianis auribus ſatis liquet, cujus temeritatis audacia eſt matri filiam velle rebellare, cujus ſemper miniſterio religionis ſuæ lac ſumpſit & gratiam : ſuperbe igitur *Eboracenſis Cantuarienſi* ſubtrahere nititur, quod tanto merito priſcæ ſubjectionis debetur, *Grave nimis eſt*, inquit beatus *Gregorius*, *contra veterum uſum ſacerdotes ſibi quicquam arripere, religio Chriſtianæ veritatis eſt malle ubi decet humiliter ſubjici, quam ſuperbe majoribus ubi non decet æquari.*

Fuit, inquiunt, iſta ſubjectio quamdiu eccleſia *Eboracenſis* fuit ſine pallio. Revera, inquam, ſicut in veteribus Chronicis *Anglorum* invenitur, centum viginti quinque annis ſine pallio perduravit : non igitur temere debet prætermitti quod tanto tempore potuit obtineri ; & ſi adeo meruit eccleſia *Eboracenſis* per *Cantuarienſem* enutriri, non ſit tamen ingrata beneficio, ſed eo magis humilis & obnoxia matris ſolatio ; Pullorum crudelitas notari ſolet, qui, poſt incrementum ætatis, intendunt jugulo matris ; & Dominus per Prophetam, *Filios*, inquit, *enutrivi & exaltavi, ipſi autem ſpreverunt me.* Porro ſi reſtituto pallio aliquatenus meruit creſcere, non tamen adeo ut per ſe valeat exiſtere. Quomodo namque metropolitanus vel archiepiſcopus jure vocatur, cui nulla epiſcoporum provincia ſuffragatur ? Habet, inquiunt, *Lindisfarnenſem*, qui & *Dunelmenſem*, habent *Gleſguenſem*. Excepto inquam interim hoc *Normannorum* tempore, fatemur plane quia tempore priori nunquam *Eboracenſis* archiepiſcopus aut *Lindisfarnenſem* ſuffraganeum habuit aut *Gleſguenſem*. Sane dicant *Eboracenſes* quem unquam archiepiſcopus *Eboracenſis* epiſcopum inſtituit ; quem unquam in provincia ſua conſecravit ? immo ſi pace illorum dici poteſt, *Ripenſem* & *Haguſtaldenſem* quos eccleſia *Cantuarienſis* inſtituit, eccleſia *Eboracenſis* per terrenæ poteſtatis ſurreptionem deſtituit. At vero de *Gleſguenſi* breviter intimandum, quod eſt antiquorum *Britonum* epiſcopus, quos beatus

pater

pater *Gregorius* singulatim episcopo *Cantuariensi* subjectos fore decrevit, cujus viz. ecclesiæ episcopus, sicut à majoribus natu illorum traditur, usque ad hæc *Normannorum* tempora, vel ab episcopo *Scottorum*, vel *Gualensium Britonum* consecrari solebat, cæterum de *Lindisfarnensi* à quibus institui vel consecrari solebat, luce clarius supra ostensum est, sed de institutis antiquorum, quid interim *Eboracensibus* sua interest providere. Invadant securi & dicant, Alii laboraverunt, nos autem in labores eorum introeamus, lapidatus est *Naboth*, nullo impediente securi possideamus vineam ejus. Esto tamen, habeat duos *Eboracensis* suffraganeos episcopos, quibus vel eorum altero defunctis, qualiter alios canonice solus restituat, perspicuum non est: nisi forte cum voluerit uti libuerit, vel archiepiscopum *Cantuariensem*, vel ejus provinciales accersiri jubeat, quibus dicto citius adventantibus, suos *Eboracensis* instituat. *Decernit*, inquiunt, *beatus* Gregorius, *ut episcopus* Eboracensis *duodecem episcopos ordinare debeat*, *qui suæ postmodum subjaceant ditioni.* Habeat, inquam, dominus *Eboracensis* vel duodecem, vel tredecem, vel quot ipse creavit episcopos, & consecravit, illos saltem *Cantuariensi* benigne dimittat quos *Cantuariensis* instituit, & diu sine calumniarum retractione obtinuit.

Quid enim, inquiunt, restituto pallio, neminem archiepiscopus *Eboracensis* suffraganeum habuit? Si habuit, inquam, ostendant, vel per veritatis historiam, vel per testimoniorum memoriam, usque ad hæc *Normannorum* tempora alicujus episcopi suam investituram. Denique *Alcuinus* qui & *Albinus* famosissimus, & antiquus *Caroli* imperatoris magister, ad *Adelardum* archiepiscopum *Cantuariensem* scribens, inter cætera sic dicit: *Ecclesiastica dignitas ubique exaltetur, sanctaque sedes quæ prima fuit in fide, prima sit in sanctitate & honore, quæ quidem partim discissa est, non rationabili, ut videtur, consideratione, sed quadam potestatis cupiditate; quod si fieri posset ut pacifice aduniatur, & scissio resarciatur, bonum videtur hoc fieri cum consilio omnium sacerdotum Christi; ita tamen ut ille pallio diebus suis non exuatur, licet ordinatio episcoporum ad sanctam & primam sedem recurrat.* Testatur etiam *Alcuinus* in eadem epistola, quia per invasores regni hæc ecclesiæ discissio & prædicta pallii restitutio provenit: nam & *Leo* papa, quo invasore id usurpatum est, insinuat scribens ad *Coenwlfum* regem *Merciorum* qui sunt populi *Anglorum. De epistola*, inquit, *quam* Ethelardus *reverendissimus & sanctissimus nobis emisit, quemadmodum poposcit vestra excellentia, sicut decebat, sanctitati ejus enucleatius reddidimus responsum: quia nos de clerico illo apostata qui ascenderat in regnum, similem deputantes* Juliano *depravato, & anathematizantes, abicimus, quatenus eum à nequissimo expellamus regno, & de salute animæ illius procuremus. Nam pro hujusmodi valde laudavimus fratrem nostrum præfatum archiepiscopum, quia pro fide orthodoxa animam suam posuit.* Ecce antiqua & hactenus illibato more *Roma Cantuariam* pro defensione fidei orthodoxæ beatificat, invasorem regni & apostatam notat, quo authore contra ecclesiæ *Cantuariensis* debitam honestatem, alter qui non debebat palliatur. Ecce alterius & longinqui imperii magister jam per seculum usitato nomine primam sedem appellat, & manente pallio, ordinationem episcoporum ad primam sedem recurrere debere judicat: quam in fine seculorum contra veterem & illibatum usum, nova temeritate ecclesia *Eboracensis* exhæreditare festinat. O mira & inaudita perversitas! si plus valeat usurpatæ temeritatis audacia, quam diuturnæ & inconcussæ veritatis fida memoria. Contra hujusmodi *Leo* papa sic scribit. *Nec mos nec noviter introducta fuit consuetudo ecclesiæ nostræ contra antiqua statuta, nova vel inusitata præsumere, sicut ex veterum historiarum authoritate didicimus, credimus, propter quod & loquimur.* Hæc fuit toto *Anglorum* tempore ecclesiæ *Cantuariensis* prima excellentia. O beatissime papa & unice colende pater! Cæterum toto hoc *Normannorum* tempore qualiter inter *Cantuarienses* & *Eboracenses* convenerit, præsens & viva memoria declarabit; siquidem à *Normannis Anglia* debellata, & sicut ante dictum est *Stigando* deposito cum vacaret ecclesia *Cantuariensis*, electus est in archiepiscopum *Lanfrancus Cadomensis* abbas, vir reverendissimus, & omnis tam divinæ quam secularis philosophiæ peritissimus, & totius latinitatis magister doctissimus: qui consecratus in sede propria à suis, invitavit electum *Eboracensem* virum honestæ castitatis, & bene literatum *Thomam* nomine, quatenus ad primam sedem *Cantuariensem* consecrandus adveniret, Venit, & profiteri monitus primo distulit, tandem post hæc professus consecratus est; interea *Romam* ambo veniunt, & apud *Alexandrum* papam de palliis morem gerunt. Fortassis arrogantiæ videretur edicere, quanta tunc reverentia *Lanfranco* apud sedem apostolicam assurgitur, vel quanta subjectione *Lanfrancus* omnibus diebus suis apostolicæ majestatis imperium prosequitur. Acceptis itaque palliis, *Thomas* de appetita & accepta professione coram papa calumniam movet, & *Lanfrancus* pro loco & tempore ecclesiæ suæ privilegia exhibet. At vero dominus papa bona deliberatione præcepit, quatenus uterque revertatur ad propria, & collectis in unum majoribus natu tam episcopis quam nobilibus *Britanniæ*, illorum memoria & veterum historiarum testimonio tanta discissio terminetur. Igitur, peractis his, nihil aliud definiri potuit, quam quod ecclesiarum prisca consuetudo, sicut præfati sumus, & tenuit & instituit. Quocirca *Thomas* sibi hactenus incognitam rerum veritatem edoctus, & humiliter veniam petens, *Lanfranco* & primæ sedi reconciliatur. Eo sane reconciliationis tempore quæcunque in posterum suboriri poterat altercationis occasio removetur, & tunc primum *Eboracensium* metropolitanæ ecclesiæ *Lindisfarnensis* episcopus, *Lanfranco* concedente, suffraganeus adhibetur. Ita duntaxat quatenus in posterum de facienda professione scrupulositas nulla remaneret, & *Cantuaria* prima sedes in sui primatus honore pristino perduraret; unde & *Alexander* papa inter alia quæ *Lanfranco* mittebat, ita scribit. *Accepimus*, inquit, *à quibusdam venientibus de vestris partibus ad limina sanctorum apostolorum* Petri *&* Pauli, *quod quidam clerici, associato sibi terrenæ potestatis laicorum viz. auxilio, diabolico spiritu repleti moliuntur de ecclesia sancti* Salvatoris *in* Dorobernia, *quæ est metropolis totius* Britanniæ, *monachos expellere, & clericos inibi statuere.* Igitur *Thomas Eboracensis* tres viritim sibi succedentes episcopos, quorum unus hodieque superest, in *Lindisfarnensi* ecclesia consecravit. Nec tamen in urbe sua, quippe solus non poterat, sed ubi ecclesia *Cantuariensis* in provincia

vincia sua concedebat, & episcoporum suorum solatia exhibebat. Post hæc *Lanfrancus* in senectute bona defungitur, & in locum ejus beatæ memoriæ *Anselmus* abbas *Beccensis* eligitur; cujus vitam virtutibus & miraculis gloriosam, spiritualis & incomparabilis sapientiæ quidam divinus splendor illuminavit; hunc *Thomas Eboracensis* in *Dorobernia* metropoli sua ordinaturus advenit, & totius *Britanniæ* primatem consecravit. Qui cujus obedientiæ, & humilitatis, & fidei erga sedem Apostolicam fuerit, testantur persecutiones, exilia & pericula, quæ sicut pene totus mundus agnovit, pro libertate *Romanæ* ecclesiæ patienter sustinuit Quem quidem cum *Willelmus* junior, rex *Anglorum* crudelissimus, ad abnegandum *Urbanum* papam illum coegisset, solus pene cum ecclesia sua in tota *Anglia Romani* nominis splendorem non fœdavit; quapropter inter alia quæ passus est, etiam ille dominus *Thomas Eboracensis*, nec Dominum timens, nec *Romanæ* majestatis fidem reverens, Christiano & sancto viro, jussu quidem prædicti regis, nefando ore fraternitatem abnegavit. Quo tandem defuncto, in locum ejus quidam *Girardus* succedit, de cujus electione, vita, moribus & misserimo obitu, melius est silere quam quicquam quod Christianæ pietatis aures offendat enarrare. Interea sedes apostolica de investituris ecclesiarum cum rege *Anglorum* constanter actitabat: unde & bonæ memoriæ *Paschalis* papa scribens ad *Anselmum* archiepiscopum, cum provida deliberatione non debere per manus laicorum investituras ecclesiarum dari decrevisset, postea sic infert. *Hæc ita doceas*, inquit, *sicut tuo scis primatui expedire, quem profecto fraternitati tuæ ita plenum & integrum confirmamus sicut à tuis constat prædecessoribus fuisse possessum.* De cujus primatus confirmatione item *Pascalis*, *Anselmo sic. Quondam*, inquit, *in literis ab apostolica sede tibi directis*, Cantuariensis *ecclesiæ primatum ita tibi plenum concessimus, sicut à tuis constat prædecessoribus fuisse possessum: nunc autem petitionibus tuis annuentes, tam tibi quam tuis legitimis successoribus eundem primatum, & quicquid dignitatis seu potestatis eidem sanctæ* Cantuariensi *seu* Dorobernensi *ecclesiæ pertinere cognoscitur, literis præsentibus confirmamus.* Porro *Girardus*, accepto pallio de *Roma*, *Britanniam* veniens, contra decretum domini papæ pro voluntate regis graviter mentitus est: in ea namque fide qua vivere episcopus debet, juravit, quia contra decretum suum dominus papa regi *Anglorum* investituras ecclesiarum concessit. Qua de re epistolæ vel *Anselmi* ad *Pascalem*, vel *Pascalis* ad *Anselmum* habentur. Hæc & alia hiis similia *Girardus Eboracensis* contra *Romanam* ecclesiam attemptare præsumebat, dum *Anselmus Cantuariensis* pro illa persecutiones & exilia libenter pati non formidabat. Væ peccatis meis, quibus ad malum imputatur quicquid prædecessores mei optime meruerunt, & dominus *Thurstinus Eboracensis* sola nostræ partis injuria redimit, quicquid prædecessores ejus male gesserunt, vel si illi imputari non debet prædecessorum suorum culpa, mihi prodesse non debebit prædecessorum meorum virtus & justitia. Quia etsi peccata *Radulphi* tanta sunt ut pati talia debeant, *Augustini, Theodori, Lanfranci*, & *Anselmi* peccata nulla sunt, ut novissimis temporibus pati ista mereantur. Porro *Girardus* cum *Anselmo* de facienda professione data fide jurasset, fallaci tamen ut erat animo, profiteri distulit; quippe se interim erga regem in via sua prosperari, & dominum *Anselmum* in via Dei & fide sedis apostolicæ cernebat injuriis & odiis hominum affligi. Tum *Girardo* bonæ memoriæ *Pascalis* ita scribit. *Quanquam*, inquit, *grave adversum nos, immo contra matrem tuam sanctam* Romanam *ecclesiam te non ignoremus egisse, præsentibus tamen literis tibi mandamus, ut professionem tuam venerabili fratri nostro* Anselmo Cantuar. *archiepiscopo facere non negligas. Audivimus enim quondam prædecessorem tuum ex hac eadem re contentionem movisse, & cum in præsentiam domini* Alexandri *secundi papæ ventilata esset, ex præcepto ejus, definitione habita, post varias quæstiones*, Lanfranco *prædecessori suo & successoribus suis eandem professionem fecisse; unde & nos, quod tunc temporis definitum est volumus, authore Domino, firmum illibatumq; servari.* Interea *Girardus Ebor.* miserrima & subita morte defungitur, & in locum ejus vir valde castus, & bene literatus *Thomas* junior subrogatur; qui, non longe post hæc, defuncto in pace Christianissimo viro *Anselmo* archiepiscopo, professus sanctæ & primæ ecclesiæ *Cantuariensi* consecratus est in *Lundonia* ab ejus urbis episcopo. Is itaque quendam *Britonem Glesguensi* ecclesiæ ordinavit episcopum, quæ jam pene præter memoriam non habuerat episcopi solatium; de quo episcopo sciendum, quia sicut prædictum est, si antiquorum *Britonum* episcopus est, secundum beati *Gregorii* decreta *Cantuar.* ecclesiæ suffraganeus est; quod si forte propter provinciarum viciniam, licet mutato & loco & populo idem *Pictorum* episcopus debet putari, nihilominus ecclesiæ *Cant.* suffragatur, utpote institutus & creatus à *Theodoro* archiepiscopo, sicut *Beda* testatur, veruntamen sicut in gestis sanctorum virorum, *Columbæ* viz. presbyteri & abbatis, qui *Beda* referente ante adventum beati *Augustini* in *Britannia* primus *Scotorum* & *Pictorum* populis Christum prædicavit, & venerabilis *Cantugerni* episcopi qui primus *Glesguensi* ecclesiæ præfuit invenitur, non iste est *Candidæ casæ* episcopus quem *Theodorus* instituit, sed unus de illis antiquis *Britanniarum* episcopus fuit, quos, sicut sæpe dictum est, singulatim beatus *Gregorius* ecclesiæ *Cantuariensi* subjugavit.

Hæc est igitur *Cantuar.* & *Eboracensis* ecclesiarum priscæ consuetudinis institutio, quam non momentaneo & novo ritu, sed per quadringentos & eo amplius annos illibato more sanctorum patrum acceptavit, & facultas Christianæ simplicitatis tanta dispensatio. O beatissime papa & unice colende pater! Hoc est, hoc est quod requirit ecclesia *Cantuar.* quod non extorquetur impetu superbiæ sed debetur officio Christianitatis & obedientiæ, equidem justitiæ fas est non culpa vehementiæ, sacerdotes non segniter vindicare; quicquid ecclesiæ suæ postulat & usus libertatis & privilegium gratiæ, unde & *Augustinus* ad *Simplicianum* libro primo; Quis non videat, inquit, iniquitatis neminem argui posse, qui quod sibi debetur exegerit, nec eum certe, qui quod ei debetur donare noluerit; & quis inquam ore sobrio dominum *Eborac.* reprehendat, quasi acceptæ calamitatis & contumeliæ, si primæ sedi & sanctæ *Cantuar.* ecclesiæ solvere velit, quicquid olim dignum fuisse deprehenditur, & diuturnitate consuetudinis & merito justitiæ? Unde & concilio *Toletano* xj. capitulo, unusquisque qui ad gradus ecclesiasticos est accessurus, non ante honoris consecrationem accipiat, quam placiti sui innodationem promittat. Et certe *Radulfus* peccator non merito arguendus est alicujus infamiæ, quippe qui Christianæ

ſtianæ fidei vinculo detinetur, quatenus eccleſiæ ſuæ cujus licet indigne ſuſcepit regimina, non debeat excellentiam libertatis ſubvertere, quam tanto tempore tot prædeceſſores ejus ſanctiſſimi & ſapientiſſimi viri voluerunt & potuerunt obtinere. Solent enim *Romani* pontifices, de obſervandis indeclinabiliter decretis anteceſſorum ſuorum ante conſecrationem ſuam profiteri, & mihi quiſquam audeat imponere, quatenus eccleſiæ meæ privilegia debeam evacuare; quod ſi forte alicujus occaſionis articulo tantum nefas præſumam attingere, certum eſt quod ſpiritualis reus ero adulterii, quia primam fidem irritam feci. Hinc profecto beatus *Gregorius* ſcribit ita. *Grave nimis*, inquit, *& contra ſacerdotale conſtat eſſe propoſitum, velle cujuſquam eccleſiæ privilegia olim indulta confundere.* Quod autem nec ipſi ſummo pontifici liceat ſanctorum patrum traditionibus contraire, *Zoſimus* papa ſic teſtatur. *Contra ſtatuta*, inquit, *patrum aliquid concedere vel mutare, nec hujus quidem ſedis poteſt authoritas.* Viderit igitur apoſtolicæ ſedis ſumma prudentia, quanta benevolentia veritatis digni ſunt, quorum aſtutia & dilatione veſtra adverſum nos ingratitudo convaluit, quatinus de conſecratione domini mei *Eboracenſis* epiſcopi dignaretur incipere, quod nemo per tot tempora prædeceſſorum noſtrorum conſuevit vel ſaltem inchoavit, & avertat Deus ne majeſtati veſtræ ſurrepat illorum invidia, qui malevole dicunt *Cantuariam* contra nos tranſgredi, quia juxta paternarum inſtitutionum terminos juſte exigit legitimam ſubjectionem *Eboracenſis* epiſcopi. Errant, inquam, quia hoc *Cantuaria* meruit, hoc ſalva benevolentia *Romanæ* ſedis excellentiæ non contra *Petrum*, ſed cum *Petro*, & ſub *Petro* multis millibus dierum tenuit, hoc priſcæ conſuetudinis inveſtitura & antiquitatis reverenda majeſtas inſtituit. Et ut interim beati *Gregorii* utamur verbis, *Quia cunctis liquet unde* Britanniarum *regionibus fides ſancta prodierit, cum priſcam conſuetudinem ſedis apoſtolicæ eccleſiæ* Cantuarienſis *humilitas repetit, quid aliud quam bona ſoboles ad ſinum matris recurrit. Ravennas* olim epiſcopus in tempore beati *Gregorii* de uſu pallii in ſolennibus Letaniis eccleſiæ ſuæ priſcam conſuetudinem ſolo teſtium juramento comprobavit: nobis nec veritatis hiſtoria, nec apoſtolicæ ſedis data privilegia, nec tanta diuturnitatis inveſtitura prodeſſe ſufficiet.

Admonitus, inquiunt, ad dominum papam cum prope eſſes venire noluiſti: Venire, inquam, nolui quia non potui; novit Deus qui me voluntate ſua corripuit, quia paſſionis meæ moleſtia tantæ majeſtatis tumultum & terrorem ſuſtinere non potuit; denique infirmitas non habet legem, quantumcunque igitur velit lapidabit me domini mei *Eboracenſis* epiſcopi & ſuorum violentia, certe non dabo vineam meam, nec vendam hæreditatem patrum meorum.

Habeamus, inquiunt, veritatis & oportunitatis judicium, facile eſt oſtendere quod nihil debemus *Cantuariæ*, niſi quod omnis eccleſia omni eccleſiæ. Totam illorum, inquam, de qua gloriantur facilitatem ſuperius expoſuimus, ô ſereniſſime domine & reverendiſſime pater, Quæ tamen illarum facultas quantacunq; ſit, hic jure ventilanda eſſet, ubi antiquitatis hiſtoriæ, ubi veterum chronica habentur, ubi provinciæ & provinciarum ſingula loca dinoſci, & præſens teſtium memoria poteſt adhiberi: & quidem in ſecularibus judiciis ſolent minores poteſtates cum ſuis inferioribus, quæcunque inter ſe diſcrepare videntur, in ſua curia tractare, nec antea majoris poteſtatis curiæ præſentari, quam juſticiæ veritatem in ſua deprahendantur violaſſe, nec judicatur ibi debere quenquam ſubire judicium donec inveſtiatur, unde ſine judicio paſſus eſt ſpoliari. Qua in re nec ſacri canones diſſentire videntur, qui etiam ad veritatis definitionem triginta vel quadraginta annorum inveſtituram in rebus eccleſiaſticis ſatis eſſe teſtantur. Et quid de hominibus jactare conamur, cum inter dominum & eccleſiarum poteſtates iſta ſit habitudo, ut quicquid earum judicio in curia religionis eccleſiaſticæ fuerit ſolutum, in cœlo ſolutum credatur, & quod hic fuerit ligatum, ibi etiam ligatum teneatur. Nihil erga indignum excellentiæ veſtræ ſi eccleſia *Cantuarienſis* quæ, ſicut notum eſt, de pietate apoſtolicæ ſedis fidei primordia, lucra virtutis, & religionis accepit incrementa, in Chriſtiana fide mereatur intrà curiam provinciæ ſuæ obtinere, quod tanto tempore prædeceſſorum noſtrorum legitima voluntate potuit habuiſſe; neque dominus *Eboracenſis* pace veſtra indignetur reddere ſanctæ *Cantuarienſi* eccleſiæ quod ab anteceſſoribus ſuis redditum eſt, humiliter intendens, & in mente cum Propheta ita revolvens, *Neque melior ſum quam patres mei.* Memineritque ſapienter, quia diſcernit Chriſtus reges ſuper columbam, & *maledictus omnis qui facit opus Dei fraudulenter.* Sapiatque quorum caput eſt, qui dixit in corde ſuo, *Aſcendam ſuper altitudinem nubium, & ſimilis ero altiſſimo.* Nullius rem concupiſcimus aut invadimus, terminos quos poſuerunt patres noſtri juſte vendicamus, manus dationem, ſubjectionem, & profeſſionem *Eboracenſis* eccleſiæ ſemper eccleſia *Cantuarienſis* obtinuit, idem requirimus, quia ita inveſtitam reperimus.

Quicirca viderit ſanctæ ſedis apoſtolicæ ſumma juſtitia, ſi ſpoliari debet per ſurreptionem unius hominis quod potuit haberi per ſpacium tanti temporis: Mementote quod pace veſtra dixerim, quid apoſtolus dicat. *Patres*, inquit, *nolite provocare ad iracundiam filios veſtros*: & propter Dominum, providete ne ſuper nos obvenerit quod ipſa veritas clamat. *Tradentur filii à parentibus.* Neque vero quiſquam ſapiens & benevolus juſtum eſſe fateatur, ut quoties ab aliquo juris noſtri ſuffraganeo provocamur, toties *Romanæ* majeſtatis curiam adeamus. Denique ſanctitatis & juſtitiæ veſtræ celſitudinem appellamus, quatenus eccleſiæ noſtræ terminos quos poſuerunt patres noſtri firmos & integros obſervetis, quatenus more ſuo eccleſia *Cantuarienſis* totius bonæ voluntatis veſtræ ſequatur imperium & optimum principatum. Quod ſi vobis utile nec oneroſum videtur, poteſtis & debetis de Cardinalibus veſtris, & de *Galliarum* epiſcopis quos volueritis huc tranſmittere, in quorum præſentia ſapienter aſtruatur, ſi ita fuit primatus eccleſiæ noſtræ ſicut prælocuti ſumus, necne, vel ſi quicquam habeant *Eboracenſes* quod contra hæc omnia certum valeant approbare. Iterum atque iterum majeſtatem veſtram appellamus, ne in diebus noviſſimis ſanctæ *Cantuarienſis* eccleſiæ bonam fidem, & erga beati *Petri* ſummam & primam ſedem optimam obedientiam deſpiciatis. Valeat in Chriſto, ſanctitas veſtra ô beatiſſime papa & unice colende pater!

FINIS.

DECRETA PAPALIA DE Primatu CANTUARIÆ.

DECRETUM BONIFACII,

De dignitate Ecclesiæ *Dorobernensis*, quam si quis imminuere visus fuerit perenni Anathematis vinculo dampnatus sit.

Dilectissimo fratri Justo Bonifacius *Episcopus servus servorum Dei.*

Susceptis vestræ dilectionis apicibus in quibus repperimus inter alia plurimos ex gentilitate ibidem degentium Deo omnipotenti & Domino nostro *Jesu Christo* auxiliante conversos, maxime autem in partibus *Cantiæ* ad veri Dei nostri fidem vestris laboribus perductos valde gratulati sumus; *Eadbaldi* quoque regis animum ad veræ agnitionis viam esse correctum: Deum omnipotentem in id laudavimus, qui sui nominis sacramentum vestrique laboris fructum non deseruit, sicut ipse prædicatoribus evangelii veraciter repromisit. *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi.* Multa est clementia apud Deum, multa est in vobis demonstrata, cum aperiantur corda barbararum gentium ad suscipiendum prædicationis vestræ singulare misterium. Ut enim proficerent, vestris meritis est eorum salvatio propinata, Domino dicente, *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.* Et alibi: *Consummati operis vobis merces à retributore omnium bonorum Domino tribuetur.* Cognovi siquidem in vestris syllabis ut sanctæ recordationis prædecessor vester *Gregorius* constituit *Augustino* & omnibus successoribus suis in posterum metropolitanam, & primitivam sedem in civitate *Dorobernia*, ubi caput totius gentis *Anglorum* à diebus paganorum habetur. At vero nunc per revelationem *Jesu Christi* qui est origo & caput Christianitatis eadem civitas exaltatur; & orthodoxa fides quæ est radix nobilissima ibidem collocatur, ut ex illa segete uberrimum fructum boni operis ad pabulum cœlestis patriæ omnes insulani metere queant. O quam felix illa civitas quæ meruit in se Christum habitatorem habere! expulsis antiqui hostis insidiis. Felix illa civitas, felix & tota gens cum illos superna misericordia visitare non dedignata sit, quos ante mundi creationem prædestinaverat sibi sociare. Qua ex re absit ab omni Christiano ut ex illa civitate *Dorobernia* aliquid minuatur, aut in aliud mutetur, nunc vel futuris temporibus, quæ à prædecessore nostro domino papa *Gregorio* statuta sunt, quoquo modo res humanæ cassentur. Sed magis ex auctoritate beati *Petri* apostolorum principis idipsum præcipientes firmamus, ut in *Dorobernia* civitate semper in posterum metropolitanus totius *Britanniæ* locus habeatur: Omnesque provinciæ regni *Anglorum* ut præfati loci metropolitanæ ecclesiæ subiciantur, immutilata perpetua stabilitate decernimus. Hanc autem ecclesiam, utpote specialiter consistentem sub potestate & tuitione sanctæ *Romane* ecclesiæ, si quis conatus fuerit imminuere, eique de concessæ potestatis jure quicquam abstulerit: auferat eum Deus de libro vitæ, sciatque se sub Anathematis vinculis esse nodatum. Deus te incolumem custodiat, reverentissime frater.

Privilegium quod *Honorius* Papa concessit ecclesiæ *Dorobernensi*: ut Primatum omnium ecclesiarum *Britanniæ* pontifex *Cantuariorum* obtineat.

Dilectissimo fratri Honorio Honorius *episcopus servus servorum Dei.*

Susceptis vestræ dilectionis litteris, in eis repperimus vestri laboris sollicitudinem circa vobis commissum gregem, multa fatigatione occupatam, multo labore & angustia crebrescentibus malis & mundanis usibus mentis vestræ difficultatis sæpius sustinere gravitatem. Nos vero hortamur vestram dilectionem, ut opus Evangelii quod cœpistis, teneatis, quia in eo tibi laborandum atque perseverandum magis quam omittendum necesse est, memento Evangelici præcepti quo dicitur. *Ego pro te rogavi Petre, ut non deficiat fides tua; & tu aliquando conversus confirma fratres tuos.* Et item in Apostolo, *Fratres stabiles estote & immobiles, abundantes in opere Domini, semper scientes quod labor vester non est inanis in Domino.* Ideo suppliciter vestram dilectionem admonemus, ut fide & opere in timore Dei & caritate vestra adquisitio decessorumque vestrorum, quæ per domini *Gregorii* exordia pullulat, convalescendo amplius extendatur. Ut ipsa promissio Dominici eloquii vos ad æternam festivitatem evocet quæ dicit, *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos.* Et iterum, *Euge serve bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium Domini tui.* Interea tuæ sedis auctoritatem nostræ auctoritatis privilegio firmari postulasti. Nos vero absque ulla dilatione gratuito animo annuimus, quia rectum est ut quæ semel statuta atque disposita à prædecessoribus nostris cognovimus, hoc ipsum & nos confirmemus. Eorum itaque vestigia assequentes juxta ritum priscæ consuetudinis quæ à temporibus sanctæ recordationis *Augustini* prædecessoris vestri nunc usque tua ecclesia detinuit, ex auctoritate beati *Petri* apostolorum principis, primatum omnium ecclesiarum *Britanniæ* tibi *Honorio* tuisque successoribus in perpetuum obtinere concedimus. Tuæ ergo jurisditioni subici præcipimus omnes ecclesias *Angliæ* & regiones, & in civitate *Dorobernia* metropolitanus locus & honor archiepiscopatus, & caput omnium ecclesiarum *Anglorum* populorum semper in posterum servetur, & à nulla persona per aliquam malam suasionem in

alium locum mutetur. Aliter autem ſi quis fecerit tipo ſuperbiæ inſtinctus, & noſtræ præceptioni inobediens, & pronominatæ eccleſiæ conceſſis ſuæ dignitatis rationibus contenderit reniti, ſciat ſe ſeparatum à participatione corporis & ſanguinis Domini & Redemptoris noſtri *Jeſu Christi.* Deus te incolumem cuſtodiat dilectiſſime frater.

DECRETUM FORMOSI;

Quod in civitate *Dorobernia* metropolis & prima ſedes ſit totius regni *Anglorum.*

Fratribus & filiis in Chriſto omnibus epiſcopis Angliæ Formoſus.

Auditis nefandorum ritibus Paganorum partibus in veſtris repullulaſſe, & vos tenuiſſe ſilentium ut canes non valentes latrare, gladio ſeparationis à corpore Dei eccleſiæ vos ferire deliberavimus, ſed quia ut nobis dilectus frater noſter *Pleigmundus* intimavit tandem invigilaſtis, & ſemine verbi Dei olim venerabiliter jacta in terra *Anglorum* cœpiſtis renovare, mucronem denotationis retrahentes, Dei omnipotentis & beati *Petri* apoſtolorum principis benedictionem vobis mittimus, orantes ut in bene cœptis perſeverantiam habeatis. Vos enim eſtis fratres de quibus Dominus loquens inter alia inquit, *Vos eſtis ſal terræ, & ſi ſal evanuerit in quo ſalietur?* Et iterum, *Vos eſtis lux mundi*; ſignificari volens per verbi ſapientiam condiri mentes hominum à vobis debere; Et in moribus & vita veſtra bonæ actionis ſtudium quaſi lumen apparere fidei, per quod gradientibus ad vitam quomodo caute ambulent videant, ut ad promiſſionem æternæ beatitudinis ſine offenſa currentes valeant pervenire. Nunc ergo accingimini & vigilate contra leonem qui circumit quærens quem devoret, & non patiamini ulterius in regione veſtra penuria paſtorum Chriſtianam religionem violari, gregem Dei vagari, diſpergi, diſſipari, ſed cum unus obierit, alter qui idoneus fuerit canonice protinus ſubrogetur. Nam ſecundum legem *plures facti ſunt ſacerdotes eo quod morte prohibeantur permanere.* Quod *David* conſiderans, & in ſpiritu Chriſti eccleſiam futuram fore permanſuram ad finem uſque ſeculi proſpiciens, ait, *Pro patribus tuis nati ſunt tibi filii, conſtitues eos principes.* Nulla itaque mora ſit ſubrogandi alium cum quilibet ſacerdotum ex hac vita migraverit.

Ut illi, qui primæ ſedis principatum gerens inter vos cæteris epiſcopis præeſſe dinoſcitur, fratris obitus fuerit denuntiatus, facta electione canonice alter conſecratus ſuccedat. Quis autem inter vos principatum tenere debeat, quæve ſedes epiſcopalis cæteris præpolleat, habeatque primatum abolitanis temporibus, notiſſimum eſt. Nam ut ex ſcriptis beati *Gregorii* ejuſque ſucceſſorum tenemus, in *Dorobernia* civitate metropolim primamque ſedem epiſcopalem conſtat regni *Anglorum*, cui venerabilis frater noſter *Pleigmundus* nunc præeſſe dinoſcitur, cujus honorem dignitatis nos nullo pacto imminui permittimus, ſed ei vices apoſtolicas per omnia gerere mandamus, & ſicut beatus papa *Gregorius* primo gentis veſtræ epiſcopo *Auguſtino* omnes *Anglorum* epiſcopos eſſe ſubjectos conſtituit, ſic nos prænominato fratri *Doroberniæ* ſive *Canterberiæ* archiepiſcopo, ejuſque ſucceſſoribus legitimis eandem dignitatem confirmamus, mandantes, & auctoritate Dei & beati *Petri* apoſtolorum principis præcipientes, ut ejus canonicis diſpoſitionibus omnes obediant, & nullus eorum quæ ei ſuiſque ſucceſſoribus apoſtolica auctoritate conceſſa ſunt violator exiſtat. Si autem quivis hominum contra hæc aliquando niti ac imminuere temptaverit, ſciat ſe proculdubio multandum fore gravi Anathemate, & à corpore ſanctæ eccleſiæ quam iniquietare molitur perpetuo niſi reſipuerit ſeparandum.

FINIS.

Chronica Guill:
THORNE
Monachi S. Auguſtini Cant.

De rebus geſtis

ABBATUM
Sancti *AUGUSTINI*

CANTUARIÆ.

Cui acceßit

CHRONOLOGIA
quondam ſpectans ad

PRÆDICTUM COENOBIUM

AUGUSTINENSE.

Ffff 3

PROLOGUS WILLIELMI THORNI monachi S. *Augustini Cantuariæ.*

VALENS labor & laude dignus, per quem ignota noscuntur, occultata ad notitiam patescunt, præterita in lucem, præsentia in experientiam & futura temporibus non omittantur; & quia labilis est humana memoria, necesse constat scriptis inseri memoranda, ne humanæ fragilitatis contingens oblivio fieret posteris inopinata confusio. Set ad manipulum spicas colligere meam exilitatem maxime puderet, si non daret ratio, quod melius sit illas colligere quam terram pati pululantia grana iterum absorbere. Sic ad fructum quem præsens ecclesia protulit operam dabo, ad cujus operis perfectionem quia minus ydoneum me dijudico, saniorum & discretiorum correctioni totaliter me submitto: Et quia quidam laborarunt, utputa *Thomas Sprot* & alii, quos desiderium hortabatur proficiendi, quos & vincebat zelus domus hujus, me autem in labores eorum partim intrare contingit, considerans quod diversos eventus temporis elapsi temporis antiquitas à memoriis præsentium quasi totaliter absorbebat: Ego *Willielmus* dictus *Thorne* necessario compulsus, & exemplo priorum merito provocatus, quædam superflua à compilatione dicti *Thomæ* resecans, quædam notabilia suis in locis eidem superaddens, aggregatis hinc inde diversorum processuum codicellis, proprii sudoris labore, ad utilitatem fratrum & commoditatem legentium, reliquum temporis in unum corpus propagare curavi; cupiens ut ad plurimorum posset devenire profectum, quod de diversis actibus & parcellis est studiose collectum. Intendens à fine dicti *Thomæ*, scilicet anno incarnationis Dominicæ M.CC.lxxij. abbate *Rogero* de *Cicestria* debitum suæ carnis tunc exsolvente, usque ad tempus meæ resolutionis vita comite & sanitate subsequente, gesta & eventus tam in prosperis quam in adversis stilo recenti delegare futuris; loca & tempora quando, ubi & per quas personas diversæ res sic agebantur, præsentium oculis memorialiter inprimendo. Et quia de tribus personis tota præsens maxime constat operatio, ideo congruit rationi illas tres in capite marginali evidenter consignare, scilicet Regem, & Archipræsulem, nostrumque Pastorem. *Regem*; ut ecclesiam possessionibus dotantem: *Abbatem*; sibi comissa conservantem: & *Diocesanum*; exemptos quandoque perturbantem; ut hii tres ad eorum processum de eis subscriptum valeant in effectu quorespondere per capitula & paragraphos seriatim distinguendo.

IGITUR cum venisset plenitudo temporis in quo misit Deus lumen justitiæ, ut sedentes in tenebris et umbra mortis illuminaret, et in viam pacis & salutis dirigeret gressus erroris, regionem *Anglorum* per baptismi laticem dignatus fuit renovare, & ut proderent de tenebris ad lucem fidei & cognitionis, per verbi Dei ministros clementer disposuit revocare.

CAP. I.

§.1. *Revocatio S.* Gregorii *itineris incepti.*

Dñi ANno igitur Dominicæ incarnationis quingentesimo lxxviij. beatus *Gregorius* abbas mona-
8. sterii sancti *Andreæ*, quod ipse ad clivum *Scauri* in urbe *Romana* fundaverat *Benedicti* papæ primi anno secundo, in quo post *Laurionem* & *Maximianum* primos abbates tercius ipse præfuit, vidit in foro *Romano* tres pueros *Anglicos* lactei candoris venales, audiensque à mercatoribus totam *Angliam* simili candore nitere, set ritibus paganicis detineri, longa trahens suspiria, patriam, nomen regis, & multa alia rethorice ethimologizans, mox accessit ad *Benedictum* papam, & licentiam *Angliam* adeundi pro fide Christi ibidem prædicanda instantissime petiit, & vix inpetravit; attamen tercio die sui itineris ad querelam *Romanorum* dicentium, *Petrum offendisti, Romam destruxisti, quia Gregorium dimisisti*, idem papa perterritus *Gregorium* revocavit, & ad proprii monasterii sui curam redire coegit: set proximo anno sequente prædictus papa videns eum virtutum gradibus ad alta contendere, violenter abstractum à monasterio Levitam Cardinalem ad sui adjutorium consecravit. Mortuo *Benedicto*, scilicet anno incarnati quingentesimo lxxxj. per labores & afflictiones quæ tunc temporis in *Italia* per invasiones *Longobardorum*, multa etiam fame & mortalitate hominum comitante imminebat, successit *Pelagius* secundus, qui per aeris corruptionem maximam mortalitatem hominum inducentem idem papa x. anno sui regiminis extinctus est, post quem favente Deo ad apostolatum *Romanorum Gregorius* electus est.

An. Dñi 581.

§.2. *Ordinatio* Gregorii.

ANno incarnationis Dominicæ D. xcij. secundum *Bedam* in Historia *Anglorum* quarto non. Septembris *Gregorius* in summum pontificem consecratus est; & verbum Dei quod ipse aliquando in persona propria genti *Anglorum* disposuerat seminandum, per suum alumpnum *Augustinum* explere curavit. 592.

§.3. *Adventus* Augustini *in* Angliam.

IGitur *Gregorius* quinto ordinationis suæ anno, scilicet anno quingentesimo xcvj. assumpsit beatum 596.
Augu-

Ethelb. *Augustinum* monasterii sui quod ipse infra urbem construxerat tunc praepositum, ut quondam *Petrus Barnabam* vel *Paulum*, in opus Dominicum; & misit cum eo alios quamplures monachos ac verbi Dei ministros quasi numero xl. genti *Anglorum* fidem praedicare catholicam. Applicuerunt vero in insula de **Taneth** in loco qui dicitur **Retesbourgh**, ubi patre *Augustino* de navi descendente, supra quandam petram à casu stetit, & pedem ejus eidem quasi luto inpressit. Cujus rei gratia idem lapis assumitur & intra capellam de eodem Sancto ibidem fundatam honorifice collocatur, sed & singulis annis die suae depositionis ob devotionem & spem recuperandae sanitatis fit concursus populorum dicentium, *Adorabimus in loco ubi steterunt pedes ejus.* Sancto *Augustino* sic applicato, continuo mittit regi *Etherberto*, se mandans venisse de *Roma* & nuncium sibi afferre optimum qui sibi optemperantibus aeternis promisit beatificari. Quibus auditis, rex in eadem insula jussit eos ad tempus permanere. Veniens igitur rex ad insulam die oportuno, *Augustinus* primum ore intonat sic evangelico. « Ad tuam ô rex « tociusque hujus regni perpetuam salutem huc in« gressi optimum nuncium offerimus tibi; si susceperis, « hic & in aeterno regno beatificaberis. Haec & multa alia *Augustino* referente, rex ait. Pulcra quidem sunt haec dicta & promissa quae affertis, dignaque invitatoria. Sed quoniam nobis nova visa sunt & hactenus incognita; non nobis competit hiis animum praebere, & majorum ritus per totam *Angliam* hucusque deserere servatos. Ait eciam. Et quia de longinquo ut nobis videtur nostraeque saluti consulendo advenistis, volumus ergo benigna vos hospitalitate fovere, & vitae subsidia sufficienter praebere, permittendo ut quoscumque potestis ad vestram professionem praedicando assumatis, & concessit eis locum habitationis in civitate *Dorobernia* situatum, videlicet in parochia sancti *Aelphegi* ex opposito regiae stratae versus aquilonem, per quam murus palacii archiepiscopalis in longitudine se extendit, in quo *Augustinus* cum suis domesticis usque ad conversionem regis hospitatus est: illa tamen quae per viam extiterant sarcinis honustata, loco praedicto longo postea tempore stabulata sunt, ob quam causam usque in hodiernum diem situs ille **Stablegate** vocatus est; fuerat enim tunc temporis quasi oratorium pro familia regis, ut ibi adorarent & diis suis libamina immolarent. Sanctus vero ille hospes tanta hospitium suum voluit libertate promovere & ab exactionibus quorumcunque perpetualiter acquietare, quod neque civibus civitatis in tallagiis & assessionibus quoquomodo debeant respondere, vel eis subsidium aliquod praestare, set archiepiscopo in omnibus subjacere, & ut suum palacium firma libertate gaudere, si fures vel homicidae vel alii quamvis indictati situm de **Stablegate** valent introire, ut in ecclesia libertate gaudebunt.

An. Dñi 597. Anno Domini quingentesimo xcvij. *Augustinus* cum suis sociis illo in loco conversans vitam coepit imitari apostolicam, & ipsum regem *Ethelbertum* per reginae ambitus, per oportunos accessus, per dulcia aeternae felicitatis blandimenta, & per vigilata ad Deum precamina debito modo accersivit. At ipse servorum Dei vita mundissima delectatus, & promissis eorum suavissimis, quae miraculorum ostensione vera esse perspexerat, in fide roboratus catholica, cum suis comilitonibus die pentecostes Christo regeneratus est. Rege itaque baptizato & in fide confirmato, *Augustinus* ad civitatem *Galliarum Arelatensem* progreditur & ab ejusdem urbis archiepiscopo *Etherio* nomine archiepiscopus *Anglorum* ordinatus est xvj. kal. Decembris anno praedicto. *Augustin.*

§. 4. *Ordinatio Sancti* Augustini.

ORdinatusque *Augustinus Angliam* rediit, & cum gloria & omni qua decuit solempnitate à rege & populo susceptus est, & continuo *Laurentium* presbyterum & *Petrum* monachum *Romam* misit, qui beato pontifici *Gregorio* referrent regem fidem Christi suscepisse, & se genti *Anglorum* episcopum fore ordinatum.

§. 5. *Ecclesia S. Salvatoris recuperata est.*

ANno vero sequenti dedit idem rex palatium suum regium infra civitatem *Augustino* & successoribus suis, ut ibi haberent sedem metropolitanam imperpetuum, quod regio fultus auxilio recuperavit in ecclesiam, & eam in nomine sancti Salvatoris consecravit, atque ibidem habitationem sibi statuit & cunctis successoribus suis, quae usque hodie vocatur Ecclesia Christi *Cantuariae* tocius *Angliae* matrix & metropolis. Erat autem non longe ab ipsa civitate ad orientem, quasi medio itinere inter ecclesiam sancti *Martini* & muros civitatis, phanum sive ydolum situm, ubi rex *Ethelbertus* secundum ritum gentis suae solebat orare, & cum nobilibus suis daemoniis & non Deo sacrificare, quod phanum *Augustinus* ab inquinamentis & sordibus gentilium purgavit, & simulacro quod in ea erat confracto, synagogam mutavit in ecclesiam, & eam in nomine sancti *Pancrasii* martyris dedicavit, & haec est prima ecclesia ab *Augustino* dedicata. Extat adhuc altare in porticu ejusdem ecclesiae australi, in quo idem *Augustinus* solebat celebrare ubi prius steterat simulacrum regis, in quo altari dum *Augustinus* primo missam celebraret, diabolus videns se de domo quam per longa tempora inhabitaverat expulsum, nitebatur praedictam ecclesiam funditus evertere, cujus rei indicia adhuc apparent exterius orientali muro porticus supradictae. An. Dñi 59[8].

§. 6. *Constructio ecclesiae S.* Petri *&* *Pauli.*

HIis itaque gestis *Augustinus* praedictam sancti *Pancrasii* ecclesiam à rege optinuit una cum terra adjacente, in cujus fundo praedictus rex, suggestione sancti patris *Augustini*, ecclesiam in honore apostolorum *Petri* & *Pauli* à fundamentis construxit, & in eadem ecclesia praefatus rex sibi & successoribus suis *Cantiae* regibus sepulturam elegit. In hac etiam ecclesia *Augustinus* se & successores suos *Cantuariorum* archipraesules statuit sepeliri. Haec igitur ecclesia usque in hodiernum diem monasterium apostolorum *Petri* & *Pauli* sanctique *Augustini* ab omnibus terrae incolis appellatur; sed & episcopia & alia monasteria idem rex ob expiationem peccaminum suorum, suggerente semper *Augustino* & hortante, in dies passim fundare machinatur. Dum ista fuerunt sic in agendo, *Augustinus* cum cultoribus agri Dominici per universam regionem *Anglorum* verbi Dei semina undique seminavit. Ibat namque semper tam in via peregrinationis suae versus *Angliam*

Ethelb. *gliam* & in *Anglia*, tam post præsulatum quam ante, pedes absque vehiculo, patiens laborum ut verus assecla sanctorum apostolorum, nichil secum tulerat in hac peregrinationis via, de cupiditate mundana liber & expeditus currebat Dei mandatorum semita trahens secum sequacia agmina. Sed ut paucis multa comprehendam, visis tot miraculorum signis turmatim ad baptisma convolarunt sacrificiis Idolorum abnegando.

§. 7. *Introductio monachorum in istud monasterium.*

SUscepto pallio à beato *Gregorio* per *Laurentium* & *Petrum*, de quibus supra fit mentio, *Doroberniam* reversus est, & cum apostolicis insigniis in sua sede consecratus intronizatur; & in præfato monasterio monachos inibi perpetuis temporibus Deo servituros instituens, *PETRUM* monasteriali prælatione dignum eidem collegio præfecit, rege astipulante, in Abbatem primum. Anno Dominicæ incarnationis DCv. *Ethelbertus* rex in fide robora- A. Dñi 605. tus catholica, una cum *Berta* regina, filioque eorum *Edbaldo*, ac reverentissimo præsule *Augustino* cæterisque optimatibus terræ, solempnitatem natalis Dominici celebravit *Cantuariæ*. Convocato igitur ibidem communi consilio tam cleri quam populi die quinto idus Januarii, omnium & singulorum approbatione ac consensu, monasterium supradictum per ipsum beatum *Augustinum* Deo & monachis ibidem perpetuo domino servituris cum dotatione ejusdem tradidit, atque perpetua libertate donavit, possessionibusque terrarum variis & aliis donis amplissimis ditavit; ac eidem monasterio congregationi monachorum ejusdem, *Petrum* monachum superius nominatum ad abbatiam præposuit. Et ut hæc legentibus manifestius appareant, tenorem codicellarum regis *Ethelberti* & etiam *Augustini* dignum duxi annotare.

§. 8. *De situ monasterii.*

IN nomine Domini nostri Jhesu Christi. *Notum sit omnibus tam præsentibus quam posteris, quod ego* Ethelbertus *Dei gratia rex* Anglorum *per evangelicum genitorem meum* Augustinum *de ydolatra factus Christicola, tradidi Deo per ipsum antistitem aliquam partem terræ juris mei sub orientali muro civitatis* Doroberniæ, *ubi scilicet per eundem in Christo institutorem monasterium in honore principum apostolorum* Petri *&* Pauli *condidi, & cum ipsa terra & cum omnibus quæ ad ipsum monasterium pertinent perpetua libertate donavi, adeo ut nec michi nec alicui successorum meorum regum, nec ulli unquam potestati sive ecclesiasticæ sive seculari quicquam inde liceat usurpare, set in ipsius abbatis sint omnia libera dicione. Si quis vero de hac donatione nostra aliquid minuere aut irritum facere temptaverit, auctoritate Dei & beati papæ* Gregorii *nostrique apostoli* Augustini *simul & nostra imprecatione, sit hic segregatus ab omni sanctæ ecclesiæ communione, & in die judicii ab omni electorum societate. Circumcingitur hæc terra hiis terminibus. In oriente ecclesia sancti* Martini *& inde ad orientem* be Sewennedowne, *& sic ad aquilonem* be Wykengemearke. *Iterum ad orientem & ad austrum* be Burewaremearke *& sic ad austrum & occidentem* be Kyngysmearke, *sicque ad occidentem* to Rederchepe, *& ita ad aquilonem* to Drontingestrete. *Actum est hoc in civitate* Doroberniæ *anno ab incarnatione Christi sexcentesimo quinto.* Ista autem occultata interpretatio traditur sic intelligentiæ modernorum. Circumcingitur, &c. in oriente ecclesia sancti *Martini*, & inde ad orientem be Mellehelle, & sic ad aquilonem be Wibescrowche, iterum ad orientem & ad austrum usq; ad Fisspole; & sic ad austrum & occidentem usque ad regiam viam ducentem à Chaldane crouch usque *Cantuariam*. Sicque ad occidentem to Redercheþe, & ita ad aquilonem to Drontynton. Actum, &c.

§. 9. *Donatio de* Chistelet *&* Sturreya.

REx Anglorum Ethelbertus *misericordia Dei omnipotentis catholicus, Omnibus suæ gentis fidelibus & adventum gloriæ magni Dei & salvatoris Domini nostri* Jhesu Christi *beata spe expectantibus salutem vitaque æternæ beatitudinem. Largienteque summi regis clementia, Ego* Ethelbertus *in solio paterno confirmatus, paceque divinitus concessa, eo jam per decem quinquennia septrigera potestate potitus, per venerabiles sacræ fidei doctores Spiritus sancti gratia irradiatus, ab errore falsorum Deorum ad unius veri Dei cultum toto corde conversus, ne ingratus beneficiorum appaream, illi à cujus sancta sede nobis in regione umbræ mortis sedentibus lux veritatis emicuit, inter alias quas fabricavi ecclesias monitu & hortatu beatissimi papæ* Gregorii *& sancti patris nostri* Augustini *episcopi, beatissimo apostolorum principi* Petro *& doctori gentium* Paulo *monasterium à fundamentis construxi, illudque terris variisque possessionum donariis decorare studui, inibique monachos Deum timentes aggregari feci, & cum consilio ejusdem reverentissimi archipræsulis* Augustini, *ex suo sancto sanctorum collegio venerabilem virum secum ab apostolica sede directum* Petrum *monachum elegi, eisque ut ecclesiasticus ordo exposcit abbatem præposui. Hoc igitur monasterium ad provectum debiti culminis promovere desiderans, suarumque possessionum terminos dilatare gestiens, sana mente integroque consilio cum* Eadbaldi *filii mei, aliorum nobiliumque optimatum meorum consensu, ob redemptionem animæ meæ & spem retributionis æternæ obtuli ei etiam villam nomine* Sturyagao, *alio nomine dictam* Chistelet, *cum omnibus redditibus ei jure competentibus, cum mancipiis, silvis cultis vel incultis, pratis, pascuis, paludibus, fluminibus & contiguis ei maritimis terminis eam ex una parte cingentibus, omnia mobilia vel immobilia, in usus fratrum sub regulari tramite & monastica religione inibi Deo servientium, missurium etiam argenteum, scapton aureum, iterum cellam cum freno aureo & gemmis exornatam, speculum argenteum, armigaisia olosérica, camisiam ornatam quod michi de domino papa* Gregorio *sedis apostolicæ directum fuerat. Quæ omnia supradicto monasterio gratanter optuli. Quod etiam monasterium ipse servus Dei* Augustinus *sanctorum apostolorum ac martyrum reliquiis, varisque ecclesiasticis ornamentis ab apostolica sede sibi transmissis copiose ditavit, seseque in eo & cunctos successores suos ex auctoritate apostolica sepeliri præcepit, scriptura dicente non esse civitatem mortuorum sed vivorum, ubi etiam michi & successoribus* Augustin.

meis

meis sepulturam providi. Sperans me quandoque ab ipso apostolici ordinis principe, cui dominus potestatem ligandi atque solvendi dedit, & claves regni cœlorum tradidit, à peccatorum nexibus solvi, & æternæ beatitudinis januam introduci, quod monasterium nullus episcoporum, nullus successorum meorum regum in aliquo lædere aut inquietare præsumat, nullam omnino subjectionem in ea sibi usurpare audeat. Sed Abbas ipse qui ibi fuerit ordinatus, intus & foris cum consilio fratrum secundum timorem Dei libere eam regat & ordinet, ita ut in die Domini dulcem illam piissimi redemptoris nostri vocem mereatur audire dicentis, Euge serve bone, &c. Hanc donationem meam in nomine patris & filii & spiritus sancti largitate divina, ut michi tribuatur peccatorum remissio, per omnia cum consilio reverentissimi patris Augustini condidi, idque ad scribendum Augemundum presbyterum ordinavi. De hiis igitur omnibus quæ hic scripta sunt, si quis aliquid inde minuere præsumpserit, sciat se æquissimo Judici Deo & beatissimis apostolis Petro & Paulo rationem esse redditurum. Confirmata est hæc donatio præsentibus testibus reverentissimo patre Augustino Dorobernensis ecclesiæ archiepiscopo primo, Mellito quoque & Justo Londoniensis & Roffensis ecclesiæ præsulibus, &c. Actum sane xlv. anno regni nostri, anno Domini DC.v. Ista exennia, scilicet missurium argenteum, &c. quo jam devenerunt penitus ignoratur; quidam opinantur quod tempore quo Dani istam terram vastarunt, propter frequentes eorum in partibus istis irruptiones ista fuerunt abscondita in locis abditis, sicut & multæ reliquiæ tunc fuerunt, quæ nondum sunt omnes adhuc patefactæ. Alii dicunt, quod tempore redemptionis regis Ricardi à carcere ducis Ostriciæ prædicta exennia fuerunt extracta ab hoc monasterio, sicut & calices & cætera vasa aurea & argentea, in adjutorium redemptionis antedictæ; quod saltim de omnibus non videtur esse verum: Nam reliquiæ quas sanctus Augustinus superius memoratur huic monasterio dedisse multæ manent usque adhuc, sicut crux bifurcata, & de tunica inconsutili, de capillis beatæ Mariæ, de virga Aaron, &c. multæ quæ longum esset enarrare. Habemus eciam bibliam sancti Gregorii & evangelium ejusdem & quasdam capas veteres, quæ omnia idem Gregorius misit Augustino una cum pallio per Laurentium presbyterum & Petrum monachum.

§. 10. *Privilegium sancti* Augustini.

Augustinus episcopus Doroberniæ sedis famulus, quem superna inspirante clementia beatissimus papa Gregorius Anglicæ genti Deo adquirendæ legatarium misit ac ministrum, Omnibus successoribus suis episcopis cunctisque Angliæ regibus cum suis posteris atque omnibus Dei fidelibus, & in fide & gratia salutem & pacem. Patet omnibus, quod Deo amabilis rex Ethelbertus primus Anglorum regum Christi regno sacratus, nostra instantia & sua prodiga benevolentia inter cæteras ecclesias quas fecit & episcopia, monasterium extra metropolim suam Doroberniam in honore principum apostolorum Petri & Pauli regaliter condidit, & regalibus opibus amplisque possessionibus ditavit, dilatavit, magnificavit, perpetua libertate, & omni jure regio cum omnibus rebus & judiciis intus & foris illi pertinentibus munivit, suoque regio privilegio & superni judicii imprecatione atque apostolica sancti papæ Gregorii interminatione excommunicatoria contra omnem injuriam confirmavit. Ego quoque ejusdem libertatis adjutor & patrocinator, omnes successores meos archiepiscopos omnesque ecclesiasticas vel seculares potestates per Dominum Jhesum Christum & apostolorum ejus reverentiam obtestor, atque apostolica memorati patris nostri papæ Gregorii interminatione interdico, ne quisquam unquam ullum potentatum aut dominatum aut inperium in hoc Dominicum vel Apostolicum monasterium, vel terras vel ecclesias ad illud pertinentes usurpare præsumat, nec ulla prorsus subjugationis aut servitutis aut tributi conditione, vel in magno vel in minimo, Dei ministros inquietet aut opprimat. Abbatem à suis fratribus electum in eodem monasterio non ad suum famulatum sed ad dominicum ministerium ordinet, nec sibi hunc obaudire sed Deo suadeat; Nec vero sibi subjectum, sed fratrem, sed consortem, sed collegam & conministrum in opus Dominicum eum reputet. Non ibi missas quasi ad suæ ditionis altare, nec ordinationes vel benedictiones usurpative sine abbatis vel fratrum petitione exerceat. Nullum sibi jus consuetudinarium vel in vilissima re exigat, quatinus pacis concordia unum sint in Domino utrimque: Nec quisquam, quod absit, dominandi diffidio in judicium incidat diaboli, qui superbiæ tirannide corruit de cœlo. Reges gentium, inquit dominus, dominantur eorum, vos autem non sic. Cumque ab alienigenis non à filiis accipiantur tributa, sic ipse dominus concludit, ergo liberi sunt filii. Qua ergo irreverentia patres ecclesiarum in filios regni Dei sibi vendicant dominationem, maxime autem in hanc ecclesiam sanctorum thesaurariam, in cujus materno utero tot pontificum Doroberniæ regumque ac principum corpora speramus alma refovenda sepulturæ requie, ex auctoritate scilicet apostolica, & hinc ad æternam gloriam resuscitanda? Tales supremi judicis amicos si quis offendere non metuens hujus privilegii statuta violaverit, vel violatorem imitando vim suam tenuerit, sciat se apostolico beati Petri gladio per suum vicarium Gregorium puniendum nisi emendaverit. Hæc igitur omnia uti hic sunt scripta, apostolica ipsius institutoris nostri Gregorii comprobatione & auctoritate servanda sancimus, suoque ore confirmamus, præsente glorioso rege Ethelberto cum filio suo Eadbaldo & collaudante cum ipso, & omnibus optimatibus regiis, atque ultro volentibus reverentissimis fratribus nostris à sancta Romana ecclesia huc mecum vel ad me in evangelium Domini destinatis: scilicet Laurentio, quem nobis Deo favente successorem constituimus, & Mellito Londoniensi episcopo, & Justo Roffensi episcopo, & Petro venerabili ejusdem monasterii principum apostolorum abbate primo, cum cæteris in Domino adjutoribus meis obnixe postulantibus, simulque in eos qui hæc fideliter servaverint benedictionem, aut inpenitentes, quod nolumus, transgressores dampnationem exercentibus.

Istud privilegium habetur sub bulla ejusdem Augustini plumbea, de qua nemo miretur, nam cum idem Augustinus Romanus esset et legatione Anglorum apostolus, eundemq; potuit servare modũ quantum ad personæ suæ dignitatem ratione legationis suæ

b. suæ apostolicæ in ecclesia *Anglicana*, quem modum tunc servavit dominus apostolicus *Gregorius* in ecclesia *Romana*. Similiter eciam modernis temporibus quidam episcopi in partibus transmarinis utebantur bulla plumbea, unde cum prædictum *Augustini* privilegium argueretur falsi propter bullam plumbeam ab archiepiscopo *Cantuariensi Ricardo*, quidam episcopus transmarinus dedit domino *Philippo* Comiti *Flandriæ* talem bullam plumbeam qua ipse episcopus & antecessores sui utebantur. Quam bullam idem Comes ad majorem veritatis evidentiam misit Abbati sancti *Augustini*. Quæ bulla plumbea cum cæteris monimentis semper reservatur. In cujus bullæ una superficie hæc est scriptura. *Sigillum Prothomartiris Stephani*, alterius superficiei scriptura minus apparente. Sancti autem papæ *Gregorii* nullum omnino habemus privilegium, nam idem papa anno DCV. iiij idus Marcii diem clausit extremum.

§. 11. *Obitus* Augustini.

MOnasterio igitur isto regali donatione sic dotato, & apostolico *Augustini* privilegio perpetua libertate confirmato, anno quo supra septimo kal. Junii feria iij. Deo dilectus pater *Augustinus* de cœlo vocatus est; sepultusque est foras ecclesiam apostolorum *Petri* & *Pauli*, quia nondum tunc erat perfecta nec eciam dedicata. Mox vero ut dedicata est, introlatum est corpus ejus, & in porticu illius aquilonali honore quo decuit per suum successorem *Laurentium* sepultum est, in qua eciam porticu subsequentium archiepiscoporum corpora sunt tumulata usque ad *Theodorum*, Qui & sui successores in ecclesia alibi sunt sepulti, eo quod prædicta porticus plura corpora capere non poterat. Hæc porticus erat in veteri ecclesia ubi nunc est capella beatæ virginis. In cujus medio erat altare in honore beati *Gregorii* dedicatum, ut *Beda* in libro secundo de gestis *Anglorum* capitulo tertio commemorat. De anno obitus beati *Augustini* multi erraverunt, putantes eum obiisse anno Domini DC. xiij. Causa hujus erroris est quædam falsa scriptura in quorundam cronicis, quæ dicit *Augustinum* sedisse in episcopatu xvi. annis. *Beda* enim libro secundo de gestis *Anglorum* ca. iij. refert *Augustinum* ordinasse duos episcopos scilicet *Mellitum* & *Justum* anno domini DC. iiij. *Mellitum* ad *Lond. Iustum* ad *Roff.* Et parum post in eodem capitulo habetur sic. *Defunctus est Deo dilectus* Augustinus *& positum est corpus ejus, &c. Bonifacius* papa iiij. in privilegio confirmationis & libertatis hujus monasterii cujus data est iij. kal. Marcij anno Domini DC. x. sic narrat. *Ubi & ipse vester prafatus vere Deo dilectus & in gloria resurrecturus pater* Augustinus *requiescit.* In textu autem sancti *Adriani* sic scribitur. *Anno Domini* DC. v. iiij *idus Marcij obiit beatus Gregorius, & eodem anno vij. kal. Iunii beatus Augustinus.* Ex quibus satis liquide apparet *Augustinum* non sedisse xvi. annis. Nam anno domini D.lxxxxvj. ad *Angliam* mittitur, anno sequenti in archiepiscopum ordinatur, Anno domini DC j. suscepit pallium & anno DC v. moritur, quo defuncto successit sanctus *Laurentius*, quem adhuc vivens beatus *Augustinus* iccirco in episcopum ordinaverat, ne tam rudis ecclesiæ status se defuncto vel ad horam pastore destitutus inciperet vacillare.

Laurent.

§ 12. *Obitus Petri.*

ANno Domini DC. vij. venerabilis *Petrus* hujus monasterii Abbas primus dum ad *Gallias* à rege *Ethelberto* nuntius mitteretur, in sinu maris juxta *Bononiam* supra mare qui vocatur **Amfleet** submersus est, atque ab incolis loci illius ignobili traditus sepulturæ. Sed omnipotens Deus ut qualis meriti vir fuerit demonstraret, omni nocte supra sepulcrum ejus cœlestis splendor apparuit, donec animadvertentes vicini qui opinabantur sanctum esse virum qui ibi esset sepultus, & investigantes unde vel quis esset, abstulerunt corpus ejus, & in *Bononia* civitate juxta honorem tanto viro condignum in ecclesia sanctæ *Mariæ* sepelierunt. An. Dñi. 607.

CAP. 2.

§. 1. *Præfectio* Johannis *in abbatem.*

INtellecta igitur morte venerabilis abbatis *Petri*, *Iohannes* ejusdem congregationis monachus & ab apostolica sede cum beato *Augustino* directus, eligente fratrum collegio & rege *Ethelberto* approbante per *Laurentium* archiepiscopum in abbatem benedicitur. Anno domini DC. ix. *Mellitus Londoniensis* episcopus missus est à rege *Ethelberto* & archiepiscopo *Laurentio* ad *Bonifacium* papam quartum, de necessariis ecclesiæ *Anglorum* tractaturus, ac etiam confirmationem sedis Apostolicæ pro isto monasterio optenturns. Quem idem papa honorifice suscipiens, congregavit Synodum episcoporum *Ytaliæ* de statu ecclesiæ tractaturus. In qua Sinodo ipso præsente *Mellito*, monasterium istud confirmavit, & confirmationis privilegium recitavit sub hac forma, *Bonifacius episcopus, &c. Omnipotentis Dei*, & infra. *Petitio tua hæc est, ut ecclesia beatissimorum apostolorum* Petri *&* Pauli *&c. Hujus igitur beatissimi apostolorum principis* Petri *auctoritate ordinamus atque perpetua stabilitate stabilimus, ut præfatum monasterium apostolicis prærogativis præmunitum, in initio nascentis Christianæ religionis in vestro regno constructum, atque in monastico ordine primum, cum omnibus ad se pertinentibus ab omni servicio sit liberum, ab omni mundiali strepitu inconcussum, nec ecclesiasticis conditionibus seu angariis vel quibuscumque obsequiis secularibus ullo modo subjaceat, nullis canonicis juribus deserviat, quia incongruum valde videtur, qualicumque modo alterius ditioni deservire quod apud vos est primum in hac religione. Unde interdicimus in nomine domini nostri Ihesu Christi, ex auctoritate ejusdem beatissimi apostolorum principis* Petri, *cujus vice huic Romanæ præsidemus ecclesiæ, ut à præsenti nullus præsulum, nullus secularium præsumat in dominium hujus ecclesiæ aliquo modo sese ingerere, vel quamlibet imperandi potestatem sibi usurpare, vel alicujus inquietudinis molestias inferre, vel aliquam consuetudinem omnino quamvis levissimam sibi attribuere, vel etiam nisi abbatis rogatu vel fratrum in ea missas facere, set communis filius noster abbas* Johannes *omnia libere teneat, possideat, cum consilio fratrum deum timentium omnem utilitatem loci intus vel foris bene ordinet atque disponat, & sic remota vexatione & cuncto gravamine divinum servicium peragant cum tota animi devotione. Post cujus*

Edbaldus. *cujus obitum non extraneus assumatur set de eadem congregatione, & quem sibi propria voluntate concors fratrum societas elegerit. Et qui electus fuerit sine dolo vel venalitate aliqua ordinetur atque in eodem loco consecretur. Si autem, quod non optamus, aptam inter se personam invenire nequiverint, solerter sibi de aliis monasteriis similiter eligant ordinandum. Hæc itaque nostræ institutionis decreta, &c. Data iij. kal. Marcij Anno DC. x.* Quod privilegium habetur sub bulla plumbea & in archivis nostris reservatur cum bullis & privilegiis *Ethelberti* atque *Augustini*.

§. 2. *Sanctus* Augustinus *sepelitur in ecclesia* Petri *&* Pauli.

An. dñi. 613. ANno ab incarnatione Domini sexcentesimo xiij. beatus *Laurentius* archiepiscopus ab *Hibernientium* & *Scottorum* prædicatione regressus consecravit ecclesiam istam præsente rege *Ethelberto* cum confluis turbis, & sanctum corpus *Augustini* in ecclesiam introduxit consecratam, atque in porticu aquilonali ut prædictum est sepelivit. Corpus vero sancti *Letardi* & *Bertæ* reginæ in porticu sepelivit sancti *Martini*, ista enim duo corpora extra ecclesiam primo fuerant sepulta eo quod tempore obitus eorum ecclesia non fuerat consecrata. Et nota quod ista *Berta* fuit filia *Auberti* regis *Parisiorum* qui fuit pronephos *Clodovei* regis *Francorum* primi Christiani. Nam mortuo *Clodoveo* quatuor ejus filii, videlicet *Theodoricus*, *Clodomirus Childebertus & Clotarius* regnum inter se diviserunt, scilicet *Theodoricus Metis* cum *Germania*. *Clodomirus Aurelianis* cum *Burgundia* & *Provincia* & *Aquitania*. *Childebertus* apud *Parisium* regnans habuit *Flandriam* & *Normanniam*. *Clotarius Suession* cum *Lotoryngia*. Et iste *Letardus* episcopus *Silvanectensis* in *Galliis*, cujus metropolis est archiepræsulatus *Remensis* in ecclesia sancti *Martini*, ipsi reginæ Christi cultus mysteria exhibebat, ubi etiam *Augustinus* cum sociis obsequiis se dedere divinis, ipso rege *Ethelberto* ritibus paganicis adhuc serviente. Anno
616. ab incarnatione domini sexcentecimo sextodecimo qui est annus xxj. ex quo beatus pater *Augustinus* cum sociis ad prædicandum *Anglis* missus est, *Ethelbertus* rex *Cantiæ* post regnum temporale quod lvj. annis strenuissime tenuerat, æterni cœlestis gaudia subiit xxiiij. die mensis Februarii, atque in porticu sancti *Martini* intro ecclesiam sepultus est, ubi *Berta* regina jacet condita. Cui successit in regnum *Edbaldus* filius ejus, quod tenello ecclesiæ statui adhuc magno detrimento fuit; siquidem non solum fidem Christi recipere noluerat, set & fornicatione pollutus est tali qualem nec inter gentes auditam apostolus testatur, ita ut uxorem patris haberet, & novercæ suæ pudorem per incestum expugnaret. Unde contigit ut reguli quos pater suus suo imperio subjugaverat per vices rebellarunt. Iste multociens crebro efflatus dæmonio inconstans fide incertus pendebat; sed divina dispensatione atque *Laurentii* archiepiscopi assidua prædicatione, demumque verberibus apostolicis ipsi *Laurentio* propter ipsum regem mirabiliter inflictis, (prout in vita ejusdem *Laurencii* lucidius patet) idem rex omnino ydolatriæ cultu relicto, abdicatoque connubio illegitimo, ad paternam pietatem conversus, fidem Christi suscepit, & baptizatus à *Laurentio* archiepiscopo ecclesiæ rebus in quantum valuit in omnibus consulere ac favere curavit. Unde & in isto monasterio ecclesiam in honore sanctæ Dei genitricis ob facinorum suorum expiationem fundavit, & ipsam ecclesiam manerio de **Podbozn** regaliter dotavit. Lau... &c.

§. 3. *Donatio de* **Podburne.**

HOc manerium est xxx. aratrorum ut in codicella ejus apparet, quod manerium huic monasterio ita libere contulit sicut pater suus aut ipse unquam liberius tenuerunt. Ista autem ecclesia beatæ Virginis à principio fuit posita ad orientem monasterii; & erat cimiterium fratrum inter ipsam ecclesiam & monasterium, set post dilatato monasterio fuit ista ecclesia penitus prostrata, & ibi superædificata cripta, sicut nunc apparet. Ipsa fuit ecclesia quam beatus *Dunstanus* ita assiduo frequentabat, in qua vidit choros angelicos cum ipsa Dei genitrice cantantes & dicentes, *Cantemus Domino sociæ, cantemus honorem.* Istud manerium fuit datum sub anno Domini 618.

§. 4. *Fundatio ecclesiæ S.* Petri *vulgo* **Westmoster.**

CIrca hæc tempora quidam civis *Londoniensis* ad instigationem quondam regis *Ethelberti* construxit ecclesiam in honore sancti *Petri* apostoli in occidentali parte ejusdem urbis, in loco qui **Thozníe** tunc dicebatur, & sonat quasi *Spinarum insula*; nunc autem dicitur *Westmosteriam*. An. 6..

CAP. III.

§. 1. *Obitus* Johannis *Abbatis.*

ANno dominicæ incarnationis DC. xviij. venerabilis *Iohannes* hujus monasterii abbas secundus pastoris curam relinquens cœlo sumptus, in ecclesia dei genitricis memorata sepultus est. Set postea cum aliis sanctis ab eadem ecclesia delatus positus est in muro retro altare sancti *Gregorii*. Cui successit *Ruffinianus* & ab apostolica sede cum *Augustino* olim directus, & ab archiepiscopo *Laurentio* in isto monasterio est benedictus. Anno sequenti *Laurentius* archiepiscopus solum pro cœlo iij. Non. Febr. commutans, in memorato monasterio juxta prædecessorem suum *Augustinum* sepelitur. Et *Laurentio* successit *Mellitus* qui erat *Londoniensis* episcopus primus, qui postquam v. annis *Dorobornensem* rexisset ecclesiam viij. kal. Maij diem suum clausit extremum, sepultus cum patribus suis *Augustino* & *Laurentio*; Cui successit *Justus* tunc episcopus *Roffensis* primus, vir plenus omni sanctitate. Anno domini DC. xxvi. moritur *Ruffinianus* hujus loci abbas iij. & cum *Iohanne* prædecessore suo sepelitur. Postmodum in majorem ecclesiam aliis est conjunjunctus. Cui successit *Graciosus* qui eodem anno à *Iusto* archiepiscopo est benedictus, & etiam iste erat *Romanus*, & cum beato *Augustino* directus. Anno domini Dc. xxxv. sanctus *Iustus* iiij. idus Novembris moritur & cum prædecessoribus suis sepelitur. Et in secundo anno post successit in præsulatum *Honorius* de sacro collegio apostolici viri *Augustini* antea assumptus. Anno DC. xxxviij. *Gracibsus* hujus monasterii abbas iiij. obiit. Ubi vero fuerit sepultus 65. 63.

nbert. pultus mentio non habetur. Cui successit *Petronius*
:x. *Romanus* qui ab archiepiscopo *Honorio* in ecclesia
Dñi *Petri* & *Pauli* est benedictus anno Domini DC. xl.
40. Et eodem anno xj. kal. Febr. obiit *Eadbaldus* rex sui regiminis anno xxij. & est sepultus juxta patrem suum in loco superius nominato. Et secundo anno post moritur *Emma* regis *Eadbaldi* uxor, & regina; atque regis *Francorum* filia; et est sepulta juxta virum suum. Set modo jacent ambo ad altare sancti
53. *Johannis*. Et anno domini incarnati DC. liij. moritur *Honorius* archiepiscopus ultimo die mensis Septembris, & cum prædecessoribus suis congrue sepelitur, & vacavit archiepiscopatus per annum unum &
54. menses vi. Anno DC. liiij. *Petronius* hujus cœnobii abbas quintus moritur, & ubi sepelitur mentio non habetur. Cui successit *Nathanael* vir probitate decoratus, quondam cum *Mellito* & *Justo* à *Roma* ad
55. *Angliam* destinatus, qui anno DC. lv. à beato *Deusdedit* successore *Honorii* in ecclesia sua ad magnum altare sancti *Petri Augustini* fuit benedictus, regnante tunc super *Cantiam* rege *Ercomberto* filio & hærede *Eadbaldi*. Iste *Ercombertus* primus in toto regno ydola destruxit. Jejunium quadragesimale
64. observare præcepit. Anno Domini DC. lxiv. rex *Cantiæ Ercombertus* obiit & cum patribus suis sepultus est in monasterio prædicto. Et eodem anno idus Julii *Deusdedit* archiepiscopus ergastulo hujus vitæ absolutus bravium sui itineris comprehendit, & cum prædecessoribus suis sepelitur. Anno domini
67. DC. lxvij. *Nathanael* hujus monasterii abbas vj. diem clausit ultimum, & quo sepultus fuerat sicut de duobus aliis scriptura non commemorat. Et vacavit monasterium per duos annos.

§. 2. *Adventus* Adriani & Theodori.

60. ANno Dominicæ incarnationis DC. lxx. sexto kal. Junii beatus *Theodorus* missus à *Vitaliano* papa ad regimen *Cantuariensis* ecclesiæ, acceperat enim legationis potestatem à præfato apostolico super *Angliam*, *Scotiam* & *Hiberniam*. Qui statim ut abbatiam istam per obitum *Nathanaelis* intellexit vacantem, provisionem ejusdem monasterii super ordinando abbate ad opus beati *Adriani* auctoritate apostolica reservavit. Præceperat enim Dominus papa *Theodoro* abeunti, ut in diocesi vel provincia sua provideret & daret locum beato *Adriano* in quo cum suis apte degere posset, ut ei dux, comes & cooperator esset evangelicus, ne *Theodorus*, eo quod *Græcus* esset, veritati aliquid dissonum & fidei, *Græcorum* more, in ecclesiam introduceret. Igitur anno domini DC. lxx. iij. kal. Octobris beatus *Adrianus* à carcerali custodia Ducis *Ebronii Galliæ* dimissus, ad beatum *Theodorum* pervenit; Qui statim dedit ei apostolica fretus auctoritate, monasterium istud ad regendum, sicque qui totius *Anglicanæ* ecclesiæ subterfugit primatum, divina disponente clementia apostolorum *Petri* & *Pauli* primum & præcipuum in ecclesia *Anglicana* sortitus est monasterium. Quis & qualis & unde fuerat iste *Adrianus*, & de adventu ejus & miraculis tractatus legenti lucide poterit apparere. *Adrianus* abbas septimus postquam regimen hujus monasterii fuit adeptus, impetravit privilegium à *Deodato* papa secundo super libertate hujus monasterii, & super electione Abbatis, in quo juxta finem, contra transgressores sic addit. *Si quis hæc decreta apostolicæ sedis contraire temptaverit, si præsul est vel minister ecclesiæ sciat se proprio privatum esse officio: si vero laicus vel secularis, à participatione corporis & sanguinis Ihesu Christi sciat se esse alienum.* Hoc privilegium non habemus sub plumbo, sed transcriptum in textu *Adriani* & in pluribus aliis locis. Impetravit eciam privilegium *Agathonis* papæ & concordat cum privilegio *Bonifacii* papæ iiij. quod habetur sub plumbo. Theodorus Archiep.

§. 3. **Stodmersh** & **Fordwyc** *data sunt*.

An. Dñi

ANno domini DC. lxxiij. *Lotharius* rex x. anno regni sui dedit huic monasterio terram trium aratrorū in marisco, quæ appellatur **Stodmersh** ita libere sicut eam prædecessores sui umquam tenuerunt. Et anno DC. lxxvij. *Theodorus* archiepiscopus collecto venerabilium sacerdotum & doctorum congregavit synodum apud **Hethflete** de articulis fidei ad tractandum, inter quos idem pater *Adrianus* lumine scientiæ & intellectus præ cæteris irradiabat. Anno Domini DC. lxxx. quarto *Lotharius* rex nonas Februarii moritur, & in ecclesia juxta *Ercombertum* sepelitur. Et anno DC. lxxxvj. *Edricus* rex successor *Lotharii* dedit huic monasterio pro decem libris argenti quas à beato *Adriano* abbate acceperat, terram quæ contigua est terræ quam *Lotharius* rex apud **Stodmersh** contulit. Quæ terra determinatur isto modo. Ex una parte habet vadum quod appellatur **Ford** strata publica in directum, & à parte alia flumen quod nominatur **Sture**. Istis temporibus fuit interfectio *Ethelredi* & *Ethelberti* sub *Egberto* rege, & fundatio monasterii de **Menstre** in *Thaneto*; quæ omnia gestis *Rogeri* secundi relinquuntur addenda. Anno domini DC. lxxxvij. *Mulus* rex alienigena moritur, & in ecclesia ista cum aliis regibus sepelitur. Iste *Mulus* frater erat regis Sussexiæ *Cedwalli*, qui post mortem *Edrici* invadens *Canciam*, eam undique depopulavit, veniensque *Cantuariam* dum sibi à civibus resisteretur, suis pene omnibus interfectis, fugit ad quandam domum cum xij sociis; quo comperto, *Cantuaritæ* domum prædictam vallaverunt, flammis circumdederunt, & sic dictum *Mulum* regem intrusorem cum suis sociis in ipsa domo pariter extinxerunt, pro cujus morte rex *Westsaxonum Yne* recepit à *Cantuaritis* iij. M. libras.

673. 677. 680. 686. 687.

§. 4. *De terris de* **Bodesham** & *aliis datis*.

CIrca hæc tempora quidam *Swebardus* rex qui regnum *Cantuariorum* violenter obtinuerat, dedit *Eabbæ* Abbatissæ de **Menstre** quæ præcessit beatam *Mildredam*, terram quæ continet xliiij. manentes, in loco qui dicitur **Insudaneye** juxta insulam de **Thanet**; & curtem xij. manentes habentem in loco qui dicitur **Stureye**. Parvoque postea tempore idem rex dedit eidem abbatissæ terram duorum aratrorū in **Sturie** & terram trium aratrorū in loco qui dicitur **Bodesham**. Per idem tempus *Oswynus* rex dedit prædictæ abbatissæ quandam terram in **Sturre** x. manentes habentem, & terram in **Thanet** xviij. manentes continentem. Circa hæc tempora idem *Oswynus* rex dedit abbati *Adriano* terram unius aratri quæ tunc pertinebat ad Curiam de *Lemynge* in qua terra solebat esse mina ferri. Anno Domini sexcentesimo nonagesimo xiij. kal. 698.

Withredus. Rex. Octobris obiit sanctus archiepiscopus *Theodorus*, senex & plenus dierum, sepultusque est cum prædecessoribus suis in ecclesia *Petri* & *Pauli* prænominata. Sequenti anno *Witredus* rex *Canciæ* cum uxore sua *Kynegitha* dedit *Eabbæ* abbatissæ supradictæ terram iiij. aratrorum in **Thaneto**, quæ terra vocatur **Dymaton** & **Ledene**. Et anno sequenti primo die mensis Julii electus est in archiepiscopum *Cantuariensem Britwaldus* abbas tunc monasterii de **Rycolvere**, & ordinatus est anno sequenti tertio kal. Julii à *Godwyno Galliæ* metropolitano episcopo. Hic *Brithwaldus* fuit primus *Anglicus* qui sedi *Cantuariensi* præsidebat, nam prædecessores sui erant omnes *Romani*.

§.5. *Donatio de* Litlebozne.

An. Dñi 690. ANnno domini DC. lxxxx. mense marcio *Withredus* rex *Canciæ* cum conjuge sua *Ethelberga* dedit huic monasterio & *Adriano* abbati in puram & perpetuam elemosynam terram quinque aratrorum quæ appellatur **Litlebozne**: hac conditione interposita, ut tam ejus quam reginæ tam in orationibus nostris quam in missarum solempniis memoria jugiter haberetur. Anno sequente tertio idem rex archiepiscopo *Brithwaldo* persuadente, dedit sæpedictæ abbatissæ de **Menstre** terram nominatam **Haeg** xl. manentium.

§6. Adrianus *obiit & successit* Albinus.

708. ANno ab incarnatione domini DCC. viij. reverentissimus pater *Adrianus* abbas hujus monasterii septimus, cooperator in verbo Dei bonæ memoriæ archiepiscopi *Theodori* defunctus est, & in monasterio suo in ecclesia Dei genitricis quam *Edbaldus* rex superius scribitur construxisse sepultus, qui est annus xli. ex quo à *Vitaliano* papa directus est, ex quo autem *Britanniam* venit xxxix. Cui successit in regendo *Albinus* prædicti patris discipulus de gente *Anglorum* oriundus. Iste *Albinus* in divinarum Scripturarum studiis ita erat à beato *Adriano* institutus, ut Græcam linguam simul & Latinam non minus quam maternam quæ sibi naturalis erat, æque noverat. Iste est primus *Anglicus* qui ad regimen istius monasterii est provectus, nam omnes prædecessores sui erant *Romani*, benedictusque est in monasterio suo à *Brithwaldo* archiepiscopo dominica in octavis paschæ anno supradicto. Hujus *Albini* ortatu simul & adjutorio venerabilis *Beda* historiam de gestis *Anglorum* composuit, prout idem refert in prologo historiæ memoratæ. Anno domini
721. DCC. xxi. *Ethelbertus* filius *Withredi* regis dedit terram unius aratri circa flumen de **Limene** & tria jugera prati in loco qui dicitur **Hammespoth** sanctæ *Mildredæ* abbatissæ tunc de **Menstre** xi. die mensis Julii. Anno sequenti tercio idem *Ethelbertus* dedit prædictæ *Mildredæ* terram dimidii aratri quæ dicitur **Wynozmonde**. Anno sequenti ix. kal. Maij obiit *Withredus* rex, & cum prædecessoribus suis sepelitur in monasterio memorato, & est ultimus regum in hoc monasterio quiescentium. Anno domini DCC. xxxi. *Brithwaldus* archiepiscopus longa consummatus ætate quinto idus Januarij defunctus est, atque cum prædecessoribus suis in ecclesia memorata est sepultus. Et eodem anno *Tatwinus* de provincia Merciorum cum fuisset presbyter in monasterio quod vocatur *Briedum*, in archiepiscopum *Cantuariensem* à venerabilibus patribus *Daniele Wyntoniensi*, *Ingualdo Londoniensi* & *Ealdwyno Roffensi* præsulibus decimo die mensis Junij consecratus est. Anno domini DCC. xxxij. venerabilis pater *Albinus* hujus monasterii abbas octavus in pace consummatus, sepultus est in ecclesia Dei genitricis superius annotata, juxta beatum *Adrianum* prædecessorem suum, set in translatione sancti *Augustini* sociorumque ejus, idem pater *Albinus* cum beato *Adriano* cæterisque ibidem consepultis de præfata ecclesia Dei genitricis in majorem ecclesiam est translatus, positusque in muro retro altare *sancti Gregorii*, ubi nunc quiescit in gloria Sanctorum resurrecturus. Successit *Nodbaldus* nonus, qui à *Tatwyno* archiepiscopo est benedictus. Anno DCC. xxxv. ultimo die mensis Julij *Tatwinus* dies suos finivit in pace, sepultus vero est cum prædecessoribus suis prædictis in ecclesia memorata. Cui successit *Nothelmus* cathedralis ecclesiæ sancti *Pauli Londoniæ* archipresbyter sub anno Domini DCC. xxxvj. seditque tribus annis & mortuus cum prædecessoribus suis sepelitur in ecclesia apostolorum prænotata.

Tat... Arc... An. Dñi 73

§. 7. *Sepultura ad ecclesiam* Christi *producta est*.

74 CUi successit *Cuthbertus Herefordensis* archiepiscopus quintus & sub anno domini DCC. xlj. consecratus est, huic monasterio parum profuturus; ut in sequentibus plenius apparebit. Hic tamen *Cutbertus* anno DCC. xlvij. mense Septembris in Synodo apud *Cloveshot* omnibus *Anglorum* episcopis subscribentibus, inter cætera illius synodalia decrevit, ut festivitates sancti *Gregorii* papæ & sancti *Augustini Anglorum* apostoli perpetuis temporibus præcipua solempnitate observentur; rege *Ethelbaldo* Merciorum tunc cum optimatibus præsente & hoc approbante. Anno Domini DCC. xlviij. mortuo *Nothbaldo* hujus monasterii abbate nono successit ei vir prudens nomine *Aldhunus* & eodem anno à *Cutberto* archiepisco in ecclesia *Petri* & *Pauli* benedicitur. Et quia tempore istorum duorum scilicet *Cutberti* & *Aldhuni* abbatis, sepultura archiepiscoporum huic monasterio est ablata per eundem *Cuthbertum*, & ad ecclesiam sanctæ Trinitatis fraudulenter subplantata, contra tenorem justitiæ ac etiam beati patris nostri *Augustini* institutionem, nec non summorum pontificum scilicet *Gregorii*, *Bonefacii quarti*, *Adeodati*, *Agathonis* cæterorumque decreta: Ideo antequam ulterius progrediar, ad notitiam futurorum modum istius subplantationis vulpinæ dignum duxi præsentibus annotare. *Cutbertus* igitur *Cantuariensis* archiepiscopus à beato *Augustino* undecimus sub anno domini DCC. xliij. animadvertens destitutionem ecclesiæ cui præsidebat, eo quod nullo honorabilis sepulturæ decore fulgeret, dum defunctis archiepiscopis eorum corpora auferrentur & ad monasterium istud juxta decreta summorum pontificum tumulanda transferrentur, dolo concepto iniquitatem parturiendo condoluit, & qualiter illa consuetudo mutaretur tam studiose quam seditiose tractavit. Accessit ad regem tunc apicem regni tenentem *Eadbertum* & axe fletibus vultum suum perfundens, causam simulatæ mœstitiæ columbinæ regis simplicitati prudentia pandit serpentina, & ut rex prædictam sepulturæ consuetudinem mutaret

[Cuth]bertus. &c. [R]ex. taret, ac mutatam suo regio edicto confirmaret non minus fraudulenter quam instanter efflagitavit. Quod tandem vix licet surrepticie non tam prece quam precio interveniente pro voto obtinuit. Igitur anno dominicæ incarnationis DCC. xlviij. prædictus archiepiscopus *Cuthbertus* tactus dolore cordis & mori pergens, tempus opportunum jam instare animadvertit, quo dolum adversus *Augustinianam* ecclesiam jam dudum conceptum longa parturitione gravidus in lucem ederet fœtum serpentinum, matrem interficientem. Appropinquante vitæ suæ termino in ecclesia sua seorsum decumbens, totam suam familiam ac etiam conventum monachorum ad hoc non segnem sub jurejurando astrinxit, ne aliqua divulgatio infirmitatis ejus aut mortis fieret, nec signum aliquod pro eo pulsaretur aut exequiæ ejus celebrentur, donec ejus corpus per aliquot dies traditum foret sepulturæ. Quod & factum est. Sepulto vero eo, jam die tercio signa pro eo pulsantur, notitia mortis ejus palam divulgatur. Quo audito, abbas *Aldhunus* sancti *Augustini* cum monachis accessit, corpus archiepiscopi juxta ritum pristinum secum laturus. Set cum jam sepultum reperiret, antiquamque sepulturæ consuetudinem regia auctoritate mutatam esse cognosceret, turbatus & anxius suo privatus desiderio ad propria remeavit. Eodem anno obiit *Eadbertus*, cui successit *Ethelbertus* frater ejus. Et successit in archiepiscopum prædicto *Cutberto* *Bregwynus*, qui de præfata mutatione sepulturæ archiepiscoporum, prædecessoris sui statuta multum laudavit, & ejusdem vulpina sequens vestigia eandem mutationem regia auctoritate ac etiam apostolica, ut quidam opinantur, confirmari fecit. Ipso quoque ex hac luce clam subtracto ac juxta prædecessorem suum sepulto, signa pro ejus exequiis celebrandis ex inspirato solempniter, prout decuit, pulsantur. Mox autem ut hoc innotuit conventui sancti *Augustini*, *Jambertus* tunc abbas sancti *Augustini* ad ecclesiam sanctæ Trinitatis cum manu armata accessit, & corpus defuncti archiepiscopi si non gratis sibi liberaretur vi rapere disposuit, set cum illud jam sepultum cognovisset, se jam altera vice supplantatum perpendens, domum vacuis manibus est reversus, appellationibus tamen pro statu & libertate sui monasterii & à gravaminibus illatis ad summum pontificem multipliciter interpositis. Igitur monachi ecclesiæ sanctæ Trinitatis pastoris solatio desolati, prædicti abbatis *Jamberti* animadvertentes constantiam, & tam in rebus ecclesiasticis quam secularibus prudentiam & sapientiam, timentesque ne si appellationes interpositas prosequeretur sepulturam archiepiscoporum ad pristinum statum justicia exigente revocaret, in hoc suæ fraudi consulentes, *Jambertum* abbatem hujus monasterii in eorum patrem & pastorem postularunt. Monachi autem beati *Augustini* tanti patris patrocinio destituti, à prosecutione appellationum super mutatione sepulturæ prædictæ etsi non propter sui inertiam, saltem ob *Jamberti* archiepiscopi reverentiam desisterunt; quod pro dolor! rei eventus manifestius declarat.

An. Dni 748.

§. 8. Albanus *translatus, & fundatio monasterii illius.*

Circa hæc tempora regnavit rex Merciorum *Offa*, qui reliquias beati *Albani* martyris usque ad illud tempus obscure reconditas elevavit, & in ejus honore Monasterium fundavit & ibidem congregationem monachorum adunavit sub anno DCC. xc. Iste vero *Offa* sedem archiepiscopatus *Cantuariensis* ad **Lichfeld** transferre conatus est; quapropter *Iambertum* archiepiscopum huic novæ translationi resistentem multis gravaminibus fatigavit. Tandem de omnibus prædiis suis quæ in finibus ejus erant etiam & episcopatus ditione eum ad tempus indebite privavit. *Iambertus* autem postquam præsulatus dignitatem magna animi constantia annis plurimis administraverat, cum finem suum sibi instare conspiceret, volens antecessorum suorum, illegitima mutare statuta, & sepulturam episcoporum justitia suadente ad antiquam revocare consuetudinem, jussit ut post obitum suum ad ecclesiam apostolorum *Petri* & *Pauli* ubi & omnes sancti prædecessores sui requiescunt, corpus suum sepeliendum deferretur. Eo ergo defuncto præceptum ejus impletum est. Corpusque ejus in capitulo apud sanctum *Augustinum* traditum est sepulturæ anno domini DCC. lxxxix. pridie idus Augusti. Cui successit *Athelardus Wyntoniensis* episcopus, qui prædecessoris sui *Jamberti* statuta de memorata sepultura irrita faciens, & *Cutberti* atque *Bregwyni* vestigiis inhærens, jussit se cum in fata decederet in ecclesia sua sepeliri. Monachi vero sancti *Augustini* prædictam sepulturæ episcoporum translationem parvipendentes propter sui nimiam simplicitatem, & archiepiscoporum & regum qui in hoc archiepiscopis favebant obstinationis nimiæ austeritatem, neque calumpniam neque querelam coram summo pontifice super prædicta injuria eis illata hactenus proposuerunt. Et sic ex sua stolida simplicitate sepulturam episcoporum perpetuo amiserunt. Sicque *Lya Rachelem* amplexibus *Jacob* sub unius noctis conductione perpetuo privavit, utinam de cætero eam in aliis non subplantet. Quod autem monachi sanctæ Trinitatis in cronicis suis scribunt *Cutbertum* archiepiscopum hujus malitiæ non sine suæ animæ dispendio inventorem accessisse ad *Gregorium* juniorem tunc *Romanæ ecclesiæ* præsidentem sub anno Domini DCC. xliij. & ab eodem licentiam & auctoritatem mutandi prædictam sepulturæ consuetudinem per privilegium suum obtinuisse, non est tam incredibile quam impossibile. Nam *Gregorius tercius* quem hic vocat juniorem, circa annum domini DCC. xl. secundum cronicas summorum pontificum scribitur mortuus, nec dum *Cuthbertus* archiepiscopatum fuerat adeptus. Nec alius legitur *Gregorius* usque ad *Gregorium* quartum qui sedit anno Domini 827. His prætermissis ad seriem temporis subsequentis quam certa ex causa ad præsens transfilii calamum converto. Anno domini DCC. xlviij. *Aldhunus* in abbatem hujus ecclesiæ electus à *Cutberto* archiepiscopo benedicitur. Nichilque istius reperio præter illud quod supra scriptum est de amissione sepulturæ archiepiscoporum. *Cuthberti &c. Archiep.*

§. 9. *Pars terræ in* **Quenegate** *per* Dunwaldum *data monasterio sancti* Augustini.

Anno domini DCC. lx. quidam nomine *Dunwaldus* minister regis *Ethelberti* huic ecclesiæ contulit quandam partem terræ juxta **Quenegate.** Hæc terra circumcincta est his terminis. A **Quenegate** in meridiem extensas habens iij. perticas, & inde *An. Dni. 760.*

Eadbertus Rex. in occidentem rectissima linea dividit terram regis & istam xxiij. perticis usque in maceriam quæ in aquilonali parte civitatis muro adjacet virgas habens xxxiij.

CAP. IV.

§. 1. Jambertus *in Abbatem benedictus est.*

An. Dñi 760. ANno itaque domini DCC. lx. *Aldhunus* hujus monasterii abbas decimus moritur. Set quo sepelitur neque scriptura neque monumentum aliquod sicut de multis aliis abbatibus sequentibus, testatur;& venerabilis vir *Jambertus* à *Bregwyno* archiepiscopo ad altare sancti *Petri* in abbatem benedicitur.

§. 2. *Donatio terræ de parva* **Mongeham.**

ET sequenti anno *Eadbertus* rex *Cantiæ* filius regis *Wythredi* dedit huic Monasterio ob affectionem abbatis *Jamberti* terram sex aratrorum in australi parte vici antiqui **Mundlyngham.** Hæc est illa terra quæ vocatur parva **Mungeham.** Anno sequenti moritur *Bregwynus* archiepiscopus & *Jambertus* ad archiepiscopatum ut supra scribitur vij. idus Januarii assumptus, & à *Paulo* apostolico pallii honore anno secundo sequenti insignitur, & xxvij. annis archiepiscopatum strenue gubernavit.

§. 3. *Donatio manerii de* **Betwefelde.**

ANno dominicæ incarnationis DCC. lxiiij. *Jamberto* hujus monasterii abbate undecimo in archipræsulem assumpto, *Ethelnodus* hujus congregationis regimen suscepit, & à *Jamberto* archiepiscopo benedicitur. Huic abbati rex *Merciorum Offa* contulit terram duorum aratrorum in loco qui appellatur **Betwefelde**, & dedit ei licentiam pascendi porcos & pecora in silva regali æternaliter, & unius capreæ licentiam in silva quæ vocatur **Snelwlyns** ubi
787. capræ regis vadunt. Anno domini DCC. lxxxvij. *Ethelnodus* abbas xij. moritur, nec reperio quo sepelitur. Et in locum ipsius *Gutardus* subrogatur & à *Jamberto* benedicitur. *Gutardoque* mortuo *Cunredus* substituitur; & à *Wulfredo* archiepiscopo benedicitur sub anno domini 803. *Cunredoque* defuncto circa annum domini DCCC. xxij. *Wernodus* successit & à *Wulfredo* prædicto benedicitur.

§. 4. *Revocatio archiepiscopatus ad priorem locum.*

790. ET anno domini DCC. lxxxx. *Kenulfus* rex *Merciorum Offæ* successor scripsit *Leoni* papæ *Adriani* successori pro revocanda sede archiepiscopatus ad suum priorem locum, inter cætera sic. *Nam quia beatæ recordationis* Augustinus *qui verbum Dei imperante* Gregorio *Anglorum genti ministrabat, & gloriosissime ecclesiis præfuit* Saxoniæ, *in eadem civitate divine obiit, & corpus illius in ecclesia beati* Petri *apostolorum principis quam successor ejus* Laurentius *sacravit conditum fuisset, visum est cunctis gentis nostræ sapientibus quatinus in illa civitate metropolitanus honor haberetur, ubi corpus ejus pausat qui hiis partibus fidei veritatem*
826. *infernit primo.* Anno domini 826. prædictus *Wulfredus* archiepiscopus & familia monacharum de **Menstre** in **Tanet** dederunt prædicto *Wernodo* abbati terram sex jugerum, quæ terra vocatur **Dodynglond**,in escambium pro vj. jugeribus terræ apud **Caldenford**;& sunt termini circumjacentes prædictam terram quæ vocatur **Dodynglond** ab aquilone& oriente, & ab austro circumjacet terra quæ vocatur **Groenlyng** & **Federing.** Anno domini DCCC. iiij. fuit manerium de **Lenham** nobis datum per istos reges subscriptos Deo & abbati, quia iste *Wernodus* abbas consanguineus fuit *Athelwulfy* & *Kenewulfy* regum. Unde *Kenewulf* rex *Merciorum* & *Cuddredus* rex *Cantiæ* divino ducti amore & fœdere consanguinitatis allecti, dederunt Abbati *Wernodo* terram xx. aratrorum quod jam vocatur **Lenham** cum omnibus rebus ad illud recte & rite pertinentibus, & xiij. dennes glandes portantes, Primum **Mapulderherst.** 2. **Friderynden.** 3. **Friedeslaac.** 4. **Cumbden.** 5. **Snatynden.** 6. **Wystelherst.** 7. Alterum **Mapulderherst.** 8. **Babbyngden.** 9. Alterum **Babbyngden.** 10. Tertium **Babbyngden.** 11. **Tunlafaherst.** 12. **Plussyngherst.** 13. **Friderelah** & **Fereden.** An. Domini scilicet DCCC.xxxviiij. *Athelwolfus* rex occidentalium & An. D 838 *Cantiæ* propter duo M. & centum mancusas argenti dedit prædicto *Wernodo* abbati terram quinque aratrorum apud **Lenham** cum omnibus ad illam recte & rite pertinentibus. Hæc terra modo vocatur **Estlenham.** Et jacet inter locum vocatum **Srelse** ab oriente & **Lenham** ab occidente. Hæc donatio facta fuit in villa de **Faversham** quinto idus Marcij anno supradicto. Anno domini DCCC. l. rex *Athelwulfus* contulit prædicto abbati in puram & perpetuam elemosinam xl. cassatos terræ apud **Lenham** cum omnibus utilitatibus ad eam pertinentibus; & cum ingressu trium cartorum in silva quæ dicitur **Blean.**

Wlfredus archiep.

CAP. V.

ANno domini DCCC. xliiij. *Wernodus* abbas 84 hujus monasterii xv. moritur; nec reperitur locus ejus sepulturæ. Et successit ei *Diernodus*; & à *Cealnodo* archiepiscopo benedicitur. Hujus *Diernodi* tempore quidam potens vir *Wymundus* regis *Edwolphi* amicus dedit **Snaves**, per tale scriptum. *In nomine Dei cœli Ego* Wymundus *amicus* Edwolphi *do & concedo Deo sanctoque* Augustino *terram de* **Borewarmers** *cum terra del* **Wyk** *imperpetuū liberam sicut prædictus dominus meus michi donavit,pro redemptione ipsius animæ & meæ parentumque nostrorum, ubi sepulturæ requiem michi elegi. Si quis hoc infregerit anathema sit.*

§. 1. **Mertone** *datur per* Ethelbertum *regem secundum.*

ANno domini DCCC. lxj. *Ethelbertus* rex occidentalium *Saxonum* successor *Egberti* dedit 861. prædicto abbati tria aratra terræ in loco qui vocatur **Mertone** in orientali plaga *Kanciæ*, & pro ista terra dedit idem *Diernodus* regi lx. mancusas auri optimi.

§. 2. *De firma manerii do* **Braborne.**

CIrca hæc tempora quædam bona matrona nomine *Ealburga* domina de **Braborne** in testamento suo cum consensu amicorum suorum ordinavit

…*nundus Rex.* vit, ut qui teneret manerium de Brabourne singulis annis redderet de prædicto manerio ecclesiæ sancti *Augustini* xl. ambras brasij, iiij. boves, xl. arietes, CC. panes, unam pis: butyri, unam pis: casij, iiij. caractatas lignorum, & xx. gallinas. Hac conditione interposita, ut post obitum ipsius, Monachi singulis diebus pro ejus anima decantent psalmum, *Exaudiat te Deus.* Istum redditum & jugum terræ apud Horton & terram de Hengestesselle juxta Wyveslesburgh *Hugo de Monford* abstulit, cui & episcopo *Baiocensi Willielmus Bastard* fere omnes terras *Cantiæ* contulit contradicentibus monachis set minime prævalentibus. Et nota quod omnes istæ terræ prius nominatæ sunt de dominio Comitis de Penebroke.

§. 3. *De terra de* Lincheſore.

An. Dñi 864. ANno domini DCCC. lxiiij. *Diernodus* abbas obiit, cui successit *Wynherus* hujus monasterii abbas xvij. Cui *Wynhero* anno sequenti *Edelwuf* rex occidentalium *Saxonum* dedit quandam terram in orientali parte *Cantiæ* quæ vocatur Lincheſore.

§. 4. *De manerio de* Berewaremersch.

SUb hiis diebus quidam *Edbald* nepos regis dedit *Wynemundo* amico suo pro DCCC. denariis quandam partem agelluli in loco qui dicitur Bourewaremersse. Quam quidem terram prædictus *Wynemundus* dedit Deo & sancto *Augustino* in elemosynam. Hæc terra habet in meridie terram de Folcanston, in aquilone Lymene. Anno domini
866. DCCC. lxvj. abbate *Wynhero* defuncto successit *BEADMUNDUS*, cui vero *KYNEBERTUS*, cui *ETAUS*, cui *DEGMUNDUS*, cui *ALERIDUS*, cui *CEOLBERTUS*, cui *BECTANUS*, cui *ATHELWOLDUS*, cui *TILBERTUS*, cui *EADREDUS*, cui *ALCHMUNDUS*, cui *GUTTULFUS*, cui *EADREDUS*, cui *LULYNGUS*. Isti invicem successerunt qui licet multa bona ut credimus temporibus suis gesserunt, tamen quia vetustas omnia absorbuit & delevit, vix ad tempora nostra illorum tenuis fama pervenit. Et quia quasdam terras reperio perquisitas temporibus tamen subincertis, ideo duxi eas nunc sub incertitudine temporum annotare. *Egebredus de* Fordwich, offerens filium suum in monachum obtulit cum eo ad istud monasterium vj. hagas, iij. acras terræ, & quandam partem prati ex parte australi villæ de Fordwych. Anno Domini DCCC. lxix. xij. kal. Decembris S. *Edmundus* rex occisus est. Eodem anno *Lulyngo* abbate defuncto successit *Beornelmus* xxxj. Iste *Beornelmus* ad curiam portavit elemosynam regis *Elfredi* beati *Edmundi* regis successoris inmediati. Iste *Elfredus* fuit primus rex *Angliæ* qui inunctus erat. Hic constituit Hundred & Lestes.

§. 5. *De* Wyvelesberg *&* Hengestesselle.

CIrca hæc tempora terra de Wyvelesberghw fuit empta à quodam *Eadulfo* filio *Edwoldi* pro duobus M. denariis. Hiis eciam diebus quidam nomine *Aethelferh* legavit in testamento suo huic monasterio quandam partem terræ in parochia de Wyvelesburghw quæ terra vocatur Ateleſworde & ista terra est censualis, & reddit annuatim x. s. *Odo Archiep.* Eodem tempore idem *Aethelferh* legavit huic monasterio terram de Hengestesselle quæ est parochia contigua parochiæ de Wyvelesburghw ex parte boriali. Set istam *Hugo de Montfort* huic monasterio abstulit tempore *Willielmi Conquestoris*. Iste enim *Ethelferh* erat minister abbatis, unde & legavit illi quinque mancusas auri, ij. boves, ij. vaccas, j. equum, x. porcos, x. oves & eciam decem capras.

§. 6. *Restitutio terræ de* Wetburgyland.

ANno Domini DCCC. xxv. rex *Saxonum* & *Anglorum Ethelstan* die coronationis ejusdem in crastino ordinationis sancti *Gregorii* dedit huic monasterio terram xiiij. aratrorum in insula de Tanet quæ vocatur Werburgynland quæ injuste fuerat rapta ab ista ecclesia per annos multos. Set illam terram idem rex iterum sancto *Augustino* restituit cum consensu episcoporum et duorum principum & aliorum multorum. Et ex hac donatione & similiter ex permutatione terrarum facta cum *Wulfredo* archiepiscopo quæ vocatur Dodyngland satis apparet quod multas terras habebat monasterium in insula de Thaneto priusquam rex *Knuthus* dedit nobis manerium de Menstre. *An. Dñi 825.*

§. 7. *De maneriis de* Sybertyswold *&* Swalclyve.

ANno Domini DCCCC. xlij. *Beornelmus* hujus monasterii abbas xxxj. moritur & in locum ejus *Alfricus* subrogatur, qui ab *Odone* archiepiscopo in suo monasterio benedicitur. Hic *Alfricus* familiaris erat regis *Edmundi*, ob quam causam prædictus rex dedit illi duo aratra terræ apud Sibertesweld secundo anno regiminis *Alfrici*. Cui terræ rex *Ethelredus* addidit postea duos cassatos terræ in loco prius dicto. Istæ terræ alienatæ fuerunt postmodum à nostro dominio per abbatem *Scotlandum*, prout temporibus suis dicetur. Anno Domini DCCCC. xlvj. *Eadredus* rex qui successit *Edmundo* in regnum tocius *Britanniæ* dedit terram de Swaleclyve cuidam ministro suo nomine *Herefige*; & prædictus minister dedit illam terram huic monasterio, & in eodem loco sibi sepulturam elegit. *942.* *946.*

§. 8. *Privilegium* Johannis Papæ xiij.

ANno dominicæ incarnationis DCCCC. lv. *Johannes* papa xiij. scripsit Regi *Eadredo* literas commendaticias et auctenticas pro hoc monasterio, prædecessorum suorum *Bonifacii*, *Adeodati*, *Agathonis* & aliorum vestigiis adhærendo. Et in fine sic. *Unde Canonicis de monasterio sancti* Salvatoris *illi loco invidentibus præcipimus ne hujus devotionis cultum inquietare præsumant. Quod si fecerint sciant se anathematis vinculo innodatos.* Scripsit etiam idem Papa *Johannes* prædicto regi, *Odoni* archiepiscopo & omnibus episcopis, Ducibus & Abbatibus & cuncto populo *Anglicæ* gentis sub hac forma. *PRIVILEGIUM.* Johannes *episcopus &c. Inter præclaras sacræ fidei.* Et infra. *Statuimus quatinus ipsa apostolica ecclesia sicut in gratia principum apostolorum censetur apud vos primogenita, sic cæterorum monasteriorum vestri regni quæ post surrexerunt vel deinceps in omnem posteritatem* *955.*

Edgarus Rex. *nascentur mater primaria, sit inquam regia & apostolica confirmatione regalis & apostolica, sit ab omni seculari servitute libera, ita ut nullus episcoporum, nullus successorum vestrorum regum in aliquo eam lædere aut inquietare præsumat: archiepiscopus vero non typo prælationis set officio caritatis ubi poscitur se inpendat, abbatemque ipsius ac si* Romanum *legatum & comministrum Evangelii pacis habeat, & fraternum sibi socium æstimat non subjectum, per omnia sicut sancti & Deo dilecti filii sedis apostolicæ archipræsul* Theodorus *& abbas* Adrianus *se habuere. Nullum vero potestatum in hanc etiam præripiat, nec quodlibet officium sine abbatis favore & fratrum sibi arroget. Set neque ab ipsis intimis & peculiaribus locis aut parochiis, vel in omni privilegio ipsius, juris quicquam præter ejusdem abbatis assensum accipiat vel faciat.*

§. 9. *De morte regis* Edmundi *in isto monasterio.*

Iste *Edmundus* de quo supra fit mentio, venit *Cantuariam* in festo sancti *Augustini Anglorum* apostoli. Discumbente illo in mensa quendam latronem respexit nomine *Loth*, quem pro latrocinii maleficiis quondam dampnaverat exilio; & protinus surgens invasit latronem & ad terram prostravit: latro vero cultellum educens interfecit regem; ministri tamen regis insurgentes in latronem, occiderunt eum. Corpus vero regis *Wyntoniæ* traditum est sepulturæ.

§. 10. *Donatio manerii de* Plumstede.

An. Dñi 960. Anno Domini DCCCC. lx. *Edgarus* rex qui successit *Eadredo* dedit huic monasterio terram quatuor aratrorum quæ nominatur Plumstede, set hanc terram *Godwynus* Comes *Cantiæ* fraude & injuste sancto *Augustino* abstulit, eamque *Tostico* filio suo dedit, set eam sanctus *Edwardus* beato *Augustino* restituit. Ipsamque iterum in adventu *Willielmi* conquestoris *Odo Baiocensis* calumpniavit. Sicque variis eventibus possessa, ablata & restituta, ne jam ulterius calumpniæ pateret, *Willielmus* Conquestor *Angliæ* prædictam terram de Plumstede sancto *Augustino* confirmavit, & *Odo* episcopus *Baiocensis* calumpniam quam habebat in ipsa terra ad preces regis Abbati & Conventui remisit, & autentice subscripsit. Anno Domini DCCCC. lxxj. mortuo *Alfrico* hujus loci abbate xxxij. *Elfnothus* successit, & à beato *Dunstano* benedicitur.

§. 11. *De centum acris pasturæ apud parvam* Mongeham.

Tertio anno sequenti quædam bona matrona nomine *Wynfled* dedit huic monasterio centum acras terræ apud Monyngham. Ista donatio facta fuit apud Kingeston licentia *Edgari* regis teste *Dunstano* archiepiscopo. Ista terra non jacet apud *parvam* Monyngham, set sunt illæ centum acræ prati, & pasturæ, & terræ arabilis quæ jacent ex parte boriali curiæ de Northorne, & extendunt se versus orientem versus Mounyngeham.

Dunst. Archb.

§. 12. *Dedicatio hujus monasterii, & visio* Cantemus Domino.

An. 97 Anno Domini DCCCC. lxxviij. dedicata fuit ista ecclesia à beato *Dunstano* in honore sanctorum apostolorum *Petri* & *Pauli* atque sancti *Augustini*. Anno Domini DCCCC.lxxx. *Elfnothus* hujus monasterii abbas xxxiij. moritur, & *Siricus* in locum ejus eligitur, & in ecclesia sua à beato *Dunstano* benedicitur. Circa hæc tempora vidit *Dunstanus* reginam cœli cum aliis cœlestibus spiritibus, inter quos etiam vidit sanctum *Adrianum*, choreas ducentes in ecclesia ipsius genitricis quam *Eadbaldus* rex præscribitur fundasse, & cantabant cum ipsa Dei genitrice sic incipiente & dicente, *Cantemus Domino, &c.* Felix homo qui hæc videre meruit, set & felix locus in quo talis visio apparuit. Hoc tamen patet plenius in vita sancti *Dunstani*.

§. 13. *Monasterium de* Menstre *per* Danos *vastatum.*

Eodemque anno insula de Thanet à *Danis* piratis devastatur. Monasterium monialium de Menstre comburitur cum clericis & populo qui illuc confluxerant. Anno Dni DCCCC. lxxxviij. 988 *Siricus* hujus monasterii abbas procurante beato *Dunstano* in episcopatum *Wyntoniensem* est assumptus. Et eodem anno xiiij. kal. Junii obiit *Dunstanus*, & *Ethelgarus* ei successit anno uno & mensibus iij. Anno DCCCC. lxxxix. *Ethelgaro* de hac luce subtracto, *Syricus Wintoniensis* episcopus & quondam hujus loci abbas, de *Wyntoniensi* ecclesia ad ecclesiam *Cantuariensem* est translatus; & dum hæc agerentur, electus est in abbatem *Wilfricus* qui senior appellatur. Anno Dominicæ incarnationis DCCCC.xc. *Siricus* archiepiscopus benedixit *Wlfricum* abbatem in ecclesia ista ad magnum altare. Huic abbati *Brumannus* portreve dedit duas hagas, Fordwich, & unum pratum cum pertinentiis; hac conditione interposita, ut reciperetur in fraternitatem domus, & teneret prædictas haghas & pratum in vita sua, reddendo inde singulis annis sancto *Augustino* vij.s. j. d. & post obitum suum reverteretur terra prædicta ad dominium S. *Augustini*.

§. 14. *Donatio terræ de* Coumbe.

Circa hæc tempora quidam *Edwardus de Coumbe* cujus filius nomine *Leofardus* istius monasterii erat monachus, legavit in testamento suo huic monasterio prædictam terram Coumbe nominatam. Tempore etiam istius abbatis quidam *Brithricus* legavit nobis terram de Woderyngborne.

§. 15. *Canonici ab ecclesia S.* Trinitatis *expulsi sunt.*

Anno Domini M. v. industria *Alfrici* archiepiscopi & *Wlfrici* abbatis expulsi sunt canonici ab ecclesia sanctæ *Trinitatis* & introducti sunt monachi. Tamen *Willielmus Malmesbury* in libro *De gestis Pontificum* dicit hoc non fuisse verum. *Immo constat monachos fuisse in ecclesia sanctæ* 1005

Trinitatis

...redus ...es. Trinitatis *à tempore beati* Laurentii *qui beato* Augustino *successit, sicut ex epistola* Bonifacii *papæ* iiij. *sancto* Ethelberto *per* Mellitum *transmissa apparet*; cujus epistolæ verba hæc sunt. *Domino excellentissimo regi* Ethelberto, Bonifacius *episcopus, &c. Dum Christianitatis*, & infra, *Quapropter fili gloriose quod ab apostolica sede, & per coepiscopum nostrum* Mellitum *postulasti, libenti animo concedimus, id est, ut vestra benignitas in monasterio in* Dorobernensi *civitate constituto, quod sanctus doctor vester* Augustinus *in sancti* Salvatoris *nomine consecravit, cui ad præsens præesse dinoscitur dilectissimus frater noster* Laurentius, *licenter per omnia monachorum regulariter viventium habitationem statuat. Auctoritate apostolica decernentes, &c.* Sed si omnia prius dicta serio considerentur ista stant simul; nec est contradictio quod à primæva institutione fuissent monachi in ecclesia sanctæ *Trinitatis*, & quod volvente rota fortunæ variabilis, propter eorum insolentias aut alia de causa fuissent dejecti, & canonici loco eorum introducti, & modo tempore istius *Alfrici* archiepiscopi iterato restituti. Nam & epistola *Johannis* papæ xiij. regi *Eadredo* directa sub anno Domini DCCCC. lvij. testatur, in illa ecclesia sancti *Trinitatis* canonicos pro tempore illo esse, non monachos, cujus epistolæ mentionem superius fecimus. Nam sicut refert prædictus *Willielmus* ubi supra. « Monachi *Cantuarienses* tempore *Lanfranci* secu-« laribus non longe dissimiles erant, nisi forte pudi-« citiam non facile proderent, canum cursibus avo-« cari, avium prædam raptu aliarum volucrum « per mane sequi, spumantis equi tergum premere, « tessaras quatere, potibus indulgere, delicatiori « victu & accuratiori cultu frugalitatem nescire, per « symoniam abnuere, & cætera illius generis, ut « magis illos consules quam monachos pro frequen-« tia famulantium diceres. Et quia *quod nova* « *testa capit*, &c. Proh dolor! iste modus vivendi inter religiosos pessimus ita à primævis temporibus illi monasterio inolevit, quod usque ad hæc tempora succidi non possit; utinam fœditatis exemplo vicinos non inficiant.

Cap. VI.

§. 1. *De* 100. *acris terræ apud* Sturtone.

An. Dñi 1006. ANno Dom. M. vj. *Wlfricus* abbas xxxiiij. moritur, cui successit vir magnæ sanctitatis *Elmerus*, qui in ecclesia sua ad magnum altare benedicitur ab archiepiscopo *Alfrico*. Hiis temporibus quidam nomine *Godwoldus* in testamento suo legavit huic monasterio centum acras terræ apud Sturtone ex parte boreali.

§. 2. Dani *decimaverunt monachos S.* Trinitatis.

1011. ANno Domini M. xj. inter festum nativitatis beatæ *Mariæ* & sancti *Michaelis* tota *Cantia* à *Danis* vastatur, civitas *Cantiæ* obsidetur; & vicesimo die obsidionis proditione *Almerici* archidiaconi & civium capitur & incenditur; *Alfegus* archiepiscopus comprehenditur & apud Grenewych martirizatur, *Elmerus* abbas abire permittitur, capiuntur *Godwynus Roffensis* episcopus, *Leofryma* abbatissa sanctæ *Mildredæ*, *Alfredus* regis præpositus, ecclesia sanctæ *Trinitatis* spoliata comburitur grex monachorum & turba popularis utriusque sexus occiduntur, Monachi ibidem decimantur, novem trucidantur, & decimus reservatur; unde quatuor monachi tantum in illa occisione vivi remanserunt. Set quod dictu est mirabile, inter has *Danorum* persecutiones *Cantuariæ*, & totius *Canciæ* tam populi quam ecclesiarum devastationes, hoc solum monasterium *Augustinianum* ipso Domino in cujus sunt manu omnia jura regnorum protegente, manebat intactum, & à *Danica* persecutione securum; quod ex hoc accidebat miraculo. Cum autem *Dani Cantuariam* ferro undique & flamma vastantes, quidam illorum sacrilegi non causa orandi set deprædandi malitia monasterium istud ultro introierunt, moxque unus eorum ad malum proclivior ad sepulcrum apostoli nostri *Augustini* ubi tunc jacebat tumulatus, improbe accessit, palliumque quo illud preciosum *Augustini* mausoleum operiebatur, furtim rapuit, atque sub acella sua illud abscondit; set divina ultrix miseratio raptorem mox rapuit, palliumque illud sub acella furis absconditum quasi connativa cutis acellis furis inhæsit & unguibus, nec ulla violentia aut arte deponi poterat, donec reatum suum coram Sancto prædicto & loci fratribus veniam poscendo de commissis fur ipse prodiderat. Quæ ultio ita cæterorum *Danorum* multitudinem terruit, ut hujus monasterii non solum fieri timerent esse invasores, set majus ejus præcipui forent defensores. Circa hujus persecutionis tempora quædam matrona venerabilis nomine *Elfgina* in fraternitatem hujus congregationis recepta dedit confratribus lx. l. & cuilibet monacho xx. s. singillatim. Tempore eciam hujus persecutionis multæ sanctorum reliquiæ ac eciam preciosa hujus monasterii jocalia in diversis locis fuerunt abscondita, nec jam sunt propalata, nam morientibus illis qui huic abscontioni interfuerunt, locorum memoria pariter cum illis est extincta. *Alfricus* Archiep.

§. 3. Knutus *rex* Angliam *ingressus est.*

ANno Dominicæ incarnationis M. xvij. post diuturnam bellorum tempestatem, *Ethelredo* rege defuncto, rex *Knutus* natione *Danus*, non successione hæreditaria, set armorum violentia in regnum *Anglorum* successit. Hic vero *Knutus* cum religiosissima devotione cuncta fere *Angliæ* cœnobia regali munificentia veneraretur, & opibus ditaret, ita præcellentissimi patris *Augustini Anglorum* apostoli, & apostolorum *Petri* & *Pauli* monasterium coluit, ut hoc solum sibi curæ inter cætera esse videretur; adeo autem beatum *Augustinum* in omnibus elegerat patronum, & ita fratrum istius monasterii religiosum amplectebatur contubernium, ut hinc episcopos & magistros aliarum affectaret ecclesiarum. An. Dñi 1017.

§. 4. Elmerus *fit episcopus* Schyreburniæ.

UNde & venerabilem virum *Elmerum* hujus monasterii tunc abbatem in pontificatus *Schyreburniæ* cum vitæ merito assumpsit dignitatem sub anno Domini M. xxij. quæ sedes *Schyreburniæ* 1022. successu temporis ad episcopatum *Saresberiensem* unita est. Hic vero *Elmerus* postquam aliquot annis episcopatum sibi commissum strenuissime rexerat,

Knutus **Rex, &c.** rat, judicio Dei cæcus effectus, episcopatum tam voluntarie reliquit quam involuntarie assumpserat, rediensque ad domum suam sancti *Augustini*, de prælato factus est subjectus, vivens in cella infirmorum cum omni puritate & devotione usque ad exitum vitæ suæ. Et ut de meritis ejus aliqualiter retexam. Quadam die dum puer suus secundum consuetudinem ad deferendum sibi sua cibaria ad coquinarium exisset, quidam milvus de sua parapside suas carnes subito unguibus rapuit, & ad alta revolavit. Cujus rei gestum serviens prædictus magistro suo indicare non omisit; Quod audiens servus Dei, intimas gratias egit Deo, dicens, Se carnes non comesturum nisi hoc velle Deum intelligeret tali signo, quod scilicet milvus restitueret raptam carnem. Cum ergo minister hoc votum ignorans, iret ad coquinam pro quærendis *Elmero* novis cibariis, mirum dictu, rapax avis carnes supradictas in vasculum suum de quo prius rapuit, intactas reportavit. Quod cum vir Dei cognovisset sumebat de illis cum actione gratiarum. Hic non cum episcopalibus insigniis set tantum in cuculla velut simplex monachus ex opposito altaris sancti *Johannis* est sepultus. Super cujus tumbam priusquam ad locum ubi nunc requiescit transferetur, lux cœlica sæpius fertur visa. Quem licet sanctum esse pie credamus, de ipso sine auctoritate sedis apostolicæ celebrare non audemus. De hoc beato *Elmero* episcopo notatur in *Cronica Gotselini* de translatione sancti *Augustini* lib. 2.

An. Dñi 1017. cap. 1. Anno Domini M. xvij. *Elmero* hujus monasterii abbate in episcopum *Schyrebornienſem*, ut supradictum est, assumpto, *Elstanum* hujus monasterii tunc Priorem, virum apud ecclesiam & seculum prudentissimum rex *Knutus* ad episcopatum *Wyntonienſem* nitebatur promovere. *Elstanus* vero cum nulla ratione acquiesceret episcopatum suscipere, fraternis pulsus precibus & regiis coactus hortamentis propriæ abbaciæ regimen suscepit, & ab archiepiscopo *Anotho* in ecclesia ista benedictus est.

§. 5. Mildreda *datur cum manerio de* **Menstre**.

1027. ANno Domini M. xxvij. *Knutus* rex dedit S. *Augustino* & fratribus hujus monasterii corpus beatæ *Mildredæ* cum tota terra sua sub tali forma. *Notum sit vobis omnibus, me dedisse sancto* Augustino *patrono meo corpus sanctæ* Mildredæ *gloriosæ virginis cum tota terra sua infra insulam de* **Thanet** *& extra, cum omnibus consuetudinibus ad suam ecclesiam pertinentibus. Hæc omnia ita libera & quieta reddo Deo & abbati* Aelstano *& fratribus loci sicut ego unquam melius habui, tam in terra quam in mari & in litore, ut habeant & possideant imperpetuum, &c.* Anno Domini

1030. M. xxx. prædictus *Elstanus* abbas corpus beatæ *Mildredæ* xv. kal. Junii de *Thaneto* ad monasterium suum transtulit, rege *Chnuto* super hoc licentiam præbente specialem, & fuit conditum ante principale altare sancti *Petri*. Ibique jacuit usque ad tempora *Wulfrici* junioris; qui volens ecclesiam suam dilatare, transtulit eam in porticum sancti *Augustini*.

1037. Et anno Domini M. xxxvij. in vigilia sancti *Leonardi Knuto* rege mortuo, ac duobus filiis suis sibi invicem in regnum succedentibus, scilicet *Haraldo* & *Hardeknuto*, sanctus *Edwardus* filius *Etheldredi* regis & *Emmæ* reginæ in regnum successit sub anno Domini M. xliij. & eodem anno idem rex confirmavit donationem quam strenuus rex *Knutus* huic manasterio fecerat de manerio de **Menstre** cum omnibus pertinentiis in insula de *Thaneto* & extra; set & omnes donationes possessionum vel facultatum quas prædecessores sui reges huic monasterio contulerunt, ipse regia potestate atque firma astipulatione cum consensu episcoporum & principum suorum per cartam suam abbati *Elstano* & fratribus tradidit & confirmavit, statuens hoc monasterium cum omnibus appendiciis perpetua libertate gaudere. Ead... Arch...

§. 6. *De terris de* **Bodesham, Bourne, Wilrenton.**

CIrca hæc tempora quidam nomine *Egelricus Bigge* cum consensu regis *Edwardi* dedit huic ecclesiæ terras de **Bodesham** & **Wilrington** tali pacto, ut *Wade* ejus miles & *Loswine* occuparent illa temporibus suis; & post obitum illorum remanerent huic monasterio temporibus sempiternis. Anno Domini M. xlv. *Eadsinus* archiepiscopus dedit sancto *Augustino* quinque acras terræ extra **Radingate**, & unum pratum pertinens ad terram prædictam, hac conditione interposita, ut monachi sancti *Augustini* haberent ejus memoriam in orationibus suis specialem. Sequenti anno traditum fuit manerium de **Patynton** cuidam *Turstino* domicello abbatis, & postea venditum, & à sancto *Augustino* alienatum. Anno Domini M. xlvij. mortuo venerabili *Elstano* hujus cœnobii abbate xxxvj. successit ei vir probi consilii *Wulfricus*, & in ecclesia sua ad magnum altare ab archiepiscopo *Eadsino* benedictus est. Isto anno *Edwardus* rex dedit eidem archiepiscopo terram unius aratri apud **Littlebourne**, & hanc terram idem archiepiscopus contulit huic monasterio cum consensu prædicti regis; & sunt illi tres mansi, scilicet **Bourne, Dene,** & **Wilryngton.** Dedit eciam ij. calices bonos, & centum marcas ad turris ædificationem quæ tunc fuerat in construendo. Dedit eciam Psalterium glosatum minori glosa. Circa hæc tempora *Emma* mater sancti regis *Edwardi* extra alia plurima bona quæ fecit, omnia corpora sanctorum hujus loci preciosis palliis adornavit.

An. 104[illegible] 104[illegible]

§. 7. *Abbas sancti* Augustini *debet assidere abbati* Montis Cassini.

ANno Domini M. lv. *Edwardus* rex dedit huic monasterio totam terram quam habuit in *Fordwyco*. Anno sequenti *Leo* papa x. symoniacam hæresim in *Francia* debellabat. Mittitur ad eum consensu regis & regni *Wulfricus* abbas pro negotiis regni & ecclesiæ *Anglicanæ* responsurus. Cujus responso papa intelligens *Anglos* cæteris innocentiores; & *Anglicanæ* ecclesiæ profectui congratulans, inter alia multa confirmabat, ut archiepiscopus *Cantuarienſis* in conciliis vel synodis celebrandis assidere debeat sanctæ *Ruffinæ* pontifici. Abbas vero *Augustinienſis* abbati *montis Cassini*. Ipsi quoque abbati *Wulfrico* de ecclesiæ suæ dilatatione & Sanctorum ibidem quiescentium honore memoriam facienti, dictus Apostolicus quod petebat libenter annuit & benedixit. Rediens autem prædictus abbas facta legatione templum suum à fronte diruit, beatissimam virginem *Mildredam* ante principale 105[illegible]

...dus cipale altare, ut prius dictum eft, conditam, in por-
...ep. ticum fancti *Auguftini* tranftulit, & juxta aquilonarem partem collocavit; erat enim tunc porticus *Auguftini* ubi nunc eft capella fanctæ *Mariæ* in navi ecclefiæ. Fuerat namque ad orientem prædicti monafterii oratorium beatæ *Mariæ* quod rex *Edbaldus* quondam conftruxerat, in quo multa fanctorum corpora requiefcebant. Quod oratorium reginæ cœli tam erat gratum, ut juxta *Anglicum* proverbium *Mariæ* facrarium diceretur feu veftiarium. Ibi vero mundi domina fæpius apparebat. Ibi miraculorum fulgura corufcabant, ibi concentus angelorum & organa beatarum virginum frequenter audiebantur; ibi beatus *Dunftanus* vidit manifefte fanctum *Adrianum* inter choros cœleftium cum ipfa regina mundi collaudantem Deum; ibi manifefte oculo corporali & aure audivit ipfam Chrifti matrem cum fuis virginibus alternis vocibus fic cantantes, *Cantemus Domino, &c.* Hujus oratorii partem occidentalem pro dilatando fuo monafterio non tam prudenter quam defideriofe cum porticibus quibus cingebatur in circuitu dejecit, & inter ecclefiam antiquam & oratorium prædictum, fratrum cimiterio quod adjacebat purgato, totum fpacium ad fabricam occupavit. Set regina cœli non ferens ruinam templi fui, trina revelatione per quandam anum veteranam mandavit abbati *Wulfrico*, ipfum corporali morte effe plectendum propter injuriam quam fibi in fui oratorii deftructione intulerat. Set magnanimus abbas mandatum cœlefte credere renuens tanquam inanes fabulas propter nuncii vilitatem, reus incidit in divinam ultionem; percuffus eft enim letali ægritudine circa cœnam Domini: ipfa tamen die cœnæ & quinque diebus fequentibus cum fua forti infirmitate miffas in conventu celebravit majores, fet fubfequenti nocte priufquam monachi occurrere poffent obiit tranfitu repentino. Quæ divina ultio, ut pie credi poteft, fignum fuit præfatæ præfumptionis cum adjutorio piæ intentionis.

§. 8. *Pontificalia abbati conceffa.*

...Dñi ANno Domini M.lix. *Wulfrico* fic defuncto,
...9. *Egelfinus* fucceffit, & à *Stigando* archiepifcopo eft benedictus. Hic *Egelfinus* ad papam *Alexandrum* fecundum nefcio qua legatione eft miffus fub anno Domini M.lxiij. ubi primus inter hujus monafterii abbates ab eodem papa mitra & fandaliis uti jure pontificali eft juffus cum fuis fucceforibus prædicti monafterii abbatibus, eodem papa fic pronunciante, « Hunc apicem habere perpetuo rectorem decernimus *Auguftinenfem* ob ipfius fcilicet « *Romanorum* alumpni & *Anglorum* apoftoli dignitatem. Hanc itaque prærogativam ipfe *Egelfinus* in *Auguftinenfi* ecclefia aliquandiu habuit. Set ubi præ timore novi regis *Willielmi* Conqueftoris abbatia derelicta in *Daciam* fugit, fuccefori jura fua dereliquit. Succeffores tamen ejus tum propter fui fimplicitatem, tum propter archiepifcoporum infeftationem ifta dignitate uti obmiferunt ufque ad tempora *Rogeri* abbatis primi, ut fuo loco planius dicetur. Ifte *Egelfinus* tradidit terram de Dene in Gavelkende *Blakemanno* & *Athelredo* filiis *Brithmeri*.
...4. Anno Domini M.lxiiij. *Stigandus* archiepifcopus inter cætera bona quæ huic monafterio contulit, crucem magnam argento undique copertam in navi ecclefiæ fuper pulpitum erectam S. *Auguftino* dedit. Jocale fatis pulcrum & fibi memoriale inperpetuum. *Stigandus* Archiepi...

§. 9. Willielmus *Conq. venit in* Angliam.

ANno Domini (fupradicto) *Willelmus* dux ij. idus Octobris apud Pebenfey applicuit, habitoque congreffu cum *Haroldo* & ipfo interfecto, civitateque London in ditionem fuam accepta, prædictus *Willelmus* verfus caftrum *Dovoriæ* iter fuum direxit, ut illud cum cæteris partibus comitatus fuæ fubiceret poteftati. Quo comperto, *Stigandus* archiepifcopus, & abbas *Egelfinus*, & totius *Cantiæ* majores advertentes totum regnum in maligno pofitum, & ubi de *Anglicis* ante adventum prædicti *Willielmi* nullus fuerat fervus, jam omnes indifferenter tam nobiles quam plebanos perpetuæ fervituti *Normannorum* fubactos, ex vicinorum periculis fibi & patriæ materiam falutis ordientes, populum univerfum totius *Kantiæ Cantuariæ* congregaverunt, eique pericula imminentia, proximorum miferiam, *Normannorum* infolentiam, fervilifque conditionis anguftiam expofuerunt, ac totus populus potius eligens vitam terminare infelicem, quam infolitum fervitutis jugum fubire, communi confilio decrevit duci *Willielmo* occurrere, & cum eo pro patriis legibus decertare. Prædicti vero archiepifcopus & abbas eligentes cicius mori in bello quam videre mala gentis fuæ, & fanctorum *Machabæorum* animati exemplis fiunt duces exercitus. Statutoque die univerfus populus apud Swanefcomp convenit adventum prædicti ducis latitantes in filvarum latebris expectando; & quia habundans cautela non nocet hoc inter fe prælocuti funt, ut adveniente duce omnibus tranfitibus præocupatis ne ex aliqua parte pateret ei diffugium, finguli fingulos ramos tam equites quam pedites ad cautelam portarent. Veniens igitur dux in craftino in campeftribus juxta locum prædictum, omnem patriam in circuitu ejus pofitam quafi nemus mobile, & fibi greffu moderato appropinquans non fine mentis confternatione admiratur; at ubi duces populi *Kancialis* ducem *Willelmum* in medio eorum circumvallatum confpiciunt, dato figno buccinæ erectifque in altum vexillis ramos proiciunt, arcubufque tenfis, gladiis evaginatis, haftis cæterifque armorum generibus protenfis, fe paratos ad prælium oftendunt. Dux autem & qui cum eo erant, nec mirum, ftabant ftupefacti, & qui jam totam *Angliam* pugillo fuo tenere credebat, nunc de propria vita vehementer diffidebat. Miffi funt ergo ex parte populi *Kanciæ* archiepifcopus & abbas fuperius nominati ad ducem *Willelmum*, ei nuncium ferentes in hæc verba. « Domine Dux! Ecce populus *Kantiæ* tibi obviam « procedit te tanquam ligium dominum fuum re- « cepturi, rogantes ea quæ pacis funt, fub hac ta- « men conditione, ut univerfus populus *Kantiæ* in- « perpetuum habita gaudeat libertate patriifque « utatur legibus & confuetudinibus; alioquin tibi « & tuis in præfenti bellum parati indicunt, volentes « hic potius occumbere quam à patriis legibus & « confuetudinibus aliqualiter recedere, aut inex- « pertæ fe fubmittere fervituti. Dux autem videns fe in arto pofitum deliberatoque cum fuis confilio, prudenter advertens, quod fi ab ifto populo qui eft clavis *Angliæ*, repulfam pateretur aut aliquod incommodum, totum negotium quod prius gefferat foret

Willielmus Rex. foret infectum, et omnis sua spes et securitas verteretur in periculum, quod populus *Canciæ* petiit non tam libenter quam sapienter concessit. Firmato igitur fœdere, datis ex utraque parte obsidibus læti *Kantiales* lætos *Normannos Roffam* deducunt. Ducique comitatum *Cantiæ* cum nobili castro **Dovore** in ditionem suam contradunt, sicq; antiqua *Anglorũ* libertas patriæque leges & consuetudines, quæ ante adventum Ducis *Willielmi* per totam *Angliam* æqualiter se habuerunt, in sola *Kancia*, & hoc industria *Stigandi* archiepiscopi & abbatis *Egelsini* usque ad hæc tempora inviolabiliter permanserunt.

§. 10. *Fuga* Egelsini *Abbatis.*

An. Dñi 1067. ANno Domini M.lxvij. die natalis Domini *Willielmus* Dux *Normannorum* coronatus est in regem *Anglorum* in civitate *Londoniensi*. Qui videns se in sublimi positum & in regni solio confirmatum, subito ad alium virum mutatus de rege factus est tyrannus; expulsisque regni nobilibus, episcopis, comitibus, abbatibus, & clericis multis, quos longum esset nominatim exprimere, eorum possessiones & prædia diatim suis distribuebat *Normannis*. Quo etiam tempore quidam *Normannorum* prædia nonnulla hujus monasterii violenter occupaverunt. *Egelsinus* perpendens se odium incurrisse regis propter libertates *Canciæ*, prædia & possessiones monasterii sui *Normannis*, timore compulsus, invitis suis fratribus concessit. Tandem attendens iram regis erga se inplacabilem, plus suæ saluti quam gregis sibi commissi consulens, exhaustis preciosis quibuscumque monasterii sui thesauris, in *Daciam* navigio affugit, nec usquam comparuit. Sicque grex dominicus fugiente pastore luporum voracitati exponitur, vinea domini electa vulpeculis undique demolitur.

1070. Anno Domini M.lxx. *Willielmus* Conquestor dictus, in multis promissa violavit, monasteria tocius *Angliæ* perscrutari fecit & pecuniam simul & cartas in quarum libertatibus nobiles *Angliæ* confidebant & quas rex in arto positus observaturum se juraverat, ab ecclesiis ubi in securo jacuerant auferri præcepit, & in ærarium suum deferri. Eodemque anno *Wyntoniæ* celebratum fuit concilium ecclesiæ *Anglicanæ*, in quo rege ordinante *Stigandus* archiepiscopus ignominiose degradatus vinculis perpetuis mancipatur. Et *Langfrancus* incontinenti subrogatur. Plures etiam Episcopi & Abbates in dicto Concilio ipso rege disponente suis beneficiis privati sunt.

Cap. VII.

§. 1. Scotlandus *in abbatem subrogatur.*

ANno Domini quo supra, comperto quod *Egelsinus* sic in *Daciam* fugerat, suamque ecclesiam absque licentia regis petita aut optenta dereliquerat, prædictus rex monasterium sancti *Augustini* cum omnibus internis & externis apendiciis confiscavit, & eidem monasterio quendam monachum nomine *Scotlandum* natione *Normannum* in abbatem præfecit, monachis *Augustinensibus* tum propter regis tyrannicam potentiam tum propter sui monasterii ex omni parte depressionem multiplicem, licet non sine mentis amaritudine ad tempus hoc tolerantibus. *Scotlandus* tamen multa & magna laude digna temporibus suis fecisse scribitur; terras & possessiones à monasterio injuste ablatas regio fultus auxilio multas licet non omnes recuperavit, quasdam de novo perquisivit, quasdam absque consensu Conventus alienavit. Hujus igitur supplicatu idem rex terram de **Plumsted** huic monasterio restituit, quam terram *Odo Baiocensis* episcopus frater regis *Willielmi* & postea Comes *Kanciæ* calumpniavit, quia ipsam terram *Godwynus* prædecessor suus ante tenuerat. Ad instantiam tamen regis prædictus *Odo* calumpniam quam habuit in eadem reliquit, & regio cirographo libens subscripsit. Lan… Arc…

§. 2. **Fordwych** Scotlando *abbati restituta est.*

BUrgum de **Fordwych** quem quondam *Egelsinus* prædecessor *Scotlandi* dederat *Hamoni* vicecomiti, idem rex ad instantiam *Scotlandi* huic monasterio restituit; unde scripsit in hæc verba, Willielmus *Dei gratia Rex* Angliæ, Lanfranco *archiepiscopo* Cantuariensi, *&c. salutem. Mando & præcipio ut faciatis sanctum* Augustinum *& Abbatem* Scotlandum *resaysire burgum de* **Fordwych** *quem tenet* Haymo *vicecomes, omnesque alias terras quas abbas* Egelsinus *fugitivus meus levitate vel timore vel cupiditate alicui dedit vel habere concessit. Et si aliquis, &c.* Eodem tempore prælibatus *Odo* dedit sancto *Augustino* & abbati *Scotlando* omnes domos quas habuit in villa de **Fordwych** cum consuetudinibus ad illam pertinentibus tam in terris quam in aliis. Et hoc fecit de licentia regis, prout carta illius regis testatur.

§. 3. *Donatio ecclesiæ de* **Faversham.**

ANno quo supra, idem rex contulit sancto *Augustino* & fratribus ejusdem loci ecclesias de **Faversham** & **Middelton** & decimas de omnibus redditibus provenientibus ex illis duobus maneriis scilicet de **Middelton** & **Faversham**, & decimam de omnibus appendentibus, videlicet de terra, silva, pratis & aqua; excepta decima mellis & gabuli denariorum. Et sunt istius donationis septem cartæ diversorum regum præter istam: scilicet *Henrici* primi, regis *Stephani, Henrici* secundi, & carta ejusdem *Henrici* de decimis dandis de boscis assartatis apud **Northwode, Rodestedene, & Kyngesdowne, & Certholte.** Item carta regis *Ricardi*, regis *Johannis*, regis *Henrici* tertii, & regum *Edwardi* primi, secundi & tertii.

§. 4. *Donatio manerii de* **Newynton.**

TEmpore istius Abbatis idem rex *Willielmus* dedit isto monasterio octo præbendas in **Newynton**, & omnes terras ad illas pertinentes liberas & quietas cum omnibus consuetudinibus suis. Et sunt quatuor cartæ super confirmatione ejusdem præter istam, scilicet Carta *Willielmi* secundi, *Henrici* primi, *Stephani*, & *Henrici* secundi. Ista ecclesia de **Newynton** fuit à nobis possessa usque ad tempus *Nicholai* Abbatis, cujus tempore per quandam simplicitatem tradita fuit Abbati de **Lesnes** ad tempus certum. Set ipse Abbas de **Lesnes**, abbate sancti *Augustini* & suo Conventu insciis, fecit quandam falsam suggestionem domino papæ & regi, sanctum *Augustinum* defraudaverunt,

…lmus …is. …x. runt, ut suo loco plenius patebit. Anno Domini M.lxxj. idem rex confirmavit libertates de saka & sokna, &c. quas libertates sanctus *Edwardus* & *Chnutus* prius huic monasterio contulerant. Et est Carta duplex; una in Latino & alia in Anglico; eandemque libertatem pene omnes reges subsequentes Cartis suis confirmaverunt.

§. 5. *Dimissio calampniæ super manerio de* Plunstede.

…Dñi …74. ANno Domini millesimo lxxiv. *Odo* frater regis & Comes *Canciæ* calumpniam dimisit de Plunstede & donationem fecit in hæc verba, *Ego* Odo Baiocensis *episcopus & Comes* Kanciæ *donationem facio sanctis* Petro *&* Paulo *necnon* Anglorum *apostolo sancto* Augustino *de hiis quæ michi subjecta sunt. In primis de medietate villæ* de Plunstede, *deinde terram reddo quæ dicitur* Smedeton *cum adjacentiis suis quæ possidebat* Ranulphus; *tunc decimas aliquas quas mei fideles habebant, scilicet in tribus villis quæ dicuntur* Knolton, Tygenherst, *&* Rengelton, *& decimam tocius terræ* Turstini, *necnon decimam de* Bedleshangre, *decimam eciam in villula de* Boclande. *Hæc omnia dono.* Set decimas de Knolton & Ryngelton, *Willielmus de Albineio* successu temporum illarum terrarum Dominus per suam potentiam huic monasterio abstulit, & decimam de Boclande *Rogerus de Memires* à nobis abripuit. …79. Anno Domini millesimo lxxix. quidam *Herebertus* in fraternitatem capituli receptus dedit decimas quinque mansionum vel C. solidos annuos, quod in arbitrio Abbatis & Conventus constituit utrum decimas ipsas vel centum solidos pro decimis acceptarent; & sunt hæc Clives, Ewelle, Ospringe Heregedesham, & Langedone. Omnes istas decimas & eciam prædictos C. s. quidam *Willielmus Penrel* prædictarum mansionum dominus successu temporum à nobis injuste extorsit. Circa idem tempus Abbas *Scotlandus* tradidit *Wadardo* militi terram quinque solidorum circa villam de Norborne ad terminum vitæ ipsius, hac interposita conditione, ut ipse miles redderet singulis annis in festo Pentecostes sancto *Augustino* xxx s. et daret decimas omnium rerum suarum quæ de illis poterunt pervenire, & post obitum *Wadardi* ad dominicum sancti *Augustini* pro inperpetuo rediret. Hiis eciam diebus idem abbas tradidit terram de Rippele & Alnetonne, interposita eadem conditione quæ cum *Wadardo*.

§. 6. Sybertiswelde *dimittitur ad firmam.*

TRadidit eciam cuidam *Hugoni* filio *Fulberti* terram duorum aratrorum de Siberteswelde conditione qua supra, reddendo singulis annis in festo sancti *Andreæ* apostoli xx. s. cum decimis exinde provenientibus. In cujus cimiterio idem *Hugo* sibi elegit sepulturam cum omnium rerum suarum larga donatione.

§. 7. *Dilatatio hujus monasterii.*

PRælibatis aliquantis gestis *Scotlandi* abbatis memoria dignis quibus jura monasterii & possessiones nitebatur ampliare, nunc qualiter ecclesiam sui monasterii dilatare satagebat, parumper ut in scriptis repperi, hic annotare decrevi. *Scotlandus* ex donatione regis *Willielmi* regimen hujus congregationis adeptus, ad dilatandum monasterii sui templum largum extendit animum, cui cum videbatur nimis angustum ordinatum à superius memorato *Wilfrico* templalis areæ spacium, è contrario terrebat ipsum, hinc, factum in prædictum *Wulfricum* pro rupta Dei genitricis ecclesia judicium; inde, antiquæ & ruinosæ ecclesiæ periculum. In istis igitur angoribus positus abbas *Scotlandus*, mittitur *Romam* à rege *Willielmo* ad Papam *Alexandrum secundum*, ibique post regia responsa consilium accepit ab ipso apostolico & benedictionem de transferendis Sanctis & de destruendo vetera ædificia & nova suis votis reformando. Abbate domum reverso, novum opus sui prædecessoris scilicet *Wulfrici* penitus subvertit, cogitansque totum prædictum Dei genitricis oratorium occupare, hoc præsumere tamen non audebat, donec illa Dei genitrix suis devotorumque fratrum jejuniis, orationibus & lacrimis placaretur. Quo facto, primum abbas exportari fecit solempniter corpora Sanctorum ibidem quiescentium, id est, sancti *Adriani* abbatis, cujus quidem reliquias cum sarcofago in sancti *Augustini* porticu collocavit, set & successoris sui *Albini*, & *Johannis* abbatis secundi, necnon & aliorum sanctorum reliquias quorum indicia cartualiter inscripta flamma quondam consumpserat, set et quatuor regum corpora, id est *Edbaldi* qui ipsum oratorium construxerat, *Lotharii* quoque cujus mater sancta *Sexburga*, Regis etiam *Muli* alienigenæ, & legitimi regis *Wythredi*. Qui omnes cum suis regalibus uxoribus et liberis ac longa nepotum genealogia inibi quiescebant. Sicque prædictum oratorium suis pignoribus evacuatum ad solum evertitur, et complanatur, et in eodem loco cripta beatæ virgini construitur, et super ipsam criptam thalamus sancti *Augustini* cum suis sociis transferendis et principum apostolorum domus cacuminatur sicuti nunc apparet. Perfecit autem Abbas *Scotlandus* ipsum opus novum incipiendo à supradicto virginis oratorio usque ad porticum sancti *Augustini* in qua antiquitus quiescebat. Verum ipsum *Scotlandum* ulterius in opus procedere mors obvia prohibebat. Cujus tamen successor *Wydo* tam in ecclesiæ fabrica consummanda quam in sanctis transferendis quod ipse dimiserat strenuissime adimplevit.

Langfr. Archiep.

§. 8. *Jurisdictio ordinaria perdita tempore* Scotlandi.

SET quoniam teste mundi philosopho nullus mortalium ita felicitate undique beatur quin ex aliqua sui parte miseriis relinquatur subjectus, prædictus venerabilis abbas *Scotlandus* licet possessiones et jura temporalia monasterii sibi commissi undique potenter defenderet, utpote amicus regis et principum terræ: Jura tamen monasterii sui spiritualia et libertates in detrimentum hujus ecclesiæ minus provide procuravit, ut ex dicendis plenius elucebit. A tempore enim beati papæ *Gregorii* ac sancti patris *Augustini*, id est à sexcentesimo Dominicæ incarnationis Anno usque ad millesimum octogesimum hæc illius summæ matris ecclesiarum specialis filia et spiritualis alumpna regni *Anglorum*, cœnobiali dignitate et monachili religione primaria, gratia omnipotentis Dei qui libertate vult filios

suos

Willielm. I. Rex. ſuos frui, et non ut fiant cum ſervis tributarii, ac ſanctione ſancti patris *Gregorii* cæterorumque *Romanorum* pontificum necnon beati *Auguſtini* omnique eccleſiaſtica pace, honore ac libertate uſa eſt, nec ullus unquam præſulum ſive alia perſona eam inquietare auſa eſt, hoc excepto, quod canonici ſanctæ Trinitatis qui tunc erant contra matris eccleſiarum dignitatem & ſanctionem ſupraſcriptam jam ex aliquanto tempore quorundam archiepiſcoporum corpora in epiſcopio ſepelierant, monachis noſtris ſemper conquerentibus & de matris ſuæ eccleſiæ *Romanæ* injuria ex intimis dolentes. Anno incarnationis Dominicæ M.lxxx. *Lanfrancus* archiepiſcopali pallio in *Cantuaria* potitus, hanc eccleſiam apoſtolicam perſequi incepit, & dominium quod ſuper eam juſte habere non potuit, ut aliquo modo obtineret per ſe & ſuos complices machinari non deſtitit. Hic ergo poſtquam aliquot annis dignitate archiepiſcopali functus eſt, abbatem *Scotlandum* quaſi in magnæ amicitiæ familiaritatem ſibi in dolo aſſociavit, ut ſub umbra hujus mutuæ dilectionis quod ſæpius optabat celerius adipiſceretur. Erant autem quaſi compatriotæ & vicini & cum dicto duce *Willielmo* paulo ante in regnum promoto, de tranſmarinis partibus ſubſecuti, & ideo ſibi invicem gratiores & fideliores amici. Hoc ergo mutui amoris vinculo archipræſul roboratus, per ſe aliaſque honeſtas perſonas ſæpius appetiit abbatem, ut ad ſermonem ſuum tantummodo audiendum, & ut ſynodus ſua ſpecioſior appareret, ſacerdotes ſuos ſibi præſtaret; Quod cum abbas ſæpius negaret, ac contra jus apoſtolicum ac uſum ſuæ eccleſiæ apoſtolicæ ſe nullo modo facere poſſe diceret, tandem eidem monaſterio non præcavens, tantæ calliditatis minus providus, quin tam familiarem ſibi amicum offendere timens, omnes ſacerdotes ſuos ad ſynodum archiepiſcopi, monachis ſuis contradicentibus ire coegit, non de aliqua re ibi placitaturos, ſet tantum ad audiendum ſermonem archiepiſcopi pro utilitate ſua propria, omni malo ingenio & cauſa perverſa ſemota. Iterum iterumque archiepiſcopus abbatem aggreditur quatinus presbyteros ſuos ad utilitatem animarum ſuarum ad ſynodum tranſmittat. Quod cum frequenter rogaſſet & abbas præ timore vel amore non negaret, archiepiſcopus conſuetudinarie & quaſi eſſent ſub juris & ditionis ſuæ honore ac dignitate, ad ſynodum & capitulum ſuum omnes presbyteros parochianoſque eorum venire compulit, ſicque monaſterio ſancti *Auguſtini* dignitatem & honorem cauteloſe ſubtraxit, quem ab exordio naſcentis in *Anglia* eccleſiæ libere, pacifice & ſine omni injuriatore ſemper optinuerat. Ante iſtum *Lamfrancum* tam ſacerdotes quam homines tocius abbatiæ de nulla contra Chriſtianitatem offenſione niſi ſoli abbati & ſuis commiſſariis ſolebant reſpondere. Ipſe enim abbas & ejus deputati capitulum & convocationem eorum quandocumque volebant vel ratio aut neceſſitas expoſcebat, libere, pacifice & ſine omni hominum contradictione faciebant, & de omni crimine vel commiſſo qualem volebant & culpa exigebat emendationem accipiebant per omnia, ſicut archiepiſcopus in dioceſi ſua.

An. Dñi 1080.

§.9. *Obitus* Willielmi *Regis conqueſtoris.*

1085. ANno Domini M.lxxxv. obiit *Willielmus* rex *Anglorum*, Conqueſtor nuncupatus. Et nota quod iſte rex coronatus fuit die natalis Domini, ut Lanf tactum eſt, ab archiepiſcopo *Eboracenſi Aldredo*, Arc quia *Stigandus* archiepiſcopus *Cantuarienſis* tunc fuerat ſuſpenſus per papam *Alexandrum* & poſtea degradatus, quia vivente *Roberto* archiepiſcopo *Cantuarienſi* archiepiſcopatum ejuſdem eccleſiæ invaſerat, & ſimul archiepiſcopatum, & *Wyntonienſem* epiſcopatum unde extitit apoſtolatus ſimul tenuit.

§.10. *De reſtricta pulſatione ſignorum hujus monaſterii.*

ANno ſequenti *Lamfrancus* inſtigatione monachorum ſuorum hiis malis non contentus, interdixit monachis iſtius eccleſiæ ne ſigna ſua in ulla hora canonica pulſarent niſi prius in epiſcopio pulſaretur: Non attendens ubi Spiritus Dei ibi libertas. Inde ergo iræ, rixæ, murmurationes, exordinationes ſæpiſſime in domo Dei fiebant; quia cum injuria *Romanæ* eccleſiæ facta ſervicium Dei frequenter tarde & indecenter & irregulariter lacrimoſis ſuſpiriis exercebant. De tanta ergo ignominia tamque nefanda irreverentia domino apoſtolico ac *Romanæ* eccleſiæ cujus eſt illa propria & ſpecialis capella irrogata, flebilibus vocibus præcordialibuſque gemitibus monachi ſuum abbatem adeunt, exorant & arguunt, ut celerius domino papæ hoc tantum facinus ac ſuum maximum dedecus annunciet. Quos ille deſpiciens & contra Deum ſanctamque *Romanam* dignitatem ac ſanctionem ſupradictorum patrum ſatis annotatam archiepiſcopo favens, monachos diſtringere ac ne de curia vel de clauſtro ullo modo exirent omnino artari cœpit. Suſpicabatur nimium & timebat ne ipſi aliquo modo domino papæ dampnum & dedecus ſibi illatum inſinuarent, archipræſuliſque arrogantiam ac ipſius abbatis turpem conſenſionem manifeſtarent. Quod cum eis in arta cuſtodia poſitis exire non liceret, & cenſus et expenſæ tanti negocii vel itineris non eſſent, Deo cauſam ſuam & eccleſiæ injuriam commiſerunt qui dixit, *Michi vindictam & ego retribuam*, quandoque de hac triſtitia reſpectum divinæ clementiæ & patris ſui Domini apoſtolici ſubventionem diu & ſuſpirioſe expectantes.

Cap. VIII.

§.1. Wydo *abbas à* Lamfranco *benedictus eſt.*

ANno Domini milleſimo lxxxvij. tercio nonas Septembris obiit *Scotlandus* hujus monaſterii abbas xlj. Quo defuncto *Lamfrancus* archiepiſcopus videns tempus ratum & oportunum quo *Auguſtinenſem* eccleſiam ſuæ ſubderet ditioni, unum de monachis ſuis nitebatur iſti monaſterio præficere in abbatem, unde & regem *Willielmum* filium *Willielmi* conqueſtoris adiit, & ut ſibi donationem abbatiæ prædictæ daret inſtanter petiit. Set non optinuit, eo quod monachi *Auguſtinenſes* exhibuerant regi privilegia ſua, ſcilicet *Auguſtini, Ethelberti* regis, *Bonifacii* papæ quarti, *Agathonis* & *Adeodati* ſummorum pontificum; ex quibus liquide regi apparebat quod electio abbatis ejuſdem loci tam de jure communi quam de privilegio ſpeciali ad eoſdem pertinebat. Unde *Lamfrancus* proſpiciens votum ſuum ex parte regis fore fruſtratum, nova doli excogitans machinamenta, *Simonis Magi* uſus eſt inpudenti pruden-

An. Ii 108

prudentia; & ut monachi *Augustinenses* aliquem de monachis suis & suæ fraudis complicibus in abbatem hujus loci eligerent, non tam precibus prævīis quam preciis pecuniarum promissis instantissime postulavit; pacemque simulans in dolo se amicum *Augustinensis* monasterii futurum præstantissimum si vota ejus complerentur, spopondit. Set *Augustinenses* monachi prudenter animadvertentes anguem latentem in herba, timentes ne eis venenum aspidum & insanabile in aureo poculo sub dulci Sirenarum voce propinaretur, ex præteritis *Lamfranci* gestis futurorum eventus certissimos metuentes, pecuniam ejus sic oblatam in offerentis perditionem velut anathema spreverunt, sed & monachum quendam ex hujus gremio moribus & literatura insignem ac regi *Willelmo* juniori amantissimum nomine *Wydonem* Christo prævio elegerunt; *Lamfrancus* archiepiscopus spe concepta ex omni parte frustratus, non tam dolore cordis intrinseco affectus quam iracundiæ furia contra monachos sancti *Augustini* invectus, prædictum *Wydonem* electum in ecclesia *Augustinensi* secundum tenorem privilegiorum suorum benedicere aliquandiu recusavit. Set regis *Willelmi* victus instantia, prædictum electum ad altare majus sui monasterii benedixit die sancti *Th. Apostoli.* Et anno sequenti obiit *Lamfrancus* archiepiscopus.

§. 2. *Placitum pro villa de* Stonore.

A. Dñi 1090. ANno Domini M. lxxxx. fuit magna disceptatio inter cives *Londonienses* & abbatem & homines ejus de Stonore. Cives *Londonienses* vendicaverunt dominium villæ de Stonore tanquam de maris portu civitati *Londoniensi* subjecto. Set rege *Willelmo Ruffo* favente parti Abbatis, dirationatum est in eadem villa per Justiciarios, quod nullus de cætero aliquid clamet ibidem, Set *Wydo* abbas & suus conventus libere & quiete terram illam & totum litus usque ad medietatem aquæ habeant sine calumpnia aliqua, & quod abbas sancti *Augustini* libere possideat omnes rectitudines & consuetudines ad prædictam villam pertinentes. Et super isto processu sunt cartæ duplices prædicti regis. Recordum sive diratiocinium prædictum confirmant videlicet *Henricus* rex primus, *Stephanus*, *Johannes* & *Henricus* tercius reges *Angliæ* temporibus suis illud idem cartis suis confirmaverunt.

§. 3. *Translatio S.* Augustini *per* Wydonem *abbatem.*

1091. ANno Domini M. lxxxxj. *Wydo* hanc ecclesiam dignitate pastorali gubernans ecclesiam suam quam prædecessor suus *Scotlandus* morte prohibente ad summum perficere non potuit fœliciter consummavit & de transferendis Sanctis efficaciter elaboravit. Igitur anno quo supra viij. idus Septembris transtulit corpus beati *Augustini* de loco ubi per quingentos annos jacuerat, & reposuit omnia ossa majora ipsius Sancti & caput in quadam saxea tumba ferro & plumbo peroptime sigillata, cujus superscriptio talis erat.

Inclitus Anglorum *præsul pius & decus altum*
Hic Augustinus *requiescit corpore sanctus.*

Et quia in partibus *Canciæ* tam *Danorum* quam *Normannorum* frequens erat irruptio formidabilis, & tam in sanctos Dei indebita reverentia & detestabilis, ne ex insperato gens barbaricæ nationis irrumpens corpus sancti apostoli *Augustini* venerabile & cunctis gentibus desiderabile violenter raperet, & tanto thesauro non solum hoc cœnobium set totam *Angliam* privaret; completa ergo translationis solempnitate & omnibus ad propria remeantibus, venerabilis abbas cum quibusdam senioribus fratribus ad feretrum sancti *Augustini* nocte clam accessit; amotoque cooperculo quod nondum erat perfecte completum, sublatoque corpore beati *Augustini* cum capite exceptis quibusdam officulis & parte cineris, in tumba saxea ad hoc præparata in muro sub orientali fenestra juxta feretrum ejusdem prædictum corpus abscondit, paucis admodum fratribus hoc scientibus & illud secretissime celantibus, & quibusdam viam universæ carnis ingressis, memoria hujus rei gestæ pariter est extincta. Latuit ibi corpus venerandum ab omnibus incognitum per centum triginta annos usque ad tempora videlicet abbatis *Hugonis* tercii sub anno Domini millesimo CC. xxj. Et ne populus confluens ad venerationem ejus spe optata frustraretur, prædictus abbas *Wydo* reliquam partem ossium licet parvam & cineres vasculo quodam plumbeo inclusit, illudque in imo congeriei lapidum feretri supradicti abscondit. In summitate vero feretri argentei in quodam vasculo plumbeo set parvulo reposuit quandam particulam carnis nondum ex toto in terram redactæ, set fuit quasi terra humida sanguine coagulata, cum aliis reliquiis diversis & preciosis, de quorum omnium revelatione dicetur sub tempore abbatis *Hugonis tercii* ut supra. Fertur eciam à quibusdam fratribus fide dignis dum ipsi in puerili ætate existerent ipsos à fratribus hujus monasterii audivisse, & à nonnullis etiam laicis venerandis senio confectis, multas reliquias Sanctorum diversa per loca hujus ecclesiæ fuisse absconditas; set cum Deo & Sanctis placuerit revelandas. *Vacatio.*

CAP. IX.

EOdem anno scilicet M. lxxxxj. viij. idus Augusti venerabilis *Wydo* abbas xlij. moritur, & in criptis ad altare sancti *Ricardi* sepelitur. Quo tumulato, monachi *Augustinenses* regem *Willielmum* dictum *Ruffum* adeunt, licentiam eligendi sibi abbatem inpetraturi. Quibus rex non solum licentiam petitam denegavit, set ne eligerent pœnis comminatoriis interdixit, dicens, *se velle omnes baculos pastorales per totam* Angliam *manu sua tenere, & de eis pro libito suæ voluntatis disponere.* Erant enim tunc ecclesiæ per totam *Angliam* ita venales, ut qui pro eis plus daret citius obtineret. Sicque monachi nostri spe frustrati domum repedant tristes & anxii. Erat autem eo tempore in hoc monasterio monachus quidam religione juvenis, ætate tamen & moribus provectus, natione *Normannus*, & regis *Willielmi* consanguineus nomine *Hugo de Floriaco*. Iste enim *Hugo* miles fuerat strenuus qui regi *Willielmo* seniori & prædicto *Willielmo* regi *Ruffo* tam in *Normannia* quam in *Anglia* diutius militaverat. Hic vero *Hugo* adhuc seculo miles quodam tempore cum rege *Will. Ruffo Cantuariam* veniens sanctum *Augustinum* orandi gratia visitavit, ubi superna aspirante gratia tanta sanctorum amoris dulcedine raptus, atque monachorum vitæ mundicia delectatus, septa monasterii noluit exire nisi prius in fratrem monasterii & monachum recipi mereretur. Abbas ergo

Will. II. Rex. go & conventus tanta rei novitate stupefacti, nolentes spiritui Dei resistere, quod prædictus miles *Hugo*, ymmo rex pro suo milite & consanguineo instanter petierunt libenter annuentes, prædictum *Hugonem* in monachum receperunt. Hiis itaque sic gestis prædictus *Hugo* prudenter attendens, neminem Deo perfecte militare nisi prius renunciaverit omnibus quæ possidet, in *Normannia* regressus, distractis prædiis & possessionibus suis quibus amplissime habundabat, aliis, ecclesiis erogatis, aliis, consanguineis suis distributis, eo quod neque uxorem aut filium habuerat, aliis in pecuniam redactis & pauperibus erogatis, monasterium sancti *Augustini* repetiit, secum non modicam pecuniæ summam deferens, quam in usus fratrum & monasterii utilitatem abbati *Wydoni* tunc præsidenti continuo resignavit, monachilemque habitum suscepit, sicque in posterum monachus permansit. Igitur defuncto *Wydone* ut dictum est, monachis nostris super electione futuri abbatis per prædictum regem diu perturbatis, tandem communi consilio decretum est, ut duo circumspecti monachi una cum prædicto *Hugone* qui jam vix annum probationis expleverat, ad regem mitterentur, ipsius regis animum prece vel precio emolliturі, ut eis licentiam eligendi abbatem concederet. Quibus se regio conspectui præsentantibus, rex ut vidit consanguineum suum quondam sibi in fastu militari nunc autem Christo in habitu monachili militantem, ita animo est consternatus ut erumpentibus lacrimis diceret, *Hunc meum consanguineum vobis in abbatem concedo, ipsumque Augustinensi monasterio ad vestras preces præficio, nec alium vobis eligere permitto. Quem nisi in præsenti susceperitis in brevi monasterium vestrum in cineres conflagrabo.* Monachi igitur nostri non tam regis furorem pertimescentes, quam fervorem religionis quam idem *Hugo* erga Deum & ecclesiam suam habuerat attendentes, voluntati regis ac beneplacito se submiserunt in præmissis, set prædictus *Hugo* oblatum sibi honorem diu recusavit, dicens se tanto honore simul & onere fore non tam indignum quam insufficientem, eo quod esset homo quasi illiteratus, & tam in religione quam in ecclesiasticis institutis parum admodum edoctus. At rex & monachi prædicti *Hugonis* vitæ merita plusquam literaturam ponderantes, oblatum honorem ipsum licet invite suscipere coegerunt, nec eum à curia regis rex recedere permisit quousque in abbatem benediceretur.

§. 1. Hugo Flory *in capella regis* West. *benedicitur.*

Igitur anno supradicto idem *Hugo de Flori* benedictus est à *Mauricio Londoniensi* episcopo in capella regis apud *Westmonasterium* die dominica infra ascensionem Domini, *Anselmo* archiepiscopo tunc exulante; Facta tamen protestatione quod non cederet in præjudicium libertatis monasterii istius, super eo quod abbas sancti *Augustini* tam de privilegio quam de consuetudine in ecclesia sua sancti *Augustini* ab archiepiscopo *Cantuariensi* benedici deberet & consuevit. *Hugo* igitur de *Flori* apicem monasterii hujus sic adeptus, pastorale officium quod invitus suscepit, ad Dei laudem & monasterii sui utilitatem officiosissime exercuit, multaque laude & memoriæ digna temporibus suis in monasterio sibi commisso perpetravit, quorum plenam notitiam tam vetustas temporis quam scribendi negligentia parumper delevit. Inter cætera tamen sua memorialia, capitulum & dormitorium à fundamentis construxit ex thesauris quos in ingressu suo huic monasterio contulit. Pulpitum eciam in ecclesia fecit; candelabrum eciam magnum in choro æreum quod *Jesse* vocatur in partibus emit transmarinis. Tabulam eciam argenteam inferiorem magni altaris fecit, capam pulcherimam, casulam, albam cum stola & manipulo auro & gemmis mirabiliter contextas, quæ usque in hodiernum diem *Floria* vocantur, fieri fecit. Anno Domini M. lxxxx. viij. *Willielmus* rex occisus est, & *Henricus* frater ejus non. Augusti in regnum successit. Iste *Henricus* sub anno Domini M. Cij. confirmavit libertates de saka &c. sicut prædecessores sui huic monasterio concesserant. Confirmavit etiam donationem patris sui *Willelmi primi* de ecclesiis de **Faversham** & de **Middelton** cum viij. præbendis de **Newenton.**

§. 2. *De* Theloneo *non præstando.*

Anno millesimo Ciij. idem rex concessit abbati *Hugoni* ut servientes monasterii sui sint quieti per totam *Angliam* ab omni theloneo in omnibus quæ poterunt affidare se emere ad dominicos usus monachorum sancti *Augustini*, prout carta regis plenius testatur. Anno sequenti impetravit à rege ut servientes monasterii qui nec emunt nec vendunt nec mercatum ducunt, non talliantur ad auxilia facienda Burgensibus *Cantuariæ*.

§. 3. *Feria conceditur in translatione* S. Augustini.

Item eodem anno concessit huic monasterio habere feriam in translatione sancti *Augustini*, ita quod duraret per quinque dies, scilicet per duos dies ante festum & duos dies post. Et quod ecclesia sancti *Augustini* habeat medio tempore omnes consuetudines quas rex habet per civitatem *Cantuariæ*. Istam feriam monachi tenuerunt usque ad tempora *Edwardi* filii regis *Henrici*, quo tempore illam feriam omnino dimiserunt propter jurgia & lites & eciam pugnas quæ in cimeterio eorum frequenter fiebant, ac eciam propter qualsquam graves exactiones panis & cervisiæ quas ballivi de villa in cellario nostro vendicabant durante feria prædicta.

§. 4. *Feria in festo apostolorum* Petri *&* Pauli.

Postmodum vero *Stephanus* rex concessit feriam in festo sanctorum Apostolorum *Petri* & *Pauli*. Nec ipsa propter nostram inertiam utimur eciam in præsenti, sic namque pro minimo onere in parcendis cibis patri nostro *Augustino* in augendo degenerantes, commodis illarum feriarum & custumis privamur & honore. Habemus tamen quandam feriam ad averia tantum feria quinta videlicet post festum exaltationis, in recompensatione feriæ prænominatæ. Anno Domini millesimo C. x. *Hugo* abbas diratio- 1110
navit in curia *Henrici* regis primi terras de **Rippele** & de **Langedon** cum omnibus pertinentiis contra *Manasserum Arsic*.

§. 5. *Mercatum conceditur apud* **Menstre.**

Anno sequenti sexto concessit idem rex abbati & suis successoribus habere mercatum apud

Menstre

us I. Mentre in insula de Thanet cum omnibus consuetudinibus foris facturis & placitis, ita libere & quiete in perpetuum sicut habet aliquam terram vel rem sancti *Augustini*. Anno Domini millesimo C. xx. *Calixtus* papa secundus contulit huic monasterio autenticum privilegium inter cætera sic dicens, *Sicut monasterium apostolorum* Petri *&* Pauli Cantuariense *in initio nascentis Christianæ religionis apud regnum* Anglicum *in monasticæ religionis observantia extitit primum, ita in posterum cum omnibus ad se pertinentibus ab omni maneat servicio liberum, ab omni mundiali strepitu inconcussum, nec ecclesiasticis conditionibus seu angariis vel quibuslibet obsequiis secularibus ullo modo subjaceat, aut ullis canonicis juribus serviat.*

nDñi 1o.

§. 6. *Privilegium super pulsatione signorum.*

ET parum post sequitur, *Illud adicientes, ut liceat vobis pro divini servitii celebratione cum vobis placuerit signa ecclesiæ vestræ pulsare. Illam præterea turpem arietum, panum & potus extortionem ab eodem monasterio penitus removemus, quam ibi sancta Trinitatis monachi ex quadam quasi consuetudine sibi vendicare contendunt.* Et sequitur gravis excommunicatio in contravenientes, & est sententia lata.

§. 7. *De crismate & oleo & extorsione panis & potus.*

ET quia hic fit mentio de quadam consuetudine panum, arietum & potus, quomodo ista consuetudo, immo juris corruptio traxit originem, dignum duxi annotare. Symoniaca heresis ab antiquis temporibus per totam *Angliam* ita inolevit, ut non sine venalitate Christi sacramenta haberi possent. Et licet *Lanfrancus* istam symoniam fere per totam *Angliam* quantum valuit, purgavit, ipsam tamen in sua ecclesia purgare non curavit. Sicque ex aliorum oculis festucas evellens in propriis trabem dereliquit; immo quia error cui non resistitur approbatur, symoniacos sanctæ Trinitatis in suo errore validius confirmavit. Unde & successores sui *Cantuarienses* archiepiscopi electos in abbates sancti *Augustini* secundum antiqua privilegia monasterii in ipso monasterio sine professione & precio benedicere, crisma & oleum in ecclesiis suis necessarium dare libere detrectabant, set & duos arietes & panem & potum sibi dari in cœna Domini pro oleo vendicabant. In hoc casu magis ut æstimo pontifices Judæorum sive *Gyesy* quam *Symonem Magum* imitantes. Cujus tamen doctrinam imitati l. s. & vij. d. sibi dari pro crismate à monachis sancti *Augustini* per aliquot annos extorquebant. De quibus in sequentibus sub anno Domini millesimo C. xliij. plenius apparebit. Unde monachi *Augustinenses* tantæ injustæ exactionis pondere pressi, pro remedio super præmissis optinendo ad *Romanam* curiam tanquam ad matrem propriam & ultimum refugium confugiebant, & contra inimicos novo se privilegio *Calixti* ut prædicitur obtinuerunt præmuniri. Scripsit eciam idem papa archiepiscopo & monachis suis in hæc verba, *CALIXTUS*, &c. *beatorum apostolorum* Petri *&* Pauli, & infra. *Cæterum sicut accepimus vos eam tardis signorum suorum pulsationibus & indecenti arietum & panum & potus extortione gravatis, quod omnino & sanctorum patrum institutionibus & prædecessorum nostrorum privilegiis adversatur.* Willielmus Archiep. *Quamobrem præsentibus literis fratres in eadem ecclesia servientes in sanctorum festivitatibus quorum reliquiæ apud eos sunt, signa pulsare cum voluntate permittatis, Indignum est enim ut ecclesia tanta* Romanorum *pontificum libertate donata, hujusmodi debeat exactionibus subjacere.*

§. 8. *Institutio abbatis* Hugonis *primi.*

INter cætera sui temporis gesta quæ prædictus abbas *Hugo* in ecclesia sua fecit, instituit ut singulis annis imperpetuum quinto non. Julii fiat commemoratio pro animabus omnium Benefactorum hujus loci, & animalibus parentum & fratrum istius congregationis vivorum & mortuorum; & pascantur xxx. pauperes in aulam ejus anniversario. Instituit etiam quotiescumque aliquis monachus hujus loci obierit, de propriis expensis abbatis antequam corpus defuncti sepulturæ tradatur imperpetuum dari quinque solidos.

CAP. X.

§. 1. *Hugo* 2. *monachus* Roffensis *per* Sifredum Cicestrensem *episcopum benedicitur in abbatem.*

ANno Dominicæ incarnationis M. C. xxiiij. vij. kal. Aprilis obiit bonæ memoriæ *Hugo Flory* primus ecclesiæ istius abbas prælustris, sepultus est in capitulo ante gradus ex parte australi, quam domum ipse à fundamentis construxit. Et cum abbatia post obitum ejus ad tempus vacaret, anno sequenti *Henricus* rex contulit abbatiam cuidam monacho *Roffensis* ecclesiæ tunc capellano suo nomine *Hugoni de Trottesclive* viro utique tam monasterialibus quam secularibus disciplinis erudito. Quem *Willelmus Cantuariensis* archiepiscopus in ecclesia *Augustinensi* benedicere recusavit, dicens prædecessorem suum non in ipsa ecclesia set in capella regis apud *Westmonasterium* ab *Anselmo* archiepiscopo fuisse benedictum. Et ideo constanter asseruit se nolle nec debere abbati *Augustinensi* alibi quam in ecclesia sanctæ Trinitatis benedictionem solempnem inpendere. Econtra monachi *Augustinenses* responderunt, abbatem suum alibi quam in ecclesia sancti *Augustini*, tam de antiqua consuetudine quam *Romanorum* pontificum auctoritate benedici non debere. Erat illis diebus in *Anglia* dominus *Johannes de Cromonio* Cardinalis & apostolicæ sedis legatus, qui in mense Aprili concilium celebravit *Londoniæ*; ubi coram Rege & Cardinali supradicto monachi *Augustinenses* instanter archiepiscopum requirunt, ut electo eorum benedictionem solempnem inpendat in monasterio suo; set & archiepiscopus, ut prius respondit, ipsum in ecclesia Christi *Cantuariæ* benedici debere, pro se jus commune inducens. Econtra electus *Augustinensis* dicit se in ecclesia sua sancti *Augustini* benedici debere & non alibi, antiquam consuetudinem & privilegia allegans. Hiis & aliis multis rationibus coram Rege & Cardinali variis vicibus hinc inde propositis, cum archiepiscopus nec prece, neque præcepto regis, neque monitu Cardinalis ad hoc induci posset, ut electo sancti *Augustini* in sua ecclesia benedictionem inpenderet, idem Cardinalis dedit in mandatis *Sifredo* An. Dñi 1124.

Stephanus Rex. *Cicestrensi* episcopo, ut ipse fretus auctoritate apostolica electum *Augustinensem* secundum privilegiorum suorum tenorem in ecclesia sua *Augustinensi* benedicat, non obstantibus quibuscumque archiepiscopo aut monachis suis reclamationibus, unde episcopus *Cicestrensis* eidem electo *Hugoni* secundum quod in mandatis acceperat munus benedictionis inpendit, monachi tamen sanctæ Trinitatis multas & varias appellationes licet frivolas interposuerunt.

§. 2. *Dedicatio ecclesiæ sanctæ* Trinitatis *ab archiepiscopo* Willielmo.

An. Dñi 1128. ANno Domini M. C. xxviij., iiij. nonas Maii fuit ecclesia sanctæ Trinitatis dedicata à præfato *Willelmo* archiepiscopo, quæ postmodum ecclesia Christi *Cantuariæ* est vulgariter vocitata. *Hugo* igitur secundus cognomento *Trottesclyve* in abbatem sic benedictus, licet de alterius ecclesiæ gremio ad istam fuerat assumptus, istius tamen ecclesiæ paterfamilias fuit prudens ac dispensator fidelissimus, ut ex sequentibus liquido apparebit.

§. 3. *Certa terræ certis officiis assignatæ per abbatem* Hugonem *secundum.*

ATtendens igitur vir philosophicus quod sicut corpus humanum turpe foret & monstruosum nisi debitis proportionibus & certis membris fuerit organizatum, sic & corpus cujuslibet reipublicæ invalidum esse & instabile, nisi per certa fuerit officia ordine congruo distinctum: unde ipse primus inter abbates, hujus monasterii officia distinxit, atque certis officiis certa prædia, possessiones & redditus assignavit: unde & molendinum de **Abbotismelle** quod ipsemet proprio labore adquisivit ad sacristiam deputavit; hac interposita conditione, ut tota annona curiæ sancti *Augustini* ibidem libere absque theloneo molatur. Decima prædicti molendini elemosinariæ sancti *Augustini* solvatur. Residuum quoque profectus illius molendini in usus sacristiæ convertatur. Assignavit etiam ad sacristiam ecclesiam de **Menstre** in **Thanet** cum capella sanctorum *Johannis, Petri,* & *Laurentii*, cum omnibus redditibus, decimis & aliis rebus ad prædictam ecclesiam & capellam pertinentibus, ut super ista donatione carta ipsius abbatis testatur. Istam autem donationem & assignationem confirmavit *Theodbaldus* archiepiscopus per suas patentes.

§. 4. **Chistelet** *ad infirmariam,* **Northburne** *ad elemosynariam, &* **Ripple** *&c. ad vestitum monachorum assignantur.*

ASsignavit etiam idem *Hugo* cum consensu conventus sui ecclesiam de **Chistelet** ad infirmariam, & ecclesiam de **Northburne** ad elemosinariam cum capellis suis. Hanc autem assignationem duarum ecclesiarum prædictarum prædictus archiepiscopus confirmavit, sententiamque excommunicationis in omnes quovismodo dictam assignationem infringentes fulminando in scriptis. Assignavit etiam ad vestitum monachorum ista maneria de **Ryppele, Langedone, Sellynge, & Swalclyve,** decimam de **Gravesthende,** decimam *Wyberti,* decimam de **Sores**, de **Hopelonde** xx. s. decimam *Lamberti* de **Schobeldon**, decimam *Radulphi* de **Beclesthangre**, decimam de **Pisinge**, decimam *Hamonis* capellani de **Fauersham**, & de ecclesia de *Fordwico* x. s. Et statuit ut duo monachi constituantur super prædicta maneria consideratione abbatis & consilio totius conventus, quorum labore & communi testimonio distribuantur fratribus ea quæ ad vestitum suum sibi sunt necessaria, & assignavit eidem cameræ unum pratum juxta vivarium quod dicitur **Fispol**.

§. 5. *Ne panis & potus debeat extorqueri.*

ANno Domini M. C. xxxix. prædictus abbas *Hugo* impetravit privilegium ab *Innocencio* 2. papa qui prædecessorum suorum vestigiis inhærens, scilicet *Bonifacii, Adeodati, Agathonis, Johannis* atque *Calixti*; & addit, Quod istud monasterium sit sub jurisdictione sedis apostolicæ specialiter constitutum, cum omnibus possessionibus & juribus suis in præsenti habitis vel in futurum habendis. Illamque pravam & turpem consuetudinem, arietum scilicet panis & potus extortionem, sicut *Calixtus* prædecessor suus, penitus removit, & precium pro ea dari vel recipi prohibuit. Prohibuit eciam ne post obitum abbatis, servientes regis habeant potestatem res ecclesiæ ordinandi vel disponendi, set omnia intus & foris providentiæ Prioris & totius conventus disponenda libere dimittantur. De pulsatione signorum idem ut *Calixtus*, & est ista bulla cum subscriptione vij. Cardinalium. An Dñi 1139.

§. 6. *Processus* Theobaldi *archiepiscopi super pane & potu.*

OCcasione autem hujus privilegii *Theobaldus* archiepiscopus multum indignatus, monasterium istud undique infestavit, & de ecclesiis nostris disponere nos non permisit; immo violenta dominatione ecclesias nostras firmatas per vices fregit, & presbyteros suos invito abbate & suis monachis contra *Romanæ* sedis privilegia in illis ecclesiis violenter intrusit. Nec hiis malis contentus sed adiciens iniquitatem iniquitati, abbatem ipsum & homines ejus ad placitandum super hoc in curiam suam trahere voluit, pœnas gravissimas eis infligere moliendo. Et nota quod iste *Theobaldus* primo abbatem & conventum ad causas trahere conatus est, præterea l. s. vij. d. pro datione crismatis & olei sacri per ministros suos monachos sanctæ Trinitatis violentius & ardentius extorquebat. Super quibus omnibus & singulis molestiis monachi *Augustinenses* querimoniam deposuerunt coram apostolico antedicto. Unde & idem papa scripsit eidem archiepiscopo, ut à prædictis gravaminibus & injuriis abbati & conventui sancti *Augustini* illatis desisteret. Et ne idem archiepiscopus vel ministri sui supradictos l. s. vij d. exigi faciat vel permittat, & monachis sancti *Augustini* ne ipsos ultra persolvant penitus interdixit. Et nisi prædictus archiepiscopus à præfatis molestiis desisteret, citavit eum papa per idem rescriptum suum, ut infra tres menses à susceptione literarum apostolicarum compareat coram *Henrico Wyntoniæ* episcopo & apostolicæ sedis tunc legato & fratre regis *Stephani*, aut in conspectu domini papæ, quod ratio dictaverit monachis sancti *Augustini* super prædictis molestiis & injuriis responsurus. Scripsit eciam *Henrico* episcopo literas commen-

commendaticias pro isto monasterio. In quibus inter cætera sic ait. *Fraternitati tuæ maximas gratias agimus, quoniam erga ea quæ beati* Petri *sunt attentam sollicitudinem geris; & abbati & fratribus monasterii sancti* Augustini Cantuariæ *in suis necessitatibus adjutor & protector astitisti. Et quoniam non incepisse set perfecisse virtutis est; experientiæ tuæ rogando atque præcipiendo mandamus, quatinus præfatum monasterium & fratres ibi Domino servientes more solito manuteneas, & pro beati* Petri *ac nostra reverentia nullis injuriis aut molestiis ab aliquo fatigari permittas; summopere providens, ut tam erga regem quam erga omnes alios prout necessarium fuerit consilium & auxilium eis per omnia præbeas, & ita eos vice nostra studeas confortare, ut & ipsi de sua quiete & libertate congaudeant, & nos sollicitudini tuæ pleniores gratias referre possimus.* Item scripsit literas commendaticias pro domo ista *Stephano* tunc *Angliam* regenti. INNOCENTIUS *episcopus, &c. Quanto omnipotens Deus,* & infra, *unde etiam tibi est injuncta necessitas religiosa loca diligere, & quæ beati* Petri *sunt filialis devotionis intuitu nullis injuriis aut molestiis fatigari permittere. Secure namque contra adversarios consistit in terris quisquis eundem apostolorum principem patronum habere meretur in cœlis. Nunquam enim regnum tuum melius confirmari poterit vel augeri, quam si ecclesias vel personas ecclesiasticas studueris venerari. Proinde serenitati tuæ rogando mandamus & hortamur in Domino, quatinus monasterium sancti* Augustini Cant. *quod utique idem beatus vir apostolorum principi optulit, &* Romani *pontifices ac prædecessor tuus* Ethelbertus Anglorum *rex libertate donarunt & suis privilegiis munierunt, nullis molestiis inquietes aut ab aliquo infestari permittas; set sic illud ab omnibus forinsecis perturbationum tumultibus protegas, ut & illi qui intus Deo serviunt de sua quiete & libertate congratulantes ipsi Deo pro te & pro pace regni tui preces fundere attentius studeant, & nos serenitati tuæ uberiores inde gratias agere valeamus.* Scripsit etiam abbati & conventui literas exhortatorias super morum honestate & observantia disciplinæ regularis, sub hiis verbis. INNOCENTIUS *episcopus, &c. Literas & nuncios vestros paterna benignitate suscepimus, & ea quæ nobis significastis diligenter attendimus, & nos quidem monasterium vestrum utpote sub beati* Petri *tutela & proprietate consistens speciali amore diligere volumus, atque in libertate à prædecessoribus nostris & nobis sibi collata familiariter confovere, vestrosque turbatores auctoritate apostolica comprimere. Vestra itaque dilecti in Domino filii interest, ut sicut monasterium vestrum in* Anglia *religionis fuit initium, ita nichilominus ad monasticæ professionis observantiam laudabiliter intendatis, & tales vos coram Deo & hominibus exhibere curetis, quod Deus omnipotens de vestris actibus honoretur, & sedes apostolica maternis affectibus gratuletur. Mandamus etiam vobis ut bibliam manualem parvi voluminis qualem* Romanum *pontificem deceat ad opus nostrum fieri faciatis. Quia vero dilecte in Domino fili* Hugo *occasione parentum tuorum idem monasterium multa dampna & gravamina sustinere accepimus, mandando tibi præcipimus, quatinus eos à dominatione maneriorum monasterii amoveas, ut locus ipse ab hujusmodi onere liberetur, & persona tua nullam exinde blasphemiam vel peccatum ulterius incurrere mereatur.* Hubertum *quoque monachum quem turbatorem fratrum & eidem loco perniciosum esse audivimus, ad suum monasterium, videlicet sancti* Andreæ *redire compellas, & negotia ipsius loci Prioris & fratrum consilio, non extraneorum quorumlibet ordines atque pertractes; & numerum eorum qui inminutus esse dicitur consilio eorundem de honestis & religionis personis studeas adimplere. Præcepta etiam quæ in apostolicæ sedis autenticis privilegiis collatis præfato monasterio continentur firmiter teneas & observes. Præterea si qua tibi vel fratribus tuis adversa contigerint, tuum erit ad communem omnium fidelium matrem ecclesiam* Romanam *recurrere, vel eosdem fratres tuos transmittere, ut tam tu quam ipsi dignis apud nos consolationibus foveantur, & à suis oppressionibus releventur. Nos autem fratri nostro* Theobaldo *archiepiscopo* Cantuariensi, *ne illos* l. s. & vij. d. *qui à vobis pro acceptione crismatis & sacri olei exigebantur ulterius exigat interdicendo mandavimus, vobisque ne ipsos amodo persolvatis pariter inhibemus. Dat.* Laterani xij. *kal. Decembris.* Set archiepiscopus prædictus mandatis apostolicis inobediens, ab extortione prædictorum l. s. vij. d. & aliis quam plurimis dampnis & injuriis monasterio sancti *Augustini* illatis manum non retraxit. Unde & *Augustinenses* iterato coacti sunt querimoniam deponere coram summo pontifice prædicto. Anno igitur Domini M. C. xlij. comparentibus tam archiepiscopi nuntiis quam monachis istius ecclesiæ coram summo pontifice, causaque inter dictum archiepiscopum & monasterium istud coram eodem per nuncios utriusque partis diutius ventilata; Quia vero super multis articulis hinc inde propositis veritatis notitia ad plenum ibidem inquiri non poterat, eo quod partes principales absentes erant; ideo prædictus papa commisit causam prædictam domino *Henrico Wyntoniensi* episcopo & apostolicæ sedis in *Anglia* tunc legato, & *Roberto* episcopo *Herefordensi*, sub hiis verbis. INNOCENTIUS *episcopus &c. Sicut nosse potest vestra fraternitas, occasione* l. s. & vij. d. *quos monachi sancti* Augustini Cantuariensi *archiepiscopo annis singulis persolvere consueverunt, inter ipsos controversia diutius agitata est; idem namque monachi audito interdicto venerabilis fratris nostri* Alberici Hostiensis *episcopi apostolicæ sedis legati, ut pro crismate & oleo & aliis ecclesiasticis sacramentis precium non daretur, eosdem denarios præfato archiepiscopo solvere renuerunt, asserentes ipsos, denarios pro crismate & oleo diutius non persolvisse: unde ab archiepiscopo sicut ipsi nobis postea conquesti sunt, plurima dampna & injuriæ eis illata sunt; pro quibus ad nostram præsentiam evocatus cum pro guerris & tribulationibus illius terræ venire non posset, præfixum ei terminum prolongavimus, & ut præteritis beati* Martini *octabis per se aut per nuntios suos eisdem monachis in præsentia nostra responderet, præcipiendo mandavimus. Tandem utraque parte ante nos præsentata, cum monachi de injuriis & dampnis querimoniam suam innovarent, nuncii archiepiscopi dixerunt, se querimoniis eorum minime debere respondere nisi primum denarii restituerentur, quibus* Cantuariensem *ecclesiam sine judicio spoliatam*

Theobaldus Archiep.

An. Dñi 1142.

Stephanus Rex. *esse conquerebantur. Monachi vero econtra respondebant, denarios illos non esse restituendos, eo quod à legato nostro, sicut prædictum est, interdictum fuerat ne pro crismate & oleo denarii darentur*; *& testes super hoc producebant. Præterea dicebant quod & verum est à nobis prohibitum esse, ne denarii illi pro crismate & oleo darentur. Insuper ad hoc comprobandum monachi in argumentum adducebant, quod eadem die super eandem mensam crisma & oleum dabantur & denarii persolvebantur, ita etiam quod si denarii non solverentur crisma & oleum denegabantur. Legati vero archiepiscopi hoc negantes, eosdem denarios pro censu & honesta causa datos esse, & id multis ydoneis testibus in* Anglia *se probaturos affirmabant. Et iterum præfati monachi adversus eundem archiepiscopum conquerebantur, quod tam ipse quam homines sui multas & graves injurias eis intulerant, & multa de jure monasterii sui injuste detinebant. Quæ fere omnia legati archiepiscopi denegabant. Quibus omnibus diligenter auditis, quoniam principales personæ absentes erant, & in partibus illis super hiis omnibus plenior potest haberi noticia; habito fratrum nostrorum consilio, dignum duximus causam ipsam vestræ discretioni committere terminandam. Mandamus itaque vobis quatinus congruis loco & tempore utramque partem ante vestram presentiam evocetis, ut auditis hinc inde rationibus & diligenter inquisitis præstante Domino fine debito terminetis. Dat.* Laterani.

An. Dñi 1143. Anno igtur Dominicæ incarnationis M. C. xliij. consilio adunato apud *Wintoniam* præsidente *Henrico* ejusdem civitatis episcopo & apostolicæ sedis tunc legato, considentibus archiepiscopo Cantuariensi *Theobaldo*, cum fratribus & coepiscopis *Roberto* Londoniensi, *Goselyno* Salesburiæ, *Alexandro* Lincolniæ, *Seyfredo* Cycestriæ, *Roberto* Herefordiæ, *Rodberto* Bathoniensi, *Rogero* Cestriæ, *Willielmo* Dunelmiæ, *Ascelino* Rofecestriæ, *Symone* Wygorniæ, *Adelulpho* Karduliæ, *Uthredo* Clamorganiæ, una cum abbatibus & cæteris pluribus religiosis, controversia magna de prænominatis l. s. vij. inter *Theobaldum* archiepiscopum & monachos ejusdem, & *Hugonem* abbatem sancti *Augustini* ejusdemque monachos jam diutius habita, quinetiam in consistorio summi pontificis *Innocentii* secundi sæpius agitata, tandem eodem papa jubente michi *Henrico Wyntoniensi* episcopo in hac patria vices suas agenti & *Rodberto Herefordensi* episcopo, ipso archiepiscopo cum suis, & abbate cum suis eandem jussionem singulis literis deferentibus, quia de illa causa plenior noticia in *Anglia* haberi poterat, commissa est terminanda. Congruo igitur tempore utraque parte ad præsignatum consilium evocata, cum didicissemus in privilegiis *Romanorum* pontificum, monasterium sancti *Augustini* ut jus proprium sedis apostolicæ munientium, nulliusque alterius ditioni subditum, abbatem & monachos prædicti loci neque subjectionem, neque consuetudinem, neque redditum aliquem seu in magno sive in minimo archiepiscopo & ecclesiæ sanctæ *Trinitatis* solvere debere, licet supradictos l. s. vij. d. se jam diutius fateretur dedisse pro oleo & crismate, nec aliter illa habere potuisse; quod eciam sicut antea in præsentia domini papæ supradicti literis ejusdem testantibus, ita & in nostra se probaturos plurimis allegationibus & testibus offerebant, archiepiscopum vero nullam honestam causam de qua eosdem denarios habuisset vel exigere potuisset comperissemus; consultum duximus tam anxiam causam, tam gravem utriusque ecclesiæ laborem amicabili modificatione sedare, & matri ecclesiæ nostræ *Cantuar.* cui nos episcopi professi sumus debitum honorem, licet ecclesiæ beati *Augustini* videamur gravamini reservare: Consulimus utique & quodammodo coegimus abbatem & monachos, ut darent archiepiscopo & ecclesiæ suæ possessionem aliquam liberam lx. s. valentem, quippe ut potenti vicino & in multis pernecessario, utpote in datione olei & crismatis, in dedicandis ecclesiis, in ordinibus faciendis, cæterisque negotiis prout postulatur; ista videlicet conditione, ut illa possessione semel accepta, sibi abinde proprium haberet, & ecclesia sancti *Augustini* à prædictorum denariorum solutione imperpetuum foret libera, & secundum privilegia sua maneret in omnibus quieta. Eodem vero anno quia *Romam* ituri eramus, convocatis iterum fratribus, circa festum sancti *Andreæ*, *Londoniensis* archiepiscopus cum monachis suis prædictam conventionem sic executam fuisse testaretur: literasque nostras super præfata censura ne quis hinc inde posset eam violare, exigeret. Habito fratrum consilio literas hujusmodi terminationis rationabili ejus petitioni sigillatas dedimus; abbati quoque & suis fratribus similiter fecimus. Quarum tenor est iste. HENRICUS *Dei gratia* Wyntoniensis *episcopus & apostolicæ sedis legatus, universis sanctæ Dei ecclesiæ fidelibus salutem. Scire volumus universitatem vestram* Hugoni *abbati & monasterio beati* Augustini *à* Theobaldo Cantuariensi *archiepiscopo & ecclesiæ sanctæ* Trinitatis *de* l. s. vij. d. *controversiam motam & sæpius in consistorio domini papæ* Innocentii *secundi agitatam, & tandem eodem jubente amicabili compositione interveniente per nos hoc modo terminatam. Monasterium beati* Augustini *præfato archiepiscopo & ecclesiæ sanctæ* Trinitatis *duo molendina apud* Dovoriam, *&* xx. s. *de præbenda quam idem monasterium habet in ecclesia sancti* Martini *de* Dovor. *hac conditione dedit, ut nec eidem archiepiscopo, nec alicui successorum suorum, per se, sive per ministros suos ab eodem monasterio, vel fratribus aliquid ulterius exigere liceat imperpetuum.* Anno vero Domini M. C. xliiij. dum nos pro negotiis nostris *Theobaldus Cantuariensis* archiepiscopus, & *Henricus Wyntoniensis* episcopus, pluresque alii confratres & socii præsentiæ domini *Lucii* papæ assistaremus, ecce interfuerunt Prior & quidam fratres monasterii beati *Augustini*. Cumque inter alia negotia sua confirmationis apostolicæ irrefragabilem roborationem super pace à nobis facta de l. s. vij. d. ex utraque parte postularent, archiepiscopus conquestus est; se & ecclesiam suam spoliari adhuc de iij. s. quos sibi pro pane potu & arietibus solvere consueverant. Econtra monachi se nullo modo eos debere solvere, cum nunquam juste & rationabiliter eosdem dedissent. Insuper & idem denarii ab ipsis apostolicis *Calixto* atque *Innocentio* privilegiis suis dari & recipi prohibiti fuissent. Et memorandum quod ipsi vendicabant, scilicet de pane xxx. panesculos, & debent quatuor valere j. d. & duos optimos mulctones. & iij. anforas, ij. de medone, & terciam de cervicia, & sexcentos denarios solvi in cœna Domini. Dum ergo

Theob. archi. (right margin, cut off)

An. Dñi 11.. (right margin, cut off)

Stephanus Rex.

ergo in hac causa tota curia diutius detineretur, cum fere omnes archiepiscopo faverent, quia amici divitum multi, licet munimenta eorum contradicere nequierunt, placuit domino papæ tam fatigabili liti, tam prolixæ utriusque ecclesiæ animarum rerumque suarum destructioni inviolabilem finem inponere, ac perpetuis futuris temporibus huic anxiæ causæ firmam pacem solidare; hac scilicet consideratione, ut ecclesia sancti *Augustini* daret adhuc modo quo supra, Tres solidatas terræ de dominio suo archiepiscopo & ecclesiæ sanctæ *Trinitatis*, licet nil ei, ut supradictum est, juste deberet, tamen pro ejus ubi posceretur juvamine & amicabili pace, quippe cum ei sufficiens & satis placita placatio tam de iij.s. quam de l. s. & vii.d. facta fuisset, & cum ipse & ecclesia sua ultra justum & debitum & super usurpativam priorem exactionem augeretur in multo. Nam ne à memoria sequentium rei veritas subtrahatur, (ætas enim fert omnia sub silentio) dicimus quod pro l. s. vij. d. lx. solidorum possessio conventionata est, set in hoc fine alio gravamine non potuit pacari nisi de jure beati *Augustini*, nam inter plura de dominicis nostris sibi oblatis, & omnibus ab eodem archiepiscopo denegatis, tandem concedunt ei duo molendina apud *Dovoriam* lx. s. annuatim ab antiquo reddentia. Archiepiscopo vero in hoc obiciente temporis siccitatem, hostium vastationem, aliasque opinabiles fortunas quare ista ei non sufficerent: Abbas vero & monachi ut ei per omnia satisfacerent; nec enim prædicti consilii decretum hujusque pactiones & pacis fas erat violare, addiderunt xx. s. de præbenda sua de *Dovor.* quod archiepiscopus libentissime annuit. Hoc itaque modo licet sit pudor fateri, quatuor libratas pro l. s. & vij.d. archiepiscopus habet & possidet. Monachi vero nostri licet tristes & non protecti contradicere non valentes nec debentes, præfatam sanctionem conventionati sunt adimplere, ut abinde ab omni archiepiscoporum ministrorumque suorum inquietudinibus & gravaminibus secundum privilegia sua in pace Deo servire possent. Sic quoque omnis materia & occasio mortiferæ pestis illius invidiosæ superbiæ quæ omnibus usurpative appetit dominari, omnino deletur. Dominus autem apostolicus hanc conventionem indelibili corroboratione suarum literarum munivit, easdemque literas archiepiscopo & ecclesiæ suæ, abbati quoque & ecclesiæ suæ, licet ad diversas personas eundem tamen tenorem habentes, tam de l. s. vij.d. qui apud *Wyntoniam* coram præscriptis præsulibus terminati sunt, quam de illis iij. solidatis quos ipse & curia sua terminaverunt, in testimonium fœderatæ pacis tradidit. Præcipiens etiam quatinus hoc idem archiepiscopus literis suis & sigillo ecclesiæ suæ in *Anglia* confirmaret, easdemque ecclesiæ sancti *Augustini* in testimonium æternæ pacis contraderet. Quæ literæ papales ita se habent. LUCIUS *episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis* Hugoni *abbati beati* Augustini Cantuar. *ejusque fratribus salutem*, &c. *Venerabilium locorum cura nos admonet de eorum perpetua securitate tractare*, & infra. *Concordiam itaque quæ inter vos & venerabilem fratrem nostrum* Theobaldum *archiepiscopum* Cantuariensem *super* l s. *&* vij.d. *quos vestrum monasterium ecclesiæ* Cantuar. *singulis annis solvere consueverat, sicut per venerabilem fratrem nostrum* Henricum Wyntoniensem *episcopum & alios discretos viros pacis intuitu rationabiliter facta est, apostolica auctoritate firmamus & ratam manere censemus, ut videlicet ecclesia sanctæ* Trinitatis Cant. *duo molendina apud* Dovor. *quæ juris ipsius erant monasterii, &* xx.s. *de præbenda quam idem monasterium habet in ecclesia sancti* Martini *de* Dovor. *hac conditione, ut de cætero memoratos* l. s. vij. d. *non exigat, salva in cæteris utriusque ecclesiæ per omnia dignitate. Statuimus etiam ut in concambium illorum trium solidorum qui pro pane, potu, & arietibus, archiepiscopo & ecclesiæ* Cant. *à monachis beati* Augustini *annuatim solvebantur, sicut pro bono pacis & utriusque ecclesiæ quiete, à nobis & fratribus nostris provisum est, quod archiepiscopus præfatas tres solidatas terræ ipsius monasterii recipiat, quas ecclesia* Cant. *de cætero imperpetuum quiete habeat, ita ut nec eidem archiepiscopo nec alicui successorum suorum per se sive per ministros suos ab eodem monasterio vel fratribus aliquid exigere liceat. Si quis autem contra hæc temere venire præsumpserit nisi tercio commonitus reacum suum digna satisfactione correxerit, anathematis gladio feriatur.* Illas vero tres solidatas terræ quas monachi in curia *Romana* conventionati sunt reddere, sicut exitus ipse probat, prædicti abbas & monachi de proprio jure suo dederunt præfato archiepiscopo & ecclesiæ suæ extra aquilonalem portam civitatis *Cant.* tres videlicet mansuras simul conjunctas contra scilicet australem angulum cimiterii sancti *Gregorii* juxta magistram viam à dextris sicut itur in civitatem. Hanc compositionem & concordiam prius dictam confirmaverunt multi *Romanorum* pontifices, scilicet *Eugenius* tertius, *Alexander* tertius, *Urbanus* tertius, *Celestinus* tertius, *Innocentius* tercius, & *Gregorius* viij. & ex certa scientia ratificaverunt. Anno Dom. M.C.xliiij. idem papa concessit privilegium simile ut *Innocentii* sui prædecessoris. Et addit sic: *Præterea confirmamus vobis* Estanoris *& totum litus usque ad medietatem aquæ, sicut à bonæ memoriæ* Henrico *&* Stephano Anglorum *regibus monasterio vestro est concessum.* Et hæc bulla est cum subscriptione xx. Cardinalium. Eodemque anno idem papa confirmavit assignationem quam *Hugo* secundus fecit de sacristia & camera sub hiis verbis.

Theobaldus Archiep.

§. 7. *Molendinum abbatis &* x. *marcæ de* Middilton.

LUCIUS, &c. *Quotiens à nobis illud petitur*, & infra, *concessionem itaque possessionum sive redditunm ad luminaria continuanda, & ipsum monasterium reparandum & ornandum à te fili abbas* Hugo *cum fratrum consilio rationabiliter factam & scripto tuo confirmatam, præsentis scripti pagina confirmamus, & ratam manere censemus, videlicet duo molendina infra civitatem*, x. *marcas de ecclesia de* Middelton, *ita ut tres sint ad libros faciendos, & cæteræ septem reddantur altari, & omnes denarios qui oblati fuerint in festo sanctorum* Cosme *&* Damiani *in vestra capella de* Chiftelet, *& omnes denarios quos solebat habere de capella sanctæ* Mildredæ *in* Thanet; *& etiam medietatem candelarum & ceræ quæ oblatæ fuerint in memorato scilicet festo* Cosme *&* Damiani, *Constitutionem ad vestitum monachorum à vobis communi consilio & assensu simili modo factam nichilo-*

Stephanus Rex. *nichilominus confirmamus. Si quis autem hujus nostræ confirmationis paginam sciens contra temere venire temptaverit, secundo & tercio commonitus si non reatum suum congrua satisfactione correxerit, honoris & officii sui dignitate careat,* &c. Anno

An. Dñi 1046. Domini M. C. xlvj. iste *Hugo* reparavit antiquum numerum monachorum istius monasterii & erant lx. monachi professi præter abbatem; hoc est, quinque conventus in universo. Eodem anno concessit *Eugenius* papa privilegium per omnia sonans ut *Lucii* & *Innocentii* prædecessorum suorum.

§ 8. *Carta regis* Stephani *de donatione molendini de* Estbregge *vulgo* Kingesmelle.

PRæterea assignationem reddituum & possessionum ad sacristiam & camerariam confirmat cum ecclesia de Middelton & Faversham, & molendino de Estbregge infra civitatem. Et est hic notandum quod molendinum de Estbregge quod vocatur nunc Kingesmelle, aliquando fuit de dominio S. *Augustini* ex donatione regis *Stephani*. Rex autem *Stephanus* in necessitate positus mutuaverat ab abbate *Hugone* secundo centum marcas argenti, in recompensationem cujus argenti dedit huic monasterio prædictum molendinum, ut carta prædicti regis de hoc testatur. Fuerat enim in maxima summa pecuniæ multatus pro sua captione apud *Lincolniam*. Effectus suæ cartæ ita se habet. STEPHANUS *rex* Angliæ, *archiepiscopis, episcopis, abbatibus*, &c. *salutem. Sciatis quia pro salute animæ meæ*, &c. *dedi & concessi Deo & ecclesiæ sancti* Augustini *molendinum quod habui infra civitatem* Cantuariæ *juxta* Estbregge, *& totum cursum aquæ illius molendini in restauratione vademonii centum marcarum quas ego pro necessitate mea ab eadem ecclesia cepi præsentibus baronibus meis. Quare volo & firmiter præcipio quod præfata ecclesia sancti* Augustini *teneat & habeat prædictum molendinum cum omnibus eidem pertinentibus, ad servicium altaris illius ecclesiæ, ita bene & in pace libere & quiete, & honorifice, sicut ego aut aliquis rex prædecessor meus melius, liberius, & quietius tenuit.* Qualiter vero prædictum molendinum à dominio hujus monasterii successu temporum alienatum fuerat sub anno M. C. lxxix. manifesto patebit intuenti.

§. 9. *Interdictum totius* Angliæ.

1148. ANno Domini M. C. xlviij. *Eugenius* papa tercius in *Gallias* veniens, concilium apud civitatem *Remensem* celebravit. Ad quod *Theobaldus* archiepiscopus *Cant.* sine licentia regis *Angliæ* accessit; propter quod cum rediret, ab *Anglia* per regem *Stephanum* est expulsus. Qua de causa idem archiepiscopus de mandato summi pontificis totam *Angliam* interdixit. Hanc interdictionis sententiam abbas *Hugo* humiliter suscepit, & à celebratione divinorum cessavit. Set Prior hujus monasterii nomine *Silvester* cum quibusdam aliis fratribus suis, privilegiis monasterii plus debito innitentes, non advertentes auctoritatem legatariæ potestatis dicti archiepiscopi, qua auctoritate prædictam interdicti sententiam fulminavit, set solum hanc sententiam ex potestate jurisdictionis ordinariæ processisse arbitrantes, divina officia licet minus provide celebrarunt. Propter quod prædictus archiepiscopus præfatum *Silvestrum* Priorem & alios quamplures monachos & etiam seculares eis adhærentes aut eciam eis quoquomodo communicantes tam generaliter quam specialiter excommunicavit, & qualiter monachi sancti *Augustini* sententiam interdicti violaverunt domino papæ significavit. Theob. Archi. Hiis itaque sic habitis, abbas *Hugo* per quosdam monachos suos istius violationis interdicti conscios dominum papam consuluit quid super hiis omnibus fieri deberet. Quibus à sententia excommunicationis qua innodati fuerant absolutis, dominus apostolicus abbati in hæc verba rescripsit. EUGENIUS *episcopus*, &c. *Antiquus humani generis inimicus hiis qui se Christi discipulos publicis actibus profitentur assueta insidiari nequitia non quiescit, sed assidua calliditate laborat, ut animas creatori omnium servientes in qualibet parte decipiat & eas in odium creatoris adducat. Cujus suggestione, cum tu interdicti sententiam quam ex nostro mandato venerabilis frater noster* Theobaldus Cantuariensis *archiepiscopus promulgavit susciperes humiliter & teneres, fratres tamen tui monasticæ disciplinæ consideratione postposita, divina officia prout in veritate comperimus celebrarunt. Ne igitur tantus excessus maneat inpunitus, & multis aliis tribuatur materia simile committendi, tamdiu postquam præsentia scripta susceperis, monasterium cui præsides à divinis præcipimus officiis abstinere, quamdiu post interdictum ibi fuerunt indebite celebrata. Illos vero qui nostro se conspectui præsentaverunt, satisfactione suscepta, à vinculo excommunicationis absolvimus. Priorem vero &* Willelmum *qui caput & incentores hujus contumaciæ extiterunt, quos videlicet frater noster archiepiscopus excommunicationis sententia innodavit, ei gratia sedis apostolicæ potestatem absolvendi concessimus. Nolumus autem ut pro eo quod ei in hoc facto deferimus, per eum vel per successores suos monasterio sancti* Augustini *contra antiquam ejus consuetudinem vel privilegia ab apostolica ei sede concessa gravamen aliquod in posterum inferatur. Porro Priorem pro rebellione & contumacia ab officio prioratus suspendimus, ea videlicet ratione, ut nullus absque nostro mandato licentiam habeat eandem sententiam relaxandi. Alios vero monachos qui participatione excommunicatorum maculam traxerunt, tibi committimus absolvendos. Dat.* Viterbii xv. *kal. Februarii.* Pervenit autem istud rescriptum papale ad notitiam abbatis & conventus die sancti *Gregorii* in Marcio anno Domini M. C. xlix. & statim illo An. Dñi 1149. die incepit tam abbas quam conventus, tam intus quam exterius à celebratione divinorum omnino cessare, & fuit istud monasterium suspensum à dicta celebratione à festo sancti *Gregorii* supradicto usque ad festum sancti *Petri* ad vincula, scilicet per xx. septimanas & duos dies. Prior vero *Silvester* & *Willelmus* monachus archiepiscopo se præsentarunt, beneficium absolutionis juxta mandatum apostolicum ab eo instanter postulantes; quod eis prædictus archiepiscopus proterve denegavit. Insuper omnes seculares in hoc monasterio servientes quos pro communicatione excommunicatorum excommunicaverat, præter censuram ecclesiasticam ad gravem pecuniæ redemptionem contra juris æquitatem & sanctorum patrum decreta coegit. Quibus de

vic. II. tex. de causis idem abbas necessitate compulsus est dominum Papam iterata vice consulendus, & super hiis discriminibus remedium apostolicum implorаturus. Unde & dominus Papa sententiam suspensionis & interdicti istius ecclesiæ aliquantulum mitigavit, & Archiepiscopo scripsit super absolutione *Silvestri* Prioris & *Willelmi* monachi; In quibus literis præcepit eidem archiepiscopo, ut pecuniam quam à servientibus & familiaribus hujus monasterii pro eorum absolutione injuste extorserat, in integrum restitueret eisdem. Literæ domini Papæ super relaxatione interdicti ita se habent. EUGENIUS, &c. *Dilecto filio* Hugoni *abbati sancti* Augustini Cantuariæ, &c. *Obedientia & patientia quæ in aliis hominibus religionis Christianæ requiritur, ab hiis qui perfectiorem vitam assumpsisse noscuntur præcipue expectatur, qui utique tanto amplius reprehensibiles judicandi sunt, quanto sine causa ad indignationem vel inobedientiam provocantur. Quamvis igitur pro eo quod sententiam nostram fratres tui violare ausu temerario præsumpserunt, contra eos & præfatum monasterium manus nostras ex rigore Canonum amplius aggravare possemus, tamen quia magis pios nos esse convenit quam severos, eis ita duximus indulgendum, ut nec eorum excessus omnino remaneat impunitus, nec compellantur inobedientiæ pœnam juxta quod promeruerunt diutius sustinere; Ideoque monasterio sancti* Augustini *usque ad proximas kal. Augusti divina celebrari officia prohibemus, extunc vero ut inibi assueta & debita celebrentur officia licentiam indulgemus. Tua itaque interest ut per tuum studium & laborem ita provideas, ne fratres tui propter suos excessus tale quid de cætero debeant sustinere, & indignationem beati* Petri *& nostram incurrant. De altaribus vero gestatoriis in quibus excommunicati divina officia celebrarunt, rigorem illum quem tenere consuevistis volumus observari.* Rescriptum archiepiscopo directum super absolutione *Silvestri* Prioris tale est:

EUGENIUS &c. *Venerabili fratri* Theobaldo *archiepiscopo* Cantuariensi *salutem &c. Quoniam personam tuam speciali affectione diligimus, iccirco te quantum permittit justitia honoramus, hoc itaque caritatis amore commoti, Priorem sancti* Augustini *&* Willielmum *monachum à pœna quam eis pro eo quod se contra tuum interdictum erexerant ex justiciæ rigore infliximus fraternitati tuæ deferentes tibi eos absolvendos commisimus. Ne igitur apostolicæ sedis gratia tuæ caritati exhibita sibi dampnosa existat, & ipsi jam dictum excessum plus justo deflere cogantur, discretioni tuæ per præsentia scripta mandamus, quatinus nequaquam eos ulterius hac pœna cruciari permittas, set tandem eorum misertus, eos à sententia qua tenentur absolvas. Præterea sicut nobis significatum est, homines ejusdem monasterii pro participatione excommunicatorum præter ecclesiasticam pœnam fuerunt ad redemptionem coacti. Quod insolitum videtur & à rationis tramite alienum. Non enim bis in id ipsum aliqui sunt puniendi, & maxime qui dominorum suorum mandatis obedire coguntur. Quia vero non plus severos quam misericordes nos esse convenit, fraternitati tuæ mandamus quatinus omnia quæ hac occasione sunt eis ablata sine vexatione restitui facias. Nolumus enim ut nova in vestra ecclesia inducantur.*

§. 10. *Fundatio Hospitalis sancti* Laurentii. Theobaldus Archiep.

CIrca hæc tempora idem abbas fundavit hospitale sancti *Laurentii*. Ad cujus fundationem contulit novem acras terræ in quibus ipsum hospitale situm est. Contulit eciam eidem totam decimam de dominico de Langeport & tres carectatas feni. Unam de Langeport, aliam de sacrista, & terciam de camerario. Fuit autem illud hospitale ad hoc specialiter institutum & fundatum, ut si contingat quod aliquis monachus istius monasterii morbum contagiosum & præcipue lepram incurrat, ratione cujus morbi infra septa monasterii absque scandalo fratrum conversari non poterit, providebitur illi in loco prædicto de camera competenti, & ibidem habebit victum & vestitum, non de bonis hospitalis prædicti set de monasterio isto, sicut & alius frater. Si vero contingat parentem alicujus monachi, patrem videlicet aut matrem, sororem aut fratrem ad tantam inopiam devenire, ut cum scandalo monasterii & illius fratris oportuerit ipsum hostiatim mendicare, providebitur ipsi in eodem hospitali competens sustentatio secundum facultatem illius domus, per considerationem abbatis & magistri hospitalis prædicti qui pro tempore fuerit ibidem. *Notum sit omnibus Dei fidelibus tam præsentibus quam posteris, quod ego secundus* Hugo *Dei gratia abbas S.* Augustini *ejusdemque loci conventus, pro redemptione animarum nostrarum, prædecessorum nostrorum atq; successorũ concessimus ac dedimus in elemosinam* vij. *acras terræ de dominio nostro precio quondam adquisitas, ad faciendum hospitale in illis* vij. *acris supra memoratis juxta viam quæ à* Canterburia *ducit ad* Doure *in dextra parte viæ. Contulimus eciam illi loco ad sustentationem infirmorum aut pauperum decimam tocius annonæ de tota terra illa quam habemus in dominio in dextra parte viæ, & omnem decimam frumenti & pisarum tocius terræ quæ adjacet ad* Langeport *de dominio nostro in sinistra parte viæ. Quicumque ergo pro amore Dei benefecerint infirmis illic habitantibus, & locum illum manutenuerint, benedictionem Dei habeant & gratiam simul & commune beneficium loci nostri.*

Donatio terræ de Dodingdale *hospitali prædicto.*

ROgerus de Marci *omnibus suis* Francis *&* Anglicis *tam præsentibus quam futuris salutem. Sciatis me concessisse & dedisse decimas terræ meæ de* Dodyngdale *hospitali sancti* Laurentii *quod est juxta* Cantuariam *in perpetuam elemosynam pro salute animarum prædecessorum meorum & meæ & uxoris meæ & meorum infantium. Quare volo & præcipio quatinus prædictum hospitale decimas prædictas habeat & possideat bene & in pace & libere. Præcipioque ex parte Dei & ex parte mea, ut fratres & sorores prædicti hospitalis habeant decimas illas nominatim ad lineum pannum emendum in festo sancti* J. Baptistæ, *quia credo quod tunc mei & meorum memores erunt.*

CAP. XI.

§. 1. *Benedictio* Silvestri *abbatis, cum processu.*

ANno Dominicæ incarnationis M.C.lj. in crastino nativitatis sancti *Johannis Baptistæ* obiit celebris An. Dñi 1151.

Henric. II. Rex.

celebris memoriæ *Hugo* dictus ſecundus abbas hujus eccleſiæ xliv. & in capitulo ante gradus ex parte boriali in oppoſito *Hugonis de Flori* prædeceſſoris ſui tumulatur. Cujus corpore ſic tradito ſepulturæ, electus eſt *Silveſter* Prior hujus monaſterii in abbatem, qui *Silveſter* cum ſecundum ſui monaſterii privilegia & conſuetudinem benedictionem ſibi inpendi ab archiepiſcopo *Theobaldo* poſtulaſſet, idem archiepiſcopus primo objecit ſibi infamiam. Propter quam purgandam electus tranſtulit ſe ad curiam *Romanam*; cujus purgatione ab *Eugenio* papa recepta, ipſum confirmavit, remandavitque ad archiepiſcopum *Cantuarienſem* more ſolito ſecundum privilegia dicti monaſterii ab eodem benedicendum in hæc verba: EUGENIUS *epiſcopus &c. Venerabili fratri* Theobaldo Cantuarienſi *archiepiſcopo & apoſtolicæ ſedis legato ſalutem &c. Sicut nuntii tui quos ad noſtram præſentiam deſtinaſti potuerunt fraternitati tuæ referre, quod de monaſterii ſancti* Auguſtini *electo ſiniſtris infamatoribus dicebatur, eis præſentibus in conſpectu fratrum noſtrorum & Cardinalium ſubtili examinatione diſcuſſimus & diligenter perſcrutati ſumus: ſed cum ad id comprobandum nemo contra eum canonice vellet procedere, quoniam de ratione aliud non potuimus nec debuimus, ad ultimum tandem refugium venientes, ex conſilio fratrum purgationem ab ipſo ex ſuperhabundanti recepimus. Quia ergo poſt exhibitam purgationem ordinatio ejuſdem electi denegari ſibi non debet neq; differri, quamvis per nos ipſos ei benedictionis gratiam conferre poſſemus, tuæ tamen fraternitati deferre volentes, ipſum ad te duximus remittendum, per præſentia ſcripta mandantes, quatinus juxta tenorem privilegiorum quæ à* Romanis *pontificibus eidem cænobio indulta ſunt, ad locum ipſum accedas, & memorato electo conſecrationis munus præeunte ſpiritus Sancti gratia conferas. Nolumus enim ut ipſum monaſterium proprii paſtoris ſolatio amplius careat, & ob hoc tam ſpiritualiter quam temporaliter detrimenta ſeu incommoda debeat ſuſtinere. Dat.*

§. 2. *Benedictio* Silveſtri *per Priorem* Walterum *defertur.*

REverſus igitur *Silveſter* electus in *Angliam* cum literis papalibus archiepiſcopo directis, pridie nonas Marcii ſummo mane apud **Tenham** coram multis literas apoſtolicas eidem tradidit, quas idem archiepiſcopus eodem die legere noluit, ſet eaſdem legendi triduanas inducias *Silveſtro* dedit. Quarta autem die præcepit afferri ſibi privilegia iſtius monaſterii. Quibus allatis & inſpectis, poſuit eidem terminum, non benedictionis faciendæ ſet certum quid faciendi. Tandem vero præfixit ſibi certum diem benedictionis inpendendæ videlicet Dominica in ramis palmarum. Quo die adveniente, archiepiſcopus ad monaſterium ſancti *Auguſtini* acceſſit cum abbatibus de **Faverſham** & de *Boxleia*. Acceſſit & cum eis *Walterus* Prior ſanctæ Trinitatis & cum eo monachorum turba nou modica, cum armorum manu validiſſima, ita ut ex omni parte replerentur turbis monaſterii clauſtra. Quid plura? Ornatur archiepiſcopus veſtimentis ſuis pontificalibus more ſuo, quaſi benedictionem electo inpenſurus. Ornatur electus cum monachis ſuis velut ab eodem in præſenti benedicendus; ſet longe aliter res ipſa in mente archiepiſcopi ſe habuit, ut jam tota civitas publice prædicaverat futurum, & eciam eventus rei ipſe probavit. Nam exſpectantibus monachis *Auguſtinenſibus* juxta mandatum apoſtolicum benedictionem ſui electi, dum de benedictione archiepiſcopus plurimum loqueretur, *Walterus* Prior prædictus, favente archiepiſcopo & miniſtris ſuis ei locum facientibus, ſilentiumque & voce & manibus indicentibus, in pedes ſe erigens, dixit, » Domine archiepiſcope vos contra Deum agitis & » contra fidem & profeſſionem quam debetis ec» cleſiæ veſtræ; vultis namque facere hic neſcio be» nedictionem ſive maledictionem. Ideoque ex parte » Dei & noſtra & domini Papæ ne ulterius in hoc » facto procedatis interdicimus; & ad hoc quod huc » veniſtis invitamus vos ad præſentiam domini Pa» pæ, diemque præfigimus in octabis ſancti *Mar*» *tini.* Te quoque *Silveſter* electe qui falſis preci» bus & injuſtis ſuaſionibus, à domino Papa literas » ſurrepticias extorſiſti, ad eundem terminum in» vitamus ibidem. Tibi quoque *Rogere* archi» diacone & vobis abbatibus ex parte domini Papæ » prohibemus, ne domino Archiepiſcopo in hoc » præbeatis aſſenſum. Addiditque idem Prior. » Has vero appellationes & ego & monachi qui me» cum ſtant non ſoli facimus ſet totus conventus » eccleſiæ noſtræ loquitur per os meum. His dictis, diſceſſit cum tumultu maximo. Et archiepiſcopus ſeceſſit in partem cum ſuis. Poſtea vero archiepiſcopus vocavit electum & monachos, dicens illis. Quoniam res in arto poſita eſt, date michi inducias donec habito conſilio ſuper hoc cum coepiſcopis noſtris eorum vobis ſignificemus conſilium. Non enim poſſumus hanc benedictionem facere ſine illorum conſilio. Ad hæc monachi *Auguſtinenſes* reſponderunt. Domine archiepiſcope ſi placet non eſt nobis tutum dare vobis inducias capiendi conſilium contra præceptum domini Papæ. Conſulimus igitur & ex parte domini Papæ rogamus, ut quod dominus Papa vobis præcipit, ſine delatione faciatis. Hoc idem monachi *Auguſtinenſes* archiepiſcopo denunciarunt per internuncios ab archiepiſcopo monachis directos. Et ut breviter concludam, Infecto negotio & mandato apoſtolico minime completo archiepiſcopus diſceſſit, & electum ſancti *Auguſtini* cum monachis ſuis triſtes nec mirum & anxios dereliquit. Iſtum *Walterum* Priorem ſervientes archiepiſcopi apud **Lamhed**, eodem archiepiſcopo præcipiente rapuerunt, trahentes eum uſque *Glowceſtriam*, præcipientes abbati ex parte archiepiſcopi ne eum aliquatinus permitteret exire. Sic fuit idem Prior depoſitus & quamdiu advixit incarceratus. Electus igitur ſpe ſuæ benedictionis diſſimulatione ſubdola per archiepiſcopum ſic fruſtratus, inito conſilio cum fratribus ſuis hæc omnia ita plane & plene uti ſcripta & geſta fuerant, per quoſdam monachos domino Papæ ſignificavit, ejus conſilium pariter & auxilium queruloſa & lamentabili voce implorando. Unde & dominus Papa non ſine magna animi commotione archiepiſcopo ita reſcripſit: EUGENIUS, &c. *Quoniam electum monaſterii beati* Auguſtini *ad tuam fraternitatem benedicendum remiſimus, non de juſtitia ſet de benignitate ſedis apoſtolicæ fecimus, tu vero affectum & benignitatem quam erga perſonam tuam & honorem commiſſæ tibi eccleſiæ gerimus attendere ſeu cognoſcere ſicut dignum eſt non videris,*

Theoba. archiep.

banus Rex. *videris, cum ipsi electo juxta mandatum nostrum benedictionis gratiam conferre quadam dissimulatione nolueris, immo & ejus monasterium in eadem causa inutiliter fatigare & plurimum gravare dinosceris. Quia igitur commissi nobis officii cura constringimur pro universarum ecclesiarum statu satagere, & earum quieti atque tranquillitati quantum cum Deo possumus salubriter providere; Per præsentia tibi scripta mandamus, quatinus si absque tui periculo poteris ad locum ipsum quemadmodum in eorum privilegiis continetur accedas, & prædictum electum omni appellatione & occasione sepofita, in abbatem ipsius monasterii præeunte Spiritus sancti gratia benedicas. Dat. &c.* Rescriptum papale ob illam causam *Silvestro* electo directum. EUGENIUS, & infra. *Laboribus & expensis commissi tibi monasterii tanquam specialis domus nostræ paterno affectu compatimur, & quia causa tua sicut speravimus nondum habuit complementum, nobis plurimum displicet & graviter ferimus. Quod autem nuncium tuum apud nos tam diu detinuimus, turbatio terræ & sinistri rumores quos de partibus illis nuper accepimus non alia causa nos ad id faciendum coegit. Ut autem negotium tuum sine tarditate optatum sorciatur effectum, venerabili fratri nostro* Theobaldo Cantuariensi *archiepiscopo per apostolica scripta mandavimus, quatinus si absque sui periculo poterit, ad monasterium tuum, quemadmodum in tuis privilegiis continetur, accedat & te omni appellatione & occasione sepositis in abbatem ipsius loci præeunte Spiritus sancti gratia benedicat. Obedientiæ vero professionem si à te forte exigerit nolumus ut ei exhibeas; si vero, quod non credimus, idem frater noster juxta mandati nostri tenorem, ad monasterium tuum accedere & tibi benedictionis munus conferre noluerit, nostræ voluntatis est ut hoc æquanimiter sufferas, quoniam postquam ipsius monasterii administrationem per nostræ confirmationis auctoritatem canonice optinuisti, pro subtractione benedictionis illius non minorem potestatem super animas commissi tibi gregis habebis. Dat. Signiæ &c.*

Item ad conventum. EUGENIUS *episcopus, &c. Quod causa Electi vestri optatum nondum habuit complementum, pro turbatione quæ in nostris partibus nuper emersit, non propter nostram necgligentiam accidit. Nos siquidem vos & locum vestrum sincera in domino caritate diligimus, & justiciam vestram vobis integre custodiri volumus ac servari. Inde est quod venerabili fratri nostro* T. Cantuariensi *archiepiscopo per apostolica nuper scripta mandavimus, quatinus si absque* ut supra. *Et Electo vestro benedictionis munus omni appellatione & occasione seposita* ut supra. *Quod si forte, quod non credimus, effectui mancipare noluerit, præsentium vobis auctoritate mandamus, ut ob hoc eidem Electo non minus debitam obedientiam & reverentiam faciatis. Nolumus enim eum minus auctoritatis habere, quam si ab eodem fratre nostro benedictionis gratiam consecutus fuisset. Dat.* ubi supra. Igitur archiepiscopus supradictis mandatis apostolicis non audens neque valens reniti, ad monasterium sancti *Augustini* accessit & prædictum *Silvestrum* absque exactione professionis secundum antiquam consuetudinem in abbatem benedixit die S. *Augustini* doctoris sub anno Domini M.C.lij. præsentibus venerandis dominis *Willelmo* episcopo *Norwycensi*, *Rogero* archidiacono *Cantuariensi*, cum aliis innumeris tam clericis quam laicis. Theobaldus Archiep.

§. 3. *Professio per abbatem archiepiscopo non est facienda.*

SET adhuc tribulationis nondum finis. Nam anno Domini M. C. liij. *Eugenio* apostolico defuncto *Anastasius* successit. An. Dñi 1153. Coram quo prædictus archiepiscopus querelam deposuit, quod *Silvester* abbas sancti *Augustini* debitam sibi de jure communi professionem violenter subtraxit. Set ipso *Anastasio* inter hæc post annum ex quo cathedram suscepit defuncto, negotium archiepiscopi remansit infectum. *Anastasio* successit in apostolatum *Adrianus* natione *Anglicus*. Coram quo prædictus archiepiscopus per nuncios suos iterato querimoniam innovavit super professione abbatis sibi facienda. Unde dominus Papa tam ex importunitate nunciorum ejusdem, quam propter sinistros rumores quos de eodem archiepiscopo nuper ex multorum querelis audierat, dictante justitia animo commotus rescripsit eidem literis valde comminatoriis insuper & reprehensoriis super excessibus suis. In quarum literarum fine de professione abbatis sic loquitur. *Ad hæc nosse te volumus, quod Abbati sancti* Augustini *juxta petitionem nunciorum tuorum dedimus in mandatis, ut professionem tibi exhibeat, si canonice & legitime constiterit prædecessores ejus ipsam professionem tuis antecessoribus præstitisse. Quod si non esse constiterit, occasione literarum illarum professionem ab eo non audeas ulla violentia extorquere, Alioqnin in fervore animi nostri tam pro hoc quam pro aliis prælibatis tuum candelabrum concutiemus, & tantam præsumptionem cum gravibus usuris auctore domino exigemus.* Item sic, *bene vocaris & merito* Theobaldus *quasi* turbaldus, *quia quamplures turbando inquietas.* Hiis igitur mandatis papalibus prædictus archiepiscopus attonitus & timore percussus, ab exactione professionis supradictæ manum retraxit & persequi ecclesiam sancti *Augustini* ultra cessavit.

§. 4. *Assignatio ecclesiæ de* Northborne *per abbatem* Silvestrum *ad elemosynariam.*

ANno Domini M. C. liv. *Silvester* abbas cum consensu conventus sui assignavit ecclesiam de 1154. Northborne cum capellis & aliis pertinenciis ad elemosinariam. Et eodem anno die scilicet sanctorum *Crispini* & *Crispiniani* obiit *Stephanus* rex *Anglorum* qui construxit monasterium de Faversham, & *Henricus* dictus secundus in proximo natali coronatus est. Anno sequenti secundo, *Adrianus* papa iv. assignationem confirmavit prædictæ ecclesiæ de Northborne. Quam assignationem *Celestinus* iij. *Alexander* iij. & *Urbanus* iij. postea confirmaverunt.

§. 5. *Institutio Abbatis* Silvestri.

CIrca hæc tempora idem abbas instituit ut singulis annis imperpetuum in prima die quadragesimæ suscipiantur in aula tot pauperes quot habentur fratres in congregatione, & ibi per totam quadragesimam cibo & potu reficiantur, unusquisque pauperum unum panem l. s. ponderis & duo & duo j. ferculum pisarum & j. ferculum cujuscunq; generis

Henricus II. Rex. generis piscium et qui defuncti fuerint infra annum similiter habeant suum pauperem. In anniversario obitus prædicti *Silvestri* & *Hugonis primi* pascantur xxx. pauperes in aula pro animabus eorum & animabus fratrum & benefactorum istius loci & omnium fidelium defunctorum. Et prædictus abbas *Silvester* qui hoc instituit suum habebit pauperem singulis annis imperpetuum. Anno Domini M. C. lxj. idus Augusti obiit bonæ memoriæ *Silvester* abbas hujus loci xlv. & in capitulo ante anologium sub lapide plano subalbido sepelitur.

An. Dñi 1161.

Cap. XII.

§. 1. Clarembaldus *per regem intrusus est.*

ANno eodem post mortem *Silvestri* quidam secularis nomine *Clarembaldus* per potentiam regis in prædictum monasterium violenter fuit intrusus, de quo infra dicetur, set & vacavit de facto monasterium post mortem prædicti abbatis *Silvestri* per quindecim fere annos, usque ad electionem abbatis *Rogeri* primi sub anno Domini M. C. lxxvj. ad magnum incommodum istius monasterii & destructionem. Tempore istius vacationis, *Alexander* papa tertius indulsit isti monasterio sub hac forma. *Devotioni vestræ duximus indulgendum, ut liceat vobis in parochialibus ecclesiis vestris clericos eligere ac diocesano episcopo præsentare. Quibus si ydonei fuerint, episcopus curam animarum committat ut sibi de spiritualibus vobis de temporalibus debeant respondere.* Item prohibet ne Abbas vel Prior istius monasterii ecclesias vel possessiones absque assensu capituli assignarent vel alienarent. Item inhibet, ne sacristia vel cameraria sine consensu capituli tradatur ad firmam. Confirmavit eciam ecclesiam de Norborne ad elemosinariam.

§. 2. *Monasterium sancti* Augustini *comburitur.*

1168. ANno Domini M.C. lxviij. die decollationis sancti *Johannis Baptistæ* combusta fuit ista ecclesia pro maxima parte, in qua combustione multæ codicellæ antiquæ perierunt, set & ipsum feretrum sancti *Augustini* & eciam multorum sanctorum hujus loci flebiliter sunt deformata. Nec mirum, cum ipsa pene tota ecclesia igne fuerat consumpta. Cujus infortunio misertus *Alexander* papa ecclesiam de Faversham ad reparationem ecclesiæ sic igne consumptæ confirmavit, eciam & ecclesiam de Menstre & Midelton ad sacristiam pro reparatione istius ecclesiæ deputavit.

§. 3. *Pueri non debent recipi ad habitum monachalem.*

ET quia nonnulli abbates carnali ducti amore ac eciam divitum & præpotentum patriæ coacti inportunitate, pueros vix ablactaneos solebant ad monachilem habitum pro libito suæ voluntatis suscipere, in scandalum religionis & detrimentum ecclesiæ, ideo sub hoc tempore conventus ex præteritis dampnis futura pericula doctus præcavere, impetravit à prædicto papa privilegium inhibitionis, ne de cætero pueri infra xv. annorum ætatem in isto monasterio ad habitum monachalem nullo modo recipiantur.

§. 4. *Cuneus monetæ in civitate* Cantuariæ.

MEmorandum quod iste *Silvester* abbas & eciam multi prædecessores ejus abbates habuerunt cuneum monetæ in civitate *Cantuariæ* sicut per inquisitionem factam per *Arnoldum Ferre, Wulfinum Mercere* & alios, qui jurati dixerunt; Quod quidam abbas sancti *Augustini*, *Silvester* nomine, habuit in civitate *Cantuariæ* j. cuneum monetæ, & *Elverdus Porrere* custodivit cuneum illum ex parte illius abbatis, & quando ille abbas obiit seisita fuit abbatia in manu domini regis una cum prædicto cuneo: Nec unquam aliquis abbas qui ei successit illius cunei recuperavit seisinam. Et fuit ista inquisitio facta temporibus *Henrici secundi* regis, & regis *Ricardi* filii ejusdem. Anno igitur millesimo C. lxj. ut dictum est, *Silvestro* abbate hujus vitæ absoluto, & *Clarenbaldo* in locum ejus per regiam potentiam intruso, habitum quanquam secularem gestante, bona & possessiones monasterii interius & exterius violenta manu occupavit. Monachi tamen quantum valebant ei viriliter restiterunt, nec ipsum unquam aut capitulum intrare vel missas celebrare aut alias solempnitates in ecclesia facere permiserunt. Et eodem anno obiit *Theobaldus* archiepiscopus hujus monasterii inimicus infestissimus.

§. 5. *Sanctus* Thomas *archiepiscopus factus est.*

Thomas arc.ep. ANno vero sequenti sanctus *Thomas* tunc Cancellarius *Angliæ* in archiepiscopum *Cantuariensem* ab *Henrico Wyntoniensi* episcopo consecratus est, cui *Clarembaldus* seculari adhuc habitu indutus optulit se in abbatem sancti *Augustini* benedicendum, monachi tamen *Augustini* reclamarunt ne benediceretur, & appellationes multiplices interposuerunt; sicque benedictio *Clarembaldi* differtur.

§. 6. *Dissensio inter Regem & archiepiscopum.*

POst vero non multum temporis orta dissensione inter *Henricum* regem & archiepiscopum *Thomam* regnum *Anglicanum* undique turbatur, ecclesia *Anglicana* miserabiliter affligitur & desolatur. Qua de causa monachi sancti *Augustini* à prosecutione appellationum suarum contra prædictum *Clarembaldum* siluerunt, ipsumque in rebus monasterii quantum ad temporalia libere disponere permiserunt, sereniorem expectantes auram, qua monasterium suum in tam nubiloso & inquieto salo expositum clarescentibus justiciæ radiis jam diu obnubilatis traheret ad portum quietis.

§. 7. *De custodia sigilli communis.*

INterea *Clarembaldus* cœpit quosdam de fratribus licet paucos ad partem suam fovendam nunc minis nunc muneribus inclinare, & ad suam jam partem inclinatos super alios commonachos ultra quam decuit aut licuit sublimare; In tantum, ut unus de fautoribus suis custodiam sigilli communis solus optineret. Tunc videres possessiones monasterii distrahere, contractus mutuos & obligationes graves sigillo communi signare, in detrimentum ecclesiæ non modicum & gravamen, monachis hujus monasterii invitis & omnino inconsultis. Quæ omnia & singula

c.II. gula gravamina monasterii prædicti, *Augustinenses* pro statu zelantes domino papæ non segniter intimaverunt, ejusque auxilium super ejus excessibus efflagitantes, unde idem papa scripsit conventui sancti *Augustini* in hæc verba.

ALEXANDER, &c. *Ea quæ in præjudicium*: Et infra, *Ea propter dilecti in domino filii vobis & monasterio in quo divino mancipati estis obsequio, veluti quod ad nostram dispositionem & ordinationem nullo mediante spectare dinoscitur, volentes in posterum sicut debemus utiliter providere, donationes sub testimonio sigilli vestri vobis invitis & inconsultis in detrimentum ejusdem monasterii factas & obligationes contractas vacuas penitus & irritas esse censemus. Et ne in posterum similia aliquorum temeraria præsumptione fiant, sub interminatione anathematis prohibemus, statuentes ut sigillum vestrum secundum antiquam monasterii vestri consuetudinem conservetur, ita quidem quod nulla persona nisi de communi consensu & voluntate fratrum vel sanioris partis conventus cartam aliquam continentem contractus donationis vel obligationis possessionum ejusdem monasterii prædicto sigillo consignare audeat, vel alicui confirmare.* Postea *Alexander* iiij. illud idem confirmavit, inhibens virtute obedientiæ, ne aliquas literas seu membranas nostro sigillo communi munitas ad contrahendum mutuum, nisi pro utilitate nostri monasterii & de conscientia & consensu omnium vel majoris partis capituli de cætero alicui concedamus, decernens irritum & inane si super hoc secus contigerit attemptari.

§. 8. *Capituli secreta;* & Claremb. *amovetur.*

EX istis privilegiis consuetudo quædam in parte inolevit, ut videlicet profitentes in hoc monasterio, die tercio, quo die locum primo in capitulo tanquam professi adipiscuntur, jurabunt, ut nec ipsi in quantum in ipsis est non permittent istud monasterium pro alieno debito obligari; Item, quod nulli omnino hominum revelabunt secreta capituli. CLAREMBALDUS vero qui pro electo se gerebat in nullo penitus mores suos correxit, set de die in diem malum malo accumulans excessibus suis & enormitatibus in tantum monasterium istud deformavit, ut illud jam fere ad ultimum defectum produceret. Monachi vero istius loci resumptis viribus, licet tarde, prædictos excessus & enormitates domino papæ denunciaverunt, petentes ipsum ab administratione monasterii amoveri, & alium loco ejus qui dignus sit subrogari. Unde dominus papa *Alexander tercius* scripsit reverendis patribus *Exoniensi* & *Wygorniensi* episcopis, & *Clarembaldo* abbati de *Faversham*, quatinus ipsi studiosius inquirerent super excessibus & enormitatibus prædicti *Clarembaldi* electi, & veritate cognita si ipsum amotione dignum invenirent, eum ab administratione bonorum monasterii sine appellationis remedio removerent: Quod & factum est. Nam ipso amoto, prædicti episcopi & abbas ut præmittitur judices delegati, totum processum causæ istius & quicquid contra amotionem prædicti *Clarembaldi* domino papæ significarunt. Quam amotionem idem papa confirmavit, literas super hiis tam prædictis judicibus quam conventui sancti *Augustini* dirigens speciales in hæc verba. “ALEXANDER papa, &c. Auditis olim à multis & præsertim ex transmissa relatione vestra & dilectorum filiorum nostrorum sancti *Augustini Cant.* enormitatibus & excessibus quondam electi sui, & suscepta etiam querela illorum super destructione monasterii quod per negligentiam & culpam prædicti electi ad ultimum fere defectum pervenerat: Nos vero ruinæ & casui ejusdem monasterii tanquam nostri specialis & proprii paterno compatientes affectu, vobis dedimus in mandatis, ut veritate super hiis studiosius inquisita, si electum prædictum ita inutilem & monasterio perniciosum esse cognosceretis, quod sine ipsius amotione non possit monasterium reformari, eum ab administratione sublato appellationis remedio removeretis. Nunc autem ex literis vestris manifeste nobis innotuit, quod cum vos juxta mandati nostri tenorem, ea quæ fuerunt adversus electum ipsum proposita diligenter inquireretis; ipsum invenistis tot excessibus & criminibus publicis irretitum, quæ per literas vestras nobis fuerunt recitata, auribus nostris nimium præstiterunt tædium & dolorem: Propter quæ ipsum sicut à nobis acceperatis in mandatis, ab administratione penitus amovistis. Nos itaque amotionem ejus ratam et firmam habentes, eamque apostolica auctoritate confirmantes, discretioni vestræ per apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatinus si prædictus *Clarembaldus* ausu temerario et pernicioso in ipsam ecclesiam cujuslibet potentis usus violentia, ipsam ecclesiam sive ejusdem possessiones occupare vel aliquo modo distrahere seu perturbare præsumpserit, accensis candelis publice eum excommunicatum nostra auctoritate denuncietis, & eum tamquam excommunicatū ab omnibus cautius faciatis evitari, donec de excessibus & enormitatibus suis satisfacturus nostro se aspectui repræsentet. Item conventui quasi sub eadem forma, præter quod ubi loquitur per secundam personam loquitur hic in tercia, & in fine sic. “Nos itaque amotionem ejus ratam & firmam habentes, eamque auctoritate apostolica confirmantes, discretioni vestræ per apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatinus in personam ydoneam & honestam hoc tanto officio congruam, sine qualibet scissura vel scandalo concorditer convenire curetis, eamque vobis in abbatem & magistrum eligere, per cujus curam & sollicitudinem idem monasterium spiritualibus institutis Domino cooperante proficiat, & temporalibus profectibus augeatur. Item ejusdem ad conventum pro rerum distractionibus *Clarembaldi.* “ALEXANDER, &c. nostræ sollicitudinis: *& infra,* Ea propter dilecti in domino filii vestris justis postulationibus gratum impertientes assensum, & officii nostri debitum prosequentes, quicquid *Clarembaldus* quondam electus vester, immo destructor ecclesiæ vestræ de bonis vel possessionibus ipsius ecclesiæ absque consilio & assensu totius capituli in ejus præjudicium fecisse dinoscitur, auctoritate apostolica cassamus & viribus omnino carere censemus.

Thomas. Archiep.

§. 9. *Combustio ecclesiæ* Cantuariæ.

ANno Domini M.C. lxxiiij. fuit ecclesia *Christi Cantuariæ* combusta die sancti *Bertini* abbatis. Anno quo supra ista terra supponitur interdicto ab *Alexandro* Papa ob causam & exulationem sancti An. Dñi 1174.

Henric. II. Rex. *Thoma* ipso *Thoma* sententiam hujusmodi interdicti exequente, unde & scripsit eidem *Clarembaldo* locum pastoris occupanti in hæc verba.

§. 10. *Interdictum totius* Angliæ.

"Quanto sacrosancta *Romana* ecclesia monasterium vestrum ampliori donavit gratia, tanto diligentius ipsius debetis obedire mandatis. Unde de vestra obedientia spem certam concipientes, vobis auctoritate domini papæ & nostra, in virtute obedientiæ, in periculo honoris, officii & gradus præcipiendo mandamus, quatinus infra xv. dies à susceptione præsentium abstineatis ab omnibus divinis, excepta pœnitentia morientium & viatico, quod januis clausis & laicis exclusis privatim fieri si necessitas exposcit religionis impetrat favor. Sub eadem quoque interminatione præcipimus, ut in omnibus locis jurisdictionis vestræ ecclesiasticæ faciatis quantum in vobis est hujus interdicti sententiam inviolabiliter observari."

Et nota quod iste *Clarembaldus* qui se gerebat pro electo hujus monasterii, fuit quidam monachus fugitivus & apostata in *Normannia*, de qua terra idem *Henricus* rex isti monasterio adduxit ad præsidendum. Occupavit autem idem *Clarembaldus* istam ecclesiam loco abbatis per xiij. circiter annos, per quod tempus istud monasterium diversimode indebitavit, & bona & possessiones ejusdem distrahendo dampnabiliter alienavit.

§. 11. *Martyrium S.* Thomæ *archiepiscopi Cantuariensis.*

An. Dñi 1170. Anno Domini M. C. lxx. S. *Thomas* archiepiscopus fuit martyrizatus in ecclesia sua iiij. kal. Januarii. Et anno iiij^to^ & quinto sequenti fuit processus habitus per prædictos episcopos & abbatem ut prius tactum est ad depositionem *Clarembaldi.* Post cujus amotionem fuit ista abbatia in manu regis seisita per duos annos & dimidium. Qui rex ob prædictam sui intrusoris ejectionem habuit istum locum in iram & maximam indignationem. Anno

1173. Domini millesimo C. lxxiij. *Ricardus* Prior *Dovoræ* electus est in archiepiscopum *Cantuariensem,* & sequenti anno *Romæ* consecratus est.

CAP. XIII.

§. 1. *Rogerus in abbatem benedicitur, cum processu inde.*

Anno dominicæ incarnationis millesimo C lxxvj.

1176. ejecto *Clarembaldo,* conventus interim aliquandiu tractavit de persona idonea juxta mandatum domini papæ in abbatem eligenda. Convenientibus tandem in unum monachis, die statuto electionis, scilicet die sancti *Dionisii,* elegerunt quendam monachum ecclesiæ sanctæ Trinitatis nomine *Rogerum* qui custos erat altaris ad quod sanctus *Thomas* fuit martyrizatus, sperantes per ipsum reliquias beati martyris consequi speciales, nimis fatue ultra mare quærentes aquam, quasi ipsi in suo monasterio tot regum & archiepiscoporum & aliorum diversorum apostolorum martyrum & cæterorum sanctorum non habuissent aquas salutares, puta reliquias. In hoc tamen eos sua non fefellit opinio, quia per ipsum *Rogerum,* una cum aliis reliquiis prædicti martyris, habebant maximam partem effusi sanguinis, & quandam particulam abcisæ coronæ, una cum cerebro prædicti martyris non modico. Pro istis autem reliquiis sic pacifice habendis edita fuit quædam compositio inter nos & Priorem loci ejusdem nobis multum inutilis & incommoda. Cujus forma talis est.

Rica[rdus] Arc[hiep.]

§. 2. *Compositio inter Monachos S.* Augustini *& ecclesiam S. Trinitatis.*

"BENEDICTUS Prior & Conventus ecclesiæ Christi *Cant.* universis Christi fidelibus salutem. Universitati vestræ notum esse volumus, qualiter cum *Rogero* electo monasterii sancti *Augustini* & conventu ejusdem loci, quasdam terras pro quibusdem terris suis commutavimus. Idem electus et conventus quasdam terras habuerunt ex parte meridiana cimiterii nostri juxta campanile nostrum; terras scilicet *Gervasii de* Cornhell unde habebant annuatim v. s. x. d. terram *Willelmi Furbatoris* unde ij. s. terram *Willelmi Rycold* unde viij. s. de quibus prædictis terris reddebant ad firmam regi per annum xx. d. unde debemus eos acquietare erga regem, terram eciam *Baldewyni* presbyteri & *David* fratris ejus unde ij. s. terram *Philippi Parmentarii* unde xx. d. terram quæ fuit Everwaker, unde xvij. d. terram quæ fuit Modekyn, unde habebant xx. d. summa xx. s. xj. d. Quoniam vero hæ prædictæ terræ nobis & ecclesiæ nostræ periculosæ fuerunt propter crebra incendia, iccirco prædictus *Rogerus* electus & conventus prænominati monasterii ad preces domini nostri *Henrici* regis *Angliæ* & nostras, concesserunt, dederunt & assignaverunt in concambium nobis et ecclesiæ nostræ has terras liberas & quietas ab omni quæstione & querela; salvo tamen eorum jure qui prænominatas terras de monasterio sancti *Augustini* tenebant. Nos autem pro jam dictis terris concessimus, dedimus & assignavimus in concambium eidem electo & conventui ad electionem ipsorum quasdam de terris nostris liberas & quietas ab omni quæstione & querela. Salvo quidem jure eorum qui terras illas de nobis tenere solebant, scilicet terram *Roberti,* ut in compositione plenius poterit apparere. Summa tamen harum mansionum xv. set ubi situantur non invenitur scriptum. Summa tocius redditus nobis per eosdem in concambium sic assignati xxij. s. ij. d. Facta est autem hæc compositio vel conventio Anno ab incarnatione Domini millesimo C. lxxvij.

§. 3. *Quod* Thanetenses *tenentur fruges coppare.*

Anno quo supra, quinto idus Augusti pacti sunt homines de *Halmoto* de Menstre in *Thaneto* fide data in manu domini *Rogeri* electi, fruges suas omnes coppare extunc & deinceps; & sic per coppas omnes decimas suas ipsi & hæredes sui amodo & in æternum legitime dare, & omnes alias decimationes quas solebant dare sicut eas umquam melius dederunt à tempore dedicationis ecclesiæ sanctæ *Mariæ* de Menstre, libertates quoque omnes quibus idem do-

…dic. II. *…ex.* dominus *Rogerus* invenit Abbatiam seisitam, & omnia servicia quæ alicui prædecessorum suorum inpenderunt, fide interposita pacti sunt custodire & ei fideliter impendere, ejusque honori sine dolo semper intendere. Et idem dominus *Rogerus* illis promisit de novis decimis quæ exiguntur, videlicet lana & caseo, quod si censura ecclesiastica & judicium ecclesiæ has novas decimas aliis remiserit, et ipse illis hæc eadem remittet. Electo igitur *Rogero* ut prædictum est, monachi hujus monasterii ad archiepiscopum tunc *Ricardum* accesserunt, postulantes ut ad monasterium eorum accederet, et electum eorum secundum privilegia sua ibidem benediceret. Archiepiscopus respondit. Ipsum non debere neque velle ad monasterium eorum accedere nec in ipso electum eorum benedicere, cum et idem electus de jure communi debeat in ecclesia metropoli *S. Trin.* benedici et ibidem tam archiepiscopo quam ecclesiæ prædictæ obedientiam et cætera quæ juris sunt profiteri; econtra monachis sancti *Augustini* respondentibus, quod licet hoc esset verum de jure communi quod dominus archiepiscopus astruebat, tamen tam ex consuetudine longævi temporis præscribente quæ est optima legum interpres, quam ex jure speciali, privilegiorum videlicet summorum pontificum, electus *Augustinensis* debeat in suo monasterio ab archiepiscopo *Cantuariensi* absque exactione professionis benedici, sicut et *Silvester* quondam abbas prædecessor istius *Rogeri* à domino *Theobaldo* quondam archiepiscopo prædecessore beati *Thomæ* martiris benedicebatur. Set archiepiscopus hiis responsionibus monachorum non adquievit, sicque contrariis contraria sentientibus, habitis inter se multorum tractatuum induciis, & nichil omnino proficientibus, tandem ad dominum papam ex parte electi & monachorum suorum est appellatum. Habebat enim tunc prædictus archiepiscopus duos commensales clericos ut vulgo dicebatur juris peritos, veritatis tamen & justæ justitiæ æmulos, magistrum *Gerardum de Pucella* & *Petrum Blesensem.* Hii duo inter omnes mundi tunc temporis æstimabantur nec inmerito eloquentiores, & in *Augustinense* monasterium velut lupi feroces, & in illud & contra illud toto mentis conamine semper grassabantur. Horum fretus consilio, & eorum facundia dictus archiepiscopus confisus nephanda, monasterium istud ex omni parte ferocius inpugnabat. Unde electus & monachi coram domino *Alexandro* iij. querelam deposuerunt super eo quod prædictus archiepiscopus electum *Augustinensem* benedicere recusavit. Quare dominus papa eidem archiepiscopo dedit in mandatis, ut ipsum electum in suo *Augustinensi* monasterio absque exactione professionis benediceret; quod si archiepiscopus prædictum electum benedicere nollet, tunc ipse per se aut per sufficientem responsalem citra festum purificationis conspectui domini papæ se repræsentet, ipsi electo super ejus benedictione responsurus. Nolens igitur archiepiscopus electum ullatenus benedicere, constituto sibi termino misit ad curiam domini papæ procuratores suos, duos illos clericos superius nominatos, de quorum singulari eloquentia plus quam de suæ causæ justitia confidebat. Electus igitur *Rogerus* personaliter cum monachis suis quibusdam ad curiam similiter se transtulit. Comparentibus igitur partibus coram domino papa & Cardinalibus habita est ibidem longa inter partes disceptatio. Tandem auditis hinc inde propositis, inspectisque privilegiis ex utraque exhibitis, dominus papa ad sententiam diffinitivam processit; & pro electo sancti *Augustini* & ejus monasterio sententiavit in hunc modum. *Ricardus Archiep.* ALEXANDER *episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis* Rogero *electo & fratribus sancti* Augustini Cant. *salutem & apostolicam benedictionem. Recepta olim querimonia ex parte vestra, quod venerabilis frater noster* Cantuariensis *archiepiscopus apostolicæ sedis legatus tibi fili electe in monasterio vestro, quod ad jurisdictionem* Romanæ *ecclesiæ nullo mediante pertinet, nollet benedictionem impendere, eidem archiepiscopo apostolicis scriptis dedimus in mandatis, ut vel te, fili electe, in præscripto monasterio absque exactione professionis benediceret, aut usque ad festum purificationis proxime præteritum per se aut per sufficientem responsalem suum nostro se conspectui præsentaret; Cumque tam tu fili electe quam dilecti filii nostri magister* Gerardus Pucella *& magister* Petrus Blesensis *procuratores ejusdem archiepiscopi, ad nostram pro causa ipsa venissetis præsentiam, & longam disceptationem coram nobis habuissetis ad invicem, illis asseverantibus, quod in ecclesia* Cantuariensi *ab archiepiscopo benedici, & obedientiam ei præstare deberetis, vobis quoque contra proponentibus, quod in monasterio vestro benedictionem sine exactione obedientiæ deberet inpendere; Nos inspectis antiquis privilegiis ecclesiæ vestræ, & præcipue privilegio beati* Augustini Cantuariensis *archiepiscopi quod vestro monasterio indulsit; Consideratis quoque scriptis piæ recordationis prædecessorum nostrorum* Anastasii *&* Adriani Romanorum *pontificum, quibus idem archiepiscopus videbatur inniti; Cognito eciam quod sanctæ memoriæ pater & prædecessor noster* Eugenius *papa* Theobaldo *quondam* Cantuariensi *archiepiscopo injunxisset, ut* Silvestro *quondam electo monasterii vestri benedictionis in eodem monasterio munus impenderet, ita quod ab eo professionem obedientiæ non postularet; Te ab inpetitione ipsius archiepiscopi communicato consilio fratrum nostrorum absolvimus, statuentes ut* Cantuariensis *archiepiscopus te & successores tuos in monasterio vestro absque exactione obedientiæ contradictione postposita benedicat. Ut autem hæc nostræ diffinitionis sententia perpetuis temporibus inviolabiliter observetur, eam auctoritate apostolica confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam, &c.* Sententia igitur pro electo sancti *Augustini* ejusdemque monasterio ut prædictum est lata per dominum papam & confirmata, dominus papa volens obedientiæ virtutem in prædicto archiepiscopo plenius experiri, prædictum electum sancti *Augustini* remisit ad præfatum archiepiscopum juxta formam prædictæ sententiæ latæ benedicendum, cum literis domini papæ ita se habentibus.

« *Alexander* episcopus servus servorum Dei venerabili archiepiscopo apostolicæ sedis legato salutem & apostolicam benedictionem. Cum dilecti filii nostri electus beati *Augustni Cant.* & magister *G. Pucella* & magister *P. Blesensis* clerici tui pro causa quæ inter te & eundem electum vertebatur super benedictione illi exhibenda, nostro se conspectui præsentassent, & in audientia nostra tam pro te quam pro altera parte multa varia & diversa allegata fuissent, Nos inspectis privilegiis *Romanorum* pontificum ecclesiæ beati *Augustini* indul-

Henric. II. Rex.

« indultis, & præcipue privilegio quod beatus *Auguſtinus Cantuarienſis* archiepiſcopus monaſterio illi conceſſit: Conſideratis quoque ſcriptis piæ recordationis *Anaſtaſii* & *Adriani Romanorum* pontificum quibus videbaris inniti. Cognito eciam quod ſanctæ memoriæ pater & prædeceſſor noſter *Eugenius* papa *Theobaldo* quondam *Cantuarienſi* archiepiſcopo injunxiſſet,ut *Silveſtro* quondam Electo monaſterii ſancti *Auguſtini* benedictionis munus inpenderet, ita quod ab eo profeſſionem non poſtularet, Electum ipſum ab inpetitione tua & ſucceſſorum tuorum communicato fratrum noſtrorum conſilio, abſolvimus, ſtatuentes ut archiepiſcopus *Cantuarienſis* qui pro tempore fuerit electum in eccleſia beati *Auguſtini* abſque exactione obedientiæ de cætero benedicat: Ideoque fraternitati tuæ per apoſtolica ſcripta præcipiendo mandamus, & in obedientiæ virtute præcipimus, quatinus prædictum Electum in monaſterio ſuo nulla exacta obedientia benedicas. Quod ſi infra triginta dies poſtquam exinde requiſitus fueris, ipſum benedicere forte nolueris, venerabili fratri noſtro *Wygornienſi* epiſcopo dedimus in mandatis, ut eum nullius contradictione vel appellatione obſtante auctoritate fretus apoſtolica benedicat.

Reſcriptum directum *Wygornienſi Epiſcopo.*

« *Alexander* epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilecto fratri *Wygornienſi* epiſcopo ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Cum venerabili fratri noſtro *Cantuarienſi* archiepiſcopo apoſtolicæ ſedis legato dedimus in mandatis,ut dilecto filio noſtro Electo ſancti *Auguſtini Cant.* in monaſterio ſuo quod ad juriſdictionem *Romanæ* eccleſiæ nullo mediante pertinet, munus benedictionis non differret aliquatenus impertiri: Ex eo quod idem archiepiſcopus hoc recuſavit, de jure potuiſſemus eidem Electo benedictionem ipſam per nos vel per alium qui nobis non ita de facili contradiceret exhibere, volentes autem in eo adhuc obedientiæ virtutem plenius experiri, poſt longam diſceptationem quam idem archiepiſcopus in præſentia noſtra per nuncios ſuos contra ipſum Electum ſuper controverſia habuerit benedictionis, quæ de communi conſilio fratrum noſtrorum deciſa eſt, quod *Cantuarienſis* ipſum & ſucceſſores ſuos in monaſterio ſancti *Auguſtini* abſque exactione profeſſionis benedicat, contradictione poſtpoſita, ex conſueta & habundanti ſedis apoſtolicæ benignitate eundem Electum pro munere benedictionis ad memoratum archiepiſcopum duximus remittendum. Attendentes igitur labores & expenſas quas idem monaſterium ſuper hoc jam longo tempore ſuſtinuit, fraternitati tuæ per apoſtolica ſcripta mandamus & in virtute obedientiæ injungimus, quatinus ſi memoratus Archiepiſcopus infra terminum noſtris literis conſtitutum, eundem Electum ſicut à nobis diffinitum eſt, benedicere diſtulerit, tu noſtra fretus auctoritate omni excuſatione, contradictione, appellatione ceſſante quam citius ſuper hoc fueris requiſitus, illud efficere non moreris, nullo decreto noſtro vel alterius quo præceptum ſit appellationi deferendum impediente, nullis eciam literis obſtantibus à nobis inpetratis vel inpetrandis, nulla exceptione quo minus vel tardius mandatum noſtrum adimpleas reſiſtente.

Rogerus igitur electus cum ſupraſcriptis literis apoſtolicis in *Angliam* regreſſus, archiepiſcopo prædicto *Cantuariæ* mandatum apoſtolicum & ſe ipſum juxta idem mandatum benedicendum ſecundo optulit. Archiepiſcopus vero inducias petiit ut quid ſuper hiis faceret cum capitulo ſuo cæteroque conſilio plenius deliberaret. Sicque multarum prorogationum datis induciis, variiſque tractandi ſuper hiis diebus aſſignatis & locis, tandem finaliter benedicere prædictum electum juxta formam à domino papa præſcriptam archiepiſcopus recuſavit. Quare prædictus electus ad epiſcopum *Wygornienſem* acceſſit, & ab eo juxta formam mandati domini papæ ſibi ſuper hoc directi benedici poſtulavit. Iſte *Wygornienſis* per dominum archiepiſcopum ſubornatis,multus nugatoriis induciis prædictum electum non ſine magno diſcrimine laboris & expenſarum ipſius diutius protelavit. Tandem reſpondit, ſibi inhibitum fore per dominum regem, ne electo *Auguſtinenſi* munus benedictionis, in læſionem regiæ majeſtatis & præjudicium eccleſiæ *Cantuarienſis*, cujuſcumque papalis mandati auctoritate auſus ſit imponere. Rei enim veritas eſt, quod prædictus archiepiſcopus eundem electum *Auguſtinenſem* & ipſum monaſterium multipliciter diffamaverat apud regem; dixerat enim regi, quod prædictus *Rogerus* electus fecerat monaſterium ſancti *Auguſtini* Cenſuale *Romanæ* eccleſiæ in decem marcis auri ſingulis annis perpetuo ſolvendis, ut ſic illud monaſterium à regis ditione ac archiepiſcopi in utriuſque præjudicium doloſe auferret, & illud ſolo *Romano* Pontifici tam in temporalibus quam ſpiritualibus abſque omni medio ſubjectum eſſet: & in argumentum ſuæ falſæ fidei adjecit, quod ideo dominus papa in literis ſuis ſcribit prædictum monaſterium ad *Romanam* eccleſiam nullo medio pertinere. Qua falſa ſuggeſtione rex adverſus eundem electum ira commotus, in omnibus ejus negotiis multum ſibi infeſtus fuit & contrarius. Sicque electus *Auguſtinienſis* ſpe optata ſuæ benedictionis hac vice fruſtratus, neutro epiſcoporum mandatum apoſtolicum ſuper prædicta benedictione electi adinplente, ſecundo perſonaliter *Romam* rediit non ſine magno itineris & expenſarum diſcrimine, & à domino papa benedici humiliter poſtulavit.

§.4. *De benedictione* Rogeri *abbatis per manus papæ, & reſtitutione annuli & mitræ.*

ANno igitur Domini M.C.lxxix. dominus papa *Alexander* iij. archiepiſcopi *Cantuarienſis* plenam attendens pertinaciam, Conſideranſque ipſi monaſterio ſancti *Auguſtini* multa & irreparabilia dampna ex tam diuturna deſolatione paſtoris poſſe ſuccreſcere, volens ipſius electi laboribus ſimul parcere & expenſis, eundem *Rogerum* electum beati *Auguſtini* in propria perſona *Tuſculani* benedixit quinto kal. Februarii anno quo ſupra, aſſiſtentibus in hac benedictione tocius curiæ Cardinalibus & aliis diverſis prælatis numero xlvj. & clero & populo infinito. Reſtitutis ipſi *Rogero* mitra & anulo à prædicto papa, quæ diu in monaſterio beati *Auguſtini* *Cantuariæ* per ſimplicitatem quorundam abbatum fuerant intermiſſa. Miſit idem papa *Alexander* prædicto Abbati *Rogero* & monaſterio ſancti *Auguſtini* plumale ſuum & zonam ſuam in ſignum & memoriam An. D. 1179.

...c. II. ...x. riam ſpecialitatis & dilectionis perpetuæ. Et venit plumale iſtud ad ſanctum *Auguſtinum* vj. kal. Julii per nuncium *Franconis* Camerarii domini papæ. Succedente vero tempore, hoc eſt anno Domini M.C. lxxx. idem *Alexander* papa miſit huic eccleſiæ & abbati prædicto ſandalia, ſambucam eburneam vij. idus Maii; cujus papæ memoria perpetuis temporibus merito eſt celebranda. Literaſque ſuas ſuper prædicta benedictione præſcriptam diffinitivæ ſententiæ formam continentes prædicto electo *Auguſtinenſi* dedit in hæc verba. « ALEXANDER epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilecto filio « *Rogero* abbati ſancti *Auguſtini* ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Cum venerabile fratre « noſtro *Ricardo Cantuarienſi* archiepiſcopo apoſtolicæ ſedis legato tibi recuſante in monaſterio « tuo benedictionis munus impendere, ad noſtram « jampridem præſentiam acceſſiſſes, & poſtulaſſes « ab apoſtolicæ ſedis clementia quod tibi faceremus « in monaſterio tuo benedictionis munus inpendi, « Nos ſanctæ recordationis patris & prædeceſſoris « noſtri papæ *Eugenii* veſtigiis inhærentes, prædicto archiepiſcopo de communi fratrum noſtrorum « conſilio mandavimus, & per ſcripta noſtra diſtricte præcepimus, ut infra xxx. dies poſt receptionem literarum noſtrarum tibi abſque ulla exactione profeſſionis in monaſterio tuo munus benedictionis impertiretur: quod ſi infra tempus præſcriptum facere nollet, venerabili fratri noſtro *Wigornienſi* epiſcopo in obedientiæ virtute præcepimus id « ipſum maturius adimplendum. Illis autem minime noſtrum præceptum adinplentibus, ad noſtram « præſentiam rediiſti, cavere deſiderans ne monaſterium tibi commiſſum paſtorali diutius proviſione « careret; unde tam in archiepiſcopum quam in epiſcopum pro contemptu præcepti noſtri merito potuiſſemus durius vindicare, & eidem archiepiſcopo « & ſucceſſoribus ſuis ſucceſſores tuos benedicendi « deinceps adimere facultatem: mitigantes tamen « motum animi, & rigorem juſticiæ de ſolita benignitate ſedis apoſtolicæ temperantes, tibi licet immeriti, ſalvo jure ipſius archiepiſcopi & ſucceſſorum ſuorum in benedictione abbatis, benedictionis « munus Domino auxiliante impendimus. Statuentes ut de cætero *Cantuarienſis* archiepiſcopus qui « pro tempore fuerit, ſucceſſores tuos ſine exactione « profeſſionis in commiſſo tibi monaſterio benedicat. Quod ſi infra xl. dies poſtquam fuerit requiſitus eos benedicere forte omiſerit, niſi manifeſtam « & canonicam excuſationem prætendere potuerit, « ad *Romanam* eccleſiam benedicendi accedant, vel « per epiſcopum per quem *Romanus* pontifex decreverit, benedictionem conſequantur. Ut autem hæc « noſtra Conſtitutio perpetuis temporibus inviolabiliter obſervetur, eam auctoritate apoſtolica roboramus & præſentis ſcripti &c.

A. Dñi 1180.

§. 5. *Defamatio* Rogeri *Abbatis apud Regem.*

ET quia prædictus electus *Rogerus* nunc autem abbas, apud dominum Regem per ipſum archiepiſcopum ut prius ſcriptum eſt fuerat falſo diffamatus, ideo dominus papa prædicto domino regi ſcripſit literas ſuas excuſatorias & ſimul recommendaticias pro ipſo *Rogero* abbate ſancti *Auguſtini* in hæc verba. « ALEXANDER epiſcopus « ſervus ſervorum Dei *Henrico* illuſtri regi *Anglorum* ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Audivimus regiæ magnitudini falſo fuiſſe ſuggeſtum, « dilectum filium noſtrum *R.* abbatem nunc ſancti « *Auguſtini Cant.* nullam apud vos gratiam inveniſſe, quia monaſterium ſuum eccleſiæ *Romanæ* « in x. marcis auri annuatim ſolvendis fecerat cenſualem. Quod utique omnino eſt alienum à vero, « & miramur ſi prudentia tuæ ſerenitatis hujuſmodi « ſuggeſtioni fidem potuit quomodolibet adhibere, « cum hoc nec in mentem deſcenderit, nec etiam ab « ore vel ex parte ipſius abbatis verbum de aliquo « cenſu à prælibato monaſterio conſtituendo. Nolumus autem tuam ſublimitatem latere quia non eſt « conſuetudo *Romanæ* eccleſiæ hujuſmodi cenſus « ſtatuere, aut quamlibet eccleſiam tali modo « gravare. Sane quod ita pro benedicendo jam dicto Abbate venerabili fratri noſtro *R. Cantuarienſi* archiepiſcopo legato ſedis apoſtolicæ ſuperſcripſimus, hæc fuit cauſa, quod à longis retro « temporibus Abbates ſancti *Auguſtini* pro benedictione habenda multas difficultates, plurimos « labores atque diſpendia conſueti fuerant ſuſtinere, « veniendo *Romam*, remeando in *Angliam* & *Romam* iterum redeundo. Nam tempore beatæ memoriæ patris & prædeceſſoris noſtri *Eugenii* papæ, « electus qui tunc erat à *Cantuarienſi* archiepiſcopo « benedictionem optinere minime potuit, donec bis « *Romam* in magnis ſumptibus venit & in *Angliam* « remeavit. Is autem qui nunc eſt non valens gratiam benedictionis ab archiepiſcopo percipere, « compulſus eſt ſicut anteceſſores ejus fecerant, *Romam* venire, & in *Angliam* non abſque difficultate reverti, ad eundem archiepiſcopum literas « diſtrictionis reportans, ut infra xxx. dies in monaſterio ſuo ſine exactione profeſſionis illi benedictionis munus inpertiri curaret. Quod ſi forte « facere nollet, ſub eadem diſtrictione venerabili « fratri noſtro *Wygornienſi* epiſcopo id ipſum infra « alios xxx. dies præcepimus adimplendum. Neutro « autem mandatum inplente, idem abbas ad nos « coactus eſt non ſine multo diſcrimine rerumque « diſpendio laborare. Licet autem moti fuerimus « & turbati, & injurioſum reputaverimus nimium, « quod archiepiſcopus & epiſcopus præceptum noſtrum non ſunt executi, & de jure potuiſſemus « archiepiſcopo & ſucceſſoribus ejus abbatem ſancti « *Auguſtini* de cætero facultatem benedicendi auferre, mitigantes tamen motum animi & de conſueta clementia ſedis apoſtolicæ rigorem juſticiæ « temperantes, prædicto abbati benedictionis munus « impendimus, ſalvo jure archiepiſcopi & ſucceſſorũ « ſuorum in benedictione abbatis, videlicet quod « abbates ſancti *Auguſtini* in eodem monaſterio « ſine exactione profeſſionis benedicere debeant. « Ipſum itaque regiæ celſitudini commendantes, rogamus attentius & monemus, quatinus prædictum abbatem divini amoris intuitu & pro reverentia beati *Petri* & noſtra diligas, manuteneas & « defendas, nec ſinas eum pro debitis *Judæorum* « ulterius moleſtari, nec adverſus eum vel monaſterium movearis, quod literis noſtris exprimimus « ipſum monaſterium nullo mediante ad nos pertinere, quia nos de perſona eccleſiaſtica non ſeculari « ſuper hoc intellectum habemus, & in hoc minime « honori tuo derogatur.

Richardus Archiep.

Henric. II. Rex.

§.6. **Kyngesmelle** *ad civitatem* Cant. *deventum est.*

Rogerus in gratiam & amorem regis aliqualiter sic susceptus, abbatia quæ in manu sua per duos annos & dimidium exciterat seisita, cum omnibus suis appendiciis molendino de **Castbrigge** dumtaxat excepto sibi tunc restituta. Et nota quod istud molendinum per *Clarembaldum* superius nominatum cum aliis rebus & possessionibus per eum nequiter distractum, domino regi *Henrico* & successoribus suis alienatum, & ad opus suæ civitatis rehabitum : Iste tamen *Henricus* rex ad recompensationem hujus injuriæ isti monasterio multas libertates scribitur concessisse ; ut in sequentibus debet apparere.

Et quia nonnulla memoriæ digna pendente lite super benedictione prædicta in isto monasterio feruntur gesta, ideo nunc, expedita & decisa controversia prædicta, ad illa quæ omissa sunt manus convertatur scriptura.

§.7. Thanetenses *debent venire ad curiam S.* Augustini.

An. Dñi 1176. Anno Domini millesimo C.lxxvj. anno autem regis *Henrici* secundi xxij. mense Decembri in vigilia sancti *Thomæ* apostoli *Rogerus* electus beati *Augustini Cant.* & homines de *Thaneto* qui pertinent ad tenementum beati *Augustini* tali modo pacificati sunt. Controversia quippe inter monachos sancti *Augustini* & homines de *Thaneto* diutius agitata est, ipsis *Thanetensibus* asserentibus se ad capitalem Curiam beati *Augustini Cant.* placitandi causa vel judicium sustinendi nullo modo debere accedere, set in halimoto suo in *Thaneto* omnia judicia sua exerceri, unde idem electus potestatem regiam interpellans, optinuit, quod ex regio mandato eadem controversia in comitatu *Canciæ* debitum finem sortiretur. Die itaque constituto *Cantuariæ* in eodem comitatu astantibus utrisque partibus in conspectu *Johannis de Kardyf* supplentis vices *Roberti filii Bernardi* vicecomitis, iidem *Thanetenses* coacti ratione æquitatis recognoverunt, se debere ad curiam sancti *Augustini Cant.* venire quociens summoniti fuerint, & ibidem si de aliqua re erga eos querelam abbas habuerit, placitum inire & judicio curiæ stare, sicut homines alterius villæ. Et recognoverunt quod illud idem dirationatum fuerit contra se tempore *Clarembaldi* quondam electi sancti *Augustini*, de rebellione vero sua guagium dederunt electo in maneiam ipsius, & in manu *Radulphi* senioris sancti *Augustini* vidente toto comitatu & testificante.

§. 8. *Terra permutata in* **Burgate.**

1177. Anno Domini M. C. lxxvij. facta est quædam commutatio terrarum censualium inter monasterium istud & monasterium *sanctæ Trinitatis.* Habebat enim istud monasterium quasdam terras ex parte meridiana cimiterii *sanctæ Trinitatis* juxta campanile eorum, quæ terræ reddebant huic monasterio singulis annis xx. solidos & xj. denarios. Et quia istæ terræ erant ipsis de *sancta Trinitate* ita propinquæ, & in casu multum periculosæ, ideo prædictus electus & Conventus sancti *Augustini* licet invite, precibus tamen regis *Henrici* coacti, mutaverunt prædictas terras cum quibusdam terris quæ fuerunt de dominio *sanctæ Trinitatis* diversis locis in civitate jacentibus : Quæ terræ reddebant singulis annis xxij.s. ij. d. Hæc commutatio est confirmata sigillo regis *Henrici* & sigillis utriusque monasterii. Cujus rei Compositio superius est descripta. Eodem eciam anno & tempore & prædictarum terrarum permutationis causa, Conventus ecclesiæ *sanctæ Trinitatis* ratificavit confirmationem quondam *Theobaldi* archiepiscopi super ecclesiis de **Menstre & Northborne** cum capellis ad certos usus hujus monasterii deputatis. Confirmaverunt eciam quicquid juris in hiis vel in aliis nostris ecclesiis idem *Theobaldus* archiepiscopus huic monasterio concessit, & per consequens ecclesias de **Faversham & Midelton** cum capellis quantum in ipsis fuit ratificaverunt. De hac Confirmatione *Theobaldi* archiepiscopi dicitur supra sub tempore Abbatis *Hugonis* primi. Ric… Arc p.

§. 9. *Cervus in Foresta de* **Conebregg.**

Anno M. C. lxxvij. Rogerus de Clare *Comes Herefordiæ, Omnibus hominibus & amicis suis* Francis *&* Anglis *salutem. Sciatis quod dedi Deo & Ecclesiæ sancti* Augustini j. *cervum annuatim in foresta mea de* **Conbrigge**, *ita quod homines mei illum capient & liberabunt ministris abbatis sancti* Augustini *quicumque abbas fuerit. Volo itaque & firmiter præcipio quod donum istud habeat ecclesia sancti* Augustini *libere & quiete & inconcusse de me & hæredibus meis.*

§.10. *Alienatio ecclesiæ de* **Faversham** Osberno *de* Camera.

Anno sequente prædictus electus sancti *Augustini Rogerus* ad preces regis *Henrici* dedit ecclesiam de **Faversham**, inconsulto suo conventu, cuidam clerico nomine *Osberno de Camera*, sub annua pensione sex marcarum reddenda singulis annis monachis sancti *Augustini*, tamquam veris personis ecclesiæ prædictæ : Quæ tamen donatio magno fuit sancti *Augustini* detrimento, eo quod per istam donationem ecclesia de **Midelton** ad preces regis *Henrici* ac etiam *Matildis* imperatricis, possessio & proprietas utriusque ecclesiæ, nisi Deus propensius nos respexisset, perpetuo huic monasterio fuisset amissa, ut inferius planius apparebit. An. D… 117…

§. 11. *Ecclesia de* **Midelton** *datur clerico domini regis.*

Eodem anno *Rogerus* electus postquam de *Roma* prima vice rediit, ad petitionem domini regis *Henrici*, concessit cuidam clerico, nomine magistro *Franconi*, xij. marcas annuæ pensionis de camera sua percipiendas, prius enim eidem *Franconi* dedit quatuor marcas ad petitionem camerarii domini papæ. Has igitur

cardus I. Rex. igitur xvj. marcas prædictus *Franco* petiit sibi assignari in loco certo; unde prædictus *Rogerus* electus consentientibus sibi quibusdam de conventu licet paucis, ad petitionem ipsius domini regis prædicti, assignavit prædicto *Franconi* ecclesiam de **Middelton**, donec ei alias provideret; retinuit tamen abbas sibi & conventui decimas de dominico regis, & de residuo eciam ecclesiæ prædictæ xl. s. ultra xvj. marcas pensionis supradictæ. Super hac assignatione prædictus *Franco* literas regis optinuit, & per vicecomitem in possessionem prædictæ ecclesiæ ductus fuit, quod maximo detrimento huic monasterio fuit, nam per has duas concessiones ecclesiarum de **Faversham** & de **Middelton** ad preces regias, non solum proprietatem quam in prædictis ecclesiis hoc monasterium prius habuerat & adhuc habet, verum eciam & ipsarum ecclesiarum advocationem sive patronatum perpetuo amisisset tempore *Johannis* regis, nisi justitia ex alto clementius prospexisset, ipso rege *Johanne* jus patronatus prædictarum ecclesiarum vendicante jure antecessorum suorum, & ratione ultimæ præsentationis, ut loco suo, Deo juvante, dicetur. Anno eodem kal. Maii pontificatus domini *Alexandri* papæ tercii anno xix. idem dominus *Alexander* papa tercius dedit huic monasterio privilegium suum autenticum super confirmatione libertatum & jurium istius monasterii. In quo privilegio cum *Eugenio*, *Lucio*, *Innocentio* & cæteris prædecessoribus suis, hoc excepto in illa clausula, *obeunte te nunc*, &c. ubi in fine capituli in aliis dicitur, *Persona quam sibi in abbatem elegerint absque omni venalitate in eodem monasterio benedicatur*; In isto privilegio dicitur, *sine aliqua professionis exactione in eodem monasterio benedicatur.* Ista bulla est cum subscriptione xiij. Cardinalium.

§. 12. *De terris assartatis in* **Kingesdowne.**

EOdem anno sopita fuit controversia inter *Rogerum* abbatem sancti *Augustini Cant.* & *Warinum* Priorem, & fratres hospitalis *Jerosolimitani* super decimis de **Kingesdowne** amicabili compositione in hunc modum, videlicet quod prædicti fratres hospitalis habebunt imperpetuum omnes decimas de assartis de **Kingesdowne**, de terra *Fulconis*, & de aliis assartatis quas *Hamo* miles tenet, & de omnibus aliis terris quæ fuerunt assartatæ die qua hoc cyrographum factum fuit die *S. Katerinæ* virginis anno supradicto. Reddendo inde ecclesiæ beati *Augustini Cant.* imperpetuum decem solidos sterlingorum per annum ad festum *S. Michaelis.* Et si contingat alias terras assartari de eodem **Kingesdowne** in posterum, omnes decimas de illis terris assartatis libere & sine omni reclamatione prædictorum fratrum ecclesia beati *Augustini Cant.* imperpetuum percipiet. Act. & dat. anno & die supradictis.

CAP. XIV.

§. 1. *Legatus nos interdicere vel excommunicare non debet.*

An Dñi 1179. ANno Domini M. C. lxxix. *Alexander* papa prædictus indulsit huic monasterio, ne *Cantuariensis* archiepiscopus, aut archidiaconus ejus, seu officiales sive aliquis legatus obtentu legationis monasterium istud vel monachos ejus aliqua sententia gravare præsumat, nec ecclesias, clericos vel homines nostros contra privilegia sedis apostolicæ interdicere vel excommunicare præsumat, nisi à latere fuerit *Romani* pontificis destinatus, vel nisi mandatum ab eo ad hoc susceperit speciale. Indulsit eciam per idem privilegium, ut crisma, oleum sanctum, consecrationes altarium, ordinationes monachorum & clericorum qui ad sacros ordines fuerint promovendi, à *Cantuariensi* archiepiscopo suscipiamus si gratiam & communionem sedis apostolicæ habuerit, & ea gratis & absque ulla pravitate impertiri voluerit, alioquin quemcumque voluerimus poterimus catholicum adire episcopum, qui quidem papæ fultus auctoritate nobis quod postulatur indulgeat. *Ricardus* Archiep.

§. 2. *Privilegium de præsentatione ecclesiarum & licentia excommunicandi malefactores nostros.*

ANno eodem supradictus papa concessit nobis privilegium suum prohibitorium; sub hac forma. ALEXANDER *episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis* Rogero *abbati & monachis sancti* Augustini *salutem & apostolicam benedictionem. De minori possemus*, & infra, *Auctoritate apostolica prohibemus, ne in ecclesiis ad præsentationem vestram spectantibus ulli nisi à vobis præsentati fuerint ordinentur, set si quos vobis non præsentantibus ordinari contigerit, ab eisdem ecclesiis amoveantur, & eorum ordinatio penitus irrita habeatur, nisi forte, quod absit, præsentationem clericorum vos constiteris maliciose deferre.*

Eodemque anno prædictus papa indulsit nobis per aliud privilegium ut possimus excommunicare malefactores nostros sub hac forma. ALEXANDER *episcopus servus servorum Dei* Rogero *abbati sancti* Augustini, *&c. Cum in nostra esses*, & infra. *Nos itaque attendentes monasterium ipsum ad dispositionem beati* Petri *& nostram specialiter pertinere, & ob hoc ei amplius debitores existere, tibi & successoribus tuis de consueta clementia sedis apostolicæ indulgemus, ut si archiepiscopi, vel episcopi, aut alii ecclesiarum prælati vobis de malefactoribus vestris parochianis suis, tercio per vos requisiti humiliter & devote plenam non fecerint rationem, eos excommunicandi auctoritate nostra, contradictione & appellatione cessante, liberam habeatis de cætero facultatem; & sententiam ipsam rationabiliter latam nullus audeat nisi satisfactione congrua præstita immutare.* Indulsit etiam per aliud privilegium prædictus papa, ut cum generale interdictum terræ fuerit, liceat nobis clausis januis, exclusis excommunicatis & interdictis, non pulsatis campanis, suppressa voce divina officia celebrare.

§. 3. *De privilegiorum accusatione & præsentatione clericorum.*

ANno Domini M. C. lxxxj. præfatus siquidem archiepiscopus ab exactione professionis abbatis sancti *Augustini* sententialiter abjudicatur, cæteris antecessoribus suis contra prædictum monasterium acrius insurgebat, & ut ipsius monasterii statum An. Dñi 1181.

Henric. II. Rex.

ftatum funditus pro poffe everteret molitur, aggreffus eft ejufdem monafterii privilegia arguere falfitatis, Claves ecclefiarum noftrarum vacantium tam ipfe quam archidiaconus fibi arripere, in eifdem ecclefiis perfonas & alios clericos invitis fratribus ordinare, clericos fervientes & alios homines ipfis fratribus quoquo modo obfequentes excommunicare. Super quibus omnibus & fingulis gravaminibus fratres iftius monafterii ad dominum papam appellaverunt, unde idem dominus papa fcripfit prædicto archiepifcopo edictum prohibitorium, quod hucufque cum cæteris privilegiis refervatur; In quo prohibetur ne vacantibus ecclefiis noftris claves ipfarum contra antiquam confuetudinem iftius monafterii præfumat archiepifcopus accipere, aut in eis perfonas aliquas invitis fratribus ejufdem monafterii ordinare, feu clericos homines noftros ecclefiaftica fententia aggravare. Scripfit eciam idem papa archiepifcopo & archidiacono conjunctim in hæc verba. *Gravis admodum ad nos querela*, & infra. *Præfentium auctoritate vobis mandamus atque præcipimus, quatinus cum prædicti abbas & fratres fancti* Auguftini *ad ecclefias fuas vacantes perfonas duxerint idoneas præfentandas, eas fine calumpnia occafione & excufatione ceffante recipiatis, nec in eis fine præfentatione ipforum quoflibet inftituere præfumatis. Quod fi præceptum noftrum in hac parte duxeritis negligendum, ficut prædicto monafterio de benedictione abbatis prævidimus, ita Domino auxiliante providere curabimus, quod affenfu feu auctoritate veftra non requifita ecclefias fuas poterint de quibufcumque perfonis voluerint ydoneis ordinare.* Super accufatione vero privilegiorum prædictorum idem dominus papa fcripfit *Herefordenfi* & *Wygornienfi* epifcopis, & magiftro *Petro de Melidis*, ut fi præfatus archiepifcopus privilegia quibus idem abbas & fratres fe ab ejus impetitione defendi credunt, vellet redarguere falfitatis, ea fibi facerent quamtocius exhiberi, & quæ præponerentur hinc inde appellatione remota diligentius audientes, eadem privilegia facerent fideliter & ftudiofe confcribi. Hujus mandati auctoritate prædicti delegati *Wygornienfis* epifcopus & magifter *Petrus de Melidis*, *Herefordenfi* epifcopo abfente, venientes *Cantuariam* archiepifcopum & abbatem fancti *Auguftini* coram fe evocari fecerunt in ecclefia fancti *Gregorii*, quæ fub muro civitatis pofita quafi thalamus ipfius archiepifcopi reputatur. Confluxerat enim illuc tota finodus quæ celebrabatur eodem die, erantque vici, plateæ & atria plena hominibus temerariis, ad difpendium abbatis fancti *Auguftini* & fratrum paratis, & ad hoc per ipfum archiepifcopum fpecialiter adductis. Delegatis itaque fuprafcriptis in ipfa ecclefia fancti *Gregorii* pro tribunali fedentibus, evocatifque coram fe partibus monachis fancti *Auguftini*, judices ipfi præceperunt, ut omnia privilegia quæcunque à tempore beati *Gregorii* papæ penes ipfos effent, archiepifcopo ipfi exhiberent. Set ad hoc monachi fancti *Auguftini* refponderunt, Non omnia privilegia in mandato apoftolico contineri; fet quædam, illa duntaxat quæ arguere vellet falfitatis. Nec mandatum fuiffe, ut adverfario exhiberentur, fed judicibus. Nec de loco exhibendi aliquid in mandato expreffum habebatur, unde & locum ipfum merito eis fufpectum dicebant. Tandem multis altercationibus ex utraque parte habitis, ad inftantiam judicum tandem quam hoc de voluntate archiepifcopi peterent, conceflerunt prædicti monachi, ut cum tribus clericis & monachis tribus ipfe archiepifcopus feptimus apud beatum *Auguftinum* videret illorum privilegia & tractaret. Set cum hoc archiepifcopus renuiffet, eifdem adhuc judicibus poftulantibus, monachi fancti *Auguftini* annuerunt, ut ipfe archiepifcopus cum vj. monachis & vj. clericis ipfe terciufdecimus una cum judicibus copiam privilegiorum haberet. Set & hoc archiepifcopus refpuit, non propter laborem, cum ecclefia beati *Auguftini* à loco judicii prædicto per tractum arcus unius vix diftare videatur. Monachi vero fancti *Auguftini* perpendentes in duobus cafibus à judicibus mandati fui fines excedi, præcipientibus omnia fimul privilegia & adverfario exhiberi, cernentefque fuperhabundantem conceffionem fuam ab archiepifcopo contempni, ad appellationis remedium confugerunt. Judices tamen appellationi non deferentes, ipfis partibus diem prorogarunt *London.* craftino poft feftum fancti *Laurencii*; ubi monachi fancti *Auguftini* peremptorio die conventi fub judicibus tribus poft interpofitam appellationem, audientes terminum præfcriptum, ftatim appellationis remedium innovaverunt, caufas ejus multiplices in ipfa appellatione exponentes. Poft quam appellationem archiepifcopus quofdam ipforum monachorum S. *Auguftini* clericos fufpendit, & aliquas eorum ecclefias interdicto fuppofuit. Et quod mirabilius dictu eft, quidam officiales prædicti archiepifcopi literas apoftolicas recipi eifque obediri vetuerunt. Monachi vero *Auguftinenfes* appellationes fuas profequentes coram domino papa, caufam prædictam aliis committi judicibus inpetraverunt. Dominus vero papa commifit caufam prædictam *Eboracenfi* & *Dunelmenfi* epifcopis, & fancti *Edmundi* & fancti *Albani* abbatibus fub hac forma. *Recepimus literas quas dilecti*, & infra. *Attendentes tempus ad profequendam appellationem præfcriptam nullatenus expectandum, cum privilegia nifi infpecta argui non valeant falfitatis, & difficile fit & periculofum ea apud fedem apoftolicam exhiberi: de communi fratrum noftrorum confilio cenfuimus, ut coram vobis exhibeantur privilegia quæ archiepifcopus duxerit arguenda, in clauftro prædictorum fratrum, vel in alio loco ipfis omnino fecuro & illi congruo ad arbitrium veftrum ufque ad proximum feftum nativitatis beati* Johannis Baptiftæ. *Nolumus autem exhiberi omnia fimul, fet uno exhibito & ipfius infpiciendi & confcribendi fi neceffe fuerit copia præftita, reddatur illud fratribus ipfis, & aliud præfentetur. Deinde ufq; ad Purificationem beatæ* Mariæ *fequentis anni, archiepifcopus fufficienter inftructus ad redarguenda privilegia prædicta per fe vel fufficientem refponfalem ad apoftolicam fedem accedat. Si vero nec venerit nec fufficientem miferit refponfalem, ei fuifque fucceffioribus perpetuum fit filentium impofitum privilegia ipfa ulterius arguendi. Interim autem privilegia ipfa nolumus vacillare. Set præcipimus fententiam quæ fuper ftatu monafterii lata eft inviolabiliter obfervari. Mandamus etiam ut fententia in clericos ejufdem monafterii vel ecclefias appellatione remota denuncietur publice non tenere. Et qui prohibuerunt literis apoftolicis obediri aut eas recipi, compellantur fufpenfi ad fedem apoftolicam laborare.* *Quia*

Ricard. Archiep.

Henric. II. Rex.

Quia igitur quanto amplius de prudentia vestra & honestate confidimus, tanto studiosius & fidelius decet vos commissum experientiæ vestræ negotium ventilare, discretioni vestræ mandamus atque præcipimus, quatinus in facto juxta formam quam præscripsimus, omni gratia & timore postposito, sublato appellationis diffugio procedatis, & in præscripto festo Purificationis rescripta privilegiorum quæ vobis exhibita fuerint, cum literis vestris rei veritatem continentibus sub sigillis vestris nobis transmittatis inclusa. Ne autem contentio præ multitudine oriatur, jubemus ut archiepiscopum in inspectione privilegiorum duodecimum numerum excedere non sinatis, set eum duodecim inter clericos & monachos faciatis esse contentum. Si autem omnes hiis exequendis, &c. Monachi vero sancti *Augustini* appellationem suam prædictam prosequentes, quædam privilegia quæ idem archiepiscopus arguere intendebat ad curiam secum detulerant, ea domino papæ ostensuri tempore oportuno, videlicet privilegium *Bonifacii* quarti & *Agathonis*, quæ hujus monasterii privilegia sunt primaria. Igitur postquam nuncii archiepiscopi delegata, ut prætactum est, causa redargutionis prædicta, à curia versus partes *Anglicanas* recesserant, prædicti monachi privilegia antedicta domino papæ præsentaverunt. Quibus diligentius consideratis & inspectis, dominus papa perpendens statum istius monasterii in ipsis stabilissime fore fundatum, noluit ea remittere, ne aliquo casu fortuito per viam possint deperire, set ea bulla sua sigillata præcentori *Lateranensis* ecclesiæ tradidit salvo custodienda usque ad decisionem causæ redargutionis falsi superius annotatæ. Super qua retentione privilegiorum dominus papa ipsos judices in prædicta causa delegatos per bullam suam certificavit. In cujus scripti fine sic scribitur. *Præfato archiepiscopo & officialibus ejus auctoritate apostolica inhibere curetis, ut donec supradicta quæstio terminetur, contra tenorem privilegiorum monasterii antedicti de possessionibus ejus vel hominibus clericis vel laicis, intus vel foris se aliquatenus non intromittant, quoniam quæstione ipsa durante præcipimus privilegia de quibus arguitur firmitatem habere. Dunelmensis* episcopus & abbas sancti *Albani* in ista causa, ut prædictum est, judices delegati, juxta præscripta apostolica partes coram se evocari fecerunt *Londoniæ* in monasterio de **Bermondeseye.** Partibus itaque in judicio constitutis, *Cantuariensis* archiepiscopus instanter petiit sibi fieri exhibitionem privilegiorum ecclesiæ beati *Augustini* per quæ defenditur libertas ipsius ecclesiæ, ut inspiciendi & transcribendi copia sibi præstaretur. Abbas vero & fratres reverenter & devote judicibus obtemperantes, de privilegiis quæ nominatim fuerant exhibenda, & quæ ipsi judices exhiberi præceperant, duo privilegia ipsis judicibus exhibuerunt, videlicet privilegium beati *Augustini* ejusdem ecclesiæ patroni, & privilegium *Ethelberti* regis, ejusdem monasterii fundatoris. Cumq; aliorum privilegiorum exhibitionem prædicti judices sibi fieri postularent, constanter & veraciter asseruerunt eciam privilegium beati *Gregorii* nec habere, nec unquam habuisse. Asseruerunt eciam privilegia *Adeodati* & *Johannis* paparum aut non habere, aut ignorare an haberent. Requisiti de aliis privilegiis adjecerunt, *Agathonis* quod archiepiscopus nominaverat, & privilegium *Bonifacii* quarti quod in petitione archiepiscopi non fuerat nominatum, ad sedem apostolicam transmissa fuisse, & à papa propter viarum pericula non fore remissa. Cui dicto fidem faciebant literæ domini papæ ipsis judicibus specialiter directæ. Eodem autem die petebat dominus archiepiscopus sibi exhiberi privilegia *Innocentii, Calixti, Eugenii, Lucii*, quæ ante diem illum sibi exhiberi non petierat. Set quia ad eorum exhibitionem tempus jurisdictionis præfatorum delegatorum non sufficiebat, ideo petitio illa archiepiscopi quantum ad illa frustrata fuit. Præterea de officialibus archiepiscopi qui supra feruntur vetuisse literis apostolicis obediri aut eas recipi, præfati judices delegati domino *Cantuariensi* archiepiscopo de assensu partis adversæ injunxerunt ut super hoc diligenter inquireret; & si ita esse invenerit, ipsos suspensos ad sedem apostolicam mittere non postponeret. Hiis itaque gestis, præfati judices transcripta privilegiorum beatorum *Augustini* & *Ethelberti* una cum processu habito in exhibitione privilegiorum prædictorum literis suis domino papæ *Alexandro* retulerunt. Set antequam prædicta judicum relatio ad curiam perveniret, dominus papa prædictus *Alexander* tercius ex hac luce subtractus migravit ad Christum. Cui successit *Hubaldus Hostiensis* episcopus, & vocatur *Lucius* tercius. Defuncto igitur papa *Alexandro*, ac lite pendente inter archiepiscopum & abbatem & monachos sancti *Augustini*, prædictus archiepiscopus *Ricardus* cum papa justo defuncto ipsam eciam justiciam fore credidit defunctam; monasterium sancti *Augustini* atrocissime infestavit, ipsum in possessionibus, ecclesiis, clericis, hominibus intus & foris undique perturbando. Et quod gravius dictu fuit, professionem ab ipso abbate violenter extorquere nitebatur. Set licet abbas *Rogerus* sancti *Augustini* in prosecutione causæ prædictæ tepesceret, & ipsi archiepiscopo quantum ad professionem præstandam si à monachis suis permitteretur libenter adquievisset, monachi tamen velut lapides solidissimi minus cedentes quo magis cæduntur, resumptis viribus prædicto archiepiscopo opponentes se murum pro domo domini viriliter restiterunt; missisque nunciis gravamina quæ eis archiepiscopus intulerat, domino papæ *Lucio* significarunt, ejus remedium super tantis oppressionibus implorantes. At dominus papa ostendens justiciam non esse mortuam set nec sopitam, set *Mathatiæ Judaici* populi defensore defuncto *Judam* fortissimum *Machabæum* in locum patris surrexisse, prædecessoris sui facta confirmans, se patrem & patronum monachis sancti *Augustini*, & hoc dictante justicia exhibuit; unde primo sententiam *Alexandri* papæ prædecessoris sui super benedictione abbatis sancti *Augustini* ipse *Lucius* papa per privilegium suum confirmavit. Hoc adiciendo statuens, ut monasterium sancti *Augustini* cum omnibus pertinentiis intus & foris in ea semper libertate permaneat, in qua unquam melius usque in hodiernum diem noscitur extitisse, eo omnino non obstante quod de privilegiis nostris moverit præfatus archiepiscopus quæstionem. Item scripsit archiepiscopo, archidiacono & eorum officialibus apostolica auctoritate interdicendo, ne de possessione hujus monasterii hominibus, clericis vel ecclesiis, intus vel foris lite pendente super privilegiis ullatenus se intromittant; & addit in fine dicens, *Scituri quod si secus egeritis, auctore Deo in operis experientia sentietis, quam grave nobis*

Ricardus Archiep.

Henric. II. Rex. *bis sit contemptum à vobis de inobedientia sustinere.* Item inhibuit hominibus ad jurisdictionem istius monasterii spectantibus tam clericis quam laicis, ne archiespicopo in aliquo responderent vel ejus officialibus, donec de privilegiis falsi quæstio terminaretur.

§. 4. *De exactione professionis.*

INhibuit etiam archiepiscopo in virtute obedientiæ, ne ab abbate sancti *Augustini* professionem aliquatenus exigeret, nec per se, nec per alium propter hoc eidem monasterio molestus existeret, cum per hoc juri *Romanæ* ecclesiæ derogari videretur. Inhibuit prædictus papa abbati sancti *Augustini* sub periculo dignitatis & ordinis, ne archiepiscopo professionem faceret aut promitteret. Et invenientur istæ inhibitiones in registro domini *Lucii* papæ tercii in secundo quaterno, & tenent fere totum tercium folium & principium quarti. Scripsit etiam prædictus papa sub eodem tempore literas recommendatorias domino regi *Henrico* tunc regnanti pro domo beati *Augustini.* Sub eodem eciam tempore prædictus *Lucius* indulsit huic monasterio, ne *Cantuariensis* archiepiscopus', seu archidiaconus, sive officiales eorum, vel aliquis legatus obtentu legationis monasterium ipsum, vel monachos ejus aliqua gravare sententia, vel ecclesias, clericos aut homines nostros interdicere valeat, vel excommunicare, nisi fuerit à *Romani* pontificis latere destinatus, vel mandatum ab eo susceperit speciale. Istud privilegium confirmavit suo tempore *Urbanus* 3. hujus successor.

§. 5. *Crisma &c. potest recipi per nos à quocunque episcopo.*

PRæterea quod crisma, & oleum sanctum, consecrationes altarium, ordinationes monachorum & clericorum à quocumque voluerimus episcopo catholico poterimus suscipere, nec ea nobis audeat aliquatenus denegare.

§. 6. *Beneficiati debent jurare fidelitatem.*

INdulsit eciam abbati, ut si quis clericus beneficium ecclesiasticum ab hoc monasterio adeptus solitum fidelitatis juramentum requisitus præstare contempserit, ipsum auctoritate apostolica à beneficii perceptione abbas suspendat, & donec antiquitus consuetam securitatem præstiterit, faciat manere suspensum.

CAP. XV.

§. 1. *Compositio inter archiepiscopum* Ricardum *& nos.*

An. Dñi 1182. ANno Domini M. C. lxxxij. cum controversia diu fuisset mota inter *Ricardum* archiepiscopum, & abbatem *Rogerum* sancti *Augustini* & ejusdem loci conventum super accusatione privilegiorum istius monasterii, exactione professionis ejusdem abbatis, & cæteris quæ prius tacta sunt, tandem monachi sancti *Augustini* gravaminibus & expensis multipliciter afflicti, rege *Henrico* partem archiepiscopi favente, compulsi sunt per ipsum regem cum prædicto archiepiscopo pacem & concordiam per modum compositionis inire, licet non sine detrimento status monasterii & libertatis, privilegiorum ejusdem præjudicio irremediabili. Cujus compositionis vis & effectus ita se habent. Ricard[us] Archi[episcopus]

COMPOSITIO.

"CUm inter dominum *Ricardum* archiepiscopum *Cantuariensem* totius *Angliæ* primatem, "& dominum *Rogerum* abbatem sancti *Augustini* "*Cant.* super privilegiis sancti *Augustini* quæ "præfatus archiepiscopus se accusaturum falsitatis "comminabatur, & de exactione professionis ejusdem abbatis, de subjectione quoque clericorum "& laicorum de tenemento ipsius abbatis, controversia verteretur, tandem amicabili compositione "conquievit in hunc modum. Præfatus siquidem "archiepiscopus & conventus sanctæ Trinitatis ac"cusationi privilegiorum quam comminati fuerant "renunciaverunt. Idem eciam archiepiscopus cum "assensu sui conventus in persona sua renunciavit "exactioni professionis à persona præfati *Rogeri* "abbatis. Ipse vero abbas & conventus suus con"cedunt, quod præfatum archiepiscopum in cœna "Domini ad absolvendos monachos suos invita"bunt, quandoque etiam ad celebranda in mona"sterio suo sancti *Augustini* missarum solempnia "in diebus solempnibus, rogatusque idem archiepi"scopus basilicas ad monasterium sancti *Augustini* "pertinentes dedicabit, Monachos etiam ejusdem "monasterii ad ordines oblatos ordinabit, & cætera "sacramenra ecclesiæ quæ episcopi conferre solent "exhibebit. De subjectione autem clericorum & "laicorum ita convenit, Quod clerici omnium eccle"siarum & eorum parochiani de tenemento sancti "*Augustini* respondebunt archiepiscopo *Cantuari*"*ensi*, & ejus officialibus, & in jurisdictione spi"rituali subjacebunt. Institutiones etiam persona"rum & vicariorum in ecclesiis sancti *Augustini* "à memorato archiepiscopo vel ejus officiali fient "ad præsentationem abbatis sancti *Augustini*. "Ita quidem quod cum personam vel vicarium de"cedere contigerit, retentio clavium ecclesiarum "cum fructibus apud abbatem residebit; salva in "omnibus defuncti ultima voluntate. Ipse vero ab"bas infra xl. dies ad vacans beneficium memo"rato archiepiscopo, vel ejus officiali personam, vel "vicarium præsentabit: medio autem tempore ro"gatu abbatis in vacante ecclesia aliquis vicinus "sacerdos ministrabit, donec ad notitiam archiepi"scopi vel ejus officialis hoc perveniat, Et post"modum ibidem auctoritate ipsius archiepiscopi "vel ejus officialis celebrabit. Archidiaconus quo"que *Cantuariensis* vel ejus officialis easdona an"nuatim ab ecclesiis sancti *Augustini* habebit, "quæ à triginta annis retro dari consueverunt; & "annuam recipiet procurationem in ecclesiis sancti "*Augustini* in tribus equis. Exceptis tribus ec"clesiis, scilicet de **Menstre**, **Northborne**, de **Chi**"**stelet**, quæ immunes erunt tam à donis quam à "procuratione archidiaconi & ejus officialium. Ec"clesiæ quoque de **Middelton** & de **Faversham** "cum in proprios usus monachorum sancti *Augu*"*stini* redierint, eadem cum prædictis tribus eccle"siis gaudebunt libertate. Clerici siquidem eccle"siarum sancti *Augustini* sinodos & capitula ar"chiepiscopi & archidiaconi frequentabunt. Et si acci-

Henric. II. Rex. « acciderit aliquem de clericis vel de parochianis « eorum in causam trahi, abbas si voluerit monachum vel clericum mittet ad sinodum vel capitulum ut videat & audeat qualiter tractus in « causam ibidem tractetur, & si voluerit advocet, « & ad archiepiscopum provocet, nullam aliam ibidem habiturus potestatem. Et sive abbas miserit sive non miserit clericum vel monachum, « nichilominus archidiaconus vel ejus officialis officium suum exequatur. Si autem acciderit tractum « in causam in pœnam pecuniariam condempnari, « pœna eadem summam dimidiæ marcæ argenti non « excedet, quæ summa eciam si opus fuerit, juramento sacerdotis cujus parochianus fuerit condempnatus, duorumque comparochianorum suorum « qui sint de tenemento abbatis, inspectis facultatibus condempnati ne gravetur, taxabitur. Et si « parochiani qui vocati fuerint ad taxationem faciendam, ad diem eis assignatum non venerint, juramento sacerdotis tantum procedet taxatio. Promiserunt quoque præfati archiepiscopi & abbas « cum assensu suorum conventuum, quod nichil « contra formam hujus pacis impetrabunt aut impetratis contra eandem formam aliquatenus utentur, in cæteris quæ hic expressa non sunt, privilegiis monasterii sancti *Augustini* robur suum debitum optinentibus. Facta est hæc Compositio « viij. idus Marcii anno supradicto coram rege *Henrico* secundo apud *Pictaviam* præsentibus *Baiocensi* & *Roffensi* episcopis & aliis multis.

Et sciendum est quod per istam Compositionem nichil adquisitum est monasterio huic, set ablata sunt multa; sicut institutio & destitutio rectorum & vicariorum, jurisdictio clericorum & laicorum & cætera quæ ad hæc pertinent. Sub eodem anno archiepiscopus *Ricardus* confirmavit huic monasterio ecclesias de **Thanet**, de **Northborne**, de **Chistelet**. Anno subsequente obiit *Henricus* rex *Anglorum* sub quo passus est sanctus *Thomas*, qui confirmavit huic ecclesiæ vel monasterio ecclesias & decimas de **Middelton** & **Faversham** cum omnibus redditibus in boscis plano & in aquis, excepta decima mellis & gabuli denariorum. Item quod ecclesia de **Middelton** habeat omnia tenementa sua in capellis & decimis, & præcipue de terris quæ sunt assertatæ de bosco de **Northwode**, & de **Bodestal**, & **Kyngesdone**, & **Tirchylholte**.

§. 2. *Confirmatio ecclesiæ de* **Northborne** *ad elemosinariam per regem.*

Confirmavit eciam ecclesiam de **Northborne** ad elemosinam. Quam ecclesiam *Hugo* abbas secundus superius describitur eidem assignasse. Confirmatio regis ita se habet. HENRICUS *rex* Angliæ, *&c. Sciatis me concessisse & confirmasse Hospitali quod est ante portam S.* Augustini Cant. *ecclesiam de* **Northborne** *cum omnibus pertinentiis suis, quam abbas & conventus sancti* Augustini *illi dedit & concessit. Et volo & firmiter præcipio quod habeat & teneat ita bene & in pace libere & honorifice sicut Carta abbatis & conventus testatur.* Cui eciam hospitali eandem ecclesiam *Clemens* papa tercius, *Adrianus* quartus, *Alexander* tercius, & *Urbanus* papa quartus temporibus suis confirmaverunt. Eodem anno obiit *Ricardus* archiepiscopus. Isti archiepiscopo apparuit Dominus in visu dicens, Tu dissipasti bona ecclesiæ meæ, & ego extirpabo te de terra. Inde perterritus obiit viij. die post. Cui successit *Baldewynus*, qui à sede *Wygorniensi* ad sedem *Cantuariensem* translatus est, & secundo anno sequenti die sancti *Dunstani* intronizatur. Hic vero *Baldewynus* monachis sanctæ Trinitatis *Cant.* multa gravamina & dispendia inferre temporibus suis dicebatur. Baldewinus Archiep.

§. 3. *Ecclesia S.* Edmundi *de* **Redingate** *monialibus S.* Sepulchri *data est.*

Anno Domini M. C. lxxxiiij. *Rogerus* abbas & conventus hujus monasterii concesserunt ecclesiam beati *Edmundi* de **Redingate** in puram & perpetuam elemosinam monialibus sancti *Sepulchri Cant.* Ita tamen quod moniales prædictæ in recognitionem juris quod sanctus *Augustinus* habet in prædicta ecclesia de **Redingate**, duodecim denarios de ipsa ecclesia singulis annis reddent super altare sancti *Augustini* in die ipsius sancti ad organa reparanda: & super hoc tam Priorissa & suppriorissa in capitulo nostro fidelitatem juraverunt multis testibus præsentibus. An. Dñi 1184. Anno subsequente *Urbanus* papa tercius concessit huic monasterio suum autenticum privilegium super libertatibus & juribus istius ecclesiæ, & prædecessorum suorum vestigiis in omnibus & per omnia inhæret; & est ista bulla cum subscriptione xvij. Cardinalium quorum nomina in bulla ipsa patent. Set de hoc *Celestinus* iij. plenius loquitur prout infra dicetur. Sub hoc eciam tempore idem *Urbanus* confirmavit appropriationes ecclesiarum de **Thanet** & de **Middelton**. Item per aliud privilegium inhibuit, ne ecclesias de **Menstre**, de **Northborne**, de **Sellyng**, de **Faversham**, & præbendam de **Guston** liceat alibi alicui seculari personæ seu quovis alio modo præterquam in usus ad quos deputatæ sunt alienare. Et addit in fine, *Prohibemus insuper ne aliquis episcopus vel archidiaconus, seu quilibet officialis eorum, aut quavis alia persona vos ad dandum vel faciendum quod præsenti pagina prohibetur aliqua districtione compellat.* Item per aliud privilegium confirmavit appropriationes ecclesiarum de **Faversham** & de **Middelton**. 1185.

§. 4. *De hundredo de* **Fordwych**.

Anno supradicto sopita fuit discordia inter abbatem S. *Augustini* & homines suos de *Fordwyco* in curia domini regis apud **Marleburgh** anno xxxij. regni regis *Henrici* secundi coram *Ranulpho* de *Glanvill* & sociis suis Justiciariis domini regis inter *Rogerum* abbatem *S. Augustini Cant.* & homines suos de hundredo suo de *Fordwyco*, videlicet quod prædicti homines sui de *Fordwyco* juraverunt super quatuor evangelia in hundredo de *Fordwyco*, quod amodo facient prædicto abbati sancti *Augustini* & successoribus suis & conventui ejusdem ecclesiæ imperpetuum, totum servicium & omnes consuetudines quas ipsi vel antecessores sui fecerunt unquam melius & plenarius ipsi abbati vel antecessoribus suis, & de omnibus querelis quæ eveniunt in prædicto hundredo de *Fordwyco*, postquam ventum fuerit ad judicium, fiet judicium in hundredo de *Fordwyco* infra quadraginta dies. Et si infra illum terminum non fuerit judicium factum in hundredo de *Fordwyco*, loquela illa unde fieri deberet judicium

Ricardus I. Rex. judicium in prædicto hundredo præsentabitur & recordabitur per vj. homines vel per plures de hundredo de *Fordwyco* in curia prædicti abbatis apud *Cantuariam*, & ibi judicio ejusdem curiæ terminabitur. Et homines per quos loquela illa præsentabitur & recordabitur, post recordationem à curia libere & sine occasione si voluerint recedant.

§. 5. *Alienatio terrarum in parochia de* **Bolyng** *monialibus de* Scapeya.

An. Dñi 1186. ANno Domini M. C. lxxxvj. *Rogerus* abbas tradidit *Agneti* priorissæ sanctæ *Sexburgæ*, de *Scapeya* quasdam decimas quas monasterium *S. Augustini* ratione ecclesiæ de **Midelton** habuit in parochia de **Bollyng**, tenendas de beato *Augustino*. Reddendo inde singulis annis decem solidos sterlingorum, scilicet die natalis Domini v. s. & die nativitatis sancti *Johannis Baptistæ* v. s. hac interposita conditione, ut omnes domini focorum qui sunt sive erunt in fundis ex quibus surgunt prædictæ decimæ, sive fuerint uxorati sive non, singulis annis ter requirent matricem ecclesiam de **Midelton** cum oblationibus suis secundum facultatem suam, scilicet in die natalis Domini, in die purificationis beatæ *Mariæ*, & in die Paschæ. Et ubi viri non fuerint, viduæ sive puellæ si fuerint loco dominorum eodem modo ut de viris dictum est ecclesiam de **Midelton** requirent.

1187. Anno Domini M. C. lxxxvij. abbas sancti *Augustini* fuit à sede apostolica executor deputatus in negotiis inter archiepiscopum *Baldewynum*, & Priorem & capitulum sanctæ Trinitatis tangentibus super ædificiis & ecclesia canonicorum secularium construenda in campo apud **Hakynton**: inter cætera papa *Urbanus* sic sibi & suis sociis scribit. *Dilectioni vestræ per apostolica scripta mandamus & districte præcipimus, quatinus si præfatus archiepiscopus infra* xv. *dies post susceptionem literarum nostrarum non impleverit quod mandamus, vos omni gratia & timore postposito, contradictione quoque, dilatione & appellatione cessante, idem efficaciter exequamini, provisuri ne plus ei videamini quam nobis in hac parte deferre.* Unde idem papa postea illum locum prophanavit & maledixit.

1188. Anno Domini M. C. lxxxviij. *Rogerus* abbas supradictus tradidit priorissæ de *Scapeya* decimas de **Westlonde** intra parochiam prædictæ priorissæ pro quatuordecim solidis sterlingorum annuatim reddendis sacristæ *S. Augustini*.

§. 6. *Privilegia diversa* Celestini *papæ*.

EOdem anno *Celestinus* papa tercius indulsit huic monasterio ut possimus celebrare divina in generali interdicto; & istud monasterium cum omnibus juribus & possessionibus habitis vel in futurum habendis sub protectione curiæ *Romanæ* suscepit. Eodem anno prædictus *Celestinus* papa confirmavit sententiam *Alexandri* papæ tercii super benedictione abbatis *S. Augustini*. Et est duplex privilegium ipsius *Celestini* sub duplici tenore. Eodem anno prædictus papa *Celestinus* confirmavit ecclesiam de **Northborne** cum capellis ad opus elemosinariæ nostræ. Confirmavit eciam per aliud privilegium præbendam de **Chistone** ad vestitum monachorum hujus monasterii. Eodem anno indulsit huic monasterio ne abbas seu prælatus quisquam hujus ecclesiæ possit sacristiam vel camerariam ad firmam tradere vel eas sibi assumere. Indulsit eciam prædictus papa anno supradicto quod abbas possit suspendere beneficiatos nostros à perceptione beneficiorum suorum si sacramentum fidelitatis nobis præstare renuerint. Indulsit eciam idem *Celestinus* aliud privilegium, quo pro dolor usu non sumus! sub hiis verbis. CELESTINUS *episcopus servus servorum Dei, dilecto f.* R. *abbati sancti* Augustini, *&c. Audivimus & audientes*: & infra. *Auctoritate apostolica prohibemus, ne aliquis clericorum tuorum commissam sibi ecclesiam cuiquam ad firmam assignet; quod si fecerit liceat tibi eum usque ad satisfactionem congruam ipsius ecclesiæ beneficio auctoritate apostolica spoliare.* CELESTINUS *episcopus servus servorum Dei. Cum de antiqua*: & infra. *Præsentibus tibi literis indulgemus, ut si quis beneficium ecclesiasticum à monasterio eodem adeptus solitum fidelitatis juramentum præstare contempserit, eum auctoritate nostra à beneficii perceptione suspendas, & donec solitam securitatem præstiterit facias manere suspensum.*

Hubertus Arcep.

Anno sequenti iij. non. Septembris *Ricardus* rex *Londoniæ* coronatus est. An. Dñi 118[9]. Eodem anno xij. die Octobris rex *Ricardus* confirmavit donationem antecessorum suorum abbati *S. Augustini* super ecclesiis & decimis de **Midelton** & **Faversham** sicut in carta prædicti regis *Ricardi* plenius continetur. Eodem anno & die prædictus rex confirmavit libertatem de *saka* & *sokna* & pacis fractura, *&c.* Anno Domini M. C. xcj. *Celestinus* papa prædictus dedit huic monasterio privilegium super libertatibus & juribus istius ecclesiæ, & dicit per omnia sicut *Urbanus* papa tercius & cæteri prædecessores sui, & est ista bulla cum subscriptione xv. Cardinalium. Et obiit *Baldewinus* archiepiscopus & subrogatur *Hubertus*. 119[1].

§. 7. *Ne legatus obtentu legatiæ possit nos excommunicare.*

ANno Domini M. C. xciij. idem *Celestinus* concessit huic monasterio satis nobile privilegium sub hiis verbis. 119[3]. CELESTINUS *episcopus, &c. Quanto monasterium vestrum*: & infra. *Paci & tranquillitati vestræ paterna solicitudine providere volentes, auctoritate apostolica prohibemus, ne* Cantuariensis *archiepiscopus vel archidiaconus, seu officialis ejus, vel aliquis legatus optentu legationis monasterium vestrum ingredi, vel abbatem vel monachos ejus aliqua gravare sententia vel sumptibus molestare, ecclesias, clericos aut homines vestros interdicere vel excommunicare attemptet, nisi fuerit à* Romani *pontificis latere destinatus, vel mandatum ab eo susceperit speciale ad vos nominatim directum.* Et iste papa hoc anno privilegiavit monasterium sancti *Albani*.

CAP. XVI.

§. 1. Hubertus *archiepiscopus ad nos gravandum insurrexit.*

CIrca istud tempus idem *Hubertus* archiepiscopus totius *Angliæ* tunc Custos & Justiciarius, & Apostolicæ sedis in *Anglia* Legatus, tum fastu secularis potentiæ, tum optentu legationis quo æmulorum

Ricardus I. Rex. lorum noſtrorum ductus inſtinctu, immo magis ſeductus quia vir erat juris ignarus, &, quod pudet dicere laicus & illiteratus, cœpit monaſterium iſtud graviter perſequi, homines & clericos noſtros excommunicando, eccleſias nonnullas interdicendo, & quod execrabilius fuit obedientiam ab abbate noſtro & monachis exigendo; ſuper quibus gravaminibus monachis noſtris domino Papæ conquerentibus, dominus Papa ſcripſit prædicto *Huberto* archiepiſcopo in hæc verba:

CELESTINUS *epiſcopus ſervus ſervorum Dei* Huberto Cant. *archiepiſcopo &c. Si diligenter velis attendere quantum gratiæ & honoris ſacroſancta* Romana *eccleſia mater tua tibi contulerit hiis diebus, credimus firmiter & ſperamus quod ad ea dirigeres actus tuos quæ illi merito debeant complacere. Non enim fraternitatis tuæ prudentiam credimus ignorare, quod prædeceſſoribus tuis nunquam fuit gratia illa exhibita quam nos tibi noſtris temporibus curavimus exhibere, & ideo ſumma eſt tibi ſollicitudine præcavendum, ut non ea efficias per quæ nos in aliquo offendere videaris. Ad noſtram ſiquidem audientiam noveris perveniſſe, quod poſtquam exercere curaſti officium legationis tibi injunctæ, à dilectis filiis abbate & conventu Sancti* Auguſtini Cant. *qui ad nos nullo mediante pertinent, cum inſtantia poſtulaſti, ut tibi obedientiam exhiberent; quod utique ſi verum eſt, tanto nos gravat amplius & moleſtat, quanto magis id videtur contra nos &* Romanam *eccleſiam attemptatum. Nam legati quos à noſtro latere ad diverſas provincias aliquando deſtinavimus, nunquam id ab aliquibus eccleſiis audivimus egiſſe. Nolentes igitur prædictæ eccleſiæ gravamen clauſis oculis pertranſire, fraternitati tuæ per apoſtolica ſcripta mandamus, quatinus totaliter ab hujuſmodi deſiſtas propoſito, & ab aliarum eccleſiarum eidem eccleſiæ pertinentium gravaminibus conquieſcas, quod de te nullam querimoniam audiamus, quia quantumcunque perſonam tuam ſincera in Domino caritate diligamus, id non poſſemus in patientia ſuſtinere.*

§. 2. *Obedientia archiepiſcopo non præſtanda.*

Scripſit etiam idem *Celeſtinus* papa tercius abbati & conventui hujus loci literas inhibitorias ſuper obedientia præſtanda archiepiſcopo in hæc verba:

CELESTINUS *epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilecto filio* R. *abbati S.* Auguſtini *&c. Cum eccleſia tua curæ commiſſa:* & infra. *Super eo autem quod à te & fratribus tuis* Hubertus *frater noſter* Cantuarienſis *archiepiſcopus apoſtolicæ ſedis legatus prout accepimus exigebat, eidem ſcripta apoſtolica deſtinavimus, ut à veſtris gravaminibus conquieſcat. Volumus autem & auctoritate apoſtolica firmiter inhibemus, ut ſi aliquando à vobis duxerit exigendam, ei nullam præſumatis obedientiam exhibere.*

§. 3. *Quod Abbas habet libertatem legis.*

A. Dñi 1194. ANno Domini M. C. xciv. in vigilia S. *Mathei* apoſtoli ſedentibus Juſticiariis domini Regis *Ricardi Cantuariæ*, ſcilicet *Gilberto Roffenſi* epiſcopo & ſociis ſuis Juſticiariis itinerantibus comitatus de Kent, teſtabatur coram præfatis Juſticiariis, quod abbas de ſancto *Auguſtino Cant.* debet habere, & quod anteceſſores ejus habuerunt libertatem legis, ſcilicet judicii aquæ & ignis & duelli, & quod pertinet ad regalem juſticiam in curia ſua de hominibus ſuis de terris ſuis. Hæc notula annotata eſt in Rotulis de anno dñi Regis *Ricardi* vj. *Hubertus* Archiep.

§. 4. *Advocatio capellæ de* Garwynton.

EOdem anno die Veneris proxima poſt feſtum ſancti *Mathei* apoſtoli anno regni *Ricardi* vj. coram domino *Gilberto* epiſcopo *Roſenſi* & ſociis ſuis Juſticiariis, facta eſt finalis concordia in curia domini Regis apud *Cantuariam* inter *Ricardum* de Garwynton petentem. & abbatem & conventum ſancti *Auguſtini Cant.* tenentes de advocatione capellæ de Garwynton: unde placitum fuit inter eos in præfata curia; ſcilicet, quod prædictus *Ricardus* totum jus & clamium eccleſiæ ſancti *Auguſtini Cant.* de ſe & hæredibus ſuis imperpetuum [remiſit.] Et idem abbas & conventus conceſſerunt præfato *Ricardo* & hæredibus ſuis divinum officium celebrari per tres dies in ſeptimana in præfata capella per ſacerdotem de Littelborne.

§. 5. *De ſeneſcallia hujus monaſterii.*

ANno Domini M. C. xcvij. in curia domini Regis apud *Weſtmonaſterium* ſexto die poſt tranſlationem ſancti *Edwardi* anno regni Regis *Ricardi* nono, coram domino *Huberto Cantuarienſi* archiepiſcopo cum ſociis Juſticiariis dñi Regis facta eſt finalis concordia inter *Reginaldum de Cornhell* & *Matildam* uxorem ejus petentes & *Rogerum* abbatem ſancti *Auguſtini* & ejuſdem loci conventus tenentes de ſeneſcalea ejuſdem abbathiæ cum pertinentiis, ſcilicet quod prædicti *Reginaldus* & *Matilda* uxor ejus remiſerunt & quietum clamaverunt prædicto *Rogero* Abbati & Conventui totum jus & clameum ſuum quod habuerunt in prædicta ſeneſcalea cum pertinentiis de ſe & hæredibus ſuis imperpetuum, & pro hoc fine & concordia & quieta clamantia prædicti abbas & Conventus dederunt præfatis *Reginaldo* & *Matildæ* uxori ſuæ quaterviginti marcas argenti, & quinquaginta acras terræ quæ jacent inter parcum de Littelborne & Wolton, tenendas eiſdem & hæredibus ſuis de prædicto abbate & conventu per liberum ſervicium duodecim denariorum per annum ad feſtum S. *Michaelis.* An. Dñi 1197.

§. 6. *De aſſignatione ad ſacriſtiam.*

SUB eodem tempore *Rogerus* abbas aſſignavit terram de Aldelonde ad ſacriſtiam, ſub tali conditione, ut ſacriſta qui pro tempore fuerit faciat curiæ de Menstre omnia ſervicia de dicta terra de Aldelonde debita & conſueta.

§. 7. Thanetenſes *debent ſequi magnam curiam.*

ANno Domini M. C. xcviij. anno ſcilicet regis *Ricardi* decimo, coram *Huberto Cantuarienſi* archiepiſcopo, *Ricardo* epiſcopo *Londonienſi*, *Galfrido* filio *Petri* & ſociis eorum tunc temporis Juſticiariis domini Regis apud *Weſtmonaſterium*, queſti ſunt homines de *Thaneto*, quod abbas de ſancto *Auguſtino Cantuar.* exigebat ab eis ſervicia & conſuetudines quæ facere non debebent; & maxime 1198.

Johannes Rex. me quod faciebat eos sequi curiam suam de sancto *Augustino* & ibi placitare & recto stare, quod ipsi dicebant se non debere facere ibi, set in **Thanet** apud **Menstre**. Venerunt ergo & posuerunt loco suo ad lucrandum vel perdendum xxx. homines in ipsa querela socios versus ipsum abbatem. Die autem constituto utrique parti, intra pascha venerunt ipsi xxx. pro aliis hominibus de **Thanet** qui ad abbatem non tenebant & retraxerunt se, & judicati sunt in misericordia pro falso clamore, & *Samuel* & *Norman* remanent in prisona quia tenuerunt se cum armis in ecclesia. Et obiit *Ricardus* rex *Anglorum* M.C.lxxxix.

§. 8. *Quod monasterium istud in nullo teneatur* Judæis.

EOdem anno abbas fecit inquiri per totam *Angliam* si ipse vel aliquis prædecessorum suorum in aliquo tenebatur *Judæis*; & compertum est quod nichil. Quod irrotulatum est in banco regis in magno rotulo de anno regis *Ricardi* decimo, sub hac forma: ROGERUS *abbas de sancto* Augustino Cant. *& ejusdem loci conventus debent duas marcas auri ut scribatur in magno Rotulo, Quod inquisitum est per* Simonem de Patishul *& alios precepto Justiciar. domini Regis per loca quæ Judæi inhabitant* Angliam, *& per ipsos* Judæos *quod prædicti abbas & conventus in nullo tenebantur ad aliquid reddendum alicui* Judæo *nec pro se nec pro aliquo abbate qui ipsum præcesserit die quo hæc scripta fuerunt, videlicet die Iovis proximo post festum sancti* Nicholai *anno regis* Ricardi *decimo.*

§. 9. *Confederatio cum Capitulo S.*Edmundi *Regis.*

An. Dñi 1200. ANno Domini M. CC. extitit quædam compositio inter nos & monasterium sancti *Edmundi*, videlicet ut si qui ex uno conventu ad alium commeare voluerint domestico suscipiantur affectu, & ne juste quicquam sibi conquerantur abesse, liberalis honestas necessitatis usibus profutura dispenset. Placuit eciam quod si quis monachorum relicta domo sua confugerit ad aliam, piæ compassionis foveatur inpensa, quousque domui suæ consignetur ad pacem: quod tamen ei non competit, quem arguit flagitium reatus horribilis. Placuit eciam ut sibi ad auxilium necessitate concurrant & provida sagacitate indempnitati suæ prospiciant. Et cum abbas eligendus fuerit è diverso, fratres hinc inde conveniant ut communi consilio canonica celebretur electio. Et si dignus inventus fuerit in ecclesia cui præficiendus est assumatur, si aliqua causa obviaverit recurratur ad aliam, si alteruter abbatum aut ejus monachus in fata decesserit, idem ei pietatis persolvatur officium à conventu alio quod abbati suo vel monacho domestica consuetudo dependit.

Cap. XVII.

§. 1. *Conflictus pro ecclesia de* **Faversham** *cum* Joh: *Rege.*

1201. ANno Domini M.CC.j. Rex *Johannes* quorundam æmulorum istius monasterii consiliis stimulatus, cœpit graviter istud monasterium persequi, ratione ecclesiæ parochialis de **Faversham**, cujus patronatum simul & donationem sibi vendicabat, licet minus juste; sicut enim superius dictum est, *Rogerus* iste abbas tempore quo electus fuerat, ob ejus benedictionem promerendam multas angustias sustinuit ab archiepiscopo *Ricardo* & capitulo *Christi Cant.* ejus benedictionem inpedientibus; ut igitur sibi amicos & præcipue in curia regis perquireret, ad preces regis *Henrici* patris regis *Iohannis*, prædictus *Rogerus* tunc electus suo Conventu inconsulto ac reclamante, dedit ecclesiam de **Faversham** cuidam clerico de camera Regis privato, nomine *Osberno de Camera*, sub pensione sex marcarum annuarum reddendarum monachis sancti *Augustini* tanquam rectoribus ecclesiæ antedictæ. Hac igitur causa & ratione rex *Iohannes* jus sibi præsentandi in eadem ecclesia vendicabat. Mortuo igitur *Osberno* qui se pro rectore ecclesiæ parochialis de **Faversham** gerebat, ut supradictum est, sub die ascensionis Dominicæ anno supradicto missus est *Brandanus* monachus & quidam magister *Stephanus* ex parte abbatis & conventus sancti *Augustini*, ut corporalem acciperent de ecclesia prædicta de **Faversham** possessionem. Qui venientes apud **Faversham** die sabati proximo sequente post mortem *Osberni* prædicti, invenerunt magistrum *Everardum* tunc officialem archidiaconi *Cantuariensis* in porticu ipsius ecclesiæ. Protestati igitur prædictus *Brandanus* monachus & magister *Stephanus* coram officiali antedicto jus abbatis et monachorum sancti *Augustini Cant.* quod se in ecclesia de **Faversham** habere dicebant, exhibuerunt instrumenta autentica tam regum *Willielmi*, *Henrici* secundi, & *Ricardi*, quam archiepiscoporum *Theobaldi*, & *Huberti*. Confirmationem quoque *Celestini* papæ inhibentem expresse abbati & conventui sancti *Augustini Cantuariæ*, ne ecclesias de **Faversham** & de **Middelton** alienent ab usu proprio, aut aliquo alienationis titulo prædictas ecclesias personæ conferant seculari. Quorum auctoritate instrumentorum prædicti *Brandanus* & *Stephanus* statim ingressi sunt possessionem ipsius ecclesiæ de **Faversham** nomine abbatis & conventus, & coram parochianis pro se & pro suo monasterio & ecclesiis suis & maxime pro ecclesia de **Faversham** ad dominum papam solempniter appellaverunt. In eodem eciam porticu prædictus *Brandanus* monachus præsentavit officiali antedicto quendam capellanum *Herebertum* nomine ex parte abbatis & conventus ministraturum in ipsa ecclesia, quia archiepiscopus tunc agebat in remotis. Quem capellanum cum officialis non admisisset, iterum eodem die in capitulo de **Ospringes** præsente eodem officiali ipsum capellanum præsentavit, & prædicta instrumenta in audientia tocius capituli fecit recitari, & appellationes ut supra solempniter innovavit. Abbas vero ex quibusdam verisimilibus & probabilibus conjecturis quantum ad jus & proprietatem ecclesiæ suæ antedictæ de **Faversham**, periculum sibi & monasterio suo imminere perpendens, die Jovis proximo ante festum Pentecostes ad ecclesiam suam prædictam cum majoribus de suo consilio personaliter accessit; & primo in domibus personatus ecclesiæ supradictæ pro se & suo monasterio ad dominum Papam solempniter appellavit, ac eciam pro statu clericorum ecclesiarum & parochianorum omnium ad monasterium sancti *Augustini* pertinentium, & maxime pro ecclesia sua de **Faversham** & pro monachis suis in ipsa *Hubertus Archiep.*

Johannes Rex.

ipsa ecclesia nomine ipsius & monasterii sancti *Augustini* tunc existentibus. Indeque profectus ad ipsam ecclesiam, convocatis parochianis in præsentia decani loci & aliorum quamplurimorum, eandem appellationem innovavit. Duplex enim imminebat conflictus & duplex periculum. Rex advocationem ecclesiæ prædictæ vendicabat, archidiaconus custodiam ipsius ecclesiæ prædictæ tanquam vacantis, & fructus medii temporis ac eciam cæterarum ecclesiarum nostri patronatus quæsivit.

SET de altercatione cum domino Rege me expediam, ad archidiaconum postea rediturus. Defuncto igitur *Osberno de Camera* qui ecclesiam de Faversham ut supradictum est tenuerat, Rex *Johannes* ipsam ecclesiam contulit cuidam *Simoni* archidiacono *Wellensi* & archiepiscopi Vicecancellario, & ipsum *Simonem* ad eandem ecclesiam archiepiscopo præsentavit; set monachis nostris per appellationes & alia juris remedia se opponentibus, & tam in ecclesia quam in domibus personatus prædicto *Simoni* & ejus institutioni viriliter resistentibus, institui nullatenus potuit. Quibus auditis, rex scripsit abbati & Conventui sancti *Augustini* in hæc verba: JOHANNES *Dei gratia rex* Angliæ &c. *Dilectis abbati & conventui sancti* Augustini Cant. *salutem. Concessimus ut nostis, dilecto & fideli nostro* Simoni *archidiacono* Wellensi *ecclesiam de* Faversham, *quæ est de donatione nostra, et eum domino* Cantuariensi *archiepiscopo ad eam præsentavimus. Verum quia sicut accepimus vos jus vobis in ea vendicantes, jus nostrum & præsentationem nostram & ipsius clerici nostri institutionem hactenus inpedistis; unde miramur non modicum & movemur, mandamus vobis rogantes, quatinus occasione & dilatione remotis, ipsum in hac parte de cætero non inpediatis, set permittatis quod ipse in ea instituatur sive ad nos pertineat donatio sive non, sicut vultis ad nos in negotiis vestris recursum habere et à nobis exaudiri. Teste me ipso*, &c. Hiis itaque gestis habita deliberatione quid consultius foret, missi duo monachi nostri ex parte abbatis & conventus ad Regem tunc in partibus *Normanniæ* agentem. Qui ingressi ad regem exhibuerunt ei Cartam *Willelmi* Conquestoris super donatione ecclesiarum de Middelton & de Faversham, ac eciam cartas *Henrici* primi, *Stephani*, *Henrici* secundi & *Ricardi* regum *Angliæ* super confirmatione prædictarum ecclesiarum; confirmationem quoque *Theobaldi* & *Huberti* archiepiscoporum, ac eciam confirmationem *Celestini* papæ, simul & inhibitionem, ne abbas vel conventus prædictas ecclesias de Middeltone & de Faversham alienent ab usu proprio, aut aliquo alienationis titulo personæ conferant seculari. Petierunt insuper monachi nostri & obnixius precabantur, ut prædictas ecclesias dominus Rex sicut & progenitores sui fecerant ipse eciam confirmaret. Et ut petita facilius impetrarent, magnam pecuniæ summam pro hujus confirmatione se daturos Regi spondebant; set Rex nec prece nec precio inclinatus petitis nullatenus adquievit: unde & sub hac forma non multum post rescripsit: JOHANNES *Dei gratia rex* Angliæ, &c. *Abbati & monachis sancti* Augustini Cant. *salutem. Volumus vos scire, quod nos jam dedimus dilecto & fideli nostro* Simoni *archiediacono* Wellensi *ecclesiam de* Faversham *quæ vacat & est de donatione nostra, & ipsum domino* Cantuariensi *præsentavimus; & quoniam, sicut nobis & consilio nostro videtur, ratione Cartarum quas nobis ostendistis nullum jus vobis competiit eam conferendi vel in proprios usus retinendi, prohibemus vobis ne vos aliquatenus opponatis quo minus donatio nostra rata consistat; moleste enim feremus si quid feceritis in hac parte contra jus nostrum & libertatē, nec illud fieri sustinebimus. Unde vobis consulimus, quod ita vos contra nos & eundem* Simonem *in hoc negotio habeatis, sicut vultis quod nos habeamus nos erga vos in negotiis vestris & domus vestræ. Teste me ipso, &c.* Set & ipse archiepiscopus pro eodem *Simone* scripsit sub hac forma:

Hubertus Archiep.

Litera archiepiscopi.

HUBERTUS Dei gratia *Cantuariensis* archiepiscopus tocius *Angliæ* primas, dilectis in Christo abbati & conventui S. *Augustini Cant.* salutem, gratiam et benedictionem. Audivimus dominum Regem vobis scripsisse pro dilecto filio nostro *Simone* archidiacono *Wellensi* super ecclesiam de Faversham, & quoniam scimus certissime dominum Regem ipsius *Simonis* in hac parte velle promotionem, quam & nos similiter multum desideramus, dilectioni vestræ diligenter duximus scribendum, monentes, consulentes & effectuose supplicantes, quatinus intuitu Dei & petitionis domini Regis & nostri, salvo jure vestro, memoratum *Simonem* in ecclesia illa promovere velitis, ipsam ei quantum in vobis est benigne si placet concedentes; si vero per vos in hac promotus fuerit, credimus & certi sumus quod per eum poterunt facilius cartæ vestræ tam de ecclesia illa quam de aliis à domino Rege vobis confirmari, & alia negotia domus vestræ promoveri, ad quæ nos curam & sollicitudinem diligenter apponemus; scire autem volumus quod non habemus aliquem tam carum vel tam specialem, cujus promotionem magis desideramus quam ipsius *Simonis* in hac parte. Valete.

Set monachi *Augustinenses* nec archiepiscopi adulationibus flexi, nec regiis minis à proposito moti, licet multum consternati se viriliter in ipsa ecclesia de Faversham & in ipsis domibus personatus tenuerunt, & tam regiis ministris quam archiepiscopi officialibus ingressum undique constanter prohibuerunt. Quibus auditis, Rex quasi in furiam versus jussit tam ipsi ecclesiæ de Faversham quam domibus personatus ejusdem ignem apponi, & tam monachos quam seculares qui in ipsis inventi essent simul cum ipsis domibus & ecclesia conflagrari; set nemine tam sævam jussionem adimplere volente, set cunctis dissuadentibus Regi ne tam horridum facinus perpetraret, Rex tandem animi furorem temperans licet non deponens, scripsit vicecomiti *Kanciæ* in hæc verba:

JOHANNES *Dei gratia rex* Angliæ, &c. R. *vicecomiti* Kanciæ *salutem. Scias quod dedimus dilecto nostro* Simoni *archidiacono* Wellensi *ecclesiam de* Faversham *quæ vacat & est de nostra donatione. Et quoniam sicut audivimus abbas & monachi sancti* Augustini *jus sibi in ecclesia illa vendicantes donationem nostram nituntur inpedire, tibi mandamus & firmiter præcipimus, quod si forte prædicti monachi se in ecclesiam illam intruserint, & se in eadem ecclesia tenuerint, ipsos monachos & fortiam eorum inde sine dilatione facias amoveri,*

 &

Johannes Rex.

& curam diligentem apponas ad jus nostrum in ecclesia illa conservandum, & ad hoc ut prædictus archidiaconus illam habeat. Teste, &c.

Ejectio monachorum de personatu.

Vicecomes igitur hoc accepto regis mandato, inpiger ad explendam Regis jussionem, utpote qui adversariorum nostrorum in hoc stimulabatur pecunia, ad ecclesiam de **Faversham** accessit, & primo quendam nostrum monachum *Osbertum* nomine, qui ad custodiam domorum personatus per abbatem deputabatur, complices ipsius vicecomitis, *Henricus* videlicet cognomine *Doget*, *Radulphus Blundus*, *Osbertus* filius *Reimberti* & *Galfridus de Middeltone* jussu ipsius vicecomitis & auctoritate tam ipsum *Osbertum* monachum quam alios seculares qui cum eo erant, manu violenta extraxerunt à domibus prædictis, & tam ipsum monachum quam ejus socios male tractaverunt, plagis inpositis semivivos relinquentes. Inicia dolorum hæc set nondum statim finis. Nam ipse vicecomes manum habens ad malum extentam, ad ecclesiam de **Faversham** personaliter accessit, & inveniens ipsam intrinsecus munitam non tam monachis quam eciam secularibus validis, ab ingressu ipsius ecclesiæ non minus sapienter quam reverenter se temperavit, quoniam fores erant clausæ, & intus milites custodientes templum. Videns itaque vicecomes quod ei liber non pateret introitus in ecclesiam, ipsam ex omni parte artissima obsidione vallavit, ponens custodes in ipsis hostiis ecclesiæ per diem & noctem, ut sic monachi fame & angustia afflicti compellerentur ecclesiam gratis deserere. Duravitque hæc obsidio continue à pridie kal. Augusti usque in crastinum assumptionis sanctæ *Mariæ*; quæ qualiter tunc solvebatur postea dicemus cum de persecutione archidiaconi *Cantuariensis* magistri *Henrici de Sanford* parumper pertractaverimus.

Defuncto *O. de Camera* persona quondam de **Faversham** ut supra dictum est, monachisque S. *Augustini* ipsius ecclesiæ de **Faversham** possessionem pacifice ingressis, capellano per eosdem monachos officiali archidiaconi præsentato, set non admisso, licet nulla causa recusationis tunc objecta, evolutis aliquantis diebus post præsentationem & recusationem prædictas, magister *Everardus* officialis domini archidiaconi ad ecclesiam de **Faversham** accedens, ecclesiam ipsam suspendit, monachos in ea residentes & omnes eis communicantes de facto excommunicavit, cum de jure non posset, tum propter privilegia eorum tum propter appellationes ab eisdem ad sedem apostolicam interpositas; sepulturam eciam mortuorum interdixit, unde multa defunctorum corpora extra cimiterium ipsius ecclesiæ tradita fuerunt sepulturæ, & purificationes eciam quarundam mulierum extra parochiam fuerunt celebratæ; nam parochianis de **Faversham** mandavit archiepiscopus per officialem suum, ut alias ecclesias licenter & libere frequentarent, & in ipsis ecclesiastica sacramenta perciperent, defunctorumque suorum corpora ad alia loca humanda pro libito deferrent.

Set ipsi parochiani, nec per tribulationem nec per angustiam à devotione quam erga matricem suam habebant ecclesiam, velut fidissimi filii nullatenus potuerunt amoveri, set super hiis omnibus ad papam unanimiter appellaverunt. Unde effluxo aliquantuli temporis curriculo quosdam majores de **Faversham** qui monachis sancti *Augustini* communicaverant, fecit archiepiscopus nominatim excommunicatos denuntiari, & Justiciario domini Regis literis suis mandavit, ut caperentur & in carcerem Regis puniendi detruderentur; set & ipsi timentes archiepiscopi tyrannidem quia tunc custos erat *Angliæ* ipso rege in partibus *Normanniæ* agente, ministrorum regis manus qui ad eos capiendos mittebantur fugæ præsidio evaserunt. Ipse eciam archiepiscopus cum per villam de **Faversham** transitum faceret, occurrenti ei populo villæ & benedictionem ejus petenti dixit, se eos nec velle nec debere benedicere, eo quod habebat eos omnes excommunicatos. Super quibus & singulis injuriis multis appellationibus interpositis, universitas *Burgensium* de **Faversham** domino Papæ satis lacrimosis epistolis conquerebatur, in fine ejusdem epistolæ sic concludendo: *quod nisi divina miseratio* & Romana *pietas illis velit celerius subvenire, & tam circa ipsos quam circa monachos* Augustinenses *errata ultrice manu efficaciter studuerit corrigere, omnes populi quocumque fumus rerum gestarum se diffuderit, in errorem corruent irremediabilem, ut qui hucusque legem & prophetas ac evangelium fuerint secuti, de cætero pro poetarum figmentis omnia reputabunt: vilescetque ecclesiastica doctrina, & à reverentia* Romanæ *ecclesiæ quæ apud* Cantuarienses *archiepiscopum & archidiaconum nulla est, populus totaliter nec inmerito recedet.* Set nunc ad monachos obsessos in ipsa sæpedicta ecclesia revertamur.

Hub. Arch.

Instante festo assumptionis beatæ virginis *Mariæ*, *Rogerus* abbas ut erat vir magnanimus condolens monachorum suorum & servorum afflictioni & angustiæ, eo quod acceperat per internuncios quod nisi quantocius obsessis subveniret, ipsam ecclesiam gratis desererent, ut qui jam quatuor diebus transactis nichil cibi aut potus habuissent, omnibus victualibus eorum consumptis, præter alia incommoda quæ sustinebant. Unde deliberato cum fratribus & aliis amicis consilio, in crastino assumptionis ad ecclesiam de **Faversham** abbas iter suum direxit magna stipatus familia & manu valida. Cujus adventum præsentientes ministri Regis, immo Sathanæ satellites, qui ipsam ecclesiam obsederant, fuga dilapsi sunt. Abbas vero ipsam ecclesiam intrans, eam fere per mensem pacifice tenuit, donec vicecomes *Kanciæ* per ministros suos & complices ipsum abbatem de præfatæ ecclesiæ possessione violenter ejecit; nam octavo kal. Octobris ministri vicecomitis *Kanciæ* cum quibusdam militibus ac etiam populi multitudine non modica accesserunt in manu armata; quorum adventum abbas *Rogerus* præsentiens seipsum cum quinq; monachis & paucis quibusdam familiaribus in ipsa ecclesia obseratis, ut qualitercumq; janui interclusis ad cautelam continuit, malens injuriam sustinere quam aliis inferre. Sed Sathanæ satellites nec honori Dei aut ecclesiæ differentes, in ipsam ecclesiam sicut leones in prædam irruerunt, hostia cum machinis appositis effregerunt, Abbatem violenter ejecerunt, monachos vero alios per brachia, alios per pedes collisis in terra capitibus extraxerunt, pavimento ecclesiæ sanguine monachorum undique rubricato.

Abbas vero ejectus incontinenti ad audientiam summi pontificis appellavit, ne ecclesia illa reconciliaretur,

Johannes Rex. ciliaretur, nec divina in illa celebrarentur donec super hoc dominus Papa consuleretur. Nichilominus tamen *G.* decanus per laicam manum introductus est in ipsam ecclesiam quasi loco archiepiscopi, & custodiam ipsius ecclesiæ per aliquantulū tempus habuit. Dum hæc itaque gererentur, missi sunt ad archiepiscopum ex parte abbatis *Brandanus* monachus & magister *Stephanus* clericus. Qui invenientes eum apud **Uffington** juxta **Stanford** exposuerunt ei qualiter officialis archidiaconi post appellationes abbatis tot & tociens interpositas, non solum monachos in ecclesia de **Faversham** consistentes, set etiam omnes Rectores ecclesiarum de patronatu sancti *Augustini* eorumque familiares & parochianos omnes, qui terras aliquas de abbate tenuerunt, generaliter excommunicavit, & per totam diocesim excommunicatos denunciari mandavit, ecclesias eciam ipsorum omnes suspendit, sacramentalia in eis interdixit præter baptismum parvulorum & penitentias morientium. Prædicti siquidem nuntii abbatis rogaverunt archiepiscopum, ut prædictas sententias tam erroneas per officialem archidiaconi latas ipse revocaret. Quibus respondit archiepiscopus, se ratum & gratum habere quicquid officialis archidiaconi fecerit, & se manum aggravare nisi citius custodiam ecclesiæ de **Faversham** gratis traderent, ignorans penitus adhuc de ejectione abbatis. Et ecce ipsis adhuc loquentibus accesserunt duo monachi sancti *Augustini* eidem archiepiscopo graviter conquerentes, quod abbas sancti *Augustini* & monachi sui de ecclesia de **Faversham** violenter per manum laicam fuissent ejecti, factum & injuriam ex ordine sibi exponentes. Quo audito, archiepiscopus ultra quam credi potest animo consternatus, timens quod factum ejus nomine fuisset licet ipso ignorante, nec ratum habente, quoquomodo per lapsum temporis in caput suum redundaret, statim tulit sententiam excommunicationis in genere in omnes illos qui dictam violentiam abbati & monachis intulerant, dicens, quod tam horribile factum aut tam enorme non fuit perpetratum in *Anglia* post interfectionem sancti *Thomæ* martiris. Quam sententiam excommunicationis tam in generali synodo quam alibi archiepiscopus multociens innovavit, & per totam suam provinciam literis suis demandari præcepit. Sententiam eciam suspensionis & interdicti quam officialis archidiaconi in ecclesias & parochianos de patronatu sancti *Augustini* tulerat, ipse revocavit, quæ sententia per septem ebdomadas duraverat. Acta fuerunt hæc die Veneris proximo post festum S. *Michaelis* anno supradicto.

Eodem anno in crastino apostolorum *Simonis* & *Judæ H.* archidiaconus, *E.* officialis ejusdem & *G.* decanus cum aliis quibusdam capellanis vicinarum ecclesiarum venerunt ad ecclesiam de **Faversham**, ut altaria in ipsa diruerent in detestationem & obprobrium monachorum sancti *Augustini*. Quod præsentiens Prior sancti *Augustini* eis occurrit, & innovans appellationem ab initio factam, requisivit qua auctoritate & qua de causa hæc attemptarent. Cui *E.* officialis pro archidiacono respondit; quod per præceptum archiepiscopi, eo quod monachi excommunicati in ipsis celebraverant. Super quo prædictus Prior specialiter appellavit coram multitudine parochianorum qui condolentes confluxerant. Archidiaconus tamen spreta appellatione altaria diruit, ecclesiam reconciliavit, ipsas eciam pallas altarium & corporalia fecit comburi & calices conflagrari. *Hubertus Archiep.* Abbas igitur *Rogerus* & conventus S. *Augustini* talibus & tantis undique inpetiti injuriis & vexati opprobriis, in sola Dei misericordia & Curiæ *Romanæ* subsidio spem ponentes, mittunt Priorem suum *Romæ* ad papam *Innocentium* iij. qui ei injurias & gravamina monasterio sancti *Augustini* illata deberet exponere, & super tantis excessibus remedium in forma juris expetere. Quibus tam in privato quam in publico Consistorio expositis Papa sic fertur respondisse: » Nos qui providente Dei misericordia » ad universalis ecclesiæ regimen sumus vocati, ec- » clesiæ beati *Augustini Romanæ* ecclesiæ propriæ & » specialis præ cæteris filiæ in juribus suis & privi- » legiis nulla ratione poterimus nec volumus deesse, » set eam Domino juvante contra potentes poten- » ter defendemus quatinus ordo juris exposcit & » suadet ratio æquitatis. Unde scripsit quibusdam conjudicibus delegatoriis in hæc verba:

INNOCENTIUS *episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri* Eliensi *episcopo, & dilectis filiis abbati & Priori sancti* Edmundi Norvvicensis *diocesis salutem & apostolicam benedictionem. Significarūnt nobis dilecti filii abbas & conventus sancti* Augustini Cant. *quod cum ecclesia de* **Faversham** *cujus fuerant possessionem adepti, ad se pertinere contenderent pleno jure, licet & carissimus in Christo filius noster* Johannes *rex* Angliæ *illustris, & venerabilis frater noster* Cantuariensis *archiepiscopus jus sibi in ea vellent vendicare, laici quidam, propriis nominibus nobis designandi,* Cantuariensis *diocesis, in abbatem & monachos infra ipsam ecclesiam usque ad effusionem sanguinis manibus violentis injectis, ipsos de eadem ecclesia per violentiam temere ejecerunt. Volentes igitur eisdem abbati & monachis paterna sollicitudine providere, discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus atque præcipimus, quatinus si res ita se habet, laicos ipsos & eorum complices tam diu appellatione remota excommunicatos pupplice nuncietis, & mandetis ab omnibus arcius evitari, donec passis injuriam satisfaciant competenter, & cum vestrarum testimonio literarum nostro se conspectui repræsentent. Auctoritate quoque nostra sub interminatione anathematis districte prohibemus, ne quis in civitatibus, oppidis, villis aut aliis locis ad quæ ipsos contigerit devenire ipsis præsentibus præter baptisma parvulorum & pœnitentias morientium divina celebrare præsumat, aut cum eis sub specie cujuscumque contractus aliquid permutare. Volumus eciam & mandamus, ut amoto quolibet illicito detentore, non obstante cujuscumque præcepto, sublato appellationis obstaculo in eum statum reducatis & conservetis abbatem & monachos antedictos, in quo fuerant ante violentiam attemptatam. Testes autem qui nominati fuerint, &c. quod si non omnes, &c. tu frater episcope, &c.*

Commisit eciam dominus Papa eisdem Judicibus causam spoliationis domorum personatus & violentiæ factæ *Osberto* monacho in ipsa spoliatione. Et quia istius Commissionis licet verba discrepent vis tamen & effectus est idem cum priore, nisi quod in ista Commissione nominantur *Henricus Doget* & complices sui qui superius nominantur in ipsa ejectione ipsius *Osberti*, ideo causa brevitatis formam istius secundæ Commissionis non scribo. Set istæ literæ domini Papæ, quæ sperabantur esse consola-

Johannes Rex.

tionis & auxilii, nisi Deus prospexisset, fuissent causa majoris afflictionis & periculi. Nam cum istæ literæ fuissent Judicibus oblatæ & ipsi in causa monachorum secundum formam eis à domino Papa traditam judicialiter incepissent procedere, milites & alii majores qui Abbatem de possessione ejecerant, ad *Galfridum* filium *Petri* Com. *Esexiæ* & tunc capitalem Justiciarium *Angliæ* confluxerunt, consilium & auxilium ejus contra abbatem sancti *Augustini* postulantes. Qui Comes assumptis secum eorum majoribus, ad regem tunc in *Normannia* existentem transfretavit, exponens regi quomodo abbas sancti *Augustini* literas apostolicas impetrasset ad dominum *Eliensem* & socios super spoliatione ipsius ecclesiæ de Faversham, & quomodo Judices in causa ipsa processerunt. Adjecit eciam prædictus Comes, quod nisi processus iste per judicium cicius revocetur, erit in confusionem omnium qui in ejectione ipsius abbatis fuerant, & eciam in obprobrium regiæ dignitatis cum hæc de mandato ejus processissent. Quo audito, rex iracundia fremens literas comminatorias simul & prohibitorias abbati & conventui direxit in hæc verba.

Prohibitio Regis ne Abbas procedat in causa contra eum.

JOHANNES *Dei gratia, &c. Abbati & conventui sancti* Augustini Cant. *salutem quam meruerunt. Scimus vos non ignorare qualiter decedente Rectore alicujus ecclesiæ si de ea inter aliquos de præsentando oriatur contentio, ea secundum regni nostri consuetudinem in manu diocesani loci salvo debet consistere, quousque in curia nostra discussum fuerit ad quem ejusdem præsentatio debeat pertinere, & si qua partium in eam sese interim duxerit intrudere, ea manu regia si opus fuerit amovere debebit. Cum itaque decedente rectore ecclesiæ de* Faversham *innotuisset nobis eam ratione ultimæ præsentationis ad nos tanquam ad patronum pertinere, & nos eandem cuidam clericorum nostrorum duximus conferre, vos auctoritate propria in nostri & juris nostri contemptum eam occupare, & contra nos & regni nostri consuetudinem violenter detinere præsumpsistis, qua de causa vos ab ea de consilio magnatum & fidelium nostrorum secundum regni nostri consuetudinem fecimus amoveri. Nolentes in persona nostra prætermittere quod universis de jure & regni nostri consuetudine tenemur inpendere. Veniente vero nuper in* Normanniam *dilecto & fideli nostro* G. *filio* Petri *Com.* Essexiæ *& Justiciario nostro, tam per fidelem ejusdem quam aliorum qui cum eo venerant insinuationem accepimus, quod vos qui fideles nostri esse deberetis, literas apostolicas, quod sine admiratione & mentis turbatione non dicimus, contra nos & coronæ regiæ dignitatem quam in diebus nostris pro posse deprimere contenditis, ad dilectos dominum scilicet* Eliensem *& conjudices suos impetrare curastis, in quibus inter cetera continetur, quod laicos quosdam qui ex præcepto nostro vos dictam ecclesiam contra nos & dignitatem nostram violenter detinentes, ab ea secundum regni nostri consuetudinem amoverunt, & eorum complices (quod nos tangere liquido perpendistis) excommunicatos ubique denuntiarent, reducentes vos ad statum & in eo conservantes quem antequam amoti essetis habuistis. Et quia in hujus impetratione contra nos & coronam nostram (quod per Dei gratiam cum se locus optulerit nullatenus relinquemus inultum,) manifestè venire præsumpsistis: nec credimus dominum Papam si sibi de jure & inveterata regni nostri consuetudine plenius innotuisset pro vobis scripsisse sub hac forma. Unde in fide quam nobis & coronæ nostræ servare tenemini mandamus atque præcipimus, quatinus ab hujusmodi prosecutione mandati apostolici quod contra nos & regni nostri consuetudinem fraudulenter & infideliter elicere procurastis, sicuti ea quæ de nobis tenetis diligitis desistatis. Ita vos in hoc & in aliis exhibentes, ne indevotionis vestræ excessus majoris quam deceret sit occasio tumultus, & regiæ indignationis severitatem ultra quam expediret in se mereatur provocare. Teste meipso apud* Rothomagum xxx. *die Marcii.*

Hubert Archiep.

Inhibitio facta Judicibus per Regem: Scripsit eciam Rex domino Eliensi *& conjudicibus suis* sub hac forma.

JOHANNES *Dei gratia rex* Angliæ, &c. *Venerabili in Christo patri* E. *eadem gratia* Eliensi *episcopo, & dilectis sibi abbati & Priori de sancto* Edmundo *salutem. Inter cæteras regni nostri consuetudines:* & infra. Ubi enarrat de consuetudine quando est lis inter aliquos de advocatione alicujus ecclesiæ, ut in priori rescripto. Narrat eciam qualiter monachos per manum laicam fecerat amoveri; & post: *Veniente nuper ad nos in* Normanniam *dilecto & fideli nostro* G. *filio* Petri *Com.* Essexiæ, *& Justiciario nostro, tam per ejusdem quam aliorum qui cum eo venerant fidelium nostrorum insinuationem accepimus, monachos sancti* Augustini, *quod sine admiratione non dicimus, literas apostolicas vobis porrexisse, in quibus inter cætera continetur, quod laicos quosdam qui ex præcepto nostro sub forma prætaxata abbatem & monachos suos, qui ecclesiam de* Faversham *contra nos & regni consuetudinem violenter detinentes auctoritate nostra amoverant & eorum complices excommunicatos ubique denunciaretis, dictos abbatem & monachos ad eum statum reducentes & in eo conservantes, quo fuerunt antequam ab ipsa ecclesia fuerant amoti. Et quia eos in hujusmodi impetratione contra nos & coronæ nostræ dignitatem (quod sub dissimulatione nullatenus poterimus præterire,) manifestius constat venisse, nec credimus dominum Papam si sibi de jure & veterata regni nostri consuetudine plenius innotesceret discretioni vestræ scripsisse sub hac forma, vobis qui regni & coronæ nostræ jura & dignitates nobiscum manu tenere debetis & tueri, in fide qua nobis tenemini mandamus, quatinus in hujus mandati cognitione sicuti ea quæ de nobis tenetis diligitis desistatis omnino. Dat.* Rothomagi xxx. *die Marcii.*

Talibus igitur inhibitionibus regiis monachi S. *Augustini* terrebantur, nec mirum. Set à proposito minime flectebantur. Confidentes enim de causæ suæ justicia, apud Judices suos acrius instabant, ut ipsi in mandato apostolico secundum formam eis traditam absque personarum acceptione procederent. Judices igitur non volentes nec valentes monachis in sua deesse justitia, ne forte inobedientes apostolicis arguerentur mandatis, literas excusatorias domino Regi scripserunt sub hac forma.

Excusationes

Excusationes Judicum ad Regem.

Domino suo dilectissimo Johanni *Dei gratia illustri Regi* Angliæ, &c. E. *divina permissione* Eliensis *ecclesiæ minister humilis & S. eadem gratia abbas & H. Prior sancti* Edmundi *salutem & debitum ac fidele obsequium. Literas serenitatis vestræ nuper recepimus, quarum serie inter cætera continebatur, à temporibus antecessorum vestrorum hanc invaluisse consuetudinem in regno vestro, ut si pendente lite de præsentando ad ecclesiam vacantem aliqui in eam sese intrudere præsumpserint, ipsi auctoritate regia debeant amoveri: super quo satis admirantes, cum hoc nec consuetudinis esse nec aliquando factum fuisse audierimus; hæc regiæ mansuetudinis auribus suggesta sicut debemus non possumus non dolere. Est autem moris in regno vestro ut intrusi in ecclesiis postquam solempniter ab episcopo loci fuerint excommunicati & publice denunciati, si obstinati in contumacia exire noluerint ad postulationem episcopi loci, potestas secularis auctoritate ecclesiæ debeat excludere taliter resistentes. Adjectum est eciam in eisdem literis vestris, quod abbatem & monachos sancti* Augustini *juxta præfatam consuetudinem de ecclesia de* Faversham *per ballivos vestros feceritis amoveri. Quæ confessio sicut nobis visum est circumspectius & regiæ honestati congruentius tacita fuisset quam scripto vel verbo publicata, quia sicut dicitur non sine violenta manuum injectione & enormi factum illud perpetratum fuit. In fine vero literarum, In fide qua vobis tenemur districtius nobis inhibere curastis, ne eos qui prænominatos abbatem et monachos de ecclesia prædicta de* Faversham *per violentiam eicere præsumpserant, juxta tenorem mandati apostolici (quod super hoc valde districtum accepimus) excommunicatos denunciaremus. Sane certissimum teneat dominatio vestra nos prompta voluntate & firmo proposito jura & dignitates regias paratos esse in omnibus conservare, & mandatis vestris tanquam carissimi domini obtemperare, quatenus ordo noster & obedientia qua in omni plenitudine tenemur domino Papæ permiserit: scitum est autem & vestra discretio non ignorat, quod nulli quicquam debere possumus nisi salva obedientia qua ecclesiæ* Romanæ *tenemur astricti. Et ideo non indignanter ferat regia celsitudo si in tam districto mandato ejus cui nullo jure resistere possumus procedamus, præsertim cum illud sicut nobis visum est regiæ dignitati non obviet set congruat honestati. Valete.*

Rex autem ut vidit quod propter inhibitiones suas nec monachi à prosecutione suæ causæ nec Judices prædicti delegati ab apostolici mandati execucione cessarent, æmulorum beati *Augustini* instigatione totus in furiam versus manum suam extendens ad malum, jussit ut omnes possessiones ipsius abbathiæ quæ de ipso rege tenentur in capite, confiscarentur. Ministri autem regis quibus hoc opus demandatum fuerat, sicut leones rugientes ut raperent, non solum possessiones temporales in manus Regis seisierunt, verum eciam omnia bona mobilia & inmobilia tam in ecclesiis quam extra ubicumque essent inventa occuparunt, asportarunt & distraxerunt, & quod inauditum est, bona quorundam hominum confiscarunt eo quod ipsi amici sancti *Augustini* bona ipsius rapere noluerunt: vere dolor iste monachorum sancti *Augustini* & angustia super omnem dolorem, & omne cor eorum mœrens. Contigit autem ut in hac tempestate dominus *Johannes* legatus *Scotiæ* presbyter Cardinalis tituli S. *Stephani* in *Monte Cœlio*, cum à legatione sua rediret per *Cantuariam* transitum faciens, ad ecclesiam beati *Augustini* orandi gratia divertit, & inveniens totam curiam sancti *Augustini* ministris regis occupatam, super afflictione monachorum condoluit. Convocansque conventum consolabatur eos, exhortans & contestans ne in tanta tribulatione deficerent, set de Dei adjutorio propter suæ causæ justitiam firmiter sperarent. Cui conventus respondit, se post Dei misericordiam de sola domini Papæ paternitate & Romanæ curiæ protectione consolationem & remedium exspectare.

Istis sic actis, prædictus legatus ad tumbam sancti *Augustini* in honore ipsius sancti missam solempniter celebravit, tota civitate in ipsa missa turmatim concurrente. In qua missa idem legatus ministros regios qui ipsam abbaciam sic occupaverant, omni timore postposito, solempniter excommunicavit & excommunicatos denunciavit. Interim scripsit idem legatus pro monachis sancti *Augustini* domino Papæ, exponens ei per ordinem eorum angustiam & afflictionem, regis tirannidem, archiepiscopi *Cantuariensis* & archidiaconi sui cæterorumque æmulorum callidam machinationem. Unde in fine literarum suarum sic scriptum est. *Attendat itaque sancta paternitas vestra, quod nisi maturius & plenius eidem ecclesiæ provideritis & tantæ inpugnantium malignitati in manu potenti occurrere velitis, funditus evertetur & jam ruit irrecuperabiliter: si igitur hoc per manifestum defectum* Romanæ *ecclesiæ in fundamento fidei & religionis in* Anglicana *ecclesia invaluerit, adnichilabitur auctoritas apostolica non solum in* Anglicano *regno set quocumque hujusmodi pestifer fumus se diffuderit.* Abbas igitur & conventus tam de consilio ipsius legati quam aliorum amicorum iterato mittunt Priorem suum ad curiam *Romanam* cum literis prædicti legati, satis querulosis gemitibus domini Papæ implorantes auxilium, ut ipse suæ capellæ & speciali filiæ in tantis tribulationibus celerius succurrat, & ne irremediabiliter ruat, jamque ruenti manum suam extendat. Dominus vero Papa tam ex literis legati quam ex relatione ipsius Prioris negotio plenius intellecto, Regis sævitiam cupiens delinire, literas deprecatorias pro domo sancti *Augustini* scripsit Regi in hæc verba:

INNOCENTIUS *episcopus &c. Non decet regiæ serenitatis benignitatem ad suggestionem cujusquam in læsionem alterius declinare, nec ob gratiam alicujus aliorum lædere rationem. Sane significarunt nobis dilecti filii abbas & conventus sancti* Augustini Cant. *quod cum possessionem ecclesiarum de* Faversham *& de* Middelton *quæ ipsis fuerant in usus proprios per sedem apostolicam confirmatæ, fuissent ingressi, quidam qui eos indebite insequuntur, usque adeo benevolentiam regiam commoverunt contra eos, ut bona eorum mandaret & faceret confiscari. Cum igitur regiam serenitatem non deceat non solum in monachos & clericos eciam seu quoslibet regulares jurisdictionem indebitam exercere, cum servus domino suo stet aut cadat, rogamus munificentiam tuam & exhortamur in*

Johannes Rex. *in domino quatinus ob reverentiam beati* Augustini *qui monasterium suum sepultura regum* Angliæ *dicitur deputasse, ablata eis restitui facias universa, nec impedias nec impediri permittas quo minus suam justitiam prosequantur. Laicis eciam si quibus bona sua forsan ablata sunt & confiscata fuerint, quia in abbatem & monachos manus noluerunt mittere violentas, restitui faciat regia celsitudo.*

Et ut prædictum mandatum apostolicum meliorem sortiretur effectum, dominus papa scripsit *E. Eliensi* & *M. Wigornensi* episcopis & abbati sancti *Edmundi*, ut ipsi regem adirent et efficaciter inducerent ad omnia & singula prout dominus papa ei scripserat exsequenda. Quod & ipsi tam literis suis quam vivæ vocis oraculo satis efficaciter expleverunt. Et quia suggestum fuerat domino papæ per abbatem & conventum, quod dominus rex ad instigationem et per procurationem domini *Cantuariensis* archiepiscopi et *Simonis Wellensis* archidiaconi et prædicti domini *Cantuariensis* Vicecancellarii præcipue hæc mala supradicta eis intulerat, dominus papa scripsit dominis *Eliensi* et *Wigornensi* episcopis supradictis, ut ipsi super hoc tam per testes idoneos quam per famam viciniæ diligentius inquirerent sublato quolibet appellationis obstaculo, et quicquid invenirent domino papæ sub sigillis suis referrent. Quod mandatum tam archiepiscopum quam prædictum *S.* Vicecancellarium valde terruit, unde et ab illo die à persecutione monasterii sancti *Augustini* maturius se temperaverunt, et pacem inter regem et monasterium prædictum prout poterant reformari procurarunt. Sicque regis furore aliquantulum delinito, regii ministri qui ipsam abbaciam sancti *Augustini* occupaverant, per ipsum regem amoventur. Set possessiones minime restituuntur, unde de consilio amicorum mittuntur duo nuncii, scilicet *Brandanus* monachus et magister *Gervasius* clericus ex parte abbatis et conventus ad dominum regem, ut si forte prece vel precio possessiones monasterii de manu regis velut clavam de manu *Herculis* extorqueant. Accedunt igitur humiles ad indignantem, supplices ad furentem, et sermonibus rethoricis prout ambo erant eloquentissimi regiam deprecantur majestatem, suppliciter exposcunt misericordiam, ut ablata restituat, et more antecessorum suorum libertates et jura ecclesiastica et maxime ecclesias de **Faversham** de sua gratia eis confirmare dignaretur. Et ut facilius petita inpetrarent domino regi ducentas marcas et unum palefridum regiæ sellæ satis elegantem ex parte abbatis et conventus offerunt, rex tamen licet more principum pecuniæ satis avidus, neque pecuniam neque palefridum pro tunc se acceptare velle respondit quousque super hiis dominum *Cantuariensem* consuluerit, eo quod ad ejus instantiam bona monasterii sancti *Augustini* confiscari mandaverit. Dimissi igitur nuncii nostri sub spe bona ad propria redeunt, tempore opportuno ad ipsum regem reversuri. Igitur super hiis dominus rex consuluit archiepiscopum per literas suas quarum tenor iste est, « JOHANNES « Dei gratia, &c. *H.* archiepiscopo salutem. Ac« cesserunt ad nos nuncii Abbatis & conventus S. « *Augustini* instanter petentes & humiliter postu« lantes quod cartas antecessorum nostrorum eis su« per ecclesia de **Faversham** collatas misericordi« ter confirmaremus. Et quia in multis nos offen« derunt, propter gratiam nostram & possessionum « suarum quæ in manu nostra sunt restitutionem ob« tinendam, nobis ducentas marcas & unum pale« fridum optulerunt. Nos vero licet super eorum « petitionem & oblationem plurimum movebamur, « noluimus tamen in hiis eos plene exaudire, quo« usque super hiis vestrum haberemus consilium, « unde vobis mandamus quod super hiis nobis con« silium vestrum significetis.

Hub. Archi.

Responsio archiepiscopi in hæc verba.

Reverendo domino suo J. *Dei gratia illustri regi* Angliæ *&c.* Hubertus *eadem gratia* Cantuariensis *archiepiscopus salutem & debitam in domino reverentiam. Placuit excellentiæ vestræ à nobis consilium petere super confirmandis cartis antecessorum vestrorum quas monachi sancti* Augustini Cant. *habent super ecclesia de* **Faversham** *& super restituendis eis possessionibus suis quæ sunt in manu vestra. Licet autem ipsi monachi & vos & nos domine multum offenderint, & ita tam à vobis quam à nobis magis promeruerint malum quam bonum, nolumus tamen eis malum pro malo reddere nec fidem quam vobis debemus male vobis consulendo pro eis lædere. Immo ita vobis volumus consulere sicut fidem nostram erga vos & conscientiam erga Deũ cupimus salvare. De cartis igitur antecessorum vestrorum confirmandis vobis respondemus, quod cum constet nobis quod idem monachi habeant cartam bonæ memoriæ regis* Willelmi *qui prædictam ecclesiam de* **Faversham** *eis concedit quantum ad patronũ pertinet, nec non confirmationem regis* Henrici *filii sui, & confirmationem regis* Henrici *patris vestri, confirmationem quoque* Ricardi *regis fratris vestri super eadem ecclesia, videtur nobis quod vos quoque juste possitis & debeatis hoc ipsum quod prædecessores vestri memoratis monachis de eadem ecclesia concesserunt & confirmaverunt quantum ad patronum pertinet eis confirmare. De restituendis vero eorum maneriis quæ sunt in manu vestra vobis dicimus, quod cum nullo modo fuerit laudabilis vel laudanda talis eorum maneriorum destitutio, bona & laudabilis erit celeris eorum restitutio. Set de recipienda oblata vobis pro eorundem restitutione & pro gratia vestra pecunia, nil vobis consulere volumus, cum pocius absque pecunia sit facienda restitutio ut nobis videtur quam pro illa, quia taliter ablata potius cum satisfactione quam pro precio sunt restituenda. Vos autem inde faciatis quod vobis bonum videbitur. Scimus quidem quod vos ex destitutione illa parum commodi habueritis cum prædicti monachi habuerunt plurimum dampni, & aliqui fortasse ministri vestri non modicum lucri, de vobis enim in hac parte dici potest, quod vos dumos excussistis, & alii aves collegerunt. Valete.*

Rex igitur hoc archiepiscopi accepto & acceptato consilio, nuncios S. *Augustini* prædictos revocat, pecuniam per eos sibi prius oblatam respuit, set palefridum victus nunciorum precibus acceptat omnibus possessionibus suis monasterio restitutis, & in recompensationem dampnorum qualemcunque quæ huic monasterio intulerat, cartas prædecessorum suorum super ecclesiis de **Faversham** & de **Midelton** & super juribus & libertatibus monasterii, ut paulisper poterit elucere, gratanter confirmat. Sicque factus est istius monasterii patronus & protector qui prius fuerat immanissimus persecutor.

CAP.

annes Rex.

Cap. XVIII.

§. I. *Conflictus pro ecclesia de* Faversham *cum archiepiscopo & archidiacono.*

A. Dni 1202. ANno Domini M.CC.ij. conflictu cum *Johanne* rege super ecclesia de Faversham sic expedito & usque ad finem optatum sumptuose perducto, ad conflictum qui cum archiepiscopo *Cantuariensi* & archidiacono ejusdem habebatur super eadem ecclesia revertamur. Igitur monachis S. *Augustini* ut superius dictum est à domibus personatus prædictæ ecclesiæ post interpositam appellationem ejectis violenter & à possessione sua pacifica spoliatis, Archidiaconus *Cantuariensis*, ad cujus instantiam ejecti fuerant, possessionem prædictarum domorum ingressus violenter tenuit; unde monachi S. *Augustini* appellationes suas coram domino papa *Innocentio* cum effectu sunt prosecuti. Partibus itaque monachorum & archidiaconi coram domino papa constitutis, Monachi proposuerunt se à possessione sua pacifica in ecclesiæ domibus de Faversham post appellationem legitime interpositam violenter & contra juris ordinem per archidiaconum spoliatos, quare petebant se restitui. Procurator archidiaconi ex adverso respondit, custodias ecclesiarum vacantium in archidiaconatu *Cantuariensi* tam de consuetudine quam de jure communi ad ipsum archidiaconum pertinere. Hiis & multis aliis in præsentia domini papæ judicialiter propositis, sicut ex illa decretali apparet *extra de appellationibus bonæ memoriæ O. de Camera* quæ super istum casum est fundata, papa mandavit *Londoniensi* & *Roffensi* episcopis, & Priori sancti *Albani*, ut ipsi abbatem S. *Augustini Cant.* & monachos in eundem statum restituerent in quo fuerunt tempore appellationis emissæ. Cujus mandati auctoritate, prædicti executores vocatis ad præsentiam partibus, possessionem prædictæ ecclesiæ de Faversham abbati S. *Augustini* adjudicaverunt cum omnibus fructibus medio tempore perceptis. Unde archidiaconus *Cantuariensis Henricus* nomine de Stanford, coram prædictis executoribus cessit à possessione ecclesiæ antedictæ ratione sententiæ contra ipsum prolatæ. Remisit eciam abbati S. *Augustini* omnes actiones quas habebat erga ipsum ratione custodiæ ecclesiæ de Middelton & resignavit, literis super hiis inpetratis, in manus executorum prædictorum. Et abbas S. *Augustini* remisit prædicto archidiacono *Cantuariensi* omnes fructus & obventiones quos medio tempore perceperat de ecclesia de Faversham; exceptis fructibus tunc in grangiis existentibus: sicut quædam litera tam executorum prædictorum quam archidiaconi sigillis munita plenius testatur, Sicut superius dictum est.

De archiepiscopo Cantuariensi in causa quæ supra.

Causam istam ecclesiæ de Faversham quantū ad violentiam per archiepiscopum & laicos abbati & monachis S. *Augustini* illatam, ab initio commiserat *Londoniensi* & *Eliensi* episcopis & Abbati & Priori S. *Edmundi*. Set ipsis mandatum apostolicum minus rigide exsequentibus propter partis adversæ frivolas exceptiones & dilationes frustratorias. Unde dominus papa iterato mandat eisdem judicibus sub hiis verbis.

Hubertus Archiep.

INNOCENCIUS *episcopus, &c. Venerabilibus fratribus, &c. Grave gerimus & molestum & de discretione vestra compellimur non mirari solummodo set moveri, quod cum jam sit annus elapsus ex quo super negotio ecclesiæ de* Faversham *mandatum recepistis apostolicum exequendum, in tantum appellationibus frustratoriis & frivolis exceptionibus detulistis, ut nondum sub examine vestro potuerit habere processum. Unde dilecti filii abbas & fratres sancti* Augustini Cant. *præter grandes injurias & jacturas graves nichilominus labores & sumptus sunt subire coacti. Volentes igitur eisdem fratribus qui post Deum alium præter nos defensorem non habent, in tantæ necessitatis articulo subvenire, devotioni vestræ per apostolica scripta mandamus & districte præcipimus, quatinus omni gratia & timore postpositis, sublato cujuslibet contradictionis & appellationis obstaculo, cogatis partem adversam per districtionem ecclesiasticam litem protinus contestari, & testes quos utralibet pars tam super principali quam quolibet incidenti duxerit producendos, infra duos menses post litis contestationem recipere ac examinare curetis, ita quod si nequiveritis personaliter interesse, per viros discretos id nichilominus exequamini, à quibus non liceat aliquatinus appellare, cum hoc mandatum celerem velimus sortiri effectum, ne præfatum monasterium cogatur diutius laborare. Attestationibus vero receptis, præfigatis partibus terminum competentem, quo cum ipsis, recepturi sententiam nostro se conspectui repræsentent: Ad quem si qua partium venire noluerit, nos nichilominus procedemus. Si vero pars adversa litem noluerit infra triduum contestari, vos procuratorem monasterii omni appellatione & contrarietate remota in possessionem rei de qua agitur inducatis & defendatis inductum. Insuper si voluerit infra annum, non vobis set nobis legitimam offerat cautionem. Testes vero qui nominati fuerint*, &c.

Hujus igitur mandati novitate excitati suprascripti Judices delegati, vocatis ad suam præsentiam partibus in ipsa causa processerunt in forma quæ sequitur. Quem quidem processum quia ipsum inter quædam acta & attestationes prædictam causam contingentia scriptum reperi, hic annotare dignum duxi, nichil augendo vel diminuendo in hæc verba.

CUm coram dominis *Londoniensi* & *Elyensi* & abbate S. *Edmundi* judicibus à sede apostolica delegatis lis inter archiepiscopum & abbatem sancti *Augustini* & monachos inicium capere debuisset, contigit archiepiscopum & dominos *Eliensem* & *Londoniensem* ex causis necessariis transfretare, sicque propter eorum absentiam causa usque ad eorum reditum cepit dilationem. Quibus reversis, archiepiscopus citatus edicto peremptorio, statim se per procuratorem defendit, nec subterfugium aliquod quærens nec eciam exceptionem aliquam proponens, dicebat se paratum litem contestari & intentionibus abbatis & conventus respondere, si vicissim abbas & conventus archiepiscopo eos reconvenire volenti responderent. Cumque & judicibus & partibus placeret reconventionem esse admittendam, procurator abbatis & monachorum S. *Augustini* intentionem suam proposuit in hunc modum.

« Archiepiscopus, post appellationem abbatis « S. *Augustini* pro se & pro monachis suis, pro ecclesiæ-

Johannes Rex.

« clesiis eciam abbatiæ suæ cum parochianis earum, « & præcipue pro ecclesia de Faversham cum pa- « rochianis suis ad dominum papam legitime inter- « positam, post eandem eciam appellationem so- « lempniter innovatam, & contra libertatem mona- « sterii sancti *Augustini*; per magistrum *Everar-* « *dum* quondam officialem archidiaconi & per de- « canos quosdam & capellanos, quosdam monachos « sancti *Augustini* excommunicavit.

« Item ecclesias quæ pertinent ad donationem ab- « batis S. *Augustini*, post eandem appellationem, « & post appellationem Rectorum earum, & con- « tra tenorem libertatis monasterii S. *Augustini*, « generali suppofuit interdicto. Parochianos eciam « earum à divini officii & sacramentorum percepti- « one suspendit, mortuorum eciam sepulturam in- « terdixit.

« Item cum archiepiscopus transitum faceret per « Faversham parochianis sibi occurrentibus bene- « dictionem suam denegavit, denuncians eos ex- « communicatos eo quod monachis S. *Augustini* « communicaverant; hoc eciam post dictam appella- « tionem abbatis factum est.

« Item quod archiepiscopus impedit jus abbatis « et conventus in ecclesiis suis vacantibus, differen- « do institutiones clericorum suorum, utpote ma- « gistri *I.* qui præsentatus est ad ecclesiam de Stone « et *R.* clerici præsentati ad ecclesiam de Langedon.

« Propositum est eciam à procuratoribus supra- « dictis, quod cum ipse archiepiscopus post appella- « tionem ad dominum papam pro eis interpositam « coram eodem super ecclesia de Stone vacante ne « quid in præjudicium eorum fieret, et *I.* clerici « quem ad eandem ecclesiam præsentaverunt, post « appellationem eciam procuratoris ipsius clerici pro « eo sic interpositam, eandem ecclesiam supposuit « interdicto, quod interdictum fere per annum dura- « vit et dimidium.

« Procurator vero archiepiscopi reconveniendo « abbatem & conventum super pluribus articulis & « approbata reconventione respondit hoc modo.

" Archiepiscopus nescit an abbas appellaverit, « si tamen appellaverit ejus appellationi in eo casu « non fuit differendum, quia manifesta fuit ejus « intrusio in ecclesiam de Faversham. Probet igitur « abbas se appellasse, & si forte hoc probaverit, nos « probabimus illi appellationi non fuisse differendum.

¶ « Item procurator archiepiscopi confessus est ex- « communicasse in genere omnes illos qui se intru- « serant in ecclesiam de Faversham, & eum eccle- « sias de Faversham & Stone suspendisse & quas- « dam alias ecclesias monasterii S. *Augustini*, set « nescit quas vel quot; & dixit has sententias ex- « communicationis & interdicti juste tulisse ob de- « lictum manifestum monachorum scilicet intrusio- « nem. Cum enim monuisset eos, ut asseruit, ut ab « intrusione sua desisterent, & illi semper pertinaci- « ter in ea perseverarent, credebat eos sic saltem à sua « intrusione revocare.

« Adjecit eciam idem procurator, sententias illas « latas fuisse non in præjudicium alicujus appella- « tionis legitime factæ, nec contra libertatem ali- « quam monasterii S. *Augustini* competentem.

« Adjecit eciam, quod archiepiscopus ingredi- « ens Faversham unica benedictione benedixit « omnibus habitantibus in ea. Set postea cum vil- « la sit magna et populus multus, non potuit singulis « sibi occurrentibus singillatim benedicere, nulli ta- « men benedictionem denegavit qui prius universi- « tati benedixerat, Nullum eciam sibi occurrentium « nominatim denunciavit excommunicatum.

Hubertus Archi.

« Adjecit eciam, archiepiscopum juste differre « institutiones duorum clericorum sibi præsenta- « torum, jure enim suo utitur, et juris executio non « habet injuriam. Monachi enim in illas duas ec- « clesias se intruserunt de Langdon scilicet et Stone, « et adhuc eas detinent, unde ad præsentationem « intrusorum nullum debuit archiepiscopus admit- « tere nec instituere in illis, ipsis in intrusione perse- « verantibus. Recedant ergo monachi ab intrusio- « ne, et archiepiscopus libenter admittet clericos ab « eis præsentatos.

§. 2. *Conflictus pro ecclesia de* Middelton per archiepiscopum.

« Idem reconvenit abbatem & monachos S. « *Augustini* dicens, quod ipsi mortuo *Francone* « persona ecclesiæ de Middelton, in ecclesiam de « Middelton vacantem quadriennio transacto se in- « truserunt, & fructus & obventiones ejus ad va- « lenciam lxxx. marcarum minus rationabiliter in u- « sus proprios converterunt, & quod sæpius per ar- « chiepiscopum moniti, tamen neque ei clericum « idoneum ad ipsius regimen præsentarunt, neque « ipsum vel ejus officialem custodiam ipsius tan- « quam vacantis habere permiserunt. Petit ergo « archiepiscopus ut auctoritate dominorum judi- « cum monachis ab eadem ecclesia amotis, ei cu- « stodia dictæ ecclesiæ tanquam vacantis tradatur. « *Secundo*, ut monachi solvant ei & officialibus suis « omnes fructus & obventiones quas perceperunt à « tempore quo se intruserunt. *Tercio*, ut satisfaci- « ant sibi super injuria ab eis sibi illata super dicta « ecclesia dicto modo. *Quarto*, ut ipse sinatur cle- « rico cui voluerit dummodo idoneo ecclesiam illam « auctoritate *Lateranensis* concilii dare, irrequisito « monachorum consensu, salvo eis postmodum jure « patronatus si salvum esse debeat. Item, mortuo « *O. de Camera* persona ecclesiæ de Faversham, « dicti monachi se in illam ecclesiam intruserunt « spreta auctoritate archidiaconi, omnes obventio- « nes illius sibi indebite appropriantes. Et licet « sæpius moniti nondum tamen quemquam ad illi- « us regimen archiepiscopo præsentaverunt, et ibi- « dem missas celebrare indebite & alia sacerdota- « lia ministrare præsumpserunt. Petit igitur archi- « episcopus sibi super hiis injuriis satisfieri, obven- « tiones à tempore intrusionis prædictæ perceptas « sibi vel officiali suo restitui, & ut liceat ei ecclesi- « am illam clerico idoneo auctoritate *Lateranensis* « concilii dare.

« Adjecit eciam quod monachi sancti *Augusti-* « *stini* in ecclesiam de Stone elapso anno se intruse- « runt, & obventiones ad valentiam xx. marcarum « indebite usurparunt, jus archiepiscopi & archidia- « coni sui in ea enervantes. Petit igitur ut mona- « chis ab ea amotis sibi super hac injuria satis- « fiat, & obventiones à tempore vacationis perce- « ptæ sibi vel officiali suo reddantur, & ut liceat ei « eciam de hac ecclesia auctoritate *Lateranensis* « concilii disponere, cum præscriptio sex mensium « auctoritate *Lateranensis* concilii currens contra « patronum omnino non præsentantem æque curra- « tur sicut contra patronum viciosum præsentantem.

Adjecit

hannes Rex. « Adjecit eciam similem querimoniam super ec-
« clesia de Langedon, in qua monachi similiter se
« nuper intruserant, petens similiter illius custodiam
« sibi cedi & super injuria sibi satisfieri.

« Adjecit eciam procurator archiepiscopi, archie-
« piscopum & archidiaconum suum debere habere
« custodiam omnium ecclesiarum vacantium in qui-
« bus monachi S. *Augustini* habent jus patronatus.

« Adjecit quoque archiepiscopum & archidiaco-
« num suum esse in possessione hujus juris, unde pe-
« tit ut hoc jure libere & sine impedimento uti
« possit.

¶ « Procurator abbatis & monachorum sancti *Au-*
« *gustini* respondit, quod cum archiepiscopus pro-
« poneret abbatem & monachos intrusos in ecclesi-
« am de Middelton, eo quod ut asserebat ecclesia
» illa vacans erat & custodia ejus dum vacaret ad
« ipsum vel archidiaconum suum pertineret, certificari
« voluerint abbas & monachi, utrum archiepisco-
« pus contenderet se an archidiaconum jus custodiæ
« habere in ecclesia prædicta.

¶ Et incontinenti responsum est à procuratore ar-
chiepiscopi, « Custodiam illius ecclesiæ principali-
« ter ad archiepiscopum, secundario & auctoritate
« archiepiscopi ad archidiaconum suum pertinere.

¶ Consequenter respondit procurator abbatis,
« Quod etsi vacaret ecclesia de Middelton, nichilo-
« minus custodia illius & claves & proventus non
« ad archiepiscopum, immo ad abbatem & mona-
« chos tempore vacationis pertineret. Adjecit quo-
« que, illam non esse vacantem, immo abbatem &
« monachos S. *Augustini* ejusdem personatum ha-
« bere, seu canonicum titulum percipiendi omnes
« proventus illius, & sic eos jure sine consilio frau-
« dis seu intrusionis ecclesiam sibi retinere. Et ideo
« archiepiscopus frustra ad vacantem super proven-
« tibus & ipsius quasi vacantis frustra eos molesta-
« bat, frustra, quasi injuria ei illata fuisset sibi pe-
« tebat satisfieri, cum abbas & monachi jure suo
« usi fuerint, & juris executio non habet injuriam.
« Super ecclesia de Faversham omnino idem; eam
« totam in usus suos sibi retinuerunt, quandoque
« eciam clericis secularibus nunc sub majori, nunc
« sub minori pensione, nunquam tamen ad firmam
« concesserunt. Tandem defuncto *Osberno de Ca-*
« *mera* cui ecclesiam illam ad instantiam *Henrici*
« regis sub pensione sex marcarum concesserant,
« jure suo & licite, & citra injuriam archiepiscopi,
« & sic citra vicium intrusionis ingressi sunt posses-
« sionem illius ecclesiæ.

¶ Requisitus procurator abbatis à procuratore ar-
chiepiscopi, « Quo instituente habuerunt monachi
« jus patronatus in ecclesiis de Faversham & de
« Middelton; habita deliberatione respondit in
hunc modum.

¶ « Abbas & conventus credunt, quod tempore con-
« cessionis & confirmationis regis *W.* primi super
« ecclesiis de Faversham & de Middelton eis fa-
« ctæ, archiepiscopus *Cantuariensis* qui tunc fuit
« instituit abbatem & conventum in easdem eccle-
« sias. Set ad idem probandum nec testes habent,
« nec instrumenta super hoc specialiter confecta.
« Verum pro certo sciunt quod archiepiscopus *Theo-*
« *baldus* concessit eis ecclesias illas, & bonæ me-
« moriæ *Celestinus* easdem eis confirmavit. Præ-
« terea adjecit procurator abbatis, quod archiepi-
« scopus falso suggessit domino papæ monachos
« manu armata detinuisse ecclesiam de Faversham. *Hubertus* Archiep.
« Adjecit eciam, archiepiscopum frustra prætendere
« ignorantiam circa appellationem abbatis cum
« publice innovata fuisset. Adjecit eciam, quod
« nuncii abbatis & monachorum cum literis eorum
« accesserunt ad archiepiscopum apud Wyndon,
« conquerentes quod post eorum appellationem fa-
« ctam & solempniter innovatam magister *Everar-*
« *dus* tunc officialis archidiaconi *Cantuariensis* in
« præjudicium & contra libertatem monasterii S.
« *Augustini* monachos in ecclesia de Faversham
« tunc existentes auctoritate archiepiscopi excom-
« municavit, & ecclesias abbatiæ generali supposuit
« interdicto. Cumque instantius peterent ut archi-
« episcopus illas sententias irritaret, archiepiscopus
« warantizare eas voluit nec eas irritare, dicens,
« dictis appellationibus non fuisse deferendum. Cum
« igitur appellatio abbatis ad notitiam archiepisco-
« pi pervenit, & ipse nichilominus illas sententias
« post appellationem factas ratas habuit, cum rati-
« habitio retro trahatur, excusationem ignorantiæ
« si quam ab initio habuit ex post facto amisit,
« adiciens, hæc omnia à magistro *Everardo* & per
« eum & auctoritate ejus facta fuisse.

Super ecclesiis de Stone & de Langedon respon- ¶
dit procurator abbatis & conventus, « Quod cum
« custodia earum & aliarum sui patronatus ad ab-
« batem & monachos pertineret, cum & ipsi ad il-
« larum ecclesiarum regimen personas idoneas ar-
« chiepiscopo præsentassent, archiepiscopus eos su-
« per custodia earum seu proventibus injuste mo-
« lestabat. Item procurator abbatis & conventus
« confessus est in jure monachos S. *Augustini* deti-
« nuisse ecclesias de Stone & de Langedon ex
« quo vacaverunt, & adhuc detinere, & nolle cu-
« stodiam earum archiepiscopo vel archidiacono di-
« mittere, nec debere, cum ad eos spectaret custo-
« dia omnium ecclesiarum vacantium sui patronatus
« & non ad archiepiscopum vel archidiaconum, &
« eos in possessione hujus custodiæ esse, & non archi-
« episcopum vel archidiaconum.

HIS itaque hinc inde propositis utriusque partis testes sunt admissi, multi quidem. Quorum multitudo à judicibus ad minorem numerum redacta fuisset, nisi quia partes instabant ut omnes admitterentur propter articulorum probandorum multitudinem. Publicatis demum attestationibus, paratus fuit archidiaconus à judicibus sententiam accipere, & hoc instanter petiit, ut scilicet ipsi inspectis attestationibus sententiarent. Set pars adversa sententiam domino papæ maluit reservare. Deinde cum renunciatum esset productioni super testibus repellendis, die ad idem præfixo facta est instrumentorum sancti *Augustini* exhibitio. Postmodum vero die scilicet Martis proxima post caput jejunii, dicti judices partibus peremptorium præfixerunt diem, scilicet diem natalis beatæ *Mariæ* quo coram domino papa compareant sententiam recepturi. Set amicis mediantibus & de pace tractantibus, rex ipse scripsit archiepiscopo supplicando, ne ipse abbatem super ecclesiis de Fauversham & de Middelton molestaret seu impediret quo minus de prædictis ecclesiis possit disponere & in usus proprios convertere. Igitur archiepiscopus *H.* tandem volens ea quæ pacis sunt & non belli, ob regis reverentiam, prædictas ecclesias prædecessoris sui *Theo-*

baldi

Johannes Rex. *baldi* vestigiis inhærendo ratificavit perpetuo possidendas.

An. Dñi 1204. Anno Domini M. CC. iiij. facta fuit finalis concordia in curia domini regis apud *Westmonasterium* coram Justiciariis suis inter *Willelmum David* petentem, & *R.* abbatem tenentem de lv. acris cum pertinentiis in Plunstede, unde recognitio de morte antecessoris submonita fuit inter eos in præfata curia, scilicet quod prædictus *W.* remisit & quietum clamavit de se & hæredibus suis prædicto abbati & successoribus suis totum jus & clameum quod habuit in prædicta terra cum pertinentiis. Et pro hac quieta clamatione, fine & concordia idem abbas dedit eidem decem marcas. Anno sequenti *Gaufridus* Prior ecclesiæ Christi & ejusdem loci capitulum confirmationem superius nominatam per litteras suas patentes sigillo eorum communi signatas ratificaverunt; set & totus processus sigillis judicum signatus penes nos remansit, partibus coram papa, eodem archiepiscopo viam universæ carnis ingresso, die præfixo ibidem minime comparentibus.

De ecclesia de Borden.

Cum controversia mota fuisset inter abbatem & Priorem de *Ledis* super ecclesia de Borden, tandem sub hac fine quievit, videlicet quod pro bono pacis & ob litem super prædicta ecclesia inter partes sopiendam, idem Prior unam marcam argenti ecclesiæ beati *Augustini* annuatim ad duos terminos, scilicet ad festum S. *Michaelis* & in Pascha æqualiter persolvet. Hujus compositio est inter partes communis sigilli appositione roborata.

§. 3. *Dimissio manerii de* Preston J. *filio* W. Capel.

1206. ANno sequenti, viz. M. CC. vj. dimisit abbas *Rogerius* manerium de Preston ad feodi firmam sub hoc tenore. *Sciant præsentes & futuri,* &c. *quod ego* Rogerus *Dei gratia abbas*, &c. *concessimus & dimisimus & præsenti carta nostra confirmavimus* Johanni *filio* Willelmi Capel *totum manerium nostrum de* Preston *cum hundredo quod* Willelmus Capel *pater prædicti* Johannis *de nobis tenuit, Tenendum & habendum de nobis hæreditarie sibi & hæredibus suis imperpetuum, reddendo inde nobis singulis annis de feudi firma de dominico ipsius manerii decem libras sterlingorum in quatuor anni terminis, in natali Domini scilicet de firma* l. s. *in Pascha de firma* l. s. *in natali sancti* Johannis Baptistæ *de firma* l. s. *in eodem termino pro hundredo ipsius manerii* xxx. s. *singulis annis, in festo sancti* Michaelis C.ij.s. *scilicet de firma* l.s. *& pro redditu hominum tenentium ipsius manerii* l. s. *similiter annuatim de* Romescot ij. s. *& pro dono vicecomiti* iij. s. *annuatim temporibus quibus dari consueverunt. Inveniet eciam prædictus* Johannes *& hæredes sui sex homines de prædicto manerio de* Preston *ad levandum & tassandum fœnum nostrum de* Langeport *ad summonitionem nostram in cibo Celerarii nostri. Ipse autem* Johannes *& hæredes sui sequentur curiam nostram sancti* Augustini. *Jus vero patronatus ecclesiæ jam dicti manerii de* Preston *nobis & ecclesiæ* Augustini *imperpetuum retinemus; in quo scilicet patronatu dictus* Johannes *vel hæredes sui nil inperpetuum debent vendicare. Et si placitum emerserit in hundredo de* Preston *quod ibi non possit terminari, ad curiam nostram de sancto* Augustino *veniet & ibi terminabitur. Facta est autem hæc dimissio anno Domini* M. CC.vj. *in crastino S.* Petri *ad vincula.* Hubertus Arch.

Nec occasione istius traditionis est credendum quod manerium de Preston sit tunc primo extra traditum, nam sicut ex suprascripta indentura & ex transcripto cujusdem literæ quod sequetur liquido apparebit, *Willelmus Capel* pater prædicti *Johannis Capel* tenuit manerium de Preston antedictum de abbate sancti *Augustini* ad feodi firmam xij. librarum & xij. s. Tenor vero illius transcripti sicut invenitur in textu sancti *Adriani*, est iste.

Sciant præsentes & futuri, quod ego Rogerus *Dei gratia electus sancti* Augustini *& ejusdem loci conventus concessimus* Rogero *filio* Reinfridi *& hæredibus suis custodiam hæredum* W. Capel, Johannis *videlicet &* Olympiæ *sororis suæ cum tota terra sua, scilicet feudo de* Dene *& firma de* Preston, *salvo servicio quod eædem terræ debent ecclesiæ nostræ sancti* Augustini, *& salva firma de* Preston, *scilicet* xij. l. *&* xij. s. *quatuor anni terminis. Ita quod* Rogerus *habebit prædictam wardam donec pueri habeant ætatem quod possint terram tenere, & tunc maritabit illos, ita quod non sint disperagiati.*

§. 4. *De advocatione ecclesiæ de* Preston.

EX prædictis liquet quod de eodem manerio debetur warda & maritagium, & per consequens homagium. Cujus primæ traditionis occasione extitit quædam contentio inter dominum *R.* tunc electum hujus monasterii & *Johannem Capel* superius nominatum de advocatione ecclesiæ; unde recognitio magnæ assisæ summonita fuit in curia regis apud *Cantuariam*, scilicet quod prædictus *J.* recognovit prædictam advocationem esse jus ipsius abbatis & ecclesiæ sancti *Augustini*, & illam remisit & quietam clamavit de se & hæredibus suis prædicto abbati & successoribus suis imperpetuum. Quando vero istud manerium primo fuerit extra traditum, nullius memoriæ potui invenire vestigium. Fuit enim cum hundredo antiquis temporibus pertinens ad cameram monachorum S. *Augustini*, & defendebat se pro v. solinis & fuit appretiatum ad xix. l. ut patet in Domesday regis *Willelmi*. Ignoscat ei Deus qui à cameraria illud manerium primo alienavit.

CAP. XIX.

§. 1. Alexander *monachus noster in abbatem creatus est.*

ANno Domini M. CC. xij. die undecim mille virginum obiit dominus *Rogerus* abbas hujus An. Dñi 121 monasterii senex & plenus dierum. Qui diebus suis pro juribus suæ ecclesiæ multa adversa sustinuit, set omnia Deo cooperante illæsa custodivit, & in capitulo sub lapide albo sepelitur. Quo defuncto, magister *Alexander* hujus monasterii monachus & sacræ Theologiæ professor eximius in abbatem eligitur. Vir utique facundissimus, tam seculari quam ecclesiastica sapientia eruditissimus, & ipsi regi *Johanni* amantissimus utpote ejus connutricius, qui à rege

nnes ex. rege *Johanne* gratanter receptus cum ab archiepiscopo *Stephano* instanter peteret, ut ipse eum in ecclesia sua sancti *Augustini* sine exactione professionis benediceret juxta tenorem sui monasterii privilegiorum, archiepiscopus omnino ipsum benedicere denegavit; à quo gravamine interposita appellatione cogitur electus *Alexander* transmarinas petendo patrias pro sua benedictione optinenda *Romanum* adire pontificem. Constitutis igitur in præsentia domini papæ *Innocentii* iij. *Alexandro* electo sancti *Augustini* ex una parte, & magistro *R.* procuratore archiepiscopi *Cantuariensis* ex altera, electus noster firmiter asseruit, ipsum debere benedici ab archiepiscopo sine exactione professionis, sicut per sententiam bonæ memoriæ *Alexandri* papæ iij. in benedictione *Rogeri* abbatis fuerat diffinitum, procuratore archiepiscopi contra obiciente, quod eadem sententia per eundem *Alexandrum* papam postmodum fuit revocata, sicut quarundam literarum transcriptis nitebatur ostendere; quarum tenor de verbo ad verbum postea loco suo subinseritur. Set dominus papa vacationis nostræ dispendio cupiens providere, & utrique parti sine alterius juris præjudicio consulere, electum nostrum *Alexandrum* in abbatem benedixit, dansque archiepiscopo literas testimoniales, quod eundem electum absque præjudicio archiepiscopi benedixisset, assignans tam sibi quam abbati terminum peremptorium in concilio generali proximo futuro. In quo si archiepiscopus posset sufficienter ostendere, quod abbas S. *Augustini* in benedictione sua deberet archiepiscopo facere professionem, eam faceret sibi humiliter exhiberi, alioquin ipsum abbatem ab impetitione archiepiscopi penitus absolveret; sicque abbas noster domi revertitur, & à *Johanne* rege familiariter recipitur, ipsi regi firmiter inhærendo cum fere omnes prælati *Angliæ* & barones ipsum dereliquerant in execrabili discordia inter eos exorta.

§. 2. *De monachis sanctæ* Trinitatis *ab exilio redeuntibus.*

Dñi 114. ANno Domini M. CC. xiiij. redierunt monachi ecclesiæ Christi ab exilio pace eorum facta cum rege per abbatem *Alexandrum*. Et reversi laborem abbatis male remuneraverunt, archiepiscopum *Stephanum* ad officium suum in omnibus exercendum de transmarinis partibus quem in exilio posuerat ad ecclesiam suam vocavit.

§. 3. *De liberis electionibus episcoporum & aliorum prælatorum* Angliæ.

EOdem anno concessit omnibus archiepiscopis episcopis, & abbatibus per Cartam suam pro dampnis & ablatis eorum tempore interdicti una toti ecclesiæ *Anglicanæ*, quod qualiscumque consuetudo in eadem ecclesia *Anglicana* fuerit observata, & quicquid juris sibi hactenus vendicaverit in electionibus quorumcumque prælatorum, ipse ad ipsorum petitionem communi consensu baronum concessit, ut de cætero in universis & singulis ecclesiis & monasteriis cathedralibus & conventualibus totius *Angliæ* liberæ sint imperpetuum electiones salva sibi custodia ecclesiarum vacantium quæ ad se debent pertinere. Promisit eciam quod non inpediat nec permittet seu procurabit inpedire, quin in singulis ecclesiis & monasteriis postquam vacaverint, quandocumque voluerint libere procedant electores, petita tamen prius ab ipso licentia eligendi, quam non promisit denegare. Data fuit suprascripta carta apud novum templum *Londoniæ* in crastino S. *Hilarii* anno supradicto. Quam Cartam *Innocentius* papa tercius confirmavit sub hac forma. Stephanus Archiep.

INNOCENTIUS *episcopus*, &c. *Dignis laudibus:* & infra. *Cum enim inter regnum & sacerdotium* Angliæ *non sine magno periculo atque dampno super electionibus prælatorum gravis fuerit controversia diutius agitata, illo tandem cui nichil est inpossibile, quique ubi vult spirat, mirabiliter operante, carissimus in Christo filius noster* Johannes *rex* Angliæ *illustris, liberaliter ex mera & spontanea voluntate de consensu communi suorum Baronum, pro salute animæ suæ ac prædecessorum & successorum suorum vobis concessit & suis literis confirmavit, ut de cætero in universis & singulis ecclesiis ac monasteriis cathedralibus & conventualibus totius regni* Angliæ *imperpetuum liberæ fiant electiones quorumcumque prælatorum magnorum eciam & minorum. Nos igitur gratum & ratum hoc habentes, concessionem hujusmodi vobis & per vos ecclesiis & successoribus vestris prout in ejusdem regis literis perspeximus contineri, auctoritate apostolica confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus, & ad majorem autem firmitatem & perpetuam memoriam hujus rei, literas regis super hoc confectas præsentibus inseri fecimus. Quarum tenor talis est,* Johannes *Dei gratia rex* Angliæ, *&c.*

§. 4. *Professio per abbatem archiepiscopo non est præstanda.*

ANno Domini M. CC. xv. abbas *Alexander* iter suum arripuit versus *Romam* ad concilium generale quod fuit eodem anno sub die S. *Martini*, ut juxta præfixum sibi terminum procederet in causa quæ vertebatur inter ipsum & archiepiscopum super professione exhibenda. Partibus igitur in præsentia papæ constitutis, abbas instanter petiit, ut secundum præscriptam eis formam papa procederet. Archiepiscopo respondente, quod tunc agere non posset tum quia erat aliis negotiis præpeditus, tum quia venerat minus instructus. Papa tamen videns frustratoria archiepiscopi subterfugia, nolens litem protelare, indixit archiepiscopo, ut ipse ageret cum ipse ad audientiam Papæ super hoc appellasset, aut ipse Papa prædecessoris sui *Alexandri* Papæ iij. sententiam confirmaret, perpetuum silentium archiepiscopo super exactione professionis inponendo. Igitur archiepiscopus videns sibi subterfugium non patere, exhibuit quarundam literarum apostolicarum transcripta, ex quibus nitebatur ostendere, quod idem *Alexander* Papa sententiam quam pro abbate nostro *Rogero* tulerat postea revocasset. Quarum literarum totum tenorem ad futurorum memoriam & cautelam hic subiciemus. An. Dñi 1215.

ALEXANDER *episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri* Cantuariensi *archiepiscopo apostolicæ sedis legato, & dilecto filio Priori ejusdem ecclesiæ salutem & apostolicam benedictionem. Memoriter recolimus qualiter inspectis tenoribus privilegiorum S.* Augustini Cant. *tibi frater archiepiscope abjudicavimus professionem dilecti filii nostri*

Johannes Rex.

Rogeri *abbatis ejusdem monasterii, & eum à tua & successorum tuorum subjectione duximus absolvendum. Verum quia pro certo comperimus ea transcripta pro maxima parte esse falsa, quosdam eciam antecessorum nostrorum professionem abbatis sancti* Augustini *prædecessoribus tuis sententialiter adjudicasse, literas illas quas prænominato abbati super professione tibi non facienda indulsimus, auctoritate apostolica revocamus. Dat.* &c. Item ALEXANDER *episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri archiepiscopo* Cantuariensi *& apostolicæ sedis legato, &c. Ideo sumus in eminentia sedis apostolicæ constituti, ut æqua lance justitiæ singulis sua jura reddamus, & si quid minus æqualiter factum est, illud ad rectitudinis tramitem revocemus. Licet itaque monasterium S.* Augustini Cant. *tanquam specialiter nostrum, paterno diligamus & foveamus affectu, ipsi tamen eam libertatem indulgere nolumus, per quam tuis & ecclesiæ tuæ dignitatibus derogetur. Quoniam igitur quorundam suggestionibus & quibusdam privilegiis falsis, sicut postea manifeste comperimus, ab abbatibus sancti* Augustini *tibi debitam tuis antecessoribus diu exhibitam tibi abstulimus professionem, Nos intuitu æquitatis & ob reverentiam beati* Thomæ *martyris, tibi & successoribus tuis imperpetuum confirmamus. Dat.* Laterani *&c.* Set quoniam archiepiscopus non ostendebat originalia istarum literarum, neque earum copiam sub manu publica, cum hoc fuisset sibi tunc maxime necessarium, ipsæ literæ habitæ sunt suspectæ: unde quæsito registro ipsius *Alexandri* papæ tertii & diligenter exquisito, nulla omnino mentio de ipsis literis est reperta, quare ipsa duo paria literarum sunt condempnata falsi & cancellata ab ipso Papa *Innocentio* tertio in ipso concilio generali non sine magna archiepiscopi confusione & erubescentia. Ipsa vero sententia quam idem Papa *Alexander* tulerat pro monasterio sancti *Augustini* super professione non exhibenda archiepiscopo, de verbo ad verbum inventa est registrata. Quibus ita gestis, turbatus archiepiscopus & animo consternatus, ne nichil videatur egisse, proposuit in ipso concilio quod abbas teneretur sibi de jure communi facere professionem, quare eam sibi humiliter petebat exhiberi. Set abbas ex adverso respondit, quod etsi ad illud teneretur de jure communi, de jure tamen speciali erat exemptus ostendens tam privilegia fundationis monasterii sui quam sententiam felicis recordationis *Alexandri* Papæ supradictam pro monasterio suo promulgatam. Et reconveniens ipsum archiepiscopum quod contra tenorem privilegiorum suorum homines servientes & clericos suos de facto cum de jure non posset excommunicasset, & ecclesias ad monasterium pertinentes ecclesiastico supposuit interdicto. Cumque super his aliquandiu fuisset disputatum, prædictus archiepiscopus alium peciit sibi terminum indulgeri, infra quem cum suo posset deliberare conventu. Unde Papa præfixit ei terminum, festum scilicet omnium Sanctorum proximo futurum, sub hac forma, Quod nisi deliberaret pocius cedere quam contendere in hac causa, extunc in expensis legitimis quas hactenus propter hoc fecerit abbas aut extunc faceret, ipsum archiepiscopum condempnaret, si contigerit ipsum sententiam contrariam reportare. Scripsitque dominus Papa domino *Gualoni* presbytero cardinali tunc legato in *Anglia*, recitans sibi istud processum, ut si partes duxerint coram ipso litigare, ipse legatus citato conventu ecclesiæ Christi & archiepiscopo causam audiret, & in ea sufficienter instructus ad apostolicum examen transmitteret, præfigens partibus terminum quo se apostolico conspectui præsentarent sententiam recepturi. Set archiepiscopus de merito suæ causæ diffidens, semper subterfugiendo & negotium protelando coram ipso legato nullo modo voluit litigare. Sub eodem tempore dominus Papa scripsit prædicto legato, ut ipse tam super statu monasterii sancti *Augustini* in se & in suis pertinentiis in quo fuerat à tempore latæ sententiæ prædictæ per *Alexandrum* Papam tertium superius memoratæ, quam super aliis diligenter inquirens, corrigeret quæ correctione noverit indigere, vel ad Papam referret corrigenda. Eodem anno *Innocentius* Papa tertius indulsit huic monasterio ne per literas apostolicas traheremur in judicium ultra tres diætas à monasterio nostro.

Stephanus Archiep.

§. 5. *De pensionibus non dandis.*

IDem papa intelligens quod monasterium nostrum gravem patiebatur jacturam, eo quod clerici multociens per preces & interdum per minas principum & aliorum potentum, annuas pensiones à nobis extorquebant, inhibuit nobis ne de cætero hujusmodi pensiones in dampnum monasterii nostri alicui concederemus, mandans super hoc episcopo *Rofensi* & Prioribus *Rofensi* & de *Ledis*, ut si pensiones hujusmodi vel beneficia contra canonicas sancciones promissa invenerint vel collata, sublato appellationis obstaculo legitime revocarent.

§. 6. Lodowicus *misit epistolam ad abbatem* Alexandrum.

ANno sequenti *Lodowicus Philippi* regis *Francorum* primogenitus veniens in *Angliam* cum magno exercitu ut eam suæ subderet dicioni, applicuit apud *Stonoram* xij. kal. Junii, animadvertens quod *Alexander* abbas hujus loci haberet potestatem sententialiter contra eum procedendi, elegantem eidem abbati & conventui misit epistolam, jus quod sibi in *Anglicano* regno competere contendebat declarando in hæc verba. An. Dni 1216.

« LODOWICUS domini regis *Francorum* primogenitus abbati & conventui sancti *Augustini Cant.* salutem & sinceræ dilectionis affectum. Ne quis in facto nostro de regno nostro « *Angliæ* simplicitatem vestram per falsas circumveniat suggestiones vel conscientias vestras contra nos reddat scrupulosas, nudam & meram ipsius rei veritatem ad universitatis vestræ notitiam volumus pervenire. Nostis itaque, quod propter proditionem notoriam quam *Johannes* quondam rex *Angliæ* commisit contra fratrem suum regem *Ricardum* dum esset in partibus *Jerosolimitanis*, in reditu ejusdem fratris sui legitime fuit citatus, accusatus & in judicio coram paribus suis & per eos legitime tanquam proditor condempnatus, quæ sententia condempnationis per os *Hugonis de Pinsac* tunc episcopi *Dunelmensis* fuit solempniter promulgata: unde mortuo rege *Ricardo* devolutum est jus regni *Angliæ* ad reginam *Castellæ* & hæredes suos, quæ sola tunc de omnibus fratribus & sororibus suis superstes fuit præter dictum « *Johannem.*

Johannes Rex.

« *Johannem.* Ipsa autem regina & hæredes sui jus quod habuerunt in regno nobis & filiæ suæ quam habemus uxorem liberaliter concesserunt, propter quod *Hubertus* quondam *Cantuariensis* archiepiscopus in coronatione ipsius *Johannis* publice dixit, quod non ratione successionis set per electionem ipsum in regem coronabat. Illa autem electio vel coronatio qualiscumque nobis non præjudicavit, tum quia per violentiam facta fuit, tum quia jus quod habuimus nobis sine culpa aut consensu nostro auferre non potuit. Præterea satis notū est, quomodo de murdro *Arthuri* nepotis sui in curia charissimi domini & genitoris nostri regis *Francorum*, cujus ambo erant homines ligii, per pares suos citatus, & per eosdem pares tandem fuit legitime condempnatus. Quod quidem murdrum eisdem partibus pluribus in *Anglia*, & pluries prædictus *Johannes* est confessus, per quam condempnationem bona sua ubicumque erant aut undecumque ea haberet per usitatas consuetudines forisfecit, & tunc iterato nobis tanquam vero hæredi cessit jus regni *Angliæ*, maxime cum adhuc de carne sua hæredem non haberet. Nos vero pro jure nostro extunc eidem *Johanni* guerram movimus, quam contra ipsum continuavimus absque omni interruptione pacis vel treugæ usque ad dies istos. De guerra enim quæ postmodum inter charissimum dominum & genitorem nostrum & ipsum facta fuit, nec fuimus requisiti nec alium requisivimus licet præsentes essemus, unde nec crucis assumptio nec aliqua conditio postmodum lite pendente suscepta potest ipsum tueri, quin contra ipsum jus nostrum prosequamur. Ad hæc, cum præfatus *Johannes* in coronatione sua solempniter prout moris est jurasset, se jura & consuetudines ecclesiæ & regni *Angliæ* conservaturum, contra juramentum suum absque consilio vel consensu Baronum suorum idem regnum quod semper fuit liberum, quantum in ipso fuit domino papæ subjecit & fecit tributarium, bonas consuetudines subvertens, malas inducens, tam ecclesiam quam regnum multis oppressionibus multisque modis studens ancillare, quas oppressiones vos melius nostis quam nos, ut qui eas familiari sensistis experimento. Pro quibus cum post multas requisitiones guerra mota esset contra ipsum à Baronibus suis, tandem inter cætera de ejus expresso consensu ita convenit, ut si idem *Johannes* ad flagitia prima rediret, ipsi Barones ab ejus fidelitate recederent nunquam ad eam postmodum reversuri. Verum ipse nichilominus paucis diebus evolutis, fecit novissima sua pejora prioribus, studens Barones suos non tantum opprimere set potius penitus exterminare. Qui de communi regni consilio & approbatione, ipsum regno judicantes indignum, nos in regem & dominum elegerunt. Unde apparet, quod sive ad successionem sive ad electionem habeatur respectus, nos potissime jus in regno *Angliæ* habemus. Nos autem cum istis & aliis rationibus ad dominum papam solempnes nuncios nostros dudum destinavimus. Et audientes interim quod Cardinalis quidam *Gualo* nomine, veniret in *Franciam*, misimus ad eum rogantes ne contra nos aliquid statueret donec nuncii nostri à curia *Romana* redirent, aut à domino papa novum reciperet mandatum postquam nuncios nostros audivisset. Et cum jam idem Cardinalis ad dominum nostrum & genitorem regem *Franciæ* accessisset, idem in præsentia prælatorum & magnatum *Franciæ* fecimus dici coram nobis, expresse jus & propositum nostrum protestantes. Ipse autem Cardinalis tunc contra nos in nullo processit, nec visus est velle procedere: At nunc in *Angliam* ingressus, suggestionibus & muneribus inimicorum nostrorum inmutatus, nos & nostros ut audivimus per prælatos & officiales ecclesiarum intendit gravare. Quapropter vestram attente rogamus discretionem, quatinus sicut ad libertatem ecclesiæ & regni *Angliæ* venimus, ut videlicet tam regnum quam ecclesiam antiquæ & debitæ per Dei gratiam restituamus libertati, propter nullius falsam suggestionem vel iniquam jussionem nos velitis turbare, vel nostrum bonum & pium propositum & commune bonum *Angliæ* inpedire, nec aliquid contra nos vel nostros nobis irrequisitis promulgare: scituri, quod qui bona fide in hac parte nobis assisterint, perpetuum nos amicum contra quemlibet habebunt & defensorem, nec pro lucro vel dampno ei aliquo unquam tempore deerimus: illi vero qui secus egerint, nos perpetuum sentient inimicum. Valete.

Stephanus Archiep.

Set abbas *Alexander* ut alter *Alexander Macedo* magnanimus, nec *Lodowici* precibus et blandiciis emollitus, nec comminatoriis perterritus à favore regis *J.* & auxilio nullatenus se elongavit, set in ipsum *Lodowicum* et ejus complices et eis adhærentes, consilium, auxilium vel favorem eis præbentes, sententias excommunicationis et Interdicti incessanter promulgavit et executioni demandavit, secundum quod à papa hoc negocium ei fuerat delegatum, nam et ipse papa in Concilio *Lateranensi* eundem *L.* vivæ vocis oraculo excommunicaverat. Complices vero & fautores ejus hac sententia irritati, primo in insula de *Thaneto*, postea in singulis maneriis nostris blada, animalia, victualia, &c. quæcumque invenire poterant deprædaverunt, vix à sanctuario nostri monasterii manus suas continentes.

§. 7. *Processus super benedictione abbatis cum archiepiscopo.*

An. Dñi 1218.

ANno Domini M. CC. xviij. *Innocentius* papa iij. viam universæ carnis ingressus est. Cui successit *Honorius* iij. Ad quem abbas *Alexander* misit nuncios *R.* monachum & magistrum *Eustachium* qui negotium in quæstione archiepiscopi super benedictione abbatis prosequerentur juxta superius præscriptam partibus formam à papa *Innocentio.* Partibus itaque in præsentia papæ constitutis, nuncii nostri instanter petierunt, ut dominus papa juxta præscriptam formam in negotio procederet si archiepiscopus contendere duceret, vel perpetuum silentium super hoc archiepiscopo inponeret, nec pateretur monasterium nostrum capciosis diffugiis archiepiscopi ulterius fatigari. Set archiepiscopus respondit, Quod licet induciæ fuissent sibi datæ ad deliberandum cum conventu suo utrum deberet agere vel non; quia tamen nondum ad ecclesiam suam reversus fuerat, & alias non solum ecclesia sua set etiam totum regnum erat turbatum, cum suo igitur conventu deliberare nequivit, quare petebat sibi ulteriores inducias indulgeri. Procuratores autem nostri ad hoc responderunt, Quod archiepiscopus etsi non personaliter, tamen per nuncios & literas deliberare super hoc potuerat cum suo conventu; unde non

*Henric.*III. Rex. erant ei ulteriores induciæ indulgendæ ne prorogato judicio videretur justiciæ derogari. Set dominus papa magis archiepiscopo favens, eo quod Cardinalis erat, festum *Michaelis* pro termino peremptorio ei indulsit. Acta fuerunt hæc xvj. kal. Aprilis anno sequenti, archiepiscopus tamen terminum assignatum cavilationibus & subterfugiis inhærens cautulose declinavit.

§.8. *Advocatio ecclesiæ de* Snaves *Abbati concessa est.*

An. Dñi 1219. ANno Domini M.CC.xix. apud *Westmonasterium* coram domino *R. Roffensi* episcopo & aliis Justiciariis domini regis facta fuit finalis concordia inter *Robertum* de Snaves petentem & *Alexandrum* abbatem sancti *Augustini* defendentem de advocatione ecclesiæ de Snaves, scilicet quod prædictus *Robertus* remisit & quietum clamavit Deo & ecclesiæ sancti *Augustini* totum jus & clamium quod habuit in advocatione ecclesiæ antedictæ, de se & hæredibus suis inperpetuum, & pro hac quieta clamantia & concordia idem abbas & conventus sancti *Augustini* receperunt ipsum *Robertum* in beneficiis domus suæ.

§.9. Alexander *abbas moritur. Et litera Legati.*

1220. ANno sequenti cum bonæ memoriæ dominus *Alexander* abbas noster ita graviter ægrotaret ut de eo penitus desperaretur, hospitatus est in monasterio suo dominus *Ricardus de Marisco* episcopus *Dunelmensis* frater & amicus noster, qui ad infortunium nostrum scripsit pro nobis domino regi ac etiam domino *Pandulfo* tunc legato in *Anglia*, & *Norwicensi* electo & domini Papæ Camerario quasi sub eodem tenore qui talis est. *NOVERIT sancta paternitas vestra, quod cum nuper venissemus usque* Cantuariam, *charissimum amicum nostrum & devotum vestrum abbatem sancti* Augustini Alexandrum *invenimus ita graviter ægrotantem quod de eo desperaretur; & quia si de eo humanitus contingeret Ballivi domini regis ad terras & res ecclesiæ sancti* Augustini *manus extendent, quod sine gravi dispendio ipsius ecclesiæ fieri non poterit, vobis supplicamus quatinus indempnitati ecclesiæ memoratæ pro desiderio consulentes, velitis quod monachi ipsius ecclesiæ terras & res suas in sua dispositione & custodia habeant quam diu ecclesia pastore fuerit viduata, ne res suæ tempore guerræ miserabiliter destructæ nunc manibus ballivorum domini Regis miserabilius destruantur; Et ipsi monachi de exitibus terrarum suarum, sicut custodes, domino regi respondeant.* Statimque cum istæ literæ ad notitiam domini legati pervenissent, ad regem personaliter accessit, & custodiam istius abbathiæ durante vacatione à domino rege sine difficultate optinuit. Et inter hæc moritur Deo dilectus abbas *Alexander*, nocte videlicet Dominica iv. non. Octobris. Illo igitur defuncto, conventus adhuc nesciens quod dominus legatus custodiam abbathiæ à rege impetraverat, ordinavit literas satis querulosas & lamentuosas ad dominum regem, ad dominum legatum, ad episcopum *Wyntoniensem*; & quia rex tunc erat in custodia episcopi erudiendus; & eciam ad Justiciarios regni capitaneos de significatione mortis abbatis, & pro custodia abbatiæ tempore vacationis obtinenda.

Missi igitur duo monachi nostri cum prædictis literis versus *Londoniam*, obviaverunt pœnitentiario domini legati nomine *Willielmo* & professione monacho, qui inquisita causa itineris monachorum nostrorum, fecit eos secum reverti eo quod ipse missus fuerat à domino legato pro eodem negotio jam expedito, pro quo ipsi missi erant expediendo. Reversi igitur cum dicto pœnitentiario venerunt *Cantuariam.* Qui mox ut ingressi sunt monasterium, convocato conventu ingrediuntur capitulum, & statim prædictus pœnitentiarius legit literas tam regis quam legati Conventui in hæc verba. HENRICUS *Dei gratia &c. militibus, liberis hominibus & omnibus aliis tenentibus de abbatia sancti* Augustini *salutem. Sciatis nos commisisse dilecto nobis fratri* W. *monacho pœnitentiario venerabilis patris nostri* P. *Dei gratia* Northwicensis *electi & domini Papæ Camerarii & apostolicæ sedis legati abbatiam sancti* Augustini *cum omnibus ad eam pertinentibus custodiendam, quam diu nobis placuerit: Et ideo vobis mandamus quatinus eidem f.* W. *tanquam custodi dictæ abbatiæ in omnibus quæ ad eam pertinent intendentes sitis & respondentes. In cujus rei &c.* Stephan. Archi.

Litera Legati.

Audita morte dilecti nobis in Christo Alexandri *quondam abbatis vestri doluimus plurimum & dolemus, considerato ecclesiæ vestræ statu. Verum quia in omnibus in quibus cum Deo & nostra possumus honestate vobis adesse volumus & prodesse, ne addatur afflictis afflictio, ex parte domini Regis & nostra dilectum filium f.* W. *pœnitentiarium nostrum ad vos duximus destinandum, ut curam & custodiam diligentem habeat domus vestræ. Quocirca discretionem vestram monendam duximus attentius & hortandam, vobis tenore præsentium firmiter injungentes, quatinus in omnibus quæ ad dominum regem spectant eidem fideliter & humiliter intendatis.*

Quibus auditis literis & cum gratiarum actione susceptis, conventus non modicam accepit consolationem. Statimque prædictus pœnitentiarius ad custodiam abbatiæ sic admissus, petiit sibi exhiberi sigilla abbatis & conventus. Quibus sine difficultate sibi exhibitis, signavit ea sigillo suo, & signata deposuit ea in salva custodia conventus, ubi prius sigillum commune servari consueverat. Clavem quam abbas solebat habere penes se retinuit. Prior & conventus rogabant eum quatinus sex clericos qui debebant ipso die monachari prout ipsi asserebant de permissione Abbatis jam defuncti admitteret. Set pœnitentiarius respondit, se esse missum ad exonerandum domum pocius quam onerandum. Erat enim tunc domus ista ære alieno in tantum depressa, ut in grave scandalum ecclesiæ & religionis inproperium inimicis crucis Christi Judæis videlicet venderentur corredia monachorum. Set pro ipsis correddiis intervenerat contractus illicitus, immo & feuda & ministeria domus vendebantur. Set hæc omnia prædictus pœnitenciarius fieri prohibuit, & Judæis corredia sua totaliter abstulit, & hæc omnia legato domino suo literis suis significavit. Nec multum post prædictus legatus misit conventui literas suas in hæc verba. PANDULPHUS *Dei gratia &c. Audita morte* Alexandri *quondam abbatis vestri doluimus plurimum considerato ecclesiæ vestræ statu. Monemus igitur discretionem vestram & hortamur in*

ric. III. Rex.

in domino, quatinus habentes præ oculis solum Deum, gressus vestros taliter dirigatis, quod divino non destituamini auxilio & humano possitis consilio refoveri, mortem abbatis vestri domino regi quantocius significantes & postulantes ab eodem licentiam vobis dari abbatem secundum regni consuetudinem eligendi. Nos & in hiis & aliis quæ cum Deo & nostra possimus honestate parati sumus pro posse vobis adesse tamquam Romanæ *ecclesiæ specialibus filiis & devotis.* Lectis igitur istis literis in conventu, accepta consolatione, conventus misit nuncios duos monachos cum literis conventus ad dominum regem & etiam ad legatum pro licentia eligendi abbatem optinenda, quam apud utrumque benigne inpetrarunt & liberaliter concesserunt.

Cap. XX.

§. 1. Hugo *iij. in abbatem benedictus est.*

Anno igitur supradicto vij. kal. Septembris habita licentia domini regis & eciam legati de eligendo abbatem, omnes & singuli de conventu unanimiter concordaverunt, ut data potestate tribus fratribus eligendi fide dignis, quem ipsi tres jurati magis idoneum de congregatione tam ad curam animarum quam ad dispositionem temporalium sana conscientia eligerent. Qui tres sic jurati elegerunt fratrem *HUGONEM* tunc camerarium, virum moribus & ætate maturum. Et statim omnes & singuli huic electioni consenserunt. Ordinatis super hoc instrumentis & literis ac aliis necessariis, Prior cum quinque fratribus & electo nostro missus est ad dominum regem *Henricum*, ut ipse electioni regium præberet assensum, & ad legatum, ut ipse legationis suæ officio electionem sic rite factam confirmaret. Venientes igitur monachi nostri *Londoniam*, præsentarunt electum domino Justiciario episcopo *Wyntoniensi* primo apud **Lamheth**, postea apud *Westmonasterium* ad scaccarium coram eisdem & aliis magnatibus tunc ibidem præsentibus. Qui omnes benigne respondentes & multa bona de electo prædicantes posuerunt negotium in respectum usque ad adventum domini legati, qui ea die venit ad *Novum Templum.* Monachi itaque nostri, petita licentia à Justiciario, venerunt ad *Novum Templum*, adventum legati præstolaturi. Venienti igitur legato literas conventus sibi exhibuerunt, & electum eidem præsentarunt, & ipse eos benigne recepit, & negotium usque in crastinum protelavit. Die autem crastina invenerunt ibi Justiciarium domini regis & multos alios magnates. Tandem post multa consilia, monachi nostri seorsum evocati, præsentarunt electum nostrum ipsi legato & aliis cum eo existentibus. Qui gratanter admissus coram ipsis juravit fidelitatem domino regi super crucem ipsius Legati. Deinde in crastino electum domino regi præsentarunt, qui eum honorifice admisit & dedit sibi literas suas vicecomiti *Kanciæ* de liberatione abbatiæ, & literas patentes ad homines totius abbatiæ. Scripsit eciam rex legato, ut electum confirmaret; set legatus noluit negotium consummare donec vidisset decretum totius Capituli cum subscriptione singulorum. Unde electo interim *Londoniæ* commorante, Prior domum revertitur, ut juxta voluntatem legati subscriptiones singulorum ipsi reportaret. Interim dum hæc fierent, antequam subscriptiones mitterentur, loquente electo cum legato *Londoniæ* præcepit ei ut domum reverteretur, quoniam ipse in brevi veniret *Cantuariam* negotia sua expediturus; quod & factum est. Stephanus Archiep.

Feria vj. anno supradicto ante adventum Domini prædictus legatus veniens ad S. *Augustinum* statim post factam ei processionem ingressus est Capitulum, convocatoqve conventu, sub interminatione excommunicationis & virtute obedientiæ præcepit, quatinus ei statim exponerent quem habuerunt modum eligendi, qualiter ad eligendum procederent, & in eligendo quid in eo quem elegerunt principaliter considerarent. Cumque Prior ad illa singillatim & ad alia quæ postmodum objecit constanter respondisset, & vidit quia universitas in responsis sibi concordaret: jussit omnes exire de Capitulo, examinavit singulos de conventu à maximo usque ad minimum, ultimo vero electum tam de regula quam ibi jusserat exhiberi, quam de literatura probando temptavit, quo facto, inspexit omnia privilegia illud negotium tangentia. Et vocatis omnibus dixit; Quia hora diei non sufficit instans terminare negotium, inminebat enim crepusculum noctis, faciemus vobis cras dante Domino quod facere de jure debemus. Ibant igitur omnes à conspectu concilii gaudentes in spe bonæ consummationis. In crastino veniens dominus legatus in Capitulum, proposuit coram omnibus quia iterum audire voluit si vota & voluntates singulorum in eo quem elegerunt perstitissent. Conventu vero in eodem proposito fortiter permanente, ita quidem quod nec ab alio in sillaba etiam dissonaret, favente Domino electionem quam canonice fecerunt, auctoritate apostolica confirmavit. Facta processione ad ecclesiam & ympno *Te Deum laudamus* terminato, ipse legatus dixit collectam, & postmodum electum nostrum propriis manibus installavit. Hiis itaque gestis conventus instantissime rogavit legatum, ut ipse eorum paupertati plenius compatiens, per aliquem de episcopis *Angliæ* secundum privilegia monasterii eidem electo munus benedictionis auctoritate domini papæ & suæ legationis officio faceret inpendi, asserentes quod de jure ab archiepiscopo *Cantuariensi* deberet benedici, Set ipse tunc in transmarinis partibus agebat. Set legatus hoc negotium distulit quousque dominum papam consuluisset. Unde per ij. fratres de conventu scripsit papæ ex integro seriem totius rei gestæ tam in electione quam in ejus confirmatione, una cum capitulis privilegiorum quæ de benedictione abbatis & loci exemptione fidem faciunt, sic in fine literarum suarum concludendo, *Cum igitur prædicti electus & conventus nuncium suum latorem præsentium propter hoc ad pedes vestræ dirigant sanctitatis, paternitati vestræ pro eis supplico humiliter & devote, quatinus eidem monasterio vestro de consueta misericordia pio providentes affectu, ne ultra quam potest laboribus fatigetur & expensis, juxta honestam suæ petitionis continentiam dictos fratres ac nuncium eorundem misericorditer exaudire dignemini, prout vestra viderit sanctitas expedire.* Nuncii ergo nostri ad curiam venientes cum literis regiis & legati & aliorum magnatum regni, à domino Papa & Cardinalibus satis favorabiliter sunt recepti. Set quia controversia inter archiepiscopum *Stephanum* & *Alexandrum* abbatem prædecessorem istius *Hugonis* super benedictione ipsius *Alexandri* absque exactione pro-

 fessionis

Hen. III. Rex.

fessionis adhuc sub examine domini Papæ indiscussa manebat, sicut ex superius scriptis plenius liquet, dominus Papa habita cum Cardinalibus super hec pleniori deliberatione, rationabilius & pro monasterio isto securius esse judicabat, si ipse electus personaliter ad curiam accederet benedictionem suam accepturus, cum & ipsis in partibus terminus peremptorius esset præfixus ut tunc ad decisionem causæ peremptorie agerent, vel perpetuo silerent: sicque electus noster *Hugo*, hiis mandatis domini Papæ auditis, licet non sine gravi labore versus curiam iter suum arripuit, pro quo dominus Rex scripsit Papæ in hæc verba:

« Vacante nuper, pater beatissime, nobili ecclesia sancti *Augustini Cantuariæ* filia vestra speciali & devota, convenientibus & concordantibus fratribus ejusdem ecclesiæ singulis & universis, in virum honestum ipsius ecclesiæ quondam camerarium *Hugonem*, virum utique providum, scientia & moribus ornatum, quem sibi unanimiter elegerunt in abbatem & pastorem, nos quod regali convenit majestati in eodem *Hugone* electo gratanter duximus adimplendum, ipsius electioni benigne annuentes assensum, tanto nos ei & domui suæ amore diligimus favorabiliores & benigniores, quanto de inpenso nobis & progenitoribus nostris multiplici devotionis & fidelitatis obsequio nos effecerunt freqnenter jocundiores. Verum cum ita sit ecclesia memorata sanctæ *Romanæ* ecclesiæ & vobis devotionis prærogativa inmediate subjecta, ut nullius præterquam sacrarum manuum vestrarum benedictionis munus admittat electus ejus, sanctitati vestræ pro electo illo, qui pedibus vestris humiliter provolvitur, devote duximus supplicandum quanta possumus & audemus precum instancia, quatinus inpenso ei benedictionis munere tanto dignemini si placet ejus ad propria accelerare regressum, quanto fatigata diutius sponsa sua sumptibus & inpugnationibus variis, in amplexus suos suspirando se lætaretur ipsum celerius recepisse cum gratia vestra revertentem.

Set & episcopus *Wyntoniensis* domini Regis custos, & suus capitalis Justiciarius pro isto negotio satis amicabiliter scripsit.

Literæ conventus ad dominum Papam pro eodem electo talem continent formam.

« Sanctissimo p. & domino domino *Honorio* Dei gratia summo pontifici frater *Johannes* S. *Augustini* dictus Prior & ejusdem loci conventus pauper & modicus se ipsos ad oscula pedum beatorum cum imbre lacrimarum. Cum nuper *Angliæ* fines occupans *Gallicæ* rabies hostilitatis in omnes quos potuit sævissime grassaretur, in eos exarsit acrius quos constitit vobis adhærere conjunctius. Nos itaque sanctæ *Romanæ* ecclesiæ filii speciales, domini Regis & regni fideles cæteris amplius intus & exterius vastati sumus, ut quod residuum est, nobis minime sufficiat ad solatium pauperum, ad susceptionem hospitum, & conventus alimentum, propter quod heu cogimur pauperibus minus solito erogare, hospitalitatem syncopare, numerum fratrum diminuere. Vivimus utcumque non de nostro set ex ære alieno, quod inportunus exactor instanter exigens cum fœnore minime patitur liberis nos mentibus Deo servire. Super hæc omnia, recenter nos tetigit manus Domini, tollens de medio *Alexandrum* abbatem & pastorem nostrum; post cujus decessum invocata Spiritus sancti gratia, domini Regis petita licentia & optenta, post multas afflictiones, orationes & jejunia dignum elegimus successorem, virum industrium *H.* videlicet nostrum quondam camerarium, cui scientia ad fructum, & mores exuberant ad exemplum, cujus ortus non lege reprobabilis, nec objectus parentela; cujus conversatio intus honesta, foris nichilominus bonum & integrum habens testimonium. Cujus rei gratia dominus *P.* apostolicæ sedis legatus tactus dolore cordis intrinsecus propter desolationem nostram, quam oculata fide cognovit, ad nos præsentialiter accessit, & ut de facto nostro sibi plenius constaret, singulorum conscientias prudenter investigavit. Qui mox ut formam electionis, personam & mores electi, consensum eligentium, assensum Regis & principum audivit, electionem canonice factam auctoritate suæ legationis solempniter confirmavit: propterea clamamus ad patrem patrum, pauperes pauperum devote supplicantes, quatinus intuitu divinæ pietatis eidem electo nostro ad pedes sanctitatis vestræ venienti dextra largitatis vestræ munus benedictionis inpendat, & gregi desolato si placet tempestive remittat, quoniam ruina domorum, inprobitas exactorum, substantia tenuis & calamitas quam patimur, regressum ejus desiderant festinatum. Conservet altissimus incolumitatem vestram, & vestram vitam sanctæ suæ ecclesiæ in tempora longiora profuturam.

Steph. Arch.

Legatus autem & alii magnates terræ quamplurimi scripserunt eidem & singulis Cardinalibus pro illius expeditione. Cum quibus literis electus ad curiam properavit, benedictionem suam petiturus, quam & satis faciliter optinuit, non obstante quod controversia inter nos & archiepiscopum super benedictione abbatis coram eodem Papa sub termino tunc peremptorio maneret tunc indecisa; quia archiepiscopus fundamentum sui juris advertens fore lubricum, tutius fore decrevit si sub dissimulatione terminum sibi peremptorium transiret, quam si labores & expensas in sui ipsius confusionem diutius ministraret. Sicque ab illo die in posterum nec ille nec aliquis successorum suorum contra benedictionem nostri electi apponere se præsumpsit. Anno igitur Domini M.CC.xxj. prima Dominica mensis Aprilis de mandato domini Papæ à domino *S. de Nova Fossa* Cardinali benedicitur, pluribus astantibus Cardinalibus & aliis curiæ magnatibus. Rediensque à curia *Romana* abbas *Hugo*, in *Francia* cum Rege tunc *Lodowico* regnante utpote ei familiarissimus usque ad kalendas Augusti moratus est. An. 1221.

§. 2. Augustinus *in corpore per Abbatem* Hugonem *tertium revelatur.*

ANno supradicto ciclo decemnovenali vj. litera Dominicali C, quinto kal. Maii *Johannes de Marisco* Prior sancti *Augustini Cantuariæ* cum senioribus domus, cupiens certificari ubi depositum esset corpus beati *Augustini Anglorum* apostoli patroni sui, præcedentibus jejuniis, vigiliis cum orationibus ac disciplinis, consilio quorundam fratrum quibus facta fuit trina revelatio, fecit murum frangi juxta altare sancti *Augustini* in orientali parte sub media fenestra, ubi inventa est tumba saxea ferro & plumbo peroptime sigillata; cujus superscriptio talis erat.

Inclitus

Hen. III. Rex.

Inclitus Anglorum *præsul pius & decus altum,*
Hic Augustinus *requiescit corpore Sanctus.*

In crastino autem solempnitate ut decuit facta, post completorium, præcepto Prioris feretrum argenteum à quibusdam fratribus ammotum est, & altare & totum illud opus lapideum super quod stetit feretrum, causa emendationis & decoris fractum est. In cujus medio scilicet in isto congeriei lapidum, ex inopinato inventum est plumbum magnum fere ad longitudinem vij. pedum, cujus superscriptio talis erat. *Hic habetur pars ossium & cineris beati* Augustini Anglorum *apostoli, qui olim missus à beato* Gregorio *gentem* Anglicam *ad fidem Christi convertit, cujus preciosum caput & ossa majora alio saxeo vasculo* Guido *abbas honorifice transtulit; sicut tabula plumbea cum eisdem ossibus posita indicat, anno ab incarnatione Domini* M. xc. j.

Set quia illud opus ad effectum perduci non potuit nisi ammoto plumbo, ammotum est, & saxeum vasculum in quo continebatur caput & majora ossa beati *Augustini*, ad magnum altare ab abbatibus de *Bello* & de **Langedon** & à Prioribus S. *Edmundi*, de **Faversham**, & de S. *Radagunda* & à quampluribus aliis viris religiosis *Te Deum* cantantibus cum magna veneratione deportatum est. Ubi postea qualibet nocte à quatuor monachis coram magno altari vigilantibus, & psalmos suos cantantibus, usque ad ejus primam translationem cum magna diligentia & veneratione custoditum est, tum propter absentiam domini *H.* abbatis, qui tunc temporis pro quibusdam negotiis coram domino *Lodowico* rege *Francorum* expediendis, in transmarinis partibus moram fecerat, tum quia noluerunt nec honestum eis visum fuerat duas habere translationes: post adventum domini abbatis diffigillatum est illud vas saxeum super magnum altare in quo continebatur caput & majora ossa, præsentibus Abbatibus, Prioribus & magnatibus terræ, vidente clero & populo ad hoc à magistro *H. Sandford* tunc temporis archidiacono ibi invitato. Ubi inventa est lamina plumbea cum capite & ossibus, cujus superscriptio talis erat. *Anno ab incarnatione Domini* millesimo nonagesimo primo, *regnante* Willelmo *rege* Anglorum *filio* W. *regis qui* Angliam *adquisivit, transtulit abbas* Guido *corpus beati* Augustini *de loco ubi per quingentos annos jacuerat, & reposuit omnia ossa ipsius Sancti in præsenti loculo, & alia plura de corpore sancto collocavit abbas in feretro argenteo, ad laudem regnantis in secula.* Item in tercio loco, scilicet in summitate feretri argentei inventum est plumbum parvum in quo erat de carne sua nondum ex toto in terram redacta; set fuit quasi terra humida & sanguine coagulata, cujus superscriptio talis erat. *Continet hoc plumbum partem ex pulvere corporis beati* Augustini; *nam cætera hic penes habentur.* Juxta quod plumbum inventæ sunt reliquiæ preciosissimæ, scilicet de capillis beatæ *Mariæ* virginis, de tunica inconsutili, de columpna ubi dominus ligatus & flagellatus fuit, & multæ aliæ de quibus hic non fit mentio. Et sicuti trina revelatione revelatum est quod in tribus locis debuit ejus corpus gloriosum inveniri, quod exitus rei postea verum esse probavit: Ita & modo dominus *H.* iij. & conventus, ejus corpus in tribus locis divina inspiratione fecerunt honorifice recondi. Est enim major pars sursum sub feretro argenteo ferro fortiter ligata & plumbo peroptime sigillata. Secunda pars inferius sub tumba marmorea. Et tercia sub media fenestra in orientali parte ubi puer quidam per merita ipsius Sancti visum recepit. Caput vero ad instantiam magnatum qui interfuerunt, & ad devotionem populi excitandam, fecit idem abbas *H.* extra feretrum retineri & suis sumptibus in auro & argento & lapidibus preciosis, sicut modo videtur, mirifice decorari.

Stephanus Archiep.

§. 3. *Redditus Reginaldi de Cornhelle.*

ANno vero quo supra *Reginaldus de Cornhelle* civis *Cant.* & vicecomes *Canciæ* ob culpam & transgressionem patris sui erga regem in MM C.xvj li. argenti indebitatus, ad solutionem hujus debiti coactus, prædia & possessiones suas quibus in diversis comitatibus largiter habundabat distraxit & diversimode alienavit. Unde omnes redditus quos habuit in Dominico S. *Augustini* in civitate *Cantuariæ* et in ejus suburbio cum releviis & escateis, exceptis certis mesuagiis, scilicet *Ricardi* Senescalli quod est ante portam S. *Augustini* cum aliis tribus, abbati & conventui in perpetuam elemosinam carta sua perpetualiter confirmavit; summa hujus liberi redditus tam in **Langport** quam in civitate ad summam ix. li. iv. s. v. d. ob. annuatim se extendit.

Eodem tempore data fuit ecclesia de **Bakechelde** Priori de **Combwell** per compositionem, quæ talis est: *Sciant præsentes & futuri, quod ego* J. *Dei gratia abbas de* C. *& ejusdem loci conventus tenemus de abbate & conventu sancti* Augustini Cant. *in perpetuam elemosinam jus quod habent in ecclesia de* B. *Reddendo inde eis pensionem annuatim decem solidorum in perpetuum in festo sancti* Michaelis. *Eo expresso quod ego* J. *sive alius abbas de* C. *qui pro tempore fuerit ad consilium & adjutorium ecclesiæ beati* Augustini *erimus ubicumque cognoverimus eam nostro consilio & adjutorio indigere. Eo etiam expresso, quod non poterimus exigere decimas garbarum de* xxv. *acris de* **Papulhurst**, *quas jam dicti abbas & conventus sancti* Augustini *quandoque concesserunt* T. de Newesole. *Minutas autem decimas de supradictis acris percipiet ecclesia de* B. *pro ecclesiastico servicio quod faciat hominibus sancti* Augustini *qui ibi habitant, & hoc ex liberali concessione abbatis & conventus sancti* Augustini. *Quando autem hæc concessio & donatio nobis facta fuit in capitulo sancti* Augustini, *ego* Johannes *ibidem pro me & conventu nostro de* C. *in verbo veritatis promisi, nos fidelitatem ecclesiæ beati* Augustini *& hæc omnia inviolabiliter observaturos; & ut hæc omnia firma inperpetuum & inconvulsa ex parte nostra permaneant, præsentis scripti testimonio & sigilli ecclesiæ nostræ appositione roboravimus.*

§. 4. *De hospitio nostro in* **Sutwerk.**

ANno Dñi M.CC.xxiij. nobilis matrona *Matildis* vicecomitissa, uxor videlicet supradicti *Reginaldi* legavit huic monasterio ad anniversarium suum faciendum xx. s. annui redditus de diversis domibus in civitate *Cantuariæ* provenientibus. Vendidit autem idem *Reginaldus* abbati & conventui hospitium quod situm est in **Sutwerk** juxta **London** inter cimiterium S. *Olavi*, & terram de feodo pontis *Londoniensis*, & concessit. Pro qua concessione An. Dñi 1223.

ne

*Henric.*III. Rex. ne & warantizatione dicti monachi dederunt sibi sexies viginti marcas; & hoc principaliter ad redimendum eum de prisona Regis & ad finem acquietandum.

§. 5. *De* Cantaria *de* Lukedale.

Concessum est eciam per Abbatem eidem *Reginaldo* & *Matildi de Lukedale* uxori suæ habere Cantariam in capella manerii sui de Lukedale, salvo in omnibus jure matricis ecclesiæ de Littlebourne. Reddent idem *Reginaldus* & hæredes sui integre & plenarie decimas omnium terrarum quas habent in eadem parochia tam magnas quam minutas matrici ecclesiæ de Littelborne: præterea dabunt decimas duarum partium molendini de Bremlyng & terciæ partis si eam recuperare potuerunt, & decimam feni tantilli prati, & ij. solidos annuos super altare matricis ecclesiæ de *L.* Visitabunt eciam matricem ecclesiam cum oblationibus suis in quatuor anni festivitatibus; scilicet Natalis, Purificationis, Paschæ & sancti *Vincentii.* Sacerdos qui in dicta capella pro tempore celebraverit fidelitatem faciet personæ ecclesiæ de Littleborne, quod in nullo defraudabit eam in decimis magnis vel minutis, nec in prædictis oblationibus, confessionibus seu testamentis, sponsalibus seu purificationibus, tricenalibus, nec in aliquibus ad jus ecclesiæ de *L.* quoquo modo pertinentibus.

Cap. XXI.

§.1. Robertus de Bello *in abbatem eligitur.*

An. Dñi 1224. Anno Domini M.CC.xxiv. tercio non. Novembris, obiit dominus *Hugo* abbas hujus ecclesiæ, & sepultus est in navi ecclesiæ suæ juxta altare sanctæ crucis in parte muri borialis. Quo defuncto, electus est in abbatem in crastino S. *Clementis* vir providus & discretus *Robertus de Bello*, hujus monasterii monachus & Thesaurarius. Et quia ob controversiam inter *Alexandrum* & *Hugonem* hujus ecclesiæ abbates & *Stephanum Cantuariensem* archiepiscopum tunc Cardinalem, pro benedictione eorundem ab eodem archiepiscopo sine professionis exactione recipienda nondum terminatam, nec propter subterfugias archiepiscopi finaliter discussam, non valens à quoquam pontifice gratiam benedictionis citra *Romanam* curiam promereri, necessitate compulsus in laboribus et expensis excessivis præsentiæ apostolicæ se præsentavit. Ubi tamen prædictus archiepiscopus ut vir inibi potens opere & sermone, prædictum electum in suis agendis multipliciter impedivit, & benedictionem ejusdem suis cavillationibus per aliquod tempus injuriose protelavit; unde electus videns suam causam ad votum non expediri nisi summus pontifex promissis & muneribus placaretur, ob benedictionem celerius promerendam, plus suæ temporali expeditioni consulens quam monasterii *Augustinensis* commodo quod in suis juribus & possessionibus erat conservaturus, ecclesiam de Littleborne monasterio *montis Merteti*, quod monasterium idem papa *Gregorius* ix. à fundamentis erexit, ad preces papæ assignavit, & à jure beati *Augustini* conditionaliter tamen inperpetuum alienavit. Cujus formam alienationis & modum non multum post noticiæ signare non omittam. Stephanus Arcep. Igitur anno Dñi M.CC.xxv. die ascensionis Domini idem *Robertus* benedictus est *Romæ* in ecclesia *Lateranensi* de mandato Papæ à domino *Patricio Albanensi* episcopo Cardinali. An Dñi 125.

§.2. *De ecclesia S.*Petri *in* Sandwyco.

Anno Domini M. CC. xxvij. sedata fuit quædam controversia inter Abbatem & Barones de *Sandwico* de ecclesia sancti *Petri* ibidem, per hanc quæ sequitur formam. 127.

Hæc est compositio facta inter dominum R. *abbatem S.* Augustini Cantuariæ *& ejusdem loci conventum ex una parte, & barones portus de* Sandvvyco *ex altera, inter quos cum controversia orta esset super jure patronatus ecclesiæ sancti* Petri *in* Sandvvico, *tandem de prudentum virorum consilio & utriusque partis assensu in hunc modum conquievit; videlicet, quod quotiescumque ecclesia S.* Petri *in* Sandvvyco *vacat, Abbas & conventus sancti* Augustini Cantuariæ *& barones de* Sandvvyco *semper simul præsentabunt. Ita scilicet quod abbas & conventus sancti* Augustini Cantuariæ *una vice libere pro voluntate sua, & barones alia vice pro voluntate sua, conferent ecclesiam prænominatam cui voluerint. Præsentabunt autem abbas & conventus per literas facientes mentionem de jure baronum de* S. *& barones similiter de* S. *præsentabunt per literas facientes mentionem de jure abbatis. Istud eciam sciendum est quod quotiescunque barones de* Sandvvico *ibunt in servicium domini Regis, capellanus sancti* P. *ibit cum eis ad solidatas* vj.d. *qualibet die quamdiu fuerit in expeditione, sive abbas sive barones dictam ecclesiam contulerint: & ut hæc compositio firma & stabilis imperpetuum perseveret, præsenti cirographo sigilla sua altrinsecus apposuerunt.*

§.3. *Forragium pro castro* Dovoriæ *ulterius non extorquendum.*

Eodem anno *Henricus* rex ad instantiam conquerentium dimisit illam gravem extorsionem quæ exigebatur à *Kancialibus* à ministris castri *Dovoriæ* sub nomine *Forragii* in hæc verba.

HENRICUS *Dei gratia, &c. Archiepiscopis, episcopis, &c. et omnibus ballivis et fidelibus suis salutem. Sciatis nos intuitu Dei & pro salute animæ nostræ et animarum antecessorum et hæredum nostrorum, pardonasse et quietum clamasse de nobis & hæredibus nostris imperpetuum omnibus de comitatu* Kanciæ, *consuetudinem illam quæ nominatur* furragium; *quod quidem furragium Constabularii nostri* Dovoriæ *et alii commorantes in eodem Castro capere consueverunt ad equos eorum in castro* Dovoriæ *sustentandos. Ita quod nullus Constabularius ejusdem castri nec alii cum eo cōmorantes in eodem castro de cætero furragium illud capiant ab aliquo sive de stramine, sive de feno, sive de vescia, sive de pisis, sive de fabis, sive de quocumque alio furragio, sive de blado, sive de quacumque alia re nomine furragii. Quare volumus et firmiter præcipimus pro nobis et hæredibus nostris, quod omnes de prædicto comitatu inperpetuum sint quieti de prædicto furragio; ita quod nullus Constabularius sive alii commorantes in eodem*

dem

Henric. III. Rex. *dem castro de cætero illud furragium vel aliquid nomine furragii sicut prædictum est capiant quoquomodo.*

Et est hæc carta tripartita, una in archivis nostris custoditur, & aliæ duæ in ecclesia S. Trinitatis *Cantuariæ*, & in ecclesia S. *Martini Devoriæ* reservantur.

§. 4. *Civitas* Cantuariæ *per ballivos ordinatur regenda.*

COncessit idem rex *Henricus* istis temporibus civitatem suam *Cantuariæ* civibus ejusdem sub gubernaculo duorum ballivorum regendam, ad feodi firmam lx. librarum ad ærarium suum annuatim solvendarum, cum omnibus juribus & consuetudinibus ad eandem civitatem pertinentibus cum molendino de Eastbrigge vel aliter Kyngesmell dictum. Et hic nota quod prædictum molendinum per *Stephanum* regem ecclesiæ beati *Augustini* ut dictum est exiterat datum, per *Clerembaldum* intrusorem *Henrico* regi tunc *Anglorum* alienatum, & à successoribus regibus ad opus civitatis injuriose detentum, & per istum *Henricum* prædictis civibus una cum burgo prædicto in forma præmissa resignatum.

§. 5. *Translatio S.* Thomæ *martyris.*

A. Dñi 1228. ANno sequenti *Stephanus* archiepiscopus fecit translationem S. *Thomæ* martiris nonas Julii; & feria vj. proximo sequenti idem archiepiscopus diem clausit extremum.

Hucusq; Cronica sua partim perduxit *T. Sprot*; abhinc idem frater *Willelmus* sui temporis digessit historiam.

§. 6. *Placitum pro manerio de* Sybertiswelo.

1232. ANno M. CC. xxxij. dirationatum fuit in curia domini Regis apud *Roffam* coram Justiciariis iterantibus inter *Robertum* abbatem S. *Augustini* & *Ricardum* filium *le Rois* & uxorem suam pro una carucata terræ in Syburtiswelde; tandem *R.* & uxor sua recognoverunt dictam terram cum suis pertinentiis esse jus ipsius abbatis & ecclesiæ suæ. Et pro hac recognitione, fine & concordia idem Abbas concessit eisdem prædictam terram cum pertinentiis. Habendum & tenendum ipsis & hæredibus suis de præfato abbate imperpetuum, Reddendo inde annuatim xxiv. s. ad festum sancti *Andreæ* apostoli. Ubi prius non reddiderunt nisi xx. s. tantum.

§. 7. *Processus super ecclesia de* Chistelet.

1233. ANno sequenti quidam *Willelmus* dictus *Clericus* ad vicariam de Chistlet per abbatem & conventum tantummodo præsentatus. Qui quidem *Willelmus* vicaria non contentus prædicta, in Rectorem institutus est majores decimas occupando. Unde abbas & conventus super tali injusta occupatione coram summo pontifice querimoniam deponentes, per Priores *Westmonasteriensem* & de Waltham per sedem apostolicam in hac parte judices deputati optinuerunt, ut idem *Willelmus* à præfata ecclesia per sententiam diffinitivam abjudicaretur, eidem super ea perpetuum silentium imponendo, & pro fructibus medio tempore perceptis in l. marcis eum similiter condempnando.

1234. Anno Domini M. CC. xxxiv. magister *Edmundus de Habindon* thesaurarius *Salesberiensis* in archiepiscopum *Cantuariensem* consecratus est. *Edmundus* Archiep.

§. 8. *Compositio inter S.* Edmundum *archiepisc.* Cantuariensem *& nos.*

ISte vero archiepiscopus sanum reputavit consilium lites & discordias pro posse ad uniformitatem reducere, & ea quæ sub incerto pendebantur ad rectitudinis tramitem reformare. Set & materias quæstionum perpetualiter cupivit amputare. Unde cum domino *Roberto* abbate ex consensu partis utriusque super exemptionibus, juribus & privilegiis hujus monasterii edidit compositionem in hunc modum: *Noverint universi præsens scriptum inspecturi vel audituri, quod cum inter dominum* Edmundum *Dei gratia* Cantuariensem *archiepiscopum totius* Angliæ *primatem, magistrũ* S. de Langeton *archidiaconum* Cantuariensem *ex una parte, & dominum* Robertum *abbatem & conventum beati* Augustini Cantuariæ *ex altera, controversia diutius mota fuisset super ecclesia de* Chistlet *et jurisdictione cohercendi homines & clericos ipsorum abbatis & conventus delinquentes in diocesi* Cantuariensi *extra septa sui monasterii qua continent elemosinariam extra portam eorum, necnon ordinatione vicariarum in capellis spectantibus ad ecclesiam de* Menstre, *& pulsatione campanarum quæ fieri consuevit, ut dicunt, in ecclesiis suis in adventu ipsius abbatis, & de inclusione anachoritarum, & de annuis præstationibus quas in diversis ecclesiis sui patronatus dicti abbas & conventus ab antiquo perceperunt, & super ecclesiis de* Midelton *& de* Faversham, *necnon super custodia ecclesiarum vacantium de patronatu ipsorum & clavibus & fructibus medii temporis & sequestris & missione in corporalem possessionem, & procurationibus & benedictione abbatis sine exactione professionis in monasterio sancti* Augustini *per archiepiscopum facienda; ut omnis materia litis amputetur in futuro & hactenus mota conquiescat, ad perpetuam pacem super articulis prænotatis, tandem amicabiliter sic convenit, Archiepiscopus siquidem memoratus inspecta compositione inter bonæ memoriæ prædecessorem suum* Ricardum *&* Rogerum *tunc abbatem sancti* Augustini *cum consensu conventus utriusque olim facta, sub sigillis eorundem & sub sigillo illustris quondam Regis* Angliæ Henrici *verbo ad verbum testificata, accusationi privilegiorum sancti* Augustini *pro se & conventu suo sicut dictus prædecessor suus ante fecerat cum consensu dicti archidiaconi renunciavit. Idem eciam archiepiscopus inspecta sententia bonæ memoriæ* Alexandri *papæ contra præfatum* Ricardum *prædecessorem suum & successores ipsius communicato fratrum consilio promulgata; Inspectis eciam privilegiis* Romanorum *pontificum* Lucii *&* Urbani *qui dictam sententiam ex certa scientia confirmarunt, pro se & successoribus suis concedit in futuro, benedictionem inpendere electis sancti* Augustini *in eodem monasterio sine exactione professionis cum ad hoc fuerit requisitus. Cum autem dictus archiepiscopus ad benedicendum electum ut dictum est venerit, cum processione & pulsatione à conventu recipietur, non tanquam ordinarii set tanquam domini Papæ ministri ad hoc faciendum ratione privilegiorum dicti monasterii specialiter destinati. Ita ut per hoc in nullo eorum privilegiis derogetur, vel idem*

Hen. III. Rex. idem aliquid juris possit ea vice vel alia infra septa dicti monasterii & contra tenorem privilegiorum suorum vendicare. Electus vero beati Augustini statim in acceptione benedictionis mitram geret & insignia abbatis consueta ejusdem loci. De subjectione autem clericorum & hominum abbatis & conventus sancti Augustini sic convenit, quod clerici eorum & homines maneriorum & abbaciæ archiepiscopo Cantuariensi & archidiacono & eorum officialibus in spiritualibus subjacebunt ratione delicti extra septa antedicta perpetrati: hac distinctione servata, quod clerici sive servientes capitales in maneriis ipsorum cum sint de familia abbatis si aliquando fecisse dicantur aliquid quod excommunicationem inducat majorem vel minorem, ante discussionem facti nisi forte factum esset notorium, vel antequam confessi fuerint vel convicti vel in opere deprehensi vel contumaces, post legitimam citationem extra septa monasterii sibi factam ab Ordinariis, nec excommunicari poterunt nominatim nec suspendi; si quis autem taliter extra septa delinquentium ad monasterium confugerit, abbas vel is qui pro tempore præerit monasterio, compellet eum stare juri coram eisdem, vel expellet eum de abbacia, omni tamen jurisdictione ordinaria seu cohercione infra septa monasterii cessante. Institutiones eciam personarum seu vicariorum in ecclesiis sancti Augustini ab archiepiscopo vel ejus officiali fient ad præsentationem abbatis & conventus sancti Augustini. Ita quidem quod cum personam vel vicarium in ipsorum ecclesiis decedere contigerit, retentio clavium penes abbatem & conventum residebit, donec ad præsentationem eorum aliquis instituatur, & post factam institutionem missio fiat per archidiaconum in corporalem possessionem, salva tamen interim jurisdictione archidiacono debita si ad illas ecclesias accedat vel mittat. Fructus vero medii temporis inter abbatem & archidiaconum dimidiabuntur, & ei qui vice archidiaconi faciet missionem, abbas & conventus tradent clavem, archidiaconus vero vel ejus nuncius omnem residuam facient solempnitatem, similis eciam erit dimidiatio sequestrorum. Item pro bono pacis concedunt abbas & conventus, quod archidiaconus quando visitationis exercet officium, in ecclesiis eorum sicut in aliis ecclesiis diocesis Cantuariensis recipiat procurationem consuetam, exceptis propriis eorum ecclesiis, scilicet de Menstre, de Norborne, de Chistlet, de Faversham, de Middelton; quæ cum suis capellis immunes erunt in futuro tam à donis quam à procuratione archidiaconi & ejus officialium. Item quamvis pro litibus sopiendis in futuro concedant abbas & conventus quod in ecclesiis ipsorum institutiones personarum & vicariorum fiant per archiepiscopum vel ejus officialem, & per archidiaconum ut præmissum est missio in corporalem possessionem, prænominatæ tamen propriæ ipsorum ecclesiæ liberæ erunt ab omni suspensione & interdicto Ordinariorum inperpetuum, cum eis à sede apostolica sit indultum ne Cantuariensis archiepiscopus vel archidiaconus seu ejus officialis ecclesias eorum suspendere possint vel subponere interdicto, salva tamen omni jurisdictione ut dictum est in personas. In capellis vero de Menstre scilicet sanctorum P. & Johannis & Laurentii præsentabunt domino Archiepiscopo idoneos capellanos perpetuos ad altaragia, ita tamen quod singula altaragia valeant x. marcas, qui hac portione tantum erunt contenti sub pœna amissionis dictæ portionis si coram judice quocunque ex certa scientia plus aliquando petierint, præsertim cum vicarius matricis ecclesiæ de Menstre cui est sufficiens vicaria ab antiquo taxata in eisdem ratione vicariæ suæ, minutarum percipiat decimam decimarum, agnorum videlicet & porcorum, & obventiones ex matrimoniis & purificationibus post partum & corporum quorundam sepultura provenientes, aliis ecclesiarum suarum capellis in quibus fuerint vicarii in suo statu remanentibus; præfatus siquidem archiepiscopus cum consensu archidiaconi, inspectis Romanorum pontificum privilegiis & prædecessorum suorum scilicet Theobaldi, Ricardi memorati & Huberti, necnon & capituli sui & illustrium regum Angliæ scriptis autenticis, memoratas ecclesias scilicet de Menstre, de Norburne, de Chistelet, de Faversham, de Midelton, cum capellis suis & decimis quas ratione earum perceperunt ab antiquo & omnibus pertinentiis suis, lite mota per prædecessores suos non obstante, concedit & confirmat eisdem cum prebenda de Outtiston usibus ipsorum perpetuis pacifice retinendas cum libertate supradicta. Salvis vicariis consuetis in omnibus, dum tamen vicarius ecclesiæ de Chistelet qui pro tempore fuerit de sua vicaria ad quam spectant omnes obventiones & minores decimæ præter garbas & fœnum, quinque marcas annuas solvat eisdem. Quod autem pulsatio campanarum fiet de cætero contra abbatem in ecclesiis dictorum abbatis & conventus secundum quod fieri consuevit archiepiscopus sustinebit. Anachoritæ vero de cætero non fient in ecclesiis sancti Augustini ab abbate nisi per Ordinarium, nec per Ordinarium nisi de consensu abbatis. Pro annuis autem pensionibus quas ut præmissum est in diversis ecclesiis sui patronatus abbas & conventus hactenus perceperunt, concedit eisdem dictus archiepiscopus in ecclesia de Preston vel de Sellyng quam citius vacare contigerit, viginti marcas annuas perpetuo percipiendas. Ita tamen quod cæteræ ipsorum ecclesiæ de cætero sint liberæ ab hujusmodi præstationibus & pensionibus, & dicti abbas & conventus nichil amplius in illa nec in aliis ecclesiis quas tunc in proprios usus non habent, aliquam appropriationem de jure vendicabunt in futuro nisi de novo eis concedantur. Ut autem tollatur omnis sinistra suspicio, dicti abbas & conventus nullam ecclesiam sui patronatus de cætero habebunt ad firmam nisi de consensu Ordinariorum. Si qua vero partium prædictarum contra istam compositionem aliquid nunc impetravit vel inpetraverit in futuro, irritum habeatur & inane, compositione nichilominus firmum robur obtinente. Facta est autem hæc compositio anno ab incarnatione Domini M. CC. xxxvij. pontificatus dicti domini E. Cantuariensis archiepiscopi quarto. Edmundus Archi.

Anno Domini M.CC.xxxviij. Edmundus archiepiscopus mandavit officialibus & decanis suis, ut in capellis & ecclesiis parochialibus denunciari facerent in genere excommunicatos omnes illos qui maliciose terras vel possessiones occuparunt, libertates scienter inpugnarunt, decimas vel redditus injuste detinuerunt ad istud monasterium de jure spectantes. Hoc addens in fine, Hoc mandatum nostrum exequentes, quod non de negligentia redargui set de diligentia debeatis merito commendari. An. Dni 1238.

Eodem anno idem archiepiscopus hospitatus in isto

Henr. III. *Rex.*

isto monasterio testatus est sub tali forma.

NOVERIT universitas vestra, quod cum de mandato sedis apostolicæ speciali dominus Otto *apostolicæ sedis legatus in domibus nostris apud* Cantuariam *morabatur, nos de speciali gratia abbatis & conventus monasterii sancti* Augustini Cantuariæ *ad* Romanam ecclesiam *nullo medio pertinentis & in eorum domibus infra septa sui monasterii per aliquot dies in nostris expensis hospicium habuimus, Protestantes per hoc eorum privilegiis & compositioni inter nos & ipsos initæ nos in nullo velle in posterum derogari; & ut de hac nostra protestatione & voluntate successoribus nostris liqueat in futuro, has literas nostras &c.*

§. 10. *Institutiones* Roberti *abbatis.*

An. Dñi 1240.

ANno Domini M. CC. xl. instituit idem abbas, ut in triconnali cujuslibet fratris istius congregationis defuncti, omni die quando non dicitur in conventu *Placebo* & *Dirige* ab ebdomada magnæ Missæ juncto sibi socio Missæ matutinalis in adjutorium, ante altare S. *Gregorii* ad analogium debet dici. Item ordinavit quod præcentor qui pro tempore fuerit tenetur scribere tabulas omnium festivitatum vinum habentium, & tabulas obitus fratrum & aliorum defunctorum pro quibus vigiliæ debent reddi à conventu in choro.

§. 11. *Sepultura decisa inter nos & ecclesiam Christi.*

EOdem anno quidam secularis nomine *Reginaldus* qui fuit janitor ecclesiæ Christi *Cantuariæ* legavit in testamento suo & sua ultima voluntate corpus suum ad sepeliendum in cimiterio ecclesiæ S. *Augustini.* Set ipso defuncto quidam monachus *sanctæ Trinitatis* tulit corpus prædicti *Reginaldi* & sepelivit in cimiterio ecclesiæ prædictæ. Set istis cognitis, abbas & conventus querimoniam deposuerunt coram *Ottone* titulo S. *Nicholai* in carcere *Tulliano* diacono Cardinali & apostolicæ sedis in *Anglia* tunc legato. Iste *Otto* venit in *Angliam* xv. kal. Augusti anno Domini M. CC. xxxvij. & traxit moram in terra ista per iiij. annos & recessit anno quinto. Qui recepta querela justa abbatis & conventus, & audita utraque parte conquerentium & defendentium, eos fecit concordari per viam compositionis in hac forma.

« NOTUM sit omnibus has literas visuris vel « audituris, quod cum orta esset contentio inter « dominum *Robertum* Dei gratia abbatem & conventum S. *Augustini* ex una parte, & capitulum « ecclesiæ Christi ex altera, ecce quod quidam *Reginaldus* dicti capituli quondam janitor in ultima « voluntate ut dicitur apud ecclesiam dictorum abbatis & conventus sepulturam elegisset & cucullam recepisset eorundem; ipso postmodum viam « universæ carnis ingresso, quidam frater memorati « capituli ope & inductione secularium capitulo suo « ignorante, corpus dicti defuncti fecerat requiri, « & ad ecclesiam suam deferri. Set hujusmodi factum dicti abbas & conventus non sustinentes, « coram eodem *Ottone* Cardinali querimoniam de« posuerunt, cujus literarum auctoritate procederet. « Intelligens supradictum Capitulum conquerenti« um monitionem, cui monitioni per se non dede« rat occasionem, cum eisdem gratanter inivit pa« cis tractatum. Cum igitur parti conquerenti es« set super hoc amicabiliter satisfactum, pro futuris « temporibus inter partes ad mutuæ pacis observa« tionem in consimilibus sic conquievit, Quod neu« tra ecclesia tenenti vel servienti sine consensu al« terius ecclesiæ sepulturam sive cucullam de cæte« ro concedet, nisi prius licentia fuerit petita, ut sic « in posterum sine strepitu utriusque ecclesiæ famili« arium decedentium satisfaciat voluntati. Hanc « autem compositionem sine dolo inperpetuum « utraque pars bona fide observaturum promittit. In « cujus rei testimonium.

Edmundus Archiep.

§. 12. *Concordia inter abbatem &* R. Rokesle *pro* Elvyngton.

EOdem anno facta fuit quædam finalis concordia in curia domini regis apud *Cantuariam* inter abbatem S. *Augustini Cantuariæ* petentem, & *Ricardum Rokesle* pro xl. acris terræ in Elvyngton. Unde recognitio magnæ assisæ summonita fuit inter eos in eadem curia; scilicet quod prædictus *Ricardus* recognovit prædictam terram cum pertinentiis esse jus ipsius abbatis & ecclesiæ suæ prædictæ. Et pro hac recognitione sive concordia idem abbas concessit eidem *Ricardo* prædictam terram cum pertinentiis, reddendo inde per annum xviij. s. ad festum sancti *Michaelis* & xij. d. pro auxilio vicecomitis pro omni servicio, secta curiæ & exactione; salvis eisdem abbati & successoribus suis releviis & escaetis de prædicto tenemento cum acciderint.

§ 13. *Ratificatio capituli ecclesiæ Christi super compositione facta apud* Horingbrok *in mora de* Scherle.

NOverit universitas vestra nos compositionem factam inter venerabilem patrem dominum E. Cantuariensem *archiepiscopum ex una parte, & viros religiosos abbatem & conventum sancti* Augustini Cantuariæ *ex altera super quadam parte moræ de* Scherle *inspexisse in hæc verba.*

« Noverint universi ad quos præsens scriptum « pervenerit, quod cum controversia nota esset inter « venerabilem patrem dominum *E.* archiepiscopum « *Cantuariensem* ex parte una, & dominum *Robertum* abbatem & conventum S. *Augustini* ex al« tera, unde placitum motum fuit inter eos in co« mitatu *Cantiæ* per breve domini regis de divisis « de quadam mora in Scherle & quodam broko « in cujus possessione diutina asserebat pars archie« piscopi ipsum & suos prædecessores exstitisse, par« te monachorum id negante, & asserente se dictum « brokum sicut & aliam partem ipsius quæ est vici« nior bosco ipsorum à longis retro temporibus con« tinue possedisse, & moram similiter ad ipsos de ju« re pertinere, sicut per divisas quondam factas ex « præcepto regis *Johannis* erant docere parati: Tan« dem de consilio virorum prudentum prædicta con« troversia per compositionem amicabilem sic quie« vit; videlicet quod tota mora prædicta de cæte« ro domino archiepiscopo & suis successoribus, bro« chum vero præfatum integre abbati & conventui « S. *Augustini* inperpetuum permaneat. Et ne de « loco divisionis moræ & brochi prædictorum pos« sit in futurum dubitari, factum est fossatum con« tinens xij. pedes in latitudine inter moram & bro-

chum

Henric. III. Rex. « chum præſcriptum de terra partis utriuſque æqua- « liter. Et quocienſcunque terra creſcente foſſatum « illud debeat renovari vel mundari, communibus « expenſis fiet per ballivos de **Aldington** & de « **Snaves**. Ut autem hæc compoſitio firma & ſta- « bilis perpetuis temporibus perſeveret, ſigilla parti- « um &c. hoc firmiter utrimque promiſſo, quod « dominus archiepiſcopus et ejus ſucceſſores in dicto « broko, abbas vero & conventus in dicta mora nil « juris de cætero vendicabunt. *Nos ergo dictam compoſitionem ratam habentes in ſignum ratihabitionis noſtræ præſenti ſcripto ſigillum capituli noſtri fecimus apponi.*

§. 14. *Concambium terrarum inter Camerarium & Elemoſinarium.*

« OMNIBUS præſentes literas inſpecturis « vel audituris *Robertus* Dei gratia &c. Ad « univerſitatis veſtræ notitiam volumus pervenire, « nos ex certis & neceſſariis cauſis de communi con- « ſilio capituli noſtri ea quæ præſenti ſcripto cyro- « graphato annotata ſunt ſtatuiſſe, & ut perpetuis « temporibus robur obtineant firmitatis ſigillo ca- « pituli noſtri roboraſſe, videlicet quod elemoſina- » rius domus noſtræ de cætero habebit omnes deci « mas de **Scholdover** & de **Fengleſham** & de « **Becleſhangre** tam majores quam minores, quas « aliquando Camerarius noſter percipere conſuevit. « Camerarius vero habebit omnes decimas tam « majores quam minores quas Elemoſinarius con- « ſuevit percipere in **Mertone** & **Dvone** & de— « quæ tenentur de curia de **Norborne** in capite cum « decimis majoribus de **Winkelond** quæ ad ele- « moſinariam pertinere noſcuntur. Reddet autem « Camerarius annuatim abbati de **Langedon** vel « illi qui pro tempore divina tenentibus noſtris de « **Dvone** miniſtrat iij. buſſellos ordei. Prædictus « vero Elemoſinarius in ſupplementum decimarum « prædictarum Camerario qui pro tempore fuerit « reddet annuatim v. marcas ſterlingorū in cathedra « ſancti *P.* & ſi aliquando à ſolutione dictarum « quinque marcarum in dicto termino facienda ceſ- « ſaverit, niſi conſenſus Camerarii intervenerit, ad « vinum ad opus conventus dimidiam marcam præ- « ſtabit; ſuſpendetur etiam ab illo die ab officio « adminiſtrationis Elemoſinarius intus & foris uſ- « que ad quindenam proximo venturam comple- « tam. Et dictus Camerarius infra dictum termi- « num quindenæ de bonis Elemoſinarii per manum « ſuam v. marcas ſibi debitas per viſum duorum « fratrum de conventu fide dignorum ex præcepto « abbatis ſine ulla contradictione, fideliter tamen « & ſine vaſto faciet. Inſuper ſi aliquando lis mota « fuerit Camerario ſuper decimis quas in excambium « recepit, vel aliqua portione earum, dictus Came- « rarius ſumptibus ſuis & laboribus decimas illas « defendet, & ſi in ſolidū vel pro parte aliqua convin- « catur, arbitrio abbatis & iiij. fratrum de conven- « tu ſanioris et peritioris conſilii ſufficienter Came- « rario ſatisfaciet, & Camerarius conſervabitur in- « demnis. Hoc idem in decimis quas Elemoſina- « rius in excambiū receperit per omnia volumus ob- « ſervari. Eodem anno obiit *S. Edmundus* archiep.

§. 15. *Advocatio eccleſiæ de* **Tentwarden**.

An. Dñi 1240. ANno Domini M. CC. xl. congregato capitulo domini archidiaconi *Cantuarienſis* in eccleſia de **Tentwarden** dominus *Hugo Norman* dictæ eccleſiæ Rector ab officiali in virtute obedientiæ ad hoc eſt aſtrictus ad dicendum quis eum præſentaſſet, & inſtituiſſet in eadem cum lx. annis & amplius eam tenuiſſet, quia propter diuturnitatem temporis dubitari poſſet ſuper jure patronatus eccleſiæ prædictæ. Qui reſpondit coram omnibus, ſe tempore bonæ memoriæ *Rogeri* abbatis ſancti *Auguſtini* veri patroni dictæ eccleſiæ à *Ricardo* archiepiſcopo fuiſſe præſentatum & per ipſum inſtitutum in eadem. Requiſitus eciam, utrum occaſione ſuæ præſentationis & inſtitutionis mota fuiſſet ab aliquo controverſia, & reſpondit ſe ſine alicujus contradictione ad dictam eccleſiam præſentatum fuiſſe et inſtitutum. Cujus *Hugonis* rectoris aſſenſu concurrente quidam *R.* de *Cantuaria* capellanus ad præſentationem abbatis & conventus domino *Edmundo* tunc archiepiſcopo ad vicariam ipſius eccleſiæ fuit admiſſus & inſtitutus in eadem. Anno ſequenti magiſter *S. Langedon* archidiaconus *Cantuarienſis* auctorizavit exemptionem noſtram per hanc formam.

« OMNIBUS Chriſti fidelibus, &c. Nove- « rit univerſitas veſtra quod cum tempore vacatio- « nis eccleſiæ Chriſti *Cantuariæ* poſt deceſſum vene- « rabilis patris *Edmundi* piæ memoriæ archiepiſcopi « *Cantuarienſis*, propter evidentes conjecturas & « cauſas rationabiles & manifeſtas non poſſemus in « civitate *Cantuarienſi* ſecure & commode officium « prædicationis exercere, conceſſerunt nobis ad « magnam precum noſtrarum inſtantiam viri vene- « rabiles dominus *Ro.* abbas & conventus ſancti « *Auguſtini* infra ſepta ſui monaſterii, quod ab « omni ordinariæ juriſdictionis exercitio per ſedis a- « poſtolicæ privilegium liberum eſt & exemptum, « verbum domini populo prædicare: unde quoniam « eidem venerabili loco ſpecialiter eſt indultum ne « archiepiſcopus vel archidiaconus *Cantuarienſes* « vel eorum officiales niſi rogatu dictorum abbatis « & conventus vel ſine licentia eorum petita prius « & obtenta, aliquid ordinariæ juriſdictionis ibidem « debeant exercere, præſentibus literis noſtris duxi- « mus proteſtandum, nos nullo jure noſtro ſet eo- « rum licentia petita & obtenta ibidem verbum Do- « mini ſeminaſſe, ne credatur vel dicatur in poſte- « rum per gratiam ab ipſis in hac parte nobis factam « privilegiis eorum in aliquo derogari.

§. 16. *Compoſitio inter nos et eccleſiam S.* Trinitatis *ſuper conſuetudinibus maritimis.*

QUia vero ſæpius extitit controverſia inter eccleſiam iſtam & eccleſiam ſanctæ *Trinitatis* ſuper terris, redditibus, conſuetudinibus maritimis, & aliis juribus variis & diverſis, ad ſedandam perpetualiter omnem litem exiit inter eos ſub anno Domini M. CC. xlij. compoſitio formam continens infra- ſcriptam. An. Dñi 1242.

« Noverint univerſi præſens ſcriptum inſpecturi, « quod cum inter viros religioſos dominum *Robertum* abbatem & conventum ſancti *Auguſtini* ex « parte una, & dominum *R.* Priorem & Capitulum « eccleſiæ Chriſti *Cantuariæ* ex altera, ſuper terris, « redditibus, conſuetudinibus maritimis, juribus « variis ac diverſis agitata eſſet diutius materia quæ- « ſtionis, tandem de communi voluntate, & aſſenſu « partium, & de conſilio virorum prudentium amica-

...w. III. Rex.

« cabiliter in hunc modum conquievit, videlicet
« quod abbas & conventus prænominati pro bono
« pacis perpetuæ concedunt, quod Prior & Capitu-
« lum memorati terras & redditus de feudo sancti
« *Augustini* quas dicebantur hactenus occupasse, de
« cætero habeant, tam in civitate quam extra, ita
« tamen quod æquivalentes terras ac redditus per-
« mutationis nomine alibi recipiant ab eisdem. Si-
« mili modo concedunt Prior & capitulum me-
« morati abbati & conventui prædictis in similibus
« similem permutationem, ita tamen quod de cæ-
« tero neutra pars terras vel redditus alterius partis
« intrabit vel sibi appropriare præsumet, nisi licen-
« tia super hoc petita prius & optenta. Item pro
« bono pacis concessum est à Priore & capitulo an-
« tedictis, quod de cætero ad fletum de **Menstre**
« per flumen de *Sandwico* liber sit accessus per
« navigium & recessus. Hoc adjecto, quod si in
« ipso flumine ante dictum fletum aliqua navis an-
« choram fixerit, vel levandæ navis vel negociandi
« seu merces alias transferendi causa se ibidem exo-
« neraverit, dicti Prior & capitulum consuetudines
« maritimas habeant. In fleto autem antedicto nil
« juris de cætero vendicabunt. Set omnes consue-
« tudines & emolumenta libere percipient abbas &
« conventus prædicti ratione fundi in eodem. Ita
« tamen quod tenentes dictorum Prioris & capituli
« liberi sint & quieti ab omni consuetudine qua ha-
« ctenus liberi esse consueverunt, nec dictum fletum
« malitiose ampliabunt abbas & conventus prædi-
« cti in dictorum Prioris & capituli detrimentum.
« Simili modo provisum est quod Prior & capitu-
« lum memorati omnes consuetudines maritimas ha-
« beant in portu de *Sandwico* ex utraque parte
« fluminis, secundum tenorem & usum cartarum su-
« arum infra terminos in ipsis cartis contentas, quia
« sic hactenus usi sunt; Ita tamen quod dicti ab-
« bas & conventus in villa sua de **Stanores** & in
« terris suis dominium habeant et usum consue-
« tum. Quod si in dicta villa de **Stanores**, sive
« in terris dictorum abbatis et conventus, sive in flu-
« mine infra dictos terminos, inter quascumque
« personas discordiæ vel contentiones emerserint, se-
« cundum qualitatem delicti justitia super hiis fiet
« sicut hactenus fieri consuevit. Ultra locum autem
« qui vocatur **Pennebrigge** prope **Stanores** ver-
« sus **Clivesende**, **Rammesgate**, **Margate**,
« **Westgate**, sive in aliis terris dictorum abbatis
« & conventus tam in *Thaneto* quam extra, & ex a-
« lia parte maris in tenemento ipsorum de **North-**
« **borne** idem abbas & conventus omnes consuetu-
« dines maritimas ratione applicationis et terræ suæ
« percipient. Ita tamen quod in mari nil juris vel
« consuetudinis maritimæ percipient præterquam
« ut distinctum est ratione applicationis & terræ
« suæ. Nec impedient nec procurabunt quo minus
« dicti Prior et capitulum per suos ministros in
« mari secundum tenorem cartarum suarum et u-
« sum, jura et consuetudines maritimas requirere
« et capere possint, nec aliquam quærent occasio-
« nem vel aliquid facient per quod dictorum Prio-
« ris et capituli jura et consuetudines maritimæ in-
« fra suos terminos maris et terræ suæ in aliquo mi-
« nuantur. Similiter dicti Prior et capitulum ultra
« dictum locum qui dicitur **Pennebrigge** nil juris
« aut maritimæ consuetudinis quæ dictis abbati et
« conventui ratione applicationis et terræ suæ pro-

Bonifacii Archiep.

« venire possunt, accipient vel inpedient, nec pro-
« curabunt quo minus naves quæ applicare volue-
« rint ad terras dictorum abbatis et conventus ap-
« plicent, et consuetudines maritimas reddant quæ
« ipsis ratione applicationis et terræ suæ debentur.
« Nec aliquam quærent occasionem vel facient ali-
« quid per quod dictorum abbatis et conventus jura
« et consuetudines in terris suis in aliquo minuantur;
« set locis suis utrique libere utantur consuetis. I-
« tem, concedunt liberaliter Prior et capitulum me-
« morati quod in navicula ipsorum prædicti abbas
« et conventus et eorum familia propria transitum
« habeant liberum in portu antedicto, set hanc pas-
« sagii libertatem ad tenentes dictorum abbatis et
« conventus qui non sunt de eorum familia propria
« non extendent. Item, quoniam per clericos recu-
« satos à capitulo sancti *Augustini* et à capitulo
« ecclesiæ Christi *Cantuariæ* aliquando ad mona-
« chatum admissos, et è converso, sæpius consuevit
« discordiæ fomes seminari, concessum est ab utris-
« que quod de cætero ex causa culpæ vel defectus
« recusatus ab alterutro capitulo à neutro recipia-
« tur. Item provisum est de monachis utriusque ca-
« pituli fugitivis, quod de cætero scienter non recipi-
« entur nec admittantur nisi gratiam sui capituli ha-
« buerint. Item, provisum est ab utrisque, quod
« cum abbas S. *Augustini* in aliqua solemnitate in
« ecclesia Christi *Cantuariæ* fuerit requisitus cum
« suis insigniis divina celebrare, cum commode po-
« tuerit libenter accedet, ita tamen quod infra
« septa dictæ ecclesiæ solempnem benedictionem
« non dabit. Ita etiam faciet Prior ecclesiæ Christi
« in ecclesia sancti *Augustini* cum suis insigniis,
« cum super hoc ab abbate fuerit requisitus; quod si
« Abbas vel Prior defuerit, prælatus qui præsens
« fuerit à conventu alterius ecclesiæ ad præmissa
« facienda cum voluerit & commode potuerit requi-
« situs accedet. Ita tamen quod per talem accessum
« neutrius ecclesiæ privilegiis, juribus aut consuetudi-
« nibus in aliquo derogetur. Item ad commodum &
« honorem utriusque ecclesiæ provisum est & conces-
« sum, quod utraque ecclesia alteri in agendis suis
« consilium & auxilium fideliter præstabit & dili-
« genter. Item, ut omnis materia quæstionis & oc-
« casio litis sive realis sive personalis amputetur in
« futuro, & hactenus habita vel concepta inperpe-
« tuum conquiescat, pro bono perpetuæ pacis & con-
« cordiæ amicabiliter est provisum et ab utrisque
« concessum, quod si de cætero aliqua controver-
« sia inter ecclesias memoratas emerserit, duo mo-
« nachi sanctæ Trinitatis ab ecclesia sancti *Augu-*
« *stini*, & duo similiter de ecclesia sancti *Augu-*
« *stini* ab ecclesia Christi *Cant.* eligentur per quos
« sine strepitu judiciali dicta controversia bona fide
« terminabitur. Ita tamen quod per hanc provisio-
« nem neutri ecclesiæ contra alteram quoad aliquam
« jurisdictionem exercendam aliquod præjudicium
« generetur. Et ut hæc compositio perpetuum robur
« firmitatis obtineat renunciatum est ab ecclesiis
« memoratis omnibus litibus ecclesiasticis sive mun-
« danis huc usque inter eas ex quacunque causa mo-
« tis vel conceptis, et omnibus quæ in articulis in
« hac compositione contentis obesse poterunt in fu-
« turo inpetratis et in posterum inpetrandis.

Henr. III. Rex.

Cap. XXII.

§. 1. *Quod annuæ pensiones de nostris ecclesiis per nos non petantur.*

EOdem anno idem *Robertus* abbas ad dispositionem sæpedicti archidiaconi renunciavit omnibus pensionibus quas ista ecclesia ab antiquo solebat de ecclesiis nostri patronatus annuatim percipere pro xx. marcis in ecclesia de Preston recipiendis, quousque dicta ecclesia de Preston posset nobis appropriari; sub ista forma.

OMNIBUS Christi fidelibus &c. magister Simon de Langeton *archidiaconus* Cantuariensis *salutem. Ad universitatis vestræ notitiam volumus pervenire, quod cum pro pensionibus sive præstationibus annuis quas abbas & conventus sancti* Augustini Cantuariæ *in diversis ecclesiis sui patronatus ab antiquo perceperant, felicis recordationis* E. *quondam* Cantuariensis *archiepiscopus de consensu nostro, capitulo ecclesiæ Christi* Cantuariæ *id per omnia postmodum approbante, prout in compositione inter nos inita, & per sedem apostolicam confirmata liquido continetur, xx. marcas annuas in ecclesia de* Preston *vel de* Selling *quam citius vacare contingeret duxerit concedendas. Vacante postmodum ecclesia de* Preston, *quia dicti abbas & conventus certam portionem decimarum in dicta ecclesia ad valenciam xx. marcarum sibi petierunt assignari: Nos auctoritate sedis* Cantuariensis *quæ tunc vacabat, inquisitione legitima de valore dictæ ecclesiæ prius facta, medietatem majorum decimarum pro pensionibus memoratis, de consensu* H. *de* Wyngham *clerici, quem ad residuam dictæ ecclesiæ portionem legitime præsentarunt, eisdem assignavimus, percipiendam perpetuis temporibus in eadem, & præterea dicti abbas & conventus solvent annuatim* G. *vicario quam diu erit vicarius xl. s. quos Rector illius ecclesiæ reddere consuevit. Ita quod amodo omnes ecclesiæ ipsorum pensionales & capellæ à memoratis pensionibus quietæ & liberæ remanebunt. Unde ad cautelam nomina omnium ecclesiarum patronatus ipsorum pensionaliũ præsenti scripto duximus inserenda, ne super jure dictorum abbatis & conventus dictis ecclesiis, vel liberatione & quieta clamatione pensionum possit in posterum dubitari. Nomina ecclesiarum sunt hæc, ecclesia de* Menstre *cum tribus capellis suis, s. sanctorũ* P. J. *&* Laurentii *quæ consueverunt reddere xij. s. ecclesia de* Stonore *ij. s. ecclesia sancti* Petri *in* Sandwico *ij. s. ecclesia de* Norburne *cum capellis de* Soldene *&* Mungeham *&* Langedon *vj. s. ecclesia de* Littleborne *cum capella de* Garewinter *iij. s. ecclesia de* Swaleclive *xij. d. ecclesia de* Faversham *cum capella de* Cheldwich *iiij. l. ecclesia de* Chistelet *x. s. ecclesia de* Westbere *xij. d. ecclesia de* Fordwich *&* Sture *x. s. ecclesia de* Preston *iij. s. ecclesia de* Middelton *cum capella xl. s. ecclesia de* Selling *xliij. s. ecclesia de* Lenham *cum capella de* Royton *ix. s. viij. d. ecclesia de* Frithenden *ij. s. ecclesia de* Swanes *xij. d. ecclesia de* Brokel *ij. s. ecclesia de* Stone *ij. s. ecclesia de* Mechel *ij. s. ecclesia de* Burwermersch *ij. s. ecclesia de* Tanterdenn *iij. s. ecclesia de* Keninton *x. s. ecclesia de* Wyselusburg *ij. s. In civitate* Cantuariæ *ecclesia sanctæ* Mildredæ *x. s. ecclesia sanctæ* Mariæ *juxta castrum xij. d. ecclesia sancti* Johannis *vj. d. ecclesia sanctæ* Margaretæ *iij. s. ecclesia omnium Sanctorum xij. d. ecclesia S.* Andreæ *xij. d. ecclesia S.* Mariæ Magdalenæ *xij. d. ecclesia S.* Pauli *iij. s. Quas omnes pensiones dicti abbas & conventus futuris temporibus remiserunt, salvo sibi jure patronatus in eisdem in perpetuum, & omni reverentia quæ patronis debetur à jure & pulsatione contra abbatem consueta. Hac protestatione prius ab eis facta, quod nichilominus remanebunt decimæ prædiales quas in quibusdam parochiis perceperunt ab antiquo, & quinque marcæ in vicaria de* Chistelet *quas retinent per compositionem, & cereus unius libræ de ecclesia de* Stodmersch *in signum patronatus, & xx. s. de ecclesia de* Sybertesweld *quas nomine decimarum dominii de* Sybertesweld *à Rectore dictæ ecclesiæ percipiunt annuatim, & xiij. s. iiij. d. de ecclesia de* Borden, *& x. s. de ecclesia de* Bewesfeld, *quos quando dictas ecclesias Prioribus de* Ledis *& de* Combwell *contulerunt sibi in signum dominii tanquam firmam reservarunt; & duas marcas de ecclesia de* Sutton *quas nomine decimarum suorum tenentium in dicta parochia ad vitam Rectoris qui nunc est retinent de ipsius voluntate & assensu, & iiij. l. quas ab abbate & conventu de* Faversham *pro redemptione decimarum dominii sui percipiunt annuatim, & xxiiij. solidos de capella de* Hobbyns *quos à monialibus de* Scapeye *ratione quarundam decimarum simili modo percipiunt, & x. s. de* Redmynsham *quos ratione decimarum percipiunt, & ille quem ad residuam dictæ ecclesiæ videlicet de* Prestone *porcionem dicti abbas & conventus in posterum præsentabunt, simul cum procuratore archidiaconi vel ejus officiali, omnia onera ipsius ecclesiæ consueta & debita perpetuo sustinebit: Et quoniam omnes domos dictæ ecclesiæ cum fundo in quo sitæ sunt Rectori ejusdem assignamus, ut dicti abbas & conventus in dicta parochia certum locum haberent ad orrea construenda in quibus collocare suas garbas valeant in futuro, unam acram de terra dictæ ecclesiæ eis ad ædificandum tenore præsentium assignamus, & dicti abbas & conventus dictis fundo et majorum medietate decimarum contenti erunt in perpetuum nomine xx. marcarum ut dictum est, nisi de novo uberior eis gratia ab illis quorum intererit concedatur. In cujus.*

Ista namque pensionalium permutatio huic monasterio exigui fuit commodi, immo eidem deperditionem adduxit ut opinor non parvam, nam inprimis summa xx. marcarum nobis sic ordinata ad pensiones prius nobis debitas æqualiter se non extendit. Item succedente tempore, ut jam est in facto, prædicta ecclesia de Preston una cum aliis certis ecclesiis in ista compositione nominatis nobis postmodum unitis & appropriatis, reliquæ ecclesiæ quæ sunt de patronatu adhuc mansissent pensionales.

§. 2. *Alienatio ecclesiæ de* Stodmerch.

Bonifacius Archiep. — An. 124[3]

ANno Domini M. CC. xliij. *R.* abbas ad instantiam magistri *S. de Langeton* archidiaconi *Cantuariæ* concessit & alienavit ecclesiam de Stodmerch hospitali pauperum sacerdotum in *Cantuaria.* Quod hospitale idem archidiaconus diversorum elemosinis dicitur fundasse. Tenor concessionis talis est.

Omnibus sanctæ matris &c. R. *Dei gratia &c. Ad universitatis vestræ notitiam volumus pervenire, nos divinæ pietatis intuitu ad instantiam viri ve-*

Henr. III. Rex. *venerabilis & amici nostri charissimi magistri* Simonis de L. *archidiaconi* Cantuariæ, *ecclesiam S.* Mariæ *de* Stodmerch *quæ ad nostram pertinuit donationem, perpetuo concessisse & dedisse Hospitali pauperum sacerdotum, quod situm est in parochia de sancta* Margareta *in* Cantuaria, *ad sustentationem eorundem cum pertinentiis quatuor acrarum singulis annis de dominico nostro de* Stodmerch *antiquo more de gratia nostra speciali percipiendum. Hoc adjecto, quod in dicta parochia nullas terras vel redditus de nostris tenentibus dicti sacerdotes vel eorum procuratores ement, vel aliquo titulo sibi appropriabunt, nisi de nostra vel successorum nostrorum licentia speciali, nec decimas aliquas de dominico nostro de* Stodmerch *requirent in futuro.*

Quando autem dictam eis fecimus donationem sindicus dicti Hospitalis de voluntate archidiaconi memorati nomine dictorum sacerdotum & H. supradicti nobis & ecclesiæ nostræ sacramentum præstitit fidelitatis. Et hoc idem facient omnes successores sui. Dictus autem procurator vel aliquis sacerdos Hospitalis supradicti omni anno super majus altare in ecclesia nostra in die sancti *Augustini* dabit unum cereum unius libræ in signum recognitionis præmissorum.

§. 3. *Moniales* Sepulchri *non ingrediantur possessiones S.* Augustini.

An. Dni 1244. ANno sequenti, Priorissa sancti *Sepulchri* obligavit se & domum suam, ne quoquo modo de feodo sancti *Augustini* sibi appropriarent, per suam Cartam cujus forma talis est.

Omnibus Christi fidelibus &c. Priorissa & moniales sancti Sepulchri *extra* Cantuariam *æternam in Domino salutem. Ad universitatis vestræ notitiam volumus pervenire, nos promisisse, & hac præsenti Carta nostra concessisse, quod terras vel redditus ad abbatem & conventum S.* Augustini *spectantes non ingrediemur, nec aliquo titulo nobis appropriabimus, nisi eorum licentia super hoc prius petita pariter & obtenta. Quod si aliquo tempore fecerimus, volumus quod factum nostrum irritum fiat & inane. In cujus rei &c.*

Harum fundator fuit *Anselmus* archiepiscopus; & quamquam infra limites feodi beati *Augustini* sint constitutæ, tamen in solo archiepiscopatus sitæ sunt. Erat namque ibi ecclesia parochialis in honore sancti *Sepulchri* de patronatu archiepiscopi exiguis terris circumcincta, ubi in præsenti constat eas esse fundatas. Eodem anno *Bonefacius* in archiepiscopum consecratus est.

§. 4. *De sepultura Hospitalis de* Hospringe.

1245. ANno Domini M. CC. xlv. facta fuit quædam compositio sive gratia per abbatem *Robertum* fratribus Hospitalis de Hospringe modum continens infra scriptum.

« Omnibus præsentes literas inspecturis *Robertus* Dei gratia &c. Noverit universitas vestra, « quod nos divinæ caritatis intuitu concedimus « fratribus hospitalis de Hospringe sepulturam fra- « trum habitum ipsorum gestantium ibidem, & « infirmorum tantummodo quos in dicto hospitali « in fata decedere contigerit. Ita tamen quod omne « emolumentum tam in oblationibus quam in testa- « mentis, seu confessionibus, seu quibuscumque mo- « dis aliis quod ex eorum obitu provenerit, libere « & absque diminutione aliqua ecclesiæ nostræ de « Faversham resignetur. Si qua vero fuerit fami- « lia in dicto hospitali in habitu seculari, omnia « jura spiritualia a vicario de Faversham in eccle- « sia de Faversham recipiet, & ecclesiam memo- « ratam in præcipuis anni festivitatibus frequenta- « bunt. Sacerdotes qui pro tempore ministrabunt in « hospitali memorato nullam audient confessionem « nisi tantum fratrum & pauperum ibidem ægro- « tantium, & eisdem personis viaticum & extremam « unctionem & omnia divina inpendent, et in eo « casu omnia emolumenta exinde provenientia vi- « cario de Faversham sine retentione aliqua per- « solvent. Item nullum parochianum ecclesiæ de « Faversham solempnibus diebus, maxime in na- « tali Domini, in Purificatione beatæ *Mariæ*, & in « Pascha, Assumptione beatæ *Mariæ*, & in dedica- « tione ecclesiæ, nec cæteris diebus ad divina reci- « pient. Et si aliquis parochianus de Faversham « oblationes aliquas in dicto hospitali fecerit, eccle- « siæ matrici sine diminutione reddentur. Item nul- « lum annale nec tricennale de parochianis de Faversham aliquo tempore recipient. Et ad majo- « rem omnium præmissorum securitatem frater œco- « nomus una cum sacerdotibus ibidem ministranti- « bus & commorantibus, sacramentum fidelitatis « præstabunt vicario de Faversham qui pro tem- « pore fuerit in ecclesia eadem, quod ecclesiam ma- « tricem in Faversham in supradictis & omnibus « aliis pro suis viribus indempnem conservabunt. « Pro hac autem sepultura quam de præfatis per- « sonis dicto hospitali concessimus dabunt nobis « singulis annis dicti fratres xij. d. liberi redditus « in Pascha in domo nostra de Faversham, & j. « cereum duarum librarum ecclesiæ nostræ de Faversham die Assumptionis beatæ *Mariæ*. Et ut « hæc nostra &c.

Bonifacius Archiep.

§. 5. Beketteston *datur ad elemosinam.*

An. Dni 1247. ANno Domini M. CC. xlvij. quidam Dei cultor *Adam de Clivesthend* nomine dedit abbati *Roberto* & ecclesiæ suæ xiiij. acras terræ in Bekettestone in parochia de Littleborne in perpetuam elemosinam, unde idem abbas & conventus eum graciose respicientes, concesserunt ei annuam liberationem tempore suæ vitæ duraturam, & ad vestitum ejus & calciamenta eidem xx s. annuatim insuper contulerunt.

§. 6. *De domibus & terris concessis Priori S.* Bartholomæi Londoniæ.

EOdem anno *Robertus* abbas concessit Priori & conventui sancti *Bartholomæi* de Smithefeld quandam terram cum domibus super factis in civitate *Londoniæ* in parochia sancti *Dunstani* juxta turrim *Lundoniensem* situatam, reddendo inde ecclesiæ sancti *Augustini* per annum xij. s. Et pro ista dimissione idem Prior & Conventus in spiritualibus beneficiis monachos *Augustinenses* in posterum receperunt, Abbas vero eisdem gratiam consimilem rependendo.

Henr. III. Rex.

§. 7. *De decimis de* Horyngbrok *inter Abbatem & Priorem* Dovoriæ.

EOdem anno fuit quædam lis & contentio inter Abbatem *R.* & Conventum & Priorem *Dovoriæ* sedata super petitione decimarum de Horyngbrok in hunc modum.

« Notum sit omnibus, quod cum controversia mota fuisset inter abbatem sancti *Augustini Cantuariæ* & conventum ex una parte, & Priorem & conventum sancti *Martini Dovoriæ* ex altera, super decimis terrarum quas dicti abbas & conventus habent in dominico de Horyngbrok & in Scherle, dicto Priore petente decimas prædictarum terrarum eo jure quod sunt infra limites parochiæ suæ de Apoldore, abbate & conventu è diverso proponentibus, quod ipse & conventus suus per privilegia à præstatione decimarum sunt immunes: Tandem de consilio virorum prudentum in hunc modum quievit, videlicet quod dicti Prior & Conventus protestati sunt & concesserunt, quod quando abbas & conventus sancti *Augustini* dictas terras propriis sumptibus excolunt, à præstatione decimarum per privilegia sua sunt & erunt immunes, set quociens dictas terras personis secularibus, clericis vel laicis non sumptibus abbatis & conventus excolendas ad firmam pro denariis, vel ad dimisiones garbarum tradiderint, Prior & Conventus *Dovoriæ* omnes decimas libere & sine difficultate ratione personarum terras prædictas suis sumptibus excolentium & non ratione prædii recipient. Hoc moderamine observato, quod pars garbarum & denariorum ad abbatem pertinens, ei libere & sine decimatione remanebit, privilegiis omnibus sancti *Augustini* penitus in suo robore permanentibus.

§. 8. *Compositio inter nos & Rectorem de* Preston.

An. Dñi 1249. ANno Domini M. CC. xlix. edita fuit quædam compositio inter *Robertum* abbatem & rectorem de Preston; ita quod præfati abbas & conventus tradiderunt dicto *H.* rectori ad firmam in vita sua medietatem majorum decimarum prædictæ ecclesiæ de Preston quam magister *S. de Langedon* abbati & conventui perpetuis temporibus in eadem ecclesia assignavit nomine xx. marcarum annuarum, quas pro diversis pensionibus sive præstationibus ecclesiarum sui patronatus *Edmundus* quondam archiepiscopus & idem *S.* archidiaconus in eadem ecclesia duxerint concedendas; Habendum & tenendum dictam medietatem majorum decimarum ad firmam quoad vixerit pro xx. marcis sterlingorum. Et si dictæ domus quas idem *H.* rector inhabitavit per defectum & negligentiam dicti *H.* vel suorum comburantur vel pereant, de precio super eas arbitrio bonorum virorum posito dictis abbati & conventui fideliter respondebit, nisi forte per infortunium aliunde destruantur, quod nec sibi nec suis merito debeat imputari.

§. 9. *Donatio terræ de* Benewelbourne *in* Bregg.

EOdem anno *Robertus* abbas dedit *Radulpho* clerico terram de Benewelbourne in parochia de Bregg cum domibus desuper constructis, redditibus & omnibus pertinentiis, Reddendo inde annuatim xx. s. ad quatuor anni terminos principales.

Bonifa Archie

§. 10. *De anniversario* Bartholomæi *de* Ferentino.

EOdem anno magister *Bartholomæus* Rector ecclesiæ de Brokland zelo Dei tactus possessiones beati *Augustini* augmentavit in hunc modum.

« Omnibus Christi fidelibus &c. magister *Bartholomæus* de *Ferentino* Rector ecclesiæ de Brokland in marisco salutem. Noverit universitas vestra me dedisse & præsenti carta mea confirmasse pro salute animæ meæ & parentum meorum, karissimis dominis meis abbati & conventui sancti *Augustini Cantuariæ* in liberam elemosynam xl. s. v. d. ob. annui redditus quos emi de *Adam* & *Willelmo* de *Wiskeberh* in tenura de Chistelet, De quibus xl. s. v. d. ob. unam marcam assignavi ad panem distribuendum pauperibus die anniversarii mei imperpetuum, De residuis vero duabus marcis v. d. ob. michi quamdiu vixero vel meo certo assignato. Et si religionem intravero prælati ejusdem domus in vita tantum mea respondebunt. Post obitum vero meum sive sim in religione sive extra, dictum residuum ad usus & solatium infirmorum monachorum sancti *Augustini* statui concedendum. Et quia propono per Dei gratiam dictum redditum usque ad quatuor marcas augmentare, eodem modo penitus de marca prætaxata & de tribus marcis residuis fiat sicut superius est annotatum.

Contulit eciam idem magister *Bartholomæus* huic monasterio terras, redditus & tenementa apud Wottone in tenura de Littlebourne ad valenciam decem marcarum singulis annis. Ob igitur memoriam tanti beneficii, decretum est ab abbate *Roberto* & toto conventu ejus anniversarium fieri, sub ista forma.

« Noverit universitas vestra, nos intuitu divinæ pietatis magistrum *B.* de *F.* de consensu tocius capituli nostri in fratrem recepisse, & omnium beneficiorum quæ in domo nostra fiunt & fient imperpetuum specialiter constituisse participem. Nos igitur de mera voluntate nostra eidem magistro *Bartholomæo* cum de morte sua nobis fuerit manifestum quod viam universæ carnis fuerit ingressus, pro servicio suo nobis olim collato x. marcas sterlingorum pro anima sua distribuendas per manus elemosinarii nostri de thesauraria nostra damus, concedimus, & hac carta confirmamus pro voluntate ejusdem absque omni contradictione, cavillatione, dolo, fraude, malo ingenio singulis annis imperpetuum ad perficiendum pium propositum ejusdem, sicut inferius liquebit. Una cum prædictis x. marcis iij. marcas annui redditus assignavit quas apud Wyskebeth in parochia de Chistelet comparavit una cum centum marcis argenti quas nobis mera voluntate contulit & donavit. Dictæ vero xiij. marcæ singulis annis à thesauraria nostra recipiantur, & per manus elemosinarii nostri distribuantur sub hac forma: videlicet, die anniversarii sui x. s. pauperibus hostiatim mendicantibus in cimiterio sancti *Augustini* omni anno imperpetuum in pane erogentur. Item, eodem die omni anno xxiiij. s. in vestimentis & calciamentis pauperum erogentur. Item, ad sustinendum unum cereum

Henr. III. Rex.

« cereum ponderis x. librarum perpetuis temporibus, quem idem magister *Bartholomæus* in criptis monasterii istius ad honorem beatæ virginis ardendum assignavit, & ad illum annuatim in festo Annunciationis beatæ virginis innovandum detur una marca argenti. Et si in dicto cereo illa marca per annum expensa non fuerit, residuum ad augmentationem luminis ibidem expendatur. Item, die sui anniversarii nobis abbati & conventui pro pitancia j. marcam omni anno perpetualiter concessit. Item ordinavit idus Junii conventui iiij.s. pro pitancia pro anima domini *J. Egidii*. Item, conventui in vigilia sancti *Andreæ* pro anima uxoris ejusdem *Egidii*, videlicet dominæ *Romanæ* iiij.s. Item, in crastino *Simonis* & *Judæ* conventui pro pitancia pro anima patris sui iiij.s. Item, in die *Philippi* & *Jacobi* pro anima matris suæ iiij. s. Item fratribus & sororibus sancti *Laurencii* iiij.s. pro anima *Reynonis* socii sui, in festo sancti *Blasii*. Sex vero residuæ marcæ ad emendationem dormitorii annuatim reserventur & expendantur. Pro hoc vero speciali beneficio vj. marcarum quas dormitorio nostro sustinendo assignavit, concessimus ei cum specialibus benefactoribus nostris specialem fructum & memoriam in illa missa de Spiritu sancto quæ cotidie celebratur ad bonam conservationem vitæ suæ. Et in missa quæ cotidie celebratur pro fidelibus defunctis, specialem fructum pro salute animæ suæ inperpetuum postquam de eo humanitus contigerit. Et ne quod absit futuris temporibus aliquis obedienciarius ad quem ratione officii pertinebit, ne in aliquo articulo ordinationis antedictæ per ignorantiam se valeat excusare, ordinamus & concedimus hanc nostram salubrem provisionem singulis annis in nostro capitulo die anniversarii sui recitandam. Ordinamus etiam & quantum in nobis est concessimus pro nobis & successoribus nostris præfato magistro *Bartholomæo*, ut ipsum plenum effectum ex sua intentione in omnibus articulis prænominatis sine difficultate consequatur inperpetuum. Et si ausu temerario seu per negligentiam quicquam in suis temporibus fuerit omissum, quod nichilominus effectualiter & integre suplebitur quam cito fuerit compertum, cum gravi pœna infligenda eidem qui in præmissis negligens repertus fuerit aut remissus. Quæ omnia ut perpetuis temporibus stabilem habeant firmitatem nos in verbo veritatis & in virtute Spiritus sancti pro nobis & successoribus nostris fideliter promisimus sine fraude & malo ingenio quantum in nobis est observaturos. Ita quod prædicta omnia distribuentur & sane inviolabiliter impleantur secundum intellectum ipsius magistri *Bartholomæi* prout superius manifeste est expressum. In cujus rei &c.

§. 11. *Compositio inter Rectorem S.* Margaretæ *& Hospitale Sacerdotum.*

EOdem anno fuit quædam compositio facta inter Rectorem ecclesiæ sanctæ *Margaretæ* de consensu domini *Roberti* abbatis, & hospitale pauperum sacerdotum pro eo quod in eadem parochia constat esse situatum, videlicet quod capellanus qui pro tempore in dicto hospitali ministrabit, quod nullas oblationes, decimas vel obventiones in præjudicium ecclesiæ parochialis sanctæ *M.* recipiet. Omnes servientes in dicto Hospitali à Rectore dictæ ecclesiæ sacramenta recipient. In festivitatibus in quibus oblatio debetur ecclesiis, ad prædictam ecclesiam venient sicut alii parochiani. Si aliquem ex peregrinis ibidem infirmari contigerit, spiritualia ab eodem Rectore recipiet. Habebunt potestatem recipiendi annalia sive tricennalia pro illis qui non sunt parochiani ejusdem ecclesiæ, vel si sunt parochiani si fuerint ab eisdem procurati & super hoc convicti, plene restituent quicquid taliter perceperunt. In festo S. *Margaretæ* super altare ipsius ecclesiæ in signum juris parochiani duos cereos trium librarum offerri faciant vel xviij.d. Item de tenemento domini abbatis & conventus sancti *Augustini* nullum sibi tenementum perquirent nisi de eorum voluntate. Si aliquo tempore in eodem Hospitali capellanus non fuerit set laicus procurator, ad consimile sacramentum tactis sacrosanctis se astringat ad observationem præmissorum. In diebus Dominicis & festivitatum in quibus oblationes fuerint generales non celebrabunt missam in dicto Hospitali donec evangelium in ecclesia sanctæ *M.* fuerit perlectum; & illis diebus parochianos sanctæ *M.* ad divina non admittent nisi cum missa in ecclesia sanctæ *M.* fuerit completa. Campanas vero in prædicto loco non habebunt. Et si qua partium contra formam hic scriptam venire præsumpserit, unam marcam nomine pœnæ tociens solvet abbati sancti *Augustini* & archidiacono *Cantuariensi* vel cui viderint secundum Deum libere conferendum, quociens contravenerit; compositione nichilominus firmum robur obtinente.

Bonifacius Archiep.

Privilegium *Innocencii* Papæ iiij.

INNOCENTIUS *episcopus &c. Dilectis filiis Abbati & Priori sancti* Edmundi, *&c. Sicut dilecti filii abbas & conventus monasterii sancti* Augustini Cantuariæ *sua nobis petitione monstrarunt, quod tam idem abbas & conventus quam prædecessores eorum, ecclesias, redditus, possessiones, maneria, pensiones & quædam alia bona dicti monasterii datis super hoc literis & interpositis juramentis, necnon & pœnis adjectis, in enormem læsionem ipsius, nonnullis clericis & laicis, aliquibus eorum ad vitam, quibusdam vero ad non modicum tempus & aliis perpetuo ad firmam vel sub censu annuo concesserunt, quorum aliqui super hiis literas confirmationis in forma communi à sede apostolica impetrarunt: Nos itaque dictorum abbatis et conventus supplicationibus inclinati, discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatinus ea quæ de bonis ejusdem monasterii per confessiones hujus monasterii alienata inveneritis illicite vel distracta, non obstantibus prædictis juramentis, pœnis et literis seu confirmationibus, ad jus et proprietatem ipsius studeatis legitime revocare, contradictores per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo.*

§ 12. *De duabus marcis redditus de* Oris *in* Chistelet.

ANno Domini M.CC.lj. quidam *Nicholaus de Hopelonde* dedit domino *Roberto* abbati & conventui duas marcas liberi redditus de quinta parte terræ de *Oris* in tenemento de Chistelet. An. Dni 1251.

Henric. III. Rex.

Cap. XXIII.

§. 1. *Benedictio abbatis* Rogeri *de* Cicestria.

An. Dñi 1252. Anno sequenti obiit dominus *Robertus* abbas hujus monasterii in crastino sancti *Mauri* abbatis, & in capella beatæ *Mariæ* in navi ecclesiæ in corpore ejusdem capellæ sepultus est. Et eodem anno die sancti *Laurencii* archiepiscopi electus est in abbatem *Rogerus de Cicestria* camerarius per viam compromissi; pro cujus benedictione *Innocencius* papa iiij. scripsit *Bonifacio* archiepiscopo *Cantuariensi* inter cætera sic.

Quocirca fraternitatem tuam rogamus & monemus attente per apostolica scripta tibi mandantes, quatinus eidem Rogero *in monasterio supradicto juxta tenorem compositionis inter sanctæ memoriæ beatum* Edmundum Cantuariensem *archiepiscopum & monasterium ipsum initæ ac per sedem apostolicam, ut dicitur, confirmatæ, munus benedictionis inpendas, recepturus ab ipso postmodum pro nobis &* Romana *ecclesia fidelitatis debitæ juramentum secundum formam quam tibi sub bulla nostra mittimus interclusam. Formam autem juramenti quod ipse præstabit de verbo ad verbum per ejusdem patentes literas suo sigillo signatas per proprium nuncium nobis quamtocius studeas destinare. Alioquin liceat ei quemcunque maluerit catholicum adire antistitem gratiam & communionem ejusdem sedis habentem, qui nostra fretus auctoritate sibi quod postulatur inpendat.*

Archiepiscopo vero eidem electo in suo monasterio sine professionis præstatione benedicere penitus recusante, die decollationis sancti *Johannis Baptistæ* in ecclesia sua ab episcopo *Londoniensi* benedictus prælationis accepit dignitatem. Item, *Innocentius* iiij. indulsit eciam huic ecclesiæ quod non tenemur ad provisiones nec provisores admittere nisi sub certa forma. Tenor hujus talis.

INNOCENTIUS. *Dilectorum filiorum precibus inclinati, eis per nostras literas duximus indulgendum, ut per reservationes & inhibitiones quas sibi prætextu literarum super quorumcumque provisionibus à sede apostolica obtentarum per quas non sit plenum jus alteri adquisitum seu inpetrandarum, in posterum fieri contigerit, nullum possit eisdem abbati & conventui fieri obstaculum interponi, quo minus ecclesias & alia beneficia ecclesiastica ad ipsorum collationem spectantia cum vacaverint conferre, ac ad ecclesias quæ ad præsentationem ipsorum pertinent personas idoneas præsentare libere valeant, nisi eædem literæ impetrandæ plenam & expressam ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi & toto tenore ipsius fecerint mentionem.* Hujus privilegii Abbas & Prior sancti *Edmundi* existunt conservatores.

Idem indulsit huic monasterio autenticum privilegium, quod cum pensionarii nostri eliguntur in episcopos, cessabit pensio eorundem, unde sic.

INNOCENTIUS *episcopus:* & infra. *Nos vestris supplicationibus annuentes, pensionem aliquam prætextu prioris concessionis cuiquam electo in pontificem de cætero solvere minime teneamini.* Item privilegium. INNOCENTIUS *episcopus:* & infra. *Hinc est quod nos vestris supplicationibus inclinati, auctoritate præsentium indulgemus ut ad receptionem vel provisionem alicujus in pensionibus seu ecclesiasticis beneficiis cogi de cætero per nostras literas non possint nisi de hac indulgentia plenam fecerit mentionem.* Bonifa. Archie.

Item ne aliquis delegatus vel subdelegatus, executor vel conservator possit nos excommunicare, INNOCENTIUS *episcopus:* & infra. « Ut igitur ex speciale devotione quam ad nos & *Romanam* ecclesiam ad quam monasterium tuum sicut « dicitur nullo medio pertinet, habere dinosceris, « sencias tibi favorem apostolicam accrevisse, ut « nullus delegatus vel subdelegatus, executor aut « eciam conservator auctoritate sedis apostolicæ vel « delegatorum ipsius, in te vel ecclesiam tuam ex- « communicationis, suspensionis, aut interdicti sen- « tentias valeat promulgare absque mandato sedis « apostolicæ speciali, faciente plenam de hac indul- « gentia mentionem, auctoritate tibi præsentium « indulgemus.

Item, aliud de procurationibus non dandis de ecclesiis quas habemus in proprios usus, isto tenore: « INNOCENTIUS. Principalem causam: « *& infra.* Ecclesiæ igitur vestræ sedi apostolicæ « inmediate subjectæ, à futuris gravaminibus quibus « tales, inpellente plerosque ad hæc zelo invidiæ, in- « terdum solent affici, providere volentes, auctori- « tate præsentium districtius inhibemus, ne quis præ- « textu ecclesiarum quæ sunt vobis in usus proprios « per sedem apostolicam deputatæ, procurationes ra- « tione visitationis à vobis exigere vel extorquere, « seu alia vobis aut ecclesiis ipsis inponere onera « contra justitiam quoquo modo præsumat, de « quarum proventibus est congrua portio pro con- « suetis oneribus sustinendis earundem ecclesiarum « vicariis assignata.

Anno Domini M.CC.liij. transmissa fuerunt statuta *Gregorii* papæ ix. una cum litera papali super hiis executoria *Bonifacio* archiepiscopo *Cantuariensi*; An. Dñi 1253 qua quidem litera mediante, cum idem archiepiscopus monasterium sancti *Augustini* ut de dictis statutis inquireret ingredi voluisset, nec à conventu istius loci admissus fuisset, idem archiepiscopus quasdam sententias in istud monasterium & in quasdam certas personas ipsius proferebat, Quas quidem sententias & jurisdictionem eidem archiepiscopo in hac parte attributam revocari procurarunt sub hac forma quæ inferius annotatur.

Litera directa archiepiscopo super revocatione processus.

« INNOCENTIUS episcopus servus servo- « rum Dei, venerabili fratri *Bonifacio* archiepi- « scopo, *&c.* Licet monasterium sancti *Augustini* « *Cantuar.* ordinis sancti *Benedicti* eo favorabili- « ter prosequi debeamus quod ad *Romanam* eccle- « siam nullo pertinet mediante, inde tamen illud « specialiori amplectamur in Domino caritate, quod « inter alia ejusdem ordinis monasteria, & regularis « observantia, & hospitalitatis bonum, prout acce- « pimus, præcipue locum optinet in eodem. Sane « olim sub certa forma per nostras tibi literas de- « dimus in præceptis, ut statuta pro reformatione « dicti ordinis à felicis recordationis *Gregorio* papa « prædecessore nostro edita faceres ab universis per- « sonis ejusdem ordinis tuæ civitatis & diocesis ex-

« acta

Henric. III. Rex.

« acta diligentia observari. Quarum literarum auctoritate super hoc praeceptum apostolicum exequens, diligenter in praefato monasterio, ut dicitur, processisti: cum igitur de ipsius monasterii personarum religione ac vita bonam habentes opinionem fide dignorum testimoniis informatam, sententias si quas ob hoc in personas saepedicti monasterii promulgasti relaxari mandamus, fraternitatem tuam rogandam duximus & ortandam per apostolica scripta mandantes, quatinus praedictarum literarum occasione ipsius personas monasterii ulterius non molestes, set habeas ipsas cum eodem monasterio pro nostra & apostolicae sedis reverentia in suis juribus propensius commendatas, adversus aliorum molestias eisdem quantum in te est favorabilem & benivolum te inpendens. Set idem archiepiscopus mandatis apostolicis non parens praedictas sententias in monasterium & diversas personas ejusdem latas non revocavit, set easdem ratas & firmas esse promulgavit; unde abbas *Rogerus* pro remedio salubriori dominum papam iterum consulere coactus est.

Anno igitur Domini M. CC. liij. ab abbate de **Waltham** in hujusmodi negotio per dominum *Innocentium* papam iiij. delegato emanavit eidem archiepiscopo mandatum sub hac forma. *Venerabili in Christo patri* Bonifacio &c. E. *eadem gratia abbas de* **Waltham**, &c. *Mandatum domini papae suscepimus in haec verba* : « *Innocentius* episcopus : « *& infra.* Olim ad nostram perlato audientiam, « quod Abbates, Priores, & Monachi ordinis sancti « *Benedicti Cantuariensis* provinciae statuta pro reformatione ipsius ordinis à felicis recordationis « *Gregorio* papa praedecessore nostro edita non servabant, venerabili fratri nostro *Cantuariensi* archiepiscopo ejusque suffraganeis per nostras sub certa forma literas dedimus in praeceptis, ut inquisita super hoc diligenter veritate, statuta ipsa facerent ab universis personis ejusdem ordinis suarum civitatum & diocesum tam exemptis quam non exemptis exacta diligentia observari. Nos igitur dilectorum filiorum abbatis & conventus monasterii sancti *Augustini Cantuariae* dicti ordinis precibus inclinati, praesentium vobis auctoritate mandamus quatinus si quas excommunicationis, suspensionis vel interdicti sententias idem archiepiscopus in eundem abbatem vel personas alias ejusdem monasterii ipsumque monasterium, literarum auctoritate hujusmodi, per se vel per alium promulgavit, vos ipsas vice nostra sine difficultate aliqua relaxantes, non permittatis eosdem literarum vel sententiarum ipsarum praetextu ab aliquibus molestari, molestatores hujusinodi per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo, non obstante, &c. *Hujus igitur auctoritate mandati si quas suspensionis, excommunicationis vel interdicti sententias in eundem abbatem vel personas alias ejusdem monasterii ipsumque monasterium protulistis, ipsas secundum formam praescripti mandati relaxamus, paternitatem vestram rogantes vobisque firmiter injungentes, quatinus ipsos occasione dictarum sententiarum nullatenus molestetis, praedictam relaxationem in singulis ecclesiis vestrae civitatis & diocesis publice denunciari facientes.*

Bonifacius Archiep.

§. 2. *Privilegium dispensandi super statutis* Gregorii ix.

ANno supradicto idem Papa *Innocentius* quartus ob singularem affectionem quam habuit erga istud monasterium concessit Abbati & Priori hujus loci super statuta *Gregorii* noni gratiam dispensandi sub isto tenore.

« *INNOCENTIUS*, &c. Ex parte tua « fuit nobis humiliter supplicatum, ut cum observantia tui ordinis ab ipsa sui institutione multum « sit rigida & difficilis ad ferendum, fuerintque « postmodum per felicis recordationis *Gregorium* « papam praedecessorem nostrum superaddita gravia statuta diversarum poenarum adjectione vallata, ne contingat sub tantis oneribus deficere « oneratos, providere super hoc paterna sollicitudine curaremus. Attendens igitur quod expedit « calamum quassatum non conteri, & in erasione « aeruginis vas non frangi, devotionis tuae precibus « inclinati praesentium tibi auctoritate concedimus, « ut super observatione statutorum quae de substantia regulae non existant tu & successores tui cum « monasterii tui monachis praesentibus & futuris libere dispensare possitis, hiis casibus dumtaxat exceptis super quibus in eadem regula est dispensatio « interdicta, in quibus casibus dispensandi super poenis adjectis & irregularitatibus quas tui subditi « hactenus incurrerunt vel incurrent de caetero, eosque absolvendi ab excommunicationis vinculo quo « ipsos ob transgressionem praedictorum statutorum « involvi contigit vel contigerit, injuncta sic absolutis poenitentia salutari, libera sit tibi & eisdem « successoribus de nostra permissione facultas. Priori « nichilominus monasterii tui ac ipsius successoribus « concedendi tibi tuisque successoribus hujusmodi « dispensationis & absolutionis beneficium si fuerit « oportunum indulgentes auctoritate praesentium « facultatem, non obstantibus aliquibus literis venerabili fratri nostro archiepiscopo *Cantuariensi* vel « cuicumque alii ab apostolica sede sub quocumque « tenore directis & processibus habitis per easdem, « de quibus forsitan oporteat fieri mentionem, & « eciam obtinendis, licet contineatur in eisdem literis apostolicis non obstante si aliquibus abbatibus, prioribus, aut monachis, & eorum collegiis « quod excommunicari, suspendi, vel interdici non « valeant à sede apostolica sit indultum, sive quibuscumque indulgentiis, privilegiis, immunitatibus seu literis apostolicis obtentis vel eciam obtinendis, & aliis eciam per quae hoc inpediri vel deferri valeat, & de quibus vel de quorumlibet ordinibus vel locis, aut eorum nominibus in nostris litteris specialem & expressam oporteat fieri « mentionem. Hujus privilegii sunt conservatores abbas de **Waltham** & de *Bello*.

Indulsit eciam huic monasterio idem papa quod per literas apostolicas vel legatorias de ecclesiis nostris vel pensionibus non tenemur providere. Istam sequens formam.

§. 3. *Privilegium contra Provisores.*

INNOCENTIUS *episcopus &c. Devotionis vestrae merita* : & infra. *Hinc est quod nos vestris supplicationibus inclinati devotioni vestrae auctori-*

Hen. III. Rex. *auctoritate præsentium indulgemus, ut nulli de cætero per literas apostolicas vel legatorias apostolicæ sedis impetratas, nisi jam sit earum auctoritate processum, vel eciam inpetrandas, de beneficiis ecclesiasticis in quibus jus patronatus habetis, aut pensionibus in monasterio vestro vel ecclesiis vestris provideri valeat, nec vos vel rectores ecclesiarum ipsarum per hujusmodi literas ad cujuscumque provisionem in prædictis beneficiis vel pensionibus compelli possitis, nisi plena & expressa in eisdem literis apostolicis de monasterio sancti* Augustini Cantuariæ, *& hujusmodi toto tenore indulgentiæ mentio habeatur, etiamsi in eisdem literis contineatur expresse quod ipsis aliqua sedis apostolicæ indulgentia non obsistat sub quacumque forma vel expressione verborum aliquibus concessa per quam facta eis gratia impediri valeat vel differri, aut de qua vel de cujus tenore specialem vel expressam, seu de verbo ad verbum fieri oporteat in nostris literis mentionem.* Conservatores hujus privilegii abbas sancti *Edmundi* cum suo Priore.

Idem concessit huic monasterio suum autenticum privilegium, scilicet quod possumus semper providere de ecclesiis vacantibus, quamvis papa suspendit & reservat sibi collationem, sub isto tenore.

« *INNOCENTIUS* episcopus. Devotionis vestræ: *& infra.* Vestris itaque precibus inclinati, auctoritate vobis præsentium indulgemus, ut ad ecclesias vel non habentes curam animarum annexam nunc vacantes vel inposterum vacaturas, in quibus jus patronatus habetis, personas idoneas præsentare canonice valeatis, non obstantibus aliquibus suspensionibus à beneficiorum collatione, seu illarum reservationibus per literas apostolicas generales vel speciales factis aut in posterum faciendis; etiamsi in eisdem literis contineatur expresse, quod aliqua ipsis apostolicæ sedis indulgentia non obsistat, de qua oporteat eciam de verbo ad verbum fieri mentionem. Conservatores hujus illi qui supra.

Idem eciam quod nec per generales nec per speciales literas papæ vel legati de ecclesiis nostris providere non debemus.

« *INNOCENTIUS: & infra.* Vestris itaque precibus inclinati, auctoritate vobis præsentium indulgemus, ut per apostolicæ sedis vel legatorum ipsius literas generales vel eciam speciales cujuscunque tenoris existant, nulli vobis invitis de ecclesiis in quibus jus patronatus habetis valeat provideri, nec vos ad providendum de illis cogi aliquatenus valeatis, nisi eædem literæ apostolicæ plenam & expressam de vestro monasterio & hac indulgentia ejusque toto tenore fecerint mentionem, etiamsi dicatur in illis quod eis aliqua indulgentia sedis apostolicæ non obsistat, de qua oporteat etiam de verbo ad verbum fieri mentionem. Defensores hujus privilegii conservatores suprascripti.

Idem eciam concessit abbati & hujus loci monachis & indulsit, ne ultra duas diætas à nostro monasterio super hiis quæ idem optinet negocii trahi in causas vel ad judicium per apostolicas literas, nisi eædem literæ plenam & expressam fecerint de indulgentia mentionem. Conservatores hujus abbas & Prior prænominati.

Item de confirmatione libertatum hujus monasterii sic.

« *INNOCENTIUS* episcopus: *& infra.* Propterea dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu, libertates & immunitates ac jura à prædecessoribus nostris monasterio vestro concessa, necnon exemptiones secularium exactionum à regibus, principibus, & aliis Christi fidelibus rationabiliter vobis indultas; terras quoque, possessiones & alia bona vestra sicut ea omnia juste ac pacifice optinetis, vobis & per vos eidem monasterio auctoritate apostolica confirmamus.

Bonifacius Archiep.

§. 4. *Confederatio cum capitulo* Wintoniensi.

An. 12.. ANno Domini M. CC. liiij. dominus *Rogerus* abbas sancti *Augustini Cant.* & dominus *Willelmus* Prior sancti *Swythuni Winton.* annuente conventu utriusque loci & consenciente convenerunt in hæc vota. Imprimis, ut utrumque monasterium utrique conventui gratia mutuæ confederationis commune sit & unum, adeo ut fratres alterutrum qualibet necessitate pulsati in alterutro loco oportunum refugium habeant & subsidium. Et loca sua tam in choro quam in capitulo, tam in dormitorio quam in refectorio secundum conversationis suæ tempus utrimque consequantur. Pro abbate vero sancti *Augustini* cum contigerit eum in fata decedere, idem fiet servicium in conventu sancti *Swythini* quod pro Priore suo fieri consuevit, & è converso. Pro singulis autem monachis utriusque collegii defunctis hoc in utroque monasterio specialiter observabitur, quod audito obitu alicujus illorum, statim convenient fratres in ecclesiam *Verba mea* in choro psallentes, & campanas usque tercio solempniter pulsantes; hoc idem facturi tribus continuis diebus post capitulum. Habebit & ipse defunctus tres missas solempnes in conventu cum vigiliis, quarum prima cum regimine chori & sonitu campanarum celebrabitur; reliquæ vero simpliciter: singuli sacerdotes iij. missas speciales, cæteri inferioris ordinis tres quinquagenas pro anima ipsius persolvent. Nomina autem fratrum hinc inde decedentium in martirologio scribentur, singulis annis in capitulo juxta morem loci recitanda.

§. 5. *Tunicæ liberatæ in festo S.* Augustini.

ANno sequenti *R.* abbas ordinavit per providentiam *Adæ de Clare* tunc camerarii, quod pro liberatione xx. tunicarum quæ ante illud tempus erant de saga, fieret liberatio in festivitate sancti *Augustini*, xx. tunicarum de bono burneto precium ulnæ ij.s. ad minus. Idem *Rogerus* abbas construxit & fundavit capellam de Kingesdoun in solo & terra quam *R. de Cornhull* filius *G. de Cornhull* S. *Augustino* contulit in perpetuam elemosinam. 125

Anno Domini M.CC.lviij. *Urbanus* iiij indulsit suum privilegium in hæc verba: 125

URBANUS *episcopus:* & infra. *Quia ex apostolica cura tenemur officii circa religiosorum augmentum attenti & vigiles inveniri, super hiis digne vestris votis annuimus in quibus honorem vestri ordinis & animarum profectum sentimus. Hinc est quod nos vestræ precibus devotionis inducti, auctoritate præsentium vobis indulgemus, ut professis in vestro monasterio ac eciam non professis volentibus vestro aggregari collegio, qui suspensionis aut interdicti vel excommunicationis sententiis fuerint*

Hen. III. Rex. *rint ligati tu fili abbas absolutionis beneficium possis juxta formam ecclesiæ impertiri, & cum eisdem super irregularitate si quam se immiscendo divinis exinde contraxerunt dispensare, dummodo idem non professi infra unum mensem post absolutionem hujusmodi in dicto monasterio regularem professionem emittant: Alioquin hujusmodi absolutio & dispensatio quoad non professos ipsos nullius penitus sint valoris. Ita tamen quod si aliqui ex eis & aliis prædictis propter debitum seu alias pro jure alterius fuerint sententiis prædictis astricti, super hiis satisfaciant ut tenentur.*

Eodem anno dedicatio capellæ de **Kenyton**.

§. 6. *Provisiones ordinatæ per abbatem* Rog. 2.

an. Dñi 1259. ANno sequenti idem abbas cum consensu conventus sui ordinavit & disposuit provisiones & ordinationes aut augmentationem granarii, firmam videlicet bladorum de diversis maneriis, firmam porcorum, multonum, aucarum, gallinarum de eisdem maneriis. Et hæ omnes provisiones assignatæ sunt inperpetuum esse tenendas. Quas vero ordinationes nec præsentes nec, pro dolor! hii qui futuri sint debeant videre in suo effectu esse completas.

§ 7. *Consuetudo & servicium manerii de* **Royton**.

EOdem anno facta fuit finalis concordia in curia Regis apud *Westmonasterium* inter *Rogerum* Abbatem sancti *Augustini* & *Simonem* filium *Adæ* de consuetudinibus & serviciis quæ idem Abbas exigebat de prædicto *Simone* de libero tenemento suo quod de eodem abbate tenet in **Royton** & unde idem abbas exigebat de eodem *S.* quod redderet ei per annum unam marcam argenti, & quod faceret sectam ad curiam de **Lenham** de tribus septimanis in tres septimanas pro prædicto tenemento. Tandem idem *S.* concessit pro se & hæredibus suis quod de cætero reddent singulis annis abbati & successoribus suis unam marcam argenti in Pentecoste, & quod facient sectam ad scutagium quando cessum est ad xx. s. xij d. & ad plus plus, & ad minus minus, & facient sectam ad curiam *Cantuariæ* bis per annum, scilicet in festo Michaelis & in Pascha. Et pro hac recognitione idem abbas remisit pro se & ecclesia sua totum jus & clameum quod habuit in secta curiæ de **Lenham** inperpetuum.

1260. Anno Domini M.CC lx. constructum est novum refectorium & sexto anno sequente est completum. Et *Otto* legatus venit in *Angliam* ad reformationem status monachorum.

1261. Anno sequenti *Urbanus* supradictus *Licet sicut:* & infra. *Nos igitur indempnitati præfati monasterii volentes in posterum præcavere, præsentium vobis auctoritate concedimus, ut eisdem privilegiis & indulgentiis dummodo non sit per præscriptionem vel alias legitime derogatum, negligentia seu omissione hujusmodi non obstante, uti de cætero libere valeatis.*

CAP. XXIV.

§. 1. *De vita & origine sanctæ* Mildredæ *virginis.*

1262. ANno Domini M.CC.lxij. 2. kal. Marcii positum est corpus sanctæ virginis *Mildredæ* in feretro in quo nunc jacet. Set ut consequentius hæc referre potero, ordinem nativitatis & vitæ progressum ejusdem virginis, necnon translationem ejus primam & secundam, & de manerio *de* **Menstre** nobis dato volo breviter demonstrare. *Ethelbertus* rex habuit ex regina *Berta* filium *Edbaldum* filiamque *Ethelburgam* alio nomine *Thate* dictam quæ data fuit *Edwyno* regi *Northanhymbrorum* in conjugem, quem sanctus *Paulinus* missus cum *Ethelburga* convertit ad fidem & eundem baptisavit cum sua gente. Post cujus regis interfectionem reversa est regina ad fratrem suum *Edbaldum* qui tunc rex *Kanciæ* erat. Ipse vero *Edbaldus* dedit ei villã *de* **Lymmynge**, quæ fecit ibi monasterium & ibidem sepulta est idus Decembris. *Edbaldus* habuit de uxore filiam *Enswytham* quæ apud **Folkstane** pausat. *Ermenredus* ex uxore sua *Osland* habuit *Ethelredum* & *Ethebrythum*, & sorores eorundem *Ermenbergam*, & *Dompnenam*, *Ermemburgham* & *Ermengriham*. Fuerunt autem rex *Egbertus* & rex *Lotarius* & dicta *Ermenhild* & *Ercongota* filii *Ercomberti* regis fratris *Ermenredi* & reginæ *Sexburgæ* uxoris *Ercumberti*. *Dompnena* quæ secundum quosdam est dicta *Ermemburga* traditur in uxorem filio *Pendæ* regis *Merciorum* nomine *Merwale*, quæ genuit sibi filium nomine *Mersin*, filiasque tres, sanctam *Milburgam*, sanctam *Mildretham* & sanctam *Melgitham*. Post quorum procreationem rex & regina pro merenda vita æterna Deo devoverunt castitatem. Medio tempore mortuus est *Ermenredus*, qui reliquit duos filios suos prædictos scilicet *Ethelredum* & *Ethelbrythum* fratri suo *Ercumberto* ut eos custodiret, & cum adulti essent eisdem hæreditatem suam fideliter resignaret, qui per tempus dum viveret fratris desiderium adimplevit, obiit tamen ante legitimam puerorum ætatem die sancti *Deusdedit*, & pueros prædictos *Egbrito* filio suo in hæreditatem regiam succedenti attentius commendavit sub forma & causa supradictis: Erat tunc quidam regis præfectus nomine *Tunor* qui permissione & consensu regis *Egbriti* prædictos parvulos, suos videlicet consobrinos & fratres *Dompnenæ* apud *Eastri* interfecit & eos sub regio solio abscondite sepelivit. Sed lux cœlestis super innocentes lucens post mortem, scelus absconditum hominibus revelavit. Quod videns rex *Egbertus* multum expavit, & ea de causa post sororem eorum *Dompnenam* misit, ut ipsa interfectionis precium reciperet. Quæ veniens recepit terram in *Thaneto* scilicet terram xlviij. aratrorum. Ibique postea construxit monasterium monialium adjutorio regis illius. Hiis sic actis, sanctus *Theodorus* archiepiscopus & sanctus *Adrianus* abbas monasterii hujus & clamor totius populi regem pro consensu paricidii arguebant, & suadent eidem ut sororem juvenum occisorum accersiat *Dompnenam* & petat ab ipsa veniam pro scelere perpetrato. Accersita, venit rex tristis, venam petiit & dona plurima posuit coram ipsa. Illa vero munera renuit & regi veniam concessit, hoc solummodo petens, ut ei daret locũ in *Thaneto* ubi posset monasterium ædificare pro fratrum suorum memoria, & regis indulgentia impetranda. Ipse petita concessit. & rogat dicere quantum sibi placeat possidere. Respondit *Dompnena*, Quantum, inquit, cerva mea currere poterit uno cursu. Quo concesso, in conspectu regis & multorum procerum ac populi in *Thaneto* emissa cerva currit velociter, rege & cæteris sequentibus atque eventum rei expectantibus. Isto tem-

Bonifacius Archiep.

Henric. III. Rex.

tempore prædictus *Tunor* invidus occisor Innocentium clamavit *Dompnenam* incantricem, & insipientem regem qui terram tam fertilem & nobilem bruti animalis indicio tradidit auferendam. Necdum verba compleverat & ira Dei ascendit super eum, & aperta terra ipsum miserum deglutivit. Sic subito sepultus & mortuus descendit in inferna, agro & loco in quo sic cecidit nomen **Tunorsleap** ex eventu rei perpetim relinquendo. Hoc facto, timor & tremor venerunt super regem, & momordit eum conscientia maculata. Jam cerva rediens excusso termino longo & lato xlviij. aratrorum ad dominæ suæ vestigia se recepit. Et totum spacium terræ excursum *Dompnenæ* rex tradidit & suæ posteritati ecclesiasticæ, beato *Theodoro* benedicente & ista firmiter confirmante. Ipsa vero *Dompnena* cum regis adjutorio construxit cœnobium virginale, videlicet manerium de **Menstre** & superiorem partem capellæ in eodem manerio, quam in honore beatæ *Mariæ* virginis sanctus *Theodorus* archiepiscopus dedicavit. Postea ipsa *Dompnena* filiam suam *Mildredam* in partes transmarinas ad monasterium virginum quod *Kalun* vocatur transmisit, ut ibidem imbueretur regulæ disciplina. Quam illuc advenientem abbatissa ejusdem monasterii cujus nomen *Wilcoma* eam suscepit cum honore. Contigit postea ut quidam propinquus ejusdem abbatissæ beatam virginem in uxorem nimium adoptavit, qui suam voluntatem abbatissæ exposuit, & ipsa virginem aggreditur multis modis, & *Mildredæ* voluntatem ad connubia nititur inclinare. Sed ipsam blanditiis non consentientem & signis & verbis minacibus fortiter resistentem abbatissa in ardentem clibanum misit crudeliter comburendam. Post trium horarum spatium dum mortua crederetur aperitur clibanus, & virgo pulcherima egreditur incombusta. Interim non longe postea cum sola abbatissa solam virginem haberet obviam, subito ruit in eam, allidit in terram, & crines capitis extirpat unguibus furiosis, ac virgo avulsam suam comam & parvum psalterium quem sua manu scripserat non per multum temporis destinavit suæ matri, supplicans devote ut periclitanti citius succurreret virginitati. Mater tristis hæc audiens misit nuntios denuo, & filiam suam inter terram propriam revocavit. Sed ipsa *Mildreda* non permissa monasterium exire, furtive cum clavo Dominicæ confictionis & aliis reliquiis quas emerat pervenit ad nuncios supra mare, & navim ingrediens cum gaudio transfretavit. Veniensque ad matrem suam, post parvum tempus à sancto *Theodoro* velata cum lxx. virginibus quas sua mater *Dompnena* congregaverat præsidebat eis, sicque facta est abbatissa dux siderea & mater lactiflua septuaginta virginum. Ipsumque monasterium quod sua mater construxerat suscepit regendum, & datum ei & sororibus suis cum omnibus possessionibus suis perpetuo regendum. Vixit autem cum sororibus suis usque ad terminum vitæ suæ. Qua mortua & sepulta cum matre sua *Dompnena*, secunda abbatissa successit ei in regimine beata *Edburgha* matertera sanctæ *Mildredæ*, *Ermengytha* usque ad finem vitæ cum ea mansit, ibiq; dum adhuc viveret elegit pausam uno milliario ad orientem monasterii quod beata *Edburga* in honore apostolorum *Petri* & *Pauli* construxerat, quæ supradictæ virgini *Mildredæ* immediate succcesserat: In quo & corpus ejus decenter locaverat, ubi per CCC. fere annos requievit, quousque revelatione divina ad hoc monasterium fuit translata ab abbate *Elstano*, ut infra clarius apparebit. Illa ecclesia quam construxit beata *Edburga* in honorem apostolorum *Petri* & *Pauli*, in quam post aliquos annos transtulit corpus beatæ *Mildredæ* totum integrum & incorruptum, & illud ad partem aquilonalem in feretro collocavit, est inferior pars versus occidentem capellæ manerii nostri de **Menstre**, in qua sepulcrum ejusdem virginis apparet. Quæ ecclesia immediate est conjuncta capellæ beatæ *Mariæ* virginis, quam beata *Dompnena*, ut super legitur, fieri procuravit.

Bonifa. Archiep.

Serburgha regina *Kanciæ* monasterium sanctæ *Mariæ* construxit in *Scepeia*, & Deo famulantes ibidem legavit; filius ejus rex *Lotarius* possessionem terrarum unde vitam duceret ipsi dedit. Fuerunt autem sancta *Syxburga* & sancta *Etheldretha* & sancta *Wychburgh* filiæ *Ynæ* regis orientalium *Anglorum*. Beata *Etheldretha* data erat *Egfrido* regi *Northanhymbrorum* in conjugem, quæ tamen virgo semper mansit, & requiescit in monasterio quod dicitur **Ely** cum sorore sua *Wynburgha*. *Ermenold* filia *Ercomberti* regis & *Sexburgh* uxoris suæ datur *Fulchero* filio *Pendæ* regis *Merciorum* in conjugem: Quorum tempore gens *Merciorum* fidem suscepit & baptismum, & sanctam virginem *Werburgham* genuerunt quæ *Laycernæ* requiescit. *Ermenyloa* cum matre *Coiburga* & matertera *Etheldretha* apud **Ely** sepulta est. Sancta *Eromgeta* soror ejus ultra mare ad materteram suam missa est & ibidem mortua. Erat *Wygrodus* rex *Kantiæ* filius *Ebrechi* regis. Mortua beata virgine *Mildreda* abbatissa beata *Erburt* quod dictum est, qua mortua, anno Domini sextingentesimo quinquagesimo primo successit *Sigeburtha* consecrata à *Cutberto* archiepiscopo. Tempore hujus, *Dani* singulis annis advenientes *Thanati* insulam devastabant, & moniales paucæ factæ sunt vexatæ à tribulatione malorum nimium & dolore. Post obitum *Sigeburth* abbatissæ *Seledritha* à rege *Cudredo* subrogatur, ab *Alderaldo* archipræsule consecrata. Ista numerum monialium destructum per adventum *Danorum* quantum valuit augmentavit. De aliis abbatissis istam consequentibus nisi de ultima per *Danos* captivata quicquam non reperi scripturis. Anno M.xj. mortuo *Ethelredo* rege *Anglorum* & *Edmundo* filio ejus *Swera* rex *Danorum* pater *Knuti* cum magno exercitu veniens destruxit totam insulam *Taneti*, & dictum monasterium beatæ *Mariæ* constructum à *Dompnena* cum monialibus sacerdotibus clericis & aliis pupillis inclusis funditus concremavit. *Leofrima* abbatissa prædicti monasterii captivata, & eodem anno inter festum natalis beatæ *Mariæ* & festum sancti *Michaelis* capitur *Cant.* & postea deseruitur tota *Kancia*, sed corpus beatæ virginis *Mildredæ* & sepulcrum in quo jacuit in *Taneto* intacta certissimi permanserunt à *Thanetenses* qui aliqua cautela manus aufugerant iniquorum perietus stantes monasterium combusti sed non ut prius monit concerunt pro monialibus in ipsum monasterium clericis institutis, qui quasi in ecclesia parochiana ministrabant fidelibus usque ad tempus translationis beatæ virginis *Mildredæ* ad monasterium beati archipræsulis *Augustini*. Mortuo autem *Swera* vel *Swano* quod idem est, anno quarto post adventum suum, anno proximo sequenti venit filius ejus *Knutus* rex *Daciæ*, *Noriworgiæ* & *Scotiæ*, & subjugata sibi *Anglia* & diviso regno *Anglorum* in *Anglos* & *Normannos*, in *Anglia* xx. annis regnavit, qui istud monasterium & beati regis & martyris *Edmundi* amplius quam cætera

Retinui scripturam Ms. C. C. Cant. licet mendosissimam.

tera

Henr. III. Rex.

tera prædilexit, unde sanctum *Elmerum* abbatem hujus monasterii assumpsit in episcopum de **Schirburn**, quæ sedes jam ad episcopatum *Sarisuerieniam* vurta est, qui cæcus factus reliquit episcopatum & redit ad monasterium istud, & hic mortuus ante altare sancti *Iohannis* jacet sepultus. Scilicet & eodem tempore rex *Knutus* *Elstanum* monachum hujus loci in episcopum *Wyntoniæ* assumere nitebatur. Sed contra totis viribus renitente ab *Elnotho* archiepiscopo consecratum abbatem hujus loci constituit post *Elmerum*. Itaque abbas *Elstanus* dilectus regi & omnibus ante piabilis postquam emerat villam de **Felkestan** pro qua venditor medietatem possessionis ecclesiæ beatæ *Mildredæ* qui possidebat tunc reposuit, cogitabat qualiter regis licentiam pro virgine transferenda poterit optinere. Sed cum insisteret devotis orationibus implorans virginis consensum & Dei adjutorium ut in his suum desiderium impleretur, quadam nocte apparuit ei quidam dicens, Lætare pater, certissime de preciosi almæ *Mildredæ* corporis translatione votum tuum & desiderium consequeris. His auditis remoto dubio pergit ad *Alfwynum* pro se factum episcopum *Wyntoniæ* suum benevolum specialem. Qui simul ad regem venientes dicunt eidem quæ abbati *Elstano* sunt divinitus revelata; devote supplicantes regiæ majestati, ut liceat abbati ad monasterium suum transferre corpus sanctum virginis gloriosæ. Rex gratissime audiens petitionem eorum, dimittit abbati prædicto reliquam portionem possessionis almæ *Mildredæ*; & omnes terras cum pertinentiis quæ tunc ad dictum monasterium beatæ *Mildredæ* pertinebant vel ablatæ fuerant quovismodo, concessit et dedit pro se & hæredibus suis prædicto abbati & conventui monasterii nostri in veram, puram & liberam possessionem perpetuo duraturam, istam donationem cartæ suæ pleno robore confirmando. Sed corpus beatæ virginis *Mildredæ* transferendum adhuc non concessit, sed abbatem in spem posuit suum desiderium consequendi. Contigit autem non multum post quod idem rex *Knutus Romam* adire voluit pro certis causis. Qui dum iter arripuit venit causa orandi ad ecclesiam istam cum prædicto *Alfwyno* episc. *Wintoniensi*, qui movit regem de translatione beatæ virginis *Mildredæ* ut præmittitur concedenda. Tunc rex *Knutus* manum imponens super altare sancti *Augustini* votum vovit Deo & sancto *Augustino* in præsentia procerum qui secum venerant & prædicti abbatis et multorum fratrum præsentium, patria voce dicens: « Si gratia Dei & « beati *Augustini* patroni mei adjutorium deduxe- « rit & reduxerit me prosperum in terram meam, « promitto veraciter corpus beatæ virginis *Mil-* « *drethæ* in hoc monasterio beati *Augustini Anglo-* « *rum* apostoli transferendum. Post factum votum egreditur rex ad sedem apostolicam. Expeditis negotiis pro quibus venerat, cum absolutione & benedictione apostolica, ad regnum suum dirigit gressus suos. Cum *Cant.* rex venisset in altitudine maris ita ut regnum suum videre posset, tempestas fere remersit eum, cum classe magna magnatum *Angliæ* qui venerant obviam regi suo, sed per vocatum *Augustini* adjutorium tempestas cessavit & arripuit litus optatum perdito nullo viro. Rex cum omnibus suis ad ecclesiam beati *Augustini* properat ad orandum, & notum facit omnibus mirum quod eis evenerat infra mare. Et iterum motus rex per prædictum episcopum *Wyntoniensem* dedit abbati licentiam transferendi corpus prædictæ virginis *Mildrethæ*, reddens Domino votum suum. Præcepit tamen rex abbati, ut proxima pentecoste quæ prope erat, ad se veniret, & translationem faciendam ipse rex per concessum procerum & per literas suas firmius confirmaret.

Bonifacius Archiep.

Abbas autem *Elstanus* diem præveniens limitatum, ipso sancto sabbato per favorem *Emmæ* reginæ & magnatum qui aderant regias literas optinuit translationem prædictam adhuc faciendam firmiter confirmantes. Inde sine mora eadem die adiit *Thanetum*, & amicis & vicinis convocatis proximo die sequenti videlicet ipsa Dominica pentecostes fecit convivium in domo sua. Peracta igitur solempnitate diei, convivæ revertuntur ad propria cum benedictione abbatis, negotio pro quo ibidem venerat omnibus celato. Ipsa quidem nocte cum secretariis suis sibi consciis quid fieret idem abbas *Elstanus* ecclesiam ingreditur, & præmissa oratione, cum reverentia & timore accedit ad sepulcrum beatæ *Mildredæ* virginis venerandæ. Et dum niterentur totis viribus qui aderant extrahere reverenter thesaurum absconditum, nulla cautela, nullis instrumentis tumbam virginis poterant aperire. Tunc abbas tristis valde in spiritu humilitatis & corde contrito Deo & sanctæ *Mildredæ* virgini fudit orationem cum lacrimis, ut ipsum quem sancta *Mildreda* per revelationem ad transferendum corpus suum ad ecclesiã sancti *Augustini* invitaverat, domum sine suo corpore pro quo venerat vacuum non remittat. Item vovit ibidem abbas *Elstanus*, quod si transferri dignaretur, quod ad ejus feretrum, quod tunc in ecclesia sancti *Augustini* ante altare paratum erat pro ipsa imponenda, omni die celebraretur missa matutinalis, & ejus festivitas omni tempore inter festa solempnia fieret principalis. Hiis dictis, permollitur durities lapidum, & aperitur sepulcrum beatæ *Mildredæ* virginis; & egreditur odor suavissimus; & assumptum corpus beatæ *Mildredæ* jam resolutum posuit in linthiamen nitidum, & ipsum linthiamen cum reliquiis mittit in paratum scrinium. Sicque ipse abbas *Elstanus* et dominus *Godwynus* decanus & *Benedictus* & *Radulphus* venerabiles fratres hujus monasterii fugerunt versus domum, portantes scrinium cum corpore beatæ virginis *Mildredæ*, nichil ibidem de prædictæ virginis reliquiis relinquentes. Homines autem de *Thaneto* nescio qualiter hoc scientes, insequuntur abbatem & comitivam suam cum gladiis & fustibus & magna vi armorum, cupientes eripere ab eis corpus virginis gloriosæ. Sed ante eorum adventũ abbas cum comitiva sua & reliquiis navem intraverat, & fere pervenerat ad litus optatum, & dum persecutores nichil habuerunt in quo poterant persequi fugientes, ad propria vacui revertuntur. Anno igitur Domini M. xxx. xv. kal. Junii anno regis *Knuti* xiv. & domini abbatis anno vij. videlicet xv. kal. Junii die supradicto, idem abbas *Elstanus* transtulit de *Thaneto* corpus beatæ virginis *Mildredæ*, & clausum in prædicto scrinio positũ est ante magnæ altare hujus ecclesiæ in tumba ad hoc parata. Ad cujus caput prædictum altare constructum erat, in quo missa matutinalis celebrata fuit omni die. Jacuit autem beata virgo *Mildreda* in eodem loco videlicet paululum superius quam magnum candelabrum vocatum *Jesse* stat in choro, usque ad tempora *Wilfrici* junioris, qui dilatans ecclesiam suam transtulit eandem virginem in porticum

Henr. III. Rex.

cum *Augustini* ubi tunc jacebat idem *Augustinus*. Sed post, propter *Danorum* inminentem devastationem & ipsorum in Sanctos Dei irreverentiam, per *Scotlandum* tunc abbatem reliquiæ prædictæ virginis sub tumba antedicta etsi non satis decenter ibi tamen satis sagaciter sunt reconditæ in saxeo sarcophago; ubi remanserunt, donec dilatata ecclesia, cum aliis ejusdem ecclesiæ Sanctis in suam quam nunc habent porticum transferretur, sarcophago illo adhuc integre permanente. In qua translatione tale contigit miraculum, & evidens argumentum contra *Gregorianos* corpus beatæ virginis *Mildredæ* fallaciter usurpantes. Quidam monachus hujus loci nomine *Maurus* sacrista, jacens in pulpito ecclesiæ nocte proximo præcedente diem hujus translationis videlicet tempore *Scotlandi* factæ, vidit vigilans sibi apparentem virginem in habitu moniali. Et ipso quærente quæ & qualis esset, & quid ibi ageret tunc temporis; Respondit virgo apparens, Nescis ait quæ sim? crastino scies & me videbis oculo corporali. At ille frater *Maurus* devotius supplicavit eam, dicens, Rogo domina ut mihi indices nomen tuum. At illa, Ego sum, inquit, quam veneranter habetis, quam sanctam *Mildredam* appellatis, die crastina me videbitis dixit; & quasi ad thalamum sui porticus remeavit. Contemplator multum admiratus quid esset hoc *& dixit die crastina videbitis me*, diversis cogitationibus plurimum vexabatur. Nocte præterita, proxima die sequente hora diei tercia prædictus abbas *Scotlandus* convocat multos fratres in porticum beati *Augustini*, ubi ipsa jam ut prædicitur fuerat tumulata. Nam cum primo esset translata de *Thaneto* per *Elstanum* abbatem posita est in scrinio undique munito & bene obserato in tumba ante altare, ut prædicitur: clavim hujus scrinii abbas *Egelsinus* fugiens in *Daciam* secum asportavit, sed remisit eam abbati *Scotlando* divina ut credimus voluntate. Nam ab astantibus cum *Scotlandus* quærit si clavim cognoscant, nullus eorum eam cognovit præter solum dominum *Godwynum* decanum, qui cum *Elstano* abbate erat in prima translatione virginis supradictæ. Tunc abbas *Scotlandus* dixit, Hanc clavem dominus *Egelsinus* prædecessor noster fugiens à timore novi regis in *Daciam*, remisit mihi dicens, ut hanc gloriosam virginem cautius reconderem ab iniquo *Danorum* exercitu inminente. Sic abbas *Scotlandus* cum aliis qui aderant feretrum virginis aperit, & seram scrinii prædicti cum clavi ex utraque parte indentata aperit reverenter. Patuit archa, & in archa plumbea theca. Qua reserata, invenerunt ligneam cistam fere consumptam nimia vetustate: In cista aperta nitidum linthiamen aspiciunt, & in linthiamine omnium præsentium oculis, inter quos frater *Maurus* prædictus extitit, apparuerunt ossa nitida & pulvis corporis resoluti sanctæ *Mildredæ* virginis gloriosæ. Tunc frater *Maurus* retulit eis certam quam nocte præcedenti viderat visionem. Hiis itaque visis, abbas *Scotlandus* cum magna reverentia singula reposuit loco suo. Recondita est itaque gloriosa virgo in sarcophago novo in porticu sancti *Augustini*, donec transvecta est in locum in quo nunc jacet, & intacta permansit usque ad tempus abbatis *Rogeri* secundi; Qui eam iterum transtulit sub hac forma. Anno supradicto scilicet Domini M.CC.lxij. abbas *Rogerus* perpendens corpus sanctæ virginis translatum de *Thaneto* per abbatem *Elstanum* minus reverenter quam decuit collocatum, propter excitandum populi devotionem de ejusdem translatione falsa suspicantis, monumentum virginis in porticu sua prædicta videlicet aquilonali à patre nostro *Augustino*, quo scilicet modo prædicta virgo reconditur, humili devotione aggreditur, & sarcophagum prædictæ virginis in dicto feretro reperit occultatum; in quo epitaphium invenit scriptum istis versibus,

Bonifa Archie

Clauditur hoc saxo Mildreda *sacerrima virgo*,
Cujus nos precibus adjuvet ipse Deus.

Tunc abbas lætus ad orientem respiciens sarcophagi, invenit quoddam vas plumbeum, quod cum magna reverentia adaperiens, laminam plumbeam cum tali scriptura reperit in eadem.

Hoc in loculo habetur pulvis Deo dilectæ virginis Mildredæ, *ossa vero ejus in tumba ipsius clausa saxo durissimo requiescunt.*

Istas sanctas reliquias idem abbas *Rogerus* reposuit sicut invenerat, quousque eisdem decentius pararetur. Ista autem omnia paucis scientibus facta fuerunt in secretis. Materiem huic dependentem anno Domini M. CC. lxix. require.

§. 2. **Avercorn** *de* **Menstre** *debet solvi in mensura.*

Noverint universi quod cum temporibus retroactis quidam tenentes abbatis sancti Augustini *in manerio de* **Menstre** *quoddam servicium annuum quod* **Avercorn** *vocatur, sub mensura minus certa prout ipsis tenentibus videbatur, eisdem abbati & conventui annuatim apud* **Menstre** *solvere tenerentur, ad petitionem dictorum tenentium idem abbas & conventus divinæ pietatis intuitu, quod sub incerto ut dicti tenentes asserebant solvebatur, futuris temporibus certum facere cupientes, concesserunt pro se & successoribus suis, quod pro mensura quæ usque ad hujus scripti confectionem eis tenentibus videbatur incerta, fiat mensura continens duos bussellos & dimidium regalis mensuræ tempore confectionis præsentium existentis, per quam mensuram idem tenentes & eorum hæredes omnibus futuris temporibus dictum redditum qui dicitur* **Avercorn** *terminis consuetis inperpetuum persolvent, & ut antea solebant ad granarium dicti manerii de* **Menstre** *dictum bladum portabunt, & extra binnam super eorundem tenentium proprium pannum mensurabunt, & totidem mensuras certas & rasas omnibus futuris temporibus persolvent quod antea solvere consueverunt sub incerto. Acta anno Domini M.CC.lxiij. die Dominicæ Annunciationis.* An. D 1263

§. 3. *Statuta in derogationem Regis edita, per abbatem* Rogerum *revocata sunt.*

Anno supradicto abbas *Rogerus* recepit ab episcopo *Nordwycensi* potestatem revocandi confederationes & colligationes quæ fuerunt editæ à Baronibus in derogationem regiæ majestatis, & per ipsum regem quamquam invitum prædictis statutis consentientem, sub hac forma quæ sequitur. *S. permissione divina* Nordwicensis *episcopus &c. Venerabili in Christo patri domino* Rogero *abbati &c. Mandatum domini papæ recepimus in hæc verba.* « *Urbanus* episcopus servus servorum Dei venerabili: & infra. *Cum igitur honestati congruat, utilitati conveniat & subjectorum saluti expediat summi*

...r. III. Rex. *summi pontificis obedire mandatis, præsertim in hiis per quæ revocari possint errantes à deviis, & domini regis paci & tranquillitati salubriter provideri, ac status regni reformari in melius; discretionem vestram monemus & exortamur in domino auctoritate domini papæ qua fungimur, & in virtute obedientiæ qua sedi apostolicæ tenemini districtius injungentes, quatinus statuta, ordinationes & colligationes quæ Barones* Angliæ *machinati sunt & in derogationem regiæ potestatis, ipso licet consentiente & ad hujusmodi observationem juramento se astringente, in ecclesia vestra conventuali & in singulis ecclesiis vobis subjectis publice & solempniter denuncietis esse revocata, & tam dominum* Henricum *regem* Angliæ *quam dominam* Elianoram *reginam uxorem ejus, nobilesque viros dominos* Edwardum *&* Edmundum *natos eorundem ac omnes magnates* Angliæ *ab omni vinculo juramenti supradicti denuncietis absolutos; Contradictoresque & rebelles excommunicationis sententia denuncietis involutos. Quam sententiam excommunicationis injungimus vobis puplicandam per vos in conventuali ecclesia vestra & in singulis ecclesiis vobis subjectis singulis diebus dominicis & festivis, pulsatis campanis & candelis accensis.*

Cap. XXV.

§. 1. *De Cantaria magistri* Hamonis Doge.

A. Dni 1264 ANno Domini M. CC. lxiv. magister *Hamo Doge* sua novissima memorans ordinavit Cantariam pro anima sua parentum suorum & pro anima domini *Rogeri de Cicestria* abbatis S. *Augustini,* & pro animabus successorum suorum & pro conventu ejusdem loci & benefactoribus suis & eorum successoribus de toto capitali mesuagio cum omnibus ad idem pertinentibus in nova strata in parochia sancti *Pauli* sito cum quinquaginta & vij. acris terræ & iv. libratis vj. s. & ix. d. annui redditus; Habendum & tenendum omnia prædicta, scilicet ut in terris redditibus mesuagiis viis planis pasturis releviis curiis sectis escaetis wardis maritagiis & omnibus aliis libertatibus. Et ordinavit in prædicta Cantaria duos capellanos inperpetuum, quorum unus celebraret in prædicto mesuagio sive Cantaria, & alius ad altare sancti *Johannus* Baptistæ in ecclesia sancti *Pauli Cant.* nisi infirmitate vel aliqua necessitate rationabili fuerint præpediti. In creatione vero cujuslibet novi capellani & perpetui ad prædictam Cantariam admissi, idem capellanus solvet abbati & conventui sancti *Augustini Cant.* xiij. s. iv. d. nomine relevii pro omnibus terris & tenementis quæ de ipsis tenuerit. Jus vero conferendi, instituendi & in corporalem possessionem inducendi & inductum tuendi, abbati & conventui & eorum successoribus dedit & confirmavit, ita quod vacante abbatia collatio illa spectet ad Priorem & conventum loci ejusdem si tempore vacationis contigerit. Ordinavit eciam, quod cedente vel discedente capellano qui pro tempore fuerit, Abbas vel Prior qui tunc temporis præfuerit, omnes terras & tenementa, ornamenta & utensilia ad dictam Cantariam spectantia in manus suas capiet & salvo custodiet; & capellano succedenti, qui per eos infra xl. dies vacationis ejusdem Cantariæ instituetur, cum exitibus medio tempore perceptis fideliter restituent; cujus institutionem sub periculo animarum suarum ultra prædictum tempus maliciose non prorogabunt. Salvis tamen expensis circa Cantariam tempore vacationis rationabiliter factis. Salvis etiam domino *Martino* nunc ibidem capellano et successoribus suis ibidem capellanis sic institutis & eorum executoribus, omnibus bladis in terris seminatis quam in orreis tempore obitus eorum existentibus, & eciam omnimodis eorum catallis mobilibus & se moventibus ubicumque inventis, ad inde plenarie sine contradictione prædictorum abbatis & conventus & omnium aliorum ordinandis secundum ultimam voluntatem testatoris. Item, quod quilibet capellanus in suo decessu teneatur suo successori capellano in centum solidis sterlingorum vel in centum solidatis catallorum exceptis illis quæ de speciali gratia sua suo successori legare voluerit. Nec licebit cuiquam ibidem capellano domum vel arborem ad præfatam Cantariam spectantes strepare vel eradicare, nec aliquid de eodem tenemento ad firmam tradere vel alienare, nisi ad utilitatem dictæ Cantariæ, & hoc de consilio & consensu prædictorum abbatis & conventus. Nec licebit capellano ibidem terras vel tenementa de feodo dictorum abbatis & conventus ingredi sine licentia eorum petita & optenta; capellam vero prædictam, domos & ædificia in competenti statu conservabit. Si vero aliquis capellanus in forma prædicta institutus dilapidator præmissorum repertus, vel de manifesto crimine canonice convictus fuerit, licebit prædicto Abbati vel Priori qui tunc præfuerit, ipsum prædicta cantaria & tenementis privare, & alii idoneo eandem in forma prædicta statim conferre. Capellanus vero admissus in præsentia Abbatis vel Prioris tempore vacationis jurabit eis canonicam obedientiam & residentiam personalem, nisi de speciali gratia eorum ad tempus ei concessum fuerit. Nec licebit eisdem capellanis aliquod annuale vel trigintale ullatenus recipere; set omnes oblationes ad dicta altaria provenientes ad vicarium sancti *Pauli* spectabunt, exceptis vestimentis, luminare & ornamentis ad fabricam & ornatum illorum collatis, & exceptis specialiter legatis eisdem capellanis, quæ eis licebit retinere undecumque provenerint. Idem vero capellanus sic admissus, si capellanum secundarium super aliquo crimine manifesto canonice convictum habuerit, ad ammonitionem Abbatis vel Prioris tempore vacationis ipsum statim amovebit, & alium idoneum infra xl. dies sequentes loco sui substituet, vel Abbas vel Prior extunc alium sibi associabit. Tamen in ultima voluntate sua ordinationes & sustentationes capellanorum & omnia alia præmissa penitus revocavit, & ordinationem omnium præmissorum abbati & conventui & eorum successoribus pure & sponte concessit.

Bonifacius Archiep.

§. 2. *Confirmatio Cantariæ supradictæ ab* Honorio *papa iij.*

« SAne petitio vestra nobis exhibita continebat, « quod quidam magister *Hamo Doge* clericus « provide sua novissima memorans, et diligenter at- « tendens, quod utilitatibus propriis melius appli- « care non poterat bona sua, quam si de ipsis saltem « aliqua in honorem illius qui est omnium bonorum

Hen. III. Rex.

« largitor expenderet, et de cujus habundanti gra-« tia gratis receperat universa, quandam capellam « in parochia sancti *Pauli Cantuariæ*, quam in usus « proprios canonice sicut asseritis optinetis, de bo-« nis propriis vestro ad id consensu accedente con-« struxit, ipsique capellæ quasdam terras et possessi-« ones, redditus aliaque bona ad ipsam spectantia, « ad sustentationem duorum sacerdotum qui divi-« na officia in capella celebrabunt eadem, de libera-« litate pia et provida conferens, statuit, Quod ad ab-« batem qui erit pro tempore vel Priorem monaste-« rii supradicti, si forte illud vacare contingeret, ca-« pellæ memoratæ collatio seu dispositio pertineret, « prout in literis inde confectis et vestro & ejusdem « magistri *Hamonis* sigillis signatis plenius dicitur « contineri: Nos igitur supplicationibus vestris in-« clinati, id prout pie ac provide sine juris præjudi-« cio alicui factum est, ratum et firmum habentes, « auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis « scripti patrocinio communimus.

§. 3. *Quando incepit rasura fratrum per seculares.*

USque ad tempus hujus *Rogeri* abbatis radebant se mutuo fratres in claustro, set iste propter læsuras & diversa pericula quæ frequenter contigerunt inter eos quia rudes et nescii erant in officio radendi, ordinavit cum consensu conventus, quod rasura fieret in camera juxta balneatorium per seculares quociens opus esset. Et quod diebus rasuræ post *Verba mea* in capitulo dicantur tres collectæ, scilicet, *Absolve*, *Inclina*, et *Fideles*, in memoriam illius beneficij et pro anima *Rogeri* abbatis &c.

§. 4. *Molendina comburuntur per homines de* Stonore.

An. Dñi 1266.

ANno Domini M. CC. lxvj. die sabbati post Epiphaniam homines de Stonore & *Sandwico* suæ salutis immemores combusserunt ij. molendina Abbatis aquatica, unum scilicet apud Stonore, & aliud apud Hepesflete.

1267. Anno sequenti taxatio icariæ de Tentwarden xj. kal. Junii.

Eodem anno frater *Adam de Kyngesnoth* hujus loci Camerarius isti monasterio gratuite multa exhibuit beneficia. Inprimis Camerar. à gravi debito totaliter acquietavit, & ad illius suggestionē cum consensu *Rogeri* abbatis & capituli statutum est, ut in tricennali uniuscujusque monachi hujus ecclesiæ inperpetuum, de camera dentur v s. ad panem pauperū, & in primo obitu cujuslibet monachi similiter v. s. causa qua supra. Decem coopertoria in conventu per ordinem singulis annis dari ipso suggerente statutum est. Et singulis annis xx. paria stragularum, x. capucia & x. burans; quæ omnia quando debent distribui ab abbate & conventu per ipsum certis terminis anni diffinitum est. Comparavit eciam puturam pulpiti in ecclesia & gabuli in refectorio, & balneatorium ex novo construxit, & ipsa balnea in eo fecit, j. campanam in ecclesia et ad ornatum ejusdem pelves argenteas optimas, scrineum eburneum, iij. albas brullatas, vij. capas brullatas, calices quoque iij. fecit comparari, lxx. s. ad cameram Prioris faciendam, C. li. ad dormitorum plumbo cooperiendum, xxx. li. in adjutorium ad pistrinum & bracinum transmutandum, & xx. marcas ad capellam super portam construendam, & xx. marcas pro infirmaria emendanda, xx. marcas ad incrementum ornamentorum ecclesiæ, & lx. marcas ad lavatorium decens faciendum. Idem eciam *Adam* acquietavit nos penes Judæos tunc *Cantuariam* inhabitantes de CC. marcis. Item iij. amictus argenteos pulcherrime deauratos & unum salarium argenteum ad sal benedicendum de sua mera liberalitate donavit, ob quorum beneficiorum memoriam constitutum est ab abbate & conventu, ut cum in fata decesserit principale habeat anniversarium. Iste *Adam* ob meritorum suorum exigentiam ad curam pastoralem monasterii de Certesey postea assumptus est.

Bonif. Archi.

§. 5. *Compositio cum civibus Cantuariæ.*

An. 126

ANno Domini M. CC. lxviij. in crastino purificationis anno *Henrici* regis xlij. apud *Westmonasterium* coram eodem domino rege convenit inter abbatem S. *Augustini Cantuariæ* & cives dictæ civitatis super quibusdam contentionibus motis inter eos; videlicet, quod si aliquis latro captus fuerit cum manuopere, ita quod possit vocari Infongenthef, de porta cimiterii occidentalis S. *Augustini* usque ad domum *Henrici Fabri*; & à domo *Henrici Fabri* usque ad domum *Nicholai de la Berton*, et deinde per vicum quæ vocatur Lodercslane usque ad novam stratam, & sic à nova strata usque ad sanctum *sepulcrum* à dextris, remanebit de cætero civibus & libertati civitatis *Cantuariæ* sine contradictione prædicti abbatis vel successorum suorum vel ecclesiæ sancti *Augustini* imperpetuum; sive ille qui captus sit de hominibus abbatis vel de libertate sua interius vel exterius fuerit. Et si qualiscunque captus fuerit qui similiter vocari debeat Infongenthef in sinistra parte prædictarum bundarum & metarum, vel à sancto *sepulchro* usque ad Chaldane quantum fuerit de feodo ipsius abbatis ex utraque parte, & similiter à domo prædicti *Henrici Fabri* per viam qua itur apud Fispol, ex utraque parte usque ad Fyspole; scilicet quicquid sit de feodo ipsius abbatis: Et similiter si talis latro inventus fuerit in campis de Northome & per vicum quæ ducit ad portam sancti *Augustini*, de cætero remaneat prædicto abbati & successoribus suis & ecclesiæ suæ inperpetuum. Ita quod servientes ipsius abbatis illos licite capere poterint infra prædictas metas & bundas, & justitiam facere de ipsis secundum cartam suam & legem & consuetudinem *Angliæ* sine contradictione prædictorum civium vel hæredum suorum inperpetuum, sive ille qui captus fuerit sit de villa vel de libertate prædictæ civitatis vel aliunde, ita tamen quod propter istam conventionem nichil depereat prædictis civibus de juribus suis quæ habuerunt in tenentibus prædicti abbatis qui manentes sunt infra metas & bundas prædictas qui remanent tam prædicto abbati quam prædictis civibus, quin illi qui mercandisas faciunt sint in lot et scot & in tallagio et in defensione ipsorum contra omnes sicut prius fuerunt sine aliqua contradictione ipsius abbatis vel successorum suorum inperpetuum; Ita quod quando tallagium assessum est super eos, tallagium illud colligatur per visum ballivi domini abbatis si interesse voluerit, & si non, tunc licite per ballivos prædictæ civitatis. Dicti eciam cives nichilominus infra metas prædictas et bundas habebunt per coronatorem suum visum hominum mortuorum & vulneratorum, & præsentationem

H. III. Rex. onem quæ pertinet ad coronam domini regis coram Justiciariis in adventu suo sicut prius habuerunt anathemarum & prisonum omnium eorum de quibus dictus abbas non potest facere justitiam in curia sua. Et si ille qui captus fuerit per prædictum abbatem infra prædictas metas & bundas evaserit de prisona dicti abbatis, dicti cives non debebunt respondere de ipso escapio coram Justiciariis, set dictus abbas & successores sui ipsos acquietabunt coram eisdem. Et concessum est hinc inde, quod si aliqua contentio oriatur inter eos de aliquibus articulis, quibus fortasse dictus abbas dicit se usum fuisse vel dicti cives dicent se habuisse in feodo ipsius abbatis, & non possunt inter eos inde convenire: sine aliquo placito, querens veniet ad curiam, & habebit breve domini regis ad vicecomitem, quod per sacramentum xij. tam militum quam aliorum liberorum & legalium hominum forinsecorum per quos rei veritas melius sciri poterit, & qui nec prædictum abbatem nec prædictos cives aliqua affinitate contingant, inquiratur rei veritas de jure & usu, & per illos xij. terminabitur contentio; quia utraque pars concessit quod sine aliqua calumpnia tenebit se contentam de hoc quod prædicti juratores utrique parti dabunt per sacramentum suum.

§. 6. *De fructibus & proventibus ecclesiæ de* **Snaves.**

EOdem anno idus Februarii fuit controversia inter abbatem & conventum sancti *Augustini* & *Henricum* Rectorem ecclesiæ de **Snaves** occasione fructuum & proventuum ecclesiæ de **Snaves** ab abbate perceptorum ac præsentationis ad eandem factæ. Tandem per magistrum *Ricardum de Podeo* arbitrum sive compositorem fuit diffinitum & sententialiter ordinatum, Quod abbas prænominatus eidem rectori pro suis laboribus & expensis in xxiiij. marcis condemnetur, ipsi *Henrico* rectori super præmissis perpetuum silentium inponendo. Anno quo supra ordinatio vicariæ sancti *Pauli* facta per magistrum *Hugonem de Mortuo Mari* per assensum domini *Rogeri* abbatis & magistri *Hamonis Doge* ultimi rectoris ibidem quinto idus Decembris facta.

§. 7. *Quod abbas non debet talliari cum civitate.*

A. Dñi 1269. ANno Domini M. CC. lxix. fuit declaratum, quod abbas non debet talliari cum civitate sub tali forma: *Rogerus* abbas sancti *Augustini Cantuariæ*, Prior ecclesiæ *Christi*, Prior sancti *Gregorii* & magister *Hamo Doge* perquisiverunt breve domini regis directum Baronibus de scaccario, quod vicecomes *Kanciæ* venire faceret vj. de discretioribus hominibus villæ *Cantuariæ*, & sex tam milites quam alios liberos & legales homines de visneto ejusdem villæ per quos rei veritas melius sciri poterit, ad certificandum eosdem Barones si prædicti Abbas &c. et eorum prædecessores unquam talliari consueverunt ratione tenementorum quæ habent in *Cantuaria* vel non. Et postea venit inquisitio per *Rogerum de Nordwod*, *Ricardum de Pontefracto* milites & alios, qui dixerunt super sacramentum suum, quod prædicti abbas & Priores nunquam talliari consueverunt cum burgensibus ejusdem villæ ratione tenementorum suorum prædictorum. Dixerunt eciam quod antecessores prædicti *Hamonis Doge* ratione mercandisarum suarum quas fecerunt in eadem civitate talliari consueverint, set ipse non, quia nullas exercuit mercandisas. Et ideo concessum est quod prædicti abbas & Priores ab hujusmodi tallagio sint quieti, unde *Henricus* rex vicecomiti *Cantiæ* sic, *Constat nobis per inquisitionem quam nuper fieri fecimus, quod abbas & alii superius nominati nunquam consueverunt talliari ratione tenementorum suorum quæ habent in eadem villa, quando cives ejusdem civitatis talliati fuerunt. Ideo tibi præcipimus quod de demanda quam facis prædictis Abbati & Prioribus de tallagio ratione tenementorum suorum quæ habent ibidem, pacem habere permittas & averia sua seu catalla si quæ capta fuerint occasione prædicta, eis deliberari facias.* Bonif. Archiep.

Eodem anno peractum fuit novum refectorium ab abbate *Rogero*, et in tercio anno sequente lavatorium quod ante hostium ejusdem situm est per eundem abbatem in propriis expensis CCC. marcarum.

§. 8. *Institutio* Rogeri *abbatis ne monasterium obligetur.*

ANno Domini M. CC. lxx. idem *Rogerus* abbas instituit ne monasterium istud alicujus obligetur debitis isto tenore: *Omnibus Christi fidelibus*, Rogerus *Dei gratia &c. Nuper ad reformationem ordinis & status domus nostræ visitatoribus à capitulo generali deputatis ad nos accedentibus; diligenti inquisitione habita super præscriptis, perpendentes dicti visitatores tam propter necgligentiam prælati quam subditorũ in pluribus statum monasterii posse periclitari, inter cætera maxime quod nonnunquam proniores erant quam monasterio expediret, et contra interdictum apostolicum necnon & generalis capituli statutum, ad obligandum se & suum monasterium in contractibus mutuo faciendis, tam pro religiosis quam pro secularibus personis: ordinaverunt & firmiter statuerunt, ut super observatione ipsius statuti apostolici necnon & generalis capituli, statutum tam à prælatis quam à subditis universis, corporale præstaretur sacramentum. Nos igitur abbas & conventus universi & singuli inspectis sacrosanctis in verbo veritatis sacerdotii & religionis juramus & præsenti pagina profitemur, nos contra tenorem dicti statuti super hoc editi de cætero non contraventuros. Et ut in omnibus dictum statutum clarius illucescat, ipsius tenorem duximus præsentibus inserendum, Qui talis est:* An. Dñi. 1270.

« ALEXANDER episcopus, *Et infra.* Firmiter inhibemus, ne quis præsumat ecclesiam sibi commissam pro alienis gravare debitis, aut literas alicui seu sigilla eorundem quibus possent ecclesiæ obligari concedere, decernentes si secus fuerit attemptatum, ad solutionem talium debitorum ecclesias non teneri. Si quis autem contra præmissa de cætero venire præsumpserit, ab administratione temporalium noverit se suspensum. *Nos eciam prædicti abbas & conventus statuentes nichilominus, generalis capituli auctoritate interveniente, quod abbas quicumque successu temporis ad regimen hujus congregationis electus, in prima sua creatione sacramentum prædictum de observando statuto prædicto præstet & renovet sacramentum, nichilominus eciam ne cæteri processu temporis in isto monasterio monachicum ordinem suscepturi, contraveniant, statim post professionem suam idem sacramentum facient & observent.*

Edw. I. Rex.

« familia apud dictam capellam sepeliantur: proviso, « ut omnes obventiones, oblationes, & legata pro« venientes seu provenientia ratione dictæ sepulturæ « seu corporum apud prædictam capellam sepulto« rum, pure, plene & absque dolo & fraude inter di« ctos ecclesiæ de 𝔐. & sancti *Laurentii* vicarios « integraliter dividentur. Quæ omnia tam obven« tiones, oblationes, & legata vicarius sancti *Lau*« *rentii* & capellani sui fideliter reponent & salvo « custodient, donec per dictos vicarios facta fuerit « dimidiatio supradictorum; quæ fieri debent de « mense in mensem apud capellam sancti *Laurentii* « nisi per vicarium de 𝔐𝔢𝔫𝔰𝔱𝔯𝔢 seu capellanum ejus, « vel procuratorem super dicta dimidiatione faci« enda citius fuerint requisiti. Et sciendum quod « per hujusmodi ordinationem nullum in posterum « fiet præjudicium matrici ecclesiæ de 𝔐𝔢𝔫𝔰𝔱𝔯𝔢 « quoad desponsationes & purificationes, & apud « dictam matricem ecclesiam de 𝔐. fiant in poste« rum prout hactenus ante ordinationem hujusmodi « factam consueverunt. Ad hæc autem omnia & « singula supradicta plene & sine dolo firmiter & « imperpetuum observanda statuimus, ordinamus « de consensu prædictorum abbatis & conventus, & « prædicti vicarii de 𝔐. ut *Johannes* dictæ capellæ « vicarius, capellani sui & clerici necnon & ejusdem « vicarii successores eorumque capellani & clerici « in eadem capella de cætero ministrantes, infra « quindenam à tempore quo fuerint per vicarium de « 𝔐𝔢𝔫𝔰𝔱𝔯𝔢 qui pro tempore fuerit, seu ejus procu« ratorem aut capellanum requisiti dicti cimiterii, « extunc ipso facto ecclesiastico subjaceat interdicto, « quousque vicario de 𝔐. qui pro tempore fuerit « satisfactum fuerit competenter. Super quibus « omnibus & singulis *J.* vicarius dictæ capellæ S. « *Laurentii*, capellani sui & clerici, & eorum suc« cessores stabunt juramento vicarii de 𝔐. seu aliis « legitimis probationibus absque causæ cognitione « & strepitu judiciali, renunciantes libelli oblationi, « petitioni, appellationi, & in integrum restitutioni, « omni actioni, exceptioni, defensioni, & rei qui eis« dem possit prodesse & vicario de 𝔐. obesse, atque « omnia & singula, tam in sacramentis quam in « pœnis renunciabit, & aliis omnibus in ordinatione « prædicta. Volumus & ordinamus de consensu præ« dictorum religiosorum omnes illos qui de cætero « in dicta capella sancti *Laurentii* vicarii fuerint « instituti, necnon eorum capellanos clericos in dicta « capella ministraturos obligari & teneri, & vinculo « perpetuitatis astringi.

An. Dñi 1276.

Anno sequenti inita fuit quædam compositio inter dominum *Nicholaum* abbatem sancti *Augustini* & ejusdem loci conventum, & dominum *Thomam* Priorem ecclesiæ Christi & ejusdem loci capitulum super diversis articulis; set quia prædictis *N.* & *T.* honori & officio cedentibus tractatus ille ad effectum debite non processit, successores tamen eorundem, ut in sequentibus patebit, supradictam formam in omnibus suis articulis plenarie observarunt.

Eodem anno facta fuerunt scilicet interior camera domini Abbatis proximo coquinam & claustrum cum columpnis & tecto: & Refectorium dealbatum. Eodem anno die Mercurii ante festum Paschæ *Willelmus de Leyborne* miles recognovit sectam pro manerio suo de 𝔓𝔯𝔢𝔰𝔱𝔬𝔫, relevium suum solvit, videlicet xiv. li. vij. s. & fecit homagium abbati.

Anno Domini M.CC. lxxvj. *Johannes* papa xxj. concessit sua privilegia huic loco per hæc verba: « *JOHANNES* episcopus: *& infra.* Aucto« ritate vobis præsentium indulgemus, ut in illis pa« rochiis in quibus habetis & juste percipitis ma« jores ac veteres novalium quoque decimas de « quibus aliquis hactenus non percepit, pro ea por« tione qua veteres vos contingunt juxta constitu« tionem & declarationem felicis recordationis *A*« *lexandri* papæ prædecessoris nostri super hoc edi« tas, libere percipere valeatis sine juris præjudicio « alieni.

Rob. Arch.

Item idem *JOHANNES.* « Auctoritate vobis « præsentium indulgemus, ut possessiones & alia « bona mobilia & inmobilia quæ personis liberas « fratrum vestrorum ad monasterium vestrum è se« culo fugientium & professionem facientium in eo« dem, si remansissent in seculo ratione successionis « vel alio justo titulo contigissent, & ipsi libere potu« issent aliis elargiri, feudalibus duntaxat exceptis, « petere, percipere ac retinere libere valeatis sine « juris præjudicio alieni.

§. 7. *Conventionales literæ missæ per abbatem.*

An. Dñi 1277.

ANno Dñi M CC. lxxvij. fuerunt quædam literæ conventionales missæ ad diversa monasteria *Angliæ* sub tali tenore. « *NICHOLAUS* « Dei gratia abbas apostolorum *Petri* & *Pauli* « sanctiq; *Augustini Anglorum* apostoli *Cant.* viris « discretis & venerandæ religionis amicis & con« fratribus in Deo specialiter dilectis *Glastoniæ* « sancti *Edmundi* & cæteris domibus conventio« nalibus, præcentoribus universis & singulis gau« dium optatæ salutis cum incremento religionis, « gratiæ & honoris. Cum jam pridem inter prædicta « sacræ religionis loca & monasterium nostrum apo« stolorum *Petri* & *Pauli*, sanctique *Augustini* « *Anglorum* apostoli *Cant.* à piarum recordationum « patribus & prædecessoribus nostris & vestris con« fœderatio specialis & conventio satis utilis pru« denter fuerunt provisæ perpetim observandæ, hiis « diebus ut dicitur tempore superveniente & ebe« tata caritate hujusmodi confœderatio & conven« tio sic sancte initæ in quibusdam locis oblivioni « traduntur, set apud nos hucusque sine diminutio« ne sunt in omnibus observatæ. Et quia sinistræ « relationi fides certa non est adhibenda quousque « inde audiatur relatio veri discussiva, vobis omni« bus & singulis devotius supplicamus, quatinus ve« ritatis & æquitatis ac fraternæ caritatis intuitu « super prætacta ambiguitate nos & conventum no« strum dignemini certiorare, & in præsenti cedula « distincte subscribere quicquid in singulis locis « vestris facitis pro abbatibus apostolorum *P.* & « *P.* sanctique *Augustini* &c. & fratribus ejusdem « loci defunctis. In absentia cujusque præcentoris, « petitionem nostram adimplere dignetur discretio « chorum regentis, parati quidem sumus & erimus « conventionem & confœderationem prout prædici« tur initas erga omnes illos observantes in omnibus « observare, & aliis legem talionis funditus adim« plere.

Qui omnes domini Abbatis *Nicholai* votis se conformantes, suæ confœderationis modum & formam simulatione seposita fideliter rescripserunt. Quorum nomina omnium religiosorum diversimode sic confœderatorum quilibet in sorte sua, ob brevitatis causam martirologio expediens duxi annotare, in quo quid

Edw. I. Rex.

quid & quantum singuli eorum pro abbatibus & hujus loci fratribus defunctis in hujusmodi opere caritatis devote fecerint, & quomodo nos devotioni eorundem vice versa recompensamus, quærenti poterit elucere.

§. 8. Nicholaus *Abbas fit conservator ordinis Præmostratensis.*

EOdem anno dominus *Nicholaus* per literas apostolicas recepit in defensionem & tuitionem omnes religiosos ordinis *Præmostrensis* per *Angliam* constitutos, unde inter alia multa Priori *Westmonasterii* ex officio suæ conservationis scripsit sub ista forma: NICHOLAUS *Dei gratia abbas sancti* Augustini Cant. *Conservator privilegiorum abbati* Præmostrensi *ejusque coabbatibus & fratribus* Præmonstrensis *ordinis à sede apostolica indultorum R. viro domino Priori* Westmonasterii *ordinis sancti* Benedicti *ejusque Commissariis quibuscumque salutem. Cum abbati* Præmostrensi *ac ipsius coabbatibus, conventibus & fratribus ab apostolica sede specialiter sit indultum, ut per easdem sedis literas à quoquam non valeant nec debeant in judicium evocari, aut cuiquam poterit jurisdictio attribui, neque literæ aliquam habeant firmitatem quæ tacito nomine* P. *ordinis fuerint impetratæ contra libertates ipsis* Præmostrensibus *concessas; Nos attendentes quod vos seu Commissarii vestri prætextu quarundam literarum à sede prædicta contra religiosos viros abbatem & conventum de* **Langele** P. *ordinis* Nordwicensis *diocesis per* W. *de sancto* G. *rectore ecclesiæ de* N. *ejusdem diocesis impetratarū, quæ nullam de indulto hujusmodi faciunt mentionem, ad ejusdem Rectoris instantiam in suæ salutis dispendium judicialiter procedere intenditis, & hactenus processistis; quod publicum manifestum asseritur & notorium; in prædictorum abbatis & conventus præjudicium, privilegii papalis læsionem, ac elusionem nostræ jurisdictionis qui ad tuitionem privilegiorum eisdem religiosis & suo ordini* P. *indultorum contra publicos manifestos & notorios injuriatores eorundem sumus à sede apostolica specialiter deputati, quique licet auctoritate nobis commissa in vos animadvertere possemus pro præsumptis, volentes tamen vestram & Commissariorum vestrorum prudentiam plenius experiri, ad cohercionem procedere differimus in præsenti; vos rogantes, monentes & in Domino exorantes auctoritate qua fungimur Apostolica, sub pœna cohercionis canonicæ firmiter injungendo, quatinus receptis præsentibus difficultate qualibet ac dilatione remotis supersedeatis causæ cognitioni occasione literarum prædictarum coram vobis hactenus agitatæ, de ipsa de cætero ac meritis ejusdem nullatenus cognituri. Ipsum rectorem nichilominus citantes peremptorie quod compareat coram nobis vel Commissariis nostris in ecclesia nostra conventuali* Cantuariæ *proximo die juridico post festum conversionis sancti* Pauli *super temeraria fatigatione & injuria factis abbati & conventui de* **Langele** *memoratis responsurus, facturus & recepturus quod juris fuerit & rationis. Quid autem super præmissis feceritis, nos dictis die & loco per vestras patentes literas harum seriem continentes vel commissarios nostros reddatis certiores. Dat. apud* **Rading.**

Set isto rectore à fatigatione prædictorum religiosorum non cessante, neque monitionibus conservatoris obtemperante. idem dominus *Nicholaus* abbas scripsit decano loci illius in hæc verba: NICHOLAUS *Dei gratiâ. Cum ex auctoritate nobis à sede apostolica commissa specialiter incumbat, religiosos viros, abbates, conventus & fratres* Præmostrensis *ordinis per* Angliam *constitutos contra publicos notorios & manifestos injuriatores eorundem defendere & tueri, Ac publicum existat manifestum & notorium, quod* W. *de sancto* G. *rector ecclesiæ de* N. *abbatem & conventum de* **Langele** *dictæ diocesis ordinis* Præmostrensis *in causam traxit coram domino Priore* Westmonasterii *& ipsius commissariis, & adhuc contra eosdem indebite prosequendo ipsos laboribus fatigare non cessat & expensis, contra suorum tenorem privilegiorum: Vobis auctoritate qua fungimur apostolica sub pœna canonicæ districtionis firmiter injungendo mandamus, quatinus moneatis & efficaciter inducatis Rectorem supradictum, quod à molestationibus supradictis religiosis eisdem illatis penitus desistat, atq; ipsos in pace permittat, sub pœna excommunicationis majoris quam exnunc in personam ipsius in hiis scriptis proferimus si nostris monitionibus parere contemserit.*

Robertus Archiep.

§. 9. *Decima concessa in subsidium Terræ sanctæ.*

ANno supradicto erat decima concessa in subsidium Terræ sanctæ in tota *Anglia* & duravit per vj. annos continuo. Et fuerunt collectores hujusmodi per iv. annos in diocesi *Cantuariensi* fratres scilicet dñs *W. Wylmynton* hujus loci Prior, *Johannes Belham*, & repertum fuit quod suma omnium receptorum pro toto tercio anno per dictum Priorem collectorem

Est summa ——— DCCC iv^{l}——ij^{s}--ij^{d}.
Receptorum quarti anni M DCC vi^{l} — -x^{s}-vij^{d}.
Receptorum quinti anni DCCC xxviij^{l}-xiv^{s}-v^{d}-ob.
Et receptorum sexti anni M xxvij^{l}-- ——-iv^{s}--
Et recept. de arreragiis de duobus primis an. quibus non extiterunt collectores--Cxxvj^{l} ——-xiv^{d}-ob.
Et receptorum à primis collectoribus in deposito ——M CC lxiv^{l}--vij^{s} — xj^{d}-ob.

Summa omnium receptorum per eosdem in diocesi *Cantuariensi* MMMMMC xxv^{l}---v^{d}--ob.

§. 10. *Tenentes Abbatis non debent placitare in civitate.*

ITem eodem anno die Martis proximo ante annunciationem beatæ *Mariæ* petiit dominus abbas curiam suam de tenentibus suis qui attachiati fuerunt ad placitandum in curia civitatis *Cantuariæ*, scilicet **Burgmot**, & posuit se tunc in judicio utrum haberet curiam suam de eisdem necne. Et consideratum fuit per totam curiam illam, Ipsum de jure debere habere curiam suam de eisdem, Et petita fuit tunc dicta curia per fratrem *Willielmum Wylmynton* & *Hamonem Picke* de *Romen* tunc senescallum; & ita dictus dominus Abbas inde asportavit curiam suam per judicium curiæ prædictæ de eisdem tenentibus eodem die.

§. 11. *Aldermannia de* **Westgate** *pro* x. li. *dimittitur ad firmam.*

ANno Domini M.CC.lxxviij. *Nicholaus* abbas cum consensu sui conventus concessit & dimisit An. Dñi 1278.

Edw. I. Rex. sit cuidam magistro *Nicholao Doge* Aldermanniam de **Westgate** quæ tunc ad istud monasterium pertinebat, Tenendam & habendam eandem cum omnibus appendiciis tam in civitate *Cant.* quam extra in suburbio ejusdem vel alibi, de præfato abbate & conventu in perpetuum; Reddendo inde annuatim in thesauraria nostra x.li. sterlingorum pro omnibus serviciis, salva secta *Bourmoti Cant.* quam ob eandem causam facere tenetur. Quomodo autem à possessione hujus ecclesiæ devenit non memini me respexisse.

§. 12. *De manerio de* **Newenton.**

EOdem anno concambium cum domino *Almarico de Lucy* pro parte manerii de **Newenton** in isto tenore:

« Omnibus Christi fidelibus ad quos præsens « carta pervenerit *Almericus de Lucy* salutem in « Domino. Cum antiquis temporibus de voluntate « regis *Angliæ* tunc existentis quædam pars reddi« tus & casei ad manerium de **Newenton** tunc spe« ctantis divisa esset in vij. partes, de quibus duæ « partes de elemosyna Regis constituta datæ & as« signatæ fuerunt abbatiæ sancti *Augustini Cant.* « Quas duas partes postmodum abbatia prædicta « per multa tempora usque ad tempus meum per« cipere & pacifice optinere consuevit. Quia vero « tempore quo possessor manerii de **Newynton** ex« titi inter *N.* tunc abbatem sancti *Augustini Cant.* « & me fuissent inde diversæ contentiones motæ, « tandem amicabili compositione interveniente, « omnes contentiones prædictas arbitrio & ordina« tioni discreti viri domini *Stephani de Penecestre* « supposuimus. Ejus arbitrio & ordinationi de no« stro communi consensu dictæ contentiones sub hac « forma conquieverunt, videlicet quod ego prædictus « *Almericus* in escambium dedi, concessi & præ« senti carta mea confirmavi dicto abbati & ejus « conventui quinque marcas & ij. s. annui redditus « in denariis & denariatis, ut in redditibus, releviis, « sectis, serviciis & omnimodis consuetudinibus te« nementorum subscriptorum & suorum tenentium « & eorum tenuræ ubicumque infra hundreda de « **Middelton**, de **Merden** & de **Eihorne** [fuerunt « ad quinque marcas & ij. solidos extensæ & appre« ciatæ,] una cum omnibus sectis *Lagedayorum* « quæ Prior de **Ledes** & omnes alii eorum tenentes « debuerunt ad **Laghedaya** mea de **Newenton** « per tenementa quæ de ipsis tenent in hundredis « prædictis; Tenendum & habendum totum præ« dictum redditum in escambium cum releviis, sectis, « excaetis & omnibus aliis suis pertinentiis tam « prænominatis quam non nominatis prædicto ab« bati & conventui & eorum successoribus libere, « quiete, integre & absque ullo retenemento & re« clamio mei vel hæredum sive assignatorum meo« rum, sicut liberam, puram, perpetuam elemosynam « & quietam inperpetuum. Ita quod ego vel hæ« redes sive assignati mei de cætero super tenentes « prædictos vel suos hæredes aut eorum tenentes vel « tenementa aliquam districtionem quantamcunq; « de cætero facere non poterimus. Et ego *Almaricus* « & hæredes mei warantizabimus, defendemus, ac« quietabimus dicto abbati & conventui & eorum « successoribus omnes redditus, consuetudines & « servicia prædicta cum pertinenciis versus domi« num Regem et omnes gentes sicut liberam, puram, « perpetuam elemosinam & quietam imperpetuum, « & pro hac donatione & concessione abbas & con« ventus remiserunt michi in escambium prædictas « duas partes redditus denariorum & casei ad iv. « libras, viij solidos, unum denarium & ob. appre« preciatas, quas ut prædictum est percipere consue« verunt. Ita quod ipsi vel eorum successores de « cætero aliquid inde non vendicabunt, sicut carta « eorum quæ penes me residet testatur. Et ut hæc « omnia prædicta perpetuis temporibus stabilia per« maneant &c.

Robert Arch.

§. 13. *De catallis dampnatorum & fugitivorum.*

CUM igitur à regibus *Angliæ Johanne* scilicet et *Henrico* filio ejus concessum sit ecclesiæ beati *Augustini*, quod ipsa habeat catalla dampnatorum & fugitivorum suorum cum anno & vasto ubicumque terras vel tenementa haberet, ac per multa tempora hujusmodi libertate pacifice usa fuisset: Unde cum in itinere magistri *Rogeri de Seyton* repertum fuisset ecclesiam prædictam de hujusmodi catallis in diversis hundredis particulatim de diversis forisfacturis prout inferius patebit seisitam esse, ac in signum perpetuæ firmitatis & possessionis ad scaccarium domini Regis in rotulis de memorandis indelibiliter irrotulatum ac pro perpetua libertate in eisdem rotulis per tale signum ad futuram rei memoriam insertum, tamen per intervallum temporis cum prædictum signum sancti *Augustini* in præscriptis catallis fugitivorum à margine supradictorum rotulorum de Scaccario per aliquos non amicos esset deletum, & sic supradicta venirent in submonitionem ad vicecomitem quasi ad evacuationem cartarum regum prædictæ abbatiæ concessarum, misit dominus *Nicholaus* Abbas quendam de fratribus suis attornatum ad curiam domini Regis, Quo procurante per considerationem Baronum de Scaccario signum sic nequiter deletum fuit repositum & rescriptum, & abbas suum statum pristinum recuperavit sub anno Domini M.CC.lxxix. & regis *Edwardi* vij. præsentibus Baronibus de Scaccario die depositionis sancti *Edwardi* confessoris. An. D 1279

De tenentibus manerii de **Lenham** in hundredo de **Eyhorne** de catallis *Alexandri de Swedlington* fugitivi xxv. s.

De eodem de exitu & provenientibus terræ ejusdem xij. s.

De catallis *Rogeri le Bedel* fugitivi iij. s.

De anno & vasto terræ *Iohannis le Wynere* fugitivi x. s.

In hundredo de **Langeberg** de tenentibus de **Kenynton** de catallis *Ricardi de Stomok* fugitivi x. s.

De anno & vasto ejusdem medio tempore xl. s.

In hundredo de **Bregg** de ten. sacristiæ de catallis *Iohannis le Rede* suspensi xv. s. viij. d.

In hundredo de **Dunhamford** de ten. de **Littleborne**, de catallis *Bernardi de Cuclescumbe* fugitivi ij. s.

De catallis *Iohannis Rob. Gyngelot* fugitivi xij. d.

In hundredo de **Quernilo** de tenentibus de **Norborne** de catallis *Willelmi* filii *I. Spakenot* fugitivi xxv. s.

De anno & vasto terræ ejusdem xxiv. s.

De medio tempore terræ ejusdem xlviij. s.

De catallis *Iohannis* clerici *de Merton* suspensi iv. s. ix. d.

De

Edward.I. Rex.

De anno & vasto ejusdem ix. s.

De catallis *Lucæ Alulph* suspensi vj. s.

In hundredo de Bewesburg de tenentibus de Rippele & Newsole de catallis *N.* de Newsole suspensi ix. s.

In hundredo de Allenesburg de tenentibus de Swanes de catallis *Walteri Sprimget* suspensi v. s.

De anno & vasto terræ ejusdem x. s.

In hundredo de Rinslo de ten. de Menstre de catallis *Adæ Fabri* fugitivi v. s. vj. d.

De catallis *Andreæ le Brode* fugitivi vj. s. viij. d

De catallis parvi *Walteri* fugitivi xiij. s. iv. d.

De anno & vasto terræ ejusdem xxij. s.

In hundredo de Blengate de ten. de Chistlet & Sture de catallis *Thomæ Pukel* fugitivi xxvj. s. viij. d.

De catallis *Thomæ* filii *Adæ de Wiskebeg* fugitivi vij. s. iv. d.

De catallis *Iohannis Bate* suspensi vj. s. viij. d.

De anno & vasto terræ ejusdem xiij. s. iv. d.

In hundredo de Blakeheth de tenentibus *Ricardi Star.* vij. s.

De catallis *Willelmi Leverich* fugitivi x. s.

De anno & vasto terræ *Henrici Morkoc* fugitivi vj. s. viij. d.

De exitu & proventibus terræ ejusdem ij. s.

De catallis *Roberti le Engloys* suspensi ij. s.

Civitas *Cant.* de catallis hominis de Estyng fugitivi vj. s.

§. 14. *Confirmatio libertatum prætactarum.*

EDWARDUS *Dei gratia &c. vicecomiti*Канciæ *salutem. Quia abbas sancti* Augustini Cantuariæ *per cartas prædecessorum nostrorum regum* Angliæ *clamat habere catalla hominum suorum fugitivorum & dampnatorum in maneriis suis quæ sunt in comitatu tuo, Tibi præcipimus quod demandam quam facis per summonitionem Scaccarii nostri ponas in respectum, & districtionem dicto abbati eadem occasione factam interim relaxes.*

§. 15. *Archiepiscopus cum cruce delata ingressus est monasterium cum protestatione.*

EOdem anno dominus rex facto homagio regi *Franciæ* pro terris transmarinis rediens in *Angliam* hospitatus est in isto monasterio. Ad quem *Johannes Pecham* archiepiscopus *Cantuariensis* accedens cruce prævia sub tali protestatione. « Universis Christi fidelibus ad quos præsentes literæ « pervenerint, frater *Johannes* permissione divina « *Cantuariensis* ecclesiæ minister humilis &c. Noveritis quod cum nos abbatiam sancti *Augustini* « *Cantuariæ* in festo sancti *Dionisii* anno Domini « M.CC. lxxix. causa visitandi Christianissimum « regem *Angliæ* & reginam tunc existentes ibidem « cruce prævia intraremus, confitemur & recognoscimus de plano quod per hoc non intendebamus, « nec volumus abbati & conventui loci ejusdem « aliquod præjudicium generari, nec per hoc eciam « eorum privilegiis nunc vel in posterum in aliquo « derogare, nec nobis aliquid juris acquirere quod « aliunde nobis aut ecclesiæ nostræ non fuerit acquisitum.

§. 16. *Capitulo generali abbas* N. *præsidebat.*

ANno supradicto idem *N.* cum abbate *Glastoniæ* capituli generalis jam secundo præsidendo apud Apenden celebrati, ordinaverunt quasdam mitigationes & declarationes superiorum statutorum per eosdem abbates apud *Radingam* superius editorum. In quo multa ardua & rigida, ut in veteri martirologio seriatim poterit videri, observari præcipiuntur. In quo statutum est, ut *Oxon.* ubi ordinis nostri fratres de diversis monasteriis causa studii transmittendi decenter habitare valeant & honeste; unanimiter concessum est, quod omnis domus religionis nostræ provinciæ *Cant.* de singulis marcis omnium spiritualium & temporalium suorum secundum taxationem, ij. d. conferat ad emendationem & sustentationem habitationis supradictæ: unde communiter inolevit, ut in omni capitulo provinciali pro supradicto negotio sit collecta ordinata & in opus hujusmodi levata.

J. Pecham Archiep.

CAP. XXVII.

§. 1. *Calumpnia abbatis & conventus de* Lesnes *de advocatione ecclesiæ de* Newyngton, *eo quod sita est in solo fundatoris eorundem, videlicet domini* Almeryci de Lucy.

ANno Domini M.CC. lxxxj. anno *Edwardi* regis vij°. facta fuit quædam finalis concordia coram *Johanne de Reygate* & sociis suis inter *Nicholaum* abbatem sancti *Augustini Cant.* querentem, & *Robertum* abbatem de Lesnes deforciantem, de advocatione ecclesiæ de Newynton juxta Midelton, unde assisa venit recognitura, quis præsentavit ultimam personam quæ mortua est, ad ecclesiam de Newynton, cujus advocationem abbas S. *Augustini* clamat versus abbatem de Lesnes. Et unde prædictus abbas sancti *Augustini* dicit, quod quidam *R.* prædecessor suus ultimo præsentavit ad ecclesiam prædictam quendam *Radulphum* clericum, & ad præsentationem suam fuit ipse institutus & ultimo obiit persona in eadem. Et abbas de Lesnes dicit, quod non vacat, immo plena est & consulta de ipso abbate & conventu suo qui eam tenent in proprios usus, de dono cujusdam *Ricardi Lucy*; qui tanquam verus patronus quendam prædecessorem suum inde feofavit, & profert cartam regis *Johannis* quæ testatur, quod ipsi habent prædictam ecclesiam de dono prædicti *Ricardi*. Profert eciam cartam prædicti *Ricardi* quæ testatur quod dedit eis prædictam ecclesiam de Newynton. Tandem per communes amicos contentiones hinc inde conquieverunt sub hac forma; videlicet, quod prædictus abbas sancti *Augustini* pro se & successoribus suis remisit & quietum clamavit præfato abbati de Lesnes totum jus advocationis ecclesiæ de N. supradictæ. Et pro hac recognitione, remissione, quieta clamatione & concordia abbas de Lesnes concessit pro se & successoribus suis, quod ipsi sumptibus suis infra annum proximo venturum intrabunt mariscum de Plumsted & Lesnes, scilicet totam terram quæ jacet versus orientem inter gutteram de Borstall & novam *Wallam* quam *Johannes Renger* construxit in Heyflete, quam *Wallam* per j. mensem sequentem sumptibus suis contra mare sustinebunt. Et extunc prædictus abbas sancti *Augustini* & successores sui, abbas de Lesnes & successores sui simul cum tenentibus eorum de prædicto marisco pro portione tenementorum ipsos in prædicto marisco contin-

An. Dñi 1281.

Edw. I. Rex.

contingente secundum usum & consuetudinem marisci prædictam wallam sustinebunt. Et sciendum quod abbas sancti *Augustini* dedit prædicto abbati de **Lesnes** in auxilium ad prædictam wallam construendum ij. marcas argenti & M. quingentas cleias de virgis ejusdem in *le* **Velde** sumptibus abbatis de **Lesnes** ibidem quærendas.

ET quia supra in tercio folio fit mentio de manerio de **Retwynton** & de vij. partibus ejusdem, ideo qualiter fuit in primis temporibus de illo manerio, & qualiter abbatia sancti *Augustini* duarum partium illius possessionem fuit adepta, præsenti calamo inserere duxi expediendum. Igitur apud manerium de **Retwynton** fuerunt quondam moniales quæ tenuerunt manerium illud integre, scilicet id quod dominus abbas sancti *Augustini* tenet, & id quod hæres domini *G. de Lucy* tenet, & id quod hæredes *B. de Ripariis* tenent præter id quod *Ricardus de Lucy* adquisivit de *Brunello* de **Middelton**, & tunc defendebatur illud manerium pro j. sullyngata terræ versus regem apud **Middelton**. Postea contingebat quod priorissa ejusdem manerii strangulata fuit de coco suo noctu in lecto suo, & postea tractata ad puteum quod vocatur **Nunnepet**. Quo comperto, cepit dominus rex manerium illud in manum suam, & tenuit illud in custodia sua cæteris monialibus usque *Scapeiam* inde amotis. Postea *Henricus* rex pater *Johannis* regis ante martyrizationem sancti *Thomæ* martyris per consilium constituit ibi vij. sacerdotes quasi canonicos seculares, & dedit illis dictum manerium integrum cum xxviij. pisis casei de manerio de **Middelton**. Subsequenti vero tempore unus occisus fuit inter eos; de qua morte quatuor fuerunt culpabiles, & duo reliqui culpabiles non inventi per licentiam domini regis portionem suam dederunt abbatiæ sancti *Augustini*, & quinque partes remanserunt in manu regis usque dedit illas partes domino *Ricardo de Lucy* Justiciario suo: unde abbas sancti *Augustini* tenuit prædictas duas partes quousque per concambium, ut supradictum est, una cum xj. s. v.d. annui redditus in hamello de **Chetham** fuit sibi satisfactum, qui quidem hamellus postea devenit in manus abbatis de **Faversham** ex dono prædicti *Ricardi de Lucy*; qui abbas de prædicto redditu ecclesiæ beati *Augustini* respondet in præsenti. Alia quædam scriptura tradit illos vij. præbendarios tempore regis *Willelmi* conquestoris sic deliquisse, per quorum delictum omnia sua ibidem in manum regis fuerunt forisfacta. Qui quidem dominus *Willelmus* rex duas partes sæpe nominatas dedit abbati sancti *Augustini*. Quis vero istarum opinionum sit verus in effectu ad eligendum relinquo obsioni legentis.

§. 2. *De terris de* **Retwsole** *inter nos & abbatem de* **Langele**.

CIrca hæc tempora fuit quædam contentio orta inter abbatem sancti *Augustini* & abbatem de **Langele**, occasione quarundam terrarum & tenementorum in tenura prædictorum abbatis & conventus sancti *Augustini* de **Retwesole** per abbatem de **Langele** in feodum perquisitorum. Tandem prece dictorum abbatis & conventus de **Langele** & caritatis intuitu, prædicti abbas & conventus sancti *Augustini* concesserunt eisdem & eorum successoribus prædictas terras & tenementa, tenendum de ipsis & successoribus eorundem in perpetuum, reddendo inde per annum ecclesiæ sancti *Augustini* xlviij.s. v.d. q. faciendo similiter eisdem de tribus septimanis in tres septimanas sectam curiæ de **Retwsole** & consuetudines & auxilia ad relevationem abbatiæ S. *Augustini* post unamquamque vacationem sicut alii tenentes ejusdem tenuræ; feoditatem eciam & relevium xxv.s. & ij.d. post mortem, resignationem, discessionem vel qualemcumque amotionem abbatis de **Langele**, Ita tamen quod de cætero terras vel tenementa aliqua in tenura abbatis & conventus S. *Augustini* sine eorum licentia speciali non perquirent.

J. Pec… Archie…

Eodem anno quædam permutatio redditur cum Comite de *Warennia* pro hospicio abbatis in **Suthwerk** sub tali tenore. *Omnibus ad quos præsens carta pervenerit*, J. *Comes de* Warennia *salutem. Noveritis nos omnino remisisse & quietam clamasse pro nobis & hæredibus nostris inperpetuum* Nicholao *abbati sancti* Augustini Cant. *& ejusdem loci conventui & eorum successoribus sectam curiæ nostræ de* **Suthwerk** *quam nobis debuerunt pro toto mesuagio ac domibus supra ædificatis & omnibus suis pertinentibus, quod habent de feodo nostro in* **Suthwerk** *sito super* Tamisiam *inter* le **Bregghouse** *& ecclesiam sancti* Olavi: *& idem mesuagium cum ædificiis superædificatis, & omnibus suis pertinentiis eis & eorum successoribus concessimus, Tenendum in perpetuam elemosinam de nobis & hæredibus nostris quietum ab omni servicio seculari ad nos vel ad hæredes nostros inde pertinente. Salvo servicio aliis inde debito si quod cuicumque alii quam nobis inde debeatur. Et pro hac remissione & concessione idem abbas & conventus dederunt nobis quinque solidos annui redditus in* **Suthwerk**, *& receperunt nos & hæredes nostros in omnibus beneficiis quæ fient in ecclesia eorum inperpetuum.* Quam vero sectam quidam *Willelmus Craspeys* eidem Comiti pro eodem mesuagio tenebatur facere, & ecclesiam S. *Augustini* versus eundem Comitem priori tempore in omnibus acquietare.

Anno quo supra fuit finalis concordia facta in curia regis apud *Cantuariam* coram *Iohanne de Reygate* & sociis suis Justiciariis itinerantibus inter *Nicholaum* abbatem petentem per *W. Cokfeld* positum loco suo ad lucrandum vel perdendum, & *Hamonem Fayreport* & uxorem ejus tenentes de xxiiij. acris terræ cum pertinentiis in **Chistelet**; unde placitum fuit inter eos in eadem curia; scilicet quod prædicti *H.* & uxor sua recognoverunt prædictam terram esse jus ipsius abbatis; & tres acras terræ de prædicta terra quæ jacent juxta **Westberetruch** ei reddiderunt, & pro se & hæredibus suis eidem abbati remiserunt & quietum clamaverunt.

§. 3. *Hospitatio archiepiscopi in maneriis nostris.*

An. D 1282

ANno Domini M. CC. lxxxij. dominus *Johannes* archiepiscopus fecit moram in diversis maneriis nostris; unde nolens per hoc factum huic ecclesiæ præjudicium generari in futurum, concessit nobis suas literas sub tali forma: *Frater* Johannes *&c. Cum ex libertate concessionis vestræ ut nos & nostri quando locus & tempus se offerunt in vestris*

maneriis

Bard. I. ex. *maneriis ac locis aliis hospitemur, ut aliquos actus nobis qualitercumque incumbentes exerceamus, non debeatis incomodum aliquod reportare, tenore præsentium vobis notum facimus, quod præmissa sic fieri volumus & intendimus ut cum gratiarum actione eo amplius propter hoc vobis astricti, absque omni vestro dampno & præjudicio tam super exemptione vestra quam jurisdictione, ac juribus vestris & aliis quatenus ex privilegiis vobis concessis ut asseritur hactenus sunt optenta, singula quæque per nos ibidem acta procedant, vobis & vestris successoribus jus in præmissis omnibus & singulis observantes pristinum & illæsum.*

Circa hæc tempora fuerunt adquisitæ ad manerium de Menstre per fratrem *Hamonem de Herham* tunc custodem ibidem xxxvj. acræ terræ una cum annuo redditu de xix.s. iij.d.

§.4. *Compositio cum hominibus de* Stonore *&* Sandwico.

A. Dñi 1283. ANno sequenti concordatum fuit inter abbatem sancti *Augustini* & homines de Stonore & *Sandwico* de omnibus contentionibus inter eos diversa vice motis, sub hac forma: « Notum sit universis, quod cum contentiones motæ essent inter « *Nicholaum* abbatem sancti *Augustini Cant.* & « ejusdem loci conventum ex parte una, & homines « de Stonore & *Sandwico* ex altera, de hoc quod « præfati abbas & conventus exigebant, quod præfati homines de Stonore facerent eis redditum, relevium, feoditatem, sectam ad curiam suam & alias « diversas consuetudines pro omnibus & singulis tenementis suis in Stonore, quæ quidem servicia « præfati homines de Stonore prius in parte dedixerunt, & diversas districtiones ob hoc captas deforciaverunt. Tandem *Stephano de Penecester* & « *Rogero de Norwod* mediantibus, de consensu partium conventum est inter eos & concordatum, videlicet quod præfati homines de Stonore pro se « & hæredibus suis concesserunt tenere omnia tenementa sua in Stonore de præfatis abbate & conventu & eorum successoribus in perpetuum, faciendo eis debita servicia, ut in fidelitate, redditu, releviis & sectis curiæ & aliis consuetudinibus debitis. Ita quod summonicio curiæ ipsius abbatis « fiat semper tercia die ante curiam tentam. Et « quod liceat præfatis abbati & conventui & eorum « successoribus tenentes de Stonore in curia sua « ibidem de omnimodis rebus justitiam exigentibus « per ballivos proprios per ipsos abbatem & conventum constitutos, secundum legem & justitiam « justiciare; & quod omnimodum dominium habeant in Stonore prout in cartis regum *Angliæ* « plenius continetur. Et pro hac recognitione prædicti abbas & conventus pro se & successoribus « suis concesserunt, quod præfati tenentes de Stonore & hæredes eorum per mare navigantes sive « merchandisas exercentes, à tempore summonitionis « curiæ ipsius abbatis usque post eandem curiam « tentam, super mare vel alibi extra comitatum in « negotiis suis & merchandisis existentes, in curia « illa non ponantur in defaltam, nec aliquod dampnum incurrant propter absentiam suam, nisi placitent vel inplacitentur. Proviso tamen, quod residui tenentes rationabiliter submoniti ad curiam « illam, scilicet de Menstre, venient in propriis « personis, vel per essoniatorem, vel attornatum rationabiliter in curia ipsius abbatis constitutos, & « quod Justicia & Judicia curiæ ipsius non prorogentur, set per eosdem plenaria justicia fiat unicuique. Et insuper concesserunt prædicti abbas « & conventus quod supradicti tenentes de Stonore « ibidem commorantes habeant & pascant in marisco abbatis de Stonore infra Hennebergh oves « proprias & non alienas; solvendo annuatim pro « herbagio earundem, videlicet pro singulis iiij. bidentibus j. d. in vigilia *Johannis Baptistæ.* Ita « quod extra Hennebergh nullam pasturam possint clamare. Et nichilominus liceat præfatis abbati & conventui & eorum successoribus oves suas « proprias in eodem marisco pascere, & molendina « & alia ædificia pro voluntate sua construere. Cum « vero placuerit dictis abbati & conventui mariscum vel aliquam partem ejusdem includere, tenentes de Stonore, extunc nichil debent infra illud inclusum habere, vendicare vel clamare. Et « si fortasse advenerit quod claustura dicti marisci « per maris inpulsum destruatur, ita quod abbas illum mariscum tenere non possit inclusum, extunc « dicti tenentes habeant totam pasturam in marisco « illo in forma supradicta. Concordatum est eciam « quod nullus de communitate de Stonore vel « *Sandwico* de cætero intret mariscum abbatis ad « effodiendum in eodem sive ad terram inde asportandam contra voluntatem abbatis. Item quod « nullus de eadem communitate in wallis contra « mare inter Stonore & Clyvesende petram colligat de cætero nec asportet, nec lastagia navium « capiat, nisi sub pleno mare in communibus fluctibus inter fluctum altissimum & fluctum infimum. « Præterea quod nullus de eadem communitate de « cætero aliqua de causa ballivos abbatis apud Stonore inpedire præsumat, quo minus dictus abbas « tenentes suos de Stonore & alios ibidem delinquentes possit justiciare, & consuetudines suas ibidem sine calumpnia & impedimento levare. Concordatum est eciam quod districtiones quas ballivi abbatis facient in Stonore & in marisco infra Hennebergh remaneant infra Hennebergh & « extra non fugentur. Et concessum est ex utraque « parte quod si aliqua pars contra istam concordiam aliquid facere præsumpserit, alia pars habeat « suum recuperare per Breve de judicio exiens de « isto recordo. Et pro hac concessione prædicti « homines vadeant abbati C. marcas.

J. Pecham Archiep.

Abbas tamen ad instantiam episcopi *Wellensis* remittit eisdem totum prædictum debitum pro x. doliis vini precii xxx. marcarum.

Omnibus ad quos præsens scriptum pervenerit S. de Penecester *miles salutem in Domino sempiternam. Cum dominus* Alexander de Balliolo *&* Ysabella *de* Dover *Comitissa de* Assolin *uxor ejus, de homagio & servicio hæredum* Walteri de Wengham *de feodo de* Sybertiswold *debitis me feofaverunt, Tenendum de capitalibus dominis feodi illius absque ullo medio, Concedo & recognosco pro me & hæredibus meis idem homagium, servicium, & feodum tenere de abbate sancti* Augustini Cant. *& successoribus suis, & ecclesia sua sancti* Augustini *in capite per servicium feodi* j. *militis ut in homagiis, sectis curiæ suæ, releviis, scutagio & aliis ad feodum* j. *militis spectantibus: & præterea per* xxiiij.s. *inde reddendos in thesauraria sua sancti* Augustini Cant. *in perpetuum.*

§. 5. *Di-*

Edward. I. Rex.

§. 5. *Dimissio demandæ subsidii ab tenentibus nostris de* Sellyng *&* Swalclive.

An. Dñi 1283.

EOdem anno scilicet anno Domini M.CC.lxxxiij. abbas *Nicholaus* quietos clamavit tenentes de Sellyng & Swalclyve de subsidio tempore vacationis faciendo, sub isto tenore.

Cum à tenentibus nostris de Sellyng *&* Stralclyve *ad cameram nostram spectantibus aliquando exigebamus, quod post quamlibet vacationem rationabile subsidium ad relevationem domus nostræ præstarent, sicuti alii tenentes nostri de antiqua consuetudine facere consueverunt & hactenus fecerunt, Quia præfati homines ad nullum officium præterquam ad cameram intendere consueverunt, & dictum subsidium nunquam facere consueverunt ut asserebant; Nolentes eosdem vel eorum hæredes contra eorum antiquas consuetudines indebite prægravari, remisimus & quietam clamavimus pro nobis & successoribus nostris omnem demandam prædicti subsidii, ita quod ipsi & hæredes eorum de cætero ab exactione dicti subsidii perpetuis temporibus sint quieti.*

§. 6. *Hundreda de* Rinslo, Blengate, *&* Dunhamford *ad firmam conceduntur.*

ANno supradicto *Edwardus* rex concessit eidem *N.* abbati & conventui hundreda de Rinslo, Blengate, & Dunhamford per feodi firmam C. s. ad scaccarium in festo sancti *Michaelis* & Paschæ annuatim solvendos. Ratione quorum hundredorum dominus abbas & prædecessores sui possunt facere judicium de latronibus cum manuopere captis in quibuscumque feodis infra hundreda prædicta contentis. Eodem anno ordinavit, quod singulis diebus festivalibus in quibus abbas magnam missam tenetur celebrare, vel Prior in ejus absentia, ebdomada magnæ missæ, vel alius rogatu ipsius dicet horas de die in conventu; & quicumque dixerit horas eo die celebrabit, & dabit benedictionem in refectorio, & dicet completorium, & dabit aquam benedictam quod facere solebat ebdomada missæ matutinalis, vel ejus vicarius.

§. 7. *Institutio abbatis* N. *de abbreviatione divini servicii.*

IſTe autem abbas *Nicholaus* ut confratres sui commodius possent vacare orationi & contemplationi, insuper & ut in diversis libris quandoque studendo operam darent, capellam in dormitorio cum studiis eidem annexis ad maximam commoditatem construxit; & quia sibi cura fuit de omnibus & ita bene de temporalibus sicut de spiritualibus curam gerens solertem, ordinavit & statuit de consensu unanimi, ad supradicta melius & liberius custodienda, ut de divinis officiis quæ scilicet de regulæ nostræ substantia non existant, aliqualiter moderentur: unde ista reddi & cantari sufficere credidit in conventu, videlicet *Psalterium, Ympnare, Cantulare, Regula monachorum, Omnia invitatoria, Versus omnium Responsoriorum & processus. Regula prima, Antiphonia de laudibus, & omnia responsoriola, Sex communes feriæ integræ & totum commune Sanctorum.* Cætera autem omnia ter reddere in libro, & super librum in conventu cantari *Verba mea* quod post *Laudes* dici solebat semper, nisi dum fratris duraverit trigintale, licite potest intermitti. In principalibus vero festis vel quasi, de cruce & de omnibus sanctis, ad vesperas & ad laudes sufficit memoria in conventu. Hujus vero prætextu moderationis ordinavit, quod divinum officium morosius & devotius ab omnibus sustentetur, & eciam ut reliquo tempore in studiis & bonis occupationibus diligentius quisque se occuparet. Item, quod gardiani & alii ultra quinque dies extra monasterium absque socio non morentur. Item, quod senescalli & omnes custodes clerici & ballivi libertates & consuetudines quas de jure & consuetudine habere deberemus custodiant & defendant; & quod nullæ novitates introducantur vel purpresturæ unde inposterum ecclesia gravamen posset sustinere; & quod diligentiam adhiberent specialem, ne à quibuscunque super nos purpresturæ fiant quoquo modo; & quod pauperes tenentes nostri defendantur contra cacherellos quantum de jure possent. Item quod in hundredis vicinis die quo tenentur sit aliquis de nostris ad explorandum si ibi tractentur aliqua quæ nos tangunt; & ad hoc curam habeat senescallus, clericus curiæ & ballivus magnæ curiæ. Item, quod senescallus inquirat diem assignatum vicecomiti *Kantiæ* ad computandum *Londoniæ* ad scaccarium, ut ibidem posset esse in negotiis quæ nos tangunt in eodem, & ad talem diem semper vadat instructus. Item si inter nos & cives *Cant.* quæstio aliqua vertatur super juribus & consuetudinibus ecclesiam nostram & ipsos contingentibus, quod secundum compositionem inter nos & ipsos habitam procedatur, nisi alio modo facilius hujusmodi quæstio posset terminari. Item, si contingat quæstionem moveri inter nos & archiepiscopum vel ejus tenentes de subtractionibus, purpresturis, dampnis seu aliis injuriis hinc inde factis, quod consuetudo illa quæ dicitur Bilage observetur. Item, si contingat quæstionem moveri inter nos & Priorem & Capitulum S. *Trinitatis*, si sit de facto quod nobis fieret præjudicium super juribus terrarum, tenementorum, consuetudinum, vel reddituum, nisi per senescallum utriusque ecclesiæ vel custodes posset commode emendari, statim procedatur juxta formam compositionis inter nos & ipsos habitam ad ipsius delicti emendationem, & quod semper habeantur certi ordinatores ad hujusmodi casus terminandos. Item, quod senescallus & custodes nostri diligenter inquirant de injuriis per ballivos vel cacherellos vicecomitis nobis vel tenentibus nostris factis, & quod de hujusmodi injuriis notare faciant annum & diem & locum, & delicti qualitatem vel modum.

J. P. Arc...

Ordinavit eciam quod cedentibus vel discedentibus rectoribus vel vicariis in ecclesiis nostri patronatus, statim per custodem loci illius claves ecclesiæ accipiantur, & facto inventario de libris, vestimentis, & aliis ad illam ecclesiam pertinentibus, tradat custos prædictus illas claves & curam illius ecclesiæ alicui fideli sacerdoti jurato, quod res hujusmodi salvo custodiet & ecclesiæ deserviet usque ad institutionem alterius rectoris vel vicarii, & quod claves illas nulli tradet nisi custodi nostro vel suo certo attornato, à quo rector vel vicarius proximo instituendus eas debet recipere in institutione sua; & quod fructus medii temporis per custodem bene considerentur, quia dividi debent inter abbatem & archi-

E'var.I. Rex.

archidiaconum. Et ideo poſt inſtitutionem rectoris vel vicarii, computare debent abbas & archidiaconus de fructibus illis medii temporis, quibus eciam ſuſtentari debet ſacerdos qui deſervit eccleſiæ ſi ſufficiant, ſi vero non ſufficiunt, communibus expenſis abbatis & archidiaconi debet ſuſtentari. Item, quod nunquam rector vel vicarius inſtituatur in eccleſiis noſtris niſi cuſtos ejuſdem loci præſens ſit vel aliquis ex parte abbatis. Item, quod omnes rectores vel vicarii noſtri qui non fecerunt fidelitatem ut moris eſt in noſtro capitulo, per cuſtodes locorum citentur, ut ad certum diem veniant ad faciendum quod de jure & conſuetudine facere debeant eccleſiæ noſtræ in hac parte. Item, quod non permittatur quod fiant novæ cantariæ infra limites noſtrarum eccleſiarum. Item, quod ſeneſcalli & alii miniſtri diligenter provideant, ne miniſtri regis ſeu cujuſcunque alterius in noſtris hundredis, curiis, foris, mercatis, officium vel factum aliquod exerceant unde nobis poſſet fieri præjudicium in futuro. Item, quod fratres noſtri ad venias ſint domi in capitulo niſi rationabilis cauſa eos impedierit, & quod cuſtodes provideant de capis & cellis ad opus fratrum qui ſecum per vices moraturi ſunt ad recreationem. Et quod nullus cuſtos aliquod opus conſtruat de cuſtu C. s. abbate inconſulto, exceptis walliis contra mare, grangiis, boveriis, & aliis valde ſibi neceſſariis. Item ob affectionem & amorem quem habuit erga ſuos fratres quos ſemper dilectionis proſequebatur affectu ſtatuit & unanimi aſſenſu ordinavit, ut contra Purificationem beatæ *Mariæ* fiat liberatio ceræ in hunc modum; videlicet abbati xl. l. Priori xv. l. ſuppriori ix. l. præcentori vij. l. cuſtodi beatæ *Mariæ* xv. l. xxvj. ſenioribus ſingulis eorum vij. l. xviij. fratribus mediis cuilibet v. l. cæteris autem minoribus cuilibet iiij. l. Item de diſtributione argenti ordinavit ſic; videlicet abbati iiij. l. Priori xxx. s. ſuppriori xv. s. præcentori xv. s. xxvj. ſenioribus ſingulis xiij. s. Item xviij. fratribus mediis cuilibet xj. s. ij. d. cæteris autem minoribus ſingulis vij. s. vj. d. Hæc & multa alia idem *Nicholaus* conſtituit & ordinavit pro ſtatu & utilitate ſuæ eccleſiæ. Quæ ſi fuerint in ſuo effectu obſervata, hæc eccleſia in temporalibus floreret incremento, & in ſpiritualibus læſionem minime ſuſtineret. Iſte tamen abbas quadam opinione ſingulari circumventus, more mendicantium vel hoſpitalium unum ſignum, ſcilicet campaniolam tantum in iſta eccleſia ad convocandum fratres ad ſervicium divinum diſpoſuit ordinaſſe; ſed conventu prout debuit reſiſtente hujuſmodi deſiderio merito fruſtratus eſt. Et nota quod tempore iſtius *Nicholai* abbatis eccleſia *Auguſtinenſis* ſua libertate pacifice in omnibus proſpere egit & immunitatibus quamplurimum gaudebat, unde de præcedentibus non recolo me per eorum actus in regimine vidiſſe illum excellentem, nec vero in ſubſequentibus ſurrexit ſibi quoæqualis.

Cap. XXVIII.

§. 1. Thomas Fyndone *in abbatem creatus eſt.*

A. Dni 1283.

ANno igitur Dom. ſupradicto, ſc. M.CC.lxxxiij. cum bonæ memoriæ dominus *Nicholaus de Spyna* paſtor hujus eccleſiæ per x. annos, & de ſequenti per quatuor vel quinque ſeptimanas gregem ſibi commiſſum ſtrenuiſſime rexiſſet, & ea quæ prius in *Romana* curia ob zelum tamen domus ſuæ ibidem fecerat mente revolvens, quia vir erat ſtrictæ conſcientiæ, videns ſemetipſum pro hujuſmodi cauſa in conſcientia fore læſum, nec ulterius paſtorale officium poſſe ſibi de cætero juſto titulo competere; ipſe petita licentia à rege & obtenta, eodem autem rege cauſam ſui tranſitus minime cognoſcente, tranſfretavit; ipſoque coram ſummo pontifice conſcientiam ſuam demonſtrante, & eodem pontifice ſuper hujuſmodi offenſa cum eodem *Nicholao* libenter voluiſſe diſpenſaſſe, tamen ipſe omnibus ſepoſitis continue ceſſionem ſuam cum maxima inſtantia procuravit. Tandem die ſancti *Pancraſii* martyris dominus apoſtolicus *Martinus* papa iiij. ſuam ceſſionem admiſit. Qua admiſſa, idem papa fratrem *Thomam de Fyndone* tunc tercium Priorem S. *Auguſtini Cant.* in *Anglia* exiſtentem præfecit in abbatem apud urbem veterem anno pontificatus ſui iij. Injunxit vero idem papa eidem *N.* in ſua ceſſione, ut nominaret ſibi perſonam magis habilem monaſterii cui præſidebat. Ille vero prædictum *Thomam* denominavit eſſe virum prudentem, moribus, ſcientia & ætate multipliciter decoratum, in temporalibus & ſpiritualibus circumſpectum. Et quia idem papa noticiam illius perſonæ temporibus retroactis memorialiter habebat, eidem denominationi libenter annuit & conſenſit. Egreſſæ ſunt ergo bullæ papales, & in octabis apoſtolorum *Petri & Pauli*, eidem *Thomæ* exstiterant præſentatæ, quæ fuerunt lectæ ſtatim eodem die præſentibus Comite *Cornubiæ*, *Stephano de Peneceſter* tunc conſtabulario *Dovoriæ*, magiſtro *Iohanne de Lacy*, & multis aliis; & ſtatim idem dominus *Thomas* ſic creatus in abbatem, arripuit iter verſus regem ad oſtendendum ei bullam apoſtolicam. Quem invenit apud **Snouden** apud **Karnarvan** xix. die Junii: qui bullam cum dicto abbate benigne admiſit. Et prædictus dominus *Thomas* abbas eidem regi totum proceſſum ceſſionis prædicti *N.* & eciam ſuæ creationis ore tenus expreſſit. Iſtis ſic habitis, benedictus eſt *Londoniæ* die ſancti *Ambroſii* de mandato domini papæ ab archiepiſcopo *Dublinenſi*.

J. Pecham Archiep.

Cum vero fama laboraſſet ſic de ſupradicta ceſſione, venit eſcaetor regis die nativitatis ſancti *Iohannis Baptiſtæ*, & abbatiam in manus domini regis ſeiſivit, & eam tenuit tanquam excaetam uſque diem Mercurii proximo ſequentem; quo die venit *P. Huntyngfeld* vicecomes *Cantiæ*, & prædictam abbatiam cuſtodiendam recepit per tale breve.

EDWARDUS. *Cum abbas ſancti* Auguſtini Cant. *abbatiam ejuſdem loci in manus domini papæ reſignaverit ut accepimus, tibi præcipimus quod abbatiam prædictam cum pertinentiis in manum noſtram capias & ſalvo cuſtodire facias, donec aliud inde tibi præceperimus; ita quod de exitibus ejuſdem nobis reſpondere poſſis à tempore reſignationis prædictæ, Inquirens diligenter de tempore quo vacare incepit.*

Et idem *P.* iſtam abbatiam ſic habuit cuſtodiendam uſque xx. diem Julii, quo die dominus rex per breve ſuum tradidit dominis *Iohanni de Borne* & *N. de Ryngelton* dictam abbatiam ad cuſtodiendum. Qui eam cuſtodiebant uſque ad diem ſanctæ *Fidis* virginis, qua die *Thomas de Fynden* abbas fecit finem cum domino rege apud **Acton Bournel** in

Edwar. I. Rex. in parliamento pro eo quod sic fuerat creatus in abbatem licentia domini regis minime petita, pro CCCC. marcis, de quibus rex remisit centum ad instantiam domini episcopi *Batoniæ* tunc Cancellarii regis. Et sic liberata fuit eidem *Thomæ* abbathia sua per literam domini regis patentem. Cujus tenor talis est.

EDWARDUS *&c. Militibus, liberis hominibus, & omnibus aliis tenentibus de abbatia sancti* Augustini Cant. *salutem. Sciatis quod cum summus pontifex per cessionem* Nicholai *nuper abbatis dictæ abbatiæ eam in manum suam resignavit, de persona* Thomæ de Fyndene *monachi dicti monasterii tunc in* Anglia *existentis eidem monasterio providerit, & ipsum præfecit in abbatem sicut per litteras suas patentes nobis significavit: Nos eidem* Thomæ *abbati temporalia ejusdem abbathiæ cum juribus, libertatibus, & omnibus aliis ad eandem pertinentibus sicut prædecessores ejus tenuerunt reddidimus. Et ideo vobis mandamus, quod eidem* Thomæ *abbati tanquam domino vestro in omnibus quæ ad abbathiam illam pertinent intendentes sitis & respondentes.*

Et sciendum est quod dominus rex liberavit abbathiam prædicto domino *Thomæ* abbati salvis sibi exitibus temporalium à die sancti *Pancracii,* quo die abbatia cœpit vacare, usque diem sanctæ *Fidis* Virginis, quo die liberata fuerit abbathia prædicto abbati apud **Acton Burnel,** ut supra notatur, expensis abbatis & conventus & eorum familiæ necessariis per idem tempus deductis; de quo tempore prædicti abbas & custodes una cum *Petro de Huntyngfeld* vicecomiti *Kanciæ* responderunt, videlicet de tallagio assesso, per idem tempus, per diversa maneria xlj.l. xvj.s. viij d. de placitis & perquisitis omnium curiarum xxx.l. vj.s. vj.d. ob. Et de redditu assiso & forinseco lxxx.l.x.s. viij.d. Et de venditione bladi & redditu in quibusdam maneriis præter sustentationem monachorum & eorum familiæ liiij.l. xiij.s. ix.d. ob. Et de omnibus aliis exitibus & consuetudinibus per idem tempus de diversis parcellis lxxxxj.li. xij.s. iiij.d. Et est totalis summa CCC. l.

§. 2. *De servicio unius militis in* Wallia.

An. Dñi 1284. ANno Domini M. CC. lxxxiiij. dominus *Thomas* abbas fecit servicium unius militis in exercitu regis in *Wallia,* & pro expeditione sua ibidem per dominum *Henricum de Cobeham* pro xx.l. quod vero servicium & quicquid eidem incumbebat pro dicto abbate fideliter fecit, & eum super hoc versus regem in prædicta sua expeditione totaliter quietavit & conservavit indempnem. Pro qua causa fuit scutagium levatum de feodis militaribus abbathiæ S. *Augustini* pro supradicto servicio abbatis. Et fuit quodlibet feodum militare integrum assessum tunc ad xl.s. Et sciendum est quod scutagium est aliquando majus & aliquando minus secundum voluntatem regis, & secundum hoc capiatur. Eodem anno idem abbas levavit subsidium à tenentibus suis ad opus sui palefridi, sicut & fecit suus prædecessor *Nicholaus.*

§. 3. *Compositio cum Priore S.* Trinitatis *pro caya in* Fordwico.

1285. ANno Domini M. CC.lxxxv. die Lunæ proxima post festum translationis sancti *Thomæ* martyris sedata est discordia quæ mota fuerat inter abbatem sancti *Augustini* & Priorem sanctæ *Trinitatis* de quadam caya & domo. ædificata in quedam prato apud *Fordwicum* per Priorem sanctæ *Trinitatis*, quæ ædificia abbas sancti *Augustini* destrui præcepit; quibus iterum per Priorem ibidem ædificatis abbas secundo funditus evertit meremio & omnibus aliis ibidem inventis in *Sturam* projectis; unde ad prædictam litem pacificandam dominis *Henrico* episcopo de *Verdun*, *Otes de Gronsonn*, *Stephano de Penecester,* & aliis nobilibus per dominum regem ad hoc specialiter assignatis, sub hac forma conquierunt. Quod Prior pro se & suis successoribus concessit, quod in prato versus ecclesiam in oriente de cætero aliquam domum alicujus ædificii sine gratia & licentia abbatis nunquam levabit. Et quia prædictus Prior non potest bene esse sine domo super ripam de *Fordwico* pro suis vinis & aliis suis victualibus recipiendis & servandis, abbas prædictus concessit Priori & suis successoribus unam placeam in *Fordwico* super ripam situatam, quæ tenet in longitudine ix. perticatas, perticata de xvj. pedibus & dimidia, & in latitudine xxij. pedes, Reddendo inde abbati sancti *Augustini* unam rosam in festo sancti *Iohannis Baptistæ* pro omnibus serviciis, sectis curiarum, & omnibus aliis demandis, dominio, judiciis, executionibus & omnibus aliis delictis ibidem factis eidem abbati semper salvis, sicut in aliis locis ejusdem villæ idem abbas habet vel solet habere; Ita quod in dicto manso aliquas marcandizas res vel victualia præterquam propria bona ejusdem Prioris non recipiet nec permittet quoquo modo fore recepta. Pro hac autem concessione prædictus Prior dedit abbati & ecclesiæ suæ iij. acras prati cum omnibus suis pertinentiis in *Fordwico*, unde j. acra jacet ex latere prati elemosinarii sancti *Augustini,* & aliæ duæ jacent particulariter in prato ubi domus prius sic fuit levata; & partim in aliis locis prope pratum abbatis sicut bundæ monstrant & testantur, Reddendo inde Priori unam rosam in festo sancti *Iohannis Baptistæ* pro omnibus serviciis & demandis. Ordinatum fuit eciam quod barreræ & piles per abbatem in cursu aquæ erectæ super calcetum ibidem per custodem quinque portuum deponentur, & illud calcetum per abbatem & homines suos de *Fordwico* reparatum fiat communis abbati, Priori, & communitati villæ prædictæ, à quibus omnibus perpetuis temporibus ad fugandum & cariandum debet sustentari. Nec licebit Priori & successoribus suis in eadem villa de cætero aliquid perquirere de tenura abbatis sine ejus voluntate vel successorum suorum. ET QUIA per istam compositionem seu ordinationem totum pratum in quo continetur quædam walla vocata walla seu chasea cellerarii ecclesiæ Christi *Cant.* quæ continet xx. perticatas in longitudine & xx. pedes in latitudine data fuerat abbati & conventui sine quacumque forprisa, in excambium pro placea apud *Fordwicum* ubi domus Prioris & conventus sanctæ *Trinitatis* ædificatur, nec poterant dicti Prior & conventus extunc de jure habere usum dictæ wallæ ut prius habebant; super quo postea inter partes controversia suborta, per magnam compositionem sequentem provisum fuerat, quod wallia seu chacea prædicta remaneret dictis Abbati & Priori communis ad cariandum & chaceandum tantum quociens necesse habuerint & sibi viderint expedire.

J. P... Arch...

§. 4. *Fide-*

§.4. *Fidelitas facta per Priorem de* **Combwell** *pro ecclesia de* **Beansfeld.**

EOdem anno venit frater *Johannes* Prior de **Combwell** & in Capitulo præstitit abbati & conventui juramentum fidelitatis sicut ipse & successores sui secundum formam compositionis inter dictas partes factæ pro ecclesia de **Beansfeld** & quibusdam decimis in illa compositione tactis, & fecit ista in crastino sanctæ *Agathæ* virginis anno supradicto.

§.5. *Confirmatio Regis pro terris* Joh. Botsweyn.

An. Dñi 1286. ANno Domini M. CC. lxxxvj. rex *Edwardus* confirmavit isti ecclesiæ quæ de *Johanne Botsweyn* fuerant adquisita, per suam cartam quæ talis est. *EDWARDUS Dei gratia &c. Sciatis quod de gratia nostra speciali pardonavimus dilectis nobis in Christo abbati & conventui sancti* Augustini *transgressionem quam fecerunt adquirendo sibi & successoribus suis in feodo j. molendinum, sexaginta acras terræ, j. virgatam & iv. acras prati & dimidiam, x. acras bosci & xxv. s. redditus cum pertinentiis in* **Sture** *de* Johanne Botsweyn, *& ea ingrediendo post publicationem statuti de terris & tenementis ad manum mortuam non ponendis editi, licentia nostra super hoc non optenta; Et concessimus pro nobis & hæredibus nostris quantum in nobis est eisdem abbati & conventui, quod ipsi molendinum, terram, pratum, boscum & redditum prædicta cum pertinentiis habeant & teneant sibi & successoribus suis inperpetuum sine occasione vel inpedimento nostri vel hæredum nostrorum, Justiciariorum, Escaetorum, Vicecomitum, aut aliorum Ballivorum seu ministrorum nostrorum quorumcunque.*

Eodem anno die Jovis post festum sancti *Andreæ* Apostoli, fuit inquisitio capta coram *Stephano Penecestre, Radulpho de Sandwyco* per sacramentum xxiv. bonorum & legalium hominum super novella levatione cujusdam cayæ & domus in *Fordwyco* per Priorem sanctæ Trinitatis *Cant.* si esset ad nocumentum & præjudicium domini regis & abbatis istius loci necne. Qui dixerunt super sacramentum suum: Quod prædicta domus & caya levata fuerunt per prædictum Priorem dum prædicta abbatia S. *Augustini Cant.* fuit vacans per cessionem *Nicholai* abbatis ibidem prædecessoris abbatis nunc; eciam dum eadem abbatia fuit in manu domini regis. Requisiti vero ad quod nocumentum, dixerunt quod prædictus dominus rex tempore vacationis prædictæ, & similiter idem abbas sede plena, habere debent & eciam temporibus retroactis habere solent in prato adjacenti & in eodem loco ubi prædictæ domus & caya sita fuerunt, towagium; quod inpeditum est per levationem prædictam. Dixerunt eciam quod dominus rex tempore vacationis & similiter abbas sede plena, habent & semper habere solent communam in loco illo ubi prædicta domus sita fuit, inter festum sancti *Petri* ad vincula & festum Purificationis; unde dicunt quod esset ad nocumentum si prædicta domus ibidem staret. Dixerunt eciam quod rex tempore vacationis & eciam abbas habent prata sua juxta locum prædictum, per quem locum viam habere debent ad fena cariandum sicut habere solent. Quæsiti eciam si prædicta domus fuit prostrata vel non, dixerunt quod Prior supradictus perpendens domum illam esse levatam injuste tempore vacationis, illam fecit prosterni. *J. Pecham Archiep.* Et quia convictum est per Inquisitionem, prædictam domum esse prostratam nec tamen locum ubi sita fuerat in eodem statu esse reductum quo fuerat tempore cessionis *Nicholai* abbatis, concessum est quod prædicta domus prostrata teneatur, & locus ubi sita fuit in statum pristinum reducatur ad custus ipsius Prioris. Et quia præfatus Prior per quendam monachum suum inplacitare fecit dominum *J. de Bourne* dum fuit custos præfatæ abbathiæ occasione inpedimenti quod eidem Priori fecit de prædictis domo & caya levandis, ideo Prior attacheatus fuit, quod esset coram rege vel ejus locum tenente ubicumque &c. pœnam pro demeritis recepturus in hac parte.

§.6. *Compositio inter nos & Rectorem de* **Rippele.**

ANno Domini M CC.lxxxvij. in crastino sancti *Letardi* extitit Compositio inter Abbatem & Rectorem de **Rippele**, videlicet quod Rectores ecclesiæ prædictæ percipiant de omnibus terris feodi cameræ supradictæ jacentibus à dominicis de **Norborne** apud **Cornelo** ex parte occidentali usque ad semitam quæ ducit de **Sortestrete** ad **Northrippele** ex parte orientali et à terra de **Grenewey** & **Southstrete** quæ sunt ex parte australi usque ad terras tenentium de **Monyngham** & feodum de **Northrippele** versus aquilonem, totam plenariam decimam pro partitione tertiæ partis prædictæ. Et abbas per camerarium suum de omnibus aliis terris & residuo dicti feodi sui in **Rippele** circa & extra fines seu terminos prænominatos omnes majores decimas pro dictis duabus partibus suis plenarie percipiat; minoribus eciam decimis de omnibus tenentibus dicti feodi in **Rippele** Rectoribus dictæ ecclesiæ ut prius semper salvis. Excepto quod de nutrimentis animalium & aliis bonis dicti camerarii nullo umquam tempore petat jure decimæ vel exquirat. Ante istius Compositionis tempus partitio sive divisio decimarum provenientium de terris de feodo cameræ hujus monasterii fieri consuevit in hunc modum. Quod videlicet Camerarius semper duas partes, & Rector de **Rippele** terciam partem decimarum permixtim caperent & haberent. Et capella in cimiterio quæ dicitur **Charner** peracta est.

An. Dñi 1287.

Eodem anno *Lora de Rogers* domina de **Horton** quietum clamavit pro se & hæredibus suis *Thomæ* abbati sancti *Augustini* & ejusdem loci conventui & eorum successoribus quicquid juris habuit vel aliquo modo habere potuit in duabus carucatis terræ & l. acris bosci in manerio de **Plumsted**, pro qua quieta clamatione concesserunt aliquando prædictæ *Loræ* & hæredibus suis quod sint participes omnium beneficiorum quæ in ista ecclesia fient sicut fratres sui proprii & domestici. De isto facto *S. Penecestre, R. Marisco* & *J. Kyrkebi* milites & alii testantur in hunc modum. *NOVERITIS quod cum b. memoriæ* Robertus *quondam abbas sancti* Augustini *medietatem manerii de* **Plumsted** *versus* Ricardum *de* Ros *consanguineum dictæ* Loræ *cujus hæres ipsa est per judicium curiæ regis recuperasset, ac prædicta* Lora *jus sibi inde vendicasset, proponens*

Edwar. I. Rex. *dictum abbatem inde traxisse in placitum, tandem ut actione sua inde & hæredis finem caperet & in perpetuum sopiretur, jus si quod inde habuit prædicto abbati & successoribus suis perpetuo remisit & quietum clamavit, & ad ejus instanciam hæc testificamus.*

Eodem anno coquina conventus fuit incepta ad festum sancti *Petri* ad vincula per fratres *Thomam de Cicestria, Willielmum de Romenal,* & *Henricum de Kokeryng* monachos hujus monasterii; & fuit completa per fratrem *Henricum de Kok.*, anno iv. sequente circa idem festum. Expensæ factæ pro eadem per tempus prædictum CCCC. xiv.l. x.s. q.

§.7. *Tria nostra hundreda in manus Regis seisita sunt.*

ITem anno quo supra hundredis de Ryngslo, Blengate, & Dunhamford per cessionem *N.* una cum aliis appendiciis dicti monasterii in manus regias resignatis, fecit inquiri de vero valore eorundem, ut si dominus rex prædicta hundreda tenuerit in manu sua, quid et quantum per annum valere possunt in omnibus exitibus ad opus suum, per sacramentum &c. Qui dixerunt per suum sacramentum, quod si dominus rex dicta hundreda tenuerit, secundum conditionem temporis retroacti nullos exitus inde perciperet, quia dicunt quod illa hundreda nunquam à tempore quo extat memoria fuerunt affessa nisi tantummodo pro prisone deliberando & præcepto domini regis per breve audiendo, ubi nullus ballivus dictum hundredum tenens aliquos exitus ad opus domini regis cepit. Et quantum ad hundreda de Blengate & Dunhamford, Jurati dicunt quod de nullo valore æstimant nec aliquem certificare volunt, quia non cognoscunt statum nec conditionem aliorum hundredorum. Et quantum ad hundredum de Ringslo dicunt quod non possunt respondere sine tenentibus archiepiscopi *Cant.* & Prioris ibidem qui tertiam partem tenent hundredi prædicti, qui toto tempore secum respondere consueverunt coram quibuscumque Justiciariis & ministris domini regis. Tamen prædicti tenentes archiepiscopi & prioris dicunt quod non tenentur nec volunt respondere coram aliquo ballivo domini regis ad inquisitionem per sacramentum faciendum, nisi habeat literas domini regis patentes videlicet in eodem hundredo. Inquisitione hujusmodi sic recepta, dominus rex perpendens quod modicum vel nichil consequeretur commodi de eisdem si prædicta hundreda ad opus suum existerent reservata, tetradidit abbati hundreda prædicta pro quadam annua firma, inperpetuum de eodem rege tenenda. Cujus forma talis est. *EDWARDUS &c. Omnibus ad quos præsentes literæ pervenerint salutem. Sciatis quod concessimus dilecto nobis in* Christo Thomæ *abbati S.* Augustini Cant. *& ejusdem loci conventui hundreda nostra de* Ringslo, Blengate *&* Dunhamford *cum pertinentiis quæ* N. *nuper abbas loci prædicti prædecessor ipsius* Thomæ *in manus nostras reddiderat, ut jus nostrum, Habendum & tenendum prædictis abbati & conventui & eorum successoribus de nobis & hæredibus nostris ad feodi firmam inperpetuum. Reddendo inde de dominicis abbathiæ prædictæ nobis & hæredibus nostris per manus vicecomitis nostri* Kanciæ *qui pro tempore fuerit centum solidos. Unam scilicet medietatem in festo* Michaelis *& aliam in festo Pascha; Ita quod homines de hundredis prædictis ad solutionem dictorum C.s. non teneantur, nec terræ vel tenementa eorumdem ea occasione arententur.* Item alia militibus libere tenentibus & omnibus aliis de hundredis de Ringslo, Blengate, & Dunhamford de intendentia sic. *Cum concesserimus dilecto nobis in Christo* T. *abbati sancti* Augustini *& ejusdem loci conventui hundreda prædicta cum pertinentiis quæ* Nicholaus *abbas &c. Habenda et tenenda &c. vobis mandamus quod eisdem abbati & conventui & eorum successoribus ac ministris eorundem quos ad custodiam eorundem hundredorum deputaverint, in omnibus quæ ad hundreda illa pertinent tanquam ministris nostris intendentes sitis & respondentes in forma prædicta.* J. T... Arc...

§.8. *Magna Compositio inter Abbatem nostrum & Priorem S. Trinitatis.*

ANno supradicto scilicet M.CC.lxxxvij. edita fuit *magna Compositio* inter abbatem & conventum hujus loci & Priorem ecclesiæ Christi & capitulum ejusdem loci, formam continens infra scriptam. « NOVERINT universi præsentes literas inspecturi, quod cum inter religiosos viros dominum *Nicholaum* abbatem & conventum sancti *Augustini Cant.* ex parte una, & dominum *Thomam* Priorem & capitulum ecclesiæ Christi *Cant.* ex altera, super terris, redditibus, tenementis, juribus variis & diversis articulis agitata fuisset diutius materia quæstionis, ac auctoritate eorundem & communi utriusque partis assensu provisum est, quod per fratres *Johannem de Estre,* & *Lambertum de Clyve* monachos ecclesiæ *Christi* prædictæ, necnon per fratres *Willielmum B.* & *Willielmum Breton,* & *W. de Eleya* monachos monasterii S. *Augustini* prædicti ordinatores ad hæc hinc inde electos omnes querelæ & contentionum materiæ sopirentur, adjunctis sibi ea vice sine præjudicio Compositionis pristinæ fratre *H. de Cockeryng* tunc thesaurario sancti *Augustini* & fratre *Waltero de Chylindenne* tunc subpriore ecclesiæ *Christi* in adjutorium præmissorum: Ipsis incipientibus sic tractare super reformatione hujusmodi facienda, ac prædictis prælatis *N.* & *Th.* cedentibus, uterque scilicet honori & officio loci sui, reformationis illius tractatus ad effectum debitum non processit. Set & fratribus *L.* et *W. B.* præscriptis viam universæ carnis ingressis, ac fratre *Galfrido de Chileham* loco sui dicti fratris *L.* & *B.* de *L.* loco sui fratris *W. B.* concorditer subrogatis, dictæ tamen ordinationis negotio incompleto; tandem venerunt patres dominus *Thomas* abbas monasterii S. *Augustini* prædicti & dominus *H.* Prior ecclesiæ *Christi* successores proximi *N.* & *Th.* qui præcesserant, sicut supra pro omnibus causis & actionibus realibus & personalibus litibus seu querelis & omnium dissensionum articulis, causatis hactenus amicabiliter terminandis, & ut via similibus quatenus poterit in posterum præcludatur, voluerunt, concesserunt & assignarunt de suo & utriusque partis conventus seu capituli expresso consensu & unanimi voluntate, quod dicti fratres *I. E.* & *G.* de *C.* pro parte sui Prioris & Capituli, ac fratres *Rogerus* de *L.* & *W.* de *H.* prædicti pro parte sui abbatis & conventus secundum formam cujusdam compositionis factæ antea inter ipsos & sub forma cujusdam literæ submissoriæ super hoc à parti-

An. ... 127.

Edwar. I. Rex.

« partibus eis datæ ordinatores ſeu compoſitores amicabiles & ut ſupra electi & communiter aſſignati, adjunctis ſibi ea vice ut prius fratre *Waltero de Chilinden* monacho eccleſiæ *Chriſti* & fratre *H. de Cokeryng* Camerario ſancti *Auguſtini* prædicti, ſuper omnibus ut ſupra cauſarum, actionum & diſſenſionum articulis antea non deciſis, quæ à retroactis temporibus uſque ad datam præſentium alteri monaſterio qualitercumque contra alterum competebant, vel materiam ſeu occaſionem diſcordiæ inducebant per reformationem pacis perpetuam amicabiliter terminandis & tollendis omnino diligenter provideant, fideliter ordinent & ſtatuant, prout ad utilitatem & pacem firmam, concordiam & quietam utriuſque monaſterii provide conſpexerint ordinandum, ipſorum ordinatione per omnia inviolabiter obſervanda. Inprimis igitur anno videlicet gratiæ M. CC. lxxx. ſeptimo, iij. non. Decembris in dei nomine convenientibus hiis in unum computatum fuit inter ordinatores eoſdem de tenementis & redditibus in alterius eccleſiæ feodo à parte altera perquiſitis ſeu eciam occupatis. Et compertum fuit, quod Prior & capitulum eccleſiæ Chriſti prædictæ tenebantur Domino abbati & conventui prædictis in duodecim ſolidis quinque denariis & ob. annui redditus de tenementis ſubſcriptis, videlicet de terris incluſis à granario dicti Prioris & Capituli uſque ad terram abbatis & conventus verſus Quenigate. Item de domo *Edmundi le Dumbe* in parochia ſancti *Michaelis* de Borgate. Item de quatuor pedibus terræ in Borgate. Item de quadam domo juxta ſynagogam *Iudæorum*, verſus *Auſtrum*. Item de domo *Geroldi* juxta Gayolam. Quæ tenementa, redditus & feoda omnia per ordinationem factam concorditer à prædictis conceſſerunt abbas & convetus præſcripti pro ſe & ſucceſſoribus ſuis, quod totaliter remaneant memoratis Priori & Capitulo eccleſiæ Chriſti & eorum ſucceſſoribus libera & quieta ab omni ſervicio & redditu in perpetuum dominium & jus ſuum. Computantibus ſimiliter ordinatoribus antedictis ſuper articulis prænotatis, liquido fuit compertum, quod ſæpedicti Abbas & Conventus ipſis Priori & Capitulo tenebantur in undecim ſolidis & octo denariis annui redditus de tenementis ſubſcriptis, videlicet de domo *Benedicti Braciatoris* de terra Ampoler. Item de quadam domo in parochia ſanctæ *Mildredæ*. Item de tenemento quod fuit *Iohannis de Oſprenge* in Natyndon. Ordinarunt eciam ordinatores præſcripti ac ipſi & capitulum aſſignarunt & conceſſerunt ipſis abbati & conventui ſeptem denarios & ob. annui redditus de tenemento quondam *Roberti le Scot*, & duos denarios annui redditus de tenemento *G. le Couper* in parochia *S. Pauli* in recompenſationem novem denariorum et ob. annui redditus quos Prior & Capitulum abbati & Conventui plus debebant quam Abbas & Conventus eiſdem. Quæ tenementa, redditus et feoda concordi ordinatione prædictorum aſſignarunt & conceſſerunt dicti Prior & Capitulum eccleſiæ Chriſti pro ſe & ſuis ſucceſſoribus in permutationem terrarum, tenementorum & redditum quæ ſeu quos ſupradicti abbas & conventus ſuperius conceſſerunt eiſdem Priori & Capitulo, quod remaneant ipſis abbati & conventui & eorum ſucceſſoribus libera & quieta ab omni ſervicio & redditu, in perpetuum dominium & jus ſuum. Præterea quod de prato dictorum Prioris & Capituli eccleſiæ Chriſti apud *Stureyam* loco qui dicitur le Pchend jacentem ſub curia ipſius abbatis & ſuis dominicis undique circumcluſo, ſæpius contentiones oriebantur, eo quod per animalia partium dampna fiebant hinc inde, ut de cætero tollatur materia omnis diſcordiæ; prædicti ordinatores pro utriuſque partis utilitate & tranquillitate concorditer ordinarunt, quod ipſi Prior & Capitulum aſſignarunt & conceſſerunt prædictis Abbati & Conventui totum pratum ſupradictum cum pertinentiis, & viginti ſolidos & tres denarios annui redditus cum pertinentiis, videlicet de *W.* de Natyndon de tenemento ſuo in Natyndon ſex ſolidos et tres denarios. De domo quondam *Richeri* in parochia ſancti *Pauli* novem ſolidos. De magiſtro *Iohanne Coco* de duabus ſchoppis ſuis juxta domum ſuam in eadem parochia duos ſolidos. De *Iohanne Diſſere* de domo ſua in eadem parochia iv. denarios. De *Virgilio Capellano* de domo quæ fuit *Thomæ Ackholte* in eadem parochia duos ſolidos et octo denarios. Quod pratum, redditus et tenementa cum pertinentiis ſuis remaneant eiſdem abbati et conventui et eorum ſucceſſoribus libera et quieta ab omni ſervicio et redditu in feodum et dominium ut jus eccleſiæ ſuæ S. *Auguſtini* prædicti inperpetuum. Et ſimili modo concorditer ordinarunt ordinatores prædicti, quod ipſi abbas & conventus aſſignarunt & conceſſerunt ſæpedictis Priori & Capitulo in concambium prati & redditus prædictorum, quatuor acras terræ & dimidiam cum pertinentiis quæ vocantur Piperiſland, jacentes inter Diſeleſland quæ dicitur Aſſelyneſacre & ſemitam quæ ducit ad Hertwell, & terram ſupradicti Prioris & ſemitam quæ ducit verſus Sturei, & duas acras prati cum pertinentiis quæ fuerunt *Martini* capellani jacentes juxta pratum Bertonæ ipſorum Prioris & Capituli quod vocatur Charmed, & unam acram prati cum pertinentiis jacentem juxta dictam Berthonam, & tres ſolidos & quatuor denarios redditus cum dominio de ſupradicta terra Dyſeleſland vocata; & viginti ſolidos & tres denarios annui redditus cum pertinentiis videlicet de hæredibus *Euſtachii de Hakinton* de una acra prati jacente ſub Berthona prædicta tres denarios obulum & quadrantem. Et de terris et tenementis quæ dicti abbas et conventus habuerunt infra Quenygate, videlicet tres ſolidos & octo denarios de duabus domibus ſacriſtiæ ſuæ et octo denarios de una vacua placea jacente à vico ibidem uſque ad murum eccleſiæ Chriſti prædictæ. Item quatuor ſolidos & octo denarios redditus de quadam domo elemoſinariæ ſuæ quam ibidem *Aſſelmus* tenuit, ſimul cum una pecia terræ quam ſimiliter idem *Aldelmus* tenuit ibidem. Item undecim ſolidos de tribus domibus Theſaurariæ ſuæ ibidem. Quæ tenementa & redditus cum pertinentiis remaneant dictis Priori & Capitulo & eorum ſucceſſoribus libera & quieta ab omni redditu & ſervicio in feodum & dominium ut jus eccleſiæ ſuæ inperpetuum. Ordinatum eſt eciam per prædictos, quod neutra pars redditus vel tenementa in feodo alterius mediate vel inmediate de cætero perquirat, vel ſibi appropriare præſumat, niſi prius ſuper hoc à parte altera petita licentia & optenta. Quod ſi ſecus attem-

J. Pecham Archiep.

Edwar. I. Rex.

“ptatum fuerit, de hoc, domino feodi pars attemptans ſatisfaciat competenter; alioquin liceat domino feodi terras, redditus & tenementa taliter perquiſita libere ingredi & ſine contradictione et reclamatione ut jus proprium retinere, exceptis terris, redditibus & tenementis parti alterutri in alterutrius feodo legatis infra libertates civitatis *Cantuariæ*, quæ pro voluntate teſtatoris legatariis remaneant, ſalvis ſerviciis et diſtrictionibus dominis feodi debitis & conſuetis. Proviſum eſt inſuper & conceſſum quod Walla ſeu chaſia celerarii eccleſiæ Chriſti prædictæ apud *Fordwycum* quæ continet viginti perticatas in longitudine et viginti pedes in latitudine, remaneat communis Abbati & Priori ad cariandum & chaſiandum quociens neceſſe habuerint. De libero eciam paſſagio abbatis & familiæ ſuæ in portu de *Sandwyco* in navicula Prioris ſtet ſicut in Compoſitione altera continetur: Hoc adjecto, quod ſi monachus vel aliquis de familia abbatis ad dictum portum ex quacunque parte fluminis veniens batellum dicti paſſagiarii ibi præſentem invenerit, et paſſagiarius vel ſui noluerint ipſum vel tardaverint tranſducere ſeu tranſire, tunc ipſe alium ſibi batellum conducat, de quibus cuſtibus legitime probatis coram Ballivis Prioris, dictus paſſagiarius ſtatim in duplo ſatisfaciat conquerenti, & pro tranſgreſſione ſit in miſericordia Prioris. Simili modo puniatur paſſagiarius ſi ipſe vel ſui aliquid extorſerint pro tranſitu ab eodem. De jure eciam ſepulturæ concordatum eſt pro bono pacis perpetuæ et conceſſum, quod de cætero liceat unicuique, ſalvo jure matricis eccleſiæ, in altero quo voluerit monaſterio ſibi eligere ſepulturam; et quod neutra pars corpus alteri legatum ad ſepulturam recipiat, nec alliciat vel inducat ſervientes alterius vel tenentes ſeu quoſcunq; alios ut omiſſa una in alia ſibi eligat ſepulturam. De familiis eciam utriuſque monaſterii firmiter eſt ſtatutum, quod ſive infra civitatem ſive extra ubique ob quamcumque cauſam convenerint, neutra familia vel eorum aliquis contra alteram ſe opponat, ſet mutuo ſe diligant, foveant et adjuvent in omnibus ſicut poſſunt. Et ſi quis eorum hanc ordinationem infregerit et ſuper hoc probabiliter convictus ſit, ammotus ab eccleſia et ſervicio in quo ſtetit ſine ſpe reverſionis recedat, et ab alia nullatenus admittatur. Quod eciam de aliis eſt adjectum, ut ſi quis ſcilicet ſerviens pro manifeſta cauſa culpæ à ſervicio ſuo fuerit ejectus ab una, non recipiatur in alteram cum hoc fuerit ſibi intimatum. Præterea de clericis ab alterutra eccleſia recuſatis ſtet ordinatio ſicut in Compoſitione priſtina continetur: Hoc tamen adjecto, quod hujuſmodi recuſatio per præcentorem loci recuſantis alterius monaſterii præſidenti ſeu præcentori proprio nomine ſpecialiter nuncietur. Et ut obnixius pax et tranquillitas utriuſque eccleſiæ conſervetur, De clericis, Advocatis, Seneſcallis, Ballivis et eorum clericis ac aliis miniſtris utriuſque eccleſiæ eſt ſtatutum, quod firmiter injungatur eiſdem per Abbatem et Priorem et quatenus plus poterunt benigne ſuadentes inducant, quod in agendis utriuſque monaſterii negotiis fidele conſilium et auxilium mutuum inpendant, cum ſuper hoc fuerint requiſiti, vel cum alias ipſas eccleſias noverint indigere.

J. Pecham Arch.

“Sicque in perſonis ſubjectis et rebus præcluſa materia jurgiorum. De fratribus monachis eſt proviſum quod ſi monachus unius eccleſiæ monacho alterius eccleſiæ prædictæ verbo vel facto vel utroque injuriam inferat vel moleſtiam, delinquens taliter à ſuo prælato canonice ſecundum regulam arguatur, ut per ordinationem prælatorum ipſorum infra quindecim dies poſtquam hoc ad eorum noticiam pervenerit fiat pax et ſatisfactio canonica et emenda. Ordinatum eſt eciam concorditer ad pacis proviſæ cuſtodiam et quietis, quod duo monachi ſacerdotes ſolliciti et prudentes ac unitatis zelatores de uno monaſterio, et duo alii ſimiles de altero communiter eligantur ſecundum formam priſtinæ Compoſitionis, et ſic electi permaneant in hac cura diligentiſſime intendentes; quod ſi aliquo caſu pars alterutra de dictis aut factis alterius moveatur merito vel turbetur, utriuſque auctoritate Capituli infra menſem à tempore noticiæ corrigenda corrigant et reforment, alioquin per prælatos utriuſque eccleſiæ arceantur quouſque pax et tranquillitas per eoſdem fuerit reformata. Et ſi aliquis prædictorum ordinatorum decedat, vel cedat ex aliqua cauſa rationabili, tunc alius ejuſdem monaſterii cujus erat monachus qui defuerit, in locum ſuum jus & potentiam quantum ad præmiſſa à tribus ſuperſtitibus & remanentibus ſine moræ diſpendio ſubrogetur, ita quod ipſe ſolus cujus ſocius defuerit tantundem poteſtatis in ſocium ſibi eligendo et aſſumendo habeat, quantum duo alii in hac parte. De loco inſuper quo ordinatores hujuſmodi ad ſuum exercendum officiũ conveniant concorditer eſt proviſum, quod videlicet in eccleſia Chriſti *Cant.* & in monaſterio ſancti *Auguſtini* prædictis ſemper altero die conveniant, ut alternis locis alternis diebus ordinent & ſtatuant quæ incumbunt. Per hanc autem ordinationem voluerunt ſcienter et concorditer ſtatuerunt ordinatores prædicti, omnes querelas et actiones tam reales quam perſonales ex quibuſcunque cauſis majoribus & minoribus à retroactis temporibus uſque ad confectionem præſentium parti alterutri qualitercumque contra alteram competentes remitti totaliter ſeu tolli et extingui omnino, ita quod neutra eccleſia poſt hujuſmodi ordinationem et datam præſentium tenetur alteri in cenſu nec redditu, nec quovis alio debito vel jure debiti ſeu tributo; priore Compoſitione cum adjectionibus hiis præſcriptis ſemper et per omnia ſuo robore firma et inviolabili permanente. Et ut præmiſſa melius ſciantur ab omnibus quos contingunt, concordatum eſt eciam et condictum, quod hæc ordinatio utriuſque partis martyrologio inſcribatur, et ſingulis annis in craſtino Palmarum in pleno utriuſque loci capitulo lecta per ſingulos articulos intelligibiliter conventui recitetur. In cujus rei &c.

Eodem anno facta fuit talis confederatio inter eccleſias. *Cum dominus abbas* ſancti *Auguſtini* obierit, præcentor ejuſdem loci obitum abbatis præcentori *Cantuariæ* celeriter nunciabit, & ipſe præcentor conventui. Et cum capitulum diei regularis terminatum fuerit, Conventus *Cantuarienſis Verba mea* dicturus cum trino ſonitu ac ſolempni de capitulo in chorum procedet, & abbatis prout moris eſt ebdomadam abſolvet; ſi vero die obitus abbatis poſſit celebritas fieri & fidelibus pro eo fiet *Placebo*

&

Edvard. I. Rex. & *Dirige*, & officium in conventu cum sonitu generali sicut pro j. archiepiscopo defuncto; si vero ipsa die hæc fieri non possint, altera die competentiori fiant, & quilibet sacerdos missam pro fidelibus pro eo celebrabit specialem, cæteri vero inferioris ordinis septem psalmos pœnitenciales cum letania dicent cum cæteris beneficiis sibi universaliter concessis. Et hoc idem in ecclesia S. *Augustini* fiet pro Priore *Cantuariæ*; si vero monachus *S. Augustini* obierit, præcentor ipsius loci concito præcentori *Cantuariæ* obitum defuncti nunciabit, & ipse præcentor conventui, & qui præsidebit in capitulo ipsius animam absolvet. Sacrista vero *Cantuariæ* die obitus illius monachi infra missam majorem si sic moriatur, vel infra vesperas terminum solitum ac solempnem pro eo faciet. Et si die obitus fieri possit in conventu fiet *Placebo* & *Dirige* cum sonitu mediocri, & in crastino missa celebrabitur pro fidelibus; si vero ipsa die hæc fieri non possint, altera die competentiori fiant, & quilibet sacerdos missam pro fidelibus pro eo celebrabit specialem. Cæteri vero inferioris ordinis xv. psalmos cum una Collecta *Inclina Domine* dicent, & hoc idem in ecclesia S. *Augustini Cant.* dicetur, & fiet pro monacho ecclesiæ Christi *Cantuariæ*.

§. 9. *Appropriatio terrarum diversis locis concessa per regem.*

Anno Dñi 1288. ANno Domini M. CC. lxxxviij. dominus rex mandavit vicecomiti *Cantiæ*, quod per sacramentum proborum diligenter inquireret, si esset ad dampnum vel præjudicium regis si concederet nobis licentiam adquirendi terras & redditus, videlicet in tenura de **Menstre** xc. acras dimidiam & de redditu lj. s. j. d. Et de tenura de **Chistelet**, **Sturre** & **Westbere** lvij. acras de redditu viij. s. In **Norborne**, **Eastsutton**, **Langdon**, **Lydern**, **Ripple** **Soldover**, **Dale** lxiij. acras j. rodam de redditu xij. s. iiij. d. ob. In **Lenham** lxiiij. acras dimidiam. In **Plunsted** xxx. acras dimidiam & dimidiam rodam. In **Sellyng** lxxx. x. acras de redditu xxj. s. x. d. cum una gallina. Qui jurati dicunt per sacramentum suum quod non est ad dampnum vel præjudicium regis licet concedat Abbati prædicta tenementa & redditus appropriare sibi & suis successoribus inperpetuũ. Unde prædictus rex eandem adquisitionem confirmavit per cartam suam, quæ talis est.

EDWARDUS Dei gratia, &c. Licet de communi concilio regni nostri providerimus, quod non liceat viris religiosis seu aliis ingredi feodum alicujus ita quod ad mortuam manum deveniat, sine licentia nostra & capitalis domini de quo res illa inmediate tenetur: volentes tamen tenentibus dilectorum nobis in Christo abbatis & conventus sancti Augustini *gratiam facere specialem, dedimus eis licentiam quantum in nobis est quod ipsi x. li. viij. s. & vj. denariatas terræ & redditus cum pertinentiis in* **Menstre** *& in aliis villis & hamellis dictorum abbatis & conventus dare possint & assignare eisdem abbati & conventui, Tenendas & habendas sibi & successoribus suis inperpetuum; Et eisdem abbati & conventui quod prædictam terram & redditum à præfatis tenentibus suis recipere possint in forma prædicta secundum quantitatem particularum contentarum in quadam inquisitione facta per vicecomitem nostrum Canciæ & coram nobis retornata, ac etiam in rotulis Cancellariæ nostræ irrotulata licentiam similiter concedimus specialem. Nolentes quod tenentes illi seu prædicti abbas & conventus ratione statuti prædicti per nos vel hæredes nostros inde occasionentur in aliquo vel graventur.* J. Pecham Archiep.

Eodem anno erat processus ad inquirendum super commutatione quarundam terrarum & reddituum inter abbatem sancti *Augustini* & Priorem ecclesiæ *Christi*, de quibus terris & redditibus fit mentio in compositione superiori. Dominus rex mandavit per breve suum vicecomiti *Kanciæ*, quod per sacramentum proborum & legalium hominum diligenter inquireret si sit ad dampnum vel nocumentum regis aut aliorum si concedat licentiam abbati & conventui sancti *Augustini Cant.* quod ipsi dare possint & assignare Priori & conventui ecclesiæ *Christi Cant.* vij. acras & dimidiam terræ & prati & xxxvj. s. & ob. cum pertinentiis in **Hakyngton** in *Cantuaria* in suburbio *Cantuariæ* pro vij. acris & dimidia prati & xxxij. s. viij. d. ob. redditus cum pertinentiis in **Natingdon** in *Cantuaria* & suburbio ejusdem & **Sture**, Tenendum & habendum utramque partem terræ, prati & redditus prædictis partibus per escambium imperpetuum, necne; & si pars illa quam præfati abbas & conventus præfatis Priori & conventui taliter dimittent in escambium plus valeat parte illa quam ab eisdem Priore & conventu recipient ut prædictum est, necne, & à quo vel à quibus terræ pratum & redditus teneantur; & per quod servicium. Unde facta super hoc inquisitione diligenti auctoritate supradicti mandati per milites & alios liberos homines, dicunt per sacramentum suum, quod non est ad dampnum vel nocumentum regis aut aliorum, licet rex concedat dictis abbati & conventui quod ipsi dare possint & assignare Priori &c. supradicta tenementa per prænominata escambia ab ipsis recipienda, tenenda & habenda illa excambia utrique parti imperpetuum. Dicunt eciam quod neutra pars illorum escambiorum plus valet altera set sunt ad commodum & aysiamentum utriusque partis. Dicunt eciam quod prædicta tenementa & redditus quæ prædicti abbas & conventus dant & assignant Priori &c. fuerunt de antiquo dominico abbatiæ sancti *Augustini*, & tenementa quæ Prior &c. fuerunt de antiquo dominico ecclesiæ *Christi*, ita quod neutra pars de prædictis tenementis sic datis in escambium alicui aliquod servicium facere consuevit. Inquisitione hujusmodi sic recepta dominus rex confirmat illud escambium per talem cartam.

EDWARDUS &c. Licet de communi consensu &c. volentes tamen dilectis nobis in Christo abbati & conventui sancti Augustini *gratiam facere specialem, dedimus eis licentiam quantum in nobis est, quod ipsi vij. acras & dimidiam terræ & prati xxxvj. s. & ob. redditus cum pertinentiis in* Cantuaria *&c. dare possint & assignare Priori & conventui ecclesiæ Christi in escambium pro vij. acris prati & dimidia & xxxij. s. viij. d. ob. redditus in* **Sturre** *&c. Tenendum et habendum sibi et successoribus inperpetuũ. Et eisdem Priori et conventui; quod prædicta terram pratum et redditum cum pertinentiis à præfato abbate totaliter in escambium recipere possint tenore præsentium similiter licentiam concedimus specialem. Nolentes quod idem abbas et conventus seu Prior et conventus aut successores sui per nos vel hæredes nostros vel ministros quoscumque occasione escambii vel permutationis occasionen-*

Edw. I. Rex.

fionentur in aliquo vel graventur.

Eodem anno peracta fuit capella de **Charnel.** Et eodem anno idem rex concessit nobis, quod possemus dare in escambium Priori *sanctæ Trinitatis* terras & redditus ad valorem x. li. in *Cantuaria* & suburbio & villis de **Monketon, Eastri, Monyngham, Herham** & in **Selaltre**; & Prior nobis tantum in *Cantuaria* & suburbio ejusdem, *Forwyco*, **Norborne Litleborne, & Walecliue** et in **Brok.**

Eodem anno dominus rex dedit nobis licentiam appropriandi unum mesuagium, xxxiiij. acras terræ, unam acram prati & dimidiam, quatuor acras bosci, l. acras marisci, iij. s. iiij. d. annui redditus jacentia in **Stureye** & **Chistelet**, & lxvij. acras terræ cum pertinentiis in **Litleborne, Norborne, Sutton, Menstre & Kenyton.** Unde terræ perquisitæ in tenura de **Stureye** jacent apud **Bokwell**, in tenura de **Norborne** apud **Hoo, Herlestwod, Scholdon, Beccangre, Brekepottesgore** & apud **Fenlesham.**

Cap. XXIX.

§. I. *Archiepiscopus invitatus per regem ad convivandum in monasterio.*

An. Dñi 1289.

ANno Domini M. CC. lxxxix. cum dominus rex *Edwardus* de partibus *Vasconicis* in *Angliam* pervenisset, et apud sanctum *Augustinum* hospitatus cum regina, filiis suis et multis aliis in vigilia Assumptionis, quæ tunc dominica erat, fratrem *Johannem Pecham Cantuariensem* archiepiscopum fecit invitari, ut in ipso festo die Assumptionis secum in loco isto comederet. Quo festo plures et majores regni qui ad regem convenerant interfuerunt. Quo audito, abbas et conventus metuentes sibi et suæ exemptioni præjudicium generari si archiepiscopus veniret cum cruce erecta, instabant multum apud dominum regem & suum concilium, ne permitteret archiepiscopum sic venire cum cruce in libertatum eorum læsionem suique monasterii præjudicium et gravamen; set rege adhuc volente quod archiepiscopus veniret, & archiepiscopo nolente nisi cruce prævia & erecta, præcepit rex cancellario quod faceret abbati & conventui habere literas archiepiscopi meliores quas sciret, & eciam literas regis, quod hujusmodi ingressus archiepiscopi seu crucis delatio eis non posset vel suis libertatibus in aliquo præjudicare. Unde dicti abbas & conventus non valentes resistere nec audentes contradicere regiæ voluntati, ne ejusdem offensam seu gravissimam læsionem incurrerent ob majorem timorem hujus periculi annuerunt in hoc fieri beneplacitum regis, ut intraret cum cruce tunc archiepiscopus; habitis tamen prius protestationum literis ab eodem de salvo statu suo, set habita maxima altercatione super forma hujusmodi inter partem archiepiscopi & abbatis. Petierunt interea clerici domini archiepiscopi vice sua, ut sibi exhiberentur privilegia inspicienda quibus se pars abbatis defendebat quod archiepiscopus non intraret; Quod eciam dominus *Eliensis* episcopus & regni thesaurarius cum instantia requirebat. Ad quod pars abbatis multis rationibus respondebat, se non teneri de jure nec velle facere maxime clericis archiepiscopi illa vice. Ipsi tamen episcopo quædam privilegia ut amico & ob reverentiā domini regis in suo capitulo monstraverūt. Et sic partibus ab invicem recedentibus, advenit dominus *Bathoniensis* episcopus & regis cancellarius, viditque privilegia prius exhibita episcopo *Elyensi*. Quibus visis & auditis, satis eisdem episcopis constabat evidenter quare archiepiscopus ingredi non debebat. Et cum neutra pars vellet in unam formam literarum aliquatinus consentire, dictus dominus *Bathoniensis* missus ad hoc specialiter per regem ut in formam aliquam concordarent, quædam pauca verba de clericorum regis consilio apposita fuerunt illi formæ literarum quam præordinaverat pars abbatis. Et illis literis pars abbatis causa majoris vitandi periculi pro beneplacito regis stare consensit, quæ talis est.

J. Pec. Archi.

Universis Christi fidelibus ad quos præsentes literæ pervenerint, frater Johannes *permissione divina* Cantuariensis *ecclesiæ minister humilis, tocius* Angliæ *primas, salutem et pacem in Domino sempiternam. Noverit universitas vestra, quod cum nos specialiter invitati à Christianissimo domino nostro domino Edwardo rege* Angliæ *illustri ut cum eo essemus in prandio die festi assumptionis gloriosæ virginis* Mariæ, *anno Domini M. CC. lxxxix. ad ipsius instantiam et rogatum abbaciam monasterii sancti* Augustini Cant. *ad* Romanam *ecclesiam nullo medio pertinentis, in qua dominus rex prædictus cum suis proceribus tunc solempniter festivabat, cruce prævia intraremus; Confitemur et recognoscimus de plano, quod per hoc non intendimus nec volemus abbati et conventui loci ejusdem aliquod præjudicium generare, nec per hoc eorum privilegiis aut juribus nunc vel in posterum in aliquo derogare, nec nobis adquirere possessionis aliquid jurisdictionis aut juris. In cujus rei testimonium sigillum nostrum præsentibus est appensum die festo et anno prædictis.*

Set eas sigillare pars archiepiscopi recusavit omnino. Venerunt iterum ad abbatem ex parte archiepiscopi archidiaconus *Cantuariensis*, magister *Lucas* cancellarius archiepiscopi, & magister *Reginaldus de Brandon*, simul cum magistro *Willelmo de Halcberghe* & domino *Iohanne de Lewes*; & dixerunt archiepiscopi nomine hujusmodi nuncium abbati. « Salutat vos dominus noster archiepiscopus, & « quia ut scitis dominus rex invitavit eum ut comedat secum hodie in hac domo, rogat vos quatinus « permittatis ut possit venire cum decentia status sui « & sine præjudicio status vestri, quia non curat præjudicare in aliquo aut contravenire libertatibus « vestris, & hoc si placet velitis sic concedere aut « versus dominum regem tantum facere & procurare quatinus rex nostrum dominum habeat excusatum quod huc non veniat, set ut bene de regis « licentia possit in domo propria remanere. Deliberante vero abbate super hiis cum suo consilio & respondente, quod voluit licet invitus ut oportuit in forma prætacta sicut antedixerat præceptis regiis obedire. Et statim missi ab archiepiscopo recesserunt. Cumque hæc postmodum essent relata domino regi per Cancellarium suum prædictum, deliberato consilio mandavit rex per ipsum Cancellarium archiepiscopo ne veniret, set ad custum regis ipsa die extra in proprio hospicio remaneret. Ex quo archiepiscopus multum offensus, aliquaque verba comminatoria contra partem abbatis ut dicebatur proferens, remansit sic extra in proprio hospitio, & perrexit in crastino extra villam.

§. 2. *Gra-*

Edward. I. Rex.

§. 2. *Gravamina per archiepiscopum nobis illata quia negatur ei ingressus.*

ET post pauca temporis intervalla Archidiaconus & Commissarius *Cantuarienses* auctoritate cujusdam mandati dicti archiepiscopi eis & magistro *Aselino* rectori ecclesiæ de *Estria* directi, abbatem apud **Sture** existentem monuerunt, ut privilegia exhiberet proximo die juridico post festum S. *Clementis* in ecclesia S. *Gregorii Cant.* juxta formam dicti mandati illos diem & locum ad hoc eis dicti nuncii assignantes. Cujus mandati tenor talis est.

Frater Johannes *permissione divina* Cantuariensis *archiepiscopus tocius* Angliæ *primas, dilectis in Christo filiis archidiacono* Cantuariensi, *magistro* Martino *Commissario, consistorio ejusdem loci & magistro* Aselino *rectori ecclesiæ de* **Estre** *salutem, gratiam & benedictionem. Inter cætera quæ ex pastoralis officii debito nostris humeris inportabiliter incumbere dinoscuntur, illa necessaria & majora præcipue arbitramur, quæ salutem principaliter animarum respiciunt, obloquendi materiam & scandalum auferunt, ac pacem tranquillitatemque ordinant & præparant subditorum. Sane licet religiosos viros abbatem & conventum S.* Augustini *civitatis* Cant. *nostræ diocesis iteratis vicibus ex intima visceribus charitatis super articulis infrascriptis nunc per nos nunc per alios sollicitari fecerimus & moneri, qui nostris & aliorum suasionibus ac monitionibus in hac parte non sine contumaciæ nota, ut videtur, parere hactenus non curarunt, proquo contra eosdem ad graviora procedere potuissemus justitia mediante, Cupientes tamen sine strepitu humiliter & omni qua decet mansuetudine cum religiosis agere supradictis, quos specialis affectionis gratia prosecuti sumus hactenus & favore, sperantes etiam quod ducti spiritu senioris consilii prædictam negligentiam & contemptum cautiore subsequente prudentia velint & affectent efficacius expiare, vobis firmiter injungendo mandamus, quatinus dictos abbatem & conventum vice & auctoritate nostra solempniter citetis & competenter moneatis & exortando efficaciter inducatis, quod coram nobis aut Commissariis nostris & aliorum virorum numero competenti in aliquo loco congruo & securo* Cantuariæ *vel prope* Cantuariam *juxta discretionem vestram eisdem religiosis assignando, proximo die juridico post instans festum S.* Clementis *Papæ & martyris, privilegia sedis apostolicæ seu jura alia & munimenta si quæ habent inspicienda exhibeant & ostendant, per quæ ecclesias quas in proprios usus maxime de novo in civitate & diocesi* Cantuariæ *habere dicuntur, de quibus in compositionibus dudum habitis inter bonæ memoriæ archiepiscopos* Cantuarienses *prædecessores nostros ex parte una, & abbates & conventum dicti monasterii S.* Augustini *ex altera mentio non habetur, tanquam appropriatas sibi valeant taliter detinere, pensionesque percipere de diversis ecclesiis, & decimarum portiones vel precium earundem infra limites diversarum parochiarum nostræ diocesis quæ propriis suis reguntur rectoribus, nec non per quæ privilegia sive jura dictus abbas S.* Augustini *benedictionem more episcopali in ecclesia Christi civitate* Cant. *& diocesi ac alibi in Cant. versus communem solitamque sedis apostolicæ indulgentiam & sanctorum patrum statuta inpendere publice debeat quod videtur in nostri præjudicium facere non veretur. Et per quæ in ecclesiis quas in proprios usus de novo seu ad firmam tenere dicuntur, idem abbas campanas in adventu suo pulsari facit & procurat, Iura episcopalia incautius sibi in talibus usurpando. Ostendant insuper et exhibeant quare nobis aut vices nostras gerentibus obedientiam canonicam pro ecclesiis quas in propriis usibus habere se asserunt præstare non debeant, visitationemque nostram diocesanam admittere & suscipere, et ad capitula nostra seu illorum qui vices nostras gerunt in hac parte in diocesi* Cantuariensi *celebrata venire non curant, et quare nos ad missas in eodem monasterio diebus solempnibus celebrandas, et pro absolutione die cœnæ ipsius monasterii monachis impendenda invitare seu rogare dedignantur, cum idem abbas et conventus ad hoc ex sua promissione teneantur, prout in supradictis compositionibus plenius continetur. Immo quod absurdius est, gravius & multo detestabilius, ingressum nostrum personalem erecta cruce prævia infra septa sui monasterii corpora sanctorum archiepiscoporum* Cantuariensium *prædecessorum nostrorum in eodem monasterio quiescentium visitandi causa seu peregrinandi ibidem prout ab aliis communiter moris est, verbumque Dei inibi clero et populo proponendo, quamquā sine præjudicio ipsius monasterii monachorumque ac privilegiorum eorundem si quæ habeant hoc facere voluerimus et protestati fuerimus sæpius ex causis jam dictis et aliis consimilibus quibus jus ipsius monasterii minime læditur, multipliciter impediunt nimis irreverenter, in nostri contemptum, ecclesiæ nostræ præjudicium, & grave scandalum plurimorum. In quibus tamen omnibus executioni præmissorum seu aliquorum eorundem parati sumus & protestamur libenti animo velle cedere prout ex tenore privilegiorum suorum si quæ sint cum ea exhibuerint liquide nobis poterit apparere, qualiter prædicti abbas & conventus, jus speciale & sufficiens habeant in præmissis seu ad prædicta vel eorum aliqua quocumque jure communi vel privato minime teneantur. De die autem receptionis præsentium & qualiter hoc mandatum nostrum fueritis executi & cujusmodi responsum receperitis in præmissis, infra mensem à tempore receptionis harum nobis plene, fideliter & distincte constare faciatis per vestras literas patentes harum seriem continentes. In quibus exequendis si non omnes interesse poteritis, duo vestrum tertio minime expectato faciant nichilominus quod mandatur. Valete. Dat. apud* **Mortelak** *iiij. idus Octobris.* J. Pecham Archiep.

Anno Domini M. CC. lxxxix. Ordinationis nostræ xi. Abbas vero archiepiscopum, suum non esse judicem proponens, nec se teneri suo obtemperare mandato, statim ex hujusmodi gravaminibus viva voce sedem apostolicam appellavit, dictique archidiaconus & Commissarius consulerunt abbatem ut ipse sano consilio iterum sub via pacifica plenius responderet. Abbas hoc annuit, ut per viam amicitiæ & pacis maturius responderet. Misit ergo fratrem *H. de Cokeryng* thesaurarium sancti *Augustini* ad archiepiscopum, qui post multa verba obtinuit ut scriberetur, sub litera tamen clausa & sigillo indorsata, archidiacono & commissario supradictis quod omnia prædictum mandatum & abbatem contingentia conquiescerent usque adventum archiepiscopi in An. Dñi 1289.

Edward. I. *Rex.* in *Kanciam*, & fuit tenor literæ talis. *Salutem. Ad preces & instanciam domini abbatis sancti* Augustini Cant. *volumus & mandamus, quod omnia quæ dictum abbatem & monasterium ejusdem contingunt auctoritate nostra vobis alias demandata exnunc conquiescant, donec ad partes illas venerimus, quod propter quædam negotia alia ecclesiæ nostræ erit in brevi Domino concedente. Speratur enim quod per viam pacis & concordiæ expediri poterunt supradicta. Valete.*

Set illi nolebant facere abbati copiam hujus literæ sibi missæ. Cumque die & loco præfixis, scilicet ad sanctum *Gregorium* domini archidiaconus & commissarius nichilominus post venissent, occurrit eis ibidem dictus frater *H.* sciturus ab eis quid intenderent tunc ibidem. Et ipsis respondentibus quod nichil super aliquo tangente monasterium S. *Augustini*, set ut ea omnia conquiescerent sicut supra, & quod ob aliam certam causam ibi venerant, rediit domum dictus frater *H.* & *Johannes de Cambio* clericus & procurator remansit illuc usque ad horam nonam, & tunc sub testimonio publici notarii procuratoris nomine protestabatur, publico instrumento inde plenius postea confecto.

Postea die Mercurii proximo ante festum sancti *Vincentii* martiris anno Domini supradicto, juxta formam prælocutionis inter dominum archiepiscopum *Cantuariensem* & abbatem post aliquas præmissiones venit abbas personaliter ad archiepiscopum apud **Lambeth** tunc existentem: & convenientes tunc ibidem in camera sua; præmissa salutatione, abbas sic dixit archiepiscopo: Domine, nos venimus nunc hic ad vos ut amicum nostrum si placet per viam bonæ pacis & concordiæ, multum optantes tranquillitatem & quietem vestram quantum in nobis est, & rogamus quatinus vellitis audire benigne quendam hic *J.* de nostris dicenda nostra si placeat. Archiepiscopus respondit, Bene placet nobis. Et tunc magister *Salvagius* clericus abbatis proposuit in hunc modum.

« Domine pater reverende, dominus abbas qui « hic est non venit huc coram vobis ut ad judicem « vel figura judicii &c. set ut homo pacis, & tran- « quillitatem & pacem vestræ conscientiæ multum « affectans, & juxta quod alias amicabiliter præ- « locutum fuit placet, ad serenandam conscientiam « vestram & placandam ostendere vobis coram cle- « ricis vestris quæ per ipsum fuerunt ostendenda. Et tunc dictus abbas exhibuit literam procurat. magistri *H. de mortuo Mari*, cujus copiam tantum habuit archiepiscopus, & super quinque ecclesiis **Preston**, **Tenterdene**, **Sellyng**, sancti *Pauli Cantuariæ* & **Plumsted** transcripta bullarum appropriationis sub sigillis dicti officialis *Cantuariensis* & episcopi *Roffensis* coram archiepiscopo, magistro *Luca* aliisque multis. Quibus visis archiepiscopus in parte visus est se contentari.

Ut autem præscriptis articulis archiepiscopi consultius in futurum responderetur, dominus abbas ex quorundam peritorum consilio rationes eisdem articulis corespondentes in scripturam quæ sequitur provida deliberatione redigere mandavit. Ad primum sic, quod mandatur ut ostendat privilegia sedis apostolicæ & alia munimenta super ecclesiis appropriatis de novo de quibus in compositione S. *Edmundi* non sit mentio, videtur quod dominus papa super hiis sic suæ appropriationis indulgentiam scienter ordinaverit, ut diocesani vel cujuscunque alterius consensu minime requisito possent ingredi libere & habere, vicario omnia episcopalia & alia onera sustinente, dummodo super hiis in continua & pacifica possessione quam non est credibile sine sufficienti examinatione & ratione habuisse principium & tanto tempore esse permissum, & vicariorum condicio aliis vicariis dissimilis, & à diocesanis scienter & sæpius appropriabatur. *De Pensionibus*, de diversis ecclesiis nobis præstitis & de particularibus portionibus decimarum quas in diversis parochiis optinemus quo jure hæc. Licet hujusmodi ab aliquo qui longissimis temporibus competenti titulo hæc possedit non sit quærendum de jure, veruntamen ut satisfaciat super his quærentis reverenciæ, compositio magistri *M.* archidiaconi specificat manifeste; & præterea pensiones recipimus tantum de ecclesiis jure nostri patronatus. *De Benedictione abbatis*, in magna compositione fit mentio per quam non restringitur nec mutatur, & ideo stare non prohibetur; præcipue cum hoc in dicto abbate nemini præjudiciale existit, sicuti nec in alio benedicente per diocesim transeunte dum archiepiscopus non sit præsens. *De Pulsatione contra abbatem*, tam illa compositio *M.* archidiaconi quam alia magna compositio plenam facit mentionem. *De Obedientia abbatis*, ratione ecclesiarum apropriatarum & quare ad capitula sua in diocesi celebrata non venit, & quare visitationem suam tanquam diocesani non admittit. Hæc omnia cum sint episcopalia, assensu ordinarii vicarii sustinent onera tam de privilegio quam de facto, & sumus omnino super hiis à tempore quo eas sumus adepti in possessione quieta & continua libertate. *De invitatione* ad missas celebrandas quia in diebus solempnibus uti habet pallio & aliis insigniis archiepiscopalibus, quibus non nisi in ecclesiis sibi commissis et subjectis uti debet: unde in ecclesia sancti *Augustini* missas celebrare non debet, cum eam à sua jurisdictione constet esse exemptam. *De Absolutione* monachorum &c. quia non habet potestatem in eos, nec eos potest absolvere, nec ligare ad prædicandum populo &c. quia plus hoc convenit facere in propria ecclesia quam non sua. *Ad ultimum*, super crucis delatione hoc videtur esse jurisdictionis & subjectionis indicium; unde nos exempti in locum nostrum sibi non subjectum cum hujusmodi insigniis ipsum sane admittere salvo statu nostro non possumus, licet protestationem fecerit; quam quidem protestationem quasi contrario facto suo sublatam tamen propter exemplum populi nostris immunitatibus sufficere nullatenus reputamus. Istis responsionibus coram archiepiscopo propositis, & quodamodo per easdem satisfactus, à citationibus manum retraxit, & abbas quantum ad ipsum dimissus est in pace, die comparitionis eidem nullatenus assignato.

J. Pecham Arch.

§. 3. *Processus cum rectore de* **Waldwarsare.**

An. Dn 1289.

ANno Domini supradicto scilicet M.CC.lxxxix. habitus est processus contra rectorem de **Waldwarsare.** Qui rector tam in capitulis archidiaconi quam alibi querelam deponens contra fratrem *Martinum* tunc elemosinarium istius ecclesiæ super occupatione quarundam decimarum de quibusdam hamelettis, videlicet **Mendetre**, **Ettsole**, **Westodwold** & **Essele** provenientium, ipsum elemosinarium

ward. I. Rex. mosinarium asserentem dictas decimas & omnia jura parochialia inhabitatoribus dictorum locorum, ac præcipue omnes oblationes & obventiones ad ecclesiam de **Norborne** qualitercumque provenientes ad ipsum elemosinarium & vicarium ejusdem taliter simul cum cantaria spectare debere, & quod sic spectant & spectabant ab antiquo pacifice, publice, & notorie, nec dimisisset in pace, optenta fuit quædam litera conservatoria decano de *Sandwico* directa; per quam præcipiebat eidem & in virtute obedientiæ mandavit, quatinus dictum *Stephanum* rectorem supradictum moneret legitime & efficaciter induceret, ut de omnibus præmissis ablatis, sæpedictis religiosis plene satisfaceret infra mensem, inhibens eidem ne in eos vel eorum ecclesias de cætero plus attemptet. Quod si monitionibus & inhibitionibus suis parere contempserit, ipso facto ab officio & beneficio idem conservator suspendit, mandans eidem decano quod ipsum in singulis ecclesiis decanatus sui singulis diebus dominicis & festivis quousque condigne super illis satisfecerit, suspensum faceret nunciari. Set executione ejusdem literæ ad tempus dilata, idem rector pendente dilatione procuraverat ab archidiacono quandam literam in forma communi contra omnes parochianos suos ad solvendum sibi ea quæ ab eis elemosinarius exigebat. Et tunc auctoritate prædictæ conservatoriæ ipse *S.* rector publice diebus festivis in vicinis ibi ecclesiis ab officio & beneficio fuit denunciatus suspensus. Et ipse divinis se immiscuit nichilominus sic ligatus. Interim autem impetrata fuit alia conservatoria eidem decano directa, cujus tenor talis est.

Abbas ecclesiæ sanctæ Crucis de **Waltham** *&c. Cum vos alias ad mandatum nostrum, immo verius apostolicum* Stephanum *rectorem de* **Wal**, *monueritis & induxeritis, ut dictis abbati & conventui sancti* Augustini *super majoribus & minoribus decimis ac aliis juribus parochialibus ipsos religiosos & eorum ecclesiam de* **Norburne** *spectantibus & per ipsum rectorem ablatis & invasis plenarie satisfaceret infra mensem à die confectionis mandati nostri, & quia monitionibus & inhibitionibus præmissis parere contempserit, ipsum denunciaveritis esse suspensum. Et quia crescente contumacia crescere debet & pœna, vobis in virtute obedientiæ qua sedi apostolicæ tenemini, & sub pœna cohercionis canonicæ firmiter injungimus & mandamus, quatinus singulis diebus Dominicis & festivis in singulis ecclesiis decanatus vestri inter missarum solempnia publicetis adhuc ex habundanti, quod rector ille de ablatis satisfaciat sub pœna excommunicationis majoris quam in hac parte si non paruerit exnunc ut extunc in eundem rectorem proferimus in hiis scriptis. Vobisque injungimus & mandamus, ut post lapsum mensis ipsius ipsum rectorem cum solempnitate præmissa nisi satisfecerit pulsatis campanis, candelis accensis sic excommunicatum esse denuncietis, & denunciari faciatis.*

Istis sic habitis, idem rector pro tuitione curiæ *Cantuariensis* sedem apostolicam appellavit, procurans ab officiali curiæ *Cantuariæ* scribi & mandari eidem decano & sibi inhibendo, ne pendente in curia *Cantuariensi* hujusmodi tuitorio appellationis negotio quicquam in præjudicium rectoris appellantis attemptare faceret quo minus haberet liberam appellationis suæ prosecutionem; & eciam citaret abbatem & conventum sancti *Augustini* & vicarium de **N.** quod comparerent coram ipso seu commissario in ecclesia beatæ *Mariæ* de arcubus in dicto tuitionis negotio facturos & recepturos quod postulaverit ordo juris. Die adveniente & rectore prædicto per procuratorem in consistorio de arcubus comparente, & non parte abbatis, post proclamationem, proposuit magister *Salvagius* clericus abbatis non ut procurator set ut amicus, quod dictus abbas & conventus cum suis ita sunt exempti quod non debebant nec volebant ibi vel alibi coram eis super aliquo respondere, nec eciam super hiis privilegia sua exhibere. Interim autem impetrata fuit alia litera ab abbate S. *Edmundi* conservatore inhibitoria, ne officialis *Cantuariensis* & decanus de arcubus eidem rectori de **Wal** tuicionis beneficium conferrent aut partem abbatis contra sua privilegia in aliquo gravarent, set ipsos secundum libertatis & exemptionis suæ exigentiam ab omni judiciali examine libere dimitterent, cum nullo jure vel consuetudine possent in eos jurisdictionem aliquam seu potestatis exercicium absque sedis apostolicæ speciali mandato & expresse ad eos directo aliquatenus vendicare, quorum privilegiorum contravenientes sine dubio per multa *Romanorum* pontificum privilegia excommunicationi asseruit ipso facto subjacere. J. Pecham Archiep.

§. 4. *Tractatus de pace cum eodem rectore de* **Walwarsare.**

Die vero in consistorio de arcubus adveniente, & tractatu de pace super hiis præhabito extra judicium in aula domini episcopi *Londoniensis*, præmissa ceperunt dilationem in hunc modum, videlicet quod partibus juratis de stando dicto & ordinationi magistri *Iohannis de Selvynston* officialis *Londonensis* & alterius ex parte dicti abbatis super prædictis, illi duo terminatores citra Pascha proximum personaliter accedent ad locum, & diligenter examinabunt et videbunt per vicinos et illos qui inde magis sciunt, ad quem illa de quibus est quæstio de jure spectare deberent, et partes starent super hiis in omnibus dictis eorum, & quæcunque apparuerunt medio tempore & à tempore querelæ injuste percepta parti cui de jure debentur, plenarie ab altera refundentur.

Anno Domini M. CC. lxxxx. dominus *Thomas* concessit domino regi in festo translationis beati *Edwardi* quinquaginta psalteria duo milia CCC. & l. missas pro animabus progenitorum suorum & reginarum *Angliæ*. Millesimo CC. iiij^{xx}. x^{o}. Commutatio facta est inter dominam *Elianoram* consortem regis *Edwardi* & conventum *Cantuariæ* de diversis terris ab eadem receptis pro portu & villa *Sandwici*. Et anno sequenti data est domino regi xv^{a}. omnium temporalium & spiritualium tocius *Angliæ* circa festum sancti *Andreæ* apostoli: unde xv^{a}. concernens abbathiam sancti *Augustini* de bonis eorum mobilibus secundum veram taxationem eorundem in omnibus maneriis suis Cxxxvij. li. xv. s. xj. d. q. An. Dñi 1290.

§. 5. *De redditu in* **Patryngdon** *inter nos & Priorem ecclesiæ Christi.*

Eodem anno facta est finalis concordia inter abbatem S. *Augustini* querentem & *H.* Priorem ecclesiæ Christi *Cant.* deforciantem de vj. s. iij. d. annui

Edwar. I. Rex. annui redditus cum pertinentiis in Patindon; tandem prædictus Prior recognovit prædictum redditum cum pertinentiis esse jus ipsius abbatis & ecclesiæ suæ prædictæ, & illum remisit & quietum clamavit de se & successoribus suis prædicto abbati & successoribus suis imperpetuum; & prædictus abbas & successores sui receperunt ipsum Priorem & suos successores in singulis orationibus & beneficiis quæ de cætero fient in ecclesia sua imperpetuum.

§. 6. *Recordum super ecclesia de* Norborne.

An. Dñi 1292. ANnno Domini M. CC. xcij. xiiij. kal. Maii archidiaconus *Cantuariensis* habuit in mandatis à dominis *Wyntoniensi* & *Lincolniensi* episcopis collectoribus decimæ terræ sanctæ ad inquirendum an fructus & proventus ecclesiæ de Norborne elemosinariæ sancti *Augustini* apropriatæ, qui ad lx. marcas sunt taxati, in usus pauperum & infirmorum secularium & sororum totaliter convertantur, & an de præfata ecclesia sit decima exigenda vel non: Unde idem archidiaconus auctoritate mandati sibi directi; super omnibus articulis, per rectores vicarios decanatus de *Sandwico*, in quo ecclesia de Norborne est situata, & per xxiiij. viros utique maturos fide dignos & juratos, tam de parochia prædicta de N. quam eciam de iiij. parochiis adjacentibus, inquisitionem fecit diligentem, Qui omnes & singuli dixerunt per sacramentum suum, quod ecclesia de Norborne elemosinariæ sancti *Augustini* est & fuit ab antiquo apropriata, ac fructus & proventus ejusdem in usus pauperum & infirmorum ad eandem elemosinariam undecumque confluentium ac scolarium & sororum in eadem continue existentium specialiter & totaliter convertuntur: adicientes, quod idem fructus una cum quibusdam bonis temporalibus ad hoc assignatis non sufficiunt, quin oporteat dictum elemosinarium annuatim mutuo recipere aliquando iiij^xx. summagia bladi, aliquando plus pro dicta elemosinaria sustinenda, una cum adjutorio elemosinæ domini abbatis & alibi provenientis. Dixerunt eciam quod dicta ecclesia fuit taxata & decima ab eadem petita, nunquam tamen fuit soluta. Et ordinatio vicariæ de Plunsted.

§. 7. *Compositio cum abbate de* Faversham.

1293. ANno sequenti fuit quædam Compositio edita inter abbatem sancti *Augustini* & abbatem de Faversham in hunc modum.

Noverint universi præsens scriptum visuri vel audituri, Quod cum inter venerabiles & religiosos viros abbatem & conventum sancti Augustini *ecclesiam de* Faversham *parochialem in proprios usus optinentes, & abbatem & conventum sancti* Salvatoris *de* Faverys, *super dampnis & injuriis prædictis abbati & conventui sancti* Augustini *illatis in quibusdam decimis in campo prædictorum abbatis & conventus de* Faversham *ex parte boriali dictæ ecclesiæ parochialis de* Faversham *provenientibus, & per impedimentum prædictorum abbatis & conventus de* Faversham, *ut dicebatur, consumptis; nec non super jure, usu & possessione itineris quærendi & educendi blada, ac eciam omnimodas decimas de campo prædicto more solito & consueto, dissensionis materia orta esset: Tandem communibus amicis intervenientibus & ad concordiam partium prædictarum studiose laborantibus, hujusmodi dissensio conquievit in hunc modum; videlicet quod præfati abbas & conventus de* Faversham *pro bono pacis satisfecerunt abbati sancti* Augustini *super decimis prædictis consumptis præstatione unius summæ frumenti, & super omnibus aliis dampnis & expensis quæ & quas fecerunt & sustinuerunt occasione hujusmodi dissensionis motæ quæ ad x. marcas æstimabantur, partes prædictæ reservarunt & reliquerunt arbitrio domini* H. *Prioris ecclesiæ Christi* Cantuariæ *ordinandum, solvendum, vel relaxandum seu restituendum. Concesserunt eciam præfati abbas & conventus de* Faversham *pro se & successoribus suis ecclesiæ S.* Augustini, *quod liceat abbati & ministris suis decimas hujusmodi de campo prædicto absque contradictione vel inpedimento quolibet plene & libere requirere, percipere, & educere tempore autumpnali per portam dictorum abbatis & conventus de* Faversham *quæ est à parte boriali ejusdem campi, quousque idem abbas & conventus de* Faversham *de aliquo alio itinere competenti & idoneo prædictis abbati & conventui sancti* Augustini *ad cariandum hujusmodi decimas, scilicet tempore prædicto providerint. Nec poterunt prædicti abbas & conventus sancti* Augustini *vel eorum successores aliquid juris vel proprietatis eundi vel redeundi per portam prædictam seu iter prædictum, cum sibi provisum fuerit de itinere hujusmodi competenti, in posterum exigere vel vendicare occasione prædicta, nisi solummodo liberum ingressum & egressum tempore autumpnali quærendi & educendi decimas prædictas prout superius est expressum.*

§. 8. *Publicatio privilegii per Priorem sancti* Augustini.

ANno supradicto Prior S. *Augustini* & decanus *Cantuariensis* ad mandatum Conservatorum privilegiorum nostrorum, ob vexationes adversariorum & ad cautelam futurorum, coram officiali domini archidiaconi & de Westbere, de Bregge & *Sandwico*, Elham, Lymene, Cherring, & de Ospringe decanis, & coram aliis multis in capitulo sancti *Augustini*, Dominica j^a. post octavas Epiphaniæ, privilegia scilicet beati *Augustini Anglorum* apostoli primi *Cant.* archiepiscopi, ac *Romanorum* pontificum *Bonifacii*, *Agathonis*, *Celestini*, *Calixti*, *Innocentii*, *Urbani*, *Eugenii*, *Lucii*, *Alexandri*, *Gregorii*, *Innocentii*, *Alexandri* & *Honorii* aperte recitarunt & solempniter publicarunt, ita videlicet quod monasterium sancti *Augustini*, abbas & fratres cum pertinentibus ad eosdem exempti sunt omnino à quorumlibet Ordinariorum jurisdictione, subjectione, & potestate, ac specialiter à domini *Cantuariensis* archiepiscopi officialis & archidiaconi ejusdem, necnon à cujuslibet alterius judicis legati delegati præter sedis apostolicæ speciale mandatum ad dictos religiosos nominatim directum plenam & expressam de indultis hujusmodi faciens mentionem. Et quod idem religiosi, res, possessiones, homines & clerici eorundem, apostolicæ sedi inmediate subjecti & non alteri. Et quod privilegia hujusmodi contravenientes scienter cum suis fautoribus canonica monitione præmissa per prædictum sanctum *Augustinum* sociosque suos *Laurentium*, *Mellitum*, & *Justum Cantuarienses* archiepiscopos excom-

Edward. I. Rex.

excommunicati, ac per supradicta privilegia apostolicam etiam indignationem incurrunt ab officio cleri submoti, à communione Sanctorum alieni, proprioque privati officio excommunicationi subjaceant eo ipso. Et quod ecclesias de **Menstre, Chistelet, Northborne, Middelton & Faversham**, cum capellis non valeat Ordinarius interdicere vel suspendere quoquo modo. Et quod in aliis ecclesiis sibi apropriatis una cum istis non ipsi religiosi, set sui ipsorum locorum vicarii debent Ordinariis de oneribus ordinariis teneri & juribus episcopalibus respondere. Set super custodia vacantium ecclesiarum nostri patronatus decedentibus personis vel vicariis ecclesiarum prædictarum, claves earundem in capitulum nostrum deferri, & custodia & obventiones prædictarum esse in manu abbatis & conventus, donec personæ vel vicarii archiepiscopo ad easdem fieret præsentatio tam antiqua quam moderna experta tradit usitatio. Set & super privilegiis *Innocentii* papæ iiij. hic superius ad mandatum conservatorum ut prætactum est publicatis, *Thomas* Prior ecclesiæ Christi *Cant. Guydo* Prior S. *Gregorii*, & *Thomas* decanus Christianitatis ejusdem civitatis eadem privilegia inspexisse ad certitudinem futurorum testati sunt. Horum privilegiorum tenores sic se habent, Innocentius *episcopus &c. Abbati & Priori sancti* Edmundi *&c. Exigentibus dilectorum filiorum:* & infra. Item, Innocencius *episcopus &c. Abbati & Priori sancti* Edmundi *&c. Merita devotionis:* & infra. Item, tercium privilegium ejusdem ad eosdem, *Devotionis dilectorum filiorum:* & infra.

§. 9. *Statutum de Religiosis.*

A Dñi 1293.

ANno Domini M. CC. xciij. *Edwardus* rex æmulorum sanctæ ecclesiæ instigatione circumventus statuit & consilio procerum suorum ordinavit, quod nullus religiosus aliqua tenementa emere vel vendere, vel ex dono alicujus aliquid percipere, aut alio qualicunque modo, arte vel ingenio quicquam adquirere, & si secus à quoquam religioso fuerit attemptatum, liceret domino regi illud sic adquisitum, emptum vel datum per escaetorem suum ingredi & in perpetuum tenere in feodo & hæreditate.

Heu, heu, pro dolor! quomodo non solum periit tunc liberalitas illa Deo grata, qua devoti reges, proceres, cæterique fideles pro magno desiderio habuerant religiosos fundare, prædia & possessiones in honorem Dei liberalissime conferre, & ipsos tueri: Verum extunc opere hujus caritatis palam tabescente, & unoquoque manum suam à talibus beneficiis retrahente, non solum possunt religiosi quicquam novum adquirere, quineciam nec antiquis suis possessionibus propter oppressionem laicorum, ne dicam magnatum, prospere ut laici gaudere, set hiis novissimis temporibus sapientes hujus seculi horum prosperitati invidentes, suæque fraudi consulentes, universos religiosos ne sic oblata acceptarent, & quod nequius est, sibi quicquam apropriarent, per decretum & seniorum judicium, ut dictum est, coartarunt, & sic de eis veraciter posset dici, quod egressa fuit iniquitas à senioribus judicibus qui filiam *Israel*, puta ecclesiam, nequiter condempnaverunt.

Eodem anno *Edwardus* rex præcepit vicecomiti, quod in pleno comitatu publice proclamare faceret, Quod omnes illi qui habent cartas de libertatibus post tempus allocationum prædictarum anno xviij. regni regis *Henrici* factarum, tam tempore progenitorum ipsius regis quam tempore suo, quod ipsas cartas sub forisfactura habeant coram Thesaurario & Baronibus scaccarii ipsius. Hujus prætextu mandati abbas *Thomas* per fratres *T.* de *Sellyng*, *J.* de *Barnevyle* commonachos, & *Philippum* de *Hynkbrigge* clericum, ostendit cartas suas de libertatibus suis ad scaccarium *Westmonasterii* coram magistro *Willelmo de Marchia Bathoniensi & Wellensi* episcopo tunc domini Regis Thesaurario, dominis *Philippo de Wyleby* Cancellario de scaccario, *W. de Carleton & Petro de Leicestre* ejusdem scaccarii Baronibus, & multis aliis; videlicet cartas sancti *Edwardi*, regis *Willelmi* primi, *Henrici* primi, *Henrici* secundi, *Ricardi*, *Johannis*, & *Henrici* tercii, & ibidem collatione facta dimiserunt supradicti attornati abbatis transcripta dictarum cartarum penes Thesaurarium & Barones memoratos.

J. Pecham Archiep.

Anno supradicto dominus rex diligenter fecit inquiri ubique in Chronicis & Annalibus, tam domorum religiosorum quam alibi, de jure & dominio quod reges *Angliæ* solebant habere super regnum *Scotiæ*, & de homagio & servicio quod reges *Scotiæ* facere consueverunt regibus *Angliæ*. Et ne illa oblivionis nebula in posterum delerentur, jussit in Chronicis nostris perpetualiter annotari.

§. 10. *Miraculum* Mildredæ *pro manerio de* **Menstre**.

An. Dñi 1294.

ANno Domini M. CC. xciiij. ad suggestionem æmulorum ecclesiæ Dei peciit dominus rex versus abbatem S. *Augustini* maneria de **Menstre & Langeport, Chistelet, Sturre & Salmanston** cum pertinentiis ut jus suum per quinque brevia de recto, dicens quod dominus *Henricus* rex pater domini regis *Ricardi* consanguineus suus, de prædictis maneriis seisitus fuit tempore pacis, & de ipso domino *Henrico* rege descendit *Ricardo* regi ut filio & hæredi, quo sine hærede defuncto descendit jus regi *Johanni* ut fratri & hæredi; & quod tale sit jus domini regis paratus est verificare.

Igitur iiij. idus Julii accessit *Cantuariam* rex *Edwardus* cum domino *J. de Berewych* & aliis Justiciariis suis super prætacta materia per brevia de Waranto & de Recto processuri, & ecclesiam *Augustinensem* manerio de **Menstre** dampnabiliter privaturi; & antiquum hospitium suum relinquens, in ecclesia Christi reverenter susceptus est. Nocte siquidem quæ almæ *Mildredæ* digno transitu illustratur, videbatur regi in sompnis à *Flandria* navigio *Angliam* advenire. Set & per pelagus tantis tempestatibus & procellis quassatus est, quod & videbatur ei absortibus maris incontinenti deperire. Jussit igitur ut insulæ *Thanetensium* quo citius poterant navim applicarent, quæ insula visum sibi fuit fore vicina: set & dum locum affectatum quasi adeptus esset, astitit super litus regia virgo vestitu circumdata moniali, & baculo suo rostrum navis fluctibus maris per vices reinpellens, ita quod videbatur ipso regi in januis mortis fore constitutum; set inter ista rex in hanc vocem prorupit. « O tu famula Dei! ecce adest nobis mortis peri« culum, & nos non finis applicare, set nostram vi« tam infelicem hiis fluctibus proponis terminare. Ad hæc sancta virgo. «Cum tu rex terram istam quæ

Edward. I. Rex. « mea est à domo requiescionis meæ crastina die auferre disponis, scias te beneficio istius terræ ab instanti periculo liberari non debere. Igitur spiritu conturbato & similiter strepitu signorum quæ more principali in monasterio sancti *Augustini* in matutinis laudibus pulsabantur rex expergefactus, cubicularium advocavit, quare & ubi esset iste sonitus inquisivit. Ad hæc ille: O domine mi rex! iste sonitus in ecclesia sancti *Augustini* ob annualem solempnitatem sanctæ *Mildredæ* ibidem tumulatæ constat haberi, quæ abbatissa in monasterio de Menstre extitit prima. Certe, inquit rex, illa est quæ per visum michi apparuit, & in sompnis plurimum me conturbavit. Quid plura? Mane autem facto misit idem rex unum militem de camera sua ut interdiceret Justiciariis antedictis ne super breve illoꝝ forent ulterius processuri. Quod cum sic ex parte regis nunciatum fuisset, unus veritatis inimicus sic proterve respondit, O sapientia regis! nos commodum suum affectamus, & quod in hac parte nobis incumbebat solliciti eramus, & negotium quasi debito fine concludimus, & ecce consilio minus provido jam decretum est supersedere. Si vero super istis paulisper procederemus, in medulla *Canciæ* eum incorporassemus. Nunciatum est domino abbati quod celebraret regi missam solempnem ad tumbam sanctæ *Mildredæ*, & quod vocem suam ob præsentiam & reverentiam regis unam notam cantando exaltaret. Ad hæc abbas: O karissime! bene nos & fratres nostri merito & perpetualiter possumus lugere, scito pro certo quod cantus me non delectat, regiis tamen mandatis prout debemus volumus complacere. Volens igitur abbas faciem regis spiritu humilitatis prævenire, præcepit ut quisque monachus alba indueretur; & ita à gradu qua ad corpora Sanctorum ascenditur usque ad hostium claustri proni in terram vultu regio se ostenderunt. Novitate cujus rei rex obstupefactus, interrogavit abbatem cur ita monachi sic se haberent. Cui ille: O domine mi rex! irruit super nos formido & pavor in magnitudine decreti tui, cum à maneriis nostris nobis à regibus *Anglorum* antiquitus collatis sumus auferendi. Cui rex: Confortamini, inquit, devoti mei, & nolite timere, proxima est consolatio vestra; hæc vero mutatio dexteræ excelsi. Quibus auditis, monachi spiritum consolationis assumpserunt, & missam festivalem peregerunt. Qua finita, rex abbati visionem suam narravit; & ob reverentiam Sanctorum istius cœnobii maneria quæ calumpniatus est eisdem in præsenti perpetualiter confirmavit, cujus tenor talis est.

EDWARDUS *&c. Sciatis quod cum nos maneria de* Langport, Chistelet, Sturre, Menstre *&* Salmanston *in comitatu* Kantiæ cum *pertinentiis nuper in curia nostra coram dilectis & fidelibus nostris* Johanne de Berewyk *& sociis suis Justiciariis nostris itinerantibus in eodem comitatu per brevia nostra de Recto versus dilectum nobis in Christo abbatem sancti* Augustini Cant. *petivissemus ut jus nostrum: Nos caritatis intuitu & ob reverentiam prædicti Sancti remisimus pro nobis & hæredibus nostris præfatis abbati & conventui loci prædicti omnem actionem quam erga eundem abbatem habuimus in maneriis prædictis cum suis pertinentiis quibuscumque, Volentes & concedentes pro nobis & hæredibus nostris quod prædicti abbas & conventus habeant & teneant maneria prædicta cum suis pertinentiis ut jus ecclesiæ suæ prædictæ sibi & successoribus suis sicut ea habuerunt & tenuerunt ante impetrationem brevium nostrorum prædictorum sine occasione vel inpedimento nostri vel hæredum nostrorum inperpetuum.* Ob quam causam jussum est per *Angliam* ab executione hujus brevis tam de waranto quam de recto manus continere. Propterea quamplurimi dicti regni religiosi talem providentiam divinam experti, *Cantuariam* usque proficiscentes, almam *Mildredam* actionibus gratiarum quam devote obsequuntur. Eodem anno in vigilia translationis sancti *Augustini* fuit magister *Robertus de Wynchelse* in *Romana* curia consecratus. Rob. Arch.

§. II. *Pensio concessa* Nicholao *quondam Abbati.*

ANno supradicto abbas *Thomas* communi consensu caritatis intuitu concessit domino *N.* quondam abbati loci istius annuam pensionem in ista forma:

Universis Christi fidelibus has literas inspecturis Thomas *permissione &c. Noverit universitas vestra, quod cum venerabilis & dilectus noster monasterii quondam abbas, videlicet dominus* N. *dictus* de Spina *dudum ob causam & frugem tranquillioris vitæ ducendæ se ad ordinem* Cartusiensem *transtulerit, ibique postea ex ordinis ejusdem austeritate aliisque eventibus debilitatem, ut audivimus, non modicam incurrerit & langorem; Nos eidem in Christi visceribus compatientes intuitu caritatis eidem ex mera nostra liberalitate concedimus, promittimus, atque damus per has literas nostras patentes singulis annis quoad vixerit x. marcas sterlingorum. Volentes & intendentes specialiter in hoc facto quod supradicta pecunia in subventionem & consolationem prædicti domini* N. *convertatur, suo Priore mediante seu providente prout melius juxta illius ordinis regulam seu eciam regulæ permissionem ad ejusdem* Nicholai *adjutorium & levamen possit converti.*

Et nota quod iste *Nicholaus* supradictus ad ordinem *Cartusiensem* in loco Selby nuncupato in comitatu *Ebor.* se transtulit ad inhabitandum. Prior vero *T.* petita licentia à *Johanne* archiepiscopo & optenta factus est albus monachus ordinis *Cistercienfis* apud *Bellum locum.*

Anno prænominato concessit rex huic monasterio cartam suam super hiis duplicatam, videlicet quod abbas & successores sui universi inperpetuum habeant & percipiant omnia catalla & bona omnium hominum & tenentium suorum felonum fugitivorum & dampnatorum ubicunque in regno suo.

Eodem anno totum tectum dormitorii tam meremio quam plumbo innovatum est: & supervisores operis fratres *T. de Sellynge*, & *J. Bernevyle* ad custus Dxxvj. li. vij. s. x. d. Et ecclesia ista ad maris custodiam ad vj. equos cum pertinentiis est onerata.

CAP. XXX.

§. I. *Vexatio* Roberti *archiepiscopi pro ecclesiis nobis appropriatis.*

ANno Dom. M.CC. nonagesimo quinto dominus *Robertus de Winchelse* archiepiscopus *Cantuariensis* supradicto *Johanni* inmediate succedens, de An. Dñ 1295.

An. I. ix. de ecclesiis de novo adquisitis obedientiam peciit ab abbate; unde idem abbas metuens sibi & monasterio suo ex hujusmodi petitionibus episcoporum posse præjudicium generari in futurum, ac commemorans quod jacula prævisa minus lædunt, subscriptas rationes petitioni archiepiscopi obsistentes, ad memoriam futurorum in scriptura quæ sequitur provide redegit.

Licet in vestra diocesi apropriatas nobis ecclesias à sede apostolica teneamus, obedientiam tamen vel alia jura episcopalia vobis inde solvere non tenemur, nec nos illis juribus convenit defraudari. Super quibus summus pontifex qui bene potuit scienter sic voluit, & in literis apropriationis expressit, quod vicarii nostri in illis ecclesiis per Ordinarium instituti, omnia jura episcopalia vobis inde solvere teneantur. Unde secundum prædicti domini summi pontificis intentionem expressam & tenorem Commissionis ejusdem juxta modum prædictum usi continuo super hiis pacifice sic fuerit retro tantis temporibus à vestris temporibus observatum, humiliter petimus quatinus & vos velitis si placet modo fore de observantia prædicta contenti & sic in futurum teneri, à nostris molestiis benevole desistentes.

Anno quo supra fuit pensio x. librarum domino *Beraldo Albanensi* episcopo Cardinali concessa ad terminum suæ vitæ pro suis beneficiis nobis multipliciter inpensis.

§. 2. *Temporalia omnium prælatorum in manu regis seisita.*

An. Dni 1296. ANno M. CC. xcvj. recepit *Robertus* archiepiscopus mandatum papale publicandi constitutionem *Bonifacii* papæ viij. de non dando aliquid laicis. Et eodem anno tenuit dominus rex parliamentum apud S. *Edmundum*, convocato illuc toto clero, & indicta laicis xij^a. omnium bonorum, & à clero subsidium sibi habundanter elargiri. Unde archiepiscopus cum clero super his consilium habuit; Et deliberatione habita, propter novam constitutionem super hoc editam, viam nescierunt invenire per quam sana conscientia *Romana* curia inconsulta hoc facere possent, negotio incompleto de subsidio præstando singuli ad propria redierunt. Et ecce mox edictum exiit per totum regnum, ut omnia temporalia archiepiscoporum, episcoporum, abbatum & religiosorum, vel quorumcumque clericorum ubique per regnum *Angliæ* existentia, in manus regis caperentur. Et habito rex parliamento cum suis Baronibus clero excluso, statutum est ut bona clericorum sententialiter abjudicarentur tanquam forisfacta; unde multi propter timorem statuti redemptionem fecerunt, & literas de protectione regis receperunt. Et monasterium istud redemptionem fecit pro ducentis libris & CC. summis bladi diversi generis. Archiepiscopus vero nec aliquid dare nec protectionem regiam vellet adquirere: unde omnia temporalia ejus confiscata sunt, & quod horrendum est, quicquid habebant monachi ibidem infra portas suæ ecclesiæ seisita sunt; ita quod non haberent ad quod manus apponerent pro vitæ necessariis nisi secundum quod vicini eorum religiosi & alii mittebant eis intuitu charitatis. Et hoc tam diu duravit donec Prior & Capitulum necessitate compulsi redemptionem fecerunt. Archiepiscopus vero nec regis protectionem nec sua voluit redimere quoquo modo; sed amota majori parte familiæ suæ cum uno clerico vel duobus & simplissima familia apud **Chertam** morabatur, & fere singulis diebus dominicis & festivis circuibat per loca verbum Domini prædicando. *Robertus Archiep.*

§. 3. *Procurator pauperum sacerdotum fecit fidelitatem.*

EOdem anno die sancti *Lamberti* archiepiscopi, magister *Guydo de Well.* rector ecclesiæ de **Swalclyve** tunc Syndicus sive procurator hospitalis pauperum sacerdotum *Cantuariæ*, venit in capitulum nostrum & ibidem præstitit publice sacramentum fidelitatis ratione ecclesiarum sanctæ *Margaretæ* in *Cantuaria* & beatæ *Mariæ* de **Stodmersh**, quas de concessione capituli nostri tenent apropriatas secundum consuetudinem & formam compositionis inter nos & hospitale prædictum initam, in qua continetur, quod quilibet Syndicus dicti hospitalis in sua novitate tale debet præstare sacramentum.

Forma fidelitatis faciendæ.

Ego N. *de* C. *juro ad hæc sancta Dei evangelia præstito corporaliter sacramento, quod fidelis ero abbati sancti* Augustini *& ejusdem loci conventui ab hac hora in posterum, & secreta eorum seu capituli sui nemini sine licentia eorundem pandam, & ea quæ scivero vel audiero quæ dicenda sunt & quæ celata redundarent in eorum dampna & præjudicium eis revelabo; & eis in omnibus aliis diebus vitæ meæ fidelis ero, Sic me Deus adjuvet &c.* Quam fidelitatem Prior de **Combwell** pro ecclesia **Bealwfeld** modo prædicto facere tenetur.

Anno supradicto consecrationis dicti archiepiscopi anno secundo, in Quadragesima, frater *Petrus de Todyndon* Prior sancti *Augustini* personaliter accessit ad archiepiscopum apud **Bussoppesbourne**, assistentibus eidem Priori fratre *Ricardo de Cant.* & aliis, & eciam domino *Henrico* de **Apoldrefelde** senescallo sancti *Augustini* & aliis, & dictum archiepiscopum humiliter & devote rogavit, ut placeret sibi videre privilegia & munimenta monasterii sancti *Augustini* & ecclesiarum sibi appropriatarum, ad serenationem conscientiæ suæ. Et archiepiscopus Priori respondit, Quod alias eadem privilegia inspicere & videre vellet set non tunc. Et hæc facta fuerunt ante aliquam inchoationem visitationis ejusdem. Et eodem anno abbas recognovit servicium unius militis faciendum domino regi in *Vasconia* & fecit finem pro C. marcis, set de prædictis servicio & fine nil fuit tunc factum vel solutum.

Anno Domini M. CC. xcvij. citra festum Purificationis beatæ *Mariæ* idem archiepiscopus suam diocesim visitare inchoavit. Et dominus *Thomas* abbas ad manerium de **Wyngham** ad illum personaliter accessit, supplicavitque eidem, quod si quæ in sua visitatione inveniret quæ ad statum dicti monasterii in aliquo eidem offenderet, illa eidem abbati ob reverentiam *Romanæ* sedis notificare dignaretur. Quod idem archiepiscopus libenti animo concedebat: Unde licet ex habundanti aliquando per Priorem, aliquando per alios, & aliquando per ipsum abbatem idem archiepiscopus sæpius requisitus fuisset, ut munimenta & alia privilegia hujus monasterii vellet inspicere, ille tamen hæc videre vel audire omnimodo recusavit; & eundem abbatem An. Dni 1297.

Edwar. I. Rex.

& conventum notorie exemptos ad judicium evocavit: Et quam cito hujusmodi citatio ad notitiam abbatis pervenisset, misit ad eum rogans, quod placeret eidem hujusmodi citationem revocare, & sine figura judicii videre privilegia & munimenta sua. Qui respondit, quod noluit aliquo modo revocare citationem suam; set dixit quod cito post veniret *Cantuariam*, & tunc posset abbas habere colloquium cum ipso de eodem. Et licet dictus archiepiscopus concessisset abbati & firmiter promisisset, se eadem privilegia & munimenta inspicere voluisse, distulit tamen per multum tempus sub dissimulatione ea videre, & tandem asseruit se nolle ea videre nisi judicialiter. Et cum dominus abbas allegasset se & monasterium suum in tantum esse privilegiatum, quod non tenebantur nec debebant coram dicto archiepiscopo judicialiter comparere vel respondere, idem archiepiscopus fecit eos citari peremptorie, ut certo die ubicumque tunc in diocesi vel provincia *Cantuariæ* coram ipso sufficienter comparerent titulum seu jus speciale si quæ haberent, per quæ possent ipsas ecclesias & hospitale sancti *Laurentii* sic tenere, non obstante compositione dudum inter archiepiscopum *Cantuariensem* prædecessorem suum ex parte una, & dictos religiosos ex altera, & per capitulum *Cantuariense* approbata, & per sedem apostolicam confirmata super quibusdam de prædictis ecclesiis cum capellis suis, prout in compositione super hæc confecta & sigillis partium consignata plenius continetur. Asserens eciam minus veraciter, se in sua visitatione invenisse, dictos religiosos decimas & pensiones annuas in diversis ecclesiis suæ diocesis contra jus commune percipere, ipsos citavit responsuros quo jure ista sic percipiebant; licet in veritate nullas unquam pensiones præterquam in ecclesiis sui patronatus vel decimas percepissent. Insuper citavit eundem abbatem, ut ostenderet quare sibi obedientiam facere non deberet. Propter quæ omnia idem abbas & conventus sentiens se per prædictum archiepiscopum indebite prægravari, ad sedem apostolicam appellarunt; set idem archiepiscopus hujusmodi appellationi non deferens, ipsos fecit iterum citari coram se ubicumque esset in civitate, diocesi, vel provincia *Cant.* super ecclesias de **Tanterdene, Lenham**, de **Sellyng**, de **Preston**, de **Littleborne**, de **Scheldwich**, & sancti *Pauli Cant.* necnon & super hospitale sancti *Laurentii*, & super decimis & pensionibus prædictis jus speciale si quod haberent præcise & peremptorie propositari & ostensuri. Subticuit tamen processum insertum super prænominatis ecclesiis in compositione contentis, faciendo tamen mentionem de ecclesia de **Scheldwich**, quæ est capella ecclesiæ de **Faversham**, non obstante quod in dicta compositione continetur. Pro quibus iterum ad prædictam sedem est appellatum. Quibus appellationibus non obstantibus, dictus archiepiscopus fecit eos citari peremptorie ad alium brevem diem quod comparerent coram eo ubicumque &c. super ecclesiis prænominatis præcise & peremptorie ostensuri, ut supra, & priores contumacias ut dicebat legitime fulminaturus; non tamen ultra processit contra nos super ecclesia de **Scheldwich**, nec de decimis & pensionibus supradictis. Et quia idem abbas judicialiter minime comparuit, archiepiscopus reputavit dictos religiosos contumaces, & pronunciavit dictas ecclesias præter **Scheldwich** esse vacantes, Mandando & faciendo eos moneri per magistrum *Martinum* Commissarium suum *Cant.* ut infra quinque septimanas proximo sequentes personas idoneas sibi tanquam diocesano præsentarent ad ecclesias prænominatas; à qua quidem pronunciatione & mandato fuit iterum per procuratorem abbatis in præsentia dicti archiepiscopi ad sedem apostolicam legitime appellatum.

Anno sequenti die sancti *Thomæ* martyris Prior de **Combwell** præstitit corporale sacramentum fidelitatis in capitulo nostro pro ecclesia de **Bethersdene**.

An. Dñi 1298.

Anno Domini M. CC. xcviij. *Bonefacius* papa misit litteras executorias *Roberto* archiepiscopo in hæc verba: « *BONIFACIUS* episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri *R.* archiepiscopo *Cantuariensi* salutem & apostolicam benedictionem. Constitutus in præsentia nostra dilectus filius *Thomas* dictus *Custe* de **Maydestan** pauper presbyter tuæ diocesis nobis humiliter supplicavit, ut cum ipse sicut asserit nullum sit ecclesiasticum beneficium assecutus, provideri sibi de benignitate apostolica mandaremus, Quia igitur illi &c. fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus quatinus &c. de aliquo ecclesiastico beneficio secundum probitatis suæ merita competenti cum cura vel sine cura consueto ab olim clericis secularibus assignari, spectante ad collationem vel præsentationem dilectorum filiorum abbatis & conventus monasterii sancti *Augustini* extra muros *Cant.* ordinis sancti *Benedicti*, communiter vel divisim, si quod in civitate vel diocesi *Cant.* vacat, ad præsens vel quamprimum ad id optulit se facultas, per te, vel per alium, seu alios providere procures, inducens eum in corporalem possessionem ejusdem beneficii & defendens inductum &c. non obstante si nos vel *Romani* pontifices prædecessores nostri de beneficiis ad prædictorum abbatis & conventus collationem vel præsentationem spectantibus sub ea forma in qua pro pauperibus clericis beneficiandis interdum sedes apostolica scribere consuevit, seu quavis alia fecimus aut mandavimus quodcumque fuerint provideri, dummodo non nisi unus ex eis pro quibus in eadem forma pauperum per nos scriptum forsitan extitit, quibus omnibus nullum volumus per hoc præjudicium generari, beneficium ratione hujus pauperum provisionis expectet; vel si eisdem abbati & conventui aut personis ipsius ecclesiæ à sede apostolica sit indultum, quod ad receptionem vel provisionem alicujus minime teneantur, quodque ad id compelli, aut quod interdici, suspendi vel excommunicari non possint, vel quod alius nequeat de beneficiis ad eorundem abbatis & conventus præsentationem vel collationem spectantibus alicui providere per literas apostolicas non facientes plenam & expressam de indulto hujusmodi mentionem, qualibet alia præfatæ sedis indulgentia generali vel speciali cujuscumque tenoris existat per quam effectus præsentium inpediri valeat vel differri. Contradictores per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo &c. Mandatum nostrum in hac parte taliter inpleturus, quod in eo inpendisse lauderis misericordiam pauperi & obedientiam mandatori.

Prætextu hujus mandati scripsit idem archiepiscopus abbati in hæc verba.

« *ROBERTUS*

Edvar. I. Rex. « *ROBERTUS* permissione divina *Cantuariensis* archiepiscopus &c. executor in negotio « provisorio *Thomæ* dicti *Custe de* Maydeston « presbyteri à sede apostolica deputatus, Religiosis « viris abbati & conventui sancti *Augustini Cant.* « salutem in omnium salvatore. Sanctissimi patris « nostri Domini *Bonifacii* papæ octavi literas nos « noveritis recepisse, quas vobis inspiciendas trans- « mittimus et earum portitori sub pœna excom- « municationis majoris quam exnunc in rebelles « proferimus in hiis scriptis illico retradendas. « Quia igitur diligenti inquisitioné præmissa juxta « mandatum hujusmodi apostolicum nobis in hac « parte directum invenimus dictum *Thomam* libe- « rum esse et legitimum vitæque laudabilis ac con- « versationis honestæ, nec quicquam sibi obstare « quo minus sibi valeat de beneficio ecclesiastico « congrue provideri; Volentes mandatum hujus- « modi reverenter exequi, ut tenemur auctoritate « apostolica nobis in hac parte commissa, præfato « *Thomæ Custe* providimus de beneficio ecclesia- « stico competenti cum cura vel sine cura, cujus « redditus seu proventus æstimationem in dictis lite- « ris apostolicis contentam non excedunt, si quod ad « vestram præsentationem seu collationem commu- « niter vel divisim spectans vacat ad præsens in ci- « vitate vel diocesi nostra; illudque eidem *Thomæ* « contulimus ac eum de ipso per nostrum birretum « præsentialiter investimus, alioquin beneficium « proximo inibi vacaturum collationi nostræ reser- « vamus, eidem *Thomæ* per nos seu illum vel illos « cui vel quibus in hac parte vices nostras commit- « tendas duxerimus conferendum. Quocirca apo- « stolica auctoritate qua fungimur in hac parte vos « monemus, vobisque auctoritate præsentium inhi- « bemus, ne ad præsentationem, collationem, seu « ordinationem hujusmodi beneficii per vos, aut per « alium vel alios aliquatenus procedatis seu procedi « consentiatis, nec quicquam in nostræ provisionis, « investituræ ac reservationis hujusmodi præjudici- « um per vos aut per alium attemptetis vel attem- « ptari consentiatis. Alioquin in præsentantem & « conferentem ac quemlibet alium seu alios provisi- « onem & collationem, investituram, reservationem « & inhibitionem præfatas quomodolibet perturban- « tes seu perturbari procurantes, exnunc in hiis scriptis « excommunicationis sententiam promulgamus, de- « cernentes nichilominus irritum & inane si secus de « beneficio hujusmodi per quemcumque quavis au- « ctoritate contigerit quomodolibet attemptari. « Vobis etiam mandantes quod si quod tale benefi- « cium ad præsens vacet vel quam cito vacaverit in « futurum, nos de ejusdem vacatione certificare « curetis plenius sine mora.

Qua litera abbati oblata & ibidem perlecta, idem abbas privilegia contra hujusmodi provisores sibi & monasterio suo indulta incontinenti recitari fecit. Quibus perlectis & auditis, cum idem Capellanus expresse videns dictam inpetrationem suam non valere pro privilegiis antedictis, jus suum quod habuit super inpetratione provisionis prædictæ in manibus domini abbatis totaliter resignavit per publicum instrumentum, quod sic sequitur.

A. Dñi 1298. *In Dei nomine Amen. Per præsens instrumentum omnibus appareat evidenter quod anno Domini M. CC. lxxxxviij. secundum cursum &c.* Thomas *dictus* Custe *de* Maydeston Cantuariensis diocesis *presbyter personaliter constitutus in magna* Robert. W. Archiep. *Aula infra septa monasterii sancti* Augustini *extra muros* Cantuariæ *ad* Romanam *curiam nullo medio pertinentis, coram reverendo patre fratre* Thoma *abbate ejusdem monasterii ibidem personaliter tunc existente, considerans & intelligens ut dixit, quod per privilegia viris religiosis abbati & conventui prædicti monasterii ordinis sancti* Benedicti *à sede apostolica indulta posset effectus literarum provisoriarum quas à sede apostolica impetravit de provisione sibi facienda auctoritate sedis ejusdem per reverendum patrem dominum Dei gratia* Cantuariensem *archiepiscopum totius* Angliæ *primatem, executorem sibi in hac parte à sede apostolica deputatum, de beneficio ecclesiastico cum cura vel sine cura ad collationem vel præsentationem religiosorum virorum abbatis & conventus prædicti monasterii sancti* Augustini *spectante adnullari, pura & spontanea & mera voluntate sua propria, non coactus, eisdem literis provisoriis quas ut præmittitur & omni processui habito & habendo, omnique commodo quod sibi evenire posset per easdem renunciavit, expresse promittens michi tabellioni infrascripto solempniter stipulanti nomine omnium & singulorum quorum interfuit, quod contra hanc renunciationem non unquam in aliquo veniet in futurum, & juravit corporaliter inspectis sacrosanctis Evangeliis quod contra præmissas renunciationem, promissionem, vel alteram earundem nullatenus veniet in futurum.*

Anno sequenti die sancti *Cutberti* episcopi dedicata fuit capella in cimiterio quæ dicitur Charnet ab episcopo *Herefordensi*; & dedit prædictæ capellæ omni anno, die scilicet dedicationis, unum annum indulgentiæ & omnibus festis beatæ *Mariæ* per annum xl. dies.

§. 4. *Processus versus archiepiscopum* Rob. Wynchelse.

SEquitur de processu inter archiepiscopum & nos scilicet de injuriis & vexationibus nobis illatis, unde abbas longa trahens suspiria ait; Heu heu, inquit, quamdiu hiis opprobriis afficiemur! quamdiu ecclesia sancti doctoris *Anglorum* apostoli *Augustini* prima mater moniarchalis *Anglorum* tot & tantas contumelias, injurias et vexationes archiepiscoporum permissa est sustinere! quamdiu illa quæ in nativis suis libera fuit, quomodo jam videtur ancillare! Pro veritate, inquit, ad tales injurias evitandas aut pristina libertate Deo juvante gaudebit, aut communi legi ut cæteræ subjacebit. Quid plura? magna summa denariorum tam de diversis dividendis per conventum receptis & recipiendis, quam de forinsecis omni qua potuit via ad opus hujusmodi levandis, directi fuerunt ad curiam *Romanam* propter hujus negocii expeditionem fratres *Willelmus de Romenal* & *Robertus de Fekenham* procuratores cum procuratorio eorundem. Qui quidem procuratores tantum procurarunt, quod istud negocium fuit specialiter commissum domino *Iohanni* monacho tituli sanctorum *Marcellini & Petri* presbytero Cardinali ad audiendum. Insuper concessa est inhibitio, per quam inhibitum fuit archiepiscopo, ne pendente lite in curia *Romana* indecisa, aliquid contra dictos religiosos attemptaret. Pendente vero lite coram eodem Cardinali, inpetratum fuit in gravibus

Edwar. I. Rex.

bus expensis ab apostolico *Bonifacio* viij. novum privilegium, in quo decernit omnia privilegia istius monasterii antiqua in suo robore permanere, reducendo monasterium ad statum antiquum. De novo eciam exemit nos non obstante compositione quacumque; & alia multa concedit sicut ex inspectione dicti privilegii in sequentibus latius apparebit.

Suggestio facta per Procuratores ad summum Pontificem.

Supplicant sanctitati vestræ, vestri humiles filii Abbas & Conventus sancti *Augustini Cant.* expositis vestræ sanctitati istis gravaminibus, et visis per vos privilegiis monasterii prædicti, quatinus abbatem et conventum et ipsum monasterium cum suis membris ad quietis, immunitatis, libertatis et exemptionis plenitudinem per vestrum privilegium reducere, et non obstante quacumque compositione perpetuo robore dignemini permanere, quatinus dictum monasterium vestrum ne dum in suo statu antiquo, verum sanctissimæ potestatis vestræ gratia taliter insignitum conservare, ac sic in futurum super eodem monasterio et ejus statu disponere, et præmissa gravamina processus et sententias contra ipsos præjudicialiter data revocari vel potius nulla nunciari præcipere dignemini; et mandare, quod exemptio et libertas à tantis et tam sanctis, et præcipue à beato *Bonifacio* papa iiij. patribus introducta ad futuram sanctitatis vestræ memoriam et sanctissimæ sedis cui merito præsidetis honorem, per vos pater sanctissime *Bonifacium* papam viij. tanquam octava beatitudine percepta, futuris temporibus sub ea stabilitate ac perpetua libertate permaneat quod vestræ placuerit sanctitati. Hujusmodi igitur precatu, immo pocius muneribus redemptus et inclinatus privilegium concessit subscriptum.

Cap. XXXI.

§. 1. *Privilegium novum* Bonifacianum.

« BONIFACIVS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis abbati et conventui monasterii sancti *Augustini Cant.* ad *Romanam* ecclesiam nullo medio pertinentis ordinis sancti *Benedicti* salutem et apostolicam benedictionem.

« Circumspecta sedis apostolicæ providentia qualitates agendorum cum summa deliberatione discutiens fidelium statui libenter prosperitatis incrementa procurat, noxia subtrahit et molestis viam præcludit eventibus prout negotii qualitas exigit, personarum et locorum exquirit conditio et instantia æquitatis exposcit. Et idcirco quamvis universæ orbis ecclesiæ, apostolicæ sedi, (quæ disponente domino super illas principatum optinet) ordinaria potestate subesse noscantur, aliquas tamen interdum sedes ipsa de suæ auctoritatis plenitudine specialius sibi subdit, sic eas à cujuslibet jurisdictione prorsus eripiens ut nullum sibi nisi *Romanum* pontificem superiorem et dominum recognoscant, constituendo ipsas quodam singulari privilegio liberas penitus et exemptas, ut earum vitatis noxiis votivis successibus et quietis plenitudine prosperentur. Nos quidem ad apostolicæ dignitatis apicem superna dispositione vocati, ex incumbente nobis pastoralis officii debito circa omnium ecclesiarum statum solertem considerationem habentes, ad vos et monasterium vestrum instantia propensioris sollicitudinis excitamur, et tanto libentius et favorabilius quietis vestræ commoda, vestrorumque incrementa profectuum promovemus, quanto per amplius beatorum patrum *Benedicti* et *Augustini* recolendas memorias reveremur, quantoque benignius vos et monasterium prælibatum, de quorum fama laudabili et virtutum exercitio fragranciam suavitatis accepimus, paternæ sinceritatis affectibus amplexamur. Sane petitio vestra nobis exhibita continebat, quod licet monasterium vestrum à principio fundationis ipsius à tempore cujus memoria non existit, cum omnibus membris suis existentibus ubicunque, fuerit exemptum per specialia privilegia sedis apostolicæ à jurisdictione qualibet ordinaria, prout evidentius in ipsis privilegiis continetur; Vobis tamen postmodum nunc hinc nunc inde vexationibus & angustiis fatigatis super hujusmodi exemptionibus & libertatibus contentis in ipsis, Inter bonæ memoriæ *Ricardum* archiepiscopum *Cantuariensem* cum sui consensu capituli ex parte una, & quondam *Rogerum* tunc abbatem cum consensu conventus dicti monasterii ex altera, primo, & postmodum inter quondam *Symonem* de **Langedon** archidiaconum *Cantuariensem* cum consensu sanctæ memoriæ beati *Edmundi* archiepiscopi *Cantuariensis* successoris dicti *Ricardi* & capituli ecclesiæ Christi *Cantuariæ*, & quondam *Robertum* abbatem ipsius monasterii cum consensu dicti sui conventus, ac deinde inter præfatos *Edmundum* archiepiscopum & archidiaconum ac eosdem *Robertum* abbatem & conventum quædam compositiones initæ, factæ seu habitæ fuisse noscuntur, quarum una scilicet cum eodem *Edmundo* habita eciam fuit per sedem apostolicam ex certa sciencia confirmata. Verum cum per hujusmodi compositiones prædictis vestris privilegiis & libertatibus non modicum derogetur, nobis humiliter supplicastis, ut providere vobis & ipsi monasterio super hiis paterna sollicitudine dignaremur, vos & illud ad quietis, immunitatis, libertatis & exemptionis plenitudinem reducendo. Nos igitur monasterium ipsum condignis efferre honoribus & communire libertatibus cupientes, ut quo minus aliorum molestiis turbatum fuerit, eo amplius divina favente gratia prosperetur, vestris supplicationibus inclinati, hujusmodi privilegia, exemptiones & libertates eidem monasterio & vobis à prædicta sede concessa in suo volumus & decernimus robore permanere; ac nichilominus ut in dictæ sedis sinu plenius quiescatis, vos & monasterium ipsum cum omnibus membris suis & ecclesiis, capellis, cenodochiis, hospitalibus, Cantariis, necnon castris, villis, maneriis, domibus, grangiis, & possessionibus, terris, redditibus, & quibuscumque bonis ad vos & præfatum monasterium in præsentiarum spectantibus ac hiis quæ ex largitione principum collatione fidelium, & aliis justis modis & titulis inposterum dante domino poteritis adipisci in quibuscumque fuerunt diœcesibus constituta, & omnibus personis vestri ordinis & aliis subjectis vobis degentibus in eisdem, ab omni potestate, jurisdictione, subjectione atque dominio tam venerabilis fratris nostri archiepiscopi & dilectorum filiorum capituli *Cantuariæ* qui nunc sunt, & qui pro tempore fuerint, quam quorumlibet

Robert. Archi

An. d. I. Pt. « libet archiepiscoporum, episcoporum, capitulorum, « abbatum & prælatorum & officialium suorum & « aliarum quarumlibet ecclesiasticarum persona- « rum absolvimus, eximimus, & perpetuo liberamus, « de apostolicæ plenitudine potestatis, ac ea omnia « totaliter & inmediate soli dumtaxat *Romano* pon- « tifici & præfatæ sedi decernimus subjacere. Ita « quod nec idem archiepiscopus *Cantuariensis* jure « metropolitico seu diœcesano aut legationis vel tu- « itionis prætextu, quas in provincia *Cant.* habere se « asserit, nec Prior & Capitulum dictæ ecclesiæ « Christi occasione hujusmodi tuitionis quam in di- « cta provincia tempore vacantis ecclesiæ *Cantuari-* « *ensis* sibi vendicare dicuntur, nec quivis alius ju- « risdictionem quamlibet ordinariam in diœcesi seu « provincia *Cant.* hujusmodi tempore vacationis « exercens, ne vos idem archiepiscopus vel qui- « vis ex eisdem archiepiscopis, episcopis, seu « prælatis officialibus seu ministris, nec quævis alia « persona ecclesiastica in vos abbatem et conven- « tum & prædictum monasterium aut quævis mem- « bra vel loca seu bona ad vos & monasterium ipsum « spectantia, seu quæ spectabunt in posterum, quo- « quo modo, vel in vestros & ejusdem monasterii « subditos & personas præfatas cujuscumque status « vel conditionis existunt, utpote omnino libera et ex- « empta et præfatæ sedi apostolicæ dumtaxat inme- « diate subjecta, possint ullatenus ex quacunque « occasione vel causa jurisdictionem aliquam vel « potestatem sive dominium sibi vendicare, exacti- « ones facere, collectas imponere, obedientias vel « procurationes exigere, visitationes vel correctio- « nes facere aut censuram ecclesiasticam quomodo- « libet exercere sine mandato prædictæ sedis aposto- « licæ speciali. Nos enim excommunicationum, su- « spensionum et interdicti sententias quas contra te- « norem exemptionis hujus promulgari et processus « quoslibet quos contra præmissa fieri contigerit et « haberi, exnunc irritos decernimus et inanes ac nul- « lius penitus existere firmitatis. Præterea crisma, « oleum sanctum, consecrationes altarium, ordina- « tiones monachorum et clericorum qui ad sacros « ordines fuerint promovendi, à *Cantuariensi* susci- « piatis archiepiscopo si gratiam et communionem « præfatæ sedis habuerit et ea gratis et absque pra- « vitate aliqua vobis voluerit inpertiri, alioquin « quemcumque malueritis adeatis antistitem catho- « licum, qui nostra fretus auctoritate quod postula- « tur indulgeat, nec id vobis audeat aliquatinus de- « negare. Non obstantibus prædictis et quibuscum- « que aliis compositionibus, ordinationibus, consti- « tutionibus, et consuetudinibus seu factis super hoc « in contrarium quocunque modo vel tempore ha- « ctenus habitis, editis vel optentis, aut quod in « compositione nominata superius, quæ fuit per se- « dem apostolicam ut prædicitur confirmata, inter « alia continetur, Quod si qua partium prædictarum « contra ipsam compositionem aliquid inpetrasset « vel impetraret inposterum, illud inane & irritum « haberetur, & confirmatio ipsa firmum robur ni- « chilominus optineret, aut appellationibus inter- « jectis seu quibuscumque processibus et specialiter « causis nunc motis inter venerabilem fratrem no- « strum *Robertum* archiepiscopum *Cantuariensem* « ex parte una, & vos ex altera, super ecclesiis de « **Leynham, Plumsted, Tenterdenne, Sellyng,** « **Preston, Litleborne,** sancti *Pauli Cant.* hospi- « tali sancti *Laurencii* ac Cantaria pro magistri *Robertus* « *Hamonis Doge* anima ordinata, seu super aliis *Archiep.* « quibuscumque ecclesiis vobis à sede appropriatis « eadem. Eciamsi causa pendeat super præmissis in « quocumque foro vel coram quocunque judice, aut « quibuscumque literis & indulgentiis apostolicis in « quacumque forma verborum optentis, de quibus « quorumque totis tenoribus debet in nostris li- « teris fieri mentio specialis. Ad indicium autem « hujus perceptæ à sede apostolica libertatis volu- « mus, ut præfatum monasterium unam marcam « sterlingorum nomine census in festo resurrectionis « dominicæ persolvat nobis nostrisque successoribus « annuatim; Nulli ergo omnino hominum liceat « hanc paginam nostræ absolutionis, exemptionis, li- « berationis, irritationis, voluntatis, & constitutionis « infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si « quis autem hoc attemptare præsumpserit, indig- « nationem omnipotentis Dei & beatorum *Petri* & « *Pauli* apostolorum ejus se noverit incursurum Dat. « *Laterani* iiij. kal. Marc. pontificatus nostri an. vj.

Anno Domini M. CCC. die lunæ in vigilia sancti *Ealsegi* archiepiscopi, ad abbatem primo pervenit istud novum privilegium cum bulla conservatoria ejusdem, cujus forma talis est. An. Dñi 1300.

BONIFACIUS *episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis* Westmonasterii, de **Waltham,** *& de sancto* Edmundo *monasteriorum abbatibus* Londoniensis *&* Norwicensis *diœcesis, Salutem & apostolicam benedictionem. Circumspecta sedis apostolicæ* ut supra. *Quocirca discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatinus vos vel duo aut unus vestrum, per vos vel per alium seu alios, abbatem, conventum, monasterium, personas, mēbra, ecclesias, capellas, senodochia, hospitalia, cantarias, castra, villas, maneria, domos, grangias, possessiones, terras, redditus & bona omnia supradicta contra hujusmodi absolutionis, exemptionis, liberationis, irritationis & constitutionis nostræ tenorem non permittatis à quoquam indebite molestari. Molestatores hujusmodi auctoritate nostra appellatione postposita compescendo. Non obstantibus supradictis, seu si aliquibus à præfata sit sede indultum quod interdici, suspendi vel excommunicari non possint per literas apostolicas non facientes plenam & expressam ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem.*

Auctoritate hujus privilegii & præcepto conservatorum ejusdem, resumpsit dominus Abbas cum consensu conventus sui omnem statum antiquum quoad jurisdictionem exercendam. Sub protestatione tamen, quod si forsan contingeret illum aliud facere quam procederet de summi pontificis voluntate, paratus esset cum hoc sibi constaret resumpta revocare. Die lunæ proxima ante festum apostolorum *Philippi* & *Iacobi* anno supradicto dicta bulla conservatoria exhibita fuit abbati *Westmonasterii* apud le **Peyte** juxta *Westmonasterium* per fratrem *Ricardum de Cant.* & alios; & die lunæ sequenti abbati de **Waltham** per fratrem *Willelmum Byholte* & alios. Qui quidem abbates mandatum apostolicum reverenter admiserunt; eorumque processum & tenorem venerabilibus patribus archiepiscopo *Cantuariensi* & episcopis *Londoniensi* & *Roffensi* eorumque archidiaconis, capitulis & Commissariis universis scripserunt; primo archiepiscopo sub tali forma.

Vene-

Edward. I. Rex.

« VENERABILI in Christo patri, domino *Roberto* Dei gratia &c. Ejusdem permissione *Westmonasterii* & de **Waltham** abbates in hac parte executores & conservatores à sede apostolica deputati salutem & mandatis necnon privilegiis apostolicis cum ea qua decet reverentia obedire. Præsentato nuper nobis & exhibito sanctissimi patris nostri *Bonifacii* papæ viij. privilegio exemptionis infra tacto ex parte abbatis & conventus S. *Augustini Cant.* literas conservatorias recepimus in hæc verba.

« *BONIFACIUS* episcopus &c. Considerantes igitur, quod si privilegii & literarum prædictarum vobis & cæteris quibus convenit notificatio fiat debita & notificatio manifesta sanctæ & apostolicæ voluntatis benigna liberalitas ipsorum religiosorum S. *Augustini* in præscriptis de novo impetratis, verum antiquis ipsorum privilegiis ex decreto apostolico in suo robore duraturis, tam personalis quælibet quam realis contenta immunitas & libertas, vobisque executionis vel conservationis officium quod incumbit, liberius, plenius, ac quietius debitum consequentur effectum; ea omnia & singula vobis pater reverende notificamus, publicamus ad certitudinem præsentium & memoriam futurorum. Vobisque nichilominus auctoritate apostolica condigna tamen reverentia monemus & exhortamur in domino, et in virtute obedientiæ qua dictæ sanctæ sedi tenemini firmiter injungimus & mandamus, quatinus dictis religiosis sancti *Augustini* suisque subjectis qualiscumque conditionis existant, quam quoad monasterium ipsum, membra, ecclesias, capellas, hospitalia, cantarias, villas, maneria, possessiones, redditus & quæcunque alia bona sua ubi libet in diocesi & provincia vestra *Cant.* constituta quæ in præsenti optinent vel auctore domino in futurum adquirent, una cum degentibus in eisdem, quacumque conditione, compositione, statuto, consuetudine editis vel factis non obstantibus in aliquo, libera exemptione gaudere ob indulgentis & sanctæ sedis reverentiam permittatis, nullum omnino verbo vel facto perpetrantes obstaculum quo minus tam modernæ indulgentiæ quam privilegiorum & status antiquorum ipsius monasterii, clericorum & subjectorum suorum prout per eandem reducuntur ad primævi roboris firmitatem. Et quid in hac parte decreveritis faciendum infra viij. dies in virtute sanctæ obedientiæ nobis rescribatis.

Et similiter scripserunt episcopis *Londoniensi* & *Roffensi* & aliis prout visum fuerat eisdem expediendum. Præmissis vero literis Prælatis prædictis omnes & singuli certificarunt. Primo archiepiscopus sic.

Religioso viro & discreto abbati de **Waltham** *executori seu conservatori in hac parte à sede apostolica deputato* Robertus *permissione divina &c. salutem in omnium salvatore. Mandatum infra scriptum iiij. Non. Maii nuper recepimus sub hac forma.* Venerabili in Christo patri, &c. *Cui quidem mandato prout tenemur & de jure artamur parere intendimus sicut decet. Valete.* EPISCOPUS *Roffensis* sub hac forma. *Venerabilibus viris & discretis dominis Dei gratia* Westmonasterii *& de* **Waltham** *monasteriorum abbatibus, executoribus vel conservatoribus à sede apostolica deputatis in hac parte frater* T. *ejusdem permissione* Roffensis *episcopus salutem, reverentiam, & honorem. Literas vestras recepimus &c. Huic ergo mandato paremus & parebimus reverenter quatenus possumus & de jure tenemur. Valete.*

Robe[rtus] Arc[hiep.]

§. 2. *Decanatus ordinati per abbatem* Tho. Fyndon.

ISTis sic habitis anno supradicto die Lunæ prima die Junii dominus *Thomas* abbas hujus loci in ecclesia sua pro tribunali sedens, assidentibus ei multis discretis viris, comparuerunt coram eo ex citatione Rectoris sancti *Andreæ Cant.* qui recepit in mandatis hoc facere, omnes rectores & vicarii & omnes curam animarum habentes. Et hii omnes & singuli recognoscebant eundem dominum abbatem Ordinarium suum & non alium sub domino papa. Et ipso instanti sponte canonicam obedientiam in scriptis & inspectis sacrosanctis evangeliis eidem abbati corporaliter fecerunt in forma quæ talis est.

EGO N. *ero obediens sanctæ* Romanæ *sedi & domino abbati sancti* Augustini Cant. *qui pro tempore fuerit, & ejusdem domini abbatis Officialibus & ministris quos de consilio fratrum suorum ad jurisdictionis suæ exemptæ exercitium assignabit, in canonicis mandatis; sic me Deus adjuvet & hæc sancta Dei evangelia.* Quibus sic actis, dictus dominus abbas ordinavit decanatum sub nomine de **Sturre**, assignans et nominans ecclesias de **Sturre**, de *Fordwico*, de **Littleborne**, **Stodmerssh**, **Preston**, **Nordborn**, **Scholdon**, **Castlangedon**, parva **Monyngham**, sancti *Pauli*, sancti *Andreæ*, sancti *Johannis*, sanctæ *Mildredæ*, beatæ *Mariæ de Castro*, *Omnium sanctorum*, beatæ *Mariæ Magdalenæ*, ad dictum decanatum debere spectare in futurum.

Item ordinavit alium decanatum, *viz.* de ecclesiis de **Menstre**, sanctorum *Petri*, *Iohannis*, & *Laurentii*, de **Stonore**, **Chistelet**, **Swaleclive**, & de **Westbere**, mandans & præcipiens illum decanatum vocari de cætero decanatus de **Menstre**.

Item ordinavit alium decanatũ videlicet de ecclesiis de **Fabirshã**, de **Middelton**, de **Sellyng**, de **Scheldwych**, de **Kenyton**, de **Wynelesburgh**, de **Tenterdene**, de **Swanes**, de **Fretingden**, de **Brocklond**, de **Stone**, de **Borewaremerssh**, de **Demecherche**, de **Kyngesdon** & de **Lenham**, quam caput dicti decanatus esse voluit & mandavit. Cum vero idem pater sic per decanatus suam jurisdictionem divisisset & in singulis eorundem decanum præfecisset, ab omnibusque obedientiam recepisset, omnes & singulos sibi subjectos tam præsentes quam absentes monuit & eis firmiter injunxit, ut decenter in verbis, gestis & omnibus aliis erga venerabilem patrem archiepiscopum *Cantuariensem* se haberent, ac reverentiam sibi & suis facerent, nec ipsum archiepiscopum vel suos in aliquo contempnerent, & quod in ecclesiis & alibi se bene gererent, & hæc eadem voluit de omnibus parochianis subjectis suis; protestans pro se & monasterio suo extunc se ita existere paratum in omnibus honori dicti patris & suorum sicut unquam prius ante exhibuerat. Demum ordinavit eis Commissarium per talem formam. THOMAS *permissione divina &c. discreto viro fratri* Willielmo *ecclesiæ nostræ elemosinario salutem. In omnibus causis & negociis ad jurisdictionem nostram pertinentibus una cum consilio fratrum nostrorum exercendam in civitate & diocesi* Cant. *vobis vices nostras cõmittimus cum canonica cohercionis*

ward. I. Rex.

nis potestate. Institutionibus & destitutionibus personarum ecclesiasticarum ac visitatione cleri & populi nobis specialiter reservatis. Proviso tamen quod jurisdictione moderate utamini & excessum quemlibet evitetis. Eodem anno in ecclesia de Menstre idem *Willielmus* pro tribunali sedens, congregatis coram eo & convocatis ejusdem decanatus rectoribus & vicariis necnon clericis & laicis in multitudine copiosa, Capitulum suum solempniter, pacifice & quiete & sine contradictione aliqua ibi celebravit, faciendo omnia quæ jurisdictionis erant, specialiter & generaliter exercendo quæ in Consistoriis & Capitulis consimilibus per regnum *Angliæ* ordinari, fieri & exerceri consueverunt.

Eodem anno iij. kal. Augusti reconditæ fuerunt reliquiæ sancti *Augustini* in sculptis lapidibus, ut inpræsentiarum cernitur, & invenitur epitaphium in scrineo lapidis sculptum,

Hic pater Anglorum *præsul pius & decus altum,*
Hic Augustinus *requiescit corpore sanctus.*
Ad laudis cumulum patris almi ductus amore
Abbas hunc tumulum Thomas *ditavit honore.*

Et rex *Angliæ* xiij. Kal. Februarii in parliamento *Lincolniæ* magnam Cartam de libertate necnon & aliam forestarum sigilli sui impressione sigillatas Baronibus suis dedit. Et *Edwardum* primogenitum constituit Principem *Walliæ* & Comitem *Cestriæ*.

In pacifica vero possessione resumptæ jurisdictionis fuerunt ipsi abbas & conventus per duos menses & amplius nullo reclamante vel contradicente, quousque idem archiepiscopus & Capitulum *ecclesiæ Christi Cantuariæ* & archidiaconus opposuerunt se, appellantes unanimiter ad sedem apostolicam, dicentes, se enormiter esse gravatos de tali jurisdictione resumpta, per quam fuerat ab eisdem plebs revocata nec ipsis intendebat ut solebat. Et ista lite sic inter partes pendente, idem archiepiscopus constituit iv. Commissarios qui vice sua rigide procederent contra rectores & vicarios clericos & eciam laicos qui in prædicta jurisdictione resumpta ipsis abbati & conventui intendebant: Qui omnes in supradictos rectores vicarios &c. rigide processerunt. In primis rectores vicarios & presbyteros ecclesiarum nostrarum homines subditos, vassallos, servientes, familiares & alios adhærentes eisdem nominatim excommunicarunt, & excommunicari fecerunt de facto, pro eo quod abbati & suis commissariis parebant & intendebant; Et insuper inhiberi fecit archiepiscopus per eosdem sub pœna excommunicationis, ne quis parochianorum ipsis rectoribus & vicariis decimas aut proventus solvat aut eis de juribus parochialibus respondeat. Item ecclesias beatæ *Mariæ Magdalenæ*, beatæ *Mariæ de Castro*, & beatæ *Mildredæ* Civitatis *Cantuariæ*, & ecclesiam de Benynton de facto contulit eciam non vacantes. Item præfatus archiepiscopus fratres *Willielmum de Byholte* & *W. de Elham* monachos, magistros *Willielmum de Roucebi, Iohannem de Becles* notarium publicum et *W. de Castro* clericos & familiares ipsius abbatis excommunicavit et excommunicari fecit, pro eo quod in subditos ipsius abbatis jurisdictionem exercebant. Item idem archiepiscopus prætendens rectores et vicarios ecclesiarum parochialium quæ de patronatu nostro existebant in excommunicationis sententia quam in eos ut præmittitur tulerat ex eo quod nobis parebant et intendebant per annum et amplius perseverasse, ipsos rectores et vicarios citari mandavit, et fecit quod coram eo comparerent, quicquid haberent pro se propondituri pro termino peremptorio et ostensuri, quare ipsos de ecclesiis et vicariis ipsorum non debet privare. Commissarii suprascripti inponebant abbati quamplures abusus et excessus privilegii concessi, et statum et exemptionem ipsorum sive privilegium sinistra interpretatione coram clero et populo ad hoc in ecclesia Christi *Cantuariæ* specialiter convocato interpretantes, propter quæ populum et clericos simplices archiepiscopo majus obedire quam privilegiis apostolicis informarunt. Idem archiepiscopus facto publico sermone in ecclesia sua excommunicavit omnes qui suæ ecclesiæ juribus, libertatibus vel possessionibus minuerant quæ prius habuerat vel consueverat obtinere. Item corpora quorundam qui à sententia excommunicationis appellarunt desata decesserunt, quique in articulo mortis positi à sacerdotibus eorum confessiones ipsorum audientibus absolutionis beneficium fuerant consecuti, humata in sanctuario fecit exhumari, & extra cimiterium proici. Item una vice lxxx. homines abbatis & conventus, quia recusabant expellere monachos in ecclesia de Chistelet existentes, carceri *Cantuariæ* fecit mancipari. Propter quas injurias tam inormes & graves suggestum fuit domino papæ, quod scriberet regi pro defensione hujus monasterii; Quod & factum est. Unde petitum fuit ab ipso rege, quod ratione dicti privilegii scriberet archiepiscopo quod non molestaret ipsum abbatem vel ecclesiam suam in hominibus & rebus suis. Item supplicatum est regi, quod provideret ne homines dicti abbatis per aliquam excommunicationem per ipsum archiepiscopum latam, quamvis pro ipsorum captione regiæ majestati scribatur, nullo modo capiantur. Item, quod vellet scribere vicecomiti suo, quod si archiepiscopus per violenciam laicæ potestatis de facto vellet eosdem expellere de ecclesiis suis, hujusmodi laica potestate auctoritate regia, dictum monasterium à quoquam offendi non permitteret, set defenderet eosdem prout est per Apostolicum rogatus. Habita vero aliquali deliberatione, rex in propria persona respondit sic, Libenter scribemus domino *Cantuariensi* pro defensione vestra. Ad secundam petitionem respondit, Quod nullus caperetur potestate regia ad requisitionem archiepiscopi. Ad terciam petitionem sic respondit, Quod non potuit credere quod tam discretus Prælatus sicut est ipse archiepiscopus, ipsos Abbatem & Conventum per vim & laicam potestatem auctoritate propria expelleret, & propterea non videbatur sibi quod super hiis vicecomiti esset scribendum. Adjecit postea idem rex dicens abbati in hunc modum: Domine abbas requirimus, consulimus & præcipimus, quod viriliter defendatis bona vestra & possessiones vestras, & nos cum opus fuerit defendemus & vos juvabimus in hac parte.

Robertus Archiep.

Litera Regis archiepiscopo directa.

EDWARDUS *&c. Rogatu & monitu sedis apostolicæ excitamur ut monasterium sancti* Augustini Cant. *ob reverentiam dictæ sedis recommendatum habentes, illud ad cujusquam petitionem in rebus suis non offendamus, nec offendi quantum in nobis ab aliis permittamus &c.* in fine conclusit sic: *alioquin scire vos volumus, quod cum pium arbitremur & congruum indebitis eorum oppressionibus*

Edwar. I. Rex. *bus subvenire, quantum in nobis est oportunæ defensionis remedio per quod ipsorum abbatis & conventus bona tuta permaneant, curabimus eis succurrere ac regii fulcimento favoris quatenus justitia permiserit confovere.*

§. 3. *Excommunicatio archiepiscopo* Roberto *facta per abbatem S.* Augustini.

An. Dñi 1300. MEdio hujusmodi tempore & anno supradicto scilicet M.CCC. idem abbas subdelegatus magistri *Petri Roderici* super præpositura de **Wyngham** per summum pontificem *Bonifacium* viij. constitutus, cum rite in ecclesia de **Kenynton** processisset contra eundem archiepiscopum *Cantuariensem*, & pro sua contumacia & offensa manifesta primo ab ingressu ecclesiæ, & subsequenter à divinis, & tandem ejus crescente contumacia, juxtra traditam sibi formam auctoritate apostolica excommunicavit, et excommunicatum denunciavit, pro eo quod quendam clericum nomine *Amadeum* ad dictam præposituram promovendam multipliciter impedivit; unde idem archiepiscopus adversus istud monasterium acrius insurgebat, & non obstantibus nostris privilegiis et præcipue novæ exemptionis, cuidam *Roberto Paulym* primam tonsuram habenti minus voluntarie ecclesiam prædictam de **Kenynton** quæ plena fuit duxit conferendam. Qui vi armata et manu hostili cum magna multitudine armatorum, pridie non. Marcii anno supradicto, fractis hostiis et fenestris tam ipsius ecclesiæ quam rectoriæ, non sine violenta manuum injectione et sanguinis effusione clericorum et laicorum abbatis inibi existentium, in eandem ecclesiam violenter ingrediens nequiter se intrusit. Similiter ecclesiam beatæ *Mariæ Magdalenæ* cuidam *Iacobo* presbytero et rectori. Ecclesiam beatæ *Mildredæ* cuidam *Willielmo*; prædictam ecclesiam beatæ *Mariæ* juxta castrum cuidam *Thomæ Pycard.* Qui quidem omnes hii intrusores ad prædictas ecclesias accedentes, manu potenti, hostia cum malleis ferreis cum suis complicibus fregerunt, monachos clericos et alios inibi existentes nequiter expellentes non sine sanguinis effusione atrociter vulneraverunt.

Eodem anno concessa est pensio magistro *Petro de Denne* x. librarum per annum. Quando vero ista pensio fuit sibi concessa, ipse in capitulo promisit et sacramento fidelitatis se astruxit, quod omnibus diebus vitæ suæ fidelitatem omnimodam ecclesiæ nostræ observaret, expeditioni causarum et negociorum ecclesiæ istius cum ad ejus notitiam pervenerint in regno *Angliæ* fideliter vacabit; et præcipue in causis omnibus motis vel movendis inter archiepiscopum *Cantuariensem*, Priorem et archidiaconum ejusdem loci et nos.

§. 4. *Processus versus* P. *de* Mildestede *vicarium de* **Faversham**.

1301. ANno Domini M.CCC. primo quidam, capellanus nomine *Petrus Mildestede* institutus per abbatem ad vicariam ecclesiæ de **Faversham**, qui quidem *Petrus* ob diversa gravamina universis rectoribus, vicariis & subditis hujus monasterii per archiepiscopum & suos commissarios dampnabiliter illata, suæ salutis inmemor, post canonicam obedientiam pro vicaria sua ad sancta Dei evangelia corporaliter præstitam, à præfata obedientia resiliens, & super hoc postmodum in præsentia dicti abbatis judicialiter convictus & confessus, se sponte voluntati abbatis & ordinationi submiserat. Iterum tamen post præstitum juramentum continuæ residentiæ personalis in ipsa vicaria, cura sibi commissa deserta, in ecclesiis adjacentibus divina celebrare, immo pocius prophanare præsumpserat, trahendo parochianos ecclesiæ de **Faversham** alectionibus & machinationibus quibus potuit ad ecclesias convicinas ad sacramenta et sacramentalia, in abbatis & ecclesiæ suæ de **Faversham** præjudicium non modicum & gravamen. Postmodum super hiis & aliis notoriis criminibus coram dicto Domino abbate & ejus commissario multociens ad judicium evocatus, nec aliquo modo comparens, à celebratione divinorum suspensus, & majoris excommunicationis sententia, ut inferius per commissarium dicti abbatis liquide patebit, innodatus est. Dominus vero abbas suscipiens curam ipsius ecclesiæ & parochianorum suorum, fecit eis ministrari per suos monachos & honestos presbyteros absentiam prædicti *Petri* adinplentes. Contigit vero, quod quidam parochianus ejusdem ecclesiæ decesserat jacens in feretro, quem dictus *Petrus* machinatus fuerat cum suis complicibus extra parochiam de **Faversham** apud **Preston** præjudicialiter humare, unde monachi sancti *Augustini* & alii presbyteri assumptis secum clericis & laicis, domum ipsius defuncti cum mansuetudine debita causa officii mortuorum peragendi adierunt, & invento corpore dicti defuncti in archa concluso, feretro supposito, cum paratos se offerrent exequias pro defuncto debitas inibi celebrare, & illud corpus ad matricem ecclesiam de **Faversham** facere deportari, Ecce *Thomas Everard* major dictæ villæ & quasi tota communitas ibidem utriusque sexus cum gladiis, lanceis, fustibus, securibus, lapidibus & aliis diversorum armorum generibus præfatis monachis, presbyteris, clericis cum prædicto corpore in feretro pacifice inermibus versus ecclesiam incedentibus insultum fecerunt, ipsumque funus rapere & à sepultura debita retrahere nisi fuerunt, nec non quosdam ex eis tam monachos quam clericos in strata publica in capitibus, brachiis & corporibus suis percusserunt, atrociter vulneraverunt & lapidibus obruerunt, non sine enormi sanguinis effusione. Set hiis malis non contenti, prædictus major & maxima pars dictæ communitatis machinati sunt instinctu diabolico ad destruendum per incendium vel alio modo facinoroso præfatam ecclesiam de **Faversham** et domos rectoriæ ejusdem, & propter hoc domicelli & servientes de monasterio destinati fuerunt ad dictorum maleficum malitiam reprimendam, & dictam ecclesiam cum domibus rectoriæ defendendam; & incontinenti major cum suis complicibus proclamaverunt vocibus & cornu communi totam ejusdem villæ coortem utriusque sexus, & præfatis monachis domicellis clericis & laicis insultum fecerunt, & eos cum gladiis, arcubus & aliis diversorum armorum generibus in maxima multitudine tam ipsius villæ quam patriæ adjacentis hostiliter eos insequentes, quosdam semivivos reliquerunt, quosdam nequiter vulneraverunt, alios incarceraverunt, & tanquam latrones presbyteros clericos & laicos in compedibus & vinculis per longum tempus detinuerunt; cæteros vero indumentis suis pecuniarum summis & aliis bonis fraudilenter spoliatis exanimes

Robertus Archiep

Edvar. I. rex. exanimes in stratis publicis reliquerunt. Addentes insuper iniquitatem iniquitati, adhibito sibi *Petro de Mildestede* antedicto perjuro et excommunicato tocius facinoris auctore principali cum complicibus suis, ecclesiam antedictam & domos sanctuarii ejusdem ausu sacrilego invadentes, portas & hostia fregerunt, & ingressi campanile ascenderunt, cordas campanarum amputarunt, trabes quibus pendebant gladiis inciderunt, ornamenta ecclesiæ una cum indumentis sacerdotalibus & diaconi ipsius ecclesiæ ipso diacono inibi verberato maliciose asportarunt. Insuper vero inimicus noster non dormiens, set super injuriis nostris manum extendens ad malum, *Robertus* archiepiscopus ecclesiam de **Faversham** cum cœmiterio interdici mandavit. Anno quo supra, interrogatus fuit idem *Petrus de M.* in hospicio suo apud **Faversham** à magistro *Willielmo Ronsby* si vellet de cætero obedire domino abbati & suis commissariis juxta sacramentum suum; & dixit se velle obedire archiepiscopo. Item interrogatus, si quid pro se circa statum suum in curia *Romana* impetraverat super eo quod à bono obedientiæ dicto abbati præstitæ resiliendo perjurium incurrerat, aut contra canonicas sanctiones commissam sibi dictæ vicariæ curam deserens residentiam continue personalem juratam et promissam præpararet omittendo, dixit quod de hiis omnibus non curabat.

Sequitur processus contra eum.

Cum dudum præfatus vicarius non vi nec metu set sponte, una cum aliis rectoribus & vicariis, nobis abbati sancti *Augustini* tanquam Ordinario suo fecisset et jurasset ad sancta Dei evangelia, tactis et inspectis sacrosanctis, occasione ipsius vicariæ canonicam obedientiam sub hac forma: *Ego* Petrus *ero obediens sanctæ* Romanæ *sedi & domino abbati sancti* Augustini Cant. *ad eandem sedem nullo medio pertinenti qui pro tempore fuerit, & ejusdem domini abbatis officialibus & ministris quos de consilio fratrum suorum ad sua jurisdictionis exemptæ exercitium assignabit, in canonicis mandatis. Sic me Deus adjuvet.*

Nuper vero idem vicarius juramento obedientiæ penitus derelicto, domino archiepiscopo tanquam suo Ordinario pro eadem vicaria corporale præstiterat obedientiæ sacramentum, et in signum hujusmodi subjectionis unum denarium optulerat in magno altari ecclesiæ Christi *Cantuariæ*. Pro quibus sic actis idem abbas assignavit sibi diem peremptorium, videlicet proximum diem juridicum post festum exaltationis sanctæ Crucis in ecclesia sancti *Augustini Cant.* committens vices suas commissario suo generali sub hac forma.

Thomas *permissione &c. discreto viro fratri* Willielmo *&c. in omnibus causis & negociis*, ut supra in omnibus; præter quod hic non dicitur *Proviso &c.* Cujus auctoritate mandati prædictus Commissarius citavit eum per decanum de **Lenham**; cujus tenor talis est. *Commissarius venerabilis patris Domini* Th. *Dei gratia abbatis monasterii sancti* Augustini Cant. *ad* Romanam *ecclesiam nullo medio pertinentis in sua jurisdictione exempta de fratrum suorum consilio deputatus, decano de* **Lenham** *salutem in salutis auctore. Cum* Petrus *vicarius de* **Faversham** *proximum diem juridicum post festum exaltationis proximo præteritum ex præfexione legitima coram domino abbate vel suo Commissario habuisset in ecclesia sancti* Augustini, *ad faciendum & recipiendum secundum formam prætactorum quod juris foret & rationis, Qui* Petrus *die & loco legitime proclamatus & diu expectatus nullo modo comparere curavit, pronunciavimus contumacem; & propter ejus contumaciam ab ingressu ecclesiæ suspendimus justicia exigente. Iccirco vobis injungimus & mandamus, quatinus ipsum sic suspensum in ecclesia de* **Faversham** *denuncietis seu denunciari faciatis publice & solempniter; ipsum nihilominus citetis peremptorie, quod compareat coram domino abbate vel ejus Commissario in ecclesia sancti* Augustini Cant. *proximo die juridico post commemorationem animarum proximo futuram, facturum et recepturum quod juris fuerit & rationis. Quid autem super hiis feceritis nos die & loco per literas vestras patentes harum seriem continentes certificetis.* Robertus Archiep.

Certificatorium.

Venerandæ discretionis viro commissario venerabilis patris Dei gratia abbatis ecclesiæ sancti Augustini Cant. *suus humilis & devotus decanus de* **Lenham** *obedientiam, reverentiam & honorem. Mandatum vestrum suscepi in hæc verba &c. Auctoritate cujus mandati præfatum vicarium quod compareat coram vobis dictis die & loco peremptorie citavi, dicitur tamen vulgariter quod est absens & vagabundus. Et sic mandatum vestrum secundum sui formam & effectum reverenter quatenus potui sum executus.*

Set cum pluries proclamatus et debite expectatus, per se vel per responsalem aliquem minime compareret, dictus dominus abbas ipsum reputavit contumacem, et de jurisperitorum consilio contra eum processit et pronunciavit in scriptis et forma quæ talis est.

In Dei nomine Amen. Nos Thomas *&c. magistrum* Petrum *qui se gerit pro vicario ecclesiæ nostræ de* **Faversham**, *quem alias pro sua manifesta contumacia ab ingressu ecclesiæ & eciam à divinis justicia exigente suspendimus & suspendi mandavimus, pro sua multiplicata contumacia excommunicamus in hiis scriptis, decernentes eum sic suspensum & excommunicatum in dicta ecclesia de* **Faversham** *nec non in aliis ecclesiis decanatus de* **Lenham** *fore publice denunciandum diebus dominicis & festivis, donec absolutionis beneficium meruerit optinere.*

Anno quo supra in ecclesia sancti *Augustini Cant.* in loco publico ubi jus reddi consuevit, prædictus Commissarius sedens pro tribunali fecit publice voce præconia præfatum *Petrum* ad eosdem diem et locum peremptorie citatum; et diu expectatus noluit aliqualiter comparere, recitato toto processu contra eum habito, sententiam diffinitivam protulit in hunc modum.

De vultu tuo judicium meum prodeat, oculi tui videant æquitatem. Olim in præsentia venerabilis patris domini Thomæ *Dei gratia &c. in conventuali ecclesia monasterii ejusdem pro tribunali sedentis constitutus personaliter propter hoc* Petrus *vicarius ecclesiæ suæ de* **Faversham**, *confitendo expresse dictum dominum abbatem sub ecclesia* Romana *Ordinarium suum, non vi nec metu set sponte eidem domino inspectis sacrosanctis pro dicta vicaria canonicam*

Edwar. I Rex. *nonicam fecit obedientiam in scriptis & forma quæ talis,* Ero obediens &c. ut supra. *Postea cum dictus vicarius salutis suæ inmemor, vesano ductus spiritu ab eadem obedientia resiliens, in suæ salutis dispendium nequiter recesserat, & cum pluries ad judicium pro delictis vocaretur semel & secundo contumaciter se absentans, & in sua malicia obstinata cervice perseverans, & incorrigibilis existens, animo indurato & contumaciam contumaciis accumulans comparere vel respondere per se vel per alium non curaret: Nos venerabilis patris domini abbatis generalis Commissarius in civitate & diocesi* Cantuariæ *deputatus, considerantes quod in emisso camo ludit cujus maxillas domantis frænum non restringit, & quod secundum canones nil comparentibus præsentia prodesset si absentia contumacibus non obesset, ipsum vicarium reputamus contumacem, & super tot & tantis notoriis criminibus contra eum ad ejus punitionem procedentes, auctoritate nobis commissa, eundem* Petrum *tanquam excommunicatum incorrigibilem pronunciamus, & ab eadem vicaria & domibus, quatenus earundem possessioni de facto incumbit, amovendum esse decernimus, & eciam amovemus per hanc nostram sententiam diffinitivam in hiis scriptis.*

§. 5. *Quod archiepiscopus* Rob. *instituit in ecclesiis nostri patronatus.*

An. Dni 1302. ANno Domini M. CCC. ij. idem archiepiscopus adversus hanc ecclesiam adhuc instigatus, mandavit Commissario suo, quod inponeret presbyteros in ecclesiis & vicariis nostris ad deserviendum in eisdem, ipsius auctoritate; sub tali forma.

ROBERTUS *permissione divina &c. Cum ecclesiæ de patronatu abbatis & conventus sancti* Augustini *ac vicariæ ecclesiarum ipsis apropriatarum, per privationem nostram & cessionem rectorum, & vicariorum ipsorum noscantur vacare, & cura earundem ecclesiarum ac vicariarum ad nos inmediate pertineat ipsa vacatione durante; tibi committimus & mandamus quatinus ipsas ecclesias & vicarias facias per sacerdotes idoneos deserviri, ita quod debitis non fraudentur obsequiis, nec cura earum aliquatenus negligatur, Salvo jure archidiaconali in fructibus & obventionibus earundem juxta consuetudinem hactenus observatam.*

Ob qualem injuriam tam manifestam nona die mensis Julii in ecclesia sancti *Gregorii* coram archiepiscopo ibidem tunc existente vicarius ecclesiæ sancti *Pauli* procurator rectorum & vicariorum scilicet sancti *Andreæ, omnium Sanctorum*, sancti *Johannis de Fordwico*, de **Swaleclive**, de **Stonore**, de parva **Mongeham**, de **Estlangedon**, de **Wyrelesberg**, de **Borewarmersh**, de **Broklond**, de **Fritindenne**, de **Kingesdon**, de **Westbere**; Ecclesiarum rectores de **Littlehorne**, de **Preston**, de **Menstre**, sancti *Laurentii*, de **Norburn**, de **Tanterdenne**, de **Lenham**, de **Middelton**, de **Cheldwich** ecclesiarum vicarii, habentes virtute mandati sui procuratorii inter cætera potestatem agendi, defendendi, provocandi, & appellandi, & ibidem coram eodem archiepiscopo pro defensione prædictorum appellavit & apostolos peciit cum effectu.

Mandavit insuper archiepiscopus, hujusmodi appellatione non obstante, archidiacono suo, quod compelleret omnes parochianos decanatus de **Westbere** quod non solverent decimas & obvenciones dictarum ecclesiarum nisi collectoribus per ipsum assignatis, per talem formam. *VACANTIBUS olim ecclesiis de* **Westbere**, *de* **Swaleclive**, *de* **Chistelet**, *de* **Menstre**, *sanctorum* Laurencii, *&* Johannis *in* Thaneto, *& adhuc tanquam vacantibus in custodia nostri archidiaconi existentibus, perceptioneque fructuum & obventionum ipsa vacatione durante ad ipsum archidiaconum & non ad alium notorie pertinente, vobis mandamus quatinus moneatis canonice & efficaciter inducatis omnes & singulos parochianos dictarum ecclesiarum, & omnes tam seculares quam religiosos cujuscumque condicionis aut status existant, terras & bona in parochiis dictarum ecclesiarum habentes, ut decimas tam bladi quam fœni in campis dimittant per collectores percipiendas, & minutas decimas & alia quæ ipsis ecclesiis & vicariis debentur fideliter persolvant custodibus vel collectoribus per nos deputatis sub pœna excommunicationis majoris quam in non parentes proferimus in hiis scriptis, rege, regina, & eorum liberis ab ista sententia duntaxat exceptis.* Unde propter ista & multa alia gravamina per archiepiscopum, archidiaconum, & eorum commissarios, officiales, & ministros directi fuerunt iterum ad curiam *Romanam* fratres *Robertus de Fekenham*, & *Adam de Rydenne* procuratores qui prædicta gravamina contra tenorem privilegii sui dicto monasterio & subjectis ejusdem illata domino papæ in scriptis palam demonstrarunt. Et nota quod durante ista gravissima tribulatione abbates supradicti privilegii concessi conservatores ministerium suum fideliter adimplentes canonicam ultionem fulminando dicto archiepiscopo, archidiacono, commissariis, officialibus, & ministris eorundem, ne talia attemptarent sub interminatione prohibuerunt, Protestantes palam & publice quod non intendunt officium suæ conservationis excedere, nec aliud seu ad aliud quam privilegium exigit ex parte religiosorum sancti *Augustini* vel subditorum suorum procedere in hac parte.

Unde ex parte archiepiscopi ante portam S. *Augustini* extitit appellatum in forma quæ sequitur.

« LICET *Westmonasterii* & de **Waltham** monasteriorum abbatibus una cum abbate S. *Edmundi Londoniensis* & *Norwycensis* diocesis super « exemptionibus religiosis viris abbati & conventui « sancti *Augustini* ut prætendunt innovatis, & eisdem de novo concessis à sede apostolica prout asseritur conservatoribus deputatis, pro eo quod « idem conservatores potestatem & modum conservationis hujusmodi contra venerabilem patrem archiepiscopum *Cantuariensem* patenter excesserant, « necnon & ex aliis probabilibus conjecturis nomine « patris ejusdem & pro eo adhærentibus, dudum ad « sedem apostolicam extitit provocatum, ne per « prædictos conservatores vel religiosos viros sancti « *Augustini*, vel eorum nomine aliquid attemptetur, aut aliquid hujusmodi fieri quoquo modo: « dicti tamen abbas & conventus sancti *Augustini*, « præmissis nequaquam obstantibus dictas exemptiones si quæ sint & vires earum contra justiciam « excedentes, jurisdictionem ordinariam nedum in « ecclesiis quas dicunt sibi apropriatis, & parochiis « & parochianis earundem, set eciam in ecclesiis in « quibus jus patronatus habere se asserunt in earum parochiis parochianis ipsarum, cum tamen nulla

Rob. Arch.

var. l. lex. « nulla jurisdictio ordinata vel delegata eis compe- « tere liqueat in hac parte, sibi temere usurpare, « officiales & decanos rurales cæterosque ministros « ad exercitium jurisdictionis hujusmodi præficere, « rectores & vicarios in ecclesia sui patronatus in- « stituere in *Cantuariensi* civitate & diocesi noviter « præsumpserunt, ac jurisdictionem eandem de facto « exercentes inhibuerunt seu inhiberi fecerunt, tam « clero quam populo dictarum ecclesiarum, ne do- « mino archiepiscopo vel suis officialibus in aliquo « obediant vel intendant. Dictarum eciam ecclesia- « rum rectores, vicarios, & presbyteros ad facien- « dum & jurandum eisdem abbati & conventui « tanquam suis ordinariis obedientiam compulerunt « & indies compellere moliuntur.

§. 6. *De processione Pentecostes ad istam ecclesiam.*

« Solempnes insuper processiones quæ à clero & « populo dictarum ecclesiarum sicut à cæteris « dictæ *Cantuariensis* diocesis singulis annis in ebdo- « mada Pentecostes ad ecclesiam Christi *Cant.* ma- « tricem & in ea publice fieri consueverint sic fieri « nuper inpedientes vel inpediri perperam procuran- « tes, ipsam processionem ad suum monasterium in « ultima Pentecoste publice fieri procurarunt, sub- « jectionem debitam & honorem consuetum dicti « archiepiscopi & ecclesiæ suæ nequiter subtrahendo « & ipsius jurisdictionem minus provide pertur- « bando.

Et nota quod in illa processione Pentecostes fuerunt rectores, vicarii, & sacerdotes ecclesiarum subscriptarum, videlicet de **Westbere**, de **Swaleclyve**, de **Chisteleth**, de **Menstre**, sanctorum *Laurencii, Johannis* & *Petri* in *Thaneto*, **Stone**, **Boze'tar-mersch**, **Demecherche**, **Swanes**, **Wyvelesberg**, de **Broklond**, de **Kenniton**, de **Fritenden**, de **Lenham** cum capellis de **Rocton**, de **Middelton**, de **Faversham**, de **Scheldwich**, de **Kingesdon**, de **Plumsted** cum capella de **Estwicham**; quarum quædam appropriatæ, cæteræ vero de patronatu, una cum non modica parte populi earundem publicam processionem & solempnem fecerunt cum oblationibus & cæteris devotionibus secundum consuetudinem observatam in ecclesiis matricibus dicti regni.

§. 7. *Subsidium receptum per archiepiscopum contra nos.*

In *transitu quoque dicti patris per civitatem* Cantuariensem *ob reverentiam & honorem ejus campanæ pulsari debeant, & ab antiquo solebant; set religiosi prædicti reverentiam & honorem hujusmodi subtrahi facientes, hostia ipsarum ecclesiarum in illius transitu claudi fecerunt, & eciam inhiberi & impediri quo minus taliter pulsaretur, in dicti patris injuriam & suæ ecclesiæ præjudicium manifestum; unde idem dominus archiepiscopus senciens se & ecclesiam suam ex hujusmodi novis præsumptionibus prægravari, ne ulterius ab eisdem talis jurisdictio exerceatur, sacrosanctam sedem apostolicam appellat in hiis scriptis.* Quid plura? Suffraganeos suos consuluit, & ut *Augustinense* cœnobium deprimere, & Bullam de nova exemptione anullare devote ab eisdem suffragium flagitavit.

Qui omnes pro defensione juris ecclesiæ metropolitanæ subsidium copiose dederunt, videlicet de qualibet marca taxæ ipsorum episcoporum iiij.d. præter archidiaconum, commissarios, officiales, & alios ipsius archiepiscopi familiares; quorum quidam xl.l. & alii xl. marcas, & quidam majus & quidam minus in omnem eventum largiti sunt. Istis habitis & receptis, missi sunt procuratores archiepiscopi & capituli sui ad curiam *Romanam*, ut averterent judicium & justiciam, papam & totam curiam pecunia corrumpentes. *Robertus Archiep.*

§. 8. *Processus coram Papa inter archiepiscopum & nos.*

Anno igitur Domini M. CCC. iij. volens dominus papa uno dierum partes inibi constitutas audire, fecit eos vocari in privato consistorio xv. kal. Februarii. Et fuerunt tunc pro parte archiepiscopi advocati dominus *Fornya*, & *Albertus de Casula Romani*, & duo monachi ecclesiæ Christi procuratores, & duo juris civilis professores *Anglici*. Pro parte vero abbatis fuerunt domini *Jacobus de Casulis*, & *Benenutus de Pusyo* advocati curiæ *Romanæ*, & duo monachi, scilicet *Robertus de Fekenham*, & *Adam de Rydenne* procuratores, & magister *Johannes de sancto Claro Anglicus*. Constitutis igitur partibus in præsentia domini papæ jussit partem archiepiscopi proponere primo, Quæ proposuit, quod privilegium fuit inpetratum per falsi suggestionem; & quod privilegia eorum antiqua fuerunt falsa; similiter abbas & conventus excesserunt nimis per abusum, jurisdictionem exercendo, capitula celebrando, clerum eciam & populum ab obediencia & jurisdictione archiepiscopi nequiter subtrahendo. Objecit eciam quod ipsi constituerunt decanos rurales & eciam alios officiales ad exercicium hujusmodi jurisdictionis contra consuetudines & libertates archiepiscopi & ecclesiæ suæ antiquas. Pro parte vero abbatis fuit propositum de gravaminibus, ipsis & eorum subditis per archiepiscopum & suos commissarios illatis, eos videlicet suspendendo, excommunicando, & demum eorum captionem apud regiam potestatem procurando, contra privilegium eisdem à domino papa indultum. Et propter ista & multa alia gravamina ipsis religiosis illata petita fuit instanter dicti archiepiscopi vocatio personalis & suorum commissariorum. Postquam vero fuerat, ut dictum est, pro utraque parte sic propositum, dixit dominus papa, Ego plantavi, *Apollo* rigavit. Ego, suple *Gregorius* papa; Ego, sedes ista *Romana* plantavi illam ecclesiam sancti *Augustini*; *Apollo* rigavit, hoc est beatus *Augustinus* per Christi gratiam & suam prædicationem *Anglos* baptizavit; Deus incrementum dedit per beatum *Thomam* martyrem. Et adjecit, utraque ecclesia nobilis est: & ita bene novimus jura & libertates utriusque ecclesiæ sicut illi monachi qui ibi stant, erigens faciem ad monachos procuratores superius nominatos. Una, inquit, ecclesia utitur jure communi, alia gaudet privilegio singulari. Et ideo in signum susceptæ libertatis ab ecclesia *Romana*, in adventu legati ad illam terram debet abbas mittere unum monachum obviam illi usque ad medium maris qui portabit secum crucem, & ibi erigent eam & incipient cantare *Te Deum laudamus*. Ipse vero monachus portabit crucem erectam ante lega- An. Dñi 1303.

tum dummodo fuerit in illa terra. Ad hoc quod vos dicitis, quod privilegium fuit impetratum per falsi suggestionem, & quod privilegia eorum antiqua sunt falsa, non est verum. Nos dedimus ipsis illud privilegium. Praeterea nos inspeximus privilegium beati *Bonifacii* quarti satis amplum pro suo tempore, & nos illud corroboravimus, & si adhuc esset dandum adhuc eisdem daremus, & si non esset eorum monasterium exemptum, de novo eximeremus. In fine dixit partibus, quod ipsi ponerent in scriptis ea quae voluerunt proponere, & probare, & sibi liberarent: sicque recesserunt à consistorio. Acta fuerunt haec coram domino Papa & Cardinalibus in privato Consistorio.

Articuli liberati pro parte abbatis & conventus S. Augustini *sic se habent.*

INprimis, pater sanctissime, exponitur, quod praefatum monasterium sanctissimorum patrum *Gregorii* & *Augustini* monitu & instantia, beatus *Ethelbertus* rex *Angliae*, quem dictus pater *Augustinus* cum sua gente ad fidem Christi convertit, in sepulturam sui & successorum suorum regum *Angliae* & praesulum praefatae urbis *Cantuariae* à fundamentis construxit, & bonis propriis ditavit, & ibidem congregationem monachorum collocavit. Cui monasterio dictus pater *Augustinus* primo praefecit auctoritate sedis apostolicae *Petrum* abbatem confessorem per beatum *Gregorium* secum missum ad convertendum *Anglicos*. Quo *Petro* mortuo, apostilica sedes praefecit *Johannem*. Item, praedictum monasterium, ut praemittitur, sic fundatum dictus *Anglorum* apostolus & sanctissimae sedis *Romanae* legatus *Augustinus*, auctoritate beati papae *Gregorii* & ex ore ejusdem, dominicum esse voluit & apostolicum ordinavit, ac terras & ecclesias ad ipsum pertinentes ab omni ordinaria potestate, potentatu, dominatu aut imperio exemit & privilegiavit, prout in ejusdem privilegio latius continetur. Item praedictum monasterium sanctus pater dominus *Bonifacius* papa quartus ad preces dicti sancti *Ethelberti* regis & sancti *Melliti* confessoris tunc *Londoniensis* episcopi, sancti regis ad hoc nuncii & legati, in generali Concilio *Italiae* perpetua libertate munivit & privilegiavit. Item, praedictum monasterium virtute dictorum privilegiorum & ipsorum cujuslibet pro tempore suo ab initio fundationis suae ita liberum fuit & exemptum ab omni ordinaria potestate tam in capite quam in membris & omnibus ad idem pertinentibus intus & extra, & notorie habitum pro exempto, & solum sanctissimae *Romanae* sedi immediate subjectum, quod nullus praeter *Romanum* pontificem, vel cui ad hoc specialiter committeret, quicquam jurisdictionis vel potestatis in dictum monasterium, abbatem vel monachos & clericos homines, vel tenentes de dominio, vel de subjectione ipsorum abbatis & conventus, nec in aliquos ipsi monasterio tributa vel redditus quomodolibet exsolventes nullatenus exerceret, verum abbas cum suo conventu omnem jurisdictionem in omnibus ecclesiis suis & parochianis earum, tam in clericis quam laicis, pacifice & plene exercuit & habuit, clericos in ecclesiis suis tam suis usibus apropriatis quam aliis instituit & destituit. Causas eciam matrimoniales audivit; & omnimodam jurisdictionem exercuit sicut episcopi in suis diocesibus exercere consueverunt. Et istum statum pacifice & notorie habuit istud monasterium per CCC. annos & ultra, scilicet usque ad tempus *Lucii* papae tertii, cujus tempore licet archiepiscopus *Cantuariensis* ipsius monasterii statum, exemptionem & jurisdictionem inquietaret, dictus tamen dominus *Lucius* mandavit per bullam suam archiepiscopo *Cantuariensi*, quod non intromitteret se de aliqua jurisdictione quantum ad clericos vel homines spectantes ad jurisdictionem ipsius abbatis. Item mandavit abbati quod jurisdictionem hujusmodi exerceret; & simili modo mandavit clericis & laicis dictae jurisdictionis, quod non obedirent archiepiscopo *Cantuariensi* in aliquo, verum dicto abbati, praesertim pendente inquietatione praedicta. Postea dominus *Celestinus* iij. quoad praedicta jura & alia dictum monasterium privilegialiter communivit. In quo statu dictum monasterium usque ad tempus *Gregorii* papae ix. permansit & usum est suis libertatibus ut supra. Iste *Gregorius* mandavit per scripta apostolica & praecepit tunc archiepiscopo, quod dictos abbatem & conventum aliqua non gravaret sententia, & quod ipsorum ecclesias, clericos vel homines interdicere vel excommunicare non praesumeret, vel census sibi debitos solvi minime inpediret. Item tempore ipsius domini *Gregorii* propter nimias vexationes & gravamina quae sentivit ipsum monasterium per potentiam archiepiscoporum, intervenit compositio anno sui pontificatus xij. quae adeo derogavit praemisso statui illius monasterii & juri, quod extunc archiepiscopus *Cantuariensis* & archidiaconus ibidem inceperunt praetextu dictae compositionis habere institutionem & destitutionem in ecclesiis ipsius monasterii ad praesentationem religiosorum, & in suos clericos & homines jurisdictionem omnimodam exercere, reservatis tamen quibusdam praerogativis praeteritae jurisdictionis & exemptionis abbati praedicto. Item, istius compositionis forma hinc inde fuit servata usque ad tempus domini *Roberti* nunc *Cantuariensis* archiepiscopi, qui eciam contra compositionem praedictam innumeris gravaminibus ipsum monasterium solito plus vexavit. Primo videlicet recusavit admittere quendam clericum idoneum praesentatum ab ipsis ad ecclesiam eorum de **Fritendenne**, set mandavit ipsis religiosis per literas suas quod praesentarent certam personam quem in suis literis nominavit, & adjecit, quod nullum alium vellet admittere illa vice. Item subsequenter peciit ab ipso abbate obedientiam, tam contra praetacta privilegia quam compositionem praemissam quam debuit illis temporibus observare. Item fecit citari dictos abbatem & conventum ad terminum nimis brevem & ad locum incertum, nulla abbreviationis causa expressa, ita quod ipsi comparerent coram ipso ubicumque esset in civitate, diocesi vel provincia *Cant.* propositur, ostensuri, necnon probaturi peremptorie quo jure vel titulo ecclesias de **Midelton**, de **Littleborne**, de **Preston**, de **Menstre**, sanctorum *Laurentii* & *Petri*, de **Chistelet**, de **Faversham**, de **Schelwich**, de **Sellyng**, de **Tenterdenne**, de **Northborne**, de **Lenham**, & sancti *Pauli Cant.* in usus proprios possiderent, necnon porciones & pensiones quas finxit eosdem habere in certis locis, licet in veritate nullas haberent ibidem, ac eciam ut dicto termino privilegia super apropriatione ecclesiarum nostrarum & aliis libertatibus ipsius monasterii cum gravi periculo delationis exhibendorum

Edward. I. Rex.

dorum pro termino peremptorio exhibituri, & ulterius de die in diem processuri ubicumque idem archiepiscopus se transferret. Item ad magis gravandum dictos religiosos excitavit adversus eos plures adversarios citando in ecclesiis in quarum parochiis ipsi religiosi pensiones vel porciones habebant; ac eciam in aliis ubi nichil perceperunt omnino, quod omnes quorum interesset coram ipso archiepiscopo comparerent se ipsis religiosis in hujusmodi pensionibus efficaciter oppondituri, ita quod à dicta perceptione expelli possent in posterum & excludi. Item, licet eidem archiepiscopo oblatum fuisset multis vicibus ex parte religiosorum & ante eorum citationem & post, super omnibus quorum occasione fatigavit eosdem, loco & tempore congruis & ipsum in illis debite informare, ipsos tamen in hoc audire sæpius recusavit, nec detulit quamvis sibi constaret de eorum appellationibus, set ecclesias ipsorum religiosorum nullo juris ordine servato vacantes esse pronunciavit, & mandavit eisdem quod ad ipsas ecclesias tanquam ad vacantes infra xl. dierum spacium idoneos clericos præsentarent, denunciando eisdem religiosis quod alioquin ecclesias conferret easdem. Item, dum dictarum appellationum negotia apud hanc sanctam sedem de præcepto vestro, pater sanctissime, remanserunt, inhibitum fuit eidem auctoritate vestra, ne quicquam in dicti monasterii seu dictarum appellationum præjudicium attemptaret lite pendente; quibus tamen appellationibus vel inhibitioni papali non detulit, nec eciam vestræ sanctitatis privilegiis licet sibi constaret ad plenum de singulis eorundem. Item, cum dictum vestrum privilegium esset eidem necnon capitulo suo per conservatores super hoc deputatos ostensum & in eorum præsentia lectum, idem conservatores per suum Commissarium virum providum & discretum, facta tamen sibi prius fide de privilegiis antiquis, & de statu antiquo quem habebat ante dictas compositiones quantum ad institutionem & destitutionem clericorum in beneficiis, injunxerunt abbati quod ipse omnem statum antiquum, tam quoad exemptionem quam jurisdictionem, plene resumeret, ac omnia & singula quæ fieri consueverunt ante prædictam compositionem libere exerceret; dictus vero abbas sciens statum ecclesiæ suæ antiquum fuisse ita plenum & liberum, ipsum resumpsit secundum modum observatum antiquitus & quatenus vestro credebat privilegio convenire. Postmodum idem archiepiscopus per officialem suum & alios misit *Cantuariam*, mandans quod abbas & conventus coram ipsis in ecclesia sancti *Pauli* exemptionem & privilegia quibus vellent uti contra ipsum, coram ipsis Commissariis notorie suspectis, & dicti monasterii inimicis eciam tempore messium exhiberent. Qui Commissarii inponebant religiosis quamplures abusus & excessus privilegii concessi. Tamen ex parte abbatis & conventus facta fuit protestatio, quod non intendebant in aliquo excedere vel illo quoquo modo abuti; verum si quid dubii circa vestrum privilegium emersisset vel in futurum emergeret, vestræ sanctitatis declarationem humiliter expectaret, & petebatur quod hoc faceret pars adversa cum effectu. Item dicti Commissarii præmissa omnia vilipendentes clericos & homines ipsius monasterii tributa vel redditus solventes, necnon cæteros exemptos in locis ejusdem degentes, excommunicaverunt & præceperunt sub pœna excommunicationis, ne quis parochianorum suorum de suarum ecclesiarum proventibus vel juribus parochialibus responderent. Et ut plus viderentur inimici vestroque privilegio inobedientes, de die in diem tam contra personas exemptas quam loca exempta processerunt; propter quod licet per conservatores vestri privilegii fuissent moniti, quod à talibus excessibus notoriis desisterent & errata corrigerent sub pœna excommunicationis latæ in eosdem si secus agerent, idem tamen injurias injuriis accumulantes statum & exemptionem ipsius monasterii plus solito inquietarunt, vestræ sanctitatis privilegium sinistra interpretacione coram clero & populo exponentes. Item, dictus archiepiscopus facto publico sermone ad populum in ecclesia sua excommunicavit omnes qui statum suæ ecclesiæ in juribus, libertatibus, vel possessionibus minuerant quæ prius habuerat vel consueverat optinere. Item, clericos eorundem per ejus Commissarium de facto non de jure excommunicatos, non obstante quod processus & sententia prædicta essent auctoritate vestri privilegii nulla & irrita eciam per conservatores ex habundanti debite revocata, fecit mancipari custodiæ carcerali regia potestate mediante. Istis articulis audienciæ apostolicæ sic traditis & liberatis procuratores abbatis recesserunt.

Robertus Archiep.

Anno quo supra per spacium temporis, videlicet idus Marcii vocata fuit pars abbatis & conventus per se in secretiori thalamo coram domino papa, qui dixit quasi increpando; Non secundum voluntatem nostram, ut intelleximus, fecerunt ipsi abbas & conventus in ecclesiis juris patronatus eorum, quia instituerunt & destituerunt in eisdem. Responsum fuit, Pater sancte, Non: set posuerunt ibi personas idoneas ut ipsis deservirent quousque aliud scirent de vestra voluntate. Quantum ad pulsationem contra archiepiscopum, negatum fuit expresse quod nunquam fuit prohibitum quin pulsaretur contra eum. Tercio inquirebat de ecclesiis appropriatis quid sentirent. Ad illud fuit allegatum de præscriptione & de statu monasterii antiquo ad quem reducti fuerunt per suum privilegium. Tunc dixit dominus Papa, Non ponatis vos in talibus, quia talia possunt esse privilegia quæ jurisdictionem populi simul cum appropriatione ecclesiarum sapiunt, & alia quæ non. Ad illud quod objecit de excessu quoad institutionem & destitutionem responsum fuit, Pater sancte, conservatores privilegii vestri viso statu monasterii antiquo injunxerunt abbati quod ipse resumeret omnem statum antiquum quoad exercicium jurisdictionis: & ipse hoc fecit sub protestatione tali, Quod si contingeret illum aliud facere quam quod de vestra procederet voluntate, paratus esset cum hoc sibi constaret resumpta revocare. Hiis dictis, jussi sunt recedere. Et continuo vocata fuit pars archiepiscopi & diu tractavit cum eis: denuo vocata fuit pars abbatis. Constitutis vero partibus coram domino Papa objecit pars archiepiscopi illa quæ superius sunt ostensa. Tunc dixit dominus Papa, Taceatis, non curamus de talibus, quia totum negotium ad tria puncta restringimus, videlicet ad Jurisdictionem, Pulsationem, & Processionem, & de istis volumus deliberare & ordinare sicut nobis videbitur expedire; sicque totum negotium sibi prima vice reservavit; deinde locutus est procuratoribus archiepiscopi dicens, Nos audivimus de illo *Cantuariensi* quod male se habuit in parliamento *Lyncolniæ*

colnia quia ipse seminavit zezannia inter Regem & Barones; & nisi fuisset sapientia regis, terram suam inperpetuum amisisset, ipse corruet & finaliter ipse corruet, & per Deum bene vindicabo regem de eo. Respondit magister *Johannes de Ros* procurator archiepiscopi, Pater sancte, nisi fuisset sua constancia & prædicatio, multa majora scandala fuissent in illo regno exorta. Papa respondit, Tu mentiris, tu mentiris, bene scimus veritatem. Tunc jussæ sunt ambæ partes recedere.

Post aliquos vero dies pecunia mediante episcopali traditum fuit dictum negotium ad notarium ut expediretur. Perpendit autem pars abbatis quod nota non fuerat bene concepta pro parte ipsorum, vehementer instabat quod posset habere accessum ad dominum Papam. Tandem intervenientibus amicis ingressi sunt, supplicantes sibi pro Dei misericordia quod sibi placeret habere pietatem de monasterio suo: & respondit, Ecclesia beati *Augustini* est antiquior in illo regno, & ideo magnum vituperium esset curiæ *Romanæ* si non esset exempta ex quo plura monasteria sunt ibi exempta, nec decet quod sit pejoris conditionis quam aliæ ecclesiæ, quæ fuit prima inter eas. Iniciatio ibidem religionis Christianæ, antiquitas loci & veneratio beati *Augustini Anglorum* apostoli movet nos ad fovendum jura illius monasterii in quantum possumus cum justitia. Et hiis dictis recesserunt. Insuper firmiter promissum fuerat eisdem per organum domini papæ quod negotia bene expedirentur pro parte illorum, tamen quia curia fuit in motu versus *Agnaniam* dicebatur, quod nichil potuit expediri quousque illuc venirent. Igitur venientibus procuratoribus abbatis post Pascha *Agnaniam*, requirebant à referendario quod negotia expedirentur secundum quod promissum eisdem fuerat. Qui respondit verbis dissimulatoriis, se ad plenum non scire de voluntate domini; unde prædicti procuratores instite-runt ut scirent finem negotii. Tandem dictum fuit eis, quod irent ad notarium & inspicerent quandam notam quam dominus præcepit fieri, ut dicebatur. Inspecta vero nota, displicuit per omnia eo quod ex toto fuit eis contraria. Placuit tamen procuratori archiepiscopi qui instanter egit quod inbullaretur. Venerunt igitur procuratores abbatis ad referendarium dicentes, Pater, quid est quod intenditis facere? Si illa nota transeat, inperpetuum confusi erimus nos & domus nostra, nec ausi erimus redire ad propria. Magnum certe peccatum est quod tantum à domo nostra extorsistis pecuniæ nec quicquam consecuti sumus amplioris gratiæ. Qui respondit, Quid igitur vultis ut faciam vobis? Nonne sufficere potest vobis quod habeatis statum aliorum exemptorum? Responsum fuit, Pater sufficit. Et dixit, Requiratis ergo statum eorum, & Dominus faciet vobis bonam gratiam. Unde requisita fuit copia privilegii sancti *Albani*, & ad curiam sub manu publica delata. Quibus exhibitis respondit dominus Papa, Quod non satis credidit notoriis *Anglicanis* nisi hujusmodi privilegia possent inveniri in curia registrata. Demum registris inspectis compertum est privilegium *Honorii* tercii anno ejusdem tercio de verbo ad verbum; & illud optime faciebat pro statu quem petebant. Interea pendente negocio sub dissimulatione infecto, procuratores archiepiscopi inpetrarunt plures literas contra rectores, vicarios, & alios subditos ipsorum abbatis & conventus; Quibus procuratores abbatis contradixerunt. Et cum multa esset pro hujusmodi hinc inde controversia, dixit Auditor contradictoriarum procuratoribus abbatis, Concedo vobis terminum usque ad publicum consistorium, ut possitis consulere dominum si hæ literæ debeant transire vel non.

In proximo igitur consistorio publico, scilicet die sancti *Adriani*, inter cætera proposuit pars religiosorum coram domino Papa & Cardinalibus, quod procuratores archiepiscopi inpetrarunt literas in audientia contra privilegium novum concessum. Insuper quod de novo citari fecerunt procuratores abbatis coram domino *Johanne* monacho presbytero Cardinali ad procedendum super illa nota superius memorata. Tunc respondit dominus Papa, Nos ob reverentiam beati *Augustini* dedimus eis illud privilegium & statum illius monasterii corroboravimus & renovavimus: verumtamen ipsi monachi non sunt contenti finibus suis, & adjecit de causa quæ fuerat in dubio coram Cardinali, alloquens ipsum Cardinalem, dicens sic, *Johannes* fili audis tu istam causam. Qui respondit, Pater sancte, Vocati fuerunt coram me & proposuerunt in scriptis excipiendo quod vos reservastis vestræ audienciæ; & super hoc petebant procuratores prædicti instanter vestram sanctitatem consuli eo quod vos non agebatis in remotis. Qui respondit, Ego tibi præcipio ne amplius istam causam audias, nos enim illam nulli omnino hominum committimus nec committemus; sed nos istud negocium cum omnibus sequelis suis volumus terminare: & sub isto modo istam causam sibi secundo reservavit. Consistorio celebrato, venerunt procuratores abbatis nunciantes auditori contradictoriarum quæ dicta fuerant à domino Papa. Qui respondit, Volumus consulere dominum: & quia procuratores archiepiscopi valde fuerant infesti Auditori quod prædictæ literæ transirent, fecit Auditor partes citari. Quibus coram eo in judicio constitutis, post multas allegationes hinc inde factas dixit Auditor. Quia nos non habemus cognoscere de veritate precum, nos istas literas discernimus absolvi, sub ista tamen conditione, Quod si illæ ecclesiæ seu personæ de quibus agitur in prædictis literis pertinent ad ipsum monasterium pleno jure, vel sunt membra ipsius monasterii, vel si sint ecclesiæ vel personæ de quibus omnibus causa pendet coram Papa, literæ non procedant contra abbatem seu aliquas alias personas ipsi monasterio subjectas. Non multum post procurator archiepiscopi habito ingressu ad dominum Papam proposuit coram eo, Quod procurator abbatis inpediebat literas communis justiciæ in audientia quo minus transire possent: & multos alios articulos proposuit coram eo. Papa respondit, Redigas in scriptis ea quæ probare volueris & trades nobis. Et si probaverimus quod verum dixeris, nos acrius procedemus contra prædictos religiosos: si autem probaverimus te falsum dixisse promittimus Deo quod puniemus falsitatem tuam.

Igitur proximo consistorio liberavit procurator archiepiscopi articulos prædictos domino Papæ, qui sic incipiunt, *Gravamina noviter attemptata.* Dictus tamen procurator non artavit se ad probandum articulos in aliquo, nec per publica instrumenta, seu quovis alio juris ordine: sed in fine articulorum quasi concludendo dixit, « Pater sancte, hæc « omnia recepi literatorie à domino meo *Cantuari-* « *ensi* & Priore Capituli ejusdem. Quando vero dicti

[...]dar. I. [...]ex. dicti articuli liberati fuerunt, petita fuit eorum copia instanter per procuratorem abbatis. Et incontinenti petitum fuit per eosdem, quod dominus Papa vellet subsequenter audire partem, causam & articulos abbatis. Et respondit, Satis est; & adjecit, Nos ob reverentiam beati *Augustini Anglorum* apostoli statum ipsius ecclesiæ renovavimus, corroboravimus, & multa addidimus. Verumtamen abbas & ipsi monachi nimis sunt elati, & faciunt multos excessus; & similiter archiepiscopus aliquantulum est elatus,& utinam aliquantulum, quia nimis magnus theologus est, ipse est de Rypariis, bene novimus eum. Et dixit, Consulimus quod utraque pars contenta sit finibus suis, & placeret nobis quod bona pax esset inter eos; quia si contingat nos tangere illas, utraque pars dolebit. Et sic recesserunt à Consistorio illa vice. Quibus articulis archiepiscopi quanquam nobis omnino contrariis à domino Papa conceptis, jussit notam quæ alias fuerat *Anagniæ* concepta procedere. Quod videns procurator abbatis institit viriliter quatinus habere posset copiam dictæ notæ, dicens, Se posse proponere & probare per rationes efficaces quod illa nota non posset transire. Quod cum nunciatum fuisset domino Papæ, jussit copiam liberari prædicto procuratori. Tamen procurator archiepiscopi constanter egit, quod prædicta nota transiret. Cui tamen responsum fuit, quod dominus intellexit quod pars abbatis haberet plures rationes probabiles & efficaces quare prædicta nota transire non deberet,& icicirco voluit adhuc audire partes & dictum negotium ampliori deliberatione tractare.

Et scito quod illa nota quæ dicitur fuisse concepta *Anagniæ* erat hæc: *Habeant præsentationem rectorum & clericorum*, tum & cætera quæ sequuntur in bulla declarationis. Contra quam notam procuratores abbatis rationes produxerunt efficaces in forma quæ talis est: *Habeant præsentationem &c.* Hæc dictio tantum absorberet jus monasterii, quia de jure communi alia competunt patronis quam præsentatio sola, quia abbas & conventus habent custodiam vacantium ecclesiarum de patronatu, & percipiunt medietatem fructuum ipsarum tempore vacationis, & etiam sequestrorum. Item, retinent claves ipsarum ecclesiarum vacantium. Item, pulsantur campanæ propter reverentiam ipsius abbatis, quando transit per loca. Et hæc competunt & competierunt ab eo tempore quo memoria non extat, & etiam per compositiones fuerant reservata expresse. *Item archiepiscopus habeat spiritualia in eisdem* hoc excepto, quod propter privilegia & compositionem interdicere & suspendere non potest, sicut patet per compositiones, quinque ecclesias in compositione nominatas,ut superius in eadem compositione patebat. *Nec alias quam eis ex præsenti declaratione:* Hoc est limitandum quoad spiritualem jurisdictionem, quia temporalem habuerunt & habent in prædictis ab eo tempore quo non extat memoria. *permittitur* Ex hac concessione nichil permittitur quod jurisdictionem sapiat. Præterea eadem jura habent in hoc genere apropriatarum ecclesiarum quæ habent in illis quæ sunt de solo patronatu. Et ideo oportet hoc mutari. *Et aliarum quarumcumque ecclesiarum* Cantuariensis *civitatis & diocesis* Si hoc ita generaliter ponatur extendetur ad ecclesias pleno jure eisdem subjectas, & sic inducitur servitus super rem omnino exemptam. *Qualemcumque jurisdictionem habere noscuntur* quæ sunt ista? verendum est ne ex hiis verbis detur materia in posterum litigiis. *In cæteris contentis in eo.* Inpropria videntur hæc verba, quia de hiis quæ declarata sunt nichil in privilegiis continetur, & exceptio non fit nisi de eo de quo est regula. Robertus Archiep.

Petitiones procuratoris archiepiscopi subsequenter productæ, Quæ tales sunt.

Abbas & Conventus monasterii S. *Augustini Cant.* asseruerunt coram vobis, Quod licet monasterium eorum à principio fundationis ipsius cum omnibus membris suis fuisset exemptum per sedem apostolicam à jurisdictione qualibet ordinaria, eis tamen postmodum exactionibus & angustiis fatigatis per nonnullos archiepiscopos *Cantuarienses* super exemptionibus eorundem, quædam compositiones intervenerint inter partes, ex quibus dicti Abbas & Conventus dicentes plurimum derogari libertatibus eorundem,supplicarunt se reduci ad plenitudinem libertatis exemptionis. Unde vos decrevistis privilegia, libertates, & exemptiones ipsis à dicta sede concessa in suo robore permanere, ac nichilominus ipsos & dictum monasterium cum omnibus membris suis ab omni potestate, jurisdictione, subjectione, & dominio archiepiscopi, & capituli *Cantuariæ*, & omnium aliorum absolvistis,exemistis, & perpetuo liberastis, & decrevistis ea omnia totaliter & inmediate *Romano* pontifici subjacere, ita quod nec archiepiscopus nec quævis alia persona ecclesiastica in ipsos jurisdictionem aliquam sibi possent vendicare; crisma autem, oleum sanctum, consecrationes altarium, ordinationes monachorum & clericorum à *Cantuariensi* archiepiscopo susciperent. Mandastisque certis judicibus ut non permitterent eos contra exemptionem hujusmodi molestari. Postmodum archiepiscopus perpendens quod prædicti judices excesserant fines mandati, & quod dicti Abbas & Conventus usurpabant sibi jurisdictionem ordinariam, nedum in ecclesiis eis apropriatis & parochianis earum, set etiam in ecclesiis in quibus jus patronatus tantum habebant & parochianis ipsarum, ac inpediebant solempnes processiones quæ consueverunt fieri à clero & populo ipsarum ecclesiarum ad *Cantuariensem* ecclesiam, procurando eam fieri ad dictum monasterium; & quod in transitu ipsius archiepiscopi per civitatem *Cantuariæ* sibi subtrahebant pulsationem campanarum, ad sedem apostolicam appellavit. Igitur nunc petitur pro parte archiepiscopi ut statuatis quod ad ecclesias *Cantuariensis* civitatis & diocesis in quibus dicti abbas & conventus obtinent tantum jus patronatus & futuris temporibus optinebunt, & ad ipsarum ecclesiarum rectores, clericos, & parochianos, non extendatur hujusmodi vestra exemptio; & quod ecclesiæ quas habent & habebunt in proprios usus, & rectores, seu vicarii,clerici, vel parochiani earum quoad jurisdictionem spiritualem seu etiam temporalem per eandem exemptionem non intelligantur exempti, set illas tantum ecclesias & per exemptionem ipsam censeatis exemptas quæ pleno jure ipsi monasterio sunt subjectæ; & mandetis quod per eosdem abbatem & conventum, per rectores & alios clericos parochianos prædictarum & aliarum ecclesiarum *Cantuariensis* civitatis & diocesis in quibus ipsi

Edwar. I. Rex.

ipsi Abbas & Conventus qualemcunque habeant jurisdictionem, faciant ipsi archiepiscopo obedientiam & reverentiam debitam in pulsando campanas, in processionibus faciendis, & in omnibus aliis in quibus consueverunt & debent. Et quod omnes processus, sive per prædictos conservatores, vel per eosdem Abbatem & Conventum, aut per præfatum archiepiscopum, vel eorum aliquem, vel quemcunque alium factos occasione præmissorum cassetis & irritetis. Et quia omnes, tam majores quam inferiores avariciæ studuerunt, pecuniæ summopere obtemperantes, petitiones archiepiscopi justas, ratasque esse judicantes, rationibus religiosorum contra notam privilegii superius conceptis non obstantibus, dominus papa declaravit in hunc modum.

§. 9. *Declaratio privilegii* Bonifaciani.

BOnifacius *episcopus servus servorum Dei, Ad perpetuam rei memoriam. Dudum pro parte dilectorum filiorum Abbatis & Conventus monasterii sancti* Augustini Cant. *ordinis sancti* Benedicti *fuit expositum coram nobis, quod licet eorum monasterium à principio fundationis ipsius, seu à tempore cujus memoria non extabat cum omnibus membris suis existentibus ubicunque, fuisset exemptum per specialia privilegia sedis apostolicæ à jurisdictione qualibet ordinaria, prout evidentius in privilegiis contineri dicebatur eisdem, eis tamen postmodum per nonnullos archiepiscopos* Cantuarienses *qui pro tempore fuerant, nunc hinc, nunc inde vexationibus & angustiis fatigatis, quædam compositiones super exemptionibus & libertatibus contentis in dictis privilegiis intervenerant inter partes. Verum cum idem Abbas & Conventus assererent per hujusmodi compositiones prædictis eorum privilegiis & libertatibus non modicum derogari, Nos eorum supplicationibus inclinati hujusmodi privilegia, exemptiones & libertates ipsis & dicto monasterio à præfata sede concessa in suo voluimus & decrevimus robore permanere; ac nichilominus ipsos Abbatem & Conventum dictumque monasterium cum omnibus membris, ecclesiis, capellis, xenodochiis, hospitalibus, cantariis, necnon castris, villis, maneriis, domibus, grangiis, terris, possessionibus, redditibus, & quibuscunque bonis suis in quibuscunque forent diocesibus constituta, & omnibus personis sui ordinis, & aliis eis subjectis degentibus in eisdem, ab omni potestate, jurisdictione, subjectione atque dominio tam venerabilis fratris nostri archiepiscopi, & dilectorum filiorum capituli* Cant. *qui tunc erant & qui pro tempore forent, quam quorumlibet archiepiscoporum, episcoporum, capitulorum, prælatorum, & officialium suorum, & aliarum quarumlibet ecclesiasticarum personarum duximus per nostras sub certa forma literas eximenda, & eis super exempcionis nostræ privilegio dilectos filios* Westmonasterii *& de* Waltham *ac super istis sub certa forma literis conservatores nichilominus deputavimus. Postmodum autem venerabili fratre nostro archiepiscopo* Cantuariensi *prætendente, quod præfati* Westmonasterienses *& de* Waltham *Abbates in hujusmodi conservationis negocio procedentes fines mandati nostri in hac parte super certis articulis patenter excesserant, & quod memorati Abbas & Conventus S.* Augustini *prædictas exempciones & vires earum contra justitiam excedentes, jurisdictionem ordinariam nedum in ecclesiis quas ipsi Abbas & Conventus appropriatas sibi esse dicebant, & vicariis, clericis, parochiis, & parochianis earundem ecclesiarum, set eciam in ecclesiis in quibus idem Abbas & Conventus asserebant jus patronatus duntaxat habere, ac in rectoribus, clericis, parochiis, & parochianis earundem ecclesiarum sibi temere usurpare, ac jurisdictionem ipsam in civitate ac diocesi* Cantuariensi *diversis modis exercere. Solennes insuper processiones quæ à clero & populo dictarum ecclesiarum sicut à cæteris clericis & populis dictarum* Cantuariensis *civitatis & diocesis singulis annis certis diebus ad ecclesiam Christi* Cantuariæ *publice fieri consueverunt impedire; pulsationem quoque campanarum quæ in transitu ipsius archiepiscopi per prædictas civitatem & diocesim* Cantuariæ *ob ejus reverentiam & honorem fieri consueverat ab antiquo, subtrahere vel subtrahi facere in ecclesiis prædictis præsumpserat, fuerunt tam pro parte memorati archiepiscopi* Cantuariensis *ecclesiæ, quam sibi adhærentium & adhærere volentium diversæ appellationes ad sedem apostolicam interjectæ. Cumque negotium appellationum hujusmodi pro parte ipsius archiepiscopi per ejus procuratorem præsente procuratore ipsorum Abbatis & Conventus fuisset propositum coram nobis, nos volentes de ipsius qualitate negotii plenius informari, per viam provisionis & ordinacionis negocium ipsum ex officio nostro sub compendio diffinire, procuratoribus ipsis duximus injungendum, ut tam super exempcione prædicta quam super appellationibus memoratis nos de juribus pertinentiarum earundem verbo tenus & in scriptis plenius informarent. Qui pro partibus ipsis super earum juribus nos juxta hujusmodi mandatum nostrum informare curarunt. Nos igitur hujusmodi informatione recepta, volentes super præmissis ipsarum partium cavillationibus obviare, ac amputare litigiorum & jurgiorum affractus & dispendia inter eas, providendo & ordinando declaramus, & declarando decernimus, Quod præfati Abbas & Conventus monasterii S.* Augustini Cant. *in ecclesiis* Cantuariensis *civitatis & diocesis in quibus ipsi jus patronatus dumtaxat optinent & futuris temporibus obtinebunt,* « habeant præsentationem recto« rum & clericorum, *& alia quæ jura continent patronatus. Archiepiscopus vero* Cantuariensis *qui nunc est & qui pro tempore fuerit habeat in eisdem ecclesiis institutionem & destitutionem, & tam in eis quam in rectoribus clericis & parochianis ipsarum,* « eciam alia spiritualia, *prout hinc & inde jura communia permittunt. In ecclesiis quoque ipsarum civitatis & diocesis quas idem Abbas & Conventus in proprios usus habere noscuntur, & quas eis in futurum optinere contigerit, & rectoribus seu vicariis, clericis & parochianis earum, ipsi Abbas & conventus habeant temporalia sua. Idem autem archiepiscopus habeat spiritualia in eisdem,* « nec alias quam eis ex præsenti nostra « declaratione permittitur, *memorati Abbas & Conventus in prædictis ecclesiis in quibus ipsi, ut dictum est, jus patronatus dumtaxat habent vel habebunt, et rectoribus, clericis, et parochianis earum, et in ecclesiis quas in proprios usus obtinent vel optinebunt, aut in rectoribus, seu vicariis, clericis, parochiis, et parochianis earum jurisdictionem sibi vendicent, aut in eos exercere quoquo modo præsumant.*

Robe... Arch.

Edwar. I. Rex. *sumant. Declaramus insuper quod clausula de personis degentibus in ecclesiis, capellis & cæteris locis eorundem, ad monachos & perpetuo conversos referatur. Insuper autem per rectores & alios clericos, necnon parochianos prædictarum,* « & aliarum « quarumcumque ecclesiarum *Cantuariensis* civita- « tis & diocesis *in quibus ipsi abbas & conventus* « qualemcunque jurisdictionem habere noscuntur, *debitum honorem & reverentiam in pulsando campanas, in processionibus faciendis & in omnibus aliis in quibus consueverunt & debent, volumus & præcipimus exhiberi archiepiscopo memorato, debitis & consuetis temporibus atque locis, præfato exempcionis nostræ privilegio* « in cæteris contentis *in eo in pleno robore duraturo. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ declarationis, constitutionis & præcepti infringere, vel ei ausu temerario contraire &c.*

Quæ quidem Declaratio sic fuerat publicata anno supradicto scilicet M.CCC.iij. die S. *Dunstani* archiepiscopi, in ecclesia *Christi Cant.* inmediate post factam ibidem processionem, præsentibus tunc clericis et laicis in magna multitudine ad eundem diem specialiter vocatis et rogatis. *Henricus* Prior ecclesiæ prædictæ prædicavit populo, cujus thema fuit hoc, *Fili non dimittas legem matris tuæ, non transgredieris terminos quos posuerunt patres tui.* Declarationem publicavit, notificavit et in lingua materna publice exposuit. Postea vero dominus archiepiscopus, archidiaconus et eorum officiales compellebant omnes parochianos nostros et tenentes ac alios qui nobis medio tempore adhæserunt, vilissimas et inportabiles pœnitencias facere, fustigantes circa ecclesias et per merketa, ac ad deferendum cereos ad feretrum sancti *Thomæ* contra voluntatem eorum, videlicet unumquemque secundum facultatem bonorum suorum, pro eo quod medio tempore nobis et nostris fuerant intendentes & obedientes. Igitur ista publicatione facta, omnes & singuli rectores & vicarii qui prius abbati adhærebant se à divinis cessabant, festinantes se de quærendo gratiam & præsentiam archiepiscopi. Qui in præsentia ipsius constituti, vi & metu ducti fatebantur se ipsos sententia majoris excommunicationis per ipsum & suos Commissarios fuisse innodatos, & petierunt reformationem status sui; Factaque sibi resignatione & cessione beneficiorum suorum & facto juramento de stando mandatis ecclesiæ, juxta eorum petitionem obtinuerunt. Et sic omnia beneficia absque pastoribus manserunt desolata; & dicti rectores & vicarii irregulares ibidem fuerant pronunciati per archiepiscopum supradictum. Similiter & capellani parochiales & alii annalia celebrantes à divinis cessarunt, gratiam & benevolentiam ejusdem humiliter petentes confitebantur seipsos sententia excommunicationis fuisse ligatos, petentes reformationem status sui, præstitoque juramento de stando mandatis ecclesiæ optinuerunt. Et aliqui eorundem pronunciati fuerunt ibidem irregulares, quidam vero postmodum gratiam optinuerunt. Set rector de **Brokland** & vicarius de **Menstre** non reputantes se aliqua sententia fuisse ligatos, non statim submiserunt se quia processum archiepiscopi tunc pendente causa in curia *Romana* indecisa aliquo modo credebant non posse valere. Rector ecclesiæ de **Fritindenne** volens ab animarum cura exonerari, pure, sponte & absolute in manus domini abbatis in hospicio suo apud **Southwerk** resignavit.

A. Dni 1303.

Robertus Archiep.

Visis istis doloribus, gravaminibus & angustiis, rectoribus vicariis capellanis parochialibus & annalia celebrantibus, nec non tenentibus parochianis & aliis ante Declarationem abbati adhærentibus per archiepiscopum, archidiaconum, Commissarios & alios ministros eorundem illatis, & qualiter graviora in posterum comminantur inferre, prædicti abbas & conventus miserunt ad eum dominum *Johannem Tavy* militem, duos monachos cum aliis, tunc apud *Colecestriam* existentem. Et post salutationem sibi factam, idem dominus *Johannes* dixit archiepiscopo qualiter solebat esse amicus ecclesiæ sancti *Augustini*, & rogavit eum ex parte abbatis & conventus, quod illam suam amicitiam antiquam vellet continuare in futurum, et quod placeret ei aliquam bonam viam ordinare quod pax & concordia esset de cætero inter ipsum & abbatem, et quod placeret sibi nulla gravamina inferre clericis vel laicis adhærentibus prædictis abbati & conventui ante publicationem Declarationis antedictæ pro dissensionibus, discordiis & contentionibus inter ipsos prius habitis. Cui respondit archiepiscopus, Quod caritatem habuit essentialem, set eam in effectum ostendere non poterat, quia gravatus fuit per eos sumptibus, expensis & laboribus. Et quando super hiis competens emenda sibi per eosdem fuerit facta, tunc foret amicus sicut solebat esse.

Paucis vero diebus transactis, abbas accessit ad eum apud **Donemow**; & cum rogasset eum ut omnem indignationem ab eis placeret amovère, & multa alia pro pace & benevolentia sua captanda sibi proferret; archiepiscopus respondit, Quod super hiis nondum se deliberaverat. Et cum idem abbas ab ipso parumper declinasset, & quasi ad propria licentiatus divertere incepisset, & postea confestim rediret ob ipsius reverentiam, petebat ab eo ut sibi benedictionem impenderet. Qui dixit, Quod hoc tunc non faceret quia non erat in statu benedictionem recipiendi cum esset excommunicatus. Et abbas respondit; quod hoc non credebat. Et sic ab eodem archiepiscopo cum omnibus suis ad propria declinavit.

§.10. *De pacis tractatu inter archiepiscopum & nos.*

ANno Domini supradicto ad tractatum pacis efficacius prosequendum, ad instantiam domini abbatis nobiles viri domini, *Amerycus de Valencia* Comes de **Penebrok**, *Ricardus de Ingkepenne*, *H. de Apolderfeld*, & *Johannes Tavy* milites, magistri *Henricus de Norwod*, & *Jacobus Synobaldi* de Florencia clerici, fratres *Ricardus de Cant.* & *Radulphus de Gatewych* monachi accesserunt apud **Lamhed** ad archiepiscopum; & cum idem archiepiscopus & comes prædictus simul sedentes circa solis occasum et in secretis, de forma pacis inter ipsum et abbatem tractassent, archiepiscopus alta voce respondit. Quod propter diversas occupationes post horam prandii emergentes officium quod sibi incumbebat non dixerat, & propter hoc in crastinum eos ut decuit vellet benigne audire. In crastino vero cum idem domini redirent, dominus *Henricus de Apoldrefeld* tradidit ei cedulam, Cujus forma talis est.

Sire, nous sumes a vous venuz a la requeste del abbe

Edward. I. Rex.

abbe & du covent de seint Austin *de* Canterbirs *qe nous ount pris & requis que nous vous vosissomes dire acune choses que touchent & vos & eaus de conthes & debaths que sont moiez entre vous a damage de montz genz que coupe nen ount. E pur se fire qil entendent & que vous lavez si entenduz qil plest a nostre seignour le apostaile que bone pes e tretis de accord se seit entre vous et le abbe e covent avandiz, voillantz humblement tant que en eus est acompli le volunte de nostre seignour le apostaille, nous ount si envoies a saver sil vous plest de aver tretis de acord de ces contekes & debatz per-entre vous, e sil vous plest il serront prestz en ceo qe lour touche, issi qe en eus ne serra trove nulle defaute ne desmesur qe covenable pes e accord ne se face, e qe nous lur feyssuoms a saver de ceste chose vostre volunte.*

Tunc dictus dominus Comes & alii secum existentes archiepiscopum humiliter requisierunt, quod vellet habere tractatum de bona & firma pace. Qui respondit quod hoc utile esset, & talis tractatus bene sibi placeret. Et dixit quod voluntas sua fuit, & eciam ratio & æquitas hoc prætendunt, quod prædicti abbas & conventus facerent sibi emendam supra infrascriptis gravaminibus; & aliter non potuit ostendere versus eos aliqua signa amicitiæ vel pacis. Quæ sunt hæc.

Inprimis religiosi de sancto *Augustino* ecclesias parochiales *Cantuariensis* civitatis et diocesis, nedum quas sibi prætendunt fuisse & esse appropriatas, verumeciam ecclesias in quibus jus patronatus dumtaxat habere se asserunt, earumque rectores, clericos, ministros & populum ab obedientia debita archiepiscopo, quoad omnem jurisdictionem ordinariam, nisi sunt totis viribus contra justiciam subtrahere, jus & possessiones archiepiscopi & ecclesiæ suæ injuste perturbando.

Item inhibuerunt tam clero quam populo dictarum ecclesiarum nedum eidem archiepiscopo vel ministris suis obediant in aliquo vel intendant.

Item ne fierent in ecclesia *Cantuariæ* processiones pentecostes, quæ à clero & populo dictarum ecclesiarum retroactis temporibus consueverunt; processionem eandem necnon oblationes procurarunt fieri ad suum monasterium, ubi nunquam fieri consueverunt.

Item in eisdem ecclesiis inhibuerunt campanas pulsari in transitu ejusdem archiepiscopi et ostia dictarum ecclesiarum ignominiose claudi fecerunt, honorem & subjectionem nequiter subtrahendo.

Item licet nullo modo liqueat eisdem religiosis aliqualem jurisdictionem aliqualiter competere in personis aliquibus dictæ diocesis, idem tamen religiosi jurisdictionem ordinariam sibi vendicabant et usurpabant in ecclesiis prædictis earumque parochianis, constituerunt et præfecerunt officiales, decanos rurales, cæterosque ministros ad exercicium hujusmodi jurisdictionis adulterinæ.

Item compulerunt rectores, vicarios & presbyteros dictarum ecclesiarum ipsis religiosis tanquam Ordinariis præstare obedientiæ juramentum, jurisdictionem archiepiscopi minus provide perturbando.

Item rectores & vicarios, quorum institutio ad archiepiscopum solebat pertinere, & ad quas vacantes ecclesias solebant dicto archiepiscopo personæ idoneæ præsentari, idem religiosi instituere & destituere in eisdem temere præsumpserunt.

Robert Archi.

Item in ecclesia de **Faversham** sibi appropriata per sanguinis effusionem polluta dicti religiosi celebrabant et fecerunt celebrari divina & alia sacramenta et sacramentalia in eadem ministrari, ac mortuos in cimiterio ibidem ante reconciliationem sepeliri.

Item Petrum dictæ ecclesiæ vicarium eadem vicaria privarunt & privatum esse publice nunciarunt, ipsum à domibus dictæ vicariæ sententialiter amoventes.

Item in quibusdam aliis ecclesiis sibi appropriatis & eciam sui patronatus nostra auctoritate ecclesiastico subpositis interdicto, per monachos suos & alios presbyteros auctoritate nostra majori excommunicatione innodatos fecerunt divina celebrari, & in eis sacramenta & sacramentalia per eosdem presbyteros sic excommunicatos, parochianos eciam abhorrentes ipsorum excommunicatorum missas audire vel sacramenta ab eis recipere excommunicari fecerunt de facto & excommunicatos publice nunciari.

Igitur non post multos dies venit abbas ad episcopum *Dunelmensem* qui tunc apud **Wynham** hospitatus fuit, qui & erat huic ecclesiæ amicus fidissimus. Iste episcopus ibidem exposuit abbati, quod archiepiscopus fuit multum offensus, & quod ipse replicaverat gravamina sibi illata per ipsum abbatem & suos. Et abbas episcopo respondit, Quod non videbatur rationabile quod in aliquo offenderetur, quia ipse prosecutus fuerat jus suum & causam suam sicut tenebatur pro defensione juris monasterii sui, Verumtamen multum affectabat habere pacem cum ipso & suam bonam voluntatem. Propter hoc cito post misit sibi per solempnes nuncios quosdam articulos, ut si placeret sibi eosdem concedere libenter sibi de suo serviret.

Articuli per Abbatem.

Inprimis supplicavit abbas et conventus, quod placeret domino archiepiscopo quoad ecclesias eis appropriatas, sic testificari & ratificare statum eorundem, quod non possint in posterum super eisdem inquietari, quamquam super prædictis habeant sufficientem titulum per sedem apostolicam.

Item quod velit informari super privilegiis quæ habent de suis familiaribus clericis & laicis, & illum statum acceptare; ita quod de cætero lis sive contentio minime oriatur.

Item quod jus præsentandi sit eis salvum in ecclesiis nunc de jure vacantibus.

Item quod possent pacifice habere custodiam & fructus colligere ecclesiarum sui patronatus per mortem vel alio modo debito vacantium.

Item quod antiqua consuetudo quæ dicitur **Bi-lage** esset usitata ubicunque & quandocumque necessitas postulaverit.

Item pro pace fovenda quod illa quæ in posterum forent dubia hinc inde possent examinari, declarari et certificari per commune consilium utriusque partis amicabiliter absque aliqua lite bona fide, ita quod jus utriusque partis hinc inde semper servetur.

Responsio Archiepiscopi ad Articulos.

Adprimum articulum de ratificatione ecclesiarum illis appropriatarum respondetur per archiepiscopum,

ᵒᵐ. I. ɪx. scopum, quod visis appropriationibus ecclesiarum suarum paratus erit facere eis quod secundum Deum & bonam conscientiam facere potest, quantum ad hoc.

Ad secundum articulum de privilegiis quantum ad familiares clericos et laicos respondetur sic. Quod videtur eidem, quod Declaratio domini papæ expedit quod in isto articulo petitur.

Ad tercium articulum de præsentatione salvanda in ecclesiis suis rationabiliter vacantibus respondetur, quod super hiis pendet consultacio domini papæ.

Ad quartum articulum de custodiis ecclesiarum tempore vacationis ipsarum, et pro receptione fructuum earundem durante vacatione. Quoad primam istius articuli respondetur, Quod declaratio domini papæ ipsam primam partem expedit. Quantum ad secundam scilicet de receptione fructuum respondetur, Quod illud tangit archidiaconum de quo respondere non potest.

Ad quintum videlicet de cohercione malefactorum ipsorum respondetur, Quod paratus erit facere id quod licite potest & de jure.

Ad sextum articulum petitur quid intelligitur per hanc dictionem **Bilage**. « Dicunt quod quidam « usus vel consuetudo qui **Bilage** in partibus *Kan*« *tiæ* vulgaliter appellatur sic se habere consuevit, « Quod cum contentio vel controversia aliqua sub« orta fuerit inter aliquos super finibus seu limiti« bus, debent seneschalli seu ballivi partium vel « aliæ personæ fide dignæ ad hoc per partes specia« liter deputatæ, in loco de quo est contentio conve« nire, remque oculis subicere, informationeque per « viros vicinos fide dignos habita, absque strepitu « judiciali & figura judicii mox totam dirimere « quæstionem.

Ad istum articulum respondit, quod vellet facere per consilium suum & non aliter.

Ad ultimum articulum de rebus dubitabilibus examinandis & discutiendis per consilium utriusque partis, respondetur, Quod in hiis in quibus probabilis dubietas emerserit intendit in eventum providere quod conveniens fuerit et oportunum. Verumtamen pacis et concordiæ fervidi zelatores eundem archiepiscopum ut à vexationibus clericis et laicis abbatis ut prædictum est inhumaniter illatis, et ab actione de demandis per prædictos abbatem et conventum ut prætendit pro gravaminibus sibi factis una cum confirmatione status eorundem cum stabilitate pacis perpetuæ rogantes sedulo, ipsorum interventu placuit eidem archiepiscopo ipsis religiosis pro pacis tranquillitate quærenda et imperpetuum auctore Domino confovenda concedere infrascripta.

Concessiones archiepiscopi.

Inprimis concedit idem archiepiscopus pro se et successoribus suis, quod electis in abbates sancti *Augustini* in monasterio eorundem cum ad hoc fuerit requisitus per archiepiscopum inpendatur munus benedictionis sine exactione professionis ejusdem abbatis, quam solebant recipere sui prædecessores.

Item quod cum veniens ad dictum monasterium pro electo benedicendo cum processione & pulsatione receptus fuerit à conventu, nil juris ea vice vel alia infra septa dicti monasterii vendicabit, per quod possit ipsorum religiosorum privilegiis in aliquo derogari.

Item quod electus sic benedictus Mitram gerat & abbatis insignia consueta. *Robertus Archiep.*

Item quod clerici sive servientes capitales in maneriis ipsorum religiosorum cum sint de familia abbatis, si aliquando fecisse dicantur aliquid quod excommunicationem inducat majorem vel minorem, ante discussionem facti, nisi forte factum esset notorium, vel antequam confessi convicti vel in opere deprehensi aut contumaces post legitimam citationem, extra septa ipsius monasterii sibi factam, per archiepiscopum vel suos ministros non excommunicabuntur nec suspendentur, nec excommunicati vel suspensi denunciabuntur nominatim, dum tamen abbas vel hic qui pro tempore præerit monasterio, extra septa taliter delinquentem & ad ipsum monasterium confugientem, coram dictis Ordinariis compulerit stare juri, vel ipsum expulerit de abbatia.

Item quod omnis jurisdictio & coherecio ordinaria infra monasterii septa cesset.

Item cum personam vel vicarium in ecclesiis dictorum religiosorum mori contigerit vel aliter cedere, liceat ipsis religiosis habere retentionem clavium penes se vacationis tempore, donec ad præsentationem eorum alius instituatur in eisdem, salvo jure archidiaconi *Cantuariæ* qui pro tempore fuerit quoad jurisdictionem suam medio tempore in eisdem ecclesiis exercendam, & quoad medietatem fructuum & sequestrorum interim perceptorum, ita quod claves ei qui vice archidiaconi præsentatos inducet in corporalem possessionem, à dictis religiosis tradantur.

Item concedit quod eorum ecclesiæ scilicet de **Menstre**, de **Northborn**, de **Chistelet**, de **Fabirsham**, & de **Middelton**, cum suis capellis liberæ sint ab omni suspensione & interdicto Ordinariorum inperpetuum; Salva tamen Ordinariorum jurisdictione in clero & populo earundem.

Item quod dictas quinque ecclesias non obstantibus dictis contentionibus & litibus eisdem religiosis confirmabit salvis vicariis earundem.

Item quod fiat pulsatio campanarum in ecclesiis ipsorum contra abbatem secundum quod fieri consuevit.

Item archiepiscopus Anacoritas non faciet de cætero in ecclesiis dictorum religiosorum nisi de consensu abbatis memorati.

Postremo protestatur archiepiscopus quod nondum ad tractatum pacis est paratus, licet sæpedicti religiosi ut videtur aliud facere non intendant; set ipsius pacis dulcorem gustare deproperans, ipsam bonis condicionibus & honestis quantum poterit per se & suos satagit procurare, & sub tali pacis dissimilatione nec oblata pro pacis tranquillitate ex parte abbatis vellet admittere, vel super concessione sua eos permitteret aliqualiter deliberare. Set quod superius concessit & admisit, velut inprobus & contentionum amator subdole denegavit; unde & ad lites & jurgia ad tempus convolarunt. Inprobitatem cujus negationis monachi *Cantuariæ* suscitarunt.

§. 11. *De creatione & fine papæ* Bonifacii.

Anno Domini M.CCC.iv. *Bonifacius* papa viij. extinctus est. Et quia iste *Bonifacius* magnis thesauris ab ista ecclesia exhaustis eandem quam lucide privilegiavit, per partem adversam amplioribus sibi inpensis concessum privilegium irritavit, & An. Dñi 1304.

Edwar. I. Rex. & quasi ad perpetuam enervationem hujus monasterii perpetualiter revocavit. Et quia experientia sæpius approbata instruimur, quod turbantes & indebite naviculam *Petri* fluctibus agitantes ad felicem finem minime pervenire probantur, modum suæ papalis creationis pariter & finitionis, licet nichil nobis pertinere noscatur, dignum duxi memoriæ commendare.

An. Dñi 1294. Anno igitur Domini millesimo xc.iv. volens *Benedictus*, qui postea *Bonifacius*, ad pontificatum *Romanorum* aspirare, dominum *Celestinum* tunc Papam cum quibusdam Cardinalibus suis fautoribus eum quasi cotidie decipiebat, & quia vir simplex fuit, inter fratres suos Cardinales quasi in obprobrium factus est, pluresque literæ albæ sigillo suo ipso inconscio sigillatæ sine scriptura inventæ fuerunt ad enervationem status sui conceptæ & fabricatæ: unde idem papa majus periculum declinando considerans ipsum esse insufficientem ad onus illud, tum ratione inscientiæ tum quia senex & inpotens corpore, & quia in illo statu sine periculo sui stare non posset, die sanctæ *Luciæ* virginis resignavit papatui, oneri & honori. Et in crastino sancti *Thomæ* martyris *Benedictus* superius nominatus exemplum sumens *Juliani*, in summum pontificem consecratus est, & vocatus *Bonifacius* viij. Anno igitur superius nominato scilicet M.CCC.iv. idem *Bonifacius* dum mundi hujus gloriam thesauris innumerabilibus sollicite & cautulose adquisitis æstuaret, in solo patrio in manibus inimicorum suorum dominorum *Jacobi* & *Petri de Columpna* Cardinalium quos à Cardinalatu & ab urbe una cum nepotibus suis violenter ejecerat, eorumque palacia solo tenus everteret loca sale conspergendo ut quasi terram omnino faceret inutilem, tandem miserabiliter ab omni prorsus auro & argento ac universis quæ preciosa penes eum fuerunt inventa spoliatus est, quia abundanter thesaurizavit & ignoravit cui congregavit ea. Ipsi vero *Petrus & Jacobus* papam secum triduo detinentes, ut papatui cederet pluries hortati sunt. Illo vero in papatu vivere & mori affirmante, asinina pelle recenter excoriata eum induerunt, carcerali custodia eum per triduum coartantes. Non multum post dolore cordis absortus xij. die mensis Octobris anno sui pontificatus nono diem cum luctu clausit extremum, dignam pro meritis subiturus terminationem. Unde prophetia ejusdem,

Vulpes intravit, tanquam leo pontificavit,
Exiit utque canis, de divite factus inanis.

Cui successit *Benedictus* papa xj.

§. 12. Johannes Pontoyse *episcopus* Wintoniensis *obiit*.

EOdem anno die sanctæ *Luciæ* virginis obiit magister *Johannes Pontoise* episcopus *Wintoniensis* vir prudens in consilio, scientia clarus & per omnia bene dispositus. Iste abbatis & conventus hujus loci præsto fuit ad præsidia amicusque constantissimus et adjutor quoad vixit validissimus. Hic non consentit actibus & voluntati eorum qui archiepiscopo *Roberto* ut supradictum est ad exinanitionem privilegii concessi et status *Augustinensis* cœnobii marcam de taxa suorum bonorum contributi sunt. Set à tyrannide & jurisdictione ejusdem pro se & omni clero suo & populo per sedem apostolicam ad vitam exemptus est. Hic autem pro defendendo jure hujus monasterii in causis inter archiepiscopum & nos superius motis, & ad promovendum hujusmodi negotia ne in illa tribulatione succumbat vel deficiat, de sua mera voluntate quinque millia librarum per diversas tamen obligationes inter partes accommodavit. Tandem eodem venerabili pontifice ad exitum suæ vitæ tendente, accessit ad eum dominus *Thomas* abbas sancti *Augustini*, rogans obnixe ut ecclesiæ suæ adhuc in misericordia habere dignaretur, & ut de prætaxata summa sibi per eosdem debita viam bonam vellet disponere & ordinare gratiosam. Qui statim præcepit sibi afferri omnes contractus & obligatoria istud monasterium quacunque de causa concernentia, & præsente abbate fregit universa, omnem actionem eorundem condonando, & præter hoc C.li. in testamento suo nobis largitus est. Cujus testamenti summa ad x. mille marcas extendebatur. Executores testamenti supradicti, episcopi *Saresbiriensis* & *Wygorniensis*, dominus *Hugo de Spenser*, cum aliis xv. Morte istius consilio regis denunciata non multum post idem rex mandavit breve suum abbati in hæc verba.

EDWARDUS Dei gratia &c. Quia bonæ memoriæ Johannes *nuper* Wintoniensis *episcopus nobis ad scaccarium nostrum in diversis debitis die quo obiit tenebatur, & ex parte executorum ejusdem nobis est ostensum, quod iv. cistæ quæ fuerunt præfati Episcopi sigillis executorum signatæ in custodia vestra existunt, in quibus jocalia & alia diversa continentur, de quibus idem executores nobis satisfacere possunt de debitis supradictis, vobis mandamus quod cistas prædictas habeatis ad scaccarium prædictum in crastino sancti* Michaelis *&c.*

Cujus mandati prætextu abbas prædictas cistas misit. Quibus apertis, inventa fuerunt vasa argentea & diversa jocalia set nulla moneta. Et sic idem abbas versus executores quoad cistas prædictas recessit quietus, nec rex nec executores episcopi sæpedicti abbatem de aliqua summa denariorum inquietarunt, quia omnia obligatoria sigillis partium signata inventa fuerunt confracta. Pro illius magnificis beneficiis concessum est ab eodem abbate & toto conventu ut anniversarium suum fiat principale inperpetuum; et pro anima illius ordinatum est distribuere annuatim ad opus pauperum per manus thesaurarii xx. s. & ad solamen conventus per manus sacristæ tantum; & proveniunt de marisco de Stonore.

§. 13. *Archiepiscopus* Rob. *accusatur super proditione Regis.*

ANno Domini millesimo CCC. quinto, cum supradictus archiepiscopus *Robertus* super multis articulis, & præcipue super proditione quam cum quibusdam Comitibus proceribusque multis pactus erat in dolo ut regem à regni solio deicerent, et filium ejus *Edwardum* in trono subrogarent & patrem perpetuo carceri manciparent, à rege calumpniaretur, & objecta non posset justiciare, timore vehementi perterritus ad pedes regis pronus cadens in terram ut ejus mereretur assequi clementiam, sese per singula flens & ejulans regiæ subdidit voluntati. Sic ergo humiliatus est ille Deo odibilis & superbus qui per totum *Anglorum* orbem oris sui flatu more meretricio & sacerdotium deturpavit & clerum, & in An. Dñi 1305.

Robe... Arch...

Lu. I. ex. in populo tirannidem exercuit inauditam, & qui regem *dominum suum* literatorie ei scribens nominare renuit superbiendo; nunc autem humiliatus & regem & dominum suum fatetur & nominat, obediens factus invitus ei devocius serviendo.

Eodem anno dominus papa prædictum archiepiscopum super excessibus accusatum multimodis in pleno Consistorio usque tercio ore tenus vocavit, vocatumque publice in palacio & foro solempniter sub voce præconia & tuba proclamante à temporalibus & spiritualibus usque se suo repræsentaret aspectui suspensum esse promulgavit, omnibusque et singulis de archiepiscopo conqueri volentibus justitiam facere repromisit. Cumque archiepiscopus se citandum conspiceret, regem adiit transfretandi licentiam petiturus. Cujus adventum cum rex cognovisset, thalami sui ostia omnibus intrare volentibus patere jussit, ut sermo quem adversus eum habiturus esset circumstantes non lateret. Quem hiis verbis rex sic alloquitur.

« Licentiam transfretandi quam à nobis postulare venisti libenter tibi concedimus, revertendi « autem tibi licentiam nullam permittimus sive damus, memores doli & fraudis ac proditionis quas « in parliamento *Lincolniæ* cum Baronibus nostris « in regiam machinatus es majestatem, cujus rei « litera signo tuo sigillata testis est et testimonium « perhibet contra te evidenter, set propter amorem « beati *Thomæ* & ecclesiæ cui praes reverentiam & « honorem, vindictam hucusque distulimus, reservantes eam papæ qui nostras in te injurias ulciscetur, & prout meruisti retribuet tibi, utpote credimus & speramus. A protectione vero nostra quam « ipse requiris te prorsus excludimus, tibi omnem « gratiam negantes & misericordiam quia vero semper immisericors fuisti, & iccirco misericordiam « consequi non mereris.

Demum vero cum per summi pontificis nuncios à spiritualibus & temporalibus suspensus ac eciam peremptorie citatus continuo transfretavit, qui dignitatis suæ statum animo revolvens & tanquam exilio proscriptus de reditu suo prorsus desperans, flere cœpit ultra modum mœsticia plenus et dolore. Infelix homo ille qui superbe jactando sæpe dicebat, Hominem sub cœlo non timeo, nunc autem mendax factus & papam timet & regem, sua verens amittere aut sibi pejora pro suis demeritis evenire. Cumque se summi pontificis repræsentaret obtutibus, ab ipso velut à vehementer indignante & irato continuo repulsus est, nullamque pene per annum ad papam ingrediendi aut cum eo loquendi habere potuit facultatem, papa vero per annum illum permissu regis & spiritualia & temporalia universa per quendam *Vasconem* ad usus proprios applicavit. Hæc autem scripta sunt ut credatis quia pater *Augustinus* habet potestatem in terra puniendi peccata & suos indebite gravantes vindictam inferendi, & ut credentes ipsum & suos honoretis in nomine ejus.

§.14. Eboracensis *archiepiscopus hospitatus est in monasterio S.* Augustini.

EOdem anno archiepiscopus *Eboracensis* rogatus ab abbate ad convivandum secum; facta tamen litera quod non in præjudicium domus veniret per crucis erectionem, quæ talis.

UNIVERSIS Christi fidelibus &c. Willielmus *permissione &c. Noverit universitas vestra quod nos in crastino sancti* Benedicti *anno Domini M.CCC. quinto, ex rogatu domini* Thomæ *Dei gratia abbatis monasterii S.* Augustini Cant. *ad* Romanam *ecclesiam nullo medio pertinentis, ad monasterium prædictum causa hospitandi cruce prævia hospitantes & ibidem pernoctantes, confitemur & recognoscimus de plano, quod per nostrum ingressum vel moram seu crucis nostræ delationem non intendimus nec volumus privilegiis, immunitatibus aut juribus ipsius abbatis & conventus monasterii prædicti nunc vel in posterum in aliquo derogare, nec eciam nobis vel successoribus nostris aliquid possemus jurisdictionis aut juris acquirere per quod eis posset in futurum præjudicium generari.* Robertus ArchiEp.

§.15. *Abbas non debet talliari cum civibus* Cant.

ANno Domini millesimo CCC.vj. dominus *Rogerus de Hirham* Baro de Scaccario, dominus *Walterus de Glocestr.* Eschaetor in comitatu *Cantiæ* ad opus domini regis talliandum assignati tenementa abbatis S. *Augustini* in Civitate *Cantuariæ* talliaverunt. Propter quod dominus *Thomas* abbas perquisivit brevia subsequentia. An. Dni 1306.

REX Thesaurario & Baronibus suis de Scaccario salutem. Quia ex parte dilecti nobis in Christo abbatis S. Augustini *nobis datur intelligi, quod prædecessores ipsius abbatis ratione tenementorum suorum in civitate* Cantuariæ *in tallagiis per progenitores nostros quondam reges* Angliæ, *in civitatibus, burgis et dominicis suis assessis non consueverunt talliari temporibus retroactis, vobis mandamus, quod scrutatis rotulis scaccarii prædicti de tallagiis temporibus progenitorum nostrorum in civitatibus, burgis et dominicis suis assessis, si inveneritis quod prædecessores prædicti abbatis ratione tenementorum suorum in eadem civitate non fuerunt talliati, tunc levationi tallagii super ipsum abbatem ratione tenementorum suorum in eadem civitate supersedeatis, & ipsum inde prout justum fuerit quietum esse faciatis.*

Istud breve est in filaciis Marescalli.

§. 16. *Compositio cum abbate de* Faversham *de decimis suis.*

ANno Domini M. CCC. vij. pro pacis tranquillitate edita fuit quædam compositio inter abbatem sancti *Augustini* & abbatem de Faversham formam continens infrascriptam. 1307.

« Pateat universis per præsentes, quod die lunæ « proximo ante festum sancti *Petri* in cathedrâ super quibusdam altercationibus ortis inter religiosos viros, abbatem & conventum monasterii sancti « *Augustini Cant.* ex parte una, & abbatem & « conventum monasterii sancti Salvatoris de Faversham ex parte altera, inter partes prædictas « in forma quæ sequitur convenit, videlicet quod « prædicti abbas & conventus sancti *Augustini* & « eorum successores habeant & percipiant de manerio dictorum abbatis & conventus de Faversham, cum pertinentiis in Faversham vj. marcas « annui redditus ad iiij. anni terminos principales « in thesauraria sancti *Augustini Cantuariæ* singulis « annis persolvendas, videlicet ad festa *Michaelis* na-

Edward. II. Rex.

natalis domini Paschæ, & sancti *Iohannis Baptistæ* per æquales porciones. Et quod habeant duas vaccas pascentes cum vaccis suis apud Faversham à festo apostolorum *Philippi* & *Iacobi* usque ad festum sancti *Petri* ad vincula sub custodia dictorum abbatis & conventus de Faversham, in sua pastura horis debitis & consuetis. Et vij. bovectas cum bovectis suis apud le Blean per tempus prædictum. Et vj. porcos tempore pannagii cum porcis suis in pannagio ipsorum abbatis & conventus de Faversham quolibet anno, & sub custodia prædicta. Et percipient vij. carectatas ad duos equos bulch. Fagatorum in bosco suo apud le *Blean* per visum alicujus ministri eorundem abbatis & conventus de Faversham, si interesse voluerit quolibet anno inter festum sancti *Martini* hiemale & natalis Domini. Quæ omnia & singula supradicta dicti abbas & conventus de Faversham recognoverunt quod abbas & conventus sancti *Augustini Cantuariæ* & prædecessores sui hucusque semper integre habuerunt, & annuatim perceperunt in forma præmissa virtute cartæ celebris memoriæ *W.* conquestoris quondam regis *Angliæ* quam inspexerunt, & ea habere & percipere debent & consueverunt, & ipsorum diutinam & pacificam possessionem acceptantes, dicti abbas et conventus de Faversham, pro se & successoribus suis, dictis abbati et conventui sancti *Augustini* et suis successoribus inperpetuum ratificarunt, & tenore præsentium confirmarunt. Remiserunt eciam dicti abbas et conventus de Faversham, pro se et successoribus suis, dictis abbati et conventui et successoribus suis totum jus et clameum si quod habuerunt vel ullo tempore habere potuerunt in futurum in advocatione ecclesiæ parochialis de Faversham cum pertinentiis suis, præfatis religiosis sancti *Augustini Cantuariæ* canonice appropriatæ, ita quod nichil juris aut possessionis inde clamare poterunt in futurum. Et prædicti abbas et conventus sancti *Augustini Cantuariæ* pro se et monasterio suo inperpetuum remiserunt, et quietum clamaverunt dictis abbati et conventui de Faversham et successoribus suis inperpetuum totum jus quod habuerunt, habent, et habere poterunt in decimis provenientibus de Melefeld et Suthfeld, et quibusdam campis ex dudum apud Lamberdlonde assertatis, videlicet Eaststrete, Westrete, Muchefeld, et le Coumbe, quamdiu prædictas terras propriis manibus et sumptibus excolunt. Item quod dicti abbas et conventus sancti *Augustini Cant.* vel sui successores aliquid juris vel possessionis exinde clamare non poterunt aliqualiter in futurum salvis dictis abbati et conventui sancti *Augustini* et eorum successoribus decimis provenientibus de una acra et dimidia in campo de Melfeld, et una acra in Suthfeld quas dicti abbas et conventus de Faversham adquisierunt et de terris de novo excolendis, assartatis et assartandis, perquisitis et per ipsos in posterum adquirendis, ita quod eorum privilegiis si quæ habent in præsenti in aliquo minime derogetur. In cujus rei, &c.

Eodem anno nonas Julii obiit rex *Edwardus* filius regis *Henrici* apud Barlel in *Scocia*. Cui successit in regnum *Edwardus* filius ejus, et in festo sancti *Matthæi* apud *Westmonasterium* ab episcopis *Wyntoniensi*, *Cicestrensi* et *Salesberiensi*, archiepiscopo *Roberto* adhuc in *Romana* curia agente et eisdem vices suas committente, coronatus est.

Iste dominus *Thomas* abbas unanimi fratrum consensu instituit, ut singulis annis inperpetuum in principio Quadragesimæ die qua librarium defertur in capitulum, vivorum animæ commendantur & absolvantur animæ defunctorum per quos librarium hujus ecclesiæ fuerit aliqualiter emendatum; & quod pro vivis quam citius commode fieri poterit una missa de Spiritu sancto celebretur solempniter in conventu & alia pro defunctis cum oratione, *Inclina*, & aliis quæ sequuntur.

Circa hæc tempora quidam *Aymericus* nomine, magister fratrum prædicatorum in *Anglia* recepit abbatem & totum conventum ad fraternitatis suffragia in tali forma.

Religiosis Christi famulis Domino Thomæ *abbati ecclesiæ sancti* Augustini Cant. *cæterisque fratribus ejusdem conventus frater* Aymericus *fratrum ordinis prædicatorum &c. ideoque devotionis vestræ merito qua ordini nostro specialis caritatis affectu jungimini sollerti consideratione pensato, vobis omnium missarum, orationum, prædicationum, jejuniorum, abstinentiarum, vigiliarum, laborum, cæterorumque bonorum quæ per fratres ordinis nostri per mundum dominus fieri dederit universum participationem concedo tenore præsentium specialem in vita pariter & in morte, ut multiplici suffragiorum præsidio & hic à malo protegi, & in futuro mereamini in æterna tabernacula fœliciter introduci. Volo insuper & ordino, ut post decessus vestros animæ vestræ in nostro generali capitulo devote & specialiter recommendentur, & injungantur pro vobis missarum & orationum suffragia sicuti pro fratribus & familiaribus nostri ordinis defunctis fieri consuevit.*

Item statutum est ab eodem abbate, ut singulis annis in festo sanctæ *Luciæ* virginis, custos altaris sancti *Benedicti* iij. libras ceræ à custode altaris sanctæ *Mariæ* ubi missa pro ecclesia cotidie celebratur, pro quodam redditu apud Litleborne de quadam terra quæ vocatur Wyfebere proveniente percipiet annuatim.

§. 17. *Beneficia fratris* Johannis Pecham.

ANno Domini M. CCC. viij. fuerunt inscripta & memoriæ commendata beneficia fratris *Johannis Pecham* confratris hujus congregationis, quibus servivit conventui in variis & arduis negotiis de hiis quæ de licentia domini abbatis apud se in custodia sua habuit ultra provisionem suam & compotum sunt hæc quæ sequuntur. Inprimis dum custos extitit præter multa bona quæ fecit firmam suam bene & integre persolvit, & ultra provisionem suam aliquid in fine anni ulterius dedit. Idem eciam dedit ad intrandum mariscum de Plumstede C. marcas. Item alia vice ad idem opus percomplendum dedit lx. marcas. Item fecit duas capas pulcherrimas brudatas. Item ne interdiceretur ecclesia nostra & suspenderentur abbas & conventus pro decima domini papæ dedit C. marcas. Item in subsidium ecclesiæ contra archiepiscopum *Robertum* dedit C xx. li. Item solvit per interpositam personam pro lana totius abbatiæ præ manibus vendita C. xx. li. & eandem lanam nobis contulit suo tempore postmodum vendendam, quæ vendebatur pro C. li.

Rob. Archiep.

An. Dñi 1308.

AN. II. Ex. C. li. Item alias ad ardua negocia dedit CCl. marcas. Item ad quandam campanam fundendam xl. li. Item ad inceptionem novæ portæ dedit xx. marcas. Item ne tolleretur portio specierum claustralium dedit xx. li. Item ad novum torale faciendum dedit xx. marcas. Item alias pro relevatione monasterii à gravi debito dedit D. marcas. Item alia vice dedit conventui pro speciebus ne tollerentur xl. li. Item pro vacatione inpetranda videlicet pro fine ejusdem domino regi faciendo ducentas marcas. Item dedit domino *Radulfo* electo eunti versus curiam l. li. Item dimisit conventui post obitum suum CCC. li. Idem eciam præter multa bona quæ in custodia sua fecit tres grangias bonas, magnas, & pulcras, ultra provisionem & compotum de novo construxit, unam in personatu de **Litleborne**, aliam apud **Litlemunngham**, & tertiam apud **Norborne**. Ob memoriam igitur tanti beneficii & exemplum aliis præbendum suo monasterio benefaciendi, unanimiter statutum est ut ejus anniversarium fiat inperpetuum sub solempnitate tertiæ dignitatis. Eodemque anno nono kal. Maii archiepiscopus *Robertus* restitutus est ad statum suum à quo per quatuor annos extiterat suspensus, & à vexatione hujus monasterii manum retraxit.

Cap. XXXII.

§.1. Radulfus *abbas electus est, & de ejus convivio.*

ANno Domini M. CCC. ix. venerabilis pater dominus *Thomas de Fyndon* hujus cœnobii *Clarembaldo* excluso abbas lij. cum hanc ecclesiam xxvij. annis cum primo anno *Radulphi* abbatis incipiente videlicet à festo sanctæ *Julianæ* virginis usque festum sancti *Petri* ad vincula proximum strenue gubernasset, die sanctæ *Julianæ* virginis seculi hujus ergastulo absolutus ad præmium æternitatis vocatus est, & in capella ubi cotidie celebratur Missa pro ecclesia, ex opposito antiquæ requiescionis beati *Augustini*, sub lapide marmoreo ad solum suppresso, in forma præsulis sepelitur. Tempore istius *Thomæ*, ut superius est expressatum, coquina conventus à fundamentis constructa est, tectum dormitorii totum innovatum, Torale lapideum ædificatum, capella abbatis cum nova camera & magna janua, & hæc maxime de thesauro *Petri de Dene*, & stalla in choro & fenestra in fronte, & multa alia per ipsum facta sunt. Set & per totum suum tempus ista ecclesia multa sustinuit adversa. Erat iste *Thomas* in assumpto regimine pervigil & sollicitus, in faciendis judiciis providus atque justus, afflictis & infirmis erat valde compatiens, & circa relevandas pauperum indigentias jugiter pro Christo viscera pia gerens. Igitur mortuo abbate *Thoma* die prænominato, literis regiis de licentia eligendi optentis vij. die mensis Marcii frater *Radulfus de Borne* in abbatem hujus loci electus est, & kal. Aprilis iter arripuit versus curiam *Avinione*, & die reliquiarum cum electoribus ad curiam in crastino constitutus in porticu superioris palacii ante hostium, per quod intrare consueverunt Cardinales ad Consistorium privatum ad dominum papam, petivit cum instantia ab eo qui tunc hostium prædictum custodiebat, quod eum intrare permitteret, ad repræsentandum se conspectui domini papæ cum debita reverentia. Tandem tertia die sequente protestatus est, quod deinceps sibi terminus non curreret, cum jam successive tribus diebus continuis intrandi gratiam humiliter & cum instantia postulasset, nec ullum sibi vel electionis de eo factæ præjudicium juri deinceps afferret, cum per eum non staret quod se cum reverentia qua debuit & decuit locis & temporibus congruis & debitis minime præsentasset. Tandem in crastino sancti *Letardi* habuit ingressum ad dominum papam post prandium, qui eum tam ad pacis osculum quam ad alia dilectionis insignia recepit, religionem domus nostræ & monasterium multum commendando: Et postea de die in diem, ut moris est, omnes Cardinales visitavit; & iij. kal. Junii propositum fuit negotium electionis in publico consistorio coram Papa & Cardinalibus; & dati fuerunt Judices Cardinales ad examinandum processum electionis & personam electi, & in octavis sancti *Augustini*, facta erat examinatio, & in crastino illius relatio, & in publico Consistorio ejusdem confirmatio; & xvij. kal. Julii fuit confirmatus, & in vigilia sancti *Albani* ab *Hostiensi* episcopo Cardinali de mandato papæ meruit benedici. Et die translationis sancti *Thomæ* præstitit obedientiæ sacramentum. Inpetravit eciam inter hæc gratiam appropriandi ecclesias de **Sturre** & de **Beniton**, *ut inter ecclesias patebit inferius.* Istis sic expeditis, die sancti *Augustini* Doctoris iter arripuit versus *Angliam*, & xj. kal. Octobris applicuit apud **Dover**, & custodibus regni, rege in expeditione *Scociæ* tunc existente, fidelitate facta recepit temporalia ab eisdem, & in vigilia ordinationis sancti *Augustini* cum celebri convivio installatur.

Robertus Archiep.

Et quia tempora moderna in rerum copiis & affluentia terrenarum facultatum temporibus elapsis minime valeant comparari, providentiam circa prædictam installationem factam, non ut sequentes eam parliitate imitentur, set ut eam potius admirentur, expediens duxi ad scribendum. Quæ fuit talis.

De frumento liij. summas, precii — xix. li. —
De brasio lviij. summas, precii — xvij. li. — x. s.
De vino xi. tonellos, precii — xxiiij. li. —
De avena pro hospitibus tam infra portas quam in villa xx summas — iiij. li. —
Pro speciebus — xxviij. li. —
De cerea CCC. li. precii — viij. li. —
De amigdalis D. li. precii — lxxviij. s.
De carcoisis boum xxx. precii — xxvij. li. —
De porcis C. pretii — xvj. li. —
De multonibus CC. precii — xxx. li. —
De aucis M. precii — xvj. li. —
De caponibus & gallinis D. precii — vj. li. — vj. s.
De pulonibus iiij. C. lxiij. precii — lxxiiij. s.
De porcellis CC. precii — C. s.
De Cignis xxxiiij. precii — vij. li. —
De cuniculis vj. C. precii — xv. li. —
De scentis de **Brawn** xvij precii — lxv. s.
De perdicibus, mallardis, butores, alaudis, precii — xviij. li. —
De ollis terreis M. precii — xv. s.
De sale ix. summas precii — x. s.
De ciphis M. iiij C. —
Et de discis & platellis MMM. CCC. —
De scopis & Gachis — viij. l. — iiij. s.
De pisce, caseo, lacte, alleis, precii — l. s.
De ovis ix. M. vj. C. precii — iiij. li. — x. s.

Edwar. II. Rex. In croco & pipere —————xxxiiij. s.
In carbonibus, doleis & furnesiis locatis — xlviij.s.
In CCC. ulnis de caneū.—— iiij. li.————
In tabulis, trestellis, dressoris faciendis—— xxxiiij.s.
Item datum cocis & eorum garcionibus ——— } vj. li.————
Et Menestrallis————————lxx.s.

Summa CC. lxxx. vij. li.——v. s.— Cum allocatione exenniorum, Et fuerunt tam viri potentes quam alii diversis in locis primo discumbentes vj. mille hominum & eo amplius, ad tria millia ferculorum quo respondentes.

§. 2. *Subsidium ad* Palefridum *abbatis* Radulfi *de* Borne.

An. Dñi 1310. ANno Domini M. CCC. x. abbas *Radulfus* recipit subsidium de suis tenentibus ad suum palefridum sicut & prædecessores sui domini *Nicholaus* & *Thomas* temporibus suis receperunt.

§. 3. *De augmentatione stragularum.*

1311. ANno Domini M. CCC. xj. dominus *Radulfus* abbas ordinavit ad augmentationem liberationum conventus provida dispositione, quod singulis annis inperpetuum augeantur xx. stragulæ, quinque copertoria, quinque longelli ultra antiquam liberationem, ita videlicet quod sint xl. stragulæ pro xx. fratribus & xv. copertoria, xv. longelli ad distribuendum fratribus secundum quod fieri consuevit. Et ad hoc melius faciendum assignavit ad usus cameræ manerium de Castsuton juxta Ripple libere cum omnibus suis pertinentiis inperpetuum. Et ne de cætero de prædictis liberationibus possit fieri calumpnia, ordinatum est quod fratres qui per licentiam domini abbatis in alios usus liberationes suas converti voluerint, recipiant de cameratio pro copertorio xij. s. pro pari stragularum vj.s. & pro longello iij. s. pro pellicia v. s. pro tunica vj. s. Hoc proviso quod camerarius de fratribus hujusmodi licentiam habentibus congruo tempore sit præmunitus. Ad hæc si per eventum contingat quod aliquæ liberationes de voluntate domini abbatis & conventus assignentur ad alia facienda, dabit camerarius pro liberatione pelliciarum xvj. li. pro duplici calciamento xij. li. pro stragulis v. l. pro copertoriis vij. l. x. s.

§. 4. *Mesuagium* W. Meneter *appropriatum per regem.*

1312. ANno Domini M. CCC. xij. *Edwardus* rex concessit abbati & conventui per cartam suam, quod ipse possit terras & tenementa de proprio feodo appropriare ad valorem lx. li. in hæc verba.

EDWARDUS &c. Sciatis quod cum nuper per finem quem dilectus nobis abbas sancti Augustini *fecit nobiscum concesserimus & licentiam dederimus pro nobis & hæredibus nostris quantum in nobis est præfato Abbati & conventui, quod ipsi terras & tenementa de feodo suo ad valentiam lx. li. terræ per annum adquirere possint, Habendum & tenendum sibi & successoribus inperpetuum, statuto de terris & tenementis ad manum mortuam non ponendis edito non obstante: Nos in partem satisfactionis prædictarum lx. li. terræ concessimus & licentiam dedimus pro nobis & hæredibus nostris quantum in nobis est magistro* W. Meneter, *quod ipse unum mesuagium, lxj. acras terræ & xlij. s. redditus cum pertinentiis in* Penstre, *&* Waltero le Spenser *seniori quod ipse ij. acras terræ cum pertinentiis in eadem villa, &* W. Naples *quod ipse duas acras terræ in eadem villa, &* Ricardo de Bere *quod ipse xlvj. acras terræ & iiij. acras prati cum pertinentiis in* Littleborne, *quæ sunt de feodo ipsius abbatis: Quæ eciam mesuagium, terræ, prata, una cum redditu prædicto ad C. xij. s. viij. d. per annum extendunt, sicut per inquisitionem per dilectum & fidelem nostrum* R. *de* W. *escaetorem nostrum citra Trentam de mandato nostro factam, & in Cancellaria nostra retornatam est compertum, dare possint & assignare præfatis abbati & conventui, Habendum & tenendum sibi & successoribus suis inperpetuum, & eisdem abbati & conventui, quod ipsi prædicta mesuagium, terras, prata & redditus à præfatis* W. *&* W. *&* W. *& R. possint recipere & tenere sibi & successoribus suis inperpetuum sicut prædictum est, tenore præsentium similiter licentiam dedimus specialem statuto prædicto non obstante. Nolentes quod prædicti* W. W. W. *& R. vel hæredes sui aut præfatus abbas et conventus ratione dicti statuti per nos vel hæredes nostros inde occasionentur in aliquo seu graventur.*

§. 5. *Beneficia fratris* Petri de Dene.

EOdem anno fuerunt spiritualia beneficia concessa magistro *Petro de Denne* pro suis temporalibus beneficiis quæ hic sequuntur. Inprimis idem clericus nobis & monasterio isti per multa tempora laudabiliter, utiliter & fideliter deservivit, qui licet pro nobis & nostro monasterio multa gravamina & dispendia perpessus fuisset, pro jure tamen & defensione monasterii constantem se semper exhibuit defensorem. Idem eciam *Petrus* nobis in maxima necessitate constitutis donavit CC. marcas, & domos juxta frontem capellæ infirmitorii à parte boreali fecit construi suis sumptibus non modicis et expensis, quæ in hodiernum diem inportant nomen sui fundatoris. Nos autem hæc & alia multa beneficia non inmerito ad memoriam revocantes unanimini consensu concedimus, quod iij. monachi ad iij. altaria, videlicet sanctorum *Augustini, Adriani,* & eciam in infirmitorio celebrantes orent omni die nominatim pro eo & pro animabus parentum, propinquorum & benefactorum suorum, & pro ejus anima cum obierit dicentes collectas speciales. Concedimus eciam quod tam pro eodem clerico quam pro parentibus prædictis omni anno die sanctæ *Margaretæ* fiat in ecclesia ista anniversarium principale, & de thesauraria nostra per manus thesaurariorum nostrorum dentur conventui xl. s. pro pitancia & vino, & xx.s. in pane pauperibus erogando, necnon omnia alia suffragia fiant pro eodem clerico tam in vita quam post mortem, ac eciam pro suis patre & matre, benefactoribus & propinquis, quæ pro fratribus & præcipuis benefactoribus fieri consueverunt. Cum autem idem clericus fuerit ab hac luce subtractus, hujusmodi anniversarium & erogatio pecuniæ non in dicto die sanctæ *Margaretæ* set die quo obierit fient inperpetuum omni anno. Hæc autem omnia concedimus & bona fide promittimus perpetuis temporibus observare. Et ad ea omnia & sin-

Edvar. II. *ex.* ſingula ſicut præmittitur facienda & obſervanda nos & ſucceſſores noſtros & noſtrum monaſterium obligamus. De CC. vero marcis prædictis ſimul cum l. marcis per dictum magiſtrum *Petrum* adjectis empta fuit terra **Bothſwepn** apud **Sturreye** cum molendino aquatico, pratis, boſcis, redditibus & aliis pertinentiis quæ valent communibus annis xx. marcis.

Item anno prænominato *Radulfus* abbas & conventus conceſſerunt ut ad altare ſancti *Adriani* miſſa de Spiritu ſancto pro animabus *Edwardi* regis & *Elianoræ* reginæ & *Petri Cauſton* per unum annum omni die diceretur cum aliis miſſis quingentis. Adicientes prædictis, ut participes ſint inperpetuum omnium beneficiorum ſpiritualium, videlicet miſſarum, orationum, vigiliarum, jejuniorum, diſciplinarum, elemoſynarum, largitionum & cæterorum benefactorum quæ per nos & ſucceſſores noſtros operari dignabitur clementia ſalvatoris.

§. 5. *Confirmatio* E. 2. *omnium libertatum.*

A. Dñi 1313. Anno Domini M. CCC. xiij. xj. kal. Junii, *Edwardus* rex confirmavit omnes cartas & libertates ab anteceſſoribus ſuis *Angliæ* regibus huic monaſterio conceſſas, ut in confirmatione *Edwardi* regis ſubſequentis ſub anno domini M. CCC. lxij. latius poterit apparere.

§. 6. *Citatio facta abbati per archiepiſcopum* Walterum *ad comparendum pro eccleſiis nobis appropriatis.*

Et *Robertus* archiepiſcopus obiit idus Maii, & vj. nonas Octobris *Walterus Reinold* tunc epiſcopus *Wigornenſis* in archiepiſcopum conſecratus eſt. Quo ſuam dioceſim viſitante, citavit abbatem *Radulfum* ad oſtendendum quare ratione eccleſiarum ſuo monaſterio appropriatarum in ſua viſitatione generali comparere ſeu eidem obedientiam præſtare non deberet. Unde idem abbas in manerio dicti archiepiſcopi quod vocatur *Le* **place** prope **Lambeth** perſonaliter comparens emiſſa primitus quadam proteſtatione per magiſtrum *I. Oſward* clericum quod non intendebat nec voluit coram eodem archiepiſcopo tanquam coram ſuo judice ſeu ſuperiore comparere, nec in ipſum tanquam in ſuum judicem conſentire, aut privilegiis & immunitatibus monaſterii ſancti *Auguſtini* à ſede apoſtolica ſpecialiter conceſſis per ipſius comparitionem aliqualiter derogari, ſet eidem archiepiſcopo ad ſerenationem conſcientiæ ſuæ quædam privilegia oſtendere. Et exhibuit incontinenti coram eodem literas bullatas papales et inſtrumenta, de quibus inferius fit mentio; videlicet quaſdam literas domini *Ricardi* quondam epiſcopi *Ciceſtrenſis* ad mandatum apoſtolicum exemplatas continentes in ſe tenorem privilegiorum, videlicet beati *Auguſtini Anglorum* apoſtoli, *Bonifacii* papæ iiij. *Celeſtini* papæ iiij. *Gregorii* papæ ix. *Bonifacii* papæ viij. Proteſtabatur inſuper idem abbas de exhibendis aliis inſtrumentis necnon de probanda præſcriptione et immunitate ſi prædicta tunc exhibita non ſufficerent in præmiſſis. Quibus literis per ipſum archiepiſcopum et clericos ſuos palpatis, lectis et viſis dixit, Quod habita copia præmiſſorum ſuper illis voluit deliberare. Præterea fuit publice comminatus quod vellet jure ordinario infra ſepta dicti monaſterii cruce prævia ingredi ad divina officia celebrandum vel audiendum, & alia quæ ordinarii juris & juriſdictionis exiſtunt pro ſuæ libito voluntatis exercere. Et hoc aſſeruit ſibi licere ex quadam conſtitutione in *Vienenſi* concilio; per quam dicitur eſſe conceſſum archiepiſcopo per quævis loca exempta ſuæ provinciæ tranſitum facienti, aut ad ea forſitan declinanti, ut crucem ante ſe libere portari faciat, benedicat populo, divina officia ibidem audiat, & ea eciam in pontificalibus celebret, & faciat in ſua præſentia celebrari. Mandavit eciam ad abbatem quod volebat venire in monaſterium ſuum ad viſitandum corpora ſanctorum, ſcilicet ſanctum *Auguſtinum* & cæteros archiepiſcopos, prædeceſſores ſuos ibidem tumulatos. Et abbas reſpondit nuncio dicens ſic, Recede, & dicas domino tuo quod melius eſt ut non veniat, quia daretur ſibi repulſa & introitus ipſius in capite denegaretur. Poſtmodum tamen in hujuſmodi negocio plenius informatus, & per pacis zelatores in dextram partem mutatus talem relaxationem obtinuerunt. *Walterus Archiep.*

Cum dudum nos Walterus *Dei gratia* Cantuarienſis *archiepiſcopus tocius* Angliæ *primas, noſtras civitatem, dioceſim & provinciam jure metropolitico viſitantes, comperimus religioſos viros abbatem & conventum monaſterii ſancti* Auguſtini Cant. *eccleſias parochiales de* **Menſtre** *cum capellis ſanctorum* Petri, Johannis, *&* Laurentii *in* Thaneto, **Norborne**, *cum capellis de* **Scholdone**, & **Chiſtlet**, **Preſton**, **Littleborne**, **Selling**, *ſancti* Pauli *in* Cantuaria, **Faverſham**, *cum capellis de* **Scheldwich**, **Middelton**, **Lenham**, **Tanterdenne**, **Kenington**, **Sturre**, *&* **Plunſted**, *cum capellis de* **Eaſtwikham**, *in uſus proprios optinere, Cumque religioſos eoſdem feciſſemus coram nobis legitime evocare, parti objecimus eorundem, quod licet tam ipſi quam monaſterium ſuum prædictum ab omni juriſdictione & ſubjectione Ordinarii ſint exempti, ratione tamen eccleſiarum prædictarum quas in uſus proprios optinent, tenentur in noſtris viſitationibus comparere, ac nobis & ſucceſſoribus noſtris eccleſiaque noſtræ* Cantuariæ *obedientiam exhibere, & noſtra canonica mandata ſuſcipere & ſervare, ac tanquam ſubjecti noſtræ juriſdictioni ordinariæ ſubjacere. Ex parte vero religioſorum ipſorum ſalvis eorum privilegiis & exemptionibus extitit ex adverſo reſponſum & propoſitum coram nobis, quod ratione eccleſiarum eis appropriatarum, ſeu eciam aliarum in poſterum appropriandarum aut quavis alia ratione, idem religioſi ſeu ejuſdem monaſterium non tenentur in aliqua viſitatione noſtra, ſeu ſucceſſorum noſtrorum aut quorumlibet Ordinariorum comparere, aut nobis vel ſucceſſoribus noſtris ſeu eccleſiæ noſtræ* Cantuariæ *obedientiam aliquam exhibere, nec aliqua mandata ſuſcipere vel ſervare, nec ut ſubjecti juriſdictioni ordinariæ ſubjacere; ſet idem religioſi ſunt ab omnibus ſupradictis liberi & totaliter exempti & apoſtolicæ ſedi dumtaxat ſubjecti, ac eciam in tali poſſeſſione, libertate & exemptione hujuſmodi per non modica tempora notorie extiterunt, & ſunt eciam in præſenti. Exhibitis autem prædictis per partem religioſorum ipſorum congruis loco & tempore coram nobis, multis ſedis apoſtolicæ privilegiis et immunitatibus et probationibus ſuper præmiſſis, Nos archiepiſcopus ſupradictus vocatis omnibus qui fuerunt vocandi, tam prædicta privilegia, immunitates et probationes quam totum*

Edwar. II. Rex.

processum in hac parte habitum recensuimus, examinavimus & discussimus diligenter, ac juris ordine in omnibus observato negocio conclusimus antedicto, ac diem præsentem assignavimus ad diffinitivam sententiam audiendam. Auditis ergo & plenius intellectis meritis negotii supradicti, Christi nomine invocato, de jurisperitorum nobis assidentium consilio, prædictos abbatem & conventum S. Augustini Cantuariæ *aut eorum monasterium ratione ecclesiarum eis appropriatarum seu aliarum in posterum eis appropriandarum, in aliqua visitatione nostra non teneri comparere.*

CAP. XXXIII.

§. 1. *Allocatio libertatis hujus ecclesiæ per* J. Berewyk.

ANno supradicto sederunt domini *Hervicus* de Stontone & socii sui Justiciarii itinerantes in comitatu *Kanciæ*, coram quibus allocata est subscripta libertas, pro qua abbas summonitus fuit ad respondendum eis quo warranto clamat habere soke & sake, Grithbrech, Homsoknes, Forstall, Infongenethef, Flemenefremes, Tolles & Theames in terra & in aqua in maneriis suis de Menstre, Chistelet, Sturey, Nordburne, Stodmersch, Lytleburne, Dale, Ripple, Goncistone, Langedon, Suanes, Borewaremersch, Lenham, Kenyntone, Plumstede, Sellynge, Newynton, Swaleclive & Langeport, & etiam liberam warenniam in omnibus dominicis terris suis de Menstre in insula de Thanet, Chistelet, Sturre, Stodmersch, Lytleburne, Kenynton, Suanes, Borewaremersch, Lenham, & Plumstede: & etiam habere unum mercatum singulis septimanis in manerio suo de Plumstede per diem Martis, & unam feriam singulis annis in eodem manerio per tres dies duraturam, videlicet in vigilia, in die, & in crastino sancti *Nicholai*; & etiam unam feriam singulis annis apud *Cant.* in festo translationis sancti *Augustini*. Et hundreda de Ryngeslo, Blengate, & Dunhamforde ad feodi firmam. Et catalla felonum & fugitivorum hominum, & tenentium suorum cum anno & vasto in omnibus maneriis suis existentium ubicumque dampnatorum. Et eciam visum franci plegii & ea quæ ad visum pertinent in maneriis suis de Menstre, Chistelet, Sturepe, Littleborne, Stodmersch, Northborne, Ryppele, Dale, Goncitton, Langedon, Suanes, Borewaremersch, Leynham, Plumstede, Newyntone, & Swaleclyve, & Langport. Et weif in omnibus maneriis suis præterquam in Newyntone & Sellyng. Et eciam wreccum maris in maneriis suis de Menstre, Chistelet, Stodmersch, Norborne, Dale, Suanes, Swaleclyve, Plumstede, & Sesaltre. Et latrones in terra sua captos, & latronum susceptionem & pastionem super proprios homines, tam infra civitatem quam extra, & theolonium infra procinctum maneriorum suorum ubi dari debet & consuevit. Et consuetudinem quæ dicitur Theames. Et unum mercatum in manerio suo de Menstre in Thanet singulis septimanis per diem Veneris. Et unam feriam singulis annis ibidem in vigilia & in die sanctæ *Mildredæ* virginis duraturam. Et unum mercatum apud Leynham singulis septimanis per diem Martis cum omnibus libertatibus & liberis consuetudinibus ad illud pertinentibus. Et catalla omnium hominum & tenentium suorum, felonum, dampnatorum & fugitivorum ubicumque hujusmodi catalla ad ipsum regem pertinent, seu per fugam vel delictum hujusmodi hominum & tenentium ad regem pertinere deberent cum anno & vasto. Et animalia quæ dicuntur weif in maneriis suis de Menstre, Northborne, litle Monyngham, Leynham, Littleborne, Chistelet, Sturepe, Stodmersch, Ripple, Langdone, Salmoneston, Swalclyve, Berton, Conobroke, Sellynge, Plumstede, Tenwardenne, Borewarmersche, Dale, Goncitton, Newyntone, Langport in suburbio *Cant.* Et wreck maris in prædictis maneriis de Menstre, Stodmersch, Chistelet, Norburne, Dale, Swalclyve, Plumstede, Suanes, & Sesaltre. Et visum franci plegii & ea quæ ad visum pertinent in prædictis maneriis de Menstre, Stodmersch, Chistelet, Sturrepe, Litlebourne, Norborne, Suanes, Leynham, Ryppele, Langedon, Plumstede, Dale, Goncistone, & Langport. Et emendas assisæ panis & cervisiæ fractæ in manerio suo de Newynton, & tenere placita de sanguinis effusione in prædicto manerio de Newynton de hominibus qui sunt extra procinctum hundredi de Middilton. Et in manerio de Kenynton, Borewaremers, Suanes &c. Et abbas per attornatum suum venit, & quoad prædictas libertates de soke & sake, Grithbreches, Hamsoken, Forestalles, Infangenethef, Flemenefremes, & Tolles & Theames in terra & in aqua in prædictis maneriis de Menstre, Chistelet, Sturepe, Norborne, Stodmersch, Litleborne, Ryppele, Dale, Goncitton, Langedon, Suanes, Borewarismersch, Leynham, Kenyngton, Plumstede, Sellynges, Newyntone, Swalclyve, & Langeport. Et etiam habendi visum franci plegii, & ea quæ ad visum pertinent in prædictis maneriis de Suanes & Borewarismersch, Dicit quod dominus *Edwardus* quondam rex *Angliæ* per Cartam suam in *Anglico* concessit Deo, & sancto *Augustino*, & conventui ibidem quod habeant soke & sake, Grithbreches, Homsokenes, Forstalles, Infangenethef, Flemenefremes de hominibus suis propriis, & Tolles, & Theames, and Strondes, and Stremes &c. Et profert Cartam ipsius regis quæ hoc testatur. Dicit eciam quod dominus rex nunc inspecta Carta confirmationis domini *H.* quondam regis *Angliæ* avi sui, in qua continetur quod idem dominus *H.* rex inspecta Carta domini *J.* quondam regis *Angliæ* patris sui continente, quod idem *J.* rex dedit, concessit & Carta sua confirmavit Deo & ecclesiæ sancti *Augustini Cant.* & abbati & monachis ibidem Deo servientibus in liberam, puram, & perpetuam elemosynam, quod ipsi monachi habeant imperpetuum eorum sakeam & soknam, & pacis fracturam, & pugnam in domo factam, & viæ assaltus, & latrones in terra sua captos, & latronum susceptionem, & pastionem super illorum proprios homines infra civitatem & extra. Et catalla fugitivorum suorum & theolonium suum in terra & in aqua, & consuetudinem quæ dicitur Theomes super omnes allodiarios quos eis habuerint datos &c. Concessiones & confirmationes regum *Johannis* & *Henrici* ratas habens & gratas,

Walt. Arch.

Edward. II. Rex.

tas, eas pro se & hæredibus suis quantum in ipso est, prædicto abbati nunc, & conventui ibidem, & eorum successoribus concessit & confirmavvit, sicut Cartæ prædictorum regum *Johannis* & *Henrici* rationabiliter testantur. Unde dicit quod tam per Cartam prædicti regis sancti *Edwardi*, quam per confirmationem domini regis nunc super concessionibus prædictorum *Iohannis* & *Henrici* optentam virtute vocabulorum Anglicorum & Latinorum in eisdem contentorum quæ unum & eundem gerunt effectum, clamat ipse libertates prædictas simul cum visu prædicto. Dicit insuper quod libertates in prædicta Carta sancti *Edwardi* alias in ultimo itinere *Iohannis de Berewik* & sociorum suorum Justiciariorum itinerantium in comitatu isto allocatæ fuerunt &c. Et quoad liberam warenniam in omnibus dominicis terris suis de Menstre in insula de Thanet, Chistelet, Stureye, Stodmersch, Litleborne, Kenyngtone, Suanes, Borewarismersch, Leynham, & Plumstede, & prædictum mercatum in Plumstede, & feriam in eodem manerio, & unam feriam apud *Cantuariam* & visum franci plegii, & ea quæ ad visum pertinent in prædictis maneriis de Menstre, Chistelet, Stureye, Litlebourne, Stodmersch, Northborne, Ryppele, Dale, Goncilton, Langedone, Leynham, Plumstede, Swalclyve & Langport. Et eciam wreccum maris in prædictis maneriis de Menstre, Chistelet, Stodmersch, Norborne, Dale, Suanes, Swalclyve, Plumstede, & Selsaltre. Et prædicta mercatum & feriam in manerio de Leynham cum omnibus libertatibus & liberis consuetudinibus ad illa pertinentibus. Et quoad annum & vastum, & animalia quæ dicuntur weif in prædictis maneriis de Menstre, Norborne, Litleborne, litle Monyngham, Leynham, Chistelet, Stureye, Stodmersch, Rippele, Langedone, Salmonestone, Swalclyve, Berton, Conyngbroke, Sellynge, Plumstede Tentwardenne, Borewaremersch, Dale, Goncilton, Newynton, Langport. Et emendas assisæ panis & cervisiæ fractæ in manerio de Newynton, & tenere placita de sanguinis effusione in prædicto manerio de Newynton de hominibus qui sunt extra procinctum hundredi de Middilton, & in maneriis de Borewarismersch, Kenynton, & Suanes, Dicit quod prædictum manerium de Swalclyve est membrum manerii de Stureye. Et quod omnes illæ libertates alias in ultimo itinere *Iohannis Berewik* & sociorum suorum Justiciariorum itinerantium in comitatu isto allocatæ fuerunt &c. Et eo waranto &c. Et quoad catalla omnium hominum & tenentium suorum, felonum, dampnatorum & fugitivorum ubicumque, hujusmodi catalla ad ipsum regem pertinent seu per fugam vel delictum hominum & tenentium ad ipsum regem pertinere deberent, Dicit quod dominus rex nunc inspecta Carta domini *E.* quondam regis *Angliæ* patris sui, in qua continetur quod idem dominus *E.* rex pater &c. pro se & hæredibus suis concessit, & Carta sua confirmavit præfato *A.* abbati & conventui quod ipsi, eorum successores habeant & percipiant catalla omnium hominum & tenentium suorum, felonum, dampnatorum, & fugitivorum coram quibuscumque Justiciariis & ministris ipsius regis, & hæredum suorum, & aliorum quorumcumque infra regnum regis catalla hujusmodi ex quibuscunque delictis & causis contigerit adjudicari. Ita quod cum aliquis hominum & tenentium suorum pro delicto aliquo vitam vel membra amittere debeat, vel fugam fecerit, & judicio stare noluerit, vel qualitercumque deliquerit, per quod catalla sua perdere debeat in quacunque curia regis & hæredum suorum seu aliorum ubi de eo justitia fieri debeat, liceat ipsis abbati & conventui & eorum ministris sine inpedimento seu contradictione regis & hæredum suorum & ministrorum regis quorumcumque, vel aliorum ponere se in seisinam de catallis prædictis in quibuscunque casibus in quibus ballivi domini regis vel hæredum suorum, si catalla illa ad ipsum regem vel hæredes suos pertinerent, ea in manus regis vel hæredum suorum possent vel deberent capere vel seisire. Ita quod nullus Justiciarius, vel minister regis, vel hæredum suorum, seu alterius de catallis hujusmodi quo minus dicti abbas & conventus, & eorum ministri ea habere, & in seisina eorundem se ponere possint, ut prædictum est, se in aliquo intromittat sine licentia & voluntate ipsorum abbatis & conventus, & successorum suorum imperpetuum, concessionem & confirmationem prædicti *E.* patris sui ratas habens & gratas, eas pro se & hæredibus suis quantum in ipso est præfato abbati nunc & conventui ibidem & successorum suorum per cartam suam concessit & confirmavit, sicut carta prædicti *E.* regis patris &c. rationabiliter, ut prædictum est, testatur &c. Præterea idem abbas dicit quod dominus rex nunc inspecto recordo *Iohannis de Berewik* & sociorum suorum Justiciariorum domini *E.* quondam regis *Angliæ* patris sui, anno regni regis ejusdem patris &c. vicesimo primo itineraverunt ad communia placita in comitatu isto de libertatibus in eodem, ut prædicitur, contentis & allocatis, super quibus quidem libertatibus abbas & conventus prædicti Cartam alicujus progenitorum ejusdem regis nunc hactenus nullatenus habuerint, securitati prædicti abbatis nunc & conventus & successorum suorum in hac parte providere volens, & eis gratiam facere ampliorem, concessit eisdem abbati & conventui & Carta sua confirmavit pro se & hæredibus suis, quod ipsi & successores sui per eandem Cartam suam inperpetuum habeant in maneriis suis prædictis omnes libertates in prædicto recordo contentas &c. Concedens etiam eis pro se & hæredibus suis, quod licet ipsi vel prædecessores sui prædicti aliquibus libertatum in cartis supradictis quas confirmavit, ut superius est expressum, contentarum seu aliarum per recordum prædictum superius expressarum aliquo casu emergente hactenus usi non fuerint; Idem tamen abbas & conventus, & successores sui libertatibus prædictis, & earum qualibet de cætero virtute ejusdem Cartæ regis nunc inperpetuum plene gaudeant, & utantur sine occasione vel inpedimento regis, vel hæredum suorum, aut aliorum ministrorum regis quorumcumque. Et profert Cartam ipsius regis nunc quæ præmissa testatur in forma prædicta, cujus data est apud *Dovoriam* xxij. die Maii anno regni regis nunc sexto. Et eo waranto &c. Et quoad hundreda prædicta de Kyngeslo, Blengate, & Dunhamforde &c. Dicit quod dominus *E.* rex pater regis nunc per Cartam suam concessit cuidam *Thomæ* abbati sancti *Augustini Cant.* & ejusdem loci conventui prædecessori prædicti abbatis hundreda sua de Kyngeslo, Blengate, & Dunhamforde cum pertinentiis, quæ *Nicholaus* nuper abbas loci prædicti præde-

Walterus Archiep.

Edwar. II. Rex.

cessor ipsius *Thomæ* in manus ipsius regis reddiderat ut jus ipsius regis &c. Habenda & tenenda prædictis abbati & conventui, & eorum successoribus de ipso rege & hæredibus suis ad feodi firmam inperpetuum, Reddendo inde de dominicis abbatiæ prædictæ ipsi regi & hæredibus per manus vicecomitis regis *Kanciæ* qui pro tempore fuerit centum solidos: unam videlicet medietatem in festo sancti *Michaelis*, & aliam medietatem in festo Paschæ. Ita quod homines de hundredis prædictis ad solutionem dictorum centum solidorum non teneantur, nec terræ vel tenementa eorundem ea occasione arententur. Et profert Cartam ipsius regis patris &c. quæ hoc testatur cujus data est apud *Westmonasterium* xxiiij. die Maii anno regni ejusdem regis patris *E.* patris &c. xiij. Et eo waranto &c. Postea inspectis rotulis de ultimo itinere *I. de Berewik* compertum est quod omnes libertates quas prædictus abbas modo clamat per allocationem itineris prædicti allocatæ fuerunt in eodem itinere; excepto quod non fit ibi mentio quoad visum franci plegii in Swalclyve. Et prædictus abbas dicit quod Swalclyve est membrum de Stureye, & quod homines ejusdem abbatis de Swalclyve venire debent ad visum franci plegii ipsius abbatis in Stureye. Et hoc petit quod inquiratur &c. Et juratores de hundredis de Blengate, Westgate, & *Cantuaria* dicunt super sacramentum suum quod Swalclyve est membrum de Stureye, & quod homines ipsius abbatis de Swalclyve semper hucusque venire solebant ad visum franci plegii ipsius abbatis in manerio suo de Stureye, Ita quod idem abbas habet unum visum franci plegii ibidem & non duos &c. Ideo libertas illa simul cum aliis libertatibus prædictis eidem abbati allocetur. Et idem abbas inde sine die salvo jure regis &c.

Et *Galfr. de Hertpol* qui sequitur pro domino rege dicit quod prædictus abbas extra libertatem suam apud Faversham usurpavit super dominum regem occupando & capiendo de catallis cujusdam *Iohannis le Meyster* felonis suspensi xlvj.s. viij.d. Et prædictus abbas per attornatum suum bene defendit, quod ipse non occupavit nec cepit prædicta catalla sicut ei inponitur: & de hoc ponit se super patriam &c. ideo inquiratur. Et juratores de hundredis prædictis dicunt super sacramentum suum quod quidam *T.* abbas prædecessor prædicti abbatis inmediatus tempore suo cepit catalla prædicta extra libertatem suam & non prædictus abbas nunc. Ideo catalla illa remaneant regi. Unde vicecomes respondeat, Et prædictus abbas nunc quietus de misericordia eo quod prædicta usurpatio facta fuit tempore prædecessoris sui &c.

Civitas Cantuariæ.

Juratores præsentant quod ballivus abbatis sancti *Augustini Cant.* tenet visum franci plegii bis per annum apud *la* Berton de tenentibus suis de Langport, Fispole, et de vico sancti *Laurentii* in suburbio civitatis prædictæ; cum idem abbas nec ballivi sui aliquem visum ibidem tenere deberent de eisdem tenentibus eo quod iidem tenentes solebant venire bis per annum ad ij. laghedayes coram ballivis civitatis prædictæ ad wardam de Burgate & Redyngate, quousque per quendam abbatem prædecessorem abbatis nunc attraxit prædictos tenentes ad locum suum prædictum in præjudicium domini regis &c. nesciunt quo waranto, Ideo præceptum est vicecomiti quod venire faciat abbatem &c. Postea venit prædictus abbas & dicit quod Berton, Langeport, & suburbium civitatis *Cant.* de tenentia abbatis sunt idem. Et dicit quod ipse habet visum franci plegii in Langport. Et quod tenentes sui de Fispole, et de vico sancti *Laurentii* in eodem suburbio, venire debent ad eundem visum & ibidem præsentare omnia quæ ad visum pertinent. Et alias allocatus fuit in ultimo itinere in comitatu isto coram *Iohanne de Berewik* et sociis &c. Et hoc idem compertum est per rotulum ejusdem *I.* de itinere prædicto. Et *Galfridus de Hertpol* qui sequitur pro rege dicit, quod omnes tenentes dicti abbatis de Fispole, et vico sancti *Laurentii* in suburbio dictæ civitatis semper venire solebant coram ballivis dictæ civitatis ad duos visus, et ibi præsentare omnia &c. Et hoc ante ultimum iter & semper post usque jam x. annis elapsis, quod prædecessor prædicti abbatis nunc prædictos tenentes subtraxit ad dampnum regis &c. Et petit quod inquiratur pro domino rege, & abbas similiter. Et juratores ad hoc electi dicunt super sacramentum suum, quod omnes tenentes prædicti abbatis de Fispole, et de vico sancti *Laurentii* in suburbio civitatis prædictæ, nunquam venerunt nec venire solebant coram ballivis civitatis prædictæ ad præsentandum coram eis ad prædictos ij. visus ante ultimum iter nec post. Ideo prædictus abbas inde sine die quoad hoc; salvo jure domini regis.

Walterus Archiep.

De libertate hujus ecclesiæ.

De libertate dicit, quod abbas sancti *Augustini Cant.* clamat tenere in curia sua de Langport infra libertatem istius civitatis placita coronæ, videlicet de latronibus captis cum manuopere in præjudicium civitatis prædictæ. Et nesciunt quo waranto. Ideo præceptum est vicecomiti quod venire faciat prædictum abbatem &c. Postea venit prædictus abbas et dicit, quod ipse habet in manerio suo de Langport, Infangethef. Et dicit quod prædicta libertas allocata fuit in ultimo itinere coram *I. de Berewik* et sociis suis Justiciariis &c. Et de hoc vocat recordum rotulorum ipsius *Iohannis* de itinere prædicto. Et quæsiti rotuli, compertum est in eisdem quod prædictus abbas habuit prædictam libertatem de Infangenethef in prædicto manerio suo de Langport, et quod allocata fuit ei &c. Ideo prædictus abbas quoad hoc sine die, salvo jure domini regis &c. Item præsentant quod *Willelmus Pecok* captus fuit in *Bertona* abbatis sancti *Augustini* infra civitatem istam pro burgaria, granario Hospitalis sancti *Laurentii Cant.* et bladis suis inde furatis et asportatis ad valenciam ij.s. et ibidem coram ballivis abbatis sancti *Augustini* et sectatoribus ejusdem curiæ de *Bertona* suspensus fuit. Catalla ejus ij.s. unde idem abbas sancti *Augustini* respondet. Et quia prædicti ballivi & sectatores processerunt ad judicium reddendum de prædicto *Willelmo Pecok* in prædicta curia de Bertone de latrocinio facto infra libertatem civitatis istius quæ est domini regis &c. Ideo præceptum est vicecomiti quod venire faciat prædictos abbatem & sectatores &c. Postea venit prædictus abbas & dicit quod locus in quo *Willelmus Pecok* captus fuit, videlicet in

Ed. v. II. Rs.

in **Berton** est infra libertatem ipsius abbatis, & similiter hospitale prædictum sancti *Laurentii* est infra libertatem prædicti abbatis de **Langport**, in qua quidem libertate habet **Infangenethef**, quæ quidem libertas ejus allocata fuit in ultimo itinere coram *I. de Berewik* & sociis suis Justiciariis &c. Et hoc idem compertum in rotulis prædicti *I. de Berewik* &c. Et juratores testantur quod idem **Berton** & vicus sancti *Laurentii* sunt infra libertatem prædicti abbatis sancti *Augustini* de **Langport**. Et ideo prædictus abbas quoad hoc inde sine die, salvo jure domini regis &c.

Hundredum de **Worthe.**

Juratores præsentant quod medietas istius hundredi est in manu domini regis, & valet per annum v. s. ad quam medietatem tenentes abbatis sancti *Augustini Cant.* de **Borewarismersch** solebant facere sectam de tribus septimanis in tres septimanas quousque jam xl. annis elapsis quod quidam abbas prædecessor abbatis nunc tenentes suos subtraxit de prædicta secta facienda, de quibus modo venit nisi unus **Borghealdir** cum ij. hominibus tantum,& hoc bis per annum ad dampnum domini regis xij.d. per annum. Ideo præceptum est vicecomiti quod venire faciat eum &c. Postea venit prædictus abbas, & quoad sectam tenentium ipsius abbatis de **Borewarismersch** faciendam ad medietatem istius hundredi, dicit quod alias coram *I. de Berewik* & sociis suis ultimo itinerantibus in comitatu isto arentata fuit domino regi, scilicet cum secta tenentium ipsius abbatis de dimidia borgha de **Suanes**, de dimidia borgha de **Broke**, de hundredo de **Aluesbregge** ad x. s. per annum, de quibus dominus rex seisitus est. Et quod sic arentata fuerunt, vocat recordum rotulorum prædicti *Iohannis* de itinere prædicto. Et quæsiti rotuli compertum est per eosdem quod prædictæ sectæ tenentium prædictorum de prædictis borghis arentatæ fuerunt ad x. s. per annum, ut prædictum est,& vicecomes testatur quod nichil est aretro domino regi. Ideo prædictus abbas quoad hoc inde sine die, salvo jure domini regis &c.

Hundredum de **Abulfesbregge.**

Juratores præsentant quod abbas sancti *Augustini Cant.* clamat in hundredo isto in manerio suo de **Suanes** tenere placita de felonibus captis cum manuopere ad sectam &c. Et similiter clamat habere furcas, pilorium, tumberellum, emendas assisæ panis & cervisiæ fractæ in eodem manerio. Et similiter quod quidam abbas prædecessor abbatis nunc jam xxxv. annis elapsis subtraxit sextam partem tenentium in hundredo isto, qui sunt tenentes ipsius abbatis, & qui solebant facere sectam ad prædictum hundredum de tribus septimanis in tres septimanas, sed nichilominus solvit quoddam certum ad turnum vicecomitis cum aliis de hundredo, ad dampnum domini regis ij.s. per annum. Et abbas qui nunc est tenet prædictam sextam partem sic subtractam, videlicet dimidiam de **Suanes**,& dimidiam borgham de **Broke** nesciunt quo waranto. Ideo præceptum est vicecomiti quod venire faciat, dum &c. Postea venit prædictus abbas, & quoad prædictas duas dimidias borghas de **Suanes** & de **Broke** quæ sunt quasi sexta pars istius hundredi, dicit quod eædem duæ dimidiæ borghæ sunt de pertinentiis manerii sui de **Suanes**. Et dicit quod secta eorundem tenentium ipsius de **Borewarismersch** in hundredo de **Broke** arentatæ fuerunt domino regi ad x s. per annum, de quibus dominus rex seisitus est. Et quod sic arentatæ fuerunt, vocat recordum rotulorum de itinere prædicto. Et quæsitis rotulis, compertum est in eisdem quod prædictæ sectæ arentatæ fuerunt domino regi ad x.s. per annum. Et vicecomes testatur quod nichil inde aretro est domino regi. Et quoad alias libertates *G. de Hertilpol* qui sequitur pro domino rege dicit, quod sequitur versus eum per breve, ideo nichil inde hic. Walterus Archiep.

Juratores præsentant quod *Bricius Scotard* captus fuit in hundredo isto ad sectam *Roberti atte Walle* cum manuopere, & postea ductus ad curiam abbatis sancti *Augustini Cant.* & ibidem detentus in prisona per xv. dies usque ad unum **lagheday**. Ad quem idem *Bricius* ad sectam *Roberti atte Walle* pro quodam latrocinio facto in hundredo isto suspensus fuit, nulla habuit catalla : sed quia detentus fuit per tam longum tempus cum prius prosequi debuissent ad deliberationem ipsius *Bricii*, vel ipsum misisse debuissent ad gaolam domini regis, præceptum est vicecomiti quod venire faciat prædictum abbatem &c. Postea Juratores testantur quod prædictus *Bricius* non fuit detentus in prisona tempore abbatis nunc, sed tempore cujusdam abbatis prædecessoris abbatis nunc qui obiit, ideo nichil inde de abbate qui nunc est.

§. 2. *De turno Vicecomitis.*

Johannes Malemayn vicecomes *Kanciæ* attachiatus fuit ad respondendum abbati sancti *Augustini Cant.* de placito, quare cum idem abbas & prædecessores sui abbates loci illius à tempore quo non extat memoria habuerunt in maneriis suis de **Menstr'**, **Chistelet**, **Sturey**, **Litleborne**, **Norborne**, **Leynham** & **Plumstede** in comitatu prædicto visum franci plegii, & ea quæ ad hujusmodi visum pertinent, sicut compertum est per recordum *I. de Berewico* & sociorum suorum Justiciariorum domini *E.* quondam regis *Angliæ* patris domini regis nunc, anno regni sui xxj. itinerantium ad communia placita in comitatu prædicto ; quod quidem recordum in cartis regis abbati & conventui ejusdem loci confectis inter cætera recitari fecit *R.* & concessit eis pro se & hæredibus suis quantum in ipso est,quod ipsi & successores sui imperpetuum habeant per eandem cartam domini regis in eisdem maneriis visum franci plegii, & ea quæ ad hujusmodi visum pertinent. Et quod licet ipsi aut prædecessores sui prædicti aliquibus libertatibus in carta & recordo prædictis aliquo casu emergente prius usi non fuerint, ipsi tamen & successores sui libertatibus supradictis & earum qualibet virtute ejusdem cartæ regis imperpetuum plene gaudeant, & utantur prout in carta prædicta plenius continetur. Et eo quod idem vicecomes homines & tenentes ipsius abbatis dictorum maneriorum ad quasdam præsentationes ad ipsum abbatem ratione dicti visus in eisdem maneriis spectantes coram ipso in turnis suis faciendas distrinxit, & occasione quarundam præsentationum de hutesio infra dicta maneria juste & injuste levato, & non prosecuto de effusione sanguinis,

Edwar. II. Rex.

guinis, & de purpresturis, & de quibusdam aliis ad eundem abbatem ratione dicti visus in eisdem maneriis pertinentibus coram ipso in turnis suis per quosdam homines maneriorum prædictorum ad ipsum abbatem super libertatibus suis prædictis maliciose prægravandum confœderatos voluntarie factarum diversa amerciamenta de eisdem hominibus & tenentibus ipsius abbatis de maneriis prædictis per ipsum vicecomitem prætextu earundem præsentationum indebite imposita per graves districtiones extorsit ab eisdem, eidem vicecomiti pluries præcepit rex quod de hujusmodi præsentationibus in præjudicium ipsius abbatis admittendis, ac extorsionibus & districtionibus aliquibus de hominibus & tenentibus maneriorum prædictorum prætextu talium præsentationum faciendis desisteret, & ipsum abbatem libertatibus prædictis sine impedimento uti & gaudere permitteret juxta tenorem cartæ regis supradictæ, non obstante quod ipse aut prædecessores sui prædicti eis aliquo casu emergente usi non fuerint, & quod ea quæ à prædictis hominibus & tenentibus occasione dictarum præsentationum coram ipso factarum ceperat vel extorserat, restitueret indilate vel causam significaret quare mandatum regium alias sibi inde directum exequi noluit vel non potuit: Idem vicecomes spretis mandatis regis præfatos homines & tenentes maneriorum prædictorum pro hujusmodi præsentationibus diversis vicibus nichilominus amerciavit, & ipsos homines & tenentes pro amerciamentis illis sibi solvendis, ac ad hujusmodi præsentationes coram ipso in turnis suis jam de novo faciendas graviter distrinxit, & de die in diem adhuc distringere non desistit, in regis ac mandatorum regis prædictorum contemptum & ipsius abbatis dispendium non modicum & libertatis suæ prædictæ enervationem manifestam, & contra tenorem cartæ regis supradictæ. Et unde prædictus abbas per *Robertum de Monsele* attornatum suum queritur, quod cum ipse & prædecessores sui abbates sancti *Augustini Cant.* à tempore quo non extat memoria habuerunt in maneriis suis prædictis visum franci plegii, & ea quæ ad visum hujusmodi pertinent, ut superius dictum est. Et eo quod dictus vicecomes homines & tenentes ipsius abbatis dictorum maneriorum ad quasdam præsentationes ad ipsum abbatem ratione dicti visus in eisdem maneriis spectantes coram ipso in turnis suis faciendas distrinxit, videlicet in octabis S. *Michaelis*, anno regni regis nunc x. borghas maneriorum prædictorum dicti abbatis pro eo quod non præsentaverunt ad turnos dicti vicecomitis coram eo ea quæ pertinent ad visum franci plegii præsentanda per boves & equos suos. Et idem vicecomes occasione quarundam præsentationum de hutesiis infra dicta maneria juste & injuste levatis, & non prosecutis de effusione sanguinis, & de purpresturis, ac de quibusdam aliis ad eundem abbatem super libertatibus suis prædictis maliciose prægravandum confœderatos voluntarie factarum diversa amerciamenta ad summam centum solidorum de eisdem hominibus & tenentibus ipsius abbatis, videlicet de *Stephano Blike*, *Ricardo Upedonne*, & *Henrico Sandre*, *Thoma Kempe*, & aliis hominibus de maneriis prædictis per ipsum vicecomitem prætextu earundem præsentationum indebite imposita per graves districtiones prædictas extorsit ab eisdem; per quod dominus rex per breve suum de prohibitione quod eidem vicecomiti apud *Cant.* liberatum fuit in præsentia *Philippi de Cunisby*, *Roberti de Wodhulle*, *Rogeri de Ebryzgtonne*, *Iohannis Pund* & aliorum, videlicet in festo translationis S. *Thomæ* martyris ultimo præterito inhibuit, quod ipse de hujusmodi præsentationibus in præjudicium ipsius abbatis admittendis, ac extortionibus & districtionibus aliquibus de hominibus, & tenentibus maneriorum prædictorum prætextu talium præsentationum faciendis desisteret, & ipsum abbatem libertatibus prædictis sine impedimento uti & gaudere permitteret, juxta tenorem cartæ regis prædictæ, non obstante quod ipse aut prædecessores sui prædicti eis aliquo casu emergente usi non fuerint, & quod ea quæ à præfatis hominibus & tenentibus occasione dictarum præsentationum coram ipso factarum ceperat vel extorserat, restitueret indilate vel causam domino regi &c. quare mandatum regis sibi alias &c. exequi noluit vel non potuit &c. Idem vicecomes spretis mandatis regis prædictis &c. nichilominus amerciavit prædictos homines & tenentes &c. Et pro amerciamentis illis sibi solvendis ac hujusmodi præsentationibus coram ipso in turnis suis jam de novo faciendis regia prohibitione non obstante homines prædictos per averia sua, videlicet equos, & boves, & afferos graviter distrinxit, & adhuc de die in diem ipsos distringere non desistit in regis contemptum mille librarum & dampnum ipsius abbatis C. librarum. Et hoc idem abbas pro domino rege & seipso paratus est verificare. Et idem vicecomes per *Thomam de Whacton* attornatum suum venit & defendit vim, & injuriam, & quicquid est in contemptum regis, quando &c. Et dicit quod quando ipse intravit in ballivam suam invenit dominum regem seisitum de hujusmodi visu franci plegii, & præsentationibus ad turnum &c. faciendis de hominibus & tenentibus maneriorum prædictorum, per quod ipse homines & tenentes prædictos pro eo quod noluerunt venire ad turnos suos & ibidem præsentare ea quæ pertinent ad visum franci plegii & ad alia facienda prout hactenus facere consueverunt, ipsos homines amerciavit, & pro amerciamentis illis distrinxit levandis sicut ei bene licuit, absque hoc quod ipse aliquid contra prohibitionem domini regis nec in contemptum &c. Et prædictus abbas dicit ut prius, quod ipse & prædecessores sui &c. à tempore quo non extat memoria habuerunt in maneriis suis prædictis visum franci plegii & ea quæ ad hujusmodi visum pertinent, sicut compertum per recordum prædicti *Iohannis de Berewik* &c. quod quidem recordum in cartis domini regis nunc domino abbati & conventui &c. confectis idem rex inter cætera recitari fecit, & concessit pro se & hæredibus suis quantum in ipso est, quod ipse & successores sui imperpetuum habeant per eandem cartam domini regis in dictis maneriis visum franci plegii & ea quæ ad hujusmodi visum pertinent; et quod licet ipse aut prædecessores sui aliquibus libertatum in carta recordo prædictis expressarum aliquo casu emergente prius usi non fuerint, ipsi tamen & successores sui libertatibus prædictis & earum qualibet virtute ejusdem cartæ regis imperpetuum plene gaudeant & utantur; & profert cartam dicti domini regis nunc quæ hoc idem testatur, Cujus data est per manus domini regis apud *Dovoriam* xxij. die Maii anno regni sui sexto. Profert etiam idem abbas quoddam breve domini regis de magno sigillo

Walt. Arch.

ar. II. sigillo Cancellariæ consignatum in hæc verba :
.cx. EDWARDUS *&c. Dilectis & fidelibus suis* Willelmo Inge *& sociis suis Iusticiariis nostris ad placita coram nobis tenenda assignatis salutem. Cum dilecti nobis in Christo abbas & conventus sancti* Augustini Cant. *& prædecessores sui à tempore quo non extat memoria habuerunt in maneriis suis de* Menstre, Norborne, Suanes, Litleborne, Chistelet, Stureye, Stodmersch, Rippele, Langedone, Plumstede, Dale, Gonciston *&* Langport *in comitatu* Kanciæ *habeant libertatem, videlicet visum franci plegii & ea quæ ad hujusmodi visum pertinent, sicut compertum est per recordum* Johannis de Berewico *& sociorum suorum Iusticiariorum domini regis* E. Angliæ *patris nostri anno regni sui* xxj. *itinerantium ad communia placita in comitatu prædicto, quod in quadam carta nostra eisdem abbati & conventui confecta inter cætera recitare fecimus, & concessimus eis pro nobis & hæredibus nostris quantum in nobis est, quod ipsi & successores sui imperpetuum habeant per eandem cartam nostram in eisdem maneriis dictum visum & ea quæ ad hujusmodi visum pertinent. Et quod licet quod ipsi aut prædecessores sui prædicti aliquibus libertatum in carta & recordo prædictis expressarum aliquo casu emergente prius usi non fuerint, ipsi tamen & successores sui libertatibus supradictis & earum qualibet virtute ejusdem cartæ nostræ imperpetuum plene gaudeant, & utantur, prout in carta prædicta plenius continetur, Ac placitum coram vobis inter ipsum abbatem &* Johannem Malemayns *de* Ho *vicecomitem nostrum ejusdem comitatus super quibusdam quæ ad dictum visum pertinent, de quibus idem abbas per præfatum* Johannem, *ut dicitur, extitit impeditus, jam pendeat indeterminatum, sicut ex parte ipsius abbatis nobis intelligi datur : Nos volentes eidem abbati in hac parte fieri quod justum est, vobis mandamus quod inspecta carta prædicta eidem abbati visum prædictum & omnia quæ ad hujusmodi pertinent juxta tenorem cartæ & recordi prædictorum de cætero allocetis. Teste meipso apud* Wyndsore *primo die Maii anno regni nostri* x.

Compertum est eciam per recordum & processum loquelæ quæ fuit in curia domini regis nunc anno regni sui sexto coram *Hervico de Stanton* & sociis suis Justiciariis itinerantibus in comitatu prædicto, quod dicta libertas de hujusmodi visu franci plegii de hominibus prædictorum maneriorum eidem abbati simul cum aliis libertatibus in eisdem recordo & processu &c. quæ dominus rex nunc coram eo certis de causis venire fecit plenius continetur, quæ resident inter recorda de anno regni ejusdem regis x. Unde idem abbas dicit, quod ex quo dicta libertas ei & prædecessoribus suis coram præfato *I. de Berewik* & sociis suis prout carta regis superius prædicta testatur, & etiam coram præfato *Hervico de Stanton* & sociis suis Justiciariis itinerantibus in comitatu prædicto, prout in recordo & processu prædictorum justiciariorum plenius compertum allocata fuit. Et etiam dominus rex nunc per cartam suam eandem libertatem simul cum aliis libertatibus eidem abbati & successoribus suis confirmavit, prout in eadem carta plenius continetur. Et prædictus vicecomes superius advocat, quod ipse homines & tenentes maneriorum prædictorum pro eo quod noluerunt venire ad turnos suos, & ibidem præsentare ea quæ ad visum franci plegii pertinent, & alia facienda sicut hactenus facere consueverunt, ipsos homines amerciavit, & pro amerciamentis illis levandis distrinxit contra mandata domini regis, petit judicium &c. Et quod eadem libertas eidem abbati &c. hic coram rege in casu isto ad mandatum domini regis prædictum allocetur &c. Et prædictus vicecomes nichil aliud dicit nisi ut prius, quod quando ipse intravit balliam suam invenit dominum regem seisitum de hujusmodi visu franci plegii & præsentationibus ad turnum &c. faciendis de hominibus & tenentibus maneriorum prædictorum ; Et quia noluerunt coram eo venire, ipsos amerciavit & distrinxit prout cæteri vicecomites ante ipsum facere consueverunt, petit judicium. Et quia compertum est quod dicta libertas in itinere *Iohannis de Berewik* &c. coram eodem *Iohanne* &c. eidem abbati allocata fuit, & etiam in ultimo itinere coram prædicto *Hervico de Stanton*, ac etiam per cartam domini regis, quod idem abbas & successores sui imperpetuum habeant visum franci plegii & ea quæ ad hujusmodi visum pertinent in maneriis antedictis, & quod licet ipsi aut prædecessores sui aliquibus libertatum in carta & recordo prædictis expressarum aliquo casu emergente prius usi non fuerint, ipse tamen & successores sui libertatibus prædictis, & earum qualibet virtute ejusdem cartæ imperpetuum pleno gaudeant & utantur. Et dominus rex per breve suum prædictum mandavit hic quod inspecta carta regis prædicti, eidem abbati visum prædictum, & omnia quæ ad hujusmodi visum pertinent, juxta tenorem cartæ & recordi prædictorum coram rege de cætero allocent, ideo ipse abbas & successores sui imperpetuum habeant & gaudeant libertatem prædictam &c. juxta tenorem cartæ regis prædictæ. Et præceptum est eidem vicecomiti quod de hujusmodi inquietationibus, gravaminibus, et districtionibus eidem abbati et successoribus suis, et ejus tenentibus maneriorum prædictorum infra libertatem &c. de cætero non se intromittat quovismodo contra tenorem cartæ regis prædictæ. Et quoad hoc quod prædictus vicecomes advocavit districtiones super tenentes prædictorum maneriorum dicti abbatis et diversa amerciamenta ab eisdem levavit, prout superius patet &c. Idem vicecomes ad judicium &c. Et super hoc datus est dies in crastino sancti *Iohannis Baptistæ* ubicunque &c. de audiendo inde judicium &c.

Walterus Archiep.

Rex vicecomiti Kanciæ *salutem. Quia abbas & conventus sancti* Augustini Cant. *habere debent in maneriis suis de* Menstre, Chistelet, Sturege, Litleborne, Norborne, Leynham, Plumstede, *hundredis de* Langport *&* Cornilo *in comitatu prædicto visum franci plegii & ea quæ ad hujusmodi visum pertinent ; Quæ libertas, tam coram* Johanne de Berewik *& sociis suis Iusticiariis domini* E. *quondam regis* Angliæ *patris nostri anno regni sui* xxj. *itinerantibus ad communia placita, quam coram dilectis & fidelibus nostris* Hervico de Stanton *& sociis suis Iusticiariis ultimo itinerantibus in comitatu prædicto, eisdem abbati & conventui allocata fuit prout nobis plenius constat. Ac nos in carta nostra per quam eis diversas libertates per prædecessores nostros concessas confirmavimus prædictum recordum recitari fecimus, & concessimus eisdem abbati & conventui pro nobis & hæredibus nostris*

nostris quantum in nobis est, quod ipsi & successores sui imperpetuum habeant per eandem cartam nostram in dictis maneriis visum franci plegii & ea quæ ad hujusmodi visum pertinent. Et quod licet ipsi aut prædecessores sui aliquibus libertatum in carta & recordo prædictis expressarum aliquo casu emergente hactenus usi non fuerint, Iidem tamen abbas & conventus & successores sui libertatibus prædictis & earum qualibet virtute ejusdem cartæ nostræ imperpetuum plene gaudeant, & utantur, prout in eadem carta & recordo prædictis in curia nostra coram nobis lectis & intellectis plenius continetur. Per quod consideravimus ibidem quod iidem abbas & conventus & successores sui in maneriis prædictis imperpetuum habeant & gaudeant libertatem suam prædictam in curia nostra coram nobis juxta tenorem cartæ nostræ prædictæ. Tibi præcipimus quod ab omnibus inquietationibus, gravaminibus & districtionibus eisdem abbati & conventui, & successoribus suis, & tenentibus maneriorum prædictorum ratione visus franci plegii & de hiis quæ ad hujusmodi visum pertinent, supersedeas omnino. Et de cætero de eisdem nichil intromittas quovismodo contra tenorem cartæ nostræ supradictæ. Et quid inde feceris, scire facias nobis in crastino S. Johannis Baptistæ *ubicunque tunc fuerimus in* Anglia. *Et habeas ibi hoc breve.* T. L. de Trykynham *apud* Westmonasterium *xvij. die Maii anno regni nostri decimo.*

§. 3. *Mariscus de* Rissebutn *datur per* G. Scherreve.

CIrca hæc tempora obiit quidam *Gervasius Scherreve* qui nobis fideliter in vita sua deservivit, & inter cætera bona quæ huic ecclesiæ fecit mariscum quendam in tenura de Chistelet, vulgariter Rysshobozne vocatum, in plena curia ibidem disclamavit & vj. marcas liberi redditus apud Heo in Menstre liberaliter assignavit, & pepetualiter nobis donavit. Et ad anniversarium suum singulis annis die obitus sui scilicet xij. kal. Julii faciendum assignavit xx. s. pro pane pauperibus distribuendo per manus sacristæ. Cui mariscus ille de concessu suo perpetualiter deputatur. Item assignavit conventui in refectorio reficienti singulis annis sui obitus vj. s. viij. d. ad pitantiam per manus custodis de Menstre inperpetuum.

§. 4. Walterus *archiepiscopus ratificat ecclesias de* Sturrey *& de* Benington.

SEd inimici nostri pacis perturbatores & seminatores dicordiæ miscentes zizaniam tritico, & qui loquuntur pacem cum proximis suis, mala autem in cordibus & in abscondito, invidentes adeptionibus ecclesiarum de Sturreye & de Benynton, & papalis indulgentiæ una cum dimissionibus & renunciationibus archiepiscopi, ipsum archiepiscopum ad lites superius motas & contentiones convolare procurant. Quapropter & ratificationi ipsarum noluit consentire. Unde frater *Thomas de Wivelesberg* cum domino *Iohanne le Toute* ad vicariam de Sturepe primitus præsentato, ad dictum archiepiscopum apud Mortelake *Wyntoniensis* diocesis tunc existentem cum litera præsentationis adierunt supplicantes, quatinus ipse vellet illum admittere & perpetuum vicarium instituere in ecclesia prædicta, ac ulterius

facere quod ad ipsum pertineret in hac parte, exemptionibus et privilegiis nostris per omnia semper salvis. Et tunc dictus dominus *I.* sic præsentatus requisivit humiliter ipsum archiepiscopum quod illum sic præsentatum ad dictam vicariam admitteret & perpetuum vicarium institueret in eadem, et tunc frater *T. de Wyvelesberg*, dixit verba subsequentia. Pater reverende, Præsentatio dictorum religiosorum ad vicariam de Sturepe vobis est exhibita, præsentata et tradita, ne præfatis religiosis sancti *Augustini* tempus currat: et archiepiscopus respondit, Nos faciemus vobis justitiam: nec super hujusmodi expeditione plus tunc fecit. Unde sacra scriptura dicente, *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis ut recipiant vos in æternam pacem*, allatis sibi CCCC. marcis vota sua in singulis obtinuerunt, unde idem præsentatus rediens ad eundem archiepiscopum, apud Otteford, ipsum admisit et perpetuum vicarium instituit in eadem certam portionem sibi perpetualiter assignando, ut in ordinatione ejusdem vicariæ in sequentibus plenius poterit apparere. Ratificavit eciam appropriationem ecclesiarum de Sturepe et de Benynton, quæ fuit facta domino *Radulfo* abbati in prima creatione sua sub hac forma.

« Noverit universitas vestra quod nos appropria-« tioni ecclesiarum de Sturrepe et de Benynton « nostræ diocesis per sacrosanctam sedem apostoli-« cam, religiosis viris abbati et conventui monasterii « sancti *Augustini Cant.* factæ nuperime et con-« cessæ, in quantum ordinariæ facultatis requirit « potestas gratum præbentes assensum, gratiam « quam in hac parte eadem sedes sancta ipsis religi-« osis duxerit faciendam, necnon et ingressum pos-« sessionis earundem quas eosdem novimus assecu-« tos legitime, approbamus.

§. 5. *Dimissiones archiepiscopi et Commissarii sui.*

UNiversis sanctæ matris ecclesiæ filiis præsentes literas inspecturis, *Walterus* permissione divina &c. Noverit universitas vestra quod cum religiosi viri abbas & conventus monasterii sancti *Augustini Cant.* fuissent coram nobis successu temporum nostram diocesim *Cant.* jure diocesano ac diocesim *Roffensem* jure metropolitico nuper visitantibus ad judicium evocati, jus suum super appropriatione ecclesiarum de Menstre in *Thaneto* cum capellis sanctorum *Johannis, Laurentii* & *Petri* de Chistelet, de Nozthburne, cum capella de Scholdon, de Prestone, de Favpzsham, cum capella de Scheldwich, de Sellynge, de Middilton, de Lenham, de Tanderden, sancti *Pauli* in *Cant.* diocesis *Cantuariensis* & ecclesiæ de Plumstede, cum capella de Eastwycham, *Roffensis* diocesis, quas eosdem religiosos in visitationibus hujusmodi in usus proprios tenere comperimus, necnon jus si quod idem religiosi haberent quare ratione ecclesiarum eisdem appropriatarum tanquam rectores earundem in visitatione nostra comparere, ac manualem obedientiam nobis præstare non debebant, exhibituri, ostensuri, ac eciam detecturi: Idem religiosi coram nobis ratione hujusmodi congruis loco & tempore comparentes, jura, privilegia & munimenta pro jure suo, quod eis competere prætenderant, in hac parte exhibuerunt, & eciam ostenderunt. Quibus exhibitis, inspectis, examinatis & diligenter

Edward. II. Rex. ligenter ponderatis quia de jure & immunitate eorundem in præmissis nobis legitime constabat, ipsos super hiis omnibus tanquam sufficienter munitos in præmissis rite & legitime procedentes judicialiter duximus dimittendos. Et salvo quod si contingat præfatos religiosos à successoribus nostris ex aliqua causa rationabili specialiter extra visitationem suam evocari, exhibituri titulos sive appropriationes ecclesiarum suarum, idem religiosi extra visitationem prædictam ad præmissam exhibitionem faciendam comparere teneantur.

§. 6. *Dimissio decimarum partialium, et pensionum annuarum.*

CUm dudum venerabilis pater, dominus *W.* Dei gratia *Cant.* archiepiscopus totius *Angliæ* primas civitatem *Cant.* & diocesim visitans comperisset quod religiosi viri abbas & conventus sancti *Augustini Cant.* ecclesias parochiales de **Menstre**, &c. ut supra. Item quod religiosi recipiunt ab ecclesia de **Sibertiswelde** xx.s. annuos. Item quod à vicario perpetuo de **Redmerysham** x.s. Item ab ecclesia de **Bordenne** xiij.s. iiij.d. nomine pensionum annuarum. Item quod idem religiosi percipiunt majores decimas & minores de terris feodi de **Hoptlond**, quondam Soldani existentibus, ut dicitur, infra limites vel fines parochialis ecclesiæ de **Westbery** ac decimas partiales de terris de **Westlonde** infra fines vel limites ecclesiæ de **Menstre**, in **Scapeye**, & decimas partiales infra limites ecclesiæ de **Eschetch**, de antiquo dominico de **Shirlonde**, duas quoque partes decimarum infra limites ecclesiæ de **Rippele**, ac eciam quasdam decimas partiales infra parochias ecclesiarum de **Stokebery** & **Wade**, & insuper decimas majores & minores de **Soldaneslonde**, & partem gerbarum decimalium provenientium de terris manerii de **Wynkelonde**, infra limites parochiæ de **Suttone**, decimas quoque partiales in **Pyringe** infra limites parochiæ de **Eastlangedonne**, ac eciam alias decimas parochiales ad valentiam vj. marcarum infra eandem parochiam. Item quod iidem religiosi detinuerunt & detinent decimas lanæ vaccarum & alias minutas provenientes de manerio ipsorum de **Kede** ad ecclesiam de **Bregge** ut dicebatur pertinentes, & decimas ortorum & curtilagiorum suorum existentium in parochia de **Sellynge**. Item quod subtraxerunt decimam provenientem de molendino eorum aquatico dicto **Abbottismelle** in *Cant.* Item quod spoliarunt perpetuum vicarium & vicariam de **Sellynge** quibusdam portionibus ad vicariam suam pertinentibus, videlicet de pede fossis manu plantatis & decimis silvæ ceduæ. Item quod detinent decimam fœni provenientem de prato quondam *J. Terry* continente circiter xv. acras terræ, & decimas de xv. actis arundineti & prati vocati **Terrisbroke**. Item quod in ecclesia de **Norborne**, & in aliis ecclesiis dictis religiosis appropriatis, & in quibus jus duntaxat obtinent patronatus, pulsantur campanæ cum abbas ipsius manasterii ad hujusmodi loca declinaverit, vel transitum fecerit per eadem. Demum dictus dominus archiepiscopus nobis magistro *Roberto de Mallyng* ipsius patris Commissario generali commisit super compertis prædictis et aliis specialiter vices suas. Nos igitur super hiis rite & legitime procedentes prædictos abbatem & conventum fecimus ad judicium evocari, nichilominus rectores, vicarios, aliosque omnes & singulos quorum interesse poterit citari legitime facientes, quod coram nobis comparerent jus si quod sibi competeret in hac parte proposituri, si sibi expediens videretur. Procurator siquidem dictorum religiosorum sufficienter & legitime constitutus coram nobis comparens protestabatur publice & expresse, quod per aliqua dicenda, proponenda, ostendenda, seu quomodolibet facienda, non intendebat nec domini sui intendebant eorum exemptionibus, privilegiis, libertatibus, immunitatibus aut juribus præjudicare, & hujusmodi protestatione salva ad omnia singula supradicta eidem per nos objecta sufficienter reponendo, proponens quod ecclesiæ parochiales ut supra sunt eidem monasterio canonice appropriatæ, ut eas sic possident licite atque juste. Ecclesia vero de **Illeborne** est eisdem ad perpetuam firmam ab apostolica sede concessa. Pensiones vero, portiones ac decimas supradictas omnes & singulas juste percipiunt & retinent, necnon de pulsatione in adventu ipsius abbatis ac omnibus aliis sunt sufficienter muniti; Rectoribus vero, vicariis & aliis quorum interest, ut præmittitur, evocatis ac quibusdam eorum non curantibus comparere, quibusdam vero comparentibus & jus si quod sibi competeret, prosequi recusantibus, pars dictorum religiosorum in termino ad hoc eis assignato quam plura privilegia sedis apostolicæ, & alia munimenta publica & auctentica exhibuit, testes quamplures produxit, quibus in forma juris admissis, juratis & examinatis ac ipsorum attestationibus quam necessariis aliis in assignato ad hoc termino publicatis: Nos Commmissarius prædictus auditis & plenius intellectis meritis hujusmodi causæ seu negocii, Christi nomine invocato de jurisperitorum nobis assidentium consilio pronunciamus & declaramus præfatos religiosos & eorum monasterium super omnibus & singulis ecclesiis, pensionibus, portionibus, decimis, pulsatione & quibuscumque aliis supradictis canonice & sufficienter esse munitos, prædictum procuratorem nomine dominorum suorum ac dominos suos & eorum monasterium super præmissis omnibus et singulis secundum juris exigentiam sententialiter absolventes. Walterus Archiep.

E T quia superius fit mentio de hujusmodi nominibus antiquis et ignotis, videlicet de *Sake* et *Sokne* &c. ideo congruum duxi illa interpretare et sic adducere cognitioni modernorum.

Sake, hoc est placitum et emenda de transgressione hominum in curia domini, quia **Sak** Anglice, *Encheyson* Gallice, et **Sak** dicitur pur **Forfait**.

Sok, hoc est secta de hominibus in curia domini secundum consuetudinem regni.

Toll, hoc est, quod vos et homines vestri de toto homagio et servicio vestro sitis quieti in omnibus mercatis de tolneto et rebus emptis et venditis.

Them, hoc est, quod vos habeatis totam generationem villanorum vestrorum cum eorum sectis et catallis ubicumque inventa fuerit, excepto quod si aliquis nativus quietus per j. annum et j. diem in aliqua villa privilegiata manserit, ita quod in eorum communem gildam et tanquam unus eorum receptus fuerit, eo ipso villenagio est exemptus.

Infangenthef, hoc est, latrones capti in dominico vel in feodo nostro, et de suo latrocinio convicti in curia vestra judicentur.

Homsokne, hoc est, quietus esse de amerciamentis pro

Edwar. II Rex.

pro ingressu hospitii violenter et sine licentia et contra pacem regis, & quod teneatis placita de hujusmodi transgressione in curia vestra.

Grythbreth, hoc est, pax domini regis fracta, quia **Grith** Anglice, pax Latine.

Flemensfrede, hoc est, quod habeatis catalla sive amerciamenta hominum vestrorum fugitivorum cum anno et vasto.

Forstall, hoc est, quietus esse de amerciamentis de catallis arestatis infra terram vestram, et quod habeatis placita inde in curia vestra et de hujusmodi catallis arestatis amerciamenta inde provenientia.

Cap. XXXIV.

§. 1. *Carta* E. 2. *de vacatione monasterii* S. Augustini.

Quia vero vacante monasterio sancti *Augustini* sæpius per reges *Angliæ* et eorum ministros gravamina non modica et dispendia sustinere videbatur, dominus *Radulfus* abbas hujus loci cum consilio sui conventus volens talibus jacturis inposterum obviare, et eisdem regibus pro talibus vacationibus certum quid conferre, Anno Domini M.CCC. xvj. rex *Edwardus* primo die mensis Sept. an. regni sui nono concessit isti monasterio in hunc modum.

An. Dñi 1316.

EDWARDUS Dei gratia &c. Sciatis quod cum ob specialem devotionem quam ad beatum Augustinum *gloriosum Christi confessorem gerimus & habemus, & ut dilecti nobis in Christo monachi abbatiæ sancti* Augustini Cant. *eo ferventius Deo famulentur quo ipsos majori favore fuerimus prosecuti, concesserimus dilectis nobis in Christo* Radulfo *abbati loci prædicti & conventui ibidem pro nobis & hæredibus nostris, quod quam primo abbatiam illam per mortem, cessionem vel resignationem præfati* Radulfi *vel alio modo vacare contigerit, Prior & conventus abbatiæ prædictæ qui tunc temporis erunt habeant custodiam abbatiæ illius durante vacatione ejusdem cum omnibus ad custodiam illam spectantibus, & quæ nos vel hæredes nostri percipere & habere possemus ratione vacationis illius si custodia ejusdem tunc in manu nostra remaneret. Ita quod nullus Escaetor seu alius minister noster vel hæredum nostrorum quicunque abbatiam illam ingrediatur, aut se de aliquibus ad abbatiam illam spectantibus quovis modo intromittat; vel Priorem & conventum prædictos impediat quo minus habeant plenam & liberam administrationem omnium & singulorum ad abbatiam illam spectantium & exituum inde provenientium, reddendo nobis vel hæredibus nostris sexcentas marcas pro eadem vacatione, Salvis nobis & hæredibus nostris feodis militum & advocationibus ecclesiarum ad abbatiam illam pertinentibus durante vacatione supradicta, prout in literis nostris patentibus præfatis abbati & conventui inde confectis plenius continetur. Nos concessionẽ prædictam innovantes, volentesq; præfatis Abbati et conventui ex causis prædictis gratiam facere ampliorem, per finem ducentarum marcarum quem prædictus abbas fecit nobiscum, nec non & pro remissione ac pardonatione quas prædicti abbas & conventus nobis fecerunt de quingentis marcis in quibus celebris memoriæ dominus* Edwardus *quondam rex* Angliæ *pater noster per literas suas patentes quas nobis reddiderunt, eis tenebatur, Concessimus pro nobis & hæredibus nostris eisdem abbati & conventui, quod Prior & conventus abbatiæ prædictæ qui pro tempore erunt in proxima vacatione ejusdem habeant custodiam abbatiæ illius pro sexcentis marcis, nobis vel hæredibus nostris reddendis in forma supradicta. Et extunc in singulis vacationibus abbatiæ prædictæ quociens videlicet ipsam vacare continget, Prior & conventus loci illius, qui pro tempore fuerint, habeant, & teneant custodiam abbatiæ illius et omnium temporalium ejusdem cum omnibus rebus & bonis ad abbatiam illam qualitercumque spectantibus, adeo plene et integre sicut abbates et conventus ejusdem loci abbatiam illam & temporalia ejusdem cum rebus et bonis prædictis sede plena aliquibus retroactis temporibus habere & tenere consueverunt. Ita quod dicti Prior et conventus de temporalibus et bonis ac rebus illis plenam et liberam administrationem habeant, inde disponere & ordinare possint, prout eis melius et utilius videbitur faciendum, et prout abbas et conventus loci illius inde possent ordinare et disponere sede plena; Salvis nobis et hæredibus nostris feodis militum quæ tenentur de abbathia prædicta et advocationibus ecclesiarũ cum acciderint temporibus vacationum prædictarum, ita quod omnes redditus et servicia annua de feodis prædictis in vacationibus illis provenientia remaneant Priori et conventui prædictis. Salvis eciam nobis et hæredibus nostris escaetis quas accidere contigerit temporibus prædictis. Quæ quidem escaetæ singulis hujusmodi vacationibus finitis post fidelitatem ipsius quem ibidem eligi, confirmari seu præfici contigerit in abbatem nobis vel hæredibus nostris factam liberentur et remaneãt Abbati, Priori et conventui dicti loci et successoribus suis, sine occasione vel impedimento nostri et hæredum nostrorum seu ministrorum nostrorum quorumcumque; Reddendo nobis et hæredibus nostris post primam vacationem abbatiæ prædictæ pro qualibet vacatione abbatiæ illius extunc, sive duraverit per dimidium annum, sive per minus tempus sexcentas marcas, videlicet infra primos duos menses à tempore quo abbatia illa vacare inciperit trescentas marcas; et ante finem aliorum duorum mensium proximo sequentium residuas trecentas marcas. Et si forte vacatio abbatiæ illius duravit per annum integrum ultra prædictum dimidium annum, tunc prædicti Prior et conventus solvant nobis aut hæredibus nostris pro illo anno integro mille marcas, et si ultra dimidium annum majori tempore duraverit quam per annum, tunc pro rata temporis quo sic duraverit ultra prædictum dimidium annum de dictis mille marcis plus solvant. Et si ultra dictum dimidium annum minori tempore duraverit quam per annum, tunc pro rata temporis illius de prædictis mille marcis minus solvant. Et volumus et concedimus pro nobis et hæredibus nostris, quod prædicti Prior et conventus et eorum successores inperpetuum habeant et teneant custodiam abbatiæ prædictæ, singulis temporibus vacationum ejusdem in forma prædicta. Ita quod nullus vicecomes, escaetor, seu quicunque alius ballivus vel minister noster aut hæredum nostrorum de custodia abbatiæ prædictæ seu cellarum suarum, maneriorum aut aliarum rerum, seu bonorum quorumcumque ad dictam abbatiam seu cellas suas spectantium quoquo modo ratione vacationis illius se in aliquo intromittat. Hoc tamen excepto quod escaetor vel alius minister noster seu hæredum nostrorum qui pro tempore fuerit infra portas tamen abbatiæ prædictæ in principio*

Walter. Archiep.

Ricar. II. ix. *cipio cujuslibet vacationis ejusdem quandam simplicem seisinam nomine nostri regii dominii capiat, & ea sic capta, statim exinde recedat absque aliquo inde capiendo seu eciam asportando. Ita quod ultra unum diem occasione seisinæ prædictæ moram ibi non faciat nec aliquem ibi substituat loco sui. Volumus insuper & concedimus pro nobis & hæredibus nostris quod si nos forsitan vel hæredes nostri aliquo tempore vacationis abbatiæ prædictæ exercitum nostrum fecerimus submoneri, prædicti Prior & conventus & successores sui pro propriis & dominicis feodis militum abbatiæ illius in manibus ipsorum Prioris & conventus tunc existentibus ad servicium in eodem exercitu faciendum minime teneantur, nec occasione servicii illius molestentur in aliquo seu graventur, sed inde penitus sint quieti; Salvis tamen nobis & hæredibus nostris serviciis feodorum militum quæ tenentur de abbatia prædicta temporibus vacationum ejusdem ad nos pertinentium ratione exercitus supradicti, Salva eciam nobis & hæredibus nostris custodia terrarum, tenementorum seu redditunm si quos abbas & conventus loci illius sibi & domui prædictæ in feodo exnunc adquisierint, per Escaetorem seu alios ministros durantibus vacationibus abbatiæ prædictæ retinenda, Ita tamen quod ratione custodiæ terrarum, tenementorum seu redditunm hujusmodi, Escaetor seu alius minister noster vel hæredum nostrorum abbatiam prædictam nullatenus ingrediatur, nec de abbatia illa seu aliquibus ad eam nunc pertinentibus se intromittat aliter quam in forma supradicta.*

§. 2. *Compositio cum tenentibus de* **Chistelet**.

EOdem anno sedata fuit quædam lis mota inter abbatem & conventum hujus monasterii et tenentes de **Chistelet** per Compositionem quæ talis est. « PATEAT universis per præsentes, quod « cum diversæ lites & contentiones inter abbatem « monasterii sancti *Augustini Cant.* et ejusdem loci « conventum ex parte una et *Willelmum de Grai*, « *Gilbertum atte Burgh &c.* ex parte altera motæ « fuissent et subortæ super diversis articulis et ca- « lumpniis tangentibus visum franci plegii infra « procinctum manerii dictorum abbatis et con- « ventus de **Chistelet**, tandem communibus amicis « intervenientibus conquievit lis in hunc modum, « videlicet quod prædicti *Willelmus de Grai* et « omnes alii prædicti tenentes prosequentes litem « prædictam et contentiones, concedunt quod ve- « nient ad visum franci plegii dicti abbatis tentum « bis per annum in hac forma, videlicet semel post « festum sancti *Michaelis* et semel post pascha in- « fra procinctum manerii prædicti de **Chistelet** ad « præsentandum per sacramentum Burghessaldo- « rum et quatuor hominum de qualibet Borgha tan- « tum juratorum, si tot fuerint in eadem Burgha, ea « quæ spectant ad pacem et coronam domini regis « fractam, purpresturam super dominum regem in « terra et in mari, et assisam panis et cerviciæ fra- « ctam secundum consuetudinem comitatus *Kan-* « *tiæ* præsentanda. Et pro hac concessione conce- « dunt prædicti abbas et conventus pro se et suc- « cessoribus suis, quod infra tres septimanas ante « diem visus tenti nec infra tres septimanas post te- « neatur ibidem curia nisi eisdem abbati et conven- « tui et eorum successoribus placuerit diebus visus,

« Concedunt eciam prædicti abbas et conventus pro « se et successoribus suis, quod omnes residentes qui « reseancias proprias nunc tenent infra procinctum « manerii prædicti, ad dictum visum venire non « compellantur, nisi fuerint tales super quos trans- « gressiones tangentes articulos visus fuerint præsen- « tatæ. Et de talibus respondebit **borghsald** perso- « naliter vel de plegiis. Concedunt eciam prædicti « abbas et conventus pro se et successoribus suis, « quod dicti **borghesald** et jurati ad præsentandum « defectus residentium minime compellantur, nec ad « præsentationes aliquas faciendas contra formam « superius expressam occasionentur quo modo. Et « dicti abbas et conventus et eorum successores « omnes residentes infra procinctum dicti manerii « defendent versus dominum regem et vicecomitem « *Kantiæ*, ita quod non inquietentur nec compellan- « tur ad præsentationem faciendam in lasto domini « regis vel alibi de hiis quæ ad visum pertinent, nisi « infra procinctum manerii prædicti ut prædictum « est; et quod tenentes dicti manerii diebus visus se « possint essoniare prout alibi in comitatu prædicto « usitatum est et consuetum. Et quod amerciamen- « ta prædictorum tenentium afforentur et taxentur « per sacramentum parium suorum &c. *Walterus* Archiep.

§. 3. *Perquisitio terrarum de* Willielmo Pontesbury.

ANno Domini M.CCC.xvij. *Edwardus* rex dedit licentiam abbati & conventui acquirendi de *Willelmo Pontesbury* & *Johanne Grove* lxxx. & unam acram terræ & dimidiam & lx. acras pasturæ in **Lenham** & **Chistelet**. Et de *Willelmo de Lyndestede* j. mesuagium & xlix. acras & j. rodam terræ, iiij. acras prati & dimidiam & unam acram bosci in *Cantuaria* **Norburne**, **Sholdon**, **Menstre** in *Thaneto*, **Littleburne**, **Natindon**, & **Middelton**. Quæ omnia ultra servicia inde debita & consueta valent per annum in omnibus exitibus juxta verum valorem lvj. s. & eo amplius. An. Dñi 1317.

Eodem anno recuperavit idem abbas per assisam versus *Willelmum Treie* & multos alios de *Thaneto* ij C. lx. acras marisci in **Menstre**.

§. 4. *Insultus manerii de* **Menstre** *per Senescallum ibidem.*

ANno sequenti tenentes de **Menstre** propter diversas districtiones eisdem per abbatem & suos ministros non immerito factas pro diversis detentionibus tam redditus quam aliorum articulorum curiam ipsius Abbatis de **Menstre** & visum franci plegii concernentium, juxta numerum vj. C. virorum die Veneris proxima ante festum S. *Nicholai* & sic continuando per quinque septimanas proximo sequentes, aggregata sibi adhuc majori multitudine malefactorum, ad maneria Abbatis apud **Menstre** & **Salmanston** hostiliter cum arcubus, sagittis, gladiis & baculis pluries accedentes, illa obsederunt, & insultus diversos ibidem fecerunt, & ignem quem secum tulerant pro maneriis illis comburendis portis apposuerunt; præ timore quorum excessuum monachi & servientes, videlicet frater *Willelmus Biholte* & *Willelmus de Middleton* monachi & alii inibi tunc existentes manerium de **Salmanston** per quindecim dies exire non audebant. vij. carucas & vij. 1318.

Ssss carectas

Edwar. II. Rex. carectas ac hernesia ad abbatem spectancia in campis tunc ibidem existentia vi & armis, scilicet cum gladiis & baculis fregerunt, dilaceraverunt & in minutas partes secuerunt, & arbores Abbatis ibidem & apud **Menstre** ad valentiam xl. li. succiderunt & asportaverunt, & fratrem *Henricum de Neweton* monachum in manerio apud **Clivesende** in festo sancti *Nicholai* obsederunt, & domos ibidem discooperuerunt & fregerunt, & ipsum monachum ibidem inprisonaverunt per vj. dies, & postmodum illum cuidam *Waltero Capell:* pro iiij. s. acsi in terra guerrina fuisset vendiderunt, & tam in homines & servientes Abbatis pro custodiis maneriorum prædictorum in pleno mercato de **Menstre** insultum fecerunt, verberaverunt, vulneraverunt & male tractaverunt, & prædicti malefactores confederationes illicitas per sacramentum & scripta inter eos fecerunt, collectas & tallagia diversa inter se assederunt ad summam xxvj. li. & per hujusmodi confederationes & collectas alios malefactores de quinque portibus aliquid ad perdendum non habentes in multitudine non modica sibi attraxerunt, quare abbas justiciam in præmissis in curia Regis prosequi non auderet. Inpedierunt etiam ballivos abbatis per tumultum & clamorem nimium ne possit tenere curiam suam apud **Menstre**, unde jurati per Dominum *Barthomeum Badelesmer* & alios justiciarios domini Regis pro hujusmodi causa per ipsum Regem assignati dicunt per sacramentum suum, quod prædicti malefactores fuerunt culpabiles de omnibus transgressionibus & excessibus prædictis sicut eis inponitur ad dampnum Abbatis DC. li. Et consideratum est quod Abbas recuperaret versus eosdem dampna sua quæ taxata fuerunt ad DC. li. & prædicti malefactores caperentur & usque ad solutionem debiti *Cantuariæ* incarcerentur. Statim post dominus Rex mandavit breve suum justiciariis prædictis in hæc verba.

EDWARDUS Dei gratia &c. Pro eo quod ad sectam Abbatis sancti Augustini *sui tenentes insulæ de* Thaneto *fuerunt convicti coram vobis pro dictis transgressionibus, ob quam causam prisonæ nostræ adjudicati quousque eidem Abbati pro supradictis dampnis fecerint emendas per vos allocatas: tamen ob compassionem quam habemus de statu ejusdem gentis quæ propter easdem lites & contentiones multum indebilitatur, pro fine CC. marcarum quam fecerunt nobiscum pardonavimus eis ne inprisonentur occasione prædicta. Quare vobis mandamus quod quoad diem super istis negotiis per vos assignatum faciatis venire coram vobis illas gentes inponentes singulis eorum secundum facultates singulorum certam portionem prædictarum CC. marcarum ad solvendum nobis in festo Pascha & prima die Augusti æquali porcione.*

Igitur anno secundo sequenti domino *Bartholomeo de Badelesmer* & aliis communibus amicis intervenientibus conquievit per talem Compositionem & in hunc modum, videlicet quod prædicti tenentes & omnes alii residentes infra procinctum manerii de **Menstre** terras & tenementa vel reseantias proprias habentes, &c. ut in Compositione de **Chistelet** usque ad hæc verba, *quæ pertinent præsentanda.* Et hæc est additio in ista Compositione, & quod fideliter omnes articulos superius contentos & quemlibet illorum exequantur, & nihil in præjudicium articulorum prædictorum seu aliorum dictos articulos quovismodo contingentium clam vel palam committent seu contravenient, nec in læsionem, præjudicium seu diminutionem articulorum prædictorum facient vel attemptabunt. Immo pro viribus suis omnes prædictos articulos ut jus ipsius abbatis & ecclesiæ suæ quantum in ipsis est inperpetuum manutenebunt & illæsos conservabunt. Et pro hac Concessione &c. ut in Compositione de **Chistelet** præter hanc ultimam additionem quæ talis est. *Et quod per istam Compositionem personæ illæ non compellantur ibidem venire quæ excipiuntur per statutum Domini Regis.* In cujus rei testimonium &c. *Walt. Arch.*

Anno vero supradicto scilicet M. CCC. xviij. frater *Ricardus de Cant.* hujus ecclesiæ tunc sacrista contulit illam tabulam pulcherimam quæ in magno altari cernitur in præsenti.

Anno Domini M. CCC. xx. & anno Sancti *Thomæ* martyris tunc jubeleo dominus *Radulfus* Abbas per seniores ecclesiæ Sanctæ Trinitatis effective requisitus Missam & cætera solempnia inter ipsos in magno honore celebravit. An. D. 1320

§. 5. *Vinea in* **Northome** *plantatæ per* R. *Abbatem.*

ISTis temporibus abbas *Radulfus* vineas juxta **Northome** fecit plantari. Erat enim perante idem locus spelunca latronum, habitaculum immundiciæ & fornicationis, ad quem erat quædam via communis per *le* **Kenile** cujus subterfugio adulteria & cætera talia facilius agebantur. Et hæc omnia dictus abbas pie considerans, & qua via ista scandalosa in melius posset commutare excogitans, dictam communem viam regia auctoritate et licentia præcludit, latibula umbrosa et convalles explanavit, spinas et tribulos extirpavit, arbusta truncavit, muro ex omni parte circumcinxit, et inibi vineam electam ut inpræsentiarum cernitur ad commodum et magnum honorem honorifice plantavit.

Anno Domini M. CCC. xxj. abbas et conventus hujus monasterii dederunt in excambium *Henrico* Priori sanctæ Trinitatis et conventui ejusdem loci unam placeam terræ in *Fordwico* jacentem inter tenementum dictorum Prioris et conventus versus **West** et tenementum *Willelmi Cok* versus **East**, regiam stratam versus **Southe** et ad *Sturam* versus **North**, continentem x. perticatas et dimidiam, et quælibet perticata ad xvj. pedes et dimidium in longitudine et xxiiij. pedes in latitudine; Salvis Abbati et conventui omnibus judiciis sanguinis cum executionibus et aliis transgressionibus ibidem factis sicut in aliis placiis ejusdem villæ ex antiquo percipiunt et perceperunt, pro tribus rodis terræ jacentibus in suburbio *Cantuariæ* in loco qui vocatur **Sandpit** inter regiam stratam versus **West** et terram Abbatis & Conventus versus **Northeast** & **Suth**. Nec licebit Priori vel suis successoribus in prædicta placea in *Fordwico* merces aut mercimonia aliquorum extraneorum receptare et advocare, aliter quam hactenus in tenementis quæ idem Prior et conventus prius in villa prædicta habuerunt fieri consuevit. 1321

§. 6. Petrus Dene *monachus factus est.*

ANno sequenti iij. kal. Aprilis magister *Petrus de Dene* excellens clericus et nobilis magnique vir consilii, in isto monasterio ob tirannidem adversariorum domini *Thomæ* Comitis *Lancastræ* monachus 1322.

Edw. II. chus effectus est. Qui *Petrus* ante suũ ingressum per suum testamentũ huic monasterio legavit infrascripta.

In Dei nomine Amen. Ego Petrus de Dene *Canonicus in ecclesiis cathedralibus* Eboracensi, Londonensi & Wellensi, *necnon in ecclesiis collegiatis de* **Southwelle** & *de* **Wymburn** Eboracensis & Sarebemiensis *diocesis, à multis annis proposui & propositum fixa deliberatione firmavi religionem ingredi, et in monasterio sancti* Augustini Cant. *in habitu regulari domino perpetuo famulari. Et quidem ante ingressum hujusmodi volui testamentum condere & de rebus ac bonis meis prout decuit ordinare; sane anno Domini M. CCC. xxij. mensis Aprilis die secundo in præsentia venerabilis patris domini* Radulphi *Dei gratia abbatis & plurium fratrum monasterii prædicti in seculari statu & habitu constitutus, testamentum meum seu voluntatem ultimam condo, ordino seu enuncio in hunc modum. In primis* decreta *mea in vitulinio scripta in asseribus nigro coreo coopertis. Item* decretales *in vitulinio in corio ligatas. Item* apparatum *domini* Hostiensis *super Decretalibus in duobus voluminibus. Item* apparatum *domini* Innocentii *in asseribus. Item Rosarium* Guidonis *super Decretalibus. Item* apparatum *super* sextum *cum repertorio* Guillelmi Surandi *in uno volumine in coreo. Item* apparatum *domini* Johannis *monachi cum apparatu* Johannis Andreæ *in uno volumine in coreo. Item quinque volumina juris civilis in corio ligata, videlicet Digestum vetus inforciatum, Digestum novum, codioem & parvũ volumen monasterio S.* Augustini Cant. *do lego, ita videlicet ut idem monasterium post decessum meum habeat dictos libros, usu eorum michi quoad vixero reservato specialiter et retento, nec liceat eciam post decessum meũ alicui dictos libros alienare nisi forsan urgeat evidens necessitas monasterii, & tractatu diligenti cum toto conventu habito, & de consensu spontaneo ejusdem conventus; De aliis libris meis omnibus tam in dicto monasterio quam alibi existentibus inter vivos antea donando & ordinando disposui, licet eos adhuc retineam, quarum donationum & ordinationum distributionem seu executionem michi retineo, & reservo. Item trescentas quinquaginta marcas sterlingorum in quibus ex causa mutui, michi tenetur monasterium, prout patet per duas literas ejusdem monasterii sigillo communi sigillatas, ac eciam centum marcas in eodem monasterio pro me depositas eidem monasterio do lego, ita videlicet quod quinquaginta marcæ cedant in refectione seu reparationem Capituli ipsius monasterii, quadringentæ vero marcæ residuæ in eventum vacationis monasterii integre reserventur, nec in usus alios convertantur nisi forsan pro summa & evidenti necessitate monasterii de communi consensu conventus ad succurrendum monasterio cum id aliunde fieri non valeret expenderentur; Et si contingat ipsas quadringentas marcas in toto vel in patre expendi, ordino & omnino volo, quod cum omni celeritate recolligantur, & pro vacatione ut præmittitur integre conserventur. Item florenos de* Florencia *quadringentos nonagintos quinque. Item floreum de agno centum & quinque & florenum de Mas: decem prædicto monasterio do lego, ita videlicet quod pro vacatione dicti monasterii integraliter conserventur, & ex nullis omnino causis vel casibus qui contingere poterunt in usum alium convertantur seu eciam assumantur; Adveniente vero vacatione, in utilitatem monasterii de communi consensu conventus prout magis expediens visum fuerit expendantur. Item omnia vasa mea argentea in monasterio deposita tam deaurata quam plana exceptis duodecim coeleariis argenteis, quæ quidem vasa in quadam indentura cujus tenor inferius ponitur specificantur, dicto monasterio do lego, ita videlicet ut ad utilitatem ejusdem monasterii de communi consilio prout magis visum fuerit convertantur.* Walterus Archiep.

Tenor indenturæ de vasis argenteis de quibus supra fit mentio talis est.

« *Deposita per magistrum* Petrum de Dene *clericum in monasterio sancti* Augustini Cantuariæ « *ix. die mensis Octobris anno M. CCC. xxj.* An. Dñi 1321.
« Inprimis ij. bacini argentei pulcri cum duobus « emall. Item duo alii basini argentei deaurati in « circumferencia et in fundo, et ij. basini in fundo et « circumferencia deaurati. Hii quatuor in uno hanaperio. Item ij. pottella majora argentea de una secta. Item ij. pottella, unum de una secta. Item unum « pottellum argenteum de alia & majori secta cum « j. emall. in summitate. Item vj. disci argentei & « salsarium de una secta cum A. & I. S. desuper exterius in fundo. Item vj. alii disci argentei & vj. « salsaria de alia secta cum P. tantum in fundo. « Item quinque cuppæ argenteæ deauratæ cum « coopercuIis suis operis diversi. Item una cuppa « argentea deaurata sine cooperculo. Item iij. cuppæ argenteæ planæ non deauratæ cum cooperculis suis. Item xj. ciphi argentei plani de una fabricatura. Hæc omnia cum suis hanaperiis clavibus et seruris. « *Item dico, enuncio ac ordino, « quod omnes fructus, redditus & proventus ac « eciam omnia bona qui & quæ ratione quorumcumq; beneficiorum ecclesiasticorum seu residentiæ « cujuscumque mei & mea sunt sive esse poterunt, « ac qui & quæ michi debentur seu deberi poterunt, « cedant in jus & utilitatem monasterii supradicti. « Item viginti quatuor disci argentei cum totidem « salsariis. Item j. cuppam argenteam de qua solebam bibere. Item j. ciphum argenteum sine pede « cum cooperculo. Item iij. ciphos argenteos de « opere* Turonensi. *Item xxiv. coclearia argentea « dicto monasterio do lego. Michi quoad vixero vasorum istorum omnium usu omnimodo reservato. De « jocalibus autem meis & rebus ac bonis aliis quibuscumque quæ sunt superius nominatim legata « disposui inter vivos, quorum distributionem & « dispositionis executionem michi retineo & reservo. « Supra scripta omnia vero & singula ordino, volo « & præcipio ita ut supra scriptum est & non aliter « fieri & servari.*

Eodem anno quinque cruces processionales & una quæ adhoratur in parasceve & duæ de magno altari & imago beatæ *Mariæ* in capella dormitorii ab archiepiscopo *Armanak* de *Hibernia* iij. nonas Maii fuerunt inunctæ & sacratæ. Et coquina abbatis & cisterna in curia lapidea factæ fuerunt.

Anno Domini M. CCC. xxiiij. Habita fit tabula argentea, fiebat reparatio magni altaris cum imaginibus *Petri* videlicet & *Pauli* & aliorum desuper constructis. 1324.

Anno sequenti primo die mensis *Marcii* dedicatum fuit magnum altare hujus loci à domino episcopo *Hungariæ Petro* in honore apostolorum *Petri* & *Pauli* sanctique *Augustini*. Et postea idem *Pe-* 1325.

Sfff 2 *trus*

Edw. III. Rex. *trus Carbonienſis* epiſcopus dedicavit illud in honore ſanctæ Trinitatis & ſancti *Auguſtini* ſociorumque ejus. Item dedicavit altare ſancti *Johannis* Baptiſtæ in honore—————————— Item altare ſanctæ *Katerinæ* in honore ejuſdem virginis ſanctorumque martirum *Stephani* et *Laurencii.* Item altare beatæ *Mariæ* in cryptis in honore ejuſdem virginis et ſanctorum *Michaelis, Gabraelis, Raphaelis.* Item altare ſancti *Thomæ* in honore ejuſdem et ſanctorum martyrum *Blaſii, Coſmæ* & *Damiani.* Item dedicavit altare beatæ *Mariæ* in infirmaria.

Et iſta fecit per commiſſionem generalem tanquam vicarius archiepiſcopi *Walteri.* Altaria ſanctorum *Adriani* & *Mildredæ* non dedicavit, quia altare ſancti *Adriani* in honore ſanctorum martyrum *Stephani, Laurencii* et *Vincencii,* et altare ſanctæ *Mildredæ* in honore ſanctorum *Innocentium* per prius extiterant dedicata.

Eodem anno fuit quædam collecta à toto conventu conceſſa ad novum capitulum conſtruendum, videlicet de compoto et C. de vino miſericordiarum, de cera et ſpeciebus, de cuſtodibus, de ſacriſtia elemoſinaria et anniverſariis. Et duravit hæc collecta ad opus ſupradictum per viij. annos et amplius; et ſumma collectæ pro expenſis per fratres *Radulphum Gatewich* et *I. Maſonn* factæ CC.lxxvij.li.iv.s.viij.d.

An. Dñi 1326. Anno Domini M.CCC.xxvj. idus Januarii electus eſt rex *Edwardus de Wyndeſore* patre adhuc ſuperſtite, et die converſionis ſancti *Pauli* proximo ſequente apud *Weſtmonaſterium* coronatus eſt.

1327. Anno ſequenti obiit *Walterus* archiepiſcopus apud **Mortelake** die ſancti *Edmundi* archiepiſcopi, & die ſanctæ *Luciæ* virginis magiſter *Simon Mepeham* in theologia Doctor electus eſt, et anno ſequenti nonas Junii in curia *Romana Avinione* confirmatus eſt & conſecratus.

Cap. XXXV.

§. 1. *Proceſſus verſus* Simonem Mepeham *archiepiſcopum.*

1329. ANno Domini M.CCC.xxix. idem archiepiſcopus *Simon* viſitationis officium in civitate & dioceſi *Cantuariæ* exercens, iſtud monaſterium graviter moleſtavit et multipliciter perturbavit; unde abbatem et conventum, quod coram ipſo et cauſarum ſuæ curiæ Auditoribus in judicio comparerent, ad loca incerta demandavit et fecit evocari, Privilegia, jura & munimenta, apropriationes eccleſiarum noſtrarum concernentia oſtenſuros et peremptorie probaturos, videlicet ſuper eccleſiis S. *Pauli Cantuariæ*, **Stureye, Fabirſham, Preſtone, Middelton, Menſtre** cum capellis **Lenham, Tenterdene, Kenytone, Nordborn** cum capellis et **Chiſtelet**; necnon ſuper quibuſdam articulis incognitis penitus & incertis, per citationem quæ talis eſt.

S Y M O N *permiſſione &c. Dilecto filio officiali archidiaconi noſtri* Cantuariæ *ſalutem, gratiam & benedictionem. Cum nuper noſtras civitatem & dioceſim actualiter viſitantes comperimus religioſos viros abbatem & conventum S.* Auguſtini *quamplures eccleſias parochiales, videlicet eccleſiam S.* Pauli Cantuariæ *(ut ſupra) quas ſe in proprios uſus habere prætendunt occupare ac eciam detinere, necnon infra alienas parochias certas porciones & decimas percipere contra juris communis tenorem. Et licet religioſi prædicti tam ex citatione noſtra quam ex præfixione auctoritate noſtra canonice ſibi factis ad proponendum, exhibendum & probandum coram nobis jus ſi quod eis competeret ſuper detentione, occupatione & perceptione eccleſiarum & decimarum prædictarum, nec non ad reſpondendum quibuſdam in dicta noſtra viſitatione contra eoſdem compertis, optinuiſſent quamplures terminos competenter & peremptorie aſſignatos: Ipſi tamen religioſi eiſdem terminis juxta citationem & præfixionem hujuſmodi quicquam ſuper apropriatione, detentione & occupatione dictarum eccleſiarum & decimarum in aliquo terminorum ipſorum proponere, exhibere ſeu probare minime curarunt; unde licet contra eoſdem abſque juris offenſa in pœna contumaciæ eorundem in hac parte canonice potuiſſemus graviter proceſſiſſe, Volentes tamen ſuper jure quod eis prætendunt competere in hac parte prout ex officii noſtri debito nos aſtringi conſpicimus, effici certiores, Tibi in virtute obedientiæ & ſub pœna majoris excommunicationis ſententiæ quam canonica monitione præmiſſa ſi in executione hujuſmodi mandati noſtri negligens fueris in te proferimus in hiis ſcriptis, firmiter injungendo mandamus, quatinus cites vel citari facias peremptorie abbatem, priorem, ſubpriorem, necnon certas majores perſonas dicti monaſterii perſonaliter, ſi valeant inveniri, ſin autem, ipſorum abbatis & conventus procuratorem, ſi quem dimiſerunt; alioquin publicæ citationis edicto in ſingulis eccleſiis ſupradictis publice propoſito, ipſos abbatem & conventum citari volumus & mandamus quod compareant coram nobis ſeu curiæ noſtræ cauſarum Auditoribus proximo die juridico poſt feſtum ſancti* Edwardi *Regis ubicumque in civitate, dioceſi vel provincia* Cant. *tunc fuerimus, jus ſi quod habent ſuper detentione & occupatione eccleſiarum, necnon perceptione decimarum prædictarum pro termino peremptorio exhibituri & oſtenſuri, necnon ſuper dictis compertis reſponſuri, ulteriuſque facturi & recepturi in præmiſſis et eis contingentibus quod eſt juſtum & æquum rationi.*

Simon Archi

Et ſtatim poſt hæc prædictos abbatem & conventum pro eo quod in viſitatione ſua vel judicio non comparuerunt prout nec debuerunt, pronunciavit contumaces & pro hujuſmodi contumacia pœnam eis infligendam reſervavit ſibi per decretum; unde & in manerio ſuo apud **Otteford** fratri *T. de Natindon* procuratori noſtro ita dixit, Volumus quod ſciatis quod pronunciavimus abbatem & conventum contumaces, pro eo quod in viſitatione noſtra ad noſtram citationem non comparuerunt; & pœnam pro hujuſmodi contumacia eiſdem infligendam nobis reſervavimus.

Hiis & aliis injuriis monachi *Auguſtini* cotidie vexati, vulnerati & in expenſis graviter indebilitati, ad ſedem apoſtolicam appellantes querimoniam depoſuerunt, implorantes ut ſummus pontifex ſuper hujuſmodi injuriis remedium dignaretur apponere oportunum, & quod mandaret alicui certæ perſonæ cauſam litis & hujuſmodi ſententiæ audire, diffinire et juſto modo ſententialiter terminare. Unde idem pontifex apoſtolicus *Iohannes* videlicet xxij. volens dictas cauſas ad effectum mancipare, direxit bullam; cujus tenor formam continet infra-ſcriptam.

«JOHAN-

..III. ..tex.

« JOHANNES episcopus servus servorum Dei, dilecto filio magistro *Icherio* de *Concoreto* canonico *Saresberiensi* salutem & apostolicam benedictionem. Significarunt nobis dilecti filii abbas & conventus &c. quod licet monasterium ipsum cum omnibus membris suis à tempore fundationis ipsius et à tempore & per tempus cujus principii memoria hominum non existat, fuerit et sit exemptum per specialia privilegia sedis apostolicæ à quacumque jurisdictione et potestate cujuslibet Ordinarii, et præsertim per privilegium super exempcione hujusmodi per felicis recordationis *Bonifacium* papam viij. prædecessorem nostrum eis concessum pro se et omnibus suis membris, ecclesiis, capellis atque locis & personis quibuslibet subjectis sibi ubilibet constitutis; Tamen venerabilis frater noster *Simon Cantuariensis* archiepiscopus qui nunc est, dictorum privilegiorum et exempcionis hujusmodi plenam et sufficientem noticiam habens seu valens habere, prædictos abbatem et conventum super dictis ecclesiis, bonis, juribus, et personis monasterii memorati et aliis, super quibus sunt dictæ exemptionis privilegio communiti, tam in civitate et diocesi *Cantuariæ* quam extra & contra exempcionem & privilegia supradicta molestavit & multipliciter perturbavit, & adhuc molestat, vexat & perturbat, eosdem aliasque personas eis subjectas citando, citationesque vagas & incertas ad loca ubicumque fuerit in sua provincia faciendo, monendo, visitando, mandando quantum in eo est, & processus alios per se & alios faciendo. Subtrahendo eciam advocatos & tabelliones eisdem assistere alias volentes pro defencione exempcionis & libertatum prædictarum. Propter quæ seu aliqua ex prædictis fuit & est ex parte dictorum abbatis & conventus eciam sæpius ad eandem sedem apostolicam appellatum, quodque idem archiepiscopus appellationibus hujusmodi deferre non curat, sed eosdem abbatem & conventum ac subditos & parochianos suos eis in præsenti ut præmittitur adhærentes, contra privilegia, exempcionem & appellationes prædicta in eorum magnum præjudicium gravare non cessat. Quare nobis idem abbas & conventus humiliter supplicarunt ut providere eis super præmissis de oportuno remedio paterna dilectione curaremus. Quocirca discretioni tuæ per apostolica scripta committimus & mandamus, quatenus vocatis qui fuerunt evocandi, omnes & singulos causam vel causas appellationis seu appellationum hujusmodi pro parte ipsorum abbatis & conventus & subditorum suorum parochianorumque ecclesiarum suarum sibi adhærentium ad sedem interjectas eandem, à gravaminibus & injuriosis processibus factis & illatis per præfatum archiepiscopum & alios suo nomine in ipsorum abbatis & conventus subditorumque parochianorum ac libertatum & exempcionis dicti monasterii & membrorum ejus præjudicium ut præfertur; Necnon causam seu causas nullitatis dictorum processuum & negocii principalis, cum omnibus dependentibus & emergentibus ab eisdem quæ inter ipsos & archiepiscopum feruntur, simpliciter & de plano ac sine strepitu & figura judicii auctoritate prædicta simul vel seperatim audias. Inhibens nichilominus auctoritate prædicta eidem archiepiscopo prout fuerit rationis, ne super præmissis interim in eorum abbatis & conventus ac jurisdictionis tuæ præjudicium aliquid per se vel alium seu alios indebite attemptare seu innovare præsumat, Ac causas prædictas omnes & singulas simul vel separatim appellatione remota debito fine decidas, faciens quæ decreveris auctoritate nostra per censuram ecclesiasticam firmiter observari; non obstante dicti *B.* prædecessoris nostri qua cavetur ne judices à sede apostolica deputati extra civitatem & diocesim in quibus deputati fuerunt procedere; ac alii seu aliis vices suas committere, aut aliquos ultra unam diætam à fine suæ diocesis ad judicium evocare præsumant; dummodo ultra duas diætas aliquis auctoritate præsentium non trahatur; quam aliis quibuscumque Constitutionibus à prædecessoribus nostris *Romanis* pontificibus editis, quæ tuæ possent in hac parte jurisdictioni aut potestati ejusdem libero exercitio quomodolibet obviare; seu si prædicto archiepiscopo vel quibuslibet aliis conjunctim vel divisim à sede apostolica sit indultum, quod excommunicari, suspendi vel interdici vel extra seu ultra certa loca ad judicium evocari non possint per literas apostolicas non facientes plenam & expressam ac de verbo in verbum de indulto hujusmodi mentionem, & qualibet alia dictæ sedis indulgentia generali vel speciali cujuscumque tenoris existat, per quam præsentibus non expressam vel totaliter insertam tuæ jurisdictionis explicatio in hac parte valeat quomodolibet inpediri, & de qua cujusque toto tenore habenda sit in nostris literis mencio specialis.

Et fuerunt istæ literæ apostolicæ eidem domino *Icherio* pro parte abbatis & conventus et subditorum suorum in vigilia sancti *Michaelis* anno supradicto exhibitæ & præsentatæ. Quibus sic præsentatis fuit idem judex cum instantia requisitus ut in hujusmodi negotio procederet, & dictum archiepiscopum pro prætactis causis citaret processurum. Et tunc dictus judex mandatis apostolicis obediens fecit eum citari per dominum *Aymericum* Rectorem ecclesiæ sancti *Juliani Londoniæ*.

Simon Ar. Archiep.

Pars vero archiepiscopi fictitie proposuit recusare, enervare et declinare si qua via posset jurisdictionem dicti Judicis, talem materiam prætendens suspectivam, videlicet quod idem *Icherius* esset annualis pensionarius pro nostris negotiis et auxiliis inpendendis et consiliarius specialis nimisque propicius & favens. Dixerunt eciam per ipsum, quod idem *Icherius* publice comminatus fuit quod archiepiscopus sub pœna capitis sui succumberet. Item quod ad locum privatum minus insignem & ad quem eidem archiepiscopo, nisi per loca inhonesta, indecentia et turpia nullus patebat ingressus seu accessus, et per quem ipsum archiepiscopum attenta ipsius dignitatis excellentia non deceret transire, ad judicium fecit evocari. Hæc & alia mentientes simulavit eum dixisse, propter quæ ad alios arbitros consulto papa idem archiepiscopus nititur convolare. Cujus rei causa iterum mittitur procurator abbatis ad curiam *Romanam* dominum papam informans sub tali tenore.

Edw. III. Rex.

« *SIGNIFICAT* & exponit ſanctitati veſtræ procurator religioſorum prædictorum, quod idem archiepiſcopus in contemptum ſanctitatis veſtræ & ſedis apoſtolicæ inbullavit dominum *Icherium* prædictum coram rege, comitibus, baronibus & prælatis, in pleno parliamento, cujus bullæ ſumma eſt. Archiepiſcopus *Cantuarienſis* conqueritur de magiſtro *Icherio de Concoreto* qui ſe prætendit nuncium domini papæ in *Anglia*, quod in contemptum regis, comitum, & prælatorum *Angliæ* citavit ipſum in parliamento exiſtentem, quod compareret perſonaliter coram ipſo reſponſurus ſuper quibuſdam articulis ad coronam regiam & non ad forum eccleſiaſticum ſpectantibus; unde petit idem archiepiſcopus prædictum *Icherium* tanquam reum læſæ majeſtatis regiæ puniri, & ne de cætero contra archiepiſcopum procederet per literas regias ſibi prohiberi. Unde pater ſanctiſſime ſtatim per aliquos nobiles de regno ad hoc per ipſum archiepiſcopum concitatos acclamatum fuit ipſum *Icherium* debere à regno proſcribi; ſet tanto clamore per dominos *Wyntonienſem*, *Wygornenſem* & alios epiſcopos ſedato, maturiori conſilio deliberatum fuit, ut ipſe *Icherius* ad diem ſequentem vocaretur ſuper ſibi per archiepiſcopum obiciendis reſponſurus. Quo in craſtino comparente, *Icherius* reſpondit quod non citavit archiepiſcopum in parliamento nec fecit citari, ſet in dioceſi *Ciceſtrenſi*, & ſuper hoc protulit certificatorium epiſcopi *Ciceſtriæ* qui eundem archiepiſcopum de ſuo mandato citaverat. Nec fecit eum citari ſuper articulis ad coronam regiam ſpectantibus, ſet ſuper juramento fidelitatis violato quod veſtræ ſanctitati præſtiterat, multaſque alias cauſas citationis legitimas ibidem adiciendo: unde dixit, quod rex non potuit nec debuit ſibi prohibere quin contra archiepiſcopum ſuper illis procederet, eo quod rex non fuit conditor canonum neque corrector. Hæc omnia idem archiepiſcopus ſibi male conſcius in contemptum ſanctitatis veſtræ committere non expavit in gravem injuriam & præjudicium monaſterii veſtri, quæ quidem ſunt in partibus multum notoria, & de prædictis idem archiepiſcopus publice diffamatus. Item pater quod dicit quod in loco inhoneſto non tuto: Salva ſanctitate veſtra non eſt verum, nam in civitate *Londoniæ* quæ eſt civitas inſignis, & in qua idem archiepiſcopus tenet curiam ſuam metropoliticam, & hoſpitium ejuſdem domini *Icherii* quaſi in medio ejuſdem civitatis & unum de honorabilibus & majoribus hoſpiciis civitatis prædictæ. Item de ſuſpectione allegavit, quod falſum eſt, nam abſit quod ille exiſtens apoſtolicæ ſedis ſervus eſſet clericus vel penſionarius alicujus. Immo omnia ſupradicta fruſtratorie ſunt propoſita ad impediendum proceſſum. Quare ſupplicat procurator prædictus, quatinus dignemini dicto abbati & conventui de oportuno remedio providere, & prædictum archiepiſcopum & alios in prædictis culpabiles taliter corrigere & punire quod ſit cæteris in exemplum.

Unde idem papa talibus querelationibus intellectis & animo ponderatis, & de ſubterfugiis & delationibus archiepiſcopi per procuratores domini *Icherii* & abbatis ſufficienter informatus, eidem *Icherio* prædictam cauſam juſſit executioni demandare.

Igitur dictus Judex conſiderans quod appellationibus frivolis, falſis, fictis, abuſoriis nec juſticia deferat nec ſit à Judice deferendum, præſertim ubi Judici manifeſte apparet quod ex malicia proponuntur, & procuratori archiepiſcopi tunc præſenti ſignificavit, quod voluntatis eſt ſummi pontificis & eciam ſuæ intentionis, in eadem cauſa finaliter procedere, & ipſum archiepiſcopum uſque ad deciſionem ejuſdem per citationes ad judicium evocare, inhibendo eidem archiepiſcopo ne appellationibus & ſuis frivolis objectionibus quicquam per ſe vel alium ſeu alios attemtari faciat in præjudicium juriſdictionis ſuæ & hujuſmodi cauſæ cognitionis. Quam inhibitionem dixit in hunc modum: (Simon Archie)

« *NOS* auctoritate apoſtolica nobis in hac parte commiſſa inhibemus domino *Cantuarienſi* archiepiſcopo, officialibus ac commiſſariis ſuis, ac eciam abbati & conventui, ne aliquid in præjudicium juriſdictionis noſtræ in cauſa hujuſmodi per ſe vel alium ſeu alios faciant vel attemptent, nec nos in cognitione cauſæ hujuſmodi vel proceſſibus ejuſdem inpediant ſeu perturbent quovilmodo.

§. 2. *Tormentum de* Sclyndone.

ANno Domini M. CCC. xxx. die S. *Benedicti* frater *Thomas de Natindon* procurator abbatis & conventus, dominus *Aymericus de Rogeſio* rector eccleſiæ ſancti *Juliani Sarlatenſis* dioceſis, *Thomas Mancel* notarius publicus, & alii præcepto Judicis antedicti acceſſerunt ad manerium archiepiſcopi de Slyndon *Ciceſtrenſis* dioceſis ad citandum ibidem archiepiſcopum ad certos actus ad procedendum coram prædicto judice. Qui quidem frater *Thomas* & *Aymericus* dixerunt, quod cum vellent exequi mandatum apoſtolicum eis injunctum in aula dicti manerii fere l. homines de familia dicti archiepiſcopi in eos cum gladiis & fuſtibus irruerunt; & ipſum *Aymericum* verberaverunt graviter, & letaliter in diverſis locis ſui corporis vulneraverunt, & iſtis malis non contenti, ipſum ceperunt & nudum ſpoliaverunt, & ſic nudum in compedibus pedibus ligatum & manibus retro atrociter diſtrictis carceri manciparunt, & nudum cum quadam corda per pectus præcinxerunt, & cum uno baculo cordam qua ipſum præcinxerant tam graviter extorſerunt in tantum quod exalare ſpiritum omnimodo ſperabatur, feceruntque caput ſuum radere ne presbyter videretur; & adhuc præmiſſis tormentis non contenti ſuper ipſum nudum ad terram nudam ſic ut præmittitur incarceratum fere vj. galones aquæ frigidæ infuſerunt, ipſumque in tormentis hujuſmodi per unam noctem & amplius tenuerunt, & præmiſſis non contenti magiſtri *Thomæ Mancel* notarii publici dextrum brachium in duobus locis fregerunt, & in diverſis locis ſui corporis eum graviſſime vulneraverunt. Dictuſque frater *Thomas Natindon* videns ſibi mortis iminere periculum equeſter timidus profugit ab eis. Malifici vero cum utheſio & cornubus uſque ad quoddam manerium domini *Henrici de Percy* Pettewarth nomine eum equeſtrem & voce clamoſa proſequentes eum per triduum in carcere detinuerunt, tandem illius libertatis præſidio adjutus manus eorum evaſit in nomine Domini. Et eodem anno in craſtino inventionis ſanctæ Crucis fuit hoc factum apud Slyndon coram domino Papa & Cardinalibus publice in Conſiſtorio propoſitum per magiſtrum *Blaſium* advocatum noſtrum ſatis eleganter

An. Dñi 1330.

n. III. Rex.

ganter & plane. Quibus auditis, dominus Papa in iram conversus agitando caput suum dixit, Nos astringimur stare unicuique æqua lance ad justitiam; Iccirco quia factum est tam notorium in illis partibus de hujusmodi commissis purgatio sibi denegari non debet, quam purgationem si consequi non valuerit, condigna pœna pro suis demeritis in caput suum justum est redundare.

Juramentum archiepiscopi de excusatione sceleris.

SYMON *permissione divina* Cantuariensis *archiepiscopus totius* Angliæ *primas. Nunciato nobis per Cancellarium nostrum quod dudum scilicet* xij. *kal. Aprilis quidam frater* Thomas de Natyndon *cum quibusdam suis complicibus quorum nomina ignoramus, armis tam defensivis quam aggressivis munitis, manerium nostrum de* Slyndon *contra voluntatem & prohibitionem Janitoris nostri ingrederetur, &, nobis existentibus in camera nostra gravi infirmitate detentis, diceret se velle modis omnibus nobis alloqui, & dicto sibi responso quod loquendi nobiscum propter infirmitatem nostram accessus ad nos patere sibi non potuit ea vice, & propter hoc dicto monacho turbato & tam ipso quam complicibus suis ac quibusdam aliis familiaribus nostris in verbis contumeliosis prorumpentibus hinc & inde, tandem duo ex complicibus memoratis, extra portam dicti manerii vulnerati extiterant & eciam arestati, prefatusque monachus ad sectam & ınthesium quorundam quos similiter ignoramus apud* Pettesworthe *in libertate domini* Henrici de Percy *captus extitit & arestatus, Juramus ad hæc sancti Dei evangelia per nos corporaliter tacta & visa, quod hæc facta vel eorum aliquod nullatenus approbamus nec rata vel ratum habemus, immo ea & eorum quodlibet penitus detestamur: Sic Deus nos adjuvet & hæc sancti Dei evangelia.*

Item idem archiepiscopus omnes culpabiles ejusdem facti à domo sua & à familia amovit nullatenus ad eum reversuros. Hoc autem fecit ut hoc scelus posset penes dominum *Icherium* innocenter transire ad reformandam bonam famam per istum excessum in curia *Romana* & in *Anglia* denigratam.

Testes producti pro parte Archiepiscopi.

Procurator suus intendit probare famam publicam fuisse & esse in civitate & diocesibus *Cantuariensi*, *Londonensi*, *Cicestrensi*, *Lincolniensi*, *Eboracensi*, & in tota provincia *Cantuariensi* in regno *Angliæ* & in curia *Romana* quod dictus archiepiscopus à x. xx. & xxx. annis, & citra, & ultra, & est homo honestæ conversationis & bene morigeratus modestus atque mansuetus, humilis & benivolus, & pro tali, & per tanta tempora fuit habitus & reputatus, & in toto regno *Angliæ* reputatur. Et ad idem probandum Episcopi *Londoniensis*, *Lincolniensis*, *Wygornensis*, *Carletliolensis*, *Nordwicensis*, *Cicestrensis*, *Saresberiensis*, & *Eliensis*, quilibet per se scribunt in hunc modum:

UNIVERSIS præsentes literas inspecturis vel eciam audituris Stephanus *permissione divina* Londoniensis *episcopus salutem. Odor suavissimus bonæ famæ qua venerabilis pater dominus* Simon *Dei gratia* Cantuariensis *archiepiscopus exigentibus suæ probitatis meritis extollitur & laudatur* Anglicanam *regionem perfundit, ipsum namque dominum* Simonem *innocentia vitæ, scientia, puritate conscientiæ fulgentem universaque morum honestate præclarum nimirum narrat & prædicat vox communis, ut qui tanti decoris nitor eo clarius elucescat quo in communiorem deductus fuerit notionem, oraque loquentium inique à suis exinde detractionibus conticescant.* Simon M. Archiep.

Insuper producti fuerunt in testimonium ad restituendum eum in bonam famam & quod non præstitit auxilium nec consilium nec favorem in hujusmodi excessu apud Slyndon perpetrato, tam in dignitatibus constituti quam fratres & laici seculares numero xxxij. & hii omnes propter potentiam & indignationem archiepiscopi aliter dicere non audentes vinculo perjurii scienter vel nescienter se innodarunt.

Testes producti pro parte Abbatis.

Attestationes testium productorum ex parte abbatis per reverendum in Christo patrem dominum *Armandum* archiepiscopum *Aquinensem* contra archiepiscopum *Cantuariensem* super infamia exorta contra ipsum occasione eorundem excessuum, pro quibus idem archiepiscopus *Aquinensis* fuit à domino Papa commissionatus, & cum idem archiepiscopus *Aquenensis* in hujusmodi negotio plene fuisset instructus sic scripsit Papæ.

Sanctissime pater sicut in Consistorio fuerat propositum pro parte Abbatis & conventus S. Augustini *& eciam tanquam res notoria ad aures sanctitatis vestræ devenit, quod archiepiscopus* Cantuariensis *tam enormiter excessit, vel officiales & familiares sui, ipso saltem audiente & forsan vidente, sciente, audiente, vel scire valente & non prohibente, licet prohibere de facili & solo verbo potuisset, non sine magno sanctitatis vestræ & apostolicæ sedis contemptu, & in magnum præjudicium & jacturam abbatis supradicti sanctitati vestræ inmediate subjecti &c. Igitur producti fuerunt testes in attestatione Abbatis* xxiv. *& si ista causa in* Anglia *potuisset terminasse, de facili archiepiscopi numerum triplicassent. Et hi omnes sigillatim adjurati & diligenter examinati super infamia prætacta dixerunt, quod idem archiepiscopus de ipsis excessibus in partibus illis est publice & notorie diffamatus. Et dixerunt, quod est publica vox & notorium, quod idem archiepiscopus prædictos excessus fieri mandaret, & tempore quo prædicti excessus commissi fuerunt sciret & audiret eos committi, & prohibere posset si vellet, & hoc de facili; & quod juxta cameram in qua tunc erat idem archiepiscopus dicti excessus fuerant commissi, & super hoc est notorie diffamatus à clericis & laicis quasi in toto regno* Angliæ. *Dixerunt eciam, quod cum quidam frater* Thomas Natindon *procurator abbatis supradicti legeret scriptum citacionis in aula dicti manerii, quidam scutifer venit ad eum & dixit, Domine* Thoma *quid facitis? & respondit. Facio quæ incumbunt pro jure ecclesiastico. Et scutifer respondit. Et ego timeo quod tu morieris. Et monachus respondit, Licet moriar ego prosequar jura ecclesiæ nostræ. Dixerunt eciam quod ipse mandavit excessus committi eosdem, pro eo quod cum alii episcopi denunciarunt de die in diem hujusmodi malefactores esse excommunicatos, ipse nunquam voluit eos vel aliquem illorum denunciare.*

Igitur

Edw. III. Rex.

Igitur habita circa præmissa attestatione hujusmodi, & ea ut decuit in medium producta & in forma juris sufficienter examinata & ponderata, idem dominus *Aquenensis* Judex in hac parte per apostolicum deputatus, propter sua perpetrata ipsum *Cantuariensem* archiepiscopum excommunicavit, & taliter innodatum mandari denunciavit.

Dum vero ista negocia agebantur sic in curia *Romana*, *Icherius* Judex in *Anglia* contra eundem archiepiscopum continuos fecit processus, unde transmisit archiepiscopo positiones de omnibus injuriis abbati & conventui sancti *Augustini* per ipsum temporibus diversis injuste illatis, præcipiens sub pœna juris respondere ad universa, & eciam obicere si posset, per unum notarium & ministrum; Qui minister illas optulit & eidem dixit. » Pater reverende dominus *Icherius* Judex vester competens « per sedem apostolicam deputatus paternitati vestræ transmisit istud mandatum, & vos interrogat « super contentis in eodem & monet vos & jubet sub « pœna juris, quod vos respondeatis eisdem. Et ille respondit, « In nomine domini. Tunc denunciatum fuit sibi, quod statim rediret ad recipiendum responsionem. Tunc archiepiscopus dixit. Ponimus verba nostra in ore istius officialis nostri, qui ait, « Dominus meus archiepiscopus in ista causa non « consentit in dictum dominum *Icherium* tanquam « in Judicem suum pro eo quod ab ipso appellavit, « & ideo non tenetur respondere hiis positionibus « sibi oblatis, set gravamine si necesse sit infra » tempus juris debet appellare. Cujus responsione accepta, idem dominus *Icherius* mandavit citari archiepiscopum in hunc modum:

Reverendis in Christo patribus dominis Dei gratia Episcopo Cicestriæ *& Abbati de* Waltham *ac religioso viro Priori de* Lewes Londoniensis *&* Cicestrensis *diocesis, Rectori ecclesiæ sancti* Juliani Carlatensis *diocesis,* Icherius *de* Concoreto *canonicus* Saresberiensis *domini nostri Papæ & apostolicæ sedis in* Anglia, Scocia, Wallia, *&* Hibernia *nuncius ac Judex unicus in omnibus & singulis causis appellationum pro parte religiosorum virorum sancti* Augustini *subditorum parochianorumque ecclesiarum suarum sibi adhærentium ad sedem apostolicam interjectarum contra reverendum patrem &c. Auctoritate apostolica qua fungimur in hac parte, vos dominum episcopum cum reverentia qua decet requirimus & monemus sub obedientia qua sedi apostolicæ tenemini nichilominus injungentes, ac vobis abbati &c. & vestrum quemlibet sub pœna excommunicationis quam in vos & vestrum quemlibet canonica monitione præmissa exnunc pro tunc extunc pro nunc ferimus in hiis scriptis nisi feceritis quod mandamus, districte præcipimus & mandamus, quatinus vos vel duo aut unus vestrum qui primo fuerit requisitus vel requisiti ita quod alter alterum non expectet nec alter pro altero se excuset, set qui primo fuerit requisitus hujusmodi mandatum nostrum secundum ejus continentiam viriliter exequatur vel exequantur indilate. Receptis præsentibus ad dictum dominum archiepiscopum si ad eum vobis tutus videatur accessus, accedatis, sin autem, publice in ejus ecclesia* Cantuariæ *vel curia auctoritate nostra citetis legitime quod compareat &c. Intimantes eidem, quod sive venerit sive non, in dictis causis & negociis procedemus prout juris fuerit, ejus absentia vel contumacia in aliquo non obstante.*

Simon Archiep.

Anno supradicto comparuit pars religiosorum, & accusavit contumaciam ejus, & petiit ipsum contumacem pronunciari. Peciit eciam, attemptata per ipsum archiepiscopum irritari seu irrita esse & fuisse pronunciari. Peciit eciam quod monitiones & vocationes & alia mandata Judicis eidem archiepiscopo dirigenda dirigantur ad ecclesiam suam metropoliticam ibidem exequenda, præsertim cum pars ipsa propter metum mortis qui cadit in constantem virum, ad dictum patrem pro execucione facienda accedere non audeat. Petiit eciam ipsos à sentencia excommunicationis per ipsum in ipsos lata post appellationem & contumaciam ad cautelam absolvi. Et quia ista petitio religiosorum notam sapuit veritatis, dictus Judex per suos actus sequentes auctoritate suæ Jurisdictionis legitime approbavit. Anno igitur supradicto comparuit in Judicio *Londoniæ* in hospicio habitationis suæ frater *Stephanus de Hakendon*; & contumaciam dicti Archiepiscopi quia ad nullam citationem comparuit nec aliquis pro eodem accusavit, petens eum contumacem reputari, & petiit eum in causa concludi & haberi pro concluso, & eidem archiepiscopo diem assignari ad diffinitivam sententiam audiendam. Et tunc dictus Judex post multas citationes tamen reputavit eum contumacem, & in hac causa eum concludit & habuit pro concluso, & certum diem assignavit ad audiendam sententiam diffinitivam. Iterum fecit eum ad maliciam suam convincendam per decanum *Cantuariæ* citari ad diffinitivam sententiam audiendam, & quare ipsum in dampnis & expensis legitimis prædictis Religiosis non debeat merito condempnari. Et cum non compareret nec aliquis pro eodem, dictus Judex reputavit eum contumacem & in ejus contumacia conclusit & clausit cum dicto fratre *Stephano de H.* procuratore concludente & claudente & pro concluso & clauso decrevit eum haberi. Et sedens pro tribunali ad jura reddenda, dictam diffinitivam sententiam in causa hujusmodi in scriptis protulit in hunc modum:

Sententia.

« In Dei nomine Amen. Universis præsentes lite« ras &c. *Icherius de Conkereto* &c. Dudum sanctis« simus pater dominus *Johannes* divina providentia « papa xxij. &c. significarunt nobis dilecti filii ab« bas & conventus sancti *Augustini Cantuariæ* & « infra. Nos eundem dominum *Simonem Cantua*« *riensem* archiepiscopum reputamus justitia exi« gente contumacem, & in ejus contumacia Dei & « domini nostri *Jhesu Christi* nomine invocato e« jusque sacrosanctis evangeliis positis coram nobis, « ut de vultu Dei nostrum prodeat Judicium & « oculi nostri videant æquitatem, & ut dicti ar« chiepiscopi contumacia Dei præsentia inpleatur, « habito super hoc consilio peritorum, nobiscum « eciam plena deliberatione omnibus discussis, pro« positis, productis & probatis, diffinitivam senten« tiam in causis & negociis hujusmodi in hiis scriptis « proferimus, & in modum qui sequitur & formam. « In primis quoniam constat nobis per inspectionem « privilegiorum felicis recordationis *Romanorum* « pontificum, & specialiter *Bonifacii* papæ viij. eis« dem Religiosis & eorum monasterio concessorum « evidenter, dictos Religiosos cum omnibus mem« bris suis, juribus & pertinentiis & personis ubi« cumque constitutis fore liberos & exemptos ab « omni

v. III. lex. « omni dominio & potestate archiepiscopi *Cantuariensis* & quorumcumque Judicum ordinariorum, & soli *Romano* pontifici subjectos, ita quod nec idem archiepiscopus jure metropolitico seu diocesano aut legationis vel tuitionis prætextu quas in *Cantuariensi* provincia habere se asserit, in prædictum monasterium aut membra vel bona ad ipsos spectantia & quæ in posterum spectarent, & in personas eis subjectas utpote libera & exempta & præfatæ sanctæ sedi inmediate subjecta, posset nullatenus jurisdictionem aliqualem exercere, & quod per depositiones testium in causa hujusmodi productorum probatum extitit evidenter, & dicti religiosi & prædecessores sui in possessione exemptionis sunt & fuerunt pacifice & quiete, scientibus & patientibus archiepiscopis *Cantuariensibus* per tempus & per tempora; Probatumq; est eciam, quod venerabilis pater dominus *Simon* *Cantuariensis* archiepiscopus plenam habuit noticiam exemptionis & privilegiorum loco & tempore competenti; unde deliberatione diligenti nobiscum habita, dictos religiosos & eorum monasterium, cum omnibus ecclesiis & membris suis & personis sibi subjectis, in jure & possessione libertatis & exempcionis hujusmodi, in hiis scriptis auctoritate apostolica nobis in hac parte commissa sentencialiter & diffinitive pronunciamus tanquam sufficienter munitos, fore tuendos & defendendos, & ab inquietatione dicti Archiepiscopi super præmissis ipsos absolvimus, & eosdem bene & legitime provocasse, archiepiscopum vero male & inique processisse, dictoque archiepiscopo super præmissis perpetuum silentium imponentes. Omnes vero processus erga dictos Religiosos & eorum subditos factos & habitos per dictum archiepiscopum, officiales seu commissarios suos pronunciamus & declaramus sentencialiter & diffinitive fore injuriosos & injustos, suasque citationes vagas & incertas, ipsosque processus & excommunicationis sententias si quæ occasione ipsorum latæ fuerunt nullos & irritos, & quatenus de facto processerunt cassamus, annullamus & irritamus, dictosque Religiosos pronunciamus & declaramus sentencialiter & diffinitive à dictis injuriosis processibus bene & legitime appellasse, & dictum archiepiscopum & suos perperam & inique processisse, dictumque archiepiscopum in expensis legitimis eisdem Religiosis per hanc nostram sententiam diffinitivam condempnamus earum taxatione nobis in posterum reservata.

Die juridico sequenti comparuit in Judicio procurator Abbatis dicens hac forma:

« Coram vobis domine Judex dicit pars Religiosorum, quod ipsi in dictis causis & negociis ac eciam propter ea & occasione ipsorum graves expensas & non modicas pro defensione ipsorum contra eundem patrem necessarias fecerunt & apposuerunt, in quibus dictus archiepiscopus per vos extitit jam legitime condempnatus, quarum cognitio condempnationis & executio ad vos dinoscitur pertinere, dictorumq; religiosorum interest vos super hiis informare. Quare petit dicta pars quatinus informatione per vos super hiis recepta, quam offert dicta pars tam per testes quam per alias probationes legitime se facturam, secundum informationem ipsam expensas prædictas habita ratione temporis à quo & per quod controversia super prædictis mota extiterat per vos taxari, & juxta taxationem hujusmodi juramento à parte super hiis præstito & recepto, condempnationem vestram de expensis hujusmodi legitime factam executioni debitæ demandare & exequi cum effectu. *Simon M* Archiep.

Igitur anno supradicto scilicet M. CCC. xxxiv. kal. Decembris idem Judex dedit in mandatis Priori sancti *Gregorii Cantuariæ* quod citaret archiepiscopum in sua ecclesia *Cantuariæ* ut proxima die post festum sanctæ *Luciæ* si feriata non fuerit ob honorem Dei, alioquin die proxima sequente non feriata, compareret *Londoniæ* in hospicio habitationis suæ per se vel procuratorem idoneum, coram ipso *Icherio* visurum & auditurum taxationem expensarum prædictarum. Intimando eidem, quod sive venerit sive non, ad dictam taxationem procederet ejus absentia vel contumacia in aliquo non obstante.

Examinatio testium subscriptorum facta per Priorem sancti Gregorii Cant. *dicti domini* Icherii *in hac parte commissarium per partem religiosorum productorum in ecclesia sancti* Pauli Cantuariæ.

Receptio attestationum in condempnatione expensarum.

Procurator religiosorum dicit & probare intendit, quod ipsi in dictis causis & negociis & occasione ipsorum & propter ea à tempore & per tempus litis seu controversiæ super hiis motæ inter partes prædictas expensas necessarias fecerunt, quæ secundum verum compotum ad M. CC.x.li. se extendunt & ultra, perhendinationibus clericorum minime computatis quas pars Religiosorum relinquit arbitrio judicantis.

Item *Galfridus Barown* clericus ætate xxxiv. annorum & amplius juratus, examinatus & requisitus exposito sibi articulo supradicto quantum sciat, credat vel æstimet quod dicti Religiosi expendiderunt in lite, causis & negociis & ob ea motis contra archiepiscopum supradictum, dicit, quod mille ducentas & x. li. Idem requisitus per quod tempus tantam summam pecuniæ expendiderunt, dicit, quod mense Marcii nunc proximo venturo erunt tres anni elapsi quod dicti religiosi per archiepiscopum inquietati ad sedem apostolicam appellarunt, & tunc primo incipiebant sumptus apponere, & in hujusmodi sumptibus hucusque perseverarunt. Requisitus in quibus personis & rebus tantum expendiderunt; Dicit, quod diversis dominis & juris peritis tam in curia *Romana* quam in *Anglia*, procuratoribus, advocatis, consiliariis, notoriis publicis, scriptoribus, promotoribus, & testibus in dictis causis & negociis productis, Nunciis quoque ad curiam *Romanam* euntibus & redeuntibus, illic stantibus & in aliis gentibus in dicta causa laborantibus, ac cibis & potibus, & in aliis victualibus necessariis dictam causam tangentibus. Requisitus qualiter scit quod tanta pecunia in dicta causa sit expensa; dicit, quod vidit, audivit & personaliter interfuit & propria manu inde compotum scripsit ubi dicta pecunia in multis parvis summis similiter & magnis per multas vices quasi innumerabiles tam in auro quam in argento expensa, hominum supradictorum stipendia, pensiones, salaria existebant soluta, tradita & liberata. Et dicit similiter quod ære alieno ob dictas causas adhuc multipliciter onerantur & gravantur, & ad multas

*Edw.*III. Rex.

tas pensiones & salaria tenentur pensionariis quos occasione dictæ litis de novo nunc tenent pro eorum perpetuo, quos alias non tenerent. Et dicit quod ob dictam causam dominus *Johannes Mankael* doctor sacræ paginæ monachus dicti monasterii in curia *Romana* in prosecutione dictæ causæ laborans diem suum ibidem clausit extremum ad magnum dicti monasterii dampnum & sumptus gravissimos.

Frater *Ricardus de Cant.* thesaurarius ætate lxiij. annorum concordat cum *Galfrido* supradicto; hoc addito, quod de dicta tota summa sterlingorum ipse solvit de thesauraria propriis manibus DCC.li. & amplius occasione supradicta.

Frater *Petrus de Wrotenham* monachus ætate xxxv. annorum & amplius concordat per omnia cum *Galfrido*, hoc addito, quod propriis manibus de dicta tota summa C. libras sterlingorum liberavit.

Thomas Catour ætate xl. annorum & amplius juratus concordat cum *Galfrido*; hoc addito, quod per manus suas magnam summam pecuniæ prædictæ expendidit, & inde compotum scripsit & reddidit. Et in hujus rei veritatem fuerunt adhibiti multi alii testes in testimonium præmissorum. Attestatione istorum per dominum *Icherium* Judicem à Priore sancti *Gregorii* sic recepta; hujusmodi expensas ad mille CC. & x. libras taxavit per archiepiscopum dictis Religiosis solvendas.

§.3. *Processus de* **Plumsted** *versus* Simonem Mepeham *archiepiscopum.*

Annis & temporibus supradictis cum idem archiepiscopus jure metropolitico visitando ecclesiam de **Plumsted** *Roffensis* diocesis in proprios usus Abbatis & Conventus sancti *Augustini* appropriatam comperuisset, & quod pro hujusmodi appropriatione post multas citationes & latas sententias dicti Religiosi non comparere prout nec debuerunt minime curarunt, idem archiepiscopus omnes capellanos in eadem ecclesia in capella de **Est-Wykham** celebrantes, necnon parochianos ecclesiæ ejusdem non legitime citatos nec convictos nec per contumaciam absentes, omni juris ordine prætermisso, pro eo quod in visitatione sua quam in eadem diocesi exercuit non comparuerunt, de facto perperam excommunicavit, & excommunicatos denunciavit, decano de **Dartford** demandando, quod præfatos capellanos & parochianos omnes & singulos in ecclesiis sui decanatus excommunicatos esse & fuisse cum communicantibus publice & solempniter denunciaret. Insuper idem decanus citavit eos inter cætera propositurі quare pro ipsorum captione & incarceratione scribi non deberet regiæ majestati.

Temporibus supradictis commissarii archiepiscopi & causarum auditores in ecclesia parochiali de **Erhede** pro tribunali simul sedentes presbyteros & parochianos prædictos fecerunt publice præconizari, quibus præconizatis magister *Laurencius de Yford* clericus & procurator abbatis eisdem dixit, Domini cavete; illi presbyteri quos facitis proclamari sunt dominis abbati & Conventui sancti *Augustini Cantuariæ* adhærentes, & hodie mane in præsencia notarii adhæserunt. Illi autem expresse dixerunt se velle eisdem & suis provocationibus & appellationibus adhærere. Cui unus eorum respondit, Ipsi bene fecerunt. Et statim Cancellarius archiepiscopi omnes presbyteros & parochianos in scriptis excommunicavit, & magistro *Waltero Pycard* procuratori nomine Dominorum suorum assignavit diem ad respondendum quibusdam compertis in visitatione Archiepiscopi. A quo quæsitum fuit quæ fuerunt illa comperta. Cui respondit; satis eis constabit in eventu, set hiis injuriis non contentus set gravamina gravaminibus accumulans, advocatos & tabelliones abbati assistentes pro defensione sua subtraxit & ab officio suo suspendit. Propter quæ omnia ex parte Abbatis & parochianorum ecclesiæ suæ de **Plumsted** extitit appellatum. Quare petit procurator nomine dominorum suorum per vos domine Judex cognitione harum appellationum per vos sufficienter recepta, pro conservatione jurisdictionis vestræ dicto archiepiscopo & suis commissariis inhiberi faciatis, ne contra præmissa in præjudicium vestræ jurisdictionis seu causæ cognitionis aliquid attemptent seu faciant attemptari quovismodo.

Simon M Archiep.

Igitur coram prædicto domino *Icherio* judice, certo die assignato ponit procurator prædictus, quod abbas & conventus monasterii S. *Augustini* ecclesiam de **Plumsted** cum sua capella *Roffensis* diocesis sibi & monasterio suo ab olim optinuerunt, & in præsenti optinent auctoritate sedis apostolicæ canonice appropriatam.

Item quod ecclesia prædicta cum clero & populo & diu est & fuit ab omni potestate, jurisdictione & subjectione cujuscumque archiepiscopi *Cantuariæ*, episcopi *Roffensis*, officialium & commissariorum suorum quorumcumque auctoritate dictæ sedis exempta & eisdem religiosis pleno jure subjecta.

Item quod abbas dicti monasterii per se & suos commissarios fuit in possessione exercendi omnimodam jurisdictionem in dicta ecclesia, scientibus archiepiscopis & episcopis *Cantuariensibus* & *Roffensibus* & non contradicentibus set pacientibus, plene, pacifice & inconcusse.

Item quod abbas qui nunc est toto tempore suo fuit & est in præsenti in possessione exercendi præmissam jurisdictionem in omnes & singulos tam clericos quam laicos in dicta ecclesia celebrantes & commorantes.

Item ponit quod præmissa omnia publica sunt & notoria in diocesibus *Cantuariensi* & *Roffensi* & locis convicinis.

Item petit quod hæc omnia prætacta & ostensa possent verificari per diversorum attestationes. Unde dictus Judex jussit produci testes quos volebant in argumentum & certitudinem operis præsentis, & ad memoriam futurorum in sempiternum.

Igitur producti fuerunt in testimonium præmissorum domini fratres *Thomas Poucy* theologiæ doctor; *Ricardus de Cant. Thomas de Natindon, Thomas Wyvelesburg*, & *Thomas Colwell* monachi, magister *Johannes de Schordwich*, magister *Laurentius Yford*, magister *Johannes de Grove*, & alii tam archidiaconi, rectores & vicarii quam alii seculares, numero juxta centum. Et cum idem archiepiscopus istis attestationibus testium sic receptis multociens & iteratis vicibus fuisset proclamatus & ad Judicium evocatus, nec per se vel procuratores comparere curavit, procurator abbatis & parochianorum coram dicto Judice pro tribunali sedente archiepiscopi contumaciam accusavit, petens eum contumacem reputari & pronunciari; & in hujusmodi negotio concludi & claudi, & imperpetuum eidem silentium inponi, & pro injuriis & vexationibus indebitis in expensis & dampnis eisdem parochianis merito

ar. III. ex. rito condempnari. Tandem comparuit in Judicio coram dicto domino *Icherio* Judice in hospicio habitationis suæ *Londoniæ W. Pycard* procurator supradictus, proponens & petens, quod cum dictus Judex in causa hujusmodi procedens legitime sententiam diffinitivam contra archiepiscopum *Cantuariensem* justitia exigente duxerit promulgandam, & eundem in expensis legitimis versus dominos suos per eundem judicem condempnavit, quod fieret horum taxatio. Et tunc dictus judex ipsum *Walterum* interrogavit per suum juramentum ad sancta Dei evangelia tunc corporaliter manu tacta quantum in hujusmodi causis dicti capellani & parochiani necessario expendiderunt. Et respondit per suum juramentum quod ducentas marcas & amplius, & tunc dictus judex hujusmodi expensas ad dictas CC. marcas taxavit solvendas per dictum archiepiscopum capellanis & hominibus suprad ctis.

§. 4. *Quod tenentes sancti* Augustini *ad turnum vicecomitis non debent venire.*

An. Dñi 1330. ANno Domini M. CCC. xxx. erat istud breve directum *Rogero de Reyham* vicecomiti *Kantiæ* per *Galfridum Barown* pro tenentibus abbatiæ non veniendis ad turnum vicecomitis, nisi per unum hominem qui deferat turnum in hæc verba:

« *EDWARDUS* Dei gratia &c. Vicecomiti *Kanciæ* salutem. Cum celebris memoriæ dominus *Edwardus* nuper rex *Angliæ* pater noster ad prosecutionem hominum et tenentium dilecti nobis in Christo abbatis sancti *Augustini* de maneriis suis de **Menstre** in *Thaneto*, **Chistelet, Sturre, Litleburn, Nordburn, Lenham, & Plumsted**, ei per petitionem suam coram ipso patre nostro consilio suo exhibitam, suggerentium quod Borghesaldrus et quatuor homines de qualibet Borga eorundem maneriorum tempore quo ipsi ad turnos vicecomitis in eodem comitatu ad ea quæ ad visum franci plegii contingunt præsentandum venerunt, et quendam redditum qui *turnus vicecomitis* nuncupatur secum detulerunt, & quod in quodam placito nuper in curia ipsius patris nostri coram eo inter prædictum abbatem et *I. Malemeyns* de **Hoo** tunc vicecomitem ejusdem patris nostri per breve prætextu quarundam cartarum eidem abbati per progenitores nostros confideratum extitit, quod idem abbas et successores sui imperpetuum habeant visum franci plegii et ea &c. in maneriis prædictis; per quod præsentationes et alia quæ ad hujusmodi visum pertinent de hiis quæ infra eadem maneria contingunt, in curia ipsius abbatis maneriorum prædictorum et non alibi fieri deberent; Et quod quidam vicecomes postea ipsos homines et tenentes nichilominus pro eo quod omnes Borgesaldri cum quatuor hominibus de qualibet Borga ad dictos turnos vicecomitis post considerationem illam ad redditum illum deferendum non venerunt, sicut ante dictam considerationem venire consueverant, quamquam eundem redditum postea vicecomites ejusdem comitatus per unum hominem à tempore considerationis illius miserunt, graviter distrinxit. Comperto per recordum et processum placiti prædicti (et eciam per quandam certificationem factam postea vicecomitis inde) in Cancellaria ipsius patris nostri de mandato suo nuper facta, quæ coram ipso et consilio suo postea venire fecit, quod præfatus abbas visum prædictum, et ea &c. in maneriis illis habere deberet, eidem vicecomiti tunc mandasset, quod districtionibus quas fecit eisdem hominibus et tenentibus ad veniendum ad turnum ipsius tunc vicecomitis per eosdem Borgesaldrum et quatuor homines de qualibet Borga ad prædictum redditum ibidem deferendum superfederet omnino, et districtiones eis ea occasione factas sine delatione relaxaret eisdem; Proviso semper quod redditus ille dicto patri nostro in eisdem turnis per unum hominem integraliter solveretur, sicut ex parte ipsorum hominum et tenentium acceperimus, quod tu ipsos ad veniendum ad turnos tuos per Borg. et quatuor homines de qualibet burga ad redditum illum tibi deferendum jam de novo distrixisti et adhuc distringis, in ipsorum hominum et tenentium dispendium non modicum et gravamen, et contra tenorem mandati patris nostri supradicti; super quo nobis supplicarunt sibi per nos de remedio provideri: Nos ad hoc quod in eisdem recordo et processu in Cancellaria nostra jam existentibus inter cætera continetur, quod hujusmodi visus franci plegii prædictis maneriis habendus in curia dictorum progenitorum nostrorum necnon et ipsius patris nostri allocatus fuit, et ad hoc quod ad dictam petitionem ipsorum hominum et tenentium per præfatum patrem nostrum et concilium suum extitit concordatum, quod mandaretur vicecomiti de supersedendo districtionibus faciendis ad veniendum per Borg. et quatuor homines &c. ad præsentandum, et ad prædictum redditum deferendum; Et ad mandatum ipsius patris nostri præfato tunc vicecomiti inde factum, ut prædictum est, considerationem habentes, nolentes præfatos homines et tenentes contra allocationes, considerationes, et mandata prædicta in hac parte indebite prægravari, tibi præcipimus quod districtionibus quas facis eisdem hominibus et tenentibus ad veniendum ad turnos tuos per eosdem Borg. et quatuor homines de qualibet borga ad præsentandum et ad prædictum redditum ibidem deferendum, seu ad aliqua alia quæcumque ibidem facienda quæ in curia prædicti abbatis maneriorum suorum prædictorum & non alibi fieri debeant, supersedeas omnino, & districtiones eis ea occasione factas sine dilatione relaxes eisdem; proviso semper quod redditus ille nobis in eisdem turnis per unum hominem integraliter solvatur &c.

Simon M. Archiep.

Anno Domini M. CCC. xxxij. fuerunt quædam constitutiones editæ super reformatione status monasterii per dominum *Radulphum* abbatem anno sui regiminis xxij. & insertæ in martyrologio ut ab omnibus legerentur. Set mortuo abbate, scilicet anno secundo sequenti priusquam corpus ejus sepulturæ traderetur, per quorundam & præsidentis capituli præceptum avulsæ fuerunt de martyrologio & igni combustæ propter illarum indebitas artationes. An. Dñi 1332.

CAP. XXXVI.

§. 1. *Processus pro* Petro de Dene.

ANno supradicto habitus est processus in negotio fratris *Petri de Dene* qui extitit doctor utriusque

Edw. III. Rex.

utriuſque juris, presbyter beneficiatus curatus, & in eccleſiis cathedralibus *Londonienſi*, *Wellenſi*, & *Eboracenſi*, & in eccleſiis collegiatis de **Southwell** & **Wymburne menstre** canonicus & præbendarius, tempore domini *Thomæ* abbatis **Findon** hujus monaſterii extitit defenſor & valens conductor. Tandem abſque culpa ſua, graviſſima perſecutione per mortem domini *Thomæ* Comitis *Lancaſtræ* ſuborta; & captione, incarceratione, ſtatus ſubverſione, bonorum omnium ſpoliatione ac eciam morte ei publice intenta per magnos nobiles & potentes quibus reſiſtere & contra quos ſe defendere non valebat, ipſe fugæ vel aliud ſuffragium non habens, hujuſmodi metu ductus in monaſterio iſto habitum monachalem aſſumpſit ſub domino *Radulpho* abbate anno Domini M. CCC. xxij. & anno abbatis prædicti xiij. ingreſſuſque religionem, ſtatim de tercia profeſſionem emiſit.

Modus ſui ingreſſus.

MAgiſter *Petrus de Dene* presbyter monaſterium ſancti *Auguſtini Cant.* eſt ingreſſus, non ut cæteri abſolute, ſet ſub multis conditionibus, modis & pactis per eum patenter expreſſis, & per eos ad quos ingrediebatur receptis & conceſſis, tam ante ingreſſum quam in ipſo ingreſſu; videlicet quod idem *Petrus* retinebat & retinere volebat domos ſuas quas conſtrui fecerat infra ſepta monaſterii & familiam ſecularem, ac eciam bona eroganda, expendenda, diſpendenda, & donanda pro ſua libera voluntate, & quod non teneretur cum monachis convenire in eccleſia, capitulo, refectorio, dormitorio, clauſtro, vel alibi ad dicendum divinum officium aut quicquam aliud faciendum; ſet liceret ei cum ſua familia in ſuis domibus die noctuque manere, ac orationibus, contemplationi, ſtudio & aliis honeſtis vacare, prout ſibi Dominus inſpiraret, & de ipſius *Petri* libera procederet voluntate. Hoc expreſſe adjecto, quod per habitus aſſumptionem, profeſſionem, moram quantumcunque diutinam aut quicquam aliud non intendebat aut volebat ſe ad ullam obſervantiam regularem quomodolibet obligare. Geſtabat vero habitum profeſſorum bene per decem annos, ſicque converſatus inter fratres monaſterii iſtius pacifice & quiete, fuiſſetque laudabiliter ac multipliciter ab eiſdem honoratus, & tam monachis quam ſecularibus jura canonica publice in ſcolis legendo per dies & annos ſuum conſilium cum abbate & ſenioribus tanquam principalis conſiliarius monaſterii communicaſſet, ſecreta & ardua ejuſdem negotia tractaſſet, cui etiam patebat libera facultas eundi & ſpaciandi intus & extra tempore competenti pro ſuæ libito voluntatis. Demum tamen idem *Petrus*, quod referre dolendum eſt, tantæ indulgenciæ & tam ſanctæ religionis propriæque ſalutis inmemor, audienſque hujuſmodi metum ceſſare de quo ſupra ſit mentio, vel ſaltem eſſe attenuatum, conſideranſque ſuum ingreſſum & profeſſionem ipſo jure nunquam in effectu tenuiſſe nec poſſe tenere, ſtatum & habitum ſecularem voluit reaſſumere, & hoc tam verbo quam ſcripto fecit abbati & conventui per vices intimare: ſet ipſe abbas & conventus ſuam cauſam ſiniſtranter deferentes, & eidem egrediendi licentiam denegantes, apoſtaſiam quæ ſequitur operatus eſt.

Simon Archi.

Fuga Petri.

Anno igitur Domini M. CCC. xxx. die ſanctæ *Luciæ* virginis *Johannes de Bourn* rector eccleſiæ ſancti *Martini* invitatus fuit ad prandium per fratrem *R. Gatewik* infirmarium; & inter prandium idem *Iohannes* ſurgens à menſa ſimulavit ſe habere officium examinarium conſiſtorii, & ivit ad cameram dicti domini *Petri de Dene*, & cum eo habuit diutius colloquium. Eodem die inter cœnam dixit *Petrus* famulo ſuo. Ego celebravi, Ego celebravi hodie, ſet non ero in ſtatu celebrandi craſtina die, & ideo non inpedias me à ſompno matutino. Solebat enim ſurgere media nocte & reddere quæ ſorent reddenda; & cum jam diu vigilatum eſſet, famulus ejus hoſtio non obſerato cubatum receſſit in alia camera, dimiſſo quodam *Willelmo Chaunteler* garcione cum domino ſuo. Et ante mediam noctem abjecto habitu monachi cum prædicto garcione clam receſſit, portantes ſecum vj. diſcos, vj. ſalſaria; & tranſierunt per ſelarium ſuum ad portam quæ ducit in gardinum Celerarii cujus ſeruram prius fregerant, & ſic tranſierunt uſque ad murum contra eccleſiam ſancti *Martini*, & projecto lapide per eundem ultra murum ſecundum prælocutionem *Iohannes* rector dictæ eccleſiæ, & *Georgius de Borne* frater ejus, & duo alii habentes ibi tres equos paratos appoſuerunt duas ſcalas ad murum abbatiæ, & duo ſcandentes ſederunt ſuper murum & attraxerunt aliam ſcalam, & depoſuerunt eam in gardinum ad dictum *Petrum*, quem ipſe cum garcione aſcendebat, murum tranſivit, quem ipſi quatuor aſſumentes levaverunt in equum, & deduxerunt eum per **Brom-den** uſque ad domum *Georgii* prædicti ſub pacto inito cum prædictis ſub certo x. li. Cujus fuga comperta, miſſi fuerunt plures ad diverſa loca maritima & alibi ad inquirendum, & explorandum, & ſcrutandum. Et tandem compertum eſt quod erat apud **Borne** abſconditus in domibus *G.* & ſtatim illuc acceſſerunt ex conſilio *S. de Rippele*, *Ricardi de Cant.* & *Willelmi Recolver* qui erat tunc ſeneſcallus archiepiſcopi, & janitor abbatiæ. Multi de famulis abbatiæ eciam cuſtodierunt omnes exitus illius meſuagii per totam noctem, in magno frigore. Die tercio ſequenti inquirebant, explorabant diligenter de loco ubi *Petrus* inveniretur. Tandem invenerunt eum in bungello canapis medio cautuloſe involutum. Et die ſequenti *Willelmus Reculver* aſſumptis pluribus de familia noſtra vocato burghſaldro & aliis vicinis ibidem, ratione ſuæ ballivæ frangere fecit hoſtia cum hutheſio & clamore; & invenerunt *Petrum* in habitu ſeculari & duos garciones. Et capto *Petro* levatus eſt in equum, & dictus *W. Reculver* cum aliis multis duxerunt *Cantuariam*. Erat enim intentionis dicti *Willelmi* duxiſſe eum in libertatem archiepiſcopi uſque ad **Maidestane**. Set cum veniſſet apud **Hotehelle** fratres *Nicholaus Dagh. Salamon*, & *Ricardus de Cant.* acceperunt prædictum *Petrum* invitis omnibus, & duxerunt eum ad monaſterium noſtrum inter veſperas die dominica cum multitudine virorum & mulierum copioſa; & prædictos ij. garciones cum diſcis & ſalſar. dimiſerunt apud *Borne Epiſcopi* poſitos in cippis. Et poſtea dicti garciones ducti ſunt per *Willelmum Reculver* ad **Maidestan**; & ibidem carcerati cum diſcis & aliis inventis cum eis. Et *Petrus* ſic indutus manſit

Edw. III. Rex.

mansit in camera Infirmariæ. Et statim postea missi fuerunt per archiepiscopum ad abbatem cum magna pompa domini *I. Cobeham*, *Werricus de Valans*, *I. de Borne* milites, cum aliis viris & notariis in honore constitutis. Et quia abbas infirmabatur non fuerunt permissi intrare in cameram suam, nisi certæ personæ & sine notario, & deposuerunt querelam sub hiis verbis. Cum *Petrus de Dene* clericus esset apud Borne in domo *G.* per appellationem *T. de Findon* de pleg. prosequendo, *Willelmus Reculver* senescallus archiepiscopi vocato Burgh. & vicinis, fracto hostio, idem *Petrus* ductus fuit apud *Cantuariam* per prædictum *Willelmum* senescallum; ministri tamen vestri violenter prædictum *Petrum* contra pacem regis & libertatem archiepiscopi rapuerunt, & prædictos duos garciones positos in cippis in manerio domini archiepiscopi apud Borne cum discis, & salsariis, & aquareo argenteo, & centum quinque florenis aureis scrutati sunt fugientibus custodibus, & florenos ceperunt & asportaverunt, & prædictum magistrum *Petrum* duxerunt ad sanctum *Augustinum*. Et abbas respondit, quod invenit *Petrum* monachum suum & eum cepit sicut ei bene licuit, & eum custodit. De cæteris vero libenter responderet consilio archiepiscopi infra xij. dies. Quo die veniente, non præmunito abbate set omnino ignorante illi supranominati & plures in multitudine copiosa post prandium venerunt ad sanctum *Augustinum* volentes loqui cum Priore et senioribus. Quibus in magna aula occurrentibus, milites prædicti querelam deposuerunt, ut supra. Et responsum est per Priorem, Quod abbas qui est caput & superior domus non fuit præsens, set consulere eum vellet super prædictis, & respondere archiepiscopo rationabiliter; unde die sanctæ *Agnetis T. Lincoll* senescallus abbatis dedit responsum domino *I. de Cobeham* et aliis de consilio dicti archiepiscopi non ad voluntatem eorum sed ad rei gestæ veritatem.

Postea episcopi *Wygornensis* & *Norwycensis* missi per regem et consilium regni ad regem *Franciæ* venerunt *Cantuariam*, et tractatum est cum eis de negociis supradictis; videlicet de hiis quæ tangunt fratrem *Petrum de Dene*. Et audita & intellecta fuga, abjectione habitus et apostasia, quæsivit episcopus *Norwicensis* in quali habitu esset: et responsum est quod in tunica de burneto et almucia sine cuculla. Qui consulendo dixit, Secure custodiatis eum, et omni via inducatur ut induat habitum et radatur, quod si noluerit nec induci potuerit, artetur, et si habitum proicerit vel discerpere voluerit, ligentur ei manus ne dedecus faciat habitui vel religioni, quia si vicecomes per breve regis de Replegiari peteret eum, et inveniret illum in habitu seculari, statim invitis vobis caperetur & abduceretur. Et si invenerit eum in habitu monachali et rasum, non audebit vobis invitis et reclamantibus abducere quoquo modo. Et si rex voluerit quod coram eo compareat personaliter, mittantur duo discreti fratres cum eo qui ei ostendant monachorum innocentiam, professionem, statum et ingressum et religionis honestatem. Igitur quinto kal. Febr. convocatis per Priorem xiij. de sapientioribus monasterii, tractaverunt de hiis quæ fuerunt consulta per episcopos in camera Prioris: et unanimi consensu adierunt omnes cameram prædicti *Petri*, et ipsum in lecto invenerunt jacentem; et primo verbis dulcibus, mollibus, & suasionibus pulsaverunt, et cum per vana verba et varias ambages protraherunt, aspera et comminatoria rigide sibi proposuerunt secundum quod consulta fuerunt per episcopos et alios regni majores, quod nisi gratis habitum indueret regularem, et permitteret se radi, invite facere cogeretur, et si necesse esset ligaretur. Quibus auditis, suspirans dixit, Confido quod dominus abbas et vos me graciose tractabitis, faciam quæ consulitis, & cum surgero si stare pedibus potero cucullam induam & postea me radi permittam, & omnia quæ potero faciam. Et quia prius ante adventum ipsorum dictum fuit quod *Henricus de Valans* dixerat Priori & fratribus sanctæ Trinitatis, quod ipse vidit sigillari in Cancellaria domini regis commissionem factam Comiti *Lancastriæ* quod ipse caperet *Petrum de Dene* invitis abbate & conventu, & abduceret ad respondendum sibi de thesauro quem asportavit de thesauro fratris sui & penes nos recondidit, unde territi & turbati graviter eramus, set episcopi dixerunt se non esse conscios hujus commissionis; subsequenter dominus abbas dispensavit cum eodem *Petro* propter resumptionem habitus, & tonsuram, carnem comedendo, & vinum bibendo. Missi fuerunt sapientiores de conventu consulentes eum quod reformaret conscientiam suam propter apostasiam, petendo absolutionem, ut securius possent confratres sui communicari in divinis celebrandis & audiendis aliisque colloquiis. Et respondit *Petrus*, Se non commisisse nec incurrisse excommunicationis sentenciam, set quod fecerat quoad resumptionem abitus & tonsuram metu mortis fecit. Tandem rogavit, quod placeret abbati ipsum ad sui consolationem personaliter visitare. Quo audito, venit abbas & habuit colloquium cum eo in capella Infirmariæ. Et postquam abbas intimavit sibi apostasiam, infamiam, & enormia dampna quæ monasterio & religioni per egressum suum fecerat: *Petrus* respondendo cum protervia dixit, Se nunquam aliquid ulterius facturum nisi foret sibi facta securitas, quod honorifice, & suaviter, & gratiose cum eo ageretur. Quo audito, abbas iterum subtraxit ei esum carnium ita quod ministraretur ei sicut in Refectorio. Postea tamen cum maxima instancia inducitur ad reformandam conscientiam suam, ita quod confessus fuit se esse & fuisse monachum & professum coram notariis. Et super hoc fecerunt publicum instrumentum, cujus tenor talis est.

Simon M. Archiep.

« IN DEI nomine Amen. Cum ego *Petrus de* « *Dene* magnæ devotionis & affectionis optentu quas « erga monasterium S. *Augustini Cant.* ac religio- « sos viros inibi Domino famulantes gerebam, fir- « miter proposuissem seculo renunciare, vitamque « meam in melius commutare, Cumque postmo- « dum hujusmodi propositum meum sicut spero Deo « gratum complendo, sanctam religionem in mona- « sterio prædicto intravissem, habitumque monacha- « lem assumsissem, ac professionem expressam fecis- « sem pure, sponte, publice & absolute in manibus « venerabilis patris domini *Radulphi* abbatis mo- « nasterii sancti *Augustini*, & in præsentia conven- « tus loci ejusdem, ipsamque professionem manu « propria scriptam juxta Regulam beati *Benedicti* « conceptam palam & publice emisissem, oreque « proprio legissem; necnon canonice sic professus « inter confratres monasterii prædicti diutius paci- « fice & quiete fuissem conversatus, & multipliciter « ab eisdem honoratus; demum tamen, quod dolen- « ter refero, tantæ ac tam sanctæ religionis pro-

Edw. III. Rex.

« priæque ſalutis inmemor, maligno inconſtantiæ ſpiritu ſeductus, ingreſſum & profeſſionem hujuſmodi dixi & aſſerui ex quibuſdam cauſis vanis & ficticiis non tenuiſſe, ut ſic quæſito colore ad ſeculum redire & habitum ſecularem reaſſumere potuiſſem; & tandem laxatis habenis monachi modeſtia & habitu religionis temere ac inpudenter abjectis, monaſterium ipſum latenter non abſque vicio apoſtaſiæ illicenciatus exivi, in illius cui integritatem meam ſpontanea voluntate devovi, gravem offenſam, quæ doleo, religionis obprobrium, & ſcandalum plurimorum. Cum igitur lapſis medela & delinquentibus venia ſi rite petantur denegari non debeant, idcirco coram vobis venerabili patre domino *Radulpho* abbate meo, totoque conventu hujus ſacri cœnobii reatum meum, errores ac ſcelera contra ſtatum religionis & profeſſionis mearum quomodolibet per me hactenus prolata facta ſeu attemptata cum cordis amaritudine recognoſco, eaque deteſtando penitus abjuro, profeſſionemque per me prius pure, expreſſe, ſponte & abſolute factam, & abſque metu quovis publice emiſſam fateor per præſentes veram, juſtam, effectualem, ac canonicam, meque verum monachum veſtrum eſſe & fuiſſe, & eidem profeſſioni ac religioni perpetuo obligatum, ipſaſque profeſſionem & religionem quas eciam ab initio validas reputavi, approbo, gratifico & accepto, & quicquid in contrarium prius in derogationem religionis aut profeſſionis præmiſſis dixi, propoſui, aſſerui, ſcripſi, ſeu publicavi, illud expreſſe revoco, doleo quantum in me eſt penitus & deteſtor, vos eciam reverendum patrem dominum abbatem cum humili contritione requiro quatinus à ſententia excommunicationis quam occaſione temerarii receſſus incurri, me *Petrum* monachum veſtrum abſolvere, habitumque meum michi retradere, meque veſtræ ſanctæ congregationi redintegrare dignemini intuitu caritatis; offerens me vobis, juri ac regularibus diſciplinis in omnibus pariturum.

Iſtis ſic habitis, dominus abbas ad ſerenandum conſcientiam confratrum ſuorum mandavit talem cedulam legi in Capitulo.

« Nos *Radulphus* permiſſione divina abbas monaſterii ſancti *Auguſtini Cant.* omnibus & ſingulis confratribus noſtris notificamus, quod nos dilectum nobis in Chriſto confratrem & commonachum fratrem *Petrum de Denne* à ſentencia excommunicationis, ſuſpenſionis ſeu interdicti, quatenus idem frater occaſione receſſus ejuſdem extra ſepta monaſterii noſtri præter licentiam & voluntatem noſtram, ſeu contra eam, ſeu contra bonum obedientiæ vel regularem diſciplinam ordinis ſancti *Benedicti* per ipſum contracti incurrebat, in forma juris & ſecundum regulam ordinis noſtri abſolvimus, & ſacramentis eccleſiæ reſtituimus, & ipſum pro abſoluto & ſic reſtituto habemus & reputamus. Vobiſque omibus & ſingulis denunciamus & in virtute obedientiæ injungimus, quod vos & quilibet veſtrum ipſum plene & canonice abſolutum & reſtitutum habeatis & teneatis cum effectu.

Sed *Petrus* adhuc inſtabilitate agitatus prælibatæ confeſſionis tranſgrediendo, conſiliis fautorum ſuorum inhærens, omni qua potuit via ut ad ſeculum rediret propoſitum dirigebat. Cujus varietatem abbas non ignorans, quantum ad communicationem ſecularium, & ne eſſet ei tam libera facultas in rebus ſuis diſponendis ad libitum, quovis vellet ſpaciandi tempore competenti, cum amocione ſuæ familiæ ſuſpectæ gratiam abbreviavit. Timuit enim abbas ne de libris & aliis jocalibus, puta de vaſis aureis & argenteis, & aliis multis ut patet ſuperius in teſtamento ſuo apud eum licite permiſſis propinquis & familiaribus ſuis, fieret diſtractio, & de eiſdem incompetens diſtributio. Unde idem *Petrus* ex præmiſſis omnibus ſentiens ſe eſſe gravatum, ſedem apoſtolicam appellavit, & per quendam falſum presbyterum nomine *I. Iacob* ex ſuggeſtione ejuſdem *Petri* impetrata erat bulla executoria directa domino *Ricardo Oxindenne* Priori eccleſiæ Chriſti, & magiſtris *Willelmo Renham* canonico S. *Pauli London.* & officiali *Cant.* pro executione facienda & terminanda in negotio ſupradicto. Simon Archi

§. 2. *Executio Prioris ſanctæ Trinitatis pro eodem* Petro.

ANno igitur M.CCC.xxxj. octavo kal. Januarii præſentata fuit bulla Priori ſanctæ Trinitatis formam continens infra ſcriptam. An. D 1331

« *JOHANNES* epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilectis filiis Priori ſanctæ Trinitatis & magiſtro *Willelmo Renham* &c. Conſtituti à Domino cunctis in juſticia debitores ad inpendendum illis juſticiæ complementum eam inplorantibus officii noſtri debito exſolvimus ut tenemur, afflictis quoque per ſqualorem cuſtodiæ carceralis, diuturnitate præſertim temporis, paternæ pietatis affectu compatimur, cum ex cauſis poſſibilibus juri concordibus ſi veritatis adminiculo fulceantur innocentia proponitur eorundem. Ex tenore ſiquidem petitionis ex parte dilecti filii *Petri de Denne* presbyteri *Ciceſtrenſis* dioceſis nobis oblatæ collegimus, quod olim ipſe ante ſuſceptionem ſacrorum ordinum & poſt in caſibus à jure permiſſis famoſus patronus cauſarum extitit, patrocinia & conſilia multis in jure cujus peritus eſt præſtitit in partibus *Anglicanis*, ſtudendo præ viribus prodeſſe cuique, & præcavendo alicui non obeſſe. Set cum ipſe *Petrus* ratione cauſarum juris quæ in dictis partibus præſtitit, diverſorum & magnorum non tamen ob ſui culpam odia incurriſſet, quæ ſibi mortis periculum rerumque ſuarum exterminium veraciter minabantur, ut illa evitare poſſet ac ſecuritatis remedio perfrui, cum bonis ſuis ad monaſterium ſancti *Auguſtini Cant.* recurrit, ibique ſumptibus ſuis multis domibus jam conſtitutis, mox ibidem ſuſcepit habitum monachalem, & extunc tercio die monaſticam profeſſionem emiſit, non tamen abſolute ſicut cæteri dicti monaſterii monachi, ſet ſimulate ut perſecutorum ſuorum qui contra eum inflammati erant propter hujuſmodi conſilia tyrannidem declinaret, nolens tamen in eodem ordine, hujuſmodi metu ceſſante, ut monachus remanere, ſet pocius ad ſeculum remeare, idemque ſemper ante hujuſmodi religionis ingreſſum, & in eo & poſt illum fixo gerens propoſito, prout expreſſe proteſtatus fuit coram abbate & monachis dicti monaſterii, quod retinebat & retinere volebat bona ſua tam mobilia quam inmobilia diſpendenda, & adminiſtranda & eroganda, necnon alia recipere & habere & de ipſis pro ſua libera voluntate diſponere

« nere

Edw. III. Rex.

nere sicut prius, & in dictis suis domibus quas infra septa ipsius monasterii construi fecerat, manere cum sua familia seculari, nec teneretur in ecclesia, capitulo, refectorio, claustro, seu alibi pro divinis officiis vel aliis quibuscumque causis cum monachis ejusdem monasterii convenire, neque se quovismodo actibus monasticis conformare; set libere manere in suis domibus antedictis; protestans eciam expressius, quod per hujusmodi habitus assumptionem, professionem, moram quantumcunque diutinam aut quicquid aliud non intendebat, nec volebat se quomodolibet obligare ad aliquam observantiam vel obedientiam regularem. Quæ omnia & singula tam ante dictum ingressum quam in ipso & post eum fuerant expresse recepta, concessa & approbata per abbatem & monachos monasterii prædicti. Sicque sub dicto habitu monachali quem similato gestabat cum animo ad seculum redeundi permansit cum seculari familia semper in suis domibus supradictis. Processu vero temporis cum metus vehemens propter quem dictum monasterium cum præmissis protestationibus ingressus fuerat cessaret, & ipse cum suis bonis hujusmodi præfato similato habitu monachali dimisso vellet ad seculum remeare, id præsciens dictus abbas misit ad eum Priorem claustralem dicti monasterii coadunatis sibi monachis, clericis & laicis, armatis, ut ipsum caperent, & dictis bonis suis spoliarent eundem, Qui siquidem Prior, clerici & laici de mandato ipsius abbatis manus injecerunt graviter & enormiter in eum temere violentas, scripturam appellationis suæ rapuerunt de suis manibus violenter, eumque ausu sacrilego ceperunt, & de suis domibus & aliis domibus ejusdem monasterii carceres privatos fecerunt, alimenta sibi necessaria subtraxerunt, ipsumque idoneo confiteri presbytero vel missam audire, seu eukaristiam sacram sumere non permittunt, set potius portas & aditus domorum suarum obstruxerunt ne sibi abinde pateret egressus, aut ingressus suis benevolis ad eundem. Et adhuc idem abbas & conventus appellatione hujusmodi vilipensa ipsum detinet viliter carceri mancipatum, & sibi appropriarunt bona sua prædicta, eumque illis detinent spoliatum. Quare nobis ex parte dicti *Petri* fuit humiliter supplicatum ut provideri sibi super prætactis jacturis & afflictionibus suis adversus dictos abbatem & conventum de oportuno remedio ex dictæ sedis solita clementia dignaremur: Quia vero pro parte dictorum abbatis & conventus fuit ex adverso expositum coram nobis, quod idem *Petrus* sub testimonio cujusdam instrumenti in nostra præsentia exhibiti; quod publicum prima facie videbatur, confessus fuerat se nec vim, nec metum passum, set ab illis se fore liberum, seque prædicti monasterii monachum canonice professum, & quod fuerat protestatus se nolle à statu suo monachali recedere, nec ipsum inpugnare, quodque suam professionem hujusmodi pure sponte ac libere approbavit & ratificavit, & quod suis protestationibus superius designatis & appellationibus emissis per eum vel alium ejus nomine super hiis similiter renunciaret, Nos volentes super prædictis informatione tamen recepta primitus super eis, de favore justiciæ provideri, hujusmodi supplicationibus benignius inclinati, discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatinus vos vel duo aut unus vestrum ad dictum monasterium accedentes personaliter, dicto *Petro* in statu libertatis posito, cum ipso de prædictis, & utrum confessio, approbatio, ratificatio & renunciatio hujusmodi quæ per eundem *Petrum* factæ fuisse dicuntur, & in instrumento designantur eodem, sunt veræ, nec deviant à tramite veritatis, informationem recipere studeatis. Et si per informationem reperitis confessionem, approbationem, ratificationem & renunciationem præfatas in dicto instrumento, ut præmittitur contentas à veritatis substantia deviare, præfatum *Petrum* auctoritate nostra restitui faciatis pristinæ libertati, sibique liberam licentiam inpertiri ad dictam sedem personaliter veniendi, & jus suum super prædictis libere prosequi valeat apud eam, contradictores per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo.

Simon M. Archiep.

Anno igitur Domini M.CCC.xxxij. x. kalend. Marcii *Ricardus* Prior ecclesiæ sanctæ *Trinitatis* misit certos nuncios & fecit eos jurare, quod fidelem relationem facerent de eo quod esset eis commissum in negotio prædicto & de responsionibus sibi datis, & tradidit eis talem formam. An. Dñi 1332.

RICARDUS *permissione divina &c. Literas apostolicas dudum recepimus ejus qui sequitur tenoris, Johannes* episcopus servus servorum Dei: & infra. *Nos igitur Prior volentes ut tenemur prædictum mandatum apostolicum exequi reverenter, vobis domino abbati auctoritate apostolica nobis in hac parte commissa tenore præsentium intimamus, quod secundo die à die quo præsentes receperitis computando, die receptionis minime computato, personaliter erimus in corpore ecclesiæ vestræ pro prædicto mandato apostolico exequendo, Domino concedente. Et ideo nos Prior, vos dominum Abbatem auctoritate supradicta monemus in virtute obedientiæ qua sedi tenemini antedictæ, quatinus prædictum* P. *dictis die & loco coram nobis exhibeatis vel faciatis corporaliter exhiberi, ita quod ipso* P. *in statu libertatis posito, possumus nos cum ipso informari super hiis de quibus & prout requirunt literæ apostolicæ supradictæ. Vobis eciam auctoritate apostolica & in virtute obedientiæ firmiter injungendo mandamus, has præsentes literas nostras & omnia & singula in eisdem contenta conventui vestro notificetis, intimetis, & publicetis, vel hæc fieri faciatis; & ipsas literas perlegi coram eis, quodque conventui vestro ac vestris familiaribus & ministris inter vos moram facientibus districte inhibeatis, ne quovis modo inpedimentum præstent præstarive procurent quo minus prædictus* Petrus *possit coram nobis exhiberi, & nos prædictum mandatum apostolicum libere et plene exequi ut tenemur.* Set istis nunciis non permissis accedere ad abbatem, & tali relatione facta Priori supradicto, statim dixit, se velle ad præfatum monasterium personaliter declinare pro prædicto mandato apostolico exequendo.

Igitur viij. kal. Marcii, scilicet die sancti *Petri* in cathedra, idem Prior personaliter accessit ad præfatum monasterium. Et cum ingrederetur claustrum, occurrerunt duo monachi eidem Priori ad hostium claustri, dicentes quod oporteret eum exire quia conventus fuit congregatus in capitulo. Et Prior dixit, quod venit ibidem pro mandato apostolico

Edw. III. Rex.

lico exequendo. Et prædicti monachi dixerunt, Quod recederet à clauſtro, dicentes quod conventus tractabat ſecreta in capitulo prout ipſe bene novit. Unde requiſivit illos & eis in virtute obedientiæ injunxit, quod irent ad conventum tunc in capitulo congregatum & notificarent eis cauſam adventus ſui, & quod vellet habere colloquium cum eis & tractatum pro mandato apoſtolico exequendo, & quod requirerent conventum, quod ob reverentiam ſedis apoſtolicæ placeret eis poſt ſecreta capituli expedita dictum Priorem in capitulo expectare, ita quod poſſet eis literas apoſtolicas intimare. Item, idem Prior requiſivit illos duos monachos, quod intimarent abbati cauſam adventus ſui, & quod placeret ſibi quod idem Prior poſſet habere acceſſum ad eum. Et reſponderunt, Quod non irent ad abbatem ratione nunciationis ſuæ ſet ſicut vicinus ad rogatum ejus, & reſponſionem abbatis libenter referrent. Quibus ſic factis redierunt una cum domino *Thoma Penei* doctore theologiæ. Et idem *Thomas* reſpondit, Quod non potuit habere acceſſum ad abbatem propter infirmitatem qua tunc detinebatur. Et incontinenti injunxit domino *Stephano de Hakendon* Priori tunc præſenti, quod congregaret conventum ita quod poſſet mandatum apoſtolicum eis intimare. Et *Stephanus* Prior reſpondit quod voluit conſulere fratres ſuos, & receſſit; nec mora, rediit ad Priorem *Cant.* exiſtentem in clauſtro, ſic dicendo, Quod noluerunt parere ſibi tanquam executori mandati apoſtolici nec tanquam judici, nec conventum ad ipſius monitionem poſſe congregare. Quo viſo, idem Prior quaſdam monitiones protulit & injunctiones. Cujus tenor talis eſt.

In Dei nomine Amen. Nos Ricardus *Prior eccleſiæ* Cant. *monemus auctoritate apoſtolica nobis in hac parte commiſſa vos abbatem & conventum, & vobis in virtute ſanctæ obedientiæ qua ſedi apoſtolicæ eſtis aſtricti firmiter injungimus, quod corporaliter exhibeatis* Petrum de Dene *quem in veſtro monaſterio invitum detinetis, coram nobis die craſtina in corpore eccleſiæ veſtra, ita quod ipſo in ſtatu libertatis poſito poſſumus nos cum ipſo informare ſuper illis ſuper quibus literæ apoſtolicæ requirunt, & ulterius mandatum apoſtolicum exequi ſecundum exigentiam ipſorum. Vos vero* Stephanum *Priorem hujus monaſterii & omnes hic præſentes auctoritate & virtute ſanctæ obedientiæ monemus & injungimus, quatinus monitiones & injunctiones noſtras quin verius apoſtolicas abbati & conventui intimetis, & ad noticiam ipſorum deducatis quam celerius poteritis ſine mora modo quo ſciveritis & poteritis meliori.* Et ſtatim idem Prior *Cantuarienſis* ivit in chorum; & ibi invenit xx. monachos & amplius in alta miſſa congregatos, & poſt offertorium ſtetit in medio chori, & monitiones & injunctiones ſupradictas ibidem coram eis fecit recitari.

In craſtino vero ſancti *Petri* idem Prior aſſociatis ſibi Præpoſito de **Wyngham** & aliis tam monachis prædictæ eccleſiæ quam aliis, in multitudine copioſa venit ad monaſterium ſancti *Auguſtini*. Et cum veniſſet ad portam eccleſiæ prædictæ per quam competeret ipſum tranſire ad eccleſiam, invenit eam clauſam ita quod non patuit ingreſſus ad eandem niſi per unum parvum wykettum. Erat eciam ex utraque parte munita groſſis cathenis ferreis ex tranſverſo ductis, & ex parte interiori, multitudine eciam cuſtodum munita. Et dictus Prior & quidam qui venerunt cum eo quibus cuſtodes dictæ portæ placuerunt permittere ingreſſum, ingrediebantur per dictum wykettum ſucceſſive ſolus poſt ſolum, Qui & Priori dixerunt quod ingrederetur cum ſuis fratribus clericis, & familiaribus decentibus, & eciam neceſſariis; & remanſerunt extra portam circiter ducenti viri. Deinde venit ad hoſtium dictæ eccleſiæ & illud invenit ſeratum, ita quod non patuit pro eo, nec pro ſuis ingreſſus, niſi per unum parvulum wykettum in ipſo hoſtio apertum per quod vix unus ſolus homo ingredi potuit. Ipſis tandem ingreſſis, præfatus Prior cum ſuo conſilio in corpore eccleſiæ ex parte auſtrali ſedens, præcepit alta voce & publice in diverſis locis illius eccleſiæ proclamare, quod abbas & conventus exhiberent corporaliter coram ipſo magiſtrum *Petrum de Dene*, ita quod ipſo in ſtatu libertatis poſito poſſit informationem recipere cum eodem. Tali proclamatione in diverſis locis eccleſiæ prædictæ publicata, ecce dominus *Stephanus de Hakendon* Prior cum aliis monachis octo, etiam magna clericorum & laicorum multitudine adduxerunt præfatum *Petrum* ad præſentiam dicti Prioris, & ipſum à tanta diſtancia collocarunt quod prædicti Prior & *Petrus* non potuerunt adinvicem habere colloquium niſi in audientia monachorum hujus loci & aliorum eis adhærentium, qui aſtabant eundem *Petrum* quaſi circumcingendo. Prior vero *Cantuariæ* præcepit legere literas apoſtolicas; ſet monachi & clerici abbatis hujuſmodi lecturæ faciendæ reclamarunt, & per clamorem nitebantur inpedire ne prædictæ literæ ibidem legerentur; ſet tandem maxima difficultate lectæ fuerunt. Quibus lectis, idem Prior præcepit exponi in vulgari; ſet pars abbatis per clamores & ſtrepitus inpedierunt quod exponi non poſſent: & inter cætera clamarunt quod ipſe Prior audiret eundem *Petrum*. Et reſpondit quod ideo venit ut audiret eum; & proteſtatus fuit quod ſi idem *Petrus* eſſet poſitus in ſtatu libertatis, ipſe libenter & benigne audiret quæ vellet dicere. Et fecit quandam monitionem ſub tali forma.

Simon Archie

Nos Ricardus *eccleſiæ* Cantuariæ *Prior executor in hac parte à ſede apoſtolica deputatus, volentes nos cum* Petro de Dene *presbytero* Ciceſtrenſis *dioceſis hic coram nobis præſente informare ſecundum exigentiam literarum apoſtolicarum, monemus auctoritate apoſtolica omnes & ſingulos hic præſentes ſub pœna excommunicationis quod recedant & trahant ſe in partem, ita quod poſſimus libere cum prædicto* Petro *informare, exceptis hiis qui nobiſcum comitati ſunt.* Et poſtea ſæpius viva voce monuit omnes monachos clericos & laicos dicti monaſterii ibidem in magna multitudine aſtantes, quod recederent & traherent ſe in partem. Sed illi hujuſmodi monitionibus reclamarunt nec parebant eiſdem, ſet prædicto *Petro* ſemper aſtiterunt. Et frater *Salamon de Ripple* ad monitiones dicti Prioris reſpondit ſic dicendo, **Truſeles, truſeles, truſeles**, & eciam dicendo, Nolumus parere ſibi, prout nec tenemur. Et cauſa illius *Salamonis* fuit hæc & juſta, quia pars abbatis arguebat & inpugnabat dictam bullam fore falſam & carens ſtilo curiæ *Romanæ* ſolito & conſueto, & multipliciter ſuſpecta propter raſuras & alios defectus in ipſa contentos & ſurrepticie inpetrata, & proteſtabatur quod vellent eiſdem

Edw. III. Rex. eisdem reverenter obedire, si quando poterit apparere dictum rescriptum esse verum, nunc autem falsatum vel falsum & multipliciter suspectum propter rasuras in diversis locis tam de alia manu quam de diverso incausto. Et nota quod verba suspecta & sic rasa notantur in bulla per subtractionem linearum, et arripuerunt prædictum *P.* & abduxerunt eum. Et Prior videns quod præfatus *Petrus* non fuit iterum reexhibitus, ob reverentiam abbatis & conventus expectavit usque in crastinum. Quo die veniente sæpedictus Prior declinans ad prædictum monasterium pro dicto negotio ulterius exequendo, et cum venisset ad portam cimeterii invenit eam apertam, munitam tamen cum multitudine custodum qui stabant in magna multitudine ex utroque latere ordinati unus juxta unum ad magnam distantiam, ita quod non patuit eidem Priori ingressus nisi transeundo inter dictos custodes. Et illo in corpore ecclesiæ tandem constituto, præcepit fieri proclamationes quæ supra nominantur, in materna lingua. Post quas proclamationes præfati *S.* Prior monasterii prædicti et alii in magna multitudine adduxerunt *Petrum* ad præsentiam Prioris, & eum collocarunt in loco aliqualiter viciniori. Et tunc Prior monuit omnes & singulos ibidem præsentes exceptis vj. personis de consilio suo ibidem nominaliter expressatis quod recederent et traherent se in partem, et tunc *S.* Prior hujus loci et alii dixerunt, quod si retraherent se voluerunt habere duos notarios in receptione informationis. Set Prior hoc renuit & dixit quod voluit eligere personas quas secum voluit habere in informatione recipienda. Et cum hoc fuisset aliquandiu altercatum, tandem idem *Petrus* excitatus dixit, quod voluit habere Priorem suum et *Salamonem* et duos notarios, et rogavit eos quod facerent cum eo moram. Tamen Prior ecclesiæ Christi sub pœna excommunicationis monuit eos quod recederent, qui dixerunt se nolle recedere nisi ad mandatum dicti *Petri.* Tandem ad rogatum illius *Petri* ad partem se retraxerunt, ita quod aliqui eorum circiter xiiij. alii xvj. et alii xx. pedum spacium à prædicto *Petro* distabant. Quibus sic aliqualiter ad partem tractis, Prior quæsivit an esset vere monachus, et an placeret sibi manere in eodem monasterio. Et ipse alta voce respondit, se esse verum monachum, et se in prædicto monasterio velle permanere, et adjecit, In statu libertatis positus sum et monachus in isto monasterio canonice professus, quod vobis et omnibus aliis volo esse notum, et si vobiscum sedero usque ad noctis tenebras aliam informationem de me non recipietis. Et eciam alta voce multa verba contumeliosa protulit tunc ibidem contra concilium ejusdem Prioris; dicens, quod fecerunt sibi magnas injurias et male regularunt Prirem in processu suo. Et unus eorū dixit submissa voce, "Magister *Petre*, vos non potestis dicere quod "fecimus vobis injuriam, quia ad nichil aliud la- "boravimus nisi quod essetis positus in tali statu in "quo possetis absque metu exprimere voluntatem "vestram, et licet voluntas vestra foret in hoc mo- "nasterio perpetuo morari, dominus meus Prior re- "stitueret vos pristinæ libertati, & daret vobis li- "beram licentiam eundi ad curiam *Romanam* pro "negotiis vestris prosequendis. Esto quod faceret in- "juriam abbati & conventui, vobis autem nullam "vel modicam quia possetis redire ad monasterium "& ibidem perpetuo remanere. Et *Petrus* respondit, quod ipse fuit liber et in statu libertatis; & quod si esset juvenis & corpore potens, ipse libenter iret ad curiam *Romanam.* Et cum quæsitum esset ab eodem, Ad quem effectum? alta voce respondit, Quod ad conquerendum de injuria sibi per dictum Priorem & suum consilium nequiter illata. Quibus auditis, dictus Prior & eidem assidentes statim abinde vacuis manibus recesserunt. Fuerant enim idem Prior & sui complices publice comminati quod præfatum *Petrum* nobis invitis extra religionem suam & monasterium abducerent, alioquin tam abbatem hujus monasterii quam Priorem & alios majores suspenderent & excommunicarent, & monasterium ecclesiastico supponerent interdicto. Et nota quod expendimus per suggestionem archiepiscopi pro rescussu facto de eodem *Petro* apud **Bisshopesburne** & ** Otehelle**, ut patet in placito habito coram *Galfrido Scrop* Justiciario domini regis xl. li. & amplius. Insuper oneratum fuit istud monasterium de annua pensione x. marcarum concessa cuidam *Matildæ de Wilminton* ad terminum vitæ suæ, & secta regis erga personam dicti *Petri,* vasa sua argentea & floreni per preces *Elianoræ* sororis regis per suggestionem ejusdem *Matildæ* abbati & conventui per cartam regis pardonantur. — *J. Stratf. Archiep.*

§.3. *Obitus* Simonis Mepeham *archiepiscopi.*

ANno Domini M. CCC. xxxiij. *Simon de Mepham Cantuariensis* archiepiscopus confiderans quod singula quæ tam injuste huic monasterio inferebat in caput suum proprium merito sic redundarent, & sententiis in eum hinc inde exigente justitia judicialiter & sententialiter fulminatis animæ & vitæ suæ cedens tædio fessus, in crastino sancti *Dionysii* hac luce subtractus inhumatus jacuit, donec domini *Thomæ Poncy* abbatis, *Radulphique* inmediate successoris esset absolutione insignitus. Et sic illius *Thomæ* benedictione præventus, ecclesiasticæ traditur sepulturæ, et subsequenter in crastino animarum dominus *Johannes Stratford* episcopus *Wyntoniensis* in archiepiscopatum *Cantuariæ* postulatur. — An. Dñi 1333.

§.4. *De fine facto cum rege, ne Justiciarii itinerantes ulterius procederent.*

EOdem vero anno venerunt Justiciarii itinerantes *Cantuariam,* & sederunt ibidem per vj. septimanas et amplius, levantes & ad opus regis colligentes per idem tempus de populo *Canciali* ultra summam mille librarum. Tandem consilio inito à Prælatis & aliis dicti comitatus proceribus, ne ulterius Justiciarii prædicti procederent, domino regi mille marcas gratis optulerunt. Ad cujus summæ solutionem dominus *Radulphus* abbas cum paucis cæteris fuerat obligatus.

Cap. XXXVII.

§.1. *De electione* Thomæ Poncy.

ANno Domini M. CCC. xxxiiij. in crastino Purificationis, venerabilis pater dominus *Radulphus* — 1334.

Edw. III. Rex. *dulphus* hujus loci pater quinquagesimus secundus in senectute bona anno sui regiminis xxvj. hoc saeculo exemptus, desolatum relinquens suum gregem coelo vocatus est, & sub muro boriali ex opposito capellae cometissae honorabiliter jacet humatus.

Eodem anno primo die mensis Marcii fuit dominus *Thomas Poncy* Doctor sacrae paginae electus in abbatem monasterii istius, & iiij. kal. Aprilis arripuit iter versus *Avinionem*, ubi tunc curia residebat: Et in vigilia sancti *Georgii* venit *Avinionem*, et die dominica scilicet in crastino sancti *Barnabae* fuit ibidem benedictus. Et die sancti *Laurencii* Martyris arripuit iter versus *Angliam*, & in ordinatione sancti *Gregorii Dovoram* apprehendit. Et erant expensae à *Dovora* usque ad *Avinionem* per iij. ebdomadas & iij. dies xxj. li. xviij. s. xj. d. Expensae ibidem stando videlicet à vigilia sancti *Gregorii* usque ad vigiliam S. *Laurentii* Martyris xcviij. li. iiij. s. v. d. ob. Et in expensis versus *Angl.* xxviij. li. viij. d.

§. 2. *Quaestio inter Papam &* Johannem xxij. *et fratrem* Thomam Waleys.

TEmporibus quibus idem *Thomas* stetit in curia *Romana* erat quaedam quaestio ibidem agitata inter papam *Johannem* xxij. & quendam fratrem de ordine praedicatorum nomine *Thomam Waleis*, & est quaestio, Utrum animae beatorum videbunt Deum facie ad faciem ante diem judicii. Dominus papa & omnes curiae Cardinales, uno duntaxat excepto qui successit ei sine medio in episcopatum *Romanorum*, tenebat partem negativam quaestionis. Frater autem *Thomas Waleys*, & pauci cum eo partem ejus affirmativam, & pro hujusmodi quaestionis decisione tota curia diutius erat fatigata & perturbata, quia multi Doctores eximii papalem offensam metuentes, & negocia rerum suarum promovere celeriter affectantes, conscientia sua laesa intentum papae approbabant, & illud tam legendo quam ascribendo consentierunt. Et contigit ut in ista turbata fluctuatione idem *Thomas Poncy* Doctor theologicus et profundus ad eandem curiam causa suae electionis prosequendae accederet; Et statim in isto negocio cum caeteris jussus est conferre, & intentum suum in hujusmodi quaestionis solutione in consistorio palam divulgare. Illo vero se excusante tum quia non habuit copiam librorum, tum quia venerat non ad quaestiones terminandas, quia habebat unum aliud expediendum quod erat sibi magis necessarium, & quia in tam remotis partibus positus non potuit sine magnarum expensarum incommodis longam ibidem facere moram; Tamen, istis rationibus non obstantibus, negabatur sibi de curia recessus antequam suam conscientiam in illo proposito liberaret, et ex habundanti de libraria domini papae fuerunt sibi codicelli exhibiti sufficienter et ministrati. At ille habita aliquali deliberatione malens ad tempus indignationem summi pontificis sustinere, & expeditionem suam parumper sinistrare, quam contra fidem catholicam et suam conscientiam scienter publice proferre, opinionem dicti *Thomae* fratris fore tenendam opinavit, et eam tam legendo quam eciam scribendo approbavit. Tandem eodem papa in extremis laborante, misit in omnes fines terrae nuncios suam erroneam opinionem revocando; Quae revocatio *Thomae* abbati praenotato, ad magnam cessit laudem et honorem.

J. St. Archi...

§. 3. Salamon de Ripple *monachus fit per abbatem Receptor x. et xv.*

An. Dom. 133..

ANno Domini M. CCC. xxxv. fuit idem abbas collector decimae & quintae decimae in diocesi *Cantuariensi* & jurisdictionibus immediate subjectis in magnum scandalum, dampnum & gravamen, abbate vero hujus facti inconscio. Ordinavit denique quendam monachum nomine *Salamonem de Ripple* receptorem denariorum in hujusmodi collectione levandorum. Qui vero *Salamon* hujus seculi prudens, fabricavit sibi stateram abbati & conventui postea dolosam & abhominabilem quae dicitur Penypise, & cum illa triavit xx. s. in denariis antiquis ponderis maximi, cum quibus aequa lance recipiebat denarios quorumcumque. Et qui sperabat se per xx. s. acquietare, invitus ex super habundanti artabatur infundere v. s. vel iij. s. iiij. d. ad minus, Et cujus pars decimae vel quintaedecimae plus contingebat, plus ab eo extorquebatur. Tandem vero tota diocesis super hiis injuste gravata ad remedium consequendum concilio domini regis querimoniam deposuerunt. Unde dominus rex ordinavit apud *Roffam* hujusmodi causam audiendam & terminandam: Et fuerunt Justiciarii ad hoc specialiter limitati Comes *Oxoniae* et dominus *Henricus Grene*, coram quibus vocatus est abbas, & coram eis stans ante barras poenam excessus sui monachi recepturus; Condempnatus est ergo versus regem pro illa offensa in lxxx. libris, suis expensis & amplis muneribus ob hanc causam habitis minime computatis, Et praeter hoc jussus est refundere & satisfacere petitioni cujuscumque, & inventis plegiis scilicet dominos *Johannem Griel* & *Stephanum de Walans* milites de stando judicio eorum licenciatus remeavit.

§. 4. *Beneficia* Salomonis de Ripple.

IDem *Salamon* tempore *Radulphi* abbatis erat custos maneriorum de Northborne, Littleborne, Stodmersch, & de Chistlet in quibus locis multa laude digna fecisse comprobatur, apud Northborne construxit capellam à fundamentis pulcherrimam, horrea ibidem, et apud Litylmungam perampla aedificavit, et apud Chistlet capellam ad instar prioris capellae fabrificavit. Apud Lytlsborne terras undique dispersas in unum congregavit, et multas inibi de novo perquisivit, omnibus domibus manerii ibidem per eum quasi totaliter aedificatis & à solo sumptuose erectis.

§. 5. *Compositio inter* Johannem Stratford *et nos.*

ISstis temporibus aemulatores *Augustinensis* coenobii tranquillam nostram pacem invidentes, talemque victoriam puta de archiepiscopo *Cantuariensi* una cum dampnis & expensis per sententiam latam graviter ferentes, dominum *Iohannem Stradforde* successorem ejusdem iteratis vicibus adierunt, moventes eum adversus *Augustinensem* ecclesiam, dicentes, Si hii transierint sic intacti, & tales pecuniarum summae tali causa ab archiepiscopo *Cantuariensi* extorquerentur, esset quasi subversio dignitatis primaciae suae: sicque per vices eum pulsarunt. Tandem eundem archiepiscopum ad iracundiam

Edw. III. Rex. diam concitarunt. Cujus rei causa misit abbati & conventui, quod nisi cum illo componeremus & sententiam domini *Icherii* revocaremus, eamque totaliter quassaremus, perpetuum se protestatus fuit fore inimicum; licet tamen ad se vel ecclesiam suam hæc sententia vel pecuniæ multacio nichil pertineret, immo verius ad executores defuncti. Talibus vero comminationibus aliqualiter territi, ejus tyrannidem metuentes, utpote quia dextera regis & tocius regni procurator, promotor & patrocinator, & interim aliquibus injuriis fatigati, & unde jura nostra possemus defendere ad manum non habentes, extitit inter partes Compositio formam continens infrascriptam.

« IN Dei nomine Amen. Cum olim religiosi viri Abbas & Conventus monasterii sancti *Augustini Cant.* ad *Romanam* ecclesiam nullo medio pertinentis omnimodam jurisdictionem spiritualem tam in ecclesiis parochialibus sibi appropriatis in *Cantuariensi* diocesi quam in aliis in quibus jus patronatus habebant, sibi competere vendicarent, adeo quod in eis Rectores, vicarios, & clericos lege instituerent, & processiones pentecostales ad ecclesiam *Cantuariæ* per dictos Rectores, vicarios & clericos & parochianos dictarum ecclesiarum consuetas fieri prohiberent, nec in transitu archiepiscopi *Cantuariensis* campanas pulsari in dictis ecclesiis permittebant: Propter quæ cum bonæ memoriæ *Robertus Cantuariensis* archiepiscopus tocius *Angliæ* primas & apostolicæ sedis legatus, ad dictam sedem apostolicam appellasset, & super præmissis injuriis sibi et ecclesiæ suæ illatis & aliis querelam deposuisset apud sedem eandem, felicis recordationis *Bonefacius* papa viij. super dictis querelis plenius informatus, totum negocium per viam provisionis, ordinationis et declarationis sub compendio diffinivit, sicut continetur in literis apostolicis ejusdem *Bonefacii* sub data *Laterani* xiij. kal. Aprilis pontificatus sui anno nono. Et licet hujusmodi ordinatio, provisio, declaratio et definicio per recolendæ memoriæ *Johannem* papam xxij. ipsarum de verbo ad verbum recitato tenore confirmatæ fuissent per literas ipsius *Johannis* papæ sub data *Avinionis* kal. Aprilis pontificatus sui anno xviij. evidenter apparet, Inimico tamen homine zizania seminante super comparitione dictorum religiosorum, et parochianorum ecclesiarum suarum in visitatione dicti archiepiscopi *Cant.* ratione dictarum ecclesiarum in diocesi *Cantuariensi* appropriatarum eisdem, & super modo exhibitionis privilegiorum, jurium, munimentorum dictorum religiosorum et quibusdam aliis, suborta fuit gravis materia quæstionis, quæ tam in *Anglia* coram delegatis à sede prædicta, quam in *Romana* curia inter præfatos religiosos & bonæ memoriæ dominum *Simonem Cantuariensem* archiepiscopum non sine gravibus utriusque partis laboribus expensis fuit diutius agitata, et adhuc in ipsa curia pendere dinoscitur indecisa. Præfato igitur domino *Simone* archiepiscopo, vocante Domino, ab hac luce subtracto, et venerabili patre domino *Johanne* Dei gratia nunc *Cantuariensi* archiepiscopo, sicut Domino placuit, eidem canonice substituto placuit tam dicto domino *Iohanni* archiepiscopo per ipsos religiosos diligenter et humiliter requisito, quam religiosis prædictis, pro gravaminibus hujusmodi et aliis dispendiis evitandis, per viam amicabilis compositionis lites et discordias dirimere supradictas. Convenientibus igitur præfatis domino *Johanne* archiepiscopo et religiosis cum concilio eorundem, post tractatus diversos deliberatione habita diligenti fuit inter eos per viam compositionis consensum, et in modum qui sequitur concorditer ordinatum. In primis fuit quoad modum comparitionis et exhibitionis hujusmodi dictorum religiosorum in visitationibus dicti domini *Iohannis* archiepiscopi *Cantuariæ* suam diocesim aut aliam in qua ipsi religiosi aliquam eis appropriatam ecclesiam obtinuerunt visitantis, dicti religiosi coram eo vel suis in ea parte Commissariis in visitatione singulorum decanatuum in quibus ipsi religiosi ecclesias sibi appropriatas, portiones decimarum in parochiis alienis, vel pensiones aut capellas, vel Oratoriam in quibus divina faciunt celebrari habere noscuntur, per sufficientem procuratorem ad allegandum & proponendum pro se & jure suo quod in hujusmodi ecclesiis & aliis supradictis se asserunt optinere, & ad recipiendum terminum competentem, & locum congruum & securum, per dictum dominum *Iohannem* archiepiscopum vel suos Commissarios assignandos, ad realiter exhibendum privilegia, jura & munimenta dictorum religiosorum tam super exemptione ipsorum in capite & membris, quam super hujusmodi appropriatis eis ecclesiis & aliis supradictis, per procuratorem hujusmodi, legitime comparebunt, & quod in loco & in termino ipsis taliter assignatis per procuratorẽ hujusmodi privilegia, jura & munimenta supradicta realiter exhibebunt, & fidelem copiam sibi facient de eisdem, & terminum ac locum recipient ut præmittitur competentes ad audiendum pronunciationem & declarationem ipsius domini *Iohannis* archiepiscopi seu Commissariorum ejusdem super exhibitis antedictis. In quo termino idem dominus *Iohannes* archiepiscopus, vel sui Commissarii prout sibi justũ videbitur pronunciare curabunt, vel alium terminum competentem ad idem faciendum assignabunt eisdem, quousque super hujusmodi exhibitis possunt ipsi religiosos justitia prævia sententialiter expedire, quod absque præjudicio privilegiorum hujusmodi celerius fiet quo poterit bono modo. Item super reparationibus defectuum, cancellorum, librorum, et ornamentorum in præfatis ecclesiis & mansis earum tempore visitationis hujusmodi repertorum, consensum extitit & concorditer ordinatum, quod idem dominus *Johannes* archiepiscopus, dictos religiosos per quascumque vias & censuras ecclesiasticas ad reparationes defectuum prædictorum ac ad jura episcopalia & omnia onera ratione spiritualium ecclesias ipsorum concernentia in dictis ecclesiis incumbencia, quæ à vicariis aut parochianis earundem agnosci non debebunt de consuetudine vel de jure subeunda & persolvenda, nec non ad augmentum et assignationem portionum vicariorum suarum ecclesiarum prædictarum, unde onera ipsis incumbentia subportare & congruam sustentationem habere valeant, si & quando opus erit canonice cohercere. Ad hæc super revocatione sententiæ magistri *Icherii de Concoreto* olim in *Anglia* nuncii domini papæ auctoritate apostolica ut dicitur promulgatæ, ac processuum in-

J. Stratf. Archiep.

ter

Edw. III. Rex.

« ter ipsos religiosos & parochianos ecclesiarum su- « arum ac bonæ memoriæ dominum *Simonem* quon- « dam *Cant.* archiepisc. inceptorum, litium ac causa- « rum quæ in curia *Romana* vel alibi ea occasione « indecisæ pendere noscuntur ordinatum extitit et « consensum, Quod præfati religiosi per viam re- « nunciationis vel aliam legitimam per consilium « dicti domini *Johannis* archiepiscopi ordinandam, « hujusmodi processus revocari quatenus ordinati- « oni, provisioni, declarationi, diffinitioni & confir- « mationi dominorum *Bonifacii* & *Iohannis* prædi- « ctorum seu in hiis superius expressatis obviant « quovis modo, lites & causas conquiescere perpe- « tuo et omnino cessare suis expensis et laboribus ef- « fectualiter procurabunt, & protestabantur dictæ « partes expresse, quod provisio, ordinatio, decla- « ratio & diffinitio felicis recordationis *Bonefacii* « papæ viij. prædicti, Et confirmatio recolendæ me- « moriæ *Iohannis* papæ xxij. de quibus præmittitur, « in omnibus capitulis & articulis observentur, & « quod per præmissa vel compositionem hujusmodi « eis vel contentis in ipsis præjudicium nullum fiet, « nec in aliquo recedatur ab ipsis vel aliquibus con- « tentis in eis in protestationem dictæ partes con- « sentiebant expresse.

Procuratoria vero, virtute quorum dicti religiosi in dictis visitationibus comparebunt, pro omni ambiguo removendo erunt tenoris & continentiæ infrascriptæ.

Pateat universis per præsentes, quod nos Thomas *permissione divina abbas monasterii sancti* Augustini Cant. *ad* Romanam *ecclesiam nullo modo pertinentis ordinis sancti* Benedicti, *ordinamus, facimus & constituimus dilectum nobis in Christo* N. *clericum procuratorem nostrum ad allegandum privilegia exemptionum nobis & monasterio nostro a sede apostolica indultis, appropriationesque ecclesiarum & alia munimenta super porcionibus decimarum nostrarum in parochiis alienis, pensionibus aut capellis vel oratoriis in quibus divina contigerit celebrari, nos & monasterium nostrum concernentia, coram venerabili patre domino* Johanne *Dei gratia* Cantuariensi *archiepiscopo tocius* Angliæ *primate seu ejus Commissario, Nec non ad recipiendum assignationem termini competentis & loci congrui & securi ad exhibenda prædicta quibus uti intendimus, & ad realiter exhibendum eandem dictis loco & tempore per dictum patrem ejus vel Commissarium pro facti qualitate ipsorum legitime moderandam, & fidelem copiam sibi faciendam de eisdem ad terminum & locum recipiendam ut præmittitur competentes, ad audiendum pronunciationem et declarationem dicti domini* Johannis *archiepiscopi seu Commissariorum ejusdem super exhibitis antedictis, alium procuratorem loco sui substituendum & substitutum revocandum et officium procuratoris reassumendum, & omnia alia et singula faciendum quæ in præmissis & circa præmissa necessaria fuerint seu eciam oportuna, ratum et gratum habituri quicquid dictus procurator & ejus substitutus duxerit faciendum in præmissis.*

§. 6. *Inquisitio de terris et tenementis adquisitis in* Patyndon *et alibi post statutum.*

An. Dñi 1341.

ANno Domini M. CCC. xlj. fuit quædam inquisitio facta per sacramentum, videlicet *E. Stablegate, R. Koter, S. Algar, I. de Hammyngherst, I. Atechirche, R. de sancto Martino,* & aliorum xij. ad recognoscendum si abbas sancti *Augustini* habeat in villis de Patindon, Snaves, Borwarmersche & Sellynge, et in hundredis de Breggeworthe et Boctone aliqua alia temporalia quam ea quæ fuerunt de possessione dictæ domus suæ anno domini *Edwardi* quondam regis *Angliæ* avi istius regis xix. aut aliqua bona mobilia alia quam de temporalibus illis exeuntia, ac eciam si terræ & tenementa illa quæ abbas habet in Patindon sint membra vel parcellæ de Salmanston necne. Et jurati super hoc dixerunt, quod abbas sancti *Augustini* non adquisivit sibi vel ecclesiæ suæ in villis et hundredis prædictis aliqua alia temporalia infra tempus supradictum nisi illa de quibus per cartas regias est sufficienter licentiatus et munitus. Dicunt eciam, quod terræ et tenementa quæ idem abbas habet in Patindon non sunt membra de Salmanston, set ad quamlibet x. & xv. in hundredo de Bregge tenentur contribuere pro sua porcione.

J. Str... Archi...

An. D 1343

Anno Domini M. CCC. xliij. fuit processus super firma manerii regis de Mydilton *per ipsum regem per formam quæ sequitur.*

« EDWARDUS Dei gratia &c. Inspeximus « tenorem recordi & processus cujusdam loque- « læ nuper coram nobis habitæ & postmodum in « cancellariam nostram ad mandatum nostrum « missæ in hæc verba.

Tenor recordi et processus loquelæ de qua in billa huic rotulo consuta fit mentio habitæ coram domino rege termino sanctæ *Trinitatis* anno regni regis *Edwardi* tercii post conquestum *Angliæ* xvij. Inter recorda de anno xvij. prædicti regis &c.

Dominus rex mandavit dilecto & fideli suo Willelmo Scot *& sociis suis Iusticiariis breve suum clausum in hæc verba.* EDWARDUS *Dei gratia rex* Angliæ *&* Franciæ *& dominus* Hiberniæ *dilectis et fidelibus suis* Willelmo Scot *et sociis suis Iusticiariis ad placita coram nobis tenenda assignatis salutem. Recordum et processum cujusdam loquelæ super perceptione decem librarum et octo peisarum casei quos Abbas sancti* Augustini Cant. *petit singulis annis de manerio de* Middilton *in manu* Philippæ *reginæ* Angliæ *consortis nostræ carissimæ ex concessione nostra existente, coram nobis et concilio nostro, & postmodum coram concilio præfatæ reginæ habita, et coram nobis in cancellaria nostra per dictam reginam missa; vobis mittimus sub pede sigilli nostri, mandantes quod visis & examinatis recordo et processu prædictis ulterius ad finalem discussionem super contentis in eisdem procedatis, & faciatis quod de jure et secundum legem et consuetudinem regni nostri* Angliæ *in hac parte fuerit faciendum, Teste meipso apud* Westmonasterium *tercio die Iulii anno regni nostri* Angliæ *xvij. regni vero nostri* Franciæ *iiij.*

§. 7. Recordum et processus loquelæ prædictæ sequuntur in hæc verba.

REX *Thesaurario & Baronibus suis de scaccario salutem. Supplicavit nobis dilectus nobis in Christo abbas S.* Augustini Cant. *quod cum ipse de manerio de* Middilton *in comitatu* Kanciæ *decem libras & octo peisas casei singulis annis percipere debeat*

Ep. III. tex. *debent, & ipse & prædecessores sui hujusmodi decem libras & caseum de manerio illo tempore quo idem manerium in manu nostra & progenitorum nostrorum regum* Angliæ *extitit percipere consueverunt, & jam prædicti decem libræ & caseus eidem abbati per aliquod tempus à retro fuerint, velimus sibi inde solutionem fieri jubere; Nos ut eidem abbati quod justum fuerit fieri faciamus volentes certiorari si præfatus abbas & prædecessores sui hujusmodi decem libras & caseum de manerio illo singulis annis sicut prædictum est percipere consueverunt necne, & si sic, tunc quo tempore qualiter & quo modo; Vobis mandamus quod scrutatis rotulis & memorandis scaccarii prædicti præmissa contingentibus, nos de eo quod inveneritis inde reddatis in Cancellaria nostra sub sigillo scaccarii illius distincte & aperte sine dilatione certiores hoc breve nobis remittentes. Teste rege apud* Novum Castrum *super* Tynam xxvj. *die Marcii anno regni sui* xij.

Scrutatis rotulis & memorandis scaccarii prætextu istius brevis, compertum est quod anno xxxiv. regis *Henrici* proavi vestri in compoto *Ricardi de Ponte* de exitibus manerii de Middilton inter allocationes eidem *Ricardo* factas annotatur sic. *Et monachis sancti* Augustini Cant. x. *libras de anno integro quas solebant percipere singulis annis per manus vicecomitum* Kanciæ *quando manerium de* Middilton *fuit in custodia sua.* Compertum est eciam in rotulis de annis sequentibus de tempore ejusdem regis *Henrici*, quod prædictæ x. libræ allocantur annuatim vicecomitibus *Kanciæ* quando idem vicecomites fuerunt firmarii manerii prædicti, quandoq; per talia verba: *Et monachis sancti* Augustini Cant. *de elemosina regis* x. *libras*; Quandoque non nominando, *de elemosina Regis.* Tempore vero regis *Edw:* avi vestri usque annum regni sui sextum fiebat consimilis allocatio vicecomitibus *Kanciæ* annuatim dummodo fuerunt firmarii manerii prædicti, & *Radulpho* de *Sandwico* dum fuit custos dominicorum Regis in compoto suo de exitibus ejusdem manerii. Compertum est eciam in compoto dicti *Radulphi* de eodem manerio de Middilton de dicto anno sexto sic. *Et in elemosina constituta monachis sancti* Augustini Cant. x. *lib. & eisdem monachis* Almarico de Lucy & Johanni de Gracii *pro* vj. *ponder. casei quæ percipiunt in singulis annis de dominico de* Middilton *præter* xxviij. *pisas quas percipiunt in caseo per manus ballivi de* Middilton *de diversis tenentibus ejusdem manerii prædicti anno* vj°.xxxvj. s. *videlicet pro qualibet pisa* vj. s. Consimilis allocatio facta est in compoto dicti *Radulphi* de anno octavo dicti regis avi vestri, videlicet, *Dictis monachis de* x. *libris de elemosina constituta. Et eisdem monachis & præfatis* Almarico & Johanni *de* xxxvj. s. *pro* vj. *ponderibus casei quæ percipiunt in singulis annis in forma prædicta.* Compertum est eciam in compoto dicti *Radulphi* de eodem manerio, videlicet de bonis & catallis & bladis autumpni anno octavo dicti regis *E.* avi vestri, quod idem *Radulphus* liberavit dictum manerium cum bonis & catallis in eodem *Alianoræ* tunc reginæ *Angliæ* habendum in dotem à festo S. *Michaelis* eodem anno octavo finiente. Scriptum apud *Eboracum* xxiij. die Maii.

« In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, patris « & filii & spiritus sancti Amen. Ego *Willelmus* « ineffabili Dei providencia rex *Anglorum* ex hiis « quæ omnipotens Deus sua gratia michi largiri est « dignatus quædam concedo ecclesiæ sancti *Augu-* « *stini Anglorum* apostoli quæ sita est in suburbio « urbis *Cantuariæ*, pro salute animæ meæ & paren- « tum meorum, prædecessorum & successorum hære- « ditario jure: heæ sunt ecclesiæ & decimæ duarum « mansionum, videlicet Faversham & Middilton, « ex omnibus redditibus qui michi redduntur ex hiis « mansionibus & omnibus ibidem appendentibus, « terra, silva, pratis & aqua, excepta decima mellis « & gablii denariorum. Hæc omnia ex integro con- « cedo S. *Augustino* & abbati & fratribus ut ha- « beant, teneant & possideant inperpetuum. Si quis « autem huic nostræ donationi contraire præsumpse- « rit, anathemati subjacebit. Facta est donatio in « villa quæ dicitur Wyndesor anno incarnationis « Domini millesimo septuagesimo decimo. Testibus « episcopo *Goffrido de seynt Loith* & *Willelmo* præ- « sule *Lundoniensi* & *Hugone de Port* & aliis ejus « quamplurimis optimatibus. Joh. Stratf. Archiep.

A nostre seigneur le Roi & a son counsayl monstrent ses humbles chapeleyns Abbe & Covent de seint Augstin de Canterbire *que come le bon Roi* Willeam *Conquerour* Dengilterre *par devocion & par sa chartre lour granta & dona entre autres choses la desme de totes ses rentis & de tous autres profites aportenants a son manoir de* Middilton *forpris la disme de rente de meel & la disme de rente apelle Peny gavil, come piert per sa dite Chartre dont la copie de la dit chartre est escript paramont. La quelle chartre puis est conferme par chartres des molts des Rois, issent qe eus vunt estre peysiblement servi de* x. *liures com de la disme de* C. *liures de rente assise aportenant au dit manoir de* Middilton, *& de* viij. *pises de formage de certeyn par an & de pannage & des autres profites du dit manoir en noun de disme du temps le Roi* Willeam *avaunt dit, tanque au terce An du regne nostre seigneur le Roi que ore est, que dieu garde. qi granta a mestre* Johan de Florence *le dit manoir a terme de sa vie. li quel mestre* Johan *vesqui apres quatre anntz & lour detint lavandit disme de rente & de formage & de pannage tout cel temps. Et puis* Beneit de Fulsham *qi est fermer madame la Roigne du dit manoir lour ad detenu la vaunt dit disme de rent & de formage & de pannage du temps que mestre* Johan *devia tanque a ore, que amounte a quatre aunts & plus du temps* Beneit. *dont les avanditis Abbe & covent prient a lour tres honurable seigneur* Edward *par la grace de deux noble Roi de* Engilterre, *que lui plese par pite & par regard de charite comander a ses ministres qe les arreragis du temps mestre* Johan *avandit lour soient paies, & qui li plese comander a* Beneit de Fulsham *avandit qil lour paie les arreragis de la dit disme de soun temps que amount a quatre auntes & plus, & que eus en temps a venir pensent estre peisiblement servi de la dit disme en temps nostre seigneur le Roi qore est, cum eus ount este en temps de ses progenitours.*

Soit ceste peticion mande en Cancellarie & la certification dont le transescript est cosu a ceste peticion, illoeques serche, & veuue mesme la certificacion ou la chartre le dit Abbe, & appellez le dit Beneit *fermer du manoir de* Middilton *& autres que busoigne, soit illoeqes fait outre droit & reson.*

« Rex vicecomiti *Kanciæ* salutem. Cum dominus « *W.* quondam rex *Angliæ* progenitor noster per « cartam suam quam dominus *Edwardus* nuper rex « *Angliæ*

Edw. III. Rex.

Angliæ pater noster per cartam suam confirmavit, concessisset ecclesiæ sancti *Augustini Anglorum* episcopi quæ sita est in suburbio urbis *Cantuariæ* decimas duarum mansionum, videlicet **Faversham** & **Middiltone**, ex omnibus redditibus qui eidem progenitori nostro reddebantur ex hiis mansionibus & omnibus ibidem appendentibus, terra, silva, pratis & aqua, excepta decima mellis & gabli denariorum; Habendum & tenendum sancto *Augustino* abbati & fratribus inperpetuum, prout carta & confirmatione prædictis plenius continetur. Ac jam ex querela dilecti nobis in Christo nunc abbatis loci prædicti accepimus, quod cum prædecessores sui abbates loci illius à tempore confectionis cartæ dicti progenitoris nostri supradictæ, virtute ejusdem decem libras de redditibus mansionis sive manerii de **Middilton** tam per manus vicecomitum comitatus *Kanciæ* quam ballivorum firmariorum ac aliorum qui eandem mansionem sive manerium temporibus dicti progenitoris nostri & hæredum suorum & progenitorum nostrorum quondam regum *Angliæ* ad firmam seu alio modo tenuerunt, annuatim percepissent & habuissent, dictæque x. libræ annuæ tam dictis vicecomitibus quam ballivis firmariis & aliis prædictis in compotis suis ad scaccarium dictorum progenitorum nostrorum redditis pro singulis annis quibus manerium prædictum in manibus progenitorum nostrorum fuit usque ad annum domini *Edwardi* quondam regis *Angliæ* avi nostri octavum, quo anno idem manerium *Alianoræ* tunc reginæ *Angliæ* nomine dotis tenendum per dictum avum nostrum extitit assignatum, allocatæ fuissent, prout per quandam certificationem thesaurarii & baronum nostrorum de scaccario coram nobis in cancellaria nostra de mandato nostro missam plene liquet. Et licet prædecessores ipsius abbatis antedicti dictas x. li. annuas tam de toto tempore quo manerium illud sic in manu dictæ *Alianoræ* ac eciam in manu *Isabellæ* reginæ *Angliæ* matris nostræ carissimæ, quæ illud postmodum sub certa forma tenuit, extitit, quam pro tempore quo *Philippa* regina *Angliæ* consors nostra carissima idem manerium ex concessione nostra tenuit similiter percepissent & habuissent, usq; ad annum regni nostri tercium, Quo anno manerium prædictum magistro *Johanni* de *Florence* sub certa forma concessum fuit. Qui quidem *Johannes* dictas decem libras annuas pro tempore quo manerium illud sic tenuit, abbati loci prædicti qui tunc fuit, solvere recusavit, quodque tamen *Benedictus de Fulsham* qui prædictum manerium hucusque à tempore mortis prædicti *Johannis* ex concessione dictæ consortis nostræ tenuerit et adhuc teneat dictas x. libras annuas & arreragia earundem pro tempore quo ipse idem manerium sic habuit, præfato nunc abbati, quamquam per ipsum abbatem super hoc sæpius requisitus fuerit, & quamquam idem abbas & prædecessores sui prædicti C. solidos de mansione sive manerio de **Favirsham** à tempore confectionis cartæ progenitoris nostri supradictæ prætextu ejusdem & dictæ confirmationis per manus abbatum de **Favirsham** ac aliorum qui dictam mansionem sive manerium de **Faversham** hucusque tenuerunt, absque perturbatione aliqua percepissent & habuissent, idemque nunc abbas eosdem C. solidos percipiat in præsenti, solvere recusaverit & adhuc recuset minus juste, in ipsius nunc abbatis & ecclesiæ suæ prædictæ præjudicium & exhæredationis periculum manifestum, & contra tenorem cartarum, concessionum & confirmationis prædictarum & aliter quam hactenus fieri consuevit: Super quo idem abbas per petitionem suam coram nobis in consilio nostro nuper in parliamento nostro exhibitam, nobis supplicavit, ut sibi in hac parte velimus de congruo remedio providere: Nos volentes præfato nunc abbati in hac parte fieri quod justum fuerit & consonum rationi, tibi præcipimus quod scire facias præfato *Benedicto* quod sit in cancellaria nostra in crastino S. *Luciæ* virginis proximo futuro ubicunque tunc fuerit, quem diem præfato nunc abbati ibidem super hoc dedimus, ad ostendendum si quid pro se habeat vel dicere sciat quare idem *Benedictus* dictas x. libras annuas de redditibus dictæ mansionis sive manerii de **Middilton** & arreragia earundem pro tempore quo ipse eandem mansionem sive manerium de **Middilton** sic tenuit, eidem nunc abbati minime solvere debeat juxta formam cartarum, concessionum & confirmationis prædictarum & prout retroactis temporibus fieri consuevit, & ad faciendum ulterius & recipiendum quod curia nostra consideraverit in hac parte. Et habeas ibi nomina illorum per quos ei scire feceris & hoc breve teste *Edwardo* duce *Cornubiæ* & comite *Cestriæ* filio nostro carissimo custode *Angliæ* apud **Langele** xvj. die Novembris anno regni nostri xiij.

Joh. St. f. Archi.

Scire feci *Benedicto de Fulsham* quod sit ad diem infra in isto brevi nominatum juxta tenorem ejusdem brevis per *Willelmum Queinte* & *Johannem Queinte*. Prædictus *Benedictus* po. lo. suo *Willelmum de Mirfeld* & *Ricardum de Ronclif* sub alternatione ad lucrandum vel perdendum in loquela infra scripta. Abbas sancti *Augustini Cant.* infra scriptus po. lo. suo *Thomam de Newenham* clericum in negocio infrascripto. Abbas sancti *Augustini Cant.* infrascriptus ponit loco suo *Willielmum de Newenham* clericum in negocio infrascripto. Ad quem diem tam prædictus *Benedictus* in propria persona sua quam præfatus abbas per dictum *Willelmum de Newenham* attornatum suum in cancellaria regis venerunt & de eorum assensu continuatum est negocium istud in eodem statu quo nunc est usque ad quindenam sancti *Hillarii* proximo futuram, ut tunc de avisamento tam concilii regis quam reginæ de isto negocio fiat quod justum fuerit & consonum rationi. Ad quem diem tam prædictus *Benedictus* in propria persona sua quam præfatus abbas per dictum *Willelmum de Newenham* attornatum suum in cancellaria regis venerunt, & de eorum assensu continuatum est negotium istud in eodem statu quo nunc est: usque ad quindenam Paschæ proximo sequentem ut tunc de avisamento tam consilii regis quam dictæ reginæ de negocio prædicto fiat quod justum fuerit & consonum rationi. Ad quam quidem quindenam tam prædictus *Benedictus* per *Willelmum de Mirfeld* clericum attornatum suum quam præfatus abbas per *Thomam de Newenham* clericum attornatum suum in cancellaria regis venerunt; & de eorum assensu continuatum est negocium istud in eodem statu quo nunc est usque ad quindenam sanctæ Trinitatis

Edw.III. Rex. « tatis proximo sequentem, ut tunc de avisamento « tam concilii regis quam dictæ reginæ de negocio « prædicto fiat quod justum fuerit & consonum ra- « tioni. Ad quam quidem quindenam tam præ- « dictus *Benedictus* per dictum *Willelmum de Mirfeld* attornatum suum quam præfatus abbas per « dictum *Thomam de Newenham* attornatum suum « in cancellaria regis venerunt, & de eorum assensu « continuatum est negocium istud in eodem statu « quo nunc est usque ad octabas sancti *Michaelis* « proximo sequentes, ut tunc de avisamento tam « consilii regis quam dictæ reginæ de negocio præ- « dicto fiat quod justum fuerit & consonum rationi.

A nostre seigneur le Roi & son consail prie le seon chapeleyn labbe de sein Austin de Canterbire, *que com le noble Roy* William *Conquerour dona a leglise de seint* Austin de Canterbyre *dys liures de rente a prendre de son manoir de* Middilton *en le Counte de* Kent, *le quel Manoir* Beneit de Fulsham *tient a terme du lees madame le Royne* Philippe, *& des queux dys liures le dit Abbe ad est seisi puis le temps le dit Conquerour tantque a temps un Mestre* Johan de Florence *qi le dit manoir tient a terme de sa vie du les nostre dit seignur le Roi auxi come plus pleinement est trove per record dallouaunces faites al dit Abbe en lescheqir en temps que le dit manoir esteit en la meyn les progenitours nostre dit seigneur le Roi. sur quei le dit Abbe suyt une peticion en parlement compernant son droit avant dit, laquele per agard du parlement fut endose, & mande en la Chauncelarie que le Chaunceler deveroit veer le droit de dit Abbe & fair venir le dit* Beneit *fermer de savoir sil seut rien dire pur quei le paiment de la dit rente & des arreragis encorues ne ferroit fait. Et le dit Canceler manda bref de fair venir le dit* Beneit. *A quel bref il ad allege qil est fermer ma dit dame le Roine, & ne poet charger le dit Manoir ne descharger. sur quei ceux de la Chancellerie ne volerent plus faire sur le droit le dit Abbe, mes ount done iour outre tanque a la xv. de pache procheyn avenir. Plese au dit nostre seigneur le Roy de sa grace comander a son Chanceller que il purra trover per record ou per enqueste ou en autre maner que les avanditz dys liuuers soient dues, que adonque le paiment des dits dys livers & auxi des arreragis encorues soit fait, nient contre esteant ceo que le dit* Beneit *ad plede & allege en delay du droit le dit Abbe.*

Edward *par la grace de deu Roy* Dengleterre *& de* France *& seigneur* Deirland *au gardein de nostre grant seal salutz. Nous vous envons cy dedinz enclose un peticion quele nous feust baillee par nostre cher en dieu labbe de seint* Austin de Cantirbirs, *contenant coment* William *Conquerour jadis Roy* Dengleterre *dona a sa glise de seint* Austin de Cantirbirs *dis liuers par an a resceiure de son manoir de* Middilton *en Conte de* Kent *a tonz jours, le quel manoir* Beneit de Fulsham *tient a terme du les nostre treschere compaigne la Royne* Dengleterre, *si com plus pleinement est contenuz en la peticion desusdite. si vous mandoms que appelletz a vous nous Justices de lun Bank & de lautre que vous verrez que soit a ceo appeller, & vene la dit peticion & examinez & debatuez entre vous les choses continues en ycelle. & si vous truessetz par chose de Record com par allouance ou en autre manere, que les predecessours le dit Abbe ont este paietz des ditz dys livers du manoir avandit si com il suppose* Joh. Stratf. Archiep. *par la dit peticion, que adonqes facez faire au dit Abbe sur mesme les choses droit & reson nient contrestant ceo que le dit* Beneit *ad allegge ou alleggera devant vous pur delaier le droit le dit Abbe en celle partie, ou que le dit manoir nous touche & seit en la main le dit* Beneit *du lees nostre dit treschere compaigne sanz quele il dit qil ne poet respondre ne pleder ne le dit manoir charger ou descharger. Done souz nostre prive seal a* Westmonstre *le primer jour. Daveril lan de nostre regne* Dengleterre *quatorrissime & de nostre regne de* France *primer.*

Isto processu misso sub sigillo magistri *Johannis de Thoresby* custodis rotulorum cancellariæ coram concilio reginæ, & recitato coram eodem concilio apud *Westmonasterium* xviij. die Julii anno xv. visisque cartis regum allegatis per processum istum, vocatoque *Benedicto de Fulsham* tenente manerii de Middilton ad terminum vitæ reginæ ex dimissione ejusdem reginæ, & non comparente impedimentis legitimis, Datus est dies attornatis prædicti abbatis, videlicet fratri *Johanni de Weston* commonacho suo & *Willelmo de Waure* in xv. sancti *Michaelis* proximo futuram. Ad quem diem præfatus *Benedictus* præmunietur per literas reginæ peremtorie interessendi, ostensurus si quid pro dicta regina vel se ipso habeat vel dicere sciat quare ad judicium inde reddendum non erit tunc procedendum. Ad quem diem venerunt prædicti abbas per attornatum suum prædictum, & prædictus *Benedictus* in propria persona sua. Qui quidem *Benedictus* dicit & ostendit pro rege, regina & seipso quod infradictæ decem libræ & octo pisæ casei annui redditus quem idem abbas & conventus clamant nomine decimæ omnium reddituum terræ pratorum & aquarum [de] dominicis de Middilton, eis non debent solvi de jure, tam pro eo quod ipsi habent ecclesiam de Middilton in proprios usus, & ea occasione percipiunt de anno in annum decimas seperales de terræ pratis lacticinium & alias hujusmodi decimas ab aliis parochianis solutas, quam pro eo quod x. mellis & denariorum gabuli, qui denarii sunt totus redditus assisus ibidem, ut dicit, est specialiter exceptus in carta feoffamenti. Per quod videtur sibi quod illæ decem libræ octo pisæ casei non poterunt illa ratione vendicari nec reddi sine dampno & præjudicio regis &c. set attornatus dicti abbatis dicit, quod illa decima denariorum gabuli non est ille totalis redditus assisus set alius parvus redditus per se. Super quo datus est dies partibus usque quindenam sancti *Hillarii* tunc proximo futuram. Ita quod idem abbas ulterius scrutari faciat evidencias solutionis redditus prædicti temporibus regum *E.* filii *Henrici*, *E.* filii *E.* & regis nunc, & temporibus reginarum & aliorum tenencium dictum manerium ad terminum vitæ vel ad firmam. Ad quam quidem quindenam datus est ulterius dies tam prædicto abbati quam prædicto *Benedicto* usque quindenam purificationis beatæ *Mariæ* anno xvij. Ad quem diem venerunt idem abbas & conventus per dictum attornatum suum, & præfatus *Benedictus* in propria persona, qui nichil plus scivit dicere vel ostendere contra peticionem petencium quam prius dixerat ut supra. Set addidit, quod iidem abbas & conventus solebant invenire ibidem duos monachos celebrantes & hospitalitatem tenentes & distribuentes per annum certa quarteria pisarum; quæ quidem celebratio, hospitalitas

Edw. III. Rex.

spitalitas & distributio jam subtractæ fuerunt per quindecim annos, & amplius, Quod tamen verificare non optulit nec verificavit, super quo datus est dies partibus prædictis usque quindenam Paschæ proximo tunc futuram. Ad quem diem venerunt idem abbas & conventus per dictum attornatum suum, & præfatus *Benedictus* in propria persona, Et attornatus eorundem abbatis & conventus, & liberavit adhuc alias evidentias extractas de rotulis memorandorum scaccarii in cancellaria missas per breve, de temporibus regum *Ricardi*, *Johannis*, *Henrici*, *Edwardi* filii ejusdem *Henrici*. Quod breve sequitur in hæc verba:

EDWARDUS Dei gratia rex Angliæ *&* Franciæ *& dominus* Hiberniæ, *Thesaurario & baronibus suis de scaccario salutem. Supplicavit dilectus nobis in Christo abbas sancti* Augustini Cant. *quod cum ipse de manerio de* Midilton *in comitatu* Kanciæ *decem libras & octo pisas casei singulis annis percipere debeat, ipse & prædecessores sui hujusmodi decem libras & caseum de manerio illo tempore quo idem manerium in manu nostra & progenitorum nostrorum quondam regum* Angliæ *extitit, percipere consueverunt, & jam prædictæ* x. *libræ & caseus eidem abbati per aliquod tempus à retro fuerint, velimus ei solutionem inde fieri jubere: Nos ut eidem abbati quod justum fuerit fieri faciamus volentes certiorari si præfatus abbas & prædecessores sui hujusmodi decem libras & caseum de manerio illo singulis annis sicut prædictum est percipere consueverint necne; Et si sic, tunc à quo tempore, qualiter & quomodo, Vobis mandamus quod scrutatis rotulis & memorandis scaccarii prædicti præmissa contingentibus nos de eo quod inde inveneritis reddatis in Cancellaria nostra sub sigillo scaccarii illius distincte & aperte sine dilatione certiores, hoc breve nobis remittentes. Teste me ipso apud* Westmonasterium xxv. *die Aprilis anno regni nostri* Angliæ xvij. *regni vero nostri* Franciæ iiij.

Certificatio de qua in brevi fit mentio sequitur in hæc verba: *Scrutatis rotulis & memorandis scaccarii super contentis in brevi huic cedulæ consuto compertum est, quod in magno rotulo de anno primo regis* Ricardi *in* Kancia *sic.* Et monachis S. *Augustini Cant.* decem libras in Midilton. *Et consimilis allocatio fit vicecomitibus* Kanciæ *dummodo fuerint firmarii de* Middilton *tam in rotulis de annis sequentibus ejusdem regis* Ricardi *quam in rotulis de tempore regis* Johannis, *ac eciam in rotulis de annis regis* H. *tercii usque annum ejusdem regis* xxxiv. *quo anno* Ricardus *de Ponte computat de exitibus manerii & hundredi de* Middilton *à* vj. *die Novembris anno* xxxiij. *usque* xxiij. *diem Aprilis anno* xxxiv. *In quo compoto annotatur sic.* Et monachis sancti *Augustini* x. lib. de anno integro quas solebant percipere singulis annis per manus vicecomitis *Kanciæ* quando manerium de Middilton fuit in custodia ipsius vicecomitis. *In rotulis vero de annis sequentibus ejusdem regis* H. *ac eciam in rotulis de tempore regis* E. *filii dicti regis* Henrici *usque annum ejusdem regis* E. vj^um. *facta est consimilis allocatio quandoque vicecomitibus* Kanciæ *dummodo fuerint firmarii manerii prædicti, & quandoque* Radulpho de Sandwyco *dum fuit custos ejusdem manerii in compotis suis de exitibus ejusdem menerii. Item compertum est in magno rotulo de anno octavo prædicti regis* E. *in compoto præfati* Radulphi *de exitibus manerii prædicti de annis* vj. *&* vij. *sic:* Et in elemosina regis constituta monachis sancti *Augustini Cant.* x. li. de anno vj^to. Et eisdem monachis *Almarico de Lucy* & *Johanni de Tracy* pro vj. ponderibus casei quæ percipiunt singulis annis de dominico de Middilton præter xxviij. pisas quas percipiunt in caseo per manus ballivi de Middilton de diversis tenentibus ejusdem manerii de dicto anno sexto xxxvj. s. videlicet pro qualibet pisa vj. s. *Et in compoto facta est consimilis allocatio de anno septimo, videlicet infra quandam summam de* xxvij. li. x. s. vij. d. *Et eciam in magno rotulo de anno nono prædicti regis. Et in compoto prædicti* Radulphi *de exitibus manerii prædicti de anno octavo facta est consimilis allocatio, videlicet præfatis monachis de* x. li. *Et eisdem monachis & præfatis* Almarico *&* Johanni *de* xxxvj. s. *pro* vj. *ponderibus casei. In quo quidem compoto facta est mentio quod prædictum manerium quod extenditur ad* C. iiij.^xx viij. lib. *liberatum fuit* Alienoræ *reginæ* Angliæ *tenendum ad totam vitam suam prout inter ipsam & præfatum regem* E. *filium regis* Henr. *convenit. Per quas evidenter apparet quod temporibus eorundem regum dictæ decem libræ per annum solvebantur eisdem abbati & conventui & dicta pondera vel pisæ caseorum, videlicet eisdem monachis* Almarico de Lucy *&* Johanni Tracy *pro* vj. *ponderibus casei per annum de dominico de* Middilton xxxvj. s. *videlicet pro qualibet pisa* vj. s. *præter* xxviij. *pisas quas percepit per annum in caseo per manus ballivi de* Middilton *de diversis tenentibus ejusdem manerii, sicut in extractis prædictis huic consutis cum brevi plenius continetur.* Per quod consideratum est per concilium regis & reginæ, quod prædicti abbas & conventus tam de x. li. prædictis per annum per se, quam de caseo prædicto vel de ejus precio una cum præfatis *Almarico* & *Johanne* recuperent seisinam suam. *Nos autem tenorem recordi & processus prædictorum ad requisitionem prædicti abbatis sancti* Augustini Cant. *tenore præsentium duximus exemplificandum.*

Joh. Stra. Archi.

Inquisitio capta die Veneris proxima post festum sancti Michaelis *anno Domini* M. CCC. xlij. *apud* Eschettisforde *per dominos* Johannem de Crocforde *rectorem ecclesiæ de magna* Chert, Thomam de Seleby *rectorem ecclesiæ de* Hauchurst, Thomam de Sointing *rectorem ecclesiæ de* Hothfelde, Johannem de Langtofte *rectorem ecclesiæ de* Pathwoldenne, Thomam de Chileham *rectorem ecclesiæ de parva* Chert, Stephanum de Flare *rectorem ecclesiæ de* Eastwelle, Johannem Kemel *procuratorem* Henrici de Sodingtone *rectoris ecclesiæ de* Eschettisforde, Ricardum de Cressevile *rectorem ecclesiæ de* Kolbyndenne, Johannem de Bradwey *vicarium ecclesiæ de* Tentwardene, Johannem Michel *vicarium ecclesiæ de* Bedrisdenne *&* Galfridum de Combroke *vicarium ecclesiæ de* Keningtone *de decanatu de* Cherrynge, *An ecclesia de* Tentwardene *ejusdem decanatus vacet. Qui unanimiter dicunt quod prædicta ecclesia de* Tentwardene *non vacat, quod dominus abbas & conventus sancti* Augustini Cant. *possessioni ejusdem ecclesiæ incumbunt, & ab anno Domini* M. CC. lix. *usque nunc incumbebant. Et quis sit verus dictæ ecclesiæ de* Tentwardene *patronus, dicunt quod idem abbas & conventus ostendunt quandam Bullam in qua continetur, quod habent jus patronatus cum omnibus* An. Dom. 1342.

bus

Edw. III. Rex. *bus juribus & pertinentiis suis. Et quis ultimo præsentavit ad eam, dicunt propter diuturnitatem temporis lapsi se penitus ignorare. De jure eciam præsentantis dicunt se ignorare: set dominus* Michael de Ponyngges *prætendit se habere jus præsentandi ad eandem ut de jure successionis hæreditariæ Baroniæ* **Daverenches**, *ad quam dicit jus patronatus memoratæ ecclesiæ pertinere, & hac de causa litigiosa censetur non est porcionare nisi in tantum quod est ibidem quædam vicaria non est pensionaris & est æstimationis communibus annis cum vicaria* xlv. *marcarum. Præsentatus ad eandem est bonæ vitæ & conversationis honestæ & est ætatis* xxx. *annorum & non est alibi beneficiatus & in minoribus ordinibus constitutus. De cæteris articulis consuetis suppleat discretio vestra. In cujus rei testimonium rectores, vicarii & procuratores prædicti huic inquisitioni sigilla sua apposuerunt. Dat. die loco & anno supradictis & in pleno loci capitulo.*

Eodem anno appropriationes ecclesiarum de **Keningtone** & ordinatio vicariæ de **Northborne**.

Cap. XXXVIII.

§ I. Willielmus Drulege *in Abbatem eligitur.*

A. Dni 1343. ANno quo supra scilicet M.CCC.xliij die translationis sancti *Augustini*, venerabilis pater & doctor sullimis *Thomas Poucyn* hujus monasterii abbas liij. ab hac luce transiens universæ carnis debitum exsolvit; qui quamdiu rebus humanis interfuit, ut idoneus pastor gregis sibi commissi sollicite curam exhibuit. Eodem anno vj. non. Octobris scil. die sancti *Leodegarii* martyris cum prorogatione dierum sequentium electus fuit simplici via compromissi in abbatem & pastorem frater *Willelmus Drulege* tunc camerarius hujus loci, & *Avinione* ab episcopo *Sabinensi* de mandato apostolico fuit benedictus. Erat enim iste *Willelmus Zachæo* similis staturæ pusillus, set pro jure suæ ecclesiæ tuendo & defendendo robustus & immensus.

1344. Anno vero sequenti iv. kal. Marcii fuerunt sua temporalia per escaetorem sibi deliberata. Iste namque dominus *Willelmus* pastorali regimine assumpto creditum sibi ovile juxta datam sibi ab alto industriam in bonis temporalibus sollicite studuit ampliare, nec tamen pro vita activa contemplativam deserens; set juxta officii sui debitum in ipsa persistens pervigil & devotus.

Hic eciam abbas festa sanctorum *Jamberti, Nothelmi, Brytwaldi* & *Tatwyni*, sub duplici festo futuris temporibus cum consilio communi statuit celebrari.

1345. Anno M.CCC. xlv. idus Februarii facta fuit ordinatio vicariæ de **Chistelet** ut patet in ecclesiis. Eodem anno & die ordinatio vicarii de **Prestone** ut supra.

1346. Anno Domini M.CCC. xlvj. in nocte S. *Mauricii*, *Willelmus* hujus ecclesiæ pastor liv. diem suum clausit extremum. Corpus vero ejus in capitulo ecclesiasticæ traditum est sepulturæ. Rexit autem hanc ecclesiam tribus annis minus bis quinque diebus.

§. 2. Johannes Devenisse *in abbatem eligitur.*

ANno quo supra v. die mensis Octobris electus fuit in abbatem per viam compromissi frater *Willelmus de Keningtone.* Sed quid intellecta ista vacatione dominus Papa *Clemens* vj. contulit incontinenti abbathiam cuidam monacho de *Wyntonia Johanni Devenesche*, prædicti fratris *Willelmi de Keningtone* electione cassata. Cujus rei causa erat hæc. Vacante cathedrali ecclesia *Wyntoniæ* per mortem ultimi episcopi ibidem, Prior & capitulum loci ejusdem elegerunt istum *Johannem Deveniche* illius gremii monachum in pastorem & episcopum ecclesiæ prælibatæ, & ad curiam *Romanam* pro sua electione prosequenda & confirmanda usque profectus est. Interim autem misit *E.* rex ad prædictum apostolicum literas supplicatorias & multum speciales pro quodam clerico suo nomine *Willelmum Edindone* prædictum episcopatum pro eodem ad optinendum; tandem mediante pecunia rex in sua erronia petitione exauditus est, & prædictus dominus *Willelmus* sic episcopatum sortitus est quia sic honorabitur quem rex honorare voluerit. Prædictus vero *Johannes* electus jussus est moram facere & ibidem stare proximum beneficium ecclesiasticum in istis partibus accepturus. Unde contigit ut isti monasterio quia primo vacavit provisione apostolica eidem præficitur in abbatem. Dum vero hæc omnia in curia sic fuerant facta, prædictus dominus *Willelmus de Keningtone* electus tum propter viarum discrimina tum propter mortis periculum, & maxime durante guerra inter nos & *Francos* in obsidendo *Calisiam*, passagium ad ultra mare ex certa scientia fuerat prohibitum, dominus Rex pro eodem electo scripsit summo Pontifici in hunc modum:

SANCTISSIMO in Christo patri domino Clementi *divina providentia sacrosanctæ atque universalis ecclesiæ summo pontifici*, Edwardus *eadem gratia rex* Franciæ *&* Angliæ *& dominus* Hiberniæ *pedum oscula beatorum. Inter cætera cordis nostri desiderabilia id plurimum appetimus & affectu sincero prosequimur, per quod necessitatibus monasteriorum regni nostri* Angliæ *in oportunitatibus consulamus, & eorum oppressionibus & periculis occurramus. Sane vacante pridem monasterio sancti* Augustini Cant. *sedi apostolicæ inmediate subjecto, Prior & capitulum dicti monasterii petita per prius & obtenta à nobis eligendi licentia, ad electionem futuri pastoris rite procedentes, fratrem* Willelmum de Keningtone *commonachum suum virum de vita & morum imminentia multipliciter commendatum suum elegerunt concorditer in abbatem, cui quidem electioni assensum regium præbuimus & favorem; sicut in literis nostris patentibus inde confectis & sanctitati vestræ transmissis plenius continetur. Et quia per frequentes vacationes quæ à paucis retro temporibus in dicto monasterio contigerunt & alia imminentia eidem incommoda, idem monasterium enormiter in facultatibus est collapsum & debitis graviter oneratum. Nos considerantes quod tam propter evidentem inopiam quam propter viarum discrimina per guerram notoriam, quæ justum metum & mortis periculum seu captionem vel incarcerationem corporum patulo cominantur, sumpta de captis aliis sic proficiscentibus conjectura, electo præfato & instructoribus electionis suæ ad sanctitatis vestræ præsentiam pro prosequendo dictæ electionis negocio nec tutus nec accommodus patebat accessus, Electum & instructores prædictos morari fecimus in partibus, sperantes veraciter quod ad supplicationem nostram vestra benignitas dictum negocium ex*

Edw. III Rex. *causis tam veris & notoriis graciose comisisset examinandum in partibus, & fine debito terminandum, super quo eidem sanctitati vestræ nostras multiplicavimus literas ut potuimus speciales, causam hujusmodi plenius continentes. Set vestra providentia per inportunam & ambiciosam fratris* Johannis Deveniche *monachi* Wintoniensis *instantiam ut supponimus circumventa, precibus nostris penitus obauditis, & causis prædictis minus debite ponderantes (de quo nobis non levis ingeritur admirandi materia) electione prædicta tam concordi cassata, ut dicitur, jam providit eidem monacho* Wintoniensi, *dicto monasterio S.* Augustini *extraneo & ignoto, qualis juxta felicis recordationis* Calixti *secundi,* Innocentii *secundi,* Lucii *secundi,* Eugenii *tercii,* Urbani *tercii,* Celestini *tertii,* Innocentii *tercii,* Gregorii *noni prædecessorum vestrorum* Romanorum *pontificum privilegia dicto monasterio indulta specialiter in hac parte ibi præfici non deberet, sicut ex ipsorum privilegiorum tenore plenius poterit apparere. Qui quidem monachus diu in* Romana *curia moram traxit debita importabilia contrahendo, per quæ tam per prius, ut prædicitur, quam jam de novo præsentis occasione provisionis contracta idem monasterium quod est quodamodo destructum, si præfatus præficeretur, idem quod absit, destrueretur omnino: Quod eo ferimus molestius quo præfatus monachus inpudenter linguam suam contra nos laxavit in probosa, ut jam de pejoribus taceamus, per quod eidem eciamsi alias fuisset electus canonice, non teneremur temporalia dicto monasterio liberare. Quamobrem vestræ clementiæ votivis affectibus supplicamus, quatinus præmissis clementer attentis, dignetur vestra maturitas circumspecta super præmissis remedium adhibere festinum, dictam provisionem quæ in dicti monasterii depressionem notoriam, ac nostri & coronæ nostræ regiæ prajudicium manifestum, necnon nobilium & communitatis regni nostri displicentiam non modicam redundare noscitur, revocando, & taliter si placuerit ordinando, ut dictum monasterium electionis suæ tam concordis fructum senciat & effectum, quæ dicto monasterio ex causis variis, præsertim propter jus patronatus quod habemus in eodem specialiter afficimur, summe cederet votis nostris, quod dignetur quæsumus pia vestra paternitas ex animo ponderare, & nobis super eo quod inde facere decreveritis rescribere vestræ beneplacita voluntatis.*

Et quasi sub consimili forma pro eadem expeditione fuit alia litera communiter composita à magnatibus regni, & domino papæ destinata. Quid plura? meritis hujus negocii non ponderatis, & precibus regis & regni procerum sepositis & obauditis, ad partes cum literis & bullis suæ provisionis directus est, unde rex adversus eum merito commotus, à suis temporalibus penitus eum exclusit, dans conventui in mandatis sub forisfactura omnium bonorum suorum, ne monasterium istud aliquo modo illum intrare permitterent, nec, quatenus possent, de suis rebus aliqualiter disponere vel ordinare. Cujus præcepti forma talis est.

EDWARDUS *Dei gratia &c. dilectis sibi in Christo Priori & conventui ecclesiæ sancti* Augustini Cant. *salutem. Cum progenitores nostri quondam reges* Angliæ *ecclesiam vestram prædictam quæ libera capella nostra existit de possessionibus quæ de corona nostra* Angliæ *per baroniam tenentur & aliis largiflue dotarunt, & ipsam ad certas elemosinas faciendas perpetuo onerarunt, & sub regimine abbatis perpetuo gubernandam devote fundarunt, ita quod cedente vel discedente abbate loci prædicti, Prior & conventus ejusdem personam idoneam ad ipsam regendam & devote ac salubriter gubernandam de licentia nostra & ipsorum progenitorum nostrorum eligerent, & ipsum in abbatem suum haberent, & sub ipsius obedientia & ordinis sui regula viverent, & Deo devote studerent deservire, absque eo quod aliquis in abbatem loci prædicti ullo tempore hucusque per sedem apostolicam extitit præfectus. Ac jam intelleximus, quod licet vos decedente ultimo abbate vestro ecclesiæ prædictæ, idoneam personam de licentia nostra in abbatem vestrum eligeritis, & sub ipsius obedientia & dicti ordinis vestri regula devote vixisse intendebatis, dominus tamen summus pontifex quendam monachum extraneum in abbatem vestrum ad curiam* Romanam *jam præfecit. Qui quidem monachus sic præfectus versus ipsam ecclesiam se trahere, & de terris & tenementis, bonis & catallis ejusdem disponere proponit, in nostri præjudicium & coronæ nostræ regiæ læsionem & exhæredationis periculum, & exempcionum & libertatum dictæ capellæ nostræ regiæ enervationem manifestam: Nos hujusmodi exhæredationi & præjudicio volentes remedio obviare oportuno, & libertates & exemptiones prædictas illæsas observare, vobis sub forisfactura omnium quæ nobis forisfacere poteritis prohibemus, firmiter injungentes, ne ipsum præfectum quantum in vobis est administrationem seu dispositionem aliquam de terris, tenementis, bonis, seu catallis prædictis absque licentia nostra seu mandato nostro speciali aliqualiter habere permittatis.*

Anno Domini M. CCC. xlvj. in octabis Assumptionis sanctæ *Mariæ* fuit ista regia prohibitio recepta. An. D 1346 Et statim Prior & conventus ipsum *Johannem* secundum exigentiam prohibitionis prælibatæ ab administratione temporalium excluserunt, ingressum monasterii istius in capite denegando. Unde apud **Patyngdon** traxit suam moram de spiritualibus tantummodo & vix se intromittendo; & fratrem *Willelmum de Kenynton* electum Priorem monasterii constituit, & quosdam alios officiarios ordinavit quasi ad libitum suæ voluntatis.

§. 3. *De procurationibus archidiaconi* Cant.

Istis temporibus erat quidam clericus in curia *Romana* domini papæ notarius, dictus magister *Petrus Rogerii*, & hic fuit archidiaconus *Cant.* fecerat quidem suggestionem ad papam, ut posset recipere suas procurationes de archidiaconatu, ipso in curia *Romana* existente, ad cujus causæ expeditionem fuit idem dominus *Iohannes* abbas per apostolicas literas deputatus executor in hac forma.

« *CLEMENS* episcopus servus servorum « Dei, dilectis filiis sancti *Augustini* & *Westmo-* « *nasterii* juxta *Londoniam* monasteriorum abbati- « bus salutem & apostolicam benedictionem. Cum « grandia virtutum merita quibus personam dilecti « filii magistri *Petri Rogerii* archidiaconi *Cant.* no- « tarii nostri Dominus insignivit diligenter attendi- « mus: *& infra.* Hinc est quod tuis devotis sup- « plicationibus inclinati, ut ecclesias, monasteria & « alia

« alia loca ecclesiastica eorumque personas archidiaconatus tui *Cant.* quem optines, in quibus tibi ratione dicti archidiaconatus tui visitationis officium competit de consuetudine vel de jure, possis libere per personas idoneas quas ad hoc duxeris deputandas visitare, & procurationes ratione visitationis hujusmodi tibi debitas ab ecclesiis, monasteriis & locis, dummodo procurationes summam contentam in constitutione felicis recordationis *Benedicti* papæ xij. prædecessoris nostri super procurationibus hujusmodi exhibendis dudum edita non excedant : *& infra.* Quocirca discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatinus vos vel unus vestrum faciatis personas quas idem archidiaconus ad prædictum visitationis officium duxerit deputandas, ad illud admitti, & de hujusmodi procurationibus integraliter administrari, contradictores vero per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo. Nos igitur *Iohannes* executor prædictus, volentes mandatum apostolicum reverenter exequi ut tenemur, omnes & singulos Abbates, Priores, eorumque conventus & capitula, decanos, præpositos, rectores, & quoscumque subditos archidiacono vel archidiaconi *Cant.* cujuscumque status & conditionis existentes, monemus & hortamur, quatenus dicti archidiaconi procuratorem vel cui dictum visitationis officium duxerit committendum, ad officium visitationis quiete & pacifice admittatis, & procurationem suam in pecunia numerata sine diminutione persolvatis. Alioquin in vos omnes & singulos, necnon in quoscumque alios contradictores cujuscumque fuerint præminentiæ, dignitatis, ordinis, condicionis, aut status, auctoritate nobis in hac parte commissa in hiis scriptis singulariter in singulos excommunicationis, in conventus vero & capitula suspensionis, & in monasteria & ecclesias interdicti sententias promulgamus, absolutionem omnium & singulorum qui præfatas nostras sententias vel earum aliquam incurrerint, nobis vel superiori nostro in posterum reservantes. Cæterum cum ad executionem hujusmodi ulterius faciendam non possumus quoad præsens personaliter interesse, pluribus monasterii nostri negociis occupati, venerabilibus patribus dominis Priori ecclesiæ Christi *Cant.* de *Lang.* de **Borel**, de **Favirsham**, & sanctæ *Radegundis* monasteriorum abbatibus, præposito ecclesiæ de **Wyngham** committimus tenore præsentium vices nostras, donec eas ad nos duxerimus revocandas, In virtute sanctæ obedientiæ ac sub excommunicationis pœna quam in eos & eorum quemlibet incurrere volumus ipso facto si ea quæ eis in hac parte committimus contemserint seu neglexerint contumaciter adimplere. Per hunc autem nostrum processum nolumus nec intendimus vestro in aliquo præjudicare collegæ quo minus ipse servato tamen hoc nostro processu possit in hujusmodi negotio procedere prout ei videbitur expedire.

Ecclesia de **Wyvelesberg, Stone,** *&* **Broklond** *appropriatæ sunt.*

ylesberg e, Broc- ni

ISTIS sic actis, idem *Iohannes* abbas pro sua expeditione ad curiam *Romanam* iterum progressus est ; unde contigit ut ex quorundam hujus congregationis sano consilio, prædictus *Iohannes* gratiam appropriationum ecclesiarum de **Wyveltsberg, Stone, & Broklonde,** cum instantia petivit admitti, sperans harum obtentu apud nos regem & regni proceres gratiam invenire uberiorem. Et nota quod istarum ecclesiarum appropriatio fuit adepta tempore *Radulphi* abbatis. Set quia bulla illarum fuit tam condicionalis & penes diocesanum litigiosa, noluit idem *Radulphus* abbas illam bullam debitæ mandare executioni meliorem bullam tempore oportuno sustinendo ; cujus appropriationis forma talis est.

CLEMENS episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis *Iohanni* abbati & conventui monasterii sancti *Augustini Cant.* ad *Romanam* ecclesiam &c. Sacræ vestræ religionis : *& infra.* Sane petitio vestra nobis nuper exhibita continebat, quod monasterium vestrum præfatum isto præsertim tempore pro vestris dictique vestri monasterii necessitatibus continue vobis incumbentibus supportandis, & pro juribus, privilegiis & exemptionibus ipsius monasterii defendendis, ac eciam pro monachis dicti monasterii studentibus tenendis in studiis generalibus & aliis diversimode, variis & diversis expensis oneribus esse dinoscitur prægravatum, quæ tamen vos supportare convenit cum maxima gravitate, Quare pro parte vestra nobis extitit humiliter supplicatum, ut in relevationem & supportationem hujusmodi, vobis de alicujus subvencionis utilis remedio providere paterna sollicitudine dignaremur. Nos igitur vobis & eidem vestro monasterio paterno in hac parte compatientes affectu, volentesque vobis super hiis de hujusmodi subsidio providere, vestris supplicationibus inclinati, de **Wyvelisberg** cujus xxv. & de **Stone** in **Oxene** cujus xxx. & de **Broklonde** parochiales ecclesias *Cantuariensis* diocesis, cujus fructus, redditus & proventus xx. marcarum sterlingorum secundum taxationem decimæ, valorem annuum non excedunt, de patronatu vestro sicut asseritis existentes, ac consuetas per seculares clericos gubernari cum omnibus juribus & pertinenciis earundem, vobis & præfato vestro monasterio exnunc in usus & supportationem onerum prædictorum auctoritate apostolica inperpetuum annectimus & unimus, eadem auctoritate vobis & successoribus tuis fili *Iohannes* & dicti monasterii qui fuerint pro tempore, nichilominus concedentes, ut earum ecclesiarum rectoribus qui nunc sunt cedentibus vel discedentibus, vel alias ecclesias ipsas dimittentibus simul vel successive, liceat vobis & eisdem successoribus per vos, vel alium, seu alios nomine vestro, ipsarum ecclesiarum ac jurium, ac pertinenciarum earum corporalem possessionem propria auctoritate apprehendere & habere, ipsasque in vestros & dicti monasterii usus proprios perpetuo retinere, cujusquam licentia seu consensu minime requisitis. Reservata tamen de singularum ecclesiarum earundem proventibus & redditibus pro singulis perpetuis vicariis in eisdem singulis ecclesiis canonice deputandis, congrua portione, de qua ipsi vicarii possint congrue sustentari, jura episcopalia solvere, & alia incumbentia eis onera supportare. Non obstantibus si aliqui super provisionibus sibi faciendis de hujusmodi parochialibus ecclesiis, vel aliis beneficiis ecclesiasticis in illis partibus speciales vel generales, nostras vel prædecessorum nostrorum *Romanorum* pontificum aut legatorum apostolicæ sedis literas impetrarunt &c.

Carta Regis de eisdem Ecclesiis.

Quia accepimus per inquisitionem quam per Escaetorem nostrum in comit. *Kancia* fieri fecimus, quod non est ad dampnum vel præjudicium nostrum aut aliorum, si concedamus dilectis nobis in Christo abbati & conventui sancti *Augustini Cant.* quod ipsi ecclesiam de **Stone** in **Oxene**, ac eciam ecclesias de **Wyvelesberg** & **Broclond** in comitatu *Kancia* quæ sunt de advocatione sua propria, & quæ de nobis tenentur in capite, appropriare & eas appropriatas in proprios usus tenere possint sibi & successoribus suis imperpetuum, nisi in hoc quod nos tempore vacationis abbatiæ prædictæ si contigeret ecclesias prædictas vel aliquam earundem tunc vacare, nos jus præsentandi ad easdem amitteremus. Nos de gratia nostra speciali & pro C. libris quas præfati abbas & conventus nobis solvent ad receptam scaccarii nostri in festis Paschæ & *Michaelis*, concessimus & licentiam dedimus pro nobis & hæredibus nostris quantum in nobis est eisdem abbati & conventui, quod ipsi ecclesias prædictas appropriare, & eas sic appropriatas in proprios usus tenere possint sibi & successoribus suis imperpetuum, sine occasione, vel impedimento nostri, vel hæredum nostrorum quorumcumque. Hujus data est sub anno Domini M. CCC. xlix.

Ratificatio Archiepisc. de ecclesiis supradictis.

SIMON permissione divina &c. universis præsentes literas inspecturis salutem in Domino sempiternam. Noverit universitas vestra quod nos rescriptum domini papæ non cancellatum, non abolitum, nec in aliqua sui parte viciatum cum Bulla vera filoque integro inspeximus sub hac forma. *CLEMENS* episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis *Iohanni* abbati & conventui monasterii sancti *Augustini Cant.* ad *Romanam* ecclesiam nullo medio pertinentis ordinis sancti *Benedicti* salutem & apostolicam benedictionem. Sacræ vestræ religionis sub qua virtutum domino militantes devotum sibi famulatum impenditis promeretur honestas, devotionis quoque sinceritas quam ad nos & *Romanam* geritis ecclesiam nos inducit, ut vestris & monasterii vestri necessitatibus quantum cum Deo possumus favorabiliter & utiliter consulamus. Sane petitio vestra nobis nuper exhibita continebat quod monasterium vestrum &c. Et sic terminatur bulla. Data *Avinione* iiij. non. Octobris pontificatus nostri anno vj. Nos igitur indulgenciæ prædictæ præfatis abbati & conventui factæ & concessæ in quantum ordinariæ facultatis requirit potestas, gratum præbentes assensum, gratiam quam in hac parte dominus papa eisdem religiosis duxerit faciendam, necnon & ingressum possessionis vel possessionum ecclesiarum de **Broklonde**, de **Stone** in **Oxene**, & de **Wyvelesberg** nostræ diocesis, quam vel quas exinde novimus eosdem religiosos legitime assecutos, ratificamus & approbamus per præsentes. Hujus data est anno Domini M. CCC. lix. sub die sancti *Bricii* episcopi & confessoris.

Ordinatio vicariæ de **Broklond.**

SIMON permissione divina &c. Cum nuper religiosi viri abbas & conventus monasterii sancti *Augustini Cant.* ordinis sancti *Benedicti*, ecclesiam parochialem de **Broklonde** nostræ diocesis auctoritate sedis apostolicæ eis & eorum monasterio prædicto optinuissent in usus proprios assignari, ipsamque ecclesiam postmodum per mortem magistri *T. Mason* ultimi rectoris ejusdem ecclesiæ vacantem, & ipsius ecclesiæ corporalem possessionem fuissent legitime ingressi, ac dominum *Iohannem de Hoghton* presbyterum nobis præsentassent ad perpetuam vicariam dictæ ecclesiæ admittendum, & instituendum canonice in eadem, assignantes eidem & successoribus suis perpetuis vicariis in dicta vicaria pro sustentatione sua congrua, & aliis subscriptis oneribus supportandis certam porcionem, Eciam inquisitione legitima super vero valore annuo fructuum & proventuum ecclesiæ de **Broklonde** præfatæ & aliis articulis in hac parte debitis & consuetis præmissa, omnibusque quorum intererat primitus evocatis, de consensu abbatis & conventus & domini *Iohannis* prædictorum de proventibus & redditibus dictæ ecclesiæ de **Broklonde** eidem domino *Iohanni* perpetuo vicario ad vicariam dictæ ecclesiæ admisso & in eadem canonice instituto, & suis successoribus in futurum in eadem, assignavimus porcionem congruam de qua poterunt congrue sustentari & infra scripta sibi incumbentia onera supportare. Quam quidem porcionem in rebus subscriptis specificandam duximus una cum oneribus per hujusmodi vicarium & ejus successores perpetim supportandis. In primis siquidem de consensu & assensu partium prædictarum decernimus & eciam ordinamus, quod dicti religiosi præfato vicario & successoribus suis in fundo de dote ejusdem ecclesiæ suis sumptibus & expensis mansum competens cum clausura & gardino sufficienti construant & ædificabunt liberum & quietum à quocumque redditu & servicio seculari, per vicarium dictæ ecclesiæ qui pro tempore fuerit extunc reparandum & eciam sustentandum. Habeat eciam vicarius dictæ ecclesiæ de **Broklonde** qui pro tempore fuerit ad præsentationem dictorum religiosorum per nos vel successores nostros admittendus, & instituendus canonice in vicaria ecclesiæ præfatæ, decimas majores terrarum jacentium de ultra de *le Re* versus *Dovoriam*, videlicet de ultra pontem vocatum **Brynsete**, & versus parochiales ecclesias de **Brynsete**, **Snaues**, & **Jvercherche**, ad ecclesiam de **Broklonde** pertinentes. Ac eciam decimas garbarum de gardinis seu ortis pede fossatis provenientes. Item omnes & omnimodas oblationes in dicta ecclesia vel parochia ubicumque & qualitercumque faciendas, necnon decimas feni, vitulorum, pullanorum, agnorum, porcellorum, aucarum, gallinarum, ovorum, anatum, columbarum, apum, mellis, ceræ, cignorum, lanæ lacticinii, pasturæ, lini, canapis, olerum, pomorum, sisaræ, mercimoniorum, piscationum, aucupum; ac eciam omnes & omnimodas decimas minores de quibuscumque rebus provenientes. Præfatam autem porcionem in valore annuo ad octo marcas sterlingorum taxamus & eciam æstimamus, & pro taxatione prædicta hujusmodi vicarium ad solutionem decimæ & aliarum impositionum quarumcumque & qualitercumque contingentium debere contribuere decernimus in futurum. Nolentes quod vicarius ecclesiæ prædictæ quicquam vel aliud quam superius est expressum percipere valeat vel habere de proventibus & redditibus ecclesiæ de

de Brokelonde prædictæ. SUBIBIT autem dictus vicarius ejusdem ecclesiæ de Brokelonde onus officiandi eidem per se vel alium presbyterum idoneum in divinis, & inventionis luminariorum in cancello, panis, vini pro celebratione missarum, locionis vestimentorum, & reparationis librorum ecclesiæ sæpedictæ. Et nichilominus solvet procurationem debitam archiepiscopo *Cantuariensi* visitanti. Cætera vero onera eidem ecclesiæ incumbentia hic nullatenus expressata, pertineant ad abbatem & conventum monasterii sancti *Augustini* prædicti &c.

Ordinatio vicariæ de Stone.

Stone. *SIMON* permissione divina &c. Cum itaque religiosi viri abbas & conventus monasterii sancti *Augustini Cantuariæ*, ecclesiam parochialem de Stone in Oreneye nostræ diocesis, eis & monasterio eorum pridem per sedem apostolicam optinuissent in usus proprios assignari, ipsamque ecclesiam postmodum legitime vacantem, & ipsius corporalem possessionem ingressi fuissent, & aliquamdiu pacifice possedissent &c. Habebit siquidem perpetuus vicarius ecclesiæ de Stone prædictæ qui pro tempore fuerit ad præsentationem dictorum religiosorum per nos & successores nostros sede *Cantuariensi* plena, & ipsa vacante per Priorem & Capitulum ecclesiæ *Cant.* instituendus canonice in eadem, mansum pro inhabitatione sua in solo dictæ ecclesiæ sumptibus & expensis eorundem religiosorum in omnibus plenarie construendum & faciendum, & per dictum vicarium postmodum sustentandum ac eciam reparandum, cum croftis & gardino, competentibus & clausura sufficienti circumquaque. Percipiet insuper vicarius hujusmodi omnes & omnimodas oblationes in dictis ecclesia & parochia ubicumque & qualitercumque faciendas, Necnon decimas garbarum de gardinis seu ortis pede fossatis provenientium, & decimas lanæ, agnorum, pullanorum, vitulorum, lacticinii, porcellorum, aucarum, anatum, gallinarum, apum, pasturæ, columbarum, mellis, ceræ, pomorum, pirorum, olerum, canapis, lini, ovorum, silvæ cæduæ, mercimoniorum; ac eciam omnes & omnimodas decimas de quibuscumque rebus provenientes & debitas de consuetudine vel de jure, decimis garbarum extra loca prædicta & feni infra dictam parochiam provenientibus duntaxat exceptis. Præterea decernimus, statuimus, & ordinamus quod vicarius dictæ ecclesiæ qui pro tempore fuerit habeat tres carectatas feni & duas carectatas straminis per dictos religiosos vel eorum ministros ibidem sine difficultate quacumque suis & congruis temporibus annis singulis liberandas. Suprascriptam autem porcionem in valore annuo ad decem marcas sterlingorum taxamus & eciam æstimamus, & pro taxatione hujusmodi ipsum vicarium ad solucionem decimæ cum ipsam currere contigerit, seu solvere oportuerit, statuimus debere contribuere in futurum. SUBIBIT vero vicarius ecclesiæ de Stone prædictæ, onus officiandi eidem per se vel per alium presbyterum idoneum in divinis, & inventionis luminariorum in cancello dictæ ecclesiæ, panis & vini pro celebratione missarum. Et nichilominus solvet procurationem debitam archidiacono *Cantuariensi* visitanti. & expensas pro crismate & oleo petendis & processionibus pentecostalibus faciendis. Nolumus autem vicarium dictæ ecclesiæ de Stone qui pro tempore fuerit ultra porcionem prædictam quicquam percipere vel habere, seu alia onera quam superius exprimuntur subire vel agnoscere quovismodo.

Ordinatio vicariæ de Wyvelesberg.

SIMON permissione divina *Cantuariensis* *Wyvelesberg* archiepiscopus &c. Ne perpetui ecclesiarum parochialium vicarii: *& infra.* Et ut hæc nostra ordinatio stabilis sit & firma, ea quæ vicarius hujusmodi juxta assignationem & adjectionem prædictas percepturus, quæ eciam onera idem vicarius & quæ dicti religiosi subituri fuerint, declarare & specificare duximus, sub hac forma. Vicarius perpetuus ecclesiæ parochialis de Wyvelesberg nostræ *Cantuariensis* diocesis religiosis viris abbati & conventui monasterii sancti *Augustini Cantuariæ* unitæ & appropriatæ, pro porcione sua percipiet omnes & omnimodos fructus, redditus & proventus ad dictam ecclesiam qualitercumque obvenientes seu in posterum obventuros, decimis garbarum seu bladorum extra ortos & gardinos crescentium & feni de pratis ab Esthetisfordesbregge, & per partem borialem dictæ parochiæ se protendentibus provenientibus dumtaxat exceptis; quæ quidem decimæ ad dictos religiosos & eorum monasterium integraliter pertinebunt. Habebit idem vicarius mansum infra rectoriam dictæ ecclesiæ sumptibus dictorum religiosorum congrue prout convenit ædificandum & per vicarium qui pro tempore fuerit extunc in posterum reparandum, cum gardino & crofto, & una roda terræ pro curtelagio eidem rectoriæ adjacentibus, curia, horreis ipsius rectoriæ adjacentibus & eisdem contiguis ipsorum religiosorum usibus reservata. Item habebit vicarius duas acras terræ arabilis de dote sibi de gleba ipsius ecclesiæ juxta ipsam ecclesiam jacentes, quas una cum dicto crofto & roda idem religiosi facient eidem vicariæ amortizari suis sumptibus & expensis, vel aliam securitatem in ea parte parabunt seu parari facient sufficientem. SUBIBIT autem idem vicarius onus officiandi imperpetuum dictæ ecclesiæ per se vel alium presbyterum idoneum in divinis. Item & onera administrationis seu invencionis luminarii in cancello dictæ ecclesiæ, panis & vini pro celebratione missarum, reparationis librorum, vestimentorum, & aliorum ornamentorum ecclesiasticorum. Item jura episcopalia, procurationem quoque archidiacono visitanti debitam, & alia jura archidiaconalia imperpetuum sustinebit. Dicti vero religiosi cætera onera superius non expressa quæ rectoribus dictæ ecclesiæ retroactis temporibus solebant incumbere, supportabunt.

CAP. XXXIX.

ET quia hic habetur mencio de appropriatione istarum ecclesiarum, una cum ordinationibus de vicariis earundem, ideo appropriationes omnium ecclesiarum cum suis ordinationibus gratum duxi seriatim conscribere, & sic cognicioni deducere arbitror summopere fore expediendum. ET hic subsequenter scribe & quære processum de ecclesiis de Menstre, & Northborne, & Chistelet cum suis ordinationibus.

§. 1. *Appropriationes ecclesiarum de* Favershám *&* Middilton.

Faversham & Middilton.

ANno Domini M. lxx. Rex *Willelmus* Conquestor dedit huic ecclesiæ prædictas ecclesias per formam subsequentem. In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus sancti Amen. Ego *Willelmus* ineffabili Dei providentia rex *Angliæ*, ex hiis quæ omnipotens Deus sua gratia michi largiri est dignatus, quædam concedo ecclesiæ sancti *Augustini Anglorum* apostoli quæ sita est in suburbio urbis *Cant.* pro salute animæ meæ & parentum meorum prædecessorum & successorum hæreditario jure; hæc sunt ecclesiæ & decimæ duarum mansionum, videlicet Favyrsham & Middilton ex omnibus redditibus qui michi redduntur ex hiis mansionibus & omnibus ibidem appendentibus, terra, silva, pratis & aqua; exceptis decima mellis & gabuli denariorum. Hæc omnia ex integro concedo sancto *Augustino*, & abbati, & fratribus ut habeant, & teneant, possideant imperpetuum.

Confirmatio papæ Alexandri *tercii.*

ALEXANDER episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis Priori & Capitulo monasterii S. *Augustini Cant.* Justis petentium desideriis: *& infra.* Ea propter ecclesiam de Middilton cum omnibus capellis & pertinentiis suis, ecclesiam de Favirsham cum capella sancti *Jacobi* & omnibus aliis pertinentiis suis, terram de Burgate, & terras quas habetis infra muros civitatis *Cant.* canonice vobis concessas, sicut eas rationabiliter possidetis vobis & monasterio auctoritate apostolica confirmamus.

Ratificatio archiepiscopi de eisdem.

THEOBALDUS Dei gratia *Cantuariensis* archiepiscopus, *Anglorum* primas, & apostolicæ sedis legatus &c. Donationes regum *Anglorum* & elemosinas principum ecclesiis seu religiosis locis canonice collatas & concessas, nostri est officii firmas statuere & auctoritatis nostræ testimonio roborare. Ea propter donum regis *Angliæ* celebris memoriæ *Willelmi* à rege glorioso *Henrico* filio suo confirmatum, videlicet ecclesias & decimas de Favirsham & de Middilton cum omnibus quæ regi reddebantur, & ex omnibus ibidem appendentibus terra &c. exceptis decima mellis & gabuli denariorum, concedimus & confirmamus Deo, & S. *Augustino*, & abbati & fratribus ejusdem loci, ut habeant, & teneant, & possideant ita libere & quiete sicut prædictorum regum cartæ quas oculis nostris vidimus attestantur eos habere & tenere debere &c.

Ordinatio Vicariæ de Favirsham.

JOHANNES permissione divina *Cantuariensis* archiepiscopus &c. Ex injuncto nostræ administrationis officio nuper religiosos viros abbatem & conventum monasterii sancti *Augustini Cant.* ecclesiam parochialem de Faversham nostræ diocesis in proprios usus tenentes, juxta juris exigentiam moneri fecimus & induci, ut infra certum terminum per nos eis præfixum domino *Roberto de Honyton* perpetuo ejusdem ecclesiæ vicario & vicariæ suæ ad quam cum vacaverit idem religiosi debent, ut dicitur, secularem clericum instituendum in ea præsentare, sufficientem assignarent de ipsius ecclesiæ fructibus, redditibus, & obventionibus portionem, de qua ipse vicarius & successores sui in dicta ecclesia vicarii possent congrue sustentari, jura episcopalia solvere, & alia ipsi vicariæ & vicariis inibi instituendis incumbentia onera supportare. Qui quidem religiosi prætextu nostræ monitionis prædictæ per literas suas patentes sigillis eorum signatas portionem hujusmodi in & de decimis, oblationibus, obventionibus, proventibus & rebus aliis infrascriptis ad dictam ecclesiam spectantibus, præfato *Roberto* vicario & ejus successoribus in dicta ecclesia de Faversham vicariis, quatinus in eis extitit, assignarunt; & per partem ipsorum in præsentia dicti vicarii judicialiter fuit petitum, porcionem seu vicariam ipsam per commissarium nostrum in decimis & oblationibus, obventionibus, proventibus & rebus aliis infrascriptis hujusmodi constitui & perpetualiter ordinari, ac eisdem vicariis inponi onera infra scripta; unde idem Commissarius noster quod rationabiliter sic per ipsos factum erat, prout decuit approbans, de ipsarum consensu partium & ipsis præsentibus decrevit ac ordinavit judicialiter sub hac forma, Quod videlicet vicarius præfatus ecclesiæ de Faversham qui nunc est & successores sui in dicta ecclesia vicarii, habeant mansum solitum dictæ vicariæ cimiterio dictæ ecclesiæ contiguum cum omnibus pertinentiis ad eundem, Tenendum libere & immune ab omni redditu & servicio seculari. Item habeant & percipiant nomine vicariæ prædictæ omnes & omnimodas oblationes in dicta ecclesia de Favrrsham, & in quibuscumque locis infra fines & limites seu decimationes dictæ ecclesiæ situatis ex devotione divina qualitercumque factas aut faciendas, seu ad eam vel in ea provenientes & in posterum provenire valentes modo, causa, occasione vel colore eciam quibuscumque; necnon & omnes & omnimodas oblationes in prima missa pro dominis & dominabus xiij. tenentium certa tenementa in hameleсto de Schelwych ipsius nostræ diocesis existentium ibidemq; decedentium in capella dicti hameletti de Schelwich eidem ecclesiæ de Faversham annexa & infra decimam parochiæ situata qualitercumque factas & imposterum faciendas, quorum eciam tenementorum nomina specifice designantur, videlicet tenementum Longcanon quod domina *Elizabetha* relicta *Radulphi Sanzaver* militis defuncti nunc tenet cujus ædificia sunt amota. Item tenementum *Iohannis Atesole* quod *Margeria* relicta *Iohannis de Harefeld* nunc tenet. Item tenementum *Thomæ le Vader* quod *Cicilia Niele* hæres dicti *Thomæ* nunc tenet. Item tenementum *Luciæ Sclokekaie* alias *Lile* quod eadem *Lucia* nunc tenet. Item tenementum *Iohannis ate Halke* quod *Thomas* filius suus nunc tenet. Item tenementum quondam *Ricardi Chyld* quod *Robertus Draylonde* nunc tenet de adquisitione. Item tenementum *Walterii de Kyngeslonde* quod *I. de Kyngeslonde* de adquisitione nunc tenet, cujus tenementi ædificia sunt amota. Item tenementum *Roberti Lord* quod *J.* filius ejus & hæres nunc tenet. Item tenementum *Ricardi de Kingeslonde* quod *Bertholomæus de Kyngeslonde* ipsius hæres nunc tenet. Item tenementum *Bertholomæi Sprynget* quod *Rogerus Dik* nunc

nunc tenet. Item tenementum *Willelmi de Schobesole* quod idem *Willelmus* adhuc tenet. Item tenementum *Petri ate Lese* quod idem *Rogerus Dyk* nunc tenet. Item tenementum *Guernore ate Baillie* quod idem *Rogerus Dyk* nunc tenet. Item habeant & percipiant dicti vicarii nomine vicariæ prædictæ omnes decimas feni, lanæ, agnorum, porcellorum, lini, canapi, pomorum, pirorum, cisaræ, casei, lacticinii, aucarum, columbarum, mercimoniorum, ovorum, & omnium molendinorum infra parochiam dictæ ecclesiæ existentium seu in posterum faciendorum, ac eciam fabarum & aliorum seminum in gardinis sive ortis plantatis seu seminatorum ibidem crescentium undequaque. Item habeant & percipiant dicti vicarii nomine quo supra à magistro domus Dei de Hosprenge qui pro tempore fuerit v.s. sterlingorum pro decimis minoribus de clauso & ortis dictæ domus Dei de Hosprenge infra parochiam ipsius ecclesiæ de Faversham notorie constitutis provenientibus, juxta quandam Compositionem inter quendam vicarium dictæ ecclesiæ & magistrum dictæ domus Dei habitam in hac parte. SUBEANT autem vicarii præfati onus deserviendi per se & ij. presbyteros idoneos præfatæ ecclesiæ in divinis; onus etiam ministrationis panis & vini, duorum cereorum processionalium, luminariorum & aliorum quæ ad celebrationem divinorum ibidem fuerint necessaria, necnon & onus inventionis cirpotum pro dicta ecclesia sternenda in æstate, ac solutionis decimarum & impositionum aliarum quæ *Anglicanæ* ecclesiæ imponi quandocumque seu per quemcumque continget seu ipsi ecclesiæ de Faversham incumbent pro taxatione x. li. suis subeant sumptibus & expensis. Onera vero reparationis & refectionis cancelli præfatæ ecclesiæ de Faversham intus & exterius, necnon inventionis & reparationis librorum & vestimentorum & ornamentorum ejusdem ecclesiæ quæ per ecclesiarum rectores inveniri & reparari debent aut solent de jure vel consuetudine, ac eciam straminis pro dicta ecclesia sternenda tempore yemali; necnon & cætera onera ordinaria & extraordinaria eidem ecclesiæ incumbentia præfatis vicariis superius non ascripta dicti religiosi subeant perpetim & agnoscant &c.

Ordinatio vicarii de Middeltone.

JOhannes permissione divina &c. Dudum religiosos viros; *& infra.* Vicarius præfatus ecclesiæ de Middilton & successores sui in dicta ecclesia vicarii habeant mansum solitum dictæ vicariæ cum gardino adjacente eidem, cum una acra terræ de gleba antedicta. Item habeant & percipiant ipsi vicarii nomine vicariæ prædictæ omnes & omnimodas oblationes in dicta ecclesia de Middilton & in quibuscumque locis infra fines & limites seu decimationes dictæ ecclesiæ scituatis qualitercumque factas aut faciendas, seu ad eam vel in ea provenientes & imposterum provenire valentes modo, causa, occasione vel colore eciam quibuscumque. Item habeant & percipiant dicti vicarii nomine quo supra omnes decimas silvæ cæduæ, lanæ, agnorum, vitulorum, porcellorum, aucarum, anatum, cignorum, columbarum, casei, lacticinii, herbagii, pomorum, pirorum & aliorum fructuum in gardinis et ortis crescentium, cisaræ, lini, canapi, ovorum, cirporum, mercimoniorum & molendinorum omnium infra fines & limites seu decimationes parochiæ dictæ ecclesiæ de Middilton jam constructam & imposterum construendam, Omnesque alias minutas decimas qualitercumque spectantes & pertinentes ad ecclesiam antedictam, Necnon quæcumque legata relicta imposterum dictæ ecclesiæ quæ ipsius rectores seu vicarii possent de jure vel consuetudine percipere. Item habeant & percipiant dicti vicarii nomine quo supra à Religiosis præfatis pensionem annuam xl.s. sterlingorum, unam summam sive quarterium frumenti et iij. quarteria sive summas ordei in festo sancti *Michaelis* mense Septembris apud Middilton per eos annis singulis persolvenda sub pœna sequestri in fructibus et proventibus dictæ ecclesiæ de Middilton ad ipsos religiosos pertinentibus interponendi quocienscumque et quandocumque defecerint vel cessaverint in solucione pensionis & ordei hujusmodi, seu si eam vel ea non solverint in termino supradicto. SUBEANT autem præfati vicarii onus deserviendi per se et alium presbyterum idoneum eidem ecclesiæ in divinis, eciam invencionis unius lampadis coram altare beatæ *Mariæ* ibidem ardere debentis, ac ministrationis panis, vini, luminariorum & aliorum quæ ad celebrationem divinorum necessaria fuerint in ecclesia antedicta. Onus insuper solutionis decimarum & impositionum aliarum quæ *Anglicanæ* ecclesiæ imponi quandocumque & per quemcunque contingent seu ipsi ecclesiæ de Middilton incumbent pro taxatione xij. marcarum præter onera præfatis Religiosis inferius ascripta suis subeant sumptibus & expensis. Onera vero reparationis et refectionis cancelli ecclesiæ de Middilton intus & exterius, necnon invencionis & reparationis librorum et vestimentorum & ornamentorum ejusdem ecclesiæ quæ per ecclesiarum rectores inveniri et reparari solent aut debent de jure vel consuetudine, ac cætera onera ordinaria et extraordinaria eidem ecclesiæ incumbentia dicti religiosi subeant perpetim et agnoscant &c.

§.2. *Appropriatio vicariæ de* Preston.

Prestoni

ALexander episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis Abbati &c. sinceræ devocionis affectus: *& infra.* Vestris igitur precibus inclinati ecclesiam de Preston *Cantuariensis* diocesis in qua jus patronatus habetis, cum omnibus juribus et pertinenciis suis vobis in usus proprios auctoritate præsentium concedimus. De gratia speciali vobis nichilominus indulgentes, ut corporalem ipsius ecclesiæ possessionem cum cedente vel decedente illius Rectore vel quovis alio modo legitimo vacaverit, auctoritate propria, non obstante constitutione contraria per nos vel aliquem nostrum seu alium ingredi libere valeatis, et proventus ipsius integre percipere, in usus convertendos eosdem, diocesani episcopi vel archidiaconi loci seu cujuslibet alterius assensu minime requisito. Proviso attentius quod vicario perpetuo in eadem ecclesia servituro quem diocesano canonice præsentabitis competentem assignetis de ipsius ecclesiæ proventibus porcionem, de qua congrue sustentari & episcopalia ac ipsius alia ecclesiæ onera valeat supportare; jure diocesani quoad institutionem & destitutionem, correctionem & visitationem ejusdem vicarii semper salvo. Nos igitur quicquid contra præsentis indulti nostri tenorem de dicta ecclesia cum juribus & pertinentiis suis in præjudicium

um vestrum nostra vel quavis auctoritate per quemcumque factum vel attemptatum fuerit, irritatum decernimus & inane. Nulli igitur &c.

Ratificatio ejusdem.

Universis sanctæ matris &c. magister *Hugo de Mortuo Mari* gerens vices venerabilis patris domini *Bonifacii* Dei gratia *Cantuariensis* archiepiscopi in remotis agentis, salutem in Domino sempiternam. Noverit universitas vestra nos rescriptum domini papæ non cancellatum, non abolitum nec in aliqua sui parte viciatum cum bulla vera filoque integro inspexisse sub hac forma. *Alexander* episcopus &c. Nos igitur indulgenciæ prædictæ præfatis abbati & conventui à domino papa concessæ in quantum ordinariæ facultatis requirit potestas, gratum præbentes assensum, gratiam quam in hac parte idem dominus papa eisdem duxerit faciendam, necnon & ingressum possessionis ecclesiæ prædictæ quam exinde novimus eosdem assecutos legitime, approbamus.

§.3. *Appropriatio ecclesiæ S.* Pauli.

S. Pauli Cant.

ALexander episcopus &c. Dilectis filiis abbati &c. Sedis apostolicæ gratia: *& infra.* Ut autem hujusmodi pietatis opera facilius & liberius à vobis semper valeant exerceri, Nos vestris supplicationibus inclinati, præsencium vobis auctoritate concedimus, ut ecclesiam sancti *Pauli* sitam in suburbio civitatis *Cant.* in qua dicimini jus patronatus habere, cujusque proventus valenciam quindecim marcarum sterlingorum secundum communem æstimationem patriæ annis singulis non excedunt, cedente vel decedente ipsius Rectore, diocesani seu archidiaconi loci aut cujuscumque alterius assensu minime requisito, vestris usibus applicare, ac ejus possessionem ingredi & retinere libere valeatis. Proviso tamen quod capellano in eadem ecclesia domino perpetuo servituro competens per vos de ipsius proventibus porcio, ex qua congrue sustentari & episcopalia ac archidiaconalia & alia consueta ejusdem ecclesiæ onera supportare valeat, assignetur.

Ratificatio ejusdem.

Universis sanctæ matris &c. magister *Hugo de Mortuo Mari* gerens vices venerabilis patris *B.* Dei gratia &c. Noverit universitas vestra nos rescriptum domini papæ non cancellatum, non abolitum, nec in aliqua sui parte &c. Nos igitur indulgentiæ prædictæ præfatis abbati et conventui à domino papa concessæ in quantum ordinariæ facultatis requirit potestas gratum præbentes assensum, gratiam quam in hac parte idem dominus papa eisdem duxerit faciendam, necnon & ingressum possessionis ecclesiæ prædictæ quam exinde novimus eosdem assecutos legitime, approbamus.

*Ordinatio vicariæ S.*Pauli.

Universis Christi fidelibus ad quos præsens scriptum pervenerit, magister *Hugo* &c. Noveritis nos ad præsentationem magistri *H. Doge* rectoris ecclesiæ sancti *Pauli Cant. Virgilium de Alkham* capellanum ad vicariam prædictæ ecclesiæ de consensu et assensu venerabilis patris *R.* Dei gratia abbatis S. *Augustini Cant.* & ejusdem loci conventus, qui dictæ ecclesiæ veri sunt patroni, admisisse, ipsumque vicarium caritatis intuitu instituisse canonice in eadem. Salvis tamen dicto magistro *H.* rectori dictæ ecclesiæ & successoribus suis ejusdem ecclesiæ Rectoribus viij. marcis argenti annuis de fructibus, oblationibus et obventionibus dictæ vicariæ ad natale Domini, ad Pascha, ad festum natalis sancti *Johannis Baptistæ*, & ad festum sancti *Michaelis* æqualiter percipiendis. Et dictus vicarius solvet procurationem domini archidiaconi & alia onera omnia ordinaria sustinebit. Habebit autem dictus vicarius & percipiet nomine vicariæ suæ omnes obventiones, oblationes, casus & alia jura omnia ad dictam ecclesiam sancti *Pauli* aliquo modo spectantia & pertinentia, exceptis bladis & fabis in campo, & sic est ad præsens taxata vicaria supradicta &c.

§.4. *Appropriatio de* Sellyng.

URbanus episcopus &c. Justis petencium desideriis; *& infra.* Ea propter dilecti in domino filii vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu Constitutionem super Sellyng ad vestitum monachorum deputata de communi assensu abbatis & conventus provide factam et ecclesiæ *Romanæ* privilegio confirmatam ratam habemus, et eandem ecclesiam sicut eam juste & sine controversia possidetis, vobis & per vos ecclesiæ vestræ auctoritate apostolica confirmamus & præsentis scripti pagina communimus. *Selling*

Ratificatio super eadem ecclesia.

Universis sanctæ matris ecclesiæ filiis præsentem paginam inspecturis magister *Hugo* &c. Noverit universitas vestra nos rescriptum domini papæ non cancellatum &c. Nos igitur indulgenciæ prædictæ præfatis abbati & conventui à domino papa concessæ in quantum ordinariæ facultatis requirit potestas, gratum præbentes assensum, gratiam quam in hac parte idem dominus papa eisdem duxit faciendam, necnon & ingressum possessionis ecclesiæ prædictæ quam exinde novimus eosdem legitime assecutos, approbamus.

Ordinatio vicariæ de Sellyng.

Universis præsens scriptum visuris vel auditluris *T.* permissione divina &c. Cum jamdudum porcio vicariæ ecclesiæ de Sellyng sic ordinata seu taxata fuisset, ac auctoritate et approbatione ordinaria roborata, quod videlicet vicarius quicumq; pro tempore esset ibi, haberet et perciperet oblationes et obventiones ad altaragia communiter pertinentes, dominus *I.* de *Badele* tempore confirmationis præsentium vicarius dicti loci nobis exposuit, asserens se & vicariam suam prædictam nimis graviter in præstationibus ordinariorum jurium oneratam, et deductione eorum facta de porcione prædicta ipsam seu residuum ipsius minus sufficere ad faciendum honeste & debite quod incumbit, Nobisque humiliter supplicavit, ut sibi super hoc ampliorem gratiam faceremus. Nos vero nolentes porcionem vicariæ prædictæ gravari vel minui in aliquo set augeri, & de nostra munificentia & gratia ampliori, ad honorem Dei et gloriosæ virginis matris ejus omniumque Sanctorum, & ad augmentū perpetuum porcionis ejusdem damus

damus, adicimus, dimittimus & concedimus v. acras terræ cum gardino et aliis suis pertinenciis jacentes in eadem parochia, in loco quo aliquando situs fuerat personatus. Ratificamus eciam et concedimus pro nobis et successoribus nostris appropriationem tenementi seu mesuagii quo nunc habitat vicarius antedictus juxta ecclesiam prænominatam factam vicariæ prædictæ, sibi & suis omnibus ibidem successoribus plene & pacifice inperpetuum possidendas. Volumus eciam & concedimus quod dictus *I.* vicarius & omnes sui successores ibidem habeant & percipiant de nobis & ecclesia nostra singulis annis per manus Camerarii nostri quicumque pro tempore fuerit x.s. sterlingorum & j. summam pisarum, videlicet in festo sancti *Michaelis* v.s. & ad festum Paschæ v.s. & ad festum natalis Domini j. summam pisarum prædictam, ita quod prædictus *I.* vicarius & omnes sui successores prædictis oblationibus & obventionibus non bladis aut garbis nisi plantatis aut pede fossis ad altaragia communiter spectantibus, & nostris adjectionibus hiis contenti nichil ratione vel nomine decimæ possint exigere vel habere de ortis, bestiis, culturis aut rebus aliis quibuscumque infra septa manerii cameræ nostræ ibidem existentibus, seu de molendinis aut nutrimentis animalium ad dictam cameram pertinentibus nichil percipient. Set sine omni decimatione & exactione prædicta ibi nostro Camerario remaneant salva, libera & quieta sicut alibi in nostris dominicis existimus ab hujusmodi præstationibus liberi & immunes. Si tamen aliis ad firmam tradita sint præmissa, vicarius tunc de firmario justam decimam reportabit. Dictus autem vicarius & omnes successores sui solvent Ordinariis procurationem ratione visitationis ibi debitam, & ad omnia alia onera ordinaria ejusdem ecclesiæ imperpetuum tenebuntur. Quando autem dictam gratiam fecimus & concessimus vicario memorato, ipsam cum gratiarum actione expresse ratam habuit & acceptam pro se & successoribus suis universis. Et in testimonium præmissorum &c. Et ad perpetui roboris firmitatem tam ad requisitionem dicti vicarii quam nostram eidem scripto cyrographato sigillum venerabilis patris *I.* Dei gratia *Cantuariensis* archiepiscopi pro approbatione ordinaria est appensum.

§. 5. *Appropriatio ecclesiæ de* Lenham.

Lenham. Cælestinus &c. Cum in ecclesiis conventualibus; *& infra.* Inde est quod cum reparatio utensilium refectorii vestri multis expensis & magnis indigeat, & vos ecclesiam de manerio vestro de Lenham prædictorum reparationi utensilium velitis à sede apostolica ipsi refectorio confirmari. Nos ipsam deputationem sicut provide & sine pravitate aliqua facta est ratam habemus, & præsentis scripti patrocinio communimus, per apostolica scripta universitati vestræ firmiter inhibentes, ne ipsam ecclesiam & pertinentias suas in alios usus convertere vel in aliquam præsumatis personam secularem contra statuta nostra transferre.

Ordinatio vicariæ ejusdem.

Universis Christi fidelibus &c. Noverit universitas vestra, quod cum dudum vicaria ecclesiæ nostræ de Lenham sic taxata fuisset ac eciam ordinata, quod vicarius qui esset pro tempore oblationes et obventiones ad altaragia communiter provenientes seu eciam pertinentes, & minutas decimas cum decimis feni & curtilagiorum perciperet & haberet; Ac postmodum inter nos abbatem & conventum prædictos ex parte una, & dominum *I.* dictum le *Mason* de *Cantuaria* vicarium dictæ ecclesiæ nostræ de Lenham ex altera, super quibusdam minutis decimis pasturæ & bladorum de quibusdam terris post dictam ordinationem seu taxationem memoratæ vicariæ nobis abbati & conventui ex nostro manerio de Lenham realiter adquisitis controversia verteretur seu verti potius speraretur, idem vicarius asserens vicariam suam prædictam sic esse ordinariis oneribus ac eciam extraordinariis aggravatam & oneratam, quod non sufficit ad tot onera supportanda, nobis humiliter supplicavit super hoc sibi gratiam aliquam faceremus: Nos igitur suis precibus inclinati, volentes discordiarum materias amputare, & suæ porcioni ob divini cultus honorem uberius providere, damus & concedimus eidem & successoribus suis totum illud mesuagium cum pertinenciis in quo nunc habitat, quod aliquando perquisitum fuit ad usum ecclesiæ nostræ de hæredibus *Michaelis* capellani. Et insuper pro nobis & successoribus nostris remittimus et quietum clamamus præfato vicario et suis successoribus x.s. annui redditus quos aliquando percipere consuevimus de mesuagio supradicto. Volumus eciam quod dictus vicarius et successores ejusdem imperpetuum recipiant et habeant xij. d. annuos quos Prior et Conventus de Ledes, & similiter ij. libras ceræ quas Prior et Conventus ecclesiæ sancti *Gregorii Cant.* debent et solent annuatim offerre super magnum altare ecclesiæ prænotatæ. Et præterea damus & concedimus eisdem iij. summas bladi, videlicet j. frumenti & ij. ordei percipiendas sibi et suis successoribus annuatim à nobis in nostro manerio de Lenham per manus custodis manerii supradicti qui pro tempore fuerit, duobus anni terminis, scilicet ad festum sancti *Michaelis* et ad festum Paschæ pro æqualibus porcionibus, ita tamen quod dictus vicarius et sui singuli successores sic dicto blado contenti, de garbis cujuscumque generis bladi in curtilagiis vel extra infra fines dictæ parochiæ provenientibus nichil nomine decimæ aut suæ vicariæ de cætero reportabunt: Adicientes porcioni suæ eciam, quod ipse et sui successores habeant & habere possint singulis annis ij. vaccas cum nostris vaccis in pastura nostra apud Lenham pascentes, ad ovile nostrum minime ituras à festo Apostolorum *Philippi* & *Jacobi* usque ad festum sancti *Michaelis*. Ratificamus eciam eisdem *J.* & successoribus suis pro nobis & successoribus nostris terram illam quæ vocatur Langebregge juxta Parkewell undique sepibus circumclusam, una cum appropriatione tenementi seu mesuagii supradicti quo nunc habitat vicarius antedictus, quæ volumus pro nobis et successoribus nostris quod dictus vicarius & sui successores libera et quieta ad usus vicariæ prædictæ possideant in futurum, ut prædictum est. Idem vero *I.* vicarius pro se et successoribus suis concessit bona fide ac renunciavit expresse quod à nobis vel à successoribus nostris de manerio nostro prædicto sive de terris sive tenementis nostris dominicis in eodem manerio de minutis decimis bladorum, feni, pasturæ, iij. molendinorum, scilicet Abbottesmell, Blakke et molen-

molendini ad ventum, nutrimentorum animalium ſive de aliquibus aliis minutis decimis, vel aliquid aliud quam prætactum eſt, ratione dictæ vicariæ de nobis aut ſucceſſoribus noſtris exigere, ſeu vendicare non poterunt de cætero nec debebunt, ſet de incremento prædictorum meſuagii, redditus x.s. redditus bladi annui, et paſturæ vaccarum, oblationis xij.d. et ij. librarum ceræ ſecundum formam antedictam ſe tenebunt contentos, propter quæ dictus vicarius pro ſe et ſucceſſoribus ſuis omni juri, actioni quæ ſibi vel ſucceſſoribus ſuis vicariis competere poterunt de minutis decimis dominiorum noſtrorum prædictorum pro ſe & ſucceſſoribus ſuis renunciavit expreſſe. Hoc tamen intellecto, quod ſi aliis ad firmam tradita ſunt præmiſſa, vicarius tunc de firmario juſtam decimam reportabit illa vice. Salvis præterea dicto *Johanni* & ſucceſſoribus ſuis prædictis oblationibus & obventionibus & aliis minutis decimis & redditibus dumtaxat, quibus dicta vicaria fuit primitus ordinata; exceptis decimis noſtris in forma qua prædictum eſt. Dictus autem vicarius & ſui ſucceſſores deſerviet ſeu deſervient honeſte dictæ eccleſiæ de **Lenham** & capellæ de **Rayton** per ſe & alterum idoneum capellanum, & luminaria invenient in eiſdem more debito & conſueto, & ad ſolutionem procurationis archiepiſcopi ratione viſitationis ibi debitam & ad omnia alia onera ordinaria ejuſdem eccleſiæ ipſe & ſui ſinguli ſucceſſores imperpetuum tenebuntur. Omnibus aliis ſi quæ fuerunt compoſitionibus, inſtrumentis ſeu ſcriptis inter nos & ipſum, noſtros ac aliquem anteceſſorum ſuorum dictam vicariam contingentibus prius factis per hoc ſcriptum ſolummodo robur optinens de cætero firmitate qualibet & efficacia totaliter vacuatis. Et ut hæc omnia robur perpetuum optineant firmitatis, ſigillum commune &c.

§.6. *Appropriatio eccleſiæ de* **Tanterden**.

Tanterden. ALexander epiſcopus &c. Etſi ex injuncto nobis apoſtolatus officio; *& infra.* Veſtris igitur utilitatibus paterna ſolicitudine intendentes, eccleſiam de **Tentirdenn** *Cantuarienſis* dioceſis in qua jus patronatus habetis cum omnibus juribus & pertinenciis ſuis vobis in uſus proprios auctoritate præſentium concedimus de gratia ſpeciali, vobis nichilominus indulgentes ut corporalem poſſeſſionem ipſius eccleſiæ cum cedente vel decedente illius rectore vel quovis alio modo legitimo vacaverit, auctoritate propria non obſtante Conſtitutione contraria, per vos vel aliquem veſtrum ſeu alium ingredi libere valeatis, ac proventus ipſius integre percipere in uſus convertendos eoſdem, dioceſani epiſcopi vel archidiaconi loci ſeu cujuſlibet alterius aſſenſu minime requiſito. Proviſo attencius quod vicario perpetuo in eadem eccleſia ſervituro, quem dioceſano canonice præſentabitis, competentem de ipſius eccleſiæ proventibus aſſignetis portionem, de qua congrue ſuſtentari & epiſcopalia & alia ipſius eccleſiæ onera valeat ſupportare, jure dioceſani quoad inſtitutionem & deſtitutionem, correctionem et viſitationem ejuſdem vicarii ſemper ſalvo. Nos enim quicquid contra præſentis indulti noſtri tenorem de dicta eccleſia cum juribus et pertinenciis ſuis in præjudicium veſtrum noſtra vel quavis auctoritate per quemcumque factum vel attemptatum fuerit, decernimus irritum et inane.

Ratificatio ſuper eadem eccleſia.

Univerſis ſanctæ matris &c. Noverit univerſitas veſtra nos reſcriptum domini non cancellatum &c. inſpexiſſe ſub hac forma. *Alexander* epiſcopus &c. Nos igitur indulgenciæ prædictæ præfatis abbati et conventui à domino papa conceſſæ in quantum ordinariæ facultatis requirit poteſtas, gratum præbentes aſſenſum, gratiam quam in hac parte idem dominus papa eiſdem duxit faciendam, necnon & ingreſſum poſſeſſionis eccleſiæ prædictæ quam exinde novimus eoſdem aſſecutos legitime, approbamus.

Taxatio ſive ordinatio vicariæ ejuſdem.

Venerabili in Chriſto patri & domino reverendo *Bonifacio* Dei gratia *Cantuarienſi* archiepiſcopo totius *Angliæ* Primati, Devotus ſuus *H. Doge* officialis domini archiepiſcopi &c. Ad mandatum veſtrum Inquiſitionem feci de vicaria eccleſiæ de **Tenterdenn** ſicut potui diligentem, & inveni vacantem per mortem domini *Willielmi* capellani qui ultimo fuit vicarius in eadem. Jus vero præſentandi ad ipſam ſpectat ad viros religioſos abbatem & conventum ſancti *Auguſtini Cant.* et eſt ſine lite. Conſiſtit autem dicta vicaria in omnibus decimis, obventionibus & oblationibus ad dictam eccleſiam ſpectantibus, exceptis decimis garbarum bladi et feni, de quo quidem feno dictus vicarius percipiet annuatim iv. carectatas feni per manus abbatis et conventus ſancti *Auguſtini*, & valet per annum xviij. marcas et amplius &c.

§.7. *Appropriatio eccleſiæ de* **Plumſtede**.

GRegorius epiſcopus &c. Dignum eſt ut hiis; *& infra.* Hinc eſt quod cum reparationi pauperum & hoſpitum quorum ad vos concurrere multitudo dicitur, intenta veſtra charitas habeatur, Nos ut opus pietatis hujuſmodi à vobis poſſit facilius ſupportari, devotioni veſtræ præſencium auctoritate concedimus, ut eccleſiam de **Plumſtede** *Roſenſis* dioceſis in qua jus patronatus ut aſſeritur optinetis, cedente vel decedente ipſius Rectore dictorum pauperum et hoſpitum poſſitis uſibus libere deputare, ita tamen quod vicario in ea perpetuo ſervituro per vos de ipſius proventibus portio competens, ex qua congrue ſuſtentari et epiſcopalia ac alia ipſius eccleſiæ onera ſupportare valeat aſſignetur, dioceſani epiſcopi in omnibus jure ſalvo. *Plumſte*

Ratificatio ſuper eccleſia de **Plumſtede**.

R. Dei gratia *Roffenſis* eccleſiæ miniſter humilis, viris venerabilibus &c. Noveritis nos reſcriptum domini papæ ſuper indulgentia vobis ab eo conceſſa de eccleſia de **Plumſtede** dioceſis noſtræ in hæc verba inſpexiſſe, *Gregorius* epiſcopus &c. Nos igitur huic indulgenciæ à domino papa vobis factæ gratum præbemus aſſenſum, et gratiam quam vobis in hac parte duxit faciendam approbamus et quantum ad nos pertinet ipſam concedimus, et epiſcopali auctoritate roboramus, ſalvo jure dioceſani prout in indulgencia prædicta continetur.

Ordi-

Ordinatio ejusdem vicariæ.

Omnibus Christi fidelibus &c. *Thomas* permissione divina abbas monasterii sancti *Augustini Cant.* Cum nuper nobis monstrasset dominus *J.* vicarius ecclesiæ nostræ de **Plumstede**, & capellæ nostræ de **Wicham** statum vicariæ suæ prædictæ ex varietate conditionum & temporum modernorum in nonnullis variatum existere, & ejusdem proventus ad solitæ porcionis suæ summam nequaquam extendi seu sibi competenter posse sufficere nunc ut prius, quodque multum optaret super decimis quibuscumque garbarum & bladorum de ortis seu curtilagiis aut aliis terris & locis plantatis seu pede fossis, de quibus vel quorum causa contentiones sæpe movebantur hinc inde, ad certam pecuniæ summam poni; Nos divini cultus honorem non minui set semper augeri volentes, & discordiarum materias amputari, & ob hoc ad usus dicti ministerii de nostræ liberalitatis gracia habundancius providere, ad memoriam præsentium & certitudinem futurorum specificatis hiis quæ & non alia ratione vicariæ prædictæ ipse *J.* & successores sui quicumque licite debent & libere percipere in futurum, videlicet decimas lini, canapis, lanæ, lactis, agnorum, vitulorum, & de cæteris nutrimentis animalium non nostrorum, fenis, herbagiis, pascuis, seu pasturis & fructibus arborum, molendinis, negociationibus seu artificiis parochianorum ejusdem oblationibus debitis & consuetis legatis ac cæteris obventionibus & consuetudinibus ad altaragium communiter pertinentibus, Exceptis cujuslibet generis bladis in ortis seu curtilagiis aut alibi quocumque locorum illius parochiæ provenientibus, de quibus de cætero nichil omnino capiet ipse vel suorum aliquis successorum nisi de decima pisarum in siliquis quæ appellantur **Chiches**, in curtilagiis pede fossis tantum quibus mansiones existunt crescentibus de quibus tantummodo et non aliis vel alibi volumus & concedimus quod decimam habeat & habeant ipse & sui singuli successores. In recompensationem eciam aliorum bladorum de curtilagiis provenientium nobis omnino remanentium in futurum, Et in augmentum portionis vicariæ prædictæ volumus, adicimus seu adiciendo damus & concedimus pro nobis & nostris successoribus, ipsi vicario & suis successoribus universis, vj. marcas sterlingorum ad ij. anni terminos videlicet ad festum omnium Sanctorum iij marcas & ad festum Paschæ iij. marcas per manus custodis nostri de **Plumstede** inperpetuum exsolvendas, unam insuper peciam terræ sepibus circumclusam quæ dicitur **Wadelond** cum suis pertinentiis, prout in carta feofamenti quam inde habet plenius & apertius continetur, quam idem *J.* vicarius nobis consencientibus dedit & assignavit præsentibus seu dat & assignat in proprietatem & utilitatem perpetuam vicariæ ejusdem, bene volumus & concedimus sic appropriatam existere, & in augmentum & usus portionis ejusdem perpetuo sic manere; Salvis dominis feodi serviciis inde debitis & consuetis, Approbantes & ratificantes seu confirmantes quantum pro nobis & in nobis est appropriationem seu assignationem, & modum assignationis seu appropriationis hujusmodi, ac mesuagium cum suis pertinenciis quo inpræsentiarum habitat vicarius antedictus, factam seu factas vicariæ prædictæ secundum tenorem & formam instrumentorum quæ inde habet perpetuis temporibus duraturam. Hoc interjecto acto pro firmo, quod dictus *J.* vicarius & omnes successores sui specificatis præmissis & præsentis adjectionis nostræ largitione contenti manus suas ad alia non extendant, set decencius ipsi vicariæ ministrent & omnia onera ordinaria ejusdem ecclesiæ quæ totaliter de cætero sustinebunt ut prius, competencius subire valeant & facilius supportare. Et in testimonium præmissorum præsens instrumentum in modum cirographi confectum sigillo nostro communi & prædicti *Johannis* vicarii hinc inde est consignatum ac ad perpetui roboris firmitatem tam ad requisitionem dicti vicarii quam nostram eidem scripto cirogrophato sigillum venerabilis patris *T.* Dei gratia *Roffensis* episcopi pro approbatione Ordinarii est appensum. Dat. *Cant.* publice in capitulo nostro xij. kal. *Augusti* anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo secundo.

§. 8. *Appropriatio ecclesiarum de* **Sturre** *&* **Kenynton.**

CLEMENS episcopus &c. Religionis vestræ meretur honestas; *& infra*, Cum itaque sicut ex parte vestra fuit expositum coram nobis, tam propter varios litium amfractus quos habuistis pro tuendo jure ac libertate monasterii vestri, quam eciam propter oppressiones & exactiones varias quas propter varios eventus sustinuistis hactenus, sitis ære alieno non modicum prægravati, Nos necessitatibus vestris pio compacientes affectu, ad hujusmodi ac hospitalitatis & alia vobis & dicto monasterio incumbentia onera facilius supportanda vestris supplicationibus inclinati de **Sturre** & de **Kenynton** *Cantuariensis* diocesis ecclesias in quibus jus patronatus habetis, quorum fructus, redditus & proventus l. marcarum sterlingorum valorem annuum juxta taxationem decimæ sicut asseritis non excedunt, cum omnibus juribus & pertinentiis vobis & præfato monasterio apostolica auctoritate unimus a vobis in usus proprios perpetuo retinendas, vobis eadem auctoritate nichilominus concedentes, ut Rectoribus ipsarum ecclesiarum cedentibus vel decedentibus seu alio quovis modo ecclesiis ipsis vacantibus, liceat vobis sine cujusquam assensu possessionem earundem ecclesiarum libere ingredi & tenere, non obstantibus si aliquis super provisionibus sibi faciendis de ecclesiis vel beneficiis ecclesiasticis in partibus speciales vel generales apostolicæ sedis vel legatorum ejus literas impetrarunt, quibus quoad assecutionem aliarum ecclesiarum & beneficiorum nullum per hoc præjudicium generetur, seu quibuscunque dictæ sedis literis, privilegiis & indulgenciis generalibus vel specialibus cujuscumque tenoris existant, per quæ præsentibus expressa vel totaliter non inserta effectus hujusmodi gratiæ impedire valeat quomodolibet vel differri, & de quibus quorumcumque totis tenoribus debeat in nostris literis fieri mencio specialis, Proviso quod in præfatis ecclesiis cultus divinus nullatenus negligatur, & quod de ipsarum ecclesiarum proventibus, perpetuis vicariis inibi domino servituris portiones congruæ relinquantur ex quibus commode sustentari valeant, & incumbentia eis onera supportare, juribus diocesani & aliorum inferiorum ordinariorum quibus in omnibus semper salvis. Per hujusmodi unionem non intendimus, quod exemptioni vestræ dictiq; monasterii & aliorū quibus competit in aliquo derogetur.

Sturre & Kenynton.

Li-

Licentia regis super eisdem.

EDWARDUS Dei gratia &c. Licet per inquisitionem quam per dilectum nostrum *R.* de *W.* escaetorem nostrum citra *Trentam* fieri fecerimus, accepimus quod non est ad dampnum vel præjudicium nostrum aut aliorum si concedamus dilectis nobis in Christo abbati & conventui sancti *Augusti n Cant.* quod ipsi ecclesias de Sturre & de Kenynton quæ sunt de advocatione sua propria appropriare, & eas appropriatas in proprios usus tenere possint sibi et successoribus suis imperpetuum, nisi ad dampnum nostrum in hoc, quod si ecclesias illas vacante abbatia prædicta in manu nostra existente vacare contingeret, præsentationem nostram ad ecclesias illas amitteremus, Volentes tamen eisdem abbati et conventui gratiam in hac parte facere specialem, concessimus eis et licentiam dedimus pro nobis et hæredibus nostris quantum in nobis est, quod ipsi ecclesias prædictas appropriare, et eas appropriatas in proprios usus tenere possint sibi et successoribus suis imperpetuum sicut prædictum sine occasione vel impedimento nostri vel hæredum nostrorum, Justiciariorum, escaetorum, vicecomitum aut aliorum ballivorum seu ministrorum nostrorum quorumcumque, statuto de terris & tenementis ad manum mortuam non ponendis edito non obstante.

Ratificatio archiepiscopi.

Universis Christi fidelibus præsentes literas inspecturis *Walterus* permissione divina &c. Noverint universitas vestra quod nos rescriptum Domini papæ non cancellatum, non abolitum, nec in aliqua sui parte viciatum, cum bulla vera filoque integro inspexisse sub hac forma. *CLEMENS* episcopus servus servorum &c. Nos igitur indulgentiæ prædictæ præfatis abbati et conventui factæ et concessæ in quantum ordinariæ facultatis requirit potestas gratum præbentes assensum, gratiam quam in hac parte dominus papa eisdem religiosis duxerit faciendam, necnon et ingressum ecclesiæ de Kenynton prædictæ quam exinde novimus eosdem religiosos legitime assecutos, approbamus per præsentes &c.

Ordinatio vicariæ de Sturre.

Universis Christi fidelibus ad quos literæ præsentes pervenerint, *Walterus* &c. Noveritis quod cum nuper religiosi viri abbas & conventus monasterii sancti *Augustini Cant.* possessionem corporalem ecclesiæ parochialis de Sturre &c. Nos post assignationem ipsorum religiosorum, ad ordinationem ejusdem vicariæ ex causa legitima procedentes, ipsam in subscriptis portionibus ordinavimus, taxavimus & decrevimus perpetuo consistendam, videlicet quod vicarius qui nunc est in dicta ecclesia, et vicarii qui futuris temporibus successive fuerint in eadem, habeant & percipiant omnimodas oblationes ad eandem ecclesiam & in eadem qualitercumque provenientes, Decimas eciam vitulorum, pullanorum, agnorum, lanæ, lacticiniorum, ovorum, porcellorum, aucarum, columbarum, apium, ortorum, pomorum, pasturæ, canapis & lini. Item decimas omnium proventuum molendinorum dictæ parochiæ de Sturre, tam ad dictos religiosos quam ad cæteros parochianos pertinentium. Item decimas feni parochiæ prædictæ. Item decimas cujuscumque bladi crescentis in virgultis sive ortis ejusdem parochiæ pede fossis, & omnes alias minores decimas in tota parochia prædicta sive de animalibus sive de aliis quibuscumque rebus provenientes, ita tamen quod de prædiis, possessionibus quæ dicti religiosi nunc possident ac animalibus seu aliis rebus dictorum religiosorum, præfatis molendinis eorundem duntaxat exceptis, nichil percipient vicarii memorati. Item vicarius qui pro tempore habeat mansum, domos & ædificia, videlicet aulam, cameras, stabulum, coquinam & pistrinum, una cum area & orto quæ ad rectoriam illius ecclesiæ ab antiquo spectabant. Habeat eciam supellectilia & utensilia in pistrino ejusdem loci relicta, videlicet furnesium plumbeum, solo affixa, molam manualem, furnum & torale. Onera vero reficiendi cancellum dictæ ecclesiæ & de novo construendi cum opus fuerit, libros & ornamenta inveniendi & reparandi, ac eciam onera extraordinaria ad dictos religiosos pertinebunt. Alia autem onera ordinaria in toto dictus vicarius agnoscere teneatur. In cujus rei testimonium &c.

Ordinatio vicariæ de Kenynton.

IOHANNES permissione divina *Cantuariensis* archiepiscopus &c. Quemadmodum temporalium rerum &c. Nos igitur habita moderaminis temperie, ecclesiarum regimini consulere cupientes, religiosos viros abbatem & conventum monasterii sancti *Augustini Cant.* ecclesiam parochialem de Kenynton nostræ *Cantuariensis* diocesis in proprios usus tenentes, ut Domino *G.* vicario perpetuo ecclesiæ antedictæ, cujus vicariæ præsentatio ad ipsos dicitur pertinere, sufficienter de ipsius ecclesiæ fructibus, proventibus & obvencionibus, possessionibus unde ipse possit & successores sui in eadem ecclesia vicarii possint congruam sustentationem habere, jura episcopalia solvere, & alia sibi incumbentia onera supportare, infra certum à nobis eis præfixum terminum assignarent, auctoritate nostra legitime moneri fecimus et induci: Qui quidem religiosi virtute monitionis nostræ hujusmodi dicto vicario & suis successoribus in dicta ecclesia vicariis pro sustentatione sua congrua ad infrascripta onera supportanda porciones assignarunt in scriptis de fructibus, proventibus, redditibus ipsius ecclesiæ & aliis infrascriptas; videlicet mansum dictæ vicariæ quem ecclesiæ prædictæ vicarii solebant hactenus habitare, omnesque oblationes ad dictam pertinentes ecclesiam et provenientes undecumque ad eam, seu infra parochiam ejus Dei intuitu et ecclesiæ factas, ac decimas omnes & singulas feni, pasturæ, molendinorum, agnorum, lactis, lanæ, vitulorum, porcellorum, pullanorum, aucarum, columbarum, anatum, lini, canapis, pomorum, pirorum & ortorum, tam præsentium quam futurorum tocius parochiæ antedictæ ac ecclesiæ præfatæ debitas seu debendas, necnon xl. s. sterlingorum annuæ pensionis percipiendos æqualiter apud Kenynton singulis annis in festis sancti *Michaelis* & Paschæ à religiosis eisdem; quas porciones una cum hujusmodi pensione xl. s. ipsi asseruerunt Domino *I. de la Toute* primo vicario inibi instituto fuisse ab inicio assignatas, easque portiones cum pensione xl. s. prædicta, viij. li. x. s. valorem

annis

annis singulis valere æstimarunt. Et super hiis omnibus inquisitione præhabita diligenti, dicti religiosi ad augmentum dictæ vicariæ pro sibi incumbentibus oneribus melius supportandis, ultra portionem & pensionem hujusmodi, & cum ipsis, eisdem vicariis & successoribus suis in dicta ecclesia vicariis decimam fœni de iiij. acris & j. roda sive virgata prati de dominico prato dictorum religiosorum apud **Benynton** provenientem, quam fœni decimam idem vicarius aut prædecessores sui ibidem vicarii percipere non solebant, & viij. bussellos bladi puri & mundi, videlicet iiij. bussellos frumenti, et iiij. ordei de dictis religiosis aut eorum ministris apud **Benynton** in festo sancti *Michaelis* percipiendos annis singulis assignarunt, & petiverunt dictæ partes assignationem præmissorum ad vicariam prædictam per nostrum Commissarium ex habundanti judicialiter fieri, ad rerum gestarum perpetuam firmitatem. Unde idem Commissarius in ea parte rite procedens, dictam vicariam de consensu dictorum religiosorum & vicarii in manso & portionibus hujusmodi assignatis, ac perceptione fœni bladorum prædictorum, necnon pensionis annuæ dictorum xl. s. præfatis terminis eidem vicario et successoribus suis ibidem vicariis à religiosis prædictis annuatim fideliter solvendorum, sub pœna sequestri in fructibus et proventibus dictæ ecclesiæ ad dictos religiosos pertinentis interponendi quociescumque defecerint in solutione pensionis prædictæ, debere consistere, consideratis dictæ ecclesiæ parochialis facultatibus, redditibus & proventibus, et ponderatis in ea parte undique ponderandis, nostra auctoritate ordinaria judicialiter partibus prædictis præsentibus coram eo decrevit, ac eidem vicario ipsiusque successoribus & vicariæ prædictæ assignavit, præmissa cautione de consensu expresso partium prædictarum. Decrevit eciam & ordinavit consentientibus dictis partibus, quod idem vicarius et successores sui ibidem vicarii eidem ecclesiæ deservire debeant in divinis, & futuris temporibus sustentationis unius clerici in dicta ecclesia ministraturi, luminariumque cereorum, panis & vini pro celebratione missarum onera in eadem, ac eciam in solutione decimæ ac procuratione archidiaconi *Cant.* dictam ecclesiam visitantis, aliisque oneribus extraordinariis dictæ ecclesiæ imminentibus seu impositis vel imponendis, ad æstimationem terciæ partis taxacionis dictæ ecclesiæ secundum quam pro ipsa solvi decima consuevit, onera supportabunt, & libros per prædictos religiosos eidem ecclesiæ ministrandos & eorum sumptibus assignandos & ponendos seu inveniendos, dictus vicarius & successores sui ibidem vicarii ligari cum opus fuerit facient dũtaxat suis sumptibus & expensis. Et præfati religiosi refectionem & reparationem cancelli dictæ ecclesiæ, assignationem, positionem seu inventionem librorum, seu vestimentorum & ornamentorum quorum onus ad rectores locorum pertinet de consuetudine vel de jure, in solidum, ac cætera onera ordinaria & extraordinaria eidem ecclesiæ incumbentia pro æstimatione hujusmodi taxationis duarum partium ecclesiæ prædictæ subibunt perpetim & agnoscent. Reservata nobis & successoribus nostris archiepiscopis *Cantuariensibus* dictam vicariam aumentandi & minuendi, si & quando nobis & eis expedire videbitur, plenaria potestate. Quæ omnia & singula nos præfatus archiepiscopus approbantes, ea nostra auctoritate ordinaria confirmamus.

Anno Domini M.CC. xli. *Laurentio* ultimo rectore ecclesiæ de **Litlebozne** viam universæ carnis ingresso, dominus papa *Gregorius* ix. volens negocium alienationis prædictæ ecclesiæ quam dudum *Robertus* abbas hujus cœnobii ob benedictionem suam facilius impetrandam edidit, debito fine terminare, domino *Ottoni* tunc in *Anglia* legato super ordinatione vicariæ ejusdem ecclesiæ literis suis mandavit, cujus forma talis est. *Litlborne.*

GREGORIUS episcopus servus servorum Dei, dilecto filio *O.* sancti *Nicholai* in carcere *Tulliano* diacono cardinali apostolicæ sedis legato salutem & apostolicam benedictionem. Quia certi sumus & minime dubitamus monasterium nostrũ S. *Mariæ* de monte *Mirteto* quod dum in minori essemus officio constituti bonis dotavimus propriis & sumptibus nostris ab ipsis ereximus fundamentis, per ea quæ nunc optinere dinoscitur non posse congrue sustentari; ne de ipso pro necessariorum defectu quicquam, quod absit, valeat votis nostris contrarium evenire, uberiorem sibi gratiam providimus exhibere. Hinc est quod *Laurentio* Rectore ecclesiæ de **Litleburne** *Cant.* diocesis nuper viam universæ carnis ingresso, eandem ecclesiam in qua dilecti filii abbas & conventus *S. Augustini Cant.* jus patronatus habebant & illud nobis per suas patentes literas concesserunt, dilectis filiis *A.* & conventui prædicti monasterii & ipsi per eos ad ejus usus perpetuo detinendam, vicariæ duntaxat excepta congrua porcione, auctoritate apostolica de gratia concessimus liberali. Quo circa discretioni tuæ per apostolica scripta mandamus quatinus præfatam ecclesiam competentis per te vicariæ taxatione præmissa, dilecto filio fratri *Deodato* monacho procuratori monasterii prælibati auctoritate nostra non differas assignare.

De ecclesia de **Litleburne.**

Otto miseratione divina &c. Universis præsentes literas inspecturis salutem. Literas domini papæ suscepimus in hæc verba. *GREGORIUS* &c. Nos igitur de valore omnium proventuum supradictæ ecclesiæ de **L.** facientes inquiri diligentius veritatem, auctoritate præfati mandati, vicariam perpetuam trium marcharum & dimidiæ ultra altaragium ipsius ecclesiæ, quod una cum obventionibus & terra cujusdam capellæ ad ecclesiam eandem spectantis circiter C. s. valere dicitur, prout nobis per inquisitionem factam constitit, in ecclesia prædicta taxamus, qua vicarius instituendus in ipsa contentus existat tam temporalia quam spiritualia onera sustinens fideliter in eadem. Prædicta quoque vicariæ taxatione præmissa quam satis reputamus pensato valore proventuum ipsius ecclesiæ competentem: dictam ecclesiam cum omnibus proventibus reliquis & aliis omnibus circumstantibus pertinentibus ad eandem, fratri *Deodato* monacho sanctæ *Mariæ de Gloria* procuratori monasterii memorati nomine abbatis sui juxta præfati mandati continentiam & ejus auctoritate assignandam duximus in usus proprios ab eis perpetuo possidendam.

Ratihabitio abbatis S. Augustini *de ordinatione vicariæ ecclesiæ prælibatæ.*

Viris venerabilibus & religiosis abbati & conventui monasterii sanctæ *Mariæ* de monte *M.* &c.

Xxxx *Robertus*

Robertus Dei gratia abbas sancti *Augustini Caut.* &c. Cum nos ad mandatum & ob reverentiam venerabilis patris et domini nostri *Gregorii* papæ ix. vobis ecclesiam de *L.* reservata nobis ordinatione vicariæ ejusdem ecclesiæ contulerimus, licet idem dominus noster reservatæ nobis dictæ ordinationis ignarus, per dominum *Ottonem* fecerit ecclesiæ prænominatæ vicariam taxari; Nos ad ejusdem domini nostri papæ preces iteratas dictam taxationem sicut ab ipso domino legato facta est ratam habemus & firmam, volentes ipsam taxationem perpetuam habere roboris firmitatem; præsentationem duntaxat nobis ad præfatam vicariam reservantes.

Conventio cum procuratore abbatis montis Mirteti *super ecclesia prædicta.*

Noverint universi præsentes literas visuri vel audituri, quod hæc conventio facta inter fratrem Deodatum *monachum monasterii sanctæ* Mariæ *de gloria procuratorem abbatis & conventus monasterii sanctæ* Mariæ *de monte* M. *ex parte una, & religiosos viros abbatem & conventum sanctorum* P. *&* P. *sanctique* Augustini Anglorum *apostoli* Cant. *ex altera, videlicet quod dictus procurator concessit ad perpetuam firmam dictis abbati & conventui sancti* Augustini *ecclesiam de* Litleburne Cant. *diœcesis cum omnibus pertinentiis suis pro xxx. marcis bonorum sterlingorum, xiij. s. & iiij. d. pro qualibet marca computando, in duobus anni terminis solvendis, ad ecclesiam sanctæ Trinitatis* Londoniæ *dicti monasterii sanctæ* M. *de monte* M. *nuntio literas ejusdem loci capituli deferenti & eas procuratori dictorum abbatis & conventus sancti* Augustini *resignanti, scilicet in media xl*ma. *quindecim marc. & in kal. Iunii xv. marc. Ita quod si prædicti abbas & conventus sanctæ* Mariæ *vel eorum procurator pro prædicta pecunia recipienda in terminis prænominatis præsentes non fuerint, abbas & conventus sancti* Augustini *deponent dictam pecuniam ad opus prædictorum abbatis & conventus sanctæ* Mariæ *in thesauraria dictæ ecclesiæ sanctæ Trinitatis* Londoniæ *coram Priore vel Subpriore vel iiij. canonicis ejusdem loci fide dignis, prædictis abbati & conventui sanctæ* Mariæ *vel eorum certo procuratori literas patentes propter hoc specialiter deferenti & eas procuratori abbatis sancti* Augustini *resignanti sine difficultate qualibet assignandam. Prædicti vero abbas & conventus sancti* Augustini *omnia onera dictæ ecclesiæ de* Litleburne *ordinaria & debita sive per collectam regiam sive per guerram sive per ignem in omnem eventum quicquid eveniat sustinebunt, illis duntaxat exceptis oneribus quæ vicarius dictæ ecclesiæ de* L. *qui pro tempore fuerit secundum vicariam à venerabili patre domino* Ottone *apostolicæ sedis legato taxatam sustinere tenetur. Illis eciam exceptis oneribus quæ sedem tangunt apostolicam, quæ si forte contingant dicti abbas & conventus sanctæ* M. *de* M. *ea sustinebunt nisi se per gratiam sedis apostolicæ specialem possunt in hac parte relevare: si vero dicti abbas & conventus sancti* Augustini *in solutione dictæ pecuniæ terminis prænominatis ut dictum est defecerint, omnia dampna & expensas quæ vel quas abbas & conventus S.* Mariæ *de* M. *propter hoc incurrerint dicti abbas & conventus S.* Augustini *plene eis refundent, super quibus stabunt soli verbo abbatis vel Prioris dicti monasterii montis* M. *sine alterius onere probationis nisi per ipsos vel eorum nuntium hoc steterit; Renunciantes omni juris auxilio quod eis competere possit contra hoc instrumentum vel factum, & regiæ prohibitioni & literis apostolicis contra hanc conventionem impetratis vel impetrandis. Pro hac autem conventione fideliter observanda sæpedicti abbas & conventus sancti* Augustini *præfato monasterio sanctæ* Mariæ *de monte* M. *se & successores suos & monasterium suum intus & foris in verbo veritatis obligaverunt. Quando autem hæc conventio facta fuit dictus procurator montis* M. *ad omnia supradicta facienda specialiter constitutus literas domini papæ & literas dictorum abbatis & conventus de monte* M. *cum literis eorundem procuratoriis abbati & conventui S.* Augustini *resignavit, In quibus expresse continebatur quod earum auctoritate dictam ecclesiam de* L. *ad perpetuam firmam viris religiosis tradere potuit et assignare. Et sicut dicti abbas et conventus S.* Augustini *dictam firmam præmisso modo se fideliter soluturos promiserunt, Ita dictus procurator* Deodatus *omnimodam firmæ memoratæ promisit warantiam. Quod si alterum dictorum monasteriorum contra præmissa in aliquo venire præsumpserit, pars à conventione resiliens parti alteri centum marcas sterlingorum nomine pœnæ persolvet, hoc nichilominus instrumento robur perpetuæ firmitatis obtinente. Est autem hæc conventio sub sigillis utriusque partis, Prioris S.* Gregorii *et archidiaconi* Cant. *signata.*

Ordinatio vicarii de Litleburne.

Universis sanctæ matris ecclesiæ filiis præsentes literas inspecturis vel audituris, Willielmus *permissione divina* Cant. *archiepiscopus tocius* Angliæ *Primas et apostolicæ sedis legatus salutem in domino sempiternam. Noverit universitas vestra quod scrutato registro nostro de tempore bonæ memoriæ domini* J. Stratford *nuper* Cant. *archiepiscopi prædecessoris nostri confecto invenimus inter cætera in eodem ut infra sequitur plenius contineri. §. Octavo idus Marcii anno Domini M. CCC. xlv. In negocio super ordinatione vicarii de* Litleburne *quam abbas & conventus beatæ* Mariæ *de monte* Mirteti *in proprios usus habent reservata præsentatione ad dictam vicariam abbati et conventui monasterii S.* Augustini Cant. *Ordinata est dicta vicaria cum manso decimis silvæ cædnæ fœni & in tribus acris terræ arabilis una acra prati et in perceptione trium marcarum et dimidiæ in pecunia numerata à religiosis prædictis annuatim, et in decimis lini, canapis, aucarum, vitulorum, columbarum, apum, lactis, molendinorum, lanæ, porcellorum et in omnibus oblationibus et minutis decimis aliis pertinentibus ad ecclesiam antedictam. Et prædictus vicarius habet deservire eidem in divinis, et invenire unum capellanum ad celebrandum ter in ebdomada in capella de* Carwyntone, *et invenire panem, vinum et luminaria pro celebratione divinorum in ecclesia antedicta, In cujus quidem strictum testimonium nos* Willielmus Cant. *archiepiscopus supradictus sigillum nostrum fecimus hiis apponi. Dat. apud* Cherryng *xiiij. kal. Augusti anno Domini M. CCC. lxx. primo et nostræ translationis*

§. 9.

§.9. *Vicaria de* Preston *juxta* Wyngham.

Pston. **J**OHANNES permissione divina *Cantuariensis* archiepiscopus &c. Ex debito nostræ solicitudinis pastoralis nuper religiosos viros abbatem & conventum monasterii S. *Augustini Cant.* ecclesiam parochialem de Preston juxta Wyngham nostræ *Cantuariensis* diocesis in proprios usus tenentes juxta juris exigenciam moneri fecimus & induci, ut ipsi infra certum terminum per nos eis præfixum dño *A.* perpetuo ejusdem vicario & vicariæ suæ ad quam cum vacaverit idem religiosi debent ut dicitur secularem clericum præsentare, sufficientem assignarent de ipsius ecclesiæ fructibus, redditibus & obventionibus portionem, de qua ipse vicarius & successores sui in eadem ecclesia vicarii possent congrue sustentari, jura episcopalia solvere & alia vicario ipsi & vicariis inibi instituendis incumbentia onera supportare. Qui quidem religiosi prætextu nostræ monicionis prædictæ per literas eorundem patentes portionem hujusmodi in & de decimis, oblationibus, obventionibus, proventibus, & rebus aliis infrascriptis præfato *A.* vicario & ipsius successoribus in dicta ecclesia vicariis quatenus in eis extitit, assignarunt, Et per partem ipsorum in præsencia dicti vicarii judicialiter fuit petitum, porcionem ipsam per commissarium nostrum in decimis, oblationibus, obventionibus, proventibus, & rebus infrascriptis constitui & perpetualiter ordinari, ac eisdem imponi onera infrascripta; unde idem commissarius noster quod per ipsos sic rationabiliter factum erat, prout decuit approbans, de ipsarum consensu partium & ipsis præsentibus decrevit ac ordinavit judicialiter sub hac forma: Quod vicarius præfatus ecclesiæ de Preston qui nunc est & sui successores in dicta ecclesia vicarii habeant mansum solitum dictæ vicariæ cum j. acra terræ & dimidia adjacente eidem. Item habeant & percipiant nomine vicariæ prædictæ omnes & omnimodas oblationes in dicta ecclesia de Preston & in quibuscumque locis infra fines, limites seu decimationes dictæ ecclesiæ situatas qualitercumque factas aut faciendas seu ad eam vel in ea provenientes seu impostcrum provenire valentes, modo, causa, occasione vel colore eciam quibuscumque. Habeant insuper & percipiant dicti vicarii nomine quo supra, omnes decimas lanæ, agnorum, vitulorum, casei, lini, canabi, aucarum, porcellorum, ovorum, columbarum, fructuum gardinorum & aliorum in ortis crescentium, lacticinii, pasturæ, mercimoniorum, molendinorum omnesque alias minutas decimas qualitercumque spectantes & pertinentes ad ecclesiam antedictam, Necnon quæcumque legata relicta & relinquenda in posterum eidem ecclesiæ quæ rectores seu vicarii ipsius possent de jure seu consuetudine percipere & habere. Item percipiant & habeant dicti vicarii nomine dictæ vicariæ à religiosis eisdem apud Preston in festis beati *Michaelis* in mense Septembris, natalis Domini, Paschæ & natalis sancti *Johannis Baptistæ* iv. marcas sterlingorum & j. summam frumenti vel alterius usualis monetæ ad valorem hujusmodi currentis annis singulis pensionem sub pœna sequestri in fructibus & proventibus dictæ ecclesiæ de Preston ad dictos religiosos pertinentis interponendi, quociescumque & quandocumque defecerint vel cessaverint in solutione pensionis prædictæ, seu si eam non solverint in terminis antedictis. *SUBEANT* autem vicarii præfati onus serviendi per se vel alium presbyterum idoneum præfatæ ecclesiæ in divinis. Onus eciam unius clerici serviendi eidem, Insuper & ij. cereorum processionalium atque unius lampadis in cancello ardere debentis, ministrationis panis & vini, luminarium & aliorum quæ ad celebrationem divinorum necessaria fuerint in ecclesia antedicta. Onera vero reparationis & refectionis cancelli prædictæ ecclesiæ de Preston intus & exterius, necnon & inventionis librorum, vestimentorum superpelliciorum & ornamentorum dictæ ecclesiæ quæ per ecclesiarum rectores inveniri & reparari debent aut solent de jure vel consuetudine, Ac eciam onus inventionis straminis in dicta ecclesia annuatim, & cætera onera ordinaria & extraordinaria eidem ecclesiæ incumbentia dicti religiosi subeant perpetim & agnoscant. Quæ omnia & singula nos præfatus archiepiscopus approbantes ea auctoritate nostra confirmamus &c.

§.10. *Assignatio ecclesiæ de* Nordborne.

SIlvester Dei gratia abbas monasterii &c. Opera misericordiæ hiis qui necessitatem patiuntur impendentibus pollicetur mercedem sempiternam spes fidelium & sermo divinus, ait enim Dominus, *Beati misericordes, quoniam &c.* Hujus expectationis intuitu, ut et nos misericordiam Dei consequi mereamur, pro animabus sanctissimorum patrum nostrorum *Romanorum* pontificum, pro animabus regum *Angliæ*, pro animabus abbatum monasterii nostri qui fuerunt vel qui futuri sunt, pro animabus patrum & matrum & parentum nostrorum & eorum qui eidem loco beneficia contulerunt vel collaturi sunt, pro salute eciam animarum nostrarum humili devocione communi consensu concedimus & in perpetuam elemosinam donamus ecclesiam de Northborne cum omnibus ad eam pertinentibus, capellis, decimis & aliis quibuscumque rebus quas habet vel habitura est vel canonice habere debet, Hospitali quod ante portam nostram constituimus ad susceptionem pauperum undequaque confluentium & relevationem debilium ut beneficia ab eadem percepta ad usum pauperum secundum dispositionem abbatis & monasterii imperpetuum inconcussa et illibata permaneant: si quis igitur imposterum, sive abbas, sive monachus, sive clericus, sive laicus donationem istam irritam facere temptaverit, sive consensu aliquo contra eam venire præsumpserit, si non pœnituerit & digna correctione satisfecerit, omnipotentis Dei & beatæ *Mariæ* omniumque sanctorum indignationem incurrat, Conservantibus autem, per intercessionem ejusdem virginis *Mariæ* omniumq; Sanctorum conferat Deus misericordiam suam & vitam æternam. Nordborne.

Confirmatio assignationis ejusdem.

ADRIANUS episcopus servus servorum Dei &c. Dilectis filiis *Silvestro* abbati & universis monachis ecclesiæ sancti *Augustini* salutem &c. Si de hiis operibus; *& infra:* Ex inspectione literarum vestrarum quoniam relatione dilecti filii nostri *R.* confratris vestri cognovimus, vos ecclesiam de Northborne cum capellis, decimis & omnibus pertinenciis suis hospitali domui quæ ante portam vestram constructa est, ad solatium peregrinorum & pauperum misericordiæ intuitu concessisse, unde quo-

niam hanc vestram concessionem nostro postulastis patrocinio roborari, Nos eam ad petitionem vestram sicut rationabiliter à vobis facta esse dinoscitur & scripti vestri pagina confirmata, auctoritate apostolica confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus &c.

Confirmatio Regis de eadem.

HENRICUS rex *Angliæ* & dux *Normanniæ*, *Aquitaniæ*, & comes *Andigaviæ*, archiepiscopo *Cantuariensi*, & omnibus Justiciariis &c. Sciatis me concessisse & confirmasse hospitali quod est ante portam sancti *Augustini Cant.* ecclesiam de **Northborne** cum omnibus pertinenciis suis, quam abbas & conventus sancti *Augustini* illi dedit & concessit. Et volo & firmiter præcipio quod habeat eam, & teneat, ita bene & in pace, & libere, & honorifice sicut carta abbatis & conventus testatur.

Confirmatio vero archiepiscopi super eadem ecclesiain processu de **Chistelet** continuo sequetur.

Ordinatio de **Norborne.**

JOHANNES permissione divina *Cantuariensis* archiepiscopus &c. Ex debito solicitudinis pastoralis nuper religiosos viros abbatem & conventum monasterii sancti *Augustini Cant.* ecclesiam parochialem de **Northborne** nostræ *Cantuariensis* diocesis in proprios usus tenentes, juxta juris exigenciam moneri fecimus & induci, ut infra certum terminum per nos eis præfixum domino *J.* perpetuo ejusdem ecclesiæ vicario & vicariæ suæ, ad quam cum vacaverit idem religiosi debent ut dicitur secularem clericum præsentare, sufficientem assignarent de ipsius ecclesiæ fructibus, redditibus, proventibus & obvencionibus portionem, de qua ipse vicarius & successores sui in dicta ecclesia vicarii possent congrue sustentari, jura episcopalia solvere, & alia ipsi vicario & vicariis inibi instituendis incumbencia onera supportare. Qui quidem religiosi prætextu nostræ monitionis prædictæ per literas eorum patentes sigillo eorum communi sigillatas portionem hujusmodi in & de decimis, oblationibus, obventionibus, proventibus & rebus aliis infrascriptis præfato *J.* vicario & ipsius successoribus in dicta ecclesia vicariis quatenus in eis extitit, assignarunt; & per partem ipsorum in præsentia dicti vicarii judicialiter fuit petitum portionem ipsam per commissarium nostrum in dictis oblationibus, obventionibus, proventibus & rebus infrascriptis constitui & perpetualiter ordinari, ac eisdem vicariis imponi onera infrascripta; Unde idem commissarius noster quod per ipsos sic rationabiliter factum fuit prout decuit approbans, de ipsarum consensu partium & ipsis præsentibus decrevit ac ordinavit judicialiter sub hac forma: Quod videlicet vicarius præfatus ecclesiæ de **Northborne** qui nunc est & successores sui in dicta ecclesia vicarii, habeant mansum solitum dictæ vicariæ cum gardino & ij. acris terræ eidem contiguis una cum xj. acris terræ jacentibus apud **Dommeflonde** & viam competentem & solitam ad easdem, quæ omnia vicarii dictæ ecclesiæ hactenus habuerunt. Habeant eciam annuatim ij. vaccas depascentes & jus depascendi easdem à festo sancti *Gregorii* usque ad festum sancti *Martini* in yeme cum vaccis dictorum religiosorum ubicumque infra fines & limites parochiæ ecclesiæ de **Northborne** quo contigerit vaccas ipsorum religiosorum depasci. Item habeant & percipiant nomine vicariæ prædictæ omnes decimas garbarum, bladorum & aliorum vegetabilium in ortis seu in gardinis quibuscumque præsentibus & futuris infra fines & limites seu decimaciones ecclesiæ de **Northborne** seu capellarum ejusdem quarumcumque situatis vel jacentibus pede fossatis crescentium undecunque provenientes & provenire valentes inposterum qualitercunque, necnon omnes decimas de quibuscumque molendinis infra dictam parochiam seu infra fines & limites aut decimationes ecclesiæ vel capellarum prædictarum existentibus jam constructis seu in posterum construendis provenientes, excepta molendini decima dictorum religiosorum in præfata ecclesia situati juxta viam quæ ducit de **Hoo** usq; ad regiam stratam protensam, & ducentem de **Northb.** versus *Cant.* Item habeant & percipiant dicti vicarii nomine quo supra decimas omnes feni infra dictam parochiam seu infra fines et limites seu decimationes ecclesiæ vel capellarum prædictarũ provenientes, excepta decima feni provenientis seu provenire valentis inposterum de pratis dictorum religiosorum quæ in ipsa parochia habent tempore ordinationis præsentis. Item habeant & percipiant dicti vicarii nomine quo supra omnes & omnimodas oblationes in dicta ecclesia de **Northborne** & in quibuscumque capellis vel oratoriis infra fines vel limites seu decimationes dictæ ecclesiæ situatis vel eidem ecclesiæ annexis seu dependentibus ab eadem qualitercumque factas vel faciendas, seu ad eas vel earum aliquam provenientes & in posterum provenire valentes modo, causa, occasione vel colore quibuscumque, exceptis oblationibus factis seu faciendis per extraneos non parochianos ecclesiæ præfatæ vel capellarum ejusdem in capella dictorum religiosorum infra ipsorum manerium de **Northborne** situata, quas sibi retinuerunt religiosi prædicti. Habeant insuper & percipiant dicti vicarii nomine quo supra omnes decimas agnorum, lanæ, pullanorum, vitulorum, aucarum, porcellorum, anatum, cignorum, apum, columbarum, lactis, lacticiniorum, negociacionum, mercimoniorum, ovorum, lini, canapi, genecti, cirporum, piscationum, pasturæ, pomorum, cepum, alleatorum, pirorum. Ac omnes et omnimodas alias decimas minores infra dictos fines et limites seu decimationes ecclesiæ ac capellarum prædictarum quomodolibet provenientes seu provenire valentes in futurum, necnon quæcumque legata relicta inposterum prædictis ecclesiæ & capellis, & specialiter decimas arundinis, ruscubardi & silvæ cæduæ quandocunque excisæ infra fines & limites seu decimationes capellæ de **Cotmanton** à dicta ecclesia de **Northborne** dependentes seu pertinentes vel adjacentes ad eam quandocunque provenientes, ac eciam decimas silvæ cæduæ infra fines & limites seu decimationes capellæ de **Scholdon** ab ecclesia prædicta dependentes aut pertinentes vel adjacentes ad eam quandocunq; provenientes. *SUBEANT* autem vicarii præfati onus deserviendi in divinis per se & alios presbyteros idoneos præfatæ ecclesiæ & capellis dependentibus ab ea seu adjacentibus, & pertinentibus ad eandem. Onus autem ministrationis panis, & vini, luminarium, & aliorum quæ ad celebrationem divinorum ibidem fuerint necessaria suis sumptibus in ipsis ecclesia subeant & capellis, præterquam in capella de **Cotm.** dependente ab ecclesia supradicta seu adjacente vel pertinente ad eam, in qua onus hujusmodi ac eciam refectionis & reparacionis dictæ capellæ de **Cotmanton** & cancelli ejusdem

dem intus & exterius, una cum onere refectionis, inventionis & reparationis librorum, vestimentorum & aliorum ornamentorum necessariorum ad eam per dominos manerii de **Cotmanton** consuevit subiri. In solutione eciam decimæ vel alterius quotæ beneficiorum ecclesiasticorum cum ipsam decimam vel aliam quotam ecclesiis in *Anglia*, in nostrisve provincia vel diocesi imponi vel imminere contigerit, Idem vicarii & successores sui ibidem juxta porcionem taxationis dictæ vicariæ quam præfatus commissarius noster de consensu ipsarum partium ad x. marcas sterlingorum taxavit, decimam seu quotam aliam hujusmodi pro dicta vicaria solvere teneantur. Onera vero reparationis & refectionis cancelli præfatæ ecclesiæ de **Northborne** & capellæ de **Scholdon** ab eadem ecclesia dependentis seu adjacentis vel pertinentis ad eandem, intus & exterius, necnon invencionis & reparationis librorum, vestimentorum & ornamentorum earundem ecclesiæ & capellæ de **Scholdon** quæ per ecclesiarum rectores inveniri & reparari debent aut solent de consuetudine vel de jure, ac cætera onera ordinaria & extraordinaria eisdem ecclesiæ & capellæ incumbentia, dicti religiosi subeant imperpetuum et agnoscant. Quæ omnia & singula nos præfatus *J.* archiepiscopus approbantes, ea auctoritate nostra ordinaria confirmamus, reservantes nobis & nostris successoribus &c.

Anno Domini M. CC. lxviij. idus Februarii, fuit controversia inter abbatem & conventum S. *Augustini Cant.* & *Henricum* rectorem de **Suaves** occasione fructuum & proventuum ecclesiæ de **Suaves** ab abbate perceptorum ac præsentacionis ad eandem factæ; tandem per quendam M^rum^ *Ricardum* de *Podio* arbitrem sive amicabilem compositorem, fuit diffinitum & sentencialiter ordinatum, Quod abbas prænominatus eidem rectori pro suis laboribus & expensis in xxiv. marcis condempnatur, ipsi *Henrico* rectori ecclesiæ prælibatæ super præmissis perpetuum silentium imponendo.

§.11. *Appropriatio Ecclesiæ de* **Chistelet.**

Chelet.

CElestinus episcopus servus &c. Cum in ecclesiis conventualibus, *& infra.* Inde est quod cum domus fratrum vestræ congregationis infirmancium multis expensis & magnis indigeat, & vos ecclesiam de manerio vestro de **Chistelet** ipsius domus usibus deputatam velitis à sede apostolica pro fratrum infirmorum necessitatibus prædictæ domui confirmari, Nos peticioni vestræ tanquam specialium filiorum clementer annuimus, & deputationem ipsam sicut provide & sine pravitate aliqua facta est ratam habemus, & præsentis scripti patrocinio communimus, per apostolica scripta universitati vestræ firmiter inhibentes, ne ipsam ecclesiam & pertinencias suas in alios usus convertere vel in aliam præsumatis transferre personam.

Item confirmatio Archiepiscopi de eadem.

THEOBALDUS Dei gratia &c. secundo *Hugoni* abbati sancti *Augustini Cant.* Cum salvator noster se ipsum dicat in infirmis visitari, in nudis cooperiri, gloria nostra esse debet infirmis compati, pauperum inopias relevare. Ea propter cum vos ecclesias maneriorum vestrorum de **Northborne** & de **Chistelet** cum capellis suis ad sustentationem infirmitorii vestri & susceptionem pauperum & peregrinorum communi consilio deputaveritis, & hoc factum vestrum nostra petatis auctoritate roborari, Nos piis petitionibus vestris libenter cum Deo annuentes, assignationem istam præsenti scripto roboramus & confirmamus. Hoc autem facientes volumus ut hæc eadem auctoritate omnibus venturis temporibus firmum robur optineat illibataq; permaneat, De consensu vestro nichilominus statuentes, ut fructus dictarum ecclesiarum quos jam diu integre percepistis, non nisi ad præfatos usus aliquo tempore convertatis.

Nota quod iste abbas *Hugo* assignavit & deputavit prædictam ecclesiam de **Chistelet** ad usus supradictos sicut & ecclesiam de **Menstre** ad summum altare ordinavit. Forma cujus inferius suo in loco poterit apparere. Anno Domini M.CC.xxxiij. quidam *Willielmus* dictus *Clericus* domino *Ricardo Cant.* archiepiscopo ad vicariam tantummodo de **Chistelet** per abbatem & conventum fuit præsentatus. Qui quidem *Willielmus* vicaria non contentus prædicta per archiepiscopum memoratum hujus ecclesiæ inimicum in rectorem dictæ ecclesiæ de **Chistelet** est institutus, majores decimas occupando; unde abbas & conventus super tali injusta occupatione coram summo pontifice querimoniam deponentes per Priores de **Waltham** & *Westmonasterio* per sedem apostolicam in hac parte judices deputatos optinuerunt, ut idem *Willielmus* à præfata ecclesia per sententiam diffinitivam abjudicaretur, eidem super ea perpetuum silentium imponendo, & pro fructibus medio tempore perceptis per dictum *Willielmum* in l. marcis prædictis religiosis solvendis condempnando. Eodem anno abbas de **Waltham** magister ordinis de **Semplyngham** & Prior sanctæ *Trinitatis London.* ex delegatione sedis apostolicæ in hoc monasterio visitationis officio fungentes, inter cætera infirmitorio hujus loci quod magnis expensis indigebat invenientes nil certi redditus esse assignatum, set in omnibus habere defectum, duxerunt auctoritate apostolica providendum. Cujus provisionis tenor inter cætera sic se habet:

CUM igitur inspectis diversorum *Romanorum* pontificum scriptis autenticis invenerimus ecclesiam de **Chistelet** cum pertinenciis suis usibus infirmorum loci memorati specialiter fuisse deputatam, & inhibitionibus factis in eisdem ne ecclesia dicta in alios usus converteretur, quam non sine divina ut credimus provisione abbatis & conventus sancti *Augustini Cant.* contra quendam *Willielmum* nomine *Clericum* judicialiter optinuerat ea vice, quem ad vicariam dictæ ecclesiæ tantummodo præsentatum *Ricardus* archiepiscopus cum de jure non posset de facto rectorem instituerat in eadem, post appellationem ab eisdem propter hoc ad sedem apostolicam legitime interpositam, sicut ex processu de **Waltham** & *Westmonasterio* Priorum qui de mandato sedis apostolicæ dictam ecclesiam eis sentencialiter adjudicaverant evidenter inspeximus: Nos auctoritate apostolica qua fungebamur ea vice, ad usus infirmantium ejusdem congregationis dictam ecclesiam ordinavimus. Et ne per factum aliquorum quærentium quæ sua sunt non quæ *Jhesu Christi*, sicut antea contigisse intelleximus, rarus aut nullus usus de dicta ecclesia dictis fratribus proveniret, auctoritate prædicta de ecclesia memorata sic duximus statuendum; Ut custos infirmitorii qui pro tempore fuerit, fructus dictæ ecclesiæ cum omni in-

tegritate percipiat salva vicaria canonice in eadem si voluerit facienda. Et ut proventus dictæ ecclesiæ cum omni maturitate & solicitudine diligenti in dictos usus congregentur, semper de claustro ex fratribus quem conventus ad hoc duxerit eligendum dicto custodi dedimus adjutorem, qui semper in fine anni ratiocinia plene reddet de eadem. Et quia in commissionis nostræ literis illud continebatur, quod statuta à nobis per censuram ecclesiasticam firmiter faceremus observari; sub divini interminatione anathematis auctoritate apostolica prohibemus, ne abbas dicti loci vel quivis alius bona dictæ ecclesiæ aliquo titulo, vel pensionem inde solvendo vel ad firmam eam dando vel eam pro altera permutando, seu quocumque alienationis genere, in aliquam transferre præsumat ecclesiasticam personam vel secularem. Et ut hæc nostra ordinatio futuris temporibus observetur ad instanciam dictorum abbatis & conventus &c.

Confirmacio Archiepiscopi super eadem.

JOHANNES permissione divina *Cantuariensis* archiepiscopus tocius *Angliæ* primas & apostolicæ sedis legatus, cunctis Christi fidelibus salutem consequi sempiternam. Nuper religiosos viros abbatem & conventum monasterii S. *Augustini Cant.* ecclesiam parochialem de **Chistelet** nostræ *Cantuariensis* diocesis in proprios usus tenentes, juxta juris exigentiam moneri fecimus & induci, ut ipsi infra certum terminum per nos eis præfixum domino *Edmundo* perpetuo ejusdem ecclesiæ vicario & vicariæ suæ ad quam cum vacaverit iidem religiosi debent ut dicitur secularem clericum instituendum in ea præsentare, sufficientem assignarent de ipsius ecclesiæ fructibus, redditibus & obventionibus porcionem, de qua ipse vicarius & successores sui in dicta ecclesia vicarii possint congrue sustentari, jura episcopalia solvere, & alia ipsi vicario & vicariis inibi instituendis incumbencia onera supportare; Qui quidem religiosi prætextu nostræ monicionis prædictæ per literas eorum patentes sigillo suo signatas porcionem hujusmodi in & de decimis oblationibus, obvencionibus, proventibus de rebus aliis infrascriptis ad dictam ecclesiam de **Chistelet** spectantibus, præfato *Edmundo* vicario & ipsius successoribus in dicta ecclesia vicariis quatenus in eis extitit assignarunt, & per partem ipsorum in præsencia dicti vicarii judicialiter fuit petitum, porcionem ipsam seu vicariam hujusmodi per commissarium nostrum in decimis, oblationibus, obventibus, proventibus, & rebus aliis infrascriptis hujusmodi constitui & perpetualiter ordinari, ac eisdem vicariis imponi onera infrascripta; unde idem commissarius noster quod per ipsos sic rationabiliter actum erat prout decuit approbans, & de ipsarum consensu partium & ipsis præsentibus decrevit ac ordinavit judicialiter sub hac forma: Quod videlicet vicarius præfatus ecclesiæ de **Chistelet** qui nunc est & successores sui in dicta ecclesia vicarii, habeant mansum solitum dictæ vicariæ cum gardino adjacente eidem. Item habeant & percipiant nomine vicariæ prædictæ omnes et omnimodas oblationes in dicta ecclesia de **Chistelet** & in quibuscumque locis infra fines & limites seu decimationes dictæ ecclesiæ situatis ex donatione divina qualitercumque factas aut faciendas, seu ad eam vel in ea provenientes & in posterum provenire valentes modo, causa, occasione vel colore eciam quibuscumque. Habeant insuper & percipiant dicti vicarii nomine quo supra omnes decimas lanæ, agnorum, vitulorum, aucarum, porcellorum, columbarum, casei, lacticinii, canapis, lini, mercimoniorum, pomorum, pirorum, ortorum, ovorum, pasturæ, salis de xv. **Saltcotes** vulgariter nuncupati, omnesque alias minutas decimas qualitercunque spectantes & pertinentes seu provenientes & proventuras ad ecclesiam antedictam, necnon quæcumque legata relicta & relinquenda imposterum prædictæ ecclesiæ quæ ipsius rectores seu vicarii possent de jure vel consuetudine percipere & habere. Item habeant & percipiant dicti vicarii nomine vicariæ prædictæ à religiosis ejusdem apud **Chistelet** unum pondus sive **Waye** casei nomine decimarum vaccarum & ovium dictorum religiosorum infra dictam parochiam de **Chistelet** depascentium, ac eciam decimam de venatione parci dictorum religiosorum apud **Chistelet**, & decimam molendinorum eorum infra parochiam existencium antedictam cum tradantur & dimittantur ad firmam, quæ per tempus aliquod eidem vicario per dictos religiosos indebite subtracta fuerunt. *SUBEANT* autem vicarii præfati onus deserviendi per se & alium presbyterum idoneum præfatæ ecclesiæ, in divinis. Onus eciam ministracionis panis, & vini, luminatium & aliorum per rectores ecclesiarum ex consuetudine vel de jure ministrandorum seu inveniendorum quæ ad celebrationem divinorum ibidem fuerint necessaria, necnon locionis vestimentorum & ornamentorum ecclesiæ antedictæ. Onus insuper solucionis decimarum & impositionum aliarum quæ *Anglicanæ* ecclesiæ inponi quandocumque seu per quemcumque continget seu ipsi ecclesiæ de **Chistelet** incumbent pro taxatione centum solidorum suis sumptibus subeant & expensis. Onera vero reparationis & refectionis cancelli præfatæ ecclesiæ de **Chistelet** intus & exterius, necnon invencionis & reparationis librorum, vestimentorum & ornamentorum ejusdem ecclesiæ quæ per ecclesiarum rectores inveniri & reparari debent aut solent de jure vel consuetudine, Ac cætera onera ordinaria & extraordinaria eidem ecclesiæ incumbencia præfato vicario superius non ascripta dicti religiosi subeant perpetim & agnoscant. Quæ omnia & singula nos præfatus archiepiscopus approbantes, ea auctoritate nostra ordinaria approbamus. Reservantes nobis & successoribus nostris archiepiscopis *Cantuariensibus* dictam vicariam augmentandi & diminuendi si & quando nobis & eis expedire videbitur plenariam potestatem. In quorum testimonium sigillum nostrum fecimus apponi. Dat. apud **Lambheth** idus Februarii, anno Domini M. CCC. xlv. & nostræ translacionis decimo tercio.

§. 12. *De ecclesia de* **Menstre** *cum capellis.*

NOtum sit omnibus Dei fidelibus tam posteris quam presentibus, quod ego secundus *Hugo* Dei gratia abbas S. *Augustini* concedo & dono altari beatorum apostolorum *Petri* & *Pauli* & S. *Augustini* ad reparationem & ad servicium monasterii ecclesiam de **Tanet** cum capellis, denariis, decimis & omnibus aliis rebus ad eandem pertinentibus, quas habet vel quas habitura est. Hanc autem donationem facio pro animabus præcedentium regum, abbatum & fratrum monasterii nostri, & eorum omnium qui ecclesiæ nostræ bona fecerunt vel facturi sunt. *Menstre.*

sunt. Et quia sollicitus debeo esse de salute animæ meæ rogo vos fratres charissimi quatinus in sancta karitate memores sitis miseriarum nostrarum, & orationibus & beneficiis vestris adquiratis animæ meæ hoc quod per me impetrare non possum scilicet salutem æternam. Et quod pro me rogo peto humiliter ut impendatis animabus patris & matris meæ & parentum nostrorum. Et singulis annis post obitum nostrum in anniversario nostro de hoc beneficio & aliis beneficiis quæ ecclesiæ nostræ contuli j. marcam argenti elemosinæ date. Nec ista extra potestatem sive curam pono nostram, set sicut ceteræ obedienciæ consilio nostro & voluntate reguntur & manutenentur, ita fiat & de istis.

Confirmatio Papæ super eadem ecclesia.

LUCIUS episcopus servus servorum Dei, Dilectis filiis *Hugoni* abbati sancti *Augustini* &c. Quociens illud à vobis petitur, *& infra.* Concessionem itaque possessionum sive reddituum ad luminaria continuanda & ipsum monasterium reparandum & ornandum à te fili abba *Hugo* communi fratrum consilio rationabiliter factam & scripto tuo firmatam præsentis scripti pagina confirmamus & ratam manere censemus, videlicet molendina duo infra ipsam civitatem *Cantuariæ*, x. marcas de ecclesia de **Middilton** ita ut iij. marcæ sint ad libros faciendos & ceteræ vij. reddantur altari, & omnes denarios qui oblati fuerint in festo sanctorum *Cosmæ & Damiani* in vestra capella apud **Chistelet** & omnes denarios quos solebas habere de ecclesia de **Thanet**, & insuper medietatem candelarum & cereorum quæ oblatæ fuerint in memorato festo sanctorum *Cosmæ* & *Damiani*; sustentationem quoque ad vestitum monachorum à vobis communi consilio & assensu simili modo factam nichilominus confirmamus.

Item confirmacio Archiepiscopi de eadem.

EGO *Theobaldus* Dei gratia *Cantuariensis* archiepiscopus & tocius *Angliæ* primas secundo *Hugoni* abbati &c. Vestris justis postulationibus annuentes, roboramus & confirmamus præsenti scripto & sigillo nostro donum illud de ecclesia de **Thanet** quod tu dilecte fili *Hugo* abba altari beati *Augustini* ad reparationem & ad servicium ejusdem monasterii dedisti & carta tua confirmasti, scilicet ipsam ecclesiam cum omnibus capellis, oblationibus & decimis omnium hominum infra insulam ad feodum beati *Augustini* pertinencium. Hoc autem facientes volumus ut hæc eadem actio & donum omnibus venturis temporibus firmum illibatumque permaneat.

§. 2. *De electione* Thomæ Colwelle *videlicet anno regno regis* E. 3. *vicesimo secundo.*

ANno igitur supradicto quinta die mensis Augusti die scilicet sancti *Oswaldi* regis domino *Willielmo de Clynton* comite de **Huntyngton** mediante frater *Thomas Colwell* tunc hujus ecclesiæ sacrista vir revera providus & discretus, per viam scrutinii in abbatem electus est, & viij. kal. Octobris ipso electo pro sua electione ad curiam *Avinionem* usque progresso, invenit ibi omnia necessaria à prænominato fratre *Radulpho* sibi honorifice præparata; fuerat enim iste *Radulfus* tempore quo stetit solitarius in curia, ita familiaris domino *Clementi* sexto papæ et acceptabilis ut sæpius reciperet eum ad pacis osculum abbatiam istam ei multotiens proferendo. Igitur electo conspectui apostolico se repræsentante die S. *Wlfridi* confessoris per *Sabinensem* episcopum cardinalem pastorali dignitate insignitus est, die S. *Katerinæ Dovor.* applicando; nec mora, Rege ibidem tunc præsente fidelitate sibi prius facta sua temporalia recepit, & in vigilia natalis Domini installatus est. Eodem anno in vigilia S. *Bartholomæi* apostoli obiit dominus *Joh. Stratford* archiepiscopus *Cant.* Et anno sequenti in crastino scilicet nativitatis beatæ *Mariæ* dominus *Simon de Iscleph* tunc custos privati sigilli in archiepiscopum electus est.

Anno vero sequenti scilicet M. CCC. xlix. Rex *Edwardus* confirmavit appropriationem ecclesiarum de **Stone**, **Brokland**, & **Witbelesberg** ut patet in ecclesiis. An. Dni 1349.

Compositio cum Archiepiscopo.

Anno Domini M. CCC. lj. in vigilia natalis beatæ *Mariæ* edita fuit compositio inter abbatem hujus loci & archiepiscopum supradictum ad instar intentum compositionis factæ inter archiepiscopum *J. Stratford* & abbatem *T. Poncy*, cujus forma sub anno Domini M.CCC.xl. patet inquirenti. Et idem prænominatus papa concessit eidem abbati privilegia autentica hæc quæ sequuntur. 1351.

§. 3. *De benedictione solenni & reconciliatione ecclesiarum.*

CLEMENS episcopus &c. Sinceræ vestræ religionis affectus; *& infra.* Cum itaque petitio pro parte vestra nobis nuper exhibita continebat, abbates monasterii vestri qui sunt pro tempore ex privilegio apostolico insignia pontificalia habere noscantur, Nos vestris in hac parte supplicationibus inclinati ut tu fili abbas et successores tui abbates ejusdem monasterii qui pro tempore fuerint in monasterio ipso & locis aliis eidem pleno jure subjectis ac alibi ubique, post missarum solempnia ac vesperas & matutinas ac in mensa, super populum solennem benedictionem, dummodo aliquis apostolicæ sedis legatus vel antistes aliquis in benedictione hujusmodi præsens non fuerit, constitutionibus apostolicis & aliis quibuscumque contrariis nequaquam obstantibus, impartiri licite valeatis, tibi fili abbas & eisdem successoribus auctoritate apostolica de speciali gratia tenore præsentium indulgemus.

Item aliud.

CLEMENS episcopus &c. Ut in hiis; *& infra.* Ipsius itaque abbatis supplicationibus inclinati, ut ipse & successores sui abbates qui pro tempore fuerint necnon monachi dicti monasterii in capellis seu oratoriis maneriorum suorum & ecclesiarum dicto monasterio unitarum divina officia horis debitis absque parochialium ecclesiarum & aliorum juris præjudicio valeant celebrare, quibuscumque statutis seu consuetudinibus contrariis nequaquam obstantibus, eis auctoritate apostolica de speciali gratia indulgemus.

Item aliud.

CLEMENS episcopus &c. Tuæ devotionis; *& infra.* Cum itaque sicut pro parte tua fuit propositum coram nobis sæpe contingit ecclesiam tui monasterii

Edw. III. Rex.

naſterii & cimiterium ipſius eccleſiæ per effuſionem ſanguinis vel ſeminis violare, & grave ſit tibi propter exemptionem tuam tuique monaſterii Ordinarium pro eccleſiæ ſeu cimiterii prædictorum reconciliatione adire, nobis humiliter ſupplicaſti ut providere tibi ſuper hoc de oportuno remedio dignaremur. Nos itaque tuis ſupplicationibus inclinati, quod eccleſiam & cimiterium ſupradicta reconciliare valeas quociens oportunum fuerit quamdiu monaſterio præfueris ſupradicto, aqua prius ut moris eſt per aliquem antiſtitem benedicta, tibi auctoritate præſentium concedimus facultatem.

Conceſſit autem huic monaſterio bullam prohibitoriam & excommunicatoriam ſuper occultos detentores decimarum, reddituum, cenſuum, terrarum, bladorum, legatorum, funeralium, inſtrumentorum. Et directa fuit iſta bulla abbati de **Langeley** exequenda.

§. 4. Auguſtini *feſtivitas ordinatur dupliciter celebrari.*

An. Dñi 1356.

ANno Domini M. CCC. lvj. nobiles viri *Henricus* Dux *Lancaſtriæ*, & *Ricardus* Comes *Arundelli* pro diverſis regni negotiis apoſtolicum viſitantes, per ſuggeſtionem abbatis & conventus ob reverentiam *Auguſtini Anglorum* apoſtoli impetrarunt privilegia multum inſignia, tenores quorum tales ſunt.

INNOCENTIUS epiſcopus &c. Decet cunctos Chriſti fideles: *& infra.* Decens & congruum reputamus ut glorioſus confeſſor beatus *Auguſtinus* qui olim miſſus per ſedem apoſtolicam ad gentes *Anglorum* nondum tunc baptiſmatis unda renatas eas de infidelitatis tenebris ad lucem Catholicæ fidei per prædicationis miniſterium evocavit, primuſque in *Anglia* erexit eccleſiam, ſpecialiter in illis partibus honoretur. Ex hoc namque ibidem populorum creſcet devotio, ac ille qui glorificatur in Sanctorum conſilio benignus preces reſpiciat devotorum; ut igitur ipſius Confeſſoris feſtivitas in dictis partibus quibus ſicut accepimus vix aut minus in regno *Angliæ* celebriter colitur, ſolennius & devotius veneretur, fraternitati veſtræ de qua ſpecialem in Domino fiduciam gerimus, per apoſtolica ſcripta committimus, & mandamus quatenus feſtivitatem Confeſſoris ejuſdem in omnibus eccleſiis dicti regni exemptis faciatis auctoritate noſtra perpetuis futuris temporibus ſub duplici officio ſolenniter celebrari; & nichilominus in dicta feſtivitate ceſſari à mechanicis & aliis operibus interdictis in feſtis duplicibus de more conſuetudine ſeu obſervancia eccleſiarum earundem. Et eſt hujus data vij. idus Febr. anno ſupradicto.

INNOCENTIUS epiſcopus. Splendor paternæ gloriæ: *& infra.* Cupientes igitur ut eccleſia monaſterii ſancti *Auguſtini Cant.* ordinis ſancti *Benedicti* congruis honoribus frequentetur, & ut Chriſti fideles eo libentius cauſa devotionis confluant ad eandem quo uberius dono cœleſtis gratiæ conſpexerint ſe refectos, de omnipotentis Dei miſericordia & beatorum *Petri* & *Pauli* apoſtolorum ejus auctoritate confiſi, omnibus vere pœnitentibus & confeſſis qui in feſto ipſius Sancti eccleſiam ipſius monaſterii viſitaverint, annuatim j. a[m] & j. quadragenam de injunctis eis pœnitentiis ſingulis videlicet ipſius feſtivitatibus, diebus quibus eccleſiam ipſam viſitaverint ut præfertur, miſericorditer relaxamus.

S. Iſt Archi

Et nota quod bulla pro duplici feſto archiepiſcopo *Eboracenſi* præſentata omnibus ſuæ provinciæ & aliis quorum dioceſani ſuam indulgentiam ratam habuerint & acceptam qui ad precioſas reliquias beati *Auguſtini* humili devotione acceſſerint xl. dies de injuncta pœnitentia relaxavit.

Anno quo ſupra quinto idus Junii ordinatio vicariæ de **Wyvelesberg** cujus forma patet ſupra in eccleſiis.

An. 135

Anno ſequenti dominus *Pictagoricenſis* presbyter Cardinalis ad pacem inter regna reformanda à ſede apoſtolica miſſus in vigilia Apoſtolorum *Petri* & *Pauli* interfuit matutinarum ſolempniis, & in craſtino miſſarum ſacramenta ad magnum altare feſtive celebravit, in magna aula nobiliores patriæ ſplendide convivando.

§. 5. *Ne vicecomes intromittat de hundredis noſtris.*

135

ANno Domini M. CCC. lviij. emanavit breve regium vicecomiti *Kantiæ* pro hundredis noſtris in hæc verba:

« *EDWARDUS* &c. Monſtravit nobis di» lectus nobis in Chriſto abbas ſancti *Auguſtini* « *Cant.* quod cum ipſe teneat per cartam domini « *Edwardi* quondam regis *Angliæ* avi noſtri, ſibi « & ſucceſſoribus ſuis hundreda de **Ringeslo**, « **Blengate**, & **Donhamforde**, cum pertinenciis « de nobis & hæredibus noſtris ad feodi firmam « C. s. nobis inde annuatim per manus vicecomitis noſtri comitatus prædicti qui pro tempore « fuerit reddendorum; Et licet idem abbas habeat, ipſeque & prædeceſſores ſui abbates loci « illius ſemper hactenus à tempore confectionis « cartæ prædictæ habuerunt in hundredis prædictis « viſus franci plegii cum omnibus ad hujuſmodi « viſus pertinentibus, & in letis ſuis in quolibet « hundredorum prædictorum bis per annum tentis, « de omnibus articulis quæ ad hundreda & viſus « hujuſmodi pertinent, & de quibus præſentationes « fieri debent per ballivos ſuos inquiri & præſentationes inde per borgeſaldrum & alios reſidentes in hundredis illis fieri, & executiones, & punitiones inde prout moris eſt fecerint, ac amerciamenta & alia proficua inde provenientia ad « opus ſuum levari fecerint in auxilium firmæ noſtræ ſupradictæ, Tu tamen & miniſtri tui tenentes « ipſius abbatis de dicto hundredo de **Blengate** « & alios in eodem reſidentes ad præſentandum « coram te in comitatu prædicto de purpreſturis & « aliis articulis præſentabilibus ibidem, quæ coram « ballivis ejuſdem abbatis in dictis letis præſentantur & hactenus præſentari conſueverunt, & ipſos « ad reſpondendum inde coram te in eodem comitatu per amerciamenta & alios modos diſtringi « & inquietari facis minus juſte jam de novo, in « ipſius abbatis & tenentium ſuorum prædictorum « diſpendium non modicum & contra tenorem cartæ prædictæ & firmæ noſtræ prædictæ diminutionem manifeſtam. Et quia eidem abbati injuriari nolumus in hac parte, tibi præcipimus « quod ſi ita eſt, tunc ab hujuſmodi compulſionibus, diſtrictionibus, & inquietationibus præfato « abbati aut tenentibus ſuis prædictis ex cauſa præ- « dicta

Edw. III. Rex.

« dicta de cætero inferendis desistens, & ministros « tuos prædictos desistere faciens, ipsum abbatem, « & hundreda sua prædicta cum pertinenciis juxta « tenorem cartæ prædictæ habere & tenere, ac « omnia quæ ad eadem hundreda & visus franci « plegii ibidem pertinent per se & ballivos suos fa- « cere & exercere permittas, prout ea de jure fa- « cere & exercere debet & solet, & idem abbas & « prædecessores sui prædicti ea hucusque à tempore « prædicto rationabiliter facere & exercere consue- « verunt. Et districtionem si quam alicui tenentium « prædictorum præmissa occasione feceris, sine de- « latione relaxes eidem.

Et eodem anno campana quæ vocatur *Austyn, Maria* & *Gabriel*, & iiij. in turri per fratrem *T. Hicham* sacristam fusæ sunt.

§. 6. *Regia licentia appropriare certas terras.*

An. Dñi 1358. ANno M.CCC.lviij. *Edwardus* rex dedit licenciam apropriandi de magistro *Willelmo Godwyne* ij. mesuagia, xlvij. acras dimidiam terræ, vj. acras prati, xxxvij. acras pasturæ, x. s. iiij. d. redditus, & v. gallinarum, xj. gallinarum cum pertinenciis in **Kenington** & **Chistelety**, & de *Iohanne Brode* ij. acras j. rodam terræ cum pertinenciis in **Sutton**. De *Iohanne Elys* & *Willelmo Maydestone* j. actam & j. rodam in **Sellynge**. De *Iohanne Cusynge* ij. acras bosci in **Sellynge**. De *Stephano Barbour* dimidiam acram in **Lytlebourne**. Quæ omnia valent per annum in omnibus exitibus xxxiij. s. & amplius.

§. 7. *Compositio inter abbatem & cives* Cant. *de molendinis.*

EOdem anno edita fuit quædam compositio inter abbatem & cives *Cantuariæ* de molendino abbatis in hunc modum, videlicet, Quod cum cives *Cant.* indigeant pro reparatione molendini prædictæ civitatis quod dicitur **Kyngesmell**, & molendini Prioris ecclesiæ Christi *Cant.* quod dicitur **Myldredemell** & emundacione cursus aquæ currentis inter prædicta molendina & à molendino civitatis prædictæ usque ad molendinum abbatis sancti *Augustini Cant.* quod dicitur **Abbotesmell**, quæ quidem reparationes & emundationes fieri non possunt nisi cursus aquæ prædictæ à cursu suo proprio pro tempore reparationis & emundationis prædictarum divertatur; Qui quidem cives licentiam à præfato abbate super præmissis pecierunt, & prædictus abbas eisdem civibus de gratia sua speciali & spontanea voluntate concessit, quod cursus aquæ prædictæ per unum mensem proximo sequentem diverti possit pro reparatione & emundatione prædictis; ita quod si in tempore futuro molendinum dicti abbatis quod dicitur **Abbotesmell** indigeat reparatione, consimilis gratia fiat eidem abbati vel successoribus suis per eosdem cives vel hæredes suos; Et si contingat quod reparatio & emundatio dictorum molendinorum infra mensem non fiant, extunc prædicti cives concedunt solvere prædicto abbati pro rata mensis tempore quo cursus prædictus extra cursum proprium extiterit xl. s. Concordatum est eciam quod occasione reparacionis & emundacionis, exaltationis vel deexaltationis molendinorum prædictorum nullum generetur præjudicium dampnum seu nocumentum molendino prædicti abbatis. Et quod exaltatio vel deexaltatio molendinorum prædictorum de **Kyngesmell** & **Mildredemell** fiat per visum & consensum duorum artificum ex parte prædicti abbatis electorum notitiam & experientiam in dicto opere habentium. Concedunt eciam prædicti cives pro se & hæredibus suis prædictum abbatem & successores suos occasione concessionis, reparationis, vel emundationis prædictarum erga quoscumque indempnem conservare. S. Islep Archiep.

Anno Domini M.CCC. lx. quinto kal. Augusti ordinatio vicariæ de **Stone & Wyvelesberg**. An. Dñi 1360.

§. 8. Radulphus *capellanus in ecclesia S.* Pancrasii *occubuit.*

ANno sequenti in nocte sancti *Mauri* abbatis tantus fragor contigit venti, ut prostratis arboribus, tectis & campanilibus dejectis quasi tota mundi machina ruere videbatur. Ea tempestate quidam capellanus sanctæ conversationis cilicio nocte dieque indutus, corpus suum vigiliis, jejuniis, & orationibus macerans continuis, nomine *Radulphus*, sperans periculum imminens ad tempus declinare, in cancello capellæ S. *Pancracii* quasi in loco tutissimo, utputa quia tectum prædictæ capellæ noviter factum, consedit: Quid plura? magna trabe per rabiem venti super imaginem beatæ virginis dejecta, prædictus presbyter ante imaginem in suis orationibus procumbens, extinctus est, imagine permanente intacta, sepultusque est in prædicta capella sub lapide marmoreo ante crucem; per cujus merita est spetandum in futurum consequi Dei beneficia. 1361.

ALEXANDER *episcopus servus &c. Vitæ perhennis gloriam:* & infra. *Rogamus itaque universitatem vestram & hortamur in Domino in remissionem peccaminum vobis injungentes, quatinus ad monasterium sancti* Augustini Cant. *ad* Romanam *ecclesiam nullo medio pertinens quod in honorem beatorum apostolorum* Petri & Pauli *ac ejusdem Sancti constructum esse dinoscitur, inploraturi à domino delictorum veniam in humilitate spiritus accedatis, Nos etenim, ut Christi fideles quasi per præmia salubriter ad merita invitemus, de omnipotentis Dei misericordia & dictorum apostolorum ejus auctoritate confisi; omnibus vere pænitentibus & confessis qui ad monasterium ipsum in festivitatibus apostolorum ipsorum & ejusdem Sancti & septem sequentibus diebus causa devotionis accesserint annuatim, j. annum & xl. dies de injuncta sibi pœnitentia misericorditer relaxamus.*

ALEXANDER *&c. Solet animus:* & infra. *Ea propter dilecti in domino filii vestris devotis precibus inclinati, omnes remissiones & indulgentias benefactoribus monasterii vestri ab archiepiscopis, & episcopis orthodoxis, rationabiliter concessas auctoritate apostolica confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus.*

Anno superius notato, videlicet M.CCC.lxj. Dominica in palmis abbas *Cluniacensis* tunc Cardinalis celebravit divina ad magnum altare hujus ecclesiæ, præsente hominum multitudine non modica, & eodem die comedit in refectorio, usque in chorum conventum cum *Miserere* subsequendo. Interfuit eciam matutinis ferialibus per duos dies sequentes, dando super lectiones benedictionem jure suo.

Anno sequenti *Edwardus* rex tercius confirmavit cartas, tam de maneriis nostris quam de libertatibus nobis quondam concessis. 1362.

§. 9. IN-

Edw. III. Rex.

§. 9. INSPEXIMUS *E. 3. De terris sancto* Augustino *datis.*

EDWARDUS Dei gratia Rex *Angliæ*, Dominus *Hiberniæ*, & Dux *Aquitanniæ*, Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Prioribus, Ducibus, Comitibus, Baronibus, Justiciariis, Vicecomitibus, Præpositis, Ministris, & omnibus ballivis & fidelibus suis salutem. INSPEXIMUS Cartam claræ memoriæ domini *E.* nuper regis *Angliæ* patris nostri in hæc verba. *EDWARDUS* Dei gratia Rex *Angliæ*, Dominus *Hiberniæ*, & Dux *Aquitanniæ*, Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Prioribus, Ducibus, Comitibus, Baronibus, Justiciariis, Vicecomitibus, Præpositis, ministris, & omnibus ballivis & fidelibus suis salutem. INSPEXIMUS cartam bonæ memoriæ *Athelberti* quondam regis *Angliæ* in hæc verba. IN NOMINE Domini nostri *Ihesu Christi.* Omnem hominem qui secundum Deum vivit & remunerari à Deo sperat & optat, oportet ut piis precibus consensum hilariter ex animo præbeat, quoniam certum est tanto facilius ea quæ ipse à Deo poposcerit consequi posse, quanto & ipse libentius Deo aliquid concesserit. Quocirca ego *Athelbertus* rex *Kanciæ* cum consensu venerabilis archiepiscopi *Augustini* ac principum meorum do & concedo Deo in honore sancti *Petri* aliquam partem terræ juris mei quæ jacet in oriente civitatis *Dorobernia*, Ita duntaxat ut monasterium ibi construatur, & res quæ supra memoravi in potestate abbatis sit qui ibi fuerit ordinatus. Igitur adjuro & præcipio in nomine Domini Dei omnipotentis qui est ominum rerum judex justus, ut præfata terra subscripta donatione sempiternaliter sit confirmata, ita ut nec michi nec alicui successorum meorum regum aut principum sive cujuslibet condicionis dignitatibus & ecclesiasticis gradibus de ea aliquid fraudare liceat. Si quis vero de hac donatione nostra aliquid minuerit aut irritum facere temptaverit, sit in præsenti seperatus à sancta communione corporis & sanguinis Christi, & in die judicii ob meritum maliciæ suæ à consortio sanctorum omnium segregatus. Circumcincta est hæc terra hiis terminibus; in oriente ecclesia sancti *Martini*, in meridie via de **Burgate**, in occidente & in aquilone **Drutingestrete**. Acta in civitate *Doroberniæ* anno ab incarnatione Christi DC. v. Indictione vj. ✠ Ego *Ethelbertus* rex *Kanciæ* sana mente integroque consilio donationem meam signo sanctæ Crucis propria manu roboravi confirmavique. Ego *Augustinus* gratia Dei archiepiscopus testis consenciens libenter subscripsi. *Edbaldus*, *Hanngisilus*, *Angemundus* Referendarius, *Hocta*, *Gracys*, *Thougil*, *Pinca*, *Geddy*. INSPEXIMUS eciam cartam ipsius *Athelberti* in hæc verba. IN NOMINE sanctæ & individuæ Trinitatis, Ego rex *Anglorum Athelbertus* misericordia omnipotentis Dei catholicus, omnibus meæ gentis fidelibus & adventum gloriæ magni Dei & Salvatoris nostri *Ihesu Christi* beata spe expectantibus salutem. Ut quæ æterna largiente summi regis clementia, Ego *Athelbertus* in solio paterno confirmatus paceque divinitus concessa eo jam per decem quinquennia septrigera potestate potitus, & per venerabiles sacræ fidei doctores Spiritus sancti gratia irradiatus, ab errore falsorum deorum ad unius veri Dei cultum toto corde conversus, ne ingratus beneficiorum appaream illi à cujus sancta sede nobis in regione umbræ mortis sedentibus lux veritatis emicuit, Inter alias quas fabricavi ecclesias monitu & hortatu beatissimi papæ *Gregorii* & sancti patris nostri *Augustini*, ipsi beatissimo apostolorum principi *Petro* & doctori gentium *Paulo* ecclesiam à fundamentis construxi, eamque terris, variisque possessionum donariis donare studui, inibique monachos Deum timentes aggregari feci, & cum consilio ejusdem reverentissimi archipræsulis *Augustini* ex suo sanctorum collegio venerabilem virum secum ab apostolica sede directum *Petrum* monachum elegi, eisque ut ecclesiasticus ordo exposcit abbatem præposui. Hanc igitur ecclesiam ad provectum debiti culminis promovere desiderans suarumque possessionum dilatare gestiens, sana mente integroque consilio cum *Eadbaldi* filii mei aliorumque nobilium optimatum meorum consensu, ob redemptionem animæ meæ, & spem retribucionis æternæ optuli ei eciam villam nomine *Sturrigao* alio nomine dictam **Chistelet**, cum omnibus redditibus ei jure competentibus, cum mancipiis, silvis, cultis vel incultis, pratis, pascuis, paludibus, fluminibas, & contiguis ei maritimis terminis eam ex una parte cingentibus; omnia mobilia vel immobilia in usus fratrum sub regulari tramite & monastica religione inibi Deo serviencium. Missurium eciam argenteum, scapton aureum, iterum sellam cum freno auro & gemmis exornatam, speculum argenteum, armiliasia, oloserica, camisiam ornatam; quod michi exhennium de domino papa *Gregorio* sedis apostolicæ directum fuerat, quæ omnia supradictæ ecclesiæ gratanter optuli. Quam eciam ecclesiam ipse servus Dei *Augustinus* sanctorum apostolorum ac martyrum reliquiis variisque ecclesiasticis ornamentis ab apostolica sede sibi transmissis copiose ditavit, seseque in ea & cunctos successores suos ex auctoritate apostolica sepeliri præcepit, scriptura dicente, Non esse civitatem mortuorum set vivorum, ubi eciam michi & successoribus meis sepulturam providi: sperans me quandoque ab ipso apostolici ordinis principe, cui Deus potestatem ligandi atque solvendi dedit & claves regni cœlorum tradidit, à peccatorum nexibus solvi & æternæ beatitudinis januam introduci. Quod monasterium aut ecclesiam nullus episcoporum, nullus successorum meorum regum in aliquo lædere vel inquietare præsumat, nullam omnino subjectionem in ea sibi usurpare audeat, set abbas ipse qui ibi fuerit ordinatus intus & foris cum consilio fratrum secundum timorem Dei libere eam regat & ordinet, ita ut in die Domini dulcem illam piissimi redemptoris nostri vocem mereatur audire dicentis, *Euge serve bone & fidelis quia super pauca fuisti fidelis supra multa te constituam; intra in gaudium Domini tui.* Hanc donationem meam, In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti largitate divina ut michi tribuatur peccatorum remissio, per omnia cum consilio reverentissimi patris *Augustini* condidi, atque ad transcribendum *Augemundum* presbyterum ordinavi. De hiis ergo omnibus quæ hic scripta sunt si quis aliquid inde minui præsumpserit, sciat se æquissimo judici Deo & beatis apostolis *Petro* & *Paulo* rationem esse redditurum. Confirmata est donatio præsentibus testibus reverentissimo patre *Augustino Dorovernensis* ecclesiæ archiepiscopo primo, *Mellito* quoque & *Justo Londoniensis* & *Roffensis* ecclesiæ

S. Islip Archiep.

III. ex. ecclesiæ præsulibus, *Edbaldo* filio meo, *Hanngisilo*, *Angemundo* Referendario, *Occa*, *Graphio*, *Tangil*, *Pinca*, *Geddi*, aliisque pluribus dignitatum diversarum personis. Inspeximus insuper cartam *Edbaldi* quondam regis *Angliæ* in hæc verba. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, *Edbaldus* rex gloriosi regis *Athelberti* filius quem protodoctor & apostolus *Anglorum* *Augustinus* cum suo regno ab æternis infernorum cruciatibus eripuit, & dealbatum fonte baptismatis sanctorum collegio copulavit per venerabilem *Laurencium* beati *Augustini* discipulum quem ipse pater novellæ adhuc *Anglorum* ecclesiæ sibi successorem in archiepiscopatum ordinarat. Tandem sermonibus assiduis & signis ac plagis in seipso pro me passis ac ostensis, à volutabro scelerum lotus, & ad agnitionem creatoris omnium creaturarum promotus, Dominum Deum meum recognosco & adoro. Proinde ego *Edbaldus* in solio paterno confirmatus patris vestigia imitans, & ecclesias Dei quas viriliter instancia patris *Augustini* fundavit & terris multisque honoribus ditavit augens & confirmans, monasterio apostolorum *Petri* & *Pauli* in suburbio *Doroberniæ* civitatis fundato & prærogativo ecclesiasticæ libertatis privilegio munito, terris ac variis honoribus ditato, ad honorem Dei & sanctorum apostolorum sanctique *Augustini*, pro remedio animæ patris mei meæque parentumque meorum, gratanter concedo & amicabiliter do quondam partem regni mei triginta aratrorum nomine **Northborne** in usum monachorum ibidem Deo famulantium, ubi ipse pater *Augustinus* & pater meus requiescit; ubi eciam archiepiscopi & reges sibi succedentes requiescere decreverunt, ubi & corpus meum sepeliri præcipio. Hanc autem præfatam terram in omnibus ad se pertinentibus pascuis, paludibus, pratis, silvis, ac finibus maritimis, ita liberam ac quietam dono ac dico, sicut pater meus aut ego unquam liberius habuimus. Hujus donationis confirmationem tropheo agyæ crucis & carta mea regia consignavi, assidentibus & collaudantibus archiepiscopo Baptista scilicet meo *Laurencio* & subscribente cum regina mea *Emma*, filiisque meis *Egfrido* ac *Ercumberto*, cum duobus episcopis, *Mellito Londoniensis*, & *Justo Roffensis* ecclesiæ, cæterisque multis Comitibus & optimatibus meis consaventibus & subscribentibus, in hujus donationis fautores & auctores vitam æternam optantibus, in invidentes seu minuentes Dei omnipotentis & sanctorum apostolorum & patris nostri *Augustini* terribilem interminationem. Ego *Laurencius* gratia Dei archiepiscopus signo sanctæ ✠ sicut regem vidi facere hoc donum confirmo. Ego *Emma Francorum* regis filia & regina *Edbaldi* copula vexillo adorandæ ✠ armavi. Ego *Mellitus Londoniensis* episcopus signo sanctæ ✠ quæ vidi astipulor. Ego *Justus Roffensis* episcopus laudo & subscribo ✠ Ego *Robertus* signo ✠ libenter corroboro. Ego *Ercumbertus* attestatione venerandæ ✠ gratanter concedo, contestor, & subscribo. Ego *Suneardus* consensi. Ego *Cuthardus* subscribo. Actum est hoc anno DC.xviij. Indictione iiij. Inspeximus eciam cartam *Edmundi* quondam regis *Angliæ* in hæc verba. In nomine sanctæ Trinitatis, Quamvis decreta pontificum & verba sacerdotum velut fundamenta montium in districtis ligaminibus fixa sunt, tamen plerumque tempestate & turbine secularium rerum eciam religio sanctæ Dei ecclesiæ maculis reproborum dissipabitur ac rumpitur. Idcirco incertum futurorum temporum statum providentes, posteris succedentibus profuturum esse decrevimus, ut ea quæ communi tractatu salubri consilio diffiniuntur, certis litterulis roborata confirmentur. Quapropter ego *Edmundus* rex *Anglorum* cæterarumque gentium in circuitu persistentium gubernator & rector, cuidam michi fidelissimo ministro nomine *Sigerico* devocionis ejus solertia ejusdemque placatus obsequio, dignatus sum impertiri duas aratras in illo loco ubi jamdudum solicolæ illius regionis nomen inposuerunt **At Sibrytthystweald**, tali autem tenore hoc præfatæ munificentiæ munus tradendo concessi, ut possideat & firmiter teneat usque ad ultimum vitæ suæ cursum cum omnibus utensilibus quæ Deus cœlorum in ipso telluris gramine creavit, tam in notis causis & ignotis, in modicis & in magnis, campis, pascuis, silvis omnino donans dabo libertatem. Et postquam humani generis fragilitatem deseruerit, & ad desiderabilem, succedencium sibi cuicunque libuerit æternaliter derelinquat, sicut superius prænotavi. Sit autem prædictum rus liberum ab omni fiscali tributo secularium que servitutum exinanitum sine expeditione & pontis arcisve instructione; præcipioque in nomine Dei summi tam nobis viventibus quam eciam divina præcepta prædicantibus hujusmodi libertatis statuta ad irritum deducere minime quispiam præsumat. Quisquis benivola mente meam donationem amplificare sategerit, in hoc præsenti seculo vita illius amplificetur feliciter longiturnæque vitæ gaudia teneat: si quis autem propria temeritate violenter invadere præsumpserit, sciat se proculdubio ante tribunal districti judicis titubantem tremebundamque rationem redditurum, ni prius digna satisfactione emendare maluerit. Istis terminibus prædicta terra circumcincta est. **Ostymesingon of ynnes holdan in feyyrde & langrieges od dam stret inder & Langstrete syanord on. Agguis beorgas of haggynge beorgan; on brinesole of brynessole lang colredynga, ge, mereanod. helfesdene od helfedene od lectan acer od lectan acere od ynthami. ut on demefeld od bealdessole of bealdessole yest, od schelfyng onderone kale yanscote of dam kale yanscote on byodune obdonne eal danyeges, langieges, est ong cy mesyng.** Acta est hæc præfata donatio anno ab incarnatione Domini nostri *Ihesu Christi* DCCC. xliiij. Indictione ij. Inspeximus insuper cartam *Adelwlfi* quondam regis *Angliæ* in hæc verba. Regnante imperpetuum Domino nostro *Ihesu Christo* cum cujus imperio hic habentis seculi prosperitas in adversis successibus sedulo permixta & conturbata cernitur. Et omnia visibilia atque desiderabilia ornamenta hujus mundi cotidie ab ipsis amatoribus transeunt. Ideo beati quandoque ac sapientes cum hiis fugitivis seculi diviciis æterna & jugiter permansura gaudia cœlestis patriæ adipisci properant. Quamobrem ego *Adelwlf* occidentalium *Saxonum* rex, cum consensu ac licentia episcoporum ac principum meorum, eciam pro remedio animæ meæ, & pro expiatione facinorum meorum aliquam partem terræ juris mei *Alher* meo principe pro ejus humili obedientia in perpetuam hæreditatem libenter largitus sum in villa quæ nuncupatur **Lenham**, id est, xl. cassatos, ut habeat & perfruatur quamdiu

S. Islep Archiep.

Edw. III. Rex.

diu ſub aſtrifero cœlo vitam duxerit cum omnibus utilitatibus ad eam pertinentibus, campis, ſilvis, pratis, paſcuis, piſcariis, & loco in quo ſal adipiſci poteſt; & cum greſſu trium carrorum in ſilva quæ dicitur **Blean.** Et poſt finem vitæ illius hæredi cuicunque placuerit æternaliter relinquat. Terra hæc prædicta ſecura & immunis omnium rerum permaneat regalium & principalium tributorum & vi exactorum operum furiſque comprehenſione ſimulque omni populari gravedine, niſi expeditione & pontis factione, & arcis munitione. Hæc ſunt territoria præfatæ telluris, **Wyltuman, Umhinga yeſt merc, darce. hina. land to ſcaerge noꝛdmerc yeſt Lenham. Eſt merc Gymmugeſnade to Feſereſham ſud mearc hiſteares lez on Gunnyngeſdown to Tenynge ſaledun his teares leſe to Beryngtone on Gynunyn eſtrhde ſme to ſme to deon lond be limpe yidunga. on Cyningeſnade ſme to diam londe be lympe diſſinti da dacu harra des londes muſila herſt ruſtyngdene doꝛn dene on mapol derheſt. dꝛio den Fridↄyngedene tya on frideſleas iiii. on tim laf hyꝛſt in on haddune ſudan an beſudan ſtan ea an.** Et qui hanc meam donationem augere & amplificare voluerit, multiplicet Dominus partem ejus hic & in futuro ſeculo. Si quis autem hæc infringere vel minuere temptaverit, ſciat ſe ſeperatum à conſorcio beatorum ſpirituum, & rationem in tremendo die judicii coram Chriſto & angelis ejus redditurum, niſi ante ſatisfactione emendaverit. Scripta eſt hæc hujus donacionis cartula anno Dominicæ incarnationis DCCC. l. Indictione vero xiij. in villa regali quæ nominatur *Wyltonia*, coram idoneis teſtibus quorum nomina ſubtus annexa notantur ✠ Ego *Adelwlf* rex *Kanciæ* hanc meam donationem manu propria cum ſigno ſanctæ Crucis Chriſti roborando confirmandoque ſubſcripſi ✠. Ego *Adelbald* dux filius regis conſenſi & ſubſcripſi ✠. Ego *Adelſtan* rex hoc conſentiens ſignum crucis impoſui. Inspeximus eciam cartam bonæ memoriæ *Cnut* quondam regis *Angliæ* in hæc verba. Ego *Cnut* per Dei miſericordiam baſileus *Agelnoto* archiepiſcopo & omnibus epiſcopis, & abbatibus, comitibus, vicecomitibus, & omnibus fidelibus tocius *Angliæ* ſalutem & amicitiam. Notum ſit vobis omnibus me dediſſe ſancto *Auguſtino* patrono meo corpus ſanctæ *Mildrithæ* glorioſæ virginis cum tota terra ſua infra inſulam **Tanat** & extra; cum omnibus conſuetudinibus ad ſuam eccleſiam pertinentibus. Hæc omnia ita libera & quieta reddo Deo & abbati *Aelſtano* & fratribus loci, ſicut ego ea unquam melius habui tam in terra quam in mari, & in littore, ut habeant & poſſideant imperpetuum. Et qui hanc donationem meam infringere vel irritam facere temptaverit, à Deo omnipotente & omni ſancta eccleſia excommunicatus ſit, Amen. Inspeximus inſuper cartam bonæ memoriæ *Edwardi* quondam regis *Angliæ* in hæc verba. Conditor cœli terræque Deus univerſitate tocius creaturæ de nichilo perfecta primum hominem de limo formavit, eumque ad imaginem ſuam configuravit, cui & omnium operum ſuorum dominari præcepit, ea videlicet ratione ut homo rationabilis irrationabili uteretur creatura per quem ipſe Deo ſerviens obediret, & obediendo creatorem honoraret. Deinde ſuccedente generatione in generationem, templa & eccleſias fieri conſtituens de primitiis & decimis hac de ſubſtancia ſuæ largitionis eas in nomine ſuo honorari præcepit. Inſuper & per Evangelium vos inſtruens ait, *Theſaurizate vobis theſauros in cœlo*, & reliqua. Quapropter ego *Edwardus* regis regum gratia rex & *Anglorum* princeps, poſt longam exiliationem ſolius miſerentis Dei nutu in regno meo reverſus, & in ſolio patrum meorum reſidens, eccleſiam quam hortatu beati *Auguſtini* rex *Adelbryght* in honore apoſtolorum *Petri* & *Pauli* à fundamento conſtituit diverſiſque donis ditavit, in qua ipſius regis & omnium epiſcoporum *Cantuarienſium*, ac regum corpora poni poſſent cum omnibus appendiciis vel adjacenciis ſuis liberam eſſe annuo & ſtatuo, quoniam quidem in eadem eccleſia ſupradictus rex conditus jacet, ejuſque ſtirpis progenita Deo dilecta requieſcit virgo *Mildritha*. Ego eciam ejuſdem regis ſtemmate ortus & regno ejus Deo juvante potitus, *Tanatos* inſulam trado, quam *Hegbertus* rex jure hæreditario conceſſit venerabili reginæ *Domnevæ* matri ſcilicet S. *Mildrethæ* quantum cerva curſu ſuo luſtraverat pro interemptione duorum fratrum ejus *Aethelredi* atque *Athelberti*, quos juſſu ejuſdem principis Deo odibilis *Thunur* iniqua ſtravit morte, quem mox cœleſtis ulcio terribiliter ſubſecuta eſt ipſum perimendo. Set & omnes donationes poſſeſſionum vel facultatum quas priſco ſive moderno tempore prædeceſſores mei reges eidem eccleſiæ contulerunt, & ego regia poteſtate contrado atque firma aſtipulatione cum conſenſu & teſtimonio epiſcoporum, ducum, principum, & ſatellitum meorum abbati *Aelſtano* ac monachis ibidem ſub regula beati *Benedicti* abbatis Deo militantibus, ad habenda & perfruenda ſibi perpetua libertate conſtituens attribuo. Si cui vero hæc largicio diſplicet, vel ſi quis, quod abſit, hanc donationem zelo ductus diaboli quoquo ingenio infringere temptaverit, iram Dei & omnium ſanctorum maledicta incurrat, & ſubita morte intereat ſicut prædictus Dei inimicus *Thunur* interiit, percutiatque eum Deus amentia & cæcitate, ac furore mentis omnique tempore columpniam maledictionis Dei ſuſtineat, nec ſit qui eum liberet niſi pœnitens reſipiſcat, & digna emendatione ſatisfaciat. Hæc autem tradicio regalis in eodem loco ſervetur inconvulſa & incontaminata Deo teſte qui dixit, *Michi vindicta, ego retribuam.* Contradicentibus vero ad ruinam & ad condemnationem in die furoris Domini, cum eis qui dixerunt Domino Deo, *Recede à nobis, ſcientiam viarum tuarum nolumus.* Inspeximus eciam cartam ejuſdem *Edwardi* in hæc verba. **Edward kyng gret Stigand ercebiſſcorp, and Harold erl, and Oſward, and alle myne theynes on Kent Frendeliche, and yih kyth yow þat yc am þys knowe þat yc ʒenede Chꝛiſt and ſeynt Auſtyn and þe halwen þer bynnan ſo muchel land bynman Foꝛdwyche foꝛ minre ſaule ſo yc me ſelf þer hauede. ſo ful and ſo foꝛth, ſo yc me ſeluen on hode ſtode on alle thing. Now wol yc þat yt lygge into þe Halgan Menſtre. Alſo ic þeder in yaff and yc nelle ſoffre þat eny man mine yeſthe youte and yc wolle habbe ful dom of þat man. þet mine ſwts lunge and wynmen wolde þat yc yar to ʒeuen hauede.** Inspeximus inſuper cartam bonæ memoriæ *Willelmi* quondam regis *Angliæ* progenitoris noſtri in hæc verba. *Willelmus* Dei gratia rex *Anglorum*

S. Iſlei Archiep

L. ar-

Will. III. Rex.

L. archiepiscopo, *Roberto* & *Rogero* comitibus totiusque *Angliæ* optimatibus salutem. Scitote quod reddo sancto *Augustino* & abbati *Scotlando* & fratribus loci octo præbendas in **Nyewynton**, & omnes terras ad illas pertinentes liberas & quietas cum omnibus consuetudinibus sicuti testimonium perhibuit comitatus *Kanciæ* coram *Lanfranco* archiepiscopo, & *Eudone* meo dapifero, & *Willelmo de Arches*, & *Radulpho de Curba spina*, cæterisque optimatibus illius comitatus. Volo ergo & præcipio ut amodo firmiter & honorifice jam dictus abbas & locus eas habeat, teneat, possideat imperpetuum sicuti antecessores ejus melius tenuerunt. Et si aliquis sibi aliquam inde fecerit injuriam; vos illi rectum facite. Teste *Go.* episcopo *Constantinensi* apud *Rotomagum*, valete. INSPEXIMUS eciam cartam ejusdem *Willelmi* in hæc verba. In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Patris, Filii, & Spiritus sancti, Amen. Ego *Willelmus* ineffabili Dei providentia rex *Anglorum*, ex hiis quæ omnipotens Deus sua gratia michi largiri est dignatus quædam concedo ecclesiæ sancti *Augustini Anglorum* apostoli, quæ sita est in suburbio urbis *Cantuariæ*, pro salute animæ meæ & parentum meorum prædecessorum & successorum hæreditario jure. Hæ sunt ecclesiæ & decimæ duarum mansionum, videlicet **Faversham**, **Middiltone**, ex omnibus redditibus qui michi redduntur ex hiis mansionibus & omnibus ibidem appendentibus, terra, silva, pratis, & aqua, excepta decima mellis & gabuli denariorum. Hæc omnia ex integro concedo sancto *Augustino*, & abbati & fratribus, ut habeant, teneant, possideant imperpetuum. Si quis autem huic donationi nostræ contraire præsumpserit anathemati subjacebit. Facta est hæc donatio in villa quæ dicitur **Wyndesor** anno incarnationis Dom. M.lxx. Testibus episcopo *Godfrido de seynt Loth*, & *Willelmo* præsule *Londoniensi*, & *Hugone de Port*, & aliis ejus quamplurimis optimatibus. INSPEXIMUS insuper cartam ejusdem *Willelmi* in hæc verba. In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus sancti Amen. Ego *Willelmus* Dei gratia rex *Anglorum*, statum ecclesiarum regni mei corroborans, & vacillata hactenus in melius confirmans, atque injuste ablata restituens, concedo & annuo sancto *Augustino* et fratribus in suo cœnobio commorantibus terram quæ dicitur **Plumstede**. Hanc terram à præmemorato Sancto et fratribus loci antiquitus possessam *Godewinus* Comes fraude et vi injuste abstulerat, suoque filio *Tostyk* dederat, quam tamen rex *Edwardus* postea Sancto reddiderat. Sic variis eventibus possessa, ablata, restituta, ne jam ulterius calumpniæ pateat, aut cujusquam queremonia à cœnobio sancti *Augustini* supradictam villam auferat, inde cirographatum hoc confirmo, ut eam habeant, teneant, possideant monachi sancti *Augustini* in ævum. Si quis autem huic nostræ auctoritati contrarius violare præsumpserit, æterna maledictionis dampnatione se multandum noverit, & regiæ vindictæ subjacebit. Ego *Willelmus* gratia Dei rex *Anglorum* hanc cartam confirmo, et fidelibus firmandum committo. Ego *Odo* episcopus *Baiocensis* calumpniam quam in ipsa terra habebam relinquo & libens subscribo ✠. Ego *Willelmus* *Londoniensis* episcopus scribo ✠. INSPEXIMUS eciam cartam ejusdem *Willelmi* in hæc verba. Ego *Willelmus* rex *Anglorum*, *H.* dapifero & omnibus Baronibus de *Kancia Francigenis* & *Anglis* salutem. Sciatis quod ego volo et præcipio, ut sanctus *Augustinus* et abbas *Wydo* firmiter & honorifice teneat omnes rectitudines suas et consuetudines ad **Estanores** tam in aqua quam in terra, Et nolo ut amplius aliquis ei inde aliquam injuriam faciat, Teste *Willelmo* episcopo *Dunelmensi* apud **Wyndesor**. INSPEXIMUS insuper cartam bonæ memoriæ *Henrici* quondam regis *Angliæ* progenitoris nostri in hæc verba. *Henricus* rex *Angliæ A.* archiepiscopo & conventui canonicorum sancti *Martini de Dovera*, & *Hamoni* dapifero & Baronibus suis, et fidelibus *Francis* et *Anglis* de **Chent** salutem. Sciatis quod abbas *Hugo* sancti *Augustini Canterburiæ* per dirationamentum regni mei & curiæ, habet præbendam unam de me in ecclesia sancti *Martini de Doveria* sicut antecessores sui habuerunt de antecessoribus meis. Et volo et præcipio ut ipse ita plene eam habeat & ita deserviat per unum canonicum in ecclesia sancti *Martini* sicut antecessores sui plenius et melius habuerunt et deservierunt, & quicquid inde captum est postquam ipse *Hugo* abbas fuit, totum ei reddatur; quod nisi ita factum fuerit, in hamo justifica inde adversarios, Teste *Rogero* episcopo *Salesberiensi*, et *W. Oxoniensi* episcopo apud *Westmonasterium* in *Pentecoste*. INSPEXIMUS eciam cartam ejusdem *H.* in hæc verba. *H.* rex *Anglorum*, Archiepiscopis, Episcopis, Comitibus, Vicecomitibus, Baronibus et omnibus fidelibus suis *Francis & Anglis*, totius *Angliæ* salutem. Sciatis quod *Hugo* abbas sancti *Augustini Cant.* dirationavit in curia mea terras suas de **Rypple** & **Langedon**, cum omnibus illis pertinentibus contra *Manestenum Arsit*, Et volo et concedo et firmiter præcipio, ut amodo imperpetuū in dominio ecclesiæ eas teneat, ita bene et honorifice sicut ipse abbas *Hugo* melius et honorabilius et quietius tenet suas alias dominicas terras, Teste episcopo *Lyncolniensi* et comite de **Mellent** apud **Wyndr.** in Pentecoste in anno quo rex dedit filiam suam imperatori. Hoc dirationamentum fuit apud *Londoniam* in Rogationibus. INSPEXIMUS insuper cartam ejusdem *H.* in hæc verba. *H.* rex *Anglorum*, omnibus vicecomitibus suis & ministris totius *Angliæ* salutem. Præcipio ut servientes S. *Augustini* sint quieti ab omni theolonio in omnibus quæ poterunt affidare se emere ad dominicos usus monachorum, Et defendo ne quis eos super hoc disturbet. Teste *Waltero* Cancellario apud *Westmonasterium* in natali Domini. INSPEXIMUS eciam cartam ejusdem *H.* in hæc verba. *H.* rex *Anglorum* *Anselmo* archiepiscopo & *Hamoni* vicecomiti & omnibus Baronibus suis *Francis* & *Anglis* tocius *Angliæ* salutem, Sciatis me dedisse et concessisse monachis sancti *Augustini* habere feriam in translatione ipsius sancti apud *Canterberiam* quæ est idus Sept. v. die post natale S. *Mariæ* & duret per quinque dies, ij. ante festum ipsius Sancti & ij. post festum. Et præcipio ut omnes ad eam venientes & in ea morantes & ab ea redeuntes habeant firmam pacem meam, & nemo eis injuriam faciat, nec in civitate vel extra aliquis theolonium per hos dies capiat nisi monachi & servientes eorum, Teste *Turstino* capellano & *Hamone* dapifero apud *London.* kal. Septembris. INSPEXIMUS insuper cartam ejusdem *H.* in hæc verba. *H.* rex *Anglorum* *Radulpho Cantuariensi* archiepiscopo & *Willelmo de*

S. Istlep Archiep.

Edw. III. Rex.

Aynelsfort vicecomiti, & omnibus baronibus & fidelibus suis de **Chent** salutem. Concedo Deo & sancto *Augustino Cant.* & *Hugoni* abbati & omnibus successoribus suis habere mercatum in insula de **Thanet**, & homines illuc venientes & redeuntes omnes firmam pacem meam habeant, ne aliquis eos disturbet, neque injuriam vel contumeliam faciat. Et ita habeat abbas in pace & quiete & honorifice mercatum suum cum omnibus consuetudinibus & forisfactis & placitis suis, sicut habet aliquam terram vel rem sancti *Augustini* melius & quietius & honorificentius. Teste *Rogero* episcopo *Saresberiensi*, & *Ranulpho* Cancellario, & *Nigello* de Alb. apud *Westmonasterium*. INSPEXIMUS eciam cartam *Ricardi* quondam regis *Angliæ* progenitoris nostri in hæc verba. *Ricardus* Dei gratia rex *Angliæ*, dux *Normanniæ* & *Aquitaniæ*, Comes *Andegaviæ* viceecomitibus & omnibus baronibus & fidelibus suis de **Chent** salutem. Concedo Deo & sancto *Augustino Cant.* & abbati *Rogero* & omnibus successoribus suis habere mercatum in insula de **Thanet** apud **Stanores**. Et homines illuc venientes & redeuntes omnes firmam pacem nostram habeant; nec aliquis eos disturbet neque injuriam vel contumeliam faciat. Et ita habeat abbas in pace quiete & honorifice mercatum ipsum cum omnibus consuetudinibus & forisfactis & placitis suis, sicut habet aliquam terram vel rem sancti *Augustini* melius quietius & honorificentius. Teste *H. Dunolmensi* episcopo tercio die Decembris apud *Cantuariam*. INSPEXIMUS eciam cartam *Iohannis* quondam regis *Angliæ* progenitoris nostri in hæc verba. *Johannes* Dei gratia rex *Angliæ*, dominus *Hiberniæ*, dux *Normanniæ*, *Aquitaniæ* & Comes *Andegaviæ* archiepiscopis, episcopis, abbatibus, Comitibus, baronibus, Justiciariis, vicecomitibus, ballivis & omnibus ministris & fidelibus suis salutem. Sciatis quod volumus & præcipimus ut nullus amodo aliquid reclamet in **Estanores**, set abbas de sancto *Augustino Cant.* & fratres loci ejusdem libere & quiete terram illam & totum littus usque ad medietatem aquæ habeant sine calumpnia aliqua; sicut cartæ regis *Willelmi* & regis *Henrici* avi patris nostri quas inde habent rationabiliter testantur. Hiis testibus *Roberto* Comite *Leircestriæ*, Comite *Willelmo Marescallo*, *Willelmo* Comite *Arundel*, *W. de Brewes*, *Girardo de Furnivall*, *Iohanne de Pratellis*, *Thoma & Alano Basset*. Dat. per manus *Iohannis de Brancestre* archidiaconi *Wygornensis* apud *Aurival* xv. die Junii anno regni nostri quinto. INSPEXIMUS eciam cartam domini *E.* quondam regis *Angliæ* patris nostri in hæc verba. *Edwardus* Dei gratia rex *Angliæ*, dominus *Hiberniæ*, dux *Aquitaniæ*, Omnibus ad quos præsentes literæ pervenerint salutem. Sciatis quod cum nos maneria de **Langeport**, **Chistelet**, & **Sturreye**, **Menstre** & **Salmanston** in comitatu *Kanciæ* cum pertinentiis nuper in curia nostra coram dilectis & fidelibus nostris *Ioh. Berewyk* & sociis suis Justiciariis nostris itinerantibus in eodem comitatu per brevia nostra directa versus dilectum nobis in Christo abbatem sancti *Augustini Cant.* petivissemus ut jus nostrum: Nos caritatis intuitu & ob reverentiam prædicti Sancti remisimus pro nobis & hæredibus nostris præfatis Abbati & conventui loci prædicti omnem actionem quam erga eundem abbatem habuimus in maneriis prædictis cum suis pertinentiis quibuscumque. Volentes & concedentes pro nobis & hæredibus nostris, quod prædicti abbas & conventus habeant & teneant maneria prædicta cum suis pertinentiis ut jus ecclesiæ suæ prædictæ sibi & successoribus suis, sicut ea habuerunt & tenuerunt ante impetratione͂ brevium nostrorum prædictoru͂ sine occasione vel impedimento nostri vel hæredum nostrorum imperpetuum. In cujus rei testimonium has literas nostras fieri fecimus patentes. Teste meipso apud *Cantuariam* vicesimo septimo die Julii anno regni nostri vicesimo primo. Nos autem donationes, concessiones, traditiones, confirmationes & remissionem prædictas ratas habentes & gratas, eas pro nobis & hæredibus nostris quantum in nobis est dilectis nobis in Christo *Radulpho* nunc abbati loci prædicti, & conventui ejusdem loci & successoribus suis concedimus & confirmamus sicut cartæ prædictæ rationabiliter testantur. Hiis testibus venerabilibus patribus *W.* archiep. *Eboracensi Angliæ* primate thesaurario nostro, *I. Elyensi* & *I. Wyntoniensi* episcopis. *Iohanne de Warenna Surr.* & *Hugone le Despenser Wyntoniensi* Comitibus, *Hugone le Despenser* domino de *Glammorgan*, *Thoma de Blount* senescallo hospitii nostri et aliis. Dat. per manum nostram apud *Westmonasterium* decimo octavo die Julii anno regni nostri vicesimo. Nos autem donationes, concessiones, traditiones, confirmationes et remissionem prædictas ratas habentes & gratas, eas pro nobis et hæredibus nostris quantum in nobis est dilecto nobis in Christo fratri *Thomæ* nunc abbati loci prædicti et ejusdem loci conventui, et successoribus suis concedimus et confirmamus sicut cartæ prædictæ rationabiliter testantur, Et prout idem abbas et conventus prædicta maneria, terras et tenementa cum pertinentiis jam tenent, ipsique et prædecessores sui abbates & conventus loci prædicti eadem maneria et tenementa cum pertinentiis ante hæc tempora rationabiliter tenere consueverunt. Hiis testibus venerabilibus patribus *S. Cantuariensi* archiepiscopo tocius *Angliæ* primate, *W. Wyntoniensi* Cancellario et *S. Elyensi* Thesaurario nostris episcopis, *Ricardo Arundel*, *Thoma de Bello Campo Warrennæ* Comitibus, *Thoma de Veer* Comite *Oxoniensi* camerario nostro, *Iohanne atte Lee* senescallo hospicii nostri et aliis. Dat. per manum nostram apud *Westmonasterium* duodecimo die Maii anno regni nostri tricesimo sexto.

S. Istli Archi[...]

Confirmatio regis Edwardi *super libertatibus.*

EDWARDUS Dei gratia rex *Angliæ*, dominus *Hiberniæ* et *Aquitaniæ* Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Prioribus, Ducibus, Comitibus, Baronibus, Justiciariis, Vicecomitibus, Præpositis, Ministris & omnibus Ballivis & fidelibus suis salutem. INSPEXIMUS cartam claræ memoriæ domini *E.* quondam regis *Angliæ* patris nostri in hæc verba. *Edwardus* Dei gratia rex *Angliæ*, dominus *Hiberniæ* & dux *Aquitaniæ* Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Prioribus, Comitibus, Baronibus, Justiciariis, Vicecomitibus, Præpositis, ministris & omnibus ballivis & fidelibus suis salutem. INSPEXIMUS cartam quam bonæ memoriæ dominus *H.* quondam rex *Angliæ* progenitor noster fecit in hæc verba. *H.* rex *Angliæ Hamoni Dapifero* & ministris suis salutem. Præcipio vobis ut cito faciatis reddi hominibus sancti *Augustini* vadimonia illa quæ ceperunt Burgenses de *Cantorberia*

Jw. III. Rex.

ria super eos propter auxilium. Nolo enim ut servientes sancti *Augustini* qui nec emunt nec vendunt, nec mercatum ducunt donent hoc auxilium, unde quicquid propter hoc ab eis captum est totum cito reddatur eis; & videte ne amplius inde clamorem audiam. Teste *Waltero* Cancellario apud *Wyncestriam* in pascha. INSPEXIMUS eciam cartam confirmationis quam claræ memoriæ dominus *H.* quondam rex *Angliæ* avus noster fecit Deo & ecclesiæ sancti *Augustini Cant.* abbati & monachis ibidem Deo servientibus in hæc verba. *Henricus* Dei gratia rex *Angliæ*, dominus *Hiberniæ*, dux *Normanniæ*, *Aquitaniæ*, & Comes *Andegaviæ* archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Prioribus, Comitibus, Baronibus, Justiciariis, Vicecomitibus, Præpositis, ministris, & omnibus Ballivis & fidelibus suis salutem. INSPEXIMUS cartam domini *I.* regis patris nostri in hæc verba. *Iohannes* Dei gratia rex *Angliæ*, dominus *Hiberniæ*, dux *Normanniæ*, *Aquitaniæ* & comes *Andigaviæ*, Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Comitibus, Baronibus, Justiciariis, Vicecomitibus, Ballivis & omnibus ministris & fidelibus suis salutem, Sciatis nos intuitu Dei & pro salute animæ nostræ & pro animabus omnium successorum & antecessorum nostrorum dedisse, concessisse & præsenti carta nostra confirmasse Deo & ecclesiæ sancti *Augustini Cant.* abbati & monachis ibidem Deo servientibus in liberam, puram & perpetuam elemosynam, quod prædicti abbas & monachi habeant imperpetuum eorum saccam & socnam, & pacis fracturam, & pugnam in domo factam, & viæ assaltus, & latrones in terra sua captos, & latronum susceptionem & pastionem super illorum proprios homines infra civitatem & extra, & catalla fugitivorum suorum, & theoloneum suum in terra & in aqua, & consuetudinem quæ dicitur **Theames**, & super omnes allodiarios quos eis habemus datos. Quare volumus & firmiter præcipimus, ut aliquis de hiis supra memoratis in aliqua re se non intromittat nisi eorum præpositi quibus hic commendaverit. Et prohibemus ne aliquis has libertates quas eis concessimus ullo modo infringat, sicut carta regis *Ricardi* fratris nostri, & cartæ aliorum antecessorum nostrorum quas inde habent rationabiliter testantur. Hiis testibus *Roberto* Comite *Leycestriæ*, comite *Willelmo* Marescallo, *Willelmo* Comite *Arundel*, *Willelmo* Comite *de Ferrariis*, *Willelmo de Breyncestre*, *Girardo de Fornival*, *Iohanne de Pratellis*, *Thoma* et *Alano Basset*. Dat. per manum *Iohannis de Brancestre* archidiaconi *Wygorniensis* apud *Aurival* xv. die Junii anno regni nostri quinto. Nos igitur concessionem prædicti *Iohannis* regis patris gratam & ratam habentes, pro nobis & hæredibus nostris eam præsenti carta nostra confirmamus. Hiis testibus, *Eustachio Londoniensi*, *Ioscelino Bathoniensi*, *Ricardo Sarisberiensi* episcopis, *Huberto de Burgo* Comite *Kanciæ* Justiciario nostro, *Guillelmo de Ferrariis* Comite *Albemarliæ*, *Humfrido de Boun* Comite *Herefordiæ*, *Guillelmo de Aynesford*, *Ricardo de Argenteyn*, senescallis nostris, *Henrico de Capella* & aliis. Dat. per manum venerabilis patris *Radulphi Cicestrensis* episcopi & cancellarii nostri apud *Westmonasterium* decimo octavo die Februar. anno regni nostri undecimo. INSPEXIMUS eciam quandam aliam cartam quam præfatus avus noster fecit prædicto abbati & conventui loci illius in hæc verba. *Henricus* Dei gratia rex *Angliæ*, dominus *Hiberniæ*, et dux *Aquitaniæ*, Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Prioribus, Comitibus, Baronibus, Justiciariis, Forestariis, Vicecomitibus, Præpositis, Ministris & omnibus Ballivis & fidelibus suis salutem. Sciatis nos concessisse & hac carta nostra confirmasse dilectis nobis in Christo abbati *S. Augustini Cant.* qui pro tempore fuerit & ejusdem loci conventui, quod ipsi & eorum successores imperpetuum habeant liberam warennam in omnibus dominicis terris suis de **Menstre** in insula de **Thenet**, **Chistelet**, **Sturreye**, **Stodmersch**, **Littleborne**, **Kenynton**, **Snaves**, **Borewarmersch**, **Lenham**, & **Plumstede** in comitatu *Kanciæ*, dum tamen terræ illæ non sint infra chacias aut warennas nostras. Ita quod nullus intret terras illas ad fugandum in eis vel ad aliquid capiendum quod ad warennam pertineat sine licentia & voluntate ipsorum abbatis & conventus vel successorum suorum, super forisfacturam nostram decem librarum. Concessimus eciam & hac carta nostra confirmavimus eisdem abbati & conventui, quod ipsi & eorum successores imperpetuum habeant unum mercatum apud prædictum manerium suum de **Plumstede**, singulis septimanis per diem Martis, Et quod habeant ibi unam feriam singulis annis duraturam per tres dies, videlicet in vigilia, in die & in crastino Sancti *Nicholai*, nisi mercatum illud & feria illa sint ad nocumentum vicinorum mercatorum, & vicinarum feriarum. Quare volumus & firmiter præcipimus pro nobis et hæredibus nostris, quod prædicti abbas & conventus et eorum successores imperpetuum habeant prædictam warennam, dum tamen non sit infra chacias aut warennas nostras. Et quod habeant prædicta mercatum et feriam cum omnibus libertatibus et liberis consuetudinibus ad ea pertinentibus, nisi mercatum illud et feria illa sint ad nocumentum vicinorum mercatorum et vicinarum feriarum sicut prædictum est. Hiis testibus, *Guydone de Lezinan*, & *Willelmo de Valencia* fratribus nostris, *Thoma de Clare*, *Roberto Agnylim*, *Willelmo de Wyntresbulle*, *Benedicto de Blakenham*, *Stephano de Edworth*, *Rogero de Wanton*, *Petro Everard* & aliis. Dat. per manum nostram apud *Westmonasterium* primo die Aprilis anno regni nostri quinquagesimo quarto. INSPEXIMUS eciam literas patentes quas celebris memoriæ dominus *E.* quondam rex *Angliæ* pater noster fecit præfatis abbati & conventui in hæc verba. *Edwardus* Dei gratia rex *Angliæ*, dominus *Hiberniæ*, & dux *Aquitaniæ*, Omnibus ad quos præsentes literæ pervenerint, salutem. Sciatis quod cum nos maneria de **Langport**, **Chistelet**, **Sturreye**, **Menstre** & **Salmanston** in comitatu *Kanciæ* cum pertinentiis nuper in curia nostra coram dilectis & fidelibus nostris *Iohanne de Berewyk* & sociis suis Justiciariis nostris itinerantibus in eodem comitatu per brevia nostra de recto versus dilectum nobis in Christo abbatem sancti *Augustini Cant.* petivissemus ut jus nostrum, Nos caritatis intuitu et ob reverentiam prædicti Sancti remisimus pro nobis & hæredibus nostris præfatis abbati & conventui loci prædicti omnem actionem quam erga eundem abbatem habuimus in maneriis prædictis cum suis pertinentiis quibuscumque: Volentes & concedentes pro nobis & hæredibus nostris quod prædicti abbas & conventus habeant & teneant maneria prædicta cum suis pertinentiis ut jus

S. Isidcp. Archiep.

Edw. III. Rex. ecclesiæ suæ prædictæ sibi & successoribus suis sicut ea habuerunt & tenuerunt ante impetrationem brevium nostrorum prædictorum sine occasione vel impedimento nostri vel hæredum nostrorum imperpetuum. In cujus rei testimonium has literas nostras fieri fecimus patentes, teste meipso apud *Cantuariam* vicesimo septimo die Julii anno regni nostri vicesimo primo. INSPEXIMUS eciam cartam quam præfatus pater noster fecit eisdem abbati & conventui in hæc verba. *Edwardus* Dei gratia rex *Angliæ*, dominus *Hiberniæ*, dux *Aquitaniæ*, Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Prioribus, Comitibus, Baronibus, Justiciariis, Vicecomitibus, Præpositis, Ministris & omnibus ballivis & fidelibus suis salutem. Sciatis quod licet dilecti nobis in Christo abbas & conventus sancti *Augustini Cant.* à tempore cujus memoria non existit perceperint & habuerint catalla omnium hominum & tenentium suorum felonum & dampnatorum ac fugitivorum in quibuscumque curiis infra regnum nostrum adjudicata fuerant semper huc usque, absque dono, vel concessione aliqua à nobis seu progenitoribus nostris quondam regibus *Angliæ* inde habita vel optenta: Ne tamen dicti abbas & conventus ex hujusmodi perceptione onerari, inquietari, vel actionari à quocumque valeant in futurum, ob reverentiam sancti prædicti et devotionem quam erga eundem sanctum gerimus & habemus, Volentes eisdem abbati & conventui gratiam facere & eorum securitati ex regia munificentia in hoc specialiter providere; Volumus & concedimus & hac carta nostra confirmamus pro nobis & hæredibus nostris præfatis abbati & conventui, quod ipsi & eorum successores habeant & percipiant de cætero catalla omnium hominum et tenentium suorum felonum, dampnatorum & fugitivorum coram quibuscumque Justiciariis & Ministris nostris et hæredum nostrorum aut aliorum quotumcumque infra regnum nostrum catalla hujusmodi, ex quibuscumque delictis et causis contigerit adjudicari. Ita quod cum aliquis hominum & tenentium suorum pro delicto aliquo vitam vel membrum debeat amittere, vel fugam fecerit et judicio stare noluerit, vel qualitercumque deliquerit, per quod catalla sua perdere debeat in quacunque curia nostra et hæredum nostrorum, seu aliorum, ubi de eo justitia fieri debeat, liceat ipsis abbati et conventui et eorum ministris sine impedimento seu contradictione nostra et hæredum nostrorum, vicecomitum, ballivorum, et ministrorum nostrorum quorumcumque vel aliorum ponere se in seisinam de catallis prædictis in quibuscumque casibus, in quibus ballivi nostri vel hæredum nostrorum si catalla illa ad nos vel hæredes nostros pertinerent, ea in manus nostras vel manus hæredum nostrorum possent vel deberent capere vel seisire; Ita quod nullus Justiciarius seu minister noster vel hæredum nostrorum seu alterius de catallis hujusmodi quo minus abbas et conventus et eorum ministri ea habere et in seisinam eorundem se ponere possint ut prædictum est, se in aliquo intromittat sine licentia et voluntate ipsorum abbatis et conventus, et successorum suorum imperpetuum. Quare volumus et firmiter præcipimus pro nobis et hæredibus nostris, quod prædicti abbas et conventus et eorum successores habeant et percipiant de cætero catalla hominum et tenentium suorum felonum et dampnatorum ac fugitivorum, coram quibuscumque Justiciariis et ministris nostris et hæredum nostrorum, et aliorum quotumcumque infra regnum nostrum catalla hujusmodi ex quibuscumque delictis et causis contigerit adjudicari. Ita quod cum aliquis hominum vel tenentium suorum pro delicto aliquo vitam vel membrum debeat amittere, vel fugam fecerit, et judicio stare noluerit, vel qualitercumque deliquerit, per quod catalla sua perdere debeat in quacumque curia nostra vel hæredum nostrorum seu aliorum ubi de eo justicia fieri debeat, Liceat ipsis abbati et conventui et eorum ministris sine impedimento seu contradictione nostri et hæredum nostrorum, vicecomitum, ballivorum et ministrorum nostrorum quorumcumque vel aliorum, ponere se in seisinam de catallis prædictis in quibuscumque casibus in quibus ballivi nostri vel hæredum nostrorum, si catalla illa ad nos vel hæredes nostros pertinerent, ea in manus nostras et hæredum nostrorum possent vel deberent capere vel seisire, et ita quod nullus Justiciarius seu Minister noster vel hæredum nostrorum seu alterius de catallis hujusmodi quominus dicti abbas et conventus et eorum ministri ea habere et in seisinam eorundem ponere se possent, in aliquo intromittat sine licentia & voluntate ipsorum abbatis et conventus, et successorum suorum imperpetuum sicut prædictum est. Hiis testibus venerabilibus patribus *A. Dunolmensi*, *W. Eliensi*, *I. Karliolensi* et *W. Bathoniensi* et *Wellensi* episcopis, *Edmundo* fratre nostro, *W. de Valencia* avunculo nostro, *Edmundo* Comite *Cornubiæ* consanguineo nostro, *Roberto Tybotot*, *Gilberto de Thornton*, *Waltero de Bello Campo*, *Iohanne de Meryngham*, *Roberto de Herford*, *Rogero Brabazun* et aliis. Dat. per manum nostram apud *Westmonasterium* quarto decimo die Junii anno regni nostri vicesimo secundo. Nos autem præceptum, donationem, concessiones, confirmationes et remissionem prædicta rata habentes et grata, ea pro nobis et hæredibus nostris quantum in nobis est, dilectis nobis in *Christo Radulpho* nunc abbati loci prædicti & conventui ibidem et eorum successoribus concedimus & confirmamus, sicut cartæ et literæ patentes prædictæ rationabiliter testantur. Præterea cum abbates & conventus loci illius à tempore quo non extat memoria habuerint in maneriis suis de Menstre, Norborne, Littlemongham, Lenham, Lytleborne, Chistelet, Sturre, Stodmersch, Ripple, Langedon, Salmanston, Swalclive, Combrok, Kenynton, Sellyng, Plumsted, Tenwarden, Borewarmersh, Dale, Gostone, Newenton, Langport, & Wyke, in suburbio *Cantuariæ* in comitatu *Kanciæ* catalla hominum suorum dampnatorum et fugitivorum cum anno et vasto, & animalia quæ dicuntur Weif, Et in prædictis maneriis de Menstre, Stodmersch, Chistelet, Norborne, Dale, Swalclyve, Plumstede, ac in maneriis suis de Snave & Sefaltre in eodem comitatu wreccum maris, & eciam habuerint in prædictis maneriis de Menstre, No[r]borne, Lenham, Litleborne, Chistelet, Sturre, Stodmersch, Ripple, Langedon, Plumstede, Dale, Gostone & Langport visum franci plegii et ea quæ ad hujusmodi visum pertinent, Et in prædicto manerio de Newynton, emendas assisæ panis & cervisiæ fractæ, et tenuerint in eodem manerio de *N.* de hominibus suis qui sunt extra procinctum hundredi de Middilton, Et in prædictis maneriis de Kenynton, Borewarmersch & Snaves placita de sanguinis effusione, sicut recordum *I. de Berewyk*, & so-

S. Islep Archiep.

Edw. III. Rex.

sociorum suorum Justiciariorum domini regis *E.* quondam regis *Angliæ* patris nostri anno regni regis ejusdem xxj. itinerantium ad communia placita in comitatu prædicto, quod coram nobis venire fecimus, evidenter apparet; Super quibus quidem libertatibus abbates & conventus prædicti cartam alicujus progenitorum nostrorum hactenus nullatenus habuerunt: Nos volentes securitati abbatis & conventus loci prædicti & successorum suorum in hac parte providere, & eis gratiam facere ampliorem, concedimus eisdem abbati & conventui & hac Carta nostra confirmamus pro nobis & hæredibus nostris, quod ipsi & successores sui imperpetuum habeant per eandem cartam nostram in prædictis maneriis de **Menstre, Nordborne, Litlemongham, Lenham, Litleborne, Chistelet, Sturre, Stodmersch, Ripple, Langedon, Salmanston, Swalclive, Berton, Combrok, Kenynton, Selling, Plumstede, Tantwarden, Borewarmersh, Dale, Gostone, Newinton, Longport** & **Wyke** catalla hominum suorum dampnatorum & fugitivorum cum anno & vasto, & animalia quæ dicuntur **Weyf**; & in prædictis maneriis de **Menstre, Stodmersch, Chistelet, Nordborne, Dale, Swalclive, Plumstede, Snaves** & **Sesaltre** wreccum maris. Et in eisdem maneriis de **Menstre, Nordborne, Lenham Litleborne, Chistelet, Sturre, Stodmersch, Ripple, Langedon, Plumstede, Dale, Goston** & **Longport** visum franci plegii, & ea quæ ad hujusmodi visum pertinent. Et in prædicto manerio de **Newynton** emendas assisæ panis et cervisiæ fractæ, & quod teneant in eodem manerio de **Newynton** de hominibus suis qui sunt extra procinctum hundredi prædicti et in dictis maneriis de **Kenynton, Borewarmersch** & **Snaves** placita de sanguinis effusione. Et concessimus pro nobis & hæredibus nostris, quod licet ipsi aut prædecessores sui prædicti aliquibus libertatum in cartis & literis supradictis quas confirmavimus ut superius est expressum contentarum seu aliarum per recordum prædictum superius expressarum aliquo casu emergente hactenus usi non fuerint, Idem tamen abbas & conventus & successores sui libertatibus supradictis & earum qualibet de cætero virtute præsentis cartæ nostræ imperpetuum plene gaudeant & utantur sine occasione vel impedimento nostri vel hæredum nostrorum, Justiciariorum, Escaetorum, Vicecomitum aut aliorum ballivorum seu ministrorum nostrorum quorumcunque. Hiis testibus venerabilibus patribus *W. Wigornensi, J. Bathonensi* & *Wellensi*, & *W. Exoniensi* episcopis, *Gilberto de Clare* Comite *Glouncestriæ*, & *Herefordiæ*, *Adomaro* de *Valencia* Comite *Pembrok*, *Johanne de Britania* Comite *Richmond*, *Hugone le Despencer*, *Edmundo de Malo Lacu* Senescallo hospicii nostri, et aliis. Dat. per manum nostram apud *Dovoram* xxij. die Maii anno regni nostri sexto. Nos autem præceptum, donationem, concessiones, confirmationes & remissionem prædicta rata habentes et grata, ea pro nobis & hæredibus nostris quantum in nobis est dilecto nobis in Christo fratri *Thomæ* nunc abbati loci prædicti et ipsius loci conventui concedimus et confirmamus sicut cartæ & literæ prædictæ rationabiliter testantur. Præterea volentes eisdem abbati et conventui ob affectionem quam ad personam dicti abbatis merito gerimus et habemus, gratiam facere ampliorem, concessimus pro nobis & hæredibus nostris eisdem abbati et conventui, quod licet ipsi vel eorum prædecessores aliqua vel aliquibus libertatum in prædictis carta et literis contentarum seu aliarum per dictum recordum expressarum aliquo casu emergente hactenus usi non fuerint: idem tamen abbas et conventus et successores sui libertatibus prædictis et earum qualibet extunc plene gaudeant imperpetuum et utantur, sine occasione vel impedimento nostri vel hæredum nostrorum, Justiciariorum, Escaetorum, Vicecomitum, aut aliorum Ballivorum seu ministrorum nostrorum quorumcunque. Hiis testibus venerabilibus patribus *S. Cantuariensi* archiepiscopo totius *Angliæ* Primate, *W. Wintoniensi* Cancellario, et *S. Eliensi* Thesaurario, nostris episcopis, *Ricardo Arundel. T. de Bello Campo Warr.* Comitibus, *T. de Ver* Comite *Oxoniæ* Camerario nostro, *J. ate Lee* Senescallo hospicii nostri & aliis. Dat. per manum nostram apud *Westmonasterium* xij. die Maii anno regni nostri xxxvj.

S. Islep. Archiep.

§ 10. *De manerio de* **Dene** *in* **Thanet** *per Comitissam* Huntindoniæ *dato.*

S*Ciant præsentes & futuri, quod nos* Juliana de Leybourne *Comitissa* Huntingtoniæ *dedimus &c. manerium nostrum de* **Dene** *& quoddam tenementum vocatum* **Aulton** *cum mariscis, brocis, molendinis, serviciis, tenementis, redditibus, releviis, escaetis, visibus franciplegii, feoditatibus, sectis curiæ & omnibus aliis juribus & pertinenciis suis quibuscumque in insula de* **Thanet** *adeo integre sicut ea unquam habuimus vel tenuimus per decessum hæreditarium in manu nostra. Habendum & tenendum prædicta maneria & tenementa cum suis pertinentiis prædictis abbati & conventui & successoribus suis imperpetuum ad inveniendum & sustentandum de exitibus & proficuis manerii & tenementorum prædictorum quasdam cantarias, elemosynas & alia pietatis opera subscripta, videlicet, Quod ipsi & successores sui post decessum nostrum in die sanctæ* Annæ *annuatim celebrent imperpetuum j. missam solempnem in choro ut in duplici festo, & distribuant eadem die C. pauperibus CC. denarios, videlicet cuilibet eorum ij.d. & conventui ejusdem loci j. pitanciam sufficientem annuatim die supradicto, & in die anniversarii nostri exequias mortuorum cum solempni missa in choro & aliis pertinentiis ut in duplici festo annuatim celebrent; & eodem die CC. pauperibus CC. denarios distribuent, & pitanciam eodem die, videlicet abbati xx.s. Priori v.s. & cuilibet monacho de conventu ij.s. vj.d. Et prædicti abbas & conventus & successores sui invenient j. capellanum idoneum secularem ad celebrandum imperpetuum ad altare sanctæ* Annæ *in monasterio prædicto j. missam cotidie pro domino* Edwardo *rege* Angliæ *& pro animabus progenitorum suorum & animabus antecessorum nostrorum & pro anima* Laurencii de Hastyng *&* Johannis *filii ejusdem & animabus antecessorum suorum. Et quod omnes monachi ad prædictum altare celebrantes habeant specialiter in memoria animas prædictas. Ad quas quidem cantarias, elemosynas & alia pietatis opera ut præmittitur annuatim facienda & observanda imperpetuum, prædicti abbas & conventus obligant se & successores suos manerium & tenementa prædicta; & concedunt pro se & successoribus suis, quod si contingat*

Edw. III. Rex. *prædictas cantarias, elemosynas & alia pietatis opera in parte vel in toto à retro esse vel subtracta; extunc bene liceat hæredibus prædictæ Comitissæ & atornatis eorum in hac parte, in manerio & tenementis prædictis distringere & districtiones retinere, quousque idem abbas & conventus de omnibus subtractis & defectibus plenarie satisfecerint. Et nos prædicta Comitissa & hæredes nostri prædicta manerium & tenementa cum suis pertinentiis prædictis abbati & conventui & successoribus suis in forma prædicta contra omnes warantizabimus &c.*

Eodem anno x. die mensis Marcii idem rex remisit & quietum clamavit pro se & hæredibus suis totum jus & clameum quæ in eisdem manerio & tenementis habere potuit, prædictis abbati et conventui, et contemplatione prædictæ Comitissæ eisdem prædicta perpetualiter confirmavit.

An. Dñi 1363. Anno Domini M.CCC.lxiij. dominus rex concessit CC.l. marcas pro fossatura et claustura civitatis. Cujus operis supervisores fuerunt abbas et prior sanctæ Trinitatis.

§. 11. *Adquisitio manerii de* Dres.

1365. ANno Domini M.CCC.lxv. post multas interlocutiones, lites & contentiones motas inter *T.* abbatem & conventum hujus monasterii & *Thomam Conn* chivaler de jure & possessione manerii de Dres in Chistelet, tandem per finem de li. idem *T.* alienavit & dimisit manerium prædictum in hac forma quæ sequitur.

Sciant præsentes &c. Willielmo Sepham *Rectori ecclesiæ de* Werhorne, Valentino ate Pathe *Rectori ecclesiæ de* Hortone, *&* Thomæ Kempe *vicario ecclesiæ de* Chistelet *manerium de* Dres *juxta* Raycolver *cum pertinentiis, una cum omnibus libertatibus, redditibus & serviciis, tenementis & commoditatibus ad dictum manerium quoquo modo spectantibus; Habendum & tenendum prædictum manerium cum pertinentiis una cum omnibus libertatibus, redditibus & serviciis, tenementis & commoditatibus ad dictum manerium quoquo modo spectantibus prædictis* Willielmo Valentino, *&* Thomæ *hæredibus & assignatis suis de capitalibus dominis feodorum per servicia quæ ad præfatum manerium cum pertinentiis prædictis pertinent imperpetuum.*

Thomas Abbas sancti &c. per *Johannem Espelon* attornatum suum petit versus *Willelmum S.* &c j. mesuagium, C.xl. acras terræ, CCCC. & xl. acras pasturæ, viij. acras bosci, C.l. acras marisci, lx. s. redditus & redd. xij. gallinarum, xl. gallinarum & xij. vomerum cum pertinentiis in Chistelet & Westbere, quæ magister *Johannes Verdonn* tenuit de *Radulpho* abbate prædecessore abbatis nunc, & quæ ad præfatum nunc abbatem reverti debent tanquam escaeta sua, eo quod prædictus *I.* bastardus fuit & obiit sine hærede de se. Et unde dicit, quod prædictus *Johannes Verdonn* tenuit de prædicto *Radulpho* abbate prædicta tenementa cum pertinentiis suis per homagium & fidelitatem & ad scutagium domini regis xl.s. & ad faciendum sectam tam ad curiam prædicti abbatis apud *Cantuariam* de tribus septimanis in tres septimanas quam ad curiam ipsius abbatis de Chistelet; & per servicium liij.s. iv.d. & inde producit sectam. Et prædicti &c.

§. 12. *Servitium quod homines v. portuum debent ad* Norborne.

ANno Domini M.CCC.lxiv. die Veneris proximo post festum sancti *Dunstani* fuit inquisitio capta apud *Cantuariam* coram *Willelmo Herle, Johanne Cobham* & aliis Justiciariis domini regis assignatis ad inquirendum per sacramentum &c. qui dicunt quod barones de libertate *Doveriæ* adquisierunt extra libertatem suam in tenura abbatis sancti *Augustini Cantuariæ* ad maneria de Northborne & Ripple in hundredo de Cornylo de diversis hominibus tempore regis *E.* patris regis nunc, & tempore regis nunc, CCC.ix. acras, iij. rodas dimidiam de terra vocata Swollyngland quæ tenentur per diversa servicia subsequentia; videlicet ad curiam de Nordborn CC.xlij. dimidiam acram dimidiam rodam de Swollyngland, & debet inde qualibet acra per annum ad iv. terminos j.d. ob. & debet quælibet *Swollynga* habere CC. acras quæ debent per annum viij. gallinas, j. multonem & CC. ova de redditu, & sic secundum quantitatem cujuslibet *S.* Et debet quælibet *Swollinga* arare vj. acras de Telwork, & ij. acras de Swodlesten, & prædictas vj. acras seminare, semen ad granarium domini quærere & residuum seminis reportare. Debent eciam dictas vj. acras herciare, sarculare, metere, ligare, coppare & vertere, si necesse fuerit in grangiam domini cariare & tassare. Et debent pro qualibet *Swollinga* xiv.d. per annum pro schippeshere, timberlode & bordlode, vel cariare extra waldam per mare vel per terram ad manerium prædictum. Et ad quamlibet *Swollingam* dominus eliget in curia sua per tenentes suos ij. homines & inde onerabit j. qui colliget redditum in dicta *Swollinga*, set pro arreragiis redditus non distringere, set bedellus domini distringet; & debet quilibet tenens sectam ad curiam domini de tribus septimanis in tres septimanas. Et ad ij. dies divisos debent venire ad visus franci plegii faciendos ibidem & præsentare ibidem omnia quæ sunt præsentanda; Et debent relevium tam de terris suis sibi hæreditarie accessis quam de terris perquisitis secundum modum patriæ. Quæ servicia & consuetudines ipsi tenentes annuatim faciunt & solummodo præter corporale servicium quod vocatur Swollyngman, quod facere omnino recusant, ad magnum gravamen & præjudicium abbatis supradicti. Item dicunt quod dicti tenentes pro omnibus terris suis in geldabili tenentur & debent contribuere in omnibus lottis & scottis in geldabili assessis, videlicet pro warda maris tempore guerræ pro hoberariis, sagittariis inveniendis & sustentandis ubi necesse fuerit super costeram maris, & jam pro sagittariis & eorum ductoribus inveniendis & sustentandis versus partes *Scociæ* & alibi tempore guerræ prædictorum regum, & pro hominibus juratis coram diversis Justiciariis domini Regis, & pro eorum expensis assessis & levatis in geldabili pro terris suis in geldabili contributionem recusarunt & recusant, & pro expensis factis circa constabularios laborantes ad eligendum & ducendum prædictos hobilarios sagittarios, & in omnibus aliis lottis & scottis contributionem facere recusant, ad grave dampnum tocius communitatis partium suarum. Item dicunt, quod per eadem servicia et consuetudines tota terra de Swoll, quam dicti barones tenent

Edw. III. Rex. nent ad curiam de **Ripple** & **Castlangesdon** debent nichil per annum præter **schippssthere, timbirlode, bordlode**, & **multon**. Item tota terra de **Swoll**, apud **Ripple** tenetur de curia de **Ripple** quælibet acra per servicium iij. d. ad tres terminos, & quælibet acra metere ij. pedes frumenti & ligare, & debent ad turnum vicecomitis secundum quantitatem terrarum suarum ad terminum mediæ quadragesimæ, Et dicunt quod dicti barones pro terris suis contributionem in lottis &c. facere recusant. Item dicunt, quod barones de *Sandwyco* tenent de curia de **Nordborne** CCCC. lxvj. acras iij. rodas dimidiam de **Swollynglond** per easdem consuetudines & servicia sicut barones de *Dovoria* &c. quæ quidem consuetudines & servicia ipsi annuatim faciunt & solvunt præter corporale servicium ut supra, & pro lottis & scottis faciunt contributionem.

§.13. *Justiciarii assignati super costeris maris.*

An. Dñi 1365. EOdem anno scilicet M. CCC. lxv. dominus Rex abbate *Thoma* suggerente assignavit *Radulphum Spigurnel* constabularium castri *Dovoriæ*, *Johannem Cobeham*, *Robertum Belkneph*, *Robertum Corby*, *Willielmum Halden*, & *Willielmum Horne* Justiciarios ad supervidendum, & ad supervisionem illam dominos partium illarum vel illorum ballivos convocandum & cum ipsis tractandum & deliberandum de dampnis & periculis à **Clyvesend** usque **Stonore** & à **Stonore** usque *Fordwycum* & *Serr.* qualiter melius & citius subduci poterunt quoquo modo. Quarum prætextu literarum idem justiciarii convocatis ad eos dominis terras & dominia in partibus illis habentibus personaliter insulam de **Thanet** ingredientes ad loca prædicta accesserunt, & omnes partes & fines adjacentes circumquaque cum diligentia superviderunt, scilicet die Martis in tercia septimana Quadragesimæ anno regni regis xxxix°. præceptumque fuit vicecomiti ab eisdem quod venire faceret coram præfatis assignatis de quolibet hundredo hundredorum de **Cornylo**, **Castry**, **Wyngham**, **Prestone**, & **Donnhamforde**, & **Ryngslo** xij. tam milites quam alios liberos & legales homines de probioribus & potentioribus hundredorum prædictorum, illorum videlicet qui terras tenementa, mariscos, prata vel pasturas periculo maris à **Clyvesende** usque **Stonores** & à **Stonores** usque *Fordwycum* & *Serr.* subjacentia non habeant. Qui quidem jurati & onerati dicunt per sacramentum suum, quod ipsi prædictas costeras maris inter **Clyvesende** & **Stonores** cum deliberatione diligenti cum omnibus partibus ibidem adjacentibus undique, superviderunt prout eis injunctum extitit per præfatos assignatos. Dicunt etiam quod iminens est ibidem de novo superventum inter limites supradictos quoddam periculum à quodam videlicet loco vocato **Thorghlode** usque quendam locum vocatum mariscus de **Brodehope**, tale videlicet quod impetus maris ad terram ibidem fluctuantes ripam ibidem in multo violentius adjacent quam solebant. Quibus quidem fluctibus & maris ibidem ingressui obstat quædam wallea quam abbas S. *Augustini Cant.* jam tarde fieri fecit, & periculo ac walleæ periculo illi resistenti tantum subjacet quidam mariscus ejusdem abbatis vocatus **Saltmersch** continens iiij^xx. acras, & ille mariscus per inundationem maris & fluctuationem excessivam & non aliter illa wallea non obstante vel alio manuopere forte potest superundari & leviter devastari. Dicunt insuper quod licet undæ maritimæ ultra defensionem illam ingredientes totum mariscum illum superfluerent & vastarent, nulla terras prata mariscos pasturas vel tenementa alia quam prædictum mariscum vocatum **Saltmersch** tantum in partibus illis destrueret, nec alicui dampnum generaret, eo quod nulla terræ prata marisci pasturæ vel tenementa alia quam prædictus mariscus in partibus illis subjacent periculo supradicto. S. Langham Archiep.

Anno M.CCC.lxvj. in vigilia Reliq. obiit *Symon Ysclep* archiepiscopus, & eodem anno in vigilia sancti *Nicholai* electus est *Simon Lanham*, & eodem anno in epiphania Domini natus est *Ricardus* rex *Angliæ* apud *Burdeywes*, in cujus nativitate fuerunt iij. magi, scilicet rex *Ispaniæ*, rex *Naverniæ*, & rex *Portigalliæ*, qui quidem reges dederunt puero munera preciosa. An. Dñi 1366.

§.14. *Commutatio inter Abbatem & Priorem S. Trinitatis in* **Quenyngate**.

ANno Domini M. CCC.lxvij. facta fuit quædam commutatio terrarum & redditūum inter religiosos viros abbatem &c. ex parte una, & Priorem & conventum Sanctæ Trinitatis ex altera, super variis contentionibus & calumpniis ex utraque parte de diversis injustis occupationibus & detentionibus ut dicitur factis, videlicet quod cum idem Prior & conventus certa mesuagia & tofta de quibus idem abbas reddit xv.s. particulariter percipere consueverunt, continentia in longitudine & latitudine dimidiam acram dimidiam rodam & iv^tam partem unius rodæ, & quæ de *Nicholao Horn*, *Johanne Calward*, *Henrico ate Furstall*, & aliis in **Quenyngatelane** seperatim adquisierunt, & partem inde calumpniaverunt, & residuum eorundem mesuagiorum & toftorum in augmentationem gardini ipsorum Prioris & conventus ibidem includere prætendunt. Et ex parte prædictorum Prioris & conventus sit ostensum, quod prædicti abbas & conventus j. placeam terræ apud *les Fines* in **Throtyngton** & quandam parcellam cujusdam condos juxta campum ipsorum Prioris & conventus apud **Paneregge** viij d. annui redditus pro herbagio & pastura cujusdam wallæ apud *Fordwycum* vocatæ **Celereristwal**, xviij. d. de redditu cujusdam alterius parcellæ, & viij.d. redditus cujusdam peciæ terræ apud **Bromdon** de terra quondam **Godeleve ate Crouch** continente dimidiam acram terræ juxta terram ipsorum Prioris & conventus in longitudine versus **East**, & ex altera parte in longitudine ad communem viam quæ ducit ad terras diversorum hominum apud **Paneregh** & **Bromdon** versus **West** capitando ad regiam stratam versus **South** ad elemosynas prædictorum abbatis & conventus pertinentes per magnum tempus in parte occuparunt: Tamen amicabiliter pro bono pacis habenda & continuanda & contentionibus & calumpniis prædictis omnino amovendis & amodo imperpetuum finaliter quiescendis, concordatum est inter ipsos in hunc modum, videlicet quod prædictus abbas & conventus pro se & successoribus suis remittunt eisdem Priori & conventui & successoribus suis v. s. de prædictis xv. s. & concedunt quantum in ipsis est, quod ipsi Prior & conventus per dictam mensuram mensuratam mesuagia 1367.

Edw. III. Rex. suagia & tofta prædicta scilicet de illis tenementis de quibus idem abbates redditum percipiunt pro voluntate sua includere valeant; ita tamen quod x.s. residui prædictorum xv.s. eisdem abbati & conventui & successoribus suis in festo S. *Michaelis* annuatim de tenementis prædictis solvantur imperpetuum ut prius consueverunt. Et ad majorem securitatem solutionis prædictorum x. s. concedunt prædicti Prior & conventus pro se & successoribus suis, quod si contingat prædictum redditum x. s. in parte vel in toto per viij. dies post terminum prædictum à retro esse, bene liceat eisdem abbati & conventui & successoribus suis per ministros suos quoscumque in quodam mesuagio cum celario & shoppa ad idem pertinentibus ipsorum Prioris & conventus in parochia S. *Andreæ Cantuar.* in *le* **Poltrye** situato inter regiam stratam versus **North**, & alia tenementa ipsorum Prioris & conventus versus **South**, & quandam venellam vocatam **Clementislane** versus **East**, & quandam placiam communem vocatam **Bullstak** versus **West**, distringere, & districtiones sic captas irreplegiabiles retinere usque ad plenariam solutionem redditus prædicti, & detentionis ejusdem competenter faciendam. Pro qua quidem concessione & remissione idem Prior & conventus pro se & successoribus suis remittunt & quietum clamant eisdem abbati & conventui & successoribus suis, totum jus & clameum quod habuerunt in prædictis placeis terræ apud *les Vines* annexa muro ejusdem abbatis & conventus, & in condos ut prædicitur apud **Panetregge**, prout metæ & bundæ inde de novo appositæ ibidem dividunt & demonstrant, ac eciam totum jus & clameum quod habuerunt in dictis annuis redditibus prædictorum viij.d. & xviij.d. & viij.d. imperpetuum. Et præterea idem Prior & conventus concedunt & licentiam dant per præsentes pro se & successoribus suis eisdem abbati & conventui & successoribus suis, quod ipsi per se & ministros suos super terram ipsorum Prioris & conventus esiamentum habeant ultra metas & bundas in campo *de la* **Berton** de novo positas pro walla sive muro ipsorum abbatis & conventus apud *les Vines* de novo facienda & reparanda, & quociens & quandocunq; necesse fuerit scalas ponendi & terram ipsorum abbatis & conventus ibidem molliendi & ministrandi sine perturbatione ipsorum Prioris & conventus & successorum suorum.

§.15. *Placitum de* **Stonore** *cum hominibus de* Sandwico.

An. Dñi 1368. ANno Domini M.CCC. lxviij. *Thomas Crabbere* &c. homines de **Stonore** attachiati fuerunt ad respondendum abbati &c. de placito quare cum idem abbas in feodo suo apud **Stonore** pro quibusdam consuetudinibus & serviciis sibi debitis, per *G. Roby* servientem suum quædam catalla capi fecisset, & idem *G.* catalla illa nomine districtionis secundum legem & consuetudinem regni ibidem detinere voluisset, prædictus *T. Crabbere* & alii catalla prædicta eidem *G.* vi & armis abstulere & alia enormia ei intulere ad grave dampnum &c. & unde deterioratus fuit & dampnum habuit ad valenciam C. librarum. Et prædictus *T. Crabbere* & alii per attornatum suum dixerunt, quod prædicta villa de **Stonore** ubi præfatus abbas supponit transgressionem sibi fuisse factam, fuit infra bundas & limites v. portuum, & quod ipsi fuerunt homines & barones eorundem quinq; portuum; unde dixerunt, quod ipsi non intendebant quod curia hæc in placito illo cognoscere deberet. Et prædictus abbas dixit, quod ubi præfatus *T.* & alii superius allegarunt prædictam villam de **Stonore** infra limites fuisse & bundas quinque portuum, supponendo per hoc ipsos in curia hac in placito prædicto respondere non debere, prædicta villa de **Stonore** est in comitatu *Kanciæ* & parcella baroniæ S. *Augustini Cant.* & extra bundas & limites quinque portuum, & hoc paratus est verificare, unde petiit judicium. Et prædicti *T.* & alii dixerunt, quod prædicta villa de **Stonore** est infra bundas & limites quinque portuum prout superius allegarunt, & posuerunt se super patriam. Et præceptum fuit vicecomiti, quod venire faciat xij. probos &c. per quos &c. qui nec abbatem &c. Et venire fecit *J. Bosynton*, *W. Bernevile*, *R. Garwenton*, *Jacobum Wodbelle*, *Adam Bengekyn*, *Andream Wodhell*, *J. Davy*, *W. Coupere*, *J. Ensynge*, *T. Pylhofte*, *J. Balfire*, *J. Ysaac*, qui ad hoc electi, triati & jurati dicunt super sacramentum suum, quod prædicta villa de **Stonore** est in comitatu *Kanciæ* & parcella baroniæ S. *Augustini*, & extra bundas &c. prout prædictus abbas superius placitando allegavit, & assident dampna prædicti abbatis occasione transgressionis prædictæ ad xx. marcas. Ideo concessum est quod prædictus abbas recuperet versus præfatos *T. Crabbere* & alios qui convicti sunt dampna sua prædicta ad xx. marcas assessa; Et idem *Tho. Crabbere*, & omnes alii capiantur &c. S. *Lamb.* Archie.

Consuetud. per Sandwic. in **Stonore** *calumniatæ.*

ET quia isti *Stonorenses* maluerunt subici et vivere sub jugo servitutis *Sandwycensium* quam antiqua libertate patriæ gubernari, ideo consuetudines & dominium quæ ipsi de *Sandwico* in villa de *Stonores* calumpniabantur habere ascribere gratum duxi.

In primis post diem Lunæ proximo post festum S. *Andreæ* apostoli in qua Major villæ *Sandwyci* fuerit electus & sacramentum suum more solito fecerit, dictus Major qui pro tempore fuerit per servientem suum communem faciet certis locis in villa de *Stonores* suum cornu commune sonari proxima septimana sequenti, vel quando viderit tempus oportunum, & erit ibidem proclamatio facta per eundem servientem inhibentem ex parte dicti Majoris communitatem villæ de *Stonores* in certo loco ad hoc assignato invicem convocari. Cum autem prædictus Major cum sociis suis juratis una cum tota communitate de *Stonores* fuerint in loco prædicto congregati, assignabit quendam probum virum de prædicta villa exercere & occupare simile officium majoritatis in omnibus sicut Major villæ *Sandwici* occupat in villa *Sandwici* salvo in judiciis dandis, quia omne judicium cujuscumque fuerit conditionis & naturæ detur per os Majoris *Sandwici* infra limites villæ de *Stonores*, videlicet à prædicta villa usque **Penneberge** & **Pepernasse**, & faciet ibidem dictus Major per clericum suum legere coram tota communitate ibidem solenniter easdem ordinationes quas habent in villa de *Sandwico*. Item habent dicti Major & Barones de *S.* potestatem supervidere omnes orphanos in eadem villa de *Stonores* quolibet anno quotiescunque necesse fuerit, & prædictos orphanos simul cum bonis & catallis eorum bene & fideliter disponere ut melius & securius ad commodum eorundem valeant expedire. Item debent habere coram se recognitionem terræ redditus & tenementi in omnibus

Ev. III. omnibus & singulis sicut habent in villa de *Sandwico* & intotulentur in communi registro in villa prædicta juxta naturam recognitionis. Item administrationem bonorum intestatorum tam liberorum quam extraneorum qui obierint intestati in terra vel in mari sive obierit infra libertatem vel extra, dum bona ipsius intestati infra limites libertatis prædictæ aliquo loco fuerint inventa, & assignabit ij. executores de propinquioribus amicis ipsius defuncti qui jurabunt facere fidelem inventarium suum de omnibus bonis & catallis suis prout deberent coram Ordinario suo;& per visum ipsius Majoris disponent bona ipsius defuncti pro anima sua juxta quantitatem bonorum. Item omnia placita cujuscunque fuerint conditionis, scilicet placita bateriæ, sanguinis fusi, debiti, transgressionis & cons. fractæ & omnia hujusmodi placita possunt terminari de die in diem coram Majore villæ *Sandwici* & ballivo abbatis qui pro tempore fuerint. Et judicium cujuscumque fuerit placiti detur per os Majoris *Sandwici*. Item cum aliquis liber homo amerciatus fuerit pro falso clamore vel pro aliquo alio in placito debiti vel transgressionis sive placitis terræ, non potest ballivus abbatis ibidem intrare ejus tenementum neque eum distringere pro suo amerciamento quousque taxatum fuit per Majorem & juratos,sed per præceptum Majoris & juratorum super taxationem illius amerciamenti, statim per ballivum supradictum & servientem Majoris si pro rebellibus in hac parte fuerint levabitur ad opus ipsius abbatis. Item solent infra dictam villam de *Stonores* terminari omnia placita coronæ vitæ & membrorum coram Majore & juratis juxta naturam suam in forma consuetudinis villæ *Sandwici* in hiis placitis usitatæ.Salvo appello super falsarium monetæ domini regis, seditione, prælocutione contra regem vel reginam, falsaria sigilli domini regis, quæ pertinent ad curiam de **Shipway**. Nec est in prædicta villa de *Sandwico* et *Stonores* aliquis Judex Coronæ qui vulgo dicitur **Coroner** nisi ipse Major cum suis juratis.

An. Dñi 1368. Anno Domini M.CCC.lxviij. *Willielmus Wytleseye* in octabis *S. Adriani* abbatis à *Wigorniensi* ecclesia in archiepiscopum translatus est.

1370. Anno Domini M.CCC.lxx. die translationis S. *Thomæ* martyris dominus *Thomas* abbas hujus loci invitatus et à senioribus monachorum S. *Trinitatis* specialiter requisitus inter illos divina solempniter celebravit anno beati *Thomæ* tunc Jubeleo populo pro indulgentia quasi infinite congregato. Et nota quod durante ista solempnitate prædictus abbas à sacrista S. *Trinitatis* tam in vigilia quam in die ut foret archiepiscopus illorum fuit quæsitus et ad revestiendum deductus.

1371. Anno sequenti in vigilia S. *Lucæ* evangelistæ duo magna grangia in manerio de **Northburne** frumento et ordeo plena per negligentiam cujusdam carpentarii inibi operantis incendio consumpta sunt ad dampnum hujus monasterii M. librarum juxta æstimationem discretorum.

72. Anno Domini M. CCC. lxxij. dominus rex misit apud *Fordwicum* unam galeam ut tuta contra tempestates yemales servaretur: Mandans abbati quod pro fossatura et doma super illa construenda ad sumptus ipsius regis operam daret diligentem. Quæ omnia in labore multum tædioso ad custus ipsius abbatis xx. li. et amplius expeditioni demandata sunt.

Anno sequenti quidam monachus hujus loci C. marcas cujusdam secularis in custodiam suam recepit sine abbatis sui vel fratrum conscientia. Hic tamen monachus asseruit postea publice in capitulo coram omnibus prædictam summam, & plus de suo studio in crastino Reliqu. furatum fuisse, hostio armariolis inventis ut dimiserat bene clausis. Hiis taliter publicatis processit abbas per censuram ecclesiasticam singulos admonendo, & post legitimam admonitionem excommunicationis sententiam inferendo in illum vel illos subditorum suorum qui hujusmodi furtum facere præsumpserunt, ne forte sicut quondam inter apostolos alter *Judas* qui fur erat loculos habens sub specie religionis locum justi nequissimus occuparet. Sed quidem censuris ecclesiasticis, sententiis excommunicatoriis, & quod magis est ipso sacrosancto corpore Christi in medio capituli producto & super illud quilibet per se an furtum commiserit adjuratus actorem operis nullus se esse confessus est. Eodem vero anno in nocte S. *Thomæ* apostoli sacrista hujus ecclesiæ tam in auro quam in jocalibus C. marcas consimili forma de archivis suis furtum passus est. Unde super hiis omnibus prioribus sententiis sæpe & terribiliter in medio fulminatis, arte nigromantica & aliis operibus quamquam illicitis multociens adhibitis, & quibusdam monachis pro hujusmodi negotio fere per totum regnum laborantibus fautores minime revelantur. Whitlesey. Archiep. An. Dñi 1373.

Dimissio.

UNIVERSIS sanctæ matris ecclesiæ filiis Simon *permissione divina* Cantuariensis *archiepiscopus tocius* Angliæ *primas & apostolicæ sedis legatus salutem in Domino sempiternam. Noverit universitas vestra, quod cum religiosi viri abbas & conventus monasterii sancti* Augustini Cant. *fuissent per nos requisiti jus suum super apropriatione vel apropriationibus ecclesiarum de* **Menstre** *in* Thaneto *cum capellis sanctorum* Johannis Laurencii *&* Petri *in* Thaneto, *de* **Chistelet**, *de* **Northborne** *cum capella de* **Scheldon**, *de* **Preston**, *de* **Faversham**, *cum capella de* **Sceldwych**, *de* **Sellynge**, *de* **Middelton**, *de* **Lenham**, *de* **Tentwarden**, *S.*Pauli Cantuar. *de* **Sturre**, *de* **Kenynton**, *de* **Wyvelesberghe**, *de* **Stone** *in* **Oxne**, *& de* **Broklonds** Cantuariensis *diocesis,& ecclesiæ de* **Plomstede** *cum capella de* **Castwykham** Roffensis, *quas eosdem religiosos in usus proprios habere & tenere comperimus, nec non jus si quod idem religiosi haberent quare ratione ecclesiarum eisdem apropriatarum & unitarum tanquam rectores earundem in visitatione nostra comparere ac mannalem obedienciam nobis præstare non debeant exhibituri & ostensuri, iidem religiosi coram nobis ratione hujusmodi congruis loco & tempore comparentes, jura & munimenta pro jure suo quod eis competere prætenderint in hac parte exhibuerunt & eciam ostenderunt. Quibus exhibitis & inspectis,examinatis & diligencius ponderatis, Quia de jure & immunitate eorundem in præmissis nobis legitime constabat,ipsos religiosos super his omnibus tanquam sufficienter munitos in præmissis rite & legitime procedentes per decretum duximus dimittendos. Eo salvo, quod si contingat præfatos religiosos à successoribus nostris ex aliqua causa rationabili extra visitationem evocari exhibituros titulos sive appropriationes ecclesiarum suarum, iidem religiosi extra visitationem prædictam ad præmissam exhibicionem faciendam comparere teneantur.*

Edw. III. *Rex.* *teneantur. In cujus rei teſtimonium ſigillum noſtrum præſentibus duximus apponendum. Dat. apud* **Cherryngg** *octavo decimo die menſis Aprilis anno Domini* M. CCC. lxviij. *& noſtræ tranſlationis ſecundo.*

Anno ſequenti *Willelmus* fit archiepiſcopus.

Anno Domini M. CCC. lxx. die tranſlationis S. *Thomæ, Thomas* abbas à ſenioribus monachis ſanctæ Trinitatis rogatus & ſpecialiter requiſitus inter illos divina ſolempniter celebravit anno ſancti *Thomæ* tunc jubileo.

Et anno ſequenti in vigilia S. *Lucæ* duo magna grangia apud **Northorne** frumento & ordeo plena conſumpta ſunt incendio ad dampnum mille librarum.

Et anno ſequenti mandavit dominus rex abbati quod ſervaret ſibi unam galeam apud *Fordwycum*; unde quæ fuerunt facienda pro illa exceſſerunt expenſas xx. li. de proprio abbatis.

Perambulatio ballivorum & communitatis civitatis Cantuariæ *facta per bundas libertatum civitatis prædictæ anno regni regis* Edwardi *tercii quadrageſimo ſexto.*

EOdem anno die lunæ proximo poſt feſtum S. *Auguſtini* facta fuit perambulatio per *Nicholaum de Baa* & *Willelmum Cornwaille* tunc ballivos civitatis *Cant.* per *Nicholaum ate Crowche, Iohannem Scheldwych, Thomam Everard, Willielmum Broune, Henricum Lincolle, Iohannem Thyece, Edmundum Horn,* & *Ricardum de Heo* cives & haldermannos ejuſdem civitatis, & per alios quamplurimos de cōmunitate ejuſdem civitatis innumerabiles, calumpniantes terras & tenementa infra perambulationem ſuam fore infra libertates civitatis prædictæ. Primo prætererierunt metas & bundas libertatum eorundem à cruce de **Shettynge** uſque ad portam cujuſdam paſturæ vocatæ **Poldrefleſe**, & ſic perambularunt totam dictam paſturam in exhæredationem & uſurpationem factas ibidem ſupra jura dominorum & aliorum hominum patriæ forinſecorum. Item prætererierunt metas & bundas libertatum eorundem apud **Fyſpole** ſupra dominium abbatis ſancti *Auguſtini Cantuariæ*, & ibidem præfixerunt & poſuerunt novam crucem ligneam nomine metarum & bundarum libertatum eorundem, in exhæredationem & uſurpationem factam ibidem per magnum ſpacium ſupra dominium ejuſdem abbatis & conventus ſancti *Auguſtini* & omnium hominum tocius hundredi de **Donhamford** in manibus domini abbatis ad firmam cum aliis hundredis de dimiſſione & conceſſione domini regis; & ſic ibidem injuſte & ſine licentia equitarunt ſupra terram *Thomæ de Gardewynton* vocatum **Lileſdenne** ex parte orientali cujuſdam ſtagni vocati **Fiſpoleſpond**, prætereriens ibidem metas & bundas ſuas per medietatem ſtagni prædicti. Item perambulando prætererierunt metas & bundas ſuas libertatum eorundem à quadam meta vocata **Wodeſtake** perambulando injuſte totum boſcum de **Gwodzycheſwode** totaliter extra libertatem ſuam. Item perambularunt & prætererierunt metas ſuas & uſurparunt ſupra dominium ibidem de **Glouceſtre** in hundredo *del* **Whytſtaple**, prætererierunt bene circiter xx. acras terræ hoſpicii ſancti *Laurencii* juxta *Cantuariam* & aliorum hominum patriæ ibidem apud **Whyteſeldeſhegge** extra limites & procinctus libertatum eorundem, & ibidem perambularunt injuſte maximam partem terræ in hundredo de **Bregge** ad angulum de **Whyteſeldeſhegge**. *Wittle... Archiep.*

Anno M. CCC. lxxiiij. obiit *Willelmus* archiepiſcopus. An. D. 1374

« *EDWARDUS* Dei gratia rex *Angliæ* & « *Franciæ*, & dominus *Hiberniæ*, dilectis ſibi *Salamoni Oxeneye, Galfrido Colepeper, Galfrido Waldon, Iohanni Mugham,* & *Iohanni Ropere* ſalutem. Sciatis quod cum nos & progenitores noſtri tempore cujuſcunque vacationis archiepiſcopatus *Cantuariæ* quoddam iter juſticiariorum in comitatu *Kanciæ* ſemper hactenus habuerimus & de jure habere debeamus, ac præſenti tempore vacationis poſt mortem bonæ memoriæ *Willelmi* ultimi archiepiſcopi loci illius aſſignaverimus certos juſticiarios juſticiarios noſtros ad itinerandum in dicto comitatu ratione vacationis ſupradictæ; Unde dilectus nobis in Chriſto abbas ſancti *Auguſtini Cant.* ac dilecti & fideles noſtri *Iohannes de Cokham* & *Willelmus Pympere* ad nos et concilium noſtrum ex parte communitatis dicti comitatus accedentes, quemdam finem mille librarum pro ſe & communitate prædicta pro relaxatione & remiſſione itineris prædicti hac vice habenda concilio noſtro obtulerunt de gratia noſtra levandum. Nos ad gratuitam voluntatem dictæ communitatis ac bonum geſtum ſuum quem ſemper invenimus et quem ſperamus in poſterum prompcius invenire, conſiderationem habentes, ac volentes proinde quieti et commodo ejuſdem communitatis proſpicere gracioſe, ex mero motu et uberiori gratia noſtra ad intentionem quod pauperibus et impotentibus dictæ communitatis parcatur in hac parte, pardonavimus quingintas libras de dicta ſumma mille librarum nobis ſic oblata, ac volentes de reſiduis quingintis libris de communitate prædicta, videlicet de hiis qui potentes exiſtunt pro remiſſione dicti itineris reſponderi, ita quod ſemper pauperibus & impotentibus prædictis parcatur in forma prædicta, Aſſignavimus vos conjunctim & diviſim ad dictas quingintas libras de dicta communitate, videlicet de hiis qui potentes exiſtunt, ex cauſa prædicta levandas, colligendas & recipiendas, & nobis inde ad ſcaccarium noſtrum reſpondendas, Ita quod dictis pauperibus in forma prædicta parcatur. Et ideo vobis mandamus quod circa præmiſſa cum omni diligentia intendatis, & ea faciatis & exequamini in forma prædicta. In cujus rei teſtimonium &c. anno quadrageſimo nono regni, regni vero *Franciæ* « triceſimo quinto.

THOMAS *permiſſione divina abbas monaſterii ſancti* Auguſtini Cant. *&* Ricardus *eadem permiſſione Prior eccleſiæ Chriſti* Cantuariæ, *ad taxandum quoſcumque religioſos & alios viros eccleſiaſticos bona temporalia in* Cantuarienſi *&* Roffenſi *dioceſibus optinentes, ad contributionem ducentarum marcarum pro rata porcione eoſdem contingente nuper domino noſtro regi pro relaxacione & remiſſione ultimi itineris in comitatu* Kanciæ *ab ipſis conceſſarum, ſummaſque hujuſmodi levandas & colligendas miniſtri ejuſdem domini regis ſpecialiter deputati, omnibus & ſingulis abbatibus, Prioribus, magiſtris, & perſonis aliis religioſis &*

& ecclesiasticis bona & possessiones hujusmodi in eisdem obtinentibus salutem in Domino. Cum nos juxta rectum moderamen procedentes vos omnes & singulos quorum nomina in cedula etiam præsentibus annexa continentur, ad pecuniarum summas in eadem cedula specialiter & nominatim vos & quemlibet vestrum contingentes descriptas, pro contributione ad dictas ducentas marcas à singulis vestrum facienda proporcionaliter taxaverimus, ipsasque summas prout ad quemlibet vestrum attinet citra festum sancti Mathæi *apostoli proximo futurum à vestrum quolibet solvendas fore ordinaverimus, justicia exigente, vobis auctoritate dicti domini nostri regis mandamus, firmiter injungentes quatinus dictas pecuniarum summas juxta dictæ cedulæ exigentiam Priori ecclesiæ conventualis S.* Gregorii Cantuariæ *quem subcollectorem nostrum in hac parte tenore præsentium deputamus, in Prioratu suo prædicto plenarie persolvatis. Dat.* Cantuariæ *&c. anno regni regis* Edwardi *tercii post conquestum* xlviij.

Taxa Prælatorum religiosorum & aliorum virorum ecclesiasticorum temporalia bona habentium in Cantuariensi *&* Roffensi *diocesibus pro fine itineris in comitatu* Kanciæ.

De domino episcopo *Roffensi* præter temporalia sua in manu regis. vj.li. iij.s. iiij.d.
De Abbate S. *Augustini Cant.* xxv.li. vj.s. viij.d.
De Priore S. *Trinitatis Cant.* xxxvj.li. xiij.s.iv.d.
De Abbate de *Bello.* x. li.
De Priore *Roffensi.* C. s.
De abbate de Faverсham. viij. li.
De Priore de Ledes. lxvj.s. viij.d
De Priore *Dovoriæ.* viij li. v.s.
De Abbate de Boxle. lxvj.s. viij.d.
De Abbate de Lesnes in utraq; diocesi. xxxiij.s.iv.d.
De Abbatissa de Malinge in utraque diocesi. l.s.
De Abbate sanctæ *Radegundis.* xl. s.
De Abbate de Langedon. xxiij.s. iv.d.
De Priore de Merton in utraque diocesi. xxv s.vj.d.
De Priore sancti *Gregorii.* xxvj.s. viij.d.
De Ab. de Cegham in utraq; diocesi. xxvj.s.viij.d.
De Abbate de *Westmonasterio* in utraque diocesi. xiij. s. iv.d.
De Priore de Horton. lxvj.s. viij.d.
De Priore de Bilsinton. xxxiij.s. ivd.
De Priore de Combwell in utraq; dioc. xxxiij.s.iv.d
De Abbate *Pontis Roberti* in utraque diocesi. xxxiij s. iv. d.
De Priore de Tonbregge. xxx.s. iv.d.
De Abbate de Gannt. lxij.s. ij.d.
De Abbate de Redinge. xxiv. s.
De Priore de Bermondseie. xl. s.
De Priore sanctæ *Trinitatis London.* vij. s
De Priore de Suthwork *London.* x. s.
De Abbate de Illedieu. xiij. d.
De Priore de Thruleghe. ij. s.
De Priore de Folkstan. vj. d.
De Abbatissa de Gines. ij. s.
De Abbate sanctæ *Osithe.* iv. s.
De Abbate *Colcbestriæ.* iij.s. iv.d.
De Priore de Michilham. iij.s. iv.d.
De Priore de *Novo loco.* xiv. d.
De Custode Chetham. ij. s.
De Abbate de Stratford. x. s.
De Archidiacono *Roffensi.* iij.s. viij.d. S. Sudbury Archiep.
De Priore de Stoke. iv. s.
De Priore sancti *Johannis Jerusalem* pro Sutton. xxx. s.
De eodem & de magistro de Swyneseld, pro Swynesfeld, Stalesfelde, Ore, Ewell, & aliis temporalibus in diocesi *Cantuariensi.* x. s.
De magistro domus Dei *Dovoriæ.* C. s.
De magistro domus Dei de Ospringe. xliij.s.iv.d.
De Priorissa Schepeye. lx. s.
De Abbate S. *Albani* pro Casole. xiij.s.iv.d.
De Canonico de Burne. vj.s. viij.

Anno subsequenti *Simon Sudberi* pallio in *Flandria* prius recepto Dominica in palmis in ecclesia sua intronizatus est. An. Dñi 1374.

Anno Domini M.CCC. lxxv. venerabilis pater dominus *Thomas* abbas hujus congregationis lv. senex & plenus dierum post xxvij. annos quibus sapienter rexit bona sibi commissa, die Ascensionis Dominicæ in æternam requiem subvectus est. Corpus vero ejus in aquilonari muro capellæ Comitissæ sepultum est. Hic vero abbas festum sanctarum *Katerinæ* & *Margaretæ* sub duplici festo, & sancti *Iohannis* ante portam Latinam in albis, perpetuis temporibus constituit celebrari. Hujus eciam tempore ecclesia *Augustini* possessionibus trium ecclesiarum, videlicet de Wytelesberge, de Stone & Brodlonde, & maneriis de Ots & Dene gaudet augmentata. 1375.

Cap. XLI.

Pater sanctissime,

Benignissimus Deus ipse pater misericordiarum & Deus tocius consolationis qui consolatur nos in omni tribulatione nostra, sic sua sapientia omnia fecundavit, ut etsi suis servis ad tempus inmittit langoris flagellorumque pressuras, præfinito tamen sibi tempore in suo beneplacito consolamina ordinat & medelas. Sic enim interdum adversis succedunt prospera & post aspera affluunt linitiva, & qui sapientissime percuciendo corripuit, medicinam non abstulit set distulit usque ad tempora oportuna. Sane pater licet sub duri Martis aspectu malevolo captivitatis meæ ingemuerim dispendia calamitosa, jam nunc sub jocunditatis jubare clarescente in manibus vestræ potentiæ captivitatis meæ conspicio alleviatorium incercludi, si annuere duxeritis meis justis supplicationibus præsentium literarum tenore patule exprimendis. Nam pater clementissime vestram æstimo sollicitudinem non latere monasterium sancti *Augustini Cant.* vobis & curiæ *Romanæ* immediate subjectum pastoris regimine fore destitutum, aliumque canonice electum, pro cujus benedictione in *Anglia,* rex cum aliis proceribus vestræ sanctitati literas præcordialissimas conscripserunt, viarum pericula, guerrarum discrimina, tam excellentis famosique monasterii morosæ vacationis incommoda pariter allegantes. Verum pater quia dicti electi confirmatio, immo verius ejus in partibus benedictio foret quodammodo res nova à multis temporibus inaudita, ejusdemque omissio quamplurimis detrimentorum laqueis irretita, si contemplatione precum mearum valeret præsentis causæ

Edw. III. Rex.

cauſæ negocium finem votivum conſequi, ad effectum quod alicui epiſcopo in *Anglia* poſtulatæ benedictionis auctoritas committeretur, pro certiſſimo habeo quod diſſolutis nexibus meæ captivitatis, priſtina libertate adepta poſſem ad libitum veſtris ſanctitatis oculis præſentari, habitu mœroris abjecto felici læticiæ duplonmide circumamictus; cujus rei gratia quam ardentius mei deliberationem deſidero, tanto conſtantius dicti electi celerimam expeditionem concupiſco.

Harum literarum immo verius hujus præſentis literæ contemplatione idem papa corde tactus conceſſit bullam quæ talis eſt.

GREGORIUS *epiſcopus &c. Suſcepti cura regiminis* : & infra. *Nos igitur electionem ipſam utpote poſt & contra reſervationem & decretum hujuſmodi ut præmittitur attemptatam & alia inde ſecuta prout erant irrita & inania reputantes, ac ad proviſionem ejuſdem monaſterii celerem & felicem de qua nullus præter nos hac vice ſe intromittere potuit neque poteſt reſervacione & decreto obſiſtentibus ſupradictis, ne dictum monaſterium longæ vacationis exponeretur incommodis paternis & ſolicitis ſtudiis intendentes, poſt deliberationem quam de præficiendo eidem monaſterio perſonam utilem & eciam fructuoſam cum fratribus noſtris habuimus diligentem, Demum ad te cui de religionis zelo, literarum ſcientia, vitæ mundicia aliiſque multiplicum virtutum tuarum meritis apud nos fide digna teſtimonia perhibentur, direximus oculos noſtræ mentis. Quibus omnibus ac eciam concordi dictorum conventus te eligentium voluntate attenta meditatione penſatis, de perſona tua eidem monaſterio de dictorum fratrum conſilio auctoritate apoſtolica providemus, teque illi præficimus in abbatem, curam & adminiſtrationem ipſius monaſterii tibi in ſpiritualibus & temporalibus plenariam committendo. Dat. apud* Pontemſorgie Avinionenſis *dioceſis* ij *idus Septembris pontificatus noſtri anno quinto.*

Bulla benedictionis illius quia clauſa venit clauſa fuit miſſa *Wyntonienſi* epiſcopo, qui ſibi auctoritate ejuſdem bullæ munus benedictionis apud **Caſtcher** quinta die Octobris ſub die ſexta inpendidit ſatis benigne requiſitus. Hiis taliter peractis aliiſque ex more ibidem datis & ſolutis, idem electus iter ſuum verſus regem & ejus concilium, coram quibus bullis ſuæ proviſionis & quicquid in præjudicium domini regis vel ejus coronæ prætextu hujuſmodi proviſionis attemptatum erat pure ſponte & abſolute renuncians, literas regias optinuit talem formam continentes.

« *EDWARDUS* Dei gratia rex *Angliæ* « & *Franciæ*, & dominus *Hiberniæ*, dilecto ſibi « *Thomæ Ilſton* Eſcaetori ſuo in comitatu *Kanciæ* « & *Surr.* ſalutem. Cum dominus ſummus pon« tifex nuper vacante monaſterio abbatiæ ſancti « *Auguſtini* in ſuburbio *Cantuariæ* ordinis ſancti « *Benedicti* ſanctæ *Romanæ* eccleſiæ inmediate ſub« jecto, eidem monaſterio de dilecto nobis in Chri« ſto *Michaele* nuper Camerario ejuſdem mona« ſterii qui per conventum dicti monaſterii in ab« batem ejuſdem monaſterii electus fuit, & cui « prius regium aſſenſum adhibuimus & favorem « providerit, & ipſum abbatem loci illius præfece« rit & paſtorem, ſicut per literas bullatas ipſius « domini ſummi pontificis nobis inde directas no« bis conſtat; Nos pro eo quod idem abbas omni« bus & ſingulis verbis nobis & coronæ noſtræ præ« judicialibus in dictis literis bullatis contentis pure « ſponte & abſolute renunciavit, & gratiæ noſtræ « ſe humiliter ſubmiſit, volentes cum eodem ab« bate in hac parte agere gratioſe, cepimus fideli« tatem ipſius abbatis & temporalia abbatiæ præ« dictæ reſtituimus eidem. Et ideo tibi præcipi« mus quod eidem abbati omnia temporalia ab« batiæ prædictæ cum pertinenciis in balliva tua li« beres ſalvo jure cujuſlibet. Teſte meipſo apud « *Weſtmonaſterium* viij. die Octobris anno regni « noſtri *Angliæ* quadrageſimo nono, regni vero « *Franciæ* triceſimo ſexto.

S. Sub[illegible] Archi[illegible]

Iſto negocio ſic utcumque peracto monaſterium peciit, eccleſiam ſibi commiſſam gubernando. Qui à conventu proceſſionaliter eſt receptus, die ſancti *Wylfridi* epiſcopi in feria ſexta eſt inſtallatus. Et quia antea in ſuis negociis ſumptuoſis expenſis ſatis extitit copioſus, nunc ſuæ prudenciæ inicium oſtendens, ſolus ipſe cum ſolo conventu ſapienter expenſis parcens feſtum inſtallationis ſuæ in refectorio celebravit.

Et ſequuntur expenſæ factæ pro vacatione & Electi expeditione.

Inprimis pauperibus die ſepulturæ, & die menſis, & pro corpore ficto cum herſia. vi.li. ij.s. ij.d.
Item, in expenſis fratrum euntium ad regem pro abbate eligendo. iv.li. iij.s. iv.d.
Item, in carta regis ſuper licentia eligendi & feodo de **petepagge.** xxviij.s. vj.d.
Item, data diverſis clericis & notariis ſuper electione. vj.li. xiij.s. iv.d.
Item in expenſis electi ad offerendum ſe regi. viij.li. x.s. iv.d.
Item, in expenſis electi cum epiſcopo *Wyntonienſi*. ix.li. iij.s. iv.d.
Item datum clericis, armigeris, & aliis familiaribus dicti epiſcopi poſt benedictionem. vi.li. xiij.s. iv.d.
Item, camerario domini regis pro feodo ſuo ſuper juramento. C.s.
Item, domino regi pro medietate anni. CCCC.li.
Item, domino Papæ & collegio Cardinalium pro communi ſervicio, ut in M. iiij[c]. xxxiv. florenis, precium floreni iij.s. CCxv.li. ij.s.
Item, datum Papæ & Cardinalibus ut electus poſſet benedici in *Anglia*. Civ[xx] iij.li. ii.s. vj.d.
Item, pro mutuatione omnium florenorum prædictorum. vj.li. xv.s.
Item, in expenſis *Johannis Pecham* & *Hugonis Halle* procuratorum ejuſdem electi euntium *Avinionem* ad curiam, & ibidem in proſecutione ſtando cum diverſis donis datis per eoſdem. C.xxiv.li. iij.s. ii.d.
Item, datum diverſis nunciis de curia *Romana* venientibus cum literis vel literas mittentibus pro confirmatione ſua, & pro aliis cauſis prædictum electum tangentibus. xxx.li. xiij.s. iv.d.
Item, Eſcaetori pro ſimplici ſeiſyna tempore vacationis. xliij.s. iv.d.

Summa expenſarum M.viij.li. xiij.s. viij.d.

Anno ſequenti, viz. anno Dom. M.CCC.lxxvj. obiit *Edwardus* rex circa feſtum natalis ſancti *Johannis Baptiſtæ*; & ſtatim *Ricardus* ejus cognatus gubernacula regni ſuſcipiens *Weſtmonaſterii* coronatus eſt. An. D[illegible] 1376

Et ſequenti anno doloſi *Franci* ad numerum lx. navium

navium & galearum maria piratice lustrantes confederatis sibi perfidis *Scotis* *Angliam* pervadere sunt conati, æstimantes eam mortuo jam inclito rege *Edwardo* parva manu parvo tempore devastare; unde *Scoti* occidentales *Gallici* in cæteras partes viciniores hostiliter debacare cœperunt, & facta strage insulam *Vectam* depopulantes, die apostolorum *Petri* & *Pauli le Reje* combusserant, sicque omnibus locis maritimis pene destructis *Folstanem* usque petentes illam igne die sanctæ *Enswydæ* in parte consumpserunt, ubi abbas *Michael* licet religiosus, in tuicione tamen patriæ laudabiliter & strenue in multitudine valida suorum cum aliis valentibus secum specialiter retentis versus eorum insultum & aciem properavit, & naves eos repetere coartabat. Inde piratæ vela tendentes juxta *Dovoriam*, fixis ancoris ultra triduum morantes è terra ad delendum diebus & noctibus omnes conatus suos extenderunt. Ubi & abbas prædictus cum non pauca manu virorum bellatorum primus venit ad defensionem populi supradicti, & hostibus adhinc recedentibus novissimus cum suis reddita terræ securitate cum honore recessit.

Sub hiis diebus videns abbas quod per regimen castri *Dovoriæ* jam quasi de novo introductum & nequiter usitatum, & quod per curiam illius castri sæpissime suis tenentibus & aliorum dominorum de Baronia extorciones multum graves, & quod curia prædicti castri sinistraret curiam illius & aliorum dominorum in comitatu, habito consilio cum dominis prædictis, porrectæ fuerunt billæ & peticiones domino regi & suo consilio in sequenti parliamento formas continentes subscriptas.

A nostre seignur le Roy supplient sez poures ligez del countee de **Kent**, *que par la ou plusours de eux rienz ne tiegnent ne clamont tenir del chastel de* Dovorre *ne sur eux null jurisdicion ont, sont constreyntz grevousement par lez ministres del dit chastel de jour en aultre par duresse amerciementz capias aregardez devers eux a respondre devant eux as diverse gentz des dites trespas contractes, & de toutx aultres plees personeles que attiegnent a le court nostre dit seigneur le Roy & des aultres seignieurs des franchises, peront que lez ditz poures liges sount grevousement rentz anientez destruitz par lez officers del dit chastel appellez* **Cachepolles** *& aultres ministrez illoeques, que il please a nostre dit seigneur le Roy & a sonn counseil ordeigner que le dit chastel eit tiel libertee com auncienement estoie doigne, & que lez usagez & custumez ore de novele acrochez par extorcions soient repellez que lez ditz poures liges ne soient anyentez & destruez as toutz jours.*

Neient les ditz ministrez jurisdiccion hors du fee del honour du chastel de Dovorre *nene facent proces par capias hors du franchises de cynk portz.*

Auxint qe le clerk de la dite court torcenousement prent ij.d. *pur le entre de chescun pleynte, &* ij.d. *pur le entre de la torne de chescun pleyntyf, &* ij.d. *pur le entre de la torne de chescun defendant & de chescun meymprise* viij.d. *la summe de bylles par an en la dite court par estimacion de servantz de la bodour* iij.M.li. *& plus, la quele summe de billes amonta par an* lxxv.li. *Cestassaver pur chescun bille* vj.d. *outre lez meymprises que amontont a* xxx.li. *par estimacion ou pluis.*

Auxint, le merchal prent de chescun pleynte iv.d. *pur son fee qe amonte par an par estimacion de lez avant ditz billes* l. li.

Auxint, le dit merchal de chescun homme pris par le capias & menes a chastel vj.s. viij d. *qe amonte par an* x.li. *ou plus.*

Auxint, le serianz de la port de chescun homme qe vient par le capias xvj.d. *qe amonte par an par estimacion* xl.li. *ou plus.*

Auxint, en le temps du dit sire Robert *les capias furont primerment agardes par les ministres du dit sire* Robert *outre ceo qe ascun aultre constable agarda devant ly.*

Auxint, les ministres du dit sire Robert *primerment en son temps agarderont chescun distresse forfeste sur la defaute de defendant de quele value qe il fuist, outre ceo qe ascun aultre constable fist devant ly.*

Auxint, le seneschal de dit chastel en temps de dit sire Robert *de son eyndegre de meyne de chescun nonsoute mist la mercement du pleyntyf a* vj.d. *devant plee plede a* xij.d. *refusantz le comune courz de affieroures usez en totes temps des aultres constables devant ly, qe amonte par an de la moite devant plee plede* xxxvij.li. x.s. *& apres plee plede pur la moite* lxxv. li. *par estimacion de les billes avandiz.*

Auxint, la ou le bodour soleyt aver mes un servant suz ly, le dit bodour ad & avoit x. *servantz a cheval & chescun de eux* ij. *ou* iij. *valettes suz ly fesannz outragiouses damages par my tout la counte en pouryssement de totes les seigneurages & communes avantditz. Des queux grevances les ditz communes requiroumt remedie.*

Auxint, supplient ces poueres ligez del counte de **Kent** *qe par la ou plusours de eux ryenz ne tiegnent ne clament tener del castel de* Dovorre *ne sur eux null jurisdiccion ount sount constraynz grevousement par les ministres del dit chastel de jour en aultre par duresse amerciamentz capias & regardes divers eux a respundre devant eux as divers gentz des ditez trespas contractes & de toutez aultres terres personeles qe attiegnent al court nostre dit seigneur le Roy & des altres sires des franchises perent qe les ditz poures liges sount grevousemenc reintz destruitez anyentez par les officieres del dit chastel apelles* **Chachepolles** *et aultres ministres illeoques, qil please a nostre dit seigneur le Roy & a son consail ordeigner qe le dit chastel eit tiel liberte come ancienement estoie doigne, & qe les usages & custumes ore de novele acroches par extorcions soient reppellez, & qe les ditz poures liges ne soient anientes & destruez a touts jours.*

Neient lez ditz ministres jurisdiction hors de fee del Honour de chastel de Dovorre *ne facent proces par capias hors des franchises de cynk portz.*

A noster seigneur le Roy & son conseil supplie Esmund *cunte de* Cantebregge *& conestable de* Dovorre *qe soit declarre en ceste present parlement, qe le dit counte a cause de la dite conestablerie & ces ministres purront user toutes maneres franchises libertes & custumes queuz les conestables du dit chastel & lour ministres ount usez en temps de nostre seigneur le Roy & de ses progenitours de tout temps nient obsteannt ascune ordinaunce ou endossement faytes a contrarie en le darreyn parlement.*

Soyent lez aunciens fraunchiseez, custumes & usages

Rich. II. Rex. *usages fermement tenuz & gardez, & si nul se pleisne de ascun novelrie y comence, enquere se face par bones & sufficeauntz gentz, & sur ceo droit soit fait.* Set cum ista finem optatum sic caperent, dux *Lancastriæ* prædicti Constabularii germanus, sciens hæc omnia in manu abbatis consistere, ipsum affectu quo potuit deprecatus est, eciam & se amicum perpetuum huic ecclesiæ fore affirmando, ut abbas dissimulato negocio permitteret ipsum tempore suo suis gaudere consuetudinibus. Unde abbas tum propter timorem Ducis, tum propter commodum ecclesiæ captandum à prosecutione manum invitus retraxit.

An. Dñi 1378. Anno M.CCC.lxxviij. *Simon* archiepiscopus volens prætextu illius Decretalis archiepiscopo in *Clementina* ad nos ingredi, abbati comminatus est, ut cum delatione crucis ad eum vellet ingredi corpora Sanctorum nescio quo animo visitaturus. Set abbas huic maliciæ & novitati resistens portas monasterii armata manu custodiens repulsam parabat eidem. Et archiepiscopus istis cognitis manus retraxit ab eodem, remediis apostolicis occasione præmissorum cito post gaudere sperans. Unde domino papæ suggessit talem prætendens causam, ut cum ipse in civitate & diocesi ac provincia *Cantuariæ* in quibus legatus natus existit de jure possit ingredi loca exempta, pontificalibus uti, crucem ante se facere deferri, abbas tamen & conventus monasterii sancti *Augustini Cantuariæ* super hujusmodi pontificalium usu contra justitiam eum inpedire præsumunt, &c. Pro quo scripsit Episcopo *Wintoniensi* delegatorie in hæc verba :

« *URBANUS* &c. Venerabili fratri episcopo *Wintoniensi* salutem & apostolicam benedictionem. Exhibita nobis pro parte venerabilis fratris nostri *Simonis* archiepiscopi *Cantuariæ* peticio continebat, quod licet archiepiscopo *Cantuariensi* pro tempore existenti in suis civitate & diocesi ac provincia *Cantuariæ* in quibus apostolicæ sedis legatus natus existit, tam de jure quam eciam de antiqua & approbata & hactenus pacifice observata consuetudine liceat in locis eciam exemptis uti pontificalibus insigniis & crucem ante se deferri facere, Tamen nonnullæ personæ ecclesiasticæ civitatis ac diocesis & provinciæ prædictarum, et præsertim dilecti filii abbas & conventus monasterii sancti *Augustini Cantuariæ* ordinis sancti *Benedicti* prætendentes se fore exemptos & apostolicæ sedi inmediate subjectos, in eorum locum ipsum *Simonem* archiepiscopum super hujusmodi pontificalium usu & crucis delacione contra justiciam inpedire præsumunt, quare pro parte ejusdem *Simonis* archiepiscopi nobis fuit humiliter supplicatum ut providere sibi super hoc de remedio oportuno dignaremur : Nos igitur hujusmodi supplicationibus inclinati, fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus, quatinus vocatis qui fuerint evocandi & auditis hinc inde propositis, quod justum fuerit appellatione remota decernas, faciens quod decreveris per censuram ecclesiasticam firmiter observari. Testes autem qui fuerunt nominati si se gratia, odio vel timore subtraxerunt, censura simili appellatione cessante compellas veritati testimonium perhibere : Non obstante si præfatis abbati & conventui vel quibusvis aliis communiter vel divisim ab eadem sit sede indultum, quod interdici, suspendi vel excommunicari aut ad judicium evocari non possunt per literas apostolicas non facientes plenam & expressam ac de verbo ad verbum mencionem. Dat. *Romæ* apud sanctum *Petrum* iij. kal. Decembris, pontificatus nostri anno iij. *S. Sua, Archi*

Et sequitur abbatis objectio contra superius petita.

« BEATISSIME pater, Devoti oratores vestræ sanctitatis abbas & conventus monasterii vestri sancti *Augustini* extra muros civitatis *Cantuariæ* ordinis sancti *Benedicti* ad *Romanam* ecclesiam nullo medio pertinentis & vestræ sanctitati inmediate subjecti, quod cum venerabilem in Christo patrem archiepiscopum *Cantuariensem* qui pro tempore fuerit per monasterium prædictum transitum seu ad illud ut ibidem divina officia in pontificalibus celebret declinare volentem per privilegia prædecessorum vestrorum *Romanorum* pontificum eisdem abbati & conventui & eorum monasterio concessa admittere non tenebantur nec tenentur, ipsique abbas & conventus ac prædecessores quicumque pro temporibus eorum successivis à tempore & per tempus cujus contrarii memoria hominum non habetur, privilegia hujusmodi observarunt & eisdem usi fuerunt pacifice & inconcusse, quatinus privilegia hujusmodi confirmare, & si qua contra privilegia hujusmodi à sede sanctitatis vestræ emanarunt revocare dignemini graciose.

Verum diversis inpedimentis in partibus existentibus, nec præsulis in *Anglia* petitio nec abbatis in *Roma* defensio votivum valuerunt sortiri effectum, maxime cum eorum alteri adversante fortuna nescio an patronis nostris vindicantibus ad majora & horribiliora erat in proximo responsurus. Dixerat autem abbati comminando : En domine abba, jam favente Deo ingrediar in domum tuam & adhorabo ad templum tuum, nec portæ tuæ ulterius nobis claudentur. Cui & prophetice abbas respondit : Pater reverende in domino securus confido quod in hoc facto non assistet vobis nec copiam intrandi administrabit, set & quanto ferventius ad inquietandum illos servos Dei animum stimulatis, tanto celerius spero nobis ab alto auxilium provenire. Et ut veritas conjectoris probaretur sic evenit super eum.

An. Dñi 1380. Nam anno Domini M.CCC.lxxx. turbulenta pravorum turba de *Eassexia* surgens associatis sibi ex omni parte regni innumerabili multitudine ribaldorum juxta summam lx. millium, habens ductores *Johannem Straw*, *I. Bank*, *Iohannem Hales*, *Thomam Mellere* & alios horum pejores sceleratos discurrit per omnia loca, innocentes comprimendo, Judices regni nobiles & viros probatos aut necando aut male tractando. Hii fregerunt carceres, liberarunt noxios, succenderunt domos, prosternaverunt ædificia, hiis animo volenti serviebat nobilitas & prona administrabat digna potestas. Hii post strages *Cantuariæ* & in locis vicinis villis eciam & opidis hujus comitatus instinctu diabolico sic dampnabiliter perpetratas, apud le **Blakeheth** se in unum congregantes miserunt domino regi ut ad illorum ibidem adveniret colloquium, illos & funesta illorum facta approbando. Qui per aquam descendens cum vidisset à longe illam temerariam & incompositam

Ri. II. ex. sitam catervam, timens ne ascenderis ad illos regiæ majestati periculum immineret, sano fruens consilio retroitum habuit, & in sua turri *Londoniensi* se recepit. Unde populus in furorem versus in die festo corporis Christi cursu rapido *Londoniam* peciit, ubi totum illum diem cum nocte sequenti inquietus populus et inpetuosus in pulcherrimis ædificiis destruendis,in effusione humani sanguinis jugiter intentus, facto mane turrim *Londoniensem* ingreditur, et archiepiscopum *Cantuariensem* cum magistro Hospitalis sancti *Iohannis* qui illis diebus Cancellariæ et Thesaurariæ regni officiis fungebantur inde extrahens xiv. die mensis Junii eodem die apud **Tourhel** capitibus privavit, et caput archiepiscopi impositum stipiti super pontem *Londoniensem* fecit affigi. Et nota quod dum hæc fallax et perniciosa societas esset *Cantuaria* et partibus ibidem vicinis, prudens abbas ita sapienter egit ut bona monasterii sui servaret illæsa,et suos amicos et vicinos absque corporali nocumento vel facultatum deperditione secure custodiret. Set cum hæc prophana opera fuerant sic facta, Comites,Barones et Regni proceres ad arma recurrunt,et habito sufficienti robore virorum bellatorum comprehendunt multitudinem illorum cum ductoribus suis, et secundum exigentiam factorum suorum reddiderunt illis. Et hæc Domini pernicioso populo facientes turbatam terram quieverunt. Post hæc monachi corpus sui præsulis tollentes condigno honore in sua ecclesia sepelierunt. Cui successit magister *Willielmus Courteney* de sede *Londoniensi* assumptus. Hic ad ingrediendum monasterium mentem figens, suum prædecessorem in hoc sequens, peciit à domino papa quod posset visitare civitatem et diocesim et provinciam suam et eciam monasteria quæ ante non fuerant visitata non obstantibus constitutionibus in contrarium editis. Set prudens summus Dei sacerdos ejus calliditatem animadvertens modificavit petita & restrinxit sic, Servetur forma juris ne trahatur in consequenciam: unde sciens se esse fraudatum à desiderio suo, uberius & melius sibi provideri sperans in futurum siluit, tempus majus ratum expectans. Verum quia hæc sua peticio non cessit sibi ad votum, Et quia gestu nostri abbatis non potuit placari,eciam forte à quibusdam suorum contra nos instimulatus,hanc ecclesiam & in illa habitantes odio cœpit habere & modis diversis ancillare. Unde stilum à tempore cujus memoria hominum non existit per nos usitatum, & à pontificibus *Cantuariensis* ecclesiæ semper permissum & acceptatum qui talis fuit formæ: Venerabili in Christo patri ac Domino domino N. Dei gratia Cantuariensi Archiepiscopo tocius Angliæ Primati N. eadem permissione Abbas &c. salutem in Domino sempiternam, calumpniavit & vetavit, Et quousque scriptum erat sibi per hanc formam, Reverendissimo in Christo patri ac Domino domino Willelmo Dei gratia Cantuariensi Archiepiscopo tocius Angliæ Primati & Apostolicæ sedis legato, N. eadem permissione Abbas &c. Reverencias & honores tanto patri debitas, præsentatos sibi ad ecclesias nostras vacantes admittere penitus recusavit.

Anno sequenti secundo xxj. die mensis Maii feria iv. hora meridiana accidit terræ motus totam *Angliam* commocione conterrens.Hic fenestram orientalem in capitulo, occidentalem in ecclesia & alia ædificia lapidea tam infra monasterium quam extra terribiliter concussit & quassavit. *W. Courtney* Archiep.

Et anno Domini M.CCC.lxxxiv. memoratus archiepiscopus exemptioni nostræ non favens abbatem quasi suæ dicioni subditum collectorem suum deputavit per formam quæ talis est. *WILLIELMUS permissione divina* Cantuariensis *archiepiscopus tocius* Angliæ *primas & apostolicæ sedis legatus, dilectis in Christo filiis abbati & conventui Civitatis nostræ* Cantuariæ *salutem, gratiam & benedictionem. Literas regias nuper recepimus in hæc verba: Ricardus* Dei gratia rex *Angliæ* & *Franciæ* & dominus *Hiberniæ*. Venerabili in Christo patri *Willelmo* eadem gratia archiepiscopo *Cantuariæ* tocius *Angliæ* primati salutem. Cum vos cæterique confratres coepiscopi & suffraganei vestri ac alii prælati & clerus vestræ *Cantuariensis* provinciæ in ultima Convocatione prælatorum & cleri hujus in ecclesia sancti *Pauli Londoniæ* decimo nono die mensis Decembris ultimo præterito per vos facta ad captandum nostram regiam benevolenciam pro defensione regni nostri *Angliæ* & ecclesiæ *Anglicanæ* medietatem unius decimæ de beneficiis dictæ provinciæ taxatis ad decimam solvere consuetis nobis concesseritis in quindena Paschæ proximo futura persolvendam, Nos volentes de medietate decimæ prædictæ juxta concessionem prædictam fideliter responderi, vobis mandamus quod aliquos viros fide dignos de clero vestræ diocesis pro quibus respondere volueritis ad dictam medietatem in diocesi vestra levandam & colligendam prout moris est deputari & assignari faciatis, ita quod nobis de tota pecunia ejusdem medietatis decimæ prædictæ prædicto termino respondeatur, Thesaurario & Baronibus de Scaccario nostro de nominibus illorum quos ad hoc deputaveritis citra octabas Purificationis beatæ *Mariæ* ad ultimum distincte & aperte certificantes, & hoc sicut nos & honorem nostrum ac salvationem defensionemque ecclesiæ & regni prædictorum diligitis nullatenus omittatis. Teste meipso apud *Westmonasterium* xj. die Januarii anno regni nostri viij. *Volentes igitur dictas literas executioni debite demandari, ad exigendum, colligendum & levandum dictam medietatem decimæ de quibuscunque beneficiis ecclesiasticis nostrarum civitatis & diocesis* Cantuariæ *ac jurisdictionum nostrarum inmediatarum ad decimam solvere consuetarum vos Collectorem virtute hujusmodi mandati deputamus, Mandantes quatinus totam pecuniam per vos ut præmittitur in hac parte collectam in terminis in ipsis literis comprehensis eidem domino nostro Regi in Scaccario suo fideliter persolvatis. Ad præmissa vero facienda & fideliter exequenda vobis vices nostras committimus cum cujuslibet cohercionis potestate. Dat. apud* **Cymynstre** *vj. die Februarii anno Domini M.CCC.lxxxiv. & nostræ translationis iv.*

An. Dñi 1384.

Sequitur Certificatorium ad Scaccarium regis.

WILLIELMUS *permissione divina archiepiscopus* Cantuariensis *tocius* Angliæ *primas & apostolicæ sedis legatus, dilectis in Christo filiis Thesaurario & Baronibus de Scaccario domini nostri* *regis*

Rich.II. Rex.

regis Angliæ *&* Franciæ *salutem, gratiam & benedictionem. Breve regium iv. die præsentis mensis Februarii recepi in hæc verba: Ricardus* Dei gratia, ut supra. *Ad levandum igitur & colligendum dictam medietatem decimæ pro nostris civitate & diocesi ac jurisdictionibus inmediatis & eam domino nostro Regi in Scaecario suo termino supradicto solvendam, Religiosos viros abbatem & conventum monasterii sancti* Augustini Cantuariæ *deputavimus collectores; quod vobis tenore præsentium significamus. Dat. ut supra.* Mandatum archiepiscopi, ut supra fit mentio, missum fuit ad abbatem idus Februarii & in crastino habita concione cum senioribus retraditum fuit nuncio archiepiscopi. Et abbas pro exoneratione hujusmodi ad Concilium regis *Londoniam* petens, primo Cancellarium & Thesaurarium, deinde Ducem *Lancastriæ* consulens, & pericula & privilegiorum suorum eisdem formam exponens, nec à collectione prædicta valens exonerari, ne tamen auctoritate archiepiscopali censeretur esse collector, tale mandatum assecutus est.

RICARDUS *Dei gratia Rex* Angliæ *&* Franciæ *& dominus* Hiberniæ, *dilecto sibi in Christo* Michaeli *abbati sancti* Augustini Cantuariæ *salutem. Sciatis quod cum vos ac cæteri prælati & clerus* Cantuariensis *provinciæ in ultima convocatione prælatorum & cleri hujusmodi in ecclesia cathedrali sancti* Pauli Londoniæ *xix. die Decembris ultimo præterito facta, ad captandam nostram regiam benevolentiam pro defensione regni nostri* Angliæ *ac ecclesiæ* Anglicanæ *medietatem unius decimæ de beneficiis ecclesiasticis dictæ provinciæ taxatis ad decimam solvere consuetis nobis concesseritis, in quindena Paschæ proximo futuro persolvendam; Nos volentes de medietate decimæ prædictæ juxta concessionem prædictam fideliter responderi, Ac de fidelitate & circumspectione vestris plenius confidentes, assignavimus vos ad medietatem decimæ illius in civitate & diocesi* Cantuariæ *ac jurisdictionibus archiepiscopi* Cantuariensis *inmediatis cum omni celeritate qua fieri poterit levandum, colligendum & ad opus nostrum recipiendum, Ita quod nobis de tota pecunia medietatis decimæ prædictæ possessiones & beneficia ecclesiastica in civitate & diocesi & jurisdictionibus prædictis contingente in quindena prædicta ad ultimum respondeatur. Et ideo vobis mandamus districtius quo possimus injungentes, quod circa levationem & collectionem medietatis decimæ prædictæ in locis prædictis diligenter intendatis, & nobis inde ad scaccarium nostrum in quindena prædicta ad ultimum sub incumbenti periculo respondeatis. Damus autem tenore præsentium firmiter in mandatis universis & singulis tam prælatis quam aliis viris ecclesiasticis in civitate & diocesi & jurisdictionibus prædictis beneficiatis & possessionatis, quod porciones ipsos ratione medietatis decimæ prædictæ contingentes vobis ad opus nostrum prompte & indilate solvant ut tenentur, quam vicecomitibus, majoribus, ballivis, ministris & aliis fidelibus nostris infra libertatem & extra, quorum interest quod vobis in omnibus quæ levationem & collectionem medietatis decimæ prædictæ accelerare poterunt intendentes sint, consulentes & auxiliantes quociens & prout ipsos seu eorum aliquem super hoc ex parte nostra duxeritis requirendos. In cujus rei testimonium has literas nostras fieri fecimus patentes. Teste meipso apud* West-monasterium *xxij. die Februarii anno regni nostro viij.*

Unde auctoritate prædictarum dominus abbas scripsit singulis decanis mandatum suum in hæc verba: « *MICHAEL* abbas S. *Augustini* « *Cantuariæ* Collector medietatis unius decimæ in « civitate & diocesi *Cantuariæ* ac jurisdictionibus « *Cantuariensi* archiepiscopo inmediatis in ultima « convocatione prælatorum & cleri *Cantuariensis* « provinciæ in ecclesia cathedrali sancti *Pauli Lon-* « *doniæ* xix. die Decembris ultimo præterito do- « mino nostro regi concessæ decano de *M.* salutem. « Virtute literarum patentium domini Regis ad « medietatem unius decimæ antedictæ colligendam, « levandam & ad opus ipsius domini regis recipi- « endam nobis directarum vobis mandamus firmi- « ter injungentes, quatinus cum omni celeritate « qua poteritis moneatis & efficaciter inducatis « omnes & singulos viros & personas ecclesiasticos « tam exemptos quam non exemptos, tam Religio- « sos quam seculares, bona seu beneficia ecclesia- « stica ad decimam taxata in diocesi *Cantuariensi* « sive jurisdictionibus archiepiscopi *Cantuariensis* « inmediatis infra decanatum vestrum qualitercum- « que optinentes, quod ipsi & eorum singuli de sin- « gulis bonis & beneficiis suis antedictis nobis sol- « vant in monasterio nostro *Cantuariæ* medietatem « decimæ supradictæ in festo Annunciationis beatæ « *Mariæ* proximo sequenti sine ulteriori delatione « sub incumbenti periculo, & quid feceritis in præ- « missis nos citra festum sancti *Gregorii* certificetis « literis vestris patentibus harum seriem conti- « nentibus. Dat. in monasterio nostro *Cantuariæ* « sub sigillo quo utimur in collectis, ultimo die men- « sis Februarii anno regni Regis *Ricardi* viij.

Certificatorium ex parte decani.

« Venerabili in Christo patri ac domino Domino « *Michaeli* permissione divina abbati monasterii « sancti *Augustini Cantuariæ* suus humilis & devo- « tus *N.* de *P.* decanus de *B.* obedienciam & reve- « renciam tanto patri debitas cum honore. Man- « datum vestrum reverendum anno domini Regis « infrascripto cum ea qua decuit reverencia sub eo « qui sequitur tenore vj. die mensis Marcii recepi. « *Michael* abbas S. *Augustini* &c. Cujus man- « dati auctoritate omnes & singulos viros & per- « sonas ecclesiasticos tam exemptos quam non ex- « emptos, & tam religiosos quam seculares, bona seu « beneficia ecclesiastica ad decimam taxata saltem « in decanatu de *B.* qualitercumque obtinentes « præmunivi & efficaciter induxi singillatim, & in « genere juxta tenorem mandati vestri reverendi, « quod ipsi & eorum singuli prout infra vobis aut « alio forsan à vobis interim collectore deputando « in monasterio vestro *Cantuariæ* medietatem de- « cimæ supradictæ in festo Annunciationis beatæ « *Mariæ* proximo sequenti sine ulteriori dilatione « sub incumbentis periculi pœna persolvant indilate; « & sic mandatum vestrum reverendum sum reve- « renter ut decet executus. Script. &c. anno Do- « mini Regis infrascripto. In cujus rei &c. sigil- « lum officii decani de *B.* præsentibus est appen- « sum &c.

Taxa

W. Cou… Archi…

Ro. II.
Ix.

W. Courtney Archiep.

Taxa Spiritualium Abbatiæ S. *Augustini*.

Taxa.	Medietas decimæ.	Quadrans de Taxa.
Ecclesia de Sturepe in decanatu *Cantuariæ* xiij.li. vj.s. viij. d.	xiij.s. iv.d.	v.d.
Ecclesia sancti *Pauli Cantuariæ* in eodem decanatu viij.li.——	viij.s.	iij.d.
Ecclesia de Chistelet in decan. de Westbere xxiij. li. vj.s. viij.d.	xxiij.s. iv.d.	viij.d. ob. q.
Ecclesia de Menstre in eodem decanatu Cxxxiij.li. vj.s. viij.d.	vj.l.xiij.s.iv.d	iv.s. ij.d.
Ecclesia de Prestone in decanatu de Bregge xx.li.——	xx.s.	vij.d.q.
Ecclesia de Lytleborn in eodem decanatu xx. li.——	xx.s.	vij.d.q.
Ecclesia de Cantwarden in decanatu de Cherryng xx. li.——	xx.s.	vij.d. q.
Ecclesia de Lenham in decanatu de Sutton xxiij.li. vj.s. viij.d.	xxiij.s. iv.d.	viij.d. ob.q.
Ecclesia de Keninton in decanatu de Cherryng xx. li.——	xx.s.	vij.d.q.
Ecclesia de Middilton in decanatu de Sydingborne xxvj.li. xiij.s. iv.d.	xxvj.s.viij.d.	x.d.
Ecclesia de Faversham in decanatu de Osprenge xxxvj.li. xiij s. iv.d.	xxxvj.s.viij.d	xiij.d. ob.q.
Ecclesia de Sellyng in eodem decanatu xx.li.——	xx. s.	vij.d.q.
Ecclesia de Wyvelysberge in decanatu de Lymene, xvj.l. xiij.s. iv.d.	xvj.s. viij.d.	vi.d. q.
Ecclesia de Stone in eodem decanatu xx.li.——	xx. s.	vij.d.q.
Ecclesia de Broclonde in eodem decanatu xiij.li. vj.s. viij.d.	xiij.s. iv.d.	iij.d.
Camerarius in parochia de Dale in decanatu *Sandwici* xxx.s.——	xviij.d.	ob.
Idem Camerarius in Eastlangdon in eodem decanatu iv.li.——	iv.s.	j.d. ob.
Item idem in parochia de Ripple in eodem decanatu lxx.s.——	iij.s. vj.d.	j.d. ob.
Item idem in Pysinge in eodem decanatu xx.s.——	xij. d.	ob.

Summa taxæ CCCCxxiv.li. xiij.s. iv.d.

Inde medietas decimæ xxj li. iv.s. viij.d. Unde vicarii de Kenynton vj. s. viij.d. de Stone vj.s. viij.d. & de Broclonde v.s. iv.d. solvunt ad quamlibet medietatem decimæ ut patet in decanatibus de Cherryng & Lymen. Et sic est medietas decimæ Spiritualium monasterii S. *Augustini Cantuariæ* xx.li. vj.s.

Taxa Temporalium monasterii sancti *Augustini Cantuariæ*.

Taxa.	Medietas decimæ.	Quadrans de Taxa.
Menstre cum redditibus & aliis pertinenc. CCxxxij. l. iv.s. iij.d.	xj.l xij s.ij.d.ob	vij.s. iij.d.
Langport cum redditibus in *Cant.* lx. li.——	lx. s.	xxij.d. ob.
Sturrepe cum reddito in *Fordwyco* xl.li. xj.s. viij.d.	xl.s. vij.d.	xv.d. q.
Chistelet cum pertinenciis xliij.li. x.s. ix.d.	xliij.s. vj.d. ob.	xvj. d.
Litleburne cum pertinenciis xxiij.li. viij.s. vj.d.	xxiij.s. v.d. q.	viij.d. ob. q.
Stodmersch cum pertinenciis xv.l. iv.s. ix.d.	xv.s. ij.d. ob.q.	iij.d. ob. q.
Redditus assisus in manerio de Prestone xiv.li. vij.s.	xiv.s. iv.d.q.	v.d. q.

*Rich.*II. Rex.

Taxa.	Medietas decimæ.	Quadrans de Taxa.
Norborne cum pertinenciis xcij.li. xj.s. ij.d.	iv.li. vj.s. vj.d. ob.	ij.s. x.d. ob. q.
Plumstede cum pertinenciis lxix.li. x.s. vj.d.	lxix.s. vj.d. q.	ij.s. ij. d. q.
Redditus in Hamelett de Newecole Cvj.s. ij.d. ob.	v.s. iij.d. ob. q.	ij.d.
Snaves, Borewaremersch cum redditu in Kenardynton liij.li. xiv.s. j.d.	liij.s. viij.d. ob.	xx.d. q.
Lenham cum pertinenciis liv.li. xv.s. x.d.	liv.s. ix.d. ob.	xx.d. ob.
Kenynton cum pertinenciis xx.li. xij.s. iv.d.	xx.s. vij.d. q.	vij.d. ob. q.
Camerarius pro Gonstone iv.li. x.s. vj.d.	iv.s. vj.d.	ij.d. q.
Redditus in Elmested & Sybertyswold xxxj.s. vj.d.	xviij.d. ob. q.	ob.
Redditus in parochiis de Wardon & Newynton xxj li. xvij.s. iij.d.	xxj.s. x.d. q.	
Redditus in Wormsell, Bocton & Ottebam lxvij.s. vij.d. ob.	iij.s. iv.d. ob.	j.d. q.
Camerarius pro Selyng, Swalclyve, Ripple & Castlangdon xvij.li. xvj.s. iv.d.	xvij.s. x.d.	vj.d. ob. q.
Sacrista pro Salmyston, Reyde, Blacmanb. & Wyngate xxxiv.li. ix.d.	xxxiv.s. ob.	xij.d. ob. q.

Manerium de Ores in parochia de Chistelet pertinens ad cameram monachorum non decimatur, quia inter parochianos prædictæ parochiæ idem manerium est taxatum.

Manerium de Dene in parochia sancti *Johannis* in *Thaneto* pertinens ad sacristam non decimatur quia inter parochianos idem manerium est taxatum.

Summa taxæ Temporalium viij C. viij.li. xij.d. q. Inde medietas decimæ xl.li. viij.s. ob.

Summa Spiritualium & Temporalium Mille CC. xxxij.li. xiv.s. iv.d. ob. Et medietas decimæ lx.li. xiv.s. ob. præter x.s. pro medietate decimæ ecclesiæ parochialis de Faversham. Et præter xxix.s. iv.d. pro Ecclesia de Plumstede in diocesi *Roffensi* quæ taxatur ad xxix.li. vj.s. viij.d. Ecclesia de Norborne in decanatu *Sandwyci* taxatur ad xl.li. Et temporalia ibidem ad xlv.s. viij.d. set non decimantur quia ad opus pauperum assignatur sicut *Hospitale sancti Laurencii*. Temporalia ibidem xxvj.s. viij.d. Et memorandum quod prædictum Hospitale præter antiquam taxam ut supra salva portione inter laicos solvenda inter bona abbatis & conventus taxantur. Et idem abbas pro eisdem bonis inter bona sua solvere & contribuere tenetur.

W. Court. Archi

Taxa Spiritualium & Temporalium abbatis sancti *Augustini Cantuariæ* M.CC.xiv.li. xij.d. Deducta taxa vicariarum de Stone, Broclonde & Kenynton. Inde decima Cxxj.li. viij.s. j.d. deducta decima prædictarum vicariarum, unde quadrans de libra taxæ xxv.s. iij.d. ob. Et quadrans vero de marca xxxvij.s. xj.d.

Taxa Spiritualium & Temporalium tocius cleri *Cantuariensis* diocesis cum jurisdictionibus sibi immediatis xj M. vj C. lxv.li. xiij.s. iv.d. Inde decima M. Clxvj.li. xj.s. iv.d. unde quadrans de libra taxæ supradictæ xij.li. iij s. q. Et quadrans de marca xviij.li. iv.s. vj.d. ob.

Taxa Spiritualium & Temporalium tocius cleri *Cantuariensis* provinciæ Clxiv M. viij C. vij. li. xvj.s. viij.d. Inde decima xvj M. iv C. xc. li. xv.s. viij.d. q. unde quadrans de libra taxæ supradictæ Clxxj.li. xiij.s. vj.d. Et quadrans de marca taxæ CClvij.li. x.s. iij.d.

Taxa *Eboracensis* provinciæ juxta Registrum papæ xl.M.li. Inde decima iv.M. Et juxta registrum regis xl.M. marcæ. Inde decima iv.M. marcæ.

Spiritualia & Temporalia Archiepiscopi *Cantuariensis* in diocesi *Cantuariensi* & jurisdictionibus eidem subjectis.

Ecclesia de Maghefelde in decanatu de Southmalling lx.li. Ecclesia de Reycolver in decanatu de Westbere Cxiij. li. vj.s. viij.d. Ecclesia de Cranebrok in decanatu de Cherrynge xxvj.li. xiij.s. iv.d. Temporalia ejusdem in *Kancia* M.CCClv.li. viij.s. j.d. Item idem in diocesi *Cicestrensi* CCCliv. li. xij.d. ob. Item in diocesi *Wintoniensi* lxv.li. Item in diocesi *Londoniensi* & Middilsex Cxxx.li. xv.s. Summa taxæ ij.M. Cv.li. iv.s. j.d. ob. Inde medietas decimæ Cv.li. v.s. ij.d. ob.

Prioris Ecclesiæ Christi Cantuariæ.

Temporalia ejusdem in diocesi *Cantuariensi* DCClxxj.li. vij.s. viij.d. Item in diocesi *Roffensi* CCxcv.li. v.d. Item in diocesi *Londoniensi*, *Wintoniensi*, *Oxoniensi*, *Lincolniensi*, & *Northwicensi* CCCxxiv.li. xvijs. j.d. Summa taxæ M.CCCxcj.li. v.s. ij.d. Inde medietas decimæ lxix.li. xj.s. iij.d.

Elemosyna ejusdem ecclesiæ.

Ecclesiæ de Westclyve in decanatu *Dovoriæ* xviij.li. Ecclesia de Monketon in decanatu de Westbere xxiij.li. vj.s. viij.d. Ecclesia de Eastry in decanatu *Sandwici* liij.li. vj.s. viij.d. Summa lxxxiv.li. xiij.s. iv.d. Inde medietas decimæ iv.li. xiv.s. viij.d.

Item elemosyna ibidem.

Porcio ejusdem in ecclesia de Monketon xxxiij.li. vj.s.

II. xx. vj. s. viij. d. Portio ejusdem in ecclesia de **Eastry** liij.li. vj. s. viij. d. ecclesia de **Desaltre** in decanatu de **Westbere** lxvj. s. viij. d. ecclesia de **Fairfeld** in decanatu de **Limen**.iv. l. ecclesia de **Frenyngham** in decanatu de **Shorham** x. l. Porcio ejusdem in **Mepeham** in eodem decanatu vj. li. xiij.s. iiij. d.

Ecclesia de **Bredgar** in decanatu de **Sydingborn** xiij. l. vj. s. viij. d.

Ecclesiæ pertinentes ad archidiaconatum Cantuariæ.

Ecclesia sanctæ *Mariæ* in *Sandwico* viij. l. ecclesia sancti *Clementis* in *Sandwico* Cvj. s. viij. d. ecclesia de **Hakynton** in decanatu *Cantuariæ* xiij. l. vj. s. viij. d. ecclesia de **Tenham** in decanatu de **Ospringe** Cxxxiij. l. vj. viij. d. ecclesia de **Lymin.** in decanatu de **Limin.** xx. l. Incerti proventus ejusdem archidiaconi xx.l. Summa taxæ CC.l.inde medietas decimæ x.l.

Abbatis de bello.

Ecclesia de **Wy** in decanatu de **Bregge**, xliij. l. vj. s. viij. d.Pensio in **Kyngisnoth** in decanatu de **Limin**.xl. s. sacrista de bello in **Halsherst** in decanatu de **Cherryng**, v. s. Temporalia abbatis in decanatu *Cantuariæ* Cxcv. l. v. s. Summa taxæ CC.xl.l.xvj.s.viij. d. Inde medietas decimæ xij.l.x.d.

Abbatis de **Faversham**.

Ecclesia de **Bocton** in decanatu de **Ospringe** lx.l. ecclesia de **Preston** in eodem decanatu xix. l. xj. s. ij. d. Pensio in **Lodynham** in eodem decanatu lxvj.s.viij.d.Pensio in **Pyetwyngham** in eodem decanatu xxxiij. s. iiij. d. Temporalia ejusdem in dioceſi *Cantuariæ* clv. l. vj. s. ij. d. Summa taxæ CCxxxiij. l.xvij.s. iv.d.Inde medietas decimæ xj. l. xix. s. xj. d. ob.

Abbatis de **Boxlee**.

Ecclesia de **Eastcherche** in decanatu de **Sydyngborn** xxxiij. l. vj. s. viij. d. Temporalia eorundem in dioceſi *Cantuariæ* lxij. l. xiiij. s. vij. d. Item pro temporalibus abbatis de **Dommes** lviij. s. iv. d. Summa taxæ xc. viij. l. xix. s. vij. d. Inde medietas decimæ iiij. l. xviij. s. xj. ob. q.

Temporalia & Spiritualia abbatis de **Langedon**.

Ecclesia de **Orene** in decanatu *Sandwici* xl. s. ecclesia de **Walmer** in eodem decanatu x. l. ecclesia de **Westlangedon** in eodem decanatu vj.l.xiij.s. iv. d. ecclesia de **Wallwaresthar** in eodem decanatu xij. l. Decimæ in **Cohed** in eodem decanatu xxx. s. ecclesia de **Ledenn** in decanatu *Dovoriæ* vj. l.xiij.s.iv. d. ecclesia de **Tonge** in decanatu de **Sydyngborne** xxx. l. Temporalia eorundem in dioceſi *Cantuariæ* xxvij. l. xix. s. viij. d. Summa taxæ xciv. l. xiv. s. vj. d. Inde medietas decimæ iv. l. xiv. s. viij. d. ob. q.

Temporalia & Spiritualia Abbatis sanctæ Radegundis.

Ecclesia de **Sybertisswelde** in decanatu *Sandwici* ix. l. xiij. s. iiij. d. ecclesia de *Riparia* in decanatu *Dovoriæ* Cvj. s. viij. d. ecclesia de **Alkham** in eodem decanatu xiv. l. ecclesia de **Poslynge** in decanatu de **Elham** viij. l. ecclesia de **Laisdon** in decanatu de **Sydingborn** viij. l. Temporalia eorundem in dioceſi *Cantuariæ* xxvij.l. xix. s. viij. d. Summa taxæ lxxij. l. xix. s. viij. d. Inde medietas decimæ lxxij. s. xj. d. ob. q.

Temporalia & Spiritualia Prioris Roffensis. W. Courtney Archiep.

Ecclesia de **Hertclepe** in decanatu de **Sydyngborne** xiij.l.vj.s. viij.d. ecclesia de **Darrente** in decanatu de **Shorham** vj. l. xiv. s. iv d. Decimæ in **Wodnesbergh** in decanatu *Sandwici* xxv.s. Pensio in **Norton** & **Ores** in decanatu de **Ospringe**, xxx.s. Temporalia in **Darrente** in decanatu de **Shorham** xvj. l. viij. s. iiij. d. Redditus in **Clyve** & **Grean** in eodem decanatu ix. l. Temporalia ejusdem in *Cantuaria* & **Elham** xxxviij. s. x. d. Summa taxæ l. liij. s. ij. d. Inde medietas decimæ l. s. j. d. q.

Temporalia & Spiritualia Prioris Dovoriæ.

Ecclesia de **Colred** & **Popelesale** in decanatu *Sandwici* xiij. l. vj. s. viij. d. ecclesia de **Hugham** in decanatu *Dovoriæ* xvj. l. xiij. s. iv. d. ecclesia de **Guston** in eodem decanatu x. l. ecclesia sanctæ *Margaretæ* in eodem decanatu xvj. l. ecclesia de **Brokland** in eodem decanatu ix. l. vj. s. viij. d. ecclesia de **Apeldre** in decanatu de **Limin**. xx. l. Temporalia eorundem in dioceſi *Cantuariæ* Clxxx. viij. l. x. s. Summa taxæ CClxxxiij. l. xvj. s.viij.d. Inde medietas decimæ xiij. l. xiij. s. x. d.

Spiritualia & temporalia Prioris de **Ledes**.

Ecclesia de **Serr** in decanatu de **Westbere**, lxvj.s. viij. d. Ecclesia de **Wodnesbergh** in decanatu *Sandwici*, xxx. l. Pro decimis sancti *Albani* in eadem parochia ix. l. vj. s. viij. d. Pensio in **Hamme** in eodem decanatu xl. s. Decimæ eorundem in **Hertangre** in eodem decanatu vj. s. viij. d. Pensio eorundem in **Acrise** in decanatu de **Elham**, xl. s. ecclesia de **Berghestede** in decanatu de **Sutton** viij. l. ecclesia de **Chart** in eodem decanatu xvj. l. xiij. s. iv. d. ecclesia de **Gotherst** in eodem decanatu xiij. l. vj. s. viij. ecclesia de **Ledes** in eodem decanatu xiij. l. vj. s. viij. d. ecclesia de **Bocton Chenū** in eodem decanatu x. l. ecclesia de **Stokebery** in decanatu de **Sydingborne**, xxvij.l. vj. s. viij. d. ecclesia de **Borden** in eodem decanatu xx. l. ecclesia de **Renham** in eodem decanatu xxvj. l. xiij. s. iiij.d. Pensio eorum in **Ores** in decanatu de **Osprenge** viij. s. Temporalia eorundem in dioceſi *Cantuariæ* xxxvij.l. xviij.s. Summa taxæ CCxx. l. xij. s.viij. d. Inde medietas decimæ xj. l. vij. d. ob. q.

Prioris sancti Gregorii.

Ecclesia de **Tanenton** in decanatu *Cantuariæ*, xj. l. vj. s. viij. d. ecclesia de **Northgate** in eodem decanatu lxvj. s. viij.d.ecclesia de **Westgate** in eodem decanatu C. s. ecclesia sancti *Dunstani* in eodem decanatu liij. s. iv. d.ecclesia de **Natyngdone**, in eodem decanatu iv. l. Decimæ de **Rysshborne** in decanatu de **Westbere** xx. s. ecclesia de **Littingesborne** in decanatu de **Bregge** x. l. Decimæ apud **Goldstaneston**, **Gosehale**, & in campo de **Hertesland**, **Holdan** juxta **Wyngham** x.l. Decimæ in **Ettoppesborne** in eodem decanatu xl. s. ecclesia de **Waltham** in eodem decanatu xj. l. vj. s. viij. d. ecclesia de **Elmestede** in eodem decanatu xvj. l. ecclesia de **Beatrichesdenne** in decanatu de **Cherryng** xij. l. Decimæ eorum in **Plukele** in eodem decanatu xxvj. s. viij. d. Portio eorum in **Northflete** in decanatu de **Shorham** xl. s. ecclesia de **Stalesfeld** in decanatu de **Osprenge** xij. l. ecclesia de **Ores** in eodem decanatu iv.l. Temporalia eorundem in dioceſi *Cantuariensi* xxv.li. xv.s. Summa

ma taxæ Cxxxiij.l.xv. s. Inde medietas decimæ vj.l. xiij. s.ix. d.

Prioris de Coumwelle.

Ecclesia de Feueudenn in decanatu de Cherrynge xx. l. ecclesiæ de Thornham & Aldington in decanatu de Sutton xiij. l. vj. s. viij. d. ecclesia de Beawesfelde in decanatu *Dovoriæ* xij.l. Temporalia eorundem in Dioceſi *Cantuariæ* xx.l.xv.s.x.d. Summa taxæ lxvj.l. ij.s.vj.d. Inde medietas decimæ lxvj. s. j. d. ob.

Prioris de Mertone.

Ecclesia de Patrickesborne in decanatu de Bregge xxxiij. l. vj.s. viij. d. Temporalia eorundem in Harietteſham xxvj. s.viij. d. Summa taxæ xxxiv. l. xiij. s. iv. d. Inde medietas decimæ xxxiv. s. viij. d.

Prioris de Bilsynton.

Ecclesia de Bilsyntone in decanatu de Limin xvj. l. xiij. s. iv. d. Temporalia eorundem in dioceſi *Cantuariæ* xxxiij.l.xvj.s. v. d.Summa taxæ l. li. ix. s. ix. d. Inde medietas decimæ l. s. v.d.ob. q.

Abbatis de Lesnes.

Ecclesia de Merdenn in decanatu de Sutton xxvj. l. xiij.s. iv.d. ecclesia de Rietwentone in decanatu de Sydingborne xxvj. l. vj. s.viij. d. Temporalia eorundem in dioceſi *Cantuariæ* vij. l. vj. s. viij. d. Summa taxæ lx. l. xiij. s. iv. d. Inde medietas decimæ lx. s. viij. d.

Sanctæ Osithæ.

Ecclesia de Petham cum temporalibus in eadem xx. l. xvij. s. Summa patet. Inde medietas decimæ xx. s. x. d. ob.

Abbatiſſæ de Mallynge.

Ecclesia de Eastmallynge in decanatu de Shorham xviij. l. Temporalia earundem in eadem villa xlv. l. Temporalia earundem in Westwelle in decanatu de Cherrynge lx.s.x. d. Summa taxæ lxvj. l x. d. Inde medietas decimæ lxvj s. ob.

Westmonaſterii.

Temporalia in *Westmonaſterio* in Lodenham xx.s. Summa patet. Medietas decimæ xij. d.

Abbatis Pontis Roberti.

Temporalia Abbatis de *Ponte Roberti* in dioceſi *Cantuariæ* xij. l. x. s. x. d. Summa patet. Inde medietas decimæ xij. s. vj. d. ob.

Begehamme.

Temporalia de Beghebam in dioceſi *Cantuariæ* lx. s. Summa patet. Inde medietas decimæ iij. s.

Sancti Pauli London.

Temporalia ſancti *Pauli London.* in Biernes in decanatu de Croidon xij. l. Summa patet. Inde medietas decimæ xij. s.

Prioris de Horton.

Ecclesia de Brabourne in decanatu de Elham xxx. l. Portio eorum in Hope in decanatu de Limin lxvj. s. viij. d. Temporalia eorundem in dioceſi *Cantuariæ* lxv. l. x. s. Item Prior ſolvet decimam vicariæ de Braborne. Summa taxæ xc.viij.l. xvj. s. viij. d. Inde medietas decimæ iv. l.xviij. s. x. d. Et præter hoc pro vicaria prædicta vj.s. qualibet medietate decimæ.

Prioris de Drulege.

Ecclesia de Chilham in decanatu de Bregge xl. l. ecclesia de Throulegbe in decanatu de Ospringe xl. l. Temporalia ejuſdem in dioceſi *Cant.* xx.s.vj.d. Summa taxæ lxxxj.l. vj. d.Inde medietas decimæ iv. l. xij. d. q.

Prioris de Folstan.

Ecclesia de Folkstone in decanatu *Dovoriæ* xxvj.l. xiij. s. iv. d.Temporalia eorundem in eadem villa iij. s. iv. d. Summa taxæ xxvj. l. xvj. s. viij. d. Inde medietas decimæ xxvj. s. x. d.

Okkeborne Prioris.

Ecclesia de Olynde in decanatu de Southmallynge xiv. li. xiij. s. iv.d. Summa taxæ patet. Inde medietas decimæ xiv. s. viij. d.

Abbatis de Ogynes.

Ecclesia de Mietwyngton in decanatu *Dovoriæ* xx. l. ecclesia de Brenfete in decanatu de Limin xiij. l. vj. s. viij. d. ecclesia de Promhelle in eodem decanatu xiij. l. xiij. s. iiij. d. Temporalia in Mietwyntone & *Dovoria* xxj. s.x. d. Summa taxæ xlv. l. xviij. d. Inde medietas decimæ xlv. s. j. d.

Ilde de Deu.

Ecclesia de Upthercbe in decanatu de Sydyngborne xxiij. l. vj. s. viij. d. Temporalia eorundem in eadem villa xxv. s. vij. d. Summa taxæ xxiv. li. xij. s. iij. d. Inde medietas decimæ xxiv. s. vij. d.

Prioris de Lewes.

Redditus Prioris de Lewis in *Dovoria* xxj. s. viij. d. Summa patet. Inde medietas decimæ xiij.d.

Redditus fratrum de Byntegfeld.

In *Dovoria* xv.s. Summa patet. Inde medietas decimæ ix. d.

Abbatis de Pontiniaco.

Abbas de *Pontiniaco* habet eccleſiam de Romene in proprios uſus taxatam ad xx. l. Inde medietas decimæ xx. s. In decanatu de Bregge vicaria de Litleborne iv.l. vicaria de Lithingesborne xl.s. vicaria de Elmestede iiij. l.

Ecclesia de Sellynge in decanatu de Limin xij. li. ecclesia de Osprenge in decanatu de Osprenge xxiij. l. vj. s. viij. d. ecclesia *beatæ Mariæ* in *Dovoria* Cvj.s.viij.d.Temporalia eorundem Cxx.l.x.d.

Domus Dei de Osprenge.

Ecclesia de Hedecrone in decanatu de Cherrynge xiij. l. vj. s. viij. d. Temporalia eorundem lj. l. v. s.

Moniales de Scapeya.

Ecclesia de Menstre in decanatu de Sidyngborne xxiij. l. vj. s. viij. d. ecclesia de Bobbynge in eodem decanatu vj.l. xiij.s. iij. d. ecclesia de Gillingham in decanatu de Shorham xl.l. ecclesia de Grean in eodem decanatu xiij. l. vj. s. viij. d. Temporalia earundem lxvj.l.viij.s.

Prior de Clerkenwelle.

Ecclesia de Sidyngborne in decanatu de Sidyngborne xxiij. l. vj. s. viij.d. Temporalia earundem ibidem xl. s.

Hoſpitale pauperum Sacerdotum Cantuariæ.

Ecclesia de Stodmersch in decanatu de Bregge iiij. l. Ecclesia ſanctæ *Margaretæ* in *Cantuaria* iiij. l. Temporalia eorundem vj. l.

Abbas de Danynton.

Ecclesiæ de Hercheghe, Prestwynghaui & Danynton xij. l. ecclesia de Burdefeld liij. s. iiij. d. Temporalia earundem xiiij. l. vj. s. v. d.

Hoſpitale ſanctæ Katerinæ *juxta* Londoniam.

Temporalia Hoſpitalis ſanctæ *Katerinæ* juxta turrim *London.* xxj. l. x. d.

Miſter. de Modenden.

Temporalia miniſterii de Modendenne C.s.

He-

Hospitale apud Maidestane *archiepiscopi.* Ecclesia de Sutton in decanatu *Sandwici* xx. l. ecclesia de Luten in decanatu de Sutton Cvj. s. viij. d. ecclesia de Ferleghe in decanatu de Shorham xiij. l. vj. s. viij. d. Temporalia eorundem Cx. s. v. d.

Hospitale de Eastbrege *in* Cantuaria. Ecclesia Sanctorum *Cosmæ* & *Damiani* in decanatu *Cantuariæ* C. s.

Sancti Jacobi *in* Cantuaria. Ecclesia de Bradgar in decanatu de Sidyngborne xiij. l. vj. s. viij. d.

Beneficia exilia ad Decimam non taxata.

In decanatu *Cantuariæ* vicaria S. *Pauli* lxvj. s. viij. d. ecclesia S. *Petri* iiij. l. ecclesia omnium Sanctorum iiij. l. ecclesia sancti *Elphegi* iiij. l. ecclesia de Bredman liij. s. iiij. d. Vicaria sancti *Dunstani* iiij. l. vicaria de Westgate iiij. l. Vicaria de Northgate lxvj. s. viij. d. Vicaria de Tanenton iiij. l. Vicaria de Patyndon iiij. l. ecclesia beatæ *Mariæ de Castro* lxvj. s. viij. d. ecclesia sancti *Johannis* lxvj. s. viij. d. ecclesia de Bredene lxvj. s. viij. d. ecclesia sancti *Edmundi* liij. s. iiij. d. ecclesia sancti *Michaelis* de Burgate cum capite de Quengate iiij. l. ecclesia de Melton lxvj. s. viij. d.

In decanatu de Westbere vicaria de Serr lxvj. s. viij. d. vicaria de Sesaltre lxvj. s. viij. d.

In decanatu *Sandwici* vicaria de Eghethorne iiij. l. vicaria de Colred &c. iiij. l. vicaria beatæ *Mariæ Sandwici* iiij. l.

In decanatu *Dovoriæ* vicaria de Folkstane xxvj. s. viij. d. vicaria de Ewell lxvj. s. viij. d. vicaria de *Riparia* lxvj. s. viij. d. vicaria de Gutton lxvj. s. viij. d. vicaria de Beawfelde iiij. li. ecclesia sancti *Iohannis Dovoriæ* lxvj. s. viij. d.

In decanatu de Elham vicaria de Poslinge iiij. l. ecclesia de Birchholte lxxiij. s. iiij. d.

In decanatu de Limin vicaria de Sellynge, lxxiij. s. iiij. d. vicaria de Prembell iiij. l. vicaria de Newcherche iiij. l. ecclesia de Orgaresiwyk iiij. l. vicaria de Limin lxvj. s. viij. d. ecclesia de Hert iiij. l. vicaria de Romenal iiij. l. vicaria de Westhethe iiij. l.

In decanatu de Sutton vicaria de Herietisham lxvj. s. viij. d. vicaria de Berghstede lxvj. s. viij. d. vicaria de Thornham lxvj. s. viij. d. vicaria de Aldyntone liij. s. iiij. d. vicaria de Boctone iiij. li.

In decanatu de Sydingborne vicaria de Rodmersham lxvj. s. viij. d. ecclesia de Kyngesdonn iiij. li.

In decanatu de Ospringe vicaria de Scaleffelde iiij. l. vicaria de Dodenton lxvj. s. viij. d. ecclesia de Monketon, xl. s.

In decanatu de Chertynge, ecclesia de Pette lxvj. s. viij. d. vicaria Beatrisdenn iiij. l. ecclesia de Pinerton iiij. l.

In decanatu de Shorham, vicaria de Frenyngham lxvj. s. viij. d. ecclesia de Felde lxvj. s. viij. d.

Exilia de Arcubus.

Ecclesia sancti *Dionisii* iiij. l. ecclesia sancti *Michaelis* in Mele iiij. l. ecclesia sancti *Johannis* Evangelistæ lxvj. s. viij. d. ecclesia beatæ *Mariæ* de Bodehawe, lxvj. s. viij. d.

Beneficia ecclesiastica Prælatis vel Religiosis seu aliis non appropriata in diocesi Cantuariæ *& jurisdictionibus inmediate subjectis eidem una cum taxa et medietate Decimæ singulorum.* W. Courtney Archiep.

In Decanatu Cantuariæ.

Ecclesia de Fordwych,	vj. s. viij. d
Ecclesia beatæ *Mariæ Magdalenæ*,	v. s. iiij. d
Ecclesia sancti *Georgii*,	vj. s. viij. d
Ecclesia de parva Hardres	xij. s
Ecclesia S. *Michaelis de Herbald*,	xiij. s. iiij. d
Ecclesia sancti *Martini*,	x. s
Vicaria de Hakyndon,	iiij. s. viij. d
Ecclesia sancti *Nicholai de* Herbaldowne,	vj. s
Ecclesia sancti *Andreæ Cantuariæ*,	viij. s
Ecclesia sanctæ *Mildrethæ*,	v. s. iiij. d

In Decanatu de Westbere.

Ecclesia de Westbere,	vj. s. viij. d
Ecclesia de Swalclyve,	vj. s. viij. d
Ecclesia de Hwytstaple,	xxvj. s. viij. d
Vicaria de Chistelet,	v. s
Vicaria de Reycolver,	xvj. s. viij. d
Vicaria de Menstre,	xx. s
Vicaria sancti *Laurentii*,	v. s.
Vicaria sancti *Petri*,	v. s.
Vicaria sancti *Iohannis*,	v. s. iiij. d
Vicaria de Monketon,	x. s.

In Decanatu de Bregge.

Præpositus de Wyngham,	xl. s
Canonici ibidem,	viij. l.
Ecclesia de Stormouth,	xij. s. viij. d
Vicaria de Prestone,	iiij. s. viij. d.
Ecclesia de Elmerston,	x. s.
Ecclesia de Adesham,	liij. s. iiij. d
Ecclesia de Chilyndenn,	v. s. iiij. d
Ecclesia & vicaria de Wytham,	xxxviij. s. viij. d
Ecclesia de Kyngystone,	xij. s.
Ecclesia de Bisshoppisborne,	xxxiij. s. iiij. d
Vicaria de Petham	iiij. s. iiij. d
Vicaria de Waltham,	iiij. s. viij. d
Ecclesia de Chertham,	xxvj. s. viij. d
Vicaria de Chilham,	vj. s. viij. d
Ecclesia de *Magna Hardres*,	xxvj. s. viij. d
Ecclesia de Crundale,	xj. s. iiij. d
Ecclesia de Broke,	vj. s. viij. d
Vicaria de Wy,	x. s. viij. d
Ecclesia de Bocton Alelf,	xl. s.
Ecclesia de Godmersham,	liij. s. iiij. d
Ecclesia de Ikham,	xxx. s.

In Decanatu Sandwyci.

Ecclesia de Bertrestone,	v. s. iv. d
Ecclesia de Eghethorn,	xij. s.
Vicaria de Wodemsberghe,	x. s
Ecclesia de Dele,	xx. s
Vicaria de Eastry,	x. s
Ecclesia de Hamme,	xj. s. iv. d
Ecclesia de magna Mongham,	xxx. s
Ecclesia de Knolton,	xiij. s. iiij. d

Vicaria

Ricard. II. Rex.

Vicaria de Northborne,	vj.s. viij.d
Ecclesia de Estlangedon,	x. s
Ecclesia de Rypple,	x. s
Ecclesia de Ridelyngwelde,	xvij.s. iv.d
Vicaria de Tilmanston,	x. s
Vicaria sancti *Clementis*,	v. s
Ecclesia sancti *Petri*,	vj.s. viij.d
Ecclesia de Stonore,	v. s
Ecclesia de parva Mongham,	v.s. iv.d
Ecclesia de Betsangre,	xj.s. iv.d

In Decanatu Dovoriæ.

Vicaria de Alkham,	vj.s. viij.d
Vicaria de Hugham,	v. s
Vicaria sanctæ *Margaretæ*,	iv.s. viij.d
Ecclesia de Charlton,	x. s
Ecclesia sancti *Petri* in *Dovoria*,	vi. s
Ecclesia sancti *Nicholai* ibidem,	v. s
Ecclesia sancti *Jacobi* ibidem	v.s. iv.d
Ecclesia de Hauking,	iv.s. iv.d
Ecclesia de Serytone,	xij. s
Vicaria de Pyewyntone,	v.s. iv.d

In Decanatu de Elham.

Ecclesia de Wodyntone,	x. s
Ecclesia de Denyntone,	x.s. iv.d
Ecclesia de Elham,	lxiij.s. iv.d
Vicaria de Elham,	x. s
Ecclesia de Akryse,	viij. s
Ecclesia de Stonting,	xiij.s. iv.d
Ecclesia de Hortone,	vj.s. viij.d
Vicaria de Braborne,	vj. s
Ecclesia de Hastyngleghe,	x. s
Ecclesia de Lyminge,	lx. s
Vicaria de Lyminge,	viij. s
Ecclesia de Saltwode,	xliij.s. iv.d

In Decanatu de Limene.

Ecclesia de Borewarmersch,	ix.s. iv.d
Ecclesia de Bonynton,	vj.s. viij.d
Ecclesia de Ottinghangre,	iv.s. viij.d
Ecclesia de Kingisnoth,	x.s. viij.d
Ecclesia de Rokinge,	xvj.s. viij.d
Ecclesia de Demecherche,	xj.s. iv.d
Ecclesia de Snergate,	xvij.s. iv.d
Vicaria de Brensete,	iv.s. viij.d
Ecclesia de Wodecherche,	xx. s
Ecclesia de Kenartone,	xiij.s. iv.d
Vicaria de Stone,	vj.s. viij.d
Vicaria de Apuldre,	vj.s. viij.d
Ecclesia de Aldyngton,	xxx. s
Vicaria de Aldyngton,	v. s
Vicaria de Broklonde,	v.s. iv.d
Ecclesia de Snaves,	xiij.s. iv.d
Ecclesia de Witrishamme,	xx. s
Ecclesia de Werehorne,	xvj.s. viij.d
Ecclesia de Newecherche,	xl. s
Ecclesia de Ivecherche,	xxxv.s. iv.d
Ecclesia de veteri Romene,	xviij.s. viij.d
Ecclesia de Blakmanston,	v. s.
Ecclesia de Mersham,	xxv.s. viij.d
Ecclesia de Estbregge,	vj.s. viij.d
Ecclesia de Lyde,	xxxvj.s. viij.d
Vicaria de Lyde,	xvj.s. viij.d

W. Courtney Archiep.

Ecclesia de Shaddocysherst,	v. s
Ecclesia de Seyneton,	x. s
Ecclesia de Orlastone,	v.s. iv.d
Ecclesia beatæ *Mariæ* in *Marisco*,	xx. s
Ecclesia de Henxehull,	x. s
Ecclesia de Hope,	xiij.s. iv.d
Ecclesia de Middele,	iv.s. iv.d

In Decanatu de Cherryng.

Ecclesia de Frythyndenn,	x. s
Ecclesia de Sandherst,	xxiij.s. iv.d
Vicaria de Benyngdenn,	viij. s
Ecclesia de Rolnyndenn,	xxxiij.s. iv.d
Vicaria de Rolnyndenn,	vj.s. viij.d
Ecclesia de Haukherst,	xx. s
Vicaria de Tenterdenn,	x. s
Ecclesia de Newendenn,	ix.s. iv.d
Vicaria de Hedecrone,	viij. s
Ecclesia de Haldenne,	x. s
Ecclesia de Rydyngdenn,	xx. s
Ecclesia de Plukele,	x. s
Ecclesia de Estwell,	vj.s. viij.d
Ecclesia de Bocton Malerbe,	xx. s
Ecclesia de Westwell,	xl. s.
Prior *Cantuariæ*,	xxx. s
Vicaria ibidem,	x. s
Ecclesia de Hothfelde,	x. s
Ecclesia de *Magna* Chart,	xx. s
Ecclesia de Estchettisforde,	xvj. s
Prior de Ledys,	x.s. viij.d
Vicaria ibidem,	v.s. iv.d
Vicaria de Kenyntone,	vj.s. viij.d
Ecclesia de Cherrynge,	liij.s. iv.d
Vicaria de Cherrynge,	viij.s. viij.d
Ecclesia de Smerdenn,	xx. s
Ecclesia de *Parva* Chart,	xvj.s. viij.d

In Decanatu de Soutton.

Ecclesia de Heriettysham,	xvj. s
Ecclesia de Maidestane,	Cvj.s. viij.d
Vicaria de Lenham,	vj.s. viij.d
Vicaria de Merdenn,	vj.s. viij.d
Vicaria de Goutherst,	vj.s. viij.d
Ecclesia de Olcumbe,	xx. s
Ecclesia de Frenstede,	x.s. viij.d
Ecclesia de Holyngborne,	xl. s
Ecclesia de Boxle,	xl. s
Prior *Roffensis*,	xxxij. s
Vicaria ibidem,	viij. s
Ecclesia de Otham,	vj.s. viij.d
Ecclesia de Stapilherst,	xx. s
Ecclesia de Wornesell,	xiv.s. viij.
Ecclesia de Sutton,	xxxiij.s. iv.d
Vicaria de Sutton,	v.s. iv.d
Ecclesia de Langele,	vj.s. viij.d

In Decanatu de Sydingborne.

Vicaria de Upcherche,	v.s. iv.d
Vicaria de Herclepe,	v. s
Vicaria de Newenton,	vj.s. viij d
Vicaria de Borden,	v.s. iv.d
Vicaria de Estcherche,	xiij.s. iv.d
Ecclesia de Wardon,	vj.s. viij.d
Vicaria de Laisdon,	v. s

Vicaria

…d.II. …x.

Vicaria de Sydyngborne,	vj.s. viij.d
Ecclesia de Tunstall,	xxiij.s. iv.d
Vicaria de Renham,	x. s
Ecclesia de Halowistowe,	vj.s. viij.d
Vicaria de Halowistowe,	iv s. viij.d
Ecclesia de Milstede,	xiij.s. iv.d
Ecclesia de Witchelinge,	xij. s
Ecclesia de Elmele,	vj.s. viij.d
Vicaria de Middilton,	viij. s
Ecclesia de Morston,	xvij.s. iv.d
Ecclesia de Bacchilde,	xxij. s
Vicaria de Bacchilde,	vj.s. viij.d
Vicaria de Tonge,	v.s. iv.d
Ecclesia de Bykenore,	v.s. iv.d

In Decanatu de Ospringe.

Vicaria de Ospringe,	x. s
Vicaria de Faversham,	xx. s
Vicaria de Thuleghe,	viij. s
Vicaria de Prestone,	{ix s. ix.d. q
Ecclesia de Badlesmere.	viij.s. viij.d
Ecclesia de Northon,	xviij.s. viij.d
Ecclesia de Oravene,	v.s. iv.d
Vicaria ibidem,	vj.s. viij.d
Ecclesia de Oterendenn,	vj.s. viij.
Vicaria de Sellynge,	vj.s. viij.d
Vicaria de Bocton,	v.s. iv.d
Vicaria de Harnhell,	v. s
Ecclesia de Eselynge,	xl. s
Ecclesia de Lebelonde,	vj.s. viij.d
Vicaria de Tenham	viij.s. viij.d
Vicaria de Lyndestede,	v. s
Ecclesia de Godwynston,	v.s. iv.d
Ecclesia de Bokelonde,	viij. s.
Ecclesia de Lodenham,	xiij.s. iv.d
Vicaria de Scheldwych,	v. s

Hic incipiunt exempti.

In Decanatu de Schorham.

Ecclesia de Schorham,	liij.s. iv.d
Ecclesia de Eynesforde,	xx. s
Ecclesia de Bixele,	xx. s
Vicaria de Bixele,	vj.s. viij.d
Ecclesia de Carde,	xxvj.s. viij.d
Ecclesia de Northflete,	lxvj.s. viij.d
Ecclesia de Mepeham,	xxvj.s. viij.d
Vicaria de Orean,	x. s
Ecclesia de Clyve,	lxxiij.s. iv.d
Vicaria de Farleghe,	vj.s. viij.d
Ecclesia de Huntyngdon,	x. s
Ecclesia de Petham,	xxiij.s. iv d
Ecclesia de Wrotham,	liij.s. iv.d
Vicaria de Wrotham,	xiij.s. iv.d
Ecclesia de Egham,	xiij.s.iv.d
Ecclesia de Sevenok,	xxxiij.s. iv.d
Vicaria de Sevenoke,	vj.s. viij.d
Vicaria de Gylyngham,	xiij.s. iv.d
Ecclesia de Penserst,	xx. s
Ecclesia de Chidyngston,	xx. s
Ecclesia de Ever,	x. s
Ecclesia de Bradstede,	xxvj.s. viij.d
Ecclesia de Sundresch,	xx. s
Ecclesia de Chyvenyng,	xvj.s. viij.d
Ecclesia de Orpynton,	xl. s

Ecclesia de Keston,	v. s
Ecclesia de Hese,	vj.s. viij.d
Ecclesia de Halstede,	v.s. iv.d
Ecclesia de Wodelonde,	iv.s. viij.d
Vicaria de Estmallynge,	vj.s. viij.d

W. Courtney Archiep.

In Decanatu de Pagham *&* Terrynge.

Ecclesia de Pagham,	Cx. s
Vicaria de Pagham,	xvj s. viij.d
Vicaria de Southerstede.	vj.s. viij.
Ecclesia de Lovente,	xxx. s
Ecclesia de Tanguer,	xiij.s. iv.d
Ecclesia de Slyndon,	x. s
Vicaria de Slyndon,	iiij.s. viij.d
Ecclesia de Terrynge,	lxvj.s. viij.d
Vicaria de Terrynge,	viij. s
Ecclesia de Pettling,	xx. s
Vicaria de Pettling,	v. s

Summa xiv.l. xj.s.

In Decanatu de Suthmallyng.

Vicaria de Maghefelde,	vij.s. iv.d
Ecclesia de Bocstede,	xxxij.s
Ecclesia de Isefelde,	x. s
Ecclesia de Edburton,	xiv.s. viij.d
Vicaria de Glynde,	v. s
Ecclesia de Stanmer,	{x.s. viij.d
Ecclesia de Fremfelde,	x. s
Vicaria de Wadeherst,	vj.s. viij.d
Præbenda Decani in eadem,	xl. s.
Præbenda Thesaurarii,	xx. s
Præbenda Cancellarii,	xx. s
Præbenda præcentoris	xx. s
Vicaria de Ryngemer,	iv.s. iv.d

Summa x.l. viij. d

In Decanatu de Bockyng.

Ecclesia de Bockyng,	xl. s.
Ecclesia de Stustede,	xx. s
Ecclesia de Hadele,	xl. s
Porcio ejusdem in Boxford,	xvi. d
Ecclesia de Illegh Monach.	xx. s
Ecclesia de Lachesdon,	xiij.s. iv.d
Ecclesia de Suthcherche,	xxvj.s. viij. d
Ecclesia de Molton,	vj.s. viij.d

Summa viij. l. iij. s

In Decanatu de Risbergh.

Ecclesia de Risbergh,	xvj.s. viij.d
Ecclesia de Newenton,	xxvj.s. viij.d
Ecclesia de Halton,	x. s
Porcio Prioris de Walyngford,	xij. d

Summa liiij. s. iv. d

In Decanatu de Croydon.

Ecclesia de Croydon,	xl. s
Vicaria de Croydon,	x. s.
Ecclesia de Hese,	xxvj.s viij.d

Ecclesia

Ricard. II. Rex.	Ecclesia de Harwe,	xl. s
	Vicaria de Harwe,	vj.s. viij.d
	Ecclesia de Chepham,	xxiij.s. iv.d
	Ecclesia de Cherletwode,	xiij. s. iv.d
	Ecclesia de Horslegbe,	xij. s
	Ecclesia de Burstowe,	viij. s
	Ecclesia de Newenton,	xiv.s. viij.d
	Ecclesia de Wimbilton,	xl. s.
	Ecclesia de Burnes,	xiv.s. iv.d
	Ecclesia de Mertham,	xxiij.s. iv.d
	Summa	xiij. l. xij.s. iv.d

In decanatu de Arcubus London.

Ecclesia sancti *Vedasti,*	vj.s. viij.d
Ecclesia sancti *Dunstani,*	viij.s. iv.d
Ecclesia sancti *Leonardi.*	v. s
Ecclesia sancti *Michaelis,*	vj. s
Ecclesia sancti *Pancrasii,*	v. s
Ecclesia de Aldermarichcrche.	iv.s. viij.
Ecclesia beatæ *Mariæ* de *arcubus,*	xiij. s. iv.d
Ecclesia *omnium Sanctorum* in Bredstrete,	viij.s
Ecclesia *omnium Sanctor.* de Grescherch,	iv.s.iv.d
Summa	lvj. s. iv.d
Summa præter Schorham,	lj.l. xv.s. viij.d

	Registrum papæ,	viij C.lxxxviij.li. iv.s. iv.d.ob
Cant.	Registrum scaccarii,	viij C.lxxxvj.l. xvij.s.viij.d.ob
	Rotulus compoti,	M. C.lxvj.l. xj.s iv. d
	Registrum papæ,	M. lxxxv.l. xv.s. iv.d. ob. q
London.	Registrum scaccarii,	M. lxxxv.l. xiv.s. iij.d. q
	Rotulus compoti,	M. xlvij.l. iv.s. ij.d
	Registrum papæ	
Roffen.	& scaccarii,	ij C.xxxix.l. vj.s. xj d
	Rotulus compoti,	C.lxxv.l. viij.s. iv.d. q
	Registrum papæ,	ij M. iij C.lvj.l. x.s. iij.d
Norwyc.	Registrum scaccarii,	ij M. iij C.lv.l. xviij.s. iij.d
	Rotulus compoti,	ij M. iij C.xiiij.l. ix.d. q
	Registrum papæ,	vj C.lxxv.l. x.s. viij.d. q
Elyen.	Registrum scaccarii,	vj C.lxxvj.l. ix.s. xj.d. q
	Rotulus compoti,	vj C.lxxvj.l. ix.s. xj.d. q
	Registrum papæ,	vj C.lxxxxiv.li. q
Cicestren	Registrum scaccarii,	vj C.lxxxvij.l. xiv.s.vij.d.ob.q
	Rotulus compoti,	vj C.j.l. ix.s. iv.d
	Registrum papæ,	M. ij C.xxx.l. v.s. viij.d
Wynton.	Registrum scaccarii,	M. ij C.xxiij.l. xij.s. ij.d
	Rotulus compoti,	M. C.lxxxix.l. xij.s.v.d. q
	Registrum papæ,	M. iv C.xxij.l. xix.s.ix.d
Sar.	Registrum scaccarii,	M. iv C.xxij.l. xj.s. ij.d. q
	Rotulus compoti,	M. iv C.xxj.l. vij.s. vj.d. ob
	Registrum papæ,	vj C.l .li. viij.s. ix.d. ob
Bathon.	Registrum scaccarii,	vj C.xlix.l. xviij.s.ix. d. ob
	Rotulus compoti,	vj C.xlvij.l. xij.s.ix.d. ob
	Registrum papæ,	iv C.lxxxviij.l. vij.s. v.d. ob. q
Exon.	Registrum scaccarii,	v C.xlvj.l. xviij.d
	Rotulus compoti,	iv C.lxxxxv.l. xix.s. v.d.q

Registrum papæ,	vij C.xxxvj.l. vj s. iv.d. q	*W.Cou* Arch
Registrum scaccarii,	vij C.xxxvj.l. v.s. x.d. q	
Rotulus compoti,	vij C.xxj.l. xix.s. viij.d. ob	*Wygt.*
Registrum papæ,	v C.lv.l. xj.s. vij.d.ob	
Registrum scaccarii,	v C.lxxxxvij.l. viij.s. ob	*Here.*
Rotulus compoti,	v C.liij.l. iv.s. x.d.ob	
Registrum papæ,	viij C.lxiv.l. xviij.s. xj.d. q	
Registrum scaccarii,	viij C.lxiv.l. xix.s.	*Cove.*
Rotulus compoti,	vj C.lxxxxij.l. xviij.s. xj.d. q	
Registrum papæ,	iv M. Cv.l. viij.s	
Registrum scaccarii,	iij M. ix C.lxxxxj.l.x.s.vj.d.ob	*Lynco.*
Rotulus compoti,	iijM.ixC.lxxxij.l.xviij.s. iv. d. ob	
Registrum papæ,	ij C.lxxiij.l. xvj.s. viij.d.ob	
Registrum scaccarii,	ij C.lxxiij.l. x.s. ob	*Mene.*
Rotulus compoti,	ij C.lxix.l. viij.s. vj.d. ob	
Registrum papæ,	ij C.vij.l. xv.s. ij.d. ob.q	
Registrum scaccarii,	ij C.vij.l. vj.s.v.d. ob	*Landa*
Rotulus compoti,	ij C.vij.l. viij.s. vj.d. ob	
Registrum papæ,	C.xxix.l. xj.s. vij.d	
Registrum scaccarii,	C.xxvij.l. iv.s. viij.d. q	*Assav*
Rotulus compoti,	C.xxviij.l. xiv.s. iij.d	
Papæ, scaccarii, & compoti,	lxxxvj. l. ij.s. vij. d	*Bangor*
Registrum scaccarii,	C.xij. l. xij. s. iij. d	*Alban*

« Nos abbas sancti *Augustini Cantuariæ* medietatis unius decimæ domino nostro regi per clerum « ultimo concessæ in civitate & diocesi *Cantuariæ* « ac in jurisdictionibus domini archiepiscopi inme- « diatis per dominum regem collector deputatus, « recepimus de Rectore de M. C. s. in plenam so- « lutionem medietatis decimæ supradictæ. De qui- « bus quidem C. s. prædictum rectorem acquieta- « mus per præsentes. Dat. *Cantuariæ* sub sigillo « quo utimur in collectis, ultimo die mensis Aprilis « anno regni regis *Ricardi* viij.

Monicio collectoris pro denariis levandis.

« *MICHAEL* abbas sancti *Augustini Cantuariæ* Collector medietatis unius decimæ in dio- « cesi *Cantuariæ* in ultima convocatione præla- « torum & cleri *Cantuariensis* provinciæ in ecclesia « cathedrali sancti *Pauli Londoniæ* xix. die Decem- « bris ultimo præterito, discreto viro Rectori ec- « clesiæ parochialis de Elham vel suo ibidem at- « tornato salutem. Auctoritate nobis commissa vo- « bis mandamus quatinus de bonis & beneficiis ve- « stris de quibus decimam solvere consuevistis, no- « bis ad opus ipsius domini regis medietatem deci- « mæ supradictorum infra xiij. diem hujus mensis « in monasterio nostro *Cantuariæ*, sicut vos volue- « ritis versus dominum regem indempnem conser- « vare, solvere festinetis. Dat. *Cantuariæ* vij. die « mensis Maii anno regni regis *Ricardi* viij.

Breve Vicecomiti quod intendat collectori.

« *RICARDUS* Dei gratia rex *Angliæ* & « *Franciæ*, & dominus *Hiberniæ*, vicecomiti *Kan-* « *ciæ*

Ch. II. ex.

« *cia* salutem. Cum nuper per literas nostras pa-
« tentes assignaverimus dilectum nobis in Christo
« *Michaelem* abbatem sancti *Augustini Cantua-*
« *riæ* ad medietatem decimæ nobis per clerum
« *Cantuariensis* provinciæ ultimo concessæ in civitate
« & diocesi *Cantuariæ* ac jurisdictionibus archiepi-
« scopi *Cant.* inmediatis cum omni celeritate qua
« fieri poterit levandam, colligendam, & ad opus
« nostrum recipiendam, prout in eisdem literis ple-
« nius continetur; Nos ut de medietate decimæ il-
« lius nobis celerius satisfiat tibi præcipimus sub
« pœna indignationis nostræ firmiter injungentes,
« quod eidem abbati in omnibus quæ levationem
« & collectionem medietatis decimæ prædictæ ac-
« celerare poterunt intendens sis, consulens & auxi-
« lians, quociens & prout per ipsum abbatem su-
« per hoc ex parte nostra fueris requisitus. Et omnes
« illos qui summas, ipsos ratione medietatis deci-
« mæ prædictæ contingentes, solvere recusaverint, ad
« solutionem inde prompte faciendam ad significa-
« tionem prædicti abbatis per districtiones & alias
« vias & modos compellas prout melius videris ex-
« pedire; Taliter te habens in executione præsentis
« mandati nostri, ne retardatio solutionis medietatis
« decimæ prædictæ sicut inde respondere volueris
« tuo defectui valeat inputari. Teste meipso apud
« *Westmonasterium* xxj. die Aprilis anno regni no-
« stri viij.

Preceptum Vicecomitis.

« *ROBERTUS CORBY* Vicecomes *Kan-*
« *ciæ*, *I. de G. I. de B. M. de T.* & *W. de C.* balli-
« vis suis conjunctim & divisim hac vice salutem.
« Ex parte domini regis vobis & cuilibet vestrum
« mando, quod non omittatis propter aliquam li-
« bertatem quin distringatis personam ecclesiæ de
« **Dylanton**, *R. ate M.* firmarium personatus de
« **Lymynge** per omnia bona & catalla sua tempo-
« ralia ubicumque fuerint inventa in eodem comi-
« tatu. Et bona & catalla illa quæ sic nomine
« districtionis ceperitis ad castrum *Cantuariæ* salvo
« duci faciatis ibidem moratura donec præfatus
« persona abbati sancti *Augustini* collectori me-
« dietatis unius decimæ domino regi à clero con-
« cessæ de v. s. iv. d. & prædictus *Ricardus* firma-
« rius eidem collectori de lx. s. plene satisfecerint.
« Et in casu si super dictos Rectorem & firmarium
« sufficientes districtiones non inveneritis, tunc ipsos
« per corpora sua arestari faciatis, & eos ad præ-
« dictum castrum salvo duci faciatis, ibidem mora-
« turos donec ipsi de præfatis summis eidem abbati
« satisfecerint in forma prædicta. Et hoc nullate-
« nus omittatis.

« REX Thesaurario & Baronibus suis de Scac-
« cario salutem. Mandamus vobis quod cum di-
« lecto nobis in Christo *Michaele* abbate sancti
« *Augustini Cantuariæ*, quem nuper per literas
« nostras patentes ad medietatem decimæ nobis per
« clerum *Cantuariensis* provinciæ ultimo concessæ
« in civitate & diocesi *Cantuariæ* ac jurisdictioni-
« bus archiepiscopi *Cant.* inmediatis levandam, col-
« ligendam, & ad opus nostrum recpiendam assigna-
« vimus super receptione medietatis decimæ com-
« putetis, & ulterius tam pro nobis quam pro ipso
« abbate in hac parte fieri faciatis quod natura
« compoti exigit & requirit: demandæ quam eidem
« abbati ad computandum coram vobis de medie- *W. Courtney* Archiep.
« tate decimæ illius de civitate, diocesi & jurisdi-
« ctionibus prædictis provenientis virtute alicujus
« certificationis in Scaccarium prædictum per vene-
« rabilem patrem archiepiscopum *Cantuariensem*
« factæ continentis, eundem archiepiscopum præfa-
« tum abbatem ad collectionem medietatis decimæ
« prædictæ in locis prædictis assignasse & deputasse
« per summonitionem Scaccarii prædicti fieri facitis.
« Superfedentes omnino. Teste meipso &c.

De vocando abbatem ad compotum reddendum.

« *RICARDUS* Dei gratia rex *Angliæ* &
« *Franciæ*, & dominus *Hiberniæ*, vicecomiti *Kan-*
« *ciæ* salutem. Præcipimus tibi sicut pluries, quod
« non omittas propter aliquam libertatem quin eam
« ingrediaris & distringas abbatem & conventum
« sancti *Augustini Cant.* collectorem medietatis
« unius decimæ nobis à clero *Cantuariensis* provin-
« ciæ in ecclesia cathedrali sancti *Pauli Londoniæ*
« xix. die Decembris ultimo præterito concessæ in
« civitate & diocesi *Cantuariæ* ac jurisdictionibus
« archiepiscopi *Cantuariensis* inmediatis, per omnes
« terras & catalla sua in balliva tua, Ita quod
« nec ipsi nec aliquis per ipsos ad ea manum appo-
« nat donec aliud tibi præceperimus: & quod de
« exitibus earundem terrarum nobis respondeas. Et
« quod habeas corpora eorum coram Baronibus de
« Scaccario nostro apud *Westmonasterium* in crasti-
« no sanctæ Trinitatis ad reddendum nobis com-
« potum de medietate prædicta. Et habeas ibi
« tunc hoc breve. Teste *Roberto de Plesynton* apud
« *Westmonasterium* xv. die Maii anno regni nostri
« viij. per rotulum memorandorum de anno viij.
« *Hillarii* Recorda.

Inter Recorda de Termino sanctæ Trinitatis anno viij. regis *Ricardi* secundi, ex parte rememoratoris regis inter alia continetur sic. Præceptum fuit vicecomiti *Kanciæ* per breve sub sigillo hujus Scaccarii datum xvj. die Maii ultimo præterito, quod distringat abbatem & conventum sancti *Augustini Cantuariæ*, quos venerabilis pater *W.* archiepiscopus *Cantuariensis* tocius *Angliæ* primas per literas suas patentes deputavit collectores medietatis unius decimæ regi à clero *Cantuariensis* provinciæ in ecclesia sancti *Pauli Londoniæ* xix. die Decembris ultimo præterito concessæ in civitate & diocesi *Cantuariæ* ac jurisdictionibus archiepiscopi inmediatis, sicut continetur alibi in hiis memorandis, videlicet inter Recorda de termino sancti *Hillarii* per terras &c. Ita &c. in crastino sanctæ Trinitatis hoc Termino ad reddendum regi compotum de medietate prædicta. Et idem vicecomes ad eundem retornavit breve, quodque prædicti abbas & conventus districti sunt, unde exitus &c. Et prædicti abbas & conventus ad eundem diem venerunt per *Willelmum de Thorne* commonachum & attornatum suum, & exhibuerunt curiæ quoddam breve regis de magno sigillo suo quod est inter communia de hoc Termino in hæc verba: *RICARDUS Dei gratia rex* Angliæ *&c. Thesaurario & Baronibus suis de Scaccario salutem. Mandamus vobis &c.* ut supra.

Et tenor literarum patentium de quibus fit mencio superius in brevi sequitur in hæc verba: *RICARDUS Dei gratia &c. Dilecto sibi in*

 Christo

Christo Michaeli *abbati sancti* Augustini *&c.* ut supra. Et dicit ulterius prædictus abbas quod ipse levavit & collegit medietatem prædictam virtute literarum regis patentium prædictarum & non vigore commissionis prædicti archiepiscopi, & petit quod ipse admittatur ad computandum de dicta medietate virtute earundem literarum regis juxta tenorem brevis regii supradicti. Cujus brevis prætextu prædictus abbas admissus est ad computandum &c. Et præstitit sacramentum de bene & fideliter computando de medietate prædicta. Postea percomputavit de eadem medietate sicut continetur in rotulo compotorum de decimis. Ideo versus ipsum abbatem non fiat hic ulterius executio.

Compotus *Michaelis* abbatis sancti *Augustini Cantuariæ* collectoris medietatis unius decimæ regi à clero *Cantuariensis* provinciæ in ecclesia sancti *Pauli Londoniæ* xix. die Decembris anno viij. concessæ in civitate & diocesi *Cantuariæ* ac jurisdictionibus archiepiscopi *Cantuariensis* inmediatis ad hoc per literas regis patentes datas xxij. Februarii dicto anno viij. irrotulatas in memorandis de anno viij. regis hujus, videlicet inter Recorda de Termino sanctæ Trinitatis ex parte Rememoratoris regis, & super hunc compotum restitutas deputato fratris *Willelmi Thorne* commonachi & attornati ipsius abbatis pro eo, sicut continetur in eisdem memorandis inter attornatos de Termino Paschæ, videlicet de eadem medietate.

COMPOTUS.

Idem reddit compotum de CCCC.xliv.li. ij.s. ij.d. q. receptis de medietate decimæ bonorum spiritualium & temporalium cleri dictæ diocesis *Cantuariæ*, infra quam summam sunt lxvij.l. xv.s. v.d. de medietate decimæ bonorum temporalium archiepiscopi *Cantuariæ* in eadem diocesi sicut continetur in rotulo de particulis taxationis bonorum prædictorum hic in thesauro existente. ET de xv. li xviij.s. xj.d. receptis de medietate decimæ prædictæ, videlicet ix.l. xix.s. de medietate decimæ bonorum spiritualium existentium in decanatu de **Croydon** in diocesi *Wyntoniæ*, qui decanatus est de jurisdictione prædicta lxv. s. de medietate decimæ temporalium archiepiscopi *Cantuariensis* ibidem & xlij s xj. d. de medietate decimæ temporalium Prioris ecclesiæ Christi *Cantuariæ* xij.s. de medietate decimæ temporalium capituli sancti *Pauli Londoniæ* ibidem, sicut continetur in rotulo de particulis taxacionis bonorum prædictorum hic in thesauro existente. ET de xlv.l. xv.s. iv.d. ob. de medietate decimæ bonorum spiritualium & temporalium cleri in decanatu de **Southmallyng** & **Pagham**, viz. xxvij.l. viij.s. iv.d. de medietate decimæ bonorum spiritualium existentium in eisdem decanatibus de **S.** & **P.** in diocesi *Cycestrensi*, infra quam summam sunt v. marcæ de medietate decimæ ecclesiæ de **Terringe** in decanatu de **Suthmallyng** taxatæ ad C. marcas, quæ ecclesia est jurisdictio per se & vocatur decanatus de **Terrynge** per se ut idem Collector dicit, xiij.s. de medietate decimæ vicariæ de **Terrynge** in decanatu de **Storghton** & **Passyng** in decanatu de **Arundel**, & xvij.l. xiv.s. ob. de medietate decimæ bonorum temporalium archiepiscopi *Cantuariensis* ibidem: qui decanatus & loca sunt in jurisdictione prædicta sicut continetur in rotulo de particulis taxationis bonorum spiritualium cleri diocesis *Cicestrensis* hic in thesauro existente. ET de viij.l. v.s. x.d. q. de medietate decimæ ecclesiarum de **Illeye** monachorum **Haddeleye** & porcionis Rectoriæ de **Haddeleye** in ecclesia de **Horford** in decanatu subur. ecclesiæ de **Moleton** vicariæ ejusdem in decanatu de **Fordham**. Temporalium ecclesiæ Christi *Cantuariæ* in **Horford**, **Letelbarton**, **Hetham**, **Haddeleye**, **Illeye** in decanatu subur. & **Aychers** in decanatu de **Bosemere** in diocesi *Norwycensi* sicut continetur in rotulo de particulis taxationis bonorum spiritualium & temporalium cleri *Norwycensis* diocesis hic in thesauro existente. Quæ quidem beneficia sunt in decanatu de **Bocking** ut idem collector dicit. ET de xxv l. xvj.s. iij.d.q. receptis de medietate decimæ prædictæ, videlicet vj.l. x.s. ix.d. de medietate decimæ temporalium archiepiscopi *Cantuariensis* in archidiaconatibus **London** & **Middlesex** lxj.s. iv.d. de medietate decimæ beneficiorum existentium in decanatu de arcubus **London** C s. de medietate decimæ beneficiorum existentium in decanatu de **Bockyng** in archidiaconatu *Essexiæ* lxxj.s. de medietate decimæ ecclesiarum de **Harlwes** & **Hese**, vicariæ de **Harlwes** & porcionis monachorum de *Roffa* in ecclesia de **Hese**, quæ beneficia sunt de inmediata jurisdictione archiepiscopi *Cantuariensis* vij.l. xiij.s. ij.d. q. de medietate decimæ contingente bona Prioris ecclesiæ Christi *Cantuariæ* in diocesi prædicta, quæ sunt de eadem jurisdictione in diocesi *Londoniensi* sicut continetur in rotulo de particulis taxacionis bonorum cleri diocesis *Londoniensis* hic in thesauro existente. ET de iv.l. xviij.s. vij.d. ob. q. receptis de eadem medietate decimæ bonorum temporalium Prioris ecclesiæ Christi *Cant.* in decanatu de **Rysberg**, & de liv.s. iv.d. de medietate decimæ bonorum spiritualium existentium in eodem decanatu in diocesi *Lincolniensi*, quæ beneficia sunt in eadem jurisdictione sicut continetur in rotulo de particulis taxationis bonorum cleri ejusdem diocesis hic in Thesauro existente. ET de xxxviij.l. viij.s. iv.d. ob. q. de medietate decimæ bonorum spiritualium & quorundam temporalium in decanatu de **Schorham** in diocesi *Roffensi*, qui decanatus est de eadem jurisdictione, videlicet xxxiv.l. xvj.s. de medietate decimæ bonorum spiritualium dicti decanatus, & de lxxij.s. iv.d. ob q. de medietate decimæ temporalium Prioris *Roffensis* in **Darenth**, **Clyve**, & **Orean**, Abbatissæ de **Mallyng** in **Mallyng**, & **Estmallyng** cum hameletto Prioris sancti *Gregori Cantuariæ* in **Northflete**, sicut continetur in rotulo de particulis taxacionis cleri in diocesi *Roffensi* hic in thesauro existente.

Eodem anno M.CCC. lxxxiiij. procuravit abbas exonerari se de quadam commissione dudum sibi directa pro insolencia illius pestiferæ societatis *Johannis Straw*, ne virtute commissionis prædictæ gravaretur in exitibus versus scaccarium regium. Cujus forma sic se habet.

"REX Thesaurario & Baronibus suis de Scaccario salutem. Licet per literas nostras patentes assignaverimus dilectum nobis in Christo *Michaelem* abbatem sancti *Augustini Cant.* & certos alios fideles nostros conjunctim & divisim ad pacem nostram in comitatu *Kanciæ* & singulis partibus ejusdem, tam infra libertates quam extra, integram

Ricard.II. Rex.

« integram & illæsam viis & modis quibus convenit « custodiendum & custodiri faciendum, & ad quædam alia in eisdem litteris nostris contenta faciendum & exequendum prout in eisdem litteris nostris quarum tenorem vobis ad scaccarium prædictum in extractis cancellariæ nostræ nuper misimus plenius continetur. Quia tamen idem abbas « se de aliquibus in litteris nostris prædictis contentis hactenus minime intromisit, sicut coram nobis in cancellaria nostra prædicta certitudinaliter « est testatum: Vobis mandamus quod demandæ « quam eidem abbati quem certis de causis licitis & « honestis de quacunque hujusmodi assignatione « exonerari volumus, ad liberandum vobis ad scaccarium prædictum aliquas extractas finium, exituum, amerciamentorum seu catallorum forisfactorum coram fidelibus nostris prædictis in sessionibus suis adjudicatorum seu exnunc adjudicandorum prætextu alicujus hujusmodi assignationis nostræ per summonitionem scaccarii prædicti fieri « facitis, supersedeatis omnino. Et districtionem si « quam eidem abbati ea occasione feceritis totaliter « relaxari faciatis indilate: Processum nichilominus « versus alios fideles vestros qui prætextu assignationis hujusmodi intromiserint pro extractis illis « vobis liberandis per summonitionem scaccarii illius debite facientes. Teste me ipso apud *Westmonasterium* xxv. die Novembris anno regni nostri « octavo.

Anno sequenti *Gallica* gens cum suo rege collecta navium multitudine apud *le Sclus*, credens propter discordiam in regno prætextu cujusdam potentissimi viri subortam cui *Simon Burley* erat nomen, qui & regis camerarius, *Dovorensis* castri constabularius & custos quinque portuum & comitatus similiter existebat, navigio suo hanc terram invadere, ipsam vastare & ejus gentem extirpare pariter & delere linguam. Unde præfatus *Simon* regnum regens falso favens *Francorum* regi regem nostrum ad *Scotos* debellandos partes occidentales appetere coegit, donans per hoc regi adversario liberum introitum ad has partes & facere ibi quæ placita erant illi; Set Deus optimus meritis Sanctorum *Canciales* defendentium nostri regis innocentiam proditorisque conjecturas aspiciens, in *Cantuaria* vento in eversum flante classim regiam portum prædictum exire vetabat, quo in tempore multa millia adversariorum fame deleti sunt. *Simon* vero callidus & versipellis simulans se horum formidare potentiam & fingens omnia salvo velle tueri, suæ avariciæ consulens, non reliquias set divitias, non cœleste thesaurum set inæstimabile martyris aurum sitiens, sanctum *Thomam* sua tunica preciosa viis & modis quibus potuit diversis vicibus cum effectu spoliare conatus est, & eam cum aliis jocalibus nostris in ærarium suum *Dovoriæ* deferre; allegans quod hæc omnia illuc allata securius forent quam in civitate non murata. Set sanctis nolentibus, monachis eciam orantibus & viriliter resistentibus, suo proposito Deo volente frustratus recessit inanis.

Interim *Simon* dolens de vento, xviij. galeas de navigio prædicto accersivit, quæ patriam girantes, illam magno dedere terrori: Nam insulam circumgirantes, villam de **Stonore** per ipsos prius depopulatam igne cremarunt, quam abbas salvasset si de **Northborne** per *Sandwycum* liberum passagium habuisset. Abbas sic ab illis repulsus, volens bona sua & tenentium suorum Deo juvante salvo custodire, nocturno tempore per *Fordwycum* & **Sturreye** viam obliquando per magnos labores ad insulam usque pervenit. Cujus adventum adversarii cognoscentes, insulam reliquerunt intactam. *Simon* vero non dormiens set ad malum mente vigilans, nova fraude concepta, ut prædictis galeis ad insulanos facilius aditus daretur applicandi, fieri mandavit patentes literas quæ talem continent formam.

W. Courtney Archiep.

RICARDUS Dei gratia rex Angliæ *&* Franciæ *& dominus* Hiberniæ, *dilecto & fideli suo* S. *de* Burley *constabulario castri sui* Dovoriæ *& custodi quinque portuum suorum vel ejus locum tenenti ibidem, salutem. Sciatis quod cum certitudinaliter intelleximus inimici nostri* Franciæ, Ispaniæ, Flandriæ *&* Britanniæ *& alii sibi adhærentes inter se alligati & undique hostiliter congregati multimode quærant & conjecturent, qualiter costeras regni nostri* Angliæ *destruere valeant & de causa diversa costeras ejusdem regni accumulato toto posse suo ad eas & fidelem populum nostrum destruendum & munitiones & fortalicia super costeris illis existentia capienda & occupanda invadere apponant infra breve, nisi eorum proposito salubrius resistatis: Nos malicia hujusmodi inimicorum nostrorum gratia mediante divina resistere ac pro salvatione & defensione regni & fidelium nostrorum prædictorum circumquaque disponere & ordinare volentes, assignamus vos ad proclamari faciendum infra villam de* Sandwyco *& suburbio ejusdem, quod omnes & singuli infra villam & suburbia prædicta commorantes & omnes alii terras, tenementa vel possessiones ibidem habentes, sub pœna inprisonamenti corporum suorum & omnium aliorum quæ nobis forisfacere poterunt, infra eandem villam cum eorum famulis & servientibus pro salvatione & defensione ejusdem villæ & partium adjacentium fortiori modo quo poterunt commorentur, vel gentes sufficienter munitas et arraiatas juxta quantitatem terrarum & tenementorum suorum ibidem ac facultatum suarum inveniant super salvatione & defensione villæ prædictæ continue moraturas. Et ad omnes illos quos in hac parte post proclamationem prædictam contrarios inveneritis seu rebelles arestandos & capiendos, & prisonis nostris mancipandos in eisdem moraturos, & ad omnia bona terras & tenementa sua in manum nostram capienda & salvo & secure custodiri facienda, quousque aliter inde per nos & consilium nostrum duxerimus ordinandum &c. In cujus rei testimonium &c. anno regni nostri nono.*

Misit insuper & ex ore regis ore locutus abbati ut retraheret se cum sua fortitudine de insula prædicta, eo quod esset terra in proximo perdenda cum ille non posset agere contra impetum inimicorum jam supervenientium, set cum omni festinantia villam de *Sandwyco* cum toto posse suo insulam relinquendo secum custodiret. Hoc autem totum factum est ut insula per *Francos* sic capta auctoritate regia præfato *Simoni* daretur & ecclesia ista de eadem perpetualiter privaretur. Set magnanimus abbas nec terrore inimicorum percutitur, nec blandimentis proditoris seducitur. Set sua & tenentium suorum bona custodiendo inperteritus permansit cum illis, malens inter eos mori quam declinando videre mala gentis suæ. *Gallici* vero inter hæc fame & aliis miseriis attenuati navalia sua linquentes abierunt ad loca sua.

Rich. II. Rex.

Set adhuc *Simon* semper odio habens abbatem adhuc suam apponens maliciam ipsum feriis, mercatibus & aliis commoditatibus privare volens et manerium suum de **Preston** præferre, literas regias optinuit, talem quæ continent formam:

REX Archiepiscopis, &c. salutem. Sciatis nos de gratia nostra speciali concessisse & hac carta nostra confirmasse dilecto & fideli militi nostro Simoni de Burley *subcamerario nostro, quod ipse & heredes sui imperpetuum habeant unum mercatum singulis septimanis per diem Veneris apud manerium suum de* **Preston** *in comitatu* Kanciæ, *& unam feriam ibidem singulis annis per tres dies duraturam, videlicet in festo sanctæ* Mildredæ *virginis & per duos dies proximo sequentes cum omnibus libertatibus & liberis consuetudinibus ad hujusmodi mercatum & feriam pertinentibus, nisi mercatum illud & feria illa sint ad nocumentum vicinorum mercatorum & vicinarum feriarum. Quare volumus & firmiter præcipimus pro nobis et hæredibus nostris quod prædictus* Simon *et hæredes sui imperpetuum habeant prædicta mercatum et feriam apud prædictum manerium de* **Preston** *cum omnibus libertatibus et liberis consuetudinibus ad hujusmodi mercatum et feriam pertinentibus, nisi mercatum illud & feria illa sint ad nocumentum vicinorum mercatorum, et vicinarum feriarum sicut prædictum est. Hiis testibus anno regni nostri* ix.

Set ad majorem miseriarum suarum confusionem tradidit, immo vendidit *Francorum* regi, inito inter eos pacto, pro certa pecunia omnes terras transmarinas cum villa de *Caleys*, castrum *Dovoriæ* cum omnibus villis & castris usque ad pontem *Roffensem*, quæ omnia scripto regio & quorundam aliorum fraudulenter fecit roborari. Set & abbati viva voce comminatus est ut ipsum & ecclesiam suam de insula de *Thaneto* sub pœna capitis sui perpetualiter exhæreditaret. Servos eciam in maneriis ipsorum & eorum tenentes tempore messium & aliis temporibus eciam multum arduis vexavit, & ut rebelles graviter multavit, & sine causa incarceravit. Hæc & his similia cum idem sic in regno perpetrasset, & tam graviter offendisset Deum & Sanctos ejus, turbasset regnum & populum illius, cum non esset homo qui suæ auderet resistere voluntati, eo quod omnia haberet in manus, subito quasi per majores regni capitur, & per eos de suis sceleratis factis sibi male conscius ad mortem sentencialiter damnatur, & per mediam civitatem *Londoniæ* manibus post tergum ligatis reus ducitur, & in præmium omnium laborum suorum apud **Tourhel** xv. die mensis Maii post annum & tres menses à morte abbatis supradicti capite truncato cecidit operator iniquitatis. Hujus dies nisi Deus vel ejus servus *Augustinus* abbreviasset nostra possessio jacturas graves sustinuisset. Set Deus omnipotens *Simonis* propositum tollens, ipsum pœna mortis antedictæ juste præmiavit, ergo benedictus ipse qui tam cito delevit impium.

CAP. XLII.

An. Dñi 1386.

ANno sequenti videlicet M.CCC.lxxxvj. abbas *Michael* post labores, tribulationes, tædia & dolores in quibus per xj. ferme annos monasterio præfuit gubernator xj. die mensis Februarii finem sumens vitæ hoc seculum reliquit, & in capitulo ex parte *Australi* obscure jacet humatus. Hujus tempore quoddam magnum hospicium in vico pontis *Londoniensis* quod *Rogerus Schyrbroke* divino ductus amore paulo ante nobis contulerat fuit alienatum. Quæ quidem alienatio huic monasterio non parum obfuit, nam alios nobis taliter benefacere volentes ab hujusmodi facto fecit continere manus. Post quem reverendus vir frater *W. WELDE* decretorum Doctor ultimo die mensis supradicti per viam compromissi in pastorem electus est.

W. Court. Archiep.

Hic in suis primordiis fortuna volente graves operum suorum sustinuit dilationes. Nam primo cum dominus Rex pro licencia eligendi ab eodem habenda de necessitate requisitur, hunc in **Notyngham** monachi legati invenerunt. Dehinc cum facta electione, regiæ majestati oportuit se præsentari, ultra *Lincolniam* invenit. Demum expeditis expediendis ibidem prima die mensis Aprilis in Cantaria de **Doge** hospicio se recepit. Evolutis inde xviij. diebus ut negocium tam arduum & sumptuosum videretur quasi oblivioni fore datum, & quod ulterius nullus ad horam opponeret manus, tandem frater *Willelmus Thorne* à præfato electo & conventu sæpissime rogatus & intime requisitus, super se hoc opus suscipiens, procurator seu instructor electionis prædictæ per capitulum solus constitutus est. Qui receptis literis regiis & dominorum cum licencia passagii ad laborem se dedit, hunc ad transfretandum in partibus vicinis contrarius impedivit ventus; transitum apud **Orwelle** petens eciam ventus obsistens ipsum licet ibidem diebus viij. moram sustinens transire non permittebat. Tandem apud **Hykele** v. die mensis Maii navim conscendens ad *Middelborg* perductus est. Inde statim iter arripiens ad civitatem *Lucanam*, ubi tunc dominus Papa cum sua curia residebat, die S. *Barnabæ* apostoli devenit. Tunc captata temporis opportunitate cum amicis & prosecutoribus quibus in *Anglia* fuerat assignatus cum litteris prædictis ad summum pontificem accessit negocium suum exponens in hæc verba:

BEATISSIME Pater, devoti oratores vestri scilicet Prior & conventus monasterii vestri S. Augustini Cant. *vestra sanctitati inmediate subjecti humillime se recomendant pedibus ejusdem sanctitatis. Et quia pater sancte suo monasterio abbate jam destituto præfati Prior & conventus canonice sibi unum elegerunt, ipsius confirmationem cum omni gratia et favore humilius quo possunt et audent supplicant et exorant humiliter et devote.* Et respondit sic, *Tu eris expeditus si non fuerint impedimenta.* Subsequenter post, magnifico viro magistro *Bartholomæo de Novaria* inter advocatos apostolicæ curiæ non minimo, procuratoribusque & promotoribus electis & constitutis competentique mercede retentis, ad flebile principium præfatus *Bartholomæus* in præfato negocio advocatus qui & horum negociorum factor principalis cui & in negociis promovendis in curia non erat apud summum pontificem secundus, tercia die sequenti ad *Bolonienses* nuncius papalis missus est, ubi & stetit usque ad nativitatem virginis *Mariæ*, in quo tempore Papa properabat se transire ad *Perusinos*. Interim dominus Papa in prædicto negocio juxta juris ordinem servatis servandis procedere volens, domino *Reynoldo de Brancasiis* diacono cardinali cupido & avaro ac Simoniaca labe ad plenum resperso, non citra festum Assumptionis beatæ virginis anno sequenti vivæ vocis oraculo commisit, ut de omnibus & singulis

ard.II. ex. præfatæ electionis articulis plene se informaret, & ipso demum sic informato præfato pontifici reperta plane referret. Ad quem statim post idem *Willelmus* procurator, cognita commissione sic sibi facta, captato tempore adjunctis sibi nobilioribus nationis *Anglicanæ* omnia jura, actus & munimenta prædictam electionem concernentia obtulit, præsentavit, devote supplicans, & in quantum ad ipsum pertinuit declaravit, ut causam per summum pontificem noviter sic sibi commissam dignaretur celerius expedire. Quibus receptis & utcumque supervisis respondit. Ista littera *Græca* est, rescribatur in melius & iterum nobis tradatur. Quibus ex integro rescriptis & retraditis, idem commissarius tradidit auditori suo, sibi moribus & condicione simili, præfatum negocium ad audiendum & illius reperta tempore debito sibi ad referendum: unde idem cardinalis prout habuit in mandatis in præfato negocio procedere volens, fecit citare testes non minus quam octo sive instructores qui ad probandam electionem producti, quæsitum fuit ab eis qualiter fuit processum post mortem ultimi abbatis, An traditus fuerat sepulturæ antequam tractatus fuerat habitus de futuro abbate. An dies fuerat præfixus ad eligendum, & quis dies, & an omnes vocati fuerant qui erant vocandi ad electionem. Item, an dies fuerat præfixus cum continuatione dierum. Item, qualiter fuerat processum in electione. Item, si invocata fuerat Spiritus sancti gratia antequam opus inciperent. Item, per quem modum fuerat processum in eadem. Item, si electus consenserit electioni & quo tempore, videlicet ante electionem publicatam vel post. Item, an rex præstitit assensum electioni. Item, infra quod tempus post consensum ejus præstitum arripuit iter ad sedem apostolicam pro confirmatione petenda. Item, de persona electi cujus ætatis. Item, si sit expresse professus. Item, an servus an liber Item, si legitimus vel non. Item, si sit competentis litteraturæ. Item, si sobrius, mansuetus, si prudens in spiritualibus & temporalibus. Item, si maturus in gestu vel levis. Item, si sit zelator sui ordinis. Si sit notatus publice de aliquo crimine, & præcipue de aliquo de septem principalibus. Item, si fuerat aliqua conspiracio vel convencio per aliquos fratres suos de eo eligendo. Item, si sit irregularis propter aliquem defectum seu factum proprium. Item, si fuerit curialis immediate ante ingressum suum. Et ad omnia ista probanda testes producti primo jurabant qualiter sciverunt quæ dixerunt. Quorum aliqui noticiam electi habentes & aliqui ad informationem procuratoris edocti satis lucide deposuerunt super prætactis. Iterum non defuit quasi continua sollicitacio penes cardinalem & ejus auditorem pro causa supradicta cum magnis donis & diversis diversa vice eisdem præsentatis ad valorem C. florenorum. Quibus non satis contenti dixit cardinalis, En curia est in motu: In istis igitur partibus nichil ultra faciam. Et cum à pluribus nobilium virorum pluries rogaretur ut ad promotionem causæ ibidem tunc ageret, Nichil citra *Perusium* promisit se acturum.

Dñi. 1388. Ad quam civitatem die sancti *Mathæi* apostoli anno M.CCC.lxxxviij. iter arripiens primo die mensis Octobris cum curia papali devenit tandem, ibidem curia ad tempus stabilita, Idem *Willelmus* procurator multociens per se, sæpe cum amicis præcipui honoris & non semel cum advocato antedicto, & interdum cum omnibus nobilioribus nationis *Anglicanæ* accedens expeditionem negocii suppliciter petiturus, & ut compateretur eidem monasterio occasione tam prolixæ vacationis eciam supplicando. W. Courtney Archiep. Quibus respondit se per viam provisionis libenter facere relationem, alio modo non. Nam litera regis pro eligendo electo contra reservationem apostolicam in partibus factam, cum provisioni apostolicæ tanta beneficia & talia notorie consistunt reservata, de non veniendo ad curiam ad subiciendum se examini detestabilis vestri regis prohibitio, Et absens procuratorium illius electi prætensi cum aliis impedimentis quæ occurrunt in compertis volunt privationem vel electionis cassationem vel saltem de gratia apostolicam provisionem. Ad hæc sic responsum erat.

Reverendissime pater &c. Licet hoc præsens negotium tot sustineat defectus & multipliciter fuerit viciatum, tamen ob reverentiam Dei intuitu caritatis & si placet nostrarum precum interventu ne præfatum monasterium finaliter decumbat in expensis, dignemini hiis facere finem referendo domino nostro quæ fuerint referenda ex bona parte. Quibus ita dixit, Libenter faciam finem quatenus ad nos attinet, & cum tempus venerit dicam domino quæ viderim dicenda. Unde ultimo die consistoriali ante natale Domini retulit defectus superius annotatos & alia impedimenta quamplura, quæ averterunt oculos papæ ne faceret judicium neque justiciam.

Interim de avisiamento & consilio amicorum muneribus eciam præmissis & acceptis oblata fuit eidem supplicatio sive informatio de statu monasterii formam continens subsequentem:

Reverendissimæ paternitati vestræ supplicat vester orator ac servitor humilimus procurator monasterii S. Augustini Cant. *quatinus dignemini de statu ejusdem quin pocius lamentabili casu dominum nostrum benignius informare, & præcipue super incommodis quæ sequuntur. Inprimis quod à vacatione ejusdem quæ incepit* iij. *idus Februarii elapsi sunt duodecim menses & duæ insuper septimanæ, qua vacatione durante dominus rex* Angliæ *horum fundator occasione temporalium* C. *marcas omni mense recipit ab eisdem. Et summa solvenda eidem regi pro rata temporis à dictis idibus usque ad diem lunæ proximo jam elapsum se extendit ad* M.CC.l. *marcas, præter id quod debetur curiæ domini nostri papæ. Item monasterium prope litus maris in se & in suis maneriis situatum anno dictam vacationem proximo præcedente cum custodia maris abbate ibidem personaliter tunc existente cum ducentis lanceis & quingentis arcitenentibus propter* Francos *&* Flandrenses *qui terram* Angliæ *destruere intendebant fuit oneratum in sexcentis marcis. Item quod durante hujusmodi persecutione usque ad obitum dicti abbatis & electionem novi & eciam diu post, existentibusque in mari pluribus navibus cum hostibus oneratis insidiantibus* Anglicis *ut ipsos abducerent captivos, prohibuit dictus rex dicto Electo transitum hac de causa, ne persona dicti Electi quæ tunc temporibus quartanis vexabatur sicut adhuc vexatur sicut satis probabitur hiis diebus, ob laborem itineris invalescente infirmitate periclitaretur in via, & sic monasterium de novo relictum exponeretur irrecuperabili casui & ruinæ. Item tempore vacationis antedictæ conferente rege omnes ecclesias de patronatu ejusdem frustrantur provisores suis bullis, nec eis prodest provisio domini nostri,*

[*Rich.* II. Rex.] *stri: ubi electo confirmato gauderent ut solito apostolica gratia & favore. Item quod tempore vacationis dominus rex prædictus recipit escaeta & feoda militaria ac alios proventus. Quæ una cum debitis antedictis se extendit ad multa plus quam ad decem mille florenorum præter expensas procuratoris jam in curia existentis. Ista igitur pater reverende considerare dignemini oculo compassionis, & super calamitosa onera & quasi importabilia dicto loco effundere viscera vestræ pietatis, notificantes & plenarie exponentes domino nostro incommoda antedicta. Et moveant vestram reverendam paternitatem primo quod beatus* Augustinus *primus patronus ejusdem monasterii & fundator missus ab ista sancta sede per beatum* Gregorium *totum populum prædicti regni convertebat ad fidem & ad hujus sacræ sedis catholicam unitatem, A cujus tempore & à principio suæ fundationis exemptum fuit à jurisdictione cujuscunque inferioris, & velut quoddam peculium huic sedi sanctissimæ reservatum. Moveat insuper vestram reverendam paternitatem ipsa conditio exemptionis quæ notatis istis oneribus & protelata diutina expectatione confirmationis videtur multum esse gravior quam sit alia conditio in non exemptis, quibus videtur melius esse non eximi quam tantis oneribus prægravari. Moveant insuper vestram reverendam paternitatem sanctorum reliquiæ per beatum* Gregorium *eidem sancto loco legatæ & eciam corpora Sanctorum in dicto loco reposita ad numerum octodecem ibidem quiescentia, pro quibus Deus operari miracula non desinit eciam in hunc diem.*

Ad omnia ista idem opturatas tenens aures tamen sic respondit, « Si rex vester ut dicitis stante vaca« tione tanta facit & tollit, apponatis remedia unde « poterit sentire levamen. Ego retuli domino nostro « & feci in isto quod scivi fore utile, exoneravi me, « amodo consulatis eum. Per hæc verba quidam amicorum voluerunt ut plura sibi darentur. Sed prudens advocatus sciens ejus intentum inhibuit factum ne fieret major deperdicio pecuniarum. Set & dixit, « Bene scivi quod diabolus tradidit nos in manus « ejus. Veruntamen ascendam hiis diebus & videbo « quid in isto negocio sentiat dominus. Procurator « vero cum lacrimis ajebat, Dominus tecum pater.

Tunc videns procurator præfatus quod non esset in hiis ulterius fatigare cardinalem solummodo, ad papam fecit recursum, Ad quem nostræ nationis spectabiles personæ quasi omni septimana exactissimam fecerunt diligentiam. Et præter hos dominus princeps *Capuæ* nepos domini Papæ per dominum *Johannem Beltoster* capitaneum ecclesiæ *Anglicanæ* affectuose requisitus ut non obstante reservatione quæ communi assensu quondam inter sanctæ recordationis dominum *Gregorium* xj. prædecessorem suum & dominum *Edwardum* avum regis moderni cassata fuit ut sub anno Domini M. CCC. lxxiij. [An. Dñi 1377.] fuerat concessum, quod reservationibus in ecclesia *Anglicana* amodo uti se nolle promisit, ut expediretur in *Anglia* non desinit eidem supplicare. In quorum præsentia eidem procuratori cum vehementi indignatione dixit, « Rex tuus præcepit quod non « veniat electus ille. Ego volo quod compareat & « examini se subiciat. Alio tempore idem procurator cum ambassiatore regis *Yspaniæ*, & ducis *Lancastriæ*, & domino *Johanne Beltoster* supradicto accesserunt ad papam, asserentes literas suorum regum se recepisse pro expeditione electionis supradictæ, supplicantes sanctitati suæ ob reverentiam regum prædictorum sine personali comparicione expediretur in *Anglia*. [*W. Courtn* Archiep] Ad quos papa respondit. « Bene « scimus quod iste monachus stat pro eodem ne« gocio, & quod multæ litteræ intervenerunt pro eo« dem; set quia audivimus turbationem inter regem « & barones suos & multa sinistra de persona electi, « & quod cederet ecclesiæ *Romanæ* in præjudicium, « absque personali comparicione non intendimus « ipsum confirmare, ne daretur posteris in exemplum. Et commisit præfato cardinali de novo pro eo quod idem electus personaliter non venerat ad electionem suam prosequendam ut de jure artatus erat, quod ipsum per edictum publicum citaret in *Romana* curia post lecturam in audiencia puplica palacii apostolici & in partibus vicinis citra mare, videlicet in ecclesiis collegiatis S. *Petri* de **Middelbourg**, & S. *Livini* in **Zerecée**, ut infra quatuor mensium spacium post puplicationem prædictam in locis prædictis notorie factam quod compareat personaliter ad allegandum & ostendendum jus quod prætendit habere in dicta electione, alioquin cederet à jure quod prætendit se habere in electione prædicta. Hoc edictum affixum fuit valvis palacii apostolici in civitate *Perusina* ultimo die mensis Junii anno Domini M. CCC. lxxvij. Set in locis maritimis supradictis ad instantiam amicorum non citra festum exaltationis sanctæ Crucis.

Tunc videns fidissimus advocatus per hanc summi pontificis diffinitionem quod negocium istud talem consequeretur finem, & quod oporteret electum tædia & viarum discrimina pati ad præsens & sic intrare in suam requiem, & quod esset securius prævenire tempus quam incaute præveniri, incontinenti ad cautelam futurorum ante puplicationem prædictæ citationis in illis partibus per unum mensem misit pro eodem in hæc verba:

PATER reverende, Monachus vester quem misistis ad curiam pro optinenda confirmatione vestræ electionis laboravit incessanter tam in Luca *quam hic apud Papam commissariumque hujus negocii Cardinalem & alios de nacione ita fideliter & diligenter sicut vires subministrabant. Videns tandem quod amplius in hoc non profecisset eo quod finaliter esset per dominum Papam in causa prædicta conclusum, quod non intenderet providere vobis nisi ad curiam personaliter accedatis, tunc commisit Cardinali de* Brancasiis *qui fuit commissarius vester, quod vos per edictum personaliter citaret ut infra quatuor menses personaliter ad curiam veniretis ad subiciendum vos examini & dicendum pro vobis de jure virtute electionis competenti, alias procedet contra vos ad annullitatem prætensi juris vestri. Ista est in effectu forma citationis decretæ. Et licet fuerant maximæ instanciæ factæ ne dicta transiret citacio set dictam electionem confirmaret, nullo modo potuimus proficere. Tamen non dubito quod vestra præsentia in curia existens omnia tollet. Unde ortor vestram reverendam paternitatem quod non tædeat vos laborare. Spero indubie quod de ea consolatus recedetis, alias timeo quod negotium hoc licet male indebite terminetur. Deo teste tantum pro ista causa feci quantum umquam pro aliqua alia immo longe plus, & non dimisi aliquid quod sciveram ad ipsius expeditionem valere. Scriptum in* Perusio *ultimo die mensis Maii.*

Tunc

Ch. II. Rex. Tunc pro certo sciens procurator prædictus quod labor ultra appositus esset inanis ad persequendum ulterius negocium prædictum, ne videretur interim otio vacare, ad investigandum de statu monasterii montis *Merteti* animum dedit. Sciebat enim hoc monasterium C. xx. florenorum annua solutione per illud onerari. Nesciebat vero an in prosperis votive & rerum affluenciis vel tediose in adversis & bonorum copia carentes suam ducerent vitam, maxime cum à C. xx. annorum spacio non fuit à quoquam de hoc monasterio de quo exibat tam gravis annualis pensio visa seu illorum habitacio cognita. Unde directis ad quosdam amicos qui erant *Romæ* super facto prædicto epistolis, ut ipsi per se vel per alios prudentes ad locum prædictum accedentes mansum viderent, monachos alloquerentur, & super præmissis cum eisdem sapienter tractarent, & tractata fideli relatione ad ipsum in *Perusio* litteratorie referrent. Quo demum facto, talem recepit responsionem. Monasterium montis *Merteti* distat à *Roma* per xxiv. miliaria, & situatur juxta *Biletre* super *Nimpham*, & est desertum & desolatum propter guerrarum turbines, & ille locus de *Mertete* est una cella dependens à monasterio sanctæ Trinitatis per unum miliare extra villam de *Core* distans. Non sunt in prædicto monasterio nec in dicta cella super *Nimpham* nisi duo monachi tantum, si fas sit eos monachos vocare, quia in omnibus sunt ribaldi, qui neque regulam neque ordinem in aliquo servant monachorum, set resident in tabernis locisque inhonestis, quorum vitam nefandum est audire vel mores sequi, set & hiis qui missi fuerant unus qui alio videbatur esse sensu sanior nomine *Jacobus* respondit, quod non possent vendere vel alienare illam pensionem nec jus in illa, nisi haberent abbatem catholicum. Set se *Romam* in proximo esse venturum affirmavit de prædicto negocio cum eisdem planius ibidem tractaturus. Qui terminum statutum observans, ad *Perusium* eidem fratri *Willelmo Thorne* in festo sancti *Jacobi* apostoli missus est, set quia Papa ut solito pedes habens veloces locum non inveniens ad figendum eos, cum per decem menses inter *Perusinos* tantum resedisset, ipsos sicut ante *Lucanos* cito fastidiens, ix. die mensis Augusti anno sequenti cum validissima bellatorum manu versus *Neapolim* iter arripuit, & itinerando *Viterbienses* relinquens eciam & *Romanos* puplice detestans usque ad *Ferenciam* solito passu progressus est, nec ulterius timore abbatis monasterii castri *Cassini* & comitis *Fundorum* procedere valens, licet invitus, ad *Romanos* die decollationis S. *Johannis* se divertit. Ubi de supradicto negocio per præfatum *Willelmum* nuper incepto in *Perusio* & per motum curiæ ad horam interrupto, eundem fratrem *Jacobum* iterata vice reconvenit super negocio antedicto, sperans per hujusmodi tractatum aliquid boni huic monasterio proventurum. Erat namque idem *Jacobus* spiritu elacionis inflatus super proprio eciam cœnobio præferri gaudens, et juxta nominis sui interpretationem fratrum supplantator; nam tactis sacrosanctis eidem *Willelmo* juravit, ut si posset agi ad depositionem abbatis sui, Antipapæ pro tunc adhærentis, & eum suis fratribus insciis ad regimen promovere, quod iniret fœdus componendi cum eodem in prædicto negocio præincepto, juxta votum. Et in securitatem præmissorum tradidit eidem evidentias & instrumenta quibus præfatam pensionem soliti erant annuatim vendicare de nobis, usque ad optatum finem custodienda. Quod attendens procurator antedictus, & sciens eum nimis ambitiose livore fatigari, cœpit agere cum domino vicecancellario & aliis quorum intererat de privatione abbatis scismatici, istum subrogando. Unde laboribus & aliquibus expensis in negocio prædicto appositis, scismatico reprobato, *Jacobus* apostolica provisione inductus est, & à præfato vicecancellario die S. *Bricii* munere benedictionis, immo maledictionis præventus sub nomine pastoris regimen ribaldorum suscipiens eciam ribaldus permansit inveteratus. *W. Courtney* Archiep.

Forma tamen sui instrumenti sive evidentiarum de quibus hic superius fit mencio talis est. *IN NOMINE Domini Amen.* Hoc est exemplar cujusdam privilegii bullæ plumbatæ papalis pendentis filis sericis. In cujus bullæ sculptura ex una parte apparebant duo capita, & inter ea quædam crux, & super ea capita literæ infrascriptæ scilicet *Paulus* & *P.* ex alia vero parte litteræ infrascriptæ *Alexander* papa iv. Cujus privilegii tenor per omnia talis est:

« *ALEXANDER* Episcopus servus servorum « Dei, dilectis filiis abbati & conventui monasterii « sancti *Angeli* de monte *Merteti Floren.* ordinis « *Velletrensis* diocesis salutem, & apostolicam bene« dictionem. Petitio vestra nobis exhibita contine« bat quod vos ex speciali felicis recordationis *Gre*« *gorii* papæ prædecessoris nostri indulto ecclesiam « vestram de **Littlebourne** *Cantuariensis* diocesis « abbati & conventui sancti *Augustini Cantuariæ* « ad firmam perpetuam concessistis, prout in litteris « confectis exinde plenius continetur: Nos itaque « vestris precibus inclinati, quod in hac parte pro« vide factum est ratum habentes, id autoritate a« postolica confirmamus & præsentis scripti patro« cinio communimus, litterarum ipsarum tenorem « de verbo ad verbum præsentibus inseri facientes. « Ut igitur idem tenor omnimodam rei seu facti cer« titudinem faciat sic incertus, autoritate nostra « decrevimus ut illud robur eamque vim eundemq; « vigorem per omnia habeat & retineat quæ præ« dictæ literæ roboratæ sigillo, & eadem prorsus « sibi fides adhibeatur quæ ipsis litteris adhibetur, « & quandocunque & ubicunque sive in Judicio sive « alibi fuerit exhibitus & ostensus, stetur ei firmiter « in omnibus sicut eisdem staretur litteris si forent « exhibitæ vel ostensæ, ac plenam & firmam fidem « per omnia faciet ac si originale sive ipsæ litteræ « adhiberentur.

Tenor vero producti talis est.

NOVERINT universi præsentes litteras visuri vel audituri, quod hæc est conventio facta inter fratrem Deodatum *monachum monasterii sanctæ* Mariæ *de Gloria* Anagnin. Floren. *ordinis procuratorem abbatis & conventus monasterii sanctæ* Mariæ *de* Monte Merteti Velletrensis *diocesis ejusdem ordinis ad hoc specialiter constitutum ex una parte, & religiosos viros abbatem & conventum beatorum* Petri *&* Pauli *sanctique* Augustini Anglorum *apostoli* Cantuariensis *ex altera, videlicet dictus procurator concessit ad firmam perpetuam dictis abbati & conventui* Cantuariensem *ecclesiam de* **Littlebourn** Cantuariensis *diocesis cum omnibus pertinenciis suis pro xxx. marcis bonorum novorum & legalium sterlingorum, xiij. s. iv. d. pro marca qualibet computanda, in duobus anni terminis solvendis ad ecclesiam sanctæ* Trinitatis Londoniæ *dicti monasterii*

Rich. II. Rex.

sterii sanctæ Mariæ de Monte Merteti certo nuncio, ejusdem loci acquietancias deferenti & eas procuratori dictorum abbatis & conventus sancti Augustini resignanti, scilicet in media quadragesima xv. marcas & in kalendis Junii xv. marcas: Ita quod si prædicti abbas & conventus monasterii sanctæ Mariæ de Monte Merteti vel eorum procuratores pro dicta pecunia recipienda in terminis prænotatis præsentes non fuerint, abbas & conventus sancti Augustini deponent dictam pecuniam ad opus prædictorum Abbatis & Conventus monasterii sanctæ Mariæ de Monte Merteti in thesauraria dictæ ecclesiæ sanctæ Trinitatis Londoniæ coram Priore vel suppriore & tribus vel quatuor canonicis ejusdem loci fide dignis, prædicti abbas & conventus jam dicti monasterii de Monte Merteti vel eorum certo procuratori eorum litteras patentes specialiter deferenti & eas procuratori dictorum abbatis & conventus sancti Augustini resignanti sine qualibet assignando. Prædicti vero abbas & conventus S. Augustini Cant. omnia onera dictæ ecclesiæ de Littlebozn ordinaria & debita sive per collectam regiam sive per guerram, sive per ignem in omni eventu quicquid evenerit sustinebunt, Illis dũtaxat exceptis oneribus quæ vicarius dictæ ecclesiæ de Littlebozn qui pro tempore fuerit secundũ vicariã à venerabili patre domino Ottone apostolicæ sedis legato taxatam sustinere tenetur. Istis eciam exceptis oneribus quæ sedem tangunt apostolicam, quæ si forte contingant dicti abbas & conventus monasterii sanctæ Mariæ de Monte Merteti ea sustinebunt nisi se per gratiam sedis apostolicæ specialem possint in hac parte relevare. Si vero dicti abbas & conventus sancti Augustini in solutione dictæ pecuniæ terminis prænotatis ut dictum est defecerint, omnia dampna & expensas quæ vel quas dicti abbas & conventus monasterii sanctæ Mariæ de Monte Merteti propter hoc incurrerint, dicti abbas & conventus sancti Augustini Cantuariæ plene eis refundent, super quibus stabunt solo verbo Abbatis vel Prioris sanctæ Mariæ de Monte Merteti sine alterius onere probationis, nisi per ipsos vel eorum nuncium hoc steterit. Renunciante omni juris auxilio quod eis competere poterit contra hoc instrumentum vel factum, & legis prohibitioni & litteris apostolicis contra hanc conventionem impetratis sive impetrandis. Pro hac vero conventione fideliter observanda sæpedictus abbas & conventus sancti Augustini Cantuariæ præfato monasterio sanctæ Mariæ de Monte Merteti se & successores suos & monasterium suum intus & foris verbo veritatis obligaverunt. Quando autem hæc convencio facta fuit dictus procurator frater Deodatus monachus ad omnia supradicta facienda specialiter constitutus litteras domini papæ & litteras dictorum abbatis & conventus monasterii beatæ Mariæ de Monte Merteti cum litteris eorundem abbati & conventui sancti Augustini Cantuariæ resignavit. In quibus expresse continebatur quod earum auctoritate dictam ecclesiam de Litlebozne ad perpetuam firmam viris religiosis tradere potuit & assignare. Et sic dictus abbas & conventus sancti Augustini Cantuariæ dictam firmam præmisso modo se fideliter soluturos promiserunt. Ita dictus procurator Deodatus nomine monasterii sanctæ Mariæ de Monte Merteti omnimodam firmæ promisit waranciam. Quæ si alterum monasteriorum prædictorum contra præmissa in aliquo venire præsumpserit ab hac convencione resiliens, parti alteri C. marcas sterlingorum nomine pœnæ persolvet, hoc nichilominus Instrumento robur perpetuæ firmitatis optinente. Facta est autem hæc convencio anno Domini M.CC. xlj. pontificatus domini Gregorii papæ noni anno quintodecimo, mense Aprili. In cujus rei testimonium huic scripto cirographi prædictorum abbatis & conventus S. Augustini Cantuariæ & fratris Deodati procuratoris sigilla alternatim una cum sigillis Prioris sancti Gregorii, archiepiscopi Cant. sunt appensa.

W. Court. Archiep.

Interea dum hæc sic agebantur in curia, ecce Deo duce sæpedictus electus die S. Edmundi regis ad eos sanus advenit, de itinere & labore tam grandi utcumque refocillatus die sanctæ Katerinæ salutatione per modum sermonis sapienter præmissa præsentiæ apostolicæ se offerens honorifice acceptatus est, & in crastino per privatum Consistorium est confirmatus per hæc verba: Item dominus noster nolens in præsenti vacatione duntaxat monasterii sancti Augustini Cant. ordinis sancti Benedicti reservationibus suis uti, electionem factam ad illud de persona fratris Willelmi ipsius monasterii monachi confirmavit, de gratia speciali omnes suplendo defectus si qui forsan commissi fuissent in electione prædicta. Et die sanctæ Luciæ virginis in ecclesia sancti Petri quæ est ibidem, inter festa præcipua dies celeberrimus ad requiem sancti Gregorii doctoris pontificali more munere benedictionis cum magna solempnitate est insignitus, Dominos aliosque valentes eodem die decentissime convivando.

Istis ad votum sic celeriter expeditis, prædicti moderni abbates in tractatu per sæpedictum Willelmum in Perusio dudum incepto procedere volentes, post multos tractatus tandem convenerunt in hanc formã:

« In nomine Domini Amen. A nativitate ejusdem An. Dñi
« M.CCC.lxxxix. pontificatus &c. mense Januarii 1389.
« die decima, in præsencia providi & discreti viri « Johannis Bown Anglici, & mei Pauli notariorum & testium subscriptorum ad hoc specialiter « vocatorum & rogatorum reverende in Christo pa« ter Jacobus Andree Cole Angeli de Core abb. « monasterii sancti Angeli super Nimpham de « Monte Merteti Floren. ordinis Velletrensis dio« cesis per se & dicti monasterii hac vice & nomine « conventus ejusdem pro quo dictus dominus frater « Jacobus se & conventum suoque illorum unanimi « consensu eorundem bene provisus principaliter ob« ligavit & promisit de rato & rata habente, & se « facturum & acturum realiter cum effectu quod « dictus conventus de inscriptam dimissio« nem & omnia & singula in ea contenta semper & « perpetuo attendent & observabunt & contra non « facient vel venient quovis modo, jure seu eciam « causa ad pœnam inscriptam spontanea & propria « voluntate liberoque arbitrio & balia, non vi, non « dolo nec imaginatione aliqua ductus, set ex ejus « tota scientia dimisit & concessit & resignavit pro « ix. annis proximo futuris à festo nativitatis Do« mini nostri Jhesu Christi proximo præterito tunc « incepto, reverendo in Christo patri & Domino do« mino Willelmo abbati monasterii sancti Augusti« ni Cantuariæ præsenti, & pro bono pacis, lites, rixas « & brigas evitare volenti de non præjudicando mo« nasterio sive ecclesiæ suæ per præsentem conventi« onem publice protestanti, & hoc ad requisitionem « dicti fratris Jacobi abbatis recipienti & legitime « quod si à dicto suo monasterio conven-

tuque

Jcb. II. ex.

« tuque ejusdem pensionem vel firmam nuper de
« fructibus ecclesiæ de **Littleborne** *Cantuariensis*
« diocesis ut asseruit provenientem vigore cujusdam
« bullæ prætensæ quondam eis indultæ ut dicitur
« vel concessæ, Habendum & tenendum & debite pos-
« sidendum idem jus prætensum in ea pensione vel
« firma ecclesiæ prædictæ quod eis de *Monte Mer-*
« *teti* aliquo tempore præterito competebat vel
« competere poterat durante termino prædicto huic
« ecclesiæ dimissionem seu concessionem & resigna-
« tionem & omnia & singula quæ dicta sunt & infra
« dicentur fecit dictus dominus frater *Jacobus* abbas,
« & concessit prædicto eidem domino *Willelmo* ab-
« bati præsenti recipienti & legitime pro
« se & dicto ejus monasterio solvere sibi vel ejus &
« dicti sui monasterii legitimo procuratori omni an-
« no dictorum ix. annorum in urbe *Roma* videlicet
« in hospicio sancti *Thomæ* posito in regione *Arunel*
« recipienti in octabis sancti *Martini*, videlicet die
« dedicationis basilicarum *Petri* & *Pauli*, iiij. duca-
« tos boni & puri auri & recti ponderis refutanciam
« & sufficientem acquietanciam de solutis deferenti
« & ea ibidem procuratori dictorum abbatis &
« conventus monasterii S. *Augustini Cant.* tradenti.
« Et promisit dictus frater *Jacobus* pro se & conven-
« tu suo se renunciaturum, & expresse renunciavit
« quibuscumque Compositionibus prætensis præde-
« cessorum suorum & per sedem apostolicam set
« quacumque alia firmitate si de aliqua appareret
« vel apparere poterit in futurum roboratis dumtaxat
« tempore prædicto. Hæc autem omnia & singula
« supradicta promiserunt dictæ partes adinvicem,
« videlicet una pars alteri, & altera alteri protestatio-
« ne præhabita semper salva semper ipso attendere et
« reservare rata grata & firma habere & contra non
« facere vel venire sub ypotheca & obligatione om-
« nium bonorum suorum, & dictorum eorum mona-
« steriorum mobilium & immobilium, præsentium
« & futurorum & pœna unius libræ auri, qua pœna
« soluta vel non prædicta omnia & singula semper
« & perpetuo nichilominus firma perdurante. Ad
« valitudinem autem præmissorum dictus dominus
« *Iacobus* abbas prædictus juravit ad sancta Dei
« evangelia corporaliter manu tacta sub fide dicti
« præstiti juramenti, & in fidem & testimonium præ-
« missorum omnium & singulorum sigilla dictorum
« abbatis & conventus monasterii sancti *Angeli*
« super *Nympham* de *Monte Merteti* huic publico
« instrumento sunt appensa. Actum *Romæ* in domo
« habitationis dicti domini abbatis sancti *Augu-*
« *stini* videlicet in domo *Synnosii Pauli* homo Dei.

Et iv. die sequenti concessit acquietanciam à prin-
cipio mundi usque &c. sub forma quæ talis est.

« In nomine Domini Amen &c. ut in superiori
instrumento. « Nos frater *Iacobus* abbas monasterii
« prædicti clare cognoscimus & fatemur, quod visis
« libris, monumentis, registris, refutationibus aliisque
« evidenciis universis reperimus fideliter & inveni-
« mus abbatem monasterii sancti *Augustini* extra
« muros *Cantuariæ* nobis & monasterio nostro præ-
« dicto plenarie & fideliter persolvisse & satisfecisse
« pro quadam annua pensione nobis ut asserimus
« debita de ecclesia de **Littleborne** *Cantuariensis*
« diocesis. Quapropter nos prædictus frater *Iaco-*
« *bus* abbas prædictus pro nobis & dicto conventu
« sancti *Angeli* prædicti quietamus & quietos faci-
« mus per hoc publicum instrumentum dictos abba-
« tem & conventum sancti *Augustini Cantuariæ* W. Courtney Archiep.
« & eorum successores à principio mundi usque in
« festum nativitatis Domini nostri *Ihesu Christi*
« proximo præteritum. Actum *Romæ* &c.

Hiis & aliis sic sapienter dispositis & quæ ad iter
suum erant necessaria eciam prudenter ordinatis, à
summo Christi sacerdote benedictione percepta, cum
osculo pacis eciam dimissus, omnibus insuper amicis
suis valedicens, die sanctorum martirum *Fabiani* &
Sebastiani cum adhuc tenebræ essent, versus terram
nativitatis suæ in laboribus plurimis, periculo flumi-
num & latronum, in mortibus frequenter itineravit.
Verum Dominus via qua ambulabat semper eum cu-
stodiens ad trajectum salvum sanumque perduxit.
Inde mari transito celeritate qua potuit ad regem
suum tunc apud **Langele** existentem accessit. A quo
v. die mensis Aprilis anno supradicto omnibus ver-
bis præjudicialibus in bullatis litteris prius renunci-
atis, fidelitate prius eidem domino regi facta recepit
Temporalia quæ fuerunt in manibus ipsius ratione
vacationis prædictæ per duos annos, duos menses, &
dies quatuor, pro quibus monasterium fuit indebita-
tum in M. iv C. xviij. li. xviij. s. videlicet pro die
xxxvj. s. vj. d. ob. pro septimana xij. li. xvj. s. iv. d. ob.
pro mense lj. li. v. s vj. d. de qua summa idem domi-
nus rex diversa vice vij C. lij. li. iij. s. iv. d. remisit.
Fuit eciam indebitatum pro primis fructibus apo-
stolicæ curiæ debitis in M. v C. xxxij. florenis &
iv. bolon. videlicet cameræ apostolicæ in vj C. flore-
nis & Collegio Cardinalium in vj C. l. florenis. Et pro
iv minutis serviciis pro familiaribus domini papæ in
C iii. v. florenis xxxvij. bolon. Et pro j. minuto servi-
cio pro familiaribus prædictorum Cardinalium in
xlvj. florenis xvj. bolon. Et fuerunt tunc in Curia
xiv. Cardinales, unde quilibet illorum habuit xlvj.
florenos xvj. bolon. & tantum habebit quodlibet ser-
vicium de v. supradictis, præter expensas procurato-
ris eundo versus Curiam in *Luca*, *Perusio* & *Roma*,
eciam stando & iterum redeundo. Verum expeditis
ulterius coram domino rege regnique Cancellario,
Thesaurario & aliis regiis ministris quæ forent inter
eos expedienda, ad ecclesiam suam longo jam tem-
pore solamine pastoralis curæ viduatam xj. die men-
sis prædicti in crastino videlicet Palmarum accessit,
& facta sibi processione debito modo installatus est,
& recepta ab omnibus obedientia manuali ad refe-
ctorium gratia refectionis expensis parcendis cum
suis fratribus declinavit.

Erat autem hiis diebus archiepiscopus in ecclesia
sua hic fastu potenciæ secularis ecclesiasticæque digni-
tatis præminencia inflatus, insolita temptare volens
eo quod papa assistebat sibi à dextris, & rex brachi-
um ejus confirmabat, super exemptos, ut prædecessor
ejus cupiens exaltari, tempus ratum expectans cum
jam noster novus abbas ad ecclesiam suam noviter
advenisset, non parcens illi licet laboribus expensis
excessivis sciret esse fatigatum, set volens afflictionem
afflicto, non ulterius expectans set die suæ installati-
onis notificavit sibi se infra paucos dies ad se esse
venturum. Unde die sancti *Georgii* tunc in feria vj.
ebdomadis Paschæ simulans se peregrinum venit nu-
dus pedes cruce prævia non accersitus, factaque ab
eo protestatione de non præjudicando, ut patet hic
inferius; & simulata devotione ad corpora præde-
cessorum suorum accessit & in camera abbatis pe-
dibus lotis cum Dei maledictione remeavit ad pro-
pria calciatus. Protestatio tamen ejus talis est.

UNI-

Rich. II. Rex. *UNIVERSIS Christi fidelibus ad quos præsentes literæ pervenerint* Willelmus *permissione divina* Cantuariensis *archiepiscopus tocius* Angliæ *primas & apostolicæ &c. Noverit universitas vestra quod in festo sancti* Georgii *anno Domini infrascripto monasterium & ecclesiam sancti* Augustini Cantuariæ *ad* Romanam *ecclesiam nullo medio pertinentia cum cruce nostra ante nos publice more consueto portata, præsentibus tunc ibidem religiosis viris Abbate & Conventu ejusdem monasterii & multis aliis, causa devotionis divina ibidem officia audiendi ac venerandi sanctos prædecessores nostros & alios sanctos ibidem quiescentes intravimus. Verum quia nonnulli metuebant ut asseritur ut ingressus noster hujusmodi posset prædictis abbati & conventui aut eorum monasterio seu exemptioni vel privilegiis eorundem aliquod præjudicium generare, Nos ad omnem dubitationem in hac parte tollendam fatemur & recognoscimus ac palam & publice protestamur, quod non fuit intencionis nostræ nec intendimus neque volumus eisdem abbati & conventui vel divisim aut eorum monasterio præjudicium aliquod generari seu inferri molestiam vel gravamen, nec eorum juri, exempcioni, privilegiis seu libertatibus quibuscumque nunc vel in posterum in aliquo derogare, nec eciam aliquid juris vigore hujusmodi nostri ingressus nunc vel in futurum quociensc umque faciendi nobis adquirere quod ad nos aut ecclesiam nostram* Cantuariæ *ante hujusmodi ingressum nostrum non pertinuit, quinimmo jure nostro absque dictorum privilegiis & libertatum læsione uti, eosdemque abbatem & conventum ac monasterium, exemptiones, privilegia & libertates eorum prout ad nos attinet paterna solicitudine confovere. In cujus rei testimonium sigillum nostrum præsentibus est appensum. Dat. in monasterio prædicto xxiij. die mensis Aprilis anno Domini M. CCC. lxxxix. & nostræ Translationis viij.*

An. Dñi 1390. Anno sequenti affuit annus Jubilæus sive gratiæ per dominum *Urbanum* papam sextum ad annum xxxiij. reductus. *Bonifacius* quippe viij. primo constituit ut qui in anno Domini M.CCC. à nativitate & quolibet anno futuro debito modo limina apostolorum visitarent certa conditione peregrinantibus servata, quod omnium veniam peccatorum consequerentur. Deinde *Clemens* vj. prædictam gratiam ex certis causis conditione eciam superiori servata ad annum l. reduxit. Ultimo *Urbanus* vj. papa volens omnes hujusmodi indulgentiarum fieri participes ad annum xxxiij. abbreviavit & reduxit, eo quod ætas hominum vix ad l. annum hiis diebus adducta sit, & quod Christus in hoc numero annorum cursu vitæ suæ mortalis absolverit, concedens omnibus vere pœnitentibus & confessis conditione eciam superiori observata suorum omnium veniam peccatorum. Unde eciam *Bonifacius* ix. post ipsum ad regimen universalis ecclesiæ subintrans, prædictam remissionem & gratiam latius diffundere volens, regibus & aliis dominis temporalibus & spiritualibus, religiosis eciam conventibus per diversa loca constitutis concessit, ut in partibus hujusmodi gratiæ largitatem possent consequi, ita tamen ut confessor quem eorum aliquis elegerit nomine basilicarum & ecclesiarum videlicet *P.* & *Pauli, Johannis Lateranensis* & sanctæ *Mariæ* majoris aliquas ecclesias in partibus per Confessorem electum deputandas certis vicibus tenerentur visitare; unde & archiepiscopus *Cantuariensis* bullam hujusmodi indulgenciæ consecutus, sicut forte per Confessorem suum ei fuerat injunctum circa festum Paschæ sine aliqua protestatione facta vicibus trinis corpora Sanctorum visitavit. Eodem anno concessit præfatam indulgentiam & abbati & conventui sancti *Augustini* in hac forma: W. Cour. Archie

BONIFACIUS episcopus &c. devotionis vestræ sinceritas; & infra. *Dudum siquidem felicis recordationis* Urbanus *papa vj. prædecessor noster &c.*

Anno sequenti obiit frater *Thomas Icham* quondam hujus ecclesiæ sacrista. Cujus beneficia ultra provisionem suam, & alia debita soluta conventui sunt hæc. Primo fecit fieri ad corpora Sanctorum tres bassinos argenteos cum cathenis argenteis, precium xl. marc. Item iv. campanas in choro precii lx. marc. Item novum tectum ex parte boriali ecclesiæ precii lxxx marc. Item duas magnas campanas in campanili precii Clxxiv. marc. Item duas campanas in turri in fine ecclesiæ precii lx. marc. Item pro campana *Gabriel* xlij. marc. Item pro una capa decentissime brudata Cxxiij. marc. Item duas pelves argenteas cum duabus phialis precii xliij. marc. Item pro j. turribili & navi argenteo deaurato xv. marc. Item pro magna fenestra in ecclesia Clxxxvj. marc. Item summam prædicantium viij. marc. Item fecit capellam sancti *Pancrasii* prec. C. marc. Item pro novo capitulo faciendo dedit M. iij C. xx. marcas. Item fecit novam aulam apud **Salmiston** cum cameris prec. C. marc. Item dedit in vasis argenteis C. marcas. Item solvit pro nova porta cimiterii vj C. x. marcas. Item emit ij. thurribila decentissima prec. lxiij. marc. Item fecit fieri ij. candelabra prec. xl. marc. Summa horum beneficiorum iij M. ij C. lj. marc. An. D 1391

Anno Domini M. CCC. xcij. vj^to^ die Maii anno *Ricardi* regis xvj. Compositio quæ inter dominum *Edwardum* regem secundum & abbatem *Radulfum* & conventum pro tempore vacationis monasterii quondam fuit edita, ut sub anno Domini M.CCC. xvj. plane liquet, ad instantiam abbatis annullata fuit & cassata, eo quod per eandem pro anno integro vacatione durante M. marcas fisco regio solvere tenebatur. Nova Carta à domino Rege *Ricardo* impetrata fuit, per quam sibi & hæredibus suis pro custodia temporalium tam de dotatione & fundatione dictæ abbatiæ quam adquisitorum vel adquirendorum l. marcas ad Scaccarium ipsius Regis terminis *Michaelis* & *Paschæ* singulis annis monasterium istud solvere tenetur, Ita quod prædicti abbas & conventus tam de vj C. marcis pro dimidio anno quam de M. marcis, & rata earundem, prout in prima Compositione plenius continetur, sint quieti imperpetuum & exonerati. Voluit insuper idem rex & concessit quod si ipse vel hæredes sui aliquo tempore vacationis abbatiæ prædictæ exercitum suum fecerit summoneri, prædicti Prior & Conventus & successores sui pro propriis feodis militum in manibus ipsorum existentibus ad servicium prædictum minime teneantur, salvis sibi & hæredibus suis serviciis feodorum militum quæ tenentur de abbatia prædicta. Voluit eciam quod imperpetuum sint quieti de quibuscumque decimis in quibuscumque vacationibus futuris per clerum concessis. Voluit eciam quod dictus redditus l. marcarum coronæ suæ remaneat annexus 1392.

II. nexus imperpetuum, ita quod non fiat aliqua remissio vel pardonatio in parte vel in toto. Et si forte per Abbatem, Priorem, vel Conventum qui pro tempore fuerit, vel aliquos vel aliquem aliqua remissio sit impetrata, quod extunc prædicta concessio sua nullius sit roboris vel virtutis.

Dñi 93. Anno sequenti dominus rex cum regina moram traxit in monasterio isto ab octabis Ascensionis usque in crastinum sanctæ Trinitatis cum Ducibus, Archiepiscopis, Episcopis, Comitibus & Baronibus suis & populorum affluentia. Et ipso die Pentecostes cum die sequenti quem tunc almi patris *Augustini* festivitas illustrabat, idem rex tam in processionibus quam in mensa processit & sedit in decore suo coronatus, quo isti tempore festum Regis *Ethelberti* cotidiana veneratione præcepit honorari.

94. Anno sequenti videlicet M.CCC. xciv. xxvij. die Junii anno regis xviij. idem rex concessit & licentiam dedit pro se & hæredibus suis, quod possemus adquirere terras, tenementa & redditus ad valorem xl. librarum per annum, tam ea quæ de ipso rege tenentur ut in libero burgagio quam ea quæ sunt de feodo abbatiæ aut alieno, exceptis terris quæ de rege tenentur in capite per servicium militare. Eodem anno die Assumptionis beatæ virginis cum paucis diebus sequentibus fratres prædicatores celebrarunt capitulum suum provinciale *Cantuariæ*, & ipso die Assumptionis processionaliter intraverunt ecclesiam istam, & per chorum & corpora Sanctorum incedentes ad ecclesiam sanctæ Trinitatis se diverterunt; ubi dicto sermone in vulgari ad eorum habitaculum redierunt. Hos semper sequebatur Prior ecclesiæ antedictæ pontificalibus decenter insignitus, quem archidiaconus *Cantuariensis* non segniter indumentis ecclesiasticis coopertus ministravit. Missa vero à præfato Priore more suo inter eos celebrata cum abbate ab eisdem diligenter prius requisito festa mandibilia in papilionibus, caricis & palliis deauratis ecclesiæ prædictæ coopertis, & per pluvias & ventorum rabies diffusis, delaceratis & particulatim abruptis idem prælati pariter tenuerunt. Istos primo die videlicet Assumptionis quem Dominica dies venustabat archiepiscopus licet absens decentissime. Diem sequentem Abbas & Prior antedicti suis epulis & præsencia ipsos jocundissime repleverunt in expensis abbatis x.li. Et die tercia de benevolencia dominorum patriæ eciam in habundancia gustarunt. Unde prædicti fratres tanta beneficia & honores à duabus istis ecclesiis tam honorifice consecuti, beneficia spiritualia sic concesserunt ut videlicet quilibet sacerdos dictorum fratrum in hoc regno consistens pro quolibet monacho utriusque ecclesiæ de illorum communi assensu vj. missas pro illorum felici prosperitate tenetur & obligatur quam cito poterit celebrare.

95. Anno sequenti fuerunt adquisita licentia regia præobtenta iij. mesuagia, iv. schopæ cum celariis & solariis superædificatis cum suis pertinenciis in parochia *beatæ Mariæ de* **Wollecherchehawe** *Londoniæ* de *Radulpho Crane* & *Margareta* uxore illius abbati & conventui imperpetuum, & sunt sita in warda de **Bradestrete**. Et hæc lecta fuerunt & irrotulata in hustengo *Londoniæ* de communibus placitis tento die Lunæ proximo ante festum sancti *Dunstani* anno regis xx. Et eodem anno ultimo die mensis Julii magister *Willielmus Courteneye Cantuariensis* archiepiscopus rege cum magnatibus terræ tunc præsente juxta feretrum sancti *Thomæ* traditur sepulturæ. Fuerat enim rex tunc versus *Calisiam* pro uxore sua filia regis *Franciæ* desponsanda. Et anno sequenti dominus *Thomas Arundel* transiit à sede *Eboracensi* ad sedem *Cantuariensem*; Qui xviij. die mensis Februarii Dominica qua cantatur *Circumdederunt* rege præsente cum maxima gloria fuit intronizatus. Et eodem die intravit hanc ecclesiam cum ipso rege facta tali protestatione. *T. Arundel Archiep.*

« UNIVERSIS Christi fidelibus ad quos præsentes literæ pervenerint, *Thomas* permissione divina *Cantuariensis* archiepiscopus tocius *Angliæ* primas & apostolicæ sedis legatus salutem, gratiam & benedictionem. Noverit universitas vestra quod religiosi viri abbas & conventus monasterii sancti *Augustini Cant.* ordinis sancti *Benedicti*, ac ipsum monasterium privilegiis sedis apostolicæ, nec non consuetudine laudabili à tempore & per tempus cujus contrarii memoria hominum non existit hactenus pacifice observata legitimeque præscripta, ab omni jurisdictione ordinaria fuerunt & sunt prorsus exempti, & sedis apostolicæ solum & in solidum immediate subditi & subjecti, necnon in possessione pacifica præmissorum. Ad rogatum tamen ipsius abbatis & conventus xviij. die mensis Februarii anno Domini M. CCC. xcvj. cum cruce An. Dñi 1396. erecta & ante nos publice portata ipsum monasterium causa devotionis ibidem divina audiendi sanctosque prædecessores nostros ecclesiæ *Cantuariensis* archiepiscopos & alios Sanctos quorum corpora in ipso monasterio requiescunt venerari duntaxat & non aliter nec alio modo intravimus, & prout nobis desuper datum est ipsos Sanctos venerati sumus. Set quia nonnulli ut asseritur metuebant ab privilegiis, consuetudinibus & exemptioni supradictis per superius gesta in aliquo fit derogatum, Nos omnem in hac parte ambiguitatem tollentes tenore præsentium protestamur palam & publice recognoscimus, & in quantum opus fuerit pro nobis dicimus & concedimus, quod per ingressum nostrum ac portationem crucis hujusmodi eodem tempore supradicto factam vel quocienscumque in futurum facienda seu alia præmissa vel eorum aliquod nil jurisdictionis possessionis seu jurisdictioni nobis seu successoribus nostris *Cantuariensibus* archiepiscopis seu ecclesiæ *Cant.* acquiratur aut de novo accrescat, nec eciam per eá vel aliquod præmissorum, ipsis religiosis viris abbati & conventui seu eorum monasterio prædictis aut privilegiis, exemptioni & consuetudini suis prædictis vel aliis juribus & libertatibus eorundem quibuscumque præjudicium aliquod nunc vel in posterum generetur seu in aliquo derogetur, set illæsa permaneant & illibata ac si præmissa per nos facta non fuissent. In cujus rei testimonium sigillum nostrum præsentibus est appensum. Data & acta sunt hæc in monasterio prædicto die mense & anno supradictis.

Eodem anno archiepiscopus affective rogatus in apparatu solenni celebravit magnam Missam & vesperas die sancti *Benedicti*, & post in expensis Abbatis comedit in refectorio cum uno Duce & aliis Dominis multis multum splendide refocillatus.

Et anno Domini M. CCC. lxxxxvij. vij. die Ju- 1397.
lii anno regis *Ricardi* xxj. fuerunt adquisita licentia regia præobtenta unum mesuagium, iiij. schopæ, ij. celaria,

Ricard. II. Rex.

celaria, j. gardinum cum suis pertinentiis in parochia sancti *Dionisii* de **Bakcherch** *London.* de *Willelmo Casseby* ejusdem ecclesiæ rectore quem *Iohannes Haytfelde* illius mesuagii possessor feoffavit causa supradicta, & sunt in warda de **Langebrok**. Hoc scriptum lectum fuit & irrotulatum in hustengo *Londoniæ* de placitis terræ tento die lunæ proximo ante festum sanctæ *Margaretæ* anno supradicto.

Eodem anno archiepiscopus visitationem suam exercens concessit nobis dimissionem hanc quæ talis est.

« Universis Christi fidelibus has literas inspecturis, *Thomas* permissione divina *Cantuariensis* archiepiscopus, totius *Angliæ* Primas & apostolicæ sedis legatus salutem in Domino sempiternam. Dudum in visitatione nostra *Cantuariensis* diocesis necnon *Roffensis* diocesis personaliter exercita, religiosos viros abbatem & conventum monasterii sancti *Augustini Cant.* ordinis S. *Benedicti* prætendentes se ac monasterium prædictum necnon elemosinariam suam domum S. *Laurentii* & cantariam de *Doges* ac omnes & singulas personas religiosas utriusque sexus infra septa monasterii elemosinariæ domus sancti *Laurentii* & *Cantariæ de Doges* prædictorum degentes, ab omni jurisdictione ordinaria prorsus exemptos sediq; apostolicæ solum & in solidum immediate subditos & subjectos, ecclesiasque parochiales sancti *Pauli* in suburbio *Cant.* de **Stureye**, de **Chistelett**, de **Menstre** cum capellis sancti *Iohannis*, sancti *Petri*, & sancti *Laurentii* in *Taneto* eidem annexis, de **Northbourne** cum capella de **Scholdon** eidem annexa, de **Faversham** cum capella de **Scheldwych** eidem annexa, de **Middelton**, de **Lenham**, de **Tenderdenne**, de **Sellyng**, de **Preston**, de **Kenynton**, de **Wybelesbergh**, de **Stone**, de **Drene**, de **Broklond**, Præbendalem ecclesiam de **Gustone**, de **Littlebourne**, nostræ diocesis de **Plumsted**, cum capella de **Estwycham** *Roffensis* diocesis cum suis pertinentiis, necnon pensiones annuas, videlicet de ecclesia de **Sybertyswelde** & ejus rectore viginti solidos, de **Rodmersham** & ejus vicario decem solidos, de ecclesia de **Borden** & ejus rectore tresdecim solidos & quatuor denarios *Cantuariensis* diocesis prædictæ; Ac insuper decimas majores & minores de terris feodi de **Hoppelond** quondam **Soldan** existentibus infra limites seu fines ecclesiæ de **Westbere**, decimas parciales de terra de **Westlond** infra limites seu fines ecclesiæ de **Menstre**, de *Scapeia*, & decimas parciales infra limites de **Eastcherche** de antiquo dominico de **Scherlond**, duas decimarum partes infra limites ecclesiæ de **Rypple**, decimas parciales infra parochias ecclesiarum de **Stokebery** & de **Iwade**, decimas majores & minores de **Soldaneslond** & partem garbarum decimalium provenientium de terris manerii de **Wynkelond** infra limites parochiæ de **Eastlangedon**, ac eciam decimas parochiales ad valenciam sex marcarum infra eandem parochiam nostræ diocesis *Cant.* prædictæ dicto monasterio & ipsis religiosis nomine dicti monasterii incorporatas, unitas & annexas, easque sic percipientes & tenentes ad certos diem & locum competentes coram nobis seu venerabilibus viris domino *Thoma Chyllenden* Priore ecclesiæ nostræ *Cant.* & magistro *Michaele Sergeur* nostro Cancellario Decretorum Doctoribus, nostris in hac parte Commissariis, jus sufficiens & titulum canonicum quod & quem in præmissis & eorum quolibet præfati abbas & conventus optinent exhibituri mandavimus & fecimus ad judicium evocari. In quo quidem termino religiosus vir frater *Thomas Daniel* dicti monasterii commonachus ipsorum religiosorum virorum abbatis & conventus procurator, & nomine procuratorio pro eisdem coram ipsis Commissariis nostris juxta evocationem hujusmodi legitime comparens, nonnullas literas apostolicas necnon archiepiscoporum *Cantuariensium* prædecessorum nostrorum ac confirmationes Prioris & capituli nostræ ecclesiæ *Cant.* subsequentes, variasque literas & instrumenta alia, de & super præmissis exemptionibus, incorporationibus, unionibus, annexionibus eis & eorum monasterio prædicto concessa ostendit & eciam exhibuit. Et deinde ipsis literis & instrumentis coram ipsis Commissariis & per eos perlectis nonnullisque allegationibus factis super eisdem, præfati Commissarii nostri præfixerunt eidem procuratori coram eis ad audiendum voluntatem suam de & super exhibitis & allegatis supradictis certos diem & locum competentes. Quibus quidem die & loco advenientibus præfati commissarii nostri eidem procuratori coram eis comparenti nostra auctoritate ex officioque nostro mero ac alias omni meliori modo & causa quibus poterunt objecerunt, dicentes, quod ipsi religiosi de & super exemptionibus ecclesiarum, decimarum & pensionum prædictarum incorporationibus, unionibus & appropriationibus jus sufficiens, titulum canonicum seu assecutionem legitimam nullatenus exhibuerunt, prout nec habuerunt seu habent in eis seu aliquo præmissorum, & præsertim pro eo & ex eo quia pro re exhibita eciam hujusmodi supradicta de causis necessariis quæ in concessionibus exemptionum, ecclesiarum, decimarum, & pensionum supradictarum tractatu & consensu eorum legitimo quorum consensus in hac parte de jure continebant non apparent ut deberet, causæque cognitio & alia juris solempnia deficiebant quæ in concessione exemptionis prædictæ ac alienatione rei ecclesiasticæ requiruntur de jure, quodque ipsi religiosi & aliæ personæ supradictæ hujusmodi exemptione utuntur, ipsasque ecclesias, decimas & pensiones percipiunt illicite & contra jura ex causis supradictis. Idemque procurator nomine dictorum religiosorum virorum abbatis & conventus ac monasterii sui supradicti litem in ea parte contestando ad præmissa judicialiter allegavit, dixit & proposuit contestationem justificando, quod præfati religiosi viri abbas & conventus, ipsumque monasterium, elemosinaria domus sancti *Laurentii* & cantaria de *Doges* prædicta, necnon omnes & singulæ personæ degentes in eisdem, privilegio sedis apostolicæ ac consuetudine laudabili à decem, viginti, triginta, quadraginta, quinquaginta, sexaginta annis ultimo præteritis, ac ultra & citra, eciam à tempore & per tempus cujus contrarii memoria hominum non existit pacifice observata & in judicio contradictorio obtenta fuerunt, & sunt ab omni jurisdictione ordinaria prorsus exempta, ac sedi apostolicæ solum & insolidum subdita & subjecta, dictæque ecclesiæ & decimæ parciales necnon pensiones ex concessione summorum pontificum, archiepiscoporum *Cantuariensi-*

T. Arch.

ch.II. R.

« *ariensium* & confirmationibus Prioris & capituli « ecclesiæ *Cant.* prædictæ, aliorumque omnium & « singulorum quorum interest seu interesse poterit « ad ipsum monasterium sancti *Augustini* ac ejus « nomine ad ipsos abbatem & conventum eorum- « que præcessores & prædecessores pertinuerunt, « pertinere consueverunt, & pertinent toto & om- « ni tempore prædicto. Fueruntque dicti religiosi « nomine dicti monasterii ac ipsum monasterium in « possessione juris seu quasi omnium præmissorum, « dictique religiosi nomine quo supra ipsas ecclesias, « decimas parciales & pensiones ante Concilium « *Lateranense* contra concessiones hujusmodi pen- « sionum editum cum omnibus suis pertinentiis te- « nuerunt & habuerunt, ac tenent et habent paci- « fice & quiete toto & omni tempore prædicto, « quodque omnia & singula præmissa fuerunt, & « sunt vera, publica, notoria & famosa, & sic super « eis laborarunt & laborant publica vox & fama. « Petens dictus procurator nomine quo supra pro- « batis primitus in hac parte probandis per nos ac « nostram sententiam diffinitivam pronunciari, de- « cerni & declarari præfatos religiosos viros abba- « tem & conventum, eorumque monasterium, elemo- « sinariam domum sancti *Laurentii* ac cantariam « prædictam, necnon omnes & singulas personas re- « ligiosas in eis degentes ab omni jurisdictione or- « dinaria fuisse & esse prorsus exempta, ac sedi a- « postolicæ dumtaxat solum & in solidum subdita & « subjecta. Ipsas ecclesias, decimas parciales & « pensiones cum suis juribus & pertinentiis univer- « sis ad ipsum monasterium ac ejus nomine ad ipsos « abbatem & conventum pertinuisse, pertinere & « pertinere debere, Ipsosque abbatem & conven- « tum à nostro in hac parte officio dimittendos fore « & dimitti, cæteraque fieri quæ sacri cano- « nes exigunt & requirunt. Quam quidem propositi- « onem & dictum procuratorem ad probandum « eandem præfati Commissarii admiserunt certos- « que diem & locum competentes præfixerunt eidem « ad probandum coram eis contenta in eadem. « Quibus quidem die & loco coram præfatis Com- « missariis idem procurator nonnullos testes ac plura « legitima documenta ad probandum præmissa pro- « duxit, Ipsisque testibus admissis, juratis & exa- « minatis ac omnibus aliis in ea parte rite peractis, « Nos *Thomas* permissione divina archiepiscopus « supradictus rimato et diligenter investigato toto « processu prædicto causæque cognitione sufficienti « præhabita servatoque juris ordine qui requiritur « in hac parte; Quia per hujusmodi exhibita et at- « testationes testium prædictorum aliaque documen- « ta supradicta invenimus dictos religiosos viros « abbatem et conventum ipsorumque procuratorem « supradictum præmissa et omnia superius ut præ- « mittitur per eum proposita sufficienter et legitime « fundasse, probasse, per hanc nostram sententiam « diffinitivam quam in hiis scriptis fecimus, pro- « nunciamus, decernimus et declaramus, ipsos ab- « batem et conventum monasterii sancti *Augustini* « *Cantuariæ* ac ipsum monasterium necnon elemo- « sinariam suam domum sancti *Laurentii* et Can- « tariam de *Doges* prædicta, necnon omnes et singu- « las personas religiosas in eis pro tempore degentes « ab omni jurisdictione ordinaria fuisse et esse pror- « sus exempta ac sedi apostolicæ duntaxat solum et « in solidum subdita et subjecta, præfatasque ec- » clesias parochiales sancti *Pauli* in suburbio *Can-* « *tuariæ*, Sturreye, de Chystelet, de Menstre, « cum capellis sancti *Iohannis*, & sancti *Laurentii* « in *Thaneto* eidem annexis, de Northborne cum « capella de Scholdon eidem annexa, de Fater- « sham, cum capella de Scheldwych eidem annexa, « de Middelton, de Lenham; de Tenterdenne, « de Sellyng, de Preston, de Kenynton, « de Wyvelesbergh, de Stone in Oxene, de « Brokloud, præbendalem ecclesiam de Gutton, « de Littleb.. rne, nostræ diocesis, de Plumsted; « *Roffensis* diocesis cum capella de Eastwycham, « cum suis pertinentiis, necnon pensiones annuas vi- « delicet de ecclesia de Sybertiswelde & ejus re- « ctore viginti solidos, de Rodmersham & ejus « vicariis decem solidos, de Borden et ejus rectore « tresdecim solidos & quatuor denarios *Cantuari-* « *ensis* diocesis prædictæ, ac insuper decimas majo- « res & minores de terris feodi de Hoppelond « quondam *Soldani* existentibus infra limites seu « fines ecclesiæ de Westbere, decimas parciales de « terris de Westlond, infra limites seu fines de « Menstre, de *Scapeya*, & decimas parciales infra « limites de Eastcherche, de antiquo dominico de « Scherlond, duas decimarum partes infra limites « ecclesiæ de Ripple, decimas parciales infra paro- « chias ecclesiarum de Stokebery & Iwade, deci- « mas majores et minores de Soldanestond, et « partem garbarum decimalium provenientium « de terris monasterii de Wynkelond infra limites « parochiæ de Eastlangedon, aceciam decimas ad « valentiam sex marcarum infra eandem parochi- « am nostræ diocesis *Cantuariæ* prædictæ cum suis « pertinentiis ad ipsum monasterium sancti *Augu-* « *stini* ac nomine ejusdem monasterii ad ipsos ab- « batem & conventum pertinuisse, pertinere et per- « tinere debere, præfatosque religiosos abbatem « et conventum ipsas ecclesias decimas et pensiones « cum suis pertinentiis canonice tenuisse et possedisse « tenere et possidere, ac tenere et possidere debere, « ab officioque nostro in hac parte dimittendos fore, « et dimittimus. Lecta lata et in scriptis promul- « gata fuit, hæc nostra sententia diffinitiva in « manerio nostro de Lambeth sextodecimo die « mensis Augusti anno domini millesimo CCC. « nonagesimo septimo et nostræ translationis anno « primo. In quorum omnium et singulorum fidem « et testimonium, sigillum præsentibus est ap- « pensum.

Thomas Archiep.

Explicit Chronica W. Thomi.

Terra maneriorum sancti Augustini *mensurata.*

IN Godrychesfelde C. l. acras dimid. In Wyne- dale C.xlvij. acras. Summa totius terræ ibidem CCCC.lxxv. acræ, j. virgata.

De terra arabili CCC.xlv. acræ, j. virgata. De marisco ibidem CCCC. acræ. Menstre, Cotmanne- feld C.xxx. acræ. Campnus de spina usque Clivesh- ende C.viij acræ. Campus de donis agnorum usque gardinum C.iiij^xx.xvij. acræ, j. virgata.

Summa terræ arabilis D.lxvij. acræ dimidia.

Summa totius cum terra *Susana* MM.C.xlix. acræ, j. virgata.

Item apud Hengrene CC iij. acræ, iij. virgatæ. Item apud Salmanston iiij^xx. ix. acræ, j. virgata. Item apud Newelonde C. xxvj. acræ. Item apud

Aldelond lxij. acræ. Item apud **Caleys** lix. acræ j. virgata. Summa ſacriſtiæ in *Thaneto* CCC.lvj.acræ dim. j.virg. dimid.

Item apud **Wyngate** iiij^xx.xiij. acræ, iij.virgatæ. Item apud **Ryede** C.iiij^xx.iiij.acræ, j.virgata. Item apud **Blakemanniſberi** lxij. acræ, iij. virg. Item apud **Patyndon** C.xxj.

Summa ſacriſtiæ extra *Thanetum* CCCC.lxj.acræ dimid. iij.virg.

Apud **Ripple** de terra arabili C.iiij^xx.iij. acræ dimidia j.virgata. De paſtura lij.acræ,j.virgata. Item apud **Wynkelond** xxxix.acræ dimidia dimid.virg. & de paſtura C.iiij^xx. xij.acræ,iij.virgatæ. Item apud **Langedon** C. lxiiij. acræ dimid.virg. de terra arabili & paſtura C.xx.acræ dimidia. Item apud **Goſtone** Cix.acræ. Item apud **Sellyng** de terra arabili iiij^xx.xij.acræ & de paſtura & boſco xvj.acræ dimid. Item apud **Bour.** de terra arabili, paſtura & boſco cum bruera CC.xl. acræ. Item apud **Sualclyve** de terra arabili iiij^xx. iiij. acræ de paſtura ibidem & **Chetherſt** iiij^xx.xv.acræ. Item de boſco & bruera apud **Herneherſt** xxx. acræ & apud **Botwelle** j. acra. Summa acrarum totius cameræ M.CCCC.xxj.acr. dimidia.

In mariſco cum aqua CCCC.xviij. acræ, iij. virg. ij. **Dayworks** et de terra *Suſana* CCCC. acr. dimid. iij. **Dayworks**. Item de feodo cameræ Cxxx. acr. v. **Dayworks** dimid. Item de feodo veſturæ de terra mariſci xlviij. acræ. Item de feodo veſturæ de terra *Suſana* & boſco xlij. acr. j. rod. iiij. **Dayworks**. Item ad eccleſiam de **Faterſham** xxxiiij. acr. Item ad eccleſiam de **Sceldwich** ij.acræ dimid.

Summa acr. abbathiæ de **Faverſham**, de quibus percipit abbas S. *Auguſtini* decimam ratione eccleſiæ parochialis de **Faverſham** xxxviij. acræ.

Item apud **Northurne** cum CC. viij. acris de boſco MM.C.lxxix acræ dimid. j.rodæ. Item apud **Lytleburn** D.& v. acræ dimid. j.virg.dimid. Item apud **Stodmerſch** de terra *Suſana* prati & mariſci CCCC.iiij^xx.viij.acræ, j.virgata dimidia. Apud hoſpitale ſancti *Laurentii* de terra & boſco C.xxiiij. acræ dimid. & dimidia virgata, de quibus tradimus ad firmam cum iij. acris prati xlvij. acras, j. virg. Item apud **Lenham** DCCC. lxiiij. acræ de boſco lxxij.acræ. Item xiiij. **Dennes** & ij. boſci xv. acrarum. Item apud **Kenynton** lxij. acræ. Item apud **Borewaremerſch** CC. acræ iiij. j.virgatæ dimidia. Item apud **Snaves** CC. xlviij. acræ per virgam xx. pedum de elemoſyna cum j. acra boſci, x. acris prati dimidia & cum dimidia acra brok CC. xiij. acris dimidia & dimidia virgata, de quibus traduntur ad firmam cum iij.acris prati xlvij. acræ, j. virgata.

Summa omnium acrarum totius abbathiæ S. *Auguſtini* xj.mill.DCCC.lxij.acræ.

Longitudo.	Latitudo.	Pedes.	Pollices.
xxiij.	vj.	xv.	iij.
xxiiij.	vj.	x.	viij.
xxv.	vj.	vj.	iv.
xxvj.	vj.	ij.	iv.
xxvij.	v.	xiv.	ix.
xxviij.	v.	xj.	v.
xxix.	v.	viij.	iij.
xxx.	v.	v.	iv.
xxxj.	v.	ij.	vij.
xxxij.	v.		

Longitudo.	Latitudo.	Pedes.	Pollices.
xxxiij.	iv.	xiij.	vij.
xxxiv.	iv.	xj.	iij.
xxxv.	iv.	ix.	j.
xxxvj.	iv.	vij.	j.
xxxvij.	iv.	v.	vj.
xxxviij.	iv.	iij.	iv.
xxxix.	iv.	j.	vij.
xl.	iv.		
xlj.	iij.	xij.	v.
xlij.	iij.	xj.	xj.
xliij.	iij.	x.	vij.
xliv.	iij.	viij.	ij.
xlv.	iij.	vij.	xj.
xlvj.	iij.	vj.	vij.
xlvij.	iij.	v.	vj.
xlviij.	iij.	v.	iv.
xlix.	iij.	iij.	iv.
l.	iij.	ij.	ij.
lj.	iij.	j.	ij.
lij.	iij.		ij.
liij.	ij.	xv.	iv.
liv.	ij.	xiv.	iv.
lv.	ij.	xiij.	iv.
lvj.	ij.	xij.	xj.
lvij.	ij.	xij.	j.
lviij.	ij.	xj.	iv.
lix.	ij.	x.	viij.
lx.	ij.	ix.	viij.
lxj.	ij.	ix.	x.
lxij.	ij.	viij.	iij.
lxiij.	ij.	viij.	ij.
lxiv.	ij.	vij.	iv.
lxv.	ij.	vj.	
lxvj.	ij.	vj.	ix.
lxvij.	ij.	v.	ij.
lxviij.	ij.	v.	j.
lxix.	ij.	iv.	j.
lxx.	ij.	iv.	vj.
lxxj.	ij.	iij.	vj.
lxxij.	ij.	iij.	
lxxiij.	ij.	ij.	j.
lxxiv.	ij.	ij.	viij.
lxxv.	ij.	j.	ij.
lxxvj.	ij.	j.	j.

Fait aſſavoir de la Fraunchiſe lerceveſque de Canterbirs *qil ad en* **Staplegate** *en lavant dit Citee.*

VErite eſt en cronicles trove que le Roi *Ethelbert* dona levant dit lieu de **Staplegate** & ſeint *Auſtin* qi fuiſt *Erceveſque* de *Canterbirs* quant il vient en *Engleterre* pur precher le Roi & le poeple qi furent peynymes, en meſme le lieu qeſt ore nomee **Staplegate** adonqes fuiſt un lieu come oratorie pur moigne le Roi deſouz le paleys lerceveſque de *Canterbirs.* Et puys trois aunz apres dona il ſon paleys a ſeint *Auſtin* ove touz les apportenancez ou la eſgliſe de la *Trinite* de *Canterbirs* eſt fundee. Et le palays lerceveſque a touz jours ad eſtee tenuz celle lieu de **Staplegate** fraunk dount nulle memorie ne court auxi avant come le paleys lerceveſque,& ſount tenantz lerceveſque & ſon paleys per qei oy par bone eydance ſoi poet homme ſavoir par meintes choſez qount avenuez, kar uncore multz dez gentz ſont

sont en vie & lercevesque mesmes qore est que a ydon qes fuist escoler en la vile que le voillent bien tesmoigner que un *William Frowe* fuist enditee de homicide sensuist en Staplegate & lientz se tient come en seinte esglise. Et hors de Staplegate forjura la terre le Roi & porta le crois a la meer. Et puis sez amyz purchacerent sa pees & revient en *Engleterre* & fuist menant en *Maydestan* graunt temps apres. Et nest mye uncore doulze aunz qil moruft. Et pur ceo les bonez gentz de *Canterbirs* diont que le lieu de Staplegate est en la Citee de deinz les mures; & verite est que le lieu est en la Citee & si ad il allo alliours lieux en la Citee que ne sount mye tayllables en la Citee & unqes ne furent. Et auxi les tenantz de Staplegate sount moul chargez de servir lercevesque de divercez services. kar qaunt le Seneschal lercevesque les veudra somondre en le paleys lercevesque en enqueftez ou pur autres chosez il covient qils soient prest come tenantz de paleys. Et auxi qaunt le paleys est occupie de Roi ou de Reyne ou del Ercevesque mesmes ou de autres grantz seigneurs que le seneschal de franchise ne purra mye tener sa court en le paleys, il viendra en Staplegate & tendra la court en qele meyson qil voudra choiser que null tenantz nel purra contredire & avera lieuz son hostel sil voit. Et auxi si bref vient queu bref que se soit sour tenants lercevesque de Staplegate, le seneschal de fraunchise avera retourn de bref & ferra lexecution que le bref voit. Et auxi si laroun soit pris leyntz ove larcyne ou dautre trespas per ont il soit attachable levant dit seneschal le prendra & le amenera en le paleys lercevesque primerement & puis de illoesqes a *Maydestan* & la avera son jugement. Et nest guerres passe que un laron vient en Staplegate & empla un hanap de *Mazer* ove un pee dargent & fuist pris a maynoure & mesnes en le paleys lercevesque & de illoesqes a *Maydestan*, & la fuist il penduz. Et auxi si Justicerie soit en la ville de deliverance de gayole de Counte sil est homme ou femme de tenantz lercevesque que le seneschal de la fraunchise voudra faire suette de prison ils amenera a Staplegate sil voit & les baudra as ascunz des tenantz a garder & ceo testmoignerst *Esmond de Passele* que bailla a *Alisaundre* del amoynerye *Henr.* atte *Gate* & *Robert* son frere & le fist lour gardeyn. Et auxi un *Robert Courthose* de *Newendeun* tenant lercevesque fuist attache en la mayson lavantdit *Alisaundre* en temps de *Traylbastoun* per le Viscounte & sire *William de Melksop* que fuist seneschal lercevesque de ces terrez, & *Esmond de Passele* le firent entendre as Justicez sire *Roger Bakeroun* & a sez compaignons, & comande fuist a Viscounte per les Justicez que mesmez celez gentz que attacherent lavauntdit *Robert* que il le a lassent quere hors du chastel & remener en le lieu de Staplegate la ou il pristrent, & si le firent ils, & la fuist il arrestuez per *Esmond de Passele* ove les autrez & hors de Staplegate furent deliverez. Et auxi une gentyle femme quavoit a noun *Anable* la veue *William de Childecroft* fuist enditee de recett de *Lukke atte Berne*, ele fuist auxi en garde en Staplegate par seute de *Esmond de Passele* pur graunt maladie quele avoit de qele maladie ele moruft & quant el fuist mort monstre fuist par sire *William Melksop* & par *Esmond de Passele* as Justices & les Justices comanderent a *Henr. de Woghope* Coroner foreyn qil alast a Staplegate prendre lequeste de foreyns & si le fist il, Et qaunt lercevesque tient grauntz festez les polentiers lercevesque averent lieuz lour pleytrye ou bien lour soit, Et sire ceo cemble a tenauntz grauntz servicez & autre evidence ad il assez si mestier soit.

Forma obligationis Cameræ papæ.

VOS venerabilis pater domine *Thoma* abbas monasterii S. *Augustini Cant.* ordinis S. *Benedicti* de licentia ab apostolica sede vobis in hac parte concessa gratis & sponte recognoscitis cameræ domini nostri papæ & sacro collegio reverendorum patrum dominorum sanctæ *Romanæ* ecclesiæ cardinalium pro communi servicio per quendam venerabilem patrem dominum *Johannem* abbatem dicti monasterii prædecessorem vestrum eisdem cameræ & collegio promisso & non soluto M.CCC. florenos auri justi & recti ponderis de *Florencia* & v. servicia consueta pro familiaribus & officialibus domini nostri papæ et dominorum cardinalium prædictorum. Item de eadem licentia gratis ac liberaliter ac sponte promittitis, datis & offertis pro vestro conservicio cameræ & collegio supradictis alios M. CCC. flor. auri & v. servicia familiaribus & officialibus eorundem consueta, quorum omnium tertiam partem integraliter solvere promittitis in *Romana* curia ubicumque fuerit à proximo festo omnium Sanctorum ad unum annum, & aliam tertiam partem in sequenti festo omnium Sanctorum, & aliam tertiam partem in proximo festo omnium Sanctorum reverendis patribus dominis *Guillielmo* tituli sanctorum iiij. coronatorum presbytero cardinali sacri collegii prædictorum dominorum cardinali & *Stephano Arelatensi* archiepiscopo cameræ domini nostri papæ camerariis. Quod si dictis loco & terminis dictos MM. DC. flor. auri & dicta servicia consueta non duxeritis persolvendos promittitis infra iiij. menses post dictos terminos & eorum quemlibet immediate sequentes ad curiam *Romanam* redire & coram dictis dominis camerariis personaliter comparere, & de curia ipsa non recedere donec de prædictis florenis & serviciis familiaribus per vos fuerit satisfactum. Et de hoc obligatis bona vestra & monasterium vestrum & ipsius bona in quibuscumque rebus consistant præsentia & futura. Et ut sitis vinculo fortiori astrictus, sponte subicitis & submittitis vos jurisdictioni & cohertioni dictorum dominorum camerariorum. Et de voluntate vestra qui hoc vultis & petitis & hanc juredictionem in dictos dominos camerarios prorogatis ipsi domini camerarii hanc juredictionem in se suscipientes vobis mandatum faciunt & præceptum tanquam de re ita fessata, quod dictos MM. DC. florenos auri & servicia solvatis loco & terminis supradictis. Et de reveniendo ad *Romanam* curiam & inde non recedendo donec de prædictis fuerit satisfactum, ut superius est expressum. Quod si non feceritis sed in aliquo defeceritis eorundem, in vos suspensionis ab administratione spiritualium & temporalium vestræ abbatiæ & executionis pontificalium si quam habetis ac majoris excommunicationis, & in ecclesiam dicti vestri monasterii interdicti sententias proferunt in scriptis, cominantes & protestantes vestri domini de procedendo contra vos & absque aliqua citatione ad graviores pœnas & sententias spirituales & temporales prout eis placuerit & videbitur expedire. Et quod vos denunciabunt & denunciari facient per se

vel alios excommunicatum suspensum perjurum & aliis pœnis irretitum quas propterea in vos duxerint proferentes, & super hiis omnibus vos domine abbas renunciatis expresse omnibus privilegiis & indulgentiis ac literis apostolicis concessis & concedendis quibuscumque prælatis, beneficio fori restitutionis integrum & appellationis remedio juri revocandi donum & omni juris auxilio canonici & civilis per quæ contra præmissa vel aliquod præmissorum possetis quomodolibet vos tueri. Et juratis ad sancta Dei evangelia manu tacta prædicta omnia & singula prout recitata sunt ad purum & sanum in dictorum dominorum camerariorum sine fraude & dolo firmiter attendere & inviolabiliter observare, & non contra facere vel venire. Si vero vos, quod absit, non cedere vel transferri contingat antequam dictis dominis camerariis vel deputato seu deputatis ab eis vel successoribus suis in dicto officio fuerit de prædictis pecuniæ summis plenarie satisfactum; & is qui regimine monasterii prædicti substitui contigerit infra iiij. menses post substitutionem eandem adeptam administrationem ejusdem monasterii dictis dominis camerariis seu successoribus suis de eisdem summis satisfacere non curaverit, vultis quod in eum dicti domini camerarii easdem sententias proferant & provulgent, & vultis quod de prædictis omnibus nos clerici faciamus publicum & publica instrumenta.

Evidentiæ ecclesiæ Christi Cant.

Ex MS. in Collegio CC. Cant. dicto Thorn.

ANno Dominicæ incarnationis DC.xvj. Ego *Eadbaldus* rex *Canciæ* filius *Ethelberti* regis à Deo compunctus, & per ejus misericordiam perq; ammonitionem domini *Laurentii* archiepiscopi conversus à pravitate vitæ meæ, pro recuperanda salute animæ meæ, proque spe remunerationis futuræ, concedo ecclesiæ *Christi* in *Dorobernia* & familiæ in eadem ecclesia Deo servienti, terram juris mei nomine **Edesham**, cum campis, silvis, pascuis & omnibus ad eam rite pertinentibus, liberam ab omnibus secularibus serviciis & fiscali tributo, Exceptis his tribus, expeditione, arcis pontisve constructione.

Anno Dominicæ incarnationis DC.lxxix. Ego *Lotharius* rex *Cantuariorum* pro remedio animæ meæ concedo terram in insula *Thanatos* in loco qui appellatur *Westanea* tibi *Brithvolde* abba, tuo que monasterio, cui nomen **Raculf**, cum omnibus ad illam rite pertinentibus, campis, pascuis, mariscis. Adjeci adhuc eidem ecclesiæ tuæ terram xij. mansionum in loco qui dicitur **Stureie**, liberam ut superiorem ab omni seculari servicio; Exceptis istis tribus, expeditione, pontis & arcis constructione.

Anno Dominicæ incarnationis DC.lxxx. Ego *Ceadwala* Deo disponente rex rogatus à venerando *Wilfrico* episcopo concessi sibi quandam terram juris mei quæ dicitur **Pagaham** cum appendiciis ejus circumquaque adjacentibus, id est **Sltndun**, **Stipaneg**, **Ceretun**, **Bucgrenora**, **Beorganstede**, **Crimcesham**, **Mundanham** aquilonare & aliud **Mundanham**. Hæc omnia concessimus venerabili viro *Wilfrido* episcopo cum consensu & devota confirmatione omnium optimatum meorum, pro relaxatione omnium peccatorum nostrorum & pro spe æternæ retributionis. Insuper addidimus terram quæ nominatur **Tangmere** fratribus Deo servientibus in ecclesia S. *Andreæ* apostoli, posita super ripam quæ dicitur **Wedringemuthe**.

Anno Dominicæ incarnationis DC.lxxxvij. Ego *Ceadwala* rex cum conjuge mea *Kendritha* concedo tibi pastor *Theodore* archiepiscope & familiæ ecclesiæ *Christi* in *Dorobernia* terram juris mei nomine **Geddinge** & **Wdetun** scilicet terram iiij. aratrorum pro spe salutis æternæ, liberam ab omni seculari servitio; Exceptis expeditione, pontis & arcis constructione.

Anno Dominicæ incarnationis DC.lxxxxiv. Ego *Withredus* rex *Cant.* concedo terram iiij. aratrorum pro amore Dei & *Brithwaldi* archiepiscopi ecclesiæ beatæ *Mariæ* quæ sita est apud **Limminges**, quæ terra vocatur **Wihelmestun**, cum omnibus ad eam rite pertinentibus, campis, silvis, pratis, pascuis, liberam ab omnibus secularibus servitiis; Exceptis expeditione, pontis & arcis constructione.

Anno ab incarnatione Domini DC.xciiij. *Withredus* gloriosus rex *Canciæ* cum reverentissimo archiepiscopo *Brithwaldo* præcepit congregari concilium in loco qui nominatur **Baccanceld**, præsidente eidem concilio jam nominato clementissimo rege *Cant. Withredo*, & eodem venerando patre & primate totius *Britanniæ*, simulque *Tobia* episcopo *Rofensis* ecclesiæ, cum abbatibus, abbatissis, presbyteris, diaconibus, ducibus, satrapis, pariter tractantes de statu ecclesiarum Dei in *Anglia*, & de his quæ à fidelibus regibus prædecessoribus ejus & propinquis, *Ethelberto* videlicet posterisq; ejus, Deo omnipotenti in propriam hæreditatem data fuerunt, qualiter secundum veram justitiam stare & permanere valeant, vel quomodo ea servare oporteat amodo & usque in finem seculi, constituentes. Ego, inquit *Withredus*, rex terrenus, à rege regum compunctus, zelo rectitudinis accensus, ex antiqua traditione sanctorum patrum didici, non esse licitum alicui homini in laico habitu constituto, usurpare sibi quasi propriam possessionem quod ante fuerat Domino concessum & cruce Christi firmatum. Scimus enim & veraciter constat quia quod semel accepit homo donatione alterius in propriam potestatem, nullatenus sine injuria illud iterum dimittet. Horrendum est itaque hominibus Deum vivum expoliare, tunicamque ejus & hæreditatem scindere. Cum ergo Deo aliquid oblatum fuerit de terrenis substantiis, ad hoc ut facilius promereri valeant offerentes æternam retributionem percipere in cœlis, manifeste declaratur, quod quanto incautius homo secularis applicuerit se in hæreditatem regis æterni, tanto districtius à Deo punietur. Pro qua re firmiter decernimus, & in nomine omnipotentis Dei omniumque Sanctorum præcipimus omnibus successoribus nostris regibus, principibus & omnibus in laico habitu constitutis, ut nulli unquam liceat alicujus ecclesiæ vel monasterii dominium habere, quæ à me vel antecessoribus meis priscis temporibus Deo tradita sunt in perpetuam hæreditatem & sanctis ejus; Magis autem sicut in canonibus præcipitur observandum est, ut quando aliquis de prælatis defungitur episcopus, abbas vel abbatissa, intimetur archiepiscopo propriæ parochiæ, & cum ejus consilio & consensu, vita ac munditia ejus examinata, qui dignus invenitur eligatur, & nullo modo sine consensu & consultu archiepiscopi promoveatur. Neque de hac re aliquid pertinet ad decretum vel imperium regis,

regis. Illius autem eſt Comites, Duces, optimates, principes, præfectos, judices ſeculares ſtatuere. Metropolitani vero archiepiſcopi eccleſias Dei replere, gubernare, epiſcopos, abbates, abbatiſſas, cæteroſque prælatos eligere, ſtatuere, firmare, admonere, ne quis de ovibus Chriſti, ſcilicet æterni paſtoris aberret. Hæc lex per ævum in regno noſtro inperpetuum omnibus eccleſiis Dei pro ſalute animæ meæ meorumque prædeceſſorum, proque ſpe cœleſtis regni. Igitur ex hac die & deinceps concedimus & donamus eccleſiis regni noſtri liberas eſſe perpetua libertate ab omnibus ſecularibus ſerviciis, ab omni debito vel pulſione regalium tributorum, ut poſſint pro nobis Deo omnipotenti hoſtias dignas offerre noſtraque peccata abluere inmaculatis muneribus.

Anno Dominicæ incarnationis DCC. xlj. Ego *Eadbrith* rex cognomento *Eating*, pro ſalute animæ meæ concedo eccleſiæ Chriſti in *Dorobernia* capturam piſcium quæ habetur in oſtio fluminis quæ dicitur *Limenea*, & partem agri in qua ſitum eſt oratorium ſancti *Martini* cum domibus piſcatorum, & quartam partem aratri circa eundem locum & paſcua Cl. jumentorum juxta mariſcum qui dicitur **Biſcopeſwic** uſque ad ſilvam quæ appellatur **Rhip**, & uſque ad terminos *Suthſaxoniæ*, regimen habente eccleſiæ beatæ *Mariæ* quæ habetur apud **Limene** *Cuthberto* archiepiſcopo tunc temporis abbate. Cui videlicet eccleſiæ hanc meam donationem nominatim contuli liberam ab omni ſeculari ſervitio, exceptis iſtis tribus, expeditione, pontis, & arcis conſtructione.

Anno Dominicæ incarnationis DCC. xlij. congregatum eſt magnum concilium apud **Cloveſho**, præſidente eidem concilio *Ethelbaldo* rege *Merciorum* cum *Cuthberto* archiepiſcopo *Doroberniæ* cæteriſque epiſcopis ſimul aſſidentibus, diligenter examinantes circa neceſſaria totius religionis, & de ſymbolo ex antiquis ſanctorum patrum inſtitutionibus tradito, ſtudioſeque perquirentes qualiter in primordio naſcentis eccleſiæ hic in *Anglia* jubebatur haberi, aut ubi honor cœnobiorum ſecundum normam æquitatis. Hæc & his ſimilia anxie inquirentes, antiquaque privilegia recitantes, tandem pervenit ad manus libertas eccleſiarum, & inſtitutio vel præceptum *Withredi* glorioſi regis de electione & auctoritate cœnobiorum in regno *Cantiæ*, quomodo vel qualiter ſecundum imperium & electionem *Cantuarienſis* metropolitani fieri, ſtare præcipitur. Ex præcepto itaque regis *Ethelbaldi* lectum eſt coram omnibus privilegium præfati *Withredi* glorioſi regis, & placuit cunctis hoc audientibus, pariterque dixerunt, nullum aliud tam nobile tamque prudenter conſtitutum decretum invenire potuiſſe ſecundum eccleſiaſticam diſciplinam, & ideo hoc ab omnibus firmari ſanxerunt. Igitur ego *Ethelbaldus* rex *Merciorum* pro ſalute animæ meæ et ſtabilitate regni mei, proque reverentia venerabilis archiepiſcopi *Cuthberti*, propria manu mea munifica ſubſcribens confirmo, ut per omnia libertas, honor, auctoritas, et ſecuritas Chriſti eccleſiæ à nulla perſona denegetur, ſed ſit libera ab omnibus ſecularibus ſerviciis & omnes terræ ad illam pertinentes, exceptis expeditione, pontis et arcis conſtructione.

Et ſicut ipſe præfatus rex *Withredus* pro ſe ſuiſque conſtituit ſervandum, ita per omnia irrefragabiliter et immutabiliter perdurare præcipimus.

Anno Dominicæ incarnationis DCC. xliij. apicem regni tenente in *Cantia* glorioſo rege *Eadberto*, venerabilis ac Deo dilectus *Cuthbertus* vir in omni ſapientia & religione fundatus, undecimus à beato *Auguſtino* in metropolitana ſede *Doroberniæ* ſummi ſacerdotii dignitate fungebatur. Hic prudenter advertens deſtitutionem eccleſiæ Chriſti, eo quod nullo honorabilis ſepulturæ decore fulgeret, dum defunctis archiepiſcopis eorum corpora ſibi auferrentur, & ad cœnobium quod in orientali parte *Cantuariæ* civitatis extra urbem ſitum eſt transferrentur, condoluit & qualiter illa conſuetudo mutaretur ſtudioſe tractavit. Præſidebat autem ea tempeſtate ſedi apoſtolicæ *Gregorius* junior, vir ſanctitatis merito venerabilis, & magno ſapientiæ ſplendore præfulgens. Huic itaque cum reverentiſſimus *Cuthbertus* hanc cauſam patefaceret, & ſe nimis pro tali archipræſulum tranſpoſitione contriſtari aſſereret, petiit ab eo ut hanc conſuetudinem ſuo edicto mutaret, & mutatam ſua auctoritate firmaret. Qui quoniam piam & rationabilem cauſam prætendebat, pro voto mox quod petivit optinuit. Confeſtim ergo cum à *Roma* reverſus *Angliam* veniret, & à ſuis honorifice ſuſceptus fuiſſet, hoc idem negotium etiam præfati regis auctoritate fecit firmari. Poſt hæc, in archiepiſcopatu plurimos feliciter vivens annos, plurima ob robur eccleſiæ concilia fecit in *Anglia* celebrari. Conſtruxit et baſilicam juxta eccleſiam Chriſti quam in honore S. *Iohannis Baptiſtæ* conſecravit, ubi ipſe & ſucceſſores ſui honorifice ſepelirentur. Appropinquante autem vitæ ſuæ termino, præcepit ne aliqua divulgatio infirmitatis vel mortis ejus fieret nec ſignum pro eo pulſaretur, donec ejus corpus ſepulturæ traditum eſſet. Quod & factum eſt. Sepulto vero eo, ſigna pro eo pulſantur, notitia mortis ejus palam divulgatur. Quo audito, abbas ſancti *Auguſtini* nomine *Iambertus* eo cum ſociis acceſſit, corpus juxta ritum priſtinum ſecum laturus, ſed cum eum jam ſepultum reperiret, & antiquam conſuetudinem apoſtolica ſimul & regia auctoritate mutatam eſſe cognoſceret, turbatus & anxius ſuo privatus deſiderio ad propria remeavit. Succeſſit autem beato *Cuthberto* totius *Britanniæ* primati in archiepiſcopatum vir magnæ religionis nomine *Brechwinus*, qui de præfata mutatione ſepulturæ archipræſulum prædeceſſoris ſui ſtatuta multum laudavit, & eadem devotione qua ipſe fecerat, eandem cauſam apoſtolica & regia auctoritate & ſua confirmari fecit. Et hoc quoque ex hac vita ſublato, filii eccleſiæ Chriſti in memorata baſilica ſancti *Johannis Baptiſtæ* ubi prædeceſſor ſuus honorabilis *Cuthbertus* locatus fuerat ſepelierunt. Huic ſucceſſit in pontificatum prædictus abbas *Iambertus* qui præſulatus dignitatem annis plurimis vigore ſacerdotalis auctoritatis pleno adminiſtravit. Hic cum finem ſuum ſibi inſtare conſpiceret, volens anteceſſorum ſuorum ſtatuta mutare, præcepit, ut poſt obitum ſuum ad ædem S. *Auguſtini* corpus illius ſepeliendum deferretur. Eo quoque defuncto præceptum illius impletum eſt. Nam cum tertius eſſet qui apud eccleſiam Chriſti ubi duo prædeceſſores ſui quieſcebant ſepeliri deberet, præparatum ſibi honorem abjecit, & in loco ubi abbas fuerat ſepulturam ſibi ad hoc ut mutatio quæ de archiepiſcoporum corporibus facta erat annichilaretur, elegit; ſed quia Chriſtus eccleſiæ ſuæ honorem everſum iri noluit, virum prædicandæ ſanctitatis *Athelardum* ei in pontificatum

succedere fecit, qui prædecessoris sui *Lamberti* statuta de sæpe memorata causa irrita fecit, & decus quod venerandi patres *Cuthbertus* & *Bregowinus* ecclesiæ Christi in hac re contulerant approbavit, & apostolica simul & regia auctoritate fecit firmari, & eidem negotio suam auctoritatem adhibuit. Res itaque in posterum ita remansit, & apud metropolitanam sedem ipse *Athelardus* & omnes successores sui, viz. archipræsules ecclesiæ Christi *Cantuariæ* sepulturæ honorem sortiti sunt.

Anno Dominicæ incarnationis DCC. xlvij. Ego *Eadbertus* rex *Canciæ* cum consensu optimatum meorum, *Bregowini* archiepiscopi & cæterorum principum meorum, concedo ecclesiæ quæ est apud **Raculf** & tibi *Deneheah* abba tuæque familiæ pro salute animæ meæ vectigal & tributum unius navis in portu ac villa quæ dicitur **Fordewic**, ad opus ut præfatus sum sanctæ *Mariæ* quæ in jam nominata ecclesia Deo servit. Simulque præcipio in nomine omnipotentis Dei præfectis, præpositis, actionariis & omnibus fidelibus qui habent vel habituri sunt aliquam potestatem, ut hæc meo donatio sit stabilis & firma imperpetuum.

Anno incarnati Domini DCC. lxxxiiij. Ego *Ealhmundus* rex *Cantiæ*, do tibi *Wetrede* honorabili abbati tuæque familiæ degenti in loco qui dicitur **Raculf Cestre** terram xij. aratrorum quæ dicitur **Schyldwic**, cum universis ad eam rite pertinentibus, liberam ab omni seculari servitio & ab omni regali tributo; Exceptis expeditione, pontis & arcis constructione.

Anno incarnati Domini DCC. xcj. Ego *Kenewlfus* rex rogatu venerabilis archiepiscopi nostri *Athelardi* do vicario munere terram xij. aratrorum ubi dicitur **Tenham**, ad metropolitanam Salvatoris ecclesiam. Hanc autem munificentiam ob id maxime reddo, quia idem archiepiscopus gratia recompensationis terram xij. aratrorum mihi dedit in loco ubi *Cregesewlma*, quam videlicet terram *Offa* rex olim dedit cuidam Comiti suo nomine *Ufa*. Hanc itaque donationem meam, ego rex *Kenewlfus* liberam ecclesiæ Christi concedo ab omni seculari servicio; Exceptis expeditione, pontis & arcis constructione.

Anno incarnati Domini DCC. xcviij. congregatum est magnum concilium in loco qui dicitur **Baccanceld**, præsidente eidem concilio *Cenewlfo* rege, necnon reverentissimo archiepiscopo *Athelardo*, cum episcopis, abbatibus, & multis aliis idoneis personis. Tunc idem venerabilis pater & primas totius *Britanniæ Athelardus* sic exorsus est. Ego *Athelardus* gratia Dei humilis sanctæ *Dorobernensis* ecclesiæ archiepiscopus unanimo consilio totius sanctæ synodi in nomine Dei omnipotentis & per ejus tremendum judicium præcipio, sicut ego mandatum à domino apostolico *Leone* papa percepi, ut ex hoc tempore nunquam temerario ausu super hæreditatem Domini, id est ecclesias, laici seculares præsumant dominium suscipere. Sed sicut in privilegiis ab apostolica sede datis habetur, seu eciam ab apostolicis viris in initio nascentis ecclesiæ traditum est per sanctos canones, vel eciam à propriis possessoribus monasteriorum constitutum est, ea regula & disciplinæ observantia sua monastica jura studeant observare. Si ergo quod absit, ipsi hoc nostrum mandatum & Domini Apostolici præceptum spreverint & pro nichilo ducunt, sciant se à præsenti ecclesia justorum segregatos, & in die judicii ante tribunal Christi nisi ante emendaverint rationem reddituros. Hæc sunt nomina sanctorum episcoporum & abbatum qui cum totius synodi consensu pro confirmatione prædictæ rei signum sanctæ Crucis subscripserunt.

✠ Ego *Athelardus* archiepiscopus *Dorobernensis* civitatis subscripsi.
✠ Ego *Hedde* episcopus *subs.*
✠ Ego *Woror* episcopus *subs.*
✠ Ego *Egwinus* episcopus *subs.*
✠ Ego *Fortherus* episcopus *subs.*
✠ Ego *Daniel* episcopus *subs.*
✠ Ego *Eadbrith* episcopus *subs.*
✠ Ego *Acca* episcopus *subs.*
✠ Ego *Ingualdus* episcopus *subs.*
✠ Ego *Heardryd* episcopus *subs.*
✠ Ego *Nothbertus* episcopus *subs.*
✠ Ego *Wulfredus* archidiaconus *subs.*
✠ Signum *Adulfi* episcopi *Licifeldensis*
✠ Ego *Eadwlf Siddensis* episcopus *subs.*
✠ Ego *Osmundus Londoniensis* episc. *subs.*
✠ Ego *Tydfridus Dammoca* episcopus *subs.*
✠ Ego *Eortredus* abbas *subs.*
✠ Ego *Werubrihtus Legorensis* *subs.*
✠ Ego *Ealmundus* episc. *Wintoniensis* *subs.*
✠ Ego *Wermundus Rofensis* episcopus *subs.*
✠ Ego *Felogyldus* abbas *subs.*

Anno Dominicæ incarnationis DCC. xcix. Ego *Cenewlfus* rex, venerabili archiepiscopo *Athelardo* rogante reddo ecclesiæ Christi quæ est in *Dorobernia* quasdam terras quas olim rex *Offa* eidem ecclesiæ ablatas suis contulit ministris. Quarum nomina hæc sunt, **Cerringes**, **Selebertescear̄t**, **Brinningland**, & **Burnam** in parte occidentali **Bercham**. Has ut præfatus sum terras pro perpetua salute animæ meæ rogatu prænominati pontificis, consentientibusque episcopis & principibus meis, reddo liberas ab omni seculari servicio & tributo regali. Et hanc donationem meam ut inviolata permaneat, sigillo sanctæ crucis confirmo.

Anno Dominicæ incarnationis DCCC. Ego *Athelardus* primas totius *Britanniæ*, pro amore Domini nostri *Jesu Christi*, & pro absolutione omnium criminum meorum, concedo ecclesiæ Christi & monachis ejusdem ecclesiæ terram quatuor aratrorum nomine **Burnam**, omnesque pontifices successores nostros intimo corde obsecro, ut omne bonum quod in illa terra lucrificatum fuerit idem fratres ad mensam suam habeant, aut ad aliud ad quod utilius illis videatur. Hanc enim terram prænominatam quidam strenuus & prædives homo qui olim præfectus fuit in *Dorobernia* civitate nomine *Aldhuin*, pro salute animæ suæ ecclesiæ Christi quasi dominium suum contulit ad victum monachorum ibidem Deo servientium. Sed eadem sancta ecclesia Christi contra veram justitiam rapacitate *Offæ* regis eadem terra privata est. Nos autem Christo auxiliante iterum eandem terram sinodali judicio curavimus eidem Christi ecclesiæ restituere. Itaque reges & pontifices sequaces nostros & omnes alios qui potestatem habent vel habituri sunt in hac provincia summo studio rogamus & humiliter obsecramus, ut semper augere studeant eisdem fratribus nostris bonum suum & non minuere. Hanc prædictam

ctam terram, scilicet **Burnam**, liberam ab omni seculari servicio sinodali ut præfatur judicio recepi & eadem libertate ecclesiæ Christi reddidi; Exceptis his tribus, expeditione, pontis & arcis constructione.

Anno Dominicæ incarnationis DCCC. iiij. Ego *Cenewlfus* rex *Merciorum*, & *Cuthredus* rex *Cantiæ* frater meus, concessimus interveniente *Athelardo* archiepiscopo *Cantiæ* ecclesiæ sanctæ *Mariæ* quæ sita est in loco qui dicitur **Liminge**, ubi jacet corpus beatæ *Eadburgæ*, aliquantulam terram in civitate quæ dicitur *Dorobernia*, videlicet sex mansuras pertinentes ad ecclesiam beatæ *Mariæ* in parte occidentali, locus autem ille dicitur **Eadburgewell**.

Anno Dominicæ incarnationis DCC.lxxiiij. Ego *Offa* rex concedo partem terræ in marasco ubi dicitur **Hlide**, ad opus ecclesiæ Christi, id est, monachorum qui in ecclesia Christi sunt, quæ sita est in *Dorobornia* civitate, *Iamberto* archiepiscopo ejusdem civitatis rogante, pro salute animæ meæ liberam ab omni seculari servicio & fiscali tributo; Exceptis pontis & arcis constructione.

Anno Dominicæ incarnationis DCCC.xxij. Indictione iij. de diversis *Saxoniæ* partibus congregatum est synodale concilium in loco præclaro qui dicitur **Clovesho**, præsidente huic venerabili concilio *Beornulfo* rege *Merciorum*, & *Wulfredo* archiepiscopo, cæterisque episcopis & abbatibus omniumque dignitatum optimatibus, ecclesiasticarum videlicet & secularium personarum, utilitatem & necessitatem ecclesiarum monasterialisque vitæ regulam & observantiam, stabilitatem quoque regni pertractantes. Interea ab omnibus in eadem synodo quæsitum est quomodo quis cum justitia sit tractatus, seu quis injuste sit despoliatus. Inter multa itaque quæ ibi acta & dicta sunt, monstratum est quia præfatus archiepiscopus *Wulfredus* per delationem, & inimicitiam, & violentiam, avaritiamque, *Cenulfi* regis perpessus sit, & de sua justa dominatione injustissime privatus, tam per ea quæ hic inter nos, scilicet in *Anglia* illi sunt illata, quam per ea quæ per jussionem prænominati *Cenulfi* regis ad apostolicam sedem perlata sunt. Nec ille solummodo sæpe nominatus archiepiscopus, sed per easdem accusationes & discordias tota gens *Anglorum* per sex annorum ferme curricula sua primordiali auctoritate sacrique baptismatis ministerio privata sit. Super hæc omnia quadam vice idem rex *Cenulfus* cum suis consiliariis veniens ad villam regalem *Londoniam* constituit diem cum magna indignatione quo idem archiepiscopus veniret ad eum. Quo cum venisset, præcepit rex ut relictis omnibus rebus suis citissime de *Anglia* discederet, ne aliquam spem haberet redeundi amplius, nec per præceptum domini papæ nec precibus imperatoris, nec alicujus alterius personæ nisi consentiret voluntati ejus dimittendo ei villam trecentorum manentium nomine **Leogenesthamme**, insuper daret ei centum libras denariorum. Hanc autem reconciliationem prædictus vir *Wulfredus* diu recusans contradixit. Cumque amici viri Dei & optimates regis qui illum plurimum dilexerunt viderent rapacitatem & violentiam regis, instigaverunt archiepiscopum ut eo tenore regiæ voluntati pareret, quatinus idem rex discordiam quam per nuncios suos inter apostolicum & archiepiscopum composuerat, dissiparet, omnem quoque potestatem & dignitatem quæ ad primatem sedem pertinebat eidem patri juxta auctoritatem quam antecessores ejus priscis temporibus excellentius habuerunt ei restitueret. Quod si hoc rex facere nequisset, pecuniam & terram quam ab archiepiscopo exigebat, iterum ei redderet. Hac igitur conditione assensum ei pater præbuit. Sed nichil hujus prædictæ conditionis impletum est. Nam tribus integris annis post eandem reconciliationem, potestatem quam antecessores ejus & ipsemet ante illam discordiam habuerunt super **Suthmenstre**, tam in pastu, pecunia, vestimentis, quam obedientia quæ ad sedem metropolitanam pertinebat privatus remansit. Post mortem autem *Cenulfi* regis cum *Beornulfus* rex regnaret, idem pater archiepiscopus invitabat *Cenedritham* abbatissam hæredem filiamque *Cenulfi* regis ad prædictum concilium. Quo cum pervenisset, omnibus in concilio audientibus conqueritur archiepiscopus de injuriis, & molestiis sibi & Christi ecclesiæ à patre suo illatis, emendationemque ab ea si justum est postulat. Tunc omne concilium pro justitia invenit, & hoc unanimi consensu decrevit, ut illa omnia quæ pater ejus archiepiscopo ibidem abstulerat, juste eidem reddere debuisset, iterumque tantundem pro emendatione. Insuper omnem usum emendare quem in illo spatio præfatus pater perdiderat. Quod ipsa humiliter spospondit. Placuit itaque *Beornulfo* regi cum suis sapientibus pro amicitia *Cenulfi* regis & hæredum illius archiepiscopo supradictarum terrarum diligentissime reconciliationem & emendationem facere. Quia autem hoc regi placuit & humili prece id deposcebat, pro amore & amicitia illius consensit. Hæredes enim sæpe nominati regis *Cenulfi* expetiverunt eundem patrem, patronum & intercessorem habere. Deprecabanturque eum humili devotione ut pro plena reconciliatione susciperet in quatuor locis terram centum manentium, id est, **Herges**, **Herfowdinglond**, **Wambelea**, **Gedding**. Tunc archiepiscopus pro amore Dei & amicabili amicitia regis *Beornulfi* huic reconciliationi consensit, ea conditione ut præfata abbatissa prænominatam eidem archiepiscopo illam terram, scilicet centum manentium, cum libris quos *Angli* dicunt **Landboc**, & cum eadem libertate quam ante habuerat, in perpetuam hæreditatem traderet. *Beornulfus* autem rex cum testimonio totius synodi liberam omnino proclamavit. Ista quoque reconciliatio nec hac vice rata fuit, quia post hæc ista promissio xij. mensibus imperfecta remansit. Retenti enim sunt tres manentes de prædicta conditione & libri xlvij. scilicet liber de **Bocland**, liber de **Wambelea**, liber etiam de **Herefrethingeland**. Sequenti vero anno hæc eadem abbatissa flagitabat colloquium cum sæpe nominato viro, qui tunc temporis erat in regione *Wiciorum* in loco qui dicitur **Claveshleu**, ibi enim tenebat concilium: ubi cum virum invenisset, confessa est insipientiam tardatæ reconciliationis. Archiepiscopus vero cum magna dulcedine ostendit se esse omnino liberum de sæpenominata reconciliatione; de sua autem parte, id est abbatissæ plura deesse, quæ reddere debuisset. At illa coram posita concilio suffusa levi rubore, omnia quæ deerant humiliter promisit se reddituram, libros etiam quarundam terrarum quos ante non promiserat cum terris in eodem concilio, archiepiscopo libenti animo reddebat. Agellum quoque quatuor manentium pro ejus amicitia adjecit apud **Hergam**.

gam. Terram quoque xxx. manentium ubi dicitur **Cumbe**, cum libello ejusdem terræ pro emendatione, archiepiscopo dedit, ut firma amicitia inter omnes hæredes *Cenulfi* regis & archiepiscopum stabilis permaneret. Archiepiscopus autem his omnibus assensum præbuit, hac conditione, ut nomina prædictorum agellorum sint abrasa de antiquis privilegiis quæ pertinent ad **Wincheleecumbe**, ne imposterum aliqua controversia excitetur de hoc; quod synodali auctoritate finitum est, & signo crucis firmatum.

Anno Dominicæ incarnationis DCCC. v. Ego *Cuthredus* rex *Cantiæ* cum licentia *Cenulfi* regis *Merciæ*, concedo *Wlfredo* archiepiscopo ad opus ecclesiæ Christi terram duorum aratrorum quæ dicitur **Bocholo**, & ab aliis vocatur **Hrythraleah** liberam ab omni seculari servitio. Item, in alio loco in *Cantia* ubi dicitur **Beweestanwdan**, quidam autem nominant **Cingesculand**, quod nos possumus dicere pasturam vaccarum regis. Ista inquam terra cum supranominata & cum suis contiguis terminis qui ad easdem rite pertinent, concedo supra nominato archiepiscopo ad opus præfatæ ecclesiæ liberas ab omni seculari gravitate & fiscali tributo; Exceptis expeditione, pontis & arcis constructione.

Anno Dominicæ incarnationis DCCC. ix. Ego *Cenulfus* rex *Cantiæ* concedo *Wlfredo* archiepiscopo dilecto mihi terram juris mei vij. aratrorum quæ dicitur **Bereham**, pro ejus competenti pecunia, id est, xxx. libris denariorum. Item, in alio loco in *Cantia* dedi eidem venerabili viro ad opus præfatæ ecclesiæ & monachorum ibidem Deo servientium terram xxv. jugerum, nomine **Ibbinctun**, liberas ab omnibus secularibus anxietatibus; Exceptis communi expeditione, pontis & arcis constructione.

Anno Dominicæ incarnationis DCCC. xj. *Wluredus* archiepiscopus emit has terras ad opus ecclesiæ Christi in *Dorobernia* à *Cenulfo* rege, *Gravenea*, **Cassincburnam**, & **Elmestede**, & in alio loco terram duorum aratrorum quæ dicitur **Swiduningland** juxta *Gravenea*. Item, in alio loco terram quæ nominatur **Appingland**. In marisco quoque terram unius aratri inter hæc quatuor confinia, ab oriente **Clemearc**, ab austro **Bedinghope**, in palude, ab occidente terra regis, ab aquilone **Nothamespynd**, cum undique legitimis limitibus rite ad eas pertinentibus, campis, silvis, pratis, pascuis, paludibus, littoribus, liberas ab omni seculari servicio; Exceptis expeditione, pontis, & arcis constructione.

Ego eciam *Cenulfus* rex pro reverentia & dilectione ejusdem archiepiscopi *Wlfredi* ecclesiæ Christi in *Dorobernia* infra mœnia urbis in australi parte præfatæ ecclesiæ duas dono mansiones & dimidiam quod Angli dicunt **Thriddehialf** haga, & duo prata in orientali parte fluminis *Sturæ* sita.

Anno Dominicæ incarnationis DCCC. xiiij. Ego *Cenulfus* rex viro venerando *Wlfredo* concedo aliquam partem juris mei & monachis ecclesiæ Christi in perpetuam libertatem in loco qui dicitur *Oinnanea* circiter xxx. jugera inter duos gremiales rivos quod dicitur **Sture**. Hæc terra, ut diximus, libera maneat ab omnibus secularibus servitiis; Exceptis expeditione, pontis & arcis constructione. Item, ego *Cenulfus* gratia Dei rex concessi ecclesiæ Christi in *Dorobernia* infra mœnia particulam terræ quæ adjacet ecclesiæ sancti *Johannis Baptistæ*, mensuram scilicet xv. virgarum longitudinis, x. virgarum latitudinis. Eodem anno idem venerabilis pater *W.* archiepiscopus adjecit monachis ecclesiæ Christi domos suas quas proprio labore construere fecit.

Anno Dominicæ incarnationis DCCC. xv. Ego *Cenulfus* rex do partem terræ juris mei in loco qui dicitur *Bixlea* x. aratrorum *Wlfredo* archiepiscopo ad opus ecclesiæ Christi, & hæc terra libera permaneat, præter expeditionem, pontis & arcis constructionem.

Hæc sunt nomina pascuorum porcorum, **Helfrethingden**, **Hunbealdingbola**, **Frumesingleah**, **Burnestedesden**, **Heanyfre**, cujus termini sunt in oriente **Swyhrig**, in austro **Plumwarding parroc**, in occidente **Lindecolne**, & ab aquilone **Atene**.

Anno dominicæ incarnationis DCCC. xxj. Ego *Cenulfus* rex concedo venerando archiepiscopo *W.* pro remedio salutis æternæ partem terræ juris mei in tribus locis, id est, **Coppanstan**, **Greatnearse**, & **Scealdesforda n**, liberas ab omni seculari servicio & regio tributo.

Anno Dominicæ incarnationis DCCC. xxij. Ego *Cenulfus* rex *Cantiæ* do *W.* archiepiscopo ad opus monachorum partem terræ juris mei nomine **Meletun**, liberam ab omni seculari gravitate & fiscali tributo. Item, eodem anno *Beornulfus* rex dedit *W.* archiepiscopo ad opus monachorum villam **Godmeresham** terram juris sui, videlicet octo aratrorum, liberam ab omnibus rebus; Exceptis expeditione, pontis & arcis constructione.

Anno Dominicæ incarnationis DCCC. xxiij. Ego rex *Ceolulfus* concedo partem terræ juris mei in *Cantia W.* Archiepiscopo partim infra mœnia urbis *Dorobernia*, videlicet lx. pedum in longitudine & xxx. in latitudine; partim extra civitatem ab aquilonali parte urbis xxx. jugera, xxv. in arido campo & quinque agros prati.

Anno Dominicæ incarnationis DCCC. xxiiij. Ego *Wlfredus* archiepiscopus dedi monachis ecclesiæ Christi terras quæ vocantur **Egethorne** & **Langedune** pro commutatione alterius terræ quæ vocatur **Beraham**. Item dedi eisdem monachis villam quæ dicitur **Castur**, **Waldingtun**, in occidentali parte ecclesiæ infra mœnia urbis *Dorobernia* intra ripam fluminis **Sture**. Item, idem pater dedit ecclesiæ Christi terram quæ dicitur **Flocquinningland** in regione **Castrege**, ruricolum quoque unius aratri in loco qui dicitur **Byri**.

Anno Dominicæ incarnationis DCCC. xxix. Ego *Wilaf* rex *Merciorum* concedo ecclesiæ Christi & *Wlfredo* archiepiscopo in provincia *Mildelsaxonum* partem terræ juris mei, quæ ab incolis nominatur **Botewelle**, cum campis, pratis, pascuis, silvis, venationibus omnibus ad eam rite pertinentibus liberam ab omni seculari servitio & regali tributo, Exceptis expeditione, pontis & arcis constructione.

Anno Dominicæ incarnationis DCCC. xxx. Ego *Wernardus* gratia Dei presbyter his literis intimare cupio quomodo volo post obitum meum substantiam & terras dividere, quas donante Deo & *Wlfredo* archiepiscopo propinquo meo auxiliante adquisivi. Inprimis autem cum magna humilitate & humili devotione reddo ecclesiæ Christi & monachis Deo ibidem servientibus omnes terras infra *Cantiam* & extra quas hactenus tenui, donante præfatæ archiepiscopo & consentiente prædicta familia Christi. Præcepit enim hoc mihi idem archiepiscopus ita facere,

facere, eo quod eaſdem terras ad opus jam ſæpedictæ familiæ emiſſet, & cum magno labore adquiſiſſet, pro remuneratione æternæ ſalutis. Hæc autem ſunt nomina terrarum quas reddo, **Hergas**, *c.* & iiij. hidas. **Graveneam**, xxxij. hidas. **Burnam**, xliiij. hidas. **Deſwalun**, x. hidas. **Berham**, quam idem archiepiſcopus & monachi eccleſiæ Chriſti mihi dederunt pro commutatione terræ de **Clive**, xxxvj. hidas; unum jugum quod jacet in auſtrali parte **Limene** & ab incolis nominatur **Lambaham**, pertinet autem ad **Burnam** & reddit xl. penſas caſei, & agnos & lanam abſque caſeo. Aliud jugum apud **Northwda**, & reddere debet Cxx. menſuras quas Angli dicunt **ambres** de ſale, mariſcos omnes in auſtrali parte **Limene** & in aquilonali cum præfatis terris devote reddo. Manſionem quoque in aquilonali parte *Dorobernia* muri, & clauſulam quod Angli dicunt **teage**, quæ pertinet ad prædictam manſionem. Hanc autem redditionem ideo ex parte reddo quia dominus meus archiepiſcopus ita præcepit mihi, & in ſcripto quòd ipſe ſcribere fecit de diviſione rerum ſuarum hoc idem notari præcepit. In quo etiam ſcripto conſtituit elemoſynam quam cotidie fieri præcepit, in illis terris quas ipſe adquiſivit pro anima ſua, & pro animabus omnium illorum qui eccleſiæ Chriſti aliquid auxilium impendiſſent, & hoc intentiſſime fieri præcepit, ita ut diceret, inter Deum & ſequentes nos archiepiſcopos ſit de facienda aut negligenda iſta elemoſyna à me ordinata. Apud **Hergam** v. pauperes. Apud **Otoford** v. Apud **Clive** ij. Apud **Gravena** ij. Apud **Deſwalun** j. In civitate *Dorobernia* vj. Unicuique detur cotidie ad manducandum quod convenienter ſit ſatis, & per annum cuique pauperi ad veſtitum xxvj. den. Cotidie quoque præcepit miſſam celebrari pro anima ſua & pro animabus ſupramemoratorum. In anniverſario ſuo præcepit dari mille CC. pauperibus ad manducandum, cuique panem unum, & caſeum aut lardum, & denarium unum. Hoc eſt præceptum archiepiſcopi *W.* Ego quoque *Werhardus* presbyter concedo eccleſiæ Chriſti prænominatæ in urbe *Dorobernia* pro ſalute animæ meæ & *Wlfredi* archiepiſcopi xxxij. hidas de patrimonio meo, quas dare poſſum cui volo, nomine **Hyſe.** Aliam quoque terram nomine **Meſgeldewrthe** quam *Ceolnothus* archiepiſcopus & monachi ſæpe nominatæ eccleſiæ Chriſti mihi dederunt eidem eccleſiæ redono. Adhuc addo terram octo hidarum nomine **Cunilond.** Super hæc xxx. hidas cum villa nomine **Twicham** in provincia **Middleſexan.**

Anno Dominicæ incarnationis DCCC. xxxij. Ego rex *Athulfus* inſtinctu Dei & *Ceolnothi* archiepiſcopi concedo eccleſiæ Chriſti ad opus monachorum has terras **Ebbenea**, **Deiferthelen**, **Miſtanham**, **Langeburnam**, **Blaceburnanham**, **Plegwiningham**, **Oſneham**, cum campis, ſilvis, pratis, paſtu quoque Cxx. porcorum in ſilva quæ vocatur **Egelbyrhtingahyrſt**, & ſilvam quæ vocatur **Hoſtringdenne**, & unam villam juxta urbem *Cant.* nomine **Bertun**, ad quam pertinent v. jugera, & duo prata, apud **Scytinge** unum, aliud apud **Tannigtune.** Hanc donationem ego rex *Athulfus* Chriſto concedo liberam ab omni ſeculari ſervicio, exceptis expeditione, pontis & arcis conſtructione.

Anno Dominicæ incarnationis DCCC. xxxviij. congregatum eſt concilium in loco famoſo nomine **Cingeſtune** præſidente eidem concilio *Egberto* rege & filio ejus *Athulfo*, *Ceolonotho* quoque archiepiſcopo cum cæteris epiſcopis *Angliæ* & optimatibus. Inter multa itaque quæ ibi dicta atque acta ſunt, præfatus *Ceolonothus* archiepiſcopus coram toto concilio oſtendit quia reges prænominati, *Ecgbertus* videlicet & *Athulfus* filius ejus, dederunt eccleſiæ Chriſti manerium quod nominatur **Mellinges** in **Suthſexan** liberam ab omni ſeculari ſervitio & tributo regio, exceptis expeditione, pontis & arcis conſtructione. Iſtam prædictam terram rex *Baldredus* dedit eccleſiæ Chriſti. Sed quia ille rex cunctis principibus non placuit noluerunt donum eſſe ratum. Quapropter jam dicti reges perfecerunt illud donum rogati à jam ſæpe dicto archiepiſcopo *Ceolnotho*.

Anno Dominicæ incarnationis DCCC. xxix. Ego *Ceolnothus* gratia Dei archiepiſcopus *Dorobernia* comparavi propria pecunia terram nomine **Cert**, à quodam principe dicto **Heleth**, conſenſu *Athulfi* regis qui eandem terram liberam proclamavit ab omni ſeculari ſervicio & regio tributo, exceptis expeditione, pontis & arcis conſtructione.

Anno Dominicæ incarnationis DCCC. xxxix. Ego *Athulfus* rex do *Ceolnotho* archiepiſcopo partem terræ juris mei nomine **Caſtreaſta**, **Delham**, ſcilicet vij. jugera, quæ videlicet terra adjacet eccleſiæ ſanctæ *Mariæ* apud **Limminge** in ſempiternis hæreditatibus liberam ab omni ſeculari ſervitio, exceptis expeditione, pontis & arcis conſtructione.

Anno Dominicæ incarnationis DCCC. xliiij. Præſente *Athulfo* rege & *Ethelſtano* filio ejus, *Ceolonotho* quoque archiepiſcopo & *Tatnotho* presbytero tunc quidem electo ad epiſcopatum *Borebrelii*, id eſt, civitatis *Roſæ*, confirmatum eſt donum *Oſwlſi* ducis quod dedit eccleſiæ Chriſti in *Dorobernia*, hoc eſt **Eſtre**, **Stan**, **Hamſtede**, quam terram præfatus rex *Athulfus* proclamavit liberam ab omni ſeculari ſervitio, exceptis expeditione, pontis & arcis conſtructione.

Anno Dominicæ incarnationis DCCC. xcv. Ego *Plegomundus* gratia Dei archiepiſcopus concedo eccleſiæ Chriſti terram quæ vocatur **Weſtingmerſc** juxta flumen quod vocatur *Rumenea* liberam ab omni ſeculari ſervicio, exceptis expeditione, pontis & arcis conſtructione.

Anno Dominicæ incarnationis DCCC. xcix. contigit conveniſſe in loco qui dicitur **Celchith**, *Elnredum* regem, & *Plegomundum* archiepiſcopum, *Etheredum* quoque ducem *Merciorum*, & colloquium habuiſſe de inſtauratione urbis *Londoniæ*. Accidit tunc temporis affuiſſe venerabilem *Werefridum Wigoracenſem* epiſcopum. Igitur inter multa alia colloquia dati ſunt à rege *Elnredo* ij. agri in loco qui dicitur **Ethereds Hythe.** Unus archiepiſcopo *Dorobernia* ad opus monachorum, alter vero *Werefrido* ad *Wigoracenſem* eccleſiam. Eſt autem via publica à flumine *Tamiſiæ* dividens hæc duo jugera tendens in aquilonem. Ambo autem jugera in murum protelantur & extra murum navium ſtationes tantæ ſunt latitudinis quantæ & jugera intra murum. Habet vero jugerum eccleſiæ Chriſti artam ſemitam in occidente, jugerum eccleſiæ *Wigoracenſis* artam viam ab oriente. Caput amborum jugerorum ſemita tendente ad orientem dirimitur.

Anno Dominicæ incarnationis DCCCC. xxiij. *Wlfelmus* archiepiſcopus comparavit xj. agros mille denar.

denar. juxta ſtratam quæ dicitur **Caldanſtrete** in occidente **Helwiningland** & **Wlfrethingland**, juxta locum qui nominatur **Ritherſcheap.** Hiis terminis circumdatur prædicta terra, in oriente publica ſtrata, in auſtrali parte terra *Brithulfi*, in occidente civitas *Dorobernię*, **Burhware boc eceras** in aquilone.

Anno Dominicæ incarnationis DCCCC. xxxix. Indictione xiiij. anno *Ethelſtani* regis, ego *Wuhelmus* concedo *Wlfelmo* archiepiſcopo aliquam partem terræ juris mei, id eſt, xj. agros à meridie *Dorobernię*, circumdatam his terminis ab oriente **Edredeſland**, à meridie publica ſtrata, ab occidente **Brithelmeſland**, ab aquilone **Cingeſland.** Hanc donationem ego *Ethelſtanus* rex cum ſigillo ſanctæ crucis confirmavi. Ego *Wlfelmus* confirmavi. Ego *Teodredus Lundonienſis* epiſcopus ſubſcripſi. Ego *Elfegus Wintonienſis* ſubſcripſi. Ego *Odo Scirburnienſis* ſubſcripſi. Ego *Cenewaldus* epiſcopus ſubſcripſi.

Anno Dominicæ incarnationis DCC. xc. Ego *Offa* rex *Anglorum* xxxviij. anno regni mei cogitans de ſalute animæ meæ & de ſtatu regni mei perveni ad *Londoniam* civitatem ad colloquium venerabilis viri *Athelardi* archiepiſcopi, & locutus ſum cum eo ut aliquid Deo omnipotenti pro ſalute animæ meæ darem. Qui petivit à me ut aliquid ſupplementum ſibi conferrem ad opus eccleſiæ Salvatoris in *Dorobernia*, dicens cum epiſcopis omnibus noſtræ regionis eſſe inhoneſtum non ditari matrem eccleſiarum à filiis ſuis regibus quos fonte baptiſmatis regeneravit. Ego vero conſenſi petitioni illius & omnium epiſcoporum. Dedi enim illi xc. tributaria terræ bipartita in duobus locis, lx. in loco qui dicitur **Linganheſe** & **Geddinges** circa rivulum qui dicitur **Fiſſeſburnan**, & xxx. in aquilonali parte fluminis *Tamiſiæ* ubi appellatur **Twicanhamme**; lx. ad emendationem eccleſiæ ſancti Salvatoris, xxx. vero in **Twicanhamme** ad indumenta fratrum qui ſerviunt Deo in illa ſancta eccleſia.

Hanc donationem humilis & devotus ego *Offa* rex *Anglorum* pro pignore Chriſtianæ fidei totius gentis noſtræ, offero Deo & ſuæ eccleſiæ in die Pentecoſtes præſentibus his quorum hic nomina ſcripta ſunt. *Athelardus* metropolitanus. *Ceolwlfus* epiſcopus. *Unwona* epiſcopus. *Hathoredus* epiſcopus. *Ceolmundus* epiſcopus. *Ealchardus* epiſcopus. *Elfhunus* epiſcopus. *Cynebirhtus* epiſcopus. *Beneverthus* epiſcopus. *Weremundus* epiſcopus. *Weohthunus* epiſcopus. Ad confirmandum hoc largitatis donum hii teſtes aderant & ſubſcripſerunt. Ego *Offa* rex ad confirmationem hujus doni ſignum ſanctæ crucis impono ✠. Ego *Egnebert* rex conſenſi. Ego *Athelardus* metropolitanus ſignum ſanctæ crucis impono, & in nomine Salvatoris conſcribo. Omnes quoque ſupra nominati epiſcopi ſubſcripſerunt. Idem *Offa* dedit eccleſiæ Chriſti in *Dorobernia* nomine **Oteford.**

Anno Dominicæ incarnationis DCC. xcj. Ego *Offa* rex eccleſiæ Chriſti *Cantuariæ* terram juris mei xv. aratrorum in provincia *Cantiæ*, in his poſt nominatis locis, id eſt, **Lecham, Phanſtede, Rochinga**, & in ſaltu qui dicitur **Andred** paſcua porcorum in his locis **Dunwalingden**, **Sandhyrſte**, **Swithelungden**, & in ſilvis quæ dicuntur **Bocholt** & **Blean, Heanhric**, & aliud inter torrentem nomine **Meorthburnam** & **Haganetreou**, & paſtum unius gregis juxta **Teningden**, & l. porcorum **Binnanſnede.** Hanc prædictam donationem concedo liberam eccleſiæ Chriſti cum omnibus rite ad eam pertinentibus ab omni ſeculari ſervicio & regali tributo.

Anno Dominicæ incarnationis DCCCC. xxvij. Ego *Ethelſtanus* rex pro remuneratione æternæ ſalutis, & pro ſalute mea & animæ patris mei *Eadwardi*, proque reverentia & honore archiſacerdotis *Wlfelmi*, concedo eccleſiæ Chriſti in *Dorobernia* & familiæ ejuſdem terram juris mei in *Cantia* ſitam ſupra mare nomine **Folcaſtan**, ubi quondam fuit monaſterium & abbatia ſanctarum virginum, ubi etiam ſepulta eſt ſancta *Eanſwitha*. Quapropter ego *Ethelſtanus* monarcha totius *Britanniæ* cogitans de illo loco & de ſervitio Chriſti & ſanctæ *Mariæ* matris quod in eodem loco olim fieri ſolebat antequam pagani deſtruxiſſent locum illum, dedi eccleſiæ Chriſti eundem locum, ut ſervitium quod ibi fieri ſolebat reſtituatur. Sit autem prædicta terra libera à ſeculari ſervitio, cum omnibus ad ſe rite pertinentibus, campis, pratis, paſcuis, ſilvis; exceptis expeditione, pontis & arcis conſtructione. ✠ Ego *Ethelſtanus* rex ſigno crucis confirmavi. ✠ Ego *Teodredus* epiſcopus *Londonienſis* ſubſcripſi. ✠ Ego *Wifelmus Dorobernenſis* archiepiſcopus donationem regis trophæo crucis confirmavi. ✠ Ego *Elfegus Wintonienſis* epiſcopus ſubſcripſi. ✠ Ego *Odo Scirburnienſis* epiſcopus ſubſcripſi. ✠ Ego *Wlgarus* dux ſubſcripſi.

Anno Dominicæ incarnationis DCCCC.xl. Ego *Eadulfus* dux per conceſſionem Domini mei regis *Ethelſtani* præſente *Wlfelmo* archiepiſcopo concedo eccleſiæ Chriſti has terras de propria poſſeſſione mea, quas mihi idem *Ethelſtanus* rex dedit in perpetuam hæreditatem, videlicet **Derentam** & **Meapaham**, liberas ab omni ſeculari ſervitio & regio tributo; Exceptis expeditione, pontis & arcis conſtructione. Ego *Ethelſtanus* rex totius *Britanniæ* hanc donationem confirmavi. Ego *Wlfelmus* archiepiſcopus confirmavi. Ego *Scirburnienſis* epiſcopus ſubſcripſi. Ego *Dunſtanus* ſubſcripſi.

Anno Dominicæ incarnationis DCCCC. xlviij. Ego *Edredus* rex pro amore Dei ad profectum animæ meæ offero munuſculum ſanctæ metropolitanæ eccleſiæ in *Dorobernia*, villam ſcilicet nomine **Twican** in provincia *Midleſaxoniæ* ſuper fluvium *Tamiſiam* ſitam, cum omnibus ad eam rite pertinentibus, liberam ab omni ſeculari ſervitio & fiſcali tributo; Exceptis expeditione, pontis & arcis conſtructione.

Anno Dominicæ incarnationis DCCCC. xlix. Ego *Eadredus* rex præſente *Odone* archiepiſcopo & *Edina* regina matre mea, dedi eccleſiæ Chriſti in *Dorobernia* monaſterium *Raculfenſe* cum tota villa & omnibus ad eam rite pertinentibus, liberam ab omni ſeculari ſervitio; Exceptis expeditione, pontis & arcis conſtructione. Ego *Dunſtanus* indignus abbas cartulam inde imperante domino meo rege compoſui, cartulam & propriis digitis perſcripſi.

Ego *Eardulfus* rex *Cantiæ* tibi venerabilis *Eadberte* abba tuæque familiæ conſiſtenti in loco qui dicitur **Raculf**, concedo terram unius aratri in loco qui nominatur **Berhamſtede**, cum omnibus ad eam pertinentibus, liberam ab omnibus ſecularibus ſervitiis.

Anno

Anno Dominicæ incarnationis DCCCC.xlj. *Eadmundus* rex & *Eadredus* frater ejus, nec non & *Edwius* filius ejusdem *Eadmundi* reddiderunt ecclesiæ Christi in *Dorobernia* has terras quas antecessores eorum eidem ecclesiæ injuste abstulerant, scilicet **Twicham, Prestentun, Wingaham, Swalingaham, Bosingtun, Graveneа, Wlacumbe.** Hæc redditio facta est eo anno quo *Ethelstanus* frater *Eadmundi* regis & *Eadredi* mortuus est, qui tamen ante mortem suam prædictæ ecclesiæ dedit villam unam nomine **Terringes** sitam supra mare in *Suthsexa.* Eodemque anno prædictus *Eadmundus* levatus est in regem, & prædictas terras liberas clamavit ab omnibus secularibus serviciis, exceptis expeditione, pontis & arcis constructione. ✠ Ego *Eadmundus* rex *Anglorum* prædictam donationem sigillo sanctæ crucis confirmavi. Ego *Eadredus* frater regis signo crucis confirmo. ✠ Ego *Edwius* filius regis subscripsi. Ego *Eadgiva* regina signo crucis confirmo. ✠ Ego *Wlfelmus Dorobernensis* archiepiscopus regis donationem cum sigillo sanctæ crucis subaravi. Ego *Teodredus Londoniensis* episcopus subscripsi. Ego *Elfegus Wintoniensis* episcopus subscripsi. Ego *Odo Scyrburnensis* episcopus subscripsi. Ego *Elfricus* episcopus subscripsi. Ego *Elvredus* episcopus subscripsi. Ego *Burgricus* episcopus subscripsi. Ego *Ethelgarus* episcopus conclusi.

Anno Dominicæ incarnationis DCCCC. lviij. Ego nempe *Eadgarus* rex Anglorum, regum antiquorum *Ethelberti* scilicet successorumque ejus ac archiepiscoporum *Brithwaldi Ethelardique* statuta privilegia monasteriorum contingentia cum venerabilis archipontificis consultu ad maledictionem impiorum raptorum, immo magis Deo favente ad benivolorum justorumque benedictionem æterna conclusione renovamus & in domino summo roboramus.

Anno Dominicæ incarnationis DCCCC.lix. Ego *Elwordus* minister regis *Eadgari* concedo ecclesiæ Christi in *Dorobernia* concessu domini mei villam unam de patrimonio meo nomine **Meltun**, liberam ab omni seculari servitio. Exceptis expeditione &c.

Anno Dominicæ incarnationis DCCCC.lxj. Ego *Ediva* regina & mater *Eadmundi* & *Eadredi* regum pro salute animæ meæ concedo ecclesiæ Christi in *Dorobernia* has terras **Meapaham, Culinge, Leanham, Pecham, Fernleage, Munecketun, Caldintun** liberas ab omni seculari servicio; Exceptis expeditione pontis & arcis constructione.

Ego *Egelredus* Dei opitulante misericordia totius *Anglicæ* gentis tenendo privilegiis auditis veternorum sapientum, cordis tactus compunctione archipræsulisque exortatione *Elrici*, ad animæ commodum deputamus nostræ, quin prædecessorum nostrorum decreto firmamus hæc æternaliter statuentes ut impii quique à privilegiis prædictis Christo tonanti aliquid auferentes, sub anathemate in æternum cum diabolo puniantur.

Anno Dominicæ incarnationis DCCCC. lxxix. Ego *Egelredus* rex concedo ecclesiæ Christi in *Dorobernia* terras juris mei scilicet **Sandwich** & *Estreia* liberas ab omni seculari tributo; Exceptis expeditione, pontis & arcis constructione.

Anno Dominicæ incarnationis DCCCC. lxxx. Ego *Ethelstanus* filius *Egelredi* regis cum consensu ejus concedo ecclesiæ Christi in *Dorobernia* terram juris mei nomine *Holingeburnam* quam emi à patre meo cum omnibus ad eam rite pertinentibus, liberam ab omni seculari gravitate; Exceptis expeditione, pontis & arcis constructione.

Anno Dominicæ incarnationis DCCCC. xcv. indictione vij. Ego *Escwinus Dorcestrensis* ecclesiæ pontifex reddo ecclesiæ Christi & *Elfrico* archiepiscopo terram de **Kisberge** cum libro ejusdem terræ pro salute animæ meæ liberam ab omni seculari servicio; Exceptis expeditione, pontis & arcis constructione.

Anno Dominicæ incarnationis DCCCC. xcvij. Ego *Elfgyna Ymma* regina concedo ecclesiæ Christi terram nomine **Mixentune** & **Brutewelle** liberam ab omni seculari servitio, Exceptis expeditione, pontis & arcis constructione. Ista terra in regione quæ vocatur **Oxonefcir**. Ego quoque contuli eidem ecclesiæ Christi calicem cum patena aurea, in quo sunt xiij. marcæ de puro auro, & duo dorsalia de pallio, & duas cappas de pallio, cum tasellis auro paratis.

Anno Dominicæ incarnationis millesimo tercio indictione xv. Ego *Ethelredus* dux concedo ecclesiæ Christi particulam terræ in *Dorobernia* quam mihi rex *Ethelredus* dedit, id est xv. virgarum in longitudine, & viij. in latitudine, & vj. agros extra murum. Termini terræ infra murum sunt hi. In orientali parte terra Regis. In parte australi platea civitatis. In occidente terra ecclesiæ Christi. In aquilone cimiterium Christi. Termini quoque duorum agrorum. In orientali parte terra ecclesiæ Christi. In australi terra de *Apeldre.* In occidente terra civium. In aquilone platea regis. Termini aliorum duorum agrorum ab oriente terra *Ethelstani,* in austro strata Regis. In occidente & aquilone terra sancti *Augustini.* Terminus quinti agri, in occidente terra *Ethelstani,* in austro & occidente strata regis, in aquilone terra sancti *Augustini.* Termini sexti agri, in oriente platea Regis, in austro **Ritherscеap.**

Anno Dominicæ incarnationis DCCCC.xxv. Ego *Kenewara* abbatissa concedo *Humberto* Duci terram juris mei nomine **Wircesworthe,** ea conditione ut omni anno det ecclesiæ *Christi* in *Dorobernia* pro gablo plumbum trecentorum solidorum ad opus ecclesiæ ejusdem archiepiscopo *Ceolonotho* & successoribus ejus.

Ego *Elfleda* uxor *Brithnothi* ducis concedo ecclesiæ Christi in *Dorobernia* villam juris mei nomine **Hetlege** in regione quæ nominatur *SVTHFOLCA,* concedente rege *Ethelredo,* liberam ab omni servicio, exceptis expeditione, pontis & arcis constructione.

Anno Dominicæ incarnationis DCCCC.xxxiv. Ego *Egylfleda* concedo ecclesiæ Christi in *Dorobernia* annuente domino meo *Eadmundo* terram juris mei in *Suthsexan* nomine **Hamme**, liberam ab omni seculari servicio, exceptis expeditione, pontis & arcis constructione.

Anno Dominicæ incarnationis DCCCC.lxiij. Ego *Dunstanus* primas totius *Britanniæ* consentiente & concedente *Eadgaro* rege partem terræ videlicet septem aratrorum quod *Anglice* dicitur **Hydeis** cum libro ejusdem terræ emi quæ nominatur **Fengge** pro competenti pecunia ab *Ingelram* optimate regis *Eadgari* cum omnibus ad eam rite pertinentibus, liberam ab omni seculari servicio, exceptis expeditione, pontis & arcis constructione.

Anno

Anno Dominicæ incarnationis DCCCC.lxiiij. Ego *Ethelstanus* pro expiatione peccatorum meorum concedo ecclesiæ sanctæ *Mariæ* quæ sita est apud **Liminge** ubi sepulta est sancta *Eadburga*, terram unius jugeri consentiente *Dunstano* archiepiscopo in loco qui dicitur **Wlaham.**

Anno Dominicæ incarnationis M.x. Ego *Elfegus* archiepiscopus adauxi ecclesiæ Christi quandam terram nomine **Werehorn.** Nostrisque diebus **Friningaham** & **Wodetun** donata sunt eidem ecclesiæ Christi libera ab omni exactione & tributo.

Anno Dominicæ incarnationis M.xviij. Ego *Ethelstanus* qui & *Livingus* dedi ecclesiæ Christi in *Dorobernia* duas villas in regione quæ nominatur *Suthreia* nomine **Merstham** & **Celeham**, liberas ab omni seculari servicio; Exceptis expeditione, pontis & arcis constructione.

Item eodem anno rex *Cnut* dedit mihi *Livingo* archiepiscopo ad opus ecclesiæ Christi quandam villam nomine **Heselearse** liberam cum omnibus ad eam rite pertinentibus ab omni seculari servicio, Exceptis expeditione, pontis & arcis constructione.

Anno Dominicæ incarnationis M.xxxv. Ego *Cnut* rex *Anglorum* concedo *Eadsino* archiepiscopo ecclesiam sancti *Martini* quæ sita est extra urbem *Doroberniæ*, & terras *Apeldre* videlicet & *Withricesshamma*.

Anno Dominicæ incarnationis millesimo xxxvj. Ego *Tored* instinctu Dei consentiente Domino meo rege *Cnutone* concedo ecclesiæ Christi *Doroberniæ* villam meam nomine **Horslege**, liberam ab omni seculari servicio, Exceptis expeditione, pontis & arcis constructione.

Eodem anno Ego *Haldene* searpa concedo ecclesiæ Christi in *Dorobernia* præsente rege *Cnutone* has terras **Hetham** & *Sealtwda* cum omnibus ad eas rite pertinentibus.

Ego *Etheric* & *Leofwenna* Deo annuente & rege *Ethelredo* donamus terram juris nostri nomine **Bocinge** & **Mersege**, ad ecclesiam Christi in *Dorobernia*. Hoc igitur donum datum est coram rege *Ethelredo* ipso consentiente, & statim præcipiente hoc scriptum componere & coram eo legere, & illud factum est & confirmatum ab his quorum hic nomina scripta sunt.

✠ Ego *Ethelredus* rex *Britanniæ* hoc donum signo crucis confirmo. ✠ Ego *Elfegus* episcopus *Wintoniensis* subscripsi.

✠ Ego *Wlsinus Wiltoniensis* episcopus subscripsi. ✠ Ego *Godvinus Roffensis* episcopus subscripsi. ✠ Ego *Alfinus* abbas subscripsi.

✠ Ego *Leoffinus* dux subscripsi. ✠ Ego *Egelmerus* dux subscripsi. ✠ Ego *Wlgarus* abbas subscripsi.

✠ Ego *Leofwinus* dux subscripsi. ✠ Ego *Brithnothus* dux subscripsi. ✠ Ego *Livingus* abbas subscripsi.

✠ Ego *Frena* dux subscripsi. ✠ Ego *Wlfget* dux subscripsi.

Anno DCCCC.xcj. Ego dux *Brithnothus* iturus contra paganos ad bellum consentiente rege *Ethelredo* divisi omnes terras meas per ecclesias per *Angliam*, audiente *Sirico* archiepiscopo & omnibus optimatibus regis idque laudantibus. Ecclesiæ Christi in *Dorobernia* has terras contuli, **Lellinges**, **Illege** & **Hetlege** liberas ab omni seculari servicio, Exceptis expeditione, pontis & arcis constructione. **Hetlege** tamen dedi *Elfledæ* uxori meæ in diebus suis, postea redeat ad ecclesiam Christi eadem villa.

Ego *Godvinus* & *Wlgith* consentiente rege *Eadwardo* donamus ecclesiæ Christi in *Dorobernia* aliquam partem terræ juris nostri nomine **Stistede** & **Coggeshale** in *Eastsexa*, liberas ab omni seculari servicio sicut nos hactenus tenuimus.

Anno Dominicæ incarnationis millesimo xxxviij. *Aedsinus* presbyter regis *Cnut* suscepit habitum religionis in *Dorobernia*.

Eodem tempore idem rex *Cnut* reddidit præfatæ ecclesiæ Christi villam de **Folcastan**, quam olim rex *Ethelstanus* filius regis *Edvardi* ecclesiæ Christi dedit. Hac autem conditione prænominatus rex *Cnut* eandem terram reddidit, ut nullus archiepiscoporum qui in eandem ecclesiam venturi sunt terram illam nec dare nec vendere possit sine licentia regis & monachorum consensu, sicut dicit cartula quæ in illa ecclesia de jam sæpe nominata terra habetur.

Ego *Edwardus* gratia Dei rex *Anglorum*, omnibus episcopis, ducibus, comitibus, proceribus, vicecomitibus cæterisque suis fidelibus in omnibus civitatibus in quibus *Stigandus* archiepiscopus & monachi ecclesiæ Christi *Cant.* terras habent amicabiliter salutem. Notum vobis facio me concessisse *Stigando* archiepiscopo & monachis ecclesiæ Christi omnes terras quas habuerunt tempore patris mei & omnium antecessorum meorum & saca & socna, **On strande & Streame, on wde & felde, tolnes & teames, grythbreke & hamsockne, & forestalles, & infangenestheofes, & flemene fermthe** super suos homines infra urbes & extra, in tantum & tam pleniter sicut proprii ministri mei exquirere deberent, & etiam super tot **thegenes** quot habent, & nolo ut aliquis hominum se intromittat nisi ipsi & ministri eorum quibus ipsi committere voluerint, propterea quia concessi Christo has consuetudines pro æterna redemptione animæ meæ, & nolo pati ut aliquis eas frangat si non vult perdere amicitiam meam. Si quis autem hujus donationis aliquid fregerit temerario ausu, faciendo aut consentiendo, sit socius *Judæ* qui tradidit Christum, & ab omnipotenti Deo inperpetuum dampnetur.

Ego *Edwardus* Dei gratia *Anglorum* gubernator, instinctu Dei concedo Christi ecclesiæ in *Dorobernia* terras nomine **Chertaham** & **Walewrthe** juxta *Londoniam*.

Ego *Edwardus* rex *Stigando* archiepiscopo & *Wlurico* abbati sancti *Augustini* & *Oswardo* vicecomiti cæterisque dilectoribus suis in *Cantia* salutem. Notifico vobis quod ego concedo donationem *Siwardi* & *Matildis* uxoris ejus quam dederunt ecclesiæ Christi in *Dorobernia*, villam scilicet nomine **Merseham** cum omnibus ad eam rite pertinentibus, sicut *Siwardus* & *Matildis* unquam melius tenuerunt.

Ego *Godwinus* consentiente rege *Edwardo* dedi ecclesiæ Christi in *Dorobernia* villam patrimonii mei nomine **Cic**, liberam ab omni seculari servicio sicut rex *Cnut* illam mihi dedit.

Ego *Turstanus* consentiente rege *Edwardo* dedi ecclesiæ Christi in *Dorobernia* terram patrimonii mei **Winedise** pro salute animæ meæ & *Leofwaræ*. Primo autem anno quo ista terra ad dominium præfatæ ecclesiæ pervenerit, monachi ejusdem ecclesiæ dent decimam ecclesiæ sancti *Augustini*. Hæc igitur donatio facta est coram rege & *Elnena Ymma* regina idem confirmantibus.

Anno

Anno Dominicæ incarnationis DCCCC. xlviij. Ego *Wlfricus* annuente & præsente domino meo rege *Edrerdo* matreque ejus *Ediva* regina, *Odone* quoque archiepiscopo *Dorobernia*, *Wlstano* etiam archiepiscopo *Eboracensi* multisque aliis episcopis concessi ecclesiæ Christi *Dorobernia* terram juris mei nomine Peccinges in *Suthsexa*, quam præfatus rex *Edredus* mihi dedit in perpetuam hæreditatem, liberam ab omni seculari servitio, Exceptis expeditione, pontis & arcis constructione.

Anno Dominicæ incarnationis millesimo xxxvij. Ego *Egelnothus* archiepiscopus totius *Britannia* comparavi septuaginta duabus marcis puri argenti à *Siredo* duce terram quæ nominatur Godmeresham ad opus monachorum in ecclesia Christi Deo servientium.

Ego *Wlstanus* cognomento *Wilde prest* annuente domino meo rege *Ardecnuto* concedo ecclesiæ Christi in *Dorobernia* terram patrimonii mei nomine Turroche.

Knut rex *Anglorum* dedit ecclesiæ Christi brachium sancti *Bartolomæi* apostoli cum magno pallio, & sui capitis auream coronam, & portum de Sandwic & omnes exitus ejusdem aquæ ab utraque parte fluminis, ita ut natante nave in flumine cum plenum fuerit, quam longius de navi potest securis parvula in terram proici, debet à ministris ecclesiæ Christi rectitudo navis accipi. Nullusque omnino hominum aliquam consuetudinem in eodem portu habet, exceptis monachis ecclesiæ Christi. Eorum quoque est transfretatio portus & navicula & theloneum naviculæ & omnium navium quæ ad Sandwic venerunt à *Pepernessa* usque *Northmuthan*. Si quid autem in magno mari repertum fuerit delatum Sandwic medietatem ecclesia Christi habebit, reliqua vero pars inventoribus remanebit.

Ego *Henricus* Dei gratia rex *Anglorum* rogatus ab *Anselmo* archiepiscopo *Cantuariensi* pro salute animæ meæ & uxoris meæ, patris & matris meæ & fratrum meorum reddo ecclesiæ Christi *Cantuaria* villam quæ vocatur Slindune in *Suthsexa* quæ per aliquot annos quorundam violentia ab eadem ecclesia alienata fuerat & nuper in meum proprium devenit dominium. Hanc autem largitionem meam sic ratam esse constituo inperpetuum, ut nulla ratione ab aliquo violetur, nec pro ulla commutatione aut alia causa à prædicta ecclesia auferatur.

Ego *Anselmus* sanctæ *Dorobernensis* ecclesiæ archiepiscopus reddo - - - - - - - - - - - - - - Christi, quam in manu mea habebam post mortem - - - - - - - - - - - - - - qui eis aliam medietatem cognita veritate quod ad - - - - - - - - - -

Similiter manerium quod Stistede dicitur eisdem mo - - - - - - - - - - - - - - isse scitur. Testes. *Willielmus* ecclesiæ Christi - - - - - - - - - -

Rodbertus filius *Watsonis*. *Wi* - - -

Cætera desunt.

CHRONOLOGIA
spectans ad cœnobium *S. Petri & Pauli*, *Augustinique Anglorum* apostoli *Cant.*

Anno Dom.	Indictio	An. adventus *Augustini.*	Summi Pontifices *Romani.*	Archiepiscopi *Cantuariæ.*	Reges *Cantiæ.*	Abbates præsentis Monasterii.
597	15		64. Sanctus *Gregorius* papa j.	———	1. *Ethelbertus* baptizatur.	
598	1	1		*Augustinus* venit in *Angliam.*	Fundatio præsentis monasterii.	1. *Petrus* præficitur in Abbatem.
599	2	2				
600	3	3				
601	4	4				
602	5	5				
603	6	6	———	Pallium mittitur *Augustin.*		
604	7	7	———	Ordinatio *Melliti*, et *Justi.*	———	Hoc an. ob. S. *Benedictus* 12. kal. Apr. si in sabbato Paschæ obitus ejus fuit, vel in 95. an. præcedenti.
605	8	8	Ob. *Greg:* 4. id. Mar. fer. 6.	Ob. *Augustini* 7. kal. Jun. feria 4.	Dotatio hujus monasterii. Cartæ patent titulo de dotatione cum quantitate membranorum & qualitate scripturæ *Saxonicæ*, fol. 8, & 9.	Langepoꝛt, Chiſtelet, *Sturigaq.*
606	9	9	65. *Savinianus.*			
607	10	10		———		2. Ob. *Petri.* Succ. *Johan.*
608	11	11	66. Ob. *Saviniani.* *Bonifac:* iij.			
609	12	12	67. *Bonifacius* iiij.			
610	13	13				
611	14	14	Bulla de privilegiis. Titulo 3. folio 12.			
612	15	15				
613	1	16	———	Dedicatio hujus Ecclesiæ à S. *Laurentio* tit. 3. f. 12.		
614	2	17	68.			
615	3	18	*Deusdedit.*			
616	4	19	———	———	Ob. *Ethelberti*, 6. kal. Mar.	
617	5	20			(2. *Edbaldus*	
618	6	21	———	———	Donatio manerii de Noꝛthboꝛne, Charta de eodem tit. 4. f. 15.	3. Ob. *Johannis.* *Rufinianus.*
619	7	22	69. *Bonefacius* v. ———	Ob. *Laurencii* 4. non. Feb. (3. *Mellitus.*		
620	8	23				
621	9	24				
622	10	25				
623	11	26				
624	12	27				
625	13	28	70.	4. Ob. *Mel.* 8. ka. Mai. *Iustus.*		
626	14	29	Ob. *Bonifacii.* *Honorius*	———	———	4. Ob. *Rufiniani.* *Graciosus.*
627	15	30	———	———	*Edwinus* rex *Northanhymbrorum* baptizatur in die S. Paschæ qui tunc fuit pridie idus Aprilis.	
628	1	31				
629	2	32				
630	3	33				
631	4	34				
632	5	35				
633	6	36				
634	7	37		5.		
635	8	38	———	Ob. *Iusti* 4. id. No. *Honorius*		
636	9	39	71.			
637	10	40	*Severinus.*			
638	11	41	72. *Johannes* iiij. ———	———	———	5. Ob. *Graciosi.* *Petronius.*
639	12	42	73.		3.	
640	13	43	*Theodorus.* ———	———	Ob. *Edbaldi.* *Ercombertus.*	
641	14	44				
642	15	45				
643	1	46	Martir. S. *Oswaldi* tit. 6.			
644	2	47	(f. 23.			
645	3	48				

Anno Dom.	Indictio	An. adventus Augustini	Summi Pontifices *Romani*.	Archiepiscopi *Cantuariæ*.	Reges *Cantiæ*.	Abbates præsentis Monasterii.
646	4	49				
647	5	50	74.			
648	6	51	*Martinus* j.			
649	7	52				
650	8	53				
651	9	54				
652	10	55				
653	11	56	———	Ob. *Honorii* pridie kal. Octob. Vacavit 1. anno 6. mensibus.		
654	12	57	75. *Eugenius* j. ———	———	———	6. Ob. *Petronii*. *Nathanael.*
655	13	58	———	6. *Deusdedit* eligitur.		
656	14	59	76. *Vitalianus* ix.			
657	15	60				
658	1	61				
659	2	62				
660	3	63				
661	4	64				
662	5	65				
663	6	66				
664	7	67	———	Obiit *Deusdedit* pridie id. Julii. Vacavit.	Ob. *Ercomber.* prid. id. Jul. (4. *Egbertus.*	
665	8	68				
666	9	69	———	———	*Wilfridus* episcopus regulam S. *Benedicti* fecit in *Anglia* observari, tit. 7. fol. 26.	
667	10	70	———	———	———	Ob. *Nathanael.* Vacavit.
668	11	71	———	*Theodorus* consecratur *Romæ* 7. kal. Aprilis, & mittitur cmm *Adriano* 6. kal. Junii.		
669	12	72	———	*Theodorus* venit in *Angliam* 6. kal. Junii.	———	7. *Adrianus* successit.
670	13	73	77. *Adeodatus* j. ———	———	Fundatio monasterii de Menstre in *Thaneto*, tit. 8. fol. 33.	
671	14	74				
672	15	75	Bulla de privilegiis. tit. 8. fol. 37.			
673	1	76	———	Sinodus prima ecclesiæ *Anglicanæ*, tit. 8. fol. 36.	Obitus *Egberti*. Vacavit.	
674	2	77	78. *Conus* j. ———	———	Carta *Oswyni* regis de mina ferri, tit. 8. fol. 33.	
675	3	78	———	Carta *Oswini* de 18. manentibus in *Thaneto*, tit. 8. fol. 34. Carta *Oswini* de terra 10. manentium in *Sturreya*, tit. 8. fol. 34.	5. *Lotharius* coronatur qui dedit Stodmerch, carta de eodem tit. 8. fo. 38.	
676	4	79	79. *Agatho.* ———	Carta *Suaberti* de terra in *Sturreya* & Bodesham, tit. 8. fol. 35.	Carta *Suaberti* regis de *Thaneto* & *Sturigao*, tit. 8. fol. 35.	
677	5	80	Bulla de privilegiis, tit. 7. fol. 38.			
678	6	81	80. *Leo* ij. ———	———	———	Confirmatio Cartæ *Suaberti*, tit. 8. fol. 38.
679	7	82	81.			
680	8	83	*Benedictus* ij.			
681	9	84	82. *Johannes* v.			
682	10	85	83.			
683	11	86	*Conon* j.			
684	12	87				
685	13	88	———	———	Ob. *Lotharii* 8. idus Febr. (6. *Edricus.*	
686	14	89	———	———	Carta de terra juxta Stodmerch, tit. 8. f. 39	
687	15	90	———	———	Ob. *Edrici*. Vacavit regnū	
688	1	91	84. *Sergius* j.			
689	2	92	———	———	De *Cadwalla* & *Mulone*, tit. 8. fol. 39.	
690	3	93	———	Ob. *Theod.* 13. k. Oct. Vac.		

Anno Dom.	Indictio	An. adventus *Augustini*	Summi Pontifices *Romani.*	Archiepiscopi *Cantuariæ.*	Reges *Cantiæ.*	Abbates præsentis monasterii.
691	4	94	—	—	*Wythredus* rex coronatur.	
692	5	95	—	8. *Brithwaldus* 3.kal.Julii eligitur.		
693	6	96				
694	7	97	—	—	Carta de terra 4. aratrorum in *Thaneto, Britannice Ruym* quondam vocatum *Humantone* tit.8. fol. 47.	
695	8	98				
696	9	99	—	—	**Littleborne** Carta de defensione hominum & rerum in *Thaneto* tit. 8. fol.47. Carta de terra 5. aratrorum apud **Littleborne** tit.8. fol.47. Carta de terra vocata **Haeg** 40. manentium in *Thaneto.*	
697	10	100				
698	11	101				
699	12	102				
700	13	103				
701	14	104	85. *Leo* iij. Hic non computatur eo quod per Patricium Romanorum factus est Papa.			
702	15	105				
703	1	106	86. *Johannes* vj.			
704	2	107				
705	3	108	87. *Johannes* vij.			
706	4	109				
707	5	110	88. *Sisinnius* j.			
708	6	111	89. *Constantinus* j.	—	—	Ob. *Adriani.* Jacet ad altare S. *Gregorii.* 8. *Albinus.*
709	7	112				
710	8	113				
711	9	114				
712	10	115				
713	11	116				
714	12	117				
715	13	118	90. *Gregorius* ij.			
716	14	119				
717	15	120				
718	1	121				
719	2	122	—	—	Carta *Ethelberti* filii regis *Withredi* de terra unius aratri circa flumen **Lymene**, & de prato in loco vocato **Hammespot** tit. 9. fol.49. Carta *Withredi* de libertate ecclesiarum. tit.9. fol.48.	
720	3	123				
721	4	124				
722	5	125				
723	6	126				
724	7	127				
725	8	128	—	—	Ob. *Withredi* 9. kal. Maii. 8. *Edbertus.*	
726	9	129				
727	10	130				
728	11	131				
729	12	132				

Anno Dom.	Indictio	An. adventus Augustini	Summi Pontifices *Romani*.	Archiepiscopi *Cantuariæ*.	Reges *Cantiæ*.	Abbates præsentis Monasterii.
730	13	133	91.			
731	14	134	*Gregorius* iij. ———	Ob. *Brithwaldi* v.id.Junii. 9. (*Tatwinus* 4.idus Junii.		
732	15	135	———	———	Carta de libertate thelonei in portu *London*. tit.10. fol. 51.	Ob. *Albini*. 9. *Nothbaldus*.
733	1	136			Carta de libertate regalis tributi in omni loco regni, tit.10. fol. 51.	
734	2	137	———	———	———	Ob. venerabilis *Bedæ* presbyteri.
735	3	138	———	Ob. *Tatwini* 3. kal. Aug.		
736	4	139		(10. *Nothelmus*.		
737	5	140				
738	6	141				
739	7	142				
740	8	143	——— 92.	Ob. *Nothelmi* 16.kal.Nov (11. *Cuthbertus*.		
741	9	144	*Zacharias*.			
742	10	145				
743	11	146				
744	12	147				
745	13	148				
746	14	149				
747	15	150				
748	1	151	———	———	Carta de dimidio vectigal. unius navis & tributi regi debiti in *Thaneto*.	Ob. *Nothbaldi*. 10. *Aldhunus*.
749	2	152				
750	3	153	93.			
751	4	154	*Stephanus* ij.			
752	5	155				
753	6	156	———	———	Prima *Danorum* rabies in *Thaneto*.	
754	7	157				
755	8	158	94.			
756	9	159	*Paulus* j.			
757	10	160				
758	11	161	———	Ob. *Cuthberti* 7.kal. Nov. 12. *Bregwinus* in die Sancti *Michaelis*.		
759	12	162				
760	13	163	———	———	Carta de terra sex aratrorum in Mongeham, tit.12. fol.53. Carta *Offæ* regis de navis transvectione. Carta *Edberti* de eodem, tit.12. fol. 54. Carta conventionis pro terra de Cheert, tit.12. Carta *Dunwaldi* de Queningate, tit.12.	Ob. *Aldhuni*. 11. *Jambertus*.
761	14	164	———	———	Ob. *Edberti*. 9. *Ethelbert*. ij.	
762	15	165	———	Ob. *Bregwini* 8. kal. Sept. 13. (*Jambertus* in die Purif.	Ob. *Ethelberti*. 10. *Alricus*.	Electio *Iamber*. in archiep. 12. *Ethelnothus*.
763	1	166				
764	2	167				
765	3	168	———	———	Carta *Offæ* regis de Westfeld, tit.13.fol.56.	
766	4	169	95.			
767	5	170	*Constantinus* ij. 96.			
768	6	171	*Stephanus* iij.			
769	7	172				
770	8	173	97.			
771	9	174	*Adrianus* j.			
772	10	175				
773	11	176				
774	12	177				
775	13	178				
776	14	179				
777	15	180				
778	1	181				
779	2	182				

Anno Dom.	Indictio	An. adventus *Augustini*	Summi Pontifices *Romani.*	Archiepiscopi *Cantuariæ.*	Regni *Cantiæ* subversores.	Abbates præsentis monasterii.
780	3	183				
781	4	184				
782	5	185				
783	6	186				
784	7	187				
785	8	188				
786	9	189				
787	10	190				13. Ob. *Ethelnothi. Guttardus.*
788	11	191				
789	12	192		14. Ob. *Jamberti. Athelardus.*		
790	13	193				
791	14	194				
792	15	195				
793	1	196				
794	2	197	98.			
795	3	198	*Leo* iij.		Ob. *Alriti* ultimi regis *Canciæ.*	
796	4	199			Cessavit germen regum *Canciæ.*	
797	5	200			*Ethelbertus* advena intrusit in regnum *Canciæ.*	
798	6	201			*Ethelbertus* intrusor periit. *Cuthredus* intrusit.	
799	7	202				
800	8	203			Coronatio *Egberti* apud *Westsaxones.*	
801	9	204		*Albinus Anglicus Franciam* intravit, & studium quod à *Græcis Romæ* translatum fuerat *Parisiis* advexit.		
802	10	205		Ob. *Athelardi* 4. idus Maii. 15. *Wlfredus.*		
803	11	206				
804	12	207			Carta *Kenwlphi* reg. *Merciorum* de terra 20. aratrorum in Westlenham tit. 15.	14. Ob. *Guttardi. Cunredus.*
805	13	208				
806	14	209			*Cuthredus* periit. *Baldredus* intrusit.	
807	15	210				
808	1	211				
809	2	212				
810	3	213				Fundatio monasterii *Cluniacensium.*
811	4	214				
812	5	215				
813	6	216				
814	7	217				
815	8	218				
816	9	219	99. *Stephanus* iv.			
817	10	220				
818	11	221				
819	12	222				
820	13	223	100. *Paschalis.*			
821	14	224				
822	15	225				
823	1	226				15. Ob. *Cunredi. Wernodus.*
824	2	227	101. *Eugenius* ij.		*Egbertus* rex *Westsaxonum* expulit *Baldredum* & subjecit sibi regnum *Canciæ.*	
825	3	228				
826	4	229		Carta de Dodinglond in *Thaneto* tit. 16.		
827	5	230	102. *Valentinus* j.		*Egbertus* coronatur rex tercius *Britanniæ* apud *Wentoniam* faciens edictum ut omnes *Saxones Angli,* dicantur & *Britannia Anglia.*	

Anno Dom.	Indictio	An. adventus Augustini	Summi Pontifices Romani.	Archiepiscopi Cantuariæ.	Reges Angliæ.	Abbates præsentis Monasterii.
828	6	231	103. *Gregorius* iiij.	16.		
829	7	232		Ob. *Wlfredi.* Ob. *Feologildi* 3. kal. Sept.		
830	8	233		17. *Ceolnotus* successit 6. kal. Sept.		
831	9	234				
832	10	235				
833	11	236				
834	12	237				
835	13	238				
836	14	239			Donatio de **Onchirdonne.** Carta de eodem tit. 16.	
837	15	240			12. Ob. *Egberti.* *Ethelwlphus.*	
838	1	241			Carta de terra 5. aratrorum in **Lenham.**	
839	2	242				
840	3	243	*Theodulfus* episcopus *Aurelianus* composuit *gloria laus*, Festum omnium sanctorum instituitur.			
841	4	244				
842	5	245				
843	6	246	104.			16.
844	7	247	*Sergius* ij.			Ob. *Wernodi.* *Diernodus.*
845	8	248			**Linchesore.** Carta ejusdem tit. 17.	
846	9	249	105.			
847	10	250	*Leo* iiij.			
848	11	251			*Winemundus* dedit **Burswarmerch.** Carta ejusdem tit. 17.	
849	12	252				
850	13	253			*Ethburga* dedit redditum de **Brabourne.** Carta ejusdem tit. 17. **Estlenham** *Athero* comiti *Cantiæ.* Carta de eodem tit 17.	
851	14	254				
852	15	255				
853	1	256	Hic obiit *Leo* quartus, cujus tamen anni usque ad *Benedictum* tertium computantur eo quod mulier in Papam promota fuit quæ homo masculus putabatur.			
854	2	257				
855	3	258	*Johannes.* Iste non computatur quia fœmina fuit. 106. *Benedictus* iij.			
856	4	259			13.	
857	5	260			Ob. *Ethelwlfi.* *Ethelbaldus* ij.	
858	6	261	107. *Nicholaus* j.			
859	7	262			14.	
860	8	263			Ob. *Ethelbaldi.* *Ethelbertus* iij.	
861	9	264			**Mertone.** Carta ejusdem tit. 17.	
862	10	265				17.
863	11	266				Ob. *Diernodi.* *Wynberus.*
864	12	267				
865	13	268				18.
866	14	269	108.		15.	Ob. *Wynberi.* *Bewmundus.*
867	15	270	*Adrianus* ij.		Ob. *Ethelberti.* *Ethelredus.*	
868	1	271				
869	2	272		18.		
870	3	273		Ob. *Ceolnoti.* *Aethelredus.*	Martirium S. *Edmundi* regis. Secundus adventus *Danorum* in *Angliam.*	
871	4	274	109.		16.	
872	5	275	*Johannes* viij.		Ob. *Ethelredi.* *Aluredus.*	
873	6	276				19.
874	7	277				Ob. *Bewmundi.* *Kynebertus*
875	8	278				
876	9	279				

Anno Dom.	Indictio	An. adventus S. Augustini	Summi Pontifices *Romani*.	Archiepiscopi *Cantuariæ*.	Reges *Angliæ*.	Abbates præsentis Monasterii.
877	10	280				
878	11	281				
879	12	282				20. Obitus *Kyneberti*. *Etans*.
880	13	283				
881	14	284				
882	15	285	110. *Martinus* ij.			
883	1	286	111. *Adrianus* iij.			21. Ob. *Etantis*. *Degmundus*.
884	2	287				
885	3	288	112. *Stephanus* v.			
886	4	289				22. Ob. *Degmundi*. *Alfridus*.
887	5	290				
888	6	291				
889	7	292		19. Ob. *Aethelredi*. *Pleigmundus*.		
890	8	293				
891	9	294	113. *Formosus* j.			
892	10	295				
893	11	296				
894	12	297				23. Ob. *Alfridi*. *Ceolbertus*.
895	13	298				
896	14	299	114. *Bonifacius* vj.			
897	15	300	115. *Stephanus* vj.			
898	1	301	116. *Romanus* j.			
899	2	302	117. *Johannes* ix.			
900	3	303	118. *Theodorus* ij.			
901	4	304	119 *Benedictus* iv.		17. Ob. *Aluredi*. *Edwardus* j.	
902	5	305				24. Ob. *Ceolberti*. *Beccanus*.
903	6	306				
904	7	307	120. *Leo* v.			
905	8	308	121. *Christoforus* j.			
906	9	309				
907	10	310	122. *Sergius* iv.			25. Ob. *Beccani*. *Ethelwoldus*.
908	11	311				
909	12	312				
910	13	313				26. Ob. *Ethelwoldi*. *Tilbertus*.
911	14	314				
912	15	315				
913	1	316				
914	2	317	123. *Anastasius* iij.	20. Ob. *Pleigmundi*. *Athelmus*.		
915	3	318				
916	4	319	124. *Lando* j.			
917	5	320	125. *Johannes* x.			27. Obitus *Tilberti*. *Edredus*. Statuta edita *Romæ* in ecclesia *Lateranensi*, ut monachi regulam sancti *Benedicti* admittant.
918	6	321				
919	7	322				
920	8	323				28. Ob. *Edredi*. *Alcherindus*.
921	9	324				
922	10	325				
923	11	326				
924	12	327		21. Ob. *Athelmi*. *Wlfhelmus*.		
925	13	328			18. Ob. *Edwardi*. *Ethelstanus*. Hic dedit Werburginglond in *Thaneto*. Carta ejusdem titulo 29.	
926	14	329				
927	15	330				
928	1	331				29. Ob. *Alcherindi*. *Guttulfus*.
929	2	332				
930	3	333	126. *Leo* vj.			
931	4	334	127. *Stephanus* vij.			
932	5	335				
933	6	336	128. *Johannes* xj.			
934	7	337		22. Ob. *Wlfhelmi*. *Odo*.		
935	8	338				30. Ob. *Guttulfi*. *Eadredus*.
936	9	339				
937	10	340	129. *Leo* vij.			31. Ob. *Eadredi*. *Lullingus*.

Anno Dom.	Indictio	An. adventus *Augustini*	Summi Pontifices *Romani.*	Archiepiscopi *Cantuariæ.*	Reges *Angliæ.*	Abbates præsentis monasterii.
938	11	341				
939	12	342	130.			32. Ob. *Lullingi.* *Beornelmus.*
940	13	343	*Stephanus* viij.		19.	
941	14	344			Ob. *Ethelstani.* *Edmundus* j.	
942	15	345	131.			33. Ob. *Beornelmi.* *Sigericus.*
943	1	346	*Martinus* ij.			
944	2	347			Carta de Suydbrithes-weolde tit. 34. Hæc enim terra duorum aratrorum data fuit *Sigerico* abbati & successoribus suis, fecitque illam liberam ab omni fiscali tributo et seculari servitute. 20.	
945	3	348	132.			
946	4	349	*Agapitus* ij.		Ob. *Edmundi.* *Eadredus.*	
947	5	350				
948	6	351				
949	7	352				*Heresig* minister regis dedit terram de Swal-elive. Carta ejusdem tit. 34.
950	8	353				
951	9	354	133.			
952	10	355	*Johannes* xij.			
953	11	356	Bulla de privileg. directa *Edredo* regi.			
954	12	357			21.	
955	13	358	Littera apostolica directa domino Regi & *Odoni* archiepiscopo de privileg. monasterii & quod præsens ecclesia sit omnium monasteriorum præsentis regni mater primaria.		Ob. *Eadredi.* *Edwinus.*	
956	14	359				34. Ob. *Sigerici.* *Alfricus.*
957	15	360		23.		
958	1	361		Ob. *Odonis.* *Elfsinus.*		
959	2	362		24. *Dunstanus.*	22. Fugatur *Edwinus.* *Edgarus*	
960	3	363	134.			
961	4	364	*Benedictus* v. 135.			
962	5	365	*Leo* viij.			
963	6	366	136.		Donatio terræ iv. aratrorum quæ nominatur Plumstede. Carta ejusdem tit. 35.	
964	7	367	*Johannes* xiij.			
965	8	368				
966	9	369				
967	10	370				
968	11	371				
969	12	372				
970	13	373	137.			
971	14	374	*Benedictus* vj. 138.			35. Ob. *Alfrici.* *Elfnothus.*
972	15	375	*Bonus* j. 139.			
973	1	376	*Bonifacius* vij.			
974	2	377				Quædam matrona nomine *Winfleda* dedit centum acras prati & pasturæ & terræ arabilis quæ jacent ex parte boriali curiæ de Northborn.
975	3	378	140.		23. Ob. *Edgari.* *Edwardus* ij.	
976	4	379	*Benedictus* vij.			
977	5	380				
978	6	381				Dedicatio hujus ecclesiæ à sancto *Dunstano* in honore apostolorum *Petri* & *Pauli* & S. *Augustini.*
979	7	382			24. Martir. *Edw.* *Ethelredus.*	36. Ob. *Elfnothi.* *Siricius.*
980	8	383				
981	9	384				
982	10	385				
983	11	386	141.			
984		387	*Johannes* xiv.			
	12		142.			
985	13	388	*Johannes* xv.			

Anno Dom.	Indictio.	An. adventus Augustini.	Summi Pontifices Romani.	Archiepiscopi Cantuariæ.	Regni Angliæ subversores.	Abbates præsentis monasterii.
986	14	389	143. *Johannes* xvj.			
987	15	390				
988	1	391	———	Ob. *Dunstani* 14. kal. Jun. 25. *Egelgarus.*	———	*Siricius* eligitur in episcopum *Wilton.*
989	2	392	———	Ob. *Egelgari.* 26. *Alricus.*	Carta de Sibertiswolde, tit. 38.	*Wlfricus* j. eligitur in Abbatem.
990	3	393				
991	4	394	———	———	———	Carta *Brumanni* de 2. hagis & j. prato cum pertinenciis apud *Fordwicū* tit. 38.
992	5	395				
993	6	396				
994	7	397				
995	8	398				
996	9	399	144. *Gregorius* v.			
997	10	400	———	———	———	Carta *Edwardi* de Cumbe de terra de Cumbe.
998	11	401	145. *Johannes* xvij.			
999	12	402	146. *Silvester* ij. Hic fecit homagium diabolo.	———	———	Carta *Britbrici* de terra de *Woderingborni.* tit. 38.
1000	13	403	———	Ob. *Alrici.* 27. *Siricius.*		
1001	14	404				
1002	15	405				
1003	1	406	147. *Johannes* xviij.			
1004	2	407	148. *Johannes* xix.			
1005	3	408	———	Ob. *Siricii.* 28. *Elphegus.*		
1006	4	409	———	———	———	Ob. *Wlfrici*, jacet in cryptis ante altare S. *Ricardi.* 38. *Elmerus.*
1007	5	410				
1008	6	411				
1009	7	412	149. *Sergius* iv.	———	———	*Godwoldus* dedit C. acras terræ in Sturtone.
1010	8	413	150. *Benedictus* viij.			
1011	9	414		Martir. *Elphegi.* 29. *Livingus.*	*Dani Canciam* devastabant	
1012	10	415				
1013	11	416				
1014	12	417				
1015	13	418				
1016	14	419	———	———	Ob. *Ethelredi.* 25. *Edmundus.*	
1017	15	420	———	———	Ob. *Edmundi.* 26. *Cnutus.*	
1018	1	421				
1019	2	422	———	———	———	*Elfgiva* dedit huic congregationi lx. libras in communi, & præter hoc cuilibet monacho xx. solidos.
1020	3	423				
1021	4	424				
1022	5	425	———	———	———	*Elmerus* eligitur in episcopum *Schirborn.* jacet in tumba extra clausuram altaris sancti *Johannis.* 39. *Elstanus.*
1023	6	426				
1024	7	427	151. *Johannes* xx.	Ob. *Livingi.* 30. *Egelnothus.*		
1025	8	428				
1026	9	429				
1027	10	430	———	———	Donatio terr. de Menstre cum corpore S. *Mildredæ* tit. 40.	
1028	11	431				
1029	12	432				
1030	13	433	———	———	Translatio S. *Mildredæ* de *Thaneto* in præsentem ecclesiam.	
1031	14	434				
1032	15	435				
1033	1	436	152. *Benedictus* ix.			
1034	2	437				
1035	3	438				
1036	4	439	———	Ob. *Egelnothi.* 31. *Eadsinus.*	Ob. *Cnuti.* 27. *Haroldus* j.	
1037	5	440				
1038	6	441				
1039	7	442				
1040	8	443	———	———	Ob. *Haroldi.* 28. *Hardecnutus.*	
1041	9	444				
1042	10	445	———	———	Ob. *Hardec.* 29. *Edwardus* iij.	

Anno Dom.	Indictio	An. adventus *Augustini*	Anni à conquestu *Angliæ*	Summi Pontifices *Romani.*	Archiepiscopi *Cantuariæ.*	Reges *Angliæ.*	Abbates præsentis Monast.
1043	11	446	—	———	———	Carta confirmationis omnium terrarum, libertatum & privilegiorum tit. (40.	
1044	12	447					
1045	13	448	—	———	———	Carta de **Sellyng** & **Conybroc** sive **Kenington** tit. 40.	
1046	14	449					
1047	15	450	—	153. *Silvester* iij.	Carta terræ unius aratri apud **Littelborne** tit. 41.	———	Ob. *Elstani*, jacet in criptis ante altare S. *Thomæ*. 40. *Wlfricus* ij.
1048	1	451	—	154. *Gregorius* vj.	Iste etiam *Eadsinus* dedit duos calices argenteos & deauratos. Dedit etiam centum marcas ad ædificationem turr. ecclesiæ, & unum psalterium glossatum quod cathenatum fuit ad altare S. *Gregorii.*		
1049	2	452		155. *Clemens* ij.			
1050	3	453	—		Ob. *Edsini.* 31. *Robertus* j.		
1051	4	454	—	156. *Damasus* ij. 157. *Leo* x.			
1052	5	455	—	———	Ob. *Roberti.* 32. *Stigandus.*		
1053	6	456					
1054	7	457					
1055	8	458	—	———	———	Carta de *Fordwico* tit. 41.	Abbas *Romã* adiit missus à rege.
1056	9	459	—	*Marianus Scotus* post longam peregrinationem monachus factus est in *Colon.* in monasterio *Scotorum* sancti *Martini* kal. Aug. v. feria.	Auctoritate apostolica ordinatur ut Archiepiscopus *Cantuar.* assideat in Conciliis Pontifici sanctæ *Rufinæ.*	———	Abbas auctoritate apostolica ordinatur ut in conciliis assideat abbati montis *Cassini.*
1057	10	460		158. *Victor* ij.			
1058	11	461	—	———	———	———	Abbas ecclesiam dilatare incepit, sed quia mandatum cœli reginæ de sua ecclesia servanda implere noluit letali ægritudine obiit. 41. Ob. *Wlfrici.* *Egelsinus.*
1059	12	462	—	159. *Stephanus* ix. hic fuit abbas montis *Cassini.* 160. *Benedictus* x. hic pallium *Stigando* misit. Hic fuit *Marianus* inclusus ij. id. Maii in *Fuldensi* monasterio juxta corpus S. *Kiliani.*	———	———	
1060	13	463	—	161. *Nicholaus* ij.			
1061	14	464					
1062	15	465					
1063	1	466	—	162. *Alexander* ij.	———	———	Mitra cum indumento Pontificali auctoritate apostolica Abbati confertur, mero motu dom. Papæ *Alexandri* ij.
1064	2	467					
1065	3	468					
1066	4	469	—	———	———	*Haroldus* truditur.	
1067	5	470	1	———	Coronatio *Willielmi* conquestoris.	*Willielmus* Dux *Normanniæ.*	Abbas mitra uti non audebat ob timorem conquestoris, mitraque jacuit supina usque ad *Rogerii* abbatem.
1068	6	471	2				

Anno Dom.	Indictio.	An. adventus *Augustini.*	An. a conq. *Angliæ.*	Summi Pontifices *Romani.*	Archiepiscopi *Cantuariæ.*	Reges *Angliæ.*	Abbates præsentis monast.
1069	7	472	3	*Marianus* post x. annos suæ inclusionis *Mogontiam* venit jussione episcopi *Mogontini* & abbatis *Fuldensis*, & ibi includitur juxta monasterium principale.			
1070	8	473	4	——	34. *Lanfrancus.*	Carta de decimis Faversham & Miltone excepta decima mellis & gabuli.	*Egelsinus* fugit. 42. *Scotlandus.* Hic novum opus *Wlfrici* subvertens Ecclesiam dilatare incepit.
1071	9	474	5	——	——	Carta de saka & socna & aliis libertatibus.	
1072	10	475	6	——	——	Carta de viij. præbend. de Newyngtone.	
1073	11	476	7	——	——	Carta de manerio de Plumstede.	
1074	12	477	8	——	——	Carta de decimis *Odonis* Episcopi titulo 43.	
1075	13	478	9	163. *Gregorius* vij.	——	Carta de donatione *Odonis* Episcopi in *Fordwico.*	
1076	14	479	10	——	——	Carta præceptoria de burgo de *Fordwico.*	
1077	15	480	11	——	——	Carta de domibus & consuetudinibus in *Fordwico* quæ est confirmatoria de donatione *Odonis* Episcopi.	
1078	1	481	12	——	Transfertur episcopatus *Dorcestr.* ad *Lincolniam.*	Carta *Odonis Baiocensis* de medietate villæ de Plumstede & decimis de Knoltun, Tinkenherst, Ringentum, Turstun, & duobus locis Bedlesan et Bochelande & *Osberni Paysorei.*	Fundatio monasterii de Leswes.
1079	2	482	13				
1080	3	483	14				
1081	4	484	15				
1082	5	485	16				
1083	6	486	17				
1084	7	487	18				
1085	8	488	19				
1086	9	489	20				
1087	10	490	21	164. *Victor* iij.	——	Ob. *Willielmi* v. idus Sept. 32. *Willielmus Rufus* coronatur vj. kal. Octobr.	Ob. *Scotlandi* iij. non. Septembris, jacet in ecclesia criptarum sub pelve cum cereo ardente. 43. *Wido.* Hic ecclesiam dilatavit & totum opus perfecit & corpora sanctorum transtulit.
1088	11	491	22	165. *Urbanus* ij.	——	Carta de Estanores.	
1089	12	492	23		Ob. *Lanfranci.* Vacavit.	Carta de Saka & Sokna, tit. 44.	
1090	13	493	24	Ordo *Cartusiæ* incepit.			
1091	14	494	25	——	——	Carta de rectitudinibus & consuetudinibus debitis apud Eastanores in terra & in aqua.	Translatio S. *Augustini* sociorumque ejus.
1092	15	495	26	——	35. *Anselmus* consecratur.		
1093	1	496	27				
1094	2	497	28	Ob. *Alwinus* fundator de Bermundesele.	Transfertur sedes episcopalis de Thedford in *Northwicum.*	Carta de consuetudinibus debitis apud Newington.	
1095	3	498	29				
1096	4	499	30	Concilium *Clarmontanum.* Horæ beatæ *Mariæ* statuuntur dici cotidie.			
1097	5	500	31				
1098	6	501	32				
1099	7	502	33	——	——	——	Ob. *Wydonis*, jacet in criptis ante altare S. *Ricardi.* *Hugo Florye* j. Hic fuit primus benedictus extra ecclesiam suam apud *Lambedam* ab episc. *London.* *Mauricio*, iij. idus Maii.

Anno Dom.	Indictio.	An. adventus Augustini.	An. à conq. Angliæ.	Summi Pontifices Romani.	Archiepiscopi Cantuariæ.	Reges Angliæ.	Abbates præsentis monast.
1100	8	503	34	166. *Paschalis* ij.	—	33. Ob. *Willielmi*. *Henricus* j.	
1101	9	504	35	—	—	Carta de præbenda in *Doveria* titulo 45.	
1102	10	505	36	Ordo *Cisterciensis* incepit.	—	Carta alia de eadem præbenda tit. 45.	
1103	11	506	37			Carta de feria in translatione *Aug.* tit. 45.	
1104	12	507	38	—	—	Carta ne servientes qui nec emunt, nec vendunt, nec mercatum ducunt, tallientur ad auxilia burgi *Cantuar.* Carta de Escambio cum monachis ecclesiæ Christi de terra ad ampliand. cimiterium illorum, tit. (45.	
1105	13	508	39	—	Corpus S. *Elfegi* incorruptum repertum est.		
1106	14	509	40	—	—	Carta de benedictione *Hugonis* Abbatis tit. 45.	
1107	15	510	41	—	—	Carta de terra quam Abbas *Hugo* disvadavit de *Wiberto* de *Thaneto* tit. 45.	
1108	1	511	42				
1109	2	512	43	Abbatia *Eliensis* in sedem episcopalem commutatur.	Ob. *Anselmi*. Vacavit.	Carta de *Estanoris* & de litore usque ad medium aquæ, tit. 45.	
1110	3	513	44	—	—	*Henricus* rex dedit filiam suam *Matilden Henrico* Imperatori *Alemanniæ*.	
1111	4	514	45	—	—	Carta de libertate monasterii, tit. 45.	Carta *Haimonis* de villa de *Fordwice* cum omnibus rebus ad eam pertinentibus.
1112	5	515	46				
1113	6	516	47	—	—	Carta ut Abbas habeat libertatem super presbyteros suos quam habuit Abbas *Scotlandus*.	
1114	7	517	48	*Bernardus* fit monachus *Cisterciensis*.	36. *Radulphus*.		
1115	8	518	49				
1116	9	519	50	—	—	Carta de Ripple & Langdone.	Concessio Mercati apud Menstre in *Thaneto*.
1117	10	520	51	167. *Gelasius* ij. Inceptio Ordinis Templariorum.			
1118	11	521	52		—	Carta de libertate servientium & de Theloneo.	
1119	12	522	53	168. *Calixtus* ij.	S. *Thomas* nascitur *London.* *Petrus* primus Prior de Bermundesete obiit.		
1120	13	523	54	Bulla de privileg. & electione Abbatis tit. 45.	Submersi sunt in mari *Willielmus* & *Ricardus* filii Regis *Henrici* &c.	Carta de warrenna in terris de Chistelet & *Sturreya*.	
1121	14	524	55	—	—	—	Fundatio monasterii de Radinge.
1122	15	525	56	—	Ob. *Radulphi*. Vacavit.		Prior *Lewensis* efficitur Abbas de Radinge.
1123	1	526	57	—	—	—	
1124	2	527	58	169. *Honorius* ij.	—	—	Ob. *Hugonis*. Vacavit. jacet in capitulo in parte boriali.
1125	3	528	59		37. *Willielmus* j.		
1126	4	529	60	—		Carta directa *Hugoni* monacho *Rouc.* de concessione Abbatiæ cum terris & hominibus & omnibus aliis libertatibus.	Trottiscliue. 45. *Hugo* ij. monachus *Rofensis*. Hic primo officia distinxit & eisdem certos redditus assignavit.
1127	5	530	61	—	—		
1128	6	531	62		—	Carta confirmatoria de ecclesiis & decimis Faversham & Miltone.	Abbotismelle adquiritur & ad sacristiam pro officio magni altaris deputatur.
1129	7	532	63	Invasit apostolatum quidam nomine *Petrus*, à schismaticis dictus *Anacletus*.			

Anno Dom.	Indictio.	An. adventus *Auguſtini*	Anni à conq. *Angliæ.*	Summi Pontifices *Romani.*	Archiepiſcopi *Cantuariæ.*	Reges *Angliæ.*	Abbates præſentis Monaſt.
1130	8	533	64	170. *Innocentius* ij.	———	Carta de eccleſiis de Renham, Newintone, Faverſham, Northburn, & aliis decimis monaſterii.	
1131	9	534	65				
1132	10	535	66	———	———	Carta de redditibus & conſuet. in eccleſia de Newingtone.	
1133	11	536	67	———	———	Natus eſt *Henricus* filius Imperatricis qui poſtea fuit Rex, filius *Galfridi* Comitis *Andegaviæ.*	
1134	12	537	68				
1135	13	538	69	———	———	34. Ob. *Henrici.* *Stephanus.*	
1136	14	539	70	———	Ob. *Willielmi.* Vacavit.	Carta de donatione molendini de Eſtbrigge.	
1137	15	540	71	Fundatio eccleſiæ de Ledes.	———	Carta de Charnell. faciendis ſuper muros eccleſiæ tit. 46.	
1138	1	541	72	———	38. *Theobaldus.*		
1139	2	542	73	Bulla de libertate monaſterii.	———	Carta de Saka & Socna & pacis fractura.	
1140	3	543	74	Monachi introducuntur in eccleſiam *Dovoriæ.*	———	Carta de molendino de Eſtbrigge.	
1141	4	544	75	Floruit *Ric.* de S. *Victore.*	———	Carta de eccleſia de Newingtone. Carta de molendino de Eſtbrigge ut iterum ſtatuatur in priſtinum ſtatum.	
1142	5	545	76	———	Carta confirmatoria de eccleſiis & decimis Faverſham & Miltone.	Carta de libertate infra burg. & extra.	
1143	6	546	77	171. *Celeſtinus* ij. ———	Carta de Eſtonore & litore uſque ad medium aquæ.	Carta de *Hagha.*	
1144	7	547	78	172. *Lucius* ij. Bulla de libertate eccleſiæ. Bulla de concordia inter *Theobaldum* archiepiſcopum & noſtrates. Confirmatio Sententiæ latæ ſuper benedictione Abbatis ſolempni.			
1145	8	548	79	173. *Eugenius* iij.	———	Carta de Ripple, & Langdone.	
1146	9	549	80	*Petrus Lumbardus* Sententias compilavit. Bulla de libertate eccleſiæ. Bulla de confirmatione eccleſiæ de Faverſham.	———	Carta de feria in feſto Apoſtol. *Petri* & *Pauli.*	
1147	10	550	81	Bulla de confirmatione Hoſpitalis S. *Laurencii.*			
1148	11	551	82	*Petrus Commeſtor* ſcripſit hiſtoriam ſcolaſticam.	———	Carta ne prohibeantur homines venire ad molendinum *Cantuar.*	Fundatio monaſterii de Faverſham.
1149	12	552	83	Interdictum totius *Angliæ.*			
1150	13	553	84	———	———	Carta *Matild.* reginæ de terra data eccleſiæ de Faverſham.	
1151	14	554	85	———	———	Carta confirmatoria de terra data eccleſiæ de Faverſham.	Ob. *Hugonis.* 46. *Silveſter.* Jacet in capitulo in parte boriali.
1152	15	555	86				
1153	1	556	87	174. *Anaſtaſius* iv.			
1154	2	557	88				
1155	3	558	89	175. *Adrianus* iv. Bulla de eccleſia de Faverſham & decimis.	*Henricus* rex junior naſcitur.	35. Ob. *Stephani.* *Henricus* ij.	
1156	4	559	90	Bulla ſuper donatione eccleſiæ de Northburne in uſus pauperum.			
1157	5	560	91				
1158	6	561	92	———	S. *Thomas* factus eſt Cancellarius Regis.	Carta de Plumſware, Parrok, *W. de Ros* ad Plumſtede.	

Anno Dom.	Indictio	An. adventus *Augustini*	An. à conq. *Angliæ*	Summi Pontifices *Romani.*	Archiepiscopi *Cantuariæ.*	Reges *Angliæ.*	Abbates præsentis monast.
1159	7	562	93	176. *Alexander* iij.			
1160	8	563	94	——	Ob. *Theobaldi.* Vacavit.	Carta de comminut. expens. de Plumstede.	
1161	9	564	95	Bulla quod possumus celebrare tempore Interdicti.	*Thomas* Cancellarius & Archidiaconus tunc eligitur in Archiepiscopum in vigil. Pentecost. & ordinatur presbyter in ecclesia Christi *Cantuar.* à *Waltero Rof.* in sabbato sequenti.	——	Ob. *Silvestri.* Vacavit. jacet in capitulo ad spatium xij. pedum à lectrino versus occidentem.
1162	10	565	96	S. *Thomas* resignavit Sigillum regium.	Beket. 39. *Thomas* j. consecratur in Dominica S. Trinitatis anno ætatis suæ xliv. ab *Henrico Winton.* episcopo.	Carta de Warrenn. de Chistelet & Sturreye.	
1163	11	566	97	Translatum est corpus S. *Edwardi* regis & confessoris à S. *Thoma.*	Oritur discordia inter regem & archiepiscopum.	Carta *Rogeri Clare* Comitis Herford de j. cervo singulis annis in festo S. *Augustini.*	*Clarembaldus* secularis intrusit.
1164	12	567	98	——	S. *Thomas* exulat in festo omnium Sanctorum.	Carta de ecclesia de Northburne.	
1165	13	568	99				
1166	14	569	100				
1167	15	570	101	——	——	Carta de saka & sokna, tol & tem infra burg. & extra.	
1168	1	571	102				
1169	2	572	103				
1170	3	573	104	S. *Thomas* regreditur ab exilio.	*Thomas* j. martirizatur anno ætatis suæ lij. Vacavit.	Carta confirmatoria de ecclesiis & decimis Faversham & Miltone.	
1171	4	774	105	Bulla de observatione Sigilli.			
1172	5	775	106	Bulla de confirmatione ecclesiarum de Menstre & Faversham, & de præsentatione clericorum in eadem bulla.	Soror S. *Thomæ* nomine *Maria* facta est abbatissa de Berkinge.	Carta ut ecclesia de Miltone habeat omnia tenementa in decimis & terris & de bosco de Northwode.	
1173	6	776	107	Confirmatio ecclesiarum de Faversham & Miltone & terrarum intra *Cantuar.*	40. *Ricardus* j. Prior *Dovoriæ.*		
1174	7	777	108				
1175	8	778	109				
1176	9	779	110	——	——	——	Ejectio *Clarembaldi.* Surdingden. 47. *Rogerus* j. Hic fuit monachus ecclesiæ Christi custos ad altare ubi S. *Thomas* martirium passus est.
1177	10	780	111	Bulla de libertate ecclesiæ. Bulla de confirmatione præbendæ de Gustone *Rogero* electo directa.	——	Confirmatio de concambio terræ ex parte meridiana cimiterii ecclesiæ Christi juxta campanile.	
1178	11	781	112	——	——	Carta de mensuratione molendini in *Cantuar.* & extra, ut sic stet sicut juratum fuit tempore regis *Hen.* j.	
1179	12	782	113	Bulla de benedict. Abbatis sine exactione professionis archiepiscopo facienda. Bulla de confirmatione ecclesiarum de *Thaneto* & de Miltone.	*Lodovicus* rex *Franciæ* venit ad S. *Thomam* & lapis regalis super feretrum ponitur.	——	Benedictio *Rogeri* j. Abb. à dom. Papa in curia *Romana* & restitutio mitræ cum anulo & sandaliis.

Ann. Dom.	Indictio.	An. adventus Augustini.	Ann. à conq. Angliæ.	Summi Pontifices *Romani*.	Archiepiscopi *Cantuariæ*.	Reges *Angliæ*.	Abbates præsentis monast.
1180	13	583	114	Bulla de confirmatione ecclesiæ de **Northborn** ad elemosinar. Bulla ne pueri xv. annorum recipiantur in monachatum. Bulla ne camerar. vel sacrist. tradantur ad firmam.	——— ———	Carta præceptoria pro hominibus de *Thaneto*.	
1181	14	584	115				
1182	15	585	116	——— ———	——— ———	Carta de confirmatione pacis inter *Ricardum* archiepiscopum & *Rogerum* abbatem.	
1183	1	586	117	——— ———	——— ———	Ob. rex *Henricus* junior qui fuit rex transmarinus.	
1184	2	587	118	177. *Lucius* iij.	Ob. *Ricardi*. 41. *Baldwinus*.		
1185	3	588	119	178.			
1186	4	589	120	*Urbanus* iij.	*Baldwinus* plura mala fecit monachis ecclesiæ Christi.		
1187	5	590	121	Bulla de libertate ecclesiæ. Bulla de confirmatione ecclesiæ de **Northborn** elemosinar. Bulla ne dentur alicui seculari ecclesiæ de **Menstre**, **Northborn**, & **Sellyng**.	——— ———	*Jerusalem* capta est & crux Christi à Paganis.	
1188	6	591	122	Bulla de confirmatione ecclesiæ de **Sellyng**. Bulla de confirmatione libertatum, & ne archiepiscopus vel aliquis ex suis deroget. Bulla de ecclesiis de **Faversham** & **Miltone** & de custodia clavium. Bulla de confirmatione appropriationis ecclesiarum de **Miltone** & de *Thaneto*. Bulla de præbenda de **Eustone**. 179. 180.			
1189	7	592	123	*Gregorius* viij. *Clemens* iij.	——— ———	Ob. *Henrici* ij. 36. *Ricardus* j.	Carta de libertate.
1190	8	593	124	——— ———	Ob. *Baldwini*.		
1191	9	594	125	Bulla no monachi de **Faversham** sepeliant paroch. nostros in cimiterio suo. Bulla de confirmatione super libertate ecclesiæ. Bulla quod nec abbas nec aliquis potest tradere ad firmam camerariam & sacrist. Bulla de confirmatione Sententiæ super benedict. Abbatis & libertate Ecclesiæ. Bulla ne clerici tradant ecclesias suas ad firmam. Bulla quod possumus celebrare in terra interdicta. Bulla de confirmatione de **Northborne**. Bulla de præbenda de **Eusteton**. Bulla ne abbas redditus sacrist. & elemosinar. capitulo inconsulto aliunde ministret.	——— ———	Carta de libertate.	
1192	10	595	126	——— ———	42. *Hubertus*.		

Anno Dom.	Indictio.	An. adventus *Augustini*	Anni à conq. *Angliæ.*	Summi Pontifices *Romani.*	Archiepiscopi *Cantuariæ.*	Reges *Angliæ.*	Abbates præsentis Monast.
1193	11	596	127	————	————	Carta de mercato ad **Stonore.**	
1194	12	597	128				
1195	13	598	129	Bulla de cofirmatione ecclesiæ de **Chistelet** in usus infirmorum.			
1196	14	599	130	Bulla ne archiepiscopus, vel episcopus, vel apostolicæ sedis legatus seu offic. eorum istud monasterium interdicere poterint. Bulla de remedio appellationis ultimæ. Bulla de confirmatione hospitalis S. *Laurencii.*			
1197	15	600	131	182.			
1198	1	601	132	*Innocentius* iij. Concilium		37.	
1199	2	602	133	*Lateran.*	————	Occisio *Ricardi. Johannes.*	
1200	3	603	134	Ordo fratrum prædicatorum incepit.			
1201	4	604	135				
1202	5	605	136	Bulla de libertate Ecclesiæ.			
1203	6	606	137	————	————	Carta de **Stonores** & litore usque ad medium aquæ. Carta de Saka & Sokna & pacis fractura. Carta confirmationis super mercato **Estonores.**	
1204	7	607	138	Bulla confirmatoria de decimis de **Collestono.**			
1205	8	608	139	Bulla ne ultra tres dietas trahamur ad causas.	Ob *Huberti.*		
1206	9	609	140		43.		
1207	10	610	141	————	*Stephanus.*		
1208	11	611	142	Interdictum generale in *Anglia.*			
1209	12	612	143				
1210	13	613	144	Ordo Fratrum Minorum			
1211	14	614	145	incepit.			
1212	15	615	146	————	————	————	Obit. *Rogeri* xiij. kal. *Novemb.* jacet in capitulo ex parte boriali.
1213	1	616	147	Relaxatio interdicti in *Anglia.*			48. *Alexander* benedictus à Papa in curia *Romana.*
1214	2	617	148				
1215	3	618	149	Bulla ne dentur personatus vel benficia ad preces vel minas potentum. 183.		38.	
1216	4	619	150	*Honorius* iij.	————	Ob. *Johannis. Henricus* iij.	
1217	5	620	151				
1218	6	621	152				
1219	7	622	153	————	————	————	Conveniunt primo Abbates nigrorum monachorum *Oxon.* ad tractandum de ordine.
1220	8	623	154	Bulla confirmatoria de **Sellyng, Eusten, Lenham** & **Chistelet.** Bulla ne monachus possit compelli ad cognitionem causarum. Bulla de indulgentia ad opus Ecclesiæ. Bulla de susceptione custodiæ Fratrum & bonorum Hospitalis S. *Laurencii* sub speciali protectione, & confirmatio redditus &c.	Translatio S. *Thomæ.*	————	Ob. *Alexandri* iv. nonas Octobris. jacet in capitulo ex parte australi. 49. *Hugo* iij. vij. kal. Septembris electus est, benedicitur in curia *Romana* j. die mensis Aprilis.

Ann. Dom.	Indictio	An. adventus Augustini	Ann. à conq. Angliæ	Summi Pontifices Romani.	Archiepiscopi Cantuariæ.	Reges Angliæ.	Abbates præsentis monast.
1221	9	624	155				
1222	10	625	156				
1223	11	626	157	———	———	Carta de feodo quem tenuit *Absalon* in *Sandwico* juxta Ecclesiam S. *Petri*.	
1224	12	627	158	———	———	———	Obit. *Hugonis* iij. Novembr. jacet in navi ecclesiæ prope altare S. Crucis ex parte Boriali. 50. *Robertus* de Bello electus viij. kal. Decemb. benedicitur in curia *Romana* viij. idus Maii qui fuit dies Ascensionis.
1225	13	628	159	Bulla ut liceat in propriis parochiis capellas construere.			
1226	14	629	160	———	———	Carta confirmationis de libertate monasterii. Carta cõfirmationis mercati de Estonores & omnibus consuetudinibus ibidem. Carta confirmationis de Estonores & litore usq; ad medium aquæ. Carta de quieta clamatione furragii in tota *Cantia*.	Compositio inter Abbatem & barones de *Sandwico* de præsentatione Ecclesiæ S. *Petri*.
1227	15	630	161	184. *Gregorius* ix.			
1228	1	631	162	Bulla de confirmatione ecclesiarum de Menstre, Northborn & Sellyng. Bulla de confirmatione Ecclesiæ de Plumstede. Bulla de Ecclesia de Chistelet ne quis præsumat fructus in alios usus convertere.	Ob. *Stephani*. Vacavit.	———	Dimissio terrarum juxta Ecclesiam S. *Petri* in *Sandwico*.
1229	2	632	163	Bulla de præbenda de Gustone. Bulla ne quis exigere valeat decimas de novalibus vel nutrimentis. Bulla demandans Archiepiscopis, Episcopis, & Decanis. Bulla de confirmatione Ecclesiæ de Lenham in usus refectorii. Confirmatio Ecclesiæ de Sellyng ad vestitum monachorum.	44. *Ricardus* ij.		
1230	3	633	164	———	———	Carta de exactione xl. solidorum de feod. militum & concessione xl. solidorum Prælat. de eodem.	
1231	4	634	165	———	Ob. *Ricardi*. Vacavit.		
1232	5	635	166	Bulla conservatoria directa archidiacono *Sutbir*. Priori S. *Edmundi* & decano Christianitatis de S. *Edmundo*.			
1233	6	636	167	Bulla de approbatione consuetudinum istius monasterii & earundem confirmatio.			
1234	7	637	168	Bulla confirmationis Ecclesiæ de Chistelet.	45. *Edmundus*.		

Anno Dom.	Indictio	An. adventus *Augustini*	An. à conq. *Angliæ*	Summi Pontifices *Romani.*	Archiepiscopi *Cantuariæ.*	Reges *Angliæ.*	Abbates præsentis monast.
1235	8	638	169	Bulla excitatoria ad Regem de defendendo & conservando. Bulla de capell. in *Thaneto.* Bulla ne quis possit excommunicare monachos clericos & homines. Bulla quod Ecclesiæ nostræ & homines nostri & omnia bona nostra habita & habenda sint sub protectione *Romanæ* Ecclesiæ.			
1236	9	639	170	Bulla ne ultra duas diætas trahamur ad causas. Bulla de confirmatione annuorum censuum in Ecclesiis nostris.			
1237	10	640	171				
1238	11	641	172	Bulla super compositione directa Abbati & Conventui inter S. *Edmundum* & nos. Bulla ne quis præsumat emere terras vel redditus ab aliquo tenentium nostrorum. Bulla de libertate Ecclesiæ & ne decimæ de novalibus exigantur. Bulla ut non possimus compelli per literas apostolicas ad providendum alicui. Bulla de tunica & dalmatica. Bulla de confirmatione super compositione inter nos & S. *Edmundum* directa Priori & Conventui Ecclesiæ Christi.	——	Carta confirmationis de compositione inter sanctum *Edmundum* & nos.	
1239	12	642	173				
1240	13	643	174	Bulla de appropriatione Ecclesiæ de Plumsted in usus pauperum. Bulla quod abbas potest dare benedictionem in absentia Episcoporum.	Ob. *Edmundi.* Vacavit.	——	Dedicatum est magnum altare & altare S. *Augustini* & S. *Adriani.*
1241	14	644	175	185.			
1242	15	645	176	*Celestinus* iv. Bulla confirmatoria super ecclesiis in *Thaneto* ad sacristiam assignatis. 186.			
1243	1	646	177	*Innocentius* iv. Bulla de indulgentiis in fest. *Petri* & *Pauli* & *Augustini.* Bulla de piliis utendis.	——	Carta de warenn. de *Thaneto.*	
1244	2	647	178	——	46. *Bonifacius.*		
1245	3	648	179	Bulla de non providend. clericis contra voluntatem Abbatis & Conventus.	——	Carta de warenn. de Kenham.	
1246	4	649	180	Bulla ne delegatus vel subdelegatus, executor vel conservator possit nos excommunicare. Bulla ne compellamur ad solutionem debitorum nisi causa constiterit in utilitatem monasterii.	——	Carta de warenn. de Eastureye & de Chistelet.	
1247	5	650	181				

Anno Dom.	Indictio	An. adventus S. Augustini	Anno à conq. Angliæ	Summi Pontifices Romani.	Archiepiscopi Cantuariæ.	Reges Angliæ.	Abbates præsentis Monast.
1248	6	651	182	Bulla de libertatibus & exemptionibus.			
				Bulla quod Abbas potest dispensare super Statut. *Gregorii* & absolvere monachos.			
				Bulla de indulgentia ne cogamur per literas apostolicas ad provisionem sive receptionem.			
				Bulla de confirmatione super omnibus possessionibus nostris sub protectione domini Papæ.			
				Bulla de mandatis Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Prioribus, & Decanis.			
				Bulla de possessionibus & aliis bonis ad nos conversorum ut possumus ea petere.			
				Bulla de indulgentia nova super Ecclesia de Lenham.			
				Bulla conservatoria contra alienationes in enormem læsionem.			
1249	7	652	183	Bulla de Ecclesia de Lenham.			
				Bulla conservat. directa Episcopo *Winton.* ad inspiciend. privilegia nostra vetusta.			
1250	8	653	184	Bulla de indulgentia pro ecclesia de Lenham.			
				Bulla super privileg. inspiciend. & transcribend. directa episcopo *Cicestr.*			
				Bulla quod vicarii solvant procurationes de Ecclesiis nobis appropriatis.			
				Bulla quod non tenemur solvere procurationes de ecclesiis nobis appropriatis.			
				Bulla contra infidelitatem Clericorum.			
1251	9	654	185	Bulla conservatoria super quodam sequestro facta in Ecclesia de Faversham & super eo quod archiepiscopus &c.			
1252	10	655	186	Bulla directa Abbati & Priori S. *Edmundi* ne ultra tres diætas trahamur ad judicium.	——	Carta de fine facto per Priorem & Conventum de vacatione abbatiæ & talliag.	
				Bulla quod possumus præsentare canonice ad ecclesias nostras non obstant. aliquibus suspensionibus.			
				Bulla ne ultra tres diætas trahamur in causam.			
				Bulla conservatoria super eodem.			
				Bulla conservator. ne bona alienentur in enormem læsionem.			
				Bulla ne per literas apostolicas generales vel speciales cujuscunq; tenoris possimus compelli &c.			
				Bulla de confirmatione libertatum & exemptionū.			
				Bulla super confirmatione *Celestini* papæ.			

Ann. Dom.	Indictio	An adventus S. Augustini	Ann. à conq. Angliæ	Summi Pontifices Romani.	Archiepiscopi Cantuariæ.	Reges Angliæ.	Abbates præsentis Monast.
1253	11	656	187	Bulla de privilegio contra provisiones factas & faciendas imperpetuum. Bulla conservatoria directa Abbatibus S. *Edmundi* & Waltham super statut. *Gregorii* noni. Bulla conservatoria directa Abbati & Priori S. *Edmundi* contra provision. & pension. Bulla conservatoria directa Abbatibus S. *Edmundi* & Waltham. Bulla conservatoria directa Abbati sancti *Edmundi* ne quis nos impedire possit. Bulla quod non obstantibus aliquibus suspensionibus à beneficiorum collatione seu illorum reservatione impediamur.	———	———	Obit. *Roberti* 17. kal. Febr. jacet in capella S. *Mariæ* in introitu cancelli. 51. *Rogerus* ij. electus est iij. non. Febr. benedicitur iv. kal. Septembr. in præsenti ecclesia ab episc. *London.*
1254	12	657	188	187.			
1255	13	658	189	*Alexander* iv. ——— Bulla conservatoria ecclesiæ de Tenterdene. Bulla de quingentis marcis in quibus obligavit episcopus Herford. Bulla conservatoria pro Plumstede cum triplici privilegio. Bulla super appropriatione Ecclesiæ de Sellynge. Bulla de appropriatione ecclesiæ de Sellynge cum iv. privilegiis. Bulla de confirmatione appropriationis Ecclesiæ de Plumstede. Bulla de appropriatione Ecclesiæ de Prestone cum ejus littera conservatoria. Bulla de privilegiis Ecclesiæ de Prestone. Bulla super appropriatione Ecclesiæ de Tenterdene.	———	Carta de Compositione super decima dom. Regi à Papa concessa.	
1256	14	659	190	Bulla ne aliqui habeant ingressum in elemosinar. camerar. &c. tempore vacationis. Bulla de indulgentia j. anni & xl. dierum. Bulla ne maneria vel ecclesiæ tradantur laicis sine consensu. Bulla de benedictione pallarum. Bulla ut Abbas possit monachis suis minores ordines conferre. Bulla de custodibus maneriorum dupplicata. Bulla ne corrodia concedantur nisi nobis personaliter servientibus. Bulla quod Papa conservat Ecclesiæ nostræ libertates illæsas. Bulla de benedictione sollempni danda ab Abbate.	———	———	Summa totius indulgentiæ à fundatione monasterii usque ad hunc annũ concessæ quolibet die vij. anni cum additione unius ann. infra octav. Apostolorum *Petri* & *Pauli* & sancti *Augustini*, Omnes enim indulgentiæ præcedentes per *Alexandrum* iv. confirmatæ fuerunt.

Anno Dom.	Indictio	An. adventus *Augustini*	An. à conq. *Angliæ*	Summi Pontifices *Romani*.	Archiepiscopi *Cantuariæ*.	Reges *Angliæ*.	Abbates præsentis monast.
				Bulla ut utamur privilegiis non antea usitatis.			
				Bulla de consuetudinibus festivitatum.			
				Bulla ne ratione delicti vel contractus trahamur coram Ordinar.			
				Bulla de tunica & dalmatica.			
				Bulla de custodia pupillorum.			
				Bulla generalis de Ecclesiis appropriatis & quod vicarii tenentur solvere procur.			
				Bulla ne nobis invitis emantur possessiones nostræ vel redditus.			
				Bulla ne monachi officiarii pretereant statutum terminum reddendi compotum.			
				Bulla confirmationis indulgentiarum.			
				Bulla confirmatoria de Hospitali S. *Laurentii*.			
				Bulla de membranis vel litteris non signandis sine consensu Conventus.			
				Bulla ne per constitutiones seu statuta Legatorum, Nunciorum, vel delegatorum sedis apostolicæ consuetudinibus nostris regularibus vel libertatibus aliquod præjudicium generetur.			
1257	15	660	191	Bulla de indulgentia xl. dierum.			
				Bulla ne ultra duas dietas trahamur in causas.			
1258	1	661	192	Bulla pro ecclesia de **Lede** de decimis non dandis Regi.			
				Bulla ne Abbas teneatur invitus cognoscere de causis.			
				Bulla de benedictione danda ab Abbate.			
				Bulla ut possimus uti privilegiis non usitatis.			
				Bulla quod non teneamur ad provisionem alicujus per litteras apostolicas.			
				Bulla de confirmatione Hospitalis S. *Laurentii*.			
				Bulla de appropriatione Ecclesiæ S. *Pauli* quadriplicata.			
1259	2	662	193	———	———	Breve regium de warenn. in terris **Stedmerch** & **Littelborne**.	
1260	3	663	194	188.			
1261	4	664	195	*Urbanus* iv. Institutio festi corporis Christi.			
				Bulla confirmator. omnium Libertatum & exemptionum.			
				Bulla confirmator. omnium privileg. nostrorum & secularium Libertatū.			
				Bulla quod possimus uti privileg. non usitat.			
				Bulla quod non tenemur ad solutionem debitorum nisi in usum monasterii convertantur.			

Ann. Dom.	Indictio	An. adventus *Augustini*	Ann. à conq. *Angliæ*	Summi Pontifices *Romani.*	Archiepiscopi *Cantuariæ.*	Reges *Angliæ.*	Abbates præsentis monast.
				Bulla quod Abbas possit dispensare super irregularitate cum monachis.			
1262	5	665	195				
1263	6	666	197	———	———	Carta de quadraginta & sex pedibus terræ in longitudine & iij. pedibus & dimidio in latitudine de communi strata juxta ecclesiam sancti *Pauli*.	
1264	7	667	198	189.			
1265	8	668	199	*Clemens* iv.	———	Carta de libera warenna in omnibus dominicis terris in comitatu *Cantiæ* & de mercat. in die Martis & de feria per tres dies apud **Plumstede**.	
1266	9	669	200	———	———	Carta de xl. acris terræ pro una marca per annum *Reginaldo* aurifabro in tenura de **Langport** vocat. **Wykesfeld**.	
1267	10	670	201				
1268	11	671	202	Ob. *Clementis*. Vacavit.	———	———	Carta *Hamonis* filii *Rogeri Doge* de manerio de **Patingdone**, titulo 51.
1269	12	672	203	———	———	Conditum est corpus sanctæ *Mildredæ* in novo monumento vij. kal. Jun. & dedicatum est altare ejusdem in honore sanctorum innocentium.	
1270	13	673	204	———	Ob. *Bonifacii*.		
1271	14	674	205	190.	97.		
1272	15	675	206	*Gregorius* x. Bulla conservatoria directa Abbati & Priori *Westmonast.* Bulla confirmator. privileg. & libertatum.	*Robertus* ij. *Kilwarbi*.		
1273	1	676	207	———	———	Ob. *Henrici*. 39. j. post conquestū. *Edwardus* iv.	Obit. *Rogeri* idus Decembr. jacet coram altari S. *Katerinæ* sub lapide cum imagine sculpto. 52. *Nicholaus* de *Spina* eligitur in crastino circumcisionis, benedicitur in curia *Romana* v. idus Aprilis qui fuit dies Paschæ.
1274	2	677	208	191.			
1275	3	678	209	*Innocentius* v. 192. 193.			
1276	4	679	210	*Adrianus* v. *Johannes* xxj. Bulla quod possumus recipere bona conversorum nostrorum. Bulla ne aliquis bona monasterii invadere, occupare seu alio modo detinere præsumat. Bulla ne dentur decimæ de novalibus nostris. 194.	———	Carta de jus. mesuag. & j. carucata terræ viginti solid. redditus in **Estsutton** & j. acr. terræ & medietate j. molendini cum pertinen. in **Sturrey**.	
1277	5	680	211	*Nicholaus* iij. Bulla conservator. directa Abbati sancti *Albani*. Ea quæ de bonis. Bulla ne aliquis bona monasterii occupare, invadere seu alio modo detinere præsumat. Bulla quod possumus uti privilegiis non usitatis.			

Ann. Dom.	Indictio	An. adventus S. *Augustini*	Ann. à conq. *Angliæ*	Summi Pontifices *Romani.*	Archiepiscopi *Cantuariæ.*	Reges *Angliæ.*	Abbates præsentis Monast.
1278	6	681	212	———	Promovetur *Robertus* in Cardinalem.		
1279	7	682	213	———	48. *Johannes* j. *Petham.*		
1280	8	683	214	———	———	Statutum ne religiosi in acquisitione crescant.	
1281	9	684	215	195. *Martinus* iv.			
1282	10	685	216				
1283	11	686	217	———	———	Carta de quadam venella inclusa juxta portam curiæ.	Cessit *Nichol.* iv. idus Maii & intravit ordinem prope *Par.*
1284	12	687	218	196.			53. *Thomas* j. *Fyndon.* Benedicitur *London.* ij. non. Aprilis ab archiepisc. *Dublinensi.*
1285	13	688	219	*Honorius* iv. Bulla confirmatoria privilegiorum. Bulla de confirmatione cantariæ *Hamonis Doge.* Bulla quod Abbas potest dare licentiam loqui monachis *Cisterciensis* ordinis. Bulla quod clerici beneficiati in servicio nostro remanentes percipient fructus Ecclesiarum. Bulla conservator. directa Abbatibus *Westmonast.* & de Waltham ne clerici nostri compellantur. Bulla conservator. directa Abbati de Waltham quod omnes qui alienant & detrahunt bona &c. Bulla de correctione Fratrum Hospitalis S. *Laurencii.*	———	Concessio de Hundred de Ringslo, Blengate, & Doverhanford ad feodi firmam pro v.li. per annum. Carta missa tenentibus de Hundredo prætacto ut Abbati & ministris suis intendant & respondeant.	
1286	14	689	220	Bulla quod Abbas & Fratres possunt comedere carnes in aula & in secreta camera Abbatis.			
1287	15	690	221	197.			
1288	1	691	222	*Nicholaus* iv.	———	Carta de concambio terrarum cum monachis ecclesiæ Christi. Carta de emptione terrarum & reddituum post statutum ad valenciam x.lib.viij.s.vj.d.	
1289	2	692	223	Bulla conservatoria directa Abbati de Waltham.			
1290	3	693	224				
1291	4	694	225	———	———	Decima bonorum ecclesiasticorum authoritate apostolica regi concessa est ad subsidium Terræ sanctæ per vj. annos.	
1292	5	695	226	———	Ob. *Johannis.*	———	Facta sunt stalla in choro.
1293	6	696	227	———	49. *Robertus* iij. *Winchelse.*	Miraculū S. *Mildredæ* xv. kal. Junii in festo translationis ejusdem propter quod jussit Rex Justiciar. cessare ab executione Brevium per totam *Angliam.* Carta de quieta clamatione de maneriis Langport, Chistelet, Sturrei, Menstre, & Salmeston.	Magnum festum in die S. *Augustini* vij. kal. Junii in quo fuerunt omnes Prælati *Canciæ* et 66. milites & dominus *J. Berwic* Justiciarius cum aliis Justiciariis itinerantibus & omnis populus qui fuit in itinere. Summa omnium in hoc festo. 4500. homines.

Ann. Dom.	Indictio	An. adventus *Augustini*	Anni à conq. *Angliæ*	Summi Pontifices *Romani.*	Archiepiscopi *Cantuariæ.*	Reges *Angliæ.*	Abbates præsentis Monast.
				198.			
1294	7	697	228	*Celestinus* v. 199. *Bonifacius* viij.	Exigitur à clero *Angliæ* medietas omnium bonorum.	Carta de catallis felonum, fugitivorum dampnatorum.	
1295	8	698	229				
1296	9	699	230				
1297	10	700	231				
1298	11	701	232	Bullæ vj. de diversis privilegiis. Littera conservatoria directa Abbatibus *Westmon.* de Waltham & S. *Edmundi.* Littera conservatoria directa Abbati *Westmonast.* Quod licet nobis in placito inter nos & Archiepiscopum testes quos curiæ mandar. non De testium admissione ante litem contestator. Inhibitio ad Archiepiscopum super causis appellationis inter ipsum & nos. Dupplicatur. Littera conservatoria directa Abbati de Waltham contra districtores bonorum ecclesiæ.			
1299	12	702	233	Bulla de reformatione status antiqui & exemptionis novæ. Bulla declaratoria super exemptione & revocatione quorundam privilegiorum prius per eundem Papam concessorum.	————	Carta de via inclusa de manerio de Chistelet.	
1300	13	703	234	Bulla conservatoria directa Abbati de Langdone pro Ecclesia de Tentirdene. Bullæ 15.	————	Carta de elargatione curiæ.	
1301	14	704	235	Bulla missa episcopo *Winton.* ut excommunicet quosdam malefactores. Bulla excommunicatoria contra detentores decimarum Ecclesiæ de Scheldwiche. Bulla conservatoria pro Ecclesia S. *Laurentii* in *Thaneto* contra raptores. Bulla conservatoria pro ecclesia S. *Petri* in *Thaneto* contra detentores decimarum. Bulla conservatoria pro Ecclesia de Menstre in *Thaneto.* Bulla conservatoria pro Ecclesia S. *Johannis* in *Thaneto* contra detentores decimarum. Bulla conservatoria pro Ecclesia de Chistelet contra detentores decimarum. Bulla conservatoria pro Ecclesia de Littelborne contra detentores decimarum. Bulla conservatoria pro Ecclesia de Prestone contra detentores decimarum. Bulla conservatoria pro			

Ann. Dom.	Indictio	An. adventus *Augustini*	An. à conq. *Angliæ*	Summi Pontifices *Romani*.	Archiepiscopi *Cantuariæ*.	Reges *Angliæ*.	Abbates præsentis monast.
				Ecclesia de **Sellyng** contra detentores decimarum. Bulla conservatoria pro Ecclesia de **Lenham** contra detentores decimarum. Bulla conservatoria pro Ecclesia de **Miltone** contra detentores decimarum. Bulla conservatoria pro Ecclesia de **Faversham**. Bulla conservatoria contra detentores decimarum de **Faversham**. Bulla conservatoria pro Ecclesia S. *Pauli*.			
1302	15	705	236	Bulla directa Abbati de **Waltham** pro Ecclesia de **Tenterdene**. Bulla de reverentia exhibenda & campanis pulsandis archiepiscopo in Ecclesiis nostris. Bulla quod ab Abbatem pertinet præsentatio clericorum, & ad Archiepiscopum institutio.			
1303	1	706	237	200.			
1304	2	707	238	*Benedictus* xj. 201.	————	Carta de terris *Johannis Leken* in **Westbeere**.	
1305	3	708	239	*Clemens* v.			
1306	4	709	240				
1307	5	710	241	Bulla directa Abbati de **Faversham** contra detentores decimarum in omnibus Ecclesiis nostris.	————	Ob. *Edwardi* primi post conquestum. 40. *Edwardus* v. (secundus post conquestum. Carta de x. acris terræ in **Littelborne**. Carta de j. tosto ad personat. de **Sturreye**.	
1308	6	711	242	————	————	Carta de charnellatione novæ portæ, tit. 53.	
1309	7	712	243	Bulla de appropriatione Ecclesiarum de **Sturrey** & **Keningtone**. Bulla conservatoria contra detentores decimarum Ecclesiarum de **Sturrey** & **Keningtone**.	————	————	Obit. *Thomæ* xiv. kal. Marcii. jacet ante altare sanctæ *Mariæ*. 54. *Radulphus*. benedicitur in curia *Avinion*. xj. kal. Julii.
1310	8	713	244	Ordo Templariorum extinctus est.	————	Carta de **Polderismelle** apud **Sturrey**, tit. 54.	Carta de uno mes. una carucat. terræ *Philippi de Intebergbe* in **Estsutton**.
1311	9	714	245	————	————	Carta de licentia adquirendi terras ad valorem lx. librarum. Carta de appropriatione Ecclesiarum de **Keningtone** & **Sturrey**.	Carta de j. mes. lxj. acr. terræ magistri *Willielmi le Meneter*.
1312	10	715	246	————	————	Carta de libertatibus maneriorum & catall. servorum fugitivorum. Carta de acquisitione lxx. acrarum *Ricardi de Beere*.	
1313	11	716	247	————	Ob. *Roberti*. 50. *Walterus*.	Carta de xvij. acris terræ *Thomæ Poncyn* in **Menstre**.	*Henricus Stanton*, Justiciarius itineris.
1314	12	717	248				

Ann. Dom.	Indictio	An. adventus *Augustini*	An. à conq. *Angliæ*	Summi Pontifices *Romani.*	Archiepiscopi *Cantuariæ.*	Reges *Angliæ.*	Abbates præsentis monast.
1315	13	718	249	—	Carta de molendino de **Littelborne.**	Carta de via inclusa apud **Northburne.** Carta de vacatione monasterii. Carta de escambio terræ cum magistro *Andrea de Brugge.*	Carta unius mes. & xviij. acrarum terræ *Joh. Foster* & *Walteri Russel.* Carta de j. molendino v. acris terræ in **Littelborne.** *Walteri Russel.*
1316	14	719	250	202. *Johannes* xxij.	—	Carta de Clvij. acris terræ in **Chistelet**, **Sturrey**, &c. Carta de confirmatione xj. acr. in **Chistelet.**	
1317	15	720	251	—	—	Carta de xj. acr. j. roda marisci *Gervasii Scherveve* id est **Rychope.** Carta de licentia concessa *Laurencio de Cornwaleis* & *Mich. de Bastervyle* de terris in **Sturrey** & **Chistelet.**	
1318	1	721	252	—	—	Carta de transgressione perquisitionis terrarum *Johannis Botsveyn.* Carta de confirmatione molend. & lx. acr. terræ in **Sturrey.**	
1319	2	722	253	—	—	Carta de Escambio terræ juxta **Quengate** cum Priore ecclesiæ Christi.	
1320	3	723	254	Castrum de **Ledes** obsidetur.	—	Carta de escambio terrarum cum Priore ecclesiæ Christi. Carta de escambio terræ cum *Roberto de Sturrey.* Carta de j. mes. & xxxiv. acris magistri *Johannis de Grove.*	Carta de j. mes. & xxxiv. acris magistri *Johannis de Grove.*
1321	4	724	255				
1322	5	725	256	—	—	Carta de escambio terræ & redditus cum Priore ecclesiæ *Christi.*	
1323	6	726	257				
1324	7	727	258				
1325	8	728	259	—	—	—	Hic dedicatur magnum altare kalend. Marcii in honore Apostolorum *Petri* & *Pauli*, Sancti *Anglorum* Apostoli *Augustini* & S. *Ethelberti* regis cum indulgenc. xl. dierum.
1326	9	729	260	Hoc anno reparatum fuit caput sancti *Augustini.*	—	Carta de escambio terrarum in **Northborne**, **Ripple**, **Langdon**, **Plumsted**, & alibi. Carta de confirmatione antiquarum cartarum & ecclesiarum **Faversham** & **Milton.** Carta de confirmatione antiquarum, cartarum, & remissione omnium actionum erga Abbatem in **Langport**, **Chistelet**, **Sturrey**, **Menstre** & **Salmeston.** Ob. *Edwardi* secundi post conquestum. 41. *Edwardus* vj. tertius post conquestum.	
1327	10	730	261	—	51. Ob. *Walteri.* *Simon* j.		

Ann. Dom.	Indictio	An. adventus Augustini	Ann. à conq. Angliæ	Summi Pontifices *Romani*.	Archiepiscopi *Cantuariæ*.	Reges *Angliæ*.	Abbates præsentis monast.
1328	11	731	262				
1329	12	732	263	Bulla executoria directa Abbati de **Langdone** de appropriatione Ecclesiarum de **Wyvelisberg**, &c.			
1330	13	733	264	Bulla conservatoria directa Abbati de **Faversham**.			
1331	14	734	265				
1332	15	735	266				
1333	1	736	267	Bulla confirmatoria privilegii *Bonifacii* octavi.			
1334	2	737	268	203. *Benedictus* xij.	———	———	Obit. *Radulphi* iij. non. Febr. jacet in muro juxta altare Annunciationis beatæ *Mariæ*. 55. *Thomas* ij. *Poucyn* primo die mensis Marcii, benedicitur in curia *Avinion*. ij. idus Junii.
1335	3	738	269	———	———	Carta de lxxxj. acris terræ lx. acr. pasturæ & dimid. in **Lenham**. Carta de terris & tenementis in **Lenham**, **Chistelet**, **Cant. Northborne**, **Scholdon**, **Menstre**, **Littlborne**, **Natingdone**, **Miltone** ad manum mortuam.	
1336	4	739	270				
1337	5	740	271				
1338	6	741	272	———	———	Carta de appropriatione Ecclesiarum **Wivelisberg**, **Stone** & **Brokelond**.	
1339	7	742	273	———	———	Bellum de *Sclus*. Rex *Angliæ* arma accipit *Franciæ*.	
1340	8	743	274	204.			
1341	9	744	275	*Clemens* vj.			
1342	10	745	276	———	———	Exemplificatio recordi & processus decimæ decimarum manerii de **Miltone**.	
1343	11	746	277	———	———	———	Ob. *Thomæ Poucyn*; in translatione S. *Augustini*, idus Sept. jacet ad altare S. *Katerinæ* sub imagine sculpta. 56. *Willielmus* j. *Drulegh* vj. non. Oct. & benedicitur in curia *Avinion*. in translatione *Augustini*. jacet in capitulo ex parte Prior.
1344	12	747	278				
1345	13	748	279	Bulla quod possumus ecclesiasticos redditus dimittere ad firmam cuicunque & quandocunq; nobis placuerit.	*Edwardus* regis primogenitus miles efficitur, & taxa ad scutagium exigitur.		

Ann. Dom.	Indictio.	An. adventus *Augustini.*	Ann. à conq. *Angliæ.*	Summi Pontifices *Romani.*	Archiepiscopi *Cantuariæ.*	Reges *Angliæ.*	Abbates præsentis monast.
1346	14	749	280	Bulla de appropriatione Ecclesiarum Wyvellsberg, Stone, & Broclonde. Bulla conservatoria directa Episcopo *Winton.* & & Abbatibus *Westmon.* & Langdon.	———	Bellum de *Crecy.*	Obit. *Willielmi* in nocte S. *Mauricii.* 57. *Iohannes* ij. *Devenech.* Hic monachus *Winton.* per provisioné præficitur in Abbatem cassata electione *Willielmi Kenington.* Electus est *Willielmus Kenington* v. die mensis Octobris.
1347	15	750	281	Bulla quod Abbas potest dare benedictionem ubicunque. Bulla quod possumus in oratoriis maneriorum divina celebrare.			
1348	1	751	282	Bulla de provisione monasterii vacantis in curia.	Ob. *Johan.* 52. *Johannes* iij. (*Offorde.*	Captio *Callesiæ.*	Obit. *Johannis*, in vigilia *Johannis Baptist.* *Avinion.* sepultus. 58. *Thomas* iij. *Colwelle* v. die mensis Apr. & benedicitur in curia *Avinion.* iv. non. Octobris.
1349	2	752	283	Bulla conservatoria directa Abbati de Langdone contra prædones.	Ob. *Johannis.* 53. *Thomas* ij. (*Bradwardyn.*	Magna pestilencia.	
1350	3	753	284	———	54. Ob. *Thomæ.* *Symon* ij. *Yslep.*		
1351	4	754	285	205. *Innocentius* vj.			
1352	5	755	286				
1353	6	756	287				
1354	7	757	288	Bulla ut festum S. *Augustini* sub festo dupplici celebretur. Bulla de indulgentia in festo S. *Augustini.*	———	Carta de feria per tres dies duratura apud Lenham.	
1355	8	758	289	———	———	Carta de ij. mesuag. *Willielmi Godwyn.*	
1356	9	759	290	———	———	Bellum de *Peyteris.*	
1357	10	760	291	———	———	Carta de terris in Kenington, Selling, Sutton, Littilborne, Chistelet ad manum mortuam.	
1358	11	761	292				
1359	12	762	293	———	———	Carta de warennia in *Thaneto*, tit. 57.	
1360	13	763	294	———	———	Pestilentia minor.	
1361	14	764	295	———	Ventus magnus in festo sancti *Mauri.*	Carta confirmationis maneriorum & de saka & sokna &c. Carta manerii de Dene quod dedit *Juliana Leyburne*, tit. 59.	Carta confirmationis antiquarũ cartarum & remissio de omnibus actionibus.
1362	15	765	296	206. *Urbanus* v.	———	Carta confirmationis decem librarum & viij. peysarum casei manerii de Miltone.	
1363	1	766	297				
1364	2	767	298				
1365	3	768	299	Bulla conservatoria directa Abbatibus de Faversham, Langdone, & Radegund.			
1366	4	769	300	———	Obit. *Symonis.* 55. *Simon* iij. (*Langham.*		

Ann. Dom.	Indictio	An adventus *Augustini*	An. à conq. *Angliæ*	Summi Pontifices *Romani.*	Archiepiscopi *Cantuariæ.*	Reges *Angliæ.*	Abbates præsentis monast.
1367	5	770	301	——	——	Exemplificatio compositionis & record. attornati in Cancell. inter Abbatem & homines de **Stonore** & **Sandwich.**	
1368	6	771	302				
1369	7	772	303	——	Promotio *Simonis* in Cardinalem. 56. *Willielmus* ij. *Witleseye.*		
1370	8	773	304	207. *Gregorius* xj.			
1371	9	774	305				
1372	10	775	306				
1373	11	776	307				
1374	12	777	308	Bulla ut festum S. *Augustini* celebretur in dupplici festo per totum regnum.			
1375	13	778	309	——	Obit. *Willielmi.* 57. *Simon* iv. (*Sudbery.*	——	Ob. *Thomæ* iv. kal. Junii in die Ascensionis. jacet in capella sanctæ *Annæ* in ecclesia ex opposito Annunciationis. 59. *Michael Pecham;* benedicitur apud **Eastcher.** ab Episc. *Winton.*
1376	14	779	310	——	——	Ob. *Edwardi.* 42. *Ricardus* ij.	
1377	15	780	311	208. *Urbanus* vj. Schisma incepit. Cardinales elegerunt *Clementem.*			
1378	1	781	312				
1379	2	782	313				
1380	3	783	314	——	Decollatio *Simonis.* 58. *Willielmus* iij. *Courtnay.*	Rebellio popularis.	
1381	4	784	315				
1382	5	785	316	——	——	Terræ motus.	
1383	6	786	317				
1384	7	787	311				
1385	8	788	319				
1386	9	789	320	——	——	——	Obit. *Michael* xj. die mensis Februarii. jacet in capitulo ex parte *Australi* inter lectrinum & scamnum. Vacavit.
1387	10	790	321				
1388	11	791	322	Bulla quod festum sanctæ *Mildredæ* virginis celebretur sub dupplici festo in *Thaneto.* Bulla conservatoria directa Priori S. *Gregorii.* Bulla conservatoria directa Priori de **Bermundeseie.** Bulla de confirmatione exemptionis istius monasterii. Bulla conservatoria directa Priori de **Bermundeseie** contra Abbatem & Conventum de **Lewes.**			
1389	12	792	323	209. *Bonifacius* ix.	——		60. *Willielmus* ij. *Welde:* Ultimo die mensis Febr. & benedicitur in curia *Romana* in festo sanctæ *Luciæ.*

Ann. Dom.	Indictio	An. adventus *Augustini*	Ann. à conq. *Angliæ*	Summi Pontifices *Romani.*	Archiepiscopi *Cantuariæ.*	Reges *Angliæ.*	Abbates præsentis monast.
1390	13	793	324	———	———	Carta de vacatione Abbaciæ pro annuo redditu l.marcarũ & de milite non mittendo in exercitu regis tempore vacationis & non solvend.decimis, & quod Prior & Conventus habeant custodiam Abbaciæ & omniũ temporaliũ ejusdem tam adquisitorum quam adquirendorum in posterum, tit. 61.	
1391	14	794	325	———	———	Carta de licentia concessa *Willielmo Panyel, Thomæ Palmer, & Johanni Sepham* quod possent dare tres virgatas, xx. & vij. perticatas terræ, lxxv.solidat. & v. denariat. & j. libræ piperis redditus per annum, titulo 61.	
1392	15	795	326				
1393	1	796	327				
1394	2	797	328	———	———	Carta de donatione trium mesuagior. *Radulfi Crane London.* tit.61. Carta de licentia adquirendi terras ad valorem xl.librarum, tit.61.	
1395	3	798	329	———	59. Ob. *Willielmi. Thomas* iij. (*Arundel.*		
1396	4	799	330	———	———	Carta de licentia concessa *Willielmo Calsebi* de donatione unius mesuagii iv. Schopp. in parochia S.*Dionisii London.* tit.61.	
1397	5	800	331	———	Proscriptio *Thomæ.* 60. Intrusio *Rogeri. Waldene.*		
1398	6	801	332				
1399	7	802	333	———	Regressio *Thomæ.* Expulsio *Rogeri.*	Depositio *Ricardi* ultimo die mensis Septembr. 43. *Henricus* iv. coronatus est iij. idus Octobris.	
1400	8	803	334				
1401	9	804	335	———	———	Carta ratificationis super carta regis *Ricardi* ij. & de uno mesuagio cum pertinentiis in *Fordwico.*	
1402	10	805	336	———	———	Bellum de Hummeldonehyl contra *Scotos.*	
1403	11	806	337	Bulla quod Abbas poterit minores ordines monachis suis conferre. Bulla quod Abbas poterit Ecclesias, oratoria & capellas suo monasterio immediate subjectas ac altar.vestes,calices, patenas & alia ornamenta earundem consecrare & cimiteria reconciliare.	———	Bellum *Salopiæ* contra *Henricum Percy.*	
1404	12	807	338	210. *Innocentius* vij. Bulla quod Abbas dabit benedictionem sollempnem populo ubicunque in regno transitum fecerit, dum tamen legatus sedis apostolicæ vel aliquis antistes non foret præsens. Bulla ut monachi & seculares istius monasterii	———	Obsidio de Marke.	

Ann. Dom.	Indictio.	An. adventus *Augustini.*	Ann. à conq. *Angliæ.*	Summi Pontifices *Romani.*	Archiepiscopi *Cantuariæ.*	Reges *Angliæ.*	Abbates præsentis monast.
				valeant accipere Confessorem quemcunque voluerint & semel remissionem omnium peccatorum consequentur & in mortis articulo.			
1405	13	808	339	——	Decollatio *Ricardi* archiepiscopi *Eborac.*	Carta de confirmatione *Thomæ* Abbatis.	Obit. *Willielmi* in vigil. S. *Mildredæ* jacet in capitulo inter lectrinum & Abbatem *Silvestrum.* 61. *Thomas* iv. *Hunden*, Benedicitur *London.* à *Thoma Arundel* archiepiscopo in die S. *Johannis* ante portam Latinam in Ecclesia S. *Pauli.*
1406	14	809	340	211. *Gregorius* xij.	——	Carta de ratificatione Libertatum & possessionum. Item carta declaratoria quod decimæ non sunt solvendæ tempore vacationis & remissione med. unius decimæ.	
1407	15	810	341	——	——	——	Recuperatio reddius xxij. solid. vj. denar. j. lib. piperis de iv. chopp. *Londoniis* in parochia S. *Mildredæ* super Walebrok. Pro hujus redditus districtione *Thomas Elmham* tunc Thesaurarius arestatus fuit ad sectã *Henrici Somerset*; per assisã redditus recuperatur.
1408	1	811	342				
1409	2	812	343	212. *Alexander* v. Concilium in Civitate *Pisana.*			
1410	3	813	344	213. *Johannes* xxiij.			
1411	4	814	345				
1412	5	815	346				
1413	6	816	347	——	Furia *Lollardorum* in festo Epiphaniæ.	44. *Henricus* v. Coronatus est ix. die Apr. apud *Westmonasterium* à *Thoma Arundell* archiepisc. *Cantuariæ.*	
1414	7	817	348	——	——	Rex reparavit manerium de Shene & tria monasteria construxit ibidem.	
1415	8	818	349	Concilium in Civitate *Constant.*	*HarfLV* fert MaVrIC *AgInCort* præLIa CrIspIn Hæc rex *Henricus* quintus trino notat anno.	Rex in *Normanniam* transiit. Captio villæ de *Harflu.* Et bellum de *Agyncort* in die sanctorum *Crispini* & *Crispiani.* Rex in *Angliam* rediit x. kal. Decembr.	

Ann. Dom.	Indictio	An. adventus *Augustini*	An. à conq. *Angliæ*	Summi Pontifices *Romani*.	Archiepiscopi *Cantuariæ*.	Reges *Angliæ*.	Abbates præsentis monast.
1416	9	819	350	———	———	*Sigismundus* Imperator venit in *Angliam*.	
1417	10	820	351	*Martinus* quintus in festo omnium Sanctorum.	*Jon Oldcastel* hæreticus periit & igne crematur.	Rex iterum intrat *Normanniam* in festo ad vincula S. *Petri*. Captio villæ & Castell. *Cadomi* per obsidionem & aliarum villarum & castellorum.	
1418	11	821	352	———	———	Captio civitatis *Rothomagi* in die S. *Wlstani*. VrbIs *Rotho*MagI VVL*stano* CapCIo CLaret Quam rex *Henricus* quintus sexto notat anno.	
1419	12	822	353	———	———	Rex *Jud æorum* Jhs. est ut origine matris SIC rex *Ang*L*or*VM LILIa *Fran*C*a* LegIt.	

Habes hic Lector domus S. Augustini *erectionem nascente hic apud* Anglo-Saxones *Christiana religione ejusq; historiam ad annũ* M.CCC.xcvij. *continuatam. Et, ut videas, quod nihil in hoc mundo fixum firmumque sit ejus traditionem in manus* H.viij. *postquam* DCCCC.xl. *annos illæsa & illibata stetisset, tibi ex archivis hic exhibere curavimus.*

OMnibus Christi fidelibus ad quos præsens scriptum pervenerit *Johannes* abbas monasterii sancti *Augustini* extra & juxta muros civitatis *Cantuariensis* & ejusdem loci conventus salutem in domino sempiternam. Noveritis nos præfatos abbatem & conventum unanimi consensu & assensu nostris animis deliberatis certa scientia & mero motu nostris ex quibusdam causis justis & rationabilibus nos animas & conscientias nostras specialiter moventibus ultro & sponte dedisse concessisse & per præsentes damus concedimus reddimus & confirmamus illustrissimo Principi & domino nostro *Henrico* octavo Dei gratia *Angliæ* & *Franciæ* regi, fidei defensori & domino *Hiberniæ* ac in terris supremo capiti ecclesiæ *Anglicanæ* totum dictum monasterium nostrum domum sive abbathiam, nostram ac scitum fundum circuitum & præcinctum ejusdem monasterii domus sive abbathiæ prædict. cum omnibus debitis catallis & bonis nostris mobilibus quibuscumque nobis seu dicto monasterio domui sive abbathiæ nostræ spectantibus sive pertinentibus, tam ea quæ in præsenti possidemus quam ea quæ ex obligatione vel alia quacumque de causa nobis vel dicto monasterio, domui sive abbathiæ nostræ prædictæ quoquo modo debentur: Necnon omnia & singula maneria, dominia mesuagia gardina curtilagia tofta terras tenementa prata pascua pasturas boscos redditus reversiones servitia molendina passagia feoda militum wardas maritagia nativos villanos cum eorum sequelis communias libertates franchesias jurisdictiones officia curias let. hundred. visus franci plegii ferias mercata parcos warenna vivaria aquas piscarias vias chimina wharphos vacuos fundos advocationes nominationes præsentationes donationes ecclesiarum vicariarum capellarum cantariaram hospitalium & aliorum ecclesiasticorum beneficiorum quorumcunque rectorias vicarias cantarias pensiones portiones annuitates decimas oblationes ac alia & singula emolumenta proficua possessiones hæreditamenta & jura nostra quæcumque tam infra dictum comitatum *Kantiæ* quam infra comitatum *Surr.* & civitates *Londoniensem* & *Cantuariensem* & alibi infra regnum *Angliæ*, *Walliæ* & marchias eorundem eidem monasterio domui sive abbathiæ nostræ prædict. quoquo modo spectan. appenden. sive incumben. Ac omnia & omnimoda cartas evidentias obligationes scripta & munimenta nostra quæcumque nobis seu eidem monasterio domui sive abbathiæ nostræ maneriis terris & tenementis ac cæteris præmissis cum suis pertinen. seu alicui inde parcellæ quoquo modo spectan. sive concernen. Habendum tenendum & gaudendum dictum monasterium domum sive abbathiam scitum fundum circuitum præcinctum cum omnibus debitis bonis & catallis nostris necnon omnia & singula dominia maneria tenementa rectorias pensiones & cætera præmissa quæcumque cum omnibus & singulis suis pertinen. præfato invictissimo Principi & domino nostro Regi hæredibus & assignatis suis imperpetuum in hac parte ac ad omnem juris effectum qui exinde sequi poterit aut potest nos & dictum monasterium domum sive abbathiam prædictam cum omnibus & singulis præmissis, ac omnia jura nobis qualitercumque acquisita ut decet subjicimus & submittimus. Dantes & concedentes prout per præsentes damus & concedimus eidem regiæ magestati hæredibus & assignatis suis omnem & omnimodam plenam & liberam facultatem aucthoritatem & potestatem nos & dictum monasterium una cum omnibus & singulis maneriis terris tenementis redditibus reversionibus serviciis & singulis præmissis cum suis juribus & pertinen. quibuscumque disponendi & pro suo libero Regiæ voluntatis libito ad quoscumque usus magestati suæ placentes alienandi donandi commutandi & transferendi, & hujusmodi dispositiones alienationes donationes conversiones & translationes per prædictam Regiam magestatem suam quovismodo fiendas extunc ratificantes ratas & gratas ac perpetuo firmatas nos habituros promittimus per præsentes. Et ut præmissa omnia & singula suum debitum sortiri valeant effectum, electionibus insuper nobis & successoribus nostris, Necnon omnibus querelis provocationibus appellationibus actionibus litibus & instantiis aliis quibuscumque nostris remediis & beneficiis nobis forsan & successoribus nostris in ea parte prætextu dispositionis alienationis translationis & conversionis prædictarum & cæterorum præmissorum qualitercumque competen. & competituris, omnibusque doli erroris metus ignorantiæ vel alterius materiæ sive dispositionis exceptionibus objectionibus & allegationibus prorsus semotis & dispositis, palam publice & expresse ex certa nostra scientia animis spontaneis renunciavimus prout per præsentes renunciamus & cedimus & ab eisdem recedimus in hiis scriptis. Et nos præfati abbas & conventus successoresque nostri dictum monasterium domum sive abbathiam præcinctum scitum mansionem & ecclesiam prædictam, Ac omnia & singula maneria dominia mesuagia gardina curtilagia tofta prata pasturas boscos & subboscos terras tenementa ac omnia & singula præmissa cum suis pertinen. præfato domino nostro Regi hæredibus & assignatis suis contra omnes gentes warrantizabimus imperpetuum In quorum testimonium nos præfati abbas & conventus huic scripto sigillum nostrum commune apponi fecimus. Dat. in domo nostra capitulari penultimo die mensis Julii anno regni dicti illustrissimi nostri Regis tricesimo.

Per me *Johannem Essex* abbatem ibidem.
per me infirmarium *Thomam Barham*.
per me *Iohannem Langdon* præcentorem.
per me *Edwardum Benet* sacristam.
per me *Iohannem Sandwich* suppriorem.
per me *Ricardum Compton* iij. Priorem.
per me *Ricardum Canterbr.* refectorarium.
per me *Willielmum Mylton*.
per me *David Franklyn* quartum Priorem.
per me *Willielmum Holyngborne* capellanum domini abbatis.
per me *Iohannem Ryvers*.
per me *Laurentium Goleston*.
per me *Iohannem Antoni*.

per me *Radulphum Adrian.*
per me *Willielmum Horſmunde.*
per me *Georgium Amys.*
per me *Robertum Glaſconbury.*
Willielmus Bangos.
per me *Iohannem Dygun* Priorem.
per me *Iohannem Langport* theſaurarium.
per me *Willielmum Wynchelſe* celerarium.
per me *Robertum Cenett* veſtiarium.
per me *Iohannem Story* oſtiarium.
per me *Robertum Garwinton* ſubcelerarium.
per me *Robertum Saltwood* cuſtodem capellæ beatæ *Mariæ.*
per me *Thomam Strykynbow* camerarium.
per me *Willielmum Hawkherſt* ſubſacriſtam.
per me *Iohannem Haylſam.*
per me *Iohannem Shroynsbery.*
per me *Thomam Haplys.*
per me *Edwardum Hales.*

Recept. recognit. & deliberat. coram me *Ricardo Layton* cancellariæ domini noſtri Regis magiſtrorum uno, Anno & die prædictis.

plus in dorſo

Irrotulatur in Dorſo clauſarum cancellariæ Regis infraſcriptæ, menſe & anno infraſcriptis.

FINIS.

HENRICI
KNIGHTON
Canonici Leycestrensis
CHRONICA
DE
Eventibus Angliæ à tempore Regis Edgari
usque mortem Regis *Ricardi* secundi.

Nunc primum edita ex Mss. codicibus fideliter collatis.

COMPILATIO HENRICI de KNIGHTON Canonici Abbathiæ *Leycestriensis* de eventibus *Angliæ*.

HOC opusculum post præclaros retroactorum eventuum in regno *Angliæ*, & ejus confinibus luculentos cronografos aggressus, quibus rerum gestarum notitiam & morum inde modestiam proficiendo consequendam posteritati adventanti karitatis intuitu desideravi propinare & velut utile dulci consultius inmiscere, malorum videlicet de die in diem imminentium incursum præcavere, cum dulcifluo tripudio historicæ cognitionis manum scribendo tali desiderio apponere curavi. Et meæ parvitatis velle de hiis quæ à diebus pertransitis in dies succedentes tam mirabiliter quam casualiter in regno *Angliæ* & multociens in ejus confinibus & regionibus adjacentibus diatim emerserunt de magnificis cronografórum gestibus sparsim prout potui ea reperire, in præsentem libellum stilo licet retorto conglutinare desudavi. Et posteris nostris, veluti nobis anteriores nostri caritatis poculum hujusmodi propinaverunt, sub qualicumque exemplari cum aviditate consimili cordis mei, scienciola mea licet recalcitrante, dirivare corde tenus concupisco. Igitur historia cum sit nuncia vetustatis præteritæ, testis transactorum temporum, est & memoria vitæ, bonorum atque malorum, norma prælucens hiis qui se regere tam in corpore quam in anima regulariter disponunt. Historia præminentes animæ & corporis sensatorum dotes possidendo occupat, suosque quamplurimum sensualiter prærogat possessores. Et cum Historia quodammodo dici potest immortalis, cum ea quæ fuerunt oblivioni tradita ad memoriam revocat, & quasi recenti animo reducit, & alias peritura si scripta non forent renovat, & aliqualicunque quasi morte separata vivificat, & aliis post alios succedentibus ut ita dicam perpetuat & thesaurabiliter conservat, ut per ea quæ scripta & lecta conspiciuntur intellecta levius evitent & luculentius provideant mala quæ de die in diem incessabiliter habitantibus terram, pro dolor! emergunt. Iccirco inter cætera lectoris faceciam cum intimis cordis expansis visceribus exposco ne lectitando stadium laboris mei cum subrisu aliquociens aspiciat; cum sit inter cætera cronograforum florida scripta velut præpatens palia inter tritici grana peroptima: set pocius voluntatis meæ desiderio quam inertis facundiæ stilo alludendo sitibundus aspiret. Igitur opusculum historiolæ meæ à conquestu regni *Angliæ* cum adminiculo septimi libri *Cistrensis* laudiflui Cronographi perlucide scribentis, cujus seriem de verbo ad verbum cum aliis quæ aspectui meo sparsim se obtulerant inscribere seriatim propono, telamque eventuum medio tempore in regno *Angliæ* & partibus finitimis per *Anglicos* & quandoque aliquosculos alios in regnis aliis partim immiscendo secundum parvitatem stilioli sensus mei usque ad præsens tempus ordiri diligenter attentabo, secundum quod Deus fons & origo totius bonitatis & totius scientiæ infusor venas cordis mei rore pneumatis cœlestis, in quo omnes thesauri sapienciæ & scienciæ sunt reconditi, sua ineffabili benignitate licet immerito irrigare dignatus fuerit de suo speciali dono. Denique plerisque præsens opusculum nostrum forte videretur nimis deficiens, & sic minus idoneum, si in primordio nostræ relationis in adventu *Willielmi* bastardi in *Angliam* & conquestum ejusdem nostrum stilum scribendi figeremus, nisi de ejus origine & parentela, videlicet quo titulo quove jure consanguinitatis ut linialiter sub successione progenitorum suorum monarchia regni *Angliæ* eidem *Willielmo* attinuerit & inde ad eam aspiraverit, pro nostro modulo præmitteremus. Iccirco ad ejus priores progenitores calamum vertere & linialiter genealogiam ejusdem *Willielmi* describere, & de progenie in progeniem gradatim procedere, & à prima stipite parentelæ ejus per ramos donec in ejus personam regni *Angliæ* rectum hæredem perveniam, sub brevitate qua potero enodare curabo. Sicque antequam ad conquestum regni *Angliæ* procedam quendam parvulum libellum de origine, ortu, & linia consanguinitatis ejusdem *Willielmi* regis quam erga sanctum *Edwardum* Confessorem ultimum regem *Angliæ*, *Haraldo* rege intrusore excepto, habebat, præmittere vigilavi per xvj. capitula secundum numerum & seriem literarum vocabuli mei, telam incepti sermonis per capitulares literas ordiendo, ut diligens lector investigare lucide valeat hujus opusculi inquisitorem. Insuper opus inceptum videlicet à conquestu regni *Angliæ* in v. partes protelare curavi, in quarum duabus primis xvij. capitulorum numerum præcedentis libelli seriem & ordinem literarum de vocabuli mei expressione sumptarum observando perorare curavi. Tertiam vero partem & quartam propter prolixitatem sermonis & eventuum inexplicabilem concursum & finis incepti operis inexpectabilem visionem absque tali capitulorum ordine transcurrendo annotare lacessitus præocupavi. Sicque totum laborem præsentis operis in quinque partes sive libellos distinctos protelando orditus sum.

CAP. I.

HIstoriæ tradunt in abbathia *Leycestriæ* quod post expulsionem *Edewini* filii *Edmundi* regis *Angliæ* quod monarchia regni vacavit per annum & amplius, Qui *Edewinus* propter malam vitam & propter enormia facta quæ exercuerat contra ecclesiam, expulsus est à regno & turpiter ejectus. Et inde procedente tempore fiebant homicidia & scelera multa, atque mala infinita evenerunt in populo pro defectu gubernationis, donec sancti viri de clero & de populo miserunt se in afflictionibus & sine intermissione egerunt pœnitentiam die ac nocte orantes Deum ut eos exaudiret, & in tanta necessitate misericorditer eis subveniret, donans eis regem talem qui regnum *Angliæ* sic gubernaret quod cederet ad honorem Dei & commodum regni. Et eorum preces ex alto Deus aspiciens nocturnali silentio vox divinitus insonuit ut *Edgarum* adhuc juvenem coronarent in regem. Qui læti divino oraculo *Edgarum*

rum fratrem *Edwini* sustulerunt celeriter in regem, & erat *Edgarus* xvj. annorum cum regere cœpisset, & xxj. annis regnavit in *Anglia*. In cujus exortu sanctus *Dunstanus* audivit angelos cantantes & dicentes, Pax in terra *Angliæ* cum plenitudine omnium bonorum dummodo puer iste regnaverit & *Edwardus* filius ejus post se. Et sic fuit electus in regem et coronatus divino oraculo quod nunquam accidit cuiquam regi *Angliæ* retroactis temporibus. Et credebatur non esse meliorem eo regem in mundo, Deo devotus, bonus & affabilis, humilis, justitiam servans, nec respexit personam cujuscumque in judicio quin judicaret secundum delicti quantitatem & personæ qualitatem. In tempore suo non erat latro nec raptor nec prædo, nec qui pacem infringere auderet, quin de eo statim faceret justitiam. Iste *Edgarus* habuit duas uxores, scilicet *Egelfledam* quæ vocata est *Candida*, de qua genuit *Edwardum* postea regem & martirem, et sanctam *Editham*. De secunda scilicet *Alfritha* filia *Edgari*, Ducis *Devoniæ*, Anglice **Devenchire**, *Edgarus* genuit *Edmundum* qui ante patrem suum obiit, et *Egelredum* qui post fratrem suum *Edmundum* regnavit. Hæc *Alfritha* post disponsata fuit cuidam *Ethelwaldo*. Hic *Edgarus* sanctum *Dunstanum* per fratrem suum *Edwinum* exlegatum revocavit.

Hic *Edgarus* xxj. anno regni sui idibus Julii obiit apud *Glaston*. sepultus, ubi postmodum sub anno gratiæ M. lij. post sepulturam ejus cum Abbas *Aykwardus* tumulum ejus irreverenter effodisset, inventum est corpus ejus incorruptum et ita corpulentum ut in novo locello ingredi non possit, sanguisque recens ex effossione visus est distillare; sicque super altare cum aliis reliquiis reconditum est. Abbas ille temerator amens effectus exiens de ecclesia fractis cervicibus exspiravit.

Edwardus filius *Edgari* juvenis auxilio *Dunstani Cantuariensis* archiepiscopi cæterorumque episcoporum in regem sublimatur contra voluntatem quorundam optimatum & potissime novercæ suæ *Elfrithæ* quæ filium suum *Egelredum* septennem in regem erigere conabatur, ut sic ipsa potius sub nomine ejus imperaret. Iste *Edwardus* regnavit tribus annis et dimidio in sublimitate. Cumque *Edwardus* adhuc juvenis quadam die pergeret venatum dispersis commilitonibus suis in silva, accidit ut solus lassus rediret per hospitium *Elfrithæ* novercæ suæ, quæ læta quod opportunitatem nocendi nacta esset, vultum quam hilarem ei prætendebat et gaudifluo honore eum recipiebat, et osculabatur eum fervide, et dum ipse biberet percussit eum una sica, ac ille percussus sic equum suum urgebat redire ad socios suos, agitato equo uno pede lapsus alteroque per devia tractus undante cruore apud **Corinsgate** signa mortis dedit suis militibus, monstrando causam suæ interemptionis. Tunc ipsa ignobiliter apud *Warram* per triennium habitante, sepulto arriserunt divina miracula, nam cœlesti luce de summis emissa claudus recepit gressum, mutus, surdus, cæcus, organum cupitum, omnis denique invalitudo sospitatis sumpsit statum. Quo rumore attonita interfectrix ipsius dirigit se tumbam ipsius visitare, et in jumentum vecta quod quidem nec flagris nec clamoribus minari potuit, mutatoque sæpius jumento id idem attemptavit nec proficere valuit. Unde quod per seipsam non potuit per alium efficit; nam *Elferus* minister ejus corpus *Edwardi* apud *Septoniam* quæ modo **Schaftisbury** solemniter tumulavit. Succedente tempore pars corporis ejus apud **Leof** monasterium juxta **Herford**, pars apud **Abendon** translatum est, locus vero apud *Septoniam* ubi pulvis ejus adhuc integra viriditate palpitat **Edwardstowe** nuncupatur. Pro hac autem interfectione *Elfritha* construxit duo monasteria fœminarum; & ipsa deposita terrena pompa diu et dire pœnituit jugi cilicio & jejunio corpus frangens, cruces quas potuit insuper fronti et pectori imprimens, nec tamen omnino vindictam evasit. *Elferus* prædictus post annum à tumulatione prædicti martiris à pediculis et vermibus est consumptus.

Cap. II.

De Egelredo.

Egelredus filius *Edgari* ex secunda uxore *Elfritha* post occisionem fratris sui *E.* in regem levatus xxxviij. annis regnum potius obsedit quam rexit. Nam vitæ suæ cursus sævus et infaustus fuit, in principio miser, in medio et in fine turpis & reprobus. Dum beatus *Dunstanus* eum baptizaret ventris fluxu fontem sacrum fœdavit, unde turbatus *Dunstanus* dixit, *Per Deum iste si vixerit ignavus erit.* Iste *Egel.* vocatus est *Bastardus* eo quod ex secunda uxore sit natus. Iste tenuit regnum in magna angustia, labore et ærumnis; Nec mirum, quia sic felonice et injuste intrusus est in regnum. Insuper adeo maleficiosus erat, quod semper erat rancor et contentio inter ipsum et majores regni. Et adeo cupidus fuit, quod omni tempore suo solicitudinem habuit qualiter posset cum aliqua cautela et circumventione causam qualemcumque fucatam conjecturare, rapere et spoliare bona religiosorum terræ: et primo regnavit pacifice x. annis usque ad obitum sancti *Dunstani* qui in die coronationis *Egelredi* protulit hoc oraculum. *Quoniam aspirasti ad regnum per mortē fratris tui in cujus sanguine conspiraverunt* Angli *cum ignominiosa matre, non deficiet ab eis sanguis et gladius donec populus ignotæ linguæ perveniens eos in ultimam redigat servitutem; nec exspiabitur hoc delictum nisi longa vindicta.* Cum autem ipse *Egelredus* puer decennis ploraret fratrem suum sic necatum, in tantum commovit matrem furentem ut ipsa aliud flagellum ad manum non habens arreptis cereis candelis ipsum pene ad mortem flagellavit; Quamobrem in omni vita sua lumen cereum exhorruit. *Egelredus* genuit ex *Ethelgiva* filia *Egberti* Comitis *Edmundum* cognomento *ferreum latus*, *Edwynum*, *Ethelstanum*, & filiam *Edgivam*; postmodum duxit uxorem *Emmam* filiam *Ricardi* primi, Ducis *Normanniæ*, qui fuerat tertius Dux *Normanniæ*, de qua genuit *Alfredum* et *Edwardum*. Rex *Egel.* propter quasdam dissensiones inter ipsum et *Roffensem* præsulem, urbem *Roffensem* obsedit, et mandat ei *Dunstanus* ut furori desistat nec sanctum *Andream* loci patronum irritet. Mandato ejus contempto mittit ei centum libras ut obsidionem solvat. Quibus acceptis miratus *Dunstanus* ei mandat, *Quia prætulisti aurum Deo, argentum apostolo, propter cupiditatem tuam venient cito super te mala, sed non me vivente.* Biennio igitur post hoc mortuo *Dunstano* venerunt *Dani*, venerunt et duæ a retro seculis incognitæ pestes in *Anglia*, scilicet febris hominum, lues animalium

quæ

quæ Anglice Schitta, Latine, fluxus interaneorum vocatur. Interea *Dunstano* mortuo, *Dani* venerunt in *Angliam* quasi in quolibet portu *Angliæ*; unde nesciebatur qua parte illis occurrerent, unde consilio *Sirisii* archiepiscopi successoris *Dunstani* tributum annuum solvunt. Primo anno x. mil. libr. Secundo anno xvj. mil. Tertio anno xx. mil. Quarto anno xxiiij. mil. Quinto anno xxx. mil. tandem xl. mil. donec pecunia deficiebat in *Anglia*. Et tunc redierunt iterum ad rapinas. *Northimbriam* deprædantes et *Londoniam* obsidentes coegerunt regem tributum dare. Interea *Anlafus* rex *Danorum* per *Elphegum* episcopum *Wyntoniensem* datis obsidibus ductus est ad regem *Egelredum*, quem rex *Egel.* levavit de sacro fonte, et idem episcopus eum confirmavit, unde ille deinceps nil nocens ad propria remeavit. Nec ex hoc hosties pacificati, set majus crescentes *Angliam* spoliaverunt. Verum etiam cum in re publica quamplurum præsentia ducis valet spectata, visus ejus audacia & bellandi adortatio & disciplina, Hæc in *Anglia* totaliter novercabantur diebus hujus *Egelredi*. Nam in collectione exercitus, in fabricatione navium, in adjuvatione consilii magnatum et Com. nihil prosperum provenit. Nam populus non regulatus set cupiditate allectus rapinas nimis assuevit, corde tabescens de facile fugiebat, et quod mirum est tempestas naves quassavit, & reservatas manus inimica diripuit, incendit & submersit. Proceres quoque regni si quando ad consilium congregati potius de singularibus et inutilibus quam de communibus negociis consultabant, et ideo eorum consilium more puerorum inanuit. Et si quid utile decrevissent, *Edricus* Comes *Salusburiensis* fidelem se ostendens sed actu proditorem inimicis revelat. *Ricardus* primus dux tercius *Normanniæ* obiit, cui successit *Ricardus* secundus Dux quartus *Normanniæ* xxviij. annis, qui præ nimia bonitate vocatus est *Bonus*. Rex *Egelredus* duxit uxorem *Emmam* filiam *Ricardi primi* Ducis tercii *Normanniæ*, quo proventu elatus jussit omnes *Danos* in *Anglia* una nocte occidi, quod & factum est in nocte sancti *Bricii*, set *Swanus* rex *Daciæ* exsecrabiliter hoc vindicavit. Iccirco rex *Egelredus* de consilio procerum solvit *Danis* tributum xxx. millium lib. pro habenda pace. *Dani* innumerabilia mala in *Anglia* illis diebus exercebant, quæ in *Cistrensi* Cronica describuntur, et propter suam magnitudinem hic omittuntur. Interim post mortem *Swani*, *Canutus* filius ejus successit. Et *Angli* hoc audientes mittunt ad regem *Egelredum* in *Normanniam*, & promittunt ei si benignius solito se vellet habere erga eos *Canutum* excluderent, & ipsum præferrent. Ac ille promissis applaudens misit *Edwardum* filium suum pro pace in *Angliam* inter ipsum & proceres firmanda, postmodum ille veniens *Canutum de Lindesheia* profugavit, sed in aliis partibus multa mala exercuit. Rex *Egelredus* ix. kal. Maij *Londoniæ* defunctus est in ecclesia sancti *Pauli* sepultus, post cujus mortem proceres regni cum clero stirpem ejus abhorrentes apud Southamton *Canutum* recognoverunt regem suum fore, Quibus ipse juramentum præstitit fore illis fidelis dominus secundum Deum & sæculum. *Londonienses* cum nonnulla parte procerum *Edmundum ferreum latus* filium *Egelredi* in regem erexerunt.

REX *Egelredus* genuit de *Emma* filia *Ricardi* primi Ducis tercii *Normanniæ* duos filios, scilicet *Alfredum* et *Edwardum* Confessorem, & de una alia uxore habuit *Edmundum ferreum latus* qui sic dicebatur propter probitatem suam, cujus sagitta nunquam in cassum reversa neque gladius in vanum extractus aut lancea quandocumque frustra vibrata. Iste *Edmundus* nunquam rediit de prælio absque victoria, si prodicio *Edrici* Comitis *Devoniæ* scilicet *Salusburgensis* non intervenisset. Nam *Canutus* interim *Londoniam* obsedit, sed inde repulsus in *Dorsatania* juxta Gillingam cum *Edmundo* dimicans vincitur: et post hoc in æstate *Edmundus* cum majori exercitu, in provincia *Wicciorum* contra *Canutum* tam acriter dimicans ut præ lassitudine uterque exercitus ab invicem discederet, et *Danos* in crastino *Edmundus* protrivisset, set falsus *Edricus* caput cujusdam occisi militis simillimi ostendit exercitui dicens, Fugite *Angli*, ecce caput Domini vestri *Edmundi*; & *Edmundus* hoc agnoscens acrius instat usque ad noctem; *Canutus* de nocte *Londoniam* tendit, *Edmundus* à tergo sequitur, urbem liberat et apud Brentforde *Dani* iterum vincuntur. Tunc *Edricus* juravit fidelitatem *Edmundo*. Et *Edmundus* quarto *Danos* devicit apud Ottefordt in *Kancia*, & usque ad insulam de Schepeye profugavit. Hiis & aliis multis inter eos ita gestis, secundum consilium *Edrici* obsidibus hinc inde datis pax inter reges reformata est in ripa *Saprinæ* apud Dorhurst. Nam surrexit quidam miles in medio dicens in hunc modum.

« Quotidie morimur, sed nullus vincit; invincibiles utique est uterque rex; & hujus continui discriminis nullus restat fructus nisi ut cæsis utriusq; exercitus militibus duces tandem necessitate coacti componant vel certe soli pugnent; Quare igitur unum istorum non modo faciunt? quod si componant, quare non sufficiet modo regnum duobus solito locupletius quod olim 5. regibus satis fuit? Quod si tanta sit in eis dominandi libido, ut uterque dedignetur cum alio partem habere aut alteri subesse, tunc pugnent soli qui soli cupiunt dominari, ne si omnes pugnent, omnibus interfectis, sint non milites quibus Duces imperent, nec sint qui adversus extraneos patriam defendant.

Convenientibus igitur apud insulam de Olneye juxta *Gloverniam* utrisque exercitibus, acclamatur à cunctis, Aut componant aut soli pugnent. Occurrentes igitur ambo reges populo hinc inde spectante, primo in equis, postmodum pedibus certamen ineunt; & cum *Canutus* comperit *Edmundum* invincibilem de regni participio componit. Inde projectis armis ruunt in oscula exultantibus cunctis. Iste *Edmundus* genuit *Edmundum* & *Edwardum* nomine. *Edmundus* v. anno regni sui apud *Gloverniam* pro eo quod Barones sui suspicabantur eum proditorem & subversorem communis profectus regni sui eo quod nimis inclinatus fuit antedictis *Danis* et prætulit eorum consilium, consilio legiorum suorum juratorum fidelium incurrit mortem infra scriptam. De morte ejus multæ sunt opiniones, set sufficiat una pro omnibus cum sit per proditionem occisus *Edrici*. Iste *Edricus* rogavit *Edmundum* dominum suum ad prandium, & post prandium cum intraret cameram vidit unum tristegum cum imagine ad similitudinem unius sagittarii, tenentis arcum in manu tendentis arcum cum sagitta. Et rex miratus accessit propius, & cum tetigisset imaginem manu sua, statim imago emisit sagittam et interfecit regem.

Nam *Edricus* proditor imaginabatur per sortilegium taliter occidere Dominum suum, ut sic chariorem faceret se *Canuto*. Quidam dicunt quod *Edricus* quadam vice cum *Edmundus* ad requisita naturæ ad privatam domum accessit, sub domo se abscondit, & regem *Edmundum* ad necessaria sedentem inter celanda ferro transfodit & occidit. Alii dicunt quod corrupit muneribus camerarios *Edmundi* ut ipsi eum in lecto occiderent. Sive sic, sive sic, per *Edricum* mortuus est proditiose. Mortuo sic *Edmundo* dolose, statim *Edricus* accessit ad uxorem *Edmundi* nescientem de eventu, & tulit duos filios ejus *Edwardum* & *Edmundum* & duxit eos ad *Canutum* aliquamdiu dissimulans flagitium.

CAP. III.

NUnc mortuo *Edmundo latus ferreum* vocato *Canutus* monarcha totius *Angliæ* effectus, ante quem rex nullus natus est in *Anglia* tam magnus præter *Arthurum magnum*. Nam dominus extitit totius *Angliæ*, *Daciæ*, *Norwegiæ*, & *Scotiæ* post mortem *Edmundi*, & pene regnavit xx. annis. Primo anno coronationis suæ venerunt ad regem *Canutum* omnes qui per excitationem *Edrici* conspiraverunt in mortem *Edmundi*, et ostenderunt regi facinus suum, & rex misit pro magnatibus & proceribus regni & fecit proditores recognoscere facinus suum; timuit enim sibi ne crederetur ipsum scelus prædictum meditatum fuisse. Tunc jussit omnes primo trahi deinde suspendi. Nam *Edmundus* & *Canutus* mutuo juraverunt fœdus fraternitatis & fidelitatis. *Canutus* regnum *Angliæ* in iiij. partes divisit. *Westsaxiam* reservavit sibi ipsi, *Eastangliam Turkillo* Comiti, *Merciam Edrico* perfido, *Northumbriam Hiricio*. Inde apud *Londoniam* consilio coacto quærit a proceribus an in illo sociali fœdere inter ipsum & *Edmundum* aliqua mentio fuisset facta de successione fratrum aut filiorum *Edmundi* post mortem suam; Et illi responderunt falsissime & adulatorie æstimantes se per hoc apud regem magnos futuros. Insuper & juraverunt regi *Canuto* quod ipsum in regem susciperent & progeniem *Edmundi* omnino depellerent, unde & justo Dei judicio quidam eorum sunt interfecti, quidam exterminati. Nam *Canutus* consilio *Edrici* exlegavit *Godwynum* fratrem *Edmundi* qui *rex rusticorum* appellatus est, postmodum reconciliatus dolose interfectus est. *Canutus* consilio *Edrici* exlegavit filios *Edmundi ferreum latus*, *Edmundum* & *Edwardum*, & transmisit eos ad regem *Suavorum* feriendos, qui Dei timore tactus misit eos ad regem *Hungariæ* vitæ reservandos, & cito post *Edmundus* duxit uxorem filiam regis *Hungariæ*, & cito post sine liberis discessit. *Edwardus* duxit *Agatham* filiam *Henrici* Imperatoris de qua genuit sanctam *Margaretam* reginam *Scotiæ*. *Malcolmus* genuit de dicta *Margareta Matilden* quæ postea fuit regina *Angliæ* per *Henricum* primum filium Conquestoris, sicut infra plenius patebit, qui eam habuit uxorem & genuit ex ea *Matilden* Imperatricem, de qua venit *Henricus* filius Imperatricis, et sanctimonialem *Cristianam* & *Edgarum* **Adeling**. Postmodum sanctus *Edwardus* istum *Edgarum* proposuerat hæredem *Angliæ* fecisse, set timens filios *Godwini* Comitis *Canciæ* & propriæ gentis nequitiam *Willielmum Normannum* adoptavit. Rex *Canutus* ut firmius regnum sibi astringeret, duxit uxorem *Emmam* reginam, regis *Egelredi* quondam uxorem, de qua genuit *Hardecnutum*. Post hæc in natale Domini orta est discordia inter regem & perfidum *Edricum*, & ait *Edricus* regi,

« Charissime rex, non deberetis mihi aspere loqui, nec aliquid mali pati inferri mihi. Nam nunquam gauderetis de regno *Angliæ* adepto si ego non intervenissem; nam proprium dominum pro amore vestro reliqui in tantum quod mortem ejus pro integro regno vobis adducendo præoccupavi, justum dominum meum, meum legium interficiendo, & tam leviter tantam dilectionem collatam parvipenditis?

Hæc dixit ante prandium coram audientibus. Rex inde attonitus & iracundia motus, & magno dolore tactus, ne forte suspicarentur audientes ipsum ad hoc assensum præbuisse; « Nequissime, inquit, hominum & perfidissime proditor, proprium dominum tuum legium regem occidisti cui fidelis apparebas. Statim jussit ligari manus & pedes & mitti in unam fundam cum machina & proici per fenestram ab alta turri in aquam *Thamesiæ*, & mortuus est. Postea *Canutus* vixit per xx. annos, et post celebravit *Parliamentum* apud *Oxoniam*, ubi *Angli* simul & *Dani* de legibus *Edgari* observandis concordes sunt effecti. *Canutus* adduxit *Daciam Anglicos* secum contra *Wandallicos* sibi infestos, unde nocte bellum præcedente *Angli* duce *Godwyno* inscio rege inproviso hostes fugaverunt & disperserunt. Unde rex habuit deinceps *Anglos* in summo honore. *Bristhwoldus* monachus *Glasconiensis* qui postmodum fuit primus episcopus *Wiltoniensis* dum contemplando cogitaret de regia stirpe *Anglorum* pene tunc deleta, sopor irruit in eum, & vidit *Petrum* Apostolum manu sua tenerum *Edwardum* filium *Egelredi* in *Normannia* eo tempore exulantem in regem consecrare, ac sanctitatem ejus cum numero xxiij. annorum quibus regnaturus erat plene ostendere. Monachus de posteritate *Edwardi* & successione ejus regis inquisivit. Respondit *Petrus*, *Regnum Angliæ regnum Dei est, post istum providebit Deus*. *Egelnotus Cantuariensis* archiepiscopus de *Roma* veniens apud *Papiam* urbem brachium sancti *Augustini* Doctoris centum talentis argenti & uno talento auri comparavit, quod amore *Leofrici* Comitis *Conventriam* misit.

CAP. IV.

RICARDUS secundus dux iiij. *Normanniæ* obiit, cui successit *Ricardus* filius suus iij. dux v. *Normanniæ*, quem post annum sui ducatus frater suus junior veneno extinxit, unde idem frater suus *Robertus* nomine eidem successit. Post septimum ducatus sui annum corde compunctus nudipes *Jerosolymam* ivit peregrinus, & *Bitiniæ* obiit. Transiens iste *Robertus* aliquando per *Phaleriam* urbem *Normanniæ* vidit puellam *Arlec* nomine pelliparii filiam, inter cæteras in corea tripudiantem, nocte sequenti illam sibi conjunxit, quam vice uxoris aliquandiu tenens *Willielmum Conquestorem* ex ea generavit. Cujus futuram magnitudinem matris portendebat somnium. Quæ intestina sua per *Angliam* & *Normanniam* viderat dilatari, ipsaque partus effusione pusio humum attigit, ambasque manus de pulvere pavimenti implevit, constrinxit & complodit.

plodit. Qua ex re obstetrix ipsum regem fore futurum pronunciavit. Hæc itaque puella *Arlet* dum prima nocte ad lectum ducis *Roberti* duceretur, fregit camisiam suam propriam à mento usque pedes; & requisita à duce cur hoc faceret, respondit, " Non esse decens neque facecia ut ima pars camisiæ quæ pedes suos ambierat ad os domini sui verteretur. Igitur dux *Robertus Jerusalem* tendens, convocatis proceribus suis apud *Fiscanum* fecit omnes jurare fidelitatem filio suo *Willielmo* tunc septenni, cui *Gilbertum* Comitem statuit tutorem, tutelamque tutoris *Henrico* regi *Francorum* assignavit. Et hanc fidelitatem usque ad obitum *Roberti* proceres servatunt pupillo, set morte ejus audita unusquisque sibi prospexit & pupillum neglexit. Tandem interfecto *Gilberto* prædicto per *Radulfum* pueri patruelem ubique cædes fiebant, homicidia & furta et intestinis discidiis patria ulcerata est. *Willielmus* adhuc in armis adolescens *Gwydonem Burgundum* ex filia *Ricardi secundi* sibi consanguinei tocius factionis auctorem cepit & extinxit; *Odonem* fratrem regis *Franciæ* contra se venientem fugavit. Quo audito *H.* rex *Franciæ* cum ampla multitudine occurrens profugavit turpiter; set intercurrentibus mediatoribus pax inter eos reformatur, regii captivi liberantur: ubi summe notandum est quod cum *Willielmus* ille cum rege *Franciæ* sæpius conflixerit, nunquam subito sicut nostri moderni faciunt, sed prænunciata belli die superiorem semper manum reportaverit. Inde mortuo rege *Franciæ* terras *Normanniæ* appendices quamvis diu obsoletas, puta *Cenomanicum* comitatum, *Britanniam* minorem quam rex *Karolus* cum filia sua *Gilla* dederat *Rolloni*, probe adquisivit. Dux igitur *Robertus Ierosolymam* tendens transivit per *Burgundiam*, ubi dum mane ultimus omnium peregrinorum portam exiret, à portario cum baculo percussus est; qui statim Deo gratias agens, dixit suis, Nolite me vindicare quia majori malo dignus sum; ego diligo istum ictum plus quam totam *Rothomagum*. Et *Romam* veniens crucem à Papa suscepit. Mulam cui insederat fecit auro ferrari & prohibuit omnibus suis ne quando ferraturæ caderent eas recolligerent. Inde *Constantinopolim* ad Imperatorem veniens & cum eo loquens cum scamnum non haberetur in domo, sedit super pallium proprium secundum morem patriæ suæ, & id idem fecerunt milites sui; Surgentes autem sicut dux præceperat dimiserunt pallia sua ibi, dicentes, se non debere secum auferre sedilia sua. Et dum *Robertus* rogaretur ab Imperatore sumptus ab eo accipere, respondit se velle dum peregrinaretur de suo vivere, sed in redeundo se velle Imperatoris voluntatem facere. Imperator jussit ne quis ei ligna ad coquendum cibos suos venderet. At dux nuces emit, quibus coxit victualia. Imperator admirans ducis probitatem bancos in curia sua statuit deinceps loco palliorum suorum. Post hæc dux ægrotavit in itinere quod neque ire neque equitare potuit; qua de causa conduxit *Saracenos* qui eum de die ferrent in feretro super humeros. Unde cuidam *Normanno* domum redeunti jussit dux ut *Normannis* rumores de duce quærentibus diceret, " quod " viderat dæmones ducem ferre versus cœlum. *Saracenos* vocabat dæmones, *Jerusalem* cœlum. Fuit consuetudo quod nullus Christianus *Jerusalem* urbem nisi precio intraret. Unde multi peregrini de adventu ducis audientes auxilium ab eo petebant, Quibus ille per cor ventris sui juravit, quod quam diu duraret sibi unus denarius ipse ultimus introiret. Quod audiens *Saracenus* dominus urbis & de aliis ejus probitatibus audiret, prohibuit statim ne quicquam de eo aut de eum comitantibus caperetur, & totam oblationem illius diei statim ei similiter contulit, quam ille statim pauperibus dedit; & cito post in *Britannia* obiit. *Norigani* regem suum sanctum *Olavum* propter ejus simplicitatem respuentes, regem *Canutum* super eos induxerunt. Qui *Olavus* post hoc anno nephanie interemptus est. *Benedictus* ix. sedet papa annis viij. Iste de papatu ejectus est & alius electus loco ejus subrogatus est, set & illo ejecto restitutus est *Benedictus* & adhuc ipso ejecto institutus est *Johannes* presbiter qui dictus est *Gregorius* sextus, set ille *Benedictus*, papa effectus, cum esset rudis literarum alium papam ad exsequenda negocia ecclesiastica substituit; quod cum multis displiceret superinductus est & tercius qui vices duorum expleret; tandem uno contra duos & duobus contra unum contendentibus *Henricus* imperator gener *Conradi* & successor, illis tribus depositis *Bamburgensem* episcopum qui *Clemens* ij. dictus est violenter instituit, à quo & ipse coronatus est. Coegit eciam jurare *Romanos* quod deinceps sine assensu suo papam non eligerent.

Cap. V.

Inter cætera videamus quam ob causam & qua ratione *Canutus* venit in *Angliam* & misit clamium in regno *Angliæ*. Fuit quondam in *Anglia* quidam rex *Egelwoldus* nomine, & genuit ij. filios & iij. filias, & omnes moriebantur excepta filia minore nomine *Goldusbourgh* ætatis vj. annorum & dimidii quando pater ejus moriebatur. Iste *Egelwoldus* dum moreretur commendavit tutelam filiæ suæ cuidam *Godrico* duci *Cornubiæ*, qui maritavit eam cuidam *Hanelec* filio *Birkelani* regis *Daciæ* apud *Lincolniam*, qui postea regnavit tam in *Anglia* quam in *Dacia* simul; in *Dacia* jure hæreditario & *Anglia* jure hæreditatis uxoris suæ. Quidam *Dani* sumpserunt nimiam audaciam in *Anglia* & suppeditaverunt *Anglos* longo tempore, sicut continetur in historia de **Grymmisby**. Quia quidam *Grym* nomine nutrivit prædictum *Hanelec* apud **Grymmisby** usque ad tempus quo ille *Hanelec* desponsavit prædictam *Goldusbourgh* apud *Lincolniam*. Et quia prædictus *Grym* quando primo adduxit puerum de *Dacia* primo applicuit illo loco, sortitus est nomen à nomine ejus **Grymmisby**. Iste *Hanelec* regnavit xxxj. annis & rexit populum suum cum ingenti honore, & genuit xv. filios & filias; & moriebantur omnes præter quatuor in juventute sua. Et senior istorum quatuor vocatur *Gormundus* quem proposuit præfecisse hæredem suum *Angliæ*, & secundus vocatur *Canutus* de quo loquitur in præsenti quem fecit regem *Daciæ* cum esset xviij. annorum, de regno *Angliæ* ipsemet contentus volens reservare regnum *Angliæ* filio suo *Gormundo*. Set iste *Gormundus* ascenso equo indomito volens magistralia atemptare fregit collum suum. Tercius filius vocatus est *Godardus* quem feoffavit in Senescaria *Daciæ* & in *mercimoniatu Angliæ*, quæ non se extendebant ad tantum valorem quam nunc. Quartus vocatus est *Thoraldus* qui duxit uxorem comitissam de *Hertowe* in *Northwegia*, cujus affinitas in *Norwegia*

wegia perseverat usque ad præsens, & major amicitia inter regem *Norwegiæ* & regem *Daciæ* adhuc continuatur, Et qualibet vice quando *Dani* intraverunt post hæc in *Angliam* pro clameo mittendo in regnum, *Norigani* cum eis affuerunt suum præbendo auxilium, donec *Guydo de Warwyk* finem fecit in hac parte. Cujus *Guydonis* mentio fit in historia regis *Athelstani*, de quo non fit mentio in præsenti libello cum idem *Athelstanus* patruelis fuerit *Edwini*, nam *Athelstanus* pater fuit regis *Edmundi* qui fuit pater *Edwini*. A quo *Edwyno* opusculum præsentis libelli initium sumit. Set quia historia dicti *Gwidonis* cuntis seculis laudabili memoria commendanda est, in præsenti historia immiscere curavi. Rex *Angliæ Adthelstanus* regnavit post *Edwardum* patrem suum & omni seculo gloriosus præ cuntis prædecessoribus suis *Angliæ* regibus apparuit. Nam hic *Athelstanus* subegit totam *Walliam* & reges subjecit tributo. Nam *Northwallia* reddidit ei singulis annis CC li. auri & CCC. li. argenti & v. mill. boum & vaccarum. Et ita expansa est mirabilis ejus fama præ mirabili magnitudine mirabilium operum ejus in toto orbe terrarum. Hic habuit unam sororem nomine *Hildam* quæ speciosissima ab omnibus ubique reputabatur. Quam rex *Franciæ Hugo*, *Bonus* vocatus, desideravit in uxorem. Et misit *Audulphum* comitem *Boloniæ* ad regem *Athelstanum* pro sorore sua petenda. Et præsentavit ei ex parte regis *Franciæ* de gloriosis exenniis & diviciis, viz. ensem *Constantini* Imperatoris *Romani* filii S. *Helenæ* quæ invenit crucem Domini. Hic ensis fuit de nobilissimo auro *Arabico* in cujus capello reconditus fuit clavus unus Dom. crucis. Similiter præsentavit ei lanciam *Caroli magni*, cum qua lancia *Longinus* aperuit latus Domini in cruce, & unam regalem auream coronam lapidibus preciosis ad plenum refertam. Similiter vexillum S. *Mauricii* quod portare solebat. Similiter particulam unam sanctæ crucis Domini in uno cristallo nobiliter reclusam. Rex vero *Athelstanus* de hiis reliquiis nimium lætatus concessit ei *Hildam* sororem suam in uxorem. Et remisit ei immensam summam auri & argenti & copiam preciosorum pannorum & strenuorum dextrariorum. Sicque propter istam affinitatem crevit de die in diem amor & amicitia inter *Anglos* & *Francos*. Quinto post hæc anno *Olavus* rex *Daciæ* & cum eo *Golanus* rex *Norwegiæ* venit in *Angliam* cum viij. comitibus & cum duce *Neustriæ* & cum quingentis millibus armatorum, & adduxerunt secum de *Affrica* quendam gigantem *Colibrandum* nomine qui eo tempore fortissimus & elegantissimus reputabatur in orbe. Cum igitur rex *Athelstanus* de eorum adventu audisset, congregavit magnates *Angliæ* apud *Wyntoniam* inire cum eis consilium quomodo inimicis posset resistere & cum eis congredi in prælio. Dum igitur rex *Athelstanus* vacaret tali consilio & congregationi populi sui in *Wyntonia*, supervenerunt antedicti duo reges cum exercitu suo, & obsederunt *Athelstanum* cum baronia sua in civitate. Illo tempore *Gwido Warewik* desponsaverat *Feliciam* filiam comitis *Warwici* & peregre profectus fuerat in Terram sanctam. Rex vero *Athelstanus* cum populo suo obsessus est per biennium, nec audebant *Angli* bello congredi cum *Danis* præ multitudine potestatis suæ. Et interim firmata est conventio inter partes, quod rex *Athelstanus* provideret de uno pugile qui bellum iniret cum *Colibrondo*, & hoc pro conservatione exercitus utriusque partis. Forma belli assignati talis erat. Si gigas *Athelstani* in congressu victus esset à *Colibrondo*, perpetuis temporibus regnum *Angliæ* teneretur de *Dacorum* rege sub tributo: Et si *Colibrondus* vinceretur à gigante *Athelstani*, tunc *Olavus* forisfaceret regnum *Angliæ* pro se & hæredibus suis imperpetuum, & nullus rex *Daciæ* clamium mitteret in regnum *Angliæ*, nec deinceps molestaret illud. Et talis treuga inter partes capta est de integro anno, eo quod rex *Athelstanus* inprovisus fuerat de pugile qui duellum auderet cum *Colibrondo* inire, pro eo quod sic diabolicæ staturæ fuerat grandis & fortis & immanis mensuræ, & per totam *Angliam* quæsivit nec invenire potuit quemquam qui pro auro vel argento terris vel tenementis negocium aggredi vellet. Turbatus est igitur rex & omnes magnates cum eo. In quindena igitur ante treugas finitas jacuit rex *Athelstanus* in cubili suo apud *Wyntoniam* sompno deditus, quem Deus cœli de alto aspiciens visitavit in necessitate positum per Angelum suum, ita inquiens: « *Athelstane, Athelstane* evigila, « quid dormis? Expergefactus rex Benedicite, inquit, « quis es tu? Ego sum, inquit, nuncius cœlestis regis « missus ad te, ex cujus parte tibi præcipio, quod « mane facto surgas, & duos episcopos tecum sumas « portamque super ascendas, ibique usque ad altam « primam exspectes, multosque pauperes ac peregrinos alios in civitate intrare videbis. Set cum « videris unum virum statura grandem in habitu « peregrini indutum nudum pedibus incedentem, capite discoperto, & super caput ejus unum sertum « de albis rosis, ipsum retineas inprecans eum ut « pro amore *Jesu Christi* & zelo peregrinationis « suæ & totius regni *Angliæ* promotione belli certamen suscipiat, nam ipse vincet *Colobrandum Saracenum*, & te & regnum tuum de servitute gaudiflue liberabit. Tunc *Athelstanus* valde diluculo surgens, missarum devotioni cum summa devotione se contulit, accersitisque *Cantuariensi* archiepiscopo & *Cicestriæ* episcopo narravit eis visionem suam quam ab Angelo audierat, cum quibus & portam assignatam petit & ascendit, ibique usque ad altam primam pausantes multas gentes pauperes & divites intrare viderunt. Set post diuturnam moram venire videbant virum elegantem cursantem, de una sclauma alba vestitum & unum sertum de albis rosis in capite tectum fusteinque grandem in manu ferentem, set multum erat debilitatus & discoloratus anxietateque minoratus eo quod nudipes laboravit, barbamque prolixam habuit. Quem cum rex intueretur & per exemplar visionis cognosceret à Deo sibi missum, ultra quam dici potest lætatus est. Et comilitonibus ait, Eya inquit, jam adest certe peregrinus, iste est qui nefandum *Colibrondum* occisurus est. Ad quem sermonem palmarius accedens & regem ac episcopos reverenter serto deposito salutans festinato pede ingredi civitatem velocius laborat, sed rex ante eum salutat & per vestem retinet, cui & dixit. Domine peregrine si placeat vobis audiatis dicta nostra pro Deo hospiciumque capiatis nobiscum ut aliqua nova audiamus de vobis. Domine regracior vobis, dixit palmarius, nondum venit hora hospitandi, set prius ibo ad ecclesias civitatis pro precibus meis offerendis, deinde vitæ alimoniam aliquamcunque quæram, & tunc de ista civitate ibo quo iturus sum ad agendam pœnitenciam

pro

pro delictis meis. Domine peregrine dixit *Athelstanus*, Scis de qua causa te hic tam diu expectavimus? voluntas Dei nostri est ut ferias bellum cum *Colibrando* nephando *Saraceno Affrico* in salvationem totius gentis nostræ *Anglicanæ* & liberationem à jugo servitutis imposito. Nam rex *Daciæ Olavus* et rex *Norwegiæ Golanus* obsederunt civitatem istam jam fere per annum. Sed & treugæ inter nos jam captæ sunt ea conditione, quod nos inveniamus unum gigantem qui certamen subeat cum pugile suo *Colibrando Affrico*, & si contingat quod noster gigas gigantem suum superare poterit, cito dimittent terram nostram ad propria repedantes nec malum inferent nostris, & regnum *Angliæ* quietum erit imperpetuum deinceps ab omni clamio *Danorum* & jugo servitutis penitus solutum de se & hæredibus suis. Et iccirco rogamus vos pro amore *Jesu Christi* salvatoris vestri quatinus negotium hujus luctaminis in remedium omnium delictorum vestrorum suscipere ecclesiæ Dei & Christianæ religionis causa contra nephandum paganum *Affricum* cum corde firmiori dignemini. Respondit palmarius, Domine rex intueri potestis me non fore dispositum tale certamen subire cum sim homo lassus, debilis, macilentus & diuturno labore tabefactus. Sed domine mi rex ubi modo sunt milites vestri olim tam strenui quos catos in hujusmodi certamine habere solebatis? Ah certe, dixit Rex. Quidam eorum mortui sunt, quidam terram sanctam adierunt necdum redierunt. Sed unum militem habui qui fuit comes *Warwychiæ*, *Gydo* nomine, & iste *Gydo* habuit unum militem *Herandum* nomine, de *Ardena*, vellet Deus quod jam in præsenti illos haberem, nam cito duellum susciperetur, & infra brevi guerra finita. Et cum rex cœpisset loqui de *Gydone* & ejus socio *Herando* erumpebant lachrimæ, nec se poterat à fletu continere. Cum vidisset palmarius regem sic lachrimantem multum doluit super eo & compassus est ei, & dixit, Domine rex ne ploretis pro Deo quia talis fletus regem non decet, ego pro amore *Jesu Christi* & matris ejus *Mariæ* atque honore sacræ ecclesiæ Dei & pro anima *Gydonis* & *Herandi* socii sui suscipiam negotium certaminis, Deum præ oculis præponens. Tunc duxerunt eum in civitatem ad ecclesiam & pulsari fecerunt & voce jocunda *Te Deum laudamus* resonare cœperunt. Deinde cibo & potu ipsum recreari fecerunt, balneisque refocillabant, vestibus mollioribus induebant, eumque per tres septimanas in summa recreatione fovebant. Et cum dies statutus ad luctamen advenerat, ipse palmarius valde mane surrexit & tres missas audivit, primam de sancto Spiritu, secundam de Trinitate, & terciam de Cruce, Deinde fecit se armari de melioribus armaturis regis, & cinxit se gladio *Constantini*, lanceamque sancti *Mauricii* in manu tulit scandens meliorem dextrarium regis. Cumque sic armatus fuisset sonipedemque ascendisset, dixerunt se nunquam tam decentem militem pulcrum & strenuum apparentem staturaque procerum. Igitur palmarius sic armatus tetendit iter per medium civitatis versus locum certaminis in una valle assignatum vocabulo *Chiltecumba*, & ibi expectabat *Colubrandum*. *Colubrandus* fuit sic ponderose armatus quod vix sonipes ejus ipsum sufferre posset armatum. Et fecit antecedere se ad locum pugnæ unam carectam onustam de securibus *Danicis* & magnis malleis de calibe quadratis, & magnos gibbos de ferro cum lanceis & croculis de ferro ad trahendum sibi adversarium suum. Cum igitur diabolicus iste vidisset palmarium properantem ad se, altisona voce clamavit sibi & præcepit illi equum descendere & procumbens se ei submittere ejusque homo devenire. Et palmarius intra se inquit ipsum videns, Certe iste non est homo, immo pocius spiritus diaboli in effigie hominis latens. Et muniens faciem totumque corpus signaculo sanctæ crucis Deoque se comendans urget sonipedem calcaribus in occursum *Colubrandi*. *Colubrandus* diffidebat eum, *Gydo* vero percussit *Colubrandum* de una magna lancea per medium scuti cum tanto cursu quod lanceam in frusta compulit; sed *Colubrandus* immobilis perstat nec quoquo modo cespitat sed eo instinctu recurrens tanta valitudine equum *Gydonis* feriendo impeciit quod collum in terram abscidit. *Gydo* vero occiso sonipede ad terram se sentiens, ut miles strenuus, elegans & nobilis sursum salit, brachium elevat, gladii ictum dirigit volens eum super galeam ferire, sed tam magnus erat ille diabolicus quod brachium ejus ad caput ejus extendere non valuit, & super scapulam percussio quievit. *Colubrandus* porrexit *Gydoni* alapam cum uno gibbo de calibe quadrato, sed *Gydo* videns tantum periculum sibi imminere opposuit scutum impulsui, & saltans se transtulit à latere tanquam fulgur in tonitrio, & *Colubrandus* tanta fortitudine cantellum scuti impeciit quod gibbus de manu labens in terram prosiluit. *Gydo* de sonitu lapsus multum extitit attonitus. Sed cum *Colubrandus* manum extenderet gibbum repetere, *Gydo* eum præveniens & gladio feriens manum à brachio elisam in terram prolabi divina clementia propulsavit. Quod *Dani* videntes multum ex hoc contabuerunt & Deos suos in *Colubrandi* adjutorium cum ejulatu magno invocare cœperunt. *Adthelstanus* vero rex cum cæteris *Anglicis Christum Jesum* glorificaverunt, omnesque campanas civitatis compulsari in Dei laudem quam cicius coegerunt. Tunc *Gydo* & *Colubrandus* talibus ictibus colluctabantur quod omnem vallem inde redundare compulerunt, & usque densitatem obscuræ noctis duelli exercitium continuaverunt. *Colubrandus* tanti sanguinis minutione contabuit de evulsione manus suæ quod vultus cœpit decrescere cum viribus. Tandem vero *Gydo* tanto vibramine gladii cum omni conatu ipsum impeciit, quod caput cum galea à collo evulsum in terram projecit. Cujus victoriæ tripudio tota terra *Angliæ* quietis & libertatis de *Danico* rege gaudebat illæso privilegio, donec rex *Daciæ Canutus* conquisivit regnum *Angliæ* de *Edmundo ferreo latere*, sicut infra patebit suo loco. Rex *Athelstanus* post prædictam victoriam regnum *Angliæ* per septem annos gubernavit laude plenus, & in abbatia de *Malmysbyra* regaliter jacet humatus.

Rex vero *Hanelot* jacet *Londoniæ* apud sanctum *Paulum* & dotavit filios suos sicut dictum est, post cujus mortem venit *Canutus* filius ejus de *Dacia* ut antedictum est & regnavit cum honore, & habuit sanctum *Edmundum* regem & martirem in summo honore. Nam dotavit ecclesiam sancti *Edmundi* terris & possessionibus atque libertatibus quamplurimis quibus adhuc gaudent, Nam quum sanctus *Edmundus* recessit de Priore de Cristeskyrke quæ est *Londoniæ* ubi jacuit tumulatus per xxv. annos post passionem suam in bosco Horne quæ est in Suffolk, & venit ad locum ubi jacet nunc

qui

qui ante adventum vocatus eſt **Betricheſorde**; poſtea per centum annos & dimidium & amplius laici & ſeculares miniſtrabant coram corpore ſancti *Edmundi* uſque ad tempus quo ſanctus *Benedictus* fuit abbas de **Holm** in **Northfolc** ipſo tempore miſit medietatem conventus ſui ad illum locum ſervire Deo digne & religioſe circa corpus prædictum, quia vidit grandia miracula in loco de **Betricheſorde** ubi ſanctus *Edmundus* jacuerat. Et tali modo fuit illa abbatia fundata majus ac majus de die in diem dotata uſque ad tempus iſtius *Canuti* qui eis dedit regalitatem & libertatem cum terris & tenementis, quæ adhuc habent in honorem ſancti *Edmundi.*

Rex *Canutus* parum ante mortem ſuam conſtituit ſuper *Noreganos* regem, *Swanum* quendam, qui ipſius *Canuti* & *Elgivæ Hamptunenſis* filius putabatur, aſſerebant quidem nonnulli ipſam *Elgivam* cum prolem de rege concipere non poſſet præfatum *Suanum* de quadam presbiteriſſa recenti natum ſibi decubanti ſuppoſuiſſe, & regem *Canutum* ad id credendum ſub dolo induxiſſe. Super *Danos* quoque conſtituit regem, ſuum *Hardecnutum Emmæ* filium. *Canutus* quadam elatione ſuperpreſus quadam vice ſedile ſuum in litore *Thameſiæ* æſtuantis & fluentis poſuit, imperans mari quod crura ſua non aſcenderet aut veſtes domini ſui humectaret; Mare vero more ſuæ naturæ aſcendit, & regis crura humectavit: & tunc præcepit mari ut cito rediret; ſed mare curſum ſuum tenuit. Tunc rex ait, Sciant mortales vanam eſſe regum potentiam, nec regis nomine quempiam dignum præter ipſum cujus legibus omnia ſubſiſtunt, Ego miſer ſum & captivus nihil potens, nihil habens abſque ejus dono, ipſi me cõmendo & ſit ille cuſtos meæ debilitatis, Amen. Ab eo tempore coronam in capite non geſtavit, ſet ſuper caput crucifixi *Wyntoniæ* poſuit. Deinde *Romam* peciit, carnemque ſuam cum magna pœnitentia maceravit, & in eundo & redeundo multa bona fecit, magnamque partem Dominicæ crucis ſecum detulit. *Canutus* genuit ij. filios, ſcilicet *Hardecnutum* & *Haraldum Harefot* de *Emma* regina, & regnavit pene xx. annis & laudabili fine mortuus apud *Septoniam*, ſet in veteri monaſterio apud *Wyntoniam* ſepultus eſt.

Cap. VI.

CANVTO mortuo facta eſt apud *Oxoniam* magna altercatio de regni ſucceſſione. *Leofricus* conſul *Ceſtrenſis* & cæteri de borialibus partibus *Thamiſiæ* una cum *Londonienſibus Haraldum Harfot* ut putabatur *Canuti* & *Elgivæ Hamptunenſis* filium erexerunt. Nonnulli putabant iſtum *Haraldum* fuiſſe cujuſdam ſutoris filium ſet doloſe per *Elgivam* prædictam ſuppoſitum ſicut alium *Suanum* ſuppoſuerat ſibi.

Haraldus igitur in regem erectus *Emmam* de *Anglia* expulit, gazaſque regias ab ea exemit, ſet comes *Flandriæ* eam cum reverentia ſuſcepit & fovit. Iſte *Haraldus* habuit corpus ad modum leporis & ideo dicebatur *Harfot.* Iſte *Haraldus* iv. anno regni ſui mortuus *Londoniæ* apud *Weſtmonaſterium* ſepultus. Quo mortuo miſerunt proceres pro *Hardecanuto* tunc cum matre ſua *Emma* in *Flandria* degente.

Hardecanutus veniens *Angliam* fere tribus annis regnavit, nil tamen gloria dignum egit. Iſte *Alfricum Eboracenſem* epiſcopum cum *Godwyno Londoniam* miſit, corpus *Haraldi* regis nuper ſepulti in ultionem injuriæ matris ſuæ exhumari fecit & capite abſciſo in *Thamiſiam* proici. Set piſcatores comperientes tradiderunt ſepulturæ. Iſte dedit ſecundo anno regni ſui *Danis* xxviij. mill. li. argenti ad ſumptus hoſpicii regis. Sed tandem data eſt magna ſumma animalium bene craſſorum. Iſte fuit tantæ largitatis eo quod quater in die fecit præparari cibaria familiæ ſuæ. Iſte *Hardecanutus* mortuus eſt tercio anno regni ſui in una bovaria & ſepultus apud *Weſtmonaſterium.* Iſte ſuſtinuit *Danos* in *Anglia* in tantum dominari donec hoſpicium quodlibet per regnum habuit unum *Danum* cuſtodem, & magiſtrum domus ſuper omnes alios hoſpicii; Et ſic defloraverunt uxores noſtras & filias & ancillas, & multa alia opprobria & contumelias ingeſſerunt noſtris in vituperium & dedecus *Anglorum*; donec *Anglici* neceſſitate coacti acceperunt audaciam, reſumpſerunt vires, & collegerunt magnum exercitum qui **Howneher** appellabatur à quodam *Howne* qui jº. ad hoc conſilium dederat & ductor eorum exſtiterat; & ſic *Danos* occiderunt & in magnum ruborem de partibus *Angliæ* totaliter fugaverunt. Hujus *Hardecanuti* tempore *Elfredus* & *Edwardus* filii quondam regis *Egelredi* & *Emmæ* poſt longã morã in *Normannia* venerunt in *Angliam*, quamplurimis ſtipati militibus, ad viſitandum *Emmam* matrem ſuam apud *Wyntoniam.* Interim *Godwynus* præcogitans maritare filiam ſuam *Edwardo* tanquam ſimpliciori & minori, nam *Elfridum* primogenitum tales nuptias parvipendere autumavit, congregatiſque proceribus regni dixit, Non eſt tutum quemquam optentu cognationis tantam copiam externæ & ſubdolæ gentis in *Angliam* adducere, & ideo eos qui advenerant pœnas exſolvere oportere; ſicque apud **Gildeford** ſexcentos viros interfecit de *Normannis.* Nam de adductis novem ſemper decapitatis decimus remanſit, & cum nimium adhuc ſupereſſe videretur, decimam illam partem adhuc decimari præcepit. De quibus primordia fecit viſcerum ad palas erectas figi, & tunc corpora eorum circumduci donec noviſſima inteſtinorum extraherentur. *Alfredus* apud **Hely** miſſus eſt, & ibi excæcatus paucis ſupervixit diebus. *Emma* hæc audiens celeriter filium ſuum *Edwardum Normanniam* remiſit. *Godwynus* à proceribus & à rege *Hardecanuto* poſtmodum de hiis inculpatus juravit quod nuſquam talia fecit niſi vi regia coactus.

Henricus ſecundus imperator omnes joculatores & mimos à terra ſua amovit, & quod eis dari ſolebat pauperibus erogavit. Hic ſororem habens ſanctimonialem tantum eam dilexit quod à latere ſuo vix unquam abeſſe permitteret; unde cum quadam nocte clericus quidam de curia ſua cum illa uſque mane dormitaſſet, & nix terram cooperuiſſet, librato conſilio clericus fecit eam ſe portare in dorſo ſuo extra curiam. Quod rex dum minctum ſurgeret è feneſtra conſpexiſſet, ſubticuit donec vacante uno epiſcopatu clerico ſic diceret, « Accipe epiſcopatum « & vide ne ultra equites ſupra dorſum mulieris; Et iterum vacante abbathia Sanctonialium dixit rex ſorori ſuæ, » Accipe abbathiam & vide ne unquam « portes clericum equitantem. Idem imperator *Henricus* habuit in capella ſua unum clericum quendam literarum peritia, vocis elegancia præſtantem, ſet lubrico carnis deditum, quem dum imperator

die

die quadam solenni jussisset evangelium legere, renuit ille, eo quod nocte præcedente cum concubina se fœdasset: tunc rex ait, Lege aut terram meam desere. Mox ille congestis sarcinulis suis parabat proficisci; injunxerat autem imperator ministris ut latenter consequentes si ipse abiret ipsum reducerent. Quod dum fieret, ait ad eum rex, Congratulor probitati tuæ quod pluripenderas Dei timorem quam patriam tuam, respectum cœlestis iræ quam meas minas. Igitur renuncia insano amori quo laboras & episcopum te faciam. Hujus *Henrici* tempore tantum scisma erat in ecclesia quod tres eligerentur in papas, nam quidam *Gratianus* data magna summa pecuniæ papatum optinuit, set isti *Henrico Romam* venienti pro scisinate sedando coronam auream ei optulit. De simonia tamen eum convicit & deposuit.

Cap. VII.

Venerabilis *Gregorius* vj. prius dictus *Gracianus* sedit postea annis 2. Vir iste magnæ religionis & severitatis homo erat; qui statum *Romani* papatus adeo collapsum invenit, ut præter pauca opida urbi vicina & oblationes fidelium vix quicquam pro se & Cardinalibus ad victum haberet, reliqua à prædonibus aut ablata aut possessa erant, adeo ut ipsæ oblationes sub nudatis gladiis ab ipsis altaribus direptæ fuerant, aut in stratis publicis deprædatæ; Quamobrem cessatum est ab omni provincia *Romanum* iter aggredi propter prædones in via, propterque sicarios in ipsa *Petri* ecclesia. Hæc videns *Gregorius* papa primo leniter amoris verbis cœpit cum illis agere, set tamen nil proficere: cauterio excommunicationis illos ab ecclesiæ corpore secuit qui talia agerent vel qui cum talia agentibus communicarent; cum autem papa per hujusmodi non solum non proficeret set eciam mortis discrimen in se majus concitaret, scripsit imperatori ut ecclesiam labentem juvaret. Ille vero per *Wandalicum* bellum se excusans, rogat papam ut vice sua & sumptu manum apponat; qua de causa ferro abscissionis utendum papa judicans arma & equites undecunque conquisivit, qui primo basilicam *Petri* præocupantes oblationum raptores aut effugarunt aut extinxerunt; inde papa prædia diu amissa recuperavit. Omnes interea qui rapto vivere assueti fuerant papam vocabant sanguinarium altaris officio indignum, adeo ut multi Cardinalium in hanc sententiam flexi decreverunt ipsum papam in ecclesia non humandum. Quod ipse sub extrema valitudine perpendens, cœtum Cardinalium concionatus est in hunc modum. « Multum admiror fratres quod vos sic præcipitanter præsulem vestrum dijudicatis qui sic vixi ut patrimonium meum in commoda vestra transfunderim, qui famam mundi pro vestra liberatione neglexerim, quare si alii talia sinistra contra me procuderent, vos opiniones stultorum meliori interpretatione lenire debetis. Prædones victum vestrum sustulerunt, quod ego ferre non valens bellum prædonibus indixi. Cum igitur omnis actus humanus secundum intentionem agentis debeat librari, secundum illud, *Si oculus fuerit simplex*, id est, intentio recta, *totum corpus tuum lucidum erit*, id est, congeries actionum. Feci aliquando elemosinam pauperi, ille beneficium meum prædoni ostendit, unde ipse & spoliatus est & occisus; num ego ex hoc culpandus sum quia peregrino dedi unde ipse mortem incurrit? absit, quia profecto aviditas prædonum ad hoc impulit, non mea liberalitas. Sic & apud leges unum idemque factum diverso respectu punitur & laudatur. Nam punitur latro occidens in occulto; laudatur miles sternens hostem in bello; quia primus pro aviditate, secundus pro salute patriæ occidit. Item, laudatus est aliquando papa *Adrianus* primus quod concesserat *Karolo* investituras prælatorum: laudantur modo nostri præsules quod contrarium faciunt auferentes à principibus talem potestatem. Tunc rationabiliter propter aliquas causas subsistentes concessum est quod modo rationabiliter negatum est, quia tunc animus *Karoli* aviditate non erat infectus, & sedes apostolica ab ipsis electis remota erat, & juxta erat princeps qui nil per avaritiam disponeret; set modo ambitus principum omnia fœdat. Isto modo potest causa mea in utramque partem flecti, infirmari vel alleviari. Set dicitis, Non est episcopi officium ut sanguinem fundat aut fundi faciat. Concedo. Spectat tamen ad eum ut si videat innocentiam naufragari & lingua & manu occurrat. Nam *Ezechiel* accusat sacerdotes quod non steterint ex adverso, nec se fecerint murum pro domo Domini. Duæ sunt personæ in ecclesia Dei ad resecandum vicia constitutæ, una quæ acuit eloquium, alia quæ portat gladium. Ego teste Deo & vobis armavi linguam contra hostes ecclesiæ quamdiu proficere potui, illum autem cujus interest gladio rem agere per nuncios & epistolas certioravi. Iste rescripsit se fore occupatum bello *Wandalico*, rogans ut meis laboribus & suis sumptibus latrones deturbarem. Quid igitur tunc facerem cum ipse in me refunderet partes suas videns cædem civium, dampnum peregrinorum, inediam Papæ & Cardinalium? at qui parcit latroni causam dat ut innocens occidatur. Set forte obicitur, Non est sacerdotis ut sanguinem fundat. Volo. Set si ille inquinat qui sontem premens insontem liberat; Et beati qui custodiunt judicium & faciunt justiciam; Laudantur *Finees* & *Matatias* qui delinquentes confoderunt, sed multo minus debemus nos vera sacra nostra tolerare profanari, quam illi sua umbratica misteria. Et *Zacarias* pontifex expulit de templo regem *Oziam* thurificantem, proculdubio eum occidisset nisi cessisset. Denique ego contuli beneficium hiis quibus videor intulisse exitium. Nam sceleratus quanto diutius vivit plus sibi de culpa & pœna adquirit, propterea qui tali breviat vitam minuit ei & culpam & pœnam, & sic ei tribuit beneficientiam. Set ut in hiis nec fallar nec vos fallamini, ponite corpus meum cum obiero ante fores ecclesiæ firmissime obstructas, & si divinitus portæ non fuerint patefactæ, de corpore meo facite quod vultis. » Cumque sicut jusserat factum fuisset, turbo repente adveniens portas cum seris disrupit & funus usque ad interiorem partem ecclesiæ impulit. Quo viso miraculo, Cardinales cum populo ipsum in ecclesia *Petri* humaverunt.

Rex *Hardecanutus* dum in convivio nuptiarum apud **Lambhetħ** juxta *Londoniam* lætus & sospes stando biberet, repente corruit, & sic obmutescens

vj. idus

vj. idus Junii exspiravit, sepultus apud *Wyntoniam* cum patre suo; qui tantæ liberalitatis fuit ut præmittitur, ut quater in die fercula regalia parari faceret, malens ab invitatis & aliis apposita prandia dimitti quam apponenda reposci.

Cap. VIII.

Statim mittitur apud *Normanniam* pro *Edwardo* in regem coronando datis obsidibus, ita tamen ut paucos *Normannos* secum adducat. *Leofricus* Comes *Cestriæ*, *Godwynus* Comes *Westsaxonum*, & *Livingius* episcopus *Wygorniensis* juvabant *Edwardum*. Igitur *Edwardus* filius *Egelredi* coronatur in regem apud *Westmonasterium* ab *Edsio* archiepiscopo *Cantuariensi* anno graciæ M. xlij. & regnavit pene 24. annis. Hic itaque *Goditham* filiam *Godwyni* & sororem *Haraldi* duxit uxorem, quam tali cautela devotionis tractabat, ut nec à thoro amoveret, nec tamen virili more cognosceret. Et hoc de eis celeberrimum habetur, quod absque contagione ambo virgines permanserunt. *Emmam* matrem suam nec summa reverentia colebat, nec eam publice confundebat. Et de consilio *Godwyni* quæcunque preciosa ab ea abstulit. De *Neustria* quemdam *Robertum Gemeticensem* monachum vocavit, quem primo *Londoniensem* episcopum, deinde *Cantuariensem* fecit. Et ejus consiliis rex ipse simplex in tantum adquievit, ut nacta oportunitate ipsum *Godwynum* cum filiis suis exlegaret. Matrem quoque propriam suspectam cum *Wyntoniensi* præsule habens ob magnam inter eos familiaritatem, bonis omnibus privavit, & in monasterium de **Warewell** detrudit, & *Alwynum Wyntoniensem* episcopum incarceravit. Et mater *Emma* laxius custodita scripsit episcopis *Angliæ* in quibus confidebat, se plus de præsulis dedecore quam de sua verecundia cruciari, & paratam se dixit probari Dei judicio ferrique candentis examine episcopum fore injuste diffamatum. Convenientes episcopi tandem regem ad rogatum inflexissent nisi *Robertus Cantuariensis* obstetisset. « Quomodo, inquit, fratres « episcopi feram illam, non feminam audetis defen« dere, quæ filium suum regem diffamavit, quæ ama« sium suum lubricum, Christum Domini nominavit? Set esto quod femina vult purgare pontificem, set quis purgabit eam quæ dicitur consensisse in necem filii sui *Alvredi* & procurasse venenum *Edwardo*? Set esto quod auctoritatem habeat supra sexus conditionem, si tantum pro se ipsa quatuor passus & pro episcopo quinque passus continuos super 9. ignitos vomeres nudis pedibus & plenis vestigiis illa transierit, ab impetitione ista evadat absoluta. Præfigitur illico dies examinis quo rex & cæteri proceres excepto solo *Roberto* convenerunt. Set nocte præcedente diem examinis mulier ad sepulchrum sancti *Swithini Wyntoniensis* perorans confortata est, unde in die sequenti velatis oculis ignitos vomeres nil læsa pertransiit. Tunc rex ingemiscens & veniam petens disciplinam ab utroque præsule & eciam à matre sua recepit, & ablata matri restituit. Tunc regina *Emma* dedit sancto *Swithino* novem maneria, & episcopus alia novem maneria propter illos novem vomeres quos *Emma* pertransiit. *Robertus* vero *Cantuariensis* fugit in *Normanniam*.

An. Dñi 1042.

Elfwordus præsul *Londoniensis* & quondam abbas de **Evisham** dum tanto regimini præ nimia corporis invalitudine minus sufficeret, *Evishamiæ* præsidere voluit, set fratribus suis loci id recusantibus, ablatis libris & rebus quos vel ipse vel prædecessores sui *Evishamiæ* contulerunt monasterio, *Ramesiæ* contulit se, ibique cito post moriens sepelitur.

Rex *Edwardus* congregat classem prævalidam apud *Sandicum* portum contra regem *Noriganorum Haraldum Harfag*, *Angliam* impugnare disponentem, set bellum per *Suanum* regem *Dacorum* illi illatum totum impedivit. Alio tempore tradunt ipsum regem *Edwardum* inter missarum solempnia contra morem risisse: mirantibus qui aderant & causam inquirentibus, ait rex, Convenit inter *Danos* & *Noriganos Angliam* invadere, set cunctis ad navigandum paratis optulit quispiam ipsis navigaturis calicem medonis ad potandum, imprecans illis probrosum nomen si non biberent. Ac dum calix calici successit ebrietas versa est in loquacitatem, loquacitas in litem, lis in pugnam, sicque dispersi abinvicem disilierunt; & spero quod in diebus meis alienigenæ non vexabunt terram meam. *Haraldus* rex *Noriganorum* frater sancti *Olavi* ex parte matris, fugato rege *Danorum Suano Daciam* sibi subjugavit. Rex autem *Suanus* sic expulsus peciit auxilium à rege *Anglorum*. Assentiit Comes *Godwynus*, set cæteri proceres dissuaserunt; unde rege *Haraldo* obeunte *Suanus Daciam* recuperavit. Nix magna cecidit in occiduis partibus *Angliæ* ita ut ligna silvarum frangeret, & duravit à kalendis Januarii usque ad diem sancti *Patricii*. Inde subsecuta est mortalitas hominum, lues animalium, & fulgur segetes ustilavit. *Henricus* rex *Franciæ* venit in *Normanniam* in auxilium *Willielmi*, & habuit bellum cum proceribus *Normanniæ* pro eo quod nollent habere *Willielmum* in ducem; qui cum devicti fuissent, dux *Willielmus* quosdam exlegavit, quosdam suspendit.

Cap. IX.

Circa hæc tempora *Herlewinus* miles quidam in *Normannia* relicta militia temporali apud *Beccum* in *Normannia* construxit monasterium quod adhuc *Bechewyni* vocatur. Non veritus ipse abbas & rector lapides & cementum ad fabricam apportare, panes coquere, aut cæteras mundicias facere. Cui Dominus in auxilium & consilium duas mundi lucernas eximiæ literaturæ viros *Lanfrancum* & *Anselmum* destinavit, quorum unus post alium in dicto loco Prior, & postmodum *Cantuariensis* archiepiscopus est effectus. *Leo* papa & *Suanus* rex *Danorum* perrexerunt cum imperatore *Henrico* contra *Baldewynum Flandrensem* Comitem. Et rex *Angliæ E.* mare observabat cum classe sua donec imperator optinuisset beneplacitum suum. Iste quoque papa *Leo* 9. cum conscientiam haberet cauteriatam quod aliqualiter fuisset per imperatorem intrusus, cessit papatui, set denuo canonice est electus.

Hibernienses Sabrinum mare ingressi, cum auxilio *Griffini Wallensium* regis multas circa *Vagan* flumen prædas agebant. Interea *Suanus* filius *Godwyni* primogenitus qui nuper *Egivam* **Leof** monasterii abbatissam corruperat & duxisse proposuerat, &

& ob hoc *Angliam* reliquerat, rediit, & forsan cum rege pacificari posset, set in suo adventu *Beornum* Comitem & consobrinum suum qui eum pacificasse intenderat, occidit. Inde *Flandriam* profugit donec per *Aldredum Eboracensem*, & *Wygornensem* episcopum reconciliaretur. Rex *E.* absolvit *Anglos* à gravi tributo quod pater ejus *Egelredus Danicis* soldariis solvi fecerat, & jam per 40. annos duraverat. Mortuo *Edsio Dorobernensi* archiepiscopo, rex *E.* dedit archiepiscopatum familiari suo *Roberto*, quem dudum fecerat *Londoniensem* episcopum. Post hæc mense Septembri *Bononiensis* Comes *Eustachius Dovoriæ* applicuit, qui sororem regis *E. Godam* duxerat; cujus milites dum impudenter hospicia quærerent unum de civibus peremerunt, cives autem unum de ejus militibus occiderunt. Facto tandem gravi conflictu cives 20. de comitatu Comitis occiderunt, aliis innumeris vulneratis. Ipse Comes cum alio socio vix evadens, regem apud *Gloverniam* adiit, quem contra *Anglos* graviter incitavit; inde *Godwynus* Comes *Cantiæ* ad curiam citatus missus est ut exercitu suo Comitis vindicet injuriam. Ille autem videns alienigenas apud regem prævalere, ac suos cives volens tutari respondit, Justum fore custodes castelli *Dovoriensis* conveniri, qui si se possent excusare illæsi abirent: sin alias, in rebus & corporibus suis Regi & Comiti satisfacerent. Quia igitur regi videbatur suum jussum parvipensum, convocantur regni proceres apud *Gloverniam*, potissime *Leofricus* Comes *Merciorum* & *Siwardus Northumbriæ*, ut obsisterent *Godwyno* qui de comitatibus suis *Cantiæ*, *Southreæ*, *Westsaxoniæ*, & *Suano* primogenito suo qui de comitatibus suis *Bareccensi*, *Oxoniensi*. *Glovernensi*, & *Haraldo* qui de comitatibus *Eststaxsoniæ*, *Estangliæ*, *Huntyndoniæ*, copiosum exercitum collegerunt apud 𝔅𝔬𝔫𝔢𝔯𝔰𝔱𝔞𝔫𝔢𝔯. Inculpatus est *Godwynus* quod tantum exercitum adunasset. Respondit, quod ad compescendum *Walenses* sic fecisset; set *Walenses* offensam in illum retorserunt. Igitur quantulacunque concordia procurata concilium super hac re *Londoniæ* est assignatum, ita quidem quod *Godwynus* cum *Haraldo* & xij. tantum hominibus ad curiam inermes venirent, & quod servicia militaria illis per *Angliam* debita regi contraderent: Econtra illi allegarunt, non posse sine vadibus & obsidibus ad conventiculum factiosorum hominum pergere; nec sine periculo & opprobrio cum tam paucis & inermibus procedere. Interea militibus *Godwyni* ob metum regii exercitus paulatim se subtrahentibus, proclamatum est publice per regios præcones, ut aut *Godwynus* in forma præscripta se curiæ regiæ præsentaret, aut *Anglia* cederet infra quinque dies; unde *Godwynus* cum tribus filiis suis, *Suano*, *Tosti*, *Grouth*, per insulam *Thorneiam* navigavit *Flandriam* ad Comitem *Baldewynum*, cujus filiam *Judítham Suanus* desponsaverat. *Haraldus* & *Leofwynus* per *Bristoliam* sunt advecti usque *Hiberniam*, cujus comitatum *Algarus* filius *Leofrici* recipiens rexit nobiliter, Reverso postmodum *Haraldo* restituit hillariter, & postmodum *Haraldo* translato ad comitatus paternos repeciit viriliter.

CAP. X.

NEmpe *Edwardus* in parliamento pleno *Godwynum* cum filiis suis exlegavit. Reginam vero uxorem suam *Goditham* filiam *Godwyni* cum una pedissequa apud monasterium de 𝔚𝔢𝔯𝔴𝔢𝔩𝔩 sine honore detrusit. Exiliati igitur pater & filii pleno biennio in confinibus *Angliæ* prædas agebant, adeo ut tandem grandi classe congregata statuerunt cum rege naviter dimicare; set proceribus intervenientibus est pax tandem post bienniuum reformata, & regina revocata, ita quod *Wilnothus* filius *Godwini* & *Hacun* filius *Suani* dati sunt obsides pacis, quos statim misit rex *E.* duci *Normanniæ Willielmo* custodiendos; durante tamen exlegatione prædicta *Willielmus Normannicus* cum magna multitudine *Angliam* venit. Qui liberaliter muneratus *Normanniam* rediit. *Emma* regina regis mater obiit & *Wyntoniæ* sepelitur. Concordati sunt cum rege *Godwinus* & omnes filii sui excepto primogenito, qui pœnitentia ductus pro morte *Beorni* consobrini sui de *Flandria* nudipes *Jerosolymam* adierat, & inde *Liciam* tendens, ex frigore contracto obierat. Exhinc *Normanni* regis consiliarii qui iniqua regi persuaserunt exlegantur, potissime *Robertus Cantuariensis* qui contra *Godwynum* & prius in hac parte contra *Anglos* classicum suum largius insonuerat, timens sibi, & judicium præveniens *Romam* ivit; ac cum apostolicis literis rediens, apud monasterium suum *Gemeticense* obiit. Cui successit *Stigandus* qui quondam dimisso *Schireburnensi* præsulatu *Wyntoniensem* sedem invasit; vir quidem ex rebus ecclesiasticis publicas nundinas exercens, vir utique sicut pæne cæteri tunc temporis in *Anglia* episcopi illiteratus existens, set pecuniis & blanditiis multum potens; quamobrem pallium à *Roma* nunquam promeruit quamvis venalitas ibi multum operetur. Palam tunc in triviis cantabatur, non esse idoneum episcopatu qui nesciret abuti pompis seculi, exercitiis nemorum, irritamentis gularum, vestium apparatu, equitum comitatu, set de lucris animarum parum cogitaret. Cumque eis obiceretur episcopum debere pensari ex religione & literis, non ex ambitione & nummis, respondebant illud metricum,

Nunc aliud tempus, alii pro tempore mores.

atrocitatem videlicet rei lenientes facilitate responsi. Hiis diebus clericus barbosus apud *Hiberniam* famosus vir miræ religionis, adeo ut clericorum, laicorum, & puellarum magnam teneret scolam. At quia puellas more scolarium suorum tondebat, de *Hibernia* pulsus est. Circa hos dies obiit sanctus *Alfwaldus* ultimus *Schirburnensis* præsul, qui ex monacho *Wyntoniensi* præsul factus inter profusa convivia quæ tunc in *Anglia* à *Danorum* adventu celebrabantur, pane & aqua utebatur. Vir per omnia beatæ *Mariæ* & sancto *Cuthberto* devotus; cujus sedem post obitum ejus nullus potuit impune dormitando premere quin tetris ymaginibus territus resiliret. Igitur dum aliquando simultas quædam anxia inter ipsum & *Godwynum* Comitem esset suborta, nec die statuto ad pacificandum sedari possent, iratus episcopus dixit, recedendo, Per dominam meam *Mariam* male sibi erit; nec ab illa hora quievit *Godwynus* à viscerum tortura, donec benedictionem ab episcopo percepisset. Tandem vir ille episcopus ad *Dunelmum* profectus est, ubi quod magnæ videbatur audaciæ, revulso sarcofago ad sanctum *Cutbertum* velut ad amicum loquebatur, ubi munus posuit & abiit.

CAP. XI.

JUssu regis *Edwardi* strenuus dux *Northumbriæ Siwardus* cum equestri exercitu & classe *Scotiam* contrivit, regem fugavit, *Malcolmum* regis *Cumbrorum* filium in ea regem constituens. In eo tamen bello filius *Siwardi* occisus est; Quem cum pater cognovisset ex vulnere in anteriori parte corporis recepto occubuisse, quamvis de nece doleret, de animositate tamen filii gaudebat. *Wlsius Lichfeldensis* episcopus obiit, cui successit *Leofwynus Coventrensis* abbas. In crastino Paschæ apud *Windesoriam* dum Comes *Godwynus* in mensa regi *Edwardo* assideret, contigit unum de pueris regiis cum cipho regio intrasse, & uno pede offenso in alio pede se sustentasse, nec licorem fudisse; quod videns *Godwynus* dixit ridendo, Nunc adjuvit unus frater alterum fratrem. Rex ad hæc respondit, Sic me frater meus *Aluredus* juvisset si *Godwynus* permisisset. Perpendens ex hiis Comes se superflua dixisse, & regem de proditione fratris sui significasse, dixit regi, Domine, ut video sæpe tibi delatum est me in necem fratris tui, & in proditionem tuam insudasse; sic incolumis transgluciam buccellam quam manu teneo sicut in hiis culpabilis non sum; & mox suffocatus est. *Haraldus* autem ad jussum regis eum de sub mensa extrahit, & apud *Wintoniam* sepelivit. Tunc comitatus *Godwyni* datus est *Haraldo*, & comitatus *Haraldi Algaro* filio *Lefrici* Comitis. Rex *Edwardus* misit *Aldredum Wigorniensem* episcopum ad imperatorem *Henricum* secundum, rogans eum ut missis apud *Hungariam* epistolis fratuelem suum *Edwardum* filium *Edmundi ferrei lateris Angliam* inde transmitteret. Decreverat enim rex *Edwardus* eum constituisse hæredem suum in *Anglia*. Set tercio post hoc anno *Angliam* veniens, obiit *Londoniæ* diu ante regem. Iste *Edwardus*, ut supra dictum est, fuit pater *Margaretæ* reginæ *Scotorum* & *Edgari* Adelyng. Rex *Edwardus* exlegavit *Algarum* filium *Leoffrici* sine culpa. Qui mox associatus est *Griffino* regi *Walliæ*. *Herfordensem* provinciam devastaverunt, *Herfordiam* capiunt, monasterium incendunt, septem canonicos occidunt. Set *Haraldus* Comes fugientes insequitur, *Herfordiam* instaurans vallo cingit, set & exiliatos cum rege pacificat. Nobilis dux *Northumbriæ Siwardus* obiit apud *Eboracum*, priusquam tamen obiret fecit se armari, & sedens erectus ait, Sic decet militem defungi, non ut bos accubans enervari.

CAP. XII.

TOstio & *Haraldo* fratre ejus ludentibus coram rege *Edwardo* convivante, *Haraldus* amarius quam ludus expetebat fratrem suum per capillos traxit & humi prostravit, & nisi cicius ereptus fuisset, manibus eum suffocasset. Quo viso, rex sibi assidentibus pronunciavit, maximam simultatem inter fratres illos affuturam, & unum eorum alterum extincturum. Habuerat *Godwynus* Comes primam uxorem regis *Canuti* sororem, de qua genuit filium quem equus insolenter agitatus in *Thamisia* submersit, mater vero ictu fulminis periit: nec mirum, eo quod habuit ipsa pulcras puellas & eas pro suis opibus augendis prostibulo exponeret. Post cujus obitum *Godwynus* aliam duxit uxorem, de qua suscepit sex liberos, scilicet *Suanum*, *Haroldum*, *Tostium*, *Wilnotum*, *Gurt*, & *Leofricum*; de quorum exitu in præcedentibus & sequentibus est expressum.

Circa hæc tempora mulier quædam in *Berkeleia* malis artibus assueta, dum quadam die convivaret, cornicula quam delicate educaverat vocalius solito cornicabat. Quo audito, cultellus de manu matronæ cecidit, vultus expalluit, productoque gemitu cum suspirio, Hodie, inquit, ad ultimum sulcum meum devenit aratrum. Quo dicto, nuncius intrans intimavit matronæ filii sui obitum, & totius familiæ suæ ex ruina interitum. Fœmina statim decubuit, & superstites quos habuit liberos, monachum & monacham advocavit, quos adventantes sic alloquitur: « Ego malæ artis & vitæ nequam sectatrix vane credidi vestris orationibus tutari, modo « tamen rogo ut allevietis tormenta, quia de anima « prolata est sententia; corpus meum forsan servabitis insutum in corio cervino, quod in sarco« fago lapideo suppinate, operculum plumbo & « ferro glutinatum tribus cathenis ferreis constrin« gite, psalmicines xl. noctibus adhibete, totidem « missas per diem solvite: quod si tribus noctibus « sic jacuero, quarto die infodite corpus meum hu« mo. Set frustra; nam duabus primis noctibus psalmis sonantibus dæmones hostiis fractis duas extremas cathenas levi negotio diruperunt; tercia nocte tremente loco circa galli cantum unus vultu terribilior statura eminentior diruptis valvis imperavit cadaveri ut surgeret, quo respondente quod nequiret pro vinculis, Solveris, inquit, pro malo tuo, & statim ruptis cunctis obicibus apprehensam illam ab ecclesia extrahit, equo nigro ante fores hinnienti inposuit, sicque abcessit cum clamoribus altisonis per quatuor miliaria auditis. Ista quamvis mira incredibilia tamen non judicabit qui iiij. librum dialogorum *Gregorii* legerit, ubi nequam hominem in ecclesia sepultum dæmones ejecerunt. *Henricus* tercius aliquando turbavit ecclesiam contra *Hildebrandum* papam, volens si posset alium papam intrudere; set tandem pacificatus terram sanctam adiit cum duobus, *Godfredo* & *Beaumundo*, de quibus inferius suo loco dicetur. Laudabilis Comes *Leofricus* filius *Leofwyni* ducis *Merciorum* in villa sua de Bromleyg 2. kalendarum Decembris obiit. Et apud *Conventreiam* in monasterio quod ipse construxerat est sepultus. Qui aliquando consilio Dei & beatæ *Mariæ* cultricis *Godgivæ* uxoris suæ ditavit & reparavit monasteria *Leonense* juxta *Herfordiam*, *Wenlosense*, *Wygornense*, *Evishammense*, & duas ecclesias in *Legecestria*, id est, sancti *Johannis* & sanctæ *Wereburgæ*. Cujus dum vixit circumspectio terræ *Anglorum* multum profuit. Ad jugem quoque instanciam uxoris suæ urbem suam *Coventrensem* ab omni tolneto præterquam de equis liberam fecit; ad quod impetrandum uxor ejus Comitissa *Godgiva* quodam mane per medium urbis nuda set comis tecta equitavit. Post *Leofrici* mortem filius ejus *Algarus* comitatum *Merciorum* suscepit, set eodem anno de proditione contra regem convictus, exlegatus est. Set à rege *Walensium Griffino* ut nuper susceptus & reconciliatus est.

CAP.

Cap. XIII.

TAli tempore civis quidam *Romæ* ephebus ætate *Lucianus* nomine, locuples ære, sublimis genere uxorem *Eugeniam* duxit, de qua causa sodalibus accitis convivium fecit. Post cibum in campum prodeunt stomachos exonerandi causa. Ipse autem sponsus ut pila se exerceret anulum suum sponsalicium digito statuæ propinquæ apposuit, set extis tandem pro ludo incalescentibus primus à ludo se amovit, set anulum repetens invenit digitum statuæ una cum anulo usque ad volam recurvatum; diu ibi luctatus quod nec anulum avellere nec digitum valeret infringere, tacite interim discessit re sodalibus celata, ne vel præsentem deriderent vel absentem anulo privarent: Ipse tandem nocte tempesta cum famulis rediens digitum extentum & anulum surreptum miratus est; Cumque hora cubandi se ad uxorem aptasset, sensit quendam nebulosum & densum inter se & uxorem volutari, sic inquiens, Mecum concumbe quia hodie me disponsasti, Ego sum dea *Venus.* Territus ille noctem illam duxit insompnem; Et cum hoc quasi cunctis noctibus fieret, querelis uxoris ammonitus rem parentibus suis defert; Illi quoque negotium *Palumbo* presbitero suburbano potissimo tunc nigromantico pandunt. Qui accepto ingenti salario epistolam quandam juveni dedit, quam traderet illi qui novissime de nocte in bivio processionaliter in curru occurreret? Astat juvenis de nocte in compito, videt mulierem ornatu meretricio mulæ insidentem, crinibus solutis, vitta aurea caput constrictam cum virga aurea in manu: Tandem postremo equitanti epistolam suam porrigit; Qua perlecta, dæmon ille principalis manibus in cœlum erectis dixit, O Deus omnipotens quamdiu durabit *Palumbi* iniquitas? Nec mora; satellites ejus à *Venere* diu tergiversante anulum extorquent & juveni tradunt; Et sic ille voti compos potitus est diu suspiratis amoribus: set & *Palumbus* ubi dæmonis clamorem ad cœlum de se audivit, membris suis truncatis confessus est Papæ populo audiente scelera sua.

Aldredus Wygurnensis episcopus de licentia regis sanctum *Wlstanum* ordinavit Priorem *Wigorniæ* & præsulatum *Wiltoniensem* tradidit *Hermanno* reverso. Et cito post mari transito profectus est *Jerosolymam* peregre, quod nullus episcoporum *Angliæ* usque tunc legitur attemptasse. Apud *Coloniam Almaniæ* duo monasteria *Scotorum* igne proprio combusta sunt; quod quidem incendium unus monachus ibidem nomine *Paternus* ibidem inclusus longe ante prædixit, set igne adveniente nullo modo exire voluit, set zelo martyrii combustus est. Circa hæc tempora in provincia *Apuliæ* inventa est quædam statua marmorea cum capite æneo habente circulum sic inscriptum, *Kalendis Maii sole oriente habebo caput aureum.* Quod intelligens quidam *Saracenus* à duce terræ nuper captivatus in kalendis Maii notato termino umbræ illius statuæ reperit sub umbra infinitum thesaurum, quem pro sua redemptione dedit. Hoc in tempore *Nicholaus secundus* post *Benedictum* ejectum de papatu suo sedit annis papa pene duobus. Cujus diebus *Gallicana* ecclesia turbatur plurimum per *Berengarium Turonensem* archidiaconum, qui asserebat Eucaristiam in altari non esse verum corpus *Christi* set figuram ejus. Contra quem *Nicholaus* papa coegit Concilium centum xiij. episcoporum apud *Wercellas* in *Italia.* In quo *Berengarius* retractavit errorem suum, sicut innuitur in decretis de consecratione, distinctione ij. *Ego Berengarius.* Set post mortem ejus repullulante ejus hæresi *Hiltebrandus* papa contra sequaces determinavit. Ejus erroribus responderunt *Lanfrancus Beccensis* Prior in libro *Scintillarum.* Et potissime *Wymundus* qui prius fuit *Normanniæ* monachus & postmodum episcopus *Aversanus* in *Apulia* tunc temporis eloquentissimus. In tantum autem ille *Berengarius* subsequente ætate se correxit ut sanctus à quibusdam reputetur, utpote qui apocalipsim exposuerit, qui humilitati & elemosinis indulserit, qui femineum aspectum vitaverit, qui simplici victu & vestitu secundum apostolum contentus fuerit. Et quem *Hildebertus Cenomanensis* episcopus in suis versibus summe commendaverit, sic dicens,

Quem modo miratur semper mirabitur orbis,
Ille Berengarius *non obiturus obit.*

Et inter hæc animadvertendum est, quod quamvis *Berengarius* ille sententiam suam correxit, tamen omnes quos in diversis terris doctrina sua infecit convertere non potuit. Tale igitur est aliquos verbo vel exemplo corrumpere, quod cum suum peccatum deletum fuerit gravabit alienum. Quod quidem venerabilis *Fulbertus Carnotensis* episcopus in extremis laborans prædixisse ferebatur cum videret *Berengarium* inter cæteros ad visitandum venientem, Expellite inquit eum, nam video dæmonem illum sequi qui aera corrumpit. Quineciam ille *Berengarius* die Epiphaniæ moriens recordatus est quot miseros ille adolescens sua secta corrupit. Hodie inquit ut spero, apparebit mihi *Christus* in die apparitionis suæ, vel propter pœnitentiam meam ad gloriam, vel propter alios quos everti ad pœnam. Mortuo *Kynsio Eboracensi* archiepiscopo successit *Aldredus Wygornensis* episcopus. Qui cum *Tostio* Comite *Northumbrensi* pro pallio habendo *Romam* ivit: qui repertus in sua responsione culpabilis omni honore privatus est; set domum tendens omnibus rebus suis spoliatus est. Quapropter ipso *Romam* regresso *Tostius* Comes suis allegationibus ita papam inflexit, ut archiepiscopatum *Aldredo* conferret. Asserebat nempe *Tostius*, parum metuendam longinquis nationibus Papæ excommunicationem quam propinqui sic derident latrunculi. Aut igitur sua illi fore restituenda, aut per papæ fraudulentiam amissa constarent: Futurumque fore ut rex *Angliæ* hæc audiens sancti *Petri* tributum subtraheret. Impium esse asserens si *Aldredus* inglorius simul & spoliatus repatriaret. Igitur *Aldredus* pallio insignitus *Angliam* rediens *Wlstanum* Priorem fecit *Wygornensem* Præsulem. Non enim à *Stigando Cantuariensi* quisquam Pontificale munus libenter susceperit, set nec ipse dux *Willielmus* veniens benedictionem ab illo suscepit.

Cap. XIV.

HAraldus dux *Westsaxonum* jussu Regis *Edwardi* post natale Domini cum modico equitatu *Walliam* adiit, pallacium *Griffini* Regis apud *Ruthelan* & naves ejus combussit. *Griffinus* fugiendo evasit; postmodum circa Rogationes cum classica manu de *Bristollia* profectus terram *Wallanorum* pene circumnavigavit. Cui frater suus *Tostius* Co-

mes *Northumbrenſis* cum equeſtri exercitu occurrens ita deprædati ſunt fines *Wallanorum*, ut datis obſidibus tributoque ſoluto *Wallenſes* regem ſuum *Griffinum* exlegarent & abicerent. Ac tandem circa nonas *Auguſti* ipſum *Griffinum* occiderunt & caput ejus *Haraldo* miſerunt. Poſt hæc rex *Edwardus* terram *Wallanorum* duobus fratribus *Griffini* conceſſit fidelitate ſibi jurata. *Haraldus* tendens *Normanniam* ut fratrem ſuum *Wilnotum* & filium fratris ſui *Hacun* apud ducem *Willielmum* obſidiatos inviſeret, tempeſtate actus eſt in *Ponticam* provinciam, quem captum conſul *Ponticus* tranſmiſit *Willielmo* duci *Normanniæ*, ubi *Haraldus* ut fertur antequam evadere potuit juravit *Willielmo* quod filiam ſuam duceret, & quod mortuo *Edwardo Angliam* ad opus ejus ſervaret; & ſic recepto ſecum nepote ſuo *Angliam* rediit. Sed frater ſuus *Wilnotus* in cuſtodia *Willielmi* eciam poſtmodum cum regnaret ſupermanſit. *Toſtius* in curia regis *Edwardi* apud *Winduſhoram* amaricatus indignanter receſſit uſque *Herfordiam*, ubi *Haraldus* convivium regale regi paraverat, miniſtros fratris detruncans, membra illorum in poculis conditis poſuit, mandans regi quod ſi ad firmam ſuam venire vellet cibos ſufficienter ſalſatos inveniret. Quo audito, *Northumbrenſes Toſtium* ducem ſuum abjecerunt, miniſtros ejus occiderunt, ærarium ejus fregerunt, & uſque in *Flandriam* fugere compulerunt. Set rex hæc audiens miſit *Haraldum* ut fratris vindicaret injuriam. Illis autem allegantibus ſe libere fore natos, libere educatos ferociam ducum ferre non poſſe: quin eciam à majoribus ſuis didiciſſe libertatem zelari vel mortem ſubire, denique ſub leni duce leniter ſubtemperare. *Haraldus* judicans conſultius fore patriæ in hujuſmodi favere quam privatum commodum fratris ſui attendere, revocato exercitu regem adiit, procuravitque *Malcherum* illis dari Comitem. Hiis omnibus *Toſtius* infenſus cum uxore & liberis *Flandriam* adiit uſque ad mortem regis. Rex *Edwardus* ſedens ad menſam apud *Weſtmonaſterium* die Paſchæ aliis comedentibus ipſe animo ſuſpenſus inter dapes riſit. Interrogatus poſt prandium in triclinio cur riſerit, reſpondit, Quia ſeptem dormientes in monte *Celio* juxta *Epheſum* in *Aſia minore* qui jam per ſeptingentos annos in latere dextro quieverunt, hora riſus mei in latus ſiniſtrum ſe verterunt. Et futurum eſt ut ſic in ſiniſtro latere jaceant per lxxiv. annos. Quo in tempore veniet illud

— — durum mortalibus omen

quod Dominus in Evangelio comminatus eſt, *Surget gens contra gentem &c.* Quia Saraceni inſurgent contra Chriſtianos, & è contra. Et iſtis adjecit rex habitudines corporum in ſeptem dormientibus, quod nulla alia pandit litera. Miſerunt illico miniſtri regis nuncios apud *Vicetum Conſtantinopolitanum* Imperatorem ad explorandum hujus dicti veritatem. Quos ille pie admittens ulterius tranſmiſit ad epiſcopum *Epheſinum* ut nunciis *Anglorum* exuviæ vij. dormientium oſtenderentur. Quæ & ita inventa ſunt ſicut rex prævidit.

Cap. XV.

Occupaverunt *Saraceni* ſicut prædixerat *Edwardus* infra breve & *Turchi* eis aſſociati *Siriam* minorem, *Aſiam*, & *Jeroſolymam* acriter devaſtando. *Henricus* rex *Francorum* tercius potionatus obiit. Stella comata quaſi per totum mundum ſeptem diebus continuis apparuit, quam ſic ſalutavit monachus quidam *Malmiſburienſis Oliverus* nomine. *Veniſti, jam veniſti multis matribus lugenda, diu eſt quod te vidi, ſet modo terribiliorem te intueor patriæ hujus excidium vibrantem.* Iſte *Oliverus* literis tunc extitit imbutus, ævo maturus, ſet inmanem audaciam prima juventute conatus, Nam pennas manibus & pedibus neſcio qua nexuerat arte ut *Dædalino* more volaret, fabulam pro vero amplexatus, collectaque è ſummo turris aura ſpacio ſtadii & plus volavit, ſet venti & turbinis mole violenciaque ac forte temerarii facti conſciencia tremulus decidit, cruribus ſuis perpetuo debilitatis. Apud *Weſtmonaſterium* die *Innocentium* rex *Edwardus* ægrotare cœpit. Sub qua noviſſima ægritudine vidit viſionem, quam ſibi aſtantibus expreſſit. Venerunt ad me duo viri religioſi quos aliquando in *Normannia* novi, dicentes, ſe à Deo miſſos ut hæc mihi nunciarent. Quoniam primores *Angliæ* Duces, Epiſcopi, Abbates non ſunt miniſtri Dei ſet diaboli, tradidit Deus hoc regnum poſt obitum tuum uno anno & die uno in manu inimici, Et pervagabunt dæmones per terram iſtam. Cumque rogarem quod ad denunciationem meam poſſent pœnitere & liberari exemplo *Ninivitarũ*: Non, inquiunt, nam neutrum erit, quia nec iſti pœnitebunt, nec Deus miſerebitur. Et dixi. Quando igitur poterit ſperari remiſſio? Quando, inquiunt, arbore viridi præciſa pars deciſa trium jugerum ſpacio à ſtipite diviſa ſine adminiculo trunco connexa floribus pubeſcere & fructus producere cœperit. Aſtitit tunc *Stigandus* archiepiſcopus *Cantuarienſis* dicens, vetulum ſenili more nugas delirare. Poſtmodum tamen ſenſit *Anglia* hujus vaticinii veritatem, quando per externos totaliter eſt ſuppreſſa & corroſa. Inde rex *Edw.* in vigilia *Epiphaniæ* poſtquam regnarat xxiij. annis & ſex menſibus, & xx. diebus apud *Weſtmonaſterium* defunctus eſt & ſepultus. Cujus vitam *Aluredus Rivallenſis* luculenter deſcripſit, quam *Laurencio* abbati *Weſtmonaſterienſi* direxit. Et ille ulterius vitam illam ſic deſcriptam *Henrico* regi ſecundo deſtinavit. Iſte *Edw.* vocatus fuit de *Normannia* ubi nutritus fuerat anno gratiæ M. xlij. & regnavit in *Anglia* ut ſupradictum eſt. Iſte per aſſenſum ſuorum ſub ſpe generandæ prolis accepit uxorem *Godithain* filiam *Godwini* ducis *Weſtſaxonum* & Comitis ſororem *Haraldi*, & manſit incognita ab eo, nam *Edwardus* moriebatur virgo. Iſte *Edwardus* revocavit de *Hungaria* nepotem ſuum *Edgarum Eſtlyng*, quem ſpecialius amaverat et maxime eum cupiebat ſuccedere ſibi in regnum *Angliæ*, ſet videns maliciam & ſuperbiam *Haraldi* & *Lewlini* filiorum *Godwyni* ac malivolenciam multorum procerum contra *Edgarum*, & ſic ſe non poſſe prævalere in ſuo propoſito de *Edgaro*, prævidit antequam moreretur de *Willielmo Baſtardo* quia miles ſtrenuus & potens bellator regnum poſſideret poſt dies ſuos. Iſte *Edwardus* poſtquam coronatus fuit cum conſilio Baronum & cæterorum regni fecit renovare & ſtabilire & confirmare bonas leges quæ fuerunt per lxviij. annos inter dormientes ſoporatæ & quaſi oblivioni traditæ. Leges iſtæ vocatæ ſunt leges S. *Edwardi*; non quia ipſas primo invenerat, ſed quia quaſi ſub modio poſitæ & in oblivione derelictæ à tempore Regis *Edgari* avi ſui qui primo manum ſuam

suam misit ad ipsas inveniendas & statuendas. Tradunt quidam quod rex *Edwardus* ante obitum suum *Haroldum* prædixit futurum regem post se, quem proceres mox in regem erexerunt. Mox *Haroldus* regnum occupavit, quod per ix. menses circiter tenuit. Quidam enim *Edgarum* **Adelyng** filium *Edwardi* filii *Edmundi ferrei lateris* regem constituere moliebantur, set quia puer erat tanto regimini inidoneus, & in bursa minus refertus, *Haraldus* Comes cui erat mens astutior, crumena fecundior & miles copiosior & pompis gloriosior sinistro omine regnum occupavit.

Cap. XVI.

Nunc *Haraldus* ab *Aldredo Eboracensi* archiepiscopo consecratus est. Iste devenit nimis elatus & cupidus in collectione auri & argenti & thesaurorum, nec aliquam uxorem ducere voluit, set vi oppressit filias Baronum & procerum atque militum de regno; quod ipsi ægre ferebant; Et de forestis suis tantam ferocitatem & severitatem erga adjacentes nobiliores exercuit, quod quamplures adnichilavit & multos depauperavit. Nec mirum, quamvis ex hiis & ex aliis nimis odiosus devenit populis suis. Et ideo pars Comitum & Baronum adinvicem conferebant, dicentes ipsum non esse fortunæ deditum, nec verum esse regem set per intrusionem erectum, & ideo infauste regere populum suum. Et mandaverunt *Willielmo* duci *Normanniæ*, qui *Bastardus* vocatus est eo quod ante celebrationem matrimonii natus sit, ut in *Angliam* veniret eorum consilio & auxilio jus regni prosecuturus, feceruntque ei fidelem securitatem veniendi, & consensit. Tradunt quidam quod *Haraldus* regno potitus statim cœpit leges iniquas destruere, æquas fovere & condere, ecclesias defendere, religiosos colere, transgressores punire, patriam tueri. Set & ejus principatu audito *Tostius* frater ejus cum lx. navibus de *Flandria* rediens *Vectam* insulam stipendiis & tributis multavit, Circa ripas *Canciæ* prædas exercuit, set dum fratris sui *Haraldi* apparatum timeret *Lyndeseiam* per mare adiit, ubi villam incendit, gentem trucidat, donec per duces *Merciorum* & *Northumbrorum*, *Edwynum* & *Morcarum* extrusus *Malcolmum* regem *Scotorum* adiret, cum quo per totam æstatem morabatur. Interea rex *Noreganorum Haraldus Harfeg* frater sancti *Olavi* cum trecentis navibus in ostio *Tynæ* fluminis applicuit, ad quem *Tostius* sicut prius conduxerat cum sua classe advenit. Quod ut regi *Haraldo* innotuit, expeditionem illuc movit, set priusquam ille advenisset, duo germani Comites prædicti *Edwynus* & *Morcarus* quamvis valde dure decertassent in fine tamen sunt contriti, datis utrinque obsidibus centum quinquaginta. Quinto post hæc die rex *Haraldus* apud **Stenefordbrugg** superveniens regem *Noriganum* & *Tostium* proprium fratrem quamvis acerrime esset repugnatum in ore gladii interfecit. *Olavum* tamen filium regis *Norigani* & *Paulum* ducem *Orcadum* acceptis obsidibus & juramentis ad patriam redire permisit. Ibi tamen unus *Noreganus* perpetua fama dignus solus stans in ponte de **Stenefordbrugg** plures quam xl. viris *Anglis* sua securi interfectis, usque ad horam diei nonam totum exercitum *Anglorum* retardavit, donec unus *Anglus* naviculam ingressus ipsum *Norricum* per foramina pontis lancea perfodisset. Et ex hoc eventu *Haraldus* multum elatus prædam ibidem consecutam cum commilitonibus suis dividere dedignabatur, qua de causa multi de proceribus & plebeiis offensi ipsum ad bellum *Hastingense* contra *Willielmum* properantem, ut infra patebit, deseruerunt. Iste *Haraldus Noricus* in adventu suo iter dirigit versus *Eboracum*, ubi veniens centum clericos & mille laicos occidit, set rex *Angliæ* superveniens cum septem legionibus virorum fortium optinuit victoriam. Igitur *Haraldus* constitutus in regno nil de pactis inter ipsum & *Willielmum* cogitabat, set liberatum se esse de sacramento juramenti, eo quod filia *Willielmi* quam disponsare promiserat infra annos nubiles obierat, & eciam quia *Willielmus* dux continuis bellis implicatus fuit. *Willielmus* tamen eum de rupto fœdere commonens minas precibus intermiscebat; *Haraldus* contra dixit, « Præsumptuosum pactum non esse ser« vandum, potissime de alieno regno promissum, « absque generali Senatus decreto; proinde stultum « juramentum frangendum fore, maxime necessita« tis tempore coactum. Interea *Willielmus* necessaria itineri parat, assensum procerum suorum captat, favorem *Alexandri* papæ una cum vexillo sibi directo impetrat. Causæ motivæ quare *Willielmus Angliam* contra *Haraldum* inpeciit heæ sunt. 1. Mors *Alfredi* cognati sui filii *Emmæ* per *Haraldum* & patrem suum ut supradictum est procurata. 2. causa, proscriptio *Roberti Cantuariensis* archiepiscopi. 3. Promissio de successione regni per *Edwardum* regem, si sine liberis decederet, sibi facta causa propinquitatis. Et 4. juramentum *Haraldi* ad id idem implendum. Consultantibus itaque *Normanniæ* proceribus adinvicem super hujus expeditionis negocio, *Willielmus* filius *Osberti* ducis dapifer ducis iter dissuasit, tum propter paucitatem aggredientium suorum & tum propter ferocitatem hostium. Exilarati ex hoc proceres cæteri, posuerunt verba sua in ore illius *Willielmi*. Ille vero cum coram duce venisset, dixit se paratum fore si cæteri adire vellent ad expeditionem; nec poterunt cæteri præ pudore se subtrahere. Cumque in portu sancti *Wallerici* dux *Willielmus* cum suis adversante vento diutine tardaretur, & ob hoc vulgus murmuraverit, asserens insanum fore alienum solum velle usurpare, præsertim Deo contra se certante qui ventum præter solitum tam diu arceret; Tunc dux *Willielmus* fecit statim corpus *Wallerici* foras efferri, & pro vento habendo sub divo poni. Et statim prosper flatus carbasa inplevit; & sic tercio denuo mense à coronatione *Haraldi* incipiente in terram *Angliæ* applicuit. Et adimpletum est quod de *Haraldo* proverbialiter dictum est, Quod cum peccato venit cum pudore recedet. Origo consanguinitatis istius *Willielmi* pro quo præsens opus arripitur, sicut supra plenius continetur, hic brevius sub tali compendiositate de linea in lineam patenter scire volentibus deducendo describitur.

Liber Secundus.

Cap. I.

HARALDO in plaga aquilonari pro *Norico* bello occupato *Willielmus* Dux *Normanniæ Angliam* tendens post festum sancti *Michaelis* anno gratiæ 1066. cum una parte exercitus sui apud *Hastingum* portum in loco qui Peveseye dicitur, & cum altera parte apud *Sandicum* portum applicuit. Dum igitur *Willielmus* saltitasset de navicula festinans in terram, cespitans uno pede, cecidit in sabulum, ita ut os ejus sabulo impleretur. Deus, *Willielmus* inquit, adjutor meus, terra est mea. Acclamat statim sibi similiter quidam miles, Domine Comes, jam tenes terram *Angliæ*, in proximo rex futurus. Tunc coercuit exercitum à præda, parcendum dicens esse rebus quæ suæ forent esse futuræ. (Nec prætereundum arbitror, quod prima nocte post ingressum *Willielmi* in terram *Angliæ*, dum jaceret in papilione, venit ad eum vox dicens; *Willielme, Willielme*, esto bonus homo quia in regni corona prævalebis, & rex *Angliæ* eris, & cum hostem deviceris fac construi ecclesiam in eodem loco in nomine meo tot centenorum pedum in longitudine quot annorum numero semen sanguinis tui regni *Angliæ* gubernaculum possidebit & in *Anglia* regnabit. Tunc perrexit *Willielmus Londonias* & cives cum assensu Baronum receperunt eum reddentes civitatem; Deinde *Eboraco* & cæteris civitatibus cum confinibus pacifice sic subactis anno gratiæ millesimo sexagesimo sexto.) Et permansit ibidem 15 diebus adunans populum suum in loco ubi postea construxit Abbathiam de *Bello*. Quo per nuncium audito, *Haraldus* de partibus borialibus cum celeritate festinavit pauco admodum stipatus milite, nam multos fortes in priori bello *Norico* amiserat. Nec tamen nova auxilia convocaverat, & si convocasset tamen illi pro manubiis in *Norico* bello sibi soli retentis & minime distributis infensi se subtraxerunt, Nam prædam ibidem captam cum commilitonibus distribuere dedignabatur, et ea de causa multi de proceribus & communibus offensi ipsum in tanta necessitate deseruerunt, ut de eo impleretur quod scriptum est, *Avaritiæ inebriatus veneno dum sitit lucrum pervenit ad interitum. Haraldus* præmisit exploratores qui numerum & vires hostium specularentur. Quos tamen *Willielmus* apprehensos circum tentoria sua duxit, laute pavit & *Haraldo* remisit. Qui renunciaverunt, fere cunctos in exercitu *Willielmi* fore presbiteros pro eo quod totam faciem cum utroque labio haberent rasam. *Angli* autem tunc temporis superius labium fructificantibus pilis intonsum habebant. E contra *Haraldus* dixit eos non esse presbiteros set validissimos milites. « Cur, inquit *Gouth* frater *Haraldi*, « nimis tu improvidus vis cum tam multis validis « congredi? Nos sacramentum illi non fecimus; « Melius est igitur ut tu qui juramento erga eum li- « garis ad tempus te subtrahas, & nos sacramento « immunes pro patria pugnemus; Quod si vinceri- « mus, bene quidem habes propositum: si victi fu- « erimus, salva erit tibi causa tua, & nos vindicare « poteris. Ad hoc dux *Willielmus* misit quendam monachum ad *Haraldum* tria ei proponens. Primo quod cederet regno, & *Willielmo* redderet, vel sub eo regnaturus tributarius de eo regnum teneret, vel spectante utroque exercitu rem inter se mutuo gladio ventularent, Salva utriusque exercitus sanguinis effusione, præsertim cum rex *Edwardus* nuper defunctus de consilio *Stigandi* archiepiscopi *Cantuariensis, Godwini* & *Siwardi* Comitum *Angliæ*, si sine hærede discederet concessit, & ipse *Haraldus* sub sacramento astrictus fuerat, quod si sic contingeret, regnum sibi reservaret, in cujus rei signum filius *Godwini Wilnotus*, & nepos ejus *Hacun* antedicti sibi fuerant transmissi. *Haroldus* sprevit monachi legationem, dicens, negotium gladiis utriusque populi fore termiandū; hoc unum solum imprecans, ut Deus inter eos judicaret. Convenientibus interea ad locum certum prope nimis hinc inde exercitibus die sancti *Kalixti* pridie idus Octobris in sabbato in loco ubi postmodum constructa est abbathia de *Bello*, *Angli* ut dicitur totam noctem bellum præcedentem cantibus & potibus duxerunt insompnem. Mane pedites inprimis cum bipennibus confertam scutorum testudinem fecerunt, Quod profecto valuisset nisi *Normanni* fugam simulassent. Rex ipse *Haraldus* pedes juxta vexillum cum fratribus suis duobus stabat; quod quidem vexillum postmodum Papæ transmissum fuerat per *Willielmum*. E contra *Normanni* confessionibus peccatorum tota nocte, mane divinæ communioni vacabant, pedites cum arcubus in prima fronte, milites retro divisis alis consistebant. Comes bellum cohortans sub ipso tumultu lorica inversa indutum casu risu correxit. *Vertetur, inquit, robur comitatus in regnum.* Set antequam acies coirent quidam ex parte *Normannorum* nomine *Tailefer* ensem jactando coram exercitibus ludens unum vexilliferum *Anglorum* sibi occurrentem occidit, Secundo id idem de alio fecit, set tercium quoque interficiens ipse interfectus est; Et statim acies invicem offenderunt, cum cantilena *Rolandi* ex parte *Normannorum* incoata protensum est bellum ab hora diei 3. usque ad vesperum neutra parte cedente, set sagittarii Ducis multum prævaluerunt. Tunc Dux innuit suis ut fugerent, quo scemate *Anglorum* cuneus solutus est quasi ad invadendum hostes palantes, set *Normanni* redeuntes gratis aciebus reversi dispersos *Anglos* ventularunt. Tandem *Haraldus* ictu sagittæ violato cerebro quasi sine oculo & excecatus occubuit, jacentis femur unus militum gladio infodit, ob quam causam miles à militia pulsus est per *Willielmum* eo quod tantam ignaviam perpetrasset. Ea die *Willielmus* tres equos electissimos sub se confossos amisit, perstitit tamen ut nil sanguinis de corpore suo exiret. Peracta victoria *Willielmus* suos occisos sepelivit, hostibus si qui vellent id idem concessit; corpus *Haraldi* matri suæ id deposcenti sine precio misit, vixit tamen post bellum lætaliter vulneratus per 9. menses. Mater vero sepelivit eum apud Waltham, monasterium Canonicorum secularium quod ipse fundaverat, quod quidem monasterium rex *H.* 2. in cujus tempore *Thomas Cantuariensis* passus, in abbathiam Canonicorum regularium transtulit. Vult tamen *Giraldus Cambrensis* in suo *Itinerario* quod *Haraldus* multum confossus vulneribus oculoque sinistro sagitta perdito ad partes *Cestriæ* victus evasit, ubi sancta conversatione vitam ut creditur anacoriticam in cella sancti *Jacobi* juxta ecclesiam sancti *Johannis* feliciter consummavit. De ista opinione fiat qualiter poterit, hoc unum scio, quod tumulatio

latio ejus cum imagine superposita in ecclesia abbathiæ de **Waltham** videre adhuc volentibus ostenditur, ubi dicitur *Haraldum* humatum fuisse.

Cap. II.

EDWYNUS Comes *Merciorum* & *Morkarus* Comes *Northumbrorum*, *Haraldi* morte audita qui propter loci artitudinem vel viæ longitudinem seu potius propter spolias in *Norico* bello minus distributas ab *Haraldo* se subtraxerant, *Londonias* venerunt, & sororem suam *Algitham Haraldi* uxorem ad urbem *Legionū* sc. *Cestriam* transmiserunt. Ac una cum *Aldredo Eboracensi* episcopo & *Londoniensibus Edgarum* **Adeling** in regem erigere & pro eo pugnare promiserunt, set invalescente *Willielmi* timore à præmissis resilierunt, unde hii omnes cum cæteris nobilibus regni ad *Willielmum* venientes datis obsidibus cum fidelitate jurata manus ei dederunt.

Jam accedit Cistrensis *lib.* 7. *sic incipiens.*

WILLIELMUS igitur *Londonias* veniens consecratus est in regem apud *Westmonasterium* ab *Aldredo Eboracensi* episcopo, declinato *Stigando Cantuariensi*, die natalis Domini quæ tunc feria 2. accidit § Et sic quia *Normannus* jure hæreditario tenuit *Normanniæ* Ducatum, ideo dux, regnum vero *Angliæ* ex mero conquestu & de clamio subscripto, ideo rex. Ob quam causam successores sui acceperunt de *Normannia* magnum annuum tributum usque ad tempus *Iohannis* regis qui gladio amisit jus suum in hac parte, ut infra patebit in loco suo. Iste duxit secum in *Angliam* tantam copiam & multitudinem variarum gentium, scilicet *Normannorum*, *Picardorum*, *Britonum*, *Burgillorum*, de quibus magna pars remansit in *Anglia* ubilibet dispersa. Quidam possessiones habentes de dicto *Willielmo* seu ab aliis dominis sibi datas, quidam vero ex emptione habentes, sive in officiis sub spe habendi remanserunt. Et ea de causa non miretur quis, si varietas nationum tribuat varietatem conditionum, et inde crescat nimia diffidentia naturalis amoris, & dispersio sanguinis tribuat dispersam credulitatem mutuæ confidentiæ & dilectionis. Interim quidam miles de *Dacia* venit ad *Willielmum* nuper coronatum petens ab eo ex parte regis *Daciæ* homagium pro regno suo *Angliæ* de novo conquesto & tributum; quod si *Willielmus* nollet facere, rex *Daciæ* veniret cum sua forti potentia vi & armis tollere sibi coronam & regnum. Tunc rex *Willielmus* de consilio procerum suorum misit 4 solempnes nuncios ad regem *Daciæ*, mittens cum illis plurima dona & exennia regalia tam regi quam aliis de suis, ad faciendum pacem inter eos dies in perpetuos. § In quadragesima sequenti *Normanniam* adiit. Fratrem suum *Odonem Baiocensem* episcopum ad custodiam *Angliæ* reliquit. Plures *Angliæ* nobiles secum duxit, scilicet Comites *Edwynum*, *Morkarum*, *Edgarum* **Adelyng**, & potissime *Stigandum* archiepiscopum *Cantuariensem* quamvis in hoc jugiter renitentem, sub velamine tamen honoris hoc fecit ne quid perfidiæ se absente per ejus autoritatem pullularet in *Anglia*. Inter quæ difficile est dictu quantis eum exceperint obsequiis dignanter assurgendo, processionaliter occurrendo longa serie pompæ; sed quicquid hiis tegebatur velaminibus erupit postmodum in clarum quando veniente *Angliam* legato Papæ de regis connivenctia Concilium celebrante *Stigandus* depositus est, fidem regis jugiter interpellans. Rex autem ut satis noverat blande se excusans & præceptum Papæ obiciens, *Stigandum* quoad viveret in vinculis *Wintoniæ* detinuit. Post hæc imminente hieme rex *Willielmus Angliam* rediit inportabile tributum *Anglis* indixit. Civitatem *Excestriæ* contra se rebellantem obsedit, et infregit. Tunc *Citha* comitissa uxor quondam *Godwini* relicta urbe *Flandriam* navigio se transtulit. In ista obsidione mirabiliter urbs quasi ultro decidit & ingressum patefecit. Nam unus è civibus supra murum stans nudato inguine pudendo sonitu auram fœdaverat. Hoc quoque anno proceres *Northumbriæ* sævitiam *Willielmi* formidantes sumptis secum *Edgaro* **Adelyng** cum matre sua *Agatha* ac duabus sororibus *Margareta* & *Christiana*, ad regem *Scotorum Malkolmum* navigarunt. Volunt tamen nonnulli quod *Edgarus* prædictus videns regem *Anglorum* undique turbari, ascensa navi cum matre sua & sororibus reverti in patriam propriam qua natus fuerat disponebat, suborta tamen tempestate *Scociam* adire cogebatur. Qua occasione actum est ut rex *Scotiæ Malkolmus Margaretam* duceret in uxorem, de qua genuit sex filios & duas filias, de quibus *Edgarus*, *Alexander*, *David*, reges fuerunt post patrem. *Matildis* nupsit regi *Anglorū Henr.* primo, de quibus processit *Matilda* Imperatrix. Altera filia *Maria* nupsit *Eustachio* Comiti *Boloniæ*, de qua processit *Matildis* quæ post nupsit regi *Stephano*. Hoc quoque anno rex *Willielmus* firmavit castrum apud **Snotingham** & aliud apud *Lincolniam*, & duo castra apud *Eboracum*. Hoc eciam anno *Matildis* regina veniens *Angliam* de *Normannia* coronata est ab *Aldredo*. *Haroldus* & *Cannutus* filii *Suani* regis *Danorum* cum ducentis navibus in ostio *Humbræ* fluminis applicuerunt, quibus *Edgarus Adeling* se dedit. De quorum adventu *Aldredus* archiepiscopus tam tristis effectus est ut moreretur iij. idus Septembris. Octavo post hoc die *Normanni* custodes castellorum timentes ne domus suburbii forent *Danis* suffragia ad implendum fossas, eas incenderunt, set flamma nimis excrescens urbem *Eboracensem* cum ipso monasterio sancti *Petri* consumpsit, set ante finem incendii *Danica* classis supervenit, & de connivencia civium plus quam tria millia *Normannorum* trucidavit. Inde *Willielmus* indignatus ita provinciam illam devastavit ut fame invalescente homines equinam, catinam, caninam & eciam humanam carnem comederent. Terra eciam quæ inter *Eboracum* & *Dunelmum* jacet novem annis habitatore & cultore caruit, excepto solo territorio *Iohannis Beverlacensis*. Nam ibi quidam regis miles vindictam incurrit fracto collo equi sui & propria facie retorta. Tunc eciam monasterium *Bedæ* quod fuerat in *Girvum* super ripam *Wiri* fluminis combustum est. Hoc anno *Malcolmus* terram *Northumbriæ* ita devastavit, ut occisis senibus & debilibus robustos quoque perpetua servitute dampnaret, in tantum quod vix erat domus in *Scocia* quin servum aut ancillam *Anglicam* haberet. Rex *Willielmus* quorundam ductus consilio omnia monasteria *Angliæ* fecit perscrutari & pecuniam inventam in

Williel. I.

in suum ærarium transferri. Cito post hoc in octavis Paschæ celebratum est consilium *Wyntoniæ* annuente Papa *Alexandro* 2, præsentibus ibidem duobus Cardinalibus, in quo degradatus est *Stigandus* archiepisc. tribus de causis. Prima quia episcopatum *Wyntoniensem* simul cum archiepiscopatu *Cantuariensi* tenuerat. 2. Quia vivente *Roberto* archiepiscopo archiepiscopatum occupavit, & pallio ibidem relicto usus est absque beneplacito sedis apostolicæ. 3. Quia à *Benedicto* Papa quem ecclesia *Romana* excommunicaverat pallium acceperat. Set quamvis regis amicitiam jugiter interpellaret, rex blande ut noverat mandatis Papalibus se excusans *Stigandum* in vinculis apud *Wyntoniam* conjecit quoad vixit, parum ei de fisco ad victum quotidie conferens; Ipse nempe *Stigandus* ingenita mentis duritia nihil de proprio admittere volens perjuravit per omnem Sanctum se nummum non habere, cujus fidei obviavit quod collo exanimati corporis clavicula dependens magnarum opum in subterraneis specubus repertarum indicium fuit. Depositi sunt in eodem Concilio plures episcopi & abbates procurante potissime rege *Willielmo*, ut in locis eorum personas *Normannicas* introduceret. Quidam autem arbitrati sunt eum id fecisse ad majorem regni sui confirmationem. In hoc eciam Concilio sanctus *Wlstanus* episcopus *Wygorniensis* quasdam possessiones sui episcopatus per *Aldredum Eboracensem* retentas, & post ejus mortem in potestatem regiam devolutas constanter repetiit. Verum quia *Eboracensis* ecclesia tunc muta fuit eo quod vacaret, decretum est ut ipsa querela interim maneret intacta. Post hæc die Pentecostes apud *Winduforam* Rex *Willielmus* contulit archiepiscopatum *Eboracensem Thomæ* Canonico *Baiocensi*, viro quidem vultu & sermone comi, qui pulcram ecclesiam apud *Eboracum* construxit, canonicos ditavit, cantus ecclesiasticos composuit. Post hæc rex accito de *Normannia Lanfranco Cadomensi* Abbate genere Italico, divinis & secularibus literis peritissimo, in rerum gubernatione prudentissimo, die Assumptionis beatæ *Mariæ* ipsum archiepiscopum *Cantuariensem* constituit, de cujus moribus & insigniis inferius circa ejus obitum dicetur. Ad istum *Lanfrancum* accessit *Thomas Eboracensis* electus ex more sacrandus; à quo *Lanfrancus* scriptam de obedientia sua professionem cum adjectione juris jurandi expetiit. *Thomas* respondit se nunquam id facturum nisi super hac re scriptas auctoritates aut congruas rationes audiret, quibus id sine ecclesiæ suæ præjudicio facere deberet. Hoc autem magis ex animi ignorantia quam ex elati spiritus pertinacia depromebat, tanquam novus homo *Angliæ* consuetudinis expers ac verbis adulatorum deceptus: At cum *Lanfrancus* rationabiliter postulata enodasset, non adquiescens ad hæc *Thomas* minime sacratus abcessit. Quod rex audiens moleste tulit, æstimans *Lanfrancum* injusta velle, & magis scientia quam ratione confidere. Set ipse super hiis coram rege reddita ratione animum regis mitigavit. Quamobrem *Thomas* regio edicto compulsus rediit, scriptam de obedientia professionem fecit & legit, in qua se in omnibus quæ ad Christianæ religionis cultum pertinent optime paratum absolute promisit, & sic sacratus abcessit. Nec multo post *Lanfrancus* ab universis *Angliæ* episcopis prius ab aliis sacratis professiones petiit & accepit.

Leycestrensis.

§ *ROBERTUS* Comes *Mellenti* venit cum *Willielmo* in *Angliam* cui *Roberto* datus est comitatus *Leycestrensis*. Iste *Robertus* reædificavit ecclesiam sanctæ *Mariæ* de Castro *Leycestrensi*, & posuit in eadem canonicos seculares, & restituit eis terras, possessiones & ecclesias. *Robertus Bossu* filius ejusdem *Roberti de Mellent* de consensu *Alexandri* episcopi *Lincolniensis* anno gratiæ M. C. xliij. fundavit monasterium beatæ *Mariæ* de *Pratis Leycestriæ* in honorem assumptionis ejusdem gloriosæ virginis, & de ecclesiis, terris & possessionibus antedictorum canonicorum secularium cum multis aliis super erogatis tam ecclesiis aliisque possessionibus & redditibus luculenter dotavit, & eas in usum Canonicorum regularium transformavit. Qui eciam in eodem monasterio de consensu *Amiciæ* uxoris suæ Canonicus regularis factus est, & annis xv. in habitu regulari ibidem Christo militans Canonicus vitam finiens obdormivit in pace, in latere ibidem chori dextro sepultus scilicet anno gratiæ M. C. lxvij. Iste *Robertus* fundavit abbathiam de *Gerondona* monachorum & monasterium Sanctimonialium de *Etona*, in quo *Amicia* uxor ejusdem *Roberti* ex mutuo assensu viri sui facta est Sanctimonialis de residuo vitæ suæ Deo serviens, unde ipse factus est Canonicus regularis & illa Sanctimonialis. De quibus processit *Robertus ou les blanc meines* filius eorum, Comes *Leycestrensis* tertius post conquestum, qui desponsavit *Petronillam* filiam *Hugonis Grantmenyl*, cum qua accepit totum honorem de **Hyncleye** una cum senescatu *Angliæ* ex dono ejusdem *Hugonis*, Quæ *Petronilla* construxit magnam navim ejusdem ecclesiæ Abbathiæ *Leycestrensis*, & in choro coram magno altari est humata: quæ etiam comam capitis sui ad modum funis composuit & ad cordam unius lampadis in choro posuit, unde more instrumenti cum eadem coma crinium subtrahendi sursumque levandi diuturnus usus dabatur. Et prædictus funis in eodem monasterio in devotam prædictæ Dominæ memoriam non obliviscitur, set memoriter servatur. Iste *Robertus Mellent* eciam hospitalitatem de **Brackleye** fundavit & dotavit, ubi cor ejusdem *Roberti de Mellento* adhuc integrum in plumbo sale servatum habetur. *Robertus ou les blanc meyns* genuit de dicta *Petronilla*, *Robertum* dictum filium *Petronillæ* hæredem, *Rogerum* sancti *Andreæ* in *Scocia* episcopũ, & *Willielmum* leprosum fundatorem Hospitalis sancti *Leonardi Leycestriæ*, & *Amiciam* desponsatam *Simoni de Monte forti*, & *Margaretam* desponsatam *Sayro de Quinci*. Iste *Robertus* tercius Comes peregre profectus *Ierosolymam* ac rediens apud *Duraco* in *Græcia* anno gratiæ M. C. cx. obiens sepultus est. *Robertus* filius *Petronillæ* iiij. Comes *Leycestrensis* in terram sanctam profectus peregre postquam magnum *Soldanum* in armis *Ricardi* regis *Angliæ* per hastiludium bellicum prostravit & strenue inter fecit, in *Angliam* rediens in Abbathia *Leycestrensi* mortuus sepultus est, & tunc partita est hæreditas inter duas sorores scilicet *Amiciam* & *Margaretam*, deficiente semine fratrum nec illo habente filium. *Simon de Monte forti* per *Amiciam* seniorem filiam cum medietate comitatus *Leycestriæ* & Honoris de **Hyncleye** factus est Comes *Leycestrensis* & pro Honore de **Hyncleye** jure hereditario senescallus *Angliæ*. *Seirus de Quinci* per minorẽ filiam *Margaretam* cum altera medietate comitatus *Leycestrensis*

cestrensis factus est comes de *Wynchestria.* Dominus *Simon de Monte forti* postea propter inobedientiam suam erga regem exhæredatus & exlegatus cum filiis suis. Et comitatus *Leycestrensis* cum honore de Hyncleye datus est *Ranulfo* comiti *Cestrensi.* Set *Simon* filius dicti *Simonis de Monte forti* post mortem patris sui in *Angliam* rediens ex dono regis recuperavit hæreditatem suam de comitatu et honore prædictis. Set rex reservavit sibi & hæredibus suis solum patronatum abbatiæ *Leycestrensis* & Prioratus de *Kynelworthia.* Iste *Simon* junior accepit uxorem *Elianoram* sororem regis *Henrici,* quæ prius voverat castitatem, & anulum ut sponsa *Christi* de manu sancti *Edmundi Cantuariensis* acceperat, De qua genuit nobilissimam prolem, set cito de hoc mundo transituram, scilicet filios & unam filiam *Elianoram,* quam postea desponsavit *Lewlinus* princeps *Walliæ.* Iste *Simon* patrissare volens, super quibusdam constitutionibus observandis inter regem *Henricum* iij. & Barones regni se ingessit ut capitaneus eorum, unde duo bella mortalia ingruerunt in *Anglia,* unum apud Lewes & aliud apud Evyshamꝫ, ut infra plenius patebit; In quo ipse *Simon* & filius ejus una cum multis aliis ex parte baronum ceciderunt. Et sic rex *Henricus* dedit comitatum *Leycestriæ* cum honore de Hyncleye & senescalatu *Angliæ Edmundo* filio suo. De quo *Edmundo* & hæredibus suis historia prolixius patebit in antedicta abbatia *Leycestrensi;* similiter de *Seiro de Quinci* scilicet comite *Wyntoniensi* & ejus hæredibus ibidem plenarie copia habetur.

Cistr. lib. 7. 2. Comites *Merciorum* & *Northimbrorum Edwynus* & *Morgarus* quia rex *Willielmus* eos vinculare disposuerat latenter de curia fugerunt, & aliquandiu rebellaverunt, set quia parum profecerunt, *Edwynus* regem *Scociæ* adiens à suis obiter occiditur; *Morgarus* vero & *Egelwynus* episc. *Dunelmiæ* insulam Hely adierunt ubi rex ab oriente exitum præclusit, ad occidentem pontem ij. milliarium construxit. Inde perterriti ipsi interclusi regi se dederunt, at rex epipum ad *Abendoniense* monasterium transmisit custodiendum ubi, ex dolore cordis comedere nolens obiit. Cui successit *Walkerus* genere *Lotaringus,* quem cum vidisset *Editha* regina regis *Edwardi* relicta ad consecrandum *Wyntoniam* duci, Pulcrum, inquit, habemus martirem, conjectura videlicet suæ gentis *Northumbriæ* ad præsagiendum inducta; viderat enim eum cæsarie luteolum, vultu roseum, statura pergrandem.

Cap. III.

LEYCESTRENSIS.

Nempe rex *Scotorum Malcolmus* insudavit rebellare contra regem *Willielmum;* set *Willielmus* cum navali & equestri exercitu *Scociam* adiit anno Gratiæ M. lxxij. & regem *Malcolmum* strenue subjugavit, qui ejus homo ligius devenit & fidelitatem juravit. (An. Gratiæ 1072.)

Cistr. lib. 7. 2. Hoc anno obiit *Willielmus Herfordensis* episcopus, de quo fertur quod erat in urbe illa muliercula quam nescio quo infortunio episcopus ardenter amabat. Ignorabat hoc illa, & forsan si scivisset contempsisset. Interea cogitabat pontifex quod nihil infelicius quam senex amans, reluctabatur utcunque pro gradus sui reverencia. Famulante tandem dæmonis fraude ingreditur illa Pontificis cubiculum ut forsan cubiculariis ejus vestes lineas incideret. Discedunt ex causa clientes secretorum conscii; tandem episcopo post obscena dicta vim inferente, fœmina forcipibus quos manu tenebat inguina episcopi perfodit; unde & obiit. Cui successit *Robertus* genere *Lotaringus* omnium liberalium artium peritus, abbatum præcipue; lunatem compotum & cursum astrorum rimatus.

Erat tunc temporis *Marianus Scotus* monachus apud *Moganciam Alemaniæ* inclusus, qui longo solicitudinis suæ ocio cronographis scrutatis dissonanciam cyclorum *Dionisii exigui* contra evangelicam veritatem vel primus vel solus animadvertit. Itaque ab inicio seculi annos singulos recensens xxij. annos qui ciclis prædictis deerant superaddidit, magnam & diffusam cronicam commentatus; quem librum *Robertus* iste splendide defloravit, ut jam majus valere videatur ipsa defloratio quam ingentis illius voluminis diffusio. Hoc eciam anno *Lanfrancus Cantuariensis* & *Thomas Eboracensis Romam* iverunt pro pallio habendo. Set *Lanfrancus* duo accepit pallia, unum honoris, alterum amoris; Tantam namque gratiam *Lanfrancus* coram papa *Alexandro* invenerat, ut ambos itineris sui socios *Thomam Eboracensem* & *Remigium Dorcestrensem* baculis & anulo merito privatos officio restitueret; Primus namque presbiteri filius erat; Secundus cum esset monachus *Fiscamensis Willielmo* duci *Angliam* tendenti in multis opitulatus, si dux vinceret, episcopatum pactus est, super quo coram papa convictus, depositus est. In præsentia eciam papæ *Thomas Eboracensis* calumpniam movit super primatu *Doroberniæ,* & de subjectione sibi facienda à tribus episcopatibus, scilicet *Lincolniensi, Wygorniensi, Lychfeldensi,* dicens, *Cantuariensem* & *Eboracensem* sedes abinvicem distare, nec alteram alteri secundum constitutionem *Gregorii* papæ subjacere debere, excepto quod unus alio est dignior propter prioratum temporis. Cui cum *Lanfrancus* rationabiliter ostendisset, constitutionem illam *Gregorianam* non de *Cantuariensi* set de *Eboracensi* & *Londonensi* fecisse mentionem, decrevit papa causam illam coram rege & episcopis in *Anglia* determinare. Et quamvis *Lanfrancus Thomam* pro suo tempore per professionem prius factam teneret ligatum, maluit tamen pro suis successoribus laborare, quam eis in posterum hanc calumpniam discutiendam reservare. Anno igitur M. lxxij. coram rege *Willielmo* & clero apud *Wyndesoram* ventilata est causa illa, ubi perlecta historia *Bedæ* monstratum est à tempore primi *Augustini* usque ad ultima *Bedæ* tempora quod C. xl. pene annorum erat, *Cantuarienses* gessisse primatum super totam *Britanniæ* insulam & *Hiberniæ,* juxta quoque *Eboracum* concilia celebrasse, episcopos *Eboracenses* advocasse. Et ad hæc recitata sunt privilegia super hiis indulta. Adversus ista opposuit *Thomas* epistolam illam qua *Gregorius Eboracensem* & *Londoniensem* ecclesias pares esse, nec alteram alteri subjacere decrevit. Cui cum *Lanfrancus* respondisset, Nec ego sum *Londoniensis* nec de *Londoniensi* mota est quæstio. Adjecit *Thomas,* qui secum plures fautorum classes asciverat, Quod videlicet à beato *Gregorio* soli *Augustino* concessum fuerat omnes *Angliæ* episcopos habere subjectos; Et quod post obitum *Augustini* inter *Londonienses* & *Eboracenses* episcopos mutua foret gratiæ vicissitudo;

do; & quod prioritatem honoris cauſaret anticipatio ordinationis. Et quamvis *Auguſtinus* ſedem de *Londoniis* ad *Cantuariam* tranſtuliſſet, ſi *Gregorius* ſucceſſores *Auguſtini* prioratum ſuper *Eboracenſibus* voluiſſet, facile hujuſmodi verba in ſua Epiſtola poſuiſſet, *Hæc tibi Auguſtine & ſucceſſoribus tuis concedo.* Verum quia hoc ad ſucceſſores *Auguſtini* extendi noluit, ideo de ſucceſſoribus mentionem non fecit. Ad hæc *Lanfrancus*, Si ſoli *Auguſtino* & non ſucceſſoribus ſuis hæc conceſſa ſit auctoritas, exile foret munus apoſtolicum ſuo familiari collatum, præſertim cum *Auguſtinus* nullum dum viveret ordinaverit *Eboracenſem* epiſcopum, nec ibi fuerit aliquis epiſcopus quem *Auguſtinus* ſubjectum haberet. Hanc denique dignitatem privilegia apoſtolica *Dorobernenſibus Auguſtini* ſucceſſoribus confirmaverunt, æquum & juſtum eſſe cenſuerunt ut omnes *Anglorum* eccleſiæ ab eo loco mutuarent vivendi diſciplinam à cujus fonte rapuerunt credendi flammam. Porro quod dicis, *Gregorium* potuiſſe ſi voluiſſet ſucceſſoribus *Auguſtini* confirmaſſe, dicto quod conceſſerat *Auguſtino*, verum eſt; Nec tamen hoc ſedi *Cantuarienſi* præjudicium affert; Nam quando *Chriſtus* dixit *Petro*, *Tibi dabo claves regni cœlorum*, potuit adjeciſſe ſi voluiſſet, eandem poteſtatem ſucceſſoribus tuis concedo; Verumtamen hujus dicti prætermiſſio nichil reverenciæ vel auctoritatis ademit *Petri* ſucceſſoribus, quin in eis officiorum eccleſiaſticorum rata ſit diſpenſatio. Et quid agit hoc niſi vis divinæ liberalitatis per *Jeſum Chriſtum* à beato *Petro* in vicarios ejus diffuſa? Propterea ſi dialecticam noſti, Quod valet in toto valet in parte, & quod valet in majori valet in minori. *Romana* eccleſia quaſi totum eſt omnium eccleſiarum, cæteræ eccleſiæ ſunt quaſi ejus partes. Sicut enim quodam intuitu homo eſt genus ſuorum individuorum, & tamen in unoquoque individuo ineſt tocius hominis tota proprietas: ita quodam reſpectu ſedes *Romana* eſt genus & totum reſpectu eccleſiarum, & tamen in unaquaque eccleſia totius Chriſtianæ fidei tota regnat integritas. *Romana* eccleſia major eſt omnium eccleſiarum, & quod in ea valet valere debet & in minoribus, ut poteſtas primi cujuſcumque eccleſiæ in ſuccedentes demanet, niſi ſi quid perſonaliter & nominatim excipiatur. Quare ſicut *Chriſtus* dixit omnibus præſulibus *Romanis* quod dixit *Petro*: ita dixit *Gregorius* omnibus *Auguſtini* ſucceſſoribus quod *Auguſtino* dixerat. Hinc conjicitur quod ſicut *Cantuaria* ſubicitur *Romæ* eo quod ex ea ſuſceperit fidem: ita *Eboracum* ſubiciatur *Cantuariæ* quæ illuc prædicatores miſit. Jam vero quod allegas *Gregorium* voluiſſe ut *Auguſtinus* reſideret *Londoniæ*, fluctuat plane. Quis enim credat tantum diſcipulum tanti magiſtri reſultare voluntati ireque in repulſam decretorum? Set eſto quod iſte *Auguſtinus* prout dicis migraret, quid ad me qui *Londonienſis* non ſum? Ea de re ſi lite conqueſta pace media negotium ventilari deſideres, pro mei juris officio non deero judicio. Succubuit hiis rationibus *Thomas* & libenter conceſſit ut ulterior ripa *Humbriæ* fluminis eſſet principium ſuæ diœceſis. Decretum eſt ut *Eboracenſis* de cætero in hiis quæ ad catholicum cultum pertinent ſubjaceat *Cantuarienſi*. Ita ut ſi *Cantuarienſis* ubicunque locorum in *Anglia* concilium cogere voluerit, *Eboracenſis* epiſcopus cum ſubjectis ſibi epiſcopis aderit, & canonicis ejus præceptis obediens erit. Obeunte autem *Cantuarienſi* primate, *Eboracenſis*, *Dorobherniam* veniet & electum cum cæteris præfatæ eccleſiæ epiſcopis in primatem conſecrabit: Quod ſi *Eboracenſis* obierit, ſucceſſor ejus ad *Cantuarienſem* accedet vel ubicunque in *Anglia Cantuarienſi* viſum fuerit, & ordinationem ab eo ſuſcipiet, faciens juramentum cum profeſſione de obedientia. Emicat igitur *Lanfrancus* tripudio, Acta excepit ſcripto ne ſi laberentur recentia poſteri fraudarentur noticia. Modeſte tamen, ut nec ſcienda prætermitteret, nec dicendo efflueret, quia in proprias laudes facetiari odioſa jactantia eſt. Unde & epiſtolam iſta continentem miſit *Lanfrancus* ſummo pontifici *Alexandro* cum profeſſione *Thomæ Eboracenſis.*

Hoc anno rex *Willielmus* cum navali & equeſtri exercitu *Scociam* adiit & regem *Malcolmum* ſubegit, qui ejus homo legius devenit & fidelitatem juravit. *Sigefredus Mogontinus* epiſcopus ſanctum *Iacobum* peregrinus adiit; ſet in redeundo effectus eſt monachus *Cluniacenſis*; cujus epiſcopatum dum quidam mercenarii comparare vellent, jubente abbate ſuo ad ſedem propriam rediit. Hoc anno *Edgarus* Adelyng adiit regem *Willielmum* in *Normanniam*, & pacificatus eſt cum eo. §. *Item ibidem capitulo* iij. *Hiltebrandus* qui & *Gregorius* vij. quondam Prior *Cluniacenſis*, deinde *Romanus* archidiaconus, iij°. papa effectus ſedit annis undecim. Qui ſinodo congregata interdixit clericis conſecratis uxores habere aut cum mulieribus habitare niſi quas *Nicena* ſinodus aut cæteri canones permiſerunt; ſet cum ſacerdotes ejus cenſuras parvipenderent præcepit papa ut nullus audiret miſſam ſacerdotis concubinarii. Hic dum aliquando cardinalis eſſet & legatus in *Francia* contra prælatos *Simoniacos* acriter proceſſit, unde & unus epiſcopus ſuper hoc graviter infamatus teſtes qui eum accuſaverunt clam corrupit; quod comperiens legatus, coram concilio dixit, Ceſſet ad præſens humanum judicium ſæpe fallibile, & producatur divinum oraculum; Cum igitur certum ſit quod epiſcopalis gratia donum ſit Spiritus ſancti, & quiſquis epiſcopatum mercatur contra Spiritum ſanctum facit; ſi igitur tu pontifex contra Spiritum ſanctum non egiſti, dic palam in concilio, *Gloria patri & filio & ſpiritui ſancto*: Set ille licet frequencius incepiſſet & dicere temptaſſet, nunquam tamen *Spiritui ſancto* proferre potuit; ſet ejectus de epiſcopatu, poſtmodum plane dixit. Hic eciam papa dum nocte nativitatis Dominicæ primam miſſam in eccleſia beatæ *Mariæ* ad præſepe Domini celebraret, *Creſſencius* præfecti urbis filius cepit & incarceravit, ſet *Romani* ſtatim fregerunt turrim & liberaverunt papam. Iſte eciam papa in concilio centum epiſcoporum excommunicavit imperatorem *Henricum* iij. & à fidelitate ei debita cuntos abſolvit, pro eo quod contra ſtatum univerſalis eccleſiæ plurima moliretur. Set poſtmodum quamvis imperator nudus pedibus ſuper nivem & glaciem diu ſtans veniam rogaret, vix abſolutionem optinuit. Poſt hæc tamen imperator *Romam* obſedit, cives corrupit, papam incarceravit, & quendam *Wibertum Ravennatem* epiſcopum papam inſtituit, & *Clementem* vocavit. Sed *Robertus* dux *Apuliæ* hæc audiens papam & cardinales liberavit.

Comes *Herfordiæ Rogerus* de cujus conſilio rex *Willielmus* ſcrutari fecerat monaſteria *Angliæ* pro theſauris habendis, contra regis præceptum ſororem ſuam *Radulfo* comiti *Eſtangliæ* copulavit, ubi contra

tra

Wil.I. tra regem fecerunt conjurationem, & comitem *Waltef* ad consentiendum circumvenerunt. Qui mox *Lanfrancum* adiit, & pœnitentia accepta regem in *Normannia* petiit, factionem denudavit, clementiæ regiæ se dedit ultro; rex vero rediens quosdam exlegavit, comitem *Radulfum* profugavit, comitem *Waltef* post incarcerationem juxta *Wyntoniam* impie fecit decollari. Set Deo ordinante processu temporis corpus ejus apud **Croland** monasterium tumulatur. De quo testatus est *Lanfrancus* quod vere humana contagia defleverit, & felicem se fore dixit si post hujus vitæ exilium illius posset frui requie. Celebratum est concilium *Londoniæ* in ecclesia S. *Pauli* sub *Lanfranco*, cujus rei usus in *Anglia* diu obsoleverat, ubi primo ordinatum est de sessione episcoporum in conciliis celebrandis. Secundo, Quod sedes episcoporum de viculis transirent ad urbes majores: unde factum est ut sedes *Selesiensis* transiret ad *Cicestriam*, *Cornubiensis* ad *Excestriam*, *Wellensis* ad *Batoniam*, *Schurburnensis* ad *Salesburiam*, *Dorcestrensis* ad *Lyncolniam*, *Lychefeldensis* ad *Cestriam* tempore *Petri* episcopi. Set *Robertus* successor ejus transtulit de *Cestria* ad *Conventreiam*. Hoc anno *Hermannus* episcopus primus *Sarisburiensis* de quo supradictum est obiit, cui successit *Osmundus* regis cancellarius xxiv. annis, qui ecclesiam novam ibidem construxit, clericos insignes tam literis quam cantu aggregavit, ita ut ipseque episcopus libros scribere, ligare & illuminare non fastidiret. Hic quoque composuit librum ordinalem ecclesiastici officii quem Consuetudinarium vocant, quo fere nunc tota *Anglia*, *Wallia* utitur, & *Hibernia*. Dictavit eciam vitam S. *Aldelmi*.

Robertus Courthous primogenitus regis *Willielmi* pro eo quod non posset optinere *Normanniam* quam pater suus sibi aliquando assignaverat, auxilio regis *Francorum* fretus multas prædas in *Normannia* & patri molestias intulit, ita quod pater in brachio vulneratus & de equo suo ejectus exclamaret, cujus vocem *Robertus* audiens, descendit de equo suo & patrem in equum levavit. *Northimbrenses* occiderunt *Walkerum* episcopum *Dunelmiæ*, cui successit *Willielmus* quondam abbas sancti *Karelefi* qui monachos apud *Dunelmiam* primus posuit. Hic potens in seculo, oris volubilitate promtus, de qua re confisus partes postmodum contra regem *Willielmum Rufum* aliqualiter fovit, unde & de *Anglia* fugiens post duos annos ad sedem suam rediit, sedulo agens ut pristinum regis adquireret amorem; unde contigit ut regis velle & nolle omnino sequeretur; potissime in illo turbine qui inter regem & *Anselmum* versabatur, sperans per hoc aut regis gratiam adquirere aut in archiepiscopatu succedere; set utroque excidit; nam moto inter ipsum & regem discidio dum ipse *Gloverniæ* pro causa sua defendenda adesset, lecto æger decubuit, quo & obiit. Hic primus Priorem *Dunelmiæ* hoc insigni contulit ut in toto illo episcopatu decanus sit & vice dominus.

Comes *Salopiæ Warinus* construxit duo cœnobia, unum in suburbio *Salopiæ*, & aliud apud **Wenloc** in honore sanctæ *Milburgæ*. Dum quidam potens sederet in convivio repente circumvallatus est à muribus, qui licet in pelagus maris adductus esset, nil ei profuit; Nam mures corticibus malorum granatorum adducti à nautis demergebantur. Nichil enim creatum destituit Deus ingenio, nec ullum noxium sine remedio. Unde homo ille iterum ad terram adductus à muribus omnino dilaceratus est. Idem fertur contigisse cuidam principi *Poloniæ* quem *Leopardus* momorderat. Simile eciam refertur de quodam principe qui nulla arte se potuit à pediculis reservare. Willel. I.

Hoc anno facta est seditio nephanda inter monachos & ignominiosum abbatem *Glasconiæ Thurstinum*, quem rex *Willielmus* de monasterio *Cadomi* nulla prudentia instructum eidem loco præfecerat. Qui inter cæteras stulticiæ suæ ineptias *Gregorianum* cantum in officio aspernatus, monachos cœpit compellere ut *Willielmi* cujusdam *Fiscanensis* monachi cantum exercerent. Res eciam ecclesiæ lenocinando consumpsit. Severe eciam à monachis ordinem exegit, set & victualia restrinxit. Hinc lites verborum, discordiæ animorum suscitantur, quia ut ait *Lucanus* nescit plebs jejuna timere. Post jurgia ventum est ad arma. Abbas ille cum satellitibus suis armata manu in monachos irruit, duos ad crepidinem altaris occidit, xxviij. vulneravit, sagittas & jacula ad imagines & feretra ecclesiæ direxit. Monachi autem tanquam necessitate compulsi ubicunque poterant se defendentes cum scamnis & candelabris quosdam de militibus vulneraverunt. Hinc moto judicio coram rege abbas ad monasterium suum in *Normannia* translatus est, monachi vero jussu regis per episcopatus & abbatias sunt dispersi. Post mortem vero regis *Willielmi Thurstannus* prædictus emit monasterium *Glasconiense* à rege *Willielmo Rufo* quingentis libris. Et sic per possessiones ecclesiæ aliquot annis evagatus longe ab eo expiravit.

Hoc anno rex *Willielmus* de qualibet hida terræ in *Anglia* accepit sex solidos argenti. Igitur papa *Hiltebrandus* laborans in extremis vocavit ad se cardinalem quem plus dilexerat & confessus est se suscitasse odium et scisma inter imperatorem et quosdam Christianos, unde & ipse dissolvit vincula bannorum et obiit. §. *Item ibidem capitulo* iv. *Victor* iij. post *Hildebrandum* sedet papa uno anno & mensibus v. qui aliquando fuit nuncupatus *Desiderius*. Abbas montis *Cassini* veneno in calicem ejus misso extinctus est. Quo anno rex *Daciæ Canutus* auxilio soceri sui *Roberti Flandrensis* Comitis fretus cum magna classe in *Angliam* venire disposuit. Set rex *Willielmus* hoc audiens collecto grandi exercitu de *Normannia Angliam* rediit, set hostibus suis impeditis curiam suam magnam apud *Gloverniam* tenuit ubi tres episcopatus tribus clericis suis contulit, scilicet *Mauricio Londoniensem*, *Willielmo Tedfordensem*, *Roberto Cistrensem*, set *Robertus* sedem transtulit usque *Conventriam*, de cujus ecclesiæ una trabe quingentas marcas argenti corrosit, unde manum regis impleret & papæ occupationes falleret. Ditaverat namque *Leofricus* Comes locum illum auro, argento, gemmis & reliquiis, sic igitur *Robertus* præfatus crimen peculatus incurrit, repetendarum reus mox futurus si esset accusator paratus. Monachos quoque loci illius agresti victu cibavit, & non nisi triviali literatura permisit informari, ne deliciæ aut literæ redderent monachos contra episcopum elatos. Veruntamen apud **Lichefelde** magnarum fuerat ædificationum inchoator. Circa hæc tempora incepit ordo *Cartusiensis* in *Calabria* in episcopatu *Gratianopolitano* per quendam *Brunonem* qui ex urbe *Colonia* oriundus natione *Teutonicus* ecclesiæ *Remensis* canonicus in *Gallia* & magister scolarum fuit. Hic relicto seculo heremum *Cartusiæ* circa festum

sancti

Williel. I. ſancti *Johannis* fundavit, & rexit ſex annis. Tandem cogente *Urbano* papa ſecundo cujus aliquando præceptor fuerat, *Romam* perrexit, ubi papam in negociis eccleſiaſticis multum juvit, ſet cum tumultum & mores curiæ ferre non poſſet, relicta curia contemptoque archiepiſcopatu *Ricenſi* ad quem jubente papa electus fuerat, in heremo *Calabriæ* cui nomen *Turris* eſt ſeceſſit, & deceſſit. Hoc genus Heremitarum ſub Priore agit, nuſquam carnem comedens, aut apoſtatam readmittens; nec numerum duo denariorum in clericis tranſcendit niſi forte pro aliqua inſigni perſona; laicos tamen uſque ad viginti recipiunt.

CAP. IV.

REX *Willielmus* fecit totam *Angliam* deſcribi quantum terræ quis baronum ſuorum poſſidebat, quot feodatos milites, quot villanos, quot animalia; Et vexata eſt terra multis cladibus inde provenientibus, & redacta eſt hæc deſcriptio in uno volumine, poſitaque in archivis regiis apud *Wyntoniam*. Hoc eciam anno *Edgarus* Adelyng licentia regis *Willielmi* cum multa claſſe tranſiit in *Apuliam*; Cujus ſoror *Chriſtiana* intravit monaſterium de Rameſee.

Urbanus ſecundus poſt *Victorem* ſedet papa annis xiij. Hic primo fuit monachus *Cluniacenſis*, deinde archidiaconus *Remenſis*, *Odo* vocatus; poſt hoc epiſcopus *Hoſtienſis*, tandem apoſtolicus. Quem multum vexavit papa alius intruſus, nomine *Clemens*, archiepiſcopus quondam *Ravennienſis*. Hoc anno magna fuit in *Anglia* lues animalium, & intemperies aeris, qua plures mortui ſunt febribus & fame. Interea vorax flamma conſumpſit pæne principales urbes *Angliæ*, eccleſiam ſancti *Pauli* cum magna parte *Londoniæ*.

Hoc anno *Dani* dominum ſuum *Canutum* in quadam eccleſia occiderunt. Iſtum *Willielmum* regem in extremo vitæ ſuæ anno apud *Rotomagum* decubantem rex *Franciæ* deriſit in hunc modum; Rex *Angliæ Willielmus* jacet modo more feminarum abſolutarum enixarum, ocium fovens; jocatus per hoc in ejus ventris groſſitiem quem potione tunc alleviaverat. Quo perſtrictus rex convicio, reſpondit, Et ego cum ad miſſam poſt partum acceſſero, centum millia candelarum ei libabo. Nec multum poſt, menſe Auguſti quando ſegetes erant in agris, botri in vineis, poma in viridariis occiduam partem *Franciæ* incendit; urbem *Medantem* cum eccleſia beatæ *Mariæ* conflagravit. In qua unam recluſam, quæ non putavit in tali neceſſitate cedendum, uſtulavit, ex qua calefactione *Willielmus* morbum incurabilem incurrit, vel quia dum ſonipes ejus foſſam tranſiliret interanea pinguis ventris ejus ſunt interrupta. Morte igitur à medicis intimata, delegavit *Normanniam* primogenito ſuo *Roberto*, *Angliam Willielmo Rufo*, poſſeſſiones maternas & theſaurum *Henrico* clerico; vinctos ſuos omnes fecit abſolvi, hii fuerunt comites *Morgarus*, & *Rogerus*, *Wilnotus* filius Haraldi, *Odo* frater ſuus epiſcopus *Baiocenſis*. Et ſic xxj. anno regni ſui, x. menſe, ducatus ſui anno lij. vitæ ſuæ lx. gratiæ M.lxxxvij. ſexto idus Decembriis obiit, In monaſterio *Cadomi* quod ipſe fundaverat ſepultus. Ubi erat videre mundi miſeriam, quod tantus *Europæ* terror & horror ſepulturam ſine calumpnia habere non potuit. Nam ibi miles quidam palam inhibuit ſepulturam fieri, dicens, illud ſolum ſuum eſſe violenterque ab eo ſublatum, nec debere quempiam in rapina ſepeliri. Quo circa *Henricus* qui ſolus ex filiis ſuis tunc aderat, centum libras illi militi dedit. Nam *Robertus* primogenitus tunc patriam debellavit, *Willielmus Rufus Angliam* navigaverat, qui tamen apud *Wyntoniam* erutis theſauris paternis multa pro patris memoria errogaverat. Erat nempe *Willielmus* iſte conqueſtor vir ſapiens ſet aſtutus, locuples ſet cupidus, glorioſus ſet famæ deditus, affabilis Dei ſervis, ſet rigidus ei reſiſtentibus. Apud *Novam Foreſtam* in *Hamptunenſi* provincia ad ſpacium triginta milliarium villas & eccleſias eradicans feras inſtituit. Ita ut qui feram caperet oculum amitteret, qui mulierem vi opprimeret genitalia amitteret. Erat *Willielmus* ſtaturæ juſtæ, inmenſæ corpulenciæ, facie fera, fronte nuda, magni roboris in lacertis ut fere nemo ejus arcum tenderet, quem tamen ipſe equo admiſſo pedibus nervo extento ſinuaret; commoda valetudine gaudens, exercitio nemorum nimis deditus, ita ut ſtratis villis & eccleſiis loca ſilveſtria faceret. In præcipuis feſtis profuſe convivabat; Natale domini apud *Gloverniam*, Paſcha apud *Wyntoniam*, Pentecoſten apud *Weſtmonaſterium* quando in *Anglia* foret tenere conſuevit. Set in emungenda pecunia ſemper exceſſivus, vel pro hoſtilitate pellenda, vel pro magnificentia fovenda, vel pro cupiditate ſedanda. Tradit fama quod iſte *Willielmus* adhuc minor patruum ſuum *Malgerum* archiepiſcopum *Rotomagenſem* de ſede ſua proturbaverit, eo quod neglecto officio divino venationi & conviviis indulſit, vel pocius quod ipſe *Willielmum* ducem & *Matildam* uxorem ſibi conſanguineam pro illicita copula excommunicaverit. Verumtamen dux *Willielmus* pro hoc delicto expiando monaſterium virorum, & *Matilda* monaſterium feminarum apud *Cadomum* conſtruxerunt. *Willielmus* quoque fundavit duo monaſteria in *Anglia*, unum apud Bermundeſheie juxta *Londonias*, aliud de *Bello* in *Southſaxonia* ubi pugnaverat. Mortuo iſto *Willielmo* vix erat in *Anglia* princeps *Anglicus*, immo *Anglis* in ſervitutem redactis probroſum fuit vocari *Anglicus*. Deus enim ad exterminium *Anglorum* præordinaverat populum ferocem quorum natura eſt cum hoſtes depreſſerint ipſi ſe depriumant. Rex *Willielmus* genuit quatuor filios, ſcilicet *Robertum* ſeniorem cui contulit *Normanniam*, *Willielmum Rufum* qui regnavit in *Anglia* poſt patrem ſuum *Willielmum*, & *Henricum* clericum cui dedit theſauros ſuos & poſſeſſiones, (De iſtis tribus patebit infra in ſuis locis) & quartum filium nomine *Ricardum*, qui mortuus eſt in juventute.

Hic claudicat Ciſtrenſis *dicens eum feciſſe novam Foreſtam cum* Willielmus *baſtardus mortuus eſt in* Normannia *ubi & ſepultus. Et* Willielmus Rufus *filius ejus qui ſecundum plures cronografos & ſecundum communiorem opinionem multorum regni foreſtam perfecit & feris replevit, & in eadem foreſta, ut infra patebit, caſuali ictu ſagittæ interfectus eſt. poteſt tamen ſtare, quod incepit, & filius conſummavit.*

Poſt adquiſitionem *Angliæ Willielmus* rex iiij°. anno regni ſui cum conſilio Baronum ſuorum fecit ſummoniri per univerſos *Angliæ* conſulatus *Anglos* nobiles, ſapientes, & ſua lege eruditos, ut eorum leges

An. Dñi 1087.

Will.I. leges & vitam & consuetudines ab ipsis audiret. Electi ergo de singulis totius patriæ comitatibus viri xij. jurejurando coram rege primum confirmaverunt,ut quoad possent recto tramite neq; ad dextram neque ad sinistram divertentes,legum veritatem suarum & consuetudinū sibi patefacerent,nil prætermittentes, nil addentes, nil prævaricantes, nil mutantes. A legibus itaque sanctæ ecclesiæ matris sumentes exordium, quoniam per eam rex & regnum solidum subsistendi habent fundamentum, leges libertates ipsius pacis concionati sunt.

De Clericis & possessionibus eorum.

Omnis clericus & eciam scolaris, omnes eorum res & possessiones ubicunque fuerint pacem Dei & ecclesiæ habeant.

De temporibus & diebus pacis Regis.

Ab adventu Domini usque ad octavas *Epiphaniæ* pax Domini & ecclesiæ per omne regnum. Similiter à septuagesima usque ad octavas Paschæ. *Item*, ab Ascensione Domini usque ad octavas Pentecostes. *Item*, omnibus diebus iiij. temporum. *Item*, omnibus sabbatis ab hora ix.usque ad diem Lunæ. *Item*, vigiliis sanctæ *Mariæ*, sancti *Michaelis*, sancti *Johannis Baptistæ*, omnium Apostolorum & Sanctorum quorum solempnitates à sacerdotibus dominicis diebus anunciantur, & omnium Sanctorum in kalendis Novembris. Similiter ab hora ix. vigiliarum & subsequentium solempnitatum. *Item*, in parochiis ecclesiarum ubi proprii festivitas Sancti celebretur. Similiter in parochiis in quibus dedicationis dies observatur. Et si quispiam devote ad celebrationem Sancti adveniat pacem habeat eundo, subsistendo & redeundo. *Item*, omnibus Christianis ad ecclesiam causa orationis venientibus pax in eundo & redeundo sit eis. Similiter ad dedicationes, ad sinodos, ad capitula venientibus sive summoniti sint sive per se quid agendum habuerint sit summa pax. Et si excommunicatus aliquis absolvendi causa ad episcopum confugerit, absolutus eundo & redeundo pacem Dei & ecclesiæ habeat; Quod si aliquis ei forisfecerit, episcopus inde justitiam faciat. Verumtamen si quis arrogans pro episcopi justicia emendare noluerit, episcopus notum regi faciet, rex constringet malefactorem ut emendet suum malefactum; scilicet primum episcopo, deinde sibi, & sic erunt gladii duo & gladius gladium juvabit. *Item*, ubicunque regis justicia vel ubicunque sic placita tenuerit si missus episcopi veniens illuc apparuerit pro causa sanctæ ecclesiæ, ipsa primitus terminetur; Justum est enim ut ubicumque Deus præ cæteris honoretur. *Item*, ubicunque de ecclesia aliquid tenuerit, vel in fundo ecclesiæ mansionem habuerit, extra curiam ecclesiasticam coactus non placitabit quamvis forisfecerit, nisi (quod absit) in curia ecclesiastica rectum defecerit. *Item*, ubicunque reus vel noxius ad ecclesiam pro fugæ causa confugerit, extra atrium quo ecclesiæ tenuerit à nemine insequente ullatenus apprehendatur nisi per Pontificem vel ministros ejus. Si fugiendo domum sacerdotis vel curiam ejus intraverit, eandem securitatem & pacem habeat quam apud ecclesiam, dum tamen domus sacerdotis & curia in fundo ecclesiæ consistant. Hic si latro vel raptor est, quod male cepit si ad manum est reddat, & si illud penitus exstirpaverit & de suo proprio unde reddat habuerit, in integrum ei cui dampnum intulit restituat. Quod si more solito latro taliter egerit, & forte fortuitu ad ecclesias vel sacerdotum domus frequenter evasit, ablatione restituta forjuget,& redeat; & si forte reditum fecerit, nullus eum hospitari præsumat, nisi à rege data licencia. *Item*, si quis pacem ecclesiæ violenter infregerit, episcoporum est justicia. Quod si nocens sententiam eorum defugiendo vel arroganter contemnendo despexerit, clam de eo referetur ad regem post xl. dies, & regis justicia mittet eum per vadimonium & plegeos si habere poterit, usque donec Deo primitus & regi postea satisfaciat. Quod si infra xxx. & unum diem seu per amicos & notos seu per justiciam inveniri non poterit, utlagabit eum rex verbo oris sui; si vero postea repertus fuerit & teneri possit, vivus regi reddetur, vel caput ejus si se defenderit, lupinum enim gerit caput à die utlagationis suæ; quod *Anglice* **Wolvesheved** dicitur. Et hæc lex communis & generalis de hominibus & de omnibus utlagatis approbatur. *Item*, de omni annona decima garba Deo debita est, & ideo reddenda. Si gregem equarum habuerit, pullum reddat decimum; qui unam tamen vel duas habuerit, de singulis pullis singulos denarios. Similiter qui vaccas plures habuerit, decimum vitulum: qui unam vel duas, de vitulis singulis obolos singulos. Et qui caseum fecerit det Deo decimum; si vero non fecerit, lac, decima die. Similiter decimum agnum, decimum vellus, decimum caseum, decimum butirum, decimum porcellum. *Item*, de apibus vero similiter commodi. Quin-eciam de bosco, & prato, & aquis, & molendinis, parcis, vivariis, piscariis, virgultis, & ortis, & negotiationibus, & de omnibus rebus quas dederit Deus, decima pars ei reddenda est qui ix. partes simul cum x.largitur. Qui eam detinuerint, per justiciam episcopi & regis si necesse fuerit ad redditionem arguantur. Hoc enim beatus *Augustinus* prædicavit & docuit; & hæc concessa sunt à rege & baronibus & populo. Set postea instinctu diaboli multi eam detinuerunt, & sacerdotes locupleti & negligentes non curabant inire laborem ad persequendas eas, eo quod sufficientia habeant suæ vitæ necessaria. Multis enim in locis modo iij. vel iv. sunt ecclesiæ, ubi tunc temporis una tantum erat, & sic cœperunt minui. *Item*, de illo de quo judicium fieri debet, veniat illuc minister episcopi cum clericis suis, & similiter justitia regis cum legalibus hominibus provinciæ illius, qui videant & audiant ut æque omnia faciant. Et quos Dominus per misericordiam suam, non per merita salvare voluerit, quieti sint, & libere recedant, & quos iniquitas culpæ non Deus dampnaverit, justitia regis & ipsius justitiam facit. Barones vero qui suam curiam de suis hominibus habent, videant ut sic de eis agant,quatinus erga Deum reatum non incurrant, & regem non offendant. Et si placitum de hominibus aliorum Baronum oritur in curiis suis, ad placitum regis justitia sit, quoniam absque ea placitum finiri non potest. Si qui Barones judicia non habent in hundredo ubi placitum habitum fuit, ad propinquiorem ecclesiam ubi judicium regis erit, determinandum est salvo jure Baronum illorum. *Item*, omnes qui habent xxx. denariatos vivæ pecuniæ in domo sua, de suo proprio, *Anglorum* lege dabunt denariatum sancti *Petri* & lege *Danorum* dimidiam marcatam. Iste vero denarius debet summoniri in solennitate Apostolorum *Petri* & *Pauli*, & colligi ante festivitatem quæ dicitur *ad vincula*,ita ut ultra illum diem non Williel.I.

Williel. I. teneatur. Si quisquam detenuerit, ad justitiam regis clamor differatur, quoniam denarius hic elemosina regis est, justitia ejus faciat denarium reddere & forisfactum episcopi & regis; Quod si quis plures domos habuerit, de illa vero ubi residens fuit in festo Apostolorum *Petri* & *Pauli* denarium reddat. *Item*, Danegeldi redditio propter piratas primitus statuta est, patriam enim infestantes vastationi ejus pro posse insistebant. Ad eorum quidem insolentiam reprimendam statutum est Danegeldum annuatim scilicet xij. d. de unaquaque hyda totius patriæ ad conducendos eos qui piratarum irruptioni resistendo obviarent. De hoc quoque Danegeldo libera & quieta erat omnis ecclesia, & eciam omnis terra quæ in proprio dominio ecclesiæ erat ubicumque jacebat, nihil prorsus in tali redditione persolvens, quia magis in ecclesiæ confidebant orationibus quam in armorum defensionibus. Hanc itaque libertatem tenuit *Anglorum* ecclesia usque tempora *Willielmi* junioris qui *Rufus* vocabatur, donec eodem à Baronibus *Angliæ* auxilium requirente ad *Normanniam* retinendam de *Roberto* fratre suo cognomine *Courtehose* & *Ierosolymam* proficiscente concessum est ei, non lege statutum neque firmatum; set hæc necessitatis causa ex unaquaque hyda sibi dari iiij. solidos, ecclesia non excepta. Dum vero collectio census fieret proclamabat ecclesia suam reposcens libertatem, sed nichil profecit. *Item*, pax regis multiplex est, alia enim data manu sua quam *Angli* vocant **Kynkeshand Senalgid**; alia, die qua primum coronatus est, quæ dies tenet viij. In nativitate Domini dies viij. In Paschate dies viij. In Pentecoste dies viij. Alia, per breve suum data. Alia, quam habent iiij. chimini, **Watlyngstrete**, **Fos**, **Hykenildestrete**, **Ermingestrete**, quorum vero duo in longitudine regni, alii duo in latitudine distenduntur. Alia, quam habent nominatorum fluminum quorum navigio de diversis locis victualia deferuntur civitatibus vel burgis. Illa autem manus sive eciam pax dierum coronationis, & brevis, sub judicio unius forisfacturæ est; similiter iiij. chiminorum eciam majorum & aquarum de assultu. De opere, si vero fiat opus destruatur, & medietas emendationis dabitur, quicunque scienter fregerit eam, xviij. hundreta in *Dane lata*, & corpus ejus in misericordia regis *Anglorum*. **Were** suum, id est precium suæ redemptionis. **Monbote** de occisis erga dominos quorum homines fuerint interfecti. **Monbote**, id est *Danelaga* de villano & **sochman** xij. horas. De liberis eciam hominibus iij. marcas. De hominibus propriis eorum, Set episcopo ejusdem comitatus & consuli comitatus & dapifero regis ix. solid. baronibus autem aliis x. solid. parentibus occisi fiat emendatio, vel guerra eorum portet: Unde *Anglice* proverbium habetur, **Begge spereof site oh thei bere**; hoc est, eme lanciam à latere aut fer. Pax autem iv. chiminorũ & prædictarum aquarum sub majori judicio continetur quam superius diximus de assultis. Si vero molendina, piscaria vel alia quælibet opera eis impedimentum facientia reparentur, opera ipsa protinus destruantur, & chiminum & aqua ut fuerint primitus reparentur, & forisfactura regis non obliviscatur. Chimini vero minores de civitate ad civitatem quosque ducentes, de burgis ad burgos, per quos mercata vehuntur, & cætera negocia fiunt, sub lege comitatus sunt. Si quidpiam operis ad eorum perturbationem erigitur, solo tenus deponatur, & chimini mox reparentur, & secundum legem comitatus ejusdem erga comitem & vicecomitem emendetur. Similiter de aquis fiat minoribus naves inde portantibus cum eis rebus quæ necessaria sunt burgis & civitatibus, salem, ligna & hujusmodi, cum lege minorum chiminorum sunt, & emendatio eorum. *Item*, divisiones schirarum regis proprie cum judicio iv. chiminorum regalium sunt. Divisiones hundredorũ wapentagiorũ comitibus vicecomitibus cum judicio comitatus. *Item*, thesauri de terra regis sunt nisi in ecclesia vel cimiterio inveniantur. Aurum regis est & medietas argenti, & medietas ubi inventum fuerit quodcumq; ipsa ecclesia fuerit dives vel pauper. *Item*, si quispiam murdratus alicubi reperiebatur, quærebatur apud villam ubi inveniebatur interfector illius. Qui si inveniri poterat trahebatur justiciæ regis infra viij. dies interfectionis; si vero inveniri non poterat, mensis & unius diei terminum habebant ad eum requirendum; Quod si infra terminum non inveniebatur, colligebantur in villa illa xlvj. marcæ; set si autem tantæ solempni pecuniæ non sufficiebat, per hundredum colligebatur quod in villa non poterat: verumptamen quoniam omnino villa confundetur, providebant Barones quod per hundredum colligerentur, & sigillo alicujus Baronum comitatus sigillarentur; & ad thesaurarium regis deportarentur; quas sigillatas ipse servare per annum & unum diem. Quod si infra hunc terminum posset murdrator haberi, traderetur justiciæ regis, & ipsi marcas thesauro regis commendatas rehaberent; sin infra tempus annuum posset teneri, parentes murdrati vj. marcas haberent, rex lx. si parentes deessent dominus ejus recipiet. Si dominum non haberet, aut phelagus ejus scilicet fide cum eo ligatus si haberet; si vero nichil istorum haberet, tunc rex regni sub cujus protectione & pace deguit universum resumeret, vj. marcas cum suis lx. *Item*, murdra quidem inventa fuerunt in diebus *Cnuti* regis *Dani*, qui post adquisitam *Angliam* pacificam rogatu baronum *Anglorum* remisit ad *Daciam* exercitum suum. Ipsi vero barones erga regem suum existerent fidejussores, quatinus quotquot in terra secum retinerent firmam pacem haberent per omnia; Verumptamen si quis *Anglorum* aliquem illorum interfecerit, si se super hoc defendere non posset, in Deo scilicet, aqua vel ferro fieret de eo justicia: sin autem fugeret, solveretur ut supradictum est.

Cap. V.

Williel. I. Igitur mortuo *Willielmo* Conquestore *Willielmus Rufus* coronatus est in regem die sanctorum *Cosmæ* & *Damiani*, juvantibus eum *Wlstano Wigornensi* episcopo, & archiepiscopo *Lanfranco* qui eum nutriverat & militem fecerat, & regnavit xiij. annis mense minus. Quod audiens *Robertus* primogenitus qui tunc in *Almania* exercitum contra patrem congregaverat, *Normanniam* rediit; cujus mediam partem præter castella *Henrico* fratri suo inpignoravit, ut exercitum contra fratrem *Willielmum* conduceret, tandem apud *Hamptoniam* appulit. Cui rex *Willielmus* misit nuncios qui dicerent, "Frater tuus *Willielmus* non se clamat regem set "subregulum sub te & per te regnaturum qui illo "major es, melior & natu prior. Non usurpavit "si placet quod ad tempus pro tui absentia susce- "perit. At quia jam coronatus est, petit ut sub "te

Williel. II. « te regnet solvendo annuatim iij. millia marcarum. « Et qui altero supervixerit honores utriusque possideat. *Robertus* velut arundo statim consensit & exercitum dimisit, *Neustriam* rediit nil nisi promissa referens. Tota fere nobilitas *Angliæ* voluerat erexisse *Robertum* in regem excepto *Lanfranco* & *Wlstano*. Interea per *Angliam* tempestas dira sæviit, nam post hyemem vere incipiente patruus regis *Willielmi*, *Odo Baiocensis* episcopus à carcere *Willielmi* primi nuper liberatus *Angliam* venit, cui datus est *Cantiæ* comitatus, set cum videret non omnia suo arbitratu ut quondam in regno disponi, livore ictus à rege discivit, & multos eodem susurro infecit, potissime *Dunelmensem* episcopum, Comitem *Northimbrensem*, & *Rogerum* de *monte Gomerico* Comitem *Salopiæ*. Ipse tunc *Odo* fiscos regios & terras archiepiscopi devastavit pro eo quod ejus consilio ipse in vinculis *Willielmi* primi conjectus fuerat; nam conquerente aliquando rege *Willielmo* primo de *Odone* fratre suo quod ab ipso disiliret, Tu, inquit *Lanfrancus*, prehende eum & vinci ne tibi noceat; non dico episcopum set Comitem *Canciæ*.

Interea *Rogerus Salopiensis* cum suis *Wallensibus* fines *Angliæ* usque *Wygorniam* devastat, set precibus sancti *Wlstani* simul & anathemate ita debilitati sunt, & excæcati ipse & viri sui, ut à parvo numero castellanorum & ipsius familiæ episcopi dispergerentur. Videns igitur rex *Willielmus Normannos* pene omnes contra se conspiratos, delinivit *Anglos* promissis meliorum legum & liberæ venationis in silvis propriis, eodemque modo *Rogerum Salopiensem* reflexit, & statim in desertores desævit, castella *Odonis* in *Cantia* occupavit, ipsum *Odonem* captum *Angliam* abjurare coegit, urbem *Roffensem* ubi erat nobilitas congregata obsedit & cepit.

Hoc eciam anno corpus sancti *Nicholai* ad urbem *Barrensem* in *Apulia* advehitur. Dum enim *Turci Mirream* urbem destruerent, xxiiij. milites *Barrenses* illuc profecti ossa beati *Nicholai* in oleo natantia ad urbem suam detulerunt.

Hoc eciam anno *Urbanus* papa comitante *Anselmo* tunc abbate *Beccensi* concilium celebravit apud *Clarum montem* in *Gallia*, ubi statutum est ut horæ de beata virgine cotidie dicerentur, & ejus officium fieret diebus sabbatinis.

Rex *Willielmus* quædam castella in *Normannia Roberti* adquisivit, custodes pecunia corrumpens, & regem *Franciæ* ne fratri suo faveret impediens. Sicq; *Normannia* diu fluctuabat, modo uni, modo alteri fratri favens, donec *Robertus Cenomanciam* & rex *Willielmus* quædam castra in *Normannia* optinuerant.

Interea tercius frater *Henricus* infrendens quod nil sibi de terris impartiebatur, *montem Michaelis* occupavit, utrumque fratrem vicissim incursavit, ubi quadam die rex *Willielmus* tabernaculum suum egressus cum paucis, irruit in multos hostes ipse improvisus, set equo suo sub femuribus suis occiso, ipse per pedem diu tractus probitate loricæ suæ salvatus est ne læderetur; miles autem qui eum dejecerat manum ad capulum gladii sui aptavit ut regem feriret. Cui rex: Quiesce nebulo, rex *Angliæ* sum ego. Tremunt vocem vulgus militum, alterum equum regi adducunt. Quo ascenso, inquirit quis eum dejecerit. Ego, ait miles ille qui hoc fecerat, nec putavi regem deicere set militem. Et rex. Per vultum de *Luca* & tu mihi de cætero carior eris. Cum igitur *Henricus* ab utrisque fratribus ita obsideretur ut aqua sibi deficeret, misit ad *Robertum* fratrem suum virum utique lenioris animi, dicens, Impium fore aquam negare quæ omni mortali communis est, magisque civile fore, pugnare virtute militum quam violentia elementorum. Tunc ille aquam concessit. Quod rex *Willielmus* audiens derisit factum, dicens, Siccine didicisti ô *Roberte* hostes tuos debellare, potum præbens? Cui *Robertus*: Nunquid aquam fratri tuo præponderas dimittens eum mori? Si eum amiserimus quem alium habebimus? Ad hæc rex *Willielmus* resolvit prælium, ambos fratres in *Angliam* secum ducens.

Item ibidem capitulo sexto. Hoc anno *Lanfrancus Dorobernensis* archiepiscopus obiit quinto kalendarum Junii, & vacavit sedes plene iiij. annis.

Secularis ille magister *Lanfrancus* in mundo famosus recessit à patria, ut infra patet, esse incognitus. *Leicestrensis* Cum semel super *Secanam* fluvium iret spaciatum, à sociis suis aliquantulum ivit remotius ut Trinitatem personarum & veritatem essentiæ ad plenum intelligere meditaretur, vidit quendam puerum cum cocliari haurientem aquam de *Secana*, & fundere in quendam puteolum; quæsivit *Lanfrancus* quid ageret: puer respondit, quod totam fossam immitteret in fossunculam. Dixit magister, hoc nunquam puerile valebis consummare; respondit puer, Sic nec tu illud quod versatur in corde tuo cogitando. Et statim ad hæc puer evanuit. *Lanfrancus* vero nolens amplius perscrutari majestatem ne opprimeretur, statim *Beccense* monasterium intravit in *Normannia* sub abbate *Herlewino*. Et simulans se quasi pauca aut nulla scire, pro fatuo quasi & simplici habebatur. Eodem tempore quidam famosus & improvidus, *Berengarius* nomine, qui antea tenuerat opiniones contra ecclesiasticam doctrinam, & per *Lanfrancum* sæpius retunsus, eo tempore de *Lanfranco* nec audiens nec videns, credidit eum de medio sublatum. Et sic securus per *Galliam* suam hæresim seminavit, scilicet, quod verum corpus Christi non fuit super altari; & fere *Nicholaum* papam corrupit; veruntamen consilio quorundam celebravit concilium universale, ut omnes prælati, omnes etiam abbates cum viris literatis convenirent, ut in aliquo possent *Berengario* resistere, & ejus error universaliter reprobaretur. Statuto die abbas *Lanfranci* ad eundem locum se præparavit, & cognita causa *Lanfrancus* ut cum abbate ire posset frequenter postulavit, & licet tanquam fatuus & simplex frequenter esset repulsus, dixit se esse fortem ut in pressura consilii abbati succurreret, & taliter ut secum iret impetravit. Perventum est ad concilium. *Berengarius* coram omnibus errorem suum proposuit, & prout potuit rationibus comprobavit. Quibus dictis, non erat qui *Berengario* responderet, licet papa fortiter institisset. Magister *Lanfrancus* videns quod fides deberet periclitari, licentiam loquendi ab abbate signis postulavit. Abbas vero videns quod sibi stulto sermone verecundiam inferret, licentiam negavit. Veruntamen dixit ei quidam, quod forsitan revelatum erat minori quod non majori; unde abbas cum tremore licentiam concessit. Surgens vero *Lanfrancus* rationes *Berengarii* improbavit, & errorem ejus manifestavit. Respondit *Berengarius*, Aut tu es *Lanfrancus*, aut tu es diabolus. Respon-

Williel. II. dit *Lanfrancus*, Vere *Lanfrancus* sum, set tu es hæreticus, & quando in scolis militavimus, semper contra fidem Catholicam auctoritates collegisti. *Berengarius* post hæc hæresin suam abjurans ad Catholicam fidem conversus est.

Nec omittendum est quod quidam Cardinalis laborans in extremis vasa sua aurea & argentea fecit sibi deferri, & amplectens ut potuit copiam vasorum, ait, Quis te potuit relinquere? heu mihi! Quibus dictis, expiravit.

Quidam sutor intelligens ad literam hoc præceptum, *Si oculus tuus scandalizat te &c.* videns quandam mulierem cum uno oculo & inde scandalizatus, oculum suum extraxit. Alia vice contigit, quod rex *Saracenorum* consilio quorundam quærens occasionem contra Christianos ait, In evangelio vestro scriptum est, *Si quis habuit fidem sicut granum sinapis posset dicere huic monti, quod tolleret se, & sic fieret.* Non est aliquis Christianorum qui hæc impleat. Omnes sententiam capitalem subibunt si non impleatur facto. Hoc dicto, patriarcha *Alexandrinus* clerum & populum convocavit, & diligenter quæsivit si aliquis ad hoc implendum se præsentaret; Cum omnes essent quasi desperati, prædictus sutor dixit se habere fiduciam in Domino quod hoc opus faceret, dum tamen esset tale quod à Christi ore suis fidelibus sit promissum. At illi asserunt veram esse Christi promissionem. Die igitur statuto convenit multitudo tam Saracenorum quam Christianorum; rex vero cum instaret, solus sutor ad pedem montis accessit, & cum oraret elevatus est mons & movebatur in aere versus civitatem. Gentiles vero rogaverunt Christianos ut facerent montem sistere ne civitatem opprimeret; unde mons precibus fidelium inter alios duos montes se collocavit; in cujus rei argumentum, ut dicitur, dissimilis aliis apparet. Et sic disposuit Deus, quod qui de oculo eruendo ad literam intellexit, de monte movendo eciam miraculose per gratiam suæ veritatis complevit.

Cistrensis. Iste *Lanfrancus* genere *Lumbardus*, literatura insignis, quippe qui juventutem suam liberalibus artibus attriverat, sacris paginis maturaverat, Quibus edoctus mundi fumos & ampullata gentilium eloquia parvipenderet, *Beccum* ex omnibus *Normanniæ* monasteriis prælegit, paupertate loci & religione captus; ubi sub *Herlewino* primo abbate monachus homo qui nesciret agresti opere victum quærere publicas scolas de dialectica professus est, ut sic egestatem loci scolarium liberalitate sublevaret; set gloria laudis ejus conflavit apud improbos viros invidiam, adeo ut à vicinis capellanis Comes *Normanniæ Willielmus* turbatus ediceret *Lanfrancum* pro sua importunitate *Normannia* propellendum; nam *Herfastus* ducis *Willielmi* capellanus ante adventum *Lanfranci* probabilis scientiæ æstimatus, ad gimnasium *Lanfranci* cum magna pompa pervenerat; tunc *Lanfrancus* ex prima hominis collocutione perpendens quod prope nil sciret, abecedarium literarum illi apposuit expediendum, ferociam hominis Italica peritia sic eludens. Quo ille iratus efficit per *Willielmum* ducem ut *Lanfrancus* ab omni *Normannia* submoveretur; set occasio recuperandæ gratiæ fuit, quod ad curiam Comitis tendens *Lanfrancus*, equus ejus claudicans Comiti cachinnum excussit, unde conspecta in *Lanfranco* responsi facetia & elegantia frontispicii, de Priore *Beccensi* effectus est abbas *Cadomensis*, & postmodum præsul *Cantuariensis*. Vir ille tam famosus in doctrina fuit ut ei *Romam* venienti *Alexander* dignanter assurgeret, protestans, *Se non illius archiepiscopo set ejus literaturam deferre*: quapropter petiit papa, ut cum ipse fecisset quod erat honoris, ipse *Lanfrancus* faceret quod esset justitiæ, ut videlicet se prosterneret pedibus vicarii beati *Petri*; quo facto, ambos itineris ejus socios episcopos anulis & baculis privatos merito, ejus prætextu gradibus suis restituit, prout superius prælibatum est. Item ipse *Lanfrancus* regem *Willielmum* conquestorem sacra tractabat arte, non rigide objurgando set seria jocis immiscendo; erat nempe rex *Willielmus* timoris immoderati, secularia & ecclesiastica ad libitum disponens; nullum in terra sua pro apostolico admittens, nisi animo suo blandiretur. Concilium in regno suo nullum cogi nisi se consulto, nec aliquid ibi definiri nisi ipse dictasset, nullum ex proceribus suis pro quavis culpa puniri nisi ipse jussisset. Accipiebat *Lanfrancus* quandoque pecuniam quo majus parceret delictis subditorum; quod non fecit ad alleviandum sarcinam peccati, set magis ad cumulandum regis gratiam. Excusabat aliquantulum regis factum pecunias glomerantis ipsa necessitas, qua oportuit cum multis pecuniis pacem procurare provinciæ quam armis subegerat; Et quamvis rapere à provincialibus & dare hostibus apud homines sit exiguum, apud Deum tamen puto nullum. Facta igitur regis *Willielmi* inter regum modernorum prædicanda sunt magnanimitatis exempla, quæ quondam dicebantur præsumptionis facinora. Patiebatur ista invitus *Lanfrancus*, captato loco & tempore conveniebat regem placite, suggerebat optime. At cum *Lanfrancus* omnibus quasi virtutibus ingenium solidasset, in elemosina tamen præcipue dicto & facto effloruit, utens sæpe hoc verbo, *Date elemosinam & ecce omnia munda sunt vobis.* Et cum avaritia *Longobardis* familiare sit vicium, à persona sua longe depulit hoc contagium, adeo ut in pauperes expenderet victum & vestitum. Nec pudebat eum alte succinctum pauperes recreare, aut tenerioris fortunæ scolares ad disputationis conflictum provocare: Post verba, utrique læti abibant, victor ex scientiæ triumpho, victus ex verecundiæ solatio. Promovebat potissime monachorum & clericorum habitacula; renovabat viriliter possessiones alienatas. Quem animabant mentis vivacitas & beati *Dunstani* favor in eum effusus, nam quocienscunque in talibus cunctabundus differret sententiam, aderat *Dunstanus* soporato *Lanfranco* adversariorum detegens versutias & evadendi ostendens semitas: quineciam aliquando ægrotante *Lanfranco* luctamine quoque secum *Dunstanus* inisse videbatur eripuit discrimini, restituit valetudini: Et ut ex vita *Dunstani* colligitur, *Lanfrancus* in confessionibus audiendis tam pius & affabilis extitit, ut manus sibi confitentium peracta confessione osculaRetur, & diceret, Manus istæ me beatum fecerunt hodie. Ejus quoque tempore monachi *Cantuarienses* sicut omnes fere tunc temporis in *Anglia* monachi secularibus haud absimiles nisi quod pudiciciam non facile perderent, venari, aucupari, tesseras quatere, potibus indulgere consueverunt, ut majus illos consules quam monachos pro familorum frequencia putares. Horum insolenciam *Lanfrancus* aliquandiu toleravit, set oportune commento austeritatis

Wil. II.

Williel. II. ſteritatis exterruit. Sciebat enim peritus animarum magiſter conſuetudinem à natura eſſe ſecundam, & repentina motum converſione teneriores animos exacerbari. Quapropter per intervalla blande nonnulla ſubmonens cote virtutum rudes ad bonum exacuebat mentes, ita ut abdicatis adulterinis fœtibus ultronei geniales virtutum adoptarent ſucceſſus, unde & ineſt in eis adhuc beati viri memoria, ingens ad Deum devotio, in hoſpites affabilitas, in alterutrum mutua caritas. Hic *Lanfrancus* nullum unquam triſtem dimiſit, ſet ſi quemquam ſubnubilum videret, cauſam inpigre quærebat, medelam adhibebat, ultroneus offerebat denarios juvenibus, ubique prævidens neceſſaria monachis, ut nec deplorarent neceſſaria, nec claudicarent à regula. Increverat tunc temporis epiſcoporum livor volentium de ſedibus ſuis monachos extrudere, & clericos ſeculares intrudere, cujus autor factionis fuerat *Walkalinus Wentanus* præſul, ad cætera bonus ſet ad hoc malum conſiliis ſuſurronum inflexus; regem eciam *Willielmum* in hanc ſententiam attraxerat; ſet *Lanfrancus* ut audivit, potentium machinas velut aranearum caſſes diſſolvit, adeo ut ne idem aut ſimile audirent poſteri, egit ut *Alexander* papa idem ſcriptis inhiberet. *Roffenſe* monaſterium de quaternario clericorum numero uſque ad quinquaginta monachos neceſſariorum ſufficientia affluentes reſtauravit. Ejus induſtriæ aſcribitur quod *Gundulfum Cadomenſem* monachum ad ſedem tranſtulit *Roffenſem*, divina, ut putatur, electione: nam ille *Gundulfus* cum apud *Cadomum* divinas ſub *Lanfranco* audiret ſcripturas, magiſtro interim alias intento, ſedens ipſe cum *Waltero* ſocio ſuo & quodam alio, ac librum evangelicum manu tenens, Experiamur, inquit, revolutione foliorum quis noſtrum erit abbas, quis epiſcopus. Invenit *Gundulfus* locum illum, *Fidelis ſervus & prudens quem conſtituit dominus ſuper familiam ſuam*. *Walterus* vero invenit, *Serve bone & fidelis intra in gaudium Domini tui*. Tercium vero ſocium neſcio quid durum inventum turbavit, quod etſi audivi, libenter oblitus ſum, quia ingenuæ mentis eſt alienis malis non inſultare cachinnis. Ergo ex hoc eventu crepitantibus, quæſivit *Lanfrancus* quid haberent lætitiæ. Et quia cognovit, indubitanter pronunciavit *Gundulfum* futurum epiſcopum, *Walterum* abbatem, tercium ad lubrica ſeculi devolvendum. Eventus rei probavit veritatem dicti; nam *Gundulfus* factus eſt epiſcopus *Roffenſis*, *Walterus* abbas *Eviſhamiæ*, tercius abiit in vanum. Igitur cum *Lanfrancus* moribus regis *Willielmi Rufi* minime conveniret, tandem decidit in febrem, & præviis confeſſione & viatico poculum medicinale hauſit, ſicque ſpiritum vitalem efflavit ſicut optavit. Fatebaturque viam Domini prædicaſſe, ut aut febre aut diſenteria exſpiraret, eo quod heæ valitudines nec memoriam turbent nec loquelam implicent.

§. *Item ibidem capitulo* 7. Hoc quoque anno celebrato Concilio apud urbem *Turonenſem* in *Gallia*, *Urbanus* papa in ſubſidium terræ ſanctæ totum pene provocat occidentem; unde imperator *Henricus* tercius, *Remundus* Comes ſancti *Egidii*, *Beaumundus* de *Apulia* cruce ſignati transfretaverunt apud brachium ſancti *Georgii*, cum quibus erant CC. mille Chriſtianorum; & ſic terra ſancta recuperata eſt, & lancea Chriſti per revelationem beati *Andreæ* cuidam ruſtico factam reperta eſt. Cum illis proceſſit *Robertus* dux *Normanniæ*, qua de cauſa amicitias cum fratre ſuo rege *Willielmo* fecit, cui *Normanniam* pro x. mille li. invadiavit. Set ad hoc rex tributum grave *Angligenis* induxit, ita ut prælati vaſa ſua conflarent, & deinde ſubditos ſpoliarent. Williel. II.

Rex *Scotorum Malcolmus Northimbriam* deprædavit, quapropter rex *Willielmus* una cum fratre ſuo *Roberto Scotiam* adiit, cujus claſſis pene tota dimerſa eſt. Exercitus fame & frigore contabuit. Quibus occurrens *Malcolmus* cum *Edgaro* **Ade=lyng** mediante *Roberto* pacem fecit, ita ut *Malcolmus* regi *Willielmo* ſicut quondam prius obediret, & rex *Willielmus* annuatim xij. mille marcas auri daret, & xij. urbes in *Anglia* redderet; ſet cito poſt deficiente rege *Robertus* ſumpto ſecum *Edgaro Normanniam* rediit.

Hoc anno idibus Octobris vehemens ictus fulminis turrim *Wynchecumbiæ* eccleſiæ concuſſit, parietem perforavit, caput crucifixi in terram dejecit, femur dextrum fregit, ymaginem *Mariæ* juxta crucem elidit. Fumus fetidus ſubſequens eccleſiam implevit, donec monachi cum aqua benedicta & reliquiis ſanctorum officinas monaſterii decantando Letanias circumirent. Similiter apud *Londonias* plus quam ſexcentas domos cum pluribus eccleſiis turbo depreſſit; In eccleſia de *Arcubus* duos homines occidit, ſex tigna eccleſiæ elevans ita in terram defixit, ut vix eorum ſexta pars appareret. Item turbo tectum eccleſiæ *Salusburienſis* dejecit quinto die poſtquam dedicaverat eam *Oſmundus*.

CAP. VI.

Cum igitur *Remigius* præſul qui nuper ſedem *Dorceſtrenſem* ad *Lincolniam* tranſtulerat, eccleſiam apud *Lincolniam* quam de novo conſtruxerat, dedicare propoſuiſſet, reſtitit ei *Thomas Eboracenſis*, aſſerens locum illum eſſe in parochia ſua; at rex *Willielmus* pro pecunia quam *Remigius* clam ſibi dederat, mandavit fere omnibus *Angliæ* epiſcopis ut idibus Maii convenientes eccleſiam illam dedicarent; ſet biduo ante conſecrationem, *Remigius* occulto Dei judicio deceſſit; ſolus *Robertus Herfordenſis* venire abnuerat, quia certa ſiderum inſpectione prævideraт & prædixerat dedicationem illam per partem *Remigii* nequaquam proceſſuram. Hic nempe *Remigius* cum præ corporis exiguitate pene portentum videretur natura, animum generoſum foras extulit, ita ut eſſet

Gratior exiguo veniens à corpore virtus.

Huic *Remigio* ſucceſſit *Robertus Bluet*, vir libidinoſus, qui dedicationem ſegniter explevit: qui tandem apud **Wodstoke** à latere regis decedens, exenteratus eſt. Ejus viſcera apud monaſterium **Enguesham** quod ipſe fundaverat, cætera apud *Lincolniam* ſunt tumulata; ubi ſatis conſtabat loci cuſtodes nocturnis umbris exagitatos quouſque locus ipſe orationibus piaretur.

Hoc eciam anno rex *Willielmus* profectus *Northimbriam* urbem *Lugubaliæ* quæ modo **Caerliell** dicitur, reparavit, caſtrum in ea ponens, quæ à primo adventu *Danorum* per CC. annos deſolata jacuerat. Et cito poſt apud *Gloverniam* gravi morbo percuſſus, de conſilio procerum vitam ſuam corrigere promiſit; ſet quamvis illo anno archiepiſcopa-

Williel. II. tum *Anselmo* conferret, nil tamen de rebus archiepiscopatus ultra regis jussum sumere licuit, donec tributum quod imposuerat persolveretur. Simili modo dixit episcopatum *Lincolniensem Eboracensi* sedi subjacere debere, quousque *Robertus Bluet* v. millia marcarum regi dedisset. Hoc quoque anno *Rogerus* Comes *Salopiæ* obiit, qui cum decubaret factus est monachus ad succurrendum [animæ suæ] consentiente Comitissa uxore sua *Adelisa.* Miserat namque *Reginaldum* Priorem *Salopiæ* apud *Cluniacum* pro tunica sancti *Hugonis* abbatis induenda. Cui successit *Hugo* filius suus. Hoc quoque anno fuit magna pluviarum inundatio, & cito post, tantum gelicidium ut ubique eciam ultra aquas possent plaustra duci; quo soluto pontes ubique pene effracti sunt.

Rees rex *Walliæ* occisus est in pugna juxta **Brechnoc**, & sic reges ibi desiere. *Malcolmus* rex *Scotorum* occurrit regi *Willielmo* apud *Gloverniam* die sancti *Barnabæ* ut concordaret cum eo. Set impacati recesserunt; nam rex *Willielmus* voluerat ut *Malcolmus* in curia sua ubicunque fuerit in *Anglia* judicium subiret. Set econtra *Malcolmus* recusabat, nisi in confiniis amborum regnorum ubi id solebat fieri. Set eo anno *Malcolmus* & primogenitus ejus *Edwardus* cum multis aliis die sancti *Bricii* occisi sunt in *Northimbria* à militibus *Roberti* Comitis. Quorum morte audita, *Margareta Scotorum* regina Dei cultrix tanta affecta est tristitia ut in morbum decidens, quemadmodum Deum rogaverat, tercio dehinc die obiit. Qua mortua *Scoti* erexerunt *Dunwaldum* fratrem *Malcolmi* in regem. Set *Duncanus* filius *Malcolmi* ope regis *Willielmi* expulso *Dunwaldo* regnum *Scotiæ* suscepit. Isti *Malcolmo* relatum est, quod quidam de proceribus suis in necem ejus conspirassent; imperat Rex delatori silentium: siluit ipse usque ad proditoris adventum. Qui cum ad regis curiam insidiaturus advenisset, jubet rex summo mane omnes venatores adesse cum canibus suis. Hii dum venatum processissent, accessit rex cum proditore ad quandam latam planitiem quam in modum coronæ densa silva cingebat, in cujus medio colliculus turgescebat; in quo dum soli hii duo constitissent, Ecce, inquit rex, ego & tu soli similibus armis & equis muniti, non est modo qui videat, qui impediat, aut qui opem ferat: si vales, si audes, imple quod proposuisti, nescio videre quando melius, quando liberius id fieri posset. Si venenum parasti, hoc mulierum est non militum. Si lectulo meo insidiaris, hoc possunt eciam adulteræ. Si ferrum occultasti, hoc sicarii est non militis. Age igitur quod viri est, quod militis est, ut proditio tua turpitudine saltem careat quæ infidelitate carere non potest. Procidit ille statim ad pedes regis, & præstito sacramento de fidelitate futura, promissisque obsidibus ad votum regis eligendis, proditor jam factus fidelis tempore oportuno ad socios suos revertebatur.

Hoc quoque anno venerabilis *Anselmus* abbas *Beccensis* de *Normannia* venit in *Anglia*, rogatu *Hugonis Cestrensis* Comitis, tribus de causis, ut videlicet monasteria quæ prius in *Anglia* fundaverat à gravi tributo regio levigaret; ut *Hugonem* Comitem tunc graviter ægrotantem visitaret, & ut monasterium apud *Cestriam* fundaret, cui loco capellanum suum *Richardum* primum assignavit abbatem, canonicos seculares in monachos regulares convertendo. Set inde redeundo factus est archiepiscopus *Cantuariensis*. Williel. II.

§. *Item ibidem* Cistrensis *capitulo* 8.

Cistren. Hoc anno *Anglia* & *Normannia* vexata est gravi tributo & clade hominum, ita ut agricultura cessaret & fames succederet; *Wallenses* eciam jugum servitutis abhorrentes, in provinciis *Cestriæ*, *Salopiæ*, *Herfordiæ* prædas agebant, & castrum *Menaviæ* ceperunt. Interim *Scoti* regem suum *Duncanum* peremerunt & *Dunwaldam* iterum erexerunt. Et stellæ de cœlo visæ sunt cadere & quasi mutuo concertare adinvicem. Rex *Willielmus* de *Normannia* rediens exercitum in *Walliam* misit, ubi multos homines & equos perdidit: videns igitur rex *Wallenses* ex locorum angustiis & densis nemoribus fore invincibiles, construxit castra in locis maritimis, & nemora pro magna parte succidit, unde postmodum multos ex illis stravit.

Wlstanus præsul *Wigornensis* obiit xviij. die Januarii. Hic *Wlstanus* in hora moriendi apparuit dilecto suo *Roberto Herfordensi* episcopo in villa de **Crikkelade**, mandans ei, ut suæ properaret sepulturæ. Item, post hoc xxx. die apparuit eidem, monens eum ut de negligentia sui suorumque corrigeret, asserens quod non diu in sua cathedra sederet: unde & cito post obiit. Hic quoque *Wlstanus* anulum cum quo benedictionem episcopalem susceperat non permisit eciam mortuus à quoquam avelli, dixerat enim sæpe dum viveret, se nunquam velle demittere eum: Dixerat eciam frequenter *Anglis* tribulatis, flagellum est quod patimini; & cum *Angli* dicerent quod pejores essent *Normanni* quam unquam fuerant *Angli*, respondit, Malis in vos illorum bene utitur Deus, & per indignos exercet ultionem in meritos; sic & mala voluntate sua set bona voluntate Dei punit dæmon perversus in gehenna cum eisdem pariter puniendus. Exemplum est, si aliquem iratus baculo percusseris, non multum curabis de fractione baculi. Igitur *Wlstanus* in provincia *Warwicensi* oriundus apud monasterium de *Burgo* literis & officiis ecclesiasticis est instructus, tandem sacerdos effectus missam morose celebrabat, solis fidelium oblationibus contentus; erat virgo ut putabatur, existens superflui potus expers, esui carnium indulsit; Quibus tamen spernendis occasio hæc intervenit. Die quadam cum ad placitum quoddam exire deberet visus est sibi ut prius missa cantata inediæ suæ cibo consuleret; Apposita auca igni, nidor adustæ carnis nares celebrantis complevit, odor mentem advocavit. Set cum diu reluctans mentem advertere non possit, juramentum ad sacramenta quæ tractabat fecit, nullo de pacto amplius id genus cibi comesturum: Cantataque missa impransus ad placitum processit. Tandem crescente devotione exemplo parentum patrum suorum qui ante obitum castitatem devoverant, seculum reliquit & in monasterio *Wigornensi* quo pater suus prius servierat, monachus effectus est, ubi per omnia pene loci officia gradiens conscendit, jejuniis, vigiliis, & orationibus indulsit, super aliquod scamnum ecclesiæ loco quo orabat capite superposito dormire consuevit, ubi nocte quadam dum ante altare oraret, dæmon eum visibiliter ad luctam provocat, quem ter prosternens iliaca passione fatigatus est; Apparuit autem diabolus in forma cujusdam servientis de curia, quem quociens postmodum *Wlstanus* videret, totus expalluit, ad cæteros imper-

II. imperterritus: Affirmabat sæpius se nescire quid esset timor. Hic namque pro fractura cujusvis pontis nunquam de equo descendit, quin eciam in summitatibus fabricarum angustarum securius incederet. Deinde *Aldredo* ut præfatum est ad *Eboracensem* sedem translato ipse ad *Wygornensem* electus est, procurante id potissime *Aldredo* qui simplicitate *Wlstani* suas putabat rapinas obumbrare. Set ille magis virtute quam literis fretus res ecclesiæ defensabat, quamquam non ita hebes in literis fuerit ut putabatur, quippe qui cætera necessaria sciret præter fabulas poetarum & tortiles sillogismos, quæ forsan nec nosse dignabatur; set & ipse cum ad consentiendum electioni de se factæ minime flecti posset, à viro Dei *Wulsio* per xl. annos incluso pro sua obstinacia acriter est correptus; set & divino oraculo ammonitus electioni consensit, cujus consecrationi duo legati sedis apostolicæ interfuerunt. Et quamvis Canonicam professionem faceret *Stigando* archiepiscopo, consecrationem tamen ab *Aldredo Eboracensi* suscepit. Qui tamen *Aldredus* ad declinandum subsequentium calumpnias protestatus est se nullum deinceps jus subjectionis in *Wlstano* vendicare, neque quia eum consecraverat, neque quia ejus monachus prius fuerat. Igitur *Wlstanus* episcopus factus cibi & potus abstinens fuit, quamvis in aula ejus pro more *Anglorum* totis post prandium horis biberetur, cum quibus & ipse assidens psalmos ruminabat, ordine tamen suo se bibere simulabat, Bibentes ad ilaritatem invitabat, majus in hoc consuetudini patriæ, quam animi judicio satisfaciens: Nec eciam pompam *Normannorum* omittebat quin stipatus militibus incederet cotidie ad missam. Solvens addebat psalterium, famosorum Sanctorum memorias septifarie divisas per septem solvebat horas. Quociens *Wygorniæ* fuit majorem missam celebravit, à quo quidem officio ut dixit pro episcopatu resignando noluit absolvi. Collationi monachorum interfuit, ut sic facta cum cæteris generali professione, dataque benedictione in triclinium suum se reciperet. Equo vectus psalterium frequentabat. Benedictionem quam *Angli* super potum faciunt eciam in mensa regis non omisit. Si quando ad placitum eum necessitas urgebat omnibus malis arbitris maledictionem inprecabatur, bonis vero benedictionem. Indifferenter vilioribus induebatur pellibus, magis autem agninis quam cæteri generis pellibus. Si quando ei suggereretur ut catinis pellibus amiciretur, jocosa comitate respondebat, Crede mihi nunquam audivi in ecclesia Dei, catus Dei, set agnus Dei, Iccirco volo magis agno calefieri quam cato. Dum semel monachi sui migrarent ad majorem ecclesiam quam ipse construxerat, lacrimas fudit; super quo modeste redargutus quod potius gaudere deberet, cuod se superstite tantus honor ecclesiæ suæ accessisset, quod eciam multiplicatis monachis ædificia augerentur: respondit, Ego longe aliter sencio, quod nos miseri opera sanctorum destruimus ut nobis laudem comparemus. Non noverat illa ætas pompatica construere, set sub qualicunque tecto se ipsos Deo inmolare, subjectosque suos ad exemplum attrahere: Nos autem econtra utimur ut animarum negligentes cumulamus lapides. Hic dum semel sermonem de pace ad populum faceret multi ad pacem redierunt. Unus autem eorum nullo suasu nec eciam rogatu concordare voluit: Cui in medium adducto ait episcopus, scriptum est, *Beati pacifici*, igitur non pacifici sunt filii diaboli & miseri. Williel. II.
Illi igitur cujus es te commendo donec resipiscas; Et statim ille, mancipium hostis effectus, cœpit dentibus stridere, spumas facere, caput rotare, Qui tamen à *Vulstano* sanatus cum pacem repudiaret, iterum & tercio arreptus est ab hoste quousque offensam dimitteret. Cum aliquando *Wlstanus* à *Lanfranco* archiepiscopo super literaturæ insufficientia & *Aldredo* episcopo *Eboracensi* super subjectione canonica impeteretur, ille palacium egressus prius horam nonam quæ à retro erat perdicere censuit, & sic animose revertens in causa sua optinuit.

Alwinus quidam apud saltum *Malverniæ* anacoritice vivens afflatus est aliquando desiderio *Jerosolymitani* itineris. Quod cum *Wlstano* panderet, dissuasit episcopus, sic inquiens, Desiste sodes *Alwine*; crede mihi quod mirareris si scires quæ per te Deus sit facturus: Ille vero adquiescens discessit & congregavit triginta monachos in loco illo. Alter quidam *Sewlfus* negociator dum sæpius quasi eadem peccata *Wlstano* panderet, dixit episcopus, Ut video oportunitas facit latronem, ideo consulo ut fias monachus. Cum igitur ille pro rigore vitæ hoc renueret, Vade, inquit, quia monachus fies velis nolis. Quod sic contigit. Hic dum quondam alumpni sui *Nicholai* caput palparet, quod eciam in juventute calvescere cœperat, ait ad eum, Puto fili quod cito calvus eris. At ille. Quare igitur pater non detines crines meos? Cui episcopus. Crede mihi fili quamdiu vixero residui capilli non deficient: Et factum est ut illa ebdomada qua obiit episcopus omnes pili illius *Nicholai* defluerent, nudam cutem relinquentes. Post mortem *Wlstani* cum tota ecclesia arderet, mausoleum ejus nec fuit fuligine tinctum nec favilla opertum. Simile contigit de matta super qua orare solebat. Fertur de eo quod cum rex *Willielmus* conquestor propter literaturæ insufficientiam & *Gallicæ* linguæ carenciam eum privare intenderet, ut sic aliquem *Normannum* subintroduceret; ille arrepto baculo suo pastorali, ad pedes sancti *Edwardi* regis nuper tumulati accessit, baculum in solida petra ita defixit, ut à nullo posset avelli, donec ille ad regis rogatum baculum resumeret. Dixerat autem regi *Willielmo* dum baculum figeret, Melior te hunc mihi dedit, cui & retrado, avelle si poteris.

Quidam clerici itinerantes tempestate fulguris in nocturno discuciente cecinerunt hympnum, *Ave maris stella* &c. Et cum pervenerunt ad hunc versum, *Monstra te esse matrem*, beata virgo quoddam velum super eos expandit, sub cujus umbra securi donec transiret tempestas permanserunt. *Leycestrensis.*

Cap. VII.

Vir quidam in diocesi *Dunelmensi* solebat cum transiret per cimiteria orare pro defunctis, Et cum quadam die insequeretur ab hostibus per medium cimiterium, recordatus est solitarum precum & ad memoriam pro refugio adduxit, & miro dictu videbatur quod hii qui jacebant in sepulcris se erigebant & se exponebant hostibus pro oratore suo, donec locum evadendi darent; & postea hostes reconciliati narraverunt quod mortui restiterunt illis in talibus armis quibus solent vivi se defendere. *Cistrensis* in lib. 7. c. 9.

Hoc anno facta est profectio *Jerosolymitana*, qua

Williel. II. qua affuerunt *Beaumundus*, & *Robertus* dux *Normanniæ*, qui prætextu illius profectionis invadiavit *Normanniam Willielmo* regi fratri ſuo pro decem mille libris argenti; Deinde xiij. kalendarum *Julii* Chriſtiani ceperunt urbem *Acon*, & ſtella comata apparuit menſe *Octobris* per xv. dies. Nonnulli vero viderunt ſignum crucis ardere in cœlo. Tunc quoque caput beati *Stephani* per quendam monachum *Odonem* multis miraculis comitantibus *Cadomum* in *Normannia* allatum eſt. Orta eſt diſſentio inter regem *Willielmum* & *Anſelmum* archipræſulem, quia non licuit *Anſelmo* ſynodos facere nec prava corrigere: Quineciam rex inveſturas Prælatorũ exegit, populum tributis eraſit, Potiſſime ad expenſas circa turrim *Londoniæ* & circa magnam aulam *Weſtmonaſterienſem* familia regis quocunque tranſibat populum opprimebat. Ad hæc acceſſit fomes cupiditatis *Ranulphus*, *Willielmi* primi Regis quondam capellanus, ſet hujus regis ubique procurator effectus. Is ſi quando regni tributum exegit, duplum emunxit: Expilator divitum, oppreſſor pauperum, confiſcator hæreditatum. Proinde rex cachinnans hunc ſolum pronunciavit eſſe hominem qui ingenium ſuum agitare ſciret, de nullius odio curaret, dummodo dominum ſuum complaceret. Quo auctore ſacri honores vendebantur, ſet & ipſe cito poſtmodum Epiſcopatum *Dunelmenſem* mille libris emit. Tunc fluxus crinium, luxus veſtium, tunc uſus calciorum acutorum, tunc greſſum frangere, nudo latere incedere. Iſta conatus eſt *Anſelmus* corrigere ſet auxilio ſuffraganeorum deſtitutus, *Angliæ* vale fecit, ſet abeundo in portu *Canciæ* ut prædo publicus regis juſſu expoliatus eſt manticis ejus & bulgis omnibus in medio exquiſitis. Inde *Anſelmus* ad papam *Urbanum* accedens in magno Concilio apud *Barrum* in *Apulia* contra *Græcorum* opinionem qui dicunt Spiritum ſanctum ſolummodo à patre procedere, luculenter diſſeruit. Eo tempore *Radulphus Ciceſtrenſis* epiſcopus regi cum aliis epiſcopis non ceſſit. Set in facie pro *Anſelmo* reſtitit, non veritus annulum & baculum prætendit. Nec unquam animi rigorem deflexit, donec *Anſelmus* ſuo diſceſſu cauſam ſuam enervaret. Iſte eciam ut rex pecuniam à fornicariis ſacerdotibus acciperet non conſenſit, ſet per totam dioceſim ſuam divina officia vacabant, januas eccleſiarum ſpinis obſtruxit. Atrocitas facti regem inflexit, ita ut ei ſoli cenſum presbiterorum ſuorum indulgeret. Illi eciam alleganti quod eccleſia incendiis aſſumpta non tributis expilari ſet oblationibus deberet ſublevari, Rex ipſe qui omnibus abſtulit, eccleſiæ *Radulphi* plurima contulit libens. Iſte *Radulphus* contra delinquentes ab increpationibus non pepercit. Et ſi minus increpatio valeret, ingenuo ludo culpam eliſit. Dioceſin ſuam ter in anno circuibat, nichil epiſcopali poteſtate extorquens ſet quæ ultro offerebantur gratulanter ſuſcipiens; quod certe ad præſens non commemoraſſem niſi quod noſtro ævo pro miraculo ducitur, ſi in epiſcopo reperiatur prædicandi ſolertia, aut accipiendi temperantia. Dum rex *Willielmus* venatum aliquando intenderet adeſt nuncius qui dicat *Cenomanniam* fore obſeſſam, ſtatim rex equo retorto iter ad mare reflexit. Admonentibus ducibus, exercitum fore congregandum, Videbo, inquit, quis me velit ſequi. Hoc modo pene ſolus ad mare devenit, aere exiſtente nubilo & vento contrario. Cum igitur omnino transfretare vellet, ſuaſerunt nautæ ventum & auram expectare. Et ille. *Nunquam audivi de Rege ſubmerſo:* quin pocius *Williel.* ſolvite retinacula navium & videbitis elementa conſpirare ad meum obſequium. Sicque ponto tranſito, obſeſſores *Cenomanniæ* audita fama adventus ejus diſſiliunt. Auctor factionis *Helias* capitur, Cui ante ſe adducto rex ludibundus ait, *Habeo te magiſter*; At ille. *Fortuito me cepiſti, ſet ſi poſſem evadere, novi quid facerem.* Tunc rex motus, inquit, *Abi, fuge; concedo ut facias quod poteris, Et ſi me viceris, per hoc tecum paciſcar.* Pro hujuſmodi in hoc rege repertis ſi Chriſtiana religio pateretur, ſicut quondam putabatur animam *Euforbii* in *Pythagoram* tranſiſſe, ſic poſſet dici animam *Julii Cæſaris* in iſtum regem tranſiſſe.

Hoc anno apud **Finchamſtede** in *Barcochira* fons quidam viſus eſt ſanguinem ebullire per xv. dies, & cœlum viſum eſt per totam noctem ardere. Hoc eciam anno Comites *Ceſtriæ* & *Salopiæ*, *Hugo* & *Hugo*, *Moniam* inſulam quæ *Angleſeia* dicitur ceperunt, *Wallenſes* in eadem occiderunt, nonnullos abſciſis teſticulis excæcaverunt: Inter quos quendam presbiterum nomine *Kenredum* de eccleſia extraxerunt, cui unum oculum eruerunt, linguam & teſticulos abſciderunt, ſet tercio poſt hæc die loquela ſibi reddita eſt miraculoſe. Quo in tempore magnus *Noriganorum* rex *Olavi* filius aſſumpto ſecum *Haraldo* quondam regis *Haraldi* filio *Orcadas* & *Monias* inſulas ſubjugavit. Inde ad inſulam *Moniam* ubi erant duo Comites prædicti acceſſit. Cui dum Comes *Salopiæ* obviam daretur, ſagitta percuſſus in oculo die viij. poſt perpetratam in ſacerdote prædicto ſæviciam obiit & apud *Salopiam* tumulatus. Circa hæc tempora *Herebertus* dictus *Loſanga* Abbas quondam *Remeſiæ* ſet tunc epiſcopus *Tedfordiæ*, magna in *Anglia* fomes Symoniæ extitit, eo quod ſedem ſuam à rege emerat. Hic tamen poſtquam erroneum juventutis impetum defleviſſet, *Romam* ivit, inde rediens ſedem ſuam uſque *Norwicum* tranſtulit, ubi quidem celebre cœnobium fundavit de rebus utique ſuis non epiſcopalibus. Set & apud *Tedfordiam* monachos *Cluniacenſes* inſtituit locupletes quidem in ſeculo & ſplendidæ religionis. Sic igitur correctus eſt *Herebertus* duplici quidem pronoſtico, uno videlicet prædeceſſoris ſui *Herfaſti* indicio quod erat, *Non hunc ſet Barabam:* & ſuo proprio, quod erat, *Amice, ad quid veniſti?* Quo audito, lacrimabiliter ait, *Male intravi fateor, ſet per Dei gratiam bene egrediar*; unde ſæpius poſtmodum illud *Petri* recoluit, *Erravimus juvenes, emendemus ſenes.* Interea rex *Willielmus* de *Normannia* rediens cum primo magnam aulam *Weſtmonaſterii* aſpexiſſet, dixit, Eam debitæ magnitudinis dimidia parte carere, qua de cauſa ipſam aulam propoſuerat ordinaſſe pro camera. § *Item ibidem capitulo decimo.* Circa hos dies in *Burgundia Cabilonenſi* dioceſi ordo *Ciſtercienſis* incepit, iſto modo. Quidam *Herdingus Stomps* nomine, *Anglus* natione, à puero *Schireburniæ* monachus *Scociam* tandem adiit, poſtmodum *Franciam* conſcendit, ubi liberalibus artibus intendens divini amoris ſtimulos accepit, *Romam* denuo cum quodam condiſcipulo adiit. Hos duos nulla unquam moleſtia aut obex impedivit quin pſalterium cotidie cantarent. Spirabat ejus animus quod poſtmodum adorſus eſt, nam tandem *Burgundiam* regreſſus in *Moleſino* magno & novo monaſterio crinem dejecit, ubi primo regulæ elementa olim viſa facile deprehendit. Cum autem alia propo-

Will. II. proponerentur observanda quæ nunquam viderat aut audierat in regula *Benedicti*, rationem illorum efflagitare cœpit modeste sane, ut monachum decet, « Ratione, inquit, summus autor omnia fecit, rati« one regit, eaque ratione sistunt elementa, moven« tur sidera, & nostra debet subsistere natura, quæ « quia sæpe per desideria vel ignorantiam à ratione « excidit, legibus revocatur; unde & regula beati « *Benedicti* ad hoc processit, ut fluxum naturæ per « rationem revocaret; In qua regula licet quædam « contineantur quorum rationem penetrare non va« leo, auctoritati tamen adquiescendum puto. Ra« tio namque & auctoritas divinorum scriptorum « quamvis dissonare videantur, unum idemque sunt. « Cum igitur Deus nichil præter rationem facit aut « reficit, quomodo credam sanctos patres Dei se« quaces aliquid præter rationem statuere, tanquam « soli auctoritati debeamus fidem & non rationi? « Igitur eorum quæ auditis aut rationem afferte aut « auctoritatem. Et ex regula beati *Benedicti*, quæ « ratione & auctoritate subnixa est, date exempla; « Quod si non poteftis, frustra profitemini illius « prærogativæ cujus contempnitis sequi doctrinam. Hujus sententia ab uno in alium transiit, multos movit ne forte in vacuum currerent aut in vanum cucurrissent: Decernitur igitur solam medullam regulæ resecatis superfluis sectandam fore. Agit Abbas sedulo ut omnes assentiant; set difficile est à mentibus avelli quod ab antiquo inseritur. Soli xviij. monachi cum abbate *Herdyngo* monasterium illud dimittunt, pronunciantes regularem puritatem non posse servari in loco, ubi opum congeries, ciborum indigeries reluctantem animum suffocarent. Igitur *Cistercium* adivit, locum prius saltuosum nunc monasterium famosum, quod quidem ope archiepiscopi *Viennensis* & postmodum papæ adjutorio multum promotum est. Post hoc anno gratiæ M.C.xxxv. ordo ille per quendam *Walterum Espec* in *Angliam* adductus, constructo monasterio *Cisterciensis* ordinis apud *Rivallem*. Ista sunt quæ in eorum Collegio asperiora videntur. 1. Quod videlicet nichil pelliceum aut lineum aut laneum subtile quale est staminum vestiunt. Femoralia nisi in via non ferunt. Duas tunicas cum cucullis habentes hyeme non augent, set æstate possunt minuere si volunt. Vestiti & cincti dormiunt. 2. Nunquam post matutinas ad lectum redeunt, set ita horam temperant ut ante laudes aurora lucescat. 3. Statim post laudes primam cantant, post quam ad opera exeunt. 4. Quod faciendum de die sine lucerna consummant. 5. Nullus ab horis & completorio abest nisi infirmus. 6. Celerarius & hostilarius post completorium exeunt, & cum silencio hospitibus serviunt. 7. Abbas nil sibi nisi quod aliis licere permittit, ubique cum grege præsens nisi solum in mensa, propter hospites, set & tunc tantum duo fercula ministrantur. 8 Sanguinem & carnem nullus nisi infirmus percipit. Ab idibus *Septembris* usque ad Pascha tantum semel in die comedunt, exceptis diebus dominicis. 9. Nunquam claustra sua nisi causa operis manualis exeunt, nec ullicubi nisi Abbati vel Priori colloquentes. 10. Horis canonicis nulla apendicia adjiciunt. Præter vigilias pro defunctis *Ambrosianum* officium exercent. Hospitum & infirmorum curam habent. Ista Abbas ille *Molunensis* primo impetu acriter fecit, & alios agere compulit, set procedente tempore pœnituit, homo prius delicate nutritus. Cujus voluntatem aliqui monachorum cognoscentes procurant Willi. II. literas Papæ revocatorias, Quibus Abbas ille ad monasterium pristinum reducitur; sequebanturque eum omnes præter octo, qui *Albericum* Abbatem sibi constituunt, & *Herdingum* Priorem. Set iste *Stephanus Herdingus* ibidem postmodum Abbas effectus xv. monasteria erexit, & septem incepit. In tantum igitur diebus illis religio illa excrevit, ut illi de *Cistercio* forent omnium monachorum exercitium, studiosorum speculum, desidum westrum.

Item ibidem capitulum xj. *Paschalis ij.* post *Urbanum* sedit papa annis xviij. mensibus v. qui xiij. episcopatus sui anno una cum Cardinalibus incarceratus est per Imperatorem *Henricum* iv. *Romam* invadentem, nec liberari potuit donec jurasset *Henrico* fidelitatem, promittendo ei investituras prælatorum cum annulo & baculo, Quod nunquam excommunicaret Imperatorem. Super quibus privilegium ei superscripsit. Set anno sequenti celebrato *Romæ* Concilio Papa dampnavit dictum privilegium in hunc modum. « Amplector omnem sacram « scripturam, vetus & novum testamentum, legem & « prophetas, evangelia & canones apostolorum, « omnia Concilia universalia & decreta *Romano*« *rum* Pontificum, quod tenuerunt teneo, quod « dampnaverunt dampno, potissime illud privilegium « quod pocius vocandum est pravilegium nuper « *Henrico* concessum dampnamus in æternum.

Mortuo *Willielmo Dunelmensi* episcopo rex contulit episcopatum *Waltero* senioris *Willielmi* capellano quondam, mediantibus mille libris. Hic reos ad ecclesiam sancti *Cutberti* fugientes abstraxit, monachos loci eciam invitos secum in aula sua prandere fecit. Cibos vetitos publice apposuit, mulieres vultu & veste procaces sparsis post tergum crinibus ministrare constituit, ubi vix quisquam irreprehensus abcessit; quoniam si oculos averteret ipocrita, si jocis alluderet, irreverens diceretur: Hic tamen gloriam nonnullam promeruit, pro eo quod ipso procurante corpus *Cutberti* è mausoleo levatum sit recentibus vestibus circumdatum, caputque regis *Oswaldi* inter brachia ejus est repertum. *Osmundus* episcopus *Sarisburiensis* obiit. Hoc quoque anno fluctus marinus per *Thamisiam* ascendens villas submersit. Diabolus visibiliter loquebatur de regis malicia cum hominibus, & morte festina. De quo rex præmunitus omnia parvipendit. Hoc eciam anno *Hugo Cluniacensis* vidit per somnium regem *Willielmum* coram Deo adductum & dampnatum. Quod & *Hugo* retulit *Anselmo* exulanti. Vidit eciam rex ipse per somphium se flebotomii ictu sanguinem emittere qui solem obnubilavit, unde & sæpius inclamitavit Sancta *Maria*, sancta *Maria*; Sompno excusso lumen afferri & cubicularios non decedere jussit: Igitur tertio nonarum *Augusti* anno gratiæ M.C. An. Dñi 1100.
regni sui xiij. ætatis suæ xliij. in nova foresta sagittatus à *Waltero Tyrel* sibi familiari dum cervum intenderet, occubuit paucis plorantibus. Evasit *Walterus* nemine insequente: sicque in reda caballaria rex impositus sensim sanguinem distillans usque *Wyntoniam* deducitur. Infra turrim episcopi sepelitur quæ infra annum cecidit, vir ille ingentia præsumens & ingentiora proponens si fatum vitæ suppetisset. Denique ante proximum diem mortis suæ interrogatus ubi festum natale tenere vellet, Respondit, *Pictavis*, eo quod Comes loci illius *Jerosolimitanum* iter gestiens ei terram suam pro pecunia erat invadiaturus.

Willel. II. diaturus. Nullum Concilium Episcoporum celebrari permisit. Honores ecclesiasticos passim vendidit; nam & die obitus sui tres episcopatus, scilicet *Cantuariensem*, *Wyntoniensem*, *Salesburiensem*, & xij. monasteria in manu sua tenuit aut ad firmam tradidit. Hæres omnium enim esse cupiebat. Propter discidium quod tunc in *Romana* ecclesia erat inter *Urbanum* papam, & *Wybertum* antipapam, *Romanum* tributum denegabat. At quamvis operibus fuisset levis; in verbis tamen stabilis fuerat, adeo ut si cui bonum vel malum promitteret, inde securus esse posset: Et cum esset pecuniæ avidissimus, quoddam tamen semel gessit memoria dignum. Defuncto nempe quodam abbate semel in *Anglia*, duo monachi collecta magna summa pecuniæ regem adeunt ut abbatis officium alter alterum supplantando optinerent; cum quibus quidā tertius monachus ea intentione perrexit ut abbatem constitutum humiliter domum duceret: Cumque coram rege illi duo starent ut unus altero plura promitteret, rex à tercio monacho tunc tacente quid dare vellet inquisivit, At ille se nichil promittere aut dare velle respondit; Accede, inquit rex, tu solus dignus es tam sacrum onus subire. Reliqua vitam hujus regis *Willielmi* concernentia vide inferius in vita *Anselmi* capitulo xiv.

Leycestrensis. Iste *Willielmus* multum deditus & diligens erat regalia castra & ædificia excellentiora construere atque palacia, prout castra *Dorobernia*, *Wyndesora*, *Norwychi*, *Excestria* & magna aula *Westmonasterii*, & multa alia ejus industria opera testantur. Nec præcesserat rex aliquis in *Anglia* ante sua tempora qui tot & talia aggressus fuerat ædificia. Et legitur de eo quod ad mala quæque de die in diem semper pronus & proclivus fuerat atque paratus, ad bona quæque quasi semper hebes. Hic *Willielmus* fecit forestas in multis locis per medium regni, & inter *Southamtonam* & Prioratum de *Twynam* qui nunc vocatur **Crystischyrke** prostravit & exterminavit viginti duas ecclesias matrices cum villis, capellis & maneriis atque mansionibus; secundum vero quosdam lij. ecclesias parochiales, & fecit de loco illo Forestam novam quam vocavit suum novum herbarium, & replevit eam cervis, damis & aliis feris parcens illi per vij. annos primos venatus gratia. Quæ vastaverunt blada & segetes in magnum gravamen compatriotis: Et tantam exercuit per forestas duritiam, quod pro dama hominem suspenderet, pro lepore xx. s. plecteretur, pro cuniculo x. s. daret.

An. Dñi 1100. Igitur, ut ante dictum est, iij. nonarum Augusti per *Cistrensem* anno gratiæ M.C. regni sui xiij. ætatis liij. venit in novum herbarium suum, scilicet novam forestam, cum multa familia stipatus, venandi gratia, set sibi gratia dura; Cum arcubus & canibus stetit in loco suo, & quidam miles sibi nimis familiaris *Walterus Tyrel* nomine, prope eum ex opposito loco, ut moris est venantium, cæterique sparsim unusquisque cum arcu & sagitta in manu expecteoli pro præda capienda. Interea accidit miræ magnitudinis cervum præ cæteris præstantiorem regi appropinquare, videlicet inter regem & dictum militem, at rex tetendit arcum volens emittere sagittam credens se interficere cervum, set fracta corda in arcu regis cervus de sonitu quasi attonitus restitit circumcirca respiciens, & inde rex aliqualiter motus dixit militi ut cervum sagittaret. Miles vero se sustinuit. At rex objurganter cum magno impetu præcepit ei, dicens, Trahe trahe arcum ex parte diaboli, & extende sagittam, alias te pœnitebit. At ille emisit sagittam volens interficere cervum, percussit regem per medium cordis & occidit eum, ibidemque exspiravit. *Walterus* evasit nemine insequente. Rex vero vehitur apud *Wyntoniam* super redam caballariam impositus. In cujus sepultura luctus defuit. Omnes gaudium de ejus morte arripiunt, adeo quod vix erat quispiam qui lacrimam emiserit, set omnes de morte ejus lætati sunt. *Henric.*

CAP. VIII.

SIc igitur isto modo *Willielmo* mortuo, *Robertus* frater ejus in *Normannia* contra inimicos sibi infestos in guerra sua occupatus est in eodem tempore. Iste *Robertus* semper contrarius, & adeo innaturalis extiterat Baronibus regni *Angliæ*, quod plenario consensu & consilio totius communitatis regni imposuerunt ei illegitimitatem quod non fuerat procreatus de legitimo thoro *Willielmi* Conquestoris, unde unanimi assensu suo ipsum refutaverunt, & pro rege omnino recusaverunt, & *Henricum* fratrem in regem erexerunt. *Robertus* autem audiens de coronatione fratris sui junioris impetuose venit in *Angliam* cum exercitu magno, quærens bellum contra fratrem suum; & clamans regnum. *Henricus* vero cum favore & auxilio Baronum suorum viriliter resistebat. Ingruit igitur bellum apud *Lincolniam*, ubi prædictus *Robertus* victus est & contritus cum toto exercitu suo, omnesque alienigenæ mortui & penitus deleti sunt. *Robertus* vero captus pudorosæ & immani morti adjudicatus est. *Henricus* vero frater ejus non sustinens ignominiam tantam protendere in sanguine suo, institit erga Barones suos & impetravit ab eis, quod prædictus *Robertus* deberet exoculari & excæcari cum batili ardenti, sicque apud *Lincolniam* perpetuo carceri mancipatus ibidem quiescit humatus.

Mortuo sine liberis rege *Willielmo Rufo* qui concubinis semper usus fuerat, successit in regnum junior *Henricus* frater ejus, nonis Augusti apud *Wyntoniam* electus, & à *Mauricio Londonensi* episcopo apud *Westmonasterium* consecratus, nam tunc *Anselmus* aberat. *Cistrens. lib. 7. c.* Hic tercio paterni regni anno in thoro regio genitus in liberalibus artibus suum primum protrivit tirocinium, quem aliquando à fratre suo *Willelmo* læsum pater consolatus est in hunc modum; Ne fle, meus fili, nam & tu rex eris. Hic igitur ultimo paterni regni anno ætatis suæ xix. à patre suo factus est miles, ivit cum patre *Normanniam*. Et cito post paterno funeri astitit ut supradictum est, cæteris fratribus quo sors quemque tulerat dilapsis; Quapropter paterna benedictione, maternaque hæreditate thesaurisque subnixus fratrum supercilium parum exhorruit. Inclinatior tamen *Roberto* superiori fratri suo propter animi mansuetudinem, econtra ille *Robertus* noxia semper facilitate delatoribus credulus fratrem vexabat. Insuper & tria millia marcarum in testamento paterno *Henrico* relictarum *Robertus* in stipendiarios suos milites absumpsit. Erectus itaque *Henricus* in regem, annuente maxime *Henrico Warwycensi* Comite sibi prius familiari, ecclesiam liberam fecit, forestas tamen in manu sua tenuit, leges *Edwardi* cum emendationibus suis observavit, pensiones noxias remisit, effeminatos de curia sua propulit. Lucernarum

rum uſum tempore patris ſui intermiſſum reſtituit de nocte in curia ſua. *Ranulphum Dunelmenſem* epiſcopum apud turrim *Londoniæ* reclufit. *Anſelmum Cantuarienſem* archiepiſcopum tunc exulem revocavit. Mercatorum falſam ulnam caſtigavit adhibita brachii ſui menſura. Libentius bellabat conſilio quam gladio. In cibando magis temperans eſuriem quam urgens ingluviem. Potationi præter ſitim nunquam indulgens, crapulam in ſe & in ſuis ſemper execrans. Poſt multas controverſias inter ipſum & *Anſelmum* ventilatas, inveſtituras Prælatorum per ſecularem manum faciendas Deo & beato *Petro* reſignavit. Tandem celebrato *Londoniæ* Pontificum Concilio, amotis pellicibus *Matildam Malcolmi* regis *Scotorum* filiam duxit in uxorem, quam venerabilis *Anſelmus* die ſancti *Martini* in reginam coronavit. Hæc *Matilda* filia fuit ſanctæ *Margaretæ* reginæ *Scotiæ*.

Mortuo hoc anno *Thoma Eboracenſi* epiſcopo ſucceſſit *Giraldus*, vir quidem ut fert rumorum licentia libidini & maliciis obnoxius. Sub ejus nempe pulvillo cum in viridario quodam decederet inventus eſt codex curioſarum artium, videlicet *Julius Firmicus*, quem ſecrete & meridianis horis lectitabat. Quam ob rem clerici eccleſiæ ſuæ eum ſub cœli ceſpite extra eccleſiam vix ſepeliri permiſerunt. Interea Comes *Robertus* frater hujus regis audita morte fratris ſui *Willielmi Rufi*, de terra ſancta rediit in *Apuliam*, & inde in *Normanniam*, parans ſe in *Angliam*. Quo audito, multi de proceribus clam vel palam à rege *Henrico* ſe ſubtraxerunt fictis quibuſdam occaſiunculis vocantes eum Godrych Godefadyr, & pro *Roberto* Comite clam miſerunt. Ad hæc *Radulphus Dunelmenſis* epiſcopus nuper incarceratus fune nacta de Turri *Londonenſi* evaſit, *Normanniam* adiit, *Robertum* Ducem contra regem *Henricum* inſtigavit. Erat nempe iſte *Robertus* primogenitus regis *Willielmi* conqueſtoris exilis corporis, pinguis aqualiculi. Qui primo tirocinio ſuo parenti morem geſſit, ſet poſtmodum juvenili calore & fatuorum conſilio impulſus *Normanniam* ſuperſtite patre tentabat habere, quod cum pater negaſſet, iratus abſceſſit inſultus in patriam faciens. Primo quidem patre hoc cachinnante, ſet poſtmodum dicente, Per reſurrectionem Chriſti probus erit *Robertus* meus *curta ocria* filius meus: cæterum nichil habens *Roberto* quod ſuccenſeret quia lepidæ formæ, faceti eloquii, virtutis ingentis, ſolidi conſilii. Poſtremo tamen tempore pater contra eum adeo eſt infenſus, quod eum hæreditate *Angliæ* privavit, comitatu *Normanniæ* vix ei relicto. In terra ſancta multa egregia geſſit. Ita ubique mirabilis ut nunquam per Chriſtianum aut Paganum de equo dejici potuit. Denique cum in Sabbato Paſchali apud *Jeroſolymam* inter cæteros aſtaret Chriſtianos, expectans ignem more ſolito de ſupernis in cereum alicujus deſcendere, cereus ejus divinitus accenſus eſt, unde & ab omnibus in regem *Ieroſolymorum* electus eſt, ſet audita morte fratris ſui regis *Angliæ*, regnum *Jeroſolimitanum* recuſavit, non reverentiæ contuitu ſet aut laboris metu, aut regni *Anglicani* cupidine. Qua de cauſa nunquam poſtmodum in bello fortunatus fuit. Hic quoque in redeundo de *Ieroſolyma* duxit in uxorē filiam *Willielmi de Averſana* in *Apulia*, mulierem ſpectatiſſimæ formæ, quam poſt paucos annos morbo amiſit deceptam ut dicunt obſtetricis conſilio, quæ ligavit mammas ejus poſt partum effluentes lacte habundantiſſime. Filium tamen habuit egregiæ indolis *Willielmum*. Pro fœminæ connubio infinitam pecuniam nomine dotis receptam *Robertus* cito dilapidavit. In *Angliam* veniens ut fratri ſuo *Henrico Angliam* præriperet, collecto undecunque grandi exercitu apud *Porteſmudam* applicuit, ſet mediantibus regni prudentioribus ea conditione pax reformata eſt, ut ſingulis annis *Robertus* tria millia marcarum perciperet, & qui altero ſuperviveret hæres alterius foret, ſi tamen ſine maſculo hærede decederet. Set anno ſequenti *Robertus Angliam* veniens ad petitionem *Matildis* reginæ illam penſionem remiſit. Inde *Robertus* rediens apud *Normannos* parvipenſus eſt; in tantum quod *Normanni* advocarunt regem *Henricum* contra *Robertum*, qui pluries adventans totam *Normanniam* præripuit paulatim exceptis *Rotomago*, *Cadomo* & *Phaleſio*, in quibus urbibus *Robertus* paſſim vagatur. Qua de re *Cadomenſes* offenſi regem *Henricum* invitaverunt, & portas ſuas contra *Robertum* clauſerunt. Inde *Robertus* cum ſolo armigero *Rotomagum* fugiens auxilium regis *Francorum* & Comitis *Flandriæ* imploravit. Quo tamen totaliter deſtitutus publicum bellum contra fratrem attemptans victus eſt & captus, ac quoad vixit ſcilicet per 7. annos poſtmodum in cuſtodia detentus. *Henr. I.*

Hoc anno inſurrexit contra regem *Henricum Robertus de Beliſmo* major filiorum *Rogeri de Monte Gomerico* Comitis *Salopiæ* obfirmans caſtella ſua *Salopiam*, Brugg, Arundel, Tikehul. *Wallenſes* eciam plures contra regem excitavit. Set rex infra 40. dies omnes illos inimicos cepit, *Walanos* donis & promiſſis corrupit, ipſum Comitem *Robertum Angliam* abjurare coegit. Navigat ille *Normanniam*. Cui cito poſtmodum *Willielmus* qui fuit Comes *Mortonii* in *Normannia* ac eciam comes *Cornubiæ* in *Angliæ*, quia rex ſibi negaverat comitatum *Canciæ*, tranſnavigans ſe adjunxit. Hii duo cum ſuis complicibus in *Normannia* multum graſſabantur. Quo audito rex *Henricus* omnia quæ erant Comitis *Mortonii* in *Anglia* ſibi arripuit, & poſt hæc in *Normanniam* transfretavit, quam ſibi non ſine ſanguine ſubjugavit; Duos Comites prædictos perpetuo carcere mancipavit, Viros quidem ſimulationis & arguciæ plenos. Poſt hæc rex *Henricus* ſummam pacem in *Normannia* relinquens, *Angliam* rediit, Contra fures & falſarios acerbas leges edidit, privationem ſcilicet oculorum, teſticulorum, pugni continentes. Deinde ſubegit *Scotos*, *Walenſes* & *Britones* tranſmarinos, ac eciam regem *Lodowycum*. Deinde perendinante rege *Henrico* in *Normannia* acceſſit *Kalixtus* Papa prope *Normanniam* ut inter cætera *Henricum* regem de incarceratione fratris ſui *Roberti Ieroſolimitani* peregrini aſperius conveniret, ſet veriſimilibus reſponſis receptis conquievit; Poſſunt enim communes loci illius ad quamvis partem inflecti per facundiam Oratoris quam præſertim exornant exennia, & ut nichil pompæ deeſſet fecit rex juvenculos quoſdam filios Comitis de *Melento* illaqueare Cardinales tunc præſentes ſuis tortilibus ſophiſmatibus, unde non puduit Cardinales fateri, occiduas plagas majori florere peritia literarum quam ipſi audiſſent. *Hugo* Comes *Ceſtrenſis* nepos regis *Willielmi* conqueſtoris ex parte ſororis obiit, cui ſucceſſit filius ſuus *Ricardus* puer 7. annorum. *Anſelmus* celebrato concilio

Item Ibidem, c.13. Ciſtrenſis.

Henr. I.

cilio *Londoniæ* plures Abbates deposuit, traditiones dignitatum ad firmam prohibuit. *Sodomitas* quolibet die dominico excommunicandos censuit. Set & hoc postmodum retractavit, nam publicatio hujus vicii pravis mentibus fomes fuit majoris audaciæ similia perpetrandi. Uxores quoque sacerdotibus inhibuit [*Leycestria* anno gratiæ M.Cij.] prius non prohibitas.

Cestrensis eodem capitulo.

Orta est discordia inter regem & *Anselmum* eo quod nollet consecrare Prælatos qui recipiebant investituras de manibus laicorum; præsertim cum nuper dominus Papa hoc interdixerit sub anathemate. *Giraldus* tamen *Eboracensis* archiepiscopus tales consecravit, unde motus *Anselmus* Papam adiit. Gens *Flandriæ* propter desolationem patriæ suæ per jactationem æquoreæ arenæ diu vagabunda locum habitationis à rege *Henrico* expetiit & obtinuit ad orientalem plagam *Angliæ* juxta *Twedam*. Qui tamen postmodum sub anno regni sui xj. translati sunt in *Westwalliam*. Corpus sancti *Cutberti* 414. post sepulturam ejus anno ob quorundam Prælatorum incredulitatem cum capite sancti *Oswaldi* repertum est incorruptum. 7. Idus Junii quatuor albi circuli circa solem sunt visi. Hoc anno prima ebdomada quadragesimæ feria sexta circa vesperam stella insolita visa est lucere inter austrum & occidentem, & sic lucebat quotidie eadem hora per xxv. dies; cui ingens trabes visa est de orientali parte occurrere. Postmodum in cœna Domini visæ sunt duæ lunæ plenæ parum ante diem, una in oriente & altera in occidente. Quo quidem anno factum est execrabile discidium inter *Henricum* Imperatorem patrem, & *Henricum* filium suum, adeo ut filius patrem incarceraret. Quo eciam anno *Anselmus* concordatus est cum rege *Henrico Beccum* veniente, & inde transmissus est in *Angliam*.

Item ibidem c. 19. *Cistrensis*.

Hoc anno *Henricus* 4. filius *Henrici* 3. cepit imperare apud *Teutonicos*, & regnavit pro ix. annis. Hic patrem proprium conjecit in vinculis, quibus & obiit. Papam *Paschalem* cum Cardinalibus cepit & incarceravit prout supradictum est, qua de causa ut putatur carnali progenie caruit quamvis *Matildam* filiam regis *Angliæ Henrici* in uxorem duxisset; Tandem ad cor rediens jura ecclesiæ *Kalixto* Papæ libere resignavit, sicque secundum veriorem opinionem exul sponte factus clam uxore relicta apud *Cestriam* obiit. Celebratum est *Londoniæ* Concilium sub *Anselmo*, ubi annuente rege statutum est ut nunquam deinceps rex aut aliqua laica persona investituram faceret cum anulo & baculo. Quo eciam in tempore *Giraldus Eboracensis* archiepiscopus impositis manibus suis inter manus *Cantuariensis Anselmi* subjectionem & obedientiam illi fecit. Deinde 4. idus Augusti *Anselmus* uno die consecravit apud *Londoniam* 5. episcopos, scilicet *Wyntoniensem*, *Sarisburiensem*, *Exoniensem*, *Herfordensem*, & *Glamoragacensem*, quod à diebus *Plegmundi* non contigit. Hoc anno rex *Henricus* statuit ut fures suspenderentur, falsarii oculos & genitalia amitterent, & ut denarii & oboli essent rotundi. *Philippus* rex *Francorum* obiit. *Lodowicus* filius suus successit. *Giraldus Eboracensis* archiepiscopus obiit. Cui successit *Thomas* nepos *Thomæ* senioris, & præsedit ibi 7. annis. Rex *Henricus* fecit sedem episcopalem apud **Ely**, instituens ibi *Herveum* nuper *Bangorensem* Præsulem. At quia in hoc partem *Lincolniensis* diocesis detruncaverat conferendo pagum *Cantibrigiæ* sedi *Heliensi*, ideo contulit episcopo *Lincolniensi* villam suam regiam scilicet **Spaldyng**. Hoc anno in ebdomada Paschali sanctus *Hugo Cluniacensis* Abbas postquam sibi apparuissent beata virgo, sanctus *Petrus*, beatus *Hillarius*, obiit. Hoc eciam anno venerabilis *Anselmus* obiit *Cantuariæ* 11. kalendarum Maii. Et die sequenti quæ contigit in cœna Domini, balsamo divinitus misso perunctus sepelitur. Et vacavit sedes *Cantuariensis* pleno quinquennio. Interimque res ecclesiæ expendebantur in usus regios. Et cum rex sæpe moneretur ut ecclesiæ viduatæ consuleret, miti hoc differebat responso, sic inquiens. Optimos viros per patrem & fratrem suum institutos fuisse archiepiscopos, se quoque nolle in hoc degenerare, sed optimum virum pro posse ad hoc captare velle. Talia responsa juris & æqui videbantur plena, set agger pecuniæ de episcopatu levatæ regis animo blandiebatur. Set quamvis *Anselmi* vitã *Edmerus Cantuariensis* monachus ad plenum descripsit; nonnulla tamen juvante *Willielmo Malmisburiensi* succinctius sunt dicenda. *Anselmus* igitur in *Augusta* civitate *Alpium* oriundus & pueritia literatus & castus, dum iram patris sui quam nullo obsequio lenire potuit, longius fugeret, *Beccum* in *Normannia* sub *Lanfranco* confovendus accessit, ubi prope 26. agens annum monachus effectus est. Post triennium vero translato ad *Cadomense* monasterium *Lanfranco Becci* Priore ipse *Anselmus* sub *Herlewino* Abbate Prior est institutus, parcimoniæ, jejuniis, institutionique juvenum per 15. annos potissime intendens. Frequenter dicere solet, *se malle esse sine peccato in inferno quam in cœlo cum peccato*. Opuscula literata & multa composuit, cum quibus & nostram credulitatem quam alii auctoritatibus extorquere satagunt, ille rationibus & invincibilibus argumentis roboravit, adeo ut præcedentium excogitata non solum vinceret, immo in unum acervum cogeret. Discretione quoque & patientia omnium suorum devicit animos æmulorum. Post 15. autem Prioratus sui annum defuncto *Herlewyne* primo *Beccensi* Abbate ipse *Anselmus* in Abbatem *Beccensem* promotus est. Et 5. annis ab *Anglia* tunc abstinuit quamvis plurimæ ad veniendum causæ eum urgerent, ne forsitan archiepiscopatum *Cantuariensem* per mortem *Lanfranci* tunc vacantem ambire videretur; set tandem tribus de causis *Angliam* venire coactus est prout supradictum est. Fiebant tunc in *Anglia* sub rege *Willielmo Rufo* deprædationes, proscriptiones & confiscationes. Nam tolerabilius fuisset unius hominis imperium ingemiscere quam novis & recenter succedentibus dominis subjacere; Inter hæc apud episcopos grande silentium latrare non valentium aut non audentium intra conscientiam strangulabatur judicium propter unius hominis metum. Nam quid attinet loqui ubi loquendo irrites odium nec ullum nanciscaris emolumentum? Erat tunc spes evadendi hæc mala si *Anselmus* signifer primus umbo publicus fieret archiepiscopus. Rex siquidem *Willielmus* cuncta sibi benigne dicta aut turbida ira aut facetis salibus eludebat, quippe non permisit ut orationes fierent pro eo aut pro statu ecclesiæ, *Orate*, inquit, *quod vultis, ego faciam quod placebit*. Sed ipse tandem gravi infirmitate depressus *Anselmum* vocavit, & consensu episcoporum ipsum archiepiscopum fore designavit. At ille renitens in hunc modum allegat,

Si

Hen. I.

Si tauro indomito, id est *Willielmo Rufo*, ovis vetula, id est *Anselmus* copuletur, pro disparilitate trahentium aratrum ecclesiæ non recte incederet; Veruntamen *Anselmus* investitur & consecratur. Sed rex convalescens pejor quam ante effectus. Hortantibus eum ad bonum amicis suis, respondere solebat, Per vultum de *Luca* nunquam Deus me habebit bonum pro malo quod mihi irrogat. Denique rex ipse ad congregandum rapax, ad effundendum prodigus, quemcunque quicquam offerentem turbide exterruit nisi quantitas dati suæ conveniret menti. Unde cum beatus *Anselmus* 50. libras regi offerret nec ipse reciperet, *Anselmus* eas pauperibus distribuit.

Signa diversa per *Angliam* visa sunt. Nam terræ motus maximus apud *Salopiam*; & flumen **Trente** apud **Snottinggam** à mane usque ad terciam ita desiccatum est, ut homines sicco pede transirent; Et stella comata apparuit mense Junii per tres ebdomadas. Tunc quoque extitit hiems asperrima, fames valida, mortalitas hominum, lues animalium, stragesque avium mutuo concertantium.

Henricus rex construxit monasterium de *Hyda* extra muros de *Wyntonia* quod prius infra urbem fuerat. Quo anno *Henricus* quartus Imperator *Alemaniæ* desponsavit *Matildam* filiam regis *Henrici* apud *Mogonciam*.

Idibus Octobris magnus aquæ defectus per *Angliam* contigit, ita ut inter Turrim *Londoniæ* & pontem *Thamesiæ* fuit aqua vadabilis hominibus & equis per diem naturalem. Hoc anno coacto Concilio apud *Wyndusoram* destinavit *Henricus* rex *Faricium* Abbatem *Habindonensem* ad sedem *Cantuariensem*, sed pondere negotii ad examen episcoporum devoluto, ipsi prætulerunt *Radulfum*, *Roffensem* tunc episcopum. Eo quoque anno *Thurstanus* quidam in archiepiscopum *Eboracensem* est electus. Qui licet à rege sæpius esset amonitus ut subjectionem canonicam faceret *Radulpho Cantuariensi*, potius elegit dignitati cedere quam *Cantuariensi* obedire. At dum privatus cederet solitis obsequiis destitutus, æger ipse ambitione facti pœnituit, regem ultra mare sequutus est, ubi Papa *Paschalis* procurantibus id clericis *Thurstini* epistolam regi direxit pro restitutione *Thurstini*. Qui cum ad sedem *Eboracensem* redisset, & obedientiam canonicam *Cantuariensi* facere adhuc detractasset, renovatur antiquum discidium. Quamobrem statuit *Remis* ad Concilium generale concurrere pro discisione causæ suæ, ubi Papa primo promisit *Cantuariensi Radulpho* nichil contra dignitatem *Cantuariensis* ecclesiæ statuere, immo tale privilegium videbatur concedere. *Quæcunque auctentica & à prædecessoribus nostris concessa habet ecclesia vestra, ea nullatenus minuimus set inconcussa volumus observari.* Hic si dominus Papa expresse diceret has & has dignitates habet ecclesia vestra, absolveret litigium, sed nunc reliquit indeterminatum; sed calidus lepos *Romanorum* novit se ad oratorum convertere versucias, ut quæ vult cassa suspendat ambage, non parcens laboribus dummodo suis consulat profectibus; unde & dominus Papa recedentibus nunciis regiis inflexus favoribus aut muneribus, callidius quam tantum virum decuit *Thurstanum* spreta antiquitatis regula consecravit, pallium tradens; & licet rex *Henricus* ex hoc plurimum indignatus terram suam *Thurstano* prohiberet, Apostolicis tamen literis perterritus est, Quibus comprehensum fuerat ut aut *Thurstanum* admitteret, aut ipse rex anathemati subjaceret; & *Cantuariensis* officii dignitate suspenderetur. *Radulphus Cantuariensis* ad iracundiam & paralysim plurimum inclinatus, die quo rex *Henricus* mortua prima uxore filiam Ducis *Lotoryngæ* duxerat, episcopum *Sarisburiensem* ad id peragendum sacris indutum exuviis cedere coegit, & *Wyntano* episc. hoc officium delegavit. Postera autem die cum regem *Henricum* videret præter sui consciențiā coronatum, accessit ad eum dicens, Injuste es coronatus, Tu igitur aut abstinebis à corona, aut ego à Missa. Cui rex ait, Pater quia perperam actum est corrige. Vix igitur *Radulphus* procerum precibus est inflexus quin regiam coronam de capite regio excussisset. Vir quidem religione, literatura & affabilitate præstans, nullius delicti suspicione facile notabilis nisi quod ad jocos & risus inclinatior erat quam gradum & ætatem suam decebat, dicebaturque nugax. Hiems asperrima extitit, ita ut multi pontes per *Angliam* resolutione glaciei frangerentur. Mense Maio advolaverunt in terram *Ierosolymorum* tam multæ locustæ devorantes vineas, arbores & sata, factaque tali expeditione diurna aliæ pedites aliæ volantes ad sua hospitia vespere recesserunt. Apud *Italiam* terræ motus duravit per 40. dies ita ut domibus plurimis eversis, villa una pergrandis mota fit totaliter de loco suo ad alium longe positum. *Paschalis* Papa obiit. Successit *Johannes Gaitanus* qui & *Gelasius* 2. dictus est. Hic prioris Papæ Cancellarius, sedit anno & dimidio. Audiens autem *Henricus* Imperator privilegium suum de investitura clericorum revocatum, ascendit *Romam* ut de *Paschali* Papa gravius se vindicaret, sed audita morte *Paschalis* Papæ intrusit in papatum quendam à Papa nuper excommunicatum, *Mauricium* cognomento *Burdunum Bacharensem* episcopum quem *Gregorium septimum* nominavit. *Gelasius* vero Papa cum Cardinalibus præ timore Imperatoris relicta *Roma* navigavit *Ianuam*, & inde pedestri itinere venit *Cluniacum*, ubi & obiit; ibi tunc Cardinales erexerunt in Papam *Guidonem Viennensem* archiepiscopum quem *Kalixtum* 2. vocaverunt. Isto anno obiit dominus *Florencius Wygorniensis* monachus, cujus literato labore plurimum adaucta est præsens historia.

Cap. IX.

Leycestrensis.

Cumque mirabilis discordia orta esset inter reges *Angliæ* & *Franciæ*, rex *Angliæ Henricus* glorioso potitus triumpho ipsum regem *Franciæ Lodovicum* devicit in *Francia* in bello, & ipsum regem *Lodovicum* cum multis *Francigenis* duxit secum in *Angliam* anno gratiæ M.C.xix. An. Dñi 1119.

Orta est discordia inter reges *Franciæ* & *Angliæ*, Rex *Angliæ Henricus* gloriose devicit regem *Franciæ* in bello. Post hæc rex *Henricus* copulavit *Willielmum* filium suum primogenitum filiæ *Fulconis* Comitis *Andegaviæ*; Et tunc facta est pax inter reges, quia *Willielmus* prædictus tenuit *Normanniam* de rege *Franciæ* & fecit ei homagium pro illa, concedente patre suo *Henrico* rege qui pro culmine majestatis suæ fastidivit facere homagium regi *Franciæ* pro *Normannia*. Tunc quoque rex *Henricus* fecit liberos homines suos de *Anglia* & *Normannia*

Cistrensis l. 7. c. 15.

 mannia

Henric. I. *mannia* facere homagium *Willielmo* filio suo; unde sperabatur quod vaticinium regis *Edwardi* in illo *Willielmo* foret implendum; quo dicebatur, quando arbor præcisa ad truncum rediens pubesceret, remedium foret sperandum. Sed hoc obnubilavit sortis humanæ varietas; nam post triennalem moram regis in *Normannia Willielmus* ille submersus est, ut infra dicetur. Hoc quoque tempore *Fulco* Comes prædictus *Ierosolymam* pergens commendavit comitatum suum *Andigavensem* regi *Angliæ* ad opus generi sui servandum si ipse non rediret.

Item Cistrensis. lib. 7. c. 16.

Calixtus ij. sedit papa annis v. mensibus x. Qui viribus undecunque collectis, cepit & incarceravit *Mauricium* antipapam supradictum: Quem post in camelo poni fecit versa facie sua ad caudam cameli, caudamque pro freno tenuit papam prædedendo. Circa hos dies ordo *Præmostrensis* incepit in *Laodinensi* diocesi, sub patre *Northberto*, qui fuit natione *Coloniensis*. Circa hæc tempora obiit *Matilda* regina *Anglorum*, quæ in primis annis inter moniales *Wyntonienses* educata fuit, & literis instructa. Unde & ut ignobiliores nuptias respueret quas pater ejus ei sæpius optulit, peplum sacri voti gestavit: Quamobrem cum Rex *Henricus* eam thalamo susciperet, res in disputationem venit, resistente *Anselmo*, donec legitimis testibus probaretur eam sine professione, & non nisi causa procorum recusandorum velum gestasse. Hæc itaque duplicem partum enixa masculum & feminam, parere desiit. Inde apud *Westmonasterium* commorans regaliter est exhibita, volente id rege. Cæterum cilicio sub regio cultu convoluta nudipes in quadragesima adibat ecclesiam: Nec horrebat lavare morbidorum ulcera, tractans manibus, basia infigens, & mensam apponens, atque officii divini multum fuit æmula. Iccirco in clericos bene melodes inconsiderate prodiga. Unde & scolastici cantibus & versibus famosi ad eam quasi de toto orbe confluebant. Set & in alios adventantes profuse expendebat: Ita nempe innata est mentibus hominum cupiditas gloriæ, ut vix aliquis eciam bonæ conscientiæ contentus sit boni operis fructibus, quin dulce ducat efferri in vulgus. Unde quod illa hac de causa colonos suos expilaverit, consiliis ministrorum imputari poterit.

Septimo kalendarum *Septembris* solutis navibus apud *Barbeflete* in *Normannia* rex prospere *Angliam* venit; quem primogenitus suus *Willielmus* sequi gestiens, submersus est cum multis nobilibus non longe à terra. Inter quos fuerunt *Ricardus* nothus filius regis, filia regis notha Comitissa *Percie*, *Ricardus* Comes *Cestriæ* cum uxore sua regis nepte, archidiaconus *Herefordiæ* cum aliis C. xl. numero. De quibus nullus evasit nisi unus ignobilis rusticus macellarius, qui tota nocte malo supernatans ad litus mane vectus est, qui totam tragœdiam enarravit; Hii nempe omnes cum temulentis nautis navem novam ingressi, de nocte cito in scopulum non longe à terra impegerunt. Et rupta navi demissus est *Willielmus* regis filius in schapham, qua bene salvari potuisset ad litus regressus nisi ad ululatum sororis suæ rediens recepisset eam in scapham. Scapha enim illa pondere insilientium oppressa omnes submersit, excepto rustico prædicto. Et quod mirandum est, in crastino multum thesauri reperiebatur per litora, set corpora defunctorum nulla, sed æquoreis monstris in pabula cesserunt; Et dicebatur quod pene omnes illi Sodomitæ fuerunt. Insuper & ille *Willielmus* regis primogenitus palam comminatus fuerat *Anglis*, quod si aliquando dominium acciperet super eos, quasi boves ad aratrum trahere faceret. Quin eciam *Ricardus* Comes *Cestriæ* comminatus fuerat, quod cum de *Normannia* rediret monachos *Cestrenses* deleret quos pater suus instituerat; Post hæc *Fulco* Comes *Andegaviæ* prædictus socer *Willielmi* submersi de terra sancta rediens maritavit alterã filiam suam filio *Roberti Courtehose*, cum qua dedit comitatum *Cenomannicum*, eo quod rex *Henricus* retinuerat in *Anglia* dotem filiæ suæ. Post hæc rex *Henricus* maritavit *Matildam* filiam suam *Henrico* quarto *Teutonicorum* Imperatori. Hoc anno rex *Henricus* apud villam de **Wodestoke** fecit magnum parcum. Submerso *Ricardo* Comite *Cestrensi* successit ei *Ranulphus* prædictus de *Gernons*, filius sororis *Hugonis* primi, qui præfuit viij. annis. *Radulphus Dorobernensis* archiepiscopus obiit cui successit *W.* canonicus.

Henric. I.

Circa hos dies ordo *Templariorum* incepit. Hii nempe congregati ex reliquiis Hospitaliorum sedem sibi statuerunt in porticu Templi *Ierosolymitani*, qua de re vocati sunt *milites Templi*; Qui ex reliquiis Hospitaliorum in cibis & armis sustentati ad tantam rerum opulentiam devenerunt, ut filiæ ditatæ matrem supergredi viderentur & suffocare. Qui tandem ob ignominiosam apostasiam & in Christum blasphemiam circa annum gratiæ MCCC. xij. sub Papa *Clemente* quinto deleti sunt.

Iohannes Romanus Cardinalis *Angliam* veniens severissime tractavit contra concubinas sacerdotum coercendas, dicens, Summum scelus esse de latere meretricis surgere ad conficiendum corpus Christi. Eo tamen die, postquam celebraverat ad vesperam, cum meretrice interemptus est. Res apertissima negari non potuit, celari non debuit. Hoc si cuiquam displiceat, taceat ne *Iohannem* sequi videatur.

Honorius secundus post *Calixtum* sedit Papa annis quinque.

Henricus quartus Imperator *Alemanniæ* obiit; & secundum quosdam sepultus est apud *Spiram* cum progenitoribus suis, cum tali epitaphio.

Filius hic, pater hic, avus hic, proavus jacet istic.

Verius tamen videtur *Giraldus* in *Itinerario Walliæ* sentire, ubi dicit, quod *Henricus* ille postquam incarceraverat patrem suum carnalem & patrem spiritualem Papam cum Cardinalibus, tandem ad cor rediens, ultroneus exul factus est, dimissa clam uxore sua *Matilda Anglica*, heremiticam vitam apud *Cestriam* per decennium duxit, ubi ne dum viveret cuiquam innotesceret, *Godescallum* se vocavit, quod sonat, à Deo vocatum. Sic igitur Imperatore latenter digresso, *Matildis* Imperatrix ad patrem suum regem *Henricum* in *Normanniam* rediit, ubi cito post copulata est *Galfrido Plantagenet* Comiti *Andegaviæ*, de quo suscepit *Henricum* ij. postmodum *Angliæ* regem.

Lotharius Dux *Saxoniæ* factus est Imperator post decessum *Henrici*. Celebrato *Londoniæ* Concilio concessum est *Henrico* regi justitiam facere de sacerdotibus fornicariis eorumque concubinis. Set ipse nichil aliud egit quam pecuniam emunxit. Quo anno proceres *Angliæ* juraverunt coram rege servare regnum *Angliæ* ad opus *Matildæ* Imperatricis filiæ suæ, si ipsa patrem sine liberis decedentem superviveret.

Item Cistrensis l. 7. c. 7

Inventio corporis sancti *Mathæi* apostoli in urbe *Tre-*

Henricus I. *Treverensi*, quod sanctus *Augustinus* archiepiscopus illuc advexerat de *Constantinopoli* tempore *Constantini* senioris, ex dono *Helenæ* reginæ.

Innocentius ij. post *Honorium* sedit annis xiij. mensibus vij. *Petrus* enim *Leonis* qui & *Anacletus*, invaserat apostolatum, & facta est turbatio in ecclesia; Nam ille *Anacletus* in paucioribus ecclesiis *Innocentium* de urbe fugaverat, ecclesias *Romæ* spoliavit, de quarum pecunia *Romanos* corrupit; Set *Innocentius* cum cardinalibus apud regem *Francorum* demoratus, concilium *Remis* celebravit, tandem redeundo, *Lotarium* ducem *Saxoniæ* in imperatorem coronavit, cujus ope *Rogerum* ducem *Ciciliæ* & *Apuliæ* qui sibi rebellis fuerat, effugavit. Mortuo primo *Ranulfo* comite *Cestriæ* successit *Ranulfus* ij. dictus de *Meschenes*, filius prioris *Ranulfi*, qui præfuit xxv. annis.

Mortuo comite *Flandrensi Henricus* rex *Angliæ* de beneplacito regis *Franciæ* successit jure consanguinitatis; Et cito post *Matilda* imperatrix repudiata à viro suo *Galfrido*, accessit ad patrem suum in *Normannia* existentem: ubi tres mirabiles apparuerunt ei visiones. Nam primo vidit in somnis rusticorum multitudinem cum instrumentis insilire & debitum expetere. Secundo, vidit armatorum cohortem omnimodis telis in eum sævire velle. Tercio, vidit prælatorum catervam cum baculis pastoralibus minas intentare. Et omnibus his vicibus exiliit rex de stratu suo gladium arripiens, & opem inclamitans ac si esset aliquos occisurus, set neminem invenit. Ista eciam omnia vidit quidam medicus, *Grunbaldus* nomine. Qui mane ista regi referens, monuit eum sicut quondam *Daniel Nabugodonosor*, ut elemosinis sua peccata redimeret; Unde & rex in redeundo *Angliam*, nimia tempestate quassatus est, vovitque ut septem annis *Danicum* tributum relaxaret, ut sanctum *Edmundum* visitaret, ut justiciam faceret.

In terra *Franciæ* tanta siccitas fuit ut fluvii & fontes siccarentur; Ignis quoque per rimas terram subintrans, nec imbre nec frigore nec aliqua arte extingui potuit.

Hoc anno *Robertus* quondam comes *Normanniæ* & frater regis obiit apud **Cardif.** Fundatus est Prioratus **Norton.** in provincia *Cestriæ* à *Willielmo* filio *Nigelli*. Et fundatum est monasterium de **Cumburmer** in eadem provincia. Et natus est *Henricus* filius imperatricis, dictus **Courtemantel.** Rex *Henricus* obiit in *Normannia*: de quo quidam metrice sic cecinit:

Rex Henricus *obit, decus olim nunc dolor orbis;*
Numina flent numen deperiisse suum.
Mercurius *minor eloquio, vi mentis* Apollo,
Jupiter *imperio*, Marsque *dolore gemit.*
Janus *cautela, minor* Alcides *probitate,*
Conflictu Pallas, *arte* Minerva *gemit.*
Anglia *quæ cunis, quæ sceptro numinis hujus*
Ardua splenduerat jam tenebrosa ruit.
Hæc cum Rege suo, Normannia *cum Duce marcet;*
Nutriit hæc puerum, perdidit illa virum.

Mortuo rege *Henrico* libera ut assolet in mortuum judicia jaculabantur. Alii nempe tribus eum radiasse ferebant, sapientia, eloquentia, belli fortuna. Alii vero tribus viciis eum succubuisse asserebant, cupiditate, voluptate, crudelitate. Corpus itaque regis evisceratum, excerebratumque, multo sale respersum est, atque causa fetoris vitandi qui jam multos infecerat, tandem in corio taurino includitur, nec potuit adhuc humor ille noxius cohiberi, quin ille qui caput excerebravit ex fetore occumberet; Comederat nempe senex invalidus ex murena, quam licet semper dilexerat, semper tamen sibi nocuerat. Denique regii corporis reliquiæ in *Angliam* delatæ apud monasterium *Radingæ*, quod ipse à fundamentis construxerat, sepultæ sunt. Hujus regis tempore floruerat quidam *Simon* filius *Roberti Lincolnensis* episcopi, decanus in eadem ecclesia, qui fuit acer ingenio, clarus eloquio, forma venustus, gratia coruscus, ætate juvenilis, prudentia senilis, set superbiæ vicio respersus. Ex superbia crevit in ipso invidia, ex invidia odium, ex odio jurgia, detractiones & delationes, Qui aliquando prognosticavit de seipso, dicens, Ego curialibus interponor sicut sal inter anguillas viventes: unam per hoc dicti proprietatem attendens; set aliam non advertens; nam sicut sal anguillas incruciat, ita ille curiales corrodendo; set tandem sicut sal destruitur anguillarum humore, ita ille cuntorum aspernatione, nam tandem in odium regis devolutus, incarceratus, per latrinam aufugit, & exul obiit. Henricus I.

Iste *Henricus* clericus regnavit xxxvj. annis, & devenit probus homo, benignus & verus erga Deum & homines. Iste fundavit abbathiam de **Wellaw** juxta **Grymmisby** & domos de **Creke** in **Northfolke** & de **Anglesèye** in comitatu *Cantubrigiæ*. Iste habuit uxorem *Matildam*, filiam *Malcolmi* regis *Scotorum* & *Margaretæ* reginæ *Scociæ*, quæ fuit *Edwardi* exulis; De qua *Matilda* rex *Henricus* genuit unam filiam, *Matildam* nomine, sicut mater ejus; quæ postea fuit imperatrix *Romæ*. *Leycestrensis.*

Die assumptionis beatæ *Mariæ* iste *Henricus* fuit coronatus anno Gratiæ M.C. Et concessit coram Deo & omni populo pacem regni pro suo posse servare, & libertates sanctæ ecclesiæ conservare; Et hæc & alia ad honorem Dei & elevationem regni carta sua, securiori modo quo potuit confirmavit. Iste *Henricus* fecit *David* regem *Scociæ* & omnes magnates regni *Angliæ* facere homagium & jurare fidelitatem *Matildæ* filiæ suæ imperatrici. Post hæc misit rex *Henricus Matildam* filiam suam in *Normanniam*, ubi desponsata fuit *Galfrido* comiti *Andegaviæ* ut supradictum est; factoque divortio inter *Galfridum* & *Matildam* prædictos, prædicta *Matilda* conjuncta erat regi *Jerosolymorum*, set primo conjuncta fuit cum esset ætatis v. annorum *Henrico* imperatori *Romano*, ut supra patet, anno scil. Gratiæ M.C.x. An. Dñi 1100.

Mortuo rege *Henrico* primo successit in regnum *Stephanus* comes *Bononiæ*, filius comitis *Blesensis*, nepos *Henrici* regis ex parte sororis, & regnavit xvij. annis. Vir quidem strenuus & audax, set contra juramentum suum imperatrici factum die sancti *Stephani Londoniæ* coronatus est à *Willielmo Cantuariensi* episcopo, qui prius imperatrici sacramentum præstiterat. Quapropter idem *Willielmus* annum minime supervixit; Set & omnes magni qui *Stephano* juramentum fecerant, miserum sortiti sunt finem. Fertur eciam quod hostia Christi die coronationis regi porrecta subito disparuit. *Item Cistrensis l.7.c.18.*

Stephanus.

CAP. X.

NEmpe coronatus rex *Stephanus* juravit coram proceribus apud *Oxoniam*, quod prælaturas vacantes in manu sua non teneret; quod Danegaldum remitteret; quod neminem de silvis propriis implacitaret. Immo quia adventum imperatricis formidabat, concessit ut quilibet de proceribus posset facere munitionem sive castrum in fundo proprio. Et cito post hæc recepit ad concordiam *David* regem *Scotorum*, qui nuper dolose ceperat castellum de **Caerliell** & castrum super *Tinam*, & dedit ei *Huntyngdonam* in *Anglia*, homagium autem & fidelitatem à filio ipsius *David* recepit, non ab ipso *David*, quia *David* prius juraverat fidelitatem imperatrici. Deinde rex *Stephanus* cepit *Excestriam*. *Willielmus Cantuariensis* archiepiscopus obiit, cui successit *Theobaldus Beccensis* abbas. *Lotharius Teutonicus* imperator obiit, cui successit *Conradus* dux *Bavariæ* super *Teutonicos* & *Romanos* imperans xv. annis. Et quamvis benedictionem à papa non acceperit, cruce tamen signatus tempore *Eugenii* papæ ad prædicationem *Barnardi* abbatis, in terra sancta multa strenue gessit; Eo tempore floruit pius Comes *Campaniæ Theobaldus*, pauperes & leprosos pie visitans. Quem quidem metricus iperbolicis laudibus extulit sic defunctum.

Ille Comes Comes ille pius Theobaldus *erat, quem*
Gaudet habere polus, terra carere dolet.
Non hominem possum, non audeo dicere numen:
Mors probat hunc hominem, vita fuisse Deum.
Trans hominem, citraq; Deum, plus hoc, minus illo.
Nescio quis. Neuter. Inter utrumque fuit.

David rex *Scociæ* jam tertio *Angliam* venit, & terram usque flumen **These** in confinio *Eboracensis* provinciæ cremando, cædendo, gravidas findendo vastavit. Set *Thurstinus* archiepiscopus cum regiis militibus occurrens, ipsum fugavit, occisis x. millibus, & spolia multa reportavit; rex autem *Stephanus* postquam castrum de **Bedforde** sibi adversum cepisset, *Scociam* tendit: ubi paucis ad votum peractis rediit. Set in redeundo *Alexandrum Lincolniensem* episcopum vinculavit, donec castrum suum de **Newerk** regi dedisset. *Nigellum* quoque *Heliensem* episcopum effugavit. *Rogerum Salisbirensem* episcopum qui multa bona sibi fecerat incarceravit, donec duo castella sua de **Wiser** & de **Schyrburne** ei dedisset, unde & episcopus ille *Rogerus* domorum & castrorum ædificator præcipuus nimia tristitia infirmatus obiit, pecuniam quasi xl. millia marcarum in castellis suis post se relinquens, quæ non in Dei set in usum regis cessit; Nam rex illo thesauro *Constantiam* sororem regis *Francorum* filio suo *Eustachio* comparavit. *Thurstinus Eboracensis* archiepiscopus eximius fundator monasteriorum *Hagustaldensis* & *Fontium*, aliorumque octo, susceptoque habitu monachico apud *Pontemfractum* in bona senectute obiit; Cujus corpus post duos annos repertum est odoriferum & incorruptum. Interea rex cepit castra *Gloverniæ*, *Herefordiæ*, *Welbeleyæ*, *Bristolliæ*, *Dudeleiæ*, & *Salopiæ*. Quo audito, *Robertus* comes *Gloverniæ* nothus filius regis *Henrici* invitavit sororem suam *Matildam* imperatricem, *Andegaviæ* tunc morantem, ut *Angliam* veniret, auxilium promittens contra regem *Stephanum*. Venientes igitur mense Julio *Robertus* & *Matilda*, primo apud *Portesmudam*, deinde apud *Bristolliam* multa dampna provincialibus irrogant. Quod rex audiens dimissa obsidione quam circa castrum de **Wallyngforth** fecerat, illuc tendit; Set cito post, *Lincolniam* obsedit. Igitur circa purificationem beatæ *Mariæ Ranulfus* comes *Cestriæ*, *Robertus* comes *Gloverniæ* cum pluribus *Wallensibus* ad solvendum regis obsidionem venerunt. Qui cum paludem arundineam vix transissent, aciebus dispositis sic comes *Cestriæ* suos alloquitur. Gratias vobis persolvo jugiter exorans, ut qui vobis causa sum periculi, primus omnium periculum subeam. Cui dixit comes *Robertus*. « Non est indignum quod primi ictus dignitatem deposcas tam ex nobilitate generis quam ex virtute roboris qua præcellis. Set movet me ad bellandum regis rabies & perjurium. Verumtamen per iter quo venimus non est revertendum. Hic igitur vincendum aut occumbendum; necesse est enim ut ad probitatem confugiat cui non est aliud refugium. Attendite tamen contra quos & quales bellum geritis. Stat enim contra vos Comes *de Mellent* fraudis artifex, cui innata est in corde nequitia, in ore fallacia, in opere pigritia. Procedit eciam comes de *Albemarle*, *Baccho* devotus, *Marti* ignotus, vino redolens, bello insolens. Astat ibi *Simon Hamptoniensis*, cujus actus sola locutio, cujus datum sola promissio, qui cum dixerit fecit, cum promiserit dedit.

Rex autem *Stephanus* sub tantis æstibus missam audivit, *Alexandro* episcopo tunc celebrante; In cujus manibus cereus quem rex optulit confractus est, & pixis quæ hostiam continuit fracta cathena cecidit. Quod quidem signum fuit regiæ ruinæ. Procedente tandem rege, verba belli exhortatoria *Baldewyno* comiti sunt commissa. Qui cæteros affatur in hunc modum; « Confligentem oportet nosse tria; Justiciam causæ, ne periculum animæ incurratur: copiam catervæ, ne numero hostium comprimatur: efficaciam dextræ, ne debilibus innixa facile subruatur. Quantum ad hæc tria ut arbitror expediti sumus. Attendite ulterius quales habemus adversarios; Ecce *Robertus* consul qui de more multum minatur parum operatur, ore leoninus, corde leporinus, clarus eloquentia, obscurus inertia. Deinde stat comes *Cestriæ*, vir quidem audaciæ irrationabilis, promptus ad conspirandum, inconstans ad perficiendum, animo impetuosus, periculi improvidus, altiora machinans, impossibilia temptans, quod avide incipit, effeminate deserit; ubique infortunatus, aut vinci aut effugari assuetus, transfugas & girovagos secum adducit *Walenses*, qui quanto sunt numero plures tanto deteriores. Set ecce priusquam dictis finem faceret adest clamor hostium, clangor lituorum, fremitus equorum, offendunt acies, cadunt segnes, rex capitur, ad imperatricem adducitur, & à festo Purificationis usque ad exaltationem sanctæ Crucis apud *Bristolliam* vinculatur, ex cujus rei eventu imperatrix nimis elata *Cirencestriam* occupat, deinde *Wyntoniam*, ubi approbante hoc legato papæ processionaliter suscipitur; Inde *Wiltoniam*, *Oxoniam*, *Radingum*, ad sanctum *Albanum* iter dirigens à cunctis ubique, exceptis solum *Kentensibus*, gratanter excipitur; occurrente ei potissime *Theobaldo* archiepiscopo; Inde *Londonias* veniens de statu regni tractatura, interpellata est à regina *Angliæ* regis *Stephani*

Stephanus. *phani* uxore, ut rex abſolvi poſſet ea conditione, quod regno imperatrici reddito rex alicubi poſſet monachari aut perpetuo peregrinari; ſet non hoc exaudivit. Interpellata eſt eciam à civibus *Londonenſibus* ut liceret uti legibus ſancti *Edwardi*, non autem legibus patris ſui *Henrici* quia graves erant; Set illa non advertit; Inde populus commotus eam capere ſtatuit. Quod illa comperiens dimiſſa omni ſupellectili ſua, *Oxoniam* fugit, ubi diſperſos milites ſuos expectavit. Inde aſſumpto ſecum avunculo ſuo *David Scotorum* rege cum manu militari *Wyntoniam* tendit; Turrim epiſcopi ubi frater regis erat, acriter obſedit. Superveniente tandem regina cum *Willielmo Yprenſi*, imperatrix ita timore reſoluta eſt, ut feretro impoſita acſi cadaver eſſet equis deferentibus ad urbem *Gloverniæ* delata eſt. Comes *Robertus* frater ſuus interim captus eſt, & incarceratus. Igitur ſatagente regina pro rege, imperatrice pro fratre ſuo, multis hinc inde procurantibus talis liberatio providetur, ut rex ſuo reſtituatur regno, & Comes ſuo dominio, & ambo deinceps forent regni moderatores ſicut extiterant turbatores; Set Comite id renuente, per totum annum regnum ſubjacuit rapinis & cædibus ac divitum venditionibus; Tandem circa exaltationem ſanctæ Crucis rex liberatus obſedit imperatricem in urbe *Oxoniæ* à feſto ſancti *Michaelis* uſque ad natale Domini, cunta extrinſecus devaſtando. Invaleſcente tandem inedia imperatrix albis veſtibus cooperta per *Thamiſim* congelatam & nive conſperſam evaſit uſque ad **Wallyngforth**, nam oculi obſidentium per nivis reverberationem deluſi erant; Et ſic urbs *Oxoniæ* regi reddita eſt. Circa hæc tempora quidam magiſter *Arnaldus* prædicavit *Romæ* contra divites & contra ſuperfluitatem hominum. Qua de cauſa multi ſequebantur eum. Tandem captus eſt & per odium clericorum ſuſpenſus eſt. Quo eciam anno obiit *Johannes de Temporbus* qui vixerat CCC.lxj. annis, & armiger magni *Caroli* extiterat.

Item Ceſtrenſ. l.7.c. *Celeſtinus* ſecundus poſt *Innocentium* ij. ſedit papa menſibus quinque. Poſt quem *Lucius* menſibus xj. *Eugenius* tercius ſedit papa annis viij. menſibus v. Hic cum primum eſſet diſcipulus beati *Barnardi*, & poſtmodum abbas ſancti *Anaſtaſii* juxta *Romam* ex inſpirato ad eccleſiam *Ceſarii* veniens, per cardinales electus eſt, ſet propter metum ſenatorum extra urbem conſecratus eſt. Hic cruce ſignavit *Lodowicum* regem *Franciæ*. *Remis* in *Gallia* concilium celebravit. Ad quem eciam ſanctus *Barnardus* abbas ſcripſit libros de conſideratione. *Ranulfus* conſul *Ceſtriæ* cum militum copiis ad **Wallyngfort** veniens cum rege concordatus eſt. Set cito poſt in Parliamento apud *Northamptoniam* doloſe captus eſt, nec liberari potuit, donec caſtrum *Lincolniæ* reddidiſſet; Interim *Wallenſes* vaſtaverunt provinciam *Ceſtrenſem*. Set apud vicum *Malbam* intercepti ſunt; Et poſtmodum rex *Stephanus* in urbe *Lincolnienſi* coronatus eſt; Quod nulli regum contigerat. Eoque anno *Conradus* imperator, *Lodowycus* rex *Franciæ*, comes *Flandriæ* & multi alii cruce ſignati viam terræ magis quam maris eligentes, tranſita *Hungaria* per dolum imperatoris *Conſtantinopolitani* proditi ſunt; nam multi guſtata farina calce mixta defuncti ſunt, cæteri multi aut gladio aut fame propter eorum luxuriam & rapinam conſumpti ſunt. Rediens tandem rex *Lodowicus* de Terra ſancta, cum ex diutina continentia & coitus defectu, prout medici dicebant, ægritudinem incurreret, ſuaſumque ſibi foret per medicos & prælatos, ut ob nimiam diſtantiam reginæ puella aliqua uteretur, Reſpondit; *Malo mori caſtus, quam vivere adulter*, & ſic totum Deo committens cito convaluit. Dum autem clericus quidam privilegium papale ei attuliſſet, quod in omni cathedrali eccleſia regni ſui primam vacaturam haberet cum fructibus medio tempore provenientibus, ille ſtatim literam combuſſit, dicens, *ſe malle tales literas comburere, quam animam ſuam in inferno torqueri.* Ac cum idem princeps qualibet ſexta feria in pane & aqua jejunaret, ſuaſum eſt illi hoc jejunium dimittere, & centum pauperes tali die reficere; Quibus reſpondit, Bene volumus quod tali die tot pauperes vel plures paſcantur, ſet jejunium noſtrum ſolvere nolumus, nam abſque eo quod animæ confert, corpori tum plurimum prodeſt; Tot enim ſuperflua per totam ebdomadam corpori ingerimus, quod purgatio vel quies unius diei multum valet tam ad pellendum ſuperfluum, quam ad provocandum appetitum. Mortuo tandem iſto *Lodowico* metricus quidam ſub ſtilo compendioſo tale epitaphium rethorico cemate ornatum ſcripſit, & tanquam ad filium ſuum *Philippum* apoſtrophans, patrem ſepultum oſtendens, ait, *Stephanus.*

Hunc ſuperes tu qui ſuper es ſucceſſor honoris:
Degener es ſi degeneres à laude prioris.

Circa hæc tempora obiit *Hugo* de ſancto *Victore* monachus & Prior ſancti *Victoris* juxta *Pariſium*, literis & religione ſummus, De quo ferunt quod cum in extrema infirmitate laboraret, & nullum cibum retinere poſſet, corpus tamen dominicum ſibi dari inſtanter poſtulavit; Fratres vero ejus turbationem ſedare volentes, ſimplicem oblatam non conſecratam ei optulerunt; Quod ille in ſpiritu recognoſcens, ait, Deus miſereatur veſtri, fratres, Cur mihi illudere voluiſtis? Iſte non eſt Deus meus. Mox illi euchariſtiam conſecratam attulerunt. Quod ille videns ſet retinere non valens, erectis manibus ait, *Aſcendat Filius ad Patrem*, *& Spiritus ad Deum qui creavit illum*; & ſtatim exſpiravit, & corpus Domini diſparuit; Volunt tamen alii, quod cum iſte *Hugo* propter jugem vomitum non poſſet euchariſtiam retinere, & hac de cauſa fratres ei verum ſacramentum afferre noluiſſent, rogavit eos ut ſaltem ſacramentum ſuper ejus latus ponerent. Quo facto, latus infirmi aperuit & hoſtia corpori ſe immiſit. Iſte dum vixit multa egregia opuſcula dictavit, utpote *De ſacramentis. De archa Noe. De inſtitutione monachorum. De arra animæ. De ſtudio ſapientiæ*, qui intitulatur *Didaſcalicon*, & *De laude Crucis*.

Tam valida erat glacies quod *Thamiſia* potuit tranſiri cum equo. Hoc anno magiſter *Gratianus* de *Tuſcia* natus, monachus ſancti *Proculi* in *Bononia* compilavit Decreta, ſicut dicit *Hugo* 2.q.ſ. for. Ejus frater germanus magiſter *Petrus Lumbardus* epiſcopus *Pariſienſis* compilavit quatuor libros Sententiarum, Pſalterium quoque & *Pauli* epiſtolas gloſſavit.

Fredericus primus poſt *Conradum* imperavit *Teutonicis* & *Romanis* xxxvij. annis: hic poſt mortem *Adriani* papæ qui eum coronaverat, peſſime egit cum *Alexandro* in præjudicium ejus quatuor ſciſmaticis apoſtolicis ſucceſſive adhærendo. Regem quoque *Franciæ* ad quem papa confugerat cum valida ma- *Item Ceſtrenſis l.7.c.20.*

Stephanus. nu *Dacorum* & *Boemiorum* oppugnavit, set *Ricardo* rege *Anglorum* opem ferente repulsus est; unde & *Mediolanum* cujus tunc muri erant altissimi sub anno Gratiæ M.C.lxij. funditus destruxit. Hic tandem post multas vexationes papæ illatas timens sibi de rebellione *Lumbardorum*, veniam à papa petiit, & tandem ad delictorum emendam cruce signatus terram sanctam adiit, ubi juxta *Armeniam* in parvo flumine submersus est, & apud *Tyrum* sepultus, filiusque ejus illustris juvenis in obsidendo *Tholomaidam* quæ est *Acon* defunctus est, totaque pene nobilitas Christianorum obiit.

Anastasius post *Eugenium* sedit papa quasi annis duobus. Quo quidem anno obiit sanctus *Barnardus* abbas *Clarevallensis*, qui in *Burgundia* castro *Fontanis* oriundus, filius strenui militis, materno primum lacte, deinde cibis grossioribus enutritus fuerat. Tandem ab anno Gratiæ M.C.xij. & constitutione ordinis *Cistercii* decimo quinto, ætatis suæ xxij. cum xxx. sociis *Cistercium* ingreditur: Post quintum conversionis suæ annum abbas *Clarevallensis* destinatur, ubi supra humanam consuetudinem vigilans, nullum tempus se dixit magis perdere quam quando dormivit, sompnum morti comparans. Stertentes & incomposite domientes vix tolerabat, ad cibum tanquam ad tormentum accessit; propter magnam abstinentiam magna ex parte ciborum discretionem amiserat, ita quidem ut oleum pro vino, sanguinem pro butyro aliquando sumeret, dixitque, solam aquam sibi sapere, eo quod fauces suas refrigerabat: Quicquid de scripturis didicerat, maxime in silvis & in agris meditando & orando hauserat, nec alios se habuisse magistros quam quercus & fagos fatebatur; In vestibus ejus paupertas, set absque sordibus fuit. Aiebat enim, vestes fore animi indices aut negligentis aut inaniter gloriantis. Proverbium illud frequenter ore set corde semper tenebat, *Qui facit quod nemo miramur omnes.* Noviciis religionem intrare volentibus dicere consueverat, *Si ad ea quæ intus sunt festinatis, hic foris dimittite corpora quæ de seculo attulistis; soli spiritus ingrediantur, caro autem non prodest quicquam.* Quandocunque ad epulandum invitabatur, respondere solebat, se suum non esse set aliorum servicio deputatum. Semper inveniebatur aut orans, aut legens, aut scribens, aut meditans, aut fratres suos verbo ædificans. Tandem sub anno Gratiæ M.C.liij. morti appropinquans, tria fratribus suis observanda reliquit, quæ & ipse pro modulo suo in vita sua observasse assuevit, dicens, *Neminem scandalizare volui, set et si scandalum surrexit sedavi ut potui. Minus sensui meo quam alieno judicio credidi. Læsus de lædente vindictam non petii.* *Barnardus* igitur multorum tractatuum potissime in hiis quæ de incarnatione Christi sunt egregius conscriptor, multorumque miraculorum patrator, C.lxque monasteriorum constructor obdormivit in Deo. Hoc quoque anno obiit *Ranulfus* ij. cognomento de *Gernons*, quartus post conquestum *Angliæ* Comes *Cestriæ*, cui successit filius suus *Hugo* ij. qui præfuit in ducatu illo xxix. annis, & multa strenue egit. Hoc eciam anno obiit rex *Stephanus* apud monasterium de **Faversham** in *Cantia*, quod ipse à fundamentis exstruxerat, sepultus est.

Stephanus. IN diebus istius *Stephani* miles quidam *Owynus* nomine, intravit purgatorium *Patricii* secundi abbatis non episcopi. Qui rediens, mansit in negociis *Ludensis* monasterii ordinis *Cisterciensis* in *Hibernia*: & narravit gaudia & pœnas quas viderat, sicut habetur supra libro primo capitulo xxv. de Prodigiis *Hiberniæ*, ita continens. Notandum quod *Patricius* secundus, qui fuit abbas & non episcopus, dum in *Hibernia* prædicaret, studuit animos hominum illorum bestialium terrore tormentorum infernalium à malo revocare, & gaudiorum paradisi promissione ad bona confirmare. Illi autem dixerunt, se nolle converti nisi aliquis illorum tormenta illa & gaudia posset aliqualiter in hac vita experiri. Quamobrem *Patricio* super hoc oranti apparuit *Jesus Christus*, dans textum evangelii & baculum unum, qui adhuc manent in patria illa apud summum archiepiscopum: Eduxit igitur dominus *Patricium* in desertum, ubi fossam unam rotundam intrinsecus obscuram ei ostendit, dicens, Quod si veraciter quis pœnitens per diem & noctem in illa fossa manserit, & fide constans per illam transiret, videbit tormenta malorum & gaudia beatorum. Ad hæc *Christo* disparente *Patricius* construxit ecclesiam, canonicos regulares instituens. Fossam autem illam quæ modo in cimiterio est, ad orientalem ecclesiæ frontem, muro circumcinxit, januam obseravit ne quis temere sine licentia episcopi & loci Prioris ingrederetur: multi quippe in tempore illius *Patricii* ingressi sunt & regressi, narrantes pœnas & gaudia quæ viderant, quæ & literis ibidem demandantur. Qua occasione multi tunc ad fidem convertebantur; multi quoque intraverunt qui nusquam redierunt: locus autem vocatur *Purgatorium Patricii*, ecclesia, *Regles*. Nulli imponitur ut locum intret set pocius in principio dissuadetur sibi ingressus; quod si omnino voluerit intrare, accedet primo ad episcopum loci, qui ingressum dissuadet: set perseveranti in tali proposito literas tradit ut loci Priorem adeat. Qui similiter ingressum dissuadet, hortando, ut aliam pœnitentiam assumat; quod si perseverat, introducit eum in ecclesiam ut xv. diebus jejuniis & orationibus indulgeat. Post quos hominem communione munitum producit cum processione & letania usque ad hostium purgatorii, ubi eciam dissuadet iterum ingressum; set si perseverat, hostium ei cum benedictione aperit, & post ingressum hostium consignat usque in diem alterum: mane quo adveniente, Prior si hominem invenerit, cum processione in ecclesiam ducit, ubi aliis xv. diebus jejuniis, orationibus intendit: hæc ibi.

Leycestrensis. Iste *Stephanus* fuit filius Ducissæ de *Blesens* filiæ *Willielmi* conquestoris. Qui statim post mortem antedicti *Henrici* venit in *Angliam* cum grandi fortitudine, & se intrusit contra juramentum quod fecerat *Matildi* imperatrici, & injuste se coronari fecit, & regnavit rex: Et toto tempore occupatus in magna guerra, nam illa guerra crudelis erat multum, & duravit xvij. annis, & finivit guerra anno Gratiæ M.C.liiij. Eo quod eodem anno viij. kalend. Novembris rex *Stephanus* miles strenuus mortuus est, & tumulatus apud **Faverisham**. Et sciendum est quod decimo quinto anno regni regis *Stephani*, *Galfridus* Comes *Andegaviæ* reddidit *Henrico* filio suo totam *Normanniam*: Et anno sequenti idem *Galfridus* mortuus est, & tunc iste *Henricus* filius imperatricis fuit Comes *Andegaviæ* An. ii..

II. *viæ* & Dux *Normanniæ.* Eodem anno factum est divortium inter *Lodowycum* regem *Franciæ* & reginam uxorem suam, quæ justa hæres erat *Aquitaniæ*; & iste *Henricus* cepit eam in uxorem, & sic devenit ipse Dux *Aquitaniæ*, Comes *Andegaviæ*, & Dux *Normanniæ*. Et in xviij. anno regni *Stephani* iste *Henricus* filius imperatricis venit in *Angliam* cum potestate magna, & cepit castellum de Malmesbyry, & multum bellavit contra regem *Stephanum*; & tandem idem *Stephanus* concessit ei medietatem regni *Angliæ*, & sic finivit guerra ista. Iste *Stephanus* post hæc præ dolore & timore ac rubore incurrit ægritudinem, unde cito post moriebatur. Iste *Stephanus* intravit in *Scotiam* cum grandi exercitu nimis anno Gratiæ M.C.xxxix. & terram multum destruxit pro eo quod rex *Scotiæ David* multa mala exercuerat in *Anglia*, mulieres gravidas findendo, sacerdotes ad altaria occidendo sicut tirannus excommunicatus & renegatus. Et sic tandem rex *David* concordatus est cum rege *Stephano*, & reddidit ei *Novum castrum* super *Tynam*. Post hæc orta dissensio inter Regem *Stephanum* & Barones suos; & *David* hæc audiens, se dedit in *Angliam* cum magna fortitudine: set *Thurstinus*, ut supradictum est, capitulo præcedenti, archiepiscopus *Eboracensis* venit super *David* regem *Scotiæ* & occidit de gentibus suis plusquam xij. millia apud villam de Oberton, nec quisquam de *Anglia* mortem ibidem incurrrit præter unũ militem, scilicet *Gilbertum de Lacy*. Iste *Stephanus* bonitate & justicia multum floruit, subtilis & virtuosus in ordinationibus faciendis, artificiosus & articulosus de [illegible] & mensuris instituendis, & de terra arabili prudens & operosus, de carucata, bovata, virgata, percha, acra, roda & dimidia roda, pede, pollice, cubito & palma, &c. de *ansul.* balancibus & mensuris, metis & bundis terrarum fuit certa mensura posita, sicut usque in præsens tenetur; ac eciam de venditionibus & emptionibus.

c.Mis. lib.7. c.21. Mortuo *Stephano*, successit *Henricus* ij. filius imperatricis, nepos *Henrici* primi ex filia imperatrice, & *Galfrido Plantagenet* Comite *Andegaviæ* progenitus; cujus mores & actus, virtutes & vicia *Galfridus Cambrensis* in suis descriptionibus describit, sic inquiens, *Meticulosa plane res est in illum allegare qui potest relegare, illum multis verbis describere qui uno verbo potest proscribere; gratiosum quippe foret & vires nostras prorsus excedens, veritatem in singulis non supprimere, & in nullo principis animum exacerbare.* Erat nempe hic *Henricus* vir subrufus, amplo capite & pectore, oculis glaucis, voce quassa, corpore carnoso, cibo tamen & potu parcus; & ut pinguedinem reprimeret, corpus suum vexatione, venatione, statione, deambulatione vexabat: statura mediocris, eloquens & literatus, in armata militia strenuus, in togata providus, in bello ambigua fata formidans, humanior semper militi extincto quam superstiti, plus mortuos lugens quam vivos amans; urgentibus incommodis nemo benignior, resumpta securitate nemo rigidior, acer in indomitos, clemens interdum in subactos, durus in domesticos, profusus in extraneos, largus in publico, parcus in privato. Quem semel exosum vel dilectum haberet vix ad contrarium flecteretur, Verbi spontaneus transgressor, morosus ad cuncta responsor, quietis amator: sed nobilitatis oppressor, justiciæ venditor & dilator, fidei transgressor, verbo varius & versutus, adulter publicus, ecclesiæ malleus, Deo semper ingratus, discordiam inter filios summopere fovebat, solum sibi ex eorum discidio pacem sperans provenire. Si tamen excursuum suorum metæ quærantur, prius deerit orbis quam aderit finis: animoso quippe pectori cessare potuerunt terræ, cessare nesciunt victoriæ, nec deerunt triumphi set materia triumphandi. In utraque militia, *Martis* scilicet & *Minervæ* singulariter affulsit, terras quippe hæreditarias potenter pacificavit, *Hiberniam* potenti classe subjugavit, *Scotiæ* regnum capto rege *Willielmo* suo regno adiciens, ab australi oceano usque ad boriales *Orcadum* insulas quasi sub una monarchia terras concludens imperium suum egregie dilatavit, quod quidem post tempora *Julii Cæsaris* nulli legitur contigisse. In transmarinis partibus præter *Normanniam*, *Aquitaniam*, *Andegaviam*, *Cenomanniam*, quæ eum paternali jure contigerant, *Pictaviam* quoque & *Gasconiam* usque ad *Pireneos Hispaniæ* montes quæ ei matrimonialiter obvenerant, *Alverniam* cum quibusdam aliis terris suo dominatui subegit: solebat quoque inter confabulandum dicere, totum mundum uni potenti viro satis parum esse. Reges *Hispaniæ* ad sedandas discordias suas in hunc regem compromiserunt: & quamvis in nonnullis ejus successibus cuncta quietis obstacula felicis ominis auspicio quasi exquisito fortunæ favore sibi ad vota fuerunt summota; nonnulla tamen quasi fato infausto sibi contigerunt, ad ejus quidem humiliationem si tamen pœnitens fieret, sin autem obstinatus carne propria carnifex cruciaretur; Inprimis nempe *Alienoram Francorum* reginam domino suo *Lodowico* indebite subtraxit, sibique de facto cum de jure non posset copulavit, de qua pater suus *Galfridus* eum prohibuerat ne eam attingeret, pro eo quod dum senescallus regis *Franciæ* fuerat eam cognovisset. Ex ea tamen *Henricus* iste tres filias & sex filios inclitos suscitavit, quarum primam *Matildam* Duci *Saxoniæ*, secundam *Alienoram* regi *Hispaniæ*, tertiam *Johannam*, *Willielmo* regi *Siciliæ* copulavit; duobusque filiis suis præmature sublatis in reliquis quatuor usque ad mortem meruit perturbari. At cum xxv. annis pene regnaverit, sex lustra data sunt ei ad mundanam gloriam, ad conversionis tolerantiam, ad devotionis experientiam, septimum vero lustrum tanquam reprobo & ingrato inflictum est ad vindictam; secundo namque septimi lustri anno evanuit conatus ejus, quem circa *Johannis* filii sui in *Hiberniam* missionem paravit. Tercio anno qui nunquam prius quicquam amiserat, jam *Alverniam* contra regem *Franciæ* perdidit. Quarto anno *Bituricam*. Quinto anno urbes *Cenomannicam* & *Turonensem* cum castellis multis & seipsum. Consueverat quoque rex iste religiosos episcopos ad colloquia sua eciam in transmarinis partibus & in arduis negotiis secum circumducere, & eorum magis quam militum consiliis uti. Quod & fecit duplici de causa: Primo, ut curia sua adventantibus legatis venerabilior appareret: Secundo, quia prius semper pacem temptabat quam arma; iccirco tales cum adjectione pecuniæ suos fecit mediatores. Verum quia ecclesiasticas dignitates aliquibus indignis contulerat, ut famam suam quodammodo redimeret, *Baldewynum Cisterciensis* ordinis monachum ad *Cantuariensem* sedem, & *Hugonem Cartusiensis* ordinis Priorem ad Henric. II sedem

Henric. II. sedem *Lincolniensem* promovit. Hos duos quasi semper ad consilia adhibuit. Ut autem lector quisquam tam regis hujus quam filiorum suorum infaustos exitus minus obstupeat, consideretur origo regis hujus *Henrici* ex parte utriusque parentis, necnon uxoris suæ conditio de qua filios suscitavit. Comitissa quædam *Andemaniæ*, de cujus sobole *Galfridus Plantagenet* processit, ob solam corporis speciem fuerat desponsata: raro tamen ad ecclesiam accessit, set & tunc vix usque ad secreta missæ moram faciebat. Hoc dum à Comite marito suo notaretur, die quadam detenta est in ecclesia à iiij. militibus; at illa rejecto pallio per quod tenebatur, relictisque ibidem duobus filiis suis quos sub dextro angulo pallii tunc fovebat cum reliquis duobus filiis suis quos ad sinistram tenebat, per fenestram ecclesiæ cunctis intuentibus evolavit, nec usquam comparuit. Istud postmodum *Ricardus* rex *Angliæ* referre solebat, asserens, non esse mirandum si de tali genere procedentes mutuo sese infestent tanquam de diabolo venientes & ad diabolum ituri; unde & clericus quidam à rege *Henrico* ad filium suum Comitem *Britanniæ Galfridum* pro pace reformanda missus, hoc à filio audivit; Ut quid venisti me exhæredare de jure meo nativo? Num ignoras hoc nobis naturaliter fore proprium & ab attavis insertum ut nullus nostrum alium diligat. Noli igitur laborare, ut naturam expellas. Item mater hujus *Henrici* vivente priore marito imperatore, scilicet *Henrico* heremetice peregrinante, nupsit alteri, scilicet *Galfrido*, de quibus iste *Henricus* rex processit. De isto quoque *Henrico* quondam infantulo & in curia regis *Francorum* nutrito, beatus *Barnardus* abbas de eo sic prophetavit præsente rege, *De diabolo venit, & ad diabolum ibit:* Notans per hoc tam tirannidem patris sui *Galfridi* qui *Sagiensem* episcopum enuchaverat, quam eciam istius *Henrici* futuram atrocitatem qua in beatum *Thomam* desævivet. Ad hæc, *Galfridus* pater hujus regis illa *Alienora* abusus fuerat, quam iste *Henricus* filius suus postmodum duxerat. Pater eciam hujus *Alienoræ*, Comes *Pictavensis*, uxorem sui vicecomitis vi rapuit, & marito vivente in uxorem duxit; quem dum quidam vir sanctus pro hac re increpasset, & minime profecisset, adjecit, *Nusquam proles de vobis veniens fœlicem fructum faciat.* Contigerat aliquando in camera regis hujus *Henrici*, *Wyntoniæ*, multipliciter picturata, locum vacuum jussu regis relinqui, ubi rex postmodum aquilam cum iv. pullis insidentibus depingi fecit, quorum tres unguibus & rostris parentem lacerabant, set quartus paternis oculis eruendis acrius insistebat; Requisitus rex quid hoc prætenderet, ait, Hii quatuor pulli, filii mei sunt, qui me usque ad mortem persequi non cessabunt, set potissime ille novissimus *Johannes*, quem modo carius amplector neci meæ acrius insudabit.

Adrianus quartus post *Anastasium* natione *Anglicus* sedit papa annis quatuor. Hunc tradit fama vulgata nativum fuisse abbatis sancti *Albani* in *Anglia*, & dum monachatum ibidem expostularet repulsum fuisse. Qui tandem literis & moribus insistens, *Albanensis* episcopus primo effectus est, deinde apud *Wormaciam* legatione fungens, provinciam illam convertit ad fidem. Demum papa effectus, propter vulnerationem unius Cardinalium totam urbem *Romanam* supposuit interdicto; *Willielmum* regem *Siciliæ* excommunicavit, & ad summissionem coegit. Hic primus omnium virorum Apostolicorũ cum Cardinalibus moram fecit in urbe veteri. Rex *Scotiæ* & fere omnes primates *Angliæ* obierunt. Mense Octobris apparuit signum crucis in Luna, & delata est manus sancti *Jacobi* apostoli ad monasterium *Radingiæ*. Hoc anno rex *Henricus* duxit primo exercitum in *Walliam*, firmavit castrum de Rothelan, & fundavit monasterium de Basyngw.

Item Cistrensis lib. 7. cap. 22.

Alexander iij. post *Adrianum* sedit papa annis xxij. qui superavit quatuor scismaticos apostolicos quos imperator *Fredericus* erexerat; hic eciam concordavit *Fredericum* & *Emanuelem Constantinopolitanum* & regem *Siculorum*, *Thomam Cantuariensem* fovit in exilio. *Henricus* primogenitus hujus regis desponsavit filiam regis *Franciæ*. Apud *Gloverniam* quidam puer crucifixus est à *Judæis*. Obiit *Theobaldus* archiepiscopus, & consecratus est *Thomas Londoniensis* regis Cancellarius vj. nonarum Junii, Ac tercio post hoc anno exivit de *Anglia*, Septimo quoque anno exilii rediit & martirizatus est. Cujus vitam descripserunt quatuor viri famosi, sicut patet in vita sua.

Circa istum annum floruit abbas *Joachim* in *Calabria*, qui super Apocalipsim & libros Prophetarum scripsit commenta. Prædixit quoque imperatori *Frederico* & cæteris regibus terram sanctam adeuntibus, quod parum ibidem proficerent eo quod nondum tempus liberationis advenisset. Fertur eciam de illo *Joachim* quod quasi prophetice effigiavit mores, actus & numerum omnium virorum apostolicorum qui futuri forent in ecclesia. Ejus tamen opinio contra Magistrum sententiarum scribentis reprobatur, sicut patet in principio Decretalium per *Gregorium* ix. Decimo quarto kalendarum Octobris circa horam primam visi sunt in cœlo tres circuli & duo soles. Quo anno orta est dissensio inter regem & *Thomam*. Floruit his diebus in *Francia* magister *Petrus Comestor*, qui utriusque Testamenti historiam contexuit, quæ *Scolastica* dicitur. Scripsit & allegorias super utrumque Testamentum, & eciam sermones insignes reliquit. Allegorias eciam suas redegit in librum metricum quem intitulavit *Auroram*.

Radulphus Coloniensis episcopus transvexit de *Mediolano* per *Fredericum* nuper destructo tria magorum corpora usque *Coloniam*. Hæc nempe corpora primitus de *Persida* ad *Constantinopolim*, & inde per *Sergium* papam usque *Mediolanum* transvecta fuerant. Hoc anno martirizatus est *Thomas Cantuariensis*, de quo quidam metrice sic:

Anno milleno centeno septuageno,
Anglorum *primas corruit ense* Thomas.

Alius sic:

Quis moritur? præsul. Cur? Pro grege. Qualiter? ense.
Quando? natali. Quis locus? ara Dei.

Et alius sic.

Pro Christi sponsa, Christi sub tempore, Christi
In templo, Christi verus amator obit.

Post cujus mortem cœpit sors regia attenuari. Nam anno sequenti rex adivit *Hiberniam*, quam potenter subjugavit: volente papa Concilia per loca celebrantur, & maxime apud *Cassiliam*, ubi primas *Armachanus* ob corporis invalitudinem tunc non affuit. Qui vaccam candidam cujus lacte duntaxat foveba-

Henr. II. fovebatur, secum semper circumduxit. Hanc itaque insulam rex pro posse reformabat, maxime quoad tria; quoad officium ecclesiasticum modulandum, quoad decimas præstandas, & quoad ritum matrimonialem. Ibi tunc statutum est, ut morientes in præsentia vicinorum testium condant testamentum, & bona sua mobilia si uxorem & liberos habeant deducto ære alieno & stipendiis servientium in tres partes dividantur, quarum una liberis, alia uxori, tertia sibi & exequiis designetur. Si vero liberis aut uxore careant, bona in duas partes dividantur.

Rege de *Hibernia* reverso, cœperunt revelationes fieri potissime de vita sua corrigenda. Primo per quendam senem apud *Castrum* de Kaerdif in *Wallia*, Dominica in albis viij. Paschæ die, ubi post missam auditam dum rex ad equum suum accederet, astitit ei vir quidam flavus, tonsura rotunda, macer & procerus, tunica alba vestitus, nudisque pedibus, qui regem *Teutonica* lingua sic affatur, Gode olde Kyng. Deinde sic prosequitur, « Salutat te Christus & pia mater ejus, *Johannes Baptista* & *Petrus*, mandantes firmiter, ne per terras ditionis tuæ fiant mercatus aut opera servilia diebus Dominicis, exceptis his quæ ad usum ciborum pertinent; quod si observaveris, quicquid inceperis feliciter complebis. Rex autem dixit *Gallice* militi qui frænum suum tenebat, Inquire à rustico illo an hæc somniaverit. At dum hoc *Anglice* exponeret, subjecit ille lingua priori. Sive hoc sompniaverim sive non, vide quis dies sit hodie, quia nisi hæc feceris & vitam tuam correxeris, tales infra præsentem annum rumores audies quod usque ad exitum tuum inde dolebis. Hiis dictis vir ille disparuit. Et infra annum tres regis filii *Henricus*, *Gaufridus*, *Ricardus* ad regem *Franciæ* contra patrem proprium diverterunt. Rex *Scotiæ*, Comes *Cestriæ*, & Comes *Leycestriæ* contra regem surrexerunt. Multæ quoque aliæ præmunitiones regi fiebant; sed & omnia ille parvipendebat. Secundo namque præmunivit eum *Hibernicus* cum adjectione signorum secretissimorum; & tercio quidam miles de Lindesbey. *Philippus de Estreby* transito mari *Gallico* exposuit regi in *Normannia* septem articulos quos emendaret, quod si faceret honorifice per septennium regnaret, & crucem Christi de ejus hostibus eriperet, alioquin ignominiose in quarto anno obiret; tria prima fuerunt, quæ juravit in coronatione sua observare, videlicet, *De ecclesia tuenda, de justis legibus statuendis; & ne aliquem sine judicio dampnaret: Quartum fuit, de ablatis hæredibus restituendis. Quintum, de justicia facienda sine precio. Sextum, de reddendis stipendiis ministrorum. Septimum, de* Judæis *expellendis, parte pecuniæ ad exeundum eis relicta.* Sed rege non correcto insurrexerunt in eum validi & fortes, scilicet tres filii sui cum *Francorum* rege. Set postquam rex *Henricus* tumbam martyris nudis pedibus humiliter visitasset, *Willielmus* rex *Scotiæ* apud Alnewik, & duo Comites *Cestriæ* & *Leicestriæ* capti sunt. Hac plaga biennali vix sedata, non divinæ miserationi set proprio brachio hoc asscripsit. Et qui dudum incarcerata regina sua *Alienora* adulter fuerat occultus, jam factus est manifestus, palam & impudenter *Rosamunda* puella abutens. Huic nempe puellæ spectatissimæ fecerat rex apud Wodestoke mirabilis architecturæ cameram opere *Dædalino* sinuatam, ne forsan à regina facile deprehenderetur; set illa cito obiit, & *Henric.* II. apud Godestowe juxta *Oxoniam* in capitulo monialium sepulta est, cum tali Epitaphio:

Hic jacet in tumba Rosa mundi, non Rosa munda.
Non redolet set olet quod redolere solet.

Cista ejusdem puellæ vix bipedalis mensuræ set mirabilis architecturæ ibidem cernitur; in qua conflictus pugilum, gestus animalium, volatus avium, saltus piscium absque hominis impulsu conspiciuntur.

TUnc rex *Henricus* quinto anno regni sui genuit *Leycestrensis cap.* 12. *Gaufridum* filium suum Com. *Britanniæ*. Sexto vero anno regni sui duxit exercitum apud *Tolosam*, & conquisivit eam. Septimo vero anno regni sui *Henricus* filius ejus desponsavit filiam regis *Franciæ Lodowici*. Tercio decimo anno regni sui *Matilda* imperatrix mater regis *Henrici* obiit. Eodem eciam anno natus est ei filius, *Johannes* nomine. Decimo quinto anno *Robertus* Comes *Leycestrensis* fundavit monasteria de Oeruudon de monachis *Leycestrensibus*, De canonicis regularibus, de Eton monialibus; & ipse Comes *Robertus* factus canonicus regularis in monasterio *Leycestrensi* vivens ibidem inter canonicos quindecim annis, & præter primam dotationem abbathiæ, dedit illis ad sustentationem suam manerium de Stocton cum suis libertatibus. *Amicia* vero uxor ejusdem Comitis facta monialis apud Eton, & ibi quiescit. Dictus vero *Robertus* jacet in monasterio *Leycestrensi* in pariete dextro coram magno altare anno Gratiæ M. C.lxiij. Iste *Henricus* rex xvj. anno regni sui fecit filium suum *Henricum* coronari apud *Westmonasterium* ab archiepiscopo *Eboracensi Rogero*, & post coronationem transivit pater *Henricus* in *Normanniam*. Anno vero xvij. regni sui *Thomas* martirizatus est; Deinde infra biennium *Henricus* juvenis rex coronatus inchoavit guerram contra patrem suum cum rege *Franciæ* & fratribus suis. Set pater *Henricus* omnes superavit & victoriam optinuit. Dum igitur instaret dicta guerra, *Henricus* juvenis rex mortuus est; set ante mortem vere pœnitens fuit, & misericordiam & veniam à patre suo optinuit.

Hoc quoque anno xiij. kalendarum Septembris *Item Cistrensis lib. 7. cap.* 23. apud *Eboracum*, *Willielmus* rex *Scociæ* de consensu procerum & Prælatorum suorum fecit homagium regi *Henrico*. Cavit eciam idem rex *Willielmus* literis suis patentibus, quod ipse & successores sui & homines *Scociæ* facerent homagium, ligiamentum & fidelitatem regibus *Angliæ* quociens super hoc requirerentur; & in signum hujus subjectionis rex *Scociæ* optulit capellum & sellam suam super altare sancti *Petri* in ecclesia *Eboracensi*, quæ ibidem usque hodie conservantur; & adjecerunt proceres *Scociæ* cum juramento, quod si aliquando rex *Scociæ* à fidelitate prædicta resiliret, ipsi contra regem *Scociæ* insurgerent donec resipisceret. Quam quidem Compositionem *Gregorius* papa in diversis rescriptis regibus *Angliæ* & *Scociæ* directis mandavit firmiter observari: Et ad declarationem hujus subjectionis rex *Scociæ* cum Prælatis suis venit ad parliamentum regis *Henrici* apud Northamton, Et post hæc venit ad regem *Henricum* in *Normannia*.

Hoc eciam anno annuente rege conventus *Cantuariensis*

Henr. II. *tuariensis* elegit fratrem *Ricardum Dovoriensem* Priorem in Archiepiscopum, cui sub anno Pontificii xj. apparuit Dominus in visu, dicens, *Tu dissipasti bona Ecclesiæ meæ, & ego extirpabo te de terra:* Inde perterritus obiit. Post hoc viij. die, crucis obsequium quod dudum rex *Henricus* in partibus transmarinis sumpserat, & postmodum coram duobus Cardinalibus se post triennium prosecuturum juraverat, lapso triennio misit *Romam* ad protelandum frustratorie fallax propositum, sub eo tamen colore ut tria monasteria construeret in *Anglia:* Quod & isto modo fecit. Canonicos seculares de **Waltham** *sanctæ Crucis* ad conventualem redegit vitam. Moniales de **Ambresbury** extirpavit, alias de transmarinis partibus introducendo. Domum *Cartusiensis* ordinis apud **Whytham** juxta *Sarisburiam* exiliter instauravit. Hic eciam receperat dudum in custodia sua filiam regis *Francorum* ut eam filio suo *Pictavensi* Comiti copularet. Verum quia post mortem *Rosamundæ* puellæ illa abusus fuerat, *Ricardus* filius suus matrimonium recusavit. Proinde proposuit rex hanc puellam duxisse. Qua de causa *Hugonem* Cardinalem ad divortiandum inter ipsum & reginam *Elionoram* invitavit, ut sic majori *Francorum* favore fretus filios proprios exhæredaret: Postmodum ingruente bello inter ipsum & regem *Franciæ* pro castello *Radulphi* peciit rex *Henricus* puellam prædictam ad opus *Johannis* filii sui, una cum comitatibus *Pictaviæ* & *Andegaviæ*; sed rex *Franciæ* spretas hujus legationis literas transmisit *Ricardo* inspiciendas: Qua de causa mox execrabile odium inter patrem & filium est exortum.

Audita sunt insolita tonitrua nocte natalis Domini. Et sacerdos quidam apud **Andever** in **Hampteschyre** extinctus est de fulmine in medio populi, nullo alio attacto. Set & porci videbantur discurrere inter eos. Tempestas grandinata consumpsit aves, animalia & homines nocte *Magdalenæ*.

Hiis nostris diebus corpus *Arthuri* regis quod quasi fantasticum & in fine tanquam ad longinqua deductum fabulæ *Britannicæ* adhuc venturum confinxerunt, apud *Glasconiam* inter duas lapideas piramides in sacro cimiterio quondam erectas profunde in terra quercu concava reconditum & signatum, miris indiciis est inventum, & in ecclesia honorifice translatum, marmoreoque tumulo decenter collocatum, ubi & crux plumbea lapide supposito literas insculptas interius ad lapidem versas, quas ego vidi & contrectavi, continebat, sub hac forma: *Hic jacet sepultus inclitus Rex* Arthurus *cum* Genevera *uxore sua secunda in insula* Avalona. Sic autem erant ossa distincta ut duæ partes sepulchri versus caput ossa viri continebant, tercia pars versus pedes ossa mulieris conclusit. Ubi & trica comæ mulieris flava cum integritate pristina & colore reperta fuit. Quam cum monachus quidam avide cum manu attraxisset, tota statim in pulverem decidit. Audierat namque rex ille *Henricus* à quodam Historico cantore *Britannico*, quod profunde in terra circiter xv. pedes corpus *Arthuri* invenirent in quercu concava. Iccirco autem profunde humatus fuerat ne à *Saxonibus* sibi æmulis facile reperiretur, & ideo literæ veritatis indices interius versus lapidem sculptæ erant: Et est notandum quod os tibiæ *Arthuri* tunc nobis ostensum tibiam & genu longissimi hominis tunc reperti tribus digitis excedebat. Spacium quoque intercilii inter duos oculos palmalem longitudinem continebat. In cujus capite x. vulnerum cicatrices apparebant: Quæ omnia præter unum solum quod letale videbatur, in unam cicatricem concurrebant. Henr. II.

Ierosolyma capta est à *Saracenis* & destructa. *Lucius* iij. post *Alexandrum* sedit papa annis iv. mensibus iij. Quo anno obiit *Hugo* Comes *Cestriæ* apud **Leek**, cui successit filius suus *Ranulfus* tercius l. annis. Hoc eciam anno obiit primogenitus regis; de quo quidam cecinit sic,

Omnis honoris honos, decor, & decus urbis & orbis;
Miliciæ splendor, gloria, lumen, apex;
Iulius ingenio, virtutibus Hector, Achilles
Viribus, Augustus moribus, ore Paris.

Hoc anno mortuo *Ricardo Cantuariensi* archiepiscopo successit *Baldewynus Wygorniensis* tunc episcopus, de consensu regis & omnium episcoporum, reclamantibus tamen monachis *Cantuariensibus*. *Item Cistrensis l. c. 24.* De eo fertur quod à primo die quo factus est monachus *Cistercensis* usque ad obitum nunquam carnes comedit; unde & illi aliquando itineranti occurrit quædam vetula macilenta, inquirens ab eo an verum esset, quod carnes non comederet; Verum est, inquit: At illa, immo falsum est, quia comedisti carnes meas usque ad ossa. Nam decani tui abstulerunt à me vaccam meam unicam unde sustentabar. Cui ille, Vere vere favente Deo æque bona vacca reddetur tibi. Quarto anno præsulatus sui orta dissensione inter ipsum & Conventum *Cantuariensem* propter nova ædificia & basilicam constructam juxta muros monachorum in qua designavit clericos seculares, assignando præbendas eis de ecclesiis monachorum, compulsus est & ipse per papam *Urbanum* ædificia tollere: unde & translati sunt apud *Lambitham* juxta *Londoniam* ex opposito *Westmonasterii*; tandem iste *Baldewynus* crucis legatione fungens sub anno gratiæ M.C.lxxxviij. *Walliam* intravit, & in cunctis cathedralibus Ecclesiis, quod usque tunc visum non fuerat, pontificalibus indutus celebravit. An. 118

Urbanus iij. post *Lucium* sedit papa quasi ij. annis. Qui obiit ex dolore quodam pro captione *Ierosolymæ* per *Saracenos:* Quo in tempore venit *Heraclius* Patriarcha *Ierosolymitanus* in *Angliam* ad regem *Henricum*, petens auxilium contra *Saracenos* ex parte omnium Christianorum orientalium, conferens ei claves urbis sacræ dominicique sepulcri, cum vexillo regio & cum literis *Lucii* papæ monitoriis, ac juramenti regii super hoc prius præstiti commemoratoriis; set rex responsum usque *Londoniam* prorogabat: Tandem cum multi ad prædicationem Patriarchæ ac *Baldewyni* cruce signarentur, rex *Henricus* respondit, quod terras suas absque tutela deserere non posset, nec *Francorum* rapacitati eas exponere, set proficisci volentes habundanter de suo respiceret: Cui patriarcha, Nichil est quod agis rex. Principem quærimus non pecuniam; Quælibet pars pene mundi pecuniam nobis mittit, set Principem nulla; virum igitur petimus qui pecunia indigeat, non pecuniam quæ viro eget. Recessit itaque patriarcha spe frustratus, quem rex usque mare prosequebatur ut vel sic consuetis blanditiis offensum mitigaret. Cui ait Patriarcha, Hactenus regnasti gloriose, set amodo te deseret quem tu deseruisti. Recole quæ Dominus tibi contulit, & qualia illi rependisti; quomodo regi *Franciæ* infidus fuisti, beatum *Thomam*

ic. II. mam occidisti, & nunc protectionem Christianorum abjecisti. Cumque ad hæc rex excandesceret, optulit ei Patriarcha caput suum & collum, dicens, Facias de me ut de *Thoma* fecisti, Adeo volo occidi à te in *Anglia* sicut à *Saracenis* in *Siria*, Quia tu omni *Saraceno* pejor es. Cui rex, Si omnes homines mei unum corpus essent unoque ore loquerentur, non auderent mihi talia dicere; Cui ille, Non est mirum, quia tua non te diligunt, prædia non hominem sequitur turba. Ita tunc rex, *Recedere non possum quia filii mei insurgunt in absentem.* Cui ille, *Nec mirum, quia de diabolo venerunt & ad diabolum ibunt.*

Hoc anno misit rex filium suum *Johannem* in *Hiberniam*: set parum ibi proficiens reversus est. Hoc anno kalendis Maii *Saraceni* ceperunt *Jerosolymam*, crucem sanctam asportantes, occideruntque Magistrum miliciæ templi cum multis nobilibus: Quo audito, multi per orbem sunt cruce signati; Inter quos *Ricardus Pictavensis* filius hujus regis *Henrici* cruce signatur; Et *Baldewynus* archiepiscopus hac de causa *Walliam* intravit, ut supra tactum est; in cujus comitatu erat magister *Giraldus Cambrensis* archidiaconus *Landavensis*: Qui statum & ritum *Cambrigenæ* gentis in *Itinerario* illo descripsit, sicut nuper cum *Johanne* regis filio *Hiberniam* missus, statum & ritum gentis illius in sua topographia descripserat.

Gregorius viij. post *Urbanum* sedit papa mensibus iv. Qui pro subsidio terræ sanctæ multas misit epistolas; Cui successit *Clemens* tercius qui sedit Papa annis iij. Hoc anno *Ihesus Christus* visibiliter apparuit in aere cruce pendens apud *Dunstapulam* in *Anglia* videntibus multis. Quo eciam anno rex *Henricus* fecit *Ranulfum* Comitem *Cestriæ* fore militem, & dedit ei in uxorem *Constanciam* Comitissam *Britanniæ* relictam *Gaufridi* filii sui, cum tota *Britannia minore* & cum comitatu *Richemundiæ*. Reges *Franciæ* & *Angliæ* & *Ricardus* Comes *Pictaviæ* cum aliis multis Nobilibus die sancti *Georgii* cruce signantur ad numerum C.M.j. Quo anno *Fredericus* Imperator dum *Terram sanctam* excommunicatus adiret, duxit exercitum suum per *Constantinopolim*, set ob nimium æstum in quodam flumine *Armeniæ*, quod dicitur *Gula Sathanæ*, se balneans extinctus est, vel secundum alios, equo suo inpingente in aqua cecidit & submersus est, apud *Tyrum* sepelitur. Primogenitus suus in illa expeditione sublatus, successit ad imperium *Teutonicorum* alter filius ejus *Henricus* v. qui regnavit viij. annis, & subjugavit *Apuliam* & *Siciliam*, set quia regem *Angliæ Ricardum* de terra sancta revertentem de carcere suo nisi data pecunia multa liberare noluerat, excommunicatus est à Papa *Celestino*, sub qua sententia decedens sepeliri non poterat nisi aut reddita *Ricardo* regi pecunia recepta, aut de permissione *Ricardi* terra traderetur. Hoc quoque anno orta dissensione inter Reges *Angliæ* & *Franciæ* tota illa pecunia quæ ad profectum *Jerosolymitanum* ex rerum decimatione collecta fuerat absumpta est; Nam apud urbem *Cenomannicam* querentibus contra regem *Angliæ* rege *Franciæ* & *Ricardo Pictavensi*, rex *Henricus* fecit suburbium succendi ad cautelam, ne hostibus suis foret ad præsidium. Vis venti retorta convertit flammam in urbem, & totam combussit, & regem *Henricum* exire coegit. Qui in recedendo talia dixit, *Quia tu Deus urbem de mundo quam plus dilexi hodie à me tam turpiter abstulisti, ego tibi reddam talionem. Nam de cætero auferam à te quod in me plus placere deberet, quod est cor meum.* Henric. II. Demum apud *Turonem* febri correptus pacem Regis *Francorum* sub hac forma optavit, Quod gratiæ regis *Francorum* salvo honore suo regnique sui corona libenter se submitteret; set frustra, quia pacem non aliter optinuit nisi gratiæ regis absolute se submittendo: Et merito hoc sibi provenit, quia illud verbum, *Salvo honore Dei & ordinis sui dignitate & Ecclesiæ libertate*, *Thomæ* non concessit. Igitur cum apud *Cynonense* castrum rex *Henricus* decederet, omnes circumstantes ita rapacitati indulserunt, ut corpus regis diu jaceret nudum, donec puer quidam inferiores corporis partes pallio brevi contegeret, & tunc videbatur cognomen ejus adimpletum, quo ab infancia vocabatur *Henricus Courtmantyl.* Nam iste primus omnium curta mantella ab *Andegavia* transvexit in *Angliam*. Ferebant quoque de eo qui funeri astabant, quod quamdiu *Ricardus* filius suus paterno astaret cadaveri, utraque patris naris sanguinem distillavit. Per viij. dies ante obitum hujus regis pisces de quodam stagno *Normanniæ* exilientes nocturno tempore cum tanto strepitu sunt congressi, ut homines vicini ad spectaculum venientes, vix unum piscem superstitem reperirent.

Iste *Henricus* bene & prudenter regulavit populum suum cum recta justitia, & gravem & celerem vindictam de latronibus & furibus & raptoribus admodum exercuit. Leycestrensis. Hujus *Henrici* tempore nullus latro neque raptor, homicida vel qualiscunque sceleratus gaudere potuit privilegio immunitatis sanctæ Ecclesiæ, neque clericus nec sacerdos, quin eos ab Ecclesia eriperet, & judicio regni astare cogeret secundum eorum delicti quantitatem puniendos, nullam ferens sanctæ Ecclesiæ in hac parte reverentiam. Et pro hac Ecclesiæ causa & aliis quæ in vita beatissimi *Thomæ Cantuariensis* plenius recitantur, idem *Thomas Cantuariensis* archiepiscopus quinto die natalis Domini in utero matris suæ, ecclesia matrici scilicet *Cantuariensi* à filiis suis spiritualibus set degeneribus pacienter mortem sustinuit, ut vitalem deinceps & debitam reverentiam universali sanctæ matri Ecclesiæ *Anglicanæ* perpetue redderet.

Hujus *Henrici* tempore Christiani bellabant contra *Saracenos* in Terra sancta. Set Christiani victi sunt & superati, & in dolendo numero occisi per fraudem & proditionem falsissimi Christiani Comitis *Tripolitani*, ea de causa quia voluit desponsasse reginam *Jerosolymitanam* filiam scilicet *Henrici* regis *Angliæ*, set ipsa recusavit eum, & ob hanc causam Comes tenuit firmiter cum *Saracenis*, & sic fuerunt Christiani proditione subacti & in mortem subpeditati. Mox cognita ista immani proditione, rex *Franciæ* & quasi omnes magnates terræ *Franciæ* se cruce signaverunt, terram sanctam petituri. Iste *Henricus* postquam fere regnaverat xxxvj. annis mortuus est, anno gratiæ M.C.lxxxix. in octavis apostolorum *Petri* & *Pauli*, apud fontem *Ebrardi* humatus jacet in *Normannia*. Iste *Henricus* ij. vocatus filius Imperatricis *Matildæ*, quæ fuit filia primi *Henrici* regis, & *Matildæ* filiæ *Malcolmi* regis *Scociæ* & sanctæ *Margaretæ* reginæ *Scociæ*, quæ fuit filia regis *Edwardi* filii regis *Edmundi ferrei lateris*, qui fuit filius regis *Ethelredi* filii regis *Edgari*, qui rex pacificus dicebatur. Et sic ascendendo

Ricardus I. dendo uſque ad primum regem *Angliæ*. In tempore hujus *Henrici* menia villæ *Leyceſtrenſis* deſtructa ſunt & quaſi funditus muri everſi. Iſte *Henricus* habuit tot filios; *Willielmus*, qui moriebatur infantulus; *Henricus* juvenis rex, de quo ſuperius; *Ricardus cor leonis*; *Iohannes*; *Galfridus*, qui deſponſavit Duciſſam *Britanniæ*. Et tot filias, *Iohanna* Comitiſſa *Toloſæ*, *Matilda* Duciſſa *Oxonienſis*, *Elianora* regina *Caſtellæ*.

Cap. XIII.

Tunc *Ricardus* qui vocatus eſt *Cor leonis*, ut infra patebit, filius hujus regis *Henrici*, cum ſummo honore apud *Weſtmonaſterium* iij. nonarum *Septembris* coronatus eſt anno gratiæ M. C.lxxxix. poſt mortem patris ſui.

An. Dñi 1189.

Ciſtrenſis lib.7. c.25. Sic mortuo rege *Henrico* apudque fontem *Ebrardi* ſepulto ſucceſſit filius ſuus *Ricardus* per x. annos regnaturus. Cujus mores & actus *Stephanus Cantuarienſis* luculenter deſcripſit. At ne præſens hiſtoria careat inſigniis tanti Ducis, libellum *Stephani* curſim ſtudui deflorare. Rex igitur iſte rebus tranſmarinis mature diſpoſitis, *Angliam* redit coronandus; in cujus adventu carceres relaxantur. Coronatur quoque *Londoniæ* à *Baldewyno Cantuarienſi* iij. nonarum *Septembris*, Qui dies ex priſca Gentilium ſuperſtitione *malus* vel *Egyptiacus* dicitur, tanquam quondam *Iudaici* eventus præſagio, Nam dies ille *Iudæis Angligenis* exitialis fuiſſe dinoſcitur. Convenerant ad hæc ſolennia multi *Iudæorum*, ne forte habita ſub priore rege felicitas minus arrideret eis ſub novo. Illis tamen interdixit rex ingreſſum Eccleſiæ dum coronaretur, & ingreſſum palacii dum epularetur; rege tamen epulante quidam *Iudæorum* inter cæteros tumultuantes fores regias introibant, Quorum unus dum pugna percutitur, turba indiſciplinata credens regem talia mandaſſe, lignis & lapidibus *Iudæos* cecidit, & in fugam compulit: Ex hoc gratus rumor tanquam ſi rex exterminari *Iudæos* juſſiſſet totam percurrit urbem: Moxque fremens populus domos ubi trepidi confugerant *Iudæi* oppugnat, incendit, ſpoliat, neque propter mandata regia deſtitit; Ac licet immenſitas tantæ rabiei ſi diſſimulata & inulta tranſiret primordia regiæ majeſtatis denigraret plurimum: propter infinitam tamen reorum multitudinem diſſimulari oportuit quod vindicari non potuit. Pace tamen utcunque *Iudæis* data, illico rex vacantes dignitates confert, fratrique ſuo *Iohanni* præter id quod ex dono paterno in *Hibernia* & *Normannia* receperat, provincias *Cornubiæ*, *Devoniæ*, *Notyngamiæ*, *Lancaſtriæ* contulit; ſet & filiam Comitis *Gloverniæ* in iij. gradu conſanguineam cum integritate paterni juris copulavit, ſet & indulta fratri tetrarchia fecit ingratum & infidum eciam ambire monarchiam. Regni quoque procurationem *Dunelmenſi* commiſit epiſcopo: Qui tamen decentius divino incubuiſſet officio quam regio ſuccubuiſſet miniſterio, cum nemo poſſit ſecundum evangelium utrique domino prout dignum eſt deſervire; ſi enim velit epiſcopus ut utrique cœleſti & terreno regi placeat, ad utrumque ſe divideret. Certe rex cœleſtis qui ſibi vult ex tota anima deſerviri, miniſterium diviſum non approbat, quineciam ſi epiſcopus nec ſaltem dimidius qui Dei ſunt exequatur, ſet vices ſuas indignis & remiſſis executoribus committat, ut ipſe terreno palacio vel foro totus inſerviat; nam nec terreni Principis ratiocinia quiſquam dimidius ſufficienter adminiſtrat. *Ricardi* Cæterum ut ſumptus propenſiores verſus *Ieroſolymam* rex ſibi congereret, reſignavit regi *Scotorum* caſtella de **Berwyk, Rokyſburg** pro x M.li. Pellexit eciam pecunioſum illum *Dunelmenſem* epiſcopum veteranum ut pro innumera pecunia propriam emeret provinciam; unde ſolebat rex jocando dicere, De vetuſto epiſcopo feci novicium Comitem, mirus eo artifex. Conſimili aſtu rex plurimorum ſacculos exhauſit, diſtrahendo dignitates & prædia regia ac ſi animum redeundi non haberet: Cumque propter hoc ab amico familiari auſu increparetur, reſpondit, *Londoniam venderem ſi emptorem ſufficientem reperirem.* Eo quoque proclivius emebant plurimi quo rex nunquam repatriare credebatur; Ipſe nempe à ſummo Pontifice poteſtatem acceperat ut à quibus vellet crucem aſſumptam detrahere poſſet, unde & multa librarum milia adquiſivit. Rex igitur commiſſo ut putabatur negligenter regni gubernaculo *Willielmo Helienſi* epiſcopo Cancellarioque ſuo, ante natale Domini *Normanniam* tranſfretavit; Quo tempore apparuit ſignum crucis in cœlo apud **Dunſtapill.** Et cito poſt viſa eſt forma crucis per aliquod ſpacium à vexillo recedere. Interpretetur qui poterit ſigni prodigium, cujus didici eſſe ſimplex narrator non præſagus interpretator. Dum igitur reges *Angliæ* & *Franciæ* poſt firmatum inter ſe fœdus apud *Turon. Galliæ* æſtatem ad proficiendum expectarent, zelus Chriſtianorum adverſus *Judæos* in *Anglia* conſpiravit, non quidem ſincere, id eſt cauſa fidei, ſet eorum vel æmulando felicitatem vel inhiando fortunæ. Dei quidem juſtitia talia minime approbante ſet decenter ordinante, ut hoc modo gentis perfidæ coherceret inſolentiam. Verum præter ea quæ apud *Lyncolniam* & *Lynnam* in rebus & perſonis *Iudæi* pertulerant, apud *Eboracum* quidam poſt diutinam obſidionem & afflictionem *Raby* magiſter *Iudæorum* incidit venas CCCC. *Iudæorum*, ſuaſque proprias venas & guttur uxoris ſuæ detruncavit; ſet & apud **Stauforth** cæſis aut expilatis *Iudæis*, *Iohannes* quidam audaciſſimus Chriſtianus cum multis ſpoliis *Northantoniam* divertit, ubi & ambitu pecuniæ allatæ latenter occiſus eſt ab hoſpite ſuo, corpuſque ejus de nocte projectum eſt extra urbem, occiſore fugiente. Mox ſompniantibus vetulis atque apparentibus ibidem fallaciis, ſignorum præſtigiis illi martyris meritum ſimplices homines tribuerunt, ſepulchrum defuncti ſolennibus excubiis & muneribus honorantes: Ridebatur hoc à prudentibus, ſet tamen gratum fuit hoc clericis ibidem victitantibus gratia commodorum. Res defertur ad epiſcopum, qui ſtatim continuata ſimplicium ſtudio & cupidorum falſi martyris inſignia prophanavit. Inter hæc rege *Ricardo* abſente, *Willielmus Helienſis* epiſcopus regis Cancellarius & regni Procurator ac apoſtolicæ ſedis mediante pecunia in *Anglia* legatus, clerum oppreſſit, regis prætendens poteſtatem, plebem depreſſit, *Romanam* oſtendens auctoritatem; Cum mille equis procedebat, monaſteria contributionibus & hoſpitationibus gravabat; regni majores ſibi affines efficiebat. Utramque ſedem metropolitanam ad libitum ſuum proſternebat. Nam ante adventum regis *Ricardi* in terram ſanctam *Baldewynus* archiepiſc. *Cant.* apud *Tyrum* deceſſerat, ac *Eboracenſem* electum fratrem regis *Galfridum* jam

[Ricard]ica. I. jam per x. annos impedierat ne consecraretur. Quinieciam apud *Dovoriam* appulsum *Galfridum*, direptis rebus, de monasterio sancti *Martini* extrahi, & in turri regia trudi fecerat; set & apud *Westmonasterium* tanquam papæ legatus & regni procurator Concilium celebravit; in quo complex ejus *Hugo Nonant* episcopus *Cestrensis* querelam deposuit, quod monachi *Coventrenses* sanguinem suum fudissent coram altari, unde decrevit *Willielmus Heliensis*, monachos de *Coventreia* fore eliminandos, & clericos præbendarios instituendos. Hac igitur occasione captata, præfatus *Hugo* callidus homo & inverecundus, audax ad ausus improbos, literatura eloquentiaque instructus, qui inter Priorem & Conventum *Coventrensem* semper discordiam seminaverat, jam manu armata monachos expulit tanquam enormium criminum reos; moxque ad apostolicam sedem instructos direxit responsales cum literis episcoporum attestantibus, quod monachi *Coventrenses* deserta Christi milicia, ad seculum essent relapsi; unde petiit à papa liberam de ordinatione illius monasterii facultatem. *Romanus* vero pontifex sub cauta expectatione si quis forte ex parte monachorum adveniens in contrarium allegaret, per sex menses sententiam suspendit; set sumptuum inopia retardans monachos, votum episcopi consummavit. Monachi tandem vel sero venientes quamvis violentæ expulsionis injuriam deplorarent diutius, prævalente tamen episcopi potencia, astu & pecunia, per annos plurimos monachi dispersi, rebus eorum in præbendas clericorum redactis, prout poterant inopes victitabant: quamobrem de isto *Hugone* episcopo apud *Beccum* in *Normannia* die Parasceues decubante tradit fama, quod cum neminem sibi pœnitentiam imponere volentem reperisset, dixisse fertur, & ego meipsum pro malis erratis meis adjudico usque in diem judicii pœna purgatorii cruciandum.

Item [...] [H]ienfis. b. 7. cap. *Celestinus* iij. post *Clementem* sedit papa annis vj. mensibus viij. qui ij. die consecrationis suæ coronavit *Henricum* v. *Frederici* filium in imperatorem, sub hac forma: Inprimis, recepto ab eodem *Henrico* juramento ante gradus ecclesiæ *Romanæ*, quod ecclesiam Dei defenderet, ejus jura conservaret, rectam justitiam teneret, patrimonium *Petri* si quid ablatum fuerit, pro posse revocaret; econtra dominus papa in cathedra sedens coronamque imperialem pedibus tenens, inclinato capiti imperiali demisit, quam statim cum pedibus in terram excussit; designans per hoc, quod ipse papa habet potestatem creare imperatorem si meruerit, & deiciendi si demeruerit; Cardinales vero astantes coronam sic excussam, capiti reposuerunt. Absente itaque rege *Ricardo* præfatus *Willielmus* de *Longo Campo Heliensis* episcopus *Hugonem Dunelmensem* episcopum omni honore privavit, *Lincolniensem* episcopum proturbavit, & pene cunctos molestavit. Parantur interim multi ad transfretandum & regem interpellandum contra Comitem tyrannum, set & ille cunctos præveniens voti compos effectus est, prius rediit quam cæteri regem attigissent; literas tamen votivas cæteri impetraverunt. Quorum primus *Lincolniensis* episcopus rediens, *Willielmum Heliensem* usque *Lincolniam* prosequitur; præfigitur dies apud castrum de **Tikul** respondendi, ubi cum *Dunelmensis* advenisset, ait ad eum *Willielmus*, Ego te capio, non Præsul Præsulem, set Cancellarius Castellanum, donec obsides dederis de regiis castellis reddendis. Fama facinorosi *Willielmi* *Angliam* replevit, unde majores in eum fremunt, minores mala increpant. *Johannes* regis frater de captione fratris sui *Galfridi Eboracensis* electi multum commotus, accitis ad se de suis provinciis & ex *Wallensibus* ingentibus copiis cum nonnullis episcopis, Comitem tyrannum à **Wyndesor** usque turrim *Londoniensem* & inde usque *Dovoriam* profugavit, ubi timens sibi *Willielmus* ne non libere posset transfretare in pontificalibus, vestem superinduit muliebrem, caputque & majorem partem faciei peplo circumvolutus deambulabat in litore lævo brachio telam lineam, tanquam venalem, ulnam vero manu dextra ferens, ut hac arte non consideratus facilius transfretaret, ac dum telam suam more femineo distrahere nesciret, per verenda contrectatus ignominiose detectus est. Ipso tandem enavigante, regni administratio *Rothomagensi* archiepiscopo rege de *Sicilia* sic mandante commissa est, necnon *Batoniensis* episcopus in archiepiscopum electus est; set eciam ipso præmature defuncto *Willielmus Heliensis* fortissimum ad hunc rescriptum à papa *Celestino* impetravit, redditis sibi pristinis apostolicæ sedis vicibus quasi pro meliorando *Anglorum* regno & *Johanne* cohercendo qui ad regnum fratris absentis aspirare videbatur; set & in hiis frustratus datis muneribus ac saltem factis commissis cum *Johanne* collusit, set frustra. Nam licet apud *Dovoriam* erectis legationis suæ insigniis jam applicuisset, tamen regina *Elianora*, & archiepiscopi *Rothomagensis* & *Eboracensis* cum aliis multis ipsum renavigare coegerunt. Igitur post vernum tempus apud *Turon.* expectatum reges *Angliæ* & *Franciæ*, unus per terram, alter per mare usque *Siciliam* devenerunt; ubi rex *Franciæ* delicta suorum dissimilans nomen agni sortitus; Rex vero *Angliæ* nichil inultum relinquens nomen leonis promeruit; ibi quoque rex *Ricardus* grifones in *Calabria* & *Sicilia* expugnavit, castellum ligneum & portatile contra civitatem *Messanam* erexit, quod & *Mategriphum* appellavit. Quo quidem instrumento urbem *Acnam* postmodum cepit; ibi eciam mater sua regina adduxit ad eum *Berengariam* filiam regis *Navarrorum*, virginem pulchram & disertam, quam rex duxit in uxorem.

Philippus rex *Francorum*, ut supradictum est, transivit per terram cum populo suo præcedens regem *Angliæ*, & rex *Angliæ Ricardus* carpsit iter cum populo suo per mare habens secum xiij. pergrandes naves bene onustas & l. galias, & sic applicuit apud *Ciprum*. *Leycestrensis.*

Profecto tandem rege *Francorum* in *Siriam*, rex *Anglorum* aliquantulum post eum demoratus est; set sub hyemali otio otiosus non erat, set victualia transmisit, machinas confecit: deinde de *Sicilia* procedens, usque *Ciprum* retortus est; ubi duæ regiæ naves per tempestatem confractæ irruentibus *Cipriis* spoliatæ sunt. *Cistrensis ubi supra.*

Applicanti regi *Ricardo* in *Cipriam* occurrit rex *Cipriæ* coronandus, prohibens ei portum cum potentia magna ne ingrederetur terram suam. *Leycestrensis.*

Quapropter rex *Ricardus* regem terræ satisfacere nolentem de urbe in urbem prosequebatur donec se dedisset; reddidit igitur se eo pacto, ut in vinculis ferreis non poneretur. Annuit rex *Ricardus*, set in vinculis argenteis conjecit eum; & sic de tota insula *Cistrensis.*

Ricard. I. ad libitum disposuit, per bimestre tempus ibidem commorando.

Leycestrensis. Deinde iter arripuit sequens *Franciæ* regem, & medio tempore in quodam angulo maris prospexit quandam magnam navem, scilicet Trierem quod *Dromond* vocamus, onustam cum *Saracenis* quam rex *Ricardus* cepit, & necari fecit de *Saracenis* mille CCC. & ducentos vitæ reservavit; cepit eciam *Ricardus* rex septinginta camelos onustos innumeris divitiis de gasis & thesauris *Solidani*, quas partitus est proceribus & communibus suis valde regaliter.

Cistrensis. Denuo dum *Ricardus* ad terram tenderet comprehendit in mari trierem magni *Solidani* bonis innumeris onustam, eam subtus perforando. Cum igitur ad *Acram* venisset, orta est materia discidii inter reges *Angliæ* & *Franciæ* in hunc modum; rex *Franciæ* ex pacto quod fecerant inter se apud *Turon.* vendicabat medietatem adquisitorum in *Cipro*, & econtra rex *Ricardus* dixit, se pepigisse de adquisitis in terra sancta & contra *Saracenos*. Similiter alia causa fuit discordiæ, quod rex *Franciæ* noluit quicquam mutuare Comiti *Campaniæ* tunc valde indigenti, nisi sibi invadiaret *Campaniam*; tunc Comes ait, Feci quod debui, amodo faciam quod oportet; Dominus meus me non recipit nisi pro meis, vadam igitur ad eum qui paratior est dare quam accipere; unde ad regem *Ricardum* veniens ditatus est. Insuper & rex *Ricardus* fovebat partem *Guidonis* regis *Jerosolymorum* contra *Conradum Marchionem* regem *Tyri*. Quem rex *Francorum* econtra fovebat. Proparatur tamen ad obsidionem *Acræ* quæ jam per biennium casso labore fuerat obsessa, nam machinæ urbi admotæ igne *Græco* qui nulla aqua aut alio elemento extingui poterat, comburebantur; exercitus autem Christianus partim inedia partim morbo minorabatur, & eciam propter discordiam inter *Guidonem* & *Marchionem* dividebatur in partes, Necnon & aliqui magni de nostris pecunia *Soladani* corrumpebantur.

An. Dñi 1191. *Item Cistrensis l.7.c.27.* Anno tandem Gratiæ M.C.xcj. quinto idus Julii tertio post adventum regis *Ricardi* die capta est urbs *Tholomaida*, quæ *Acra* dicitur; in qua captione dux *Austriæ* sequutus est regem *Angliæ Ricardum*, ut forsan partem triumphi vendicaret, set nescio an casu an regis voluntate vexillum ducis *Austriæ* cœnó conculcatum est; unde dux ipse commotus domum reversus est gravissime postmodum de rege *Ricardo* se vindicaturus. Partitis interim inter reges *Angliæ* & *Franciæ* cunctis perquisitis, rex *Franciæ* suos vendidit captivos, rex *Angliæ* suos suspendit.

Leycestrensis. Rex *Ricardus* cepit urbem sancti *Georgii*, & civitatem *Nazareth*, & villam de *Barut*, & castrum *Caiphæ*.

Cistrensis ubi supra. Ob hoc & his similia commotus rex *Franciæ*, necnon & gloriam regis *Ricardi* ægre ferens, aeris intemperiem causatus, domum rediit, juratoriam tamen cautionem adhibuit de indempnitate rerum regis *Ricardi* usque ad reditum suum de terra sancta. Prosperis tandem flatibus *Italiam* applicuit, papam adiit, absolvi à quodam juramento involuntario petiit, set non optinuit. Occiso interim *Conrado Marchione* per duos sicarios in urbe sua *Tiro*, rex *Franciæ* nisus est hoc scelus regi *Ricardo* imponere, unde & apud *Parisium* celebrato concilio; de proditore *Ricardo* se velle ulcisci proponit. Prudentiores tamen præmaturæ ultionis propositum dissuaserunt; asserentes, quod licet ita foret quod regi *Ricardo* imponebatur, non tamen præpropere aut petulanter agendum fore, set respectu honestatis sustinendum, quousque ad propria rediret, qui propter *Christum* noscebatur peregrinari; Cæterum si reversus, vel obicienda purgare potuerit, vel de excessu satisfacere voluerit, bene actum erit, sin autem, expetendæ ultionis, justicia comite, congruum tempus erit: quod si hoc consilium displiceat, *Romanus* pontifex consulatur. Set quamvis ad modicum quiesceret rex, molitus est tamen regno *Angliæ* cruentum negotium. Expetiit namque rex *Franciæ* per legatos nuptias germanæ regis *Dacorum*, eo tamen pacto, ut dotis nomine sibi concederetur illud antiquum jus quod *Dacis* in regnum *Anglorum* ab olim competebat, simul cum classe & exercitu per unum annum ad hoc assequendum. Set & hac conditione propter *Wandalicam* à tergo infestationem negata, traditur tamen nuptui puella cum x. millibus marcarum argenti, quam tamen post primæ copulæ noctem, aut propter fetidum oris halitum, aut quia non invenit eam virginem rex repudiavit indecenter. *Ricard. I.*

Interea apud orientem sumptu deficiente regeque *Ricardo* nequiter defamato, quod regem *Franciæ* insidiis appetisset, quod eciam *Conradum* Marchionem per conductos sicarios peremisset, quod cum *Soldano* de proditione terræ sanctæ consiluisset, atque ideo ad capiendum urbem sacram accedere noluisset, *Ricardus* se parat ad repatriandum; major namque pars Christiani exercitus morbo, gladio, inedia, laborumque intolerantia absumpta fuerat: in qua re consideranda est altitudo sapientiæ divinæ, quæ de suorum vel temporali salute vel felicitate minus curare videtur, dummodo eorum clades ad supernæ civitatis completionem proinde faciat derivari. Proinde fidenter dixerim, quod longe felicius illis contigit, qui sic ibidem migraverunt, quam illis qui repatriantes ad sordes pristinas remearunt; sic igitur Christus rex noster malis hominum bene utens, dum terrenam suam *Jerosolymam* propter peccata inhabitantium in manus tradidit hostium, cœlestis sibi *Jerosolymæ* uberiora lucra subtiliter conquisivit: itaque propter nostrorum defectum & dedecus temporum oportet civitatem sanctam conculcari à gentibus usque ad tempus quod solus Deus novit; nam suo tempore proculdubio juxta morem priscum terra sancta spurcissimos suos evomet incolas, & forsan per perniciorem manum, ut virtus divina in hoc negotio clarius elucescat; unde dixit quidam apud *Machabæos*, *Facile est multos concludi in manus paucorum*. Quod utique declaratum est quando unus persequebatur mille, & duo fugaverunt x. milia. Et *Gedeon* quondam amota multitudine per CCC. viros qui aquam lambuerant de multis triumphavit. At non est temptandus Deus, ut Christiani pro eo quod Dominum bonum & potentem habeant, petulanter & inconsulte contra multos adversarios pauci prosiliant: Ita enim vult Deus suos in se confidere, ut non negligant prudenter agere.

Item Cistrensis l.7.c. Firmatis denuo inter regem *Ricardum* & *Soldanum* induciis triennalibus, *Hubertus Salisbyriensis* episcopus pro se & pro rege sanctum sepulchrum adiit, hostiam sacram ibidem immolavit; inde rediens una cum rege *Ciprum* navigavit: inde præmisit

rex

Ricard. I.

rex duas reginas, uxorem scilicet & sororem, cum omni pene familia sua usque *Siciliam*, ipseque lenti pelagi impatiens feroci aura ad partes *Austriæ* inter *Aquileiam* & *Veneciam* cum paucis depulsus est, ubi aliquantisper oberrans & latitans, dum cibi lautiores pro illo emerentur notatus est, & ab hominibus ducis *Austriæ* deprehensus. Quo divulgato, rex *Francorum Johannem* regis *Ricardi* fratrem contra regem *Ricardum* facile allexit. Imperatorem *Teutonicum* contra *Ricardum* captivum instigavit, unde & imperator pacta cum duce *Austriæ* tercia parte provenientis commodi, regem *Ricardum* dominicum adhuc characterem portantem in suam traduxit custodiam, & posuit eum in trivallis, ubi dicit *Aristoteles*, *Bonum est occidere patrem*. Quem tandem circa Dominicam palmarum coram procerum suorum multitudine ad respondendum produxit. Ille vero hilari fretus conscientia ita objecta diluit, ut imperator non solum ad misericordiam, set eciam ad reverentiam flecteretur.

Venerunt tunc ad regem sic detentum *Willielmus Heliensis* episcopus propter insolentes mores suos ab *Anglia* jampridem extrusus, ut regis circa se animum exploraret; quem cum adumbratæ devotionis præstigiis non posset deludere, desperata gratia set cauteriata comitante conscientia ad *Franciam* rediit: set & *Hubertus Salisburiensis* de *Sicilia* ad regem veniens pro necessaria *Anglicani* regni cura, ac eciam pro maturando regiæ redemptionis negocio, in *Angliam* directus est, ubi adveniens concorditer à *Cantuariensibus* & ipsis episcopis in archiepiscopum erectus est. Qui nimirum accepto pallio inthronizatus est, mox apud *Marton.* accepto canonicæ professionis habitu *Cantuariensibus* quos fervor *Baldewyni* paulo indiscretius exulceraverat, molestus non fuit. Præfatus namque *Baldewynus* quamquam alias vir bonus & religiosus, jus & prærogativam eligendi archiepiscopum à *Cantuariensibus* transferre elaboraverat, cujus rei gratia regio favore fretus nova ædificia juxta monachalem ecclesiam ad præbendas canonicorum secularium non sine sanguine construere cœperat, ut ibidem postmodum suffraganei episcopi cum clericis convenientes de futuri pontificis electione, extrusis monachis, deliberarent. At contra monachi *Romanum* pontificem appellantes, opus inceptum intermitti coegerunt, quod & post mortem *Baldewyni* usque ad solum complanaverunt: In quo facto mirandum est, tantum virum qui ex archidiacono monachus *Cisterciensis* ordinis, & postmodum abbas, & ex abbate *Wygornensis* præsul, ac ex suffraganeo tandem metropolitanus effectus, quod imperfectioris vitæ homines, canonicos scilicet seculares, loco perfectorum subrogare voluit, cum olim sancti principes & pontifices in *Anglia* illud genus clericorum minus abundare volentes, optionem illis dederint, ut aut beneficia relinquerent, aut vitam mutantes in religionem transirent.

Leycestrensis cap. 4.

Henrico imperatore in forma prædicta regem *Ricardum* in custodia sic detinente, *Philippus* rex *Franciæ* memor suæ perniciosæ malencoliæ contra regem *Ricardum* maliciose acceptæ, se armavit protinus in ultionem; nam *Johannem* fratrem *Ricardi* instigat ad coronam regni *Angliæ*: sicque unanimi assensu guerram moverunt, unus in *Anglia*, alter in *Normannia*. Eodem tempore *Ricardo* sic in carcere existenti, quidam leo ferox & famelicus solutus est, & ad eum dimissus, ad hoc ut credebatur, ut præ fame attenuatus regem *Ricardum* quasi ex negligencia custodis leonis, in instinctu devoraret; set rex plenus audacia & fortitudine, gratiaque Dei illi aspirante, videns leonem illi aperto gutture & ferociter festinare, apprehendit mantellum suum, & circumplicatum brachio suo immisit manum cum brachio in gutture leonis, manu contrectans cor leonis extrahit, cor cum radicibus & calidum crudumque comedit: ex quo facto provenit illi illud nomen quo vocatus est *Ricardus cor leonis*.

Item Cistrensis lib. 7. c. 28.

Igitur post *Alemannicæ* detentionis tædium, quod plene uno anno & tribus mensibus duraverat, relaxatus est rex *Ricardus* mense Januarii pro centum millibus libris argenti, relictis apud imperatorem obsidibus *Rotomagensi* & *Batoniensi* episcopis pro parte pecuniæ nondum solutæ; Ad cujus summæ solutionem silente interim omni privilegio, prærogativa & immunitate ecclesiæ seu personæ, extorta est tota lana alborum monachorum & canonicorum, quineciam prælatorum annuli, vasa, cruces, calices, cum auro de feretris sanctorum abrasa sunt conflata. Demorante tamen apud *Swynam* in *Flandria* duobus plene mensibus, aut propter flatus adversos, aut necessarii apparatus gratia, Imperiales apparitores sic demorantem pene interceperant. Pœnituit imperatorem relaxasse regem, sicut quondam *Pharaonem* dimisisse *Israel*. Mense tandem Marcio *Sandicum* portum rex applicuit, & modica apud *Lundoniam* mora facta processit, ac munitissima fratris sui *Iohannis* castella de Notyngam, de Tykyl accepit, quorum castellanos incarceravit; *Iohannem* fratrem suum tanquam ingratum & infidum judicio procerum omni honore privavit; sicque apud Hampton Pascha suum tenuit, atque apud *Wyntoniam* tanquam detrusa jam captivitatis ignominia, quasi rex novus quinto regni sui anno solenniter coronatus est. Post cujus coronationis solennia, quicquid prius leviter datum aut graviter venundatum fuerat repetiit, nomine commendati, fructus perceptos pro sorte computans, cessante pacto, titulo & instrumento quocunque; & sic paululum demoratus *Franciam* navigavit, contra regem *Francorum* denuo bellaturus.

Leycestrensis.

Rex *Ricardus* denuo apud *Wintoniam* coronatus post paululum temporis transfretavit in *Normanniam*, ad conquirendum castella quæ *Philippus* rex *Franciæ* adquisierat in sua absentia. Rex *Franciæ* venit contra eum cum secentis militibus populoque multo; cumque rex *Ricardus* ei occurreret ut bellum cum eo iniret, rex *Franciæ* retraxit se quasi fugiendo, & capti sunt de militibus suis centum, & ducenti dextrarii ferro communiti.

Cistrensis.

Igitur regibus sub varia ut assolet sorte congredientibus, concessæ sunt ad annum induciæ, regi quidem *Ricardo* pro reparatione virium & opum utiles, quamvis ratio honesti repugnaret. *Johannes* frater regis *Ricardi*, qui jam regi *Francorum* contra proprium fratrem adhæserat, quia jam nil habuit nilque potuit, spretus est à rege *Francorum*, mediante tamen matre sua *Alienora*, ad regem *Ricardum* supplex rediit, fideliter ei de cætero militaturus. Fiebant interea apud *Turonem* exercitum diu intermissa torneamenta, quasi bellorum præludia, non obstante papali prohibitione.

Item Cistrensis l. 7. c. 29.

Circa hæc tempora quidam *Stephanus* procurator *Andegaviæ*, qui sub diebus *Henrici* secundi & hujus

Ricard. I. hujus regis *Ricardi* prudenter egerat, conjectans tamen delicati corporis principem ex longo itinere & periculo vel non vel difficile posse reverti, absente rege cœpit fines creditæ sibi potestatis petulanter excedere, unde & suadente quodam familiari suo, nigromanticum quendam consulit, utrum rex *Ricardus* esset reversurus: at ille ducens *Stephanum* ad locum secretum, ostendit ei caput æneum habens spiritum inclusum, Quære, inquit, ab isto quæ volueris, set pauca & breviter, nam ad multiloquium non respondit. Cui ille: Num ego visurus sum regem *Ricardum*? Et respondit, Nequaquam. Item, Quamdiu durabit administratio suscepta? Respondit, usque ad mortem tuam. Tercio quæsivit *Stephanus* ubi esset moriturus? Et responsum est, In pluma. Nec licuit ei ulterius quærere, set dimissus à vate præcepit suis ne quidem plumam aliqua occasione ei applicarent. Cœpit exhinc confidentius solito agere, subditos conterere, & maxime quendam de nobilibus, qui aliquando in castrum suum fugiens à facie *Stephani* persequentis, ipsum *Stephanum* negligentius in obsidione oberrantem cepit, & laniatum trucidavit. Munitio autem illa vocabatur *Pluma*. Sicque patuit cavillatio spiritus illusoris. Simile contigit de *Gereberto* pseudopapa, prout superius est expressum. Simile autem narratur de *Alberico* Comite *Northimbriæ*, qui cum esset præpotens, suo statu non contentus, consulto dæmone audivit quod *Græciam* esset possessurus, unde & partes adiens orientis, in *Græciam* ingressus est, cumque auditum esset à *Græcis*, quod super eos regnaret, nudatum illum bonis omnibus de finibus suis expulerunt. Post annos aliquos fessus homo ille laboribus & ærumnis *Normanniam* ad regem *Henricum* adiit, à quo nobilem viduam recepit in conjugem; ac cum in benedictione nuptiali sacerdos quæreret à muliere, sic, *Domina* Græcia *complacetne tibi in viro illo?* Agnovit *Albericus* versuciam spiritus illusoris, qui mentem hominis cupidam erexit in spem vanam. Cum igitur *Ricardus* xx. marcarum millia pro suæ redemptionis residuo duci *Austriæ* præparasset, obsides quos apud eum dimiserat subito comparuerunt, referentes illum tyrannum divini judicii pondere submersum, terramque ejus ante obitum suum multiplici flagello attritam, urbes repente conflagratas, *Danubium* fluvium cum multa jactura fines suos exisse, semina sata aruisse, ipsum quoque ducem propter regis captionem nuper à papa excommunicatum ferebant excommunicationem derisisse, qui denuo die sancti *Stephani* ad campos equitans, ita pedem attrivit, ut pede abscisso in mortem desperatus coram optimatibus suis ab excommunicationis vinculo peteret absolvi, responsum est à clero, hoc fieri non posse, nisi sub juratoria cautione quod super injuriis regi *Ricardo* irrogatis judicio ecclesiæ staret; moxque obsides regis *Anglorum* post præstitum juramentum liberavit. Deinde rex correctior vixit. Accidit & aliud quod regem movit ad correctionem, vir quidam *Cenomannicus* ad sanctum *Jacobum* pia devotione profectus, sospes remeavit; qui postmodum pari devotione ignitus, ut sanctum sepulchrum Domini videret, processit; cui forsan solivago quidam terribilis vultu apparuit. Pavefactus homo crucis signo se munivit. Ille autem tanquam signaculum illud parvipendens, Nequaquam, inquit, hoc modo te tueri poteris quin meus sis, porro si procidens adoraveris me, faciam te locupletem: Ad hæc inquit homo ille, *Ricard.* Modo liquet te fore partis adversæ. Sint tua tibi, mihi sufficit Christi largitio, quem solum adoro. Cui ille: Oportet te vel invitum munus aliquod de meo habere; & mox jactavit super caput hominis quasi pallium tenuis materiæ, quo crinibus adustis, cutis capitis denigrata permansit. Homo trepidus sanctum *Jacobum* inclamavit; qui mox assistens, dæmonem increpavit, ac quis esset, quid negotii haberet inquisivit. Qui constrictus imperio, Dæmon sum, inquit, humano generi infestus, Ego Christianos reges in orientali profectione impedivi, Ego regem *Ricardum* per ministrum meum ducem *Austriæ* captivavi, Ego regem *Ricardum* postquam liberatus esset jugiter circumvallo, potissime circa cubile ejus & circa thesauros ejus quos avide recondit. Hiis dictis dæmon disparuit, & homo ille confortatus, dimisso itinere intento, *Cenomanniam* rediens, *Ricardo* regi quæ audierat retulit, caput suum ustulatum ostendit, & rex se correxit.

Circa hos dies *Hubertus Cantuariensis* archiepiscopus applicans & regias vices in *Anglia* gerens, mortuo jam *Eboracensi* archiepiscopo, *Eboracum* adiit & Concilium celebravit.

Circa hos dies duo erant qui pari proposito set dispari causa commoda regia quærere videbantur, abbas namque *Cadomensis* fraudem officialium regiorum apud regem culpabat; ideoque insolentiam eorum cum quiete provincialium castigandam fore censebat: *Willielmus* vero cum *longa barba* insolentiam divitum qui propriis fortunis parcentes pauperes onerabant fortiter accusabat; Igitur accepta potestate abbas præfatus mense Februarii *Londoniam* venit, præsides provinciarum ad ratiocinia sua reddenda districte convenit, set morte præventus Paschalia festa non vidit. De *Willielmo* quoque tradebatur, quod *Londoniis* erat oriundus, à barba prolixa quam fovit cognomen accepit, quam nutrivit, ut tali insigni in cœtu & concione magis conspicuus & spectabilis appareret; qui cum esset ingenio acer, mediocriter literatus, eloquens supra modum, innata quadam animi & morum petulantia nomen sibi grande facere volens, moliri nova & audere ingentia cœpit: Denique inhumana & impudens ejus actio in proprium germanum signum esset vesaniæ ejus in cæteris; nam fratrem suum *Londoniensem* civem qui eum in scholis exhibuerat, apud regem tanquam regiæ proditionis reum, pro eo quod profusiora solito sumptuum solatia non refunderet, instanter accusabat, set quamvis à principe in hoc derisus fuerit, favore quorundam inter magistratus *Londonienses* locum optinuit: Denique clandestina opera & venenatis suspiriis apud plebem divitum insolentiam qua pauperes indigne tractabantur suggillans, mediocres ad immoderatæ libertatis amorem inflammans, adeo plurimos quasi præstigiis fascinatos sibi devinxit, ut quinquaginta duo milia *Londoniensium* indigenarum ad ejus nutum tanquam communi cunctorum provisori obtemperarent. Tanto igitur fretus consciorum numero, tanquam zelans pro pauperculo populo & commodo regio, cœpit in omni cœtu nobilibus resistere, prætendens quod eorum fraude fisco plurimum deperiret; cumque illi contra eum propter hoc fremerent, transfretavit ille ad regem pro cujus fide potentum injurias se perpessum ostendebat: inde reversus, calliditate solita cœpit de cætero tanquam regio favore suffultus fiducialius agere,

Item Gulielm. Neubrigensis, lib. 5. c. 20.

ica. I.

agere, & proprios complices fortius animare; Cumque jam initæ conspirationis rumor percrebuisset, *Cantuariensis* archiepiscopus *Hubertus* cui regni regimen commissum fuerat, plebem convocat, natos rumores recitat, ad tollendum omnem sinistram suspicionem obsides dari rogat; Ejus blandiloquio populus placatus obtemperat, obsides donat; Nichilominus præfatus *Willielmus* cœptis insistens, vallatus turbis pompatice procedebat, conventus publicos faciebat, *Salvatorem pauperum* se vocabat, frænandam in brevi potentum proterviam granditer intonabat, unde & sumpto de sacris scripturis themate ita exorsus est. *Haurietis aquas in gaudio de fonte Salvatoris. Ego enim sum pauperum salvator, vos pauperes duras divitum manus experti haurietis nunc de fontibus meis aquas doctrinæ salutaris, & hoc cum gaudio, quia jam venit tempus visitationis vestræ. Ego*, inquit, *dividam aquas ab aquis, aquæ nempe, populi sunt. Dividam igitur populum humilem & fidelem à populo superbo & perfido, dividam electos à reprobis, velut lucem à tenebris.* Igitur *Hubertus* præfatus de consilio procerum evocavit *Willielmum* ad obicienda satisfacturum; Qui opportune affuit, set ita turbis vallatus est, ut ejus evocator territus mollius ageret & judicium protelaret. Explorata tandem per duos cives *Londonienses* opportunitate, qua solus sine turba reperiri posset, ad capiendum armata manus emittitur; set alterum è civibus qui eum exploraverunt ipse *Willielmus* bipenni sua mactavit; Alterum, unus de *Willielmi* complicibus trucidavit; Illico *Willielmus* cum paucis suorum & cum concubina sua inseparabiliter cohærente, in vicinam ecclesiam, beatæ scilicet *Mariæ* de *Arcubus*, qua non tanquam asilo, sed velut castello ad tempus se tueri voluit, [confugit] sperans populum suum, set frustra, ad ejus liberationem affuturum. Qui nimirum etsi de ejus discrimine dolerent, respectu tamen obsidum quos dederant, ac metu armatorum militum quos viderant, ad ejus ereptionem non accurrunt. Jussus igitur *Willielmus* egredi, set nolens, igne & fumo appositis exire tandem est coactus; Egredienti autem filius civis illius quem peremerat, cultro ventrem dissecuit. Captus tamen, judicio curiæ primo equis distractus, deinde cum sociis ix. qui illi deesse noluerant, patibulo suspensus est. Porro complices ejus archiepiscopum velut homicidam non solumdiffamaverant, set eciam ut conspirationis suæ propriæ dedecus abstergerent, & dampnatores *Willielmi* improbos comprobarent, arte & astu nomen illi & gloriam martyris quæsierunt. Denique, ut fertur, sacerdos quidam propinquus *Willielmi* cathenam qua vinctus fuerat febricitanti cuidam superposuit, & mox sanitatem subsecutam publice prædicavit. Quo vulgato, populus patibulum ejus nocturno furto sustulit, terram sanguine ejus cruentatam veluti sacrum quiddam, in usus curationum usque ad fossam non modicam per minucias abrasit. Fama itaque late sic dispersa, stultorum & curiosorum hominum greges confluebant. Excubabat ibidem nocturno tempore insulsa jugiter multitudo, quantum honoris defuncto impendens, tantum dedecoris ejus dampnatori impingens, tantumque invaluit inceptus error, ut prudentes quosque fascinasset, nisi ea quæ de illo gesta cognoverant cautius advertissent. Sane excepto eo quod paulo ante captionem suam homicidium commiserat, quod utique cuilibet cordato viro ne pro martyre coleretur sufficere debuerat, ipsius extrema sub morte confessio suos debuit cultores verecundasse; Quippe cum à nonnullo quamvis sero sub humili confessione peccatorum dare gloriam Deo moneretur, Confessus est se ecclesiam beatæ *Mariæ* dum ibi expectaret, semine polluisse. Insuper & cum ad votum per suos citius non eriperetur, negato *Mariæ* filio eo quod eum non liberaret, diabolum ad suam liberationem invocasse. Inficiabantur isti *Willielmi* justificatores, atque maligne conficta dicebant. Porro litem hanc diremit in brevi fabricatæ vanitatis occasus; veritas nempe solida est, & tempore convalescit. Igitur *Hubertus* archiepiscopus regni moderator in sacerdotem præfatum ecclesiastica præeunte vindicta, armatam custodiam in illo loco posuit, quæ & accessum accurrentium arceret; & sic in brevi machina continuatæ superstitionis concidit, & popularis opinio conquievit.

Ricard. I.

Illis diebus quidam sanctus sacerdos in *Gallia* nomine *Fulco* venit ad regem *Ricardum*, sic inquiens, Dico tibi rex, ex parte omnipotentis Dei, ut tres filias tuas pessimas citius nuptui tradas, ne aliquid deterius tibi contingat; Cui rex, Mentiris hypocrita quia nullam filiam habeo. Et ille, Immo, superbiam habes, avaritiam, & luxuriam. Rex igitur convocatis proceribus suis ait, Do Superbiam meam *Templariis* & *Hospitalariis*, Cupiditatem meam monachis *Cistercienfibus*, Luxuriam meam ecclesiæ Prælatis. Illi autem quos *Fulco* prædictus reprehenderat miserunt illum in vincula, set non potuit alligari.

Item cistrensis lib. 7. cap. 31.

Hoc anno obiit *Resus* princeps *Walliæ*; de quo quidam sic cecinit; *O belli gloria, Miliciæ clypeus, Patriæ tutamen, Armorum decus, Brachium fortitudinis, Largitatis manus, Rationis oculus, Honestatis splendor, Pectore gerens* Herculis *probitatem*, Achillis *prosperitatem*, Nestoris *modestiam*, Tedei *audaciam*, Sampsonis *fortitudinē*, Hectoris *gravitatem*, Euriali *agilitatem*, Paridis *formā*, Ulixis *facundiam*, Salomonis *sapientiam*, Ajacis *animositatem*, *O nudorum vestis, famelicorum morsus, omnium denique postulantium plena satisfactio. O dulcis eloquio, comis obsequio, actu honestus, sermone modestus, vultu hilaris, facie decorus, singulis benignus, omnibus æquus.*

Versus.

Nobile Cambrensis *cecidit diadema decoris*;
Hoc est, Resus *obit*, Cambria *tota gemit*.
Resus *obit: Non fama perit sed gloria transit*;
Cambrensis *transit gloria*, Resus *obit*.
Resus *obit: Decus orbis abit, laus quæque tepescit*.
In gemitu vivit Cambria, Resus *obit*.
Resus *abest, inimicus adest* Resus *quia non est*.
Jam sibi nil prodest Cambria, Resus *obit*.
Non moritur sed subtrahitur, quia semper habetur
Ipsius egregium nomen in orbe novum.
Grande decus tenet iste locus set cernitur ortus;
Si quis sit finis quæritur, ecce cinis:
Hic tegitur, sed detegitur quia fama perhennis
Non sinit illustrem voce latere Ducem.
Excessit probitate modum, sensu probitatem,
Eloquio sensum, moribus eloquium.

Innocentius iij. qui & *Lotarius*, post *Celestinum* sedit Papa annis viij. mensibus v. Iste literatus fuit & fecit libellum *De miseria humanæ conditionis*,

 specu-

Ricard.I. *speculum Missæ, Constitutiones* quamplurimas. Iste dampnavit libellum Abbatis *Joachim* quem contra magistrum *Petrum Lumbardum* auctore Sententiarum ediderat. Dampnavit eciam *Almaricum Carnotensem* episcopum in sua doctrina hæretica. Hoc eciam anno mortuo Imperatore Principes *Alemanniæ* discordabant. Nam aliqui *Othonem*, aliqui *Philippum* fratrem *Henrici* quinti elegerunt. Tandem *Philippo* dolose occiso, *Otho* coronatur ab *Innocencio* Papa in *Franciâ*. Qui statim pugnavit cum *Romanis* propter non exhibitum honorem, & inde contra Papæ voluntatem abstulit regnum *Apuliæ* à *Frederico*, qua de causa à domino Papa excommunicatus est. Inde quinto anno regni sui Principes *Alemanniæ Fredericum* erexerunt in Imperatorem; qui victoriose triumphavit de *Othone*.

Anno gratiæ M.C. lxxxxix.

An. Dñi 1199. HOc ultimo anno regis *Ricardi Widomarus* vicecomes *Lomovicensis* in *Britannia minore* homo regis *Angliæ* invento immenso thesauro auri & argenti in fundo suo, misit magnam thesauri partem regi *Ricardo*, set ille recusavit, dicens, se totum habere debere de jure dominationis suæ, quod tamen alius recusavit. Obsedit igitur rex castrum vicecomitis, quod vocabatur *Calux*, putans ibi thesaurum inesse: Cui ministri Castri exeuntes optulerunt regi castrum cum contentis, salvis eisdem vita membris & armis; renuit rex, imponens illis ut redeuntes viriliter se defendant. Cum igitur rex die quadam & Dux *Brabanciæ* circuirent castrum, ut infirmiora explorarent, quidam arcubalista *Bertramus Gurdon* telo regem in brachio vulneravit; Quare præcepit rex omnino, ut castrum caperetur, & omnes intus suspenderentur, excepto suo vulneratore; Quod & factum est. Cum igitur extracto teli ligno set manente ferro, ex venarum & nervorum inscisione nono post hoc die rex esset moriturus, advocari fecit vulneratorem suum sic inquiens, Quid umquam mali tibi feci quod me ad mortem vulnerasti? Et ille. Patrem meum & duos fratres meos occidisti, & me modo occidere voluisti, placet mihi quamcumque pœnam subire dummodo tu occumbas. Tunc jussit rex eum libere abire, dans illi centum solidos sterlingorum. Set post regis obitum fecit Dux *Brabanciæ* eum excoriatum suspendi. Mortuo igitur *Ricardo* vij. idus Aprilis corpus ejus in tres partes divisum in tribus locis sepelitur, unde quidam metricus sic ait.

Versus.

Viscera Carleolum, *corpus fons servat* Ebrardi,
Et cor Rotomagum, *magne* Ricarde, *tuum.*
In tria dividitur unus, quia plus fuit uno;
Nec superest uno gratia tanta viro.
Christe *tui calicis prædo fit præda* Calucis;
Ære brevi deicis qui tulit æra crucis.
Hic Ricard*e jaces, set mors si cederet armis*
Victa timore tui cederet arma tuis.

Obiit igitur rex *Ricardus* x. anno regni sui in *Normannia*.

Leycestrensis. Septimo kalendarum *Aprilis*, & juxta patrem suum *Henricum* apud fontem *Ebrardi* sepulta est pars ejus corporis anno gratiæ M.C.lxxxxix.

Johannes frater ejus sciens se non admitti ad regnum *Angliæ* à magnatibus terræ *Anglicanæ*, cum propinquiorem haberent regni successorem, *Arthurum* scilicet filium fratris sui senioris *Galfridi* quondam Ducis *Britanniæ*, cum adhuc esset in *Aquitania* comprehensum puerum dolo tenuit, & occidit per manum armigeri sui *Petri de malo Lacu*, cui postea hæredem Baroniæ de *Mulgref* dedit in uxorem, loco mercedis iniquæ. Reversus *Johannes* in *Angliam* à populo terræ susceptus est, & die Assumptionis Domini anno ejusdem M.C.lxxxxix. apud *Westmonasterium* per *Hubertum Cantuariensem* archiepiscopum solenniter in regem consecratus vj. scilicet kalendarum Junii. Johan.

Cistren. cap.3 Successit regi *Ricardo* sine liberis obeunti frater suus *Johannes* dictus *sine terra*, qui statim occupavit thesauros regis *Ricardi* apud *Chinonem*, & misit *Hubertum* archiepiscopum ad componendum res in *Anglia*. Set *Thomas de Torneya* tradidit *Andegaviam Arthuro* filio senioris fratris *Galfridi* Duci *Britanniæ*, ubi convenientes proceres *Andegaviæ*, *Cenomanniæ*, & *Turoniæ* adhæserunt *Arthuro* secundum consuetudinem terræ illius, ubi filius fratris senioris succedit patri si primogenitus decedit sine filio. *Constantia* vero relicta *Galfridi* ac Comitissa *Britanniæ* tradidit custodiam filii sui *Arthuri* necnon & hæreditatis suæ regi *Franciæ*, set *Johannes* cito subvertit *Cenomanniam* quia adhæserat *Arthuro*. Deinde in Paschate *Johannes* accinctus est gladio ducatus *Normanniæ* apud *Rotomagum*, & in Ascensione Domini coronatus est in regem apud *Westmonasterium* ab *Huberto Cantuariensi* episcopo; Quo die *Johannes* rex fecit *Hubertum* esse suum Cancellarium; Cui de hoc officio nimis postmodum glorianti, ait quidam, Domine non deberes gloriari de jugo servitutis, Audivimus enim de Cancellario archiepiscopum factum, set non è converso.

Leicestrensis. Secundo anno regni sui misit rex *Philippum Dunelmensem* episcopum, & *Rogerum Bigot* cum literis suis patentibus de salvo conductu & reditu ad *Willielmum* regem *Scotorum*, de cujus fide hæsitavit, statuens ei diem certum & locum, apud *Lyncolniam* scilicet in crastino sancti *Edmundi* regis & martyris, veniendi ad se & homagium faciendi absque omni prorogatione vel cavillatione. Qui accepto hujusmodi mandato ad diem properavit eundem, & in die sanctæ *Ceciliæ* virginis, x. scilicet kalendarum *Decembris* qui fuit eodem anno feria quarta, supra montem extra civitatem *Lincolniæ* coram optimatibus utriusque regni & omni populo, fecit regi *Johanni* homagium solenniter, fidelitatemque juravit super crucem *Huberti Cantuariensis* archiepiscopi, & de pace conservanda sibi & regno suo. Quibus peractis in solenni convivio receperunt se, & lætatus est uterque populus gaudio magno, & post dies aliquot dimissus est in terram suam cum honore immenso. Acta sunt hæc in anno Domini M.CC. die quo supra; rex vero *Johannes* in superbia erectus & mentem regis exuens animum leonis induit, sectando luxuriam, avaritiam & omnem animi sui voluptatem. An. 120

Anno Domini M.CC.v. obiit *Hubertus Cant.* archiepiscopus, post cujus mortem monachi *Cantuarienses* eligendi licentiam à rege petierunt, & optinuerunt. Rogavit tamen rex pro *Norwycensi* episcopo ut si possibile esset saltem suis precibus postularetur hac vice. Adveniente autem electionis die, quidam ex monachis preces regias amplectentes eundem *Norwycensem* postularunt. Alii vero secundum Deum procedentes subpriorem ejusdem domus elegerunt, & dissensione facta inter fratres, utra- 12

J...nes. utraque pars pro suo electo ad sedem apostolicam appellarunt; Unde electi sunt hinc & inde xiiij. monachi qui ad sedem apostolicam iter arriperent hoc negocium prosecuturi; Qui ad regem venientes ut ex voluntate illius proficiscerentur, promiserunt ei jurantes quod modis omnibus procurarent postulationem *Norwycensis* à domino Papa confirmari; & ab ipso rege magna accepta pecunia profecti sunt; Quibus in curia constitutis, cassatur electio subprioris, & datur licentia illis xiiij. iterum eligendi in curia. Qui sedentes iterato postularunt *Norwycensem* episcopum, & iratus Papa eo quod collusionem audierat, postulationem eorum & vota non admisit, set eos suspendit quantum ad vicem hanc Qui videntes se quasi deprehensos pœnitentia ducti confessi sunt se regi jurasse de *Norwycensi* episcopo postulando, & veniam deposcentes arbitrio domini Papæ humiliter se submiserunt; Papa vero non secundum meritum, set secundum clementiam agens, eos benigne absolvit & consuluit ut magistrum *Stephanum de Langeton*, sibi in patrem eligerent & pastorem, virum utique literaturæ magnæ & bonitatis immensæ. Qui sano adquiescentes consilio eligunt eum, & confestim à Papa confirmatus est, & cito post consecratus; Quæ cum ad audientiam regis absque dilatione devenissent, turbatus est & excandescens in iram illos xiiij. monachos regno suo perpetuo proscripsit, sub pœna capitis interdicens eis reditum in terram suam; Monachos eciam cæteros à claustro ejecit, committens curam ejusdem domus mercatoribus *Brabantinis*, qui responderent ei de exitibus universis; Cæterosque clericos ejusdem provinciæ male tractavit, & universos Dei ministros exosos habuit nulla flexus pietate vel misericordia. Quibus domino Papæ nunciatis, scripsit ei Papa, filialiter ortans & monens vice trina, ut ab oppressionibus hujusmodi pœnitentia ductus resiliret, alioquin durius procederetur in eum; At ille continuando errorem processit de malo in pejus; Propter quod dominus Papa sententiam excommunicationis tulit in eum & in omnes fautores, & totam terram *Anglicanam* ecclesiastico supposuit interdicto; Incepitque hoc Interdictum generale à prima dominica passionis Domini anno ejusdem
An. iii M.CC.viij. quæ fuit eodem anno, x. kalendarum
12.. Aprilis, & duravit sex annis continuis & uno mense, nilque fiebat in sancta matre ecclesia nisi parvulorum baptisma, & confessiones morientium. Corpora tamen eorum extra cimiterium sepulta sunt; & memoriale hoc non duravit in secula. Hujus autem interdicti executores, *Londoniensem* scilicet, *Wygorniensem* & *Heliensem* episc. egit ipse rex in exilium, & multa alia mala instigante diabolo perpetravit.

Cistres. Post hoc circa nativitatem sancti *Iohannis* transfretavit rex *Iohannes* in *Normanniam*, ubi captæ sunt treugæ inter reges *Angliæ* & *Franciæ*, ac juramento & scripto firmatæ, quod quis illorum pacem illam prius infringeret, homines illius à fidelitate absolverentur & ad alterum regem convertentur. Set cum postmodum rex *Iohannes* occideret *Arthurum* nepotem suum, rex *Franciæ* occupavit multas terras transmarinas. Hoc quoque anno Comes *Flandriæ* devenit homo legius regis *Iohannis*, & rex *Franciæ* fecit *Arthurum* militem, accipiendo ab illo homagium pro terris *Andegaviæ*, *Cenomanniæ*, *Pictaviæ*, *Turoniæ*, *Britanniæ minoris* & *Normanniæ*. Eo quoque anno solenniter divortiatum est inter regem *Iohannem* & uxorem suam filiam Comitis *Gloverniæ* propter consanguinitatem in tertio gradu, & accepit rex de consilio regis *Franciæ* *Isabellam* filiam Comitis de *Engolismo*, ex qua genuit *Henricum*, *Ricardum* ducem *Cornubiæ*, & tres filias, & statim accepit tributum per totam *Angliam*, videlicet de qualibet hida, id est carrucata terræ, iij. s. & rediit in *Normanniam*. Quo in tempore *Ranulphus* iij. Comes *Cestriæ* exemplo forsan regis ductus reliquit uxorem suam *Constantiam* Comitissam *Britanniæ*, quam dudum de consilio regis *Henrici* duxerat, & copulavit sibi *Constantiam* filiam *Radulphi* de *Fengere*; Qua de causa ut putatur meruit sine prole decedere. Hoc anno sicut creditur *Tartarorum* dominatus incepit; Hii nempe sub montibus *Indiæ* in regione *Tartara* constituunt dominū suum regē *Indiæ David* filium presbyteri occidentis, ad rapinas & deprædationes aliarum nationum processerunt. Hoc eciam anno *Francigenæ* ceperunt urbem *Constantinopolim*, in qua constituerunt Imperatorem *Baldewynnum* Comitem *Flandriæ*; Cujus urbis captionem accolæ vicini vix credere etiam post multos dies potuerunt tum propter urbis fortitudinem, cum propter antiquam prophetiam qua prædictum fuerat, illam urbem capi non posse nisi per *Angelum*. Set hostibus per murum ubi erat Angelus depictus intrantibus, indigenæ per æquivocationem *Angeli* se deceptos cognoverunt. *Johannes.*

Fredericus ij. imperavit xxxiij. annis. Hic coronatus ab *Honorio* Papa primo fovit ecclesiam tanquam matrem, set postmodum tanquam novercam spoliavit; Quapropter *Honorius* ipsum excommunicavit, & omnes ab ejus fidelitate absolvit; Quam quidem sententiam *Gregorius* ix. innovavit. Iste *Fredericus* *Henricum* filium suum proprium *Alemanniæ* regem carceris squalore suffocavit; Prælatos quos *Gregorius* ix. ad Concilium generale vocaverat capi fecit, & durante sententia qua innodatus fuerat terram sanctam adiit, majorem ibidem relinquens desolationem quam consolationem. Tandem à Papa *Innocentio* iiij. depositus est, & dum quandam *Italiæ* urbem obsideret, amissis thesauris per legatum Papæ usque in *Apuliam* fugatus est, ubi infirmatus obiit. Eo tempore tantæ pluviæ, tonitrus & grandines ceciderunt, ut lapides ad quantitatem ovorum quadranguli mixti cum pluvia de cœlo descenderent, quibus arbores, vineæ, segetes multum sunt destructæ, homines sunt contriti, & aves per aera volantes visæ sunt carbones ignitos in rostris deferre & domos incendere. Apud *Londoniam* sanctus *Hugo Lincolniensis* episcopus obiit apud *vetus Templum*, set apud *Lincolniam* est sepultus. Ad cujus funerationem occurrerunt legatus Papæ, tres archiepiscopi, scilicet *Cantuariensis*, *Dunelmensis* & *Raguensis*; xiij. episcopi, duo reges, scilicet *Angliæ*, & *Scotiæ*, qui tunc ibidem advenerat ut juraret fidelitatem super crucem *Huberti* archiepiscopi & homagium faceret regi *Iohanni*. Quo die sanata est mulier per vij. annos cæca; & quidam bursarum incisor in incidendo incurrit manus contractionem, donec per orationem cleri & populi liberaretur. Hic fuit natione transmarinus, apud **Wytham** juxta *Sarisbiriam* Prior *Cartusiensis* effectus, deinde *Lincolniensi* episcopatui præfectus. Qui dum installaretur apud *Lyncolniam* & equus ejus ratione installationis per archidiaconum loci peteretur

Iohannes. tur, dixit, se malle episcopatui cedere quam quicquam tali ex causa dare. Ad manum ejus solebant volatilia cibum quærere.

Eo tempore venit in *Angliam Eustachius* Abbas de *Flai* prædicare verbum Dei, & fecit multa miracula; Inter quæ benedixit fontem de Wy juxta *Cantuariam*, de quo potantes receperunt sospitatem; Nam & mulier dæmonaica ibidem bibens evomuit duos nigros bufones, qui cito conversi sunt in canes, deinde in grandes asinos, qui ascendentes in aera fœda post se vestigia reliquerunt. Effecit *Eustachius* ista prædicatione ut multi usuras dimitterent, mercata per diem dominicum non tenerent, ut lumen indeficiens ante corpus dominicum in ecclesiis haberent, ut proceres discum elemosynarum in mensa haberent. Ipsi tandem *Eustachio* aliqui Prælatorum invidentes dixerunt, Non licet tibi falcem ponere in messem alienam. Quibus ille dixit, *Messis quidem multa set operarii pauci.* Et sic decessit in *Normanniam.* Hoc quoque anno mense Decembris in provincia *Eboracensi* apparuerunt v. lunæ in cœlo. Prima in oriente. Secunda in occidente. Tertia in Austro. Quarta in Aquilone. Quinta in medio cœli circuiens sexies illas iiij. lunas quasi per unam horam, & tandem evanuit.

Cistrensis cap. 33. Rex *Iohannes* ad vincula sancti *Petri* apud castrum de *Myrabell* cepit & occidit nepotem suum *Arthurum*, & sororem ejus *Alienoram* apud *Bristolliam* perpetuo carcere mancipavit. Qua de causa tanquam propter feloniam commissam, rex *Franciæ* occupavit *Normanniam, Britanniam, Pictaviam, Andegaviam, & Cenomanniam.*

Cap. XV.

Anno quinto Innocentii *tercii.*

ORdo fratrum prædicatorum incepit in *Tolosanis* partibus sub duce *Dominico*, set non potuit confirmari ante primum annum *Honorii.* Hiems asperrima à circumcisione usque ad Annunciationem inhorruit. Rex *Iohannes* dedit filiam suam *Lewlino* Principi *Walliæ* in uxorem, & cum ea dedit castellum & totum territorium de Ellesmer in confinio *Walliæ.* Hoc anno mortuo *Huberto Cantuariensi* archiepiscopo fit magna dissensio in ecclesia *Cantuariensi*, aliis subpriorem, aliis *Norwycensem* episcopum jussu regis eligentibus; set *Innocentius* Papa utriusque electionem cassavit, & *Stephanum de Langeton* consecravit. Canes & mastivi per omnes forestas *Angliæ* occiduntur. Apud *Sowtwalliam* in terra *Norgani* apparuit in somnis magistro *Mauricio* miles quidam, cum quo alternis versibus nunc incipiendo nunc finiendo colludebat, Qui & dixit, Magister *Maurici* volo ut finias hunc versum

Destruet hoc regnum rex regum——————

Cui ille, Immo finias tu qui fere versum consummasti. At miles. Quia senex es ac hebes ut video sic finies,

Destruet hoc regnum rex regum duplice plaga.

Eo tempore natus est regi *Iohanni Henricus* primogenitus suus, ex *Isabella*, de qua genuit istum *Henricum*, & *Ricardum* Comitem *Cornubiæ*, iij. quoque filias, scilicet *Isabellam* Imperatricem, *Alienoram* quæ nupsit primo *Willielmo* Marescallo Comiti de *Penbrock*, & postmodum *Simoni de Monte forti* Comiti *Leycestrensi* qui genuit ex ea sex liberos. Tertia filia *Iohanna* nupsit regi *Scotiæ.* *Iohannes.* Incepit interdictum *Angliæ* per vij. annos continue duraturum, eo quod rex *Iohannes*, *Stephanum de Langeton Cantuariensem* archiepisc. per Papam consecratum omnino recusavit. Priorem & monachos *Cantuarienses* profugavit, bona eorum confiscavit: Qua de causa Papa homines *Iohannis* ab ejus fidelitate absolvit, scripsitque confinibus regibus ut in *Iohannem* insurgerent.

Rex *Iohannes* fecit confiscari in manus suas omnes possessiones episcoporum, clericorum, Abbatum, Priorum totius regni *Angliæ*, & præcepit quod si quis aliquam bullam à Papa missam reciperet, ad præsentiam regis duceretur. *Leycestrensis.*

Albigenses hæretici venerunt in *Angliam*, quorum aliqui comburebantur vivi. *Saraceni* cum xiij. millibus armatorum exceptis lotricibus lx. de *Affrica* venerunt, & occupaverunt magnam partem *Hispaniæ*, unde Papa *Innocentius* misit nuncios ad diversas nationes pro subsidio terræ sanctæ; Nam *Saraceni* erexerant munitiones in monte *Thabor* ad debellandum *Acram.* *Cistrensis.*

Hoc eciam anno sanctus *Franciscus* incepit ordinem *Fratrum minorum* juxta *Assisium.* Rex *Franciæ* cum copioso exercitu littora *Normanniæ* contra regem *Johannem* occupavit. *Pandulfus* Papæ legatus *Angliam* venit, regem *Johannem* de parendo *Romanæ* ecclesiæ convenit districte, rex autem videns undecunque periculum sibi imminere tum per regem *Franciæ* tum per proceres suos qui per scripta sua regi *Franciæ* se devinxerant, totum regnum suum *Angliæ* & *Hiberniam* pro se & hæredibus suis Papæ *Innocencio* ejusque catholicis successoribus in perpetuum obligavit, Ita quidem, quod ipse & hæredes sui deinceps forent feodarii ecclesiæ *Romanæ*, reddendo annuatim pro *Anglia* DCC. marcas & pro *Hibernia* CCC. marcas, Ita quod si ipse vel aliquis hæredum suorum ab hac conditione vel solutione deficiat, à jure regni cadat.

Post hæc *Pandulfus* recessit, & regem *Franciæ* de *Normannia* redire coegit. *Stephanus* vero archiepiscopus cum coexulibus suis *Angliam* venit, qui regem cum fautoribus suis in ecclesia *Wyntoniensi* absolvit, præstita tamen juratoria cautione de restitutione ablatorum facienda. *Cistrensis.*

Cum ab iniquo rege *Johanne* talia ut supradictum est agerentur, insurrexerunt in eum magnates regni multiplici necessitate coacti, eo quod noluit permittere leges sancti *Edwardi* teneri sicuti ante solebant, set omnia fecit in suo velle nec voluit legis formam observare: nam quosdam de proceribus exhæredavit sine judicio Parium regni, & *Randulphum* bonum Comitem *Cestriæ* voluit exhæredasse quia sæpius redarguit eum de erroribus suis & de dedecore quod fecit contra ecclesiam, & multorum uxores violaverat, nam in hujusmodi nimis lubricus fuit, moventes ei quæstionem & dicentes, Cur ita male agis ô rex, cum plebe tua? Quare legem Dei tui & ipsius mandata transgrederis? non enim vivimus in lege Dei set velut hæretici facti sumus, in confusionem nostram & sanctæ matris ecclesiæ transgressionem magnam. Nunc igitur resipisce aut certe pœnitebit in posterum, quoniam hujusmodi mala sustinenda non sunt. Timens vero sibi rex delinivit eos verbis pacificis, & fecit eis Cartam de multis libertatibus; & sic fuit concordatus ea vice cum eis, set infra breve rex venit contra Cartam factam & con- *Leycestrensis.*

concordatam, & contra articulos Cartæ suæ: Interea misit nuncios ad papam, & rogavit ut in statum Ecclesiæ reduci posset & admitti; qui sinum matris Ecclesiæ aperiens, eo quod sancta mater Ecclesia gremium non claudit redeunti; misit in *Angliam* duos legatos Cardinales cum plenitudine potestatis, qui omnimodas Ecclesiæ causas & regis molestias ponderarent & fine debito terminarent. Venientes autem ad regem, ab eo honorifice suscepti sunt, & induxerunt eum in primis ut omnes exulantes & pro jure ecclesiæ proscriptos ad propria revocaret & ad omnia restitueret. Quo facto, licet variis varia censentibus, antequam beneficium absolutionis posset promereri de libero fecit se servum, & de dominante servientem, terramque *Anglicanam* quæ esse solebat libera & ab omni servitute quieta fecit tributariam & ancillam pedissequam, subjectionemque suam confirmavit per scriptum suum in hæc verba conceptum.

Johannes *Dei gratia Rex* Angliæ *&c. Universitati vestræ per hanc Cartam aurea Bulla nostra munitam volumus esse notum, quod cum Deum & matrem nostram sanctam ecclesiam offenderimus in multis, & proinde divina misericordia indigere noscamur, nec quid quod digne offerre possumus pro satisfactione Deo & ecclesiæ facienda nisi nos ipsos habeamus & regna nostra, volentesque nos ipsos humiliare pro illo qui se pro nobis humiliavit usque ad mortem, gratia sancti spiritus inspirante, non vi inducti aut timore coacti set nostra bona & spontanea voluntate ac communi consilio Baronum nostrorum, offerimus & libere concedimus Deo & sanctis Apostolis ejus* Petro *&* Paulo *& sanctæ* Romanæ *ecclesiæ matri nostræ ac domino nostro papæ* Innocentio *tercio ejusque catholicis successoribus, totum regnum* Angliæ *& totum regnum* Hiberniæ *cum omni jure ac pertinenciis pro remissione omnium peccatorum nostrorum & totius generis nostri tam pro vivis quam pro defunctis: Et ammodo illa à Deo & ecclesia* Romana *tanquam feodarius recipientes & tenentes, In præsentia venerabilis patris domini* Nicholai Tusculanensis *episcopi Apostolicæ sedis legati, &* Pandulphi *domini papæ subdiaconi & familiaris, fidelitatem prædicto domino nostro papæ* Innocentio *ejusque catholicis successoribus ac ecclesiæ* Romanæ *secundum subscriptam formam fecimus & juravimus, Homagium & ligium fecimus pro prædictis regnis domino nostro papæ* Innocentio *per manus prædicti legati loco & vice ipsius domini papæ recipientis publice; Successores & heredes nostros de uxore procreatos in perpetuum obligantes, ut simili modo summo Pontifici qui pro tempore fuerit & ecclesiæ* Romanæ *sine contradictione debeant fidelitatem præstare & homagium recognoscere. Ad indicium autem hujus rei & nostræ perpetuæ obligationis & concessionis nostræ volumus & stabilimus ut de propriis & specialibus redditibus prædictorum regnorum nostrorum pro omni servicio & consuetudine quod pro ipsa satisfacere debemus, salvo per omnia denario sancti* Petri, *ecclesia* Romana *mille marcas sterlingorum percipiat annuatim, scilicet in festo sancti* Michaelis *septingentas marcas pro regno* Angliæ, *& trecentas pro regno* Hiberniæ; *Salvis nobis & hæredibus nostris justicia, libertatibus & regalibus nostris. Quæ omnia sicut prædicta sunt rata esse volentes & perpetuo obligamus firmiter nos & successores nostros contra non venire: Et si nos vel aliquis nostrorum successorum contra hæc aliquid attemptare præsumpserit, quicunque fuerit ille, nisi commonitus resipuerit, cedat à jure regni. Et ut hæc Carta obligationis & concessionis nostræ semper firma permaneat, In ejus rei testimonium &c.* Johannes.

Ego Johannes *Dei gratia rex* Angliæ *&c. Ab hac hora in antea fidelis ero Deo & beato* Petro *& ecclesiæ* Romanæ *ac domino meo* Innocentio *papæ tertio ejusque successoribus catholice intrantibus; nec ero in facto, dicto, consensu vel consilio ut vitam perdant vel membra, vel mala captione capiantur, & dampnum eorum quod scivérim impediam, & removere faciam si potero, Alioqui eis quam citius potero intimabo, vel tali personæ dicam quam eis credo pro certo dicturam. Consilium quod mihi crediderint per se vel per nuncios seu per literas suas tenebo secrete & ad eorum dampnum nulli pandam, me sciente, patrimonio beati* Petri *& specialiter regni* Angliæ *& regni* Hiberniæ *adjutor ero ad defendendum & tenendum contra omnes homines pro posse meo. Sic me Deus adjuvet & sancta Dei evangelia.* Sicque de libero servus effectus est, & beneficium absolutionis apud *Wyntoniam* consecutus, & interdicti relaxatio facta est statim in eodem anno M. CC. xiv. sexto nonarum Julii feria sexta, facta prius restitutione cuilibet petenti. In primordiis regni sui rex iste *Johannes* appellatus fuit ad curiam regis *Franciæ* super mortem *Arthuri* nepotis sui filii Comitis *Britanniæ* & fratris sui, per quemdam militem strenuissimum parentem proximum ejusdem *Arthuri*, & quia vocatus non comparuit, saisita fuit in manu regis *Franciæ Normannia* hæreditas sua, iterumque citatus cum non compareret eo quod sciebat judicium sibi fieri in mortem vel confusionem, judicio Curiæ illius perdidit eam totam. *Vasconiam* eciam cum rex *Franciæ* per suos occupare vellet, pervenit ille *Johannes* & ejectis *Francis* quantum perdidit recuperavit, non tamen processit ulterius ut *Normanniam* recuperaret. Anno regni sui quasi xj. *Willielmus* rex *Scotiæ* filiam suam Comiti *Flandrensi* dedit in uxorem. Iratusque *Johannes* ob hoc quod cum hostibus suis fœdus inisset, divertit ibidem cum exercitu copioso & cepit *Berwicum* super *Twedam*, castrumque ibidem construxit. Vidensque rex *Scotiæ* ad resistendum de viribus non posse, emissis ad *Johannem* nunciis rogavit ea quæ pacis sunt, & adimpleta pecuniaria petitione sua datisque obsidibus duabus scilicet filiabus, non tamen *Alexandro* filio suo quem petierat, reversus est *Johannes Londoniam*, tenuitque ibidem parliamentum suum & multa mala gravesque molestias intulit Baronibus suis, qui injuriis suis se ad resistendum præparaverant.

Anno vero sequenti processit rex in *Hiberniam* cum plebe maxima, statuitque ibidem legem *Anglicanam* & ut omnia eorum judicia secundum eandem legem, vel *Anglicanam* consuetudinem terminarentur. Reversusque eodem anno in *Angliam* talliavit ecclesias & *Hugonem de Lacy* & *Willielmum* de *Breans* proscripsit in *Hiberniam*. Anno etiam xiij. regni sui divertit in *Walliam*, & eam quasi pro nihilo subjugavit, cepitque homagium *Lewlini* Principis eorum, & quibusdam acceptis obsidibus de pueris magnatorum ibidem reversus est. Anno vero sequenti *Lewlinus* Princeps *Walliæ* resiluit à fide sua, Iratusque *Johannes* continuo suspendi fecit omnes

Johannes. omnes pueros obſides apud *Notynghamiam*, & iterum *Leulinum* ſuæ dominationi ſubjecit.

Temporibus iſtius regis *Iohannis* inceperunt duo novi ordines *Prædicatorum* ſcilicet & *Minorum*. Ordinem vero fratrum prædicatorum incepit beatus *Dominicus* in partibus *Tholoſanis* ubi contra hæreticos prædicabat verbo & exemplo: Cumque manſiſſet ibidem x. annis prædicando & colligendo Fratres uſque ad tempus quo *Lateranenſe* Concilium debuit celebrari, cum *Fulcone Tholoſano* epiſcopo *Romam* ad Concilium generale adiit, petiitque à domino papa *Innocentio* iij. quod ordo *Prædicatorum* diceretur, & poſſet confirmari. Qui cum aliquantulum difficilem ad hæc faciendum ſe exhiberet, nocte quadam idem papa vidit in ſompnis quod *Lateranenſis* eccleſia gravem ſubito ruinam minaretur; Quod cum tremens aſpiceret, ex adverſo vir Dei *Dominicus* accurrebat, humeriſque ſuppoſitis totam illam caſuram fabricam ſuſtentabat; evigilans autem & viſionem intelligens, petitionem viri Dei hilariter acceptabat, hortans ut Fratres ſui regulam aliquam approbatam ſibi eligerent, & ad ipſum rediens confirmationem ad libitum reportaret. Regreſſus igitur verbum ſummi Pontificis Fratribus patefecit; Erant igitur Fratres tunc circiter xvij. qui invocato Spiritu ſancto regulam beati *Auguſtini* Doctoris & prædicatoris egregii ipſi pariter & re & nomine prædicatores unanimiter elegerunt, quaſdam arctioris vitæ conſuetudines quas ſibi per formam inſtitutionum obſervandas ſtatuerunt, inſuper aſſumentes. Interea *Innocentio* defuncto & *Honorio* in ſummum ſublimato Pontificem, confirmationem ordinis anno Domini M.CC.xv. à prædicto *Honorio* impetravit. Tandem vero appropinquante ſuæ peregrinationis termino, apud *Bononiam* gravi corporis infirmitate langueſcens, convocatis xij. ex Conventu teſtamentum hujuſmodi condidit, dicens, Hæc ſunt quæ vobis tanquam filiis hæreditario jure poſſidenda relinquo. *Caritatem habentes, humilitatem ſervantes, paupertatem voluntariam poſſidete.* Illud etiam qua potuit diſtrictione prohibuit ne quis umquam in ſuo ordine poſſeſſiones induceret temporales, maledictionem Dei omnipotentis & ſuam terribiliter imprecans ei qui Prædicatorum ordinem terrenarum divitiarum pulvere præſumeret maculare. Proinde ad extremam horam veniens anno Domini M.CC.xxj. dormivit in pace, ſepultuſque eſt ibidem. Ordinem vero Fratrum minorum incepit beatus *Franciſcus* in civitate *Aſſiſii*, ubi oriundus eſt. Qui cum audiret die quadam ea quæ Dominus ſuis diſcipulis ad prædicandum miſſis locutus eſt, ſtatim ad univerſa ſervanda tota virtute conſurgit. Solvit calciamentum de pedibus, tunica una ſet vili induitur, & pro corrigia mutavit funiculum. Inſtituitque Fratres juxta illam civitatem *Aſyſiam* apud ſanctam *Mariam* de *Portiuncula* anno Domini M.CC.vij. pontificatus *Innocentii* tercii anno xiv. à quo & confirmatus eſt ordo ille. Habuit eciam Fratres in *Ricardina* juxta *Bononiam* quibus contulerat manſiunculam dominus *Accurſius* magnus qui fecit novam gloſſam in jure Civili ſuper omnia v. volumina. Iſtum beatum *Franciſcum* multi nobiles & ignobiles clerici & laici ſpreta ſeculari pompa ſecuti ſunt, ejus veſtigiis adhærentes, quos pater ſanctus docuit evangelicam perfectionem adimplere, paupertatem apprehendere, & per viam ſanctæ ſimplicitatis incedere. Scripſit præterea evangelicam regulam ſibi & ſuis fratribus habitis & habendis, quam dominus papa *Innocentius* iij. confirmavit. Cumque ad dies appropinquaſſet extremos, longa infirmitate confectus ſuper nudam humum poni ſe fecit, & convocatis fratribus ſingulis manus imponens omnibus ſine fine benedixit, & inſtar cœnæ dominicæ ſingulis panis buccellam diviſit, invitabatque ut moris ſui erat omnes creaturas ad laudem mortis ſuæ quæ læta occurrit, & ad ſuum invitabat hoſpicium, dicens, Bene veniat ſoror mea mors. Ad extremam igitur horam veniens, dormivit in Domino, anno ejuſdem M.CC.xxviij. iv. die Octobris. *Johann.* Anno quinto præcedenti ſcilicet M.CC.xxiv. venerunt primo Fratres *Minores* in *Angliam* in feſto beati *Bartholomæi* Apoſtoli. *Prædicatores* vero prius venerant in anno Domini M.CC.xvij. Eodem tempore anno ſcilicet Domini M.CC.ix. beatus *Hugo* fit *Lincolnienſis* epiſcopus. Eodem tempore, anno ſcilicet Domini M.CC.xiij. generale Concilium celebratur quod dicitur *Lateranenſe* præſidente eodem papa *Innocentio tertio*.

Rex iſte *Iohannes* ſuam ſemper continuando tirannidem multos magnatum ſuorum ad iracundiam provocavit. Qui in ſpecie corporis candorem femineum videretur, carnis tamen munditiam non in ipſa carne tenuit in libidinem pronior, namque conjugalem modum exceſſit, & more odibili luxu femineo fretus magnatum omnium uxores & dominas concupivit, deridendo maritos eorum poſt perpetrata mala. Quod quidem extitit principium & origo univerſalis guerræ & ſeditionis magnæ; Fuit enim eodem tempore inter commenſales regis nominatiſſimus Baro & ſtrenuiſſimus miles *Euſtachius* de *Veſſy* habens uxorem pulcherrimam & caſtam, quam cum ipſe rex ultra modum concupiſceret nec ad eam attingere poſſet eo quod per dominum ſuum à conſpectu ipſius longius tenebatur & gratis, contigit dum quadam die ſimul in menſa ſederent rex & *Euſtachius*, vidit rex anulum in digito ejus, & apprehendit eum, dicens, Se habere conſimilem lapidem quem eodem artificio vellet in auro concludi. At ille nichil mali ſuſpicans accommodavit eum regi, rex vero accito confeſtim puero, miſit eum cum anulo ad uxorem *Euſtachii*, qui diceret ei ex parte ejuſdem domini ſui, ut cum omni feſtinatione veniret ad eum *Londoniam* ſi eum umquam videre vellet in vita, eo quod infirmabatur ad mortem; At illa viſo anulo confeſtim properavit credens vera eſſe quæ dicebantur ei. Contigit vero die quadam dum ſpaciatum iret dominus ejus, caſu obviavit ei, & ea viſa admirans ait, Quid agis ô domina mi? At illa rei ſeriem pandebat. Qui regis fraudem ſciens, ait, Doloſe, inquit, vocata es ut illuderet tibi rex. Fac igitur ornata in veſte tua lotrix vel meretrix ſit; quæ ingrediatur ad regem loco tui, Tu abſque ulla dilatione reverte in locum unde veniſti; Quo facto, die quadam dum fabularentur adinvicem rex & *Euſtachius*, & gloriaretur rex in operibus ſuis peſſimis, ait rex, Pulcherrimam habes ô *Euſtachi* dominam & nocturno ſilentio bene placentem. Cui *Euſtachius*, Et quomodo noſti ô rex? At ille, Cognovi jam & expertus ſum. At ille, Non eſt ita rex. Non enim habuiſti uxorem meam ſet loco ſui horrendam meretricem & lotricem. Iratuſque rex addito juramento comminatus eſt ei in mortem; & cum in eum exſurgere vellet, proſilivit ab eo; Et recedendo à rege uſque partes boriales domos regis una cum

Johannes. cum maneriis regiis in via demolivit, Adjunctique sunt ei multi magnatorum, & illi præcipue quorum uxores violaverat rex: Insurrexeruntque unanimiter in regem & creverunt in populum magnum, occupaverunt castra & municiones regias, & jura regis demoliti sunt; *Londonienses* eciam favebant ei & populum populo addiderunt. Rex vero *Iohannes* interim congregato exercitu prosequebatur eos, & vehementiori impetu fugavit in *Scotiam*: At illi iterum animati resistebant regi & retrorsum abire fecerunt, Quibusdam enim eis favorem opemque præstantibus & quibusdam regi, completum est illud dominicum, *Omne regnum in se divisum desolabitur*, ita enim per discursum excursumque hinc inde hostilibus rapinis & incendiis paulatim dilaniata & attenuata est *Anglia*, ut ex regno florentissimo infelicissimum videretur, & desolatum; nam omnis regii nominis terror, immo omnis disciplinæ publicæ vigor in ventum abierat, & sublato legum velamine libido & luxuria æquis passibus currebant, malisque cotidie crebrescentibus *jam versa erat in luctum ecclesiæ cithara*, & populus gemens sub jactura multiplici ululabat. Cum igitur rex & Barones jugi discordia disceptarent, quandoque partes æquabantur, quandoque præstabat altera, Fortunæ tamen volubilitatem quantum ad exercitium singulare experti non sunt quoad omnia. Tres vero Comites scilicet *Cestriæ*, *Albemariæ* & **Warwyk** obsederunt interim *montem Sorellum* per vij. ebdomadas, & supervenientibus Baronibus secesserunt usque *Notynghamiam*, ubi congregato exercitu perrexerunt in *Lincolniam*, junctique regalibus qui ibidem aderant castrum fortiter machinis ligneis oppugnaverunt: Quod cum domina *Nicholaa* quondam domini *Gerardi Canevile* cum suis validissime defendisset, in fine tamen prævaluerunt regales, & optenta victoria quosdam ex Baronibus qui ibidem aderant gladio peremerunt, & quosdam abduxerunt captivos, civitatem ipsam spoliantes & cives ipsius in captivitatem redigunt. Vulgus eciam ignobile & filii *Belial* de matrice ecclesia fecerunt stabulum, introducentes equos & pecudes, & non verentes, set deturpantes præsepe Domini sui. Quibus peractis perrexerunt regales cum captivis suis ad montem *Sorellum* & castrum illud deditione ceperunt. *Wyntoniam* eciam cum castro & quasdam alias municiones in patria adepti sunt. In fine acies suas dirigentes *Londoniam* ut oppugnarent civitatem, quam tunc ingressi non sunt, sane inter partes ut dictum est diu multumque certatum est alternante fortuna, nam contra hos variis successibus elidebat. In quodam enim conflictu apud *Castrum Barnardi* corruit ille nobilis vir *Eustachius de Vescy*. Videntes autem Barones se non proficere ad votum, mutuo loquebantur adinvicem dicentes, Quid faciemus de isto rege iniquo? si sic dimiserimus eum delebit nos & populum nostrum. Expedit igitur ut deleatur à solio regni sui, Nolumus enim de cætero eum regnare super nos: unde communicato consilio miserunt nuncios ad *Lodowicum* filium regis *Franciæ*, rogantes ut cum omni festinatione veniret & regnaret super eos, promittentes in primo adventu suo civitatem *Londoniensem* se ei liberare, & homagia & fidelitates ei facere & jurare: Qui coronam *Angliæ* sitiens & ad tantam dignitatem anhelans, cum immenso exercitu regnum *Angliæ* hostiliter ingressus est. Piratæ tamen regis multos ex suis & magnates aliquos in mari peremerunt. Occurreruntq; ei multi Barones set non omnes, *Johannes.* & eum cum immenso gaudio susceperunt, homagium facientes & fidelitatem jurantes: In primo autem adventu suo velut agnus mitissimus consilio Baronum usus est; set introducta suorum potentia de qua confidebat, non tantum consilium set & personas *Anglorum* sprevit & contempsit. Optimates eciam sui deridebant, & illudebant magnatibus terræ, & in tantam superbiam erecti sunt, quod per potentiam propriam vellent opprimere & habere, Vastaveruntque igne & gladio per dietas non modicas usque dum venerunt *Lincolniam*; Indignatique magnates terræ recesserunt ab eo, nescientes tamen qua parte se diverterent, eo quod personam regis haberent exosam; Et rex *Iohannes* misit ultra mare & fecit venire tantam multitudinem *Normannorum*, *Picardorum*, *Flandricorum* quod vix tota terra *Angliæ* eos potuit receptare & sustinere; Et inter quos erat unus tirannus facundus de *Eierent*, qui neque Ecclesiis neque Religiosis parcebat, set omne malum quod potuit exercuit. Iste *Iohannes* in principio regni sui inter reges monarchales liberrimus fuit, & merito suo proprio misit regnum *Angliæ* sub tributo, & quando cœpit regnare devenit nimis singularis & mirabilis in actibus suis, & transiit in *Normanniam*, & bellavit contra regem *Franciæ*, donec perdidit *Normanniam*, *Andegaviam*, quæ nunquam postea fuerant recuperata. In ejus tempore fuerunt provisi articuli magnæ Cartæ ad communem profectum regni. Iste quoque *Iohannes* fuit primus rex *Angliæ* qui umquam dotavit v. portus *Angliæ* de libertatibus & consuetudinibus quas usque ad moderna tempora clamant tenere pro sequela navigii ad quod eodem tempore se perpetuo regi *Iohanni* obligaverunt, & hæredes suos invenire quando & quo tempore guerræ rex habeat necessitatem de eis; videlicet, quinque portus antedicti rationaliter præmuniti quociens rex mandaverit eis octoginta naves defensabiles propriis suis expensis per xl. dies, & capient deinceps stipendia à rege. Et hæc fuit causa principalis hujus dotationis propter magnam necessitatem quam habuit de navigio ad passagium suum in *Normanniam* quam illo tempore perdidit, ut antedictum est, causa cujus dotationis adhuc clamant liberiores esse præ cæteris portubus omnibus regni *Angliæ*.

Circa hos dies rex *Iohannes* fecit distrahi & suspendi quendam sanctum virum nomine *Petrum de Pontefracto*, pro eo quod dixerat ei multa infortunia propter crudelitates & fornicationes affutura, *Cistrensis.* & eciam quia prædixerat ei, quod xiv. annis regnaret, cum tamen xviij. pene regnaverat annis: Ignorans in hoc quod xiv. annis libere tantum regnaret, set tribus annis non libere, quia sub tributo papali. Isti *Petro* bis apud *Eboracum* & semel apud *Pontemfractum* apparuit Christus in forma pueri inter manus sacerdotis insufflans in eum, & ter dicens, Pax, pax, pax. Docuitque eum multa quæ postmodum enarravit Pontificibus & populis male viventibus. Raptus est eciam aliquando in mentis excessu per iij. dies & noctes, ubi vidit gaudia bonorum & pœnas reproborum. In vigilia sancti *Andreæ* rex *Iohannes* cepit castellum *Roucestra*, ubi multi nobiles qui contra eum conspiraverant inerant. *Lodovicus* frater regis *Franciæ*, ad rogatum procerum *Angligenarum* venit in *Angliam*, cui factæ sunt fidelitates ut prædictum est ab *Anglis* & *Francis* & eciam

Iohannes. eciam ab ipso rege *Scotorum* apud **London**, set *Gualo* legatus papæ in *Anglia* tunc existens excommunicavit *Lodovicū* cum suis fautoribus. Set *Lodov.* nichilominus cepit *Wyntoniam* & obsedit *Devoriam* et *Wyndiforā*.

Innocentius papa obiit, *Honorius* xiij. successit x. annis, viij. mensibus. Qui primo sui anno confirmavit ordinem *prædicatorum fratrum*. Nam & *Innocentius* iij. difficilem se in hoc exhibuerat.

Leycestrensis. Iste *Iohannes* male venit ad regnum, nam *Arthurum* de *Britannia* filium *Godfridi* fratris sui dolose occidit, qui jure hæreditario debuit habuisse coronam regni *Angliæ* post mortem *Ricardi* avunculi sui; Et sororem *Arthuri* tenuit in carcere apud *Bristollum* ad totam vitam suam.

Cistrensis. Rex *Iohannes* xvij. regni sui anno & sexto mense obiit apud **Newerk** morbo dissenterico die sancti *Kalixti* papæ, set apud **Croghton** monasterium ordinis *Præmostracensis* exenteratus est, & apud *Wygorniam* in medio chori monachorum sepultus. Tradit tamen vulgata fama quod apud monasterium de **Swynhenede** alborum monachorum intoxicatus obiit. Juraverat enim ibidem ut asseritur prandens quod panem tunc obolum valentem faceret infra annum si viveret xij. denarios valere. Quod audiens unus de conversis fratribus loci illius, venenum confecit, regi porrexit, set & ipse sumpto prius viatico catholico simul cum rege interiit.

Leycestrensis. Rex ipse *Iohannes* ad monasterium de **Swynshened** quod à sancto *Botulpho* distat per v. leucas hospitandi causa declinarat. Audivit abbatem ejusdem loci pulchram habere sororem Priorissam cujusdam loci propinqui, accensusque ex more libidine, misit satellites suos ut eam adducerent ad se. Quod cum audisset abbas frater ejus, tristis admodum effectus est, noluitque à fratribus consolationem accipere. Cui dixit unus conversus suus qui curam gerebat hospicii, & familiaris & notus domino regi, Quidnam habes pater? Cur decidit vultus tuus & tristior solito est facies tua? Cui abbas, Sororem habeo, inquit, unam, sponsam Christi, quam dilexi. Proponit eam deturpare rex. At ille. Ignosce mihi pater, & ora pro me, & auferam vitam iniqui à terra, & timorem ipsius à conversatione hominum. Cui ille. Vellem hæc quidem fili mi: Non tamen licet in personam regis manum extendere. Processit itaque conversus, & tulit pira nova quibus ipsum regem libenter vesci sciebat, apposuitque venenum in singulis præter tria, quæ cum cæteris reposita optime denotabat. Denique cum rex sederet in mensa & confabularetur cum suis militibus qui assiderant, accepto uno pane, non quidem ut dominicam cœnam faceret, set ut in perniciem suam loqueretur & mortem, Quæsivit à ministris, quanti precii esset panis ille si venditioni traderetur. At illi, Valeret, inquiunt, obolum. Et ille, Vere, inquit, fertilitas ista maxima fecit jam Barones & populum meum insurgere in me, Nunc autem si per annum integrum comites mihi fuerint vita & salus, faciam tanti panem ponderis xij. obolos valere. Et scandalizati sunt ministri ejus in verbo isto, & retrocedebant quidam eorum. Conjurant omnes cum converso in mortem ipsius. Venit itaque conversus ille & applausit regi sicut & alias facere consueverat, & dixit ei; Placetne tibi ô rex comedere de fructu novo? Placet, inquit. Vade & affer. Tulitque præparata pira, & statuit ea coram rege. Moxque lapides preciosi qui coram rege fuerant in sudorem vertebantur: Et ait rex, Quid attulisti frater? nunquid venenum porrexisti? At ille: Non *Iohannes.* venenum ô rex set fructum optimum. Et rex, Comede, inquit, de fructu tuo. Moxque apprehenso uno ex piris cognitis comedit; & rex, Comede, inquit, & alterum, & comedit. Adde inquit & tercium, & fecit sic. Nec se ulterius potuit continere rex, apprehenso uno ex venenatis comedit, & eadem nocte extinctus est. Nec tamen periit conversus set inter manus eorundem tantum dilapsus est, liberavitque Deus per mortem regis iniqui prædictam sanctimonialem sponsam suam à novo ut creditur sponso diabolo. Mortuo itaque *Johanne* sic extincto, tandem postmodum sepultus est *Wigorniæ* die sancti *Lucæ* Evangelistæ anno Domini M.CC.xvj. & regni *An. 1216.* sui anno xvij. Sepultus dico est set non cum honore, quia terra quæ in operibus ejus pessimis turbata extitit nondum ad plenum pacificata quievit. Sacerdos quidam qui regi *Iohanni* familiariter adhæserat in vita sua, post mortem ejus ab amore ipsius non est ex toto separatus. Profusis enim lacrimis & precibus multis Deum frequenter exorabat, ut si ejus voluntas esset ostenderetur sibi in signo aliquo utrum cum anima Domini sui judicialiter vel misericorditer ageretur. Cumque diu in hac voluntate permansisset, tandem in visione nocturna apparuit ei quidam vir splendidus in vestibus quasi deauratis, dicens ei. « Quid fles? quid ploras? surge, tolle & lege psal« mum 51, *Quid gloriaris in malicia?* & ibi videre « poteris quid meruit Dominus tuus. At ille expergefactus à sompno, rediit in se, & nichil boni inveniens in psalmo illo, cessavit à prece sua.

Quatuor habuit filios rex iste *Iohannes*. *Henricum* scilicet primogenitum qui ei successit in regnum. *Ricardum* qui per processum temporis in regem *Alemanniæ* electus est, *Willielmum* de *Valencia*, & *Guidonem Dysenay* qui trans mare moriebantur. Quintum eciam habebat clericum, qui in *Wyntoniensem* episcopatum promotus est. Tres eciam habebat filias. Quarum una *Isabella*, quæ *Frederico* Imperatori data est. Altera vero Comiti Marescallo, & tercia quæ post castitatem voverat, non tamen susceperat velum castitatis, Comiti *Leycestrensi Simoni de monte Forti* conjuncta est, unde fertur *Robertum Lincolniensem* episcopum quasi exprobrando dixisse eidem, Nunquam gaudebis de progenie tua nec in ea lætaberis, quoniam matrimonium Dei contempsisti pro nuptiis hominis: & sic quidem contigit, ut patet in sequentibus.

Eodem tempore obiit *Galfridus Eboracensis* archiepiscopus, cui successit *Walterus de Grey*, consecratus est anno Domini M. CC. xv. Eodem eciam tempore, scilicet anno Dñi M.CC.xvj. obiit *Innocentius* papa iij. cui successit *Honorius*. Sublato de medio rege *Iohanne*, Comes Marescallus vir magnæ auctoritatis & sani consilii amicabiliter vocavit ad se certo die multos Comites & Barones, & apprehenso puero *Henrico* filio regis *Iohannis* qui nondum ætatis suæ ix. annum compleverat, statuit eum in medio eorum & dixit, « Ecce rex vester. *Adjecitque*. Carissimi mei, Etsi patrem istius propter « mala ejus opera persecuti sumus, & juste, iste ta« men puer parvulus & innocens est ab operibus pa« tris. Verumque peccatum & culpa suos ligare de« bent actores, & in verbo Domini Filius non por« tabit iniquitatem patris. Ignoscendum est parvulo « isti & teneræ compatiendum ærati; Nunc autem « quia filius regis est & futurus Dominus noster « regni-

Hen. III. » regnique successor, venite, & constituamus eum no- « bis in regem & ejiciamus à terra nostra *Lodowi-* « *cum* filium regis *Franciæ* & gentem suam, aufe- « ramusque opprobrium terræ nostræ & dirumpa- « mus jugum servitutis iniquæ. Ad hæc Comes *Glou-* *cestriæ*. « Et quomodo poterimus hæc facere? Voca- « vimus enim eum, & fidelitatem ei fecimus. Cui ille, « Possumus, inquit, & debemus, quoniam fidelita- « tibus nostris abusus est, vocavimus enim eum & « volumus eum præfecisse, set in superbiam jam ere- « ctus sprevit & despexit nos, & si dimiserimus eum « sic subvertet & terram nostram, nos erimusque « quasi opprobrium hominum & abjectio plebis « suæ. Ad hæc quasi divinitus inspirati conclama- bant omnes, *Fiat sic, fiat Rex, fiat Rex.* Statu- eruntque diem coronationis suæ diem sc. Aposto- lorum *Simonis* & *Judæ*. Quo die apud *Gloverniam* coronatus est & in regem consecratus astante archi- episcopo *Cantuariensi Stephano* per manum *Walli* apostolicæ sedis legati; Cujus consilio & amoni-
An. Dñi 126. tione idem rex cruce signatus est in festo omnium sanctorum eodem anno scilicet M.CC.xvj.

Ciltaĩs c.34 Mox igitur in festo Apostolorum *Simonis* & *Judæ* *Henricus* filius *Johannis* puer novem annorum in regem erigitur, viribus & industria *Gualoni* legati papæ, *Wyntoniensis* episcopi, Comitum de Penbroke & *Cestriæ*.

Lycren- sis. Anno Domini M. CC. xvj. vj. kalendarum Novembris devotus Dei cultor illustris *Henricus* rex apud *Gloverniam* coronatus est quoniam *Westmonasterium* ubi locus est ex consuetudine regiæ coronationi deputatus & consecrationi, tunc ab inimicis suis fuit obsessum; set in anno quarto sequenti apud *Westmonasterium* est iterum coronatus.

Cap. XVI.

NUnc statim amici novi regis congregato ex universis provinciis exercitu copioso occurrerunt *Lodowyco* & Baronibus qui cum eo erant apud *Lyncolniam* in anno sequenti, & commisso ibidem gravi prælio cæsi sunt multi ex parte *Lodowyci*, & magnatorum plures capti sunt, fugientibus cæteris qui per velociorem fugam se salvare poterant, Captusque est *Lodowycus* filius regis *Franciæ* cum multa fecisset mala, vastassetque plurima usque *Lyncolniam*, & tunc adimpletum est verbum patris sui, quod nunciis ejusdem filii jam dudum dixerat, Cum enim quæsisset à nunciis, *ubi filius ejus esset in Anglia.* Responderunt, *Apud Stanfordiam.* Et ille; *Nunquid habet castrum Dovorniæ?* At illi. *Non.* Et intulit Rex. *Per brachium sancti* Jacobi *non habet filius meus unum terræ pedem in* Anglia. Et tandem sedato furore ait idem *Lodowycus*. « Domini « carissimi, Ab initio in terram vestram non veni « gratis, set vocastis me, nunc autem si corpore meo « abusi fueritis ut morti tradatur, dicetur de vobis, « quia seduxistis me. Sed facite mecum rogo mise- « ricordiam vestram, & cum salvo conductu dimit- « tite me ut revertar, faciamque vobis juramentum « quod nunquam terram hanc ingrediar, nec vobis « nec alicui vestrum umquam molestus existam. At illi adquieverunt ei, & accepto juramento, usque ad mare conduxerunt, Reversusque est in terram strenuitatem *Anglicanæ* miliciæ sic expertus. Rex vero novus qui patri barbato impubes successit prævenius est à Deo in benedictionibus dulcedinis à Hen. III. teneris innocentiæ suæ annis, superni regis amorem fervoremque concepit in tota vita, titulo humilitatis & innocentiæ, puritate conscientiæ, morum suavitate & gravitate sic excellit, ut inter prædecessores suos quibus solo nomine regio congruebat, quasi sanctus & inter homines imperabat, & terrenus quidem Angelus videretur.

In primordiis istius novi regis erat quidam tirannus ex *Hispania* cognomine *Monachus*. Hic cum multas exegisset prædas, multaque loca suo subjugasset imperio, tandem anhelavit ad regnum *Angliæ* conquirendum; Cumque quæsisset à suis, qualis esset terra & quis rex; Respondissentque ei, Terra quidem optima, & ejus rex puer parvulus. Confestim subintulit, Dignius est quidem puerum regi quam regere, quomodo regere potest cui necesse regi est? Eamus igitur & deponamus eum: statimque magna classe congregata cum immenso apparatu & exercitu *Angliam* appetiit; Et cum esset in mari adhuc longe à terra, cognoscerentque marinarii de portibus adventum ejus, & timuissent eum eo quod mala prædicabantur de hoc homine, dixerunt inter se, si applicuerit tyrannus iste, vastabit omnia, eo quod terra non est præmunita, & longe distat à nobis rex cum auxilio suo. Ponamus igitur in manibus nostris animas nostras, & aggrediamur eos dum adhuc in mari sunt, quoniam virtus eorum misera, & veniet nobis auxilium de excelso. Et intulit unus cujus edicto cæteri favebant: Estne vestrum aliquis qui hodie pro *Anglia* mori paratus est? Et ait unus. Ecce ego. Tolle, inquit, tecum securim, & si videris nos cum navi tyranni congredi, statim navis ipsius malum ascende, & vexillum quod in altum erigitur deprime, & sic dispergantur & pereant cæteræ naves dum ducem non habeant neque præcessorem. Festinanter itaque conscenderunt naves suas, & laxatis ad ventum velis cum immenso impetu irruerunt in hostes, tradiditque dominus eos in manus eorum, & multis submersis & peremptis reversi sunt cum gaudio & præda magna, & salvatus est puer per ipsum regnantem in secula. Unde fertur ipsum novum regem dum die quadam coram altari beatæ virginis & filii sui regis assisteret, tale verbum protulisse, Rogo te puerum regem ut me regem puerum de cætero regas & defendas.

Anno Domini M.CC.xix. & regni regis *Henrici* iv. à Christianis nostris capta est *Damiata* civitas validissima & diu obsessa, mense scilicet Novembris, An. Dñi 1219. In qua repertus est ingens auri & argenti thesaurus & armorum copia & ferri habundantia magna, factusque est in castris *Saracenorum* horror & confusio & amara mentium conturbatio; In populo quidem Dei lætitia magna, set brevis quidem; nam in superbiam erecti gratia Dei abusi sunt, & ideo peccatis exigentibus *conversa est lætitia in luctum, & organa eorum in voces flentium*, dum enim exirent incaute ad obsidendum civitatem *Thaer*, inundatæ sunt aquæ fluminis & creverunt in immensum, ita quod reverti nan poterant, cum sibi deficerent necessaria: Propter quod in mortis articulo positi pacem qualem poterant adepti sunt; inierunt enim cum hostibus treugas septennales, & *Damiatam* reddiderunt. Captivis eciam utrinque liberatis, & sancta crux ut aiunt Christianis liberatur. Eodem anno beatus *Thomas Cantuariensis* translatus est nonis scilicet Julii & sanctus *Hugo Lyncolniensis* episcopus Canonizatus

Henr. III. est. *Wallenses* rebellarunt. Iste *Henricus* filius *Iohannis* vocatus est *Henricus* iij. in cronicis & cartis, & in omnibus aliis scriptis, non causa nominis quia nomine quartus rex *Henricus* fuit, set causa dignitatis regalis, & regnabilis, & dominatione regnandi; nam si primus *Henricus* filius autem imperatricis, & rex *Henricus* filius ejusdem regis *Henrici* qui vocatus est *Henricus* rex junior qui coronatus est vivente patre, tunc iste *Henricus* filius *Iohannis* esset quartus in numero: set quia ille *Henricus* rex junior moriebatur ante patrem suum, & non regnavit, ea de causa respectu eorum qui regnaverunt ita dictus est *Henricus* tercius, & coronatus est apud *Gloverniam* in festo apostolorum *Simonis* & *Judæ* à *Gualone* legato de consilio procerum regni qui semper tenuerunt cum patre suo *Iohanne*, scilicet *Ranulfus* Comes *Cestriæ*, *Willielmus* Marescallus Comes de *Penbrok*, set *Willielmus de la Bruer* Comes de *Ferariis*, *Henricus* de *Manle*, isti & multi alii quasi omnes tenuerunt cum *Lodowyco*, ut supra patet; set ad monitionem *Gualonis* legati omnes magnates regni juraverunt fidelitatem novo regi *Henrico*. Iste *Gualo* legatus excommunicavit omnes Barones qui tenuerunt cum *Lodowyco*, & ipsum *Lodowycum* sub sententia innodavit. Interim gentes *Lodowyci* tenuerunt *Lyncolniam*, set populus novi regis cum potestate venerunt & forte bellum inierunt cum Baronibus qui inibi fuerunt, & vicerunt eos; & Comes *Perches* fuit occisus, & Barones devicti, & plures ex illis capti, scilicet *Seirus* de *Aquitania*, Comes *Wincestriæ*, *Humfridus de Boun* Comes *Herfordiæ*, *Robertus Fiz-Walter*, & multi alii qui movebant guerram contra regem. Statim post hæc ordinatum est per concilium regis, quod omnes capti de una parte & alia hinc inde liberarentur quieti. Et *Lodowycus* pro dampnis & expensis haberet mille marcas, ea conditione quod terram *Angliæ* exiret deinceps non rediturus, & sic guerra finivit; & omnes tam de una parte quam de alia à legato *Gualone* fuerunt absoluti. Statim post hæc omnes alienigenæ ejecti erant de *Anglia*, & omnia castella quæ rex *Iohannes* donaverat & tradiderat in custodiam alienigenarum fuerunt reseisita in manu regis. Deinde rex *Henricus* perrexit cum grandi potestate ad obsidendum castrum de **Bedeforde** quod *Faulco de Brent* bene instauraverat & tenuit de dono regis *Iohannis*. Et statim cepit rex castellum, & pendebat omnes qui inibi inventi fuerunt octoginta homines. Et statim post hæc iste *Falco* inventus est apud *Coventriam* in ecclesia, & ibi abjuravit terram *Angliæ*. Post hæc rex *Henricus* concessit magnatibus terræ *Angliæ* duas Cartas, unam de foresta & aliam de libertatibus; ob quam causam Communes regni concesserunt quindecimam partem omnium bonorum suorum mobilium & immobilium, monachique *Cistercienses* ordinis pro habenda regis benevolentia & gaudere suis libertatibus dederunt regi infra spacium unius anni v. millia marcarum argenti. Iste *Henricus* sustinuit grandes guerras in *Vasconia* bina vice, unde prima guerra mota est per *Bernardum de Bleynes*, quæ quidem guerra finita est per *Iohannem Vaus* & *Iohannem de Vessy* illo tempore. Secunda guerra cœpit per *Dascinum de Bearne*, quæ quidem finivit guerra per *Simonem de Monte forti* Comitem.

Cestrensis. Nam *Ranulfus* Comes *Cestriæ* mox cepit *Lyncolniam* contra *Lodowycum*, occisis in eo plurimis *Francigenis*; unde *Lodowycus* videns partem suam debilitari, accepta pecunia pro resignatione munitionum quas tenuit, absolutione à legato papæ accepta, *Franciam* rediit. De hiis autem qui *Lodowyco* adhæserant laici non sunt exhæredati, set clerici pro quantitate culpæ aut sunt beneficiis privati, aut ad curiam pro absolutione transmissi. *Henr.*

Ranulfus Comes *Cestriæ* postquam concordatus est cum *Lewlyno* principe *Walliæ* profectus est *Ierosolymam*, & capta est *Damieta* à Christianis.

Hoc anno convenerunt primo abbates nigri apud *Oxoniam* ad tractandum de ordine. Rex *Henricus* incepit novum opus apud *Westmonasterium*. Et *Ranulfus* Comes *Cestriæ* rediens de terra sancta ædificavit castra de **Carthelepe**, de **Bouton**, & abbathiam de **Dewlencros** albi ordinis; ad quorum sumptus castrorum cepit tallagium per totam terram suam.

Facta est translatio beati *Thomæ* martyris per *Stephanum* archiepiscopum, qui durante solempnitate exhibuit cuicunque petenti fœnum & præbendam à *Londonia* usque ad *Cantuariam* per viam itineranti. Fecit eciam per totum diem translationis vinum jugiter in canalibus per varia urbis loca distillare; unde & expensas quas *Stephanus* in hac solemnitate exhibuit quartus ejus successor *Bonifacius* vix persolvit.

Alexander rex *Scotiæ* duxit in uxorem *Iohannam* regis *Henrici* sororem. In die sancti *Lucæ* Evangelistæ irruit ventus à septentrione quaciens domos, pomaria, nemora, turres ecclesiarum; visi suntque dracones ignei & maligni spiritus in turbine volutare. In concilio episcoporum apud *Oxoniam* comprehensus est quidam habens in corpore suo vulnera Dominicæ crucifixionis, dicens se esse *Jesum*; qui judicio ecclesiæ tradebatur puniendus, & crucifixus est apud **Abburbury**.

Johannes filius *David* Comitis de *Scotia* duxit uxorem filiam *Lewlini* principis *Walliæ* tanquam pro finali concordia inter ipsum *Lewlinum* & avunculum suum *Ranulfum* Comitem *Cestriæ*.

Iohannes rex *Ierosolymorum* venit in *Angliam* pro succursu terræ sanctæ. Magnates *Angliæ* concesserunt regi *Henrico* wardas hæredum & terrarum suarum, quod fuit initium multorum malorum in *Angliæ*. Et cito post hæc rex *Henricus* cepit quintamdecimam per totam *Angliam*.

Hoc anno primum venerunt fratres *Minores* in *Angliam*, biennio ante obitum *Francisci*.

Gregorius ix. post *Honorium* sedit papa annis xiiij. hic roboravit sententiam excommunicationis contra *Fredericum* imperatorem, iccirco imperator comprehendit multos Prælatos & duos Cardinales qui ad concilium contenderant. Hic papa fecit fratrem *Reymundum* compilare v. libros Decretalium ex pluribus epistolis & decretalibus constitutionibus excerptos. Iste quoque papa per imperatorem aliquando in urbe obsessus, vidensque *Romanos* pecunia imperatoris corruptos, accepit in manibus capita apostolorum *Petri* & *Pauli*, fecit processionem à *Lateranensi* ecclesia usque ad ecclesiam S. *Petri*; sicque animos *Romanorum* emollivit, unde imperator sibi timens, longius discessit.

Stephanus Cantuariensis archiepiscopus obiit, qui Biblia apud *Parisium* quotavit, libros regum exposuit, vitam regis *Ricardi* dictavit, multaque alia

Hen. III. alia industriæ suæ opera posteris reliquit; cui successit magnus ecclesiæ *Lincolniensis* decanus magister *Ricardus.* Obiit *Willielmus Alveruensis* egregie literatus, qui primo fuit Cancellarius, deinde *Parisiensis* episcopus. Hic multa insignia literaturæ suæ opera reliquit, videlicet *De sacramentis. Cur Deus homo. De Fide & Legibus. De universo corporali & spirituali. Gregorius* cepit decimas ecclesiarum. Celebrante episcopo *Londoniensi* in ecclesia sancti *Pauli* facta est tanta nubium densitas, solis obscuritas cum tonitruo & fulgure ac fetore intolerabili, ut populus exiret, ibidem relicto episcopo cum suo ministro.

Hoc anno rex *Henricus* concessit *Angligenis* multas libertates, set accepit ab eis quintam decimam partem bonorum suorum, ut recuperaret partes transmarinas quas rex *Franciæ* occupaverat tempore regis *Johannis*, unde cum valida manu transnavigans parum profecit.

Willielmus de Brews inculpatus pro uxore *Lewlini* principis *Walliæ* incarceratur, suspenditur, unde magna discordia inter regem & *Lewlinum* orta est. *Ranulfus* Comes *Cestriæ*, *Lyncolniæ*, & *Huntyngdoniæ* obiit apud **Wallynforde**, & sepultus est apud *Cestriam* in capitulo monachorum cum progenitoribus suis, cui successit *Johannes Scoticus* filius sororis suæ. Iste nempe *Ranulphus* sine liberis decedens quatuor habuit sorores, quarum senior *Matilda* nupsit *David* Comiti *Huntyngdoniæ*, qui post factus est rex *Scotiæ*, de quibus processit *Johannes* iste. Secunda *Mabilia* nupsit Comiti de *Arundell.* Tercia *Agnes* nupsit Comiti *Darbyæ Willielmo de Ferariis.* Quarta *Hawysia*, nupsit Comiti *Wyntoniensi Roberto Quinci.* Rex *Henricus* statuit hospitale sancti *Johannis* extra portam *Oxoniæ*, ponens primum lapidem.

Defuncto dudum *Ricardo Cantuariensi* archiepiscopo successit sanctus *Edmundus Abendoniensis* tunc *Salisbiriensis* thesaurarius; qui sub octavo præsulatus sui anno obiit in transmarinis partibus, & sepultus est apud *Pontiniacum* in *Burgundia*, ac postmodum septimo anno translatus est favente papa *Innocentio* quarto.

Cap. 3. *Fredericus* imperator duxit in uxorem *Isabellam* sororem regis *Henrici.* Quo anno *Judæi* adducti sunt coram rege apud *Westmonasterium*, pro eo quod puerum quemdam apud *Northwycum* absconderant & post circumcisionem pueri eum crucifixisse proposuerant.

Rex *Henricus* desponsavit *Alienoram* filiam Comitis *Provinciæ*. *Joh. Scoticus* Comes *Cestriæ* & *Huntyngdoniæ* obiit sine liberis apud **Darenhale** vij. idus Junii, & sepultus est *Cestriæ.* Verum quia terra sua gaudebat regali prærogativa, comitatus ejus ad manus regis devenit, datis aliis terris hæredibus sororibus suis in compensationem, ne tam præclara dominatio inter colos feminarum dividi contingeret. Habuit nempe iste *Johannes* quatuor sorores, scilicet *Margaretam*, quæ nubens *Alano de Glewy* genuit *Darnergoil* puellam, de qua nupta *Johanni de Baillol* processit *Johannes Baillol* rex *Scotiæ.* Altera soror *Isabella*, nupsit *Roberto de Bruz.* Tercia soror *Matilda* obiit sine liberis. Quarta soror *Alda* nupsit *Henrico de Hastinges.*

Eo quoque anno venit *Ottobonus* legatus in *Angliam*, qui statuit multa salubria ad ecclesiæ utilitatem. Quo per *Oxoniam* transeunte magnus conflictus factus est inter scolares & quosdam de familia sua; ita ut uno suorum interfecto, ipse *Ottobonus* in turri ecclesiæ de **Osneye** usque ad vesperam obsessus sit; & vix per multos de regiis ministris ab *Abindona* venientes liberari posset; iccirco usque ad **Walingforde** adductus, malefactores illos excommunicavit, studium Universitatis suspendit, donec abbas & canonici de *Osneya* una cum magistris *Oxoniæ* regentibus discalciati & discincti per medium *Londoniæ* incedentes, apud hospitium legati veniam vix haberent.

Eodem anno quidam pseudoclericus infatuatum se similans secreta regiæ curiæ exploravit, cameram regis *Henrici* apud **Wodstoke** per fenestram ingressus est ut regem interficeret; set ad clamorem cujusdam sanctæ mulieris interceptus est, & apud *Coventreiam* distractus.

Natus est *Edwardus* primogenitus regis *Henrici* apud *Westmonasterium*, quem baptizavit *Ottobonus* legatus & confirmavit *Edmundus* archiepiscopus. Gens *Tartarorum* subactis orientalibus provinciis in duo se agmina diviserunt, quarum una pars *Hungariam* & *Pannoniam* ita attrivit, ut viri terræ illius carnes filiorum suorum comederint.

Celestinus iiij. post *Gregorium* ix. sedit papa mense uno, & vacavit sedes per annum; post quem successit *Innocentius* iiij. qui sedit annis xj. mensibus vj. Allata est in *Francia* spinea corona Salvatoris. *Ottobonus* recedens ab *Anglia* captus est in mari ab hominibus imperatoris. Rex *Henricus* apud *Cestriam* intravit *Walliam*, & apud *Rutelan David* venit ad eum.

Hoc anno obiit sanctus *Edmundus* apud *Pontiniacum*, cui successit in archiepiscopatum *Bonifacius*; hic itaque *Edmundus* apud *Abyndoniam* juxta *Oxoniam* oriundus, parentes habuit religiosos, videlicet patrem *Edwardum* cognomento *Divitem*, qui de consensu conjugis apud **Ewysham** vitam duxit regularem: & matrem *Matildam*, quæ cilicio & lorica jugiter usa in carne contra carnem militavit. Natus igitur *Edmundus* ab omni contagione infantili mundus, per totum diem sancti *Edmundi* regis & martyris quo prodiit in lucem à mane usque ad vesperam jacuit quasi exanimis, ita quod astantes eum sepulturæ demandassent, nisi consilium matris obstitisset. Vocatus est autem *Edmundus* quod sonat felicem & mundum, eo quod die sancti *Edmundi* natus sit, & quia dum mater ex eo gravida ad tumbam sancti *Edmundi* peregrina exoraret, vitalis spiritus primitias in eo deprehendit. Hic sensus suos ab initio per spiritualia vitæ exercitia assuefecit in boni studium, ut prævalente postmodum inolita consuetudine vitaret velut naturaliter omne malum. Set quamvis singulis virtutum floribus chorusaret, incorruptionem tamen quæ proximum facit Deo præelegit. In cujus signum beatæ virgini se devovit; ad matris consilium cilicio usus, per sextas ferias pane & aqua jejunavit; diebus Dominicis & Festivis antequam comederet, Psalterium ex integro dicere consuevit: In primis itaque annis dum Grammaticæ intenderet, capitis dolore ita acriter vexatus est, ut in literis deinceps proficere desperaret: cui mater ait, Fili, arbitror, laica & inordinata quam gestas tonsura doloris tui est causa, unde & postmodum clericaliter attonsus doloris incommodo caruit. Dum eciam in prato quodam *Oxoniæ* vicino spaciandi causa seorsum iret, apparuit ei puer specio-

Henr. III. sus, sic inquiens, Salve dilecte mi, miror quod me non agnoscis, præsertim cum ad latus tuum in scolis & alibi jugiter assistam; quod igitur videris in facie mea scriptum hoc fronti tuæ singulis noctibus inprime: erat autem scriptum, *Jesus Nazarenus rex Judæorum.* Extunc didicit Dominicæ passionis memoriam jugiter recolere, quam dum semel ob futuram lectionem prætermitteret, irrumpente aurora antiquus hostis ne se signare posset utramque sibi manum alligavit, set ipso in spiritu orante decidit hostis ab eo inter parietem & lectum; quem dum per aspersionem sanguinis *Christi* adjurasset ut sibi diceret per quid plus arceri posset, respondit, per illud quod modo nominasti. Alia vice dum hanc orationem, *O bona & intemerata*, dicere omisisset, beatus *Johannes* Evangelista in sompnis apparens comminatus est eum cum ferula percutere: atque teste Scriptura qui modica contemnit paulatim decidit, ipse de venialibus per confessionem cotidie se purgavit. Instigante tandem antiquo hoste, filia hospitæ suæ non solum signis & nutibus set eciam verbis beatum *Edmundum* ausa est ad illicita attemptare, nec destitit donec ad cameram beati viri veniens expoliata flagellaretur, & sic pruritum omnem deponeret. Et cum hostis per puellam non proficeret, aggreditur *Edmundum* per matronam, cujus munuscula dum sine mariti conscientia recipere noluisset, verecundatam sic delusit. At quamvis in sacris non fuisset promotus, factus tamen magister in artibus cotidie missam audire, horas dicere antequam legeret, consuevit, quod & scolaribus suis profuit dum eos missas sic audire edocuit. Pecuniam à scolaribus acceptam in fenestra posuit, dicens, Pulvis pulveri, cinis cineri; quæ sæpe à sociis joco, vel à furibus clanculo asportabatur. Tandem cum arithmeticam legeret, apparuit ei mater sua in sompnis dudum mortua, inquirens & sciscitans, quæ essent illæ figuræ quibus intendebat. Quo respondente, Talia & talia, illa depingit in manu ejus dextra tres circulos, Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum continentes. His, inquit, fili, de cætero intende figuris. Raro in ecclesia sedit, set aut stans, aut genua flectens exoravit. In tribus specialiter enituit, nam erat prædicator egregius; disputator acerrimus; lector pius. Nam in fallaciarum animadversione fuit circumspectus, in solvendis quæstionibus oculatus, in legendo ædificativus. Præ nimia abstinentia pilis capitis & barbæ decidentibus labia ejus fissa videbantur; grossis utens cibariis omni feria secunda & quarta, & in Septuagesima à carnibus abstinebat. Pridie qua celebravit & ipso celebrationis die carnes non gustavit; unde nonnunquam mensis integer pertransiit quo carnes non comedit. Raro comedit bis in die. Electuaria & medicinalia non curabat. In genubus ex frequenti genulatione callos habebat. Per singulos dies tria dixit horarum paria: de die, de Domina, de sancto Spiritu cum officio defunctorum. Post primum sompnum de nocte surgens sinaxim dicebat. Si quando detractionis verbum in medium venit, mutato statim themate ad materiam transiit saniorem. Nullum beneficium curatum nisi unicum voluit tenere; largas expensas fecit ne avarus diceretur. Ventulationibus causarum interesse noluit. Curiales seculares ad mensam admisit ut eos Deo lucrifaceret. Officinas suas nusquam visitavit. Compotum de ministris non audivit. Plus semper expendidit quam habuit à famulis suis. Carnis munditiam adeo exegit, ut ex pacto præscripto quandocunque ad lubrica laberentur accepta mercede recederent. Decimas, oblationes & peccatorum redemptiones in pios duntaxat usus expendebat. Ante se ymaginem virginis & in circuitu suo misterium redemptionis nostræ habebat depictum. Sic igitur de codice procedebat lectio, ad yconiam ducebat ratio, de utroque respondebat devotio. Comestionis, dormitionis, equitationis tempora [quibus studio nequivit insistere deperdita judicavit. Quociens Bibliam suam aperuit osculo honoravit. Commissa sibi crucis legatione procurationes concessas non sumpsit, propriis stipendiis contra morem militavit. Prædicans apud *Oxoniam*, *Gloverniam*, *Wygorniam*, imbres super populum irruentes precibus avertit. Contigit eo in studio suo dormitante candelam super bibliam cadere & ardere, set eo evigilante & suspirante nullam ustulam apparere. Similiter tres cruces super anthracem quem in pede habuit cum penna sua fecit, & continuo aposthema evanuit. Ejus cilicia inveterata igni tradita comburi non poterant, nec in ciliciis ejus aut cæteris vestibus vix unquam vermis reperiri potuit. Missis aliquando de *Cantuaria* ad *Sarisbiriam* nunciis pro *Edmundo* ipsius loci thesaurario in archiepiscopum promovendum, ait ad eos decanus, Bene veneritis & male veneritis; bene quidem, quod nostræ ecclesiæ honorem facitis: set male, quia thesaurum nostrum in thesaurario aufertis. Calciamenta propria sibi detrahere non erubuit. Cuicunque sibi confiteri volenti de equo descendens audientiam præbuit, nulla aeris intemperie aut hospitii propinquitate retardatus; instar olivæ quæ sibimet retinet corticis amaritudinem & cæteris fundit liquoris dulcedinem: sic ipse, sibimet erat durus, cæteris compatiens & benignus. Pectus suum frequenter tutidit, genua terræ collisit, ita ut clerici in cellariis sub ipso pausantes vix dormire possent. Sexum femineum ob honorem beatæ virginis semper honoravit, nec tamen per hoc maculam incurrit; immo cum à quodam familiari suo ex hoc reprehenderetur quod cum quadam pulcra matrona tam frequenter loqueretur, respondisse fertur. Vidistine quam speciosa fuit illa? sæpius mihi fateor assedit, nunquam tamen plus de illa quam de muro temptatus extiti. Quin eciamsi omnia quæ in hoc peccati genere commisi in fronte mea depingerentur, non erubescerem. Munerum acceptores detestabatur, dicens Gallice, Inter *prendre* & *pendre* unica duntaxat distat iota. Instigante tandem diabolo rex *Henricus* una cum capitulo *Cantuariensi* contra ipsum rebellavit, sub quo turbine multa dissimulavit, persecutores suos ad oscula & alias familiaritates admisit; & cum amici sui dicerent, Hanc nimiam mansuetudinem aliis exemplum præbere consimiliter insurgendi, ita respondit, Inundationes maris quasi lac sugere debemus, & cum præcursore Domini comedere mel silvestre in deserto mundi. Soli quippe Deo servanda est potentia vindicandi, De alienis defectibus nolo mihi dispendium propagare. Convocato denuo prælatorum cœtu, inquirit quomodo ecclesiam jam ancillatam relevare possit; decernitur, regem cum cæteris rebellibus admonendos fore, & si non corrigerentur severitatem ecclesiasticæ censuræ non dormire. Paret vir sanctus, regem adiit; rex petit deliberationem super his haberi. Expectat ille, set nil profuit: qua de causa soli regi deferendo,

III. deferendo, in cæteros rebelles sententia fulminatur. At cum nec his compungerentur transgressores, cedendum magis censuit maliciis quam inservire litigiis. Consideravit nempe si totam severitatem expenderet, forsan legatus papæ qui tunc aderat in irritum duceret, regemque ad deteriora provocaret: si vero ipse archiepiscopus præsens existens eorum errata non corrigeret, videretur ea per quandam dissimulationis tollerantiam approbare; propterea prælegit corpore se ad tempus absentare, ut ipso facto cordis ostenderet amaritudinem, & ipsorum detestaretur malitiam. Igitur ingravescente ejus ultimo morbo secessit à *Pontiniaco* usque *Soysi*, promittens illis quod die sancti *Edmundi* reverteretur. Allata sibi eucharistia dixit, Tu es Domine quem amavi, in quem credidi, quem prædicavi, præter quem aliud non quæsivi. Sic sumpto viatico, dixit, Homines dicunt quod lupus vadit in ventrem, & ego dico quod vadit in mentem; inde lavans vulnera ymaginis crucifixi & deosculans, dixit, *Haurietis aquas in gaudio de fonte Salvatoris.*

Cap. 3. *Innocencius* secundus fuit papa post *Celestinum* annis xij. mensibus vj. qui vacuas Cardinalium sedes honestis replevit personis. Fratrem *Hugonem* de ordine Prædicatorum instituit Cardinalem, qui totam bibliam postillavit, & magnas super bibliam concordias compilavit. Iste papa apud *Lugdunum Galliæ* concilium celebravit, in quo sanctum *Edmundum* septimo defunctionis suæ anno canonizavit, rebellem imperatorem *Fredericum* deponendum decrevit. Apud *Tholetum Hispaniæ* dum quidam *Judæus* in orto suo pro vinea amplianda foderet, lapidem reperit ex omni parte integrum, in cujus medio invenit librum ad quantitatem psalterii cum foliis ligneis Hebraice, Græce, Latine conscriptum de triplici mundo ab *Adam* usque ad *Antichristum* loquentem, proprietates hominum exprimentem, principiumque tercii mundi in Christo ponentem, in hunc modum: *In tercio mundo Filius Dei nascetur ex virgine* Maria, *qui pro salute hominum mortem patietur.* Hæc legens *Judæus* statim baptizatus est.

Tanta fuit caristia in *Anglia* ut summa bladi pro xij. s. venderetur. Quo anno beatus *Edmundus* translatus est, & *Fredericus* imperator excommunicatus obiit in *Apulia*, post quem *Mamfridus* filius ejus naturalis regnum & thesauros *Siciliæ* invadit, donec *Carolus* frater regis *Franciæ* ipsum vita & regno privaret. Mortuo tandem *Frederico* prædicto *Innocentius* papa procuravit electores imperii principes *Alemaniæ* ut plures eligerent; unde Duce *Thuringiæ* & Comite *Holandiæ* electis set cito post obeuntibus, quidam elegerunt *Ricardum* fratrem Regis *Angliæ* Ducemque *Cornubiæ*; quod quidem scisma sub magnis sumptibus multis duravit annis. Hoc anno apud *Londoniam* facta est solennis processio contra sanguinem *Christi* qui missus est *Henrico* regi à patriarcha *Ierosolimytano* iij. idus Octobris. *Lodowicus* rex *Franciæ* adiit terram sanctam, & cepit *Damietam*, set anno sequenti captus est à *Soldano* in bello campestri, & facta est strages Christianorum; in qua occubuit strenuus miles *Willielmus longa spata.* Venerunt *Parisius* pastores animalium cruce signati centum quinquaginta millia, per quos Universitas multum fuit turbata & clerici necati. Rex *Henricus* dedit *Edwardo* primogenito suo *Vasconiam*, *Hiberniam*, *Walliam* & comitatum *Cestriæ*: quo anno terra ex nimio fervore æstatis ita exaruit ut nullum fructum fecit, & in fine autumpni tantæ pluviæ inundaverunt, quod terra non potuit statim deglutire, unde mala contigerunt. *Henr.* III.

Hoc anno obiit sanctus *Robertus* dictus *Grostetesle* episcopus *Lincolniensis* vij. idus Octobris, qui in cunctis liberalibus artibus excellenter eruditus, præcipue in Logica & Astrologia plurima comentatus est; ad *Innocentium* papam misit epistolam satis tonantem, quæ sic incipit. *Dominus noster Iesus Christus* pro eo quod ecclesias *Anglicanas* indebitis & insolitis exactionibus gravare videretur, & quia nepotulo suo puero Papa contulisset canonicatum cum proxima præbenda vacatura in ecclesia *Lincolniensi*, quem tamen *Robertus* admittere noluit, rescribens papæ, se nec velle nec debere tales ad curas animarum admittere, qui se nescirent nec possent regere. Qua de causa ad curiam vocatus & excommunicatus, appellavit à curia *Innocentii* ad tribunal *Christi*, unde contigit ut post biennium mortis *Roberti*, apparuit papæ de nocte quiescenti quidam episcopus pontificalibus indutus, sic inquiens, Surge miser, veni ad judicium. Et statim cum baculo pastorali pupugit papam in latere sinistro usque ad cor; unde & lectisternium papæ inventum est mane sanguinolentum, & ipse defunctus. Hac de causa quamvis *Robertus* perspicuis effulgeret miraculis non est permissus à curia canonizari. *Alexander* quartus post *Innocentium* iiij. papa sedit annis vij. mensibus iiij.

Et cum iste *Henricus* regnasset in *Anglia* l. annis, *Griffinus* princeps *Northwalliæ* mortuus est, relinquens post se duos filios *Lewlinum* & *David.* *Leicestrensis.* Iste *Lewlinus* in prmo ingressu heretagii sui restitit regi *Henrico*, & homagium ei facere recusavit quod ei debuit; set rex *Henricus* ipsum cepit, & ad gravem redemptionem compellebat. Et pro principatu *Northwalliæ* obligavit se & hæredes suos sub annuo tributo mille marcarum ad coronam *Angliæ* imperpetuum.

Pax est reformata inter *Henricum* regem & *Lewlinum* principem *Walliæ* mediante *Ottobono* legato apud *montem Gomericum* sub hac forma: *Quod* Lewlinus *& ejus successores deinceps vocarentur principes, & facerent regibus* Angliæ *homagium.* Et rex *Henricus* accepit ab eo tria milia marcarum, super quibus rex *Angliæ* fecit cartam autoritate papali roboratam. *Cistrensis.*

Tanta fames invaluit ut in principio autumni summa bladi ad xxiiij. s. venderetur, pauperibus fame pereuntibus. Rex *Henricus* ita ditavit quatuor semifratres suos, ut ipsi cæteros proceres parvipenderent, unde in festo Trinitatis convenientes apud *Oxoniam Symon de Monte forti* Comes *Leycestriæ*, *Ricardus de Clare* Comes *Gloverniæ* cum aliis magnatibus xij. Pares elegerunt, quorum consilio ministros regis mutaverunt, & quatuor fratres regis prædictos de terra ejecerunt, quod fuit occasio belli Baronum.

Rex *Henricus* transfretavit, & facta est pudenda concordia cum rege *Franciæ*, nam remisit ei *Normanniam* cum cæteris terris transmarinis, ita quod sibi remaneret integraliter *Vasconia.*

Urbanus quartus post *Alexandrum* sedit papa annis fere iiij. Hic prius extiterat patriarcha *Ierosolymitanus*; deinde auxilio cruce signatorum fugavit exercitum *Romanorum* quem *Mamfredus* in patri- *Cap.* 37.

Hen. III. monium sancti *Petri* intruserat. Hic eciam contulit *Carolo* fratri regis *Franciæ* regnum *Siciliæ*, ita ut *Mamfredum* inde expelleret. Quod & factum est. Eo tempore apud **Thcokysbiry** quidam *Judæus* per diem Sabbati cecidit in latrinam, nec permisit se extrahi propter honorem Sabbati sui. Qua de causa *Ricardus de Clara* Comes *Gloverniæ* non permisit eum extrahi die Dominica sequenti propter reverentiam sui Sabbati, & sic mortuus est.

Hoc anno suborta est discordia inter regem *Angliæ Henricum* & proceres ejusdem super ordinationibus in Parliamento ordinatis, constitutis nec tamen ab ipso rege observatis. Circa nativitatem S. *Johannis Baptistæ* proceres *Angliæ* episcopum *Hertfordiæ*, Priorem *Wenoloci* & quosquam alios prælatos alienigenas in custodia tenuerunt, cæteros vero regi propinquiores ab *Anglia* fugaverunt, quorum bona sumpserunt; quibus de causis rex *Henricus* ejecit universitatem cleri de *Oxonia*. Tandem rex *Henricus* & Barones posuerunt se quoad prædictos articulos in ordinatione regis *Franciæ*, qui omnes articulos reprobavit. Magnates tamen *Angliæ* spreto ejus irrationabili decreto perstiterunt in incepto. Convenientes igitur proceres anno Gratiæ M.CC.lxiiij. & regis xlviij. qui per inducias prædictas sustinuerunt apud **Lewes** in *Suthsexia* pridie idus Maii bello commisso ceperunt regem *Henricum* & fratrem ejus *Ricardum* ducem *Cornubiæ*, & *Edwardum* regis primogenitum cum aliis magnis, & sic regem ad observantias coegerunt. *Edwardum* per viij. menses apud **Hertforde** in carcere tenuerunt. Et data est provincia *Cestriæ Simoni de Monte forti*. In vigilia Trinitatis *Edwardus* filius regis evasit de custodia *Hertefordiæ* ope domini *Rogeri de Mortuo mari*, nam licentiatus fuerat causa solatii unum dextrarium agitare, & sic evasit usque ad monticulum de **Dunmor**, ubi vexilla prædicti *Rogeri* fuerunt explicata. Postmodum circa *ad vincula sancti Petri* commissum est bellum apud **Evesham** inter Regem & Barones, ubi per dolosam subtractionem Comitis *Gloverniæ* qui prius steterat cum *Simone de Monte forti*, *Simon* ipse mistus cum multis præclaris personis occubuit. De quo fert fama celebris quod multis post obitum radiavit miraculis, quæ propter metum regium non prodeunt in puplicum.

Leycestrensis. In bello de **Evesham** occisus fuit *Simon de Monte forti*, *Henricus* filius ejus, *Hugo de Spenser*, *Petrus de Monte forti*, *Radulfus Basset de Drayton*, & multi alii de magnatibus. Anno sequenti mense Maii quarto die ante festum sancti *Dunstani* fuit bellum apud **Chesterfeld** contra exhæredatos ubi multi de illis fuerunt occisi. *Robertus* Comes de *Ferrariis* captus, *Baldewinus de Wake*, *Iohannes de la Haye* vix sub magna pœna evaserunt.

Cistrensis. Interim milites *Simonis de Monte forti* tenuerunt castrum de **Kenelworth** per dimidium annum contra exercitum *Angliæ*.

Leycestrensis. In vigilia sancti *Iohannis Baptistæ* incepit obsidio, & duravit usque in vigiliam sancti *Thomæ* apostoli ante natale Domini. Quo die *Henricus de Hastynges* qui habuit custodiam castelli reddidit illud regi sub tali conditione, quod omnes qui inibi essent haberent vitam & membra, bona & catalla, equos, arma & hernesia, & quæcumque ibi habebant; & sic sub tali modo rex intravit. *Simon Montefort* filius cum matre sua Comitissa fugerant ultra mare.

Hoc anno *Soldanus Babyloniæ Armenia* vastata cepit *Antiochiam* urbem celeberrimam, indigenas necavit, urbem destruxit. *Hen.* *Cistrens.* Post hæc circa festum *omnium Sanctorum* venit *Ottobonus* legatus in *Angliam*, plurima statuens ad ecclesiæ & cleri utilitatem, cujus consilio rex *Henricus* concessit exhæredatis qui in eum surrexerant, ut possent terras suas redimere, excepto Comite *Darbiæ Roberto de Ferariis* qui plus cæteris regem amaricasse videbatur; unde & anno sequenti Comes ille infestavit regem, set captus est apud **Chesterfeld**, & exhæredatus donec ipse, aut hæredes ejus, aut aliquis pro eis uno die quinquaginta millia librarum solvere posset.

Clemens iiij. post *Urbanum* sedit annis quasi iiij. post quem vacavit sedes annis tribus mensibus duobus. Hic *Clemens* prius uxorem & liberos habuit, deinde famosus fuit advocatus, & præcipuus cum rege *Franciæ* consiliarius; post hæc mortua uxore factus est *Podiensis* episcopus, deinde *Nardonensis* archiepiscopus, tandem *Sabinensis* episcopus & Cardinalis in *Angliam* missus fuit legatus, ubi absens electus fuit in papam. Extunc pia vita sua & devota oratione creditur multas ecclesiæ tribulationes extinxisse. Hic eciam cum *Conradinus* ad debellandum *Carolum Siciliam* intraret, sermone puplico prædixit factum *Conradini* annullandum fore.

Anno lv. regis *Henrici Edwardus* primogenitus suus cum uxore sua adiit terram sanctam cruce signatus, & cum eo *Iohannes de Bretayne*, *Iohannes de Vessy*, *Thomas de Clara*, *Rogerus de Clifforde*, *Otho de Grantsono*, *Robertus le Bruz*, *Iohannes de Verdon*, & multi alii proceres cum magna potestate. *Leycestrensis.*

Tempore hujus *Henrici* anno Gratiæ M.CC.lvj. *Ricardus* dux *Cornubiæ* frater ejusdem *Henrici* electus fuit in regem *Alemanniæ*. *Leycestrensis.*

Archiepiscopus *Ebor.* & alii episcopi armati adeuntes turrim *Londoniensem* eduxerunt *Ottobonum* legatum ibidem obsessum. *Cistren* *l.7.c.* Rex autem cum exercitu demoratus est apud **Stretforde**, donec pax inter ipsum & Barones reformaretur; recessit *Ottobonus* de *Anglia* cum magno thesauro. Papa *Clemens* obiit. Translatio sancti *Edwardi* regis facta est iiij. idus Octobris, & datus est regi xx. denarius de bonis laicorum & decima cleri per triennium annuente papa.

Gregorius x. sedit papa annis iiij. post *Clementem*; qui tertio papatus sui anno pro utilitate terræ sanctæ quam personaliter visitare intendebat, apud *Lugdunum Galliæ* solenne coegit concilium, in quo *Græcorum* & *Tartarorum* nuncii affuerunt; *Græci* ad unitatem ecclesiæ redire promiserunt, *Tartari* fuerunt baptizati. Convenerunt ibi decem episcopi, mille prælati, ideo dixit quidam,

Gregorius *denus congregat omne genus.*

Ibi statutum est illud insigne & à retro seculis insolitum, *Quod scilicet omnes rectores curati deinceps forent sacerdotes: Quod nulli hominum deinceps liceret decimas suas ad libitum ut antea ubi vellet assignare, set matrici ecclesiæ omnes decimas persolvere.* Ipse quoque *Gregorius* decimam sexennalem universali ecclesiæ imposuit, pluralitatem beneficiorum curatorum dampnavit. Aliquos status de ordinibus mendicantium approbavit, ut *Prædicatores* & *Minores*, alios tolleravit utpote *Carmelitas* & *Augustinianos*, alios reprobavit ut *Saxinos* qui intitulantur

Hen. III. lantur de *pœnitentia* sive *de valle viridi*, & consimiles. Hoc eciam anno obiit rex *Angliæ Henricus* die sancti *Edmundi, Pontiniaci*, & juste ut creditur vitam suam in ejus festo terminavit quem injuste dum viveret vexavit.

Ley'bren-sis. Anno Domini M.CC.xxviij. & regni regis *Henrici* xiij. *Lewlinus* Princeps *Walliæ* iterum rebellare
An Dñi cœpit, Propter quod rex congregato exercitu decli-
128. navit ibidem. *Lewlinus* resistendo cum suis multos ex regiis cum particulatim incederent interemit, inter quos nobilem virum *Willielmum de Breans* vivum captum observari jussit. Tandem vero post concursus varios & discrimina multa, per quoddam maritagium cum rege concordatus est & in pace di-
129. missus. Anno Domini sequenti *Lewlinus* eundem *Willielmum de Breans* Baronem nobilem quem ad festa Paschalia invitaverat, post epularum copiam super adulterio & violatione uxoris suæ accusans, & malitiose eum & hostiliter ingressus est, & eum in carcerem trudens morte turpissima & absque omni judicio sententialiter interemit. Eodem tempore *Honorius* Papa obiit, scilicet anno Domini M. CC. xxvij. cui successit *Gregorius* ix. qui in secundo anno missus legatus in *Angliã* decimas redditutum ecclesiarum constanter exegit nullo reclamante vel saltem audente contradicere; Et

Quod voluit Papa non ex ratione fiebat,
Set tamen invaluit rapiens quodcunque patebat.

Juxta illud

Sic volo, sic jubeo, stat pro ratione voluntas.

120. Anno Domini M. CC. xxx. transfretavit idem rex in *Britanniam* in auxilium Comitis *Britanniæ*, qui à rege *Franciæ* quasdam injurias perpessus est, Recepitque rex homagium magnatorum totius quasi provinciæ, & modicum quidem ibi moratus est, nam ægritudine percussus reversus est in *Angliam* cum fratre suo *Ricardo*; Reliquit tamen in adjutorium Comitis *Willielmum* Marescallum & Comitem *Cestriæ*.

1:3. Anno Domini M. CC. xxxiij. iiij. non. Aprilis beatus *Edmundus* consecratus est in archiepiscopum *Cantuariensem*, & in anno sequenti factus est *Lyncolniensis* episcopus magister *Robertus Grostesteste*.
114. Anno Domini M.CC. xxxiiij. & anno regni regis *Henrici* xix. transfretavit idem rex in *Hiberniam* cum manu armata, eo quod *Ricardus* marescallus prius ibidem transfretaverat volens pro posse terram illam suo subjugare imperio, set in secretis naturæ plaga percussus in Paschali tempore ultimum efflavit spiritum, unde pacificata terra rediit rex eodem anno & in anno sequenti de consilio magnatorum suorum statuta de 𝔐𝔢𝔯𝔱𝔬𝔫 ordinavit, in regno *Angliæ* perpetuis temporibus observanda. Anno Domini
125. M. CC. xxxvj. idem rex de consilio Magnatorum suorum *Alienoram* filiam Comitis *Provinciæ* sibi matrimonialiter copulavit, coronataque est in reginam cum immenso gaudio, & ex ea procreavit duos filios processu temporis, *Edwardum* scilicet primogenitum qui sibi successit in regnum, & *Edmundum* Comitem postea *Leycestrensem*, Qui factus adolescens reginam *Naveriæ* mortuo ipso rege solempniter duxit uxorem. Duas eciam procreavit filias idem rex ex uxore sua, *Margaretam* scilicet quæ regi *Scociæ* data est, & *Beatricem*, quæ Comiti *Britanniæ* extitit postmodum copulata. Rex autem *Franciæ Lodowicus* sororem *Alienoræ* reginæ *Angliæ* filiam prædicti Comitis *Provinciæ* primogenitam prius duxerat in uxorem. Anno Domini Henr. III.
M. CC.xxxvij. missus est à latere Papæ *Otho* lega- An. Dñi
tus in *Angliam* ad corrigendum excessus cleri & 1237.
populi cum plenitudine potestatis, Qui cum venisset *Oxoniam* occurrerunt ei magistri & clerici & cum immenso gaudio susceperunt, at ubi postmodum cum vellent negotia procurare repulsi sunt à suis, & vehementer indignati sunt; Propter quod in unum congregati irruerunt in eum. Ipse vero fugiens recepit se in clocario de 𝔒𝔰𝔫𝔢𝔶 & ibi salvavit se donec ira quiesceret, sedatoque furore ipsam villam ecclesiastico supposuit interdicto; & ex præcepto regis capti sunt multi qui tanti sceleris autores esse dicebantur, & *Londoniam* missi. Hic cum esset onustus pecunia & quædam statuta edidisset, reversus est ad locum unde exierat. Eodem anno rex cepit tricesimam. Anno Domini M. CC. xxxix. 14. kalenda- 1239.
rum Julii natus est *Edwardus* filius regis *Edwardi* primogenitus, & à beato *Edmundo* baptizatus. Qui scilicet beatus *Edmundus Cantuariensis* archiepiscopus in anno sequenti proximo obiit in terris, & locum electorum sortitus est in cœlis. Anno Domini M.CC. xlij. & regni regis *Henrici* 26. transfreta- 1242.
vit idem rex in *Vasconiam* cum optimatibus multis & exercitu grandi, ut terras quas pater ejus perdiderat recuperaret. Occupaverat enim rex *Franciæ Sanches* & *Sayncheron* & mansit ibidem cum exercitu grandi ex altera parte *Gerundiæ*; Cumque rex *Angliæ* fixisset castra sua ex opposito, mansissetque ibidem per dies aliquot; Ecce die quadam egressi sunt *Franci* pontem transeuntes, ut nostros ex improviso aggrederentur ad pugnandum. At illi præmuniti occurrerunt eis quasi in primo transitu pontis, antequam transisset robur exercitus, & percussis quibusdam in ore gladii alios retrocedere compulerunt; Interim nunciatum est regi nostro qui in veniendo fuit à castris, quod transierunt *Franci* & prævaluerant, hortabaturque eum ad fugam, & opido cogebantur, qua inita, reversi sunt nostri optenta victoria, & regem suum fugientem insecuti sunt; Interim vero videntes *Franci* nostros ex toto fugientes, transierunt secundo cum magna turba, & castra nostrorum & spolia diripuerunt; At ubi nostri regem suum fugientem comprehendissent, & nunciassent ei prospera, eum continuo cum toto exercitu reduxerunt, Invenientesque *Francos* in castris eos hostiliter aggressi sunt, & cæsis multis, quibusdam eciam ponte præcipitatis cæterisque submersis qui se fluctibus potius quam hosti credebant, reversi sunt ad castra sua cum gaudio & victoria. Mane autem facto misit rex *Franciæ* nuncios solennes qui loquerentur de pace, & hoc cum effectu, Qui cum rege pacifico pacifice loquentes ipsius animum ad bonum pacis reduxerunt; & restitutis eis omnibus reversus est in *Angliam* circa festum sancti *Michaelis*.

Anno Domini M. CC. xliij. post obitum *Gre-* 1243.
gorii ij. Papæ factus est Papa *Innocentius* quartus, & 8. kalendarum *Augusti* cathedratus est, qui detestabilem & malitiosam Imperatoris *Frederici* devitare procurans tyrannidem, à sede apostolica per tempus aliquod exulare decrevit, unde profectus exinde venit, & commoratus est cum Cardinalibus suis & clericis in civitate *Lugduni* super *Rodanum*, qui distat à *Roma* duabus diætis; ubi in tercio anno papatus sui generale Concilium celebrare instituit; Et convocatis ibidem ad ipsius præsentiam

Henr.III. am archiepiscopis, episcopis, cæterisque majoribus universalis ecclesiæ prælatis, exilii sui causam illis exponere curavit & fecit. Et ut magis liqueat exilii sui causa prænotanda sunt hæc.

Imperator *Otho* quartus à Papa *Innocentio* iij. fuit coronatus in basilica beati *Petri*. Hic accepta corona statim pugnam habuit cum *Romanis*, & contra voluntatem Papæ intravit regnum *Apuliæ*, auferens illud *Frederico* regi *Sciciliæ*. Motusque Papa in offendentem, excommunicavit eum. Quarto autem anno Imperii sui Principes *Alemanniæ* qui ei primo fuerant conjuncti, ab eo recedentes, *Fredericum* sibi Imperatorem elegerunt; Qui veniens navigio usque *Romam* à Domino Papa & à populo terræ honorifice susceptus est, & inde proficiscens in *Alemanniam*, super ipsum *Othonem* magnifice triumphavit. Hic autem *Fredericus* ij. coronatus fuit Imperator ab *Honorio* Papa in basilica sancti *Petri*, regnavitque xxxviij. annis, set non sicut ecclesiæ bonus filius; Ipse enim ab infantia ab ipsa ecclesia tanquam per matrem educatus & ad imperii fastigium *Othone* dampnato promotus, ecclesiam Dei non fovit tanquam matrem set velut novercam in quantum potuit laniavit; propter quod idem *Honorius* qui eum coronaverat, sibi rebellem & *Romanæ* ecclesiæ adversarium comperiens, ipsum anathematizavit & omnes Principes ejus à sua fidelitate absolvit. Ipse tamen inceptum errorem continuans multas ecclesiæ Dei injurias intulit & pro posse gravamen. Inter quas duos Cardinales qui pro ecclesiæ subsidio missi fuerant ultra montes, cum redirent ad curiam una cum Prælatis multis qui properabant per naves *Pisanorum* captivavit, & retinuit; Quibus provocatus injuriis *Innocentius* Papa prædictus, de communi consilio totius Concilii ipsum *Fredericum* terribili anathemate condempnavit, & exigentibus culpis suis ab imperii dignitate deposuit. Facta sunt hæc in octavis sancti *Iohannis Baptistæ*. Quæ cum audisset ille depositus contempsit omnia, & excommunicationis & depositionis sententias pro nihilo reputans Imperatoriæ majestatis potentiam ut prius exercuit, & continuavit, misitque epistolas suas ad universos orbis Principes, in hæc verba.

FREDERICUS *Dei gratia, &c. Omnibus regibus & Principibus per universam Christianitatem salutem.* ILLOS FELICES *describit antiquitas quibus ex alieno præstatur cautela periculo, status namque sequentes formantur ex principio præcedentis, & ut impressionem cera recipit ex sigillo, sic eadem vice formatur mortalitas exemplo. Hanc utinam felicitatem nostra serenitas praoptasset, & quam cautelæ solertiam vobis regibus scilicet Christiani reges ex nostræ majestatis nimia læsione relinquimus, & utinam prius alii reges & Principes læsi sic reliquissent. Porro quoniam clerici pauperum elemosinis impinguati filios opprimunt, ipsique nostrorum filii subditorum paternæ conditionis obliti sunt, nec Imperatorem nec regem aliqua veneratione venerari dignantur, quociens in patres Apostolicos ordinantur: Quod autem in circumlocutionibus nostris innuitur, ex* Innocentii *Papæ præsumptione probatur, qui vocato synodo ut asserit contra nos generali, nec citatos nec super aliqua fraude vel pravitate convictos, ausus est sententiam depositionis statuere, quam præter omnium regum enorme præjucium non poterat stabilire. Quid enim vobis singulis regibus singulorum regnorum à facie talis Principis Sacerdotum timendum non superest, si nos & Principum electione solempni, & approbatione totius ecclesiæ & cleri, dum clerus fide & religione vigebat, Imperiali diademate divinitus insignitos, & alia regna nobilia magnifice gubernantes ille deponendos aggreditur, Cujus quoad temporalium detrimenta non interest in nos exercere aliquid rigoris, eciamsi causæ legitimæ probarentur? Verum quos sacerdotalis sic infestat abusio potestatis & à summo conatur præcipitare deorsum, nec primi sumus nec ultimi, & hoc quidem facitis simulatoribus sanctitatis obedientes, quorum sperat ambitio quod totus* Jordanus *in os ejus influat, ô ô ô si vestræ credulitatis simplicitas à* Scribarum *&* Pharasæorum *fermento quod est hypocrisis juxta sententiam salvatoris, sibi curaret attendere, quot illius Curiæ turpitudines execrari possetis, quas honestas & pudor affari nos prohibet in præsenti? Sane redditus copiosi quibus ex plurium regnorum pauperatione ditantur, quemadmodum ipsi nostis, ipsos faciunt insanire. Apud nos Christiani mendicant, ut apud eos panem paterini manducent. Ibi vestrorum domos obruitis, ut hic adversariis opida confirmetis; sic de vestris elemosinis tales Christi pauperes sustentati, qua beneficii compensatione, qua saltem gratitudinis exhibitione vobis se præstent obnoxios? quanto indigentibus manus largiores extenditis, tanto non solum manus set eciam pedes avidius apprehendunt, suo vos laqueo detinentes, sicut aviculam quæ quanto ad evasionem fortius nititur tanto firmius alligatur. Hæc vobis ad præsens scribenda curavimus insufficienter exprimendo votum nostrum, alia quædam reservando vobis pro tempore secretius intimanda, qualiter scilicet & in quos usus divitias pauperum expendit prodigalitas avarorum, quantis eciam viribus in hoc vere quod instat omnes illos qui modo nos opprimunt opprimere posse speremus etsi se nobis opponeret totus mundus. Quicquid autem fideles nostri latores præsentium vobis retulerint credatis ac si sanctus* Petrus *jurasset firmissimum reputetis, nec credatis aliqualiter quod per latam in nos papalem sententiam nostra magnanimitas majestatis aliquatenus incurvetur. Habemus eciam conscientiæ puritatem, & per consequens Deum nobiscum, cujus testimonium invocamus quia semper fuit nostra intentio voluntatis clericos cujuscunque religionis ad hæc inducere, & maxime maximos, ut tales perseverarent in fine quales dudum fuerant in ecclesia primitiva, Apostolicam scilicet vitam ducentes, humilitatem dominicam sectantes, & subditos informantes verbo & exemplo. Tales namque olim solebant Angelos intueri, miraculis coruscare, ægros curare, mortuos suscitare, & sanctitate spiritus non armis sibi reges & principes subjugare: At isti seculo dediti, deliciis debriati Deum postposuerunt, quorum ex affluentia divitiarum religio suffocatur, ecclesia perit, & devotio sanctitatis dampnatur. Talibus igitur abstrahere nocentes divitias quibus dampnabiliter onerantur, opus est charitatis. Ad hæc vos & omnes Principes terræ ut cuncta superflua deponentes mediocribus rebus contenti Deo deserviant, omnes debetis diligentiam adhibere. Valeatis.*

CHAP.

H. III.

Cap. XV.

NEmpe *Fredericus* Imperator dudum cruce signatus durante excommunicationis sententia mare magnum transivit, majorem desolationem quam consolationem terræ sanctæ relinquens; Postquam enim ab *Innocentio* Papa sic depositus est ab imperio, Principes *Alemanniæ* elegerunt contra ipsum *Langravium Thuringiæ* ut suo regnaret imperio; Quo tamen post modicum tempus mortuo, *Willielmus* Comes *Holandiæ* denuo contra ipsum eligitur ab eisdem Principibus, & hic paulo post à *Frisonibus* occiditur, & sic uterque electus benedictione caruit Imperiali. *Fredericus* quidem post suam imperii destitutionem cum inter cæteras civitates *Lumbardiæ Parmam* tanquam magis exosam sibi forti manu obsideret, à legato domini Papæ & à *Parmensibus* est devictus, & amissis thesauris ipsius & aliis rebus suis in *Apuliam* rediens gravi infirmitate correptus est, & cito defunctus; *Mamfredus* autem filius ejus ambiens regni *Siciliæ* dominium & thesauros ipsius, tandem cum difficultate tamen ipsum regnum optinuit, retinuitque quousque *Carolus* frater regis *Franciæ* tunc comes *Provinciæ* per Papam *Urbanum* iiij. vocatus & sub Papa *Clemente* iiij. veniens ipsum *Mamfredum* vita & regno privavit. Hic *Fredericus* ab *Augusto* primo xcv. fuit Imperator, & post eum vacavit imperium usque in præsens. Ipse etiam *Carolus* à regno *Siciliæ* per regem *Aragonum* postea dejectus est, & in fugam versus infradicto Concilio *Lugdunensi*.

Quidam episcopi quorum primus extitit *Robertus Grosteteste Lincolniensis* episcopus suis rationibus & allegationibus multis conati sunt in præsentia domini Papæ libertatem & dominium *Cisterciensis* ordinis sibi vendicare & subjicere, set exauditi non sunt ad effectum.

An. Dni 125. Anno Domini M.CCxlv. *Wallenses* effrænati iterum surrexerunt in regem sub capto novo Principe *David*, Qui cum multa fecisset & igne & gladio multa delevisset, ascendit ibidem rex cum exercitu copioso credens in brevi totam *Walliam* sibi subjugare, & in tantum in iram motus est, quod signo Draconis elevato suos procedere jussit in mortem eorum. Ipsi autem in arto positi pugnaverunt viriliter pro patria, & non tantum à proposito regem resilire fecerunt, immo etiam coegerunt eum abire retrorsum, magnam tamen occisionem fecit rex set in bello publico; non enim ausi sunt palam cum eo congredi, set per viarum discrimina suis semper obviabant. Delusus igitur à proposito eo quod montana ascendere non potuit, statim in convalli ad pedem de **Snawedon** castrum construxit fortissimum, ponens in eo milites strenuos & viros armis electos, qui eo recedente propter hyemem patriam tuerentur & defenderent; Quibus peractis jussum est ex ore regis exercitum redire ad propria; set & ipse rex cum regina reversus est ut alias revertendi ad prælia tempus expectaret idoneum, non tamen reversus est per tempora multa, nam *Wallenses* egressi destruxerunt castrum illud quod construxerat, & mediantibus viris pacificis cum eo pacificati sunt & concordati.

125. Anno Domini M. CC. liij. & anno regni regis *Henrici* xxxvj. transfretavit idem rex secundo in *Vasconiam* circa festum beati *Petri* ad vincula, ut quosdam rebelles qui ad ejus fidem deciderant ad unitatem pacis revocaret ille pacis tutor, deditque ei dominus pacem & manum superam, ita quod absque multa sanguinis effusione rebelles sibi pro voto subjugavit, Quorum quosdam obsides præmisit in *Angliam*, ipse cito omnibus in pace agentibus & prospere ordinatis reversus est in *Angliam* in anno sequenti, Desponsavitque *Edwardus* filius ejus cum esset annorum xvj. *Alianoram* filiam regis *Hispaniæ*, & eam in *Angliam* introduxit. Eodem anno liij. obiit *Robertus Grosteteste Lincolniensis* episcopus cui successit *Henricus de Lexington*. Anno M. CC. lv. obiit *Walterus de Grey Eboracensis* archiepiscopus kalendis Maii. Cui successit *Sewallus* qui in anno sequenti proximo fuit consecratus apud *Eboracum* x. kalendarum Augusti. Eodem anno *Judæi* crucifixerunt *Hugonem* puerum novennem *Lyncolniæ* kalendis Augusti. Anno Domini M. CC. lj. *Alexander* rex *Scotiæ Margaretam* filiam regis *Henrici* duxit in uxorem, facta estq; ipsa solennitas in festo Nativitatis dominicæ apud *Eboracum*, & fecit homagium regi *Henrico*. Eodem anno 17. kalendarum Decembris feria iiij. fulgur terribile contigit à media nocte usque ad mane. Item eodem anno 7. kalendarum Novembris feria v. ventus extitit inauditus, evertens domos & quassans lapides. Anno Domini M. CC. lvij. Principes *Alemanniæ* elegerunt sibi in regem *Ricardum* Comitem *Cornubiæ* fratrem regis *Henrici*, & missis nunciis accersierunt eum, & eodem anno coronaverunt. Kalendis Aprilis dominus Papa misit quemdam archiepiscopum de Ordine Prædicatorum cum quibusdam aliis sibi sociatis in *Angliam* pro *Edmundo* filio regis *Henrici*, ut ex dono Papæ adquireret & regnaret in *Apulia*, *Sicilia*, & *Calabria*; set tamen ipsa res ad effectum non pervenit. Anno Domini M. CC. lviij. obiit *Sewallus Eboracensis* archiepiscopus, cui successit *Geoffridus*. Eodem anno fames valida oppressit *Angliam*, & præ fame nimia mortui sunt multi, vendebatur enim quartarium frumenti pro xvj. s. Anno Domini M. CC. lix. obiit *Alexander* Papa, cui successit *Urbanus* anno M. CC. lxj. Eodem anno rex & regina transfretarunt in *Franciam*, habita enim fuerat prælocutio inter regem *Alemanniæ Ricardum* fratrem regis *Henrici* & per alios solennes nuncios, ut cum rege *Francorum* tractaret & finaliter cōponeret de *Normannia*, ductusq; consilio malo simplex rex composuit, sic ut regi *Francorum Normannia* remaneret, reddita sibi & hæredibus suis singulis annis certa summa pecuniæ, Quam tamen pecuniam postea pœnitētia ductus nunquā recepit nec recipere voluit in vita sua. Immo in literis suis & epistolis toto tempore suo se Ducem *Normanniæ* appellavit, set eo mortuo *Edwardus* filius ejus & successor in regno illa duo verba *Dux Normanniæ* in suis epistolis non posuit. Ex tunc ingressi sunt curiam regis innumerabiles *Franci* sicut inantea fuerant *Provinciales*, & repleta est terra quasi ex omni natione quæ sub cœlo est, agebanturque negotia regalia per alienigenas & ignotos, & facta est eis *Anglia* quasi serviens sub tributo, quoniam wardas & relevia & cætera emolumenta terræ præ cæteris omnibus asportabant, indignatique sunt magnates terræ videntes, & mutuo loquentes sibi dicebant, Quid faciemus alienigenis istis qui sic opprimunt nos? Si dimiserimus sic asportabunt omnia, & nos vacui remanebimus; Dirumpamus igitur vincula & projiciamus à nobis jugum ipsorum, quoniam si tacuerimus peribit *Anglia*, & nos utique erimus opprobrium hominum &

Margin notes (right column): Hen. III. — An. Dñi 1255. — 1251. — 1257. — 1258. — 1259. — 1261.

Henr. III. & abjectio plebis. Et sicut *Simon Machabæus* surrexit pro fratre suo *Iuda*, ut pro populo Dei & lege paterna certaret ad mortem: sic & *Simon de Monteforti* pro *Anglia* erexit se, ut pro legibus & libertatibus ejus usque ad mortis perniciem dimicaret; initoque consilio adierunt regem Comites et Barones, et dixerunt ei. « DOMINE rex, Inter « manus alienigenarum res utique tua male agitur et « diversimode tractatur, nam consumptis universis « multo jam deprimeris ære alieno, et datis pro ci- « bariis tuis talleis, versus es in scandalum in omni « populo tuo. Nunc ergo sanis adquiesce consiliis, « et domum tuam committe dispositioni fidelium « tuorum, solvemusque debita tua infra annum ex « nostro proprio, ita tamen ut nostrum levare pos- « simus infra quinquennium. Sic familiam tuam « non minuemus set augmentabimus multis militi- « bus, et tibi et regno tuo omnem adhibebimus dili- « gentiam et custodiam utique fidelem. Adquievit eis rex, et certos diem et locum statuerat, scilicet *Oxoniam*, à die Paschæ in xv. dies ubi omnes convenirent tractaturi de profecto regis et utilitate regni. Convenientibus igitur episcopis et ad eosdem diem et locum, inprimis ab eo rege et cæteris Magnatibus Sacramentum petierunt, ut quæ pro utilitate regis et regni providerentur absque ulla contradictione universaliter tenerentur. Præstititque juramentum rex se servaturum statuenda quæ ad honorem Dei et Ecclesiæ suæ et profectum sui et utilitatem regni conderentur; Juraverunt eciam cæteri Magnates quasi omnes, novem eciam episcopi qui excommunicaverunt omnes qui huic facto contradicerent, rege tenente cereum ignitum, et prædixerunt palam si ausu temerario vellet quis contradicere, surgerent omnes in eum, velut accipitres in corvum. Venerant enim instructi cum armis ut quod in animo conceperant statim executioni mandarent. Fratres autem regis fuerant iv. nolentes in hac parte consentire, occulte quidem recesserunt, tendentes *Wintoniam*. Iratique Barones insecuti sunt eos uno corde & animo velut catuli Leonum rugientes, ne forte munirent præsidio civitatem occupatam. Cumque eos comparere compellerent, & cognovissent eos in sua contumacia permanere, statuerunt statuta. *Inprimis quod ad terras suas quas in partibus transmarinis habebant transfretarent. Et hoc quidem statutum statim executioni mandabant, Rege pro eis interveniente & multis precibus supplicante, set tamen exaudiri non potuit quoad hoc.* Statuerunt eciam *quod omnes alienigenæ cujuscumque conditionis existerent seu nationis confestim repatriarent sub pœna membrorum & vitæ.* Statueruut adhoc *quod si teneat quis de Rege in parte & teneat similiter de aliis dominis pro diversis partibus, si de eo humanitus contigerit, hærede suo infra ætatem legitimam existente, quod Rex hæredem habeat cum terra quam de dominio ipsius tenet, & cæteri domini habeant terras de feodis eorum usque ad ætatem hæredis, Et escaetas & relevia unusquisque eorum secundum partem tenuræ suæ.* Statuerunt insuper *quod lanæ terræ compararentur in* Anglia *nec alienigenis venderentur, Et quod omnes uterentur pannis laneis infra limites terræ operatis, nec nimis preciosas vestes quærerent, Item quod expensas voluptarias & superfluas omnes pro posse devitarent.* Alia quædam statuta sunt & ordinata quæ causa brevitatis scripta non sunt in libro hoc. Moratique sunt ibidem per dies xv. & multi veneno perierunt. *Henr.* III. Extinctus est enim Abbas *Westmonasteriensis* vir utique nobilis & discretus, & *Willielmus* frater Comitis *Glovernia* vir commendabilis & strenuus; Ipse eciam Comes *Gloverniæ* in cura medicinali usque ad assumptionem persistens tandem cum difficultate maxima mortem evasit; Ceciderunt enim pili ex capite ejus & ungues ex manibus ejus; Noluit autem Dominus tanto necessitatis articulo & tam evidenti periculo ipsius præsentia *Angliam* viduari. Quæ quidem seditio imposita fuit & imputata cuidam militi *Waltero de Stonenay*, & ad appellum Comitissæ *de Insula* comprehenditur, judicatur & trahitur. Videntes autem magnates pericula multa nec expedire in præsenti consilium revelare, clauserunt ordinata & sigillis singulorum munierunt, statuentes diem certum à festo sancti *Michaelis* in xv. dies ut omnes convenirent *Londoniæ*, & essent parati cum armis ad perficiendum quod inceperant. Adveniente igitur die, convenerunt omnes & singulis diebus quasi per mensem integrum in consiliis persistebant & armis. Tandem publicata sunt omnia & executioni sententialiter demandata.

Publicatis statutis & executioni demandatis, displicuerunt multa regi & pœnituit eum sic jurasse, set quia resistere non potuit ex arrupto, dissimulavit ad tempus. Cumque elapso anno non videret se ut promiserant à debitis relevari set magis onerari, in multum condoluit. Et missis ad papam nunciis, quoad sacramentum præstitum absolutionis beneficium consecutus est & quoad se & suos omnes; Absolvit eciam papa indifferenter omnes ab eodem juramento ut citius inter se in vinculo pacis unirent. Statimque absolutione optenta, resilivit rex à promissis, & convocato Parliamento suo *Oxoniæ*, Quæstionem movit magnatibus suis, dicens, Se quantum ad provisiones tenendas callide quidem inductum & seductum. Insuper quod ad sacramentum præstitum & pro se & suis & universaliter omnibus absolutionis beneficium generaliter impetrasse, unde peciit se ad omnia restitui sicut antiquitus esse consuevit. At illi qui convenerant, Comes scilicet *Leycestrensis*, *Simon de Monte forti*, Comes de *Gloucestria*, *Gilbertus de Clara*, *Humfridus de Boune* juvenis, Comes *Ferarensis*. Barones eciam quamplurimi, scilicet dominus *Johannes filius Johannis*, dominus *Henricus de Hastinges*, dominus *Galfridus de Lucy*, *Johannes de Vescy* juvenis, dominus *Nicholaus de Segrave*, *Hugo le Spenser*, & *Robertus de Vespounte*, pro se siquidem & suis sequacibus unanimiter responderunt, Quod Provisiones ad quas juramento astricti fuerant usque in finem vitæ tenere voluerunt, eo quod pro utilitate regis & regni communiter editæ fuerant & confirmatæ. Dumque vota sua sic mutassent in varia & impacati recedere voluissent, quidam episcopi aderant qui interposuerunt partes suas, Ita quod ipsis & aliis amicis communibus sic cum difficultate mediantibus compromiserunt partes utrimque se velle stare in omnibus arbitrio regis *Franciæ Lodowici*. Qui quidem rex auditis hinc inde propositis & diligenter ponderatis, decrevit in fine regi *Angliæ* exhæredationem fieri manifestam, unde statuta eorum quasi omnia reprobavit, & eidem regi statum pristinum restituit, imponens aliis silentium quantum ad jura regalia ordinanda. Motique magnates & indignantes recesserunt, stare nolentes ejus arbitrio eo quod pro rege omnia rex ipse judicavit. Reversis

…I. Reversis ergo magnatibus se in quantum poterant ad arma properabant. Quod audiens rex, ipse eciam se modis omnibus properabat adducens cum eo alienigenas & *Francos* multos: Interim vastabantur regalia jura, & igne & gladio multa decidebant. Cumque cognovisset Rex multos ex Baronibus apud *Northamptoniam* convenisse, divertit ibidem cum exercitu, adduxitque cum eo regem *Alemaniæ* fratrem suum, & *Edwardum* filium suum, *Johannem Comyn* de *Scotia* qui multos adduxerat *Scotos*, *Iohannem de Balliolo* dominum *Galwidiæ*, *Robertum de Breuis* dominum *Vallis Anandiæ*, *Rogerum de Clifford*, *Philippum Marmionn*, *Iohannem de Vaus*, *Rogerum de Layburn*, *Henricum de Percy*, & *Philippum Basset*, *Rogerum de Mortimer*, & *Willielmum de Valence* fratrem suum & multos alios. Mandavitque Rex Baronibus qui aderant, quod urbem & obsides sibi continuo redderent, vel statim irrueret in mortem eorum. *Simon de Monte forti* junior qui ex præcepto patris cæteros ibidem ad consulendum attraxerat, nondum enim advenerat pater ejus nec Comes *Gloverniæ*, audacter quidem & unanimiter responderunt, quod mandatum regis non facerent, Immo se & urbem defenderent si esset necesse usque ad mortem. Quod audientes regales miserunt deauo quod saltem venirent ad murum civitatis ut ex muro loquerentur ad regem, si quo modo posset via pacis inveniri. At illi nil doli suspicantes adquieverunt eis, & relictis custodiis suis murum versus pratum adierunt, ibidem enim rex & robur exercitus imminebat. Interim vero dum inter Regem & Barones varii haberentur tractatus & diversi, dominus *Philippus Basset* qui ad hanc seditionem fuerat præordinatus, cum ligonibus & instrumentis ferreis & viris præparatis juxta monasterium sancti *Andreæ* murum suffodit civitatis, Corruitque murus de facili, & facta est planicies magna, ita quod in una fronte ingredi possent equestres xl. Imputatus est eciam ipse dolus illis monachis alienigenis, quod introeuntibus per illos ad introeundum essent erectæ scalæ. Factus est utique ululatus multus & clamor populi ascendit ad Barones, festinaveruntque ibidem resistere set in cassum, quoniam ab hostibus jam in magna multitudine præventi sunt. *Simon* vero juvenis cum *Petro de Monte forti* & paucis eum sequentibus per medium eorum transiliens, cum aliquantisper strenue militasset, & esset ab hostibus circumseptus, adveniente jam filio regis *Edwardo* jussu ipsius captus est. Clerici vero universitatis *Oxoniæ*, quæ quidem universitas jussu Baronum ibidem translata fuerat, ipsis ingredientibus & insultantibus majora fecerunt mala quam cæteri Barones cum fundis & arcubus & balistis. Habebant enim vexillum per se & in sublime contra regem erectum, unde iratus rex juravit, quod in ingressu suspenderentur omnes. Quo audito raserunt capita sua multi, & fugam qui poterant velocem inierunt. Ingresso itaque rege in urbem sic captam fugerunt multi, alii sicut erant armati, in castrum, alii relictis equis & armis in Ecclesiam; pauci tamen corruerunt, & hii quidem de communi populo, nec erat multus sanguis effusus, quoniam quasi subito hæc omnia facta sunt; Pacificata tamen urbe jussit rex exequi quod juraverat. Et dixerunt ei. Absit hoc à te ô rex, nam filii magnatorum tuorum & cæterorum hominum de regno tuo huc cum Universitate hac convenerunt, quos si suspendi feceris seu detruncari, insurgent in te tui qui modo tecum sunt, non permittentes pro posse sanguinem filiorum suorum seu proximorum effundi. Placatusque est rex, & contra clericos quievit ira ejus. In ipso eciam eodem die post horam aliquantam insultum fecerunt ad castrum ipsi regales, timueruntque sibi novi castrenses, eo quod victualia & cætera resistendi necessaria non haberent, statim missis nunciis dederunt se in gratiam regis. Capti sunt in die illa milites subscripti & Barones, dominus *Willielmus de Ferar.* dominus *Petrus de Monte forti* socius prædicti *Simonis* junioris, dominus *Baudewinus de Wak*, dominus *Adam de Neumarche*, dominus *Rogerus Bertham*, dominus *Simon filius Simonis*, miles strenuus qui primo erexit vexillum contra regem; dominus *Hengeramus de Watervyle*, dominus *Hugo Gubyon*, dominus *Thomas Mannsel*, dominus *Robertus Boutevylayn*, dominus *Nicholaus de Wake*, dominus *Robertus de Neuton*, dominus *Philippus de Bribi*, & *Grymbaldus de Ponntevolt.* Omnes prædictos captivavit rex & plures alios; quorum quosdam in eodem Castro bene munito sub custodia domini *Nicholai de Haurestham* custodiendos tradidit, quosdam secum adduxit, quosdam eciam ad diversa castra, & *Simonem de Monte forti* ad castrum de **Windesour** destinavit. Factaque sunt hæc quoad captionem *Northamtoniæ* sabbato primo in passione Domini scilicet iij. nonarum Aprilis, anno Domini M.CC.lxiv. Perrexitque rex usque **Notingham**, incendens & devastans maneria Baronum & cæterorum hostium, ibique recollegit magnates suos & numerum suorum vehementius adauxit. Hen. III. An. Dñi 1264.

Cumque rumor iste sinister Comiti *Simoni* qui cum exercitu grandi versus **Northamton** in veniendo erat, à transeuntibus & fugientibus diceretur, infremuit, nec tamen concidit vultus ejus, sed statim *Londonias* adiens fecit sibi fieri currum quasi falcatum in quo equitaret acsi esset ægrotus, finxit enim se debilem & infirmum cum esset bellator robustus & fortis. Congregati suntque ad eum cæteri magnates complices sui Comites & Barones, & singuli singulas adduxerunt cohortes. Præparatisque ibidem ligneis machinis profecti sunt ad obsidendum *Rocestriam*, Comes enim de *Warennia* villam tenuit & castrum ex parte regis. Cumque primam partem una cum ponte cepissent & illuminassent in parte, vulnerati sunt multi & retrocedere compulsi sunt, ibique vulneratus est strenuus miles ille *Rogerus de Layburn* & male tractatus: Cumque sic obsidionem continuarent ad tempus, nunciatum est eis, quod in veniendo erat rex versus *Londonias* cum exercitu copioso, & dixerunt adinvicem. Si in adventu suo *Londonias* occupaverit rex, erimus hic inclusi quasi in angulo terræ; revertamur ergo *Londonias* ut & locum salvemus & gentem. Positis ergo quibusdam certis personis ad tenendum obsidionem, *Londonias* reversi sunt. Adveniente demum rege exierunt cum civibus obviam ei, non tamen ad recipiendum cum palmis set ad repellendum cum lanceis. Declinavitque rex, & capto castello de **Kyngeston** quod erat Comitis *Glouncestriæ*, profectus *Roncestriam* ubi interfectis quibusdam obsidionem illam fregit, Indeque perrexit rex apud **Tunnebrug** & reddito ei castro cum villa cepit ibidem Comitissam *Glouncestriæ*, & eam posuit in Abbathia non custodiendam quidem set ut abiret libere quo vellet, Reliquitque ad custodiam castri & urbis magnam partem sui exercitus

Henr. III. tus plusquam xx. vexillarios electos, eo quod communiter diceretur, quod Comes *Glocestriæ* ad expugnandum eos in proximo adveniret; Quo facto, iter inceptum continuavit usque **Winchelsee**, ubi marinarios de portubus recepit ad pacem, & cum eis plene concordatus est, & post triduum autem egressus à loco illo venit in sequenti sabbato in villam de **Lewes**, & receptus est rex in Abbathiam, filius autem ejus in castro. Interim mittebant literas ad Regem Barones xij. scilicet die Maii excusatorias & comminatorias in parte, dicentes, se ei honorem velle facere quantum ad personam & statum proprium, homines tamen quosdam quos secum tenuerat impetere vellent velut hostes publicatos ubicunque invenirentur in terra. At communicato consilio conscripsit eis & præcipue duobus Comitibus *Leycestriæ* & *Gloucestriæ*, arguens eos de dampnis sibi illatis, incendiis & rapinis, & quod per eos in terra sua guerra mota est, Adiciens, quod homines quos gravare voluerant eos tanquam fideles suos reputans pro posse defenderet & liberaret. Insuper & injurias sibi illatas tanquam proprias emendari faceret & pro tempore judicaret. Quibus auditis appropinquabant regi, non enim distabant multum à loco illo qui dicitur **Lewes**. Dumque regalibus foragium defecisset, præceptum est in die martis, ut procederent pro quærendo feno & paleis. Quibus proficiscentibus set non proficientibus præventi sunt plures, & ab hostibus interempti. Reliqui vero viderunt hostes venientes in summo diluculo die Mercurii, & exclamantes excitaverunt regem & suos ad arma capienda. Venientes ergo Barones in plena planicie descenderunt ibidem, & equos cingentes properabant arma, ubi Comes *Symon* ipsum Comitem *Gloucestriæ* & *Robertum de Ver* una cum multis aliis novos fecit milites & armis militaribus eos insignivit; Quo facto, omnem exercitum in quatuor acies separatas divisit & distinxit, statuitque magnates in singulis qui acies dirigerent & gubernarent. Aciei vero primæ constituti sunt Duces, *Henricus de Monte forti* primogenitus *Symonis* Comitis, & *Guido* frater ejus, Dominus *Johannes de Bourgh* juvenis, & dominus *Humfridus de Boun*. Aciei vero secundæ, *Gilbertus de Clara* Comes de *Gloucestria*, Dominus *Iohannes filius Iohannis*, & dominus *Willielmus de Montensy*. Aciei autem terciæ in qua *Londonienses* erant, ad rogatum eorum dominus *Nicholaus de Segrave* assignatus est, qui eciam instanter supplicarunt ut primos belli ictus habere possent & eventum rei sub dubio recipere. Quartæ vero aciei dux fuit ipse Comes cum domino *Thoma de Pilnesdon*. Interim egressi sunt regales ad pugnam se properantes per tres turmas, quarum primam ducebat filius regis *Edwardus* cum Comite de *Warenna* & *Willielmo de Valence* fratre regis. Secundam vero rex *Alemaniæ* cum filio suo *Henrico*. Terciam autem ipse rex cum magnatibus suis. Quartam vero aciem constituit rex eo quod plures vexillarios reliquerat post se ad custodiendum villam & castrum de **Tunebrig** contra Comitem de *Gloucestria*; & erat ibi juvenilis ætas quasi totius militiæ suæ, non enim credebat rex adventum Baronum tam propinquum. Præparatis hinc & inde itaque aciebus exhortabantur adinvicem ad strenue militandum, & conserto gravi prælio corruerunt multi pedestres quasi in momento. Statimque filius regis *Edwardus* cum acie sua utpote juvenis acer & miles strenuus irruit in hostes cum tanto impetu *Henr.* III. quod eos retrocedere compulit spacio magno, ita quod posteriores quidam ex retrocessione credentes primos corruisse, fugerunt plures & aquæ se credentes transierunt. Submersi sunt milites circiter lx. cæsisque aliquibus fugerunt statim *Londonienses* qui primos ictus belli petierant discrimina ignorantes, quos insequebatur *Edwardus* cum turma sua cædens extremos eorum spacio duorum miliarium vel trium. Eos enim habebat exosos pro eo quod recesserant à patre & matrem suam dehonestaverant cum à *Westmonasterio* usque regiam *Turrim* per aquam *Tamesiæ* navigaret, proicientes ex ponte in navem ipsius lutum & lapides, & contumeliosa verba promiserant. Interim vero dum sequebatur sic fugientes irruerunt Barones in aciem regis secundam, periitque pars ejus maxima, & captus est rex *Alemaniæ* cum *Roberto de Bruys* & *Iohanne Comyn* qui *Scotos* adduxerant numerosos, perforataque est acies ipsius regis, & dextrarius ejus occisus. Cumque vidissent sui multos corruisse & quamplures fugam inisse, reduxerunt regem in abbathiam unde prius exierat, claudentes portas & custodiam adhibentes cum multis militibus; Ingressique sunt Barones in urbem optenta victoria, nec facile discerni poterat per longum spacium præ multitudine vulneratorum qui dicerentur Regales & qui Baronales. Dumque fierent hæc *Edwardus* filius regis cum turma sua reversus, & videntes sui in planicie currum quem fieri fecerat Comes *Symon* ad equitandum, statim cum equis absque auriga vel duce itineris cucurrerunt, & quasi in momento delaceraverunt eum. Duos eciam burgenses quos invenerunt in eo, gladio peremerunt. Appropinquantes autem ad locum occisorum & stragem intuentes permaximam, expavit cor eorum, & ferocis animi vultus deperiit. Confortabat tamen corda eorum dux ille strenuus regis filius, & ut essent viri robusti modis omnibus animabat. Appropinquantibus ipsis ad urbem exierunt Barones obviam eis, & conserto gravi prælio corruerunt hinc & inde, Fugitque Comes de *Warenna* cum duobus regis filiis *Willielmo de Valence* & *Guidone* fratre ejus, & sequebantur eos plusquam septingenti armati electi qui erant de domo & familia eorum, & eodem die proficiscentes usque **Pevensay** mare transierunt. Fugit eciam *Hugo Bigot* cum multis aliis, & filium regis strenue militantem vecorditer reliquerunt. Quod videns ipse denuo circumduxit villam usque castrum, & ibi non invento patre reversus est ad eum in abbathiam. Interim tumultuabat Civitas per partes utrasque, vacabant enim spoliis & rapinis & equis occisorum stabiliendis, nec adhuc se mutuo cognoscere potuerunt. Cumque post modicum coadunati Barones insultum fecissent ad castrum pro *Iohanne Giffard* & aliis concaptivis quos regales acceperant, defenderunt se strenue & emissis telis ignitis magnam partem villæ incenderunt. Quod videntes Barones retraxerunt se & ad Abbathiam diverterunt, & illuminata Ecclesia telis eorum, set tamen post modicum ignis ille extinctus est. Videns autem filius regis eorum audaciam & recollectis multis ex suis cum remansissent adhuc plures viri strenuissimi, disposuit iterato exire ad pugnam; Quo cognito miserunt Barones mediatores pacificos qui diem differentes in crastinum promiserunt quod in crastina die loquerentur de pace plena cum effectu. Actaque sunt hæc in mense *Mayo* die sancti *Dunstani*

Hen. III. An. Dñi 124.

stani episcopi anno Domini M. CC. lxiv. sequente vero die Jovis discurrebant inter Regem & Barones bini & bini de ordine Prædicatorum & Minorum, portantes verba pacifica, & sic cum quibusdam aliis interponentes partes quod sequenti die veneris tradidit se filius pro patre, *Edwardus* scilicet pro rege & pro cæteris commilitonibus suis, & *Henricus* filius regis alterum dedit se pro patre suo, & hæc sub spe pacis & quietis cum deliberatione tractarent inposterum. Quæ provisionum & statutorum essent pro utilitate regni tenenda, & quæ rationabiliter recusanda, & quod hinc inde captivi libere absque ullo dato redderentur. Sequenti vero sabbato licentiavit rex suos quasi timens, & abierunt in pace ad loca sua tam castrenses quam familiares & cæteri qui erant in Ecclesia constituti. Misitque rex de consilio filii sui et Comitis literas suas ad fideles suos quos in munitione de Tunebrige constituerat, quod de cætero quicquam Baronibus mali non inferrent set redirent ad propria, eo quod pax erat in januis et modis omnibus adimplenda. At illi non credentes perrexerunt ita ut erant usque Bristow, et manserunt ibi in præsidio usque post evasionem filii regis *Edwardi* à carcere. Primo tamen cum audissent apud Tunebrige regem devictum & *Londonienses* per filium regis in fugam versos, prædicente *Willielmo de Say*, qui à conflictu fugerat, quod hospitarentur *Londonienses* qui fugerant, apud Croydon, irruerunt in eos advesperante die, & captis spoliis multos peremerunt.

Decrescente parte regis & roborata parte Comitis difficiliorem se Comes exhibuit, eo quod rex & omnia sua in potestate Comitis & gratia dependebant; Circumduxit ergo filium regis ad fortiora castra quousque quasi omnia castra terræ in potestatem Comitis traderentur; & extunc artius solito custodiebat eum. Cumque crebresceret fama quod filius regis in vinculis teneretur, excitaverunt eum ut tornearet ut videretur in populo. At ille præmunitus & seditionem timens, non se credebat eis. Filii autem Comitis qui erant quatuor, scilicet *Henricus*, *Symon*, *Guydo* & *Hemericus* in superbia erecti fecerunt mala quæ displicuerunt Comiti *Gloucestriæ*. Inter quæ *Henricus* ille primogenitus cum ipso Comite *Gloucestriæ* torneasse debuerat apud Northamton set defecit, eo quod timebant plures inde posse deterius evenire; Motusque Comes misit ad patrem eorum Comitem *Symonem*, & petiit sibi mitti insignes captivos quos ipse ceperat in bello Lewes, inter quos rex *Alemaniæ* nominabatur primus. At ille remandans respondit, Sibi sufficere debere quod ei terras salvaverat in ipso die Belli: noluit ergo mittere set nobiliores servavit in castro *Dovorniæ*, inter quos fuit ipse *Philippus Basset* qui in conflictu *Northamtonensi* murum confoderat, ut supra continetur; Indignatusque Comes *Gloucestriæ* accepto responso misit continuo ad dominum *Rogerum de Mortimer*, qui parti regis semper absque mutatione adhæserat, quod mutuo loquerentur pro utilitate regis & regni. At ille timens ne forte infidelis esset petiit obsidem & obtinuit; Convenientibus tandem ipsis, dixit ei Comes omnia quæ facta sunt, & quod pœnituit eum peccasse in regem & peccati maculam delere velle in liberatione ipsius pro posse. Miserunt ergo secrete ad *Robertum* fratrem ipsius Comitis *Gloucestriæ*, qui cum Comite *Symone* morabatur & inter primos ipsius magnus tenebatur, quomodo unanimes effecti sunt, & quod ad liberationem filii regis cautius instaret cum ad id se offerret oportuna facultas. Misitque prædictus *Rogerus de Mortimer* ad filium regis equum optimum & cursorem velocissimum in quo confidere posset cum sibi videret tempus oportunum. Quibus cognitis, petiit *Edwardus* de consilio prædicti *Roberti* à Comite *Symone* licenciam spaciandi & probandi dextrarios si forte torniare deberent, sicut & aliquando voluissent; & erant tunc apud *Herfordiam* & Rex & Comes, semper enim regem secum tenuit Comes & cum honore. Accepta itaque licentia; cum jam cursisset equos aliquos & eos lassos reddidisset, tandem ascendit illum equum electum quem prædictus *Rogerus de Mortimer* ei miserat, & ob hanc causam præmisso interim puero qui consenserat cum duobus gladiis, & in equo optimo. Conversusque ipse ad custodem suum *Robertum de Ros* cæterosque socios circum astantes, dixit, Domini carissimi aliquantisper mansi in custodia vestra, & ulterius manere nolens ad Dominum vos commendo; & conversis loris cum festinatione abiit. Insequentes autem eum cæteri comprehendere non potuerunt, & demum videntes *Rogerum de Mortymer* à castro suo de Wiggemor cum multis armatis venientem obviam ei sicut primitus condixerant, reversi sunt vacui & sic illusi. Eodem anno scilicet M. CC. lxiv. obiit *Urbanus* Papa cui successit *Clemens* iv. Hen. III.

Audita evasione filii regis à carcere, concurrit ad eum multus populus & cum immenso gaudio susceperunt eum, Inter quos quasi primus extitit Comes *Gloucestriæ* & cæteri Regales qui apud Bristow & in confinio ejus diu permanserant, crevitque in brevi tempore exercitus ejus in immensum. Quo cognito timuit sibi Comes *Leycestrensis Simon de Monteforti*, & mittens in *Walliam* vocavit inde multos & robur sui exercitus ex omni qua potuit parte multiplicavit; Misit eciam *Symonem* filium suum ad Magnates boriales ut eos cum omni festinatione adduceret. Qui coadunatis multis fere xx. banarettis & plebe multa fecit aliquantisper festinationem apud castrum de Kenylworthe; Nunciatum est hoc *Edwardo* filio regis per exploratorem suum *Margoth*, quæ cum mulier esset, in veste tamen virili, velut homo gradiebatur, & per *Radulfum de Arderne* qui cum esset ex parte altera consocios tamen prodidit & decepit: Eratque *Edwardus* tunc in *Wircestria* quam post *Gloucestriam* paulo ante devicerat, & accepto nuncio consurgens de nocte abiit & pervenit ad locum quem præordinaverat exploratrix illa ad armandum se. Erat enim vallis profunda & prope locum castri. Dumque armarent se & equos cingerent, audierunt sonitum à longe venientem & timebant, dicentes, Præmuniti sunt hostes nostri & ecce jam veniunt; statimque ascenderunt equos & lanceas in manibus adaptabant. Cumque direxissent acies suas ante diluculum & processissent in itinere, venerunt hostium longæ quadrigæ ut victualia quærerent, & continuo captæ sunt & equi distributi in loco lassatorum equorum per exercitum. Procedentes vero & irruentes in hostes summo diluculo invenerunt eos dormientes in villa & abbathia, & erant multi minuti sanguine venæ.

Peremptis ergo multis de communi populo ceperunt circa quindecim vexillarios electos & spolia multa. *Symon* vero juvenis qui pernoctaverat in castro sic cum paucis captionem evasit. Gesta sunt

[G] hæc

Henr. III. An. Dñi 1265. hæc iv. non. Augusti anno Domini M.CC.lxv. & statim ad *Wircestriam* reversi sunt. Cumque audisset *Edwardus* Comitem *Symonem* in veniendo esse versus Kenilworth ut exercitui filii sui conjungeretur & fieret fortior, processit obviam ei die tercio apud Evesham, & ordinato exercitu per tres acies, ipse cum suis ex parte una, Comes *Gloucestriæ* ex parte altera, & *Rogerus de Mortimer* à tergo veniebat. Venit itaque *Edwardus* filius regis ex parte boriali quasi de Kenilworth apud Evesham, & ne cognosceretur à longe, præcepit primo erigi vexillum *Symonis* junioris & cæterorum qui captivi ducebantur, festinavitque ut montis clivo ascenso primos belli ictus occupare posset; Cumque vidisset speculator Comitis *Symonis*, *Nicholaus* scilicet barbitonsor ejus, qui homo expertus erat in cognitione Armorum, armatos sic à longe venientes, dixit ad Comitem, Ecce veniunt armati multi à septentrione, & ut cognosci possint à longe apparent vexilla tuorum. Et ille, Filius meus est, inquit, ne timeas, set vade & circumspice ne forte præoccurrimur circumventi. Non enim cognoverat adhuc de hiis quæ filio acciderant. Perrexit ille speculator in altum in clocario Abbathiæ ubi Comes fuit hospitatus, & de claro cognoscens vexillum filii regis à latere uno, deposuerat enim tunc alia vexilla, & vexilla Comitis *Gloucestriæ* à latere altero, & vexilla *Rogeri de Mortimer* ab occidente & à tergo, clamavit ad Comitem, & dixit, Mortui sumus omnes, non enim venit filius tuus ut credebas, set filius regis ex parte una, Comes *Gloucestriæ* ex altera, & *Rogerus de Mortimer* ex parte tercia. Et ait Comes, Propitietur Deus animabus nostris, quoniam eorum sunt corpora nostra, præcepitque ut confiterentur omnes & essent parati in prælium qui pro legibus terræ mori vellent & pro justitia, qui vero per fugam se salvare vellent & hos quidem liberos abire præcepit. Cumque confortaretur à primogenito suo *Henrico* ne desperaret in eventum dubii, respondit, Non despero fili set præsumptio tua & superbia fratrum tuorum me ad hunc finem quem vides perduxit, nunc verumtamen ut credo moriar pro Deo & justitia. Armantur ergo omnes & ad prælium aliquantisper animantur. Set & ipse rex qui in custodia Comitis usque in præsens remanserat, armis ut dicitur Comitis armatus est. Processerunt ergo per turmas suas ad pugnandum pro patria, & antequam progressi sunt fugerunt *Walenses* à Comite *Simone*, & in transeundo flumen Dee multi submersi sunt, & reliqui denuo baptisati. Conserto itaque gravi prælio corruerunt multi ex parte Comitis, set & ipse rex percussus in scapula, clamavit fortiter, Ego sum *Henricus de Wincestria* rex vester, non occidatis me; Erat enim vir simplex non bellicosus. Salvavit eum in voce hac dominus *Adam de Monte alto*; Accurrit eciam filius ad vocem patris & eum custodiendum tradidit cæteris militibus suis. Interim vero cecidit & occisus est Comes *Simon*, antequam reverteretur *Edwardus*, & cum staret pedes pugnans gladio & occiso destrario. Cumque stetissent magnates sui cum *Henrico* primogenito suo, prorupit in hæc verba, dicens ad hostes, Num misericordia aliqua vobiscum est? Et respondit unus. Quæ misericordia seductori? Et ille. Misereatur ergo Deus animabus nostris quoniam corpora nostra in vestra voluntate sunt. Et hiis dictis martyrizaverunt eum præcisis membris & amputato capite. Corrueruntque cum eo in modico terræ spacio *Henricus* primogenitus ejus, dominus *Hugo le Spenser*, dominus *Radulfus Basset*, dominus *Thomas de Henstelee*, dominus *Willielmus de Maundeble*, dominus *Johannes de Beauchamp*, dominus *Guido de Balliof*, dominus *Rogerus de Roule*, & multi alii nobiles cum plebe copiosa. Gestaque sunt hæc ij. non. Augusti anno Domini M.CC.lxv. duravit bellum hoc ab hora quasi prima usque fere vesperam; Et reversi sunt cum rege sic liberato usque *Wircestriam*, portantes secum spolia multa; & caput Comitis *Symonis* mittentes ad uxorem *Rogeri de Mortimer* apud Wiggemore.

Post modicum tempus recolligebant se Barones qui remanserant, & cœpit habere nomen celebre dominus *Johannes Daynill*, homo quidem callidus & bellator fortis; Fecerunt ergo mala quæ poterant & convenerunt in mense Mayo apud Cestrefild sub ipso *Johanne* & Comite *Ferarensi*, ubi supervenientes regales milites irruerunt in eos subito, & ceperunt multos iterum quasi dormientes. Ipse tamen *Johannes Daynell* confestim armatus dum exiret ut fugeret, percussit dominum *Gilbertum Haunsard*, & eum cum equo ictu lanceæ dejecit in terram, & aufugit cum paucis qui eum sequi poterant, periitque populus multus, & interim nobiliores fugam inierunt; Fugitque Comes *Ferarensis* & in ecclesia abscondit se, set tamen prodente eum quadam muliere extractus & captivus abductus est. Tenuitque rex Parliamentum suum mense Novembris apud Norhampton, & exhæredati sunt omnes qui Comiti *Symoni* astiterunt, & uxor ejus cum liberis. Tenuitque ibidem Concilium *Othobon* legatus domini papæ, & excommunicavit omnes Episcopos qui eidem Comiti *Symoni* auxilium præstiterant & favorem; Misitque quosdam eorum ad præsentiam papæ pro beneficio absolutionis optinendo. Publicavitque quædam statuta quæ fecerat, & concessionem domini Papæ *Clementis* quam fecerat Regi & Reginæ de decima *Angliæ* Ecclesiæ concessa eisdem per vj. annos subsequentes; Fiebatque cito post taxatio *Norwicensis* per *Walterum Norwicensem* episcopum qui ad hoc onus electus est. Factaque sunt hæc in anno Domini M.CC.lxvj. Eodem anno obiit *Godefridus* *Eboracensis* archiepiscopus & electus est *Willielmus* decanus ejusdem ecclesiæ, set tamen à papa non admissus, Immo missis ad papam literis per ipsum *Othobonum* legatum transtulit ipse papa *Willielmum Giffard* à sede *Bathonensi* usque ad sedem *Eboracensem*, & in sequenti anno in archiepiscopum *Eboracensem* consecratur. An. Dñi 1266

Anno Domini M.CC.lxvij. obsedit rex *Henricus* castrum de Kenilworth, à v. kalendarum Junii usque idus Decembris, ubi adveniente *Othobono* legato & interveniente reddidit regi *Henricus* de *Hastinges* qui fortiter illud tenuerat, salvis sibi vita & membris & catallis. Interim recolligerant se Barones cum *Iohanne Daynill* in Insula de Haratholm, et procedentes inde ceperunt *Lincolniam*, spoliaveruntq; *Iudæos* et multos ex eis peremerunt, et introeuntes synagogam eorum librum legis dilaceraverunt succendentes eciam igni omnes Cartas et obligationes quascumque invenire potuerunt; Quod audiens rex misit filium suum *Edwardum* ut comprehenderet eos, at illi fugientes à facie ejus receperunt se in insula de Ely munientes introitum ex omni parte. Erat enim mensis Aprilis. Cumque filio regis advenienti non

Henr. II. non pateret introitus propter exitus aquarum quæ ex omni parte ipsam circuierunt insulam, de consilio incolarum ejusdem provinciæ convocavit operarios multos et per fossata multa in profundo marisci viam quam præpedierant incolæ fieri jussit, apponens tabulas et crates et fieri faciens pontes in plerisque locis. Ingrediente tandem eo in insulam per viam quam fecerat, fugerunt Barones quidam *Londoniam* et à *Londoniensibus* suscepti sunt, cæteri vero reddiderunt se, scilicet dominus de *Wake*, et *Symon* juvenis et *le Pesches* salvis vita et membris, et quod ipse filius apud patrem intercederet ad ipsius regis gratiam plene promerendam. Adveniente tandem rege cum consilio *Londoniam*, Barones qui confugerant illuc una cum ipsis civibus tenuerunt villam contra regem xl. diebus; Et ipsum *Ottobonum* legatum qui in turrim regiam præ timore confugerat, ne quidem exiret diligenter custodiebant; Tandem vero interveniente Comite *Gloucestria* et multis amicis Comitis, recepti sunt in gratiam Regis Barones et cives, electique sunt quatuor episcopi, et octo magnates qui prius fuerant nominati apud *Coventriam*, ut ipsi inter regem et exhæredatos formam pacis et redemptionis in omnibus ordinarent: Factaque pronunciatione in festo omnium Sanctorum de plena concordia et redemptione singulorum, statuta est pax ipsius regis et præconizata per totam regionem. Tenuit rex Parliamentum suum in octabis sancti *Martini* apud **Merleberg** anno regni sui & ad exhibitionem communis justitiæ multa fecit statuta, quæ dicuntur *Statuta de Marleberg*.

Sub memorati regis nostri *Henrici* principatu suscitavit bellum dominus episcopus Christianorum contra *Saracenos* longo jam tempore possidentes sanctuarium Dei, id est loca sancta in quo redemptio nostra facta est. Factus est ergo per diligentiam *Romani* Pontificis *Clementis* & aliorum servorum Dei religiosam operam magnus populi Christiani concursus, & fortissimi Principes charactere Domini insigniti sunt, & numerosa stipati militia orientis regna laboriosissime penetrarunt: Inter quos eandem expeditionem assumpsit *Edwardus* filius regis *Henrici*, & iter arripuit in æstate anno Domini M.CC. lxx. dabaturque tricesima per totam *Angliam* ob hanc piam causam. (An. Dni 1270.) Veniens autem circa festum sancti *Michaelis* apud *Egermorth* quæ distat à *Marsilio* xviij. leucis versus occidentem, ibidem navem ascendit, & prospero vento vela laxantes & pro voto proficiscentes, decimo die applicuit apud *Thunes*, susceptusque est cum immenso gaudio à regibus Christianis quos ibidem invenit, à rege *Franciæ Philippo* qui nomen regium sortitus est post mortem patris sui *Lodowici* qui paulo ante ibidem defunctus est, & à *Karolo* rege *Siciliæ* & aliis duobus regibus scilicet *Navarniæ* & *Aragonum*; omnes isti reges convenerant pro zelo Dei & populo Christi. Ipse eciam *Edwardus* pro se & pro patre, & *Henricus* filius regis *Alemaniæ* pro patre suo similiter veniebat. Hic eciam *Henricus* filius regis *Alemaniæ* in redeundo postea ad patrem apud *Viterbium* in ipsa capella cum missam audiret occisus est per *Guidonem de Monte forti* & Comitem *Rursum* cujus filiam ipse *Guido* duxerat, in ultionem patris sui Comitis *Symonis*. Cumque à prædictis regibus sciscitaretur *Edwardus* quid fieret. Responderunt ei, Quod princeps civitatis istius cum adjacente provincia tributum reddere consuevit regi *Siciliæ* annis singulis, & quia multo tempore per septennium & ultra jam in solutione cessavit, idcirco adpetivimus eum. Ipse vero sciens tributum juste deberi, jam satisfecit nobis ad votum & quidem pro tempore præterito & futuro. At ille, Quid est domini carissimi nonne convenimus huc & characterem Domini assumpsimus ut contra inimicos crucis *Christi* procedere & componere deberemus? Absit à nobis hoc, nam modo patet introitus & terra nobis est plana & dura ut possimus procedere usque ad sanctam civitatem *Ierosolymam*. At illi dixerunt, Jam cum istis composuimus & pactum præterire non licet, set revertamur in *Siciliam* & transacta hyeme apud *Acram* applicare poterimus. Displicuitque ei consilium hoc, nec ipsi compositioni assensum præbuit, non participans quicquam de pecunia scelerata, set facto eis regali convivio clausum se tenuit. Permanentes itaque in fixo proposito, demum aura flante conscenderunt naves universi reges & remanserunt in littore plusquam CC. viri non habentes navem in qua veherentur, clamantes & ejulantes præ timore mortis quam cito oporteret recipere si remanerent; Motus ergo *Edwardus* in lacrimis eorum cum non moverentur alii, terram cum scapha adiit & in naves suas singulas adaptans eos præmisit omnes ante se, & sic demum cum cæteris laxatis velis & mare sulcans profectus est. Septimo autem die applicuerunt omnes in regno *Siciliæ* ex opposito civitatis de *Trapes* secundo quasi die ante festum Apostolorum *Symonis* & *Iudæ*, & hora quasi nona & anchoriaverunt in mari alto plusquam uno miliare à terra, Erant enim maximæ naves singulæ habentes duo vela & supra modum onustæ. Veneruntque obviam eis ex portu civitatis scaphæ multæ & Reges & Principes & Majores exercitus usque ad terram perduxerunt bina vice vel trina, set equos valde paucos & arma quasi nulla. Advesperante demum die movit se mare, & subito orta est tempestas sævissima ita quod collisæ naves & confractæ perierunt & submersi sunt plusquam centum xx. cum equis & armis & animabus multis, periitque thesaurus ille sceleratus & in profundum maris demersus est. Omnibus autem navibus ipsius *Edwardi* quæ erant xiij. non nocuit illa tempestas, nec periit ex eis unus homo, salvavitque Deus omnia sua eo quod consilio scelerato non consenserat. Mane autem facto cum egrederentur omnes reges ad mare viderunt in litore homines submersos & equos absque numero; viderunt quidem & doluerunt, nec mirum cum tantis navibus & mille quingentis nautis absque communi populo non remanserant aliqui nisi nautæ tantum unius navis, et hii quidem hoc modo; Erat enim in alia navi una bona matrona et Comitissa quæ periculum videns et juste sibi timens, quæsivit à nautis utrum salvari possent si litus maris arripere attemptarent, At illi responderunt, Quod si fiet sic salvarentur homines, set periret ipsa navis. At illa, Non sit vobis cura de navi, quoniam si salventur animæ duplicabo vobis precium navis: statimque duo vela laxantes in altum, cum tanto impetu irruerunt in terram quod ab aqua maris longe separata fixa mansit in litore; set ut prædixerant nautæ in duas partes resoluta est, et salvæ factæ sunt omnes animæ cum contentis universis. Mutato ergo proposito reversi sunt omnes Reges in terras suas, submersis ut dictum est equis et armis. Solus autem *Edwardus* hiemavit ibidem cum navibus suis quas Deus omnipotens sibi optime salvaverat.

Circa medium Quadragesimæ iterato propositum renovans, navem ascendit *Edwardus*, & à Pascha Domini per xv. dies ad *Acram* applicuit cum mille viris electis; mansitque ibi per mensem integrum ad refocillandum homines & equos, & ut interim secreta terræ cognosceret. Post mensem vero perrexerunt cum eo Christiani multi quasi vij. mille & profecti sunt quasi viginti leucis ab *Acra*, ceperuntque *Nazareth*, & quos invenerant peremerunt. In redeundo autem apud *Acram* sequebantur eos hostes si quomodo ex eis occidere possent in loco stricto vel convalle; quod illi videntes deverterunt facies suas statim & cæsis aliquibus cæteros in fugam converterunt. Iterato circa festum nativitatis sancti *Johannis Baptistæ* cum audisset *Edwardus* convenisse *Sarracenos* apud *Kakehowe* quod distat ab *Acra* quasi xl. miliaribus, exivit ibidem & irruens in eos summo diluculo percussit ex eis quasi mille viros cæteris in fugam velocem conversis, tuleruntque spolia multa, & profecti sunt usque castrum peregrinorum quod supra mare situatur, manentes ibidem cum cæteris Christianis nocte illa, & in sequenti die reversi sunt ad *Acram*. Interim rex *Ierosolymitanus* qui advenerat misit ad magnates de *Cypro* ut in auxilium Christianorum cum festinatione venirent: at illi venire noluerunt, dicentes, se nolle terram suam exire. Misitque tunc ad eos *Edwardus* ut ad rogatum ipsius venirent, saltem in hac parte. At illi continuo veniebant cum magna militia, dicentes, se teneri mandatis ipsius, pro eo quod antecessores sui dominabantur olim terræ illorum, & se debere regibus *Anglorum* semper esse fideles. Animatique Christiani tercio exierunt circa ad vincula sancti *Petri* usque ad sanctum *Georgium*, & peremptis quibusdam cum non invenirent qui resisterent reversi sunt cum gaudio in locum suum. Cumque inter inimicos crucis *Christi Edwardi* fama increbresceret eum timuerunt valde, & mutuo loquebantur si forte possent eum opprimere caute; misit ergo ad eum literas princeps ille magnus *Amirandus de Iaspes*, fingens in dolo se velle esse Christianum, & quod multos attraheret ad se si tamen ab ipso cæterisque Christianis haberetur cum honore. Placuitque sermo & excitavit eum *Edwardus* ad hujusmodi propositum perficiendum; iterato vero & tercio & quarto semper misit eundem puerum ob eandem causam, & ille nuncius erat de *Alto* inter tales nutricios qui nec mortis timent periculum, nec Deum reverentur. Quinta autem vice cum venisset ad eum idem nuncius, & ut moris erat à ministris *Edwardi* videri in brachiis & zona si quid fraudis esset nec cum cultello vel armis inventus est, adduxerunt eum ad cameram *Edwardi*, inclinansque tradidit ei literas ex parte domini sui sicut alias facere consueverat, eratque dies Jovis infra octavas Pentecostes & hora vesperarum, & propter calorem nimium sedit *Edwardus* in tunica sola super lectum discooperto capite; dumque legerentur literæ apparuit in lectura earum quod in sequenti Sabbato ejusdem ebdomadæ veniret dominus suus ad perficiendum quod promiserat, placuitque sermo cunctis audientibus, & confabulabantur à longe in hiis quæ audierant: ipse vero curvatus *Edwardo* plura sciscitanti ad interrogata respondit, Tandem vero manum apponens ad balteum suum quasi secretas literas extracturus, extrahit subito cultellum venenatum ut ventri fe-dentis eum infigeret. At ille elevata manu ut percutienti resisteret vulneratus est in brachio profunde, & iterato percutere volentem repercussit pede cum tanto impetu quod in terram corruit, apprehenditque manum ipsius, & tam valide cultellum extrusit quod seipsum vulneravit in fronte, & statim infixit in ventrem ejus & occidit eum. Accurrentes ad hæc ministri ejus qui à longe steterant, invenerunt in terra mortuum, & apprehendit unus eorum tripodem, scilicet citthareda suus, & percussit eum in capite & effudit cerebrum ejus: increpavitque eum *Edwardus* quod hominem mortuum percussisset. Descendit rumor iste sinister in aulam & ab aula in populum, & contristati sunt valde. Accurrensque statim Magister miliciæ templi dedit ei preciosa quæque bibere ne infusum venenum noceret ei, vel in interiora absconderetur. Et increpando dixit, Nonne prædixi tibi seditionem populi hujus? Adjecitque ad hæc. Confortare tamen & noli timere quoniam ex isto veneno non morieris. Vocantur ergo chirurgici & medicamenta imponunt, set post dies paucos videntes denigrescere carnem musitaverunt inter se nec erat ulla lætitia populo suo. Quod ille perpendens, dixit eis, Quid est quod musitatis? Nonne sanari possum? Dicite mihi nec timeatis. Et ait unus natione *Anglus*, Curari potes set oportet te dura pati. Et ille: Si passus fuero nunquid sanitatem promittis? At ille: Promitto quidem & sub pœna capitis mei. Et ait: Committo ergo me tibi, & exerce quæcunque volueris. Et ille: Nunquid sunt aliqui ex magnatibus tuis in quibus confidis? At ille nominavit multos ex circumstantibus, circumstiterunt enim eum magnates plurimi cum uxore sua; Et ait duobus primo nominatis, scilicet domino *Edmundo*, & domino *Iohanni de Vescy*, nunquid & vos diligitis dominum vestrum? Dixerunt utique. Tollite ergo mulierem hanc & non videat eam dominus ejus quousque dixero vobis. Tulerunt ergo eam flentem & ejulantem, & dixerunt, Sine domina, melius est quod effundas lacrimas quam quod lacrimetur tota terra *Anglicana*. Mane autem facto, incidit denigratam carnem brachii sui & projecit ex toto, & ait, Confortare, quoniam promitto tibi quod infra xv. dies manifestabis te, & equum ascendes. Tenuitque quod promisit, & admirati sunt universi. Cumque diceretur hoc magno *Soldano Edwardum* scilicet esse superstitem, vix fidem adhibuit, & mittens ex suis tres principes magnos excusavitque se, Deos suos attestans, Quod per se vel ex ipsius scientia non est factum hoc. Qui stantes à longe adoraverunt *Edwardum* proni in terram. Et ait *Edwardus* in *Anglico*, Vos quidem adoratis me set minime diligitis; nec intellexerunt verba ejus eo quod per interpretem loquerentur ei. Honorifice autem attractavit eos, & post biduum dimisit in pace. Post tempus modicum discurrebant inter partes mediatores & nuncii pro treugis iniendis, & inierunt inter se treugas decennales|x. ebdomadarum & x. dierum. Profectique sunt Christiani ad loca sua præter inhabitatores urbium quæ sub potestate Christianorum manebant.

Initis itaque treugis postquam ipse *Edwardus* jam uno anno & dimidio mansisset in *Acra*, circa Assumptionem beatæ *Mariæ* virginis navem ascendit ut reverteretur, set post vij. ebdomadas in *Cecilia* applicuit apud *Trapes*, inde viam faciens per *Pale-*

III. *Palestinam* & *Mechines*, & sic per medium *Poyllæ* usque *Romam*, ubi à papa *Gregorio* honorifice susceptus est. Cumque appropinquaret *Franciam*, & fama gloriæ ejus divulgaretur in populo, invidebant gloriæ ejus multi, & præcipue Comes ille strenuus de *Chalous*, misitque & petiit ut torniaret cum eo in terra sua; qui gloriam laudis suæ minuere nolens, licet peregrinationis suæ causam prætendere posset & excusare, noluit tamen, set libenter concessit: & præconizatum est voce publica quod *Edwardus* cum peregrinis suis partem torniamenti tenerent contra omnes advenire volentes. Concurrerunt itaque multi ex omni parte regionis illius, inter quos pedestres multi & eciam quidam equestres conjurati sunt ad invicem in spoliationem *Anglorum*, præ manibus vendentes & equos & arma, & bibentes vinum *Libaninum* in spoliationem captivandorum. Misit eciam *Edwardus* in *Angliam* pro quibusdam magnatibus & venerunt ad eum Comites & Barones; adveniente demum die inventi sunt cum *Edwardo* fere mille milites armati & pedestres multi: set ex parte altera duplare eum poterant & hominibus & equis. Congredientibus ergo partibus cœperunt pedestres qui conjuraverunt spoliare & perimere; resistebantque nostri cum fundis & arcubus, & peremptis quamplurimis cæteros ad portas civitatis persecuti sunt; multos eciam fugaverunt ad aquam, & multi submersi sunt. Interim dedit se Comes cum electis suis l. militibus qui sequebantur eum ad cuneum *Edwardi*, & conjunxit se ei, multisque gladiorum ictibus longo spacio decertabant. Cumque essent ambo strenui, & vidisset se Comes non proficere gladio, circumduxit brachio collum *Edwardi* & eum vehementer astrinxit; & ait *Edwardus*, Quid tibi vis? Nunquid me habere credis? Et ille: Utique & te & equum habere volo. Indignatus ad hæc, erexit se & percusso dextrario in tantum irruit quod relicto equo proprio collo ipsius adhæsit alter, excussitque eum in terram cum diu sic pendere non poterat. Attonitusque *Edwardus* exivit continuo ut ventum reciperet ad refocillandam animam ejus. Vidensque iniquitatem eorum, & quod multos ex suis jam perimerant, & non torneamenti set modum belli exercerent, ait suis, Jam nemini parcat oculus vester set sicut ipsi nobis faciunt, sic & vos faciatis eisdem; ingressi sunt ergo in mortem aliorum, & ex omni parte gladio sævierunt, reversique pedestres à cæde cæterorum cum vidissent ex suis multos corruisse, ingressi sunt audacter conflictum equestrium, & eviscceratis quibusdam ex equis multorum eciam cingulis incisis ascensores eorum in terram corruerunt; deditque se *Edwardus* prædicto Comiti qui tunc manibus suorum elevatus erat in equum, & diu quoque fustigatum cum se sedare *Edwardus* vellet non adquievit in primis, set cum defecisset tandem virtus ejus, ex præcepto *Edwardi* cuidam militi simplici se tradidit; & fugerunt cæteri multi & in eodem loco plurimi corruerunt. Reversique nostri optenta victoria. Cumque nostri quiescere securius crederent, nunciatum est *Edwardo* quod perimebantur sui dum transirent de domo in domum à civibus civitatis; statimque vocato Majore & præpositis civitatis præcepit eis ut suos corriperent & castigarent, alioquin civitatem in crastinum incenderet & complanaret: illi autem abeuntes posuerunt custodias ex omni parte civitatis, & quievit in pace. In hastiludio isto multus sanguis effusus est, unde nomen illius mutatum est ita quod non torniamentum set parvum bellum de *Chalous* communiter diceretur. Inde perrexit *Edwardus Parisius* & à rege *Francorum* honorifice susceptus est, & post dies aliquot profectus est in *Vasconiam*, & moratus est ibi usque post obitum patris. Hen. III.

Anno Domini M.CC.lxxj. xiiij. kalend. Octobris tanta fuit apud *Cantuariam* inundatio pluviæ, tonitrui, fulguris & tempestatis quanta à diebus antiquis nunquam audita vel visa fuerit, durante tonitruo & horribiliter quasi ex uno ictu tonante tota die & nocte prædicta; & tanta inundatio aquæ secuta est quod arbores, vineas, & hayas subvertit, ita quod incedere non possent homines nec equi. Et periclitabantur multi impetu aquæ decurrentis per plateas. Et in domibus civitatis secuta est fames maxima in tota regione. An. Dni 1271.

Anno Domini M.CC.lxxij. obiit papa *Clemens* iiij. cui successit *Gregorius* decimus. Eodem anno obiit *Petrus de Brus* xiij. kal. Octobris. 1272.

Anno Domini M.CC.lxxiij. frater *Robertus de Kylvarby* de ordine prædicatorum in archiepiscopum *Cantuariensem* erectus est per dominum papam, qui in anno sequenti vocatus ad curiam, in Cardinalem *Hostiensem* constitutus est, & successit ei in archiepiscopatum ex collatione papæ frater *Johannes Pecham* de ordine *Minorum*. Eodem anno discordia extitit magna *Oxoniæ* inter clericos Aquilonares & *Hybernicos*, & aliqui occidebantur *Hybernici*. 1273.

Hoc anno eciam obiit rex *Angliæ Henricus* die sancti *Edmundi* pontificis; & juste, ut creditur, vitam suam in ejus festo terminavit quem injuste dum viveret vexavit. *Cistrensis l.7.c.37.*

Cronica *Westmonasterii* verius se habet sic. Hic *Henric.* post lvj. annos à prima coronatione sua cum sit bis coronatus sicut patet, ab hac luce migravit, & in ecclesia *Westmonasterii* quam propriis sumptibus fecerat renovari, sibi dignam meruit sepulturam. Qui quantæ innocentiæ, quantæ patienciæ, quantæque devotionis, & quanti meriti in vita sua fuerat apud Deum, testantur post mortem ipsius miracula subsecuta. *Leycestrensis.*

Leycestrensis dicit eum regnasse à prima coronatione lviij. annos, quod verius videtur.

Defuncto *Bonifacio Cantuariensi* archiepiscopo electus est Prior *Cantuariensis* in archiepiscopum, set eo cassato, *Gregorius* promovit fratrem *Robertum de Kylwarbi* de ordine *prædicatorum* sacræ Theologiæ professorem. Qui inter cætera industriæ suæ opera insignes notulas super *Priscianum* & super Logicam compilavit. Cito post hoc *Lodovicus* rex *Franciæ* cum duobus filiis suis & rege *Navarræ* ac prælatis plurimis terram sanctam iterato abiit, set gravi infirmitate circa maritima terræ illius invalescente, exercitus Christianorum qui fuit ducentorum millium, dispersus est; nam legatus papæ qui fuit gubernator peregrinorum in terra sancta, & ipse rex *Franciæ* defuncti sunt. Ipse neimpe rex dum decumberet infirmus orabat jugiter in hunc modum, Fac nos quæsumus Domine prospera mundi despicere, & nulla ejus adversa formidare. Et pro populo quidem sic orabat, Esto Domine plebi tuæ sanctificator & custos; & in fine adjecit, *Introibo in domum tuam Domine, adorabo ad templum sanctum tuum.* *Cistrensis.*

Edwar. I.

Liber tercius.

CAP. I.

Leicestrensis. An. Dñi 1272. HIC etenim *Henricus* iij. mortuus est anno Gratiæ M.CC.lxxij. & sepultus apud *Westmonasterium* juxta feretrum sancti *Edwardi*. Iste *Henricus* habuit filios & filias quos generavit de uxore sua filia Comitis *Provinciæ*. *Edwardus* primogenitus, *Edmundus*, *Margareta* regina *Scotiæ*, *Beatricia* Comitissa *Britanniæ*, *Katerina* quæ moriebatur virgo.

Cistrensis l.7.c.38. *Edwardus* filius regis *Henrici* iij. x. non. Augusti rediit de terra sancta in *Angliam* cum *Helenora* uxore, & coronatus est xiiij. kalend. Septembris à *Roberto Cantuariensi* episcopo, & in crastino coronationis suæ recepit publice homagium & fidelitatem ab *Alexandro* rege *Scotiæ*.

Leycestrensis. Rex *Edwardus* in die coronationis suæ dum sederet ad mensam hora prandii venit honorare eum mirabili visu cum centum militibus in bonis dextrariis, & cum ab equis se dedissent, dimiserunt equos ire quo vellent, & quicunque capere potuit, absque contradictione possedit ad voluntatem. Deinde venit *Edmundus* frater regis *Edwardi*, Comes *Cornubiæ*, & Comes *Glouncestriæ*, Comes de *Pembrok*, Comes *Warennæ*, & quilibet eorum habuit in sua comitiva centum bene præelatos milites eleganti forma in sui domini armis; & cum descendissent de palefridis suis, dimiserunt eos quibuscumque capere volentibus absque reclamatione qualicunque. Et aquæductus in **Chepe** currebat de vino albo & rubio sicut pluvia aquarum, & bibebant volentes ad placitum. Deinde fecit rex diligentiam suam emendare & reformare errata regni ad laudem Dei & honorem ecclesiæ ejus, & gravamina communis populi sui emendare pro suo posse secundum rationem. Et fecit statutum apud *Londonias* quod vocatur *Statutum Westmonasterii*.

Papa *Gregorius* tenuit concilium generale apud *Lions*. Et de qualibet regione fuerunt ibi procuratores. Papa peciit auxilium ab ecclesia ire in terram sanctam, Archiepiscopus *Cantuariensis Robertus de Kylwarbi* non audebat negare petitionem Papæ eo quod ipsum promoverat. Inter alios qui nolebant concedere, magister *Ricardus de Peccham* decanus *Lyncolniensis* proposuit unam billam excusatoriam quod terra *Angliæ* in tantum fuerat depauperata per diversas guerras, & decimas, & subsidia per papas concessa per sex annos, quod non possent levare aliquod subsidium & vix vivere. Statimque papa privavit eum omni beneficio, & habuit decimam de sex annis ab ecclesia, & tercia die restituit eum ad beneficia sua. Papa fecit ibi multas Constitutiones quæ vocantur *Gregorianæ*, & moriebatur eodem anno ultra montes. Post quem, papa *Iohannes*, qui moriebatur infra duos menses, nam camera sua cecidit super eum. Post quem *Nicholaus* iij.
1275. Insuper anno Gratiæ M.CC.lxxv. inter primam & terciam apud *Londonias* & in tota terra, in castellis, & villis, & campis, & domibus terræmotus. Eodem tempore fuit pluvia rubia ut sanguis in *Wallia*. Eodem anno venit prima communis scabies ovium in *Anglia*.

Cistrensis. Deinde *Edwardus* secundo anno leges edidit. *Innocentius* v. post *Gregorium* decimum sedit papa mensibus v. Hic prius vocabatur *Petrus Tarentasius* de ordine *Prædicatorum*, Theologiæ doctor. Cui successit *Adrianus* v. mensibus ij. qui dudum missus fuit in *Angliam* à papa *Clemente* quarto ad sedandum discordiam Regis & Baronum. Post quem sedit *Iohannes* xxj. mensibus viij. qui prius est dictus *Petrus*, in variis scientiis famosus. Set postquam adeptus est gradum apostolicum adeo desipuit, ut naturali industria magna ex parte carere videretur: verumtamen literatos homines promovit. Hic cum sæpius coram multis vitam longam sibi promitteret, corruens subito de nova camera quam *Viterbyæ* extruxerat, post sextum diem ruinæ expiravit. *Nicholaus* iij. post *Iohannem* sedit papa annis quasi iij. Hoc anno quia *Lewlinus* princeps *Walliæ* ad parliamentum regis *Angliæ* venire noluerat, rex adiit *Walliam*; Castrum de **Flynt** de novo fundavit, castrum de **Ruthelan** firmavit, ubi *Lewlinus* subdidit se regi, dando pro transgressione l. millia librarum; & pro insula **Angleseye** mille marcas per annum.

Iste *Lewlinus* primo anno coronationis regis *Edwardi* cœpit cõtradicere homagium suum & annuum redditum, ad quem ipsemet se obligaverat tempore *Henrici* iij. ut antedictum est, & in præjudicium regis *Angliæ* voluit se maritare sine licentia regis *Edwardi*; set *Edwardus* virtute guerræ secundo anno ipsum confundebat, & tandem posuit ipsum ad novam redemptionem, & ipsum fecit accipere uxorem de dono suo anno Gratiæ M.CC.lxxvij. Nam secundo anno coronationis suæ rex tenuit parliamentum suum apud *Westmonasterium*, & fecit unum statutum pro defectu *Lewlini* per communem assensum Baronum; Deinde post Pascha proximo sequens, rex mandavit per breve suum principi *Lewlino* ut veniret ad parliamentum suum pro terris suis secundum tenorem obligationis suæ. *Lewlinus* duxit mandatum in derisum, & tandem cœpit guerram movere & terras regis *Edwardi* destruere. Et cum rex *Edwardus* hæc audisset, iratus valde, & sine mora cœpit congregare populum, & transivit versus *Walliam*, & adeo atrociter insequebatur *Lewlinum* quod duxit eum ad magnam districtionem. Et *Lewlinus* videns quod sua defensio non potuit valere, reddidit se & submisit ad misericordiam regis, & misit se prostratum ante pedes regis. Rex pietate motus fecit eum surgere, & propter humilitatem quam ostendebat, pardonavit illi quicquid erga eum deliquerat: & addidit, si iterum delinqueret erga regem, pro suo perpetuo puniretur. Et accepit puellam filiam scilicet Comitis de *Monte forti* cum hæreditate patris sui, & fecit obligationem de novo, venire bis in anno ad parliamentum regis. Et anno sequenti mortua est uxor ejus prædicta. Leycestrensis. 1277.

Nicholaus papa ordinavit fratrem *Robertum de Kylwarbi* tunc archiepiscopum in Cardinalem, & posuit ad sedem *Cantuariensem* fratrem *Johannem de Peccham*. Rex *Edwardus* graviter punivit Judæos & eorum consentaneos pro tonsione monetæ & pravis escambiis, unde uno die omnes Judæos capi fecit, quosdam suspendit, cæteros ejecit. Cistrensis.

Edwardus filius *Henrici* venit de terra sancta in Augusto cum uxore sua *Helenora*. Anno Gratiæ M.CC.lxxiiij. ætatis suæ xxxvij. anno. Leycestrensis.

Rex *Edwardus* cum proceribus suis edidit statutum contra mortuam manum, anno Gratiæ M.CC.lxxviij. ita ut nullus deinceps terras, tenementa, Cistrensis. 1278

Edw.I. menta redditus daret, venderet, legaret, aut permutaret, seu quovis titulo viris religiosis assignaret sine licentia regis.

Leycestrensis. Eodem anno dedicata est ecclesia abbathiæ *Leycestrensis* anno Gratiæ M.CC.lxxix.

Cistrensis. Rex fecit incidi novam monetam, obulum scilicet & quadrantem rotundum, in quo prophetia *Merlini* videtur impleta, ubi dicitur denarium rotundum erit. *Honorius* iiij. post *Nicholaum* sedit papa annis quasi vij. Hic iiij. papatus sui anno mutavit capas fratrum de *Carmelo* in purum album, quæ prius erant stragulatæ, radiatæ, & birratæ; anno scilicet Gratiæ M.CC.lxxix. & anno Gratiæ M.CC lxxxj.

A. Dñi 1279. 1281.

Cistrensis. Perfidus *David Wallensis* surrexit contra regem *Edwardum*, & in Dominica palmarum multa mala *Angligenis* intulit; adveniens tandem rex *Edwardus* circa festum sancti *Iohannis Walliam* subjugavit, villas & terras quæ erant in meditullio *Walliæ* suis proceribus distribuit, set castra maritima sibi retinuit: ex quo facto magna tranquillitas sequenti tempore provenit. Post hæc circa festum sanctæ *Luciæ* caput *Lewlini* amputatum est & regi allatum, *Londoniasque* transmissum. Citoque postmodum captus est *David* frater ejusdem *Lewlini* totius mali incentor; qui in magno parliamento apud *Salopiam* condempnatus est, primo quidem equis distractus, deinde suspensus, tertio in quarteria divisus, & per *Angliæ* loca distributus.

Leycestrensis. Quia fuit unus de secretis consiliariis regis *Edwardi* quos habuerat, & fecit proditionem inter regem *Edwardum* & principem *Walliæ* fratrem suum. De *Lewlino* prædicto scripserunt metrice religiosi in hunc modum:

Versus.

Hic jacet Anglorum *tortor, tutor Venedorum,*
Princeps Wallorum Lewlinus, *regula morum,*
Gemma coævorum, flos regum præteritorum,
Forma futurorum; dux, laus, lex, lux populorum.

Anglicus sic. Versus.

Hic jacet errorum princeps, & prædo virorum,
Proditor Anglorum, *fax livida, secta reorum.*
Numen Wallorum, *trux dux, homicida piorum,*
Fex Trojanorum, *stirps mendax, causa malorum.*

Rex *Edwardus* fecit leges *Anglicanas* observari per *Walliam* ponens vicecomites.

1282. Leycestrensis. Anno gratiæ M. CC. lxxxij. *Lewlinus* movit guerram, & anno sequenti decapitatur; & anno Gratiæ sequenti M.CC.lxxxiij. captus est *David* 1283. frater ejus; scilicet iste *David* frater *Lewlini* demoratus est in curia regis *Edwardi*, & astutus & subtilis, ac ingeniosus, & proclivis ad proditionem, exploravit facta regis & suorum, & qualiter devenire posset ad proditionem, & in hiis omnibus prudenter se habebat tempus expectans desideratum. Rex *Edwardus* fecit illum militem, & dedit ei **Fodjesham** cum Honore toto pertinente; & exhibuit ei tantum honorem quantum nulli *Wallico* ante nec post fecerat. Et postquam rex fecerat voluntatem suam in *Wallia* tenuit parliamentum suum *Londoniis*, & fecit mutare monetam regni quæ illo tempore fuit viliter retonsa & abbreviata, unde populus regni graviter conquerebatur, & rex veritatem inde inquirens & veritatem compeļiens, trecentos & plures de illo delicto & felonia publice convicit, quorum quidam fuerunt suspensi, quidam distracti & suspensi secundum delicti qualitatem & quantitatem. Edw.I. Et ordinavit quod sterlingus obolus & quadrans deinceps essent rotundi. Interim *David* frater *Lewlini* per affinitatem consanguinitatis habuit uxorem de dono regis, de camera reginæ *Helianoram* nomine. Ex qua causa rex fecit eum Senescallum & custodem de omnibus castris suis in *Wallia*, scilicet de **Rothelan** & aliis. Ipse autem inde nimis superbus effectus, circumvenit fratrem suum *Lewlinum* tercia vice guerram temptare. Et venit proditiose cum grandi populo *Wallensium*, & multos *Anglicos* occidit apud **Rothelan** & **Flynte** castra regis, scilicet cementarios, carpentarios, & alios operarios qui servierant regi, anno Gratiæ M.CC.lxxxj. Quod cum rex audisset & intellexit, disposuit se cum Baronibus suis ire in *Walliam* ad bellandum contra perjurum & miserum *Lewlinum* & *Davidem* fratrem ejus; set ista guerra erat ferox, fortis, & tædiosa, nam in hyeme contigerat: *Lewlinus* instauravit castrum de **Snowdonne** de victualibus & hominibus armatis adeo quod rex nescivit ubi haberet ingressum; *Angli* vero per brachium maris venire fecerunt bargias, batellas, naviculas, & grossas plancas ad faciendum passagium dicto castello tam pedestribus quam equestribus: set *Wallenses* adeo fortes erant quod *Anglicos* in fugam retroarcebant, ita quod concursus *Anglorum* tam festinus & grandis extitit ad fugiendum quod pondus eorum suppressit bargias in profundo, & multi boni milites ibidem fuerunt nece subacti, videlicet dominus *Rogerus de Clifford*, dominus *Willielmus de Lindesey* filius, dominus *Johannes fitz Roberd*, dominus *Lucas de Tanneye*, & multitudo magna aliorum, & hoc contigit in die sancti *Leonardi*. Et quando rex audivit de nece populi sui, in tantum doluit quod fere insanivit; & congregavit exercitum & perrexit in *Walliam* cum fortitudine robusta de *Anglicis* & *Gasconicis*; & *Wallenses* cum intelligerent de tanta multitudine veniente receperunt se in montibus ad seipsos salvandos. Et tandem nostri ceperunt insulam de **Anglesepe**, & circa festum sancti *Nicholai* descendit *Lewlinus* cum uno armigero de montibus ad explorandum gesta *Anglorum*, & dimisit totum exercitum suum in montibus. Eo tempore rex fuit in castro de **Rothelan**. Tunc *Lewlinus* vidit quod *Anglici* transierant aquam **Weilswath**, & festinato pede transierant versus *Wallenses*, ipse *Lewlinus* quam secrete potuit festinavit versus exercitum suum, set quidam *Stephanus de Fanketon* exploravit & cognovit eum *Wallensem* esse, & ei accurrens, percussit eum lancea & perforavit latera ejus & mortuus est; & eo dimisso statim rediit ad exercitum suum. *Wallenses* steterunt directi per acies super montem expectantes reditum domini sui. Et *Anglici* statim direxerunt pedem versus eos, & sagittarios multos ex eis occiderunt; tandem armati nostri ceperunt montem super eos, & plures eorum in fugam se dederunt, & gentes nostræ occiderunt omnes qui remanserunt. Et prædictus *Stephanus* post victoriam rediit ut videret quem occiderat, quisnam esset, & cognovit eum per faciem esse *Lewlinum*, amputavit caput ejus & attulit ad regem. Rex *Edwardus* misit caput *Londonias* coronatum cum corona argentea in signum principatus per medium **Westchepe**, populo ad hoc congregato speculante. Et caput fixum est apud Turrim longo tempore; & sic adimpleta est prophetia

Edwar.I. prophetia quam ei prædixerat quædam sortilega in principio guerræ suæ, dicens, quod *Lewlinus* equitaret coronatus per medium **Chepe**, unde *Lewlinus* deceptus credidit se futurum fore regem *Angliæ*. Rex fecit statim proclamari pacem per *Walliam*, & ordinavit qui persequerentur *David* fratrem *Lewlini* præ timore *Anglicorum* ne eis dampna inferret. *David* vacabat in *Wallia* aliquamdiu credens se devenire ad principatum post fratrem suum. Insuper & mandavit *Wallensibus* ut venirent ad parliamentum suum apud **Dinebeht**; & præsumpsit defendere *Walliam* contra regem, & incepit guerram, & malum quod potuit fecit erga *Anglos* secundum suum posse. *Edwardus* vero fugare eum cœpit viriliter, & *David* se defendebat vigorose usque ad festum sancti *Mauricii* in autumpno; & tunc fuit captus & ductus ad *Edwardum*, qui præcepit eum trahi, suspendi, decollari, & in quatuor partes dividi, & caput portari *Londonias*. Tunc rex seisivit totam *Walliam* in manu sua, & fecit clamare pacem in tota *Wallia*; & omnes magnates *Walliæ* qui supervixerant venerunt ad *Edwardum* facere ei fidelitatem & homagium ut domino suo legio. Rex autem fecit emendare leges si quæ defectivæ erant. Natus regi *Edwardo* filius suus *Edwardus* apud **Karnarvan** in *Wallia* die Martis. *Nicholaus* iiij. de ordine fratrum *Minorum* post *Honorium* iiij. sedit papa annis quasi sex. Quo anno *Johannes de Pecham* archiepiscopus per *Cestriam* transiens venit *Walliam* ad reformandum statum ecclesiæ. Tanta fuit siccitas & æstus ut homines morerentur. Et inde mandavit Baronibus *Angliæ* ut venirent ad parliamentum suum, quibus cum venissent valde facete alloquebatur, & dixit, Domini per consilium vestrum oportet nos ire *Vasconiam* ad faciendum emendas de delictis quæ nobis fuerunt illata quum stetimus in *Wallia*. At illi consenserunt. Et rex ivit *Vasconiam* & defectus correxit. Et fecit Comitem *Cornubiæ* gardianum terræ *Angliæ* donec rediret; & rex inquisivit in *Vasconia* de proditoribus suis qui ymaginati sunt ei proditionem, & veritate cognita secundum quantitatem delicti quemlibet eorum judicialiter punivit; dum rex in *Vasconia* ita ageret quidam *Reicius Amaraduke* cœpit movere guerram in *Anglia* contra regem causa cujusdam domini *Roberti Tybetofte* qui ad magnam injuriam amaricaverat regem. Set quando rex audivit de hiis, misit eis per literas suas ut pro amore suo se in pace tenerent donec rex rediret in *Angliam*, & tunc libenter audiret querelam eorum; & eis promisit justitiam & rationem. At illi despexerunt regis mandatum & fecerunt malum quod potuerunt gentibus *Anglorum*; set post paululum temporis captus fuit *Reicius* & ductus *Eboracum*, tractus et suspensus.

Set antequam ulterius procedamus sciatis quod homines de *Vasconia*, de *Burdegalo*, & aliis bonis villis convenerant cum rege *Franciæ* reddere ei bonas villas *Vasconiæ*, & magnam summam pecuniæ proinde receperant ab eo, & nisi rex celerius ibi venisset factum fuisset; unde rex *Edwardus* fecit plures eorum trahi & suspendi, & multos de magnatibus fecit suspendi ante portas eorum; & fecit pacem in tota *Vasconia*; & fecit pacem inter regem
An. Dñi *Franciæ* & regem *Hispaniæ*, & *Arragoniæ*. Deinde
1285. rediit in *Angliam* anno Gratiæ M.CC.lxxxv. Cumque rex moram traxisset in *Vasconia* tribus annis, nunciatum est ei quod majores regni *Angliæ* oppresserant minores, & forisfecerant de terris suis ut thesaurum ab eis exigerent; unde divites placitantes in banco regis corruperant falsos Justiciarios regni, scilicet *Thomam de Weland*, *Adam de Stretton*, *Ricardum de Boyland*, & alios. Unde rex in adventu suo in *Angliam* maxime fuit anxiatus & occupatus. Eo tempore sedebant Justiciarii apud *Leycestriam* super *le Eyre* ad festum sancti *Michaelis*, scilicet *Johannes de Caux*, & quidam nomine *Salomon* alius Justiciarius. Duodecimo anno regni *Edwardi* *Thomas de Weland* exulabat de *Anglia* & ivit in *Franciam*. Cumque fecisset voluntatem suam Justiciariis, statim movebat eum una alia causa de moneta quam invenit viliter tonsa & corrupta in præjudicium coronæ, & ad grave dampnum populi per infidelitatem & maliciam Judæorum, sicut fuit inquisitum & inventum. Et fecit stabilire unum parliamentum in quo convicti sunt Judæi de ea falsitate, & statuit quod omnes Judæi exirent de terra *Angliæ*, deinceps non redituri propter eorum incredulitatem principaliter, & propter falsitatem quam eis dure imposuerunt Christiani. Et pro hac causa cum festinatione facienda & sine dilatione explenda, communes regni dederunt regi quintum denarium de omnibus bonis suis mobilibus. Et primo habuit rex auxilium de civibus, deinde de religiosis, postea de omnibus aliis qui non fuerunt cum rege in guerra sua sicut debuerant. De spiritualibus non habuit taxationem ea vice quia excusaverunt se ita quod nichil dederunt.

Cap. II.

Eo tempore clamata sunt hastiludia apud sanctum *Bothulphum* tempore nundinarum, & accessit una pars in habitu monachorum, & altera in habitu canonicorum; & fecerant conventionem ut postquam lusissent rapinam exercerent in nundinis: quod & fecerunt; nam ignem miserunt in tribus locis in villa sub secreto, & quum flamma cœpit in altum ascendere, mercatores festinaverunt cum omni celeritate ignem extinguere, & fures medio tempore festinaverunt ex sua parte asportare meliora mercimonia quæ invenerant, & portaverunt ad sua hospitia. Et alii qui fuerunt de eorum consensu obviaverunt eis, ceperunt & per diversas vias abduxerunt quæ illi deportaverant. Et sic infra breve noctis spacium crevit flamma in tantum quod magnam partem villæ combussit; & hujus sceleris capitaneus auctor in domo fratrum prædicatorum quidam *Robertus Chaumberleyn* magni nominis homo armiger strenuus captus fuit, & ante mortem suam recognovit hujus sceleris veritatem plenaliter, set nunquam voluit complices suos revelare. Et cum ductus est ad suspendendum multum fuit pœnitens, & devote petebat veniam de mercatoribus qui insequebantur eum propter furtum factum; & prædictus fur habuit domos plures in prædicta villa, bonas, magnas & latas: & post mortem ejus invenerunt in prædictis domibus multas divitias, scilicet de auro & argento, & de preciosis mercimoniis, de prædictis nundinis furatis.

Eo quoque anno combusta sunt mercimonia apud sanctum *Botulphum* per filios *Belial* qui in diversis villæ locis ignem apposuerunt ut ipsi liberius residua possent Cistrens. lib.7.

Edward.I. Ca 38. possent spoliare. §. Dicebatur nempe quod tota pecunia *Angliæ* vix restauraret dampna ibidem facta; Currebant namque rivuli auri & argenti & metallorum fusilium usque in mare.

A. Dñi 1286. Anno gratiæ 1286. Reverendus in Christo pater dominus *Iohannes* Dei gratia *Cant.* archiep. ultima die mensis Aprilis indictione quarta decima pro tribunali sedens in ecclesia beatæ *Mariæ de arcubus Londoniæ*, assidentibus sibi venerabilibus patribus dominis *Olivero Lincolniensi, Godfrido Wygorniensi*, & *Ricardo Herfordensi* episc. præsentibus etiam officiali Curiæ *Cant.* & Cancellario Universitatis *Oxoniensis* cum v. archidiaconis Doctoribus in utroque jure, & aliis pluribus venerabilibus personis, & multitudine copiosa, infra scriptos errores quos de novo audierat in sua Provincia suscitatos tanquam hæreses declaravit & pronunciavit esse dampnatos in scriptis proferens sub hac forma. Istos Articulos infra scriptos inter hæreses dampnatas in se & suis similibus numerandas esse credimus, & hæreticos censemus pertinaces eorum & omnium & cujuslibet defensores. §. articulus 1. Quod corpus Christi mortuum nullam habuit formam substantialem eandem quam habuit vivum. §. Secundus articulus, Quod in morte fuit introducta nova forma substantialis, & nova species vel natura quamvis non nova assumptione vel unione verborum copulata, ex quo sequitur, quod filius Dei non fuerit homo set alterius speciei innominatæ. §. tertius, Quod per nullam formam vel naturam de novo introductam per mortem facta fuisset transubstantiacio panis virtute verborum sacramentalium, scilicet, *Hoc est corpus meum*, si in triduo mortis facta fuisset consecratio. §. quartus, Quod modo scilicet post resurrectionem Christi in virtute verborum sacramentalium convertitur totus panis in totum corpus Christi vivum, Ita quod materia panis convertitur in materiam corporis Christi, & forma panis convertitur in formam corporis, scilicet in id quod est anima intellectiva secundum quod corporis est & dat esse corporeum, & hoc virtute verborum sacramentalium. §. Quintus est, idemptitatem fuisse numeralem corporis Christi mortui cum ejus corpore vivo tantummodo propter idemptitatem materiæ divisionum interunitarum & habitudinis ipsarum ad animam intellectivam quæ immortalis est. Insuper esse idemptitatem numeralem corporis vivi & mortui ratione existentiæ utriusque in eadem hypostasi verbi. §. Sextus, Quod corpus cujuscunque Sancti vel hominis mortuum antequam sit per putredinem mutatum in auras vel elementa, non esse idem numero cum corpore ejus vivo, nisi secundum quid scilicet ratione materiæ communis, sicut sunt unum quæ invicem transmutantur ut caro & vermis, & ratione accidentis communis, scilicet quantitatis, simpliciter autem esse divisum corpus mortuum à vivo specie & numero. §. Septimus est, Quod qui vult ita docere non tenetur in talibus fidem adhibere auctoritati Papæ *Gregorii* vel *Augustini* & similium, aut cujuscumque magistri, set tantum Bibliæ & necessariæ rationi. §. Octavus est, Quod in homine est tantum una forma, scilicet anima rationalis, & nulla alia forma substantialis, ex qua opinione sequi videntur omnes hæreses supradictæ.

Eo anno modius frumenti ad iiij. d. fuit. Nocte sanctæ *Margaretæ* descendit tempestas imbrium, tonitrui & fulguris à retro seculis vix audita, concutiens sata & submergens ita ut *Londoniæ* modius tritici qui prius ad tres vendebatur denarios ex tunc paulatim usque ad duos solidos crevit, sicque per xl. ferme annos usque ad obitum regis *Edwardi* post Conquestum secundi extitit caristia bladi, Ita ut aliquotiens *Londoniæ* modius frumenti ad x. s. venderetur. Edward.I.

Leve precium frumenti incepit an. gratiæ M.CC.lxxxvij. caristia frumenti incepit anno sequenti. Leycestrensis. Cumque rex tot & tantas controversias in diversis plagis regni & dominii sui pacificasset, deduxit in memoriam de passagio in terram sanctam contra inimicos *Iesu Christi* quod ante à Papa & multis aliis catholicis propositum fuerat, & multum de illo in corde tractavit, set guerræ in *Gasconia* & *Wallia* multum exhauserant & devastaverant thesauros ejus; unde Papa *Celestinus* videns cruciosam voluntatem in tantum positam in sancto proposito salubris itineris, ad votum cruciatæ implendæ dedit ei unam decimam de tota ecclesia *Angliæ* per vij. annos, & Papa *Bonefacius* qui recenter venit post *Celestinum* dedit illi decimam iij. annorum. Et interim rex *Edwardus* de dicto itinere primo impeditus est per mortem *Alexandri* regis *Scotorum* qui moriebatur medio tempore sine hærede de corpore procreato, set rex *Edwardus* eo tempore maritavit tres filias suas, unam *Iohanni* Duci *Brabanciæ*, alteram *Gilberto de Clara* Comiti *Gloucestriæ*, tertiam Comiti de *Bares*. Eo itaque tempore moriebatur *Helianora* regina *Angliæ*, & humata honorifice apud *Westmonasterium*. An. Dñi 1287.

Iste *Alexander* ut dictum erat sicut equitavit una nocte in obscuro versus uxorem suam sacro quadragesimali tempore, cecidit de equo suo, & rumpebat collum suum, & mortuus est. Iste *Alexander* desponsaverat *Margaretam* filiam regis *Henrici* sororem regis *Edwardi* apud *Eboracum*, de qua genuit filium *Alexandrum* & unam filiam *Margaretam*. Iste filius in plena ætate mortuus est vivente patre suo. *Margareta* desponsata fuit regi *Norvegiæ*. Post hæc moriebatur regina *Scociæ* & rex accepit uxorem filiam Comitis *Flandriæ*, set nullam habuerunt prolem, & longo tempore regnaverunt in magna prosperitate. Cumque rex obisset, tractatum est cui jus regni incumberet, & pluribus visum, quod filia regis *Alexandri* nupta regi *Norvegiæ* propinquior esset regno hæreditario. Ob quam causam *Scoti* noluerunt attemptare materiam sine assensu regis *Angliæ*, & mandaverunt regi *Edwardo* in *Gasconiam* de eventu regis *Alexandri*, qui remandavit eis, ut tot eligerent gardianos regni qui custodirent statum coronæ usque ad adventum ejus; Quod & factum est, & missum erat *Norwegiam* pro filia *Alexandri* ad reditum regis *Edwardi* in *Scociam*, quasi suprema domina *Scociæ*. Cumque in mari navigasset quasi pro teneritudine cœpit ægrotare, & cum magna pœna ducta est in insulam de Orkeney, & ibi moriebatur, Et sic regnum *Scotiæ* multum turbulentum post mortem *Alexandri* & *Margaretæ* filiæ ejus, *David* frater ejus posuit clamium in regno *Scotiæ* qui fuit Comes *Huntyngdoniæ*, & quia cum esset hæres apparens magna rixa orta est inter ipsum & propinquos ejus quia noluerunt assensum præbere coronationi ejus. Contigit etiam quod iste *David* mortuus est, & habuit tres filias secundum seculi fastum altissime maritatas in *Scotia*, scilicet una *Baliolo*, altera *Brus*,

et

Edw. I. et tertia ad *Hastingis*. Et isti tres miserunt clamium in regno *Scotiæ* causa uxorum suarum, & magna discordia orta est inde inter eos, nam quilibet eorum voluit esse rex, et regnum non debuit dividi, unde multa homicidia et alia mala evenerunt medio tempore in regno *Scotiæ*, et nullus eorum voluit assensum præbere, super quo rex *Edwardus* pietate motus ordinavit Parliamentum suum apud *Northamptonam* anno regni sui vicesimo; Et ibi affuerunt illi tres clamatores regni petentes à rege judicium veritatis et æquitatis de regno cui deberetur dari, set rex noluit ferre decretum suum in causa prædicta, nisi prius facerent fidem stare judicio suo, et deinceps imperpetuum se obligarent decretum ejus non revocaturos; super quo xxiiij. de excellentioribus regni fecerunt unum obligatorium sigillis suis signatum, quod cuicunque jus regni per decretum *Edwardi* adjudicatum fuerit de tribus clamatoribus perpetua successione de rege *Angliæ* velut de suo supremo domino futuris temporibus inviolabiliter teneret; videlicet quatuor episcopi, Comites vij. Barones decem et plures alii de prænominatis regni; statimque rex pro certiori fide habenda fecit quærere et examinare omnes Cronicas in Abbathiis & cunctis locis regni per datam quindecim regum *Scotiæ* præcedentium; Et compertum est quod isti tres clamatores descenderunt de tribus sororibus, et *Johannes de Baliolo* venit de seniore earum, sicque *Edwardus* seisitus est in toto regno *Scociæ* ut Dominus supremus, et omnes proceres fecerunt ei fidelitatem et homagiū ut domino suo supremo et legio ad providendum eis regem de tribus qui meliorem justitiam haberet in illo casu, et ad refeoffandum electum in tota regalitate & dignitate in dominiis, libertatibus, consuetudinibus, juribus, usibus, possessionibus, & omnimodis causis & rebus in eodem statu quo steterunt quando seisina tradita fuit *Edwardo*, salva regi *Angliæ* superioritate & homagio de eo qui regnaturus est, & quod faciat reversionem infra ij. menses post diem quo justitia fuerit discisa, terminata & affirmata; & quod exitus regni medio tempore recepti sint salvo missi in custodia & bene custoditi per manum Camerarii *Scociæ* qui in præsenti est & per alium qui erit ei assignatus per regem *Angliæ*, sub eorum sigillis, salva rationabili sustentatione ministrorum & castellorum regni; Et processus iste missus fuit in *Anglia* in diversis locis, in testimonium futurorum si necesse fuerit. Tunc electi sunt triginta viri de discretioribus *Scotorum* & totidem de *Anglicis* qui melius sciebant jura & fuerunt jurati super sacramentis ecclesiæ & fide sua quam debuerunt regi *Angliæ*, & sub periculo vitæ & membrorum quod inquirerent per omnes vias rationis quis eorum trium haberet jus rectum ad regnum *Scotiæ*, postpositis pravo odio, amore, lucro auri & argenti, & quacumque favoris causa, & facerent veram inquisitionem et ostenderent veritatem. Et illi arbitratores diligenti inquisitione facta, elegerunt *Johannem de Baliolo* quia de seniore sorore natus est, statimque rex *Edwardus* acceptavit eum, & ductus est apud Schowe & missus super unum lapidem juxta magnum altare; Et hæc facta sunt post festum sancti *Andreæ*, & die sancti *Stephani* idem *Johannes* novus rex fecit homagium suum & cætera quæ facere debuit *Edwardo* regi *Angliæ* apud *Novum castrum super* Tyne anno gratiæ M.CC.xcij.

An. Dñi 1292.

Post obitum regis *Scociæ Alexandri* sine liberis decedentis mota est controversia quis ei succederet in regnum *Scotiæ*, at quia multi regnum illud ratione propinquitatis vendicabant, nec hoc posset sine præsentia capitalis Domini plene decidi, repertum est per scripta auctentica & antiqua, quod rex *Angliæ* sit capitalis Dominus *Scotiæ*, et debeat in tali casu cognoscere; & ut hoc futuræ constaret posteritati fecit rex *Edwardus* in isto anno omnia monasteria *Angliæ*, *Scotiæ* & *Walliæ* perscrutari ad dinoscendum quale jus in hac parte sibi posset competere, & repertum est in Cronicis *Mariani Scoti*, *Willielmi de Mannisbyri*, *Rogeri de Houdeyn*, *Henrici de Huntingdon*, *Radulfi de Diceto*, quod anno Domini nongentesimo decimo rex *Edwardus* senior subegit sibi reges *Scotorū* & *Cumbrorū*. Item ibidem, quod anno Domini DCCCC. xxj. prædictæ gentes elegerunt sibi *Edwardum* prædictum in Dominum & patronum. Item ibidem, quod anno Domini DCCCC. xxvj. rex *Angliæ Adelstanus* devicit regem *Scotiæ Constantinum*, & item sub se permisit regnare. Item *Edredus* frater *Adelstani* rex *Angliæ* devicit *Scotos* & *Northymbranos* qui se submiserunt ei, & fidelitatem juraverunt. Item ibidem, *Edgarus* rex *Angliæ* superavit *Kinadium* filium *Alphini* regem *Scotorum*, qui juravit ei fidelitatem. Item ibidem, rex *Angliæ* & *Daciæ Canutus* anno regni sui xvj. perdomuit *Malcolinum* regem *Scotorum*; & extunc factus est rex quatuor regnorum, scilicet *Angliæ*, *Scociæ*, *Daciæ*, & *Norvegiæ*. Item ibidem, sanctus *Edwardus* dedit regnum *Scotiæ Malcolino* filio regis *Cumbrorum* de se tenendum. Item *Willielmus Bastard* anno regni sui vj. vicit *Malcolinum* regem *Scotiæ*, & accepit ab eo sacramentum fidelitatis; Item *Willielmus Rufus* simile fecit quod pater suus fecerat erga *Malcolinum* regem *Scotiæ*, & contra duos filios *Malcolini* successive regnantes. Item *Alexander* successit fratri suo *Edgaro* in regnum *Scotiæ*, de consensu regis *Henrici* primi. Item *David* rex *Scotiæ* fecit homagium regi *Stephano*. Item *Willielmus* rex *Scotiæ* fecit homagium regi *Henrico* tertio filio regis *Henrici* secundi in coronatione sua, et iterum *Henrico* patri anno regni sui vicesimo, sicut patet in quadam conventione inter eos inde facta; Item dicit *Rogerus Houdeyn* quod *Willielmus* rex *Scotiæ* venit ad Dominum suum regem *Angliæ*, *Henricum* in *Normanniam*, et simile fecit regi *Ricardo* et eciam *Johanni* regi apud *Lincolniam*. Item in Cronicis sancti *Albani* reperitur quod *Alexander* rex *Scotiæ* apud *Eboracum* desponsavit *Margaretam* filiam regis *Henrici* anno regni sui xxxv. et fecit ei homagium. Et reperitur in cartis regum *Scotiæ*; Item reperitur in Bullis papalibus *Scotiæ* directis reges *Scotorum* excommunicatos fuisse quia noluerunt obedire Dominis suis *Anglorum* regibus.

Cistrensis l.7. c.39

Convenientibus igitur apud *Norram* in finibus *Anglorum* versus *Scotiam* rege *Angliæ* cum suis peritis, ac *Scotorum* valentioribus cum suis prudentioribus petivit rex *Angliæ* inprimis ut *Scoti* pacifice assentirent suæ ordinationi super regem *Scotiæ*, præsertim cum hoc sibi competeret ratione dominii sui capitalis. Responderunt, se ignorare quod talis superioritas regi *Angliæ* competeret, nec posse sine capite regi ad talia respondere, cui incumbit talem denunciationem audire; nec aliud responsum ad præsens

Edw. I.

sen; debere reddere propter juramentum excommunicatione vallatum quod post mortem regis *Alexandri* sibi invicem fecerunt, unde deliberatione librata fecit rex *Edwardus* literas suas *Scotis* patentes quibus recognovit adventum *Scotorum* in *Angliam* citra aquam de **Twede** non debere alias illis vergere in præjudicium iterum veniendi in *Angliam*. Post hæc majores *Scotiæ* et *Angliæ* qui vendicabant jus successionis in regnum *Scotiæ*, per literas suas patētes recognoverūt se velle sponte recipere justitiam coram dicto rege *Edwardo* tanquam coram capitali domino, et firmum tenere quicquid ipse decreverit in præmissis. Verum quia, ut peritis tunc videbatur, rex *Edwardus* non poterat jus successionis in regnum illud cuiquam tribuere nisi ipse jus et possessionem prius in regnum *Scotiæ* haberet, Iccirco facta *Scotis* securitate ex parte regis *Angliæ* de restituendo regno infra duos menses illi cui de jure hoc competeret sub pœna centum mille librarum sterlingorum *Romæ* in subsidium terræ sanctæ solvendorum, ac etiam sub pœna excommunicationis et interdicti in regis personam & regnum *Angliæ* si non restitueret fulminandorum, *Scoti* per cartas suas tradiderunt regi *Edwardo* regnum *Scotiæ* cum castellis, juribus et consuetudinibus, posueruntque custodes qui medio tempore exitus et aproviamenta terræ ad opus illorum quorum interesat custodirent. Quo facto, rex *Edwardus* post longas disceptationes vendicantium illud regnum, discussis juribus, prætulit *Iohannem* de *Baliol* qui recognovit regem *Angliæ* fore *Scotiæ* capitalem dominum, fecitque ei homagium et fidelitatem juravit.

Cap.

Hoc anno obiit frater *Johannes de Peccham* archiepiscopus *Cantuariensis*. Nunc eodem quoque anno *Madocus* filius *Morgani* suscitat guerram in *Wallia* die sancti *Michaelis*. Iccirco rex *Edwardus* veniens *Cestriam* circa festum sancti *Nicholai* cepit insulam **Anglesevam**, ædificavitque de novo urbem et castrum de *Bello marisco*. Quo in tempore succisa sunt nemora in *Wallia* quæ in tempore bellico præstabant indigenis latibula, firmataque sunt castra circa loca maritima, et cito post hæc captus est *Madocus* prædictus et *Londonias* adductus, à quo tempore guerræ in *Wallia* quieverunt. *Wallenses* pene *Anglorum* more victitant, thesaurum congregant, rerum dampna formidant. Hoc in tempore fecit rex *Edwardus* omnia monasteria *Angliæ* scrutari, ac pecuniam inventam *Londonias* afferri, fecit quoque lanas et coria arestari et subsecuta est magna caristia bladi et vini.

Leycestrensis.

Omnes *Wallenses* unanimi assensu surrexerunt contra regem *Edwardum* in festo sancti *Michaelis*, unde rex *Edwardus* cum *Edmundo* Comite *Cornubiæ* fratre suo et *Henrico de Lacy* Comite *Lincolniæ* quos rex fecerat redire ob illam causam quum debuerant transisse in *Vasconiam* pro discordia ibidem mota per regem *Franciæ*, sicut infra patebit, et rex cum illis festinavit cum magna potentia. Et Comes *Lincolniensis* festinavit se ante regem ad castrum suum de **Rynebeth** ad salvandum castellum suum, set *Wallenses* suæ gentes propriæ obviaverunt ei, et multos de suis viris occiderunt et tandem vicerunt et in fugam reliquos compulerunt. Rex cum paucis gentibus transivit aquam de **Conetway** et fuit in castello suo, set propter undas maris exercitus ejus non potuit festinanter sequi eum et impediuntur sic quod non possent venire ad eum. *Wallenses* eventum videntes, obsiderunt regem in castro suo, et nunquam in tota vita sua fuerat in tanta egestate quia non habuit nisi aquam cum melle mixtam. Nam *Wallenses* ceperant omnia victualia ejus, et occiderant gentes ejus. Et rex habuit paucum de vino quasi vix unam lagenam, et fecit miscere in aqua et dare omnibus qui cum illo fuerunt, et dixit, In necessitate omnia esse communia, et omnes habebimus unam diætam donec Deus melius nobis succurrat. Post hæc venit exercitus ejus et *Wallenses* in tantum fatigaverunt et fugaverunt quod se plenarie reddiderunt ad gratiam regis *Edwardi*: *Madocus* receptus fuit ad pacem, sic tamen quod persequeretur *Morganum* et caperet, et sic evenit, nam captus fuit et ductus *Londonias* et decollatus; statimque rex cepit hostiagios de omnibus magnatibus *Walliæ*, et fuerunt missi in diversas partes regni, et sic finivit guerra *Walliæ*, et pax succrevit.

Edwar. I.

Cistrensis lib. 7. c. 40.

Bonefacius viij. post *Celestinum* quintum sedit Papa annis xj. Hic pontificatus sui anno quinto qui *Jubileus* erat uberes indulgentias limina Apostolorum visitantibus concessit, sextum librum Decretalium edidit; In quo multa dubia decidit, nonnullas extravagantes constitutiones *Honorii*, *Adriani*, *Innocentii*, *Clementis* et aliorum incorporavit, reprobanda resecavit, de quo prædecessor suus *Celestinus* vir vitæ anacoriticæ eo quod eum ad cedendum papatui subdole induxisset, prophetavit in hunc modum, prout fertur, Ascendisti ut vulpes, regnabis ut Leo, morieris ut canis. Et sane contigit; Nam ipsum Papam ut papatui cederet et ut Papa quilibet cedere posset constitutionem edere fecit, quam quidem postmodum ipsemet, Papa effectus, renovavit; Deinde rigide regens generosos quosdam de *Columpna* Cardinales deponens, regi *Francorum* in multis non solum obstitit, set eum totis nisibus deponere insudavit. Igitur senescallus *Franciæ Willielmus* de *Longareto* vir quidem in agibilibus admodum circumspectus, & fratres de *Columpna* prædicti fœderatis viribus *Bonefacium* Papam comprehenderunt, in equum effrenem versa facie ad caudam sine freno posuerunt, quem sic discurrere usque ad novissimum halitum fecerunt, ac fame necaverunt.

Leycestrensis. An. Dñi 1220.

NEmpe *Scoti* homines inquieti, leves & instabiles sub anno Domini 1220. prox. sequenti anno congem *Angliæ* rebellare cœperunt, credentes excutere jugum servitutis debitæ. Inprimis suo regi simplici suggesserunt occasione expensarum alleviandarum ut omnes *Anglicos* suos, quos sumptuosissime in curia sua retinuerat, à curia sua removeret, Et quidem hoc ne seditio eorum per *Anglicos* in primo suo fomite panderetur. Interim dum rex *Edwardus* ad regem *Scotorum* literas dirigeret ut in guerram suam contra regem *Franciæ* robur exercitus in parte mitteretur, excusatoria impotentiæ & responsio brevis datur. Multiplicantur iterum preces & præcepta, & non tantum ad regem, immo et ad magnates terræ, & semper responsiones frivolæ quærebantur, eo quod conjurationes eorum validæ nondum complerentur ad votum. Tenuerant enim Parliamentum suum apud **Scone**, in quo ad modum *Franciæ* xij. pares ordinaverunt, iiij. scilicet episcopos, iiij. Comites et iiij. Barones, quorum consilio & ordinatione extunc tota *Scotia* regeretur.

Edward.I. tur. Nuncios etiam in compositione sequenti nominatos ordinaverunt, mandantes ut cum omni festinatione ad regem *Franciæ* properarent, fœdusque inirent cum eo meliori modo quo possent. Quod & ipsi fecerunt in hunc modum. Tenores procuratoriarum literarum tales sunt.

Excellentissimo Principi Domino suo & amico Domino Philippo *Dei gratia regi* Franciæ *illustri*, Johannes *eadem gratia* Scotorum *rex, salutem in Domino. Noverit vestra celsitudo quod nos fecimus, constituimus, & ordinavimus per præsentes dilectos & fideles nostros venerabiles patres* Willielmum *sancti* Andreæ *&* Mathæum Dunkeldensem *episcopos, &* Johannem de Soules, *&* Ingramum de Umframvile, *milites & attornatos, Nuncios & Procuratores nostros speciales ad tractandum vobiscum si placet super sponsalibus matrimonii contrahendis cum serenissima domicella nepte vestra seu consanguinea, &* Edwardo *primogenito meo & hærede; dantes eis generalem & liberalem potestatem ac plenarium, & mandatum speciale sponsalia & matrimonium prædicta contrahendi, faciendi, & perficiendi quatinus jura & contractus hujusmodi sponsalia & matrimonium inter absentes contrahi permittunt & perfici per Procuratores seu Nuncios ad hoc specialiter constitutos, Et omnia & singula faciendi quæ ad dictos contractus vel conditiones seu compositionem pertinent vel quocumque modo poterunt pertinere, & sine quibus dicti contractus sive conventiones rite nequiverunt expediri; Ratum & firmum, &c. Dat. apud* Strevelyn *iij. non. Iulii anno Domini M.CC.xcv.*

An. Dñi 1295.

Universis, &c. Johannes *Dei gratia, &c. Noverit universitas vestra quod nos liberam & plenariam potestatem obligandi nos & filium nostrum & ipsos incolas regni nostri* Scociæ *ac jurandi in animam nostram, filii nostri, & regni nostri incolarum, necnon omnia & singula faciendi & perficiendi &c. Dat. die & loco quo supra.*

Philippus *Dei gratia* Francorum *Rex universis &c. Inter alia per quæ regnantium & regnorum exaltatio procuratur, adquiritur pacis & tranquillæ quietis amenitas, ac felici & prospero statui consulitur subditorum, illud videtur attenta consideratione præcipuum, ut inter Reges & regna solida caritatis veritas & fidelis amicitiæ fœdera nutriantur, sicque Reges & Principes ad probandas & domandas injurias & insolentias perversorum, ac reprimendas impugnationes hostiles sibi invicem pro zelo justiciæ affectuose assistunt & exhibent cum causa amicabiliora charitatis: Ita quod alter alteri assistat in prosperis & non deficiat in adversis, ut saltem oportuno defensionis remedio pacem odientium repressis salubriter injuriosis impulsibus pacis optatæ dulcedo proveniat: In cujus plenitudinem devoti pacis filii pacis auctori eo devotius quo tranquillius famulentur. Sane inclitus* Johannes *rex* Scociæ *illustris specialis amicus noster præmissas utilitates & commoda prudenter attendens, venerabiles patres* Willielmum *sancti* Andreæ *&* Mathæum Dunkeldensem *episcopos, ac* Johannem de Soules *&* Ingramum de Umframvile *milites, Nuncios Procuratores suos ad hoc specialiter constitutos prout in quibusdam procuratoriis literis inde confectis ipsius regis sigillo communitis quarum tenores de verbo ad verbum inferius sunt conscripti, ad nos pro contrahendis confœderationibus & amicitiæ fœderibus pro futuris specialiter destinavit: Nos itaque ipsius regis votis laudabilibus in hac parte grato concurrentes animo, ut hujusmodi confœderationis affinitas & amicitiæ fructuosæ contractus eo ferventius vigeat stabiliusque duret, quo melioribus confirmatus auspiciis nexusque constrictus fuerit fortior, Actum, conventum & concordatum inter nos de voluntate & assensu carissimi germani nostri & fidelis* Caroli Valesiæ, *&* Andegaviæ *Comitis & Procuratores prædictos procuratorio nomine dicti Regis* Johannis, *quod inter* Edwardum *primogenitum filium Regis* Scociæ *futurum Regem* Scociæ *& qui per Conventionem expressam habitam cum Procuratoribus prædictis successurus eidem Regi in Regno* Scociæ *& aliis terris suis, & primogenitam filiam germani nostri prædicti matrimonium contrahatur, Cui Regi nomine dicti filii sui promittimus Nos successores nostros futuros dare in matrimonium cum prædicta filia xxv. millia* Turnorum *parvorum in pecunia numerata, Idemque rex prædictæ filiæ M.D.li. sterlingorum annui redditus in dotalicium seu dotationem propter nuptias dare & assignare tenebitur: De quibus M.D.li. annui redditus cum jurisdictionibus in terris & institutis omnimodis ad coronam regiam nunc spectantibus in locis infrascriptis, videlicet in* Baliolo, Dampitra, *de* Holcote, *de* Horney *in regno* Franciæ, *necnon de* Lanark, *de* Kidion, *de* Maldesley, *de* Conygham, *de* Hadygton, *& in castro de* Dunde *in regno* Scociæ *cum pertinenciis locorum ipsorum, dictam summam M.D.li. sterlingorum annui valoris excedant, Illud quod superhabundabit ultra summam eandem præfato Regi* Scociæ *remanebit, Et si quid de eadem summa deerit, idem dominus Rex de aliis redditibus suis in regno* Scociæ *constitutis integre supplere teneatur, vel easdem mille si maluerimus nunc residuas vel D.li. sic percipiendas in* Burcis *& cæteris locis annuatim ad duos anni terminos. Ipsamque bene assecurabit de dotalicio antedicto habendo & percipiendo ab eo post matrimonium contractum & mortem dicti filii quam diu vitam duxerit in humanis. Quod si dicti futuri conjuges à dicto Rege velint fortasse discedere, dicto dotalitio in vita eciam Regis ejusdem liberrime perfruantur; Et si successu temporis prædictus rex ad sancta vota transire voluerit, nostrum super hoc consilium requirere vel communicare debebit; Idem quoque Rex more justi Principis tum ex fervore justiciæ tum eciam ex zelo dilectionis internæ quam ad nos, domum nostram, solium & incolas regni nostri habere dinoscitur, molestias ferens, graves injurias, enormes excessus, impugnationes hostiles & aggressiones, cujusmodi rex* Angliæ *violato fidelitatis debito quo nobis tenebatur astrictus, in nos, fideles subditos nostros tam per terram quam per mare multipharie multisque modis ostendisse dinoscitur & ostendere continue satagit & conatur, Ac propterea ut & nos & successores nostros sibi & suis strictius mutui amoris alliget affectibus, ad repressionem salubrem injuriarum, impugnationum & aggressionum hujusmodi nobis efficaciter & potenter assistere gratuita amabrevitate disponens dominus commisit Procuratoribus, ipsique Procuratores nomine ejusdem Regis ac pro eo nobis promiserunt expresse, quod idem Rex* Scociæ *in prædicta guerra quam contra dictum Regem* Angliæ *fautores & confœderatores tam Regem* Alemaniæ *quam alios quoscumque gubernatores*

Edw.I.

bernatores ejus habemus, nobis & successoribus nostris si ad eos guerra hujusmodi prorogetur, totis viribus suis & regni sui tam per terram quam per mare in Anglia *publice & potenter assistent, & præstabunt consilium & auxilium oportunum; Et ut præfati Regis* Angliæ *injuriosi conatus eo commodius reprimantur, idemque Rex à perversis suæ hostilitatis incursibus eo citius resilire cogatur quo magis fuerit aliis occupatus, dictus Rex* Scociæ *ipsi Regi* Angliæ *guerram propriis sumptibus & expensis toto posse quociens fuerit oportunum & incolarum & regni sui, nobis inceptam guerram prosequentibus ac manutenentibus, movere ac continuare curabit: Promiserunt insuper Procuratores præfati procuratorio nomine præfati Regis* Scociæ, *eundem Regem curaturum & effecturum, quod tam Prælati quatenus eis de jure licebit, quam Comites, Barones & alii Nobiles, necnon & universitates ac communitates villarum regni* Scociæ *erga nos & successores nostros in prædicta guerra pari modo in omnibus sicut dictum est superius se habebunt, dictoque Regi* Angliæ *simili modo totis viribus suis guerram facient, sicut superius est expressum; quodque tam Prælati quam Comites, Barones, & alii Nobiles, necnon universitates communitatesque nobilitates dicti regni* Scociæ *super hoc nobis suas patentes literas suis munitas sigillis quam citius poterit fieri destinabunt. Conventum fuit siquidem inter nos & ipsos Procuratores nomine quo supra, quod si prælibatum regem* Angliæ *coadunatis viribus suis regnum* Scociæ *per se vel per alium invadere contigerit post guerram ad requisitionem nostram per dictum regem* Scociæ *cœptam vel post confederationem præsentem vel affinitatem inter nos initam occasione earundem, Nos, dummodo ex parte ipsius Regis* Scociæ *super hoc congruo tempore fuerimus præmuniti, sibi subsidium faciemus, ipsum regem* Angliæ *per partes alias occupando ut sic ab incepta invasione prædicta ad alia distrahatur, vel ei in* Scociam *conveniens adjutorium sumptibus nostris quousque in* Scociam *venerit transmittendo. Si vero prænominatus Rex* Angliæ *terram* Angliæ *personaliter forte exierit, vel terram ipsam notabili peditum vel equitum armatorum, guerra inter ipsum & nos durante, numero vacuaverit, promiserunt Procuratores prædicti procuratorio nomine supradicto, quod præcipue in hac causa dictus* Scociæ *Rex cum toto posse suo terram* Angliæ *quanto latius sive profundius poterit intrare curabit, faciendo guerram bellumque campestre, obsidendo, vastando, ac Regem* Angliæ *& terram ejus prædictis modis omnibus suis ut supradicitur sumptibus impugnando. Actum præterea est & expresse conventum inter Nos & Procuratores prædictos nomine quo supra, quod nos de guerra quam præfatus* Scotorum *Rex & successores ejusdem contra præfatum* Angliæ *regem pro nobis facient postquam guerram ipsam ad requisitionem nostram fecerint, vel si occasione initæ affinitatis vel confederationis idem* Scociæ *Rex guerram fecerit supradictam vel Rex* Angliæ *contra ipsum occasione aliquorum ex præmissis, nec eciam de prædicta guerra nostra componere aut pacem inire nequibimus vel treugam sine ipsis in pace seu treuga quam de dictis omnibus guerris faciemus inclusis, nec ipsi similiter pacem vel treugam de omnibus guerris supradictis facere poterunt sine nobis. Pro quibus omnibus & singulis suprascriptis tenendis, adimplendis & inviolabiliter observandis obligamus dicto* Scotorum *Regi & successoribus suis nos hæredes & successores nostros & omnia nostra & nostrorum bona mobilia & immobilia ubicumque existentia præsentia & futura. Tractatus autem, pactiones & conventiones ac omnia & singula supradicta dictus Rex* Scociæ *ratificare & approbare tenetur ac suo nomine innovare, ac super ratificatione & approbatione & innovatione prædictis suas patentes nobis literas suo sigillo munitas quam citius fieri poterit destinare.*

Edw.I.

Universis &c. Carolus *Regis* Franciæ *filius,* Valesiæ *de* Lentona, Karnon *&* Andegavia *Comes, salutem. Noverit universitas vestra &c. Nos tractatus & conventiones prædictos sub modis & conventionibus supradictis gratos & ratos habentes eos laudamus, volumus & approbamus, expresse promittentes nos &c.* Inito itaque fœdere cum rege *Franciæ* & satis inde nimis elati, mox erexerunt cornua & ad pugnam se paraverunt. Convenientes statuerunt ex edicto quod omnes & singuli qui terras, possessiones seu redditus aliquos in regno *Scociæ* tenuerunt, sub forisfactura eorum venirent præparati.

Johannes de *Baliolo Scociæ* rex nuper creatus, consilio quorundam de *Scocia* ac potissime abbatis de *Menrose* contra fidem adversus regem *Angliæ* surrexit, set captus est & exhæredatus. Circa festum translationis sancti *Thomæ* misit papa *Bonefacius* nuncios ad regem *Angliæ* ut liberaret illi *Johannem Baliol* quondam regem *Scociæ*, & ille ipsum conservaret ab omnibus periculis quæ evenire possent; Et rex dimisit eum, & primo in *Franciam* & sic ad terras suas. Unde & anno sequenti quidam *Willielmus Waleys* natione *Scotus* contra regem *Edwardum* guerram instauravit, set secundo post hæc anno profugatus est. Rex *Edwardus* occidit lx. milia *Scotorum* apud **Fontthchirche** in festo beatæ *Mariæ Magdalenæ*; Verumtamen *Scoti* invalescentes paulatim per xxx. annos usque ad tempora Regis *Edwardi* post conquestum tercii *Anglos* & *Anglorum* vicinia loca sæpius proluerunt: Quod quidem infortunium dolo & effeminationi *Anglorum* multi deputarunt. Nonnulli vero vindiciei dextræ Dei hoc asscripserunt juxta prophetiam illam quæ tempore Regis *Egelredi* prædixit, *gentem* Anglorum *per* Dacos, Francos *&* Scotos *fore exterminandam*, sicut supra tactum est in fine primi libri, in hunc modum; *Quidam sanctus anachorita tempore Regis* Egelredi *prophetavit in hunc modum dicens,* Angli *quia proditioni, ebrietati & negligentiæ domus Dei deditisunt, primo per* Danos, *deinde per* Normannos, *tertio per* Scotos *quos vilissimos reputant erunt conterendi; Adeo quod tunc varium erat seculum, ut varietas mentium multimoda vestium variatione designetur.* Hæc ibi. — *Cistrensis.*

Cumque rex *Edwardus* ita esset ex omni parte occupatus in guerra, *Scoti* proponunt se liberare de subjectione Regis *Edwardi*; Et primo tenuerunt Parliamentum apud *Scone*, & ordinaverunt xij Pares ad modum *Francorum*, scilicet iv. Episcopos, iv. Comites, & iv. Barones, ita quod nullum arduum negotium sit factum sine eorum consensu; fecerunt eciam sibi sigillum commune. Deinde mandant certos nuncios cum literis procuratoriis sigillatis cum sigillo regis & totius communitatis *Scotorum* ad regem *Franciæ Philippum, pro affinitate facienda in-* — *Leycestrensis.*

ter eos contra Regem Angliæ *per viam maritagii inter* Edwardum *filium* Johannis *Regis* Scociæ *& heredem, &* Johannem *filiam* Caroli de Waleys *fratrem* Philippi *Regis* Franciæ. *Pro qua copulatione* Franci *promiserunt dare Regi* Scociæ *viginti quinque millia librarum de parvis* Turonensibus, *Ita tamen quod ipsa esset dotata statim post conjugationem in mille quingentis libris annui redditus de* Baliol *& de terris* Scociæ *quæ non sunt pertinentes ad coronam, tenendis ad totam vitam dictæ* Johannæ; *Et quod Rex* Scociæ *non iret terram sanctam sine consilio Regis* Franciæ, *& quod teneret cum* Francis *& eos foveret in omnibus finibus & marchia sua cum omni potentia sua*; *Et si rex* Angliæ *bellum vel guerram moveret contra regem* Scociæ, *rex* Franciæ *surgeret cum eo contra ipsum & omnes alios, cum omni potentia sua intraret in* Angliam *facere malum quod posset. Et quod non concordaret cum rege* Angliæ *aut* Almaniæ *nec altero eorum ex sua parte de pace vel treuga absque consilio, & assensu alterius.* Nam rex *Almaniæ* receperat de rege *Angliæ* lx. mille libras sterlingorum ire cum eo in *Gasconiam* & tantum in perditione, sicut infra patet; nam rex *Edwardus* impeditus fuit per guerram *Walliæ*. Deinde *Scoti* miserunt ad Curiam *Romanam* pro absolutione habenda de juramento suo præstito regi *Angliæ*, & de homagio suo illi facto. Et per falsam suggestionem factam *Celestino* Papæ sunt absoluti per bullam papalem.

An. Dñi 1296. Anno gratiæ M.CC.xcvj. reddiderunt homagium suum regi *Angliæ* per certos Nuncios habentes ad hoc literas procuratorias & despectuose hoc fecerunt.

« Magnifico Principi *Edwardo* Dei gratia Regi *Angliæ*, *Johannes* eadem gratia *Scociæ* rex. Cum vos ac alii de regno vestro vobis non ignorantibus vel causam ignorantiæ non habentibus, per violentam potentiam vestram nobis & regni nostri incolis graves & intollerabiles injurias, contemptus et gravamina, necnon & dampna enormia contra nos & regni nostri libertates ac contra Deum & justiciam notorie & frequenter intuleritis, nos extra regnum nostrum ad levem cujusque suggestionem pro libito voluntatis vestræ citando & indebite vexando, Castra nostra, terras & possessiones nostras & nostrorum infra regnum nostrum injuste & sine nostris demeritis occupando, bona nostra ac subditorum nostrorum tam per terram quam per mare rapiendo & infra regnum vestrum receptando, Mercatores & alios regni nostri incolas occidendo, hominesque nostros de regno nostro in regnum vestrum abducendo, ipsosque ibidem detinendo & incarcerando; super quibus reformandis nuncios nostros vobis sæpe transmisimus; Quæque non solum remanent adhuc incorrecta, verumeciam de die in diem per vos & vestros prioribus deteriora accumulantur, vos namque jam cum innumerabili armatorum multitudine exercitu vestro publice convocato ad exhæredandum nos & regni nostri incolas ad fines regni nostri hostiliter accessistis, & ultra progredientes strages & incendia insultus & invasiones violentas tam per terram quam per mare commisistis inhumane: Nos dictas injurias, contemptus & gravamina, necnon & hostiles impugnationes ulterius sustinere non valentes, nec in fidelitatem & homagium licet per violentam inpressionem vestram extorta manendo, contra vos ad defensionem nostram & regni nostri ut juramento sumus astricti, nos volentes erigere, fidelitatem & homagium vobis facta tam à nobis quam ab aliis quibuscumque nostris incolis & fidelibus nostris ratione terrarum quas in regno vestro de vobis tenebant, ac ratione menagii seu retentionis vestræ, nomine nostro & eorum omnium & singulorum vobis reddimus per præsentes. Et fuit litera ista sine data. Recepitque rex homagium resignatum, & præcepit ut inrotularetur in rotulis Cancellariæ suæ ad perpetuam rei gestæ memoriam. Et statim mandaverunt quod omnes *Anglici* qui habebant terras & possessiones in *Scocia*, sub pœna vitæ & membri sine dilatione exirent à finibus eorum aut venissent cum omni robore suo quo possent ad defendendum regnum *Scociæ* contra *Anglicos*, Et terræ eorum qui non venerant cum *Scotis* datæ sunt aliis de regno. Dominus *Robertus Bruse*, qui postea vendicavit regnum *Scociæ*, non venit ad diem eorum, unde terræ ejus scilicet villa de *Anande* & aliæ datæ sunt domino *Johanni Comyn de Longmahan* ad defendendum contra *Anglos*, qui cepit omnes decimas de patria, instauravit castrum de bonis alienis. Tunc rex *Edwardus* mandavit regi *Scociæ* quod veniret ad eum cum fortitudine gentium sicut ei promiserat & sicut tenebatur per juramentum suum; Ad hæc *Scoti* responderunt sub una voce, quod nec illi nec eorum rex tenebantur in aliquo ad jussa ejus ei obedire, quia fuerunt absoluti per papam *Celestinum* de juramento suo & de omni subjectione quam per oppressionem extorserat ab eis. Et cum rex vidisset se taliter deceptum, mandavit eis, *ut eicerent inimicos suos* Francos *&* Flandros *de terra sua, quod si nollent set stare in fidelitate sua, quod retradant ei tria castella sua, scilicet* Berwik, Rokysborg, Ednysborg, *dum guerra duraret inter ipsum & regem* Franciæ. Et hoc quoque noluerunt concedere. Ad primum articulum sic responderunt. *Terra nostra libera est & de omni servicio quieta, non habemus quid facere cum rege* Angliæ *nec in aliquo tenemur ei, Nos volumus esse cum* Francis *& aliis qui sunt in terra nostra quos mercatores tenemus & recipimus de quacumque patria fuerint.* Iterum rex *Edwardus* mandavit *Johanni Baliol* regi *Scociæ* quod veniat ad eum tanquam dominum suum legium stare judicio & justiciæ pro delictis illi factis & gentibus suis contra fidelitatem illi factam & legiamentum suum sub pœna forisfacturæ quicquid posset forisfacere. *Iohannes Balliol* omnino mandata recusavit. Eodem tempore venerunt *Anglici* mercatores in portum de *Berewyk*, venerunt *Scoti* & plures occiderunt, & bona rapuerunt. Tunc mandavit *Edwardus* regi *Scociæ* ut veniret ad *Novum Castrum* super *Tynam* ad respondendum de ista felonia & aliis; Set noluit venire. *Edwardus* venit in marchiam cum quatuor mille gentibus armatis & xxx. mille pedestribus electis. Et episcopus *Dunolmensis* cum quingentis armatis & mille pedestribus & populo grandi de *Wallensibus* & *Hyberniensibus* qui venerant ad Regem.

Dum rex in confinio remaneret dominus *Robertus de Ros* dominus Castri de *Werk* alectus amore cujusdam mulieris de genere *Scotorum* quam uxorem habere cupivit, quadam die procuravit *Willielmum* fratrem suum ad partem *Scotorum*, dicens se confederatum cum eis, At ille renuit, dicens, Tace frater

frater si hæc feceris in obprobrium eris cunctis nationibus & cognationi tuæ in scandalum. At ipse eadem nocte latenter recessit. Mane facto ipse *Willielmus* significavit regi *Edwardo* hæc; rogans auxilium sibi mitti, ne forte *Scoti* venientes violenter castrum ab eo abriperent. Mox rex misit millenarium militem cum mille viris, & centenarium. Cum in nocte sequenti in villa de *Prestefen* pernoctarent nichil mali suspicantes, ecce seductor ille *Robertus Ros* venit cum populo *Scotorum* qui erant in præsidio castri de *Rokisborg*, latenter veniens totam villam clandestine circumduxit; dederantque signum inter se ut sic suos mutuo cognoscerent in congressu cum *Anglicis*, ut *Scotus* diceret *Anglice* **tabart**, alter responderet, **surcote**, & è converso Et sic qui non responderent, pro certo haberentur *Anglici*, & morte plectendi. Et circumdata villa statim ignem apposuerunt, conclamantes in mortem *Anglorum*. *Anglici* vero stupefacti & nescientes qua parte se diverterent, mutuo se cædebant, & abinvicem corruerunt. Centenarius *Clifflandiæ* cum multos se defendendo peremisset, tandem ipse corruit; millenarius vero amissis equis & armis cum difficultate evasit. Multi enim *Anglici* ex frequentatione inita signum cognoverunt, et illud frequentantes salvati sunt fugientes per campos, et multi capti ducti sunt captivi ad castrum de *Rokesburgh*, quorum quidam gladio, quidam vero fame in carcere perierunt. Residui quidem pauci post captam urbem de **Berwyk** à rege *Edwardo* ad preces cujusdam bonæ dominæ quæ cum *Scotis* in eodem castro fuerat, liberati sunt; set tamen ita nudi sicut egressi sunt de utero matris. Cum rex *Edwardus* ista audisset, benedixit Deum, Benedictus sit Deus altissimus qui usque in præsens manus nostras conservavit innoxias. Et ex quo jam inceperunt sic & regnum nostrum hostiliter ingressi sunt, nos auctore Domino factum complebimus, & in eorum capita retorquendo consimilia faciemus; set quia erat proximum Pascha noluit fines suos egredi, donec peracta solempnitate Paschali. Mense Aprilis *Scotorum* exercitus copiosus à castro de **Gedworthe** veniens sexto idus Aprilis ingressi sunt fines *Northumbriæ* in valle de **Reede**, obsidentes castellum de **Hyrbotyl** per duos dies; set cum proficere se non viderent, immo perdidissent aliquos de suis, digressi sunt inde vastantes & concremantes ex orientali parte de **Tyne**, **Coccdale**, **Redesdale**, & *Northumbriam* cum **Corbrig** usque **Exteldesham**, ibique fugientibus canonicis hospitati sunt uno die. Mane autem facto cum jam monasterium illud omnibus quasi bonis spoliassent, apposuerunt & ignem & monasterium cum tota villa combusserunt. Obliti namque sunt memoriam reverendi ejusdem domus & quondam totius *Scotiæ* S. *Andreæ* apostoli, parvipendentes illum quem patronum regni *Scotiæ* antiquitus nominare solebant & in auxilium invocare. Inde vero vertentes, domum sanctarum monialium de **Lameslaye** cum cæteris adjacentibus in patria incendio horribili concremarunt; in fine illius diei Jovis pernoctantes apud **Lanercost**. Cumque eorum fuit voluntas ulterius procedere, noluit ipse Deus & ideo impediti sunt. Affuit enim nuncius ex suis qui diceret, quod exercitus regis *Angliæ* veniens in proximo assisteret; attoniti vero & stupefacti in hoc, cum quasdam domos ejusdem monasterii tamen non ecclesiam incen-

dissent, summo mane diei Veneris per medium forestæ *Nicholai* cum magna præda reversi sunt. Peracta solempnitate Paschali mox exercitu præparato rex *Edwardus* divertit ad castrum de **Werk**; ipse vero *Robertus Ros* qui se futurum magnum credebat, post optentam victoriam de regno *Scotiæ* à rege *Edwardo*, à facie regis fugiens, tanquam vagus & profugus aliquantisper latitavit, & in paupertatis miseria periens defunctus est. Die mercurii in ebdomada Paschali peracta solempnitate Paschali anno scilicet Gratiæ incipiente M.CC.xcvj. rex *Edwardus* movebat se cum exercitu suo, & ingressus est terram *Scotiæ*, aquam quæ vocatur *Tweda* transeundo, & aqua nimium inundante quasi miraculose contigit quod non periit nisi unus puer ex omni populo. Interim cives combusserunt iij. naves bellicas regis, insultum facientes ad murum; quod rex videns, fecit insultum magnum & die Veneris cepit villam de **Berwyk**, & castrum redditum erat ei per fortitudinem per dominum *Symonem Frysel* & dominum *Willielmum Douglas*, & fuerunt ibi occisi de *Scotis* xvij. m^l^. iiij^c^. vij^em^. Rex *Edwardus* morabatur ibidem usque in diem Veneris proximum post festum sancti *Marci* quo se movebat ad **Goldyngham** ad succurrendum homines suos qui fuerunt apud **Dunbarre** oppressi, scilicet Comes de *Warenna*, Comes de **Warwyk**, Comes *Patrik*, *Hugo Spenser*, *Nicholaus Dandeleye*, *Henricus Percy*, *Robertus Clyfforde*, & multi alii Baronetti & multi milites. Sabbato sequenti mittit rex apud **Dunbarre** ad succurrendum gentes suas quæ ibi fuerunt; set Deo dante gentes nostræ vicerant *Scotos* antequam ibi venerat, & in fugam verterunt: in qua fuga *Scoti* perdiderunt x. milia liij. personas; & fecit rex munire **Berwyk** de muro & fossa. Nostræ gentes obsederunt castrum de **Dunbarre**, ubi venit *Johannes Baliol* cum exercitu suo, & nostri obviaverunt eis, & interfecerunt de *Scotis* xxij. mille. Nam non erat inter eos nullus valens nisi dominus *Patricius de Graham* qui ibi occisus est. Illi de castello videntes victoriam, se reddiderunt & castellum *Anglicis*, & obligaverunt se regi *Edwardo*, corpora, terras, & catalla. Et erant capti in castello iij. Comites, scilicet *Willielmus* Comes *Ros*, *Alexander* Comes de *Menteth*, *Iohannes* Comes de *Assell*, *Iohannes* filius ejus, *Iohannes Comyn de Badenhauth*, *Ricardus Wyard*, *Willielmus Seinclere*, vij. Barones, xxxj. armigeri, centum milites, ij. clerici, vij. *Picardi*, et omnes fuerunt missi ad diversos carceres in *Anglia* et *Wallia*. Nunc habent *Scoti* necesse de auxilio *Francorum*, set fallunt eos de auxilio promisso quando eis se ligaverunt. Ante istam victoriam venerunt *Scoti* ad villam de **Carlyl** circiter quingenti armati et grandis multitudo pedestrium, et fecerunt insultum fortem ad villam et incenderunt suburbium, adeo quod major pars civitatis infra muros fuit incensa; et præcipue per unum exploratorem qui fuit in carcere, qui ferramenta sua fregit et misit ignem in domum carceris, unde magna pars villæ fuit exusta. Et murum ascendens, clamavit ad *Scotos* quod constanter et viriliter agerent securi de suo proposito; set defecerunt sicut Deus voluit, et ille postea de igne tractus et suspensus est. Et dissoluta sunt corda multorum civium, dicentium, Capta est civitas, fugiamus. Cucurrerunt multi ad ignem, et pauci ad portas civitatis; mulieres tamen viriliter agentes attulerunt quosdam

Edw. I.

An. Dñi *1296.*

lapides et projecerunt lapides in hostes, insuper et calidam aquam effuderunt. Extincto tandem igne, omnes unanimiter se in hostes dederunt, et eos fugaverunt. Rex disposuit se versus **Rokesburgh** post captionem de **Dunbarre** ubi fuit Senescallus *Scotiæ*. Et qui ibi fuerunt reddiderunt castrum et habuerunt vitam missi per regem *Edwardum* in *Angliam*. Et abinde transivit rex ad **Edene'burgh** et illam obsedit viij. diebus, et qui intus erant se reddiderunt, et missi sunt in *Angliam* data eis vita Et inde transivit rex versus **Strybelyne**, et ibi non invenit aliquam resistentiam quia omnes fugerant. Ibi venit ad regem Comes de *Ulnester* cum CCCC hominibus armatis, xxx. mille pedestrium, et ibi venerunt nuncii ad eum pro gratia habenda pro hiis qui paulo ante sursum reddiderant suum homagium. Rex vero ut princeps gratiæ et misericordiæ concessit eis ut venirent tractare de materia gratiæ ad castrum de *Breghine*. Cumque rex *Scotiæ* ibi venisset cum aliis, concesserunt frangere suum commune sigillum quod contra *Edwardum* fecerant, et se miserunt in gratiam regis absque conditione quacumque et præ gaudio fleverunt, et *Edwardum* filium regis *Scotiæ* mittunt hostiagium, et se ligarunt regi *Edwardo*; primo rex, per scripta, deinde omnes communes, sub forma sequenti.

JOHAN *per la grace de Dieu &c. Cum nous par nostre malves counsaile & faus, & par nostre simplesse eioms grevousment offenduez & coronse nostre seigneur* Edward *roy* Dengleterre *en meynte choses, cest assavoire nous esteanz & demorans en sa foie & son homage de faire aliance a roy de* France *contre luy qui donkes estoit & unquore est son enmy & affaire mariage ou la file son frere sir* Charles *pur nostre seigniour grever & le roy de* France *eyder ove tote nostre povaire par guerre & aultres maners, & puis par nostre mauves counsaile despire nostre seigneur le roy* Dengleterre *& nos mettre hors de son homage & de sa foy par le homage rendre: & auxi noz gens envoyere en sa terre pur faire arsonz, preyez prendre, homycides faire & damages plusours. Et la terre de* Scoce *la quele est de son fee de gentz dez armes en viles chastiels & allours mettre & esthabelere pur la terre defendre encontre luy & pour son fee luy deforciere. Pur lez queuz choses & trespas desouztdit nostre seigniour le roy* Dengleterre *est en sa terre de* Escoze *entre, & al fors ad pris & conquis nountesteant le pouere que nos avoms mys contre luy: la quele chose il poient faire de droite cum seigniour de son fe, puis que nous luy avoms le homage rendre. Pur la quele chose nous esteauntz en nostre pleyne pouare & nostre franche volunte luy avoms renduez la terre des* Scoce *& tote la gent ove totez loure homages. En toismoignance de quele chose &c.*

Cumque rex hæc egisset transivit cum exercitu suo versus montes et in **Morusfh**. Et cum vidisset quod regnum esset subjectum plenarie ad suam voluntatem, et non erat qui sibi resisteret, tunc rediit versus **Berwyke** ubi ordinaverat parliamentum suum. Et cum venissent per **Scone** fecit cariare lapidem ad *Londonias* in quo reges *Scotiæ* solent esse positi in sua coronatione, in signum quod ipse *Edwardus* conquisisset regnum *Scotiæ*. Apud **Berwyk** venerunt omnes magnates *Scotiæ* et fecerunt homagium et fidelitatem per obligatorium sigillatum de sigillis suis, fideliter sibi servire contra omnes gentes, ac eciam venire ad eum in auxilium qua parte illi placeret quocumque tempore præmuniti. Et ad hæc facienda juraverunt super sanctum Evangelium in hæc verba:

A touz ceux que ceste lettre verront oue oyront &c. salutz. Pur ceo que nous a la faie & a la volunte de tresnoble prince & nostre chier seigniour sir Edward *par la grace de Dieu roy* Dengleterre, *seigniour* Dirlande, *duc* Daquitan, *promittoms pur nous & pur noz heyres sur payne de corps dez avers & sur quant que nous poms que nous luy serveroms bien & lealment contre totez gentz que purront viver & morire totes les fyes que nous seroms requis oue garnies par nostre seigniour le roy* Dengleterre *avantdite oue par cez heires, e que nous lour damagez ne saveroms que nous le desturberoms a tote nostre pouare e lour froms a saver, & a ceste chose tenir & gardir nous obligiomms nous & noz heyres & touz noz biens, & sur ceo avoms jure sur seyntez Evangelistez. Estre ceo nous touz & chescune de nous par sey avoms faite fyance a nostre seigniour le roy* Dengleterre *avantdite en ceste paroles.* Jeo serra feal et leal et fei et leute portrai au roy *Edward Dengleterre* a cez heyres de vie et de membre, et de terriene honour contre totez gentz que purront viver et morire, et jammes pur nully armes porteray ne en conseile, ne en eyde serray contre luy ne encontre sez heires en nule case que poet avenir; Si me eyde Dieu et lez seyntz. *En tesmoigne de cestz chosez nous avoms fait faire cest lettre overte seale de noz seals. Done a* **Berwyk** *sur* **Twede** *le* xxviij. *jour de Aust. lan de regne nostre seignour roy* Dengleterre *avantdite* xxiiij.

Scriptum *Roberti Brus* et quorundam aliorum.

A touz ceux que cestez presentz lettres verront oue oyront, Patric *Conte de la* Marche *& de* Dunbarre, Gilbert *de* Umfravile *Conte de* Anegos, Robert de Brus *le veyle,* Robart le Bruys *le june Conte de* Carryk, *salutz. Pur ceo que nous sumus & tous jours avoms este a le feye & a la volunte de tresnoble prince & nostre chier seigniour sir* Edwarde *par la grace de Deiu roy* Dengleterre, *seigniour* Dirland, *& duc de* Aquitaine, *Nous promittoms pur nous & pur noz heyres sur payne de corps & de avier & sur kanke que nous puissons encoure que nous luy serveroms bienne & lealment encontre totez genz que purront viver & morere, tous les fiez que nous serroms requis oue garnez de part nostre seigniour le roy* Dengleterre *avantdite oue par cez heyres. Et que lour damages non saveroms que nous le desturbroms a tote nostre poare oue lour ferroms assavoire. Et a cestez chosez tenir & garder obligoms nous & noz heyrez & touz nouz bienz. Et outre ceo avoms jurez sur seynte Evangeles. Et puis nous tous & chescun par sey avoms faite homage a nostre seigniour le roy avantdite en cestez parolez.* Jeo devynk vostre homme lige de vye et de membre et de terrene honour contra touz gentz que purrount viver oue morire.

Edward mesme celuy nostre seigniour le roy ad receu en cest forme: *Nous le receyvoms de terres dont vous estez ore seyse sauf nostre droit & autri & forpris lez terrez lez queus* John de Baliol *qi fuist roy de* Scoce *vous dona puis que nous luy sumes renduz le realme de* Scoce *si nuls vous eit done. Oustre ceo nous tous & chescune de nous par sey avoms fait fyance a nostre seignour le roy* Dengletiere

gletiere avantdite en cestez parolez. Jeo serra feal et leal, et fei et lealte porteray au roy *Dengleterre Edward* et a sez heyrez de vie et de membre et de terriene honour contre totez gentz que purront vivre oue morire. Et james pur nully armes ne portera ne en consaile ne en eyde serra contre luy ne contre cez heires pur nule cas qe poet avenir, e lealment reconustray & lealment frai lez services qi appertenent as tenements que jeo cleyme tener de vous si Dieu me eyde & lez seynts. *En tesmognance de quelez chosez nous avoms fait faire cestez lettres overtez de noz sealez sealez. Don a* Werk *le* xxv. *jour de Marche lan du regne nostre seigniour* Edward *roy* Dengleterre xxiiij.

Ordinavit igitur rex in parliamento suo de Berwyk novum Thesaurarium regni *Scotiæ*, novum sigillum, & novum Cancellarium, Justiciariosque constituit; & præcepit ut omnes qui terras aliquantas de dominio regis tenerent, vocarentur, homagiumque facerent; & cæteri omnes tenentes aliunde, fidelitatem jurarent recognoscentes se suo dominio extunc esse subjectos. Et hæc per scripta singulorum in perpetuam conquesti memoriam. Statuitque rex & præcepit ut *Johannes* quondam rex *Scotiæ* & uterque *Johannes Comyne* cæterique magnates terræ illius, vel in suo itinere, vel faciem ejus præcedere ad partes australes, morarenturque in partibus eisdem ultra aquam quæ *Trenta* dicitur non revertentes sub pœna capitis, quousque inter ipsum & regem *Franciæ* omnino guerra finiretur. Optentaque victoria regni *Scotiæ* & ordinato regno, dimisit rex *Wallenses* & *Hibernenses* & *Anglicanum* exercitum ut reverterentur ad propria, gratias eis agens & adiciens Coronam *Anglicanam* eis in hoc facto multum teneri & perpetuo obligari. Ipse quoque rex ad partes australes reversus est, ex edicto tempus statuens optimatibus suis ut convenirent ad eum in crastino Animarum apud sanctum *Edmundum.* Præcesseruntque regem magnates *Scotiæ* & morati sunt ultra *Trentam.* Jussitque rex quod omnes terræ quas *Johannes Baliol* & omnes cæteri de *Scotia* tenent in *Anglia* ultra *Trentam* sint seysitæ in manus regis donec guerra *Franciæ* finiretur.

CAP. IV.

REX *Edwardus* misit eodem tempore epistolam ad papam *Bonefacium* in declarationem juris sui in regno *Scotiæ*, sub forma quæ sequitur; nam *Scoti* fecerant unam suggestionem pro statu suo & pro absolutione habenda, ut supradictum est. Hæc est epistola.

« *Edward par la grace de Dieu* &c. Infra non in forma in figura judicii, set omnia extra judicium præcurrenda sanctæ paternitati vestræ constanter vobis transmittimus exhibenda. Altissimus inspector cordium vestræ sanctimoniæ memoriæque indelebili stilo novit inscribi, quod antegenitores & progenitores nostri reges *Angliæ* jure superioritatis & directi dominii ab antiquissimis retro temporibus, *Scotiæ* & ipsius regibus & temporalibus & annexis eisdem præfuerunt, & eisdem regibus *Scotiæ* & ejusdem regni proceribus à quibus habere volebant ligia homagia & fidelitates receperunt. Et nos juris dominii possessionem continuantes hujusmodi pro tempore nostro eorundem tam à rege *Scotiæ* quam ab ejusdem regni proceribus recepimus; quinimmo tanta juris dominii prærogativa super regnum *Scotiæ* reges *Angliæ* gaudebant quod regnum suis fidelibus conferebant; Reges eciam ex certis causis amovebant & constituebant sub se loco ipsorum alios regnaturos. Quæ proculdubio ab antiquo notoria fuerunt & adhuc existunt, licet aliud forte paternis auribus per pacis æmulos & rebellionis filios fuit falsa insinuatione suggestum. Quorum machinosa & imaginaria figmenta vestra discretio aspernetur.

« Sub temporibus *Hely* & *Samuelis* prophetæ, vir quidam strenuus & insignis *Brutus* nomine, de genere *Troianorum*, post excidium urbis *Troiensis* cum multis nobilibus *Troianorum* applicuit in quandam insulam tunc *Albion* vocatam, à gigantibus inhabitatam; quibus sua suorumque potentia deductis & occisis eam nomine suo *Britanniam*, eciam suosque socios *Britones* appellavit, & ædificavit civitatem quam *Trinovantum* nuncupavit, quæ modo dicitur London. Et postea regnum suum tribus filiis suis divisit, videlicet *Locrino* primogenito suo illam partem *Britanniæ* quæ nunc *Anglia* dicitur. Et *Albanacto* secundo nato illam partem quæ tunc *Albania*, nunc vero *Scotia* nuncupatur. Et *Cambro* minori filio partem illam, quæ tunc à nomine suo *Cambria*, nunc vero *Wallia* vocatur, reservata *Locrino* regia dignitate. Itaque biennio post mortem *Bruti* applicuit in *Albania* quidam rex *Hynorum* nomine *Humber*, & *Albanactum* fratrem *Locrini* occidit; quo audito *Locrinus* rex *Britonum* persecutus est eum, qui fugiens submersus est in flumine quod de nomine ejus *Humbra* vocatur, & sic *Albania* revertitur ad *Locrinum.* Item *Dunwallo* rex *Britonum Saterum* regem *Scotiæ* præfecit, & eundem sibi rebellem & regnum ejus in deditionem recepit. Item duo filii *Dunwallonis*, scilicet *Belynus* & *Brennius* inter se regnum patris sui diviserunt; ita quod *Belynus* senior diadema insulæ cum *Britannia*, *Wallia*, & *Cornubia* possideret, *Brennius* junior sub eo regnaturus *Scotiam* teneret. Petebat vero *Toiana* consuetudo, quod dignitas hæreditatis primogenito perveniret. Item *Arthurus* rex *Britonum* princeps famosissimus *Scotiam* sibi rebellem subegit, & pene totam gentem delevit. Et postea quendam nomine *Anselmum* regem *Scotiæ* præfecit; & cum postea idem rex *Arthurus* apud civitatem *Legionum* festum faceret celeberrimum, interfuerunt illi omnes reges sibi subjecti, inter quos *Anselmus* rex *Scotiæ* servicium pro regno *Scotiæ* exhibens debitum, gladium regis *Arthuri* ante ipsum detulit. Successive omnes reges *Scotiæ* omnibus regibus *Britonum* fuerunt subjecti. Succedentibus autem regibus in eadem insula & ipsius monarchiam & dominium optinentibus subsequenter. *Edwardus* dictus senior filius *Aluredi* regis *Anglorum*, *Scotorum*, *Cambrorum*, *Stretig. Wallorum* reges sibi tanquam superiori domino subjectos habuit & submisit. *Adelstanus* rex *Anglorum*, *Constantinum* regem *Scotiæ* sub se regnaturum constituit, dicens, Gloriosius est regem facere quam regem esse. Est enim dignum memoria, quod idem *Adelstanus* intercedente sancto *Johanne de Beverlaco* quondam archiepiscopo *Eboracensi Scotos* rebellantes dimicavit; qui gratias Deo devote agens Deum exo-

Edw. I.

ravit petens quatinus intercedente beato *Johanne* sibi aliquod signum ostenderet evidens, quatinus tam succedentes quam præsentes cognoscere possent *Scotos Anglorum* regno subjugari; & videns quasdam scopulas juxta quendam locum prope **Dunbarre** prominere, extracto gladio de vagina percussit in silicem; qui lapis ad ictum ferientis gladii Dei virtute cavatur ut mensura ulnæ longitudini possit coaptari; & hujusmodi signum hactenus evidens in Legenda, & in *Beverlacensi* ecclesia singulis ebdomadis per annum ad laudem ipsius miraculose recitatur. Et de hoc extat celebris memoria tam in *Scotia* quam in *Anglia* usque in præsentem diem. Item *Constantinus* rex *Scotiæ* et *Eugenius* rex *Cambrorum* ad prædictum regem *Angliæ Adelstanum* post dissensiones inter se habitas venientes, cum suis regnis se eidem *Adelstano* reddidere; cujus facti gratia filium *Constantini* ipse *Adelstanus* de sancto fonte suscepit. Item *Edredo* regi *Angliæ Scoti* in bello se reddiderunt, et eidem regi *Edredo* tanquam domino fidelitatem debitam juraverunt, quodam *Iricio* rege super *Scotos* ipsos constituto. Item cum *Edegarus* rex *Angliæ* regem *Scotorum Kynaldam*, eciam *Cumbrorum Malcolmum* regem, plurimarumque insularum regem *Makkum*, aliosque quinque subregulos, scilicet *Dunwaldum*, *Sycherch*, *Hualdon*, *Jacob*, et *Hychel* subjectos; ipsumque *Edgarum* in navi quadam prope proram sedentem per flumen de **Dee** illos remigare fecisset, fertur ipsum dixisse, successores suos gloriari se reges *Angliæ* esse, cum tanta prærogativa bonorum fruerentur, ut subjectam haberent sibi tot regum potentiam. Post dictum *Edegarum* successive successerunt reges *Angliæ* sanctus *Edwardus* martyr, *Elinredus* frater ejus, *Edmundus* dictus **Irneside** filius *Eluredi* & *Knotus*, qui eorum temporibus regnum *Scotiæ* in sua subjectione tenuerunt, hoc duntaxat excepto quod anno xv. *Knoti* prædicti idem *Knotus*] *Scotulam* rebellantem expeditione illuc directa, regem *Scotiæ Malcolmum* parvo subjecit negotio subditusque est ei iterum *Malcolmus*. Quibus *Haraldus* filius *Knoti* & *Hardeknotus* frater ejus unus post alium regnum *Angliæ* susceperunt, qui eis sic regnantibus sibi regnum *Scotiæ* subjectum pacifice tenuerunt. Item dictus sanctus *Edwardus* rex *Angliæ* regnum *Scotiæ* dedit *Malcolmo* filio regis *Cambrorum*, de se tenendum. Item *Willielmus* **Bastarde** rex *Anglorum* cognatus sancti *Edwardi* à *Malcolmo* rege *Scotorum* tanquam à suo homine cepit homagium. Item *Willielmo Rufo* regi *Angliæ* prædictus *Malcolmus* rex *Scotorum* fidelitatis juramento subditus fuit. Item *Willielmus* prædictus *Dunwaldum* de regno *Scotiæ* ex justis causis amovit, & loco ipsius *Duncanum* filium *Malcolmi* regem *Scotiæ* præfecit, & recepit ab eo fidelitatis juramentum, sanctoque *Duncano* dolose perempto, rex *Willielmus* præfatum *Dunewaldum* qui iterum regnum *Scotiæ* invaserat ab eodem amovit, & *Edgarum* filium *Malcolmi* regem *Scotiæ* constituit & eidem idem regnum donavit. Cui successit *Alexander* frater eidem *Edgaro* consensu regis *Angliæ Henrici* primi. Item *Matildi* imperatrici filiæ & hæredi dicti *Henrici* rex *Scotiæ David* fecit homagium & fidelitatem. Item regi *Angliæ Stephano*, *Henricus* filius dicti *David* homagium fecit. Item rex *Willielmus Scotiæ* pro regno *Scotiæ* & *David* frater ejus, Comites & Barones regni *Scotiæ* devenerunt homines ligii *Henrici* filii regis *Angliæ Henrici* secundi patre vivente, & fidelitatem ei juraverunt contra omnes homines, salva fidelitate debita patri viventi. Anno xvj. regni regis *Henrici* ij. dictus *Willielmus* rex *Scotorum* rebellare incipiens venit in *Northumbriam* cum exercitu suo, & exercuit in populo stragem magnam, cui occurrentes milites comitatus *Eboracensis* apud **Alnwyk** ipsum ceperunt, & dicto *Henrico* regi *Angliæ* reddiderunt. Annoque sequenti scilicet xv. kalend. Marcii est idem *Willielmus* permissus liber abire. Postea vero apud *Eboracum* anno eodem scilicet xvij. kalend. Septembris idem *Willielmus* de consensu Prælatorum, Comitum & Baronum, & aliorum magnatum regni *Scotiæ* domino suo regi *Angliæ Henrico* filio imperatricis *Matildæ* prædictæ suis literis patentibus cavisse noscitur, quod ipse hæredes & successores sui Reges *Scotiæ*, Episcopi, Abbates, Comites, & Barones, & alii homines de regno *Scotiæ* de quibus dictus rex habere voluerit, faciant regibus *Angliæ* homagium & fidelitatem, & ligeantiam ut domino ligio contra omnes homines. Et in signum fidelitatis hujus, idem *Willielmus* rex *Scotiæ* capellum, lanceam & sellam suos super altare beati *Petri Eboracensis* optulit: quæ in eadem ecclesia usque in hodiernum diem remanent & servantur. Item Episcopi, Comites & Barones dicti regni *Scotiæ* conventionaverunt ut verbis hujusmodi conventionis uterentur domino regi *Angliæ* & *Henrico* filio suo prædictis, *Quod si rex* Scotiæ *aliquo casu à fidelitate regni* Angliæ, *& à conventione prædicta recederet, ipsi cum domino rege* Angliæ *tenebunt sicut cum domino suo ligio contra regem* Scotiæ, *quousq; ad fidelitatem regis* Angliæ *redeat*. Quam quidem compositionem felicis recordationis *Gregorius* papa ix. in diversis Cartis regno *Angliæ* & *Scotiæ* directis mandavit firmiter observari, continentibus inter cætera, quod *Willielmus* & *Alexander Scotorum* reges regibus *Angliæ Johanni* & *Henrico* ligeum homagium & fidelitatem fecerunt, quæ eorum successores Rex, & Comites, & Barones regni *Scotiæ* ipsis & successoribus suis tenentur exhibere. Et iterum quod cum idem rex *Scotiæ* homo ligeus sit ipsius *Henrici* regis *Angliæ* & eidem fidelitatis juramentum præstiterit, quo se principaliter astrinsit quod in ipsius regis regni *Angliæ* detrimentum nil penitus attemptaret. Et papa *Clemens* scribens regi *Angliæ* pro *Johanne* episcopo sancti *Andreæ* expulso ab episcopatu suo per regem *Scotiæ*, inter cætera rogavit, quod *Willielmum* regem *Scotiæ* moneret & induceret, & si necesse fuerit districtione regali qua præminet & concessa suæ regiæ celsitudini potestate compelleret, ut dicto episcopo omnem rancorem remitteret & episcopatum suum in pace habere permitteret. Et post conventionem prædictam in ecclesia sancti *Petri Eboracensis* coram prædictis regibus *Angliæ* & *Scotiæ*, & *David* fratre suo & universo populo, Episcopi, Comites, Barones & milites regis *Scotiæ* juraverunt regi *Angliæ* & *Henrico* filio suo & hæredibus eorum fidelitatem contra omnes homines sicut ligeo domino suo & dominis suis. Et idem *Willielmus*

Edw. I.

Edw. I.

« *elmus* rex *Scotorum* ad mandatum regis *Henrici* prædicti venit ad *Northamptoniam* ad parliamentum suum adducens secum omnes Episcopos, Abbates, & Priores totius regni sui. Venit etiam ad ejusdem regis *Angliæ* mandatum in *Normanniam*. Et idem rex *Willielmus* post decessum ipsius regis *Henrici* veniens *Cantuariam*, *Ricardo* regi *Angliæ* filio & hæredi dicti *Henrici* fecit homagium. Quo *Ricardo* defuncto sæpedictus *Willielmus Johanni* regi *Angliæ* fratri & hæredi prædicti regis *Ricardi* extra *Lincolniam* supra montem in conspectu omnis populi fecit homagium & juravit fidelitatem super crucem *Huberti* tunc *Cant.* archiep. eidem *Johanni* tanquam ligeo domino suo; Et per Cartam suam concessit, quod *Alexandrum* filium suum sicut hominem suum ligeum maritaret, promittendo firmiter in Carta eadem quod idem *Willielmus* rex *Scotorum* & *Alexander* filius suus *Henrico* filio regis *Angliæ Johannis* tanquam ligeo domino suo contra omnes homines mortales fidem & fidelitatem tenerent; à quo quidem *Willielmo* rege pro eo quod desponsaret filiam suam Comiti *Boloniæ* præter ipsius regis *Johannis* assensum, pro transgressione & temeraria præsumptione hujusmodi satisfactionem debitam accepit. Item *Alexander* rex *Scotorum* sororius noster regi *Angliæ Henrico* patri nostro pro regno *Scotiæ*, et postea nobis homagium fecit. Vacante deinde regno *Scotiæ* post mortem *Alexandri* regis illius, et subsequenter post mortem *Margaretæ* ejusdem regni *Scotiæ* hæredis & dominæ neptis nostræ, Episcopi, Comites, Barones, & cæteri regni proceres & communitates regni *Scotiæ* ad nos tanquam ad legitimum ducem, aurigam, captaneum & dominum capitalem ejusdem regni sic vacantis, gratis & spontanea voluntate accedentes prout tenebantur de jure, jus nostrum & progenitorum nostrorum, & antecessorum nostrorum, & possessionem superioris, & dominii directi in regno eodem & ipsius subjectione ex certa scientia pure, simpliciter & absolute recognoverunt. Et præstitis nobis ab eisdem tanquam superiori & directo domino *Scotiæ* debitis & consuetis fidelitatum juramentis, ac civitatibus, burgis, villis, & castris, munitionibus regni ejusdem in manu nostra traditis, ad custodiam ejusdem regni jure nostro regio officiales & ministros deputavimus, quibus ipsi tempore vacationis hujusmodi concorditer fuerunt obedientes et intendentes, et præceptis nostris, et mandatis regiis. Postmodum autem diversæ personæ super successione in dicto regno *Scotiæ* jure hæreditario inter se contendentes, ad nos tanquam ad superiorem dominum suum regni *Scotiæ* accesserunt, petentes super jure succedendi in regnum prædictum sibi per nos exhiberi justitiæ supplementum; volentes et expresse consentientes coram nobis tanquam superiori domino *Scotiæ* stare juri. Et demum earundem partium petitionibus et juribus coram nobis judicialiter propositis ac sufficienter auditis et rimatis, et multiformiter examinatis ac diligenter intellectis, in præsentia omnium prælatorum et nobilium quasi totius regni *Scotiæ*, & de voluntate, & consensu eorum expresse procedentes, *Johannem Baillol* debite præfecimus in regem *Scotorum*, quem tunc in successione ejusdem regni hæredem legitimum juris invenimus habere potioris. Quidam

« Prælati, Comites, & Barones, Communitates, ac cæteri incolæ ejusdem regni hujusmodi sententiam expresse audierunt, acceptaverunt, & expresse approbaverunt, & ipsum *Johannem* de mandato nostro virtute ejusdem judicii in regem suum admiserunt; ac idem *Johannes* rex *Scotiæ* pro regno suo præstito nobis homagio debito ac consueto, fidelitatis juramentum ad parliamentum nostrum veniens fecit, tanquam noster subditus & fidelis, & sicut alii de regno nostro interfuit, & nostris tanquam domini sui superioris mandatis obedivit. Et Prælati, Comites, & Barones, & cæteri incolæ majores ejusdem regni postmodum ex præconcepta & plena malicia ac proditione præordinata pactiones, confederationes, conspirationes, & conjurationes in exhæredationem nostram, & hæredum nostrorum & regni nostri, contra debitam homagii sui fidelitatem, juramentum inierunt inter se, in crimen læsæ majestatis nequiter incidendo. Unde cum præmissa ex relatione fideli fama publica consentiente ad aures nostras pervenissent, volentes futuris periculis præcavere quæ ex hiis & aliis possent nobis, regno nostro & regni nostri incolis verisimiliter provenire, pro assecuratione regni nostri accessimus ad confinium utriusque regni, pluries mandantes eidem *Iohanni* tunc regi *Scociæ*, quod ad certa loca in confinio prædicto ad nos accederet super præmissis & aliis pro statu, tranquillitate & pace utriusque regni assecurationem & alia per nos & consilium nostrum sibi exponenda auditurus, & super hiis contingentibus justiciam recepturus. Qui publicis mandatis nostris contumaciter in sua perfidia persistens, ad bellicos apparatus cum cæteris Prælatis, Comitibus & Baronibus regni *Scociæ* ac eciam aliis exteris conductis, contra nos, regnum nostrum & regni nostri incolas hostiliter se convertens accinxit, & ad hostiles aggressus & incursus procedens nostrum regnum invasit, quasdam villas regni nostri *Angliæ* per se & suos deprædatus est, easdem vastavit incendio, hominesque nostros interfecit, & nonnullis nautis nostris per eos interemptis, naves hominum nostrorum regni *Angliæ* comburi fecit, Et evestigio nobis redditis homagio & fidelitate per regem *Scociæ* tam pro se quam pro aliis quibuscumque regni sui incolis per verba effectum diffidentiæ exprimentia, comitatus nostros *Northumbriæ*, *Combriæ*, *Westmerlandiæ*, congregato ingenti exercitu hostiliter per se & suos invasit, stragem innumeram hominum nostrorum, incendia monasteriorum, ecclesiarum & villarum inhumane pertractando, & patriam undique depopulando, Infantes in cunis & mulieres in puerperio decubantes atrociter & miserabiliter trucidantes, Et quod auditu horrendum est, à nonnullis mulieribus mamillas absciderunt, parvos clericulos primas literas addiscentes ad numerum circiter ducentorum in scolis existentes obstructis hostiis igne supposito concremaverunt; Nos quoq; cernentes tot dampna, opprobria, facinora & injurias & exhæredationem nostram & destructionem olim regni nostri proditionaliter irrogari, nolentes ratione juramenti quo ad conservationem jurium coronæ regni nostri sumus astricti, tam execranda & nephanda facinora ulterius tolerare nec jura nostra relinquere indefensa, Cum idem *Iohannes* rex *Scotorum* & gens

« sua

Edw. I.

« sua subditi nostri per legem & justiciam se justifi-
« cari minime permisissent, ipso regno *Scociæ* quod à
« longissimis temporibus sicut superius exprimitur
« nobis & progenitoribus feodale extitit ex causis
« præmissis Deinde bello juxta
« leges & consuetudines regni nostri contra eos ex
« consilio procerum nostrorum indicto, contra di-
« ctum *Johannem* & gentem *Scotorum* vires poten-
« tiæ nostræ extendimus, prout nobis licuit de jure,
« & processimus contra eos tanquam proditores
« contumaces & publicos hostes. Subacto igitur re-
« gno *Scociæ* jure proprietatis nostræ, præfatus rex
« ipsum regnum *Scociæ* ditioni nostræ quatenus de
« facto tenuit, sponte, pure & absolute reddidit in
« manum nostram: proditiones & scelera memora-
« ta coram nobis & proceribus nostris publice re-
« cognoscens. Quo peracto, Prælati, Comites &
« Barones et communitates regni *Scociæ* quos ad pa-
« cem nostram regiam recepimus, subsequenter ho-
« magia et fidelitates nobis tanquam inmediato et
« proprio domino fecerunt, redditus eciam ejus-
« dem regni nobis præstiterunt. In civitatibus, castris,
« villis, inmunitionibus ac cæteris locis omnibus mini-
« stros officiales nostros ad regimen ejusdẽ regni præ-
« fecimus jure nostro speciali et cætera in hunc modũ.

Cistrensis l.7.c.40. Rex fecit seisire omnia temporalia clericorum eximens eos protectione sua pro eo quod anno elapso nollent eum respicere de bonis suis contra *Scotos*. Nam *Robertus* archiepiscopus de consensu cleri procuraverat à papa inhibitionem ne quis clericorum regem respiceret de bonis Ecclesiæ. Unde et plures Prælatorum timore tacti quæsierunt protectionem regiam.

Cap. V.

Leicestrensis. INterea Papa misit bullas papales inhibitorias quod nulla persona Ecclesiastica cujuscumque conditionis foret, daret seculari personæ sive regi sive alteri personæ decimam, quintamdecimam, vicesimam nec quamcumque aliam contributionem absque speciali licentia à Curia *Romana* in hac parte concessa; similiter nulla pars secularis majoris vel minoris conditionis caperet sub colore cujuscumque causæ de personis Ecclesiasticis majus vel minus absque speciali licencia à curia petita & optenta, & hoc sub pœna excommunicationis majoris inde latæ & ipso facto incurrendæ & capiens & tribuens, & hoc absque absolutione præter in mortis articulo citra curiam *Romanam* consequenda. Similiter ne quis per vim aut extorsionem caperet quicquid depositum in Ecclesia ubilibet sub eadem pœna. Eodem tempore cum audisset papa non solũ *Anglicanæ* sẽt etiam universalis quasi Ecclesiæ afflictiones varias & oppressiones multas quasi per omnia mundi regna, eo quod Reges & Principes affligebant eam, Cogitavit sollicite per quam posset viam aliquod remedium adhibere; Unde consilio fratrum Constitutionem subscriptam ad universas mundi provincias bullatam misit perpetuis temporibus observandam.

« *Bonefacius* &c. Ad perpetuam rei memoriam;
« *& infra.* Clericis laicos infestos opido tradit an-
« tiquitas, Quod & præsentium experimenta tempo-
« rum manifeste declarant dum suis finibus non
« contenti nituntur in vetitum & ad illicita sua frena
« relaxant, nec prudenter attendunt quomodo sit eis
« in clericos ecclesiasticasve personas & bona in-
« terdicta potestas; quinimmo ecclesiarum Prælatis
« ecclesiasticisque personis regularibus & seculari-
« bus imponunt onera gravia, ipsos talliant & eis
« collecta imponunt, & ab ipsius suoque proventuum
« vel bonorum dimidiam decimam seu vicesimam
« vel quamvis aliam portionem aut quotam exi-
« gunt & extorquent, eosque moliuntur multipharie
« subicere servituti & suæ subdere ditioni. Et quod
« dolendo referimus, nonnulli ecclesiarum Prælati
« ecclesiasticæque personæ trepidantes ubi trepidan-
« dum non est, transitoriam pacem quærentes, plus
« timentes majestatem temporalem offendere quam
« æternam, talium abusibus non tam temerarie
« quam inprovide adquiescunt, sedis apostolicæ au-
« ctoritate non optenta: Nos igitur talibus actibus
« obviare volentes de fratrum nostrorum consilio
« apostolica auctoritate statuimus, Quod quicum-
« que Prælati Ecclesiasticæve personæ, religiosi vel
« seculares quorumcumque ordinum, conditionis
« sive status, collectas vel tallias, dimidiam, decimam,
« vicesimam seu centesimam suorum & Ecclesiarum
« suarum proventuum vel bonorum laicis sol-
« verint vel se soluturos concesserint, aut quam-
« vis aliam quantitatem, portionem aut quic-
« quam ipsorum proventuum vel bonorum æsti-
« mationem vel valorem ipsorum, sub adjutorii,
« mutui, subventionis, subsidii vel doni nomine, seu
« quovis alio timore vel modo vel quæsito colore
« absque auctoritate sedis ejusdem, necnon Impe-
« ratores, Reges, seu Principes, Duces, seu Comites
« vel Barones, Proceres, Capitanei, Officiales vel Re-
« ctores quocumque nomine censeantur, civitatum,
« castrorum, vel quorumcumque locorum constitu-
« torum ubilibet, & quivis alius cujuscunque pro-
« vinciæ, conditionis & status qui talia imposuerint
« & exegerint vel receperint, aut apud ædes sacras
« deposita ecclesiarum vel ecclesiasticarum persona-
« rum ubilibet arestaverint seisierint seu occupare
« præsumpserint, vel arestari, seisiri vel occupari man-
« daverint, aut occupata, seisita seu arestata recepe-
« rint, necnon omnes qui scienter in prædictis dede-
« rint consilium, auxilium vel favorem publice vel oc-
« culte, eo ipso sententiam excommunicationis in-
« currant. Universitates quæ in hiis culpabiles fu-
« erint ecclesiastico supponimus interdicto. Prælatis
« & personis ecclesiasticis in virtute obedientiæ & sub
« depositionis pœna districte mandantes ut talibus
« absq; expressa licentia dictæ sedis nullatenus adqui-
« escant. Quodq; prætextu cujuscumque obligationis,
« promissionis & concessionis factarum hactenus vel
« faciendarum in antea priusquam hujusmodi consti-
« tutio, prohibitio seu præceptum ad noticiam ipso-
« rum pervenerit, nil solvant, nec supradicti secula-
« res aliquid quoquo modo recipiant. Et si solve-
« rint, vel prædicti receperint in sententiam excom-
« municationis incidant ipso facto. A supradictis
« autem excommunicationis & interdicti sententiis
« nullus absolvi valeat præterquam in mortis arti-
« culo absque sedis apostolicæ auctoritate & licentia
« speciali, Cum nostræ intentionis existat tam horren-
« dum seculariũ potestatũ abusum nullatenus sub dis-
« simulatione transire, non obstantibus quibuscumq;
« privilegiis sub quibuscumq; tenoribus seu modo aut
« verborum conceptione concessis Imperatoribus, Re-
« gibus & aliis supradictis, quæ contra præmissa in
« nullo volumus alicui vel aliquibus suffragari. Nulli
« igitur hominũ liceat hanc paginã nostræ Constitu-
« tionis

Edw. I. « tionis, prohibitionis seu præcepti infringere seu au- « su temerario contraire. Dat. *Romæ* ad sanctum « *Petrum* vj. kalendarum Marcii Pontificatus no- « stri anno secundo.

Eodem anno in crastino animarum ejusdem anni tenuit Rex Parliamentum suum apud sanctum *Edmundum*, ubi ad rogatum ipsius concessus est ei xij. denarius à populo, & à civitatibus & burgis octavus denarius. A clero vero responsum est, Quod nec ipsi dare vel concedere nec ipse quicquam accipere posset nisi uterque eorum sententiam excommunicationis incurreret in Bulla lata, Quod tamen regem velle non credebant nec sibi expedire sciebant. Set non placuit regi responsum hoc. Unde advocati sunt ad aliud Parliamentum *Londonias* in crastino sancti *Hillarii*, ut interim cum deliberatione consimili melius respondeant. Adveniente tandem die & ibidem clero congregato, *Cantuariensis* archiepiscopus magister *Robertus de Winchelse* communicato consilio, his qui à facie ejus mittebantur, respondit in hæc verba: « Satis vobis constat domini mei nec latere « potest quod sub omnipotenti Deo dominos etiã do- « minos habemus temporales, spiritualem & tempo- « ralem. Spiritualem vero dominum papam, & « temporalem dominum nostrum regem, Et quam- « vis utrique obedientiam debeamus, majorem ta- « men spirituali quam temporali. Verum ut placere « possimus utrique, concedimus & mittere volumus « sumptibus nostris nuncios nostros speciales ad « ipsum patrem spiritualem dominum papam, ut « licentiam aliquid concedendi habere possumus, vel « saltem responsum habeamus ab ipso quid facere « debeamus. Credimus eciam dominum nostrum « regem sicut & nos ipsam excommunicationis sen- « tentiam inbullatam & timere & effugere velle; « Ad hoc ordinate ex vobis Domini carissimi perso- « nas certas qui talia domino regi ex parte nostra « renuncient. Nos enim scientes indignationem ejus « accensam, veremur talia nunciare omnino. Quod cum ipsi fecissent, mox furor regis insævit & excandens in iram ipsum *Cantuariensem* archiepiscopum cum toto clero *Anglicano* extra suam protectionem & defensionem posuit; Præcepitque ut omnes terræ etiam dotales totius Ecclesiæ *Anglicanæ* in manum ipsius seisirentur. Et tamen ut creditur miraculose contigit, quod eadem die qua Clerum extra protectionem suam posuerat confusi sunt milites sui in *Vasconia* à *Francis* & turpiter victi, ut infra patet. Justiciarius eciam regis in banco ex parte regis pro tribunali sedens omnibus circumstantibus dixit publice. « Vos domini attornati Archiepiscoporum, « Episcoporum, Abbatum & Priorum cæterarumque « personarum omnium ex clero nunciate dominis ve- « stris & dicite, quod de cætero in curia domini re- « gis nulla fiet eis justitia de quacumque re etiamsi « illata fuerit eis injuria atrocissima, justitia tamen de « eis fiet omnibus conquerentibus & eam habere vo- « lentibus.

Cistrei: l.7.c.. Rex *Edwardus* fecit seisire omnia temporalia clericorum, eximens eos à protectione sua pro eo quod anno præcedenti nollent eum respicere de bonis suis contra *Scotos*; nam *Robertus* archiepiscopus de consensu Cleri procuraverat à Papa inhibitionem ne quis Clericorum Regem respiceret de bonis ecclesiæ; unde & plures Prælatorum timore tacti quæsierunt protectionem regiam. Leycestrensis.

O mirabile & inauditum auribus horribile! Communis justitia quæ omnibus patere deberet tam incolis quam alienigenis quo spiritu nescio clero Christi denegatur, ancillaturque & servit ac subpeditatur ipsa mater Ecclesia quæ solebat antiquitus filiis dominari, pedes super caput elevantur, & quæ solebat cunctis splendescere fomento miserationis, jam à misericordia deicitur & obfuscatur umbraculo crudelitatis. Electus autem *Eboracensis*, *Henricus de Newerk*, & *Dunolmensis*, *Eliensis* & *Salisbiriensis* episcopi & quidam alii timentes iram regis maximam, & conjecturantes grave periculum imminere, ordinaverunt se deponere velle in æde sacra quintam partem bonorum ecclesiasticorum illius anni ad tuitionem ecclesiæ *Anglicanæ* & defensionem urgentissimæ necessitatis, ut sic iram regis evaderent & sententiam in Bulla non incurrerent; Quicquid tamen ponebat clerus tollebat fiscus; Et sic ordinantes & sub colore quintam partem concedentes, protectionem regis consecuti sunt. *Cantuariensis* vero archiepiscopus animum non mutans nec concedere nec deponere quicquam voluit, Elegitque pocius iram regis quam sententiam excommunicationis incurrere, unde seisita sunt omnia bona sua & vasa ejus aurea & argentea occupata sunt & equi omnes, Recesseruntque ab eo familiares ejus nec remansit quicquam unde pauper Christi aleretur; Præceptumque est sub gravi forisfactura regis ne quis eum hospitio susciperet in monasterio vel extra, Evacuatumque est illud Apostoli, *Suscipite invicem sicut & Christus suscepit vos*; mansitque sic in domo cujusdam simplicis Rectoris cum solo sacerdote & uno clerico, non habens ex toto archiepiscopatu ubi caput reponeret. Constanter tamen egit in verbo Domini, publice mendicans, ubique protestans, omnes qui vel regi vel personæ seculari præter voluntatem domini papæ quicquid concederent in canonem latæ sententiæ eo facto proculdubio incidisse, semper existens paratus ad moriendum pro Ecclesia Christi. Amici vero *Lincolniensis* episcopi *Oliveri* eciam ipso voluntatem vel petitionem regis non ratificante, procuraverunt tamen quod vicecomes *Lincolniensis* levata quinta parte de bonis ipsius episcopi extunc ei possessiones & terras restitueret. Omnia eciam monasteria episcopatus ipsius & totius provinciæ *Cantuariensis* seisita fuerant in manu, & ex præcepto ipsius Custodes appositi qui ipsis religiosis solummodo necessaria ministrarent, et reliqua converterentur in fiscum. Unde Abbates & Priores necessitate compulsi curiam regis adierunt, non peccata set bona propria redimentes data quarta. Nulla tunc temporis fiebat justitia clero, & passi sunt clerici injurias multas. Religiosi eciam in via regia equis suis spoliabantur, & nullam consecuti sunt justitiam, quousque redemptione facta eis daretur regia protectio. Rex præcepit ut omnes qui habebant lanas & pelles cariarent eas ad diversos portus maris, Quod cum ipsi fecissent, ministri regis omnes saccos lanæ quinarium numerum excedentes datis talliis ad opus regis acceperunt; Et ab unoquoque sacco quinarium numerum non excedente ab eis nomine malæ toliæ xl.s. extorserunt. Et multæ oppressiones fiebant in hunc modum in populo. Rex habuit de quolibet comitatu duo millia quarteria frumenti & totidem de avenis & carnes salsas similiter ad gravem oppressionem populi, videlicet porcinas, bovinas, vaccinas, multonum salsas, nulla solutione cuiquam inde facta. Edwar. I.

In

Edward.I. In festo sancti *Mathæi* Apostoli quibusdam convocatis optimatibus regni absque clero rex tenuit Parliamentum suum apud *Salysbyriam*, ubi rogavit quosdam magnatorum ut in *Vasconiam* transfretarent; Et cœperunt singuli se excusare; Indignatusque rex comminabatur quibusdam eorum vel quod irent vel quod terras eorum daret aliis ire volentibus; Et in hoc verbo scandalizati sunt multi, & scisma cœpit oriri inter eos. Comes eciam *Mareschallus* & Comes *Herfordiæ* excusaverunt se, dicentes, quod officia sua quæ sibi jure hæreditario competebant libenter facerent eundo cum ipso rege. Iterataque prece rogavit Rex Comitem Mareschallum ut iret, Et ait, Libenter tecum vadam ô Rex præcedendo faciem tuam in acie prima, sicut michi competit jure hæreditario. Et rex. Etiam sine me ibis cum aliis. At ille, Non teneor, nec est meæ voluntatis ô rex sine te iter arripere. Et iratus rex protupit in hæc verba, ut dicitur. Per Deum ô Comes, aut ibis aut pendebis. Et ille. Per idem juramentum ô rex nec ibo nec pendebo. Et licentia non accepta recessit; Dissolutumque est concilium pro illo die. Confestim vero duo Comites isti *Herfordiæ* & *Mareschallus* associatis sibi multis magnatibus & plusquam xxx. banerettis electis creverunt in populum multum, numeratique sunt in equis armatis mille quingenti viri expediti ad bellum. Et cœpit eos timere rex, dissimulavit tamen. Illi profecti in terras suas noluerunt ministros regis permittere nec lanas nec coria nec extraordinarium quicquā capere aut aliquid exigere ab invitis, quinimmo interdixerunt eis terras suas sub pœna capitis & membrorum; & sic resistebant regi & suis.

Comes *Flandriæ* passus injuriam à rege *Franciæ* domino suo recessit ab amicabilitate ejus cum jam multas exhausisset pecunias pro eo contra regem *Angliæ*, sicut infra patebit; vidensque se in vanum laborasse qui multa meruerat, à fide regis sui defilivit. Et ut regi *Angliæ* acceptior fieret, omnes *Francos* à terra sua eliminavit, Nam consideravit terram suam quasi exinanitam eo quod cives sui lanas *Anglicanas* & coria non haberent ut solito mercando habere consueverant ad operandum cum sint ibi multi operarii; Piscatores eciam terræ suæ depauperatos, eo quod liberum ad mare non haberent accessum. Vidensque finaliter se ulterius non posse regi *Angliæ* resistere, misit ad eum nuncios petens & rogans ea quæ pacis sunt & amoris. Placuitque regi *Edwardo* rogatus & in expulsione *Francorum* à terra sua eum commendando laudavit, statuitque ei firmam pacem, quam præconizari fecit, & inito fideli fœdere, cari quidem facti sunt & amici.

Cistrensis lib.7.c.40. Rex *Edwardus* cum parva manu *Anglorum* & *Wallensium* neglecto consilio procerum suorum transfretavit in *Flandriam* tanquam contra regem *Francorum* bellum ingesturus; Ferebat enim fama regem *Edwardum* amore *Blanchiæ* filiæ regis *Franciæ* adeo detentum, ut terram *Gasconiæ* pro *Blanchia* regi *Franciæ* libenter resignaret; verum quia rex *Edwardus* tunc senior fuerat & *Blanchia* juvencula exstiterat, *Margareta* soror regis *Franciæ* copulata est regi *Edwardo*; ex qua rex *Edwardus* progenuit duos filios *Thomam* & *Edmundum*. Rex *Edwardus* dampnavit subito monetam surrepticiam & illegitimam, quam *pollardos*, *crocardos*, *rosarios* nominabant, qui paulatim & latenter loco sterlingorum irrepserant. Et primo eos valere obolum fecit, deinde eos omnino exterminavit. Hoc anno obiit sine prole *Edward* *Edmundus* Comes *Cornubiæ* filius *Ricardi* Comitis *Cornubiæ* filii regis *Alemaniæ*. Qua de causa rediit comitatus ille ad coronam. Iste annus fuit *Jubilæus*, quo multi peregrinati sunt ad *Romam*. Rex *Edwardus* dedit filio suo *Edwardo* principatum *Walliæ* & comitatum *Cestriæ*.

Willielmus Waleys dux *Scotorum* distractus est *Londoniis* & suspensus, cujus caput amputatum super pontem *Londoniensem* ponebatur ad spectaculum transeuntium. Corpus ejus in iv. partes divisum ad diversa loca mittebatur. Hoc autem anno rex *Edwardus* misit papæ *Bonefacio* literas declaratrices juris & dominii quod *Angli* habent super regnum & reges *Scociæ*; Nam prius *Robertus de Bruys* conquestus erat domino papæ, quod *Edwardus* injuste vexasset regnum *Scociæ*, unde & papa scripserat regi *Angliæ* quod desisteret à tali vexatione nisi clarius de jure suo posset docere. *Benedictus* tercius de ordine Prædicatorum post *Bonefacium* viij. sedit papa non plene anno uno. De quo quidam sic ait,

A re nomen habe, *Benedic, benefac, benedicte*,
Aut rem perverte, *Maledic, malefac, maledicte*.

Clemens quintus post *Benedictum* sedit papa annis quasi xij. qui circa thesauros colligendos & castra construenda insudavit. Ordinem *Templariorum* dampnavit, septimum librum Decretalium quæ Constitutiones *Clementinianæ* vocantur, ordinavit, set cito post in Concilio quod apud *Viennam* celebrarat eundem librum revocavit, Quem tamen successor suus papa *Johannes* innovavit, incorporavit, publicavit.

Anno Domini M.CCC.vij. & regni regis primo, *Leycestrensis.* An. Dī 1307. litera dominicali G. luna currente per xvij. die Mercurii proxima post festum Epiphaniæ, omnes *fratres miliciæ Templi* in *Anglia* universaliter fuerunt capti quasi una hora diei, & incarcerati præcepto regis, per mandatum domini Papæ, & in manu regis omnia bona eorum, terræ & tenementa seisita, quia hæretici & apostatæ dicebantur, & idem de eis fiebat in *Francia* & in tota Christianitate. Hic quoque *Clemens* primus omnium papalem sedem de *Roma* usque *Avinoiam* transtulit. Quod quidem factum an divino nutu seu humano ausu contigerit in admirationem ducitur. Hoc eciam anno fecit rex *Edwardus* graves inquisitiones contra malefactores & usurpatores Coronæ, quæ Inquisitio vocatur *Traylbaston*. *Robertus de Brus* usurpavit regnum *Scociæ*, & circa Pascha occidit *Johannem de Comyn* in ecclesia Fratrum minorum de *Counfrez* pro eo quod noluit sibi in dicta factione consentire. Set rex *Edwardus* superveniens, ipsum *Robertum* fugere compulit, & interfectores dicti *Johannis* suspendit. Quo quidem anno rex *Edwardus* iuxta **Carliell** perendinans fecit *Petrum de Gaviston* familiarem filii sui *Edwardi* terram *Angliæ* abjurare.

Leycestrensis. Quidam clerici in *Vasconia* itinerantes tempestate fulguris & tonitrui admodum territi concinerunt ympnum de Domina, *Ave maris stella*. Et cum pervenissent ad hunc versum, *Monstra te esse matrem*, beata virgo quoddam velum super eos expandit sub cujus umbra securi permanserunt donec transiret tempestas illa tremosa.

CAP.

Edw. I.

Cap. VI.

CUM igitur pro parte tractatum sit de guerra *Walliæ* & guerra *Scociæ* tempore hujus regis *Edwardi*: aliam guerram *Scociæ* quam *Scoti* exercuerant tempore ejusdem *Edwardi* pro ista vice taceamus, & ad guerram quæ primævo tempore guerræ *Walliæ*, inter regem *Angliæ Edwardum* & regem *Franciæ* orta est redeamus, nam ut infra patebit, rex *Edwardus* in ultima guerra sua postquam subjugaverat regem *Scociæ* cum regno ejusdem, in redeundo in *Angliam* super sabulum occubuit.

An. Dñi 123. Anno igitur Domini M. CC. xciij. orta est execrabilis contentio inter marinarios regis *Angliæ* de portubus, ac marinarios regis *Franciæ* de *Normannia*, tali modo. Navis quædam de portubus *Angliæ* in *Normannia* applicans mansit ibidem diebus aliquot. Cumque die quodam egrederentur nautæ duo, ut ex quodam fonte ibidem proximo aquam dulcem & desiderabilem sibi haurirent, contingit eosdem ibidem invenire marinarios *Normannos*; à quibus irritati movebantur ad verba, & de verbis ad verbera, & tandem ferro agitati, unus eorum occubuit, fugitque alter, & se cum sociis suis in navem recepit, nuncians eis casum & adventum *Normannorum* insequentium xx. Cumque in altum ducerent navem ut sic saltem laberentur, insequuti sunt hostes ut eos caperent, set tamen insequentes cum difficultate transierunt, nunciantes talia marinariis de portubus & eorum auxilia exposcentes. Nec persequentium rabies ita requievit, sed associatis eis pluribus, naves *Anglicanas* in mare quæsierunt; & cum die quadam sex naves *Anglicanas* obvias habuissent, easdem hostiliter aggressi, duas ex ipsis continuo perimerunt, suspendentes homines in navibus ad trabes navium suarum, & sic per mare navigantes, nullam faciebant differentiam inter canem & *Anglicum*. Quæ cum marinariis *Angliæ* & cæteris fugientibus dicerentur, mox conglobati & in tanti opprobrii vindictam fremendo animati, hostes quæsierunt, & cum non invenirent ad votum, ingressi sunt potenter portum de *Swyn* ut ex hostibus suis vindictam expeterent, ubi interfectis aliquibus & quibusdam submersis, sex inde naves potenter adduxerunt, & extunc homicidiis vacabant & congressionibus mutuis, utrinque sanguinem sitientes cum naufragiis & rapinis. Cumque talia longo certamine agerentur inter eos, missis internunciis, placuit tandem partibus certo die congredi cum toto conamine, scilicet xiiij. die Aprilis, fixo standardo quasi in medio maris inter *Angliam* & *Normanniam*; ibi enim cum communi assensu ancoraverunt navem pergrandem & vacuam in signum congressionis faciendæ. Interim vero *Anglici* associaverunt sibi *Hibernicos* & *Holandicos*, *Normanni* vero conduxerunt eis *Francos* & *Flandrenses* & marinarios de *Gene*. Adveniente demum die convenerunt ibidem armis bellicis sufficienter instructi; & sicut in eis fuerat disparitas animorum, sic etiam & eodem die contigit inæqualitas maxima elementorum, nivis scilicet & grandinis ventique validissimi; Consertumque est grave prælium inter partes, & tandem victoriam dedit nostris ipse Deus omnipotens; Perieruntque multa millia gladio præter submersos cum navibus quasi infinitos, reduxeruntque nostri onustas cum præda naves circiter CC.xl. Quæ cum *Philippo* regi *Franciæ* nunciata fuissent, licet frater ejus *Carolus* hujus navalis prælii auctor extitisset, missis tamen ad regem *Angliæ* nunciis obnixe petiit Emendas sibi fieri, auctoresque facti puniendos tradi, & infinitam pecuniæ summam pro spoliatione mercatorum suorum liberari; Quibus rex *Edwardus* prudenter respondit, Quod per proprios responsales ad interrogata responderet, missisque nunciis rogavit regem *Franciæ* tanquam parentem & dominum, ut certos diem & locum nominaret, ad quos cum communi consilio hinc inde properarent amicabiliter super hujusmodi tractaturi, ulterius facturi quod ipsa veritas rei suaderet; Quod quidē oblatum rex *Franciæ Philippus* non admittens, de communi consilio magnatum suorum præcepit regem *Angliæ* per breve vocari certo die super hujusmodi injuriis in curia sua responsurum: Qui cum ad diem non veniret, præceptum fuit & à curia regis *Franciæ* judicatum, quod tota terra sua transmarina seisiretur, & iterum recitaretur ad diem alterum sub pœna forisfacturæ totius terræ suæ transmarinæ responsurus. Rex autem *Angliæ* seditionem timens, utpote à quibusdam amicis præmunitus, personaliter non adiit, set dominum *Edmundum* fratrem suum Comitem *Leycestriæ* cum literis suis ad diem misit, in eodem negotio facturus quod justicia suaderet. Qui cum pro rege *Angliæ* cum sufficienti mandato se ostendendo offerret, non receperunt eum set in curia regis judicaverunt *Vasconiam* & omnes terras regis *Angliæ* forisfactas pro contemptu. Ipse autem dominus *Edmundus* sub spe pacis diversimode tractavit cum rege *Francorum*, Ita quod communiter diceretur quod rex *Edwardus* sororem regis *Franciæ* duceret in uxorem, ut omnia sopirentur.

Interim seneschallus regis *Angliæ* in *Vasconia* permittere noluit ministros regis *Franciæ Vasconiam* ingredi ut seisirent eam. Fiebatque altercatio magna; Propter quod rex *Franciæ* vocato domino *Edmundo* rogavit eum tanquam pacis mediatorem & amicum, quod ingressum suorum permitteret saltem in iv. vel v. civitates scilicet *Burdeux*, *Bayon*, *Langon*. & *Mermaund*, & hoc in spe pacis; dicens se pacem firmare non posse nisi magnates sui viderent sententiam curiæ suæ executioni mandatam, inde promittens regia sponsione plenam pacem debere subsequi si rogatum hujusmodi adimpleret. Qui cum talia se non audere præsumere diceret, statim ad rogatum regis *Philippi* voluntatem regis *Angliæ* & consilium super hoc requisivit. Rex autem *Edwardus* dicto fratris sui fidem adhibens, per literas suas patentes remandavit, se ratum & gratum habere & velle quicquid suo nomine in hac parte duceret faciendum. Quibus acceptis & per eum regi *Franciæ* insinuatis, promisit ei rex in fide & in verbo regio, quod omnia post tempus modicum cum plena pace restituerentur ad votum; *Edmundus* vero simpliciter credens & in tantum regia promissione allectus securitatem non petiit, firmiter credens promissionem regiam omnem debere excedere cautionem. Statimque scripsit Seneschallo *Vasconiæ*, quod earundem civitatum seisinam ministris regis *Franciæ* liberaret; Quod cum ille fecisset, mox ipsi *Franci* primo paucos & latenter, postea plurimos & patenter, & demum pergrandem induxerunt exercitum; *Edmundus* autem hoc audiens & seditionem timens, rogavit regem *Franciæ* ut promissionis suæ memor

talia

Edw. I. talia fieri prohiberet. Cui rex, Sustine, inquit, paulisper quousque adimpleantur xl. dies, & omnia restituam. Quibus elapsis, dum super eodem negotio rogaretur per *Edmundum*, confestim respondit, Ordinationem curiæ suæ & judicata per xij. Pares, absque eorum communi consilio se revocare non posse, mutatoque vultu quasi dedignando recessit. Dominus *Edmundus* cum in eadem curia multos haberet amicos, eo quod reginam *Navernia* matrem uxoris regis *Franciæ* duxerat in uxorem, occulte præmunitus & ex conjecturis certis seditionem timens, à curia illa latenter & cum festinatione se transtulit, & in *Angliam* ad fratrem suum regem veniens omnia per ordinem non sine gravi cordis dolore recitavit, dicendo se esse in hoc facto stultum & quasi ipsius seductorem. Rex autem licet animo consternatus ab auditis, tamen fratrem blande confortavit; moxque vocatis magnatibus suis cum *Johanne* rege *Scotorum* tenuitque Parliamentum suum *Londoniæ*. Et in eorum præsentia toto processu recitato consilium eorũ petiit & juvamen. Attestans se etiam si majorem non haberet sequelam, cum uno puero & uno equo jus suum prosequi velle usque ad mortem, & super hujusmodi injuriis vindicare. At illi unanimiter responderunt ei, dicentes, se eum velle sequi in vitam & in mortem. Rege igitur *Scotorum* qui aderat cum cæteris magnatibus auxilium promittente, gratias Deo & ipsis egit, & cum multis gratiarum actionibus dimisit, Adiciens & rogans, ut parati et instructi venirent cum ab eo essent sufficienter præmuniti. Rex *Edwardus* de suorum auxilio sic securus, confestim missis duobus fratribus de ordine *Prædicatorum* cum literis credulitatis ad regem *Franciæ* homagium suum ei reddidit; Cui dicerent in hunc modum. « Dominus noster rex « *Angliæ* non sine causa miratur quod in literis ve« stris nuper ei directis eum non vocastis amicum « nec carum consanguineum vestrum sicut hactenus « scribere consuevistis, unde causatur ex hoc quod ex « multis conjecturis accepit et credit, quod vos « eum ut prius non tenetis amicum. Propter quod « certissime vobis mandat, ut sicut eum creditis & « tenetis utputa non amicum, sic et ipse vos repu« tat et consimili modo tenet. Et sicut in vobis nullam « modo habet fiduciam, sic nec in posterum habere « potestis nullam in eo fiduciam sive fidem. *Adjece« runtque*. Et quia in terra vestra in ipso itinere ve« niendi ad vos capti sumus et retenti, et per iiij. « dies quasi incarcerati, petimus et obsecramus sta« tum nunciorum nobis tribui et privilegium dari. Statimque eorum dicto accepto & ratificato, respondit ex parte regis unus magnatum ejus, Quod illa captio, detentio seu incarceratio ex præcepto regis vel scientia non processit quinimmo multum displicuit, emendas offerens, equos & expensas & cætera quæque necessaria, rogans ut oblata reciperent pro libito voluntatis suæ: datoque sano & salvo conductu confestim ad propria reversi sunt, regi nunciantes visa & audita. Hiis auditis, mox rex *Edwardus* quingentos armatos & xx. millia peditum misit in *Vasconiam* cum domino *Iohanne de sancto Iohanne*, qui ejusdem terræ olim seneschallus extiterat, & cum domino *Iohanne de Britania*, & illo milite strenuissimo *Willielmo Latymere* qui apud **Portesmowth** omnibus ad expeditionem tantam necessariis præparatis, posuerunt se in mari circa festum beati *Petri* ad vincula; Et irruente vento contrario dispersæ sunt naves per partes *Cornubiæ*, *Edw. I.* Iterumque collectæ apud **Plumneye** circa festum beati *Dionisii* ventis vela iterum relaxabant, & post multa variaque tempestatum discrimina tandem circa festum Apostolorum *Simonis* & *Judæ* applicuerunt in *Vasconia* apud *Castellon* quæ situatur in litore fluminis de *Gerunde*, Deditque se eis & regi *Angliæ* dominus urbis illius, & eos cum lætitia magna suscepit & benigne tractavit. Profectique sunt inde usque *Makanter*, & dederunt se cives in vigilia omnium Sanctorum; Et in crastino anchoraverunt cum tota classe ante *Burgum super mare*, qui antiquitus dicebatur *Mons Albani*. Cives autem se dare volebant, set timebant *Picardos* qui erant in præsidio civitatis. Cumque vidissent *Picardi* quod cives se dare vellent, exierunt de castro, & plurimos peremerunt; Miseruntque cives ad *Anglos* nunciantes hæc, & eorum auxilium exponentes qui in eorum auxilium confestim ascenderunt, & retraxerunt se regales in castrum, & cives se dederunt; Mane autem facto cum *Angli* in castrum irruere voluissent, petierunt *Picardi* inducias triduales, ut misso nuncio *Burdegaliam* si in eorum non venirent auxilium, se statim redderent absque dubio. Misso igitur puero remandat eis Constabularius de *Burdeux* & marischallus *Franciæ*, quod ita festinanter venire non poterant, Immo se defenderent & viriliter resisterẽt, præcipue cum haberent victualia & cætera quæque necessaria pro tempore semestri. Quo audito statim dederunt se sibi, salvis vita & membris, equis & armis, & abierunt in pace. Post dies octo reversi sunt nostri ad urbem de *Blayne* quæ distat à *Burgo* per ij. leucas, & quasi similes treugas petierunt castrenses, & habuerunt; set non veniente auxilio dederunt se. Inveneruntque nostri victualia multa in urbe & in castro, & dolia vini circiter MM. D. & constituerunt *Angli* post dies aliquot custodes istarum urbium fortissimarum dominum *Rogerum de Mortimer*, & dominum *Ricardum de Boys* cum populo terræ multo; Et profecti sunt usque *Burdeux* quæ distat per v. leucas, manseruntque in opposito civitatis illius in flumine de *Gerunde* per ij. dies; Et emissis hinc & inde telis, cum jam non proficerent nec se cives dare vellent, ascenderunt de flumine usque **Lyews**, ubi dominus loci illius gratanter se dedit eis cum tota villa & castro. Et tunc primo *Angli* extraxerunt equos à navibus cum in mari mansissent per xvij. ebdomadas & aliquos dies, Tandem vero refocillatis hominibus et equis diviserunt etiam se *Angli* quasi in duas partes, remanseruntque in eodem loco ut populum terræ sibi attraherent, dominus *Johannes de Britania* & dominus *Willielmus Latymer* cum CCC. equestribus & vij. millibus peditum electorum. Profectusque dominus *Iohannes de sancto Iohanne* cum reliquo populo usque *Bayon* quæ situatur in mari *Hispaniæ* versus occidentem, & est civitas fortissima et quasi inexpugnabilis distans à *Lyews* per v. diætas modicas, per xxx. leucas regionis illius; Comes enim & homines urbis illius cum audissent eum advenisse in terram, vocaverunt eum, eo quod eum diligebant pro antiqua custodia, fuerat enim ut dictum est, olim custos totius terræ *Vasconiæ* ex parte regis *Angliæ* & eos cum humanitate tractabat. Cumque appropinquaret civitati et essent certi cives de ejus adventu, irruerunt continuo in regalibus *Franciæ* qui ex parte

parte regis *Franciæ* præficiebantur eis & cæsis multis ex eis qui in civitate fuerant, reliquos in prisone fortissimo loci ejusdem concluserunt; Exosos enim eos habebant eo quod abutebantur male concessa potestate, tradideruntque venienti civitatem, et obsidionem castri continuando tenuerunt, dicentes lasso, quod se cum suis recreando reficeret, nullam habendo curam de obsessis. Post dies autem aliquot cum se viderent Castrenses sic diu manere non posse, dederunt se, sub pacto tamen, quod custos eorum remaneret pro omnibus, & cæteri abirent illæsi. Remansitque custos eorum *Iordanus Bertram*, & reliqui abierunt. Elapso igitur tempore modico & viribus reassumptis, egressi sunt *Angli* usque ad sanctum *Cynerinum* ut illum expugnarent, ac cives continuo dederunt se, & regales *Franciæ* ex pacto recesserunt; ubi assignato custode domino *Hugone de Ver* cum CC. equestribus & multis pedestribus, reversus est prædictus dominus *Iohannes de sancto Iohanne* apud *Bayon*, & mansit ibidem securus multo tempore; Tandem rex *Franciæ Philippus* audito adventu *Anglorum* in *Vasconiam*, misit *Carolum* fratrem suum & dominum *de Nele* senescallum suum cum multis millibus equestrium armatorum & exercitu copioso ad capiendum eos & potenter devastandum; Qui venientes apud *Rions* in dominica Palmarum non processionaliter cum palmis set turmatim cum lanceis, obsederuntque nostros qui ibi remanserant per dies xj. multas oppressiones & diversa gravamina eisdem inferentes; Cumque exirent aliquando *Angli* ut gloriam militiæ suæ in hostibus exercerent, rechaciati sunt à multitudine magna velut oves in ovile. Novissime vero videntes *Angli* se diu sic manere non posse, consilio inito decreverunt quod in ipsa ebdomada Paschali navigio recederent de nocte, mitterenturque equi eorum in rivo *Gerunde* usque *Burgum* & *Blamys*, set impeditum est eorum propositum modo qui sequitur. Tenebatur in vinculis miles quidem centenarius *Iohannes* scilicet *Gyffarde*; Hic cum cujusdam castri scilicet *Pudesach* fuisset custos deputatus, advenientibus *Francis* & eum obsidentibus, tradidit se eis sub pacto tali, quod scilicet ipse cum *Anglicis* qui cum eo erant ibi, abirent liberi, & voluntatem suam facerent *Franci de Vasconia*, qui se primo dederant ei & cum eo manebant. Feceruntque *Franci* sic, & *Vasconienses* suspenderunt laqueo circiter l. Propter quod quidem factum irati sunt *Vasconienses* & vehementer moti, & se dare nollent contra nostros, dicentes seditionem fieri in populo suo. Volentes autem *Angli* ipsis placere pro posse, statuerunt se judicialiter procedere contra eundem militem, ut saltem cognita veritate eorum innocentiam declararent; Cumque Marescallus exercitus, dominus scilicet *Radulfus de Gorges* in ipso die Mercurii quo exire deberent in vesperis pro tribunali sederet pro judicio faciendo de ipso milite & de quibusdam pedestribus qui propter mala eorum opera tenebantur in vinculis, venerunt pedestres reliqui qui magis solito vino æstuabant, eo quod in transitu subito erant omnia communia, & dixerunt expresse se nolle pati de ipsis judicium fieri, nec suos quoquo modo perire in tanta necessitate. Instantibus itaque militibus pro judicio faciendo resistebant pedestres & ad invicem rixati sunt, ita quod unus pedestrium percussus interiit, Moxque efficiuntur partes & in suam perniciem dividuntur, pedestres & equestres mutuo se cædentes usque ad vesperam. Adveniente tandem vespere fugerunt equestres ad naves suas, & relictis equis suis properabant navigio usque *Burgum* & *Blayns*, Multi tamen eorum in naves ascendere non possent utpote à pedestribus impediti, in præsidio ejusdem urbis se cum difficultate receperunt. Mane autem facto ingressi sunt *Franci* nullum quasi resistentem habentes, & occisis pedestribus qui remanserant ceperunt equos cæterorum qui affugerant armatos, sellatos & frænatos, Moxque expugnaverunt cæteros qui erant in præsidio, & præter armigeros multos ceperunt milites quasi xij. videlicet dominum *Radulfum Teway*, dominum *Radulfum de Gorges*, dominum *Rogerum de Layburne*, dominum *Sinericum de sancto Edmundo*, dominum *Iohannem de Gretyng*, dominum *Henricum de Boyding*, dominum *Iohannem de Modewyle*, dominum *Iohannem de Folburne*, dominum *Robertum de Cockefelde*, dominum *Thomam de Turbeville*, qui postea, ut infra patet, conjuravit cum *Francis* contra *Anglicos*, & dominum *Walterum Gyffarde*. Hos omnes captivatos direxerunt in *Franciam* sub arta custodia recludendos, & urbem de *Ryens* demolierunt in terram propter odium *Anglorum*; Profectique sunt inde cum toto exercitu usque ad sanctum *Cynerum*, ubi erant ex *Anglis* CC. armati cum domino *Hugone de Ver*, ut supradictum est, & obsederunt eos per xj. ebdomadas, inferentes eis mala quæ poterant; Cumque morerentur armati *Franci* in multis millibus subito quasi porci propter usum armorum & calorem nimium, fecit eos sepeliri *Carolus* in Cimiterio novo quod erexerat in campo & dedicari fecerat à quibusdam episcopis qui aderant cum eis. Stupefactus tandem *Carolus* cum multas jam ex omni parte perdiderat cœpit solito benignius ad bonum declinare. Unde missis nunciis & remissis, demum cum nostris tale fœdus pepigit; *Quod scilicet irent quo vellent cum suis omnibus, nec urbi nec civibus quicquam mali vel molestiæ inferret aut moliretur, set statum haberent pristinum & eis omnia conservarentur illæsa.* Recedentibus igitur *Anglis* apud [ ] fecit *Carolus* locũ eundẽ victualibus & cæteris quibuscumque necessariis instaurari & bene muniri, & appositis custodibus & militibus reversus est in *Franciam* & iterum non est reversus, Immo reversi sunt nostri cum illum abisse didicissent, & effugatis cæteris locum ut prius eundem tenuerunt.

Edw. I.

CAP. VII.

Videns rex *Edwardus* tantam stragem & confusionem suorum in *Vasconia*, potentiamque *Francorum* belluinam misit *Antonium de Beke* episcopum *Dunelmiæ* ad regem *Alemaniæ*, scilicet anno gratiæ M. CC. xciv. ut fœdus iniret cum eo, ut dicitur cum lx. millibus libris sterlingorum, & conventiones & pacta cum eo iniit, *Quod scilicet usque ad certum tempus præfinitum regi* Angliæ *& suis contra regem* Francorum *& suos eum robore exercitus sui fideliter assisteret veniretque in eorum auxilium cum esset sufficienter præmunitus. Convenit eciam quod neuter eorum absque altero cum rege* Franciæ *concordaret vel fœdus iniret quoquo modo.* Eodem anno rex *Edwardus* quorundam fretus consilio, omnem pecuniam & omne deposi-

An. Dñi 1294.

Edw. I. tum in ecclesiis cathedralibus, domibus religiosis & universis gazofilaciis clericorum & laicorum, fratrumque *Prædicatorum* & *Minorum* cæterorumque ordinum omnium, quarto scilicet die Julii, hora tertia, per ministros suos præordinatos quasi ex improviso cepit, & in ærarium suum *Londoniæ* reponere fecit, multamque pecuniam consecutus est, quam nunquam postea restituit. Illis tamen qui ei tenebantur in debito, vel communiter cum clero vel populo auxilium promittebant ei, hujusmodi pecuniam acceptam in solutionem alterius jussit allocari seu restitui. Eodem anno circa festum Ascensionis Domini omnes lanas terræ *Angliæ* seisivit, tam clericorum quam laicorum, et sic seisitas servavit quousque mercatores data maxima pecuniæ summa eas quasi de novo redimerent. Eodem eciam anno vocavit rex per literas suas archiepiscopos, episcopos, Decanos ecclesiarum cathedralium & archidiaconos in propriis personis, clerumque uniuscujusque diocesis per duos Procuratores, ut in festo S. *Mathei* Apostoli coram eo comparerent *Londoniæ*. Quibus existentibus ait rex. «Domini carissimi «jam satis constat ut audistis de famosa ista guerra «quæ inter regem *Francorum* & inter nos initium «sumpsit non nostra culpa, ut novit ipse Deus, set «absque ullo dolo vel fraude casualiter sumpsit initium & usque in præsens sumptuosissime continuatur; verum ne ex injusto bello redargui possemus vel reprehendi, optulimus ei primo pacem, «& pacis formam uterque nostrum amplexatus est, «Quam cum ex parte nostra ut convenit servare parati essemus, ipse eam renuit & contempsit, & «quanto magis pacem quærimus tanto magis ab «ea eramus longius separati; Videntes autem nos «finaliter sic illudi, hanc guerram incepimus, & «si necesse fuerit pro justitia nostra consequenda «usque ad mortem continuandam; verum quia «terræ nostræ *Anglicanæ* non sum nisi quasi unus «malus custos, & non ipsa terra nostra set tota *Anglicana* ecclesia jam in arto ponitur & movetur «injuste, nec continuare possumus quod incepimus nisi de eadem terra nostra nobis auxilium «tribuatur, iccirco orationes vestras in præsenti «expetimus & vestrum auxilium implorantes, & «juste debetis domini carissimi & præcipue ista oratione impartiri auxilium, quoniam videtis Comites & Barones & milites nostros quod non solum bona verum eciam corpora sua pro nobis exponunt & pro terra nostra non ad sanguinis effusionem, immo frequentius ad mortem. Et vos igitur qui corpora vestra exponere non potestis, justum est & rationi consonum ut de bonis vestris «subveniatis. Adjecitque subsequentia, ut placeret eis, scivit enim eos esse motos pro immunitate ecclesiæ violatæ, & ait, «Quia recenter duo facta «sunt in quibus admiramini, placare vobis volumus & in hac parte respondere; Præcepimus «quod omnes lanæ vestræ arestarentur, & hoc non «sine causa fecimus, quia nostræ voluntatis fuit «ut de bonis terræ ipsa terra conservaretur illæsa, «Aliud est. Datum fuit nobis intelligi quod «moneta terræ nostræ corrupta fuit & falsata, «unde præcepimus quod statutum monetæ in suo «robore teneretur, nichil mali suspicantes, set in facto contigit, sicut & accidit inter Apostolos *Iesu* «*Christi*. Inter enim xij. erat unus malus qui «*Christum* tradidit; similiter & in hoc facto fines «mandati nostri quidam egressi sunt & deceperunt «nos, unde parati sumus emendas facere pro libito «vestræ voluntatis. Cumque loquendi finem faceret, respondit *Oliverus Lincolniensis* episcopus; Domine, istud negotium consilium requirit. Detur nobis dies ad consulendum cum fratribus nostris, & ex consilio respondendum. Datusque est dies tertius. Interim vero consulentes, diversi diversa censerunt. Vacabat enim *Cantuariensis* ecclesia, & membra sine capite in consilio dispersa sunt. *Eboracensis* vero *Iohannes Romanus* regis timore perterritus eo quod Regi in magna summa pecuniæ tenebatur, quasi dissimulando destituit. *Dunelmensis Antonius de Bek* nondum reversus fuerat de *Alemannia*; In unum tandem votum concordabant omnes, ut offerrent regi duas decimas in uno anno solvendas. Quod audiens rex indignatus est, & per suos satellites comminatus est se extra protectionem suam clerum velle ponere nisi medietatem omnium bonorum concederent & votis ejus annuerent in hac parte, statimque quasi stipula corda eorum dissipata sunt: Quidam enim regi placere volentes, festinanter, alii vero timore perterriti subsequenter concesserunt; Et quia immunitas ecclesiæ, ut supradictum est, læsa fuit & violata, petiit clerus à rege quosdam articulos, rege jubente, Jussit enim rex postquam votis ipsius paruerant ut & ipsi ab eo peterent remedia quæ vellent; & petierunt in primis ut statutum de manu mortua quod in præjudicium sanctæ matris ecclesiæ fuit editum, deleretur. Cui quidem articulo rex, Quod idem statutum de concilio magnatorum suorum fuerat editum & ordinatum, & absque eorum consilio non erat revocandum. Cæteris autem articulis quos proposuerant respondit respondit de facili, ita quod frustrati & delusi reversi sunt ad propria, obligati tamen ad medietatem concessam. Eodem eciam anno habuit rex à communitate regni decimum denarium, & à civitatibus sextum denarium.

Eodem anno *Wallenses* rebellare cœperunt circa festum sancti *Michaelis*. Convenerunt autem & statuerunt inter se quod in ipso die sancti *Michaelis* omnes unanimiter surgerent contra regem, & castra ejus dirimerent; Et eodem die quasi ex inproviso ceperunt castella multa. Ceperuntque castrum de **Carnarvan** quod rex noster dudum sumptuosissime construxerat, demolientes muros, & ministros regis trucidantes. Fugeruntque *Angli* qui poterant, set multi absorpti sunt in ore gladii. Quæ cum rex audisset mox congregato exercitu declinavit ibidem; Missisque literis ad *Edmundum* fratrem suum & Comitem *Lincolniensem*, qui tunc temporis in portu de **Portusmowt**, cum multis millibus armatorum parati fuerant in *Vasconiam* transfretare, ut ad eum in *Walliam* redirent; & redierunt ad eum. Cætera plenius quære supra eodem libro capitulo 3.

Eodem anno fames valida *Angliam* afflixit, & moriebantur pauperum multa millia. Vendebatur quarterium frumenti pro xvj. solidis, & multotiens pro xx. sterlingus enim comitabatur regem.

De proditione Thomæ Turbevyl.

An. Di 1295. Anno Domini M. CC. xcv. Dominus *Thomas de Turbevyle* qui ut supradictum est in captura de *Ryons* in *Vasconia* cum militibus captivus ductus est & carceri regis *Franciæ* mancipatus, qui sollicite laborabat quomodo effugere posset carcerem & vincula

cula, Qui cum esset regi *Franciæ* familiari notitia cognitus, pepigit cum eo fœdus in seditionem regis *Angliæ*, dicens. « Providebis tibi ô rex, de magna « classe, & pones in ea robur exercitus, ego autem « revertar ad dominum meum regem, & dicam ei, « quod auxiliante amico quodam cum difficultate « manus tuas evasi. Cumque ab eo impetraverim « custodiam maris & portuum, obviabo marina« riis tuis; Cumque signum fœderis inter me & « ipsos ut viderint vexillum meum supra vexillum « regis elevari, audacter in eodem loco terram in« grediantur, & absque difficultate eam eis tradam. Facta igitur hac conventione tam valida promisit ei rex mercedem iniquam, & acceptis duobus filiis obsidibus, dimisit eum & abiit. Reversus est autem *Thomas* ad regem *Edwardum*, & ab eo honorifice susceptus est, & pro captivitate solatium tribuens familiariter ab eo consolatus est. Cumque frequenter instaret ut cura maris sibi traderetur, excusavit se rex, eo quod noluit ipse Deus iniquitatis propositum adimpleri. Rex autem *Franciæ* conductis navibus interim multis, de *Marsilio* scilicet & de *Gene* & undecunque poterat, robur exercitus misit in mare, ita quod aliquando viderentur plusquam CCC. naves magnæ, signum expectantes quod promissum acceperant. Cumq; mansissent diu, nec signum vidissent, miserunt ex consilio proprio v. galleas electas ut terram explorarent, At una earum præ cæteris festinans, applicuit apud *Hydam* juxta portum de *Rumonal*, Quod videntes *Anglici* qui ibidem fuerant custodes deputati, simulabant fugam, & consilio ducis eorundem retraxerunt se ut frequentius hostes ad terram allicerent, Illis itaque fugientibus ab aliis insecutis, set facies cito convertentibus, mox & alii terga verterunt, & cæsi sunt omnes scilicet CC. xl. viri, & navis eorum combusta est. Quod videntes aliæ iiij. galiæ retraxerunt se ad magnam classem; poterant enim videri à nostris. Nec tamen audebant cum eis congredi marinarii nostri, timentes multitudinem magnam. Circa festum sancti *Petri* ad vincula magna pars ejusdem classis applicuit apud **Dovere** ex parte occidentali ubi nulla fuit applicandi suspicio præ multitudine lapidum & rupis excelsæ; Egressique sunt bellatores fortissimi circiter xv. millia hominum, & exploraverunt *Doverniam* ab hora prima usque fere vesperam, incendentes eam igni pro magna parte; Cumque in ingressu eorum fugissent incolæ, dispersi sunt omnes conclamantes, ejulantes, conglobati sunt incolæ compatriotæ & concurrebant milites qui curam maris habebant, ita quod eodem die quasi hora xj. hostes aggressi sunt animose, cæsisque quasi v. millibus reliquos in partes diviserunt, quidam enim fugerunt in segetes, qui postea cædebantur ab incolis, & cæteri qui poterant navigio fugerunt; Triginta autem viri fortissimi receperunt se infra clausum Abbathiæ strenuissime pugnantes usque in vesperum; ita quod nichil eis nocere poterant nostri obsidentes; Cumque in vesperis nostri remissius agerent & multi reverterentur ad propria, ipsi quoque dilapsi sunt cum duabus scaphis fugientes; Quod mane cognito, insecutæ sunt eos duæ magnæ naves, quæ vela levantes in altum scaphas cum hostibus submerserunt. In ipso autem introitu hostium in villa de **Dovere** ceciderunt ex nostris xiij. viri & unus monachus. Hic quidem monachus cæteris suis fratribus in campanile ecclesiæ se recipientibus cum orationi vacarent, in ecclesia Dei coram ipso altari trucidatus est, & optulerunt eum Deo sacrificium matutinum. Interim dum talia agerentur in *Anglia* discurrebant literæ inter regem *Franciæ* & prædictum *Thomam Turbevyle*, in quibus excitavit *Francos* ut robur exercitus mitterent in *Scotiam* sub spe tali & certa, quod *Scoti* contra regem *Angliæ* debellarent. Adiciens eciam quod dominus *Edmundus* frater regis & Comes cum immenso exercitu populi & magnatibus cito post proficiscerentur in *Vasconiam*, & quod ex tunc terra *Angliæ* à suis de facili posset ingredi & optineri. Clericus autem ipsius domini *Thomæ* dum talia scriberet, & literas legeret responsales, juste sibi timuit ne forte in tali deprehenderetur facinore & tanquam regis & regni proditor censeretur, condoluit, & sano usus consilio regi *Edwardo* seipsum sponte optulit, omnia per ordinem narrans, & veniam miserabiliter petens, Quod cum ipsum dominum *Thomam* non lateret, fugit continuo & à curia latenter discessit, set mox à ministris regis insecutus versus *Wallias*, post duas diætas captus est, reductus, adjudicatus, tractus est & suspensus, Et cito post tota magna classis prædicta dissoluta est, & ad proprios portus reversa.

Eodem anno circa festum *Pentecostes* venerunt in *Angliam* duo Cardinales missi à latere Papæ ad regem *Angliæ* cum epistolis Papalibus, in hæc verba conceptis.

BONEFACIUS *servus servorum Dei carissimo in* Christo *filio* Edwardo *regi* Angliæ *salutem & Apostolicam benedictionem. Movet animum, mentemque sollicitat, fili carissime, sincera & affectuosa dilectio quam ab olim dum cura nobis officii minoris incumberet ad personam regiam tuumque regnum inclitum gessimus, & continuatis benivolis studiis gerere non cessamus, ut celsitudinem regiam cujus exaltationem & gloriam summis desideriis affectamus à Deo inducamus sollicite, per quem in conspectu regis altissimi per quem reges regnant & principes dominantur, de bono semper in melius reddaris acceptior, occurras gratior, carior habearis, ac in regno mundi carior nominisque titulis copiosum proveniat incrementum. Sane ab ipsis nostræ promotionis auspiciis ad generalem statum fidelium mentis aciem extendentes, & considerantes gravem, immo gravissimam & ideo contrariam votis nostris inter te & carissimum filium nostrum* Philippum *regem* Franciæ *illustrem proxima tibi consanguinitate conjunctum, procurante pacis æmulo incentore malorum, discordiam suscitatam, firma & stabili dispositione decrevimus, ut super hujusmodi negotio cordi nostro potissimo, solemnes nuntios ad præsentiam regiam & literas mitteremus. Sed propter nostrum de civitate* Neopolitana *discessum, ubi tunc* Romana *Curia præsidebat, nostrumque accessum ad urbem quem viarum periculosa discrimina non modicum retardarunt, ac eciam ad nostra inibi celebrata consecrationis solempnia impediti, nequivimus citius nuncios prædictos & literas destinare. Revera fili nequaquam sumus immemores quin potius tenaci memoria retinemus, quod nos hactenus dum essemus in minori officio constituti sinceris affectibus dilexisti, plenis favoribus prosecutus. Idemque dum solerter attendimus quantis & quam grandibus prædicta discordia noscitur onusta dispendiis, quot & quanta pericula*

Edw. I. *secum trahit, quam dampnosa fidelibus redditur, quam graviter turbat & impedit negotium terræ sanctæ, quantumque propterea Deo displicere dinoscitur, anxiamur ut pater, sauciamur ut mater, in animo turbamur amarius ut amator, nec possumus quietis refoveri dulcedine, donec prælibatum negotium optatum & celerem exitum juxta cordis nostri desiderium sortiatur. Cumque venerabiles fratres nostros* Beraldum Albinensem *&* Simonem Prenestinum *episcopos sedis Apostolicæ nuncios, exhibitores præsentium, viros utique profundi consilii, literarum scientia præditos, ac diversarum virtutum titulis insignitos, necnon pacis angelos licet eorum inviti careamus præsentia, destinamus, excellentiam regiam rogamus, hortamur & obsecramus in domino* Jesu Christo, *quatinus ad divinam & apostolicæ sedis reverentiam memoratos episcopos, magnas utique columpnas ecclesiæ tuique honoris & famæ fervidos amatores, tanquam filius benedictionis & gratiæ respiciens, honesteque prosequens, & honorificentia condigna pertractans, attente audias, diligenter intelligas, & efficaciter studeas adimplere quæ ipsi & eorum quilibet coram te super eodem negotio duxerint proponenda. Sic te in hiis devote ac prompte habiturus ut speramus & cupimus, ut difficultatis & repulsæ cujuslibet more profugato regiæ devotionis sinceritas exinde clarius illucescat, tuæque famæ præconium quamvis amplum & diffusum in seculo propensius augeatur, ac sedis apostolicæ gratiam quæ circa filios devotos exuberat, habundancius merearis. Dat.* Laterani x. *kal. Marcii pontificatus nostri anno primo.*

Cumque in adventu Cardinalium nondum reversus esset rex à *Wallia* post guerram quam ibi finierat, ut supra eodem libro capitulo iij. patet; præcepit rex ut honorifice tractarentur, *Londoniisque* moram facerent usque ad vincula sancti *Petri*, ipsius regis adventum præstolantes. Ad quem diem ipse rex pacificata *Wallia*, & omnes magnates tam cleri quam populi specialiter ad hoc vocati comparentes ipsos Cardinales honorifice cum gaudio susciperent. Cumque facto silentio uterque Cardinalis pacis sermonem faceret, & multa vicissim de bono pacis introducerent, in fine tandem concludentes, ipsum regem pacis zelatorem & filium catholicum rogaverunt, ut tanquam princeps piissimus & pacis filius dignaretur animum ad pacis bonum inclinare. Responsumque est eis ex parte regis, Quod deliberato consilio rex ad interrogata & rogata responderet die tercia. Erat enim thema unius Cardinalis: *Da pacem Domine in diebus nostris.* Alterius vero: *Adaperiat Dominus cor vestrum in lege sua, & in præceptis suis, & faciat pacem.* Adveniente die tertio, & congregato concilio, frater *Willielmus de Hothom* prædicavit in Latino sicut Cardinales fecerant, assumpto themate hoc; *Audiam quid loquatur in me Dominus, quoniam loquetur pacem in plebem suam.* Reducens in parte sic, Quod rex noster tanquam veræ obedientiæ filius pacisque zelator paratus erat audire apostolica mandata tanquam cœlitus etiam emissa. Finitoque sermone brevi, statimque ex præcepto regis recitabatur in *Gallico* totus processus suprascriptus, quomodo inter reges ipsos guerra orta est, & usque in eundem diem continuata; ut ipsi, qui mediatores pacis existerent & promotores videre possent & dinoscerent quis regum justiciam haberet in causa, vel injuste causam confoveret. In fine vero totius longæ recitationis suprascriptæ surrexit *Antonius de Bek* episcopus *Dunelmensis*, & ex parte regis respondit sic in *Gallico*. « Vos domini Cardinales rogastis & requisistis dominum nostrum regem pro plena pace concedenda, « vel bonis saltem treugis diutius amplectendis: & « licet unusquisque Christianus & fide catholicus « pacem velle debebit, & eam amplecti ratione bo« norum quæ ex ea sequuntur, & propter ejus con« traria & immensa mala quæ ex guerra proveni« unt & ex seditione nascuntur, tamen fidelitatem « & promissa tenere debent homines universi; unde « ipse dominus rex vobis respondet sic, Quod ta« lis confederatio inter regem *Alemanniæ* & ipsum « jam nunc inita est & per sacramentum confir« mata, quod neuter eorum absque altero cum rege « *Franciæ* pacem faceret vel treugas concedat quo« quo modo: cujus rei causa ipso non requisito vel « dissentiente, nec pacem facere potest, nec treugas « concedere vult. Quo cessante loqui, confestim Cardinales ipsum regem rogaverunt, ut ex clementia regia annuere dignaretur, nuncios super hoc regi *Alemanniæ* destinare. Et datus est dies crastinus ad respondendum. Crastina autem die cum convenirent iterum universi, idem *Dunelmensis* episcopus in *Gallico* sic ait, « Domini carissimi requisistis he« sterna die dominum nostrum regem de duobus, « scilicet quod ex gratia sua mera dignaretur nun« cios mittere ad regem *Alemaniæ*, ut ejus animum « alliciat ad pacem annuendam & plene confirman« dam. De alio; quod scilicet treugas concederet « usque ad certum tempus infra quod de plena pace « tractari posset, vel ipsas saltem treugas ulterius « prorogare. Ad primum articulum respondet vo« bis dominus noster rex sic; Quod ratione & reve« rentia *Romanæ* ecclesiæ quæ totius orbis caput est « magistra, & occasione personarum vestrarum qui « illius ecclesiæ estis membra, habitaque considera« tione vestri laboris & longi itineris, liberaliter « concedit vobis rex nuncios suos super hoc ibidem « destinare. Ad aliud sic: Satis vobis constat & « omni populo quod exercitus regis *Franciæ* & gens « sua tota jam parati existant ut sibi & suis inferant « mala quæ possunt, sicut hucusque fecerunt in terra « & in mari, unde regi non esset securum suis præ« cipere ne se defenderent nisi ex parte altera esset « inhibitum ne ulterius persequerentur. Propter « quod vobis respondet, Quam cito constiterit ei « regem *Franciæ* ex parte sua inhibuisse vel inhi« bere velle, statim & ipse suis hoc illud idem præ« cipiendo mandabit, set ante non. Factoque tali responso & accepta licentia reversi sunt Cardinales in *Franciam* unde prius venerant, set non vacui, immo bursas vacuantes. Ex unoquoque cathedrali capitulo vel collegiato per totam *Angliam* nomine procurationis & expensarum sex marcas argenti habuerunt; & hoc ex concessione papali, præter alia multa, ut assolet cupiditati *Romanorum* Cardinalium, sicut pensare scitis multiplicius. Et ubi religiosorum pauperum vel sanctarum monialium propter exilitatem non sufficerent per se, adjungebantur eis circumadjacentes ecclesiæ parochiales ad solutionem peragendam, ita quod papale privilegium non remaneret vacuum, nec deficeret obolus in summa.

CAP.

Cap. VIII.

SEquenti vero anno reversus est unus eorum cum esset tunc rex in guerra *Scotiæ* apud **Berwyke** ut de præmissis responsum acciperet. Et interim missi nuncii ad regem *Alemanniæ* reversi sunt, nunciantes quod nec pacem voluit nec ullum amorem. Sicque reversus Cardinalis & tamen reliquit ibidem octo personas de suis interfectas à *Scotis*, qui ad quærendum fenum & paleas die quadam cum aliis processissent & incaute procederent, à *Scotis* circumspecti sunt & interfecti. Iterumque expensas accepit idem Cardinalis, videlicet secundum taxationem *Wyntoniensem* & *Lyncolniensem* de unaquaque marca iij.d. Eodem anno clerus decimum, cives sextum, populus xij. denarium regi contulerunt. Eodem anno apud *Lowmeban* obiit dominus *Robertus de Bruys* in cœna Domini, qui, ut superius tactum est, circa successionem regni *Scotiæ* cum *Johanne de Baliol* coram rege *Anglorum* disceptavit, & sepultus est apud **Gysborne** juxta patrem suum. Eodem anno obiit *Gilbertus* Comes *Gloucestriæ* qui *Iohannam* filiam *Edwardi* regis duxerat uxorem; & puerum parvulum tenerimum reliquit hæredem de prædicta *Iohanna* procreatum: ipsa *Iohanna* contra voluntatem patris sui regis accepit unum simplicem militem in conjugem nomine *Radulfum de Moutermer*, qui per strenuitatem & industriam postea factus est Comes *Gloucestriæ*. Eodem anno in quadragesima obiit *Iohannes Romanus* archiepiscopus *Eboracensis*, à *Iohanne Romano* quondam *Eboracensi* Thesaurario, & quadam pedissequa procreatus; & bene *Romanus* quia à *Romano* patre cupiditatem *Romanam* extraxit: Et cum magnus esset theologus & homo valde literatus, non tamen multæ literæ sed avaritia maxima eum fecit quasi insanire. Sitivit enim pecuniam & substantiam, unde justo Dei judicio contigit ut qui subditorum bona & maxime ab intestatis sitiret, subita quasi morte præventus nullum vel modicum ex testamento proprio consecutus est emolumentum. Executores enim sui se intromittere noluerunt, ita quod non proprio set pocius alieno fiebant expensæ funerum & in ecclesia sua cum honore simplici repositus est, non enim panis vel obolus pro anima ipsius dabatur. Visitationem hic ecclesiæ *Dunolmensis* quam prædecessor suus jure & jurisdictione *Eboracensis* ecclesiæ vendicaverat, accepta ut dicebatur pecunia dormire sustinuit. Obedientiam quam primo pompose de *Dunolmensi* petiit, appellatione interposita segniter prosecutus est. Huic successit *Henricus de Newerk* ejusdem ecclesiæ decanus, electus à fratribus anno Dom. M.CC.xcvj. Qui propter guerram inter reges *Romam* adire non valens, per bullam confirmatus est, eciam ex dispensatione papæ *Bonefacii* in ecclesia sua *Eboracensi* consecratus per *Antonium Dunolmensem* episcopum.

Anno Gratiæ M.CC.xcv. *Edmundus* frater regis transfretavit in *Vasconiam* cum Comite *Lincolniensi*, associatis eis xxvj. banerettis & DCC. armatis, cum plebe multa; applicueruntque circa medium quadragesimæ apud *Byrgum* & *Blayns*, manseruntque ibidem cum *Anglis* quos in eorum adventu congratulantes invenerant, usque Pascha. Et congregati sunt ad eos *Vasconienses* multi & cæteræ nationes, ita quod in brevi creverunt in numerum plusquam ij. mille armatorum; in ebdomada vero Pascali die Mercurii moverunt se & ex opposito de *Burdeux* fixerunt castra sua à civitate quasi per unam leucam. Quod videntes cives, exierunt cum *Francis* ut eis occurrerent, mutuo enim videbant se & ad congrediendum festinabant. Nostri tamen expectabant & in parte retraxerunt se quasi fugam simulantes quousque separarentur ab urbe spacio magno, & versis vultibus eos in urbem retrocedere compulerunt; cæsisque quasi duobus millibus alios insecuti sunt usque ad portam civitatis. Quidam eciam ex nostris ingressi sunt cum eis, & demum dimissa porta præclusi sunt & retenti, inter quos erant illi duo fratres de **Manlay** dominus *Robertus* & *Johannes*, qui postea redempti sunt dato precio; mane autem facto timentes cives obsidionem continuari apposuerunt ignem in domibus suburbanis quæ muro adhærebant, & interim egressi marinarii nostri cæteras domos suburbanas accendebant, ita quod in ipsa die Jovis totum quasi suburbium vorax flamma consumpsit. Die autem Veneris cum urbem fortissimam *Angli* impugnare non possent eo quod ligneas machinas non haberent, profecti sunt usque *Langgon.* ultra *Ryons* per tres leucas; ubi dominus villæ ejusdem in eorum adventu *Francis* effugatis tradidit eis villam liberam, & morati sunt ibidem per iij. dies; miseruntque interim ad sanctum *Macarium* ut villam redderent; at illi petitis & optentis tridualibus induciis miserunt *Burdegalum* ut auxilium mitterent, & accepto responso quod non possent, tradiderunt se *Anglis* & villam reddiderunt. Castrenses tamen tenuerunt castrum, & obsessi sunt à nostris tribus ebdomadis & tum expugnati. Interim venerunt quinque burgenses *Burdegalenses* ad dominum *Edmundum* loquentes secreto & componentes cum eo pro quinquies mille libris argenti, ut civitatem *Burdegalensem* eidem traderent in aurora secundæ diei, dato tamen hoc signo & inito pacto ut cum essent urbem ingressi parcerent universis qui signo sancti *Georgii* se munirent; cumque reverterentur ad urbem, illi quinque proditi sunt, capti, & incarcerati, & post dies paucos patibulo suspensi. Venientibus autem *Anglis* ut ingrederentur ad libitum, repulsi sunt à civibus qui eorum adventum præcognoverant, & firmissime clauserunt portas civitatis; initoque consilio, cum se illusos sic cognoscerent nec securum haberent locum quo declinarent, profecti sunt omnes usque *Bayon*, & honorifice suscepti sunt. At ubi dominus *Edmundus* multos in stipendiarios convocaverat, & multos thesauros exhauserat velut homo facetus & largissimus, cum tantam militiam retinere non posset eo quod non haberet stipendia, decidit vultus ejus, & infirmatus est circa Pentecosten, & sic deficiente pecunia defecit & spiritus, & post dies paucos viam universæ carnis ingressus est. Præcepitque suis, ut asportarent eum secum, nec sepelirentur ossa ejus quousque solverentur ejus debita, sicque fecerunt. Et post treugas initas reduxerunt secum ossa ad fratrem suum regem, & per eum honorifice sepulta sunt apud *Westmonasterium Londoniæ*. Post mortem *Edmundi* præficitur *Anglis* *Henricus Lacy* Comes *Lincolniensis* de consensu totius exercitus. Homo quidem facetus, pulcherrimus & strenuissimus; hic cum aliquantisper regulasset exercitum, circa festum sancti *Iohannis Baptistæ* egressus est, & obsedit urbem *Hays* per vij. ebdomadas, & singulis fere diebus insultum fecit ad urbem.

bem: At illi obsessi de strenuitatte & juventute confidentes multociens exierunt, & post conflictum aliqualem iterum ingressi sunt; tandem vero cum audissent *Angli* quod Comes de *Artoys* veniret in auxilium cæterorum, reversi sunt usque ad *Bayon.* Iteratoque post tempus modicum exierunt quidam ex *Anglis* versus partes *Tholosanas*, & multas villas & urbes incendentes concremaverunt; reversique sunt contra yemem cum præda magna. Tunc licenciati sunt multi ex *Anglicis*, scilicet vulnerati, debiles, & imbecilles, & cum domino *Willielmo de Vescy* qui infirmabatur cum cæteris in *Angliam* reversi sunt. Circa Purificationem beatæ *Mariæ* virginis miserunt ad nostros *Anglos* qui erant apud *Bayon* cives ad *Heleregard*, & alii quidam ex nostris qui in eorum auxilio missi fuerant cum obsiderentur à *Francis*, quod victualibus fere deficientibus aut necessario oporteret in proximo eis succurrere, aut obsessos fame deficere, vel quod abhorrerent in immensum, in manus hostium se tradere. Quo audito, festinavit Comes qui nostris præerat, & præparatis necessariis profectus est cum DC. armatis & x. mille peditum electorum. Mansitque eodem die in vesperis apud *Perforarde*; mane autem facto continuavit iter inceptum usque ad horam undecimam volens si posset eodem die obsessis subvenire. Et erant omnes armati & bene muniti quia suspicabantur hostes in proximo, non tamen de certo sciebant; gradiebanturque per turmas suas tribus distinctas aciebus, portantes frumentum & onera inter ipsas suas turmas; cumque non distarent ab urbe nisi per iij. leucas modicas, & esset ipsa dies multum inclinata, silvam quasi modicam quæ erat in via transire festinabant. Egressa autem acie prima à silva, occurrit ei in plena planicie Comes de *Artoys* cum mille & D. armatis per iij. acies distinctas & separatas. Congredientibus igitur primis duabus primum aciebus retrocedere fecit alienos acies nostra usque ad secundam aciem; qua convicta cum prima & superveniente tercia, verterunt se nostri & alii insequuntur: interim transierunt nostri qui in ultima custodia erant & obviantes quartæ aciei ipsius Comitis, ipsam in velocem fugam quasi pro nichilo converterunt. Et facta est obscura nox, ita quod nullus cognosceretur ab altero nisi lingua materna loqueretur; dispersique nostri & eciam *Franci* nescientes bene qua parte diverterent quousque luna luceret super eos. Lucente tandem luna declinaverunt *Franci* ad urbes finitimas, & quidam ex nostris inserti cum *Francis*, qui cum ex ipsa luce vel lingua manifestarentur propria, capti sunt & violenter abducti. Inter quos dominus *Iohannes de sancto Iohanne* captus est & quidam alii, pauci tamen corruerunt gladio quia advesperascente die facta sunt hæc, & cooperuerat eos quasi subita caligo, nec erant pedestres hinc vel inde qui projectos armatos spoliarent vel interimerent, nostri enim pedestres remanserunt in nemore, nec boni quicquam exorsi ex armatis à nostris. Retenti viri processerunt *Heleregard*, set tamen à civibus qui jam hoc factum audierant admissi non sunt, set clausis januis improperabant eis quod suos consocios & comitem strenuum tam vecorditer relinquerent; processeruntque eadem nocte ad sanctum *Cinerum* per quatuor leucas, & ibi recepti sunt, susceperunt tamen alios in profundo noctis venientes, & eorum consilio freti egressi sunt in aurora diei ad locum pugnæ, colligentes spolia multa & frumentum quod portaverant asportantes. Comes autem *Lincolniensis* cum multis aliis magno noctis spacio vagans cum jam nesciret quo se diverteret, per eandem viam reversus est qua & venerat. Et mane quasi hora tercia venit ad *Perforade* ubi prius pernoctaverat, & invenit ibi multos ex suis mœstos quidem de ejus absentia, set de præsentia jam gaudentes eo quod salvum eum receperant; reversusque est usque ad *Bayon* cum domino *Iohanne de Britannia* & toto comitatu. Congregatique sunt ad eum in sequenti quadragesima omnes dispersi & profugi, & in sequenti æstate moverunt se versus partes *Tholosanas*, incendentes villas quas poterant & sævientes gladio, perimentes usque ad festum sancti *Michaelis*. Removeruntque obsidionem sancti *Katerni* quam *Tholosanenses* fecerant, & reversi sunt cum præda magna usque *Bayon*, yemaveruntque ibidem usque post dominica natalitia, & cito post accepto mandato à rege *Edwardo* de treugis initis, reversi sunt in *Angliam* circa Pascha. Circa ista tempora *Scoti* rebellare cœperunt, ut supradictum est.

Cap. IX.

CUM igitur immobiliter perstaret in proposito eundi in *Flandriam*, ut supradictum est quinto capitulo, præcepit anno Gratiæ M. CC. xcvij. ut omnes qui servicium sibi debebant & omnes alii qui viginti libratas terræ à quocumque tenerent infra regnum *Angliæ*, essent *Londoniæ* in festo beati *Petri* ad vincula, parati cum equis & armis ad transfretandum cum rege absque dilatione qualicunque vel excusatione. Cumque venissent ibidem multi, viderentque regem in incepto proposito permanere, dixerunt ei quidam de magnatibus, Non expedit, ô rex, nec bonum est transfretare nisi prius reconciliato patre tuo spirituali *Cantuariensi* archiepiscopo, & magnatibus tuis, inveniaris & ipse in sinu matris ecclesiæ numeratus. At ille in se reversus & videns hoc justum esse & rationi consonum, mox accersito *Roberto de Wynchelse Cantuariensi* archiepiscopo qui præsens aderat, & tunc rex omni rancore deposito ipsum cum suis in specialitatem recepit pristinam, & majorem adauxit. Et confidens de bonitate ipsius & constantia, curam & custodiam *Edwardi* filii sui & totius terræ *Angliæ* adjuncto sibi domino *Reginaldo de Grey* coram omni populi commisit, præcepitque ut omnia sibi restituerentur etiam usque ad ultimum quadrantem; sicque favente Deo reductus est cum honore qui mortem non metuens pro honore Dei certavit usque ad mortem. Omnesq; magnates qui ibi aderant ipso regis filio ex præcepto regis pacis fidelitatem faciebant, & ab omni populo levatis dextris verus conclamabatur hæres futurus & dominus & regni successor. Excusavit se eciam rex de exactionibus & prisis quas à populo suscepit, dicens se incepta prosequi non posse nisi eorum subveniret larga manus, præcipue cum non suam tantum, immo totius populi ageret causam tanquam protector eorum & defensor; rogavitque populum accepta licentia ut omnia condonarentur ei & orarent pro eo. Et orabant quidam publice, alii autem sic; alii vero occulte, pauci vero bene. Prædicti vero Comites *Herfordensis* & Mareschallus à Rege se subtrahentes, cum votis ejus

An. Dñi 1297.

ejus non parerent ab eorum officiis absoluti sunt, deditque rex eorum officia aliis quibusdam qui ministrarent ei. Quod ipsi grave ferentes, præcipue cum non tantum propriam set eciam totius communitatis causam agerent, dicentes mediatoribus pacis qui inter ipsos & regem equitabant, quod non solum ipsi set tota communitas terræ gravata erat & ultra modum de injustis vexationibus, talliagiis & prisis, & maxime quod non secundum libertates magnæ Cartæ ducerentur; cumque regis animum viderent immobilem & diutius sub incerto ventum verberare nolentes, missis ad regem nunciis rogaverunt eum, ut subscriptos articulos pro se & pro populo emendare juberet, adicientes quod si cartam libertatum confirmare vellet & articulos corrigere, parati erant omnes eum sequi in vitam & in mortem.

Ceus sont le mostrances que Archeveskes, Eveskes, Abbes, Prioures, Contes, & Barons, & tote la communyalte de la terre monstrent a nostre seigniour le roy & humblement priont come a seigniour que cestez chosez voille redresser & emendere a honour de luy & salvacion de peple. En primes y semble a tut la communyalte du realme la terre que le garnysment que fet lour fuist par le brief nostre seigniour le roy ne fuist pas assiz sufficyant pur ceo qil ne avoit nule certaine lieu especyfie oue ils deveront aler. Kare solom le lieu covynt il faire la purvyance & puissent aviser le quele ils dusent luy faire service oue none. Pur ceo que dist est cominalment que nostre seigniour le roy vult passer en Flandres, *avys est a tote la comyalte que la ne deyvent il nule servyce faire; pur quey eaux ne lours predecessoures ne auncestres unkes en cele terre servyce ne fyrent; & tut fuist il isint qils dussent le servyce la ou ayllours, ils averont pas pouare de fere le, pur ceo que ils ont estre tant greves de diversez talliages, eydes, pryses, cest assaver de frument aveynes brayes laynes quisez boefs vachez chars salsez saunz nule dener payer dont ils dussent avoire sustenue & mayntenu. I dyent estre ceo ke eyde ne poyent ils faire pur la poverte que ils sont eyns pur les talliages & prisez avantdites, kar ils nont a payne dont ils se poyent sustenere, Et moltz en sont que nont pas loure sustenance ne lours terres gaynes. Ester ceo tote la communalte de la terre ces sentent durement grevez qils ne sont pas menes solom lez leyes & lez usages de la terre par lez queus lour auncestres solont estre menez, ne ils ont lour fraunchises lez queus ils solont avoyre: mes sont mys hors volunterement par quoy ils se sentont durement grevez. Oustre ceo clerkus & lays se sontont durement grevez de ceo qils solent estre menes solom lez poyntes de la grant chartre lez queus poyntez sont tole plus tressoyles, la quele chose est tresgrant damage a poeple. Par quoy ils priont a nostre seigniour le roy, qil voyle que cestez chosez soyent redressez al honour de luy & salvacion de poeple. Ostre ceo la comynalte de la terre se sensent durement greves de la syse de la foreste que nest mye garde cum ele soleyt estre en arere ne la chartre de la nudere, mes sont attachementes voluntiers hors de la syse altrement quo homme ne soleit. Ostre ceo tote la comunalte de la terre se sensont durement grevez de la male tos dez leynez que est si grevouse a chescune sak de la leyne entiere* xl. s. *pryse a chescune sak* v. *marces. Pur ceo que la leyne* Dengleterre *est a* *Edw.* I. *poye le motye de la value de tote la terre par tyl pris. Pur ceo que la comynalte de la terre volent honour & sauite a nostre seigniour le roy sicome il deyvont voylere ne lour semble pas que serroit a luy pry de passer en* Flandres *sil ne fuist plus a sure pur luy & pur sez gents des* Flandresses *& auxi pur la terre de* Scoce *la quele se comence a lever contre luy taut come il est ore en tere. Et bien entendent qils en frayent plus malveys manere sils fuissent sure qil fuist le mere passe; & ne mye soulement eaus mes aultres terres que ne sont pas uncore bien affermes.*

Cumque esset rex in suo itinere apud **Portesmeue** ad transfretandum quasi paratus, miserunt ad eum prædicti Comites nuncios qui voluntatem ejus quærerent in præmissis; quibus ille respondens ait, « Concilium meum plenum non est mecum « hic, pars enim ut scitis remansit *Londoniæ*, & « pars præcessit in *Flandriam*, nec absque concilio « pleno respondere possum ad interrogata vestra, « set ite & dicite hiis qui miserunt vos, ut si me- « cum venire velint placebit michi multum, sin au- « tem noluerint, rogo ut michi vel regno saltem « non noceant; spero quidem adhuc favente Do- « mino quod revertar in terram hanc & in regnum « meum suscipiar. Et reversi sunt nuncii levi data licentia. Transfretavitque rex circa festum sancti *Bartholomæi* in *Flandriam*, & applicuit ad portum de *Swyne*. Cujus historiam prosequimur hic post regressum Comitum in patriam suam. Comites vero prædicti cum quibusdam Baronibus complicibus suis reversi sunt *Londoniam* prohibentes Cancellario Regis & Baronibus Scaccarii ne octavum denarium quem Rex expetierat à populo, vel quintum à clero, seu aliquam vexationem expeterent vel levarent quoquomodo. Rogaverunt eciam *Londonienses* tanquam amicos & confratres, ut in expetendis libertatibus magnæ Cartæ eis assistere vellent, & curam adhibere fidelem. Ita quod jura perdita recuperare possent & recuperata tueri. Et ne rapina vel extorsione illicita possent argui in posterum, prædicti Comites proclamare fecerunt ne suorum quisquam rem quamcumque modicam caperet à quocumque nisi justo dato precio, & hoc sub pœna mutulationis manus dextræ vel eciam capitis si culpa exposceret, reversique sunt in terram suam nulli molestiam inferentes aut gravamen.

Rex itaque *Edwardus* non obstante, ut dictum *Cistrensis.* est, mutatione officiorum prædictorum Comitum circa festum beati *Bartholomei* apostoli, non animum mutans, transfretavit in *Flandriam* cum mille quingentis armatis & l. mille peditum electorum, de quibus fuerunt *Wallenses* xxx. mille. Statimque cum applicuisset rex in portu de *Swyna* suoque se recepisset hospicio, nostri marinarii de portubus inveteratum illud odium quod inter ipsos & marinarios de **Jarnemewe** ab antiquo duraverat ad memoriam reducentes, mox currentes ad arma impetu furoris sui combusserunt plusquam xx. naves eorum, perimentes gladio quotquot ex ipsis comprehendere potuerunt, rege tamen prohibente set impetum furoris reprimere non valente. Tres tamen naves magnæ in quarum una thesaurus magnus fuerat retrahentes se in altum maris cum difficultate fugerunt; & hæc acta sunt in portu de *Swyna*. Inde perrexit rex apud *Bruges* ubi Comes *Flandriæ* occurrens

Edw. I. currens ei obviam suscepit eum cum immenso gaudio. Cui rex ait, Ecce in auxilium tuum venimus ô Comes! Num igitur in hostes procedere an ad tempus quiescere debemus indica nobis. Exercitus enim regis *Franciæ* non distabat ab eis nisi per duas leucas modicas; videns autem Comes ipsum respective viribus imparem, & quod exercitus *Franciæ* pergrandis fuerat inmensus, ait illi, Domine mi rex, non possumus in præsenti ex arrepto procedere eo quod estis labore fatigati, set est michi civitas fortis & bene munita, scilicet *Gant* ad quam declinabimus ad tempus, quousque robur nostrum & negotium melius pro voto ordinetur. Et adquievit ei rex, & præcepit ut exitus viarum & introitum terræ observarent pedestres eo quod ibi sunt fossa multa, donec iter inceptum agerent ad eandem civitatem. Et quia cives *Brugenses* sicut & cives aliarum civitatum, scilicet *Doway, Ypre, Gant,* & S. *Edomari* paulo ante cesserant regi *Franciæ* cum defensorem non haberent neque propugnatorem, jussit rex ne alias forte mutarentur ut & fidelitatem sibi jurarent & obsides darent; quo facto, processit in via sua versus *Gant*, respicientibus in eum *Francis* set non prohibere valentibus. Timebant enim pedestres regis *Angliæ* eo quod erant ex eis sagittarii multi. Moveruntque castra sua usque *Courteray* quæ distat à *Gant* per viij. leucas. Mansit itaque rex noster apud *Gant* per dies plurimos, & pedestres sui frequenter agebant prædas plurimas, inter quas villam de *Damp* sic dictam spoliaverunt eciam bonis multis, & peremerunt in ea plusquam ducentos viros electos qui se primo dederant regi nostro in primo adventu suo. Quod quidem factum multum displicuit regi, & quosdam hujus sceleris auctores jussit in furca suspendi.

An. Dñi 1290. Mense Maii ejusdem anni, scilicet anno Domini M.CC.xc. gens *Scotorum* perfida rebellare cœpit hoc modo. Comes de *Warenna* cui rex noster curam & custodiam totius regni *Scotiæ* vice sua & nomine commiserat corruptionem aeris causans dixit se ibi non posse manere cum sanitate; mansitque in *Anglia* in parte tamen aquilonis & hostes exulantes segniter prosecutus est, quod fuit nobis in posterum fons & origo magni mali. Thesaurarius eciam regis dominus *Hugo de Cresbyngham* homo pomposus & elatus valde pecuniam dilexit, & murum lapideum quem ipse dominus rex novum fossatum apud **Berwyk** construi præceperat non construxit, quod nostris evenit in scandalum, ut patebit inferius. Justiciarius vero regis dominus *Willielmus Ornesby* præceptum regis prosequens, omnes qui fidelitatem regi *Angliæ* facere noluerant absque personarum distinctione exulabat. Eratque quidam latro puplicus *Willielmus Waleys* nomine qui multis temporibus exulaverat; hic tunc existens vagus & profugus omnes exulantes convocavit ad se, & factus est quasi princeps, & creverunt in populum multum. Huic eciam associatus est ille miles *Willielmus Douglas* qui in captione castri de **Berwyk** se cum suis regi nostro dederat salva sibi vita & membris, ut supradictum est, quem cum rex ad omnia restituisset, factus est omnium bonorum immemor, sicque latro latroni sociatus est, liberatorem suum saltem in subditis persecutus est in mortem. Cumque prædicti Comes & Thesaurarius ad partes perrexissent australes ut parliamento regis interesse possent, quod in festo sancti *Petri* ad vincula *Londoniæ* tenebatur, nil mali suspicantes in *Scotis*, ecce prædicti duo *Willielmi* cum populo perverso venientes credebant se invenire posse Justiciarium regis nostri prædictum apud **Scone** ubi placitaverat, ut eum perimerent festinabant; ipse tamen præmunitus cum difficultate evasit, relinquens hostibus spolia multa. Quibus collectis, jam non in occulto ut prius set palam processerunt concludentes in ore gladii omnes *Anglicos* quos ultra mare *Scotiæ* invenire potuerunt, divertentes postea ad obsidionem castrorum. Interim dum talia gererentur, *Carliolensis* episcopus & cæteri viri qui cum eo erant in præsidio civitatis ejusdem & castri, timentes de infelicitate & inconstantia domini *Roberti de Bruys* junioris Comitis de *Karyk*, miserunt vocantes eum ut certo die veniret tractaturus cum eis de negotiis regis si tamen in fide regis ipsius perseverando maneret. Qui mandatis resistere non audens, venit ad ipsum diem cum omni populo *Galwalliæ*, & supra sacra mysteria juravit, & super gladium sancti *Thomæ* juramentum præstitit, quod regi nostro & suis contra *Scotos* & omnes inimicos suos fideliter assisteret in consiliis & auxiliis, dampnaque sua impediret in quanto se posset sua facultas extendere, factoque juramento reversus est in locum suum. Et congregato populo ut colorem fingeret processit in terras *Willielmi Douglas* & partem earum combussit igni, & uxorem ejus & parvulos secum adduxit in vallem *Anandiæ*. Cito tamen post dum à conspiratione *Scotorum* reverteretur ad propria, convocatis militibus patris sui de *terra vallis Anandiæ*, nam pater ipsius in australibus partibus *Angliæ* moram faciebat hujus fraudis nescius, & dixit eis, « Carissimi mei, scitis, & verum « est quod nuper apud *Carliolum* juramentum « præstiti, de quo scitis & audistis, stultum quidem « & vi extortum, nam timore ductus hoc feci cor« pore set non mente, unde contristor & pœniteo « valde, spero tamen me beneficium absolutionis « consecuturum in brevi. Verum quia carnem suam « nemo unquam odio habuit, nec ego habeo, opor« tet ut vadam ad populum meum & nationi meæ « adjungar ex qua procreatus sum; rogo autem « vos ut illud idem facientes placeat vobis venire « mecum, eritisque michi consiliarii & amici caris« simi. Cumq; differrent responsionem in crastinum, eadem nocte latenter recesserunt, potius eligentes dampna quæcumque magna ad tempus sustinere quam fidelitatem regi *Edwardo* factam cum nota infamiæ infringere. Ipse vero aspirans ad regnum sicut puplice dicebatur adjunctus est ad populum perversum, & cum episcopo *Glasguensi* & seneschallo *Scotiæ* qui totius mali fabricatores extiterant, confederatus est. Extunc vero generatio illa perfida & infidelis *Scoti*, omnes *Anglicos* quos invenire poterant trucidabant, religiosos eciam viros *Anglicos* à domibus suis quibus professi fuerant violenter extraxerunt ex ipsis spectaculum facientes. Erat enim ludus eorum & ad spectaculum cum eis vacabant. Ad pontes namque aquarum multarum sedentes, senes *Anglicos* religiosos & feminas quos specialiter reservabant ad hoc, ligatis manibus vel pedibus ne forte natando evaderent, ab ipsis pontibus vel salire vel præcipitari faciebant, in interitu eorum & submersione lætantes. Inter quos adducti sunt duo Canonici de domo sancti *Andreæ* in *Scotia*, qui cum ad pontem villæ nominatæ sancti *Johannis* coram

ram illo latrone *Willielmo Waleys* starent quasi pro tribunali mortem expectantes, subito salvavit eos Deus sic. Venerunt enim nuncii cum magna festinatione ex parte quorundam magnatorum regni *Scotiæ*, in quorum adventu præpeditus ille *Willielmus* latro præcepit ut in salva custodia ponerentur; qui postea a custodibus suis per quosdam amicorum suorum redempti sunt dato precio & præstito juramento quod à regno festinanter egressi nunquam illud iterum ingrederentur; quorum unus mansit apud **Oysburne** per tempus aliquod & periculum suum ore proprio enarravit. Hæc ideo scribere curavi ferocitatem improbæ gentis reserare quæ in maligno totaliter super omnes alias nationes terræ quasi naturaliter contra *Anglicos* posita est. Tres *Anglici* viri in villa S. *Andreæ* in *Scotia* mansionem susceperant cum à facie illius *Willielmi Waleys* & suorum fugissent in lapidem illum scilicet qui dicitur petra vel *acus* sancti *Andreæ*, credentes se posse lapidis immunitate muniri, cum sancta mater ecclesia privilegium perdidisset, à *Scotis* insecuti sunt, & in eodem lapide interfecti.

Cap. X.

Nunciata sunt hæc regi in *Flandria* existenti, Quæ cum ad audientiam ejus pervenissent, de facili fidem non adhibuit, set misso *Dunolmensi* episcopo præcepit super hoc veritatem inquiri. Qui festinando convolans invenit multitudinem *Scotorum* conglobatam, cui resistere non audebat. Et reversus ad regem omnia per ordinem nunciavit; rex vero in *Flandria* quasi accinctus ad iter transfretandi propositum mutare noluit, set omnem militiam *Eboracensis* comitatus à *Trenta* usque in *Scotiam* ipsi Comiti de *Warenna* assignans, præcepit ut *Scotorum* audaciam festinando reprimeret, & auctores mali debita justitia castigaret; Remisit eciam in terram *Scotiæ* ambos illos Comites *Iohannem de Badenough*, & *Iohannem de Bughun*, præcipiens eis in fide sua ut tumultum populi sedarent & manerent in fidelitate promissa; Quorum ille de *Bughun* colorem primo simulans cœpit reprimere quorundam audaciã, set tamen in fine factus est nobis de converso perversus. Alter vero de *Badenaugh* suorum animos mutare non valens mansit cum nostris saltem cum corpore. Comes vero de *Warenna* de comitatu *Eboracensi* exercitum congregans, præmisit ante se cognatum suum dominum *Henricum de Percy*, Qui congregato exercitu comitatus *Karliolensis* vallem *Anandiæ* ingressus est cum tricentis armatis & xl. millibus pedibus electorum circa festum beati *Laurentii* martyris; Cumque pernoctassent nostri apud *Longhmaban* non timentes sibi in aliquo, ecce incolæ ejusdem patriæ exterrere eos volentes quasi nocte media clamabant, non quidem *Philistini* set *Scoti* super nos. At illi currentes ad arma mox unusquisque domum in qua manserat accendit, & conglobati continuo recesserunt cum lumine, Profectique sunt inde per modicas diætas usque ad villam de **Are** juxta *Galewalliam* ut ad pacem admitterent *Galewalenses*; Cumque non venissent nisi pauci equestres nunciatum est eis post triduum quod *Scotorum* exercitus non distabat ab eis nisi spacium ij. leucarum. At illi summo mane castra moventes egressi sunt campum juxta *Irewyn*, ordinantes exercitum & ad bellum se parantes; Eratque *Scotorum* exercitus ex parte altera cujusdam laci modici & mutuo se videbant; Cumque magnates *Scotorum* qui ibi aderant, episcopus scilicet *Glasguensis*, senescallus *Scotiæ* & *Willielmus Douglas* viderent se esse impares equestribus nostris licet pedestres nostros in duplo excederent, timuerunt sibi, & missis nunciis ad nostros petierunt utrum esset ibi aliquis ex parte regis *Angliæ* qui eos ad pacem recipere posset, & responso quod sic, confestim venit ad eos ille strenuus miles *Ricardus Lundy* qui nunquam regi nostro fidelitatem fecerat, & se cum suis dedit voluntati regis nostri, dicens se nolle ulterius cum discordantibus & variantibus militare. Quod cum vidissent alii magnates nominati consternati sunt, & continuo se dederunt prædicto domino *Henrico de Percy* nomine regis, salvis eis vita & membris, terris & catallis, & quod condonarentur omnia usque ad eandem diem, promissis obsidibus & instrumentis confectis; & conditionaliter admissi sunt, si talia regi complacerent. Cumque nostri reverterentur apud *Irewyn* nunciatum est eis, quod multi ex *Scotis* & *Galewalensibus* eorum sarciunculas hostiliter deprædati sunt interfectis plusquam quingentis viris cum mulieribus & parvulis, quos insequentes, percutierunt ex eis circiter mille viros, & reversi sunt nostri sic multiplicata præda. Adveniente apud **Berwyk** Comite de *Warenna* ei per ordinem prædicta nunciantur, & missis ad regem nunciis voluntatem ejus expetiit; Qui existens in præcinctu itineris ut dictum est, noluit impediri, set pro bono pacis postulata concessit, factoque ad diem certum hujusmodi responso, adhuc dissecabantur *Scoti* in cordibus suis, differentes obsides quos promiserant, & postulantes omnia sua & antiquas consuetudines suas sicut à rege *Scotorum* antiquitus tenere consueverant; Quæ cum adhuc essent quasi sub certa spe concedendo promissa, iterum & iterum multiplicatur dies, & variantia & frivola jungebantur, eo quod latro ille *Willielmus Waleys* interim populum adjuvabat. Ad ultimum vero cum tantum proponerent super eos timebant sibi, magnates *Scotorum* imposuerunt culpam prædicto domino *Willielmo Duglas*, & episcopo *Glasguensi*, Qui notam criminis impositi excusare volentes, sponte dederunt se, primo ille *Willielmus*, & paulo post ipse dominus episcopus; & traditus est episcopus sub custodia custodis castri de **Rokesburgh** vice nominis regis nostri; Ipse vero *Willielmus* in castro de **Berewyk** positus est & retentus salvo custoditus. Quod cum audisset ille latro *Willielmus Waleys* iratus animo perrexit ad domum episcopi & omnem ejus supellectilem, arma & equos, filios eciam episcopi nepotes nomine nuncupatos secum adduxit, ut auctus immenso *Scotorum* numero eo quod communitas terræ sequebatur eum tanquam Ducem & principem, tota eciam familia magnatorum adhærebant ei; & licet ipsi magnates cum rege nostro essent corpore, cor tamen eorum longe erat ab eo. Nostri vero sic irritati cum nollent talia ulterius sustinere, processerunt armati ad villam de **Strivelyne**, ubi senescallus *Scotiæ* venientes rogaverunt nostros ut adhuc sustinerent per modicum tempus, si forte suos populum *Scotorum* pacificare possent quoquo modo; Quod cum eis concessum esset, iterato venientes iiij. scilicet idus Septembris responderunt præcise, quod eos justificare non poterant, pro-

Edw. I. promittentes tamen quod in auxilium nostrorum venirent die crastina cum xl. equis armatis; Credideruntque eis & dimiserunt eos; In recessu autem eorum in vesperis cum quibusdam ex nostris à foragio revertentibus obviassent, insultum fecit in eos ille Comes de *Levenay*, & collum unius peditis perforavit gladio; Quod cum in exercitu nostro nunciatum esset, mox cucurrerunt ad arma, & vulneratum sanguinolentum Comiti de *Warenna* præsentaverunt, expetentes vindictam fieri in ipsa nocte, conclamantes & dicentes, seditionem fieri & fidem fractam esse. Ad hæc Comes, Sustinete, inquit, nocte hac ut si in crastino promissa non fecerint & compleverint, majorem eciam in facto ultionem exspectamus. Præcepit tamen ut omnes essent parati in crastinum ad transeundum pontem de **Strybelyn**. Mane autem facto transierunt pontem pedestres *Anglici* plusquam v. mille & *Wallenses* plures, iterumque revertebantur eo quod Comes de *Warenna* somno depressus in campum non exiisset. Cumque post magnam moram surrexisset à somno essentq; omnes in campo armati, fecit ibidem novos milites quorum quidam eodem die corruerunt, Interimque transierunt pedestres nostri, & iterato reversi sunt eo quod senescallus *Scotiæ* cum paucis quidem venit & non cum xl. armatis ubi convenerant, Credebantque *Anglici* ipsos fore bajulos boni nuncii, set excusaverunt se & in facto prædicto & quod gentem propriam justificare non possent, dicentes, se non posse ab eis eripere nec equos nec arma. Mittebantur eciam interim duo fratres prædicatores ad exercitum *Scotorum* qui in altera parte montis supra monasterium *Skambskynel* cum illo latrone *Willielmo Waleys* latitabat, si forte pacem amplecti vellent quam tendebant. Ad hæc ille latro, Renunciate inquit vestris, quod pro bono pacis non venimus, & parati sumus ad pugnam, ad vindicandum scilicet & liberandum regnum nostrum; Ascendant igitur cum voluerint & nos paratos invenient in barbis eorum. Erant autem ut dicebatur C. lxxx. equestres & xl. mille peditum. Cumque talia dicerentur, Præsumptuosi mox ex nostris dicebant; Ascendamus ad eos, nostri enim sunt; sapientiores vero subjunxerunt, Non ascendamus adhuc, set provide deliberemus quid nobis consilii fuerit faciendum. Adhuc strenuus ille miles *Ricardus Lundy* qui se nostris dederat apud *Irewyn*,

« Domini mei si ascenderimus pontem mortui sumus, non enim transire poterimus nisi bini & bini, & hostes nostri à latere sunt, descendentque super nos sicut voluerint omnes in una fronte; set est unum vadum non longe abhinc ubi transire poterimus xl. simul in una vice. Nunc igitur tradantur mihi quingenti equestres & modica pars peditum, girabimusque hostes à tergo & debellabimus eos. Interimque vos Domine Comes & cæteri qui vobiscum sunt pontem transibitis valde securi. Noluerunt sano adquiescere consilio dicentes, non esse securum se in partes dividere. Erant tunc quasi mille equestres & l. millia peditum præter populum quem dominus *Henricus de Percy* de comitatu *Karliolensi* & *Lancastrensi* congregaverat numeratum ad CCC. equites & lxxx. Ml. peditum electorum; Qui cum esset in veniendo cum eis versus **Stribelyn** modicum ante recepit in mandatis à domino *Hugone de Cressyngham* thesaurario regis, ut eundem populum cum gratiarum actione remitteret, dicens, exercitum quem habebant sufficere posse; nec expedire ipsos vexare in vanum, vel regis ærarium consumere plusquam necesse erat; Fecitque sic, & indignatus est populus valde, volens eum quasi lapidare. Variis itaque varia censentibus, conclamabant quidam ut pontem transcenderent, alii è converso. Inter quos adjecit ille Thesaurarius regis homo quidem pomposus & filius mortis. Non expedit domine Comes ulterius protelare negotium & thesaurum regis nostri in vanum expendere, set ascendamus & faciamus debitum nostrum ut tenemur astricti. Motus itaque Comes in verbis istis præcepit, ut pontem ascenderent & transirent. Mirum dictu set terribile quidem in eventu quod tot & tanti discreti viri, dum scirent hostes in promptu, strictum pontem ascenderent quem bini equestres vix & cum difficultate simul transire potuerunt. Quoniam ut dicebant qui in eodem conflictu fuerant, si à summo mane usque ad horam undecimam absque ulla interruptione vel impedimento transissent, adhuc extrema pars exercitus in parte magna remansisset; Nec fuit aptior locus in regno *Scotiæ* ad concludendum *Anglicos* in manu *Scotorum* & multos in manu paucorum. Transierunt itaque vexillarii regis & Comitis, & inter primos strenuissimus ille miles dominus *Mardemucus de Twenge*; Cumque vidissent hostes tot jam venisse quot superare poterant ut credebant, mox descenderunt de monte, & missis viris lanceariis occupaverunt pedem pontis, ita quod extunc nulli patebat transitus vel egressus, set in revertendo sicut & in festinando super pontem præcipitati sunt multi & submersi. Descendentibus itaque *Scotis* de monte dixit dictus *Mardemucus* consociis suis, *Estne fratres tempus ut equitemus ad eos?* Quibus respondentibus quod sic, Mox stimulatis equis mutuo egressi sunt, & corruentibus quibusdam ex *Scotis* cæteri equestres quasi omnes in fugam versi sunt. Quos cum insequeretur fugientes, dixit unus ex nostris domino *Marmeduco*, Domine mi, decepti sumus, non enim sequuntur nostri, & vexilla regis & Comitis non comparent. Ad hæc respicientes retro viderunt multos ex nostris & vexillarios regis & Comitis corruisse, Dixeruntque, Præclusa est jam nobis via ad pontem, & à populo nostro intercepti sumus, melius est igitur ut tradamus nos aquæ periculo si forte transire possumus, quam hostium cuneos penetrantes quasi pro nichilo corruamus, Difficilis, immo impossibilis jam factus est nobis transitus per medium *Scotorum*. Ad hæc iste strenuissimus miles *Mardemucus*, « Certe carissimi nunquam dicetur de me quod gratis me submerserim, absit & hoc à vobis & ab honorabili nomine *Anglorum*, sed sequimini me, & per medium eorum viam vobis faciam usque ad pontem. Stimulatoque dextrario mox irruit in hostes, & nunc hos nunc illos cædens gladio per medium transivit illæsus, patuitque via magna sequentibus eum, erat enim fortis robore & staturæ proceræ. Cumque ita strenue militaret nepos illius vulneratus & attonitus equo suo interfecto, set stans tamen super pedes clamavit ad eum, *Domine mi, salva me*, At ille, *Ascende*, inquit, *post me*, Qui ait, *Non possum, defecit enim robur meum*. Moxque consocius ejus armiger ejusdem *Marmeduci* descendens de equo suo eum ascendere fecit, & dixit domino suo. *Sequar te domine quocunque ieris*,

Et

Et secutus est eum usque ad pontem & uterque eorum salvatus est. Apprehenso itaque ponte, per fortitudinem strenue militantis omnes extunc quotquot ex nostris ibi remanserant corruerunt numero armatorum fere centum & peditum quasi v. M. Inter quos CCC. *Wallenses.* Et cum multos ex nostris vita privaverant, tandem quidam ex nostris qui remanserat aquā natando transierūt, unus etiam miles ex nostris cum difficultate aquā trāsiit in equo armato. Corruit eodē die inter *Scotos* lancearios prænomitus thesaurarius regis *Angliæ* dominus *Hugo de Cressyngham* rector ecclesiæ de Ruddeby & capitalis Justiciarius in Assisis *Eborac.* Qui cum esset Præbendarius in multis ecclesiis & multarum haberet curam animarum, nunquam tamen arma spiritualia vel casulam induit, set galiam & loricam in quibus corruit; & qui gladio linguæ suæ multos olim extriverat in judiciis multis, gladio tandem perversorum occisus est. Quem excoriantes *Scoti* diviserunt inter se pellem ipsius per modicas partes, non quidem ad reliquias set in contumelias, erat enim pulcher & grassus nimis, vocaveruntque eum non *Thesaurarium* set *Traiturarium* regis: & verius hoc quam credebant, multos enim seduxit in die hac, set & ipse seductus est; qui erat levis & lubricus, elatus superbia & avaritiæ deditus. In proximo congressu nostrorum cum *Scotis* senescallus *Scotiæ* & Comes de *Lenenax* qui prius pacifici venerant cum vidissent nostros corruisse, confestim recesserunt ad suos qui in silvis latitabant juxta *polles.* Qui nefandum videntes eventum egressi sunt obviam nostris & multos particulariter fugientes peremerunt ibidem ad *polles* asportantes spolia multa & quadrigas onustas abducentes, Non enim poterant quadrigæ vel summarii à fugientibus abduci de facili in lacubus & mariscis. Comes vero noster citra pontem semper existens reverso domino *Mardoch* cum suis præcepit pontem frangi & comburi; et commissa custodia ejusdem Castri de Strivelyn prædicto *Mardoch* promisit ei fideliter data fide quod infra primas decem ebdomadas veniret in ejus auxilium cum manu forti: non tamen adimplevit quod promisit, oblitusque senectutis suæ profectus est apud *Berewycum* cum festinatione tanta, quod dextrarius in quo sederat in stabulo fratrum Minorum positus nunquam pabulum gustavit. Deinde processit ad filium regis in partes australes & reliquit patriam penitus desolatam. Facta fuit confusio hæc tertio idus Septembris scilicet feria quarta.

n. 1ii 129. Anno gratiæ M. CC. xcvij. post ista nephanda principia animati sunt *Scoti* & corda *Anglorum* confusa sunt. *Anglicique* nostri qui remanserant in Berewyk juste timentes sibi, abierunt à loco suo eo quod principem non haberent seu defensorem. Et cito post ingressi sunt eam *Scoti* invenientes eam vacuam & quasi scopis mundatam. Castrum tamen tenuerunt *Anglici* & defenderunt illud. *Northumbrenses* eciam timore perterriti evacuaverant patriam ab uxoribus & parvulis & omni suppellectili, mittentes cum eis animalia usque *Novum Castrum* & sparsim per provincias; Cumque diu morarentur *Scoti* in eisdem locis nec latius in *Angliam* processissent, credebant in hoc *Northumbrenses* ipsos nolle fines suos ingredi, & sic ad propria regressi sunt reducentes secum omnia, quod cum *Scoti* didicissent per exploratores suos, mox & quasi latenter *Northumbriam* ingressi sunt, circumgirantes subito patriam peremerunt multos, & prædas maximas asportaverunt. Et extunc erant *Scoti* ingredientes & egredientes ad libitum cubantes in foresta de *Reuthesburia*, nec erat qui exterreret eos. In tempore illo cessavit laus Dei in omnibus monasteriis & ecclesiis totius provinciæ à *Novo Castro super Tynam* in *Karliolum.* Fugerant enim à facie *Scotorum* omnes monachi & canonici regulares & cæteri sacerdotes ministri domini cum plebe quasi tota. Vacabant itaque *Scoti* incendiis & rapinis à festo sancti *Lucæ* usque ad festum sancti *Martini*, & non erat qui impediret eos nisi quidam ex nostris qui erant in præsidio castri de Berewyk & aliorum castrorum aliquando exeuntes extremas eorum reliquias cædebant, In modico tamen tempore; In festo vero sancti *Martini* & per octavas sequentes conglobati *Scoti* processerunt ubique vastantes omnia; Cumque venissent *Karliolum* miserunt ad urbem sacerdotem quendam absque Levita qui diceret. « Hæc mandat vobis dominus meus *Wil-* « *lielmus* Conquestor ut vitæ vestræ consulentes « absque sanguinis effusione reddatis ei villam & « castrum, dabitque vobis vitas & membra & « omnia catalla vestra; Quod si non feceritis, con- « festim expugnabit vos & ad internecionem usque « delebit. At illi responderunt ei; Quis est ille « Conquestor? At ille, *Willielmus* quem *Waleys* « nominatis. Adjecerunt & illi. Rex noster, inquiunt, curam & custodiam civitatis istius & castri vice & nomine suo & hæredum suorum nobis tradidit, & credimus eum non habere gratum & ratum habere velle ut domino tuo *Willielmo* ea liberemus; set vade & dic ei ut si eam habere voluerit, veniat ad modum boni Conquestoris & locum expugnet, habeatque si possit civitatem & castrum & universa in eis contenta. Moxque recedente, tetenderunt machinas & ad resistendum paraverunt se. Quod videntes *Scoti* declinaverunt ab urbe, vastaveruntque universa per medium forestæ de Ingelwode cum Berlande & Allerdale usque Derwent ad Cokermewe. Non enim pepercit eorum oculus ordini, sexui vel ætati, quin ecclesias Dei concremantes ejus sanctuaria quasi pro nichilo reputabant; Et cum esset *Scotorum* propositum ut in episcopatum *Dunelmensem* acies dirigerent, impedivit eos Deus & gloriosus ejusdem loci patronus sanctus *Cuthbertus*, supervenit enim tempestas maxima grandinis, nivis & forte gelu infra easdem octavas beati *Martini*, ita quod multi *Scotorum* fame & frigore perierunt. Exploratores eciam eorum venientes dicebant, eundem episcopatum armis præparatum & bene munitum immenso populo, & tamen non erant centum armati & vix tria millia peditum electorum; Qui licet multo plures ante ad resistendum in confinio manserant, eodem tamen tempore perterriti ad propria fugerunt, set deficiente populo non defuit iste gloriosus *Cutbertus* quin ut pie creditur *Scotorum* propositum suis sanctis precibus quassatum est. Revertentes igitur *Scoti* à cæde prædicta venerunt apud Exteleſham ubi tres Canonici ejusdem domus qui paulo ante redierant mortem non timentes, cum vidissent venientem exercitum fugerunt in oratorium quod de novo construxerant, ut si sic esset divina voluntas sacrificium Deo fierent in odorem suavitatis. Moxque ingressi sunt ad eos viri lancearii vibrantes eis lanceas & dicentes, Ostendite nobis thesauros ecclesiæ vestræ vel

Edw. I. vel confestim moriemini. Ad hæc unus de Canonicis, Non, inquit, diu est quod vos & populus vester omnia quasi nostra asportastis in terram vestram, & ubi reposuistis ea scitis. Nos vero extunc pauca quæsivimus sicut jam in præsenti videtis. Interim vero dux eorum ingressus est scilicet *Willielmus Waleys* & comminabatur suis ut recederent, Rogavitque ut eorum aliquis missam celebraret. Et statim unus celebravit. Factaque elevatione egressus est ille *Willielmus* ad deponendum arma sua, Et factum est dum perveniret sacerdos ad perceptionem sacratissimi corporis & sanguinis *Christi*, circumsteterunt *Scoti* ut calicem abriperent. Dumque manus ablueret & à sacrario reverteretur ad altare, invenit calicem asportatum quem super altare reclinaverat, manutergiaque & cætera ornamenta ipsius altaris; Nec erat ei liber in quo finiret missam inceptam, eo quod asportaverant omnia. Et cum hæsitaret sacerdos quid esset faciendum, reversus est ille *Willielmus*, & vidit hæc, præcepitque ut quærerentur sacrilegi & capite plecterentur; set non sunt inventi, utpote cum dissimulatione quæsiti. Adjecitque ad Canonicos, Non inquit à me recedetis quoquam set mecum manebitis ut salvemini, Populus enim iste malitiosus est nec justificari potest seu castigari. Mansitque ibidem per duos dies, & populus iste perversus dispersus per circumjacentem provinciam conburens incendio & vastans universa. Habuitque tunc *Willielmus* ille in literis sequentibus socium nominatum qui eisdem Canonicis literas suas protectorias concesserunt, conceptas in hac forma:

Andreas de Moronia *&* Willielmus Waleys *duces exercitus regni* Scociæ, *nomine præclari Principis domini* Johannis *Dei gratia illustris Regis* Scociæ, *de consensu communitatis regni ejusdem omnibus hominibus dicti regni ad quos præsentes literæ pervenerint salutem. Sciatis nos nomine dicti Regis Priorem & Conventum de* **Exseldesham** *in* Northumbria, *terras suas, homines suos & universas eorum possessiones, ac omnia bona sua mobilia & immobilia sub firma pace & protectione ipsius domini Regis & nostra juste suscepisse; Quare firmiter prohibemus ne quis eos in personis, terris seu rebus malum, molestiam, injuriam seu gravamen aliquod inferre præsumat super plenaria forisfactura ipsius domini Regis; aut mortem eis vel alicui eorum inferant sub pœna amissionis vitæ & membrorum, præsentibus post annum minime valituris. Act. apud* **Exseldesham** *vij. die Novembris.*

Item aliæ literæ protectoriæ.

Andreas *&c. Sciatis quod suscepimus unum Canonicum de* **Exseldesham** *cum suo Armigero uno & duobus famulis suis in salvum & securum conductum regis nostri & nostrum, ad veniendum ad nos ubicumque fuerimus quandocumque necesse fuerit & expediens dictæ domui. Et ideo vobis omnibus & singulis nomine dicti domini Regis mandamus firmiter injungentes, quatinus cum aliquis Canonicus dictæ domus cum prædicto Armigero & famulis suis præsentes literas secum habens causa veniendi ad nos inter vos venerit, ipsos sub salva custodia ad nos ducatis, ita quod nullus eos in personis seu rebus molestet in aliquo sub Regis plenaria forisfactura, aut mortem eis vel alicui eorum inferat sub pœna amissionis vitæ & membrorum, præsentibus ad voluntatem nostram duraturis.*

Egredientes tandem *Scoti* de loco illo tenderunt acies suas versus *Novum castrum* ex parte boriali de **Tyne**; Et cum essent ex opposito illius villæ de *Rytona* egressi sunt viri quidam illius villæ et maledicebant eos, non timentes eos eo quod aqua superhabundaret in parte. Moxque ex *Scotis* transierunt multi, & eandem villam incendentes continuo reversi sunt. Fugientibus incolis jam statim rumor ascendit, adveniunt *Scoti*, crevitque clamor & ululatus eorum per provinciam totam. Et fugerunt; & secum asportaverunt bona sua non quidem in gaudio set in fletu & luctu, nec erat qui resisteret seu ad resistendum se pararet nisi *Dunelmum* & cives de *Novo castro*. Viri eciam animosi qui erant in præsidio *Novi castri* paraverunt se ad pugnam, egredientes ab urbe, non longe tamen, eo quod pauci fuerant respectu multorum. Quod videntes *Scoti* declinaverunt ab urbe, & dividentes inter se spolia quæsita, tradiderunt *Galwalensibus* partes suas, & abierunt in loca sua.

Cap. XI.

INterea modicum ante natale Domini, dominus *Robertus de Clyfford* cum centum armatis & xx M. peditum electorum de Civitate *Karliolensi* & comitatu egressus est vallem *Anandiæ* ut prædaretur ibidem; Cumque transissent aquam de **Solwath**, mox voce præconia conclamatum est, ut nulli quicquam boni facerent nisi tantum semetipsis. Quo audito gavisi sunt pedestres, & continuo ad prædas dispersi sunt. Equestres vero maturo egressu processerunt & simul. Cumque venissent in mora juxta *Anandiam*, incolæ ejusdem patriæ adunati venientes improperabant eis, vocantes eos *canes caudatos* & præ paucitate eos contempnentes, eo quod pedestres sui longe erant ab eis separati. Ad hæc autem exhortantes se nostri adinvicem congressi sunt cum hac multitudine magna. Et cæsis quibusdam reliquos in fugam converterunt; Concluseruntque eos in quodam marisco, quousque venientes pedestres occiderunt ex eis CCC. & viij. viros, & quosdam duxerunt captivos. Iterumque revertentes ad prædam combusserunt plusquam x. villas ibidem infra limites parochiarum de **Gysborne**, & tandem reversi sunt *Karliolum* in vigilia natalis Domini cum captivis & præda magna. Iterato circa principium quadragesimæ transierunt ibidem, & vallem *Anandiæ* exspoliantes ignem apposuerunt, Qui accensus crevit in immensum, & combussit quandam ecclesiam de **Gysburne**; & sic captis spoliis & quibusdam captivis reversi sunt. Et extunc vacabant mutuis incendiis & rapinis. Cum à gente *Scotorũ* perfida talia agerentur, consiliarii regis nostri *Edwardi* qui cum *Edwardo* filio regis erant magnum videntes periculum non tantum regi in remotis agenti set eciam toti terræ *Anglicanæ* imminere, institerunt apud filium regis qui *Londoniæ* morabatur infra muros civitatis, ut Comites prædictos Mareschallum & *Herfordensem*, qui ut dictum est, à patre suo in partem deciderant, rogaret & interpellaret ad pacis unitatem & amorem. Missis igitur literis suis rogavit eos ut ad Parliamentum suum, eo quod sui patris locum tenebat in *Anglia*, venirent *Londonias* x. die Octobris celebrandum, Qui novi præceptoris & futuri Principis rogatum amplectentes venerunt ad eundem diem,

diem, non tamen nudi, immo cum quingentis equis armatis & multitudine magna peditum electorum; quia communem profectum & utilitatem amplectebantur, communes diligebant eos fortiter; Portas tamen Civitatis noluerunt ingredi, nisi primo concederetur eis quod in omnibus portis Civitatis ponerentur prius custodes eorum, ne forte absque armis ingressi velut oves in ovili clauderentur; quo concesso, ingressi sunt. Ubi tandem post consilia multa & tractatus varios mediante venerabili patre *Cantuariensi* archiepiscopo magistro scilicet *Roberto de Winchelse*, cujus memoria in benedictione sit, non fuit alia forma ad quam consentire voluerunt, nisi quod ipse dominus Rex magnam Cartam cum quibusdam adjectis articulis & Cartam de Foresta concederet & confirmaret. Et quod auxilium nullum seu vexationem à Clero vel à populo peteret vel exigeret in posterum absque magnatorum voluntate & assensu. Et quod animi rancorem remitteret eis & omnibus sibi associatis. Ordinatumque hujusmodi scriptum in hæc verba conceptum.

Nullum tallagium vel auxilium per nos vel haredes nostros de catero regno nostro imponatur seu levetur sine voluntate & assensu communi archiepiscoporum, episcoporum, & aliorum pralatorum, comitum, baronum, militum, burgensium, & aliorum liberorum hominum in regno nostro. Non capiat blada, lanas, coria aut aliqua alia bona cujuscunque sine voluntate & assensu illius cujus fuerint hujusmodi bona. Nichil capiatur de catero nomine vel occasione mala tolta de sacco lana. Volumus eciam & concedimus pro nobis & haredibus nostris quod omnes clerici & laici de regno nostro habeant omnes leges, libertates & liberas consuetudines suas ita libere & integre sicut eas aliquo tempore plenius & melius habere consueverunt, Et si contra illas vel quemcumque articulum in prasenti Carta contentum statuta fuerint vel edita per nos vel antecessores nostros vel consuetudines introducta, volumus & concedimus quod hujusmodi consuetudines & statuta vacua & nulla sint imperpetuum. Remisimus eciam Humfredo de Bowne *Comiti* Hertfordiæ *&* Essekes, *Constabulario* Angliæ, Rogero Bygot *Comiti* Northfolk Mareschallo Angliæ, *& aliis Comitibus, Baronibus, Militibus, Armigeris,* Johanni de Ferrariis *ac omnibus aliis de eorum societate, confœderatione & concordia existentibus, necnon omnibus xx. libratas terra tenentibus in regno nostro sive de nobis in capite sive de quocumque qui ad transfretandum nobiscum in* Flandrias *certo die notato vocati fuerunt & non venerunt, rancorem nostrum & malam voluntatem quam ex causis pradictis erga eos habuimus, & eciam transgressiones si quas nobis vel nostris fecerint usque ad prasentis carta confectionem. Et ad majorem hujus rei securitatem volumus & concedimus pro nobis & haredibus nostris quod omnes Archiepiscopi & Episcopi* Angliæ *imperpetuum in suis cathedralibus ecclesiis habita prasenti Carta & lecta excommunicent publice & in singulis parochialibus ecclesiis suarum diocesum excommunicare seu excommunicatos denunciare faciant bis in anno, omnes qui contra tenorem prasentis Carta vim & effectum in quocumque Articulo scienter fecerint aut fieri procuraverint quoquo modo. In cujus rei testimonium prasenti carta sigillum nostrum est appensum una cum sigillis Archiepiscoporum, Episcoporum, Comitum, Baronum, & aliorum qui sponte juraverunt quod tenorem prasentis Carta, quatenus in eis est, in omnibus & singulis articulis observabunt, Et ad ejus observationem consilium suum & auxilium fidele prastabunt imperpetuum.*

Ipse eciam *Edwardus* regis filius per literas suas patentes remisit prædictis Comitibus & universis suis sequacibus omnem malam voluntatem; Et promisit in eisdem literis quod patrem suum induceret modis omnibus ad illud idem faciendum. Omnes eciam Consiliarii regis qui ibidem aderant per scriptum suum super hoc specialiter confectum, illud idem promiserunt. Et læti sunt universi in die hac unitatis & pacis. Erat enim ibi ex parte Regis Archiepiscopus *Cantuariensis*, & *Henricus* electus *Eboracensis*, Episcopi eciam *Londoniensis*, *Eliensis*, *Batoniensis*, *Coventrensis*. Comites eciam *Cornubiæ*, *Warennæ*, *Warwici* & *Oxoniæ*. Barones eciam *Johannes Gyffarde*, *Henricus de Percy*, *Reginaldus de Greye*, cum multis aliis clericis & laicis. Hii omnes & singuli tactis sacrosanctis Evangeliis juraverunt ad majorem rei securitatem, quod prædictos Comites cum sequacibus omnibus contra dominum Regem servare deberent illæsos & indempnes. Convenit eciam ut in crastino sancti *Nicholai* episcopi certum super hoc acciperent responsum ab ipso rege, sub hac conditione adjecta, *ut si Rex prædicta scripta consignata remitteret & ratificaret omnia, extunc ad mandatum Regis vel ad Regem in* Flandriam *vel contra hostes suos in* Scociam *iidem Comites proficiscerentur ad votum.* Missis igitur nunciis ad ipsum dominum Regem scripserunt ei secretarii sui, ut si honorem suum, statum & regnum salvare & retinere proponeret, prædicta omnia remitteret consignata. Qui quidem in arto positus cum jam hæsitasset per triduum, novissime tamen ut corda suorum retineret votis eorum annuit in præmissis, & omnia concessit & per ordinem confirmavit. Pro hac autem confirmatione Cartarum prædictarum cum suis adjunctis prædictis dederunt magnates terræ cum communi populo nonum denarium, Archiepiscopus *Cantuariensis* cum suo clero decimum denarium. *Eboracensis* electus cum suo clero qui propinquiores periculo extiterunt quintum denarium in subsidium guerræ regis in regno *Scociæ*. Lanas eciam religiosorum & aliorum de populo prius acceperat rex, cum protestatione tamen quod allocarentur in eodem quinto &c.

CAP. XII.

Tunc rex *Edwardus* per literas suas speciales rogavit eosdem Comites & cæteros magnates qui remanserant in *Anglia*, ut sicut suum & totius regni *Anglicani* honorem diligerent cum festinatione parati procederent in *Scociam* cum Comite de *Warenna* quem suo loco præfecerat, ut *Scotorum* audaciam castigarent & reprimerent; præfixitque eis terminum, scilicet in octavis sancti *Hillarii* apud *Eboracum*, ut interim pararentur & convenirent ibidem extunc in suos hostes processuri. Misit eciam rex literas suas ad magnates *Scociæ*, ut si in fide & in fidelitate sua manerent sicut in recessu suo se remanere promiserant, ad Parliamentum suum apud *Eboracum* quod per Comites suos in crastino sancti *Hillarii* celebrandum statuerat, absque omni cavillatione

venirent, alioquin extunc velut hostes publici tenerentur. Ad quem quidem diem convenerunt nostri Comites. Isti scilicet, Comes de *Warenna* qui locum regis tenens personam illius præsentabat in hoc, Comes *Gloucestriæ* cum Comitissa uxore sua filia regis, Comes Mareschallus, Comes *Herfordensis*, Comes de *Arundell*, & *Gwydo* filius Comitis de *Warwyk*, *Johannes* de *Segrave*, & magnates plurimi. Communicatoque consilio voluerunt ut constaret communi populo de confirmatione magnæ Cartæ & Cartæ de Foresta. Unde lecta magna Carta cum Articulis insertis, quos enumeravimus supra, de præcepto eorum *Karliolensis* episcopus pontificalibus indutus excommunicationis sententiam in omnes ejus violatores fulminavit. Cumque non venirent *Scoti* neque mitterent, statuerunt ut in octabis sequentibus apud *Novum Castrum* super *Tynam* omnis numeraretur populus expeditus ad pugnam; Et sic continuo procederetur in hostes. Venientes autem ibidem juraverunt populum universum; Et inventa sunt duo millia equorum armatorum cum assessoribus electis, & aliorum equitantium plusquam mille ducenti, Peditum autem cum *Walensibus* plusquam C.mill. & continuo processerunt usque ad confinia regionum. Et singulis diebus augebatur eorum numerus & in pedestribus & in equestribus. Cumque scivissent *Scoti*, adventum eorum validum timuerunt. Et relinquentes obsidionem Castri de **Rokesburgh**, quod multo jam tempore oppugnaverant eo quod tenebatur ibidem episcopus *Glascovensis*, fugerunt à facie *Anglorum*, ingressique sunt *Angli* in villam & castrum consolantes obsessos, & vulneratis & attonitis medelam adhibentes. Confirmatoque castro digressi sunt usque **Belestewe**, inde revertentes usque **Berwyke** super *Twedam*. Et invenerunt eam vacuam, eo quod fugerant *Scoti* audito eorum ingressu in terram. Et *Anglicis* castrensibus facta est lætitia magna qui multo jam tempore à *Scotis* fuerant oppugnati, in adventu eorum. Cumque *Anglorum* voluntatis & propositi fuisset ad perdendum *Scotorum* exercitum dirigerent acies suas, Ecce à rege *Edwardo* emanavit novum mandatum. Supervenit enim quasi in principio quadragesimæ miles quidam cum literis Regis ad prædictum Comitem de *Warenna* cæterosque Comites & alios suos fideles, continentibus in parte sic, *Quod ipse Rex auctore Domino negotia sua transmarina jam bene pro voto expedierat, & in propria persona properaret ad eos in* Scociam *cum omni festinatione qua posset, Adiciens quod ante ipsius adventum nil quid magnum attemptaretur in* Scotos *nec se ullo discrimini manciparent, set si villam de* **Berwyk** *adipisci possent manerent ibidem, citum ejus adventum præstolantes.* Accepto itaque hujusmodi mandato elegerunt ex universis armatis mille quingentos viros in equis armatos & circiter xx M. peditum electorum qui venerant ex *Wallia* & ex remotioribus partibus terræ, remittentes ad propria cæteros usque ad adventum regis. Manseruntque sic in eadem villa de **Berwyk** expectantes regis adventum, semperque suis hostibus ad resistendum parati. Inter magnates qui cum rege *Edwardo* aderant affuerat unus discretus vir frater *Willielmus de Heton Dunblanensis* electus de ordine Prædicatorum, qui noticiam familiaritatemque regis *Franciæ* & magnatorum ejusdem regni contraxerat dum in Theologia *Parisius* multis egregie rexerat annis, natione tamen erat *Anglicus*: Hic missus regi *Franciæ* peregrinum se finxit in terra sancta, dicens se velle proficisci ad Curiam apostolicam ob causam vocationis suæ ad sedem *Dunblanensem*, petiitque ab ipso rege literas conductivas ut salvo veniret ad eum & pacifice loqueretur cum eo. Quas cum de facili impetrasset, regem adiit, & pacifice quid loquens utpote multum habens pectoris & sermonis, sic impetravit ut hinc & inde ad certos diem & locum viri pacifici & discreti mitterentur, qui de pace plena vel saltem de treuga tractarent cum effectu, factumque est ita. Unde habitis per dies quatuor & loca diversa tractatibus variis & colloquiis multis tandem in quinto die convenerunt magnates utriusque regni apud *Turnay*. Ex parte scilicet Regis *Franciæ*, Dux *Burgundiæ*, Comes de *sancto Paulo*, Comes de *Britanniæ*, Dominus de *Nele*, & Episcopus de *Anc.* cum multis aliis. Ex parte Regis *Anglorum*, *Antonius de Bek* Episcopus *Dunelmensis* cum cæteris plurimis. Qui Deum præ oculis habentes tanquam filii veræ lucis & pacis, pacis prælucidas statuerunt treugas scilicet biennales à festo scilicet Epiphaniæ Domini ejusdem anni usque ad idem festum revolutis annis duobus. Et quod captivi hinc inde redderentur, sub cautione tamen, ut si plenas rex treugas non sequeretur biennales, vel quod eorum corpora vel saltem pecunia sub cautione exposita solveretur, supponentes utrumque regem & de voluntate eorum obligantes, eos in omnibus & per omnia ordinationi domini Papæ *Bonefacii*, qui dissensiones omnimodas audiendo dirimeret, & fine debito terminaret. Mittuntur itaque solempnes nuncii ad curiam Papæ qui utriusque regis negotium exponunt diligenter. Dominus autem Papa auditis hinc inde propositis & communicato consilio decrevit & sententiavit in hunc modum.

Dudum inter carissimos in Christo *filios nostros* Philippum *Regem* Francorum *ex parte una &* Edwardum *Regem* Angliæ *ex altera Reges illustres suggerente generis humani inimico pacis æmulo super diversis titulis materiaque discordiæ ac dissensionis est exorta, Tandem idem Reges per speciales nuncios & Procuratores suos ob hoc ab eis mandatum habentes in nos* Bonefacium *divina providentia Papam octavum tanquam in privatam personam & dominum* Benedictum Gaytan *in arbitrum, arbitratorem, laudatorem, diffinitorem, arbitralem sententiatorem, amicabilem compositorem, ordinatorem, dispensatorem & pronunciatorem super reformanda pace & concordia inter ipsos Reges ac super hiis quæ ad pacem pertinent occasione quacumque de alto & basso absolute et libere compromittere juraverunt, prout in compromissoriis Instrumentis inde confectis plenius continetur: Nos igitur* Bonefacius *Papa prædictus qui finem litibus apponere affectamus, et præcipue inter reges prædictos quorum quietem indesinenter appetimus, et tanto ferventius vigere cupimus successus quanto pleniori eos affectione prosequimur & puriori complectimur caritate, Hujusmodi compromissis receptis & nobiscum præhabita deliberatione diligenti, vocatisque nunciis & procuratoribus supradictis ad arbitrium, laudem, mandatum & arbitralem sententiam audiendam, eisque coram nobis specialiter constitutis, ad laudem omnipotentis Dei qui est pacis auctor & salutis amator, & gloriosæ matris ejus, sicut arbiter & arbitrator, laudator & amicabilis compositor, aut sicut privata perso-*

Edw. I. *persona* Benedictus Gaytan *ex forma & virtute compromissorum prædictorum ut omni modo & jure quo melius possemus viam arbitratoris, laudatoris, & amicabilis compositoris sequentes dicimus, arbitramur, laudamus, diffinimus, arbitrabiliter sententiamus, mandamus, ordinamus, disponimus & pronunciamus hac vice, ut inter ipsos Reges fiat & sit perpetua pax & stabilis, Et quod treugæ vel sufferentiæ voluntariæ dudum inductæ & initæ inter eos & modo & forma ac omnibus illis personis & terris, et sub illis pœnis & conditionibus & temporibus sub quibus indictæ aut formatæ fuerunt inviolabiliter observentur: Ad hujusmodi autem pacem confirmandam roborandam atque servandam infra tempus quod duxerimus moderandum præfato regi* Angliæ *sororem dicti regis* Franciæ *recipere ac ducere cum dotalitio quindecim mille librarum* Turunensium *in uxorem, Et idem Rex* Franciæ *eandem sororem suam eidem Regi* Angliæ *in uxorem dare & tradere cum dispensatione sedis Apostolicæ teneantur. Quod filia prælibati Regis* Franciæ *quæ infra septennem dicitur constituta suo tempore* Edwardo *prædicti Regis* Angliæ *filio qui jam tredecimum ætatis suæ annum exegit cum simili dispensatione matrimonialiter cum dotalicio xviij. millium librarum* Turonensium *copuletur, Illudque firmetur atque valletur extunc modis inferius annotatis, videlicet quod idem Rex* Angliæ *pro filio suo, idemque filius pro se qui ad hoc sufficientem ætatem habent contrahant sponsalia prædicta eorundem Regis & filii juramentis firmanda. Et Rex* Franciæ *&c.* Copiam sequentium de hac materia diligens lector inquirat, nam ego sollicitus investigator nequivi pro tempore invenire.

Biennalibus treugis sic factis & cæteris ad regis *Edwardi* votum patratis, rediit rex *Edwardus* sub omni celeritate qua potuit festinando ad partes boriales visitare suos ejus adventum apud **Berwyk** præstolantes; Et venit cum exercitu grandi apud **Rokesburgh**, Et inde tendens apud **Templiston** ibique expectans navigium veniens de **Berewyk**, set deficiente vento navigium impeditum patiebatur, unde *Anglici* pro defectu victualium in gravi penuria acti sunt. Quod percipientes *Scoti* festinaverunt congressum habere cum eis. Set juvante Deo antequam venirent *Scoti*, applicuerunt naves cum omni repletione victualium oneratæ, *Anglorum* animos in lætitiam vertentes. Tunc rex direxit se versus *Scotos*, & tentoria fixit in medio camporum, Et *Scoti* appropinquantes clamaverunt *Anglicos* altisonis vocibus, & gentes nostræ sub omni celeritate se paraverunt ad pugnam prompti; & cum rex dextrarium ascenderet urgens equum calcaribus, fregit duas costas ejusdem, set rex ex hoc non omittens cito alium ascendit & suos ad bellum hortatur, & blandis sermonibus consolatur, sicque congressi sunt uterque exercitus in die sanctæ *Mariæ Magdalenæ* apud **Fowchirche**: Et fuit bellum forte nimis; ibique ceciderunt de *Scotis* mortui numero xxx. millia & plures, & *Anglici* habuerunt victoriam. Inde abeuntes versus villam sancti *Andreæ* quam devastaverunt, Et inde procedentes exterminaverunt **Selfechirche**, Veneruntque ad castellum de **Are**, de quo *Robertus de Brus* fugerat vacuumque reliquerat. Deinde tendunt *Anandiam*, & postea ad **Longhmaban**, & sic ad *Karliolum*, ubi duo Comites *Herfordensis* & Mareschallus capientes licentiam à rege, redierunt in patriam suam. Deinde perrexit rex apud **Tynnemewe**. Deinde apud **Catynggam**, & ibi tenuit natale Domini. Edw. I.

Cap. XIII.

Tandem Papa *Bonefacius* reformavit pacem & concordiam inter reges *Angliæ* & *Franciæ* anno gratiæ M.CC.xc. ut supra notatum est; sub ea tamen conditione, quod *Vasconia* remaneret penes Papam donec esset discussum quis eorum haberet lucidiorem justiciam ad ejus possessionem, Et quod rex *Angliæ* faceret restitutionem de bonis & navibus captis & dampnis illatis in portu de *Swyne* in adventu ejusdem ibi per suos marinarios. Set super illo articulo rex fecit dilationem, excusans se hoc non fuisse factum sub ejus scientia. In quadragesima sequenti rex celebravit Parliamentum *Londoniis*; ubi iterato proceres & communes rogaverunt regem de ratificatione articulorum magnæ Cartæ quam eis fecerat, Annuitque rex petitioni eorum salvo semper statu coronæ. In festo nativitatis beatæ *Mariæ* rex *Edwardus* desponsavit *Margaretam* sororem *Philippi* regis *Franciæ* apud *Cantirbiriam*. In festo sancti *Martini* rex celebravit Parliamentum suum apud *Eboracum*, & inde transivit versus **Berwyk**, & ultra proposuit transisse ad removendum obsidionem de **Strivelyne** quæ robusta & fortis diu extiterat super *Anglicos* ibidem; set propter asperitatem yemis & insufficientiam patriæ consultum est eidem dimittere, & quod *Anglici* qui inibi erant salvis sibi vita & membris securiori modo quo possent seipsos liberarent. Eodem anno mortuus est *Henricus Eboracensis* episcopus, Cui successit *Thomas de Corbrig* magnus clericus. An. Dñi 1290.

Anno gratiæ M.CCC. & regni regis *Edwardi* xxviij. *Bonefacius* Papa ordinavit peregrinationem per unum annum duraturam & quolibet centesimo anno remissionem omnium peccatorum. An. Dñi 1300.

Iste annus fuit Jubilæus quo multi peregrinati sunt ad *Romam*. Cistrensis l.7.c.49.

Circa festum sancti *Johannis* rex transivit in *Sco-ciam*, & factæ sunt treugæ inter *Anglicos* & *Scotos* usque ad festum Pentecostes proximum sequens; Eo nempe anno *Margareta* Regina genuit filium *Thomam* nomine, qui postea extitit Comes Mareschallus. Leycestrensis.

Anno gratiæ M.CCC.j. & anno regni regis *Edwardi* xxix. habuit alium filium *Edmundum* nomine de **Wodestoke** qui postea fuit Comes *Cantiæ*; eodem siquidem anno papa revocationem per bullas suas fecit de omnibus beneficiis & gratiis per se & prædecessores suos ante regi *Franciæ* concessas, & cito post fecit citare omnes Prælatos & omnes magistros & doctores utriusque juris & omnes magistros de theologia, quod coram eo comparerent die certo & loco in kalendis *Novembris*, set prius excommunicavit regem *Franciæ*, deinde citari fecit Prælatos; denique rex *Franciæ* clamare fecit quod nullus homo exportaret de regno suo aurum nec argentum seu mercimonia quæcumque sub pœna forisfacturæ omnium bonorum suorum, & fecit custodire introitus & exitus terræ *Franciæ*. Rex celebravit Parliamentum apud **Stamforde**, ubi convenerunt Comites & Barones fortitudine non modica donec haberent Cartam de Foresta plenarie con- 1301.

 cessam

Edw. I. cessam & confirmatam de qua non habuerant firmam securitatem licet ante eis concessam; De qua rex integre & plene eorum voluntatem adimplevit ad vota. Eo tempore *Bonefacius* per suggestionem *Scotorum* misit regi *Angliæ, quod jus dominii regni* Scociæ *pertineret ad ecclesiam* Romanam, *& quod Rex* Angliæ *contra rationem & contra jura subegerat illud sibi,& assignavit diversas rationes. Primo, Quod Rex* Henricus *rogavit Regem* Scociæ Alexandrum *de auxilio contra* Simonem de Monte forti *& alios Barones regni; idem Rex* Henricus *recognovit per literas suas quod nullum auxilium petiit à Rege* Alexandro *de debito servitutis, set solum de gratia. Secundo, similiter quando vocatus fuit ad coronationem ejusdem Regis* Henrici *idem Rex* Alexander *venit velut amicus & de gratia speciali &c.* Et post tales motiones Papa rescripsit per Bullas, *quod post mortem Regis* Alexandri *Rex* Angliæ *idem* Edwardus *miserat & attraxerat regnum* Scociæ *in suam subjectionem præ defectu gubernaculi contra justiciam & libertatem* Romanæ *Ecclesiæ, Et quod Rex* Edwardus *suppresserat Prælatos* Scociæ *& tenuerat in sua subjectione contra statum Ecclesiæ & libertatem Ecclesiæ* Romanæ.

Rex tenuit secretum Concilium apud *Lincolniam* super eisdem articulis, & rescriptum est in hunc modum, *Quoad illum articulum quod Papa mandavit Regi quod mitteret nuncios & procuratores ad Curiam suam* Romanam *& habere deberet justitiam & rationem de clamio regni* Scociæ, *Rex noluit respondere ad illum articulum, set tota Baronia* Angliæ *rescripsit Papæ, quod Rex nullo modo hoc faceret, Nam non mitteret jus suum tam clarum & tam apertum in dubio & alieno arbitrio.* Veniente tempore Pentecostes cum treuga *Scociæ* finiret, rex *Edwardus* cum exercitu suo perrexit in *Scociam* ibique yemavit, & perierunt multi de populo suo præ defectu victualium; Et rex celebravit natale Domini apud Lynlysco.

An. Dñi 1302. Anno gratiæ M.CCC.ij. & regni regis *Edwardi* xxx. rex *Edwardus* ad instanciam regis *Franciæ* concessit treugas cum *Scotis* usque ad festum omnium Sanctorum proximum sequens,& rediit in *Angliam*. Eo tempore misit papa regi *Edwardo* quod eum juvaret contra regem *Franciæ* & guerram moveret contra eum. Set in hac parte se finxit dicens, alio modo forte remedium posse evenire. Eo tempore miserunt Prælati *Franciæ* duos Episcopos ad Papam ad excusandum eos quod non comparuerunt coram Papa statuto die. Post festum omnium Sanctorum finiente treuga *Scotorum*, rex præfecit dominum *Johannem de Segrave* gardianum *Scociæ* cum multis aliis. Eodem anno *Flandrenses* fugaverunt omnes *Francigenas* de terra sua.

1303. Anno gratiæ M.CCC.iij. & regni regis *Edwardi* xxxj. iterum cœperunt *Scoti* rebellare, de consilio *Willielmi Waleys* capitanei eorum, & rex *Edwardus* occurrit & pertransivit Stribelyne & abiit ultra per medium terræ, & non erat qui ei resisteret. Eo anno rex *Franciæ* reddidit *Vasconiam* regi *Angliæ*. Eo anno objecerunt contra Papam *Bonefacium* hæresim, homicidium, simoniam, & in dolore moriebatur, ut supra eodem libro capitulo . Et electus est in Papam *Benedictus Lumbardus*. Rex iterato transivit in *Scociam* & perrexit per medium terræ usque *Cateneys* sine resistentia. Deinde perrexit ad castrum de Strybelyne, quod quidam *Scoti* tenuerant & defenderant contra eum. Set ante moram traxerat apud Dunbarre. Edw. I. Et cum castrenses de Strybelyne viderent obsidionem acrem & fortem nimis super eos, optulerunt castellum regi & salvis eis vita & membris, set renuit rex; Deinde infra breve reddiderunt se simpliciter ad gratiam suam, & qui inibi fuerunt missi sunt apud *Londonias* & alia loca regni in custodiam carceris. Tunc fuit tota *Scocia* ad voluntatem regis, & tradidit custodiam domino *Johanni de Segrave*. Deinde venit rex *Eboracum* & fecit removere Bancum & Scaccarium regis apud *Londonias* quæ apud *Eboracum* fuerant per vij. annos. Castellum de Strybelyne redditum est cum prætactis anno gratiæ M.CCC.iij. regni regis *Edwardi* xxxij. Eodem anno obiit archiepiscopus *Thomas de Correbrig* & successit *Willielmus de Grenefylde*. Eodem anno sederunt Justiciarii super le *Traylbastones*. Anno gratiæ M.CCC.v. regni regis *Edwardi* xxxiij. captus An. D 1305 est *Willielmus Waleys* & ductus apud *Conderet* & suspensus. Eodem anno ejecti sunt *Flandrenses* de *Anglia* ad instanciam regis *Franciæ*. Anno gratiæ M.CCC.vj. regis *Edwardi* xxxiv. *Robertus Brus* 1306 occidit *Iohannem Comyne* in domo Fratrum *Minorum* apud *Dunfreg* ut supradictum est, & fecit se coronari in regem *Scociæ* apud Scone circa festum Pentecostes. *Edwardus* filius regis *Edwardi* perrexit cum domino *Emerico de Valence* Comite de Penbrok & cum juvenili militia in *Scociam* contra *Robertum de Brus* nuper coronatum; & dominus *Edmundus* frater ejus sequebatur eum cum exercitu suo usque *Karliolum*. Dominus *Emericus de Valence* Comes de Penbrok sequebatur *Robertum Brus* versus *Lenter*, & credebat ipsum fore in castello, set fugerat ad uxorem suam & fratrem suum *Nele*. Et ad festum sancti *Michaelis* venit apud *Lenter* & obsedit *Henricum de Percy* & occidit multos de suis gentibus, dextrariosque ejus cœpit. Rex *Edwardus* venit apud Lanercost & inde misit grandem potestatem ad amovendum obsidionem. Et sic ibi capti scilicet *Nele* frater *Roberti Brus* & plures alii tracti sunt & suspensi apud Berwyk, uxor *Roberti Brus* missa est in *Angliam*. Anno gratiæ M.CCC.vij regni 1307 regis *Edwardi* xxxv. post Pascha *Robertus Brus* pugnavit cum *Emerico de Valence* & posuit eum ad fugam & quosdam de suis occidit. Et infra tres dies sequentes pugnavit cum Comite *Gloucestriæ* & vicit eum & fugavit eum ad castrum de Bare & obsedit eum, set gentes regis *Edwardi* amovebant obsidionem & prædictum *Robertum Brus* sequebantur & fugaverunt in quendam mariscum & boscum, unde nec potuerunt inde exire nec ipsi ad eos adire. Rex *Edwardus* misit filium suum *Edwardum* apud *Londonias* ad desponsandum filiam regis *Franciæ Philippi* prout ordinatum fuerat & dispensatum per papam *Bonefacium*. Rex *Edwardus* ægrotare cœpit de quodam fluxu dum tenderet de *Karliolo* versus *Scociam*, & dum veniret apud *Burgum super sabulum* obiit.

Rex *Edwardus* obiit die translationis sancti *Thomæ* Cistrensis l.7.c.41 juxta *Karliolum* apud *Burgum super sabulum* xxxv. regni sui anno. Cujus obitum *Robertus Cantuariensis* archiepiscopus apud Curiam *Romanam* exulans in somnis vidit. Cui successit *Edwardus* filius suus post conquestum secundus. Qui statim revocavit amasium suum *Petrum de Gaviston*, cui dedit ducatum *Cornubiæ* ac commisit custodiam *Angliæ* dum ipse moraretur circa nuptias in partibus trans-

Edw. II. transmarinis. Duxerat enim *Isabellam* filiam unicam *Philippi* regis *Franciæ* apud *Bononiam*, qui inde rediens, coronatus est in regem apud *Westmonasterium* ab episcopo *Wintoniensi* auctoritate papæ *Clementis* Dominica quinquagesima, eo quod *Robertus Cantuariensis* tunc apud *Romam* exulabat.

Cistrensis. Nota, ubi dicit *Cistrensis Philippum* regem *Franciæ* habere unicam solam filiam claudicat, nam habuit duas filias, quarum seniorem rex *Naverniæ* duxerat, iste vero rex *Edwardus* minorem, ut infra patebit in suo loco. *Petrus de Gaviston* dummodo exulaverat vigilavit super mare & in *Flandria*, semper expectans mortem boni *Edwardi* regis. Et contra voluntatem communitatis regni fecit eum Comitem *Cornubiæ*. Et plus solito specialiorem eum habuit, & procuravit malum quod potuit adversus omnes magnates & alios qui moram ejus in *Anglia* malipendebant. Et suggessit regi in quantum potuit procurando quod *Walterum de Langton* episcopum *Cestriæ* carceri mancipavit. Nam idem *Walterus* sæpius increpaverat prædictum *Petrum* pro eo quod male tractaverat regem, & ad multas scurrilitates & malicias, atque stultitias & ineptias, ac inercias frivolas eum produxerat contra statutum suum & regni honorem. Et idem *Petrus* habuit in despectum & derisum majores regni; de quo proverbialiter dictum est:

Que altre tient en despite
Bien sauyz de ceo qil dit,
Car fortune fait abesser
Que ja ne quide a ceo venir.

CAP. XIV.

HIC primus *Edwardus* rex nobilis qui bonus *Edwardus* vocatus est, tot filios habuit & filias. De prima uxore *Alfonsum* primum, qui mortuus est puer. *Johannem*, qui mortuus est puer. *Johannam de Acres* Comitissam *Glocestriæ*. *Margaretam* Ducissam *Brabantiæ*. *Isabellam* Comitissam *Herfordiæ*. Et *Edwardum*, qui regnavit. De secunda uxore *Thomam* Comitem *Mareschallum*, *Edmundum* Comititem *Cantiæ*.

Eodem anno omnes proceres regni juraverunt coram rege *Edwardo* secundo ad fidelitatem regni & coronæ quod secundum suum posse illud defenderent & custodirent, & hoc sub pœna excommunicationis per *Robertum de Winchelse* archiepiscopum apud *Londonias* inde lata, qui nuper de exilio revocatus est. Eodem anno, scilicet Gratiæ
An Dñi 1307. M.CCC.vij. anno regni regis *Edwardi* secundi primo litera Dominicali *A*. Luna currente per xvj. die Mercurii proxima post festum Epiphaniæ, quarto scilicet anno papæ *Johannis*, capti sunt omnes fratres de *Militia Templi* per mandatum regis, per bullam papæ, & incarcerati universaliter in *Anglia* & *Francia* & in tota Christianitate propter enormitatem professionis suæ & alia superstitiosa quæ profana gerebant inter eos in religione, super quibus convicti fuerunt in concilio *Londoniis* super hoc celebrato. Et fuerunt omnia bona eorum, terræ & tenementa seisita in manu regis in *Anglia*.

Cistr. lib. 7. Erat nempe *Edwardus* iste vir elegans corpore, viribus præstans, set moribus si vulgo creditur plurimum inconstans. Nam parvipenso procerum contubernio adhæsit scurris, cantoribus, tragœdis, aurigis, fossoribus, remigibus, navigiis, & cæteris artis mechanicæ officiis, potibus indulgens, secreta facile prodens, astantes ex levi causa percutiens, magis alienum quam proprium consilium sequens; in dando prodigus, in convivando splendidus, ore promptus, opere varius. Adversus hostes suos infortunatus, in domesticos efferatus, ad unum aliquem familiarem ardenter affectus, quem summe coleret, ditaret, præferret, honoraret. Ex quo impetu provenit amanti opprobrium, amasio obloquium, plebi scandalum, regno detrimentum. Indignos quoque & ineptos ad gradus ecclesiasticos promovit, quod postmodum sudes in ecclesiis & lancea in latere sibi fuit. Tanta etiam in diebus ejus caristia tritici fuit tamque continua mortalitas armenti extitit quanta à retro seculis visa vix fuerit; Tunc decimationes juges, assiduæ contributiones, temporalium & spiritualium continuæ expilationes. Et cum ex permissu papæ multa sub colore *Scotos* repellendi ad fiscum regium accessissent, per regiam tamen insolentiam cuncta inaniter sunt consumpta. Unum tamen huic regi feliciter obvenit, quod *Cambria* contra eum minime rebellavit, cætera sibi satis infausta exciterunt. In suis nempe primordiis *Petrum* quendam de *Gaviston* cujus consortium *Edwardus* ille paterno jussu abjuraverat, de transmarinis partibus revocavit, ejusque contemplatione *Isabellam* reginam neglexit, proceres suos parvipendit. Quam ob rem magnates indignati ipsum *Petrum* usque in *Hiberniam* propulerunt ubi & thesauri transmissi petulanter sunt absumpti. Deinde sub spe uberioris pacis consequendæ *Petrus* revocatus est, set regio ut prius thesauro absumpto, proceres insurgunt, *Petrum* à rege dispergunt, equos & thesauros eorum in partibus *Northumbriæ* capiunt; *Petrum* sic fugitantem ad castrum de Scarburgh obsident, & comprehendunt. Tandemque apud Ganerelliche juxta *Warewycum* decapitant & occidunt. Sed & *Petro* sic extincto rex ut prius aliis adhæsit. Qua de causa Concilium provinciale per *Robertum Cantuariensem* cogitur; in quo multa ad regis regnique informationem salubriter sunt statuta: ad quorum observationem & ipse præstito juramento subscripsit. Benedictio quoque *Roberti Cantuariensis* observantibus illa, maledictio vero refragantibus irrogatur; set rex ut semper & tunc suis adhærens fautoribus astipulata prætermisit. Ob hoc tumultuantur mediocres, frendent majores contra regem regisque collaterales, potissime ipse metropolitanus *Robertus*. *Thomas Lancastriæ* Comes ipsius *Roberti* animatus hortatu cum sibi adhærentibus per plures annos conatus est regiis obsistere ineptiis, donec novissimam super hoc turbine efflaret auram. *Petrus de Gaviston* per proceres *Angliæ* set contra regis voluntatem exulat in *Hiberniam* circa nativitatem beatæ *Mariæ*, set anno sequenti revocatus est; cui occurrit rex apud *Cestriam*. Circa natale Domini *Petrus* exulatus est usque *Flandriam* per proceres, set circa Purificationem beatæ *Mariæ* contra voluntatem eorum revocatus est; cum quo rex aliquando peragrans apud castrum de Scardeburgh dimisit, quem tandem obsessum & captum usque Dadyngton deduxerunt, & juxta *Warewycum* occiderunt.

Principales hujus factionis fuerunt *Thomas* Comes *Lancastriæ*, & *Guydo* Comes de *War*. Leycestrensis.

Edw. II. Anno Gratiæ M.CCC.xiij. regni vero regis *Edwardi* secundi sexto, prædictum *Petrum*, ut supradictum

An. Dñi est, sic captum apud **Dadyngton** juxta

1313. **Banbyry**, idem Comites duxerunt apud **Blakelowe** juxta *Warwycum* & decollaverunt in festo sanctorum *Gervasii* & *Prothasii*, & deinceps Rex & Comes *Lancastriæ* nunquam se mutuo amore habuerunt. Iste *Petrus* tumulatus est apud **Langleye**, & rex fundavit ibidem unam domum de fratribus prædicatoribus, quasi possessionatis ad orandum pro anima dicti *Petri* cunctis diebus.

Cistrensis l.7.c.41. Decapitato *Petro* die sanctorum *Gervasii* & *Prothasii* apud **Cauntercliche**, eodem anno die sancti *Bricii* sequenti natus est *Edwardus* primogenitus regis hujus tercius post conquestum apud *Wyndesoram*. Obiit *Robertus de Wynchelse* archiepiscopus, electus est magister *Thomas de Cobham* probus clericus; quo tamen ad instantiam regis cassato & ad *Wygorniam* translato, successit *Walterus Reynalde* Regis Thesaurarius. Et cito postmodum adivit rex *Scotiam* pompatice cum multa supellectili; set apud **Strivelyn** turpiter cum suis devictus est die natalis sancti *Johannis*; occisis aut captis nobilibus, amissis thesauris, residuique projectis armis sola sibi fuga consuluerunt. Dehinc per continuos xij. annos regnante hoc rege partes *Angliæ* boriales per *Scotos* sunt contritæ. *Edwardus le Brus* frater *Roberti le Brus* intravit *Hiberniam* ut eam sibi subjugaret, set quarto post hoc anno die sancti *Kalixti* occisus est.

Hoc quoque anno post festum sancti *Michaelis* miles quidam *Adam de Banastre* de comitatu *Lancastriæ* movit guerram contra dominum suum *Thomam* Comitem *Lancastriæ*, set circa festum sancti *Martini* captus est & decollatus.

Leycestrensis. Homines Comitis *Lancastriæ* ceperunt dictum *Adam Banastre* & dominum *Willielmum de Lee* ante adventum domini sui, in una grangia ubi se absconderant, & plures alios ceperunt, & miserunt eos in carcerem. Principales hujus factionis ex parte Comitis fuerunt dominus *Willielmus de Holand*, dominus de *Acre*, & dominus *Philippus de Haryngton* scilicet anno Gratiæ M.CCC.xvj.

1316.

Leycestrensis. Fuerunt capti apud bellum de **Strivelyn** de *Anglia*, Comes *Glouncestriæ*, Comes de *Clare*, *Robertus de Clyfforde*, dominus *Iohannes de Mountfort*, dominus *Payn de Tybtost*, dominus *Egidius de Asteleye*, dominus *Nicholaus de Asteleye*, dominus *Ricardus de Basset* de **Weldon**, dominus *Egidius de Argentyne*, & multi alii magni de *Anglia*. Rex quoque *Edwardus* se misit ad fugam, & sub magna difficultate vix evasit. Magnates regni capti sunt in fugiendo, in *Scotiam* ducti, sub magno precio redempti. Et est notandum quod retroactis temporibus non est auditum in aliquo *Anglicano* bello tanta bona regni & tanta victualia hostiliter rapta & abducta fuisse. *Thomas* Comes *Lancastriæ* non erat cum rege in *Scociam* propter discordiam quæ à morte *Petri de Gaviston* inter eos duraverat; nam idem Comes medio tempore moram traxit apud *Pontefractum* in castello suo; &, ut auribus vulgi interim innotuit, rex proposuerat eum cepisse in castello suo in redeundo de *Scotia* si victoriam ibidem optinuisset; & hæc fuit causa quare rex noluit eum secum proficisci contra inimicos suos.

Cestrensis l.7.c.42. *Johannes* xxij. post *Clementem* quintum sedit papa annis circiter xviij. qui septimum librum Decretalium innovavit, literatos promovit, disciplinam triplicis linguæ, *Hebraicæ*, *Græcæ*, & *Latinæ* apud generalia studia instituit; at dum in primis acceptiones munerum exhorrere videretur, dampnavit primo pluralitatem beneficiorum, ita ut unico beneficio per curatum quemlibet acceptato, ipse papa reliquorum vacantium fructus per aliquot annos optineret; insuper & aliorum beneficiorum per mortem seu resignationem vacantium, sive per translationem primos fructus reservavit, ita ut rector institutus taxationem beneficii sui aut residuum taxationis acceptaret; ex qua cautela innumerabiles thesauri ad manus papæ devenerunt: bella tamen à duce *Bavariæ* qui se pro imperatore gesserat sæpe sustinuit, & semper succubuit. Hoc quoque anno magna lues animalium & hominum, maxima inundatio ymbrium æstivalium & autumpnalium, ex qua provenit tanta bladi caristia, ut quarterium tritici ad xl. s. venderetur.

Leycestrensis. Anno Gratiæ M.CCC.xvij. venit tanta caristia bladorum per totum regnum & duravit per biennium, ita quod quarterium frumenti in foro *Leycestriæ* die Sabbati vendebatur pro xliiij. s. & die Mercurii sequenti in eodem foro quarterium frumenti vendebatur pro xiiij. s. Eodem tempore multi qui fuerant locupletes in regno & divites & multis bonis habundantes ad magnam & irrecuperabilem inopiam devenerunt mendicitati subjecti. Set anno præcedenti dominus *Robertus de Brus* rex *Scotiæ* misit fratrem suum dominum *Edvardum de Brus*, & dominum *Philippum de Moubray*, dominum *Johannem de Sowles*, dominum *Iohannem Styward*, & plures alios magnates *Scotorum* cum potestate magna in *Hiberniam* ad subjugandum terram; qui multa mala exercuerunt in terra, set homines regis *Angliæ*, sc. dominus *Emilius de Verdon*, dominus *Iohannes de Wyrmyngton*, dominus *Hugo de Tryplynton*, qui postea interemptus est apud **Potyngham**, se dederunt contra *Scotos* cum sua potestate, & congressum est bellum apud *Dundalk*, ubi occisus est antedictus *Edwardus de Brus* cum aliis prædictis nominatis magnatibus, qui adeo fuerunt ab *Anglis* obclusi, quod de tanta multitudine *Scotorum* non evaserat nec unus quidem.

Anno Gratiæ M. CCC. xvij. & anno Gratiæ M.CCC.xix. magna mortalitas hominum & lues animalium per totum regnum *Angliæ*, adeo quod homines remanentes non habebant unde terras suas colere nec seminare, & cotidie quam plurimi in quolibet cimiterio fodebantur; & duravit hæc pestis per biennium, & sic undique magna desolatio tam ex hiis quam ex *Scotis* hostibus *Anglos* apprehendit. Condolens igitur papa *Anglicanæ* tribulationi & pietate motus misit duos Cardinales in *Angliam* anno scilicet Gratiæ M.CCC.xviij. ad reformandam pacem inter regem *Angliæ* & cognatum suum 1318 *Thomam* Comitem *Lancastriæ*, & inter regem *Angliæ* & *Robertum Brus* regem *Scotiæ*. Venerunt igitur Cardinales cum rege & regina & cum archiepiscopo *Cantuariensi* cum omnibus episcopis provinciæ, cum comitibus & baronibus & aliis magnatibus regni apud *Leycestriam*, & occurrit ei *Thomas* Comes *Lancastriæ* die ex hac parte ei præfixo apud **Sprothes Brigge** quæ modo vocatur **Sotesbrygge** stipatus pulcherrima multitudine hominum, adeo quod non occurrit quempiam retroactis temporibus vidisse aliquem Comitem duxisse tam pulchram

Edw. II. chram multitudinem hominum in equis ſic bene araitorum, ſcilicet xviij. mille. Cumque Rex & Comes obviarent, ſine magna difficultate oſculati ſunt, & facti ſunt cari amici quoad intuitum circumſtantium. Et ſtatim Cardinales tenderunt iter verſus partes boriales pro pace habendâ inter reges *Angliæ* & *Scotiæ* mediante Dei gratia & virtute commiſſionis ſuæ. Cumque in partes *Scotiæ* veniſſent, inſultavit eos dominus *Gilbertus de Mydelton* miles cum aliis elegantibus ſhavaldres, & eos de omnibus bonis & theſauris ſuis ſpoliaverunt. Cardinales ſic ſpoliati redierunt ad regem ſine aliqua alia expeditione, narrantes quæ geſta ſunt in via. Cum rex hæc intellexiſſet, fecit capere dictum *Gilbertum de Mydelton* & *Iohannem* fratrem ſuum, & ducti ſunt *Londonias*, tracti & ſuſpenſi ibidem.

istrensis l.7.c.42. Quidam ſcriptor nomine *Iohannes* habens murelegum ſibi familiarem, aſſeruit publice apud *Oxoniam* circa feſtum Pentecoſtes, ſe eſſe verum hæredem *Angliæ*; quam ob rem apud *Northamptonam* coram rege & proceribus de mendacio convictus, diſtractus & ſuſpenſus eſt. Quo quidem anno ij. Cardinales *Angliam* venientes excommunicaverunt *Robertum de Bruz* cum fautoribus ſuis, *Scotiamque* ſub interdicto poſuerunt.

yceſtren-. Eodem anno certi articuli locuti & concordati apud *Leyceſtriam* inter *Thomam* Comitem, & Clerum, & poſtea fuerunt ordinati & confirmati *Londoniæ* per Cardinales, archiepiſcopos *Cantuariæ* & *Dunelmiæ* & alios prælatos provinciæ *Cantuarienſis*; qui retornati ſunt ad dictum *Thomam* Comitem apud caſtellum ſuum de **Tuttebery** per epiſcopos *Norwycenſem* & *Elyenſem*.

Primo.

Que les terres, rentes & tenemens donez encontre la fourme dez ordinancez ſeiont renduz & remiſez en la mayn le roy ſanz eſtre redonez a meſmes ceaux eynz demourront en la mayne le roy a ſon profite, & al parliment ſoient regardez queux choſez eſtoient covenablement donez & queux altrement, & adonkes ſoit la choſe diſcuſſe ſolom ceo que lem verra que ſoit affaire par reſon.

La reſponſe du Conte.

Sires mout a vous plerroit que les ditez choſes furent miſes en oeure ſi come fuiſt accordes a lez perlancez a *Leyceſtre*, & ſils ſoyent redonez deſore buſeygneroit que vou ſires oue altres peres de la terre nyent ſuſpecions enpreyſtez & lez ditez choſez, terrez & tenementz &c. ſoient miſes en ſi covenable garde que lez uſez veignent pleynement a leſcheker le roy al commune profite de luy & de ſonn realme, & diſpenduz en la deffence de la terre. Iſſi qils ne fuſſent deſorenavant gaſtez ne en malveys oeps deſpenduz ſicome avant ont eſtre.

Prælati.

Pur ceo que lez prelatez entendent & veyent que per cele rendre grant bien avendra pur leſtate noſtre ſeigniour le roy & pur eſement de peple & la pes de la terre mayntenyr, ils enpernont ſil pleace a noſtre ſeigniour le roy que nule de ceux que ount tieles manerez de donn receuz e lez redounent ore come avant eſt dit, que ne averont hounte vylennye ne altre puniſhment par encheſoun de la priſe.

Comes.

Par la ſires ou vous avez enpris que ceux que ont pris del roy contra la ordinaunce, queux ne ſerront punys, ſires il nous ſemble que vous avez meſpris contre les ordinaunces e contre voſtre ſerment & noſtre, car les ordinaunces voilent que ceux ſoient punis en parlement. Edw. II.

Articuli ordinati ſunt iſti.

Et puis de reſchiefe pur ceo que la coroune eſt taunt abbeſſe & deſmembre par diverſez donuz, Nous ordeynoms que touz lez dounz que ſount donez al damage de roy & en deſcrecez de la coronne puis la commiſſion a nous faite, dez chaſteles, viles, terrez & tenementz, bailez, gardes & mariages, eſchetys & reléfs, queux il ſoyent, auxi béne en *Gaſcoyne*, *Yrlande*, *Gales*, & *Eſcoce*, come en *Engleterre*, ſoient repelles. Et nous repelloms de tutte, ſanz eſtre redonez au meſmes ceux, ſanz commune aſſente en parlement; & ſi tiels maneres dez donnez oue relefs ſoient deſormes donez encontre la coronne avantdite ſanz aſſente del Baronage, e ceole parlement, tanque ſez dettez ſeient acquites avenalment puis ſon eſtate releve, ſoient tenuz pur nules, e le pernoure puny en le parlement par agarde de Baronage.

Dicta antedictorum Prælatorum.

A pre ceo covynt il ordeyner & faire covenable ſeurte pur le conte de *Lancaſtre* & pur lez ſoens ſur ſa venue a noſtre ſeignour le roy, ſi le pleſt face cez lettres patentes de ſuffiſance ſeurte pur le dit conte.

Comes.

Sires quant a les lettres patentes de conduſt que noſtre ſeignour le roy nous deveroit faire ſeurte ſufficiance, ſires nous entendoms de rien avoire mesfait vers noſtre ſeigniour le roy par quey nous duſſoms eſtre aſſeourez de luy; Et vous ſavez biene ſires que lez chartes commiſſions & lettres de conduſt de ſa en arere ount eſte faitez al honour le roy meſmes, & al profit de luy & de tote ſon people & commandez a tenir par my ſonn realme. Et par commiſſions grantez a ad eſte a touz lez grantz de ſa terre davoire & entreliere & tenyr lez dites choſez ordeynez & par ſa chartre confermez, al honour & comune profite du roy & de realme. Et ſur ceo ſentence done par Erſevek *Robard* touz lez prelatez, lez queus chartres lettres & commiſſions ne poent unkes lien tenir come biene ſavez; Et ſires nous avoms eſte altre foy ſur tiels ſeourte en peril pur male agaytere par lez malveys conſeillours que pres de roy ſount. Par quoy ſires nous ne poems de tiele ſeourte fier ne a luy venir tanque nule de ceux que riens ont pris du ly & de novel ſont entiere jurez contre lour ſerement qils ont feot as ordinaunces demoeront entour luy. Et ſires de approcher au noſtre dit ſeigniour avoms totedys deſires. Et vous prioms que vous ordeynez pur nous tiele ſeurte dont puiſſoms fier & preſtys ſerroms del faire.

Dicta Prælatorum.

Item que lez prelatys e lez grantz que eſtont a *Leyceſtre* auxint par lour lettres aſſeourent le dite conte e lez ſeonz ſur meſmes lez choſez.

Reſponſio Comitis.

Sires quant a la ſeurte entre vous & lez prelatz & la fermeme dez Cardinales nous aſſeouroms bien & de eux et de vous que lez Cardinales et vous ne vodrez nule male a nous. Et ſi male nous avenſit nous ſavoms bien que moult y diſpleroit a eux et a vous. Et bien ſavoms que eux ne vous nous vodrez deceivere, car ſi purront eux & vous eſtre deceux par lez males conſeileres le Roy ne lez Cardinales ne vous ne poyent a nous altre amendement faire mes priere pur nous almez. Quant a la ſoerte dez altres

altres grantz quæ furent a *Leycestre*, il nous semble que nous ne poems de tut fyere, puis que ascuns de eux que illoeques furent ount dedit lour serement qils fyrent a *Leycestre* en voz presencez. Et sur ceo sont de novele jurez & entre aliez a ce que nous avoms entenduz de meinteigner ceux que ont malement consele le roy en desheritance de la coronne.

Dicta Prælatorum.

Auxint que totez ceux dez queux le dite cont ad suspection al avysement dez prelates facent seurte par lours lettres & par serment que eux privement front al dit conte & a seux que eux ne en nenancez oue allancz al roy al parlement oue aillours illeoques demoranz ne retornancz male ne damage luy ferront ne sufferont estre faite si avant cum ils le purront desturber a lour pouare. Et sur ceo que mesmes ceux se summettent au sentence descommengement dez dites Cardinales si ils soient troves alencontre, & que cele seourte soit afferme dez Cardinalez.

Responsio Comitis.

Sires quant a ceux que vous entendez que nous avoms suspecion nous ne voloms nule seourte de eux; care nous tendroms pluis disseourez par chose qe eux nous poient faire par escript oue serment ou par summission de eux sommettre en sentence descomenge qi asseurez. Quant a lafferment dez Cardinalez, avoms avant responduez.

Dicta Prælatorum.

Et que mesmes ceux dez queux le dit conte ad suspecion aillours venuz al parlement quele houre que nous deveroms venir, nous vendroms come faire deveroms, & solonc ceo que nostre estate demande en pesible manere si home ne nous surquerge. Et solom ceo que nous verroms que nous puissoms seourment venir & demorere & seourment deporter en sauite de nous & de nouz gentz sicome fuist parle a *Leycestre*. Quant al venir de ceux que vous appellez suspicions, semble a nous qils deveront venir come gentz que devent este punyz a garde de peeres en parlement solonc le trespas qils averont faite encontre lez ordinancez.

Dicta Prælatorum.

Cestez chosez faitez pur venir a bien de pees, serroit bosoignable que le roy & le dit conte se entrevysent a certeyns leus en temps a queux le roy se accordera. Et que le conte a sa venue face al roy come a son seigniour lige dewe reverence & obedience tyl come serra acorde par prelacz, contez, & barons que a donke y serront, issi que le roy se deit tenir a paye par reson.

Responsio Comitis.

Sires quant a luy nous deveroms venir de parler a nostre seignour le roy plerroit bien a nous, mes qil soit en bone lue & covenable & nent suspicions, come fuist parle a *Leycestre*. Et sires quant a dewe reverence & obeissance, nous ne entendoms rien avoire dez obeisye, & prest sumes affaire quant faire devoms de reverence & de honour a nostre seigniour le roy come son homme liege.

Dicta Prælatorum.

Et pur ceo il est contenu en le tretys a *Leycestre* que le dit conte avera covenable seourte sour la venue au roy, si semble au diz prelatys que oue la dite seourte covendra que certeins persones dez queux le dit conte se doute, e les queux il sente uncore qils sont sez enmys mortelez, e quils ont procure male devers son seigniour lige, a ceo qil dit, absentent un pecee tanc le roy & le conte soient entre venuys & entre parlez. Car lez prelatys entendent que saunez ceel la, a la primer entre venue le count se affyereit de nule aultre seourte. Et auxsint entendent que par cele seourte a la request de roy, dez cardinales, & de ditz prelatys le cont serra menable a resceivere a sa amiste & a se bien voilance ceux qil tinennt uncore sez amisours & sez enmis. Issint ceux que serront trovez coupablez devers luy facent covenable amendez par resone; & a ceo faire lez prelatys promittent en bone foy qils mettront tote laide & le consaile qils purront. Et auxint grantent lez prelates que si nule dune parte oue altre refuse pees covenable eux teismoigneront la desreson & la defalte oue ils la troveront, & ferront outre ceo que faire purront & deverront par reason.

Responsio Comitis.

Sires quant a labsenment dez suspecions entour le roy une pecee pur la seourte de nous, nous ne sumes en volunte que nule soit remue forsque lez malez conseillours. E lour absence une pecee serroit encontre lez ordinancez si eux ne fuissent remuecez de tut que mes ne soient pres du roy; & vous ne nous tendroms de riens asseourez du cele absence pur la malveys agaite qils purront faire come ils ont faite avant cez coures.

Les poyntez dez ordinancez sont tiels.

Et pur ceo que le roy ad este male gie & conselle par malez consellours come desuz est dite, Nous ordeignoms que touz lez malez conseillours soient oustez & remuez de tut, issint que eaux ne altres tiels ne soient mes prees du roy ne en son office retenuz, & que altres covenablez soient mis en lour lieu. E en mesme la manere soit fait dez gentz de office que ne sont pas covenables.

Responsio Comitis.

Sires quant a ceo que vous entendez par la suchrette dez suspecions, que nous a la requeste nostre seigniour le roy, & dez cardinales, & dez prelates receiveroms a nostre amiste & bone voilaunce eux uncore tenoms noz enmys, sires il nous semble que nous ne purroms a eux accordere & nostre seourment saver avant que lez chosez qils ont myspris contre le state le roy al damage de luy & de son people soient arestez par agarde dez pieres en parlement, si come il est contenue en lez ordinauncez. Endroit sirez de ceo que vous grantez que si nule dun parte ou de altre refuse pees covenable & resonable, que vous teismoignerez la disreson & defalte oue vous lez troverez, & freez outre ceo que faire purrez & deverez par resone: sires moult nous pleace, kare tote nostre entente ad este & est que lez chosez que ont este myspris en prejudice de roy & seynt esglyse ou emblemysshment de la coronne le roy & a damage de son people fuissent adressez pur bien de pees avoire & meyntenere.

Cumque antedicti episcopi sub tali ordine nuncium suum ordinati fuissent, Comesque ad singula, ut prædictum est, responsum dedisset, tandem placuit Comiti occurrere regi obviam apud Sotysbrig ad sibi mutuo colloquendum; & sic fecerunt, ut supradictum est. Hiis ita habitis tractatibus & conditionibus concessis, eo minus noluit rex carere societate *Dispensatorum*, scilicet *Hugonis* patris & *Hugonis* filii, qui dicebantur maligni consiliarii seductoresque

Edw.II. ductoresque regis; set eo amplius eos fovebat contra voluntatem procerum regni, & cariores habere curavit, qui regi suggesserunt procurando malum contra plures magnates regni in quantum potuerunt.

1321. Quam ob rem anno gratiæ M.CCC. xxj. Barones regni levaverunt se contra *Dispensatores* patrem & filium Camerarium regis, scilicet *Umfridus de Boun* Comes *Herfordiæ*, dominus *Rogerus de Mortuo mari* avunculus, dominus *Rogerus de Clyfford*, dominus *Iohannes de Mowbraye*, dominus *Iohannes de Gyffard le Rych*, dominus *Henricus de Wyllington*, dominus *Iohannes de Wylinger*, dominus *Henricus de Monte forti*, dominus *Bartholomeus de Baddysmere*, dominus *Henricus Tyeys*, dominus *Rogerus Dammeroy*, dominus *Hugo Dandeleye*, dominus *Warinus de Lyle* & plures alii cum omni suo posse & suis adhærentibus, Qui omnes se dederunt ad consilium Comitis *Lancastriæ*, & circa festum sancti *Michaelis* perrexerunt *Londonias* cum grandi exercitu & exlegabant *Dispensatores* patrem & filium extra regnum, præter & contra voluntatem regis apud *Westmonasterium*. Comes *Lancastriæ*. *Thomas* se tenuit in pace medio tempore apud castrum suum de *Pontefracto*. Igitur exulantes *Dispensatores* vagabant super mare capientes & deprædantes quicquid eventus eis conferre valuit, Inter cætera rapuerunt duas magnas naves quas *Dromundes* vocamus, bene onustas omni fertilitate mercimoniorum ad valorem xl. mille marcarum, & homines eciam captos miserunt in *Angliam* ad carcerem per consilium regis, statimque rex cœpit colligere exercitum, mandans ubique omnes suos sibi adesse sub pœna vitæ & membrorum amissione. Et venit rex cum exercitu suo apud **Burton** *super Trentam* contra Comitem *Lancastriæ* & Barones qui venerant apud **Tuttebery** cum grandi fortitudine. Eodem tempore reddiderunt se regi antedicti de *Mortuo mari*, & ex præcepto regis missi sunt apud turrim *Londoniensem* in custodiam. Et infra triduum quo rex venerat apud **Burton** movebat exercitum suum ultra aquam versus **Tuttebery**.

Ci nsis l. c.42: Quia rex *Edwardus* contra commune votum magnatum duos foverat *Dispensatores Hugonem* patrem & *Hugonem* filium, *Thomas* Comes *Lancastriæ* & alii multi regios viros adeo attenuarunt ut ejus assensu saltem umbratice adjecto prædictos *Dispensatores* exlegarent, propter quod castra eorum in *Wallia* protriverunt, animalia abduxerunt, thesauros recollegerunt, & in yeme *Gloverniam* occupaverunt, set cito post rex ipse cæteris inconsultis utrumque *Hugonem* revocavit. Exinde succrescunt indies odia & scismata. Inter hæc duo magnates de *mortuo Mari* priusquam Comes *Lancastriæ* parari posset, præpropere agentes, urbes aliquas in Marchia capiunt, regisque milites profligant donec rex ipse cum insperata multitudine peditum per viam circularem *Salopiæ* veniret, ubi ob defectum pecuniæ ac Comitis *Lancastriæ* nimia retardatione militibus defluentibus illi duo *de mortuo Mari* ad deditionem sunt coacti. Quibus apud *Londonias* incarceratis rex ad *Gloverniam* rediens revocavit utrumque *Dispensatorem*, inde divertit apud **Lychefelde** circa festum sancti *Ceddæ* ut præoccuparet Comites *Lancastriæ* & cum eorum complicibus apud **Tuttebery** & *Burtonam* existentes set rege aquam *Trentæ* per vadum transeunte fugit Comes *Lancastriæ* cum suis à villa *Burtonæ* usque ad urbem de **Borowbrigge** ubi occurrens ex parte regis *Edw.II.* *Andreas de Harkeleye* occidit Comitem *Herfordiæ* in ipso ponte xvij. kalendarum Aprilis, Comitem *Lancastriæ* cepit cum multis aliis nobilibus, qui pro majori parte in diversis locis sunt suspensi, set & ipse Comes apud proprium castrum de *Pontefracto* xj. kalendarum Aprilis decapitatus est. De cujus viri meritis an inter sanctos sit annumerandus crebra in vulgo disceptatio est, aliis quidem asseverantibus quod sic, eo quod elemosinis indulsit, quod religiosos honoraverit, quod pro justa querela ut videbatur usque ad mortem certaverit, quod eciam ejus insectatores parvo post tempore duraverunt, immo dira morte perierunt: Aliis vero in contrarium sentientibus, hominem videlicet conjugatum neglecta uxore sua generosa innumeras mulierculas polluere, Offendentes vel leviter in eum morti mandare, Ordinum fugitivos legisque transgressores ne lege plecterentur pertinaciter fovere, Cuncta denique agenda sua ad nutum unius secretarii sui passim committere, Tempus quoque certandi usque ad mortem pro justitia defensanda inermiter fugere non debere sanctum censeri, præsertim cum invitus comprehensus passus fuerit: set oblationum donaria & miraculorum simulacra quæ in loco suæ decapitationis in præsentiarum celebrantur qualem in posterum habebunt exitum secula videbunt post futura. Ab hoc igitur tempore usque in sextum postea annum cœpit *Dispensatorum* fortuna invalescere & reginæ conditio ancillari, quousq; rex *Franciæ* pro homagio *Vasconiæ* non exhibito regem *Angliæ* plurimum molestaret. Circa ascensionem Domini rex tenuit Parliamentum apud *Eboracum* ubi erexit *Hugonem Dispensatorem* seniorem in Comitem *Wyntoniensem*, *Andream de Harkeleye* in Comitem *Carliolensem*.

Comes *Lancastriæ* cum Baronibus egressus est de castello in campum, credens se sublevari de potestate hominum per dominum *Robertum de Holande* et alios qui sibi auxilium promiserant, prout antea inter eos promissum fuerat; Nam *Robertus de Holande* promiserat se venturum cum forti expeditione virorum fortium, set decepit eos. Cumque Comes percepisset se esse deceptum, divertit vultum in partes boriales, & rex semper sequebatur à dorso, pede post pedem. Inter cæteros regis viros erat quidam *Robertus Tyrannus* qui ferocius cæteris insequebatur Comitem, set postea turpem mortem quam in isto viagio meruerat per *Dispensatores* incurrit, Nam et cæteri quilibet Comitis persecutores violentam mortem nacti sunt. *Robertus de Holande* cum audisset fugisse Comitem, reddidit se regi apud *Derbeyam*, missusque est in custodiam ad castrum de **Dover**, quem omnes habebant exosum pro eo quod deceperat sic dominum suum qui eum nimis dilexerat, et quasi de nichilo in magnum virum erexerat. Perrexerunt igitur Comites *Lancastriæ* & *Herfordiæ* cum Baronibus et aliis apud **Borowebrigge**, ubi occurrit eis dominus *Andreas de Harkeleye*, et pugnare cœperunt fortiter ad pontem. Et cum Comes *Herfordiæ* staret pugnans super pontem, quidam perrexit sub ponte et lancea Comitem *Herfordiæ* percussit, statimque ibidem occubuit ut supradictum xvij. kalendarum Aprilis. Ibique interfecti sunt duo strenui milites, dominus *Rogerus de Berfelde* et dominus *Willielmus de Sutheleye*, et plures alii, similiterque multi alii graviter vulnerati. Comes *Lancastriæ* rediit cum suis

Leycestrensis.

Edw. II. suis in villam de **Borowebrigge** sub treuga usque in crastinum. In crastino vero captus est et missus cum suis per dictum *Andream de Harle* apud *Eboracum* ad regem. In cujus adventu gavisi sunt nimis *Dispensatores*, Et est notandum quod cum dictus *Andreas* comprehendisset Comitem *Lancastriæ*, dictus Comes prædixit ei turpissimam et vilem mortem infra annum sequentem sibi eventuram; sicque evenit, prout infra patebit. Cumque venissent apud *Eboracum*, statim Justiciarii assignati sunt qui sederent super eos, et hoc multum per excitationem *Dispensatorum*. Sicque adjudicati sunt omnes primo trahi et sic suspendi, excepto Comite *Lancastriæ* qui ob reverentiam regii sanguinis decollatus est apud *Pontefractum* ubi rex interfuit eodem tempore, scilicet in crastino sancti *Benedicti*, videlicet xj. kalendarum Aprilis anno Domini M. CCC. xxj. sepultusque est in Prioratu ejusdem villæ. Decollatus est in quadam planicie extra villam, ubi nunc in Dei honore & dicti Comitis memoria fabricata est ecclesia mira structura apud *Eboracum*. Ante mortem Comitis tracti sunt & suspensi videlicet dominus *Johannes Moubray*, dominus *Rogerus de Clifforde*, dominus *Gosellinus Deyvile*; Et pro majori tormento nobilis Comitis fecerunt trahere & suspendere sex nobiliores & secretiores milites, scilicet dominum *Warinum de Yle*, dominum *Willielmum Tochet*, dominum *Thomam Manduth*, dominum *Willielmum* filium *Willielmi*, dominum *Willielmum Charnell*, dominum *Henricum Wradburne* & unum valettum Comitis qui omnes penderunt longo tempore super furcas pro majori opprobrio. Hii apud *Pontefractum* & alii apud *Eboracum*, nec sinebat eos rex & *Dispensatores* evelli aut sepeliri usque in longo tempore postea.

An. Dñi 1321.

OCcumbente igitur Comite, ut superius dictum est, pro justitia ecclesiæ & regni, prout vulgaris communitas mente concepit, occurrunt undique populi turbæ cum muneribus oblationum ad exhibendum honorem & obsequium corpori Comitis pro modulo suo, non cessantes donec rex per excitationem *Dispensatorum* misit viros armatos qui eis introitum prohiberent in ecclesiam, Et præcepit sub pœna carceris ne quis intraret in ecclesiam ad exhibendum corpori honorem vel obsequium; Cumque vidissent populi se taliter regali potentia ab ingressu ecclesiæ præpeditos, diverterunt præcordia devotionis suæ ad locum ubi Comes occubuit, & eo frequentius accurrebant, quo & acrius regis rigor erga peregrinos efferbuit, donec eliminata omni spurcitia campestri facta est ibidem ecclesia capellanis Deo servientibus non mediocriter dotata. Deinde infra breve cæteri magnates tracti sunt & suspensi singillatim unusquisque in propria patria sub testimonio regis & *Dispensatorum* qui terminus vocatur *Le Roy Recorde*; scilicet dominus *Bartholomeus de Baddismere*, & dominus *Bartholomeus de Aycheburnham* apud *Cantuariam*, dominus *Franciscus de Aldham* apud *Wyndesoram*, dominus *Johannes Gyffard* & dominus *Rogerus de Elmesbrigge* apud *Gloverniam*, dominus *Henricus de Wylinton Emond* & dominus *Henricus de Montford* apud *Bristolliam*, dominus *Thomas Colpeir* apud *Wynchilse*, dominus *Henricus Tyeys* apud *Londonias*, dominus *Rogerus Dammery* mortuus est pulcre in lecto suo apud **Tuttebyry** in castello, dominus *Hugo Dandeleye* ad rogatum & instantiam uxoris suæ sollicite prosequentis habuit gratiam à rege & vitam concessam, fuit tamen in carcere apud **Notyngham** in castello usque ad reditum reginæ de transmarinis. Post hæc factus est dominus *Andreas de Harle* Comes *Carlellensis* pro isto negotio sic prosecuto, factusque est Gardianus borialis marchiæ contra *Scotos*. Notandum quod isti fuerunt consentientes neci Comitis, qui omnes postea morte turpi perierunt. Primo ipse rex, duo fratres ejus, scilicet *Thomas* Comes Marescallus & *Edmundus* Comes *Cantiæ*; isti promoti & erecti per excitationem & instantiam dicti Comitis *Lancastriæ*: Comes *Warennæ*, Comes *Arundell*, dominus *Hugo Dispensator* pater & dominus *Hugo* filius, Comes *Rychemundiæ*, Comes de *Penbroke*, dominus *Omerus de Valencia*, sed inter eos non extitit quisquam qui sine laudabili vitam finivit, neque quisquam eis adhærentium, ut infra patebit in suo processu. *Edw.*

Eodem anno circa festum sancti *Petri* ad vincula rex adivit *Scociam*, & quamvis non haberet obsistentiam, multos de suis fame & morbo amisit. Ipsum tandem regem circa nativitatem beatæ *Mariæ* remeantem *Scoti* à tergo insequentes ceperunt castrum de *Norram*, et postmodum circa festum sancti *Lucæ* prandentem regem apud monasterium de *Bella landa* super **Blakhamore** pene comprehendissent nisi fuga sibi consuluisset, verumtamen regiis thesauris amissis Comitem *Richemundiæ* ceperunt. *Cistrensis l.7.c.4.*

Anno gratiæ M. CCC. xxij. circa translationem sancti *Thomæ* intraverunt *Scoti* in *Angliam* per medium *Fornesiæ*, & comitatum *Lancastriæ* devastaverunt undique absque aliquo dampno suorum, colligentes immensam prædam auri & argenti, animalium, ornamentorum, ecclesiasticorum lectualium, mensalium, abducentes onustas carectas de omnibus bonis patriæ ad suum placitum. Audiens rex *Edwardus Scotorum* adventum & mala quæ fecerant festinavit cum grandi exercitu occurrere eis circa festum decollationis sancti *Iohannis Baptistæ*, & *Scoti* se retraxerunt cum innumerabili præda, & adeo patriam sunt deprædati quod *Anglici* venientes nil alimenti repererunt, propterea perierunt; & cum rex *Edwardus* cum exercitu suo appropinquasset ad abbathiam de **Menrose** nil mali suspicans de *Scotis* sic retractis, *Scoti* subito irruerunt secrete super eos venientes de montanis, & occiderunt de *Anglicis* trecentos viros & plures; & abierunt antequam exercitus appropriaret, & cum rex vidisset quod *Scoti* nollent publicum bellum committere, per consilium *Dispensatorum* fecit redire exercitum suum in *Angliam* & hoc sine aliqua expeditione, & sic, ut supradictum est, moriebantur sparsim in campis, vicis & villis in autumno circiter xvj. millia, in magnum dedecus regis graveque detrimentum regni. Circa natale Domini rumor cœpit succrescere ubique in regno de Domino *Andrea de Harkeleye* qualiter seditiose foverat *Scotos* contra regem suum *Edwardum*, & qualiter *Scotos* aderat & reduxerat in *Angliam* proditorie contra fidelitatem suam, & qualiter nobilis & sanctus Comes *Lancastriæ Thomas* quando dictus *Andreas* cepit eum, prædixit ei quod infra annum sequentem vili morte plecteretur, & sic evenit; Nam dictus *Andreas* per mandatum regis captus est apud castel-

Leycestrensis. An. D 1322

Edw. II. castellum suum **Carlyell** quod habuit ex dono regis, & per proceres boriales ablatum est ab eo primo cingulum militare, capta ob eo lancea, abscisique sunt tali ejus cum calcaribus.

strensis ... c. 42. Eodem anno in crastino sancti *Ceaddæ*, *Andreas de Harkeleja* tanquam proditor apud **Karleil** captus est, distractus, suspensus & decapitatus, visceribus combustis demembratus est, & caput ejus super pontem *Londoniensem* positum est. Ad vincula sancti *Petri, Rogerus de Mortuo mari* junior nuper incarceratus evasit de turri *Londoniensi* custodibus suis per potionem somniferam soporatis.

cestren- * Anno gratiæ M.CCC.xxiij. Dominus *Rogerus de Mortuo mari* evasit de turri *Londoniensi* per auxilium cujusdam *Girardi de Alspaye* qui sub domino *Stephano de Segrave* custodiam ejus habuit ut supra, & fugit in *Franciam*, ibique moram traxit cum multis aliis qui fugerant à facie regis *Edwardi* præ timore regis & *Dispensatorum* qui esuriebant alienis terris & possessionibus saturari.

A. Dñi 1323.

strensis c. 42. Circa medium quadragesimæ regina *Angliæ* missa est ad fratrem suum regem *Franciæ*, qui magna ex parte *Vasconiam* invaserat ad pacem procurandam. Circa nativitatem beatæ *Mariæ* rex misit in *Franciam* filium suum *Edwardum* ut homagium faceret regi *Franciæ* pro Ducatu *Acquitaniæ* sibi dato, Quem fecit rex *Franciæ* morari cum matre sua in Comitatu *Pontivo*. Set matre & filio in transmarinis sic demorantibus nec redire volentibus, aut certe propter metum *Dispensatorum* remeare non audentibus, rex *Angliæ* de consilio duorum *Dispensatorum* exlegavit & bannivit publice in foro *London.* uxorem suam & filium, tanquam regni proditores.

strensis 24. Anno sequenti orta est discordia inter regem *Franciæ* & *Angliæ* eo quod rex *Angliæ* noluit facere homagium regi *Franciæ* pro terris suis in *Vasconia*, unde rex *Franciæ* misit fortitudinem magnam in *Vasconiam* seisire terram in manum suam, & rex *Angliæ* anno gratiæ M. CCC. xxiiij. misit ibidem pro defensione terræ plures nobiles regni, scilicet Comitem *Kanciæ* fratrem suum, Comitem de *Asseles*, dominum *Radulfum Basset de Drayton*, dominum *Ricardum Greye de Codonoure*, dominum *Nicholaum* fratrem ejus, dominum *Iohannem de sancto Iohanne*, dominum *Johannem de Segrave*, dominum *Stephanum* filium ejusdem, & dominum *Iohannem* fratrem ejus. Conceperat namque rex indignationem contra *le Segraves* pro evasione domini *Rogeri le Mortimer* qui evaserat de turri *Londoniensi*, & ideo misit eos pro eorum interitu & plures alios de regno, qui ipsi moriebantur ibidem, & pauci qui remanserant post diutinam infirmitatem cum magna difficultate vix sanitatem adquirebant. *Franci* insultum fecerunt contra *Anglicos*, & ipsi viriliter restiterunt & potenter seipsos defendebant, tandem capta treuga inter reges, rex *Angliæ* misit uxorem suam *Isabellam*, & filium suum *Edwardum de Wyndesoure* ad regem *Franciæ* fratrem *Isabellæ* reginæ pro pace reformanda, scilicet anno gratiæ M. CCC. xxv. *Edwardus* filius fecit homagium regi *Franciæ* avunculo suo pro Ducatu *Vasconiæ*, dederat enim ei pater suus prædictum Ducatum, & sic pax reformata est. Regina *Isabella* dum moram traxit in *Francia* attraxit sibi contubernium domini *Rogeri le Mortymer* & aliorum *Anglicorum* exulum qui per instigationem *Dispensatorum* exulabant ob cupidinem terrarum suarum, & cum audissent *Dispensatores* reginam & filium ejus *Edwardum* cum aliis exulantibus sic fore conjunctos, suggesserunt regi secludere eis ingressum regni, ut supradictum est, & misit ad Papam pro una bulla ad excommunicandum si quis attemptaret ingredi regnum *Angliæ* nisi prius adepta licentia regis & ejus voluntate. Quæ sententia promulgata erat *Londoniis* in ecclesia sancti *Pauli* per episcopum *Excestriæ* & alios de consilio regis. Cum igitur intellexisset malitiam prævalidam *Dispensatorum* & regem fore sic deceptum per malivolum consilium eorum & aliorum confinatorum perversorum, & magnates regni sic per eos morti adductos, ut superius patet, & super hoc vigilabant ipsam reginam & filium suum hæredem scilicet regni excludere penitus à regno, ita quod nunquam ingrederentur *Angliæ* terram, nec statum suum adipiscerentur, statim cum consilio coexulum cœpit regina disponere pro suo regressu, collegit gentes, arma & cuncta necessaria itineris paravit, navalem classem asscivit, in portu de **Ppeswiche** applicuit x. kalendarum Octobris anno gratiæ M. CCC. xxvj. scilicet *Isabella* regina, *Edwardus de Windesowre* filius suus qui ibidem contractum fecerat ducere filiam Comitis *Hanaldorum* in uxorem, nomine *Philippam*, pro majori fortificatione suæ partis, dominus *Edmundus* Comes *Canciæ*, dominus *Rogerus de mortuo mari*, dominus *Thomas Rosselyne*, dominus *Willielmus Trussell*, dominus *Johannes de Crombewell*, dominus *Johannes de Ros*, dominus *Simond de Berforde*, dominus *Johannes de Henand*, Comes de *Tylers* & multi alii. Et statim cum regina applicuisset in terram *Angliæ* cum filio & aliis, omnes fere majores regni occurrerunt eis læti in auxilium propter odium quod gerebant erga perversos consiliatores regis; & rex audito adventu reginæ fugit *Londonias* cum sua potestate; set qui ad regis auxilium accesserunt in die, retraxerunt se ab eo in sequenti nocte. Regina procedit *Londonias*, rex dirigit iter versus *Bristolliam*, regina cum magno exercitu sequitur; rex fugiens tandem aquam ascendit cum *Hugone Spenser* filio & magistro *Roberto de Baldoc* Cancellario & duobus aliis militibus, set ventus contrarius sicut Deo placuit iter eis subripuit ne abirent viam versus *Walliam* ad castellũ de *Noeth*, vagantes hic illucq; quasi gentes convictæ & fugitivæ atque confusæ. Cumque venisset regina apud *Bristolliam* cepit cum hiis qui inibi erant, scilicet dominum *Hugonem Dispensatorem* Comitem *Wyncestriæ* patrem, quem fecerunt distrahi, suspendi & decollari viij. kalendarum Novembris: & notandum quod eodem anno scilicet iiij. kalendarũ Febr. occisus est dominus *Rogerus Beler* in comitatu *Leycestriæ*. Iste *Rogerus* fundavit Cantariam secularium sacerdotum apud **Kyrkeby Beller** in comitatu *Leycestriæ*, quam post multos annos uxor ejusdem *Rogeri* cum consensu *Rogeri* filii eorum transtulit in usus Canonicorum regularium, instituens ibidem primum Priorem loci de abbathia de *Oleeston*. Hic *Rogerus* occisus est à quodam *Eustachio de Folvyll* & fratribus suis quibus prius minas ingesserat & injurias; & interfectus est à tribus fratribus habens secum in familia 50. & plures in quadam valle juxta **Reresby**. Hic oppressor fuerat religiosorum & aliorum vicinorum pro cupidine ecclesiarum & aliarum possessionum quas cupierat ad dotationem Cantariæ suæ. Eodem anno scilicet

Edw. II. An. Dñi 1326.

25.

Edw. II. An. Dñi *1326.*

cet M.CCC.xxvj. die ſancti *Barnabæ* videlicet iv. idus Junii, combuſta eſt abbathia de Croxton ſequenti modo. Quidam plumbarius detulit ignem in vaſe ſuper eccleſiam pro reparatione defectuum ejuſdem eccleſiæ, & caſu accidit negligentia comitante quod igne pauliſper ibidem dimiſſo & aura flante attigit quandam celluram & excrevit in flammam & combuſſit eccleſiam cum clauſtro & omnibus domibus annexis, nec erat qui in tanta neceſſitate ſuccurrere poſſet. Et unus de Canonicis ejuſdem domus combuſtus fuit in dormitorio eadem hora.

Ciſtrenſis l.7.c.43.

Hoc anno regina *Angliæ* cum primogenito ſuo *Edwardo* ac *Rogero de Mortuo mari* nuper elapſo necnon & cum parva manu *Hunaldorum* circa feſtum ſancti *Michaelis* apud Eſſex in *Angliam* applicuit, & verſus *Londonias* ubi rex tunc erat, tetendit. Et quod mirandum fuit, terra undique tranquilla ſine ſanguine & ſtrepitu regem à *Londoniis* mature fugitantem uſque in Weſtwale pedetentim inſequitur. Interim in craſtino ſancti *Calixti* decollatus eſt Epiſcopus *Oxoniæ* Theſaurarius Regis de conſilio civium *Londonenſium* extra boriale hoſtium eccleſiæ S. *Pauli*. Et die ſequenti capta eſt turris *Londonienſis* per cives ad opus reginæ & filii ſui. Et cito poſt in vigilia Apoſtolorum *Simonis* & *Iudæ* captum eſt caſtrum *Briſtolliæ* per reginam & ſuos; ubi *Hugo Diſpenſator* ſenior diſtractus & ſuſpenſus eſt & caput ejus *Wyntoniam* tranſmiſſum eſt. Eodem anno die ſancti *Hugonis* Comes de *Arundele* apud partes *Salopiæ* captus eſt, ſet apud Herford decollatus. Eadem ebdomada rex *Angliæ* captus eſt apud caſtrum de Neeth in *Weſtwallia*, ſet apud caſtrum de Kenylworth cuſtodiendus demandatur. Junior autem *Hugo Diſpenſator* qui cum rege captus fuerat, diſtractus, ſuſpenſus ac decollatus eſt apud Herforth, corpore quadripartito, ſet caput ejus ad pontem *Londonienſem* tranſmiſſum eſt.

Leyceſtrenſis.

Tercio idus Octobris *Londonienſes* ſurrexerunt cum regina & filio ejus contra regem, abierunt ad eccleſiam ſancti *Pauli* & extrahentes epiſcopum *Oxoniæ* eo quod fulminaverat ſententiam excommunicationis ſuper quemcumque intrantem regnum contra voluntatem regis, & hoc in præjudicium reginæ & filii ejus & ſuorum, ac eciam pro mala voluntate quam gerebant erga regem pro malis conſiliis ſuis. Duxeruntque epiſcopum in Schepe & deſpectuoſe decollaverunt, ibique ſpoliatum veluti latronem aut homicidam in vico diviſerunt. Tres quoque viros de ſuis interfecerunt. Deinde idibus Octobris cives *Londonienſes* ceperunt Turrim *Londonienſem* ad uſum reginæ & filii, & quos ibi invenerant duxerunt ad palacium epiſcopi *Londonienſis*, videlicet dominum *Iohannem de Eltham* filium regis *Angliæ* & uxorem *Hugonis Diſpenſatoris*, quæ ut regina habebatur in regno dum regina in remotis agebat. Et hæc linguam ſuam nimis ad ſiniſtra contra reginam & alios relaxaverat; & duos filios *Rogeri de mortuo mari*, dominum *Rogerum de Clyfforde*, dominum *Thomam de Byrleye*, dominum *Bartholomæum de Burwais*: & fecerunt dominum *Iohannem de Eltam* gardianum civitatis *Londonienſis* quod quotquot invenire poterant de hiis qui de conſilio & aſſenſu fuerant ad denunciandum ſententiam contra reginam & filium & alios coexules, ut ſupradictum eſt, morte plecterentur ſi qui inventi eſſent in *Londoniis* ea hora, ſcilicet archiepiſcopus *Cantuarienſis*, epiſcopus *Londonienſis* & plures alii, ſet non ſunt inventi. Eodem anno quinto non. Octobris venit dominus *Iohannes de Vaws* miles cum theſauris domini *Hugonis de Spenſer* Comitis *Wynceſtriæ* cum armis precioſis & indumentis nobilibus, magnis equis, dextrariis, curſariis & aliis equis de melioribus regni & aliis innumeris diviciis ad Abbathiam *Leyceſtriæ* verſus dictum Comitem dominum ſuum, qui propoſuerat auxilium præbuiſſe regi contra reginam & filium ejus; & homines *Henrici* Comitis *Lancaſtriæ* qui tunc fortuitu apud *Leyceſtriam* convenerant cum magna potentia venerunt noctanter apud Abbathiam & obſederunt illam. Cum dominus *Iohannes de Vaws* vidiſſet ſe non poſſe proſequi negotium domini ſui de prædictis bonis, abiit ad Comitem *Lancaſtriæ* mane apud Caſtrum *Leyceſtriæ* degentem: Abeunte illo, iſti intraverunt in Abbathiam & ſibi rapuerunt de bonis quis quicquid tollere poſſet, ſortem non mittentes, ſcilicet aurum, argentum, vaſa precioſa, lectualia, menſualia, ornamenta & quæcumque delectabilia equos & arma, cunctaque abduxerunt ad caſtrum *Leyceſtriæ* ad Comitem *Lancaſtriæ*. Infra triduum feſtinavit Comes cum omni potentia quam potuit congregare occurrere obviam Reginæ apud *Dunſtapulam*. Eo tempore omnes de regno læti facti ſunt de adventu reginæ & filii ſui, & gratiabantur Deo de ejus gratioſa expeditione ut falſi conſiliares regis enervarentur, & cæteri per eos doloroſi & anguſtiati & exhæredati redderentur ad ſuam juſtitiam & hæreditatem. Eodem anno captus eſt rex *Edwardus* xviij. kalendarum *Decembris*, ut ſupradictum eſt, anno gratiæ M.CCC.xxvj. & cum eo *Hugo Diſpenſator* junior, & magiſter *Robertus de Baldoc* Cancellarius ſuus. Rex traditus eſt in cuſtodiam *Henrici* Comitis *Lancaſtriæ*. Cito poſt captus eſt dominus *Edmundus* Comes de Arundell per dominum *Johannem de Charleton* in Schropſhyre, & ductus eſt apud Herford ubi Regina cum magnatibus regni convenerat. Et quia dederat filium ſuum hæredem filiæ *Hugonis Diſpenſatoris* & ſecretus in conſilio & malum procuraverat Reginæ ut dicebatur in ſua abſentia, & eciam procuraverat mortem nobilis Comitis *Lancaſtriæ Thomæ*, cum domino *Omero de Valenciis* Comite de Penbroc qui ſubito moriebatur in tranſmarinis agens. Et ſic dictus *Edmundus* morti adductus eſt, diſtractus & ſuſpenſus xv. kalendarum *Decembris* cum armigero ſuo nomine *Johanne Danyell* qui ipſum conſilio ſuo in multis ſeduxerat. Statimque tractatum eſt apud *Herefordiam* de morte *Hugonis Spenſer*, & quomodo extingui poſſet tota ejus poſteritas, ne ad aliquem honorem, gradum vel ſtatum quis eorum deveniret in regno *Angliæ* pro perpetuo. Et idem *Hugo* & magiſter *Robertus Baldoc* & Prior de *Herfordia* ducti ſunt apud *Herfordiam*. Et cum prope villam appropinquarent occurrit tanta multitudo populorum undique quod omnes mirabantur de viſu, & omnes qui poterant cornu ſufflare vel vocem huteſii emittere ſeu aliquam deſpectionem inferre, pro ſuo modulo cum conviciis & contumeliis intulerunt *Hugoni*, adeo quod retroactis temporibus tam horridus ſonus de quocumque ſublimi homine non eſt auditus. Et primo veſtierunt eum uno veſtimento cum armis ſuis reverſatis miſſa corona de urticis in capite ejus. Simili modo veſtierunt *Robertum Baldoc* ſimili veſtimento. Et ſuper veſtimentis eorum ſcripti ſunt vj. verſus

Edw.

[Ed]w. II.

versus de psalmo, Quid gloriaris in malitia? derisoriori modo quo possent; dictus Robertus adjudicatus est perpetuo carceri apud Newgate; ibique anno sequenti moriebatur sub magna miseria; Antedictus Prior missus est in carcerem apud Herefordiam eo quod male se gesserat contra pacem Regis. Dominus Hugo Spenser ductus coram domino Willielmo Trussell Justiciario areniatus est coram eo ad barrum in forma quæ sequitur:

Hugo le Dyspenser. En parlement nostre seignour le Roy que ore est tenue a Westminstre lan quinzisme per examinement dez Prelates, Contes, Barones, & tote la commune de Realme fuist notoriement trove que vostre piere & vous Hugh fuistez agardez traytoures & enmys del realme pur quel par assent & commandment nostre seigniour le Roy, vostre piere & vous Hugh fuistez exules del realme sanz james revenir, si ceo ne fuist par lassent & commandment nostre seigniour le Roy, & ceo en playne parlement duement al ceo somouncz; Contre quele agarde e exil vostre piere & vous Hugh estez trove en courte sanz garrannt; E vous Hugh en retornant en realme dezpoillastez felonnesment deux dromandes de lour avoyr, a la value de xl M. livers; a grant deshonoure nostre seignour le Roy & de tut son realme, & a grante peril dez cez marchanz que repairent sovent en estrange pays. Hugh, apres cest felonye par vous fait, vous approchatez nostre seignour le Roy, & luy faitez chivacher a forcement ove gens dez armes sur lez pieres de realme, & altrez sez ligez gentz, pur eux destruere & desheriter, encontre la grant chartre; Et ensi chivachent a force & armes purpernant real pouare, vous Hugh & vous eydantz desrobastez felonnosment lez bones gentz de realme, & par Andrewe de Harkeleye & atreys traytoures vous aerdancez, faitez mordrere le bone Conte del Hereforde, monsir William Sullee, monsir Roger de Berfelde; Et faitez prendre mon treshonourable Seignour le bone Cont de Lancastre Thomas, que estoit cosyne germayne a nostre Seignour le Roy & de sez frerez, uncle a treshonourable de France & de sa soere madame Isabelle Roigne Dengletere, si luy faitez faucement enprisoner & despolier & touz lez sonz en sa sale proprement deinz sa chastele de Pontfraite par vostre real pouare que vous avez purpris sur nostre seignour le Roy; Et luy faitez juger par une fauce recorde encontre leye & resone & la grant chartre; Et ensi faitez mordrer, martirizer & morir de dure mort & pitouse; Et ceste malveys cruelte & tirantie faistez al si digne persone ne vous poez sauler del sank dez cristenez espandier. Ency faitez en mesme tiele journeye pur mon dit seignour plus turmentyr sez baronz sez chyvalers se enaux venanncez trayner & pendre, & puis juger al morte par cel faus recorde, encontre laye & resone, & pendre dyspituosement sanz mercy, Come monsir Warene del Lyle, monsir William Tochet, monsir Thomas Maydut, monsir Henry de Bradburne, monsir William Chornel, monsir Bertholomewe de Assheburne a Londres, monsir Henry Tyeis a Windesoure, monsir Franceys de Aldham a Gloucestre, le seignour Gyffarde, & monsir Roger de Elmesbrigge a Brystoll, monsir Henry de Wylyngton, & monsir Henry de Monfort a Wynchelse, monsir Thomas Colpeyre & plusours grantz; et altre grantz feistez mettre en dure prisone pur lez mordrer sanz cause pur coveytise de lour terez, sicome le seignour le Mortymer le cosyne & le uncle, le seignour de Kyrkeleye, monsir Hugh Dandeleye le pere & le fitz, lex enfantz le Conte de Hereforde nevoutz nostre seignour le Roy; Et lez grandes dames femmes a sez seignours e lours enfantz enprisone e en orphanye puis la mort lour seigniours. E lez veuz dames, come la dame Baretter que vous ensuyt pur grace avoire. Et vous contirannt la feistes batre de vous rybaudes, & debryser bracez & jaumbes trope dispituosement encontre lorder de chivaler e encontre leye & resone; Par quoy la bone dame est a touz joures afolee & perdue; & plusours de ycels avez fait sure la courte a pee e au grant poverte sanz pite & mercye, que solent estre dames de grant honour. Et tous jours eaux usez en si grant vilte tenu, ne fuist que Dieu pur sa mercy envoya nostre bone dame & son filtz en terre, & lez bonez gentz que sont venuz en lour ayde, par quey le realme est succurra. Hugh; apres cele destruccion dez noblez gentz vous Hugh, vostre piere & mestre Robart de Baldoc qe aviez entre vous pris enbrace reale pouare sur nostre seignour le Roye, si ly menastez & son peple en Escoce sur cez enmys, oue vous Hugh par vostre traytours mener luy faistez perder pluis de xx M. dez persones de son peple, que morirent pitousement pur defalte, a grant deshonour de Roye, & damage de realme, & sanz esployte faire retornere. En retornant vous Hugh, vostre pere & Robart de Baldoc faucement & traytrousement consallatez nostre seignour le Roy a lesser madame la Royne en grant peryl de corps en la Priore de Tynmuth en la marche de Guerre, si menastez nostre seignour le Roy ensuyt de luy, tanque en la more de Blackholme oue sez enmys dez Scoce par vostre trayterouse mener luy suspristrent a grant deshonour & damage, sicome apparust bien a la journe par lez prisez & lez morz. Et a si grant meschiefe ma dame la Royne ust este perdue au perpetuel dishonour, si dieu ne luy ust envoye soceure par meare par la la, covynt adventurer pur sa vie & sonu honure sauver, al si grant mischief du corps que unke nule bone dame de son state ne de sa noblesse ne fuist ensy. Hugh, cest trayson ne cest tyrancye ne vous point sufficer, enz faistez par vostre real pouare, que vous avietz purpris sur nostre seignour le Roy destruer lez Franchises de seynt esglise, & lez prælates, sicome Herforde, Nychol, Hely, Northwyche felonnesment desrobber de lours biens deinz seint esglise, & dor & de chyvaux, des vessaux, & de loure harneys, si lez faitez aler au pee, Et lours terrez et lours possessiones lour faitez toler sanz leye & reson. Mes vous ne suffistez mye tant soulement davoir guerre as ministres de seynt esglise, uncore lempreystez cum faux expenser contre dieu et sez seyns, Que par la ou vous savietz que dieu fist grace & vertue pur mon dit seignour que vous avez mordre si cruelment contre leye et reson, vous mettez gentz dez armes, et faitez clore et fermer les us, de monstrer que nule fuist si hardyse dentrer la esglise pur aourer dieu et cez seynz, Par quoy merit en despyte de vous dieu fist grace & vertue. Hugh, apres cele maveiste, vous consellastes nostre seignour le Roy en dezheretaunce de sa coronne a doner vostre piere, que fuist faux traytour, le Conte de Wyncestre, & Andrewe de Harkeleye traytoure notorye et attaynte le Conte de Cardoyle. Et a vous Hugh, la

Edw. II. *terre de* Cantermaure *et altres terres que furont proprement appurtenancez a la coronne. Et ensi feistez ouster ma dame la Roigne de sa terre que luy fuist done et assigne par nostre seignour le Roy la meytee dez terres pur son certayne douerment a la journe contre lestate de sa noblesse. E a ceo abetant et procurant touz jours discorde solonc trestute vostre pouare perentre nostre seigniour le Roy et luy.* Hugh, *la ou ma dame la Royne & sonn fitz passeront la mere par assent et commandment nostre seignour le Roy pur sa terre de* Gyenne *salver, que fuist en poynt davoyr este perdue par vostre traytoures consayle, vous envoyastez pardela mer une grant soume dargent as ascunes malveys gentz vous aerdancz pur la reyne destruere et son fitz qest droit heire del realme, et pur destourber lour revenir enforciastez ceo affaire.* Hugh, *vostre pere et* Robart de Baldoc *et lez altrez faux traitoures vous aerdancz par mer et terre si alastez par my le realme purpernant real pouare, fesauncez le grant et le petyte par destresse jurer et asseurer a vous de vous maynteyner en vous faux quereles, sanz aveire regard que tiels confederations estoient faucez et traitourousses, e encontre la lyannce et lestate du Roy et de sa corone. Et qy a vous malveistez mayntener ne voleit jurere ne asseurer, vous luy faistez mettre en griefe prisone, com mon seignour* Henry de Bealmont, *et altres que ne voillent faire, ne as vous malveistez estre assentantz. Et quant vous* Hugh, *et lez altres traytours vous aerdancz savoient que ma dame la Royne et son fitz furent arryvez en cest terre, vous faitez nostre seignour le Roy par vostre malveys consayle aloyner de eaux, si luy menastez hors de realme en perile de son corps et dishonour de luy et de son people, menant felonnousement le tresoure del realme ovesk vous, encontre la grant chartre.* Hugh *contraytour estez trove, par quoy vous agardent touz lez bonez gentz de realme, meyndrez et greyndres, rychès et pourez par commune assent, que vous come larone estes trove par quey vous serrez pendue. Et contreytour estez trove par quey vous serrez treynez et quarterecez, et envoye par my le realme. Et pur ceo que vous fuistez utlage par nostre seignour le Roy et par commune assent, & estez revenue en courte sanz garraunt, vous serrez decollez. Et pur ceo que vous abbestatez & procurastez discorde entre nostre seignour le Roy & la Royne & lez altrez del realme, si serret enbouellecz, & puis ils serront ars. Retrayez vous traytour, tyrant reneyee, si alez vestre Iuyse prendre. Traytour malveys & attaynte.* Et sic statim morte plexus est scilicet viij. kalendarum *Decembris.* Cujus caput in altum fixum est super pontem *Londoniensem.*

Cistrensis l.7.c.43. Quo eciam anno in octavis Epiphaniæ factum est parliamentum apud *Londonias*, ubi de communi ordinatione missi sunt solempnes Nuncii ad Regem incarceratum, scilicet tres Episcopi, duo Comites, duo Barones, duo Abbates, duo Justiciarii, ut Regi detento homagium quondam sibi factum resignarent, ipsumque pro domino ulterius non haberent. E quibus dominus *Willielmus Trussell* miles & procurator totius Parliamenti vice omnium dixit regi ista verba:

Ego Willielmus Trussell *vice omnium de terra* Angliæ *& totius Parliamenti procurator tibi* Edwarde *reddo homagium prius tibi factum, & extunc diffido te & privo omni potestate regia & dignitate, nequaquam tibi de cætero tanquam Regi pariturus.* Edw. I

Istud eciam fuit publice proclamatum apud *Londonias.* Eodem anno in vigilia Purificationis beatæ *Mariæ Edwardus* filius regis factus est miles.

Vera series Procuratorii. *Ieo* Willam Trussell *Procuratour dez Prelatez, Contez & Barons, & altrez gentz en ma procuracye nomes eyant al ceo playne & suffysant pouare, lez homages & fealtez au vous* Edward *Roy* Dengleterre *come al Roy avant ces oeures depar lez ditz persones en ma procuracye nomes, renk & rebaylle sus a vous* Edward *& deliver & face quitez lez persones avantditz en la meillour manere que ley & costome donnent, E face protestacion en non de eaux qils ne voillent desormes estre en vostre fealte, ne en vostre lyance, ne cleyment de vous come de Roy riens tenir. Encz vous tiegnent deshorse priveye persone sanz nule maner de reale dignite.* Leycestrensis.

Cum rex hæc audisset multum de suis malefactis doluit, rugitus & lamenta emittens eo quod per falsos & proditiosos consiliarios sic omni suo tempore ductus fuerat. Verumtamen in se tandem post multos ejulatus reversus, nimis gratulabatur quod filium suum *Edwardum* post se regnaturum elegissent, & ei assensum suum in quantum potuit attribuit. Ejus mores & actus supra in suo primordio per *Cistrensem* describuntur.

Edwardus filius *Edwardi* post conquestum tercius adolescens xv. circiter annorum vivente adhuc patre suo sub custodia, in festo Purificationis beatæ *Mariæ* coronatus est in regem apud *Westmonasterium.* In cujus primordiis grata augebantur auspicia. Nam & tunc terra recepit ubertatem, aer temperiem, mare tranquillitatem, & ecclesia libertatem. Cistrensis l.7.c.4

Explicit historia *Leycestrensis* anno gratiæ M. CCC.xxvj. Nunc *Cistrensis* imponit finem Cronicæ suæ. Set postea quædam adjecit ei, videlicet de morte antiqui *Edwardi* regis cum quibusdam aliis eventibus in tempore regis *Edwardi* tercii, prout infra patebit in suo loco per singula.

CAP. XVI.

Nunc sciendum est quod iste *Edwardus* de *Wyndesoure* tercius à conquestu coronatus est apud *Westmonasterium* dominica proxima ante festum Purificationis beatæ *Mariæ* pridie kalendas *Februarii*, & *Londonienses* atque magnates mutuo juraverunt & fecerunt securitatem quod mutuo foverent & sustentarent regem & reginam matrem suam secundum totum posse suum. In quo loco videndum est qualiter claudicat *Cistrensis* dicens regem *Edwardum* die Purificationis fore coronatum. Verumptamen cronica *Westmonasteriensis* dicit eum coronatum in Conversione sancti *Pauli* scilicet viij. kalendarum *Februarii*; sicque istæ tres Cronicæ inter se variant. Set potest forte dici quod dominus *Willielmus Trussell* reddidit sursum homagium in Conversione sancti *Pauli* ex quo jus regni statim eodem die devolutum est ad istum *Edwardum* regem, & forte pridie kalendas *Februarii* coronatus, set die Purificationis solempnitas celebrata est. Tunc *Hugo Dispensator* filius *Hugonis* junioris reddidit regi castel-

Edw. III. castellum de **Hatfylp** quod à morte *Hugonis* patrui sui tenuerat, & misit se in gratiam regis; qui ei concessit vitam & membra. Abbathia de **Abyndon** spoliata est à civibus ejusdem villæ.

ſtrensis r.c.44. Et cito post hoc iij. nonas Aprilis translatus est rex antiquus de **Kenelworth** usque Castrum de **Berkeleye**, ubi tamen cum multi conspirarent ad ejus liberationem, circa festum beati *Mathæi* Evangelistæ cum veru ignito inter celanda confossus nepharie peremptus est. De cujus meritis an inter sanctos annumerandus sit, frequens in vulgo sicut quondam de *Thoma* Comite *Lancastriæ* adhuc deceptatio est. Set revera nec carceris fœditas nec mortis vilitas cum ista sceleratis debeantur, nec eciam oblationum frequentia aut miraculorum simulacra cum talia sint indifferentia, quemquam sanctum probant nisi corresponderet sanctimonia vitæ præcedentis. Bene namque cum unoquoque agitur si talia cum contritione culpam in eo diluant aut pœnam debitam imminuant, quamvis inmediatam avolationem animæ non efficiant; set præsumptio flagitiosorum inpunitatem sibi & sui similibus inaniter sperantium, Ambitio quoque matronarum circumgirare affectantium rumorem talis venerationis multum amplificat & dilatat, donec ædificatio super arenam fundata decidat & labescat.

In Parliamento apud *Wyntoniam* decollatus est *Edmundus* de **Wodestoke** avunculus hujus Regis Comes *Canciæ* pro eo quod conspiraverat contra istum regem ut dicebatur.

Westren-ſ. A. Dñi 27. Anno Gratiæ M.CCC.xxvij. *Edwardus* quondam rex *Angliæ* missus est ad castellum de **Berkeleye** moram trahere ibidem sub custodia domini *Thomæ de Berkeleye* & domini *Iohannis Mantravers*; qui apud *Londonias* deputati sunt ad ejus custodiam. Comes *Lancastriæ* noluit ulterius habere custodiam illius quia, ut rumor spargebatur, quidam de secretis antiqui regis nitebantur per machinamenta, dum Comes aliunde circa sua facienda occupatus esset, furari & latenter eum abducere de castello de **Kellyngworth**. Eodem anno post Ascensionem venit rex *Edwardus* cum multis magnatibus de regno apud *Novum castrum super Tynam* ad tractandum de pace inter *Anglicos* & *Scotos*, set *Scoti* renuerunt tractatum propter quandam conventionem initam inter illos & matrem regis *Isabellam*, & *Edmundum* Comitem *Canciæ*, & *Rogerum de Mortuo mari* dum starent in transmarinis contra coronam *Angliæ*. Et dum rex esset in partibus borealibus eodem tempore venit dominus *Johannes* dux *Hunaldorum* cum ij. millibus virorum armatorum in auxilium regis *Angliæ*. Et cum venissent apud *Eboracum* orta est discordia gravis inter *Hunaldos* nimis magistraliter se gerentes & *Anglicos* hoc multum exacerbantes, *Hunaldi* vero noctanter se levantes insperate occiderunt de *Anglicis* circiter CCC. personas de comitatibus *Lincolniæ* & *Northamptonæ* favente regina & suis dictis *Hunaldis*; statinque in eodem tempore nunciatum est regi *Scotos* advenisse & fuisse apud **Stanhop-parke**. Ex quo rex lætus multum effectus absque mora tendit iter versus eos, & equitavit eo die præ lætitia xxx. leucas, & in crastino fecit milites circiter CCC. sperans cito cum *Scotis* offendere. Et fecit moram ibidem xv. diebus. Et tunc per invidiam quam aliqui magnatum gerebant erga *Hunaldos*, tum per falsitatem & proditionem quorundam de regno *Scoti* evaserunt absque malo ubi steterunt Edw. III. circumdati undique, adeo quod illinc nunquam abirent nisi mediante falsa proditione quorundam *Anglicorum*. Et antequam *Scoti* recederent, dominus *Jacobus Douglas* per subtilitatem quorundam *Anglicorum* ductus est in una nocte explorandi gratia in *Anglicanum* exercitum dum *Anglici* pausarent in suis tentoriis quiete sompni soporati. Et accidit ut cum à quibusdam *Anglicis* perciperetur, cœpit *Anglica* voce clamare dicens, **No warde a seynt Jorze**, bina voce aut trina, acsi *Anglicus* esset; set tandem occisis capellano suo atque camerario, vix ipse cum magna difficultate evasit. Tunc rediit rex cum magna desolatione & mœrore pro eo quod melius ei non evenerat in suo primordio, & nimio pudore percussus multum indoluit. Et venit *Lincolniam* ubi celebravit parliamentum suum; in quo divulgata est mors antiqui regis. *Isabella* regina mater regis, *Rogerus de Mortuo mari*, & plures alii consiluerunt regi ut in illo parliamento rex à clero subsidium peteret, asserentes omnes gazas & thesauros post mortem *Dispensatorum* & aliorum proditorum repertos, in guerra *Scotiæ* & aliis regni necessariis fore jam exhaustos. Et sic erant consumpti sicut dixerant per novos traditores regis, qui eum secundum suum velle ut juvenem regebant. Episcopi vero petebant diem deliberandi de responso usque in festum omnium Sanctorum apud *Leycestriam*. Et fecerunt solempne pro anima regis antiqui *Edwardi* qui moriebatur, ut supradictum est, undecimo kalendarum Decembris, & modo qui sequitur; Quidam ad hoc scelus faciendum procurati cum rex *Edwardus* in lecto recumberet quietis gratia nil mali ab aliquo suspicans sibi inferri, accesserunt ad eum, & vestes à pedibus excutientes, super caput ejus subito deplicuerunt, & fistulam æneam in posteriora ejus apposuerunt, ignitumque veru per fistulam in ventrem ejus submiserunt, ne exterius plaga aliqua cuiquam intuenti locum daret, dicentes, non mortem naturalem set subitam ei evenisse. Eodem tempore *Hunaldi* & cæteri alienigenæ reversi sunt in patriam suam, in immensum remunerati & de auro & argento multiformiter ditati per reginam *Isabellam*, *Rogerum Mortymer*, & alios de eorum assensu, in grave onus communitatis regni, prout inferius describetur. Tunc venit domina *Philippa* filia Comitis *Hunaldorum* in *Angliam* ad maritandum regi *Edwardo* juveni nuper coronato. Et fuit recepta cum magno tripudio honoris *Londoniæ* à civibus in vigilia natalis Domini. Et apud *Eboracum* in Conversione sancti *Pauli* viij. kalendarum Februarii cum magna solempnitate desponsata. Eodem anno concessus est regi de temporalibus vicesimus denarius, de spiritualibus autem decimus denarius. Et hæc concessio facta est apud *Leycestriam* ad instantiam Comitis *Henrici Lancastriæ* filii *Edmundi*. Post hæc rex tenuit parliamentum suum apud *Eboracum*, ubi veniunt nuncii ex parte *Scotorum* pro pace habenda inter regna: & rex *Angliæ* misit nuncios suos in *Scotiam* ad regem *Scotiæ*. Sicq; evenit ex una parte & alia quod pax facta est & proclamata, eo pacto quod filius & hæres *Roberti Brus* regis *Scotiæ* duceret in uxorem dominam *Johannam de Turri* sororem regis *Edwardi*. Et ita factum est Dominica proxima ante festum sanctæ *Margaretæ* virginis. Illis diebus regina *Isabella*

Edw. III. & *Rogerus de Mortuo mari* unanimi aſſenſu apropriaverunt ſibi regalem poteſtatem in multis & regni theſaurum, & ſubpeditaverunt regem, in tantum quod non erat quiſquam qui pro regis aut regni commodo loqui auderet; quod ſi quis faceret, in magnam ignominiam ſui perſecutus eſt ab eis. Multa & gravia onera patriæ intulerunt, & ſemper ſimul in uno hoſpitio hoſpitati ſunt, unde multa obloquia & murmura de eis ſuſpectuoſa oriuntur. In tantum iſti duo regina & *Rogerus* aſciverunt ſibi poteſtatem, quod Comes *Lancaſtriæ Henricus* qui deputatus & ordinatus eſt capitalis cuſtos & ſupremus conſiliarius regis in tempore coronationis per communem aſſenſum procerum & magnatum regni, pro meliori gubernaculo regis & regni, non potuit ei appropinquare nec quicquam conſilii dare. Inde nimis motus & conſilio archiepiſcopi *Cantuarienſis*, & quorundam epiſcoporum & aliquorum procerum regni excitatus eſt proſequi ad emendas. Et eciam multum obloquium percrepuit in populo de pace quam iidem fecerant inter *Angliam* & *Scotiam* abſque conſilio & aſſenſu communitatis regni & procerum; volebantque quod rex de ſuo viveret abſque exactionibus & extorſionibus in depauperationem populi ut ſolite abreptis. Unde parliamentum apud Saluſburp ſummonitum eſt, ſet abſque facto. Nam partes obviaverunt ſibi ſuper planam de Saluſburp ad parliamentum tendentes, ibique ſe ad pugnam paraverunt, ſet per alios de regno impediti ſunt, ſicque parliamentum dilatum eſt apud *Weſtmonaſterium* ad feſtum Purificationis celebrandum. Rex antiquus *Edwardus* x. kalendarum Octobris occiſus, & xiij. kalendarum Januarii tumulatus eſt apud *Glouceſtriam*, ſet abſque mœrore populi propter errores quos foverat in ſuo tempore dum regnaret. Hic habuit tot filios, *Edwardum* qui regnavit poſt ipſum, *Iohannem* Comitem *Cornubiæ*, *Elyanoram* Comitiſſam de *Gerl.* *Iohannam* reginam *Scotiæ*. Eodem anno mortuus eſt *Carolus* rex *Franciæ* frater *Iſabellæ* reginæ. Quoad concordiam factam inter *Angliam* & *Scotiam* hæc forma fuit: *Iſabella* regina cum *Rogero de Mortuo mari* tantam potentiam & regalitatem uſurpavit, quod abſque conſenſu & aſſenſu procerum & magnatum regni, abſolvit & acquietavit ab omni jugo ſervitutis, & ſubjectionis, & omnimodis actionibus verſus regnum *Angliæ* & reges ejuſdem deinceps venturos, & regina *Iſabella* reddidit *Scotis* omnia munimenta & omnes cartas & indenturas quæ confecta fuerant per bonum *Edwardum* filium regis *Henrici* uſque ad præſens tempus, regnum *Scotiæ* libere tenere abſque omni exactione vel demanda.

An. Dñi 1328. Anno Gratiæ M.CCC.xxviij, anno regni regis *Edwardi* tercii ſecundo apud *Bedfordiam* rotunda tabula tenetur per *Rogerum de Mortuo mari*. Eodem anno creatus eſt novus papa apud *Romam* *Nicholaus* nomine per Ducem *Bavariæ* qui ſe fecit Imperatorem contra voluntatem papæ *Iohannnis* apud *Avinoniam* demorantis. Iſte *Iohannes* Papa excommunicari fecit Imperatorem & alium Papam per totam Chriſtianitatem. Eodem anno captus eſt dominus *Robertus de Holand* in uno boſco citra *Londonias*. Iſte *Robertus* erectus eſt de paupere milite in ſublimem & divitem Baronem per Comitem *Lancaſtriæ Thomam*. Eo tempore quo diſcordia increvit inter dominum ſuum Comitem *Thomam* & Regem, ipſe *Robertus Holand* in ſumma neceſſitate domini ſui quando dominus ſuus maxime confidebat de ejus adventu cum auxilio populi promiſſo, relicto domino ſuo in ſua anguſtia inevitabili reddidit ſe regi, decipiens dominum ſuum; quam ob infidelitatem omnes proceres & magnates regni odio eum habebant; & cum maximo vituperio caput ejus abſciſum eſt, ad Comitem *Lancaſtriæ Henricum* apud Waltham ſanctæ crucis tranſmiſſum eſt per quendam militem *Thomam Wyther* nomine, & alios ſecretos *Thomæ* Comitis *Lancaſtriæ*. Edw. III. Apud Saluſburp regina *Iſabella* & *Rogerus de Mortuo mari* fecerunt novos Comites, ſcilicet *Iohannem de Eltham* Comitem *Cornubiæ*, *Rogerum de Mortuo mari* Comitem de *Marchia*, *Edmundum Botoler* Comitem de *Ormund*. Qui omnes cum ſuis adhærentibus congregaverunt magnum exercitum ad *Iſabellam* reginam contra Comitem *Lancaſtriæ Henricum* & alios magnates de regno qui non fuerant eorum nephariis operibus conſentientes. Et equitaverunt viribus & armis ſuper terras dicti Comitis & venerunt *Leyceſtriam* cum magno exercitu *Anglicorum* & *Wallanorum* pridie nonas Januarii, & morabantur in *Leyceſtria* & in circumjacenti patria octo diebus, & ſpoliaverunt undique patriam, & boſcos, parcos, vineas, ſtagna, piſcinas, & ſecum abduxerunt quicquid precioſum aut vile manus eorum invenire potuerunt, aurum, argentum, blada, utenſilia, lectualia, menſualia, arma, veſtimenta, beſtias feras & domeſticas, oves & boves, aucas, gallinas, & ornamenta eccleſiaſtica, nichil in eccleſiis inventum vel alibi relinquendo, acſi eſſet in tempore guerræ inter regna. Et hoc totum in opprobrium Comitis *Lancaſtriæ* qui tunc fuerat in veniendo de partibus auſtralibus cum poteſtate magna volens eis obviaſſe, habens in comitatu ſuo magnates qui fuerant cum *Thoma* Comite *Lancaſtriæ*, ſcilicet Comitem *Marchiæ*, *Edmundum* Comitem *Canciæ* fratrem ſuum & avunculum regis, epiſcopos *Londoniarum*, *Wynceſtriæ*, dominum *le Wake*, dominum de *Bealmont*, *Hugonem Dandeleye*, dominum *Thomam Roſſelyne*, & multos alios. Et cum iſti magnates parati eſſent ad invadendum, ut ſuſpicabantur *Rog. Mortymer*, cujus conſilio & excitatione rex conceperat indignationem contra quoſdam legios ſuos fideles regni, duo avunculi regis *Thomas* & *Edmundus* reliquerunt Comitem, & ſe dederunt matri regis & *Rogero Mortymer*, procurantes Comiti *Lancaſtriæ* malum ſeditionis in quantum poterant. Hic Comes *Henricus* ſub ſpe fiduciæ ſuorum ceperat locum ſuum in campo juxta Bedforde fixis tentoriis proponens bellum committere cum *Rogero de Mortymer* & aliis ſuis adhærentibus: ſet per ſupradictam proditionem ſuorum humiliter ſe ſubjecit regi in campo coram toto exercitu. Et fuit concordatum ibidem coram *Simone* archiepiſcopo *Cantuarienſi* & aliis epiſcopis & multis de magnatibus regni, quod omnes errores emendarentur in proximo parliamento ſequenti; & hoc ne forte omnes ſurgerent Communes in hac communi cauſa cum Comite; ſet ab iſta concordia quædam perſonæ fuerunt exceptæ quas *Rogerus le Mortymer* noluit ut rex quoquo modo admitteret in præfata concordia, ſcilicet dominus *Henricus de Bealmont*, dominus *Thomas Roſſelyne*, dominus *Willielmus Truſſel*, dominus *Thomas Wyther* qui occiderat dominum *Robertum de Holande*. Iſti

quatuor

Edw. III. quatuor profecti sunt ultra mare in *Franciam*, ibique manserunt donec *le Mortymer* captus esset apud **Notyngham**, ut infra patebit, quia non audebant propter metum mortis faciem suam ostendere in terra *Angliæ* dummodo *Mortymer* floreret.

An. Dñi 1329. Anno Gratiæ M.CCC.xxix. rex *Edwardus* perrexit in *Franciam* ad regem *Franciæ Philippum*, & fecit ei homagium pro *Vasconia*. Et facti sunt amici secundum vultum exteriorem. Set rex *Philippus* pro eo quod non habuit bonum titulum ad coronam *Franciæ*, eo quod rex *Angliæ Edwardus* esset propinquior in linea generationis, dispsuit comprehendisse regem *Edwardum* & arrestasse eum; quod non latuit *Henricum Borowasch* episcopum *Lyncolniensem* ductorem regis *Edwardi* & gubernatorem; qui latenter recessit cum *Edwardo* à facie *Philippi* regis *Franciæ*, & quasi subito remeavit in *Angliam* nesciente rege *Franciæ*, set in hac parte deluso. Eodem anno obiit *Robertus Bruz* qui se regem *Scotiæ* fecerat, & sepultus apud **Dounfermelyne**, & regnavit xx. annis. Nunquam fuerat in retroactis temporibus aliquis rex in *Scotia* qui tanta mala exercuit in *Anglicos* sicuti iste temporibus suis. Nam in tantum subpeditavit *Anglicos* in tempore suo pro defectu gubernaculi regni *Angliæ*, quod duo *Angli* vix valebant debilem *Scotum*.

1330. Anno Gratiæ M.CCC.xxx.& regni regis *Edwardi* quarto, rex celebravit parliamentum apud *Winchestriam*. In quo impositum est per *Isabellam* matrem & *Rogerum Mortymer*, & alios de eorum conventu, quod *Edmundus* Comes *Canciæ* avunculus regis contra fidelitatem suam procuraverat, & summam diligentiam adhibuerat, ad liberationem *Edwardi* quondam regis *Angliæ* fratris sui de castello de **Berkeleye** in præjudicium & gravamen coronæ, unde dictus *Edmundus* captus est & attachiatus, & ad pœnam decollationis condempnatus, sicque stetit extra portam castelli mortem expectans usque ad horam vesperarum, quia nemo voluit eum decollare, propter pietatem quam habebant de eo, nam dampnatus erat absque communi consensu. Tandem venit unus ribaldus sceleratus de Marchalsia, & pro sua vita inde habenda decollavit eum die Lunæ in vigilia sancti *Cuthberti*. Eodem anno Comes *Lincolniensis* & plures alii attachiati sunt per *Isabellam* & *le Mortymer*, & per manucaptores dimissi. Tunc rumor cœpit crebescere per totam terram *Angliæ* de malignitate & crudelitate *Isabellæ* matris regis & *Rogeri Mortymer* de multis seditionibus. Primo, quod fovebant *Scotos* in magnam derogationem & dedecus regis & regni *Angliæ*, & quomodo exterminaverat regem *Edwardum* quondam maritum suum, & quanta mala eorum consilio & auxilio exercebantur in regno, quantaque mala opera eorum fomento velabantur. Quam ob causam rex per secretum concilium amicorum suorum disposuit consorcium eorum abinvicem segregare, ne deterius deinceps vel simile quid eorum factione vel consilio quandoque oriretur. Nam in tantum invalescebant in terra, quod totum regnum in periclitando labi videbatur. Deinde rex tenuit concilium suum apud **Notyngham** in quindena *Michaelis* cum pene omnibus magnatibus regni. In quo rex saniori consilio de eorum fraude & malicia salubrius edoctus, vidensque periculum tam præteritum quam in posterum jam in præsenti per dictos *Isabellam* & *le Mortymer* evidenter imminens graviter in corde condolens suscepit; sicque die Veneris in crastino Edw. III. sancti *Lucæ* rex cum electa comitiva in obscuro noctis perrexit per quandam viam subterraneam de villa *Notynghamiæ* usque in castellum, & venit ad cameram matris suæ *Isabellæ*, & invenit ibi prope eam in alia camera *Rogerum* de *Mortymer* & episcopum *Lincolniensem Henricum*. Et statim rex jussit *Rogerum* apprehendi, & in securam custodiam usque in crastinum poni. In crastino fecit apprehendere omnes suos adhærentes per totam villam dispersos. Et statim misit omnes *Londonias*, videlicet *le Mortymer*, & duos filios ejus, scilicet *Galfridum* & *Edmundum* milites, & dominum *Oliverum de Byngam*, dominum *Simonem de Berforde*. Et in captione *Rogeri Mortymere* occisus est dominus *Hugo de Tryplington* miles & senescallus familiæ regis per dictum *Rogerum Mortymer* in ingressu regis in cameram eorum. *Isabella* mater regis adjudicata est perdere omnes terras suas, & cum difficultate evasit dampnationem ad mortem, eo quod erat mater regis, & ob reverentiam regis dilata est hæc sententia. Et ordinatum est quod singulis annis caperet de cista domini regis ad sustentationem suam tria millia marcarum, & maneret in uno certo loco ubi rex pro ea disponere vellet. Magnates regni imposuerunt contra *Rogerum Mortymer* articulos sequentes.

Primerment que par la ou ordenee fuist al parliment de *Londrez* proscheyne apres la coronnement nostre seignour le roy, que quatres Eveskes, quatre Contes, & vj. Barones dussent estre pres du roy pour luy conseyller, issint que tote foith quatre y fuissent; Cest assavoire une Eveske, une Conte, & dieux Barons, a meynez, & que nule grosse bosoigne soit faite sanz loure assente, & que chescune respondist dez ces fetz pur son temps: le dit *Roger* nyent eyant regarde al dit assent accrocha a luy real pouere & le goverpnement del realme sur lestate le roye, ousta & fist oustre & mettre ministres en loustele le roy & aillours par my le realme a sa volunte de ceux que furent de son acorde. Et myst *John Wyarde* & altres entour le roy despyer cez faitz & cez ditz, issint que le roy fuist en tiele manere envyrone de cez enmys qil poet riene faire de sa volunte, mes auxi come une homme desouth altre garde.

Ensy par la ou le piere nostre seigniour le roy feust a **Kenilworthe** par ordinancez dez pieres de la terre a demorer illoeqes a ces eses pur estre servi come afferoit un tiele seigniour le dit *Roger* par real pouare a luy accroce ne lessa tant qil leust devers luy a sa volunte. Et ordyna qil fuist mande au chastiel de **Berkeleye** oue par luy & par les sones fuist fausement, traytourousment & felonnesment mordre & tue.

Ensy le dit *Roger* fist defendre par briefe le roy souz le grante seale que nule vensist al parliment de **Salusbury** a force & armes sour quan qil poet forfere devers le roy. Et la vynt le dit *Roger* & altres de sa covygne al force & armes al dit parliment contre la dite defense. Par quoy plusours de la terre come le Conte de *Lancastre* & altres sachans la manere de sa venue ne vyndrent poynt. Et come par la ou lez prelatz estoyent assemblez al dit parliment en une meason pur conseiller sour lez bosoignez le roy, & de realme, le dit *Roger* debrusa les eos de la measone ove gentz dez armez sour lez

ditez prelatez, & lez manassa de vye & de membre fils fuissent si hardys a dire oue faire riene encountre sa volunte & ordinancez. E en mesme le parliment fist tant que le roy luy fist conte *de la Marche*, & luy dona plusours terres & tenementz en desheritance de sa coronne. E puis mena le dit *Roger* e ceux de sa covygne nostre seigniour le roy armez sur le conte de *Lancastre* & altres pieres de la terre tanque a *Winchestre* la oue yls estoient venancez devers le roy, au dit parlement de **Salusbury**. Parquay le dit conte & lez altres pieres de la terre pur eschewere le peryl que poet avenir; a la reverence du roy departirent & aillerent envers lour pays dolons qils ne poyent ove lour seigniour lige parlere ne conseiller come ils deveront.

Ensy le dit *Roger* fist le roy chivacher forciblement sour le conte de *Lancastre* & altres pieres de realme que estoient ordeignes davoyre estre pres du roy pur luy conseiller. Et en tant les enchasa par force que le dit conte & altres grantez del realme que voilerent profite au roy se mistrent a la grace le roy sauve a eous vie & membre, et qils ne fuissent disherites ne al trop grant ransone; Mes ils furent mys au trop grante ranson que lours terres vendront a tous jours. Et les altres fit enchacer hors de la terre a seiser lours terres contra la fourme de la grante charte & leye de terre.

Ensy par la oue le dit *Roger* savoit biene qe le piere nostre seigniour le roy estoit morte e enterre, il par altrez de sa covigne en desceyvance maner fist entendre al *Edmund* conte de **Kent** qil fuist en vye, par quey le dit conte fuist moult desireus de savoire la verite. E fist espier par totez lez bonez voies qil savoit, tanke le dit *Roger*, par real powere a luy accroche fist prendre al parliment de **Wincestre** le dit cont de **Kent**, procura qil fuist illoeques mys a la mort.

Ensy le dit *Roger* fist le roy doner a luy sez enfantz e a sez alies chastieles, viles, maners & francheses en *Engleterre*, *Irland*, & *Gales* en decresse de sa coronne.

Ensy le dit *Roger* en desceivaunce manere fist les chivalers dez contez al dit parliment al roy de chescune vile *Dengleterre* que respont par quatre & le provost en eyre une homme de armes a lour costages en sa guerre de *Gascoyne* par une an; la quele charge le dit *Roger* avoit compasse a tourner ceol avoyre en altre profite pur luy & altres de sa covygne, en destruccion de people.

Ensy le dit *Roger* par real pouare a luy accroche fist maundere lettres suth la grante chartre au plusours grantz chivalers & altres qe ils venesont al roy queu part qil fust, & a lour venue le fist chargere qils se adressent daler en *Gascoyne* oue qils feissent fyn oue ranson a sa volunte; Dez queuz ascunez fyrent fyn grevous, & tut le pluis est venuz au profite le dit *Roger*.

Ensy le dit *Roger* fausement & maliciousment fist le discorde entre le piere nostre seigniour le roy & la reyne sa compaigne, & la fist entendre qe si ele out venuz a luy, qil la out tue de cotele oue altre arme oue altre manere de mordre, & par tiele cause altres sotilletes si fist il tant que la reyne ne vint pas devers son seigniour, al grant dishonour du roy et de tote realme, et damage par cas en temps avenir qe dieu deffende.

Ensy le dit *Roger* sy ad pris et faite prendre devers luy et les altres de sa companie de tresore le roye a sa volunte sanz noumbre en denets et juagus en destruccion du roy; issint qe le roy nad rien de paiere pur son viure.

Ensy le dit *Roger* si ad fait prendre devers luy et devers sez alliez les xx. mille marz queux sont venus hors dez *Scozce* pur la fourme de la pees, et rien est venue al profite du roy.

Ensy le dit *Roger* cez prises par my le realme auxicome roy et seigniour de tutte, et entre luy et lez altres de sa covigne merent al double dez gentz et chivalez en la companie le roy qe le roy ne fist, en destruccion del people sanz faire payment altre qe a lour volunte.

Ensy le dit *Roger* par son real pouare fist le roy granter a la montance del CC. chivalers a ceoux *Dirland* que avount tuez lez grantes et altres de la terre que furent de la foye le roy en cellez partyes. Par la oue le roye devoit pluis tost par reson avoyre vengee loure mort qe pardonee contre fourme de parlement.

Ensy le dit *Roger* compassa davoyre destrut lez noryes le roy et lez secrettez le roy de queux il se pluis affya. Et susmyt al roy en presence la reyne sa miere et dez eveskus de *Nichole* et de **Salusberye** et altres de consaile le roy qe lez avantditez secretez le roye luy exciterent destre la covygne dez enmys par de la, en destruccion de sa miere et del avantdite *Roger*; La quele chose il afferma tant sour le roy que le parole le roye ne poet estre creu. Et cele vendurdy deinz la nute qils estoient prisez, a la myt nuyt suant donke pur lez causez susescriptes et molt dez altrez chosez que ne sont ore a dyre si fist le dit roy prendre en la manere par eide et avisement dez priveez et nurricz.

Tunc propter causas subscriptas & multas alias quæ jam non sunt recitandæ ad præsens Rex præcepit Comitibus, Baronibus, & cæteris magnatibus regni justum judicium ferre super prædicto *Rogero Mortymer*. Qui omnes adinvicem consulentes venerunt, dicentes, quod omnes & singuli articuli superius de dicto *Rogero* attestati veri sunt & notorii, & omni populo terræ cogniti, & præcipue articulus tangens mortem regis apud **Berkeleye**; unde respiciatum est & adjudicatum, quod prædictus *Rogerus* ut proditor & inimicus regis & regni distractus sit & suspensus tercio kalend. Septembris apud *Londonias*. Cujus corpus duobus diebus & duabus noctibus nudum pendebat super furcas. Deinde traditum est corpus ejus sepulturæ apud fratres *Minores Londoniæ*.

Post hæc Comites & Barones una voce omnes dixerunt in eodem parliamento quod *Simon de Bereforde* extiterat omni tempore consulens, adjuvans, & assentiens dicto *Rogero Mortymer* in cunctis seditionibus, & proditionibus, & feloniis, & malignitatibus, & principalis fautor in omnibus sceleribus. Quam ob causam ibidem distractus est & suspensus xvj. die Januarii. Eodem tempore supra nominati venerunt *Londonias*, scilicet *Thomas Wake*, *Hugo Dandeleye*, *Henricus Bealmont*, *Thomas Rosselyne*.

Natus est novo regi *Edwardo* primogenitus suus *Edwardus* quartus post conquestum ex regina sua filia Comitis *Hunaldorum* xvij. kalendarum Junii. Eoque anno in crastino sancti *Lucæ* captus est

Cistriensis l.7.c.44

Edw. III. est apud **Notyngham** *Rogerus de Mortuo mari* qui se Comitem *Marchiæ* fecerat appellari. Indeque *Londonias* missus, judicio parliamenti distractus & suspensus est in vigilia sancti *Andreæ*. *Edwardus le Baliol* filius *Iohannis le Baliol* quondam regis *Scotiæ* cum modica manu *Anglorum*, id est, duobus milibus intravit *Scotiam* ut regnum recuperaret circa vincula *Petri*, & occidit lx. mille *Scotorum* apud **Gledesmore.** Venit rex *Angliæ* in auxilium regis *Scotiæ* & obsedit *Berwicum* iiij. idus Julii, cui miles quidam *Scoticus Willielmus de Keth* promisit quod ad certum diem adduceret exercitum *Scotorum* ad pugnandum cum eo & ad obsidionem illam removendam; quod nisi faceret urbs *Berwyci* regi redderetur. Interim *Scoti* subdole combusserunt in partibus *Northumbranis* & obsederunt castrum de **Bamburgh** ubi regina *Angliæ* tunc morabatur si sic forsan obsidionem *Berwici* solvere possent. Tandem die præfixa, hora nona, pelago pleno advenerunt *Scoti* contra *Anglos* in iij. aciebus, omnes pedites distincti xiiij. kalendarum Augusti prope *Berwicum* in loco qui dicitur **Boothull** juxta **Halydon**, qui oppressi sunt à sagittariis *Anglorum* & insecuti ab equitibus *Anglis* usque ad noctem, ita quidem quod ceciderunt ex *Scotis* octo Comites cum mille CCC. equitibus & de plebeis xxxv. mille, quo viso opidani reddiderunt *Berwicum* regi *Angliæ*, & quod mirabile est dictu, non ceciderunt ex parte *Anglorum* nisi unus miles, unus armiger, & xij. pedites. In festo sanctorum *Gervasii* & *Prothasii Edwardus le Balyol* verus rex *Scotiæ* fecit homagium *Edwardo* regi *Angliæ* pro regno *Scotiæ* apud *Novum castrum super Tynam* in præsentia trium Episcoporum, Comitum, Baronum, & copiosæ plebis. Et cito post *Scoti* rebellaverunt. Quam ob rem rex *Angliæ* sub gelida yeme *Galwodiam* intrans, totam patriam usque ad mare *Scoticum* devastavit, castrum de **Rokesburgh** reparavit, ubi se & suos per totam yemem tutavit.

Lancastriæ A Dni 1330. Eodem anno *Henricus* Comes *Lancastriæ* cœpit construere novum Hospitale juxta castrum *Leycestriæ*, scilicet anno Gratiæ M.CCC.xxx. & Comes cœpit oculis caligare in cæcitatem & senescere. Eodem anno commissum est bellum in *Armenia* super planam de *Lyas* in festo sanctæ *Katerinæ* inter Christianos & Paganos, ibique occisus est rex *Tharsis Cassanus* nomine, & vij. mille de Christianis, & lviij. mille de Paganis. Eodem anno in æstate factum est bellum apud *Frontem Bernarde* inter Christianos & Paganos, & ibi occisus est dominus *Jacobus Duglas Scoticus*; qui in tempore suo multa mala intulerat *Anglicis*, & præcipue post prælium de **Styvelinc.** Nam quemlibet sagittarium quem capere poterat aut dextram manum abscidit aut oculum dextrum eruit, & adeo se crudelem erga *Anglicos* gerebat propter arcus suos & sagittas quod quantulamcunque enormem & intollerabilem vindictam capere posset de personis *Anglicis* minus brevem & levem excogitavit non habens de aliquo pietatem. Et ideo *Anglici* magis eum timebant quam cunctos alios de terra *Scotiæ*.

1331. Anno Gratiæ M.CCC.xxxj. sederunt Justiciarii super *le Trailbaston* per totum regnum *Angliæ*, & exulabant multi ubique in regno. Quam ob causam *Ricardus de Wiloughby* Justiciarius regis captus est post natale Domini itinerando versus **Graunthami** per *Ricardum de Folvyle* rectorem ecclesiæ de **Tye** in *Rotolandia*, qui ferus & audax & ad proterva pronus fuerat; & ductus est in quendam boscum adjacentem ad quendam socialem comitivam, ibique coactus solvit nonaginta marcas pro capitis sui redemptione, juramento præstito eorum consilium semper observare. Edw. III.

Anno Gratiæ M.CCC.xxxij. & regni regis *Edwardi* iij. nono, post festum sancti *Georgii* rex tenuit parliamentum suum apud *Londonias*; in quo data est commissio magnatibus cujuslibet comitatus inquirere de malefactoribus, & eos capere & custodiæ mancipare; similiter & sententia excommunicationis lata est per archiepiscopum & alios episcopos qui affuerant ex præcepto regis super eos qui bona dicti *Ricardi de Wyloughby* tulerant, rapuerant, vel assensum præbuerant. Eodem anno nata est *Isabella* filia regis apud **Wodestoke.** In æstate sequenti *Elionora* soror regis maritata est apud *Almoniam* domino *Galfrido* Comiti de *Gerle*; in cujus maritagium concessa est quintadecima de temporalibus & decima de burgis. Eodem anno convenerunt quidam magnates *Angliæ* qui clamaverant habere terras in regno *Scotiæ* jure hæreditario, & rex *Edwardus* hoc sustinuit, non tamen eos aperte juvare potuit; nam mater ejus *Isabella* & *Rogerus de Mortuo mari* obligaverunt eum curiæ *Romanæ* in ij. mille libris argenti in maritagium *Iohannæ* sororis regis, ut si quis duorum regum, *Angliæ* scilicet & *Scotiæ*, à die hujus concordiæ & deinceps inquietaret alium per extorsionem, solveret curiæ *Romanæ* prædictas ij. mille libras argenti. Et istam obligationem rex *Edwardus* multum abhorruit, eo quod ante prædictam pactionem omnes reges *Scotiæ* subesse debuerant ditioni regum *Angliæ*. Tunc isti domini clamantes terras in *Scotia*, scilicet dominus *Edwardus le Baliol* qui jure hæreditario clamavit regnum *Scotiæ*, comes de *Athedell*, dominus *Henricus de Bealmont*, dominus *Thomas de Wake*, dominus *Fulco le fitz Wareyne*, Baro de **Stafforde** nomine domini *Willielmi la Zouche*, dominus *Henricus de Ferrerys*, dominus *Ricardus de Talbot*, & plures alii cum trecentis armatis & tribus mille de omni genere peditum applicuerunt in *Scotiam* vij. die Augusti in comitatu de **Fyth-folk** juxta quandam parvam villam nomine **King-horne** ubi nunquam navis applicuerat ante idem tempus; & *Scoti* occurrerunt eis parati in aciebus dispositi ad summam x. millium repellere eos cupientes ne terram adirent, & pauci pedites de *Anglicis* qui exierant & terram ceperant commiserunt pugnam cum *Scotis*, & antequam armati plene de navibus exierant vicerunt *Scotos*, & ad fugam cohercerunt, & de *Scotis* circiter nongentos occiderunt; & *Anglici* manebant in eodem loco nocte, & in crastino post prandium perrexerunt ad abbathiam de **Donfermlyn**, ubi repererunt plenitudinem victualium; manseruntque ibidem donec omnes magnates regni *Scotiæ* congregarent potentem exercitum armatorum & peditum venire ad eos in prælium; & *Scoti* venerunt ad locum qui vocatur **Gaskmore** in vigilia sancti *Laurentii*, & *Anglici* se dederunt apud **Fernymouth** super aquam de **Erne.** Et quidam de *Anglicis* attoniti sunt & vecordes præ paucitate suorum, nam toto numero fuerunt ij. mille & quingenti & non plures *Anglici*, & *Scoti* annumerati sunt, ut dictum erat, xl. mille. *Anglici* manserunt An. Dñi 1332.

Edw. III.

manſerunt toto illo die ſuper rivum aquæ prædictæ, videntes prope oculo ad oculum inimicos ſuos; ſet *Scoti* noluerunt tranſire aquam verſus *Anglicos*. Circa mediam noctem *Anglici* præteribant aquam ſuper *Scotos*, & interfecerunt ex eis in magna ſumma, & reliquos poſuerunt ad fugam; Et cum *Anglici* redirent mane de fuga *Scotorum* credebant armatam multitudinem *Scotorum* fugiſſe, nam fugientes *Scoti* multi erant nimis, & volebant viam capere verſus villam ſancti *Iohannis*, & videntes plenum exercitum *Scotorum* ante eos, feſtinaverunt aſcendere montem ubi *Scoti* hoſpitati ſunt in ſiniſtra parte, Et ſic *Angli* præoccupaverunt magnam moram, & ſtatim acies miſcuerunt; *Scotique* ultra modum mirantes qualiter *Angli* moram ſurripuerant, clamaverunt ſtatim ad Arma ad Arma, & præliari ferociter cœperunt exceptis xl. hominibus armatis qui venerant de *Almania* in auxilium *Anglorum*, qui ſe à latere continebant aſcenſis equis ſuis. Et ſic ſe gerebant *Anglici* divina clementia mediante qui victoriam non in numero hominum ſet in juſtitia & humilitate æquitatis ſolet exercere, quod *Scoti* in tanta multitudine adunati, ſuperati ſunt, mortui ſunt & cæteri in fugam verſi. Mortuique ſunt in eodem prælio de *Scotis* dominus *Dunaldus* Comes de *Murreff*, Comes de *Meneteth*, Comes de *Aſſeles*, dominus *Robertus Bruz* Comes de *Karyng*, dominus *Nele de Bruz*, dominus *Alexander de Bruz*, cum xij. Baronettis, & pluſquam C. milites. Pugnaveruntque ab ortu ſolis uſque ad altam primam diei. Et ſecundum quod dictum eſt non evaluerunt de *Scotis* armatis vix xiv. quin capti ſunt aut mortui. Summa *Scotorum* ij M. armatorum, pedeſtruim xiij M. CCC. De *Anglicis* mortui ſunt ibidem in bello dominus *Iohannes Gurdon*, dominus *Reginaldus de la Beche*, & circiter xxxiij. nobiles armati, ſet nullus ſagittarius aut pedeſtris. Victoria prædicta facta eſt die Mercurii proxima poſt feſtum ſancti *Laurencii*. In craſtino *Angli* remeabant ad villam ſancti *Iohannis* & ceperunt illam ſine vi, multaque victualia invenerunt in ea, & manebant aliquamdiu ibidem, & fortificaverunt villam cum larga foſſura & de palo, ſupponendo ſe infra breve habituros indigentiam defenſionis; & ſic evenit eis, nam Comes *Patrik* & *Archibaldus Duglas* venerunt coram villa *ſancti Iohannis* cum omni genere hominum terræ *Scotiæ* xl M. hominum, & miſerunt apud **Berwyk** pro *Iohanne Crabbe* marinario *Scotiæ* & quam tocius veniret ſine dilatione ducens ſecum totam claſſem navigii quam poſſet totolibet aduniare, & quod intraret aquam de **Teye** ubi claſſis dictorum *Anglicorum* manebat, & naves incendio ſubito conſumeret, & ſic cum navigio ad villam *ſancti Iohannis* properaret obſidionem villæ ſuper *Anglos* incluſos facturus ex parte aquæ; unde dictus *Iohannes Crabbe* venit cum x. navibus de *Flandria* omni ſtoffura quæ ad guerram pertinet bene refertis; & ſubito venit in aquam **Teye**, & irruit ſuper naves *Angliæ* inproviſas & non armatas, & primum inſultum fecerunt ſuper bargiam *Bealmont*, & quoſque in ea inventos vi comprehenderunt, & omnes occiderunt qui inibi fuerunt, & ſimile quidem cæteris navibus facere crediderunt, ſet ſpes eorum fefellit eos, nam pauci gentes qui in navibus relicti fuerant viriliter ſe defendendo reſtiterunt, *Scotos* in mari devicerunt, & majorem partem eorum interfecerunt & vulneraverunt, & naves eorum incendio conbuſſerunt; ſicque *Anglici* cum navibus Dei gratia ſuccurrente ſalvi facti ſunt præter eos qui bargia primo occiſi ſunt. Et ipſe *Iohannes Crabbe* cum magna difficultate vix evaſit, per terram fugiens venit *Berwycum* nuncians eis doloroſum eventum ſuorum & infortunium *Scotorum* inſperatum. Fortuna iſta evenit per Dei gratiam in die ſancti *Bartholomæi*. Deus enim cuncta operabatur pro *Anglicis* in illo itinere. Cum igitur Comes *Patrik* & *Archebaldus Douglas* cum cæteris qui in obſidione ſteterant, iſta nova audiſſent, abierunt viam ſuam obſidione relicta. *Anglici* autem poſt parvam moram tradiderunt villam Comiti de *Fyth* qui ſe poſt victoriam *Anglicis* reddiderat. Set *Anglicis* ulterius in partes terræ progreſſis, idem Comes ſe *Scotis* contulit, villamque illis proditioſe tradidit. Et *Scoti* qui remanſerant vivi temptaverunt iterum inſultum contra *Anglicos* juxta **Muskburgh**, ſet cum *Anglos* viderent, ſe retraxerunt. Tunc *Edwardus le Baliol* protinus coronatus eſt apud **Scone** rex *Scociæ* per ſocios ſuos *Anglicos*. Et cum *Scoti* coronaſſent Comitem *Patrik*, poſt paululum *Archebaldus Douglas* & alii magnates *Scociæ* miſerunt *Edwardo Baliol* per *Anglicos* regi facto, petentes treugas uſque ad purificationem, quod rex *Scociæ* poſſet bene & pacifice tenere Parliamentum ad uniendum & concordandum *Scotos* in unam gentem. Rex *Edwardus Baliol* nichil mali ſuſpicans in illis, annuit petitioni, & amovit à ſe populum ſuum, & plures redierunt in *Angliam*. *Scoti* fallaces bene armati venerunt apud *Anandiam* ad Parliamentum quod ipſi ibidem aſſignaverant, & ſtatim ceperunt interficere quotquot poterunt capere de parte *Edwardi de Baliol*. Et ipſe rex *Edwardus Baliol* vix evaſit quin captus eſſet & male tractatus. Fueruntque occiſi ibidem dominus *Walterus Comyne*, dominus *Iohannes Mowbraye*. Rex perrexit apud *Karliolum*, ubi cum honore receptus eſt per dominum *Radulfum de Acre* qui eo tempore gerebat cuſtodiam illius villæ. Deinde perrexit in comitatum *Leyceſtriam* ad dominam de *Geynes* apud **Morholme** degentem, ubi moram traxit per unam ebdomadam cum parva comitiva ſua viva qui evaſerant à *Scotis*; Et illa domina reſpiciebat eum de equis, veſtibus, jocalibus, auro & argento, nam ipſe perdiderat omnia ſua per *Scotos*.

Anno gratiæ M.CCC.xxxiij. rex *Edwardus* tenuit Parliamentum ſuum apud *Eboracum*, & plures magnates *Angliæ* paraverunt ſe pergere in *Scociam* ſolidam in auxilium *Baliol* regis *Scociæ*, & ſecunda ebdomada quadrageſimæ intraverunt terram *Scociæ*. Et tranſierunt multa loca & mala plura *Scotis* fecerunt: Et domini le *Montagii*, le *Paroyel Nevyll* filius Comitis *Lancaſtriæ*, Comes *Arundell* ceperunt unam forſulam, in qua invenerunt dominum *Robertum de Colvyll* cum x. armatis cum multis dominabus & feminis de patria, & plures alios homines, atque plenitudinem magnam victualium & ſummam habundanciam, Quæ omnia ſecum adducentes forſulam funditus everterunt; Deinde perrexerunt *Berwycum* & obſederunt eam tam per mare quam per terram. Et dum ipſi obſiderent *Berwycum*, *Archibaldus Douglas* dominica poſt feſtum Annunciationis intravit marchiam *Angliæ* cum iij M. hominum, & morabatur in *Anglia* iv. diebus. & incendebat in **Gyllesland** terras domini *Radulfi de Acre*, in longitudine xv. leucarum & in lati- An. D 1333

tudine

Edw. III. tudine xvj. leucarum. Et redierunt tamen cum parva præda. Dominus *Antonius Lucy*, & *Willielmus Longhmaban* intraverunt in *Scociam* cum octingentis viris & equitaverunt in illa nocte xx. leucas de terra, & die Mercurii in Annunciatione *Mariæ* ceperunt dare incendio & gladio quicquid invenerunt, & ceperunt prædam magnam animalium. Et in ingressu eorum *Willielmus Dowglas* qui Custos fuerat forsulæ de **Longhmaban** cum magna multitudine hominum circa horam nonam occurrit *Antonio Lucy* & suis, & diu congressi sunt in pugnam nimis fortem, & victi sunt *Scoti* & *Willielmus Douglas* captus, & *Willielmus Warde* & circiter centum alii. Et dominus *Humfredus de Sardyne*, *Willielmus Carlelyll* & alii ad summam centum xl. de valettis ibidem occisi, & dictus *Antonius Lucy* dire vulneratus; & sic redierunt in *Angliam* cum magna præda virorum & animalium plurium. Quidam *Anglici* associati perrexerunt in *Scotiam* ad nundinas apud **Hadyngton**, & deprædati sunt nundinas de animalibus & mercimoniis, & quicquid preciosum inventum secum tulerunt, & occiderunt quot expectare voluerunt. Tunc Comes de *Olnester* Gardianus *Aquitaniæ* paravit se cum pulcra comitiva properare apud **Berwyk** in auxilium *Anglorum* villam obsidentium; set falsi *Aquitanici* qui se ultro dederant confederatos regi *Scociæ*, videntes propositum Comitis, finxerunt se amoris causa proficisci velle cum illo in relevamen fortitudinis suæ. Set cum simul proficiscerentur cum Comite de *Olnester* versus *Berwycum* colloquentes de materia itineris, quidam *Ybernicus* extracto subito gladio viscera Comitis penetravit in equo suo, & interiit.

Isto anno statutum *lez estaples* lanarum *Anglicarum* in uno certo loco ad venditionem alienigenis coadunari, ut petra lanæ venderetur ad ij.s. set mercatores non observaverunt statutum.

Dominica post Translationem sancti *Thomæ* venerunt *Scoti* & monstraverunt se ex altera parte aquæ de **Twede**, ad summam per æstimationem quater viginti M. hominum. Et manserunt in ora **Twede** illa nocte, & *Anglici* noluerunt ad eos accedere, set se continuerunt in loco suo. *Scoti* prætereuntes exercitum *Anglorum* die sequenti adierunt *Angliam*, rapientes, incendentes, occidentes & quicquid poterant destruentes, ut *Anglicos* ab obsidione retraherent. In vigilia sanctæ *Margaretæ* rediit tota fortitudo *Scotorum* in tribus aciebus distincta & bene arraiata coram villa de **Berwyke**, & pugnaverunt fortissime cum *Anglicis*, & *Scoti* armati sæpius temptaverunt villam intrare set rex in ea parte existente præpediti sunt & quasi omnes occisi. Et *Anglici* sagittarii viriliter se habentes coercuerunt *Scotos* ad fugam; Et fuerunt ibidem occisi ad summam xxxvj. mill. hominum, scilicet Comites, Comes de *Strayerne*, Comes de *Scotherland*, Comes de *Leneaux*, Comes de *Caryk*, Comes de *Mentepth*, Comes de *Assellez*. Baronetti, dominus *Walterus Styward*, dominus *Johannes de Graham*, dominus *Humfredus de Boys*, dominus *Johannes de Strivelyne*, dominus *Willielmus Tedy*, numero M. & C. De communibus non armatis M. DCCC. summa omnium occisorum *Scotorum* xl. mill. Isti fuerunt capti Baronetti, dominus *Willielmus Keth*, dominus *Iacobus Duglas*, dominus *Iohannes de Kyrketon*, dominus *Archebaldus Duglas* Gardianus *Scociæ*, dominus *Willielmus Duglas* ut supra. Dominus *Willielmus de Lynliscou*, dominus *Iohannes de Scherlynghowe*, dominus *Rogerus de Kyrkepatrik*, dominus *Rogerus Boyt*, dominus *Robertus le Warde*, *Alysander Frysell*, *Michael de Wymes*, dominus *Iacobus Stywarde*; numero xvj. In prima acie; Comes de *Moryf* adhuc juvenis. Et cum eo *Iacobus Frysell*, *Symon Frysell*, *Walterus Styward*, *Reginaldus Clene*, dominus de *Patrik* de *Grahamseneth*, dominus *Iohannes Grant*, dominus *Iohannes de Carlyl*, dominus *Patricius Careter*, dominus *Robertus de Caldecote*, dominus *Patricius de Meldrome*, dominus *Willielmus Gareyne*, dominus *Thomas Toker*, dominus *Gylbertus Wysman*, dominus *Adam de Cordon*, dominus *Iacobus Granegranche*, dominus *Alanus Graunte*, dominus *Robertus Boyth*. Et cum eis trecenti viri armati & ij M. ducenti communes. In secunda acie; Seneschallus *Scociæ* cum vexillo, dominus *Iacobus* avunculus ejus cum vexillo, dominus *Maclinus* filius *Andensis* cum vexillo, *Willielmus Douglas* filius *Iacobi Duglas*. Ejus *David de Lyndeshey* ad vexillum, dominus *Ducanus Cambell* ad vexillum. Baronetti, dominus *Iacobus Styward* de *Daldon*, dominus *Adam Styward*, dominus *Willielmus Triskin*, dominus *Willielmus Abrenythy*, dominus *Willielmus Moresth*. dominus *Walterus Fitz Gilbert*, dominus *Iohannes de Grettone*, dominus *Willielmus Moresth*. de *Glawlton*, cum trecentis viris bene armatis, & trecentis de communibus armatis. In tercia acie, scilicet *le* **Rerewarde**; Comes de *Carryk*, dominus *Archibaldus Douglas* cum vexillo, dominus *Alexander Larneys* cum vexillo, Comes de *Kenenanz* cum vexillo, vexillum Comitis de *Fyth*, dominus *Iohannes Clavelle*, qui se clamat Comitem de *Asseles*. Baronetti, dominus *Robertus le Wyther* filius, dominus *Iocus de Scherlynghong*, dominus *Willielmus de Veson*. dominus *Willielmus de Lyngiston*. dominus *Iohannes de Lyndesleye*, dominus *Willielmus de Frysleye*, dominus *Bernardus Frysell*, dominus *Alexander de Lyndesleye*, dominus *Alexander de Gray*, dominus *Willielmus de Umfranwe*, dominus *Patricius de Yleward*, dominus *David de Wymes*, dominus *Willielmus Soot*, dominus *Willielmus de Land*, dominus *Rogerus de Mortemer*, dominus *Thomas de Veys*, dominus *Willielmus de Cambowe*, cum CCC. armatis de communibus armatis, cum Comitibus de *Rosse*, Comite de *Southlande*, Comite de *Stratherne*. Barones, Dominus *Walterus de Kyrkeby*, dominus *Iohannes de Cambron*, dominus *Gilbertus de Saye*, dominus *David de Marre*, dominus *Cristinus de Harde*, dominus filius de *Bremming*, dominus *Oliverus* de *seint Clere*, cum CC. viris armatis, iv M. de communibus armatis. Isti non venerant ad bellum, Dominus *Alexander de Miners*, dominus *Willielmus de Prendersoit*; dominus *Robertus de Condre* pater, dominus *Robertus de Keth*, *Edwardus de Keth*, dominus *Patricius de Brithine*. Eodem die opidani & villani reddiderunt castrum cum villa regi *Angliæ*. Et dedit eis rex *Edwardus* inducias xl. dierum exeundi & redeundi & bona sua ad placitum alienandi. Et hiis qui manere volebant libenter licentiam dedit, & fecit eos jurare ei fidelitatem & ejus ligios fideles devenire, scilicet Comitem *Patryk*, dominum *Alexandrum de Rameshey*, dominum *Robertum de Myners* & alios majores de villa. Deinde rex *Edwardus* fecit Comitem *Patrik* & dominum de *Percy* Gardianos de tota terra *Scociæ* citra mare, & omnes citra mare *Scociæ* Vene-

Edw. III. venerunt ad pacem regis *Edwardi*. Deinde post festum sancti *Laurencii*, *Edwardus Baliol* rex *Scociæ* cum quæstoribus & aliis qui se dederant ad pacem regis perrexit ultra mare *Scociæ* circiter xxvj. mille hominum bene arraitorum vastando & deprædando, & ad libitum quicquid volebant capiendo; & morabantur ibidem per totam yemem totam patriam habentes in quiete.

An. Dñi 1334. Anno gratiæ M. CCC. xxxiv. & regni regis *Edwardi* viij. rex *Edwardus* tenuit Parliamentum apud *Eboracum*, ubi venit rex *Scociæ Edwardus Baliol* & fecit homagium suum regi *Angliæ* pro omnibus terris ultra mare *Scoticum*: Et exinde rex *Scotiæ* processit cum antedictis quæstoribus quos eo tempore *Anglici* vocabant *le Querelers*, in *Scociam*, & *Scoti* interim fecerunt congregationem magnam populi; & associaverunt sibi Comitem de *Asselles*, & fecerunt eum Capitanium suum & ductorem, & proposuerunt capere regem *Baliol* si moram traxisset apud **Strybelyne** prout proposuerat. Eodem tempore captus est dominus *Ricardus Talbot* qui fuerat Gardianus ultra montes, & post paululum dominus *Henricus de Bealmont* captus est & plures de suis per *Scotos*. Rex *Baliol* rediit apud **Berwyk**. *Scoti* adunati in magna potentia venerunt citra mare *Scoticum* versus marchiam, & multa mala fecerunt. In autumpno sequenti rex *Edwardus* tenuit Parliamentum apud *Londonias* vocato Clero; & concessa est regi de temporalibus quintadecima, de Clero & Burgis decima in subsidium guerræ *Scociæ*. Et circa festum omnium Sanctorum venit rex *Edwardus* apud **Berwyk**, & tetendit iter versus mare *Scoticum*. Eodem tempore dominus *Edwardus de Boun* consanguineus regis submersus est in **Sulwath**. Rex venit apud **Rokysburgh** & fortificavit castrum & villam.

Cistrensis lib.7.c.44. Obiit papa *Iohannes* xxij. in adventu Domini. Et cito post in eadem ebdomada successit *Benedictus* xij. monachus prius & Abbas *Cisterciensis* ordinis. Deinde in propria diocesi episcopus, tandem Cardinalis, & demum Apostolicus. Qui mox ad professores diversorum ordinum Constitutiones edidit regulas eorum concernentes.

Leycestrensis. Iste papa *Iohannes* vocatus fuerat Cardinalis blancus, id est albus. Iste papa *Iohannes* libenter Clericos promovit, & ordinavit quod nullus Clericus teneret duo beneficia curata, & reservavit Curiæ omnes primos fructus vacantium Ecclesiarum sive per mortem sive per resignationem; & semper contendebat cum Duce *Bavariæ*, & eum excommunicavit cum omnibus suis adhærentibus. Post Purificationem rediit & rex *Angliæ* apud *Novum castrum super Tynam* ad consulendum & responsum dandum nunciis regis *Franciæ*, qui se dederat contra regem *Angliæ* cum *Scotis* ad perturbandum regem *Angliæ*, ne guerram exerceret super *Scotos*; & circa medium Quadragesimæ habuit rex *Edwardus* secretum Concilium apud **Notyngham**, In quo Concilio responsum est *Francis* & *Scotis* mere & plane regem *Edwardum* nolle concordare in illa parte cum eis. Eodem anno pars Universitatis ivit apud *Stanfordiam* propter discidium inter scolares australes & boriales apud *Oxoniam*. Eodem anno yemps valida & frigida ultra mensuram, eo quod multi *Anglici* in exercitu regis in *Scocia* moriebantur.

1335. Anno gratiæ M.CCC.xxxv. rex *Edwardus* cum populo suo exiit de *Carliolo* pertransiens vadum **Sulwath** scilicet xj. die Julii. Et die Martis sequenti dominus *le Montagu* & plures alii magnates *Angliæ* abierunt versus partes de **Carlanerok** prædantes animalia in magna plenitudine. Et die Mercurii redierunt ad exercitum cum præda multa. Die Jovis transierunt vadum *Anandiæ*, & rex prodiit vexilla & fecit milites plures. Eodem die Comes *Hunaldorum* destinavit per *Enendum* militem unam galeam preciosam, cum apparatu, quam idem Comes solebat in capite suo gestare. Et rex dedit eidem militi pro sua præsentatione C. li. sterlingorum. In eodem viagio rex dedit domino *Montagu* **is crest with Egle** cum uno dextrario strato cum Armis de *Montagu* cum reversione manerii de **Wetton** & **Merschewodenale** cum pertinenciis in comitatibus **Somersehede** & **Dorsete** & **Wiltschyre**. Quam reversionem dominus *Johannes Mantravers* perquisierat de domino *Roberto Fit Pain*. Dominus *Montagu* exercuit multa incendia & devastationes in terra *Scociæ* eodem tempore, & prædas multas & miras ad exercitum regis adduxit cum multis aliis victualibus. Dominica post festum *Magdalenæ* Comes *Warennæ* & rex *Scociæ Baliol* ceperunt unam forsulam Comitis de *Asselles*, quam vocabant **Combzenouth**, quæ nimis fortis erat ad capiendum; set per infortunium ignis per eos qui inibi erant aut extra coacti sunt se reddere cum cibis suis; In qua captus est dominus *David* Mareschallus cum uxore sua, uxor domini *Archebaldi Duglas*, uxor domini *Philippi Moubray*. Et transierunt *Anglici* abinde per villam sancti *Iohannis*; Et rex *Scociæ Baliol*, & Comes *Cornubiæ* tenderunt iter apud **Donbretane** ad firmandum Castrum; Et quidam de *Scotis* se dederunt ad fidem regis *Angliæ*, scilicet dominus *Alexander Moubraye*, dominus *Galfridus Moubraye*, dominus *Galfridus de Roos*, dominus *Willielmus Bulloc* clericus, dominus *Eustachius de Loreyne*, habentes ad hoc plenam potestatem de domino *David de Strabulgy* Comite de *Asselles*, & *Roberto* Senescallo *Scociæ*. *Edw.* III.

Primo quod Comes de *Asselles*, & omnes magnates & cæteri omnes de Communitate qui vellent venire ad pacem regis *Angliæ* haberent vitam & membra, terras & tenementa, feoda & officia in *Scocia* quæ habere deberent de justicia vel jure hæreditario, præter eos qui excipiendi erant per communem assensum. Ita eciam quod omnia delicta & mala facta quæ fecerant in regno *Angliæ* à principio mundi usque ad datam præsentium absque incarceratione vel alia molestatione pardonarentur.

2. Eciam quod Comes de *Asselles*, & dominus *Alexander Moubraye* haberent terras & tenementa & feoda in *Anglia* quæ habebant in recessu suo de *Novo castro* super *Tynam* quando fecerant homagium regi *Angliæ*.

3. Eciam quod libertates Ecclesiæ *Scociæ* foveantur secundum antiquum suum usuagium. Et quod leges *Scociæ* in burgis & villis vicecomitibus infra terras regis *Scociæ* usitentur secundum antiquas consuetudines sicut usitatæ fuerant tempore regis *Alexandri*; & quod officia regni *Scociæ* ministrentur per homines ejusdem nationis, Ita quod rex *Scociæ* possit de sua regalitate præficere Officiarios omni tempore ad placitum de quacumque natione voluerit; Et quod omnes illi qui sunt sub conditione

Edw. III. tione Comitis de *Asselles* qui habent terras & tenementa infra terras regis *Angliæ*, retineant easdem terras & tenementa & possessiones feoda & officia sicuti habuerant in suo recessu post prædictum homagium factum apud *Novum Castrum super Tynam*, præter eos qui excipientur de communi assensu. Et quod omnes prædicti si sint in placito attemptati possint habere suam defensionem in qualibet curia secundum jura.

4. Quantum ad manerium suum vadiatum pro CC. li. qua hora Comes *Atheles* veniat post datam præsentium & facere voluerit solutionem, rex faciet eum habere manerium suum.

5. Et quoad castellum & terras de **Chilkham** concordatum est, quod idem Comes in eodem puncto sit sicut steterat in suo recessu &c. & habeat recuperationem per legem, rex ei promisit quod faceret eum habere legem regni sui absque favore ad partem.

6. Et eciam quoad terras quas idem Comes clamabat in **Northfolc** rex annuit ei, quod visis Cartis suis per Consilium regis *Angliæ* rex faceret ei justitiam. Et eciam quod in casu quod aliquis imponere vellet proditionem aliquam dicto Comiti, quod posset habere corporalem defensionem secundum usitationem *Scociæ* & super marchiis &c.

Et cum ista concordia foret de ambabus partibus firmata & solidata quod homo nisi bonum attenderet, & omnes facti essent ligii homines & jurati regi *Edwardo Baliol*, tunc redierunt in *Scociam* ad refrænandum rebelles per præceptum regis *Angliæ*. Et statim fregerunt pactum, & falsi facti sunt: et convenerunt simul & conjunctim abierunt apud **Kyldromy**, & occiderunt proditiose Comitem de *Atheles* super obsidione ubi rebelles *Scociæ* fuerant inclusi. Eodem tempore quinginti sagittarii cum aliis pedestribus redeuntes in *Angliam* occisi sunt per Comites de *Morryf* & *Patrik* & dominum *Willielmum Duglas*. Deinde x. mille *Scotorum* perrexerunt apud **Bamburgh** ad obsidendum reginam *Angliæ*, & occurrerunt eis per viam de *Anglicis* v. mill. & occiderunt de eis xix. milites & v C. de aliis, & ceperunt Comitem de *Murryf*, & secum adduxerunt ad castellum reginæ, cæterique fugerunt; Et occisi sunt ibidem de *Scotis* v. mill. & de *Anglicis* CCCC. venerant enim isti *Scoti* in *Angliam* ut regem *Angliæ* retraherent de *Scocia*. Rex *Franciæ* subtiliavit viis & modis quibus potuit qualiter deturbaret regem *Angliæ* & repatriare faceret ne in tantum destrueret & debellaret regnum *Scociæ*. Et per suggestionem quam papæ fecerat, venerunt nuncii ex parte Papæ & ex parte Regis *Franciæ* ad Regem *Angliæ* pro pace facienda cum *David Bruz*, & attrahendo regem *Angliæ* iter capere cum rege *Franciæ* in terram sanctam. Rex *Franciæ* adquisierat à papa *Iohanne* colore deceptorio unam decimam sexennalem, fingens se velle proficisci in terram sanctam, Papa credidit eum fuisse in firmo proposito prosequendi dictum negotium, & fecit eum capitanium dicti passagii, & in quantum potuit subvenit, set Rex prætermisit totum propositum; Verumtamen Rex *Angliæ* respondit ei quod sufficiens esset de suo, laudetur Deus, absque ejus auxilio in aliquo pro merito animæ suæ si videret tempus oportunum, si non fuisset impeditus per ipsum & ejus adhærentes. Et ad *David de Bruz* ita provise respondit, quod per rationem culpa non deberet imputari ei in aliquo responso, Et inter alia quod non posset nec vellet exire terram suam dummodo inimici sui ita rebelles essent contra eum quos rex *Franciæ* fovebat contra eum, qui jure consanguinitatis potius deberet ei cum suo juvamine adhærere quam inimicos suos capitales contra eum fortiter educare. Edw. III.

Eodem anno M. CCC. xxxv. in festo decollationis sancti *Iohannis* combustum fuit manerium nostrum de **Cokerham** cum capella in eodem, cum libris & minumentis aliis ejusdem manerii. An. Dñi 1335. Et circa nativitatem beatæ *Mariæ* omnes *Scoti* venerunt vi oppressi ad pacem regis *Angliæ*, & fecerunt securitatem per juramentum quod omnes magnates *Scociæ* venirent & *David Bruz* cum uxore venire facerent ad festum *Michaelis* apud *Londonias* ad Parliamentum Regis *Angliæ* & stare ordinationi Regis *Angliæ* & Concilii ejus, Ita quod idem *David* & uxor ejus demorarentur in *Anglia* usque ad mortem *Edwardi Baliol*; & medio tempore *Scoti* facerent debitam subjectionem Regi *Angliæ*. Set Rex *Franciæ* cum hæc intellexisset in tantum malitiose fecit & procuravit, quod *Scoti* se continuerunt, & ad Parliamentum statuto tempore non venerunt. Quam ob causam Rex *Angliæ Edwardus* anno gratiæ M. CCC. xxxvj. cum grandi exercitu iterato transivit in *Scociam* & fortificavit cum fossa villam 1336. *sancti Johannis* & castellum de **Striuelyne**, **Bodenyll**, & **Rokesburgh**, & alias forsulas, & instauravit ea & posuit custodiam in eis. Tunc infirmatus est *Johannes de Eltham* frater Regis Comes *Cornubiæ* apud villam *sancti Iohannis* & mortuus est ibidem. Et causa hujus viagii Regis *Angliæ* hæc fuit, nam dabatur regi intelligi quod rex *Franciæ* juraverat *Scotis* ipsos fovere & suum auxilium præbere eis, & multos de *Francia* in *Scotiam* contra regem *Angliæ* præmisisse. Ex qua re rex *Edwardus* multum lætus effectus, credebat ipsos velle in bellum contra se procedere, set hoc non audebant, set sæpe tam nocte quam die populum *Anglicum* acclamabant, & semper de longe steterunt; & rex *Edwardus* circuivit de patria in patriam prædando, devastando, & depauperando undique patrias, & non erat qui ei resisteret; & cum neminem invenisset impedientem rediit apud **Notyngham** ubi concessa est regi nova contributio scilicet de temporalibus vicesima, de burgis decima, de spiritualibus vj. de mercatoribus *Angliæ* xl. s. ad saccum; de alienigenis ad saccum lx. s.

Circa festum beati *Gregorii* in quadragesima Rex *Edwardus* in pleno Parliamento apud *Londonias* de comitatu *Cornubiæ* fecit Ducatum; quem contulit *Edwardo* primogenito suo una cum comitatu *Cestriæ*. Ordinavit eciam ibidem quinque Comites, unum ad *Derbeyam*, alium ad *Northamptoniam*, tertium ad *Huntindoniam*, quartum ad **Salisbury**, quintum ad *Glovernniam*. *Cistrensis l.7. c.44.*

Rex *Edwardus* fecit *Henricum* filium *Henrici* Comitis *Lancastriæ*, Comitem *Derbeyæ*; *Willielmum de Boun*, Comitem *Northamptoniæ*; *Willielmum Montagu*, Comitem de **Salusbury**; *Hugonem de Anseleye*, Comitem *Glouc estriæ*; *Robertum de Dufforde*, Comitem de **Suthfolc**; *Willielmum de* *Leycestrensis.*

Clynton;

Edw. III.

Clynton Comitem de *Huntyngdon*, *Hugonem de Courteneye*, Comitem de **Devenschyre**.

Cistrensis ubi supra.

Orta est grandis discordia inter reges *Franciæ* & *Angliæ*, ex eo quod rex *Franciæ* multas terras & opida in *Vasconia* improbe usurpaverat. Qua de causa rex *Angliæ* oblationes plures humiles regi *Franciæ* fecerat si saltem sic terras suas recuperare posset, set cum nil proficeret, collectis undique pecuniis mare transire disposuit. Circa festum beatæ *Margaretæ* rex *Edwardus* transiit in *Flandriam*, inde *Coloniam* adiit, ubi Imperatorem *Bavarium* sibi conciliavit, *Brabanos* & *Flandrenses* sibi sociavit, de quorum consilio arma *Franciæ* suis immiscuit armis. *Boriales* partes *Franciæ* usque ad *Tornacum* incendit & vastavit. Circa festum Purificationis, rex *Edwardus Angliam* rediit, uxorem tamen suam cum liberis in ea parte progenitis, apud **Andewarp** in **Seland** dimisit quasi in assecurationem reditus sui. Celebratoque apud *Londonias* parliamento aliisque negotiis dispositis, induxit *Angligenis* tributum quintæ partis bonorum, lanas omnium occupavit, nonamque garbam de omni gleba *Angliæ* suis expeditionibus deputavit, de quarum proventu dominos villarum vicinarum respondere fecit. Hoc eciam anno tanta fuit rerum copia & æris inopia, quod quarterium frumenti *Londoniis* ad duos solidos venderetur, & bos pinguis ad dimidiam marcam. Rex *Edwardus* in vigilia *Johannis Baptistæ* cum ducentis navibus mare ingressus est versus *Flandriam*, set juxta maritima *Flandriæ* classem *Francorum* copiosam & instructam obviam habuit, Qua de causa per totum diem illum cum suis deliberans, in crastino superveniente in ejus auxilium valente milite *Roberto de Morleya* cum boriali classe *Angliæ* commissum est navale bellum fortissimum quale circa oras *Angliæ* nusquam est visum, ubi Deo favente *Franci* & *Normanni* acriter sagittati per *Anglos* sunt devicti, partim cæsi, partim gratis submersi, partim capti, navibusque eorum exceptis paucis quæ affugerant totaliter occupatis; Inde rex *Angliæ Flandriam* attingens adunato exercitu copioso borialem partem *Franciæ* vastavit, urbem munitissimam *Tornacum* diuscule obsedit, set tandem ob defectum pecuniæ quam sui segnes Procuratores ab *Anglia* non miserant contractis treugis & induciis inter reges utrimque discessum est.

Explicit liber 7. *Cistrensis.*

Finito 7. & sic ultimo libro *Cistrensi* solus procedit *Leycestrensis* prosequens inceptam materiam.

Liber quartus.

Cum rex *Franciæ* ut supradictum est, occuparet terras regis *Angliæ* in *Vasconia*, rex *Edwardus* misit nuncios ad regem *Franciæ* petens ab eo terras suas in *Vasconia* quæ sibi jure hæreditario incumbebant, & quas progenitores sui de generatione in generationem juste occupabant, & pro quibus ut supra patet, ipse homagium regi *Franciæ* eidem fecerat. Brevi responso accepto, nuncii nichil in hiis profuerunt. Nam rex *Franciæ Philippus* juraverat & votum voverat, quod aut regem *Angliæ* penitus destrueret, aut ipsum ditissimum regem Christianitatis efficeret aut pauperrimum redderet, & hoc totum pro causa quod rex *Edwardus* tantum insudaverat ad humiliationem *Scotorum*; & ideo miserat rex *Franciæ* gentem robustam in *Vasconiam*, & destruxit & occupavit quasi totam terram paucis castellis exceptis; set idem rex *Franciæ* multos perdidit de populo suo. Tunc fuerat Senescallus *Vasconiæ* dominus *Oliverus de Dygham* probus miles, elegans & audax, & secundum suum posse bene se habens erga *Francos*. In æstate sequenti rex cepit lanas de tota terra *Angliæ* per tallias corulinas & parvula brevia scripta imposito precio ix. marcarum ad saccum per manus mercatorum in quolibet comitatu; & de domo nostra *Leycestriæ* habuit xviij. saccos, & circa festum omnium Sanctorum rex misit *Henricum de Borougwas* episcopum *Lincolniensem* & Comitem de *Northamptona* & Comitem de **Suthfolk** cum x. mille saccis lanæ in *Brabanciam* pro retentione facienda de alta *Almania*, & vendiderunt ibidem quemlibet saccum pro xx. l. Quinto die ante natale Domini venerunt duo Cardinales in *Angliam* pro concordia facienda inter reges *Angliæ* & *Franciæ*, & quolibet die ceperunt de ecclesia *Anglicana* l. marcas pro suis expensis, unde levata est summa iiij. denariorum de qualibet marca totius ecclesiæ *Anglicanæ* tam exemptæ quam non exemptæ. Post Epiphaniam fecit rex obsidere castellum de **Donnbarre** per Comites de **Arundell** & **Salusbury**, set post longam moram in obsidione ibidem factam relicta obsidione recesserunt abinde in eorum opprobrium non modicum. In eodem tempore episcopus de **Glascoue** venit de *Francia* cum apparatu multo de armis, equis, auro & argento in auxilium guerræ *Scotiæ* ex providentia regis *Franciæ* ad valorem xv. mille librarum. Et captum est totum super mare per dominum *Iohannem Ros*, & ductum ad portum de **Sandewyche**, & idem episcopus cito post mortuus est præ dolore. Eodem anno rex cepit omnes thesauros per totam terram de alienigenis religiosis & similiter de secularibus, & fecit attachiare bona eorum, terras & tenementa donec facerent gratum regis. Itaque terras eorum fecit extendi ad valorem; Et ipsi dederunt regi certam summam de anno in annum prout potuerunt concordare. Rex rogavit de auxilio ex toto regno de quolibet qui habebat xl. s. in bonis & catallis; Et quæsitum est à singulis per ministros regis præstito sacramento quantum possent bene dare. Et cum rex multa in hunc modum recepisset tam de ecclesiasticis personis quam de secularibus, rex celebravit Parliamentum apud *Londonias*, & tractaverunt de adventu Cardinalium pro pace habenda & de aliis negotiis regni. Sicque responsum est Cardinalibus in principio quadragesimæ, quod rex non se concordaret cum rege *Franciæ* nisi sub conditione quod redderet ei terras suas quas ultra mare nequiter & injuste ei detinuerat & adhuc occupaverat. Unde cito post *Normanni* intraverunt cum magna potentia in **Portusmuth**, & miserunt in flammam ignis totam villam, & multos *Anglorum* interfecerunt, & ceperunt quicquid invenire potuerunt, & subito sine mora abierunt. Nam intraverunt sub armis *Angliæ* & sic deceperunt illos de villa, set tamen supervenerunt quidam *Angli*, & in recessu eorum multos ex eis occiderunt.

Anno gratiæ M. CCC. xxxviij. rex *Edwardus* fecit capere de quolibet comitatu certam summam quar- An. D 1338

 quarteriorum frumenti, avenarum & baconum in qualibet villa prout exciterat major vel minor. Deinde de abbathiis vestimenta, vasa argentea, & alia ornamenta in auxilium passagii sui ultra mare. Ex qua re ortus est ingens clamor in populo, & majus malum exinde provenisset si sanius consilium rex non accepisset.

Citra festum Pentecostes misit rex *Iohannem* episcopum *Cantuariensem* & episcopum *Dunolmiæ* cum Cardinalibus ad regem *Franciæ* pro pace habenda si bene posset adipisci. Eo tempore capta est treuga inter *Angliam* & *Scotiam* per unum annum duratura. Et tunc soluta est obsidio de **Dunnebarre**, & rex *Edwardus* medio tempore misit ultra mare dominum *Willielmum Bowne* Comitem *Northamptoniæ*, & dominum *Galfridum Schorp* Justiciarium capitalem *Angliæ* & plures alios, & applicuerunt apud *Andewerp* in *Brabantia*, & die translationis sancti *Thomæ* cunctis rebus dispositis & provisis quæ ad passagium pertinent, rex se misit in mare cum grandi potentia, habens secum Comites & magnates regni, scilicet Comites *Derbeyæ*, de **Salysburye**, & **Northfolk** & multos proceres cum eis & copiosam multitudinem sagittariorum & *Wallensium*, et applicuit apud *Andewerp* ad uxorem suam et filios, in festo sancti *Kenelmi*. *Flandrenses* læti de ejus adventu promiserunt ei auxilium suum; Nam satisfecerat eis pro quibusdam navibus quas *Angli* ceperant de eis & destruxerant. In crastino sancti *Jacobi* Dux *Cornubiæ* tenuit Parliamentum apud *Northamptoniam* per commissionem regis cum cæteris magnatibus regni, ubi ordinatum est, quod rex in subsidium guerræ suæ haberet de qualibet villa ubi taxa se extendebat de vicesima ad xx. s. Rex haberet x. petras lanæ, et sic per totum regnum de qualibet villa secundum suum posse, et sic rex habuit de comitatu *Leycestriæ* CCC. & xj. saccos, de comitatu *Lincolniæ* DC. saccos, de comitatu *Northamptoniæ* CCC. saccos, summa totalis saccorum trium comitatuum M. CC. xj. sacci. Et præter hæc rex habuit auxilium de Episcopis, Abbatibus, Prioribus, Rectoribus, Vicariis, Justiciariis & aliis magnatibus qui non poterant proficisci cum eo in guerra sua, de quibusdam C. li. de aliis CC. li. prout poterant effundere. Ad festum sancti *Michaelis* sequentis concessa est regi decima biennalis à clero ad lanas tertii anni donec se extenderet ad decimam unius anni ultra scilicet ubi ante non ceperat lanas. Et cum rex venisset in illas partes non invenit in quo confidere posset, excepto Duce de *Gerle* solo, & exinde dixit *Lyncolniensi* episcopo & aliis secretis suis, non sibi bene consultum fuisse. Et capitose cepit iter versus Ducem *Bavariæ* qui se Imperatorem fecerat, qui habitavit in alta *Almania* per vij. diætas à *Colonia*. Et cum Imperator intellexisset de adventu regis *Edwardi*, movit se de loco suo rediens in occursum regis, per iiij. diætas occurrens ei, & ad quandam villam nomine *Colonence*, & ibi recepit regem cum magno honore, ubi parata est una cathedra Imperatori, et alia regi, et ditissime strata in communi foro extra omne domicilium; ubi Imperator sedebat & rex *Edwardus* juxta eum; & assistebant eis iiij. Duces, iij. archiepiscopi & vj. episcopi, & xxxvij. Comites, de Baronibus & Baronettis & militibus & aliis advenientibus bene ad æstimationem *dez heroudes* xvij. mille. Imperator tenuit in manu sua dextra septrum imperiale, & in sinistra manu pilam auream rotundam quæ totius mundi denotat gubernaculum. Quidam miles ultra caput suum unum gladium evaginatum: & ibidem Imperator coram omni populo congregato ostendit & notificavit omnibus innaturalitatem & inobedientiam ac improbitatem quam rex *Franciæ* ei fecerat, & ibidem regem *Franciæ* diffidebat, & in forisfactura ipsum & omnes suos adhærentes promulgavit. Deinde Imperator fecit regem *Edwardum* suum vicarium & dedit ei plenam suam potestatem de *Colonia* & citra. Et super hoc dedit ei cartam suam vidente omni populo. In crastino vero convenerunt ad matricem ecclesiam Imperator & rex *Angliæ* cum cæteris magnatibus & archiepiscopis *Coloniæ*, celebrarunt missam, & post missam statim juraverunt tam Imperator & omnes cæteri magnates regis *Angliæ*, quod ipsum juvarent & manutenerent contra regem *Franciæ* ad vivere & mori per vij. annos proxime integraliter sequentes si guerra inter dictos reges tanto tempore duraret. Et similiter fuerunt jurati omnes regi *Angliæ* quod omnes magnates de *Colonia* & citra cito venirent ad regem *Angliæ*, & semper debent esse parati venire ad eum omni tempore quo fuerint præmuniti contra regem *Franciæ* cum eo seu in quo loco rex *Angliæ* ipsos voluerit assignare. Et si contingeret aliquem illorum regi *Angliæ* non obedire in præmissis, cæteri omnes de alta *Alemania* insurgerent contra ipsum & eum destruerent. Hiis itaque contractis & stabilitis rex cepit licentiam ab imperatore & rediit in *Brabaniam*. Et deinde infra breve rex *Edwardus* fecit vocare omnes magnates à *Colonia* & citra ad unum concilium apud *Malyns*, ubi convenerunt dux *Brabaniæ*, Comes *Hunaldiæ*, Comes de *Gerle*, dominus de *Facunberge* & cæteri magnates omnes, excepto episcopo de *Legys*; & rex ibi ostendit eis cartam Imperatoris quam ei Imperator confecerat & cætera Imperatoris in hac parte promissa. Et omnes annuerunt ei obedire secundum illud quod ligius eorum dominus in hac causa ordinaverat, & eciam eos libenter velle vacare ejus negotiis secundum suum posse. Rex *Edwardus* celebravit aliud concilium in marchia super terras episcopi de *Legys*, & fecit summonere episcopum de *Legys*, set noluit venire, & sic pro ejus inobedientia et aliis negotiis rex *Edwardus* misit episcopum *Lincolniæ* ad Imperatorem conquerens de episcopo de *Legys* & petens ejus auxilium; Et dictum erat quod Imperator in propria persona voluit venisse ad regem *Angliæ* in ejus auxilium, quia credebatur quod magnum campestre bellum foret futurum inter reges *Angliæ* & *Franciæ* circa festum Pentecostes proximo sequens. Eodem tempore *Flandrenses* fugaverunt dominum suum Comitem *Flandriæ* extra terram suam, et plures affines suos et consanguineos acriter peremerunt.

Infra breve post rex *Edwardus* misit archiepiscopum *Cantuariensem* et episcopum *Dunelmensem* ad parliamentum regis *Franciæ* apud *Compyn* celebratum, et iterum ad aliud Parliamentum apud *Aras* pro pace habenda; set rex *Franciæ* pacem renuit, set cum intellexisset contractum inter Imperatorem et regem *Edwardum*, statim viis et modis quibus potuit se dedit Imperatori, et clam concordatus est cum eo, et super hoc congregavit populum multum et adunavit classem undique non modicam, præcipiens eis terram *Angliæ* cum omni audacia attingere,

Edw. III. et malum quod poſſent tam per terram quam per mare abſque ulla pietate exercere. Et ſic applicuerunt apud *Suthamptoniam* et interfecerunt in ea quos repererunt et rapuerunt et plures de nobilioribus villæ in domibus propriis ſuſpenderunt, et in flammam ignis totam villam in circuitu immani crudelitate dederunt; ſet accurrentibus compatriotis naves aſcenderunt et altum mare petierunt. Eodem anno poſt Purificationem filius regis *Edwardi* Dux *Cornubiæ* tenuit Parliamentum apud *Londonias*, et ibi ordinatum fuit habere ſecuram cuſtodiam in quinque portubus, ſcilicet lx. naves de viris armatis ad plenum ſtuffatas. Comes de *Huntyngdonia* Conſtabularius *Angliæ* factus eſt Gardianus de Suthfolk. et dominus *Robertus de Morleya* gardianus de Northfolk. Eo anno fuit hiems dura et aſpera, gravis et ultra menſuram perlonga. Iterum circa Paſcha redierunt *Normanni* cum xij. galeis et viij. ſpinachiis cum manu bene armata circiter iiij. mille virorum, et petierunt villam de *Suthamptonia* ad opus Ducis *Normanniæ*, et cum vidiſſent audaciam *Anglorum* ſic paratam et defenſionem reſiſtibilem, non audebant terram *Angliæ* pede ſuo attingere, ſet altum mare tenuerunt præ timore ne *Anglici* eis inſequerentur. Nam *Anglici* proferebant eis opportunum ingreſſum in terram *Angliæ* ad refocillandum ſe et ſuos per duos dies, eo pacto quod poſt biduum pugnarent x. cum x. vel xx. cum xx. aut aliquo alio modo per aſſenſum partium; & noluerunt ſet abſque opere abierunt. Iſto anno quarterium frumenti valuit xl. d. & aliquando minus, ordeum x. d. fabæ & piſæ xij. d. avenæ x.d.

An. Dñi 1339. Anno gratiæ M. CCC. xxxix. circa feſtum Trinitatis venerunt inimici ad portum de *Haſtynges* & incenderunt magnam partem villæ, *Scoti* per excitationem regis *Franciæ* remiſerunt treugas & convenerunt in marchiam *Scotiæ* parati intrare terram *Angliæ*; ſet ſupervenerunt *Angli* & plures illorum ceperunt cum præda eciam mille beſtiarum. Rex *Franciæ* videns ſe fruſtratum de malo ſic inferendo in terram *Angliæ*, miſit exercitum in *Vaſconiam* ad deſtruendum confinia ejus; ibique perdidit de ſuis; & cæteri redierunt vacui abſque expeditione ſicut Deus voluit. Citra feſtum ſancti *Iacobi* iterum venerunt *Franci* cum grandiori potentia ad portum de Sandewyche, ſcilicet cum xxxij. galeis & xx. magnis navibus & xv. minoribus navibus, ſet non audebant egredi in terram propter *Anglicos* paratos, ſet diverterunt aciem ad portum de Rye & ibi multa mala fecerunt, & *Anglici* de mare ſupervenerunt, at *Franci* conſuluerunt ſibi de fuga, & *Anglici* inſequebantur eos uſque *Boloniam de noſtre dame* & poſuerunt in flammam ignis magnam partem villæ, & ſuſpenderunt laqueo xij. de capitaniis navigii, & redierunt in *Angliam* cum navibus captis apud *Boloniam*. Eodem tempore rex *Angliæ* movebat ſe cum exercitu ſuo verſus *Franciam* de *Hunaldia*, & *Willielmus de Pole* morabatur in hoſtagio apud *Andewerpe* medio tempore pro expenſis regis non ſolutis. Dominus *Walterus de Mawnee* cum multis aliis *Anglicis*, ac eciam cum multis *Flandrenſibus* arripuit iter verſus *Picardiam* cum magna potentia, et villam *Morteyneye* incenderunt & ceperunt unum caſtellum ad iij. leucas de *Caumbreye*, Comes *Saliſbury* intravit partes de *Legys* mille ſtipatus militibus, rex *Edwardus* morabatur in *Valencia* quaſi per v. leucas de marchia *Franciæ*.

Eodem tempore *Robertus de Morleye* mariſarchus perrexit in *Normanniam* cum claſſe ſua & cum claſſe quinque portuum & incenderunt v. villas, ſcilicet tres portus, videlicet *Auſtr. Rye*, *Rynele*, & alias tres quarum nomina non habeo, ſcilicet unum portum & duas alias villas, et incenderunt de claſſe *Normanorum* ibidem ſcilicet lxxx. naves. *Edw.* III.

In feſto ſancti *Mathæi* apoſtoli rex *Edwardus* cum duce *Brabaniæ* cum grandi fortitudine intravit in *Franciam*, vendicans jus regni ſibi incumbere jure hæreditario ex parte matris ſuæ *Iſabellæ* filiæ regis *Franciæ* qui maſculum non habuerat, et ideo de jure conſanguinitatis hæreditas coronæ *Franciæ* regi *Edwardo* debebatur. Et eſt notandum quod rex *Franciæ* duas habuit filias, quarum ſeniorem rex *Naverniæ* duxit in uxorem, et rex *Angliæ Edwardus* ſecundus nupſit juniorem, de qua genuit iſtum *Edwardum* tercium. Et quia iſte *Edwardus* primo poſuit clameum in regno *Franciæ*, et tale regnum non debet dividi inter ſorores, ideo totum jus coronæ *Franciæ* cecidit ſuper ſecundum, *Edwardum* regem *Angliæ*. Ingreſſus rex *Edwardus* in *Franciam* in feſto ſcilicet ſancti *Mathæi*, eodem die miſit in flamma & igne tantam patriam de *Chaumbrezyne*, & tota ebdomada ſequente non ceſſabat ab incendio & flamma undique in illis partibus, ita quod illa patria fuit omnino deſtructa de bladis, beſtiis et aliis quibuſque ſimilibus bonis. Sabbato ſequenti venit rex *Edwardus* apud *Markonnam* quæ eſt inter *Caumbrezyne* et *Franciam*, et præcepit populo ſuo flamma conburere et dare incendio illas partes *Franciæ*. Et datum eſt intelligi *Edwardo* quod *Philippus* rex *Franciæ* diſponeret ſe obviare illi apud *Peron.* antecedens illum. *Edwardus* tendit iter rectum verſus eundem locum, ſemper præcedens populum ſuum deſtruendo et inflammando undique patriam ad ſpacium xij. ad minus vel xiiij. leucarum in die. Et ſabbato ante feſtum ſancti *Lucæ* tranſierunt aquam de *Oyze*, et hoſpitati ſunt ibidem die Dominica ſequenti, ſemper habentes alienigenas coram eis, ſcilicet marchiatum de *Branburgh* filium imperatoris, et marchiatum de *Myſa* filium ſuum legalem cum v C. armatis, ducemque *Brabaniæ* mareſcallum de *Iulers*, et dominum de *Facumberge* ducem *Gerle*, et multi alii. Et hii omnes dixerunt regi *Edwardo* quod eorum victualia fuerunt quaſi fere conſumpta et expenſa et yemps apropinquans eſſet aſpera, nec ſe poſſe in tanto frigoris algore demorari; et ideo eos oportere ſe retrahere ſuper marchias pro recuperatione victualium cum forent eorum victualia expenſa: nam pauciora victualia ſecum ſumpſerant credentes celerius bellum ingruiſſe cum *Philippo de Valois* qui ſe prætendebat regem *Franciæ*; Quia quociens rex *Edwardus* miſerat nuncios ad parliamentum regis *Franciæ* pro pace offerenda, aliud reſponſum reportare non poterant niſi hoc unum, Quod rex *Angliæ Edwardus* nunquam gauderet ſpacio bipedali de toto regno *Franciæ*; propterea credebant omnes ipſum *Philippum* bellum campeſtre eis voluiſſe obicere; ſet non ita evenit. Et ſæpius nunciis juraverat, quod rex *Edwardus* non moram faceret per ſpacium unius diei infra terram regni *Franciæ* cum ſuo exercitu quin ei occurreret in bellum. Die Lunæ ſequenti magiſter albaliſtarum *Franciæ* miſit literas domino *Hugoni de Geneve* facientes mentionem quod diceret regi *Angliæ* ex parte regis *Franciæ* quod eligeret ſibi talem locum

Edw. III. locum campestrem qui non esset vallatus bosco, marisco aut aqua, & procederet ei in bellum citra diem Jovis proximo sequentem. Deinde venit nuncius ad dictum *Hugonem* ex parte regis *Boemnyæ* & ducis *Loryngiæ* habens literas sigillis eorum pendentibus munitas & continentes, quod quicquid dictus magister albalistarum ei nunciaverat ex parte regis *Franciæ* quoad bellum promissum, ipse rex *Franciæ* servaret conventionem. Igitur rex *Edwardus* videns dictas literas, statim mane in crastino cepit iter versus *Flenymgerie*, ubi moram traxit tota die Veneris. Et circa vesperam capti sunt tres exploratores *Franci*, & sigillatim examinati dixerunt, quod die Sabbati sequenti *Philippus* rex *Franciæ* daret eis bellum in campo. Et quod hospitatus est ab eis nisi per unam leucam & dimidiam. Die Sabbati rex *Edwardus* elegit locum suum in campo sibi & suis multum habilem in quo pugnaret; & mane eodem die capti sunt quidam discooperatores *Francorum*, Qui dixerunt *Francos* in aciebus dispositos in campo, & ad congrediendum cum *Anglis* paratos. De quo nuncio multum læti facti sunt *Anglici*, & inmensa voluntate ad pugnandum exhillarati. Et medio tempore quidam de nostris discooperatoribus capti sunt, inter quos miles quidam de *Almanya* qui arrayamentum & concupibilem voluntatem *Anglorum* pugnare desiderantium *Francis* per ordinem retulit; qui statim primam aciem se retrahere compulerunt, & fixerunt tentoria & circumcluserunt exercitum cum fossura & magnas arbores coram eis succiderunt ad tollendum viam *Anglicis* ne eis accederent; *Anglici* vero tota die in campo steterunt ad pedes semper expectantes licet frustra adventum *Francorum* in aciebus dispositi. Apropinquante vero vespere videbatur sapientioribus nostris quod satis de die expectaverant inimicos, & salubrius fore per lumen diei locum hospitii quærere. Sicque equos ascenderunt & iter ceperunt versus *Davaneys* ad unam leucam & dimidiam à rege *Franciæ Philippo*. Et rex *Edwardus* misit regi *Franciæ* nuncians ei quod tota die Dominica sequenti ipsum expectare vellet moram faciens in eodem loco. Quod & fecit. Et alios rumores *Anglici* non habuerunt de *Francis* quin quod die Sabbati quando *Angli* ceperunt equos suos recedentes de loco suo ad petendum nocturnum hospitium, crediderunt *Franci* ipsos velle se invadere, propterea cum tanta festinatione ad securiorem locum cum veloci cursu se dederunt, quod una vice in suo transitu per unum mariscum irrecuperabiliter unam magnam partem exercitus perdiderunt, altero super alterum irruente. Die Dominica *Anglici* ceperunt quendam magnum dominum dominum de *Flanyolys*. Die Lunæ sequenti nunciatum est regi *Edwardo* quod *Franci* dispersi sunt & recesserunt cum celeri transitu singuli ad propria festinando. Tunc Marchiatus filius imperatoris cum suis sociis & dux *Brabaniæ* cum suis repedare se disponunt ad propria propter yemis asperitatem. Et rex *Edwardus* cum suis rediit ad *Andewerk*. Eodem tempore nunciatum est regi *Edwardo* de *Vasconia* quod dominus *de la Bret* & alii proceres terræ qui se dederant regi *Franciæ*, jam pro defectu auxilii redierant ad fidem regis *Angliæ*, & equitaverant super terras regis *Franciæ* usque ad portum *Thobse*. Eodem tempore omnes galeyæ de confinibus *Franciæ* cum reliqua classe convenerunt apud *Swyne* in *Flandria*, & coram *Flandricis* ibidem juramentum præstiterunt cum solempni voto adjecto, quod ad propria prius non redirent quam centum naves de *Anglicis* caperent, & quingentas villas in *Anglia* incendio conflagrarent; set Deo negotium aliter disponente evanuerunt in cogitationibus suis. Nam die Sabbati proxima post festum sancti *Michaelis* arripuerunt alta maris itinera, & superveniente tempestatis molestia perpessi sunt immoderata discrimina, confractisque navibus eorum & pro majori parte populis submersis, reliqua pars reagitata est ad partes terræ *Flandriæ*. Et sciendum quod rex *Edwardus* non habuit secum in illo tempore de *Anglicis* nisi mille ducentos de viris armatis, & octingentos viros armatos, & ij. mille sagittarios. Deinde post breve, scilicet rex & regina anno Domini M.CCC.xxxix. cum cæteris *Anglicis* venerunt in *Flandriam*, ubi propter nobilitatem & audaciam regis ac ferocitatem, locutum inter *Anglos* & *Flandros*, mediante quodam vassallo nomine *Iacobo de Artyngfeld Flandrico*, rex *Edwardus* cepit arma *Franciæ* & cum armis suis *Angliæ* immiscuit. Et statim post hæc *Flandri* homagium ei fecerunt sicut domino suo recto regi *Franciæ*, & reddiderunt ei totam terram *Flandriæ*. Et Comes *Flandriæ* cum cæteris omnibus suis se dedit regi *Edwardo*. Sicque regina moram fecit in *Flandria* apud *Gaunt*, & rex rediit in *Angliam* cum suis, & celebravit parliamentum suum post Pascha apud *Londonias*.

Anno Gratiæ M.CCC.xl. ubi in subsidium guerræ regis concessa est taxa per ij. annos duratura, scilicet nonus agniculus, nonum vellus, nona garba, de civibus & burgensibus veram nonam de omnibus bonis suis & catallis. Et verisimiliter de mercatoribus forinsecis qui non morantur in civitatibus & burgis; etiam de hiis qui morantur in forestis & vastis, & omnibus aliis qui non vivunt sub labore agriculturæ quintadecima, solum exceptis mendicis, & cottariis & laborariis ad prædictam quintamdecimam non taxatis. Proceres regni rogaverunt regem annuere & stabilire quod deinceps non caperetur de custuma pro uno sacco lanæ nisi dimidia marca; nec de plumbo, stanno, coriis, pellibus, lanis, nisi antiqua consuetudo; verumptamen non obstante eorum rogatu, ad instantiam regis ex unanimi consensu parliamenti concesserunt regi de quolibet sacco xl. s. & de quolibet tricentenario numero pellium lanearum xl. s. & de qualibet lasta coreorum iiij. li. & de aliis mercationibus quæ mare transferebantur secundum suæ mensuram proportionationis, incipiendo ad festum Paschæ in anno regni regis *Edwardi* iij. præsentis xiiij. & usque ad festum Pentecostes anni sequentis duratura. Et sic rex concessit quod à prædicto festo & deinceps, nec ipse, nec hæredes sui peterent, sumerent nec sumi permitterent de custuma magis quam duas marcas ad saccum lanæ de *Angligenis*, & de pellibus, coriis, & aliis mercationibus secundum antiquam consuetudinem. Et saccus lanæ continere debet in pondere xxvj. petras, petra vero xiiij. li. Et quod quilibet *Angligena* vel alienigena egrediens *Angliæ* fines in transmarinas partes inveniat bonam & sufficientem securitatem ad custumas solvendas ante eorum egressum, scilicet secum reportare platam argenti vel auri ad valorem duarum marcarum pro quolibet sacco lanæ, & sic pro reliquis prætactis in suo primo reditu. Et eandem platam ferre deberet ad escambium regis, & ibi

An. Dñi 1340.

Edw. III. ibi recipere suos denarios. Pro hac autem concessione rex vicissitudinaliter ad eysiamentum communis populi multa concessit, scilicet delicta forestarum, & catalla felonum, et multa alia quæ in hac Carta ibidem de hiis facta continentur condonando.

Rex *Franciæ* medio tempore imaginatus est quomodo regem *Edwardum* præpediret et refrænaret, et à suo proposito veniendi in *Flandriam* finitus defalcaret. Insuper venire fecit maximam et nobilissimam copiam navium, qualem nemo superstes viderat retroactis diebus, et nobiliter instuffavit de viris armatis et albalistis, et applicuerunt in *Flandriam* in portu de *Swyn*, ut regem *Edwardum* adventantem ad uxorem suam reginam tunc degentem apud *Gaunt* absque ulla impeditione raperent. Super quo idem rex *Franciæ Philippus* miserat papæ certificans ei, quod rex *Angliæ Edwardus* mare non transmearet nisi occideretur, vel saltem à suis caperetur; insuper eciam ex alia parte excitavit *Scotos* surgere & bellare in *Anglia*, Similiter in *Flandriam* circiter xxx. mille virorum armatorum & xl. mille peditum nobiliter arraiatorum destruere insulam *Flandriæ*, quia nobiles *Flandriæ* juraverant fidelitatem regi *Edwardo*. Eodem tempore Comes de Salusburgh, & Comes de Suthfolc fuerunt custodes *Flandriæ* nomine regis; qui se propter nimiam strenuitatem suam & audaciæ nobilitatem in tantum se ultro interposuerunt super inimicos, quod pedem cum honore retrahere non poterant; iccirco ambo capti sunt & *Parisius* abducti, in magnam desolationem regis *Angliæ*. Interim *Flandrenses* mandaverunt regi *Angliæ* quod cum omni celeritate subveniret eis cum forti auxilio; sin autem, oporteret eos se reddere regi *Philippo* & comiti *Flandriæ*, & sic caperetur regina *Angliæ Philippa* cum liberis suis quæ moram traxit illis diebus apud villam de *Gaunt*.

Medio tempore *Scoti* venientes in *Angliam* victi sunt, capti, & plures occisi. Igitur rex *Edwardus* intellecto proposito regis *Franciæ*, sub omni festinatione fecit accelerare classem in expeditionem itineris sui versus *Flandriam*, sicque congregato navigio, rex iter maris arripuit cum *Henrico de Borugwas* episcopo *Lincolniensi*, viro utique nobili, & sapienti consilio, eleganti audacia, præpotenti viribus, & retentione virorum fortium perspicuus. Aderat quoque nobilis *Henricus* juvenis Comes *Derbeyæ*, qui postea factus est primus Dux *Lancastriæ*, Comes *Northamptoniæ*, Comes *Gloucestriæ*, Comes *Huntyngdoniæ*, cum multis magnatibus regni; & in vigilia sancti *Johannis Baptistæ* circa horam terciam, die scilicet Veneris, rex *Edwardus* cum suis applicuit super oras *Flandriæ* apud *Blancburgh*, & ibi viderunt omnes naves classis *Franciæ* in portu de *Swyn* quiescentes; & rex *Edwardus* misit dominum *Reginaldum de Cobham*, dominum *Iohannem de Cundy*, & dominum *Stephanum de Laburkin* ad explorandum & videndum de arraiamento dicti navigii; qui per terram equitantes ita prope venerunt ad dictas naves quod de earum apparatu discernere bene ad visum possent, & viderunt ibi præstantiores naves & grandiores quales non prius viderant circiter xix. quarum una *Christofora* vocabatur præ sua excellentia. Similiter viderunt CC. naves de guerra prope terram in aqua in tribus aciebus distinctas, cum aliis minoribus navibus & bargiis; & in crastino scilicet in die sancti *Iohannis Baptistæ* prædictum navigium divertit se de portu de *Swyne* apud *Grongne* per acies dispositum, ut supra dictum est. Et rex *Edwardus* captato oportuno tempore eodem die sancti *Iohannis* circa horam nonam cum suo navigio cœpit sulcare maris ardua, tendens versus dictum navigium *Franciæ*, non veritus eorum ferocitatem aut popularem nimietatem. Commissoque navali bello & hinc inde egregie & fortiter pugnato, tandem *Christus* concessit victoriam *Edwardo* regi, sicque *Franci* protriti sunt quod fugerunt in magnas naves vocatas sanctus *Dionisius*, & sanctus *Georgius*, cum domino *Hugone Cyret* qui fuerat marisarchus navigii, & domino *Nicholao Bychet*, eodem die facto milite & occiso cum prædicto *Hugone*. Et ut dicebatur, interierunt de *Francis* cum suis complicibus inimicis nostris circiter xxv. mille. Et circa mediam noctem sequentem evaserunt xxiij. naves à nostris gentibus & bargiæ de classe *Normandorum* quæ nondum victæ fuerant à nostris. Interea rex *Edwardus* cum *Flandricis* & toto exercitu suo divertit se ad villam de *Turneye*, & viriliter eam obsedit. Et tamdiu in obsidione laboravit quod in magnam penuriam omnes inhabitantes villam præ defectu victualium quasi penitus adduxit. Et *Philippus* rex *Franciæ* cum exercitu suo approximavit quasi per iiij. leucas ab obsidione, & cum rex *Edwardus* cum suis se disponeret ad pugnam cum rege *Franciæ* & exercitu suo, venit comitissa *Hunaldiæ* ad regem *Angliæ* genu flexo rogans quatinus vellet ad sui instantiam sustinere tractatum de concordia & pace inter ipsum & regem *Franciæ*. Set durum erat revocare animum ejus ab inceptis ad prætacta. Verumptamen quia plenam fiduciam erga ducem *Brabaniæ* qui se fidelem amicum regi *Edwardo* finxerat eo tenus non gerebat, cum idem dux quasi medius staret inclinatus ad partem *Francorum*, ac eciam non esset ei ministratum de pecunia de communibus regni *Angliæ* illi hactenus concessa, præ defectu ministrorum suorum in sua absentia, tandem cum magna difficultate concessit treugas usque ad festum S. *Iohannis Baptistæ* proximo sequens, sub forma quæ sequitur.

A touz ceux que cestez presentez lettres verront oue oierount *John* par la grace de Dieu roy de *Beawme* & conte de *Lexenburgh*, *Adulf* eveske de *Leges*, *Roynels* duc de *Loreine*, *Annis* conte de *Sauveie*, *John* conte de *Ermingnant* saluz. Savoire facoms a touz que lez trewes sont donez & outroyez entre lez halx princes & puissances lez roys de *France* & de *Engleterre* pur eous & lour amis totez par assent dez lez haltez hommez & puissancez le duc de *Brabane*, le duc de *Gelure*, le marchis de *Iulier*, e my sire *Iohan* de *Henande*, sir de *Beawmont* dune parte, & nous & chescune desuz dys daltre parte par pouare a nous & a eoux desouth nomez donc par lez dys roys, issint que nous attroiames affiantasmes par noz fors de maine & de par lez deux roys lour amis & le lour allies queux qils soient chescune de sa partie de jour de huye dekes la nativite seint *Iohan la Baptistre* procheine envenant & le jour tote lendemaine jeskes a solail levant en ceste manere, cest assavoire,

Primerment que durant la dite trewe nule mauveolte ne mespressure se face dun parte ne de aultre en prejudice de dit trewe & respite.

Ensy

Ensy lez ditz seigniours lours aherdancz coadjutours & lours alliez queux qils soient demouront en tiele possession & seisine qils soient al dit jour de huye dez touz lez bienz, terrez & possessiones qils teignent & ount conquis en quecunque manere que se soit lez trewes durantz.

Ensy accorde est que lez trewes duranz lez ditz seigniours lours coadjutours & alliez purront aler saufement del un pays en lautre, & tous marchantz ove touz lour marchandes & tote manere de lours gentz ove lours biens & purviancez tant par terre come par mere & par ewe franchement come ils soleint venir a temps dez anauntiers de diz royz en paiant le passage de viage au coustomes auncienement horpris lez banys qe sount banyz des diz realmes oue ascune de eux pur altre cause que pur la guerre de diz roy. Mes lez le barons de *Gascoine,* de la duche de *Gyenne*, & altrez parsonez de *Gascoine*, & de la dite duchee que sont bannys ou altres soient compris en lez diz trewes, et purront aler & venir del une pays en lautre durantz lez ditez trewez.

Ensy accorde est qe lez deux rois ne procuront ne ferront procurer par eaux ne par altrez qe nul novealte ne grevance se facent par leglyse de *Rome* oue par altres de seint eglyse queux qil soient sur ascunez dez diz roys, coadjutours oue aliez, ne sour lour terrez oue de lours sugettez pur laccacion de la dit guerre, oue par altre cause, ne pur servicez qe lez ditz alliez oue coadjutours eient faitez al ditz rois oue a ascune de yceux; Et si nostre seint piere la pape oue altre le voet faire, lez deux roys lours destourbront a lour pouare sanz male engyne, lez ditz trewez endurantz.

Ensy maintenant soient criez en lez deux citees touz qe lez savoire purront oue oyront serront tenuz de lez tenir & garder.

Ensy accorde est qe dedeinz lez vynt jours, de acomencer le jour de huy, chescune dez roys lez fra crier en *Gascoine*, en la duche *Dacquitaigne*, en la terre qils tiegnent, et issi soient sceux et conuz.

Ensy accorde est qe si par ascune dez roys, par lours gentz, oue lours alliez, oue coadjutours ascunes soient misez en *Gascoine*, en la duche *Dacquitaine* oue en altres yles de mier, en *Gerneseye* & en *Geneseye* oue aillours, lez segez se leveronnt si tost come lez trewez vendront a lour conisance. Et quatrusze persones, cest assavoire seept par chescune de ditz viles entront en viles, chasteles oue forcelettes oue lez sieges serront, & verront lez garnisourz tannz dez gentz come dez vitailles qe deenz serront al fyn qe le jour de ceo trewes faile, issi qe ditz viles, chasteaux oue forcelettes qe serront assigneez demorrent & soient myses en tiele nombre & quantite dez viuers e dez personnes come ils serront trovez par lez ditez quatrusze personez.

Ensi est accorde qe lez bannyz & futifs del pais du *Flandrez* qe ont elte de la partye le roye de *France* deinz le realme & son piere en affray de luy serront forfetz touz cez biens qil avera en *Flandrez.*

Ensi accorde est qe durantz lez ditez trewees touz les prisones pris en cest guerre serront relessez de lour prisons a revenire en y ceoles sour lours folth & sermencz, si ensi ne fuist qils fusent rechatez devant la date dez cestez presentez trewez. Sauve ensi qe lez ditez prisones tenent pur lours foitz recreanncer de revenir en lour prisone, lez ditz trewes failance; & sil avynt qe ascunez dez prisonez fuist rebell de venir in lour prisone, le sir de **Southfolc** luy constrenderont de venir al prisone. Ensi qe lez leves qels qils soient faitz devant lez ditez trewes en temps de guerre tut soient ils dez benez espirituels oue altrement demourent sanz faire restitucion, la trewe durant.

Ensi accorde est qe une trewe se pregne meintenant entre lez *Engleys* & lez *Escozs* lours aerdauncz & alliez tanqe a la feste seint *Iohan* sursdite. Et qe certeines persones soient deputeez par lez ditz parties destre al certeine jour sour lez marches *Dengleterre* & dez *Scozse*, pur lez trewes affermer, issint qe durant la trewe ils ne serront enforcez en nule manere par lez *Franceys.*

Ensi accorde est qe cestez trewes serront notifies en *Engleterre* & en *Escoce* deinz lez xxvj. jours apres la date dez cestez lettres.

Ensi accorde est qe cestez trewes soient compris ly *Espaynol*, ly *Chasteleyne*, le *Genevoyse*, le *Provincial lesveke* du chapitre de *Cannbreye*, luy chastels en *Cannbresine*, & auxi ly sire de la *Brette*, le visconte de *Fronsake*, *Gascon* le *Lyle*, & le seigniour de *Triculeonn*, *Iohan* de *Vernyll*, le seigniour de *Rye.*

Eodem tempore facta est concordia inter imperatorem & regem *Franciæ*; quam ob rem imperator misit regi *Angliæ* petens ab eo & rogans quatinus faceret sibi sufficientem commissionem cum plenaria potestate inire concordiam inter ipsum & regem *Franciæ*: quod rex *Edwardus* renuens, rescripsit imperatori, dicens, Se nolle jus suum tanta efficacia veracis claritatis effulgens sub dubio alienæ arbitrationis supponere; pluraque imperatori de conventionibus superfactis & effractis opposuit. Eodem tempore *David le Bruz* cum xl.mille *Scotorum* intravit in *Angliam* prope *Novum castrum* & eciam *Dunelmum*, & exercuerunt multa mala, & in regressu eorum perdiderunt sex milites & xj. alios valentes. Eodemque tempore Imperator revocavit potestatem quam contulerat regi *Angliæ* ut esset vicarius imperatoris, prout superius patet anno Domini M.CCC.xxxviij.

In æstate scilicet anno Gratiæ M.CCC.xl. accidit quædam execrabilis & enormis infirmitas in *Anglia* quasi communis, & præcipue in comitatu *Leicestriæ* adeo quod durante passione homines emiserunt vocem latrabilem acsi esset latratus canum; & fuit quasi intollerabilis pœna durante passione. Exinde fuit magna pestilentia hominum. Rex *Edwardus* transivit in *Scotiam* circa festum sancti *Andreæ*, & celebravit natale Domini apud **Menrose**; & *Henricus* nobilis comes *Derbeyæ* apud **Rokesburgh**. Interea venit *Willielmus Duglas* cum tribus aliis *Scotis* militibus ad hastiludiandum sub foro guerræ cum Comite *Henrico* prædicto & suis. Qui letali vulnere attriti in *Scotiam* sine honore redierunt. Interim capta est treuga inter regem *Angliæ* & regem *Scotiæ*. Post treugam captam statim venerunt xij. optimi milites de *Scotia* electi ad hastiludiandum apud *Berwicum*. Quorum duo occisi sunt, & similiter unus miles comitis *Darbeyæ Iohannes Twyforde* nomine. Comes *Derbeyæ* ita gratiose in omnibus operibus humanitatis se gerebat, quod omnes de eo audientes gloriam & honorem defferebant. Anno isto papa *Benedictus* edidit no- An. Dñi 1340.

Edw. III. vas conſtitutiones de ſtatu religioſorum, ſcilicet canonicorum regularium & monachorum; quas conſtitutiones *Benedictinas* vocant.

An. Dñi 1342. Anno Gratiæ M.CCC.xlij. data eſt regi decima eccleſiæ. Mortuus eſt papa *Benedictus*. *Robertus Bruz* rediit in *Scotiam* qui ſubductus fuerat in *Franciam*. Papa *Clemens* papa creatus eſt, qui fuerat epiſcopus *Rotomagenſis*. Eodem anno rex *Edwardus* miſit *Walterum de Moun* in *Britanniam* cum centum xx. armatis & mille ſagittariis in auxilium *Britonum* contra regem *Franciæ* qui eos oppreſſerat. Cumque dictus *Walterus* veniſſet in *Britanniam*, audivit quod dominus de *Lyons* qui poſt ducem *Britanniæ* major extiterat totius terræ manebat in quodam forciletto parvo nomine *Treſgalentenk* & diſtat à villa de *Breſt* quaſi per xxiiij. leucas. Idemque *Walterus* equitavit tota nocte & circa ſolis ortum applicuit cum ſuis ante dictum forcelettum quaſi omnibus inibi in lecto dormientibus præter duos vel tres; & fuerunt l. viri armati in prædicto forciletto. Statimque *Anglici* inſultum fecerunt, & alii ſe fortiter defenderunt & ignem ad portam miſerunt; & cum una porta combuſta eſſet, quidam *Anglici* introgreſſi per medium ignis in caſtrum, eos omnes bene armatos cum elegantibus dextrariis bene coopertis ceperunt, qui capere proponebant iter per medium ignis opprimere noſtros qui pedibus laborabant ſub conculcatione pedum equorum ſuorum. Interim dictus *Walterus* cum cæteris ſuis intravit & cepit prædictum dominum de *Lyons*, & fratrem ejus, & plures milites, & xxx. armatos viros cum prædicto loco. Interim mareſcallus *Franciæ* & *Carolus de Bloys* qui ſe ducem *Britanniæ* nominavit cum CCCC. viris armatis obviam ſe dederunt *Anglicis* & in fugam attriti ſunt. Et in toto iſto itinere & aliis multis quæ medio tempore contigerunt, quæ propter brevitatem reticentur, *Anglici* non perdiderunt niſi duos ſagittarios & unum pagettum. Iſti fuerunt capti in dicto forciletto, dominus *Henricus de Lyons*, dominus de *Lyons*, dominus *Alardus* frater ejus, dominus *Oliverus* conſanguineus, dominus *Eimerus* de *Pownte*, dominus *Eimerus de Charnelles*, dominus *Eimerus de Plontplanttoit*, dominus *Radulfus de Roſemadek*, dominus *Iohannes de Ioye*, & multi armigeri & alii pedeſtres. Quorum vij. nobiliores prædictus *Radulfus Moun* ſecum duxit in *Angliam*, & poſuit in turri *Londonienſi* cuſtodiendos. Eodem anno orta eſt diſcordia in *Scotia* inter *David* regem qui ſe regem præfecerat & *Iohannem de Orgaile* & plures alios de regno. Set rex *David* ſe aptavit eorum voluntati, quod ſi non feciſſet regnum perdidiſſet. Eodem anno ordinati ſunt cuſtodes de marchia *Scotiæ* comes de **Arundell** & comes de **Huntyngdon**, et capta eſt treuga per annum duratura. Poſt feſtum ſancti *Iohannis Baptiſtæ* miſſi ſunt in *Britanniam* mandato regis Comes *Northamptoniæ*, Comes de *Artoys*, Comes de **Devenſchyre**, *ly Courteneye*, dominus *Radulfus de Stafforde*, qui poſtea factus eſt comes *Staffordiæ*, ſeneſcallus regis, dominus *Iohannes Darcy* camerarius regis, dominus *Willielmus de Gaddesby* clericus regis, cum multis aliis magnatibus; et obſederunt quandam villam cum caſtro; et nunciatum eſt ei quod dominus *Carolus de Bloys* cum xx. mille viris apropinquaret ad removendum obſidionem. Et videns paucitatem *Anglicorum* reliquit obſidionem, et tota obſcura nocte dedit ſe in occurſum inimicorum ſuorum. Et mane ceperunt locum ſuum quaſi per unam leucam ab inimicis prope unum boſcum, et foderunt foveas et foſſas circa eos, et cooperuerunt eas de feno et herbagio; et poſt ſolis ortum paraverunt ſe ad bellum. Et inimici ſe paraverunt in tres acies diviſas. In quarum prima fuit dominus *Galfridus Charnis* cum multis galletis; qui ſtatim victi ſunt ab *Anglicis* et miſſi in fugam: et cæteri inimici in pace ſteterunt conſulendo quid facere vellent. Tandem videntes *Anglicorum* paucitatem et ſuorum multitudinem, ferocitate animi ducti, opprimere *Angliæ* gentes moliti ſunt; & equorum ſuorum validorum pedibus conculcare volentes capitoſe irruerunt in eos, ſet antris decepti obturatis, ut prædictum eſt, ceciderunt quilibet ſuper alium in foveis abinvicem confuſi. Et prædictus dominus *Galfridus Charnys* captus eſt cum multis valentibus. Et occiſi ſunt ibidem l. milites cum magna multitudine ejuſdem populi. *Anglici* autem abſque mora ſe receperunt in quendam boſcum prope adjacentem propter metum multitudinis inimicorum qui undique catervatim accurrebant, & *Anglici* ibidem aliquamdiu obſeſſi magnam penuriam præ defectu victualium ſuſtinebant. Cumque prædicta ad aures regis *Edwardi* perveniſſent, ſtatim ſe miſit in mare cum ſuis apud **Portuſmewe**, & applicuit apud portum de *Breſte* in *Britannia* ante feſtum omnium Sanctorum. Medio tempore archiepiſcopus *Cantuarienſis* celebravit concilium cum clero apud *Londonias*, in quo conceſſa eſt regi una decima de ſpiritualibus; in quo tempore archiepiſcopus *Eboracenſis* & epiſcopus *Lincolnienſis* venerunt de curia *Romana* conſecrati à papa.

Comes de *Artoys* mortuus eſt de infirmitate antequam rex applicuiſſet apud *Breſte*. Dominus *Walterus de Mawne* venit ad regem apud *Breſte*, ducens ſecum epiſcopum de **Cornewayle**. Et prædictus epiſcopus fecit fidelitatem regi *Edwardo* die Lunæ ſequenti. Recepit ſe rex *Edwardus* in quodam manerio ducis *Britanniæ* ſituato infra parcum quendam ad ſpacium xv. leucarum muro lapideo in circuitu munitum, & ibi moram traxit per dies feris & damis pro ſe & ſuis habundanter affluens. Deinde rex miſit dominum *Walterum Mawne*, dominum *Iohannem de Striveline*, dominum *Willielmum de Warenna* filium, & alios ad explorandum villam de *Vanys* ſi eſſet captibilis per inſultum; qui redeuntes referebant regi, dictam villam eſſe valde habilem & multum diſpoſitam ad capiendum per inſultum. Tunc rex diſpoſuit ſe mittere inſultum ad villam de *Vanys*; & eodem tempore Comes de **Northampton** fecit inſultum ad villam de *Rowan* bene muratam, cives vero ejuſdem villæ cum vidiſſent ejus fortitudinem & ſe ei reſiſtere non poſſe ullatenus crederent, in fugam ſe ex adverſo direxerunt; & ſic cepit villam, & ſpoliatam dedit flammæ & incendio; & idem Comes cepit aliam villam quæ vocatur *Pounteneye*; quæ ambæ villæ fuerunt vicecomitis de *Rowan*. Eodem tempore reddita ſunt regi duo caſtella fortiſſima, videlicet *Franc.* & *Richeperone*, & duæ villæ, videlicet *Plaronelle* & *Malegraite*. Eodem tempore fuit dominus *Lodovicus de Peiters* gardianus in villa de *Vanys* habens ſecum CCC. Et rex *Edwardus* diſpoſuit ſe inſultum dare ad prædictam villam; & cum præparaſſet machinas & cætera quæ in tanto negotio requirebantur,

Edw. III. tur, & ipse cum suis præsto esset insultum facere ad villam de *Vanys*, statim supervenere duo Cardinales missi à latere papæ, & tantam instantiam supplicando fecerunt penes regem *Edwardum*, quod concessit eis treugas triennales, scilicet inter reges *Angliæ*, *Franciæ*, & *Scotiæ*. Et exinde multi Angligenæ & Francigenæ transierunt ad *Sprusiam* ad bellum campestre assignatum die Parasceves proximo sequenti inter regem *Hispaniæ* & Paganos. Rex *Edwardus* redit in *Angliam* & paciebatur maris fluctus per quinque septimanas quasi tempestatibus inevasibilibus circumpulsus, adeo quod solum mortis metas sibi & suis imminere repentino fine præstolabatur, & multos perdidit de populo suo. Et agitatus est super maritima *Hispaniæ*, ibique classis *Hispaniensis* occurrit obviam regi *Edwardo* ad rapiendum eum, ignorans quis esset; set viso ejus vexillo submiserunt se in ejus gratiam; & hoc evenit super fluvium de *Unglancia*. Tandem vero per Dei gratiam per multa pericula & innumera dampna populi sui, armorum atque victualium venit in *Angliam*, & celebravit parliamentum apud *Londonias* xx. die post Pascham proximo sequentem. Eodem anno xv. die Februarii quasi in meridie fuit terræ motus magnus per universas plagas regni. Cum nobilis *Henricus* Comes *Derbeyæ* moram traxisset super obsidione de *Calgeserz*, & bis pugnasset cum paganis & strenuissime se haberet, in *Angliam* rediit anno Gratiæ M.CCC.xliij. circa festum omnium Sanctorum, & statim mittitur in *Scotiam* pro treuga firmanda inter *Anglos* & *Scotos*.

Eodem anno rex *Franciæ* misit in *Britanniam* & magnates terræ qui adhæserant regi *Angliæ* in sua guerra & ipsum foverant, fecit distrahi & suspendi, videlicet dominum de *Clyssones* & alios plures. Eodem anno papa institit habere de provincia *Cantuariensi* mille marcas pro sustentatione unius Cardinalis, & similem summam de provincia *Eboracensi*, in grave præjudicium & oppressionem totius regni. Unde de communi consilio regni missum est papæ, gentem *Anglicanam* deinceps nolle talia onera quoquomodo de curia *Romana* subire; & si quis aliquod beneficium ecclesiasticum auctoritate curiæ *Romanæ* possideret in regno *Angliæ*, ad beneficium suum repedaret & super eo viveret, cujuscunque conditionis esset vel gradus, nec thesauros regni extra mare asportaret in depauperationem, set ubi bona ecclesiæ perciperet ibidem eadem expenderet; super quo rex misit in singulos comitatus regni, ne quis ab eo tempore & deinceps admitteretur per bullam ad aliquod beneficium, nec reciperetur sine licentia speciali regis. Insuper magnates & proceres regni *Angliæ* oblocuti sunt & minati; quod si papa conferret beneficia ecclesiæ talibus provisoribus, sive indigenis, sive alienigenis, quæ quidem beneficia antecessores sui contulerant viris religiosis & ecclesiasticis in elemosinam ut pro ipsis & animabus suis orarent: ipsi ea beneficia in manus proprias repeterent sicuti antecessores habuerant, & de eis ad placitum disponerent. Unde Papa cum curia multum sibi timuit de tali responsione; & quædam alia grandia quæ in regno *Angliæ* attemptare proposuerat, absque detentione prætermisit; verumptamen regem *Franciæ* in quantum potuit, prout dictum est, secreto tamen modo, fovebat & auxiliatus est.

An. Dñi 1348. Anno Gratiæ M.CCC.xliiij. nobilis *Henricus* Comes *Derbeyæ* transivit in *Franciam*, & Comes de **Arundell** cum eo. Eo tempore dominus *Carolus de Bloys* venit cum fortitudine grandi in *Britanniam*, & cepit dominum *Iohannem de Hardeshill*, & duxit eum *Parisius*: & occisus est ibidem filius ejus *Iohannes*, & multi de sagittariis nostris ibidem perierunt. In ebdomada Paschali occisus est *Iohannes de Alithewerl* clericus apud *Leicestriam* in domo propria per *Emmam* uxorem suam & famulum suum, & alios de eorum conventione, & portatus est et positus sub abbathia super ripam *Sore*, et dicta *Emma* combusta est, et famulus suspensus, et cæteri evaserunt. In festo sanctorum *Prothasii* et *Gervasii* grandinis habundantia. Rex *Edwardus* tenuit parliamentum apud *Londonias*, in quo concessæ sunt duæ quintædecimæ de communibus, et de civitatibus de decimis, et de burgis, ad levandum modo simili quo ultima decima levata fuit, et solvendum ad duos annos, videlicet ad festa omnium Sanctorum et Paschatis pro primo anno, et in casu quod rex transeat mare, ad solvendum quintas decimas et decimas ad eosdem terminos in secundo anno, et non aliter; ita quod pecunia levata sit expensa ad profectum regni per avisiamentum procerum certorum ad hoc parliamentum assignatorum; Et quod fortitudo virorum bellatorum ultra *Trentam* sit missa in auxilium contra *Scotos*. Eodem tempore *nobile*, et *obolus*, et **ferthing** de auro cœperunt florere in regno: unde in eodem parliamento ordinatum est quod nullus de communibus artaretur capere de nova moneta auri quod rex ordinaverat de novo transire per medium, in quacunque solutione, citra solutionem et summam xx. s. Et quod moneta auri et argenti fiat consimili modo, et forma, et pondere apud *Eboracum* & alias civitates ubi solet fieri, sicut ad turrim *Londoniensem*; & quod excambium monetæ esset in magnis civitatibus & villis. Rex tenuit concilium apud *Londonias* circa festum sancti *Laurencii*, ubi ordinavit DC. viros armatos & ij. mille sagittarios ire in *Scotiam* cum *Edwardo de Baliolo* ad tuitionem marchiæ pro *Scotis*. Ad festum sancti *Andreæ* fuerunt hastiludia apud *Leicestriam* per *Henricum* Comitem *Derbeyæ* pro maritagio filiæ suæ *Matildæ* quam duxit in uxorem. Nec prætereundum arbitror quod *Gilbertus* Comes *Gloucestriæ* qui moriebatur apud bellum de **Strivelyn** habuit tres filias hæreditatem patris consequentes, quarum primam *Theobaldus de Verdon* duxit in uxorem. Post cujus mortem Comes de *Olnestre* duxit eandem; de qua genuit *Edmundum de Olnestre*, qui postea duxit uxorem filiam Comitis *Lancastriæ*, *Isabellam* nomine, qui genuit unam filiam, quam *Leonellus* filius regis *Edwardi* duxit in uxorem. Secundam filiam *Hugo le Despenser* duxit in uxorem. Tercia filia data est domino *Petro de Gaviston*, & post ejus mortem *Hugo de Audeleye* accepit eam uxorem, qui postea factus est Comes *Gloucestriæ*, de qua genuit unam filiam postea conjugatam Baroni de **Stafforde**, qui genuit ex ea unum filium qui desponsavit Comitissam de **Arundell**. In Quadragesima sequenti papa misit regi *Angliæ* duos episcopos, præcipiens ei dimittere arma *Franciæ*, & sustineret alienigenas, videlicet religiosos viros præbendarios & provisores promotos à curia *Romana* pacifice gaudere suis beneficiis, nec eos quoquo modo perturbaret qui promoti fuerant per sedem apostolicam & magnates regni *Angliæ*; & petiit à rege mirabilem summam pecuniæ Edw. III.

Edw. III. pecuniæ de regno *Angliæ*, ut dicebat, curiæ *Romanæ* ab antiquo debitam. Quibus sub brevitate responsum est, & redierunt ad propria. Post Pascha dux *Britanniæ* evasit de carcere regis *Franciæ*, & venit in *Angliam* ad regem. Circa festum sancti *Iohannis Baptistæ* idem Dux *Britanniæ*, & Comes *Northamptoniæ*, & Comes *Oxoniæ* cum multis aliis transierunt in *Britanniam*. Similiter Comes *Derbeyæ Henricus*, & Comes de Penbroke, cum pluribus aliis eodem tempore perrexerunt in *Vasconiam*; & post festum sancti *Michaelis Johannes de Monfort* Dux *Britanniæ* obiit in *Britannia*. Post hæc *Henricus* Comes *Derbeyæ* cœpit congregare populum in *Vasconiam*, & fecit xl. milites *Anglicos* & *Vasconicos*, & vastavit patrias, & cepit villas, civitates & castella ad summam lij. Cepit eciam bonam villam de *Briggerake* per vim, & infinita preciosa quæ in ea erant; dicebatur namque ipsum de dicta villa unam pipam plenam auro præter alios innumeros thesauros triumphaliter reportasse; cepit eciam per fortitudinem villam & castellum de *Langhon*. Deinde sequebatur Comitem de *Armenak* usque ad villam de *Paragos*, set Comes recepit se in castello, & sic evasit. Eodem tempore Comes *Hunaldiæ* cum duobus aliis Comitibus & multitudine populi occisus est in *Frigelande*. *Henricus* Comes *Derbeyæ* cum paucis viris perrexit ad villam de *Alberoche*, ubi invenit xxx. mille *Francorum* quos debellavit, & per Dei gratiam devicit, & in ipsa victoria cepit iij. Comites, & iij. Barones, vij. Viccecomites, & xiij. Baronettos. Eodem anno venerunt rumores ad Comitem de morte patris sui qui apud *Leicestriam* occubuit.

An. Dñi 1346. Anno Gratiæ M.CCC.xlvj. rex *Edwardus* multavit omnes alienigenas, præbendarios, rectores, vicarios, religiosos, & sumpsit de quolibet secundum quod possent dare, & secundum suum statutum. Eodem anno post Pascha rex habuit unam decimam de clero. Eodem tempore rex *Edwardus* fecit congregare frumentum, brasium, avenas, bacones, & carnes bovinas salsas, vina, equos, & alia guerræ necessaria, ad magnam summam. Et circa translationem sancti *Thomæ* rex *Edwardus* transfretavit in *Normanniam* cum mille C. magnis navibus & D. minoribus navibus. Medio tempore orta est magna discordia inter magnates *Scotiæ*, unde nostri boriales cum magna audacia intraverunt in *Scotiam* circiter xv. mille hominum, & cito post dominus de *Percy*, & dominus *le Nevyll*, & alii magnates patriæ borialis ceperunt treugas usque ad festum sancti *Michaelis*; *Scoti* vero inde sumentes audaciam intraverunt per partes *Carlioli*, & devastaverunt patriam, & miserunt in ignem & flammam ubique in circuitu. Rex *Edwardus* applicuit in *Normanniam* in portu de *Hogges*, videlicet xx. anno regni sui, ubi invenit xxx. magnas naves & galeas, quas cepit, & villas de *Hogges* & *Harflete* cepit, & de eis fecit quod voluit. xij. die Julii arripuit iter suum versus *Camodum*, & transivit per bonas villas *Valoyens*, *Carantan*, *sancti Leonis*, & plures alias villas. Et in *Camodo* erant Comes de *Eawe* Constabularius *Franciæ*, Camerarius *le Tankurvill*, & multitudo magna militum & virorum armatorum, civium & compatriotarum, qui disposuerant se tenuisse civitatem contra regem *Edwardum*, set quando viderunt regem cum exercitu suo coram civitate, retraxerunt se ultra unum pontem qui est quasi in medio civitatis, & ibidem se tenuerunt; & cum appropinquarent prope civitatem sagittarii nostri insultum eis fecerunt per terram, & medio tempore quidam de armatis nostris hæc videntes accesserunt ad eos, & sic fortem insultum inimicis ingesserunt, & pontem de eis adquisierunt. Nam rex credens nullos armatos cum sagittariis esse, & sic infirmiores tantum onus subire, misit Comitem *Warchiæ*, ad revocandum sagittarios ne detrimentum paterentur. Qui inveniens eos agiliter oppugnantes civitatem, & ipse se immiscuit eis, & viriliter pugnavit ad barrea cum eis; tandem *Angli* pontem adepti super eos, intraverunt villam *Camodi*, & victoriam de eis optinentes prædati sunt civitatem ad placitum. Antedictus Constabularius *Franciæ* reddidit se domino *Thomæ de Holande* cum militibus suis, & cæteris suis viris armatis in grandi numero. Camerarius de *Tankervyll* captus est per quendam militem principis *Walliæ Edwardi* filii dicti *Edwardi* regis. Capti sunt ibidem & mortui centum milites, & de viris armatis plures. De Burgensibus vero, & communibus, ac plebeis capti sunt & mortui circiter v. mille absque detrimento *Anglorum*, excepto uno valente scutifero, qui vulneratus erat ibidem & post biduum obiit. Eodem anno, modico ante ista facta orta est gravis discordia inter episcopum de *Legys* & capitulum et communes patriæ; capta est dies amoris inter eos cum magna fortitudine ex utraque parte; set orta lite inter partes, cœperunt fortiter pugnare, set remansit victoria cum capellano & communibus; et occisi sunt ex parte episcopi xl. millia virorum. Inter quos occisus est unus filius regis *Boenniæ*, unus de filiis ducis *Brabaniæ*, & frater ducis bastardus, dominusque de *Faukemont*, et v. mille de viris quos rex *Franciæ* miserat in auxilium episcopi. Primo die Augusti *Flandrenses* intraverunt in *Franciam* in auxilium regis *Edwardi* cum lx. mille virorum armatorum, set ante eorum introitum fecerunt concordiam cum bonis villis *Turonicæ* et sancti *Omeri* ne dampnum *Flandris* inferrent, nec *Flandrenses* illis villis, et sic arripientes iter fecerunt mala quæ potuerunt. Capitanios habuerunt *Anglicos* assignatos, scilicet dominum *Hugonem Hastyngys*, dominum *Iohannem Moleynes*, dominum *Iohannem Mantravers*. Comes *Huntingdoniæ* duxit captivos quos ceperant apud *Camodum* in *Angliam*, positique sunt apud turrim *Londoniensem* et in aliis locis regni sub secura custodia, ad numerum CCC. virorum et amplius. Nec prætereundum est quod nisi rex *Edwardus* transfretasset et meliorem expeditionem in remotis optinuisset, *Franci* proposuerunt in *Angliam* pervenisse, et parati erant adventasse ad summam iiij. mille virorum armatorum, v. mille peditum, et v. mille alballistarum, quorum capitaneus *Johannes Francus* vocatus, scilicet filius regis *Philippi de Valoys*, qui ad hoc deputatus fuerat per parliamentum *Franciæ*, ac eciam nomen reportasse conquestoris. Similiter ordinatum est in eodem parliamento, quod donaret terras *Angliæ* adquirendas magnatibus qui ituri erant cum eo, cuilibet secundum statum suum; et sic terras *Angliæ* obfirmasse Francigenis imperpetuum. Set Deus incussit eis tantum tremorem per gratiosum regis nostri adventum in suas partes, quod in toto ab hoc proposito destiterunt; et sic distractum est eorum consilium ipsa vice. Ab ea hora qua rex *Edwardus* abivit de *Camodo* cepit castella et

Edw. III. & villas ad magnum numerum per fortitudinem, nec ei resistere poterant quæque partes. *Philippus de Valoys* rex *Franciæ* semper lateraliter approximabat & sequebatur nostrum exercitum, & sæpius non distabat per unam leucam *Anglicanam* à nostro rege & suis, habuit namque grandem & mirabilem fortitudinem exercitus. In vigilia Assumptionis beatæ *Mariæ* rex *Edwardus* venit per villam *Mellenty*, & multos ibidem occidit set villam non cepit; tetenditque iter suum ad villam *Poisye* ad vij. leucas de *Parisio*. Rex *Philippus* fecit infringere omnes pontes in circuitu in patria, adeo quod rex *Edwardus* non potuit ulterius transire versus *Parisium*. Rex *Edwardus* cepit pontem & villam de *Poyse* per vim, & interfecit ibidem viros ad summam CCCC. virorum armatorum & magnam multitudinem communium, rege *Philippo* adjacente cum suo exercitu, & abinde fugit apud *Parisium*. Rex *Edwardus* fecit pontem ita quod sagittarii nostri cum paucis viris armatis transierunt, & custodes quos *Philippus* rex destinaverat ad custodiam passagii interfecerunt ad numerum centum & plurium virorum armatorum & aliorum; Cumque *Philippus* intellexisset passagium *Anglorum* & ruinam suorum, carpsit iter versus *Amyas*, fecitque elidi omnes pontes in circuitu inter ipsum & regem *Edwardum*, ita quod non patuit iter *Angligenis* nisi inter *Cretoye* & *Abville*, ubi antea incolis dictæ terræ vel compatriotis nunquam claruerunt viam, & sic transierunt per unum whassum maris ad longitudinem unius leucæ, in vigilia sancti *Bartholomæi*; & ex altera parte wasshii inimici fuerant parati ad prælium iij. mille virorum cum capitaneis *Pontiniaco* & Comitissa de *Armarle* in campo cum *Angli* terram capere debuerant; set *Anglici* proripuerunt terram super eos cum agili fortitudine; & Comes *Warwych*, & Comes *Northamptoniæ*, & dominus *Reginaldus de Cobham* exierunt de aqua, & antequam rex *Edwardus* terram arriperet, devicerant inimicos & ij. mille virorum armatorum cum pluriotibus de communibus occiderant, & reliquos fugaverunt usque ad villam de *Abvill*; *Philippo* rege in eadem villa cum suo pleno exercitu existente. Rex *Edwardus* mansit ibidem in campo cum exercitu suo toto illo die & nocte & in crastino usque ad horam Completorii. Et tunc quia *Philippus Valoys* se movebat de illo loco cum exercitu, rex *Edwardus* cum populo suo recepit se in forestam de *Cressy*. Et circa horam nonam venerunt novi rumores ad regem *Edwardum*, quod rex *Philippus* paratus erat & arraiatus in iij. distentis aciebus. Rex *Edwardus* ex hoc lætus effectus, paravit populum suum, & venit ad pontem de *Cressy*; & circa horam vesperarum & parum ante prospexit *Edwardus* inimicos appropinquare, *Anglici* jejuni adhuc erant præ longa mora *Francos* expectando ut semper possent esse parati in eorum adventu. Statimque clanxerunt clarriones & tubæ, inundatioque pluviarum comitabatur, tonitruique magni horribilitas, & in brevi cessavit illa mirabilis tempestas. In anteriori acie erat *Edwardus* princeps *Walliæ* primogenitus regis *Edwardi*, Comes *Northamptoniæ*, & Comes *Warwych* cum suis qui expugnaverunt primam aciem *Francorum* divino adminiculo subfulti; deinde similiter & secundam absque pausatione aliquali, in qua erant duo reges & unus dux, videlicet rex *Boemiæ*, rex *Malogriæ*, & dux *Loryngiæ*, & multi alii proceres. Deinde tercio congressus est princeps *Walliæ* cum tercia acie, in qua rex *Philippus Valoys* fuit & rex *Almoniæ*, & dominus *Johannes de Hunaldia*, & ipsos Dei gratia fretus prostravit & devicit. Rex *Franciæ Philippus* percussus est in facie cum una sagitta, dextrariusque ejus occisus est, ascenditque alium compotem & fugit, nec quisquam *Anglicus* scivit unde devenit. Similiter & multi alii fugerunt; & interfecti sunt ij. mille virorum armatorum militum & scutiferorum, & quasi innumerabilis multitudo pedestrium. Numerus virorum venientium cum rege *Franciæ Philippo* xij. mille galliarum, l. mille virorum armatorum ad tibias & pedes. De quibus in illis tribus præliis interfecti sunt ij. mille virorum armatorum & xxxij. mille aliorum armatorum; nam pugnaverunt usque ad profundam noctem in campo de *Westglyse* juxta *Cressy*. Comites xvj. occisi sunt ibidem, duo Reges, *Boemiæ* & Rex *Malogriæ*, & Dux *Loryngiæ*, archiepiscopus *Senensis*, & episcopus *Neiensis*, & magnus magister Hospitalis *Franciæ*, & abbas de *Corbella*. Rex *Edwardus* tota nocte cum exercitu suo stetit in campo, & *Franci* xvj. vicibus dederunt eis insultum antequam dies illucesceret; Nam luna clare lucebat, sicut Deus voluit, per tres partes noctis. In ortu solis venit exercitus *Francorum* versus *Anglos* in campum, set sicut Deo placuit congredi non audebant, & cum *Angli* versus eos procederent, fugerunt, & *Angli* eos insequentes multos eorum occiderunt; de *Anglicis* occisus est unus scutifer ante prælium, et in prælio iij. milites, reliquos Deus reservavit. Facti sunt multi milites pauperimi de *Anglicis*. Toto isto tempore *Henricus* Comes *Lancastriæ* fuit in *Vasconia* cum suo exercitu, nam mortuo patre suo Comite *Lancastriæ* iste *Henricus* qui ante vocatus est Comes *Derbeyæ* jam vocatus est Comes *Lancastriæ*. Rex *Edwardus* divertit iter suum versus *Calesiam*, destruens et devastans patriam undique in circuitu per viij. leucas, et suburbia *Boloniæ* usque ad muros, *seint Richere*, *Staples*, *Chastele noef*, donec veniret ad *Calesiam* cum exercitu suo quasi incolumi et sano, Deo dante, scilicet die Jovis ante nativitatem beatæ *Mariæ* virginis. Rex *Edwardus* fixit tentoria circa villam *Calesiæ* pro se et exercitu suo, et hospitatus est in modum civitatis per terram, et posuit navigium forte in portu maris, ita quod nullum subsidium potuit civibus occurrere nec per mare, neque per terram, per *Anglicos* sic in miseria inclusis. Deinde rex *Edwardus* fecit afferri machinas et alia instrumenta magistralia de *Anglia* quæque ad talem obsidionem pertinentia, ad infringendum muros. Statim post hæc Comes *Warwych* cum pluribus aliis perrexit ad nundinas de *Tyrwan*, et invenerunt multos viros armatos deputatos ad custodiam fori, videlicet episcopum de *Tyrwan* cum suis ad summam x. mille armatorum, quos *Angli* devicerunt et quamplures occiderunt. Episcopus vero quasi letaliter vulneratus vix evasit cum vita. Comes *Warwych* cum suis tali modo prædatus est forum et spoliavit, et quæque preciosa duxit in carrectis et equis usque ad regem apud *Calesiam*: et valde ditati sunt omnes diversis mercimoniis quasi innumeris. Tunc *Flandrenses*, *Brabanni*, *Hunaldi*, et multi *Almanni*, et de *Francia* aliqui cœperunt inclinare et adhærere regi *Edwardo* propter gratiam Dei quam viderunt in eo. *Johannes* primogenitus regis *Philippi* Edw. III.

ante

Edw. III. ante adventum regis *Edwardi* in *Normanniam* poſuerat obſidionem fortem ad villam *Agwylonæ*; Dominus *Radulfus* Baro *Staffordiæ* qui poſtea factus Comes *Staffordiæ* tunc erat in *Agwilona* & defendebat; Et quia dicta villa in una parte nec muro nec palo munita, poſuit in tali parte dolia vinacia vacua ſet lapidibus impleta pro palo; & idem *Johannes* habuit ſecum electiores, nobiliores & ſtrenuiores tocius *Franciæ*, ſcilicet Ducem *Burgoniæ* multoſque proceres electos de regno, ad ſummam viij M. virorum armatorum ad pedes & tibias, & xl M. de viris armatis, ſæpeque dederunt inſultum ad villam, & ſemper perdiderunt tociens de ſuis tam de majoribus quam de minoribus; & in tantum anguſtiatus eſt præ pudore & dolore amiſſionis ſuorum, quod jurejurando aſſeruit, ſe nulla cauſa ab illa obſidione receſſurum donec de dicta villa ad placitum triumpharet, quia juvenis & elatus erat; ſet gratia Dei mediante tantum inerat robur defenſionis & reſiſtentiæ quod ipſum mentiri oportuit præ neceſſitate in caput ſuum. Nec quiſquam potuit de tanto exercitu pro neceſſariis victualibus perquirendis patriare quin eſſet captus & occiſus, Nam *Henricus* Comes *Lancaſtriæ* illis diebus ibidem compatriota erat; Et in brevi tempore in tantam deſtructionem devenerunt præ defectu victualium & inde corruptionis alterius ad alterum, quod ſparſim moriebantur ultra numerum xv. mille, & ſummopere cupiebat abinde exilire, ſet tam ſtricta erat cuſtodia ſuper eum per *Henricum* Comitem *Lancaſtriæ* quod abinde multo tempore exire non potuit quoquo modo; Tandem tamen ſentiens ſe fruſtratum à ſuo propoſito de captione civitatis, regemque *Angliæ* fines intraſſe *Normanniæ*, ſubtraxit ſe de exercitu, & fugit in *Franciam* exercitu ſuo deſolato ductore. Exercitus etenim opportunitatem capiens ſequebatur fugiendo. *Henricus* Comes *Lancaſtriæ* ſequebatur fugientes, & cepit eorum equos & victualia, tentoria & quæque precioſa, multoſque fugitando interfecit; Et ſic contigit quod compatriotæ de marchia *Franciæ* ipſos fugientes ſpoliaverunt in eorum adventu. Sicque ante per ſuos proximos ipſos denudantes, & à retro per Comitem *Lancaſtriæ* & ſuos ipſos acriter inſequentes in nimia miſeria poſiti ſunt. Et antequam dictus *Iohannes* ad patrem ſuum devenire potuit tergum verterat ab *Anglicis*. Poſt prædictum prælium de *Crecy Philippus* rex *Franciæ* nunciavit regi *Scotiæ* quod tota fortitudo *Anglicanæ* militiæ apud *Caleſiam* convenerat, & quod non ſibi timeret ſuper partes boriales equitare, aſſerens quempiam non eſſe qui ſibi uſquam reſiſtere poſſet; & hoc ei facere mandavit ſub quadam confederatione affinitatis inter eos prius confecta, ut ſuperius patet. Ob quam rem *David* rex *Scotiæ*, poſt plures equitationes & gravamina quæ in abſentia regis *Edwardi* exercuerat ſuper partes aquilonales *Angliæ* in deprædationibus & occiſionibus multorum *Anglorum*, in grave ſcandalum magnatum borialium, qui à multis credebantur complices in hiis malefactis fuiſſe & eorum conſentaneos extitiſſe;
An. Dñi 1346. Tandem idem *David* in orientali marchia venit in *Angliam* anno Domini M. CCC. xlvj. cum grandi exercitu ad ſummam xxxvj. mille virorum bene in armis arraiatorum ad modum et formam *Francorum*; et iter ceperunt directe verſus *Dunolmiam*, treugamque omnino reſpuebant, nec volebant pro quocunque ſupplicatu aures auditrices ad treugas *Edw.* III vel miſericordiam apponere, niſi haberent de quolibet capite & quolibet pede unum denarium de ſingulis compatriotis uſque ad aquam *Trentæ*, Nam ſuggeſtum erat eis quod non remanſerant in *Anglia* quin omnes forent ad obſidionem *Caleſiæ*, niſi ſolum agricolæ ac paſtores et capellani imbeciles & decrepiti. Unde epiſcopus *Eboracenſis* dominus *Willielmus le Sowche*, dominus de *Percy* et cæteri omnes de illis partibus milites armigeri, capellani et clerici, omnes unanimi aſſenſu parati vivere et mori pro ſalvatione regni convenerunt in unum diem die lunæ proxima ante feſtum ſancti *Lucæ* per iiij. leucas citra *Dunolmum*, et *Scoti* fuerunt modico ſpacio ultra eos in ingenti fortitudine et elata manu. Dominus *Willielmus Duglas* cum ſuis præceſſerat exercitum *Scociæ*, & *Anglici* inopinate ſupervenerunt ſuper eum, & captus eſt per unum armigerum domini *le Deyncourte*, & multi de ſuis ibidem interfecti ſunt. Quod cum rex *Scociæ* intellexiſſet cum feſtinatione paravit ſe ad bellum, diſtrinxitque exercitum per acies, repleverunt terram in ſonitu tubarum & clarionum, & direxerunt aciem in occurſum *Angligenarum*. *Anglici* vero ſpem ſuam totam in Deo ponentes, & juris titulum morti ſuæ præponentes, & in ſigno Crucis quæ ante eos cum aliis vexillis ferebatur plenam fiduciam habentes, divinæ clementiæ à qua nullus fallitur ſe totum commendaverunt, & ſe conflictui cum ſumma audacia fortiter dederunt, ſicque miſcuerunt ſe exercitus quaſi tercia & pugnaverunt uſque ad horam Tandem mediante divina clementia conceſſa eſt *Anglicis* de hoſtibus tripudialis victoria apud *Beal repair* per tres leucas juxta *Dunolmum* in vigilia ſancti *Lucæ*. Monachi exiſtentes in campanili Eccleſiæ ſuæ & videntes fugientes *Scotos*, levaverunt vocem nubeſque repleverunt ſonitu clamoris, clamantes & Deum laudantes, flebilibuſque lacrimis præ gaudio dicentes, *Te Deum laudamus*, quam vocem *Angli* audierunt acſi à tergo eorum prope adeſſent, & fortiorem audaciam in Deo inde ſumentes inimicos acrius inſecuti ſunt & fortius eos protriverunt. Nam monachi *Dunelmenſes* finem fecerant cum *Scotis* pro ſe & maneriis ſuis & ſuis tenentibus in patria in craſtino ſequenti pro mille libris ſolvendis abſque ulteriori mora, & ſic liberati ſunt ab ipſo jugo. *Scoti* propoſuerant iter dirigere ad *Beverlacum* & abinde apud *Eboracum*, Crediderunt namque nullos eſſe in patria eis reſiſtere valentes quin omnes eſſent ad obſidionem *Caleſiæ*. Iſti ſunt capti in bello. *David* rex *Scociæ*, Comes de *Fyth*, Comes de *Meyntiſe*, Comes de *Wygton*, Comes de *Carryk*, dominus *Willielmus Duglas*, & frater ejuſdem *Willielmi*, dominus *Willielmus de Kemyſton*, dominus *Willielmus de Rameſeye* & filius, dominus *Malcolmus Flemyng*, dominus *David Banande*, dominus *Johannes Seyntclere*, dominus *Willielmus Moubraye*. Iſti fuerunt occiſi in bello *Dunelmenſi*. Comes de *Moryf*, Comes de *Suthlande*. Comes de *Straernh*. Dominus *Philippus de Mildron*, dominus *Umfridus de Bloys*, dominus *Robertus Mantalent* & frater ejus, dominus *Johannes Styward* frater ejus, dominus *Alanus Styward* frater ejus, dominus *Alanus Styward*, dominus *Iohannes Styward*, dominus *Mauricius de Morref*, dominus *David de la Haye*, dominus *Edwardus de Keth*, dominus *Iohannes de Cranforde*, dominus *Io-*

hannes

hannes de Lymesheye, dominus *Adam de Nytfon*, dominus *Alexander Stragy* & frater ejus. Item occisi in bello dominus *Willielmus de la Haye*, dominus *Iohannes de la Morre*, dominus *Thomas Boyde*, frater *Edmundus* domini de *Keth*, dominus *Willielmus de Ramefeye* pater, dominus *Iohannes Seinthiller*, dominus *Adam Moygrave*, dominus *David Fyth Roberd*, dominus *Willielmus Moubray*, dominus *Reginaldus Kirkepatrik*, dominus *Willielmus de Halyburton*, dominus *Patonus Heryng*. Et præter istos ultra centum milites meliores tocius *Scociæ*, Et de communibus plusquam xx M. Ex parte *Anglorum* occisi sunt quatuor milites & quinque armigeri. Rex *Scociæ* fugit de prælio & vulneratus est de una sagitta in capite & captus apud **Meryngton** per unum valettum *Iohannis Coupelande*, & ductus apud castellum de **Bamburgh**, ibique aliquamdiu moram traxit sub custodia domini de *Percy*, pro eo quod non potuit laborare, cum multis aliis magnatibus, quoadusque ex jussu regis ducti sunt *Londonias*. Interim rex *Edwardus* mandavit omnibus vicecomitibus & singulis aliis quod nullus *Scotus* captus liberaretur pro quacumque redemptione, set omnes *Scoti* capti detinerentur sub salva custodia, & rex satisfaceret singulis captoribus pro redemptione omnium & singulorum: Et hoc mandatum generaliter exiit in omnes & singulas partes regni *Angliæ* sub pœna forisfacturæ vitæ & membrorum. Deinde statim post bellum intraverunt *Angli* in *Scotiam*, & ceperunt magnam prædam animalium & aliorum bonorum, & duxerunt in *Angliam*. Referebat quidam se hæc vidisse & testatus est quod cum sacerdotes partium borialium advocarentur adversus *Scotos* in prælium, vidit magnam turbam eorum apud *Beverlacum* congregatam, qui ad finem villæ convenientes discalciaverunt se, & discoopertis capitibus habentes gladios & sagittas sub femore, arcus sub brachio, parati in expeditionem ad quam vocati fuerant sic procedebant processionaliter, pulsantes Dei aures & Sanctorum ejus, inclamantes ejus misericordiam & gratiam ad prosperandum negotium itineris sui in liberationem *Anglicanæ* gentis de suis inimicis se funditus exterminare cupientibus. Populares vero videntes eorum inedicibilem devotionem, in admirabilem contritionem conversi cum lacrimabili vultu & ejulatu flectebant genua, Salvatoris pulsantes clementiam, ut eis in tanta necessitate manus adjutrices afferret. Nec in cassum, nam Deus adjutor eorum eis ad plenum affuit. O mira devotio! cui mirabilior & inedicibilior toto mundo in perpetua memoria commendabilis, à Deo qui salvos facit sperantes in se, subvenit exitus, quod tanta superba elatio protervorum *Scotorum* à paucis armatis rudibus & ad bellum indoctis Christi adminiculo protrita est. Unde apostolus, *Si Deus nobiscum quis contra nos?* Idem dicebatur fieri à sacerdotibus & plebe tam in *Eboraco* quam in aliis multis locis.

Eodem tempore *Hibernici* levaverunt se in *Hibernia* contra *Anglicos* per excitationem & consilium tam *Francorum* quam *Scotorum*. Set protriti sunt & in magno numero occisi ab *Anglicis* ibidem degentibus. Concessa est regi de clero decima biennalis, De populo quintadecima biennalis, De feodo militis xl. s. Eodem tempore nunciatum est regi in obsidione *Calesiæ* occupato quod Comes *Lancastriæ Henricus* ceperat in *Centonia* per fortitudinem villam *sancti Iohannis Evangelistæ* quam compatriotæ vocant *Seynt Iohn Dangelyn*, & villam *Tanchanloyt*, & cæteræ villæ de patria reddiderant se ei; Deinde cepit per vim castrum de *Lysmaj*, quod quidem castrum reputabatur fortissimum castrum *Franciæ*. Deinde cepit civitatem de *Peyters* sub tali modo. In civitate erant plusquam mille viri armati qui processerunt in campum cum magna multitudine peditum, & inierunt cuneos, & mixti intraverunt portas cum illis; & cum intrassent occupaverunt portas apertas, donec universi *Anglici* intrarent; deinde ad placitum occiderunt, spoliaverunt, abstulerunt aurum, argentum & quæque preciosa innumera. Circa Epiphaniam ductus est *David Bruz* rex *Scociæ* apud *Londonias*, & missus in turrim sub custodia, cum quo de mandato regis *Edwardi* venerunt xx M. *Anglorum* bene arraiatorum. Ipse vero rex *David* sedebat super uno nigro dextrario omnibus aliis iminente, ita quod super omnes alios videri posset à populo; Sicque ductus est de strata in stratam cum magno tripudio honoris, postremoque ad turrim procedens subsequente populo & quolibet artificio per se in propria secta vestitus honorifice distincto. In yeme sequenti *Henricus* Comes *Lancastriæ*, & Comes de **Penbroc** redierunt de *Vasconia* cum populo suo; & in vigilia Conceptionis beatæ *Mariæ* passi sunt mirabile periculum subitæ tempestatis in mari, set Deus liberavit eos. Eodem anno obiit *Eustachius de Folvyle* qui *Robertum Bellere* interfecerat. In Quadragesima sequenti *Iohannes* Comes de *Meyntyf* fuit distractus & quarterizatus; Eodem die Comes de *Fyth* judicatus ad mortem apud *Londonias* de ordinatione Regis *Edwardi*.

An. Dñi 1347.
POST Pascha anno gratiæ M.CCC.xlvij. venerunt xxx. naves & galeæ & atrociter sine impedimento regis *Edwardi* vel suorum intulerunt victualia in villam *Calesiæ*, & absque dampno recesserunt cernente populo *Anglicano*. Et ab ea hora fecit rex obturare viam introitus navium in villam. Et Comes *Warwych* cepit custodiam maris cum lxxx. navibus. Ad festum Pentecostes sequentis misit rex *Edwardus* per totam *Angliam* ad Abbathias & Prioratus pro auxilio habendo de lanis sicut idem quod quælibet domus potuit subportare. Eodem anno ipse *Baliolus* transivit in *Scociam* cum CCC. mill. hominum per *Carliolum* pro adquirenda hæreditate regni *Scociæ*, & dominus de *Percy* per *Berwycum* cum xx. mill. virorum; & cum venissent ad mare *Scoticum Scoti* redierunt ad pacem *Balioli*, & integre se dederunt ei ut regi suo. Deinde *Anglici* direxerunt iter suum versus villam *sancti Iohannis* in proposito ulterius progredi in devastationem terræ *Scociæ*. Set *Scoti* tantum instabant, quod concessa est eis treuga usque ad festum nativitatis beatæ *Mariæ*, & darent regi *Baliolo* ix M. libras sub illa conditione. Ordinatumque est quod ipse *Baliolus* moram traheret medio tempore apud castellum de *Lanerok* in *Galweya* in salva custodia pro timore *Scotorum*; cæteri vero *Anglorum* magnates redirent in auxilium regis *Edwardi* apud *Calesiam*. Modicum ante festum sancti *Iohannis Baptistæ*, *Iohannes de Francia* primogenitus *Philippi Valoys* venit prope *Calesiam* cum fortitudine militiæ quasi totius *Franciæ*, & *Henricus* Comes *Lancastriæ* cum retentione videlicet viij C. virorum armatorum & xvj C. sagittariorum,

rum, cum forti manu processit in occursum ejus, æstimans campestre bellum ingruere; set *Franci* se retraxerunt & inire congressum renuerunt ad patriam repedantes. Eodem tempore Comes *Oxoniæ* Baro *Staffordiæ* factus postea Comes *Staffordiæ* & dominus *Walterus de Mawne* cum grandi classe ingressi sunt mare, & sic obviaverunt navigio *Franciæ* cum victualibus ad instaurandum *Calesiam*, & ceperunt de dicto navigio xx. naves & multitudinem galearum cum magna plenitudine victualium, occiderunt et submerserunt quos volebant, & quæ volebant secum duxerunt ad regem apud *Calesiam*. Eodem tempore captus est quidam nuncius in mari habens literas de capitaneo *Calesiæ* ad regem *Franciæ Philippum* sub tali tenore, brevitate de tota litera excerpta.

Sachez tresdoute seigniour qe vous gentz en Caleys *ont mange lour chivals, chens & ratez, & nest remys rien pur lour viure sy non chescune mange altre; Par quey tresshoneurable seigniour si nous ne eyms hastif socoure, la vile est perdieu. Et nous sumes tous accordes, si nous ne eyms eyde, de yssir & morir sur nous enmys au honour plus tost qe dedeins morire pur defalte, Et Dieu vous doygne grace de rendre al nous & noz heyrez nostre travayle.* Cum igitur rex *Edwardus* intellexisset literas, fecit eas muniri suo sigillo, & misit eas regi *Franciæ*, mandans ei accelerare subsidium populo suo *Calesiæ* pro amore suo fame periclitanti. Eodem tempore ejecti sunt de *Calesia* de communibus minoribus circiter quingenti viri, qui venerunt ad regem *Angliæ* quærentes gratiam: Quos rex jussit redire in villam; verumtamen qui in villa erant introitum ipsis negaverunt. Et sic moram traxerunt inter exercitum & villam, & fame ac frigore pereuntes spissim de die in diem mortui sunt. *Iohannes de Francia* filius *Philippi* cum potestate *Franciæ* venit prope exercitum *Angliæ* diversis vicibus, quandoque ad duas leucas, quandoque ad tres leucas, set non habentes victualia unde diu moram trahere valebant, ac eciam quia patria circumquaque destructa fuerat per *Anglos*, in *Flandriam* se receperunt, & magnam multitudinem gentium suarum perdiderunt.

Die Mercurii ante festum sancti *Iohannis Baptistæ* percussum est bellum apud *Roderayn* in *Britannia* tali forma. Dominus *Carolus de Bloys* jacebat in obsidione de *Rochedarrayn* cum xxx M. viris strenuis. Et *Thomas* capitaneus *Britanniæ* nomine regis *Angliæ* capta oportunitate quod mane subito irruerunt super eos ex una parte, & cives de civitate exierunt ex altera parte, congrediebantur & fortiter pugnabant, tandemque protriti sunt ab *Anglicis* & multi capti. *Carolus de Bloys* qui se Ducem *Britanniæ* intruserat captus est, & dominus de *Rochefordia*. Dominus *Leyhibak* & cum eo xxxvj. milites, dominus de la *Vagien*, *viscont de Rowhan*, dominus de *Durvayl* & filius ejus. Dominus de castello *Bryant*, dominus de *Knighton*, dominus de *Maletrett*, dominus de *Rongy*, dominus *Radulphus de Montforde*, & occisi sunt plusquam D. de viris armatis. Die Mercurii proxima ante festum sanctæ *Margaretæ*, *Henricus* Comes *Lancastriæ* fecit viagium in *Francia* ab obsidione *Calesiæ* ad x. leucas de terra *Franciæ*, & habuit secum in comitiva DCCC. virorum armatorum, & xx M. sagittariorum: Et fuit in proposito ivisse ad capitales nundinas prope *Amyas* die sanctæ *Margaretæ*; & interim nunciatum est ei quod *Philippus* de *Valoys* rex *Franciæ* erat veniens versus *Calesiam* cum innumerabili populo: Nam illi de *Picardia* & *Artosia* nunciaverant regi *Philippo*, nisi citius veniret eis succurrere ac eciam *Calesiæ*, de necessitate compulsi oporteret eos se dare regi *Angliæ*, & auxilium suum ei præstare. Et Comes hiis auditis cum festinatione ad regem venit apud *Calesiam*, set prædatus est patriam in circuitu, & duxit secum ij M. lx. boves & vaccas & plusquam v M. de ovibus: Quæ exercitui magnum refrigerium præstiterunt. Et idem Comes *Lancastriæ* equitaverat nisi per unum diem & unam noctem, & statim narratum est, quod rex *Philippus* venit versus *Calesiam* cum ij M. & lx. de viris armatis & de albalistis gentes sine numero, & quod cepit locum suum inter *Whitesande* & *Calesiam* super sabulum maris paratus ad prælium: Et eodem tempore venerunt Cardinales ad Regem *Edwardum* tractare de pace inter reges, & sic data est treuga inter partes per iv. dies ad tractandum de pace inter reges; & inter cætera *Franci* proferunt regi *Edwardo Vasconiam*, & *Pontyf*, & maritagium filii sui *Iohannis*; sub alia via submitterent regi *Edwardo Calesiam* & eam sibi reservarent salvis civium vita et membris. Ad quod breviter responsum est, Quod villa & ea quæ in ea erant, erant & esse deberent ad voluntatem regis *Angliæ*, & nichil de dono *Philippi de Valoys*. Cotidieque *Franci* venerunt ad causeam inire hastiludium cum *Anglis* cum guerræ malum suum inutiliter luentes. Et cum vidissent *Franci* quod concordia non posset ex tractatu provenire, petierunt quod jus utriusque regis per discrimen quinque vel sex ex una parte & totidem ex alia parte discideretur, & locus discriminis per *Francos* assignaretur. Ad quod respondet Comes *Lancastriæ*, Locum assignari debere per *Edwardum* regem *Angliæ* & *Franciæ* naturalem & rectum hæredem utriusque, nam ad *Philippum de Valoys* jus nullum suppetit. Tandem cum discordia inter eos dispareret, sine spe pacis abinvicem ad loca sua discedebant, bellum campestre habere sperantes absque impedimento. Rex *Edwardus* obtulit se sumptibus propriis ad implendum omnes foveas & infringendum omnia obstacula circa obsidionem, ita quod *Franci* possent habere liberum ingressum & passagium cum suo exercitu ad bellum congrediendum sine impedimento qualicumque: Et crediderunt *Angli* bellum habuisse die Jovis vel Veneris proximo sequenti post festum ad vincula sancti *Petri*, set *Franci* nocte ante diem Jovis trussaverunt quæcumque sua quæ cariare voluerunt, & retraxerunt se loco suo, & miserunt incendio & flammæ tentoria sua cum magna plenitudine victualium, surripientes fugam tanquam gentes confutatæ. Igitur cum vidissent cives *Calesiæ* vecordiam *Francorum* subtraxerunt de muris vexilla *Franciæ*, & vexilla regis *Angliæ* quartilata de Armis *Angliæ* & *Franciæ* elevantes, Feceruntque ejulatum magnum & voce lugubri clamaverunt ad regem *Edwardum* pro misericordia tanquam gentes fame pereuntes sine subsidio; & reddiderunt villam, se & cuncta sua ad gratiam regis *Edwardi*, scilicet iv. die Augusti anno Domini M.CCC.xlvij. sub tali forma Venerunt de *Calesia* reddere se & villam regi *Edwardo* dominus *Ioannes de Vienna* capitanius cum aliis pluribus. Milites villæ custodes veniunt distinctim cum discoopertis capitibus habentes gladios transversos in manibus, Quorum unus gladius signifi-

Edw. III. significavit quod rex vi & annis villam conquisierat: alter vero, quod subiciebant se ad voluntatem regis mittere eos ad mortem, vel aliter de eis faceret votum suum. Burgenses vero procedebant cum simili forma, habentes funes singuli in manibus suis, in signum quod rex eos laqueo suspenderet vel salvaret ad voluntatem suam; & voce altisona regi clamabant, quod falsè & proditiosè villam tenuerant & defenderant contra eum. Rex vero misericordia motus suscepit eos in gratiam suam, & gratiosè eos tractabat; statimque misit victualia in villam ad recreationem populi, set illi erant adeo famelici & fame affecti & adnichilati ac debilitati, & tantum sumpserunt de victu & potu, nocte proxima sequenti moriebantur in dicta villa plusquam CCC. personæ. Eodem tempore venerunt ad *Calesiam* de *Flandria* in auxilium regis *Edwardi* lx M. armatorum credentes bellum futurum inter duos reges. Set quia villa reddita fuit nec ea vice opus habuit de eis, regratiabatur illis datis muneribus, & redire fecit ad propria, ea conditione quod si ei opus aliquando instaret, ipsi præmuniti parati adessent. Incepta est obsidio *Calesiæ* anno Domini M. CCC. xlvj. die septimo Septembris, & capta est quarto die Augusti anno gratiæ &c. xlvij.

Statim post hæc Princeps *Walliæ Edwardus* fecit equitationem in *Francia* ab exercitu bene ad xxx. leucas de terra, & misit igni & flammæ totam patriam in circuitu, cepitque prædam magnam, & duxit *Calesiam.* Interim rex misit clericos suos per regnum *Angliæ* ad Abbathias & Prioratus cum literis regis precatoriis quantum auxiliari regem de lanis suis vellent de suo dono de saccis lanarum; sicque habuit de domo nostra *Leycestrensi* iij. saccos de prece, & alios iij. saccos cum communi collectura, ut infra patet. Isto tempore misit rex in *Angliam*, & habuit lanas ubique, videlicet viginti mille saccorum. In comitatu *Leycestriæ* CCC.xxxiij. sacc. In comitatu *Derbeyæ* CC. lij. saccos. Simili modo fiebat de singulis Comitatibus. Concessa est regi eodem tempore decima biennalis de clero. Et præter hæc per breve regis summoniti sunt venire *Londonias* coram Rege & Concilio suo omnes Mercatores regni, & de qualibet civitate & burgo x. aut xij. potentiores burgenses, & taxati sunt secundum illud quod possent supportare. In Augusto sequenti Comes *Warwych* fecit viagium ab exercitu regis ad villam sancti *Omeri*, & perdidit multos armatos & sagittarios ad numerum C. lxxx. virorum, pro eo quod inconsulte nimis præcedebant exercitum. Eodem tempore per totum mensem Augusti extitit tanta caliditas quod *Anglici* super obsidione *Calesiæ* præ defectu dulcis aquæ spissim moriebantur tam majores quam minores ad magnam summam. Rex *Edwardus* fecit congregare omnes thesauros & alia preciosa villæ *Calesiæ* in unam securam domum, & ponit super eis custodiam. Dominus *Iohannes de Vienna* cum xij. de majoribus custodibus villæ missi sunt *Londonias* in turrim ad carcerem. In crastino sancti *Laurencii* proximo præcedenti accidit apud *Calesiam* in exercitu dolorosum infortunium ignis subitanei, & consumpsit tentoria nullo remedio prævalente. Et cum ad tentorium regis ignis excandisset, quasi loco parcens transsaltavit ad alia tentoria concremando, regiæ mãsioni non lædens, set cætera victualia irremediabiliter consumens cum auro & argento atq; aliis jocalibus & necessariis, vino, arcubus & sagittis, unde oportuit eos facere novam providentiam Edw. III. de victualibus & aliis necessariis. Quapropter Comites & alii magnates redierunt in *Angliam* ad providendum sibi de necessariis, set rex *Edwardus* semper stabat in obsidione miles stabilis & inmobilis nulla necessitudine vincibilis. Eodem tempore per mensem circa festum sancti *Petri* ad vincula fuit magna caristia bladi in regno *Angliæ*, set non duravit nisi per mensem novis fructibus se emergentibus. Concessa est regi decimaquinta per regnum. Post festum sancti *Michaelis* facta est treuga inter reges *Angliæ* & *Franciæ* usque ad festum sancti *Barnabæ* proximo sequens. Rex *Edwardus* ordinavit custodiam super villam *Calesiæ*, scilicet trecentos viros armatos, vij C. sagittarios. Comes *Derbeyæ Henricus* habuit de retentione sua viij C. armatorum & duo millia sagittariorum usq; ad treugam captam, de quibus xxx. ad banerium, & tantam tenuit hospitalitatem quod quolibet die fundebat in expensis centum libras & ultra per octo vel ix. marcas. Et in recessu Comitis post treugam captam inventum est per compotum ipsum expendisse plusquam xvij. millia librarum sterlingorum de proprio ærario ultra stipendia de rege capta. Post festum omnium Sanctorum redeunt omnes Magnates de *Calesia* in *Angliam* & magnum dispendium passi sunt in mari, & multi naufragium. Nam multi milites, armigeri, sagittarii & mercatores passi sunt ruinam submersionis in mari cum equis & victualibus ac aliis divitiis. Post festum Epiphaniæ rex *Edwardus* celebravit Parliamentum, *Londoniis* & prætermisit illud usque ad medium Quadragesimæ. Toto illo tempore papa procuravit totis nisibus facere filium regis *Boemiæ* qui occubuerat in bello de *Cressy* Imperatorem *Romanum*, pro vindicta mortis patris sui; et hoc totum præter & contra voluntatem eorum qui fuerant ordinati electores ad id implendum; Et misit *Carolum de Hispania* cum bulla papali ad archiepiscopum *Coloniæ* ut ipsum consecraret in Imperatorem, & sacravit eum post festum Purificationis prope *Coloniam* per iv. leucas; Quam ob causam plures magnates de Imperio ex communi assensu miserunt Nuncios in *Angliam* ad regem *Edwardum*, & ipsum promovere cupiebant in Imperatorem velut dignissimum, strenuissimum, & validissimum militem sub Christianismo. Lagena vini vendebatur ad xvj. denarios. Eodem anno defertur in *Angliam* per alienigenas & indigenas mercatores falsa moneta quæ *Lusshebburne* appellata est; unde apud *Londonias* multi mercatores & alii plures tracti sunt & suspensi, et quidam magno precio vitam redemerunt.

Anno gratiæ M.CCC.xlviij. in Parliamento *Londoniensi* concessa est regi *Edwardo* quintadecima triennalis et decima de Burgis solvendæ in ij. annis. An. Dñi 1348. *Iohanna* filia regis maritata est filio regis *Hispaniæ* et ibidem deducta. Cito post dominus *Thomas de Dagworth* adduxit ad turrim *Londoniensem Carolum de Bloys* de *Britannia* prisonarium, qui *Carolus* usurpaverat Ducatum *Britanniæ*, Captique sunt cum eo triginta de majoribus *Britanniæ*, & circiter V C. occisi per dictum *Thomam*. Rex *Edwardus* concessit treugas triennales ad instantiam papæ et rogatum. Tunc nobiles regni cœperunt se dare jocis hastiludiorum ex omni parte regni. Prisonarii vero *Francigenæ* strenue se miscuerunt nostris. Eodem tempore *Almanici* elegerunt regem *Edwardum* in Imperatorem, et miserunt solennes nuncios in *Angliam* ad regem:

Edw. III. gem; Quod cum regina audisset anxia ex hoc effecta multum lamentabatur. Rex misit consanguineum suum Comitem *Northamptoniæ* in *Hispaniam* ad sciscitandum de prædictis, et compertum est procuratum fuisse per inimicos regis ut sic eum frustrarent ab prosequutione juris hæreditatis suæ in regno *Franciæ*, ut guerra *Franciæ* postposita occuparetur in guerra contra filium regis *Boemiæ* quem papa erexerat in Imperatorem, hac de causa ut credebatur ut patrem suum occisum apud *Cressi* vindicaret. Verumtamen *Almannici* concionati sunt regem *Edwardum* meliorem Principem sub Christianismo. Rex totaliter renuit Imperium, dicens se malle prosequi jus suum. *Marcheus* de *Iulers* adhuc expectat responsum à rege, et rediit multum dolens in *Hispaniam* frustratus à suo velle et proposito. Tunc veniunt *Scoti* redimere *David* regem suum; Quibus breviter responsum, se oportere satisfacere pro dampnis quæ intulerant regi *Angliæ* et regno, toto præcedenti tempore, & deinde procedere possent ad redemptionem regis sui. *Scoti* vero absque mora repatriaverunt, & populum congregantes venerunt in *Angliam* multa facientes, patrias vastando, incendendo villas, populum occidendo, & multos in lectis suis dormitantes in *Scociam* prisonarios abducendo, & quasi sub importabili redemptione concludendo. Quam ob causam proclamata sunt hastiludia apud Berwyk, ut *Scotos* sic provocarent venire in *Angliam*; Et cum *Scoti* cum solita magna fortitudine ad hastiludia adventarent, boriales se obviam eis dederunt, oppugnatisque illis quamplures occiderunt. Deinde quidam magnates boriales intraverunt in *Scotiam*, & comitatum de *Caryk* prædantes vastitati dederunt. Eodem tempore viij C. viri armati de *Francia* intraverunt in *Vasconiam*, & multa mala exercuerunt gentes sine capite ut dicebatur, volebant subdere terram suo proprio dominatui. At *Thomas Cok* Senescallus *Vasconiæ* nomine regis *Angliæ* congregatis *Vasconicis* & *Anglicis* se ultro dedit eis obviam, & repentino insultu eos compulit in fugam, & cepit de melioribus xxxv. & occidit circiter CC. Eodem tempore natus est regi filius nomine *Thomas de Wyndusore*. Illis diebus ortus est rumor & ingens clamor in populo, eo quod ubi hastiludia prosequebantur quasi in quolibet loco dominarum cohors affuit quasi comes interludii in diverso & mirabili apparatu virili, ad numerum quandoque quasi xl. quandoque l. dominarum de preciosioribus & pulcrioribus non melioribus tocius regni, in tunicis partitis, scilicet una parte de una secta & altera de alia secta, cum capuciis brevibus & liripiis ad modum cordarum circa caput advolutis, & zonis argento vel auro bene circumstipatis, etiam ex transverso ventris sub umbilico habentes cultellos quos *daggerios* vulgariter dicunt in powchiis desuper impositis; & sic procedebant in electis dextrariis vel aliis equis bene comptis ad locum hastiludiorum; & tali modo expendebant & devastabant bona sua, & corpora sua ludibriis & scurrilosis lasciviis vexitabant ut rumor populi personabat. Et sic nec Deum verebantur nec verecundam populi vocem erubescebant, laxato matrimonialis pudicitiæ fræno. Nec hii quos sequebantur animadvertebant quantam gratiam & præfulgidam expeditionem Deus omnium bonorum largitor *Anglorum* miliciæ contulerat contra omnes inimicos undecunque eis adversantes, & quali privilegio triumphalis victoriæ in omni loco illos prætulerat. Set Deus in hiis sicut in cunctis aliis affuit mirabili remedio, eorum dissipando dissolutionem, nam loca & tempora ad hæc vana assignata imbrium resolutione, tonitrui & fulguris coruscatione & variarum tempestatum mirabili ventilatione præoccupavit. Eodem tempore duo Cardinales qui venerant apud *Calesiam* pro concordia facienda habuerunt viij.d. ad marcam tam de spiritualibus quam de temporalibus. Episcopus *Lincolniensis* ex gratia Papæ habuit vj.d. ad marcam in diocesi sua.

Isto anno & anno sequenti erat generalis mortalitas hominum in universo mundo. Et primo incepit in *India*, deinde in *Tharsis*, deinde ad *Saracenos*, postremo ad *Christianos* & *Iudæos*, ita quod in spacio unius anni videlicet à Pascha usque ad Pascham, ut rumor in Curia *Romana* percrepuerat, mortui sunt in illis remotis regionibus viij M. legiones præter *Christianos* quasi subita morte. Rex *Tharsis* videns tam subitam & inauditam stragem suorum, iter arripuit cum multitudine copiosa nobilium versus *Avinoniam* ad papam, disponens se Christianum fieri & baptizari à papa, credens vindictam Dei populum suum enervasse propter eorum malam incredulitatem: Igitur cum fecisset viginti diætas, itinerando audivit quod lues mortaliter invaluit inter Christianos sicut inter alias nationes, verso calle ultra non progreditur in illo itinere, set repatriare festinavit; Christiani vero à tergo eos insequentes occiderunt de illis quasi duo mille. Mortui sunt *Avinoniæ* uno die M.CCC.xij. personæ secundum computationem factam coram papa; Item alio die CCCC. personæ & ultra. De fratribus prædicatoribus in regione *Provinciæ* in Quadragesima mortui sunt CCC.lviij. Item apud *Monpelers* de centum xl. non remanserunt nisi vij. fratres. Apud *Magdalen.* de C.lx. remanserunt vij. fratres, & tamen satis. Apud *Marsiliam* de C.xl. & x. minoribus non remansit solus unus qui nunciaret cæteris; bene quidem. De *Carmelitis* mortui sunt *Avinoniæ* lxvj. antequam cives casum eventus perciperent, Credebant namque quod alter alterum peremisset. De Heremitis *Angliæ* non remansit unus in *Avinonia*; nec cura. Eodem tempore eadem pestis invaluit in *Anglia* incipiens in autumpno in quibusdam locis, & discurrens per patrias finivit eodem tempore anno sequenti. Eodem tempore apud *Corinthum* & *Achaiam* plures civitates obrutæ sunt & terra operuit eas. Castella & opida fracta & frustata & obsorpta sunt. Montes in *Cipria* in unum coequati sunt, ita quod cursus aquarũ impediti fuerunt & sunt, & multæ civitates submersæ & villæ destructæ. Similiter cum frater quidam prædicaret apud *Napiles*, tota civitas destructa est terræ motu & tempestate, & subito operta est terra sicuti solet lapis jactus in aqua; & mortui sunt omnes cum fratre prædicante, excepto uno fratre qui fugiens evasit in unum ortum extra villam; Et hæc omnia operabatur terræ motus.

Tunc misit papa literas pro pace reformanda inter regna, ut sic evaderent vindicem Dei dexteram, asseverans hæc omnia propter peccata hominibus evenisse: Quam ob causam rex misit Comitem *Lancastriæ* & Comitem de Norfolc cum aliis magnatibus apud *Calesiam* tractare de pace. Proceres *Franciæ* morabantur apud sanctum *Omerum*. Set medio tempore Comes *Flandriæ* cum *Francis* & quibusdam *Flandris* cum fraude venerunt apud *Brygges*, & decollaverunt & suspenderunt *Flandros* quos

 quos repererunt tenuisse cum rege *Angliæ*. Rex *Edwardus* congregavit populum volens adire *Flandriam* ut destrueret viros desertores, iterque arripuit, set Comes *Lancastriæ* occurrit ei dicens, Universos *Flandros* ad regem conversos sub certis conventionibus, sicut infra patebit. Concordatum est etiam quod certæ personæ de *Anglia* & *Francia* deberent tractare de pace inter regna ab eo tempore usque ad mensem Septembris, Quo tempore si concordia non se caperet, Corona *Franciæ* afferri deberet ad certum locum regni *Franciæ* per consensum partium, & ibi per bellum campestre absque ulteriori rebellatione nancisci.

Tunc pestis dolorosa penetravit maritima per *Southamptonam* & venit *Bristollam*, & moriebantur quasi tota valitudo villæ quasi subita morte præoccupati, nam pauci erant qui lectum occupabant ultra iij. dies vel duos dies, aut dimidium diem; deinde mors ipsa sæva prorupit circumquaque secundum cursum solis. Et moriebantur apud *Leycestriam* in parva parochia sancti *Leonardi* plusquam CCC.lxxx. In parochia *sanctæ crucis* plusquam CCCC. In parochia sanctæ *Margaretæ Leycestriæ* plusquam vij C. Et sic in singulis parochiis in magna multitudine. Tunc episcopus *Lincolniensis* misit per totum episcopatum, & dedit generalem potestatem omnibus & singulis sacerdotibus tam regularibus quam secularibus audire confessiones, & quosque absolvere plena auctoritate & integra episcopali excepto solo casu debiti; In quo casu, si potens esset per se dum viveret satisfaceret, aut certe alii de bonis suis post mortem ejus id implerent. Similiter papa concessit plenam remissionem de cunctis peccatis cuilibet in periculo mortis existenti una sola vice esse absolutus, & concessit hanc potestatem durare usque ad Pascha proximo sequens, & cuilibet liceret eligere sibi Confessorem ad placitum. Eodem anno fuit magna lues ovium ubique in regno, adeo quod in uno loco moriebantur in pastura una plusquam v M. ovium, & in tantum putrescebant, quod nec bestia nec avis tangere volebat. Et erat leve precium de cunctis rebus præ mortis timore, Nam valde pauci erant qui de divitiis vel quibuslibet rebus curam agerent; Nam homo posset habere unum equum qui ante valuerat xl.s. pro dimidia marca, j. bovem crassum & pinguem pro iv.s. j. vaccam pro xij.d. j. Juvencam pro vj.d. j. multonem pinguem pro iv.d. j. ovem pro iij.d. j. agnum pro ij.d. j. magnum porcum pro v.d. j. petram lanæ pro ix.d. Et oves & boves per campos & inter segetes vagabant errantes, & non erat qui eas agendo fugaret aut colligeret, sed in sulcis deviis & sepibus morte perierunt numero incomputabili per universas regiones præ defectu custodis, quia tantus defectus extitit servorum & famulorum, quod non erat quis qui sciret quid facere deberet; nam non occurrit memoria tam rigidæ mortalitatis & tam sævæ à tempore *Vortigerni* regis *Britonum*, in cujus tempore ut testatur *Beda* de gestis *Anglorum*, vivi non sufficiebant sepelire mortuos. In autumpno sequenti non potuit quis habere unum messorem minori precio quam viij. d. cum cibo, unum falcatorem quam xij.d. cum cibo. Quam ob causam multæ segetes perierunt in campis præ defectu collectoris; set in anno pestilentiæ, ut supra dictum est, de aliis rebus tanta habundantia erat omnis generis bladorum quod nullus de eis quasi curavit. *Scoti* audientes de crudeli peste *Anglorum* suspicati sunt de manu Dei vindici hoc eis evenisse, & sumpserunt in juramentum prout vulgaris rumor aures *Anglorum* personuit sub hac forma quando jurare volebant, *Per fœdam mortem Anglorum*, Anglice, **be the foul deth; of Engelond.** Et sic *Scoti* credentes vindictam Dei horribilem *Anglos* obumbrasse, convenerunt in foresta de **Selfchirche** in proposito invasisse totum regnum *Angliæ*. Supervenit sæva mortalitas, & ventilavit *Scotos* subita & immanis mortis crudelitas; & moriebantur in parvo tempore circiter v. millia, Reliqui vero, quidam debiles, quidam fortes, repatriare se disponebant, set *Angligenæ* eos præoccupaverunt insequentes, & occiderunt ex eis multos nimis. Magister *Thomas de Bradwardyn* consecratus est à Papa in Archiepiscopum *Cantuariensem*, & cum rediret in *Angliam* venit *Londonias*, & infra biduum mortuus est: Hic erat famosus præ cæteris clericis totius Christianitatis, in Theologia præcipue, similiter & in cæteris scientiis liberalibus. Eodem tempore tanta penuria erat sacerdotum ubique, quod multæ Ecclesiæ viduatæ erant carentes divinis officiis, missis, matutinis, vesperis, sacramentis & sacramentalibus. Vix posset homo habere unum capellanum infra x.li. vel x. marcas ministrare alicui ecclesiæ. Et ubi homo posset habere unum Capellanum pro v. aut iv. marcis vel pro ij. marcis cum mensa quando copia extitit sacerdotum ante pestilentiam, vix erat in isto tempore qui acceptare vellet unam vicariam ad xx. li. aut xx. marcas; set infra breve confluebant ad ordines maxima multitudo quorum uxores obierant in pestilencia, de quibus multi illiterati & quasi meri laici nisi quatenus aliqualiter legere sciebant licet non intelligere. Coria boum sub vili precio scilicet ad xij.d. & per sotularios ad x.d. xij.d. vel xiv.d. unum par ocrearum ad iij.s. & iv.s. Interim rex misit in singulos comitatus regni quod messores & alii operarii non plus caperent quam capere solebant sub pœna in statuto limitata, & ex hoc innovavit statutum. Operarii tamen adeo elati & contrariosi non advertebant regis mandatum, set si quis eos habere vellet oportuit eum eis dare secundum suum velle, & aut fructus suos & segetes perdere, aut operariorum elatam & cupidam voluntatem ad vota implere; Quod cum notum Regi fuisset, eo quod mandatum ejus non observassent, & majora stipendia operariis dedissent, levavit gravia amerciamenta de Abbatibus, Prioribus, & de magnis militibus, & minoribus, & aliis tam majoribus quam minoribus de patria; de quibusdam C.s. de quibusdam xl.s. & de quibusdam xx.s. de quibuslibet secundum quod possent dare. Et cepit de qualibet carucata per totum regnum xx.s. & nec eo minus unam quintamdecimam. Deinde Rex fecit attachiare laborarios quamplures, & misit eos in carcerem, & multi tales retraxerunt se. & abierunt ad silvas & boscos pro tempore, & qui capti erant graviter sunt amerciati; Et majores sunt jurati, quod ultra antiquam consuetudinem stipendia diurna non caperent, & sic sunt liberati de carcere. Simili modo fiebat de aliis artificiariis in burgis & villis. Eodem anno fit Translatio sancti *Thomæ Herfordiæ* viij. kalendarum Novembris. Post prædictam pestilentiam multa ædificia tam majora quam minora in omnibus civitatibus, burgis & villis collapsa sunt & ad terram penitus diruta præ defectu habitatoris; similiter multæ villulæ & hami-

Edw. III. lettæ desolatæ sunt nulla in eis relicta domo, sed mortuis omnibus qui in eis habitarent, & verisimile erat quod multæ tales villulæ non essent habitandæ pro perpetuo. In yeme sequenti tanta erat penuria servorum in omnibus agendis quod vix ut homo credebat retroactis temporibus tanta carencia fuerat, nam bestiæ & universa pecora quæ homo habebat circumquaque vagabant absque pastore, & singula quæque quæ homo habebat sine custode. Et sic cuncta necessaria adeo cara devenerunt, quod id quod retroactis temporibus valuerat unum denarium, jam isto tempore valuit iv.d. aut v.d. Jur. & magnates regni & alii minores domini qui tenentes habebant pardonarunt redditum de redditu ne tenentes abirent præ defectu servorum & caristia rerum, Quidam medietatem redditus, quidam magis & quidam minus, quidam per ij. annos, quidam per tres, & quidam per unum, prout poterant cum eis convenire. Similiter qui habebant de tenentibus per diætas tocius anni ut assolet de nativis, oportebat eos relaxare & remittere talia opera, & aut penitus pardonare aut sub laxiori modo in parvo redditu ponere, ne nimia & irrecuperabilis ruina fieret domorum, & terra ubique totaliter remaneret inculta. Et omnia victualia & omnia necessaria devenerunt nimis cara.

An. Dñi 1349. ANno gratiæ M.CCC.xlix. incepit generalis absolutio *Romæ* & multi se paraverunt *Romam* adire; set Rex prohibuit passagium eis propter guerram *Franciæ*; Quam ob causam papa misit nuncios Regi *Angliæ* principaliter pro passagio. *Primo videlicet ne Rex impediret sanctum passagium visitare sancta loca apostolorum volentium. Item quod concedere vellet unam treugam ne Comes* Lancastriæ *equitaret in* Aquitania *in perturbationem volentium loca sancta adire. Similiter ne rex impediret aut impediri permitteret promotos à Curia per Bullas acceptare beneficia sibi taliter incumbentia.*

Et primo articulo responsum est, *Quod occupatus est in guerra & ideo indiget adminiculo sui, ac eciam necesse erat ei pravidere de thesauro regni sui ne in præjudicium sui & suorum duceretur extra regnum quam diu guerra duraret*; *Et super hoc Rex fecit proclamare, quod omnes* Angli *tam* Romæ *quam alio loco ultra mare existentes repedare festinarent quantocius sub pœna forisfacturæ corporis ac omnium bonorum. Ad ij. articulum quoad provisores* responsum est, *Quod Rex bene acceptaret provisos clericos qui essent bonæ conditionis, & qui digni essent promoveri, & alios non. Ad iij. articulum de treuga habenda* responsum est, *Quod Rex* Franciæ *sæpius equitaverit sub tali treuga super terras Regis* Angliæ *traditiose in destructionem populi sui & contra conventiones in treuga contentas.* Et cum tali responso repatriaverunt nuncii papæ.

Comes *Lancastriæ Henricus* equitavit cum *Vasconicis* medio tempore ad numerum xxx. mill. super inimicos decem diebus & amplius, & misit igni & flammæ totam patriam in circuitu per x. leucas ex omni parte, & conquisivit plusquam xlij. villas & castella; Et venit *Tolosam* cum exercitu suo, & petit villam nomine regis *Angliæ*, vel aliter egrederentur dimicaturi cum eo. Et qui inibi fuerunt promiserunt ei bellum si expectare vellet per v. dies; At ille concessit eis inducias iv. dierum, & tamdiu moram traxit ibidem coram villa *Tolosæ*. Et cum vi- *Edw.* III. disset quod nollent pugnare, omnia suburbia villæ incendit igni, & quæcumque potuit vastavit & igne succendit, & abiit devastando & deprædando cunctas patrias in regressu suo, adeo quod omnibus inimicis suis incussit magnum timorem. Eodem tempore *Hispanici* redierunt de *Estlandia* cum forti classe & gente robusta, habentes gazas innumeras & mercimonia infinita, & quieverunt apud le *Sclusse* in *Flandria*. Et prædati sunt in mari quæcunque potuerunt, & multos *Anglos* occiderunt & multa mala fecerunt, & in eorum adventu apud le *Sclusse* obviaverunt *Anglicanæ* classi tendenti versus *Vasconiam* pro vino quærendo, bona eorum rapuerunt & occiderunt de *Anglis* ad magnam summam sub maritima *Britanniæ*: Unde rex *Edwardus* misit in *Flandriam* ut eos amoverent à finibus suis ad instantiam suam, & statim rex *Edwardus* congregavit populum suum pro eo quod *Hispanici* tanta mala intulerant *Anglicis* incendendo portus *Angliæ*, deprædando & occidendo, rex *Edwardus* dedit eis obviam in mari & eis acriter insultum fecit, & ipsi se nobiliter & fortiter defenderunt longo tempore, & tandem subacti sunt & multi submersi, & tulit rex bona eorum per Dei gratiam, & adduxit secum in *Angliam*, scilicet Dominica proxima ante festum Assumptionis.

Anno gratiæ M. CCC. l. annus Jubilæus *Romæ*. An. Dñi 1350. Et incepit in festo Annunciationis gloriosæ virginis *Mariæ*. *Henricus* nobilis Comes *Lancastriæ* factus est dux *Lancastriæ*: Hic erat primus dux *Lancastriæ*, & ante ipsum non occurrit fuisse ducem in *Anglia* nisi solum in *Cornubia*. *Johannes de Gaunt* filius regis *Edwardi* factus est Comes *Richemundiæ*. Dominus *Radulfus* Baro *Staffordiæ* factus est Comes *Staffordiæ*. Dominus *Robertus de Vfforde* factus est Comes de **Suffolc**. Et concessa est regi in parliamento quintadecima. Eodem anno *Johannes de Valoys* filius Regis *Franciæ* coronatus est in regem *Franciæ*.

Anno gratiæ M. CCC. lj. concessa est regi decima biennalis. 1351 Dominus *Thomas de Dagworthe* nobilis miles peremptus est per fraudem *Francorum*. Concessa est regi quintadecima triennalis & decima triennalis. Captum est *Gynes* per *Johannem de Lancastre*. *Matildis* filia nobilis Ducis *Lancastriæ Henrici* desponsata est *Willielmo* Duci de *Seland*. Dux *Lancastriæ* transiit de *Calesia* versus *Boloniam*, & succendit igni omnia suburbia villæ usque ad muros, & igne cremavit omnes naves in portu, et exinde transiit apud *Staples* & prædatus est villam similiter & *Alnet* prædatus est, & cepit multos thesauros & multos prisonarios, & exinde tendit iter suum versus *Trowan* & rapuit quæ in villa erant, villani fugerant ad ecclesiam & defenderunt eam & vulneraverunt multos de *Anglis*: Tandem potitus victoria rediit cum præda magna de bestiis absque numero. Dominus *Iohannes de Beawchamp* capitaneus de *Caleys* cum CCC. virorum armatorum & ij. sagittariorum perrexit de *Calesia* in *Franciam*, & prædatus est patriam ad x. leucas, & cum redirent cum præda sua dominus de *Bealren* cum ij. mill. virorum armatorum surrexit de insidiis, & fortiter pugnavit cum *Anglis*, tandem *Iohannes de Beauchamp* occidit dominum de *Bealren* et cæteros vicisset, set subito supervenit alia fortis acies *Francorum* in equis et ceciderunt super *Anglos* lassos et læsos, et debellaverunt eos,

Edw. III. eos, & ceperunt dominum *Johannem de Beauchamp* capitanium cum xx. militibus, & cæteros omnes occiderunt; & cito post redempti sunt & venerunt in *Angliam*. Tunc capta est treuga inter reges *Angliæ* & *Franciæ* sub tali conditione, quod quandocunque placeret uni regi vel alteri treugam infringere possent. Et super hoc *Henricus* dux *Lancastriæ* transivit versus *le Sprusiam* cum multis viris in sua comitiva de majoribus regni. Et cum pervenisset in altam *Almaniam* arestatus est cum aliis multis de sociis suis, & fecit redemptionem pro se & suis de iij. mille scutis auri. In hoc itinere mortuus est Dominus *le Ros*.

A. Dni 1352. ANno Gratiæ M.CCC.lij. rex *Scotiæ David Brus* adhuc prisonarius missus est in *Scotiam* sub custodia cum fidelitate jurata ad revocandum *Scotos* in fidelitatem regis *Angliæ*, sicut solebant esse, & sicut idem rex *David* juratus fuerat esse legius homo regis *Angliæ*, & sicut reges *Scotiæ* solent esse. *Scoti* vero unanimi assensu sub una voce responderunt, se velle regem suum redimere, set se subdere regi *Angliæ* nequaquam velle: unde rex *David* reversus est ad turrim *Londoniensem*. Post Pascha rex tenuit parliamentum apud *Londonias*, ubi concessa est regi xv^{ta}. triennalis & decima una de ecclesia. Tunc captum est castellum de *Gynes*. Dum igitur dux *Lancastriæ* tenderet versus *Spruciam*, dux *Selandiæ Willielmus* venit in *Angliam*, & de consilio reginæ desponsavit *Matildam* seniorem filiam ducis *Lancastriæ* cum magna nobilitate honoris in capella regis apud *Westmonasterium*, & duxit eam secum in *Selandiam*.

Cum igitur dux *Lancastriæ* venisset *Coloniam*, nunciatum est duci *Lancastriæ* per quendam militem, quod Dux de *Bronneswyk* habuit in mandatis de rege *Franciæ* ut caperet ducem *Lancastriæ* sic peregrinantem versus inimicos Christi; ipse tamen tenuit iter suum quo tenderet, et securus ductus fuit per diversas comitivas; set ante adventum suum in *Spruciam*, treuga per plures annos capta est inter Christianos et Paganos; quod multum ei displicuit. At ille inde reversus venit *Coloniam*, et ibi narravit coram multis magnatibus qualiter dux *Oto de Bronneswyk* ymaginatus fuerat capere eum et ipsum impedire de sua sancta peregrinatione, et tam ipsum quam suos socios, cum non deliquerit versus eum prout noverat, nec aliquam notitiam de eo habuit. Et dixit ultra, quod non decebat talem ducem usurpare de tali milite extraneo peregrinante, qui nil male ceperat penes eum, et si cuperet habere aliquid facere cum eo reperiret eum paratum in hiis quæ ad militis gradum pertinent. Cum igitur ista recitarentur coram duce de *Bronneswyk*, statim absque mora quasi capitose misit literas suas in *Angliam* ad ducem *Lancastriæ* sub hac forma. Othes *par la grace de deu duc de* Bronneswik, *seinour de* Torynge, *Fitz al grant duc de* Bronneswyk, *al excellent prince e noble duc de* Lancastre, *Sachetz qe les paroles qe vous deystes personalment de vostre propre bouche en la sovereyne eglise de* Coloyne *a non seynt* Pere, *le vendredy procheyn apres la Pasche passee, devant le noble prince* Markes de Julers *e moltz des honestes chivalers e esquyers en presence des citisenez de mesme la citee malveisment ledment & deshonestment furent mentuz e de nul maner de voir. Queles choses nous meintroms par nostre corps propre e biens contre vostre propre cors sicom bon & leal seigniour est tenuz e obligee de monstrer devers un malveis e deshoneste e mal homme. Ceste chose ferroms entre le chastel de* Gynes *e la seynt* Omer, *ou la ou nostre seignour le roy de* France *certein leu monstra. Car illeques a vous e les vous seour condist de lavantdit seignour ordeiner ne targeroms, sour qel chose prioms qe respons nous soyt escryt soth vostre seal par le portour de cestez. Donee al* Qerougaron *&c.* Dux *Lancastriæ Henricus* rescripsit ei, Quod certo die ad hoc assignato paratum se fore futurum, & per Dei gratiam ea quæ veritas requirit suo proprio corpore defensurum. Et paravit se & perrexit *Calesiam* cum l. militibus & multitudine strenua. Et cum appropinquaret prope *Gynes* occurrit ei dominus *Johannes Clermont* marescallus *Franciæ* cum pulchra multitudine virorum armatorum, & recepit eum cum honore, scilicet in quindena ante natale Domini, & fecit ei conductum cum magno honore usque ad *Heddyng*; ubi occurrit ei dominus *Iacobus de Burbon* cum valida comitiva, & conduxit eum usque *Parisius*, & exhibuit ei quantum potuit honoris & reverentiæ & omnibus suis. Et in adventu suo *Parisius* occurrit ei multitudo magna procerum & magnatum, cum honore eum recipientes. Et tanta affuit multitudo extraneorum civium & communium quanta nunquam illis diebus visa fuerat in illa civitate, & omnes ei summum honorem exhibuerunt in suo modo. Statimque rex *Franciæ* misit pro eo ut veniret ad ipsum in palatio suo, & recepit eum cum magno honore. Et rex *Navernyæ* cognatus ducis super omnes alios grato modo se habuit penes eum, & sapienter pro eo in omnibus agebat. Ante diem prælii proceres tractaverunt inter partes, sed minime profuerunt de concordia. Venit dies prælii & intraverunt listas vidente rege *Franciæ* & cunctis congregatis; addictoque sacramento Dominico sacramentum præstiterunt de veritate causæ suæ, ut moris pugnantium. Tunc ascendunt dextrarios quasi parati ad pugnam. Et ut dicebatur non videres elegantiorem aut ferociorem militem quam dux de *Bronneswyk* extitit ante præstitum juramentum, quo facto contabuit & inpalluit vultus ejus. De quo convitiati sunt plures querelam suam non esse veram, aut nimis præsumptuosam. Et equum tulit vultu pallido & tristi, &, ut dicebatur, non habuit hillaritatem nec potestatem gratiose se habere in carpendo gladium, scutum, & lanceam, & cætera quæ ei attinebant, set quasi attonitus & perturbatus defesse cuncta palpitat, & trina vice scutum suum evertebatur in accipiendo. Tandem de consilio amicorum suorum remisit querelam suam, & exuit se omnino de causa sua, committens se in alto & imo sub ordinatione regis *Franciæ*. Dux *Lancastriæ* semper astabat in loco suo hillari vultu & eleganti expectans congressum sicuti decet militem pro veritate concertantem. Et mirabantur omnes de ejus stabili gestu. Et omnino recusavit omittere prælium; & dixit, quod ante ingressum in listas forte potuit ad concordiam inclinari per tractatum de consilio amicorum suorum; sed postquam ingressi sunt locum certaminis, equis ascensis, & cæteris paratis quæ tale negotium requirit, rege & magnatibus cunctisque populis congregatis pro veritate causæ discidenda, dedecus & obprobrium esset duci *Lancastriæ* absque re facta de loco recedere in delusio-

Edw. III. nem totius gentis *Anglorum*. Et dixit, se nolle locum exire pro quocunque tractatu aut concordia nisi haberet prælium, nec alio modo velle prælium dimittere nisi salvo honore suo, & sanguinis sui, & legii domini sui regis *Angliæ*, & totius regni *Anglorum* in toto in quantum saltem in eo est, ita quod gens *Anglorum* per ipsum non incurreret crimen pudoris, sed salvus esset honor ejus in toto, vel aliter gratiam expectaret quam ei conferre vellet Deus. Tandem *Oto* dux de *Bronneswyk* utut homo victus se subegit dispositioni & ordinationi regis *Franciæ*, asserens se nolle certamen inire nec insultum duci *Lancastriæ* inferre & clamium suum remittere absque aliqua conditione honoris sibi reservata, in summum honorem ducis *Lancastriæ* & suorum. Consiliarii ducis *Lancastriæ*. Rex *Naverniæ*, Dominus *Egidius* frater ejus. Comes de *Pontyf*. Comes *Flandriæ*. Comes de *Tankirvyle*. Comes de *Salysbyry*. Dominus de *Clermont* marescallus *Franciæ*. Dominus *Lodovicus de Naverniæ*. Dominus *Lodovicus de Harecourt*. Dominus *Iohannes de Chasteleyn*. Dominus *Gauterius* filius ejus, & plures alii. Tunc rex *Franciæ* fecit convivium & fecit concordiam inter duces. Deinde rex *Franciæ* duxit ducem *Lancastriæ* huc atque illuc, demonstrans ei multa delectabilia quæ ei conferre proposuit, & nil horum voluit nisi solam spinam quæ fuerat de corona *Jesu Christi*, quam idem dux reliquit in ecclesia sua collegiali quam fundaverat sub castro *Leicestriæ*. Deinde cepit dux *Lancastriæ* licentiam de rege *Franciæ*, & venit in *Angliam* ad regem apud *sanctum Albanum*, ubi idem rex tenuit natale Domini, qui congratulatus est nimis de ejus adventu & gratiosa expeditione.

Eodem anno papa reservavit vacationem omnium beneficiorum ecclesiasticorum & dignitatum in omni Christianitate, & mortuus est apud villam sancti *Nicholai* per intoxicationem, ut dicebatur. Et electus est *Innocentius*. Hic erat multum favorabilis regi *Franciæ* contra regem *Angliæ*. Æstas erat nimis sicca, adeo quod pro defectu aquæ bestiæ multæ perierunt in suis pasturis, & marisci devenerunt ita sicci quod via patuit ubi non occurrit viam patuisse. Et circa festum omnium Sanctorum contigit magna tempestas ventorum discooperiens domos, ecclesias, molendinos evertens, arbores eradicans, & multa mala perpetrans. Eodem anno dominus *Walterus de Benteleye* gardianus de *Britannia* devicit multos *Francos* venientes contra eum; quosdam occidit, quosdam cepit, & reliquos in fugam vertit: qui postea ibidem occiditur per fraudem & seditionem uxoris suæ, sicut infra plenius patebit.

Eodem anno editum est statutum de servientibus, & ab eo die pejus servierunt magistris suis de die in diem quam ante fecerant; sed per Justiciarios & alios ministros emolumentum regi semper accrevit, & dominigerium ad populum. Isto anno dux *Henricus* dedit licentiam abbati & conventui ad includendum boscum suum & inparcandum, & idem dux fecit instaurare prædictum parcum de feris defensæ *Leicestrensis*. Nam fecit de suo mero motu infringere palos tam de parco suo quam de dicto parco abbatis ex utraque parte viæ quæ ducit versus villam de **Anstey**, & claudere viam prædictam cum retibus, & sic fugare feras de parco ducis in parcum abbatis, feno & avenis in via ad alliciendum feras projectis. Fecit eciam idem dux capere feras in dicto parco suo, videlicet defensa *Leicestrensi*, cum retibus, & mittere in parcum abbatis donec ad plenum instauraretur. Eodem anno appropriatæ sunt per dictum ducem ecclesiæ de **Humberston** & **Hungurton** ad abbathiam nostram *Leicestrensem*, ipso duce penes papam in propria persona mediante. Eodem anno ordinatæ sunt stapulæ esse *Londoniis* ad magnum emolumentum regis, & magnum dampnum alienigenarum & mercatorum; nam emolumentum regis per tale incrementum, ut dicebatur, continebat summam M. Cij. li. ultra quam aliquis rex habuerat ante.

ANno Gratiæ M.CCC.liij. sederunt Justiciarii apud *Cestriam* super *le Eyre* magno tempore; & in defensionem eorum ne conpatriotæ eos nocerent assistebant prope in patria princeps *Walliæ*, *Henricus* dux *Lancastriæ*, Comes *Warwych*, Comes *Stafford*, pro timore patriæ. Justiciarii, dominus *Ricardus de Wylughby*, dominus *Willielmus de Scharshall*. *David* rex *Scotiæ* transit apud *Novum castrum* super *Tynam* tractare de concordia inter *Anglos* & *Scotos*; *Scoti* vero refutarunt regem suum nisi se in toto eximeret de consilio *Anglorum* & similiter de eorum subjectione. Et minati sunt ei se nolle ipsum redimere nec redemptionem pro eo facere, nisi pardonaret eis omnes querelas & gravamina per eos facta cunctaque delicta à tempore captionis ejus, & de hoc eis securitatem faceret. Sin aliter, minabantur se velle alium regem super se erigere. An. D. 1353

Jam redeamus ad ea quæ facta sunt apud *Cestriam* priusquam ulterius procedamus de *Scotis*. Illi de patria *Cestriæ* videntes enormitatem delictorum suorum, & se non posse pro tempore in judicio pro fortitudine adversa contendere, finem fecerunt cum principe *Walliæ* domino suo pro v. mille marcis & lx. solvendis infra iiij. annos proxime sequentes, & fecerunt securitatem qualem princeps petere voluerit, ea quidem conditione quod *le Eyre* non transiret super eos. Cumque se crederent esse quietos & liberatos in toto, Justiciarii sederunt de novo super *Traylbastons*, & levaverunt pecuniam ultra mensuram, & multæ terræ & tenementa seisita in manus principis, & fines multas fecerunt quasi sine numero. Et in redeundo venit princeps per abbathiam de **Develencros**, & vidit ibi miram structuram fabricæ ecclesiæ quam inceperat rex bonus *Edwardus*, & contulit eis de mera elemosina sua in subventionem operis prædicti D. marcas. Homo credebat sub tali summa ipsum decimasse perquisitum suum de comitatu *Cestriæ*. Tunc ordinatum est de consilio regis *Londoniæ* quod domini de plaga boriali cum Comite *Northampton* & cum omnibus qui terras clamant in *Scotia* intrare deberent cum rege *David* in *Scotiam*, & Comes *Stafford* pergere deberet in *Vasconiam*. Dux *Lancastriæ*, Comes de **Arundell**, episcopus **Norwych**, dominus *Bartholomæus de Borogwas*, dominus *Michael de Northborg*, & archiepiscopus *Cantuariensis*, cum multis aliis missi sunt apud *Calesiam* ad tractandum de concordia inter regna *Angliæ* & *Franciæ*. Tunc concessa est treuga usque ad Pascha sequens.

Nec oblivioni tradendum arbitror quod cum Comes de *Ewe* qui captus fuerat apud *Camodum*, cum diu moram traxisset in *Anglia*, licenciatus est sub redemptione xx. mille scutorum adire patriam suam

suam

Edw. III. ſuam pro redemptione ſua quærenda; & cum perveniſſet coram magnatibus *Franciæ* commendavit *Anglos* de tanta humanitate, honore, & urbanitate quæ in eis repererat, quod rex *Franciæ* & plures magnatum habuerunt eum ſuſpectum, & apprehenſus eſt & malitioſe interemptus abſque alia causa. Et rex *Franciæ* dedit terras ejus *Carolo de Spayne*, & fecit illum ſeneſcallum *Franciæ* qui ante fuerat miles ſimplex & pauper.

Anno Gratiæ M.CCC.liij. iſto anno fuit hyems longa, dura, & frigida. Incepit ad feſtum ſancti *Nicholai* & duravit uſque ad feſtum ſancti *Gregorii* continue; & ſupervenit tempeſtas magna & valida ventorum dilapidans coopertura ecclesiarum, molendinos, & magnas arbores, & multa mala faciens; talis tempeſtas diebus noſtris viſa non fuerat. Eodem tempore viginti milites de *Francia* optulerunt haſtiludiare contra xx. de *Vaſconia*, & aſſignaverunt locum in marchia inter *Vaſconiam* & *Franciam*, & fecerunt ſecuritatem altera pars ad alteram locum non dimittere dummodo eſſet unus qui vellet adverſarium haſtiludiando occupare; & tam fortiter & diu officium ſuum exequuti ſunt quod de parte *Francorum* non remanſerunt vivi niſi tantum tres: ex altera parte multi vulnerati ſunt, & nobilis miles dominus de *Pomers* eciam mortuus eſt. Dominus *Carolus de Bloys* qui captus fuerat in *Britannia* per dominum *Thomam de Dagworthe* tranſivit in patriam ſuam ſub hoſtiagiis quærere pecuniam redemptionis ſuæ, & venit ad inſulam de *Triſtrem* cum ſecuritate facta cauſa repauſationis, & ſpaciatus eſt, & cum vidiſſet infirmiora patriæ poſtea ſupervenit cum CCC. viris armatis, & clam occiderunt quoſque inibi invenerunt, quaſi miles perfidus & infidelis & ibi ſe tenuit.

An. Dñi 1354. Anno Gratiæ M.CCC.liiij. filius *Rogeri de Morte mari* factus eſt Comes de *Marchia*; & rex redonavit ei terras patris ſui quas contulerat Comiti de Saltſbury poſt foriſfacturam *Rogeri de Mortuo mari* & ejus mortem. Eodem tempore Comes de Warwyk clamavit dominium terrarum de Gower in *Wallia*, quas dominus *le Moubray* poſſederat toto tempore à conqueſtu *Walliæ*, unde orta eſt lis & diſcordia inter partes. Tandem rex de favore fecit inquiſitionem *Londoniis* de militibus & ſerjanciis dictæ patriæ; & per inquiſitionem prædictam datæ ſunt terræ Comiti de Warwyk. Eo tempore capta eſt treuga inter *Angliam* & *Franciam*, *Vaſconiam* & *Britanniam* uſque ad Paſcha proximo ſequens, ad tractandum medio tempore de pace competenti; & miſſi apud *Avinionem* ad papam Dux *Lancaſtriæ*, Comes de Arundel, epiſcopus Norwych, & plures magnates. Cum autem anbaſſiatores *Franciæ*, videlicet Dux *Burboniæ*, Comes de *Armenak* & alii, dedixerunt cunctos articulos ad quos aſſenſum præbuerant & convenerant apud *Caleſiam*, & ſub brevi eloquio, nullam concordiam amplecti volebant niſi ad ſuam propriam voluntatem, & dixerunt, « Se paratos & ſatis potentes ad « tuendam partem ſuam contra *Anglicos* cunctis « diebus ſeculi, & ſic abinvicem receſſerunt. Nam primo petierunt *Franci*, *Quod rex* Angliæ *omitteret arma* Franciæ. *Item, quod rex* Angliæ *faceret homagium regi* Franciæ *pro* Vaſconia. Reſpondit Dux *Lancaſtriæ*, *Quod arma* Franciæ *quæ tulerat de conſilio hominum ſuorum legiorum de* Francia *non omitteret pro quoquam vivente. Item, rex* Angliæ *non faceret homagium homini de quo clamat* *Edw.* III. *ſuperior eſſe jure hæreditario ex parte matris ſuæ. Quod ſi aliam viam pacis rationabilem capere vellent, rex* Angliæ *tanquam pacis amator amplecti deſiderat. Henricus* Dux *Lancaſtriæ*, & cum eo Comes de Arundel & cæteri venerunt *Avinionem* in vigilia natalis Domini cum CC. equis, de quibus fuerunt xxxij. cum herneſiis cooperti, & moram traxit ibidem per vj. ſeptimanas cum pleno honore, & eo appropinquante ad civitatem, occurrerunt ei de epiſcopis, proceribus, civibus, & communibus ad numerum ij. mille equorum, & tanta extitit turba obviantium, quod ab hora diei tercia uſque ad horam veſperarum vix potuerunt pontem villæ pertranſire. Et cum intraſſet civitatem regratiabatur cunctis, & direxit iter ſuum uſque palacium papæ. Quo cum perveniſſet extra portam, deſcendit ab equo, & ingreſſus ad papam cum reverentia debita, prout bene ſciebat, ſalutavit eum; & ut brevitas temporis exigebat mutuo colloquentes, abiit ad hoſpitium ſuum. Hillaritas dapium & poculentorum omnibus venire volentibus & refici cupientibus ſemper parata erat quamdiu ibi moram traxit, & talem providentiam ibi fecerat quod tota curia mirabatur. Providentia vini ante adventum ſuum in celaria ſua erat C. doliorum. Et tantam humanitatem omnibus exhibuit, & præcipue Papæ et Cardinalibus, quod dicebant, Non eſſe ei parem in toto mundo. Poſt receſſum ſuum de curia *Franci* circumvenerunt eum inſidiis ut eum caperent, ſet Deo adjuvante per multas cautelas evaſit, et venit in *Angliam* cum honore. Eodem anno natus eſt regi filius *Thomas* de Wodſtoke qui poſtea factus eſt dux *Glouceſtriæ*, et duxit uxorem filiam Comitis *Herefordiæ* ſeniorem: Comes vero *Derbeyæ*, ut infra patebit, duxit alteram ſororem juniorem, inter quas diviſa eſt hæreditas.

An. Dñi 1355. ANno gratiæ M.CCC.lv. rex *Franciæ Johannes Valoys* miſit mareſcallum *Dondena* cum viij C. viris armatis in *Scotiam* in nocumentum *Anglorum* et ſubſidium *Scotorum*, et ordinati ſunt manere certo loco ſuper marchia; ſet neſcientes vivere ſecundum morem patriæ, cito repatriaverunt. Poſt Pentecoſten rex tenuit concilium apud *Londonias*, et miſit in *Vaſconiam* contra *Francos* principem *Walliæ* filium ſuum, Comitem de Warwyk, Comitem *Oxoniæ*, Comitem de Suffolk cum viij C. viris armatis, M. iij C. ſagittariis, et applicuerunt in portu de *Gerende*; et magnates terræ tam epiſcopi quam alii occurrerunt eis obviam læti de adventu eorum, et receperunt eos cum honore, et optulerunt ſe principi tanquam domino ſuo legio cum bonis et catallis in omnibus ſuis agendis vivere et mori cum illo ſi tamen moram trahere vellet cum eis ad eorum defenſionem, et erant parati cum eo. In æſtate ſequenti apparuerunt duo vexilla in firmamento, unum rubium et aliud azurium, et in multis partibus regni videbantur à pluribus, et congrediebantur ſimul alterum adverſus alterum rebellando; tandem vexillum rubrum debellavit azurium et proſtravit ad terram ſub ſe ut videbatur. Ad tranſlationem ſancti *Thomæ* rex *Edwardus* tranſit cum xxxviij. magnis navibus de *Londoniis* per *Tameſiam* ad *les* Dounes. Dux *Lancaſtriæ Henricus* erat cum eo, et habebant ſecum xv. mille virorum armatorum, de ſagittariis ij. mille. Et in eodem loco fecerunt

Edw. III. fecerunt xxvij. milites, videlicet ij. filios regis, *Leonellum* et *Iohannem de Gaunt*; ij. filios Comitis *Warwych*, *Guidonem* et *Thomam*, filium Comitis *Oxoniensis*, dominum *le Mowbray*, et alios plures filios Dominorum regni. Deinde transierunt in *Franciam* per maritima *Normanniæ* remigantes in mari volentes loqui cum rege *Naverniæ* prout ante promiserunt duci *Lancastriæ* obviare eis in aliquo certo loco et tenere cum eis. Nam rex *Naverniæ* ea de causa venerat ad castellum suum in *Normannia*, & rex *Franciæ* exploraverat eum ut eum caperet propter mortem *Caroli de Hispania*. Sed quando rex *Franciæ* cognovit quod rex *Naverniæ* percepisset propositum suum, misit ad eum reginam *Franciæ* & alios magnos de regno qui eum excusarent, & promisit regi *Naverniæ* quod nunquam eum impechiaret pro morte dicti *Caroli de Hispania*, nec de aliqua alia felonia sibi & suis illata, set gauderet & teneret libere & quiete quicquid haberet in *Normannia*, sive castella, sive quæcumque alia, sine impedimento vel contradictione regis *Franciæ*, vel nocumento suorum; & ipse fidem adhibens eorum blandis promissis nequiter deceptus est, ut infra patebit. Eodem tempore *Scoti* & *Hibernici* adunati intraverunt *Anglicam Hiberniam*, & cœperunt destruere patriam in circuitu per x. leucas. Et boriales *Hibernici* qui de rege *Angliæ* tenent congregati dederunt eis prælium, & occiderunt de illis ij.M. DCCC. & reportaverunt de illis prædam magnam & lucrum de hiis quæ rapuerunt de *Anglis*. Eodem tempore congregati sunt *Scoti* in iij. aciebus, & proposuerunt intrare quidam per *Carliolum*, quidam per *Berwycum*; *Anglici* paraverunt se obviare eis in prælium. Et cum percepissent quod *Angli* disponerent se pugnare cum eis, cœperunt tractare de treuga, & concessa est usque ad festum sancti *Johannis Baptistæ* proxime sequentis. Et plures magnates aquilonares transierunt cum rege apud *Calesiam* ad festum sancti *Michaelis* sequentis. In ista æstate grassavit quædam enormis infirmitas acsi esset de temptatione malorum spirituum, Nam gentes insanierunt & facti sunt dementes toto ubique regno in villis & campis; & sic amentes cucurrerunt ad silvas & loca densosa abscondere se tanquam feræ fugientes consortia hominum, & quidam currebant in campis ad villas & de villis ad campos, nunc hic, nunc illuc, quasi de se non curantes, & vix potuerunt comprehendi: & quidam cultellis vulnerabant & dentibus laniabant ipsos capere volentes. Et multi capti ducti sunt ad ecclesiam & ibi vincti jacebant donec à Deo relevationem acciperent; & in quibusdam ecclesiis videres x. aut xij. alicubi plures, alicubi pauciores, quod gravis dolor erat intueri passionem eorum.

Nunc redeamus ad regem *Franciæ* qui congregavit grandem exercitum & disposuit se venire usque *Calesiam* multum elatus & audacior, eo quod subtraxerat regem *Naverniæ* & ejus potestatem morantem in *Normannia*.

Nec prætereunda arbitror quæ eodem tempore in curia *Romana* acciderunt. Erant quidam fratres de ordine *Minorum* in illis partibus qui sæpius prædicabant & pronunciabant papam *Johannem* xxij. hæreticum & excommunicatum, & omnes successores suos, & quod nullum jus haberent nec potestatem sancti *Petri* edere constitutionem contra ordinem sancti *Francisci* aut in præjudicium. Deinde capti sunt, & quæsitum est ab eis, Utrum Papa posset mutare habitum eorum & transferre eos ad ordinem *Prædicatorum*. Responderunt, Quod non. Item, Si Papa posset dispensare cum eis habere granaria & cellaria pro stauro reservando. Respondent, Quod non. Item, Si crederent quod Papa *Johannes* antedictus caput esset ecclesiæ Christi. Dixerunt, Quod non. Item, Si crederent Decretalem quam Papa *Johannes* edidit quæ incipit, *Quorundam &c.* esse bonam, & rationabilem, & fidei orthodoxæ convenientem. Dixerunt, Quod non. Sed dixerunt illam Decretalem voluntarie factam in destructionem pauperum fratrum, & in condempnationem iiij. fratrum arsorum apud *Marsiliam*, & in despectum paupertatis *Jesu Christi* & sancti *Francisci*. Item, Si crederent quod illi quatuor fratres meruerunt per mortem suam. Dixerunt ipsos gloriosos sanctos coram *Jesu Christo*, & sancto *Francisco*. Et plures tales opiniones prædicabant & asseverabant contra papalem dignitatem & manutenebant usque ad mortem, unde adjudicati sunt ignis supplicio; sed ante combustionem unus eorum palam emisit talem confessionem. *Edw.* III.

Ego Johannes *indignus servus* Jesu Christi *& sancti* Francisci, *profiteor & assero papam* Johannem *hæreticum & sanctæ ecclesiæ inimicum pro hæresibus quas fecit in* iiij. *Constitutionibus & fovebat. Prima incipit*, Ad conditorem. *Secunda*, Cum inter nonnullos. *Tercia*, Quia quorundam. *Quarta*, Quia ubi reprobus. *Quæ sunt aperte contra sacram Scripturam & sanctam vitam Apostolorum. Et ego* Johannes *confiteor & assero credere & tenere cunctis Christianis* Benedictum *papam* xij. & Clementem vj. *&* Innocentium vj. *successores antedicti* Johannis, *qui dictas hæreses foverant & pronunciaverant, vixisse hæreticos & excommunicatos, & de omni gradu dignitatis privabiles, & dignos pœna omnibus talibus ordinata. Et idem dico de omnibus prælatis & omnibus aliis qui ordinati sunt defendere veritatem sanctæ matris ecclesiæ & fidem orthodoxam, & de omnibus aliis cujuscumque status, gradus, dignitatis vel conditionis fuerint.* Et in tali confessione vitam finierunt per combustionem ignis, ad laudem & honorem sui ordinis ut credebant. Nam illi tenuerunt & adhuc superstites tenent quod nullus Papa deberet eligi nisi de ordine fratrum *Minorum*.

Ad regem *Angliæ* redeamus. Cum igitur rex *Edwardus* longo tempore alta maris palpitasset, nunciatum est ei quod rex *Naverniæ* concordatus est cum rege *Franciæ*, ideoque disposuit se redire ad *Calesiam*. Et ibi fuerunt *Franci* congregati & jacebant ex omni parte ultra numerum expectantes eum: & dicebant se velle inire cum eo bellum quandocunque veniret & vellet. Die Animarum rex transivit cum iij. mille viris armatis, & mille sagittariis, & sic de omni genere populi x. mille, & venit ad *Gynes*, et inde ad sanctum *Omerum*, deinde ad *Hetyn*. Rex *Franciæ* recessit et fugit *Parisius*, et fecit prosternere omnes pontes post eum, et victualia et cætera bona delata sunt ad civitates et castella, et ita defuerunt victualia *Anglis*. Tunc necesse erat redire ad *Calesiam*. Quo cum pervenisset, nunciatum est regi quod villa de Berwyk capta esset per *Scotos*, sed in redeundo *Calesiam* dederunt patriam flammæ et incendio.

Qualiter capta sit Berwyk extat narratio. *Scoti* abscon-

Edw. III. abſconderunt ſe in uno boſco, et fugare fecerunt unam prædam beſtiarum prope villam de **Berwyk**, et illi de villa exierunt rapere prædam ab illis et ſequebantur; et ſubito venerunt ſuper *Scotos*, qui ex utraque occurrentes, ceperunt eos et occiderunt paucis de minoribus valentibus reſervatis. Et in craſtino cum cuſtodes murorum ſopori ſe dediſſent, miſerunt ſcalas ad muros et ſubito introierunt, et invenerunt eos improviſos, invaſerunt, et occiderunt quos invenerunt. Rex igitur feſtinavit et venit ad *Novum caſtrum*. Princeps *Walliæ* nunc eſt in *Vaſconia*, et peragrat fines *Franciæ* cum l. mille virorum armatorum, de pedalibus abſque numero de *Anglicis* et *Vaſconicis*. Et capit villas et caſtella ad placitum ſuum, et patriam ſub tributo et ſubjectione ex omni parte ſubjecit; *Vaſconia* manet lætabunda, quia non eſt qui eam inquietet. Cum igitur rex *Edwardus* veniſſet *Berwicum*, tanta poteſtas *Anglorum* occurrit ei undique, quod hii qui in villa fuerunt, videlicet C.xxx. viri, rogaverunt regem quod poſſent reddere villam, et habere vitam et membra, et rex conceſſit. Die Epiphaniæ *Edwardus Baliol* qui clamavit jus coronæ *Scotiæ* donavit totum jus ſuum *Leonello* filio regis *Angliæ Edwardi* cunctis qui aderant intuentibus. In craſtino converſionis ſancti *Pauli* rex *Edwardus* intravit in *Scotiam* cum iij. aciebus. Qui cum veniſſet apud **Rokesborg**, multi de magnatibus *Scotorum* venerunt et habuerunt colloquium cum rege *Edwardo* quaſi vellent venire ad fidem regis, et ſuper hoc aſſignatus eſt dies de reſponſo. Et rex cum populo ſuo quievit in pace per viij. dies, at illi medio tempore cariaverunt bona ſua ultra mare *Scoticum*, Tunc *Willielmus Duglas* miſit reſponſum per literas ſuas regi *Edwardo* ſe nolle omnino venire ad pacem ejus; et ſuper hoc rex carpit iter verſus **Edynborg** cum iij. aciebus et deſtruxerunt patriam per viij. leucas in circuitu, & ſuccenderunt igni & flamma. *Scoti* abſtulerant cuncta victualia ita quod *Angli* non habuerunt potum niſi ſolum recentem aquam per totam quindenam, & iccirco redierunt. *Scoti* autem ſemper affuerunt à latere & tergo capientes & interficientes quotquot de exercitu foriare exibant. *Henricus* dux *Lancaſtriæ* præibat ulterius in *Scotiam* & intellexit *Scotos* ſe parare ad prælium, & nunciavit regi, Qui regreſſus eſt feſtinanter cum paucis de *Mewroſe* ubi *Angli* hoſpitati fuerant, & cæteri qui *Angliam* petebant capti ſunt in foreſta de **Etryk** per *Willielmum Duglas*.

A. Dñi 1356. Anno Gratiæ M.CCC.lvj. rex habuit concilium *Londoniis*, & petiit de clero decimam ſexennalem ad ſolvendum in iij. annis, ſed non conceſſit ea vice niſi unicam decimam. Poſt Pentecoſtem dux *Lancaſtriæ* & dux *Britanniæ* cum populo grandi perrexerunt in *Britanniam*. Sed primo tranſierunt in *Normanniam* ſuper terras regis *Naverniæ*, quem rex *Franciæ* per fraudem carceri mancipaverat eo quod antea adhæſerat regi *Angliæ*. Et primo apud *Mountebrygge* in inſula *Conſtantyn*, & inde uſque ad *Carantan*, & circuivit terram undequaque ad placitum & ad caſtellum quod vocatur *ponnt Dondemer* regis *Naverniæ*, quod erat obſeſſum grandi numero *Francorum*. Qui cum audiſſent ducis adventum, dimiſſis machinis & multis aliis neceſſariis fugerunt. Et inſtauravit illud victualibus, & viris, & aliis neceſſariis. Et inde tranſiit ad *Bretolliam* regis eciam *Naverniæ*, quæ erat obſeſſa à *Francis*, Edw. III. & amovit obſidionem & victualibus ditavit. Exinde proceſſit ad civitatem *Vernolliam* quæ dicitur una clavis *Normanniæ*, civitas robuſta & fortis, cujus una pars eſt in *Normannia*, altera in dulci *Francia*, & cepit eam per inſultum eodem die. Deinde fecit inſultum ad caſtellum eodem die uſque ad noctem, & die ſecundo & die tercia uſque ad terciam & tunc reddiderunt illud; habuit namque unum hordicium forte & bene proviſum, cum quo ad tales inſultus operatus eſt mirabilia in proſternendo muros caſtrorum. In craſtino nunciatum eſt ei quod rex *Franciæ* appropinquaverat & prope erat ad v. leucas. Et continuo exivit de villa in campum, & diſpoſuit populum ſuum in acies paratus ad prælium. Et moram fecit in campo donec audiret quod rex *Franciæ* appropinquare nec pugnare vellet. Interim rex *Franciæ* miſit ad eum duos clarigarios armorum dicens, Quod multo tempore giraverat terras ſuas devaſtando, & multa gravamina populo ſuo inferendo, videbatur regi quod idem dux quæreret bellum, & libenter impleretur. Ad hæc dux *Lancaſtriæ* reſpondit, dicens, Se & ſuos ſocios ad illas partes pro quibuſdam negotiis adventaſſe, & bene pro parte, regratietur Deus, proſequutos fuiſſe, & jam erat regrediens illicubi quo eciam habebat aliqua facere per viam, & ſi rex *Franciæ* vel aliqui ſuorum ipſum impedire conarentur ipſe paratus erat ipſos vi repellere & negotia itineris ſui continuare. Et in abſcondito nil facere propoſuit, ſed ut rex *Franciæ* qua via ipſe tenderet ſcire poſſet ipſe lucernam poſt ſe accenderet. Et rex quievit illum perſequi quia conſultus eſt ut ejus regreſſum expectaret & eciam donec voluntatem ſuam de principe *Walliæ* adimpleret, credidit namq; ambos ſubpeditaſſe. Et ſic rex regreſſus tetendit iter ſuum verſus principem. Dux *Lancaſtriæ* movit ſe verſus *Argentam*, uſque *Turri*, & uſque ad abbathiam ſancti *Fremundi*, ubi tranſivit aquam nimis periculoſam, *Franci* vero pontem deſtruxerant. Poſitique erant viri qui locum pontis cuſtodirent lxvij. viri armati cum pluribus aliis; quibus occurrerunt antequam exercitus *Anglorum* adveniret xviij. viri *Angli* & occiderunt & vulneraverunt, ita quod nullus eorum abire valuit. Abinde movit ſe dux ad *Caratan*, deinde ad *Monteboürgh*. Et nullus dies pertranſiit in quo non caperent forcilletta & priſonarios. Medio tempore rex *Franciæ* divertit aciem verſus principem *Walliæ*, & ſubito tenuit ſe cum exercitu ſuo quaſi per unam leucam ab exercitu principis. Cardinales venerant pro concordia, ſed rex *Franciæ* renuit pacem vel treugam habere niſi princeps redderet priſonarios quos ceperat iterando. Princeps *Walliæ Edwardus* primogenitus regis *Edwardi* tercii in craſtino decollationis ſancti *Iohannis* in autumno movit ſe de *Burdegalo* in *Vaſconiam*, & equitavit per *Ageneys*, *Lymoſine*, *Haluerne*, *Beryn*, & ſuper aquam de *Leyre* in *Noners* quæ eſt inter *Dalneys* ex una parte, & venit juxta *Peyters*, ubi initum eſt bellum xix. die Septembris. Die Sabbati ante bellum iſti capti ſunt, Comes de *Iuny*, Comes de *Vſur*. Mareſcallus *Burgoniæ*, & CC.xl. viri armati capti & interfecti. Captum eſt caſtellum de *Romerentyn* xv. die ante bellum; in quo captus eſt dominus de *Brun*, dominus *Bruſſegardus*, & xl. viri armati. Victualia cœperunt deficere in exercitu principis in tantum quod oportebat eos congredi in bello

bello aut præ vecordia tergum inimicis vertere. Et hæc inter se videntes firmaverunt sibi cor validum ne quis eorum se redderet regi *Franciæ*, sed pocius elegerunt mori una die pro jure domini sui regis *Angliæ* una voce & unanimi assensu compacti sunt. Et signaverunt se signaculo sanctæ Crucis Deo se & causam suam commendantes parati in bellum. Et diviserunt se in tres acies. Comes de **Warwych** habuit primam aciem: & ex parte *Francorum* duo Marescalli *Franciæ* habuerunt primam aciem. Secundam aciem dominus *Dolfynus de Vienna* cum fratre suo Duce de *Orlyons* cum majori fortitudine. In tercia acie erat rex *Franciæ* cum ij. mille de electioribus armatis totius *Franciæ*. Dominus *Galfridus Charneys* bajulavit vexillum rubium quod erat mortis signiferum. Rex *Franciæ* edidit præceptum ne quis *Anglicus* vitæ reservaretur solo principe excepto. Cardinales ante prælium ascenderunt in quendam montem prope ut viderent eventum belli. Jam prima acies *Franciæ* congreditur cum Comite *Warwych*, set cito per sagittarios subpeditati sunt. Et Marescallus *Clermont* occisus est & multi alii, ut infra dicetur. Comes de **Warwych** insequebatur fugientes, & quosdam occidit & quosdam cepit prisonarios. Medio tempore venit secunda acies *Francorum* & miscuerunt cum principe *Walliæ*, et pugnaverunt nimis acriter infra unam sepem, et *Anglici* devenerunt multum lassi præ gravedine certaminis, et arma eorum nimis lacerata. Et tam fortis et dura extitit pugna quod sagittarii præ defectu sagittarum sustulerunt lapides, et cum gladiis et lanceis, et quicquid possent arripere pugnaverunt, et sic se corde sagaci mirabile dictu defenderunt; sed tandem sicut Deus voluit *Franci* fugam arripuerunt, et dum *Anglici* starent lassi se refocillantes et sperantes victoriam reportasse de suis inimicis omnibus, supervenit *Iohannes* rex *Franciæ* cum ingenti fortitudine aciem dirigens versus principem qui paucos ea hora secum habebat, quia laborabant super inimicos fugientes. Dum igitur cepissent *Franci* aciem miscere supervenit Comes de **Warrewych** rediens de fugatione inimicorum cum integro exercitu suo, et opposuit se à latere exercitus regis *Franciæ* et strenue pugnaverunt, et sic per gratiam Dei et non humana virtute victoria cessit principi et prælii reportavit principatum, et rex captus est et filius ejus *Philippus*, junior Comes de *Peyters* et magnates plurimi.

Regales.

Dominus *Johannes de Valoys* Rex *Franciæ*.
Philippus filius ejus adolescens.
Comes de *Pountyf*.
Dominus *Iacobus Burbon*.
Comes de *Eawe*.
Comes de *Tankirvyll*.

Comites.

Comes de *Aunservill*.
Comes de *Ventadurn*.
Comes de *Baleferroynagg*.
Comes de *Vendoyn*.
Comes de *Russye*.
Comes de *Wandemont*.
Comes de *Aumartyn*.
Comes de *Nesowe*.

Clerici.

Episcopus de *Geyns*.
Chastell de *Enposte*.
Vicecomes de *Nerbon*.
Marescallus *Dondena*.
Filius Comitis de *Alsur*.
Filius Comitis de *Wendemer*.
Comes de *Bealmont*.
Dominus de *Richeflaundres*.
Dominus de *Mountagu*.
Dominus de *seynt Agar*.
Dominus de *Auleneye*.
Senescallus de *seynt Omer*.
Dominus *Ricardus Dars*.
Dominus *Mauricius de Maynet*.
Capitanus de *Peyters*.
Dominus de la *Tour*.
Dominus de *Bewall*.
Dominus de *Mangeleyre*.
Dominus de *Blannceo*.
Dominus de *Alnoye*.
Dominus de *Dyvelyn*.

Et præter istos ij. mille personæ de quibus mille homines armati.

Nomina occisorum in bello.

Dux de *Bulloun*.
Dominus *Robertus de Aras*.
Dux de *Cateneys*.
Constabularius *Franciæ*.
Vicecomes de *Talouns*.
Marescallus *Clermont*.
Vicecomes de *Brusse*.
Vicecomes *Lychedard*.
Dominus *Reginaldus de Pouncz*.
Dominus *Galfridus Charneys*.
Dominus *Eustachius de Rippelmond*.
Dominus de *Lyle*.
Dominus *Willielmus Johar*.
Dominus *Robertus Channgger*.
Dominus castelli *Seylon*.
Dominus de *Monnlaon*.
Dominus *Argention*.
Dominus *Iohannes Saunsiver*.
Dominus *Lodowycus Brok*.
Filius domini *Mountagu*.

Et præter istos ij. mille virorum armatorum mortui, & de aliis CCC.

Sabbato ante bellum capti

Comes de *Iuny*.
Comes de *Usur*.
Marascallus de *Burgoyn*.
Et de viris armatis mortui & capti CC. xl.

Die xv. ante bellum castellum de *Romorentyn* captum est, Dominus de *Broun*, Dominus *Bricius Gauth*, & xl. viri armati.

Summa occisorum in bello ij M. CCC.
Sum. prisonariorum captorum ij M. D.

Anglici se receperunt prope locum in uno bosco, & ibi hospitati sunt illa nocte. In crastino numeraverunt mortuos quos spoliatos & nudos reperierunt. Deinde redierunt cum prisonariis suis versus *Burdegalum*, laudantes & glorificantes Deum qui tanta miracula operatus est in eis. Concussum est hoc prælium

Edw. III. prælium circa festum S. *Mathæi* apostoli. In exercitu principis *Walliæ* M. DCCC. de viris armatis. Sagittarii M. CCCC. In exercitu regis *Franciæ* de omni populo xl M. Post festum sancti *Michaelis* videns dux *Lancastriæ* quod non posset inimicos equitando perturbare yeme superveniente, descendit cum exercitu suo ad villam de *Reynes*, & circa festum omnium Sanctorum cœpit obsidere eam ad magnum detrimentum populi sui; nam multum dampnum propter yemis algorem ibi perpessi sunt. Tunc cœpit papa tractare de concordia inter reges cum effectu.

An. Dñi 1357. ANno Gratiæ M.CCC.lvij. *Edwardus* princeps *Walliæ* venit in *Angliam* ducens secum *Iohannem* regem *Franciæ*; & applicuit apud **Plimmouthe** in vigilia sancti *Iohannis* ante portam Latinam. Et exinde ductus est *Londonias* per mediam civitatem. Et tantus apparatus arcuum, & sagittarum, & de omni genere armorum monstratus est in qualibet strata *Londoniensi* ubi rex *Franciæ* adventare deberet, quod mirum est dictu, nec ab antiquo tale quid visum aut auditum. Civesque obviaverunt ei ultra mille equestres suo meliori modo, quodlibet artificium simul vestiti in una secta. Facta sunt hæc die Mercurii proxima ante festum Pentecostes. Concessa est regi quintadecima biennalis. Et rex relaxavit & condonavit omnes felonias, evasiones, & fugitiones. Eodem tempore orta est discordia inter clerum & fratres *Minores* de quibusdam opinionibus; & utraque pars appellavit ad curiam *Romanam*: unde magister *Ricardus* episcopus *Armachanus* transivit cum pluribus aliis clericis ad curiam in defensionem cleri. Et idem *Ricardus Armachanus* habuit subsidium de clero, & abbas S. *Albani* erat procurator ejus. Et quia papa semper favebat *Francis*, & eos fovebat in quantum potuit contra *Anglos*, & propter miraculum quod Deus tribuerat victoriam tam paucis viris contra tantam multitudinem *Francorum*, scriptum erat in pluribus locis in *Vienna* & in multis aliis locis, *Ore est le Pape devenu* Franceys *e* Jesu *devenu* Engleys. *Ore serra veou qe fra plus, ly Pape ou* Jesus. Et scriptum erat in derisionem. Die Lunæ ante festum sancti *Iohannis Baptistæ* venit unus Cardinalis ad regem *Londonias* sub magna festinatione, & dixit ad regem, Domine consensum erat apud *Burdegalum* quod dux *Lancastriæ* amoveret obsidionem de villa de *Reynes*, quæ jam extat in magno periculo, & cuncta quæ in ea sunt. Nunc autem si tractare debeamus de concordia faciatis amoveri obsidionem. Rex igitur misit literas ad ducem *Lancastriæ* sub forisfactura vitæ & membrorum & quicquid forisfacere posset, ut desisteret ab obsidione & domum remearet quam citius posset; similiter rex *Franciæ* misit ad suos ut omnia sustinerent in pace. Et dum ista sic tractarentur venerunt *Londonias* duo alii Cardinales, scilicet Cardinalis *Pagorensis*, & Cardinalis *Ronensis*, & ille alius Cardinalis. Qui cum venissent ante regem apud *Westmonasterium* quasi in apparatu imperiali & fero vultu tanquam leonis, adoraverunt eum proni in terram, & sic mutuo alterutris salutatis, regeque in cathedra residente, unus eorum sumpto themate cœpit prædicare. thema. *Honor regis judicium diligit*. Et post sermonem cœperunt loqui de negotio itineris sui, videlicet Quod rex *Edwardus* haberet omnes terras antecessorum suorum dum tamen pax & concordia inter reges mediaret. Respondit rex breviter, Quod licet ipse perdiderat terras antecessorum suorum pro tempore, ipse ea recuperaret cum Deus voluerit, & dixit eis ut loquerentur de corona *Franciæ* quam ipse vendicavit. At illi responderunt, Commissionem suam ad tam ardua negotia non extendere. Et sic dilatum est negotium usque ad decollationem S. *Johannis*, donec mitteretur papæ pro dicto negotio. Et habuerunt iiij.d. ad marcam tam de spiritualibus quam de temporalibus per totum regnum de ecclesia. *Iohannes* rex *Franciæ* moram traxit apud *Wyndusoram*, & *David* rex *Scotiæ* apud turrim *Londoniensem*. *Edw.* III.

Jam redeamus ad ducem *Lancastriæ*. Cum igitur *Henricus* dux *Lancastriæ* ix. menses fecisset super obsidione & patriam circumquaque devastasset, dominus *Carolus de Bloys* venit cum x. mille viris & dux paravit se ad pugnam: sed cum appropinquasset non audebat accedere, set recessit. Illi vero de villa hæc videntes magis timuerunt & captaverunt oportunitatem qualiter inirent colloquium cum duce. Et miserunt unum episcopum cum vj. militibus per conductum ducis reconciliare unam ecclesiam extra muros per mortem unius occisi pollutam. Dux vero compulit eos secum manducare. Et inter epulas colloquebantur de redditione villæ, eo quod nullus veniret in eorum auxilium. Dux vero durus erat ad inducendum ad hoc nisi sub tali conditione quod se & sua cuncta ei redderent in sua gratia. Sed tandem convenerunt dare duci C. mille scutorum pro suis costagiis, & redderent ei villam, sic tamen quod ipsi haberent bona sua. Et fecerunt securitatem quod quandocunque dux vellet petere villam ad opus regis *Angliæ* ipsi redderent ei villam, dare vel assignare cuicunque ei placeret, & dux ordinavit unum capitanium quem voluit; & quia noluit quod deprædaretur villa, assignavit certos viros qui ingrederentur & seisinam caperent in ea ejus nomine. Et ipse moram traxit extra villam & noluit intrare. Eodem tempore die Veneris proxima post festum sancti *Johannis Baptistæ* delatæ sunt literæ regis *Angliæ* ad ducem ut amoveret obsidionem, post concordiam & redditionem factam, sicut Deo placuit. Eodem tempore erant nonnulli armigeri & sagittarii qui manserant in *Britannia* & *Vasconia* ad custodiam castellorum & opidorum, & hii convenerunt in unum ad numerum DC. virorum, & perrexerunt in *Normanniam*, & per subtilitatem comprehenderunt villam de *Honyflet* & tenuerunt eam, & supervenit Marescallus de *Flandria Robertus Clermont* cum DCCC. viris armatis & v. mille pedestrium, & impetierunt villam, set *Angli* strenue defenderunt se ad muros, & occiderunt de illis circiter v C. Et dum sic pugnaverunt ad muros supervenerunt *Robertus Cnolles* & *Randulfus* socius suus cum sua comitiva à tergo, & percusserunt *Francos*, occiderunt plusquam mille personas, & plures ceperunt prisonarios, & Marescallum & cæteros miserunt ad fugam.

Eodem anno orta est lis inter abbatem nostrum *Leycestrensem* & *Iohannem Larence* de **Belgrave**, & *Laurencium Larence* fratrem ejus, & communitatem ejusdem villæ. Et sic incepit. Communes de **Belgrave** quadam nocte prostraverunt furcas libertatis abbatis *Leycestrensis* in quodam angulo campi qui vocatur *le* **Stokking**. Tandem per sententias

Edw. III. tentias latas in patria recognoverunt malefactores factum suum. Similiter fecerunt fossas in quodam vado super aquam *Sore* ubi via de Fosse solet habere cursum suum, ad impediendum cariagium victualium nostrorum de maneriis nostris cum carectariis, et munierunt pontem ad alteram finem villæ cum pessula et serra ut undique nos gravarent. Super quibus Abbas noster *Leycestrensis* habuit breve regis de placito transgressionis ad Justiciarios ad hoc assignatos, scilicet dominum *Robertum de Herle* et dominum *Johannem de Folvyll* milites, et *Simonem Pakeman* et *Laurencium Haubark*. Et fuerunt addictati xxxv. de **Belgrave** et sic oportuit eos finem facere parti. Primo *Johannes Larence*, in cujus confidentia cæteri hæc mala fecerunt, et idem *Johannes* vadiavit Abbati xl.li. in gratia sua, et solvit centum solidos; reliqui vero de villa quia simpliciores erant, ad instantiam magnatum patriæ solverunt tantum x. li. et reliquum pardonatum est eis ea conditione quod repararēt viam de Fosse in vado de *Cowefwath* et prosternerent arbores crescentes in dicta via versus pontē, nam dicta via extendit se à *Cowefwath* per pratū et sic inter les **Wylwes** ad finem pontis usque ad *le* **Penygrene**, et eciam dictū pontem paratum patere facerent omni transire volenti. Et antedictus *Laurencius* frater senior relaxavit si quid juris habuerat vel habere videbatur in illo loco ubi furcæ nostræ prius erectæ fuerant. Eodem tempore *Scoti* navigabant super mare huc atque illuc cum tribus navibus bene stoffatis cum CCC. viris armatis electis. Et explorabant *Anglicos* transeuntes cum suis mercimoniis et bona eorum rapuerunt et eos occiderunt, et sic diu multa mala operati sunt. Et circa festum sancti *Michaelis* ortus est ventus validus et fugavit eos cum multis aliis navibus *Anglorum* in portum de **Yarnysmoth**, et ibi capti sunt sicut deo placuit per *Anglicos*. *David* rex *Scotiæ* xi. anno à captione sua liberatus est et redemptus per xxx mil. li. et venit apud *Berwycum* in die sancti *Michaelis*, ubi venerunt quidam de *Scotis* cum medietate dictæ summæ, et cum certis viris hostiagiis mansuris in *Anglia* donec altera medietas solveretur. Et facta est proclamatio de una trewga x. annorum inter *Anglos* et *Scotos* sub pœna forisfacturæ corporis et catallorum, et post x. annos lapsos eligerent *Scoti* utrum vellent pacem vel guerram. Ad festum sancti *Michaelis* iterum Cardinales habuerunt iiij. d. ad marcam de clero tam de spiritualibus quam temporalibus et non eo minus Papa misit per Bullam quod quilibet Episcopus faceret visitare episcopatum suum autoritate Papæ, et solverent procurationes Cardinalibus, et dictum est quod hæc summa data est per papam ad sustentationem regis *Franciæ*. Et Papa eodem tempore petiit de regno *Angliæ* mil. marcas per annum per regem *Johannem* Curiæ *Romanæ* concessas et ab ejus tempore debitas jam plenarie solvendas, et hæc omnia facta sunt ut per talem terrorem regis *Edwardi* animum ad eorum voluntatem magis inclinarent: et rex providus provide et breviter respondit, se nullum tributum velle cuidam dare, quia regnum suum tenuit et libere tenere voluit absque subjectione cujuscunque.

An. Dñi 1358. ANno gratiæ 1358. Rex fecit proclamationem in omnibus partibus regni, quod omnes alienigenæ de quibuscunque partibus mundi, qui advenire vellent ad solempnitates sancti *Georgii* haberent liberum conductum ingrediendi regnum *Angliæ* Edw. III. & regrediendi ad placitum per iij. septimanas absque impedimento vel nocumento cujuscumque ad hastiludia cuilibet volenti in suo gradu prosequi generalia. Venit ibi Dux *Brabanniæ* & multi *Vasconii*. Regina quoque *Scotiæ* affuit cum multis aliis dominabus. Nobilitas hujus solennitatis multa erat nimis, nec est nostræ facultatis ejus gloriosa facta evolvere. Post solennitatem peractam transierunt omnes *Londonias* tractaturi de concordia inter *Anglos* & *Francos*, & multo tempore tractaverunt sine expeditione. Tandem pro eo quod Princeps promiserat *Francis* apud *Burdegalum* quod pax & concordia se tenerent in quantum procurare posset patrem suum regem, & Rex cupiebat promovere filium suum in honore sicut multum tenebatur atque ejus sinistra pro suo posse devitare, assensum præbuit concordiæ & pacis viscera amplexatus est. Et sic facta est redemptio regis *Franciæ* pro x. mill. centenis marcis & darent xiiij. hostiagios de melioribus totius regni *Franciæ* ad demorandum in *Anglia* donec tota summa solveretur. Sed dux *Lancastriæ Henricus* quando rediit in *Angliam* dimiserat gardianos in *Normannia* dominum *Jacobum de Pype*, *Robertum de Cnolles* & multos alios qui associaverant eis de melioribus viris armatis & sagittariis electioribus in numero sufficienti & mirabile dictu qui auxiliarentur regi *Naverniæ*, & crevit tam fortitudo regis *Naverniæ*, quam *Anglorum*, quod sic adunati devastaverunt cunctas patrias in circuitu, & divites facti sunt nimis & locupletati sunt, adeo quod potius viderentur domini regni quam stipendiarii. Et multi qui egressi sunt illuc garciones vel valetti facti sunt milites validissimi ac ditissimi regressi sunt, & omnes terræ ad lx. leucas circa Parisius factæ sunt eis tributariæ, ne in toto exterminarentur. Ipsa quoque Civitas *Parisiensis* promisit eis fidem, & super hac fide dominus *Jacobus de Pype* cum xxx. viris ingressus est *Parisius* videre civitatem spaciandi gratia. Cumque aliquandiu moram traxisset ibidem, surrexerunt quidam de civitate & interfecerunt omnes illos xxx. viros. Dominus *Jacobus* vero evasit adminiculo unius de civitate suffultus sicut deus voluit. Et supervenit Rex *Naverniæ* cum exercitu suo, & stetit coram civitate *Parisiensi*, & dominus *Dolfinus de Vienna* venit à tergo per 2 leucas appropinquans. Et cum nostri viderent quod accedere nollet ad pugnam, direxerunt se versus illum, & coercuerunt eum ad fugam, et occiderunt plusquam CCC. viros de illis et multos valentes milites et armigeros, et unum Episcopum ceperunt. Tunc Cardinales disposuerunt se repatriare, et habuerunt conductum ad *Calesiam*. Eodem tempore mortua est *Isabella* regina mater regis *Edwardi* et sepulta *Londoniis* apud fratres *minores*. Post recessum Cardinalium quidam de *Francia* venerunt *Londonias* cum xij. centenis millibus marcarum in partem solutionis pro rege suo. Sed rex noster recusavit pecuniam pro eo quod non adduxerunt secum hostiagios prout Concordia se præhabuit. At illi responderunt, Magnam partem *Franciæ* fore per *Anglos* destructam contra formam Concordiæ, adeo quod *Franci* non audebant ad proprias domos redire. Rex respondit quod *Angli* qui remanserant in *Francia* post habitam concordiam exlegati homines fuerunt, cum felones scilicet, homicidæ, fures & latrones & tales delinquentes contra

contra

Edw. III. tra jura regni sui, & extra protectionem suam, nec ipsos potuit justificare. Eodem anno post festum omnium Sanctorum venit rex *Scociæ* per communem assensum regni sui ad regem, *Londonias*, & optulit se pergere cum eo ubicumque sibi placeret in guerra sua, si forte talis oblatio posset cedere in alleviamen regni sui de tanta summa redemptionis suæ solvenda. Et supplicavit regi quod Mercatores *Scotiæ* possent libere intrare regnum *Angliæ* & exire, & mercatores *Angliæ* simili modo terram *Scotiæ* tanquam una gens & unus populus absque detrimento vel calumpnia alterius ad alterum. Similiter quod moneta eorum posset currere cum moneta nostra & nostra moneta transire cum moneta sua, & filii eorum vacare Universitatibus *Angliæ* discendi gratia cum facere solebant. Cum igitur rex *Edwardus* vidisset tantam humilitatem annuit ejus petitioni. Et rex *Scotiæ* cum regina moram traxit apud fratres prædicatores *Londoniis*. Et sciendum est quod rex *Angliæ* concordatus est cum rege *Franciæ* in octabis sancti Hillarii, sicut supra notatum est, sub ista forma. * * * * * Et forma Concordiæ missa est ad Curiam *Romanam* ad ratificandum & confirmandũ, & dum nuncii essent in redeundo expleto negotio, inventũ est quod rex *Franciæ* contra sacramentum suum juratum miserat literas in *Franciam* quod nunquam fuit in voluntate dimittere unum pedem terræ regi *Angliæ* de terra sua *Franciæ*. Et captus est nuncius ad mare qui portavit has literas secreto sigillo suo munitas. Quam ob causam rex *Franciæ* missus est ad castellum de *Somertun* sub custodia domini de *Deyncort* & domini de *Solvyll*, & *Philippus* filius ejus missus est ibidem cum eo. Post festum Purificationis quidam tunc valettus postea per processum temporis miles magnus & validus dominus, capitanius multorum castellorum, opidorum. forcilettorum atque villarum in *Francia* tam ex assignatione ducis *Lancastriæ* quam ex propria adquisitione, collecta multa fortitudine *Anglorum* perrexit in *Franciam* & venit ad villam de *Aurilions* & posuit suburbia ad flammam ignis, & occidit quos voluit & tulit secum multa bona & quæque preciosa inventa, Cives vero non audebant exire contra eum, tanta florebat fama divinæ gratiæ *Anglorum*. Exinde perrexit versus *Amisium* & per cautelam muros ascendit, portas aperit, omnes *Angli* intrant & in medio stratæ se ad bellum parant & multos cives necant, & cives in tantum attoniti redduntur quod multi ad muros fugerunt, saltant & colla frangunt, & multi se submerserunt præ timore, sicque factum est quod multo plures occiderunt terrore quam gladio. Et ipsi abstulerunt, rapuerunt & asportaverunt bona innumera & ibi divites sunt nimis. Et non erat ibi *Anglus* tam pauper quin de auro & argento & aliis jocalibus & preciosis ad plenum ditatus est. Et inde venit dictus *Robertus Cnollis* ad xij. leugas ab *Avinonia*, & tantam virtutem secum duxit quod Papa & Cardinales non audebant extra palatium moram facere, & quasi deludentes intra se dicebant,

Roberte Cnollys parte fit Francus mollis,
Ipsius tollis prædas, dans vulnera collis.

Deinde in redeundo cepit prisonarios & villulas multas & divitias ad plenum, et sic venit ad suum hospitium. Tunc *Robertus Cnollys* misit in *Angliam* ad regem quod quæcunque adquisierat in regno *Franciæ* castella, villas, catalla & quæcunque alia bene voluit omnia esse ad voluntatem legii domini sui regis disponere de eis ad suum placitum. Et rogavit regem de suo dominio & bona sua voluntate, & multum placuit regi cunctisque filiis suis. Sed post festum sancti *Michaelis* idem *Robertus* captus est per insidias. Et dum deberet abduci supervenit *Randekyn* socius dicti *Roberti* qui prope erat in illis partibus & ceperat eodem die circiter xl. prisonarios de *Francis*, devicit hostes, & liberavit socium suum *Robertum*. Interim redeunt nuncii de Curia Papæ dicentes Papam & totam Curiam lætam fore de Concordia & suum assensum præbuisse. Similiter attulerunt secum unam Bullam Papalem ad absolvendum Justiciarios regis qui fuerant excommunicati ad suggestionem & procurationem Episcopi *Heliensis* sic. Parum ante hæc tempora orta est discordia inter fratrem *Thomam de Lyle Heliensem* Episcopum & dominam *la Wake*; nam homines Episcopi succenderant unum manerium Dominæ *la Wake* & homines ejus interfecerant, et domina conquesta est regi de suo gravamine. Et Justiciarii missi sunt ad inquirendum in causa, scilicet dominus *Henricus Grene*, dominus *Willielmus de Schardeshul* et alii, et Episcopus venit coram eis, et compertum est quod fuit in toto culpabilis. Unde attachiatus est per temporalia sua sicut lex dictat, et traditus est Episcopis qui eum custodirent et pro eo ad legem responderent, et ipse statim transivit ad Curiam *Romanam* et dedit Papæ intelligere quod rex incarceraverat eum et tulerat ab eo sua temporalia contra jura Ecclesiæ. Quam ob causam missa est sententia per Bullam papalem super Justiciarios et omnes suos fautores et eis adhærentes ac coadjutores vel consiliatores in hac causa. Et missa fuit Bulla ad *Johannem de Kynwelle* Episcopum *Lincolniensem* ad puplicandum populo et exhumare corpora eorum si mortui essent et proicere extra cimiterium. Qui continuo perrexit ad quendam *Simonem de Draython*: et exhumavit eum et fregit parietem Ecclesiæ et extraxit corpus per foramen et ejecit extra cimiterium. Et Episcopus *Lincolniensis* mandavit Abbati de *Burgo* idem faceret de corpore Domini *Johannis de Engan* militis, sed impeditus est per virtutem à filio dicti militis. Cum igitur rex ista audisset graviter tulit, et mandavit Papæ quod nil actum contra Episcopum citra leges et consuetudines regni. Et sic tandem cum difficultate tamen et auxilio Cardinalium habuit pro eis absolutionem. Ad festum Epiphaniæ quando magis credebatur pacem habuisse inter regna *Angliæ* et *Franciæ* cives *Parisienses* totaliter recusaverunt, et despectuose omnes unanimi assensu insurrexerunt contra *Anglos* in civitate, quorum multi morati fuerant ibidem tota vita sua, et eos omnes occiderunt et bona eorum sibi rapuerunt. Similiter et *Flandrenses* ex sua parte fugaverunt mercatores nostros in *Brabanniam* et mercatores *Estyrlynges* tenuerunt extra fines *Flandriæ*, & omnes illos cives de *Brydgges* qui mercatores foverant exlegabant, ceperunt, & multos de mandato Comitis *Flandriæ* detruncaverunt. Et iccirco rex fecit proclamare ubique in regno quod omnes aliengenæ cujuscunque conditionis essent, solis firmariis regis exceptis, parati essent ad mare exire regnum citra festum sanctæ *Margaretæ* proximo sequentis sub pœna vitæ & membrorum absque ulteriori dilatione.

Edw. III.

Edw. III. An. Dñi 1359.

Anno gratiæ 1359 rex fecit retentionem ſimiliter & cæteri domini regni fecerunt qualem præ valitudine non audivimus factam noſtris anteactis temporibus pro aliquo paſſagio ultra mare faciendo, & præparavit ſe tranſire in *Franciam* ad nativitatem beatæ *Mariæ*. Et medio tempore venit dominus *Walterus le Mawne* cum M. D. viris bene arraiatis de *Almania* & *Hunaldia* & aliis locis in auxilium regis, & venerunt ad *Caleſiam* & cum introiſſent villam tractaverunt villam ad ſuum placitum. Acceperunt hoſpicia & ejecerunt *Anglos* & quoſdam occiderunt & ultra menſuram multa magiſtralia exercuerunt, ſicque propter iſta & propter alia nova quæ ad aures regis devenerunt rex noluit pro tempore in *Franciam* tranſire, & ſic paſſagium illud dilatum eſt, ſed ordinavit *Henricum* ducem *Lancaſtriæ* in *Franciam* pergere & applicuit apud *Caleſiam* poſt feſtum ſancti *Michaelis* cum fortitudine grandi, & hoc contra voluntatem multorum magnatum de regno qui ſecretas inimicitias gerebant erga eum. Et equitavit per *Picardiam* & *Artoys*, et deſtruxit patrias in circuitu. Et tunc ſupervenit rex *Edwardus* cum omnibus aliis magnatibus, & diviſerunt ſe in tres turmas & acies, & abinvicem ſe dividentes ſingulæ acies ceperunt iter ſuum. Neſciebat una acies de cætero ubi altera devenit uſque in diem Jovis ante feſtum ſancti *Andreæ*. Quo caſualiter duæ acies tranſeuntes occurrerunt regi ad unam villulam ad x. leucas de *Reynes* in *Campania*, ubi rex tenuit unum magnum Concilium cum duce *Lancaſtriæ* & aliis magnatibus ſuis in vigilia ſancti *Andreæ*, & die ſequenti, & exinde ceperunt iter ſuum verſus *Reynes* in tribus aciebus ſicut prius fecerant, ita tamen quod ſinguli poſſent ſcire ubi eſſent & reliqui, nec aliquis exercitus eorum aliquam patiebatur adverſitatem aut diſpendium, nec quandoque ab adverſariis acclamatus eſt in toto hoc itinere, ſed omnia proſpera eis evenerunt niſi quod unus *Baldewynus Bartyn* xxvi. die Novembris venit cum lx. viris ſuper Comitem *Staffordiæ* hoſpitatum in una parva villula prope Principem, et acclamavit eum, at ille exiens in primo inſultu unum occidit et alium ad terram jecit, ſicque omnes capti ſunt vel occiſi, nec unus quidem evadit et ipſe *Baldewynus* captus eſt. Et notandum quod in toto illo viagio non periit quiſquam noſtrorum nec dampnum ſuſtinuit præter quod dominus *Thomas de Morreus* percuſſus eſt medio de una gunna. Xviij die Decembris venit rex cum omnibus ſuis ad villam de *Reynes* & recipiebant ſe hoſpitio ex omni parte villæ, & quieverunt pacifice nulli malum aut moleſtiam inferentes. Et fecerunt convivia unuſquiſque dominus cum alio acſi in proprio ſolo fuiſſent in *Anglia*. Die ſancti *Thomæ Cantuarienſis* ad noctem dux *Lancaſtriæ*, Comes *Richemundiæ*, Comes *March*, dominus *Johannes Chandos* qui nominatiſſimus miles hiis diebus habebatur, exierunt ad inſcalandum villam de *Cerney* in *Dormoys* quæ erat villa fortiſſima duplici foſſa & ingenti muro munita, plena turribus & inſtaurata viris armatis, In craſtino antequam appropinquarent ad villam per unam leucam illi de villa perceperunt eos & eos acclamabant, At dux & cæteri Comites non obſtante illo clamore equitaverunt donec venirent bene prope villam, & tunc deſcendit dux de equo ut videret foſſuras & illarum, & ſtatim cæteri videntes eum ad pedes deſcenderunt de equis, & abſque conſilio inito aut aliquo propoſito inde capto unanimiter ſe dederunt ad inſultum inproviſe, & ſine dilatione unam foſſuram adquiſierunt, deinde abſque mora adepti ſunt aliam, tunc cum gravi pœna ad muros aſcenderunt & ibi militanter & ſtrenue pugnaverunt donec aliqui eorum muros adquirerent, & ſic aſcenſis muris villam intraverunt & miſerunt ad mortem qui eis reſtiterunt, & multi illorum fugientes ſe ſubmerſerunt in aqua & mariſco, deinde direxerunt ſe ad caſtellum ut inſultum facerent, ſed caſtellani præpediti timore ſine dilatione ſe reddiderunt cum Caſtello duci *Lancaſtriæ*, & eodem die antequam inde abirent poſuerunt villam incendio & flammæ, & hoſpitati ſunt eadem nocte in una villula bene prope Comitem de *March*, & in craſtino die ſcilicet Circumciſionis dux *Lancaſtriæ* & plures alii tetenderunt viam ad quandam villam vocatam *Autry* in *Dormoys* quæ diſtat per iij. legas de *Cerneye*, & erat hæc villa bene munita & fortior quam *Cerneye*, poſita ſuper aquam vocatam *Dayne*. Sed antequam illuc venirent villani reliquerunt villam & fugerunt præ timore, nec erat qui eis reſiſteret. Eodem die dux *Lancaſtriæ* perrexit ad villam fortem & bene munitam vocatā *Menram* in *Campania*, de qua ſimili modo villani ante eorum adventum fugerant, & villā flammæ & incendio ſuppoſuerant, et exinde rediit cum exercitu ſuo ad Regem *Edwardū* ſanus & incolumis cū omnibus ſuis, laudetur deus. Et præter hæc dominus *Bartholomeus de Borgwahs*, dominus *Baldewynus de Buttore* cum multis aliis de familia principis et familia Comitis *Richemundiæ* 20 die Decembris direxerunt ſe ad villam nomine *Sourmuſſy* quæ erat munita duplici foſſa et bene murata et fortiſſima præſidio, et virili audacia inſcalaverunt eam eadem nocte et prendiderunt eam, et in medio villæ erat unum pulcrum caſtellum cum turri una quaſi inexpugnabili, et hoc caſtellum per ſuffoſſionem et varios inſultus adepti ſunt in die Epiphaniæ, et hii qui fuerunt in caſtello fugerunt in turrim indilate, ſed vi coacti reddiderunt ſe eodem die, ſcilicet dominus de *Clermont* et multi valentes milites armigeri et burgenſes de villa. Tercia die poſt Epiphaniam prædicta turris dilapidata eſt ad terram, dictaque villa data incendio combuſtionis et penitus deſtructa. Eodem tempore *Dalfinus* de *Vienna* filius regis *Franciæ* et alii proceres regni congregaverunt multitudinem virorum fortium et claſſem magnam nimis ut in *Normannia* adunati in *Angliam* applicarent in diverſis locis, ut ſic regem *Edwardum* revocarent ac eciam de *Anglicis* ſe vindicarent; Et quidam eorum occurrerunt domino *Thomæ Fogges* ad numerum CC. XL. lanceati, ac dictus *Thomas* occurrit eis juxta *Honiflet*, cum xxvij. lanceatis et circiter C. ſagittariis, et fortiter pugnaverunt, et capti ſunt in eodem congreſſu CXX. perſonæ armatæ, videlicet dominus *Lodovicus Harecourt* gardianus *Normanniæ*. Dominus *Johannes Bygot* Mareſcallus. Dominus *Baldewynus* de la *Huſe* cum 2. fratribus. Dominus de *Brakemont* et frater ejus, *Ballivus* de *Caux* et unus Baro cognatus ejus. Dominus *Willielmus Marteb*. Die ſancti *Mathiæ* Apoſtoli in Quadrageſima *Franci* applicuerunt apud **Winchelſe** ad ſummam xx mill. armatorum virorum, et interfecerunt xxxv. homines de villa. Sed infra breve tempus tanta multitudo *Anglorum* compatriotarum quod antequā *Franci* poſſent navigio ſuoſe munire in tantum ſe proripuerūt ad aquā quilibet ſuper alium quod per-

Edw. III. perdiderunt tam necatos quam submersos plusquam CCCC. Et sumpserunt secum ix. mulieres speciosas de villa quas tam turpiter violaverunt quod horribile est recitare. Et dum sic occupati essent *Franci* ex una parte quidam marinarini nostri navigio venerunt & ceperunt xiij. naves cum vino & aliis victualibus bene onustas, & eas abduxerunt. Eodem tempore missus est *Iohannes de Valoys* Rex *Franciæ* de Castello de **Somerton** ad turrim *Londoniensem.*

An. Dñi 1360. ANno gratiæ M.CCC.lx. omnes laici cujuscunque conditionis erant inter xvj. & lx. annos arraiati sunt. Et de illis meliores armati sagittarii missi sunt ad marisarchos ad mare in defensionem regni. Unus Marisarchus erat *Iohannes Wesnam* Prior Hospitalis, & alii assignati per regem. Navigium inimicorum super mare dicebatur nimis validum.

Archiepiscopi & episcopi per episcopatus suos concesserunt grandes indulgentias omnibus transeuntibus ad mare contra inimicos in defensionem regni; & quod unusquisque posset eligere sibi confessorem ad placitum. Episcopi quoque, Abbates & Priores, Rectores, Vicarii & capellani & omnes viri ecclesiastici parati erant prout Abbates fuerant, Quidam esse viri armati, quidam sagittarii,et electi erant per mandatum episcoporum. Et beneficiati qui non potuerunt in propria persona supplerent per bona sua in aliis personis, si *Franci* in terram intrarent & necessitas eis occurrere suppetisset. Tunc marisarchus cũ C.lx.navibus de *Londoniis* per*Temisiam* mare peciit. Et primo sulcavit maris alta usque *Boloniam*,deinde usque ad *Honyflete* ad reprimendum inimicorum audaciam qui terram *Angliæ* infestare proposuerant. Et sic nostri fecerant multa mala *Francis* in ista peregrinatione. Cum igitur Rex jacuisset apud *Reynes* vij. septimanas transivit ad *Chalounnes,* deinde perrexit in *Burgoniam.* Et venit dux *Burgoniæ* & tractavit cum rege,& rex concessit ei treugas per iij.annos pro se & omnibus suis pro CC. mill. **Motonns** regi solvendis. In quadragesima sequenti rex *Edwardus* habuit tractatum cum *Francis*, aderantque unus Cardinalis & unus legatus; sed non cepit effectum. Unde rex movit exercitum usque *Parisius* incendendo,occidendo & undique devastando. Et ibi propter festum Paschæ fixit tentoria ad ij. leucas de civitate. Die Lunæ post diem Paschæ rex disposuit exercitum suum in iij. aciebus coram civitate clangentibus tubis & clarionis & aliis instrumentis musicis personantibus. Rex erat in secunda acie cum suis, dux *Lancastriæ* & Comites *Northamtoniensis* & *Salisburiensis* cum suis in prima acie. In tercia acie Princeps & Barones cum reliquo vulgo expectantes prælium de hiis qui in civitate *Parisiensi* erant sicuti eis ante promiserant. Sed nemo exiit de civitate occurrere illis. Unde rex *Edwardus* inde graviter motus jussit dare incendio magnam partem suburbiorum ut eos provocaret ad pugnam.Et tamen non erat qui eis resisteret. Tunc xxx. milites de novo ordinati cum lanceis suis perrexerunt ad portam *Parisiorum* petentes ab eis opera militaria secundum legem Armorum. Et exierunt de civitate lx. cum hastis, & pugnatum est fortiter ex utraque parte, sed per gratiam Dei quæ semper præsto erat *Anglis* in omnibus suis agendis *Angli* vicerunt *Francos* & refugaverunt eos in civitatem quosdam mortuos,quosdam letaliter vulneratos; sed nostri,laudetur Deus, evaserunt absque gravi vulnere. Tunc movit se rex in alias partes & tradidit custodiam castellorum quæ sunt in partibus de *Orlions* & *Catenesia* duci *Lancastriæ.* Eodem tempore Comes de *Armenak* in *Vasconia* pugnavit cum amico regis *Angliæ* Comite de *Foys* pro eo quod adhærebat regi *Angliæ.* Et mortui sunt ex parte dicti Comitis xv. millia virorum & ex nostra parte nullus nominatus, laudetur Deus. In isto viagio obierunt in *Francia* multi nobiles *Angli*, scilicet Comes de *March* Marescallus exercitus, *Gydo de Warwyk* primogenitus Comitis miles nominatissimus, Dominus *Robertus de Morle* & filius ejus, & multi alii nobiles milites & armigeri atque valetti, Nam in eorum reditu de civitate *Parisiensi* versus partes de *Orlions* in *Bevosina* subito supervenit horribilis tempestas tonitrui, fulguris deinde grandinis & occidit gentes absque numero & plusquam vj. millia equorum, Ita quod cariagium exercitus defecit fere in toto, & oportuit necessario redire versus *Angliam*, sed Deus transtulit miseriam necessitatis in honorem regiæ majestatis; nam papa misit nuncios solempnes cum literis ad regem *Angliæ* ad tractandum de pace & concordia. Et tractaverunt apud *Morens* prope *Chartres*, & continuatus est tractatus quinto die Maii quando rex disposuit se redire versus *Angliam* tum propter necessitatem tum propter formam tractatus,quæcunque habebant miserunt flammæ & incendio præ defectu cariagii,tentoria,utensilia,currus,sellas & cætera quasi cuncta. De dicta concordia dicetur infra. Eodem anno rex concessit libertates *Leycestriæ* de nundinis & aliis ad instanciam ducis *Lancastriæ*: Et dux obligavit dominium de *Wrangill* sub waranto dictarum libertatum pro se & hæredibus suis. Eodem anno quidam miles dominus *Johannes de Ardena* implacitavit Abbatem nostrum *Leycestriæ* & nos de manerio nostro de **Berewode** & advocatione ecclesiæ nostræ de **Crudworthe** quam per multa tempora in proprios usus habueramus, Qui quidem dominus *Iohannes* per favorem & auxilium multorum majorum de patria & per consilium vicecomitis qui pro eo tempore fuerat, portavit unum breve quod continet, *Faciatis venire sex tales*; & hii erant gentes incognitæ nobis, quæ duxisse debuerant totum negotium ad suum placitum. Sed cum divulgatum esset jus nostrum, ac eciam præ timore unius literæ per Regem ad Justiciarios missæ quod non sinerent Abbatem injuriam pati prout respondere vellent in posterum coram rege & ejus concilio, facti sunt nimis dolentes & tristes, Sicque nostra justitia declarata, transivit negotium ad nostrum placitum & recuperavimus manerium cum ecclesia ut prius habuimus. Acta sunt hæc die sabbati proximo ante festum sanctæ *Margaretæ* apud *Warwicum* coram Justiciariis domino *Johanne de Mowbray*, & *Thoma de Hyngylby*. Circa translationem sancti *Thomæ* transiit *Johannes de Valoys* rex *Franciæ* & alii prisonarii ad *Calesiam*,& tractaverunt cum proceribus *Franciæ* de concordia & finali pace inter regna *Angliæ* & *Franciæ*. Et concordatum est sub tali forma.

Rex Angliæ *habere debet totam* Aquitanniam *&* Vasconiam *pro perpetuo absque reverso, civitatem quoque de* Peyters *cum castello,cum toto comitatu & patria de* Peyters: *Item totum feodum de* Durward: *Item totam terram de* Belvill: *Item civitatem cum castello de* Saintona *cum tota patria de* Saintona *tam ultra aquam de* Charent *quam citra aquam: Item*

Edw. III. *civitatem* Andegaviæ *cum castello cum tota patria* Andegaviæ: *Item civitatem cum castello de* Paragors *cum tota patria in circuitu: Item civitatem cum castello de* Caours *cum patria de* Caoursina: *Item civitatem & castellum & terram de* Tarke: *Item civitatem & patriam de* Wygornesia: *Item civitatem & castrum & terram cum patria de* Caurs: *Item civitatem & castellum cum patria de* Angelmosia: *Item civitatem & castellum de* Rodesya *& patriam de* Vergia: *Item homagia, servicia & honores Comitum de* Foys *&* Armenak *& de* Paragorensi *& vicecomitis de* Lyngesia; *Et servicia de dictis dominis pro terris quas habent in antedictis patriis: Item* Mostrellum *super mare cum suis pertinenciis: Item integrum comitatum de* Pountif: *Item castellum cum villa de* Calesia *cum dominiis & castellis* Merk, Sandegate, Colne, Hammes, Wald, Sex, *cum terris, mariscis, boscis, rivulis, redditibus, & cum vestituris ecclesiarum & omnibus pertinentiis. Item omnes insulas appendentes antedictis dominiis. Item castellum cum toto comitatu de* Gynes *cum suis pertinentiis. Item castellum & villam de* Rochell *cum omnibus suis pertinentiis.* Et ad ista firmiter & inviolabiliter perpetuis temporibus observanda juraverunt utrique reges super sacramento corporis *Iesu Christi.* Simili modo juraverunt magnates utriusque partis pro se & hæredibus atque successoribus suis coram iij. archiepiscopis et viij. episcopis cum Indenturis per sigilla ambarum partium munitis, Et pro redemptione regis *Franciæ* darent.

An. Dñi 1361. ANno gratiæ M.CCC.lxj. Cum igitur reformaretur pax inter regna, in quadragesima sequenti obiit æterna memoria dignus *Henricus* nobilis dux *Lancastriæ* apud *Leycestriam.* Eodem tempore crevit quædam societas virorum fortium vocata *Societas fortunæ*, & per quosdam vocata est *La grant companye.* Et adunati sunt de diversis partibus non habentes unde vivere nisi de suo labore post initam pacem inter regna. Isti erant viri fortes & bellicosi, elegantes & strenui & vivebant de suo perquisito per guerram, in pace nil habentes. Et erant de diversis nationibus congregati. Isti venerunt de *Lumbardia* versus *Avinoniam* & petierunt licentiam proficisci per *Savey.* Sed Comes de *Savey* negavit eis progressum, et congregavit multitudinem populi ad resistendum eis. Et illi captaverunt opportunitatem et noctanter proruperunt super muros civitatis in qua ipse Comes manebat, et interfecerunt homines illius et prædati sunt civitatem et tulerunt quæcunque in ea invenerunt. Et ipse Comes cum magna difficultate dimissus per murum vix evasit.

Eodem anno obiit magister *Ricardus fitz Rauf* episcopus *Armacanus* qui causam manutenuerat contra fratres mendicantes in curia *Romana* apud *Avinoniam.* Eodem anno *Matildis* filia ducis *Lancastriæ*, ducissa de *Seland,* scilicet uxor *Willielmi* ducis de *Seland* venit in *Angliam* ad clamandum hæreditatem suam. Et tunc divisa est hæreditas inter dictam *Matilden,* & dominam *Blanchiam* filias ducis *Lancastriæ.* Dominus *Iohannes de Gaunt* filius regis *Edwardi* duxerat in uxorem prædictam *Blanchiam,* qui postea factus est dux *Lancastriæ.* Eodem anno nobilis dux *Lancastriæ Henricus* tumulatus est in ecclesia Collegiali et hospitali extra portam australem *Leycestriæ,* quam ipse construxerat et quam præfecerat uno decano et xij. Canonicis præbendariis et totidem vicariis ac aliis ministris sufficienter requisitis, et centum pauperibus debilibus et decem fortibus mulieribus quæ debilibus deservirent et procurarent in esculentis et poculentis et aliis corporis necessariis jugiter die ac nocte, dictamque hospitalitatem pauperum cum Collegio Canonicorum sufficienter dotavit, ubi jacet sepultus. Eodem anno xvj. kalendarum Februarii, scilicet in die & nocte sancti *Antonii* orta est horribilis & nimis valida tempestas ventorum qualem nunquam retroactis temporibus non creditur à plebe fuisse visam, nam ultra quam dici potest, boscos, pomeria & omne genus arborum prostravit & multas ultra quam crederet cum radicibus evertit; ecclesias, molendina, campanilia, muros, domos dilapidavit; Apud *Londonias* mala innumera de campanilibus & aliis domibus & ecclesiis exercuit. Eodem anno *Edwardus* Princeps *Walliæ* duxit uxorem filiam *Edmundi* Comitis de *Cantia* quam ante Comes de *Salisburia* duxerat in uxorem, & divortio inter eos per dictam mulierem facto dominus *Thomas de Holond* duxit in uxorem, pro cujus concupiscentia ut dicebatur divortium factum est. Tercio duxit eam Princeps *Walliæ* antedictus. Eodem anno mortalitas generalis oppressit populum quæ dicebatur *pestis secunda.* Et moriebantur tam majores quam minores & maxime juvenes & infantes. Et de congregatione nostra xj. Canonici mortui sunt.

An. D 1362. ANno gratiæ M.CCC.lxij. obiit *Matildis* Ducissa de *Selond* & Comitissa *Leycestriæ*, quam vulgaris opinio dicebat veneno intoxicatam propter hæreditatem reintegrandam. Eodem anno sederunt Justiciarii de *Traylbastons* apud *Eboracum.* Eodem anno quidam valens homo de boriali plaga scutifer elegans & audax nomine *Iohannes de Coupeland* occisus est. Iste cepit *Davidem* Regem *Scociæ* in bello *Dunolmiæ.*

1363. ANno gratiæ M.CCC.lxiij. ad festum *Michaelis* Rex ordinavit stapulas lanarum esse apud *Calesiam* & ordinavit xxvj. mercatores de valentioribus regni habere custodiam villæ & eam manutenere cum stapulis per iij. annos. Et cum quolibet mercatore vj. viros armatos & iv. sagittarios de sumptibus regis. Ordinavit eciam ibidem duos Majores, videlicet unum pro villa, & alium pro stapulis. Et rex caperet pro mala captura quæ vulgaliter dicitur *Maletorth* xx. s. & prædicti mercatores Gardiani de villa xl. d. de quolibet sacco lanæ. Princeps *Walliæ* & Comes *Warwych* transierunt in *Vasconiam.* Eodem anno *Willielmus de Clown* humanissimus abbas *Leycestriæ* adquisivit vacationem Abbathiæ *Leycestrensis*; quando aliquis Abbas ibi obierit Escaetor Regis intrabit in Abbathiam & capiet ibi simplicem seisinam in nomine regis, & tenebit se ibi per unum diem & unam noctem, non tamen faciet ibi aliquod magisterium, & in crastino exibit. Et si forte sponte exire noluerit, licitum eis est eum vi expellere. Nec quisquam Escaetor se intromittet ulterius in aliis maneriis, terris vel tenementis dictæ Abbathiæ nisi solum ut dictum est in Abbathia tantum; Et pro isto privilegio & pro primis quatuor vacationis mensibus pro electione privilegiatis dabunt regi iv. marcas. Et si contingat ulterius vacare,

Edw. III. care, pro quolibet menſe quamdiu vacaverit dabunt regi unam marcam. Hoc privilegium rex *Ricardus* ij. in ſuo primo anno confirmavit. Eodem anno venit in *Angliam* rex *Cipriæ*, qui in reliquis regnis laboraverat pro auxilio petendo. Et petiit à rege auxilium contra Paganos qui ei tulerant & detinuerant regnum & hæreditatem ſuam *Ieroſolymam*. Et rex noſter valde regaliter eum muneravit, & cæteri domini magnum honorem ei exhibuerunt. Eodem tempore rex *Scociæ* venit in *Angliam* pro abbreviatione pecuniæ quam debuit regi *Angliæ* de redemptione ſua, ſed rediit negotio non expedito. Rex *Franciæ* venit *Londonias* poſt Purificationem & moram traxit apud **Savoye** ſcilicet in manerio Ducis *Lancaſtriæ* tunc pulcherrimo manerio *Angliæ* ut dicebatur. Hoc quidem manerium *Henricus* Dux *Lancaſtriæ* conſtruxerat de ſumptibus lij. millibus marcarum quas adquiſierat apud villam de **Bryggerake**. Rex *Franciæ* attulit ſecum medietatem millenarii in partem ſolutionis redemptionis ſuæ. Et rogavit regem pro liberatione hoſtiagiorum *Franciæ*. Sed rex noluit annuere petitioni ejus. Sicque evenit uno eodemque tempore quatuor reges convenire *Londoniis*, ſcilicet regem *Angliæ*, regem *Franciæ*, regem *Scociæ*, & regem *Cipriæ*. Eodem anno rex congregavit Comites & Barones & cæteros proceres *Angliæ* & habuit ſecum omnes hoſtiagios *Franciæ*. Et fecit ſolennem fugationem ferarum in foreſtis de **Rogyngan, Clyne, Schyrewode**, & pluribus aliis foreſtis & ſilvis & parcis. Et hoc fecit pro anno L. ætatis ſuæ. Et ut dicebatur effundebat expenſas diurnales viciſſim uno die C.li. ſecundo die C. marcas toto illo tempore fugationis. Et multas gratias fecit *Angligenis* illo anno, & condonavit multa delicta. Eodem anno quidam *Walterus Wynkeburne* ſuſpenſus in furcis *Leyceſtriæ* per inſequutionem fratris *Iohannis Dingleye* magiſtri de *Dalby* de ordine Hoſpitalium. Et cum dimiſſus à furcis duceretur ut mortuus ad cimiterium ſancti *Sepulcri Leyceſtriæ* ſepeliendus cœpit reviviſcere in carecta, & ductus eſt in eccleſiam ſancti *Sepulcri* per Clerum, & ibi diligenter cuſtodiebatur à Clero *Leyceſtrenſi* ne forte raperetur iterum ſuſpendendus. Cui rex *Edwardus* in Abbathia *Leyceſtrenſi* fecit gratiam & conceſſit Cartam, ita inquiens me audiente, *Deus tibi dedit vitam & nos dabimus tibi Cartam.* Eodem anno mortua eſt Duciſſa de *Clara* uxor *Leonelli* Ducis *Clarenſis*. Eodem anno *Iohannes de Bokyngham* epiſcopus *Lincolnienſis* de novo creatus habuit viij.d. ad marcam de Clero per totum epiſcopatum *Lincolnienſem*. Et gelu magnum & frigiditas inſolita iſto anno fuit, & duravit uſque ad feſtum ſancti *Gregorii* & ultra. Et obiit *Edwardus* de *Baliolo* quondam rex *Scociæ* juxta *Dancaſtriam*.

An. Dñi 1364. ANno gratiæ M.CCC.lxiv. *Iohannes de Valoys* rex *Franciæ* obiit *Londoniis* apud **Savey** vj. idus Aprilis,& ductus eſt in *Franciam* & tumulatus apud ſanctum *Dioniſium*. Hic à primo ſuo adventu in *Angliam* habuit homines ſuos ſecretos apud *Londonias*, & in aliis locis,qui ſecretiori modo congregaverunt electum aurum regni & fecerunt in platas & miſerunt in barellos ferratos ad abducendum in *Franciam*. Et emerunt arcus & ſagittas & poſuerunt in ſaccis lanarum ad ſummam mille arcuum, & congregavit magnam plenitudinem Armorum ad ducendum in *Franciam*. Et eciam rogavit regem *Edwardum* condonare ſibi de redemptione ſua, ſed noluit; Cum igitur ægrotaret & mortem approximare intelligeret, miſit pro *Edwardo* rege & recognovit coram eo omnes proditiones antedictas & cauſas pro quibus attemptatæ fuerunt, ac eciam quod inique & injuſte regnum *Franciæ* occupaverat uſque ad concordiam initam apud *Caleſiam*. Et petiit ab eo veniam de omnibus. Rex *Edwardus* benigne condonavit ei omnia prædicta. Et rex *Edwardus* fecit areſtare cuncta quæ ſic collegerat, & *Anglicos* quoſque hujus rei conſentaneos rex graviter punivit. Eodem tempore invaluerunt fures & latrones in regno & ſpoliaverunt eccleſias, feretra ſanctorum, & reliquias aſportaverunt, ſcil. Abbathiam de **Thornthon**, imaginē de Domina apud **Wirtwale**, in capella ſua, & imaginem de Domina apud **Monkyskirkeby**, & pluribus aliis locis, & multi eorum capti ſunt & ſuſpenſi. Caput quoque ſancti *Hugonis Lincolnienſis* furati ſunt, & captis argento & auro lapidibuſque precioſis caput projecerunt in quodam campo. Et quod mirum eſt dictu, quidam corvus prout fama laboravit cuſtodivit illud donec cognitum eſſet per eoſdem latrones & *Lincolniam* deportatum. Latrones prædicti abierunt *Londonias* ad vendendum ſua prædicta latrocinia, & vendiderunt ut dicebatur pro xx. marcis, & redeuntes in patriam ſuam ſpoliati ſunt de dicta pecunia, poſtea de dicto ſcelere prodientes ſe ipſos capti ſunt & apud *Lincolniam* ſuſpenſi. Eccleſiam quoque Abbathiæ noſtræ *Leyceſtrenſis* per quandam feneſtram ſuper altare ſancti *Iohannis* Evangeliſtæ intraverunt fures, ſet cito per ſacriſtam percepti ſunt & abſque dampno illato fugerunt. Eodem anno dum dux *Britanniæ* vacaret obſidioni de *Orroy* in *Britannia* prope *Vanes* ſupervenit *Carolus de Bloys* qui vendicavit Ducatum *Britanniæ* cum xx. millibus virorum armatorum & pugnavit cum eo; Et occiſi ſunt ex parte ejus ix C. perſonæ, & ipſe *Carolus* ibidem occubuit, & ceciderunt de parte noſtra miles unus, armigeri quinque: In craſtino Caſtellani reddiderunt Caſtellum Duci *Britanniæ*. Dominus *Bertrannus de Cleykyn* famoſiſſimus guerrator *Francus* captus eſt ibidem per dominum *Iohannem Chandos* qui habebat primam aciem in dicto bello.

ANno gratiæ M. CCC. lxv. *Iſabella* filia regis deſponſata eſt domino de *Couſy* de *Francia* apud *Wyndoſoram*. Et Rex fecit eum Comitem de *Aumarle*, ſi forte genuiſſet filium maſculum, ſibi & hæredibus ſuis in perpetuum habere dictum comitatum. Eodem anno fecit rex arreſtare Juſticiarios, ſc. dominum *Henricum de Grene*, & dominum *Willielmum Schypwith*, & plures alios propter eorum enormes infidelitates &c. nota tu. Et ſe redimentes fecerunt finem Regi. An. Dñi 1365.

ANno gratiæ M.CCC.lxvj. *Nicholaus Dagworthe* cum ſua ſocietate pugnavit cum *Francis* in Ducatu *Andegaviæ* & devicit eos. Erant enim *Franci* xv. mille victi & occiſi. Et capti ſunt de *Francis* ibidem v C.capitanii *Francorum* fuerunt dux de *Orlions*, & dux de *Angeres*, & plures magnates: Eodem anno Princeps *Walliæ* et frater ejus *Iohannes de Gaunt* jam dux *Lancaſtriæ* perrexerunt in *Hiſpaniam* ad inſtanciam *Henrici* regis *Hiſpaniæ* contra *Petrum* fratrem ſuum baſtardum. Nam idem 1366.

Edw. III. bastardus per potentiam & consilium & auxilium papæ fecit se coronari in regem, & expulit fratrem suum regem à regno suo, seipsum intrudens; *Johannes* dux *Lancastriæ* semper præcessit itinerando cum exercitu suo, & princeps sequebatur eum cum suo exercitu. In prima acie erat dux *Lancastriæ* & dominus *Iohannes Chandos* capitanius de exercitu suo. Dominus *Stephanus de Cosynton* Constabularius. Dominus *Gychardus Dangill* Marescallus cum M. DCCC. lanceis, sagittarii quasi sine numero. Princeps *Walliæ* cum suis habuit mediam aciem. Rex *Malogiæ* & Comes *Deerne* cum suis habuerunt tertiam aciem. Rex *Hispaniæ* & rex *Naverniæ* cum duabus aciebus à latere principis semper prosequendo. Et xx. die Aprilis venit bastardus cum sua potentia quæ grandis erat nimis & bene arraiata in quodam pulcro campo prope *Nazaris* in regno *Castellæ*. Et statim congredientes pugnaverunt fortiter; & cessit victoria principi *Walliæ* & suis. Et mortui sunt ex parte bastardi in prælio de viris nominatis præter inferiores & minores v. mille. Deinde in fugatione de eisdem iij. mille, ipse bastardus & unus de fratribus ejus fugerunt, & cæteri capitanii mortui sunt aut capti. Post hæc periit populus *Anglicanus* in *Hispania* de fluxu ventris & aliis infirmitatibus quod vix quintus homo rediit in *Angliam*. Istud erat maximum bellum quod in diebus nostris actum est. Ex parte bastardi venit magna multitudo Paganorum, & Saracenorum, & incredulorum. Et antequam princeps *Walliæ* rediret ille bastardus fuerat in *Vasconia* et destruxerat magnam partem terræ; quo princeps perrexit, sed ipse abivit et rediit in *Hispaniam*. Et cœpit dolose tractare cum rege *Hispaniæ* de concordia donec conveniret eum in certo loco cum dolo, et nacta opportunitate scidit guttur ejus et occidit eum. Et sic invasit potius quam rexit regnum *Hispaniæ* pacifice et quiete, donec *Johannes* dux *Lancastriæ* in xix. anno sequenti posuit clamium in regno *Hispaniæ* pro jure hæreditatis uxoris suæ; nam idem *Johannes* dux post mortem primæ uxoris suæ duxit *Constanciam* filiam regis *Hispaniæ* seniorem, et frater ejus *Edmundus* duxit juniorem, ut infra eodem loco patebit. Eodem tempore venit *le grant Companye* in *Franciam*, et fecit multa mala prædando et destruendo patrias, et ceperunt castella multa et civitates. Postremo cum multa audacia præsumpserunt obsidere civitatem *Parisiensem*. Eodem tempore *Leonellus* dux *Clarensis* filius regis desponsavit filiam *Goliæ* domini de *Meleto*; Et ibi aliquandiu moram trahens intoxicatus veneno interiit. Eodem tempore *Edmundus* filius regis transiit in *Vasconiam* cum v C. viris armatis et sagittariis multis ad fratrem suum principem *Walliæ Edwardum*.

Desiderantur decem anni.

Liber quintus.

ANNO Domini M.CCC.lxx.vij. obiit illustrissimus rex *Edwardus* iij. anno scilicet regni sui lj. xj. kalendarum Julii, & iij. non. ejusdem apud *Westmonasterium* regaliter cum honorificentia est sepultus. Isto enim regi *Edwardo* regina sua *Philippa* peperit *Edwardum* filium suum primogenitum, scilicet in festo sanctorum *Viti* & *Modesti*, regni sui anno iij. Hic flos mundanæ militiæ, sub quo militare erat regnare; confligere, triumphare; cui jure maternali linea recta descendente regnum cum corona *Franciæ* debebatur. Pro cujus regni adipiscenda corona quæ maris evasit pericula, quos bellorum devicit impetus, quas belligerorum terruit audacias, scriptor enarrare desistit, suæ relationis veritatem adulationis timens obumbrari velamine. Hic vero *Edwardus* quamvis in hostes terribilis extiterat, in subditos tamen mitissimus fuerat & gratiosus, pietate & misericordia omnes pene suos antecessores præcellens. Iste vero *Edwardus* primogenitus princeps *Walliæ* fortunatissimus & miles in bello audacissimus inter validissima gesta militaria magnifice ab eodem peracta apud *Cressy* in *Francia*, bellum habuit contra *Philippum* regem *Franciæ*, qui *Philippus* associaverat sibi duos reges, scilicet *Boemiæ* & *Malogiæ*. Et isti duo reges ambo in eodem bello à prædicto principe *Edwardo* interfecti sunt; regem vero *Franciæ Philippum* in fugam vertit, magnamque stragem inimicorum fecit, captivosque plurimos de magnatibus *Franciæ* in *Angliam* secum adduxit. *Johannem* quoque regem *Franciæ* similiter apud *Peyters* debellavit, & pluribus tam nobilibus quam aliis de regno *Franciæ* captis & aliis interfectis, eundem regem *Iohannem* captivavit & ipsum potenter in *Angliam* patri suo *Edwardo* ductum præsentavit. *Henricum* eciam *Hispaniæ* intrusorem potentissime in bello devicit, & *Petrum Hispaniæ* regem dudum à regno suo per dictum *Henricum* expulsum potentiæ virtute in regnum suum restituit; unde propter ingenitam sibi probitatem & actus ipsius triumphales memoratum principem inter regales regum memorias dignum duximus commendandum. Hic enim ante patrem suum moriens apud *Cantuariam* in ecclesia Christi est sepultus.

Ricar. II.

Anno Gratiæ M.CCC.lxxvij. xvij. kalendarum Augusti apud *Westmonasterium* coronatio *Ricardi* ij. regis filii *Edwardi* principis memorati. Hic avo suo regi *Edwardo* jure hæreditario ac eciam voto communi singulorum in regnum successit *Anglorum*, anno ætatis suæ xj. Hic duxit uxorem *Annam* sororem regis *Boemiæ* imperatoris. An. Dñi 1377.

XI. kalendarum Februarii *Willielmus de Clowne* abbas mortuus est, qui monasterium beatæ *Mariæ* de *Pratis Leycestriæ* luculenter circiter per xxxiij. annos cum laude virtutum & incremento temporalium bonorum tramite inviolabili gubernavit. Hic quantæ pietatis & patientiæ quantæque discretionis & moderaminis erga subditos suos suoque auxilio & consilio indigentes, seu ejus subsidium in causa verisimili petentes lingua tabescit evolvere, mens ebet advertere, manus pigrescit scribendo, memoriæ commendare voluntas tepescit, excogitare timens relationis veritatem apud audientium aures sub adulationis obumbrasse velamine sine forte posse. Hic pacis & tranquillitatis amator erat, hic discordiarum & injuriarum in patria sua & ubique reformator fuit, quas suis temporibus ubique motas pro suo posse pro labore vel expensis non omittens reformare & pacificare totis viribus elaborare studuit, sanguinis semper abhorrens & pertimescens effusionem. Hic bonorum operum sectator incessabilis; subditis & minoribus mitis & affabilis; majoribus & magnatibus regni inedicibiliter amabilis; vultus

vultus ejus & præsencia divitibus & pauperibus omnibus inenarrabiliter desiderabilis. Hic piæ memoriæ piissimus abbas in evidentiam & signum quod totus Dei servus fuerit & pacis atque quietis amator, pacis tempore & hora quietis, scilicet media nocte diei Dominicæ inter brachia & manus confratrum suorum ejus decessum plangentium & animam ejus Deo commendantium ab hac luce migravit ad Dominum, qui ut verisimile erat in omnibus operibus ejus dilexit eum. Quid plura? In temporibus illius de ejusdem laudabili collegio talem pastorem commendabilem imitante duo postulati sunt in abbates, scilicet ad abbathias de *Myssyndena* & **Wellowe** juxta **Grymmysby**. Et duo in Priores, scilicet apud **Cortyngton** & **Motsonde**. Duo convolarunt ad anacoriticam vitam, scilicet apud *Cestriam* & *Leycestriam* in ecclesia sancti *Michaelis*, Et duo migraverunt ad beneficia ecclesiastica curata. Ejus eciam temporibus duæ ecclesiæ sunt appropriatæ, scilicet ecclesiæ de **Hungurton** & **Humburston**. Duoque maneria adquisita, **Yngwardeby** & **Kyrkeby maleore**. Similiter quoque redditus & possessiones in **Hertyshorne**, **Meuseleye**, **Bymeswelle**, *Leycestria*, **Humburston**, **Belgrave**, **Dalby**, **Burstalle**. Cartam quoque de non veniendo ad parliamentum pro se & successoribus suis de rege adquisivit. Vacationem quoque abbathiæ post mortem cujuscunque abbatis ejusdem similiter adquisivit, ita ut cum contigerit aliquem abbatem ab hac luce discedere, Escaetor domini regis solum in abbathiam intrabit, & ibi simplicem seysinam pro omnibus possessionibus abbathiæ capiet nomine regis, sicque ibidem moram faciet per unum diem & noctem tantum, non tamen intra vel extra in aliquo gravando vel se intromittendo, & tunc exiet, & si noluerit bene licebit eum inde expellere licet invitum, per Cartam regis *Edwardi* iij. quæ quidem Carta fuit ratificata per regem *Ricardum* proximo sequentem, sic quod nullus escaetor regis in aliquo manerio vel loco dictæ abbathiæ se intromittet nisi solum in abbathia tantum. Isti benigno abbati *Willielmo* Deus tantam gratiam in oculis omnium tam dominorum quam aliorum contulit, quod vix erat aliquis qui ei quod petebat negaret. In tantum enim affabilis erat domino regi, quod burdando petebat à rege nundinas sibi concedi pro leporariis & aliis canibus cujuscunque conditionis essent emendis & vendendis. Rex vero credens ipsum nundinas affectuose petisse, ei concessit quod petebat, abbas vero noluit instare circa negotium. In venatione leporum inter omnes regni dominos famosissimus & nominatissimus habebatur, ita ut ipse rex, & princeps filius ejus *Edwardus*, & plures domini de regno cum eo retenti erant sub annua pensione leporare. Ipse tamen sæpius voluit asserere in secretis, se non delectasse in hujusmodi frivolis venationibus nisi solum pro obsequiis dominis regni præstandis, & affabilitate eorum captanda, & gratiam in suis negotiis adipiscenda. Viij. die mensis Aprilis electio *Urbani* papæ vj. anno Domini M.CCC.lxxviij. Exemplum epistolæ quam cœtus Cardinalium transmisit imperatori de electione *Urbani* papæ sexti, & quam idem imperator fecit sigillari sigillo suo cum aliis xv. sigillis aliorum dominorum; & transfigi fecit *Romæ* ad ecclesiam sancti *Petri* in testimonium & fidem præmissorum omnibus intuentibus.

A Dñi 178.

Serenissime Princeps, Quia plerumque, immo plurimum, præsertim in rebus arduis famæ loquacitas veritatem quibusdam coloribus adulterinis obnubulat, ideo quod hiis diebus in Romana *ecclesia gestum sit, vobis præsenti scriptione nunciamus. Et ut hiis qui vobis rem aliter factam narraverint seu scripserint non credatis, & mens vestra hac nostra insinuatione clarificata in tranquillo & sereno veritatis liquore conquiescat; Regia igitur celsitudo cognoscat, quod sanctæ felicisque recordationis domino & patre nostro* Gregorio *papa* x. *vicesimo septimo die mensis Marcii nuper elapsi viam universæ carnis ingresso, & sicut de largissima Dei pietate confidimus post labores ad præmia evocato, tantique patris prout juris & moris est cum debitis honore & reverentia exequiis celebratis die* vij. *mensis Aprilis nuper præteriti conclavi palatii apostolici in quo præfatus dominus noster abierat, ne dicamus obierat, juxta sanctiones canonicas decrevimus introire, set ex certis causis ad id nostrum inducentibus animum, hujusmodi nostrum introitum ad diem inmediate sequentem duximus differendum. Qua quidem die, videlicet* viij. *die mensis Aprilis primitus gratia Spiritus sancti invocata conclavem intravimus de electione & substitutione futuri pontificis tractaturi. Sequentique die luciferi nescientis occasum ut pie credimus illustrati, circa illam diei horam qua Spiritus sanctus ille qui paraclitus est sanctorum discipulorum corda descendit, ad personam reverendi in Christo patris domini* Bartholomæi *archiepiscopi* Barrenni, *viri utique meritorum claritate conspicui & multiplicium virtutum lampade refulgentis, libere & unanimiter direximus vota nostra eum ad celsitudinis apostolicæ specula concorditer evocantes, & hanc nostram evocationem seu electionem in conspectu maxime Christianæ plenæ multitudinis nunciavimus. Ceterum die nona ejusdem mensis Aprilis idem dominus noster electus in throno dignitatis apostolicæ sublimatus sibi* Urbani vj. *nomen ascivit. Ac die qua* Christus Jesus *summus pontifex vitam nostram resurgendo reparavit, coram turba fidelium copiosa sicut in* Romana *ecclesia consuetudinis est, in basilica principis apostolorum de Urbe cum ingenti tripudio & lætitia inenumerabilis populi Christiani pontificali regno magnifice & solempniter extitit coronatus. Quæ quidem serenitati vestræ ideo nunciamus, ut sicut obitus memorati domini* Gregorii *vobis amaritudinis & tristitiæ calicem propinavit, ita in præsentis patris concessione nobis cœlitus facta gaudii & exultationis spiritum assumatis; in illo enim cujus vicem idem dominus noster gerit in terris firmam spem fiduciamque tenemus, quod sub ejus felici regimine status* Romanæ *ac universalis ecclesiæ reflorebit, & orthodoxa fides felix optatumque suscipiet incrementum. Dat.* Romæ *die* viij. *mensis Maii.*

Eodem anno quidam de Cardinalibus prima inductione *Urbanum* papam reliquerunt, & abierunt *Avinoniam*, ibique erexerunt *Robertum* episcopum *Cibbonensem* in summum pontificem, quem vocaverunt *Clementem* papam, unde scisma maxima orta est in ecclesia Christi, quibusdam regibus & regnis uni adhærentibus, quibusdam vero alteri.

Concessa est regi una grossa quæ continet iiij d. de quolibet viro & muliere, religiosis, mendicantibus,

Ricar. II. bus, & pauperibus solum exceptis. Dominus *Thomas* de Wodestoke, Comes de Bokyngham perrexit in *Britanniam* in auxilium ducis *Britanniæ* contra Francigenas. *Henricus* Comes *Derbeyæ* desponsavit filiam minorem Comitis *Herfordiæ*, dominus *Thomas* de Wodestoke desponsaverat sororem seniorem; & divisa est comitatus de *Bowne* connomine.

Concessa est domino regi de episcopis, de abbatibus, de mercatoribus certa taxa de quolibet viro cum uxore ij. s. De aliis non conjugatis singulis xij.d. De religiosis possessionatis vj.s. viij.d. De singulis beneficiatis vj.s. viij. Et tamen ista taxa non se extendebat in scaccario regis per magnam summam ad taxam præcedentis anni, scilicet iiij.d. De quo ministri regis admirantes multum conquesti sunt, dicentes, Rem in collectione non se habere bene gestam, nec fideliter taxam fore collectam. Unde quidam *Johannes Leg* cum tribus aliis sibi associatis impetravit à rege commissionem ad inquirendum de collectoribus hujus taxæ in *Cancia*, Northfolc, & aliis patriæ confinibus, & pacti sunt magnam summam pecuniæ domino regi pro sua adquisitione se daturos; consiliumque regi ad sui perniciem, proh dolor! spospondit. Unus eorum cum esset ad aliquam villam ad faciendum inquisitionem de dicta taxa, convocari fecit tam viros quam mulieres, & puellulas, quod dictu horribile est, elursum impudice elevavit, ut sic experiretur utrum corruptæ essent & cognitæ à viris, ut sic more artaret amicos & parentes pro eis solvere taxam; & plures potius elegerunt solvere pro suis filiabus quam videre eas tam turpiter attractari. Hæc & hujusmodi dicti inquisitores facientes maxime provocaverunt populum. Cumque vidissent communes de *Cantia* & finitimis locis erga eos rem sic graviter peragi, & nova ac nova quasi importabilia onera eis indefinenter absque remedio imponi; istiusmodi oppressionis gravamen ulterius ferre non valentes, conferebant adinvicem quam remedii vel subsidii cautelam inde reperire valerent. Cumque hæc & hujusmodi unusquisque in animo revolveret, nec manum inceptricem apponere auderet ne sui dampni irremediale detrimentum pateretur, tandem quidam *Thomas Baker* de Fobbynggés ab artificio sic vocatus, animum fortiorem sibi assumens, cœpit hortari & associare sibi quosdam de villa sua, & sic alios ac alios sibi associaverunt, & sic miserunt unusquisque ad amicos & cognatos suos, & sic ulterius de villa in villam, & de patria in patriam, rogantes & petentes consilium eorum & auxilium ad ea quæ communis utilitatis & necessitatis eos tam graviter urgentis erant, eis ferre indilate. Qui maximo tripudio suo more gaudentes catervatim ruere cœperunt, læti admodum effecti quod diem viderent quo sibi invicem succurrere possent in tanta ac tali necessitate.

An. Dñi 1381. Anno Domini M.CCC.lxxxj. & regni regis *Ricardi* ij. secundo.

Sequenti igitur anno supradicto mense Maii feria iij. quarto post festum Trinitatis cœpit convenire plebs ista nephanda de *Cantia*, de Sothereye, & de multis aliis locis scilicet confinibus. Apprenticii quoque relictis magistris suis illis accurrebant. Sicque congregati sunt super *le* Blakeheth, ubi præ multitudine seipsos obliti & causa pristina non contenti neque minoribus sceleribus pacati, majora inexquisita mala meditati sunt immisericorditer, nec à suo nephando proposito desistere disposuerunt quoadusque omnes proceres regni & magnates funditus exstirparent; sicque primo direxerunt aciem suæ nequitiæ ad quandam villam archiepiscopi *Cantuariensis* vocatam Maydestoke, in qua erat carcer dicti archiepiscopi, & in prædicto carcere erat quidam *Iohannes Balle* capellanus, qui prædicator famosissimus habebatur apud laicos, qui per plura retroacta tempora verbum Dei insipienter sparserat, lollium cum tritico immiscendo, laicis nimis placens, & libertati juris ecclesiastici & status quam maxime derogans, atque multos errores in ecclesiam Christi inter clerum & laicos execrabiliter introducens, multis annis provinciam sic obnubilavit, ob quam causam à clero fuerat auditus & de jure convictus, atque in eodem carcere pro suo perpetuo mancipatus & adjudicatus. Dicti vero populares carcerem fregerunt, & eum extraxerunt, atque abire eum secum fecerunt, nam in archiepiscopum eum sublimare proposuerunt. *Ricar.* II

Die vero Mercurii ante festum Consecrationis venerunt in Sowthreye ad carcerem regis de *Marchelsya*, & carcerem absque mora fregerunt, & omnes incarceratos in eorum auxilium secum abire coegerunt, & quoscunque invenerunt sive peregrinos seu alios cujuscunque conditionis secum ire conpulerunt.

Die Veneris in crastino Consecrationis intraverunt per pontem in civitatem *Londoniensem*, nec erat qui eis resisteret, & tamen, ut dicebatur, cives *Londonienses* de eorum adventu longo ante tempore intellexerunt; sicque ad turrim iter direxerunt ubi rex erat cum grandi cœtu militum, armigerorum, valettorum, & aliorum hominum stipatus. Erant ibidem in turri, ut dicebatur, circiter C.l. milites, secundum quosdam centum octoginta, cum matre regis & ducissa de *Britannia*, & multis aliis dominabus. Et *Henricus* Comes *Derbeyæ* filius *Iohannis* Ducis *Lancastriæ* adhuc juvenis ibidem erat. *Symon* quoque de *Sutbyry* Archiepiscopus *Cantuariensis*, & Cancellarius *Angliæ*, & frater *Robertus de Halys* Prior Hospitalis *Angliæ* & Thesaurarius Regis. *Iohannes* quoque *Leg* & quidam *Iohannes* de ordine *Minorum* in armis bellicis strenuus, in Physica peritissimus, domino *Iohanni* Duci *Lancastriæ* familiarissimus cum aliis tribus ad turrim cucurrerunt causa refugii sub alis regis latitaturi. Communes vero disposuerunt se interficere archiepiscopum & cæteros prænominatos cum eo, & ad hoc ibidem venerunt, & postea votum suum impleverunt. Volens igitur rex archiepiscopum & socios suos de ore luporum liberare, misit ad communes, mandans eis, ut ad locum qui *Myltros* vocatur extra civitatem convenirent cum rege locuturi, & de eorum proposito tractaturi. Milites vero qui ituri erant cordis strenuitatem quasi tabescentes vecorditer amiserunt, & mentis audaciam quod dolendum est sub calle dederunt, nec egredi quasi timore femineo percussi ullatenus audebant, sed se in turri continebant; rex vero perrexit ad locum assignatum, & multi de nephanda plebe sequebantur eum. Plures vero remanserunt in eodem loco. Ubi cum venissent conquesti sunt regi se multiplici & intollerabili servitute & vexatione graviter oppressos, nec posse nec velle ulterius sustinere. Unde rex pro bono pacis & temporis ingruencia ad petitionem eorum

Ricard. II. eorum conceſſit eis Cartam ſub magno ſigillo, Quod omnes homines in regno *Angliæ* liberi eſſent, & liberæ conditionis, & ab omni jugo ſervitutis & villenagii exuti pro ſe & hæredibus ſuis imperpetuum permanerent. Quæ quidem carta eodem anno poſt feſtum ſancti *Michaelis* in parliamento apud *Weſtmonaſterium* per regem & magnates regni quaſſata fuit, & adnullata,& irrita & inanis judicata. Dum hæc ſic agerentur, ecce degeneres filii remanentes patrem ſuum archiepiſcopum cum ſociis antedictis abſque vi vel impetu, abſque gladio vel ſagitta, vel quacunque alia oppreſſione, ſet ſolum verbis minacibus & clamore turbido evocaverunt, & ad mortem invitaverunt, qui ſponte non reclamantes, non reluctantes tanquam agni coram tondente ſe nudipedes, capite diſcooperto, cingulis abjectis, acſi homicidio vel furto rei,& ſic vindictam meriti eſſent, libere ſe morti indebite optulerunt. Et ſic, heu pro dolor! duo luciferi regni indigni cum dignis antequam rex reveniret ſuper *le* **Tourehill** decollati ſunt, ſeptem in numero. Nam *Iohannes Leg* & iij. ſocii ejus, ut antedictum eſt, cauſa fuerunt iſtius irrecuperabilis dampni. Capita vero illorum in lanceis & baculis transfixerunt ut à reliquis ſic dinoſcerentur. Inde autem progredientes & inexquiſita malicia invaleſcente iterum viam direxerunt uſque ad manerium ducis *Lancaſtriæ* vocatum **Savoy** miro ſtructuræ tabulatu paulo ante ædificatum, Quod quidem nobiliſſimus *Henricus Lancaſtriæ* dux primus cujus filiam dominam *Blanchiam Johannes de Gaunt* deſponſaverat, & ſic in hæreditatem ſucceſſerat, de fundamento conſtruxit, in regno *Angliæ*, ut credebatur, non habens ſibi ſimile. Quod quidem manerium iſti ſervi diaboli ſubverterunt, combuſſerunt, & in cinerem redigerunt cum omnibus in eo inventis præter unum lectum & pauca alia quæ fuerunt per cuſtodem abſtracta quaſi in eorum adventu. In illo namque manerio erant omnes theſauri dicti *Johannis* ducis, cum lectualibus & aliis ornamentis, cum gazis innumerabilibus, & ferencia bona ſua quæ poſſent careri à communi cotidiano uſu cum cartis & munimentis, quæ omnia, quod dolendum eſt, eorum fuerunt ſimul perierunt. Et ſciendum quod cuſtos dictæ gardropiæ aſſeruit oreque ſuo retulit & juravit, quod credidit quod non eſſet aliquis rex Chriſtianus habens meliorem gardropiam, nec aliquis vix talem; nam ut dixit tanta copia erat vaſorum & jocalium de argento, abſque aliis deauratis & de auro puro, quod vix v. carrectæ ea vehere ſufficerent; unus autem illorum nephandorum ſumpſit unam pulcram peciam argenteam, in gremioque abſcondit, quod videns alius & ſociis referens, ipſum cum pecia in ignem projecerunt, dicentes, Zelatores veritatis & juſtitiæ, non fures aut latrones. Fertur quoſdam intraſſe cellariam vini ibidem, & tantum de dulci vino bibiſſe quod egredi quidam non ſufficiebant, ſet jocis, & canticis, ac aliis illicebris ebrietatibus vacantes, donec hoſtium obturatum fuit igne & lapidibus quod egrediendi facultas denegata fuiſſet licet ſobrii eſſent, uſque ad mortem. Per ſeptem dies poſt hæc clamor eorum à multis ad locum accedentibus & de enormitate ſceleris dolentibus auditus eſt, nec erat qui eos adjuvaret vel conſolaretur ex omnibus caris ſuis. Et ſic ſe de vino inebriaverunt, vinumque conſumere venerunt, & in vino perierunt. Numerus eorum, ut poſtea dicebatur xxxij. ferme erat.

Cum hæc & alia mala feciſſent redierunt ad novum templum quod erat Prioris de **Clerkunwell**, & ibi plures domos ſubverterunt. Ciſtas in eccleſia ſive in cameris apprenticiorum inventas fregerunt, & libros quoſcunque inventos, ſive eccleſiaſticos, ſive cartas & munimenta in ciſtis apprenticiorum ſecuribus ſcindebant, & in cibum ignis dederunt. Domos quoque juratorum in civitate ſubverterunt, quas ſenes & quaſi decrepiti, quod dictu mirum eſt, tanta agilitate aſcenderunt, acſi eſſent ratones vel ſpiritu aliquo vecti. Quod quidem credibile eſſe poteſt, quia ſpiritus malignus quem ſequebantur & ſerviebant, ipſe greſſus eorum dirigebat. Eodem die proceſſerunt inde ad **Clerkunwell** ubi præter eccleſiam pauca reliquerunt non deſtructa de manſione Prioris. Manerium quoque de **Hyebery** extra *Londonias* diſtans per ij. leucas quod prædictus *Robertus de Halys* Prior de novo quaſi alterum paradiſum delicate conſtruxerat, funditus deſtruxerunt. Juratos quoque civitatis & juris regni apprenticios quoſcunque invenerunt ſine mora interfecerunt. Si quis ante aliquem haberet exoſum vel inimicum, tales maxime requirebant & indilate decollabant. Plures quoque apprenticii civitatis decollatis magiſtris ſuis abierunt cum illis; Nec aliter quoſque interficiebant niſi ſolum capitis obtruncatione. *Ricardum* quoque *Lyonnes* famoſum Burgenſem de domo ſua extraxerunt, & in ſepe decapitaverunt. Qui tempore regis *Edwardi* iij. in quodam parliamento convictus fuit multiplici fraude regi & reginæ, ac aliis dominis & dominabus regni facta in lapidibus precioſis & aliis jocalibus, unde judicio parliamenti perpetuo carceri adjudicatus eſt, ſtipendio diurno xij.d. ex curialitate regis ei conceſſo, ſet poſtea gratiam conſecutus liberatus eſt, ſicque peremptus. Hæc & alia quam plura enormia faciebant nullo gradui vel ordini parcentes, tam in eccleſiis quam in cimiteriis,tam in plateis & ſtratis quam in domibus & campis; in quem ante dirigebant clamoſum ſonitum mox accurrebant cæteri, ſcientes eum decollandum, nec Deum timentes, nec honorem matris eccleſiæ verentes. Cum igitur hæc & alia quam plura execrabilia per totum illum diem perpetraſſent, tandem tanto labore fatigati & inmoderamine vini inſoliti inebriati, die quoque adveſperante, viros eorum jacentes ſparſim in plateis & ſub muris ſoporatos veluti porcos interemptos; nocteque illa plures illorum ſumptis viribus ebrioſis ſocios ſuos occulte interfecerunt quos ab antea in odio habuerunt; ſicque in illa nocte ſtrages magna tam ab invicem quam ab aliis facta eſt. Die vero ſequenti, ſcilicet Sabbato, iterum adunati ſunt in **Smythfeld**, ubi rex venit mane ad eos, qui licet ætate juvenis tamen animi ſapientia prudenter doctus. Cui apropinquavit Ductor eorum proprio nomine *Watte Tyler*, ſet jam nomine mutato vocatus eſt *Jakke Strawe*. Hic regi adhærens & ipſum pro aliis unus alloquens, & cultellum evaginatum quem **Dagger** vulgus vocant in manu gerens, de manu in manum jecit quaſi pueriliter ludens, & oportunitatem capiens, ſi rex ei petita negaret qua ipſum ſubito ut credebatur percuteret, unde maxime timuerunt qui regi aſſiſtebant quid in facto eveniret. Petunt à rege ut omnes warennæ tam in aquis quam in parco & boſcis communes fierent omnibus, ita ut libere poſſet, tam pauper quam dives, ubicunque in regno in aquis *Ricard.* II.

&

& stagnis piscariis & boscis & forestis feras capere, in campis lepores fugare, & sic hæc & hujusmodi alia multa sine contradictione exercere; Cumque rex de hujusmodi concessione cum deliberatione tardaret, *Jakke Strawe* propius accedens & regem minacioribus alloquens, frænum equi regis quo ausu nescio manu arripuit; Quod *Johannes de Walworth* Burgensis *Londoniensis* intuens, & mortem regi iminere pertimescens, arrepto basillardo transfixit *Jakk Straw* in gutture. Visensque hoc alius Armiger nomine *Radulfus Standyche* cum alio basillardo penetravit latera ejus. Et sic corruit resuppinus, aliquamdiu manibus & pedibus desiliens interiit. Inde clamor ingens & ululatus factus est multus, Ductor noster mortuus est. Igitur sic mortuo, & in Ecclesiam sancti *Bartholomæi* quæ prope erat manibus & pedibus viliter tracto, multi de illis se subtraxerunt, & quasi evanescentes in fugam se subito dederunt, numero ut credebant circiter x. millia. Tunc rex dicto *Johanni de Walworth* & *Radulfo de Standiche* vicem rependens ipsos cum aliis iiij. burgensibus de Civitate militari cingulo sublimavit, scilicet *Dominos Johannem Philipote, Nicholaum de Brembre*, & *Iohannem Lande, Nicholaum Twyford.* Hiis militibus sic à rege ordinatis jussit rex ut cæteri qui remanserant de nephanda turba secederent & abirent in campum, & ibi convenirent, ut ibidem posset cum illis de concordia tractare. Illis ibidem constitutis, ecce processit interim de civitate multitudo armatorum duce domino *Roberto Knollys* cum aliis militibus, & circumvallabant cohortem miseram in campo quasi oves desolatas sine pastore. Tunc rex pius qualis fuissent conditionis misericordia motus noluit miseros interire, parcens stultæ multitudini, jussit eos abire unumquemque in domum suam, multis tamen interim recedente rege dampna mortis perpessis. In illa misera multitudine recensebantur xx. mille. Isti fuerunt ductores eorum, *Thomas Baker* primus motor sed postea principalis ductor, **Jakke Strawe, Jakke Mylner, Jakke Carter, Jakke Trewman, Jakke Mylner** alloquitur socios sic.

Jakke Mylner asket help to turne his mylne aright. He hath grounden smal smal the Kings sone of heven he schal pay for alle. Loke thy mylne go a ryȝt, with the foure sayles, and the post stande in steadfastnesse. With ryȝt and with myȝt, with skyl and with wylle, lat myȝt helpe ryȝt, and skyl go before wille, and ryȝt before myȝt, than goth oure mylne aryght. And if myȝt go before ryght, and wylle before skylle; than is oure mylne mys a dyȝt.

Jak Carter.

Jakke Carter prayes ȝowe alle that ȝe make a gode ende of that ȝe hane begunnen, and doth wele and ay bettur and bettur, for at the even men heryth the day. For if the ende be wele, than is alle wele. Lat Peres the Plowman my brother duelle at home and dyȝt us corne, and I will go with ȝowe and helpe that y may to dyȝte youre mete and youre drynke, that ȝe none fayle. lokke that Hobbe robbyoure be wele chastysed for lesyng of ȝoure grace, for ȝe have gret nede to take God with ȝowe in alle ȝoure dedes, For nowe is tyme to be war.

Jak Trewman.

Jakke Trewman doth ȝow to understande that falsnes and gyle havith regned to long, and trewth hat bene sette under a lokke, and falsnes and gyle regneth in everylk flokke. no man may come trewthe to, bot he syng *si dedero*. **Speke, spende and spede, quoth Jon of** Bathon. **and therefore synne fareth as wilde flode, trew love is away, that was so gode. and clerkus for welthe worthe hem wo. God do bote, for nowȝe is tyme.**

Exemplar epistolæ Johannis Balle.

Jon Balle gretyth ȝow wele alle and doth ȝow to understande, he hath rungen youre belle. Nowe ryȝt and myȝt, wylle and skylle. God spede every y dele. Nowe is tyme Lady helpe to Jhesu **thi sone, and thi sone to his fadur, to make a gode ende. in the name of the Trinite. of that is begunne. amen amen pur charite amen.**

Prima epistola Johannis Balle.

John Balle seynte marye prist gretez wele alle maner men and byddes hem in the name of the Trinite, Fadur and Sone and holy Gost stonde manlyche togedyr in trewthe, and helpez trewthe, and trewthe schal helpe ȝowe. Now regneth pride in pris, and covetys is hold wys, and lecherye withouten shame and glotony withouten blame. Envye regneth with tresone, and slouthe is take in grete sesone. God do bote, for now is tyme amen. In Esex Southfolc and Northfolc.

Northfolc similiter surrexerunt communes in quibusdam locis in magna multitudine, & multa mala fecerunt & plures probos homines decollaverunt. Et sciendum quod in omnibus locis habebant eundem modum jugulandi. Dominum *Iohannem de Candyche* Justiciarium regis capitanium trucidaverunt. Dominum quoque *Robertum Salle* militem in armis strenuitate famosum decollaverunt, sicque inaudita & enormia mala à seculo non audita non solum in una patria set in multis partibus regni irrecuperabiliter perpetrata sunt. Similiter apud **Peterburgh** compatriotæ & tenentes Abbatis ejusdem surrexerunt contra eandem domum scilicet Abbathiam, & eam exterminare cupiebant atque proposuerunt, quod & irremediabiliter fecissent nisi Deus manum resistricem eis inopinate immisisset; Nam auxilium eorum à Domino *Henrico le Spenser* Episcopo *Northwycensi* divina mediante superna clementia, Qui cum forti manu armata supervenit, ipsosque malefactores ab incepto proposito perturbavit, & ipsosque persecutus turbam eorum dispersit, & eis reddens prout meruerunt, scilicet aliis mortem, aliis carcerem & vincula, nemini parcens; & dum plures eorum fugam caperent ad ecclesiam pro præsidio, in foveam perditionis ceciderunt quam Ecclesiæ paraverant, nam Ecclesiæ immunitatem non meruerant qui valles Ecclesiæ destruere non metuebant. Nam quidam eorum juxta altare & ad parietes Ecclesiæ tam intra Ecclesiam quam extra lanceis & gladiis confossi sunt. Et sicut illi in sua ferocitate positi nemini parcebant set ultionem furiosam exercebant: sic nec oculus Episcopi cuiquam eorum pepercit, sed digna

Ricar. II. digna pro dignis rependens, & eadem mensura qua mensi fuerunt remetiebatur illis: nam ecclesiam & viros Ecclesiæ destruere venerunt, & in ecclesia & ab ecclesia ut ita dicam, immo quia ita dicere audeo quia ab ecclesiastica persona perire meruerunt; nam manus ejus in ultionem eorum valde lætanter erat extensa, & absolutionem gladialem episcopalis dignitas eis impendere in extremis non dedignabatur pro suis delictis, ut adimpleretur quod dictum est per Prophetam, *Reges eos in virga ferrea & tanquam vas figuli confringes eos.* Similiter faciebat iste valens episcopus in diversis locis in comitatibus *Cantibrigiensi* & *Hontyngdonensi*; & in quibuscunq; locis de talibus audiebat, sine mora eis occurrebat, illos disperdens superbiam eorum funditus quassavit.

Apud sanctum *Albanum* communes de villa & multi à finibus illis egressi obliti bonorum ad Abbathiam confluebant, Abbatemque & Conventum petitionibus eorum adquiescere & eis petita concedere atque de multis libertatibus in non modicum dispendium domus & gravamen; Et hæc tenentes Abbatis sibi fecerunt pro suo perpetuo habituri. Set Rex infra breve superveniens Cartam frangi fecit, & malefactores puniri. Similiter in multis locis cœperunt tenentes contra suos dominos invalescere, unde scriptum est,

Asperius nihil est humili cum surgit in altum,

Nam seipsos ignorabant, suam conditionem non attendebant, nec de fine perpendebant, set facti sunt velut stulti sicuti qui prius saltant quam lapsum suum considerant; sicque in illis nephariis impletum est quod de sanctis Apostolis scriptum est, *In omnem terram exivit &c.* Nam corda hominum tam in remotis & extremis partibus quam in propinquis & vicinis ubicumque in regno à timore eorum contremuerunt, & ubique tremuli & conterriti credebant eos statim absque mora inopinate singuli in suis partibus affuturos. In *Leycestria* venit nuncius vespere ad Majorem villæ asserens eos prope esse apud **Harberough** approximantes cum idem prophani essent *Londoniis*, & in crastino circa horam primam diei in villam *Leycestriæ* fore venturos ad destruendum manerium ducis *Lancastriæ* ibidem, & omnia bona ejus ibidem inventa dilaceranda & evertenda atque comburenda, nam quædam habebat ibidem de cotidianis suis necessariis quia sæpius ibi fovebat familiam suam, tamen in tempore istiusmodi conflictus in marchia erat cum *Scotis* de negotiis regni tractaturus. Quid plura? Major inde maxime conturbatus et conterritus, & quid in casu sibi ipsi contrario faceret contremescens. Si eis resistere disponeret forte deficeret, & sic cum suis occumberet: si eos cum pace reciperet, postea eorum consentaneus dijudicaretur. Salubri usus consilio convocavit vicinos suos juratos & alios peritiores; Quorum consilio eadem nocte fecit proclamationem ad altam crucem villæ, & ad iiij. portas sub nomine regis, quod unusquisque paratus esset mane seipsum & proximos defensurus. Similiter sub certa pœna regi danda, quod omnes & singuli de villa tam divites quam pauperes, tam magistri quam servientes, meliori modo quo se armare possent & se defendere scirent, omni excusatione postposita extra villam super montem vocatum **Galtrehill** armis suis taliter stipati mane convenirent, si forte possent divina eos adjuvante gratia & patria eis similiter succurrente contra inimicos tam subito supervenientes occurrere resistendo. Quo in loco cum convenissent numerati sunt circiter mille ducenti tam de bonis & aliis. Altera quoque die fecerunt similiter ostendentes se in eodem loco, & eventum rei cum magno timore exspectantes; nam exploratores emiserant & ad explorandum de operibus eorum & eos certificandum ubi essent, & quando ad istas partes diverterent, & qualiter se disponerent ad recipiendum eos sive cum pace sive cum pugna, nec erat aliquis eorum qui rediret nunciare eis sive bonum sive malum; Propterea magis timuerunt. Interim custos gardropiæ domini Ducis rediit de *Londoniis* similiter metuens ne supervenirent ad destruendum si quid invenirent in castello *Leycestriæ* ducis, unde cum festinatione qua potuit ea quæ invenit in castello, onustis carrectis fecit deduci ad Abbathiam *Leycestriæ* pro salva tuitione habenda à prædictis inimicis; Cumque ibidem venissent die martis sequenti circa meridiem, Abbas nimio terrore percussus, sicut & cæteri regni, non audebat ea hospicio recipere, ne forte hujusmodi rei occasione tota abbathia detrimentum intolerabile exterminii pateretur, quia idem Communes pacificum ducem *Lancastriæ* super omnes mortales in illo conflictu magis exosum habebant, & si ipsum invenissent absque mora ab eis periclitaretur; sicque redierunt carrectæ onustæ prout venerant, & in area ecclesiæ sanctæ *Mariæ* de Castro bona illa exposita sunt, divinam gubernationem sine cujus adminiculo nichil superest expectando. Ricar. II.

In illis diebus ut jam ante dictum est, erat præfatus pius dux *Lancastriæ Johannes* in marchia *Scociæ* ad tractandum cum *Scotis* de negotiis regni. Quod ut credibile fieri potuit ex divina dispositione ei accidit, quod procul ab illis partibus absens esset ne in manus nephandorum caderet sine natura occidendus. Domina *Constantia* ducissa *Lancastriæ* talibus auditis timore magno percussa cordis est, malignorumque rabiem declinare volens, & pro refugio sub alas domini sui volare desiderans, cum festinatione qua potuit iter arripuit, venitque ad *Pontefractum* ad Castellum suum pro subsidio habendo quasi in domo propria secura. Et qui inibi erant ipsam hospicio & salvo custodire nullatenus voluerunt, set recusaverunt ipsam cum castello sub securitate custodire, Dicebant namque se non audere: sicque desolata & quasi à propria domo cum pudore in lassitudine repulsa, eadem nocte cum lumine ceræ antequam diesceret viam septem leucarum peregit, & absque quietis refocillatione apud **Knaresburgh**, pervenit, & ibi moram fecit, donec cessante procellosa tempestate rabidi cursus serenitas tranquillitatis & pacis superluxit, & pius dux pacis & misericordiæ de *Scotia* cum honore reverteretur.

Jam præcesserunt detrimentosa cum lamentatione dolorosa, nunc succedunt lacrimosa cum diligenti amaritudine compassiosa. Igitur pio duce non sui scilicet set regni negotiis sic se in remotis habente, rumor hujusmodi rapacitatis ad aures ejus pervenit. Quo subito turbatus & licet perturbatus mirum non esset, & inde non ex arrepto set cum summa deliberatione sapientissimo usus consilio, non motus ira quia non proderet, non concussus vecordia quia in aliquo delicto non reus, set qualis fuerit in omnibus actibus suis ostensus, scilicet pius & mitis, hillari vultu audita quasi motus non esset secrete conservavit, & usque ad tempus aptum occultum absque revelatione quacumque silenter conservari mandavit, nec cuidã revelari per-

permisit. Set finem negotii sui pro quo ibidem venerat cum festinatione qua potuit totis nisibus acceleravit, nam prope finem erant ex utraque parte de tractatu suo. Fine igitur habito, & hinc inde Indenturis sigillatis, tunc primo petiit à *Scotis* licentiam in *Scotiam* intrare, & ibidem pro certo tempore si vellet moram facere, atque quando ei placeret absque impedimento sui vel alicujus suorum licenter redire & abire, nondum enim innotuit *Scotis* necessitatis causa. Hiis itaque ad votum patratis, tunc demum convocavit consilium suum atque familiam, & intimavit eis calamitatem gentis *Anglorum* australis plagæ. Et ecce ploratus & ululatus multus lacrimantium atque plangentium. Tunc ille cum omni mansuetudine & pietate dedit licentiam suis omnibus, & rogavit ut unusquisque rediret ad propria, ne detrimentum paterentur de bonis suis; At illi ab eo, veluti discipuli à Christo, relicto eo omnes fugerunt, paucis admodum cum eo remanentibus. Similiter ei relatum est quod duæ turmæ nephandorum luporum discurrebant per duas partes regni, & quælibet turba continebat decem millia electorum ad rapiendum eum, una turma per orientalem partem, & alia turma per occidentalem partem. Similiter quoque omnia quæ habebant *Leycestriæ* destructa erant, & castellum de **Tuttebery** everberatum & multa alia perpetrata, quæ de facto falsa erant. Unde non mirum esset licet cor ejus hæc horrida frangerent. Comes quoque de *Northambria* invitaverat eum ad cœnam & cum eo pernoctandum. Cumque accessisset ad locum, ecce quidam miles dicti Comitis cum aliis Armigeris venit ei obviam in medio itineris, nuncians ei, dictum Comitem dominum suum nec audere nec velle ipsum Ducem hospitio recipere, nec aliquid humanitatis ei impendere, nec in aliquo castello seu villa suæ custodiæ deputatis intrare permittere, donec sciret utrum dominus rex ei benivolus esset an non. O casus super omni parte supra modum dolendus! pacis amator & reformator à pace sine delicto deicitur & perturbatur. Quo se divertat, quo caput suum inclinet? Si ad castrum de **Banburgh** gressum dirigat ubi familiam suam pro tempore quo in marchiam moram facere disposuerat, dictus Comes eum prævenit ingressumque prohibuit; victualia quoque quæ pro se & familia sua ibidem paraverat secum abducere denegavit, unde orta est magna discordia, nec inmerito, inter eos. Videns igitur pius dux innocentissimus quomodo prædictus Comes super cæteros rumores adversabatur, magis sibi timuit ne rex ab aliquibus æmulis ejus sub sinistro consilio ductus ad istiusmodi luporum rabiem inconsulte præberet assensum; Et ut verum fatear, in multis locis regni divulgatum fuerat, regium assensum intervenisse in hiis quæ contra eum fiebant. Quod quidem à nonnullis credebatur licet vane, qui tamen forte ut assolet linguæ habenas à cordis radice laxabant, cupientes quod ore fatebantur in effectu durius evenisse: nam plures habuit æmulos & inimicos divites simul ac pauperes, qui pocius sinistra quam bona de eo loquebantur, male de eo sencientes, injusta contra eum cum non esset eorum meritus sæpe meditabantur. Set Deus semper adjutor ejus versucias omnium inimicorum vertebat in bonum, & omni tempore compescuit maliciam eorum, & ipsum eripuit de manibus eorum. Spretus igitur sic pius Dux à dicto Comite & ex omni parte sic agonizatus, & ab hospicio suo atque victualibus tam horribiliter seclusus, recessit nec mirum corde mœrore repletus, gressumque suum sub conductu præhabito in *Scociam* direxit, ab amicis & cognatis repulsus, inter inimicos & ignotos hospicium quæsiturus. Ad villam de **Edneuseburgh** domino eum protegente in omnibus viis suis cum pervenisset, quos antea habuerat adversarios & inimicos tunc invenit eos amicos familiarissimos, nam *Scoti* humanissime eum receperunt, & donis magnificentiis, exenniis honorificentiori modo quo sciebant ipsum glorificaverunt, & victualia ad plenum ei ministraverunt, & quicquid posset honoris vel solacii excogitari ei impendere sollicite curabant.

Comes de *Duglas*, & Comes de *Dunbarre* cum aliis duobus Comitibus venerunt ad eandem villã in ejus solacium & confortationem, ibique expensis propriis aliquamdiu moram fecerunt ad ejus consolationem. Quid plura? Similiter ex alia parte ad memoriam deduxit actus suos præcedentis vitæ suæ, et de singulis operibus suis si in aliquo delicto transgressus fuerat clam vel palam erga regem vel regnum quo tale quid mereretur ex sua culpa, Sicque librata conscientia cum animo suo, et in se non reperiens modicum vel grande quo posset juste accusari vel quid contra eum juste obici, Hiis et hiis similibus cum sapienti deliberatione excogitatis in seipsum rediens, confortationem aliqualem inde sumpsit, in transacta justicia sua fiduciam habens, et in Deo fixit cor suum, cui se et causam suam cum omni attentione commendavit, animadvertens quod scriptum est, *Multæ tribulationes justorum & de hiis omnibus liberabit eos Deus.* Inter cætera tamen in memoriam retorquebat quomodo sæpius ac sæpius audierat tam à viris ecclesiasticis quam à suis domesticis, qualiter fama ejus quasi in omnibus partibus regni multo tempore denigrata fuerat, et qualiter ipse pro nullo duxerat quicquid ei dictum fuerat concupiscentia excæcatus, nec Deum timens nec homines erubescens, Habebat namque quandam dominam *Katerinam de Swynforde* alienigenam in familia cum uxore sua, unde suspicio sinistra maxime de eo oriebatur. Et hiis excogitatis in seipsum Deo gratiam sibi inspirante statim reversus est, et se totum divinæ misericordiæ committens, et emendationem vitæ Deo promittens, votum vovit Deo, quod quam citius posset dictam dominam à familia sua amoveret cum effectu, ulterius non offensurus. Cumque ad propria redisset oportunitate nacta ipsam à domo sua statim amovit ulterius in familia sua non mansuram. Quid plura? Cumque ad aures boni regis *Angliæ* perstrepisset de tanta angustia ejus & calamitate inaudita atque tristitia intollerabili pii ducis avunculi sui, atque opprobriosa ejus repulsione minus juste ei objecta, maxime condoluit, & mox indilate literas consolatorias quam citius potuit ei transmittere festinavit. Et sic literis novis ac novis supervenientibus animum regis ei benevolum cognoscens, ad plenum consolatus est, & quasi pro nichilo duxit tantam injuriam & irrecuperabilia dampna bonorum suorum. Similiter & fratres sui in quantum potuerunt eum consolari nisi sunt. O eventus quam variabilis! Nam unde maximum opprobrium illi oriebatur inde lætícia primi honoris provenit, & ideò cum redeunt consolationis mirabilia redit pio duci & ejus dilectoribus lætitia.

Igitur hiis ita transactis rex benevolus mandat Comiti

Ricard. II. Comiti *Northumbriæ* regias literas, ut quærat Ducem *Lancastriæ* ubicumque fuerit cum omni honoris alacritate, & ipsum salvo pro suo posse ab inimicis custodiat, & fortitudine qua potuit armata ipsum adducat, & per partes suas salvo transducat ne detrimentum patiatur. Sicque accidit quod qui primo repulsionis opprobrium ei intulit, primæ reductionis honorem illi impendebat; Cumque idem Comes cum fortitudine armatorum ei obviam fecit, & ei obsequium honoris optulerat, pius dux regi gratias egit, set ipsum cum comitiva sua repulit, dicens se non indigere ejus obsequio; Sicque abinvicem recesserunt absque pluri, pius dux viam suam graditur, Comes vero in domum suam revertitur.

Mandavit eciam rex omnibus & singulis dominis borialis plagæ ac eciam vicecomitibus & burgensibus omnibus & singulis præcipiens, quod quilibet eorum cum fortitudine sufficienti secundum vires suas ipsum salvo transducant per partes suas. Sicque factum est quod aliis recedentibus in suo comitatu aliisque succedentibus in alio comitatu cum honoris tripudio venit per *Eboracum*, *Notyngamiam*, *Leycestriam*, aliquando mille comitatus lanceatis ut dicebatur, & quandoque numero majori stipatus, quandoque minori, exceptis sagittariis & aliis. Tandem vero venit ad regem apud **Redynges.** Rex vero in ejus adventu admodum lætus effectus, cum magno honore eum suscepit, atque cum omni diligentia eum confortabat, donisque largifluis prout decuit regiam magnificentiam ad suum avunculum, hilariter honorificavit.

Ne cuiquam cedat in mirum quare ipsum tociens pium ducem vocitavi, diligens Lector attendat & auditor veritatis amicus intelligat, quod iste pius dux pietatis tanto robore fundatus extitit, quod in omnibus tribulationibus suis & in omnibus angustiis atque injuriis sibi malitiose illatis non vindictam quæsivit, non ultionem per suos mandavit, set æquanimiter tollerans cuicunque petenti delicta condonavit. Cum autem thesaurus argenteorum vasorum ejus per quosdam de familiaribus suis sæpius ad magnam summam furtive ablatus fuisset, & ministri ejus per juris rigorem contra eos captos tandem vellent procedere eos suspendendo, tantæ pietatis spiritu repletus erat, quod ipsos prohibuit dicens, se nolle aliquem hominem perire pro bonis suis, præcipiens semper tales dimitti sub abjuratione, quod se abstinerent à familia & domo regis, & domo sua, & domo fratrum suorum.

Hiis itaque gestis & quietis tempore succedente, aderat tempus quo rex puniri faceret delinquentes. Missus est igitur dominus *Robertus Tresylyon* Justiciarius præcepto regis ad inquirendum de surgentibus contra pacem & puniendum; Qui ubique discurrens & nulli parcens fecit stragem magnam. Et ut illi malefactores inimicabiliter insidiabantur adversus Justiciarios, scilicet dominum *Johannem de Candyche* & alios quos invenire potuerunt, mortem eis inferendo capitalem, atque contra omnes legis regni peritos quos invenire poterant, nec cuidam eorum pepercerunt capitali sententia puniendo, sic nec ipse cuiquam pepercit vicem pro vice rependens; Nam quicunque accusatus fuerat coram eo in causa supradicta sive juste sive ex odio, statim ipsum mortis sententia plectebat. Et alios quidem decapitari præcepit, alios autem suspendi, alios vero trahi per civitates & suspendi per quatuor partes civitatum, alios autem eviscerari, visceraque concremari coram ipsis viventibus; postteaque decollari & in iv partes dividi ac suspendi per iv. partes civitatum secundum delicti & meriti quantitatem. Dominus *Johannes Balle* vero captus fuit apud **Coventre** & ductus apud *sanctum Albanum*, ibique præcepto regis tractus fuit & suspensus, atque in iv. partes divisus, quæ ad iv. loca sunt missæ & suspensæ. Ricard. II.

Eodem anno apud *Westmonasterium* rex *Ricardus* desponsavit *Annam* filiam regis *Boemi* sororem Imperatoris, & dedit Imperatori ut dicebatur pro maritagio decem mille libras præter alias expensas in quærendo eam & adducendo eam sumptibus suis propriis.

Anno proximo sequenti M. CCC. lxxxij. regis *Ricardi* v. dominus rex ad specialem rogatum *Annæ* reginæ & aliorum magnatum regni & specialiter pii ducis *Lancastriæ* condonavit generaliter omnibus antedictis insurgentibus malefactoribus unientibus & adhærentibus & consentientibus eisdem, & concessit Cartas eisdem prosequi volentibus; & mediante divina clementia dicta rabies sic sopita est. An. Dñi 1382.

Xij. kalendarum Junii terræ motus generalis mala multa faciens in regno quasi prima hora post nonam feria quarta. Item die Veneris sequenti quasi in ortu solis terræ motus non multum nocens. Sabbato sequenti aquæ motus quasi hora tercia mane. Naves vacillabant in portubus ab aquæ motu.

In istis temporibus floruit magister *Iohannes Wyclif* Rector ecclesiæ de **Lutturworthe** in comitatu *Leycestriæ*, Doctor in Theologia eminentissimus in diebus illis. In Philosophia nulli reputabatur secundus, in Scolasticis disciplinis incomparabilis. Hic maxime nitebatur aliorum ingenia subtilitate scientiæ & profunditate ingenii sui transcendere, & ab opinionibus eorum variare. Hic multas dicitur introducere in ecclesia opiniones quæ à catholicis ecclesiæ doctoribus reprobantur, quæ in suo loco pro parte patebunt. Hic habuit præcursorem *Johannem Balle* veluti Christus *Johannem Baptistam*, qui vias suas in talibus opinionibus præparavit, & plurimos quoque doctrina sua ut dicitur perturbavit, De quo superius mentionem feci. Hic magister *Johannes Wyclif* Evangelium quod Christus contulit clericis & Ecclesiæ Doctoribus ut ipsi laicis & infirmioribus personis secundum temporis exigentiam & personarum indigentiam cum mentis eorum esurie dulciter ministrarent, transtulit de *Latino* in *Anglicam* linguam non angelicam, unde per ipsum fit vulgare & magis apertum laicis & mulieribus legere scientibus quam solet esse clericis admodum literatis & bene intelligentibus, & sic evangelica margarita spargitur & à porcis conculcatur, & sic quod solet esse carum clericis & laicis jam redditur quasi jocositas communis utriusque, & gemma Clericorum vertitur in ludum laicorum, ut laicis sit commune æternum quod ante fuerat Clericis & Ecclesiæ Doctoribus talentum supernum. Sicque sponsus Ecclesiæ conqueritur & cum propheta potest clamare, *Sedebit honor Ecclesiæ solitarius, & tacebit quia levavit se super se.* Et sic adimpletum est quod prædixit *Willielmus de sancto Amore* longo ante tempore, & potest applicari congrue de eodem populo, sic inquiens, *Aliqui laborant ad mutandum Evangelium Christi in aliud Evangelium quod dicunt fore perfectius & melius & dignius, quod appellant Evangelium æternum sive Evangelium Spiritus*

sancti. Æternum congrue dici potest, quia jam vulgare & commune in materna lingua, & sic in æterna memoria. Hic prædictus Willielmus composuit libellum de adventu talis populi, de conversatione, de vita & moribus eorum satis expresse, & incipit sic. Willielmus de sancto Amore anno Domini M.CC.lv. cap. viij. Nos sumus in quos fines seculorum devenerunt, scilicet in ultima ætate seculi. Post istam vero sextam ætatem quæ est pugnantium cum qua currit septima ætas quæ est quiescentium, non est ventura alia nisi octava quæ est resurgentium. Igitur nos sumus in ultima ætate hujus mundi, & ista ætas jam plus duravit quam aliqua aliarum quæ currerunt per millenarium numerum annorum, quia jam duravit per M. CC. lv. annos. Verisimile est igitur quod nos sumus prope finem, igitur propinquiores sumus periculis novissimorum temporum quæ ventura sunt ante adventum Antichristi. Ista probat ibidem per plures auctoritates sacræ Scripturæ. Relinquitur igitur quod in novissimis temporibus sumus aut illis valde propinqui, quod ostendemus per octo signa quod jam pericula instant. Primum enim est, Quod aliqui laborant ad mutandum Evangelium Christi in aliud Evangelium quod fore dicunt perfectius & melius & dignius, quod appellant Evangelium æternum sive Evangelium Spiritus sancti, quo adveniente evacuabitur, ut dicunt, Evangelium Christi, ut parati sumus ostendere, in illo Evangelio maledicto. Hoc signum manifestum est quod prope est tempus Antichristi, de quo in Psalmo, Constitue Domine legis latorem super eos. Glossa. Antichristum pravæ legis latorem. Secundum signum est, Quod illa doctrina quæ prædicabitur tempore Antichristi, videlicet Evangelium æternum prædictum, ubi viget Scriptura sacra studium jam publice positum fuit exemplandum, unde certum est quod jam prædicaretur nisi esset aliquid quod eam detineret. Quid autem detineat scitis, scilicet imperium Petri & eorum qui loca apostolorum, scilicet episcoporum. Nisi enim venerit dissensio primum non revelabitur filius perditionis vel iniquitatis, unde caveant episcopi ne prædicti prædicatores pseudo procurent eorum percussionem, id est, ablationem potestatis eorum; sicut significatur in Evangelio æterno. Tercium signum est, Quod sicut in Babilone reproba postquam visa est manus scribens, MANE TECHEL PHARES. cito secuta est subversio ejus, Danielis 5. Sic in Babilone dilecta Domini, Ysa. 21. 1. In ecclesia cum jam visa sit dicta Scriptura, constat quod prope sint pericula ejus. Set ista tria verba jam visa sunt scripta in ecclesia. Scripta sunt enim in illo maledicto libro quem appellant Evangelium æternum quod in ecclesia jam propalatum est; propter quod timendum est de subversione ecclesiæ. MANE ut exponitur Danielis 5. numeratur regnum ecclesiæ, scilicet Evangelium Christi, & concluditur in certo numero annorum. TECHEL inventum est minus habens perfectionis & dignitatis quam Evangelium æternum. Quanto minus lucet Luna quam Sol, quanto minus valet testa quam nucleus, & multæ tales scriptæ sunt ibi comparationes quibus probatur minus valere Evangelium Christi quam Evangelium æternum. PHAREZ ibi invenitur quod regnum ecclesiæ dividetur post prædictum tempus ab illis qui tenent Evangelium Christi, & dabitur illis qui tenent Evangelium æternum. Quartum signum est, Quod propinquante fine seculi & adventu Antichristi quidam qui apparebunt in ecclesia Christi sanctiores & tamen facient quod displicet Christo, corrigentur per aliquos juxta visionem beati Johannis de correctione ecclesiarum, Apoc. 23. Ipsi autem correctionem sustinere nolentes, suos correctores tradent in tribulationem, & procurabunt ut ab omnibus odiantur vel odio habeantur, & ut eciam aliqui ex eis occidantur. Quintum signum est, Quando propinquante consummatione seculi illi qui videntur in ecclesia sanctiores reprehendentur de falsa sanctitate & de sua præsumptione, propter quod multi, tam ipsi quam scilicet eorum fautores scandalizabuntur. Sextum signum est, Quod propinquante consummatione seculi surgent quidam in ecclesia prædicatores commendantes semetipsos ultra mensuratum à Deo sibi populum, quia gloriabuntur in prædicando plebibus vel populis non suis. Et isti sub specie pietatis multos seducent, id est, à consiliis prælatorum ad consilia ducent. Septimum signum est, Quod propinquante consummatione seculi quidam qui videntur in ecclesia magni zelatores fidei & maxime amare Christum, dimittent Evangelium Christi & adhærebunt Evangelio æterno quod ex toto absorbet fidem Christi, unde refrigescet caritas qua sermo Dei custoditur. Octavum signum est, Quod propinquante consummatione seculi annunciabuntur in ecclesia signa propinquæ consummationis, ut sic intelligant metuentes Christum prope consummationem seculi & dolorem qui erit tempore Antichristi. Hæc ibi in octavo capitulo & multa alia cum allegationibus sacræ Scripturæ; quæ quidam applicant ad fratres mendicantes, magis tamen congruunt istis novis populis Lollardis qui mutaverunt Evangelium Christi in Evangelium æternum, id est, vulgarem linguam & communem maternam; & sic æternam quia laicis reputatur melior & dignior quam lingua Latina. Idemque Willielmus ostendit capitulatim in libro suo de verbo ad verbum, Quod in ecclesia Christi multa & magna pericula sunt futura secundo capitulo, & per cujusmodi homines sunt futura. 3°. Quam habiles & ydonei erunt ad pericula inducenda. 4°. Cujusmodi erunt illa pericula. 5°. Qualiter procedent in periculis producendis. 6°. Quod qui non praviderint illa pericula aut prævisa non præcaverint peribunt in illis. 7°. Quoniam & ipsi parantes aliis pericula in multis periculis seipsos constituerunt: similiter in quibus periculis erunt constituti. 8°. Ne dicat quis de prædictis periculis nondum esse curandum utpote adhuc remotis, ostendit per quædam signa illa non esse remota longe set satis propinqua. 9°. Ostendit, Quorum est illa pericula prævidere & prænunciare, & à fidelibus repellere. 10. Ostendit, Quam pœnam incurrent hii qui pericula tenentur prævidere, & prænunciare, & ab ecclesia repellere, si non fecerint. 11°. Ne videatur inpossibile illa repelli eo quod sunt prophetice prædicta, ostendit quod repelli poterunt ad tempus. 12°. Ostendit, Qualiter sunt repellenda & possunt repelli. 13°. Quia repelli non possent prædicta pericula nisi cognoscerentur illi qui pericula procurabant, ostendit ubi possunt prædicti periculosi viri inveniri. 14°. Ostendit, plurima signa quædam infallibilia, quædam vero proba-

 probabilia per quæ possunt dicti homines cognosci.

Ista ostendit cum auctoritatibus sacræ Scripturæ luculenter. Et incipit liber. Prædictus magister *Johannes Wyclyf* tenuit ut prædictum est, singulares opiniones & conclusiones, & in tantum in eis delectatus est & sedens, quod sæpius asserebat se velle & paratum esse ire in carcerem, & ignem atque mortem subire pro defensione earum si necessitas temporis illud ab eo postulasset; similiter & cæteri sui hæresistæ discipuli & complices atque fautores arridente sibi prosperitatis quiete omnes se esse paratos affirmabant. Interim occidit eis lux audaciæ, & tenebræ eos vecordiæ conprehenderunt. Nam idem magister *Johannes* citatus fuit & vocatus mandato domini papæ ad comparendum coram archiepiscopo *Cantuariensi* & multis aliis ecclesiæ doctoribus in ecclesia fratrum prædicatorum *Londoniis* ad respondendum super hæretica pravitate, ubi habuit præcipuum adjutorem pium ducem *Lancastriæ*, qui semper ei & suis in omnibus necessitatibus invincibili præsidio affuit, & aliter ipse & sui in foveam interitus viliter cecidissent. Cumque die statuto ad objecta respondere deberet omnem præjactitatam cordis audaciam sine mora dimisit & induit vecordiæ loricam, fantasticosque errores dedicere suos esse molitus est, atque opiniones & conclusiones suas esse vel fuisse firmiter negare conatus est, & eas ab aliis inventas & nomine ejus prædicatas & doctas, & illi ascriptas fuisse protestatus est. Cum tamen ipse & sui eas omni nisu foverant retroacto tempore & puplicaverant veras fuisse, & antiquos libros de solida fide ecclesiæ scriptos raserant literalique doctrina novæ opinionis in pluribus locis rescripserant. *Thomamque Alquinum* in suis scriptis novis opinionibus eorum contrariant, & quia frater erat, concludebant, igitur mendax est. Sicque dejectis armis totius non divinitatis, immo vanitatis affugit. Idem magister *Johannes Wyclyf* sub alas maternæ disciplinæ pro refugio mortem evadendi quam à matre didicerat à cunis sub forma quæ sequitur.

I knowleche that the Sacrament of the autar is verry Goddus body in fourme of brede: but it is in another maner Goddus body then it is in hevene. For in heven it is sene sote in fourme and figure of fleshe and blode. But in the Sacrament Goddus body is be myracle of God in fourme of brede, and is he nouther of sene sote: ne in mannes figure, but as a man leeves for to thenk the kynde of an ymage whether it be of oke or of asshe, and settys his thouzt in him of whom is the ymage: So myche more schuld a man leve to thenk on the kynde of brede, But thenk upon Christ, for his body is the same brede that is the Sacrament of the Autere, and with alle clennes, alle devocion, and alle charite that God wolde gif him, worschippe he Crist, and then he receyves God gostly more medefully than the Prist that syngus the Masse in lesse charite. For the bodely etyng ne profytes nouth to soule, but in als mykul as the soule is fedde with charite. This sentence is provyde be Crist that may nouzt lye. For as the Gospel says, Crist that night that he was betraiede of Judas Scarioth, he tok brede in hise hondes, and blesside it, brak it, and gaf it to hise disciplus to ete. For he says and may not lye, This is my body.

Opiniones & Conclusiones magistri Johannis Wyclyf.

Hæresis 1.

Quod substantia panis materialis aut vini manet post consecrationem in sacramento Altaris.

Hæresis 2.

Quod accidentia non manent sine subjecto post consecrationem in eodem sacramento.

Hæresis 3.

Quod Christus non est in sacramento Altaris idemptiee, vere, & realiter in propria persona corporali.

Hæresis 4.

Quod episcopus vel sacerdos si existat in mortali peccato, non ordinat, conficit, nec baptizat.

Hæresis 5.

Quod si homo fuerit debite contritus omnis confessio exterior est sibi superflua vel inutilis.

Hæresis 6.

Quod pertinaciter asserere non est fundatum in Evangelio quod Christus missam ordinaverit.

Hæresis 7.

Quod Deus debet obedire diabolo.

Hæresis 8.

Quod si Papa sit præscitus & malus, ac per consequens membrum diaboli, non habet potestatem supra fideles Christi ab aliquo sibi datam nisi forte à Cæsare.

Hæresis 9.

Quod post *Urbanum* sextum non est aliquis recipiendus in Papam, set vivendum est more *Græcorum* sub propriis legibus.

Error 1.

Quod nullus prælatus debet aliquem excommunicare nisi prius sciat ipsum excommunicatum à Deo.

Error 2.

Quod sic excommunicans ex hoc sit hæreticus vel excommunicatus.

Error 3.

Quod prælatus excommunicans clericum qui appellavit ad regem & consilium regni, eo ipso traditor Dei est & regis & regni.

Error 4.

Quod illi qui dimittunt prædicare, seu audire verbum Dei, seu Evangelium prædicatum propter excommunicationem hominum, sunt excommunicati, & in die judicii traditores Dei habebuntur.

Error 5.

Asserere quod est contra sacram Scripturam, quod viri ecclesiastici habeant possessiones temporales.

Error 6.

Asserere quod liceat alicui eciam diacono vel presbitero prædicare verbum Dei absque auctoritate sedis apostolicæ, vel episcopi catholici, seu alia de qua sufficienter constat.

Error 7.

Asserere quod nullus est dominus civilis, nullus est episcopus, nullus est prælatus dum est in mortali peccato.

Error 8.

Quod domini temporales possunt ad arbitrium auferre bona temporalia sibi ab ecclesia habitualiter delin-

delinquente, vel quod populares poſſunt ad eorum arbitrium dominos delinquentes corrigere.

Error 9.

Quod decimæ ſunt puræ elemoſinæ, & quod parochiani poſſunt propter peccata ſuorum Curatorum eas detinere, & ad libitum eas aliis conferre.

Error 10.

Quod ſpeciales orationes applicatæ uni perſonæ per prælatos vel religioſos non plus proſunt eidem perſonæ quam generales orationes eidem perſonæ cæteris paribus.

Error 11.

Quod eo ipſo quod aliquis ingreditur religionem privatam quamcumque redditur ineptior & inhabilior ad obſervantiam mandatorum Dei.

Error 12.

Quod Sancti inſtituentes religiones quaſcumque privatas, tam poſſeſſionatorum quam mendicantium in ſic inſtituendo peccaverunt.

Error 13.

Quod religioſi viventes in religionibus privatis non ſunt de religione Chriſtiana.

Error 14.

Quod fratres mendicantes teneantur per laborem manuum ſuarum & non per mendicationem victum ſuum adquirere.

Error 15.

Quod fratres mendicantes poſt ſermones ſuos eo ipſo ſunt ſimoniaci, vel quod conferentes eis elemoſinam ſunt excommunicati & dans & recipiens.

Iſtis & aliis ab archiepiſcopo & conſilio ejus conſideratis, noluit archiepiſcopus ea vice plenarie procedere in cauſa donec deliberaret plenarius cum conſilio coepiſcoporum ſuorum, & tunc aſſignavit dicto magiſtro *Johanni Wyclyf* alium diem ad comparendum coram eo apud *Oxoniam*, ut cum conſilio cleri Univerſitatis poſſet luculentius procedere & finem imponere in præmiſſis. Igitur die ſtatuto convenit apud *Oxoniam* archiepiſcopus cum coepiſcopis *Lincolnienſi, Northwycenſi, Vigornienſi, Londonienſi, Salyſbyrienſi, Herfordenſi,* cum Cancellario Univerſitatis, cum multis Doctoribus & pluribus aliis de clero & de populo ibidem congregato. Similiter affuit magiſter *Johannes Wyclyf* ad reſpondendum ſuper hæretica pravitate ut prius de prædictis Concluſionibus ſive opinionibus. Qui eis omnino renuncians, nec eas tenuiſſe, neque tenere ſe velle proteſtans, ad maternalis virgæ documentum quod ei antea pro refugio præſto fuerat, advolavit iterum, ſub forma quæ ſequitur.

We beleve as Criſt and his Apoſtolus han tauȝt us, that the Sacrament of the Auter white and ronde and like tyl oure brede or oſt unſacrede is verray Goddus body in fourme of brede, and if it be broken in thre parties as the Kirke uſes, or elles in a thouſand, everylk one of theſe parties is the ſame Godus body, and right ſo as the perſone of Criſt is verray God and verray man, verray Godhede and verray manhede ryth ſo as holy Kyrke many hundrith wynter has trowyde, the ſame Sacrament is verray Godus body and verray brede: as it is forme of Goddus body and forme of brede as techith Criſt and his Apoſtolus. And therefore ſeynt Poule nemyth it never but whan he callus it brede, and he be oure beleve tok his wit of God in this: and the argument of heretykus agayne this ſentens, lyth to a criſtene man for to aſſolve. And right as it is hereſie for to trowe that this Sacrament is Goddus body and no brede, for it is bothe togedur. But the moſt hereſie that God ſufferide come tyl his Kyrke, is to trowe that this Sacrament is an accident with a ſubſtance and may on no wyſe be Goddus body: for Criſt ſayde be witneſſe of John, that this brede is my body, and if the ſay that be this ſkylle that holy Kyrke hat bene in hereſie many hundred wynter, ſothe it is, ſpecially ſythen the fende was louſede that was be witneſſe of Angele to John Evaungeliſte aftur a thouſande wynter that Criſt was ſtenenyde to heven. But it is to ſuppoſe that many ſeyntes that dyede in the mene tyme before her detȝ were purede of this erroure. Owe howe grete diverſite is betwene us that trowes that this Sacrament is verray brede in his kynde, and betuene heretykus that tell us that this an accident withouten a ſubjecte. For before that the fende fader of leſyngus was lowſide, was never this gabbyng contryvede. And howe grete diverſite is betwene us that trowes that this Sacrament that in his kynde is verray brede and ſacramentally Goddus body, and be twe heretykes that trowes and telles that this Sacrament may on none wyſe be Goddus body. For I dar ſewrly ſay that ȝif this were ſoth, Criſt and his ſeynts dyede heretykus, and the more partye of holy Kyrke belevyth nowe hereſie, and before devoute men ſuppoſene that this conſayle of Freres and London was with the hery dene. For they put an hereſie up on Criſt and ſeynts in hevyne: wherefore the erthe tremblide faylande maynnus voys anſuerde for God als it dide in tyme of his paſſione whan he was dampnyde to bodely deth. Criſt and his modur that in gronde had deſtroyde alle hereſyes kepe his Kyrke in right beleve of this Sacrament, and meue the king and his rewme to aſke ſharply of his clerkus this offis that alle his poſſeſſioneres on paine of leſyng of alle her temporaltes telle the king and his rewme with ſufficient growndinge, what is this Sacrament, and alle the orders of Freres on paine of leſyng of her legians telle the king and his rewme with gode grounding what is the Sacrament. For I am certaine of the thridde partie of clergie that defendus thiſe doutes that is here ſaide, that they will defende it on paine of her lyf.

Cumque hæc & hujuſmodi ſic agerentur, archiepiſcopus cum conſilio coepiſcoporum, ac doctorum & aliorum clericorum ſibi aſſiſtentium fecit deliberationem de antedictis opinionibus ſeu concluſionibus, libratiſque ſingulis deciſis atque diſcuſſis, cum aſſenſu atque conſenſu totius concilii, puplicavit eas falſas eſſe, & pronunciavit eas dampnandas & dampnatas, quaſdam ſcilicet ut hæreſes, quaſdam vero ut errores, ſicut patet de ſingulis in ſuo loco; & omnes & ſingulos defenſores earum in poſterum ſententia excommunicationis innodatos fore publice declaravit. Et in evidentia hujus rei feria ſexta in ebdomada Pentecoſte proximo ſequenti facta fuit

proceſſio

processio generalis per civitatem *Londoniensem*, & omnes tam clerus quam cæteri laici cujuscumque gradus essent nudis pedibus incedebant pro statu. Et præsens ecclesiæ fuit episcopus *Londoniensis* cum pluribus aliis valentibus; & post processionem prædicavit unus frater & doctor in Theologia de ordine *Carmelitarum* qui vocabatur *Kynygham*; in qua prædicatione ex præcepto & commissione archiepiscopi *Cantuariensis* ibi ostensa pronunciavit publice omni populo conclusiones illas falsas fore & dampnatas, quasdam ut hæreses & quasdam ut errores, & ex præostensa commissione denunciavit omnes illos excommunicatos qui eas in posterum docent & tenent, ac prædicant, vel favent & eis adhærent, Et omnes audientes in posterum illas prædicatas vel doctas. Et in isto sermone præsens fuit unus venerabilis miles, nomine *Cornelius Clonne* qui istis conclusionibus & eas tenentibus ac docentibus maximus fautor fuerat, nec voluit pro quocumque aliter credere de sacramento Altaris nisi quod ibi esset verus panis materialis secundum opinionem *Wyclyf*. In crastino, scilicet in vigilia sanctæ Trinitatis iste miles ivit ad Conventum fratrum prædicatorum in civitate *Londoniensi* pro missa audienda; & accidit quod audivit missam unius studentis de Conventu illo, & in elevatione corporis Christi nichil vidit nisi sicut prius videre solebat, ita quod firmiter credidit quod ibi fuit verus panis materialis. In fractione vero hostiæ miles respexit & vidit oculo suo corporali in manibus fratris celebrantis veram carnem, crudam, & sanguinolentam divisam in tres partes; Admirans vero & stupefactus, vocavit armigerum suum ut ipse videret, qui tamen nichil vidit nisi sicut prius solebat. Miles vero in tercia particula similiter quæ in calicem mitti debuit, vidit eundem colorem albedinis quæ prius erat, set tamen vidit in medio ejusdem particulæ hoc nomen *Ihesus* scriptum literis carneis, crudis, & sanguineis, quod admirabile erat aspectu. Et in crastino in festo sanctæ Trinitatis idem frater prædicans in cruce *Pauli* sancti pronunciavit istud toti populo. Et in fine sermonis idem miles ibidem præsens narravit ore tenus totum processum publice & aperte ad confirmationem fidei nostræ, & promisit se ibi pugnaturum & moriturum in causa ista, quod in sacramento Altaris est verum corpus Christi & non panis materialis solum, ut ipsemet prius credidit. Hæreses supradictæ & errores quæ ascribuntur magistro *Johanni Wyclyf* dampnatæ in domo fratrum prædicatorum *Londoniis* feria quarta ante festum Pentecostes à decem episcopis & xvij. doctoribus in Theologia, & xvj. doctoribus Juris, & pluribus aliis bachulariis tam Theologiæ quam eciam Juris & in præcedenti patent.

Sequitur copia Commissionis qualiter archiepiscopus scribit coepiscopis de dampnatione hæresum; missa aliis episcopis prout episcopus *Lincolniensis* recitat sub hac forma.

JOHANNES *permissione divina* Lincolniensis *Episcopus, dilectis in Christo filiis universis & singulis, Abbatibus, Prioribus, Archidiaconatus* Leycestriæ, *& ejusdem loci Archidiaconi nostri officiali seu Commissario cuicumque, necnon Decanis ecclesiarum, Rectoribus & Vicariis perpetuis, ac eorum Capellanis parochialibus & aliis quibuscumque divina celebrantibus per ipsum Archidiaconatum ubilibet constitutis salutem, gratiam, & benedictionem.* « Literas reverendi in Christo patris « domini *Roberti* Dei gratia *Londoniensis* episcopi « salutem & sinceram in Domino caritatem. Man« datum venerabilis in Christo patris & Domini, « domini *Willielmi* Dei gratia *Cantuariensis* archi« episcopi totius *Angliæ* primatis & Apostolicæ se« dis legati, venerabili fratri nostro domino *Roberto* « Dei gratia *Londoniensi* episcopo salutem & frater« nam in Domino caritatem. *Ecclesiarum prælati circa gregis Dominici sibi commissi custodiam eo vigilantius intendere debent quo lupos intrinsecus ovium vestimentis indutos ad rapiendum & dispergendum oves noverint fraudilentius circuire. Sane frequenti clamore & divulgata fama, quod dolentes referimus, ad nostrum pervenit auditum, Quod licet secundum canonicas sanctiones nemo prohibitus vel non missus absque sedis Apostolicæ vel Episcopi loci auctoritate sibi officium prædicationis usurpare debeat publice vel occulte, quidam tamen æternæ dampnationis filii in insaniam mentis producti sub magnæ sanctitatis velamine auctoritatem sibi vendicant prædicandi, ac nonnullas propositiones & conclusiones infrascriptas hæreticas atque falsas ab ecclesia Dei dampnatas & determinationibus sanctæ ecclesiæ repugnantes statumque totius ecclesiæ nostræque provinciæ* Cantuariensis *& tranquillitatem regni enervare nituntur, tam in ecclesiis quam in plateis, & quam pluribus aliis locis prophanis dictæ nostræ provinciæ non verentur asserere, dogmatizare, & publice prædicare; illis nonnullos Christi fideles inficientes, & à fide Catholica sine qua non est salus facientes flebiliter deviare. Nos itaque attendentes quod tam perniciosum malum quod ad plurimos serpere poterit eorum animas letali contagione necando, non debeamus sicuti nec debemus sub dissimulatione transire ne sanguis eorum de nostris manibus requiratur, sed illud quantum nobis ex alto permittitur extirpare volentes, de quam plurium fratrum suffraganeorum nostrorum consilio & assensu convocavimus plures sacræ Theologiæ Doctores, ac Juris canonici & civilis Professores, & alios clericos quos famosiores & peritiores de regno credidimus, ut super dictis conclusionibus vota sua dicerent & sentirent. Verum quia præmissis conclusionibus & assertionibus in nostra & eorundem confratrum nostrorum ac dictorum convocatorum præsentia patentibus expositis & diligenter examinatis finaliter est compertum, nostroque & eorum omnium communicato consilio declaratum, quasdam Conclusionum illarum hæreticas esse, quasdam vero erroneas atque Determinationibus ecclesiæ repugnantes, prout inferius describuntur; Fraternitati vestræ committimus & mandamus, in virtute sanctæ obedientiæ firmiter injungentes, quatinus omnibus & singulis fratribus nostris, coepiscopis nostris, & ecclesiæ nostræ* Cantuariensis *suffraganeis cum ea celeritate qua poteritis injungetis, prout eis & eorum singulis ac vobis injungimus, ut eorum singulis in ecclesiis suis & aliis civitatum suarum & diocesum vosque in vestra & cæteris vestræ civitatis & diocesis moneant & inhibeant, moneatis & inhibeatis, prout nos tenore præsentium monemus primo, secundo, & tertio, & districtius inhibemus, pro prima monitione unum diem, pro secunda alium, & pro tertia monitione canonica ac peremptoria unum alium diem assignando, Ne quis de cætero cujuscumque status*

Rich. II.

aut conditionis existat hæreses seu errores prædictos, vel eorum aliquem teneat, doceat, prædicet, seu defendat; aut aliquem prohibitum non missum vel alium de cujus potestate non constiterit ad prædicandum admittat, aut hæreses seu errores hujusmodi vel eorum aliquem prædicantem audiat vel auscultet, seu ei faveat vel adhæreat publice vel occulte; set statim quasi tanquam serpentem venenum pestiferum emittentem fugiat & evitet sub pœna excommunicationis majoris, quam in omnes & singulos in hac parte rebelles & nostris monitionibus non parentes, lapsis ipsis tribus diebus pro monitione canonica assignatis, mora culpa & offensa suis præcedentibus & id fieri merito exigentibus, exnunc prout extunc ferimus in hiis scriptis, & per singulos confratres nostros & suffraganeos nostros in suis civitatibus & diocesibus, ac per vos in vestra civitate & diocesi, quatinus ad eos & ad vos pertinet ex habundanti præcipimus fulminari. Dictos nostros confratres insuper omnes & singulos per vos hortari volumus & mandamus per aspersionem Jhesu Christi, *& similiter vos hortamur, quod cum juxta sacrorum canonum instituta quilibet eorum in suis civitatibus & diocesibus hæreticæ pravitatis Inquisitor existat, ac in vestris similiter existatis, de hujusmodi præsumptoribus sollicite & diligenter inquirant & inquiratis, Ac contra eos & juxta officii sui debitum cum effectu procedant, similiter procedatis ad laudem & honorem nominis Crucifixi & salvationem fidei orthodoxæ. Conclusiones hæreticæ & determinationibus ecclesiæ repugnantes, de quibus fit mentio de verbo ad verbum supra, quæ vocantur* Conclusiones Wyclyf, *similiter & Conclusiones erroneæ recitantur ibidem. Dat. in manerio nostro de* Ottoforde *penultimo die mensis Maii anno Domini* M.CCC.lxxxij. *& nostræ consecrationis primo.* « Cujus auctoritate mandati « vobis reverende pater cum ea quæ decet reveren- « tia firmiter injungendo mandamus quatinus omnia « & singula in mandato prælibato contenta quati- « nus vos in civitate & diocesi vestra aut personas « earundem concernunt, juxta formam & tenorem « ejusdem executioni plenarie demandetis & facia- « tis effectualiter demandari; vos eciam eadem « quatenus personam vestram contingunt curetis di- « ligentius adimplere. Et insuper ex parte dicti ve- « nerabilis patris vos hortamur per aspersionem san- « guinis *Jesu Christi*, quod cum juxta sacrorum « canonum instituta in vestris civitate & diocesi in- « quisitor existatis hæreticæ pravitatis, de præmissis « præsumptionibus diligenter & sollicite inquiratis, « ac contra eos juxta officii vestri debitum proce- « datis effectualiter ad laudem & honorem nominis « Crucifixi & salvationem fidei orthodoxæ. Dat. « *Londoniis* die quinta Junii anno Domini &c. & « nostræ consecrationis primo. *Volentes igitur omnia & singula in dictis scriptis contenta quatenus nos, & civitatem, & diocesim nostras ac personas earundem concernunt executioni debitæ demandare, vobis firmiter præcipiendo mandamus quatinus in singulis monasteriorum vestrorum ecclesiis, ac in singulis parochialibus ecclesiis dicti archidiaconatus prout ad quemlibet vestrum pertinet vos Abbates, Priores, Archidiacone officialis singulique quibus præsentes nostræ literæ diriguntur publice mandatum reverendi patris & domini, domini* Cantuariensis *archiepiscopi prædicti, omniaque & singula contenta in eodem cum omni celeritate clero ac populo archidiaconatus & ecclesiarum earundem fideliter exponatis & exponi faciatis, & eis ac eorum cuilibet inhibeatis & moneatis eosdem prout & tenore præsentium nos eciam inhibemus & monemus, quod mandato hujusmodi & omnibus quæ in eodem mandato eis injunguntur pareatis & pareant cum effectu, Cæteraque faciatis & faciant, & ab hiis quæ mandato hujusmodi prohibentur abstineatis & abstineant juxta ejusdem mandati exigentiam & tenorem sub pœnis & censuris in eodem latis, quas monitione supradicta in omnes & singulos in hac parte rebelles & monitionibus hujusmodi non parentes præsentium serie fulminamus & per vos præcipimus solempniter fulminari. Et ut nulli pateat ignorantia præmissorum, vobis præcipimus & mandamus quatinus post publicationem & executionem prædictorum per vos fiendas, præsentium literarum seriem sub vera copia valvis ecclesiarum prædictarum affigi faciatis & dimittatis affixam ad extirpationem hæresum & errorum prædictorum, & exaltationem fidei orthodoxæ. Dat. apud parcum* Stowe *sub sigillo nostro* xij. *die mensis Julii anno Domini* M.CCC.lxxxij. *& nostræ consecrationis vicesimo.*

An. Dni 1382.

« *Willielmus de Berton* Cancellarius Universitatis « *Oxoniæ*, Omnibus dictæ Universitatis filiis ad quos « præsens nostrum mandatum pervenerit salutem, & « mandatis nostris firmiter obedire. Ad nostrum « non sine grandi displicentia pervenit auditum, quod « cum omnium hæresum inventores, defensores, seu « fautores, cum eorum perniciosis dogmatibus sint « per sacros Canones sententia majoris excommu- « nicationis dampnabiliter involuti, & sic à cunctis « Catholicis rationabiliter evitandi; nonnulli ta- « men maligni spiritus repleti consilio in insaniam « mentis producti, molientesque tunicam Domini, « videlicet sanctæ matris ecclesiæ scindere unitatem, « quasdam hæreses sufficienter ab antiquis patribus « reprobatas, & per ecclesiam solempniter condem- « pnatas hiis diebus, proh dolor! innovant, & tam « in ista Universitate quam extra publice dogmati- « zant. Duo inter alia sua documenta pestifera asse- « rentes, *Primo, In sacramento Altaris substantiam « panis materialis & vini post consecrationem reali- « ter remanere. Secundo*, quod execrabilius est au- « ditu, *In illo venerabili sacramento non esse corpus « Christi & sanguinem æqualiter, nec substantia- « liter, nec eciam corporaliter, sic quod Christus sit « ibi in sua propria præsentia corporali.* Ex qui- « bus documentis fides Catholica periclitatur, de- « votio populi minoratur, & hæc Universitas mater « nostra non mediocriter diffamatur. Nos igitur ad- « vertentes quod assertiones hujus partis se deterio- « res haberent si diutius in hac Universitate sic to- « lerarentur, convocavimus omnes sacræ Theologiæ « Doctores, & Juris canonici professores quos ad hoc « aptiores credidimus & in Universitate præsentes re- « perimus, & præmissis assertionibus in eorum præ- « sentia patenter expositis ac diligenter discussis, tan- « dem finaliter est compertum atque judicio omni- « um declaratum, ipsas esse erroneas, fidei ortho- « doxæ contrarias, & determinationibus ecclesiæ re- « pugnantes, contradictoriamque earundem esse ve- « ritates catholicas determinationibus ecclesiæ & « dictis Sanctorum consonas firmiterque credendas, « viz. Quod per verba sacramentalia à sacerdote rite

prolata

« prolata panis & vinum in Altari in verum corpus Christi & sanguinem transubstantiantur seu substantialiter convertuntur, sic quod post consecrationem non remanent in illo venerabili sacramento panis materialis & vinum secundum suas substantias & naturas, set secundum species earundem. Sub quibus speciebus verum corpus Christi & sanguis continentur non solum virtualiter seu figuraliter, set essentialiter, substantialiter & corporaliter, sic quod in illo venerabili Sacramento est Christus licet indivisissime in sua propria præsentia corporali. Hoc credendum, hoc docendum, hoc contra omnes homines viriliter defendendum. Auctoritate igitur nostra monemus primo, secundo & tertio, ac districtius inhibemus pro prima monitione assignando unum diem, pro secunda alium diem, pro tertia monitione canonica & peremptoria unum alium diem, ne quis cujuscumque gradus, status aut conditionis existat præmissas assertiones erroneas vel earum alteram publice tenentem, docentem seu defendentem quovismodo audiat vel auscultet, set statim cum perceperit tanquam serpentem venenum pestiferum emittentem fugiat & abscedat, sub pœnis in jure expressatis & sub pœnis incarcerationis & suspensionis ab omni actu scolastico, eciam sub pœna excommunicationis majoris, quam in omnes & singulos in hac parte rebelles & nostris monitionibus non parentes, lapsis ipsis tribus diebus pro monitione canonica assignatis, mora culpa & offensa præcedentibus & id fieri merito exigentibus, ferimus in hiis scriptis, Quorum omnium & singulorum absolutionem & absolvendi potestatem præterquam in mortis articulo nobis & successoribus nostris specialiter reservamus. Insuper ut homines quamvis non per timorem latæ sententiæ, saltem propter defectum audientiæ à talibus doctrinis illicitis retrahantur & eorum opiniones erroneæ sopiantur, auctoritate eadem qua prius monemus primo, secundo & tercio, ac districtius inhibemus, ne quis de cætero aliquem publice docentem, tenentem seu defendentem præmissas assertiones erroneas in scolis vel extra scolas quivismodo audiat vel auscultet, set statim sic docentem tanquam serpentem venenum pestiferum emittentem fugiat & abscedat sub pœna excommunicationis majoris in omnes in hac parte rebelles non inmerito fulminandæ & sub pœnis aliis superius annotatis.

Hic magister *Iohannes Wiclyf* in suo adventu habuit *Iohannem Balle* suæ pestiferæ inventionis præmeditatorem, ecclesiasticæ unitatis validum cissorem, discordiarum inter clerum & laicos suscitatorem, illicitorum dogmatum indefessum satorem, & Christicolæ ecclesiæ perturbatorem, de quo plenius infra patebit.

In the name of God Amen. Wytes alle cristen men that we Nichol of Herforde & my felow pristus unworthy in presence of oure gostely fader the Erchebishop of Canturbery the nyngtende day of Juny zeer of grace a thousand thre undred fourscore and tuo in the hous of the Freres prechoures at London whan we weren required to sayne what we felyde of diverse Conclusiones we mayden this protestation and zit we maken, That oure entent was, and is to be trewe sones and meke of holy chirche and zif happe as God schilde that we erren agaynes this entent in wordus or in werkus we submytte us mekelyche to the correction of oure forsayde fadur the erchebyshop of Canturbery, and of alle other to whom it longyth to redresse them that erren and afturwarde to wam were requirede to say oure beleve of the sacrament of the autere, as to zoure understondyng onth the peple we knowlechene fyrst that the prist takus in his hondes thorowe the vertue of the sacramental wordus is made and turnyde veralyche into Christus body, tho same that was taken and ben of the mayden Marye, and that sufferide deth on the crosse for man kynde, and that lay in the sepulcre, and that ros fro deth to lyve the thridde day and stey up into hevene, and syttes in joye in the blysse of the fadur, and that schal come at the day of dome to dome the quikke and the dede; and the wyne is also turnyde veraypliche into his blode so that leues aftur the consecration of brede and wyne non other substance than that ilk that is Cristus fleshe and his blode. And furthermore we beleve that the hole body of Christ is hole in the sacrament, and hole in everyche partye of the sacrament of the autere. And also we beleve that Crist is veraypliche in the same sacrament in his bodely presence to savacion of alle hem that worthelyche receyven that same sacrament; to hem that unworthelyche receyven to her dampnation, and this oure beleve and in this we bene thorou grace of God, we wille dye in remission of oure synnes. And therfore we pry alle cristen men to whom this confession schal come to that ze bere us witnes of this beleve at the day of dome before the heyzest judge Jhesu Crist and pray for us for charite.

In the name of God Amen. y John Aston prist unworthely required of my Lord the erchbyschop of Canturbery the nyntene day of June in the zer of grace &c. ut supra, in the hous &c. to say what y felyde in the matyr of the sacrament of the autere y have knowelechyde and zit j do that the selfe bred that the priste holdes in his hondes is made thorou the vertue of the sacramental wordus verely the self Cristus body that was borne of the mayden Marye and takun and suffrede deth on the crosse and thre days lay in the sepulcre, and the thriddeday ros fro deth to the lyve and steyede up into heven and syttes on the ryght honde of God, and in the day of doms schal come to dome the quikke and the ded, and over this I beleve generaly alle that holy writte determynet in worde and in understondyng or what ever holy kyrke of God determynes of alle this. Whan I was requirede specyaly to say what I felde of this proposition. Materiale brede leves in the Sacrament aftur the Consecration. I make this protestation that I never thouzt ne tauzt ne prechide that proposition. For I wote wele that the mater and the speculation thereof passes in herzte myn understondyng, and therefore als mykele tellys openly for to leve in this mater I beleve and of this mater or of any other touchyng the ryght beleve of holy kyrke, that is nouzt expresside in holy writte I beleve as oure modur holy kirke beleves, and in this belyve I will dye, and of this thing I beseke alle men and alle wymmen

to

to whom this confession come to, to bere me witnesse before the hyghest juge at the day of dome.

Cumque hæc ita agerentur videns prædictus *Nicholaus Herford* sic se mortis acerbitatem cum *Lancastrensis* Ducis juvamine & verborum subtilitate evasisse, & ulterius in suis superstitiosis prædicationibus & doctrinis inanibus se non posse proficere, viditque quod non posset opiniones sive conclusiones prætactas in *Anglicana* Ecclesia cum honore suo defendere, cum Archiepiscopus *Cantuariensis* cum consensu & assensu coepiscoporum suorum & cleri sui eas pro falsis dampnaverit, atque omnes eas faventes excommunicationis vinculo innodaverit, pedem erigit, gressum dirigit, *Romamque* petere disposuit, & sic tandem viam arripuit. Cum igitur venisset *Romam* in Consistorio coram Papa, Conclusiones antedictas proposuit, & se ab itinere longinquioris terræ fatigatum asserebat ut eas veras & irreprehensibiles contra quoscunque, cum protestatione præhabita ut usque ad mortis periclitationem defenderet. Igitur Papa fecit convocationem de cœtu Cardinaliũ & de clero, & cum consilio eorum in tam arduo negotio fecit plenam deliberationem & crebram discussionem & summam diligentiam ut veritatem investigaret in negotio tam sublimi. Discussis omnibus & articulatim discisis invenit eas à sanctis patribus damnatas, & in præsenti dignas dampnari. Et sic cum consensu Consistorii fecit eas dampnandas & dampnatas promulgari, & quasdam ut hæreses, quasdam vero ut errores omni populo puplicari. Et quia gens *Anglicana* dicto *Urbano* Papæ favebat & ipsum ut verum Papam amplectebatur & colebat, Papa quasi vicem rependens in hac parte noluit *Angligenam* licet hæresis defensorem ignis flamine consumere; set quasi aliqualiter indulgens ob reverentiam quam genti *Anglorum* gerebat remissius cum eo licet merito agere voluit, perpetuo carceri tamen irremissibiliter ipso adjudicato & publice coram omni populo condempnato. Nam *Clemens* Papa scismaticus illis diebus adhuc florebat; Cumque plures magnates in processu temporis penes Papam instarent pro misericordia remissionis & liberationis pro dicto *Nicholao*, Papa fertur taliter respondisse, Sufficit ei vitam habere ut animum suum pœnitens revocet ab errore. Aliquantulo temporis pertransiit & Papa proposuit *Romam* exire & versus *Naples* natale solum visitandi gratia *Romanis* inde non consultis tendere. Cumque proficiscens ad quandam villam in suo progressu veniret, & ibi moram aliquamdiu traheret, obsidionis à rege detrimentum de *Naples* perpessus est. *Romani* igitur videntes quod Papa sine consensu eorum ab eis recesserat, & sic in domigerio positus esset, ira moti & in seditionem versi palatium Papæ invaserunt, carceremque Papæ confregerunt, & inibi incarceratos liberos abire fecerunt, inter quos *Nicholaus de Hereforde* à dampno carceris solutus est & in *Angliam* reversus est. Set infra breve post per Archiepiscopum *Cantuariensem* perpetuo carceri mancipatus, ut infra patebit.

Opiniones unius alterius quas audivi prædicatas.

Quod, si persona ecclesiastica deliquerit & se non emendaverit, licitum est dominis secularibus hujusmodi radere per scapulas scilicet caput auferre licet corona ejus de novo rasa sit & larga.

Similiter, quod si dominus temporalis deliquerit & non se emendaverit, licitum est popularibus ipsum corrigere.

Die quadam palmarum prædicavit, *Quod multiplicare voces labiorum in oratione scilicet* **blaber with thi lyppus** *Anglice, nichil est.*

Quod dare denarios pro psalteriis dicendis nichil est.

Quod, dare denarios pro missis celebrandis nisi bene vixerit nichil est; quod si bene vixerit semper orat, & quod sufficit ad orationem bene vivere.

Similiter ibidem prædicavit, *Quod pœna Christi quam sustinuit in passione fuit major quam tota pœna inferni.*

In eodem Sermone, *Quod Christus nunquam mandavit aliquem mendicare.* Item, quod prædicavit in aliis locis.

Item, *quod Christus nunquam expressit in sacra scriptura quod voluit quod homo relinqueret omnia sua temporalia nichil sibi retinendo.*

Item, *omne Christi consilium est præceptum.*

Item, *nullus debet dare elemosynam alicui qui habet meliores pannos & meliores domos quam sic conferens.*

Item, *nullus est vere Prælatus nec habilis ad Prælaciam nisi sic Doctor & prædicator.*

Item, *quilibet absolutus à peccato est in gratia, & in tanta gratia quod non est capax majoris.*

Item, *quod iste habuit auctoritatem confessandi & communicandi parochianos ecclesiarum Leycestriæ sine licentia vicariorum ratione Rectoria dictarum ecclesiarum.*

Item, *denarius Confessionum est maledictus, & tam conferens quam recipiens excommunicatus.*

Item, *nullus debet dare elemosinam alicui quem noverit esse malum.*

Item, *nulli viri ecclesiastici plus habere debent quam nudum victum & vestitum.*

Item, *propter peccatum noviter commissum omnia peccata prius dimissa redeunt.*

Item, *prædicatores saculos portantes sunt falsi prædicatores cum Christus in Evangelio oppositum præcipiat, nec veri prædicatores Christi discipuli hoc fecerunt.*

Item, *mendicitas valentium laborare est reprobata in jure civili, & non invenitur à lege evangelica approbata.*

Item, *Christus multos de diversis statubus convertit ad fidem, set non invenitur in scriptura sacra quod umquam convertit sacerdotem.*

Similiter, frequenter asseruit in prædicationibus suis, *quod populus fuit deceptus istis ducentis annis postquã istæ novæ sectæ intraverũt per falsos prædicatores adulatores, Antichristi discipulos, set ipse eundẽ populum reformaret per suam veram prædicationem.*

Similiter, frequenter dixit in suis prædicationibus, *quod isti prædicatores nituntur falsificare sacram scripturam, dicentes & concedentes, ut ipsemet sæpius audivit publice Oxoniæ*, quod *ipsa est plena de hæresibus. Et causa istius falsæ Assertionis ut dixit, quia sacra scriptura fuit contra vitam illorum, & ideo ad defendendum vitam illorum malam hoc asseruerunt.*

Item, solet quoque idem frequenter asserere, *quod vix quilibet decimus homo salvus erit.*

Item, magister *Johannes de Aston* nominatissimus, qui refocillamen corporis postponens vehiculum equorum non requisivit set pedestris effectus cum baculo incedens ubique ecclesias regni cum veneni ampulla indefesse cursitando visitavit, ne equi paratio aut tempus pastus impedimentum itineris aut

aut tardationem inceptæ voluntatis quandoque ei ministraret, set sicut canis de accubitu resiliens paratus sub parvo sonitu ad latrandum: sic expedite ipse viam carperet velut apis argumentosus prompte ad dogmatizandum. Opiniones quoque magistri sui *Wyclyf* modo audaci pro suo posse ad mensam simplicium cordium dedit, ut cum usuris insanæ doctrinæ & incrementis sectæ suæ postea exigere posset tali blandicie eciam seductos. Nec de magistri sui Conclusionibus talibus seductivis contentus, immo utique de sua nova subtili adinventione quamplurimes alias adicere non erubuit; & ubique in ecclesiis regni prædicans lollium cum tritico seminavit. Hic seipsum & sectæ suæ fautores frequenter & sæpius veros prædicatores nominando maxime commendavit, & omnes quoscumque alios prædicatores falsos prædicatores tociens recitavit. Et quascunque opiniones aliquis hujus sectæ adinvenerit, reliqui hujus sectæ illas approbaverunt & pro veris prædicaverunt, & latius divulgaverunt. Idemque magister *Johannes* quadam die palmarum apud *Leycestriam* prædicavit multas opiniones magistri *Johannis Wyclyfe*, & inter cæteras istas.

Quod nullus debet aliquem excommunicare nisi ex caritate, & pro salute animæ suæ.

Item, Excommunicatio quæ datur ad impediendum homines audire verbum Dei est excommunicatio Antichristi & non boni Christiani.

Item, Quod prælati ecclesiæ adquirunt beneficia sua per aurum, & sic sunt simoniaci & hæretici.

Item, Nunquam est bona pax & plenaria in regno isto quousque ista temporalia auferantur ab ecclesiasticis, & ideo rogabat populum manibus extensis, ut unusquisque adjuvaret quantum posset in ista materia.

Item, Viri ecclesiastici dummodo vixerint in diviciis & voluptatibus sicut jam vivunt, sunt inhabiles ad orandum pro populo pro quo fine fuerunt principaliter instituti.

Item, Si rex haberet in manu sua temporalia virorum ecclesiasticorum non oporteret eum tunc accipere tallagia nec communitatem regni spoliare.

Item, Quod istæ novæ sectæ quasi hesterno die venerunt, asserunt vitam suam & religionem perfectiorem quam religionem Christi communem & Apostolorum.

Item, Beatus *Paulus* adquisivit manibus suis victum pro se & discipulis suis, & sic deberent religiosi manibus suis laborare & non publice mendicare.

Item, Quod sacramento Altaris post consecrationem est verus panis & verum corpus Christi, & illa rotunditas quæ videtur & albedo & hujusmodi sunt panis: & hæc est sententia Apostoli & Doctorum antiquorum & Sanctorum; & in ista materia Doctores novelli vel contradicunt inter se vel non dant sufficientem istius sacramenti descriptionem.

Item, Religiosi prædicantes qui nolunt dicere populo & scribere veram descriptionem istius sacramenti, & fidem fundatam in Evangelio & in sacra Scriptura sunt excommunicati & hæretici: & si quis talibus elemosinam suam dederit ipse est fautor illorum & cum ipsis excommunicatus.

Item, Fratres verecundantur dicere fidem suam de sacramento Altaris, & pro confirmatione omnium dictorum suorum dixit quod hæc est fides quam deberet habere ex Evangelio & dictis Apostolorum; & si quis oppositum prædictorum diceret vel prædicaret, quod nullo modo esset ei credendum.

Hæc & multa alia erronea dixit publice & prædicavit in detrimentum ecclesiæ & subversionem fidei orthodoxæ. Item, quod prædicavit in *Glouce-stria* in festo sancti *Mathai* apostoli, *Quod episcopi accipientes pecuniam pro peccatis sunt filii diaboli.*

Item, *Quod inter omnia facta quæ unquam fuerunt reputat statum cruciatæ malignissimum.* Nam illis diebus episcopus *Norwycensis* habuit cruciatam in *Flandriam* contra Antipapam.

Item, *Promoventes causam cruciatæ sunt fures.*

Item, *Promoventes cruciatam inducunt Christianos ad conferendum bona ad occidendum homines.* Nam illis temporibus episcopus *Norwycensis* habuit cruciatam concessam sibi à papa *Urbano* in regnum *Franciæ* contra Antipapam *Clementem.* Nam *Franci* eidem *Clementi* adhærebant, & duxit cruciatam in *Flandriam* & non ulterius set rediit.

Item, idem in eodem loco & tempore, *Quod concedentes participationem omnium bonorum suorum spiritualium sunt blasphemi.*

Item, *Quod Christus natus fuit in stabulo & mortuus in cruce ad reprobandum castra* Cayni, *scilicet ecclesias & domos altas religiosorum & ecclesiasticorum.*

Quartus hæresiarcha dominus *Johannes Purneye* capellanus simplex, in gestu vultuque maturus & formam sanctitatis prætendens præ cæteris suis, in vestitu & habitu homo communis, corporis quietem excutiens ad itineris laborem operam dabat ut sectæ suæ populorum corda prædicationibus deceptoriis viisque & modis quibus potuit adducere indefesse studuit. Et similiter in quantum valuit moribus & vita exempla reliquorum de sua secta imitatus se conformavit magistri sui dogmatibus invincibilis discipulus, Doctrinamque magistri sui *Johannis Wyclyf* per omnia & in omnibus executor pervalidus intrepide roboravit; nam magistri sui dum adhuc viveret commensalis extiterat, & sic majus de ejus documentis debriatus, copiosius mente hauserat, atque usque ad mortis metas comes individuus ipsum cum doctrinis & opinionibus suis concomitabatur indefesse laborans. Iste *Johannes Purneye* sicut cæteri, sectatores suos semper in omnibus prædicationibus suis permaxime commendavit, alienos vero semper & ubique, & præcipue mendicantes perniciosis detractationibus palam aspernabatur, & quasi in qualibet tercia propositione cujuscunque prædicationis suæ, æmulatores sectæ suæ insinuans, veros prædicatores commendavit, & tam viros ecclesiasticos quam mendicantes, cæteros prædicatores subintelligens, falsos prædicatores latranter commemoravit. Similiter & cæteri de secta illa frequenter & absque taciturnitate in suis sermonibus & sermocinationibus inexquisite clamitaverunt, **Trewe Prechoures, False Prechoures**, Opinionesque mutuas & communes sicut unus ita & omnes. Et ita connexæ erant atque concathenatæ opiniones eorum, quod qui istas habuit, habuit & alterius; & qui alterius opiniones habuit, habuit & opiniones istius. Iste dominus *Johannes Purneye* prædicavit in **Brystowe** & publice docuit,

Quod celebratio missæ est traditio humana & non evangelica, nec Christus eam ordinavit.

Similiter, Quod Christus patiebatur in apertione lateris & cordis.

Item, Quilibet sacerdos magis debet dimittere matutinas,

matutinas, missam, & vesperas, & cæteras horas canonicas quam prædicationem verbi Dei, eo quod solum traditione humana ordinantur.

Item, Quilibet sacerdos potest ex lege divina prædicare verbum Dei alia licentia non optenta.

Item, Episcopi & alii qui impediunt prædicationem verbi Dei faciunt hoc ne peccata eorum videantur.

Item, Ingredientes religionem privatam quamcumque ex hoc redduntur inhabiliores ad observantiam mandatorum Dei.

Item, conferens elemosynam fratri prædicanti evangelium propter ejus sermonem est symoniacus & excommunicatus, & dans & recipiens.

Item, Fratres non sub hoc nomine set sub nomine Pharisæorum tenentur, victum suum non per mendicationem sed aliunde per laborem manuum adquirere.

Item, nullus sacerdos debet dimittere prædicare evangelium, nec aliquis debet dimittere audire evangelium prædicatum propter excommunicationem cujuscumque.

Item, Nullæ religiones privatæ sunt in aliquo ita perfectæ sicut æstimant quod sunt.

Item, Quilibet Curatus est perfectioris status quam quicumque religiosus cujuscumque religionis privatæ.

Item, Episcopi litterati & bonæ vitæ hortantur nos ad prædicandum verbum Dei ne eorum peccata videantur.

Item, Episcopus nolens consecrare ecclesiam pauperimæ parochiæ absque xl. solidis ubi tota parochia non sufficit solvere, & si xl. denarii sufficiant, per xl. dies eandem ecclesiam suspendat, & sic parochiani per tantum tempus à missa & omni sacramento sunt suspensi, est symonacus & excommunicatus.

Willielmus Smith principalis colator ab artificio sic vocatus, persona despicabilis & deformis, qui cupiens ducere in uxorem juventulam quandam, set ab ea spretus, in tantam prorupit sanctitatis ostentationem, quod omnia mundi concupiscibilia despexit, muliebrem amplexum perpetuo abdicavit, lineis renunciavit, carnes & carnea, pisces & piscina nullatenus admisit, vinum & servisiam quasi venenum recusavit, nudis pedibus per plures annos incedens, medio tempore abcedarium didicit & manu sua scribere fecit. Erant eciam milites, dominus *Thomas Latymer*, dominus *Johannes Trussell*, dominus *Lodowycus Clyfforde*, dominus *Johannes Pecche*, dominus *Ricardus Story*, dominus *Reginaldus de Hylton*, cum Ducibus & Comitibus. Isti erant præcipue eis adhærentes & in omnibus eos faventes. Isti erant hujus sectæ promotores strenuissimi, & propugnatores fortissimi; erantque defensatores validissimi & invincibiles protractatores. Qui militari cingulo ambiebant ne à recte credentibus aliquid opprobrii aut dampni propter eorum prophanam doctrinam sortirentur; nam zelum Dei habuerunt set non secundum scientiam: crediderunt namque vera fuisse quæ à pseudodoctoribus audiebant, & sic vani facti sunt in cogitationibus suis, & eis similes in voluntatibus suis, factique sunt cives & domestici eorum. Cumque aliquis pseudoprædicator ad partes alicujus istorum militum se diverteret prædicationis causa, incontinenti cum omni promptitudine populum patriæ convocare & ad certum locum vel ecclesiam cum ingenti sollicitudine congregare satagebat ad audiendum voces eorum licet invitos resistere tamen vel contradicere non audentes, acsi cum propheta clamaret & diceret, *Si enim audire nolueritis, & me ad iracundiam provocaveritis, gladius devorabit vos.* Nam assistere solent juxta sic inepte prædicantes gladio & pelta stipati ad eorum defensionem ne quis contra eos aut eorum doctrinam blasphemam aliquid temptare vel contradicere quandoque auderet. Et sic dejecto humilitatis flore, quos non potuerunt ratione, gladii timore sæpissime adquisierunt. O Christi doctrina mitis, humilis, & mansueta! O repugnans nephandorum disciplina superba, gladiata, invidiæ & detractionis plena! Christi namque doctrina est, *Si quis vos non audierit, exeuntes excutite pulverem pedum vestrorum in testimonium illis.* Istorum *Lollardorum* sive *Wyclyvianorum* disciplina longe aliter se habet. Si quis vos non audiet, vel contra vos aliquid dixerit, eximite gladium & eum percutite, aut lingua mordaci famam ejus vulnerate. Nam solent isti nephandi hujus sectæ doctores dicere, quod nulli eis contradicunt nisi solum peccatores & maligni seu viciati.

Quidam dominus *Ricardus Waytestathe* capellanus, *Willielmus Smyth* antedictus moram adinvicem traxerunt in quadam capella sancti *Iohannis Baptistæ* extra *Leycestriam* prope mansionem leprosorum, ubi cæteri de illa secta sæpe convenerunt conventiculaque fecerunt, & consilia de suis nephariis cogitationibus communicaverunt; ibi enim erat hospicium & diversorium omnium talium adventantium, & ibi habuerunt gingnasium malignorum dogmatum & opinionum, & errorum hæreticorumque communicationem. Capella quæ olim Deo dedicata est, jam blasphemis, & ecclesiæ Christi inimicis atque hæreticis receptorium & sedes facta est. Hii duo, *Ricardus* capellanus & *Willielmus Smyth*, quadam vice olerum esuriem passi sunt. Cumque caules adessent set focale ad coquendum olera non haberent, prospiciens alter eorum in quendam angulum capellæ, vidensque quandam ymaginem vetustam quondam in honore sanctæ *Katerinæ* formatam & depictam ibi stantem, En, inquit, mi karissime socie, jam Deus nobis providit de focali pro caulibus nostris coquendis ut esuriem nostram faciemus. Hæc sancta ymago certe jam erit nobis focale sanctum, Et sic per securim & ignem novum patietur martirium; si forte per immanitatem novorum tormentorum venire aliquando poterit ad regnum cœlorum. Hæc erat condicio *Lollardis* hujus sectæ quod ymagines oderunt & insidiabantur eis, & eas ydola prædicabant & velut simulacra aspernabantur. Cumque quis nominasset sanctam *Mariam* de *Lincolnia*, vel sanctam *Mariam* de Walsyngham, vocabant eas epialtes, hoc est in materna lingua wiche of Lincolle, and wiche of Walsyngham, & hujusmodi. Sicque alter eorum securim arripuit, alter autem ymaginem tenuit. Sine, inquiens, experiamur certe utrum hæc vera sancta sit. Nam si capite percussa sanguinem emittat, amodo à nobis ut sancta adoranda erit: sin autem sanguinem non eliciat, cibus erit ignis nostris coquendis oleribus ut tanta saturetur nostra esuries. Sicque cum exissent propriam verecundiam celare non valuerunt; set quasi de luso de hoc jactando seipsos nec impune pluribus detegerunt. Nam cito post de hospicio suo ejecti sunt.

Olim

Ricard. II.

Olim quippe viri fuerant duo valde nephandi,
Facta modum sciri quorum fero carmina fandi,
Quæ fecerant triste; cancella gesta Johannis
Sancti Baptistæ *nostris volventibus annis*
Essuriem passi caularum corde maligni,
Ambo dolent cassi quod privarentur & igni.
Cum decimarent simul olera cumque fidissent,
Nec patet unde parent ignem sibi set doluissent,
Angula cancellæ tuitur mox unus eorum.
En, inquit, velle nostrum plet scriba deorum,
Hic super altare Katerinæ *restat ymago,*
Absque vetusta pare quæ putret ut Eva *virago,*
Cur ita pensamus? Scindatur inepta figura.
In cineres flamus frustra, lassi prece pura,
Pravidit caris sanctis Deus ipse focale,
Olera quo laris coquemus ea speciale,
Nostri post finem quibus esuriem faciemus
Hæc nova martiria dolabro patietur & igne,
Per quæ suspiria capiet regnum sine fine.
Tunc unus cepit securim præsto figuram,
Alter eo clepit: pœnam ejulans sibi duram,
Iam sine dicentes, Utrum fuit experiamur
Vera per arsentes. Hac alma vel ea violamur,
Sanguis percussa si manat vera vocetur,
Si non, per jussa nobis cibus ignis habetur,
Caulæ quo citius mendici scrude coquentur,
Esuries sacius & eis fames fugit.

Crevit populus credentium in ista doctrina,& quasi germinantes multiplicati sunt nimis, & impleverunt ubique orbem regni, & adeo domestici facti sunt acsi essent de uno die procreati; audacesque ad plenum facti sunt nec in aliquo erubuerunt, set quasi inverecundi tam in occultis quam in publicis locis inpudice latrantes veluti canes indefessis vocibus. De quibus quidam metricus sic canit dicens. * * * *

Sicque à vulgo *Wyclyf* discipuli & *Wyclyviani* sive *Lollardi* vocati sunt. Ad sectam suam plures ac plures lucrifacerent sic inaniter deceptos. Principales pseudo *Lollardi* prima introductione hujus sectæ nephandæ vestibus de russeto utebantur pro majore parte, illorum quasi simplicitatem cordis ostendentes exterius, ut sic mentes intuentium se subtiliter sibi attraherent, & laborem docendi atque seminandi insanam doctrinam securius aggrederentur. De talibus enim loquitur Dominus in evangelio docens suos cavere ab eis, ait enim, *Attendite a falsis prophetis qui ad vos veniunt in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces; à fructibus eorum cognoscetis eos.* Acsi diceret, Cavete à talibus qui sub quodam pietatis tegumento tecti venient, speciem sanctitatis sub simplici vestimento prætendentes, venenato animo nocendi & intentione seducendi lupi vobis erunt rapaces. Exterius ostensione simplicis vestis & interius corrumpendo suavitate seductivæ doctrinæ. *Vestimentum ovium* congrue dici potest quod ab ove tonditur & sub alio colore non intingitur; unde vestimentum ovium similitudo innocentiæ & justiciæ quam prætendebant dici potest, set *a fructibus*, hoc est ab operibus, manifestis doctrinis scilicet errorum & invidiosis detractionibus, sanctitatis dulcedinem & veritatis suavitatem exterius superinduunt, & detractionum acerbitate eis non adhærentes indesinenter lacerant & cruentant. Simulare quidem poterunt, set fructum bonitatis non attulerunt: finxeruntque se integre fidei & doctrinæ, cum tamen eorum doctrina erroribus plena turpiter repugnaret fidei Catholicæ. In tantum namque in istis laboriosis dogmatibus prævaluerunt quod mediam partem populi aut majorem partem suæ sectæ adquisierunt. Quosdam autem ex corde; quosdam vero præ timore & verecundia eis adhærere compulerunt. Nam adhærentes eis & sectæ suæ omni laude dignos & bonitate perspicuos magnificabant, asserentes eos bonos & inmaculatos omni honore conspicuos, licet essent tam occultis quam publicis viciis pluribus hominibus notandi. Et in contrarium opinio multorum bonorum virorum perstrepebat, quod tales viciati pro parte majori & quasi ubique & pauci alii eis adhærebant. Ex alia parte non eis adhærentes vel eis non faventes, set antiquam ecclesiæ solidam & firmam doctrinam observantes, impios, pravos, malignos atque perversos, & omni vituperio dignos, atque legi Dei contrarios affirmabant ubique; docebantque & prædicabant quod boni homines & Deo digni omnes eis adhærebant, & doctrinam eorum acceptabant secundum legem Dei quam docebant & prædicabant, solum autem eos moribus eorum & doctrinæ rebellare qui maligni erant & peccatores pessimi, & nullum esse justum & Deo dignum qui non custodiret legem Dei quam prædicabant; talem enim habebant terminum in omnibus suis dictis semper prætendendo legem Dei, **Goddislawe**. Et sic quamplures simplices pervertebant,& sectæ eorum adhærere compellebant, & hoc ne viderentur à lege Dei & divinis præceptis alieni; & multi infirmiores sic seducti sunt, alii timore, alii verecundia, ne ab eis per opprobriosa verba peterentur. Sicque mellis suavitatem in capite eloquii gerebant, in cauda venenum. Nam doctrina eorum in quibuscumque loquelis in sui principio dulcedine plena apparuit & devota, in fine quoque invidia subtili & detractione plena defloruit. Et licet de novo conversi vel subito & recenter hanc sectam imitantes unum modum statim loquelæ & forma concordem suæ doctrinæ mirabiliter habuerunt; & Doctores Evangelicæ doctrinæ tam viri quam mulieres materno ydiomate subito mutati effecti sunt: Et hoc acsi essent de uno gingnasio educati & doctrinati ac eciam de unius magistri scola simul referti & nutriti. Quod credibile haberi potest: nam credi absque ambiguitate potest quod qui eos sibi in servos & malorum dolorum iniciatores & nundinarum inter Christicolas propinatores adoptavit, idem ipse eos eadem ydemptitate spiritus sui simul aptavit, & conformitate unius loquelæ cum fervore desiderii in suum obsequium inspiravit; & sic à diebus ingressionis eorum in regnum *Angliæ* vim discensionis patitur, quia ipsi violenti intoxicaverunt illud. Et incitaverunt filium adversus patrem, & patrem adversus filium, & socrum adversus nurum suam, & domesticos familiæ adversus dominum suum, & quod dolendum est, quasi quemlibet hominem contra proximum suum. Et vix invenires quemquam fiduciam habentem in quoquam, eciam in fratre suo uterino, quin crederent alteratos mutuo se decepturos. Et verisimile est quod post stabilitam ecclesiam tanta diffidentia, discordia & dissensio in illis partibus nunquam audita vel visa est. Sicque *Wyclyf* discipuli ubique à cæteris vocati sunt. Et nomen non incongrue sibi asciverunt. Nam sicut magister eorum *Wyclyf* potens erat et validus in disputationibus super cæteros, & in argumentis nulli credebatur secundus: sic isti licet recenter ad sectam

sectam illam attracti nimis efficiebantur eloquentes, in omnibus versutiis atque verbosis colluctationibus cæteris prævalentes; validi in verbis; in garulis fortes; in sermocinationibus præpotentes, in litigiosis deceptationibus omnes superclamantes. Et sic quod non poterant recta ratione quasi pugnati impetuositate cum voce clamosa & turbida & altisonis verbis supplebant. Adeo ut non Christi servi humiles, mansueti, mites et patientes, immo potius *Machumeti* suspicarentur discipuli qui legem suam discutere prohibuit suis sequacibus, set certius bellaci fortitudine eam defendere præcepit et pro ea pugnare. *Alcorani azoara quarta.* Isti *Wyclyviani* sectam suam maxime commendabile publicabant, & omnem populum ubilibet tam virorum quam mulierum adortabantur ad eam, doctrinasque & prædicationes cæterorum omnium ut respuerent incitabant, nec prædicationibus fratrum mendicantium quos falsos prædicatores nominabant quoquo modo interessent, tam publice quam occulte ferventi studio indesinenter edocebant, semper eis insidiabantur falsos fratres vocantes, seipsos veros prædicatores & evangelicos eo quod evangelium in *Anglicam* linguam habebant translatum vociferabant. Et sic per publicam detractionem & invidiosam reprehensionem seipsos commendabant hominibus licet non Deo, & fratrum mendicantium statum in multis maxime denigrabant, nam fratres per istorum doctrinam & exortationem illis diebus exosi multis habebantur, & *Wyclyviani* ex eo audaciores inde effecti innitebantur avertere magis animos populorum ab eis & ipsos impedire ne prædicarent & ne mendicarent, asserentes tam dantes quam accipientes esse excommunicatos, set eos debere manuum labore more Apostoli *Pauli* victum & vestitum adquirere. Plebs ista inepta & reproba adeo callida erat & perniciosa, adeo perfida & ærumpnosa, adeo retrograda & spurcissima, quod si ejus conditiones describi deberent, vel forte posset scribere adesse mens, tamen satisfacere voluntati nec excogitare ad plenum sufficeret; & licet omnium hominum linguæ verterentur in unam, ejus perversitatem retexere non valeret & malignitatem promere. Et nisi Deus citius abbreviasset dies asperitatis illorum, & cum tanta nequitia eorum proventum faceret, ipsum regnum *Angliæ* non arbitror posse supportare versutias eorum atque maliciam, unde versus.

Si totum membrana solum, calamus nemus omne,
Et Thetis incaustum, scriptor & omnis homo,
Istorum facinus scribere non poterunt.

Maledictus Conventus eorum quoniam pertinax. Propterea Deus destruet eos, in finem evellat, & emigrare faciat de tabernaculis fidelium suorum & radicem eorum de terra regni. Et hoc videant justi & lætentur ut dicere possint, *Ecce populus qui se exaltavit super electos doctores Dei, & speravit in multitudine vanitatis suæ, confundantur & pereant cum doctrina eorum in æternum.*

Erat quoque illis diebus apud *Leycestriam* quidam sacerdos *Willielmus de Swyndurby*, quem *Willielmum* heremitam vulgus vocabant, eo quod heremiticam vitam aliquamdiu ibidem colebat. Hic unde venerit aut ubi originem duxerit non occurrit. Set hoc unum notabile quia inconstans vita & moribus repertus est, nam multos gradus vivendi temptavit, & de gradu in gradum saltavit; nullusque ei placabilis repertus est satis. In primo adventu suo vitam communem in villa ducens inter homines conversatus est, Cœpitque prædicare & inicium prædicationis suæ de mulierum defectibus & superbia sumere. Nam ornatum mulierum multum despiciebat, superbiamque & actus earum aspernabatur, lacunasque earum detestabatur; & quamvis bene agebant tamen nimis importune de hac materia tractabat quia finem facere nesciebat, sicuti nec in quacunque alia materia quam in prædicatione tangebat. In tantum namque mulieres villæ tam bonas & graves quam alias per improbitatem prædicationis & reprehensionis in iram provocaverat, ut ipsum lapidibus inpetere & de villa lapidare proposuerunt. Videns igitur quod sic prædicando nichil profecit, nec grates reportabat set magis seditionem excitabat, cessit materiæ, & ad mercatores & divites stilum prædicationis vertit, frequenter asserens in suis prædicationibus, *Neminem posse habere divitias hujus seculi & affluentiam temporalium bonorum & consequi posse regnum cœlorum:* sicque frequentius materiam istam libravit quod quosdam probos viros de villa, nisi mediasset divina clementia, in errorem desperationis demisisset. Tunc vitam communem voluit mutare in vitam solitariam, quia prædicatio ejus nichil ei profuit ad laudem heremitorium quia in bosco domini ducis peciit, ibique domum hanc aliquanto tempore coluit, discurrendo quandoque in villam, quandoque in patriam. Cumque devoti *Leycestriæ* sperantes ejus sanctitatem victualia ei ex more transmittere curaverunt, ipse sanctitatem prætendens, & quasi de suo proprio si quid sibi in seculo reservaverat contentus, hujusmodi exennia & dona recusavit & remisit, & dixit, sibi sufficere ad sustentationem paucula quæ habebat cum juvamine domini ducis. Nam dominus dux eum juvabat ad sustentationem. Cumque ibidem moram per modicum tempus traheret & panis alimonia in sistarchiis deficere cœpisset, similiter & ipse de tali vita insolita de die in diem tepesceret, de vita sua eum fastidivit, & ad villam unde venerat præ pudore redire non valuit. Medio tempore honestiori modo quo potuit procuravit ut in abbathia ibidem pro tempore susciperetur. Quod & factum est; nam canonici ipsum Christum Domini credentes, in quadam camera infra ecclesiam ipsum receperunt propter sanctitatem quam sperabant in eo, & ei ex more aliorum sacerdotum procuraverunt victum cum pensione. Illo tempore ecclesias in patria ubique non in villa prædicando visitavit; sicque inconstantiam mentis ostendens de mora sua lassius vix calefactis lateribus abire ut aliam vitam ducere posset cupiebat. Associavit sibi quendam *Willielmum Smyth*, de quo superius fit mentio, cum quo ad quandam capellam S. *Johannis Baptistæ* prope mansionem leprosorum abiit, & ibi alios de secta *Wyclyf* sibi associaverunt. Nam secta illa in maximo honore illis diebus habebatur, & in tantum multiplicata fuit, quod vix duos videres in via quin alter eorum discipulus *Wyclyffe* fuerit. Videns prædictus *Willielmus* quia ex solito modo prædicandi grates populi non habuit, nec laicis & secularibus non placuit neque fructum augmentationis ad sectam suam adduxit, direxit sermonem contra libertates Ecclesiæ & contra ecclesiasticas

cas personas, & innitebatur quantum potuit vel ymaginare potuit viros ecclesiæ & eorum famam denigrare, *Asserens eos impudice vivere & bona Ecclesiæ male sumere & pejus expendere*; & frequenter prædicabat, sicuti & cæteri de secta sua faciebant, ut superius patet, *quod parochiani non tenentur dare decimas suas & oblationes suis Curatis si caste non viverent cum aliis moribus compositis sicut decet Dei sacerdotes, ac eciam si in parochia moram non trahant, & ibi bona Ecclesiæ expendant ubi ea assumunt. Similiter si insufficientes essent in scientia vel lingua impeditiores, quod prædicarent vel parochianos competenter docere non possent, set possent parochiani decimas & oblationes retinere & quibuscunque ad libitum dare.* Docebant enim cæteri discipuli *Wyclyf, quod decimæ sunt meræ elemosinæ, & ideo possent dare elemosinam cuicumque vellent. Et si non subtraxerint decimas ab hujusmodi male viventibus, eciam fautores criminis essent & consentientes eorum malis operibus.* Item prædicabat, *quod homines possunt debita sua cum caritate petere à suis debitoribus, set nullo modo aliquem propter debita inplacitare, incarcerare.* Item, *quod Curatus malus subditos excommunicans pro decimarum detentione, pecuniam ab eis indebite & male extorquet.* Item, *nullus vivens contra legem Dei est sacerdos qualitercumque fuerit ab Episcopo ordinatus.* Hæc & hujusmodi quamplura erronea prædicans & docens atque hæretica, quorum quædam infra patebunt, affabilitatem vulgi captavit, & eorum familiaritatem sibi adquisivit in tantum, ut dicerent, Nunquam vidisse aut audisse talem qui veritatem eis exponeret, & sic colebatur ab eis ut alter Deus.

Cumque rumor hujusmodi ad aures *Iohannis Bukkyngham* episcopi *Lincolniensis* personuisset, mox absque dilatione misit, & eum ab omni prædicatione in dicta capella seu alia ecclesia vel cimiterio suæ diocesis de cætero suspendit, & populo inhibuit ne quis eum prædicantem præsumeret audire vel ei prædicanti faveret sub pœna excommunicationis majoris quam in scriptis ferebat & latius fieri mandaverat ab aliis in diversis ecclesiis. Stabat autem unum par molarum ad vendendum extra capellam in alta strata, & dictus *Willielmus* ibidem inter illos lapides paravit sibi pulpitum, & convocavit populum, atque ibi pluries in contemptum episcopi prædicavit, dicens, *Se posse & velle in strata regia invitis dentibus episcopi prædicare, dum tamen benevolentiam populi optineret*; Tunc videres populorum turbas ex omni parte tam de villa quam de patria copiosius solito quasi in duplo ad ejus prædicationem ruere post talem inhibitionem & sentenciæ excommunicationis fulminationem, quam ante solebant quando magis licite poterant, Nam fulminata erat sententia excommunicationis tam in abbathia quam in multis aliis Ecclesiis. Interim dominus episcopus *Lincolniensis* eum citavit ad comparendum in ecclesia cathedrali *Lincolniensi.* Qui die statuto ibidem comparuit, & objectis ei conclusionibus quas prædicaverat, dies plures habuit ad deliberandum & ad objecta respondendum. Tandem super diversis hæresibus & erroribus publice convictus, pabulum ignis digne effici meruit; Tunc flebant sui & palmas & capita ad parietes cum voce lacrimosa jecerunt, Nam plures de villa *Leycestrensi* qualibet vice comitabantur eum ad ferendum ei auxilium, licet incassum. Nam in illo casu nichil proficere potuerunt. Set casu affuit *Lincolniæ* eodem die pius dux *Lancastriæ* qui *Lollardis* omnibus semper affuerat cum subsidio. Credidit namque eos sanctos Dei propter blandiciem sermonis & vultus, tamen deceptus sicut & multi alii. Hic intervenit apud episcopum pro prædicto *Willielmo* ut pœnam ejus transferret in aliam pœnam, Et concessit episcopus sub forma quæ sequitur, *Quod ipse in quibuscumque Ecclesiis tales Conclusiones prædicaverat publice diebus festis inter missarum solempnia elevata voce recognosceret se falsa prædicasse & docuisse, & hæreses atque errores quas prædicaverat & super eis convictus fuerat revocaret, asserens determinationibus sanctæ matris & sanctorum Doctorum repugnare, Et quod in posterum non prædicaret in diocesi* Lincolniensi *nisi prius habita licencia Diocesani.* Et hæc omnia postea infra breve adimplevit & in Ecclesia cathedrali *Lincolniæ* primo, postea *Leycestriæ* in ecclesiis sanctæ *Crucis*, sanctæ *Margaretæ* & *Novæ hospitalitatis*, deinde in ecclesiis de **Melton**, **Loughtborowe**, & multis aliis, comitante semper eum magistro *Stephano de Syresham* vicario de **Barowe** sequestratore tunc episcopi, & ad hoc opus supervidendum specialiter ab episcopo deputato.

JOHANNES *permissione divina* Lincolniensis *episc. dilectis filiis Officiali archidiaconi nostri* Leycestrensis, *magistro* Stephano Syresham *perpetuo vicario Ecclesiæ de* **Barowe** *sequestratori nostro in Archidiaconatu prædicto, singulis decanis ecclesiarum parochialium, Rectoribus, Vicariis perpetuis & eorum capellanis, parochialibus, & aliis quibuscumque divina celebrantibus per dictum archidiaconatum ubilibet constitutis, salutem, gratiam & benedictionem. AD extirpandum in varios errores prorumpendos temporibus modernis qui molientes scindere tunicam Domini inconsutilem, ecclesiæ videlicet sanctæ & fidei catholicæ veritatem, prædicationis, quin verius prævaricationis officium temere usurpantes per loca varia nostræ diocesis discurrendo nonnulla hæretica blasphematice scismatica sacrisque canonibus & decretis repugnantia docere & publice prædicare nequiter præsumpserunt, Status & gradus ecclesiasticos à sanctis patribus institutos conficta materia qua veritate non poterant suis conviciis & contumeliis lacerantes, Cura nostri regiminis perurgente specialiter insurgentes, nuper* Willielmum de Wyndurby *dictæ nostræ diocesis se presbiterum prætendentem super præmissis & cæteris Conclusionibus infrascriptis hæreticis, erroneis atque falsis graviter nobis suspectum & clamosa insinuatione ac fama publica referentibus denunciatum & delatum, fecimus coram certis nostris Commissariis certis die & loco ad judicium legitime evocari, Quibus objectis eidem* Willielmo *per eosdem Commissarios coram eis comparenti Conclusionibus & articulis memoratis, petitoque termino per eundem* Willielmum *ad deliberandum super Conclusionibus & hujusmodi articulis & ad respondendum eisdem, iidem Commissarii terminum hujusmodi præfixerunt competentem, in quo comparente dicto* Willielmo *coram eis, ac medio suo juramento, responso Conclusionibus & articulis antedictis eisque per eum omnino negatis, cum contra eum vehemens fama super hiis laboraret, Commissarii nostri antedicti eidem* Willielmo *canonicam super hiis purgationem indixerunt certum ad hoc diem statuentes et locum, salvo*

Ricard. II. *jure proſequi volentium ſuper præmiſſis et ſe opponere intendentium contra purgationem ſic induƈtam. Quibus in genere vocatis et præmunitis comparuerunt judicialiter coram Commiſſariis antediƈtis Reverendi diſcretionis viri Fratres* Rogerus de Frysby *de ordine* Minorum, Johannes de Hynkeleye *de ordine* Auguſtini, *&* Thomas de Blacſton *de ordine* Prædicatorum, *ſacræ paginæ profeſſores, offerentes ſe ut denunciatores ad probandum præmiſſorum per diƈtum* Willielmum *negatorum*; *Eiſque in forma juris admiſſis, ac teſtibus nonnullis per eos produƈtis juratis et examinatis, nos una cum Commiſſariis noſtris memoratis in Eccleſia noſtra* Lincolnienſi *in cauſa hujuſmodi pro Tribunali ſedentes, ad inſtantiam Fratrum denunciantium prædiƈtorum depoſitiones teſtium in cauſa hujuſmodi produƈtorum fecimus puplicari. Eis nec omnibus et ſingulis in cauſa eadem aƈtis et habitis et produƈtis, viſis, intelleƈtis et debite recenſitis præfatum* Willielmum *tam per probationes teſtium quam alias legitime ſuper objeƈtis ſibi ut præmittitur et per eum negatis conviƈtum reputantes, et ibidem à ſuis erroribus divertentem ac ordinationi diſpoſitioni ſanƈtæ matris Eccleſiæ atque noſtris ſe ſuper omnibus antediƈtis humiliter ſubmittentem, eum ad gremium ſanƈtæ matris quod claudi non debet redeunti miſericorditer admiſimus juxta formam et modum ſacris canonibus conſtitutos, unde injunƈta ſibi pœnitentia ſeculari pro commiſſis, eum fecimus præſtare, prout præſtitit, ad ſanƈta Dei Evangelia taƈtis ſacroſanƈtis corporale juramentum, quod nunquam de cætero diƈtos articulos et Concluſiones ſibi tunc ibidem publice recitatas et expoſitas nec earum aliquam prædicabit, docebit, tenebit vel affirmabit publice vel occulte ſub pœna relapſus in eadem, quodque diƈtas Concluſiones et earum quamlibet publice revocabit locis et diebus infraſcriptis coram populi multitudine adunata, et ſub ea forma verborum quæ inferius deſcribetur. Videlicet in Eccleſia noſtra* Lincolniæ *die Dominica proxime futura dum miſſarum ſolempnia celebrantur, ac in Eccleſia prebendali ſanƈtæ* Margaretæ Leyceſtriæ, *ac in eccleſia parochiali ſanƈti* Martini, *et etiam in Eccleſia* novi operis Leyceſtriæ beatæ Mariæ, *necnon in Eccleſiis parochialibus de* **Melton Moubray, Halughton. Hareburgh,** *&* **Lowtburgh** *proximis diebus dominicis juxta numerum & ordinem locorum prædiƈtorum proximo & ſucceſſive futuris & captandis ad præmiſſa adimplenda.* Forma vero Revocationis publice prædiƈto *Willielmo* fiendæ de quo ſupra fit mentio ſtatuimus in hæc verba :

E G O *Willielmus* de *Wyndurby* presbiter licet indignus *Lincolnienſis* dioceſis cognoſcens veram catholicam & apoſtolicam, & ſanƈtæ *Romanæ* Eccleſiæ fidem, omnem hæreſim & errorem determinationi ſanƈtæ matris Eccleſiæ repugnantem de quibus fui haƈtenus infamatus, et præſertim Concluſiones ac articulos ſubſequentes & eorum quemlibet per Commiſſarios Reverendi in Chriſto patris domini mei *Lincolnienſis* epiſcopi judicialiter michi objeƈtos abjuro, & omnes ac quemlibet eorundem revoco, aliquas ut hæreticas, & aliquas ut erroneas atque falſas, & tales eas aſſero atque credo, & nullam earum de cætero prædicabo, docebo vel affirmabo publice vel occulte. Nec ſermonem faciam ad populum nec prædicabo in poſterum infra dioceſim *Lincolnienſem* niſi licentia Reverendi patris & domini mei *Lincolnienſis* epiſcopi petita primitus & optenta. Quod ſi ego ipſe aliquando contra hæc aliquid ſentire, facere, aſſerere, ſeu prædicare præſumpſero, ſeveritati canonum ſubjacebo prout judicialiter juris neceſſitati juravi & nunc juro. Ricard.

Concluſiones quoq; per diƈtum *W.* abjuratæ per eum ut præmittitur revocandæ, in hæc verba ſequuntur :

Prima hæreſis, Quod puer non eſt vere baptizatus ſi ſacerdos baptizans compater vel commater fuerint in peccato mortali.

Secunda hæreſis, Quod nullus vivens contra legem Dei eſt ſacerdos qualitercunque fuerit ab aliquo epiſcopo ordinatus in ſacerdotem.

Primus error, Quod homines poſſunt debita ex caritate petere, ſet nullo modo propter debita aliquem incarcerare. Et quod ſic incarcerans eſt excommunicatus.

Secundus error, Si parochiani ſciverint Curatum illorum eſſe incompetentem & malum debent ab eo ſubtrahere decimas, & alias ſunt fautores criminis & conſentientes ejus malis operibus.

Tercius error, Quod decimæ ſunt puræ elemoſinæ. Et in caſu quo Curati mali, poſſunt eas licite aliis conferre.

Quartus error, Quod Curatus malus ſubditos excommunicans pro decimarum detentione non eſt niſi ab eis pecuniam indebite & male extorquere.

Quintus error, Quod nullus Prælatus poteſt aliquem excommunicare niſi prius ſciat ipſum excommunicatum à Deo. *Nota quod epiſcopus in iſto loco & ſerie poſuit ante ſcriptas hæreſes & inter errores numeravit ut ſequitur.*

Oƈtavus error, Quilibet ſacerdos poteſt habita contritione quemlibet peccatorem abſolvere, & non obſtante prohibitione epiſcopi tenetur Evangelium populo prædicare.

Nonus error, Quod ſacerdos recipiens aliquid pro annuali ex paƈto, eo ipſo Symoniacus eſt & excommunicatus.

Decimus error, Credit firmiter ut aſſerit quod quilibet ſacerdos exiſtens in mortali peccato ſi ponat ſe ad conficiendum corpus Chriſti, potius committit idolatriam quam conficit.

Undecimus error nimis diffamatorius, Nullus ſacerdos in aliquam domum intrat niſi ad male traƈtandum uxorem, filiam aut ancillam, & ideo rogabat ut mariti caveant ne ſacerdotem aliquem in domum ſuam intrare permittant. Quocirca ne veritas geſtorum in hac parte perverſorum verſutia & loquacitate pallietur ſet potius dampnatam hujuſmodi hæreticarum & erronearum concluſionum iniquitas & confuſio eas aſſerentium veniant in publicam notionem, Vobis omnibus & ſingulis præcipimus & mandamus quatinus in locis ſupradiƈtis prout ad vos & quemlibet veſtrum pertinebit præmiſſa omnia & ſingula populo & clero ad hoc congregandis publice nuncietis, & ea exequamini & exequi faciatis cum effeƈtu. Diƈtumque *Willielmum Swyndurby* admittatis & inducatis ac per cenſuram eccleſiaſticam ſi oportuerit compellatis ad ea quæ ſibi ut præmittitur pro ſuis exceſſibus ſunt injunƈta efficaciter peragenda, Nos reddentes de modo & forma executionis veſtræ præſentium ac omni eo quod memoratus *Willielmus* faciendum duxerit in præmiſſis plenius certiores literis veſtris patentibus, habentibus hunc tenorem ſigillo auƈtentico conſignatis. Dat. in domo noſtra capitulari Eccleſiæ noſtræ

Lin-

Ricard. II. An. Dñi 1382.

Lyncolniæ xj. die mensis Julii anno Domini millesimo CCC. octogesimo secundo, & nostræ Consecrationis vicesimo.

Hiis itaque transactis antedictus *Willielmus* heremita mansit apud *Leycestriam* apud prædictam capellam tristis & mœrens, eo quod hii qui aliquando dum prospera succederent videbantur ejus amici, jam quasi desolatum eum dimittebant non visitando nec consolando, neque ei solitam annonam ministrando, Quia sic eo à prædicatione solita cessante fragor & favor populi erga eum cœpit tepescere, & de die in diem magis ac magis frigescere, & inde ipse de vita sua fastidire. Sicque infra breve in se reversus fugam de villa occulte iniit, & ad villam de *Coventria* abiit, ubi infra breve à laicis in majori honore quam antea fuerat ibidem habebatur, circiter per annum prædicans, sicut & prius docens, & plures ad sectam execrabilem subvertens, donec lustrata ejus fama & pestifera ejus seductione per diocesanum & clerum, de diocesi illa ridiculose dejectus est cum maximo rubore.

Dominus *Henricus le Spenser* episcopus *Norwicensis* perrexit cum cruciata contra adhærentes papæ *Clementi*, nam *Francia*, *Scocia*, *Flandria*, & multæ aliæ nationes favebant & adhærebant antipapæ prædicto. Collegerat namque dictus episcopus innumerabilem & incredibilem summam pecuniæ auri & argenti, atque jocalium, monilium, annulorum, discorum, peciarum, cocliarium, & aliorum ornamentorum, & præcipue de dominabus & aliis mulieribus, nam dicebatur quod unica domina ei contribuit C.li. Et sic aliæ, quædam majus, aliæ minus. Et quamplures ultra suum posse ut credebatur, ut beneficium absolutionis consequerentur pro se & suis benivolis amicis. Et sic secretus thesaurus regni qui in manibus erat mulierum periclitatus est. Et sic faciebant tam viri quam mulieres divites & pauperes secundum facultatem bonorum suorum & ultra, ut sic tam amici eorum defuncti quam ipsi à suis delictis absolverentur. Nam aliter non absolvebantur nisi tribuerent secundum posse suum & facultatem suam; Et multi inveniebant viros armatos sumptibus suis, multi sagittarios propriis expensis, & multi ibant in propriis personis & sumptibus; Habuit namque prædictus episcopus indulgentias mirabiles cum absolutione à pœna & à culpa pro dicta cruciata à papa *Urbano* sexto ei concessas, Cujus auctoritate tam mortuos quam vivos ex quorum parte contributio sufficiens fiebat, per se & suos Commissarios à pœna & culpa absolvebat; Dicebatur enim quod quidam de Commissariis suis asserebant, quod ad eorum præceptum angeli de cœlo descenderent, & animas in purgatoriis locis positas de pœnis eriperent, & ad cœlos absque mora deducerent. Episcopus igitur primo aciem exercitus sui direxit in *Flandriam*, ubi cum venisset debellavit villas de *Grafhinde*, *Burborgh* cum castello, *Barwe*, *Dunchirche*, castellum de *Dryngham*, castellum de *Casselys*, *Nuport*, *Dicsmyt*, *Poprync*, ecclesiam sancti *Georgii* munitam, *Forne* & multas alias non munitas, & cepit eas & tenuit. Cum igitur esset apud *Dunchirche*, congregati sunt viri ad eum in pugnam, & pugnavit cum eis & devicit & in fugam vertit, & plures cepit, & circiter tria milia occidit; & obsedit villam de *Ypres* magno tempore, & oppugnavit eam & multos insultus ei fecit set semper reverberatus erat; Tandem ipso inconsulto & nesciente exercitus ejus recessit ab obsidione & defluxit ab eo, posuerat enim unam machinam magnam & unum trepget cum una magna gunna vocata gunna *Cantuariensis* contra unam turrim super unam portam, & hiis ibidem relictis cum duobus curriculis onustis cum utensilibus & aliis necessariis suis, ipse secutus est suos, subclamante populo villæ qui inibi erat super eum, & clamore magno perstrepente. Igitur Episcopus sic recedens ab obsidione, recepit se in villam de *Dunchirche* cum multis aliis de populo suo. Dominus *Thomas Tryvet* hospitatus est cum multis aliis in villa de *Burborgh*, & fortificaverunt villam cum palo & fossa. Insuper subito supervenit rex *Franciæ* cum regali potentia, & accessit ad villam de *Burburgh* & tentoria fixit ad obsidionem; Et ignem sagittavit in villam, & involvit eam incendio. Villa vero cremante fiebat insultus ad palum usque ad vesperam; set bene reverberati recesserunt *Franci* vice illa. In crastino misit rex *Franciæ* ad eos qui inibi erant ut redderent villam, & fertur dominum *Thomam Tryvet* talem dedisse responsum, Si rex *Franciæ* continuare vellet insultus contra eos per se & suos ut prius cœperat per xiv. dies sequentes, invenire deberet paratos pauculos *Angligenas* ibidem quasi in parvo clausulo positos ipsum & suos more *Anglicano* potenter repulsuros; Et ipsum regratiabatur eo quod tam nobilis rex tam grandi potentia paucos viros *Anglicanæ* nationis tanto honore prædonaverat, bellandi gratia visitando. Cumque sub tractandi forma tempus per aliquot dies tardarent, & se non posse cum tanta multitudine contendere nec valere considerarent, reddere villam concesserunt sub conditione eis à rege concessa, quod libere abire possent absque dampno suorum cum equis & armis & aliis bonis suis. Dux *Britanniæ* ibidem cum rege *Franciæ* fuit qui fidelissimus amicus genti *Anglorum* pro suo posse in occulto extiterat; Qui in quantum potuit apud regem procuravit ut eis absque dampno talem concederet conductum; & aliter non evasisset nec unus quidem *Anglus*, nam pauci de eis remanserant; & tunc forisfecit suum comitatum erga regem *Angliæ* quia venit cum rege *Franciæ* contra *Anglos*. Dux *Britanniæ* habuerat in *Anglia* comitatum *Richemundiæ*. Mense Junii intravit episcopus cum cruciata versus *Flandriam*, & post festum sancti *Michaelis* repatriare cœpit de *Flandria* in *Angliam* frustratus ab effectu cruciatæ propositæ.

Carolus rex *Franciæ* venit in *Flandriam* & intravit in villam de *Dampe* cum dolo, & decapitari fecit omnes magnates villæ, volens funditorie exterminare linguam *Flandricam* de villa illa. Nam post recessum episcopi *Northwycensis* de *Flandria* omnes villæ de *Flandria* reddiderunt se regi *Franciæ* præter villam de *Gaunt*, quæ jam anno isto præcedenti devenit *Francigena*, miserunt namque cives de *Gaunt* ad regem *Angliæ* pro auxilio contra regem *Franciæ* qui obsidionem posuerat ad villam de *Gaunt*, & rex cum consensu parliamenti sui concessit eis auxilium virorum armatorum & sagittariorum ad expensas vj. millium marcarum, set in defectu Cancellarii *Michaelis de Pole* defraudati sunt. Nam distulit solutionem donec coacti fuerunt de necessitate reddere villam, sub conditione tamen quod vivere possent sub legibus suis propriis antiquis, & quod rex non intraret villam nisi cum certo numero virorum armatorum.

Ordinationes Episcopi pro Cruciata publicanda.

EN primes ordines est en lonour de Dieu & establisment de seint esgleyse & en salvation de roialme que prechourez sufficiantz soient envoyes en chescune pays si bien de la miere come de cea pur declarere & pupplier la Croyserye & le droit estate de seint esglyse & de nostre tressaynte piere le pape *Urbane*, quæ Dieu pur sa benigne grace doyne pyte & redresse quant luy plest.

Item que a chescune prechoure oue confessoure que va par my en Englctiere soit une clerke assigne que serra receyvoure & registroure dez lez nonnes, & de la moneye dez lez gentz penauntz, & lez ditz confessoures soient contrerollours a eaux.

Item qe les ditez confessoures publessent en lour sermones que nule femme soit si hardy de passer en le dite viage si non par especial licence del Eveske de Norwyce en escript desouth son seale.

Item que lez ditez confessoures facent proclamacion que nule home soit si hardy par le chemyne de robber ove prendre par ascune extorsione oue tortuose manere biens de nuly tanqils entrent la dez enmys, qils puissent gaynere par droit de guerre, sur payne qils naveront parte del pardon ne de absolution. Et sils soyent convictes de ceo, qils soyent avoyes & jettes hors del host tanne qils ount fait restitution.

Item qe lez ditz prechoures priont & conseyllont le pepul pur faire processiones & altres priers a Dieu, en salvacion del estate de saint esglyse de le realme & de la vyage & de lez peregrynes. Et qils conseylont chescune homme qe voet en le vyage pur faire mesme le manere devant son passage. Et qe chescune qui demourt al hostiel comence de le faire en tout le hast durant tout le vyage pur sez amys qi vount en le vyage pregnaunt pur lour greo grant pardon graunte per le pape & altres pluisours de seynt esglyse.

Item que chescune confessour bayle le nonne de chescune confesse a le receyvour a luy assignes oveske la somme qe le dit receyvour receyvera del le confesse en escripte, & dez ceux qi sont enjoynez pur penaunce del alere en le voyage, qe le dit confessoure delyvere en escript al dit receyvoure lez nones & lez termes a luy enjoynes pur servyr Dieu en le dit voyage.

Item lez ditz prechoures publieront en lour sermones lez articules southsewantz.

EN PRIME qe nul homme soit si hardy de passer en le voiage si ne soit mys en registre delle dit Eveske sur payne destre jette hors de host & de la graunt excommunication sur luy done en le fait.

Item lez ditz receyvours & commissaries soyent chargez de receyvere devers eaux pur loure faite lymytours & prechoures dez touz les ordres dez mendynantz pur a eux aydere & conseylere, & pur loure rewarde de lour travayle chescune de eux prendra vj.d. de livere de touz lez deners que vendront par lour procurement oveske la absolucion.

Item lez commissariez & receivours amonestront tyels lymitours & prechoures sur payne de la excommunication done en le fait, que bien lealment & diligentment ferront & procureront a faire lour charge al eyde de dit croyserye sanz fraude oue nule engyne.

Item lez ditz receyvourez & commissariez enduceront en le meillour manere qils purront & monestront sur payne de lez grauntz censurez & excommunication done en le fait, a touz lez Curates en chescune parochie oue ils vendront qils enduceront & treteront lour parochienes ove tout lour poyare en le manere come lez prechoures & commissaries eux enfourmeront, pur doner & aydere al dit croserye en salvacion de lour almes & pur receyver la grant absolution done en le fait.

Item qils appelleront a chescune parochie iij. oue iv. persones dez pluis sufficiauntz pur loure eyder & procurere touz lez habitauns illoeques tam laboreres que menagerers pur eydere & sustener a loure pouare la dite Croserye.

Item chescune que voet alere en propre persone oue a sez costagez propres pur absolutione, devant qil pregne absolucione soit jure & asseure en presence dez collectours & contrerollours de venir a le dit eveske oue a sone depute pur faire sez endentures pur le temps qil servera la dite croserye.

Item lez ditez prechoures publieront en lour sermones que celuy que voille trover ascune en son none & pur ly alere en la croserye a sez costages, qil ordeyne que celuy qi irra soit able & sufficeant combatour qil ne soit refuse a la monstre affaire devant lour passage, oue altrement paye a dit Eveske ceo qil voile doner en la voiage, si qil puisse allowere sufficiant combatour.

Item chescune que envoye ascune combatour pur luy, qil face enrollere en le registre de dit Eveske le none de son soudiour & son none propre devant qil pregne absolucione, ove altrement ils naveront part ne de la pardon ne de labsolucion.

Scoti intraverunt in *Angliam*, & spoliaverunt nundinas de Penrith, & succenderunt quandam partem villæ, et approximaverunt versus Carlele, et sagittaverunt ignem in villam, et succenderunt quandam stratam infra villam. Die Lunæ in crastino Paschæ pius Dux *Lancastriæ Johannes* intravit in *Scociam* in magna potentia persequens *Scotos*, et plures villulas et domos succendit igni, silvasque succidit et dedit igni. Fertur enim posse ibidem audiri sonitus simul quater viginti millium securium succidentium ligna silvarum, et in pabulum ignis ligna interea dederunt; Et inaudita mala de talibus perpetraverunt. Et superveniente nive et frigore gravi detrimento oppressi sunt, et plures tam de *Scotis* quam de *Angligenis* hinc inde capti sunt. Dominus *Johannes Fawconer* cepit dominum *Henricum Dowglas* militem. Die Mercurii in festo sancti *Andreæ Johannes Walysse* de Grenmisby pugnavit infra lystas cum *Martyletto de Vynelef* de *Navarria* scutifero apud *Westmonasterium* in præsentia regis *Ricardi* et pii Ducis *Lancastriæ Johannis*. Et idem *Iohannes* interfecit adversarium suum, et jussu regis factus est miles et multis donariis locupletatus est tam à Rege et Duce quam ab aliis magnatibus regni. Dictusque *Martilettus* postquam interfectus est, statim fuit tractus, suspensus et decollatus. Rex tenuit parliamentum apud *Westmonasterium* post festum omnium Sanctorum, et habuit de temporalibus quindenam et dimidiam, et de spiritualibus decimam et dimidiam.

Dominus *Iohannes* Dux *Viennæ* mense Junii venit de *Francia* cum CCC. navibus bene onustis arma-

Ricard. II. armatorum manu in *Scociam* in auxilium *Scotorum* contra regem *Angliæ*, Mansitque ibi usque post festum sancti Michaelis; *Ricardus* vero rex *Angliæ* credens eos nolle recedere absque re belli cum tam fortes essent tam de *Scotis* quam de suis, præmisit pium Ducem *Lancastriæ Iohannem* et alios Comimites, & dominos ad custodiendum partes Marchiæ usque ad adventum suum. Venit igitur rex per *Leycestriam* in festo Translationis sancti *Thomæ* martyris & regina cum eo, quem comitabatur, præcesserat & sequebatur flos militiæ *Angliæ*, Comitum, Baronum, Militum, Armigerorum, valettorum, neque suæ ætati neque suæ paupertati respectum habentes pro expensis, set hoc solum desiderantes ut tantæ diei eventui in bello interessent, in cassum, nam hostes videntes tam floridum populum contra se venire, subtraxerunt se, à latere se elongantes; rex vero insecutus est eos in *Scotiam*; fugando de patria in patriam circiter per viginti dies in terra *Scociæ*. Et villam de **Ednesburgh** succendit igni & villulas multas & domos, boscos quoque & forestas succidit & ignis pabulum fecit. Abbathias quoque de **Melrose** & de **Edyngburgh** cum villa destruxit & succendit; & non fine merito. Nam rex misericordia & reverentia erga Dei Ecclesiam motus, tum pietate erga Deum tum quia primo tunc arma contra hostes tulerat, ecclesiasticæ libertati favere studuit, & Ecclesiæ dampna inferre noluit. Set in signum pacis omnibus suis misit vexillum, & poni jussit super portas abbathiarum **Melrose** & **Newbotyl**, pacem & clementiam omnibus prætendens. Unde *Anglici* audacius & sine trepidatione ingrediebantur & egrediebantur, nec dampnum intulerunt nec malum timuerunt. Postea autem multitudine *Anglicorum* recedente, retro manserunt quidam *Anglici* & ibidem interfecti postea inventi fuerunt. Quod rex intelligens iracundia nimis motus est. Et pacem mutavit in iram & misericordiam in vindictam, tuncque jussit utrasque abbathias destrui & igne succendi. Et dum rex sic ageret in marchia orientali intraverunt *Scoti* in marchia occidentali, & incenderunt partem villæ de **Pennerythe** & ad villam de **Carlelyl** insultum fecerunt, set ut dicebatur & credebatur miraculo territi fugerunt. Nam occurrens mulier nunciavit regem *Angliæ* venire cum exercitu suo, at illi prospicientes, videbatur illis vexillum regis prodire, & sic pertæsi relictis scalis ad murum & machinis fugerunt. Mulier autem illa credebatur gloriosa virgo *Maria* patrona de **Carlelyl** quæ sæpe parata est colonis de **Carlelyl**.

In ingressu regis in terram *Scociæ* duos avunculos suos fecit Duces, videlicet dominum *Edmundum de Langeleye* seniorem Comitem *Cantubrigiæ* fecit Ducem de *Eboraco*, & dominum *Thomam de Wodestoke* fratrem juniorem Comitem de *Bokyngamia*, fecit Ducem de *Glovernia*, eosque regaliter dotavit possessionibus & redditibus, aliisque donariis. Comitem quoque de *Oxonia* fecit *Marchenum* de *Dunelmia*. Dominum *Symonem de Burle* fecit Comitem *Huntyngdoniensem*. Dominum *Michaelem de Pole* fecit Comitem de **Southfolk**; & eos omnes regaliter dotavit muneribus, fecitque milites incomparabili multitudine, & in proximo parliamento ratificavit hæc prædicta. Ea tempestate scilicet ij. die adventus regis in partes Marchiæ dominus *Johannes de Holande* frater regis uterinus juxta *Eboracum* versus **Byschopthorp** interfecit filium primogenitum Comitis *Staffordiæ*. Quem rex fecit addictari & exulare per leges regni; Et omnia feoda & officia quæ ei rex antea donaverat ab eo eripuit, aliisque donavit. Postea per interventum pii Ducis *Lancastriæ* & aliorum dominorum regni gratiam regis consecutus est & indulgentiam Comitis *Staffordiæ*. Ricard. II.

Rex tenuit parliamentum in crastino Animarum apud *Westmonasterium*. Concessa est regi quindena de temporalibus; de spiritualibus decima. Pius dux *Lancastriæ Johannes* in parliamento petivit licentiam à Rege, Proceribus & Communibus adire terram *Hispaniarum* pro hæreditate regni sibi concernente ex parte uxoris suæ. Duxerat autem uxorem *Constanciam* filiam primogenitam *Petri* regis *Hyspaniarum* qui expulsus fuerat à regno per *Henricum* fratrem suum bastardum & sub dolo occisus, & dominus *Edmundus* frater ejus Comes *Cantubrugiæ* alteram filiam juniorem duxerat in refugium contra hostes. Rex vero concessit cum consensu parliamenti, & in subsidium dicti negotii xl. millium marcarum summam ei promisit. Dominus *Willielmus de Bewechamp* frater Comitis *Warwychiæ* capitanius de *Calesia* cepit xlviij. naves per se & suos per vices, quarum duæ onustæ cum speciebus, & quædam cum allecè albo ad summam quatringentarum lastarum & reliquæ cum aliis providentiis regis *Franciæ* directis versus le *Sclus*. Similiter & mercatores de portubus ceperunt plures naves, & quasdam earum miræ magnitudinis & altitudinis, & unam navem de *Clyssons* quæ appreciabatur ad xx. mille florenas. Dominus *Baldewinus* de *Radynthon* cepit duas taretas bene onustas. Sicque captæ sunt in diversis partibus regni anno isto naves magnæ & parvæ octoginta & plures.

M.CCC.lxxxvj. die Paschæ pius dux *Lancastriæ Iohannes* venit cum uxore sua ad regem pro mutuo valefacere. Cui rex dedit coronam auream. Similiter & regina dedit uxori suæ aliam coronam auream. Et rex præcepit omnibus suis ut ipsum regem *Hispaniarum* vocarent, honoremque regium in omnibus impenderent; Sicque solempnibus peregrinationibus regni ab eo itineratis, tandem direxit se ad portum de **Plummowthe** in *Hyspanias* cum exercitu suo secundum voluntatem Dei profecturus. In quo exercitu recensiti sunt viginti mille virorum electorum, De quibus in rotulo Marescalli ij. millia armatorum, & sagittariorum octo millia. Pridie kalendarum Julii applicuerunt se in eundem portum decem naves mirabilis magnitudinis & staturæ, & vj. galeæ magnæ & robustæ & virorum fortium manu bene refertæ. Quarum quædam cum CCC. remigibus, & minima earum cum centum octoginta remigibus, missæ à rege de *Portingallia* in subsidium pii Ducis *Lancastriæ* & suorum. Vij. idus Julii paratis omnibus, & circa horam vesperarum diei Dominicæ pio duce cœnante & *Henrico* Comite *Derbeyæ* filio suo & hærede cum eo, videres ventum validum rectum venientem in nubibus quam gaudifluum, & elevaverunt vela in navigium. Nec mora, sibi invicem valedixerunt, & sic abinvicem discesserunt. Comes cum suis rediit ad terram, pius dux cum suis eadem nocte cum omni celeritate se dedit ad navigandum in nomine Domini. In illo exercitu dominus *Iohannes de Holande* frater uterinus *Ricardi* regis ex parte matris erat Constabularius. Dominus *Ricardus de Burle* Marescallus. Dominus *Iohannes de Marmyon* Camerarius. Dominus *Thomas de Percy* Amerayle.

An. Dni 1386.

Ricard. II. Fueruntque alii domini, scilicet dominus *Iohannes Camwe*, Dominus *le Fitz Water*, & dominus *le Ponyngus* cum multis aliis Baronibus & militibus & aliis magnatibus. Habuit autem idem pius dux in comitatu suo uxorem suam *Constanciam* filiam regis *Petri Hispaniarum* & *Katerinam* filiam ejus quam genuerat de eadem *Constancia*. Duas eciam alias filias quas genuerat de domina *Blanchia* priore uxore sua filia & hærede *Henrici* Ducis *Lancastriæ*, scilicet dominam *Philippam* non conjugatam, & dominam *Elizabet* Comitissam de *Penbrok* dimisso viro suo juvene in *Anglia*. Qui Comes post recessum uxoris suæ fecit divorcium, & desponsavit sororem Comitis de *Marchia*. Dominus vero *Iohannes de Holande* primo dictam *Elizabet* desponsavit sibi in uxorem. Domina *Philippa* maritata est Regi de *Portingallia*. *Katerinam* filiam suam maritavit filio regis *Hispaniæ*, & sic concordati sunt dux *Lancastriæ* & rex *Hispaniæ*, et rediit dux *Lancastriæ* in *Angliam* mense Novembris anno Domini
1389. millesimo CCC. octogesimo nono sequenti cum immensa summa auri et thesaurorum. Retulit enim michi quidam de familia pii Ducis qui cum eo fuerat in illo viagio, quod Rex *Hispaniæ* misit quadraginta septem mulas cum auro in cistis onustas pro secunda solutione. De prima solutione non quæsivi, et misit Duci hospites de majoribus *Hispaniæ* pro annuo tributo xvi. millium marcarum ad totam vitam ducis. Si vero uxor Ducis superviveret xij. milia marcarum annuatim perciperet ad totam vitā suam. Erat eciam cum eo Prior sancti *Iacobi* de *Galecia*.

Eodem tempore Dux *Britanniæ* obsesserat tam à mari quam à terra quandam villam in *Britannia* ab antiquo regi *Angliæ* subjectam quæ vocabatur *Brest*, cum ingenti multitudine *Francorum* & *Britonum* Et xij. kalend. Julii cœpit ædificare unum bastile coram dicta villa de *Brest* miræ magnitudinis in spissitudine murorum x. pedum cum vij. turribus. Et operabatur cotidie cum mille operariis, & habuit in defensione dictorum operariorum decem milia pugnatorum ne impedirentur à civibus, sicque ædificatum est dictum bastile in decem & novem diebus, & vocatum est nomen ejus *le* **Dufhous** quia columbare in eodem loco ante fuerat. Et instauravit illud omnibus necessariis, victualibus, armis, gunnis & machinis. Et posuit in eo bellatorum capitanium quendam Dominum qui vocatur dominus *Iohannes Maletret* cum centum quinquaginta viris armatis & totidem aliis, trecentis in numero omni. Pius Dux hæc intelligens, direxit navigium suum versus portum de *Brest*. Quo cum applicuisset fugerunt omnes ab obsidione tam à mari quam à terra, solis hiis qui in bastili erant remanentibus. Prior vero sancti *Jacobi* rogabat pium Ducem ut ipse posset facere primum insultum contra bastile, & bene reverberatus cum suis quievit. Similiter & plures alii, feceruntque insultum per duos dies & amplius. Et suffodientes murum sub una turri, cecidit turris super Dominum *Robertum de Swynarton* militem strenuum de comitatu *Staffordiæ* cum multis aliis & *Johannem de Bolton* strenuissimum armigerum de comitatu *Eboraci*. Et qui inibi erant super turrim similiter ceciderunt & statim occisi sunt. Interea misit dominus le *Malatret* de bastili ad ducem ut redderet ei custodiam, sub conditione quod ipse & sui omnes libere possent abire cum armis, bonis & catallis ac victualibus inibi repositis, & pius dux ut pius semper erat concessit, sub conditione *Ricard.* II quod antequam recederent, bastile à fundamentis diruerent, & ei eciam pro sagittamine quod ibidem in debellando consumpserat, viginti milia scutorum auri exsolveret. Tunc videres ex omni parte patriæ affluere viros cum feretris & grabatis atque carectis ad abducendum mortuos suos & vulneratos. Nec quispiam inibi erat quin aut ipsum mortuum aut letaliter vulneratum se ejulabant sui. Et ipse dominus *Malatret* adeo vulneratus est quod in recessu suo pedestre fulcimentum duorum ex utraque parte eorum scapulis innixus expetebat, & dicebatur quod absconderunt plures mortuos in sale, ne *Anglici* gauderent super multitudine occisorum. Mortui sunt centum quinquaginta & eo amplius. Deinde dirigit Dux iter navigii in opus inceptum. Et quia frequenter de bono principio melior speratur finis, cum in *Galeciam* applicuisset, cives villæ sancti *Jacobi* se reddiderunt ei, & à conditione si regnum subjugaret, ei subderentur. Simili modo & cives *de la Groyne*. Interim prospexerunt eminus naves & unam galeam navigantes, quas quidam cum navigio insecuti, apprehenderunt eas in portu de *Pontlyon*, & inconsultis civibus irruerunt in villam, & ceperunt eam & tenuerunt. Et in prædicta galea capta invenerūt duos mercatores de *Londoniis* cum suis mercimoniis captive abductos. Et cum ea, navem pii Ducis *Lancastriæ* quæ onusta erat & plena frumento et farina et cæteris quæ ad officium pistoriæ conveniunt, quæ, dum tenderent ad portum de **Plummowthe** parata ad viagium, capta fuerat et abducta ab *Hyspanicis*, jamque inopinata fortuna plenarie recuperata. Jam de pio duce taceo donec alia nova audiero.

Dominus *Henricus Percy* primogenitus Comitis *Northamhymbrorum* in festo sanctæ *Petronillæ* virginis exivit de *Calecia* cum admodum paucis viris versus *Boloniam*, & incidit in manus inimicorum, & capti sunt & mortui de ejus comitiva de viris armatis circiter xl. de sagittariis circiter octoginta, & plures vulnerati. Eadem nocte sequenti idem *Henricus* & dominus *Willielmus Bewchamp* capitaneus de *Calesia* & dominus *le Bowsers* & dominus *Degarius de Sees* alienigena exierunt eadem via, & mane venerunt super magnam comitivam *Francorum* inprovise, & quos voluerunt vivos captivarunt, & reliquos interfecerunt. Mense Junii dominus *Baldewynus de Radyngton* cepit duas taretas satis plene opulentas, quas dominus *Michael de Pole* Comes de *Southfolc* & Cancellarius *Angliæ* accepta magna summa pecuniæ dimisit capite proprio per warentum sigilli Cancellariæ. Et de illo in proximo Parliamento accusatus fuit per communes. Eodem mense dominus *le Dersy* Amarellus maris cepit quatuor taretas & vi. magnas naves non mediocriter onustas, & applicuit eas in portum de **Sandewyche**. Undecimo kalend. Julii sederunt Justiciarii apud *Lincolniam* in speciali causa deputati, Comes *Northamhymbrorum*, dominus *Robertus Bealeknap* & dominus *Willielmus Skypwyth*. Et coram illis convicti sunt vij. falsarii monetæ, qui unum nobile extenderunt ad decem solidos facientes inde vi. quadrantes, qui vij. simul tracti sunt & suspensi. Et quidam vicarius de *Wintringam* obmutescens adjudicatus est ad pœnam mutorum; Quidam Rector de patria promotus ad valorem ut dicebatur octoginta marcarum causa affinitatis quam digniorem & altiorem habebat non est

est morti adductus, set *Londonias* missus in Turrim sub voluntate regis, & sic quievit. Et de cooperatoribus eorum & fautoribus addictati fuerunt circiter lx. de diversis partibus regni.

Karolus Rex *Franciæ* congregavit exercitum magnum & copiosum & præfecit eis dominum *Johannem* Ducem *Vyennæ* & dominum *le Clyssons* & alios plures dominos de regno *Franciæ*. Et fecit jurare super sacramento altaris & similiter de sacramento communicare, quod infra certum diem terram *Angliæ* si ventus eos sineret absque alio impedimento intrarent, & de ea vivi non redirent donec aut depopulata aut subjugata saltem finem guerræ imponerent inter regna, vel mortem ibidem sustinerent. Et ad hoc supportandum & perficiendum concessa est regi per totum regnum *Franciæ* taxa inaudita, videlicet tertia pars bonorum sive catallorum. Rex *Franciæ* fecerat quendam palum miræ structuræ cum turribus & munitionibus, quem palum secum veherent, & intrata terra *Angliæ* quasi in tribus horis super terram, mirabile dictu, erigerent; Et dicebatur continere in circuitu quasi spatium septem leucarum de mensura terræ *Angliæ*. Et circa festum sancti *Michaelis* dominus *Willelmus Bewchamp* capitaneus de *Calecia* cepit duas naves, unam onustam cum parcella dicti pali, in qua erat magister carpentarius dicti pali, & aliam navem cum machinis & gunnis & pulvere & aliis instrumentis bellicis. Et post paululum temporis captæ sunt duæ aliæ naves onustæ de dicto palo, sicque captæ sunt tres naves de dicto palo onustæ. Statimque fecit rex erigere prædictum palum circa villam de **Wynchelse**. Interim mense Septembris venit exercitus antedictus in *Flandriam* apud portum de *Sclus* volens in *Angliam* dirigere gressum suum. Ibique moram traxerunt sub magna indigentia. Nam dicebatur panem *Angliæ* denarialem vendi ibidem pro xviij. denariis, & ovum gallinæ pro denario, & in fine mensis Novembris redierunt in *Franciam* de proposito frustrati. Quorum adventu apud *le Sclus* audito rex *Angliæ* proxima ebdomada ante festum sancti *Michaelis* misit celeriter in universas partes regni *Angliæ* & *Walliæ*, & infra decem dies congregavit industriam multitudinem virorum bellatorum de Ducibus, Comitibus, Baronibus, militibus, scutiferis & sagittariis. Nam de comitatu *Cestriæ* habuit mille sagittarios, de comitatu *Leycestriæ* centum quinquaginta de stipendiis Comitatus donec ad regem venirent, præter eos qui cum magnatibus ibant, sicque factum est per totum regnum secundum possibilitatem plagæ. Præcepitque rex quod omnes Communes hospitarentur infra triginta leucas per circuitum *London.* & ne apropinquarent per x. leucas ad *Londonias*. Simili modo mandavit de reliquis qui venerant cum dominis & magnatibus, Ipsi tamen concursum habere poterant ad regem & Parliamentum apud *Londonias* cum solita familia. Interim inimici se continuaverunt apud *le Sclus*, nec alicubi apropinquaverunt aliqui eorum, erat enim eventus venti contrarius illis.

Magister *Radulfus de Skyrlowe* Episcopus *Lychefeldensis* nondum installatus set consecratus translatus est in Episcopum *Batonensem*. Magister *Ricardus Scrope* factus est Episcopus *Lychefeldensis*. Unde rex mandavit omnibus suis ut redirent singuli in patriam suam, set stipendia pro expensis nulla illis dedit. Ipsi vero qui à *Wallia* & comitatibus *Cestriæ*, *Lancastriæ* & aliis remotis partibus venerant & expensas pro redeundo non habuerant, spoliaverunt ubique in via sua de equis ad equitandum & pro victu de porcis, porcellis, ovibus, aucis, caponibus, gallinis & cæteris que ad esum pertinuerunt. Dicebatur enim in spacio iiij. leucarum sexaginta duos fuisse expoliatos de pauperibus mercatoribus & aliis communibus de patria in comitatu *Warwychiæ*. Venit eciam quidam in campo de **Sapcote** in comitatu *Leycestriæ* & tulit unam equam de quadam caruca, cujus possessor insequebatur eum cum vicinis suis et equam eripuit, raptoremque ad plenum verberavit. Raptor vero dicto tempore rediit cum centum quadraginta sociis cum arcubus et sagittis de comitatu *Cestriæ*, voluit prædictum villanum occidisse et villam incendisse, unde villani necessitate coacti finem cum illis fecerunt & eis ad certum diem se daturos decem libras obligaverunt; quod & impleverunt. Sicque in diversis partibus regni per tales infinita mala perpetrata sunt.

Post festum sancti *Michaelis*, *Karolus* rex *Franciæ* simulavit se velle solempnizare festum natalis Domini in villa de *Gaunt*, quasi volens honorem impendere civitati et civibus ejus. Et præmisit ministros suos prævisores ad providendum de victualibus et cæteris aliis necessariis quæ regium honorem et magnificentiam decerent, veneruntque ad villam de *Gaunt* quasi octingenti viri cum magno cariagio doliorum aci esset vini. Quod videntes prudentiores villæ mirabantur quod tam tempestive cœpit facere providentiam suam, & præcipue in tali villa ubi omnis habundantia habebatur. Similiter quod tantam copiam ministrorum præmiserat, et quod magis timore advertendum erat, verebantur enim ne forte rex circumveniret eos lapsu mortis sicuti fecerat compatriotis suis viris videlicet de villa de *Dampe*. Hiis et aliis consideratis, miserunt quendam incurium qui occulte et quasi incaute et insipienter, set accidit sapienter, penetraret dolium unum vel plura, ut eos certiores redderet an dolus interfuisset. Qui jussa implens et nullum liquorem inibi reperiens, nunciavit magistris suis dolia à liquore vacua set maxima ponderositate plena. Convenerunt igitur cives Civitatis à minimo usque ad maximum, et se velle videre et gustare de vino regio dixerunt. Orta est igitur lis magna hinc inde, set prævalentibus civibus fregerunt plura dolia et ea plena armorum invenerunt, sicque demum extorquebant ab illis quod illi octingenti viri cum aliis qui sic sparsim venturi erant more ministrorum captata oportunitate irruerent super cives Civitatis, & depopularent funditusque delerent omnem progeniem in ea inventam. Igitur *Flandrenses* in seditionem versi & iram, reddiderunt eis prout meruerunt vicem pro vice, & decapitaverunt omnes, nec evasit unus quidem.

Rex tenuit Parliamentum apud *Westmonasterium* die lunæ in crastino sancti *Jeronimi* & finivit in festo sancti *Andreæ*. Comes *Oxoniæ* qui & Marcheus *Dunelmiæ* factus dux *Hiberniæ* in festo sancti *Edwardi* regis & Confessoris. Rex traxit moram tempore parliamenti apud **Eltam** pro majore parte. Proceres igitur regni & Communes de communi assensu nunciaverunt regi, oportere amoveri Cancellarium & Thesaurarium ab officiis suis, quia non erant ad commodum regis & regni, ac eciam habebant talia negotia tractare cum *Michaele de Pole* quæ non possent tractare cum eo quamdiu staret in officio

officio Cancellariæ. Rex inde motus mandavit eis ut de hiis tacerent, & de negotiis Parliamenti procederent atque ad expeditionem festinarent, dicens se nolle pro ipsis nec minimum garcionem de coquina sua ammovere de officio suo. Pecierat enim Cancellarius ex nomine regis à Communibus quatuor quindenas solvi in uno anno & totidem decimas à clero, dicens regem adeo indebitatum quod non posset aliter à suo debito & aliis oneribus sibi incumbentibus tam de guerra quam de familia & de aliis relevari. At illi communi assensu Dominorum & Communium remandaverunt regi, se non posse nec omnino velle in aliquo negotio Parliamenti procedere, nec minimum quidem articulum expedire, donec rex veniret & seipsum in propria persona in Parliamento eis ostenderet, dictumque *Michaelem de Pole* ab officio ammoveret. At rex remandavit eis, ut quadraginta milites de peritioribus & valentioribus Communibus ad eum transmitterent, qui ei vota aliorum omnium indicarent. Tunc illi majus timuerunt unusquisque de propria salute. Nam occultus rumor aures secretius asperserat, quod eorum interitus per insidias imaginaretur. Nam ut postea innotuit eis, dicebatur, illis sic ad regis colloquium accedentibus turba armatorum eos invaderet & interficeret, vel ad regis convivium invitatos scelesti viri armati in eos irruerent & necarent, vel in hospiciis suis *Londoniis* subito interficerentur, set renuente & ad tantum scelus nullo modo consentiente *Nicholao de Exon* Majore villæ *Londoniensis*, istud flagitium dilatum est & nephandum consilium successive denudatum est. Salubri igitur usi consilio miserunt de communi assensu totius Parliamenti dominum *Thomam de Wodestoke* Ducem *Gloucestriæ* & *Thomam de Arundelle* Episcopum *Helyensem* ad regem apud **Eltham**, qui salutarent eum ex parte procerum & communium Parliamenti sui sub tali sensu verborum ei referentes vota eorum.

" DOmine Rex, proceres & domini atque totus
" populus communitatis Parliamenti vestri
" cum humillima subjectione se commendant ex-
" cellentissimo regalis dignitatis vestræ, cu-
" pientes prosperum iter invincibilis honoris vestri
" contra inimicorum potentiam, & validissimum
" vinculum pacis & dilectionis cordis vestri erga
" subditos vestros in augmentum commodi vestri
" erga deum & salutem animæ vestræ, & ad inedici-
" bilem consolationem totius populi vestri quem
" regitis. Ex quorum parte hæc vobis intimamus,
" Quod ex antiquo statuto habemus & consuetu-
" dine laubabili & approbata cujus contrarietati
" dici non valebit, quod rex noster convocare po-
" test dominos & proceres regni atque communes
" semel in anno ad Parliamentum suum tanquam
" ad summam curiam totius regni, in qua omnis
" æquitas relucere deberet absque qualibet scrupu-
" lositate vel nota, tanquam sol in ascensu meridiei,
" ubi pauperes & divites pro refrigerio tranquillita-
" tis & pacis & repulsione injuriarum refugium in-
" fallibile quærere possent, ac eciam errata regni
" reformare & de statu & gubernatione regis &
" regni cum sapientiori consilio tractare, & ut ini-
" mici regis & regni intrinseci & hostes extrinseci
" destruantur & repellantur quomodo convenienti-
" us & honorificentius fieri poterit cum salubri
" tractatu in eo disponere & prævidere, qualiter quo-
" que onera incumbentia regi & regno levius ad
" ediam communitatis supportari poterunt. Videtur
" eciam eis quod ex quo onera supportant incum-
" bentia habent eciam supervidere qualiter & per
" quos eorum bona & catalla expendantur. Dicunt
" eciam quod habent ex antiquo statuto quod si rex
" à Parliamento suo se alienaverit sua sponte, non
" aliqua infirmitate aut aliqua alia de causa ne-
" cessitatis, set per immoderatam voluntatem pro-
" terve se subtraxerit per absentiam temporis xl.
" dierum tanquam de vexatione populi sui & gravi-
" bus expensis eorum non curans, extunc licitum
" omnibus & singulis eorum absque domigerio regis
" redire ad propria & unicuique eorum in patriam
" suam remeare. Et jam vos ex longiori tempore
" absentastis, & qua de causa nesciunt, venire renu-
" istis. *Ad hæc rex*, Jam plene consideramus quod
" populus noster & Communes intendunt resistere
" atque contra nos insurgere moliuntur, & in tali in-
" festatione melius nobis non videtur quin cognatum
" nostrum regem *Franciæ* & ab eo consili-
" um et auxilium petere contra insidiantes, et nos ei
" submittere potius quã succumbere subditis nostris.
" *Ad hæc illi responderunt.* Non est hoc vobis sa-
" num consilium set magis ducens ad inevitabile de-
" trimentum. Nam rex *Franciæ* capitalis inimicus
" vester est et regni vestri adversarius permaximus.
" Et si in terram regni vestri pedem figeret, pocius
" vos spoliare laboraret et regnum vestrum invade-
" re, vosque à sublimitate regalis solii expellere,
" quam vobis aliquatenus manus adjutrices cum
" favore apponere; Si, quod absit, ejus suffragio
" quandoque indigeretis. Ad memoriam igitur re-
" vocetis qualiter avus vester *Edwardus tertius* rex
" & similiter pater vester *Edwardus* Princeps no-
" mine ejus in sudore & angustiis in omni tempore
" suo per innumerabiles labores in frigore & calore
" certaverunt indefesse pro conquisitione regni
" *Franciæ*, quod eis jure hæreditario attinebat, &
" vobis per successionem post eos. Reminiscamini
" quoque qualiter domini regni & proceres atque
" Communes innumerabiles tam de regno *Angliæ*
" quam *Franciæ*, regis quoque & domini de aliis
" regnis, atque populi innumerabiles in guerra illa
" mortem & mortis periculum sustinuerunt, bona
" quoque & catalla inæstimabilia & thesauros innu-
" merabiles pro sustentatione hujus guerræ Com-
" munes regni hujus indefesse effuderunt. Et quod
" gravius dolendum est, jam in diebus vestris tanta
" onera eis imposita pro guerris vestris sustinendis
" supportaverunt, quod ad tantam pauperiem in-
" credibilem deducti sunt, quod nec redditus suos
" pro suis tenementis solvere possunt, nec regi sub-
" venire, nec vitæ necessaria sibi ipsis ministrare, &
" depauperatur regia potestas, & dominorum regni
" & magnatum infelicitas adducitur, atque totius po-
" puli debilitas. Nam rex depauperari nequit qui
" divitem habet populum, nec dives esse potest qui
" pauperes habet communes. Et mala hæc omnia
" redundant non solum regi set & omnibus & singu-
" lis Dominis & proceribus regni, unicuique in suo
" gradu. Et hac omnia eveniunt per iniquos mini-
" stros regis qui male gubernaverunt regem & re-
" gnum usque in præsens. Et nisi manus citius appo-
" namus adjutrices & remedii fulcimentum adhibe-
" amus, regnum *Angliæ* dolorose attenuabitur
" tempore

Ricard. II. « tempore quo minus opinamur. Set & unum aliud « de nuncio noſtro ſupereſt nobis ex parte populi « veſtri vobis intimare. Habent enim ex antiquo « ſtatuto & de facto non longe retroactis tempori- « bus experienter quod dolendum eſt habito, ſi rex « ex maligno conſilio quocunque vel inepta contu- « macia aut contemptu ſeu proterva voluntate ſin- « gulari aut quovis modo irregulari ſe alienaverit « à populo ſuo, nec voluerit per jura regni & ſtatu- « ta ac laudabiles ordinationes cum ſalubri conſi- « lio dominorum & procerum regni gubernari & « regulari, ſet capitoſe in ſuis inſanis conſiliis pro- « priam voluntatem ſuam ſingularem proterve ex- « ercere, extunc licitum eſt eis cum communi aſſen- « ſu & conſenſu populi regni ipſum regem de regali « ſolio abrogare, & propinquiorem aliquem de « ſtirpe regia loco ejus in regni ſolio ſublimare. Quæ « forte diſſenſio aut error gravis in populo oriatur, & « populus regni novo aliquo diſſidio dolendo & ini- « micis regni placibili in diebus veſtris per inſanum « conſilium miniſtrorum veſtrorum ſubruatur, re- « gnumque *Angliæ* tam honorificum & in toto orbe « terrarum præ cæteris regnis tempore patris veſtri « hactenus in militia nominatiſſimum, nunc vero « diebus veſtris per diviſionem malæ gubernationis « improperioſe deſoletur, regnique tanti dampni titu- « lus pro debili gubernatione ſub perpetua memoria « perſonæ veſtræ ſcandaloſæ quam regni veſtri atque « populi, & animum ab inepto conſilio revocetis & « eos qui vobis talia ſuggerunt nec ſolum non audi- « atis ſet eciam de conſilio veſtro penitus amoveatis; « nam in eventu vario parum aut nichil vobis pro- « deſſe poterunt in effectu.

Hiis & aliis talibus loquelis rex ab ira ſemotus animum de malencolia revocavit, ſicque pacificatus promiſit ſe venire ad Parliamentum poſt triduum & eorum petitioni cum maturitate ſe libenter adquieſcere velle. Venit igitur rex ad Parliamentum ut promiſit, & tunc dominus *Johannes* de *Fortham* Epiſcopus *Dunelmenſis* ammotus eſt de officio Theſaurariæ & Epiſcopus *Herfordenſis* factus eſt Theſaurarius. Dominus *Mychael de Pole* Comes de **Southfolk** depoſitus eſt cum ingenti rubore de officio Cancellariæ, & *Thomas de Arundell* Epiſcopus *Helyenſis* per conſenſum Parliamenti factus eſt Cancellarius. Poſt hæc dictus *Michael de Pole* accuſatus eſt de multis tranſgreſſionibus, fraudibus, falſitiis & traditionibus factis in grave præjudicium & dampnum regis & regni, convictuſque in mirabili numero articulorum prædictorum noluerunt ipſum morte plectere neque nomen Comitis ei auferre, & hoc propter honorem gradus militaris, ſet judicaverunt eum ad carcerem in caſtello de **Wyndeſowre**. Set ſtatim Parliamento finito & univerſis ad propria regreſſis Rex eum à cuſtodia revocavit, & abire ad libitum libere permiſit donec providerent qualiter diſponerent aliter de eo. Redditusque et poſſeſſiones quos perquiſierat dum ſteterat in officio Cancellariæ ad annuam ſummam mille librarum ad perpetuum profectum regis confiſcati ſunt et adjudicati per Judicium Parliamenti, et multas alias ſummulas quas nequiter et fallaciter lucratus fuerat in tardando negotia populorum donec cum eo primo finem facerent antequam eos expediret, videlicet ad ſummam xij. millium librarum condempnatus eſt reddere regi in relevamen Communitatis regni. Articulos fraudis et fallaciæ ejus pro parte reſerabo ſub forma quæ ſequitur. *Ricard.* II.

Lez empechementz faitz par lez communes en le playne Parlyment ſur *Michaele de Pole*, Cont de **Southfolk** jadys Chauncelere Dengletiere en terme de ſeynt Mychele lan de Roy diſme. Et les judgementez ſur ycels enſement de poynt en poynte.

PRimerment *qe le dit Conte eſteant Chauncelere & jurez de faire le profite le Roy, purchaſa de noſtre ſeigneur le Roy terrez tenementz & rentes a grant value, come pert par recordes rolles del Chancerye, encontre ſon ſoerment la oue il navoit taunt deſervys, nient conſiderez la grant neceſſite du Roy & del realme, & outre ceo a cauſe qe le dit Cont fuiſt Chauncelere au temps de dit purchas fait lez ditez terrez & tenementz furent extendus a mayndre value qils ne vaylent par an par grant ſumme en deceyt du Roy.*

Et pur ceo qil purchaſa lez ditez terez quant il fuiſt Chancelere contre ſon ſerment, le roy avera les terrez Mermam, & le dit Cont fra fin & ranſon au Roy oue lez iſſuez priſſe a temps de purchace.

Item, *la oue ix. ſeigneurs furent aſſignez au derreyne Parlyment pur veyere & examiner leſtate du Roy & del realme & dyre lour avys coment il purra eſtre meultz amendez & mys en mellour governance & diſpoſition, & ſur ceo le examynement fait au Roy ſi biene par bouche come en eſcript, le dit nadgares Chanceller diſoit en pleyne parlement qe lez ditez aviſementz & ordinance deuſſent eſtre mys en due exſecution. Et ceo ne fuiſt fait & ceo en defaute de luy qalors fuiſt principal officer. A ceſt article & a la tierce & a la ſeptiſme le dit qe le dit Conte reſpoundera ſi aſcune vorra dire devers luy en ſpeciale.*

Item, *la oue charge fuiſt graunte par lez communes au darreyne Parlyment pur eſtur deſpenduz en certeyne forme demande par lez communes & aſſentuz par le Roye & ſe ſeigneur & non pas autrement, Lez deners ent provenantz furent deſpenduz en altre manere ſi qe la miere neſtoit gardez en manere come fuiſt ordenez peront pluſours meſchiefs ſont avenuz al realme & verray ſemblable eſt du venir, & ceo en defaute de dit nadgers Chauncelere.*

Item la oue Tydeman de Lymbergh *qe avoit a luy & a ſez eyres du done le Roye layel l. livers annuels del cuſtome del* **Kyngeſton** *ſur* **Hull**, *le quele* Tydeman *forfiſt devers le Roy, & auxint le payment de ditz l. livers annuels feuſt diſcontinue par xxxv. anz & plus, le dit Chauncelere ceo ſachaunt purchaſa a luy & a ſez eyres de dite* Tydeman *lez l. livers annuels, & fiſt taunt qe le Roy lui conferma la dit purchace, la oue le Roy deuſt aver ewe le profite. Et pur cele purchaſe le dit Cont fuiſt ajuge fin & ramſon a Roy & lez l. li. a Roy & a ſez heyres enſemblement oveske lez manere de* Flaxflete *& x. mars de Rent queux avoit enchange &c. oveske lez iſſuez &c.*

Item, *la oue le haut meſter de ſeynt* Antoyn *eſt ſiſmatyk & par cele cauſe le Roy deut avoyre le profite qe a luy pertenoit en realme Dengletiere, le dit nadgers Chauncelere qe deuſt aver avauncez & procurez le profyte du Roy priſt a ferme la dit*

dit profite du roy pur xx. mars par an. & ent prist a son oeps propre bene entour mille mars, Et al heure que le dit mestre de seynt Antoyne *en* Engletiere *qe ore est deut avoyre possessione & livere du dit profite il ne poust aver avant qil & deus persones ove luy se avoyent obligez par reconysaunce en la Chancelerye & per instrumentz en trez millez livers de payere annuelment au dit nadgares Chauncelere &* John *son fitz* C.li. *par an a terme de lour deus vyes; Et pur cele cause le roy avera touz les profites du dit seynt* Antoyn *a temps du purchasse; & pur cele reconyssance ensi fait le dit Conte fuist agarde a prisone & a la volunte le roy fin & ranson &c.*

Item, qe en le temps le dit nadgares Chancelere furent grantes & faitez diversez charters & patentes dez murdres & tresonnes felonies rasoures dez rollez vent des loyes, & puis la commencement de ceste present parlyment fuist fait & enseyle une chartre dez certeynez franchisez grauntez a chastiele du Douvere *en dezheretysonne de la coronne & en subversion de touz lez placez & courtes du roy & dez sez leyes.* Le roy regarde qe ceux chartres soient repelles.

Item, per la ou ordinaunce fuist fait au darreyne parlyment pur la vyle de Gaunt *qe x. mille mars deisent este cheviz & pur cele chevaunce deusent estre perduz mille mars, la en defaute du dit nadgares Chancelere la dite vile est perduz & nient menz lez ditz mille mars pur la chevaunce furent perduz come de suz est dite, de touz queux articles lez ditz communes demaundent jugement du parlyment.*

Item, est fait une estatute qe nully perentre le roy & lez seigneurs apres en le commissione dite face desturbance oue impediment perentre le roy & lez seignurs sur grevous payne de perdre sa vye & forfeture dez sez terres & possessiones au roy, & qe mesmes les seigneurs facent execution dez totez poyntes compris en la dite commissione. Et a ceo lez seignurs voilent faire lour diligence a lour costage de mesme per ceste an a durere.

Videntes interea domini & magnates parliamenti quod per cupidinem officiariorum regis bona regni adeo quasi inaniter consumpta essent, rexque nimis deceptus & populus regni per gravia onera depauperatus, redditus & emolumenta dominorum & magnatum multum debilitata, & agriculturæ pauperum tenentium in multis locis in desolationem derelictæ, & in hiis omnibus officiarii regis supra modum locupletati sunt, elegerunt quatuordecim dominos regni qui gubernaculum totius optinerent; de quibus tres erant de novis ministris regis per parliamentum electis, videlicet episcopus *Helyensis* qui erat Cancellarius, episcopus *Herfordensis* Thesaurarius, & dominus *Johannes de Waltham* custos secreti sigilli, Et undecim de aliis dominis reg' i, scilicet archiepiscopus *Cantuariensis*, archiepiscopus *Eboracensis, Edmundus de Langleye* Dux *Eboracensis*, *Thomas de Wodestoke* Dux de *Glocestria*, Episcopus de *Wynchestria*, Episcopus de *Excestria*, Abbas de **Waltham** sanctæ Crucis, Comes de *Arundele*, dominus *Johannes Cobham*, dominus *Ricardus le Scrope*, & dominus *Johannes de Enrose*. Et dederunt eis licentiam & potestatem ad inquirendum, tractandum, diffiniendum, & determinandum de omnibus negotiis, causis, & querelis emergentibus à tempore *Edwardi* tercii avi regis *Ricardi* usque in præsens, tam in regno quam extra regnum in remotis. Similiter de expensis regis & ministris, & de omnibus quibuscumque aliis pro tempore sibi assignato emergendis; feceruntque dictos consiliarios dominos jurare ad sancta Dei evangelia juste & fideliter regulare omnia onera & negotia incumbentia regi & regno, & justitiam facere cuilibet petenti secundum gratiam & scientiam à Deo sibi datam. Similiter & rex sacramentum juramenti præstitit stare ordinationi eorum & eos fovere in suis agendis, & nullum articulum potestatis eorum revocare; set firmum & stabile habere quicquid prædicti consiliatores fecerint & ordinaverint durante tempore illis assignato. Et si contingat quod omnes simul in quocumque negotio adesse non poterunt aliunde occupati, saltem vj. eorum cum tribus officiariis regis prædictis audire poterunt, inquirere, tractare, & determinare quamcunque causam contingentem sive citra mare sive extra quocunque titulo emergente ubicunque rex facere habuerit, sicut ad plenum infra patebit. Similiter ordinatum est quod si quis regem consuluerit aliquid de potestate eorum revocare in tempore succedente, licet rex nichil revocaverit, si super eo verisimiliter convinci poterit, omnibus bonis & possessionibus privabitur; & si secundo tale quid attemptaverit, tractus per civitatem tanquam traditor publicus regis & regni suspendetur, sicut infra patebit in ordinatione. Et ut rex majorem benevolentiam & favorem adhibebit in præmissis concesserunt ei dimidiam decimam de spiritualibus, & dimidiam quindenam de temporalibus solvendas ad festum Purificationis proximo sequens, sub condicione tamen quæ infra patebit. Similiter concesserunt regi dimidiam decimam de spiritualibus & dimidiam quindenam de temporalibus solvendas ad festum sancti *Michaelis* proximo sequens, si necesse fuerit per visum prædictorum consiliatorum si cætera concessa non sufficerent ad supportandum onera incumbentia medio tempore regi & regno. Similiter concesserunt regi de quolibet dolio vini intrante regnum *Angliæ*, & de quolibet dolio exeunte de regno tres solidos. Item, de libra cujuscumque mercimonii intrante regnum vel exeunte de regno xij.d. tam de indigenis quam de extraneis, solum exceptis lanis, coriis, & pellibus.

Sequitur Commissio de antedictis articulis &c.

« REx *Ricardus &c.* A touz ceux que cestez « lettres verront oue oyront saluz. Nous « avoms certeingment conceux de la grevous com- « playnt dez seigneurs, communes de nostre realme « en cest present parliament assemblez qe noz pro- « fites, rentes & revenues de nostre realme per sin- « gulere & non suffisaunt conseile & male guver- « naile sibien dascunes nadgars noz grandez officers « come diversez altres persones esteaunt entour no- « stre persone sunt en taunt sustrez degastez & esloi- « gnez donez grantez & alienez destruez & male- « ment despenduz, que nous sumes taunt enpoverez « voidez & nuez de tresoure & davoire & la sub- « stance de nostre corone a taunt amenuse & destrut « qe lestate de nous et de nostre hostiele ne poet ho- « nurablement estre sustenuz come affiert, ne lez « guerres que se abundent tout environ nostre realme « de joure en altre maintenuz ne governez sanz tres-

« grandes

Ricard. II. « grandez et outraiouſes oppreſſiones et inportablez « chargez de noſtre dit poeple. Et auxint qe lez « bonez leyes, eſtatutz et cuſtomes de noſtre dit « realme as queux nous ſumes aſtruɛtz et obliges « de tenir ne ſont ne ont eſte duement tenuz ne exe- « cuz, ne plein juſtice ne droit faitz a noſtre dit poe- « ple, peront pluſours deſherityſons et aultres treſ- « grandez meſchiefs et damagez ſont avenuz ſi bien « a nous come a noſtre dit poeple et a tut noſtre dit « realme. Et nous al honour de Dieu & pur le « bien de nous & de noſtre dit realme & pur le qui- « ete & relevacion de noſtre dit poeple qont eſte « grantement chargez en pluſours maners devaunt « ſez oeures voillauntz ove la grace de Dieu contre « tieux meſchiefs mettre bone & due remedie, Si « avons de noſtre franche volunte & a la requeſt « dez ſeignurs & communes ſuiſditz ordeignez & « aſſignez noz grantz officers, ceſt aſſavoyre noz « Chauncelere, Treſorer, & Gardeyne de noſtre pri- « vey ſeale tieles come nous tenoms bonez & foiales « & ſufficiauntz pur le honour & profit de nous & « de noſtre dit realme. Et outre ceo de noſtre au- « ɛtorite real certeine ſcienes bone gre & franche « volunte & per avys & per aſſent dez prelatz ſei- « gneurs communes ſuſditz en pleyne parliment « en eyde de bone governaunce de noſtre realme « & bone due execution de nous ditez lieges & en « relevement del eſtate de noz & de noſtre poeple « en temps avener conſyantz pleinement de le bone « avyſement ſcen & diſcretion de lez honurablez « pieres en dieu *William* ercevesk de *Canterburz*, « *Alyſaundre* erceveske *Deverwyk*, noz treſchers « uncles *Edmond* duc *Deverwyk*, & *Thomas* duc « de *Glouceſtre*, les honurables pieres en dieu *Wil-* « *liam* eveske de *Wynceſtre*, *Thomas* eveske de *Ex-* « *ceſtre*, & *Nycol* abbe de *Waltham*, noz chiers & « foialx *Ricard* count *Darundell*, *John* ſeigniour de « *Cobbeham*, *Richard le Scrope*, & *John Devereux*, « yceux avoms ordeinez aſſignez & deputez ordei- « gnoms aſſignoms & deputoms deſtre en noſtre « grant conſeile & continuele per un an entiere pro- « ſchen apres la date de ceſtez a ſurveire & exami- « ner oveske noz ditz grandes officers ſi bien le- « ſtate & governaile de tut noſtre realme & de tutz « noz officers & miniſtrez de quequonkes eſtate de- « gre oue condicion quils ſoient deinz noſtre hoſtiele « come hors, & de enquerre & de prendre informa- « cion per touz lez voyes qe mult meillour ſem- « blera dez toutz lez rentez revenuz & profitez qe « nous appertenent, & ſont duez & duſſent aperti- « nere eſtre duez ſi bien deins noſtre realme come « dehors en quecumque manere oue condicion. Et « de toux maners de donns grantz alienacions & « confirmacions per nous faitz dez terres tenementz « rentez annuitez profites revenuz gardez mariages « eſchetez forfaɛtours franchiſes libertees, voidaun- « cez de erceveskes eveskes abbaties & prioures, « fermes dez maiſons & poſſeſſiones dez alienes & « de touz altres poſſeſſiones commes dez jurez bi- « ens & chateux & dez altrez choſes quequonkes « & a queux perſones & per quele cauſe & coment « & en quele manere & nomement dez queux per- « ſonez. qe lont pris ſanz deſert. Et auxint dez re- « venuz & profites qeconques ſi bien de noſtre dit « realme come lez terrez ſeigniories citees vylez « chaſteux forcereſſez & queconques noz altres poſ- « ſeſſiones ſi bien de cea la miere come de la, et de « lez profitez et moloumentz de noz moneyz et bil- « lions, et de la priſe de priſonners villez heux niefs « caraks biens et ranſons per miere et per terre, et « dez beneficez et altres poſſeſſiones dez Cardinalx « rebelx et touz altres aliens et auxint de aſportes « de monoye hors de noſtre realme per les colleɛtours « de Pope procuratours dez cardinals *Lumbardez*, « et altres perſones queconques ſi bien alienz come « deniſzeins, et dez lez emolumentz et profitez pro- « venantz et ſourdantz de cuſtomes et ſubſidez dez « leynes quirs et peals lanuz et de lez petitz cu- « ſtomez et altrez ſubſidez dez draps vinez et touz « altrez marchandiſes et dez dymez quinſimez et « touz altres ſubſidez et charges grantz per le cler- « gie et de le commune, et auxint de lez profitez et « payments del hampere de noſtre Chanceleryе et « dez qeconqes noz altres rentez de temps de noſtre « coronement tanqe encea. Et dez feez gages et « rewardus dez officers et miniſtres greindrez et « meindres, et auxint de annuites et altres rewardus « grantez et donnz faitz as aſcunes perſones per nous « et per noz powere et ayele en fee oue a terme de « vye ou en aſcune altre manere. Et ſi gree ou pay- « ment lour ent ſoit faite et per queux et en quele « manere, et comebien ils ont releſſez one donez as « officers et altres pur avoire lour payment, et as « queux perſones, coment et en quele manere. Et « dez terrez tenementz rentez revenus et forfaitours « bargainez et vendez a prejudice damage de nous « et de noſtre corone; per queux et as queux et co- « ment et en quele manere, et de vent oue bargaine « de tailez patentez pur ſingulere profite ſi bien en « temps de noſtre dite aiel come de noſtre temps per « queux perſones. Et enſement dez lez jocalx et « biens qe furent a noſtre dit ayel en temps de ſon « morant, et queux et de quele pris ou value et oue « y ſont devenuz, et coment et en quele manere, et « de touz chevaces a nomement faitz a noſtre oeps « per qeconques perſones. Et de touz lez perdez « damages qe nous avoms eux et ſuſtenuz per yceles. « Et per queux perſones et coment et en quele ma- « nere; Et de chartres et de perdons generales; Et « auxint dez le communes paymentes et manere dez « diſpenſes ſi bien de noſtre dit hoſtiele come pur la « ſalvacion de noz realme terrez ſeigniories villes « chaſteulx forcereſſes et altres lieux de cea la miere, « et de la faitz et reſcus per qeconques perſones ſi « bien ſoldiers come altres et per qeconqe voye, co- « ment et en quel manere et come bien ils ont donez « pur avoire loure paymentz et de couſement de noz « droitez profites et per queux coment et en quele « manere. Et de maintenours de querellez et du- « ſtres denqueſtes et dofficers et miniſtres fait per « brocage et de lours brogours, de ceux qont pris le « brogage et comment et en quele manere. Et de « touz lez defautes et meſpriſons faitz ſi bien en no- « ſtre dit hoſtiele et noz altres courtes places et leux « ſuſditz come en touz altrez lieux deinz noſtre « realme per qeconques perſones perount lez profites « de nous et de noſtre corone ount eſte eſpeires et « amenuſes ou la commune leye deſtourbez et de- « layez, ou altrement damages a nous avenus. Do- « nauntz et comettanz per yceſtes de noſtre auɛtorite « et per avys et aſſent deſſuſditez a noz ditez conſeil- « lers, ſys de eaux, et a noz grandez officers avant- « ditez plein pouare et auɛtorite generale et eſpe- « ciale dentre noſtre dit hoſtiele et touz lez officez « de

« de cel et touz noz autres courtes places leux a tant de foit come lour plerra, et de faire venere devant eaux ou et a tant et quant lour plerra rolles et recordes et altres minumentz et evidencez teux come lour semblera, et touz lez defautes gastez et excessez troverez en dit hostiele, et auxint touz defautes et mesprisones troverez en les altres courtes places et leux officers et ministers susditz, et en touz lez altres articles & poyntes dessuse nomez & chescune de cell, & auxint touz altres defautez mesprisons & excesses faucynes deceytes extorcions oppressions damages & grevaunces, faitz en prejudice damage & destresse de nous & de nostre corone & lestate de nostre dit realme en general & en special nient expresses ne specifies peramont, amendre corrigere reparere redressere reformere & mettre en bone & due estate & establissement, & auxint doyere & recciver touz maners dez playntes & quereles de touz noz leages qe vorront suyr & se pleyndre si bien pur nous come pur lour mesmes devaunt noz ditez officers consellours, & de touz manerez dez dures oppressiones & de injuriez tortz & mesprisonez queux ne purront bonement estre amenduz ne termines per la courte de la commune lay de la terre avant usee, & de ent doner et affaire bone & due remedie & recovere si bien pur nous come pur noz lieges susditz, & a touz lez choses avauntditz & chescune de eaux pleynement discutere & finalment terminere & de en faire pleyn execution solonc ceo que lour semblera meult pur le honour & profite de nous & de nostre estate & renditegracion dez droitez & profitez de nostre dite corone & meillour governance de la paix & lois de nostre terre & relevement de nostre people dit. Voilaunt auxint qe si diversite oue variance de oppinions sourde oue aveigne entour noz dit conseillours & officers qe jugement oppinion de grendre partie eit force certeine leux. Comandantz & chargauncez a touz Prelates, Ducs, Contes, Barones, Senescalles, Tresorere & Controllour, & touz altres officers de nostre hostiele, Justicez de Bank & del altrez officers ministres & liges queconques, qe a noz ditz conseillours & officers en la manere avaunt soient entendantz obeysauntz conseillauntz & aydantz si sovent & per manere come noz ditz conseillers & officers lour ferront assavoire deper nous. En temoignance &c. Don soutz nostre grande seale xix. jour de Novembre.

« Sur quoy nostre seignour le Roy voillant qe corrections & redresses dez defautes & mesprisons dessusditz puissent estre pur son profite de son realme en ceste parliment la forme desuisditz mys en due execution sanz estre enfrentz oue desturbez per ascune; de lassent de seigneurs & de la communalte de son dit realme en cest present parlyment ad ordyne & estable, qe chescune de lez lieges greindre & meindre de quele estate oue condicion qil soit soit entendant & obeisant en quanke toche lez articlez susditz & chescune dependantz du cellez a lez avantditz counseillers & officers en la forme susdite. Et qe chescune qe serra ajuge devant eaux come convict de ascunez defautz oue mesprisons susditz prigne & receyve sanz debate et faire tiele correccion come luy serra per lez conseillers et officers avantditz en la forme susdite ajuge; et qe nulle persone de quele estate nacion oue condicion qil soit greindre ne meindre ne done a nostre seigneur le Roy en prive oue en apert conseill excitation oue mocion peront qe nostre seigneur le Roy repele lour pouare deinz le temps susdit en ascune poynte oue face riens contrariez de son dit graunt oue de ascune dez articules susditz. Et si ascune persone greindre oue meindre de quele estate ou condicion qil soit face contrarie lez ordinance et establement dessusditz, oue procure oue face chose queconque en ascune manere peront lez ditz conseillers et officers soient desturbez en ascune poynt sur le exercite de lour pouare avantdite, ou qe excite oue procure nostre dit seignur le Roy a faire oue comandere chose queconke peront le pouare dez ditz conseillers officers oue le execution de lour jugement et agardez en ycelles soit defaite en ascune poynt, et ceo soit duement prove per bones et veroies tesmoignes qe soient notoirement de bone fame et condicion nyent suspectes covenablement examines devant le Roy et lez conseillers et officers dessusditz, prisez et a eux ascunes dez Justicez du lune Banc oue de lautre oue altres sages pris de la leye tieux come plerra as ditz conseillers et officers, eit tiele penance, cest assavoire, a primer foith quil serra issint convicte forfaite touz sez biens et chatieux a Roy et nyent meyns soyt en prisone a la volunte de Roy. Et si ascune persone soit duement atteint en la forme susdite de conseile excitacion oue mocion donne a Roy de faire la contrarie de son grante come desus est dite tout ne face le Roy riens per tiele conseyle excitacion oue mocion, uncore il avera tiele penance come dessus est dit. Et si il aveyne qe dieu defende qil se porte en apres qil soit autre foith atteynte come dessuse dascunes dez defautes oue mesprisones avantditz, adonques eit la dit persone al seconde foith issount convictez oue atteynte la penance de vie et de membre, sauveth totefoith dignitees pontificales et privilegees de seynt esglise et clericale oue totez lez chosez avantditz. Et que cest estatute teigne force et effecte durant la dite Commissione tout soulement.

R*icardus* Dei gratia rex *Angliæ* et *Franciæ*, et dominus *Hiberniæ*, Omnibus ad quos præsentes literæ pervenerint salutem. Sciatis quod domini magnates et communitates regni nostri *Angliæ* quædam subsidia nobis in præsenti parliamento nostro concesserunt sub certis modo et forma in quadam cedula nobis in eodem parliamento per communitatem prædictam liberata contentis, Cujus quidem cedulæ tenor sequitur in hæc verba. *AL HONOVR de Dieu & pur le honour & bien de nostre seigneur le Roy, & pur le bien commune & en defense du realme* Dengletiere *lez seignieurs et les communes du mesme le realme esteantz en cest present parlement ount grauntes a nostre dit seigneur le Roy une demye disme & demy quinsyme a lever dez leis gentz du realme a* Chandiliere *proscheyn venant per maner come ad este acustumez a estre a lever avaunt cez oeures, & aux ils ont grantez pur lez causez susditz & pur deffense de la miere & salvacion dez marchaundyses, de chescune tonelle de vyne entrant en mesme le realme ou issaunt hors du cel* iij.s. *& de la livre de touz altres maneres de marchandye entrant en la realme oue issaunt hors du ycell, hors pryse leyns quirs & peaux lanutz sibien de forens come*

come de deins nient contre esteaunt ascune chartre oue patent fait a contrarye xij.d. *Et per la ou a parlyment tenuz a* Westmonstier *lan du reigne nostre dit seignur le Roy neofisme certeyne subside dez leyns quirs & peaux lanutz estoite grantez per lez seignurs communes a prendre de le feste de faynt* Piere *ad vincula darreyne passez tanqe a le fest de faynt* Piere *ad vincula proscheyne avener, ore lez ditz seignurs & communes en cest present parlyment grantent la dite subsidye a durere de le dit fest de feynt* Piere *ad vincula proscheyne venant tanqe a le fest de feynt* Edmonde *le martyr proscheyne ensuant, & de mesme le feste de feynt* Edmonde *tanqe a le fest de* Nowell *lors proscheyne ensuant si ne soit nule parlement tenuz en le mesme temps. Et outre ceo lez ditz seigneurs & communes ont grantes per lez ditz enchesons une autre demy disme & demy quinzime a lever dez lez lays gentz a la quinziseme de seynt* Michele *proscheyne venant sur certeyne condicion, cest assavoire, qe si lez ditz grauntez saunz la dit darrayne demy disme & dimy quinzisme oveske autres biens le Roy purront suffiere pur lez chargez & defensez du realme per une an proscheyne a vener per la diligence & bone ordinaunce dez lez honurables pieres en dieu* William *erchevesk de* Canturbiers, Alysaundre *erchevesk* Deverwyk, *& les uncles le Roy* Edmond *duc de* Everwyk, Thomas *duc de* Glocestre, *& lez honurables pieres en dieu* Wil. *evesk de* Wyncestre, Thomas *evesk de* Excestre, *&* Nichol *abbe de* Waltham, Richard *cont de* Arundell, Johan *sire de* Cobham, Richard le Scrope *chivaler, &* John Devereux *Chivaler, &* iij. *officers le Roy, cest assavoire Chauncelere, Tresorere, & Gardeyne de privey seale, ordeynez & assignez per nostre dit seigneur le Roy per sa commission enseale soutz son grante seale de sa auctorite real certeyne science bone gre & franche volunte & per avis dez prelatez seignurs & communes en cest present parlyment, en eyde de bone governaunce du realme & bone & due execution dez leys & en relevement del estate du Roye & de son poeple en temps avener destre de continuele conseylle de nostre dit seignur le Roy: Jadunques mesme la darreyne demy disme & dimy quinzisme ne soyent pur nule qeconqe voye ascunement coyllez ne levez ne nule commissione faite pur lez coiler ne lever, & qe nule altres soyent associes oue assignez a lez ditz seignurs forsque ceux que sont ore nomes en la dite commissione. Touz lez quelez grauntez les avaunt ditez seigneurs & communes ount faite a ceste foith sur lez condicions ensuantz; cest assavoyre qe si la poar done a ditz seignurs per la commissione susdite ordeignez destre del continuele conseyle tote desus soit en ascune manere repelletz ou defaitz; oue si mesme les seignurs de dit conseile soient per ascuny qi qe si soit ou en ascune manere desturbez qils ne purront franchement usere ne faire pleyne execution de poer a eux comiz, per la dit commissione & chescune poynt de ycele, sicome meult lour plerra & meult lour semblera pur le honour & profite le Roye & son realme, perount ils surseyent & cessent outrement de la faire, qe del hors la leve & demande de tut ceo qe adonques remandra a lever per force ou colour dez ditz grantez cessent outrement pur touz jours, & en ceo case briefs soyent mandez per my tote la realme en chescune counte as coyllours de touz lez ditz choses ensi grantez qils surseyent de quequonke leve ent affaire per vertu dez grantes avantditz qe per mesmes lez briefs ils enoynt lour finale descharge en leschekere. Et que lettres patentes soyent faitez a chescune conte desoutz le grante seal sanz rien payere pur le fee du seale oue scriptoure de cell, recitantz la cause, le maner & lez condicions de touz lez grauntz avantditz. Et qe lestaple dez leyns quirs & peaux lanutz soit ordeigne en la haste que purra bonement per lez seignieurs & officers susditz pur la greindour profite du Roy & du realme.*

Nos autem tenorem cedulæ prædictæ ad instanciam dictæ communitatis tenore præsentium duximus exemplificandum. In cujus rei testimonium has literas nostras fieri fecimus patentes. Teste meipso apud *Westmonasterium* vicesimo octavo die Novembris anno regni nostri decimo.

Dominus *Willielmus Bewchamp* post natale Domini cepit xiiij. naves regis *Franciæ* tendentes versus *le Sclus*, quarum una onusta erat pro magna parte cum ferruta equorum, & una alia cum cera facta in torchiis, cereis, & talibus, & reliquæ cum aliis necessariis quæ rex *Franciæ* paraverat pro ingressu suo in terram *Angliæ*, sicut plenius patet supra. Eodem anno post principium apud *Leycestriam* centum quarteria ordei vendebantur pro centum solidis. Rex venit juxta *Leycestriam* per pratum episcopi & portam abbathiæ, & regina cum eo in crastino sancti *Valentini*, & pernoctavit cum domino *le Bewmont* apud **Bewmaner**, & tendebat versus *Eboracum* ad sedandam quandam discordiam ortam inter archiepiscopum *Eboraci* & cives civitatis. Causa igitur hujusmodi cum luculento consilio ad plenum regaliter discisa, reddidit rex civibus quasi in omnibus votum suum. Fuerat autem & magna discordia longo tempore inter dictum archiepiscopum *Alexandrum Nevyll* & collegium cathedralis ecclesiæ *Eboraci*, & inter ipsum episcopum & collegium *Beverlacis* ecclesiæ; quod quidem collegium quasi funditus per malitiam exterminaverat, & canonicos inde ejecerat fructusque & proventus ecclesiæ cum armatorum manu longo tempore sibi usurpaverat: set quia lis mota ab utraque fuerat, rex noluit in causa ecclesiæ ea vice se intromittere. *Ricardus* Comes de **Arundell** marearchus associato sibi Comite de **Devenschyre** & Comite de *Notyngamia* tunc juvene, circa festum Annunciationis beatæ *Mariæ* audito quod navigium *Franciæ* & *Flandriæ* diverteret se de *la Rochel* cum vino, festinato classe exivit in occursum eorum, & magnanimiter debellans in fugam vertit, & cepit lvj. naves cum vino. Et istis navibus in *Angliam* sub custodia transmissis, ipse cum sociis insequebatur inimicos & iterum fortiter pugnavit cum eis, expugnatisque illis cepit sexaginta decem naves cum vino. Summa navium captarum centum viginti sex. In quibus æstimabatur de vino de *Rochel* quasi inter duodecim & tresdecim milia vasorum. Similiter in prædicto conflictu captus est marearchus *Flandriæ* cum multis aliis. Interim rediit marearchus in *Angliam* cum sociis suis ad refocillandum se & suos letaliter pro magna parte læsos & vulneratos, & post paululum rediit ad mare remgoratus pluribus novis hominibus, & direxit aciem navigii sui versus *Britanniam* ad villam de *Brest* jam secundo per ducem *Britanniæ* obsessam. Dux *Britanniæ* fecerat unum bastile de meremio à parte maris ad retrahendum eis subsidium victualium ex parte aquæ, & duo bastilia de

Ricard. II. lapide à parte terræ ad retrahendum eis subsidium ex illa parte. Veniens igitur ibi dictus Comes de **Arundell**, primo cepit bastile super aquam, fregit & funditus subvertit, & unum bastile super terram cepit & funditus dilapidavit, villamque de victualibus quæ in eis erant pro biennio sequenti luculenter instauravit, & præcipue de sale. Comes de *Notyngamia* non erat cum eo ista vice. Rediens igitur dictus Comes de **Arundell** in *Angliam* cepit plures naves; perrexerat eciam in *Flandriam* in portum de *le Sclus*, & ibi cepit naves de *Flandria* & quasdam de *Scotia* quæ ibi applicuerant. Et ascendens in terram spoliavit, vastavit, & incendio tradidit quasi per decem leucas regionem. Interim dominus *Hugo le Dyspenser* volens ulterius in portu conscendere in navi cum suis & refluente aqua & deficiente quasi infortune captus est, ductusque est *Parisius* ad regem *Franciæ*. Sicque captæ sunt inter festum Annunciationis & festum sancti *Johannis Baptistæ* circiter centum sexaginta naves opilenter refertæ.

Mense Julii dominus *Robertus Tresilien* venit ad villam de **Coventre**, seditque ibi de banco regis per mensem, & addictati sunt coram eo circiter duo milia de patria. Priorque de *Coventria* passus est magnum detrimentum de uno mesuagio ad redditum viginti quatuor marcarum, quod construxerat in villa de *Coventria* sine licentia regis; set non amisit hac vice quia ponebatur in respectum ad consilium regis. Eodem tempore venit rex & regina ad villam de *Coventria*, ibique aliquandiu moram trahens, adeo placatus est quod ratificavit duas cartas de antiquis libertatibus villæ de *Coventria*. Et de novo concessit eis, quod Major villæ possit habere hominem portantem gladium cum ornatu aureo coram eo ad modum *Londoniensium*, cum aliis pluribus libertatibus de novo gratiosis. Apud *Leycestriam* quarterium frumenti vendebatur pro ij.s. quarterium ordei ij.s. quarterium siliginis xij.d. quarterium pisarum xij.d. lagena vini rubei pro vj.d. lagena vini albi de *le Rochel* pro iiij.d. murrena damarum ferarum.

Rex & regina pernoctabant apud **Groby** xiij. kalend. Septembris. Eodem tempore venit rex apud **Schenesbery**, & ex præcepto regis convenerunt ibi quidam de Justiciariis regni. Quos interrogaverunt antedicti seductores regis, scilicet *Alexander* archiepiscopus *Eboracensis*, *Robertus Ver* dux *Hiberniæ*, *Michael de Pole*, *Robertus Tresylyen*, & cæteri socii eorum; si posset stare cum jure regni quod rex posset obviare & resistere ordinationibus de rege & regno in ultimo parliamento constitutis per proceres & communes regni cum regis assensu, tamen, ut dicebant, in hac parte coacto. At illi responderunt regem posse tales ordinationes adnullare & mutare ad libitum pro meliori factione quia supra jura. Et dixerunt, Plura fuisse per ipsos in eodem parliamento decreta & per judicium suum declarata, quæ si jam non essent judicata, per ipsos de cætero non forent judicanda nec eis assensum juris præberent. Tunc jussi sunt omnes Justiciarii convenire apud **Notyngham** ad consilium regis ibidem in proximo celebrandum. Tunc rex adiit in partes boriales, & tandem rediit in Augusto visitatis pluribus locis.

Post hæc rex venit per **Notyngham** rediens de partibus borialibus, & tenuit apud **Notyngham** concilium in crastino sancti *Bartholomæi*. In quo affuerunt quinque nephandi seductores regis, scilicet *Alexander* Archiepiscopus *Eboracensis*, dominus *Robertus Ver* Dux *Hiberniæ*, *Michael de Pole* Comes de **Suthfolk**, *Robertus Tresylyen* Justiciarius, *Robertus Brembylle*, Justiciarii quoque omnes regni jussi sunt ibidem accurrere, dominus *Willielmus Skipwith* non erat cum eis infirmitate detentus. Tunc jussi sunt Justiciarii sigilla sua apponere ad infrascriptas quæstiones, ut exinde seductores sæpedicti caperent occasionem occidendi ducem *Gloverniæ* & omnes reliquos qui in ultimo parliamento constituti sunt ad gubernationem regis & regni, & omnes in parliamento eis consentientes in hac parte. Quidam de Justiciariis renuerunt sigilla sua apponere, set hoc facere artati sunt. Dominus *Johannes Belknappe* Justiciarius cum multa instancia renuit. Set Dux *Hiberniæ* & Comes de **Suthfolc** compellebant eum ad hoc faciendum, nam si non fecisset minabantur ei mortem, & manus eorum ut sibi videbatur non evasisset. Cumque sigillum suum apposuisset, ait, Jam, inquit, michi non deest nisi ratis, equus & funis, ut dignam mortem sustineam: si vero hoc non egissem, mortem manus vestræ sustinuissem. Et quia voluntatem regis & vestri jam adimplevi, mortem proditionis erga magnates regni merui; unde in proximo parliamento sequenti cum sociis morti adjudicatus est, ut patebit.

Quæstiones propositæ Justiciariis.

Memorandum, quod vicesimo quinto die mensis Augusti anno regni regis *Ricardi* secundi xj. apud castrum de **Notyngham** coram dicto domino rege *Robertus Tresylyan* capitalis Justiciarius *Angliæ*, & *Robertus Bealknappe* capitalis Justiciarius de communi banco domini nostri regis prædicti, *Iohannes Holt*, *Rogerus Fulthorp*, & *Willielmus de Burgh* milites, Justiciarii socii prædicti *Roberti Belknappe*, & *Iohannes de Lokton* serviens dicti domini nostri regis ad legem, in præsentia dominorum & aliorum testium subscriptorum personaliter existentes per dictum dominum nostrum regem requisiti in fide & legeancia quibus eidem domino nostro regi firmiter sunt astricti, quod ad certas quæstiones inferius designatas & coram eis recitatas fideliter responderent scilicet & super eis secundum discretionem suam legem dicerent.

Inprimis, Quærebatur ab eis an illa nova statutum & ordinatio atque commissio facta & edita in ultimo parliamento apud Westmonasterium *celebrato derogaret regaliæ & prærogativæ dicti domini nostri regis.* Ad quam quidem quæstionem unanimiter responderunt, quod derogant præsertim eo quod fuerant contra voluntatem &c.

Item, Quære ab eis qualiter sint illi puniendi qui statutum, ordinationem & commissionem prædictam procurarunt. Ad istam quæstionem unanimiter responderunt, quod pœna capitali puniri merentur, nisi rex in ea parte voluerit eis indulgere.

Item, Quære ab eis qualiter sunt puniendi qui regem præfatum excitarunt ad consentiendum statuti, ordinationis, & commissionis hujusmodi factioni. Ad quam quidem quæstionem unanimiter responderunt, Quod nisi eis gratiam rex fecerit sunt pœna capitali merito puniendi.

Item, Quærebatur ab eis qualem pœnam merentur illi qui compulerunt regem sive artarunt ad consentiendum

endum confectioni dictorum statuti, ordinationis & commissionis. Ad quam quidem quæstionem unanimiter responderunt, Quod sunt ut proditores merito puniendi.

Item, Quære ab eis quomodo sunt puniendi qui impedierunt regem quo minus poterat exercere quæ ad regaliam & prærogativam suam pertinerent. Ad quam quidem quæstionem responderunt unanimiter, Quod sunt ut proditores puniendi.

Item, Quære ab eis an postquam in parliamento congregato negotia regni & causa congregationis parliamenti de mandato regis fuerint exposita & declarata, & certi articuli limitati per regem super quibus domini & communes regni in eodem parliamento procedere debeant, si domini & communes super aliis articulis velint omnino procedere & nullatenus super articulis limitatis per regem donec super articulis per eosdem expressatis fuerit per ipsum regem primo responsum, non obstante quod fuerat eis injunctum per regem in contrarium, nunquid rex debeat in ea parte regimen parliamenti habere & de facto regere ad effectum quod super limitatis articulis per regem primo debeat procedere, an domini & communes primo debeant habere responsum à rege super articulis per eosdem expressis antequam ulterius procedatur. Ad quam quidem quæstionem unanimiter responderunt, Quod rex in ea parte haberet regimen, & sic seriatim in omnibus articulis tangentibus parliamentum usque ad finem ejusdem parliamenti; & si qui contra hujusmodi regimen regis fecerint, tanquam proditores regis sunt puniendi.

Item, Quære ab eis, nunquid rex quandocunque sibi placuerit poterat dissolvere parliamentum, & suis dominis & communibus præcipere quod ab inde recedant an non. Ad quam quæstionem unanimiter responderunt, Quod potest; & si quis tunc contra voluntatem regis procedat ut in parliamento, tanquam proditor existat puniendus.

Item, Quære ab eis ex quo rex potest quandocunque sibi placuerit removere quoscunque Justiciarios & officiarios suos & ipsos pro delictis eorum justificare & punire, nunquid Domini & Communes possunt absque voluntate regis justiciarios ipsos & officiarios impetere super delictis eorum in parliamento an non. Ad istam quæstionem unanimiter responderunt, Quod non possunt; & si quis in contrarium fecerit est ut proditor puniendus.

Item, Quære ab eis qualiter est ille puniendus qui movebat in parliamento quod mitteretur pro statuto per quod Edwardus *filius* Edwardi *regis proavi regis nunc erat alias adjudicatus in parliamento, per cujus statuti motionem & impositionem nova statutum ordinatio ac commissio supradicta fuerint in parliamento concepta.* Ad quam quidem quæstionem unanimiter responderunt, Quod tam ille qui sic movebat quam alius qui prætextu hujus motionis statutum illud portavit ad parliamentum sunt ut proditores & criminosi merito puniendi.

Item, Quærebatur ab eis, An judicium in ultimo parliamento apud Westmonasterinm *celebrato redditum contra Comitem de* Suthfolk *fuit erroneum & revocabile an non.* Ad quam quæstionem unanimiter responderunt, Quod si illud judicium esset modo reddendum, illi Justiciarii & serviens prædicti illud reddere nollent, quia videtur eis quod illud judicium revocabile tanquam erroneum in omni sui parte, *In quorum omnium testimonium justiciarii & serviens prædicti sigilla sua præsentibus apposuerunt. Hiis testibus, Reverendis dominis* Alexandro *archiepiscopo* Eboracensi, Roberto *archiepiscopo* Dublinensi, Johanne *episcopo* Dunolmensi, Thoma Cicestrensi *episcopo*, Johanne Bangorensi *episcopo*, Roberto *Duce* Hiberniæ, Michaele *Comite* de Suthfolk, Johanne Rypon *clerico*, & Johanne Blake *scutifero. Dat. loco die mense & anno prædictis* &c.

Dum rex tenuit concilium suum apud Notyngham in crastino sancti *Bartholomæi* marchalsia regis apud Lughteburgh. Dominus *Henricus Percy* primogenitus Comitis *Northumbriæ* factus est marischarchus in autumpno. Hic *Henricus* vocatus est à *Francis* & *Scotis* Harre Hatespore, quia intempestæ noctis silentio aliis quieti sompnii vacantibus ipse supra inimicos indefesse laborabat quasi calcaria calefaciens, quod nos dicimus Hatespore. Hic *Henricus* direxit navigium suum versus villam de *Brest* in *Britannia* obsessam, & liberavit eam ab obsidione, & unum bastile de meremio ex parte aquæ de novo constructum funditus exterminavit, & unum aliud ex parte terræ de lapide conquisivit, & ejectis inimicis instauravit illud de hominibus villæ. Et rediens passus est detrimentum suorum per tempestates maris. Xvj. kalend. Octobris rex & regina pernoctabant apud abbathiam *Leycestriæ*, & cum eis Dux *Hiberniæ*, Comes de Suthfolc, archiepiscopus *Eboracensis*, episcopus Cicestriæ. Die Mercurii & die Jovis dominus *Willielmus Skipwith* Justiciarius sedebat apud Melton Mowbray ad instantiam domini *le Bewmont* ad audiendum & determinandum de parco suo fracto ut dicit, & addictavit dominum *Thomam de Erdyngton*, dominum de *Barowe* super *Soram* de transgressionibus factis de feris & aliis dampnis, & multi alii cum illo addictati sunt de patria. Et taxatum est dampnum per inquisitores pro domino *le Bewmont* contra prædictum *Thomam de Erdyngton* & suos ad mille & centum marcas. Et xiiij. mensis Octobris in comitatu *Derbeyæ* apparuit quædam nubecula quasi hora sexta, ut dicebatur, & pluit sanguinem ad spacium quantum est jactus sagittæ in circuitu.

Dominica in quarta idus Novembris rex *Ricardus* venit *Londonias* cum ingenti honore, comitantibus cum auricularibus suis reprobis, videlicet *Alexandro* archiepiscopo *Eboracensi* cum Cruce erecta præcedente, & domino *Roberto Veer* Duce *Hiberniæ, Michaele de Pole* Comite de Southfolk, domino *Nicholao Brembulle* de *Londoniis* milite subsequentibus. Cui Major *Londoniarum* obviavit cum innumerabili multitudine equitum de civibus, vestitis omnibus in coloribus regiis, viz. in gownis albi coloris & rubii. Et conduxerunt regem & reginam ad ecclesiam sancti *Pauli*, & deinde ad palatium suum *Westmonasterii*. Nec occurrit aliquem regem *Angliæ* cum honore tantæ multitudinis aliquando receptum fuisse in aliqua civitate *Angliæ* tempore pacis. Et dicebatur regem obviasse quinque episcopis cum solempni processione de *Westmonasterio* obviam ei procedentibus, & nec crucem nec clerum considerans sustulit viam suam. In crastino scilicet in festo S. *Martini* audivit rex & prædicti auriculares de adventu Ducis *Glocestriæ* & Comitum de Arundell & Warrwych prope partes *Londoniarum* cum fortitudine armata advenisse: dicti auriculares conticuerunt ymaginantes qualiter eos exterminare possent, & timuerunt valde; nec videres per totam

Ricard. II. diem, ut fertur, aliquam naviculam vel bargiam super aquam *Thamesiæ* laborare. Set omnes in *Londoniis* quasi attoniti continuerunt se sub silentio, quia causa adventus dictorum Ducis & Comitum Regem & seductores suos prædictos latebat, exspectantes eventum rei. Die martis in crastino sancti *Martini* facta est proclamatio per totam civitatem per præconem & duos sergancios regis equitantes, ne quis civitatis sub pœna forisfacti ausus sit vendere Comiti de **Arundell** arma, arcus, sagittas, nec victualia seu aliquid aliud quod ad fulcimentum potestatis suæ posset provenire, & causa videlicet quia convenerat Dominos & Communes regni contra regem *Ricardum*. Interea dum rex sic se disponeret venire *Londonias*, *Thomas de* **Wodestoke** Dux *Glouceſtriæ*, *Ricardus* Comes de **Arundell**, *Thomas de Bewchamp* Comes de **Warwyk** videntes quod non possent procedere in gubernatione regis & regni secundum ordinationem præcedentis parliamenti ad utilitatem communem, impedientibus antedictis fautoribus archiepiscopo *Eboracensi*, *Michaele de Pole*, *Roberto Ver* Duce *Hiberniæ*, *Nicholao Brenbulle*, *Roberto Tressylien* Justiciario, qui regem subduxerant & alienare se fecerant à consilio dictorum dominorum, in magnum gravamen regis & regni; unde circuire fecerunt partes regni per gyrum ne prope esset consilio dominorum ne forte eorum consilium caperet effectum. Revera non est auditum quod aliquis rex giraverit fines regni in tam brevi tempore sicuti ille fecit illis diebus per eorum nephandum consilium; unde convenerunt isti domini tres prænominati cum magna stipatione militum, armigerorum, sagittariorum, & bono apparatu, & apropinquaverunt prope *Londonias* apud **Wysschopeswode**, apud **Waltham**, apud **Hakeney**, & in diversis locis se moventes. Interim miserunt ad regem archiepiscopum *Cantuariensem*, dominum *Iohannem Lovell*, dominum de *Cobham*, dominum *Iohannem de Eurose* & alios. Et petebant seductores regis & proditores regis & regni, qui seduxerant regem & perturbabant totum regnum tam divites quam pauperes, & seminabant discordias & rancores inter regem & suos proceres, & dicebant se ad commodum & honorem regis & regni ad hoc solum venisse, ut punirentur traditores regis, ne regnum tam citra mare quam extra per eorum ineptum consilium honore gubernaculi privetur. Protestantes se in nullo velle cogitare, vel facere seu aliquid attemptare quod posset derogare profectui aut honori regis vel regni sui, set solum ut traditores ammoverentur à latere regis & digne pro meritis punirentur ad terrorem omnium succedentium. Fertur insuper prædictos quinque fautores suggessisse regi, quod isti domini qui consilium & gubernationem regis & regni in præcedenti parliamento acceperant intendunt regem subpeditare, & ad voluntatem eorum ipsum subicere nisi principiis eorum obstaret. Et ideo consiluerunt eum ut cum rege *Franciæ* amicitias provocaret, faceret pacem in tanta necessitate, & pro bono pacis redderet regi *Franciæ Calesiam*, *Gynes*, & *Picardiam*, & omnia quæ habebat rex *Angliæ* in regno *Franciæ* præter *Aquitaniam*, Ut sic rex *Franciæ* cum manu forti veniret in *Angliam* ad castigandum & subiciendum inimicos regis indomitos dominos. Et similiter dicebatur, quod quidam valettus mittebatur eodem tempore à rege *Angliæ* ad regem *Franciæ*, de quo nuncio quis erat nondum publicatur, set dicebatur ipsum reportasse in donis sibi datis valorem mille marcarum. Similiter dicebatur quod quidam miles *Angliæ* mittebatur domino *Willielmo Bewchamp* capitaneo *Calesiæ* cum literis signetto regis signatis, ut redderet ei villam *Calesiæ*. Eciam dominus *Johannes Golofre* miles missus est à rege ad regem *Franciæ* cum literis. Set *Willielmus Bewchampe* capitaneus *Calesiæ* abripuit ab eo literas, & remisit in *Angliam* ad Ducem *Glouceſtriæ*. At ille respondit, quod custodiam villæ & gubernationem sibi traditam in præsentia & auctoritate regis & dominorum regni publice & palam, & ideo se nolle reddere villam in occulto donec ad eorum præsentiam adveniret. Ad priorem historiam redeamus. Fertur quendam de hiis qui adhærebant regi dixisse, Domine surgamus & irruamus inimicos vestros & circumvallemus eos tanquam gregem ovium, & verberabimus eos quod diabolus lambat coria eorum. Fertur eciam regem interrogasse à Majore villæ, quot armatos in brevi tempore paratos possent habere in civitate. Qui respondens, dixit, Se credere posse habere circiter quinquaginta millia in brevila hora. Vade, inquit rex, & quam cicius valebis adduc ad me quot poteris sine mora. Cumque venisset in Civitatem Major in executionem negotii, responderunt pro majori parte quasi una voce & unanimi assensu, Se non posse nec velle procedere in pugnam contra amicos regis & regni, & veritatis defensores, & pauperum in instanti negotio, Deo adjuvante, fortissimos tutores; set contra inimicos regis & regni nunc & semper esse paratos. Fertur eciam dominum *Radulphum* dominum *le Basset* respondere regi. Domine sciatis quod ego semper fui, sum, & semper ero vester legius homo fidelis, & corpus meum & catalla mea vestra erunt & sunt in justicia vestra & veritate; set si contingat me in campum venire, sciatis me velle trahere absque ambiguitate ad partem veracem & veritatis sectatricem, nec intendo me opponere ad fracturam capitis mei pro Duce *Hiberniæ*. Fertur eciam Comitem *Northambriæ* dixisse regi, Domine Rex, isti domini in campis semper fuerunt vobis fideles, & jam sunt & semper esse intendunt, nec in aliquo statui vestro vel commodo, seu honori obviari proponunt, set senciunt se flebiliter gravatos per nequissimam imaginationem & falsam oppressionem quorundam vestrorum. Et hoc unum sciatis absque vacillatione aliqua, quod totum regnum vestrum turbatum est cum eis in ista causa & inedicibiliter motum, & hoc tam majores quam minores, tam proceres quam communes, & exponere se volunt cum eis usque ad mortis metas. Ricard. II.

Rex hiis auditis attonitus expavit, & Comes adjecit, Domine Rex, Vos jam statis in principali loco regni vestri & in sede coronationis vestræ, nunc igitur agatis sapienter & regaliter, & mittatis eis ut veniant ad vos in publico loco solii vestri ad intimandum vobis causam adventus eorum cum tanta multitudine virorum ad partes istas; & cum eos audieritis audeo dicere quod habebitis eos plenarie excusatos. Similiter & archiepiscopus *Cantuariensis*, & episcopus *Helyensis* Cancellarius, & alii episcopi & domini instabant penes regem, ut delinirent & mitigarent melancholiam ejus erga dominos. Tandem rex favebat voluntati eorum, & cohercuit seipsum ab ira concepta, quia in tantum subductus

ductus erat quod totaliter causa suæ personalis subversionis dominos sic venisse autumaverat.

Feria quarta post festum sancti *Martini* Dux *Glocestriæ* & duo Comites sentientes quod rex faceret causam actam contra v. traditores quasi suam propriam personalem per seductionem eorundem, supponunt quod leviter cives *Londonenses* per regem sic allectum & v. traditores ad partem illorum inclinari possent, hii qui veritatis tramitem penitus ignorantes & causæ cognitionem minime intelligentes, & in præcedenti die audierant in Civitate proclamationem factam, nequis sub pœna forisfacti aliquid Comiti de *Arundell* venderet vel ministraret unde posset confortari vel relevari; sicut supra ostenditur: Idem domini disponunt se certiorare eosdem Cives per literam suam causam congregationis eorum & gravamen plenius continentem, petendo eorum consilium & auxilium pro justicia totius regni & conservatione veritatis.

Copia literæ quam miserunt.

Thomas Duc de *Glouceſtre* Constable *Denglietere* & *Ricard* Count de *Arundell* & de — & *Thomas Bewchamp* Counte de *Warwyk*, as Maire, Viscont, Aldermen, Cytesenez & touz lez bonez communes de la cyte de *Loundrez* salutz.

Vous faceoms assavoire, qe nous avoms este sumes & totediz serroms obeysanz & leaux lieges a nostre tresredoute seignur le Roy, & qe vous ne merveylez de la cause de nostre assemble en ceste manere. Pur ceo qil fuist ordeigne per nostre dit seigneur le roy a son darreyne Parliament qe certeyne seignurs illoeques ordeignez & jurez pur le honour de dieu & le bien du roy & del realme deverent avoyre la governance de son consayle & del realme & de lors per une an entiere, la quele governance ad este & est grauntment desturbez per Alysaundre *le Erchevek* Deverwyk, Robert Ver *Duc* Direland, Mychele de la Pole *Conte de* Southfolk, Robert Tresylyan *fauce Justice*, Nichol Brambulle *fauce chyvalere de* Loundrez, *fanz & traytoures touz & chescune de eaux traytoures a Roy & al realme, queux fausement & traytorousement ount aloignes le roy & per lour engynes conseil & mennez la honurable persone de nostre dit seignur le Roy en diversez partiez longes de soun conseyle en arreryssment de luy & de son realme, & luy ount fansement conseyllez encontre son serment faire diversez chosez en disheretyson & dezmembrance de sa coronne en poynt de perdre sa heritage perdela le miere a grant honte & destruccion de tut le realme, & fausement faitez diversez dissentez entre nostre dit seignur le Roy & lez seignurs de son consayle, si qe ascunez de eux furent en doute & peril de lour vyes, si come nous avoms en partye declarez a nostre tresredoute seignur le Roy per lez tresreverentz pieres en dieu lercheveske de* Cantutbery, *le Duc* Deverwyk, *leveske de* Wynchestre *& de* Ely, *& diversez altrez seignurs grandez del realme, & pluis serroms si dieu plest, a tote le realme. Pur queux chosez redressere & desore restreynere & lez traytours avant ditz duement puniere come le ley voet, nous sumes assemblez. Vous requiroms & chargeoms par vertue de vostre legienance qe vous ent facez pleyne proclamation per my tout la cyte quest nostre entent & nule altre qe pur lonour profite in salvacion du Roy & du realme & dez touz sez loiaux lieges, & qe vous soiez eydantz & confortanz ove tote vostre devoire & poiare nient favorantz ne en eydantz as traytours avantditz ne a nuly de eaux; sicome vous voillez le honour de dieu & du Roy & du realme & la salvacion de vostre cytee avant dite. Ceo ne lessez come vous voillez eschuere le perille qent purra a vener en temps a venir. Et qe vous nous certifiez de vostre entente dez cestez matyrez y ceo vendredy en tote manere.*

Die veneris proximo sequente venerunt archiepiscopus *Cantuariensis* & Cancellarius, Episcopus *Elyensis* & aliis domini, Quibus jussum est nuncium hoc facere, missi à latere Regis, quærentes Ducem & Comites. Et tandem invenerunt eos, & salutatis utrisque, fertur tam Ducem & Comites quam Archepiscopum & socios suos fidem facere ad crucem Archiepiscopi *Cantuariensis* causam incumbentem non remittere donec finem congruum & communitati regni utilem inde quandoque optinerent, & ad hoc omnia bona sua usque ad ultimum denarium se expossituros promittebant, ac eciam si exigentia temporis idem expeteret, corpora sua usque ad mortis periculum prodire non formidarent, & si aliquis eorũ ab hac vita vel plures ab hac vita discederẽt, reliqui viventes bonis eorũ & catallis gauderent in communi donec commune negotium ad finem congruũ perducerent. Præterea Archiepiscopus & socii sui negocium adventus eorum eis declarantes, & inde qualiter & quomodo in accessu suo ad regem sub humillimo vultu & gestu se haberent mutuo consulerunt. Ventumque est ad consensum, ut ad regis se offerant dominica sequente præsentiam, & se erga Regem de malencholia erga eos concepta integre & plenarie excusarent, & causam gravaminis sui contra v. seductores regis & proditores regni plenius exponerent, & remedium inde secundum leges regni ab eo peterent effectualiter assequendum.

Dominica igitur sequenti venit rex in aulam Westmonasterii & sedit in solio regali, & tota domus erat repleta dominis magnatibus & Communibus, & rex exspectabat eorum adventum quasi per spacium fere duarum horarum. Nam relatum erat Duci & Comitibus quod insidiæ positæ essent per viam apud *le* Mewes & in hospicio archiepiscopi *Eboracensis* ut eos raperent, & ideo lustratis hiis & aliis locis suspectis tandem venerunt ad præsentiam regis comitantibus illos multis dominis magnatibus & Communibus. Cumque intrassent in atrium videntes regem flexis genibus salutaverunt eum, & cum venisset ad pedem graduum iterum genu flexo adoraverunt eum. At ille innuit eis manu ut accederent, tunc ascenderunt summum graduum & tunc tercio genu flexo salutaverunt regem. Rex vero reverenter assurrexit eis, & singulis manu ad manum receptis ut moris erat illo tempore in adventu amici ad amicum, iterum residebat. Tunc illi se integraliter excusabant erga regem & personam regis nichil mali imaginasse vel excogitasse, causamque gravaminis sui erga quinque proditores regi referebant, & in scriptis indentatis plenarie de materia regi tradiderunt. Inde rex publice promisit eis, quod faceret illos quinque comparere in proximo Parliamento sequenti & stare judicio legum

Ricard. II. regni, & præfixit eis diem Parliamenti, & vocatur Parliamentum istud *Parliamentum sine Misericordia* nec alicui misericordiam faceret sine consensu dominorum. Et surgens adduxit eos secum in cameram, & biberunt cum eo, & sic discesserunt. Præterea die Martis sequenti videlicet xiij. kalend. Decembris præcepit rex fieri proclamationem per mediam Civitatis *Londoniensis* in excusationem Ducis *Glocestriæ* & sociorum ejus Comitum de *Arundell* et *Warwychiæ* sub hoc sensu licet non plena forma verborum.

Ricardus Rex &c. *Notum facimus omnibus legiis & fidelibus nostris per totum regnum nostrum Angliæ dispersis, quod cum* Thomas *Dux* Gloucestriæ, Ricardus *Comes de* Arundell, Thomas *Comes* Warwychiæ *diffamati fuerint per quosdam nostrorum secretorum fuisse proditores nobis & regno nostro, qui veritatem minus bene sapiebant, nos igitur ut decuit causam hujus diffamationis cum summa deliberatione & diligentia non modica librantes & diligentissime pro posse nostro veritatem sub omni integritate consilii nostri ad plenum investigantes nichil in eis invenimus actum quod suspicionis nævo vel evidentiæ scripulo foret dignum, unde prædictam diffamationem falsam, iniquam, reprobam & omni veritate vacuam integraliter decrevimus declarare, ipsosque Ducem & Comites bonæ famæ dignos esse & omni suspicione hæsitationis innocuos fore testificamur, & in quantum in nobis est & possumus sic esse approbamus, prædictosque Ducem & Comites in nostram specialem protectionem deinceps acceptamus. Insuper & diffamatores eorundem prout suscepimus volumus omnibus innotescere per præsentes. Dominus* Alexander *Archiepiscopus* Eboracensis, Robertus Ver *Dux* Hiberniæ, Michael Comes de **Suthfolc**, Robertus Tressylyen *Justiciarius*, Nicholaus Brembulle *miles de* Londoniis; *Quos utique usque ad proximum Parliamentum nostrum in quo habent hiis & aliis sibi obiciendis respondere, suscipimus in nostram protectionem. Præcipimus insuper nequis prætextu prætactorum, ut supradictum est, istis vel præantedictis Dominis palam vel occulte, verbo vel opere aliquid molestiæ vel gravaminis seu obsequii inferat usque ad tempus præfixum Parliamenti nostri.* Interim quidam istorum nephandorum prædonum accesserunt ad regem ingenti audacia dicentes se in maximo vacillo vitæ et mortis non pro se set pro regis comodo positos erga magnates et dominos regni, cum rex promisisset se producturos eos et alios in proximo Parliamento tam prope præfixo, quia illud fieri non posset cum honore regis pro cujus amore talia pericula subire deberent; nam dicebant se non audere nec posse nec velle exponere corpora sua ad tam evidentes mortis metas. Rex ista considerans retraxit se à consilio suo quod tunc *Londoniis* assignatum erat pro Parliamento et hiis quæ ad Parliamentum necessitantur prævidendis, sicque consilium istud cum proposito habendi Parliamentum dilatum est et quassatum. Interea prædones isti à latere regis cum maximo pavore recesserunt, et in diversas partes fugerunt. *Alexander Eboracensis* relicto cariagio et omnibus aliis bonis suis cum paucis viris in forma simplicis sacerdotis, ut dicebatur, partes boriales quam magna festinatione petiit. *Robertus Veer* Dux *Hiberniæ*, ut fertur, cum arcu et sagittis in pharetra in forma valetti cum quinque aliis valettis simili scemate *Cestriam* fugit, *Michael de Pole* Comes de **Suthfolk** *Caleciam* petiit, et ut dicebatur barbam et caput à capillis per rasuram denudavit, simulans se *Flandricum* pultarium cum caponibus in calatho, id est **a panyer**, cum quibus accessit ad portas Castelli *Calesiæ* quasi volens in castello vendere capones suos. Cujus causa erat quia frater dicti *Michaelis* scilicet *Johannes de Pole* capitaneus fuit eodem tempore prædicti Castelli, set præcognitus à quibusdam captus est per *Willielmum Bewchamp* capitaneum *Calesiæ*, qui statim absque mora reduxit eum ad regem *Londonias*. Ob quam causam Rex motus est contra *Willielmum Bewchamp* et misit eum in custodiam, set postea quorundam ductus consilio dimisit eum ne videretur id fieri ob causam quia noluit liberare villam *Calesiæ* ad jussum Regis, ut præmittitur. Et *Michael de Pole* licentia regis abiit viam suam versus partes de *Holle*. Igitur Rex sic viduatus à consortio suorum auricularium et præcipue Ducis *Hiberniæ* graviter tulit, nec diu potuit sustinere, set cito misit ad Ducem ut se festinaret ad eum, misitque ad *Thomam Molynens* qui magnæ potestatis erat illo tempore in comitatibus *Lancastriæ* et *Cestriæ*, et ad vicecomitem *Cestriæ* sub secreto sigillo rogans, et misit eis eciam Commissionem præcipiens ut populum congregarent et consanguineum Regis et amicum specialissimum conducerent sub omni securitate ad Regis præsentiam, pro labore vel expensis nullatenus omittens. Tunc iste *Thomas Molynens* congregavit populos ex omni parte, et ut fertur, qui noluerunt secum ire pro zelo Ducis *Gloucestriæ* et sociorum ejus mancipavit eos in carcerem, præcipiens custodibus eos vinculis artari, et ut eos uno die parco pane nigro alerent, et altero die tanquam penitus mortis crudelitati adductos sola aqua contentos facerent, donec de viagio rediret. Mandavit quoque Rex dominum *Radulfum Vernon* et dominum *Radulfum de Radeclyffe* et omnibus aliis magnatibus patriæ, ut assumpta fortitudine Ducem regi salvo transducerent. Qui collecta multitudine circiter quinque millium virorum ire cœperunt. Quo audito Dux *Gloucestriæ*, Comes *Derbeyæ*, Comes de *Arundell*, Comes *Warwychiæ*, Comes de *Notyngham* miserunt in omnes partes regni congregare populum suum. Tunc videres ex omni parte regni tam majores quam minores catervatim sub omni celeritate festinare ad eos nulla occupatione impediente. Factique sunt quasi una persona majores et minores plebei et communes contra antedictos regni prædones, clamantes et dicentes, Deleantur de vita ne honor egregius *Anglicanæ* gentis per tales proditores viduetur. Videres quoque orationes mirabili aspiratione incessanter ab omnibus domi remanentibus fundi, processiones ab ecclesia devotissime frequentari, & tam senes quam juvenes ac mulieres quasi lacrimabili voce pro pace & tranquillitate regni Christi aures solicite personare. Timebant etenim ne rex brachium auxilii sui pro duce *Hiberniæ* opponeret contra Dominos & Communes, Quod & ante, ut supra patet, fecit per commissiones, Et postmodum multiplici juvamine pro suo posse faceret si se in illo proposito prodesse ullatenus videret. Nam voluntas *Londoniensium* stetit cum Dominis & Communibus, ut supra notatum

Ricard. II. notatum eſt. Denique *Robertus Ver* dux *Hiberniæ* cum omni populo ſuo numero quaſi inter quatuor & quinque mille pugnatorum venit in vigilia ſancti *Thomæ* Apoſtoli in comitatum *Oxoniæ*, tendens iter verſus pontem de **Radecote** quæ diſtat ab **Schepyng Norton** per iv. leucas. Quem pontem ſi forte pertranſiſſet ſecurus ab omni timore fuiſſet de omnibus inimicis ſuis; ſet interceptus eſt à propoſito ſuo. Nam Comes *Derbeyæ* poſuerat Cuſtodes ad caput pontis viros armatos & ſagittarios qui tranſitum Duci prohibuerunt, & pavimentum pontis interruperunt in tribus locis, adeo quod non potuit niſi ſolus eques ſimul pertranſire, ac eciam pro majori ſecuritate pontem in tribus locis peſſulis munierunt. Cumque dux *Hiberniæ* ſic feſtinaret iter ſuum verſus pontem prædictum, non longe proſpexit *Henricum* Comitem *Derbeiæ* cum grandi caterva ſtipatum veloci greſſu proximare. Statim pedem fixit, vexillum regis quod ibi paratum habuerat expandere juſſit & ſuper lanceam erigere, alacri vultu & quaſi læto animo fecit tubis clangere aliiſque inſtrumentis muſicis in altum concrepare, & jocunda voce hortabatur ſuos paratos eſſe ad pugnam iminentem; Quidam vero ex eis pugnare volebant, ſet quidam renuerunt, dicentes, ſe non poſſe quia numero pauci reſpectu adverſariorum, nec audere offendere certamine contra tot dominos & nobiliores totius regni, nec velle ſe tanto periculo mortis quoquo modo immiſcere ex injuſta cauſa. Dux *Hiberniæ* hæc conſiderans urgens equum ſemper antecedebat omnes feſtinato pede, propoſuit primus pontem pertranſire, & ſequebantur eum populi ſui. Cumque tendiſſet ad pavimentum pontis & vidiſſet illud ſic fractum & armata manu ſic munitum clamavit, Decepti ſumus, & rediens exiluit de equo in quo ſedebat, aſcendit alium curſarium volens effugere adverſarios per ripam fluminis *Thameſiæ*. Et ecce occurrebat ex adverſo dux *Gloverniæ* cum caterva ſua multa nimis, & dux *Hiberniæ* ſic incluſus ex una parte de aqua *Thameſiæ* & ex parte altera ab adverſariis ſuis undique, & Comes *Derbeyæ* prope aderat ad capiendum eum, commiſit ſe fortunæ vitæ vel mortis. Et calcaribus urgens equum rejectis à ſe cirotecis ſuis & gladio & aliis quæ equum ſuum à gravitate forſan expeditiorem redderent, immiſit ſe in aquam *Thameſiæ*, & ſic mirabili auſu evaſit ab eis. *Thomas Moleyns* volens eum ſequi retractus eſt per dominum *Thomam Mortymer*, à quo & interemptus eſt. Quidam frater de ordine *Minorum* confeſſor ejuſdem ducis ibidem in quadam palude ſubmerſus eſt, cujus equus ſalvatus eſt & captus, cujus famulus captus eſt. In cujus mantica repererunt octingentas libras de nobilis auri exceptis obolis & quadrantibus ut dicebatur. Fertur in eadem palude circiter octingentos viros ſubmerſos fuiſſe de populo dicti ducis, ſcilicet de viris Comitatuum *Ceſtriæ* & *Lancaſtriæ*. Captus eſt eciam ut dicitur unus equus dicti ducis onuſtus cum iv. millibus librarum auri. Et hæc retinuerunt ſibi in expenſas populi ſui. Quatuor dicti domini quoque currus ceperunt bene onuſtos cum precioſis vaſis, aureis, argenteis aliiſque, veſtualibus, lectualibus, menſalibus, utenſilibus, aliiſque bonis neceſſariis, quæ omnia noſtri domini ſibi & ſuis reſervabant. Inſuper & noſtri homines irruerunt in reliquum vulgus & invaſerunt eos tanquam hoſtes publicos, *Ciſtrenſes*, *Lancaſtrienſes*, *Wallenſes*, quos quaſi omnes ſuppreſſerunt, nudaverunt & armis, arcubus & ſagittis, equis, auro, argento & veſtibus uſque ad verecundam nuditatem inverecunde ſpoliaverunt, & ſic egentes, anguſtiatos, afflictos fame, frigore & nuditate inanes & miſeros illos in propriam patriam abſq; verbere vel vulnere illæſos remiſerunt; Nam non occurrit plures ibi interfectos fuiſſe quam *Thomam Molyners* & unum valettum & unum puerum, quamplures tamen propria ſtultitia, ut antedictum eſt, ſubmerſos fuiſſe. Igitur noſtri domini antedicti ſic à captione ducis *Hiberniæ Roberti Veer* dolenter fruſtrati, redierunt apud *Oxoniam*, ibique inierunt conſilium de ſuis negotiis agendis. Inde progreſſi ſunt ad ſanctum *Albanum* & ibi moram traxerunt vigilia natalis Domini & die cum populo ſuo. Die ſancti *Stephani* iter dirigunt verſus *Londonias*, & ibi ſe monſtraverunt coram civitate in campo prope **Clarkenwell** cum delectabili & incredibili armata manu, ordinatique ſunt in tribus aciebus fulgentibus, unde reſplenduit aer à claritate refulgoris armorum, & miſerunt in civitatem duos milites & alios ſcutiferos ad Majorem & alios potentiores ut venirent ad noſtros dominos antedictos ad certiorandum eos, utrum vellent ſtare cum eis & cum communibus regni, cum duce *Hiberniæ* & proditoribus regis & regni. Venit igitur Major nomine *Nicholaus de Exton* cum majoribus civitatis, & traditis clavibus portarum civitatis ſubmiſerunt ſe illis, & obtulerunt eis ingreſſum cum omnibus gentibus ſuis. At illi miſerunt duos milites cum aliis ſcutiferis ad explorandum ne forte inſidiæ occultæ laterent in aliquibuſcunque munitionibus ad expugnationem eorum, & cognita veritatis ſecuritate intraverunt cum omnibus ſuis in *Londonias*, & manſerunt ibi. Interim conventum eſt inter regem & noſtros dominos, ut noſtri domini venirent ad colloquium regis apud Turrim tunc degentis. Quod & factum eſt. Nam die Veneris ſequente venerunt ad regem ſedentem in papilione apud Turrim in quadam vinea regaliter cum indumentis aureis ſtrata. Set non eſt prætereundum quod rex miſit eis claves portarum & omnium munitionum Turris ante ingreſſum eorum. At illi miſerunt milites & ſcutiferos qui luſtrarent omnes munitiones præter occultas inſidias. Et ſic tandem cum ſecuritate intraverunt *Thomas de Wodeſtoke* dux *Gloverniæ*, *Henricus* Comes *Derbeyæ*, *Ricardus* Comes de **Arundell**, *Thomas* Comes de **Warwyke**, *Thomas* Comes de **Notyngham**, traditis prius clavibus quibuſdam viris ſecurioribus de ſuis qui cuſtodirent portas dum ipſi inibi eſſent, omni comitatu armatorum cum reliquo vulgo foras extra Turrim in loco plano exſpectante; Cumque iſti quinque domini veniſſent amplexatis mutuo brachiis coram rege, eo ut decebat ſalutato, breviter de negotio ſuo eum allocuti, at rex conceſſit ſe velle favere votis eorum; Et ſurgens duxit eos ſecum in cameram ſuam, ubi prolixe tractabant mutuo de negotiis eorum, & rex videns iminentia pericula favebat petitioni eorum. At illi petebant à rege, quod omnes de curia regis qui de proditione & falſitate ſuſpecti habebantur caperentur et mitterentur ſinguli in ſingulis cuſtodiis caſtrorum regni. Et annuit rex petitioni eorum; quod factum eſt ut infra patebit. Interim Comes *Derbeyæ* alexit regem murum turris petere, et populum congregatum pro ſalvatione regis et regni aſpicere. Quem cum rex vidiſſet mirabatur de tanta tamque præclara multitudine et fortitudine in regno ſuo. At dux *Gloverniæ*, Hic, inquit,

Ricard. II.

quit, populus non est decima pars populi volentium nobiscum accedere ad destruendum et exterminandum falsos proditores regis et regni ejus. Et talibus sermonibus mulcebant animum regis. At rex rogabat quinque dominos secum cœnare et pernoctare. Set dux *Glovernia* volens securius se et suos socios habere, excusabat se dicens, Ne forte eorum populi in tali absentia eorum male se haberent inter se aut erga cives Civitatis, & ideo se non posse ab eis quomodocunque pernoctare. Set instante rege Comites *Derbeyæ* & *Notynghamiæ* cum rege & regina ea nocte demorati sunt. Denique rex *Ricardus* ad instantiam prædictorum dominorum jussit suspectos de curia & familia sua mitti ad diversa loca regni, ut infra notatum est, custodiendos, in proximo parliamento pro suis demeritis responsuros, scilicet dominus *Symon de Burle*, dominus *Willielmus Elman*, dominus *Nicholaus Dagworth*, dominus *Johannes Golofre*, qui *Johannes* nondum redierat de *Francia*, ut supradictum est, isti sunt milites. Quidam cognomine *Clyfforde* & alius *Slake* clerici, deputati sunt ad castrum de **Notyngham**. Ad castellum de **Dovere** deputati sunt dominus *Johannes Bewchamp*, dominus *Thomas Tryvet*, dominus *Johannes de Salisbery*, & alius nomine *Lincolne*. Ad castrum de **Bristowe** quidam *Jacobus Bernyrers*, quidam *Medeforde* clericus. Ad castrum de *Rowchestria Alexander Nevylle* archiepiscopus *Eboracensis*, set ipse evaserat ut antedictum est, *Michael de Pole* Comes de **Southfolc** qui similiter evaserat. Ad castellum de *Gloucestria*, dominus *Robertus Tresylyen* Justiciarius capitalis *Angliæ*, set nondum erat inventus, dominus *Robertus Brembyl* de *Londoniis* amasius regis, qui invenit manucaptores stare juri regni. Isti sunt amoti de curia regis, scilicet dominus *Johannes Fortham* Episcopus *Dunolmiæ*, dominus *le Bewmont*, dominus *le Sowche*, dominus *le Burnelle*, dominus *le Lovele*, dominus *Thomas Camoys* & filius domini *le Clyfforde*, dominus *Baldewynus Berforde*, Episcopus *Cistrensis* Confessor regis, domina *le Monne*, domina *le Ponyngus*, domina *le Molynews*.

Quædam forma in specie ignis in multis locis regni *Angliæ* apparuit nunc in una forma nunc in alia quasi singulis noctibus, in diversis tamen locis, per menses Novembris & Decembris. Et sæpe quando quis solus gradiebatur, cum illo ibat, & cum stante stabat. Et quibusdam apparuit in forma rotæ volubilis ardentis, aliis autem in forma barelli rotundi flammam ignis superius emittentis, aliis vero in forma longi tigni ardentis, & sic aliis in una forma, aliis vero in alia forma per multum tempus yemis, præcipue in comitatibus *Leycestriæ* & *Northamptoniæ* apparuit. Cum vero plures simul gradiebantur non se eis approximavit set quasi de longe eis apparuit.

Orta est gravis discordia *Oxoniæ* inter scolares, videlicet inter Australes & *Walenses* ex una parte & boriales ex alia parte iij. kalend. Maii. Et in tantum increvit illa dissensio quod pro majori parte scolares recesserunt singuli in suas patrias, quibusdam tamen primo occisis. Quam ob causam Cancellarius Universitatis per consilium regis in parliamento jam instante depositus est, & magister *Nicholaus Bryztwell* decanus novi operis *Leycestriæ* per cœtum Universitatis *Oxoniensis* eodem tempore scilicet in æstate electus est. In præcedenti quadragesima factum est quoddam caput de cera opere nigromantico ut dicebatur, quod quidem caput tempore statuto loquendi hæc tria verba protulit & amplius loqui desiit. Ista sunt verba: *Primo caput decidetur. Secundo caput elavabitur. Tercio pedes elevabuntur super caput.* Rex *Ricardus* celebravit Parliamentum apud *Westmonasterium* in crastino Purificationis scilicet iij. non. Februarii, & duravit usque pridie nonas Junii ubi finivit, intermissis tamen duabus ebdomadis videlicet à vigilia Palmarum usque in octabas Paschæ. Et quidem primo die parliamenti arestati sunt omnes Justiciarii excepto domino *Willielmo Skypwith*, scilicet dominus *Rogerus Fulthorp*, dominus *Robertus Bealknappe*, dominus *Johannes Care*, dominus *Johannes Holte*, dominus *Willielmus Borowe*, *Johannes de Locton* serviens Regis ad legem. Isti omnes capti sunt sedentes in officio suo judiciali, & ducti sunt apud Turrim, & separatim positi sunt in custodiam sub hac causa. In ultimo namque præcedenti parliamento commissa fuit gubernatio regis & regni & omnium arduarum causarum emergentium tam infra regnum *Angliæ* quam in omni loco dominii regis ut supra plenius patet, per communem assensum regis & proceerum, cum consilio Justiciariorum legem in hac parte regulantium, Factaque inde fuit quædam indentura tripartita pro majori securitate. Cujus prima pars remansit penes regem, & altera penes electos gubernatores sive Consiliarios antedictos, & tercia penes Justiciarios, Qui postea, ut supra patet, contrariaverunt suo decreto apud **Notyngham**, propterea, ut infra patet, perierunt. In principio parliamenti per plures dies secundum consuetudinem legis in parliamento dominus *Robertus Veer* dux *Hiberniæ*, dominus *Alexander Nevyll* archiepiscopus *Eboracensis*, dominus *Michael de Pole* Comes de **Suthfolc**, dominus *Robertus Tressylyen* capitalis Justiciarius *Angliæ* vocati sunt ad respondendum domino *Thomæ de Wodestoke* duci *Gloverniæ* & domino *Ricardo* Comiti de **Arundell**, & domino *Thomæ* Comiti de **Warwyk**, & sociis suis, domino *Henrico* Comiti *Derbeyæ*, & domino Comiti de **Notyngham** super articulis supra notatis de alta proditione regi & regno per ipsos facta. Qui non comparentes exlegati sunt. Statutumque est communi judicio parliamenti quod deinceps pro suo perpetuo non daretur eis gratia redeundi, bonaque eorum mobilia & immobilia, terræ & tenementa forisfacta sunt & seysita in manus regis tam ab hiis quam ab hæredibus suis. Terræ tamen & tenementa quæ sub tallia eis provenerant, post eorum decessum ad rectos hæredes redire statuuntur. In præsenti parliamento quatuor milites *Franciæ* miserunt & clamaverunt iv. milites *Angliæ* ad hastiludiam apud *Calesiam* in forma guerræ. Inter quos dominus *le Bewmont* primo hastiludiavit cum Camerario regis *Franciæ*, & strenue & nobiliter se habuit. Dominica sequenti dominus *Petrus de Courteney* cum suo clamatore, & sic singuli cum suis clamatoribus nomen grande inde reportando. Mense Aprilis draco ardens visus est in multis locis per *Angliam*.

Adhuc hiis diebus florescunt & increscunt *Wyclivianí* qui & *Lollardi* dicti sunt, & erroribus suis habundant & inedicibiliter in eis virescunt nec in eis adhuc erubescunt, set tamen impetuositate clamosa aliqualicumque tabescunt. Insuper novos errores antiquis immiscent. Quidam eciam eorum ad

ad parliamentum submonentur, opprobria eciam & objurgationes multiplices in parliamento & domi inter proximos passim patiuntur, nec adhuc ab inceptis desistunt set tamen errores suos & opiniones ubique prudencius solito indefesse evomunt, & eis addunt. Quorum quidam hic inseruntur, quidam quoque supra notati hic iterum recitantur.

Opinio prima, Quod papa modernus *Urbanus* sextus non gerit vices beati *Petri* in terris set est filius *Antichristi*, nec erat verus papa à tempore sancti *Silvestri*.

2. *Item*, Quod papa non potest concedere aliquas indulgentias nec episcopi quicumque, Et quod omnes confidentes in hujusmodi indulgentiis sunt maledicti.

3. *Item*, Quod papa non potest condere Canones decretales seu Constitutiones, & si quos condiderit nullus tenetur eos observare.

4. *Item*, Quod ex sola cordis contritione deletur omne peccatum absque oris confessione, nec requiritur oris confessio eciam ubi copia sacerdotum haberi poterit.

5. *Item*, Quod ymagines crucifixi, beatæ virginis aliorumque Sanctorum nullo modo sunt venerandæ, immo ipsas vel picturas aliquas quomodolibet venerantes peccant & ydolatriam committunt, & quod Deus non facit aliqua miracula per illas, & quod omnes facientes peregrinationes ad ipsas vel eas aliquo modo adorantes, lumen vel alias devotiones coram ipsis ymaginibus exhibentes, sunt maledicti.

6. *Item*, Quod non tenet neque ligat excommunicatio Papæ vel Episcopi.

7. *Item*, Quod non est supplicandum Sanctis orare pro viventibus, nec dicenda est letania. Affirmant enim Deum omnia facere, ipsos nil facere posse quos Sanctos vocamus. Set multos eorum prædicant esse in inferno quorum festa celebrantur.

8. *Item*, Quod non est decimandum Rectori existenti in mortali peccato. Nec oblationes aut donationes pecuniales sunt faciendæ in Purificationibus mulierum, nec in celebrationibus missarum pro defunctis.

9. *Item*, Quod presbiteri & diaconi quicunque tenentur & debent populo publice prædicare ratione ordinis suscepti, licet populum non habeant nec curam animarum.

10. *Item*, Quod Papa, Cardinales, Archiepiscopi, Episcopi, Archidiaconi, Decani, Officiales, utique omnes personæ majores ecclesiæ sunt maledicti.

11. *Item*, Quod nullus intrabit regnum cœlorum nisi omnibus renunciaverit ea dando pauperibus, solum Deum sequendo modo ipsorum.

12. *Item*, Quod vir vel mulier offerendo sacerdoti denarium petendo pro ipso missam celebrari, tam ille quam sacerdos sic recipiens sunt maledicti.

13. *Item*, Quod omnia inter clericos debent esse communia.

14. *Item*, quod est contra sacram Scripturam quod clerici habeant possessiones temporales.

15. *Item*, Quod divina officia non sunt cantanda cum nota, & quod Deus non delectatur in hujusmodi cantu.

16. *Item*, Quod non licet aliquo modo jurare. *Nota ibi isti firmandis, nam sequela cujuslibet dicti eorum talis erat*, **I am sykyr It is soth**, *vel sic*, **withoute doute it is so.**

17. *Item*, Quod illud quod fuit panis ante consecrationem in sacramento altaris, post consecrationem non est corpus Christi, set signum rei, non ipsa res.

18. *Item*, Quod quilibet presbiter existens in peccato mortali non conficit neque baptizat nec confert aliquod sacramentum.

19. *Item*, Quod non pocius orandum est in ecclesia quam alibi.

20. *Item*, Quod festa Sanctorum, scilicet *Stephani*, *Laurencii*, *Margaretæ*, *Katerinæ*, & aliorum Sanctorum non sunt colenda neque celebranda, eo quod nescitur ut dicunt utrum sunt dampnati vel non; nec credendum est neque standum eorum canonizationi & approbationi dictorum Sanctorum factæ per Curiam *Romanam* in hac parte.

21. *Item*, Quod sancta Trinitas nullo modo est figuranda, formanda nec depingenda in ea forma qua communiter depingitur per totam Ecclesiam.

22. *Item*, Quod nullus Rector vel vicarius aut Prælatus aliquis excusatur à personali residentia facienda in suis beneficiis commorando in obsequiis Episcoporum, Archiepiscopi seu Papæ.

23. *Item*, Non licet presbitero locare operas suas.

24. *Item*, Quod Rectores & Vicarii non celebrantes nec ministrantes sacramenta ecclesiastica eciam removendi & alii loco eorum instituendi, quia indigni sunt & dissipatores bonorum ecclesiæ.

25. *Item*, Quod viri ecclesiastici non deberent tam validis incedere equis, nec uti tantis jocalibus, vestibus preciosis aut prandiis delicatis, set omnibus renunciare & dare ea pauperibus, pedibusque incedentes accipientesque baculos in manibus formam pauperum suscipientes aliis dando exempla per conversationem.

Videntes igitur proceres & communes regni navem Ecclesiæ istis & aliis innumeris erroribus atque nephandis opinionibus quasi undique de die in diem incessabili impulsione quassari, petierunt à rege in præsenti parliamento de istis remedium apponi ne forte archa tocius fidei Ecclesiæ talibus impulsionibus in illius temporibus præ defectu gubernaculi irremediabiliter quateretur, & gloriosum regnum *Angliæ* per fidei depravationem in desolationem gratiæ & honoris paulatim duceretur; Rex vero sano consilio tocius parliamenti in hac parte utens, jussit archiepiscopo *Cantuariensi* cæterisque Episcopis Regni ut officium suum singuli in suis diocesibus secundum jura canonica acrius & ferventius exercerent, delinquentes castigarent, librosque eorum *Anglicos* plenius examinarent, errata exterminarent populumque in unitatem fidei orthodoxæ reducere studerent, ecclesiamque urticis, vepribus defloratam liliis & rosis ornarent, fulcimentumque regiæ potestatis ut audacius & fortius agerent eis annuit. Et jussit rex statim absque dilatione literas suas patentes in singulos comitatus regni velocius mitti, & in quolibet comitatu certos inquisitores de hujusmodi libris & eorum fautoribus instituit, præcipiens eis ut remedium celerius apponerent, rebelles proximo carceri mancipnarent donec rex eis mitteret. Set executio tarda & quasi nulla affuit quia nondum hora correctionis advenit.

Copia

Copia regiæ Commissionis sequitur in hæc verba.

RIcardus *Dei gratia rex* Angliæ *&* Franciæ *& dominus* Hiberniæ, *dilectis sibi magistro* Thomæ Bryghtwell *in Theologia Doctori Decano Collegii Novi operis* Leycestriæ *&* Willielmo Chesulden *Præbendario præbendæ ejusdem Collegii; Ac dilectis & fidelibus nostris* Ricardo de Barowe *Chivaler, &* Roberto Langham *salutem. Quia ex insinuatione credibili certitudinaliter informatur quod ex insana doctrina magistrorum* Johannis Wyclyf *dum vixit,* Nicholai Herforde, Joh. Aston, *& suorum sequacium quamplures libri, libelli, cedulæ & quaterni hæreses & errores manifestos continentes in fidei Catholicæ læsionem & sacræ doctrinæ derogationem expresse & palam & notorie redundantes frequencius compilantur, publicantur, communicantur, & conscribuntur tam in* Anglico *quam in* Latino, *ac exinde opiniones nephariæ sanæ doctrinæ contrariantes oriuntur, & accrescunt, ac manutenentur, & prædicantur dampnabiliter & inique, in fidei orthodoxæ enervationem ecclesiæque sanctæ subversionem, & ex consequenti, quod absit, quamplurium incredulitatem eorumque animarum periculum manifestum: Nos zelo fidei catholicæ cujus sumus & esse volumus defensores in omnibus ut tenemur moti salubriter et inducti; nolentes hujusmodi hæreses aut errores infra terminos nostræ potestatis quatenus poterimus oriri seu quomodolibet pululare, Assignamus vos conjunctim et divisim ad omnes et singulos libros, libellos, cedulas, et quaternos hujusmodi doctrinam dictorum* Johannis, Nicholai, Johannis *& sociorum sequacium seu opinionem aliquam minus sanam continentes, ubicumque & in quorumcumque manibus, possessione seu custodia inveniri poterunt, infra libertates vel extra investigandos, capiendos & arestandos, & penes consilium nostrum cum omni celeritate possibili deferri faciendos, ut tunc ibidem de eisdem ordinare valeamus prout de avisamento consilii nostri prædicti fore viderimus faciendum. Ac eciam ad proclamandum & ex parte nostra firmiter inhibendum ne quis cujuscunque status, gradus seu conditionis fuerit sub pœna inprisonamenti & forisfactura omnium quæ nobis forisfacere poterit, aliquas hujusmodi pravas & nepharias opiniones manutenere, docere, pertinaciterque defendere clam vel palam, seu hujusmodi libros, libellos, cedulas, & quaternos detinere, scribere, vel scribi facere, aut emere, vel vendere præsumat quovismodo. Set omnes & singulos hujusmodi libros, libellos, cedulas, & quaternos secum habitos & inventos ad mandatum vestrum vobis reddat seu reddi faciat indilate; & ad omnes illos quos post proclamationem et inhibitionem prædictas contrarium inveneritis facientes & hujusmodi nepharias opiniones manutenentes, coram vobis præfato* Thoma *decano et* Willielmo *evocandos et diligenter examinandos, et cum inde legitime convicti fuerint, per ministros nostros proximis prisonis committendos, in eisdem detinendos quousque à suis erroribus, hæresibus, et pravis opinionibus resipiscant, seu nos pro deliberatione eorundem aliter duxerimus ordinandum. Et ideo vobis mandamus quod circa præmissa cum omni diligentia et efficacia intendatis et ea faciatis et exequamini in forma prædicta. Damus autem tam universis et singulis viris ecclesiasticis, quam vicecomitibus, majoribus, ballivis, ministris, et aliis fidelibus et subditis nostris, tam infra libertates quam extra, tenore præsentium firmiter in mandatis, quod vobis et cuilibet vestrum in præmissis faciendis assistentes sint, consulentes et auxiliantes prout decet. In cujus rei testimonium has literas nostras fieri fecimus patentes. Teste meipso apud* Westmonasterium xxiij. *die Maii anno regni nostri undecimo.*

Magnates & communes regni videntes oppressiones inmanes & sceleratissima facta quorundam consiliatorum regis tam erga majores quam minores, & de die in diem in suis maleficiis invalescere sentientes, in præsenti parliamento unanimi assensu suggesserunt regi pro emendatione & reformatiane habenda, sub hac forma.

A Nostre tresdoute seignur le roy et a touz noz altres seignurs du roialme monstrent lez humblez communes de vostre dit roialme lez causez & damagez advenuz en displesaunce du dieu & de seint esglise, en deshonour de vous & de vostre coronne, & de tous voz noblez & gentiles & a touz estatez du dit roialme per la leve & rumour ore tarde advenuz per lez petitez gentz de vostre dit realme ensemble ove lez perilles & damages qe de jour en altre apierent sils ne soient hastiment redressez, en destruccion de seint esglise deinz vostre realme en disheritance & dishonour de vous & de vostre corowne, & damages de touz ceaux de vostre realme, riches & pouers; dez queux perilles vous ne lez voz gentz de vostre terre ne poient eschapiere si pluis hastyve remedie per ascune mentz dez Prelatis, Conntez, Baronez, & dez pluis sagez de vostre realme ne soit ordeigne.

Primez a cause qe le peas & droite justice en vostre tere a quele vous estez tenuz a maigtenere nad este sustenuz egalment perentre ryches & ryches, poures & poures, & nomement perentre ryches & poures sicome dieu & droit demanderont, vostre poure peple ount este anyntez per extorcions de voz officers en paiis come eschetours & autres commissours dez officers & ministres de seint esglise, per officers dez altres seignurs en pays come seneschalles & clerkes dez courtes de Byron & nomement per iij. oue per iiij. en chescune Conte appellez seconde Royez qe au pigne vostre poure peple ne purront vivre ne porter lour charge en eyde de vous & de vostre realme quant bosoigne y fuisse, per quelez defautez vous & vostre realme ont este mys en grant disclaundre en chescune terre. Et outre ceo voz grandez juggez dez lez loyes de vostre terre nient fessantz en touz temps ne as touz personez egale execution solonc lez voz loyez ordeignes, eins sont enclynes deschuere loffence dez maundementz per prive seale oue per grant seale encontre voz bonez loyes & lez priers dez altres seignurs ove queux ils sont de retenuz qils ne font perfaire lour devoire a queles ils sount jurrez, tout outrement en destruction de vostre dit poure commune sil ne soit pluis hastyment redresse.

Item, tresdoute seignur per la oue vostre dit poure commune ne solont en temps de voz nobles progenitours porter taxus ne tallages ne altres chosez especiales deinz iiij. oue v. annz une si ont cestez v. anez perdevant de an en ane mys mes a diversez tallagez nient egalment adgistez a chescune persone

solonc

Ricard.II. ſolonc ſoun eſtate davoire mes totedys & continuelment la pluis grant quantitate dez ditez taxes tortuoſement ſurmys a voſtre poure commune & nentmyens a nule eſploite ne petiſſe dez voz guerrez & en deffence de voſtre realme per la coſters de miere en contre la choſe graunties. Eins ount eſtez ſur lez coſtiers du miere en divers parties de voſtre roialme lez mayſones de lez poures communez arſez, lez villagez & lez perſonez raunſones, & la nave tote outrement deſtruytz & la terre tote voyde & poure de tote maner de treſoure qe vous navez dont vous poiez voſtre terre defendre ne voſtre eſtate reale tenere, a grant doloure & poiſſance de toux vous ſagez pur le peple qe ſe leva ne ſaveyt altre choſe faire forſque a retter governours de voſtre counſayle appellantz lez pluis graundez de voſtre conſayle traytours a vous & a la roialme come gentz qe bien ne ſavoyent ne reſon.

Et pluſours altres encheſones treſredoute ſeignur purroit homme declarere a voſtre hauteſſe pur queux lez ditz communes leveront, ſil a fuiſſe pur long tariance de vous noſtre ſeignur & noz altres ſeignurs en ceſt preſente parlyment eſperaunce en Dieu qe ſi bone remedie ſoit ordeigne pur lez diſfautez ſuſdites come appertient, lez ditz defautez & teuz altres qe buſoignerent a penſer ſerrount redreſſez en pleſaunce du dieu, honour & profite a vous & de tous noz altrez ſeignurs & communes du roialme. Pur quoy ſeignur vous bonez gentz vous preent humblement pur ſalvacion de vous, & dieu, & de le coronne, la quele ils ſont tenuz a maigtener par lour ligienance qe vous pleſe aſſentiere as eux qe les deffautes & perilles avanditez & aultrez que purront advener puiſſent eſtre ouſtez & redreſſez par ordinaunce de voz noblez & pluis ſagez au preſent aſſemble. Sembillantz au voſtre dit commune treſdoute ſeignur qe ſi ſage & perfite remedye ne ſoit mys en ceſt preſent parlyment lem doute de cell perille venaunt a pres qe homme ne ſerra de puiſſance pur lamender, la quele ne voile dieu pur ſa mercy Amen. Et queux defautez remedier treſdoute ſeignur ſibien de ceux come per lez damages & perilles ſemblables advenere il ſemble a vous humblez communes per conge & per commaundment de vous qe primerment qe eſt boſoigne de mutere la governayle de vous & de voſtre terre qe vous noſtre liege & naturele ſeignur permy voſtre terre dehors & en touz voz altres ſeigniories fuiſſe honure & doutez & perfytement amez de peple pur bon & juſtice governayle, ceſt aſſayvoyre treſhonure ſeignur en droite juſtice feſauntz as tieux perſones ſi biene as poures come as ryches egalment ſolonc lour deſert ſi bien en voz hautez courtes come ayllours en cheſcune pays cheriſancez lez bonez & vaylantz de touz lez eſtates de voſtre realme ſolonc lour degree & deſert, & nomement le honurable chyvalrye de touz voz ſeigniories endonantz la corage a lez bonez pur ſuſtiner voſtre honour & deffendre voſtre realme dez damagez en puiſſaunce tortes extorcions & touz oppreſſiones faitez & affaire devers poures de voſtre terre en touz pays riches ne vaylaunce eſpernes qe fuiſſe ent atient & a ſontomes quelle ne fuiſſe prunes ſanz pardone ſolonc la deſerte de treſpas ſi biene de gentz eſpirituele come dez lanes mittant payn ſil vous pleſt en ceſt preſent parlyment come il ſemble a vous & a nous voilauncez ſeigniories & baronage ſur voz hautys juſticez & touz vous autres officers & commiſſours queconqes pur faire droite & dieu juſtice en tous caſes ſi bien as poures come as riches ſaunz donne oue fee prendre daſcune autre de vous ſanz vendre lez loyes pur doute oue pur hayne oue pur donne ou pur couitiſſe, ouſtantz le poure en cheſcune pays de meiſtymours de querell & touz ceux qe ſont appellez ſecondes royes extorcions; au confort & le relever de voz poures communes, per quele remedie & ordinance lealment teneux & executez en tut temps quant boſoigne ſoit vous noſtre ſeigniouress de dieu ameez & per my tote voſtre realme honourez pur droiture, qe dieu le voille ottroiez pur ſa mercy &c. Ricard.II.

Tredoute ſeignur derechiefe a voſtre haute noblie ſoverengment en pleſaunce de dieu & de ſeynt eſgliſe pur honour de vous & de voſtre corone longment continuere pur eaſe & tranquillite de tut voſtre commune ordeigner per vous noſtre ſeignour & voz nobles a vous appellez de teux et tauntz come vous pleſt appellere leſtate de vous & de voſtre coronne, & de voz guerrez regardere & deſtreitement examiner a tiele entent qe le honour de vous noſtre ſeignur & de voſtre coronne ſoient honeſtenement ſuſtenuz ſanz enbleſſement de voſtre roialte en touz choſez appendantz, qe per vous & voz ditz nobles ſil vous pleſt ore a ceſt parlyment lez cauſes dez taxus autres grevances chargez portes perdevaunt de voſtre commune per defaute de ſage avyſement qe font la terre poure & anientz tut voide de treſoure, puiſſent eſtre ceſſez & appeties en ſupportacion de voſtre dit commune taunqe ils puiſſent lour meſme relever de lour poverte & la realme enricheſſer per ſage governaill. Entenduz a voſtre hauteſſe noblye noſtre treſhonoure ſeigneur ſil vous pleſt, qe lez guerrez devant ſuſtenuz ne lour biens peravant donez & degaſtez ne altres chargez aſſetz purront eſtre eſpecifyez a voſtre dit realme & importable & ſuſtener ſaunz outrement la deſtruere, qe dieu ne voille; ſuppliauntz humblement a voſtre haute & royal nobleye qe pur dieu & voſtre honour la dit mater deſtrement & effectualment purroit eſtre determys au preſent au ſoveraigne pleſancez de dieu, encreſe & renomes de voſtre bone governement ſi bien dehors come dedeinz voſtre dit realme en perfait eaſe & proſperite de tut poure commune: per leſployte de quele article treſdoute ſeignur vous purrez purchaſſer de dieu & de voſtre poeple perfitement lours amours en tote lour pouare & corage, qe dieux coe voille per ſa gracious petie amen. Et pur la gracious eſploite de bon governement ſovereynement pur perfourmer lez requeſtez avount requies & declariez ſupplient lez ditz humblez communes a vous treſdoute ſeignieur & a touz noz altres ſeigneurs ore aſſemblez, qe de pluis ſage de voſtre realme & de pluis vertuoſe de quele eſtate qils ſoient vous pleſt faire eſtre nomez vj. viij. oue taunt de noumbre qe vous pleſt & lour faire chargiere enſi touſt come ceo poet eſtre diſtingment & per bone payne & ſurement, qe endroit dez damagez & perillez avaunt nomez & pluſours altres qe nous ne ſavoms ne poemes pencer enſemble & dez lez remediez avaunt nomes & de touz altrez purvyauncez & remediez qe enboſoignent pur lonour & bien de vous noſtre ſeigneur & tut le commune ils diligentz ſoient en tout lour pouare de ſuſtener voſtre honour & roialte & la proſperite de tut voſtre roialme eſpirancz

rancz en dieu & lour scen & travayll que nulle de ditz meschiefs ne nule tiele semblabez jammes navendra en vostre dit realme einz per leyde de dieu & per lour remediez & purvyance en temps qils ent serront chargez de ent ordeigner & occupiere fils facent loure devour vous nostre seigniour & vostre coronne serrez honurablement governez en totez honourez & honestez plesance & tut la poeple en quietz ; per quelez governementz enserres vous nostre seigneur de dieu chierez, & de vostre poeple perfytement ameez & doutez, & tut la roialme quietz, qe voille dieu coe ottroire Amen.

Mense Junii *Flandrenses* venerunt ad parliamentum petentes à rege & magnatibus regni pacem & concordiam inter *Anglicos* & *Flandricos*, promittentes se velle *Anglicis* obsecundare, & obsequium eis præstare, atque in omnibus eis adhærere pro suo posse. Tunc misit rex viros apud *Calesiam* tractare cum *Flandrensibus* de concordia & pace. Et *Anglici* plura petierunt ab illis & concesserunt petita. Et inter cætera petierunt ab illis, quod eicerent omnes *Francigenas* de finibus suis deinceps cum illis non moraturos, & annuerunt hoc facere. Similiter petierunt ut castellum de *Gravelyng* quod in multum nocumentum & gravamen *Angligenis* extiterat, penitus destruerent & funditus dilapidarent. Nam *Anglici* in illis partibus degentes & mercatores illuc transeuntes multa mala & pericula per illud castellum perpessi sunt. Et verisimile est adhuc per dictum castellum talia sustinere, & iccirco firmam pacem haberi inter regna non posse quamdiu dictum castellum staret vel eciam per *Flandros* gubernaretur. *Flandri* vero dictum castellum evertere aut in manus *Anglorum* liberare renuerunt, sicque discordes abinvicem abierunt. Interea, ut fertur, quasi infra proximum mensem orta est gravis dissensio in *Flandria* inter *Flandros* & *Francos* inter eos cohabitantes, adeo, ut dicebatur, quod uno die & uno tempore diei quasi in tribus horis occisi sunt de *Francis* & *Flandris* eis faventibus circiter xvj. milia virorum in tribus civitatibus, videlicet *Gaunt*, *Yprys*, & *Andewerpus*. Eodem tempore Dux *Gerlyæ* mi[illegible] avunculum suum cum aliis magnatibus ad regem *Angliæ*, qui nomine dicti Ducis optulerunt homagium regi atque fidelitatem ex ejus nomin[illegible] [illegible] fecerunt in eodem parliamento publice coram omnibus congregatis. In exordio hujus parliamenti dominus *Thomas* de **Wodestoke** Dux *Gloverniæ*, & *Henricus* Comes *Derbeyæ*, *Ricardus* Comes de **Arundell**, *Thomas* Comes de **Warwyke**, & *Thomas* Comes Marescallus in pleno parliamento accusaverunt prout prius appellaverant de falsa proditione & seditione dominum *Alexandrum Nevyll* fratrem domini *le Nevyll*, archiepiscopum *Eboracensem*, & *Robertum Veer* Ducem *Hiberniæ* & Comitem *Oxoniæ*, & *Michaelem de Pole* Comitem de **Suthfolk**, *Robertum Tressylyane* capitalem Justiciarium regis, & dominum *Nicholaum Brembul* militem & civem *Londoniensem* quem sæpius rex fecerat Majorem præter & contra voluntatem multorum civium; & accusaverunt eos de alta proditione in multis falsitatibus regi & regno per eos factis; & ad hoc probandum se optulerunt in forma quæ sequitur.

A Tresexcellent & tresredoute seigneur nostre seigniour le Roy, & son consayle, en ceest present parlyment monstront *Thomas* Duc de *Gloucestre* Conltable *Denglietere*, *Henry* Cont de *Derby*, *Richard* Cont *Darundell* & de *Surre*, *Thomas* Cont de *Warwyke*, & *Thomas* Cont Marescall, qe come lez avantditz *T.* Duc de *Gloucestre* Conltable *Dengletere*, & *Ricard* Cont *Darundell* & de *Surre*, & *T.* Cont de *Warwyke*, come loialx lieges nostre seignur le Roy pur profite du Roy & realme le xiiij. jour de Novembre darreyne passe a **Waltham Crosse** en le conte de **Hertford**, devant le tresreverent piere en dieu *William* lerceveske de *Cantebrus*, *Edmund* Duc *Deverwyk*, reverent piere en dieu *William* eveske de *Wyncestre*, *Thomas* eveske de *Ely*, alors Chancelere *Dengleterre*, *John de Waltham* alors Gardeyne du prive seale nostre seigniour le Roy, *John* seigniour de *Cobham*, mes seignioures *Ricard le Scrope*, & *John Denros* adonqes Commissioners nostre seigniour le Roy ordeignez & faitez en le darreyne parlyment, appelleront *Alexandur* lerceveske *Deverwyk*, *Robert de Veere* Duc *Dirlande*, *Mychel de la Pole* Cont de *Suthfolc*, *Robart Tresiliane* faux Justice, & *Nichole Brembul* faux Chivalere de *Londres* de hautes tresons per eux faitez encontre le Roy & son realme, & soy offeront de se pursuere & mayntener & sufficeant seurte trover. Et prierent as ditz seignurs dez cestez certefiere a lour dit seigneur leage ; Quele chose estoit certyfie a mesme le jour a nostre seignur le Roy per lez ditz seigniours Commissioners a *Westmynstre* ou pleuseurs dez ditz appellez estoient present pleinement enformes & certifiez du ditz appelle. Et puis per assent du Roy & son conseyll lez avantditz *Thomas* Duc de *Gloucestre* Constable *Dengletere*, & *Ricard* Cont *Darundell* & de *Surre*, *Thomas* Cont de *Warwyk* le dysmeygne le proschein ensuant viendrent a *Westmynstre* in presence du Roy & de son consayle illeqes pur profit du Roy & du roialme appelleront lez avantditz *Alexandre* erceveske *Deverwyk* & aultres traytours sez compaignons appellez dez hautez tresons per eux faitz contre le roy & son realme come traitours enmys du Roy & du roialme en affirmance lour appelle avantdit, & soy offeront de ly pursuere & maintener come devant est dit. La quele appelle nostre seignur le Roy accepta, & sur ceo assigna jour as ditz parties a son primere parliment qe serroit tenuz a *Westmynstre* lendemayne del Chaundelere proscheyn ensuant, de prendre & receyver adonqes sur la dit appelle pleyn justice. Et en le temps mysne prist en sa sauve & trespecial protection lez ditz parties ove touz lour gentz biens & chatieux, & coe fist proclamere & publiere en sa presence en mesme le temps. Et puis le lundy proscheyne apres le jour de la natyvite nostre seigniour *Ihesu Crist* proscheyn ensuant lez avauntditz *Thomas* Duc de *Gloucestre* Constable *Denglietere*, *Ricard* Conte *Darundell* & de *Surre*, *Thomas* Cont de *Warwyk* ensemblement ove lez avantditz seignurs *Henry* Cont de *Derby*, & *Thomas* Cont Marescall en presence du Roy en le toure de *Londres* come loiale liegies nostre seigniour le Roy & du roialme appelleront lez avantditz *Alexandre* erceveske *Deverwyk*, *Robart de Veer* Duc *Dirlande*, *Mychele de la Pole* Cont de *Suthfolc*, *Robart Tressylyan* faux Justicer, & *Nichol Brembul* faux Chyvaler de *Londres*, dez hautez tresonez per eaux faitz encontre le Roy & son realme come

Ricard. II. come traytours enmys du roy & du roialme & soy offerent de pursuere & maintener & suffisant seurte trover, come de suis, & sur ceo le roy lour assigne jour a son proscheyne parliment a pursuiere & declarere la dit appelle. Sur quoy le roy per avys de son consaile fist proclamer en touz lez contees Denglietere per briefs de son grant seale qe touz lez ditez appellez serront au dit Parliment a y respondre sur appelle susdite. Et quele appelle lez avanditz, *Thomas* Duc de *Gloucestre Constable* Denglietere, *Henry* Conte de *Derby*, *Richard* Countе *Darundell*, & de *Surre*, *Thomas* Cont de *Warwyk*, *Thomas* Cont *Marchall* appellantz sont prestez a pursuiere maigtener & declarere & come loialx lieges nostre seignour le roy pur profite du roy & realme appelloont lez avanditz *Alexander* Ercevesk *Deverwyk* *&c.* dez hautez tresons per eux faitz encontre nostre seignur le Roy & son roialme come traytours & enmys du roy & du realme. Quelles appellez & tresons sont declarez appointez & specifies pleynement si come est contenuz en diverse cedules annexes a y cestez, & prient qe lez ditz appellez soyent demands & qe droit & justice ent soit fait en cest present parlyment avantdit.

Articl. 1. Primerment *Thomas* Duc de *Gloucestre* Constable *Denglietere*, *Henry* Cont de *Derby*, *Richard* Cont *Darundell* & de *Surre*, *Thomas* Count de *Warwyke*, *Thomas* Cont *Marchall* appellont & dyont qe *Alysander* ercevesk *Deverwyk*, *Robart* de *Veer* Duc *Dirlande*, *Mychele de la Pole* Count de Suthfolk, faux traytours & enmys au Roy & a realme, veantz le tendurnes del age nostre dit seignur le roy & la innocencie de sa royal persone luy firont entendere come pur verite tantz dez faucet choses par eaux outre lealte & bon foy ymagines & controvez qe entierement en luy fyrent de tut a eux doner son amour & ferme foy & credens & hayer les loiax seignurs & lieges per queux il duist de droit pluis aver & este governe. Et auxint accrochans a eaux real pouare endeffranchissant nostre signeur le roy de sueversigte enblemyssance & amenusauntz sa royale prerogatyve & regalye luy firent si avant obeysere qil fuist jure destre governe conseylle & mesne per eux. Per vertue de quele serment eux luy ont si longement tenuz en obesaunce de lour faux depensemet ymaginacions & faitz qe lez meschiefes enconvenients deseux & destruccions continuz as articles si apres ensuant sont avenuz come sont overtement en partye a monstrer & desclarer pur profit du roy & du roialme.

2. Item la oue le roy nest tenuz de faire nule serement envers nules de ses lieges si noun le jour de son coronement oue pur commune profite de luy & de son realme lez avanditz *Alexander* Ercevesk *Deverwyk*, *Robart* de *Veer* Duc *Dyrlande*, *Mychele de la Pole* Count de Suthfolc, faux traytoures du roy & du royalme ount faitz luy jure & assenter envers ceux qe les mayntendra & sustendra a vivre & morere oue eux & issint la oue le roy doit estre de franc condicion pluis qe nule altre de son roialme ils luy ont mys pluis en servage encontre son honoure estate & regalie, encontre lour ligeance come Traytours a luy.

3. Item lez avantditz *Robart* de *Veere* Duc *Dirland*, *Mychele de la Pole* Count de Suthfolc, *Alexander* Ercevez *Deverwyk* per assent & consayle *Robart Tresilian* faux Justicer & *Nichol Brembul* faux chivaler de *Loundrez*, per lour faux covyn ne soffe-ront pas lez grantz du roialme ne lez bones conseyllours le roy parler ne aprocher au roy pur luy bien conseyllere ne le roy parler a eux forsque en la presence & en la oyere dez ditz *Robart de Veere* Duc *Dirlande*, *Mychele de la Pole* Count de Suthfolc, *Alexander* Ercevesk *Deverwyk* per assent & consayle *Robart Tressylyan* faux Justicer, *Nichol Brembul* faux chivaler de *Loundrez*, en presence dascune deux a meyns a lour volunte & solonc lour tayle & choses qils vaylorent en rebottant lez grantz & lez bonez conseilers le roy de lour bone volunte vers lour seigniour liege & encrochanz a eux royal pouere seigniorye & soeverrant sur la persone le roy a grant dishonour & peril du roy & du coroun de son roialme. *Ricard.* II.

Item, les avanditz *Alexander* Ercevesk *Deverwyk*, *Robart de Veere* Duc *Dirlande*, *Mychele de la Pole*, Cont de Suthfolc, *Robart Tressylyan* faux Justicer, *Nichol Brembul*, faux chivaler de *Loundrez*, par lour faux covyn & acrochement de lour faux malvestez maneront & male conseyleront nostre seignur le roy, si que sa presence qil doit de son devereire monstre a lez seigneurs grauntz & a son people leige & a lez grants & droit queux requirerent respondre ne le fist poynt forsque & a la taylle lez ditz *Alexander* Ercevesk *Deverwyk*, *Robart de Veere* Duc *Dirlande*, *Mychel de la Pole* Cont de Suthfolc, *Robart Tressylyan* faux Justicer & *Nichol Brembul* faux chivaler de *Loundrez*, en oustount le roy de son devoyre contre son serement & lez coieres dez grantz seigneurs & de people de son seigniour liege, en compassance de cloigner le coer nostre seignur le roy dez pieres de la terre pur avoire entre eux soul le government du roialme. *Item*, per le dit accrochment lez avanditz, *Robart de Veere* Duc *Dirlande*, & *Mychele de la Pole* Cont de Suthfolc per assent & conseylle du dit *Alexander* Ercevesk *Deverwyk* ont faitz qe nostre seigniour le roy sanz assent du roialme ou deserte deux lour ad done per lour abette moult diversez seigniories chastelle vylles manoyrez sibien annexes a sa corone come autres, si come la terre *Dirlande* & *Okam* oue la forest dycell & grantez terrez qe furont al seigneur *Dandelegh* & autres grantz terres as dit Duc *Dirland* & as autres diversement, peront ils sont grantement enriches & le roy est devenez en poure et nad dont il se purra sustener et portere lez charges du royalme si noun per imposicions taxus oue tributes mettre et prendere sur son poeple en disheriteson de sa corone et en defesance du royalme. 4.

5. Item, per le dit encrochment lez avanditz *Alexander* Ercevesk *Deverwyk*, *Robart de Veere* Duc *Dirland*, *Mychele de la Pole* Cont de Suthfolc, per assent et conseyle de dit *Robart Tressylyane* faux Justicer, et *Nichol Brembulle* faux chyvaler de *Loundrez* ont faitz qe nostre seignur le roy ad done divers manoyres terrez tenementz offices et baylifes as diverses altres persones de lour affyance et as aulteres persones dez queux ils ount prisesgrantz douns per brogages pur ycellez causes et auxi per cause a tener ovesk eux en loure faucez querelez et purposes en deffesance du roy et du realme sicome est de sir *Robart Mansel* Clerc, *John Blake*, *Thomas Uske* et altres diversment.

Item, *Robart de la Veere* Duc *Dirland*, *Mychel de la Pole* Cont de Suthfolc, et *Alysander* Ercevesk *Deverwyk*, per assent et conseyle de *Nichol* Brembulle

S

Brembulle faux chivaler de *Loundres* encrochant a eux roial pouare ount fait qe noſtre dit ſeignur le roy lour ad done treſgrantz donnes dor & dargent ſibien des biens joialx propres come des biens & treſoures du roialme ſicome des dymes quinzymes & aultres taxes a diverſes parliments grantez pur eſtre eſploites en defence & ſavegarde du roialme & altrement, quel ſome amont a C. mill. marcz & pluis, ſicome au dit Duc *Dirland* & autres diverſements. Et outre ceo pluſoures bones ordinances & purpoſez faitz & ordeignez en parlyment ſibien pur lez guerres come en deffence du roialme, ont ils deſturbez en grant arereſment du roy et du roialme.

7. Item, per le dit encrochement & per grantz donnes & brogagez quils ont pris lez avantdit Duc *Dirland, Mychel de la Pole* Cont de **Suthfolc**, *Alexander* Ercevesk *Deverwyk* ont faitz qe diverſes perſones nient ſufficiantz & nient covenables ont lez garde & governance des diverſes ſeigniories chaſtellez & paiis en guerre come en *Gueyene* & aillours ſi bien de cea la miere come de la peront le poeple & paiis dy celles parties lieges & loialx au roy pur grendure partie ſont deſtruez & grantz ſeigniories des novellez rendutz as maynes & poſſeſſiones des enmys ſanz aſſent du roialme, queles ne furent unques en maynes des enmys puis le conqueſt du cell ſicome il eſt en la marche de Scoce & ayllours en deſheriteſon de corone du roy & grant arereſment du roialme ſicome en *Harpeden* & *Craddok*, & aultres diverſementz.

8. Item per le dit encrochement lez avantditz *Alexander* Ercevesqe *Deverwyk* & ſez compaignons traitours ſuſditz ont faitez qe diverſez gentz ount deſturbes de le commune ley *Denglietere* & mys a grantz delays perdes & coſtages, & eſtatutez & Jugementz droiturelement ſur cauſez neceſſariez faitz & renduz en parliment reverſes & adnullez per procurement dez ditz malfeſours & traitours, & ceo per cauſe dez grantz donnez & brogages per eaux recevy du cell parties en grant arereſment du roy & du roialme.

9. Item, lez avantditz *Alexander* Ercevesk *Deverwyk*, & lez altres traitours au roy & au roialme ont faitz & conſeylle noſtre dit ſeignur le roy a granter chartres de pardon dez horribles felonies & treſons ſi bien contre leſtate du roy come du partie, la quele choſe fuiſt encontre le roy & le ſerement le roy.

10. Item, la oue lez avantditz ſeigniories de la terre *Dirland* ſont & ont eſtez du temps dont memorie ne court parcel del coroun *Denglietere* & lez gentz de cell terre *Dirland* per tote le temps avantdit ont eſte liegez ſanz meſne au roy noſtre ſeigneur & ſes roialx progenitours roys *Denglietere* en touz lour chartres breves lettres patentz & auxi en lour ſealx en augmentacion de lour none & de lour roialte lez ount fait nommez ſeigneur *Dirland*, les avantditz *Alexander* Erceveske *Deverwyk*, *Robart de Veere* Duc *Dirland*, & *Mychel de la Pole* Cont de **Suthfolc**, come faux traitours au roy per le dit encrochement ont fait & conſeille qe noſtre ſeignur le roy en quanqe que luy eſt ad grante & aſſente plenement & ſoy accorde qe *Robart de Veere* Duc *Dirland* ſoit fait roy du dit terre *Dirland*, & pur complere ceſt malveys purpos lez avanditz traytours ount counſeylle execyte qe noſtre ſeignur le roy ad envoye ſez letters a noſtre ſeint piere le Pope de grantiere ratifiere & confermer lour traitorouſe purpos ſanz ſcience oue aſſent de ſon roialme *Denglietere* & de la dit terre *Dirland* en deſceverance de la liegiance du roy perentre le dit realme *Denglietere* & la dit terre *Dirland*, en deſcreſſe del honurable none du roy noſtre ſeigneur avandit, & en overte diſhereteſon de ſa corone du roialme *Denglietere* & pleine deſtruccion dez lealx lieges du roy noſtre ſeignur & la dit terre *Dirland*.

11. Item, la ou per la grant chartre & autrez bonez leyes & uſagez du roialme *Dengletere* qe nul homme ne ſerra pris ne priſonez mys a mort ſanz due proces de lay avantdit *Nichol Brembul* faux chivaler de *Londrez* per le dit encrochment priſt per noet certeins priſouns deis de priſone de **Newgate** chapeleins & autres jeſqe le noumbre de xxij. aſcunes endictez appelles de felonie & aſcunz provours en cas de felonie & aſcunez priſez & priſonez illoeques per cauſe de ſuſpecion de felonie, & lez ameſnoit hors de *Loundrez* en la conte de **Kent** a un lieu qeſt appelle **Foulehoke**, & illoeqes encrocha a luy roiale pouere come traitour au roy ſanz garante oue proceſſe du ley les fiſt eſtre decollez toutz ſanz un qeſtoit appelle de felonie per un provour le quele il leſſoit aler a large meſme le temps.

12. Item, lez avantditz *Alexander* Ercevesk *Deverwyk*, *Robart de Veere* Duc *Dirland*, *Mychele de la Pole* Cont de **Suthfolc**, *Robart Treſſylyane* faux Juſticer & *Nichol Brembre* faux chivaler de *Lounndrez*, traitours au roy et au roialme ont priſez en meinez cauſes grantz donnz en noun du roy dez diverſez parties pur maintenance dez querelez et aſcune foith dez ambideux partiez ſi come pluis a pleine ſerra monſtre quant meſter ſerroite.

13. Item, per le dit encrochement lez avanditz *Alexander* Ercevesk *Deverwyk*, *Robart de Veere* Duc *Dirland*, *Mychel de la Pole* Cont de **Suthfolc**, et touz cez autres compaignons ont fait que per la ou aſcun dez ſeignurs altres loialx lieges noſtre ſeignur le roy as diverſez parlimentz eyantz grant pouare et doute le perde du roy et du roialme per cauſe lez ditz mesfeſours meſchiefs moveront davoire bone governance entour le roy pur eſchuiere les perilles avantditz, qe noſtre ſeignur le roy ſe mova tut et ſi durement encontre eux qe commanda aſcunez que departieront de ſon conſeille et de parliment, enſi quils ferront pluis parler de ceſt mater ne touche bone governance du roy et du roialme pur prioure de mort en grant arereſment du roy et du roialme.

14. Item, per le dit encrochment les avant ditz *Alexander* Ercevesk *Deverwyk* et touz lez autres traitoures ont fait qe la ou le darreine parliment touz les ſeignurs et autres ſages illoeques aſſembles veantz le perde du roy et de ſon realme eſmuz tantz pur les perilles et meſchiefs ſuſditz & qe le roy eſtoit dupartie de conſaile du roialme et ſe tenoit tut a conſeile de lez ditz mesfeſours et traitours come per cauſe qe le roy Franceys eſtoit eskyppes ou ſon roial pouare en la meere preſt pur avoyr ariver en Englietere et deſtruere tut le roialme et la lange *Denglietere* et nul ordeignance ne governâce eſtoit aillours faite pur ſavite du roy ne du roialme, mes ne ſovieront de ceo autres remedyes mes monſtront au roy tut pleinement coment il eſtoit malement governe conſellie et demenee per les avantditz traitours et mesfeſours en declaranz a luy lour malves condicions et luy requi-

quirerunt moult humblement come sez foialx lieges pur savite de luy & de tut son realme, & pur eschuire touz lez perillez avantditz lesser & oustiere lez ditz messessours & traitours hors de sa presence & companie, & qe ne serroit en apres lour malveis consaille mes apres lez sagez loialx & descretes du roialme, & sur ceo les ditz traitours messesours veantz cest bone & honurable opinion de parliment & pur desturbere cel bon purpos par lour faux conseile firent qe nostre seignur le Roy commanda a Maire de *Londres* de faire sodeignement lever un grant pouare dez gentz de *Londres* docciere & mettre au mort touz les ditz seignurs & communes hors pris ceux que furent de lour covin, al fesance de quele male fait lez greindres mesfesours & traitours susditz serroient partie & presents en deffesaunce du Roy & du roialme susditz.

15. Item, Quant lez ditz *Alexandre* erceveske *Deverwyk* & touz ses altres traitours & mesfesours au Roy & au roialme perceveront qe lez ditz Maire & lez bonez gentz de *Londrez* avoient overtement refusez en presence du Roy dacompliere lez ditz malveis purposez & prodicion touchant le mourdre dez ditz seignurs & communes, par lour dit traiterouse acrochement faucement conseleront le Roy et tant fyront qe nostre seignur le Roy soy esloignast hors du dit parliment per plusours jours et fist certifiere qe ne voloit unqes approcher le dit parliment ne communer ove lez ditz seigniours & communes du bosoignes du roialme pur nule perile perde ne meschiefe que purroient ascunement avener a luy et son roialme si ne fuisse primerment assurez per lez avantditz seigneurs et communes qils ne duissent riens dier ne faire en le dit parliment encontre ascunez dez ditz mesfesours, savant qils duissent alere et procedere avant touchant la processe qe fuist lors comence envers *Mychel de la Pole*; a grant areresment du Roy et du son roialme, et encontre lez auncìens ordeignance et libertes du parliment.

16. Item, Lez avantditz seignurs & communes du roialme apres qils avont entenduz qe la volunte le Roy per les malves excitacion et conseile de ditz *Alexandre* & touz lez altres estoit tiele qil ne voloit suffrere ascune chose estre comence pursue oue fait encontre lez ditz malfesours & traytoures come desuis, ne voleront ent pluis parlere ne procedere encontre la volunte le Roy, Et puis en le dit parliment ewes lez conseillez & avisementz dez touz lez seignurs justicez & aultres sagez communes du dit parliment coment lestate du Roy & de son roialte purront meulx estre savez encontre lez perillez & meschiefs susditz, Et ne scieront trover ne troveront altre remedie mes de ordeigner qe xij. de loialx & sages seignurs de la terre serront de conseille du Roy pur une an entiere alors proschein ensuant, & qe lours serroit fait tiele estatut & commission per mesme le temps per queux ils avoient plin & suffesant poiar de ordeigner pur la governance du Roy & du roialme & quanqe appertenoit a Roy de sea la miere & de la, & de repellere repayerer & redresser quant qestoit malment fait encontre lestate honour & profit du Roy & de realme, & de faire altres chosez diversez & necessariez du Roy & du roialme, come est contenuz en la commission ent fait quele est de recorde en la Chancelerie. Et qe nule personn ne deveroit conseillere le Roy ne luy mover ascunement encontre la dit ordeignance & statute, & si le serroit, a primer foit perdiroit touz sez bienz & chatieux, & al seconde defaute il porteroit penance de vie & de membre. Et cellez ordeignancez & remedie serroit ent fait sil pleroit au Roy & nient aultrement. A quele ordeignance touz lez justicez du roialme estoient accordes & lour conseile a ceo doneront sibien en presence du Roy come dez ditz seignurs, Et auxint nostre seignur le Roy sey assente pleinement a ycelle ordeignance. Et sur ceo lez ditz ordeignance estatuz & commission furent faitz & accordauntz al assent du Roy & dez ditz seigneurs & justicez, & altres sagez & communes assemblez au dit parlyment pur savere le Roy, sa regalie, & son realme, Et apres le finissment de dit parliment lez ditz traitours & mesfesours par lour ditz malves encrochementz faucement & tratriousement enfourmeront le Roy qe lez ditz ordeignancez estatute & commission estoient faitz en defesance de sa regalie, & qe totez ceux que procureront oue conseleront lez ditz ordeignancez estatut & commission destre fait & qe touz y ceux qe exciteront le Roy dassenter a ceo sont dignez destre mortes com traitours au Roy.

17. Item, apres ceo lez ditz mesfesours & traitours *Alexandre* erceveske *Deverwyke*, *Robart de Veer* Duc *Dirland*, *Michel de la Pole* Cont de *Suthfolc*, *Robart Tressylian* faux Justicer, & *Nichol Brembre* faux Chivaler de *Londres*, ont faitz le Roy assemblere conseille dez certeins seignurs justicez & altres plusours faitz sanz assent ou presence dez seignurs de grant conseille, & lez ont faitz diversez demaundes & moult suspecionouse dez diversez matiers. Pur quoy le roy lez seignurs & le commune poeple ont estez en le pluis grant trouble & tut le realme auxi & lez coers dez plusours retrays du Roy savant loure liegeaunce.

18. Item, Pur acompler la dit haut treson les ditz mesfesours & traitours *Alexandre* erceveske *Deverwyk*, *Robart de Veere* Duc *Dirland*, *Michel de la Pole* Cont de *Suthfolc*, per assent & conseille *Robart Tressylian* faux Justice, & *Nychol Brembulle* faux Chivaler de *Londres*, firent le roy alere ovesqe ascunez dez eaux per my son roialme per le greindoure partie en parties de *Calis*, & firent le roy faire venir devant luy lez seignurz, chivalers, esquiers et altres bonez gentz dez ditz parties sibien dez citees et boroughez come dez altres lieus, et lez firent estre liez ascunes per lour obligacions et ascunez per lour serement a nostre seignur le Roy destre ovesqe luy encontre touz gentz, et dacompler la purpos du Roy qestoit a celle temps de acomplere lez voluntez et purpos dez lez avantditz mesfesours et traitours et per faux imaginacions covins et crochemētz susditz. Queux seurtez et serement estoient faitz encontre lez bonez loyes et usages de la terre et contre le serement du Roy a grant areresment et dishonours du Roy et du roialme. Item per force tielez liens et serementz tout le roialme est movee en grant murmour et truble per lez ditz mesfesours et traitours *Alexandur* erceveske *Deverwyk*, *Robart de Vere* Duc *Dirland*, *Michele de la Pole* Cont de *Suthfolc*, *Robart Tressylyan* faux Justice, *Nichol Brembul* faux Chivaler de *Londres*, et en perille davoire suffert diversez meschiefs emportables.

19. Item, pur aforcer lour purposes lez ditz *Alex. &c.* ove touz sez compaignons sovent firent le Roy soy essoinere en lez pluis longez partiez du realme a cause

Ricard. II. qe lez seignurs assignez per lez ditz ordeignancez & statutez & commission nie purroyent conseillere ovesqe luy du busoigne du roialme, en desturbance & deffence le purport & en effect del ordeignance estatutez & commission avantditz en grant arresment du roy & du roialme.

20. Item, Les avantditz mesfesours & traitours *Nychol Brembul* faux Chivaler de *Londrez*, *Robart de Veere* Duc *Dirland*, *Alexandur* erceveske *Deverwyk*, *Mychele de la Pole* Cont de *Suthfolc*, & *Robart Tressylian* faux Justice, apres quellez estoient sustraiez lez corps & bien volunte le roy dez ditz seignurs qe senteront de faire lez avantditz ordeignauncez estatutez & commission en darreine parliment, & qe le roy les tenoit sez enmys & sez traitours & ovesqe ceo qils estoient seurs qe lez opinions dez justicez estoient accordantz a lour malveis purpos susditz & qascunes dez ditz justicez estoient de lour assent & covine aillours pur faire imaginacion & pur attendre lour faux & traiterous purpos avantditz per faux compassements entre eus ordeigneront qe ascunez dez ditz seignurs & communes serront primerment arrestez, puis per faux enquestz endittez atteintes dez certeins tresons per eux fauxment imagines sur mesmez lez seignurs & communes & issint estre mys in malveis & honitouse mort & eux de lour sank perpetuelment disheritez, & qe ceux faux arrestez enditesmentz & attiendrez serront faitz a *Londrez* & en *Middlesex*. Et pur celle cause firent un malveis & faux persone de lour covine *Thomas Vske* destre south viscont de *Middlesex* qe perlaunce & assent procurement & commandment enpristz qe lez faux enditesmentz & attiendrez serront faitez & acomplez per le maner susdit, & a plener complessement de mesme la treson lez dits traitours firent nostre seignur le roy envoiere sez lettres du credence per *John Rypon* faux clerk qe estoit de lour faux covine, directez a Maire de *Londres*, quele credence estoite qe le dit Maire duist mettre le dit *Thomas* Duc de *Gloucestre* & aultres certeins persones queux il noma a cell temps. Et apres qe le dit Duc & lez altres fuissent ensi arrestez ils duissent estre enditez de certeins tresons en maner come le dit *Nichol Brembul* faux Chivaler de *Londres*, & *John Blake* qestoient de ceo pleinerment enformes duissent enformere le dit Maire. Et puis le dit *Nichol Brembul* faux Chivaler de *Londres*, & *John Blake* per force du dit lettre de credence porteront al dit Maire une bille questoit enformacion de la dite fauce enditement commandant & chargeant deper le Roye au dit Maire qil a son pouare duissoit faire lez avantditz arrestez enditementz & atteindres estre faitez per le manere suisdit. Le fait de quele bille ensuit. *Semble pur le meult qe certeins* &c. ut en confession *Blake* &c. Outre ceo lez ditz mesfesours & traitours ordeigneront qe bone espie serroit fait sur la arrivall de mon seignur Duc de *Lancastre* & qil serroit arestee maintenant sur sa arivall.

21. Item, apres qe lez avantditz *Alexandur* erceveske *Deverwyk*, *Robart de Veere* Duc *Dirland*, *Michel de la Pole* Cont de *Suthfolc*, *Robart Tressylyan* faux Justice, & *Nychol Brembul* faux Chivaler de *Londrez*, mesfesours & traitours au roy & a roialme avoient ensi traiterousement enformes nostre seignur le roy qil croya seurment qe lez ditz ordeignancez estatutz & commission furent faitz en derogacion de sa regalie & prerogative du roy, & luy enfourmeront de croiere auxi fortement qe toux ceux qe ordeigneront lez ditz ordeignance estatuz & commission destre faitz furent en finall purpos a degradere & deposere nostre dit seignur le roy. Et qils ne voillent en nule maner cessere de lour purpos tanqe averont ceo perfait peront le roy lez tinet come sez enmys & traitours. *Ricard.* II.

Item, Apres cell faux & traitorouse informacion quant lez avantditz *Alexandre* erceveske *Deverwyk*, *Robart de Veere* Duc *Dirland*, *Michel de la Pole* Cont de *Suthfolc*, *Robart Tressylian* fauce Justice, & *Nichol Brembul* faux Chivaler de *Londres* perseveyront qe nostre seignur le roy lez loialx seignurs tenoit come sez enmys & traitours, lez ditz mesfesours & traitours luy conseilleront qe per chescune voie possible luy ferroit sibien per pouare dez sez gentz liegez come per pouere de sez enmys *Franceys* & altres a destruere & mettere a mort lez avantditz seignurs & touz altres assentantz al feisaunce de dit ordeinance estatutez & commission, & qe ceo serroit si privement qe nully ent saveroit tanqe y fuist mis en fait. 22.

Item, pur acompler cest haut treson lez avantditz *Alexandre* erceveske *Deverwyk*, *Robart de Veere* Duc *Dirland*, *Michel de la Pole* Cont de *Suthfolc*, per lour conseile ils firent le roy sez lettres de credence maundere a son adversarie du roy *Franceys* ascunes per *Nichol Suthwell* vadlet de sa chaumbre & ascunez per altres persones de petite estate sibien alienz come denizeinz, requirant & enpriant le dit roy *Fraunceys* qil verroit estre ove tut sa pouare & counseil eidant & enforceant a nostre seignur le roy a destruere & a mort mettre lez ditz seigneurs & aultres *Englys* lez queux le roy lors tenoit sez enmis & traitours come desus, a tresgrant disease & trouble de tut le roialme. 23.

Item, Lez avantditz *Alexandre* erceveske *Deverwyk*, *Robart de Veere* Duc *Dirland*, *Michel de Pole* Cont de *Suthfolc* acrochantz a eaux roial poiare firent le roy promittere a roy *Franceys* per sez ditz lettres & messagez pur eide & forcement avoire du dit roy *Franceys* & de sa pouare pur acompliere cest haut treson de prodicion & murdre, de doner & suisfrendre au dit roy *Franceys* la ville & le chastell de *Calys* & touz altres chastiellez, forcellettes en la marche de *Pycardie* & a *Troys* lez chastielles & villes de *Chirburgh* & de *Brest*, a tresgrante dishonour & trouble & arreresment du roy & du roialme. 24.

Item, Apres lez avantditz *Alexandur* erceveske *Deverwyk*, *Robart de Veere* Duc *Dirland*, *Mychel de la Pole* Cont de *Suthfolc*, estoient surez davoire eide en forcement du roy *Franceys* per manere come desuse, lour estoit accorde perentre nostre dit seignur le roy & le roy *Franceys* per excitation & fesaunce dez ditz traitours *Alexandre* &c. & touz cez compaignons qe parlance serroit faite en lez marches de *Calys* de trewe per v. anz perentre lez ditz dieux roialmes *Dengliettere* & *France*, Et a quele parlance serront lez ditz deux royes & auxi lez ditz seignurs *Engleys* queux le roy tenoit allors sez enmis & traitours a la treson mesmes lez seignurs *Thomas* Duc de *Gloucestre* Constable *Dengliettere*, *Ricard* Cont *Darundell* & de *Surre*, *Thomas* Cont de *Warwyk*, & altres serront mis amort. 25.

Item, pur acompleysceement de ceste haute treson 26.
Alexandre

Alexandar erceveske *Deverwyk*, *Robart de Veere* Duc *Dirland*, *Michel de la Pole* Cont de *Suthfolc*, firent le roy envoier pur avoire certens savecunditz du roy *Fraunce* ascunez pur le roy mesme, ascune pur le Duc *Dirland*, & ascunes pur *John de Salusbury*, et *John Lancastre* chivalers ove certeine noumbre dez gentz ove eux pur alere en *France* en acomplissement de lour dit malveys purpos & treson. Lez queux sont prestz a monstrere.

27. Item le avantdit *Nychol Brembul* faux chivaler de *Londrez* per assent & conseil des dits *Alisandre* Erceveske *Deverwyk*, *Robart de Veere* Duc *Dirland*, *Michel de la Pole* Cont de *Suthfolc*, & *Robart Tressylyan* faux Justice acrochantz a eaux roial pouare come devant fist qe ascuns des eux vendrent a *Londrez* en propres persones, & sanz assent oue savoire du roy illeques overtement en non du roy fist touz les craftus du dit Citee de *Londrez* estre jurrez a tenir & perfourmere diverses matieres nient honestez sicome est contenus en le dit seurment qest de recorde en la Chancelerie, & entre autres, qe la volunte du roy & le purpos du roy tiendront & sustiendront a lour pouare encontre tieux ceux qe sont oue serront rebelles oue contrariantz encontre sa persone oue son regalie, et prestez serront a vener & demourere oue nostre dit seignur le roy pur destruere toux ceux que purposent oue purposeront treson encontre nostre dit seignur le roy en ascune maner, & qe prest serront & prestment vendront a lour maire qe lors estoit oue qe apres cel temps serroit quanqe a quele eoure serroient requis pur restiter tanqe come la vie lour dure a touz que purposent oue purposeront treson encontre nostre dit seignur le roy en ascune maner, & qe prest serront & prestment vendront a lour maire qe lors estoit oue qe apres cel temps serroit quanqe a quele eoure serront requis pur recister tancqe come la vie lour dure a touz que purposent oue purposeront encontre nostre seignur le roy liege oue ascunes des points susdits. A quele temps le roy per malves information des dits mesfesours & traitours & per faux respons des dits Justices fermement tenoit les dits seignurs & altres qe estoient de lassent de faire les avantdits ordeignances estatus & commission estoient rebelles a luy ses enmys & traitours & quele informacion allors estoit disconez as gents des *Londres*; Et auxi per tieles paroles obsaires en le dit surement continues, le entent des dits mesfesours & traitours estoit de exciter les avantdits gents de *Londres* de steire et de faire lour pouare a destrucre les seignurs loialx susdits.

28. Item lez avantditz *Nichol Brembul* faux chivaler de *Loundres*, *Alexandur* Erceveske *Deverwyk*, *Robart Veer* Duc *Dirland*, *Mychele de la Pole* Traytours de Roy & du roialme accrochant a eux royal pouere de lour auctorite demesme sanz garrante du roy oue de son grant conseile firet faire proclamer per my la Cite de *Loundres*, qe nul des lieges nostre seignur le roy ne duissent sustener ne conforter ne eider *Richard* Count *Darundell* & de *Surre* piere de la tiere un des seignurs de grant conseille nostre seignur le Roy durant la dit commission, ne armour ne vitailles ne autres choses neccessaries luy vendre ne nul aultre manere luy desportere, & qe touz ceux questoyent entour luy duissent luy voidere come rebelle du Roy sur peine de quanque qils purront forfaire vers nostre dit seignur le Roy, monstrant & portant une patent nostre seignur le Roy dautre tenure en compassant du dit faux proclamation en aloignement du loialx lieges nostre dit seignur le Roy.

Item les dits *Nicholl Brembull* faux chivaler de 29.
Londres per assent & conseille de les avantdits *Alexandur* Ercevesk *Deverwyke*, *Robart de Veere* Duc *Dirlande*, *Michel de la Pole* Count de *Suthfolc* fist crier & proclamer en la dite Citee de *Londres* qe nul persone soit si hardie parler ne parole ne mot sonner de male des dits messesours, traitours ne des ascuns deux sur paine de forfeture de quanque qils purront forfaire envers nostre dit seignur le roy encrochantz a eux roial pouare.

Item les avantdits *Alexandur* Erceveske *Deverwyke*, 30.
Robart de Veer Duc *Dirland*, *Michel de la Pole* Count de *Suthfolc*, & *Robart Tressylyan* faux Justice, & *Nichol Brembul* faux chivaler de *Londres* traitours au roy & au roialme ont faites le roy maundere a son counseile de faire certeins persones per my *Englieterre* viscontes queux estoient a luy nummez per les dits mesfesours & traitours al entent de faire tieles chivalers des Contes veniere al parliment come ils voillent nummer, en defaute de bons seignurs & loialx & bones Communes du roialme & auxi des les bones leyes & customes de la terre.

Item les avantdits *Alexandur* Erceveske *Deverwyk*, 31.
Robart de Veere Duc *Dirland*, *Michel de la Pole* Cont de *Suthfolc*, *Robart Tressylyan* faux Justice, & *Nichol Brembul* faux chivaler de *Londres* faux traitours au roy & al roialme durant le temps de la dit proteccion en anientusment de la dit pelle fauxment conselleront & firent le roy commaundere per ses lettres as diversez chivalers & esquiers, viscontz & altres ses ministres de diversez Contees de lever & assembler tut la pouare qils purront pur vener ove le dit duc *Dirland* encontre les avantdits troys seignours appellantz pur eux sodenement guerrer & destruer.

Item durant le temps de la dit proteccion les 32.
avantditz *Robart de Veere* Duc *Dirlande*, *Michel de la Pole* Cont de *Suthfolc*, *Alexandur* Ercevesk *Deverwyk*, & *Nichol Brembul* faux chivaler de *Londres* firent le roy per les lettres notifiere au dit Duc *Dirland* coment il & autres estoient appelles de treson per les dits *Thomas* Duc de *Gloucestre* Constable *Denglietere*, *Richard* Cont de *Arundell* & de *Surre*, *Thomas* Count de *Warwyk* coment il avoit de se done jour au dits parties tanqe a proschein parliament, & coment il ad pris en sa especiale proteccion ambidieux parties ovesqe touz lour gents & biens & chatieux; Et outre estoit contenuz as dits lettres du roy qe si le dit Duc *Dirland* avoit suffisant pouare qil ne serroit aler ovesqe le dit pouare & de vener au roy. Et tost apres firent le roy escriver au dit Duc *Dirland* qil prendroit le champ ovesqe tut la pouare qil purroit assemblere, & qe le roy luy encontreroit ovesqe tut son pouare, et qe le roy mettreroit en aventure son corps roiale, et qe le roy estoit en grant perille de luy mesme et tut son roialme si ne soit eide ne socoure per le dit duc *Dirland*, et qe le dit duc *Dirland* devoit soy monstrer a tous les gents qestoient assemblez ove luy qe le roy paieroit tous les gages et costages de dit Duc *Dirland* et de tous lez gentz per luy assembles. Par fors des quelles lettres et malveis et traiterouse excitacion si bien du dit Duc *Dirland* come de ses adherentz & come les altres mesfesours &

traitours le dit Duc *Dirland* assembla grant noumbre des gents des armes & des archiers, & si bien des countes de *Lancastre, Cestre*, & *Gales* come des altres lieux du roialme a destruere & mettre au mort les avantdits seignurs qe furent al sent de fesaunce de dits ordeignaunces, estatutes & commission en defensance du roy & du roialme.

33. Item le dit *Robart de Veere* Duc *Dirland* faux traitour du roy & du roialme assembla grant noumbre des gents des armes & darchiers si bien des Contees de *Lancastre, Cestre*, & *Gales* & de plusours altres lieux al entent davoire destruere traitorousement tut la roialme, lez ditz *Thomas* Duc de *Gloucestre* Constable *Denglietere*, *Henry* Cont de *Derby*, *Richard* Cont *Darundell* & de *Surre*, *Thomas* Cont de *Warwyk*, & *Thomas* Cont Marchal & altres lieges loialx nostre seignur le roy, si bien en defessance & anientesment nostre dit seignur le roy & tut son realme issint chivacha le dit duc *Dirland* ove grant pouare & force dez gentz dez armes & archiers de Conte de *Cestre* per my le roialme tanque qil vient a un lieu qest appelle *Ratecotebrygge* qest pres le *Coteswold* accrochant a luy roial poiare il fist displaiere le baner le roy encontre lestate du roy & de sa coron. A qele temps le dit duc *Dirland* & sa compaignie per la grace de Dieu furent de lour male purpos destourbes.

34. Item le dit *Robart de Veere* duc *Dirland* per conseille & abette dez ditz mesfesours et traitours *Alexander* ercevesk *Deverwyk*, *Michel de la Pole* Cont de *Suthfolc*, *Robert Tressylyan* faux Justice, *Nichol Brembul* faux chivaler de *Londres* acrochant a luy roial pouere sanz commission usuele du roy oue altre garrant suffisant si fist Justice de *Cestre*, per luy & sez deputz tenoit illoeques touz maners dez pleez de la corone, & sur ceo renderont jugement & firent ent execution. Et auxi fist diversez lettres de originalez & judiciels estre ensealez ove la grant seale le roy en celles partiez uses, & issint per tieles encrochmentz du pouare roiale il fist sourdre & lever ovesqe luy grant party dez gentz de tut la pays ascunes per tieles lettres mout hidouse & manassables, ascunez per prisonement de lour corps, ascunez per seison de lour terre & altrement en moultz maners, nient honestez per colour du dit office, & coe tut pur guerrere & destruere les ditz seignurs & autrez loialx lieges nostre seignur le roy & ove defesance de tut son roialme.

35. Item lez ditz traitours *Robart de Veere* duc *Dirland*, *Alexander* erceveske *Deverwyke*, *Michel de la Pole* Cont de *Suthfolc* par conseille & abbette du *Robart Tressylyan* faux Justice, *Nichol Brembul* faux chivaler de *Londres* acrochantz a eux roiale pouare firent deliverere *Iohn Bloys* heire au *Bretaine* que fuist prisonere & tresour a nostre dit seignur le roy & a son roialme sance assent de son parliment oue de grant conseille & garrantie oue grant afforcement del adversary du *France*, en grant arreresment du roy & du roialme encontre lestatute & ordeignance avantdit faitz en darreine parliment.

36. Item les ditz traitors *Robart de Veere* duc *Dirland*, *Alexander* ercevesk *Deverwyk*, *Michel de la Pole* Cont de *Suthfolc*, *Robart Tressylyan* faux Justice de *Londres* firent le roy du faire grant retenance de novell de diversez gentz & doner a eux diversez signez aultrement qil ne soloit estre de auxien temps per ascunez dez roies sez progenitours, al effect pur avoire pouere pur perfourmere lour faux treson avantdit.

37. Item les avantditz mesfesours & traitours *Alexandur* ercevesk *Deverwyk*, *Robart de Veere* duc *Dirland*, *Michel de la Pole* Cont de *Suthfolc*, *Robart Tressylyan* faux Justice, *Nichol Brembull* faux chivaler de *Londres* en plener accomplessement de tut lour treson avantz & autres & pur faire le roy de creyer a euax & en lour conseille & lez tient pluis loialx a luy & pluis sagez qe nulez altrez de son roialme, & sur ceo pluis colorere lour faux treson & fautz susditz, firent le roy faire vener devant luy as diversez lieux deins le roialme diversez Justicez & gentz du ley, cest assavoire *Robart Tressylyan*, *Robert Bealknappe*, *Iohn Care*, *Iohn Holte*, *Roger Fulthorp*, *Will. Burgh* sez Justices, *Iohn de Locton* serjant de la leye & oveske eux *Iohn Blake* oppossez & demandez per lez avantditz mesfesours & traitours si lez avantditz ordinance estatut & commission furent faitz en derogation de sa regalie & prerogative ou nient, & des altres diverses questions, as queles lez ditz Justices serjant & *Iohn Blake* responderont en manere come ensuit. Prædicta responsio prædictorum Justiciariorum patet hic col. 2694. in hac forma. *Memorandum quod vicesimo quinto die mensis* Augusti *anno regni regis* Ricardi *secundi xj. apud castrum de* **Notyngham** *coram dicto Domino Rege &c.*

Tunc medio tempore dominus *Robertus Veere*, dominus *Alexander Nevill* archiepisc. *Eboracensis* & dominus *Michael de Pole* Comes de **Suthfolc** fugerant ut supradictum est & ad parliamentum non venerunt, & ideo exlegati sunt & omnia bona eorum redditus & possessiones bona mobilia & immobilia in manus regis seisita pro se & hæredibus suis imperpetuum, exceptis hiis feoffamentis quæ sub tallia ad hæredes provenirent. Set dominus *Robertus Tresylyan* capitalis Justiciarius regis absconderat se in domo cujusdam Apothecarii prope portam *Westmonasteriensem* ut sic videret dominos & magnates regni intrantes ad Parliamentum & egredientes, & exploraret quid ageretur in parliamento, quia in tota vita sua semper cautelose egerat, set jam cautela ejus vertitur in summam stultitiam. Nam die Mercurii xj. kalend. Marcii proditus à proprio famulo & circa horam xj. ante nonam captus est & per ducem *Gloucestriæ* in parliamento præsentatus. Eodem die post nonam distractus est de turri *Londoniensi* per medium civitatis usque ad **Tyburne** ad furcas & suspensus est, gutturque ejus cæsum est, nam antea adjudicatus fuerat ad eandem mortem in eodem Parliamento. Hic prædictus *Robertus* diffiguraverat seipsum fingens se pauperem debilem in tunica hispida & dilacerata & debili, Feceratque sibi barbam prolixam & longam artificiose, Quam barbam barbam *Parisiensem* vocabant, et faciem suam exterminabat ne agnosceretur; adeo diffiguratus fuerat quod nullus eum agnovit nisi ex sola loquela.

In crastino scilicet die Jovis dominus rex ipsum *Nicholaum de Brembul* sæpius promoverat antea in Majorem civitatis contra voluntatem multorum de civitate. Hic multas oppressiones & seditiones fecerat in civitate. De quo fertur quod dū fuerat in sua plenaria potestate majoratus fieri fecit unam stipitem cōmunem & unam securim communem ad amputandum colla sibi insurgentium & sibi adversantium. Et fertur de eo quod addictari fecerat de talibus suis adversariis potentioribus de civitate *Londoniensi* octo mille quingentos & plures; Quos omnes ut dicebatur nisi Deus restitisset proposuerat decapitandos, & ut dicebatur

batur cum eisdem instrumentis idem *Nicholaus* apud **Tourchill** decapitatus est; pro quo rex rogavit & institit penes dominos Parliamenti ne distraheretur aut suspenderetur. Hic si vixisset dux *Troiæ* factus per regem fuisset. Nam ab antiquo civitas *Londoniensis Troia* minor vocata est; et sic dux de *Londoniis* esset, mutato nomine *Londoniarum* in nomen *Troiæ*. Item iv. non. Marcii *Thomas Uske* subvicecomes de *Londoniis* et alius de familia regis nomine *Iohannis Blake* distracti sunt à turri *Londoniensi* usque ad **Tyburne**, & ibi suspensi & decapitati. Caput vero *Thomæ Uske* positum est super portam de **Newgate** causa opprobrii parentelæ suæ quæ in illis partibus civitatis morabatur. Tercio non. Maii dominus *Symon de Burlee* dampnatus est de proditione ut cæteri supradicti, set rex dispensavit cum eo de distractione & suspensione. Hic apud le **Tourhill** decapitatus est. Qui de patrimonio hæreditario expendere non valuit ultra xx. marcas, set in paucis annis in obsequio prædicti regis crevit ad ultra valorem trium mille marcarum annui proventus. Et fertur de eo dedisse ad natale Domini in liberationem militum armigerorum valettorum & aliorum tam de curia regis quam suorum & ubi sibi placuit quandoq; centum quadraginta pannos, quandoque centum sexaginta, quandoq; CC.xx. magni precii, scilicet quosdam pannos deauratos & quosdam de scarleto. Item iv. idus Maii dominus *Iohannes Bewchamp* condempnatus est distrahi suspendi & quarterizari, set gratia regis translata est ejus dampnatio in decapitationem; & sic apud **Tourhill** decollatus est. Dominus *Iacobus Bernerys* miles de curia regis de proditione & seditione eodem die eodemq; modo accusatus & condempnatus in eodem loco capite plexus est. Dominus *Iohannes Salusbery* miles distractus est à turri usque ad **Tyburne** et ibi suspensus est. Summi proditores evaserunt de regno fugiendo, videlicet *Alexander Nevill* archiepiscopus *Eboracensis*, *Robertus Veere* dux *Hiberniæ*, & *Michel Pole* Comes de **Suthfolc**. Isti de judicio parliamenti exlegati sunt, & de hoc editum est quoddam statutū, quod deinceps gratiam redeundi in terram *Angliæ* nulla mediante conditione consequerentur. Similiter exhæredati sunt & forasfecerunt omnia tenementa terras & possessiones pro se & hæredibus suis imperpetuum, hiis exceptis quæ sub tallia provenerunt, Sicut supra plenius patet ante principium hujus parliamenti. Simili modo de cæteris qui morte plexi sunt de forisfactura tam bonorum suorum et terrarum atque possessionum pro se & hæredibus suis statutum est. Post hæc producuntur Justiciarii scilicet pridie non. Marcii qui in principio parliamenti arestati sunt & mancipati sub custodia tenebantur apud Turrim, videlicet dominus *Robertus Belknappe*, dominus *Iohannes Caare*, dominus *Iohannes Holte*, dominus *Rogerus de Fulthorp*, dominus *Williel. de Burgh*, et *Iohannes de Locton* serjancius ad legem. Qui omnes pro suis demeritis sicut supra patet ante præsens parliamentum & similiter supra in ultima accusatione proditorum plenius continetur, videlicet in præcedenti, dampnati sunt ad distractionem & suspensionem & mortem. Set interveniente *Anna* regina *Angliæ* cum archiepiscopo *Cantuariensi* & aliis episcopis, rex cum consensu dominorum in quos deliquerant condonavit eis vitam. Set exhæredati sunt sicut cæteri pro se & hæredibus suis; Et exlegati sunt in *Hiberniam* sub statuto edito nunquam redituri. Assignatiq; sunt bini & bini ad certa loca pro suo perpetuo mansuri, & ultra certas limites & bundas non progressuri; Et assignata est certa summa pecuniæ singulis eorum de archa regis ad eorum sustentationem, videlicet domino *Rogero de Fulthorp* xl.li. & progredi circa locum sibi limitatum per iij. leucas, & domino *Willielmo de Burgh* socio suo xl.marcæ & progredi & regredi circa locum sibi limitatum per ij. leucas. Item domino *Roberto Bealknappe* xl.li. & egredi & regredi circa se per iij. leucas. Et domino *Iohanni de Holte* socio suo xl. marcæ & egredi & circumgredi per ij. leucas, domino *Iohanni Caare* & *Iohanni Locton* cuilibet eorum xx. libræ & exire & redire circa se per ij. leucas. Inhibitumque est illis omnibus ne uxores eorum ad eos accederent in terra exilii sui aut filii eorum ne forte eos de lege regni instruerent. Inhibitumque est eis ne cuiquam auxilium aut consilium vel favorem verbo aut scripto vel quoquo alio modo aliquatenus ministrarent. Cautum quoque est contra eos, quod si quis quemquam illorum bundas illis limitatas transgredientem inveniret, transgressorem statim arrestaret *Londoniasque* ad regem duceret prima mortis dampnatione videlicet distractione & suspensione prout ante addicti fuerant sine remissione plectendos. Hiis ita gestis rex facit generalem gratiam domino *Iohanni Golofre* qui de proditione accusatus fuerat set in transmarinis illis diebus agens, & omnibus & singulis de proditione notatis aut in seditione delinquentibus; nec quisquam ultra molestatus fuit de illo crimine. Sicque finivit parliamentum pridie non. Junii & inceperat in crastino Purificationis præcedenti. Et sic patet quod *Robertus Tressylyan* capitalis Justiciarius *Angliæ* distractus est & suspensus & gutture cæsus. *Willielmus Skipwyth* Justiciarius evasit solus sine culpa quia non erat cum illis apud **Notyngham** quando malum illud proditionis fecerunt. Cæteri quinque ad eandem dampnationem addicti sunt. Set vita eis sic condonata, pro perpetuo suo taliter exlegati sunt ut supradictum est.

Scoti intraverunt in *Angliam* in occidentali marchia prope **Carliull** & dederunt patriam prædæ & incendio, & multa mala exercuerunt. Et ceperunt de patria circiter CCC. viros & eos secum abduxerunt, & ceperunt dominum *Petrum Tyrioll* vicecomitem *Carliolensem* & alios milites de patria & evaserunt absque magno dampno suorum. Item in orientali marchia iij. die Augusti intraverunt *Scoti* cum plena potestate *Scociæ*, videlicet Comes *Duglas*, Comes *Fyf*, dominus *Alexander de Exteris insulis*, Comes *Marchiæ*, Comes *Straerniæ*, Comes de *Murryf*, Comes *Orkeneye*, dominus *Archibaldus Duglas*, & deprædati sunt patriam & incendio tradiderunt et quamplures partes borialis plagæ devastaverunt, adeo quod multis retroactis temporibus tanta mala in regno *Angliæ* per hostes non sunt audita. Quibus occurrit dominus *Henricus Percy* filius et hæres Comitis *Northumbriæ* quem *Scoti* vocabant *Henricum* **Hotespurre** propter suam probitatem, eo quod aliis sopori deditis ipse super hostes evigilare consueverat, et hic *Henricus* pugnavit cum eis juxta **Zotton** prope *Novum castrum* super *Tynam*. Et hic manu sua interfecit Comitem *Duglas*, et Comitem de *Murryf* ad mortis metam vulneravit. Et idem *Henricus* ibidem captus est cum fratre suo juniore et aliis xxj. militibus et multis aliis armatis et sagittariis, et in *Scociam* abducti sunt. Set et de *Scotis* multi capti sunt, inter quos *Iacobus de Lynseye* frater reginæ *Scociæ* vir potentissimus. Factaque est pugna die

Ricard. II. die Mercurii proximo ante festum sancti *Laurencii* in vespere. Et numerati sunt occisi mille & C. prope **Carliull** eodem tempore numero xxx. mil. set in fugam coacti sunt capientes aquam.

Dominus *Thomas de Arundell* Episcopus *Elyensis* post exlegationem *Alexandri Nevyll* factus est archiepiscopus *Eboracensis*. Dominus *Iohannes Fortham* translatus est de Ecclesia *Dunelmensi* ad Ecclesiam *Helyensem*. Dominus *Walterus Skyrlowe* translatus de Ecclesia *Batonensi* ad Ecclesiam *Dunelmensem*. Magister *Radulfus Argum* translatus est de Ecclesia *Salysbiriensi* ad Ecclesiam *Batoniensem*, & dominus *Iohannes Walton*, factus est Episcopus *Salysbiriensis*. Magister *Walterus Skyrlowe* primo creatus fuerat Episcopus *Cestrensis*, set antequam installaretur translatus est ad sedem *Batonensem*, deinde post paululum translatus est ad sedem *Dunelmensem*; eodem scilicet anno magister *Ricardus Scrope* creatus est Episcopus *Cestrensis*. Hæc omnia eodem anno. In autumno proximo sequenti in crastino nativitatis beatæ *Mariæ* virginis Rex celebravit aliud Parliamentum apud *Cantubrugiam*
An. Dñi 1388. scilicet eodem Anno gratiæ M. CCC. lxxxviij. & regni sui xij. incipiente, in quo concessa est ei de Ecclesia dimidietas decimæ & à populo medietas quintodecimæ pro guerra in *Scocia* anno sequenti facienda. Et edita sunt nova statuta pro utilitate communis populi, & plura statuta quæ edita fuerant in tempore avi sui *Edwardi* iij. innovantur scilicet de laborariis, operariis de servientibus, de ballivis, de singulis officiariis de vicecomitibus, de provisoribus ad curiam Romanam tendentibus & de multis aliis gradibus, communi populo necessaria. Nam tanta elatio in inferiori populo illis diebus in habitu & apparatu & diversis guysis pululabat & crevit, quod vix quis de populo dinosceretur ab alio per splendorem vestitus aut apparatus. Non pauper à potente, non egens à divite, non servus à domino suo, non sacerdos ab alio de populo, set unusquisque imitabatur alium & nitebatur inducere noviorem gysam & transcendere in elatiori apparatu & habitu suum potentiorem, super quo magnates instabant apponere remedium & errata defalcare & ad meliorem formam reducere, sicque rex statuta sequentia cum assensu Parliamenti confirmavit, et in singulis comitatibus regni puplicari et conservari inviolabiliter districte mandavit, sub forma quæ sequitur.

Pur commune profite & universele bien de tut le roialme nostre seignur le Roy a son parlyment tenuz a Cantebrugge lendemayne de la nativite de nostre dame lan son regne duzisme del assent des seigneurs & communes illoeques assembles ad fait certeins estatutes & ordinaunces en la fourme que suit.

PRIMERMENT accordes est & assentes qe seynt esglyse eyt totes ses libertes & fraunchises & qe la grant chartre & chartre de la forest & touz altres estatuz & ordenances avant ces oeures faites & nyent repelles soyent dewment tenuz & firmement gardes.

Item, accordes est & assentes qe le Chauncelere Tresorere, Gardeyne de le prive seale, seneschal del hostiele le roy, Chaumburleyne du roy, Clerk du rollez, Justicez del unebank & de lautre, Barons del eschekkere & touz altres qe serront appelles du ordeigner nomer oue faire Iustices de la pees, Viscont, Eschetours, Customers, Contrerollours, oue ascune altre officer oue mynistre du roy soient firmement jurrez & serments qils ne ordeignent noment ne facent Iustice de la pees, Viscont, Eschetour, Customer, Controllour ne nulle altre officer ne mynistre du Roy pur nulle maner donne ne brogage ne favour ne affection, ne qe nulle qe pursue per luy oue per altre en prive oue en apert de les pluis loialx & les pluis sufficiants a lour escience & lour conscience. Ricard. II.

Item, accordes est & assentes qe touz les estatutz de artificers & laborers servaunts & vitayllers faitz sibien en temps nostre seignur le roy qore est come en temps de son noble ayele qe dieu assoyle nyent repellez soyent fermement tenuz & gardes & duement executez, & qe les ditz artificers loborers servants & vytaillers soyent duement justices per les justices de la paix si bien a suit du roy come a suite du partye solonc le exigence des ditz estatutz & qe le Mayre baylifs & seneschalles des seignurs & seneschalles des villes facent dument lour office touchant tieles artificers, servants, laborers, & qe ceppes soyent en chescune ville a justifiere mesmes les servants & laborers come ordeigne est en le statute susditz; & en outre est ordeigne & assentuz qe nule servant oue laborer soit il homme oue feme ne departe au fyn de son terme hors del hundrede Rope oue wapentake oue il est demorant pur servire oue demorere ayllors oue per colour dalere loynes en pylgrynage sil ne porte lettre patent contenant la cause de son aller & le temps de son retourner sil doit retournere desouth le seale du roy qe a ceo serra assigne & lyvere en garde dascune prodome del hundrede ou hundredez Rope oue wapentake, cite ou burgh, solonc la discrecion des justices de la paix a gardere & loyalment faire tiels lettres quant il bosoigne & nemye en altre manere per son serement, & qe entour le dit seale soit escript le non del conte, & a traverce du dit seale le non del dit hundrede Rope wapyntake cyte oue borough, & si ascune servant oue laborer soit trove en cyte burgh ove ayllors venant de ascune lieu vagarant sanz tiele lettre, soit maintenant pris per lez ditz mayre bayliffes seneschallez oue Constables & mys en cepps & gardez tanqe ils eyent trove surtees de retourner a son servys oue servyre oue laborere en la ville dont il vient tanqe il eyt tiele lettre come desuys. Mes nest mye la entencion du cest ordeignance qe servauntz qe chivachent oue allent en bosoignez de lour seignours oue meystres soyent compris deynez cestez ordeignance pur temps de qe le bosoigne. Et si nule porte tiel lettre qe poet estre trove forge oue faux, eit la prison de quarrant jours pur la fauxyne & outre tank il eyt trove surte de retournere & server & laborer come devant est dit. Et qe nule receyt servant ne laborer allantz hors de lour hundrez rope wapentake cite oue burgh sanz lettre tesmoynale ne oue lettre outre un noet sil ne soit per cause de maladye oue altre cause resonable ou qe il vult oue puisse servere & laborere illoeques per mesme le tesmoygnance sur payne a lymytiere per Iustiez de pees, & qe si bien artificers & gentz de mayster come dez servantz & apprentys qe ne sont de grant avoyre & de quele artifice & mystere len nad pas bosoigne en temps daust soyent artez de servyr en aust de cyere coilere & entyellere lez bleez, & cest estatute soit duement execute per mayres & baylyffes seneschallez & constables de vyles sur

peyne

peyne a lymiter & ajuger per lez ditz Iusticez de la pees en lour sessions. Et qe nule prigne outre une denere pur la dit lettre faire & ensealere & delyverere. Et en outre a cause qe lez servantz & laboreres ne voillent per long temps ount voluz servere & laborere sanz outrageouse & excessyve lowere & molt greindre qe nad este done as tiels servantz & laboreres en ascune temps passe, si que pur chierte dez ditz laboreres & servantz lez husbondes & terre tenantz ne poyent payer lour rentes ne a payne vivre sur lour terre, a tresgrant damage & perde sibien dez seignurs come de tut le commune & auxint a causes qe lez lowers dez ditz laboreres & servantz nont este mys en certeyne devant cez oeures, accorde est & assentuz qe le Baylif pur husbondrye pregne per an xiij. s. iiij. d. & sa vesture un foith per an au pluis, le maystre hyne x. s. Charretter x. s. Berchere x. s. Bouer vi. s. viij. d. Vachere vi. s. viij. d. Porchere vi. s. Feme laborerere vi. s. Deye vi. s. Chacer deschar owe vij. s. a pluis, & chescune altre laborere & servant solonc son degre, & meyns en pays ou meyns soleint estre donez sanz vesture curtesye oue altre regarde per covenant, & qe nule servantz dez artificers ne de vytayllers deynz Cite, burgh ne altres villes ne pregnent pluis qe le laboreres & servantz desuz nomez solonc lour estate sanz vesture curtesye ne altre regarde per covenant come desuz est dit; & si nul pregne oue donne per covenant pluis qe nest especifies peramont, qe al prime foith qils serront ent atteyntez payent sibien lez donors come lez pernors la value del excesse issint donee oue pris, & a la seconde foith de lour atteindre la double value dez tieles excessez, & a tierce foith la treble value dez tieles excessez, & si le pernour issint atteynt neyt rienz dont payere lez ditz excessez eit la prison de xl. jours.

Item, ordeigne est & assentuz qe ceux oue celluy qe use de laborere a charewe & charet oue altre labour oue servyse de husbondrye tank soit del age del xij. anz qe dehors en avant il demourge a tyele labour sanz estre mys au mystiere oue artifice, & si covenant en de apprentyce soit fait desore en avant a contrarye soit tenuz pur nul.

Item, accordez est & assentez qe nul servant de husbonderye oue laborere ne servant de artificyere ne de vytaillere ne porte desore en avant baslarde dagger ne espey sur payne du forfeture du cyelle si non en temps de guerre pur deffence du roialme, & ceo par survewe dez arrayours pur temps esteantz, oue travayllant per pays oveske lour meystrez oue en lez messagez de lour mestrez mez eyent tieles servantz & laboreres arkes & settez & lez usent lez dismengez & jours dez festez & lessent tut outrement lez jewes as peltes sibien a mayne come al pee et lez altres jewes appellez coytes dyces gettere du piere kayles & altres tielez jewes importunez, & qe lez viscontz mayrez baylyffes & constables eyent pouare darester & arestont touz lez contravenanncez, & les baselardus daggers & espeyes suisditz, & lez ditz baselardes daggers & espees seyser, & gardiere tanqe ad session de Justicez de la pees & lez presentent devant lez ditz Justicez en lour sessions ensemblement oue lez nons du ceux qe lez porteront. Et nest pas lentencion du roy qe prejudice soit fait as franchisez dez seignurs touchant lez forfaytures a eux dewes.

Item accorde est & assentuz qe de chescune qe va mendynant & est able a servyre oue laborere soit fait de luy come de celuy qe departe hors dez hundrez & altrez lieux susditz sanz lettre tesmoynayle come desuis est dit, forpris genz de Religion heremytes approves eyauntz lettres testemonals dez ordeynaryes, & que lez mendinantz impotentz de servyre demorgent as Cytees & villez oue ils sont demorantz al temps de proclamacion du cest estatute. Et si les gentz del ditz Citeez oue villes ne voillent ne poyent suffrere de les trover, que les ditz mendinantz soy trayent as altres villes deinz le hundrede Rope oue wapentak oue as villes oue ils furent nees, deinz xl. jours apres la dit proclamacion fait & la demourgent continuelment pur lour vyez. Et qe de touz ceux qaillent en pylrynage come mendynantz & sont puissantz a travellere soit fait come dez ditz servantz & laboreres sils neyent lettres tesmoynallez de lour pilrynage de south le ceale avantditz, & qe lez clerkz de universiteez qe vont auxi mendynantz eyent lettres de tesmoyner de lour Chauncielere sur mesme la payne.

Item, accorde est & assentuz qe ceux qe ceo faynent homez travellys hors du roialme & illoeques est enprisones portaunt lettres tesmoynals de capytaine ou ils ount demourez oue dez Mayrez & bayliffes oue ils facent lour arryvayle, & qe mesmez les mayrez & baylifs enquergent dez tiels gentz oue ils ont demoure & ove qui & en quele lieu lour demourere est en Englietere, *& qe mesmes les mayrez & baylifs les facent lettres patentez de south le seale de lour office tesmoygnant le jour de lour arrivayle & ou ils ont este a ceo quils ont dit, & qe lez ditz mayrez & baylifs les facent jurere qils tendront lour droit chymyne vers lour pays si non quils eyent lettre patent desuys la grant ceal le roy daltrement faire, & si ascune tiele home travaylez soit trove sanz tiele lettre, soit fait de luy come dez servants laboreres susditz, & cest ordeignance serra entendu des homes travaylles qe vont mendynant per le pays apres lour arryvaille.*

Item ordeigne est & assentuz qe lez ordinaunces susditz des servantz & laboreres mendynauntz & vagrantz tienent lieu & soyent executez sibien as cytees & burghes come as altres villes & lieux deinz la roialme sibien deinz franchise come dehors, & qe les viscont mayres & gardeyns des gaioles soynt tenuz & chargiez de resceivere les ditz servantz laboreres mendynantz & vagarantz & les detener en prison en la fourme avantdit sanz les lessere a maynprise ou en baylle & sanz fee oue altre rienz prendre deux per eux mesmes oue per altres tanqe come ils soyent ensy en prison ou al entre oue al issue des mesme la prisone, sur payne de payere C. s. al Roy.

Item ordeignez est & assentuz qe en chescune Commission des Justicez du pays ne soyet assignez que siz Justicez outre les Iusticez dassysez, & qe les ditz syz Iusticez tiegnent lour sessions en chescune quarter del an au maynes, & ces per treys jours si meyster soit, sur payne destre punys solonc ladvis de conseyl le roy a suyte de chescune qe se verra pleyndre. Et enquergent diligentment entre altres chosez touchant lour offices si les ditz mayres baylyffes seneschalles Conestables & auxint gayolers ont deument faitez execution des ditz ordeignaunces & estatutz des servantz & laboreres, mendynantz & vagarantz, & punyssent ceux qe sont punissables

Ricard. II. nissables per la dit payne de C. s. per mesme la payne qe ceux que sont troves en deffaute que ne sont punyssables per la dit payne de C. s. punissent per lour discrecion. Et pregne chescune des ditz Iustices lour gagez iv. s. le jour pur le temps de leur dit sessions & lour clerkes ij. s. le jour & ceo dez fines & enmercyments susdytez & provenantz de mesmes les cessiones per mayner des viscontez, & qe les seignours des fraunchisez soyent contributours as ditz gages solonc afferant de lour parte des fines & amercymentz susditz, & qe nul seneschall de seignour soit assigne en nule de ditz commissions & qe nulle associacion soit as Iustices de la pees apres lour primer commission & nest pas lentention de cest estatute qe lez Iusticez del un banc & del altre ne les sergeauntz de leye en cas qils soyent nomez en les ditz commissions soyent tenuz per force du cest estatut de tener les ditz cessions quatre foith per an come sont les altres commissioners que sont continuelment demourant en pays mes quils le facent quant ils a ceo poyent bonement entendre.

Item, come contenuz soit sibien en lestatute de Westmynstre primer come en lestatute fait a Gloucestre nostre seignur le roy qore est secunde que nul soit si hardy de controvere oue countere ascune faux novelle mesonge oue ascunez tiels fauxez eschosez dez Prelates Ducs Contes Barons & altres noblez grantz du roialme, & du Chaunceliere, Tresorere, Clerk du prive seale, Seneschal del hostiele nostre seignur le Roye, Iusticez de lune banc & de lautre, & daltres grant officers du roialme, & qe le fra soit pris & enprisonez jesques a tant qil trove celuy dont la parole serra mouez: Accordez & assentuz est en cest parlyment quant ascune tiele soit pris & enprisonez & ne poet altre trover dont la parole serra movez come devant est dit qil soit punys per le dit consayl nient consteantz lez estatutez avantditz.

Item, en droit de la leyres dez Chivalers venantz as parlymentz pur lez communez des Contees accordes est & assentuz qe le dit leeve soit fait come ad este use avant cez oeures nouste aycell qe si ascune seignur oue altre home espirituele oue temporele eit purchacez ascunez terrez, oue tenementz, ou altres possessiones que soloyent estre contributores as tielez dispences devant le temps du dit purchace, mesmez lez terrez, tenementz & possessions, & lez tenant du ycell soyent contributores as ditz dispencez come les ditz terrez, tenementz & possessions, & lez tenantz du ycelles soilent faire devant le temps de mesme le purchase.

Item, pur ceo qe tant dez fymes & altres ordurez dez issuez entrailles sibien de bestez tuez come dez altres corruptions sont gettez & mys en fosses ryvers & altres ewes, & auxint plusours altres lieux dedeyns & entour & pres diversez citees, burghes & villes du roialme & lez suburbes du celles, qe leyre illoeques est grantment corrupte en estee & plusours altres maladiez & altrez dyseasez nient suffrablez aveignont de jour en altre sibien a lez enhabitanz & conversantz as ditez cytees, burghes, villez, suburbes, come al altres illeoques repayrantz & passantz suisditz, Accorde est & assentuz qe proclamation soit fait sibien en la cyte de Londres come en altrez cytees, burghs, villes, & permy le roialme ou il bosoigne si bien deyns franchisez come dehors, que toux ceux qi tils anisancz fymes, issues, entrailles & altres ordurez ont gettez & mys en fossez & ryvers, ewes & altres lieux suisditz, lez facent oultrement remover oustere & enportere perentre cy & la fest de seynt Mychell proscheyn avener apres la fyne de cest parlyment, chescune sur payne de xx li. a payers al Roy. Et qe lez Mayers & baylifs de chescune tiel cyte, burgh & ville, & auxint lez bayliffes dez franchesez lez compellont de ceo faire sur semblabull payne. Et si ascune soy sent greve que ceo ne soit prefait en maner susdit, & soy vult enpleyndre en la Chancelerie apres la dit feste de seynt Mychel, eyt brief de faire vener celuy de qi il vult ensi plendre en la Chancelerye a monstrere par quoy le dit payne ne serra leeve de luy, & sil ne poet ent dewment excusere, soit mesme la payne leeve de luy, Et en outre soit proclamacion fait si bien en la dyte cytee de Londres come en altres cytees, burghes & vylles come desuys qe nul de quele condicion qil soit ne faite mettre ne gettre en avant tiles ainysans issuez fymes entrailles & ordures en lez fosses, ewes, ryvers & altres lieux susditz. Et si nul le face soit appelle per brief devant le Chancelier al suit de celuy qi soy vorra pleyndre. Et si y soit trove coupable soit punys solonc la discrecion de Chaunceliere.

Item, accordes est & assentuz qe les draps de Ray & de coloure assayrez & aceneres a Bristout & ez countez environe soyent de la mesure altre foythe ordeignee par estatut fait a Westmynstre lan du regne le Roy Edward ayel nostre seignur le Roy qore est xlvij. Cest assavoyre lez drapez de Ray de la longure vynt & oept anz mesures per le list et synk quarters de leaure, & le drape de colour de xxvj. annez de longure mesure per les doos & vj. quarters de laeure au meyns. Et qe demy drape soit il de Ray oue de colour tiegne en longure solonc laferant en laeure come lez drapes de colour & du Ray sur la payne a lymitiere en mesme la estatut.

Item, qe nulle liege du Roy de quele estate oue condicion qil soyt greyndre oue meyndre passe le miere nenvoy hors du roialme Denglietere per lycence oue sanz lycence sanz especial conge du Roy mesmes pur soy providre oue purchacere ascune benefice du seint esglise ove cure oue sanz cure en la dit roialme, Et si ascune le face & par vertu de tiele provision accepte oue per luy oue per lautre ascune benefice en mesme la roialme, qe a cele temps mesme le provisour soit hors de proteccion du roy et mesme la benefice voyde si qe bien lise a patrone du mesme le benefice sibien espirituele come temporil presentere a ycelle un clerc able a sa volunte.

Ensement est assentuz et ordeignez qe lestaple soit remewes du Mydburgh a Caleys, et qil soit a Caleys le primere jour de Decembre proscheyne avenir.

Eodem anno in Quadragesima intraverunt *Scoti* in occidentali plaga & tam occidendo quam incendendo multa mala exercuerunt, insuper pueros parvulos lactantes ad ubera, mulieres in puerperio & prægnantes, ac viros debiles et decrepitos in patria Gyldisland in dominio domini de *Dacres* in domos colligentes concluserunt et clausis hostiis ad numerum, ut dicebatur, circiter CC. et amplius irremissibiliter et absque misericordia igni combusserunt.

Anno Gratiæ M.CCC.lxxxix. incipiente die Jovis ante Pascha, dominus *le Bewmont* Gardianus de Carliol in occidentali marchia intravit in *Scociam* per An. Dñi 1389.

Ricard. II. per xl. leucas, et spoliavit forum de *Fowyk*, et prædatus est ad placitum et multos *Scotos* secum abduxit. Eodem anno statim post Pascha quidam mercator de **Dermouth** conduxit classem de *Portink* proprio stipendio, et cepit xxxiij. naves, ut fertur, onustas cum vino de *Rochell* circiter M. v C. doliorum.

In Quadragesima orta est dolorosa discordia in *Oxonia*, discordia anni præcedentis ad plenum nondum sopita, set semper partes adhuc irritante. Nam *Wallani* scolares semper inquieti adhærentibus sibi australibus scolaribus insurrexerunt contra boriales scolares; & hinc inde multa mala mortis inter eos evenerunt. Et in tantum increvit istud dicidium quod dies campestris prælii in campo præfixus est inter partes. Set Deo mediante & *Thoma de* **Wodestoke** Duce *Gloucestriæ* se intromittente cum minore dampno conquievit, & multi de *Wallanis* banniti sunt ab Universitate *Oxoniæ*; & in recedendo per alios scolares boriales ad hoc paratos ad portas villæ in recedendo oscula offerre compulsi sunt.

Mense Maii rex tenuit concilium apud *Westmonasterium*, & in festo inventionis sanctæ Crucis rex veniens in concilio ammovit omnes majores officiarios inopinate ab officiis suis & ad placitum suum subrogavit alios quos voluit, scilicet ammovit Cancellarium archiepiscopum *Eboracensem* & loco ejus promovit episcopum *Wyntoniensem*, & Thesaurarium episcopum *Hertfordensem* & in loco ejus alium imposuit, & clericum de privato sigillo & omnes alios. Similiter & Justiciarios de utroque banco. Set ne negocia regni medio tempore obfuscarentur, jussit Justiciarios legis requisita sicut solito prosequi donec sibi de aliis Justiciariis consultius provideret. Comes quoque de **Arundell** cui commissa fuerat Parliamenti gubernatio & custodia maris & marisarchus fuerat similiter ab officio suo amotus est, & Comes *Huntyngdonæ* in loco ejus subrogatus. Similiter faciebat rex de cæteris officiariis dicens, « Se non debere inferioris aut minoris condi« tionis quam quiscumque alius hæres regni *An« gliæ*, cum lex & consuetudo regni *Angliæ* asseve« rant quod quisquis hæres in warda cujuscunque « domini positus cum vicesimum primum annum « ætatis suæ pervenerit statim de paternali hæredi« tate gaudebit, & liberam disponendarum faculta« tum & rerum suarum legitime possidebit. Set « jam contigit quod ego per plures annos sub con« silio vestro & gubernatione degebam, & nunc pri« mum Deo, deinde vobis gratiarum actiones mul« tiplico quia me & hæreditatem meam atque re« gnum meum *Angliæ*, tam infra quam extra, & « præcipue contra inimicos nostros undequaque gu« bernastis & subportastis, salvo semper nobis & « regno nostro honoris & laudis tripudiali organo. « Nunc autem Deus ita pro nobis disposuit quod « legalem ætatem supplevimus, & jam vicesimum « secundum annum in præsenti agimus. Iccirco pe« timus & deinceps liberam facultatem regulandi « & regendi nos & hæreditatem ac regnum nostrum « habere volumus, & officiarios ac ministros ad « nostrum placitum secundum quod nobis melius « expedire visum fuerit per Dei gratiam volumus eli« gere & ad quæque officia promovere; officiarios « vero jam incumbentes ad nostrum libitum penitus « ammovere, & alios quos eligimus in loco eorum « ubilibet subrogare. Et non erat quis qui regis voluntatem infringere conaretur, set omnes Deum glorificaverunt qui sibi talem regem sapientem futurum providere curavit. Ricard. II.

Mense Julii dum rex esset apud **Schene** convenerunt in curia sua multæ turmæ atomorum & muscarum, & in modum prælii congredientes fecerunt maximam stragem invicem, adeo ut scopis & pertis mundarent locum de interfectis. Captæ sunt treugæ inter regem *Angliæ Ricardum* & reges *Franciæ*, *Scotiæ*, *Hispaniæ*, *Portusgalliæ*, *Navverniæ*, & istæ treugæ inceperunt primo die Augusti in propinquioribus partibus tam per mare quam per terram, & in remotioribus partibus quæ diuturniorem relationem expetebant xv. die mensis Augusti sole oriente.

Anno M.CCC.xcij. videlicet xvj. die mensis Augusti oriente Eodem anno magister *Willielmus Courteneye* archiepiscopus *Cantuariensis* frater Comitis *Deiræ* visitavit diocesem *Lincolniensem*. Et in festo sanctæ *Fidis* virginis visitavit dominum *Johannem de Bokyngham* episcopum *Lincolniensem* in ecclesia cathedrali *Lincolniæ* cum capitulo & cœtum canonicorum. Et venit ad abbathiam *Leycestrensem* visitationis causa sabbato ante festum omnium Sanctorum, & ibi moram traxit usque diem Martis. Et hora vesperarum die omnium Sanctorum, scilicet die Lunæ, convocatis omnibus canonicis ejusdem monasterii cum capellanis de capella sua in singulorum manibus candelis accensis, Idem archiepiscopus firmavit sententiam excommunicationis super *Lollardos* sive *Wyclyvianos* cum fautoribus, qui errores & opiniones magistri *Iohannis Wyclyffe* tenuerant, vel foverant, vel in posterum teneant vel foveant in diocesi *Lincolniensi*. In crastino scilicet die animarum iterum idem episcopus fulminavit sententiam excommunicationis in specie cum cruce erecta, candelis accensis, pulsatis campanis ut prius super novem certas personas villæ *Leycestrensis* quæ eandem villam cum patria nimis polluerant & infecerant. Archiepiscopus inde hora vesperarum recedens abiit ad ecclesiam sancti *Petri* ad quandam anachoritam *Matildam* nomine ibidem reclusam, quam arguens de prædictis erroribus & opinionibus *Lollardinis*, minus provide respondentem citavit quod coram eo compareret die Sabbati proximo sequenti in abbathia sancti *Jacobi Northamptoniensi* ad respondendum ad prædicta erronea prophana. Quæ ibidem statuto die comparuit, & renunciatis erroribus injunctaque pœnitentia salutari repatriavit. Set usque in secundum diem ante festum sanctæ *Luciæ* extra Reclusorium suum moram traxit, quo die iterum Reclusorium ingressa est. Quidam alii *Lollardi* citati comparuerunt apud *Oxoniam* & aliis locis prout archiepiscopus eis induxerat, & renunciatis suis superstitiosis erroribus atque abjuratis prophanis dogmatibus publicam pœnitentiam peregerunt. *Willielmus Smyth* de quo superius frequens fit mentio, forum *Leycestriæ* circumiit lineis tantum indutus in dextra portans crucem cum imagine Crucifixi, in sinistra imaginem S. *Katerinæ*, eo quod quondam imaginem sanctæ *Katerinæ* secaverat & incenderat pro oleribus coquendis in sua esurie, sicut superius plenius dictum est, Anno &c. octogesimo secundo. Libros etiam solempnes quos in materna lingua de Evangelio, & de Epistolis & aliis Epistolis & Doctoribus conscripserat, & ut fatebatur per annos octo studiose conscribere

An. Dñi 1392.

Ricard. II. scribere laboraverat archiepiscopo coactus tradidit; Prædictam pœnitentiam circa cimiterium ecclesiæ sanctæ *Margaretæ Leycestrensis*, Dominica sequenti antecedens & præcedens processionem adimplevit. *Rogerus Dexter* de *Leycestria* cum uxore sua forum Sabbati *Leycestriæ* tantum lineis induti ferentes cruces in manibus pœnitentiam agendo circuerunt. Et sic in magna parte publica audacia prophanæ doctrinæ *Lollardorum* sive *Wyclyvianorum* timore potius archiepiscopi quam amore Dei repressa est, cordis tamen perseverantia in antiquis delusionibus adhuc in occultis prout audebant pullulante nimis.

Dñi An. 1390. Anno Domini M.CCC.xc. circa festum sancti *Petri* ad vincula *Johannes* Dux *Lancastriæ* fecit magnam convocationem magnatum regni ad venandum apud *Leycestriam* in foresta & defensa & in omnibus parcis suis ibidem. Nam die Sabbati affuerunt ibi Rex et Regina, Archiepiscopus *Eboracensis*, Dux *Eboracensis*, *Thomas Wodestoke* Dux *Gloucestriæ*, Comes de **Arundell**, *Johannes de Hollande*, Comes *Huntyngdoniæ*, cum aliis Episcopis, Dominis et Dominabus plurimis. Die Jovis sequente rex inde recedens versus *Notyngamiam* pernoctavit cum domino de *Bewmonde* juxta **Lowghtebourowe**. Eodem tempore ad festum sancti *Jacobi Henricus* Comes *Derbeyæ* primogenitus *Iohannis* Ducis *Lancastriæ* cum armata manu M. electorum militum, armigerorum et valettorum arripuit iter versus *Pruciam*, et mense Aprilis rediit cum magni honoris tripudio et omnibus Christianis excellenti gaudiflua expeditione.

Anno isto fuit magna egestas in omnibus partibus *Angliæ*, et ista egestas seu inopia bladorum incepit sub falce, et perduravit usque ad festum S. *Petri* ad vincula, scilicet ad nova grana. Ista inopia multum oppressit populum, et præcipue communes et pauperes; nam videres infantes et pueros in viis et domibus pro fame ejulantes et clamantes panem petentes, nec mater habuit unde eis frangere valuit. Set et tanta fertilitas et frugum habundantia per quam plures annos præcesserat, quod credebatur et dicebatur à multis yconomis et terræ colonis, Si semen non spargeretur super terram, habita & recondita in orreis & granariis sufficerent ad alimentum tocius populi per v. annos subsequentes. Set causa istius egestatis penuria pecuniæ multum credebatur esse apud plures, nam pecunia multum deffuit illis diebus, & hujus maxima causa fuit quia lanæ regni dormiebant apud quosdam per biennium, & apud quosdam per triennium absque emptore; nam statutum fuerat in quodam parliamento quod mercatores *Angliæ* non exirent regnum cum lanis & aliis mercimoniis, set ea adducerent ad duodecim loca infra regnum ad hoc negocium deputata, ut mercatores alienigenæ cum suis mercimoniis ad dicta loca confluerent, et sic per excambium nostra mercimonia abducerent suaque nostris dimitterent. Quam ob causam mercatores *Angliæ* ab emptione lanarum et aliis mercibus abstinuerunt, donec in proximo jam secundo parliamento concessum est eis cum suis mercimoniis transmeare quo volunt. Istis diebus lana exilis reputationis fuit, nam una petra bonæ lanæ de collecta patriæ vendebatur pro iij. solidis, et in foro *Leycestriæ* quandoque pro ijs. vel xx. denariis. Ista egestas annonæ maxime invaluit in comitatu *Leycestriæ* et mediis partibus regni. Et licet egestas esset *Ricard.* II. magna, precium tamen bladorum non erat nimis excessivum. Nam quarterium frumenti in suo summo precio vendebatur *Leycestriæ* pro xvj.s. viij.d. una vice, reliquo tempore pro una marca vel xiiij. solidis. Apud *Londonias* vero et in multis aliis locis regni quarterium frumenti vendebatur pro decem solidis, vel paulo majus vel paulo minus; nam confluebant xj. naves onustæ cum copia alimentorum ad diversa loca regni in relevamen populi. Set et cives *Londoniarum* exponebant ij. milia marcarum in emptionem alimentorum de communi cista orphanorum. Et xxiiij. aldarmanni quilibet eorum apponebat xx. libras ad consimilem emptionem præ timore venturæ famis civitati, et reponebant in diversis locis commodioribus et aptioribus pro populo, ut indigentes venirent et emerent sub certo precio quantum sufficeret pro se et familia sua sustentanda, et qui non habebant pecuniam in præsenti solvere fidem facerent solutionis infra sequentem annum, sicque relevati sunt ne quis præ fame periret.

Anno Domini M.CCC.xcj. rex celebravit parliamentum apud *Westmonasterium* in crastino animarum. An. Dñi 1391. In isto parliamento data est licentia mercatoribus *Angliæ* exire regnum et abducere sua mercimonia quo volunt. In isto parliamento editum est profanum statutum contra ecclesiam et ecclesiæ personas, videlicet, ne quævis personæ ecclesiasticæ possideant maneria glebas domos possessiones terras redditus quoscumque proventus per manus feoffatoris absque licentia regis et capitalium dominorum. Et istud statutum extendit se tam ad ecclesias parochiales, capellas, cantarias, quam ad abbathias, prioratus, seu quæcumque alia monasteria, similiter ad cives civitatum, et villicanos, atque burgenses burgorum et villarum hujusmodi redditus vel possessiones pro communi utilitate habentes. Nam homines in illis diebus qui volebant conferre redditus vel possessiones alicui ecclesiæ sive cuiquam communitati nec expensas possent effundere, ut eos in manum mortuam reducerent sub licentia regis & capitalium dominorum, solebant feoffare certos homines in quibus habebant fiduciam, sub quorum nomine et defensione ecclesiasticæ personæ vel hujusmodi communitas rei commodo gauderent et utilitatem eorum possiderent. Et cautum est in eodem statuto, quod omnes et singuli tam personæ ecclesiasticæ quam parochiales, et cives atque burgenses, et villicani seu quicumque alii habentes hujusmodi redditus, possessiones, maneria seu quoscumqe proventus in manibus talium feoffatorum sine licentia regis & capitalium dominorum, quod aut licenciam à rege et capitalibus dominis impetrarent in manum mortuam redigere vel venditioni talia exponere et suum commodum inde facere citra festum sancti *Michaelis* proximo sequens, vel illo festo peracto rex et capitales domini in sic non præordinatis et dispositis intrare et seisire, et ad suum placitum optinere.

Illis diebus erat quædam matrona in civitate *Londoniensi* quæ habebat unicam filiam quam instruxit ad celebrandum missam, & erexit altare in cubili suo secreto cum ornatu suo, sicque fecit filiam suam multis diebus vestire se more sacerdotis & ad altare accedere, & pro suo modo missam celebrare: set cum venisset ad verba sacramenti prostravit se ante altare & sacramentum non confecit, set cætera missæ surgens usque ad finem complevit matre

Ricard. II matre ejus eam juvante & suam devotionem agente. Iste error multo tempore duravit donec per quandam vicinam ad talem missam secretius vocatam divulgaretur, & ad aures episcopi *Londoniensis* devenisset, qui eas ad præsentiam suam convocavit & de errore convenit, & sacerdotissimam tonsuram comæ publice monstrare coegit, cujus caput nimis glabrosum inventum est; episcopus plorans nimis & ejulans de tali errore in ecclesia suo tempore contingente, multa lamenta emisit, & finem cum illis injuncta pœnitentia fecit.

Dux *Geldriæ* misit regi *Angliæ* literas laudabiles, & ad guerram, & militares actus, & ad regiæ nobilitatis exercitium multum allectivas, quarum tenor sub sequenti forma patet.

MAGNIFICE PRINCEPS, Innata vobis probitas & prudentum consilia ut opinamur simul agerent in effectum quod singula hæreditaria jura quæ ex natalicio vestram magnificant regiam majestatem temporibus vestræ discretionis altissima providentia munirentur illæsa, & si quavis oppugnaret violentia clipeo militari studeat regalis industria fortiter defendere sua jura. Et quia vestram regiam personam contingamus in affinitate, non valet Deus ipse quin semper parati erimus vobis in vestris juribus defendendis assistere cum duobus milibus lancearum quando et quociens disponemini ad bellica convolare. Nec perire debeant jura propter verba aut promissa quomodolibet ad hoc laborat versutia Gallicorum. *Sane, serenissime princeps, in orbem volat fama nec ambigitur quod propter lanæ et innumerabilium vestra singularia commoda sine quibus non vivit oriens neque auster regna singula in pecuniis vos salutant. In comparatione igitur ad alios reges vobis confert Deus ipse divitias centuplatas. Probitas eciam militaris et arcuum asperitas sine pari taliter hucusque extulere gentem magnanimam occidentis, quod timor non parvus vestros invadit adversarios, et ad hunc diem impariter victoriose dimicavit cum* Gallicis Angliæ *gens austera. In pusillanimitate igitur, potentissime princeps, contra naturam non obdormiat cor leonis, set et quales vobis contulit vires natura ipsas applicare dignemini actibus bellicosis in defensionem reipublicæ, juris hæreditarii sustentationem, augmentumque meriti et incomparabiliter chronicabilem probitatem cordis magnanimi tanti regis.*

In parliamento præfato concessa est domino regi una dimidia decima à clero, & una quintadecima à populo in obsequium expensarum domini *Johannis* Ducis *Lancastriæ*, qui in Quadragesima sequenti perrexit in *Franciam* apud civitatem de *Amyas* pro finali pace inter regna *Angliæ* & *Franciæ* tractanda; ubi occurrit ei rex *Franciæ* cum magno tripudio honoris & laudis, præmittens primo in occursum dicti Ducis cives equestres ejusdem civitatis numero pergrandi, deinde Comites & Barones quamplurimos, deinde avunculos suos Duces. Postremo ipse rex venit ei obviam salutans eum & prænominans dignissimam personam miliciæ totius Christianitatis, regali dignitate inuncta solummodo excepta; & idem dominus dux habuit xvij. dies ex conductu pro pacis forma tractanda. Deinde rediit habens in comitatu suo episcopum *Dunelmiæ*, & filium Ducis *Eboracensis* Comitem de *Rutlondia*, cum mille equitibus ut dicebatur, mirabili apparatus elegantia refertis.

Anno Gratiæ M CCC.xcij. rex celebravit grande concilium in crastino Trinitatis apud *Stanfordiam* pro negotiis regni erga *Francos* tractandis. In quo convocavit omnem senilem miliciam regni, ut seniorum consilio quid agendum esset in præfatis duceret in effectum. Ricard. II. An. Dni 1392.

Item, Rex habuit grande concilium apud *Notyngamiam* ad festum sancti *Johannis Baptistæ*, in quo convenire fecit Majorem *Londoniensem* cum xxiiij. Aldermannis & duobus Vicecomitibus, & xxiiij. in secundo gradu potentioribus civitatis. In quo convicit eos forasfecisse contra quoddam obligatorium novem milium librarum & amissione privilegiorum suorum erga regem. Quod quidem obligatorium regi ante fecerant suis demeritis illud exigentibus. Rex autem novis delictis recitatis absolvit Majorem & duos Vicecomites cæterosque officiarios de officiis suis. Et misit Majorem & duos Vicecomites ad certa loca in custodiam exuens civitatem *Londoniensem* omni privilegiorum honore, ita quod magis non gauderet civis quam extraneus aliquo privilegio, præficiens dominum *Edwardum Baleryge* custodem ad custodiendum leges regis & populum in civitate *Londoniensi* donec disponeret aliter pro eis. Et præfixit eis diem ad respondendum regi & ejus consilio super objectis & objiciendis in festo sanctæ *Mariæ Magdalenæ* proximo sequenti apud *Wyndesoram*. Interim mediantibus quibusdam amicis mitigata est erga eos pro parte indignatio regis, & dimisit Majorem & Vicecomites cæterosque omnes in domos suas, præficiens tamen eis novum custodem civitatis, reservans in manu omnia privilegia civitatis. Interea Dominica proxima post festum Assumptionis beatæ *Mariæ* omnes potentiores civitatis venerunt ad regem & submiserunt se & omnia bona sua regi, & tunc primo recepit eos in suam gratiam. Die vero *Mercurii* sequenti rex disposuit se venire *Londonias*, & occurrerunt ei cives equestres multitudine quasi innumerabili; & qui non habebant equos dederunt ei obviam pedestres; mulieres quoque & infantes se ei monstraverunt. Episcopus quoque *Londoniensis* cum cœtu cleri totius civitatis nullo ordine vel gradu, aut conditione vel sexu ecclesiasticæ dignitatis excusato cum ingenti honoris tripudio, & regi & reginæ processit obviam. Fertur in illa processione plusquam quingentos pueros in superpelliciis extitisse. Insuper & cives ornaverunt facies domorum & camerarum suarum per omnes vicos, plateas, & stratas quo rex & regina transituri erant à sancto *Georgio* usque ad *Westmonasterium*, saltem in dignioribus ædificiis, vestibus cultioribus, aureis & argenteis, velvetis, syndonicis sicladibus, aliisque preciosis prout possibilitas cujuscumque attingere poterat ubique, aquæductu in *Chepa* vinum rubeum & album affluenter emanante. Puero quoque in vestibus albis in forma angeli cum cupa aurea desuper stante, & vinum regi & reginæ ad bibendum offerente. Interea offerunt regi unam coronam auream magni precii, & alteram coronam auream reginæ; & post pusillum procedentes conferunt regi unam tabulam auream de Trinitate ad precium octingentarum librarum. Similiter & reginæ aliam tabulam auream de sancta *Anna* quam ipsa in speciali devotione habebat, eo quod ipsamet *Anna* vocabatur; et tantos ac tales honores et mirabiles regi impenderunt quales nulli alii regi hujus regni retroactis temporibus meminimus impensos fuisse.

[T] Sicque

Ricard. II. Sicque progredientes perduxerunt regem & reginam in aulam *Westmonasteriensem.* Rege vero sedente in sede regali et omni populo coram eo stante, quidam ex ore regis regratiabatur populo de innumerositate magnifici honoris et immensæ munificentiæ ab eis regi impensa; Et quoad sua negotia incumbentia in proximo parliamento se debere habere finale responsum yeme sequenti.

Rediit curia regis, scilicet bancum de *Ebòraco* et Cancellaria de *Notyngamia* usque *Londonias.* Rex celebravit parliamentum apud *Wyntoniam,* in quo concessa est regi una dimidia decima de clero, et una dimidia quintadecima de populo pro expensis pro futura pace tractanda inter regem *Angliæ* et regem *Franciæ.* In Quadragesima sequenti *Iohannes* Dux *Lancastriæ, Thomas* Dux *Gloucestriæ,* magister *Walterus Skirlowe* episcopus *Dunelmensis* perrexerunt apud *Calesiam* ad tractandum de pace, ut supradictum est, inter regna, et circa festum Paschæ in *Angliam* redierunt.

An. Dñi 1393. Anno Domini M.CCC.xciij. *Iohannes* Dux *Lancastriæ, Thomas* Dux *Gloucestriæ* cum supradictis sociis suis iterum secundo perrexerunt in æstate apud *Calesiam* pro pace tractanda; & ceperunt treugas cum *Francia* & *Scotis* pro quatuor annis & quatuor mensibus inmediate sequentibus tam in mare quam in terris.

1394. Anno Domini M.CCC.xcv. in isto anno mortua est *Anna* regina, & sepulta est apud *Westmonasterium* in æstate. Eodem anno mortua est *Constancia* Ducissa & uxor domini *Johannis* Ducis *Lancastriæ* & apud *Leycestriam* Dominica proxima post festum apostolorum *Petri* & *Pauli* cum magno honore humata. Et in crastino, scilicet die Lunæ sequenti sepulta est *Maria* uxor domini *Henrici* Comitis *Derbeyæ* filii Ducis *Lancastriæ* in novo Collegio apud *Leycestriam.* In autumpno sequenti dominus *Johannes* Dux *Lancastriæ* perrexit in *Acquitaniam* cum grandi equitatu pro Ducatu optinendo, nam rex *Ricardus* ante fecerat eum Ducem *Wasconiæ* & *Acquitaniæ.* Ricard. II.

Rex restituit cives *Londonienses* ad sua pristina privilegia in isto parliamento. Circa festum sancti *Michaelis* proximo sequens rex *Ricardus* cum grandi exercitu perrexit in *Hiberniam* ad debellandum *Ibernicos* sibi rebellantes. Et circa festum sancti *Andreæ* rex *Ricardus* celebravit parliamentum in *Ybernia* apud *Dubliniam,* & post Epiphaniam rex *Ricardus* misit dominum *Thomam Wodestoke* Ducem *Gloucestriæ* in *Angliam* qui celebravit parliamentum nomine regis apud *Westmonasterium*, in quo concessæ fuerunt duæ dimidiæ decimæ de clero solvendæ per vices. Eodem anno similiter & de dimidio quintodecimo de populo.

Anno Domini M.CCC.xcv. circa mensem Maii rex *Ricardus* rediit de *Ibernia* subpeditata terra in *Angliam.* Et dimisit in *Ibernia* Comitem *Marchiæ* cum multis aliis ad custodiendum terram. Et post natale Domini sequens dominus *Johannes* Dux *Lancastriæ* rediit in *Angliam* de *Vasconia* & venit per *Franciam.* An. Dñi 1395.

Rex *Franciæ* fecit convocationem de clero *Franciæ* ad investigandum potestatem duorum paparum quis eorum plenius jus haberet in cathedra *Petri,* nam scisma duorum paparum adhuc perseverat. Clerus vero scripsit pro *Clemente* papa suo *Avinoniæ,* & scriptum munierunt sigillo *Parisiensis* Universitatis. Quod quidem scriptum rex *Franciæ Carolus* transmisit *Ricardo* regi *Angliæ* ut in hiis dubiis deliberaret cum consilio cleri sui. Igitur rex *Ricardus* fecit Convocationem *Oxoniæ* de peritioribus Theologis tam regentibus quam non regentibus totius regni. Qui scripserunt pro *Urbano* papa suo *Romano*, & scriptum signaculo Universitatis *Oxoniensis* fortificaverunt regisque *Ricardi*, & transmiserunt *Parisius* regi *Franciæ.* Set nichil ultra actum est de præmissis utroque papa sub umbraculo scismatis prævalentis justificante.

FINIS.

ROTULUS PARLIAMENTI SUMMONITI & tenti apud *Westmonasterium* in festo Sanctæ *Fidis* Virginis, anno regni Regis *Henrici* quarti post Conquestum primo, membr. 20.

Les Record & proces del renunciation du Roy Richard *le Second apres le conquest & de lacceptation de mesme la renunciation ensemblement ove la deposition de mesme le Roy* Richard *ensuent cy apres.*

MEmorand. Quod die Lunæ in festo sancti *Michaelis* Archangeli Anno Regni Regis *Ricardi* secundi 23. Domini Spirituales & Temporales, & aliæ personæ notabiles: videlicet, Dominus *Richardus le Scrop*, Archiepiscopus *Eboracensis*, *Io.* Episcopus *Hereford*, *Hen.* Comes *Northumbr.* & *Radulfus* Comes *Westmorelandiæ*, Dominus *Hugo le Burnell*, *Tho:* Dominus *de Berkley*, Prior *Cantuar.* & Abbas *Westmonasterii*, *Williel: Thyrninge* Miles, & *Iohan: Markham* Justiciarii, *Tho. Stow*, & *Iohan: Burbache*, Legum Doctores, *Thom: de Erpingham*, & *Tho: Gray* Milites, *Will. de Feryby*, & *Dionysius Lapham*, Notarii publici: de quorundam Dominorum Spiritualium, & Temporalium, ac Justitiariorum & aliorum tam in Jure Civili & Canonico, quam in regni legibus peritorum, apud *Westmonast.* in loco consueto Concilii congregatorum assensu & avisamento ad actum subscriptum primitus deputati, ad præsentiam dicti Regis *Ricardi* infra turrim *London.* existentis circiter nonam pulsationem horologii accesserunt, & recitato coram eodem Rege per prædictum Comitem *Northumbr.* vice omnium prædictorum, sibi ut præmittitur adjunctorum, qualiter idem rex alias apud Coneway in *Northwallia*, in sua libertate existens promisit Domino *Thomæ* Archiepiscopo *Cantuariensi* & dicto Comiti *Northumbr.* se velle cedere, & renuntiare Coronæ *Angliæ*, & *Franciæ*, & suæ regiæ Majestati ex causis per ipsum Regem ibidem de sua inhabilitate, & insufficientia confessatis, & hoc meliori modo, & forma quibus facere poterit, prout peritorum consilium melius duxerit ordinandum. Idem rex coram dictis Dominis & aliis superius nominatis, ad hoc benigne respondens dixit, se velle cum effectu perficere quod prius in ea parte promisit. Desideravit tamen habere colloquium cum *Henrico* Duce *Lancastriæ*, & præfato Archiepiscopo *Cantuariensi* consanguineis suis, antequam promissum suum hujusmodi adimpleret. Petivit tamen copiam cessionis per ipsum faciendæ sibi tradi, ut super illa possit interim deliberare; qua quidem copia sibi tradita, dicti Domini, & alii ad sua hospitia recesserunt. Postea eadem die post prandium, dicto rege plurimum affectante prædicti Ducis *Lancastriæ* adventum, & illum diutius præstolante, tandem idem Dux de *Lancastria*, Domini & personæ superius nominati, ac etiam dictus Archiepiscopus *Cantuariensis* venerunt ad præsentiam dicti Regis in turri prædicta, Dominis de *Roos*, de *Wiloghby*, & de *Abergeney*, & pluribus aliis tunc ibidem præsentibus. Et postquam idem Rex cum dictis Duce *Lancastriæ* & Archiepiscopo colloquium habebat, ad partem vultu hilari hinc inde inter eos exhibito, prout circumstantibus videbatur, tandem dictus Rex accersitis ad eum omnibus ibidem præsentibus, dixit publice coram illis, quod paratus erat ad renuntiationem faciendam, & ad renuntiandum & cedendū secundum promissionem per eum ut præmittitur factam: Sicq; incontinenti, licet potuisset ut sibi dicebatur ab aliis cessionem & renuntiationem in quadam schedula pergameni redactam per aliquem deputatum organum vocis suæ fecisse, pro labore tam prolixo lecturæ vitando, Idem tamen Rex gratanter, ut apparuit, ac hilari vultu schedulam illam manu sua tenens, dixit, semetipsum velle legere, & distincte perlegit eandem. Necnon absolvit ligeos suos, renunciavit, & cessit, & juravit, & alia dixit & protulit in legendo, & se subscripsit manu sua propria, prout plenius continetur in dicta schedula, cujus tenor talis est.

Resignatio Richardi *secundi.*

IN NOMINE DEI, *Amen. Ego* Rich. *Dei gratia Rex* Angliæ *&* Franciæ, *& Dominus* Hiberniæ, *omnium dictorum Regnorum, & Dominiorum Archiepiscopos, Episcopos, & alios quoscunq; Ecclesiarum Secularium, vel Regularium Prælatos cujuscunq; dignitatis, gradus, status, seu conditionis existant; Duces, Marchiones, Comites, Barones, Vasallos, & Valvassores, & Ligeos homines meos quoscunq; ecclesiasticos, vel seculares quocunq; nomine censeantur, à juramento fidelitatis & homagii, & aliis quibuscunq; michi factis, omniq; vinculo ligeantiæ, & Regaliæ, ac Dominii quibus obligati mihi fuerint, vel sint, vel alias quomodolibet adstricti, absolvo; Et eos, & hæredes ipsorum, & successores in perpetuum, ab iisdem obligationibus, & juramentis, & aliis quibuscunq; libero, relaxo, & quieto, & liberos, solutos, & quietos ac immunes, quantum ad personam meam attinet, dimitto, ad effectum omnem juris qui ex præmissis sequi poterit, seu aliquo præmissorum, omniq; Regiæ dignitati, ac majestati, & Coronæ, necnon Dominio, & potestati dictorum Regnorum, & Dominii, aliisq; Dominiis, & possessionibus meis, seu mihi quomodolibet pertinentibus, seu competentibus quibuscunq;, quocunq; nomine censeantur infra Regna, & Dominia prædicta, vel alibi ubilibet constitutis, Omniq; juri, & colori juris, ac titulo, possessioni ac dominio quæ unquam habui, habeo, seu quovismodo habere potero, in iisdem, seu eorum aliquo, vel ad ea cum suis juribus & pertinentiis universis, seu dependentibus qualitercunq; ab eisdem, vel eorum aliquo;*

Necnon regimini, & gubernationi dictorum Regnorum, & Dominiorum hujuſmodi, & eorum adminiſtrationi, omnibuſq; & omnimodis mero & mixto imperio, ac juriſdictioni in iiſdem regnis, & Dominiis mihi competentibus, vel competituris, nominiq;, honori, ac Regaliæ, & Celſitudini Regiis, purè, ſponte, ſimpliciter, & abſolutè, melioribus modo, via, & forma quibus poterit in his ſcriptis renuntio, & ea in totum reſigno, ac re, & verbo dimitto, & iiſdem cedo, & ab iiſdem recedo in perpetuum. Salvis ſucceſſoribus meis regibus Angliæ *in Regnis, & Dominiis, & cæteris omnibus præmiſſis in perpetuum, juribus in iiſdem, ſeu eorum aliquo competentibus, vel competituris quibuſcunq;. Meq; ad regimen, & gubernationem dictorum Regnorum, ac Dominiorum cum ſuis pertinentiis univerſis fateor, recognoſco, reputo, & veraciter, ex certa ſcientia judico fuiſſe, & eſſe inſufficientem penitus, & inutilem, ac propter mea demerita notoria non immerito deponendum. Et juro ad hæc ſancta Dei evangelia, per me corporaliter tacta, quod nunquam præmiſſis reſignationi, renuntiationi, dimiſſioni, & ceſſioni contraveniam, ſeu ea quomodolibet impugnabo facto, vel verbo, per me vel per alium, vel per alios, ſeu contraveniri, vel impugnari permittam quantum in me eſt publicè vel occultè; ſed eaſdem renuntiationem, reſignationem, dimiſſionem, & ceſſionem in perpetuum ratas & gratas habebo, & firmiter tenebo, & obſervabo in toto, & omni ſui parte, ſicut Deus me adjuvet, & hæc ſancta Dei Evangelia.*

Ego *Richardus* Rex antedictus propria mea manu hic me ſubſcribo.

Et ſtatim idem Rex renuntiationi, & ceſſioni prædictis, verbo tenus adjunxit; quod ſi eſſet in poteſtate ſua, dictus Dux *Lancaſtriæ* ſuccederet ſibi in Regno; ſed quia hoc in poteſtate ſua non dependebat ut dixit, dictos *Eboracenſem* Archiepiſcopum, & Epiſcopum *Herefordenſem*, quos protunc conſtituit ſuos procuratores ad declarandum, & intimandum ceſſionem, & renuntiationem hujuſmodi omnibus ſtatibus dicti regni, rogavit ut intentionem, & voluntatem ſuam in ea parte populo nuntiarent, & in ſignum ſuæ voluntatis, & intentionis hujuſmodi, annulum auri de ſigneto ſuo, patenter de digito ſuo tunc ibidem extraxit, & digito dicti Ducis *Lancaſtriæ* appoſuit. Deſiderans hoc ipſum ut aſſeruit, omnibus regni ſtatibus innoteſci. Quo facto, valefacientes hinc inde omnes turrim prædictam exierunt ad ſua hoſpicia reverſuri.

In craſtino autem, videlicet in die Martis in feſto Sancti *Hieronymi* in magna aula apud *Weſtmonaſterium* in loco ad Parliamentum tenendum honorifice præparato, dictis Archiepiſcopo *Cantuarienſi* & *Eboracenſi*, ac Duce *Lancaſtriæ*, aliiſq; Ducibus, ac Dominis tam Spiritualibus quam Temporalibus quorum nomina deſcribuntur inferius, populoq; dicti regni tunc ibidem propter factum Parliamenti in magna multitudine congregato præſentibus; ac præfato Duce *Lancaſtriæ* locum ſtatui ſuo debitum, & ſolitum occupante, ac ſede regali cum pannis auri ſolempniter præparata, tunc vacua abſq; præſidente quocunque, ſupradictus Archiepiſcopus *Eboracenſis* ſuo & dicti *Herefordenſis* Epiſcopi nomine juxta dicti Regis injunctum ceſſionem & renuntiationem per ipſum ſic fuiſſe ut præmittitur factam, etiam cum ſubſcriptione regiæ manus, & traditione ſigneti ſui publicè declaravit, eandemq; ceſſionem, & renuntiationem per alium, primo in Latinis verbis, poſtea in *Anglicis* legi fecit ibidem; & ſtatim, ut fuerat interrogatum à ſtatibus & populo ibidem præſentibus, primo videlicet ab Archiepiſcopo *Cantuarienſi* prædicto, cui ratione dignitatis & prærogativæ eccleſiæ ſuæ *Cantuariæ* Metropoliticæ, in hac parte competit primam vocem habere inter cæteros prælatos & proceres regni, ſi pro eorum intereſſe, & utilitate regni vellent renunciationem, & ceſſionem hujuſmodi admittere: ſtatuſq; iidem, & populus reputantes ex cauſis per ipſum Regem in ſua renuntiatione, & ceſſione prædictis ſignificatis, hoc fore multum expediens, renuntiationem, & ceſſionem hujuſmodi ſinguli ſingillatim, & in communi cum populo unanimiter, & concorditer admiſerunt. Poſt quam quidem admiſſionem fuerat publice ibidem tunc expoſitum, quod ultra ceſſionem & renuntiationem hujuſmodi ut præfertur admiſſam, valde foret expediens, ac utile regno prædicto, pro omni ſcrupulo, & ſiniſtra ſuſpicione tollendis, quod plurima crimina, & defectus per dictum regem circa malum regimen regni ſui frequentius perpetrata, per modum articulorum in ſcriptis redacta, propter quæ ut idem aſſeruit, in ceſſione facta per eum, eſſet ipſe merito deponendus, publicè legerentur, quodq; eſſent populo declarata. Sicq; maxima pars articulorum illorum erat publice perlecta tunc ibidem; quorum omnium articulorum tenor talis eſt.

Sequitur forma juramenti ſoliti & conſueti præſtari per Reges *Angliæ* in eorum Coronatione quod Archiepiſcopus *Cantuarienſis* ab eiſdem regibus exigere & recipere conſuevit, prout in libris pontificaliũ Archiepiſcoporum & Epiſcoporum plenius continetur.

Quod quidem juramentum *Ricardus* Rex *Angliæ* poſt Conqueſtum ſecundus in Coronatione ſua præſtitit & ab Archiepiſcopo *Cantuarienſi* erat receptum; & illud idem juramentum dictus Rex poſtmodum iteravit, prout in rotulis Cancellariæ plenius reperiri poterit de recordo.

Servabis eccleſiæ Dei & populo pacem ex integro & concordiam in Deo ſecundum vires tuas. *Reſpondebit*, Servabo. Facies fieri in omnibus judiciis tuis æquam & rectam juſticiam & diſcretionem in miſericordia & veritate ſecundum vires tuas. *Reſpondebit*, Faciam. Concedis juſtas leges & conſuetudines eſſe tenendas, & promittis per te eſſe protegendas & ad honorem dei corroborandas quas vulgus elegerit, ſecundum vires tuas. *Reſpondebit*, Concedo & promitto. Adjicianturque prædictis interrogationibus quæ juſta fuerint; Prænunciatiſque omnibus confirmet Rex, ſe omnia ſervaturum Sacramento ſuper altare præſtito coram cunctis.

Sequuntur objectus contra regem de Depoſitione ejuſdem.

INprimis, Objicitur Regi *Richardo* quod propter malum regimen ſuum, videlicet bona & poſſeſſiones ad Coronam ſuam ſpectantia, etiam perſonis indignis donando, & indiſcrete diſſipando, & ob hoc collectas, & alia onera gravia & importabilia populo ſine cauſa imponendo, necnon alia mala innumerabilia perpetrando, alias de aſſenſu, & mandato ſuis per totum Parliamentum ad gubernationem regni certi Prælati, & alii Domini temporales erant electi, & aſſignati, qui totis viribus ſuis circa juſtam gubernationem regni propriis ſumptibus ſuis fideliter labo-

laborarent, tamen Rex facto per eum Conventiculo, cum ſuis complicibus, dictos Dominos tam Spirituales quam Temporales circa Regni utilitatem occupatos de alta proditione impetere proponebat, ac Juſtitiarios Regni ad ſuum nefandum propoſitum corroborandum metu mortis, & cruciatus corporis violenter attraxit, dictos Dominos deſtruere ſatagendo.

2. *Item*, Idem Rex nuper apud *Salopiam* coram ſe, ac aliis ſibi faventibus venire fecit quamplures, & majorem partem Juſtitiariorum cameraliter, & eos per minas, & terrores varios, ac etiam metus qui poſſunt cadere in conſtantes, induxit, fecit, & compulit ſigillatim, ad reſpondendum certis quæſtionibus pro parte ipſius Regis factis ibidem tangentibus leges regni ſui, præter, & contra voluntatem eorum, & aliter quam reſpondiſſent, ſi fuiſſent in libertate ſua, & non coacti. Quarum Reſponſionum colore idem Rex propoſuit proceſſiſſe poſtmodum ad deſtructionem *Thomæ* Ducis *Glouceſtriæ*, & Comitum *Arundell*, & *Warwicke*, ac aliorum Dominorum, contra quorum facta & geſta prædictus Rex erat quamplurimum indignatus maximè quia deſiderabant eundem Regem eſſe ſub bono regimine. Sed divino nutu obſtante, reſiſtentia & potentia dictorum Dominorum Rex propoſitum ſuum hujuſmodi perducere non potuit ad effectum.

3. *Item*, Cum Domini Temporales ejus malitiæ ac doloſitati ſeipſos defendendo reſtitiſſent, dictus Rex diem Parliamenti ſui pro juſtitia eis, & aliis Regnicolis in hac parte miniſtranda præfixiſſet, dictiq; Domini Temporales in ſuis domibus ſub ſpe & fiducia Parliamenti prædicti quiete, ac pacifice reſediſſent: Rex clanculo Ducem *Hiberniæ* cum ſuis litteris, & vexillo ad partes *Ceſtriæ* deſtinavit, ibiq; nonnullas gentes ad arma commovit, & contra dictos Dominos, & magnates Regni, & Reipublicæ ſervitores inſurgere fecit, vexillum ejus contra pacem per eum juratam publice erigendo; unde homicidia, captivitates, diſſenſiones, & alia mala infinita in totum regnum ſecuta fuerunt, qua re perjurium incurrebat.

4. *Item*, Licet dictus Rex omnem offenſam dictis Duci *Glouceſtriæ*, & Comitibus *Arundell*, & *Warwick*, & omnibus aliis ſibi in hujuſmodi factis aſſiſtentibus, & aliis in pleno Parliamento de aſſenſu ejuſdem perdonaſſet, paciſq; & amoris ſigna per plures annos eiſdem Duci, & Comitibus, & aliis vultum hilarem & benignum exhibuiſſet; Idem tamen Rex ſemper & continue fel in corde gerens, tandem opportunitate captata dictum Ducem *Glouceſtriæ* ipſius Regis Avunculum, necnon bonæ memoriæ *Edwardi* nuper Regis *Angliæ* filium, & Coneſtabularium *Angliæ* dicto Domino Regi cum proceſſione ſolempni humiliter occurrentem, dictoſq; Comites *Arundell*, & *Warwick* capi, & areſtari fecit, & ipſum Ducem extra regnum *Angliæ* uſq; ad Villam *Caleſiæ* duci fecit, & ibidem incarcerari, & ſub cuſtodia Comitis *Nottyngham* unius ipſum Ducem appellantium detineri, & ſine reſponſione & proceſſu quocunq; legitimo occultè ſuffocari, ſtrangulari, & murdrari inhumaniter, & crudeliter fecit, Comitemq; *Arundell*, tam cartam de dicta perdonatione generali, quam cartam perdonationis poſtea ſibi conceſſam allegantem, & juſtitiam ſibi fieri petentem, in Parliamento ſuo, viris armatis, & ſagittariis innumeris vallato per impreſſionem populi per eum ad hoc collecti dampnabiliter decapitari fecit; Comitemq; *Warwick*, & Dominum de *Cobham* perpetuis carceribus mancipavit, eorum terras, & tenementa, tam in feodo ſimplici quam in feodo talliato de ſe & hæredibus ſuis contra juſtitiam & leges regni ſui & juramentum ſuum expreſſum nequiter confiſcando, & eorum appellantibus concedendo.

5. *Item*, Tempore quo idem Rex in Parliamento ſuo fecit adjudicari Ducem *Glouceſtriæ*, & Comites *Arundell*, & *Warwick*, ut liberius poſſit exercere crudelitatem in eoſdem, & voluntatem ſuam injurioſam in aliis adimplere, ſibi attraxit multitudinem magnam malefactorum de Comitatu *Ceſtriæ*, quorum quidam cum Rege tranſeuntes per regnum, tam infra hoſpitium Regis, quam extra ligeos regni crudeliter occiderunt, & quoſdam verberaverunt, vulneraverunt, & deprædarunt bona populi & pro ſuis victualibus ſolvere recuſarunt, & uxores & alias mulieres rapuerunt, & violaverunt, & licet ſuper eorum hujuſmodi exceſſibus graves querimoniæ deferebantur ad audientiam dicti Domini Regis, idem tamen Rex ſuper hiis juſtitiam, ſeu remedium facere non curavit, ſed favebat iiſdem gentibus in maleficiis eorundem, confidens in eis, & eorum præſidio contra quoſcunq; alios regni ſui, propter quod fideles regni ſui magnam commotionis & indignationis materiam habuerunt.

6. *Item*, Licet dictus Rex per brevia ſua proclamari fecerit per totum regnum ſuum quod Avunculum ſuum Ducem *Glouceſtriæ*, & Comites *Arundell*, & *Warwick* capi fecerit, & arreſtari, non pro aliquibus congregationibus, & equitationibus per eos infra regnum *Angliæ* factis, ſed pro quamplurimis extortionibus, oppreſſionibus & aliis contra Regaliam ſuam, & Regiam Majeſtatem poſtmodum factis et perpetratis per eos, quodq; non erat intentionis ipſius regis quod aliquis de familiâ prædictorum Ducis *Glouceſtriæ*, ac Comitum *Arundell*, & *Warwicke* ſeu eorum qui in comitiva ſua tempore congregationis, & equitationis prædictarum fuit, ea occaſione moleſtetur aliqualiter, ſeu gravetur: Idem tamen Rex tandem in Parliamento ſuo dictos Dominos non pro extortionibus, oppreſſionibus aut aliis prædictis impetiit, ſed pro congregationibus & equitationibus ſupradictis eos adjudicavit ad mortem, & quamplures de familia eorundem Dominorum, & aliorum qui in comitiva ſua tempore congregationis, & equitationis fuerunt, metu mortis compulit fines & redemptiones facere, utpote traditores, vel proditores, ad gravem deſtructionem quamplurium hominum de populo ſuo. Sicq; dictos Dominos & eorum familiares hujuſmodi & populum regni ſui callide, fraudulenter, & malitioſe decepit.

7. *Item*, Poſtquam quamplures de perſonis illis facientibus fines & redemptiones hujuſmodi impetraverunt à Rege literas ſuas patentes perdonationis plenariæ in præmiſſis, nullum commodum ex hujuſmodi literis perdonationis poterant reportare, donec novos fines, & Redemptiones pro eorum vita conſervanda feciſſent, unde fuerant quamplurimum depauperati; pro quo nomini, & ſtatui Regis fuerat plurimum derogatum.

8. *Item*, In Parliamento ultimo tento apud *Salopiam* idem *R.* proponens opprimere populum ſuum procuravit ſubtiliter, & fecit concedi, quod poteſtas Parliamenti de conſenſu omnium Statuum Re-

gni ſui remaneret apud quaſdam perſonas, ad terminandum diſſoluto Parliamento certas petitiones in eodem Parliamento porrectas, protunc minimè expeditas ; Cujus conceſſionis colore perſonæ ſic deputatæ proceſſerunt ad alia generaliter Parliamentum illud tangentia, & hoc de voluntate Regis, in derogationem Status Parliamenti & in magnum incommodum totius regni, & pernitioſum exemplum. Et ut ſuper factis eorum hujuſmodi aliqualem colorem & authoritatem viderentur habere, Rex fecit Rotulos Parliamenti pro voto ſuo mutari & deleri, contra effectum conceſſionis prædictæ.

9. *Item*, non obſtante quod dictus Rex in Coronatione ſua juraverit, quod fieri faceret in omnibus judiciis ſuis æquam & rectam juſtitiam & diſcretionem in miſericordia & veritate ſecundum vires ſuas : Dictus tamen Rex abſq; omni miſericordiâ rigoroſe inter cætera ſtatuit, & ordinavit ſub gravibus pœnis, quod pro *Henrico* Duce *Lancaſtriæ* relegato, pro aliqua gratia ſibi facienda nullus rogaret, aut intercederet apud eundem Regem ; In quo facto idem Rex contra charitatis vinculum operabatur, juramentum prædictum temere violando.

10. *Item*, Quamvis Corona regni *Angliæ*, & jura ejuſdem Coronæ, ipſumq; regnum fuerint ab omni tempore retroacto adeo libera, ut dominus ſummus Pontifex, nec aliquis alius extra regnum ſe intromittere debeat de iiſdem : tamen præfatus Rex ad roborationem ſtatutorum ſuorum erroneorum ſupplicavit Domino Papæ, quod ſtatuta in ultimo Parliamento ſuo ordinata confirmaret, ſuper quo Dominus Rex literas Apoſtolicas impetravit, in quibus graves cenſuræ proferuntur contra quoſcunq; qui dictis ſtatutis in aliquo contravenire præſumpſerint. Quæ omnia contra Coronam, & dignitatem regiam, ac contra ſtatuta, & libertates dicti regni tendere dinoſcuntur.

11. *Item*, Licet Dominus *Henricus* nunc Dux *Lancaſtriæ* billam ſuam, ſtatum & honorem Regis concernentem ad ipſius Regis mandatum contra Ducem *Norfolciæ* propoſuiſſet, & eandem fuiſſet debite proſecutus, adeo quod juxta Regis ordinationem ſe ad duellum in omnibus paratum exhibuiſſet, præfatuſq; Rex ipſum nunc Ducem *Lancaſtriæ*, debitum ſuum in hac parte honorifice quantum in ipſo fuerat impleviſſe pronuntiaſſet, & declaraſſet per decretum, & hoc coram toto populo ad duellum hujuſmodi congregato fuiſſet publice proclamatum ; Idem tamen Rex prædictum nunc Ducem *Lancaſtriæ*, ſine quacunq; cauſa legitima ad decennium exlegari fecit & mandavit, contra omnem juſtitiam, & leges, & conſuetudines regni ſui ac jura militaria in hac parte, perjurium dampnabiliter incurrendo.

12. *Item*, Poſtquam dictus Rex gratioſe conceſſit per literas ſuas patentes Domino *Henrico* nunc Duci *Lancaſtriæ*, quod in ipſius abſentia dum fuerat exlegatus generales atturnati ſui poſſent proſequi pro liberatione ſibi facienda de quibuſcunq; hæreditatibus, ſive ſucceſſionibus ipſum extunc contingentibus, & quod homagium ſuum reſpectuari deberet pro quodam fine rationabili faciendo, literas illas patentes injurioſe revocavit, contra leges terræ perjurium incurrendo.

13. *Item*, Non obſtante quod ſtatutum erat, quod ſingulis annis Officiarii Regis cum Juſtitiariis & aliis de Conſilio Regis Vicecomites per omnes comitatus regni eligant, & nominarent Domino Regi ſecundum quod eorum diſcretioni, & conſcientiæ pro bono, & utilitate regni videbitur expedire : Idem Rex non nominatos aut electos hujuſmodi, ſed alios pro ſuæ libito voluntatis, quandoq; ſuos familiares, quandoq; tales quos ſcivit nolle reſiſtere voluntati ſuæ in Vicecomites fieri mandavit, pro ſuo & aliorum commodo ſingulari, ad magnum gravamen populi ſui, & contra leges regni ſui, perjurium notorie incurrendo.

14. *Item*, tempore illo quo Rex prædictus petivit, & habuit à quampluribus Dominis & aliis de regno plures pecuniarum ſummas ex cauſa mutui, certo termino ſolvendas, Non obſtante quod idem Rex per ſingulas literas ſuas patentes promiſit bona fide ſingulis perſonis à quibus mutuo recepit pecunias illas, quod eis limitato termino prædicto reſolveret hujuſmodi pecunias mutuatas ; promiſſionem ſuam hujuſmodi non adimplevit, nec de pecuniis illis eſt hactenus ſatisfactum, unde creditores hujuſmodi valde gravantur, & non tam illi, quam plures alii de regno regem reputant infidelem.

15. *Item*, Ubi Rex *Angliæ* de proventibus regni ſui, & patrimonio ad Coronam ſuam ſpectante poſſit honeſtè vivere abſq; oppreſſione populi ſui, dummodo regnum non eſſet guerrarum diſpendio oneratum, Idem Rex quaſi toto tempore ſuo durantibus treugis inter Regnum *Angliæ* & adverſarios ejus, non ſolum magnam immo maximam partem dicti patrimonii ſui donavit etiam perſonis indignis, verum etiam propterea tot onera conceſſionis ſubditis impoſuit quaſi annis ſingulis in Regnò ſuo, quod valde & nimium exceſſive populum ſuum oppreſſit, in depauperationem regni ſui, ea bona ſic levata, non ad commodum, & utilitatem regni *Angliæ* convertendo, ſed ad nominis ſui oſtentationem, & pompam, & vanam gloriam prodige diſſipando, & pro victualibus hoſpitii ſui, & aliis emptionibus ſuis maximæ ſummæ pecuniarum in regno ſuo debentur, licet divitiis & theſauris pluſquam aliquis progenitorum ſuorum de quo recolitur abundavit.

16. *Item*, Idem Rex nolens juſtas leges & conſuetudines regni ſui ſervare, ſeu protegere, ſed ſecundum ſuæ arbitrium voluntatis facere quicquod deſideriis ejus occurreret, quandoq; & frequentius quando ſibi expoſitæ & declaratæ fuerant leges regni ſui per Juſtitiarios, & alios de Concilio ſuo, & ſecundum leges illas petentibus juſtitiam exhiberet, dixit expreſſe vultu auſtero, & protervo, quod leges ſuæ erant in ore ſuo, & aliquotiens, in pectore ſuo, & quod ipſe ſolus poſſit mutare, & condere leges regni ſui ; & opinione illa ſeductus quampluribus de ligeis ſuis juſtitiam fieri non permiſit, ſed per minas & terrores quamplures à proſecutione communis juſtitiæ ceſſare coegit.

17. *Item*, Quod poſtquam in Parliamento ſuo certa ſtatuta erant edita, quæ ſemper ligarent donec authoritate alicujus alterius Parliamenti fuerint ſpecialiter revocata ; Idem Rex cupiens tanta libertate gaudere, quod nulla hujuſmodi ſtatuta ipſum adeo ligarent quin poſſet facere, & exequi ſecundum ſuæ arbitrium voluntatis prout non potuit, procuravit ſubtiliter talem petitionem in Parliamento ſuo pro parte Communitatis regni ſui porrigi, & ſibi concedi in genere, quod poſſet eſſe adeo liber ſicut aliquis progenitorum ſuorum extitit ante eum; quarum

quarum petitionis & conceſſionis colore frequentius mandavit, & fecit idem Rex quamplura fieri contra ſtatuta hujuſmodi minime revocata ; veniendo expreſſe & ſcienter contra juramentum ſuum in coronatione ſua præſtitum ut præfertur prout inferius declaratur.

18. *Item*, Licet ſtatutum fuit & ordinatum quod nullus Vicecomes officium ſuum occuparet continue ultra annum unum, ſed triennium laberetur antequam ad officium illud admitteretur de novo ; Idem Rex *Richardus* quandoq; pro ſuo commodo ſingulari, & quandoq; ad proſecutionem aliorum pro eorum commodo & utilitate, quoſdam Vicecomites ſtare & remanere permiſit & fecit in eorum officiis continue aliquotiens per biennium, & aliquotiens per triennium, contra tenorem & effectum ſtatuti prædicti, perjurium incurrendo; & hoc eſt notorium, publicum, & famoſum.

19. *Item*, Licet de ſtatuto, & conſuetudine regni ſui in convocatione cujuſlibet Parliamenti populus ſuus in ſingulis comitatibus regni debeat eſſe liber ad eligendum & deputandum milites pro hujuſmodi comitatibus ad intereſſendum Parliamento, & ad exponendum eorum gravamina, & ad proſequendum pro remediis ſuperinde prout eis videretur expedire ; tamen præfatus Rex ut in Parliamentis ſuis liberius conſequi valeat ſuæ temerariæ voluntatis effectum, direxit mandata ſua frequentius Vicecomitibus ſuis, ut certas perſonas per ipſum Regem nominatas ut milites comitatuum venire faciant ad Parliamenta ſua, quos quidem milites eidem Regi faventes inducere poterat, prout frequentius fecit, quandoq; per minas varias, & terrores, & quandoq; per munera ad conſentiendum illis quæ regno fuerant præjudicialia, & populo quamplurimum onerofa ; & ſpecialiter ad concedendum eidem Regi ſubſidium lanarum ad terminum vitæ ſuæ, & aliud ſubſidium ad certos annos, ſuum populum nimium opprimendo.

20. *Item*, Idem Rex ut liberius adimplere, & ſequi poſſet in ſingulis ſuæ arbitrium voluntatis, illicite fecit, & mandavit, quod Vicecomites per totum regnum ſuum, ultra antiquum & ſolitum juramentum jurarent quod omnibus mandatis ſuis, ſub magno, & privato ſigillo ſuis, ac etiam literis ſub ſigneto ſuo quotieſcunq; eis directæ fuerint obedirent, & in caſu quo iidem Vicecomites ſcire poterant aliquos de ballivis ſuis, cujuſcunq; conditionis fuerint, aliquod malum dicere ſive loqui publice, vel occulte, quod cedere poſſit in dedecus, aut ſcandalum perſonæ regiæ, ipſos areſtarent vel areſtari facerent, & priſonæ mancipari, in eadem ſalvo cuſtodiendos donec aliud à Rege habuerint in mandatis, prout reperiri poterit de recordo. Quod quidem factum poſſet veriſimiliter tendere ad deſtructionem quorumcunq; ligeorum dicti regni.

21. *Item*, Idem Rex nitens ſubpeditare populum ſuum & bona ſua ſubtiliter ſibi adquirere ut divitiis ſuperfluis habundaret, induci fecit populum de xvij. comitatibus regni ad ſubmittendum ſe Regi tanquam proditores per literas ſub ſigillis eorum, cujus colore optinuit magnas ſummas pecuniarum ſibi concedi per clerum & populum comitatuum eorundem pro benevolentia Regis captanda. Et quamvis ad placendum populo idem Rex fecerat eis reſtitui literas illas obligatorias, tamen procuratores ipſius populi habentes plenariam poteſtatem eis conceſſam ad obligandum ſe & hæredes ſuos dicto Regi , idem Rex fecit obligari ſibi ſub ſigillis eorum nomine ejuſdem populi; ſicq; decepit populum ſuum, & bona eorum ſubtiliter extorquebat ab eis.

22. *Item*, Quamvis idem Rex in coronatione ſua juraverit de ſervando libertates eccleſiæ *Anglicanæ* conceſſas, tamen dictus Rex ratione viagii ſui in terram *Hiberniæ* faciendi quampluribus viris religioſis videlicet Abbatibus & Prioribus regni ſui per literas ejus diſtricte præcipiendo mandavit, ut eorum aliqui certos equos, & aliqui eorundem non ſolum equos ſet etiam quadrigas ſive charectas, alioquin magnas pecuniarum ſummas eidem Regi pro dicto viagio ſuo tranſmitterent in eiſdem literis expreſſatas, per quem modum ſcribendi plures hujuſmodi Religioſos metu ductos artavit ad complendum voluntatem & præceptum ipſius Regis, unde graviter depauperati fuerant & oppreſſi, in derogationem libertatis eccleſiaſticæ manifeſtam, Cujus prætextu dictus Rex *Ricardus* perjurium incurrebat.

23. *Item*, In pluribus magnis Conciliis regiis quando Domini regni, Juſticiarii & alii onerati fuerant ut fideliter conſulerent Regi in tangentibus ſtatum ſuum & regni ſui, iidem Domini Juſticiarii & alii frequentius in dando conſilium juxta diſcretionem ſuam fuerant per Regem ſubito & tam acriter increpati & reprobati, quod non eſſent auſi dicere pro ſtatu Regis & regni in conſiliis ſuis dandis veritatem.

24. *Item*, Theſaurũ coronas reliquias & alia jocalia videlicet bona regni, quæ ab antiquo dimiſſa fuerant in archivis regni pro honore Regis & conſervatione regni ſui in omnem eventum , præfatus Rex exiens regnum ſuum verſus *Hiberniam* abſtulit & ſecum deferri fecit ſine conſenſu ſtatuum regni, unde regnum illud fuiſſet valde depauperatum niſi de recaptione bonorum hujuſmodi contra voluntatem dicti Regis Deus aliter providiſſet ; & præterea rotulos recordorum ſtatum & gubernationem regni ſui tangentium prædictus Rex deleri & abradi fecit in magnum præjudicium populi & exhæredationem Coronæ regni prædicti, & ut veriſimiliter creditur in favorem & ſuſtentationem ſui mali regiminis.

25. *Item*, Idem Rex conſuevit quaſi continue eſſe adeo variabilis & diſſimilans in verbis, & in ſcripturis ſuis, & omnino contrarius ſibi ipſi, & ſpecialiter in ſcribendo Papæ & Regibus & aliis Dominis extra regnum & infra ac etiam & aliis ſubditis ejus, quod quaſi nullus vivens habens notitiam ſuæ conditionis hujuſmodi poterit aut velit de eo confidere, ymmo reputatur adeo infidelis & inconſtans, quod cedit ad ſcandalum non ſolum perſonæ ſuæ ſet etiam totius regni, & potiſſime apud extraneos totius orbis inde notitiam optinentes.

26. *Item*, Licet terræ & tenementa, bona & catalla cujuſcunq; liberi hominis per leges regni ab omnibus retroactis temporibus uſitatas capi non debeant niſi fuerint foriſfacta, nichilominus dictus Rex proponens & ſatagens leges hujuſmodi enervare, in præſentia quamplurium dominorum & aliorum de cõmunitate regni frequenter dixit & affirmavit, quod vita cujuſcunq; ligei ſui ac ipſius terræ, tenementa, bona & catalla ſunt ſua ad voluntatem ſuam abſq; aliqua foriſfactura. Quod eſt omnino contra leges & conſuetudines regni ſui ſupradicti.

27. *Item*, Quamvis ſtatutum fuerit & ordinatum, ac etiam hactenus confirmatum, quod nullus liber

ber homo capiatur &c. nec quod aliquo modo deſtruatur, nec quod Rex ſuper eum ibit nec ſuper eum mittet, niſi per legale judicium parium ſuorum vel per legem terræ, tamen de voluntate, mandato & ordinatione dicti Regis, quamplures ligeorum ſuorum malitioſe accuſati ſuper eo quod debuiſſent aliquid dixiſſe publice vel occulte quod cedere poterit ad vituperium ſcandalum ſeu dedecus perſonæ dicti Regis fuerant capti & impriſonati, & ducti coram Conſtabulario, & Mareſchallo *Angliæ* in Curia militari, in qua Curia dicti ligei accuſati, ad aliud reſponſum admitti non poterant, niſi reſpondendo ſe in nullo fore culpabiles, & per eorum corpora & non aliter, ſe juſtificarent & defenderent, non obſtante quod accuſatores, & appellatores eorum eſſent juvenes fortes & ſani, & illi accuſati ſenes & impotentes, mutilati vel infirmi; unde non ſolum deſtructio dominorum & magnatum regni, ſet etiam omnium & ſingularum perſonarum communitatis ejuſdem regni veriſimiliter ſequi poſſet. Cum igitur Rex prædictus hujuſmodi regni ſui ſtatuto voluntarie contravenerit, non eſt dubium quin proinde perjurium incurrebat.

28. *Item*, Quamvis populus regni *Angliæ* vigore ligeanciæ ſuæ ſatis plene Regi ſuo teneatur, & aſtringatur, ipſeque Rex populum ſuum ſi quovis modo deliquerit, per leges & conſuetudines regni ſui corrigere valeat & punire; tamen dictus Rex cupiens ſubpeditare, ac nimis opprimere populum ſuum, ut liberius exequi, & ſequi valeret ſuæ ineptæ & illicitæ voluntatis arbitrium, per literas ſuas ad omnes Comitatus regni ſui directè indixit etiam & mandavit, ut ligei ſui quicunque tam Spirituales quam Temporales certa juramenta præſtarent in genere quæ eis fuerant nimium oneroſa quæque veriſimiliter cauſare poſſent deſtructionem finalem populi ſui, & quod ſub literis & ſigillis eorum juramenta hujuſmodi roborarent. Cui quidem mandato regio populus regni ſui paruit & obedivit, ne ipſius indignationem incurreret aut offenſam, ac etiam metu mortis.

29. *Item*, Cum partes in foro eccleſiaſtico, in cauſis mere Eccleſiaſticis, & Spiritualibus litigantes prohibitiones regias ad impediendum proceſſum legitimum in eiſdem à Cancellario *Angliæ* impetrare laboraſſent, & idem Cancellarius ex juſtitia ad hoc reſcribere recuſaſſet; idem tamen Rex per literas ſub ſigneto ſuo judicibus eccleſiaſticis hujuſmodi frequenter diſtricte prohibuit ne in cauſis hujuſmodi procederent, libertates eccleſiaſticas in magna carta approbatas ad quas conſervandas juratus extiterat, nequiter infringendo, perjurium & ſententiam excommunicationis contra hujuſmodi violatores à ſanctis Patribus latam dampnabiliter incurrendo.

30. *Item*, Dictus Rex Dominum *Thomam* de *Arundell* Archiepiſcopum *Cantuarienſem* totius *Angliæ* Primatem patrem ſuum Spiritualem in Parliamento ſuo viris armatis hoſtili more vallato tunc de callido Conſilio dicti Regis ſe abſentantem abſq; cauſa rationabili, ſeu legitima quacunque ſeu alio juris proceſſu contra leges regni ſui per ipſum ut præfertur juratas in exilium perpetuum adjudicavit.

31. *Item*, Per inſpectionem teſtamenti dicti Regis ſub magno & privato ſigillis ſuis & ſigneto ſignati inter cætera continetur hæc clauſula, ſive articulus. ITEM volumus quod auri noſtri reſiduum ſolutis tamen noſtrorum hoſpicii, cameræ, & garderobæ veris debitis ad quæ perſolvenda legamus viginti milia librarum, reſervatis executoribus noſtris quinque vel ſex milibus marcarum, quas pro uberiori ſuſtentatione leproſorum ac capellanorum coram eis celebraturorum per nos apud *Weſtmonaſt.* & **Bermondeſeye** ordinatorum, volumus per dictos executores noſtros expendi, noſtro remaneat ſucceſſori, dum tamen omnia & ſingula ſtatuta ordinationes ſtabilimenta & judicia in Parliamento noſtro decimo ſeptimo die Menſis *Septembr.* anno Regni viceſimo primo apud *Weſtmonaſt.* inchoato & in eodem Parliamento uſque *Salopiam* continuato & ibidem tento, facta lata & reddita, necnon omnia ordinationes & judicia ac ſtabilimenta decimo ſexto die *Septembr.* anno regni viceſimo ſecundo apud *Coventriam* poſtmodum apud *Weſtmon.* decimo octavo die *Marcii* anno prædicto auctoritate ejuſdem Parliamenti facta habita & reddita, ac eciam omnia alia ordinationes & judicia quæ autoritate ejuſdem parliamenti in futurum contigerit fieri approbet, ratificet, & confirmet, teneat, & teneri faciat, ac firmiter obſervet; alioquin ſi prædictus ſucceſſor noſter præmiſſa facere noluerit, vel recuſaverit, quod non credimus, volumus quod *Thomas* Dux *Surriæ*, *Edwardus* Dux *Daumarle*, *Johannes* Dux *Exoniæ* & *Willielmus Leſcrop* Comes *Wilteſhiræ* ſolutis prius debitis noſtrorum hoſpitii, cameræ, & garderobæ, reſervatis quinque vel ſex milibus marcarum ut ſupra pro hujuſmodi ſtatutorum, ſtabilimentorum, ordinationum, & judiciorum ſuſtentatione, & defenſione, ſecundum eorum poſſe, etiam uſque ad mortem ſi oporteat, reſiduum habeant & teneant memoratum; ſuper quibus omnibus & ſingulis eorum conſcientias prout in die judicii reſpondere voluerint oneramus. Per quem quidem articulum ſatis conſtare poterit evidenter, quod idem Rex illa ſtatuta, & ordinationes, quæ ſunt erronea, & iniqua, & omni juri & rationi repugnantia pertinaciter manutenere, & defendere nitebatur, non tam in vita quam in morte, nec de animæ ſuæ periculo, nec de dicti regni ſui, ſeu ligeorum ſuorum ultima deſtructione curando.

32. *Item*, Anno undecimo dicti Regis *Richardi* idem Rex in capella manerii ſui de **Langley**, in præſentia Ducum *Lancaſtriæ* & *Eborum*, ac aliorum quamplurium Dominorum perſonaliter conſtitutus, cupiens, ut apparuit, ut ejus avunculus Dux *Glouceſtriæ* tunc ibidem præſens de ipſius Regis beneplacito plene confideret, ad venerabile corporis Dominici Sacramentum ibidem ſuper altare repoſitum ſua ſponte juravit, quod eidem Duci *Glouceſtriæ* pro aliquibus factis ejus quæ contra perſonam ipſius Regis dicebantur eſſe commiſſa nunquam extunc inferret dampnum aliquod vel gravamen, ſet omnem offenſam illius, ſi qua fuerat, hillariter, & ex integro ſibi remiſit. Poſtea tamen juramento hujuſmodi non obſtante, dictus Rex præfatum Ducem pro ſic prætenſis offenſis horribiliter & crudeliter murdrari fecit, reatum perjurii dampnabiliter incurrendo.

33. *Item*, Poſtquam unus de militibus Comitatuum dicti regni, vocem habens eorum in Parliamento, dictum Dominum *Thomam* Archiepiſcopum *Cantuarienſem* ſuper certis defectibus contra regiam majeſtatem, ut minus veraciter aſſerebatur commiſſis, impetiit publice coram Rege & omnibus ſtatibus regni, Quamquam idem Archiepiſcopus ſtatim tunc ibidem optulit ſe paratum ad reſpondendum hujuſmodi ſibi impoſitis, & ad hoc petierit ſe admitti

per

per Regem, ſatis plene confiſus, ut dixit, ſe poſſe ſuam in ea parte innocentiam declarare, idem tamen Rex machinans viis & modis quibus poterat eundem Archiepiſcopum *Cantuarienſem* opprimere & in nichilum redigere ſtatum ejus, prout tandem rei exitus declaravit, benigne ac hillari vultu Archiepiſcopum alloquens in ſede ſua regali, conſuluit & attente rogavit eundem Archiepiſcopum, quod illa vice taceret, tempus ad hoc magis aptum & congruum expectando: Quo die lapſo de die in diem bene per quinque dies & amplius Rex præfatus ipſum Archiepiſcopum fraudulenter & doloſe decepit, conſulens & ſuadens quod non veniret ad Parliamentum ſet apud hoſpitium ſuum intrepidus expectaret, quoniam, ut idem Rex fideliter ſibi promiſit, in ipſius Archiepiſcopi abſentia nullum ſibi deberet inferri diſpendium vel gravamen: Verumtamen dictus Rex in ſuo Parliamento prædicto ipſum Archiepiſcopum ut præfertur abſentem, ac ad reſponſum ſuum nullo modo vocatum, abſque quacunque cauſa rationabili adjudicavit in exilium ad ipſius Regis beneplacitum duraturum, omnia bona ſua contra leges regni ac omnem juſticiam voluntarie confiſcando, cujus prætextu perjurium incurrebat. Volens præterea dictus Rex ſuam in ea parte verſutiam palliare, per ipſius blanda colloquia cum dicto Archiepiſcopo frequentius habita, tantam ſibi illatam injuriam à ſe prorſus excutere nitebatur & ad aliorum facta transferre; unde dictus Archiepiſcopus habens cum eodem Rege & cum Duce *Norfolciæ*, & aliis Dominis & magnatibus dicti regni colloquium, dixit aliqualiter lamentando, quod ipſe non erat primus qui exilium pertulit, nec erit noviſſimus, quia putabat quod infra breve dictus Dux *Norfolciæ* & alii Domini ipſum Archiepiſcopum ſequerentur; & conſtanter aſſeruit dicto Regi quod omnium præmiſſorum aſperitas in caput ipſius Regis debeat finaliter retorqueri; Ad quod idem Rex vultu demiſſo acſi inde fuiſſet attonitus, incontinenti reſpondit, quod bene putabat illud accidere poſſe, quodque per ligeos ſuos à regno ſuo deberet expelli; Et ulterius dixit idem Rex, quod ſi illud forſan acciderit, vellet ad locum ubi idem Archiepiſcopus fuerit ſe conferre; Et ut dictus Archiepiſcopus huic aſſertioni fidem adhiberet indubiam, oſtendit idem Rex Archiepiſcopo memorato quoddam magnum auri monile juxta fimbriam tunicæ dicti Regis ſubtus veſtem ejus exteriorem miro modo firmatum, intimans eidem Archiepiſcopo pro conſtanti, quod cum illud monile ſibi pro interſigno tranſmitteret, non differret illuc venire ubi dictus Archiepiſcopus moraretur; Et ut idem Archiepiſcopus majorem haberet materiam confidendi in eo, miſit ipſe Rex præfato Archiepiſcopo, conſulens ſibi quod omnia jocalia ſua & alia ad Capellam ſuam ſpectantia dicto Regi ſecrete tranſmitteret pro ſalva cuſtodia eorundem, ne colore dicti judicii ſuper ipſius exilio redditi quiſquam ad bona prædicta manus injurioſas apponeret; Quo ſub maxima confidentia facto, præfatus Rex bona hujuſmodi viſa per eum in quibuſdam coffris reponi fecit, & coffras illas ſerari, ac per unum de clericis ipſius Archiepiſcopi ſigillari, Retentiſque penes illum hujuſmodi coffris, claves earum per eundem clericum Archiepiſcopo memorato remiſit; Et poſtmodum coffras illas dicto Archiepiſcopo hoc penitus ignorante frangi mandavit, & de bonis hujuſmodi mox diſpoſuit pro ſuæ libito voluntatis. Promiſit etiam idem Rex fideliter dicto Archiepiſcopo, quod ſi pararet ſe ad portum de 𝔥ampton ut regnum exiret, ſaltem interceſſione Reginæ protinus revocaret eundem. Et ſi contigerit ipſum Archiepiſcopum regnum exire, citra Paſcha proximo extunc ſequens ſine fallo rediret in *Angliam*, neque ſuum Archiepiſcopatum amitteret ullo modo; & hoc fideliter promiſit jurando ſuper crucem dudum ſancti *Thomæ* Martyris *Cantuarienſis* Archiepiſcopi per ipſum Regem corporaliter tactam. Quibus promiſſionibus non obſtantibus, idem Rex dictum Archiepiſcopum regnum exire coegit, & ſtatim ad ſedem Apoſtolicam pro ipſius tranſlatione tranſmiſit literas ſpeciales; ſicque & alias per fraudes & doloſitates dicti Regis erat idem Archiepiſcopus ut homo bonæ fidei callide circumventus.

Et quoniam videbatur omnibus ſtatibus Regni ſuperinde ſingillatim ac eciam communiter interrogatis, quod illæ cauſæ criminum & defectuum erant ſatis ſufficientes & notoriæ ad deponendum eundem Regem, attenta eciam ſua confeſſione ſuper ipſius inſufficientia & aliis in dicta renunciatione & ceſſione contentis patenter emiſſa, omnes ſtatus prædicti unanimiter conſenſerunt, ut ex habundanti ad depoſitionem dicti Regis procederetur pro majori ſecuritate & tranquillitate populi ac regni cōmodo faciendam; unde ſtatus & communitates prædicti certos Commiſſarios, videlicet Epiſcopum *Aſſav.* Abbatem *Glaſtoniæ*, Comitem *Glouceſtriæ*, Dominum de *Berkeley*, *Thomam Erpyngham* & *Thomam Grey* Milites, & *Willielmum Thirnyng* Juſticiarium, unanimiter & concorditer conſtituerunt & deputarunt publice tunc ibidem ad ferendum ſententiam depoſitionis hujuſmodi & ad deponendum eundem *Richardum* Regem ab omni dignitate, majeſtate & honore regiis, vice, nomine & auctoritate omnium ſtatuum prædictorum, prout in conſimilibus caſibus de antiqua conſuetudine dicti regni fuerat obſervatum. Et mox iidem Commiſſarii onus Commiſſionis hujuſmodi in ſe aſſumentes & ante dictam ſedem regalem pro tribunali ſedentes, præhabita ſuper hiis deliberatione aliquali, hujuſmodi depoſitionis ſententiam in ſcriptis redactam vice nomine & auctoritate prædictis tulerunt, & per dictum Epiſcopum *Aſſaven.* Commiſſarium & Collegam ſuum eandem ſententiam de ipſorum Commiſſariorum voluntate & mandato legi & recitari fecerunt, in hæc verba.

IN DEI NOMINE, Amen. *Nos* Johannes *Epiſcopus* Aſſavenſ. Johannes *Abbas* Glaſtoniæ, Thomas *Comes* Glouceſtriæ, *Thomas* Dominus de *Berkeley*, Thomas *de* Erpyngham, *&* Thomas Gray *milites, ac* Willielmus Thirnyng *Juſticiarius, per pares & proceres regni* Angliæ *Spirituales & Temporales & ejuſdē regni cōmunitates omnes ſtatus ejuſdem regni repræſentantes Commiſſarii ad infraſcripta ſpecialiter deputati, pro tribunali ſedentes, attentis perjuriis multiplicibus ac crudelitate aliiſq; quampluribus criminibus dicti* Richardi *circa regimen ſuum in regnis & dominio ſupradictis pro tempore ſui regiminis commiſſis & perpetratis, ac coram dictis ſtatibus palam & publice propoſitis, exhibitis & recitatis, quæ adeo fuerunt & ſunt publica notoria manifeſta & famoſa quod nulla poterant aut poſſunt tergiverſatione celari, Necnon confeſſione prædicti* Richardi *recognoſcentis & reputantis ac veraciter ex certa ſcientia ſua judicantis ſe fuiſſe &*

& esse insufficientem penitus, & inutilem ad regimen & gubernationem regnorum & dominii prædictorum & pertinentium eorundem, ac propter sua demerita notoria non inmerito deponendum per ipsum Richardum *prius emissa, ac de voluntate & mandado suis coram dictis statibus publicata, eisque notificata & exposita in vulgari; præhabita super hiis & omnibus in ipso negotio actitatis coram statibus antedictis & nobis deliberatione diligenti, vice nomine & auctoritate nobis in hac parte commissa, ipsum* Richardum *ex habundanti, & ad cautelam ad regimen & gubernationem dictorum regnorum & dominii juriumque & pertinentium eorundem fuisse & esse inutilem, inhabilem, insufficientem penitus & indignum, ac propter præmissa & eorum prætextu ab omni dignitate & honore regiis, si quid dignitatis & honoris hujusmodi in eo remanserit, merito deponendum pronunciamus, decernimus & declaramus, & ipsum simili cautela deponimus per nostram diffinitivam sententiam in hiis scriptis; Omnibus & singulis Dominis Archiepiscopis, Episcopis & Prælatis, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Militibus, Vassallis & Valvassoribus ac cæteris hominibus dictorum regnorum & dominii, ac aliorum locorum ad dicta regna & dominium spectantium subditis ac ligeis suis quibuscunque inhibentes expresse, ne quisquam ipsorum de cætero præfato* Richardo, *tanquam Regi vel Domino regnorum aut dominii prædictorum pareat quomodolibet vel intendat.*

Volentes autem præterea dicti status ut nichil desit quod valeat aut debeat circa præmissa requiri, superinde singillatim interrogati, personas easdem prius per Commissarios nominatos constituerunt Procuratores suos conjunctim & divisim ad resignandum & reddendum dicto Regi *Richardo* homagium & fidelitatem prius sibi facta, & ad præmissa omnia hujusmodi depositionem & renunciationem tangentia, si oportuerit, intimanda.

ET CONFESTIM ut constabat ex præmissis & eorum occasione regnum *Angliæ* cum suis pertinentiis vacare, præfatus *Henricus* Dux *Lancastriæ* de loco suo surgens & stans adeo erectus quod satis intueri posset à populo, & muniens se humiliter signo crucis in fronte & in pectore suo, Christi nomine primitus invocato, dictum regnum *Angliæ* sic ut præmittitur vacans una cum Corona ac omnibus membris & pertinentiis suis vendicavit in lingua materna, sub hac forma verborum.

In the name of Fader, Sonne and holy Gost; I Henry of Lancastre **chalenge this Rewme of** Ynglonde **and the Croune, with all the membres and the appurtenances, als I that am descendit be ryght lyne of the blode comyng fro the gude Lorde King** Henry **therde, and thorghe that ryght that God of his grace hath sent me, with helpe of my kyn and of my frendes to recover it; the whiche Rewme was in poynt to be ondone for defaut of governance, and undoyng of the gude Lawes.**

Post quam quidem vendicationem & clameum, tam Domini Spirituales quam Temporales & omnes status ibidem præsentes singillatim & communiter interrogati quid de illa vendicatione & clameo sentiebant, iidem status cum toto populo absque quacunque difficultate vel mora, ut Dux præfatus super eos regnaret, unanimiter consenserunt. Et statim ut idem Rex ostendit statibus regni signetum *Ricardi* Regis sibi pro intersigno traditum suæ voluntatis ut præmittitur expressivum, præfatus Archiepiscopus dictum *Henricum* Regem per manum dextram apprehendens duxit eum ad sedem regalem prædictam; Et postquam idem Rex coram dicta sede genuflexus parumper orasset, idem Archiepiscopus *Cantuariensis*, assistente sibi Archiepiscopo *Eborum* prædicto, dictum Regem posuit & sedere fecit in sede regali prædicta, populo præ nimio gaudio fortiter applaudente; Et mox dictus Archiepiscopus *Cantuariensis* vix facto silentio propter gaudium omnium circumstantium collationem modicam fecit & protulit, in hæc verba.

VIR DOMINABITUR POPULO, *Reg.ix.c. Hac sunt verba summi Regis loquentis ad* Samuelem, *& docentis eundem qualem deberet instituere ad gubernandum populum quando petebat sibi dari Regem populus ille, & non inepte de Domino nostro Rege moderno dici possunt: quæ verba si intime considerentur præbent nobis materiam magnæ consolationis. Non enim Deus nobis comminatur sicut quondam per* Ysai. *comminabatur populo dicens,* Ysai 3. Dabo pueros Principes eorum, *set ex sua misericordia qui cum irascitur misericordiæ recordatur, visitavit plebem suam, & non modo, ut prius fuerat in regno, pueri dominabuntur, set dicit dominus vobis quod* Vir dominabitur populo. *Poterat enim de Rectoribus istius regni sive eorum quolibet præteritis in persona parvuli non inconvenienter dici illud Apostoli* Cor.13. Cum essem parvulus loquebar ut parvulus, sapiebam ut parvulus, cogitabam ut parvulus: *ecce 3. dicit Apostolus, loquebatur ut parvulus, sapiebat, & cogitabat. Quantum ad loquelam certum est quod parvulus inconstans est in loquendo, faciliter vera loquitur, faciliter falsa, faciliter verbo promittit, set quod promittit cito obliviscitur; hæc enim sunt inconvenientia & nimis molesta regno, nec possibile est regnum feliciter stare ubi hæ conditiones regnant; set ab istis defectibus liberatur regnum cum vir dominatur, ad virum namq; pertinet circa linguam servare custodiam. Modo autem non puer dominatur set vir, de quo spero dici potest illud* Eccl. ix. Beatus vir qui non est lapsus in lingua. *Post inquit Apostolus, sapiebam ut parvulus, parvulus enim non sapit nisi placentia & adulatoria, arguentem secundum veritatem non diligit, ymmo odit supra modum. Quondam autem veritas fuerat subpeditata ut nullus auderet loqui; satis constat, & per hoc patet quod ille qui regnabat sapiebat ut parvulus, vir enim non sapit talia, set sapientiam, unde per Dei gratiam dici poterit de isto viro quod scribitur* Eccl.ix. Beatus vir qui in sapientia morabitur; *sicut enim puer diligit vanitatem, ita vir sapit veritatem & sapientiam; veritas ergo intrabit, adulatio recedat quæ tot mala in regno nostro fecerunt, quia* vir dominabitur populo, *qui veritatem sapit, non qui vanitatem vel adulationem. Tertio dicitur,* Cogitabam ut parvulus, *parvulus enim solum studet facere omnia voluntarie non ex ratione, cum igitur puer regnat voluntas sola regnat, ratio exulat; ubi vero voluntas regnat & ratio recessit constantia fugata est, & ita imminet magnum periculum; ab isto periculo liberati sumus, quia* vir dominabitur, *ille scilicet*

scilicet qui dicit non sicut parvulus set sicut ratione perfectus; Non veni facere voluntatem meam set ejus qui misit me, *scilicet Dei*; *& ideo de viro isto non solum dicemus quod in sapientia morabitur, set eciam ut vir & non ut puer in sensu cogitabit circumspectionem Dei, id est circumquaque diligenter aspiciet ut Dei voluntas non sua fiat, & ita loco pueri voluntarie lascivientis vir modo dominabitur in populo, & iste vir est talis quod dicetur, Regnabit Rex & sapiens erit & faciet judicium & justitiam in terra.*

Qua collatione completa, dictus Dominus Rex *Henricus* ad ponendum suorum subditorum animos in quiete dixit publice tunc ibidem hæc verba :

Sires, I thank God and yowe Spirituel and Temporel, and all the astates of the Lond, and do yowe to wyte, it es noght my will that no man thynk that be waye of conquest I wold disherit any man of his heritage, franches or other ryghts that hym aght to have, no put hym out of that that he has and has had by the gude Lawes and Custumes of the Rewme; Except thos persons that has ben agan the gude purpose and the commune profyt of the Rewme.

Et protinus hoc attento quod per prius vacante sede regali per cessionem & depositionem prædictas cessavit omnis potestas quorumcunq; Justiciariorum, Vicecomitum, & aliorum Officiariorum ubique per regnum, ne exhibitio justitiæ in gravamen populi dilationis incommodo subjaceret, suos officiarios principales ac eciam Justiciarios deputavit ibidem juramento consueto Regi præstito per singulos eorundem. Et fuit ilico de dicti Regis mandato publice proclamatum ibidem, quod die Lunæ proximo post festum sancti *Michaelis* Parliamentum ibidem teneri & celebrari deberet; quodque die Lunæ proximo extunc sequente, videlicet in festo sancti *Edwardi* Coronatio dicti Regis fieret apud *Westmonasterium*, & quod omnes illi qui vendicare voluerint aliquod servitium se in dicta Coronatione facturos, & eo prætextu aliquid sibi deberi, venirent ad Albam aulam palacii coram Senescallo, Constabulario & Marescallo *Angliæ*, die Sabbati proximo ante diem Parliamenti prædicti, quod in ea parte justum fuerit petituri, quibus plena justitia fieret in petitis. Quantum autem ad abbreviationem assignationis diei Parliamenti prædicti, fuerat pro parte dicti Regis protestatio talis facta, videlicet quod non erat intentionis suæ ut statibus regni sui præjudicium afferatur exinde, nec quod hoc trahatur de cætero in exemplum, quinymmo quod abbreviatio illa fiebat tantummodo pro commodo & utilitate regni & specialiter ut quorumcunque ligeorum suorum parcatur laboribus & expensis, quodque super gravaminibus populi celere possit remedium adhiberi.

Quibus omnibus sic peractis, Rex de sede sua regali surgens, & populum vultu hillari & benigno respiciens abinde populo congaudente recessit, & in Alba aula prædicta convivium regni proceribus ac generosis illuc in multitudine maxima congregatis eodem die solempnissime celebravit.

ET POSTMODUM die Mercurii proximo extunc sequente dicti Procuratores ut præmittitur deputati ad præsentiam dicti *Richardi* nuper Regis infra dictam *Turrim* existentis, prout eis injunctum fuerat, accesserunt, & præfatus Dominus *Willielmus Thirnyng* Justiciarius pro se & dictis sociis & comprocuratoribus suis nomine omnium statuum & populi prædictorum admissionem dictæ renunciationis, ac modum, causam & formam sententiæ depositionis hujusmodi eidem *Ricardo* notificavit ac plenius declaravit; & statim homagium & fidelitatem eidem *Ricardo* nuper Regi ut præmittitur facta resignavit & reddidit, sub hiis verbis.

Les paroles qe *William Thirnyng* parla a monsire *Richard* nadgaires Roy *d'Engleterre*, a le Toure de *Londres*, en sa Chambre, le Mesqerdy procheyn apres le fest de Seint *Michell* larchaunchell sensuent.

SIRE, It is wele knowe to yowe, that ther was a Parlement somond of all the States of the Reaume for to be at Westmynstre, **and to begynne on the Teusday in the morne of the fest of Seint** Michell **the Archaungell that was yesterday; by cause of the whiche Sommons all the States of this lond were there gadyrd, the whiche States hole made thes same persones that ben comen here to yowe nowe her Procuratours, and gafen hem full auctorite and power, and charged hem for to say the wordes that we sall say to yowe in her name and on thair behalve; that is to wytten, the Bysshop of Seint** Assa **for Ersbisshoppes and Bisshoppes; the Abbot of** Glastenbury **for Abbotes and Priours, and all other men of holy Chirche Seculers and Rewelers, the Erle of** Gloucestre **for Dukes and Erles, the Lord of** Berkeley **for Barones and Banerettes, Sir** Thomas Irpyngham **Chamberleyn for all the Bachilers and Commons of this Lond be south, Sire** Thomas Grey **for all the Bachilers and Commons by north, and my Felawe** Johan Markham **and me for to come wyth hem for all thes States; and so Syre these wordes and the doyng that we sall say to yowe, is not onlych our wordes bot the wordes and the doynges of all the States of this Lond, and our charge and in her name. And he answered and said, that he wyst wele that we wold noght say but as we were charged. Sire, ye remembre yowe wele that on Moneday in the fest of Seint** Michell **the Archaungell ryght here in this Chambre and in what presence ye renounsed and cessed of the state of Kyng and of Lordeship, and of all the Dignite and Wyrsshipp that longed therto, and assoiled all your Lieges of her ligeance and obeisance that longed to yowe uppe the fourme that is contened in the same Renunciacion and Cession, whiche ye redde your self by your mouth, and affermed it by your othe and by your owne writing; upon whiche ye made and ordeyned your Procuratours, the Ersbysshopp of** Zork **and the Bysshopp of** Hereford, **for to notifie and declare in your name thes Renunciacion and Cession at** Westmynstre, **to all the States & all the poeple that was ther gadyrd bycause of the Sommons forsayd; the whiche thus don yesterday by thes Lordes your Procuratours, and wele herde and understonden, thes Renunciacion and Cession**

on ware pleinelich and frelich accepted, and fullich agreed by all the States and poeple forsayd. And over this Sire, at the instance of all thes States and poeple ther ware certein Articles of defautes in ȝour governance redde there, and tho wele herd and pleinelich understonden to all the States forsaid, hem thoght hem so trewe and so notorie and knowen that by tho causes and by mo other as thei sayd, & havyng consideracion to ȝour owne wordes in ȝour owne Renunciacion & Cession that ȝe were not worthy, no sufficient ne able for to governe for ȝour owne demerites, as it is more pleinerlich contened therin hem thoght that was resonable and cause for to depose ȝowe and her Commissaries that thei made and ordeined, as it is of record ther declared and decreed and adjugged ȝowe for to be deposed and pryved, and in dede deposed ȝowe, and pryved ȝowe of the astate of Kyng and of the Lordeschip contened in the Renunciacion and Cession forsayd, and of all the Dignite and Wyrschipp, and of all the administration that longed therto. And we Procuratours to all these States and poeple forsayd, as we be charged by hem and by hir autorite gyffen us and in her name, ȝelde ȝowe uppe for all the States and poeple forsayd, Homage, Liege and Feaute, and all Ligeance, and all other Bondes, Charges and Services that longe therto; and that non of all thes States and poeple fro this tyme forward ne bere ȝowe feyth, ne do ȝowe obeisance as to thar Kyng. And he answered and seyd, that he loked not therafter: but he sayde, that after all this he hoped that is Cosyn wolde be goode Lord to hym.

Quoad examinatur per *Gulielmum Ryley* juniorem & *Radulfum Jennyngs* cum Recordo in archivis in arce *Londoniensi* remanente, & convenit cum eodem.

FINIS.

RESPONSIONES ADÆ QUONDAM *Wigorniensis* Episcopi modo *Wyntoniensis* Electi confirmati, ad Appellationem contra ipsum propositam, *Anno Domini* M.CCC.XXXIV.

AD detegendam falsitatem materiæ contra me propositæ in quadam appellatione frivola seu verius libello famoso, continente

1. Art. *PRIMO, Quod mandavi & feci ausu sacrilego manus inici temere violentas in magistrum* R. *de* Baldok, *ipsumque invitum capi mense* Novembris *anno Domini* M.CCC.xxvj, *in civitate* Herfordensi *&c.*

Resp. Dico & propono quod Dominus *R.* de *Baldok* dicto mense *Novembris* tanquam hostis publicus regis & regni & reus criminis læsæ majestatis cum quondam Domino *Hugone le Dispenser* per Pares dicti regni captus ductus fuit *Herfordiam* & ibidem coram Judice seculari una cum dicto *Hugone* per Pares dicti regni secundum legem convictus, michi tunc Episcopo *Herfordensi* juxta libertates Ecclesiasticas ipsum tanquam personam Ecclesiasticam ad forum Ecclesiæ repetenti fuit secundum consuetudinem liberatus & Ecclesiastico carceri mancipatus, & ibidem detentus usque ad Concilium Provinciale mense *Januarii* anno Domini &c. *Londoniæ* celebratum. Ad quod, de præcepto Domini Regis & Reginæ matris suæ, excitante & procurante potissime venerabili patre Domino *J.* tunc *Wyntoniensi* Episcopo & *Angliæ* Thesaurario, nunc vero *Cantuariensi* Electo, cumm aliis pluribus terræ optimatibus, præfatum *R.* adduci feci & bona fide sine dolo malo in hospicio meo Episcopali recipi & cum diligentia debita custodiri, donec præsentari commode posset eidem Concilio, ut per ejus Sententiam & Diffinitionem pro suis sceleribus quæ adeo sunt publica & notoria quod nulla poterunt tergiversatione celari, reciperet quod inique gessit. Et licet non esset verisimile quod Domino Rege, Prælatis, Comitibus ac aliis terræ optimatibus *Londoniæ* tunc congregatis & præsentibus pro justicia ibidem in Parliamento convocatis omnibus exhibenda (in quorum sacro comitatu nichil à quoquam timeri potuit vel debuit de jure) vim vel metum quispiam pateretur, tamen per quorundam armatorum potentiam invitis custodibus per me sibi per Cives *Londonienses* usque ad mortem inibi custoditus, ne dictus R. quem hostem regni publicum reputabant quorundam amicorum suorum & familiarium in Civitate *Londoniensi* præsentium ejus liberacionem ut asserebant prece & precio muneribus datis & promissis tractatum evaderet quovismodo.

2 Art. *AD SECUNDUM, Quod falso obicitur & in dicto libello continetur. Quod falso & maliciose pertinaciter asserui, prædicavi & docui in villa* Oxoniæ *mense* Novembris *&c. quod bonæ memoriæ Dominus* Edwardus *erat Tyrannus &c. Et per hujusmodi prædicationem & doctrinam corda vassallornm & subditorum ipsius Regis contra ipsum provocabam in tantum, quod quidam ipsius Regis subditorum in prædictum Regem suum manus injecerunt temere violentas & ipsum in carcerem detruserunt & detrusum tenuerunt:*

Dico & propono quod de mandato dicti Domini Regis qui nunc est & Dominæ Reginæ matris suæ præcepto, mense *Octobris*, præsente eodem Domino Rege, Comite *Lancastriæ*, cum aliis multis regni optimatibus in dicta villa *Oxoniensi* proposui & publicavi causam adventus dicti Domini Regis & *Isabellæ* matris suæ ad regnum *Angliæ* de partibus transmarinis contentam in eorum literis patentibus sigillorum suorum munimine roboratis, quarum tenor talis est. *ISABELLE par la grace de Dieu Reyne* Dengleterre, *Dame* Dirlande, *Contesse de* Ponntyf, *& nous* Edward *ainsne fiz au noble Roy* Dengleterre *Ducs de* Guyenn, *Counte de* Cestre, *de* Ponntyf *& de* Monstroyl. *Et nous* Edmund *fiz au noble Roy* Dengleterre *Counte de* Kent, *a toux iceaux qe cestes lettres vendrient salutz. Por ceo qe conue chose est notoriement qe lestat de seint Eglise & del Roialme* Dengleterre *est en moult des maners durement blemy & abesce par mavoys counsail & abet* Hugh le Despenser, *qe pur orgoil & coveytise de seignurier & mestrier sur toux altres ad purpris roial poair countre droit & reson & sa ligeaunce, & en tele manere le aduse par le mavoys counsail* R. de Baldock *& autres aherdans a ly, qe seint Eglise est revile & mise hountosement a grant subjection, & les Prelas de seint* Eglise *de lour biens countre Dieu & dreiture despoilez, & en trops des maneres ledenges & deshonurez, & la Coronne* Dengleterre *destrue en divers maners, en desheritaunce de nostre seignur le Roy & de ces heirs, les graunts du Roialme par envie & mavoys crualte de dit* Hugh *plusours saunz coupe & saunz cause a hountouse mort liverez, Les uns desheritez les altres enprisonez, banniez, & exilez; veues, orphanyns de lour droit a tort forjugiez & le poeple de la terre par diverses taillages & nonn dues exactions tropsovent reynez, & par divers oppressions saunz nulle mercy grevetz. Par queax mesprises le dit* Hugh *se monstre apert tyrant & enimy de Dieu & de seint Eglise, de nostre treschier seignur le Roy & de tout le Royalme. Et nous & plusours autres qe sount ouvesqe nous e nostre compaignie qe loungement avoms este aloignez de la bone voillaunce nostre dit seignur le Roy, par la fause suggestion & mavoys procurement des avaunt dits* Hughe *&* Robert *& lour aherdaunts sumes venuz en ceste terre pur lever lestat de seint Eglise, & del Roialme, & le poeple de la terre del dits meschiefs, & grevous oppressions garder, & mayntenyr a nostre poair lonur & profit de seint Eglise, & nostre dit seignur ly*

Roy, & de tout le Roialme, sicome est desutz dit. Pur qai nous vos maundoms & prioms pur commun profit de vous toux & cheschun de vous endroit de sey nous soietz aidaunt bien & leaument toutes les foitz que vous verretz lieu & temps, & par toutes les voies qe vous saveretz & pourretz a ceo qe les choses desutz dites puissent hastivement venir a effect & a bon fin, car soietz certayns qe nous toux, & toux iceaux qe sunt en nostre compaignie ne enpensoms a faire chose qe ne serra pur lonur & le profit de seint Eglise & de toute le Roialme sicome la verret & troveretz par temps si Dieu plest. Don a Wallyngeford *le xv. jour* Doctobre, *lan del regne nostre treschier seignur ly Roy vintysme.*

Ad introducendum publicationem & propositionem prædictam accepi quod in *Genesis* 3. *Inimicicias ponam inter te & mulierem, & semen tuum & semen illius, ipsa conteret caput tuum.* Et dictam auctoritatem de primo tyranno, de primo diabolo & aliis malis angelis qui dicuntur semen proper similitudinem naturæ & maliciæ expositam applicavi prædicto *Hugoni* qui tyrannice dominari præsumpsit Reginæ & Regno ut in dictis literis continetur. Ad cujus caput conterendum venit prædicta mulier domina videlicet Regina mater cum semine suo videlicet domino Rege qui nunc est filio suo. Quo mediante potestas dicti *Hugonis* cooperante Domino est contrita; nec possent præmissa verba patri domini mei Regis aliqualiter applicari judicio cujusque sane sapientis. Illud autem quod de innominabili vicio falso proponitur me dixisse, nusquam fuit à me dictum vel propositum deo teste. Et super hoc etiam invoco testimonium omnium tunc præsencium nullo excepto. Ea autem quæ de consilio & assensu omnium Prælatorum, Comitum & Baronum & tocius Communitatis dicti Regni concordata & ordinata fuerunt contra dictum Regem ad amotionem suam à regimine regni, contenta sunt in Instrumentis publicis Reverendo patre domino J. Dei gratia nunc *Cantuariensi* Electo tunc *Wyntoniensi* Episcopo & *Angliæ* Thesaurario conceptis & dictatis, & manu magistri *Willelmi* de *Mees* Clerici sui Secretarii & publici Notarii conscriptis & in publicam formam redactis. Quam quidem Concordiam ad mei excusationem duxi præsentibus inserendam, quæ talis est.

ACCORDE est qe sire Edward *fiz aisne du Roy ait le governement del Roialme & soit rois Coronne par les causes qe sensiwent:*

1. Primerement, *Pur ceo qe la persone ly Roy nest pas suffisaunt de governer. Car en touz son temps ad il este mene & governe par autres qe ly ount mavoisement consaillez a deshoneur de ly & destruction de seint* Eglise, *& de tout son poeple saunz ceo qe il le vousist veer ou conustre le quel il fust bon o mavoys ou remedie mettre, ou faire le vousist quant il fuist requis par les graunts & sages de son Roialme, ou suffrir qe amende fuist faite.*

2. Item, *Par tout son temps, il ne se voloit doner a bon counsail ne le croire ne a bon governement de son Roialme meys se ad done toux jours as ouraignes & occupationes nient covenables entrelessaunt lesploit des bosoignes de son Roialme.*

3. Item, *Par defaute de bon governement ad il perdu le Roialme* Descoce *& autres terres & seignuries en* Gascoygne & Hyrland, *les quex son pere li lessa en pees & amiste ly Roy du Roy de* Fraunce, *& dets moults des autres graunts.*

4. Item, *Par sa fierte & qualte & par mavoys consail ad il destruit seint Eglise, & les persones de seint Eglise tenuz en prisoun les uns, Et les altres en destresce, & auxint plusours graunts & nobles de sa terre mys a hountouse mort, enprisones, exuletz & desheritez.*

5. Item, *La ou il est tenuz par son serement a faire droit a toux il ne lad pas volu faire, pur son propre profyit & covetyse de ly & de ces mavoys counsailires qe ount este pres de ly, Ne ad garde les autres pointz del serement qil fist a son corounement, si com il feust tenuz.*

6. Item, *Il deguerpist son Roialme & fist taunt come en ly fust qe son Roialme & son poeple fust perduz & qe pys est, pur la crualte de ly & defaute de sa personne il est trove incorrigible sauntz esperaunce de amendement, les quex choses sount si notoires qil ne poount estre desditz.*

§. ILLUD autem quod falso obicitur & in dicto libello continetur, *Quod ad prædicationem meam quidam ipsius Regis subditi in eum manus injecerunt temere violentas & ipsum in carcerem detruserunt & intrusum detinuerunt;*

Notorie falsum est & maliciose propositum; quoniam publicum & notorium est, quod dictus Domi- *Resp. cont.*
nus Rex, capto dicto *Hugone le Despenser* qui ipsum Dominum Regem captivum tenebat, sponte venit ad Dominum Comitem *Lancastriæ* consanguineum suum, qui eum honorifice associavit sibi usque ad castrum suum de Kynelworthe, ubi in comitiva dicti domini Comitis in recessu meo de *Anglia* versus Curiam Romanam pro domini mei Regis qui nunc est & negociis regni sui, dictus dominus Rex pater suus sanus & incolumis dinoscitur remansisse.

AD TERCIUM quod falso obicitur, In 3. Art.
dicto libello continetur, *Quod per falsas & dolosas prædicationes & asserciones meas, Dominæ Reginæ matri Domini nostri Regis apud* Wallingford *tantum timorem incussi quod ad prædictum Regem maritum suum accedere non audebat, Cujus occasione bonum matrimonii tam quoad sobolis procreationem quam in fide & Sacramento extitit impeditum;*

§. Dico eciam & propono, quod cum dicta *Resp.*
Isabella Regina cum domino Rege qui nunc est filio suo apud Wallingford moram faciens, oblocutiones aliquas audivisset, de eo quod ad maritum suum personaliter non accessit, deliberato consilio cum reverendis patribus bonæ memoriæ *Waltero* tunc *Cantuariensi* Archiepiscopo ac *Johanne* tunc *Wyntoniensi* nunc vero *Cantuariensi* Electo, *Willelmo Norwycensi* Episcopo ac nobilibus viris Comitibus *Lancastriæ*, *Kanciæ*, & aliis nobilibus de consilio suo, cui quia ego tunc *Herfordensis* præsens interfui, injunctum fuit mihi, quod ad conservationem famæ suæ quasdam certas causas ex quibus dicti Regis sæviciam, quam sæpius fuit experta potuit & debuit merito formidare, publice proponerem, & ipsam contra oblocutiones hujusmodi excusarem. Quod juxta informacionem mihi super hoc factam, in præsencia domini *Cantuariensis* & nobilium prædictorum feci, nichil addens de proprio vel minuens de

de injuncto. Poſtea inſuper, me extra regnum *Angliæ* agente, propter oblocutiones prædictas præfata Domina Regina fecit apud **Stamford** congregari dictos Prælatos & nobiles & alios multos Prælatos, Comites, Barones & nobiles dicti regni in multitudine copioſa; ubi poſt diligentem tractatum ſuper hoc habitum, deliberatum fuit unanimiter & dictæ Dominæ Reginæ conſultum, quod nullo modo permitterent eam ad dictum Regem accedere, licet ad id ſi hoc tute facere poſſet ſe paratam & voluntariam obtuliſſet. Hæc omnia adeo ſunt publica & notoria in regno *Angliæ* quod nulli inficiacioni locus exiſtit. Ex quibus apparet manifeſte falſitas & malicia adinveniencium & confingencium ea quæ tercio loco continentur in dicta appellatione ſive libello famoſo.

§. Præterea præfata Domina Regina longe ante dictam prædicationem dum adhuc eſſet in partibus *Franciæ*, juſtum timorem habuit de ſævicia Regis mariti ſui. Prout patet per literas ſuper hoc directas bonæ memoriæ quondam reverendo patri Domino *W.* Dei gratia *Cantuarienſi* archiepiſcopo continenciæ infraſcriptæ. Nec ceſſavit cauſa dicti timoris per mortem dicti *Hugonis le Diſpenſer*, quem Rex immoderato & inordinato amore dilexit, & propter hoc magis fuit ejus ſævicia accenſa ad vindicandum ipſius mortem. Tenor dictæ literæ talis eſt.

§. *REVEREND piere en Dieu nous avoms diligealment veu vos lettres, par les quex vous nous requerretz qe nous retornoms a la compaigne de noſtre treſchier & treſdouche ſeignur & amy. Et nous ſignefietz qe ſire* Hughe le Deſpenſer *neſt pas noſtre mauvoillant, ainz voudroit noſtre bien ſicome vous dides. De qai moult nous mervailloms, car vous ne autre de ſeint entendement ne devetz crere, qe nous leſſiſſiems la compaignie de noſtre dit ſeignur ſaunz trop graunt cauſe & reſonable, & ſi ceo ne fuſt pur le peril de noſtre corps eſchuver, & pur la doute de dit* Hughe *qad le governement de noſtre dit ſeignur & de tout ſon Roialme, & qi nous voudroit deſhonurer a ſon poiar ſicome nous eſumes bien certaings & bien lavoms eſprove, coment qe nous layoms diſſimule longement pur le peril eſchuver. Et certes nous deſyroms ſur toute riens, apres Dieu & le ſauvete de noſtre alme, eſtre en la compaignie de noſtre dit ſeignur & viure & morir en ycele. Si vous prioms tanqe nous poems qe vous nous ayets pur excuſe de ceo qe nous ne pooms faire ceo qe vous nous requeretz en ceo cas, car en nule manyre nous ne porroms retourner en la compaignie de noſtre dit ſeignur ſaunz nous mettre en peril de mort, dount nous ſumes en plus graunt meſchief qe eſcriure ne pooms, &c. Done a Paris Meſqerdy apres la Chaundelure.*

Ad hoc, ex tenore appellationis prædictæ & propoſitis in eadem manifeſte patet, proponentem & appellantem eſſe perjurum. Dicit eciam & proponit in dicta appellatione ſeu crimine & libello famoſo juratus, quod in civitate & dioceſibus *Londonienſi, Herefordenſi* & *Wyntonienſi*, ac aliis civitatibus & dioceſibus *Angliæ* ſuper omnibus & ſingulis præmiſſis per eum propoſitis laboravit & adhuc laborat publica vox & fama, quodque notoria per totam *Angliam* communiter reputantur. Et poſtmodum circa finem dictæ appellationis idem appellans juratus aſſerit, quod de dictis & propoſitis per eum ſupradictis ante ſecundum diem menſis *Aprilis* & ante horam primam ejus diei nichil ſibi innotuit. Qua tamen die hora tercia dictam appellationem interpoſuit, ut patet in Inſtrumento ſuper dicta appellatione confecto. *Explicit hoc opus.*

Amanuensis Lectori.

DE utilitate variantium Lectionum ubi Authores ex antiquis Mss. codicibus eduntur aliquid hîc dicere non inidoneus esset locus, mihi autem magis congruum visum est præmonere, quod nec in Bibilopola sumptus requisiti, licet quidem prægrandes, nec à parte mea summa cura & industria (absit verbis jactantia) defuere; Advertas igitur lector (si placeat) qualiter à primo proposito & stadio ad operis calcem pedetentim progressi fuerimus.

Primò, Reverendissimo in Christo patre *Jacobo Usserio* Armachano, & *Johanne Seldeno* armigero, magnis rei literariæ luminaribus, necnon honorabili *Rogero Twysdeno* Equite & Baronetto, consilium & auxilium præstantibus, hæc Editio suscepta & absoluta est, Authores Historici Mss. exquiruntur, transcribuntur, & cum ipsissimis ex quibus exarati conferuntur originalibus; In collatione plurium ex illis præfatus *Rogerus* plurimum adjuvit.

Secundò, De exemplaribus quorundam ex his Mss. in Collegio Corporis Christi *Cantabrigiæ* (vulgò Sancti *Benedicti*) reconditis certiores redditi, ad *Cantabrigiam* proficiscimur; Ibidem *Brompton* & *Thorne* cum originalibus *Benedictinis* recensentur: Necnon in prædicto Collegio Historia *Simeonis Dunelmensis* de gestis Regum *Angliæ*, nonnulli etiam minuti tractatus hîc exhibiti exarantur & examinantur, M^ro^ *Plessis* & M^ro^ *Charles* ejusdem Collegii alumnis Transcripta nostra legentibus. Quot autem loca mendosa in nostris per illos Mss. *Cantabrigienses* fuerint correcta, defectusque suppleti, in seq. lectionibus suo loco apparebit.

Tertiò, Novis characteribus affabrè fusis papyroque nequaquam reprobanda præparatâ, examen tertium deliberatum est, conductusque typis *Flesherianis* operam præstiti, & cum ipsis membranis (exceptis *Benedictinis* Reclusis, quibus sub Magistri seniorumque trium Sociorum clavibus custoditis efferendi ultra ambitum Collegii provido inviolabilique Donatoris *Matthæi Parker*, quondam *Cantuariensis* Archiepiscopi, statuto licentia imperpetuum denegatur) schedas excusas examinavi.

Quot verò congessimus & usi sumus exemplaribus, & penes quos unumquodque remanet, ut sic quicunque voluerit propriis oculis fidem nostram, solertiamque obiter, experiatur, inferiùs in hisce lectionibus, & fusiùs in præfatione hujus voluminis curiosus lector intelliget. Vale.

Radulphus Jennyngs.

VARIANTES LECTIONES
IN
Simeonis Dunelmenſis Hiſtoria de *Dunelmenſi* Eccleſia.

Hujuſce Hiſtoriæ Libros Mss. habuimus duos:

Unum exemplar in pergamena in quarto, vocatum *Liber S. Mariæ de Fontibus*.

Alterum in pergamena etiam, in folio, mutuatum ex Bibliotheca Publica *Cantabrigienſi* compactum cum plurimis aliis tractatibus.

Pag. 1. Lin. 1. *Incipit Hiſtoria* &c. Quæ præcedunt ſcilicet Apologia, Præfatio & reliqua deſunt in Ms. de Fontibus.

p. 7, col. 2. l. 28, 29. ***Eadbertus per decem annos, poſt quem Eadfridus per xxii, duo ſancti,*** In Ms. *Cant.* Publ. ſic ſcribitur *per xxii.* & ſic linea finitur, ſequente linea incipiente *ii. ſancti,* Ms. de Fontibus legit *per viginti quatuor, ſancti.*

p. 8. col. 2. l. 10. *Aſcenſionis Dominicæ.* Totum quod ſequitur uſque ad finem libri primi deeſt in Ms. *Cant.* Publ. *l.* 64. *& alios tractatus qui*, ſic Ms. C. Publ. Ms. de Fontibus enumerat libros per *Bedam* ſcriptos.

Col. 20. l. 16. *ejus populo ubinam* deeſt *populo* in Ms. *Cant.* Publ.

Et ſciat lector quod hæc Hiſtoria à nonnullis Turgoto Priori *Dunelmenſi* aſcribitur.

Variantes Lectiones
In *Simeonis Dunelmenſis* Hiſtoria de geſtis Regum *Anglorum.*

Hujuſce Hiſtoriæ librum Ms. habuimus

Unicum in Bibliotheca S. *Benedicti* Cant. Altero tamen Ms. uſi ſumus ſcilicet *Mariani Scoti*, in quarto, in pergamena de *Oxonia* mutuato, qui fere ipſiſſimis verbis cum Simeone convenit.

Col. Lin.
101. 30. *Intra feretrum* Marianus *contra feretrum.*
105. 22. *Alcwith* Marianus *Alcluit.*
110. 25. *Botunne* Marianus *Sothwine.*
33. *& Corabrige* Marianus *apud Corabrige.*
111. 56. *confirmantum* Marianus *confirmatum.*
112. 1. *Aynburg* Marianus *Clynburc.*
113. 52. *Cobre* Marianus *Copre.*
115. 12. poſt *continet textus* quod ſequitur uſque annum 792. deeſt in *Mariano.*
119. 39. *regnum præſens* Ms. Ben. *regnum præſentem* Marianus *præſentem vitam.*
121. 66. *ſe abdentes* Ms. Ben. *ſe addentes.*
124. 49. *veritatis*, ſic Ms. Ben. leg. *univerſitatis*, Marianus *defunctus eſt.*
63. *& Kenetan* Marianus *& Tinetan.*

Col. Lin.
126. 10. *ſecundus* Marianus *ſecundarius.*
198. 23. *Healfilene*, ſic Ben. Marianus *Healfdene.*
129. 40. *inſibiles*, ſic Ben.
131. 25. *Sigene*, ſic Marianus. Ben. *Inſigne.*
61. *qualiter* Ben. *qualibet.*
133. 36. *Cuthbertus* Marianus *Cuthered.*
134. 27. *Wendune* Marianus *Brunanburch.*
46. *Olilaf* Marianus *Anlafus.*
139. 62. *Heorternyſſe*, ſic Marianus. Ben. *Heorternyſſe.*
140. 1. *Ceolwlfo* Ben. *Ceolfulſo.*
146. 31. *Mucel pudu*, ſic Ben. lege Mucel wudu.
148. 60. *conſtruitur* Ms. Ben. *conſtringitur.*
150. 4. *Sequanæ* Marianus *Sigenæ.*
152. 12. *Tuthred* Marianus *Cuthered.*
41. *Kairleir* Marianus *Karlegion.*
57. *Teotenhale* Marianus *Cootenhale.*
153. 13. *Comwirthig* Marianus *Tamwirthig.*
154. 49. *Brinſtano* Marianus *Byrnſtano.*
156. 37. *Catesford* Marianus *Ceſterford.*
157. 12. *proſcriptus* Marianus *aſcriptus.*
159. 60. poſt *Francis* addit Marianus *Arthurus Britannis.*
160. 50. *Cirding* Marianus *Kyrtling.*
162. 5. *defuncto Elffio* Marianus *defuncto Ethredo.*
164. 31. *Penho* Marianus *Penbo.*
166. 63. *Turkillus* Marianus *Kurkillus.*
167. 51. *Ringemere* Marianus *Regemere.*
51. *cognovere* Marianus *cognomen.*
169. 22. Ben. *ſecurum.*
171. 58. *Fisburhgintos*, ſic Ben. Marianus *Fifburgenſes.*
173. 38. *Gillingham*, Ben. Marianus *Sullingaham.*
174. 46. *minant*, ſic ambo.
178. 43. *exigebatur* Ben. *exequebatur.*
180. pro qua lege 182.
ibid. 5. *abſtulit* Marianus *attulit.*
183. 1. *ſibi non modicum* Ben. *ſibimet modicum.*
190. 32. *papa* 149. Marianus *papa* 169.
194. 34. *D. de Eboraca* Marianus *C. L. de Eboraca.*
198. 26. *ſumma vi diluculo* Mar. *ſummo in diluculo*
200. 26. *præſtolabantur* Marianus *poſtulabantur.*
202. 30. *Agelricus* Marianus *Agelredus.*
203. 39. *Leodicenſis* Marianus *Lundonienſis.*
207. 55. *fugaret* Marianus *fugeret.*

Col. Lin.
211. 12. *conscium non* Marianus *consilium non.*
214. 51. *Wigornam* Marianus *Wigecestre.*
216. ult. *crus* Ben. *crux.*
219. 60. *absolutionem* Mar. *ad solutionem.*
220. 25. *pedonum* Mar. *peditum.*
224. 10. *differta* Ben. *diserta.*
33. *ignorantiam* Mar. *ignaviam.*
225. 34. *occisionem* Ben. *occassionem.*
226. 42. *buthsecarlis* Mar. *buzecarlis.*
227. 16. *Comitis filius* Ben. *Comitis illius.*
229. 29. *Baiocas* Ben. *Baius.*
30,31. *Cadomum* Ben. *Cathum.*
230. 10. *de Moreteon,* sic Mar. Ben. *Mor'*
243. 9. *in abbatem* deest *in* Ben.
250. 51. *& alabastarii,* sic Ben. f. legendum *& alii balistarii.*

In *Simeonis Dunelmensis* Historia continuata per *Johannem* Priorem *Hagustaldensem,*

Variantes Lectiones nullæ quia unicum tantummodo habuimus exemplar.

In *Ricardo* Priore *Hagustaldensi* de statu & Episcopis *Hagustaldensis* ecclesiæ,

Variantes Lectiones nullæ ob præfatam rationem.

In Historia *Ricardi* Prioris *Hagustaldensis* de gestis Regis *Stephani, &c.*

Variantes Lectiones nullæ causa qua supra.

Variantes Lectiones

In *Ailredo* de Genealogia regum *Anglorum.*

De ista epistola *Ailredi* duobus usi sumus exemplaribus pergameneis:

Uno *Cottoniano* compacto ad finem Historiæ Ms. *Radulphi* de Diceto,
Altero venerabilis patris Domini *Armachani.*

Col. Lin.
350. 52. *PRæferre*, sic Armach. Cottonianus *perferre.*
351. 38. *Getam,* sic Arm. Cot. *Genium.*
354. 5. *dedisset,* sic Arm. Cot. *didicisset.*
356. 63. *portui,* sic Arm. Cot. *potui.*
362. 18. *rerum omnium*, sic Arm. Cot. *rexit omnium.*
363. 5. *pertæsus,* sic Arm. Cot. *processus.*
364. 62. *halitu,* sic Arm. Cot. *habitu.*
366. 54, 55. *quidam Edgarum Edelyng cui regnum jure hæreditario debebatur,* sic Arm. In Cot. desunt.

In vita Sancti *Edwardi* Regis

Variantes Lectiones nullæ quia exemplar singulare.

Variantes Lectiones

In *Abbreviationibus Chronicorum & Imaginibus Historiarum* — *per* Radulphum *de* Diceto.

Hujusce libri quatuor nacti sumus exemplaria

Exemplar in majori folio, Exemplar in minori folio, Exemplar mutulum in 4° — omnia ex Bibliotheca *Cottoniana.*
Exemplar quartum in folio ex Bibliotheca nuper Regis *Caroli* apud S. *Jacobi*, quod S. *Albani* nuncupamus, ad cujus monasterium pertinuit.

Col. Lin.
433. 39. *EO loco* Cot. mi. *eam co.*
42. *Etibi Deus* Co. mi. *ei Deus.*
434. 41. *excelsus* Co. mi. *in excelsis.*
435. 14. *lene jugum* Co. mi. *lege jugum.*
63 64. *Romanorum Imperatoris ad Christianam fidem corda Romanorum accensa,* sic S. Alb. Co. mi. *Romanorum accensa.*
440. 27. *Heorthord* Co. mi. *Heorfford.*
441. 27. *cœtum ep:* Co. mi. *centum ep.*
443. 16. *exalavit* Co. mi. *exaltavit.*
36. *filius Pipini,* sic S. Alb. tres Cot. *frater Pipini.*
444. 66. *discerent* S. Alb. *dicerent.*
449. 20. *psalluntur,* sic Co. ma. Co. mi. *palluntur.*
27. *Ducis Baioariæ,* sic S. Alb. & Co. ma. Co. mi. *Ducis Bavariæ.*
34, 35. *Valentinus Papa*, & sic linea explicit, proxima incipiente *Gregorius* &c. sic S. Alb. & Co. ma. Co. mi. *Valentinus Papa* qui & Leo papa quartus.
450. 42. *Nannetem,* sic Co. ma. & S. Alb. Co. mi. *manentem.*
62. *excommunicavit,* sic S. Alb. & Co. ma. Co. mi. *ex communi.*
451. 46. *Aelendim,* sic Co. ma. & S. Alb. Co. mi. *Ebendim.*
54. *Atrebatum,* sic Co. ma. & S. Alb. Co. mi. *Atrebabum.*
452. 23. *Eadhidam* Co. mi. *Eadgytham.*
32. *nec episcopatum urbis suæ repetiturum,* desunt in Co. mi.
60. *Theodorus* Co. mi. *Theodoricus.*
454. 35. *majorum* Co. mi. *majorem.*
36. *viderant* Co. mi. *viderat.*
46. *Oto* Co. mi. *Odo.*
455. 3. *patribus,* sic Co. mi. S. Alb. *paribus.*
16. *Rothomagi,* sic S. Alb. Co. mi. *Rodomi.*

21.

Col. Lin.

21. *Normannorum*, sic S. Alb. Co. mi. *Romanorum*.

26. *Suessorum* Co. mi. *successorum*.

456. 30. *Rogo*, sic S. Alb. Co. ma. *Drogo* literâ D subscriptum habente punctum.

37. *Edwinum*, sic S. Alb. In Co. ma. locus rasus est & fit *Edwium*.

457. 60. *quem adhuc hæredes*, sic Co. ma. Co. mi. *parumper hæredes*.

458. 1. *Amudis*, sic S. Alb. Co. ma. & Ms. quarto *Hunnidis*.

39. *Windigindus*, sic S. Alb. Co. ma. *Windichindus*.

459. 11. *Landonensi*, sic Co. mi. S. Alb. *Clandonensi*.

34. *Etheltedus* Ms. 4° *Edelthedus* Co. ma. *Edelthredus*.

56. *qui zonam* sic Co. ma. Co. mi. *qui & nonam*.

462. 6. *Ducis Baviariæ*, sic Co. mi. Co. ma. *Baioariæ*, vide lectiones antea, *col.* 449. *l.* 27.

463. 27. *densatim*, sic Co. ma. Co. mi. *densatum*.

467. 40. *Essendun*, sic S. Alb. Co. ma. *Assandune*.

469. 43. *minuendæ domo*, sic tres Ms. Ms. in 4° *minuente domo*.

470. 48. *equitantem*, sic Ms. S. Alb. reliqui tres *equitem*.

471. 47. *præsignari* lege *præsigniri*.

473. 17. *regis Francorum*, sic S. Alb. Co. mi. *Regis frater*.

46. *à Laudiaco*, sic S. Alb. Co. mi. *alaneliaco*.

53. *in ferrum*, sic S. Alb. Co. mi. *infernum*.

474. 30. *Georgii*, sic S. Alb. Co. mi. *Gregorii*.

476. 17. *Butsecarlis*, sic S. Alb. Ms. 4° *Butsecarris*.

50. *perdere* lege *prodere*.

477. 40. *Eadnotus*, sic S. Alb. Co. mi. *Eadmundus*.

478. 18. *Vellensis*, sic S. Alb.

479. 27. *Tostius*, sic S. Alb. Co. mi. *tocius*.

480. 44, 45. *Wlstanus Wigornensis & Walterus Herefordensis & de* sic Ms. S. Alb. Co. mi. *Wlstanus Herefordensis, & de*.

489. 3. *vivum*, sic S. Alb. Co. mi. *in unum*.

492. 16. *renovat*, sic S. Alb. Co. mi. *noverat*.

493. 39. *& mamistra*, sic S. Alb. Co. mi. *& manifesta*.

495. 55. *fideliter*, sic S. Alb. Co. mi. *feliciter*.

496. 22. *consenuit*, sic S. Alb. Co. mi. *consuevit*.

499. 52. *Moritonio*, sic S. Alb. Co. mi. *Moritorio*.

500. 21. *Colonia*, sic S. Alb. Co. mi. *Cocolia*.

62. *loquor loquens*, sic S. Alb. Co. mi. *loquor loquor loqueris*.

63. *meo jussu*, sic S. Alb. Co. mi. *in eo jussu*.

502. 39. *aperte*, sic Co. ma. Co. mi. *à parte*.

506. 38. *subsarcinatum*, sic Co. ma. Co. mi. *subfracinatum*.

508. 8. *Pisis*, sic Co. ma. Co. mi. *ipsis*.

511. 13. *de Burge*, sic Co. mi. S. Alb. *de Bruge*.

62. *invictissimus*, sic S. Alb, Co. ambo *invitissimus*.

512. 13. *Hemesford*, lege *Heinesford*.

25. *Bedeford*, sic Co. ma. & S. Alb. Co. mi. & Ms. in 4° *Hereford*.

514. 1. *Apostolatui*, sic S. Alb. Co. mi. *appellatui*.

Col. Lin.

24. *Montem Ferum*, sic S. Alb. alii *fer* cum abbreviatione f. *Ferandum*.

65. *munitiones*, sic S. Alb. Co. mi *murationes*.

524. 5. *& Philippum*, sic Co. mi. S. Alb. *& Baldewinum*.

525. 17. *Monasteriolo*, sic Co. ma. Co. mi. *Monasterio*.

529. *Beverlaci* Co. ma. *Beveklaci*. Co. mi. *Beverlaici* S. Alb. *Berierlaci* Ms. 4° *Beverlati*.

530. 63. *in Imperatorem* deest *in* in omnibus.

532. 40. *Theobaldus Cantuariensis* &c. sic S. Alb. Co. ma. legit *Theobaldus Cantuariensis* Episcopus obiit, qui dum adhuc viveret dederat in mandatis, quatenus *Bartolomeum Exoniensem* Electum, & *Ricardum Cestrensem* Electum *Cantuariæ* consecraret *Walterus Rofensis* Episcopus, & licet morte mandatoris finitum fuisset mandatum, tamen quia *Ricardus Lundoniensis* Episcopus laborabat paralysi, *Rofensis* Episcopus memoratos consecravit Episcopos. Nec te moveat quod *Ricardus Peccatum Cestrensis* Episcopus consecratus filius carnalis fuerit *Roberti* quondam ejusdem sedis Episcopi, cum subjectis abundemus exemplis. Et ut de nostris temporibus taceamus, sicut legitur in gestis Romanorum, *Felix* tercius, *&c.*

533. 11. *Thomas autem Cancellarius primus*, &c. sic S. Alb. sed deest in Co. ma.

40. *decernerent* seq. lin. Incipiente *Clero*, sic S. Alb. Co. ma. post *decernerent addit Rex Francorum super hoc præstitit Sacramentum, sed pœnitens absolutus est ab Alexandro papa. Clero*, &c.

534. dele in margine *magistro Arnulpho*, & cum Co. ma. contra lin. 14 pone in margine *magistrum Arnulphum*.

27. *qui dicitur Prothonotarius*, sic Co. mi. desunt in Co. ma.

49. *propria* deest in Ms. S. Alb.

53. *ratio fieri*, sic Co. mi. Co. ma. *id fieri*.

56. *Actum est de consilio, &c.* deest in Co. ma.

66. *Herefordensis* S. Alb. *Herdfordensis*.

535. 34. *per manum Regis*, sic Co. mi. Co. ma. & S. Alb. *permissu*.

55. *vestibus de Bosra*, Ms. habet tantummodo initiales literas.

57. *calcantium in torculari*, Ms. habet tantummodo initiales.

66. *misericordia* Co. mi. *misericorditer*.

536. 9. *Refus Australium*, sic Co. mi. Co. ma. *Refus Catur australium*.

18, 19. *sic odium personæ, &c.* desunt in Co. ma.

24. *Thomas archiepiscopus vacantem, &c.* Co. ma. sic leg. *Thomas Cantuariensis* archiepiscopus *Willielmum* de *Eineford* parochianum suum sacrilegii reum à liminibus sanctæ Ecclesiæ sequestravit & præcepit ab omnibus evitari. Quod quia, *&c.*

537. 58. *Senonis*, deest in Co. ma.

539. 56. *Vicelaicum*, sic S. Alb. alii Mss. *Viceliacum*.

ult.

Col. Lin.
ult. *Johannis Neapolitani &*, sic S. Alb. Co. ma. *Henrici Pisani &* Co. mi. *Johannis Neapolitani* in textu cum punctis,& in marg. scribitur *Henrici Pisani.*
540. 9. *præter principis voluntatem* desunt in Co. ma.
30. Sanctitatem.
33. *Scientia*, sic in tribus Ms.
543. 8. *qui vindicandi* S.Alb. *qui judicandi.*
32. *suo præstituit*, sic S. Alb. Co. ma. *suo præfecit.*
ult. & 1. col. seq. *& hoc non*, deest *non* in Co. ma.
547. 1. *Felgenarum* Co.ma. *Felgeriarum* S. Alb. *Filigeriarum.*
548. 54. *appellabit.* l. seq. *Thomas* post *appellabit.* Co.ma. addit, In quo si Juri vel honori vestro præjudicatur in aliquo, id se totius ecclesiæ regni sui consilio correcturum in proximo juvante Domino pollicetur.
560. 53. *Carnotensem* S.Alb. *Cartonensem.*
563. 27. *consilio Joachim* S. Alb. *cum filio Joachim.*
566. 55. *Dei &* S. Alb. *cleri &.*
568. 47. *conferentibus Odo &c. nos Ricardum*, sic S.Alb. Co. ma. Conferentibus, monachi *Cantuarienses* commune bonum sicut dicebatur impedire volentes, inauditum quiddam & intolerabile de novo cœperunt constanter asserere, Quod & de suo Collegio surrogandus esset antistes, licet hoc in ea sede nullis contigisset temporibus, & quod esset ab ipsis in publico nominandus. Semotis itaq; duobus à multitudine monachorum, *Odone* scilicet Priore *Cantuariensi* & *Ricardo* Priore *Dourensis* cœnobii, cum eos monachi Suffraganeis præsentassent, ad sui Prioris electionem obrepere molientes, *Gilebertus Lundoniensis* Episcopus consurgens in medium, de communi consilio fratrum ait, Nos *Ricardum.*
571. 64. *solicitudine* Ms. Alb. *solitudine.*
575. 21. *milites illi* Co. ma. *milites filii.*
579. 24. *Ausesiensis hæredibus* Co.ma. *Ausesiensis primum Methensis ecclesiæ archidiaconus post hæredibus.*
29. *patris cum* Co. ma. *patris patrissare non cessans cum.*
581. 61. *Quam enim* S. Alb. *Quid enim.*
586. 29. *ad eorum patientia* Co. ma. *ad eorum petitionis.*
591. 3. in margine, *tenet caput Antiochiq;* sic S. Alb. Co. ma. *ten. cap.* Sydonius excusus Hanoviæ anno 1617. *te non tenet, Antiochiq;*
693. 60. post *Traciæ* Co. ma. addit, Optimus ab *Argardimia Frigiæ* in *Antiochiam Pisidiæ* transmutatus est.
595. 27. *Tirreno* Co.ma. *Mediterraneo.*
599. 22. *iij. kal.* S. Alb. *in kal.*
600. 39. *Britaniæ* S. Alb. *Britonum.*
602. 57. post *cirothecas suscepit*, sic Co. ma. & quoniam ex eventibus hujuscemodi sæpe nascitur inter homines occasio litigandi, si plebs suburbana *Cantuariorum* jactando repetierit, Abbas noster inter Episcopos pontificalibus ornamentis insignitus incedit, & civitas tota *Dorobernensium* cum indignatione respondeat, & angelus Sathanæ sæpe se transformat in angelum lucis.
604. 16. *Illis in ingressu* Co.ma. *illum ingressu.*
605. 42. post *punirentur* Co.ma. legit *Invasores locorum.*
607. 40. *obnoxios animadversio* Co. ma. *obnoxios quibusdam animadversio.*
608. 57. *& apostolicam benedictionem* Co. ma. *& apud hæc.*
611. 36. *duorum abbatum* Co. ma. *trium abbatum S. Victoris, &c.*
613. 46. *de Chuci* Co. ma. *de Cusci.*
622. 50. *Inspiret* Co. ma. *suspiret.*
625. 8. *habens socium* omnes Ms. *habens solatium.*
630. 60. post *Prior* in Co. ma. & S. Alb. est lacuna parvula in Co. mi. nulla est lacuna.
631. 31. *Aluredum* Co. ma. *Anfredum.*
632. 49. *cum filiali* Co. mi. *cum officiali.*
637. 19. *gratare velit* sic omnes f. leg. *significare velit.*
644. 57. post *castellum Radulfi*, sequitur in S. Alb. *Facta sunt autem*, quod vide *col.* 645. lin. 11. cæteri articuli omittuntur.
652. 4. *Pharaoni Nechao* S. Alb. *Pharaoni Vechao.*
653. 49. *Sancti Martini* S.Alb. *Sancti Marcii.*
654. 3. *ante Aconem* S. Alb. *ante Acaronem.*
655. 18. *& Baruth* S. Alb. *& Maruth.*
661. 14. *proferremus* S. Alb. *proferemus.*
671. 50. post *duximus interserere* cætera usq; finem paragraphi, desunt in S. Alb.
56. *regni negotia specialis, &c.* Co. ma. post *regni negotia* legit *vocante rege.* & reliqua omittit.
674. 36. Co.ma. summo mane, *&c.* Fractam vallem repetiit.
47. à Vernolio nocte recedens. Nota quod in Co. ma. in ora quasi hujus paginæ sunt carmina sequentia ad binam Regis *Francorum* fugam alludentia, authore *Galfrido.*

Gallia fugisti bis,& hoc sub rege *Philippo*;
Nec sunt sub modio facta pudenda duo.
Vernolium sumit testem fuga prima, secunda
Windocinum, noctem prima, secunda diem.
Nocte fugam primam rapuisti, mane secundam;
Prima metus vicio; viq; secunda fuit.

678. 15. Omissus & adiciendus in margine, *A. D.* 1195.

Variantes

Variantes Lectiones

In Chronica *Johannis Brompton.*

Binis exemplaribus usi sumus; *Cottoniana* uno;
Altero Bibliothecæ Corporis *Christi*, alias S.*Benedicti*, Cantabrigiensis.

Col. Lin.
726.41. *ERuendi* Cot. *erudiendi.*
727.66. *Incerscii*, sic ambo.
728. 20. *cum dicit*, sic ambo.
46. *in mirum*, sic Cot. Cant. Ben. *nimirum.*
730. 35. *Anglorum*, sic Cant. Ben. Cot. *Angelorum.*
731. 36. *immutari*, sic Cot. Cant. Ben. *imitari.*
732. 51. *solita*, sic Cot. f. *sollicita.*
734. 66. post *meruisset* ista verba desiderantur in Ms. Cot. *ipsi à librorum exustione desisterent, si vero mori non meruisset.*
749. 66. post *morte Christi* ista verba desiderantur in Ms. Cot. *apparuerunt, ante mortem hujus membri Christi.*
755. 4, 5. *Henricus*, sic Cot. Ms. Cant. Ben. *Kenricus.*
28. *dominicum eadem* Cot. & Cant. Ben. *domini cum eadem.*
757. 23, 24. post *longe* ista verba desiderantur in Ms. Cot. *à suis cum xij. tantum militibus irruit prædaturus ubi inopinata.*
758. 26. post *plenius habetur* diversimode per transpositionem narratio procedit in duobus Ms.
762. 43. *si fur capiatur vel*, sic Cot. Ms. Cant. Ben. si fur capiatur *moriem patiatur vel.*
50. *Holp.* sic Cot. lege *hloth.*
763. 12. *Regis gernereat*, sic ambo lege *geneat.*
19. *& solvatur ipsius* Cant. Ben. *& non solvatur ipsius.*
32. *si parentes habeat* Cant. Ben. *si parentes non habeat.*
764. 24. *de carnis genitis* lege *de carius genitis.*
766. 55. *pundpega* lege *pundwega.*
767. 37. casei x. sic ad mentem Sax. sed numerus deest in Cot. & Cant. Ben.
768. 6. post *weram* ista verba desiderantur in Ms. Cot. *sicut manbota facit erga dominum, si sit filiolus Regis emendet secundum weram.*
780. 35. *nollent*, sic Ben. Cot. *vellent.*
783. 19. post *alterum Episcopum* ista verba desiderantur in Ms. Cot. *ex hac nostra auctoritate, debeat subrogare; quod quidem tam pro*
786. 61, 62. *refertus* Ms. Cot. *refectus* Ms. Cant. Ben. *refertus* sed per rasuram.
787. 33, 34. post *tantum milite* ista verba desiderantur in Ms. Cot. *Condehere nomine, se abscondit; à quo milite.*
796. 5, 6. post *intollerabiliter* ista verba desiderantur in Ms. *quam prius fuit, unde in principio secundi anni regni sui.*
66. *& spe* Cot. *& sæpe.*

Col. Lin.
814. 52. *quod Erpwaldus Erpwaldus cancellatur* in Ms. Cant. Ben. & substituitur *Sigebertus.*
822. 24. *libris Merciorum* ambo Ms. *merorum.*
43. *si æditui magis opus habeant* Ms. Cot. *si edatur majus opus habeat.*
823. 18. *qui aurum* Ms. Cot. *qui aprum.*
824. 5. *se purgare* Ms. ambo *pugnare.*
825. 39. *impungatur* Ms. Cot. *impugnatur.*
43. *altius feratur* Ms. ambo *alterius feratur.*
57. *in publico*, sic Cot. Cant. Ben. *in placito.*
826. 50. *cum servo suo* Ms. Cot. *cum domino suo* Cant. Ben. *cum homine servo suo.*
830. 24. *lashlite*, & sæpius sic Cot. lege *lahslite.*
833. 34, 35. cujus primus abbas fuit, sanctus *Odo*, tercius sanctus *Maiolus*, sic ambo Ms. & quære de hoc loco (& vide postea *col.* 864. l. 50. ubi ita dicitur *floruit quidam* Otho *primus Abbas Cluniacensis.*)
51. *pugnando, omnes fugavit*, deest *omnes fugavit* in Cot.
834. 56. *Elfleda*, sic Ben. Cot. *Elwyna.*
839. 6, 7. *contristans, me miser, nesciens quid futura parierat dies*, sic Cot. Ben. *contristas me miser nesciens quid futura periat dies.*
840. 54. *fiat die* deest *solis* in ambobus.
841. 36. *meis firmis* ut Sax. ambo Ms. *nithfirmis.*
40. *wite theowne* ut Sax. ambo Ms. *wited jowene.*
842. 17. *bordera* ut Sax. ambo Ms. *hordea.*
61. *rimath*, sic Cot. lege *Rim-ath.*
62. *cyreath* lege *cyr-ath.*
843. 35. *In Exonia* ut B. & Sax. Ms. Cot. *In Oxonia.*
850. 45, 46. *butan cyre* Ms. ambo *butan syre.*
49, 50. post *Dominus vestigium* desiderantur in Cot. ista verba *illud extra terram si possit, & si non possit, stet ipsum vestigium.*
852. 36. *repetentis* Ms. Cot. *repentis.*
854. 29, 30. post *vestigium illud* desiderantur in Cot. ista verba *vel indicetur Præposito, & ipse tamen suscipiat monitione sua & minet vestigium illud.*
862. 50. *quem leviter acceperat, leviter abjecit* Ms. Cot. legit *quem leviter abjecit.*
864. 12. *improperare*, sic Ben. Cott. *imperare.*
868. 54. *Uscam fluvium Huntyngdon*, sic Ben. Cot. *Uscam fluvium Cantebrigiæ.*
876. 37, 38. post *mane* desiderantur in Ms. Cot. ista verba *cum somnium quod viderat.*
883. 60. post *exigentibus* ista verba Ms. Cot. desiderantur *disterminare proposuerat, Britones peccatis suis exigentibus.*
889. 17. *viriliter*, sic Ben. Cot. *viriliter.*
898. 10. *cum ovis 5 ova thelon*, sic Cot. Ben. *cum ovis una ov. thelon.*
904. 32. *clam noctis silentio cum*, sic Ben. Cot.

Col. Lin.

Cot. *clam noctis crepusculo sine silentio cum.*

909. 22. *tunc exulantem,* sic Ben. Cot. *tunc exultantem.*

911. 9, 10. *facetiis declaratus est; Audiens,* sic Ben. Cot. *facessiis audiens.*

919. 60. post *cognati sui* ista verba desiderantur in Ms. Cot. *qui intra sextum geniculum pertineat ei, nec in cognatione uxoris suæ.*

920. 34. *oculus ceræ,* sic Sax. Ms. Cot. *oblatæ ceræ.*

921. 46. post *fidelis est,* desiderantur ista verba in Ms. Cot. *qui domino suo recte fidelis est.*

924. 30. *Et nemo namium capiat* Cot. & Ben. legunt *Et nemo manū capiatur.*

925. 51, 52. *overhyrnessam,* sic Sax. Ms. ambo *oversetenessam.*

926. 46. *Thilac,* sic Cot. & Ben. lege *tihtlan* ut Sax.

935. 42. *acceptæ* Ms. Cot. *acceptas* Ms. Ben. etiam ante rasuram proculdubio *acceptas,* nunc autem nupera manu substituitur *acceptæ.* Inde nota convenientiam amborum exemplarium, Cot. & Ben.

943. 52. *de Wiht,* sic Ben. Ms. Cot. *de Whit.*

957. 29. post *-risdictione, hoc est* desiderantur ista verba in Ms. Cot. *seurte en defens. Infangthef thelfind inward, est infra suum at--*

965. 60. post *applicuerunt* desiderantur ista verba in Ms. Cot. *quibus Edgarus Adelyng & Waltef Consul prope se junxerunt.*

967. 40. post *genuit Robertum,* desiderantur ista verba in Ms. Cot. *& ille Robertus genuit Robertum.*

975. 15. post *& possedit,* Cot. leg. *Ex enim Comitis Leicestriæ Amiciam* Ben. *Et ex filia Comitis Leicestriæ Isabella Amiciam*

993. 9. *ei præstitit,* sic Ben. Cot. *præstavit.*

1025. 24. *concordiam inivit,* sic Ben. Cot. *concilium inivit.*

1030. 37. *per iter quo,* sic Ben. Cot. *pariter quo.*

1044, 66. post *--tionem si* desiderantur ista verba in Ms. Cot. *tamen pœnitens fieret; sin autem obstinatus carne propria carnifex.*

1099. 55. post *daturus erat* desiderantur ista verba in Ms. Cot. *de terris suis, & donationes terrarum quas dederat hominibus suis, vel daturus erat.*

1118. 22, 23. *advocatus Britanniæ* lege *advocatus Bitiniæ* cum Ben.

1125. 49. post *--quentium* M. *morabotinorum* desiderantur ista verba in Ms. Cot. *& ad finem quatuor mensium tercio sequentium mille morabotinorum.*

1127. 1. *Reginaldus* Ms. Cot. *Rog.*

1158. 44. post *--raria Regis* desiderantur ista verba in Ms. Cot. *Et post illos veniebant vj. Comites & Barones portantes unum scaccarium supra quod posita erant insignia regalia & vestes.*

1195. 61. *putans per* Ms. Cot. *puta ne per.*

Col. Lin.

1242. 5. *usque Ramulam,* sic Ben. Cot. *usque famulam.*

1256. 28. *Cistercienfis quoque* Cot. *Cicestrensis* Ms. Ben. vetus scriba scripserat item *Cicestrensis,* sed locus rasus est, & fit *Cisterciensis.*

1263. 32. post *quem iste sanctus,* desiderantur ista verba in Ms. Cot. *Augustinus ad lumen veræ fidei produxit, Cantuariensis vero Episcopus quem beatus.*

1268. 63. *tent. sed &c. accurrant,* sic Cot. *substituimus cum Neubrig. tent. si &c. occumbant.*

1272. 47. post *Beluacensi* desiderantur in Ms. Cot. ista verba *per suos castrum quod Melliacum dicitur expugnavit. Quod audiens Beluacensis.*

Variantes Lectiones

In Chronica *Gervasii.*

Mss. trium exemplaria contulimus,

1. Exemplar *Cottonianum* in quarto in pergamena.
2. Bibliothecæ publicæ *Cantabrigiæ* in folio in pergamena.
3. Bibliothecæ sanctæ *Trinitatis* ibidem in folio in pergamena.

Col. Lin.

1289. 46. *Ad sarta tecta* sic Cot. Cant. publ. *ad sacra tecta.*

49. *& pessulorum,* sic Cot. Cant. p. *pessulis.*

57. *cubitos quindecim,* sic Cot. Cant. pub. *cubitos xl.*

1290. 7. *in Dominum,* sic C. p. Cot. *in Domini.*

33. *in aula ecclesiæ,* sic Cot. C. p. *in navi ecclesiæ.*

63. *eos tamen,* sic Cot. C. p. *nos tamen.*

1291. 24. *ad lapides formandos,* sic C. p. Cot. deest *formandos.*

1292. 21, 22. *finem inibi,* sic Cot. Cant. p. *finem verbi.*

23. *in plaga aquilonali è regione,* sic Cot. C. Trin. *in plaga aquilonali regione.*

31, 32. *cujusvis,* sic Cot. C. p. *curvus.*

1293. 52. *partibus,* sic Cot. C. p. *patribus.*

1294. post *cessit* lin. 21. *ad successit* inclusive lin. 22. deest in Cot. sed habetur in Cant. pub.

1296. 10. *Eluricus,* sic Cot. Cant. Trin. *Elfricus.*

58. *dare cœpit lucem,* sic Cot. Cant. p. *clare cœpit lucere.*

1297. 53, 54. *in brevi,* sic Cot. Cant. pub. *in orbem.*

1301. 24 *fornicem,* sic Cot. C. p. *criptam.*

1304. 12. *astare videtur,* sic Cot. Ca. p. *astat Honorio.*

Col. Lin.

1305. 45. *fatigamur opprobriis*, sic Cot. C. P. *& apporiamur opprobriis.*

1309. 10. *disciplinam regularium*, sic Cant. Pub. deest *disciplinam* in Cot.

1318. 58,59. *plangat ecclesiam*, post *hanc periodum totum quod intervenit usque ad columnam* 1334. Ingressus ad prologum, *&c.* desideratur in Ms. Cant. Publ. qui sic procedit post *plangat ecclesiam.*

Cum autem jam instaret tempus celebrandi Concilii, & prædictus legatus singulis personis *Angliæ* citatorias misisset literas de eligendo *Cantuariensi* Archiepiscopo, hanc *Jeremiæ* Priori & Conventui *Cantuariensis* Ecclesiæ clero quoque & populo epistolam direxit. §. *Albericus* Dei gratia *Hostiensis* Episcopus Apostolicæ sedis legatus dilectis in Christo fratribus *Jeremiæ* Priori totique Conventui, *H.* archidiacono, clero, nobilibus, populo *Cantuariæ* salutem & benedictionem. Susceptum Apostolicæ legationis officium nos constringit-- & sic prosequitur ad finem literarum quæ sic finiunt, *deliberare valeamus, valete.* Idus Decembris (v[e] literas *col.* 1344. *lin.* 43.)

Ingressus ad prologum, *&c.*

Tria sunt, *&c.*

1335. 2. post *concludat* 8 lineæ, *videlicet* usque vermium esca inclusivè desiderantur in Ms. Cant. p. sed habentur in Cot.

34,35. post *hoc indicant Patriarchæ* usque illustrarent luminaria. 46. *desiderantur* in Ca. pu. *habentur* in Cot.

1337. 2. *compotistas*, sic Ca. pu. Cot. *compostitas.*

1338. 14. post *incipio* sequitur in Ms. C. P. Anni Domini colore rubeo notandi sunt, Decennovennalis vero Cyclus colore viridi; quod deest in Cot.

1339. 29,30. *eximperatricem*, sic Cot. Ca. pu. *& Imperatricem.*

62. *diei* sic Cot. Cant. pu. *Dei.*

1340. 7. *Boloniensis Comitis*, sic Cot. Ca. pu. *Blesensis Com.*

29. *sacr. conficeret*, sic Cot. C.p. *sacr. sumeret.*

1341. 27. *canonici seculares*, sic Cot. C. p. *clerici seculares.*

1342. 19. *dispositionem faciatis*, sic Cot. C.p. *depositionem fac.*

1344. 24. *nomine clepsedra*, sic Cot. Cant. pu. *nomine Ducillus vel clepsedra.*

1346. 24. *iratus*, sic Cot. Cant. p. *irritatus.*

43. *Albericus Dei gratia* deest tota epistola in Ms. Cant. pub. quia in eodem Ms. antea inseritur respice ad lectiones col. 1318. l. 58,59. Habetur hic in Ms. Cot.

1356. 56,57. *nec capere nec expellere*, sic C.p. Cot. *nec sic expellere.*

1370. 57. *Ricardum*, sic Cot. Cant. pub. *Focum.*

1371. 61. *repulsam vehementer*, sic Cot. C. p. *repulsam passus veh.*

1372. 16. *de Nuiberi*, sic Cot. Ca. p. *de Muberi.*

1378. 25. *plusquam pater*, sic C. p. Cot. deest *pater.*

1380. 43. *à Lodowico rege Francorum*, sic Cant. p. Cot. à *Lond.* rex *Angliæ* à Rege *Francorum.*

51. *Toarco*, sic Cot. Cant. p. *Arco.*

1384. 5. post *Londoniensis* Cant. p. interserit Hoc anno mense Febr. 14. Calend. Marcii primo Sabbato quadragesimæ suscepi ego *Gervasius* monachatum in ecclesia Christi Cant.

40. *& Hethe*, sic Cot. C.p. *& Bethe.*

1386. In Ca p. in margine ad initium cujusque capituli ponitur quandoque, Toleratum quandoque, Dampnatum, non ita in Ms. Cot.

1388. 50. *Rogero*, sic Cant. Trin. Cot. *Roberto.*

1390. 57. *comminationem*, sic Cot. C.p. *communionem.*

1391. 41. *inexcusabilis sum*, sic Cot. In C. p. interlineatur nupera manu *non*, & legendum *inexcusabilis non sum.*

1396. 55. *procurationem*, sic Cot. C. p. *promotionem.*

1406. 43. *volutans*, sic Cot. C.p. *volvens.*

1410. 30,31. *aut canonicus aut clericus*, sic C. p. Cot. *aut canonicus* deest.

1411. 25. *& de singulis villatis*, sic C.p. ista verba desunt in Cot.

37. *attacaverint*, sic Cot. C. p. *tractaverint.*

43. *& quod rectum facient*, sic C. p. ista verba desunt in Cot.

1412. 14. *infausto quidem auspicio sicut exitus declarabit*, sic Cot. desunt ista verba in C. p.

1418. 40,41. Anno gratiæ M.C.lxx. *&c.* Domini M.C.l.xxj. sic Cot. In C. p. Anno gratiæ M.C.lxxj. *&c.* Domini M.C.lxx.

50. post *computare solemus*, lin. 8. sequentes usque *non arguo sententiam* desunt in C.p. vice illorum hæc inseruntur. Unde felicis memoriæ *Willielmus Turbo Nordwicensis* Episcopus literis admodum eruditus volens beati martyris Thomæ annum passionis versificè designare, ait.

Annus millenus centenus septuagenus
Primus erat, Primas cum ruit ense Thomas.
Quinta dies natalis erat, Flos orbis ab orbe
Vellitur, & fructus incipit esse poli.

1420. 53. *Duenensis*, sic Cot. C.p. *Cluenensis.*

1426. 66. Præcluserat enim Cancellarius Imperatoris in odium Papæ *Alexandri* omnium Cisalpinorum semitas, adeo ut vix per mare ad eum quisquam ex nostris valeret accedere: sic C.p. sed desunt ista verba in Cot.

1429. 28. *legi fecit statuta*, sic Cot. C p. legi fecit Benedicto ejus Cancellario solemniter legente statuta.

1437. 64. xix. annis, sic Cot. C.p. à novem annis.

1443.

Col. Lin.
1443. 49. omnes terras meas. Hæc autem suprascripta, sic Cot. C.p. terras meas. Et ego *H.* Rex *Angliæ* volo ex parte mea quod mercatores & omnes homines tam clerici quam laici de terra Regis *Franciæ* Domini mei cum omnibus rebus suis sint securi & pacem habeant per omnes terras meas. Hæc autem suprascripta.
1452. 33. *ubi lucrorum,* sic Cot. & Cant. p.
1456. 3,4. *evectionis* sic legendum Cot. & C. p. evertionis.
1459. 3. *justicias,* sic Cot. C. p. *literas.*
1462. 40. *eorum vel præcepta,* sic C.p. In Cot. deest *vel præcepta.*
1479. 51. *in terra,* sic Cot. Cant.p. *interea.*
1480. 14,15. *Willielmus de Norehalle ad Wigorniensem Willielmus de Ver ad Herefordensem,* desiderantur ista verba in Cot. transcripsimus ex C.p.
66. *-fatæ puellæ,* sic C.p. In Cot.deest *puellæ.*
1482. 13. *quasi ceruleas,* sic Cot. C. p. *quasi cenaeas.*
1492. 47,48. nullis literis veritati & justitiæ præjudicantibus à sede apostolica impetratis obstantibus, sic C.p. In Cot. desunt ista verba.
1493. l. 7,8. Cot. legit *in ecclesia & consortio fratrum suscepit* Trin. Cant. legit *ab ecclesia & consortio fratrum separavit*; nota,quia pugnant ex diametro.
66. *in audientia,* sic Cot. C.p. *inaudita.*
1505. 34. post *subsistentibus* lin.8. sequentes usque *erui viderentur* inclusivè desunt in C.p. habentur in Cot.
1506. 2. *vaniglorium,* sic Cot. Cant.Tr. *vanigerulum.*
1522. 40. *laceatos,* sic Cot. Cant. Tr. *laceratos.*
1546. 44. post *velitis mandatum* quæ sequuntur ad *fecisset mandatum* inclusive desiderantur in Cot. & addidimus ex Cant.p.
1554. 13. *non sustineret,* sic Cant. p. In Cot. deest *non.*
1557. lineæ quatuordecim priores incipientes *autem Angliæ,* &c. usque *Accon capta est* inclusive desiderantur in C.p. habentur in Cot.
1568. 2. *Cantuariam* deest in Cot. habetur in C.p.
26. *quod sic deberet,* sic C.p. *quod sic non deberet* in Cot.
1575. 33. *Mairrit,* sic Cot. C. p. *Maunt'* cum abbreviatura in ultima litera.
5577. 47. *tractare non differemus* adduntur in margine in Cant.p. & desunt in Cot.
1578. *à regno* lin. 34. usque *regno* linea sequenti deest in Cot. supplevimus ex C.p.
1580. 32. *vel Bathoniensi,* sic C.p. Cot. *vel Baroniæ.*
1584. 10. *adduxistis,* sic C.p. Cot. *R. duxistis.*
56. notum tamen erat cunctis quod omnia superbe & impie, sic Cot. Cant. p. notus tamen erat & nothus & omnia superbo impetu.
1586. 9,10, *alii dicebant quod eorum esset intronizatio quorum esset,* ista verba desiderantur in Cot. & supplentur ex C.p.
1589. 15,16. cum vix medici vel cubicularii visitarent tandem medici de salute, sic C.p. Cot. ut eum viri medici de salute.
1591. 15. *forma,* sic Cot. Cant. p. *fortuna.*
59. Cot. *obicum* Trin. Cant. *obitus* C.p. *obiter.*
1595. 50. post *promovemus* deest in Cot. inclusive usque *conspicimus* l.52.
56. post *vendunt* inclusive usque *redimunt* linea proxima deest in Cot. supplet in ambobus locis C.p.
1598. 58. post *vel dignitatem in* usque *de præbenda* deest in Cot. supplevimus ex C. p.
1599. *& omnes illos* lin. 8. usque *innodabant l.* 10. inclusive desunt in Cot. habentur in C.p. *l.* 27. ab *affectum* usque *affectum* inclusive lineæ 30. deest in Cot. supplevimus ex C.p.
1600. post *humilitate* l.4. C. p. sic: fuimus sumus & erimus obedientes, sed operi de *Lambethe* pro quo tot sustinuimus mala nunquam *obediemus.*
1604. 66. *vos habere,* sic C.p. Cot. *non habere.*
1606. 28,29. *effecti quia inseparabiles,* deest in Cot. habetur in C.p.
1615. 31. *majoremque turbato Rege suspicans destructionem* desunt ista verba in Cot. habentur in C.p.

Variantes Lectiones

In Chronica Pontificum Ecclesiæ *Eboraci,* Autore *Thoma Stubbs.*

Duo habuimus exemplaria,

Unum in folio ex mutuo *G. Moore* viri omnifariam doctissimi quondam alumni Coll. *Gonnelli* & *Caii* Cant.
Alterum in 4° nuper *Simonidis D'ewes* Equitis aurati & Baneretti.

Col. Lin.
1689. 13. *IN campo qui vocatur Hetfield,* ista verba desunt in Ms. in 4°
1692. 60. *multum singularis,* sic Ms. fol. Ms. in 4° *meriti singularis.*
1699. 7. *Eddredus,* sic Ms. fol. Ms. 4° *Ethilredus.*
1705. 62. *Baiocensis* Ms. fol. *Boiensis.*
1706. 66. *extorta,* sic Ms. 4° Ms. fol. *exorta.*
1712. 16. *optaret,* sic Ms. fol. Ms. 4° *oporteret.*
1727. 36. post *archiepiscopi* desiderantur in Ms. in fol. istæ tres lineæ & dimidia sequentes usque *archiepiscopi* inclusive.
1732. 19. *Gotherland,* sic Ms. 4° Ms. fol. *Sothland.*

Variantes

Variantes Lectiones in *Thorn.*

Duo Exemplaria,

Twysdenianum & Exempl. in Bibl. S. *Benedicti* Cant.

Col. Lin.

1766. 31. POst *etiam confirmationem*, locus rasus est & novâ scripturâ in Ms. B. sic habetur, *sedis apostolicæ apostolici hujus monasterii apostolorum Petri & Pauli* optenturus.

1767. 28. post *Berta fuit filia* quæ sequuntur in Ms. *Twysdeni*, usque *lin.* 37. *gia.* desunt. In Ms. B. sic habetur, *Chilperici Regis Franciæ, cujus pater Clotarius, cujus pater Clodoveus primus Christianus,* & iste Letardus.

1770. 33. *& Ethelberti.* Ms. B. *& Ethelbricti.*

1776. 41. *quidam potens* usque *l.* 52. *anathema sit* quæ verba habentur in Ms. *Twysdeni* desunt in Ms. B. pro quibus Ms. B. sic habet, *Egbertus Rex occidentalium Saxonum dedit cuidam in hoc monasterio commoranti nomine Siadan & post vitam ejus monachis hujus loci terram unius aratri in loco qui nominatur* Onstirdun, *quæ terra ante pertinebat ad regalem villam* Cantuariæ. *Et pro hac donatione prædictus clericus dedit eidem regi centum mancusas in duabus armillis. Et nota quod mancusa est pondus* ij. s. vj. d. *Quæ sit ista terra de* Onstirdun *nullus modernorum commemorat, eo quod vicissitudo temporum antiqua nomina locorum non tam corrupit quam etiam mutavit. Facta est hæc donatio anno* 848.

1782. 29. post *defensores* quæ sequuntur usque *singillatim lin.* 33. desunt in Ms. *Twysdeni* & abraduntur sed habentur in B.

1783. 12. post *non* omisit B. sic habet, *At ille, O fili, pro certo scias quod Deus omnipotens juste abstulit à me esum carnium, tamen vade, & si quo modo poteris scire ubi delatum est diligenter investiga, sciendo pro certo alium cibum hodie me non sumpturum. Ad hominis verba puer mente turbatus dum fuit in eundo ad quærendum cibaria* mirum dictu.

1786. 58. *habita*, f. legendum *avita.*

1789. 41. *solidorum* B. *solingorum.*

1797. 42. post *approbatur* B. legit *ubi mensas columbas vendentium puniendo non evertit*, symoniacos.

1804. 63. post *--hibiti fuissent* desunt in B. reliqua columnæ impressæ.

1815. post *destructionem* lin. 26. sex lineæ sequuntur in Ms. sed cancellatæ, videlicet super confirmatione appropriationis de *Favirsham* & *Middleton* per papam *Alexandrum* tercium & scribitur ad eundem locum in margine Ms. B. sic *scribe inter ecclesias.*

1835. 46. post *apostolica authoritate* B. sic *à beneficii perceptione abbas suspendat, & donec antiquitus consuetam securitatem præstiterit.* Quæ desunt in Ms. *Twysdeni.*

1843. 10. post *Samuel* inserit Ms. B. *& Norman remanent in prisona quia tenuerunt se cum armis in Ecclesia.*

34. tota §. *Confederatio* &c. usq; *dependit l.* 57. deest in B. Et habet solummodo notulam marginalem *Confœderatio S. Edmundi.*

1856. post *consulendo* lin. 24. B. interserit *pro eis lædere Immo ita vobis volumus consulere sicut fidem nostram ergo vos & conscientiam erga Deum cupimus salvare.* Quæ desunt in Ms. *Twysdeni.*

1872. 50. post *monachari* B. habet *prout ipsi asserebant de permissione Abbatis jam defuncti* admitteret.

1878. 22. post *messuagiis* B. habet *scilicet Ricardi Senescalli quod est ante portam S. Augustini cum aliis tribus*, abbati.

1892. 5. tota §. 2. usque *col.* 1893. *lin.* 25. *præmissorum* deest in B. & B. habet in margine. Quære in matricula Abbatis Carta W. Craspeys scilicet de alienatione Ecclesiæ de Stodmersh.

1897. 26. post *celebratur* B. habet *ad bonam conservationem vitæ suæ. Et in missa quæ cotidie celebratur* pro fidelibus.

1905. 66. Tota Historia de vita & origine S. *Mildredæ* diversimode enarratur in Ms. *Twysdeni* & Ms. C. C. Cant. sed ultimum sequimur.

1921. 2. post *benedictus est* Ms. B. habet ista verba. *Privilegia vero quæ quondam* Ricardus *archiepiscopus* Cantuariensis *se commemorat ut superius dictum est arguisse falsitatis, tradita fuerunt comburenda.* Quæ verba concellantur & continuo sequitur, *Iste Nicholaus Abbas suæ opinioni singulari minus sapienter consulens, quasdam bullas absque conscientia apostolica precio comparavit, sperans per illas contra insurgentes sibi in posterum sufficienter muniri, cujus rei causa suam cessionem instanter procuravit ut suo in loco patebit.* Igitur rex *Edwardus.*

1931. 2. post *sustinebunt* B. habet *Et sciendum quod Abbas Sancti* Augustini *dedit prædicto abbati de Lesnes in auxilium ad prædictam Wallam construendam ij. Marcas*, desiderantur in Ms. *Twysdeni.*

1937. 20, 21. post *Item, quod --*hæc verba *fratres nostri ad venias sint domi in capitulo nisi rationabilis causa eos impedierit, & quod* desiderantur in Ms. *Twysdeni.*

Col. Lin.

1947. 1. post *domino feodi*, hæc verba *pars attemptans satisfaciat competenter, alioquin liceat domino feodi*, desiderantur in Ms. C.C. Cant. & habentur in Ms. *Twysdeni*. Quod nota.

1949. 18. post *pro fidelibus*, hæc verba *si vero ipsa die hac fieri non possint, altera die competentiori fiant, & quilibet sacerdos missam*, desiderantur in Ms. *Twysdeni*.

2006. 39. post *talliati* ista verba *tunc levationi tallagii super ipsum Abbatem ratione tenementorum suorum in eadem civitate*, desiderantur in Ms. *Twysdeni*.

2015. 14. Allocatio libertatis, *&c.* In toto isto processu Ms. C. C. Cant. sequimur quia fusior quam Ms. *Twysdeni*.

2032. 9. post *rebus & bonis* ista verba *ad Abbathiam illam qualitercumque spectantibus, adeo plene & integre sicut abbates & conventus ejusdem loci abbatiam illam & temporalia ejusdem cum rebus & bonis*, desiderantur in Ms. *Twysdeni*.

2038. 20, 21. se-cta *Item duo pottella unum de una secta, Item unum pottellum argenteum de alia & majori secta*, desiderantur in Ms. *Twysdeni*, & habentur in Ms. B.

2057. 53. post *seculari* ista verba *statim invitis vobis caperetur & abduceretur. Et si invenerit eum in habitu monachali & rasum non audebit*, habentur in B. sed non in Ms. *Twysdeni*.

2065. 25. post *traherent se* ista verba *in partem, & tunc S. Prior hujus loci & alii dixerunt, quod si retraherent se* desiderantur in Ms. Domini *Twysdeni*, sed habentur in Ms. B.

2067. 48. post *terminandas* ista verba *quia habebat unum aliud expediendum quod erat sibi magis necessarium*, desiderantur in Ms. *Twysdeni*, & sunt in B.

2070. 16. post *ipsi religiosi*, ista verba *Ecclesias sibi appropriatas, portiones decimarum in parochiis alienis vel pensiones aut capellas*, desiderantur in Ms. *Twysdeni*, habentur in B.

2100. 61. post *& gratiam, quam vobis in hac parte duxit faciendam approbamus, & quantum ad nos pertinet ipsam*, desiderantur ista verba in Ms. *Twysdeni*, habentur in B.

2106. à prima linea *A. D. millesimo CC. xlj. &c.* usque finem columnæ 2108. habemus ex Ms. B. deest in Ms. *Twysdeni*.

2116. 8. -tes & pertinentes, *seu provenientes & proventuras ad ecclesiam antedictam necnon quacunque legata relicta &* desunt in Ms. *Twysdeni*, habentur in B.

Col. Lin.

2117. 54. post *permaneat*, Ingenue fatemur nos festinantes omisisse. §. 1. Cap. xl. quam nunc damus sicut habetur in utroque exemplari.

Cap. xl. In Ms. *Twysdeniano*.

§. 1. *Sequitur de processu fratris J. Devenesch.*

Igitur anno Domini millesimo CCC. xlviij. die Sancti *Ricardi* Episcopi idem *Johannes* ut supradictum est Romanam Curiam pro suis negotiis iterum repetens post multos labores & expensas excessivè appositas videns quod non potuit penes Apostolicum beneficio Electionis Canonicæ, nec penes Anglorum Regem obtentu provisionis Apostolicæ ad suum pervenire votum, ex intimo condoluit, & spiritu consolationis desolatus, eodem anno in vigilia Sancti *Johannis Baptistæ* spiritum efflavit, & in ecclesia Fratrum Minorum Avinione in introitu ecclesiæ versus dexteram collocatus est. Et nota quod in & pro causa hujus miserimæ provisionis monasterium extitit indebitatum in M. libris & eo amplius. Et Translatio *T. Herfordensis*.

§. 2. De Electione *Thomæ Colwelle*, &c.

Cap. xl. In Ms. *Benedictino*.

§. 1. *De morte J. Devenesch Abbatis.*

Igitur anno Domini M. CCC. xlviij. die Sancti *Ricardi* Episcopi ipso *Johanne* ut supradictum est ad Curiam Romanam pro suis negotiis redeunte, Dominus Rex hujusmodi fatigationi obviando, & propter labores & enormes expensas evitandas ex habundanti concessit, ut si idem *Johannes* posset obtinere à summo Pontifice quod posset mutare stilum suæ creationis sive provisionis, scilicet non promoveri abbatia prædicta ratione donationis vel provisionis apostolicæ sed ratione electionis capituli hujus loci, illa vice annueret & suis temporalibus gaudere permitteret. Sed quidem hujusmodi causa coram ipso summo Pontifice proposita concludendo dixit, se malle cedere pontificio quam suum Decretum taliter revocare. De quibus verbis idem *Johannes* ex intimo condoluit, & angustiis & vanis cogitationibus circumventus eodem anno in vigilia S. *Johannis Baptistæ* diem suum clausit extremum, & in ecclesia Fratrum Minorum Avinione in introitu ecclesiæ versus dextram per fratrem *Radulfum Westmonast.* qui sibi datus fuit in capellanum decenter & cum magno honore sepultus est; Et continuo misit idem

Radulfus

Col. Lin.

Radulfus literas de obitu ejusdem *J.* Quibus inspectis, licentia Regis prius petita & obtenta, diem electionis futuri Abbatis constituerunt. Et nota quod in causa & pro causa hujus provisionis monasterium fuerat indebitatum tam quoad Regem quam quoad ipsam & Collegium cum expensis ejusdem *Johannis* hinc inde factis in M. libris & eo amplius.

§. 2. De Electione *Thomæ Colwelle*, &c.

55. §. 2. De electione *Thomæ* &c. cum columnis 2118, 2119, & parte col. 2120. usque *convivando* transcripsimus ex Ms. B. & desunt in Ms. *Twysdeni*.

2141. Eodem anno sc. M.CCC.lxv. &c. usque finem §. transcripsimus ex Ms. B. & desunt in Ms. *Twysdeni*.

2144. Titulum linea 31. *Consuetudines per Sandwic.* ad finem Consuetudinum transcripsi ex Ms. B. desunt in Ms. *Twysdeni*.

2149. 19. post *persolvatis* sequuntur ista verba in B. & Cedulam de qua superius fit mentio, brevitatis gratia in libro Thesaurariæ relinquo hic non subscriptam.

In Chronologia *Augustin.* Cant.

Nullæ variæ Lectiones quia exemplar singulare.

In *Henrici Knyghton* Chronica

Nullæ variæ Lectiones causa qua supra.

De Parl. 1° *H.* 4. de depositione Regis *Ricardi* secundi habemus

Singulare exemplar, è Ms. Cod. ant. in Bibl. Bodleiana transcriptum, extat Ms. ille L.6. 7. Theol. quem Bibliop. mutuo accepit à M. *Tho: Barlow* Collegii Reginæ Oxon. socio, viro summæ affabilitatis eruditionisque.

Col. 2744. lin. 62. *constitutis, Omniq;* sic legit Rotulus in archivis Turris London. Ms. verò Bodl. leg. *constitutis*. Salvis terris & possessionibus pro me & obitu meo impetratis & emptis, *omnique*.

Apologia Adæ Orleton.

De ista Apologia unicum habuimus exemplar, hocque ex Bibl. D. *Rogeri Twysdeni*.

F I N I S.

GLOSSARIVM:

IN QUO

Obſcuriora quæque vocabula, quæ toto hoc opere continentur, copiosè explicantur, & ad origines ſuas pleraque revocantur.

Guilielmo Somnero Cantuarienſi, Auctore.

A

ABaruatus.] 930. 62. *Corrige*, abarnatus: *quod à verbo* abarnare, *hoc eſt, rem clam & occultè geſtam probationibus manifeſtare. Unde*, murdrum abarnare, *in LL. Hen.* 1. (*quarum editionem V. Cl. & verè Philologo*, D. Rogero Twyſdeno, *eq. aurato & Baronetto*, *debemus:*) *ca.* 79. 91. *idem eſt, ac* murdrum (*id eſt, homicidii genus atrociſſimum*) probare. *Verbo ab eodem fonte hauſto, ac* æbere *in iſtis Anglo-Saxonum*, æbere-morþ, æbere-ðeof, *&* æbere-hore-cwen. *i.e.* (*Bromptono noſtro interprete*) probatum murdrum, probatus fur, probata meretrix: *ſcil. à Sax.* abarian, *denudare*; *unde fortè Teutonicor.* **baeren**, *oſtendere, manifeſtare*; *uti & noſtratium* **bare**, *nudus. Adverte tamen differentiam, ut inter furem* apertum, *&* probatum; *ſic etiam inter homicidium* apertum, *&* probatum: *quemadmodum enim illum*, open-ðeof; *hunc*, æbere-ðeof; *ita & homicidium illud*, open-morþ; *hoc*, æbere-morþ, *Saxones vocabant*: *per* apertum, *notorietate facti jam convictum, utpote qui in flagranti crimine* (*quod eis*, æt openre ſcylde) *deprehenſus fuerit*; (*qualis* **hond-habend**, *vel* **bac-berend**:) *per* probatum, *non ita manifeſtum, ſed accuſationibus & probationibus judicialiter tandem criminis convictum, innuentes.*

Abbates.] 847. 50,51. ad iiij. abbates. *Locus planè mendoſus. Reſcribe* hebdomadas. *Vide LL. Edo. ſen. apud Lambard. cap.*11. *& hic, col.* 837. *lin.* 38.

Abbatum.] 2348. 7. omnium liberalium artium peritus, abbatum præcipuè; lunarem compotum & curſum aſtrorum rimatus. *Ubi* abbatum *proculdubio pro aſtronomorum, & arithmeticorum* abacum. *Vulgò*, **a counting table.**

à Bel.] *Vide* Bel.

Acclamare.] 82. 15. *Verbum eſt forenſe, ut &* Clamare *alibi, quorum utrumque vendicare notat, ſive adſciſcere*: *vulgò*, **to claime**, *al.* **to lay claime unto**: *cui contrar.* Diſclamare.

Acquietare.] 900.64,65. *abſolvere, vel quietum & ſecurum reddere. Vox etiam fori noſtri*: *vulgò*, **to acquite.**

Acra.] 765.14. 767.21. 920.6. 1779.60,63. *Latioris olim hoc quàm nunc dierum ſignificationis. Certam enim terræ quantitatem, Latinis* Jugerum, *hodie notat*: *olim autem, agrum ſimpliciter*; *quomodo Anglo-Saxonibus* æcer, *quod à Latino* ager. *Plura qui cupit, doctiſſ. equitis Spelmanni Gloſſar. adeat.*

Actionari.] 2135. 25. *Poſtulari, in jus vocari. A Gallico*, actionner, *quod poſtulare, lite involvere, in jus vocare, vulgò*, implacitare, *ſonat. Hinc* Actionarius. 2211. 20. *pro miniſtro publico, actionibus, i.e. poſtulationibus, accuſationibus & ſimil. Fiſci nomine, præpoſito*: *vulgò*, Placitator. *Vide* Placitare.

Adcredulicet.] 764. 20. adcredulicet ſe quod eum non percuſſit. *Id eſt, ita ſe purget, vel jurejurando ſuſpicionem omnem ita dimoveat, ut alii juſtè adducantur ut credant eum non percuſſiſſe. Quod enim hic,* adcredulicet ſe, *Saxonicè habetur*, ʒetrýpe hine, *i.e. fidem faciat*: trupa *enim, ut &* treope, *Sax. fides*: trýpian, *ſeu* treopian, *fidem facere, aſſerere, aſſeverare, vulgò*, verificare: *per tranſlationem autem, purgare, culpâ eximere, vulgò*, juſtificare. *Vide* Idoneare, *&* Inveritare.

Addictare.] 2676.1. *Unde* Addictatus. 2617. 12. *Forenſibus noſtris hodieque* Indictari, *&* Indictatus: *quæ à Gallico* endicter; *hoc autem* (*ita Spelmannus*) *à Græco* ἐνδείκνυμι. *i. defero, & poſtulo in judicio. Hinc noſtratium* **to indict**, *verbum, &* **indictment**, *nomen*; *eo ſenſu.*

Addretiare.] 1410. 37. 1411.44,45. *& alibi*: ad rectum faciendum & addretiandum ei & hominibus ſuis quod addretiare debuerunt. *Vox miniſtrare, vel exhibere ſignat*; *à Gall.* addreſſer, *al.* adreſſer, *i. dirigere.*

Adelyng.] 907.63. Atheling. 141. 26. *Vox hodie obſoleta, cui alius atque alius debeatur locus, pro vario ſcribendi modo*; *nam &* Edeling, *&* Edling, *reperias. Generatim, quemcunque natalitiis, vel genere clarum ſive nobilem ſignat*: *à Sax.* æðel, *al.* eðel, *nobilis*: *unde exteris*, **adelſcalc**, *Germanis olim* **edil degin**, *pro miniſtro nobili, vel ſervo principis. Preſſe tamen, regis filium, primogenitum ſcil. regni hæredem, & regis futurum ſucceſſorem, ut quidam*; *omnes filios, ut alii*; *qui aliter* Clitones, *&* Clitunculi, *q. inclyti, dicti.*

Adjacentiæ.] 1789. 19. *Eodem planè ſenſu ac* Appendenciæ, *infrà*: *loca ſcil. vicina, eidem Domino parentia, vel ſubjecta. Nempe* adjacentia *ſingulari numero pro plurali*: *quomodo &* pertinentiam *dixere.*

Adlaterans.] 397.57. *Vide* Allaterare.

Adlegiare.] 822.30. 823.32.60. *Purgare, vel purgationis ope criminationem ita diluere, ut, phraſi forenſi*, probus & legalis homo, *jure habeatur*: *vulgò*

a true-man: ꞇꞃiƿian *enim, al.* ꞇꞃeoƿian (*ut textu hîc habetur Saxonico*) *idem est, ut jam monitum quod leguleiis nostris* verificare, *vel* justificare. *Hinc intelligendum, quid sibi velit illud in ca.* 41. *LL. Gul.* 1. *apud Illustriss. Selden. notis ad Eadmer.* fil ne poet aleier: *sed & illud ibidem, paucis intermediis:* fil alaier ne se pot, *i. nisi se poterit* (*phrasi legum Hen.* 1. *ca.* 41,63,66,86.) allegiare, *jurejurando scil. se purgare, vel purgando culpâ se eximere. Idem quod infra,* Idoneare, *&* Inlegiare.

Admannire.] 872.5. *Sax.* manian (*quod fortè, à Latino moneo, vel admoneo*) *monere sonat, interpellare, citare: item judicis authoritate exigere, & tollere. Unde* admannire emendam *hîc, idem est ac compensationem* (*forensium nostratium linguâ*) levare, *i. tollere. Vide plura in* Maninga, *& apud Cl. Vossium in* Mannire.

Admillus.] 1248.62. Inter quos *admillum* quendam, cæteris eminentiorem, & insigni apparatu nobiliorem, unico sed admirabili vulnere interfecit. *Ubi, nisi proprium alicujus viri nomen sit,* Admillus *fortè pro* Admirallus, *de quo proximè. Sin autem neutrum, meliori vox Oedipo relinquenda.*

Admiraldus.] 998.23. 1052.54,59. *ult.* 1181. 24. Admirallis. 1213.22. Admiratus. 641.50. 642.54. 655.16,17. 1114.28. *Omnia, doctorum omnium consensu, ab Arabico* emir, *vel* amira, *quod dominum signat, sive* (*ut Matthæo Parisio* Amiralius) *consulem:* Amiralius Joppensis (*inquit ille, ad ann.* 1272.) natione Sarracenus: quæ dignitas apud nos Consulatus vocatur. *De vocibus autem planè variis, & diversimodè acceptis, cum nihil habeam quod à doctioribus jam adductis addam, vide doctiss. equit. Spelmann. Voss. Wats. alios.* Stolii *verò* Admiratus, *de quo supra,* 1114.28. *Thalassiarcham, sive classis præfectum, ut opinor, significat. Vide* Stolium.

Adpropiare.] 1623.52. *Vide* Appropiare.

Adterminari.] 836.16. 848.22. *De lite vel causâ dicitur, & diem dictam, vel dicendam notat, quâ in disceptationem veniat. Dies sic condicta Saxonibus,* anðaga. *Vi. LL. Edo. sen. ca.* 11. *ubi, ut & alibi crebrò, sic occurrit. Huic affine verbum forense,* adjournare, *quod diem alicui dicere sonat. Anglo-Saxon.* anðagian *utrumq; complectitur: de quo vide plura apud doctiss. equit. verbo* adjournare. *Hinc autem, ut verisimile est, quatuor illorum anni temporum apud nos litigiis dicatorum nomen adeo decantatum,* **Termes.**

Advocare.] 765.47. 766.14. 900.58. Advocatio. 835.61. 896.58. *Verbum* advocare, *rem factam agnoscere, vel in se suscipere, sonat, unde forensium nostrorum* **Abouty**; *quin &* vocare (*ut loquuntur*) ad warrantiam, *hoc est, ad præstationem rei venditæ; forensium autem linguâ vulgari,* voucher al garantie, *quod Gallis,* appeller à garand, *aliàs,* sommer à garand; *quibusdam,* recours de garantie. *Videatur Spelmanni Glossar. in voce* Garandia; *item Lambardi, in verbo* advocare. *Saxonibus autem,* advocare, *est* ꞇyman: advocatus, ȝeꞇeaman: advocatio, ꞇeam. *Atque hinc capituli LL. Ethelredi decimi epigraphe,* be ꞇeamum, *apud Bromptonum* * *nostrum Latinè redditur:* De advocatione & termino guerrandi (*corrige,* warranti) inveniendi. *Præter hanc autem, aliam quoque præfert* Advocatio *significationem, col. scil.* 318. 54. *ubi pro* jure patronatus, *vel ipso præsentandi jure ponitur, nostratibus vulgò,* **Advowson.**

* col. 899. lin. 47.

Advolare.] 827. 55. *Mendosè pro* Avolare. *Sax.* ȝif heo healfe on peȝe fleoȝe, *&c. i.e.* si dimidia manus avolaverit; *vel,* (*ut Lambardus, pro more suo, magis politè*) si manum dimidiam absciderit.

Afferus.] 2024.26. *Fletæ authori,* Affrus. *li.* 2. *ca.* 73. *Jumenta, vel caballi colonici, ab operando dicti, quod Gall.* ouvrer.

Affidare.] 1039.22. 1182.39. *Fidem suam alicui obstringere. Hinc causidicorum nostratium* Affidavit, *pro affirmatione jurejurando firmatâ.*

Afforari.] 2034.24. *Æstimare, precium rei* (*uti magistratus solet in cibariis*) *imponere vel constituere, à Gallico* afforer, *al.* affeurer, *eo sensu. Atque hinc Forensium nostratium* **Affeerors**, *eorum Latinitate,* Afferatores, *de quâ voce multis Cowellus in* Interprete.

Affugare.] 770.33. *barbarè, pro* fugare.

Agenfriga.] 765.15. *Vox merè Saxonica, liberum vel ingenuum proprietarium significans; ab* aȝen, *aliàs* aȝenð, *possessor; &* fꞃiȝea, *al.* fꞃeo, *liber, ingenuus.*

Agilde.] 929.13. *Vox ejusdem farinæ cum priore: aliàs* oꞃȝilðe; *interdum* unȝelðe, *i.e.* inultus, insolutus, *vel, sine compensatione: virum adeo scelestum intellige, ut ob ejus interfectionem nulla omnino compensatio à cædis authore jure debeatur. In LL. Hen.* 1. *ca.* 88. *habetur* egilde, *mendosè pro* agilde. *V.* Botolos, Emenda, Insolutus, Orgilde, Ungeld.

Ailata.] 849.23. si verbum non direxerit, ut *ailata* sit, *&c. Corrigendum fortè* aplata; *de quo in quodam statutorum codice MS. cap.* Expositio vocabb. juris, *sic habetur:* Aplata, *hoc est,* pro certo. *Ita Spelmannus noster in voce* Aplata. *Vox est, ni fallar, à Gallico* applater, *i.e. planum facere. Vulgò solemus dicere,* **that's flat,** *pro eo quod certum est, & indubitatum.*

Alabastarius.] 250.51. *Idem, ut verisimile est, ac Spelmanno nostro* Arbalistarius, *id est, balistarius, vel arcubalistarius: à Gallico* arbalestier.

Alba.] 75.11. 1273.21. *Vestis linea sacerdotalis, vulgò* **an Albe**; *sic autem dicta à colore. Formam ejus, & cætera rem pleniùs illustrantia, vide apud doctiss. equit. & D. Wats. in Glossar. Mat. Paris. addito.*

Albalista.] 2574.64. 2577.13. *Idem ac* Alabastarius *supra, quod vide.*

Albania.] 2484.25. *De nominis origine, vide* Cambria.

Aldermannia.] 1927.1. *Alibi* Aldermanria. *Est autem munus & ditio* Aldermanni, *de quo proximè.*

Aldermannus.] 759.17. 765.33. Aldremannus. 900.40. *Voces Anglo-Saxonicæ, ex* ealðoꞃ, *al.* ealðꞃe, *senior, princeps; &* man, *homo, compositæ: cujus munus ditioque, Sax.* ealðoꞃðom *dictum. De quibus, ne actum agam, plura dicere consultò supersedeo: antevertit enim me doctiss. eques; item Cl. Seldenus, Lambardus etiam, Cowellus, & alii.*

Alfetum.] 856.13. *Caldarium, calefactorium, hypocaustum. Vox est Saxonica, conflata ab* ælan, *al.* onælan, *accendere; unde nostratium* **healing**, *eodem sensu: &* fæꞇ, *vas, quasi calefactionis vas. Ad judicialem probationem pertinebat: in hoc enim,* aquæ

aquæ bullientis plenum, criminis postulati manum cubito tenus immergebant & aliquamdiu detinebant; de reatu & innocentiâ, pro probationis exitu, decernentes: illæsum, insontem; læsum vero, aut æstum non ferentem, criminis convictum, habentes. Vide Lyd. Glossar. in voce Æneum.

Allaterare.] 534. 26. *Ubi*, sigillum allaterare, *idem est, ac sigillum à latere collocare. Hinc* adlaterans. 397.57. *item* allateralis. 592.21. *pro eo qui est vel incedit à latere.*

Allea.] 2010.66. *pro* Allium. *Ita* Alleatum. 2112.42. *pro* Alliatum.

Allocatio.] 1962.1.2011.7. *Admissio, approbatio. Fortè, à Gallico* allouër, *i. approbare, admittere: unde nostratium* **allowance**, *item* **to allow**, *eod. sensu.* Allocari. 2508. 11. *pro* accipi.

Allodium.] 451.47.491.20.612.34.1658.19. *Vide* Feodum, *infra.* Allodiarius. 2016.65. *Qui* allodium *possidebat; idem (ni fallor) ac Saxonum* ðeȝen: *perinde enim ac si essent termini convertibiles, qui in Saxonicis cœnobii S. Augustini Cantuar. codicillis* ðeȝneꞅ, *in eisdem Latinè factis*, Allodiarii *nuncupantur. De quo nos pluribus in tract. de* **Gavelkind**, *nondum edito.*

Almarium.] 1551. 58. *pro* Armarium.

Almucia.] 2057. 46. *Amictus, pallium sc. pelliceum, quo sacrificus caput humerosq; tegit. Vestis sacerdotum, vulgò*, Amusia *al.* amicia, *majoribus nostris*, **an Amytte**. *De quo videsis Kilian. Etymolog. in voce* **Almutse**.

Altaragium.] 1883.66,67. *Emolumentum sacerdoti proveniens ratione altaris, ex oblationibus sc. Vide Jo. de Athona in Constitut. legatin. Otho. ca.* Auditu. *in voce* Proventus.

Amabrevitas.] 2474.62. *Fortasse, pro* amabilitas, *vel* amicabilitas.

Amarellus maris.] 2678.52. Amerayle. 2676. *ult. Thalassiarcha: præfectus maris. Vide* Admiraldus.

Amaricatus.] 2337.20. *Acerbatus. Ab* amaricare, *quibusdam* amarizare, *quod, amarum reddere, sonat.*

Ambra.] 767.35.37.841.36. *Vas, seu mensuræ genus Anglo-Saxonicum, Latinè* amphora *dictum: cujus autem quantitatis, vide apud Lambard. & Spelm. in voce. In eundem sensum* Anfora, *infra*, 1804. *penult.*

Amerciamentum.] 1731.22. *Mulcta.* Amerciatus. 1411.53,55. *Mulctatus. Quod ad originem attinet, vide* Misericordia.

Amortizari.] 2090.40. *Est prædium transferre in manum mortuam. Vide* Manus mortua, *& Spelman. in* Amortizatio.

Analogium.] 1885.23. *Pluteus*, lectrum, lectrinum, legium. *Durand. li.1. ca.1. de ecclesia & ejus partib. (Walafridum strabonem sequutus:) Analogium* dicitur, quia in eo verbum Dei legitur & annuntiatur. *Cætera, Spelmannus.*

Anbassiator.] 2607.53. *Aliis*, Ambassiator. *Legatus. Vulgò*, **Ambassadeur**; *item*, **Embassadour**. *Quod, quemadmodum* Ambactus, *ab eodem fortasse fonte ac Saxon.* embeht, *i. ministerium: unde eorum* embehtian, *pro ministrare: item* embehtmon, *pro ministro. De quo plures pluribus.*

Anchorare.] 2498. 11. Anchoriare. 2456. 30. *Anchoram figere.*

Anfeldtyhde.] 856.14. Et si *anfeltyhde* sit, *&c. Corrige juxta Sax.* Et si anfeald tihle (*rectiùs*, tyhtla) sit, *&c. i.e.* si simplex accusatio fuerit. *Accusationum enim erant apud Saxones duo genera: simplex scil. & triplex. Simplicem vocarunt, cùm reus adjunctis sibi duobus aliis interponeret juramentum: triplicem, quoties cum aliis quinque juraret unà; nisi presbyter foret, qui simplicem unâ, triplicem autem binâ (ut vocant) manu absolvebat. Vide Lambard. in voce* Purgatio, *& Spelm. in* Lada.

Anfora.] 1804. *penult. Vide* Ambra.

Angaria.] *Sæpe. Coactio, exactio, gravamen. Idem fortè quod Saxonibus* onꞅting, *de quo semel iterumque in Decretal. Epist. Agatho. apud Spelm. Concil. pag.*164.165. *Hinc*, angariatus. 887. 39. *pro, gravatus, vexatus, territus: & ab eod. fortè fonte nostratium* **anger**, *&* **angry**.

Angenfria.] 196.46. *mendosè pro* Agenfriga, *quod vide.*

Angildum.] 763.27.822.58. 823.16,17. *Simplex, sive hominis, sive rei alicujus valor vel precium: compensatio, pro simplice rei vel hominis æstimatione: à Sax.* an, *una;* & ȝild, *solutio, pretium, De quo pleniùs Spelman. & Voss. in voce.*

Annale.] 1894.24. 1898.7. Annuale. 1914.40. *Idem quod* 1896.21. Anniversarium: *dies sc. annua, quâ defuncti alicujus memoria celebratur. Patribus nostris, aliàs*, **a yeares-day**; *aliàs*, **a yeares-mind**.

Annuitas.] 2293.48. *Annualis redditus vel pensio, alicui vel in perpetuum, vel ad tempus præstitutum concessa. Vulgò*, **an Annuity**.

Annus & Vastum.] 1928. 18. 50. *aliàs*, Annus dies & vastum: *quod (Cowello interprete) pars est Prærogativæ regiæ, quâ terrarum & tenementorum ad eos, qui feloniæ, aut* proditionis minoris *condemnantur, spectantium, fructus, contra dominum feudi ad annum & diem rex vendicat; & præterea, vastationem tam terrarum quàm tenementorum hujusmodi; nisi Dominus feudi eadem competenti pretio redemerit. V. Flet. li.1. c.28.*

Anologium.] 1885.23. *mendosè pro* Analogium, *quod vide.*

Ansul.] 2391. 36. *Idem fortè ponderis genus quod nostratibus* **Auncell-weight** *dictum. De quo Cowellus, in voce.*

Antejuramentum.] 924.62.64. *Sic vertunt prisci interpretes Anglo-Saxonum* foꞅað, *quod olim (instar juramenti de calumniâ) non ab accusato solùm, sed & accusatore quandoque exactum. LL. Hen. 1. ca.66.* si quis [a] furtum, vel hujusmodi, periculosâ capitalium compellatione pulsetur, secundum legem Wessex, *antejuramentum* à compellante [b] habeat; & alter, se sexto decimæ suæ, purgetur, sicut accusator præcesserit, *&c. Vide etiam ca. 64. in princip. cum additione marginali, & ca. 92. Accusatore verò in hujusmodi antejuramento deficiente, accusatus liber evasit; juxta illud inter LL. Philippi Comitis Neoportuensis, anno Dom.* 1164. [c] *editas:* Si fur vocatus accusatus fuerit, ferro candenti se excusabit: si culpabilis permanserit, suspendetur. Et si accusans in *antejuramento* defecerit, accusatus liber erit. *Tanto autem rigore usi sunt majores nostri in hoc ab accusato exigendo, ut vel ad* Ordaleum, *nisi eo prius præstito, non esset admittendus. Unde illud in LL. Æthelstani regis, apud Lambard. ca. 23.* ⁊ ꞅꞃiꞃiȝe ðone aþ. ꝥ he ꞅy mid folcꞃihte unꞅcyldiȝ ðæꞃe tyhtlan. æꞃ ðe he to ðæm

[a] lege, *furti.*
[b] *for. habeatur.*
[c] *Greg. Tholos. Synt. juris univers. 48. cap. 1. nu. 6.*

onðale ȝâ. *Et paulo postea:* ⁊ ofȝa ỳlc man hiſ [a] tỳhtan mid foꝛe aþ. ſpa pe æꝛ cpæðon. *Posteriora sic Latinè facio:* Et quilibet illatam accusationem exuat (*vel,* excutiat) præ-juramento: *ut nempe de accusato, non accusatore, (quomodo Lambardo visum) dicta.* Forath *etiam occurrit in LL. Forestæ, cap.* 12.[b] *ubi juramentum alterius vice præstitum (cui illud simile,* in animam Domini, *Canonistis dictum) significare videtur. Veruntamen, si lex illa deprompta sit è LL. Canuti, par.* 2. *cap.*20. *ut mihi quidem visum, quomodo etiam lex proxima ex ejusdem Canuti LL. cap.*32. (*quod notandum pro mendosâ loci exhibitione corrigendâ*) Forath *hic, uti & illic, pro* ante-juramento *malim accipi: & eo concesso, pro* juramentum, *extremâ lege, reponendum reor* ante-juramentum, *vel* præ-juramentum.

[a] *lege* tỳhtlan.

[b] *Apud Spelm. in voce* Foresta.

Antiphonarium.] 436. 16. *Antiphonarum codex, sive liber continens antiphonas.*

Antiqui Saxones.] 130. 43. *Horum, ut & provinciæ* antiqua Saxonia *dictæ, sæpius meminit venerabilis Beda, Histor. Eccles. præsertim verò lib.*5. *cap.*11. Duo quidem presbyteri (*inquit*) de natione Anglorum, qui in Hibernia multo tempore pro æternâ patriâ exulaverunt, venerunt ad provinciam antiquorum Saxonum, si fortè aliquos ibidem prædicando, Christo acquirere possent, *&c. Sed &* antiquæ Saxoniæ *mentionem fecit S. Bonifacius, Epist.* 19. *ubi Serarius:* Sic vocatur (*inquit*) Germaniæ illa pars unde orta recentior in Anglia Saxonia. Nam sub Domini annum 409. cùm ad opem contra hostes ferendum Saxones evocassent, iis etiam apud se habitandi locum dedere: quem & vi paulatim retinuerunt atq; amplificarunt illi. Hinc novi Saxones, vel Anglo-Saxones in Anglia, Saxones verò simpliciter, aut verò Altsaxones ut ep. 121. seu antiqui Saxones in Germania sunt. Beda l.1. c.10,11,15. hist. & lib.5. c.10,11, & 12,&c.

Antithetarius.] 916.7. *Sic se habet lemma cap. legum regis Canuti* 47. *quod* de antithetario *inscribitur. Lex autem ipsa, voce caret, nec occurrit mihi alibi: quid igitur significet, nemine, quod sciam, allucente, scitu difficile est. Legis autem sensu penitiùs inspecto, eum qui illatam accusationem, recriminatione, i.e. contrariâ intentatâ actione, sategerit repellere, intelligendum sentio; quod & ipsa vocis ratio suadet. In rem quoque facit, quod in eâdem lege, à rege Hen.*1. *renovatâ, cap.* 34. *Saxonicum* piþeꝛtihtlan (*i. recriminatio, vel ex adverso illata accusatio*) contrapositionibus *latinè redditur.* Contracausator *etiam occurrit in iisdem LL. ca.*61. *hocce sensu.*

Apendicium.] 1576.4. *Vide* Appendentiæ.

Aporiatus.] 700. 9. *Depauperatus, pauper factus: ex Græco fonte.*

Apostare.] 931.38. *LL. Edo. Confess. ca.*35. *tit. de Heretochiis,* qui leges apostabit weræ suæ reus sit apud regem, *&c. Idem propemodum totidem verbis in LL. Hen.*1. *ca.*12. *sed illic habetur* apostatabit. *Sensum legis pleniorem habes postea, ca.*34. *ubi ea ipsa lex innovata:* qui prævaricator vel eversor conscriptæ legis extiterit, weræ suæ culpa sit prima vice, *&c.* Apostare *itaque hic pro* apostatare, *& à lege deficere, ipsam violando.*

Apostolicus.] 77.9. 224.9. 460.57. 486.8. *Papam, vel episcopum Romanum intellige, cui hoc nomen, olim omnibus episcopis commune, posteriori ævo proprium & peculiare: de quo pluribus illustriss. Seldenus in Eadmer. notis, pag.* 164. *item doctiss. Spelm. in voce. Hinc autem Curia Romana, hic,* 2194.27. Apostolica *dicta.*

Apothecarius.] 2726.36. *Pharmacopola. Gallicis* Apothecaire. *Anglis* **an Apothecary**: *ab apothecâ.*

Appares.] 659. 14,29. *Socii, collegæ, consortes, comites, ejusdem potestatis vel dignitatis participes: à paritate dicti, quasi* ad-pares. *Titulus erat iis attributus, quibus Richardus rex ejus nominis primus, se absente, & apud terram sanctam agente, vices suas in administratione regni commiserat; quos Roger. Hoveden.* socios *vocat, ubi, ut & apud Mat. Paris. ad ann.* 1191. *eorum extant nomina, titulo tamen (apud posteriorem)* patrum *addito, pro* parium, *vel, uti hic,* apparium.

Appellare.] 937.35,37. Appellatio: *ead. col. li.* 46. Appellum, *ibid. l.*44. *Voces sunt juris nostri forensis, quarum prior* (appellare *scilicet*) appellum, *vel* appellationem *prosequi sonat.* Appellum *autem, sive* appellatio, *est accusatio illa, sive illud prosequendi genus, quo quis, solenni verborum formulâ, suo nomine, non autem regio, alium eò postulat, ut reum comprobet* feloniæ. *Voces hoc sensu leguleiis nostris satis familiares, de quibus videatur doctiss. eques, & author Term. jur. in voce* **Appeale**.

Appendentiæ.] 139.44. Appendiciæ. 9.57. Appenticiæ. 290.63. *His adde LL. Edo. Conf. cap.* 17. *epigraphen, quæ sic se habet:* De regis officio, & appendiciis coronæ regni Britanniæ. *Quibus in locis & similibus,* appendices *intellige. Quod autem hic* appenticiæ, *nos vulgò dicimus* **pent-houses**, *&* **pentices**, *q. appensa domui tecta, vel tecti appendices; puta minora ædificia à majori dependentia.*

Apprenticius.] 2633.63. 2636.24. *Tyro, discipulus: is nempe qui ediscendi alicujus artificii gratiâ, ex pacto servit ad tempus constitutum. Vulgò,* **an apprentice**: *à Gallico* apprendre, *i. discere. Unde nostrum* **apprenticeship**, *Gall.* apprentisage, *pro tyrocinio: sed &* apprentisage d'advocas plaidans, *pro tyrocinio jurisconsultorum. Apud nos (inquit Spelmann.) utique dicuntur alii* apprenticii ad legem; *alii olim* apprenticii ad barras. *De his dictum hic,* 2636.4.6.21. *ubi* juris regni apprenticii *nuncupantur: de quibus idem Spelm. pluribus, in voce.*

Appropiare.] 5.6.53. *Appropinquare, vel propiorem fieri.*

Approviamentum.] 2471. 26. *Emolumentum, fructus: vulgò,* proficuum.

Aratrum terræ.] 1768.9. 1770. 59, *&c. Idem quod* Carucata terræ, *infrà, quod vide. Aliàs,* Hyde. 2222.62.

Archijusticiarius.] 516.31. 606.8. *Judex, vel (ut vocant)* Justiciarius *regni capitalis, vulgò,* **Lord Chiefe Justice**: *de quo pluribus doctissimus eques in de* Justitiariis *diatribâ.*

Arcisterium.] 89.23. *alibi* Archisterium. *Intellige monasterium. De quo Voss. in voce.*

Arreniatus.] 2547.8. *In reos relatus; in crimen vocatus, & judicio se sistere coactus. Vulgò,* **arrained**. *A Gallico,* arranger, *ut opinatur Cowellus, quod est (inquit) astituere, ordinare. Spelmannus verò aliunde, quem vide in verbo* Adhramire.

Arentari.] 1944.3. 2019.13. *Ad censum poni; elocari, à Gallico,* arrenter, *eopse sensu. Hinc* Arentatus, 2021.40. *pro elocatus, ad censum vel redditum*

ditum positus. unde nostratium **Rent**, *&* **renting out.**

Arestare.] 1919.19. *Rectiùs* arrestare. *Vox forensis, idem significans, quod remorari, vel aliquem sistere usque dum legi respondeat.* Arrestum, *sistendi actus. Aliæ sunt vocis significationes à Spelm. exhibitæ, quem adi.*

Armigaisium.] 1762.57. *Scribendum fortè* Armilausum, *vel potiùs* armilausa, *thoracis genus : vel, ut Isidoro expositum,* scapulare monachorum. *Vox est composita, cujus pars prior* armus, *quòd* armos *.i. scapulas tegeret : posterior autem obscurior, nisi, ut eidem Isidoro visum,* clausa *fuerit, quòd armos claude-ret. Reynero,* Dalmatica. *Infra,* 2124.29. *habetur* Armiliasium.

Armorum exercitio.] 825.61. Si quis Folcmot, id est, populi placitum, armorum exercitione turbabit, *&c. Spelmannus* [a], armorum exercitatione: *meliùs autem Lambard.* armorum extractione, *juxta Saxonica,* mið ƿæpnes bꞃyðe : *de eo dictum qui gladium distrinxerit, vel (unde* exercitio *hîc effictum) exeruerit.*

Arnaldia.] 1201.64. uterque regum Franciæ & Angliæ in infirmitatem, quæ dicitur Arnaldia, inciderunt, in quâ ferè usque ad mortem laborantes capillos suos deposuerunt. *Id ipsum totidem verbis Hoveden. Qualis autem iste morbus, nemine, quod sciam, præeunte, divinare non possum, nisi fortè fuerit alopecia : sed magis est probabile quòd vox sit loci vel regionis propria. Medici viderint.*

Arraiatus.] 2182.39. *Instructus, ornatus. vulgò* **araged**, *à Gall.* arrayer.

Arrayamentum.] 2575.26. 2577.59. *Ordo, ornatus, instructio : Gall.* arréement. *Unde nostrum* **rayment**, *pro vestitu.*

Arreragium.] 1926.39. *Quod à computante debetur, ratiocinio subducto : Residuum, reliquum. Vox forensis apud Anglos, etiam & Gallos, à vernaculâ suâ* arriere. *i. retro.*

Artificiarius.] 2600.61. *Artifex. Vulgò,* **an artificer.**

Ascensorium.] 290. *penult. Vocem usurpat Pet. Blesen. Serm.* 24. Brevis est *(inquit)* scala, non laboriosa, tribus tantùm distincta ascensoriis. Etiam quodlibet ascensorium trium est palmarum. *It. epist.* 102. Habes præ oculis, pater sanctissime, caritatis ascensorios gradus, scalam Jacob, *&c. Similiter Bernard. tract. de grad. humil. vocat* gradus ascensorios. Ascensorium *igitur est scala, scamnum, aut simile quid, gradibus constans, quo ascenditur.*

Assailiare.] 826.33,38,49,52. *aggredi, adoriri, assultare, sonat : quomodo Gallis* assaillir. *passiv.* Assailiari. 861.9. *hinc nostrum* **assaile**, *&* **assault**, *eopse sensu.*

Assaltus.] 2016.60. *A Gallico* Assault, *pro* Assultus.

Assartari.] 1829. 52. Assartatus. 1829.47,55. Assartum. 1829 46. *Aliter* Essartum *&c. ut LL. Hen.* I *.ca.* 17. *Vox forestarior. & saltuariorum : exteris quibusdam* disboscatio. Essartare *verò, à Gall.* Essarter *veniens, idem sonat ac sylvas succidere, dumetis purgare, loca rigida & inculta in culturam redigere. Plura vide apud doctiss. equit. & Cowell. Consulendus etiam eques Cocus, Institut. par.* 4. *pag.* 306. *Vocem à Latino* Exertum *ducit Spelmannus ; ego potius ab* Exaro, *unde* Exaratum ; *aut saltem à* sarrire, *unde* sarritura, *& per contractionem* sartura, *quæ melioris & antiquæ latinitatis verba sunt.*

Assasini.] 1243.46. *& alibi. Vocabulum Turcicum ; à quibus res ipsa. Sic autem dicuntur conducticii ad alios interimendos, præcipuè viros principes, quorum mores describit Matt. Paris. hist. pag.* 83.26. *edit. Wats. quem vide, & Glossar. eid. additum, ut & illud doctiss. equitis, in voce.*

Assecurare.] 321.39. *Securum reddere : pignore puta, fidejussione, aut aliâ cautione adhibitâ : unde nostratium* **to secure**, *item* **to assure**, *Belg.* **asseveren**. *i. e. cavere pro periculo, vel rei periculum in se recipere.* Assecurari. 649. 32. *passivè.*

Assessio.] 1759. 52. *Taxatio, impositio.* Assessus. 1939. 34,56. *taxatus, ad censum positus. A Gallico* assis. *i. e. positum, statutum, definitum. Unde nostratium* **sesse** *&* **sessing**, *aliàs* **assesse**, *&* **assessing**. *Doctiss. equitem adeas in voce* Assisa.

Assisa.] 1173.40. 1177.40. *Varias inter vocis acceptiones apud Spelmann. & alios,* Statutum, *vel* Decretum, *significat ; nec aliter hic: quòd unà assidentibus regni primoribus conderetur. Ita statutum illud de panis & potus pondere & mensurâ,* assisa panis & cervisiæ *vulgò dictum, de quâ hic,* 2016. 23. 2017.40.

Assisa.] 2519.12. *Curia per omnem Angliæ comitatum, bis in anno, h. e. in vacatione quam ita vocant quadragesimali, & æstivali, celebrata : iter ergo facientibus Justitiariis quos* Assisarum *vocant, & confluente undique insigni nobilium & plebis frequentiâ : curiâ sic dictâ, ab* assisarum. *i. e. statutorum regni executione, justitiaque ad earum normam administratione judicibus illis à principe demandatâ.*

Assisa magna.] 1864.37. *Aliàs* grandis assisa : *quod (Spelm. interprete) solennior est illa* Jurata *quæ in* Brevi de recto *(quod omnium solenniùs est, utpote quo de merâ proprietate agitur) è militibus (equestris ordinis viros intellige) omnino constat, &c. Eum adi, & Cowellum in Indice expositorio Institut. addito. verbo* Grandis assisa.

Assnasari.] 825.39,41. *Sic enim scribendum, non* assuasari. *Vocabulum effictum à Sax.* onsnæseþ, *&* asnæse, *in LL. Alfredi reg. apud Lambard. ca.* 32. *ubi in hastam sic impingere sonat, ut occidatur impingens. Sic enim eadem lex denuo recensita, & Latinè versa in LL. Hen.* I. *cap.* 84. Si quis lanceam ferat super humerum, & inde quis occidatur, *&c. A* snidan *autem oritur, quod incidere, & mactare sonat.*

Ath.] 894.9. *Vide LL. Canuti reg. col.* 925. *ca.* 51. *Sax.* 27. *lin.* 4. *ubi hæcce lex innovata ; quod autem hic* Ath, *ibi est* juramentum ; *& rectè : Saxonicâ voce* aþ, *unde nostrum* **oath**, *juramentum denotante. Talis igitur est loci sensus :* Quod in purgatione jurejurando absolvendâ non defecerit, vel ceciderit. *Porro* Ath, *unum erat inter explorationum genera Saxonica, de quo vide doctiss. equit. Glossar. in voce, & Concil. pag.* 336.

Atheling.] *Vide* Adelyng.

Attachiamentum.] 957.30. *Est alicujus à lictoribus aut aliis ministris apprehensio & retentio, ut justitiæ respondeat, & judicio se sistat. Vocabulum forense, à Gallico* attacher, *veteribus* admallare. *Hinc autem nostrat.* **to attach**, *&* **attachment**, *illo sensu. Plura apud Spelmann. & alios.*

Attachiatus per temporalia.] 2620.27. *De episcopo dictum, homicidii & similium in foro seculari convicto ; quem tamen illius ævi leges, in favorem ordinis,*

ordinis, manu laicali noluerunt apprehendi; bona verò ipsius quæ vocantur temporalia, prædia sc. & similia, ad eum & sedem ejus, Baroniæ *nomine, pertinentia.*

Attornatus.] 1928.37.1933. *ult. Qui aliena negotia, ad mandatum Domini administrat. Vel is, qui* ad turnum. *i. ad vicem alterius constitutus, domini sui causas in foro promovet, ejusque nomine respondet.* Procurator, Responsalis, Nuntius, Missus. *De voce pluribus Spelm. & Voss.*

Auditor contradictoriarum] 1992.2,33. *Quidam officialis sive judex in Curiâ Romanâ, cujus erat, ex mandato Papæ, eorum, qui diplomatum, rescriptorum, aut aliarum id genus literarum expeditioni contradicerent, allegationes audire & expendere: al.* Auditor contradictarum *dictus. De quo in Clementin.* 1. *tit.* 2. *ca.* 3. *& apud Pet. Gregor. Tholosan. de Rescript. li.* 1. *ca.* 45. *ubi officium ejus ex Westrio sic exhibet:* Habet Cancellaria alios expeditores pro literis justitiæ propositos, quorum munus dicitur officium contradictarum: quia si inter impetrantes de loco judicii, de persona judicis, aliave re impetrationem concernente esset controversia, is qui se expeditioni opponit, solet in hac audientia audiri: & ideo hoc officium habet auditorem, qui contradictiones has audire & definire solet.

Avercorne.] 1912.24,29,43. *Frumentum quoddam censuale, tenentium sive vassallorum opere, jumentis scil. vel plaustris, ad granarium vel horreum domini deferendum. A Gall.* ouure, *al.* ouurage, *labor, opus, (unde jumenta & alia operaria animalia,* averia *dicta) &* corne, *frumentum.*

Averia.] 1796.57. *Quid, vide* Avercorne, *& Spelm. in voce.*

Aufugare.] *Idem ac* affugare, *quod vide.*

Avisamentum.] 2076.58.2077.1. Avisiamentum 2584.24. *Consilium, deliberatio, consideratio. à Gall.* avisement, *al.* advisement, *unde quandoque dicitur* advisamentum. *Hinc autem nostratium* **Advisement.** *Vide doctiss. equit. in voce* Advisare.

Aula ecclesiæ.] 1293.8. *Navis ecclesiæ ita eâ ætate dicta: unde illud de sepultura Radulphi Archiepiscopi Cantuar, apud Eadmer. extremo opere:* —— defunctus est Cantuariæ, in Metropoli sede, Radulphus Archiepiscopus XIII. kal. Novemb. præsentibus filiis suis; glorioso scilicet agmine monachorum ejusdem loci, & tertio die abhinc, in medio Aulæ majoris Ecclesiæ decenter sepultus.

Aysiamentum.] 1950.39. *Beneficium, commoditas. vulgò,* **Easement.** *à Gallico* Aisement. *V. Spelm. in* Aisiamentum.

B.

BAccile.] 1684.10. *Idem quod*——

Baccinium.] 253.37.327.35. *Patina, polubrum, malluvium. Ital.* Bacile, bacino: *Gall.* bassin: *Hisp.* Bacin: *nobis* **basin.**

Bacon.] 1724.20. 2571.1. *Porcus ad lardum; adeo sc. saginatus, ut caro ejus lardo apta sit. vulgò,* **a bacon-hogg.** *à Gall. & Angl.* **bacon,** *i. lardum.*

Ballivus.] 522.53.650.58. *alibi,* Ballivus. *Administrator, vel negotiis procurandis præfectus; sive in provinciâ, sive in urbibus, sive in castellis, villis, dominiis, re familiari, &c. Gallis & nobis vernaculè* **baillif;** *à* bailler, *tradere, committere, quasi* Commissarius: *cujus officium sive munus; item territorium sive locus in quo exercetur,* balliva *olim dicta, ut hic, col.* 662.59. *item* Bailie. 1670.6. *al.* Bailia. 1410.31. *hodie vulgò* **bayliwick.** *Vocem, per omnes ejus acceptiones, pulchrè (ut omnia) explicatam habes apud doctiss. equit. & D. Wats. quos vide.*

Ballium.] 1731.56. *Locus custodiæ deputatus, ut in castro ille vulgò* **keepe** *dictus.*

Balanx.] 2391.36. *pro* Bilanx: *vulgò,* **Ballance.**

Banarettus.] 2452.41.2493.25.2507.60. *Miles vexillifer, sive vexillarius, & inde sic dictus: vexillum enim nobis* **a banner.** *De quo pluribus summus ille vir Johann. Seldenus. Tit. honor. par.* 2. *ca.* 5. §. 39. *eques etiam doctiss. Hen. Spelmannus, in voce.*

Bancus.] 911.31. *Scamnum sive sedile oblongum pluribus simul sessoribus aptatum, ut communiter ad murum domus locatum, & in hoc à cæteris, quibus utimur, sedibus, sive scamnis, quæ* **formes** *vocamus, planè diversum, quæ de loco in locum pro arbitrio mobiles. Hoc Gallis* banc, *nobis* **bench,** *quod ab* abacus *corruptum putat Cl. Voss. quem vide & Spelm. Saxon.* bænce.

Bancus regis.] 2530.11. 2693.22. Bancus communis. 2694.36. *Tribunalia illa totius regni celeberrima; olim mobilia, tandem verò, ut hodie, fixa, & in aulâ Westmonasteriensi constituta. Ad istorum prius, causæ capitales, criminales, aliæque quæcunque ad coronam seu hospitium regis pertinentes, disceptantur: ad posterius autem, placita communia, h. e. lites civiles ex jure nostro, quod* commune *vocant, inter subditos exortæ. Istud,* **Common pleas:** *illud* **Kingsbench,** *vulgò vocitant. De utroque, multis Cambdenus, Spelmannus, Cowellus, alii.*

Banerium.] 2596.18. *Vexillum: vulgò,* **a Banner.** *Fortasse à Sax.* ꝼan, *al.* ꝼana, *illo sensu. Germani (inquit Spelmannus) hodieque vexilla* fanen, *& ab eâ similitudine nos etiam ferreas laminas quæ in fastigiis ædium versatiles eduntur, ad notitiam venti,* **fanes,** *aliàs* **vanes,** *appellamus.*

Bannire.] 2543.32. *Unde*——

Bannitus.] 633.4. *Profugus, proscriptus, relegatus, in exilium missus: item aquâ & igni, ut loquuntur, interdictus. A* bannire *venit, quod, inter alias ejus significationes apud Spelm. & Voss. proscribere, profligare, in exilium mittere, &c. significat. nobis* **to banish:** *unde exulem quempiam,* **banished** *dicimus.*

Bannum.] 205.60. 853.23. 844.23. *Vox sanè multiplicis significationis, ut apud omnes ferè glossographos & feudistas videre licet. His autem in locis edictum sonat, mandatum, vel decretum, anathemate fortè (quod ex priori locorum citatorum verisimile) munitum. Quo quidem sensu, pro mandato scil. edicto, sed & proclamatione, Saxonibus* ȝebann: *unde eorum* ȝebannian, *pro proclamare, edicere, mandare; ut & nostratium* **bannes,** *pro nuptiarum fœdere publicato.*

Barbacana.] 646.19. 695.20. *Vox, Minshæi nostri pace, planè Arabica, castellum sive propugnaculum notans. De quâ plura Wats. in Glossar. Matt. Paris. addito: ut de illo apud Cantuarienses, (propugnaculo scil. castellum ibidem cingente, & turribus ad minus quatuor, fossâque profundâ, quondam undique munito) ipsemet in urbis illius Antiquitat. pag.* 35.

Barellus.] 2627.63. 2705.49. *Cadus: vulgò,* **a bar-**

a barrell. *De quantitate Cowellum consule, in voce.*

Barganniare.] 837. 57, 60, *&c. Emendo & vendendo negotiari: item, pacisci, contrahere, stipulari, licitari; seu potius, licitando cunctari, vel tricari, &, ut veteres dixere,* bovinari. *A Gallico,* barguigner, *unde nostratium,* to bargaine: *item,* a bargaine, *pro pactum vel contractus. Hoc alibi,* barcanniare, *ut apud Voss. quem vide.*

Bargia.] 2464. 23, 29. *Navicula, scapha oneraria: aliàs* barga, barca, *&* barcus. *Differunt autem apud nos (ut Spelmanno bene monitum)* barca, *&* bargia, (*Anglicè,* a barke, and a barge:) *hâc enim (minori) in fluviis tantùm utimur: illâ verò (majori) maria trajicimus.*

Baro.] 50.46.62.44. 64.28.66.216.25. *&c. Ut quid Romanis notet, transeam;* baro, *Germanis vir: particulatim verò sic dicuntur* viri regis. *h.e. qui regi bello inservirent mercede: quósque rex ob res fortiter gestas, terris ac jurisdictione* (baroniam *vocabant, ut hic col.*261. *lin. ult.*) *auxisset; quíque ob dignitatem acceptam essent regi obstricti, atque homagium (ut vocant) deberent. Ut duo in* baronibus *concurrant, & honos, quo præcellant alios; & homagium, sive clientela, quam ob beneficium, deberent regi suo. Præter regem, habuerunt & episcopi, (ut ex aliquibus locis hic signatis pateat) & alii proceres, comites sc. & id genus optimates, suos quique* barones. *Plura tamen non apponam, quia, ut Cl. Vossii verbis utar, accuratè, diatribâ suâ de* Baronibus; *potissima de iis quæque complexus est doctiss. eques Spelmannus: qui vocem derivandam censet à Latino* vir, *unde Anglo-Saxonum* pepe, *&* pape, *eopse sensu. Qui tamen cæteris Germanis* baro *dictus, Saxonib. erat* þegn, þegen, þein; *Latino-barbarè* theinus, thanus, *& simil. de quibus infra, suo loco.*

Barones de Sandwyco.] 1880.10, 15. *Oppidi scil. & portus illius municipes, qui cum sociis fuit, de quatuor aliis præcipuis Angliæ portubus, scil.* Hastings, Dover, Hith, *&* Romney, *villisque aliis ad eosdem pertinentibus, propter antiquam nobilitatem, summamque gloriam quam in regni defensione ex marinis præliis reportarant; non solùm (quod hodie nullis præterea in omni Anglia contigit)* Baronum *appellatione honestantur, sed amplissima illustrissimaque privilegia à priscis regibus adepti sunt. Ita Spelmann. qui rem pleniùs prosequitur: eum adi.* Baronum de Dovoria, *eopse sensu, mentio,* 2140. 10. 2141.14.

Barones de Scaccario.] 1917.53. *& alibi. Fiscalium causarum judices, qui vel hodie* Barones *dicuntur, quòd olim essent è* majoribus baronibus *regni. Doctiss. eques & de his omnino consulendus.*

Baronettus.] 2480.29. 2561.29. *Minor baro. Est enim diminutivum à* Baro, *quomodo* Domicellus *à Dominus. Illustriss. Selden. & Spelm. adi.*

Baronia.] 1387.59. ——habent possessiones suas de domino rege sicut *baroniam, &c. Id est,* sicut Barones regni, *Postea,* 1464.49. *item* 1729.35. *ubi etiam apud Bracton. fol.*427.*a. pro dignitate, territorio seu patrimonio Baronis. Sic iterum* 2144.9.22. *Quin & pro loco non libero vel exempto, sed ei ex diametro contrario: quippe* Baronia, *&* Franchesia *Forensibus nostris pro contrariis; quo sensu usurpata vox in* Ordinatione Marisci *apud Spelmann: ubi* de Baronia, *pro* de Comitatu, *vel eâ Comitatus parte, intra mariscum quidem, extra tamen liberi vel exempti cujusvis loci limites existente. Postea,* 2321. 59. 2529.31. *pro, Nobilibus regni majoribus: vulgò,* the Baronage.

Barra.] 2068.26. *Septum Curiæ, cancelli, auditorium: Gallis* barreau, *nobis* a barre. *Hinc juris nostri candidati, causas illic agentes, nobis vulgò* Barresters *dicti: Budæo* Cancellarii, *à cancellis quos* barræ *repræsentant. Hinc etiam* barrea, 2586. 11. *pro obstaculis scil. ad loci securitatem erectis; utpote invasionem impedientibus.*

Barrera.] 1940.42. *A Gallico* barriere, *repagulum, obex: unde* barreræ *hîc cum* pilis *junctæ; quæ ex palis, trabibus, & repagulis fistucâ adactis constant. vulgò,* barres.

Basillard.] 2637.9, 11. *De hoc etiam loquitur Statutum de anno* 12 *Ric.*2.*ca.*6. *item Chaucerus noster, cujus interpres* pugionem, *vel* sicam *vertit.* Baselard *autem (inquit Spelmannus, in voce* Bizachius) *aliis* basLerdus, *in Catholicon* clinabulum *exponitur. Tu corrige* clunabulum, *quod apud Isidorum pro pugione: hoc alii scribunt* clunaculum, *ex Festo. De quo vide Turneb. Advers. li.*19.*ca.*32.

Bassinus.] 2196.17. *V.* Baccinium.

Bastard.] 179.23. 195.61.472.43. Bastardus. 906.54. *Vocem adhuc retinemus pro prole quavis ex illicito concubitu procreata. Hîc tamen, ut alibi sæpius, Guilielmo primo, Conquestori dicto, in cognomentum cessit: nec puduit eum eo uti, qui epistolam (ut alias plures) ad Alanum Britanniæ minoris comitem, sic orditur:* Ego Willielmus cognomento Bastardus. *Nec mirum, cum titulum sive nomen* Bastardi *à quibusdam per ea tempora (quod jam non unus observavit) ut honoris notam usurpatum constet. Quòd mihi maximo est argumento, ut vocis derivationem Kilianam amplectar, scil. à* best-aert. *i. optima indoles sive natura: illegitimo enim (inquit) & furtivo concubitu procreati, animo plerunque sunt alacri & elato, ingenio sagaci, & judicio exacto: hanc, inquam, vocis originationem potiùs probarem, cum in cæteris nulla sit gloriandi causa. Vide tamen, si placet, doctiss. equitem, & tuo ipsius fruere judicio.*

Bastile.] 2677.36, 41, 52, 54, 63, *&c. A Gallico* bastilde, *al.* bastile. *i. propugnaculum, arx, castellum, munimentum. Vulgò,* a bastile, *&* bastillion.

Bata.] 1258.24. *Mensuræ genus apud Hebræos, de quo Spelmannus, in voce* Batellus.

Batellus.] 1012.55, 56, 57. Batus. 897.61. *Hoc, cymba, scapha; illud, cymbula, scaphula. Utrumque à Sax.* bat, *nobis hodie* boate. *i. navicula.*

Bateria.] 1145.15. *Vox forensis, percussionem, verberationem, sive fustigationem signans: à Sax.* beatan. *i. verberare, percutere, fustigare, priscis* batuere; *unde* batte, *fustis. Vulgò,* Battery.

Batus.] *Vide* Batellus.

Batile.] 2374.37. ——Quod prædictus Robertus deberet exoculari & excæcari cum *batili* ardenti, *&c: Scribe* batillo.

Bedellus.] 2140.37. *A Saxon.* bydel. *i. præco, nuncius, apparitor. LL. Canuti reg. par.* 1. *ca.*26. Bẏſcopaſ ſẏnðon bẏdelaſ *&c. i.* Episcopi sunt præcones *&c. Luc.*12.58. Exactor, bẏdele *dicitur. Plura apud Spelmann.*

à Bel.] 131.55. *Lege* Abel.

Bellum.] 982.50. *& alibi. Frequens hoc in LL. Hen.*1. *ubi, uti & hic, idem significat quod Græcis,* μονομαχία; *Latinis,* singulare certamen; *Feudistis autem,* duellum, *cujus (inquit Hotomannus)*

[a] Diſput.de Feud.c.45. nus[a]) vera definitio talis erit: *Duellum* eſt duorum pluriumve concertatio, eâ lege inſtituta, ut ex ipſius eventu de re ambiguâ dijudicetur. *De quo, cum vix habeam quod addam priùs dictis, ne plagiarius videar, vide doctiſſ. equitis Gloſſar. in voce* Campus, *& cæteros quos laudat authores D. Cowellus, in* Interprete, *verbo* Battell, *&* Combat: *quibus adde vetus Normanniæ Cuſtumar. cap.68. & ult. Cujacium de feudis, li.1. tit.1.* §. Si autem controverſia, *&c. Dempſter. de juramento, ca.18. & Wormii Monumenta Danica, li.1. ca.10. Plura infra, in* Duellum.

Bellum vadiare,] 937.55. *Eſt depoſito quopiam pignore certare, ſaltem ad bellum vel certamen ſe aſtringere. Vulgò,* to wage warre. *Majores autem noſtri, cum nihil pene facerent non armati, etiam lites armis decernebant. De quo plura in* Duellum.

Bemollis.] 1075.50. A bemolli incipiunt, *&c. Scribendum,* Ab molli *&c.*

Beneficium.] 450.20. 491.17. *Idem Feudiſtis & Canoniſtis, quod forenſibus noſtris* feodum, *vel* feudum. Allodio *hîc opponitur, & meritò: cum, nomine alieno, & certis ſub legibus* beneficium *poſſideatur;* allodium *autem ſecus; nomine nimirum proprio, & abſolutè. De quo nos multis in tractatu nondum edito, de Conſuetudine Cantianâ, vulgò,* Gavelkind *dictâ. Videatur etiam,* feodum *infra.* Beneficiari. 1243.53. *pro, beneficio affici, vel beneficium ſuſtinere, promereri. Taliſque planè ſenſus loci.*

Beregafol.] 766.55. *Locus equidem mirè mendoſus, ſic autem ſecundùm Saxonica reſtituendus:* Man ſceal ſymle to beregafol agyfan at anum ƿyrþan ſix pund ƿæga, *i.e, Lambardo interprete:* hordei annui ſingulo quoque tempore tribuantor pondo ſex, *&c.* beregafule *igitur hîc, pro* beregafol, *quod tributum hordeaceum ſonat: à* bere, *Sax. hordeum, &* gafol, *tributum, cenſus, de quo nos alibi, in tract. ſcil. de* Gavelkind *ſupra memorato.*

Bernet.] 929.18. Quod eſt incendium: *à Sax.* byrnan, *incendium facere, comburere, cremare, vulgò* to burne. *Vide LL. Inæ apud Lambard, ca.43.*

Berton.] 1946.38,41,46. 2019.59. *Villa vel prædium frumentarium: cujuſmodi illud vel hodie ſic dictum, prope S. Martinum apud Cantuarienſes, ad monachos Auguſtinenſes olim ſpectans; cui ſimile illud extra portam illius urbis aquilonarem, ad monachos eccleſiæ Chriſti dudum pertinens: nec aliud illud olim extra portam occidentalem ejuſdem urbis ad Archiepiſcopum loci ſpectans, hodie* West-gate-Court *dictum, olim autem* bertona de Weſtgate: *quorum quodlibet Dominis ſuis & eorum familiis veluti in penarium ſive promptuarium. Vox à* bere, *Sax. hordeum; &* ton, *villa, prædium: al.* berewica.

Beverina pellis.] 328.38. *Quod Latinis fiber, Saxonib. erat* beofor, *nobis* bever. *Hinc autem* beverina pellis, *pro, fibrina pellis.*

Bilage.] 1936.39. 2020.55. *item* 2001.24,25, *ubi vocem habes illuſtratam. Hinc noſtratium* By-lawes. *i. leges quas villarum incolæ ſibi conſtituerint obſervandas, præter & ultra juris publici, ſive communis præſcriptum, vel tenorem, q.* By-lawes, *id eſt, leges obiter, & pro re natâ conditæ, vulgò,* by the by, *niſi quis malit à Saxon.* byan, *i. habitare, q. ab alicujus loci habitatoribus de conſenſu ſtatutæ: quorum in eam rem conventus, majoribus noſtris* Erthmiotum *dictus: quomodo in LL. Hen.1.ca.57. quod vicinorum ſuper terram vel fundum conventum, ut opinor, ſignificat, à Saxon.* earð, *nobis* earth, *terra; &* gemote, *contractè, (*ge *per aphæreſin ſublato)* mote, *conventus, conſeſſus. Talis autem conveniendi mos (ad vicinorum ſc. inter ſe diſcrepantium querimonias ſummariè audiendas & ſedandas, arbitrio comparium Curiæ, vel convaſſalorum) viget adhuc, ut audivi, in Curiis quas hodieque* Letas *vocamus. Vide Glanvill. li.9. ca.13,14. Spelmann. in* Bellagines. *& Cowell. in* Bilawes.

Billa.] 2072.31. *Schedula, ſyngraphum, libellus. Correptum fortè à* libellus. *Unde libellus accuſatorius, vulgò dicimus,* a bill of complaint. *Doctiſſ. eques, à Sax.* bille: *hoc autem ſenſu vocem an habuerint Saxones, viderint alii.*

Binna.] 1912.46. *Præſepe: quod Sax.* binne: *unde noſtratibus* binne, *Gallis & Belgis* benne, *pro panario.*

Birratus.] 2463. 12. *Ex* birro, *vel* birreto, *de quo proximè.*

Birretum.] 1969. 28. *Lacerna, palliolum: item tegmen capitis, pileus. De quo pluribus Spelmannus.*

Biſantium. Bizantium.] 640.8,9,10. 642.9.655. 27, *&c. Nummus Biſantinus, ſive Conſtantinopolitanus: ſecundùm Watſium, ducatum vel aureum valens. Vide Cotgrav. Dictionar. Gallico-Anglic. verbo,* Beſant.

Biſſa.] 1411.35. *Cerva major, à Gallico,* biche: *Anglis,* a hynde.

Bladum.] 647.30. *Vocabulum à Saxonib. acceptum, ac ſemen, vel ſegetem deſignat; ſæpe & fructum, etiam arborum ac vitium. Evangel. Saxon. Jo.* 15.2. he deð ælc twig ander on me þe blæda ne byrð, *i.e.* aufert omnem palmitem qui in me *bladum,* i. fructum non fert. *& Pſalm.36.v.2.* olera *dicuntur* blæda. *Præcipuè tamen frumentum notat, ac quicquid in areâ teritur: Ita Gallis* bled, *ſeges, frumentum.*

Blanhornum.] 848.27. *Mendoſe, ni fallor, pro* blauhornum, *i. buccina. Locum exhibet doctiſſ. eques in voce* Cenitus, *quem non minùs corruptum quàm obſcurum ait: lumen tamen quale quale, in loci intellectum, accendere conabor infra in voce* Ticimium.

Blaſerius.] 846 65. *Vocabulum effictum à Sax.* blaſere. *In textu, ut vocatur, Roffenſi, poſt Aluredi & Inæ RR. leges, quæ conjunctæ* 121. *capita conficiunt, poſtremi capitis argumentum Saxonicè ſic ſe habet.* Be blæſerum ⁊ be morþſlihtum. *Quinam autem ii hîc* blaſerum *nuncupati, non eſt apertum: ſi fas ſit divinare, iidem fortè qui in LL. Athelſtani reg. apud Lambard. par.1. ca.6.* blyſge-ras *dicti, hoc eſt, eod. Lambardo interprete,* incendiarii. *Pro quâ eſt, quod fax, tæda, Saxon.* blyſa, *al.* blyſige: *flammam etiam hodieq; vulgò dicimus* blaſe.

Blodwithe.] 957.39 *Rectiùs* blodwite, *formâ Latinâ* blodwita. *i. mulcta effuſi ſanguinis: Latino-barbarè,* foriſfactura ſanguinis. *V. LL. Hen.1. ca. 39. à Sax.* blod, *ſanguis, &* wite, *mulcta.*

Bocland.] 836.15,18. 923.55. *Terra codicillaris, ſive ex ſcripto poſſeſſa. Unde autem ſic dicta, vide*

vide apud Lambard. verb. Terra ex scripto, *& Spelmann. in voce: ubi, ni fallor, perperam ejusmodi terram eâ possidendi transferendiq; lege coerceri asserit doctiss. eques, ut nec dari licuerit, nec vendi, sed hæredibus necessariò relinquenda fuerit; idque à LL. Aluredi, cap.36. (corrige, 37.) concludi posse: cum (salvâ ejus reverentiâ, & aliorum secus sentientium) loci, id est, legis citatæ rectè intellectæ, scopus atque sensus aliud planè velit: tali siquidem alienatione eo solùmodo casu ibi prohibitâ, cum hujusmodi terra à primis donatoribus, tempore donationis, tali restringeretur conditione, ne sc. cognatis inconsultis & invitis alienaretur. Quæ quidem limitatio, quemadmodum exceptionis vim obtinet, quæ (ut loquuntur jurisperiti) firmat regulam in non exceptis: sic etiam juris civilis edicto prohibitorio aptè comparandam puto, quo quodcunque non prohibetur, permittitur. Fusiùs autem de hoc in tractatu nostro de* Gavelkind, *cap.4. ubi plura de aliorum etiam generum terra: inter alia autem de Feudistarum* Allodio, *nostratium* Bocland *(ac si esset idem alterum) consono, cujus etymon infra, in verbo* Feodum.

Bonda.] 936.25. *Occurrit iterum in ejusd. Canuti reg. LL. Saxon. apud Lambard. ca.74. sed & in LL. Hen.1. cap.14. ubi lex ista totidem ferè verbis integrè recensita. Vox autem aliis, paterfamilias; aliis, habitator. De qua plura infra, in* Husbanda.

Bordlode.] 2140.32. 2141.3. *Servitium à quibusdam usufructuariis obitum, qui lege prædiorum, asseres vel tabulas sectiles de sylvâ in domum vel curtem domini deferre tenerentur. à Sax.* borðe, *tabula, asser; &* loðe, *onus, sarcina.*

Borgha.] 2021.33,34,40. *al.* Burgha. 2033.57. *Ea comitatus sive provinciæ portio, olim* Decania, Decenna, Decuria, Decima, Friborga, *aliàs dicta: inhabitata sc. à sodalitio illo decemvirali, in quo singuli fidejussores erga regem extitere, de se bene gerendo, de quo infra in* Decima, Trithinga, *& alibi. Horum primarius*, borghealdir, borghesald. *al.* borghsald, burghessaldrus, burghessalcus, *q. fidejussorum senior vel princeps, dictus. Vide* 2021.24. 2033.55. 2034.7,10. 2055.37. *& infra in* Geburscipa, *item equit. doctiss. in* Borsholder. *Hinc autem---*

Borgi fractura.] 765.32. *Spelmanno,* burgbrech, *al.* borgbrech, *i.e. (inquit) fidejussionis violatio; vel, ut forenses loquuntur,* plegii fractio. *Saxon.* borhbryce, *&* borgbryce: *à* borh, *al.* borg, *fidejussio, vas,* plegium: *Angl.* a borrow, *vel* surety: *&* bryce, *fractio. Angli omnes, ut jam monitum, decemvirali olim fidejussione pacem regiam stipulati sunt. Quod autem in hanc commissum est,* borgbrech *dicitur: ejusq; cognitio & vindicta, regiis chartis, plurimis credebantur, pro quorum dignitate, mulcta aliàs levior fuit, aliàs gravior, ut vel iste locus indicat. Hinc, quid* borhgum *sit, de quo hîc, 837.7. satis est apertum, vadimonium sc. Malè tamen illic à doctiss. equite confusa* burgbrech, *&* borgbrech. *Hoc enim, fidejussionis; illud, septi, vel cujuspiam alterius loci, ad salutem hominum muniti, effractionem vel violationem sonat: unde seorsim de eis agitur in Aluredi reg. legibus. De hoc nempe, cap.3. de illo, cap.36. cui, me judice, respondet nostratium* burglaria: *huc q; fortè referendum Spelmanni* Burgheristh, *mendosè sic scriptum pro* Burgbrych.

Boscus.] 996.36. *A Gallico* bois, *vel Belg.* bosch, *pro sylvâ.*

Bostar.] 934.26. *Bubile.*

Botolos.] 308.44. sed apud Anglos *botolos*, id est, sine emendatione, vocatur. *Sic cum voce habemus ejus qualem qualem significationem, sc.* sine emendatione, *id est, sine compensatione. Mendosè tamen* botolos, *pro* botleas, *ut in LL. Canuti politicis, cap.61. ubi eodem sensu occurrit. A Sax.* boτ, *venit, Belg.* boet, *compensatio (unde nostrum* to boote *i. in compensationem:)* leas *addito, quod, ut nobis hodie* lesse, *terminatio est privandi potestatem habens, ut in* witlesse, senselesse, careless, *&c. i.e. insipiens, insanus, negligens, &c. Plura suprà, in* Agilde, *infra, in* Emenda, Insolutus, Orgilde, Ungelde.

Bovata terræ.] 37.54. 957.46. *Quantum terræ uno bove arari potest. Vulgò,* an Oxgang, *vel* Oxgate, *Skenæi Scoti sententiâ* 13. *continens acras, sive jugera. De quo vide plura apud doctiss. equitem.*

Bovecta.] 2097.7,8. *Bucula, juvenca. Vulgò,* a Heyfer, *à Sax.* heahfore.

Boverium.] 1937.27. *Locus ubi stabulantur boves;* bubile.

Braccea tunica.] 516.41. —— coronam auream & *tunicam bracceam* misit, *&c. Corrigendum fortè* tunicam bracteam, *id est,* bracteatam, *aureis sc. bracteis ornatam: nisi malis, cum Gregor. Turonen. li. 2. cap.38.* blatteam.

Bracheta.] 1206.39. *Canis fœmina fortè, quæ leporem ex odore persequitur. Vulgò,* a Brach, *Gallis* Brachet.

Bracinum.] 1915.65. *Cervisiæ conficiendæ locus. à Gallico* brassin, *i. confectio cervisiæ. Unde* Brassinum, *de quo Vossius in* Brasium.

Brannon.] 1183.24. *Mat. Paris.* brennium. *i. furfur, Gallis* bran, *nobis hodieq;* branne: *forsan à colore fusco, quod Sax. olim, Gallis hodie,* brun, *nobis* browne.

Brasium.] 1777.3. *Hordeum maceratum ex quo cervisiam conficiunt. Ita potifex,* brasiator *olim dictus. Vide Spelmann.*

Brede.] 925.16. *Vox Saxonica, dolum signans, vel fraudem. LL. Edo. senio. cap. 1.* butan bræde ⁊ beswice. *i. sine fraude & circumventione: Bromptono autem interprete,* sine fraude & seditione; *pro seductione. Is autem Sax.* bregden *in LL. Canuti, par.2. c.22. per* brede *hîc exhibet: nec incongruè, cum apud Sax.* bregden *&* bræde *synonyma sint, quibus etiam astutiæ* gebregdas, *astus* gebrægdnysse.

Brenna.] 1393.63. *Fortean abramis; piscis genus: vulgò,* a breame, *Gallis* bremme, *al.* brame, *Belgis* braeme.

Breve.] 1160.45. Misit rex *brevia* sua per omnes comitatus *Angliæ, &c. Vox latæ quidem significationis: hîc autem edictum regium sonat, sic appellatum quòd Imperatoriâ, ut aiunt, brevitate regis voluntatem notam faciat. Sermone patrio,* a Writ, *à Sax.* gewrit, *h.e. scriptum: ge, tractu temporis eliso. De voce consulend. doctiss. equit. Glossar. quin & Cowelli* Interpres, *verbo* Brief, *ac Besold. de naturâ pop. cap. 18. verbo* brevet. *V. Flet. li. 2. cap.13.*

Breve de recto.] 1962.47. *est actionis formula quâ quis super causâ proprietatis in jus vocatur. De quo pluribus Cowell. in voce* Recto.

Breve de Warranto.] 1962.47. *Idem, ut opinor, quod aliàs,* quo warranto *dictum: quo quis regalia usurpans jura, in jus vocatur, quo jure talia vendicet ostensurus: ut idem Cowell. in voce.*

Breve regis de replegiari.] 2057.52. *Est Breve regis, quo quem captum & incarceratum, è custodiâ libe-*

liberandum præcipit, dato apud præfectum vade de stando juri. Vulgò, a Replevy, *q.* Replegium. *Sunt verò* Replegium, *&* Replegiare, *à* plegius, *vel* plegium. Plegius, *vas sive fidejussor.* Plegium *verò, vadimonium.*

Bridgumum.] 861.49. *Idem quod* bridgunia (*pro* bridguma) *ead. col. li.*56,57. *Sponsum intellige, ut postremo locorum, interpretatione addita, vox Latinè redditur. Hinc nostratium* bridegroome, *corruptè pro* bridegume. *Vox Saxonica, composita à* bꝛyðe, *sponsa, &* guma, *quod, an à* ȝyman *sit, curare sonans,* (*Belgis olim* goomen, *Græcis* κομέω,) *q. sponsæ curator: an à Græco,* γαμέω, *i. uxorem duco, unde fortè Sax.* ȝymunȝ, *nuptiæ: an à Germ.* gome, *homo: q. sponsæ factus homo: an deniq; ab eor.* goman, *al.* gomman, (*unde fortè nostratium* good-man, *nisi quis malit à Belg.* godeman, *per syncopen* goy-man, *mendicus, quibus etiam* gode-wyf, goy-wyf *pro mendica; quales sunt ii, saltem è plebe, quos ita nominamus:*) *maritus, paterfamilias, considerent alii. Advertendum hîc, integrum hoc* De Sponsalibus contrahendis *institutum, à doctiss. equite inter Concilia Saxonicè exhibitum, non paucis, nec levibus inquinatum erratis: quæ tamen hic annotare, ne nimis sim prolixus, consultò supersedebo, præsertim cum alibi à me jam sint observata, tract. sc. de* Gavelkynd *sæpius memorato, ca.*3.

Brigbota.] 923.38. 929.24. *Pontis refectio vel restauratio. Sax. unde acceptum,* bꝛiczbote, *conflatâ voce à* bꝛicȝ, *nobis hodie* bridge, *avis nostris* brigge, *pons; &* bote, *reparatio, restauratio, emendatio, quod à* betan, *al.* ȝebettan. *i. restaurare, emendare, meliorare: unde nostratium,* houſ-boote, hedgeboote, ploughboote, *&c.*

Britannia.] 728.57. Erant tunc in *Britannia,* sic à *Bruto* rege dicta, *&c. Britanniæ nomen vel vocem ita Bromptonus, ita & alii, nec pauci quidem, derivarunt. Sunt tamen qui aliunde petunt: rectè, ut opinor, nemo. Brevitati consulens, eorum omnium hac de re sententias vel recensere, nedum refellere, supersedebo, præter illam Cl. Cambdeni; (à quo priorum omnium vocis notationes satis, ni fallor, convulsæ:) quam, cum cæteris ab eo justè damnatis, haud genuinam censeo. Mihi tamen ab eo hac in re dissentienti veniam datum iri spero; cum nequaquam hoc, aut contradicendi pruritu, aut ullo alio quàm veritatis indagandæ studio, quæ vel amicis omnibus mihi magis amica, facturus sim. Cum autem* (*inquit*) *Britannos se glasto depinxisse gravissimi quiq; authores, Cæsar, Mela, Plinius, &c. docuerint, eos à depictis corporibus sic dictos fuisse conjectat: quicquid enim* (*ut addit*) *depictum & coloratum,* brith *patriâ & antiquâ linguâ appellant, &c.* tania (*ut ibidem ipse, paucis intermediis*) *à Græcis* brith *addito, quos apud, saltem in Glossariis, regionem significat: unde* Britania, *i. e. Britonum regio, conflata. Sic ille. Num autem olim Britanni se pingere, saltem depingere soliti, quicquid alii sentiant, bonâ cum eorum veniâ, justè dubitandum censeo, altiori saltem indagine haud indignum. Cæsaris enim, unde hoc collectū, verba ritè intellecta, rem, ni fallor, non evincunt, morem haud probant.* Omnes verò (*inquit*) se Britanni glasto inficiunt, quod cæruleum efficit, atq; hoc horribiliore sunt in pugnâ aspectu, *&c. Nota,* glasto inficiunt *inquit, non* pingunt, depingunt, *aut ejusmodi quid. Simili usus voce Pomponius Mela:* Britanni (*inquit*) incertum ob decorem, an ob quid aliud, vitro[a] corpora infecti, *&c.*

[a] *Sic Camb. & Salmas.*

cui respondet Plinii oblitæ. *Hist. li.*22. *cap.*1. Simile (*inquit*) plantagini glastum in Gallia vocatur: quo Britannorum conjuges nurusq; toto corpore oblitæ, quibusdam in sacris & nudæ incedunt, Æthiopum colorem imitantes. *Verùm inter* inficere *&* pingere, *item* depingere, *haud mediocris planè differentia: siquidem inficere nihil aliud sonat quàm oblinire, illinere, tingere, intingere, colorare, decolorare, imbuere, inquinare, contaminare: pingere verò, præsertim depingere, est lineamentis formare, vel formam alicujus rei ductis lineis repræsentare. Quamvis igitur Britanni se glasto infecerint, haud tamen hinc sequitur, quod se pinxisse, nedum depinxisse, jure dicantur. Vide Salmas. Exerc. Plin. p.*258. c.d. *& Boltoni nostri Elemen. Armor. p.*26. *Sin autem rectè sic dicantur,* brith *tamen in lexico Britannico-latino, non pictus, depictus, coloratus, &c. Latinè habetur: sed diversicolor, maculosus, maculis respersus, varius, variegatus, &c. quemadmodum ibidem* britho (*verbum*) *non pingo, depingo, coloro, &c. sed maculis respergo, variego; nec* (*quod notandum etiam*) *in lexico Latino-britannico, inficere, Britannicè habetur* britho; *sed* LLiwo, *&c. Imò* guadum, *quod idem ac* glastum, *Britannicè vertitur* yLiwioglas. *Britanni insuper olim* cærulei *dicti: si autem cærulei,* (*à colore sc. non autem à Cærulo, nomine oceano indito*) *tunc non picti, non variegati, aut variis infecti coloribus, sed uno solummodo colore, cæruleo sc. Atqui fac Britannos olim se pinxisse,* (*notis compinxisse fateor, quod & aliis gentibus antiquitus solenne*[b]:) *sic enim ab Herodiano traditum, præter quem picturam ullam, nisi quod ferro fit* (*unde fortè* Britannorum stigmata *Tertulliano memorata*[c]) *nemo veterum, quod sciam, commemorat: fac, inquam, se Britannos pingere solitos, sed &* brith *ita Britannicè significare: qui aut quales* (*mi Cambdene!*) *hii Britanni sic pro more patrio picti, depicti? ii solùm, quod sciam, qui insulam hanc,* Albion *dictam, Britanniarum nisi unam, licet maximam, incoluere. Cæsar enim, qui primus omnium hunc Britannorum ritum commemorat, & à quo, ut verisimile est, omnes alii id ipsum acceptum referunt, cæteros non invisit Britannos, eos sc. qui sororem insulam, Hiberniam*[d], *aut alias hic illic in oceano Britannico longè latéq; sparsas* (*quæ omnes uno & eodem nomine* Britannicæ *dictæ*) *inhabitarunt insulas, de quorum simili corporum pingendorum more nuspiam legimus. Nec quidem putandum est, apud Hibernos hunc morem unquam invaluisse: cum ii* (*ut taceam altum de hoc apud Strabonem, Melam, Solinum, Giraldum, aliosq; rerum morumq; Hibernensium scriptores, silentium*) *non, ceu Britanni, qui pleriq; corporis nudi, saltem ad umbilicum*[e], (*quo pictura corporum innotescat*[f]) *sed vestiti, sed induti incedere sint soliti, olim, hodieq;. Quod cum ita se res habeat, num est probabile, universam Britannorum gentem, omnes sc. per quascunq; Britanniarum insulas* (*quarum multæ præter Albionem*) *habitatores, à quodam pingendi, aut quovis alio more vel usu, solum* (*quod hactenus compertum*) *inter Albionicos obtinente, denominatum? Minimè, meo quidem judicio; præsertim cum alia vocis originatio, in se multo hac simplicior, & quæ Albioni, Hiberniæ, ac cæteris omnibus eis adjacentibus insulis, communi Britanniarum nomine notis, magis quadret, in promptu sit, saltem haud difficile* (*ni fallor*) *inveniatur. Quam priusquam in medium adducam, advertendum est, plures esse hodie, ut olim, insulas marinas sub Britanniarum nomine comprehensas,*

[b] *Cluver. German. antiq. li.* 1. *cap.*16.

[c] *V. Cambden.*

[d] *Quæ Ptolomæi,* Britannia minor: *aliis,* Britannia parva, *dicta.*

*V. RR. Armachan. pag.*724.

[e] *Cl. Seld. not. in Polyolb.*

[f] *Herodian.*

prehensas, (multitudinis enim numero, Britanniæ vocantur, item Britannides, & insulæ Britannicæ) Albionem scil. Hiberniam, Orcades, Acmodas, Hebrides, Monam, Vectim, aliásque à Plinio & aliis memoratos, nominibus autem propriis insignitas, & invicem distinctas: omnes oceano, qui Britannicus dicitur, circumvallatas, & veluti cingulo [a] *complexas: oceanum etiam hunc eâ præsertim ex parte quâ Angliam & Galliam, quâ etiam Angliam & Hiberniam interluit, mirum in modum semper, hyeme præsertim, æstuare, intumescere, fervere, fremere,* (Oceanus barbaris fluctibus fremens. *Paulin. apud Cambden. in Cantio) attolli, & q. finium, h.e. litorum angustorum quibus clauditur impatientem, supra modum irasci & concitari. Hinc de freto Gallico Cambden. ex Marcellino loquens:* Horrendis (*inquit*) hoc fretum attollitur æstibus, rursúsque in speciem complanatur camporum bis inter duos Lunæ exortus affluens, bísque remeans. *Hanc rem suo cum damno nonsemel expertus est Cæsar, licet à Venetis, ex adverso Britanniæ ad mare positis, edoctus, non nesciret, longè aliam esse navigationem in concluso mari atque in vastissimo ac apertissimo oceano. His similia prædicantur de mari Hibernico, quod scil. Hiberniam & Angliam interluit, ac supra omnem modum sævire solet. Audi enim quid de hoc Solinus Polyhistor. ca. 35. vulg. 22. Salmas.* Mare (*inquit*) quod Iberniam & Britanniam interluit, undosum & inquietum, toto in anno, non nisi [æstivis[b]] pauculis diebus est navigabile *&c. Totidem ferè verbis Girald. Cambrensis, topograph. Hibern. distinct. 2. ca. 1.* Hibernicum igitur mare concurrentibus fluctibus undosissimum, ferè semper est inquietum. Ita ut vix etiam æstivo tempore paucis diebus, se navigantibus tranquillum exhibeat. *Plura si quis cupiat, Cambdenum adeat in suo peculiari de Oceano isto tractatulo, Insulis Britannicis præfixo. Oceanus autem iste (utpote tam impetuosus, æstuosus, periculosus) innavigabilis olim fuit exteris habitus. quod (ut taceam Britanniæ tantam apud accolas, Cæsare*[c] *teste, inscitiam, hinc, ut verisimile est, quadantenus exortam:) satis firmant, tam ex Julio Firmico, quàm ex Ambrosio per Cambdenum allata: quibus addenda, præter Libanii* ἀπέραντον, *S. Clementis verba, in suâ ad Corinthios epistolâ, à Cl. Patricio Junio ex bibliothecâ regiâ nuper & publici juris factâ, & Latinè versâ; ubi de oceano loquitur non navigabili, Britannicum hunc intelligens, ut magno quo pollet judicio, conjectat idem eruditiss. editor, quem sequitur ejusdem epistolæ interpres Anglicus, multis in medium adductis testimoniis conjecturam plusquam probabilem reddentibus, in suis ad epist. annotatio. pag. 59. De ferventi verò, turbidâ, æstuosâ, & inquietâ hujus oceani qualitate hæc dixisse sufficiat. Hinc autem, hinc inquam, (ô Britanni!) & nostratium, & patriæ nostræ toto terrarum orbe longè celeberrimæ, nominis (ni fallar) petenda est origo: à litoribus nempe ferventibus, & mari vel oceano circumfluo tam mirè semper æstuoso: quemadmodum vulgò creditur*[d] *Albionem sic vocari ab albis litoribus.*

[a] *Hinc fortè Britannia, Insula Cæruli dicta: V. Cambden. de Britann. nom.* Quam inter undas latentem superior ætas ignoravit. *Sueton. in Jul. Cæsare. Hinc etiam Britanniæ figura in Romanor. numismatis reperta; scil. muliebris, pallâ seu supparo induta, nunc rupibus, nunc globo in Oceano insidens cum signo militari, hastâ, scuto; uti ex æreis Antonini pii nummis apud Cambdenum habetur depicta. Hinc denique Britanni, Prospero Rhetori (ut ibi nuncupatur)* æquorei *dicti. De quo vide Bed. histor. eccles. lib. primo, cap. 10.*

[b] *Deest Salmasio.*

[c] *De Bello Gall. li. 4.*

[d] *[F]seus.*

Britannia (*inquit Isidorus*) à vocabulo suæ gentis[e] cognominata. *Esto. nec refragatur, ut vidimus, Cambdenus. Quodnam autem vocabulum? num* brith? *malim* brydio, *quod Britannis fervere, fervescere, æstuare, calefacere, calefieri, concalefacere, infervere, infervescere, infervefacere, percalescere*[f]*, significat. Unde haud dubiè eorum* brydaniaeth, *pro Latin. iracundia, fervor, ardor, calor, caldor, excandescentia, &c. Et; quod Britonum ac Britannorum nomen, linguâ ut habetur Britannicâ,* Brython, (*Sax.* Bpẏꞇon, *plur.* Bpẏꞇꞇaƿ: *quemadmodum etiam eorum* Brydain (*Sax.* Bpẏꞇene, *Anglis* Britaine) *pro* Britannia, *ut &* Brithoneg *pro linguâ Britannicâ, hinc dimanaverint, cur dubitemus non video. Re quidem seriò pensatâ, & penitiùs inspectâ, ita mihi videtur, hæcque mea demum est in quâ acquiescam sententiâ; meque in verâ vocis origine investigandâ diu multúmque versatum, voti jam tandem factum compotem existimo. Britanniæ verò, vel potius plurali Britanniarum nomen; (ut ita addam) omnibus oceani Britannici insulis commune reor: modernâ Britanniâ interim* Albion *dictâ, dum cæteræ huic adjacentes insulæ sua etiam sibi propria habuerint nomina: Hibernia scil. Orcades, Acmodæ, Hebrides, &c. Britanniæ nomine insulæ huic Albionicæ præ reliquis adhærente, quasi Britanniarum quæ planè maxima sit, princeps, & celeberrima*[g]*. Cujus illud alterum nomen,* Albion, Britannia (*ni fallor*) *aliquanto recentius, non ab albis rupibus, ut quidam volunt, ceu Latinè ortum, quod (ut Buchanano jam monitum) haud est verisimile: sed quemadmodum Scotorum* Albania, *à voce Celtica* Alpen, Alben, *aut ejusmodi, pro monte, colle, mole, loco edito, quibus non solùm ora maritimâ*[h]*, sed & regionis interiora abundare noscuntur, dimanasse malim. De literæ autem* d. *in* t. *mutatione, vel literæ* n. *geminatione; cum res sit in omnibus linguis usitatissima, non est quod lectorem pluribus moremur.*

[e] *Quid nobis igitur cum tânia Græcorum, unde posteriorem vocis partem ortam vult Cambdenus?*

[f] *Hinc fecit, calorifica hujus oceani ex fluctuum motu qualitas; de quâ Cambd. Sped. alii.*

[g] *V. Casaub. et Salmasium Flav. Vopisc. notas.*

[h] *Hinc, A*ditus insulæ muniti sunt mirificis molibus. *Cicero.*

Brithbrice.] 822.24. *Mendosè pro* Borhbryce, *de quo supra in* Borgi fractura.

Brokum.] 1886.50,54,*&c. Rivulus, fluviolus, torrens: Saxonib. olim* bpoc, *nobis hodie* brooke.

Brorhbrece.] 826.8. *Corrige* burhbrece, *de quo supra,* Borgi fractura.

Brudatus.] 2008.60. *Acu-pictus, quod* broydered, *vel* imbroydered, *Anglicè dicimus. Chaucerus autem* browded. *à Gall.* brodé. *Hoc, cum* aurifrigiatus *perperam confundit D. Watsius in Glossar. Matt. Parisio addito, quem interim planè fugit,* aurifrisia, *vera vocis ætiologia. Per* aurifrigiatam *enim, vestem intelligit* acu-pictam aureis filis, & opere phrygionico. *In eandem sententiam Cl. Vossius, Gloss. in voce; item Joannes de Woweren à Martinio in Lexico philologico citatus.* ex aureis filis *rectè; non tamen, ut sequitur,* opere Phrygio *vel* Phrygionico. *Quamvis enim vestes acu-pictas Phrygias & Phrygiones nuncuparint veteres; item Acu-pictilia, ob acu-pingendi artem à Phrygibus inventam: auri tamen intexendi modus ab Attalo Asiæ rege, non à Phrygibus originem traxisse testantur Plinius, et eum qui sequuntur Isidor. Hispal. Polydor. Vergil. aliíque: unde vestes ejuscemodi* Attalicæ *dictæ, quemadmodũ et istæ, potius quàm* Aurifrigiatæ, *dicendæ, modò vox vel nomen inventionem aut inventorem saperet. Ut mea fert sententia, posterior cõpositi pars ejusdem est originis ac nostratium* fringe, *Gallorum* frange, *Italorum* frangia,

frangia, *Hispanor.* franza, *Belgar.* frengie, *formâ Latinâ* frigia, *eliso cæterarum linguarum,* n. *vocis fortè emolliendæ gratiâ: quomodo etiam in naufragium, saxifragium, collistrigium, & similibus. Unde & Italis, misso.* n. (*ita eis preso, pro prenso; represo, pro reprenso*) *aliàs* fregi *dicitur. Rectè igitur Spelmannus noster, & ad vocis explicationem satis:* Aurifrigia, (*inquit*) *fimbriæ aureæ. Chaucero nostro, sed & Cotgravio, in Dictionar. Gallo-Anglico,* Orfraies. *Quandoque scribitur* aurifrisium, *quod* aurifrigio *paulo mollioris pronuntiationis. Vide eundem Voss. in voce* Phrisum. *Vocabular. vetus Anglo-latin.* Orfrey of a Westiment, Aurifrigium.

Bruera.] 2203.19,21. *Vox fori nostri,* (*à Gallico* bruyere. *i. erica.*) *ericetum signans. Anglis* Heath, *&* Heath-ground.

Brullatus.] 1915.16. ——— iij. albas *brullatas,* vij. capas *brullatas, &c. Idem fortè ac* brudatus, *quod vide. nisi quis dimanasse malit à Gallico* pourfilé. *i. intertextus, Anglicè* purfled.

Brunus.] 898.6. *Pannus scil. colore fuscus, subniger; Sax. & Gallis* brun; *nobis hodie* brown. Burnettus *apud Matt. Parif. de quo in Glossar. eidem addito, corrigendum fortean* Brunettus: *quod à Gallico* brunette, *pro puro panno nigro. Cotgrav.*

Bucca.] 661.16. Buccia. 1174.3. Bucea. 657.37. Buscia. 1164. 13. *Navis magnitudine notabilis, quandoque* buffa, *al.* burcia *dicta, ut apud Spelmannum, cui est navis grandior ad similitudinem pixidis, panda alvo & obtusa prora. Quòd panda alvo sit, nomen, ut ego conjicio, sumpsit à Belg.* bucken, *pandare, curvare, incurvare, quod Saxonibus* bugan, *unde eorum* boga, *hodie nobis* bow, *arcus:* bogehꝺ, *nobis* bowed, *arcuatus, vel flexus in modum arcus: nisi malis à Belg.* buyck. *i. e. venter, alvus, uterus; quasi, ob alvi sive ventris amplitudinem, aliis navibus longè nobilior notabiliórque. Amplum hodie Anglis* big. *Naves autem has grandes fuisse constat, unde Neubrigensi* onerariæ *dictæ.*

Buccellus.] 854.9. Sic cum *buccellorum* impletione, fit aliter, ficut poterimus, *&c. In Textu (ut vocant) Roffensi Saxonicè sic:* [a] ꞅpa miꝺ býꞇe ꞅcýllinge. ꞅpa elleꞅ. ꞅpa uꞅ ꞇo anhagieꝺ *Locus utrobique, ni fallor, corruptus, nec, quod videam, facilè restituendus. Conati quidem sumus, sed frustra; peritioribus igitur relinquo.*

[a] *Fortè:* five collatitiâ ftipe, five aliter; ficut nos decet.

Bulla.] 1108.47. 1114.7. 1458.59. 1717.66. 1718.2, *&c. Vulgò,* a Bull. *Vox, ut Watsio jam monitum, neque recens, neque rara, sed his diebus pro diplomate papali, vel literis pontificiis plumbeo signo notatis, tantùm ferè usurpata, quemadmodum hîc, in locor. priore: olim autem* figillum *significans, ut in posteriore. quod enim ibi* bulla aurea noftro typario (*typum intellige, vel signum, cujus exemplar apud Roger. Hoveden. in Hen.2.*) impreffa; *infra, ead. col. lin.* 43. Sigillum aureum regis Siciliæ *nuncupatur. Hinc etiam Privilegium S. Augustini, de quo hîc,* 1764.64. bullâ plumbeâ *dicitur sigillatum, ac munitum. De voce plura & pulchra apud doctiss. equitem, quem vide.*

Bundæ.] 1916.35,47. *Limites, termini, metæ: vulgò* bounds, *al.* boundaries. *Vox fortè (ut & nostratium* bundle. *fasciculus) à Sax.* binꝺan, *ligare, vincire; cujus particip. est* gebunꝺen, *nobis* bounden: *siquidem termini agro sunt in vinculum, sive ligamen.*

Bungellus.] 2056.47. *Mendosè pro* Bundellus. *i. fascis, fasciculus: vulgò,* a bundle, *de quo jam dictum in* Bundæ.

Burans.] 1915.54. *Erroneè, for. pro* Birrum, *al.* Birretum, *quod vide.*

Burbreche.] 898.31. *Sax.* buꞃhbꞃýce; *de quo supra in* Borgi fractura.

Burdare.] 2631.46. *Nugari, ludere. à Gallico* bourder, *illo sensu.*

Burgagium.] 2197. 22. *Servitus est quam qui Burga inhabitant pro domiciliis suis præstant, & plerumque constat in denariis; quibus solutis, burgensis ab omni aliâ liberatur servitute, atque inde est quod hîc dicatur* liberum. *Vulgò dicimus,* Free-burgage.

Burgaria.] 2020. 54. *Mendosè fortè pro* Burglaria. *i.* (*inquit eques ille doctiss.*) *nocturna diruptio habitaculi alicujus, vel ecclesiæ: etiam murorum portarúmve civitatis aut burgi, ad* feloniam *aliquam perpetrandam. Nocturna (inquit) dico, recentiores sequutus; veteres enim hoc non adjungunt. Vulgò,* Burglary: *quomodo fortè corrigendum* Lourgulary, *de quo idem eques ex Statutis (inquit) pro plateis Londinen. impressis anno* 1573. *art.* 45. Casting any corrupt thing appoisoning the water is lowrgulary and felony. *Sensus est, ut ego capio: Facinus istud eâdem omnino ac* burglaria *&* felonia *pœnâ plectendum est, capitaliter scil.*

Burgbota.] 929.24. *Idem quod* Burhbota, *infra.*

Burgenses.] 674.16. 704 18, *&c. Saxonibus* buꞃhpaꞃu, buꞃhꞃæꞇan, buꞃhleoꝺa: *Germanis, Belgis, Anglis, hodie* burgers: *cives scil. vel urbium, arcium, oppidorum, burgorum denique habitatores sive incolæ. A* buꞃh, *al.* buꞃg, *&* býꞃig, *quod ut Latin.* burgus, *urbem, arcem, & quemcunque locum munitum denotat: à* beoꞃgan, *quod munire, defendere, tueri, in tutum recipere, salutem dare, significat. Plura petas apud equitem doctiss. & Vossium.*

Burgha. Burgheffaldrus. Burgheffaldus.] *Vide* Borgha.

Burgmotum.] 872. 14. *al.* burgmotus. *Sax.* buꞃhgemoꞇe. *i. e. urbis sive oppidi (civium scil. vel oppidanorum) conventus, congregatio, vel consessus. à* buꞃh, *al.* buꞃg, *de quo in novissimis, &* gemoꞇe, *conventus: quod à* gemeꞇan, *obviare, convenire, Belgis* ghe-maeten, *nobis hodie* to meet: *ut conventus aliàs* gemeting *olim, hodie* meeting, *dictus. Hoc exteris,* Mallus. *De burgmoto, cum reliquis ejusmodi conventionum olim apud nos generibus, videatur doctiss. eques in voce* Gemotum: *unde fortè Causidicorum nostrorum* Mooting, *ut & Scotor.* Mote, *pro actione, & causæ disceptatione*: placitum *vulgò vocant.*

Burgus.] 833.35. 834.33,34, *&c. Sax.* buꞃh, *ut in Chronologia Sax. unde hæc deprompta. De voce supra in* Burgenses: *pleniùs autem apud Spelmann. & Voss.*

Burhbota.] 923.38. *Urbis vel arcis restauratio. vox composita à Sax.* buꞃh, *&* boꞇe. *De priore supra in* Burgenses. *De posteriore in* Brigbota. *De utroque Spelm. pleniùs.*

Burhmannus.] 898. 4. *De cive Londinensi dictum, & idem signans ac* burgensis, *civis scil. vel oppidanus:* burgi vir, *vel homo, vulgò* a burger. *vox à* buꞃh, *&* man *effecta, quorum illud, urbem, oppidum; istud, hominem vel virum notat. Talis Saxonibus aliàs* buꞃhpaꞃe, *plur.* buꞃhpaꞃu, *al.* buꞃgh-

burʒƿaru, *quomodo Londinenses olim à Guliel. primo Conquestore dicto, nominati. de quo Spelmann. in voce* Burghware.

Burnetum.] 1904.51. *Vocem habes etiam apud Matt. Paris. quam effictam puto à Gallico* brunette, *quod purum pannum nigrum signat.*

Buscia.] *Vide supra* Bucca.

Bussellus.] 1887.36. 1912.39. *Mensura genus, octo continens galones. Modius. vulgò,* **Bushell.** *V.* Galo.

Buthsecarlus.] 186.9,25. 193.60.226.49. 476. 17,*&c. Idem fortè qui; tum apud Florent. Wigor. & Roger. Hoveden. ad eundem annum, tum apud Bromptonum, infra, col.*998.37. marinarius *dictus: nam qui hîc, ultimo & penult. locis,* buthsecarli,*postea, col. ut dixi,* 998. 37. *bis vocantur* marinarii. *Vox planè composita: cujus pars posterior,* carlus, *à Sax.* ceorl *venit, h. e. tum mas, homo masculus, (unde hodie* **karl-cat**,*pro cato masculo:) tum,ut Belgis* **kaerle**, *vir fortis, robustus & strenuus, eóque servitio aptus: atque hinc nomen eis qui aliis fuerint à servitio vel operibus attributum. E. G. qui domino à re rusticâ vel agrariâ, colonus scil. villanus, glebæ ascriptitius, Sax.* æcerceorl: *qui à re vel opere domestico, famulus scil. domesticus,* hurceorl; *ut qui hîc à navigio, servus nauticus,* bucecarl. **Churle** *adhuc nobis mansit pro viro rustico, inurbano & agresti. Prior autem compositi pars tam variè scribitur, ut cui referatur origini justè ambigendum. Quandoque occurrit* botesecarlus: *nonne autem huic affine Domesdei* Batswein, *de quo apud Spelmannum, quod navis, saltem naviculæ, servum signat? quandoque, & sæpius,* Bucecarl, Buccecarlus: *tunc autem ab eodem fonte fluere videatur ac* bucca, bucia, *de quibus supra, navem notantibus grandiorem, q. navis ejusmodi servus.*

Butor.] 2010.59. *Ardea stellaris; Gallis* butor, *item* bittore; *Belgis* **butoor**; *Anglis* **a bittour.**

C.

CAballus.] 20.58. 164.35.1343.53. *& alibi. Equus: ut* Reda caballaria, 2372.59. *pro rheda equis tracta. Latinis tamen equus non quivis, sed vilior, cujus usus (inquit Vossius) in pistrino, agriculturâ, ac vecturis mercium. Sed de verbo hoc, & ejus origine, plura reverendus ille, & doctiss. amicus meus, Meric. Casaub. Is. filius, in suo, de Linguâ Anglicâ vetere, tractatu, pag.*291. *Duplicis meminit S. Bonifacius, Epist.*122. *agrestis scil. & domestici.*

Cabillinus colennus.] 898.7. ——& in sancto Natali ——duos *cabillinos colennos* aceto plenos, & totidem, *&c. Locus parùm sanus. quoddam vasis genus intelligendum, quale tamen nescius ipsemet aliis investigandum relinquo.*

Cacepollus.] 898.22. 2153.46. 2154.46. *Satelles, lictor: nobis vulgò hodieque* **a Catchpoll**: *quo quidem nomine, ut videtur, tum in diebus illis, tum hodie, lictores Londinenses insigniti. Vox composita à Græco* κατέχειν, *occupare, firmiter tenere, aut amplecti: inde nempe, ut me docet doctiss. ille Casaubonus, nostratium* **to catch**, *pro apprehendere; &* πόλ☉, *capitis vertex, cranium, calvaria; unde, ut ab eodem didici, nostratium* **pole**, & **polle**, *pro capite. Facit, quod tributum capitulare, vel in capita impositum, Juristis* capitatio, *unde Gallicum* capitation, *nobis hodie dicitur* **Polle-money**: *Belgis* **hooft-gelt.** *Lictores autem, ut verisimile est, sic dicti, quod capiendos per caput apprehenderent.*

Cacherellus.] 1936.20. ——& quod pauperes tenentes nostri defendantur contra *cacherellos* quantum de jure possent. *Spelmann. in vocib.* Furca & Fossa, *ex monumentis eccles. Roffen. de ann.*1200. Et Paulus de Stanes fuit tunc *Cacherellus* de hundredo de Acstane. Ballivum *intellige, sic enim hîc infra, lin.*50. inquirant de injuriis per ballivos vel *cacherellos* vicecomitis, *&c. Vocis origo eadem (ni fallor) ac* Cacepolli.

Calcetum.] 1940.43,45. *alibi* Casea, Calceata, Calsetum. *Agger, via strata. vulgò,* **a Causey.** *Non à calcando dicta, (inquit Spelmann.) sed à calceando, quòd vel lapidibus vel durâ aliâ materiâ, quasi calceo munitur contra injuriam plaustrorum & itinerantium. Qualibet enim via calcata est non autem calceata. Sic ille. Potiùs, ut opinor, à calce; Sax.* cealc: *quòd pavimentum ejusmodi ex calce fit plerunque.*

Caliburne.] 1195.14. *De gladio sic dicto plura scire desiderans, adeat Florilegum, ad ann. Christi* 520.

Calumpnia.] 196.16.238,1. 312.65. *Vox his in locis vendicationem, sive juris postulationem, signat; nobis, nostris præsertim forensibus,* **claime**, *& forensi Latinitate* clamium, *quomodo* clamator *eis pro vendicator, item* clamare,*pro vendicare; cui contrar.* disclamare.

Camberlanus.] 1191.27. *Anglis hodie* **Chamberlaine.** *i. camerarius, cubicularius, sive, à cubiculis: à Gallico* chambrier, *al.* Chambellan.

Cambiare.] 840.18. *pro* cambire. *i. permutare, commutare; ut* Cambitio. 843.1,4. *pro permutatio, commutatio: vulgò,* excambium, *al.* escambium; *Gallis* Eschange, *Anglis* **Exchange.** *Hoc Sax.* gehƿyrfe; *illud,* hƿyrfan, & gehƿyrfan, *quod transferre, permutare, vulgò* **to chop and change**: *item, fluctuare, volvere, volutare, fluere & refluere, ut aqua ad ripas illas fluvii Thamensis, inde* **Wharfes** *dictas.*

Cambria.] 2484.27. *Brutus* — regnum suum tribus filiis suis divisit, videlicet *Locrino &c.* Et *Cambro* minori filio partem illam, quæ tunc à nomine suo *Cambria*, nunc verò *Wallia* vocatur, *&c. Regionem istam quidam hinc, alii verò à* Cimbris, *Gomeri, Japheti filii, ut ferunt, progenie, ita nominatam existimant. Horum posteriores nomen illud (Cimbrorum) non solùm Gallis & Germanis, sed & Britannis etiam olim asserunt commune. Britannos insuper à supervenientibus Saxonibus, & regno & sedibus avitis tandem orbatos, ac in Walliam effugatos, nomen illò unà secum detulisse; ubi inter eos, veluti Cimbrorum Britannicorum reliquiæ, adhuc manet inextinctum, ejusdem regionis indigenis propriâ linguâ,* Cumero, & Kumeri, *dictis. Sic illi. Admonendi tamen hii, gentem illam Europæam, Cimbrorum dictam, à Gomero, Japheti filio, haud esse prognatam: siquidem Gomerus ille cum suis, non Europæas, sed Asiaticas, sortitus est sedes; quò autem in loco pluribus ostendit (magnum Germaniæ decus) Philippus Cluverius,* German. antiquit. *li.*1.*ca.*4. *Quinetiam, si Cambri iidem sint qui Cimbri; Cimbrorum autem nomine Britanni intelligendi; miræ*

admodum res erit, è Britannorum gente Cambro-Britannos tantùm hoc nomen retinuisse, cæteris suis in Galliam atque Cornubiam trajicientibus contribulibus nunquam sic dictis. Vocabulum insuper, & nomen, Cimbri, *pro Britannis, modò sit antiquum, & unà cum ipsâ Britannorum gente (quod utique ab his assertum) conditum, mirari satis nequeo, cum eodem Cluverio, Romanos, qui 300. circiter per annos insulam hanc sub præsidiis atque imperio tenuerunt, nunquam hoc nominis in eâ gente exaudivisse; aut si exaudiverint, nusquam in literarum monumentis reliquisse: quum interim haud semel de Cimbris Germanis, eorumq; in peninsulâ sede, mentio exstet: altum autem de Cimbris Britannis ubiq; silentium, nisi posterioribus demum seculis, postquam Britanni ab Anglo-Saxonibus in eas quas nunc tenent compulsi fuerunt sedes, Wallicas scilicet, Romanis omni Britanniâ jam egressis, haud ultra reversuris, de quo vide sis eundem Cluverium, ut supra, item li. 3. cap. 37. Nonne autem (roget fortè quis) manet Cimbrorum & vox, & nomen, in nostratium* **Cumberland,** *comitatu scil. (ut vocant) sic dicto, Mariano Scoto, & Florentio Wigorniensi, ad ann.* 945. Cumbrorum terra? *Ita fateor quibusdam visum; quorum pace, nihil aliud (ni fallor) sonat illud nomen nisi* terra impedita: *cujusmodi, quæ hic curvis, asperis, & acuminatis montibus, (unde regionis quædam pars* Copeland *dicta: montes autem ejuscemodi, Cambdeno teste, Britanni* Kopa *vocant) quà illic torrentibus, stagnis & paludibus cœnosis totius tractus ejus facies, veram quidem labyrinthi speciem & imaginem præ se ferens. Verbo autem* **cumber,** *(al.* **to cumber)** *nobis hodieq; impedire, molestare, angustiis premere, significanti, nomen* **land,** *i. terra, hîc præponitur, eâdem de causâ ac* Westmore, *in contermini pagi nomine,* **Westmoreland** *dicti, de quo pluribus infra; terræ nimirum ut exprimat qualitatem. A Cimbris itaque, bonâ cum doctorum veniâ, Cambriæ nomen haud petendum censeo.* ¶ *Num igitur à* Cambro, *de quo supra, Bruti filio? Nec inde quidem, ut opinor, cum de numero sim eorum, Johannis Tuini sc. & aliorum à Cambdeno & Spedo enumeratorum, qui historiam illam Brutinam (ut quibusdam dicta, ipsiq; Giraldo Cambrensi fabulosa habita:) seu posterioris ævi somnium & commentum, suspectam habent. Nec temerè fortean: quisnam enim (ut alia taceam argumenta) inter antiquos, qui jam extant probatæ fidei, historicos, præter eundem mendaciorum patrem, (ut Tuino dictum) fabulatorem, (ut Neubrigensi, Galfridum Monemuthensem intellige:) ejusve sequaces, aut Brutum hujusmodi, aut Cambrum ejus commemoravit filium? Ne vel unus quidem, quod uspiam legi, inquit Cambdenus, de quo vide Tuini Commentar. li. 2. pag. 66. Verum ut dicam, uti Walliæ, sic itidem & Cambriæ nomen quodammodo novum est: neque per aliquot sæcula post excidium Britannicum in literarum cujuscunq; generis monumentis opinor occurrit. Gildam adi, Ninium, Asserium, (homines autem ipsi omnes natione Britanni) Bedam, Ethelwerdum, Ingulphum, Ordericum Vitalem, Florentium Wigorniensem, Guliel. Malmesburiensem, omnes denique rerum Britannicarum scriptores ante Galfridi illius, Bruti assertoris, ævum; Cambriam autem si quæras, aut Cambrum, oleum prorsus & operam perdes: neutrius enim apud eorum aliquem aut vola, ut aiunt, aut vestigium: ut nec inter alia illorum temporum monumenta quævis literaria, præterquam Leges Hoeli Dha, circa ann. Dom. 940. latas; ubi vox* (Cambria) *nescio quâ fide, (cum nusquam alibi in diebus illis, quod sciam, reperiatur) haud semel occurrit. A Cambro igitur, Bruti filio, nomen tam serò usurpatum, tot sæculis incognitum, & inauditum, dimanasse haud est verisimile. Domi tamen ortum credo, nec aliam quàm gentis propriæ vocem esse. In cujus meliorem investigationem, (ut non unâ manu diruam, nisi & alterâ ædificem:) repræsentanda hîc imprimis loci, quò Britanni, modo quo supra fusi fugatiq; migrare sunt coacti, apud Gildam descriptio:* Nonnulli miserarum reliquiarum in montibus deprehensi acervatim jugulabantur. Alii fame confecti accedentes manus hostibus dabant in ævum servituri: si tamen non continuò trucidarentur; quod altissimæ gratiæ stabat loco. Alii transmarinas petebant regiones; cum ululatu magno, ceu celeusmatis vice, hoc modo sub velorum sinibus cantantes: *Dedisti* [a] *nos tanquam oves escarum, & in gentibus dispersisti nos.* [a] *Psal.* 44. 11. *al.* 43. Alii montanis collibus (minacibus præruptis vallatis) & densissimis saltibus, marinisque rupibus, vitam suspectâ semper mente credentes, in patriâ licet trepidi perstabant. *His addendum duxi Walliæ situm adhuc pleniorem ex Neubrigen. li. 2. ca. 5. quem vide in Proœm.* Cum autem (*inquit*) gens Britonum à supervenientibus Anglorum populis exterminium pateretur, qui evadere potuerunt, refugerunt in *Wallias* contra irruptionem hostium naturæ beneficio tutas, ibiq; hæc natio perseverat usque in præsentem diem. Regio quippe illa tractu propensiori ad prospectum Hiberniæ super mare Occidentale jacens: alio latere regionibus Anglicis jungitur, & ferè tota vel Oceano vel vivis saltibus aliisque difficultatibus cingitur. Ideoque difficillimos habet accessus sive ingressus. Introrsus autem inextricabiles quosdam noscitur habere recessus, ita ut quàm periculosum est potenti cuilibet eam cum exercitu ingredi, tam impossibile sit eam interiùs cum exercitu pervagari, *&c. Consulamus jam Cambriæ tum Itinerarium, tum descriptionem per Giraldum, Cl. etiam Camdeni ejusdem regionis in Britanniâ suâ topographiam, necnon tabulas Spedi geographicas. His autem & similibus inspectis, regionem hanc Cambrensem, quod ad oram spectat maritimam, quà finibus, æstuariis, crepidinibus, lingulis, promontoriis, rupibus, &c. quod autem ad tractum attinet terrestrem, quà montibus, silvis, saltibus, paludibus, stagnis, saxetis, dumetis, &c. mirum in modum incurvam, sinuosam, inflexam, cameratam, arcuatam, lunatam, ambagiosam, distortam, tortuosam, resimam, obliquam, camuram, verrucosam, gibbosam, laciniosam, hispidam, inæquabilem, &c. deprehendemus: longè secus ac regiones vicinæ, & magis mediterraneæ, quæ multo sunt æquabiliores, planiores, & agriculturæ aptiores. Hinc autem, ni fallar, Cambriæ vocis & nominis fons & origo.* Cam *enim &* Cambe, *Britannis, quemadmodum Latinis, saltem posterioribus*, Camus, & Cambus, *Gallis etiam* Cambre, *curvum sonat, incurvum, sinuosum, camurum, distortum, inflexum, &c.* Cam *etiam, linguâ Hibernicâ* curvum *denotat, uti me docuit summus ille vir, ac undequaque doctiss.* Jacob. Usserius, *reverendiss. Armachanus Archiepiscopus, & universæ Hiberniæ primas. Quæ omnia fortasse, seu Latinum* Camelus, Camera, *(Asserio Menevensi*

vensi Cambra, *tectum sc. teste Nonio, in curvitatem formatum) & id genus alia; orta à Græco* καμπτω, *i. curvo, flecto, deflecto, &c. unde* καμπύλος, *i. inflexus, curvus, aduncus. Utcunq;* **Morecambe**, *(Cambdeno teste) mare sinuosum significat: atque hinc (ut idem opinatur, vir quidem longè doctissimus)* Cambo *in* Camboritum, *apud Icenos, ut &* Camb *in* Camb-alan, *aliàs* Camel, *apud Danmon. Nec aliunde proculdubio tum australium Saxonum, ad mare situm, prope Riæ & Winchelseæ oppida, tum Vectensium,* **Camber**; *quorum si inspicias apud Spedum & alios typum, utrumque curvitate satis notabile offendes. Hinc præterea ipsi Cambri, Giraldo Cambrensi teste, eorum linguam à* Cam, *& Græco, hoc est, distorto Græco, dictam dicunt:* Curvus Græcus sermo Britannicus. *Ita Galfredus Monemuthen. li.* 1. *Hinc etiam Episcoporum pedum pastorale,* Cambuca *olim dictum, nobiliss. Spelmanno teste, in voce: ubi* Camoc, *priscâ nostrâ linguâ, curvum & camurum significare perhibet. Quod si verum sit, herba Latinè* remora aratri *dicta, (quod suo ramorum & radicum implexu aratra sæpius remoretur) hinc fortè* **Camock** *nobis hodieque dicta. Hinc insuper nasus aquilinus, nobis vulgò,* **a camber nose**: *nasus recurvus,* **a camoyse nose**. *Præterea, hinc stare vel incedere brachiis ad latus flexis, (quomodo is quem ansatum vocant) vulgò dicimus,* **to stand or walke with the armes a kembo**. *Hinc denique (ne in exemplis recensendis infinitus videar) nostratium* **kim kam**, *pro re quavis curvâ, distortâ, obliquâ, vel inversâ.* Cambria *itaque (ni valde fallor) originitus, aut à simplici voce,* camber; *aut à compositâ,* cam *scil. curvus, &* bro, *quod Britannis, ut olim Gallis, patria, regio, tractus, ora, plaga: quasi tractus, regio, &c. curva, camura, distorta, &c. aut* bre, *Britannis mons, collis: ac si universa regio una quasi constaret monte: sive (quod eòdem recidit) à Græco* κύμβος, *i. cavus recessus; unde cymba navigii genus, conchæ simile. Talis autem Cambrensis ora maritima (ut terræ cavos hic illic obvios taceam recessus perfugium quærentibus, ut olim Britannis*[a]*, apprimè utiles) ad occasum facies, lunata scilicet. Unde illud Pauli Jovii in Britann. descript.* Contrario autem ad occidentem solem insulæ littore, ubi *Wallia* duobus magnis finibus excavata peninsulæ similis, rotundam frontem in Oceanum extendit, duo sunt emporia, Gallicis ac Hispanicis negociationibus opportuna: in intimo sinu terminoque Wallicæ ditionis, urbs *Cestria*, præterlabenti Deæ fluvio apposita. Et *Bristollium* in adverso pariter sinu, quo *Cornwallia* terminatur. *Si tamen rectiùs dicenda sit* Cumbria *quàm* Cambria, *quod per me licet, tum petendum fortè nomen à veteri nostratium, de quâ supra, voce sive verbo,* **to cumber**, *i.e. impedire, molestare: quòd, instar Cumberlandiæ supra memoratæ, Cambria regio sit montibus abruptis, terrarum arduis, saxetis, silvis, saltibus, stagnis, paludibus, &c. impedita, inaccessa, & impervia, saltem viantibus quàm molesta, Westmorlandiæ similis, regiunculæ huic conterminæ inter montes altè pertingentes sita, eóque sic dictæ. Loca siquidem montosa Angli Septentrionales hodieque, ut Saxones olim (quibus terra montana* **mopland** *dicta)* **Mores** *vocant. Nec talis solùm Westmorlandicæ regionis, Cumberlandiæ proximæ, conditio, sed & illius paulo remotioris, multo amplioris,* Caledonia *dictæ, apud Pictos*[b] *olim, Scotos hodie; regio quidem (inquit Buchananus) inter Britannorum clarissimas, sic autem, ut fertur, dicta à montibus, vel collibus duris.* Caled *enim Britannis, Cambdeno interprete, durus, item molestus, difficilis, clivius, arduus:* Don *autem (unde nostratium* **downe**) *mons. Terra verò illa, eo teste, tota horridis & confragosis montibus attollitur: atq; inde fortè fuerit aliàs* Albania *dicta; nomine (Buchanano Scoto teste) ejusdem prosapiæ ac* Alpium *illo, quos potius ab altitudine quàm à candore ita nominatos arbitratur. Cui suffragatur & Paulus Merula, Cosmograph. par.* 2. *li.* 4. *cap.* 5. *& Philipp. Cluverius, German. Antiq. li.* 1. *cap.* 8. *quorum posterior Alpium incolas olim Tauriscos inde appellari probat, à situ scil. regionis, Alpibus superstratæ montibus, quos illi suâ linguâ appellabant,* Thi Tauren: *quemadmodum alio vocabulo,* Thi Alben, *&* Alpen, *&c. Sic ille, li.* 5. *pag.* 4. *ubi* alpen, *&* bergen *idem significare notat:* berg *autem Teutonicis mons. Hinc (non autem ab Albanacto Bruti filio secundo genito, ut quibusdam visum) Scotia olim hodieq;* Albin, *&* Albaine *dicta, quod nomen adhuc, quasi jure singulari, manet inter alta incolentes, qui vulgò,* **High-land-men**, *aliàs* Albinich. *Nec mirandum interim locum vel regionem aliquam à situ, vel figurâ nomen sortiri: quum nihil sit hoc solennius. E. G. nostratium* Cornubia, *à cornu dicta, ut & alia loca à Cambdeno memorata, in ejusce loci nominis ratione explorandâ, quem velim consulas, & ibi, & in Cantio, quod à situ & formâ ejus angulari* (Cant *ita, inquit, significante) nomen suum sortitum existimat idem author. Hinc etiam (uti me docet Buchananus, homo Scotus)* Skia *insula apud Scotos nomen, prisco Scotorum sermone (inquit ille)* Skianacha: *sic autem dicta à figurâ ejus alatâ, quòd promontoria inter quæ mare se infundit, velut alæ se obtendunt.* Skia *enim Scotis, ala. Sic ille. Porro hinc provinciæ nomen apud ipsos Cambros à Giraldo memoratæ,* Deugledhew *dictæ: sic autem appellatæ (inquit ille) quòd duobus fluviis, quasi duobus gladiis, cingatur & terminetur. His adde (quod quidem magis hîc appositum, maximiq; videatur momenti)* Camerinum *Piceni urbem præclaram, à curvitate situs (inquit Isidorus) ita appellatam. Sed de his satis. Quæ (ut & ea de Wallia, infra) scripsi, non ut loci vel gentis gloriæ aliquid detraherem, sed tantùm ut veritas in vocum rectâ derivatione elucescat, salvâ interim per me suâ unicuiq; sententiâ. Enimverò tantum abest me molestè laturum hæc refelli ab aliis, ut si quis certiora doceat, ac de errore me deducat, ei maximam gratiam sim habiturus.* Albania.

[a] V. Cambden. Britan. in **Carmarden-shire**.

V. Tacit. in vitâ Agricolæ: item Annal. li. 12. & Gir. Cambren.

[b] *Sic, ut fertur, à Romanis dictos; à corporibus pingendis: si verò hugnesii & genuini fuerint Britanni, (ut quidam existimant:) Britanni autem sic dicti à simili picturâ; cur non hii cum contribulibus suis, cæteris scil. Britannis, Britanni potius dicti quàm Picti? Hinc (ut alia mittam argumenta) mihi videtur, aut Pictos non fuisse Britannos; aut si Britanni, Picti utcunq; à pingendo dicti, Britannos nomen suum à pingendo haud adeptos.*

Cameraria.] 1807.18 1864.49. *Munus vel officium camerarii. Is autem inter monachos unus, qui cæteris à vestitu: prædiorum & redditnum in eam rem assignatorum curam habens, atque inde monachis in re vestiariâ ministrans: quemadmodum* Cellerarius *(de quo infra) in re cibariâ, vel victu.*

Campio.] 1173.31. *Athleta, pugil, monomachus, bellator: sic dictus à campo sive circo decertantibus definito. Gallis & Anglis,* **Champion**. *De quo vide* Duellum *infra, & Skennæum Scotum de verbor.*

verbor. signific. in voce Campiones. *Item Lindenbrog. Glossar. Schedium etiam, de Diis German. Syngr.* 2. *ca.*46. *Interim autem, ut à verbo ad rem transeam*, tonsuram *scil.* Latro autem de furto convictus tondeatur ad similitudinem *Campionis. Hanc tondendi formam exhibet vetus Normanniæ Custumarium, cap.*68. (*ubi duelli modus satis accuratè descriptus*) *in hæc verba:* Et uterque debet habere super aures capillos rotundè adæquatos: *quæ Gallicè sic*, *cap.*67. Et chascun doit avoir les cheveulx rongnez dessus leis aureilles.

Cancellaria.] 1377.17. 1385.18. 1728. *penult. Munus & officium, dignitasque Cancellarii, quod, quale fuerit, & quotuplex, vide apud doctiss. equitem.*

Canevasium.] 2011.3. *Cannabium. Gallis* Candvas, *nobis* Canvas.

Canfara.] 843.29. Si inculpatio sit, & se purgare velit, eat ad ferrum calidum, & adlegiet manum ad *canfaram*, quod non falsum fecit. *Ubi* canfaram *pro* candens ferrum. *Locus Saxonicus in Latinum perperam redditus*: ʒiꝼ hıꞇ ðonne ꞇyhꞇle ꞅy, ꞇ he hıne laðıan ꝼılle, ðonne ʒa he ꞇo haꞇum ıꞅene ꞇ laðıe ða hanð mıð ðæm mon ꞇyhꞇ ꝥ he ꝥ ꝼacn ꝼoꞃhꞇe, *i.e.* Sin autem accusetur, & se purgare velit, adeat ferrum candens, & purget manum illam quacum fraudem illam fecisse accusabitur.

Canonia.] 1481.20. 1484.46. *Canonicorum collegium pensiones percipientium, quas* præbendas *pro* præbenda *vocant*: *unde* Canonia, *Ludovico de la Cerda*, Præbenda.

Canonica.] 1308.12. *Portio vel pensio illa Canonicis data, quam* præbendam *nuncupant, quod vide. Item, Canonici munus. Hinc autem* canonicare, *lin. prox. pro Canonicum, vulgò*, Præbendarium, *facere.*

Cantaria.] 1879. 10. 1913. 30. *Ædes sacra: ideo instituta, & dotata prædiis; ut missa ibidem cantaretur pro animâ fundatoris, & propinquorum ejus. Ita Spelmann. vulgò*, a Chantary.

Cantredus.] 1074.3. *Ruris portio centum continens villas. Vox Cambro-britannica & Hibernica, Saxonicorum* hundredo *respondens*: *in quorum imitationem, pagorum divisionem ejusmodi priores excogitasse bene conjectat doctiss. eques, quem vide.*

Capa.] 531.16. *Tunica: quod enim hic* capa salvatoris *appellatur, apud Matt. tum Paris. tum Westmonaster. ad eundem annum, ut & apud Brompton. hìc infra, ad ann.*1157. *col.*1047.48. tunica salvatoris nostri, & tunica Christi *nuncupatur. Hinc autem nostratium* Cope, *pallium sacrum, poderis: fortè à cooperiendo. Spelm. adi.*

Capellaria.] 1705.65. *Officium vel munus Capellani.*

Capellus.] 1108.23. *Galea, vel galerus, à capite sic dictus*: *nisi* ferreus *hìc subintelligendum, de quo in* Mandato super Juratis ad Arma, *post Adversaria Matt. Parisio addita, & apud Hoveden. fol.*350.a. *quod in statuto* 13 *Ed.*1. *cap.*6. *interpretatur*, A breast-plate of iron, *Thorax ferreus.*

Capitale.] 763. 8. 764. 43. *Vide infra*, Captale.

Capitaneus.] 536.31. 605.60. *Vulgò idem qui Anglis nostris hodie* Captaine, *al.* Chieftaine; *Gallis* Capitaine. *Estq; vel minor, qui tertiam aut aliam ducit agminis partem, ut* Centurio: *vel major, ut qui totum ducat exercitum, cui* Capitanei generalis *nomen: cujusmodi sunt Barones regni atq; alii, scil. de rege terras & prædia sua tenentes* (*ut vocant*) *in capite, uti horum locorum priori vox explicatur: quæ ortu Gallica, de quâ pleniùs Spelm. Vossius, alii.*

Capitellum.] 575.32. *Rem gestam sic Walsingam. in* Ypodig. Neustriæ, *ad eund. annum*: Cum audisset (*Hen.*2.) Richardi filii sui militiam, urbem Sanctonicam occupasse, sumptis secum Pictavensibus, ad eam liberandam cucurrit, & primum præsidium subjugavit, deinde majus præsidium, s. *capitellum.* Ad ultimum accessit ad majorem ecclesiam, *&c. Præsidia hæc Roger. Hovedenus* Turres *vocat:* Sanctonensem civitatem (*inquit*) & duas turres in ea, quarum una vocabatur turris Maior, (*lege* major) *&c. Quod autem hìc Hovedeno* turris major, *illic Walsinghamo* præsidium majus s. capitellum *dictum, idem fuit* (*ni fallor*) *ac Gallis* Dongeon, *arx scil. vel munimentum interius, quò, exteriore effracto, obsessi se recipiant: nobis vulgò*, a keepe; *an autem à* caput, *q. munitionis caput, sive pars præsidii principalis, viderint alii.*

Capitosè.] 2683.12. *Præcipitanter.*

Cappa.] 61.52. *Monachale capitis tegumentum vulgò* a Cappe, *quod à* caput: *unde &* capitium *similiter dixere posteriores; quin &* capucium, *ut hìc infra, quibus etiam* caputiari, *pro cucullo monachali indui, de quo apud Pet. Blesen. Serm.*50. *ad Monachos. Hinc Fratres inter mendicantes, ut vocantur, illi vulgò*, Capuchins *dicti, nomen suum mutuati, q.* capitiati, *sive cucullati.*

Captale.] 764.61. 765.9,54,58. *aliter* Capitale, *ut supra. Voce utitur Hen.*1. *in LL. cap.*29. 59. *quæ latè sumpta, uti Saxonum* ceape, *&* ceapʒılð, *rem quampiam venalem, & ejus pretium significat: particulatim verò, & usitatiùs, bona vel bonorum illam speciem, quæ forenses nostri* Catalla, *nos autem vulgò*, Cattells, *al.* Chattells *dicimus: in animalibus enim* (*quorum præcipua, pecudes scilicet*, cattell *vulgò dicta*) *olim propriè consistebat: quod pecus antiquorum* (*quibus rarior esset auri & pretiosioris supellectilis usus:*) *maximæ divitiæ: unde fortè nominis origo; ab animalium scil. vel pecudum capitibus, ut doctiss. Spelmanno jam observatum. Sensu verò quo* Captale *hìc, occurrit* viva pecunia *in LL. Gul.*1. *ubi ad* viva pecunia *in textu, Lambardus notat in margine*, pecudes. *Similiter, quod nomine* vivæ pecuniæ *in LL. Edo. Confess. cap.*10. *apud eundem Lambardum in eisdem LL. à Cl. Seldeno, notis ad Eadmerum exhibitis, cap.*18. *Gallicè habetur*, aver champester, & aveir champeistre: *Latinè verò*, averia campestria, & campestria animalia, *intellige operaria animalia, jumenta scilicet, quæ Saxonibus* nyꞇenu, *unde nobis mansit* neate *pro bove.*

Capucium.] 1227.60. *vide supra*, Cappa.

Carcannum.] 926. 46. *Carcer, ergastulum, à Sax.* caꞃceꞃne, *inquit Spelmannus. Non placet. Vocem* caꞃceꞃne *Saxones usurpasse non diffiteor, uti etiam* cꞃeꞃꞇeꞃne, *pro carcere:* ꝼeoꞃceꞃne *autem pro ergastulo, q. operandi loco. Hoc autem nihil ad* Carcannum, *quod proculdubio ortum à Gallico*, Carcan, *pro catenâ ferreâ, sive collariâ, Saxonum* healsfangio *simile, quâ constringuntur colla maleficorum captorum, &, ignominiæ ergô, publicè expositorum.* Carcannum *itaque hìc malè pro*

Carcer:

Carcer: *quomodo vertendum Sax.* ꝩenȝene, *al.* ꝩencȝen.

Carcoisum.] 2010.48. *Cadaver. vulgò,* a Carcasse. *Fletæ authori* Carcosium. *li.2.cap.76. extremo: à Gallico,* Carquasse.

Carecta.] 806.41. 1097.49, 55. Caractata. 1810.7. *Vehiculum, plaustrum, à Sax.* cpeꝺ, *unde nostrum* Cart: *nisi malis à Gallico,* Charette, *diminut. à* Char; *atque hoc à Latino* Carrum. *Hinc autem* Carectarius. 1097.51. *pro auriga, carrucarius, vulgò,* a Carter.

Cariare.] 1940.66. 1941. *pen. Portare, vehere, bajulare, præsertim carro; unde & vox; ut &* Cariagium, *pro carri onus, item vectio, vel vectura. Gallis* charier, charrier, *&* chariage, *ut nobis* carry, *&* carriage, *eodem sensu.*

Caristia.] 2534.18. bladi *caristia, &c. id est, frumenti caritas.*

Carruca.] 213.21. *al.* Caruca. 843.43. *Aratrum, à Gall.* Charruë.

Cartum.] 1776.35. *Pro* Carrum, *vel* Carecta, *quod vide.*

Carvannia.] 1245.39. *Hovedeno* Carvana. *Caterva militaris, mercatoribus per terram iter facientibus à conductu, vel tutelâ. Gallis,* Caravane.

Carucarum elemosyna.] 920.1. *V.* Elemosyna pro aratris.

Carucata terræ.] 37.51. *Quantum terræ uni sufficit aratro, vel uno aratro commodè per anni spatium coli potest: unde alibi* Colonia, Colonica, *vulgò,* a plough-land: *olim quandoque* hida, *quomodo in libro Angliæ censuali sæpius: quandoque* familia, *ut venerabili Bedæ dicta; quòd ad alimoniam unius familiæ designata sit. Ubique tamen non eadem, ejusdem scil. quantitatis, sed varia, hìc major, illìc minor, prout solum levius fuerit aut operosius. De quo vide Coci Notas in Littleton.*

Casale.] 1163.53. 1164.5. *Habitaculum; item villa quandoque munita. A* Casa *venit, quâ de voce multis Spelmannus, ut & de proximâ.*

Casamentum.] 451.39. *Idem quod forensibus nostris* tenementum, *aut simile quid: habitaculum scil. vel prædium quod quis nomine & beneficio possidet alieno. V.* Cassata.

Casea.] *Vide* Calsetum.

Casellum.] 667.61, 62. *Idem fortè quod* Casale, *supra.*

Cassata.] 166.41. *Habitaculum cum terrâ idoneâ ad unam familiam alendam, aliàs* Casamentum: *Saxonib. nostris,* ꝩiꝺe: *Bedæ,* familia: *ut planè liquet ex collatis authoribus: quod enim hic, quemadmodum apud Floren. Wigorn. & Rog. Hoveden. ad ann.* 1008. Rex Anglorum Ethelred de trescentis & decem *cassatis* unam trierim, *&c. apud Hen. Huntindon. sic se habet:* Fecit rex parari per totam Angliam ex 310. *hidis,* unam navem, & ex octo *hidis* loricam & galeam. *Hida* autem Anglicè vocatur terra unius aratri culturæ sufficiens per annum. *Prisci quidem hoc uni familiæ alendæ designabant; ideoque Beda* familiam *vocat. De vocis etymo supra in* Casale, *& apud doctiss. equitem pluribus. Alibi,* Cassatus. 1776.33. 1778.38.

Castellania.] 537.31, 32. 630.15. *Castellani, castri sc. præfecti, munus: quandoque, castri territorium, & ditio.*

Casula.] 61.53. 75.11. *aliter* Casubula, *vel* Planeta, *Minshæo nostro* Chasuble. *Poderis, sacrum pallium, à* Casa *dictum. Isidor. li.19. Orig.* 24. *Casula* est vestis cucullata, dicta per diminutionem à *Casa*; quod totum hominem tegat, quasi minor casa. *Quemadmodum autem* Casula, *à* Casa, *sic & Gall.* casaque, *Belg.* casacke, *Angl.* Cassocke. *Plura vide apud Voss. in* Casubula, *& Serar. not. in Epist.* 8. *Bonifac. p.*298.

Catalla.] 1087.34. 1088.48. *Olim, ut videtur, (sic enim utriusq; loci sensus planè vult) bona merè mobilia, quomodo* Chatell, *Cotgravio teste, Normannis: ad immobilia tamen, bona nimirum, quæ vocant, realia cujuscunque generis, præter* feudum, *&* liberum tenementum, (fee, *&* freehold *vulgò) à nostris posterioris avi forensibus vox extenditur. Cujus etymon & origo, eadem fortè cum* Captale, *supra.*

Catholicus.] 1258.47. *Christianus.* Statuit inter *Catholicum* & Judæum, *&c.*

Causea.] 2594.28. *aliàs,* Calcetum, *quod vide.*

Caya.] 1940.3. 1941.42. *Area (inquit Spelmann.) in litore onerandarum atque exonerandarum navium causâ, è compactis tabulis trabibusq; (clavium instar) firmata. Saxonicè* cæȝ: *unde Anglis* (ȝ. *in* y. *liquescente*) a key *dicitur. Sic ille. Vide tamen Scaliger. in Auson. cui* cajare, *idem quod cohibere*[a]. *li.2.cap.22. molibus autem ejusmodi aqua cohibetur, & veluti clave & repagulo includitur. Unde* Caya, *aliàs* Waterlocke *dicta. Vide* 2217.18. *ubi talis locus* Ceage *vocatur.*

[a] Verberare. *Salmas. in Treb. Pollion. notis.pa.*335.

Ceage.] 2217.18. *Vide* Caya.

Ceapgildum.] 853.38. *Vide supra,* Captale. *Vox à* ceape, *merx, mercimonium, res, bona; item (quòd mercatura veterum pecude præsertim consisteret) pecus: &* ȝẏlꝺ, *solutio, restitutio, pretium, æstimatio.*

Ceathgildum.] 847.58. *perperam pro* Ceapgildum, *de quo postremò.*

Celarium.] 1227. *ult. Mendosè pro* Cellarium.

Celaria.] 1548.9. *Munus Celerarii, de quo proximè.*

Celerarius.] 1119.22. *Rectiùs, ut* 1344.19. Cellerarius, *seu potius* Cellarius. *Is autem* Cellarius, *sive cellæ præfectus. In cœnobiis promus condus, sive procurator peni; ut qui vini, tritici, & cæteror. ad victum monachorum spectantium dispensationem sub cœnobiarcha administraret: cujus officium sive munus à monasticis,* Celleraria *dictum. Vocem effictam existimo à Gall.* Celerier, *i. Cellarius: hoc autem à Latin.* Cella. *De re & nomine plura nos in Antiquit. Cantuar. p.*201.

Cella infirmorum.] 414.39. *Locus in monasterio infirmis & ægrotis assignatus, in quem dum sanarentur, ne sanis essent molesti, removebantur.* Nosocomium. *Posterioribus,* Infirmarium; *item,* Infirmitorium. *Ingulphus Saxo.* Fecit ipse de eodem meremio, plurima pulcherrimaq; ædificia; scilicet *infirmitorium* monachorum, longitudine & latitudine decentissimum. *Ubi, ad* meremio, *Vossius in margine,* F. heremio, *vel* heremitorio, *&c. Rectiùs autem* meremio; *adhuc tamen emendatiùs* mæremio, *de quo Matt. Paris. tam in Histor. quàm in Vitis, locis à Glossographo signatis: item Bracton. à Spelmanno exhibitus, in voce* Deodanda, *quod lignum significat ædificandis domibus aptum; Watsius: Struendis navibus materiam; Seldenus. Idem fortè quod eidem Parisio* Lignamen. *Ad* Cellam *redeo, quæ prisco apud nos vocabulo,* a Fermary;

ry; *ex quo fratres ejusdem* Friers of the fermary *olim nuncupati, Latinè* Infirmarii. *Quorum curator sive custos, monachus scil. qui loco præesset,* Infirmarius *etiam dictus. Apud Cantuarienses olim talis locus, ex aulâ, cameris, & aliis receptaculis & appendicibus necessariis, cum capellâ contiguâ, constans, de quibus omnibus tractatum nobis in loci Antiquitat. p.*196,197.

Cellura.] 2545.7. *Fortasse pro* Cellula.

Cenninga.] 847.7. *alibi* Kenninga. *Quod Spelmanno* noticia; *perinde ac si à Sax.* cnapan *veniat, quod scire, vel noscere significat: & bene, si eam intelligat notitiam, quæ ab emptore venditori datur, de re emptâ à quodam tertio vendicatâ, ut compareat, & venditionem præstet, quod Justinianistæ & Feudistæ* authorem laudare *dicunt, Saxones autem* team cennan, *i. authorem advocare, citare, producere, proferre, appellare. Vide Lambard. in verbo* Advocare. *Sensus itaque loci est hujusmodi:* nisi fide dignum habeat testimonium (*de pecore scil. bonâ fide empto*) pecus ipsi adimatur, omni authoris laudandi, advocandi, citandi, appellandi, producendi, beneficio cessante, & sublato: *juxta illud in LL. Canuti politicis, cap.*21,22. ⁊ ne beo æniᵹ man teamer ƿyrðe, buton he ᵹetrýpe ƿitnerre habbe, hƿanan him come þ him man æt bereðþ. *i. Lambardo interprete*: Porro autem nemini fiat *advocandi* potestas, ni prius amplissimis indicarit testimoniis, à quo sit rem quæ illum penes est deprehensa, adeptus. *Cui illud simile in lege sequenti*: ⁊ ᵹiᵹ hƿit man þonne bero, ⁊ he ƿillice ᵹeƿitnerre næbbe, ne beo ðer nan team, *&c. i.* Atqui si quis testibus non adhibitis quicquam fuerit mercatus, idemque alter uti suum ipsius proprium vendicarit, emptori nulli fiat *advocandi* potestas, *&c. Vox à Sax.* cennan, *parere, parturire, partum edere: & per translationem, advocare, citare, producere, patefacere, & in medium proferre.*

Centonizare.] 436.17. *Ex variis describere, & centones sarcire vel conficere.*

Ceol.] 897.57. *Navis: tamen, nec exigua, ut Spelmanno, nec brevis & angusta, ut* Celox, *quod navigii actuarii genus, à celeritate dicti, unde cum aliis ipse* Ceol *derivandum existimat.* Ceol *enim navis, & longa, & lata: alioqui copiis transferendis quàm esset inidonea? Cerdicium autem, qui Britannis victis, regum West-Saxonicorum primus evasit, in Britanniam cum quinque* Ceolis *copias trajecisse narrat monachus ille Malmesburien. de gest. RR. li.*1. *cap.*2. Ceolorum *insuper antea meminit idem author, Saxonum primum in Britanniam invitationem & adventum describens, his verbis*: Placidoque venterum favore tribus longis navibus, quas illi *Ciulas* (*ad marg.* al. *Ceolas*) vocant, Britanniam allabuntur *Germani. Idem totidem verbis multo antiquiùs Gildas.* Ceolæ *igitur naves longæ: quinetiam quod latæ essent, & grandes, ex Bromptono nostro, loco hîc citato, luce clarius est, ubi navigium triplex.* 1° Navicula. 2° Navis major vela habens. 3° Ceol vel ulcus, *cum thelonio sive vectigale cuique pro suo modulo analogo. Porro, explanationis ergô,* Ceolæ Ulcus *hic adjungitur.* Ulcus *autem idem ut conjicio, quod Græcis ὁλκὰς, Belgis* hulca, *nobis* hulck, *Saxonib. modernis* holck, *i.e. Kiliano interprete,* holkas, navis oneraria, gravis, frumentaria, flata, navigium latum vastumq;. Ceol *autem, an ex ὁλκὰς, literis inversis, ortum, quod veri satis simile, (cum lingua Saxonica planè Græcisset, ut doctiss. Casaubono satis ostensum, in* De Linguâ Anglicâ vetere, *&c.) considerent alii.* Ceol *adhuc nobis mansit, in vulgari nostro* Keele, *pro carinâ, cujus etymon apud eundem Casaubon. eod. lib. p.*264.

Ceorlman.] 846.6. *Idem qui, &* Ceorlus. 764. 19. 765.2. & Cirliscus. 763.7. 764.4. 766.28. *scil. homo rusticus, paganus, villanus: is qui est à re rustica, agriculturam exercens, unde Sax. aliàs* æcer ceorl. *Ita* Ceorles King, 907.19. *pro* rusticor. rex. *Quemcunque præterea ignobilem, & qui tum rure tum urbe è plebe fuerit, vox complectitur, ac* Eorl, *qui nobilis, ex diametro contrarius: unde Saxonum* eorl ⁊ ceorl, *Comes, sc. & villanus, pro summo & infimo hominum apud eos ordine vel gradu. V. LL. Aluredi Regis, apud Lambar. cap.*4. *ubi* ᵹe ceorle, ᵹe eorle, *pro viro tam ignobili quàm nobili: atque hinc est quod* æᵹþer ᵹeorlirce, ᵹe ceorlirce *in Judiciis Civit. Lond. in Textu Roffensi, apud Bromptonum nostr. hic.* 852.26. Comites & villani, *Latinè dantur. Vide Lambardum, in voce* Paganus. *Quandoque tamen* Ceorl, *Saxon. pro marito, ut hic* 764.47. *item in Evang. Sax. Jo.*4. *vers.*16,17,18. *unde etiam* ceorlian, *pro nuptum dari. Matt.*22. *ver.*30. *Hujus uxor,* Cirlisca *dicta, ut hîc.* 823.28. Churle, *ut &* Churlish, *nobis adhuc pro rustico, agresti, inurbano, illiberali. Vide* Rusticus.

Ceorlus.] *Vide* Ceorlman.

Cercella.] 666.24, 26. 1078. 15. *A Gallico* Cercelle, Cercerelle, *&* Cercereulle, *scil. avis aquatica, quæ nobis* Teale: *corruptâ forsan voce à Latin.* querquedula. *Hæ Giraldo Cambrensi* anates minores, *de quibus ipse miranda quædam narrat. Topog. Hibern. ca.*31.

Chacea.] 1940.64. *al.* Chasea. *ead. col. l.*54. *al.* Chasia. 1947.11. *Via per quam aguntur ad pascua animalia. Anglis,* a Drove, *al.* a Drove-way, *à Sax.* dryfan. *i. fugare, pellere: quo sensu, Gallis* chasser, *unde Latino-barbarè,* Chaseare; *quin &* Chacia, 2134. 15,34. *pro saltu, & ipsâ statione quâ venandi gratiâ aluntur feræ. Vulgò,* a Chace.

Charnellus.] 2254. *col.*4. *hoc, ut &* Charnellatio. 2278. *col.*4. *à Gallico,* Carneau. *i. pinnæ: vulgò,* the batt'lement of a wall. *Ita* Carnalé, *Gallis pro pinnatus,* imbattled. *Unde verbum* Karnellare, *al.* Kernellare, *quod frequens in antiquis regum nostrorum diplomatibus; ubi rex firmandi muniendique castellum sive ædes privilegium alicui concedit. Nam alioquin nemini hoc licet. De quo vide Spelmann. in* Kernellare.

Charner.] 1942.42. *Idem quod Gallis* Charnier, *id est, locus mortuorum hominum corporibus reponendis, vulgò,* a Charnell-house, *q. carnis repositorium. Tale hodie visitur in chori cryptâ templi Hithensis in agro Cantiano, ubi ejusmodi ossium accuratè congestorum acervus spectabilis. De quo Lambardus in Itinerar. Cantii.*

Chiminum.] 2293.43. Chiminus. 2357.34. *Via, iter, à Gallico,* chemin.

Christianitas.] 54.50. *It.* 55.4. 227.65. De juribus Christianitatis, *Hen.*1. *in LL. suar. ca.*7.21. *Quâ verò ratione, juribus ibi, curæ hic,* Christianitatis *nomen impositum, disce mecum à viro maximo*

Jo.

Jo. Seldeno, Notis ad Eadmerum, pag. 208. *Christianitas* (*inquit*) & ea quæ ad *Christianitatem* pertinent passim, apud Eadmerum atque alios illius ævi scriptores, functionem Episcopalem, atque Fori sacri actionem & administrationem seu officium Episcopale, ut usitatiùs appellatur, denotant. ——Hinc apud nos Fora sacra, quibus, jure nempe communi subnixis, aut Episcopi præsunt, aut ii qui eo nomine Episcopos, utpote quos provocare licet, suspiciunt, *Curiæ Christianitatis* etiamnum vocitantur. *Huc etiam pertinet illud apud doctiss. Spelmann. Concil. pag.*311. *ex Ms. de vitâ regis Offæ.* Dominabatur etiam Snotingensi provinciæ, cujus *Christianitas* ad Archiepiscopum spectat Eboracensem. *Historia Abbatum S. Albani per Matt. Paris. in vitâ Guliel. Abbatis* 21. *prælatorum Christianitatis sic meminit:* Aderat tempus quo omnes *Prælati Christianitatis* generaliter ad Concilium sub Innocentio tertio Papa celebrandum convocarentur. *Vide plura in Urbis Cantuar. Antiquitat. pag.*362,363. *ubi de* Decano Christianitatis; *ut & apud Brianum Twynum antiquitatis Academiæ Oxon. assertorem; hujus autem vocis prorsus expertem, ut ibi pleniùs ostensum.*

Ciborium.] *Vide* Cyboreum.

Ciffus.] 614.29. *pro* Cyphus: *rectiùs* Scyphus.

Ciricsceattum.] 761. *ult. aliàs, & rectiùs* Cyricsceattum, *quod vide.*

Cirlisca. Cirliscus.] *Vide* Ceorlman, *supra.*

Cirpus.] 2903.28. *pro* Scirpus.

Cisara.] 2093. *penult. pro* Cicera, *leguminum genus, vulgò,* Vetches.

Cisera.] 948.28. *Mendosè pro* Sicera. *i. potus vel vinum ad inebriandum potis.*

Clamare.] 478.37. Clamator. 2469.10,27. *Vide* Calumpnia, *supra.*

Clarigarius armorum.] 2612.18. *Feciales, à clarigando dictus.*

Clario.] 2623.48. Clarrio. 2587.58. *Lituus. A Gallica* clairon: *hoc autem à claro quem edit sono. Vulgò,* a clarion.

Claustura.] 2139.20. *aliubi* Clausura. 2088.35. 2089.34. *Inclusio: item* Clausum *vel Septum. Vulgò,* an enclosure.

Clausula.] 2217.17. *Parvum clausum, vel parva area septo incincta. vulgò,* a small Close.

Clausum Paschæ.] 1090.31. 1166.55. Dominica in Albis, *sive dominica prima post Pascha: nobis* Low-Sunday. *Sic autem dicta, quòd Pascha claudat, & festi solemniis finem ponat. Claudere, ut & finire, nobis* to close: *finis,* the close.

Cleia.] 1931.6. *à Gallico* Claye. *i. Crates. Fleta authori,* Glaga.

Cleptor.] 156.11. *Fur, latro: al.* cleptes, *&* clepta. *omnia à Græco* κλέπτω.

Clito.] 122.33. 141.26. 157.6,22. 472.46. *id est,* Atheling, *ut hîc,* 141.26. His diebus Elfredus, id est, clito Atheling, &c. *mendosè, pro* Elfredus Clito, id est, Atheling. *De voce, cum diminutivo* Clitunculus. 176.53. *supra in* Adelyng.

Clocarium.] 2440.10. 2453.23. *Campanile, campanarium: à Sax.* clugga, *Belgis* klocke, *campana. Unde nostratium* Clocke *pro horologio.*

Cnipulus.] 587.8. *Gladius. Quod enim hic, Radulpho de Diceto* Cnipulus, *est Matt. Paris. ad ann.* 1176. gladius: Eodem anno (*inquit*) Willielmus de Bransia multitudine Wallensium in castello de Bergamini callidè convocatâ, prohibuit, ne quis gladium ferret viator, vel arcum, *&c. Vox est* (*ni fallor*) *ejusdem originis ac nostratium* knife, *veteribus Belgis* (*inquit Kilian.*) kniife. *i. culter, gladius.*

Codicella.] 1815.45, *pro* Codicillus. *Ita siquidem eo ævo vocarunt donationum tabulas, vulgò,* Landbocs. *quæ Normannis* Chartæ *dictæ. Vide* Landboc.

Cœlum.] 1289.29. 1704.53. *Concameratio cælata, & ex eo, hîc cœlum dicta; nisi malis ab eo cœli sensu quo tectum significat: siquidem ut ait Poeta:* tegit omnia cœlum. *Vulgò,* a Seeling.

Cofra.] 1461.5. Coffra 2755.60. *&c. Cista, arca, capsa, scrinium. vulgò,* a Coffer, *à cooperiendo dictum.*

Collectura.] 2595.35. *Collecta.*

Collificium.] 825.33. Si eum reddat in contumeliam ad *collificium* x. s. emendetur. *Corrige,* Si eum radat in contumeliam. *Pergit Saxon.* to homelan, *id est, Lambardo interprete,* morionis in morem: *authore autem nostro, ut supra,* ad collificium. *sed quid sibi velit* collificium, *aut unde sit petendum, ignarus ipse peritioribus investigandum relinquo. Interim, à Sax.* homelan, *fortè nostratium* homely. *i. squalidus, incultus, sordidus: non autem ab* ham, *vel ut hodie* home, *domus, quasi familiaris, ut Minsheo visum.*

Colpus.] 849.40. Et si *colpus* alicui fallat ter, verberetur & ipse ter. *Ubi* colpus *ictum signat, Gallis* coup, *It.* colpo. Colpus *igitur alicui* fallere, *vel* (*ut in L. Salic. tit.*29. *de vulnerib.* §.1.) fallire, *idem est quod* de ictu falli; *nobis* to misse or faile of his stroke. *Huic affine* Colpo. *i.e. frustum, de quo Spelmann. ex Hovedeno, cujus etymon proculdubio à Græco* κολοβόω, *decurto, minuo, mutilo, unde nostratium* Collops. *V. doctiss. Casaub.* de linguâ Anglicâ vetere, *p.*279.

Combaro.] 1919.52. *Municeps. De Abbate S. Augustin. Cant. dictum, qui cum Baronibus, i. municipibus sive burgensibus Sandwicensibus litigans, ejusdem cum illis municipii se asserit participem.*

Comitiva.] 1112.35. *Societas, sive comitatus viæ. Anglis* company. *Genus etiam dignitatis alibi notat. de quo Voss.*

Commerciones.] 762.36. *Fines, limites, confinia. vulgò,* marcæ, marchiæ, marchæ, *nobis* marches, *quomodo Angliæ partes Walliæ & Scotiæ proximantes vernaculè* the Marches *dicimus; aliàs cum Gallis* Frontiers. *Hinc in Germania* Marcomanni *dicti, quasi gentes* Marcham, *collimitium, vel confinia incolentes, nobis olim* Marchisii, *vulgò,* Marchers. *i. contermini. Hinc etiam limitis Comes, sive præfectus limitaneus, Germ.* Marcgrave *dict. Latinè* Marchio, Marchisus, *etiam* Marchisius, *Gallis & Anglis* Marquis. *Voces omnes à Germ.* marc, *Anglosaxonib.* mearc, *limes, termini signum, nota: unde, quorundam opinione,* Merciorum *apud nos olim, Heptarchiâ Saxonicâ adhuc florente, regni nomen; Saxonicè* myrcnaric. *à* mearc *scil. terminus, finis: utpote cum* Mercia *reliquorum omnium regnorum esset confinis, ac limitanea. Plura de voce, apud Hotoman. Voss. alios. Ad* Commerciones *redeundum: quo vocabulo usus iste author pro Sax.* gemærum, *quod idem sensu, limites scil. vel confinia: quomodo* land-gemæra *in Fœd. Aluredi & Guthr. RR. cap.*1. *pro* terræ fines. *Unde,* (*ge. hîc, ut in sexcentis aliis, tractu temporis extrito*) *nostratium*

tium hodie meares, *al.* meeres, *eopse sensu.*

Commissionatus.] 2046.26. *Commissione. i. mandato delegatus, assignatus: vel cui quid potestatis ab altero demandatur, vel committitur.*

Communa.] 664.55. Omnes prædicti magnates juraverunt *communam* London. *De Gulielmi, Eliensis Episcopi, Ricardi reg. Cancellarii, depositione hîc agitur: quod Hovedenum apud fusius sic:* Placuit ergo Johanni fratri regis, & omnibus Episcopis, & Comitibus, & Baronibus regni, & civibus Londoniarum, quod Cancellarius ille deponeretur, & deposuerunt eum, & in loco illius instituerunt Rothomagensem Archiepiscopum, qui nihil operari voluit in regimine regni, nisi per voluntatem & consensum sociorum suorum assignatorum, & per consilium Baronum Scaccarii. Et eodem die Comes Moretonii, & Archiepiscopus Rothomagensis, & alii regis Justiciarii concesserunt civibus Londoniarum habere *communam* suam. Et eodem anno Comes Moretonii, & Archiepiscopus Rothomagensis, & ferè omnes Episcopi & Comites, & Barones regni juraverunt *communam* illam firmiter, & inconcussè se servaturos, quamdiu domino regi placuerit, *&c. Ubi* Communa *(ni fallor) pro associatione, confœderatione, compacto: ita ut* concesserunt civibus Londoniarum habere *communam* suam, *idem sit, ac* cives Londinenses in fœdere vel pacto ab eis inito sibi associarunt, *vel* ejusdem fœderis socios secum & participes esse voluerunt, *quo decretum vel consultum illud, de Cancellario deponendo, communi omnium consensu factum, debitum sortiri valeat effectum. Hoc aliis* Communia, *ut multis probat doctiss. Vossius. quo quidem sensu sæpius occurrit in* Stabilimento *(ut vocatur) Communiæ* Rothomagi, & Falesiæ, & Pontis Audomari, *inter Chartas Ducum Normanniæ, p.*1066. *Vox autem, præter hanc, aliam olim tulit significationem, ut hîc* 704.30. *item* 1276.34. *ubi, ut apud Matt. Parif. hist.*261.21. *item, quomodo* Communes *heic,* 2429.55. *pro plebe, vulgo, populo, turba, nobis* the Commons; *aliàs, (à Gallico* Communaute) the Communalty. *Similiter apud Roger. Hoveden. in Ric.*1. *fo.*410.*a.* Communia Londoniæ, *pro urbis illius plebe vel civibus. Hinc Comitiorum Angliæ domus inferior, ubi plebis procuratorum consessus, vulgò audit,* the house of Commons. *Alio tamen sensu vox postea,* 1941. 60. *ubi jus ad rem aliquam commune vel indivisum signat, in quo sc. quis cum uno aut pluribus aliis communicat vel participat, ut in loco illic intellecto, ad ferendum sc. & agendum. Unde illud,* 1947. 14. *ubi de eodem loco agitur:* remaneat *communis* Abbati & Priori ad cariandum & chasiandum quociens necesse habuerint. *Vulgò,* a Common. *de quo vide Cowell. in voce.*

Companagium.] 854.46. *Quicquid cibi præter panem & potum. à Gall.* campanage.

Compassiosus.] 2640. 56. *A* compatior *fortè: unde &* compassio, *pro misericordia: Gallis & Anglis,* compassion. *Plura apud Vossium in vocib.* Compassio, *&* Compatior.

Compellativum.] 845. 13. *pro hoc, & Foxus in Act. & monument. tom.*1. *pag.*193. *& Spelmann. Concil. pag.* 405. compellationum *exhibent. subintelligendum fortè* negotiis. *i.e. causis vel litibus accusatione motis. Sensum loci talem arbitror, scil. ut Episcopus (cui & hîc & alibi* [a] *onus hoc impositum) purgationum curam habeat, ne quid iniquum fiat. sicut enim hoc in loco* compellatio, *accusationem; sic, (ut alibi ostensum)* adlegiatio, *purgationem sonat.*

[a] *LL. Edo. Confess. cap.*9.

Completorium.] 1877.4. *Preces & cantus vespertinus: divinorum officiorum de die celebrator. complementum; à complendo dictum; quòd ultimum, vel extremum. vulgò,* the Compline.

Concambium.] 1820.39,44,52. *Idem quod* Escambium, *infra.*

Condos.] 2142. 44. 2143. 30. *Mendosè fortè pro* Condot, *al.* Condol, *quod Gall. dorsum terræ, porca. vulgò,* a Ridge.

Confessio.] 1291.63. *Martyrum cubiculum, ut quibusdam dictum. Illa sc. pars ecclesiæ ubi conditæ sunt Martyrum reliquiæ sub altari: nec tamen* martyrium, *ut multis probat Ludovic. de la Cerda, Adversar. sacr. in voce. Locum hunc in ecclesiâ Cantuariensi vulgò* Under-croft *dicimus, de quo nos in Antiquitat. Cantuar. pag.*175.

Confinator.] 2544.12. *Mendosè pro* Consiliator, *ut paulo infra, lin.*36.

Congildones.] 763.19. 825.5,6. *alibi* Gildones. 825.10. *à Sax.* ʒeʒẏldan, *quæ vox (ut rectè notat Lambardus) à* ʒẏldan, *quod solvere sonat, fluens, unà pariter solventem significat. Nomen duabus de causis impositum: una, quòd isti pecuniam interdum in unum conferrent, atque unà cum socio, cædis conscio, ad perempti corporis æstimationem explendam pro more contribuerent; interdum verò compensationis nomine, pro socio occiso æstimationis partem reciperent: altera, quòd pecunia quædam communis foret ad convivia publica, quæ certis temporis intervallis celebrarent. Tale, ut videtur, eorum contubernium sive collegium,* quorum *(ut est in LL. Hen.*1. *cap.*88.) crocca cowellet, *id est, quorum olla simul bullit: à Sax.* crocca, *olla, &* pællen, *bullire; co præposito, quod, ut con, in compositis* simul *notat. E.G. in* co-partner, co-operate, co-ordinate, co-incident, *&c. Vox, ut verisimile est, cum more, hinc in Cambriam ivit; Cambris enim* gildio [b], *compotationum expensas exolvere, sonat. Vicani atque agricolæ (inquit Lindenbrog. in voce* Gildonia) *in Germania* Gilde *vocant convivia publica, quæ collatitiâ stipe quotannis semel iterumque celebrare solent. Sodalitium vel contubernium hujusmodi, Saxonibus* ʒebeorſcipe, *&* ʒẏldſcipe, *Belgis* ghild-schap, *dictum: & ab eodem fonte fluxit nostratium* Gilde, *pro religiosorum olim aliquot societatibus, ut & mercatorum, mechanicarum artium, & opificum ordinibus,* (Companies *hodie vocant:) ut &* Gild-halle, *pro prætorio, publicique consessus ejusmodi aulâ.* Congildo *igitur est contubernalis, contribulis, contributionum socius: Belgis* ghilde-broeder. *al.* gulde-broeder. *Monendum hîc, locorum supra signatorum priorem, ubi vox ista reperitur, (Legum sc. Inæ regis cap.*20.) *apud Lambardum malè, hîc autem multo pejùs exhibitum. Ibi enim voces quædam Saxonicæ: hîc autem plures Latinæ desiderantur. Priorem sic restituo: inter* to ƿroƿianne, & oþþe to alẏſanne, *inserenda hæc:* oþþe to ſleanne. *Vide Concil. Berghamsted. cap.* 28. *apud Spelmann. pag.*197. *Posteriorem verò sic:* ——nec cornu sonet, pro fure *(i. tanquam furti justè suspectus)* examinetur, *(ut, pro examinis exitu)* vel occidatur, vel liberetur. Si quis autem *(ita)* perempti corporis æstimationem exegerit, confirmet *(interfector)* se illum tanquam furem occidisse: nec solvatur ipsius occisi *(capitis æstimatio)* congildonibus, *&c.*

[b] *Davis. in Dictionar. Britannico-Latino. in voce* Gildio.

Conjectare.] 824. 3,62. Contribuere: *unde* Conjectum.

jectum. *i. est, contributio, collatio de substantiis; pluribus puta debitoribus pecuniam in unum conferentibus, quod* congildonibus *supra solenne. Plura vide apud Lindenbrog. in voce* Conjectum. *& Buchel. Not. in Heda histor. Ultraject. ubi in Episcoporum Privilegiis (ut vocantur) vox frequens, & immunitatem illã, aut similem, ubique significat, cui nostratium* **Scot** *(à tributis excusationem intellige) planè respondet.*

Conjuratio.] 918.63. *Hic pro* Adjuratio, Exorcismus. *quod enim hic Latinè* Conjuratio, *Sax. est* halsung, *ab* halsian, *adjurare, exorcisare. Hinc nostrat. & Gall.* **Conjuration**, *pro Dæmonum, per incantationes, tum excitatione, tum ejectione.*

Conquestio.] 912.38. Conquestus. 725.58. *& sæpe. Vulgò,* **Conquest**. *Omnia, ni fallor, à Gallico* conquester, *hoc est, vincendo acquirere, & imperio addere, vel finibus ditionis adjicere; quo quidem sensu verbum* conquirere *hic.* 468.29. 472.44. *Hinc Guilielmus Nothus, Britanniâ subactâ,* Conquestoris *nomen adeptus, ut hic,* 725.38. *vulgò,* **the Conquerour**.

Conquestor.] *Vide* Conquestio, *supra, in novissimis.*

Consideratio Curiæ.] 937.42, 63. 938.7, 8. 1920.1. *Pro* Judicium, *vel* Consultum Curiæ, *sive tribunalis: quibusdam olim* Exguardium. *Constit. Sicul. li. 3. tit. 17. (à Spelm. partim exhibit. in voce* Exguardium*) de vassallo delinquente in dominum, (sc. ratione feloniæ, vel servitii post tertiam submonitionem non præstiti, &c.)* Dominus potest de eo quod tenet ab ipso, ipsum per *exguardium* dissaisire, &c. *Id est, non suo proprio judicio, sed Judicis, super eâ re consulti, decreto vel sententiâ: causa scil. judicialiter, & servatâ juris formâ, priùs cognitâ. Vocem enim* exguardium *idem signare conjicio, ac Gall.* esgard, *de quâ crebrè in veteri Normanniæ Custumario. E.G.* a lesgard de la court, *i. (secundum exemplar Latinum)* ad esgardum curiæ. *Similis loquendi modus occurrit mihi in Cantii nostri Custumar. in re haud absimili, nimirum ubi agitur de fundi ademptione ob redditum tempestivè non solutum, sc.* per agard de sa court, *id est, judicio curiæ suæ, vel ut hic,* per considerationem curiæ suæ. *unde phrasis illa forensis vel hodie usitata,* sicut curia consideraverit.

Consigillatio.] 856.34. — insigilletur manus ejus, & inquiratur die tertia si mulaminum sit intra consigillationem. *Sax. (in Textu Roffen.) sic:* ⁊ insegliȝe man þa hand. ⁊ sece man ofer ðære þriddan dæȝe. swa hwæþer swa heo bę ful swa clæne binnan ðam insegle? *i.e.* manus (ordalio *probati, projecto jam ferro ignito: è vestigio*) obsignetur, & inquiratur die tertiâ si munda sit, vel immunda (*injusta scil. necne*) intra obsignationem.

Constabularius.] 574.59. 1213.18. *& alibi. Vox (ut ostendit eques doct.) à diversis diversimodè scripta: efficta verò à Gall.* Conestable, *ut hoc à Latin.* Comes stabuli, *qui veteribus aliàs,* Tribunus stabuli *dictus, ut qui stabulo superiorum Imperatorum esset præfectus. Regino Prumiensis (qui floruit an. 1010.) Chron. li. 2. ad ann.* 807. Burchardum Comitem stabuli, quem corruptè *Constabulum* appellamus, cum classe misit in Corsicam. *Posterioribus autem seculis ad magistrum equitum, perinde mox ad omnem turmæ equestris, tandem & pedestris, præfectum (i. Centurionem) quem hodie* Capitaneum *appellamus, nomen transiit. LL. Edv. Conf. ca.* 35. Erant & aliæ potestates —— per singulos Comitatus totius Regni prædicti (*i. Angliæ*) constitutæ, qui *heretoches* apud Anglos, — Latinè verò dicebantur ductores exercitus; apud Gallos capitales *Constabularii*, vel *Mareschalli* exercitus, &c. *Hinc verò (ut rectè monet Spelmannus) liquet, non receptum tunc temporis à nostratibus hoc vocabulum, sed à Normannis postea introductum, & ad eos collatum, qui aut militem educebant, aut rem militarem curabant, aut loco alicui præsidio dabantur. Sic Regni, Castri, Hundredi, Villæ,* Constabularius, *&c. Traducitur etiam ad officiales marinos: unde qui postea* Admiralii *dicuntur, sub Ricardo* I. Constabularii classis regiæ *nuncupantur. Vocem itaque qui accersunt à Sax.* cyning, *Rex, &* stable, *stabilis, q. columen regis, & ejus statum conservans, planè nugantur. Vox autem hæc ab Anglo-Normannis adducta; quàm variè & latè ab eis fuerit tandem usurpata & extensa, tractatu satis accurato, ostendit Spelmannus, quem imprimis vide.*

Constamentum.] 1399.38. *Gallicè* Coustemens, *pro expensis, impensis, sumptibus: vulgò,* **Costs**. *Vide* Custus. *Venit, ut videtur, à Latino* Consto, *eâ vocis significatione quâ* valere *sonat. De quo vide Cl. Casauboni, Is. filii, Tractat. de Usu & Consuetud. pag.* 111, 112.

Consuetudinarium.] 977.2. *Librum illum ritualem; olim longè latéque celeberrimum, intellige, quem ab authore, Osmundo scil. Sarisburiensi episcopo,* Missale secundum usum Sarum *appellabant; officiorum divinorum omnium & singulorum* (Agenda *vocant*) *ritus formulásque describentem.*

Consulator.] 1230.53. *Idem fortè qui apud Vossium ex Freculpho,* Consularius. *Utrumque, ni fallor, Consiliarium signat, vel Consiliatorem; unde nostratium,* **Counsellour**.

Contenementum.] *Vide* Tenementum.

Continentia.] 544.55. 1393.25. 2767.22. *Synopsis, argumentum. Hinc autem tractatus alicujus argumentum sive summa, nobis hodie,* **the contents**, *q. contentorum synopsis.*

Contratenere.] 830.36. *Sax.* forhealdan, *quod contra legis præceptum, ex contemptu tenere, vel detinere, sonat.*

Contribunales.] 861, 2. *Tribules fortè, vel contribules. quod enim hic:* & portet faidam erga *contribunales* mortui: *in LL. Hen. 1. ca. 68. est:* & portet factionem erga cognationem. *Saxonicè verò sic:* ⁊ wege ða fæhþe wiþ ða mæȝþe. *i.e. Lambardo interprete,* is jam cognatis interfecti pro inimico habetor. *V.* Weregildum.

Controversiones.] 1196.51. *Controversia.*

Conventionare.] 584.58. 1090.32. 1105.30. *Est super aliquâ re pacificendo convenire, & id, de quo convenit, promittere. vulgò,* **to covenant**.

Conus.] 898.39. *Idem, ni fallor, quod Matt. Parisio, histor. p.* 748. *l.* 14. Cuneus monetalis: *sigillum ferreum scil. aut chalybeum, quo nummus cuditur: à formâ dictum. atque hinc fortè numus ipse nobis vulgò,* **Coine**: *numarius, vel cusor monetarius,* **a Coiner**. *V. Spelm. & Wats.*

Coppa.] 75.23. *i.e.* Cuppa, *ut infra, ead. col. lin.* 35. *Alio tamen sensu postea.* 1820.62. *ubi idem est quod nobis vulgò,* **Coppe**, *i.e. quorundam frumenti manipulorum sive fasciculorum acervus cristatus, vel in acutum editus. Hinc* coppare *pro acervos sic congerere. Nobis hodiéque,* **a copped crowne**, *pro rei alicujus capite cristato, vel ad cristæ modum edito.*

Corabus.] 812.51. *Corrige* Carabus. *Sic enim Florent. Wigorn. ad ann.* 892. Occultè (*inquit*) de *Hibernia* fugerunt, *carabúmq;* qui ex duobus tantum coriis & dimidio factus erat, intraverunt, mirúmque in modum sine velo & armamentis, post 7. dies in *Cornubia* applicuerunt. *Rem gestam sic enarrat author Chron. Sax. ad ann.* 891. Ðry Scottas comon to Ælfrede cy-

minȝe on anum bate butan ælcum ȝepeðun of Hibernia þonon hi hi bestælon. forþon ðe hi woldon for Godes lufan on elþeodinesse bion, hy ne roþton hwær. ðe bat wæs ȝeworht of ðridan healfne hyde. ðe hie on foron. ꝥ hi namon mid him ꝥ hi hæfdon to seofon nihtum mete.&c. *i.e.* (*doct. editoris & interpretis veniâ*) Tres *Scoti* ad *Alfredum* regem venerunt in unâ naviculâ, omnibus destitutâ armamentis, de *Hibernia*, unde se clã subduxerunt: volebant enim pro Dei amore peregrinari, de loco, quocunque ferrentur, non solliciti. Navicula ex duobis coriis & dimidio facta fuit: secum autem assumpserunt unius septimanæ viaticum, *&c. De naviculis hujusmodi plura vide apud RR. Armach. Brit. eccl. Primord. pa. 606. in marg. Luyd. Fragment. fo. 31. a. Twin. Comment. li. 2. pa. 80. Seld. Mare Clauf. li. 2. c. 2. item Salmas. in Solin. Hiberni vocant* Corroghes, *à Britan. fortè* Corwg, Corwgl, Cwrwgl. *quod cymbam sonat corio contectam. V. Dictionar. Britannico-Lat. Gallis* Carabe, *quod, uti* Carabus, *à Græco* καράβιον.

Corepiscopus.] 1650. *penult.* 1651. 34. *Quasi* χωρικός. *i.e.* rusticus episcopus: *episcopi nempe vel archiepiscopi in remotis agentis vicarius. de quo vide Duaren. de sacr. eccl. minister. li. 1. ca. 9. & Spel. Huic affinis episcopus ille nobis* suffraganeus *dictus. De Corepiscopo verò cujus hîc mentio vide Antiquitat. urb. Cant. pa. 65. 299.*

Coriscus.] 686. 43. —*corisco* cooperto, & scripto nobis ignoto &c. *Fortè legendum* : codicillo cooperto &c.

Corium perdere.] 761. 64. 830. 55. 927. 49. *idem quod* corio carere, *lin. 61. quæ vapulare sive verberibus cædi significant. Pœna corporalis servis propria, quæ quandoq; in pecuniariam mutata : unde Sax.* hydȝylde, *al.* hydeȝild. *i. corii redemptio ; ab* hyde, *corium, &* ȝyld, *solutio, compensatio. atque hinc* corio componere. 902. 19. *item* corium redimere. 927. 61. *id est, virgarum metum pretio redimere. Hoc in LL. Hen. 1. c. 78.* pretium corii *dicitur, quod idem ac in L. Salica 42. §. 2.* solidos pro dorso suo reddere. *Plura infra, in* Hidage.

Coronator.] 1916. *penult. Est officialis sive minister coronæ regiæ, inquisitioni homicidii aliisque hujusmodi ad coronam regis spectantibus præcipuè designatus. De quo pluribus Cowellus noster, in voce. Vulgò,* Coroner, *ut hîc,* 2145. 39.

Corporale.] 1850. 1. *Sindon vel linteum quo Corpus Domini. i. panem consecratum tegunt : unde aliàs* Dominicale *dictum. quibusdam,* pulvinar sacrosanctum. *Gallis* Corporail, *nobis* the Corporall.

Corredium.] 767. 34. 1347. 45. 1872. 57, 61. Corrodium. 902. 11. 948. 25. *aliis* Conradium, Conredium. *vulgò*, a Corody. *Obsoniũ est, quod vel superiori in subsidium penditur, vel in mensam alicui alii apponitur. Cibus, mensæ apparatus. Item* Convivium. *Rei quale quale vestigium (ni fallor) adhuc in hospitio quo ecclesiarum cathedralium & collegiorum Firmarii (prædiorum sc. conductores) dominos suos, prædia invisendi gratiâ adventantes accipiunt, quod vulgò,* Entertainment, *cujus redemptio pecuniaria,* Entertainment-money, *vocant. Vox autem amplioris est significationis, ut apud doctiss. equitem videre licet. Sæpe occurrit scriptum cum* r. *singulari,* coredium *sc. unde vocem à* con, *&* edo *conflatam reor* : N. *enim &* R. *literæ in veteribus libris crebrò mutantur, ut Cl. Salmasio in not. Plinian. observatum.*

Corsned.] 919. 16, 25. *Anglo-saxonibus erat in more positum, panem certis quibusdam destinatisq; sententiis consecratum reo gustandũ offerre. habebant enim penitus insitam opinionem, non posse quenquam, mali conscium panem hoc modo dedicatum glutire.* Offam judicialem *dixerunt. Ita Lambard. qui panem vocat execratum.* Cors (*inquit*) execratum *sonat,* neod *à* neod, *id est necessitate ductum,* panem *significat. Mallem ipse* offam execratam : *ab eodem* corr, *&* snæd, *vel* snid, (*à* snidan, *Belgis* Snĳden, *quod scindere sonat*) *particula, bolus, frustum, offa.*

Cosinus.] 1684. 17. *Gall.* Coussin, *Pulvinus. Origo fortè à* Coxa : *quod sedentium coxis supponatur. Latinis* coxim *adv. pro* coxim sedendo, *vel* in coxis nitendo. *Item Hispanis* Cuxin, *&* Coxin, *pro pulvino.*

Costagium.] 2616. 32. *Idem quod* Constamentum, *supra, &* Custus, *infra : quæ vide.*

Costera.] 1218. 6. *Litus, ora maritima. Mat. Paris.* Costa maris. *hist.* 258. 28. *unde nostr.* Coast, *&* Sea-coast, *eodem sensu. Vocum posterior à Gal.* Coste *i. latus. unde aliàs nobis dict.* the sea-side: *prior fortasse ab eorũ* Costier, *obliquus, quemadmodũ plerumq; ora maritima.*

Coterelli.] 706. 28. *Nam singulari nusquam occurrit numero : plurali verò quandoque sic, quandoque* Cotarelli. *qui quidam è plebe apud Gallos, ex prædâ & rapinâ (exlegum instar) viventes, nobilibus & ecclesiasticis viris olim oppidò infesti. Gallis* Cotereaux, *&* Costereaux, *vulgò dicti. V.* 1451. 22.

Cottarius.] 2576. 39. *Cota. i. tugurii habitator. Vulg.* a Cottager: *à Sax.* cote, *spelunca, latibulũ. Vide Spel.*

Craspiscis.] 897. 64. *Idem proculdubio quod alibi* Craspeis; *Spelmanno nostro* Grampois, *piscis grandior. Vox composita, cujus prior syllaba in unâ, à Gall.* grand; *in alterâ, à Latin.* crassus. *Bractono,* Crassus piscis. *li. 2. ca. 24. fo. 55. b. folio verò 120. a.* Grossus piscis.

Cremabilis.] 980. 21. *Quicquid facilè cremetur. Vlpiano* cremialis.

Crocardus.] 2493. 65. *Reprobum nummi genus, aliàs* Cocodones *dict. Vide Walsingham. hist. ad. an.* 1301.

Croftum.] 2089. 33. 2090. 32, 39. *Prædiolum (inquit Spelm.) pone habitaculum rusticum, à latioribus campis ideo distinctum, ut animalia rustica subitis usibus exhibeat. Angulus campi, idemque fortè Saxonibus quod nos hodie (Normannos sequuti)* Clausum *dicimus.* a Close. *Vide Cowell.*

Cruciata.] 2660. 8, 9, 11, 12, 15, 18. 2671. 23, 46. 2672. 45, 48. *Literæ pontificiæ, quibus auxilium imploratur adversus hostes ecclesiæ, in primis Saracenos & infideles, (quibus signum crucis ludibrio est :) quo tamen pontifices Romani contra ipsos etiã Christianos, inimicos suos, (uti heic Vrb. 6. contra Clement. Antipapam) interdum usi sunt. Vulgò,* a Crusada : *à crucis signi in vestibus opem ejusmodi ferentium gestatione.*

Culvertagium.] *Vide* Fridwita.

Cuneus monetæ.] 1816. 6. 10. *Monetæ cudendæ vel percutiendæ jus. vulgò,* Coynage. *Vide LL. Æthelstani reg de quibus hîc,* 843. 32. *&* Conus, *supra.*

Cuppa mazerina.] 614. 29. *Idem quod nobis hodieq;* a mazer. *Belgis* maeser *est aceris arboris tuberculum, unde, ut fertur, vox orta ; quoniam (inquiunt) istiusmodi pocula plerumque sunt acerna.*

Curia Apostolica.] 2194. 27. *Vide* Apostolicus.

Cursaria.] 1164. 14. *Piratas, & latrones marinos, qui maria discurrunt, Galli vocant* Corsaires, *&* Coursaires. *Hinc, ut videtur,* Cursariæ *nomen, quod naviculæ genus* Celoci *(ni fallor) simile. utrumque à celeritate dictum, q.* cursoriæ, *quomodo Hovedeno dictæ.*

Curtelagium.] 2090. 33. Curtilagium. 2029. 45. *Hortus olitorius, vel ubi leguntur olera. Vocabular. vetus Anglo-Latin.* Curtlage or gardeyn, Olerarium. *In eandem sententiam Lindewod. Provincial. li. 3. tit. de decimis, cap. Sancta. §. omnibus.* Curtilagium (*inquit*) dicitur locus adjunctus curti ubi leguntur

guntur herbæ vel olera. *Vox est à Gallico* courtil; agium *addito in vocis productionem.*

Curtillum.] 764.59. rustici *curtillum* debet esse clausum æstate simul & yeme. Curtillum *hic idem quod alibi* Curticella. *i. parva curtis. Prædiolum intellige. Curtis enim, uti & Curia, habitaculum signat rusticum cum adscriptis prædiis; vel (ut Lindewodus*[a] *noster vocem explicat:)* *Curtis* est mansio vel manerium ad inhabitandum, cum terris, possessionibus, & aliis emolumentis ad tale manerium pertinentib. *Idem Gallis, quod Italis* Mansus. *Pet. Benevent. Curtis* vulgare est Gallicorum, sicut *Mansus* Italicorum. *Item locus ille conclusus sub dio, ante ædes præsertim virorum principum. Vulgò,* a **Court.** *A voce ad rem: unde fortè Forensium nostrorum Breve,* de Curia claudendâ, *ortum, de quo Cowell.*

[a] Provinciál.li.3. tit. de decim. ca. Sancta. §. omnibus.

Curtis.] *Vide* Curtillum.

Custuma.] 1796.55. 2576.42,55. *Consuetudo: item vectigal consuetudine debitum. à Gallico* Coustume, *nobis* **Custome.** *Vide Cowell. in voce. in primis autem doctiss. Casaubon. Is. fil. de me studiisque meis optimè meritum, Tract. de Usu & Consuetud. pag.* 111, 112, *&c.*

Custus.] 1937.26. 1942.9. *Expensæ; impensæ, sumptus: vulgò,* **Costs**; *à Gall.* Coust.

Cyboreum.] 1019.7. *quandoque* Cyburium; *quandoque, & rectiùs,* Ciborium. *Arca, seu pixis, vel scriniolum super altare, apud Pontificios, in quâ sacramentum altaris conservatur. Gallis* Ciboire. *Vox à* cibo, *sacramentali scilicet, quem continet: & interdum ad eam tecti partem presbyterii sive chori translata, cui altare suppositum.*

Cynebot.] 845.62. *alibi* Cynegild, *&* Cenegild. *Lapsus hic doctiss. eques, qui voces expositurus eas cum* mægbote *confundit: quæ compensationis est pars illa interfecti cognatis debita; atque hîc cognationi datur regiæ, sub* weræ *nomine, & tanquam natalis pretium, ut vocant. unde hæc Sax.* ꞅe ꝥæꞃe belẏmpaþ ꞇo ðam mæᵹðe ðæꞅ cẏne cẏnneꞅ. *i.e. weram* debent habere propinqui regii: *postea verò,* þam ꝥæꞃe ɧabbaþ ða mæᵹaꞅ. *i.e.* ipsam *weram* debent habere parentes: *(intellige* propinquos, *ut infra in voce* parentes:) *cum quod sequitur,* cẏneboꞇ, *omni populo debeatur, ob regem sublatum; juxta sequentia:* ⁊ ꝥ cẏneboꞇ ꞇo ðam lanꝺleoꝺ: *postea,* ⁊ ðam cẏneboꞇ ꞅe lanꝺleoꝺe. *i.* ad gentem verò pertinet compensatio regia. *scil. quâ regia.*

Cyreath.] 842.62. *Cyreath.* i. jusjurandum electum, *&c. Juramentum scil. quod quis, cum quibusdam aliis conjuratoribus è majori numero selectis, præstaret: cui contrarium* Rimath, *quod nempe quis cum toto conjuratorum nominatorum cœtu vel numero daret. Prius à* cẏꞃe, *Sax. i. electum, &* aꝺ, *juramentum, nobis hodie* **oath**: *posterius à* ꞃime. *i. numerus, & eodem* aꝺ.

Cyricsceattum.] *Sic enim scribendū, quod* 761. *ult.* Ciricsceattum, *aliter, (ut in LL. Hen.* 1. *ca.* 11.) *sed perperam etiam,* Cherisceattum; *nec meliùs hîc.* 469. 37. Syricseat. *Vox est pura puta Sax.* cẏꞃicꞅceaꞇ *sc. quam Lambardus, legum Saxonicarum primus editor & interpres doctiss. sæpe Latinè reddit (quomodo etiam in verbor. explicatione eisdem LL. præfixâ)* primitiæ seminum, *ad verbum autem (inquit, & rectiùs)* vectigal ecclesiasticum. *quam quidem versionem, posteriorem sc. amplectitur doct. Whelocus*[b], *priorem, ut inconcinnam, nec immeritò, rejiciens. Primitiæ nempe Sax,* ꝼꞃumꞅceaꞇa, *aliàs* ꝼꞃumꝼiꞃa. *In Gloss. sub finem Lambardi Glossar.* Cyricsceat, *ecclesiæ census redditur; quomodo etiam vel apud Lambardum ipsum, L L. Canuti, par.* 1. *ca.* 11. *& bene quidem; cum re verâ census sit, sive in gallinis, sive aliis rebus, pro ædium decimâ, solvendis die S. Martini, de quo vide Gryphiand. de Weichbild. Sax. ca.* 30. *nu.* 11. *voce ductâ à Sax.* cẏꞃic, *ecclesia, &* ꞅceaꞇ, *posterioribus* **scot**, *census, vectigal, symbola, munus. Malè interim* ꞇeoþan ꞅceaꞇꞇaꞅ, pecuniarum decimas, *Latinè fecit idem Whelocus, Notis ad Bedæ hist. eccl. l.* 4. *ca.* 29. [c]*cum dictio simpliciter, sive generatim, (quomodo Lambardo ibidem visum)* decimas *planè signet. Plura si cupias doct. Spelm. Glossarium adito.*

[b] Ad LL. ax. Præfat.

D.

DAggerius.] 2597.54. *Pugio, sica: vulgò,* a **Dagger.**

Dalmatica.] 61.53. 441.64. 1159.13. *Vestis sacerdotalis, linea, longa, & candida,* Albæ *similis, vel* Superpelliceo, *(ut vocant, vulgò,* a **Surplice**:) *à Dalmaticis populis primò petita, de quâ plurib. Spel. & Watsius, qui* Dalmaticam *vestem etiam regiam fuisse notant, ac in regum nostrorum consecrationibus nondum exoletam.*

Danegild.] 942.30. 957.45. 1024.24. *Tributum Anglis indictum, aliàs ob pacandos Danos, patriam infestantes, aliàs ob arcendos.* Tributū Danicum. *De quo justum habes tractatum apud doctiss. equitem.*

Dayworke.] 2203.26,27,28,30. *Quantum terræ arabilis unius diei culturæ sufficiat: vel illud soli spatium quod uno die boum jugo arari potest. ad verbum,* opus unius diei. *à vernaculo nostro* **Day**. *i. dies, &* **work**, *opus. Gallis* Journeau; *à* jour, *dies: unde Latino-barbaror.* Jornale, Jornata, *& simil.*

De alto & basso.] 2526.51. *Idem quod infra,* 2604.54. In alto & imo. *Verborum formulâ, quâ facultas mutuo diffidentium consensu, arbitris conceditur, lites & controversias inter eos ortas, sursum deorsum, (quod Gallis* Haut & Bas) *pro suo arbitrio dirimendi, & componendi.*

Decania.] 59.13. *Dignitatem ejus hîc intellige, qui in majori ecclesia, denis ad minùs Canonicis, sive Præbendariis (ut vocant) sub Episcopo præest.* Decanatum *aliàs nominant. De pluribus aliis vocis significationibus, Spelmannus.*

Decanus Christianitatis.] 1961.23. *Quem recentiores* Decanum ruralem, *& exteri* Archipresbyterum vicanum, *(de quo, ut & de* urbano, *Duaren. de sacr. eccl. minist. & benef. li.* 1. *ca.* 8.) *antiquiores Angli* Decanum Christianitatis *vocarunt: quare verò, jam ostensum in voce* Christianitas.

Decima.] 924.40. *Bractono nostro* Decenna. *Decuriam (inquit Lambardus in voce* Centuria) ꞇeoþunᵹ, *sive* ꞇienmanꞇale, *id est decemvirale collegium appellarunt Saxones. Ac ne quis ignoret, decuria ex decem viris constabat, quorū singuli uniuscujusq; sistendi fidejussores erant, et quid eorum aliquis dedisset damni, id omne reliqui resarcire debebant. Sic ille, qui rem pluribus prosequitur. eum adi, item Wil. Malmesbur. de gest. reg. Anglor. li.* 2. *fo.* 24. *a.*

Decius.] 1522.33. *Gul. Neubrigensi, Rer. Anglic. li.* 3. *ca.* 22. Detius. *Vox est à Gall.* Dé, *al.* Det, *unde nostratium* **Die**. *pluraliter Gallis* Dets, *nobis* **Dice**. *Talus, taxillus, alea. Vide Spelm. in* Dadus.

Defalta.] 1933.62. *Vox fori. Defectus, negligentia, deliquium. A Gall.* default. *Bractono frequens. Vulgò,* **default.**

Defendere.] 311.9. *Prohibere. Videatur Spelm.*

Defensa.] 2605.60. 2606.1. 2737.17. *Roborarium: vivarium cervinum; sive locus conseptus vel inclusus, in quo feræ vivæ non pascuntur solùm, sed & defenduntur; eóque* Defensa *dictus, aliàs* Parcus, *quod vide. Sepem dicimus Angli,* a fence.

Defensabilis.] 2424.39. *Defensioni aptus. De nave dictum, ita ex omni parte habili & instructâ ut navali prælio inserviat.*

Defensivæ locorum.] 524.19. 528.12.703.61. *Vicecomites, ut secundo locor. hîc signatorum:* Defensivæ locorum seu Vicecomitis. *quos Matt. Parisius ad ann.*1153. *p.*86. *l.*37. *ed. Wats.* Vicecomites *appellat, simpliciter. Sic autem nuncupati, quòd loca (i. Comitatum, vel Provinciam) eorum curæ & custodiæ sub Comite, commissa, tuerentur; vim & injuriam prohibendo, latrocinia compescendo, pacem regiam. i. publicam, non solùm legum tramite, sed armis etiam (si opus fuerit) promovendo; jura regia & vectigalia curando, colligendo, fisco inferendo.*

Dei judicium.] 942.2. 982.63. *Sic à veteribus dicuntur probationes & sortilegia, quibus ad reatus examen usi sunt:* Ordaleum *sc. & ejus species; quæ* Ferrum candens; Aqua fervida, & Aqua frigida; Symbolum Crucis, *& sacra ipsa* Eucharistia; Offa judicialis, *seu* panis, *item* caseus execratus, (*Saxonibus* corſneð:) Duellum, *aliàs* judicium gladiatorium *dictum, &c. De quibus omnibus amplum satis, nec minus eruditum habes tractatum apud doctiss. eq. verb* Judicium Dei. *De* Ordalio *nos infra, in voce.*

Delatura.] 763.5. *Pretium delatori constitutum. Saxonib.* melðe feoh, *à* melðan, *prodere, detegere, deferre, &* feoh, (*unde nostr.* fee) *pecunia, stipendium, merces. V. Vossium, & LL. Hen.*1. *ca.*64.

Demanda.] 1918.11. *Exactio, interpellatio, postulatio, vulgò,* Demaund: *à Gallico,* Demande.

Demanium.] 1113.51. *alibi* Domanium; *ex Gallico* Domaine, *quod à Latino* Dominicum. *Res signat dominicas, sive quas proprio quis jure possidet: ac κατ' ἐξοχὴν, quæ ad coronam regiam pertinent. Hinc* Domanium Franciæ (*Choppinum audis*) definitur illud quod nominatim consecratum est, unitum & incorporatum regiæ coronæ. *Hoc autem in loco,* demanium *priore usurpatur significatione, pro fundi scil. proprietate, h.e. terris & prædiis quæ dominus hæreditariè (accipienti sc. & hæredibus suis) non tradidit suis (ut vocant) tenentibus, sed aut sibi retinuit, aut ad annos aliquot, sub certis etiam legibus elocavit. Vulgò,* Terræ Dominicales, & Demaine-lands. *Appositè igitur* Servitio *hîc opponitur: cum* in dominico tenere, & in servitio, *è diametro sint contraria: posterius nempe terram sic, ut diximus; elocatam notat, sc. non possidentis propriam, sed quam eâ lege à Domino accepit ut aliquod servitium eidem exhibeat. Terras ejusmodi* tenementales *vocant. Illud, Saxones* inland; *istud,* utland, *al.* neatland, *vocârunt. V. Spelman. in voce* Inland.

Denariatus.] 1927.40. *Pretium rei quæ denariis æstimatur: puta mercis, redditus annui, &c. V. Spelm.*

Denarius S.Petri.] 469.32.802.24. *V.*Romepeny.

Denna.] 1776.16. *Locus sylvestris, asper, & incultus, porcisque pascendis accommodus: à* denn. *i. spelunca, cavea, ferarum latibulum vel cubiculum. Cogitandum tamen: interdum enim nec rarò,* Dena *scribitur, perinde ac si à* Dene *oriatur, quod Saxon. olim, ut nobis hodie, vallis. Spelman. vide in* Dena, *cui quandoque* Drof, *al.* Drove, *agmen vel armentum sonans, ex eo fortè præpositum, quòd porci pastum agminatim agantur: quorum agitator & curator, sive custos,* Drofmannus *olim dictus.*

Destrarius.] *V.* Dextrarius.

Desubitare.] 824.31. *Morsu de subito lacerare. De cane dicitur in hominem de subito irruente, & morsu lacerante, ubi de damno ejusmodi compensando.*

Dextrare.] 598,50,59. 671.41. 1130.20,26. *A dextris ire vel incedere; ut* Sinistrare. 671.42. *pro, à sinistris.*

Dextrarius.] 704.40. 1082.58. *Equus militaris, & bello aptus. Gallis* destrier, & dextrier; *Chaucero nostro* destrer. *Sic autem (ni fallor) dictus à dexteritate: vulgò,* a ready horse. *Postea,* 2408.53. *pro Cataphractario.*

Diffacere.] 150.28. *Vox in LL. Hen.*1. *familiaris, sed* defacere *scripta: idem est quod alibi* difficere, & diffigurare, *sc. deformare, faciem sive formam, decus sive gratiam, adimere. Ut* hominem diffacere, *de eo qui oculum exsculpserit, vel nasum præciderit, aut simile quid egerit. Angli adhuc,* to deface; *item,* to disfigure, *hoc sensu. Ad interfectionem etiam significandam vox extenditur. Nempe ut opposita sunt* facilis, & difficilis, fateor, & diffiteor: *sic* facio, & difficio: *quasi dicas, facio, ut quis non sit. Similiter Sax.* doen & fordoen, *pro facere, & destruere:* for *enim hic, ut* dis & de *illic, privandi vel negandi est particula. Hinc autem* Disfactus. 831.6. *pro deformatus, mutilatus, ab eodem etiam fonte Gallorum* deffaict, desfaict, *ut & nostrum* defeate, *pro clades, strages: quod Gallis al.* Desconfiture, *à* desconfire. *Unde* Disconfituræ *vox apud Mat. Paris. cladem, cædem, stragem, signans, non* diffidentiam, *ut ibi explicatam habes. Hinc nostrum* Discomfiture, *eod. sensu, ut &* to discomfit, *pro devincere, superare, expugnare, &c.*

Diffidare.] 2549. *ult. Bellum indicere, vel hostem denuntiare, fide quæ ante fuerat renuntiatâ. Gallis* defier, & desfier, *Angl.* to defie. *à* dis, *negandi particula, &* fides: *cui contrarium* affidare, *de quo supra. Plura, Spelmann. Hinc* Diffidatus. 639.39.

Diffodere.] 896.65. *pro* Effodere. *De fure, saltem furti suspecto, dicitur, occiso sc. & sepulto, quem cognatus insontem probare conatur. Sax.* ᵹif he clæne beo æt þam ordale, nime upp hif mæᵹ. *i.* Si Ordalio probatus mũdus evaſerit, tollat (*i. effodiat*) cognatũ.

Difforciare.] 830.41. 836.15,19. *Vox in LL. Hen.*1. *crebra, ut &* Deforciatio: *quarum posterior,* recti (*ut solet*) *adjuncto, denegationem sonat juris æqui, justitiæ sc. quando ab eo petitur, cujus interest ut rectum fiat. Sax.* rihter ƿirnunᵹ. *Talis recti à Judice inferiori (Domino puta manerii, & ejusmodi) requisiti denegatio, jurisdictionem suam ei adimit, altiùs provocandi causam præbet, & in aliorum forum & potestatem jurisdictionem transire facit. De quo vide LL. prædict. ca.*22,33,59. *exemplo fortè ducto à LL. Edgari, par.*2. *ca.*2. *& Canuti, pa.*2. *ca.*16. *Quasdam alias vocis acceptiones, eam Forensibus nostris meliùs notam reddentes, vide apud Cowell. & author. Term. Jur. verbo* Deforsour.

Diraciocinium.] 1799.44. *Vide*———

Dirationamentum.] 2130. 15,42. *Utrumque à verbo*———

Dirationare.] 308.55. *al.* Disrationare. 850.28. *Sic etiam in LL. Hen.*1. *cap.*2.29. *Ubi, ca.*48. Disratiocinatio. *Hoc Normannico-Latinâ linguâ* Deraisnia, *quod ad facti sive criminis objecti negationem, & ejusdem negationis præstationem* (justificationem *vocant*)

vocant) restringunt Normanni; à probatione hoc modo distinguentes: Sciendum est *(ita vetus loci quod vocant Custumarium, cap.*125.) quod probatio semper habet fieri ad factum suum probandum. *Deraisnia* verò ad factum suum denegandum. Nemo enim tanquam actor ad factum alienum probandum debet admitti; nec etiam ad alienum factum *deraisnandum. Ut rem, & vocis etymologiam pleniùs pernoscas, audi cap. insequentis principium*: *Deraisna* autem est lex quædam in Normannia constituta, per quam in simplicibus querelis insecutus, factum quod à parte adversa ei objicitur se non fecisse declarat. Et quoniam facti proprii unusquisq; præsumitur scire meliùs veritatem, *deraisnia* de facto quod ei objicitur conceditur insecuto, unde est quod homo *desrainat* id quod proponitur ab adverso, id est *disrationat* & demonstrat extra rationem vel sine ratione. Et sic per *deraisniam* irritat quod contra ipsum propositum est ab adverso. *Appositè doctiss. eques in voce*: manifestam mihi videtur *(inquit)* ipsa vox originem prodere à Latino ratiocinari; adjecto *dis*, quod in compositione contrarium sæpe notat, ut *δυς* creberrimè apud Græcos. Sic *discordare, dissentire, dissuadere, &c. Disrationare* igitur est contrarium ratiocinando asserere, vel quod assertum est ratiocinando destruere. *Hoc Forensibus nostris hodie*, traversare. *Plura siquis cupiat, adeat velim eund. doctiss. equitem in voce, & Cowelli* Interpr. *verbo* Dereyne.

Disclamare.] 2027.38. *Vox fori nostri. V.* Acclamare, & Calumpnia.

Disclausus.] 764.60. *Sax.* unꞇẏneꝺ. *i. minimè clausus, apertus; quomodo ager sepe carens, vel septo. A Gall.* desclos, *unde & nostratium* disclose.

Discooperiri.] 1216.40. *Activè* discooperire, *id est, inquit Vossius, operire, tegere, celare. Contrarium potiùs. ex adversativâ particulâ,* dis, *præpositâ. unde nostratium* to discover, *Gall.* descouurir, *It.* discoprire, *Hisp.* discubrir, *pro revelare, detegere, quod tectum erat aperire. Hinc* Discoopertus. 1151. 25. *pro, detectus. Hinc etiam* Discooperator. 2575. 19,25. *pro, Explorator.*

Discredere.] 53.7. *it.* 60.36. 395.14. *Non credere, fidem derogare. Unde (ni fallor) & Gall.* descrier, *& nost.* discredit.

Disfactus.] *Vide* Disfacere.

Disparagiatus.] 1864. 26. *Connubio dispari vel incongruo junctus: cum fœminâ scil. natalitiis vel dote viro inferiore, vel è contra. quod* Disparagatio *dictum: unde verbum* disparagare, *vulgò,* to disparage. *Omnia à Gall.* Desparager, *eod. sensu.*

Dispensa.] 930. 65. 1191. 54. *Penaria, promptuarium. à Gall.* despence. *Vulgò,* a Spence.

Disrationare.] *Vide* Dirationare.

Dissaisire.] 1166.37. *al.* Disseisiare. 1231.28. *Bonis deturbare, vel possessione suâ exuere; quod in jure feudali* devestire. *unde* Dissaisina, *pro privatione possessionis vel dignitatis. quorum contraria* saisire, & saisina, *aliàs* seisire, & seisina, *pro possidendum dare, & missione in possessionem. atque hinc Forensium nostror.* to seize, & seisin, *item* to disseize, & disseisin, *quod hodie non dicitur nisi de prædiis: olim autem, saltem apud exteros, utique de bonis.*

Districtio.] 1934.40. *Pignoris captio: item bona ipsa pignoris nomine capta. vulgò,* a Distresse. *Vox juris nostri. V.* Namium, & *Spelmann. in verbo* Distringere.

Disvadare.] 2252. *col.*4. *Rem oppigneratam redimere, & recuperare: cui contrarium* invadiare, *quod vide.*

Divisa.] 657.2. 1459.48. *Vox fori, testamentum signans. fortè à Gallico* deviser, *disponere, ordinare. Alio tamen occurrit sensu infra,* 765.3. *ubi terræ partem sive portionem notat, Sax.* ᵹeꝺale-lanꝺ, *quemadmodum etiam supra,* 611.11. & *alibi; nisi quis agrorum limites intelligendos malit; quo quidem sensu pluries in LL. Hen.* 1. *ut & apud Bracton. fol.*180.*b.*

Diusculè.] 1163.20. 1269.63. 1271. 1. *Aliquandiu, aliquantisper.*

Domes-day.] 1864. 48. *Codex Angliæ censualis, totius regni descriptionem, duobus voluminibus exaratam, continens, tempore Guilielmi primi, Conquestoris dicti, & de ejus mandato scriptus, & Westmonasterii inter Scaccarii. i. Fisci archiva repositus. unde autem sic dictus, inter alia plura, ostendit Spelmann. in voce. Vulgò,* Domes-day-booke.

Domicella.] 884. 10. *à Domina, q.* dominula. *i. junior domina. Huntindon. ad ann.* 1000. *Dominam vocat, quæ hic* Domicella: *appellatio (inquit Cotgrav.) Galliarum regis fratrum minorum filiabus peculiaris: hic autem ad Normanniæ Ducis filiam extensa, tractúque temporis amplioris adhuc significationis; & tandem apud nos, ut hodie, puellam vel virginem omnem nubilem, adhuc tamen innuptam significans, vulgò,* a Damsell.

Domicellus Abbatis.] 1784. 28. 1980.52. *Eodem sensu fortè, ac Gall.* Damoisell, *scil. pro nobili juvene gladio militari nondum accincto.* Valettus *fortè, quod vide.*

Domigerium.] 2657.53. 2682.14. Dominigerium. 2605.57. *Damnum, jactura, detrimentum: vulgò,* dammage, *Gallis* dammage.

Dominicum.] 453.37. 695.19.27. 1046,36. 1168.35. *Idem quod alibi sæpiùs* Dominium, *ut* 305.18. 306.27. 641.25,28. *quandoque* demanium, *ut supra, quod vide. Nec iis in aliquo dissimiles terræ illæ* dominicales, dominicatæ, & indominicatæ *alibi dictæ, ut Spelmanno jam monitum in voce. unde* dominicatus, dominicatura, & *similia, olim efficta, de quo Voss.*

Dominium.] *Vide* Dominicum, & Demanium.

Domnus.] 115.6. 191.21. *alibi* Dompnus. 370. 47. *Crebrum ævo sequiori pro* Dominus: *sed de ecclesiasticâ dignitate fungentibus plerumque dictum.*

Dormitorium.] 1897.20,22, &c. *Monachorum commune cubiculum. vulgò,* a Dormitory, *usitatiùs autem,* a Dorter.

Dorsale.] 61.51. *Matth. Parisio, & aliis* Dossale. *Pallium sive aulæum à tergo mensæ dominicæ, in maceriâ sive pariete, ornatus gratiâ, suspensum, aliter,* Frontale *dict.*

Doruvernia.] 184. *penult.* Paucis *Doruverniam* applicuit navibus. *item lin.*30. Castellum in *Dorubernia* dominio. *Locum Florent. Wigorn.* Dorverniam *vocat, Malmesburiensis verò* Dovoram, *al.* Doveram, *Westmonasteriensis* Doveriam, *qui* burgum *vocat, incolas autem,* burgenses: *quò, cum authore nostro, Eustachium Boloniæ Comitem navibus applicuisse scribunt, de Castello in loci clivo mentione additâ. Ex quibus omnibus veri satis est simile, oppidum illud in agro Cantiano ad mare positum, arce munitum, Romanis* Dubris, *posteris* Dovera, Dovoria, *dictum; non autem* Doroberniæ *urbem,* Cantuariam *scil.*

scil. à Saxonib. dictam, hic intelligendam: eosque erroris arguendos qui rem Cantuariæ gestam volunt; qui quidem locus, nomine à Romanis, seu potiùs Britannis, eorum præcessoribus, imposito, rectè Dorobernia *dictus, ut nobis alibi ostensum: alter autem nunquam sine errore, cujus arguendus est Thomas ille Walsinghamus in Ypodig. Neustriæ, ad ann.* 1067. *gesta quædam Dorobernia castello assignans, quæ, si Guiliel. Pictaven. & Order. Vitali illius ævi scriptoribus fidem habeamus, ad arcem spectant Doverensem, sive Dubrensem. Hæc autem obiter, ut utrique locorum rectum restituamus nomen.*

Dosserum.] 898.8,9. Corbis (*ut vocant*) dossuaria. *à Gall.* dos, *i. dorsum: utpote à tergo equi gestatum. Gallis*, Panier, *à panis, q. corbis panaria. Vulgò hodieque*, a Dosser, *al.* a Pannier.

Dotalicium.] 86.8. *Quicquid Sponsæ à Sponso datur: ἀντιφερνήν: doti contrarium, quod φερνήν, id scil. quod maritus accipit cum uxore. De priore Hotomann. sic: Dotalicium* ususfructus partis bonorum mariti, quam uxori propter nuptias dat, ut eo post suam mortem alatur. *Alibi hoc* & Morgengabe *confert: Morgengabe (inquit)* videtur idem apud Germanos fuisse, quod Germano-latini scriptores dicere solent *Dotalitium*, nonnulli *Dvarium*, Græci *hypobolon*: hoc est, unde se tueri mulier mortuo marito possit, qua de caussa *Vitalitia* quoque appellantur, quasi quæ utenda fruenda mulieri in omne vitæ suæ tempus attribuuntur. *Huic, ni fallor, respondet Sax.* ƿorꞇeplean, *de quo infra.*

Dotarium.] 1113.47,48. *Idem quod* Dotalitium, *supra.*

Dressorum.] 2011.4. *Abacus, vasarium, repositorium. Gallis*, Dressoir, *nobis* a Dresser, *al.* Dressing-board. *Vocabular. vetus Anglo-Latin.* Dressur or Dressing-boord: Dressorium, Directorium. *Hoc Belgis*, Tritsoor, *al.* Tresoor, *atq; hinc, aut ego fallor, Refectorii ornamentum illud*, Trisorium *dictum, de quo, ex Magno Chronico Belgico, Vossius: quod ipse, affinitate soni, ut videtur, deceptus, gazophylacium sive ærarium (quod Belgis,* Tresoorie) *interpretatur.*

Dretum.] 896.62. *Mendosè pro* Hundretum. *Sic enim Saxon. in Textu Roffen.* Anꝺ ꝣıꝼ ƿpa ꝥeoꝼ clænꞅıan ƿılle, lecꝣe an C. ꞇo peꝺꝺa, *&c. Versionem ita corrigo:* Et si quis furem purgare velit, unum *hundredum (centum solidos intellige)* in vadio ponat: dimidium apud terræ dominum, dimidium apud præpositum regis intra portum, & adeat triplex *Ordaleum*. Si mundus fit in *Ordalio*, effodiat cognatum suum: si verò fit immundus, jaceat ipse fur ubi jacebat, & centum (*solidi*) pendantur, *pignore sc. deposito mulctetur.*

Drinclean.] 931.35. *Tributum potus, ut hic*: *Lambardo verò*, dona potionis honoraria. *Idem fortè quod alibi* Scotale, *de quo infra. Vox composita à Sax.* ꝺꞃınc, (*quod nobis mansit*) *potus, &* lean, *stipendium, merces, tributum; unde nostratium* Loane, *pro lucro ex usurâ, & simil.*

Dromundus.] 624. 24,27. *Ingens navigii genus. Matt. Paris. in Hen.* 1. Apparuit ei navis quædam permaxima, quam *dromundum* appellant. *A Gallico* dromant: *hoc autem à Græco, δρόμος, cursus. Ethelwerdo Saxoni*, dromon, *&* dromonus.

Duellium.] 222.18. *Corrige*, Duellum. *Singulare certamen intellige, quod genus examinis, cum in Anglo-Saxonum monumentis, quod sciam, non occurrat, Normannis eorum successoribus, ut verisimile est, debemus, à quibus è Normannia, post conquestum (ut vocant) huc adductum reor.* Hoc genus——à Normannis (cum Anglis illis antiquioribus antea ignotum erat) invectum est. *Sic author Antiquitat. Britannic. pag.* 103. *Truculentum morem in omni ævo acriter insectarunt theologi, & ab eo, principum clementiâ, excusantur plures: inter alios, cives Londinenses, ut in chartâ libertatum eis ab Hen.* 1. *concessâ, legibusque suis insertâ: similiter cives Cantuarienses, Henrici* 2. *diplomate, in hæc verba:* Concessi etiam eis——quod nullus eorum faciat *duellum*, & quod de placitis ad coronam pertinentibus, se possint disrationare secundum antiquam consuetudinem civitatis, *&c. Regale quidem privilegium, duelli casus (ne dicam impietates) vitandi gratiâ civibus indultum; cui illud simile Cantianis omnibus, in terris quas possident (ut loquuntur) in* Gavelkynd, *olim erogatum, de quo in agri illius ut vocant Custumario apud Lambardum, non procul à fine. Vide Glanvil. li.*2. *ca.*3. *li.*14. *ca.*1. *Plura autem videas apud doctiss. equit. verb.* Jurata. Lex apparens. Assisa. Adhramire. Judicium Dei. *Item Tholosan. Syntag. jur. lib.*48. *ca.*15,16. *Quercetan. Not. ad Bibliothecam Cluniacen. pag.*160,161. *Lindenbrog. verb.* Campio. Duellum. Pugna. *Superest apud nos hodie in solennioribus juris actionibus, licet rariùs in usum veniat, ut fusiùs ostendit doctiss. eques, verb.* Campus, *&* Lex apparens; *cujus ibidem, ut & alibi, conjecturæ assensum meum facilè præbeo, de* Juratarum *scil. nostrarum, (judicii nempe apud nos duodecemviralis) si non origine, saltem resuscitatione, & frequentiori deinceps usurpatione, ab Henrico ejus nomine secundo, quo tempore (Glanvilla teste, li.*2. *ca.*7.) Duellum *in tanto, licet non in toto sustulit is; cum utique temporibus anterioribus rei rarum, nominis autem (duodecemvirale judicium intelligo) nullum apud nos extet vestigium, quicquid alii somniarint in contrarium. Vide* Bellum.

Duploma.] *604.64. 620.32. Pro* Diploma; *eâ nempe vocis significatione, quâ apud jurisconsultos accipitur pro itineris festinatione, quum per dies singulos duo itinera conficiuntur.*

E.

EAhtayn.] 900.33,35. *Octo homines, vel numerus hominum octonarius.*

Ealahus.] 826. 10. *Vox Saxonica, cauponam signans, vel popinam: ab* eale. *i.* cervisia, *veterum Anglorum potu, &* ƿuꞅ, domus; *unde nostratium* Ale-house, *pro compotationis domo. Simile habes in LL. Inæ reg. ubi de rixâ inter convivas, & ejus animadversione: quemadmodum etiam in LL. Hen.* 1. *cap.*81. *Ad pleniorem autem rei noticiam, quædam de veterum Germanorum (à quibus tum Normanni, tum Saxones oriundi) moribus paulo altiùs petenda sunt. Audiamus igitur, qui de illis ut luculentissimè ita fidelissimè scripsit, Cornelium Tacitum, insignem illum Historicum, in peculiari tractatu de morib. Germannorum:* Diem (*inquit*) noctemque continuare potando nulli probrum. Crebræ, ut inter vinolentos, rixæ, rarò conviciis, sæpiùs cæde & vulneribus transfiguntur. Sed & de reconciliandis

liandis invicem inimicis, & jungendis affinitatibus, & adsciscendis principibus, de pace denique & bello plerunque in conviviis consultant: tanquam nullo magis tempore aut ad simplices cogitationes pateat animus, aut ad magnas incalescat. *Hoc, in parte, & de aliis quoque nationibus tradit Quintil. in Declamat. his verbis*: Ut severa nobis antiquitas tradidit, infestos animos placavere mensæ, & homines qui inter se armis atque exercitibus conflixerant, tuti tamen jacuere mediâ cœnæ fide. *De hoc autem pluribus Cluver. German. antiq. li.*1. *ca.*42. *Schedius de Diis German. ca.*35. *Id hodieque durare inter Germanos testatur vir doctus in libro Anglico nuper edito, cui titulus*: **A Discourse concerning the Lords Supper by R. C.** *quibus (inquit)* **Den friden trinchen,** *pro* pacem bibere. *Potationum hujusmodi quædam (ni fallor) umbra adhuc manet nobis in* Alis, *ut vocantur; ubi, quemadmodum etiam in* Vigiliis, (*vulgò,* **Wakes**) *convenitur, non solùm convivii causâ, sed & ut jurgia, lites & controversiæ inter vicinos ortæ audiantur & componantur. Vide Carai Notitiam Cornubiæ, pag.*68. *& Chauceri Interpretem, in voce* Vigils.

Eastintus.] 837.24. *A Sax.* eaſt inne. *i. orientalis plaga vel regio: ab* eaſt, *oriens, &* inne, *cubiculum, cella, caverna; & per translationem, plaga, regio; quidvis nempe loci limitibus inclusi, & ab alio disterminati.*

Ebdomadarius.] 953.15. *Rescribe* Hebdomadarius: *quemodo vocarunt eum ad quem vices devenere, sive in ecclesiâ sacra faciendi, sive in monasterio res familiæ necessarias administrandi, qui ordo hebdomade quaque variabat.*

Eberemurder.] 929.20.1. probatum murdrum. *Vide* Abarnare.

Ecclesia commendata.] 456.49. 593.29. titulata. 439.39. 456.49. *Prior est quæ plerunque ad certum tempus custodienda regendaque collatione revocabili, alicui, tanquam fidei commissario, concreditur, absque titulo, ut dicunt; quo titulo qui donatus, nomine & jure proprio, quoad vixerit, possidendam ecclesiam obtinet. Hinc in jure Canonico, ecclesia in* Commendam, *& ecclesia in* Titulum *collata, ubi semper, ut & hìc, instar contrariorum, opponuntur. Vide Histor. Concil. Trident. li.* 6. *pag.*500. *& Duaren. de benefic. lib.*5. *cap.*7.

Ecclesiæ rusticus.] *Vide* Rusticus.

Edeling.] 366.40,65. *Vide* Adelyng.

Edia.] 2682. 4. ——qualiter quoque onera incumbentia regi & regno levius ad *ediam* communitatis supportari poterunt. *Ubi* ediam *fortasse pro* esiam, *vulgò,* **ease.** *i. levamen.*

Elargatio.] 2276. *col.*4. *Augmentum, ampliatio. Vulgò,* **enlargement.** *A Gallico* elargir, *ampliare, dilatare.*

Elemosina regis.] 150.39. *Numus Romæ pendendus. Denarius sc. ab Ina occiduorum Saxonum rege, primò; postea verò ab Offa Merciorum rege, ex singulis regni sui domibus sive familiis Romæ collatus: unde* Denarius S. Petri, **Romescot, Romepeny, Romescoh, Harth-peny,** *&c. aliàs dictus, de quibus suis in locis.*

Elemosina pro aratris.] 469.31. 901.62. Carucarum. 920. 1. *Arationis elemosyna, Lambardo: Sax.* ſulhælmeſſe. *à* ſulh, *aratrum, &* ælmeſſe, *nobis* **almes,** *eleemosyna. Denarius fuit in singula aratra impositus, pauperibus eleemosynæ nomine erogandus, & ab Ethelredo rege (ut quidam existimant) institutus: sed falluntur, cum in LL. Edo. senio. nominatim occurrat.*

Elemosinaria.] 1799. 39,57. *Munus Eleemosynarii. Item domus monasterio contigua, ubi pauperes quidam, monachorum eleemosynis sustentati, simul habitarent, vulgò,* **the Almnery.** *Cui quidem loco, sive domui, tum in ædium reparationem, tum in pauperum ibi hospitio donatorum victum & vestitum, prædia quædam olim attributa, vulgò,* appropriata: *quorum omnium cura alicui loci monacho commissa, qui ideo* Eleemosynarius *dictus, vulgò,* **the Almner,** *al.* **Almoner.**

Eleemosinata possessio.] 658.10. *Prædium scil. vel terra, eleemosynæ titulo possessa, atque possessori eo nomine originitus concessa: cujusmodi sunt monasteriorum, xenodochiorum, & locorum iis similium, prædia; in puram scil. & perpetuam eleemosynam plerunque collata.*

Emenda.] 308.45. *& sæpe,* Emendatio. 42.44. *Videatur doctiss. equit. Glossar. in voce; ubi* emendam, *&* emendationem, *per id exponit quod in restaurationem damni tribuitur; à Gall.* amende, *&* emende. *Unde nostratium* **amends.** *In hoc (inquit) à mulctâ differt, quod mulcta judici, emenda verò parti læsæ datur: laudato hoc fine speculo Saxonico, cui convenit quod è Judicio Saxon. art.*53. *l.*3. Landrecht, *per Gryphiandrum, in suo de Weichbild. Saxon. tractatu, cap.* 58. *nu.*21. *allatum,* **Wette gibt man dem Richter, Buße aber dem klager.** *i. (memetipso interprete)* Mulctam judici dato, emendam habeat actor. *Distinctio quidem hodie observata, nec nuper inducta, licet initio fortè secus res habuerit. Olim enim mulctâ sub emendationis voce comprehendebatur, quæ Sax.* bote *dicta: unde causas distinguit Hen.*1. *cap.*12. *in* emendabiles, *&* inemendabiles. *i. mulcta pecuniariâ redimendas, vel non: quarum posteriores, Saxonum linguâ* botleaſ *dictæ, heic enumeratæ col.*929. 18,19, 20, 21. *Ex scelerum inexpiabilium genere sunt, aut similium, quæ Teutonicis* **Dadaet,** *de quo vide Buchel. Not. in Hedæ Histor. Ultraject. p.*238. *& Kilian. in voce. Plura adhuc in* Agild, Botolos, Insolutus, Orgilde, Ungeld.

Emunitas.] 1576. 48. *& alibi. Pro* Immunitas.

Encennia.] 731.41. ——& religionis *encenniis* solempnitatem celebret. *Lege* religiosis encæniis; *quæ Bedæ, lib.* 1. *cap.* 30. religiosis conviviis *dicta.*

Eodorbryce.] 826.13. Ceorli *Eodorbryce.* i. rustici sepis fractio. *ab* eoꝺoꞃ, *sepes, &* bꞃyce, *fractio, effractura.*

Equilocus.] 129.65. *Elfred* rex *Saxonum* audacissimus, ducum navali prælio suffultus, contra paganicas naves in mari congressus est. Ex quibus ipse *equilocus* duas potenti virtute naves exuperavit, *&c. Ubi quid significet* equilocus *anceps ipse, aliis explicandum relinquo. Fortè, sibi non favens, cavensve; nec periculum fugiens: sed ad omnem eventum paratus; quasi æquo nunc cum suis commilitonibus contentus loco. Nisi potiùs* equilocus *hìc, monachicâ (ut ita dicam) licentiâ, pro* æquiloquus. *Rex autem iste ab æquitate & justitiâ longè latéque fuit celeberrimus, & ab Asserio, qui vitam ejus descripsit,* veridicus *appellatur.*

Erminius.] 642.53. *Idem fortè, qui doct. Spelmanno*

manno & Vossio, Arimannus, *sive* Erimannus, *quam vocem conflatam existimant à Sax.* here, *quod non solùm exercitum, sed etiam dominum significat: &* man, *h. e. vassallus, sive cliens. Ut posteriorem vocis partem, de quâ minimè dubitandum, mittam, priorem videamus. Nondum equidem mihi occurrit vox* here, *pro Domino, monumenta inter Saxonica, ut nec vel equiti ipsi doctiss. quem in hanc rem vide in voce* Here. *Vox si sit Saxonica, ductam mallem ab eorum* are, *honor, &* man; *q.* arimannus *sit, qui honorem domini conservare & promovere teneretur, qualis ille qui* Fidelis ministerialis *dictus, de quo idem doctiss. eques in voce* Fideles. *Ubi, ultra id quod à vassallo communi requiritur, de domini sui honore custodiendo jurat. Tales autem aliàs dicuntur* Familiares & Domestici, *utpote è familiâ dominicâ. Hinc, inquam, fortè vox petenda; nisi, quod mihi quidem magis arridet, quis malit à Sax.* hýran, *obedire, subjacere, auscultare: unde* hýreman, *pro* subditus, *vel* subjectus, *quomodo apud Spelmann. Concil. p.*601, 602. *formâ Latinâ* hiremannus, *ut hîc*. 855.42.

Erthmiotum.] *Vide* Bilage.

Escaeta.] 659.21. 1099.61. *A Gallico* escheoir. *i. cadere, accidere, vel contingere. Significat bona, terras scil. vel prædia, quæ Domino feudi obtingunt ob delictum feudatarii, aut defectum hæredum; feudatario sc. decedente sine hærede; aut aliàs nonnunquam sumitur pro ipsâ confiscatione. Atque hinc officiales vel ministri escaetis, in usum fisci, exquirendis accommodati,* Escaetores *dicti. Vulgò,* **Escheators**: *res autem,* **Escheats**. *Justinianistis, bona caduca.*

Escambium.] 702.60. 703.34. 1776.3. *pro* Excambium, *h.e. permutatio. Unde* Excambiatores. 654.31. *pro trapezitis, numulariis, argentariis, & similibus.*

Escapium.] 1917.8. *Fuga, evasio. Vulgò,* **an Escape**. *Vox Gallica.*

Escarletum.] 1149.24. *Coccum signat, vel Coccocinū, fortè à Gall.* Escarlate, *unde nostratium* **Scarlet**.

Esiamentum.] 2143.39. *Vide* Aysiamentum.

Essoniare.] 2034.22. *Est (inquit eques doctiss.) excusare aliquem in foro, qui indictâ die non comparuerit submonitus; causamque impedimenti apud judicem promovere. Aliàs* Exoniare. *A Gallico,* Essonnier, Essoyner, Exonier, *eo sensu. Hinc etiam* Essoniator, 1933. *ult. pro eo qui alterius absentiam sic excusat. Gallis* Exoniateur, *nec aliunde Forensium nostratium* **Essoine**; *eorum Latinitate,* Essonium: *quod quidem multiplex, ut apud eundem equitem videre licet.*

Esterlingus.] 1155. 38. *Denarius Anglicanus, olim sic, hodie* **sterling**, *dictus. Vocis (ni fallor) origo à Sax.* rteope[a]. *i. lex, canon, regula: quòd ejusmodi numus legi vel canoni numario (de quo Spelmannus in voce) sit conformis, numus scil. formâ pariter & pondere legalis, sive regularis; unde nostratium* bona & legalis moneta Angliæ: ling *additò, in vocis productionem, ut quibusdam visum: potius, ut opinor, cum Butlero[b] nostro, (quemadmodum in* **Dearling, Wearling, Fondling, Hireling, Shaveling, Stripling, Worldling, Changeling, Suckling**, *&c.) ut verbi cui adjungeretur notaret subjectum. Parum interim me movet quorundam objectio, qui de tantâ vocis antiquitate, nimirum Saxonicâ, ancipites, altum de eo in monumentis illius ævi silentium huic etymo obstare volunt; cum quidem inter vocabula apud nos antiqua, nondum penitus obsoleta, quædam sint, quæ licet ante Normannorum adventum, in monumentis nostris, sanæ saltem fidei, nusquam, quod sciam, occurrant, Saxonica tamen originitus esse alibi[c] sat planè indicatum existimem: qualia* Gavelkind, Gavelmannus, Socmannus, Socmanria, Socagium, Scotale, *cum sexcentis aliis.* ¶ *Præterea demus vocabulum apud Saxones non extare; vix tamen ante subacti erant à Normannis, quàm verbum à nostratibus usurpatum. Eodem enim ævo, nummi* sterilensis *mentio, sc. apud Orderic. Vitalem, Uticensem Cœnobitam, natum ann. Dom.* 1075. *qui in Histor. eccles. li.* 5. *sub anno* 1082. *Rogerium de monte Gomerici in fundatione Scrobesburiensis monasterii sic à quodam compellatum refert*: In primis advenientibus monachis cum cementario, ad jacendum monasterii fundamentum; ad inchoationem ejusmodi porrigam xv. lib. *sterilensium. Nec minùs (imò magis adhuc) hic appositus ille locus ex eodem authore ab ornatiss. L L. Hen.* 1. *editore[d], in suâ ad lectorem præfatione, pag.* 154. *adductus*: Regi (*Conquæstori*) ut fertur mille & sexaginta libræ *sterilensis* monetæ, solidiq; triginta, & tres oboli, ex justis reditibus Angliæ per singulos dies reddun-tur, *&c. Adde his ipsissima Conquæstoris verba in chartâ quadam Uticensi monasterio concessâ, & ab eodum Orderico, pag.* 602. *exhibitâ*: Mabilia verò ejusdem Comitis filia, de reditibus suis in Anglia lx. solidos *sterilensium* pro decimis suis dedit S. Ebrulfo per singulos annos ad luminaria ecclesiæ, *&c. Posteris remansit eadem vox, usurpata siquidem temp. Guilel.* 2. *& Hen.* 1. *eod. Orderico teste, pag.* 768, 786, 788. *Nec longè postea, sub Hen. sc.* 2° *occurrit iterum, mutata tamen in* sterlinum. *Robertus enim de Betuna, advocatus Atrebati, chartâ suâ super eo confectâ[e], ad feudam firmam (ita MS.) concessit Abbati & conventui S. Salvatoris de* Feversham *totam terram suam de Messewella cum omnibus pertinentibus in perpetuum, pro decem libris* sterlinorum: *eodem abbate & conventu, compensationis ergò, concessori & suis centum marcas* sterlinorum *retribuentibus. Tandem, nec longè posthac[f], ad formam pervenit vocabulum quâ nunc vulgò scribitur,* **sterling** *scil. variatâ tamen interdum formâ illâ in* **Esterling**: *occasione inde quibusdam tributâ, nec paucis iis, nec indoctis, nomen illud quibusdam, ab orientali hinc situ,* **Esterlings** *vocatis, ascribendi, quos asserunt huc aliquando venientes, artem purgandi argenti, etiam flandi & feriundi, celebrem reddidisse, nomenque suum facto deinceps reliquisse. Cum autem horum Esterlingorum adventum ad Johannis regis ævum referant, fidem rei labefactant, utpote cum longè antea (sub ingressu sc. Normannorum, temporibus etiam Gul.* 2. *Hen.* 1. *&* 2.) *vocabulum istud, formâ quâ prius, sat planè occurrat. Quinimò, forma hæc scribendi* Esterlingorum, *cum E sc.* sterlingo *præposito, ut verisimile est, Gallicismum[g] sapit. Gallis enim (cum Hispanis) in more fuit, & est, pluribus vocibus Latinis, ut & Anglicis, quibus ab S. literâ initium, E. præponere, suasq; facere: quod quidem accidisse* sterlingo *nostro nihil mihi verisimilius visum, ubi tandem, occasione & cohabitationis & commercii, nobiscum, in usurpatione vocabuli, Galli communicarunt.* ¶ *Quod ad illud argumenti eorum*

[a] *Quod à* rteopan *regere, gubernare: unde* rteoperman, *pro navarcho.*

[b] *Grammat. Anglic. cap.* 3. §. 1. *pag.* 36.

[c] *Tract. de* **Gavelkind**.

[d] *D.* Rog. Twysden. *eq. aur. & baronett.*

[e] *In archiv. Archiep. Cantuar.*

[f] *Jo. Saresbur. enim* sterlingorum *meminit. Epist.* 31.

[g] *V. Merulæ Cosmog. par.* 2. *li.* 2. *c.* 1. *Besold. de nat. pop. c.* 18. *verb.* Escarlatte. *Vossii Gloss. verb.* Sunnis, *& E*sterling.

rum adminiculum attinet, qui Esterlingis *illis vocabulum hoc, ut diximus, attribuunt, (nempe quod in transmarinis regionibus vox recepta sit, ut è Jure canonico non semel liqueat, in cap. sc. 3. de Arbitris, & cap. Constitut. 12. de Procurator.) hoc verum fateor. Advertendum tamen, decretales illas Epistolas ad loca spectare, vel nostræ (regis scil. nostri) tunc temporis subjecta ditioni, ut Lexovium in Normanniâ; aut commercio nostro (ut vicinitatem taceam) celebria, ut* Calais; *talia nimirum loca, quorum incolæ, ut in mercibus, sic etiam in vocibus, mutuo saltem commercio (qualis hæc præ aliis) necessariis, nobiscum communicarunt. Adde his, quod exteri vocem non agnoscunt, sed planè abdicant, ut Anglis propriam, inter alios, (præter Polydor. Vergil. Hist. li. 16. & Covarruviam, in veter. collatio. numismat. cap. 2. nu. 12. ubi, ex eodem Polydoro, Anglicanam indicat:) Buchelius, Notis ad Bekæ Chronica Ultraject. pag. 51.* Sterlingorum moneta *(inquit)* Anglicana est. *Kilianus etiam, de variis variar. regionum libris, exponendi ergô, verba faciens,* libram sterlingorum, *Teutonicis* **pond sterlincks**, *Anglicanam appellat. Quibus concordant Henischius, in tractatu de Asse, & partibus ejus pag. 225. Sterling (inquit)* est commune monetæ nomen in Anglia, &c. *& Paulus du Maii, Notis ad Innocentii 3. Epist. p. 236. Freherus etiam, de re monetariâ, cap. 3. Sterlingus (inquit)* in Anglia, Scotia, & Hibernia. *Quâ quidem voce sic domum revocatâ, ad reliqua pergamus.*

Evidentiæ.] 2207.31. *Illæ donationum tabulæ, sive codicilli, quæ Saxonibus* **Landbocs**, *q. prædiorum libri; Normannis* Chartæ *dictæ. Vulgò, (quia rem faciunt evidentem)* **Evidences**.

Ewice.] 859.9. *Corrige,* Ewbryce. *i. adulterium: ab* æƿ, *conjugium, &* bꞃẏce, *(nobis hodie* **brech**) *violatio: quòd conjugium adulterio violetur. Hinc fidem tori frangere, Germanis est* **ehe-brechen**, *Belgis,* **ee-breken**: *adulterium,* **ehe-brech**, **eebreke**.

Examinatio coporis & sanguinis Domini.] 451.8. *aliàs probatio, vel purgatio per Eucharistiam, de quâ consulendus doctiss. eques in* De priscis suspectorum examinibus, *Judicium Dei* nuncupatis; *ubi Lotharii regis hîc memorati examen istiusmodi nominatim exhibitum.*

Excaeta.] 1938. *V.* Escaeta.

Exenium.] 1307.17. 1478.20. *& alibi sæpe. Vide* Præsentia.

Eximperatrix.] 1339.29,33. 1346.14. *& alibi. Imperatoris vidua. De Matilde, quondam Henrici imperatoris uxore, dictum.*

Exitus.] 1941. 1. *Fructus, redditus, proventus.*

Exlegare.] 186. *penult.* 187.64. *Exlegem reddere, vel beneficio legis exuere, adeò ut lege agere non valeat. Talis, Forensibus nostris* Utlaga, *vulgò,* **an Outlaw**.

Exoccupare.] 500.15. 565.64. *De possessione dejicere, pellere, vel removere. Aliam invenias vocis significationem apud Voss.*

Exordinare.] 824.20. *Sacerdotali gradu spoliare, vulgò,* degradare, *i. de gradu dignitatis suæ dejicere. Sax.* unhadian: *ab* un, *particulâ privativâ, &* hadian, *sacris initiare, vulgò,* ordinare.

Ex possibili.] 837.67. *Ita,* possibilitatis accusari. 825.41. *hoc est, de malo vel damno aliquo datâ operâ, & voluntariè, facto; cui contrarium* ex impossibili; *sc. non datâ operâ, sed invitè. Huc pertinet illud.* 929. 56. Et si quisquam agat aliquid *impossibiliter,* non est omnino simile ac si voluntariè faciat. *Ubi Lambardus.* Neque verò ejus rei quam quis invitus, ac voluntarius fecerit, una eademque habenda ratio. *Hæc Saxonibus* ȝepealdeꞅ, *&* unȝepaldeꞅ. *Mitiùs tamen licet hoc in casu agendum sit, & in tanto, ut dicunt, authorem excuset, non tamen in toto, vel ex integro. Unde proverbium illud Saxonicum in LL. Hen. 1. cap. 90.* Brech ungewealdes, bete gewealdes. *i.* **Unwittingly offend, wittingly amend.** ȝepeald *enim Sax.* possibilitas, unȝepeald, impossibilitas. *Monendum hîc, locum in LL. Sax. unde voces istæ haustæ, Edo. sc. senio. cap. 8. ab authore nostro perperam hîc Latinè versum*, ex possibili, vel impossibili: ne ꝼul naƿpan ne ꝼꞃiþian ne ꝼeoꞃmian, ƿilleꞅ ne ȝepealdeꞅ. *i. (ut Lambardus probè)* Nemo cum sceleris damnato pacem habeto, neve eam sciens volensque hospitio excipito.

Extolneare.] 897. *penult. Teloneo (quod vulgò nobis* **Tol**) *liberare.*

Extorpari.] 860.6. Et de servis, si qui furentur, senior ex eis capiatur, & occidatur, vel suspendetur: & aliorum singuli verberentur, & *extorpentur,* & truncetur minimus digitus in signum. *Fortè reponendum* extorqueantur; *nisi malis* extirpentur, *de terrâ sc. vel patriâ. i. exterminentur.*

Extracta.] 2181.15. *Sic vulgus leguleiorum, pro* Excerpta. *Anglicè,* **Estreats**. *Heic autem substantivè ponitur, & significat verum archetypi alicujus exemplar integrum*, (copiam *vocant:*) *aut notas inde sumptas, puta mulctarum in actis curiæ conscriptarum; ut per Ballivum, aut alium ejusmodi ministrum ab eis quibus fuerint impositæ exigantur.*

Exulatus.] 923. *penult. Exul factus.*

Exuperare.] 129.66. 859.56. *pro superare, subjugare; item capere vel prehendere. Quod autem hîc, loco poster.* Exuperent, *&* 830.28. exsuperetur, *Saxonicè habetur* ȝeƿẏlde, *quod idem est ac prehendito, vel in potestatem redigito, vulgò,* capias, *(unde Forensium nostrorum Breve,* **Capias** *dictum) à* ȝeƿẏldan, *al.* ȝepealdan, *regnare, dominari, imperium tenere. Hinc nostratium,* **to weild the Scepter**, *quod de rege dictum imperium tenente.*

le Eyre.] 2605.15,40. *Vide* Iter.

F

FActio.] 763.61. 767.61. *Sic interdum Latinè fecerunt Saxon.* ꝼæhðe; *quod idem signat ac alibi* faida, feida, guerra, *Anglicè,* **fewd**; *(unde nostratium,* **deadly fewd**) *sic, opinor, dictum à Saxonico* ꝼah, *quod nobis hodie* **foe**. *i. hostis vel inimicus; &* hade, *junioribus* **hode**, *&* **hood**, *Teutonicis* **heyd, heit, hat**, *quod in ejusmodi vocum terminatione, conditionem, qualitatem, naturam, signat: & sic* **feud**, *q.* fah-hade, fah-hode, *& simil. i. qualitas inimica, vel hostilis, pura puta inimicitia. De posteriori compositi parte, pluribus infra in voce* feudum, *ut & in tractatu nostro de* **Gavelkind**, *cap. 4. De* faidis *operæ erit adire Lambard. verb.* Capitales inimicitiæ, *& doctiss. equitem in voce, &* Guarra. *Videatur etiam Glanvill. li. 9. cap. 8. ad cujus*

cujus usque tempora sævus iste mos (ut videtur) duravit. Hæc enim ejus sunt verba: Utrum verò ad *guerram* suam manutenendam possint domini hujusmodi auxilia exigere quæro, *&c. Hujus autem (ut quidam existimant) umbram tenet Forensium nostrorum*, Appeal de mort.

Fagatum.] 2007.13. *Fascis, quod Gallis & Anglis*, Fagot.

Faida.] 861.2. *Vide* Factio.

Falangus.] 1075.31. ——— & vice palliorum *falangis* nigris utitur. *Girald. Cambren. Topog. Hibern. distinct.*3. *cap.*10. phalingis laneis. *i. Cambdeno interprete*, sagis sive lacernis villosis. *Vulgò*, Jackets.

Fallum.] 2756.5. ———sine *fallo* rediret in Angliam, *&c. i.e. planè : vulgò*, without faile. *à Gallico* faillir, *ut hoc à Latino*, fallo.

Falsare accusationem.] 872.11. *est accusationem tanquam falsam refellere, & arguere.*

Falsitia.] 2683. 49. *Perfidia : Vulgò*, falsitie.

Familia.] 92.16,31. 7588.57. 790.8. *Terræ portio uni familiæ alendæ sufficiens, & in eam rem destinata. Sax.* hide. *Unde fit, ut ubi Beda* familiam, *Saxonicus ejus interpres coætanens passim* hyde *redderet. Anglo-Normannis* Carucata terræ, *quod vide.*

Fehthe.] 766.24. *Vide* Factio.

Felo.] 1964.51. *Vide* ——

Felonia.] 1104.41,47. *Apud nos sonat omne crimen capitale infra* læsam Majestatem. *Est autem à* felo, *ut hoc fortè à Germanico* faelen, *vel* feelen, *Sax.* feollan, *h.e. errare, delinquere, cadere; unde nostratium* fall, *quibus Adami, primi hominis, lapsus, peccatum, error*, Adams fall *dictum. Quotuplex autem* felonia, *multis ostendit doctiss. eques in voce. Vox forensis, & vulgò notissima.*

Feodarius.] 2418.35. 2419.40. *Aliàs*, Feudatarius, *qui sc.* feudum *à domino vel patrono concessum, accepit. Vulgò*, Vassallus.

Feodatus miles.] 979.39. Feudatus miles. 213. 21. *Feudum, vel feodum, qui possidet militare; quale id (inquit Spelmannus) quod nec à principe, nec à capitaneis regni, sed à mediis (qui vocantur) dominis, nimirum Baronibus, Valvasoribus, Castellanis, suis erogatur militibus : de cujus quantitate non convenit : quum angustior aliàs sit, propter terræ bonitatem; extensior aliàs propter sterilitatem. Sic ille.*

Feodi firma.] 1863.39,48. *Prædiorum est possessio, quæ quis, ex dono vel concessione alterius, tenuerit sibi & hæredibus suis, reddendo vel dimidiam, vel tertiam, vel ad minus quartam partem veri valoris, absq; aliis servitiis quàm quæ in ipsâ chartâ continentur. Vulgò*, Fee-farme.

Feoditas.] 1932.9. 1933. 31. *pro* Fidelitas, *voce (ni fallor) effictâ à Gallor.* Feaute, *illo sensu.*

Feodum.] 536.5. 553.8,9. Feodus. 651.2. Feudum. 262.3. 1114.2. Feudus. 650. *penult. Vox olim variè, ut videmus, scripta : hodie verò apud nos ubique* feodum. *Eâ significatur genus clientelæ, quo vel prædium, vel dignitas, vel vectigal, cuiquam datur, ut & ipse, & posteri, beneficii auctorem agnoscant pro patrono, ejusque caput, honorem, ac fortunas, defendant. Prædiatores Angli vocem dupliciter accipiunt : pro terris sc. vel prædiis* (tenementa *vocant) quæ quis perpetuo jure sibi & suis, sub domino feudi possidet : item pro circuitu integro, terræ siquidem portione, quæ ad talem dominum spectat, & inter diversos feudatarios distribuitur. Quia verò feudum omne alicubi subjacet oneri & servituti*, allodio *opponitur; quod è contrario prædium est liberum, nulli servituti obnoxium. Utriusque vocis & etymon habeas in tractatu nostro de* Gavelkynd, *cap.*4. *ex quo paucula è vernaculâ quâ describuntur linguâ huc ascribere operæ pretium duxi. Vocabulorum prius*, Feudum, *Feudistarum turba à* fide *ductum volunt : quidam autem à* faida, *vel* feida, *bellum : alii, à* fœdere : *quidam, à Germanorum* fueden, *q. à fungendo. i. pascendo, vel (Gryphiandri sententiâ) à Sax.* foden. *i. nutrire : à* vogthumb *quidam, h.e. præfectura. Posterius autem*, Allodium, *ab* a, *particulâ privativâ, &* laudare, *vel* laudatio; *quippe cujus nomine laudatio non debeatur : alii, ab ead. privativâ, &* lodes. *q.* sine lode, *id est, vassallo : alii, ab* alleud, *quasi quis dicat, universæ plebi competens : ab* ein anlod *alii; quòd familiæ veluti coagmentatum sit & conjunctum, h.e. inseparabile à familia : à* lot *quidam; quòd Gallis sumitur pro sorte, vel etiam hæreditariâ possessione, aut quotâ : Germanis est* losz, *Saxonibus* lott : *alii denique, à memoratâ particulâ privativâ*, a, *&* leod, *Gallis* leud. *i. vassallus, q. sine vassallagio, vel sine onere. En quantum, inter interpretes, de utriusque vocis derivatione, dissidium! Nostrum nunc si fas sit adhibere judicium, utramque vocem, quod ad originem attinet, reor esse Teutonicam, ex duabus syllabis compositam, quarum posterior in utrâque eadem (nec alia quàm quæ in terminatione non paucarum dictionum Teutonicarum apud Kilianum passim obvia) scil.* heyd, heit, hat, *Anglo-Saxonibus* hade, *nobis eorum successoribus*, head, hode, hood : *quod statum, ordinem, qualitatem, conditionem, genus, naturam, &c. significat. Hinc equestris, masculinus, fœmininus, puerilis, paternalis, maternalis, fraternalis, presbyteralis, vicinalis, virginalis, status, &c. Anglicè audit*, Knight-hode, Man-hode, Woman-hode, Child-hode, Father-hode, Mother-hode, Brother-hode, Priest-hode, Neighbour-hode, Mayden-head. *Posteriorem sic habes in utroque composito syllabam. Prior autem in priori*, Feudum, Feoh, *i. salarium, stipendium, &c. in posteriori verò*, Al[a], All, *Sax.* eal, *omnis, totus, integer : quibus cum syllabis posterioribus, in hujusmodi Feudi & Allodii vocabulis, junctis, hoc* All-hode, *illud* Feo-hode, *prodit, id autem satis appositè; cum hoc*, feudum, *stipendiario more possideatur, rei proprietate penes dominum remanente, dum illius tantum ususfructus (utile dominium, vocant jurisperiti :) idque servitii præstandi gratiâ, ad accipientem transeat : illud*, allodium, *è contrario, ex integro, vel totaliter, atque in ævum* (for all, *ut linguâ dicimus vernaculâ) teneretur, pleno sc. jure, cujus nomine nulla neque gratia, neque merces, neque opera, deberetur; dominio & utili & directo (ut vocant) transeunte. Fusiùs autem de his in tractatu quæ supra; ubi* Feudi *vocem, vel nomen, in nullo, mihi saltem non suspectæ fidei monumento, ante annum Christi millesimum, reperiendum commonui.* Feodum *autem, in* simplex, *&* talliatum, *nostratibus olim hodieque divisum, ut hîc*, 2748.4,5. *de quo vide* Tallia.

[a] Al, *particula perfectionis. Worm.* Literat. Run. *cap.*3. *qui* Allodium *Danis priscis*, Odal *dictum ait.* Monum. Dan. *li.*6. *p.*507.

Feofare.]

Feofare.] 1930.45. 1934.57. *Nostratibus est* feodum *dare; aut in aliquem conferre. Jus prædiorum concedere, possessionem tradere, investire, donare. Vulgò*, to enfeoffe. *Hinc* Feoffamentum, 2078.44. *pro actu* feofandi. *Vulgò*, a Feoffment. *Item* Feoffator. 2738.30,51. *Ille sc. qui alium feudo donat seu investit. Is autem qui sic investitus appellatur* feoffatus.

Feria.] 1796.35,56. *Nundinæ: Vulgò*, a faire. *Gallis*, foire. *Doctiss. equitem omnino consule.*

Ferrum judiciale.] 846. *ult. Ferrum candens, vel ignitum, suspectorum probationi aptatum. De quo vide doctiss. equit. in* Judicium Dei, *& Lambard. in* Ordalium. *Normannis antiquis, hoc genus examinis* Ygnise *dictum. Vide magnum loci Custumar. ca.*77. *in exemplari Gallico, in Latino verò*, 76. *Danis autem* Jerntegn, *id est, (inquit doctiss. Wormius)* signum ardentis ferri, *quasi* Iron-token.

Ferthing.] 2584.27. *In nummo argenteo notissimè dicitur de quartâ denarii parte: heic autem accipitur pro aureo quodam quartam* Nobilis *partem valente. h.e. viginti denarios veteres, qui hodie quinque solidos argenteos excedunt. Statut. secund. anni* 9. *Hen.*5. *ca.*7. *Vox est à Sax.* feoꞃþ, *quartus: unde* feoꞃþling *Saxonibus, pro quadrante. Nobis*, farthing.

Festum duplex.] 2081.51. 2119.51. *Festum aliquod principalius sive solennius; in quo divinum officium duplicatur; vel quod duplici celebratur officio. De quo vide Lindewod. nostr. Provincial. de Feriis, cap.* Ineffabilis, *ver.* Officio duplici.

Festum mandibile.] 2197.38. *Festum; eâ vocis significatione quâ apud nos convivium, vel epulum sonat: hîc fortè* mandibile *dictum à manducando, & distinctionis gratiâ à* sacro, *quæ magis propria & antiqua vocis significatio.*

Feudum. Feudus.] *Vide* Feodum.

Fidelis.] 454.15. 506.49. 986.34. Fidelitas. 45.33. 213.33. *Quid* fidelitas, (*nobis vulgò*, Fealty) *quot* fidelium *&* fidelitatum *genera, cæteraq;, & rem & vocum utramque ad plenum illustrantia, petat cui placeat apud doctiss. equitem, & Hotoman. in vocibus. Hoc solùm hic addendum duximus, sacramentum scil. fidelitatis Anglo-Saxonicum, quemadmodum habetur in Textu Roffensi, fol.*38.*b. inter plures alias ejusmodi formulas:* On ðone dꞃihten þe ðeꞅ haligdom iꞅ foꞃe halig, ic ƿille beon. N. hold, ⁊ getꞃiꞅe, ⁊ eal luꞅian ðet he luꞅað, ⁊ eal aꞅcunian ðet he aꞅcunað, æꞅteꞃ godeꞅ ꞃihte, ⁊ æꞅteꞃ ƿoꞃold geꞅyꞃnum, ⁊ næꞅꞃe ƿilleꞅ ne geƿealdeꞅ, ƿoꞃdeꞅ ne ƿeoꞃceꞅ oꞃiht don ðeꞅ him laðꞃe biþ, ƿið þam ðe he me healde ꞅƿa ic eaꞃnian ƿille, ⁊ eall þæt læꞅt þæt unceꞃ ꞅoꞃmæl ƿæꞅ þa ic to him gebeah, ⁊ hiꞅ ƿillan geceaꞅ. *i.e.* (*ut Latinè habetur sub finem LL. Eadmundi Regis, in libro regio MS. ad S. Jacobi prope Westmonasterium asservato:*) In illo Deo pro quo sanctum hoc sanctificatum est, volo esse domino meo N. fidelis & credibilis, & amare quod amat, & absoniare[a] quod absoniet, per Dei rectum & seculi competentiam, & nunquam ex velle vel posse, verbo vel opere, quicquam facere quod ei magis displicet, ut me teneat, sicut deservire volo, & totum mihi compleat, quod in nostrâ prælocutione fuit, quando suus deveni, & ejus elegi voluntatem. *V. LL. Edo. sen. ca.*4.

[a] *i. devitare, à Sax.* aꞅcunian, *unde*, to shunne, *nobis.*

Fihtewita.] 861.12. *al.* Fyhtwita. 923.60. 957.39. *Mulcta ob commissam pugnam, in perturbationem pacis publicæ: à Sax.* feohꞇ, *nobis* fight, *pugna, &* ƿite, *mulcta.*

Filacium.] 2006.43. *Filum quoddam brevibus, trajectum; quò suspendantur. A Gallico*, filace. *Vulgò*, a file. *Talium custos Forensibus nostris*, a filazer *dictus. De utroque Cowellus, in* Interprete.

Filaterium.] 305.58. *al.* Philacterium, *&* Philaterium, *ut in capitis argumento. Idem, ni fallor, quod* Phylacterium: *quæ vox est multiplicis significationis; hîc autem* Conservatorium *significans; theca sc. vel vasculum, de argento, auro, crystallo, vel ebore, & hujusmodi, in quo Sanctorum cineres, vel reliquiæ aliæ reconduntur. A Græco* φυλάσσω, *custodio, præservo: unde Græcè* φυλακτήριον.

Finis.] 1881.44. 2148.25. *Plures habet significationes, sed hanc præcipuam, cum pro judiciali illâ transactione* (Finalis Concordia, *Forenses vocant) sumatur, quâ quis, ad majorem facti authoritatem, coram Judicibus regiis (Justiciarios nominant) terras vel prædia ad alium transfert. Mulctam etiam pro delicto aliquo impositam designat. Utroque sensu vulgò dicitur*, a Fine. *Cætera, Spelmannus.*

Firdfare.] 929.25. *In exercitum profectio: à* fyꞃd, *Saxon. exercitus, &* faꞃe, *iter, profectio.*

Firma.] 225. *ult.* 311.30. 822.14. 887.5. Firmare. 765.38. *Vocabula à Sax.* feoꞃme, *quod victum sonat, vel cibaria: unde pascere, vel cibum aut victum suppeditare, eis* feoꞃmian. *Propriè, & ab origine, censum tantùm in cibariis* Firma *notat: commutatâ verò & redactâ postea* firmâ *victualium in denarios, verbo retento, ad reditum sive censum pecuniarium transferebatur, quo quidem sensu* Farme *hodie utimur. Plura videas apud doctiss. equitem, in voce, & Lambard. verb.* Terra ex scripto. *Ubi autem horum posterior* cyninges feoꞃme, *in LL. Aluredi, ca.*1. villam Regis *interpretatur, mihi magis arridet vetus illa versio apud Bromptonum nostr. scilicet* firmam (*i. victum, vel mensam*) Regis. *Huic astipulatur ipsius Lambardi versio horum verb. in LL. Canuti, par.*2.*c.*67. ic bebode eallum minum geꞃeꞅan þ hig on minum ꞃihtlic tilian, ⁊ me mid ðam feoꞃmian. *i.e.* Præfectis meis omnibus mando, ut ex prædiis meis propriis, quæ mihi fuerint ad victum necessaria suppeditent. *Ubi etiam idem Lambard. citatæ legis Aluredi partem memoratam sic exhibet*, ðe ne cyninges feoꞃme to belimpe; *& pariter Bromptonus Latinè*, quæ ad firmam Regis non pertinet; *neutrius lectio probanda: cum, ni fallor*, ne, *in Saxonicâ, (quod in Textu Roffensi planè omissum)* non, *in Latinâ loci exhibitione, omninò delendum sit. V. LL. Eadmundi, ca.*2. *& doctiss. Spelmanni Concil. pag.*372. *ubi*, vel alteri commodo (*in impresso*, modo) deserviat, & venialis fit, *juxta Saxonica, ita corrigenda:* vel alterius liberæ domui, *vel* familiæ, quæ honorabilis sit. ¶ *Idem eques doctiss. ulteriùs de verbo agens, phrasin* firmæ dealbandæ *explicandam exhibet. Ex locis autem per eum eâ occasione adductis, quid sit* firmam dealbare *se non posse conjicere fatetur. Si verò per* firmam *hîc, census in pecuniis numeratis intelligendus sit, quod veri satis simile, rem ego (si vel ipse non halluciner)*

ner) inveni apud Mat. Parisium ad ann. 1248. *pa.*747. *de moneta per regem Hen.*3. *mutatione, verba facientem* : Ipsius quoque temporis (*inquit*) curriculo, domini regis diversa præcepta, voce præconiâ, per civitates Angliæ præcisè promulgata, super receptione monetæ, adeo populum angebat[a], quod mallet ut summa frumenti pretium viginti solidorum superaret. Escambium enim paucis civitatibus exercebatur. Et cum illuc perventum fuerat, pondus veteris monetæ pro pondere novæ dabatur trutinatũ, & præterea pro opere aurifabrili, id est, monetationis, quam vulgariter *dealbationem* vocabant, pro qualibet libra tredecim denarii solvebantur, *&c*. Dealbatores *hosce vel hodie* Blanchers *vocitant. Vide D. Cowelli* Interpr. *in voce* Mint. Firmam *itaque* dealbare, *est monetam* firmæ *nomine solutam* dealbare, *vel potiùs dealbationis pretium solvere.* ¶ *In vitis Abbatum S. Albani per Matt. Paris. pag.* 56. *de tot illius loci* firmis *legimus, quot sunt in anno septimanæ. Ubi* firmæ, *nec prædia denotant elocata, nec reditum vel censum annuum à colono, prædiorum sic elocatorum nomine, domino fundi solutum; sed tot in pecuniis portiones, summas scil. tot* 46. *sol.* (*talem enim summam* firmam *vocabant*) *ex monasterii proventibus ad monachorum victum assignatas, quot ad eundem victum comparandum, & monachos inde pascendum, septimanatim competere compertum fuit.*

[a] *l.* angebant.

Firmatio.] 764.4. *Ad mensam admissio, cibariorum suppeditatio, vel exhibitio. à Sax.* feopmian, *supra.*

Firmitas.] 992.3. 1039.17. *Vox utrobique locum munitum, arcem scil. aut aliud simile propugnaculum, sonat. Tale Saxonib.* fæsten, & fæstnesse, *dictum; nobis hodie*, a fastnesse. *à* fæstnian, *nobis* to fasten, *firmare, munire.*

Firthe.] 923.11. *Mendosè pro* fyrte, *rectiùs autem* fyrht. *i. e. terriculamentum, phantasma, spectrum terrorem incutiens; unde nostrum* fright, *&* affright, *pro terror, stupor: item* affrighted, *&* frighted, *pro territus, attonitus. Vox interim ab altero,* ardentibus tædis, *ab altero,* accensis tædis, *perperam Latinè reddita, perinde ac si à* fyre. *i. ignis, accersenda.*

Firthunga.] 923. 39. *Correctiùs* Fyrthunga, *aliàs* Fyrdung, *quod Sax. expeditionem sonat, sive profectionem militarem: quæ duplex, terrestris sc. & navalis. Hanc,* scypfyrd, *al.* scipfyrdunga; *illam,* landfyrd, *al.* fyrdunga, *simpliciter appellarunt Saxones. V. LL. Canut. par.*2. *ca.*10. 62.75. *& Spelmanni Concil. p.*520. *ca.*22. *Erroris hîc obiter arguendus author noster, & qui eum sequitur, Lambardus, vocem hanc* expeditionis apparatum *Latinè facientes. Id eis* Heregeat, *quod vide. Harum autem vocum loco, Hen.*1. *in LL. suis, ca.*10.13.66. Fyrdfare *utitur, quod idem signat. Cum hac doctiss. eques malè confundit vocem* Herefare; (*quam etiam alicubi malè scribit* Herdfare, *quæ vox est nihili:*) *cum inter* here, *&* fyrd, *notabilem planè differentiam in Chronologiâ Saxon. nuper editâ deprehendas: ubi priore, exterorum, & hostium agmina, prædandi causâ terram invadentium; posteriore verò, indigenarum, vel civium principis authoritate, (expeditionis ergô in tales prædatores) armatorum exercitus semper, & ubique significantur. quarum vocum hac à* faran, *ire, proficisci: illa ab* herian, *al.* hergian, *vastare, spoliare, prædam facere, veniunt.*

Flemene fermthe.] 2224.31. *Vox planè Saxonica, sed aliquantulum corrupta; rescribe* Flymena fyrmthe, *quod fugitivorum sustentationem significat. à Sax.* flyma. *i. fugitivus, &* fyrmþe, *susceptio, admissio, sustentatio. De quo vide LL. Inæ. ca.*29. *&* 47. *LL. etiam Æthelstani, ca.*2. *item LL. Hen.* 1. *ca.*10,12. *Heic autem pro illo ponitur jurisdictionis articulo, quo quis in alios delicti ejusmodi reos animadvertere potest.*

Fletum.] 1889. 16,19, *&c. Æstuarium, fluentum, seu canalis quem aqua fluens & refluens occupat. à Sax.* fleotan, *quod est, fluere, vel natare. Unde & Classis hoc nomine appellatur. Utrumque vulgò,* a Fleet.

Flima.] 897.13. *Vox Saxonica, fugitivum significans. Vide Spelmann.*

Flitwite.] 957.37. *Mulcta ob rixas & jurgia excogitata. Vox composita, à* flit, *contentio, lis, jurgium, rixa: &* wite, *mulcta, pœna. De quâ idem Spelm. plura.*

Florenus.] 2037.60. *Mox sequitur* floreum *bis, pro* florenum. *Numi genus, sed multiplex, & pro ratione loci varium. De quo,* 2194. *sæpe. Nammus aureus, inquit Vossius, primitùs à Forentinis cusus, ac floris signo insignitus; unde & nomen. Cætera, Spelmannus.*

Focaria.] 506.19. *Quæ focum curat. Culinaria. Hîc de concubinâ sacerdotis dictum. Vide Decreta Eboracen. Concilii apud Rog. Hoveden. in Ric.* 1. *ad ann.*1195.

Fodrum.] 590.54.767.38. XX. podia fodri. *Corrige,* xx. pondo fodri. Fodrum *autem, ut Sax. olim* foddre, *pabulum, alimentum, sonat. Eodemq; sensu* foda, *&* fode, *unde nostratium* foder, *&* foode. *Sed hoc de omnium animalium, illud de brutorum victu intelligimus, inquit eques ille doctiss. qui* foderi *meminit, quod in libris occurrit feudalibus inter regalia tributa, pro* annonâ militari, *hoc est, regio exercitui impendendâ. Huic non absimile (ni fallor) illud olim* gabel-fother *dictum, hoc est, pabulum censuale, de quo in tractatu nostro de* Gavelkynd *nondum edito.*

Folcland.] 836.15,16,18. *Terra sine scripto possessa: ad verbum,* terra vulgaris, plebeia, *sive* rustica. *Fundum (inquit Lambard.) veteres aut ex scripto, qui* Bocland; *aut sine scripto, qui* Folcland *dicebatur, possidebant. Quæ fuit ex scripto possessio, commodiori erat conditione, hæreditaria, libera, atque immunis: fundus sine scripto, censum pensitabat annuum, atque officiorum servitute quadam erat obligatus. Priorem viri plerumque nobiles, atq; ingenui; posteriorem rustici ferè & pagani possidebant. Illam nos vulgò,* freehold, *&* per chartam; *hanc* ad voluntatem Domini *appellamus. Sic ille. Mihi, idem est omnino ac* gafolland. *i. terra censa. Fœd. Aluredi & Guthr. RR. ca.*2. butan ðæm ceorle þe on gafollande sit. *i.* præter rusticum terram occupantem censualem. *Vide plura, infra, in* Neat-land, *&* Rusticus.

Folcmot.] 825.61. Si quis *folcmot.* i. populi placitum, armorum exercitione turbabit, *&c. Corrige,* armorum extractione. *Populi placitum hîc, pro* conventus populi: *voce conflatâ à Saxon.* folc, *populus; &* mote, *al.* gemote, *conventus, de quo pluribus Spelman. in voce, & in* Gemote.

Folgare.] 623.49.851.12. *Saxonibus, pro sistere*

se in aliquo contubernio; tradere se alicui in clientelam; servire, sequi, sectari; à folȝian *hac significante, unde vernaculum nostrum,* to follow. g. *(ut sæpe) in* u. *vel* w. *mutato. Hinc*——

Folgarius.] 924.44. *pro cliente, sectatore, famulo: unde ductum nostratium,* Follower. *De quo plura apud Spelmann. & hîc infra, in* Heordfeste.

Foragium.] 1880.40,46. *Pabulum, vulgò,* Forrage. *à Gall.* fourrage. *Hinc alibi* forrari, *pro pabulatum ire, vulgò,* to forrage.

Forbannitus.] 822.6, *aliàs* Forisbannitus. 764, 4. *Proscriptus, relegatus: Forensibus nostris* Utlagatus. *Vocabulum, ut videtur, ortu Longobardicum. De quo vide Hotomanni Dictionar. item doctiss. equit. & Vossii Glossaria.*

Forbator.] 824. 9. *Politor, polio, armamentarius, sic autem dictus à Gall.* fourbir, *unde Anglic.* to furbish. *i, polire, purgare, mundificare; arma in nitorem redigere: sed &* fourbisseur, *Angl.* Furbisher, *pro politore. Lambardo,* machæropius.

Forcelettum.] 2581. 19. *Idem quod aliis* Fortalitium: *aliis autem* Forteletum: *locus scil. munitus, castellum, propugnaculum. Vulgò,* a fort, or fortresse. *Cætera, doctiss. Vossius in voce* Fortalitium.

Forcheapum.] 898. 4. *Rectiùs* forecheapum. *A Sax.* fore, *i. præ, prius, ante, priusquam; &* ceapan, *nundinari. Priorem itaque nundinationem sonat, vel in rebus vendendis prioritatem, quod mercatoribus alienigenis hîc prohibitum, in gratiam domesticorum: nisi malis* for *hic idem signare ac in* forligre, forwyrhtan, forsweare, formarriage, forconsiliare, forfactus, *&c.* contra *scil. vel* malè: *& sic* Forcheapum, *nundinatio, vel mercatura vetita, illicita; ob merces jure regni interdictas venditioni expositas; nobis hodie,* prohibited goods.

Forciatus.] 1099.49. *Hovedeno* Inforciatus. *i. munitus: ut* inforciare, *pro fortiùs vel munitiùs reddere; à Gallico* enforcir.

Forcilettum.] 2581. 15. 21. *Vide* Forcelettum.

Foresta.] 450.4. 1828.32. Forresta. 225.8,23. *Exteris, sylva, saltus: Anglis verò, latifundium, vel ampla ruris portio, deserta plerumque & nemorosa, alendis feris regiis exposita; nullo sepimento, at certis terminis, legibus, judicibus, & ministris satis insignis & communita. Vox hodie decantatissima; huc autem à Normannis, ut videtur, adducta: Saxonibus enim & Danis pro eâ* buc-holt. *i.* saltus cervinus, *al.* ðere-falð, *vel* ðeor-falð. *q.* ferarum stabulum. *Dubium interim, an originis sit Latinæ, ex eo dicta, quòd foris esset, sive extra urbem & agros; an potius Galli (quibus* forest *pro sylva) & alii, acceperint à Normannis. Medii ævi scriptoribus* forasticus *pro extraneum, vel id quod foris est. V. S. Bonifac. Epist. 3. & Serar. ibid. A* Foresta *verò*——

Forestarius.] 450.4. 811.61. *Præses vel custos forestæ; de quo, ut & de* Foresta, *justus extat apud doctiss. equitem tractatus, ut cætera ejus opera, lectu digniss.*

Forfang.] 847.8,10,15,17,21. *al.* Forisfangium. 760.62. *al.* Forisfangum. 761.30,36. *Interdum pecudis errantis, interdum autem, & sæpius, rei clam subductæ, vel furto sublatæ prehensio, & è manibus latronis, aut alterius eam injustè possidentis, in usum veri domini, liberatio. Rei vestigium adhuc apud Anglos occidentales, quibus* the forefeng of a stray beast, *pro pecudis errantis comprehensione, & ejus pretio, bene notum. Vox, ni fallor, à* for. *i. pro, (nisi malis* foris*) &* fangian, *prehendere. Sensu verò, huic longè alieno, quo apud doctiss. equit. & Flet. li. 1. cap. 47. vox occurrit, à* fore *petenda est, quod præ; &* fangian, *capere, prehendere. q. anticipare, ante capere, prævenire. Hoc autem sensu in LL. Anglo-Saxon. vocem nusquam inveni. Priori verò, quodammodo respondet* Forcapium *illud apud Spelmann. ex Capitular. li. 4. tit. 36.*

Foriare.] 2611.44. *Vide* Foragium.

Forisbannitus.] *Vide* Forbannitus.

Forisfacere.] 311.43. 822.40. 837.28. 927.32. *Unde* Forisfactum. 311.35. 587.59. *item* Forisfactura. 38.47. 496.62. *Voces Fori, à Gall.* forfaire, forfaict, forfaicture, *unde nostratium,* to forfeit, a forfeit, *&* forfeiture. Forisfacere *verò, est delinquere, peccare, transgredi, injuriam inferre; cujus ergò quis rem, quandoque libertatem, quandoque vitam, amittit suam: unde* forisfactus *hîc,* 927.4. *pro reo mortis. Ubi quem* morte *(vitâ potius)* forisfactum occidere, *est eum interficere, cui ex legis sententiâ, vita esset adimenda. Generatim autem, pro mulctam incurrere, & confiscare. Hinc* forisfactum, *&* forisfactura, *pro crimine, delicto, transgressione, injuriâ, mulctâ, ut apud Spelmann. & alios videre est. Vocem autem ductam puto, non à* foris, *q. cujus causa quis foris esset; sed à* for, *quomodo in Gall.* formarriage, forparler, forconseiller, forjuger; *in Sax.* forliȝgan, forswerian, forsæðan, forlæðan, forsponan; *in Angl. denique,* forsweare, *&c.* malè *sonat, vel pravè, illicitè, injustè. à* for, *inquam, hoc sensu, &* facere, *q. malè facere, aut quid in contemptum juris agere. Cui quidem ad amussim respondet Sax.* forwircan; *quod à* for, *&* wyrcan, *compositum, malè facere, & per translationem, malè agendo mulctam incurrere, significat. Atque hinc est, à vocum nempe concordiâ, quòd Sax.* forwyrce, *in LL. tum Edo. senio. ca. 9. tum Canuti, par. 2. ca. 40. &* forwyrhtne, *ca. 42. Bromptonus noster hîc,* forisfaciat, *&* forisfactus, *Latinè exhibuerit.* *V. Cotgrav. in For.*

plenaria regis Forisfactura.] 2521.46,64. *Mulcta ad omnia ejus cui imponitur, præter vitam; bona scil. quæcunque, & fortunas, ni fallor, extendens: quo sensu non semel in Statutis:* he shall forfeit all that he hath.

Forisfactus servus.] 841.40. Forisfacere, *ut jam diximus, est malè faciendo, quandoque libertatem suam amittere. Talis autem servus hîc; Sax.* wite-þeow, *de quo mentio, tum hîc, tum in LL. Inæ Reg. apud Lambard. ca. 23.55. qualem ipse* libertate mulctatus *Latinè reddit. Liberum intellige, furti convictum, & eo nomine libertate mulctatum, ac in servitutem datum. De quo velim consulas earundem LL. Inæ, ca. 7. & Edo. senio. ca. 9. apud Lamb. & Athelstani hîc,* 851.5.67.

Forisfangium, *al.* Forisfangum.] *Vide* Forfang.

Foristeallum.] 860.15. *Idem quod postea* Forstall. 957.27. *Viæ obstructio, itineris interceptio: ut quando quis rem annonariam in viâ intercipiens, eam ibidem mercatur, aut aliter impedit quo*

 minus

minus ad forum rerum venalium adducta publicæ exponatur venditioni: quod nobis hodie dictum, **forestalling.** *à Saxon.* ꝼoꞃe, *præ, ante; aut* ꝼoꞃ, *contra; &* ꞅꞇal, *al.* ꞅꞇeall, *statio, status.*

Forjugare.] 2356. 2. ——ablatione restituta *forjuget*, & redeat. *Locus planè mendosus, sic autem restituendus:* ablatione (*i. re furto sublatâ*) restituta, provinciam *forisjuret*, nec redeat. *Ubi* forisjuret *pro* abjuret. *Vide LL. Edo. Confess. apud Lambard. & Whelocum, cap. 6. Nonnulla etiam præter hoc, in præcedentibus & subsequentibus errata corrigere si quis cupiat, earundem Legum apud eos exemplar velim consulat, à cap.* 1. *usque ad* 16.

Forprisa.] 1940 57. *Quod in donationibus, cessionibus, & hujusmodi, excipitur.* Exceptio, exceptum, reservatum. *à Gall.* for. *i. extra: &* prise, *captio.*

Forragium.] *Vide* Foragium.

Forresta.] *Vide* Foresta.

Forspecen.] 925. 38. ——habeat totum hoc *forspecen. i.e. hoc ei sit penitus interdictum: à Sax.* ꝼoꞃ, *quod hîc, ut in nostratium* **forbid.** *i. interdicere, negandi vim habet: &* ꞅꝑecen *dictum. Quidam vocem* in cassum *vertunt; nec incongruè, cum quod sic jure non dicendum quis dixerit, frustra id dixisse judicetur.*

Forstall.] *Vide Foristeallum.*

Forsula.] 2562. 54, 60. 2563. 9. 2566. 24. *Idem quod* Forcelettum.

Fortia.] 1846. *extremâ col. Vis, potestas. Vulgò,* **Force.**

Forulus.] 1587. 42. *Theca, vagina.*

Fossa.] 1511. 5. Nam & ipsi in omnibus tenementis suis omnem ab antiquo legalem habuere justitiam, videlicet, *ferrum, fossam, furcas,* & similia. *Horum primum,* (Ferrum *sc. de quo vide* Ferrum judiciale) *de criminibus suspectorum ad probationem: reliqua, reorum & convictorum ad supplicium illud quod ultimum vocant; nempe submersionem, si* Fossæ; (*ut olim hîc & apud Scotos, fœminæ:*) *suspensionem verò, si* Furcis, *ut viri, adjudicati. Ita ut per* Fossam, *&* Furcas (*Anglis,* **Pyt and Gallowes**) *suspendii & submersionis judicia intelligenda: quibus insignibus jurisdictionis in fures territorium olim cognobile. Hunc autem submersionis ritum, ut verisimile est, Germanis antiquis debemus; sic enim Tacitus in eor. moribus:* Distinctio pœnarum ex delicto. Proditores & transfugas arboribus suspendunt: ignavos, & imbelles, & corpore infames, cœno ac palude, injectâ insuper crate, mergunt. *Plura vide apud doctiss. equit. in vocibus* Furca & Fossa; *& Skenæum Scotum, in* Fossa. *Incertum tamen an hoc, an alio* Fossa *heic occurrat sensu. Non semper enim ad pœnam; interdum autem ad probationem,* Fossam *habuere veteres; in quam aquâ gelidâ probandi, uti rustici & plebeii, pro more detrusi, & immersi. Talem autem* **Ordel-pit** *vocarunt. q.* Ordaleo *probandorum puteus: cujusmodi, ni fallor, illa, de quâ heic,* 1590. 25, 27, 34.

Fossatura.] 2139. 20. *Loci ex fossâ circumductâ munitio.*

Fosterlean.] 861. 55. *Idem fortè quod Hotomanno* Vitalitia, *de quo supra in* Dotalitium. *Vocem ductam arbitror à Sax.* ꝼoꞅꞇeꞃ, *victus, cibaria; unde hodiernum nostrum,* **to foster,** *nutrire, & similia:* ꝉ*æ* lean, *exhibere.*

Franchesia.] 2293. 41. *Libertas, immunitas: item locus tali libertate honestatus. Vulgò,* **a Franchise.**

Francus plegius.] *Vide* Visus franci plegii.

Francus tenens.] 1103. 20. Liberè tenens: *qui terras vel prædia sibi à Domino concessa liberè tenet vel possidet. Unde nostratium,* **Freeholder.**

Fridgild.] 852. 26. 855. 1. *rectius* Frithgild: *quod idem ac alibi* Gildscypa, *exteris* Gildonia, *collegium scil. vel sodalitium quorundam, pacis sive consociationis inter eos aut ineundæ, aut firmandæ gratiâ, convenientium, initamque collatitiâ stipe conservantium. à Sax.* ꝼꞃıð, *pax, &* ʒẏlꝺ, *unde* ʒẏlꝺan, *quod solvere, vel pendere, sonat. V.* Congildones.

Fridstol.] 308. 39. *Asylum, Sanctuarium. A Saxon.* ꝼꞃıð, *pax, &* ꞅꞇol, *nobis hodie,* **Stoole,** *sedes, cathedra. Unde hîc exponitur* Cathedra quietudinis, *vel* pacis. *Cætera, Spelmannus.*

Fridwita,] 766. 7. Cirliscus xxx. s. pro *fridwita. Malè, pro* fyrdwita. *Textus Roffen.* ꞇo ꝼẏꞃꝺƿıꞇe. *quæ voces in impressis codicibus desiderantur.* Fyrdwite *autem militiæ, sive detrectatæ, sive derelictæ, mulctam significat: à* ꝼẏꞃꝺ, *expeditio, &* ƿıꞇe, *mulcta. De quo in LL. etiam Canuti, par.* 2. *cap.* 12, 14, 62, 75. *Exteris* **Heresilt.** *Cui convenit Gallorum & Anglorum* Culvertagium, *apud Mat. Parisium, ad ann.* 1213. *quam vocem ego compositam reor à Gallico* cul. *i. cauda, podex,* (*quod à Latino* culus, *pro ano:*) *&* verto. *Nisi quis dimanasse malit à Gall.* lever le cul, *inverso scil. vocum ordine; quod de eis dictum qui obsidione absistunt. Huc autem facit ludi nomen nostratibus hodieque,* **Level-coyl** *dicti, aliàs* **Hitch-buttocke,** *ubi sc. ludentes vicissim assurgunt, & alii cedunt aliis. Utut sit, hinc sc. an illinc, res eòdem redit: ita ut* Culvert *hîc, idem planè fuerit ac tergiversator, is nimirum qui tergum dat, exercitum deserendo: vulgò,* **a Turn-taile or Flincher:** *nec alius fortè quàm qui apud eundem Parisium alibi* caudatus *dicitur. i.e. ni fallor, formidolosus, pusillanimis, is qui ex formidine caudam vertit. i. tergum dat:* agium *hîc addito, de more, terminationis gratiâ, vel in vocis productionem.* ¶ *Paucis post diebus quàm ista scripseram, viri longè doctioris in rem & vocem annotationes, quas literis suis inclusas mihi perhumaniter transmisit, lætus accepi. Quibus haud mediocriter me confirmatum fateor. Præter enim rei notitiam quam aperit ampliorem, in nostram hanc de vocis etymo sententiam & ipsum ire comperi. Viri verò tam docti, tam dilecti, munus hoc chartaceum, bone lector, tibi non invideam: hîc igitur mecum fruere: » Matt. « Paris. Hist. p* 233. *l.* 33. Rex Francorum omnes « cum equis jussit sub nomine *Culvertagii* convenire, « ne crimine læsæ majestatis damnum exhæredatio- « nis incurrere viderentur, *&c. pag.* 234. 5. Rex Jo- « hannes brevi suo ad vicecomites, jussit ut nullus re- « maneat qui arma portare possit, sub nomine *Cul-* « *vertagii,* & perpetuæ servitutis. *Et ibid. lin.* 15. ni- » hil magis quàm opprobrium *Culvertagii* metuen- « tes, *&c. Verbum ignominiam quandam denotare* « *videtur, à paucis (quantum reperi) usitatum, & à* « *nemine (quod scio) explicatum. Ego derivatum* « *censeo à duabus voculis,* culum, *&* vertere, *ita ut* « *opprobrium culvertagii idem sit ac dedecus, quo la-* « *borant*

Culvertagium.

D. Roger. Twysden. eq. aur. & baronett.

" borant ii qui in bello terga dederunt, ac si Anglicè " diceres: the disgrace of being Turntailes. Apud " nos enim semper rex, ut loquuntur leges Canuti, " detrectatæ vel devitatæ militiæ mulctam petebat. " Leg. Canut. par.2. cap.12.14. Et legibus Inæ, cap. " 52. admodum severè in eos agebatur, ut qui mili- " tarem subterfugerit profectionem, prædiis mulcta- " tus, 120. solidos dependat. Et Concilium[a] Ænha- " mense adhuc magis rigidè, cap.24. ut qui se subtra- " xerit de profectione militari cui Rex interfuerit in " detrimentum corruat omnium fortunarum. Leges " quæ Confessoris esse dicuntur, cap. De heretochiis, " & Hen.1. ca.13. sic statuunt: qui in bello cam- " pali vel navali pro timiditate fugiet à domino vel " socio suo perdat omne quod habet, & vitam suam, " & manus mittat Dominus ad pecuniam suam, & " terram quam ei dedit, & si bocland habet in jus re- " gium cadat. Neq; hæ pœnæ omnino in desuetudinem " abiere rege Johanne & Henrico tertio apud nos im- " perantibus. Sic enim Mat. Paris. ann. Dom.1242. " p.596.31. Significavit (Rex) etiam districtiùs præ- " cipiendo Archiepiscopo (Eboracensi) ut terras & " possessiones ipsorum, quasi proditorum, qui eum in " transmarinis partibus reliquerunt, & fortuitis casi- " bus indefensum exposuerunt, infiscaret, præcipuè ta- " men Willielmi de Ros & quorundam aliorum no- " bilium de partibus Angliæ borealibus, qui propter " hoc magnum postea incurrebant jacturam. Atq; " hinc absque dubio fit, quòd juris nostri periti af- " firmant, athletam in brevi[b] quod dicitur de recto, " prælium fugientem, adeo inde infamem reddi, ut " pro idoneo teste in nulla causa sit imposterum ad- " mittendus. Coc. Institut. par.1. fol.6.b.

[a] Concil. Spelm. p. 521. ann. 1009.

[b] a Writ of right.

Frithmannus.] 900.9.11. al. Frithimannus. Idem quod infra, lin.19. Frithman. i. (ut ibi) homo pacis, illius sc. sodalitii vel societatis particeps, de quo supra in Fridgild. Vide LL. Sax. Ethelredi reg. par.2. cap.3. apud Lambard. ubi etiam unfriþman, i.e. authori nostro, pacem non habens: eum intellige in confœderatorum ejusmodi consortium non admissum. Vocum prior à friþ, pax; & man, homo. Huic autem un, privandi vim habens, præpositum, contrarium signat.

Frithsoken.] 957.28. Frithsoken. i. tutatio in jurisdictione, hoc est, seurte en defens. Spelmannus, & meliùs, & luculentiùs: tuendæ pacis jurisdictio: à frið, pax, & socne, jurisdictio.

Frussura domus.] 1590.36. Effractura domus. à Gallico Froissure, fractio, ruptio.

Fugitio.] 2615.29. pro Fuga.

Furca.] Vide Fossa.

Furigildum.] 894.13. 896.40. 925.61. Vox hybrida, utpote composita à Latin. fur, & Sax. gylo. Mulctam signat, furti nomine solutam: sc. in damni dati compensationem, & furis redemptionem. Sax. ðeof-gýlð: à ðeof, nobis hodie theefe, & gýlð, solutio, pensio: aliàs ðeft-bote.

Furnesium.] 2011.2. 2104.16. Fornax. Gall. Fournaise. Angl. a Furnace.

Furragium.] Vide Foragium.

Furtum habens in manibus.] 850.17. Idem qui fur inter manus habens. 849.3. Talis Sax. ðeof æt hæbbendre hand gefangen: ævo sequiori, Bractono sc. & ejus sequacibus, hondhabend; latro sc. manifestus, utpote qui in flagranti crimine deprehensus, quod Sax. æt openre scýlde, uti in LL. Inæ, apud Lambard. cap.37. ut qui rem furto sublatam in manibus habuerit. Huic omnino similis bacberend, furtum sc. à tergo deferens. De quo Spelm. in voce. Vide Abarnatus supra: & Latro cum manu opere captus, infra.

Fyhtwita.] Emendatiùs Fihtwita, quod vide.

Fyrthwite.] 923.61. Mendosè pro Fyrdwite, de quo in Fridwita.

G

GAblum.] 762.13. 763.35. Gablium. 2074.10. Alibi Gabulum. 1788.42. 2078.42,48. A Sax. gafol, al. gafel. i. census, tributum, redditus. Ita gýfan, al. gývan, quod Belgis gheben, Germanis geben, pro dare, reddere, tribuere, præbere, &c. Hinc autem Cantianorum Gavelkynd, quod fundum signat, non (quomodo Lambardo, & sequacibus ejus expositum) omnibus cognatione proximis datum, q. gifeeal-cýn: sed censualem, tributarium, reditui annuo, cæterisque plebeiorum prædiorum servitutibus & oneribus obnoxium; ac Sax. gafollano respondentem, de quo in Fœdere Aluredi & Guthr. RR. cap.2. butan ðæm ceorle þe on gafollanð sit. i. (authore nostro interprete) præter rusticum qui in terrâ censâ manet. Sic autem dictus, distinctionis ergò à fundo planè contrario, militaris dicto, sub servitio sc. militari elocato, cujus præstatione, fundum ejusmodi tributis, censu, redditu, & cæteris servitutibus, quibus alter oneratur, solutum & immunem, adversus feudi doninum, sibi & suis vassallus defendit. Fusiùs autem de hoc in Tractatu nostro de Gavelkynd, cap.1. Plura etiam apud Spelmann. in voce Gabella.

Gabulum.] 1915. pro Gabalum. Anglicè, a Gable-head. Belgis Gheevel, al. veur-gheevel, frontispicium, frons ædificii, q. ghe-hevel (inquit Kilianus) i. elevatio sursum, sive in altum, ab heven, sive heffen. Hoc Chaucero nostro Gable.

Gachum.] 2010.65. De scopis & Gachis —— viij l ——— iiij s. ubi quid sibi velit Gachis, aliis dispiciendum, quibus plus otii, relinquo.

Galea.] 624.23. 628.61. 642.36. 646.5. & alibi. Navis longa, remis acta, eóque actuaria dicta. Vox notissima: nobis a Galley. Videatur doctiss. eques. item Vossius in voce. Hinc autem ———

Galeota.] 1183.63. al. Galiota. 1192.5.20. Remex in tali navi aut consimili, quæ vulgò Galeota dicta.

Galletus.] 2582.8. In quorum prima fuit dominus Galfridus Charnis cum multis galletis, &c. Ubi galletis fortasse pro galeatis, militibus scil. galeatis, vel galeis armatis.

Gallia.] 2588.13. Numerus virorum venientium cum rege Franciæ Philippo xij. mille galliarum, l. mille virorum armatorum ad tibias & pedes. Galliarum hîc, ni fallor, pro galeatorum, militum sc. ut jam dictum, galeis armatorum.

Galo.] 1258.25. Mensuræ genus apud Anglos, octo continens pintas; ut modius eor. octo galones. Vulgò, a Gallon.

Ganea.] 1366.37. ——— telo gracili quod ganea dicitur, &c. Telum hoc Gul. Neubrigensis, Rog. Hovedenus, & Mat. Westmonast. Sagittam vocant.

Gaola.] 2022.25. Gayola. 1945.34. Carcer. à Gallico Geole, eopse sensu: unde nostratium Gaole, al. & vulgatiùs, Jaile.

Garba.] 1884.27. 1892.39. Spicarum, sive frugum fasciculus. A Gall. garbe. Vide Spelmann.

 Garcio.

Garcio.] 1226.46. *Voci, quo hîc occurrit sensu, valde est appositum illud Johannis de Athona Gloss. in Constitut.* Othoboni de citationibus faciendis: *Garciones (inquit)* id est,pedites,& sequentes equos, quos vulgus expertum est, pessimos esse ribaldos. *Eopse sensu Gallis* Garcon, *al.* Garson; *licet generatim & usitatiùs puero aptetur.*

Garderoba.] 2753. *ult.* 2754.27. *Vide* Gardropia.

Gardianus.] 2465.39. 2468.50. 2542.7. *Defensor, custos: is cujus fidei quid committitur. Vulgò, aliàs* a Gardian, *aliàs* a Warden; *pro variâ Gallorum & Germanorum dialecto. Vox notissima, de quâ pluribus Spelmannus & Vossius.*

Gardinum.] 2088.35.49. *Vulgò,* a Garden. *à Gallico* Gardin, *al.* Jardin. *i. hortus; quod fortè à* garder. *i.e. conservare, quia ibi conservantur herbæ & olera. Nisi malis à Sax.* ʒẏpdan. *i. cingere, quòd, in frugum conservationem, hortus septo undique incingatur. Vide Cluver. German. antiq. li.1. ca.13. pag.112.*

Gardropia.] 2635.44,47. *Vestiarium: locus ubi adservantur vestes. Hîc autem potius ipsæ vestes. Ad verbum,* custodia vestium: *à* garde, *custodia, &* robbe, *vestis. Vox Gallica. Anglis,* a Wardrobe.

Gavelgilda.] 762.13. Gablum. *i.e. censum reddens; fundum sc. qui possidet censualem vel tributarium,* Ceorl *puta. V.* Gablum. *Vox à* ʒavel, *census, &* ʒẏldan *(nobis hodie,* to yeild) *solvere, pendere, reddere, tribuere.*

Gavelkende.] 1785.63. *al.* Gavelkynd. *i. Terra, vel fundus, sui naturâ censualis, vel tributarius; à Sax.* gavel, *census, tributum, pensio, &* kind, *natura, genus, conditio. De quo plura in* Gablum, *supra.*

Gayola.] *Vide* Gaola.

Geburscipa.] 836.2. *Lambardo* Vicinia: *nec malè; vicinorum enim sodalitium illud erat apud Saxones, qui singuli fidejussores invicem extitere erga Regem de sistendis semetipsis, & de damno ab eorum quolibet illato resarciendo: aliàs* ꞇeoðunʒ: *posteris* decuria, friborga, *& similiter dictum; vulgò,* Frank-pledge: *quorum primarius* borʒhes-ealdor, *(unde nostratium* Borsholder) *&* friðborʒes-heafod, *vocitatus. Vox est à Sax.* ʒebure. *id est, colonus, rusticus, villanus, paganus, (Belgis hodie* boer, *&* bouwer, *hoc sensu:) &* scip, *(adjectitia particula apud Sax) quod posteri mutarunt in* ship. *Belgis* schap.

Geburus.] 762.14,15. *Sax.* ʒebure, *de quo satis dictum in novissimis: quæ vel hinc firmantur, quod in LL. Aluredi Reg. cap.35.* Ceorla. *i. rustico, par omnino compensatio datur, ob pacem in domo suâ pugnâ violatam, ac hic* Geburo. *Vocis autem origo à Sax.* buan, *Belg.* bouwen. *arare, colere agrum, exercere solum.*

Geldabilis.] 2140.50,51,59,60. *Tributarius. De fundo dictum* geldis. *i. impositionibus obnoxio; qualis illa Suthfolciensis agri pars apud Cambdenum nostr. vulgò,* the Geldable *dicta, quòd extra cœnobiorum quorundam territoria, à vectigalibus libera, sita fuerit, qualis etiam fundus ille apud Ingulphum sæpe,* ad Geld *dictus.*

Geldum.] 311.56. 1006.40. *Solutio, redditus, vectigal, tributum, pensio, mulcta: quandoque compensatio, à Sax.* ʒeldan, *solvere, reddere, tribuere, quod nobis hodie,* to yeild, *g. in y. ut crebrò, mutato. Hinc tandem,* Gelt, *pro pecunia. De voce pluribus doctiss. eques & Voss.*

Gemotum.] 837.37. 931.27. *Conventus publicus, Concilium, Conciliabulum, Concio, Mallus, Placitum. Vox à Sax.* ʒemeꞇꞇan, *convenire, unde nostratium,* to meete, *Belg.* ghe-moeten, *i.e. obviare, obviam venire. Quam varia verò sint* gemotorum *genera, eques doctiss. in eruditissimo suo Glossar. ostendit.*

Genectum.] 2112.41. Genista *fortè, quod quandoque* Genesta *scriptum. Gallis* Geneste. *Hinc* genet *in quorundam Regum nostrorum antiquiorum cognomine,* Plantagenet. *Vox enim* planta genistæ *sonat. Cujus ætiologiam multis observatam vide per Geo. Buck, in vitâ Ricardi regis ejus nominis tertii, pag.4,5,6. & alibi.*

Geniculum.] 919.61. *Generatio, sive gradus generationis. Sax.* cneoperre, *quod à* cneop, *(unde nostratium,* knee) *genu. Lydio* Genuculus. *Vide Concil. Aenham, ca.8. apud Spelm. p.516.*

Gernereat.] 763.12,25. *Perperam pro* Geneat, *i.e. colonus, inquilinus, villanus. Talium forsan est terra illa Sax.* neaꞇlanꝺ *dicta, de qua in LL. Eadg. regis apud Lambard. cap.1. quæ, autore nostro interprete,* terra villanorum; *ubi hæc &* ðeʒner inlanꝺ *planè opponuntur, quæ terram Thainorum propriam signat, utpote sibimet à domino retentam, nec colonis elocatam, vulgò hodie,* Demeane-land. *Vide* Demanium *supra.* Neat-land *autem fortè à Sax.* nẏꞇ, *utile, commodum, quòd ejusmodi terra, quemadmodum &* ʒafollanꝺ, *quæstus causâ, Firmariis, ut vocant, elocetur. V.* Gavelgilda: *nisi quis malit à Sax.* neaꞇ, *jumentum, quòd jumentorum ope teratur, & colatur.*

Gewineda.] 896.5. *Corrige (juxta Saxonic. in Textu Roffensi)* ʒeþincþa: Wincwa *etiam, lineâ sequenti rescribendum* þincþa: *Sax.* þ. *i.* th. *in* w. *utrobique per errorem mutato.* Thinctha *autem hic, &* Gethinctha *illic, idem significant,* ʒeþinʒ *scil. quod (ni fallor) idem est ac in LL. Aluredi reg. cap. 34.* ʒemoꞇe. *i.* Mallus, Placitum, *Judicum consessus, quorum forum Sax.* ðinʒſꞇop, *(i. causarum agendarum locus, à* ðinʒ, *causa; &* ſꞇop, *locus) Belgis* ding-bancke, *&* dingstoel. *Nisi quis derivandum malit à Sax.* ʒeþincþ, *honor; unde* ʒeþunʒene, *honoratus. q. honoratorum consessus.*

Gewitnessa.] 896.20. *Vox etiam Sax.* testimonium *significans, de quo supra, lin.13. ubi statuitur, ut id quod testimonio, puta testibus legitimè juratis, comprobabitur, firmum foret, & irrefragabile.*

Gignasium.] 938.29. 968.61. *Vocem advertit & exhibet D. Watsius in Glossario Mat. Paris. addito, nullâ tamen explicatione adhibitâ. Hîc (ni fallor) occurrit pro* Gymnasium, *(quod Italis* Ginnasio) *aut simile. Quod enim de Editha reginâ priori loco hîc assertum:* in cujus pectore, ut quidam aiunt, omnium liberalium artium erat *gignasium; apud Florilegum, ad ann. 1066. verbis paululum mutatis, sic se habet:* in cujus pectore omnium liberalium artium repositum est *magisterium. Ut mittam ea quæ de mulieris insigni eruditione tradita per Ingulphum, & alios. Quod ad Lanfrancum attinet, de quo locorum posteriori, valde appositum est illud. 970.23.* Cui Lanfranco Romam venienti, propter doctrinæ & sapientiæ suæ famam, idem Papa dignanter

nanter

nanter assurrexit, protestans, se non pro illius Archiepiscopio, sed literarum *magisterio*, hoc fecisse.

Gildare.] 841.59. wera sua *gildet* eum, *&c. quod idem est ac paulo supra, lin.*50. persolvat ipsum furtum secundum weram suam, *&c. Sax.* ƿop-ʒylde. *Sensus itaque loci:* furis considerata capitis æstimatione, compenset; *vel* capitis (*ejus*) æstimatione mulctetur. *Voce ductâ à* ƿop, *pro*; *&* ʒyldan, *solvere.*

Gildo.] 825.10. *Idem qui aliàs* Congildo, *quod vide.*

Giltwithe.] 957.41. Emenda pro transgressione. *Sic author noster. Corrige,* Giltwite: *per* emenda, *intellige* mulcta, *Sax.* ƿiꞇe: gilt *verò, vel hodie, reatus, peccatum.*

Gingnasium.] 2662.32. 2664.42. *Vide* Gignasium.

Gleba.] 2090.37. 2093.52. *Passim in jure canonico pro solo & dote ecclesiæ: heic autem, ut & nostratibus usitatiùs, pro fundo ad ecclesiam parœcialem attinente. Vulgò,* the Glebe, *al.* Glebe-land. *Vide Spelmann.*

Gliscywa.] 854.44. Et diximus etiam omnibus hominibus illis qui in nostram *gliscywam* vadium dedit, *&c. Pro* gliscywam *doctiss. eques* gildscyram *exhibet. Concil. pag.*407. *Tu corrige,* Gildscypam, *juxta Sax. in Textu Roffen.* And ƿe cƿædon eac be ælcum ƿaꞃa manna þe on uꞃum ʒeʒyldꞅcypum hiꞅ ƿedd ʒeꞅeald hæꝼþ. *i.* Diximus etiam de quolibet qui in nostram *gildscypam* pignus suum tradiderit. Gildscypa *autem tribulium est collegium, de quo sæpius supra. V.* Congildones, Frithgildum.

Gowna.] 2696.52. *Toga. Vulgò hodieque,* a Gowne, *Vide Spelman. in* Guna.

Grangia.] 1857.54. 1972.54. *Provincial. Angl. tit. de judiciis, ca. Item omnes:* De domibus, maneriis, *grangiis,* & aliis locis ad Archiepiscopos, Episcopos——— pertinentibus, *&c. Ubi Lindewodus:* Dicuntur *grangiæ,* domus sive ædificia, non solùm ubi reponuntur grana, ut sunt horrea: sed etiam ubi sunt stabula pro equis, bostaria sive præsepia pro bobus & aliis animalibus: caulæ pro ovibus: porciteca pro porcis: & sic de aliis quæ pertinent ad œconomiam: ut sunt loca deputata servientibus, ad agriculturam, & opera rustica, *&c. Quandoque* Horreum *tantùm: ut hîc, infra,* 2533.38. *Gallis & Anglis,* Grange.

Gratiare.] 851.4. *Gratias agere vel habere. Ita* regratiari. 860.42. *Gall.* regratier, *al.* regracier.

Gravatio.] 897.39. *Ita in LL. Hen.*1. *ca.*20, 27. gravatus, *quandoque* curvatus, *ubi etiam* curvare, *&* curvatio. *Rectiùs autem* cravare, cravatus, cravatio. *Omnia à Sax.* cꞃaꝼian, *quod, uti* graven op iemanden *Belgis*[a], *postulare, expostulare, petere, imo & impetere, lite sc. motâ, significat. Unde illud in LL. Canuti secularib. ca.*70. And ðeꞃ ꞅe bonda ꞅæꞇ uncꞃid, ⁊ unbecꞃaꝼod, ꞅiꞇꞇe ꝥ ƿiꝼ, ⁊ ða cild on ðam ylcan unbeꞅacen. *sic ab authore nostro* (*eisdem ferè verbis ac in LL. Hen.*1. *ca.*14.) *Latinè exhibetur:* Et ubi bonda. *i.* paterfamilias manserit sine compellatione & calumniâ, sint uxor & pueri in eodem sine querelâ. *Hinc hodieque rogare, Anglicè dicitur,* to crave, *& rogatum aliquid,* craved, *Saxon.* cꞃaꝼod, *quo etiam impetitum, atque in reos relatum intelligebant, eoque sensu non semel occurrit vox in Chronologia Saxon. ann.* 1070. *De quâ nos plurib. in Glossar. LL. Hen.* 1. *addito, nondum edito.*

[a] Kilian. Etymolog.

Greglada.] 814.59. Ante ista tempora fuerunt duo studia in *Anglia,* unum de *Latino,* & aliud de *Græco,* quorum unum *Græci* posuerunt apud Greglade, quæ modo dicitur Kirkelade, & ibidem linguam *Græcam* pro tempore docuerunt. Aliud verò *Latini* posuerunt apud Latinelade, quæ modo vocatur Lecchelade juxta *Oxoniam,* linguam ibi *Latinam* docentes. *Ex nugis hæc, à majoribus nostris, ex ignorantiâ linguæ suæ vernaculæ. i. Saxonicæ, sæpius inculcatis & avidè devoratis. Locorum enim unus,* Creclade, *Saxonibus* cꞃecca-ʒelade; *alter* Leccelade, *rectè nuncupandus. Utriusque nomen est compositum: illud à Saxon.* cꞃecca, *posterioribus* Creeke, *zelandis* Kreke. *i. amnis, torrens, in majorem fluvium labens; vel in maris brachium cadens: hoc autem à Sax.* leccian, *quod rigare, irrigare, sonat, cui vicinum Teutonicor.* lecken. *i. stillari, derivari; unde* Leckæ, *Hollandiæ rivuli, Rheni brachii nomen*[b], *ut & apud Saxones.* leacƿeaꞃd. *i. hortulanus, olitorius; sic dictus, quia hortum irrigat; item nostratium,* to leake, a leake, *&* leaking: *utrique voci Saxonicorum* lade (*quod à* ladian *ortum, purgationem, exonerationem, evacuationem, sonat*) *ideo addito, quod eo loci* (*circa Oxonium scil.*) *amnes quidam exonerando se purgent, & purgando se exonerent, decidantque in alium* (*Thamisis nimirum*) *fluvium. Hinc etiam, ut obiter notem, celebris illius Londinensium portæ, vulgò,* Ludgate *dictæ, nomen. Quadam ex parte ortum. Sunt qui ductum volunt à* Lud, *rege nescio quo, & urbis & portæ* (*ut somniant*) *conditore: alii autem à* leod. *i. populus, ob numerosam populi turbam in & extra urbem per portam illam transire solitam: cum re verâ, aut à* Flutta, (*ut Lelando visum*) *fluviolo sc. subjecto, sicut Romæ porta* Fluentina *diceretur; aut à* Lada *potius,* (*quam* Fletam *vocant*) *cloaca scil. portæ vicinâ colluviei purgatoriâ, cum per ejus subterraneos canales sordes urbis egerantur, nomen illud sortita sit, scil.* Lade-gate: *quod vulgus non advertens, & historiæ* (*fabulæ potius*) *gentis nostræ originis Trojanæ nimiùm deditus, in* Ludgate *tandem corruperunt.*

[b] V. Hedæ Histor. Ultrajectin. cap. 1.

Grisengus pannus.] 898.5. *Idem fortè quod*——

Grisetus pannus] 459.17.20. *Pannus scil. colore* griseus. *i. cinereus, vel cineraceus, Gallis* grise, *Anglis,* Gray: *quo vestiti Fratres* (*quos vocant*) *minores, nobis ex eo* Gray-Friers *vulgò dicti. Hinc autem, à colore scil.*———

Grisia pellis.] 328.37. *sed &* Cuculla grisea *apud Bekam, in Othone* 2. *episcopo* 34.

Grithbrece.] 923.62. 957.23. *Pacis violatio, à Sax.* ʒꞃið, *pax; unde fortè Chaucero nostro* grith *pro concordia; &* bꞃece, *violatio.*

Gronna.] 180.43. 474.47. *Locus palustris; atque hinc loca ejusmodi* gronnosa *olim dicta. Asser. Meneven. in vita Ailfredi regis, ad ann.*878. Ælfredus cum quibusdam militibus & vassallis per sylvestria & *gronnosa* Summertunensis pagæ loca, in magna tribulatione, inquietam vitam ducebat. *Hæc autem in Chronologia Saxon. sic se habent:* ⁊ he lytle ƿeꞃede uneðelice æꝼꞇeꞃ ƿudum ꝼoꞃ. ⁊ on moꞃꝼæꞅꞇenum. *i.e.* & ipse (*Alfredus*) parvo stipatus comitatu, molestè per sylvas transiit & loca paludosa (*sive paludibus munita vel firmata.*) *Vide* Athelney *apud Cambden. nostr. in agro Somer-*

seten. & Matt. Westmonaster. ad eund. annum. Adde Asserium ipsum, pag. 18. Duo (*inquit*) monasteria construere imperavit (*Alfredus Rex,*) unum monachorum in loco qui dicitur Æthelingaeg, quod per maxima *gronnia* paludosissima, & intranimeabilia (*sic lego*) & aquis undique circumcingitur, *&c. Plura vide apud eund. Cambden. in Cantabrig. & Grantcester. Insulæ illius apud Cantianos,* 𝔊𝔯𝔞𝔦𝔫𝔢 *dictæ, (quæ situ humilis & naturâ palustris) hinc fortè nominis origo; quod cum* Gronna, *fortè à Sax.* ʒꞃen, *Belg.* 𝔤𝔯𝔬𝔢𝔫; *utpote cum ejusmodi loca plerumque quà graminea, eò sint viridia.*

Grossa.] 2632. *penult. Drachma. Vulgò,* a 𝔤𝔯𝔬𝔞𝔱𝔢. *Nomen à magnitudine respectu denarii; 4. enim continet denarios.*

Grossus.] 823.38. 827.63. *Crassus, magnus: unde* grossitudo *pro crassities, magnitudo. Adeundus est Vossius.*

Guagium.] 1827. 55. *Idem, ni fallor, quod alibi* guadium. *i. pignus.*

Guerra.] 583.23,25. *& sæpe. Bellum non solùm illud publicè susceptum, nostratibus hodie,* 𝔚𝔞𝔯𝔯𝔢; *sed etiam quod privatim geritur à familiis inter se diffidentibus: majoribus nostris* 𝔣𝔢𝔲𝔡, *de quo supra in* Factio. *Vocem alii à Sax.* ʒaꞃ, *telum: alii verò à Germanor.* 𝔴𝔢𝔯𝔯𝔢, *dissidium, inimicitia, bellum, accersunt: ego verò, doctiorum pace, vocem puram putam Gallicam existimo; atque uti à Normannis in Angliam (ubi antea* ʒeꞅeoꞁꞇ, *unde nostr.* 𝔣𝔦𝔤𝔥𝔱, *pro bello) advectam, sic in alias orbis terrarum partes è Galliâ tandem delatam. Hinc quod Gallis* guerre, *est Italis* guerra, gara: *Hisp.* guerra: *nobis autem cum Germanis, Gallorum* g. *&* gu. *in* w. *mutare solitis,* 𝔴𝔢𝔯𝔯𝔢. *&* 𝔴𝔞𝔯𝔯𝔢. *A* guerra *verò,* guerrare, *pro bellare, Gall.* guerroyer: *Ital.* guerreggiare: *Hisp.* guerrear: *Germ.* 𝔴𝔢𝔯𝔯𝔢𝔫: *Angl.* 𝔱𝔬 𝔴𝔞𝔯𝔯𝔢, 𝔬𝔯 𝔪𝔞𝔨𝔢 𝔴𝔞𝔯𝔯𝔢.

Guerrare.] 697.22. *Vide* Guerra, *supra.*

Guerrator.] 2628.42. *Bellator, à* guerra, *quod vide. Vulgò,* a 𝔴𝔞𝔯𝔯𝔦𝔬𝔲𝔯.

Gulfus.] 1165.22. Gulphus. 1215.31,61. *Gurges, vorago: Gallis* golfe. *Germ.* golpe, *Anglis hodie,* 𝔤𝔲𝔩𝔣𝔢, *quibus* 𝔱𝔬 𝔤𝔲𝔩𝔭𝔢, *ut Belgis* 𝔤𝔬𝔩𝔭𝔢𝔫, *pro ingurgitare, avidè haurire. Vox etiam pro sinu maris usurpata. Unde author noster, loco posteriori: Gulfus* dicitur, ubi aqua protenditur inter duas terras, & sinum facit. *A Græco* κόλπος.

Gunna.] 2641.48. 2672.7. 2677.45. *Tormentum, bombarda, scloppus. Vulgò,* a 𝔤𝔲𝔫𝔫𝔢. *Quod ad ortum attinet; quid si dixerim ab illâ superioris ævi machinâ bellicâ ubique memoratâ,* Manganum, Mangonellum, *& similiter dictâ; primâ vocis syllabâ tractu temporis truncatâ? Ita sanè mihi videtur: nec aliunde fortè nostratium & aliarum gentium* ℭ𝔞𝔫𝔬𝔫. *i. sclopus, vel bombarda major, ad muros sc. diruendos inventa. Si quis probabilius quid habet, ei libenter assentiar.*

Guttera.] 1930. 60. *Canalis, colluviarium, stillicidium. Vulgò,* a 𝔊𝔲𝔱𝔱𝔢𝔯. *Dubium sitne à Sax.* ʒeoꞇan, *sive* aʒeoꞇan, *fundere, effundere: an à Lat.* gutta, *quòd guttatim aquam accipiat, ac reddat: unde* guttare, *pro stillare: an denique à* guttur. *i. jugulum, quod Plinio, animæ canalis.*

Guysa.] 2729.35. Gysa, *ead. col. l.* 40. *Mos, modus, forma. Nobis cum Gallis,* 𝔤𝔲𝔦𝔰𝔢. *Saxonibus olim* ꞅiꞅe, *ut & nobis hodieque, eodem sensu.*

H

Haderunga.] 903.9. Judicia debent esse sine omni *haderunga*, quod non parcatur diviti alicui vel egeno, amico vel inimico, jus publicum recitari. *Eques hìc doctiss.* Odium, malitia. *Sax.* haꞇunʒa. *Cujus veniâ, vocis scripturam probo. Hæc enim, &* haꞇunʒa *mihi pro diversis: quarum posterior rectè,* odium, malitia: *prior autem (ni fallor)* personarum acceptio, *ab* haꝺe, *quod Saxonib. persona. Vide Evangel. Sax. Matt.*22. *vers.*16.

Hæresista.] 2647.10. *pro* Hæreticus.

Haga.] 1777.51. 1780.41. *Domus in urbe, vel oppido. Ita D. Cocus. Not. in Littleton. Inde fortè dicta, (inquit Spelmann.) quòd ex complicatis viminibus, instar cratis vel sepis, fabricata:* haʒ *enim Saxonicè, propriè sepes est; unde Gallis* hay, *g. ut solet, in y. converso. Vide Cluver. German. antiq. lib.*1. *pag.*112.

Halimotum.] 1820.60. 1827.38. *Conventus aulæ, hoc est (inquit eques ille doctiss.) curia dominicalis, Manerii, vel Baronis, in villis & dominiis: seu tribuum, wardarum, & societatum, in burgis & urbibus. A Sax.* heal, *nobis* 𝔥𝔞𝔩𝔩, *aula, &* ʒemoꞇ, *seu* moꞇ *simpliciter. i. conventus. De voce plura ibi.*

Halsfagium.] 861.39. *mendosè pro* Halsfangium, *vel, ut* 926. 61. Healsfang. *Vocabulum in LL. Hen.*1. *semel iterumque obvium, & ibi cap.*76. *sic explicatum:* Est autem verbum Anglicum, quod Latinè sonat apprehensio colli. *Aliàs dicitur* Collistrigium, *pœna sc. quâ alicui collum stringitur. Vox est à Sax.* halꞅ, *collum, (mutato hìc Latinor.* c. *in* h. *quod veteribus Anglis usitatissimum, ut doctiss. Casaubono*[a] *jam observatum) &* ꞅanʒ, *prehensio. Dicitur & ipsa mulcta pecuniaria, in commutationem hujusmodi pœnæ Regi, vel loci domino debita.* Halsfang. 929.3. 930.19. *idem.* [a] De linguâ Angl. vetere, pag. 170, 206.

Hamellus.] *Vide* Hamletta.

Hamfare.] 957.26. *Hamsoken* vel *Hamfare* est insultus factus in domo. *Idem esse* Hamfare *cum* Hamsocna *(de quâ infra) vel hinc planè liquet, quod hìc, ut in LL. Hen.*1. *ca.*80. *tanquam synonyma, copulentur. Nec aliud est, ni fallor,* Hamfare *hìc, quàm alibi* Hainfare, *aliàs* Heinfare: *quod si est, cum* Hamfare *hìc,* Hamsocnam *sonat. Huic autem suffragatur paritas emendationis* Heinfaræ *in Domesdei libro*[b], *&* Hamsocnæ, *in LL. Hen.*1. *cap.*12. *utraq; enim* 100. *sol. emendatur. Inter Anglo-Saxones vocem non reperio: effictam tamen puto ab* ham, *domus, mansio; &* fri, *vel* frith, *pax, quies; quo* Hamsocnæ *ad amussim quadrare quis non videat? Nisi malis* fare, *sensu quo in* Herefare, *&* Fyrdfare, *acceptum, q. profectio in domum.* [b] V. Spelm. in voce.

Hamletta.] *al* Hamellus. 1931.43. 1956. *penult. Viculus, de aliâ villâ dependens: vulgò,* a 𝔥𝔞𝔪𝔩𝔢𝔱. *ab* 𝔥𝔞𝔪, *vicus, habitatio, & terminatione diminitivâ* 𝔩𝔢𝔱. *V. Spelmann. in* Leta. *Alibi* Hamelettum. 2092.44.

Hamsocna.] 861.28. 898.26. 957.26. *Vox in LL. Hen.*1. *familiaris, de cujus significatione supra in* Hamfare, *& hìc.* 923.62. *ubi* Invasio mansionis *dicitur. Propriè tamen, domus, seu habitaculi, privilegium, & immunitas. A Sax.* ham, *(unde nostrum* 𝔥𝔬𝔪𝔢*) domus, habitatio; &* ꞅocne, *libertas, immunitas. Cætera, & rem, & vocem plenius*

nius explicantia, vide apud doctiss. equitem. Vocem reperio apud Scotos, opere, quod à primis verbis, Regiam Majestatem, *inscribitur. li.4. ca.9,16. ubi etiam de ejus significatione per Skenæum. V. L. Wisigoth. li.8.tit.1.ca.4.*

Hanaperium.] 2038.19, 32. *Fiscus, vel sporta grandior. vulgò,* a **Hamper.**

Regis Handgrith.] 829.63. *LL. Hen. 1. ca.13.* Hæc mittunt hominem in misericordia regis. Infractio pacis quam per manum suam dabit alicui. *Hanc pacis speciem* cyninges hand-griþ, *&* cyninges hond seald griþ, *Anglo-saxones nuncuparunt, de quâ vide Fœd. Ed. & Guthr. RR. ca.1. item LL. Canuti seculares, ca.2. sed & LL. Edv. Confess. ca.12. & 13. Cl. Seldeni Tit. hono. par.2. ca.5. §.3. quibus adde Chartam Gul.1. Abbati Rames. datam, de quâ apud Spelm. verbo* Honor. *Huic autem (ni fallor) respondet Germano-Saxonum* **Handfried,** *cujus meminit Gryphiand Tract. de Weichbild. Sax. ca.66. uti etiam Latino-Barbarorum* Mundiburdium, *de quo Hotoman. de verbo feudal. in voce* Mamburgus, *& Vossius in* Mundium. *Hinc fortè* Protectionum *apud nos origo. de quibus D. Cowellus, in voce* Protection.

Handhabenda.] 849.21. *V.* Furtum habens in manibus, *&* Abarnatus.

Haya.] 2460.14. *Septum, sepes. A Gallico* haye. *Anglis,* **a hedge:** *à Saxonico* hege, *aliàs* hegge. *Unde sepire vulgò dicimus,* **to hedge:** *Saxones* hegian. *Vide* Haia *apud Spelmann.*

Healsfang.] *Vide* Halsfagium, *suprà.*

Heastingenses.] 183. *penult.* Hestingorum gens. 107.5. *Sic ætas ea Normannos, al. Danos vocitabant: ab* Hasting, *al.* Hasten *eorum Duce primario, de quo in Annalibus nostris passim. Vide Quercetan. Not. in Bibliothec. Cluniac. pag.39. & 167.*

Herenames.] 828.39. *Idem quod,* 759.40. heretaynes, *&* 762.56. herethaynus. *Omnia perperam pro Sax.* here-teames, *de quo LL. Inæ apud Lambard. ca.15. ubi exercitus illicitè coacti, vel conducti participem significat. ab* here, *al.* herge, *unde &* hergian, *quod grassari, prædam facere, sonat; sed & nostratium,* **to harrie,** *illo sensu: &* team, *sequela. Affine (ni fallor) exteror.* Heriteita, *quod Spelmanno,* caterva militaris.

Heordfeste.] 924.44. *Idem mihi videtur cum Bractoni* Husfastene; *nec minùs convenit priscorum* Bondæ, *recentiorum* Husbando, *patrifamilias, scil. In Glossar. sub finem LL, Hen.1. Lambardi Glossario medio,* heordfest, *interpretatione additâ, redditur,* astro astrictus: *quod luminis quid accendit intellectui illius loci in Consuetudinib. Cantii:* le astre demorra al pune. i. astrum remanebit juniori: *Cl. Seldenus, Notis in Hengham. pag.158. de* astro *disserens, locum adducit. Pleniùs autem ut verbum & locus intelligantur, advertendum est, quod ut veterum Lar familiaris, ab Anglo-saxonib. inter alias ejus appellationes, (quales* **Hus, Ham,** *& simil.) frequentiori vocabulo* **Heorth,** *à posterioribus autem, Anglo-Normannis sc.* **Astre** *nuncupabatur: sic etiam Larem ejusmodi fovens, pater-familias scil. apud priores, quandoque* **Husfastene,** *quandoque* **Hamfastene,** *non rarò* **Husband,** *crebriùs autem* **Heorthfæst;** *apud posteriores verò* hominis astrarii *nomen sortitus est. Sub hoc nomine latifundiorum domini tantùm, & possessores terrarum præcipui, plerunque intelligebantur: aliis, nempe inferioribus* (Folgariis *dictis, q. dominis suis à sequelâ) aut domibus, focisque propriis carentibus, aut sub stipendio, & servitii alicujus præstatione possidentibus, quod diversimodè, pro more loci, vel in pecuniis vel in operibus servilibus pendebant. Prius* **Harth-peny, Heorth-silver, Smoke-silver, Bern-peny,** *(promiscuâ verborum usurpatione) vocitabant. Posteriùs autem in membranâ quadam (Rotulum vocant) computor. manerii de Harwe (nunc* **Harrow**) *anno 21 Ric.2. inter opera autumnalia sic occurrit:* Magna Precaria. Et de 199. operibus magnæ precariæ provenientibus de omnibus Tenentibus Domini, tam liberis quàm nativis infra dominium domini residentibus, quorum quilibet domum habens de quo fumus exiit, inveniet unum hominem ad magnam precariam, si ad hoc summonitus fuerit, *&c.* Precaria *verò servitium sonat à quibusdam inferioris notæ fructuariis debitum, dominorum suorum frumentum metendi, quando ad id rogati fuerint, & in auxilium acciti: aliàs* **Beneripe** *dicitur, de quo nos alibi plurib. Tali servitio obnoxius, alibi, in maneriis sc. quibusdam intra Cantium, in diebus illis* **Herdemeter.** *i.* **Heorth-meter,** *appellabatur; perindè ac si ad id obligatus ob larem sive focum proprium sibi à domino indultum. quod, ni fallor, intellectum illustratúmq; reddit illud LL. Inæ ca.66.* gif he him nan botle ne syle. *i.* nisi ei dominus *domum* concesserit: *antiquum (fortè) vestigium hoc domuum vel focorum eâ lege à dominis hominibus suis concedendorum.*

Hoc Tentamen dict. Hausȝins Rauchgelt, Herdeschilling. *V. Serarii Not. ad Ep. Bonifac. pag.321.*

Heordpeni.] 871.42. *Alio sensu hìc ac in novissimis, scil. pro nummo Romæ domesticatim pendendo: Sax.* heorþ-peninȝ, *vulgò,* **Rome-scot,** *quod vide. Vox est ab* heorþ. *Belg.* **herd, heerd,** *i. domus, item focus, unde nostratium* **harth,** *&* peninȝ, *denarius, vulgò,* **Peny.**

Herbagium.] 2582.4. *Idem quod Gallis* Herbage, *unde vox orta: terræ sc. vestura quæ dentibus animalium decerpitur. V. LL. Inæ apud Lambard. ca.40. ubi quod hìc,* 765.2. herbagium, *Sax.* gærs-tun *dicitur, quod agrum vel prædium compascuum sonat. à* gærs, *gramen, unde nostratium* **grasse,** *&* tun, *hodie* **towne,** *prædium, villa.*

Herciare.] 2140.28. *Est dentatâ crate glebas comminuere; Vulgò,* **to harrow.** *à Gallico* hercer, *eopse sensu.*

Here.] 827.37. *Hostium cœtum, vel exercitum hostilem hìc signat, quorundam scil. ad prædam faciendam collectionem. Vox pura puta Saxonica, in malam partem plerunque usurpata; quibus interim exercitus legitimè coactus, puta jussu principis, aut aliorum superiorum, in hostes ejusmodi, sive advenas, sive indigenas, terram infestantes, (ut ex Chronolog. Sax. facilè appareat)* fyrd *nuncupatus. Vide* Firthunga, *suprà. Alio tamen sensu vox exteris nota, scil. pro exercitu simpliciter, sive hostium, sive civium: unde eorum* Hereslit, *pro exercitus deserti, ut &* herebannum *pro militiæ detrectatæ, & culpâ & pœnâ, quibus vocibus Anglo-Saxones nunquam usi, sed* Fyrdwite, *quod vide.*

Hereget.] 930.6. Here, *ut jam diximus, armatorum cœtum, vel exercitum, illicitum sonat.* Heregeat *autem, rectiùs* Heregeat, *est muneris quid à novo vassallo Patrono suo præstiti, fortean ob prædones ejusmodi arcendos: armamenta sc. sive belli instrumenta, quæ varia, pro vassalli dignitate. LL. Canuti, par.2. ca.69. Hæc enim (ni me fallit conjectura mea)*

mea) instituti vera ratio. scil. ut vassallorum ope hujusmodi, patroni, & se, & suos in prædones & grassatores ejusmodi patriam infestantes, melius tuerentur, & defenderent. Pro quâ est, quod Hereotum, *&* Relevium *pro diversis habita, de quo vide* Relevium. *Posterior interim vocis pars* geat, *à Sax.* ʒeotan, *fundere, & metaphoricè, reddere vel erogare, unde Scoto-Britannis* Herezeld, *q.d.* heregeld, *g. in z. (ut illis sæpe) transeunte. Vulgò hodie* **Heriot**, *de quo plurib. Spelmannus.*

Heremina pellis.] 328. 38. *Pellis est mustelæ Alpinæ, sive albæ, pretiosa, quæ Belgis* **armelijn**, *Gallis* armelin, *vel* hermine, *Ital.* armeline, *Hisp.* armino, *Anglis* **Ermin.**

Heremitorium.] 2666.28. *Cella monachi eremitæ: eremitæ habitaculum. Vulgò,* **an Hermitage.**

Heretagium.] 2436.34. *Patrimonium: bona hæreditaria. Gallis & Anglis* **Heritage.**

Heretaynes.] 759.40. Herethaynus. 762.56. *Vide* Heerenames, *supra.*

Hermerus.] 851.4. *Mendosè, ni fallor, pro* Heremanni, *vel* Hiremanni. *V.* Erminius.

Hernesium.] 1084.13, 15. *& alibi. Ephippium, equorum apparatus. à Gall.* harnoys, *al.* harnas de cheval, *eo sensu; Anglis* **Harnesse**, *aliàs* **horse-harnesse.**

Hersia.] 2152.27. *Cenotaphium. Vulgò,* **a Hearse.** *fortè à Saxon.* ape. *i. honor: vel ab* hepian. *i. laudare, laudibus efferre, virtutem prædicare: quem in finem cenotaphium erectum, in laudem sc. & honorem defuncti. Præter hoc autem, ornamentum signat super tumbam defuncti collocatum: quod, quia illam velat & palliat,* Pallam *vocant: unde nostratium* **Pall**, *pro panno sc. ornatus ergò, mortui alicujus tumulo vel loculo instrato.*

Herthamon.] *Vide* Mundbrece.

Hida.] *Vide* Hyda.

Hidage.] 957.44. *Hidage* vel *taillage* est tallagium de hidis terrarum. *Tributum intellige quod ex singulis hidis colligitur. Quid autem* hida *sit, vide supra in* Familia. *Plura apud doctiss. equitem, in voce. Malè tamen ibi* Hidgildum *&* Hidagium *confundit. Hidagium (inquit)* tributum quod ex singulis *hidis* colligitur: aliàs *Hidegild.* Hidegild *autem illo sensu nusquam, quod sciam, occurrit: & quid significet, vide supra in* Corium perdere.

Hidgildum.] 830.56, 62. *Vide* Hidagium, *&* Corium perdere.

Hinda.] 767.34. De x. *hindis* ad corredium debent reddi x. dolia mellis, &c. *Corrige* hidis. *Vide* Hyda.

Hindenus.] 853.9. *item* hindenus homo, *ut ibi, &* 854.8. *rectiùs autem* hyndenus, *&* hyndenus homo. *Sic enim habetur Saxonicè, in Textu Roffensi. Ab* hẏndene *est, quod bis in LL. Inæ apud Lambard. ca.* 55. *ubi, authore nostro interprete,* societatem *signat. Classem hominum intellige, contubernio similem, de quo Lambardus in voce* Contubernalis. *Saxonibus enim erat in more positum; ut omnem hominem non solùm æstimarent, ac pro natalis sui ratione capite censerent; sed etiam, secundùm cujusque valorem, in classem (vel collegium) parium suorum, quam* hẏndene *nuncuparunt, referrent; trium sc. sequentium unam; infimam, mediam, summam.* [1] *Infima classis fuit, quorum singuli valerent* 200. *sol. talis inde Latinè dictus* vir ducentenus; *vulgariter, à classe in quam ascitus,* tpẏhẏnde-mon. [2] *Media, eorum quorum singuli valerent* 600. *sol. talis inde Latinè dict.* sexcentenus; *vulgariter, à classe in quam ascitus,* ſixhẏndne-mon. [3] *Summa autem, eorum quorum singuli valerent* 1200. *sol. talis inde Latinè dictus* duodecies centenus; *vulgariter, à classe in quam ascitus,* tpelfhẏndne-mon. *Pariterque uxores eorum* Cyrliscam, (*i.* Twyhyndam: *nam* Twyhynde-man *idem erat qui* ceorliscus; *& sic quandoque dictus, quandoque* villanus:) Syxhyndam, *&* Twelfhyndam, *nominarunt. Consimilem statum hominum tripartitum commemorat Lindenbrog. in Glossar. verb.* Mediocris persona. *De quo infra, in* mediæ Manus homo.

Hiremannus.] 854.51. 855.42. 901.64. *Vide* Erminius.

Hlafordscona.] 849.13. *Corrige* Hlafordsocna, *& vide capitis inscriptionem:* Ne Dominus libero homini jus prohibeat. *i. (fortè) jus æquum ei ne deneget.* Hlafordsocna *verò signare videtur Domini protectionem, vel tutelam, aut simile quid, nisi erratum sit pro* ———

Hlasocna.] 851.14. *Ut id pro* lasocna. *q. legis beneficium dixeris.*

Hloth.] 762.53. *Saxonibus pro turma, cohors. à* laþian, *al.* ʒelaþian, *h. e. convocare, congregare. Vide Spelman.*

Hlothbota.] 824.52, 55. *Ejus qui turmæ illicitæ interfuerit mulcta, sive compensatio.* à hloþ, *ut diximus, turma; &* bote, *compensatio, mulcta.*

Hluttres.] 767.36. ——xij. ambræ cervisiæ Walliscæ, xxx. *hluttres*, duo boves, &c. hlutpe *Sax. simplex, purum, lucidum. Sensus igitur loci:* xij amphoræ cervisiæ Wallicæ, (*hoc est, potentioris*) xxx. tenuioris (*vel, debilioris.*)

Hoberarius.] 2140.53. *paulo infra, lin.* 63. Hobilarius. *Qui lege prædii sui (inquit doctiss. Casaubonus, Is. filius,* Caballi *vocis ortum explorans, in* De linguâ Anglicâ vetere, *pag.* 192.) *equum cursorium ad publicos usus alere teneretur. Eum velim adeas, & equitem Spelmann. in voce* Hobellarii; *Cambdenum etiam in Hantonia; item Cowell. in voce* **Hoblers.**

Homagium.] 237.25. 506.48. *al.* Hominagium. 481.49. 641.36. *al.* Hominium. 230.43. 486.1. *Quæ, ut & alibi* Hominatus, *&* Hominiscum, *pro clientelæ genere: & ab eâ hominis significatione veniunt, quâ quis dicitur alicujus* homo, *h.e.* vassallus, *sive cliens beneficiarius, vel feudalis. De omnibus operæ erit adire Spelmannum, qui, inter alia,* homagii ligii *meminit, cujus etiam hîc mentio.* 1038.63. *Illud (inquit) sic dicitur, quod solummodo Regi debetur, ratione supremi dominii: à ligando venit, quòd ab hoc nemo se potest liberare, ut (renuntiando feudo) ab aliis* homagiis. *Sed ipsum velim adeas, & Flet. li.* 3. *ca.* 16.

Hominem furari.] 823.21. *Sic author noster: mendosè tamen, ni fallor. Ad Saxonica recurramus:* hpilon pæſ ʒoldþeof. ⁊ ſtodþeof. ⁊ beoſþeof. ⁊ maniʒ pitu maſan þonne oþþu. nu ſẏnd ealle ʒelice butan manþeof. hund tpelftiʒ ſcill. *Ubi* manþeof *authori nostro, ut dixi, Latinè,* qui hominem furatur. *i.e. plagiarius. In eandem sententiam Lambardus:* qui hominem clam surripuerit. *Malè, me judice, uterque.* man *enim hîc, quomodo postea in S. C. de Monticolis Walliæ,*

apud

apud eundem Lambard. ca. 7. *quod de jumentorum æstimatione inscribitur, non* hominem, *sed* mannum, *sonat. Anglis*, a Nagge, *Holland.& Fris.* Negghe. *Medull. Grammat.* a Palfrey.

Homines decimales.] 848.5. *Decemviri, vel decem illorum hominum cœtus & collegium, Saxonicorum* ꞇeoðunᵹ, *al.* ꞇenmanꞇale, *posterioribus* decimam, decuriam, *al.* friborgam *constituens, de quibus in LL. Canuti, par.* 2.c.19. *item Edv. Confess. ca.*20,32. & *supra in* Decima.

Homo.] 203.56.457.3. *& crebrò. Vocabulum planè Latinum, falsâ tamen & barbarâ significatione hîc usurpatum; pro eo sc. qui accepto feudo domino teneretur militare, homagiúmque & servitia ejusmodi præstare: al. Vassallus, Cliens beneficiarius, vel feudalis, Tenens (ut loquuntur) per servitium militare. Dicitur etiam de quovis prædiorum licet ignobilium Tenente, sive Fructuario: sed & de eo, qui nullo accepto feudo, nullo prædio, se in alterius tradidit militiam, servitium, obsequium, clientelam; & generatim de omni famulo, ministro, subdito. quæ quidem omnia exemplis plenè probat doctiss. eques, in voce, quem vide. De hominibus* mediæ, inferioris, & infimæ manus, *vide quid infra, in* Manus *dictum.*

Honor.] 262.31,32,33.274.11.277.57.309.25,32.553.6.1413.10. & *alibi. Vox* Honor *hîc, non ut Romanis olim nota, sed quomodo Anglo-Normannis accepta; sc. majoris Baronis, (ut vocant,) feudale patrimonium, seu* Baronia; *ut est apud Spelmann. quem omnino consule.*

Hora.] 830.17. *Mendosè pro* Ora, *quod vide.*

Horas dicere.] 1935.41.42. *Diei & noctis temporibus Canone statutis, divina celebrare: quæ tempora* horæ canonicæ *inde dictæ. Ea verò quæ fuerint, vide apud Spelmann. Concil.p.*577.

Hordarius.] 842.65. *Idem quod ibid.lin.*17 Hordera, *Quæstor scil. A Sax.* hoꞃdeꞃe, *quod etiam ab* hoꞃd, *thesaurus. Hinc insuper* Horderium. 930.64. *Sax.* hoꞃdeꞃne, *ab eod.* hoꞃd, & eꞃn, *locus (plerunque secretior) pro penario, cellario, & simili. Eod. sensu nobis adhuc* hord, & horder.

Hordera.] *Vide* Hordarius.

Horderium.] *Vide* Hordarius.

Hordicium.] 2612.10. *Idem quod supra,* 1189.49. 1201.43. Hurdicius: *machina scil. bellica muros diruens. Ita sanè vocem heic accipiendam reor. Quandoque tamen contrarium significat; quomodo* hurditius, & hurditium *apud Spelmannum & Vossium: qui tegumenti genus ex cratibus factum vocant, quo muri obteguntur, ut cedendo magis, quam resistendo, vim missilium morentur, atque infringant. A Saxon.* hẏꞃdl, *Anglis* hurdle. *i. crates: nisi quis malit à Gallico* hurter, *aliàs* heurter. *i. impellere, ferire, impingere, (unde nostratium* to hurt:) *nec fortè incongruè; sive activè, sive passivè vox sumatur: pro diverso nimirum rei usu; offensionis sc. & defensionis.*

Hospitalitas.] 2346.41. *pro* Hospitale. *i. Nosocomium. vulgò,* an Hospitall.

Hostiagius.] 2472.17. 2481.24. *Obses: vulgò,* Hostage. *Vox Gallica.*

Hostilarius.] 2371.52. *Hospitum receptor. à Gallico* Hostelier; *unde nostratium* Hostler, *pro stabulario.*

Hredige.] 855.18. *Mendosè pro* Hrædinge, *juxta Saxon. in Textu Roffensi:* Niᵹoþe ꝥ ꝥe cpæðon be þiꞃum þeoꞃum: þe man on hꞃæðinᵹe ꝼule ᵹeaxian ne mæᵹ, &c. *i.* Nonò diximus de latronibus quos in præsens (*vel,* in promptu) reos invenire nequeant, &c.

Hulsgengag.] 763.15. *Malè sic; nec meliùs* Hulsgonges, *ut* 762.59. *Corrige, juxta Saxon.* Huslgenga. *i. Lambardo interprete, Paterfamilias; nostro autem authore,* Husbanda: *D. Wheloco verò, &, ut opinor, rectiùs, Eucharistiæ perceptor: voce, ut videtur, compositâ à Sax.* huꞃl, *eucharistia, &* genga, *al.* ganga, *quod à* gan, *al.* gangan, *Belgis* goen, *ire, adire: unde* ꞇo huꞃl gan *Saxon. pro, eucharistiam adire.*

Hundred-setena.] *Vide* Hundredum.

Hundredum. Hundredus.] 314.60. 118.64.956. *ult. al.* Hundredh. 308.31. & *alibi. Comitatus vel provinciæ pars, centum continens villas; ut author noster, Bromptonus: ut alii verò, in quâ habitarent centum pacis regiæ fidejussores. Vox est à Saxon.* hundꞃeð, *Belg.* hondert. *h.e. centum: unde* Centena, Centuria, *Latinè: de cujus origine & instituto, ut & de* Centenariis, *vulgò,* Hundredariis, *eorúmque jurisdictione, imprimis consulendus eques doctiss. in voce: operæ etiam erit adire Cowellum, & Lambardum in* Centuria. *Ubi verò (ut hîc obiter moneam) eques doctiss. in voce, pro* Hundred-setena, *rectiùs reponendum autumat* Hundred-sceatena, *planè fallitur: cùm rectè habeatur* Hundred-setena, *quod utique vocabulum Textus (ut vocatur) Roffensis* constitutionem hundredi *Latinè exhibet, his verbis:* —— debent habere constitutionem hundredi, quod Angli dicunt, hundred setene.

Hunscum.] 608.25. Vestræ quoque dilectioni misimus unum gladium, *Hunscum,* & unum baltheum, &c. *Matt. Paris. in Vitis, habet* Hunniscum: *Malmesburiensis* Huniscum, *quod legendum monet Watsius* Unnicum, *quo etiam interprete, gladium ancipitem signat. Eum adi, & Ludovic. de la Cerda. Adversar. sacr. ca.*95.*nu.*9.

Hurdicius.] *Vide* Hordicium.

Husbanda.] 763.15. *Idem, ni fallor, ac supra,* Heordfeste. *i. paterfamilias. Ita eo ævo* Huswifa, *materfamilias. Hodie nobis* Husband, *pro marito; Scotis autem pro agricola, qui nobis* husbandman, *ut pro agricultura,* husbandry. *Vide* Bonda, & *Spelmannum in* Husbandus.

Husbrece.] 929.18. *i. (ita author noster)* infractura domus. *rectiùs,* effractura domus. *Vox est à Sax.* huꞃ, *nobis* house, *domus, &* brece, *Sax.* bꞃẏce, *nobis* brech, *fractura, effractura. Vulgò hodie,* Burglary. *Vide* Burgaria.

Huscarla.] 181.13,23.192.65. & *alibi. Vir alteri è familiâ; Minister vel Famulus domesticus. A Sax.* huꞃ, *ut jam dictum, domus, &* caꞃl, *al.* ceoꞃl, *homo masculus, robustus, fortis; de quo supra in* Buthsecarlus. *Adeatur etiam Spelmann. in voce.*

Hustengum.] 2197.63. 2199.6. Antiquissima, (*inquit eques Spelmann. in voce*) & celeberrima Londoniarum civitatis Curia suprema: à loco (ut Prytaneum Athenis) nuncupata. huꞃ enim domus; ðinᵹ, causa: quasi domus causarum, vel ubi causæ agantur. *Sic ille, quem sequutus est D. Ed. Cocus, Instit. par.*2. *pag.*322. & *par.*4. *pag.*247. *Et per me licet. Liberè tamen ut dicam quod ego sentio, haud placet derivatio. Quamvis enim partes compositi ita sonent,* hus *sc. domum, &* thing, *causam: taliter tamen copulata, causarum domum, forum sc.* juridi-

juridicum ut significent, nihil video quod suadeat; saltem nisi hysteron quoddam proteron sit in syllabis. Experiundi gratiâ, ad alias fas sit voces provocare. Patrifamilias, vel habitatori, Saxones husband, husfæstene, *Teutonici* **huys-heer, huys-man, huys-vader, huys-weerd**: *Angli hodie* **house-holder**, *nomina indiderunt: ut famulo domestico* huscarle *Saxones;* **huys-knecht**, *Teutonici. per* husband, husfæstene, huscarle, *&c. domum patrisfamilias, domum habitatoris, domum famuli, &c. nequaquam intelligentes:* hus *hîc naturam nominis adjectivi potius, quàm substantivi præferente, & epithethon, nominis cui præponitur qualitatem sive subjectum prædicante, potius quàm nomen ipsum sapiente. Ad alia ut transeam verba. Cum de domo publicâ, (privatas ut mittam) gymnasio sc. libero, prætorio, domo eleemosynariâ,* hospitale *vulgò dictâ, vel hodie loquimur, loca hæc* **School-house, Towne-house, Almes-house,** *dicimus, non syllabis inversis,* **House-school**, *&c. Adde, quod curiam municipalem, puta prætorium, domum senatoriam, Teutonici* **Stad-huys**, *&* **Raedhuys** *nominant: quemadmodum etiam (propiùs ut accedam ad* Husteng) *locum judicii publici, (Saxonibus* domesrne, *al.* spræcerne, *item* moterne) **Ding-statt**; *tribunal* **Ding-stuel**, *&* **Ding-bancke**; *diem litigiis dicatam (i. diem Martis)* **Dings-dagh**, *judicem* **Ding-grave**, *non autem* **Statt-ding**, *&c. cujusmodi scriptioni planè obstat idiomatis nostri (paris cum Teutonico originis) canon ille grammaticalis, de quo Butlerus in Grammaticâ Anglicanâ, ca.3. §.2. pag.35.* Notandum hîc *(inquit)* genitivum *(nomen sc. casus genitivi)* semper esse præponendum nomini à quo regitur, *&c. Præterea, demus* Husting *causarum domum, vel locum signare juridicum; quare, quæso, hoc nomen non cæteris omnibus ejusmodi locis commune, sed è contrario Londinensium, & paucorum aliorum locorum curiis proprium? Aliam itaque vocabuli originem, doctorum veniâ petendam puto.* ¶ *Curiarum tantùm superiorum genus nomen illud (ut opinor) respicit, nec alibi fortè reperitur; quas & regias, (à placitis nimirum regiis, sive ad coronam domini Regis jure spectantibus, ibidem tractari solitis) &* Recordi *curias, (ut sunt omnes regiæ: curiæ sc. quarum acta adeo sunt authentica, ut probationem contrarii non admittant:) Forenses vocant. Ad suprema scil. (ut ita idcam, respectu Regis cujus sunt) judicia nomen spectat: quod fortè vocabulum potiùs sonat, quàm (quod derivatio adhuc recepta vult) causarum domum: cum (ni fallar) ductum sit ab* **Highest**, *vel (ut antiquitus scriptum)* Hyhsta, *i. supremum, &* **Thing**, *judicium: simul,* **Hyst-thing**, *unde quorundam* **Hiesting**, *aliorum* **Hoystings** [a]*: cujus prior syllaba eadem, ut sono, sic itidem fortè & sensu, ac nautarum vela dantium,* **Hoise**. *Ad rem est, quod hujus nominis tribunal apud Londinenses à doctiss. equite & aliis memoratum, & inter alia loci tribunalia descriptum,* supremum *audit. Nec hîc transeundum, quod apud quosdam exteros, judicium summum* **Al-thing**, *q.* Alt-thing, *ut ego capio, nuncupatur. Vide Johan. de Laet. de orig. gent. American. li.1. pag.160. de Islandis.* ¶ *Nomen hoc quinque portuum curiam apud* **Shipwey** *in australibus non (ut omnes* [b] *hac de re scribentes) apud* **Shepey**; *insulam sc. in borealibus Cantii partibus, inter alia quædam loca obtinuisse sat planè constat ex Fleta lib.2. ca.55. ubi, ut etiam ca.54. pro* **Shepey**, *legend.* **Shipwey**, *quemadmodum loci nomen rectè exhibet Bracton. li.3. tract.2. ca. 2. & li.5. tract.5. cap.14. item eques ille Cocus, Institut. par.4 ca.42.*

[a] Stow. Notic. London. pag. 207.

[b] Cowell. Spelman. Coke.

¶ *Absolutâ* Hustingi *curiâ, pauca nunc addamus, nec importunè, de* Hustingi *pondere, cujus fit mentio in doctiss. equitis de voce tractatu, è charta scilicet antiquiss. libri Ramesiensis. Iterum autem occurrit mihi in charta etiam pervetustâ, nimirum Saxonicâ, ecclesiæ Cantuarien. per Eadsium al. Eadsinum presbyterum data anno Dom. 1032. in hæc verba:* And he gaun eac ðæs landes æt Orpedingtune on his dæge for his saule into cristes cyrican ðam godes þeowum to scrude-lande. þe he gebohte mid huna eahtigan marcan hwites seolfres be hustinges gewihte, *&c. Id est,* Dedit etiam terras illas apud Orpedingtune per dies suos, pro animâ suâ, ecclesiæ Christi, Deo illic servientibus in fundum vestiarium, quas emit octoginta marcis argenti albi *Hustingi* pondere, &c. *Quale autem pondus hoc adhuc incertum. LL. Ethelredi regis apud Venetingum, de quibus hîc, 895. ca.30. ponderis meminit mercatorii huc fortè pertinentis:* ——— & ipsi qui portus custodiunt efficiant super overhyrnessam meam ut omne pondus ad mercatum sit pondus quo pecunia mea recipitur, & eorum singulum signetur, ita quod xv. oræ libram faciant, & custodiant omnes monetam, sicut vos decere præcipio, & omnes eligimus. *Venia igitur si sit conjectura,* Hustingi *hoc, statutum pondus puto commercio inserviens, ipsum sc.* Standardum *(ut vocant) Regis, (quod pondus signat originale & canonicum, ad quod alia pondera ejusdem speciei debent examinari, & cum eo concordare:) aut talis Standardi exemplar; atque inde fortè nomen hoc obtinuisse, ductum à supra memorato* hyhsta, *suprema, &* ðing, *Teutonicis* **Dingh**, *nobis hodie* **Thing**, *res: quasi dicas pondus regium, de quo vide 2. Samuel. ca.14. ver.26. vel pondus quo suprema, res sc. regiæ appensæ trutinantur, sive (phrasi legis Ethelredi jam citatæ)* quo pecunia Regis recipitur. *nisi pondus hoc in diebus illis in* Hustingo, *fori nempe juridici loco sic dicto, quemadmodum olim Romæ in Capitolio* [c]*, ex usu conservatum, & inde nomen illud sortitum malis. Nec aliud fortè pondus hoc, Saxonum ævo* Husting *appellatum, quàm illud à posteris, & in hunc diem, omnium ore,* Troiæ, & Troianum *(ac si inde huc allatum) dictum. credat autem Judæus apella. Melius interim ut ostendam unde (ut verisimile est) nomen illud ortum sit, ponderum apud nos in usu duo esse genera advertendum est: quorum unum vulgò,* **Troy-weight**; *alterum,* Avoir de pois, *q.* habere pondus, *aut* justi esse ponderis, *ut vulgaris fert opinio, nuncupatum. Prius, instar libræ quam Romanam vocant, 12. tantum uncias in libra continet: posterius autem, libræ simile quam mercalem, civilem, zygostaticam nominant, 16. uncias. Priore, gemmæ, lapides pretiosi, electuaria, medicinalia, aurum, argentum, & panis ponderantur: posteriore verò omnia alia quæ pondere mercari solent homines. Posterius hoc usu magis receptum, quàm lege fundatum, cum nunquam adhuc lege aliquâ stabilitum, sed potius prohibitum, quomodo statuto anni 27. Ed.3. ca.10. apparet: sumpto nomine, non (ut communis fert opinio) à* pondus habendo, *sed à Gallico* Avoir, *substantivè posito, (perperam scripto* Aver) *unde nostratium* Averia. *i. e.* (Cot-

[c] V. Casaub. Not. in Jul. Capitolin. pag. 139. nu. 14.

(*Cotgravio teste*) *bona, facultates, res*: *cui apponitur* de pois, *bonorum qualitatem designandi gratiâ. Atque hoc modo* Avoir de pois, *ut verbum verbo reddam*, bona ponderis *est*, *sive bona quæ pondere venduntur, potius quàm valore*: *nomen obtinens à bonis tali libratis pondere*; *cujusmodi sunt, ut diximus, omnia præter panem, & quæ venundant aurifices, medici & pharmacopolæ*: *res nimirum pretiosiores, ideoque fortè illo altero ponderum genere librata*, Troy-weight *vulgò dicto, cujus quidem vera origo non à Troia, ut Troianum*; *sed à vocabulo quodam antiquo, Fletæ authori* Trona, (*corrupto fortè aut à Latino* trutina, *aut à Græco* τρυτάνη, *à* τρύω *fluente*) *unde nobis ortum* Tronage, *Latinobarbarè* Tronagium. *i. vectigal quoddam pro mercibus ponderatis pendi solitum, de quo in Statuto Westmonast.*2.*ca.*25. *anno sc.*13. *Ed.*1. Trona *enim statera est ponderandi gratiâ excogituta, teste D. Cowello nostro in* Interprete, *quem vide etiam in voce* Weights, *ubi conjicit ipse* Tronæ & Troiæ *pondus idem esse. Cui quidem conjecturæ suffragatur altum de Troianæ vel Troiæ pondere silentium inter omnes eâ de re scriptores exteros, ut & domesticos, antiquitate saltem celebres. Adde, quod nostrum* Troy-weight. *Lexicographis nostris* trutina campana *Latinè redditum.*

V. Cl. Seldeni Tit. honor. ed. 1. par. 2. pag. 199.

Huthesium.] 1919.17. 2022.66. *Est strepitantium clamor & ejulatio, quibus fugientem latronem, & rei capitalis sontem, omnes obvii tenentur prosequi, donec maleficus deprehendatur. Angl.* Hue and Cry: *à Gall.* huyer, *ejulare, exclamare. De quo pluribus Spelmannus.* Hutesium, 2546.59. *Idem.*

Hyda.] 487.55. *al.* Hida. 212.62. 767.34. (*ubi* hindis *pro* hidis) 802.18. 979.36. *Hida* Anglicè vocatur terra unius aratri culturæ sufficiens per annum. *Sic author noster, Bromptonus sc.* 887. 20. *Bedæ* Familia, *ut supra in voce. Cum doctiss. Spelmanno vocem ortam puto à Sax.* hẏdan. *i. tegere, protegere, quod Belgis* hoeden, *unde eorum, & Gallorum* hutte, *pro casa, tugurio, taberna, tentorio, Kilian. Cætera, Spelmannus. Operæ etiam erit adire Lambardum, apud quem in voce* Purgatio, *invenies quid sibi velit* jusjurandum, *vel* purgatio, *per* 12. 24.30. hidas, *& similia.*

I.

IDoneare.] 872.10. — si accusatus se de hoc non *idoneaverit*, &c. *Hîc, ut & in L. Longobard. Capitular. & alibi*, Idoneare se, *idem denotat ac insontem se comprobare, & secundùm legis ordinem, à crimine illato se liberam reddere, vulgò* purgare. *Idem quod supra*, Adlegiare.

Ignis Græcus.] 656. 18. 661.26. 939.49. *al.* Sylvaticus. *Sævissimum ignis genus, ex stupa, sulphure, naphthâ oleisque illitâ, & accensa, quod ne aquâ extinguatur: at insanâ quadam velocitate omnia rapit & devorat. Vulgò*, Wyld-fire: *unde fortè* Sylvaticus *diceretur, utpote cum sylva nobis olim* weald. *Ita hodieque* wild, *pro ferus, sylvestris, immanis, &c. Malè tamen hîc, locor. ultimo, ignem hunc & aëreum confundit author noster, quomodo etiam Florentius Wigorn. ad ann.* 1048. *ubi* sulphur sacrum, *vel* fulmen (*ni fallor*) *intelligendum. Ignis enim Græcus non est aëreus: siquidem in aëre vel æthere accensus, & inde decidens vel descendens, sed hominum arte & ingenio modo quo supra compositus. Cum tamen effectu similis sit aëreo, eò, ut videtur, nomen extendere quidam non dubitarunt.*

Illegitimitas.] 2374. 20. *Natales illegitimi. Vulgò*, Bastardie.

Illuminare.] 976. *extrem. Pingendo ornare. Vulgò*, to limne, *Gallis* enluminer. *Ita arte hac peritum*, a Lymner *dicimus.*

Impechiare.] 2609.17. *Impetere, eo sensu, quo Forensibus nostris, accusare, appellare, criminari, significat. Vulgò*, to impeach, *Gallis* empescher.

Implacitare.] 1024.29. *In jus vocare, lite involvere. Ab ea* placiti *significatione, quâ conventum ad judicandum indictum significat. Unde similiter* placitare. *Gallis* emplaider. *quod nobis*, to implead. *Hinc autem* ———

Implacitatio.] 246.65. *In jus vocatio: actus implacitandi.* Impleading.

Imprisonare.] 1919.20. *In carcerem conjicere: incarcerare. V.* Prisona.

Improperatio.] 936.42. *pro* Improperium.

In alto & imo.] *Vide*, De alto & basso.

Inbreviare.] 1411.39. 1615.7. *Est in instrumentum illud publicum quod Forenses nostri* Breve *vocant, referre. Hinc* Inbreviamentum, 1615.7. *pro tali instrumento.*

Inbullare.] 1991.44. *In bullam transire vel referri: ut id dicatur, quod à Papa impetratum, & scriptis mandatum*, bulla. *i. sigillo Papali, firmatur, & impetranti traditur.*

Incredentes.] 1203.40. Infideles. *A Christianis de Saracenis & Ethnicis dictum, qui nobis vulgò*, Infidels.

Incredibilis.] 872.27. *Infidus.*

Inculpare.] 680.46. *Culpare, culpâ arguere, accusare, criminari. Inde* ———

Inculpatio.] 822.22. *pro accusatione, incusatione, nominis delatione. Item* ——

Inculpatus.] 764. 42. *pro culpatus, accusatus, &c.*

Incustodia.] 930.3. *Incuria, negligentia.*

Indentura.] 1864.8. *Est syngrapha, vel scriptura conventionalis, alii quæ idem continet quasi parallela. Ideoque utraque pars in latere vel summitate similiter sciditur in morem dentium, ut invicem collatæ pares esse cognoscantur; indéque nomen sumpsit. Chartarum autem* Indentationem (*inquit Spelmannus*) *apud nos non reperio ante ætatem Henrici* III. *& tunc quidem rariùs. Vulgò*, Indenture. *Ita* Indentatus, 2700.4. *de scripto dictum* Indenturæ *formam habente.*

Indicibilis.] 385.39. 411. 55. *Idem quod* Inedicibilis. 120.69. *id est, Ineffabilis, inenarrabilis.*

Indictatus.] 1759.56. *In foro nostro is dicitur, qui libello accusationis* (*quem* billam *vocitant*) *à* 12. *ad minus inquisitoribus juratis ad judicem delato, de maleficio aliquo vel in regem vel in rempub. solenni formâ postulatur. Vulgò*, Indited. *Vide* Addictari.

Indisciplinatus.] 268.15. *Adversus legum morúmque disciplinam.*

Indorsatus.] 1954.64. *In dorsum, (epistolæ puta, vel scripti cujuscunque partem aversam sive exteriorem) positus; sigillatus. Vulgò*, indorsed.

Inedicibilis.] *Vide* Indicibilis.

Inemendabilis.] 918.33. 929.22. *Vide* Botolos, & Emenda.

Inevinci-

Inevincibilis.] 86.28. *pro* Invincibilis.

Infaidare.] 859.58. Faidam. *i. graves inimicitias exercere, gerere, suscipere, habere, denuntiare. De eo dictum qui à causâ furum staret adversus eorum insecutores. Vide* Factio.

Infangentheof.] 22.40. Infangenthef thelfind inward. 957.29. *Jurisdictionem notat domino manerii concessam in quemcunque, sive hominum suorum, sive aliorum, furti reum, & intra limites dominii sui prehensum. Ab* in. *i. intus*, fangan, *capere, prehendere, (unde & digiti, hodie* **fingers**, *quibusd.* **fangs**, *dicti:) &* theof, *fur. De quo pluribus Spelmannus, quem velim adeas. Quod autem hic* thelfind inward, *Ranulf. Cestren. in Polychron. li.* 1. *ca.* 50. *habet* pelfinde inwarde. *Corrigendum fortè utrobique* þeof finde in warde, *quod idem, ut videtur, sonat, ac* fur intrinsecus inventus. *h. est, intra jurisdictionem domini prehensus. Huic autem contrarius* Utfangtheof. *i. jurisdictio in latronem extraneum, sive aliunde venientem, (quod* ut *sonat) intra tamen dominium illius prehensum, qui tali donatur jurisdictione.*

Infeodare.] 1168.40. *Est feudum, vel feodum, prædium scil. beneficiar. alicui dare vel conferre: terram vel prædium in feudum, more scil. beneficiario possidendum, alicui tradere vel concedere. Gallis* infeuder, *nobis* **to enfeoffe.**

Infideles.] 986,34. *Hîc, ut alibi sæpe, dicuntur, qui* fidelitatis *sacramentum domino feudali juratum violarent.* Fidelibus *hîc opponuntur: eos intellige* fideles feudales *dictos, qui scil. accepto à domino feudo, omnia munia ad feudum pertinentia adimplere tenentur: etiam fidei interposito sacramento. Hinc* Infidelitas erga Dominum, *de quâ* 929.21. *Sax.* hlaforoſwice, *quod vide in* Lafordswice.

Infirmaria.] 1728.4. 1799.56. *Munus* infirmarii, *monachi scil. qui tum infirmorum in nosocomio, tum ipsius nosocomii, ut sartum tectum sit, sed & prædiorum ac redituum eisdem usibus assignatorum, curam sustineret. Item interdum nosocomium ipsum, locus sc. in monasterio valetudinariis loci concessus. De quo vide* Cella infirmorum.

Infirmitorium.] 2012.40. *Vide*——

Infirmorum cella.] *Vide* Cella infirmorum.

Inforciatus.] 583.24. *Vide* Forciatus.

Infraclusus.] 969.46. *pro* Inclusus.

Infractio plegii.] 764.11. *Vide* Borgi fractura.

Infractura.] 822.9,10. *pro* fractura, *vel violatio.* 929.18. *pro* effractura.

Infugatus.] 923.58. *pro* Fugatus, *vel in fugam conjectus.*

Ingenium.] 1166.2. *Machina, instrumentum, à Gallico* engin, *apud quos machinarum inventores, qui machinas sc. antea non visas, & à se excogitatas conficiunt, dicuntur ab ingenio* Enginiers, *Anglis autem* **Engineers.**

Ingravatus.] 860.25. *Idem quod* gravatus, *de quo supra, in* Gravatio.

Inlegiare.] 918.38. *Idem quod alibi* inlagare. *à Sax.* inlaȝian, *h.e. exlegem restituere patrocinio legis: uti* exlegare, *est exlegem reddere. De eo hîc dicitur, qui licet ob homicidium in templo commissum, ab omni compensatione penitus alienum se reddiderit, quadam tamen hîc injuncta perimplendo, compensationis compotem se reddat & capacem, vel facti compensandi beneficio non indignum.*

Inmeliorari.] 86.6. *Aliquid melius fieri. cujus contrarium* inpejorari: *Gallis* empirer, *unde fortè nostratium* **to empaire,** *eo sensu. V. tamen doctiss. Casaubon. de Linguâ Anglicâ vetere, p.* 247.

Innoxiare.] 896.62. *Innocentem reddere, purgare, culpâ liberare. Sax. est* clænſian, *unde nostrum* **to cleanse,** *pro purgare: purgatio,* **cleansing.**

Inparcare.] 2605.59. *Fundum antea patentem & pervium claudere, & in* parcum, *roborarium sc. vel vivarium redigere. Vulgò,* **to imparke:** *ab* in, *& Gallico* parquer. *i. vallo, fossâ, vel alio septo circundare.*

Imprisonamentum.] 2182.33. *Incarceratio. vulgò,* **Imprisonment,** *à Gall.* Emprisonnement. *Vide* Prisona.

Inrotulare.] 2478.10. *In rotulum referre. Hinc*——

Inrotulatus.] *al. Irrotulatus. In* rotulum. *i. album relatus, vel inscriptus. Vox ab* in, *&* rotulus, *quod à Gall.* roule, *al.* roulet, *nobis* **roll,** *&* **rowle,** *i.e. catalogus, indiculus, volumen: quòd* rotuli *hujusmodi, non in libros digesti vel compacti, sed in membranis vel schedis fluxis, pro more tamen manu involutis, & in orbem tortis, maneant repositi. Vide Cowellum. Vulgò,* **enrolled.**

Inscalare.] 2621.58. *Muro scalis conscenso locum ingredi. Ab* in, *&* scalare, *quod muros scalis conscendere significat. Vulgò,* **to scale.**

Insellatus.] 930.13,15. *Sine ephippio. Vulgò,* **unsadled,** *à Sax.* unȝeſaðoloðe. *De equo dicitur.*

Insibilis.] 129.40. *Fortasse* risibilis: *à Gallico* risible, *pro ridiculus.*

Insigillare.] 856.33. *A Sax.* inſeȝlian, *quod* sigillare *sonat. Vide supra* Consigillatio.

In silentium.] 1012.57. *Mendosè pro* insilientium.

Insilium.] 165.12. 174.55. 185.13. 186. *penult.* 211.7,43. 293.42. *Consilium malum, pravum, noxium, vel sinistrum, accipienti damnosum: quod qui dederit* insiliarius *olim dictus. Flor. Wigorn. ad ann.* 855.——filius regis Æthelulfi cum omnibus suis consiliariis, imò *insiliariis*, tantum facinus perpetrare ausi sunt, ut regem à regno proprio repellerent. *Talis,* consilii expers, *Spelmanno: unde fortè nostratium,* **silly,** *pro imprudens, rationis expers. Consilium ejusmodi dare, Gall.* forconseiller *dictum, unde effictum Latino-barbarum* forconsiliare, *eod. sensu.*

Insolercia.] 1194.34. *pro* Insolentia.

Insolutus.] 900.20. *Vide* Agilde, Botolos, Emenda.

Installare.] 989.27. 1163.3. *Stationem, locum sc. in choro pariter & capitulo, (quod nobis & Gallis* **stalle,**) *assignare; in* stallum, *ut vulgò loquuntur, inducere, Angl.* **to install.**

Instauramentum.] 647.31. *Penum. vulgò,* **Store.** *à Latino* instauro.

Instirpare.] 935.27. *Inserere, plantare, incorporare, in stirpem admittere.*

Instuffare.] 2577.13. *Farcire, infarcire, replere. Vulgò,* **to stuffe,** *&* **stuffe in**: *quod Belgis* **stoffen,** *Gallis* estoffer. *Hinc* stoffatus, 2617.30. *item* stuffatus. 2573.13. *pro refertus. vulgò,* **stuffed.**

Insuetus.] 940.36. *pro* Assuetus.

Intendentia.] 1944.6. *Ita ex adjectivo* intendens, *formarunt substantivum: quod idem ac submissio, auscultatio, obedientia.*

Interciari.] 763.46. 765.47. 766.12,14. Interciari (*cujus verbi veram significationem nemo, quod sciam, adhuc bene vidit) dicitur, quod quis penes alium deprehensum sibi vendicat à possessore, ut suum;*

suum; qui rem à quodam tertio sibi bonâ fide venditam asserit, & ut eam in se suscipiat, eundem tertium advocat; quod Forensibus nostris est vocare ad warrantiam, *vel,* ad warrantum provocare, *vulgò,* **to vouch**; *juris autem Cæsarei & feudistici peritis,* authorem laudare. *Vide* Advocare, *&* Cenninga. *Hinc autem* Intertiatus, 766.18. *quod de fure dicitur sic vendicato, quem is penes quem deprehenditur, à quodam tertio sibi venditum esse affirmat, ad quem in rei præstationem provocat. Vox, ut videtur, efficta à Gallico* entiercir, *quod apud sequestrum deponere, vel tertiò tradere significat.*

Inthingi.] 897. 48. *Mendosè pro* Nithingi, *quod nequam sonat. V. nostras ad vetera verba German. Lipsiana notas, doctiss. Casauboni, de Linguâ Anglicâ vetere tractatui additas.*

Intrare mariscum.] 1930. 58, 59. *Est mariscum, locum sc. paludosum, & maris inundationi obnoxium, aquâ aggeribus, muris, & id genus obstaculis, exclusâ, pecudibus pascendis, vel culturæ, aptum & idoneum reddere. vulgò,* **to inne,** *dicimus. item* **inning** *nobis, illo sensu.*

Invadiare.] 658.27.880 *penult. Vadio supponere, oppignerare: Longobard.* inwadiare; *ab* in, *&* wed, *pignus.*

Inveritare] 762.65. 763.3. 765 57. *Idem signat quod probare, vel, ut loquuntur juridici,* verificare, *vulgò,* **to justify, or verify**: *unde eorum* **Averment**. *Sax.* ᵹeroþian. *Hinc illud in LL. Gul.* 1. *apud Cl. Selden. ca.* 71. & hoc super eum inveritare velit, *&c. Saxonicè sic se habet in Textu Roffen:* ⁊ pille hıꞇ þonne on hıne ᵹeroþian, *&c. E contrà, refellere, confutare, Saxonib.* ᵹeunroþian. *LL. Canuti, par.* 2. *ca.* 15. ᵹıꝼ ꝺonne ꞅe oþeꞃ ꞅ ᵹeunꞃoþıan mæᵹe. *&c. i.* tum si alter id refellere, vel coarguere poterit, *&c.*

In verum mittere.] 768. 1. *Idem ac* Inveritare, *quod vide.*

Investitura.] 224.22,23. 228.21, 28. *& alibi. Est confirmatio, non in* feudis *modò, sed etiam episcopatibus, quæ fit per inductionem, vel missionem in possessionem de quâ Spelm. Vossius, Hotoman. alii.*

Jocalia.] 954.33,34. *Collapsâ Latinitate sic vocarunt monilia, aliaque id genus pretiosa, luxui & ornatui inservientia. Vulgò,* **Jewells**. *Gal.* Joiaulx.

Irrecta lex.] 218.4. *Lex minùs recta, prava, injusta, iniqua. Idem quod Sax.* unlaga.

Irreplegiabilis.] 2143.21. *De pignore capto dictum; quod, dato licet apud præfectũ vade, redimi vel dimitti nequeat. Vulg.* **Irreplegiable**. *Vox forensis.*

Irrotulatus.] 1843.21. *V.* Inrotulatus.

Iter.] 1928.21. *al.* Itineratio. *Majoribus nostris (inquit eques doctiss.) idem fuit quod hodie* Circuitus Justitiariorum, *designatos sibi Comitatus ad justitiam exequendam itinerantium. Aliàs* **Eier**, *i. pro more Gallico, eliso. Plura apud eund. equitem in voce, & in Diatriba de* Justitiariis.

Judicium Dei.] 942. 2. 982. 63. aquæ frigidæ. 844.31. ferri candentis. 878.18. 942.2. gladiatorium. 455.1. *Vid. sup.* Dei Judicium *& inf.* Ordalium.

Judicium vadiare.] 844.24. *Pignore deposito judicio se supponere.*

Juramentum plenum.] 983.2. ——defendat se Francigena *pleno juramento,* non in verborum observantiis. *Ubi* pleno, *perperam pro* plano; *quomodo habetur in regio ad S. Jacobi MS. Eadem omnino juramentorum distributio reperitur in LL. Hen.* 1. *ca.* 64. *in* planum *sc. &* observatum; *ubi etiam, ut hîc, de eo dictum* qui verborum jurat observantiis. *Quo, juramentum intelligo tam strictè præstandum, ut ne vel in minimo à verborum quâ defertur formulâ, præstanti liceat recedere, ne causâ cadat. Adstipulatur vetus Normanniæ Custumar. Latinum, ca.* 85. *ubi hæc:* Notandum etiam est, quod si deraisnator verba dimiserit vel mutaverit [[a] & juraverit] quæ ei in deraisnatione fuerint escariata, (*i. proposita*) ejus deraisnatio reprobatur. Et similiter si quis coadjutor defuerit, vel verba escariata dimiserit, vel mutaverit, vel etiam ad deraisnam oporteat evocari, vel compelli, vel attrahi. *Idem autem rigoris requiri videtur in duello, vel in causâ duello terminandâ, Glanvilla teste, li.* 14. *ca.* 1. Sciendum (*inquit*) quod ex quo fuerit duellum in hujusmodi placitis vadiatum, non potest alterutra partium verbis in ipsius vadii datione propositis, aliquid adjicere, vel diminuere, vel aliquatenus à proposito declinare vel resilire, quin pro victo habeatur, & lege victi censeatur. *Sic ille, quem vide li.* 2. *ca.* 3. *Porro, juramentum in verborum observantiis præstitum, idem esse reor, quod in eisdem Hen.* 1. *LL. juramentum, vel (quod idem sonat) sacramentum, non fractum pluries dictum; & juramento quod ita vocant plano contrarium. Sanè, ubi in fine legis Gul.* 1. 62. *edit. Seldenianâ, legislator voluit Francigenam purgare se* sacramento non fracto[b], *postea, in lege sc.* 71. *idem instituit, ut defendat se Francigena* plano (*sic enim, ut dixi, legendum est, non* pleno) juramento, non in verborum observantiis. *In eundem effectum idem Hen.* 1. *LL. ca.* 64. Francigenæ quoque vel alienigenæ in verborum observantiis non frangunt. *i.e. plano, non autem quod in verborum observantiis consistit juramento utuntur. Quod autem hîc planum & observatum, idem est, ni fallor, ac solenne & non solenne juramentum alibi dictum: e.g. apud Gregor. Tholosan. Syntag. ju. univer. li* 50. *ca.* 8. *nu.* 1. *&* 3. Quoddam (*inquit*) *solenne* juramentum, quoddam *non solenne* dicitur. *Solenne* dicitur, quod habet certas solennitates præscriptas & dictatas, vel à partibus deferentibus, vel à judice, vel à lege, cum certâ verborum conceptione, à quâ varietate juranti non recedere liceat, vel si recedatur ratum non erit. *l.* 3. *& l non erit ratum,* 5. *l. jusjurandum & ad pecunias,* 34. §. *qui jusjurandum, de jurejur.* Juramentum *non solenne* est, quod summariè, & de plano præstatur sine delectu verborum aut locorum, *&c. Plura (si placet) vide apud Annæum Robertum. Rer. judicat. ca.* 11. *& Dempster. de Juram. li.* 1. *ca.* 8.

[a] *Desunt hæc* [& juraverit] *in exemplari Gallico; ac sensum loci planè vitiant.*

[b] *Apud Hoveden. habetur,* sacramento non ferro, *perperam. Ad fidem exemplaris Saxon. in Textu Roffen.* (mıꝺ unꝼoꞃeꝺan aþ) *cum Lambardo, legendum censeo,* sacramento non fracto.

Juramentum unius libræ.] 925.65. *Sax.* punꝺeꞃ peoꞃþne aþ. *Jusjurandum sc. (Lambard. interprete) quod uni libræ æquali proportione respondent. Sic (ni fallor) dictum, quòd infamatus, qui ad purgationem simplicem, juratoriam puta, admissus, in tali suâ purgatione deficeret, eámque ad effectum non perduceret, tali summâ, librâ scilicet, jure mulctaretur, uti qui in triplici purgatione (judicium tripondii audit in LL. Hen.* 1. *ca.* 64.) *deficeret, tribus libris vel* 60. *solidis.*

Jurare secundùm Witam.] *Vide* Wita.

Jurati.] 2686.8, 60. *Fortasse pro* Juristæ, *vel* Juridici. *In eos enim in primis sæviebat turbidus ille rusticorum grex.*

Juratione dignus.] 926.54. *Saxon.* aþeꞃ ꞅyꞃþe. *Instituto convenit illud Bractoni nostri, li.* 4. *tract.* 1. *ca.* 19. *nu.* 2. Repellitur autem (*inquit*) à sacramento infamis, scil. qui aliàs convictus fuerit de perjurio, qui legem amittit, & ideo dicitur, quod

 non

non est ulterius dignus lege, quod Anglicè :: **He ne es othes worthe that es enes gylty of oth broken.** *Quò tendunt etiam tradita per eum postea, li.4.tract. 5.ca.5.nu.1. Advertit locum Cl. Seldenus, Notis ad Fortescutum, ca.26.*

Jusjurandum viij. liberorum.] 894.17. *Mendosè pro* Jusjurandum unius libræ. *Sic enim Sax.* punder purþne aþ. *Quid autem hoc vide supra,* Juramentum unius libræ.

Justa.] 1684. 14. *Scyphus, ampulla, aut aliud vas statæ & justæ mensuræ, aliàs* Justitia *dictum. Vetus quoddam (ut vocant) Custumarium in Archiv. eccles. Cantuar. Justa* cervisiæ continet unam lagenam & dimid. secundum standardum Regis. *Plura vide apud Ludovic. de la Cerda, Adversar. sac.ca.168.nu.3. & Clement. Reiner. Onomastic.*

Justicia.] 698.16, 1387.20. *& alibi. Sic olim dictus, qui postea* Justitiarius, *quod vide.*

Justiciabilis.] 852.52. *Idem qui postea,* 1156.2. Justicialis; *is nempe qui in jus vocari posset, & judicium subire (quod jurisperitis* Judicio sisti *dictum) præstò sit.*

Justiciare.] 1933.52. *V.* Justificare.

Justiciaria.] 1171.9. 1172.48. 1275.59, 64. *In Constitut. Neapol. sive Sicul.* Justiciariatus. *Pro munere ac dignitate judicis, qui Latino-barbaris* Justitiarius *dictus, de quo proximè.*

Justiciarius.] 487.53. 517.31. *Vox ortu Normannica, ac posterioribus pro judice, sive justitiæ administratore, valde familiaris, qui multiplex, quorum summus,* Capitalis Angliæ Justitiarius *nobis dictus.* 669.36. 670.18. *qui omnino idem ac* specialis Angliæ Justitiarius. 671.56. *de quo cum reliquis ejusmodi judicum speciebus, eorúmque origine, antiquitate, munere, doctiss. eques in Diatriba, quam inprimis adi.*

Justificare.] 1106.33, 43, 44. *Sensu quo hìc acceptum, significat, quod faciendum sit, judicis authoritate, exequendum curare, aliàs* justitiare, *Gall.* justicier. *i. judicare, jus reddere, vel jurisdictionem exercere. Videatur Hotomannus de verb. feudalib. in* Facere justitiam, *cui respondet vulgare nostrum,* **to do justice.**

K.

KYnkeshand Senalgid.] 2357.30. *Mendosè, pro* Kyninges hond seald grith. *Vide* Handgrith.

L.

LAborarius.] 2576.39. 2600.55. *Operarius. Vulgò,* a **Labourer.**

Lacopum.] 896.20. *Vide* Lagam emere.

Lactum.] 898.56. *Idem quod nobis hodie* **Alay,** *Gallis* Aloy: *nummi scil. sive aurei sive argentei defectus, ex vilioris metalli mixturâ. De hoc (ni fallor) Roger. Hoveden. in Johanne rege:* Præterea idem Rex (*Francorum, Philippus*) dedit nobis 30000. marcarum argenti ad pondus & *legem* in qua facta fuerunt, scil. 13. solid. & 4. denarios pro marca. *Vide Spelmann. in* Lacta. *Defectus nobis hodie* **Lacke;** *deficere,* **to lack**: *hinc, fortè vocis origo. Quam tamen alii* Ligam *scribunt, & Italicam esse volunt, significantem vinculum & copulam quandam, quâ ut aliàs alia, ita in hac materiâ duo vel plura metalla certâ lege, & quasi fœdere invicem junguntur, uniuntur, & quasi colligantur.*

V. Fletam. li.1. c.22.

Lada.] 894.29, 36. 897.23. *& alibi. Criminis purgatio: à Sax.* ladian, *quod, ut* Laidare, 894. 28, 35. *purgare, excusare, culpâ liberare, sonat. Hæc autem apud Saxones, simplex, triplex, plena: pro delicti sc. ratione, & capitis purgandi æstimatione. De quo Spelmannus & Lambard. pluribus. Obiter monendum,* laga plena *hîc,* 927.30. *juxta Saxon. corrigenda,* lada plena.

Lafordswice.] 929.21. *i. (ita locus)* infidelitas erga Dominum. *Est è numero scelerum inexpiabilium, nullo sc. pretio redimendorum, sed authoris morte plectendorum. Vox à Saxon.* hlaforđ, *dominus, &* ſpice, *proditio.*

Laga.] 311.51, 61. *Lex: à Sax.* laȝ, *nobis hodie* **Law,** *g. in w. ut sæpe, mutato. Hinc* Westsaxenalaga, Dene-laga, Merchena-laga. *i. West-Saxonum, Danorum, Merciorum, Lex. De quibus in equitis doctiss. Synopsi LL. antiquar. verbo* Lex. *Cl. Seldeni Jan. Angl. li.2.pa.62. & Lambardi Archaionom.*

Lagam emere.] 896.34. Et omnis emat sibi *lagam* xij. oris. 897.5. Et omnis monetarius qui infamis sit redimat sibi *lagam* xij. oris. *Id est, ut alibi,* adlegiet se, *h. est, tali pretio legis compotem se reddat, idoneum sc. qui ad purgationem legitimam admittatur, etiamsi fuerit infamatus. Atque hinc fortè* Lacopum, *supra, quod legis emptionem (ni fallor) significat: à Sax.* laȝ, *(g. hic extrito) lex; &* cope, *rectiùs* ceape, (laħceap *enim est apud Spelm. Concil. pa.502.) emptio. nisi per* Lacopum, *al.* Lahceap, *pactiones de litibus redimendis, vel componendis initæ intelligendæ sint: ut per* Landcopum, 896.19. *Spelmanno* Landceap, *contractus vel transactiones prædiatoria, de terris scil. aut venditioni expositis, aut ad censum vel emphyteusin elocatis.*

Lagedayum.] 1927.46, 48. *Idem quod vulgò nobis* **Law-day,** *dies sc. juridicus. à Sax.* laȝ, *lex, &* dæȝ, *dies. De quo vide Spelm. in voce* Leta.

Lahslithe.] 924.8, 15. *Malè: pejùs autem* Lashlite. 830.1, 24. *nec meliùs* Lashlyte. 830.6, 16. *Omnino reponendum* Lahslite, *vel* Lahslyte, *quod & legis ruptionem, sive violationem significat, (ab Anglo-Danorum* lah, *lex; &* slite, *ruptio, violatio:) & legis violatæ pœnam, sive mulctam. Vox (ut diximus) Danica. Quænam autem erat* Lahslitæ *pœna, quanti sc. æstimata, (cum doct. Spelm. in voce) non definio: nisi (ut in Fœdere inter Edo. & Guth. RR. ca.3.) duodecim æstimetur* oris: *sic enim legendum, non* horis, *ut hîc.* 830.17. *Sed non evincit (inquit doct. eques) hic locus ut tantundem esse* Lahslitarum *omnium compositionem censeam, licet sic nonnulli intelligant, &c. Mihi si liceat quod sentio liberè dicere, Danorum* Lahslite, *& Anglorum* Wite, *eatenus pares haberi pronuntiarem, ut cum earum altera occurrat, mulctæ modo non adjecto, simplex intelligenda esset: quænam autem illa, licet hodie ignoretur, illo tamen ævo proculdubio secus. Altera autem,* Lahslite, *fortè eadem quæ, ut supra,* 12. *æstimatur* oris: *(nec aliter in Glossar. sub fin. Lambardi Glossar. nuper edito: ubi Lahslyte,* duodecim horæ, sive Oræ, *exponitur:) altera verò,* Wite, *eadem quæ in LL. Hen. 1. ca.38.* xxx. solidis. *sic enim, non* denariis, *legendum in Scholiis monui. Plura de his apud Lambard. in* Mulcta, *& Spelm. in* Lahslit.
¶ *Post hæc scripta, quædam reperi in Textu Roffensi, quæ me & alios mecum hìc hærentes quadantenus expediant.* Lahslitæ *enim mulctam fuisse multiplicem, utpote pro personarum discrimine variatam, cujusque hominis qualitati aptatam, ex eo planè doceamur. Sic enim liber ille in LL. Canuti reg.*

Latinè

Latinè exhibitis, ubi (ut in illar. LL. par. 2. ca. 14.) de judicis perperam judicantis mulctâ : In lege Danorum erit reus forisfacturæ, quam Dani vocant **Lahslit**. In lege eor. liberalis hominis **Lahslit** vocant decem dimidiæ marcæ, hoc est quinque marcæ. Hominis alodium (**bocland**) habentis, vj. dimid. marcæ, hoc est tres marcæ. Villani **Lahslit**, quem Angli vocant **Ceorlman**, xij. oræ. *Sic, ni fallor, habes* Twelfhindi, Sexhindi, Twihindi, *hominis* Lahslitæ *mulctam apud Danos. De quarum omnium computatione vide infra, in* Mancusa, Marca, Ora. *Interim*, decem dimid. marcæ, *&* vj. dimid. marcæ *hîc, secundum Saxonic. computandi rationem, de quâ in voce* Marca, *corrigenda*, novem marcæ & dimid. *&* v. marcæ & dimid.

Laidare.] 894.28. Ladiare. *ibid. lin.* 35. *Quid autem sit, vide* Lada, *supra.*

Landboc.] 2214.44. *Prædiorum tabulæ : ad verbum autem*, terræ (*vel fundi*) liber. *Nempe sic vocarunt Anglo-Saxones chirographa illa quibus prædiorum & hujusmodi ratæ fierent cessiones ; quod Anglo-Normannis (Ingulpho teste)* Charta *dictum. De quo vide doctiss. equit. hîc, & in voce* Charta.

Landcopum.] 896.19. *Quid significet, vide* Lacopum, *supra.*

Landefricus.] 896.35,48. *Mendosè pro* Landesricus, *id est, ut loco posteriori*, terræ dominus : *Sax.* landꞃica : *voce compositâ à* land, (*casu genitivo* landes) *terra, ditio : &* rica, (*unde Sax.* ric, *German.* **rick**, *regnum*) *rector, dominus* : (ricus *in* Theodoricus, *hinc*, *non à* dives, *ut quibusdam visum*, *q. populis dives : potius, populi præses* :) *Idem quod alibi* Landgravius, *de quo proximè.*

Landegrave.] 654.25. 655.25.28. Landagravius. 1191.51. *Comes provincialis. à* landa, *quod Germanis, Belgis, Anglis, terra, ditio : & eorundem* graef, grave, geref, *i.e. Comes, Præses, Præfectus. Spelmannum adi, & Vossium.*

Landmannus.] 900. 51. *Terricola* : *Saxonicè* landeſman. *à* land, *terra, &* man, *homo.*

Laniarius.] 1073.28. Degeneres falcones quos *Laniarios* vocant. *Falcunculus est, qui Gall.* Lanier, *Anglis* **Lanner**, *aliàs* **Lanner-hawke**.

Larderarius.] 227.62. *Penoris præfectus* : *à* lardum, *unde effictum* Lardarium *pro loco in quo lardum conservandum reponitur. Vulgò*, **a Larder**.

Lasta.] 2676.25. *Ponderis genus. E.G.* coriorum, *supra*, 2576.48. *Cujus autem quantitatis, vide apud Spelmann. in voce. De origine mox, in* Lastagium.

Lastagium.] 1934.31. *De navibus dictum ; & onus signat quod navi imponeretur: tributi etiam & vectigalis genus est eo nomine exacti. Gallis & Anglis* **Lastage**, *Belgis* **Lastagie** : *quæ, ut &* **Lestage**, *de quo infra, fluxerunt omnia à Saxon.* hlæſtan, *al.* behlæſtan. *i. onerare. unde etiam nostratium* **Ballace**, *Belg.* **Ballast**, *pro sabulo quo naves onerari solent.*

Lastum.] 2034.18. *quandoque* Læstum, *&* Lestum. *Anglis hodie* **Lath** ; *fortè à Saxon.* laþian. *i. convocare. Est autem portio comitatus major, tres vel plures interdum* Hundredos *continens : interdum tamen nisi unum.* Sandwicus *enim* (*oppidum Cantianum*) *in Domesdei quem ita vocant libro dicitur esse* Leth & Hundredus in seipso. *Plura Spelman. in* Læstum.

Latinelade.] 814.61. *Vide supra*, Greglada.

Latro cum manu opere captus.] 1935.35. *Idem qui* Furtum habens in manibus, *supra. Forensibus nostris*, **a thiefe taken with the manner**. *i.e. non* cum manu opere, *ut hîc perperam, sed* main-aver, *i.* manu (*furtum*) habens : *à Gallico* avoir, *habere ; non* ouvrer, *operari.*

Laudare.] 2527.5. *Arbitrare, vel sententiam ferre arbitralem. Ita* Laudator, 2526. 47,67. *& alibi, pro arbiter, vel arbitrator. item* Laus, *ead. col. lin.* 62. *pro arbitrium. Voces, hoc sensu, forenses & feudisticæ.*

Lectrinum.] 857.4. *al.* Lectorium *&* Legium : *pluteus sc. ecclesiæ unde populo legitur ; vel locus in quo pluteus consistit, è quo S. Scriptura ad populum legitur. Vulgò*, **the reading deske**, *Saxon.* ræd ſcamol.

Legacia.] 1130.47. 1138.11. *Tractus terræ ubi munus suum legatus exercet. Item munus ipsum vel officium legati.*

Legalitas.] 924.7. —— & dignitatem suæ *legalitatis* semper amittat, si non eam redimat erga regem, sicut ei permittetur. *De judice corrupto, & injustè judicante, dictum. Legem recensuit Hen.* 1. *ca.* 34. *ubi* d' gens cypes, *juxta Sax. rescribendum* ðegen ſcypeſ; *quam vocem verba proximè sequentia sic illustrant*, judiciaria dignitate, *&c.* Legalitas *autem hîc, et* judiciaria dignitas *illic, ut meliùs intelligantur, monendum est, quòd judices, saltem judicis primarii assessores, qui sc.* grafioni, *vel comiti, tanquam in partem muneris asciti, in judicio assiderent, Saxones appellarunt* ðegnaſ. *Ethelredus Rex, legum (quas frequenti apud Vanatingum senatu sancivit) capite quarto*[a] : ⁊ ꝥ man habbe gemot on ælcum pæpentake. ⁊ gan ut þa yldeſtan xii. þegnaſ. ⁊ ſe geneſa mid. ⁊ ſpeſian on þam haligdome þe heom mon on hand ſylle. ꝥ hig nellan nænne ſacleaſan man ſoꞃſecgean. ne nænne ſacne ſoꞃhelan. *&c. Id est*, (*ut hîc*, 896.23. *&c.*) Et habeantur placita in singulis wapentakis, & exeant seniores xij. thayni, & Præpositus cum eis, & jurent super sanctuarium quod eis datur in manus quod neminem innocentem velint accusare, vel noxium concelare. *Thainis iis (ni fallor) similes ii qui in S.C. de Montic. Walliæ apud Lambard. ca.* 3. lahmen *vocantur, Normannico-Latinè*, Lagamanni. *i. Judices, ut Spelm. in voce. Horum autem munus Saxonicè dictum* ðegencipe, *quod Latinè quandoque* liberalitas; *quandoque* judiciaria dignitas, *quandoque* judicandi potestas ; *Normannicè verò* franchise, (*ut in LL. Gul.* 1. *ca.* 41.) *i. jurisdictio ; hîc autem* legalitas, *legis sc. vel juris dicendi potestas. Nec tacendum interim, quòd præter hos, alii fuerunt apud Saxones* Thaini, *ut apud Normannos*, Barones, *liberas quasdam habentes jurisdictiones, quas vel hodie* **Court Barons** *dicimus. Horum autem omnium, aut similium, quivis, judicium judicans injustum*, legalitatem. *i.e. jurisdictionem amittit, nisi apud Regem eam redimat. Et sic habes sensum loci. Hinc autem fortè, qui vel hodie in foro nostro à* Juratis *sunt, de facto, ut dicunt, ab alterutrâ partium allegato, an verum sit, necne, ut inquirant, & judicent*, probi & legales homines, *& similiter, (ut qui tales esse debent) appellantur.*

[a] *In Textu Roffen.*

Legantia.] 1111.58. *Hîc fortè pro* Legatia, *de qua voce supra : non autem* Ligantia, *vel* Ligeantia, *de quâ infra.*

Legatarius.] 57.37. 381.44. *Pro* Legatus *vel* Nuncius.

Legius.] 2318.12,20. Legeancia. 2694.43. *Eadem ac* Ligius & Ligantia. *De quibus infra, in* Ligantia.

Legoteca.] 1114.31. Ego Ricardus sacri regii palatii *Legoteca. Pro* Logotheta. *i. Cancellarius, aut qui Principi est à rationibus. De quo vide Ludovic. de la Cerda, Adversar. sacr. ca.58. nu.3.*

Leporarius.] 1206.39. *Canis sic dictus. Gallis* Levrier. *Leporariorum autem duo genera, de quib. Spelm. in voce* Canis.

Lestage.] 957.48. Est consuetudo exacta in nundinis & mercatis. *ob onera forsan, aut pondera, res scil. quæ onere aut pondere constant, eò adductas, & ibi depositas. Aliàs* Lastagium. *Vox à Saxon.* hlæſt, *Teuton. & Belg.* last, *onus, sarcina, pondus. V. Spelmann. & Cowell. in voce; item supra,* Lastagium.

Lestum.] 1435.46. 1777.59. *Ut* Lastum, *quod vide.*

Leta.] 2120.40. *Est quædam jurisdictio quam vicecomes de certis minoribus criminibus & aliis causis intra Comitatum ut officialis regius exercet. Sed & hanc jurisdictionem alii quoque habent intra limites sui, ut vocant, manerii, dummodo eam vel chartâ Regis, vel præscriptione, ad se pertinere ostendant. Ita Cowellus in voce. Vulgò,* a Leete, *aliàs,* a Court-leete; *quod, ut* Lath, *à Sax.* laþian. *i. convocare, venire conjicio. Anglo-Normannis aliàs* visus franci plegii *dicitur, quòd conscribi heic solent liberiores villæ (seu designatæ stationis) homines, pacis regiæ fidejussores. de quo pluribus Spelmannus in voce.*

Letherwithe.] 957.40. Est emenda pro corruptione nativæ. *Corrige* Legerwite, *& stupri sive concubitus illiciti mulctam intellige: A Sax.* leʒeɼ, *concubitor; &* ƿite, *mulcta. Ne huc trahatur* Legergildum *in LL. Hen.1. ca.11. monendum hîc vocem ibi perperam irrepsisse pro* Weregildum.

Leva.] 781.22. *Mendosè pro* Læna. *V. Bed. hist. li.2. c.10. prope fin.*

Levare.] 8863.60. 1934.39. *Exigere. Vulgò,* to Levy: *sed & attollere, ac allevare: Vox fori. Vide Cowell.*

Leuca.] 662.40. Leuga. 456.13. *Certa viæ mensura; sed incerta tamen. Amm. Marcellino, pro mille passuum & dimidio; quod milliare Gallicum vocant: Ingulpho, pro duobus passuum millibus: Anglo-Normannis, (ut in Domesdei libro) pro mille passibus: Nautis, pro tribus passuum millibus, vulgo,* a League. *Habebatur etiam apud Anglos olim alia vocis ratio, de qua Spelmann. quem adi. & vide infra.* 1384.43. 1670.5.

Lex communis.] 956.6. 957.17. *Hac de lege, (inter alias) plura & (ut omnia) perpulchra doctiss. eques in Synopsi LL. antiquar. pa.435. Ubi etiam* de Lege Regis Edwardi, *de quâ hic,* 226.4.

Liberatio.] 305.14. 1209.21. *Liberationes (inquit eques ille doctiss. in voce)* dicuntur res necessariæ, quæ vel ex debito, vel honoris gratiâ, magistratui, hospitibus, seu peregrinantibus ministrantur. Livery: *quomodo vestis discolor, sive gestamen illud insigne à dominis, servis vel famulis datum, vulgò nobis dictum.*

Liberum burgagium.] *Vide* Burgagium.

Liblacum.] 859.17. Liblacus. 842.30. *A Sax.* lyblac, *quod artem veneficam vel maleficam sonat, non tamen omnem generatim, sed speciem ejus quæ fascinatione constat. Id genus scil. incantationis, quod fit certis ligaturis, liciis vel fasciis; quasi* fascino *(ut Græcam vocis originem vulgò receptam taceam) sit à* fascia. *Ita* incantationem & ligaturas *Fabius Victorin. 1. rhetor. Cic.* obligamentum magicum *Eutropius lib.3.* Phylacteria & ligaturas *S. Bonifacius, epist.132. item Capit.6. tit.72. Ita* nectere *magicum verbum dicitur. Virg. ecl.8.* Necte tribus nodis ternos, Amarylli, colores. *Ex antiquâ (inquit Turnebus, li.19. ca.22.) veneficiorum & cantionum consuetudine id scriptum est. nam in his numerabant nodos, vincula, & necessitates. quem vide lib.26. ca.6.* Ligare *etiam impiæ significationis vox est, in veneficiis. Isid. lib.8,9. quod est de magis:* Ad hæc omnia pertinent & *ligaturæ* execrabilium remediorum, quæ ars medicorum condemnat, sive in præcantationibus, sive in characteribus, sive in quibuscunque rebus suspendendis atque ligandis, in quibus omnibus ars dæmonum est, ex quadam pestiferâ societate hominum & angelorum malorum exorta. unde cuncta vitanda sunt à Christianis & omni penitus exsecratione repudianda atque damnanda. *A* fascinatione *igitur, ut diximus, Sax.* lyblac, *ortum: voce compositâ à* lyb, *quod eis* obligamentum, *&* lac, munus. *q. munus ligandi vim habens. Apud S. Augustin. sermone de tempore 241. citante illum S. Bonifacio, epist. prædictâ, vox quædam est,* Caragus, *quæ viros quosdam non mediocriter doctos non parùm torsit:* Et sanctus Augustinus dixit, nam qui prædictis malis, id est *caragis*, & divinis, & aruspicibus, & phylacteriis, & aliis quibuslibet auguriis crediderit: etsi jejunet, etsi oret, etsi jugiter ad ecclesiam currat, etsi largas eleemosynas faciat, etsi corpusculum suum in omni afflictione cruciaverit, nihil ei proderit, quando sacrilegia illa non dereliquerit. *Ita S. Bonifacius. ubi Serarius.* Caragis.] Fortè vox fuit Pœnica, cum ea in vulgari illo sermone semel ac iterum utatur S. Augustinus. Apud Græcos quidem κάρυγος, Hesychio teste, sonus est magnus & stridulus, qualem edere solet serra. An fortè *caragi* [a] sunt, qui κάρον, id est, gravem hominibus soporem & gravedinem incantationibus quibusdam inferunt? Caroticam enim habent vim herbæ, carminaque nonnulla. *Sic ille, quem sequitur Ludovic. de la Cerda, in voce. Et ad rem, ni fallor. Utut sit, Sax.* lyblæcan, *mihi Latinè redditum occurrit* Caragios, *proculdubio pro S. Augustini* caragos. *i. (ut Capitular.1. tit.64.)* obligatores: *sed &* lybbeɼtʃan. carios, *pro* caragas. *i.* obligatrices. *Adde quod* lustramentum. *Sax.* lybɼyn *dicitur. & vide Lindenbrog. & Lydium in voce* Obligatores.

[a] *A characteribus, ducit Voss. quem vide.*

Librata redditus.] 1084.47. — dedit mille *libratas* redditus. *Ibid. lin.53.* concessit ei L. *libratas* redditu um. *Intellige redditus tot libris annuatim æstimatos. Ita* 70. libratæ terræ. 1038.38. *tantum scil. terræ, quantum 70. libras annuatim valeat. Vide tamen Sirmondi Notas ad Goffridi abbatis Vindoc. Epist. li.3. epist.10. cui, ab aliâ planè dissimili vocis ratione,* Librata terræ, *idem quod integrum jugerum, aripennis, aut simile.*

Ligantia.] 578.12. 583.12. Ligeantia. 1060.16. *Principis (inquit Vossius) colligatio cum ligiis suis. Vinculum arctius (ita Spelmannus) inter Subditum & Regem, utrosque invicem connectens: hunc, ad protectionem & justum regimen; illum ad tributa & justam subjectionem. Dicuntur igitur utrique* ligii. *Princeps nempe* ligius dominus; *subditi verò* populus

lus ligius, & homines ligii. Allegeance *nunc dicimus, & soli Regi debitam agnoscimus: olim secus. Adi doctiss. equit. in voce, & in* Fidelitas. *item Wats. & Voss. Hinc autem*——

Ligia fidelitas.] 1104. 24. *Fidelitas scil. quâ quis domino proprio sic obligatur, ut eum obstrictus sit tueri adversus quemlibet, ne Rege quidem excepto. Sic olim: hodie verò, Principum duntaxat subditi, supremo gaudentes domino,* ligii *vocantur; unde* fidelitas *ejusmodi de eis, nec de aliis, accepta.*

Ligiamentum.] 2396. 50. *Idem ac* Ligantia, & Ligia fidelitas, *supra.*

Ligium homagium.] 1038.63. *Vide* Homagium.

Ligius Dominus.] 533.59. 584.22. 1786.5. Ligius homo. 584.20. 1038.28. *Vide* Ligantia; *quæ cum his, & cæteris intervenientibus, à* ligando *venit.*

Liguritor.] 923.19. *Assentator, adulator, à Sax.* liccepa, *al.* liccetepe, *illo sensu; quibus* licceтunꝫe, *pro adulatione, hypocrisi, simulatione, &c.*

Liripium.] 2597.51. —cum caputiis brevibus & *liripiis* ad modum cordarum circa caput advolutis, &c. *Scribe* liripipiis. *i.e. epomidibus: unde Belg.* Litre-pipe.

Listæ.] 2604.37,60. *aliàs* Lystæ. 2674.54. *Peribolus, vel repagula arenam cingentia: metæ vel limites certaminis loco designatæ. A Saxon.* lyꞅт. *i. fascia, limbus, ora: unde & nostratium* List *hodiéque pro panni limbo.*

Literæ provisoriæ.] 1970. 9, 10, 20. *Vide* Provisio.

Litteratorie.] 1195.24. 1992. *penult.* 2005.2. *Idem quod Fulberto Carnotensi* Literatim, *i. in scriptis, per literas scil. sive epistolam.*

Locutio.] 854.62. *Vide* Loquela.

Loegria.] 1155.44. Post hæc ipsum Careticum cum gente suâ Britannicâ usque in Wallias, ultra Sabrinum mare detruserunt, & *Loegriam*, id est Britanniam, sive modò Angliam, ferro & flammâ vastaverunt, &c. *Nomen hoc, unde derivetur, mihi nondum est compertum. Quod à Locrino, Bruti (sic aiunt* [a]*) filio natu maximo, dimanet, ut vulgò est receptum, credat cui placet. Ego verò, cum neque de Locrino hoc, neque de Loegria, ulla, quòd sciam, mentio facta sit ante Galfridi Monemuthensis ævum, (qui, ni fallor, primus mortalium, Latinè saltem loquentium, utrumque celebravit, in suâ Britannorum historiâ, logis quidem & nugis nimiùm refertâ:) vix mihi persuadeam quòd inde ortum sit. Interim, cum in lingua Wallica nullam inveniam vocem aut Loegriæ aut Locrini nomini consonantem, quæve eorum alteri quovismodo respondeat, vocem haud Britannicè, à linguâ scil. Britannicâ, sed aliunde ortam autumare cogor. unde tamen unà cum ignarissimis, & ipse quidem ignarus, ab aliis erudiri paratissimus. Quid interim si dixero, per metaphoram, à Locris, Locrinis vel Locrensibus, populo magnæ Græciæ, violati fœderis ergò ad adagium usque infami? iis enim Anglo-saxones in hanc insulam à Britannis invitati, ut eis adversus Pictos & Scotos auxilio essent, in fœderis violatione & perfidiâ (absit invidia verbo!) nimium affines. Hæc mea quidem est de vocis origine conjectura, facilè tamen mutanda, si quid probabilius vel invenero, vel audivero.*

[a] V. col. 2484. l. 23.

Lollardi.] 2646.36. 2662.16, 2663.38. *Nomen in Anglia sub excessu Edo.3. exortum, atque his qui Wiccliffiana dogmata amplexi sunt impositum. A* lolio *perperam ductum: Tritemius enim in Chron. ostendit eos à* Gualtero Lolhard, *Germano quodam, qui floruit circa annum Dom.* 1315. *originem traxisse.*

Londonia.] 735.15. ——quorum Metropolis est *Londonia*, multorum terra & mari venientium civitas, & refugium populorum. *Simile habes postea.* 743.22. *Rectiùs* Londinum. *Hoc autem nomen explicaturus, ut rem paucis expediam, quascunque vocis originationes à viris tam eruditis quàm aliis, antehac, pro suo cujusque ingenio, excogitatas, quæ pene sunt innumeræ, consultò prætermittam. Proculdubio tam vetustum loci Britannici nomen aliam quàm Britannicam sapere nequeat originem: nec illud aliunde, ut opinor, haustum, quàm à re, loci nimirum qualitate. Londinum autem copiâ civium & advenarum, inter omnes Britannici orbis urbes tantum eminet, quantum, ut ait ille,* inter viburna cupressus. *Quod non minus olim, quàm hodie verum, imò & per omne ævum ab antiquissimâ loci, aut in nostratium, aut in exterorum annalibus mentione. In re verò tam notoriâ, imò vel lippis, ut aiunt, & tonsoribus notissimâ, supervacaneum erit pluribus uti testimoniis. paucis igitur rem expediam. Et primò velim consulas Fitz-Stephanum apud Cambdenum* [b]*, qui Londinum urbem vocat* multo habitatore populosam. *Perge, & ante eum ejúsque ævum, scriptorem vitæ Emmæ, Anglorum reginæ, Londinum offendes* terræ Metropolim, & populosissimam, *appellantem. In eandem sententiam, qui ante horum utrumque, venerabilis Beda: is enim (ipsissimis ferè verbis ac Bromptonus noster hîc) Londinum vocat, Provinciæ orientalium Saxonum* Metropolim, & multorum emporium populorum terrâ maríque venientium. *Nec aliter, qui primus omnium loci meminit, Cornelius Tacitus, Annal. li.* 14. *Londinum (inquit)* cognomento quidem coloniæ non insigne, sed copia negotiatorum, & commeatuum maximè celebre. *Sic ille. Hinc autem, à frequentiâ sc. loci, nomen hoc, ni fallor, ortum; conflatum à Britannicâ voce* Llawn. *i. e. frequens, plenus; (unde* Lloniad, *plenum, plenitudo; sed &* Llawn pobl, *populosus:) & vel* dyn, *homo, plural.* dynion: *& sic* Llawn-dyn, *(Latine* Londin. *uno* l. *extrito, &* aw. *verso in* o. *pro more) q. locus hominibus frequens, sive plenus: aut (quod eòdem recidit) à* din, *quod idem ac* dinas. *i. e. urbs, civitas, (unde* Llysdyn, *al.* Llysdin, *aulica urbs, civitas curialis, aula, q.d.* Llys dinas:) *& sic* Llawndin, *q. urbs, vel civitas, frequens, populosa: quemadmodum* Populonia, *urbs Hetruriæ juxta Pisas, de quâ Mela, lib.*2. *quam sic appellatam aiunt, à populorum multitudine quæ in ejus agro est: quemadmodum etiam Londinum ipsum, (inquit Pris. Britannicæ histor. defens. pa.*68.) *quia Romani frequentes eo loci indies confluebant,* Augustæ *nomen postea sortitum esse verisimile est. Etymon autem hoc Londini adeo simplex est, & in omni ævo qualitati loci tam consonum, ut nullis omninò unde firmetur indigeat argumentis. Quod si verum sit, & dignum cui credatur, optimum hinc erit argumentum pro venerandâ urbis antiquitate. Nam licet ante Neronis ævum nominatim haud occurrat, si tamen à memoratis fontibus id nominis in diebus illis sortita sit, luce clarius erit locum esse eo ævo longè antiquiorem, diu scil. antea inhabitatum. Nomen enim istud haud dubiè non priùs obtinuit locus, quàm præ aliis evaserat frequentiâ notabilis.*

[b] Britannia in Middlesex.

notabilis. Ut autem hoc elogium meritò reportaret, plura requiruntur annorum, ne dicam seculorum, curricula. unde & ante Julii Cæsaris ævum Londinum extitisse adducor ut credam, cum ut in hanc celebritatem assurgeret, hocque eâ de causâ nomen obtineret, multò longius certè temporis spatium, quàm illud inter Julii Cæsaris & Neronis ævum medium, concederetur necesse sit. Num autem Metropolis fuerit, saltem eo nomine notum, Claudii tempore, ut Neronis vitam nuper Anglicè scribenti [a] *firmiter persuasum, justè dubitandum censeo. Argumenta ejus ab illo Britannici, Claudii filii, numismate, & ejus à tergo inscriptione, ducta, meo quidem judicio rem non probant, mihi saltem minimè satisfaciunt. Inscriptio autem est hujusmodi:* ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΕΤΙΜΙΝΑΙΟΥ ΒΑ:..... *Deest hîc* ΛΟ. *quod, ex consimili numo apud Stradam, iste supplet. hoc autem sic addito, inscriptionem sic Latinè exhibet:* Metropolis Etiminæi Basileos Londinum. *Atqui nummus hic, ne ad Londinum nostrum referatur, plures sunt in promptu rationes. Ejus nominis rex inter Britannos, nullus, aut in nostratium aut in Romanorum historiis occurrit. Si quis dixerit; imò* Adminius, *de quo Suetonius in Caligula: respondeo,* [1] *hunc fuisse Cunobelini Trinobantum regis filium, cujus quidem regni urbs primaria, sedésque regia, haud Londinum erat, ast Camalodunum. i. ni fallor,* **Colchester.** [2] *Adminium hunc nunquam fuisse regem salutatum, aut patris regnum adeptum, nec ullo alio regali titulo vel insignibus ornatum, sed à patre pulsum in Galliam Belgicam ad C. Caligulam transfugisse, ibidémque ipsi se dedidisse. de quo postea ne verbum quidem uspiam. Demortuo verò Cunobelino patre, Catacratus, filius ejus secundo genitus, patri successit in regno, & post eum Togodunus, filius natu minor. Nec etiam est probabile, nummum hunc, aut Londini, aut in quavis aliâ Britanniarum urbe, signatum esse, ex Græcâ ipsius inscriptione, cujusmodi nullum, quod sciam, reperitur inter nummos in Britannia percussos. Missis igitur his, numisma hoc* Locris (*Achaiæ regiunculæ, ad sinum Corinthiacum, Romano imperio subjectæ) fuisse percussum arbitror: imò* Naupacti, *urbe illius regionis primariâ, sive Metropoli; quod (ut taceam characteres in ejus apud Stradam aversæ partis imo:) hinc facilè conjiciendum, quòd dimidiata navis ibi figuretur. Naupactum autem sic dictum volunt à compactis navibus, quod ibi Heraclidæ primùm navem construxerint. Inscriptionem igitur in circumferentia nummi illius apud Stradam, aversâ parte, sic legendum existimo:* Metropolis Etimindii Basileos Locrωn (*vel* Locrensiωn) *i. regis Locrorum sive Locrensium. ad Locros enim, vel Locrenses hujusmodi, non autem ad Londinum, ut dixi, hic numus omnino, meo quidem judicio, referendus.*

[a] ca.25. §.19. p.133.

Longellus.] 2011. 27, 29, 39. *Vestis vel panni genus quoddam longius.*

Loquela.] 688.48.957.23.1838.*ult. Vox Latina, sed hîc forensi sensu usurpata, ut & apud Glanvill.li.2.ca.3. videatur etiam* Magna *quam ita vocant* Charta, *ca.*28. *Quandoque* Locutio, *ut in LL. Hen.1.ca.64. & hîc* 854.62. *Respondet autem Saxonum vocabulo* ſpræc, (*quod à Bromptono nostro, quandoque* placitum, *quandoque* causa, *quandoque* locutio, *Latinè factum:) pro juris actione, interdum accusatione. unde fortè ille loquendi modus, in eisd. LL.ca.*56. Si præposituram dimisit, & alterius dominii sit, qui postea loquitur.(*i. litem movet*) in his super eum, &c. *cui similem habemus ca.*42. Unde si damnum ei evenerit, loquatur inde cum homine suo. *i. in jus vocet hominem suum. Haud absimilis ille, ca.* 74. Emendet unusquisque cxx. sol. qui super hoc loquebatur. *i. litem movebat de eo. Hinc etiam fortè locutionum ejusmodi locus, forum scil. juridicum, à litigantium hinc inde loquutionibus sive altercationibus, accusantium etiam & accusatorum criminationibus, & recriminationibus, non sine sermocinationis copiâ, Saxonibus* ſpræcern, *Cantuariensibus olim* **Speech-house,** *dictus. Vide Antiquitat. urb. Cantuar.pag.*126. *Sunt qui ab eadem origine* Parliamenti *vocem ducunt, sensu quo exteris sonat fori juridici locum: ab advocatorum scil. altercationibus. De quo plura apud doct. Vossium, in voce* Parliamentum.

Lot & Scot.] 1916.57,58. Sint in *Lot* & *Scot*, & Tallag. &c. *Id est, oneribus sive impositionibus publicis, æquè atque alii cives, obnoxii sint. Vide Spelm. in voce* Lot.

Lushburne.] 2596.49. *Alibi, & fortasse rectiùs,* Lushburgh, *quomodo in Statuto* 4. *de anno* 25.*Ed.*3. *ca.*2. *Reprobum nummi genus in partibus transmarinis ad similitudinem Anglicani effictum, atque in diebus illis in Angliam adductum; fortè sic dictum à feriendi loco, quodam scil. illius nominis oppido vel urbe, puta* **Lutsenborgh** *apud Germanos inferiores.*

Lystæ.] *Vide* Listæ.

M.

MAgna assisa.] *V.* Assisa magna.

Mainad.] 764.35. *Mainad.* i.e. perjurium. *Aliud exemplar habet* Mainath. *Saxonicorum* mænan aþ, *al.* mæne aþ, *intelligendum, quod falsum juramentum sonat. Vide LL. Canuti apud Lambard. par.1.ca.5. & par.2.ca.*33.

Major.] 1919.28. *Prætor, Præfectus, Præpositus. Vulgò,* **Mayor**: *cujus munus* Maioratus *dictum, vulgò,* **Maioralty.** *utrumque aut à Latino* major, *aut à Sax.* mæþe, *quod idem.*

Major domus.] 439.19. 443.40,43,49. *& alibi. Idem qui, voce hybridâ,* Megadomesticus *aliàs dictus, interdum autem* Magnus domesticus, *de quo multis eques doctiss. in voce* Domesticus, *& Hotomann. in Francogall. ca.*12.

Mala tolia.] 2492,60. Mala tolla.2523.31.Male torth. 2626. 51. *Malum vel indebitum telonium:* **Evill tolle**; *quomodo in Magnâ quam ita vocant Chartâ Anglicanâ vertitur.* **Tolle** *enim nostratibus, telonium, vectigal, exactio.*

Malefactor.] 900.38. *Gall.* malfaicteur, *quod maleficum denotat. Vulgò,* **a malefactor.** *Saxon.* bana, *quod Lambardus heic meliùs vertit* homicidam. *Ita nempe vox sonat. unde illud in Chronologia Saxonica, sub ann.* 755. ⁊ hý næfre hir banan folᵹian noldan. *i.* quod nunquam interfectori ipsius deservire vellent. *Unde etiam* Dædbana, *&* Redbana, *in LL. Hen.*1. *ca.*85. *ex Canuti LL. par.*1.*ca.*5. *excerpt. quorum utrumque* homicidam *signat; hunc consilio, illum re, vel actu, qui aliàs Saxon.* hand-dæda. *V. LL. Eadm.par.*2.*ca.*1. *& LL. Ethelr. par.*2.*ca.*5.

Mallard.] 2010. 59. *A Gall.* Malard, *pro anate masculo. Anglis* **Mallard.**

Malvey-

Malveysyn.] 992.10. ——quod cum armis inexpugnabile Rex videret, aliud castellum ante illud paravit quod *Malveysyn* appellavit: *quasi malum vicinum dicas. A Gall.* mal, *i. malus, &* voisin, *vicinus.*

Manbota.] 767.30. 768.8,9. *Perempti hominis illa æstimationis pars, quæ cæsi domino, compensationis ergò, debetur. A* man, *homo*; *&* bote, *compensatio.*

Manca.] 853.44. *Vide* Mancusa, *quod proximè.*

Mancusa.] 121.36. 140.29,35. *& alibi. Idem quod in LL. Hen.* 1. *sæpe* Manca, *al.* Marca, *dictum: Saxonicè,* mancus, *&* mearc. *Dicitur autem* Marca (*inquit Martinius, in voce*) quasi dicas limitata pecuniæ summula. *Henischius autem, de Asse, pag.*103. quòd sit terminus mensuræ ponderum apud aurifices & metallarios. *Alterum,* Mancusam *scil. ita dictum lego q.* manu cusam. *Sic enim Caius de Antiquit. Academ. Cantabrig. li.*2. *p.*209. *quod Watsio & aliis placuit. Derivatio fortè nimis generalis, utpote quæ ad omnia numismata extendat. Quinimo,* marcam, *aut* mancusam, *monetæ percussæ speciem haud existimo*; *sed auri aut argenti quid, certo quodam pondere constans*: *& ubi simpliciter nominatum*[a], *apud Anglo-Saxones argenteos* 30. *quæ valeret denarios. Ita quidem Lambardus, & rectè. Aelfrico siquidem in extremo fine Grammaticæ suæ Saxonicæ*: Libra on leden is pund on englisc. fif penegas gemacigað ænne scillinge, and xxx penega ænne mancs. *Cui quadam ex parte convenit quod in Judiciis Civitatis London apud Brompton. nostrum, cap.*6. *sic habetur*: & bos una manca. *i.* xxx. denar. & ovis v. denar. (*Sax. habet* scyll.) persolvatur: *cui par est ut addam illud in LL. Hen.* 1. *ca.*69. triginta solidi—— id est hodie v. mancæ. *quinis nimirum denariis ad solidum, sex autem solidis ad mancam, pro more Saxonum, computatis. Aureæ* mancusæ, *sive* marcæ *valor, Saxonum ævo, qualis fuerit, me adhuc latet*: *Normannorum autem ex sequentibus colligendus*: Ebrardus Dapifer Willielmi de Albamara reddit compotum de ii. marcis auri, ne sit amplius Dapifer Willielmi: in Thesauro vi. lib. pro i. marca, & debet i. marcam auri. *Sic*[b] *in Rot. mag. Pipæ.*1.*Hen.* 2. *rot.* 3. *memb.* 1. *in tergo. Cui fas sit addere quod è chartâ quadam Johannis regis dat.* 7. *Junii, anno regno sui primo, excerptum*: Capiatur (*charta loquitur*) una marca auri vel decem marcæ argenti ad opus Cancellarii. *Ita Johann. Sarisburiensis, Epist.*31. *pag.*104.——decem quoque marcas pro marca auri domino Boloni per dominum Cant. transmittit. *Atque hanc eandem proportionem auri ad argentum apud Romanos in usu fuisse ex pactis cum Ætolis apparet. Sic enim Livius, li.*38. *fo.*312.*a.* pro argento si aurum dare mallent, darent, convenit: dum pro argenteis decem aureus unus valeret. *Quam quidem analogiam omnium justissimam secundùm vulgarem opinionem affirmat Budæus, de Asse, lib.*4. *De his autem fusiùs in Glossar. nostro Legib. Hen.*1. *addito, in voce* Manca. *Ubi etiam de* xxx. manna *in Chronolog. Saxon. ann.* 694. *pro* xxx. ðusend mancos *vel* mancus. *Vide* Marca, *quæ Anglo-Normannis, ex* 13. *solid. &* 4. *denar. constat, ut hic,* 2107.29.

[a] *V. Var. Lection. in col.*1776. 44.

[b] *Ut à meliorus literaturæ viro, & studiorum meor. fautore humaniss. D. Rog. Twysdeno, pridem accepi.*

Mandibilis.] 2197.38. *Vide* Festum.

Maneia.] 1827 55. *perperam pro* manus.

Manens.] 1770.54,56,62,*&c. Inquilinus, colonus. Quandoque pro* manso. *i. prædio quod occupat. V.* Manerium, *&* Mansum.

Manerium.] 490.1. 537.15. *& sæpe. Frequens hoc in LL. Hen.*1. *habitationem signans cum certâ agri portione. Sic Voss. Cowellus autem nostras,* unius feudi circuitus, sive tractus. *Dictio videtur derivata à Gallico* manoir, *i. mansio, à manendo dicta*: *quia dominus feudi intra cancellos feudi sui plerunque manet, atque ædes habet, quæ capitalis manerii domus appellantur. Vide Coc. Institut. par.* 1. *fo.*58.*a.b. Ante Normannorum tempora, vox apud nos, in chartis aut aliis nostris bonæ fidei monumentis, frustra quæritur. Egfridus (fateor) filius regis Offæ donasse dicitur ecclesiæ S. Albani terram quinque manetiorum, ut in Vitis Abbatum ibid. per Mat. Paris. pag.*36. *Ipsâ vero donationis charta, pag.*239. *habet, terram quinque* manentium. *Nec in toto legum antiquarum gentium exterarum codice,* manerii *vocabulum reperitur. A Normannis (inter alia ejusdem farinæ verba) è Gallia huc adductum conjicio, quorum in Angliâ præcessoribus,* Hida, Familia, Villa, Sulinga, Casata, Mansura, Manens, (*ut* Mansus, Mansio, Mansum, Colonica, *& eis, & exteris simul) idem significarunt, ac ipsis & aliis pôsterioris ævi populis* Manerium: *quod quomodo differat à* Mansione *vide Flet. li.*6. *ca.*51.

Mangonare.] 898. 11,38. *Pro mercari, nundinari. à Latino mango, pro mercatore*: *unde Saxonum, ut & nostrorum* manger, *al.* monger, *in* Iron-monger, Wood-monger, Flesh-monger, Butter-monger, Fel-monger, *&c.*

Maninga.] 850.42. *A Sax.* monunge, *al.* manunge. *i. Jurisdictio, vel potius judicum justitiæ administrandæ causâ consessus, vel sessio*: *conventus ad causas disceptandas indictus. Vide* Admannire.

Manipulus.] 1227.20.——pannum lineum quasi ad vendendum in manu sinistra pro *manipulo. Intellige* mappulam, *vel* mantile, *linteamen scil. sive sindonem, quâ sacrificuli læva tegitur, aliàs* Fanon *dictum. Hoc autem sensu hodieque Gall.* Manipulon. *Affine fortè,* Sudarium *quod ad tergendum sudorem in manu gestatur. Alcuin. de divin. offic. cap. de singulis vestibus.*

Mansum. Mansus.] 307.39. 913. 12,55. *Pro mansionis loco, sive domo*: *domicilium puta, alio tamen sensu,* 121.32. *ubi* mensis *perperam pro* mansis. *Fundum intellige, vel prædium, unde quis se & familiam alere potest*: *à manendo dictum. Unde quod est* mansis *hic, Florent. Wigorn. habet* manentibus: *Matt. Westmonaster. verò,* hydis *vel* mansionibus. *Vide* Manerium *supra, Spelman. Glossar. in* Hida, *& Lindenbrog.*

Mansura.] 1806.28. *Domus, ædificium, habitaculum, à* manendo *dictum, q. manendi locus, vel in quem quis se contulerit ibi mansurus.*

Mantellum.] 60.6. 456.11. 1150.62. 1159.17. *Pallii genus est, quod Gallis & Anglis,* Mantel.

Manu capere.] 1039.38. *Juris forensis nostri est vocabulum, & significat quid in se suscipere, præsertim verò pro alio delicti suspecto vadem se præbere, ut judicio se sisteret, & juri staret. Talis autem stipulatio vel fidejussio eis* manucaptio *dicta, al.* memprisa, *ut hic,* 1099.3. *vitiose pro* meinprisa,

sa, *vulgò*, **mainprise** : *quibus etiam* **mainpernors**, *pro vadibus ejusmodi, quales ii, ni fallor, al.* **hand-borowes** *dicti. Vox à Gallico* main. *i.e. manus, &* pris, *captus, susceptus. Vide Cowell, in* Mainprise. *Hinc* Manucaptor. 2555.46. *pro tali susceptore.*

Manupastus.] 828.54. *Vocabulum & familiam sonat, & famulum domesticum, domino saltem vel patrifamilias à mensâ. Est à Gall.* Mesnie, *i. familia*[c], *&* Past, *quod à Latino* Pastus *corruptum, refectionem, cibum, (unde nostratium,* **Repast**) *signat: aut fortean à* Manus, *&* Pastus: *quia tales, cum sint sub manu. i. potestate domini, pascuntur ab eo; qui cum à tali potestate dominicâ liberentur,* manumissi *dicuntur, q. è manu missi, ad instar eorum qui sui juris facti,* **to live at their owne hand**, *Anglicè dicuntur. De* manupastu *verò alicujus (secundùm Bracton. li.3. fo.124.b.) est ille, & familiâ, qui est ad victum & ad vestitum, vel ad victum tantùm cum mercede, sicut sunt famuli vel servientes, & domus mercenarii. V. Cl. Selden. Jan. Angl. li.1. pag. 51. §.35. & Orderic. Vital. hist. eccles. p.553. Hinc autem ediscas, quomodo linguâ vernaculâ rectè exprimenda sint hæc apud Manwod. nostrum in suo de LL. Forestæ tractatu ca.16. nu.6. fo. 112.a.* Erit *(inquit)* culpabilis tanquam de manupasto, *&c. Anglicanam enim ibi versionem sic corrigendam arbitror:* **he shall be culpable as of a thing done by one of his family**, (*or,* **under his charge**:) *id est,* culpabilis erit (*Dominus*) perinde ac si id fecisset famulus ejus domesticus, *vel alius ipsius curæ & regimini suppositus, pro quo respondere (i. rationem reddere) teneretur, secundùm illud Brittoni nostri, ca.12. fo.19.b.* En droit de clers, & de chivallers, gentz de religion, & femes, volons que chescun que meyne tient soit respoinaunt pur touts ses *meynpastes* que ovesque luy sient en chiefe, & ceux respoynient de lour subjetz. *V. Flet. lib.1. cap.27.*

[c] *Hinc servi illi domestici,* **mental servants**, *dicti.*

mediæ Manus homo.] 570.26. 632.10. 656.24. 669.53. inferioris Manus homo. 506.49. infimæ Manus homo. 626 49. *Nimirum (inquit Lindenbrogius) hic erat status hominum, ut alii nobiles vel primi, alii mediocres, alii minores vel minimi dicerentur. Glossar. in verb.* Mediocris persona, *quem vide in* Homo. *Huic autem similis olim apud nostrates hominum distinctio, ut supra, in* Hindenus.

Manus mortua.] 1941.28. 1949.51. *Vulgò,* **Mortmaine**. *Usurpantur autem de iis (cœnobitis scil. & similibus, qui perpetuâ successione porriguntur in secula) quorum possessio, ut ita dicam, immortalis est: quia nunquam hæredem habere desinunt, quâ de causâ res nunquam ad priorem dominum revertitur. Nam* Manus *pro possessione dicitur, &* mortua *pro immortali. Vel quòd res talibus data, tanquam apud mortuos hæreant: nec vel casu, (hoc est, per* Eschaetam, *ut loquuntur) aut ad dominum feudi redeant, aut ad ipsum Regem. De quo pluribus Spelmannus noster in* Amortizatio, *& Hotoman. in* Manus mortua.

Manutenere.] 632.42. 837.14. *Defendere, tueri, protegere, sustentare, q.* manu tenere: *ut Latini dicunt,* liberali manu asserere. *Gallis,* maintenir. *Hinc autem* Manutentor. 847.40. *pro Patrono vel protectore. Ita etiam alibi* Manutenementum, *pro patrocinio, protectione, tutelâ, nobis* **Maintenance**. *Forensibus autem nostris* Manutentores *sunt illi, qui vel pecuniis suis vel aliâ ope litem alterius judicialem, in quâ ipsi justum interesse non habent, promovent aut fovent. Ita Cowellus.*

Marabontinus.] 598 4. *& sæpe. Infra,* 1125. 45, *&c.* Marabotinus. *Similiter Matt. Parisio. Idem fortè quod Gallis* Marabais; *vilioris sc. numi genus. Cotgrav. Aliàs* Marevedinus, *Hispanicus nummus scil. cujus mentio in cap.*14. *De privilegiis:* duo millia marabatinarum. *De quo multa Didacus Covaruvias in collat. veter. numism. cum hodiernis.*

Marca.] 180.49. auri. 214.16. 216.59. argenti. 222.54. Marcata. 547.34. *Vide* Mancusa. iij. dimid. marcæ. 830.12. vj. dimid. marcarum, 897.28,33. *& alibi. Quibus in locis, & similibus (tam apud Lambardum, quàm Spelmann. in Concil. aliosque) lectio justè reprehendenda; numerandi ratione Saxonicâ, non bene, ut videtur, intellectâ. Quidam enim latet hîc Saxonismus, sive linguæ Saxonicæ idiotismus: quippe vox ista,* healf *(dimidium scil.) in his & similibus ad rem numerariam attinentibus, non auget numerum, cui apponitur, seu postponitur; sed tantum de eo demendum docet; i.e. dimidium: quod quidem dimidium, prout majoribus, aut minoribus summis additur, & vel ad integram summam, vel singulares numeros refertur, plus minusve valet & comprehendit: quod exemplis fiet manifestius.* Oþþe, *iis secundus:* oþþe healf, *unum cum dimidio; sive sesquialterum. Vide LL. Inæ regis, cap.65. & Bedæ Histor. li.4. ca.26. prope finem: item li.5. ca.2. Jam, quod* 150. *Episcopi, quibus synodus Constantinopolitana constabat, (Spelmanno referente, inter Canon. Aelfrici, in Concil. p. 581.) Saxonicè dicuntur,* oðer healf hund biscopa. *Interdum tamen additâ voce* læs. *Ita tempus regiminis Aluredi regis, (de quo in Chronolog. Saxonicâ, sub ann. 901.) scil.* oþþum healfum læs þe xxx. wintra, *(i. anno sesquialtero minus 30. annis) apud Malmesburiensem Latinè exprimitur:* 28. & semis annis, *& apud Huntindon.* viginti octo annis & dimid. *Sed pergamus. Saxonum* þreo healf, *al.* þridde healf, *Latinè valet* 2. *& dimid.*[b] *Unde quod in Chronolog. illâ, sub ann.* 891. *Saxonicè legimus:* of þriddan healfre hyde, *Florent. Wigorn. sub ann.* 892. *Latinè exhibet:* ex duobus coriis & dimidio. *Deinde Saxonum* feorþe-healf *Latinè valet* 3. *& dimid. unde* feorþe healfe hund scipe, *in Chronologiâ quâ supra, sub ann.* 851. *apud cæteros Annalium nostrorum scriptores Latinè habentur:* trecenæ & quinquaginta naves. *Et sic deinceps per omnes numeros. Hinc autem quæ in scripturâ Saxonicâ in Textu, ut vocatur, Roffensi, de opere pontis ibidem, à Lambardo in Cantio suo, pag.386. exhibitâ, Saxonicè leguntur:* þridde healf gyrd, feorþe healf gyrd, fyfte healf gyrd, *in Latinâ scripturæ illius veteri versione annexa sic se habent:* 2. virgatas & dimid. 3. virgatas & dimid. 4. & dimid. virgatas. *Ita tempus regiminis Edmundi Regis, de quo in Chronologiâ sæpe memoratâ, sub ann. 946. sc.* seofeþe healf gear, *apud Malmesburien. Latinè habetur,* annis sex & semis: *apud Huntindon.* sex annis & dimid. *Sic etiam tempus regiminis Edredi regis, de quo in eapse Chronolog. sub ann.* 955. *sc.* teoþe healf gear, *apud eundem Malmesb. Latinè exprimitur,* annis 9. & dimid. *Alia in promptu sunt exem-*

[b] *V. col.* 2215. *lin.* 54.

exempla; hæc autem ad præsens sufficiant. Haud tacendum tamen est, eandem numerandi rationem posterioribus Saxonib. mansisse, ut in speculo Saxonico (libro, ut summum, circiter duodecimum à Christo nato seculum incaptum, & non ante, Gryphiandro[a] *teste, conscripto) videre licet, ubi (lib.2. art. 26.)* quartus dimidius nummus *occurrit. Sed & eadem etiam numerandi ratio apud veteres Ripuarios invaluit, ut pluribus legum ipsorum locis comprobatur. E.G.* tertii dimidii solidi *fit mentio, tit.*24. quinti dimidii solidi, *tit.*30. octavi semisolidi, *tit.* 34. §.3. octavi dimidii solidi. *tit.*58. §.9. *Quæ nimirum loca à Frid. Lindenbreg. (viro quidem perspicaciss.) in Glossar. suo eisdem LL. addito, animadversa, nullam apud eum invenerunt explicationem. Verumtamen, eo quo supra disserebamus modo, intelligenda esse,* octavi semisolidi *in dicto tit.* 20. *memorati (hoc modo computati, viz. vij.s. vj.d.) proportio quam habet ad præcedentes summas, si perpendatur, sat planè evincet. Sicut enim mulctæ quantitas in primo §. raptorum principi irrogatæ, in secundo §. dimidio minor evadit, sic etiam, ut adjutorum vel participum omnium ultra tres, mulcta in dicto tertio §. instituta, proportionem habeat ad illam in dicto primo §. similibus participibus irrogatam, dimidio minor illâ sit necesse est. Hæc de Saxonicâ numerandi ratione; quam tamen origine potiùs Græcam quàm Saxonicam jure optimo censeamus. Ita enim & Græci* τρίτον ἡμιωβόλιον *dicebant pro* duobus obolis & semis: ἕβδομον ἡμιτάλαντον *pro* sex talentis cum dimidio, *& id genus alia: ut me docuit magnum illud sæculi sui ornamentum Isaacus Casaubonus in Commentar. ad Theoph. Charact. Ubi etiam discrimen docet inter* τρία ἡμιτάλαντα, *&* τρίτον ἡμιτάλαντον, *&c. quod discrimen non observatum viris alioqui doctissimis in Græcis vertendis (ut ibidem docet summus ille vir) sæpius impingendi occasio fuit. Hinc etiam viri itidem doctiss. Merici Casauboni, Is. filii, sententia non leviter confirmatur de linguæ Saxonicæ ex Græcâ origine; de quâ videatur eruditissima ipsius de vetere linguâ Anglicâ sive Saxonicâ Commentatio, quæ nuper in lucem prodiit.*

[a] *De weichbild. Sax. cap.*48. *nu.* 14.

Marca.] 856.10. *Vide* Staca.

Marca.] 849. 8. 851. 12. *Idem quod* Marchia.

Marchalsia.] 2555.42. 2696. 10. *Carcer curæ & fidei Mariscalli domus regiæ apud nos commissus: qualis ille in suburbiis Londinensibus, vulgò,* the Marshalsy *dictus.*

Marchia.] 562. 5. 574.64. 575. 54. 594.51. 607.15. 703.61. *Unde* Marchio. 462.6. 571.36. 607.37. Marchisius. 680.40,46,49,66, *&c.* Marchisus. 1242. 8,54,57. Marchiatus. 2574.41,42. *Vide* Commerciones.

Marearchus.] 2692. 44, 58, 59. Marisarchus. 2574. 1. 2578. 14. 2696.12. *Thalassiarcha, vel præfectus maris. Vulgò,* Admirall. *Vox hybrida: à Latino* mare, *& Græco* ἀρχός.

Marescaldus.] 270. 48. *Rectiùs* Marescallus. 659.13. 1158.28,33. 1183.14. *Molliùs sic, sed integriùs* Marescalcus, *ut quod sit (si non idem ac* Major domesticus, *quod dubium mihi) ex* mare, *vet. pro equus (quod nobis manssit pro equa, Sax.* myре:) *&* scalc, *h. e. servus. Olim enim, aiunt, vilis fuit muneris nomen, equorum custodem sive servum significans. Postea verò præclaræ dignitatis nomen evasit: sic enim vocarunt eum qui Latinis aliter Comes stabuli; magister, sive præfectus equitum; Græcis, protostrator. Ita* Marestalla, *pro equili: a prædicto* mare, *&* stal, *h.e. stabulum. De utroque pluribus Vossius, quem vide & Hotomann.*

Marinarius.] 998.37,44. 1182.57,60. *Nauta. Matt. Parisio* Marinellus. *Nobis hodie,* Mariner. *V.* Buthsecarlus.

Marisarchus.] *Vide* Marearchus.

Mariscus.] 1089.45. *Locus paludosus, vel terra palustris. Gallis* Marescage. *Talis in agro Cantiano tractus ille satis celebris,* Romney-marsh *vulgò nuncupatus. à Sax.* meрꞅc, *i. palus; unde ejusdem tractus incolæ, utpote viri palustres, Sax.* meрꞅcpapu *dicti, ab eodem* meрꞅc, *&* papu, *viri.*

Maritagium.] 706.63. 1027.57. *Dos quæ ex uxoris patre marito confertur. Petrus de Vineis epist. lib.*3. *cap.*5. Aggressus est eos in lecto nudos: & surgere non permisit, donec eos in manibus ejus omnem dotem & jus de quibus tenebatur eis pro *maritagio,* respondere oportuit necessario remisisse, *& alibi. Vox apud Mat. Paris. frequens. Watsius* Matrimonium *vertit. Parùm rectè: lucrum enim ibi, ut alibi sæpe, signat, quod dominus feudi è nuptiis* minoris, *ut vocant, de se, per servitium militare dictum, tenentis, conficere potest. Cowell. Indice Institut. addito.*

Maritatio.] 311.14,17.1021.65. *alibiq; Quod* donatio propter nuptias, *id scil. quod sponsæ à sponso datur: aliter* Dotarium, *&* Dotalitium *dictum, quæ supra.*

Marterina pellis.] 328. 37. *Pellis animalculi* Martes *dicti, Gallis* Marte, Martin, Martre, *Belg.* Marter. *Est autem mustelæ quoddam genus nobili pelle insignis. Unde Martial.* Venator capta *marte* superbus erit. Sabellus *aliàs dicitur, ut pellis ejus* sabellina. *Belg.* Sabel-vellen. *Nobis,* Sables. *Vide Cowell. nostr. in voce* Furre.

Mastivus.] 2417.50. *Molossus. Vulgò,* a Mastife: *fortè à Gall.* Mestif.

Matricula.] 1568.9. *Nominum indiculus, catalogus, index. In Academiis* matriculam *appellant codicem, in quem referuntur nomina omnium Academicâ fruentium libertate. Cui cum inscribantur, studiorum gratiâ, in Academiam missi, dicuntur* immatriculari. *De quo & vocis latiori adhuc acceptione vide Vossium.*

Mausceal, *&c.*] 766.54. *Lex est Saxonica, ab interprete, ut videtur, minùs intellecta, eóque Latinè non facta, neque Saxonicè rectè exhibita: quomodo autem & restituenda & intelligenda, vide supra in* Beregafol.

Meda.] 356.63. *al.* Medo. 948.27. 949.48. *Hydromeli, sive aqua mulsa, melicratum, aqua melle mista. Belgis & Angl.* Mede: *Cambro-Britannis* Metheglin: *Saxonib. olim* meou: Ne biꝺ ꝺæр næniꝫ ealo ꝫebрoрen mıꝺ eрꞇum, ac рæр biꝺ meou ꝫenoh. *i.* Ibi nulla est cervisia ex fæce (*vel* crassamine) confecta; est autem medonis (*i. hydromelis*) satis.

Memprisa.] 1099.3. *Vide* Manu capere.

Menestrallus.] 2011. 7. *A Gallico* Menestrel, *pro tibicine, fidicine, citharœdo, Anglis,* Minstrell.

Mensura regalis.] 1912.39. *Ea scil. quæ nobis vulgò,*

vulgò, **the Standard**, *mensura scil. originalis & canonica, ad quam aliæ mensuræ ejusdem speciei debent examinari, & cum eâ concordare. Wats. Vide* Pondus, *infra.*

Mentiri vadium.] 762. 46. *Vide* Vadium mentiri.

Mercandisare.] 829.27. *Mercari, nundinari, negotiari, mercaturam exercere. Ita* Mercandisa, *pro mercatura. Hinc nobis*, **Merchandise**, *&* **to make merchandise.** *Vox Gallica.*

Mercationes.] 2576.49,57. *Merx, vel res venales. Vulgò*, **merchandise.**

Mercimoniatus Angliæ.] 2320. 64. *Emolumentum illud ex mercaturis Angliæ fisco obveniens: vectigal sc. vel tributum à mercatoribus exactum, & regi pendi solitum, pro mercibus importandis & exportandis. Vulgò*, **Custome.**

Meremium.] 1940.7. 1964. 53. *Vide* Cella infirmorum.

Merketum.] 1997.34. *Forum rerum venalium. Vulgò*, **a Market**: *à mercibus dictum.*

Meschenninga.] 314.57. *Malmesburiensi* Mescheninga. *Vox, ut videtur, injuriam sapit, cum inter exactiones & injustitias, à rege Stephano damnatas, utpote malè inductas, locum sit sortita: cujusmodi fortè injusta illa implacitatio. i. in jus vocatio, quam idem Rex se abrogaturum spondet, col.* 1024. *lin.*29. & quod neminem, *&c. Plura infra, in* Myskenning.

Mesuagium.] 1878. 22. *Domus habitationi idonea. Fortè à Gallico* Mesnage, *i. familia, aut* Maison, *domus. Vox fori, & à forensibus ampliùs sumpta, ut apud Cowell, Cocum, & alios videre licet.*

Miles.] 222.61. *alibique, Miles & Villanus opponuntur. Illum per servitia militaria, istum per plebeia tenentem (Anglis*, **Base tenant**) *intelligo. Vide Lambard. in* Paganus. ¶ *Infra*, 985.49. *item* 1136. *ult. miles pediti opponitur. Ibi equitem intelligo, militem scil. in bello equo insidentem. Vocem aliter usurpant Feudistæ, scil. pro Vassallo: quos apud* Miles, *&* senior, *ut relata, opponuntur. Hotomann.*

Milites vavassores.] 473 62. Capitaneos. *i. duces exercitus intelligo. Vulgò*, **Captaines**, *de quibus Spelm. & supra*, Capitaneus.

Militia.] 337.50. Cum quo universæ terræ suæ *militia, &c. Id est, militum copiæ, vel potestas militaris, bellica, castrensis. Vulgò nobis hodie*, **the Militia.**

Minare.] 848.10. 854.27. *Ante se agere, propellere: item prosequi. Gall.* mener. *V. Freheri Script. Franc. p.*151. *Verbum tamen vetus & probum, etsi minùs notum.*

Minigunga.] 854. 4. *Sax.* mynezunz. *i. admonitio.*

Minister.] 166.49. 167.55,59,61. 170.14. *Sic is Latinè quandoque dictus, quandoque* Ministerialis, *qui Saxon.* Ðezn, *Barbaro-latinè*, Thainus, Thanus, *Normannicè*, Baro. *Ita qui* Ministri regii *hîc, alibique, Saxonicè* cininzer Ðeznar, *& Comiti proximos dicuntur. LL. Canuti, par.*2.*ca.*69. *aliter interdum* Pueri Regis, *quod idem. V. Lindenbrog.* Puer Regis, *&* Ministerialis.

Minor.] 825.63. *Idem fortè hîc ac* Junior *alibi, unde formatum* Junioratus, *ut apud Ivonem legas, epist.* 286. Super hæc dedimus *junioratum* ecclesiæ de Ponte Godonis, cum omnibus domibus nostris. *Vicariam potestatem intelligo.* Juniores *enim Spelmanno*, Judices *sunt* subordinati, *&* potestatis ministri. *Eadem acceptione Saxonibus: Vide Bedæ Hist. li.*4. *ca.*23. *& LL. Aluredi reg. ca.*34. *ubi Saxon.* ealdopmanner zinzpan, *hîc* minore (*supple* Aldermanni) *Latinè redditur. Vide etiam proœmium Fœd. Aluredi & Guthr. RR. ubi* zinzpan, *pro successoribus; nisi malis subditis, vel gradu inferioribus. Plura potes apud Spelman. Lindenbrog. & Ludovic. de la Cerda in voce* Juniores.

Minutio.] 413. 61. *alibi*, sanguinis diminutio, 415.30. *Est apertio vel insectio venæ ad minuendum sanguinem, quod monachis & viris ejusmodi sedentariis repletioni aptis apprimè utile & necessarium. Ita*, 996.59. Sanguine minutus, *pro sanguine diminutus ex phlebotomiâ.*

Misbota.] 918. 43. *Mendosè, pro* Mægbota; *Saxon.* mæzboꞇe, *quod compensationem cognatis occisi competentem signat. Plura infra*, Weregildum.

Misdocere.] 830.10. *Malè docere, falsò instruere, haud rectè instituere, ita docere ut auscultantem decipiat, & in errorem ducat. Sax.* mirpirpian. *à* pirpian, *al.* zepirpian, *instruere, docere, instituere, &* mir, *quod malè, iniquè, sonat.*

Misericordia.] 311.45. 928.17. 1022,26. 1102. 52. 1103.16. *Vox Latina, sed novatâ significatione hîc reperta, & idem significat ac Forensibus nostris* Amerciamentum. *Utriusque vocis ratio hæc, quod nulla certa pœna eâ de re jure definita sit, ita ut persona censenda judicis relinquatur misericordiæ, qui majorem vel minorem pro suo arbritrio animadversionem in eum exercet. Reus enim in hoc casu Gallicè (unde verba hæc) dicitur*, a'mercie. *i.e. forensi Latinitate*, in misericordia, *item* amerciatus. *Nos de voce pluribus in Glossar. LL. Hen.* 1. *addito.*

Misevenire.] 928.37,55. *Malè evenire, vel malè succedere. Sax.* mirꞇidan. *à* mir, *malè, &* ꞇidan, *hodie*, **to betide**, *evenire. De eo dictum, qui de* murdro. *i. homicidio accusatus, seque purgare, & culpâ liberare satagens, non valeret, sed in purgatione deficeret.*

Missurium.] 1762.55. *& al. Vasis genus (Frehero, patina ingens) ex eo vocatum, quòd dono missum. De quo fusiùs Ludovic. de la Cerda, & Voss.*

Modulo.] 845.26. *Perperam pro* Populo.

Monagium.] 2478.6. ——ratione *monagii* seu retentionis vestræ, &c. *Rectiùs Walsinghamus in Hist. pag.*66. *lin.*53. ratione menagii seu retentionis vestræ. *Id est, ratione familiæ vel sequelæ vestræ. Menagium enim, (à Gallico* mesnage: *unde nostratium* **meynie**, *&* **meniall servants**) *familiam:* retentio, *sequelam (unde Gallor. & nostratium*, **retinue**) *significat.*

Monetagium.] 311.23. Jus & artificium cudendi monetas. *Ita Watsius. Tributum potiùs reor, aut vectigal; id fortè, aut consimile, de quo in veteri Normanniæ Custumar. cap.*15. *Monetagium* autem est quoddam auxilium pecuniæ in tertio anno Duci Normanniæ persolvendum, ne species monetarum in Normannia decurrentium in alias faciat permutari. —*Focagium* solet nuncupari, quia illi principaliter illud persolvebant qui focalem residentiam obtinebant. *Apud nos (ut videtur) plerisque*

in locis vel hodie manet sub nomine, **Smoke-money**, **smoke-silver**, *& simil. Gallis*, Fouage. *Cotgrav.*

Monetare.] 843.26. *monetam cudere. Saxon.* mẏneꞇian, *unde nostratium*, **Mint**, *&* **to mint**.

Mongestre smere.] 898.10. *Per hysteron proteron, pro* Smere-mongestre. *i. ut ibi sequitur*, qui mangonant in caseo & butiro. *à* ꞅmeꞃe, *al.* ꞅmẏꞃe, *&* ꞅmeꞃꞃe, *unguen, adeps*; (*unde nostr.* **smeare**) *&* manᵹeꞃe, *nobis* **monger**, *mango, mercator, de quo supra in* Mangonare, *& notis nostris ad vetera verba German. sæpius memoratis.*

Monothelitæ.] 440.65. Monochilitæ. 441.3. *Id est, hæretici, qui* (*ut apud Bedam legas, Hist. li.* 4. *ca.*18.) unam in Christo operationem & voluntatem prædicabant.

Mora.] 1886.50,56, *&c. Palus, stagnum* : *hodie* **More** : *Sax.* moꞃ, *unde nostrum* **myre**, *quod Belg.* **moer**, *cœnum palustre, limus, lutum. Locum etiam montanum quandoque significat, quomodo hîc infra*, 2561.13,15. *quo sensu Saxones etiam olim, uti aquilonares Angli hodieque voce usi. V. Bed. hist. li.* 4. *ca.*27.

Morabotinus.] 1125.45,47,49,50. *Vide* Marabontinus.

Moracum.] 948.28. *Merum fortè, vel vinum meracum, i. purum, non mistum.*

Morgagifa.] 930.33. *Rectiùs* Morgangifa. *Dos à marito profecta. q. d. donum matutinum, quod maritus, dotis nomine, uxori suæ erogat die nuptiarum ante nuptiale convivium. Dotem enim* (*ut olim de Germanis Tacitus*) *non uxor marito, sed uxori maritus affert. A dote tamen distinguit Gregor. Turonen. lib.*9. *ca.*20. Tam in dote (*inquit*) quam in *Morgengabe. h.e.* matutinali dono. *Plura cupis? adi Hotomann. in voce* Morganatica. *Lindenbrog. in* Morgengeba. *Kilian. in* **Morghengave**. *Saxonibus hoc dictum* moꞃᵹanᵹẏꞅe. *LL. Canut. par.*2. *ca.*71.

Morose.] 1588.34. *pro* morigerè.

Mota.] 1039. 10, 16. *Fossa, fossatum, quo castrum, aut aliud propugnaculum cingitur & munitur. à* moité *fortè, quod Gall. humidus, madidus: ut hoc à Græco μυδάω. i. madeo, nimio madore putresco, unde nostrum*, **mudde**, *lutum.*

si Mulaminum.] 856.34. *Vide* Consigillatio.

Mulctones.] 1804.65. Multones. 1905.20. *Sic etiam Fletæ authori, li.*2. *ca.*79. *Vervex, petro, aries castratus, Gallis* mouton: *unde nostratium* **mutton**, *eopse sensu, & pro carne ejusmodi. Origo fortè à* multo, *vel* mutilo; *quòd aries sit coleis sive testiculis multatus sive mutilatus.*

Mundbrece.] 861. 27. Mundbrice. 822. 25. Mundbriche. 918.41. Mundebriche. 957.20. *Malè apud Cowellum* Mindbruch. *Læsionem majestatis, vertit Bromptonus noster. Violationem pacis, Lambardus. Sonat etiam* (*inquit ille*) *læsæ dignitatis crimen: & hæc fortè, &* (*præterea*) *muniminis, protectionis, tutelæ, patrocinii, defensionis, septi, clausi,* (*Saxonum* munꝺ, *&* munꝺbẏꞃꝺe[a], *hæc omnia sonante*) *violationem, læsionem, fractionem; uti* ᵹemunꝺian, *protegere, patrocinari*; munꝺboꞃa, *patronum, defensorem, advocatum, Teutonicis* **momboꝛ**. *Unde* mon, *pro* mond, *in* Herthamon, *de quo in L. Frison. tit.* 22. §.28. Si præcordia, id est, *herthamon* gladio tetigerit. *Vera* (*inquit Lindenbrog.*) *videtur lectio* —Præcordia, id est, **harta-wond** gla. tetig. *Germ.* **herte**, cor; **wund**, vulnus. *Sic ille. Me judice, verior lectio, & omni exceptione major*, hertemon, *vel* hertemond, *quod cordis scutum, vel præsidium significat, diaphragma sc. vel, ut hîc, præcordia: voce, ut videtur, compositâ ab* herte, *Sax.* heoꞃꞇ, *cor*; *&* mond, *Sax.* munꝺ, *tutela, defensio, munimen. In hunc diem Middelsexii nostri prædiorum munimina* **Munds**, *&* **Mounds**, *appellant. Hinc fortè ortum Forensium nostror. Breve*, quare clausum fregit, *dictum. Vide plura apud Hotomann. Lindenbrog. & Vossium: Nec abs re forsan fuerit hic subjungere quæ de hoc in Textu* (*ut vocant*) *Roffensi reperta*: In lege Cantia (*ita MS.*) ecclesia Christi, & Rex, & Archiepiscopus habent similem & æquè charum despectum, quod Angli dicunt **Mundbꝛece**. *Sensus loci talis: Cantianâ lege mulctæ, contemptus ergò, irrogatæ valor, ecclesiæ Christi, Regi, & Archiepiscopo competentis, omnino idem est vel consimilis.*

[a] *V. Not. in Bed. hist. p.*459. *& hist. ipsam li.*5. *ca.*23.

Muratio.] 1039.7. *Pro munimento, vel propugnaculo, muris incincto, vel incluso.*

Murdrator.] 2358.29. *Sicarius. Vulgò*, **a murtherer**. *Idem qui* Murdritor, *de quo proximè. Ita* Murdratus. 2358.1. *is sc. qui à tali fuerit occisus; quem vulgò*, **murthered** *dicimus. Sic etiam* murdrari. 2754.57. *pro taliter occidi.*

Murdritor.] 846.65. *Illius homicidii reus quod vocant* ——

Murdrum.] 311.48. 823.9. *Quid* murdrum, *& ab homicidio quomodo differat, vide Glanvill. li.*14. *ca.*3. *Bracton. lib.*3. *ca.*15. *nu.*1,2. *Cowelli Interpr. in voce. Videatur etiam Legum Hen.*1. *ca.*92. *Vocabulum est in LL. nostris crebrum, ductum à Sax.* moꞃþ. *i. cædes, occisio. Matt. Paris. Hist. pag.*283. pessimo mortis genere quod Angli *murdrum* appellant. *Ad omnia enim homicidiorum genera significanda vox non trahitur, odiosiora tantum sonat: quæ sc. & occultè, & cogitatè, ex præcogitatâ sc. malitiâ, perpetrantur. Decalogi igitur præceptum illud*: Non occides, *Sax.* ne ꞅleá þu, *nimis angustè versum puto in vetustioribus bibliorum nostrorum translationibus*: **Thou shalt do no murder**. *Plura apud Voss.*

Murrena.] 1693.40. *Lues: tabifica lues: vulgò*, **Murraine**. *A Græco* Μαραίνω. *i. tabefacio, ut præstantiss. Casaubono in Commentatione sæpius laudatâ jam observatum.*

Mutorum pœna.] 2678.63. *Feloniæ nempe, ut nostrates vocant, accusatus, ex contumaciâ mutus, carceri unde ad tribunal eductus est, committitur, cujus in loco aliquo infero & tenebricoso constituitur: nudus super nudâ terrâ, pudendis tantùm tectis, brachiisque & pedibus fune in quatuor domunculæ angulos tractis, supinus extenditur. In hunc autem modum ligatus, tanto ferri saxive pondere pectori imposito oneratur, quantum sine contusione ferre potest. Die sequenti tria panis hordeacei frusta sine potu sumit: sequenti tertius totidem aquæ haustus quantoscunque, dummodo non profluentis, quæ proxima carceri reperitur, sed sine pane: atque ita per vices pane & aquâ istiusmodi quotidie vescitur, donec oneris, frigoris, atque famis cruciatu extinguitur. Pœnam hanc* fortem & duram *dicimus: vulgò*, **pien fozt & dur**. *De quo vide Cowelli* Interpretem *in voce.*

Myskenning.] 957.23. *Idem quod supra*, Meschenninga. *Vocem habes in LL. Hen.*1. *cap.*22. *cui*

cui præcedit ibi Misslocutio, *quod, ni fallor, idem signat.* Locutio *autem est in jus, vel in quæstionem vocatio: cui* mis, *adversativa particula, (quæ ut nostratibus,* **amisse**, *Gall.* mes, *Belg.* **mis**, *malè sonat) præponitur, ut compositum, iniquam vel injustam quæstionem, vel in jus vocationem significet. Similiter* myskenning, *quod ab eod.* mis, *& Saxon.* cenning, *ut hoc à* cennan, *citare, vocare, appellare, proferre. Vide* Cenninga. Myskenning *itaque, iniqua, vel injusta in jus vocatio. Quandoque tamen hoc fortè per errorem accidat; quo viso, loquelam. i. actionem vel accusationem actor mutat, & novam intentat; quod quibusdam, ut authori nostro hîc,* variatio loquelæ *dicitur.*

N

NAmium.] 924.30. *Vocabulum forense, & leguleiis nostris satis notum, licet quodammodo antiquatum, ut ab eis in verbum nunc dierum usitatius,* **distresse**, *paris significationis (pignoris enim captionem signat) mutatum. Est autem à Saxon.* name. *i. pignus, vel pignoris prehensio; ut illud à* nyman, *capere, prehendere. A Saxonibus ad nos transmissum Galli videntur esse mutuati, apud quos olim*[a] *hodieque sæpiùs usurpatum. Vide Lambardi Glossar. verbo* Pignerari. *Cowelli* Interpr. *in* Withernam, *& equit. Smithi tractat. de Repub. Anglic. lib.* 3. *ca.* 10. *Ordo, sive procedendi modus, apud veteres in* Namiis *capiendis, qualis sit observandus, è LL.Gul.*1. *cap.*42. *ediscas licet. Cum verò Latina legis illius versio adhuc in nonnullis imperfecta sit, lector inter legendum hærens, adeat LL. Canuti, par.* 2. *ca.*18. *(unde illa Gulielmi lex desumpta) & se facilè expediat.*

[a] *V. Orderic. Vital. Hist. pag.*553.

Nobile.] 2584.26. 2678.60. *Nummi apud nos aurei genus, sex solidos & octo denarios valens: ex auro scil. nobilissimo; unde & nomen. Hinc etiam nostratium hodieque,* **Noble**, *pro tali nummi argentei summâ. Vide Spelmannum in voce* Florenus.

Normicta.] 943.60. Villa regis de **Myddlton**, per quosdam eorum aggressus combusta, classis per *Normictam*, versus *Londoniam*, quia cives eorum ad eos allexerant, tendens, *&c. Ubi* Normictam, *pro* Normutham, *rectiùs autem & integriùs* Northmutham: *Henrico Huntindon.* Nordmutam. *Intellige ostium fluviorum Swalæ, & Medwediæ apud Cantianos, Shepeiam & Graenam insulas interfluentium, & in Thamesin ibi labentium, juxta quasdam tænias,* **Northhead** *hodie vulgò dictas.*

Northintus.] 837.24. *Vide* Eastintus.

Notorius.] 1991. 59. *pro* Notarius. *i. Tabellio.*

Nunna.] 823.65. 859.7. *Monacha, sanctimonialis; vulgò,* **Nunne**.

O

OBedientia.] 1450.58. 1504.36,58, *&c. Ejus officium sive ministerium, qui* 1897.31. Obedientiarius *dictus, monachus scil. qui aliquod officium ipsi ex mandato prælati commissum exercet: cujusmodi* Secretarius, *aliàs* Sacrista, Camerarius, Cellerarius, Infirmarius, Eleemosynarius, *&c. quorum omnium & singulorum apud Benedictinos munus & officium descriptum vide apud Clement. Reyner. Apostolat. Benedictin. in Append. pag.* 236, 237, 238.

Oblata.] 1035.49. *Panis eucharisticus. Saxon.* oflete. *Vide Lindenbrog. Glossar. in voce.*

Obsella.] 1224.60. *Si rectè sit scriptum, vocabuli sensum non teneo: fortè* Capsella *reponendum, quod vulgò,* **a Coffer.**

Occasio.] 535.44. 619.30. *pro* querela: *ab eâ nempe* occasionis *significatione, quâ Forensibus nostris olim* Enchesón, *pro causa sc. item accusatione, sive querela; unde in eorum libris (ut & hîc,* 1950. 4. *& ult.)* occasionari, *crebrò pro causari, accusari. Galli hodieque* achoisonner, *pro accusare, discordiæ occasionem quærere. V.Cl. Seldeni Tit.Honor. ed.*1. *par.*2. *ca.*7. *Alio sensu in codice LL. antiquar. de quo Lindenbrog. in Glossar.*

Offertorium.] 1159.30. *Sindonem sericeum, sive linteamen, significat, in quo populorum oblationes reponebantur; ab offerendo dictum: à quo etiam ea missæ pars quæ dicebatur tempore oblationis,* Offertorium *vocatur. Ludovic. de la Cerda.*

Officiare.] 2089.2. *& alibi, pro* deservire.

Officium.] 484. 25. ——ecclesiam Christi Cantuarien. cum omnibus *officiis*, quæ infra murum ipsius Curiæ sunt, cum ipso muro ædificavit. *Per* officia *hîc, cum Gervas. Dorobern. & aliis,* officinas *intellige, domos scil. & ædificia monachorum usibus & officiis deputata.*

On strande & streame, on wde & feld.] 1224.29. *Voces Anglicæ veteres, & in antiquioris ævi chartis crebrò repertæ; privilegium sapiunt, seu potius privilegii latitudinem sive amplitudinem, & sic Latinè legantur:* in litore, & fluvio; in sylva, & campo.

Opentheft.] 929.19. *Apertum furtum, ab* open, *apertum, vel manifestum; &* þeft, *furtum. Vox Saxonica. Furtum autem hoc, ut tum hîc, tum in LL. Hen.*1. *ca.*12. *nullo fuit pretio redimendum. Secus, si occultum. Unde Sax.* þeregyld-þeof, *pro fure redimendo, de quo infra in* Weregelthef, *&* werigildus fur.

Oppa.] 848.27. Pecoris ticimium, & canis *oppa*, & blanhornum, *&c. Locus mirè ænigmaticus, & meliori Oedipo relinquendus.*

Opperatus.] 1922.7. *pro* Apparatus *fortè.*

Ora.] 830.51. 896.11. 899.16. *& alibi. Vox est à Sax.* ore, *quod metallum signat. V. Bedæ hist. li.*1. *ca.*1. *De* oris *crebrò in libro Anglor. censuali, ubi cum doctiss. equite* uncias *intelligo, quarum* 12. *libram faciunt sterlingorum: neque monetæ percussæ genus* oram *unquam significasse compertum mihi, (quod fortè dicendum etiam de veterum* Solidus, Thrimsa, Marca, Libra) *sed ponderis potius; unde uti de Libris, sic etiam de Oris denariorum, crebra mentio in libro illo censuali, ut in Spelm. Glossario, in voce* Libra, *videre est.* Ora *autem, i. e. ut dixi,* uncia, *in re nummariâ duplex reperitur, major sc. & minor: hæc* 16. *continens argenti denarios; illa (sicut uncia in Statuto* Compositio mensurarum *inscripto)* 20. *quarum posterior in libro illo censuali ubique ferè obvia, pluribus inde ductis exemplis ab eod. Spelmanno, ut supra, quem vide in vocib.* Denarius, *&* Esterlingus. *In regesto monasterii Burton. (observante Cl. Cambdeno in Wiltonia)* 20. *oræ dicuntur valere* 2. *argenti marcas. Hoc ut verum sit, per* marcam *hîc intelligenda marca temporum posteriorum,* 13.

valens

valens argenti solidos, & 4. denarios: ut per oram, *ora minor, 16. scil. denariorum. Hac enim computandi ratione, 20. ora duas faciunt argenti marcas, viz. xxvj. s. & viij. d. Obiter hic notandum*, lora *apud Matt. Paris. Hist. pag.* 208. *lin.* 28. *per errorem irrepsisse pro* in ora. *Hæc igitur ibi:* de viginti lora, *tu corrige,* de viginti in ora. *i. e. de viginti denariis in unciâ. De* Ora *plura apud Skenæum Scotum, in* De verbor. signification.

Orarium.] 10. *a.* 34. *Vox est tam variæ significationis, ut quomodo hîc accipienda sit timidè dixerim. Fortè, ut apud Petrum Blesen. pro stolâ sacerdotali: eo magis adductus ut ita credam, quòd venerabilis Bedæ presbyteri supellectilis pars fuerit. De eo fusè Voss. quem omnino consule.*

Ordalium.] 830. 64. (890. 11. *sed mendosè pro* hordarii. *Vide* 842. 65. *quid autem* hordarius *quære suo loco:*) Ordel. 894. 9. *Criminis purgandi modus antiquus, nec pridem obsoletus, scil. per aquam gelidam vel fervidam, aut ferrum candens, de quo justum habes tractatum (inter nostrates) apud Lambard. in voce; Parkeri (seu potius Jocelini, qui ei ab epistolis) Antiquitates Britann. in vitâ Roberti xxxj. archiepiscopi; Versteganum in tractatu cui titulus* Restitution of decayed intelligence, *&c. ca.* 3. *equitem Spelman. verb.* Judicium Dei; *& Cl. Seldenum, notis ad Eadmer. pag.* 203. *ut taceam Text. Roffensem, quia nondum divulgatum: inter exteros autem, apud Skenæum, de verb. significat. in* Machamium; *Hotoman. disput. de Feudis. ca.* 44. *Cuiac. de Feud. li.* 1. *tit.* 1. §. Si autem controversia: *Codicem LL. antiquarum, opere ad calcem Marculfi Formulæ: Kilian. Etymologic. verb.* Vier Ordeel, *&* Waeter Ordeel: *Quercetani Notas ad Bibliothec. Cluniac. pag.* 156. *Lindenbrog. Glossar. in* Judicium aquæ: *vetus Normann. Custumar. ca.* 67. *glossâ additâ Gallicâ & Latinâ: Dempster. de Juramento ca.* 18. *Worm. Monument. Danic. li.* 1. *ca.* 11. *Pithoeum in Glossar. ad Capit. Caroli magni, & Juretum in Observatio. ad Ivonis Epist. ac plures alios. Quod ad vocis originationem attinet, puram putam Anglo-Saxonicam existimo, nec aliunde quærendam, cum in toto LL. antiquar. gentium exterarum codice (ubi istiusmodi criminum explorandorum genus, cum variis ejus speciebus ritibusque, satis obvium) nisi semel, (alibi autem ne semel quidem, quod sciam) occurrat, in lege scil. Baioariorum, inter decreta Tassilonis, §. 9. ubi* Urtella *nuncupatur. Quamvis enim apud Teutonicos modernos (ut ex eorum liquet Lexicis) vox illa reperiatur, hîc* Ordeel, *illic* Urthey) *(pro variâ gentium Germanicarum dialecto) scripta; id tamen nostratium imitatione factum puto, talem sceleris investigandi modum, quem habebant nobiscum communem, ita appellare solitorum. Vocabulum autem illud ampliorem tandem accepit significationem: ad judicium enim generatim id postea extenderunt, atque ex eo alia fabricarunt, ut* Ordeeler, *&* Urtheyler, *pro judice;* Ordeelen, *&* Urtheylen, *pro judicare, & id genus alia. à Saxonibus interim planè recedentes, quibus licet* Ordale *in criminibus quibusdam explorandis judicium valeat & de reatu vel innocentia partis accusatæ decisorium esset, (unde fortè sumpta verbi ampliandi à Teutonicis occasio) judicium tamen generatim apud eos neque signavit, nec ex eo aliæ voces, Teutonicorum more, derivatæ, in scriptis ipsorum reperiuntur. Iidem enim Anglo-Saxones, uti etiam veteres Dani*[a], *sive de judicio, sive de examine generatim agentes, alio in eam rem usi sunt vocabulo:* dom *scil. ut &* deman, *pro judicare, sententiam dicere: atque hinc (inter alias voces Anglo-Saxonicas inde fluentes)* dema, *Judex;* dom-boc, *Liber judicialis;* dom-ern, *Forum judiciarium;* dom-setl, *Tribunal;* domes-dæg, *Dies judicii, & id genus aliæ.* Ordalei *autem vocem nomenque ad ea solummodo judiciorum sive examinum genera applicarunt, quæ in causis criminalibus, non item civilibus, scil. in criminibus investigandis, nec tamen omnibus, sed duntaxat atrocioribus, & inter ea solùm eis quæ claris perspicuisque probationibus indigebant, eis denique in quibus accusato, ob fidem ejus labefactatam, purgatio canonica (suo ipsius sc. & conjuratorum juramentis) interdicta; erant in usu*[b]. *Si quis enim criminis suspectus, vel suo testimonio, vel testibus, aliisve claris & perspicuis probationibus convinci poterat, aut adeo erat fide dignus ut ad purgationem canonicam jure esset admittendus, qui Saxonibus* aþeſſporð, *haud ullus eo casu* Ordalei *usus: eis autem deficientibus, & quovis alio veritatis indagandæ modo ordinario, ad* Ordaleum *recurrebatur: minimè tamen priusquam accusatus de innocentiâ suâ solenniter jurasset*[c]; *quo quidem juramento sic præstito, ac consequenter re jam magis dubiâ factâ, ne diutiùs laboraret sub lance dubiâ, sed ut omnis in ea parte dubitationis occasio auferretur, suspectum ad* Ordaleum, *tanquam ad Lapidem Lydium, adigebant, ut sic judicio divino* (Ordalio *ab eis sic dicto*) *rei veritas elucesceret. In istiusmodi enim olim examinibus adeo magna erat fiducia, ut ne vel in minimo de certitudine eorum ambigerent, aut disputarent; sed de reatu vel innocentiâ accusati; pro examinis exitu, absque omni hæsitatione censerent & pronuntiarent. Unde illud Concil. Rhemen. ca.* 11. *pag.* 19. Heic si quisquam vestrum aliter esse putat, meque indignum cui credatur, credat igni, ferventi aquæ, candenti ferro: faciant fidem tormenta, quibus non sufficiunt meæ verba. *Nec mirum, cum (ut diximus) Dei ipsius Judicium* Ordaleum *hoc & nominarent & reputarent. Judicium autem Dei rectum, verum, justum, æquum, certum, nec errori, aut personarum acceptioni (ut humanum) obnoxium: quod etiam olim hoc examine usis plenè persuasum. Unde illud formulâ conjurationis ferri & aquæ, in LL. antiquar. Cod. pag.* 1302. Deus judex justus, fortis & patiens, qui es author & amator justitiæ, qui judicas æquitatem, judicas Domine quod justum est, quia recta tua judicia sunt, *&c. & id genus alia. Hinc autem est quòd judicium sive examen hujusmodi, ut nomen rei conveniat,* Ordale *vocarunt, Latinè* Ordaleum *sive* Ordalium: *vocabulo composito ab* or, *quod Saxonibus, & negationis, & privationis particula, (unde eis* ormod, *amens;* orwite, *impunis;*

[a] *Worm. Literat. Runic. pag.* 152.

[b] *V. Antiquit. Britan. in vita Rob.* 31. *archiep. item Canuti Constitut. de Foresta apud Spelm. in voce* Foresta, *cap.* 11.

[c] *LL. Æthelsta. cap.* 23.

orgilt,

opgilo, *insolutus*; opsopʒ, *incuriosus*; opsennysse, *desperatio*; optrywig, *perfidus*; opmæte, *immensus*; opceapunga, *gratuito*, *&c.*) *&* dale, *quod, quomodo & todale, & gedale,* (*extrito hic, ut in similibus compositis fieri solet*[a], ge, *&* to:) *distinctionem sive differentiam signat, quasi dicas*, sine differentiâ, *semotâ scil. partium. i. personarum distinctione vel acceptione, quâ judicium humanum nonnunquam redditur iniquum, atque minus justum, & sic* Ordale *idem ac judicium æquum, justum, indifferens, neutri partium plus justo favens, sed veritatem ostendens. Hæc sanè mihi dictabam, cum in hujus decantatissimæ vocis enodatione aliquandiu hæsissem.* Ordaleum *autem aut* simplex *reperitur, aut* triplex. *De utroque vide doctiss. equitem in voce* Lada. ¶ *Modum hunc purgationis obsoletum dixi: reviviscit tamen hodie, quasi postliminio, idem mos ex quadam parte; examen scil. per aquam gelidam, etiamsi planè barbarum, & quà tale, cum cæteris olim, nec immeritò damnatum, in veneficii scil. suspectorum vel suspectarum potius (cum mulieribus magis adhæreat) vulgari apud nos examine; quas manibus pedibusque vinctas, de facto, in aquam projiciunt, de reatu vel innocentiâ ipsarum judicantes, prout eas vel supernatare (veluti ab aquâ, ut volunt, protinus rejectas) vel sidere compertum fuerit: has (emersas) sontes; illas (submersas) insontes habentes & pronuntiantes. Tam iniquum, & tam (meo quidem judicio) perniciosi exempli institutum, cum nullo omnino jure divino, aut (quod saltem hodie viget apud nos) humano, subnixum sit, silentio (occasione heic oblatâ) sine notâ præterire non potui, nec opinor debui.*

[a] De quo nos in Tract. de Gavelkynd, ca. 1.

Orgilde.] 830. 48. *Ut vocis sensum meliùs assequaris, audi quid de* Forbatudus *in Formulis & alibi, ex Adversariis meis depromturus sum.* Ego hodie facio ipsum fordanno & forbatudo. *Ita Formul. solemn.* 160. *Item in Decreto Childeberti reg. cap.* 5. Judex loci illius solatio collecto ipsum raptorem occidat, & jaceat forbatudus. Forbatudus *&* forbatudo *hîc, (inquiunt viri docti) qui prior alterum percussit, quomodo autem hæc conveniant, vel voci illi* forbatudo *in Ripuar. L.* 77. *sive illi* forbatutus *in decreto Childeberti prædicto, quorum locorum neutro de occiso vel priùs, vel posteriùs feriente ne* gry *quidem? Hac itaque derivatione rejectâ, vox meo judicio idem signat, ac hîc Anglo-Sax.* orgilo, *al.* agilo, *hoc est, insolutus, vel sine compensatione, ut qui inter malè faciendum occisus, solitam compensationem, mortis causâ, pro capitis sui æstimatione, irrogatam, perdere promeruerit, vel (phrasi Formul.* 119.) *cujus anima mors non est requirenda. Unde in dictâ L. Ripuar.* de vita forisfactum *dicitur; id est, ob malefacta dignum cui vitâ adimeretur. Nec aliud (ni fallor) vox illa altera,* fordanno, *significat, scil. qui dum malè ageret, vita privabitur. Hæc autem meliùs, ut firmentur, sciendum, quòd sicut in utraque voce* (fordanno *&* forfactus) *prior compositi pars, una & eadem est, & sono & sensu; sic itidem sensu posterior: danno enim à Belg.* doen[b] *fluens, uti* to doe *nobis, facere sonat. Vox autem utraque integra Saxonico foppyphtan respondet, quod à fop & pyrcan veniens, Latino-barbare* forisfactus *redditur. In vocum etiam utraque, item in* forbatutus, for, (*quomodo in* Forbannum, Forjudicare, *&c.*) *uti & Belg.* ver, *& Anglo-Saxon.* for, *in quàmplurimis compositis, negandi sive privandi est particula.* batutus *autem (posterior compositi pars) à Belg.* baete, *al.* boete, *venit, Saxon.* bote, *quod emendationem, correctionem, remedium, compensationem, satisfactionem, compositionem, notat. Facere itaque aliquem* fordanno *vel* forbatudo (*phrasi Formular.*) *idem est, ac probare vel ostendere ipsum (ob ejus malefacta) adeo justè peremptum, ut nullam omnino amissæ vitæ compensationem mereatur, &* jacere forbutudus *est, phrasi Lud. pii,* absque compensatione jacere, *sive ut in L. Boior. tit.* 7. *l.* 1. §. 2. (*ubi de eod. crimine agitur ac in L. illa Ripuar.*) sine vindictâ. *V.* Ungilda akere.

[b] fordoen, *Saxonibus* interimere. *V. Psalter. Latino-Sax. Psal.* 101. *v.* 21.

Ostensio.] 897. *ult. Idem hîc quod infra* Scheauwing.

Othan.] 74. 18. Juro per Deos meos potentes Thor & Othan, quòd ab hac hora inimicissimus ero omnibus vobis. Thor *&* Othan *hîc, Saxonum nondum conversorum erant Dii, Deastri potius, quorum posterior, aliàs* Wodan *dict. unde feria quarta, ut hîc* 551. 35. *nobis* Wednesday, *q.* Wodans-day *dicta; ut à* Thor *illo, feria quinta,* Thursday; *utpote dies eorum nominibus & honori dicati. De his autem, & cæteris id genus Deastris satis apud Crantzium, Cluver. Voss. Worm. & Versteganum Anglum, aliosque.*

Overcythed.] 836. 25. *Vox Saxonica, convictum signans à* cyþan, *ostendere, notum facere, probare: &* ofer, *super, q. super eâ re convictus, vel reus factus.*

Overhernessa.] 828. 63. Overhirnessa. 835. 60. 836. 20. *Vocabulum ejusdem labii ac prius, quod (ut apud Saxones* foppepennysse, *al.* ofeppepennysse, *in LL. Hen.* 1. Overseunessa) *significat tum obedientiæ debitæ ex contumaciâ, superbiâ vel contemptu detrectationem ab eo qui legem audire, juri scil. parere recusaret: tum forisfacturam, ut vocant, i. e. mulctam propterea debitam. Normannis hoc* Sursise, *formâ Latinâ* Supersisio: *nam* cyninges ofephypnysse, *in LL. Canuti, par.* 2. *ca.* 26. *à Gulielmo primo postea recensito, lege nimirum* 48. la surfise le Rei, *Gallicè redditur.* Overhirnessam *Bromptonus Laninè vertit* subauditionem; *malè, pro* superauditionem. *Vox enim ita sonat; ab* ofep, *i. super, &* hypan, *audire, auscultare.*

P

PAceatur.] 765. 15. ——recipiat agenfriga corium ejus & carnem, & *paceatur* de cætero. *Saxonicè autem sic:* & nime se agenfrigea his flæsc. & dolige ðæs ofþer. *quæ sic interpretor:* & capiat dominus carnem ejus, & nihil amplius; *vel,* nec quid præterea; *vel,* residuum perdere contentus: *ac si,* paceatur *hîc, pro* patiatur.

Paga.] 143. 21, 47. *pro* Pagus.

Pagettus.] 2581. 39. *Assecla, pedissequus. Vulgò,* a Page. *Vox Gallica.*

Palefridus.] 598. 60. 1130. 27. 1855. 49. 5 *Insignioris*

nioris equi genus, nempe qui ad pompam aut honorem vectorum manu ducitur. Vulgò, Palfrey: *ex Gallicis verbis* par le frain, *ut pluribus probat vir longè doctiss. Mer. Casaubon. in* De linguâ Anglicâ vetere, *&c. pag.* 186. *Differt à* Dextrario *ut Cl. Vossio jam observatum, in voce* Dextrarius.

Pallium.] 79.26, 38. *Insignium unum* (Crux, *vulg.* Crosier *dicta, alterum*) *Archiepiscopis peculiarium, vulg.* a Pall. *Bene igitur vocem refert Baronius ad pallium Archiepiscopale. Alcuinus: Pallium* Archiepiscorum super omnia indumenta est, ut lamina in fronte pontificis. *Pallium* nihil est aliud, nisi discretio inter Archiepiscopum & ejus suffraganeos. *Iterum ipse*: Pro rationali nunc summi Pontifices, quos Archiepiscopos dicimus, *pallio* utuntur, quod à sancta sede Romana Apostolica dante accipiunt. *Innocentius* 3. *in lib. de Offic. Missæ*: *Pallium* illud quo majores Episcopi (*adverte Archiepiscopi nomen*) utuntur, est de candida lana contextum, desuper habens circulum humeros constringentem, & duas lineas ab utraque parte pendentes, quatuor cruces purpureas, ante, retro, à dextris & à sinistris, sed à sinistris duplex est, & simplex à dextris. Tres etiam acus aureæ insiguntur pallio, ante pectus, super humerum, & post tergum. Super dextrum humerum non insigitur, hæc quælibet acus preciosum continet lapidem. *Sic ille ad rem satis explicatè.*

Palmarius.] 2322. 56, 63, *&c. Peregrinus ille, quem nostrates vulg.* a Palmer *vocitant. Nomen à baculis palmarum aut ramis quos gestare solent.* Peregrinus *autem &* Palmarius, *secundùm quosdam, in his signanter differunt*: Peregrinus, *certum habuit domicilium*; Palmarius *autem nullum*: Peregrinus, *ad quendam certum & præfinitum proficiscebatur locum*; Palmarius *autem, non ad unum aliquem, sed ad omnem*: Peregrinus, *ire quibat sumptibus propriis*; Palmarius, *voluntariam profiteri tenebatur paupertatem*: Peregrinus, *suæ potuit renuntiare professioni*; Palmarius *autem, nunquam, nisi obtentâ prius palmâ, victoriâ scil. in hostes ejus spirituales, & vitâ per mortem.*

Palmatia.] 641.63. *Fortè* palmarum locus. Palmatianæ *Ludovico de la Cerda*, dactyles.

Panelculus.] 1804.64. *parvus panis, q.d. paniculus.*

Panigeria.] 509.48. Conventus rerum venalium. *Ita siquidem locus*: & *panigeriam*, id est, conventum rerum venalium. *Vocabulum corruptum* (*ni fallor*) *à Græco* πανήγυρις.

Pannagium.] 2007.9, 10. *Vide* Pasnagium.

Pannus decisus.] 1522.39. laceatus. 40. *Per priorem pannum intelligo incisum*; *per posteriorem verò, pannum limbis ornatum. Vulg.* laced. *Vide tamen*: *nam Hovedenus habet* laceratus.

Pararium.] 1166.10. *Idem proculdubio quod authori nostro alibi, ut & Rogero Hovedeno*, Peraria; *Radulfo de Diceto & Matt. Parisio* petraria: *machina bellica scil. petras sive lapides ingentes emittens ad muros diruendos. Fortè à Gall.* Petriere, *al.* Perrier.

Parcenarius.] 803.60. *Particeps. Gallis* Parconnier. *Hinc Forensibus nostris cohæredes*, Parcenarii *dicti*, *vulg.* Parceners, *aliàs* Coparceners.

Parcus.] 1435.41. 2116.17. *Est locus* (*inquit Cowellus nostras*) *ad ferarum custodiam palis aut aliter circumseptus.* Parcus *autem*, *& illud quod* Parocum *nuncupamus, Anglicè* Paroc, *ut & Gall.* Parc, *ejusdem* (*ni fallor*) *sunt prosapiæ, nempe à Sax.* pearruc, *quod* Saltum *vertit Chronologiæ Saxonicæ eruditus editor & interpres, pag.* 550. *extremâ*: *Florentius autem Wigorn. sub ann.* 915. Sepum, *pro* Septum *fortè, quod* (*inter alia*) *idem sonat ac Anglis* Parke, *Teutonicis* Parck, *vivarium sc. cervinum, quibusdam theriotrophium, Sax.* ðeorfald. Parcus *autem apud Bractonum & Fletam crebro pro ergastulo pecorino, sive peribolo, vulg.* a Pound, *id est* (*inquit Cowellus*) area in quolibet feodo seu manerio circumsepta, in qua animalia damnum frugibus aut fructibus terræ quibuscunque facientia includantur, donec de damno per dominum satisfiat, aut saltem cautio apud vicecomitem per dominum interponatur de stando juri. *Hinc est quod in Registro* (*Forensium nostratium libro sic dicto*) Breve *habemus* de Parco fracto, *quod domino feudi competit in aliquem* clausum *suum vi rumpentem, & bestias ibidem, ob damnum alicui in terrâ suâ datum, inclusas, inde abducentem vel abigentem.*

Pardona.] 1411.26. *Condonatio*, *vulg.* a Pardon. *Ita* Pardonare. 851.6. *pro condonare. A Gall.* Pardon, *&* Pardonner.

Parentes.] 767.55, 58. 846.22. *Vocem habes sæpissimè in LL. Hen.* 1. *Quòd autem strictè aut propriè, ut apud veteres Romanos, accipienda sit, haud sentio*: *verùm planè* (*ut verbis utar viri undequaq; doctiss. Isaaci sc. Casauboni*[a]) *quomodo in idiotismo Gallico, Hispanico etiam & Italico, pro quibuscunque sanguine vel affinitate junctis, usurpatur*: *potest addi, & in Feudor. libris, de quo vide Hotoman. de verb. feudal. & Lindenbrog. in voce.* [a] Comment. in Capitol. pag. 134.

Parliamentum.] 866.50. 913.59. 937.28. 1939.1. *Curia apud nos suprema*: *magnum trium ordinum regni concilium, vel conventus, ut cum rege de rebus arduis consultent.* Colloquium *quandoque dictum*, *& propriè*; *nam à Gallico* parler *venit, quod loqui significat. Vox huc à Normannis advecta, nec antea Anglis nota, quibus concilium illud interdum* mycel ȝynoð. *i. synodus magna, interdum* pιτena ȝemote. *i. sapientum conventus*, *& similiter nuncupatum.*

Parochia.] 500.63. 542.45. *pro* parœcia, *quæ hic & alibi creberrimè, ut Ludovico de la Cerda & Vossio jam notatum, sumitur pro diœcesi totâ. Sic expressè infra*, 756.32.

Parorum.] 798.30. *Malè pro* Warorum. *Bedæ* Meanuarorum, *Saxon.* meanpapa maȝðe: in cujus (*inquit*) signum adoptionis, duas illi provincias donavit; *Vectam* videlicet insulam, & *Meanuarorum* provinciam in gente Occidentalium Saxonum. *De provincialibus sic dictis vide Cl. Cambden. in agro Hantoniensi.*

Parrio.] 151.2. Rex paganus Hesten cum lxxx. *parrionibus, &c. Wigorn. & Hoveden.* cum 80. paronibus: *Florilegus autem*, cum navibus 80. *Intellige* Myoparones.

Parvisium.] *Vide* Triforium.

Pasnagium.] 765.56.61. *Ita corrigendum quod in Chart. Duc. Norman. à Cl. Vossio in voce* Passagium *exhibit. scribitur* Pasuagium. Pannagium *intellige, quod porcorum glandibus pastionem significat. Vulg.* Pawnage, *al.* Mast, *à Saxon.* mæȝtene,

mæꞅꞇene, quercetum; *unde saginare, Belgis* **mesten.** *De voce plura apud Spelmann. in* Esca, & *Watsium in* Pannagium.

Passagiarius.] 1947.22,23. *A Gallico* passager, *al.* passagier, *viator: hîc autem is qui aquam transit vel trajicit. Vulg.* **a Passenger.**

Passagium.] 912.51. 1069.64. *Iter, transitus, trajectio: sed & tributum quod à viatoribus exigitur. Vulg.* **Passage.** *Vox Gallica. Vide Wats. & Voss.*

Paterini.] 2442. 22. *aliter* Patereni, *quomodo apud Matt. Parisium, ad ann. Dom.* 1236. *Hæreticorum genus, quarum præterea mentio in Concil. Lateran. sub Alex.* 3. *ca.* 27. *Constitutione Friderici* 2. *de statut. & consuet. ca.* 5. *unde sumpta est Authent.* Gazaros, *&c. C. de Hæret. & Manich. & C.* Excommunicamus 15. *Extra de Hæreticis.*

Pax manu (*Regis*) data.] 896.4. 918.30. *Vide* Handgrith.

Pecia.] 2101.50. *A Gall.* Piece, *nobis* **Peece,** *i. pars, parcella.*

Pecunia.] 900.52. *pro* pecude; *quomodo Saxon.* æhꞇa *Lambardo Latinè versum: meliùs,* pecunia. *Licet enim vocem eatenus extendere non diffitear, utpote cum & pecudem, & cujuscunque generis peculium, bona, & substantiam comprehendat: hoc tamen in loco (ni fallor) idem signat ac* ꞅeoh *in procemio LL. Aluredi apud Lambard. fol.*20.*b.* ꞅoꞃðon ðe hiꞇ ꞅæꞃ hiꞅ aꝣen ꞅeoh. *i.e.* quoniam *pecunia* ejus est. *De mancipio dictum. Saxonicum* aꝣan, *possidere, format* æhꞇ, *al.* ahꞇ, *in participio: unde* æhꞇa *pro possessionibus, vel bonis ab aliquo possessis.*

*V. LL. Ethelredi par.*2. *ca.*4.

Pecunia sepulturæ.] 920. 38, 42. *Idem quod alibi* Morticinium, *ut in diplom. Frid.* 1. *Imp. monasterio S. Emmerani Ratisbon. dato anno* 1153. *apud Hundium in Metrop. Salisburg. tom.*2. *pa.* 377. Stabilimus etiam ei, ut *morticinia* quæ vendicantur (*sic enim lego, non ut ibi perperam*, vel dicuntur) de hominibus sæpedicti monasterii, ubicunque defuncti fuerint, monasterio salva sint & custodita, nec in eis alicujus loci libertate injuriam patiatur. *Ubi vox emolumentum vel tributum aliquod signat, eidem (ni fallor) simile, quod apud nostrates* Mortuarium; *Cambro-Britannos, à Latino obeo,* Obediw; *item à terra,* Daerawd, & Daered: *quædam scil. ex morientium bonis (ut dicunt) mobilibus obventio, proprio parocho debita, viz. secundum melius animal: sic autem dictum eo quòd relinquitur ecclesiæ pro animâ defuncti, & quia cum mortuo, tempore sepulturæ, consuevit ad ecclesiam deferri. Lindewod. in Provinciali, tit. de Consuetud. cap. statutum, verbo* Mortuarii. *Hoc Anglo-Saxon.* ꞅaꞅlꞅceaꞇ, *quod, ut hîc, Latinè redditur* pecunia sepulturæ: *nec incongruè: tametsi enim animæ symbolum (quasi in animæ defuncti salutem & subsidium, ut credebatur, erogatum) vox signet, sepulturæ tamen tempore, instar* Mortuarii, *pendebatur, ut ex LL. Canuti regis par.*1. *ca.*13. & *Lindewodo liquet: unde etiam* **Corse-present** *dict. De quo vide Cowelli* Interpretem.

Pedagium.] 1456.36. *Idem quod alibi* Pedaticum: *tributum scil. quod domino loci persolveretur, etiam ab iis qui per terram ejus pedibus iter conficerent.*

Pedaticum.] 249.44. *Vide* Pedagium.

Pedones.] 213.6. 220.25. *Pedites.*

Peisa.] 2072.46. & *ult. A Gall.* pois. *i.e. pondus. Unde nostratium* **peis** *nomen, eo sensu; item verbum* **to peise,** *h.e. ponderare.*

Pellicia.] 2011. 39, 45. *Idem quod* pelliceus, & pelliceum, *vestis scil. è pellibus, unde fortè nostratium* **Pilch.**

Pelliparius.] 910.45. *Coriarius, alutarius.*

Pentecomarchus.] 131.63. *Scribe* Pentecontarchus.

Penypise.] 2068.15. *Pondus quo pensantur denarii. à* **peny,** *denarius, &* **pise,** *quod à* pois *corrupt. pondus. V.* Peisa.

Peraria.] 1087. *penult.* 1097. *pen.* 1201.43,47. 1203.29. *Vide* Pararium.

Perquirere.] *Sæpe hîc, ut apud Forenses nostros, pro* acquirere: *unde nostratium* **purchase,** & **to purchase:** *atque hinc* Perquisitio. 1316.9. 1503. 44,59. & *alibi, pro* acquisitio: *item* Perquisitum, *quod (inquit Cowellus nostras)* significat possessiones pecuniis nostris coemptas. *Item* Perquisita curiæ, *de quibus hîc* 1939.53. *quæ sunt obventiones, sive emolumenta, feudi sive manerii domino, ratione curiæ suæ, accrescentia, ultra certum & ordinarium fundi sui censum vel reditum annuum. De quibus omnibus vide eund. Cowell. Interpr. in voce* Perquisita.

Persona.] 1191.33. 1431.6,9. *Est apud nostrates rector alicujus ecclesiæ, quem vulgò* **Parson** *vocamus, sic dictus fortè, quasi personam sustineret ecclesiæ. V. Cowell. Interpr. in voce.*

Personatus.] 1057. 59. *Dignitas ecclesiastica. Item apud nos beneficium illud ecclesiasticum quod aliàs rectoriam dicimus, vulgò,* **a Parsonage.** *Quandoque domus sive habitaculum ad rectorem ejusmodi pertinens, ut hîc,* 2097.4.

Perticata.] 1940.22. *pro* Pertica.

Pertinens.] 928.24,27. *Pro cognato, vel consanguineo. De eo hîc dictum qui incestum commiserit: Sax.* ꞅẏbleꝣeꞃ; *à* ꞅẏbbe, *cognatus, consanguineus;* & leꝣeꞃ, *concubitus.*

Pertum.] 2736. 7. *Fortasse pro* verriculum, **a Brush.**

Petepagge.] 2152.31. *Corrigendum fortè* **Petibagge,** *de quo Forenses nostri consulendi, & Cowellus, in voce* Clerke; *ubi, inter plures alios,* Clericum *memorat* parvæ bagæ, *vulgò,* **Clerke of the petit bagge,** *quem officialem vocat Cancellariæ; ejusque & sociorum, (tres enim, inquit, sunt eodem nomine noti, quorum primarius Custos Archivorum, sive Commentariensis, vulgò* Magister rotulorum *dictus) munus & officium describit, quem omnino consule. Dictio* sacculum *signat.*

Petra lanæ.] 2571.35. *Lanæ pondus illud quod nobis vulgò,* **a stone of wall.** *Quantum autem hoc, explicatum habes postea,* 2576.58,59. Saccus lanæ continere debet in pondere xxvj. petras, petra verò xiiij. lj.

Petraria.] 623.12,13. 661.57. & *alibi. Vide* Perarium.

Petrespeny.] 754.15. *Vide* Romescot.

Pietancia.] *alibi* Pitancia. 1897. 12,16. 1922. 4. *Vulg.* **Pittance.** *Gall.* Pitance. *Ferculum, (ita Watsius) prabenda, seu constituta portio quæ contingit cuique commensali in cibo & potu. Sic ille. Malim ferculum vel obsonium lautius, non*

commune vel solitum, quod Generale *dictum. De quo idem Watsius, suo loco. Vox à* pietate *ducta: unde aliàs dicitur* Misericordia.

Pilarius.] 1291.12. *& alibi.* Columna. *Vulgò*, a **Pillar.** *Gall.* Pilier.

Piles.] 1940.43. *Ita Anglicè, pro Latin.* Pilæ. *V.* Barrera.

Pilorium.] 2021.52. *alibi* Collistrigium. *i. collumbar, sive numellæ versatiles, quibus alicui collum stringitur; vulgò*, a **Pillory**, *à Gallico* Pilorie.

Pipa.] 2585.19. *Cadus. Vulgò, Gallis & Anglis*, a **Pipe.**

Pisa.] 1777.4. 1931.33. *Pondus: A Gallico* Peser, *unde vernaculum nostrum* **to peise**, *pro ponderare, librare. V.* Peisa.

Pitancia.] *Vide* Pietancia.

Placea.] 1940.20,58. 2036.42. *Ut Gallis* Place, *i. e. locus, spatium, area, atrium: & quomodo Anglis in* **Market-place**, *& simil. Ruri etiam quod quibusdam* Curia, *aliis* Placea; *vulgò*, **the Place**; *prædii areâ intellectâ.*

Placitare.] 35.7. 56.26. 1025.20. *In foro litigare, judicio experiri, causas agere. Unde Gallicum* plaider, *Germ.* **pleiten**, *Angl.* **to plead.** *Ita* Placitator. 225.50. 1595.51. *pro litigatore, disceptatore, causidico, vulgò*, a **Pleader**: *item pro eo, qui, tanquam fisci procurator, placita forensia aliis intentat. Sic etiam* Placitatio. 920.51. *pro actione placitantis. i. disceptatione, caussæ actione, litigatione, vulgò*, a **Plea**, *&* **Pleading**: *quomodo etiam* Placitum *acceptum*, 35.7. *alio tamen sensu alibi, ut* 170.60. 171.48. 465.50. *pro concilio scil. conventu, vel consessu judicum ad jus dicendum. Quod igitur veteres conventum aut forum agere dicebant; id recentiores* placitum tenere *dixerunt. Vide Hotoman. Lindenbrog. Cowell. Voss. aliosque.*

Plagiare.] 827.54. *pro* Plagare. *i. percutere, vulnerare. Ita* Plagiari. 827.45,53. *passivè.*

Planeta.] 1227.18. *Vestimentorum sacerdotalium ultimum, & post stolam indutum. V.* Casula. *& Ludovic. de la Cerda. Adversar. sacr. cap.* 56. 12.

Plata.] 2576.64. *& ult.* 2627.62. *Aurum & argentum omnino planum; nec ab aurifice in vasa, neque à monetario in nummum adhuc conversum. Vulgò*, **Plate.**

Platellus.] 2010.64. Patina, *vulgò*, a **Platter**, *Gall.* Plat.

Platoma.] 113.31. *Lamina. Belg. & Angl.* **Plate.** *V. Voss.* Platoniæ.

Plegiatio.] 921.12. *Fidejussio, vadimonium. Ita* Plegius. 586.44. 764.11. *pro fidejussore vel vade; eo scil. qui pro alio spondet & obligatur, seque pro illo supponit reum. A Gall.* plege, *al.* pleige, *eo sensu.*

Plumale.] 1824. *ult.* 1825.2. *Fortè pro* Plumatile; *nisi* Plumacium *malis, quod deversicolor vestis, pannus, aut stragulum acu pictum ad plumarum modum. De quo vide Voss. An verò* Plumacium *fuerit vestis ex veris plumis confecta, & mirificè variegata: de quo veterum artificio multa præclarè doctiss. Fullerus in laudatissimis Miscellaneis*, De significatione nominis *Plumacii* artisque ipsius antiquitate: *Misc. Sac. li.* 1. *ca.* 20.

Pœna mutorum.] *Vide* Mutorum pœna.

Pœnitentia.] 859.5. 920.11. *Pro* Pœnitentiarius, *ut* 1872.2,8,11. *parochus scil. vel alius sacerdos, cui jure canonico incumbit plebis sibi commissæ, aut alicujus singularis personæ, confessiones audire, & pro ratione delicti, juxta disciplinam ecclesiasticam, pœnas dare. Vulgò*, a **Confessor.**

Pollardus.] 2493.65. *Quoddam illicitum nummi genus, eo ævo sic dictum.*

Portarius.] 910.64. *Janitor, ostiarius. Vulgò nobis*, a **Porter.**

Portator.] 1121.25,31. *Bajulus, lator, nuncius. Angl.* a **Porter.**

Portireve.] 835.58. 843.18. 898.15. *Urbis sive Portus præpositus. Sic olim dictus est urbis Londinensis præfectus, quem hodie* Majorem *vocant. Vox hybrida: à Latino* portus, *& Saxon.* ᵹeɼeꝼa; *i. præfectus, præpositus, præses, de quo pluribus Spelmannus in voce* Grafio.

Posse.] 1032.44. *pro potestate, vel potentiâ; unde vulgare nostrum* Posse comitatus, *pro potentiâ, potestate vel viribus loci.*

Possessionatus.] 2159.56. *Possessionem nactus, vel possessione donatus.*

Possibilitatis accusari.] 825.41. *Vide supra*, Ex possibili.

Postillare.] 2435.26. *Textum explicare, vel interpretari. A* Postilla. *i. commentarius, scholia, vel annotationes. Nomen (inquit Vossius) ex eo, quia qui sua discipulis dictarent, identidem in ore haberent,* post-illa: *puta, ad hæc, vel ista auctoris verba adscribite.*

Potatio.] 762.17. *Vide* Ealahus.

Potellum.] 2038.20,21,22. *Diminut. à* Pot, *quod poculum, q. parvum poculum: lagunculâ. Vulgò*, **Pottle.**

Powchius.] 2597.55. *Bulga, pera: vulg.* a **Powch**, *Gallis* Poche, *unde nostratium* **Poke**, *eo sensu.*

Præbenda.] 235.57. 240.46. 277.19. 307.12. 989.26. Præbendam *enim juniores dixere pro* Præbenda, *numero plurativo. Portionem intellige monacho sive canonico, unde se sustentet, assignatam. Vulg.* a **Prebend.** *Inde*——

Præbendarius.] 989.27,30. 1222.42. *qui talem* præbendam *accipit*, a **Prebendary.**

Præjuramentum.] 844.36. 924.59. Præjurare. 924.64. *Vide* Antejuramentum.

Præsentia.] 1478.20. *Honoraria, dona hospitalia, xenia, vulgò* exenia, *e præmisso, more Galleco. Anglicè* **Presents**, *quomodo etiam Gallicè. A præsento, quòd hospiti præsententur vel offerantur.*

Presbyterium.] 555.48. *Ecclesiæ vel templi chorus sive cancelli; sic dicti, quòd olim ibi nulli nisi presbyteri sederent.*

Prisa.] 1410.59. 1411.3. Exactio; *quicquid exactum, vel captum: quandoque vectigal ex consuetudine Regi debitum: quomodo hîc*, 2510. 59. *à Gall.* pris, *captum, prensum, vi occupatum: quemadmodum etiam*——

Priso.] 1096.31. *Captivus. Unde nostratium* **Prisoner**, *pro eo qui captivatur, & in carcerem, qui nobis & Gallis* **Prison** *dictus, conjicitur. Infra autem, viz.* 2499. 2. Priso *occurrit pro*——

Prisona.] 1089.12. 1155.53. *Item* 1917.3. *ubi* anathemarum & prisonum, *pro* attachiamentum & prisonam. *Vide* Priso.

Prisonarius.] 2596.58,64. *Idem ac* Priso, *quod vide. A Gallico* Prisonnier. *Lapsus interim doctiss. Vossius, qui* Prisonerium, *eum qui alterum in carcerem compingi curaret, interpretatus est.*

Privilegiare.] 2002. *penult. Immunem reddere; privilegio donare.*

Probare.] 925.14,15,17. *Sic author noster Latinè exhibet Saxon.* agnian; *rectiùs verò Lambardus:* uti suum ipsius proprium vendicare. *Sic enim vox sonat.* Probare *igitur hîc, ut &* 836.12. *pro* propriare. *i. proprium facere vel reddere, sibi uni vendicare, adsciscere. Ita* propriatio *pro adsciscendi actu.*

Processio.] 2089. *penult. quandoque additur* pentecostalis. *A procedendo. Eunt namque tum Clerici cum plebe per vicos & plateas, canentes, & Deum pro frugum suarum ubertate supplicantes. Ambarvalia vocant. Sax.* gang-dagas: *vulgò à rogando, ut dixi,* **Rogation-weeke**: *à procedendo,* **Procession-weeke.**

Proclamare.] 202. 14. 483. 1. 484. 50. *Idem quod* Clamare, *supra. i. vendicare. V.* Calumpnia *& Hotoman. in voce* Proclamator. *Hinc autem* possessiones proclamatæ, 203. 9. *pro* possessiones vendicatæ.

Procurationes.] 327.35. *Pecunia, quæ à sacerdote quotannis Episcopo, vel Archidiacono ecclesiam visitanti solvitur: unde titulus ille Juris Canonici,* de censibus & procurationibus.

Proditionaliter.] 936. 4. 937. 37. *Proditorum more.*

Proportionatio.] 2576. 50. ——— secundum suæ mensuram *proportionationis. Id est, pro ratâ parte.* proportionatio *nempe pro* proportio.

Propriare.] 836.12. Propriatio. 835.65. *Vide* Probare.

Providentia.] 2608.24,25. 2676.16. *& alibi. Paratum, apparatus: vitæ necessaria providentiâ comparata. Vulgò,* **Provision.**

Provisio.] 1968. 48,51. *Est Pontificis Romani diploma, quo præcipit beneficium ecclesiasticum cuilibet conferri in diem mortis illius sacerdotis aut alterius, qui ipso fruitur. Aliàs,* Gratia expectativa *nuncupatur. De quo vide Duaren. de sacr. eccl. minist. ac benef. li.* 5. *ca.* 8. *& Cowell. Interpr. in voce.*

Puer.] 887.29. *Vide* Minister.

Pullani.] 2088. 53. *Fortè pro* Pullini. *Vulgò,* **Pullein.** *Gall.* Poulaille.

Pulones.] 2010. 53. *Idem ac* Pullani, *quod vide.*

Pulsatio.] 1892.7. *& alibi sæpe. Campanarum scil. in signum honoris atque reverentiæ erga aliquem per illum locum transeuntem vel illuc adventantem.*

Purprestura.] 1936.16,19. 2023.1. *A Gallico* pourpris, *i. invasum, vi occupatum, injustè obtentum. Cætera Watsius, in voce.*

Putacius.] 1073.31. *A Gallico* putois. *i. ictis, martes.*

Putativus.] 909.63. *Sic Gallicum* putatif *Latinè fecerunt, id est, existimatum, nobis* **reputed.**

Putura.] 1915.56. *Idem (ni fallor) quod Gallis* Poutre, *al.* Poultre, *Trabs scil. vel tignum.*

Q.

QUarentena.] 897.45. *Stadium. Sax.* furlang: (*unde nostratium* **furlong:**) *Textus enim Roffensis locum hunc sic exhibet Saxonicè:* Ðus feor sceal beon þæs cynges grið. fram his burhgeate þær he is sittende. on feower healfe his. Ðæt is iii. mila. ⁊ iii. furlang. ⁊ iii. æcera bræde. ⁊ ix. fota. ⁊ ix. scæftamunda. ⁊ ix. berecorna. *Legem recensuit Hen.* 1. *in LL. suar. ca.* 16. *ubi hæc:* ⁊ ix. scæftamunda, *à Bromptono prætermissa, sic per eum Latinè facta:* & novem palmæ: *V. Spelm. in* Furlongus.

Quarterium.] 2078. *ult. Idem quod* summa; *sic enim infra:* 2094.10,11. unam summam sive *quarterium* frumenti, & iij. *quarteria* sive summas ordei, *&c.* Summa *verò quid sit, vide infra, in* Sagmarius. *Hinc autem vernaculum nostrum,* **a quarter,** *pro eâ granorum quantitate quam aliàs dicimus* **a Seame,** *& ex octo modiis constat.*

Quartilatus.] 2594. 56. *De vexillis dicitur, insignibus Angliæ & Franciæ, in eodem scuto in quatuor partes distributo simul depictis, more fecialium insignitis. Vulgò,* **quartered.**

Quassatus.] 2635.7. 2701. 60. *pro* Cassatus: *à* cassare. *i. cassum reddere. vulgò,* **quashed.**

Quieta clamantia.] 656.65. 657.2. *al.* quieta clamatio. 657.15. *Juris sui titulique in rem aliquam facta renuntiatio; ejusque in alterum, ab eo quietè & securè possidendæ, translatio. Ita* quietum clamare. 613.48. 645.15. 657.11. *id est, juri & titulo suo renunciare, omni rei vendicatione in ævum abdicatâ.* **quite claime** *vulgò dicimus. Huic affine* ———

Quietatio.] 688 49. *i.e. absolutio, relaxatio: à verbo* quietare, *quod quietum & securum reddere sonat. Unde nostr.* **to quite, & acquitance.**

Quintallus.] 1219.39 40. *al.* quintale. *i. centum pondo. Unde & hîc:* & pondus *quintalli* est pondus centum librarum auri. *Hoc Gallis* quintal. *Cotgrav.*

Quorespondens.] 2011. 11. *& alibi. Mendosè pro* Correspondens.

Quotare.] 2430. *penult. Notare, signare. A Gallico* quoter.

R

RAchymburgii.] 931.5. *Judices erant vel ministri, qui Grafioni sive Comiti ad judicandum, & rem judicatam, sive sententiam, exequendam, adsiderent. Lex Sal. tit.* 52. §.3. Tunc grafio congreget secum septem *rachimburgios. Similiter paulo pòst:* Statim *rachimburgii* pretium adpretiatum, quantum debitum, quod debet, valuerit, de fortunâ illius tollant. *Alio nomine* Sagibarones *dicti; quam vocem Cl. Selden.*[a] Minister mulctarum, *sive* Judex causarum, vel mulctarum *vertit:* Sagibaronem *ei similem existimans, qui in L. Burgund. tit.* 76. *vocatur* Witiscalcus, *i.e.* (*inquit*) Minister sive præfectus ad irrogandas mulctas. *Hunc facit, quod qui hoc in loco* Rachimburgii, *Saxonicè dicuntur* gytseras. *i.* avari, *quales plerunque ministri ejusmodi, ad infamiam usque: nominis sui rationis immemores interim, quod (ni fallor) à* **recht,** *Sax.* riht,

[a] *Tit. Honor. edit.* 1. *pag.* 261. 262.

ριhτ, *h.e. jus, æquum, rectum, &* berghen, *Sax.* beorgan, *servare, tueri, custodire, compositum reor: quasi recti, vel juris æqui conservatores. Hinc fortè malit quis recentioris ævi Ministros,* Vicecomites *dictos, intelligendos, quorum quidem, in partem muneris, est rem judicatam sive sententiam latam, ut executioni demandetur, curare, & in eam rem judiciis interesse; pacem etiam publicam conservare; unde* Defensivæ locorum *nomen eis olim attributum, ut supra.*

Ratis.] 2694.21. Jam, inquit, mihi non deest nisi *ratis*, equus & funis, ut dignam mortem sustineam, *&c. Ubi, ni fallor,* ratis *pro* crates: *vulgò*, a hurdle. *Læsæ siquidem Majestatis condemnatus apud Anglos, cratibus vimineis stramine coopertis impositus, à carcere ad crucem supinus equo trahitur.*

Raton.] 2636.10. *Sorex minor, vel mus. Vox Gallica.*

Rechaciatus.] 2499.32. *Repulsus, retroactus: à Gallico* rechasser. *i.e. repellere.*

Reclamare.] 237.*ult.*1005.17. *Iterum sibi vendicare. Ita* Reclameum *alibi, pro actu reclamandi.*

Reclusorium.] 2736. 51,52. *Anachoritæ cella.*

Recognitio.] 658. 6, 9. *Eo ævo pro judiciariâ cognitione, sive examine forensi; Vulgo,* Cognisance.

Recordatio.] 1839.6. Recordum. 1793.43. *Actum sive munimentum Curiæ adeo authenticum, ut probationem contrarii non admittat. Hoc autem talis Curiæ (sive Tribunalis) actum aut munimentum esse debet, quam curiam de* Recordo *nominant Forenses: cujusmodi sunt illa tribunalia apud Westmonasterium, & alia quædam à Cowello nostro in* Interprete *memorata. Videatur etiam equitis Coci Institut. par.*1.*fo.* 117. *&* 168. *Iis adde quæ supra de* Husteng *dicta sunt. Hinc autem* recordari, *pro, in acta referri.*

Rectatus.] 1386.56. *& alibi. Vide* Retectus.

Rectitudo.] 218. 23,25. *pro* Justitia: *(Justitiam autem facere quid sit, vide Hotoman. de verb. feudalib.)* 830.32,41. *(ut alibi* Rectum, *&* Rectitudines) *pro* Jus, *&* Jura, *eâ sc. quandoque consuetudine debitâ, Sax.* ριhτ, *&* ȝeριhτaρ: *quo sensu nobis* Right, *&* Rights. Rectum *etiam apud Juris nostri peritos causam proprietatis significat; quibus etiam* Breve, *quod vocant,* de recto, *est vocatio alicujus in jus super causa proprietatis. De quo Cowellum consule.*

Redditus assisus.] 1939.36. *Dicitur certus ille & immobilis census qui domino solvitur ex prædiis liberis, unde &* liber *appellatur: estque mobili & nativo contrarius. Vulgo,* Rent of assise.

Refectorarius.] 2294.60. *Refectorii custos vel curator. In cœnobiis monachus ille cui refectionis onus incumbit.*

Refeoffare.] 2469.33. *Iterum* feoffare: *in feudum scil. denuo concedere vel elocare.*

Referendarius.] 1991. 34,45. *Medio ævo (inquit Vossius)* Referendarii *dicebantur, qui nunc magistri libellorum supplicum: nempe qui Regi libellos supplices, & diplomata offerrent, ut subscriberet. Huic (ni fallor) respondet nostratium* Master of the Requests, *id est, à libellis, vel libellorum supplicum magister, de quo vide Cowell.*

Refutancia.] 2193.21. *infra, lin.*57. Refutatio. *Instrumentum vel munimentum, quo, vel cujus ope, quid falsi arguitur, vel refutatur.*

Regalia.] 2694.51. 2695.7.2744.48.2748.36. *Substantivè nempe pro* regale, *vel* regalia. *h.e. regii dominatus propria: vulgò,* regalitas.

Regardum forestæ.] 699.22. *Limites vel ambitus Forestæ, cujus cura quibusdam ministris,* Regardatores *dictis, commissa; quorum erat forestam obambulare, & circumire, ut ex visu & inspectione propria, inquirant de transgressionibus, si quæ sint, easque repertas Judicibus forestæ significent. A Gall.* regard, *i.e. visus, inspectio, consideratio.*

Registrare.] 1867.41. *est in acta vel libellum referre. Ita* Registrum. 1835.17. 1867.31. *pro actorum sive rerum gestarum indiculo sive catalogo. Vulgò,* a Register, *al.* Registry.

Relevare terram.] 311.2. ——non redimat terram suam, sicut faciebat tempore fratris mei, sed legitima & justa relevatione *relevabit* eam. *Quod hîc* Relevatio, *aliis* Relevium. *i. (definiente Hotomanno)* Honorarium quod novus vassallus Patrono introitus causâ largitur: quasi morte alterius vassalli, vel alio quo casu feudum ceciderit, quod jam à nova sublevetur. Veteres *(inquit)* Introitum appellabant. *Vide Cowell. Institut. li.*2.*tit.*3. §§.17,19. *Hic infra.*506.48. 930.5,9. *ponitur pro Sax.*ƿeρeȝeaτe. *Sunt autem qui* Relevium *&* Heriotum *diversa censent. inter hos Bracton. de acquir. rer. dom. ca.* 36. *Flet. li.*3. *ca.*18. *Britton. ca.*69. *& doctiss. eques in voce* Hereotum.

Relevium.] 1878.21. *Vide novissima.*

Religiositas.] 498.50. *Pietas vel devotio erga Deum.*

Repausare.] 396.24,48. *Pausam facere, quiescere. Unde nost.* Repose.

Resaysire.] 1788 22. *alibi,* Reseisire. *i. denuò possidere, recipere, recuperare. V.* Dissaisire.

Rescussus.] 2066.16. *Est tumultuosa & violenta repetitio vel ereptio alicujus capti, è manibus ejus qui licitè eundem cepit. Vulgò,* Rescue. *Vox Gallica, de qua vide Cowell.*

Reseancia.] 2034.3. *Idem quod Fletæ* Reseantisa, *à Gallico* Resseantise, *pro* Residentia. *vulgò,* Reseance.

Respectare.] 903.37. *prorogare, prolongare, ampliare, differre. Ita* respectuari, 2749.62. *passivè sc. Sic etiam* Respectus. 1115.34. 1873.44. *quod alibi* Respectatio. *i. dilatio, prolongatio, induciæ, ampliatio, vulgò Gall. & Angl.* Respit. *Saxonibus* ƿyρρτ. *unde* furst *in LL. Hen.*1. *ca.*46. *ubi, ni fallor, inducias sonat alicui concessas, vel deliberandi terminum, an ei sit placitandum necne: id fortasse quod nunc dierum facultatem reo concessam* billam indictamenti traversandi, *nuncupant Forenses nostri, veteres autem,* disratiocinandi copiam. *De quo vide easdem LL. cap.*5. 48,49. *& Spelman. in verbo* disrationare. *Eopse autem sensu Teutonicis* frist, first, vorst.

Respiciatus.] 2558.46.——unde *respiciatum* est & adjudicatum, *&c. Id est, unde (habito ad culpam respectu) decretum est, & adjudicatum. Nempe* respiciatum *à respicio. i. rationem habeo.*

Retectus.] 760. 41. De homine de furto vel *retecto* culpato. *Mendosè pro,* De homine de furto *retecto* vel culpato. Retectus *autem hîc idem quod alibi* rectatus, arrectatus, inrectatus, irretitus. *i. suspectus, accusatus, culpatus. à prisco Norm.* rette: *unde*

unde *Chauceri nostri* arct, & arett, *pro criminari, crimen inferre. Hinc etiam* retari. *Philippus Franciæ Rex in Charta Rhotomagensi*: Volumus etiam, ut nullus eorum possit retari de usura, nec jurea fiat super eum, vel super hæredes ejus. *Plura vide apud Cowellum in voce* Arretted.

Retenementum.] 1162.37. Retinementum. 699.4. *pro* retentio: *nempe quando quis sibi quippiam retinet ac reservat. Ut* sine retinemento: *quod valet, nihil retinendo.*

Retentio.] 2478.6. *Sequela. Vide* Monagium. *Occurrit iterum, sed mendosè, postea,* 2621.1. Anno gratiæ 1359. rex fecit *retentionem*, similiter & cæteri domini regni fecerunt qualem præ valitudine non audivimus factam, *&c. Ubi* retentionem *proculdubio pro* recensionem: *vulg.* a muster, *vel* mustering, *quod Gallis* recensement.

Retornatus.] 1549. *penult.* Certificatus. *Ita Forensibus nostris* returnum brevis, *est ejusdem certificatorium, curiæ unde emanavit factum. Vox Gallica.*

Reversatus.] 2546.65. —vestierunt eum uno vestimento cum armis suis *reversatis, &c. id est, inversis, vel præposterè exhibitis: vulgò,* reversed. *Vox Fecialium: à verbo* reversare, *quod denuo versare vel circumagere significat.*

Reversio.] 2294.14. 2566.14,17. terrarum, *&c. (inquit Cowellus in dictionum obscurarum indice Institutis addito:)* si latè sumatur, est proxima successio post obitum ejus qui præsenter possidet. Sed si propriè, tum significat reditionem aut circumductionem ad feoffatorem aut ejus hæredes propter delictum feoffati, aut hæredum defectum. *Vulgò,* a reversion.

Revestitura.] 238.5. *Restitutio in possessionem.*

Rewardum.] 703.20. *Idem ac* Regardum, *quod vide.*

Ribaldus.] 1260.19. 2156.51. *Nebulo, nequam, vilis. à Gall.* Ribauld. *al.* Ribault, *unde* Ribaldry, *item* Bawdery, *pro obscœnis & meretriciis confabulationibus. V. Watsium.*

Riculus.] 1245.50. Multitudo vero *riculorum*, & asinorum onerariorum sub numero leviter non cadebant. *Ubi* riculorum *fortean pro* curriculorum.

Rimath.] 842.61. *Vide* Cyreath.

Ripator.] 666.25. *Messor: vulg.* a Ripper, *al.* Reaper, *Sax.* rippere, *quibus messis* rip, *metere* rippan. *nisi quis malit raptorem intelligendum, qui Sax.* reafere. *Vide Lindenbrog. Glossar. in,* Ressare messem.

Robaria.] 762.36,37. *Saxon.* reaflac *raptum vel rapinam signat, quod German.* Rooberie, *Anglis cum Gallis* Robery, *unde effictum* Robaria, *al.* Roberia. *Hinc*———

Robatus.] 899.30. 900.22. *pro* spoliatus, *Sax.* bereafod; *unde nostratium hodie* bereaved. *Item*—

Roborare.] 897.35. *rectiùs* robare, *al.* raubare, *pro spoliare, deprædari; Sax.* bereafian, *nobis* to bereave, *Germ.* rauben, *al.* rooben: *vulgò,* to robbe.

Roda.] 1949. 38,40. *Idem quod* virgata. *Sic enim infra,* 2105.7. Roda sive virgata *&c. Vulg.* a Rod, *al.* a Rood. *V.* Virgata.

Rome-peny.] 754.15. Rume-peny. 1235.43. Rome-scot. 912.41. Rome-scoth. 450.19. *Vulgò,* Peter-pence. *i. nummus sive denarius domesticatim Romæ pendendus, de quo supra, in* Eleemosina Regis. *Consulendus etiam doctiss. eques, Concil. pag.* 230. 311. 312. *ubi denarium istum puram putam eleemosynam; non autem (quod Romanis suggestum) vectigal, sive tributum, rectè dicendum docet.*

Rosarius.] 2493.65. *Surreptitiæ illius & illegitimæ monetæ species una, quæ cum cæteris sui similibus* (Pollardus *sc.* & Crocardus) *ab Edo. rege ejus nominis primo damnatis, paulatim & latenter loco sterlingorum irrepserat: fortè rosæ signo insignita, & inde sic dicta.*

Rotulus.] 1928.26,28,32. *Vide* Inrotulatus. Rotuli de memorandis. 1928.26. *Chartophylacii illius fiscalis archiva, quod Forenses nostri* Rememoratoris officium *vocant: vulg.* the Remembrancers office. Rememoratorum *autem hujusmodi triplex genus, de quibus omnibus Cowellus nostras inprimis consulendus.*

Rotunda tabula.] 2553.55. *Mensa à rotundâ figurâ sic dicta. Superioribus autem sæculis, cum virtutis bellicæ exercendæ gratiâ, militares decursiones* (Torneamenta *vocant*) *frequenter haberentur; hujusmodi mensis usi erant, ne quod discrimen inter nobiles ex ambitione existeret: & veteri sanè, ut videtur, instituto. Gallos enim antiquos circularibus mensis circumsedisse, armigerosque eorum scuta ferentes à tergo adstitisse, memorat in libro Deipnosoph. 4. Athenæus. Ita Cambdenus in* Hantshire *quem sequitur Watsius in* Mensa rotunda. *Fusiùs autem de hoc illustriss. Seldenus, Notis in Draitoni Polyolb. pa.* 70.

Ruchæ.] 1268.27. Eodem quasi tempore rex Ricardus per militiam suam stipendiariam, quas[a] Ruchas vocant, &c. *Guilielmus autem Neubrigensis* [b] *sic*: Rex per stipendiariam militiam, quam *Rutas* vocant, &c. *Idem etiam, li.* 2. *ca.* 27. Rex — stipendiarias Bribantiorum copias, quas *Rutas* vocant, accersivit. *Intellige* Ruptarios, *al.* Rutarios, *quomodo (inquit Cambdenus noster in* Northumb.) *vocavit ea ætas externos & prædatorios milites, stipendio scil. conductos. Belg.* Rupter, *Gallis* Routier: *fortè à German.* rupten, *al.* reuten, *prædari, populari, destruere, vastare. atque hinc (ni fallor) Boior.* Herireita, *de quo Spelm. & nostrat.* Reute.

[a] *l.* quam.

[b] *Rer. Anglicar. li.* 5. *cap.* 13.

Rume-peny.] *Vide* Rome-peny.

Rumfeih.] 830.37. *Corrige* Rome-feoh, *& vide* Rome-peny.

Ruscubardum.] 2112.48. *Quoddam rusci genus; fortè sylvestre.*

Russetum.] 2663.41. *Ex Gallico* Rousset; *uti hoc è Latino* Russus, *vel* Russeus. *Vulgò,* Russet.

Rusticus.] 38.28. —— plures ecclesiæ *rusticos* interfecerat. *&c. Simile habes postea,* 198.23. *Rusticorum ejusmodi meminit Mat. Parisius in Vitis Abbat. S. Albani, pa.* 86. *lin.* 42,52. *Erant fortè quidam in prædiis ecclesiasticis agriculturæ deputati, vel ad agros ecclesiæ colendos pretio conducti; coloni sc. conductitii. nisi quis intelligi malit (quod, ni fallor, verisimilius) colonos quædam ecclesiæ prædiola rustica, & servitiis ignobilibus sive plebeiis obnoxia, occupantes; quos ætas illa, distinctionis ergô à militibus & aliis, qui feuda nobilia possidentes, servitia militaria præstarent, rusticos & agricultores nuncuparunt: juxta illud Gervas. Dorobern. hîc,* 1311.24. Sibi (*Archiepiscopus*) etiam reserva-

reservaverunt Comites, Barones, & Milites, monachis verò assignaverunt *rusticos* & agricultores. *Horum autem terra sive fundus*, terra rusticorum *eo ævo dicta. Charta Amfridi de Dene, in Archivis eccles. Cantuar. de quadam terrâ eidem ecclesiæ donatâ, sic eam describit:* jacet inter terram quæ fuit Lucæ de Rya, & terram hæreditatis *rusticorum, &c. Terra autem hæc annuo censui, & servitiis, ut dixi, ignobilibus obnoxia: unde Saxonibus olim* ȝafollanð *dicta:* buтan ðæm ceople þe on ȝafollanðe ριт. *i.* præter *rusticum* qui terram occupat censualem. Gafolland *enim &* Folcland *iis, ut Thainis* Bocland, *eo ævo propria. Cætera, Choppinus, de Privileg. Rusticor. præsertim in princip.*

Ryparius.] 1993.12. ——ipse est de *Rypariis*, bene novimus eum. *Verba Papæ sunt de Roberto Winchelsey, Cantuar. Archiepiscopo, & eum de familiâ* de Ripariis *extractum, ut ego arbitror, demonstrant.*

S.

SAbellina pellis.] 328.37. Sabelum. 1522.35. *Vide* Marterina pellis, *supra.*

Saca.] 22.39.957.32. *quandoque* Sacca; *quandoque* Saka; *quandoque* Sacna. *Libertatem significat, sive potestatem alicui delegatam à domino rege, causas & querelas tractandi, & judicandi; forisfacturas etiam. i. mulctas exinde proventuras sibi capiendi intra* Socam, *vel dominium suum. Bromptono nostro,* Jurisdictio Curiæ. *Mala interim, me judice, & à sensu vocis valde aliena, saltem nimis angusta, expositio ipsius, vulgò nunc recepta, quæ in LL. Edo. Confessoris extat, ca.22. Sacha* est, quod si quilibet aliquem nominatim de aliquo calumniatus fuerit, & ille negaverit, forisfactura probationis vel negationis (si evenerit) sua erit: *cum amerciamentorum. i. mulctarum commodum species tantùm sit una talis privilegii. Multò rectiùs (ni fallor) Clemens Reinerus in Onomastico Apostolatui Benedictinor. in Angliâ præfixo:* Sacca vel Saccha (*inquit*) est regale privilegium quo quis gaudet in suo manerio circa placita, & correctiones delinquentium. *Vox enim est à Sax.* ſace, *German.* Sach. *i. causa* [a], *lis, dissensio, accusatio. unde* ȝeſacen, accusatores. *Hist. Bed. Anglo-Sax. pag.444. item* unbeſacen *in LL. Canuti secularib.ca.70. i.* sine controversiâ *ut Lambardus:* sine querelâ, *ut alii vocem Latinè reddunt.*

[a] *Quo sensu voce utimur, cum dicimus,* for Gods sake, *vel,* for Gods cause, *i. Dei intuitu.*

Sacramentales.] 91.9,15. *A sacramento, id est, juramento, dicebantur ii, qui quamvis rei de quâ ambigebatur, testes non fuissent, tamen ex ejus cujus res agebatur, animi sententiâ in eadem quæ ille verba jurabant: ipsius videlicet probitate & innocentiâ consisi. Hos hodie in Foro ecclesiastico* Compurgatores *vocant: alibi olim,* Consacramentales, Conjuratores, Juratores. *Vide Hotoman. Lindenbrog. & (in voce* Lada*) doctiss. equitem.*

Sacristaria.] 1505. *ult. alibi* Sacristia. 1799. 36,41,42. *Officium sive munus* Sacristæ; *monachi sc. sive Canonici, qui* Sacrarii *cum prædiis eidem annexis curam haberet. Vulgò,* the Sextary: *uti fundus eidem usui deputatus alicubi* Sextary-land *vocatus. Vide* Secretarius.

Sæpe Sithman.] 764.6. *Mendosè pro Saxon.* ſe ȝeſiþman. *i.* Sithcundus homo, *de quo infra, suo loco.*

Saga.] 1904.50. *Panni genus, quod quibusdam* Levidense *dictum. Gallis* Sayete, *al.* Sayette, *Anglis* Say.

Saginarius.] 750.33. *Corrige* Sagmarius: *equum intellige, à σάγμα, quod est onus jumenti sarcinarii, & quandoque* sauma *scribitur. unde est quod Galli dicant* une somme, *h.e. onus, sarcina, ac particulatim vini: item hinc eorum* sommier, *ut & nostratium* summer *in ædificiis, q. structuræ sustentaculum. Imò & Latino-barbari pro* sauma *dixere* summa. *i. Huntindoniense nostro interprete,* onus equi. *Mat. Parisius etiam sæpius dicit* summa bladi, *vel* frumenti, *pro mensura 8. modiorum: unde nostratium* seame *eo sensu. Cumque* summa *dicerent pro* sauma *sive σάγμα: nec* summarius, *ut infra, refugerunt, pro* saumarius, *vel σαγμάριο. i. equus clitellarius, sarcinarius, Gallis* sommier, *nobis* a Sumpter. *Imò &* Summagium *extulere pro* summa, *sive* sauma, *h.e. pro onere quod à grandiori equo commodè ferri possit. Est etiam ab eodem fonte* desagmare, *pro exonerare, sagma auferre mulo vel alteri animanti: Plura qui cupit adeat Voss. in voce, & in* sauma, *&* sameria: *item Besold. de Natura popul. ca.18. & Cowell. in* Sumage.

Sagittamen.] 2678.3. *Sagittandi materia.*

Sagittarius.] 595.53. 628.62. *Navigii genus: à velocitate fortè sic dictum. Idem fortè quod* Celox. *De quo vide* Spinachium.

Salina.] 1183.24. *Pro sale. Vide Matt. Paris. Hist. pag. 208.26. Hinc autem (ni fallor)* Saltcotes, 2116.16. *pro tuguriis sali conficiendo deputatis.*

Salvagius.] 1411.35. *alibi* Salvaticus: *ferus, agrestis, sylvaticus. vulgò,* Savadge, *Gallis* Saulvagé. *Hisp.* Salváge.

Sanctuarium.] 896.25. *pro* Sancta, *ut infra, 926. 51. & in LL. Hen.1.ca.11. de eo dicitur qui inter jurandum sacra tenet vel tangit; sive sint Evangelia, sive sanctorum reliquiæ, quæ Sax.* haliȝðome *dictæ, quam vocem Lambard. in LL. Canuti, par.1.ca.4.* sanctimoniam *vertit: perperam pro* sanctuarium, *ut author noster hic, sanctorum reliquias intelligens, quæ confugientibus ad ea pro asylo sive sanctuario, ut vulgò dicunt, & inde fortè sic dictæ. Vide Ludovic. de la Cerda, Adversar. sacr. cap.42.13.*

Sanguinis diminutio.] 415.30. Sanguine minutus. 996.59. *Vide* Minutus.

Sarciuncula.] 2516.23. *Mendosè pro* sarcinula.

Saxones antiqui.] 796.55. *Vide* Antiqui Saxones.

Saxogonus.] 1073.17. *Sexangulatus.*

Saysire.] 1038.23. *Vide* Dissaisire. *Hinc autem* Saisitus. 835.13. *pro, missus in possessionem; vel, possessionem adeptus.*

Scaccarium.] 1101.34. 1567.20. *Fiscus regius, vel ærarium regium: quod quidam à German.* Schatz, *thesaurus: alii à Sax.* ſcaтa. *symbolum, impositio, taxatio; alii aliunde venire conjiciunt: potius, ut ipse autumo, à Teuton.* Schaecken, *rapere; unde Latino-barbaris* Scachum, *sive* Schachum, *pro raptu. Fisci enim est rapere: unde decantatum illud:* quod non capit Christus, rapit Fiscus: *nisi corruptum malis à Latino* Saccus, *quod, inter alia,* Fiscum *notat: quâ quidem significatione* Scaccarium *occurrit,* 1158.45. *item* 1245.59. *quomodo etiam apud Roger. Hoveden. & Matt. Paris. ordinem coronationis Ricardi regis primi describentes.* Sacci *autem*

autem supellectilis genus ærario valde necessarium. Vocem cum Normannis, à quibus accepimus, ad tribunal illud extendimus, quo res fisci tractantur, quod nobis vulgò, the Exchequer.

Scaldingi.] *69.43. 70.35,43.* Dani: *fortè sic dicti à flumine* Scald, *ubi eorum exercitus navalis uno mansit anno. vide* 130.11.

Scapton.] 1762.55. 21,24,27. *mendosè pro* Sceptrum, *ut opinor*: σκηπτοῦχος, *Græcè*, Sceptuchus, *qui sceptrum gerit.*

Scarlatum.] 1522.35. *Vide* Escarletum.

Sceatta.] 846.19. *Vox Saxonica: est autem (observante Lambardo)* ſceatta, *ingens argenti summa; quippe quæ argenti quinque millia contineat. Sic ille. Si verum hoc, (nam in LL. Ethelberti regis Cantuarior. in Textu Roffen. ubi crebrè occurrit* ſceatta, *numus videtur* solido *multò minor: & sunt qui per* ſceatta obolum *intelligunt*:) xxx. ſceattaſ, *de quibus hoc in loco, ex* 150000. *lib. constabant. quod quidem verisimile: cum enim regis* weregildum *(regii sc. capitis æstimatio) apud Mercios, Thanorum sex millium* weregilda *æquivaleret; (Thani autem* weregildum *duodecies* 1200. *solidos, id est,* 25. *libras, quinque nimirum denariis in solidum computatis, continebat: secundùm hanc computationem, xxx. scatæ, & 6. millium Thanorum* weregilda *sese mutuò exæquarent, summam* 150000. *librarum seorsim faciendo: viginti quinque libris toties multiplicatis eatenus extendentibus. de quo nos pluribus alibi.*

Sceithmannus.] 900.50. *à Sax.* ſceiþman, *al.* ſcæʒþ man, *quandoque* ſcæðman, *i. e. Pirata; à* ſcaða, *fur, latro. Vide* Scathan sal, *in nostris ad vetera verba German. Lipsiana notis doctiss. Mer. Casauboni,* De lingua Anglicâ vetere, *commentationi additis.*

Scentum.] 2010. 58. De *scentis* de Braun xvij, precii lxv.s. *Fortè* scentis *hîc pro* scutis: *nam vulgò dicimus,* a shield of brawne.

Scheavwyng.] 957.24. *Author noster sic explicat*: i. mercimonii positio sive demonstratio. i. *despliaunce de marchaundie. Alibi occurrit* Escewinga *scriptum. Charta Hen. 2. civibus Cantuar.* Hoc etiam eis concessi quod omnes cives Cantuar. sint quieti de Thelonio & Lastagio per totam Angliam & per portus maris, & de *Escewinga. Alibi autem* Ostensio, *ut hîc*, 897. *extremâ. Forensibus nostris hodie* Scavage, *al.* Shewage, *quod vectigal esse dicunt ab urbium & oppidorum præpositis exactum ob merces publicè ostensas, & venditioni expositas. De quo vide Cowell. nostrum in voce* Scavage. *Est autem à Saxon.* ſceapian, *ostendere, monstrare, visum exponere.*

Schippeshere.] 2140,31. 2141.2. *Ovium tonsura. à Sax.* ſceap, *nobis* sheep, *ovis; &* ſceapan, *nobis* to sheare, *tondere.*

Schira.] 979.35. Sciria. 261.32,39,50. Scyra. 487.54. *Horum primum hîc interpretatur,* comitatus; *postremum,* provincia. *Ferunt Aluredum regem Angliam primùm in Satrapias sive Comitatus distribuisse, quos (inquiunt)* ſcypaſ, *à* ſcypan, *quod partiri significat, nominavit. De quo Lambard. in* Centuria, *Spelman. in* Comes, Hundredus, *& alibi. De* ſcipmen *tamen mentio aliquanto est antiquior, sc. in LL. Inæ, cap.* 8. *ut & de* ſcipe *etiam ca.* 36,39.

Schirmannus.] 762. 28. *à Sax.* ſcipman, *al.* ſcipʒeref, *quod satrapiæ, pagi vel regionis præfectus; Lambardo* Senator. *Componitur à* ſcipe, *satrapia, regio, pagus; &* man, *hic, homo;* ʒeref *illic, præfectus.*

Schoppa.] 1946.18. Scoppa. 677.1. *Officina, opificina, artificina: Anglis,* a Shoppe, *Gall.* Eschope. *Et ut Officina q. Efficina; sic* Shoppe *fortè à Sax.* ſceapan, *formare, fabricare, vulgò,* to shape, *quasi fabricandi locus, unde aliàs* work-house *dicitur. i.* ergasterium: *Belgis* werck-huys.

Scisellum.] 1302.51. *Scalprum, vel scalpellum: Gallis* Ciselet, *nobis,* a Chisell.

Sclauma.] 2322. 4. *Equitantis, peregrinantis, aut alterius cujuscunque viatoris, pallium vel penulа, longa & spissa, gestantem à pluviis defendens. A Gallico* Esclamme; *uti hoc, ni fallor, à Latino, vel potius Græco,* Chlamys: E, *pro more Gallico præposito.*

Sclavus.] 1052.58. *Servus, mancipium, Anglis hodie,* a slave, *Gallis,* esclave, *Hisp.* esclavo, *Germ.* slaef, *&* slave. *Censet Vossius, apud Germanos id primitus nomen habuisse eos, quos è forti Slavorum gente captos in servitutem redegissent: inde latiùs extensam significationem ad cujusvis gentis captivos, vel servos.*

Scoppa.] *Vide* Schoppa.

Scot.] 957.42. *i.* cimbolum (*l.* symbolum) ad opus ballivorum domini regis, & inde dicitur *Scotale. Sic author noster. Majorem autem præ se fert ipsa vocis ratio significationis amplitudinem.* Scotum *enim, vel* shotum *dicitur,* quando homines faciunt collectam inter se ad aliquod obtinendum, seu evitandum. *Ita Cocus noster, Institut. par.* 4. *pag.* 306. *Privilegio igitur vel diplomate excusari de* Schoto, *est quietum reddi de tali collecta. Ita author Terminor. jur. nostri*: Scot (*inquit*) hoc est quietum esse, de quadam consuetudine, sicut de communi tallagio facto ad opus vicecomitum vel balivorum ejus. *i. regis.* Scot *autem, & (quod alibi scriptum occurrit)* eschot, *al.* escot, *idem: posteriore, quod Gallicum, à priore quod Anglicum, orto. nostro enim* Scot, *Galli (ut aliquibus aliis verbis quibus ab S. literâ initium)* E.[a] *præponentes, summque facientes, de eo fecerunt* Escot, *& simil.* Scot *autem hujusmodi ex radice fortè Saxonum* ſceat, *portio, pars, uti Legum Saxonicarum secundæ editionis erudito adornatori notatum, in suâ ad Lectorem præfatione, quam vide.*

[a] *V. Merulæ Cosmog. pa.* 2. *li.* 2. *ca.* 1. *Besold. de Nat. Pop. c.* 18. *& Voss. verb.* Sunnis. *Cambro-Britanni* y. *præponunt. V. Dictionar. eorum in voce* Sywidw.

Scotagium.] *Vide* Scutagium.

Scotale.] 957.43. *A* Scot, *ut in novissimis authorem vides vocem derivantem: quam quidam* Scotallam, *alii verò* Scotallum *scribunt, & à Saxon.* ſcot, (*potius* ſceat) *symbolum; &* ale, *cervisia, compositam volunt. nec dubito quin rectè, cum generatim vox cervisiam signet à quibusdam, seipsos exhilarandi gratiâ, collatitiâ stipe comparatam: particulatim verò & pressè, cervisiam quam quidam fructuarii sive convassalli, communibus expensis comparant, dominum suum, vel ejus vicarium suscipere obligati. unde illud in quodam vetere Consuetudinario*[b] *manerii de South-malling in agro Sussexiano*: Memorandum quod prædicti tenentes debent de consuetudine inter eos facere *Scotalium* de xvj. denar. & ob. ita quod de singulis sex denariis detur j. denar. & ob. ad potandum cum Bedello domini

[b] *In Archiv. Archiep. Cantuar.*

mini Archiepiscopi super prædictum feodum. *Vocis sensum habes, & verum & plenum: qui verò* tabernam cervisiariam *significare volunt, & ipsi decipiuntur, & alios decipiunt: talis enim domus* **Ale-house** *dicitur, nec alio fuit nomine Saxonibus nota. quod vide, in* Ealahus. *De* Scotallo *hujusmodi, aut censu simili, uti à ministris regiis nimiò rigore exacto, querentem vide Petrum Blesensem, Epist.*95. *ubi hæc*: quod undredo & alimoto defuerit, (*locus doctiss. Busæo obscurus*) *corrige*, quod hundredo & halimoto defuerit: *quid autem utraque vox significet vide supra in* Hundred, *&* Halimot.

Scotorum patria.] *626. 56.* Hæc autem propriè patria Scotorum est. *De Hiberniâ dictum, quæ, ut infra* 1072. 13. dicta est etiam aliquando Scotia, à Scotis eam inhabitantibus, priusquam ad aliam Scotiam Britannicam devenerunt &c. *Similiter venerabilis Beda, histor. li.*1.*ca.*1. *de Hibernia verba faciens*: Hæc autem (*inquit*) propriè patria Scotorum est, *quem vide lib.*2. *ca.*4. *item li.*3. *ca.*19. *& RR. Armachan. Eccles. Britann. Primord. pa.*579. 587. 593. *alibique.*

Scottum.] 215.5. *Vide* Scot.

Scutagium.] 1381.3. 1905.41. 1939. 54, 57. *al.* Scotagium. *Servitium à scuto dictum: unde aliàs à Gallico* escu. *i. scutum*, Escuagium. *Hoc autem dominis inferioribus æquè atque regi debetur, vassallum obligans dominum suum in bellum contra Scotos Gallósque ad certum numerum dierum propriis impensis sequi, saltem auxilium pecuniare, eo nomine, pro feudi sui quantitate, conferre. Vulgò, dicimus* **Escuage**, *de quo pluribus Cowellus in Institut. & authores ibidem ab eo citati.*

Scyra.] *Vide* Schira.

Scyremotum.] 172.14.924.26. *Conventus comitatus: à Sax.* ꞅcıꞃe, *comitatus, &* ᵹemoꞇ, *conventus; de quo vide Spelm. in* Gemotum.

Seapscip.] 900. 2. *Corrige* ceapꞅcıp. *i.* navis mercatoria.

Secretarium.] 3.*a.* 38. 298.10. 302.40,50.734. 19. *Sacrarium, sanctuarium, adytum, cimeliarchium sacrum: locus scil. in templo ubi res sacræ reponuntur, quarum custos* Sacrarius *dictus; item mystagogus; quandoque, ut hîc,* 1367.16. *alibique* Secretarius; *sæpius autem & vulgariùs* Sacrista, *Teuton.* **Sacristian**, *Gall.* Sacristain, *unde nostratium* **Sarten**, *al.* **Sexton**: *munus ejus* Sacristia, *de quo supra: fusiùs autem in Antiquitat. urb. Cantuar. pa.*172. 201. *ut Watsium taceam, cui Secretarii munus in ecclesiâ quale fuerit quadantenus ignotum.*

Secta.] 2592.23. 2597. 50.51. *Vestitus suo cujusque ordini conveniens; unicuique, scil. pro sectæ (i. professionis) suæ qualitate congruus: sive peculiaris cujusque hominum sectæ vestitus, ejusdem omninò formæ & coloris, sectam à sectâ distinguendi gratiâ institutus. Vulg.* **a Sute.** *Ita, pro vasculis quibusdam, paris & formæ, & quantitatis sc. vocem sæpius usurpatam vide. supra,* 2038. 20, 21, 22, 24, 26.

Secta Curiæ.] 957.33.1886.30. *Servitus quam vassalli vel feudatarii domino suo debent, de Curia. i. tribunali ejus frequentando: à sequor. unde in eundem sensum* sequela: *vulgò*, **Suite of Court.** *Inde* Sectator, *prò eo qui tali curiæ interesse obligatur. A* **Suitor.**

Secundarius.] 142.41. Venerabilis rex Elfredus, *secundarii* tamen tunc ordine fretus, uxorem de Mercia, &c. *In eandem sententiam Florent. Wigorn. & ante horum utrunque Asserius qui vitam ipsius Elfredi descripsit*: Secundarius *autem hîc, idem* (*ni fallor*) *qui secundum obtinuit locum in regno: quomodo Alfredus iste, qui licet adhuc puer à Leone Papa in regem unctus esset, fratribus tamen ejus natu majoribus adhuc viventibus imperare noluit, secundo post fratrem pro tempore regnantem loco contentus. Audi enim quid de eo iidem Asser. & Wigorn. ad ann.* 871. *annotarunt*: Eodem anno Ælfred supra memoratus, qui usque ad id temporis, viventibus fratribus suis *secundarius* fuerat; totius regni gubernacula, divino concedente nutu, cum summa omnium illius regni accolarum voluntate confestim, fratre defuncto, suscepit.

Sedes.] 47.53. *Perperam pro* Cædes.

Seisire.] 893. 2. *Unde* Seisitus. *Vide* Saysire.

Selda.] *Vide* Stallage.

Sella.] 1855.50. *Ephippium.* Sellatus. 930.12, 15. *Ephippiatus. Vulgò*, **Saddle**, *&* **Sadled**; *à Sax.* ꞅaꝺl, *&* ᵹeꞅaꝺoloꝺe. ᵹe *hodie eliso.*

Senescalatus.] 2347. 26. Senescaria. 2320. 63. Senescatus. 2346. 31. *Ut* Senescallia, *de quo proximè.*

Senescallia.] 1842.25. *& alibi. Officium vel munus ejus qui*———

Senescallus.] 473.35. 505.49. 659.*extrem.*1045. 4. 1079.18. *al.* Senischalcus, *&* Siniscalcus, *Gallis* Seneschal, *Teuton.* **Sene-schalck**, *al.* **Sine-schalck.** *Oeconomus, architriclinus, magister domus, administrator rerum familiæ necessariarum. Dictio composita; cujus pars posterior proculdubiò est* **scalc**, *h.e. servus: prior autem an à* senior, *q. famulorum omnium senior, id est, primarius*, (major *enim* domus *quandoque dicebatur* [a]) *vel* Seniori, *i. domino, in re domesticâ curandâ, proximus: an à* **sind**, *al.* **ghe-sind**, *id est, familia, ut Kiliano visum: an à neutro, non definiam. Crederem potius à Teuton.* **sien**, *al.* **sehen**, *Saxon.* ꞅeon, (*unde nostratium* **to see**) *videre, inspicere, & eod.* **scalc**; *quasi servus fuerit, vel minister, cui familiæ, & reliquorum famulorum cura & inspectio imprimis concreditur.* Speculator familiæ. *Firmant hoc Hincmari verba à Cl. Vossio in voce allata*: quæ videlicet cura, quamquam ad Buticularium, vel ad Comitem stabuli, pertineret; maxima tamen cura ad Seneschallum respiciebat; eo quod omnia cætera, præter potus, vel victus caballorum, ad eundem *Seneschallum* respicerent. *Ubi, pace doctiss. Vossii*, præter *pro* præterquam: *potus enim ad* Buticularium, *victus autem caballorum ad* Comitem stabuli *respiciunt, & à* Senescalli *curâ, ni fallor, resecantur.* Senescallus *itaque, ut dixi, Speculator fuerit familiæ; quo vel hodie munus ejus maximè consistit, atque ex eo* **Steward** *nomen obtinuit, quod loci custodem vel curatorem sonat, ut qui loci custodiæ invigilaret: conflatâ voce à Saxon. vel* ꞅꞇeꝺe, *vel* ꞅꞇop, *locus, &* peaꞃꝺ, *curator, custos, conservator. Et in hoc quasi concinunt hæc vocis notatio ac illa à German.* **sind**, *al.* **ghe-sind**, *familia.*

[a] *Spelm. in* Dapifer.

☞ Sequentia.] 471.1.883.47. Prosam & Jubilationem *vocant Liturgici. Cantari solet solennibus diebus; ut festo Paschæ, Pentecostes, Corporis Christi. Gallis* sequences. *Robertum Francorum regem* sequentia *de quâ hîc dictum, composuisse, præter authorem nostrum, tradunt & alii. De quo* vide

u

vide *Durandi Ration. Divinor. cap.* 22.

Sergancius.] 2697. 8. *Satelles, lictor. Anglis, Gallis, Belgis,* Sergeant. *Heic autem fortasse talis, quem* Servientem ad arma, *nostrates; Galli verò,* Sergeant d'armes, *vocitant.*

Serjancius.] 2607. 46. *Idem ac* Serviens, *quod vide.*

Servicium.] 1113. 53, 58. Concedimus etiam in servicio. *Quid hoc significet vide supra, in* Demanium.

Serviens.] 658. 41. 673. *extrem.* 1181. 57. *&c. Vox his in locis, ut crebrò in similibus, armigerum, sive scutiferum, omnino denotat; quem Galli ab* escu. *i. scutum,* Escuier, *unde nostratium* **Esquire**, *nominant; & cui, ut nos hodie, majores nostri locum equiti proximum assignarunt. Servientem autem ideo nominarunt, quod stipendii causâ militaret; unde alias* Solidarius *dicitur. De quo vide Cl. Seldeni Tit. Honor. edit.* 1. *pa.* 335. *& Hotoman. in voce* Solidarii.

Serviens ad legem.] 2694. 39. *Ex illo juris nostri professorum classe, sive gradu unus, quos vulgò vocant,* **Serjeants at Law**: *supremo scilicet; nec illo apud juris civilis professores,* Doctoratus *dicto, minus celebri aut solenni*[a]. *His autem, veluti doctissimis & juris peritissimis, peculiariter unum reservatur forum, quo soli, inferioribus exclusis,* placitare. *i. causas agere solent: illud sc.* Communium placitorum *vulgò dictum, ubi regni jus quod vocant commune accuratiùs observatur. Cætera, Cowellus in voce* Sergeant.

[a] Fortescut. de laudib. LL. Angl. ca. 50.

Servitium militare.] 536. 5. *Servitus est feudalis, quæ munus aliquod ad militarem disciplinam pertinens, vel aliàs honorificum domino præstat: & est duplex. Una, quæ soli debetur regi: altera, quæ cuicunque feudi domino, licet & ipse alteri domino superiori sit feudatarius. Vulgò,* **Knight-service**. *De quo vide Cowell. nostrum, tum in* Institut. *tum in* Interprete.

Servitorium.] 763. 36. *Mendosè, pro* Servicorium; *Saxonicè,* pealeſ hyðe 7

Serura] 2038. 33. *pro* Sera, *vel* Serula.

Servus testamentalis.] 845. 44. *Servus est, ni fallor, pacto conductus; vulgò,* **a Covenant-servant**. Wita servus. 766. 31. *idem ac* forisfactus servus. 841. 40. *quod vide.*

Sexhindus.] 823. 24. *Vide* Sixhinde.

Shavaldres.] 2535. 10. ——— insultavit eos dominus Gilbertus de Mydelton miles cum aliis elegantibus *shavaldres, &c. Ubi* shavaldres, *ni fallor, pro Gallico* Chevaliers. *i. equites; nobis vulgò,* **Cavaliers**: *iidem fortè qui Gallis aliàs* Sergens à cheval.

Siclades.] 1245. 53. *Corrigendum fortè* Cyclades. *Similiter,* 2740 52.

Sidercundus homo.] 765. 34. *Vide* Sithcundus homo.

Sigillarius.] 516. 55. 609. *penult.* Sigillarius regis. *Sigilli regii custos. Vide Seriem Cancellarior. apud doctiss. equitem, & argumentum ejusdem.*

Sigla.] 897. 57. *A Saxon.* ſeȝl, *Teuton.* **Seghel**. *al.* **Saeghel**, *Saxonib. modernis* **Segel**. *i. velum: vulgò,* **a Saile**, g. *in* y. *ut solet, transeunte.*

Signettum.] 2698. 5. *Signum, sigillum, à signando dictum. Gallis & Anglis,* **a Signet**.

Signum pulsare.] 32. 10. 414. 6. Signorum pulsatio. 1366. 2. Signa *hîc pro nolis sive campanis ecclesiæ; olim sic dictis,* quia eorum sonoritate (*inquit Walafrid. Strabo*) quibusdam pulsibus excitata, significantur horæ, quibus in domo Dei statuta celebrantur officia. *Plura vide apud Lindenbrogium, in voce* Signa.

Silentiarius.] 556. 60. *Qui est à secretis; vulgò,* Secretarius. *De quo vide Watsium, & Vossium.*

Silina.) 1183. 60. ——— & lx. milia *silinas* de frumento, & totidem de ordeo, *&c. Hovedenus autem*: & sexaginta millia *salines* de frumento, & totidem de hordeo, &c. *Quoddam mensuræ genus, sed quale mihi nondum compertum.*

Simenellus.] 937. 10. *Panis similaceus, vulgò,* **Simnell-bread**. *Cui parùm abest nostratium panis ille,* Wastellus *olim dictus; vulgò,* **Wastell-bread**. *Utriusque meminit Hoveden. nostr. ad ann.* 1194. Cum autem (*inquit*) Rex Scotiæ ad curiam Regis Angliæ venerit, quamdiu ipse in curia regis moram fecerit, habebit quotidie de liberatione triginta solidos, & duodecim *wastellos* dominicos, & duodecim *simenellos* dominicos, & quatuor sextaria de dominico vino regis, *&c. Vide Statutum* panis & cervisiæ (*ut vocatur*) *editum ann.* 51. *Hen.* 3. *ubi* (*ni fallor*) wastellus, *idem est quod in simili patris ejus edicto apud Matt. Paris. hist. pag.* 208. albus panis *dicitur. Scribitur etiam quandoque* vastellus, *quomodo apud eund. Paris. in Vitis Abbat. S. Alban.* 141. 39. ——— solus in refectorio prandebit supremus, habens vastellum. *i. e. panem optimum vel primarium, vulgò,* **Wastell** *nuncupatum. Lapsus interim & Watsius & Vossius, quorum prior,* umbraculum; *posterior autem* sedem fixam, solum non portatile, **vastellum** *hîc fuisse conjiciunt. De* Wastello *plura adhuc in Statuto,* Judicium collistrigii *inscripto, de ann.* 51. *Hen.* 3. *Vox autem unde veniat, non liquet. Fortè à Latino* Pastillus, *al.* Pastellus, (P. *in* V. *&* W. *ut sæpe, transeunte*) *de quo vide Martin. in* Pasta.

Similari.] 824. 4. *pro* simul ire, *aut simile: Saxonicè est* ȝeſomnian, *quod congregare, convenire, &c. sonat.*

Sinistrare.] 671. 42. *Vide* Dextrare.

Sinositas.] 875. 42. *Fortè* Sinuositas: *nisi malit quis* famositas.

Sira.] 1435. 45. *pro* Scira. *Vide* Schira.

Sirath.] 898. *penult. pro* Cyrath, *quod vide.*

Sisara.] 2088. 56. *pro* Sicera. *Vide* Cisera.

Sistarchia.] 2666. 41. *Sacculus vel cistella, quâ panis cibusve defertur: doctiss. Vossio* Sistartia, *quem omnino consule.*

Sithcundus homo.] 765. 35, 65. 766. 4, 28. *Idem proculdubio qui Saxonibus* ſiþcunð-man, *&* ȝeſiþcunð-man, *al.* ſiðcunða, *&* ſiðcunða cynneſ. *i. e. genere idem ac is qui eis* ȝeſiþ *dictus: cunð enim hîc, ut in* ȝoðcunð, peoþulðcunð, *& similibus, idem valet ac nobis hodie* **kind**. *i. genus. Quis autem aut qualis erat Saxon.* ȝeſiþ, *quadantenus est incertum. Quòd è classe nobilium esset, vel hinc planè constet, quòd in LL. Anglo-Saxon.* Ceorlo. *i. rustico, vel plebeio sæpius opponatur, quomodo in LL. In. cap.* 52, 55. *Ex illâ etiam regis Æthelstani de* Weris (*i. singulorum capitum æstimatione*) *lege, Ceorlum Sithcundo gradu inferiorem esse satis liquet, ubi quidem* Thano *comparatur: eorum enim utriusque eadem est ibidem capitis æstimatio, viz.* 2000. thrimsæ. *Vocem Lambardus* Custodem paganum *vertit; nomen à* ſiþian, *quod est proficisci, vel iter facere, exortum*

tum existimans. Paulò verò postea armiferum *esse, &* ducem paganum *autumat. Talium enim (ita pergit) muneris erat, atque officii, in profectione militari se præbere quàm paratissimos. Saxonicus Bedæ interpres vocem* Comes, *ubique reddit* ȝeriþ, *al.* ȝeriþ-mon. *Sanè Comitem sive Præpositum pagensem fuisse conjicio: puta* centurionem, *vulgò* centenarium, *al.* centgravium, *nobis* hundredarium, *centuriæ sc. vel hundredi dominum, aut similem; qui & suo foro & jurisdictione adornatus est, cui nomen* ꞅiþeꞅ-ꞅoca, *al.* ꞅiðeꞅ-ꞅocna, *inditum; quam vocem quidam non intelligentes* sipe-soca, *al.* sipes-socna *quandoque scribunt. Sic in LL. Hen.1. (viri quidem ornatiss. D. Rogeri Twysdeni, eq. aur. & Baronetti, curâ nuper editis) cap.6. Sic etiam (ut ab amico meo digniss. Guil. Dugdalio, in Warwicensis agri descriptionem, fœlici utinam successu, modo incumbenti, jam pridem didici) in membranis quibusdam* (𝔓𝔦𝔭𝔢-𝔯𝔬𝔩𝔩𝔢𝔰, *vulgò) de tempore Hen.2. ubi (inquit)* Sipesoca *dictum, quod* Hundredus, *hodie.*

Sithercundus.] 765.65. 846.13. Sithercundus homo. 766.28. *Vide* Sithcundus.

Sixhinde.] 763. 43. *Vide* Hyndenus homo. *Hic autem aliàs dictas* 𝔑𝔞𝔡𝔠𝔫𝔦𝔥𝔱, *de quo vide Cl. Selden. Tit. Honor.* 1 *ed. pa.*334. *& Spelm. in voce* Casati. *Nos etiam infra, in voce* Waliscus.

Soca.] 1424.48. Socha, 1084.50. Socna.22.39. 957.31,32. *Vocabula sono & nomine varia, sensu tamen & re secus: quorum quodvis simpliciter & generatim acceptum, libertatem, privilegium* (franchisiam *vocamus, à Gallico* franchise) *alicui à rege indultum significat. Ita* soca placitorum *potestatem sonat sive jurisdictionem, & jus tenendi curiam (ut loquuntur Forenses nostri) in aliquo dominio: quâ, ex privilegio regis, gaudet cujuslibet feudi vel manerii dominus in suâ (ut vocant) Baroniâ. Vocis igitur expositionem in LL. Edo. Confess. ca.*23. (*Socha* est, quod si aliquis quærit aliquid in terra sua, etiam furtum, sua est justitia si inventum fuerit an non) *ut nimis angustam, ne dicam incongruam, rejiciendam puto. Multo rectiùs (meo quidem judicio) Fleta. li.*1. *ca.*47. *Soka (inquit)* significat libertatem curiæ tenentium quam *Sokam* appellamus. *Cui convenit codex quidam MS. eccles. Cantuar. Soke.* aver fraunche court de ses homes. *i. liberam habere Curiam de suis hominibus. Nonne autem hinc confundantur* Soca, *& consors ejus,* Saca? *Minimè: cum in hoc, ni fallor, signanter differant, quòd territorium, præcinctum, in quo* saca, *& cætera privilegia exercentur,* soca *præcipuè sonat:* saca *autem, cum cæteris, sc.* Tol, Team, Infangthefe, *&c. ipsa sunt privilegia, sive privilegiorum species intra territorium ejusmodi exercendarum. A* soca *hac, sensu quo privilegium, immunitatem, libertatem, significat, venit terrarum illa apud nos possessionis species,* sockagium, *aliàs* socagium *dicta; sumpto hinc nomine, quòd terra eo modo possessa, (sub certis sc. & nominatis servitiis in pacto inter dominum & ejus vassallum convento contentis) à quibuscunque aliis oneribus* [a] *immunis sit & libera. Derivatio fortè hæc nova, & nostratibus adhuc inaudita: qui à* soc, *quatenus vel aratrum, vel saltem vomerem signat, vocem derivare satagunt: quàm malè tamen, eorum veniâ, fusiùs à me jam monitum in tractatu de* 𝔊𝔞𝔳𝔢𝔩𝔨𝔦𝔫𝔡, *cap.*4.

[a] *V. LL. Edo. Confess. apud Cl. Selden. Not. ad Eadmer. pa.*184. *c.*33.

Soldarius.] 898.33. 943.43. Solidarius. 213.6. 220.2. 476.1. *Miles alienigena mercede conductus, cujus stipendium* solidata *dictum; ut hic infra,* 1180.33. *Vulgò,* a 𝔖𝔬𝔲𝔩𝔡𝔦𝔢𝔯. *Nomen ex eo, quia* solidus *ei pro menstruo stipendio olim: unde aliàs* soldatus, *&* solidatus *quandoque dictus. Tamen alibi* servientem *dictum video, ut supra, in voce. Cæterùm* soldurio̅rum *Gallicorum mentio & descriptio apud Cæsarem in Commentariis, qui quamvis alii ab his nostris, non tamen tam diversi, si rem penitiùs inspicias, quin ab illis ad hos nostros appellationem transiisse suspicari quis possit.*

Solidata terræ.] 1805.10. 1806.15.23. Tres solidatas terræ, *&c. Terra sc. tres solidos annuatim valens, vel pendens.*

Solinga. Solinum.] *Vide* Sulinga.

Somhwilne.] 763. 36. *pro Sax.* ꞅomhpýlcne. *i.* quidam, *vel* aliquis.

Sonare pecuniam.] 89.852. Et præcipimus ne quis pecuniam puram & rectè appendentem *sonet*, monetetur in quocunque portu, &c. *Sic locus distinguendus. ubi* sonare pecuniam, *pro pecuniam oblatam, ceu reprobam, respuere. à Sax.* ꞅcunian, *al.* aꞅcunian. *i. vitare, unde nostr.* 𝔱𝔬 𝔰𝔥𝔲𝔫𝔫𝔢.

Sortem dantes.] 842.30. Decrevimus etiam de sortilegis, & liblacis, & sortem dantibus, *&c. Mendosè pro* mortem dantibus, *potiùs mortiferis: sic enim Saxon.* mopþdæðum; *à* mopð, *id est, mors, &* dæð, *factum.*

Sottus.] 148.36. *à Gallico* Sot. *i. stultus, stolidus, fatuus, bardus, insulsus: nobis hodieque,* a 𝔖𝔬𝔱𝔱𝔢.

Sotular.] 1922.6. *pro* Soccus. *Vide Voss.*

Sparth.] 1075.6, 58. *Securim Hibernicam sic appellarunt Angli: fortè hastæ similem quæ nobis* 𝔖𝔭𝔢𝔞𝔯𝔢: *nisi* Sparth *hic (quod timidè addo) pro* Swarth. *i.* 𝔖𝔴𝔬𝔯𝔡, *gladius. Chaucero nostro* 𝔖𝔭𝔞𝔯𝔱𝔥, *pro hasta. Saxonib.* ꞅpꞃeoꞇ, *eodem sensu.*

Spera.] 1330.28. *pro* Sphæra.

Spinachium.] 2573. 19. —redierunt Normanni cum xij. galeis & viij. *spinachiis* cum manu bene armatâ, &c. *Navigii genus illud Gallis* Pinasse, *Anglis* 𝔓𝔦𝔫𝔫𝔞𝔠𝔢 *dictum: diminut. (ut fertur) à* pinus; *quasi parva excavata pinus. Poetis enim pinus pro nave: vel* 𝔓𝔦𝔫𝔫𝔞𝔠𝔢, *q. pennata, ob celeritatem: unde Latinè* celox *dictum.*

Spindula.] 1684.11. Spindulas iij. de auro, *&c. Pro* spinula, *ni fallor, vulgo,* a 𝔓𝔦𝔫𝔫𝔢: *Gallis* espingle. *Ita* spindulatus. 1301. 49. *pro spinulis firmatus.*

Staca.] 856.10. Et sint mensurati ix. pedes à *staca* usque ad marcam, *&c. quod paulò infra, lin.*29. *explicatiùs sic:* Novem pedes mensurati distinguantur inter terminos. *ubi* staca, *pro itineris incipiendi;* marca *verò pro finiendi termino. Per* stacam *intellige palum vel fustem eo fine terra defixum (unde nostrat.* 𝔖𝔱𝔞𝔨𝔢, *à Sax.* ꞅꞇican, *figere:) ut citerior esset limes: per* marcam, *quoddam aliud signum, pro ulteriori limite. à Sax.* meapc, *nobis* 𝔪𝔞𝔯𝔨𝔢, *signum, limes.*

Staffa.] 598.61. 1130.28. *alibi* stapha. *Subex pedaneus, pedestella, stapes, q. statio pedum. scansile: vulgò,* a 𝔖𝔱𝔦𝔯𝔯𝔬𝔭. *De quo Vossius, de vitiis sermo. ca.*8. *pa.* 33.

Stagnum.] 1461.57. *pro* stannum.

Stallage.] 957.49. *ubi vocem satis explicatam habes, his verbis:* est exactio pro statione in plateis

 tempore

tempore nundinarum. a **Stalle**, *Gallis & Anglis pro sede vel statione. Cui affinis vox pridem antiquata*, Selda *scil. quam vix alibi legi quàm apud Matthæum Parisium in Richardo primo*, [a]*arbitratur Vossius. Imò, apud Hundium in Metrop. Salisburg. to. 2. pa. 358. in chartâ Ottonis Palatini Comitis Rheni, datâ anno* 1294. Villam dictam **Sall**, item villam **Pamatzaw**, item **Suckhenried** quatuor *Seldas*, item villam **Ploling** cum piscaria & vineto ibidem, &c. *Iterum, & aliquantò clariùs in veteri quodam manerii, ut vocatur, de* **Charing**, *in agro Cantiano, Custumario*[a], *circa ann. Dom.* 1182. *conscripto*: Herebertus cisor (*scissorem intellige, quo nomine eo ævo sutor vestiarius apud nostrates vulgò notus*) tenet *seldas* in foro pro xij. denariis. *Vox est omnino Saxonica, ortu tamen Latina, sedile notans, vel scamnum, vulgò* bancum, *rerum venalium expositioni accommodatum: item illam in foro stationem, quæ vulgò nobis hodieque*, a **standing**. *Quo quidem nomine olim insignita statio illa regalis apud Londinenses, in vico sive foro vulgariter nuncupato* **Cheapside**, *ecclesiæ beatæ Mariæ de arcubus contigua, & ad aquilonem sita, in tabernariorum vel propolarum officinas hodie conversa, quam ideo regalem appello, quòd à rege Edwardo ejus appellationis tertio, spectandi gratiâ, hastiludiis præsertim visendis, ut fertur, erecta, & ab eodem rege, & successoribus suis, eorumque consortibus, aliquandiu postea occupata, eóque* Coronæ silda, *vel* selda, *nominata, de quâ pluribus Stous in urbis illius descriptione, pa.* 270. 280. & 281. *edit.* 1633. *quem apud vox illa* silda *iterum occurrit, pag.* 271. *ubi, ut in cæteris locis*, sildam, & seldam, *per* **Shed**, *interpretatur, velabrum scil. velarium, attegia. Vocabular. vetus Anglo-Latin.* **Bothe**, **chapmannys schoppe**, *& simpliciter*, **schoppe**: Opella, propola, miropolum, *Selda.*

Selda.

[a] In Archiv. Archiep. Cantuarien.

Stallarius.] 198. 5. *Idem Anglo-Saxonibus (ait eques doctiss.) ac exteris* Comes stabuli, *vulgò* Constabularius, *dictus. quem vide, in voce. à* stall (*inquit*) *quod Sax. pro stabulo, quo quidem sensu vox in eorum monumentis mihi nusquam obvia, sed* hopſepn; *ut pro equisone*, hopſðegen, & hopſpealh.

Stallum.] 507. 21. *à Gall.* stalle, *quo & nos utimur, pro sede.*

Standard.] 262. 19. 321. 59. 322. 26. 337. 16. Standart. 262. 4. *Vexillum statarium, à stando: vulgò*, **Standard**, *Belgis* **Standaert**, *Gallis, pro more in ejusmodi vocibus* E. *præponentibus*, Estandart.

Stapela.] 856. 24. *Sic enim Saxonicum, ut habetur in Textu Roffen.* legge hiꞇ man ſyþþan uppan ðam ſꞇapelum. *i.* postea super stipitem reponatur. ſꞇapelaſ *enim Saxonicè, stipites Latinè. Per* stapelam *autem hìc* stacam, *paulo & infra & supra memoratam, intelligo.*

Stapha.] 552. 60. 717. 1. *Idem quod* Staffa, *supra. Iterum occurrit*, 856. 24. *sed mendosè pro stapela, de quo postremò.*

Stapula.] 2606. 7. 2626. 43. *Locus stabulandarum mercium: pannorum, lanarum, coriorum, plumbi, stanni, & ejusmodi emporium, principis auctoritate & privilegio constitutum. Vulgò*, a **Staple**. *Vox descendit à Latino* Stabulum: *quòd nimirum merces importatæ eo loco stabulentur, & conquiescant, quò venum prostituantur. De quo vide Kiliani Etymologic. in* Stapel.

Staurum.] 2610. 5. *Vide* Instauramentum.

Steoresman.] 900. 23. *Navis rector, vel (ut hic) gubernator: vulg.* **Steeresman**. *à Saxon.* ſꞇeopan, *regere, gubernare, &* man, *homo.*

Sterlingus.] 1167. *ult.* 1169. 38. 1839. 18. 2502. 60. *Vide* Esterlingus.

Stoffatus.] *Vide* Instuffare.

Stoffura.] 2561. 57. *Materia, res: vulg.* **stuffe**, *à Gallico* estoffe.

Stolium.] 1114. 28. *Idem (ni fallor) ac* Storium *infra*, 1177. 26. *ubi* navigium regis *interpretatur; quomodo etiam apud Hovedenum, fol.* 381. *b.* Storium (*inquit*) idem est, quod navigium. *Rectior fortè scriptura* Stolium, *quod Lydio* classis: *à* στόλ@, *inquit, quâ denotatur classis & navis quoque commeatus.* ἀπὸ τ̃ στέλλεσθαι, *quod est proficisci navigatione. Eum adeas.*

Storium.] *Vide* Stolium.

Strata.] 397. 43. *Via, platea, vicus; Anglo-Saxonibus* ſꞇpæꞇ, *unde nostratium* **street**. *Belgæ habent* **stracte** & **strate**. *It.* strada. *Derivatio placet à strata via.*

Strepare.] 1914. 20. *vulg.* **to strip**. *Corruptum fortè ab extirpare.*

Stretgledwali.] 151. 64. *& alibi. Vide* Wallicus.

Stuffatus.] *Vide* Instuffare.

Sturgio.] 526. 53. *alibi* Sturio. *Porcus marinus, suillus, Saxon.* ſꞇýpiga, *nobis* **Sturgeon**. *à* ſꞇýpan *fortè, unde nostratium* **to stirre**, *movere, turbare: quia escam quærens, Isidoro teste, lutum ac vadum rostro fodit, atque ita aquas commovet, turbidasque reddit.*

Subarrans.] 815. 1. *Corrigendum puto* suberrans.

Subauditio.] 843. 58. *pro* Superauditio. *quid autem significet, vide supra, in* Overhernessa.

Subboscus.] 2294. 44. *Sylva cædua: viburna. à* sub, & boscus. *i. sylva. Vulg.* **Underwood**.

Sublegereus.] 830. 17. *Rectiùs* Sybiegereus, *pro eo qui fœdo se pollueret incestu, de quo supra in voce* Pertinens.

Subtiliare.] 2567. 48. *Subtiliter agere: item machinari. à Gallico* subtilier.

Sulinga. Solinga. Solinum. Swollinga.] 1864. 47. 2140. 21, 24, 30. *alibique.* Sullyngata. 1931. 21. *Voces Cantianis meis ferè peculiares: ubi, libro Angliæ censuali*, **Domesday** *vulgò dicto, teste, sic vocabatur, quod alibi in eodem libro* carucata, *alibi autem* hida, *pro more loci, dictum. Vulgò*, a **Plough-land**. *A Saxon.* ſulh, *aratrum. Quantitatem mitto, utpote incertam, & pro naturâ & qualitate soli, culturæ magis vel minùs idonei, variam. Hinc autem* **Swollyngland**, 2140. 16, 19. 2141. 13. *pro terrâ* swollingatim, *sive per* sulingam, *i. quantitatem unius aratri culturæ deputatam, fructuariis elocatâ. Item* **Swollyngman**, 2140. 47. *Cujus officium quale fuerit, disce mecum, ex quadam compositione*[b] *inter loci illius Abbatem & Conventum, ac* Tenentes *eorum de Menstre & Hengrave in insula Thaneti, anno* 19. *reg. Hen.* 6. *quæ sic loquitur*: Singuli tenentes omnium & singularum prædictarum *Swyllingarum*, & 38. actar. terræ de **Swyllingland** ad curiam dictor. Abbatis & Conventus de Menstre

[b] In manibus hæredum Ric. Norwood armig.

proximè post festum S. Michaelis Archangeli annuatim tentam seu tenendam, eligent & eligere debent de qualibet *Swyllinga*, unum de seipsis qui nominetur *Swyllingmannus*, qui in officio illo morabitur per unum annum integrum : & eundem *Swyllingmannum* sic electum Senescallo pro tempore existenti in eadem curia præsentabunt. Qui quidem *Swyllingmannus* coram eodem Senescallo corporale præstabit sacramentum ad levandum & colligendum ratam portionis tam denarior. quam granor. porcorum, aucarum, & gallinar. in forma prædicta levand. & ad fidelem compotum Bedello dictor. Abbatis & conventus ibidem pro tempore existenti reddendum, & denarios ibidem per ipsum *Swyllingmannum* sic collectos præfato Bedello singulis annis persolvendum, *&c.* Swolingmannus *itaque*, *Tenentium erat unus, electus ad redditus intra limites suæ* Swolingæ *colligendos.*

Summa.] 1960.6. Summarius.572.65.1084.12. 1111.24. 1171.28 30,32. 1563.56. Summagium. 1959.39. Summarium bosci. 1575.18. *Vide* Saginarius.

Superaudire.] 925 4. *Saxonismum sapit: Saxonibus enim* oferhyran, (*unde nostratium* **to over-heare**) *pro auribus accipere, vel audire quomodo etiam eis* oferseon (*unde nostr.* **to oversee**) *pro videre, inspicere, oculis accipere.*

Superdicere.] 872.8. *pro accusare, criminari, postulare, insimulare. Sax.* forsecgan ⁊

Superexceptus.] 850.22. *Sax.* ofer-hefene. *i. spretus, contemptus, despectus, ab* ofer-hebban, *pro spernere, contemnere, despicere, contraire. V. LL. Edo. senio. ca.*8.

Superfodere.] 854.56. *pro* superfidere, *quomodo id quod Saxonicè habetur* ofertruwan, *i. nimiùm vel plus justo fidere Latino-barbarè, hîc exhibitum.*

Superhabere.] 837.17. 845.57. *Vide* Superexceptus.

Superjuramentum.] 850.50. *pro* Præjuramentum, *juxta Saxonicum* forað, *de quo supra in* Antejuramentum.

Superjurare.] 766.32. *Repone* jurare, *simpliciter, vel jurejurando se purgare. aliter autem infra*, 843. 10. *ubi, ut etiam in LL. Hen.* 1. *ca.*74. superjurare, *est juramentum à paucioribus præstitum, juramento plurium præponderatum, superare, vincere, evertere, atque adversarium falsi convincere. De quo nos pluribus in Glossar. LL. prædictis addito.*

Superlabium.] 926.8. *pro* superius labium, *juxta Sax.* uferan lippe ⁊

Superpellicium.] 2110.11. *Habitus sacerdotalis; vestis nempe linea, quæ superinduitur cæteris. Vulg.* **a Surplice.**

Superplus.] 852.38. *Idem est quod Anglicè (ut verbum verbo reddam)* **Overplus** *aliàs* **Surplusage**, *Gallis* surplus, *Latinis* auctarium, *Saxon.* oferæcan ⁊

Supertenere.] 830.38. 898.16. *est debitum quid ultra tempus sive terminum solutioni præfinitum detinere. Saxon.* oferhealdan: *ab* ofer, *ultra, &* healdan, *tenere.*

Supervictus.] 897.27. *Anglo-Saxonismum olet, quibus vincere* ofercuman; *victus* oferċymene. *unde nostratium* **to overcome**, *&* **overcome.**

Supervidere.] 925.3. *Vide* Superaudire. *Hinc autem* Supervisor. 2139.21. *pro inspector, speculator, vulgò,* **an Overseer.** *It.* Supervisio. 2141.26. *pro inspectio. Vulgò ,* **Overseeing.**

Supervivere.] 861.61. *A Sax.* oferlibban. *i. altero diutiùs vivere. Unde nostrum* **to survive.**

Surcote.] 2479.15. *Vestimentum militare quod supra omnia vestimenta & arma sumitur; unde & nomen:* sur *enim super, &* cote, *tunica, q. superior tunica. Vox hodie Fecialium propria.*

Susana terra.] 2202. 63. 2203. 26, 30, 40. *Est terra, Gallis* Susanné, *alias* Suranné, *dicta; id est, terra defrugata, vel cujus status nimiâ & diutinâ culturâ prorsus exeditur, cujus etiam recuperandi gratiâ, necessariò, ad tempus aliquid, requiescit. Vox est à Latino super, & annus: unde nostratium* **superannated.**

Suthdure.] 1292.17. Deinde sub medio longitudinis aulæ ipsius duæ turres erant prominentes ultra ecclesiæ alas. Quarum una quæ in austro erat sub honore beati Gregorii papæ altare in medio sui dedicatum habebat, & in latere principale hostium ecclesiæ, quod antiquitus ab Anglis & nunc usque **Suthdure** dicitur. Quod hostium in antiquorum legibus regum suo nomine sæpe exprimitur. In quibus etiam omnes querelas totius regni quæ in hundredis, vel comitatibus uno vel pluribus vel certè in curia regis non possent legaliter diffiniri, finem inibi sicut in curia regis summi sortiri debere discernitur. *Ad* Ordaleum *fortè respicit, quod & Dei judicium dictum, & in ecclesiâ semper absolutum. Ampliùs tamen inquirendum: utpote cum, ni fallar, locus sit (ex rei jam olim antiquatæ vestigiis hodie, quòd ego sciam, vix apparentibus) non obscurus modò, sed & Antiquariorum nostrorum omnium instructissimi, ipsius sc. Seldeni illustratione, si quis alius, haud indignus.*

Swollinga. Swollyngland. Swollyngman.] *Vide* Sulinga.

Symbolum luminis.] 920.33. *Luminarium census, sive pecunia ad lucernas in templis accendendas ter quotannis reddita, quam Anglo-Saxones* leohtȝesceot *vocarunt. De quo vide Concil. Ænhamen. apud Spelman. Concil. pa.*517. *ca.*12.

Syricseat.] 469.37. *Mendosè pro* Cyricseat. *V.* Cyricsceattum.

T.

TAbart.] 2479.15. *Ita nominarunt Angli vestimentum illud militare, nobilium olim, hodie fecialium proprium: colobium scil. vel sagum.*

Taillage. Tallagium.] 957. 44, 45. Hidage vel *Taillage* est *Tallagium* de hidis terrarum. Danegeld est *Tallagium* datum Danis, *&c. Tributum vel exactionis genus populo inditum, quod alibi,* 1452. 47. 1456. 11, 20. tallia *dicitur. unde factum* talliare, *activ.* 2006. 25. *hoc est tributum imponere, ac taxare: item* talliari, *passiv. pro taxari. Vox Gallica, & à* taille *venit, quod vectigal significat. De quo pluribus Petrus Gregor. Tholosan. Syntag. lib.* 3. *cap.* 7. *Quod autem hîc* tallagium, *alibi quandoque* collecta, *quandoque* taxa, *dictum.*

Talea.] 1547.20. *Tessera illa quæ nobis vulgò,* **a Taley**, *al.* **Talley**, *Matt. Parisio* talia, *aliis* tallium, *heic infra,* 2570.11. tallia, corulina *addito, pro* corylina *fortasse, quòd sit ex corylo: tessera sc. lignea in duas partes scissa aut diffissa, quarum utraque debitum æquè continet; & altera per credi-*

torem, altera per debitorem, ad meliorem rei memoriam, custoditur. An autem à talis, quòd ut talis tali correspondeant: an ab eâ taleæ vocis significatione quâ surculum recisum notet: an denique à Gall. tailler, incidere, cogitent alii.

Tallia.] 2706.51. Terræ tamen & tenementa quæ sub tallia eis provenerant, &c. Simile iterum, 2720.33. item 2727.45. Ubi, sub tallia provenientes terræ, &c. eædem sunt ac nobis hodie, forensi vocabulo, intalliatæ dictæ; quæ sc. cuiquam & certis nominatim hæredibus, non autem hæredibus suis simpliciter & absolutè (sermone patrio, **in feesimple**) conceduntur: vulgò, **lands entailed**: quarum statum & possessionis titulum sive jus, Forenses nostri **estate taile**, al. **fee-taile** vocant. A Gallico tailler. i. scindere, rescindere, amputare. De quo vide Spelmann. in Feodum talliatum.

Tareta.] 2676.31. 2678.46,53. Thomæ Walsinghamo, in Ypodig. Neustr. ad ann. 1386. Tarrita. Utrobique (vel ego fallor) mendosè pro Careca, al. Carrica, quomodo apud eundem Walsingham. in histor. sub eod. anno. Navis sc. oneraria grandior, Belgis **Karraecke** Gallis Carraque, Italis & Hispanis Carraca, Anglis **a Carrack**. q. carecta, vel carrum marinum.

Tassare.] 1863 60. In acervum exstruere, coacervare, accumulare. Belgis tassen; Gallis tasser, & entasser. Origo, ni fallor, à Sax. taꝼ. i. acervus, cumulus, congeries, præsertim frugum & fœni. Non autem hinc Tassale illud apud Mat. Parisium, ut doctiss. Vossio visum, quod corrigendum puto Casale, villam signans cum propugnaculis, ut Watsio expositum. C. autem, lapsu facili, abit in T. Imò & solebat ætas ea in multis S. temerè geminare, ut ab eod. Vossio monitum in Mancusa. ¶ Lapsu planè simili, (t. scil. pro c.) tenseriæ vox apud eundem Parisium[a], & alibi, pro censeriæ, quomodo habetur apud Roger. Hoveden. in Ric. 1. fo. 424. a. Præterea (inquit) inquisitio, quâ quærenda erat de prisis & censeriis omnium ballivorum domini Regis &c. Alibi censariæ: De censariis nativorum quod possint exire tenuram domini, ad laborandum & operandum extra, & statim post opera redire. Ita liber quidam vetus MS. ecclesiæ Cantuarien. Quibus in locis & similibus, vox (ni fallor) censum significat, nummos sc. aut aliam rem, census nomine, exactam. Vocem verò corruptam puto à Gallico censier, ut & illud à cens; hoc autem à Latino census.

[a] In vit. Ab. S. Alb. 128.32 & 129. 7.

Taxa.] 1986.3. pro Taxatio. vulgò, **a Taxe.**

Techa.] 64.50. Scribendum fortè Theca.

Tegnio.] 319.41. Tein. 80.32. 82.35. Idem qui infra, & in LL. Hen. 1. pluries, Thainus, Thaynus. Saxonicè dicebatur ðeᵹn (à ðenian ductum[b], quod alicui ministrare signat:) ei qui servitutem servit oppositus: is enim ðeoꝩ, à ðeoꝩian, servire vocabatur. Thainorum autem olim apud nos duo genera: ecclesiastici & seculares, Sax. mæꝼꝼeþeᵹnaꝼ, & ꝩeꝛolo ðeᵹnaꝼ. hii etiam duplices. i. majores, qui Comitibus gradu proximi, (uti Thainis Vavasores) quos Thainos Regis. (Sax. cẏnninᵹeꝼ ðeᵹnaꝼ) appellabant, nos hodie Barones Regis. 2. minores, vel mediocres, (Sax. leꝼ-ðeᵹnaꝼ, al. meðmeꝛa ðeᵹnaꝼ; quibusdam **Under-Thanes**:) seu Thaini simpliciter, qui iidem erant ac Barones minores, h.e. maneriorum domini; nobiles minores, vavasores, & non nunquam liberi Tenentes, nuncupantur. De utrisque justum habes tractatum apud ampliss. Selden. Tit. honor. ed. ult. par. 2. ca. 5. §§. 2. 4. & doct. Spelman. in voce Baro. Operæ etiam erit adire Lambard. & Cowellum, in voce. Hinc Saxonibus ðeᵹenꝼcipe, pro dignitate, & munere Thaini, quibusdam Liberalitas, ut & Thainus eis Liberalis dictus. ¶ Post Normannorum in Angliam adventum, plures istius ordinis & appellationis viri, militari sive equestri titulo donati, Thainorum nomine deposito, milites sive equites deinceps dicebantur: qui quidem ordo, militaris sc. sive equestris, Anglis illis antiquioribus prorsus ignotus, tunc temporis primùm in Angliâ invaluisse ferunt. De quo nos pluribus in Tractatu de **Gavelkind**, ca. 4. ubi è quodam veteri libello MS. ecclesiæ Cantuar. de tempore Hen. 2. epistolam quandam eidem regi à loci monachis inscriptam, præmissa comprobantem, in appendice exhibui, Scripturâ 21. in quâ insuper fit mentio de ejusdem ecclesiæ Threngis, clientibus scil. illius loci sic dictis, paris, ni fallor, conditionis cum Thainis, de quibus præsens sermo noster, imò & cum Drengis apud Spelman. in voce Drenches.

[b] Hoc autem fortè (ut lingua Saxonica, doctiss. Casaubano. filio, teste, qui rem innumeris pene probat exemplis, sæpe græcissat) à Græco διακονεῖν, i. servire, inservire, ministrare.

Telon.] 148.12. 178.40. Teloneum. 249.44. Telonium. 355.56. Thelonium. 468.62. Hoc, more Anglo-Saxonum & Teutonicor. modernor. vulgò vocamus **Tol**: quod à Græco τέλος. i. vectigal. Tol autem alicui concessum, apud nostrates, regale innuit privilegium, idque duplex: alterum sc. immunitatis à gabellis pro rebus in nundinis & emporiis emptis & venditis; unde Forensium Breve illud, sive rescriptum, essendi quietum de telonio: alterum, tributum vel vectigal recipiendi pro mercibus (ut loquuntur) in terrâ suâ. De utroque vide plura per Cowellum & Vossium, in voce.

Telwork.] 2140.24. Opera quædam ad certum numerum quibusdam fructuariis imposita, dominorum terram, arandi sc. seminandi, & similia, q. **Tale-works**; à **tale**, numerus, & **work**, opus.

Templarii.] 1189 57. & sæpe. Aliàs fratres militiæ Templi. Ordo fuit militum juxta templum Domini Hierosolymitanum vitam ducentium regularem: quorum erat professio (inter alia) ut vias & itinera, ad salutem peregrinorum, sepulchrum Domini invisentium, contra latronum insidias, pro viribus conservarent. Vulgò **Templars**. De quibus Cassanæus, de Gloria mundi, par. 9. Consid. 4, 5. & Cowellus nostras, in voce.

Tenementum.] 512 9. 1070.47. Est possessio cujuscunque generis, maximè domuum & latifundiorum; quam quis ad vitam, vel ad certos annos, vel sine termino, sub solis conditionibus certarum (ut loquuntur) consuetudinum, vel aliis quibusvis modis, tenet ab alio. Quandoque pro universo dominio sive feodo. uti 1827.32. item 1836.15. ¶ Eadem utique significatione, (pro prædio sc. aut simili rerum possidendarum specie) contenementum, in Magnâ quam ita vocant Chartâ Libertat. Angl. ca. 14. Liber homo non amercietur pro parvo delicto nisi secundùm modum illius delicti: & pro magno delicto secundùm magnitudinem delicti, salvo sibi contenemento suo: & mercator eodem modo, salva mercandisa: & villanus, salvo wainagio. Ubi contenementum, Spelmanno interprete, æstimatio & conditionis forma, quâ quis in Repub. subsistit. **His countenance.** In eandem sententiam D. Edo. Cocus, & Forenses nostri, temporum saltem posteriorum, ferè

univer-

univerſi: Quorum pace, tenementum, *ſenſu quo ſupra, potius intelligendum cenſeo; & de eo heic caveri, ut illæſum poſſeſſori maneat, & ſine omni damno. Alioquin enim, cur hoc de libero homine magis dictum, quàm de cæteris, mercatore ſc. & villano? niſi per liberum hominem heic mercator & villanus intelligendi; quod non eſt veriſimile, cum nominatim, & per ſe, æquè ac libero homini, ſecuritati eorum, peculiari formulâ cautum ſit.* Con *autem hîc præponi videtur, (quomodo etiam in Fleta* [a] continentia, *pro* contenentia) *quòd tenementum qualecunque ſit, qui mulctandus eſt eo fruatur cum ſtatu ſuo liberò. Vide veterem iſtius Chartæ verſionem, in editione de anno* 1587. *ubi hæc exceptionis formula ſic Anglicè exponitur:* **ſaving to him his contenement or freehold:** *Cui convenit vocis explicatio apud terminorum juris noſtri municipalis auctorem. Adſtipulatur etiam quædam ejuſdem equitis Coci gloſſa, in verb.* Liber homo. *Inſtit. par.* 2. *pag.* 27. *& Cowellus in* Interprete, *verbo* Contenement.

[a] *Lib.* 1. *cap.* 48.

Tenens.] 957.4. *Qui habet tenementum. Inquilinus, Fructuarius, Uſufructuarius. Sic etiam*——.

Tenentia.] 2020.6. *item* Tenuria. 314.30. *al.* Tenura. 1896.19. *pro poſſeſſionis titulo, ſive modo quo quid poſſidetur: Prædii lex, quandoque pro feudi vel dominii circuitu. Unde noſtratium* **Tenancy,** *&* **Tenure,** *de quo vide Cowell.* Interpr. *in voce.*

Tenementale.] *Vide* Decima.

Tenſeriæ.] *Vide* Taſſare.

Terra hæreditaria.] 826.21.931.14. teſtamentalis. 923.54. *Intellige (ut his in locis aliàs reperitur dicta)* Bocland: *quæ quà libera, & ex integro poſſeſſa, tum hæreditaria, tum teſtamentalis; ad hæredes ſc. tranſitura, niſi à poſſeſſore teſtatò alienata. De quo vide* Bocland, *ſupra.*

Terrarius.] 766.4. *Fundum vel prædium occupans aut poſſidens: juxta Saxon.* land-agend, *al.* land-hæbbende? *Idem, ni fallor, qui Spelmanno noſtro* Landegande man, *in Gloſſar. ubi viatorem vertit: potius, terræ vel fundi proprietarium; cui contrarius* unlandagend, *à privandi particula,* un, *præpoſitâ. Terrarius autem Forenſib. noſtr.* **Terretenent.**

Textus.] 1584.24. 1765.55.1770.6. 1864.14. *Idem, ut opinor, ac alibi* Regiſtrum, *al.* Regeſtum; *ſic dictum verò, quod purum putum textum, (chartas ſc. ſive donationum tabulas, & ſimilia) abſque ullâ omnino commentatione contineret, ſecundùm eam vocis explicationem apud Martin.* Scriptum *ſc.* quod fundamenti loco habetur, ut cum textum & gloſſam. h.e. interpretationem opponimus. *Atque hinc fortè Codicis illius nomen ab antiquitate jure optimo celeberrimi ad eccleſiam Roffenſem pertinentis, ab Ernulpho, loci Epiſcopo, tempore Henrici reg.* 1. *ut fertur, conſcripti,* Textus Roffenſis *vulgò dicti: Tales etiam, ut mihi perſuaſum,* duo textus *illi apud Mat. Pariſium in Vitis. pa.* 51. *l.* 34.

Thaynus.] 846. 16,18. Regis. 765.34. 930.14. Secularis. 845.66. *Vide* Tegno. *Monendum hîc, quod è LL. Canuti de* Hereotis, *apud Lambard. ca.* 67. *hîc Latinè exhibitis, col.* 930. *hæc omittuntur:* ⁊ cininges þegnes heregeata inne mid Denum þe his ſocne hæbbe. iiii. pund. *i.* & Thaini regii, qui liberam habuerit juriſdictionem, hereotum apud Danos iiij. libræ. *quæ poſt, & in* Eſtanglia ij. l. *inſerenda.*

Theam.] 957.35. *quod al.* Team, *quandoque* Theme *dicitur. Eſt autem (uti hoc in loco illuſtratum)* laudare auctorem. *i.* revoucher garant, & quandoque dicitur ſequela nativorum. *Duplicem vides vocis ſignificationem; de quarum priore, ſatis ſupra in* Advocare, *&* Cenninga. *De poſteriore Reynerus, & Cowellus explicatiùs ſic:* Regale (*inquiunt*) privilegium eſt, quo qui fruitur habet villanorum. i. ſervorum & mancipiorum intra feudum ſuum propaginem, & poteſtatem de illis, ut de cæteris ſuis, ſeu liberis ſeu bonis mobilibus vel immobilibus, pro libito diſponendi. *Vox utroque ſenſu à Sax.* team, *ſoboles, propagatio, quod à* tyman, *propagare, parturire, partum edere; unde noſtratium* **teeming.** *Per* ſequelam *itaque* nativorum, *ſupra, intellige mancipiorum ſobolem vel propaginem.*

Thelonium.] *Vide* Telon.

Theſauraria.] 1946.58. *& alibi. Officium ſive munus theſaurarii vel quæſtoris, item gazophylacium, ſive locus ubi reponitur theſaurus. vulgò,* **a Treaſurie.**

Thor.] 74.18. *Vide* Ochan.

Thrimſa.] 845. 59,63,64. 65. *A Sax.* þreo, *quod tria ſonat, effictum.* Eſt igitur *Thrimſa* trium ſolidorum nummus. *Sic Lambardus in voce. Cl. autem Seldenus tertiam ſolidi Germanici partem vult,* Tremiſſi *eorum reſpondentem. Cum autem duo thrimſarum millia, è quibus, jure Anglorum, Thaini capitis æſtimatio conſtat,* 1200. *ſolidis reſpondeant, quibus Mercii Thainum æſtimant, eâ ſaltem computatione quâ (quinque denariis, pro more Saxonum, in ſolidum computatis)* 1200. *ſolidi faciunt* 25. *libras,* Thrimſa, *ſi moneta percuſſæ genus fuerit, mihi videatur eſſe trium denariorum numus: in quo tamen planè non acquieſco, eo quòd in Lege Æthelſtani regis de* Weris, *in Textu Roffen. ſic legam:* Ceorles pergyld is cc. ⁊ vi. ⁊ lx. þrimſa. þ biþ twa hund ſcyllinga be myrcena lage. *i.* Villani wergildum eſt CCxvj. thrimſæ. h. e. ducenti ſolidi Merciorum lege.

Thumelum.] 765.62. *A Sax.* þymel, *nobis* **thumbe,** *pro pollice. De porco hîc dictum, cujus pinguedo ad pollicis latitudinem excreverit.*

Ticimium.] 848.27. Pecoris ticimium, *&c. Hoc Spelmanno, in voce* **Cenitus,** pecoris cinnitum. *Malè, ni fallor, uterque: potius* Pecoris tinnitus, *quod quibuſdam* tintinnum, *aliis* tintinnabulum. *Idem autem id quod aliis* Skella, Skilla. *voces omnes à ſono factæ, & rem ſignantes, ſonitus gratiâ, pecori impoſitam, campanulam puta. Veriſimilius autem iſtud hinc videtur, ex verbis ſubſequentibus:* & unumquodque reputatur melda. i. manifeſtatio, *cui ſuffragatur illud Amoinii, à Cl. Lindenbrogio in* Tintinnabula jumenti *laudati:* Mos quippe (*inquit*) antiquus inoleverat Francis, & maximè Auſtraſiis, ut paſcentibus equis tintinnabula imponerent, quo ſi fortè longiùs in paſcendo aberraſſent, eorum ſonitu dignoſci poſſent.

Timberlode.] 2140.31. 2141.2. *Servitutis genus, quo vaſſallus obligatur materiam ſive lignum, de ſylvâ ubi proſternitur ad domini ſui domum deferre. à Sax.* timbre, *nobis* **timber,** *i. lignum, tignum; &* lade, *nobis* **load,** *onus.*

Tiparium.] 1114.7. *Vide* Bulla.

Toftum.] 2142.31,39. *Eſt locus ubi aliquando*

ſtetit ædificium. Ita Cowellus noſtras ex Weſti Symbol. Vel aliter, inquit Rejnerius, eſt genus luci parvuli, ſeu loci conſiti arboribus minuſculis. Sanè eo ſenſu nobis hodie, a **Tuft of trees**, *Gallis* Touffe de bois.

Tolnetum.] 949. 11. *Impoſitio, tributum, vectigal: idem, ut conjicio, ac* Teloneum, *al.* Telon.

Tonellus.] 2010.42. *Parvum dolium. A Gall.* Tonneau; *nobis*, a **Tunne**.

Torchia.] 2692. 21. *Fax, tæda: à torquendo. Ex funibus enim tortis, & cerâ circundatis conſtat: unde aliàs* Funale *dicitur. Gallis cum Anglis*, a **Torch**.

Tornamentum.] 1453.32. Torneamenta. 1261. 11, 22, 24. *Sunt haſtiludia, ſive ludicræ pugnæ equeſtres, Gallis & Anglis vulgò*, **Tournaments**, *à Gallico* tournoyer. *i. circuire, decurrere: aut ab Ital.* torniare, *quod idem. De voce multis Watſ. & Voſſ. quæ iterum occurrit col.*2408. *l.* 64. *ubi hæc*, apud Turonem exercituum, *ſic eſſe corrigenda*, ad tyronum exercitium, *loca heic priùs ſignata planè probant.*

Towagium.] 1941. 56. *Idem quod Gallis* Toüaige. *i. navis ductio per naviculas alligatas; ſive ejuſdem ad alterius navis puppim alligatæ. Vulg.* **Towage**. *Fortè à Sax.* teon, *trahere, ducere; unde eis* toga, *dux;* heretoga, *exercitus ductor, vel conductor.*

Trabs.] 979.9.—— de cujus eccleſiæ una *trabe* v. mille marcas argenti corroſit, unde regis manum impleret & papæ occupationes falleret. Ditaverat namque Leofricus locum illum auro & argento, gemmis & reliquiis. *Trabs illa (ut Watſius conjicit) quæ criſtam muri ſeu* antemuralis, *(ut quidam vocarunt) altaris faciebat. Talis (ni fallor) ſtructura illa prænobilis, lignea quidem, ſed ſingulari operâ, artificioque ſculptili, perfecta, ac à fronte deaurata, quæ in majori eccleſiâ Cantuarienſi, retro ſummum altare, tranſverſo choro erecta, nuper ſtetit: & quâ de cauſâ ſublata, cum omnibus reliquiis, & id genus offendiculis fuerit olim repurgata, nec ipſe video, nec, ut opinor, quiſquam alius ad ſobrietatem ſapiens.* **The skreene** *vulgò vocabatur, quod reliquiarum ſcrinia olim ibi repoſita. Unde illud Gervaſii noſtri Dorobern.* 1289. 60. Scrinia reliquiarum de ſublimi *trabe* deorſum in pavimentum dejecta confracta ſunt, & reliquiæ diſperſæ.

Traditio.] 215.1. 222.21. 655. 23. *Proditio: vulgò*, **Treaſon**. *à Gallico* trahiſon. *Ita* Traditor, 460.19. 548.19. *pro proditor. vulg.* a **Traytor**, *Gall.* Traiſtre. *Hinc noſtrum* **to betray**, *pro prodere, inſidiari, Gall.* trahir. *Quid autem* Traditor *ſit ſermone eccleſiaſtico, vide apud Ludovic. de la Cerda, Adverſar. ſacr. ca.*35.3.

Traditioſe.] 2601. 54. *Traditorum. i. proditorum more.*

Tranſverſum.] 912. 53. Traverſum. 468. 63. *Idem quod alibi* Tranſitorium, *quandoque* Paſſagium: *vectigal ſc. ſive cenſus ob veniam tranſeundi, ſive pecudes agendi, quidve portandi per terram alienam; quod nobis cum Gallis* **Toll travers** *dictum. De quo vide Cowell. Term. Juris, & Cotgrav.*

Traylbaſton.] 2494.49. 2530. 17. 2559.64. 2606.43. *Walſinghamo, in hiſtor. ad ann.* 1305. **Traybaston**: *quod (inquit) ſonat* Trabe baculum. *Mat. Weſtmonaſterienſi, ad eundem ann.* **Traylle-baston**. *Inſtitutum ipſum, unà cum nominis ratione; (ſiquidem ab eo cæteris omnibus hiſtoricis luculentiùs exhibitum) habe ipſiſſimis ipſius verbis:* Circa eadem verò tempora proceſſit in publicum, novum inquiſitionis Breve, quod Anglicè dicitur **Trayllebaston**, contra intruſores alienarum terrarum, qui propter timorem conquerentium, ipſas terras, vel prædia, in manus potentum alienarunt. Et contra conductitios hominum vapulatores, qui ab uno viro conducti, volebant, propter unam ſummam pecuniæ, alium vapulare, & iterum à vapulato propter duplum cenſum vel amplius, revapulare nequius conductorem. Et contra conductitios, promptos ad capiendas ſeiſinas, contra juſtitiam, vi & armis, in eccleſiis, terris & aliis tenementis. Contra hujuſcemodi pacis infractores, raptores, incendiarios, murdratores, pugnatores, & falſos aſſiſatores, deputantur per Angliam diverſi juſticiarii per hoc Breve, ad faciendum vindictam in nationibus inopibus, increpationes in populis locupletatis. Per hoc quidem Breve, multi perempti, multi noxii, pauci innoxii ſunt inventi. Adeo quidem rigidè proceſſit hujus coercionis juſticia, quod pater proprio filio non parceret, ſed increpans caſtigaret. Præ timore autem multi exterriti, ſpontaneè exulabant, & per fugam & redemptionem pecuniæ crevit fiſcus. *Sic ille. Vox eſt Gallica, compoſita (ni fallor) à* trailler. *i. venatorum more perſequi, inveſtigare, indagare, inquirere: &* baſton. *i. baculus, fuſtis: quaſi in percuſſores & pugnatores ejuſmodi præcipuè formata inquiſitio.*

Trepget.] 2672.2. *Machina bellica, ſaxa ejaculans ingentia, ad muros diruendos; Chaucero noſtro*, **trepeget**; *aliis*, trebuchettum; *Gallis*, trebuchet; *ab eorum* trebucher, *quod eſt ex alto aliquid deturbare. De quo pluribus doctiſſ. Voſſius & Watſius in voce, quos velim adeas. Nec hoc tantùm ſenſu vox iſta noſtratibus olim nota: nam & machinam ſignavit, quâ mulieres in vicinorum infeſtationem rixoſas, in fluvium vel puteum præcipitabant, & inde tandem extrahebant. Vetus liber in eccleſia Cantuar.* Hadlegh. Et *Trebuchettum* dicti manerii debet ſtare juxta ſtagnum molendini aquatici Dn. Prioris in prædicta villa. Tumberellum *aliter nominarunt: de quo alius ejuſdem loci codex MS. ſic:* Middeltune. *Tumberellum* verò ſtat ultra quendam puteum ex oppoſito manerii, verſus auſtrum, in quodam loco vocato Suthmede. *Vide* Tumberellum.

Treſtella.] 2011. 4. *Idem ac Gallis* Treſteáu. *i. Tripus.* a **Treſtle** *vulgò.*

Treugæ.] 523.39. 941.40. *Induciæ ad tempus aliquod, fide diffidentium, firmatæ. Vulgò*, **Truce**, *Gallis* Treves, *unde &* Trewiæ *eopſe ſenſu, quomodo* 506.27. 597.39,50,63. *Fortè à German.* **truewe**, *Sax.* treope, *fides. Vox omnibus notiſſima.*

Trewiæ.] *De voce jam dictum in* Treugæ.

Triare.] 2068.15. *Vox juris noſtri forenſis, cauſam agere, rem probare, actione experiri, examen litis ſubire, notans; vulgò*, **to try**: *à terere, inquit Minſhæus. Malim à Sax.* tpipian, *quod probationibus innocentiam ſuam oſtendere ſignificat: item, fidem ſuam injuſtè in dubium vocatam probare, ſeque dignum cui fides habeatur: fidum ſc. vel fidelem; qui Sax.* tpype *dictus, Angl.* **true**: *atque hinc & fidum, & probatum amicum,*

vul-

vulgò dicimus, a true, or a tried friend.

Tributarium terræ.] 2219. 34. Dedi etiam illi xc. *tributaria* terræ bipartita in duobus locis, &c. *Ubi* xc. tributaria terræ, *pro terris, fortè; tot tributariis; hominibus sc. qui censum reddunt annuum, elocatis; vel ubi xc. homines ejusmodi inhabitant. Sed ampliùs cogitandum.*

Tricennalia.] 1879.28. 1885.19. *Vide* Tritenniarum officium.

Triforium.] 1294.50. *& alibi.* Supra quem murum via erat quæ *triforium* appellatur, & fenestræ superiores. 1298.43, 44, 58. *Imò in ipso muro, in modum claustri, per muri seu parietis interiora, eo fine ducta, ut transitum præbeat locum ambire sive perlustrare & circuire ex alto volentibus. Nobis hodie,* a thorough-fare, *pro loco pervio. i. viâ publicâ, à Sax.* ðuph, *per, &* ꝼaran, *ire: Belgis,* deurtaeren. ¶ *Eadem, ni fallor,* (Parvisium) *vocis ratio, de quo Mat. Parisius, histor. pag.* 798. 17. Cogebatur (*inquit*) ille pauperculus multis diebus scholas exercens venditis in *Parvisio* libellis, vitam famelicam protelare. *Quod ecclesiæ partem quandam inferiorem, à parvis pueris ibi edoctis ita dictam, autumat D. Watsius, in Glossario. In eandem sententiam Cl. Vossius, (parvulorum enim scholam, vel gymnasium, vertit:) ut & ante horum utrumque V. Cl. Isaacus Wakus, in* Musæ regnantes, *alíque. Quorum pace, vocem ortam, & Latinè factam conjicio à Gallico* Parvis, *aliàs* Pervis, *quod (Cotgravio teste) templi; magis autem propriè, palatii, aut alterius ejusmodi domus atrium exterius, significat. Priori vocis sensu vel notatione,* Parvisium *accipiendum puto apud Parisium, pro sacrarum ædium atrio scil. vel porticu: posteriori verò,* Pervisum *apud Fortescutum, de laudibus Legg. Angliæ, ca.*51. *&* Pervise *apud Chaucerum, pro palatii nimirum atrio, vel areâ illâ à fronte aulæ Westmonasteriensis, hodie* the Palace yard *vulgò nuncupatâ, quem in locum diversoriis plenum, hodieque diebus juridicis clientes cum causidicis (quoties opus fuerit) consulturi, forum & aulam strepitu repletam exeuntes, solent se conferre. Et quòd ita etiam se res habuerit tempore Fortescuti, verba ejus satis arguunt:* Placitantes (*inquit*) tunc se divertunt ad *Pervisum* & alibi, consulentes cum servientibus ad legem, & aliis consiliariis, &c. *Quæ de loco eo nomine noto, non autem de quovis exercitio sic dicto (ni fallor) intelligenda. Ad vocem apud Oxonienses quod attinet, eam accipiendam arbitror alterutrâ notatione; quatenus sc. sive porticum signat, sive exterius atrium: quod exercitia ibidem sic vocata, cum quasi prævia sint & præparatoria, ad doctrinæ tantùm porticum vel exterius atrium, non ad penetralia vel adytum ejus, pertineant; peracta nimirum à nondum graduatis, talibus sc. qui nullo gradu scholastico vel Academico adhuc insigniti, liberales artes à limine duntaxat, vel ab atrio salutarunt; in domum ipsam transire, aut ædes intrare, nondum permissi.* Parvisium *itaque aliàs* Pervisum, *à Gall.* Parvis, *al.* Pervis, *pro porticu, vel atrio. Unde autem vox illa Gallica? Quòd à Latino* parvus *veniat, justè dubitandum censeo. Quid enim porticus aut atrium ejuscemodi ad parvos, parvulos, aut pueros: aut quâ tandem ratione parvulis censenda magis propria vel peculiaria quàm adultis? Præterea, refragatur vocis interdum scriptura per* e, Pervisum *scil. uti apud Fortescutum, & Chaucerum. Si replicetur, disputationes illas Oxonienses,* Parvisias *dictas ita esse nominatas, respectu quarundam aliarum, quas* magnas *vocant: respondeo, disputationibus ejusmodi id nominis (olim penitus incogniti) recèns datum, idque ab eis solummodo qui vocem à* parvus *trahere conantur. A* parvus *igitur vocem ortam affirmantibus assentire nequeo. Num itaque à* prævius; *quòd per atrium & porticum in domum recto pede ducitur? Mallem, ut supra monitum, à* pervius, *quod ejusmodi loca pervia sint, non clausa, sed quæ liberum omnibus præbent ingressum: eodem planè sensu, ac* forum *illud divi Nervæ, quod Ælius Lamprid.* transitorium; *Aurelius Victor autem,* pervium *vocant. De quo vide Cl. Casaub. & Salmasium.*

Parvisium.

Trigintale.] 1914. 40. *Vide* Tritenniarum officium.

Trinovantum.] 2484. 20. ——— & ædificavit (*Brutus*) civitatem quam *Trinovantum* nuncupavit, quæ modo dicitur London. *Historiam olent hæc Monemuthensem; quibus credat cui placeat. Mihi quidem, Lelandi* [a] *& aliorum pace, cum præstantiss. Cambdeno, & aliis, aliter visum. Locus autem unde illud alterum nomen,* London, *sortitus sit, jam ostensum in voce.*

[a] Cyg. in cantio. in Trenovantum.

Trista.] 367.33. In quo Rex cum cæteris superior constitisset, secundùm legem venandi quam vulgus *tristam* vocat, singulis proceribus cum suis canibus singula loca delegat, ut obsessa undique bestia, ubicunque eligeret exitum, inveniret exitium. *Locum integrum exhibui, ut* Trista, *& hîc & apud Matt. Parisium, quid sibi velit, in promptu sit. Servitium vel officium planè sapit, fiduciâ mixtum: & ad immunitatem à tali onere & fiduciâ significandam quandoque extenditur, de quo vide Manwodum nostrum a Cowello exhibitum in voce; quâ Chaucerus utitur pro metâ, vel limite: nec, ut appareat, incongruè. Origo, ni fallor, à nostratium* Trust, *i.e. fides, fiducia. unde illud equitis Coci, Institut. par.*4. *pa.*306. ¶ De Tristis, anciently written traistis, and is derived of traist, *i.* trust, and signifieth, ubi alii homines manentes in eadem foresta tempore quo dominus chaceaverit in eadem venire debent, & confisi sunt, Anglicè, are trusted, ad tenendum leporarios certis locis assignatis pro feris ibidem expectandis & capiendis. Quietum esse de hoc servitio.

Tristegum.] 2316. 63. ——— post prandium cum intraret cameram vidit unum *tristegum* cum imagine ad similitudinem unius sagittarii, &c. *Vocem usurpat etiam Greg. Turonen. hist. li.*8. *ca.*42. *item Mat. Parisius in histor. minori MS. unde hæc per illustrem illum genere & eruditione virum, Rogerum Twysdenum, equitem aurat. & Baronettum, nuper excerpta, mihique perhumaniter transmissa:* Anno Dom. Mclv. natus est Londoniis pridie kalend. Martii Henrico novo Anglorum regi ex Alienora regina sua filius legitimus, & vocatum est nomen ejus Henricus. Fuit autem magnificus rex Henricus filius Matildis, quæ prius fuerat Romanorum imperatrix, & postea comitissa Andegaviæ, quæ, ut prædictum est, clam concepit ab Stephano qui eam duxerat ad comitem Andegaviæ maritandam in nave, sc. in quodam *tristego* navis ipsis pro thalamo præparato, quæque citò comiti sponso suo copulabatur. Latuit ille conceptus

 omnem

omnem hominem præter ipsam solam, sicut & ipsa confessa est. quando rex Stephanus parabatur ad prælium apud Egelaw planitiem quæ in partibus Angliæ est occidentalibus. *Vox ortu Græca: Græcis enim* τρίστεγον *pro tertiâ contignatione. Act.* 20. 11. τρίστεγον *vertitur* tertium cœnaculum, *Anglicè*, **the third loft.** *Idem fortè quod Latinis* solarium: *vulgò*, **a Sollar.** Tristega *doctiss. Junio, & aliis, pro trium contignationum ædificio, quia singulæ sunt tectæ suis tabulatis. Ita quod*, in tristego navis, (*uti nobiliss. ille Baronettus, in suâ de voce conjecturâ mihi simul apertâ*) *idem sonet ac, in quodam tertio navis tabulato.*

Tritenniarum officium.] 403. *penult. Officium illud pro defunctis, olim* Trigintalia, *atque inde* **Trentals**, *vulgò dictum, quod scil. ad unius mensis terminum, i. triginta dierum, à missifico pro animâ defuncti, ut dicunt, præstatur. Vulgò aliàs*, **a Moneths mind.**

Trithinga.] 818. 65. Centurias quas Hundredas dicunt, & Decurias quas *Trithingas* vocant, instituit, &c. *Aliàs, & fortè rectiùs*, Tithinga, *vel* Teothinga: *à Sax.* teoð. *i. decimus. Significat autem denas familias, pariter inter se obligatas, ac Regi sic obstrictas, ut quod una erga eum peccasset, id necesse haberent præstare universæ. Quique caput harum foret*, Teothingus, *aliàs* Teothung-mon, *vulg.* **Tithingman.** *i. Decurio, dicebatur. De quo pluribus Spelmannus in voce* Friborga, *& nos supra in* Decima. *Non tacendum interim vocem alio sensu quandoque usurpatam, sc. pro tertiâ comitatus vel provinciæ parte, quo sensu* Trithinga *rectè scribitur. De hoc autem vide LL. Edo. Confess. ca.* 34. *& Cowelli* Interpr. *in voce.*

Trivallis.] 2407. 14. ——— imperator pactâ cum duce Austriæ tertia parte provenientis commodi, regem Ricardum dominicum adhuc characterem portantem in suam traduxit custodiam, & posuit eum in *trivallis*, ubi dicit Aristoteles, Bonum est occidere patrem. *Scribe* Trivallis: *Castelli nomen est, Mat. Parisio* Triballis *dicti, Hovedeno verò, qui carcerem vocat*, Trevellis.

Trussa.] 1278 63, 64, 67. *Joci, sive lusus, ac nequitiæ eorum qui vulgaribus magis placere animis student, quàm viris piis & gravibus. A Græco* τρυφῇ, *quod delicias ac luxum notat. De quo pluribus Vossius, quem vide. Gallis* truffe, *&* truffer, *eo sensu. atque hinc fortè nostratium* **trifles**, *&* **trifling**, *ut &* Trufeles *hîc*, 2064. 60.

Truncus.] 547. 32. 1399. 57, 64. *Capsa, arca, cista, scrinium: vulg.* **a trunke**, *Gallis autem, sensu quo & hîc (nempe pro pauperum cistulâ in templo positâ)* tronc; *à Latino* truncus, *eâ significatione quâ stipitem notat, quòd ex eo fieri soleat.*

Trussare.] 2594. 50. *Suffarcinare, convasare, vasa colligere. A Gallico* trousser, *unde nostratium* **to trusse**, *&* **trusse up**, *illo sensu.*

Tumberellum.] 2021. 52. *Instrumentum inventum ad pœnam mulierum rixosarum, quo in aquam dejiciuntur, immerguntur, & cum bene madidæ, & potæ tandem extrahuntur. Vulg.* **a Tumbrell**: *fortè à Sax.* tumban, *unde nostrum* **to tumble**, *Gall.* tomber, *volvere, devolvere, volutare. Bractono* Tymboral, *&* Tumboral.

Tungravio.] 898. 15. Tungravius. 902. 21. *à Saxon.* tun-ȝeref, *id est, villæ præpositus. à* tun, *hodie* **towne**, *villa*; *&* ȝeref, *præpositus, præfectus.*

Turnum (*al.* Turnus) Vicecomitis.] 2021. 60. 2053. 26. 41. *& alibi. Ad verbum significat* Vicem vicecomitis, *id est, duo tempora in anno, quibus ille universi comitatus sui conventum celebrat. Idem, ni fallor, quod Saxonibus* scyre-ȝemote. *De quo vide Cl. Seldeni Not. ad Eadmer. pag.* 166. *& Cowell. in voce. Vox est à Gall.* tour, *quod nobis* **turne**, *i.e. vicis.*

Twelfhyndus.] 823. 23. 846. 24, 25. *Vide* Hyndenus homo. *Postea*, 854. 17. *occurrit* Twelfhindus, *sed mendosè, nec aliter locus ipse. Utrumque sic restituo:* Et si eveniat ut aliqua tribus adeo magna sit & fortis, intra terram sive extra terram, (*sive sit de classe*) twelfhyndorum, sive twyhyndorum, ut rectum nostrum disforciet, &c. *Sic enim Saxonicè habetur in Textu Roffensi:* And ȝif ðonne ꝥ ȝebyriȝe. ꝥ æniȝ mæȝþ to ðam strang sy. ⁊ to ðam mycel. innon landes oððe uton landes. xii. hynde oþþe twyhynde. ꝥ us ures rihtes wyrnen. &c. *Hic autem aliàs* Thegen, *al.* Liberalis homo *dictus. LL. Canuti reg. Latinè exhibitæ in Text. Roffensi:* Si in domo liberalis, quem supra **Thegen** nominavimus, & quidam dicunt **Twelfhændman** hoc fit, &c.

Twyhindus homo.] 767. 30. *Præter hunc, sæpius in hoc opere occurrunt* Sexhindus, *&* Twelfhindus: *quorum singuli, qui & quales sint, superiùs dictum in* Hyndenus homo. *quibus adde Lambard. in voce* Æstimatio; *item in Itinerar. Cantii, in* Mepham: *doctiss. etiam Spelmann. in* Homo. *Dictiones planè sunt compositæ. Quòd autem* hindus (*posteriorem compositi partem*) *à centum deductum volunt, suspectum hoc mihi; utpote cum non* hund, *sed* hind, *constanter scriptum occurrit. Ab* hyndene *potius petendum reor, ut suprafusiùs in* Hyndenus homo. *Hic autem al.* Ceorlman *olim dictus. LL. Canuti reg. Latinè descript. in Text. Roffensi:* Si quis per *Hloth* occiderit hominem quem quidam Angli vocant **Twihænde**, & alii **Ceorlman**, qui illum, &c.

Tyhtbysig.] 926. 41. i. accusationibus infamatus. *Potius*, implicatus. *Vox merè Saxonica, composita à* tyht, *accusat. &* bysiȝ, (*unde nostratium* **busy**) *implicatus, occupatus, versatus.*

Tyhtlan.] 894. 41. *Vox omnino Saxonica*, accusationem *signans.*

V.

VAcatura.] 1035. 10. 1388. 8. *Beneficium ecclesiasticum nondum vacans, sed vacaturum.*

Vadia.] 1209. 20. *Stipendium, salarium, præmium, merces. vulgò*, **Wages**, *Gallicè* Gage.

Vadiare.] 821. 62. 844. 24. *Pignori supponere.* Bellum autem vadiare, 937. 55. *quid sit, vide supra, in voce* Bellum.

Vadium.] 658. 25. *Pignus. Saxonibus* ƿed. Vadium *autem* mentiri. 762. 46. *est pignus depositum deserere; cautionem pignore firmatam negligere. Quod enim hîc* mentiri, *Saxonicè habetur* aleoȝe: *hoc autem ab* aleoȝan *fluens, mentiri; & per translationem non curare, significat. cui contrarium* ȝelæstan, *quod implere, præstare, exequi, sonat. unde illud in LL. Aluredi, ca.* 1. *ubi de juramentis & pignoribus:* ꝥ is þonne rihtre to aleoȝanne. ðonne to ȝelæstanne. *i.* tunc justius est ut reti-

lint,

liat, quàm impleat. *Vel, (ut Lambardus)* resiliat potius quàm cœpto insistat. *Alibi*, ȝe ƿiom ȝeluȝon eoppe peððe ⁊ eoppe aðaꞅ. *i.* Pignus & juramenta eis non præstitistis. *Item*, ƿeo ƿiꞃe ȝeƿat aleaƿ. *i.* votum ipsa violavit.

Vadium ad remanens.] 1387. 4. *Vadimonium, fortè, vel pignus, penes quem deponitur, tanquam confiscatum, remansurum; conditione, vel re de quâ cavetur non præstitâ.*

Valettus.] 2541.31. 2563.15. *& sæpe. Alibi occurrit* Valectus. *Vox satis diversæ significationis. Nobilem enim pupillum quandoque sonat, equitis scil. aut alterius viri nobilis defuncti filium & hæredem, nondum maturæ ætatis, eóque alterius patrocinio & custodiæ mancipatum. Interdum ingenuum & generosum juvenem regi, aut magno alicui viro à sequelâ & familiâ, puta à cubiculis, aut ejusmodi. Heic autem ministrum militarem, juvenem bellicosum: talem, ni fallor, qui alibi, quandoque* scutifer, *quandoque* serviens, *quandoque* armiger *nominatur; equiti scil. (militem vulgò vocant) à servitio vel ministerio. Gallis* Valet, *apud quos hodie, ut & apud nostratium posteriores, vel equisonum & similium, nomen factum est, & in* Varlet *tandem transiit. De quo pluribus illustriss. Seldenus, Tit. Honor. par. 2. ca. 5. §. 47.*

Vanga.] 1459.8. Unde factum est ut rustici imperiti *vangis* & fossoribus assueti, armis militaribus gloriarentur inviti. *Ubi* fossoribus *pro* fossoriis. Fossorium *autem, ut &* vangam *Vossius vertit* ligonem. *Vocabular. Anglo-Latin. ann.* 1440. *conscript.* Spade, Vanga. Fossorium. *Origo fortè à Saxon.* ƿanȝan, *quod Belgis* V. *pro* F. *amantibus*, vanghen. *i.e. capere, manu prehendere: nobis hodieq;* to fang, or fong, *unde &* fangs, *&* fingers, *pro manibus, & digitis: item & unguibus.*

Vassallus.] 1122.5,7,13,17,*&c. A* Vassus, *diminitivo vocabulo, cliens fiduciarius inferioris ordinis. Unde* Vassalagium, *h.e. Vassalli obsequium; quod, &* Homagium, *pro synonymis. Sunt qui & hoc &* Vassus, *à Latino* vas *deducunt: verùm si (ut Lindenbrogio traditum) vocabulum sit ortu Gallicum, mihi persuaderem ut veniat à Gall.* bas *al.* basse. *i.e. humilis, submissus, inferior: unde jurisdictio quam* bassam *vocant, altæ è diametro opposita. Talis etiam hominis ejusmodi conditio: siquidem qui* Vassus *factus, domino & patrono suo redditur devotus*[a], *addictus, ejusque potestati & dominio supponitur, servitium & voluntatem suam, tanquam homo ejus (ut loquuntur) subiturus. Huic astipulatur vocis* (bassus) *eopse sensu usurpatio in quibusdam LL. Aleman. & Longobard. locis à Lindenbrog. & Spelmanno in Glossar. suis jam signatis. Adde (quod me docuit Martinius in Etymologico)* B. *in* V. *consonum in scripturâ Longobard. (quibus ista vox mirè familiaris) mutari solitum. Item* B. *&* V. *Gothismo confunduntur. Idem Martin. in voce* Ovis. *Nec hoc Longobardis peculiare, ut Vossio monitum in voce* Scuria. *Hinc fortè* Ballivus *(i. præpositus) quandoque scribitur* Wallivus, *quomodo apud Hundium in Metrop. Salisburg. to.* 1. *pa.*425. *Hinc porro* Vandum *(vexillum aut signum militare notat) pro* Bandum. *Sanè* B. *&* W. *pro unâ literâ apud Germanos ferè haberi Besoldo observatum, in* De nat. Pop. *cap.*18. *pag.*83. Vassallus *autem quandoque scriptum occurrit* Wassallus. *Nec plus mirandum hîc,* B. *in* V. *mutatum, quàm è contra* V. *in* B. *quomodo in voce* Baro, *quam à Latino* vir, *viri quidem doctiores, & judicio præstantiores corruptam existimant. Vide Aldi Manutii Schol. in C. Jul. Cæsar. Commentar. pag.* 121. *& Bonavent. Vulcan. not. in Jornand. pag.* 180.

[a] *Quâ de voce vide Hotoman. Disput. cap.* 3. *versus fin.*

Vastellum.] *Vide* Simenellus.

Vastum.] 1887. 52. *Significat terrarum sive domorum devastationem. Vulgò*, Wast. *Vide* Annus & Vastum.

Vavasor.] 1399.40. Vavassor. 473.62. *Idem (uti censet Cl. Seldenus) ac* medmepa ðeȝen. *i.* mediocris Thainus, *Saxonibus. Vide* Milites, *& Cowellum, in voce; inprimis autem eund. Selden. Tit. Honor. par.* 2. *ca.* 5. *sect.* 4. *pag.*625, *&c.*

Velvetum.] 2741.52. *Sericum villosum: pannus holosericus. Vulgò*, Velvet.

Venarium.] 931. 32. *pro* venatione, *ferarum scil. sectatione, sive persecutione, quod Gallis* venerie, *Sax.* ƿuntaþ, *al.* ƿuntnoþ.

Venatio.] 803. 54. 1024.30. *Ferina; sic dicta quòd venatione capiatur: Gallis* venaison, *unde nostratium* Venison.

Venella.] 1921.14. 2143 18. *Viculus, angiportus, vulgò*, a Lane. *Hinc fortè Gall.* venelle du lict, *pro spatio inter lectum & murum. Vocem habes crebrò in Antiquitat. urbis Cantuar.*

Venia.] 1937.21. ——quod fratres nostri ad *Venias* sint domi in capitulo, *&c. Ad veniam sc. pro delictis, regulæ nimirum monachicæ violationibus, petendam, & impetrandam.*

Veronica.] 1221.25,30. *Gallis* Veronique. *Chancero nostro* Vernacle; *quod quibusdam œnopoliis, ut & aliis domibus urbanis olim pro insigni præ foribus appenso. Verbi amplior explicatio ex ipso loco petenda.*

Vestiarium.] 1300. 14. *In ecclesiâ locus sacris vestibus reponendis. Vulgò*, a Vestry.

Vestura terræ.] 767. 14. *Segetes quibus terra vestitur: unde & nomen. Monendum hîc, quòd in lege Saxonicâ, ubi hæc habentur, quædam sunt quæ hac in versione planè desiderantur, viz.* ꞅe ðe ƿæꞅþ tyn ƿyða. ꞅe ꞅceal tæcan ꞅyx ƿyða ȝeꞅetteꞃ landeꞅ. *i.* qui decem occuparit terræ hydas, is dimittat sex hydas segetibus satas.

Veterum cantuum codicellus.] 1389.43. *Ita hîc vocatur liber ille, quem Roger. Hovedenus, fol.*283.*a.* Toper *pro* Troper, *vel* Tropar, *nuncupat, Matthæo Parisio & aliis* Troparium, *de quo vide Watsium, & Vossium in voce: item Cl. Selden. not. in Hengham, pag.*141, 142.

Uffers.] 1195 17. Præterea rex Tancredus dedit regi Angliæ quatuor magnas naves quas *Uffers* vocant, & xv. galeas. *Naves has Hovedenus, fol.* 391.*b.* Urers *nominat. Cur ita dicantur, non liquet. Fortè fuerit vox loci propria. Utcunque, iis similes fuisse conjicio quæ in annalib. monachi S. Pantaleonis apud Coloniam Agrippinam, ad ann.* 1203. Ulariæ *dicuntur, & postea apud eundem, ad ann.* 1224 Ufferiæ: *quæ quidem, uti hæ, grandiores. V. Voss. in* Ularia.

Viagium.] 2540.48. 2566. 11. *& sæpe. Iter, expeditio, profectio. Vulgò*, Viage, *Gallis* Voyage: *à via.*

Vj. hundus homo.] 767. 31. *Vide* Hyndenus homo.

Villanagium.] 1435. 44,45. *Propriè & pressè sumptum*

sumptum servitutem signat à villano. i. colonariæ conditionis viro, vel villæ adscriptitio, obita; quandoque tamen ponitur pro manerii vel feudi circuitu cui villani adscribuntur; quandoque pro villanorum cœtu; quandoque, ut hîc, pro terrâ sic à dominicâ distinctâ, ut cum hæc à domino sibi reservetur, illa colonis, villanis, & id genus fructuariis elocetur: ac eadem, ni fallor, est quæ Saxonibus, al. neaꝺ-lanꝺ, *al.* uꞇlanꝺ, *quandoque* ȝafollanꝺ, *dicta. Unde est quod hîc* dominia, *&* villanagia, *ut contraria, opponantur. Vulgò,* **Villenage,** *Gall.* fief roturier, *al.* heretage en roture.

Villata.] 1409.58. 1410.52. 1411.1. *& alibi. Pro* villa, *vel* villula. *Gallis* villette, *item (ut & Anglis)* Village.

Villenagium.] 2635.3. *Servitutis jugum: servorum ejusmodi status & conditio, quos* **Villaines,** *i. mancipia dicimus. Vulgò,* **Villenage.**

Virgata terræ.] 767.18. *Saxonicè (inquit Lambardus)* ȝẏꞃꝺlanꝺ, *nunc vulgò,* **Yard-land**; *fundi nempe mensura quantitasque pro ratione loci diversa; nonnullis enim in locis ex* 20. *aliis ex* 24. *aliis ex* 30. *constat acris.*

Visibilis.] 147.11. ——visibiles hostes, *&c. mendosè pro* risibiles: *de quo vide* Insibilis.

Visnetum.] 1387.13. 1917.56. *Quandoque* vicinetum. *Vicinia. Gallis* voisinage. *Quod apud Mat. Paris. Hist.* 100.50. *habetur* Insuero, *corrigendum, ut horum priori locorum,* Visneto. *Aliam vocis notationem vide apud Voss. pag.*637.

Visus franci plegii.] 2015.48. *Est inquisitio aut examinatio an omnes duodecim annos nati, ut ultra, liberum plegium habeant, id est sponsorem vel vadem capitalem, quòd regis pacem conservarent. Hoc apud majores nostros in usu fuit. Sed hodie statur juramento cujusque qui annum duodecimum compleverit. Hoc autem præcipuum est, quod in Curiâ vel consessu quem* Letam *vocant, fit. Plura vide apud Spelm. in vocib.* Francus, *&* Leta.

Vitulinium.] 2037.19.21. In primis decreta mea in *vitulinio* scripta in asseribus nigro corio coopertis. Item Decretales in *vitulinio* in corio ligatas. *Pellis vitulina, illa nempe membrana, quam Galli* Velin, *nos* **Velame,** *al.* **Velome,** *dicimus.*

Viva pecunia.] 213.23. *Idem quod* Vivens captale. 841.1. *quid autem autem hoc, vide supra, in* Captale.

Ulcus.] 897.57. *Vide* Ceol.

Unceases ath.] 764. 28. *Sic enim, quod ibi* ax, *corrigendum. Voces sunt Saxonicæ, juramenti genus exprimentes, ab utroque interprete, authori nostro sc. & Lambardo, perperam explicati.* ⁊ ꝺæꞅ ꝺeaꝺan maȝaꞅ him ꞅꞃeꞃian unceaꞅeꞅ aþ. *Text. Roffensis rectiùs,* unceaꞅꞇeꞅ aþ. *i.e.* cognati verò (*furis*) interfecti jusjurandum præstant (*cædum ejus*) se non vindicaturos. ceaꞅꞇ *enim Saxon. lis, jurgium inimicitia; cui* un, *adversativâ particulâ, præpositâ, contrarium signat. Juramento huic illud affine in ejusdem Inæ regis LL. cap.*24. aþaꞅ unꞅæhþa *dictum, juramentum scil. de* faidâ *illâ deponendâ, quâ, pro more veterum Germanorum, (Tacito teste) quis propinqui sui inimicitias suscipere tenetur. De quo vide doctiss. equitem Spelmann. & Voss. in* Faida.

Unfrithmannus.] 900.16. *Vide* Frithmannus.

Ungebendro.] 898. 28. Homo qui hamsocnam faciet intra portum sine licentia, & summam in fracturam agat de placito *ungebendro,* vel qui, *&c. Ubi quid sibi velit* ungebendro, *non est apertum: fortè,* sine licentia. *Locus autem adeò corruptus est, ut vel conjecturæ vix locus.*

Ungeld.] 900.20. *Vide* Agilde. Botolos. Emenda. Insolutus. Orgild.

Ungilda akere.] 898. 29. ——jaceat in ungilda akere. *De eo dictum (si sensum loci teneam) qui quid mali faciendo vitam amiserit, ideoque inter sui similes, compensatione & sepulturâ Christianâ mulctatos, foràs projiciendus est. Vide* Ungeld.

Unlage.] 924.2. *A Saxon.* unlaȝa, *quod iniquam legem significat. ab* un, *particulâ privitivâ, &* laȝa, *lex.*

Usuagium.] 2566.59. *Usus. Gallis & Anglis,* **Usage.**

Uthesium.] 1917.17. *Vide* Huthesium.

Utlagaria.] 982.64,66. *Quod hîc* utlagaria, *Textus Roffen. Saxonicè exhibet* uꞇlaȝa ꝺinȝa, *i.e. delictum quid authorem reddens exlegem. Unde Forensium nostror.* **Outlary,** *illo sensu. ab* uꞇ, *extra, &* laȝa, *lex. Idem est*——

Utlagium.] 923.53. Et qui opus *utlagii* fecerit, *&c. Saxonicè* uꞇlaȝeꞅ ꞅoꞃce, *id est, maleficium, cujus causâ author omni legis patrocinio fuerit exclusus.*

W

WAlda.] 2140.32. *Sylva illa Cantianis pariter ac Sussexianis decantatissima, Ethelwerdo olim ob immensitatem & opacitatem immanis dicta, vulgò,* **the Weald,** *aliàs* **the Weald of Kent**; *de quâ Cl. Cambdenus, semel iterumque. Vox est à Sax.* palꝺ, *al.* pealꝺ, *i. sylva, saltus, tractus sylvestris. De sylvâ sic dictâ, multis Lambardus in Cantio suo, pag.*209, *&c.*

Waliscus.] 764. 17. Regis equi *Waliscus,* qui nuntiare possit ad eum, weregildum ejus est CC. s. *In eundem sensum Lambardus:* equiso regis Wallus, *&c. Hæsito. Sanè* cẏninȝeꞅ hoꞃꞅ pealh, equisonem regium *signat:* pealh *enim hîc, non* Wallum, *sed* servum (*Aelfrico* mancipium) *notat. Vide LL. Ethelred. apud Lambard. par.*2. *cap.*7. *ubi ipse, ut author noster hîc, col* 900. *lin.*4. *Sax.* pealh, *Latinè* servum *vertit. Ita ut* hoꞃꞅ-pealh *idem sit ac Saxonib. aliàs* hoꞃꞅ-ꝺeȝn, *pro equisone, vel equorum custode; domino scil. à re equariâ. Cui (ni fallor) affine posteriorum* **Rad-cniht,** *al.* **Rod-knight,** *id est, ut opinor,* minister equestris, *vel qui domino est à servitio equestri, vel ab equitatu; ut qui, lege prædii sui, cum domino equitare teneretur. De quo vide Bracton. li.*2. *de acquir. rer. dom. cap.* 16. *&* 35. *& Flet. li.*3. *cap.*14.

Walla.] 1930.61,62. Wallia. 1937.26. Wallea. 2141.62,63. *Murus; vulgò,* **a Wall**: *à Saxon.* peal, *Belg.* **Walle**: *è cespitibus propriè: ex Latino* vallum. *Hinc murus ille, agger sc. mari objectus, apud Romneienses in agro Cantiano, vulgò,* **Dimchurch-wall** *dictus.*

Wallicus.] 725.8. Postquam contigit *Britones* modo *Wallicos,* à quodam duce eorum *Guallone* sive à *Galaes* reginula sic vocatos, *&c. In eandem sententiam, Galfridus ille Monimuthensis, & ejus sequaces, non pauci. Quam ut mittam, utpote à doctis viris satis jam convulsam, Giraldum illum*

Cam-

Cambrensem, ejusdem ævi scriptorem, audiamus: Wallia (*inquit*[a]) non à Wallone Duce, aut Wendoloena regina, sed à barbaricâ potius nuncupatione nomen accepit. Saxones enim regno occupato Britannico, quoniam linguâ suâ extraneum omnem *Wealh* vocant, gentes has sibi extraneas Wallenses vocabant, & regionem Walliam. *In eadem ferè verba Polydorus Vergilius, (hujus, ut apparet, assertionis non primus inventor, etiamsi sic glorietur, ut D. Powello ad Giraldi marginem & alibi, rectè observatum:) Histor. Angl. li.1. quem etiam vide lib.3. Hos sequuntur Paul. Jovius à Vito Basingstockio exhibitus, Notis ad Hist. Brit. li.9. cap.7. Humphr. Lhuyd. Descript. Britann. Fragmen. fol. 46.b. Guil. Lambard. verb. explicat. ante archæonom. in voce* Wallus, *prædictus etiam D. Powell. Descript. Walliæ, loci Historiæ præfixâ. Guiliel. Cambdenus, in Britannia sua, de Cambro-Britannis & Cornubiensibus verba faciens, & plures alii: quibus ipse potius assentior quàm aut Monimuthensibus illis, aut aliis, qui vocem* Wallicus, Wallifcus, Wallus, *à Gallo ducunt; ut &* Wallia *à Gallia, quasi gens sic dicta originitus fuerit Gallica, & inter Gallos, Saxonum opinione, censenda, numerandaque. Sic inter nostrates Richardus Versteganus, Restitut. ca.5. quem in hunc finem citat Spedus nostras de Wallis agens, & alii quidam. Inter exteros autem, Buchananus, Rerum Scotic. li.2. (quem citat doctiss. Cambdenus, in Britann. cap.1. haud procul à fine) sed & Philippus Cluverius, in German. antiqua, lib. 1. ca.9. necnon Gerard. Vossius, de vitiis sermo. lib. 2. ca.20. pag.317. Inter utrumque etymon incertus hic incedit (inter alios) Spedus nostras, ut supra. Horum autem posteriores (qui scil. Walliam à Gallia, & Wallos à Gallis denominatos asserunt) gentem sic dictam putant à Saxonibus (Teutonicæ originis, & Teutonicam dialectum sequutis)* W. *pro* G. *usurpantibus. Britones autem sic (Gallos scil.) vocasse credunt Saxones, quia insulam hanc ingressi, populum non solùm Gallicè loquentem, sed & moribus cultuque Gallis fuisse adsimilem deprehenderunt. Iis autem assentiri non possum; siquidem vox ista* pealh, *pro Britanno, non à primo Saxonum in hanc insulam adventu, (ut assertionis illius authoribus allegatum) nec per aliquod temporis spatium postea, donec sc. Britanni in universum eversi, & in extera loca fugati erant, inolevit, imò nec à Bedâ, (datâ licet opportunitate quàm idoneâ, lib.5. ca.10.*[b]*) qui Historiam scripsit anno Christi* 731. *vocem Walli aut Wallia, nec ab Aluredo rege, ejus (ut fertur) interprete Saxonico, qui regnare cœpit anno salutis* 871. *& desiit ann* 900. *vocem* peallar *hoc sensu usurpatam invenio: sed ejus loco* Britones, Britanni, Britannia, *Latinè; Saxonicè verò* Bryttar, Breotene, Breoton, Bretene, Brytene, *aut simil. Gallia interim regno, non* Wallia, *sed ut hodie Latinè* Gallia; *Saxonicè verò* Gallia, Gallie, Galliarice: *populo Gallico,* Galleas, Galliacynne, *aut similiter; non* palleas, *per totum librum nuncupatis: uti, devictis tandem Britannis, qui in Galliæ tractum Armoricanum transfretarunt* Galpealas *nominarunt Saxones. Hoc autem quàm incongruè, si Gallia & Wallia idem essent sensu; cum in patriam jam, quasi postliminio, reversi, & pristinis sedibus potiti,* Galleas *potius, saltem* Bryt-Galleas *(uti, & regionem & linguam illam Armoricanam, Brittonantem vocant) Saxonicè nominarentur, non autem* Galpealas. *Quippe si Wallus Gallum, Wallia Galliam, apud Saxones significarit; cur ab eis mutaretur hic litera* G. *in* W. *retentâ interim ab eisdem eadem litera* G. *in vocibus Gallia, & Gallus? Regeret fortè quis Britwalorum, ut & Walorum mentionem in Chronologiâ Saxonicâ factum ante Britannorum plenum exterminium, & in partes Walliæ profligationem. Respondeo. Nil refert; nam & ante Saxonum in hanc insulam à Britannis invitationem utriusque mentio fit, quemadmodum & Britwalanorum in Annalib. Sax. à RR. Armachano citatis*[c]*, vel Lucii regis ævo. Unde luce videtur clarius Chronologiam illam aliquamdiu post excidium Britannicum fuisse conscriptam, authoremque pro ætatis suæ more loquutum, cujus etiam rei argumentum dat, & Bedæ, & interpretis ejus (ut alios taceam illorum temporum historicos) altum de voce* Wallus, *aut* pealh *pro Britanno (ut jam monitum) silentium: quæ quamvis in LL. Inæ regis, Aluredi præcessoris, nonsemel occurrat, hæ tamen non nisi longè, per centum scil. ad minus annos, post excidium Britannicum, latæ fuerunt leges. Præterea, nomen* pealh *Cambro-Britannis contumeliæ vel ignominiæ causâ datum perhibent Balæus, Buchananus; (ideóque fortè Ninio, & Asserio, hominibus Britannis, omissum, quorum posterior Angliam vocat* antiquam Britanniam:) *quid autem contumeliæ, vel ignominiæ in illo nomine à Gallia vel Gallis ducto? Dicitur insuper nomen istud* pealh *Cambro-britannis in hunc usque diem penitus esse ignotum, qui aliud interim nomen haud agnoscunt quam* Cambrorum. *Estne autem verisimile nomen istud eos adhuc latuisse si (ut ista clamat derivatio) à voce Gallus, aut Gallia petendum sit? Hac igitur etiam rejectâ, restat ut alteram, à* pealh *scil. pro extero vel peregrino, pro virili corroboremus. Vel hinc autem sat planè liquet Wallos inter peregrinos apud Saxones olim habitos, quod in LL. Inæ regis Anglo-Saxonici, cap.22. ubi agitur de peregrino cæso compensando, Walli, perindè ac si esset exterus vel peregrinus, expressa mentio fit. Porrò, peregrinæ sive alienæ linguæ peritus, sive interpres, Saxonum linguâ erat* pealhrtod, *al.* palhrtod, *ut apud Bedam & alios videre licet. Falconum etiam apud Cambrenses quoddam genus est, quorum meminit Giraldus in suo loci Itinerario, egregios vocans & generosos; hoc addito, quòd apud regem Henricum ejus nominis secundum, maximi fuerunt æstimii, veluti reliquis omnibus in terrâ suâ nobiliores & præstantiores. Ii autem accipitrariis (Cambdeno teste) peregrini dicti: iidem fortè ac Gallis* Falcons Pelerins, *vulgò,* Passengers. *Falconi sic dicto respondet, ni fallor, Saxonum* pealhafoc: *voci enim simplici* hafoc, *quâ usi sunt pro falcone vel accipitre; ut peregrinitatem ejus exprimant, præposuere* peal, *quod & factum in voce supra,* pealhrtod. *Hinc* peallen *eis pro peregrinari, migrare, iter facere, exulare. Unde illud Canon. Edgari reg. apud doctiss. equitem, Concil. to.1. pag.468. cap.46.* oððe of earde peallige ride ⁊ dædbote æfre þa hwile þe he libbe. *&c. i.* vel à patriâ *peregrinetur* latè, & pœniteat semper dum vixerit; *ut & illud etiam ibid. pag.470. cap.10.* Deoplic dædbot bið þ læpede man his pepna lecge. ⁊ peallige bærfot pide. ⁊ *&c. i.e.* Profunda est pœnitentia (*illa*) cum laicus arma deponat & latè *peregrinetur* nudus pedes,

&

[a] *In Walliæ Topograph. cap.7.*

[b] Unde (*Angli & Saxones*) à vicinâ gente Britonum corruptè Germani nuncupantur.

[c] *Primord. ca.3. p.36.*

& &c. *Nec aliunde fortè nominis illius gentilitii fons, apud nostrates satis noti,* **Waller**, *quo cum eruditiss. Cluverio, peregrinatorem intelligo, vulgò,* a **Wanderer**, or **Pilgrim**; *cujusmodi, ut videtur, erat ille qui nomen illud primus obtinuit. Hos inter peregrinatores, qui religiosarum expiationum gratiâ Hierosolymam, Romam, Compostellam, aut alia habita & credita sancta loca, superioribus sæculis petierunt, nuncupari voluere* **Walbruder**[a]. *Hinc itaque, hinc inquam, (à Saxon. nimirum* ƿealh, *&* ƿeallen) *ut mihi plenè persuasum, nomen illud, adulterinum, ut Giraldo; odiosum & ignominiosum, ut Balæo; contumeliosum, ut Buchanano dictum,* ƿealh, *&* ƿeallas, *Britannis ab Anglo-Saxonibus bello superatis, & peregrinari coactis, impositum: quorum pars in Walliam, id est Cambriam; pars altera in Cornubiam; reliqui verò in Britanniam Armoricanam commigrarunt. Primos* ƿealas, *proximos* Copn-ƿealas; *ambos autem quandoque* Bpit-ƿealas *nominarunt, ut à tertio Britannorum genere distinguantur, quos in Gallia sitos, inde* Galƿealas *nuncuparunt. Anglo-Saxones. Præter hos autem quosdam Britones in Scoticam provinciam,* **Galloway** *hodie dictam, Pictorum olim patriam, ut hîc, 316.33. elapsos, & sedes ibi acquirentes, reperio dictos* Galwalenses, *de quibus Florilegus ad ann. 907. 921, &c. ut & de rege Galwalliæ, ad ann. 974.* Stræcledwalorum *insuper nomen occurrit in Chronolog. Saxon. ann. 875. & 924. quos Asserius Meneven. & Florent. Wigorn. ad ann. 875.* Stratdutenses *vocant. Apud eund. Wigorn. ad ann. 901.* Streatgleduwalorum, *ut ad ann. 921.* Streatgledwalorum *mentio, quos Florilegus ad ann. 907, 921, 924.* Galwalenses *appellat. Hos Roger. Hoveden. ad ann. 899.* Stercglendwalos; *ad ann. autem 917.* Strecglendwalos *nominat. De his etiam sæpe in hoc opere, aliter atque aliter, ut & hîc, scriptis. Hos fuisse Cambros quidam existimant. Cum autem & Cambros & Streatgledwalos, ut diversos, sub eodem anno commemoret Wigorniensis, ad ann. scil. 901. ut & Hoveden. ad ann. 899. mallem Britannos quosdam hîc intelligendos, Gallovidiæ apud Scotos olim incolas; inde autem post annum Christi 870. à Pictis fortè pulsos in Cambriam ad contribules suos migrare coactos, sedemque capessentes apud Walliæ partes sive pagos illos aquilonares hodie* **Flint-shire**, *&* **Denbigh-shire** *vulgò dictos; ubi Cludæ fluminis ripas coluere, constituto ibi regno, quod (nomine à loco sumpto)* Stratecluyd *nominarunt, de quo ante memoratus Lhuydus in Descript. Brit. Fragmento, fol. 26.b. sic:* Constatque has regiones (*Cambrenses*) cum Gallovidia usque ad Cludam amnem ad annum nostræ salutis 870. à Britannis possideri, quo tempore à Scotis, Danis & Anglis multis bellis lacessiti, & tandem Constantino eorum rege ad Lochmabam in Anandra occiso, in Cambriam ad contribules suos migrare coacti sunt: regionemque omnem inter Conovium & Devam, pulsis Anglosaxonibus, qui majorem ejus partem occupaverant, sibi vendicavere; constitutoque ibi regno, quod à flumine Cluda, cujus ripas coluere, **Stratclwyd** à nostratibus, à Mariano Scoto corruptè **Streadiphcad** Walanorum dicebatur. *De hoc idem iterum postea, fol. 56.a.* Deinde verò à Britannis ex Scotia venientibus, pulsis Anglis, habitata cum valle Cluydæ Rhysoniaca & Rossia regnum constituit, quod Marianus **Streudglead**, nostri verò **Stradclwyd**, id est, Stratum Cluydæ dixere: nam Strat nomine fluvii addito, Cambri terræ tractum fluvio vicinum denominare solent, ut **Strad Alyn**, **Strad Towy**, & hujusmodi multa. *Sed Walliâ relictâ, ad reliqua pergamus.*

[a] *Reiner Reinec. Append. ad Chron. Slavorum. Adde &* Walones, *exteri scil. conscientiæ causa huc confugientes, hinc sic dicti, al.* **Strangers**.

Wapentakum.] 896. 8, 23. 956. 52. *& ult.* Wappentaga. 1162. 33. 1173. 4. *Vocem explicatam invenias col. 957. 2.* **Wapentake** Anglici idem est quod arma capere, eo quod in primo adventu novi domini solebant tenentes pro homagio reddere arma sua. *Paulo infra:* **Wapentake**, *&* **Hundredus** idem sunt, quia procinctus C. villarum in adventu novi domini solebat reddere arma sua. *Hæc ad vocis sensum satis. Etymon autem à Sax.* ƿæpn, *telum; &* tæcan, *dimittere, seu potius* betæcan, *(unde nostratium* **to betake**) *tradere, committere. Sermo. Cathol. à doctiss. Wheloco, notis ad venerabilis Bedæ Histor. exhibit. pag. 238.* Ic þe betæce heofonan rices cæge. *i.* Ego tibi regni cœlestis clavem trado. *Atque hinc fortè aquilonarium nostrorum* **Tacke** *pro firmâ, villâ scil. vel prædio elocato: quòd ad censum vel redditum alteri colendum tradatur. Non me latet alios posteriorem vocis partem* **take**, *vel* **tac**, *à Sax. ut volunt* tac, *pro tactu, derivasse: sed falluntur;* tac *enim tali sensu Saxonibus prorsus incognitum.*

Warantis.] 900. 61. *alibi* Warantus, *al.* Warrentus. *Qui alteri obstringeretur ad evictionem præstandam. Hinc verbum* warantizare, *699. 35. pro alteri accommodare suam in tuendo illo authoritatem, nec illud solùm sed & obligare se ad rei evictionem præstandam: hoc est, ut aliam ejusmodi æquivalentem ei tribuat. Hoc Forensibus nostris* Warantizatio, *de quo infra, 1879. 1. Atque hinc (ni fallor) ortum nostratium* **Grant**, *pro concessione, & chartâ ejusdem: quòd ut plurimùm concessiones (rei præsertim venditæ) venditoris obligatione ad evictionem præstandam, firmentur. Fidem his facit Gallorum mos, qui semper* g. *utuntur, pro nostratium* w. *unde quod nobis* warrantum, warrantia, warrantizare, *ipsi habent* garandia, garantia, garantum, garantizare, *ut apud Spelm. Vocis origo, ut conjicio, à Sax.* ƿeɲian, *tueri.*

Warantum.] 2624. 32. Warentum. 2678. 50. *Ratihabitionis syngrapha; quâ scil. quid ratum & acceptum habetur. Vulgò,* a **Warrant**. *Vocis habes originem supra, in* Warantis.

Warda.] 1864. 24, 31. 2019. 65. 2197. 61. *Primo locorum, pro servitute illâ reali feudi militaris, ut vocant, propriâ, quâ dominus tam curam feudi, idque in rem suam sine rationibus reddendis, durante minori ætate feudatarii; quàm etiam tutelam & educationem ipsius hæredis habet. Gallis hoc, nostratium, ut dixi,* w. *in* g. *mutare solitis,* Guardia, *id est,* Custodia. *Vox est, ni fallor, à Sax.* ƿeɲian, *tueri, defendere, Germ.* **waeren**, *al.* **waerden**. *Unde* Warda, *locorum hic secundo, & tertio, pro quadam urbis parte unius aut alterius Aldermannorum (i. Senatorum) curæ & custodiæ commendatâ. Vulgò,* a **Ward**.

Wardewithe.] 957. 38. Wardewithe est sutsise de garde. *Rectiùs* Ward-wite. *i. mulcta ob custodias neglectas. à* ward, *custodia, &* wite, *mulcta. Ad immunitatem etiam à tali onere vel servitio vox extenditur, ut apud author. Term.*

Jur.

Jur. in voce. Vide Flet. lib. 1. *cap.* 47.

Wardpeni.] 1435.42. *Nummus sive denarius custodiarum causâ exactus: item immunitas à tali onere.*

Warenna.] 2134.10.15. Warennia. 2015.33. *Gallis* garenne. *i. vivarium. Hæc autem apud nos potestatem significat, vel chartâ regiâ, vel præscriptione obtentam, venandi sibi cuniculos, aut lepores, vel etiam aucupandi phasianos & perdices intra limites feudi sui. Vulgò,* a **Warenne.** *A Sax.* pepian, *tueri, defendere; quòd talibus in locis, feræ & animantia septi ope custodiantur.*

Wastellus.] *Vide* Simenellus.

Wealh.] 763.35.42. Wallus. *i. Cambro-Britannus. V.* Wallicus. *Nisi malis* Servus, *quem Saxones quandoque sic vocarunt, unde eorum* hopr-pealh *pro equisone. V.* Walitcus.

Wealreaf.] 897.48. *Mortui, maximè cæsi, sive tumulati sive tumulandi spoliatio: cujusmodi videtur furtum illud, de quo apud equit. Coc. Institut. par.*3. *p.*110. *quod inauditum vocat, viz. cadaverum effossio, & involucrorum sive linteaminum direptio. Tales sepulchrorum effractores Græcis* τυμβώρυχοι. *Adi Glossar. Lindenbrog. in voce* Walaraupa, *item* Wargus, Noffo. *Vocabulum planè est compositum: ductum fortè à Sax.* pæl, *i. strages, &* peaf, *spoliatio, expilatio: q. d. strati & extincti spoliatio. Fusiùs autem de hoc in Tractatu nostro de* **Gavel-kind,** *cap.*3.

Weif.] 2015.53. 2016.9. *Bona derelicta, cujus dominus non apparet. Forensi latinitate* Waivium, *à Gallico* Guaive; *al.* choses guaives, *illo sensu. Item animalia oberrantia, à Gall.* Estraites, *vulgò,* **Estrayes,** *al.* **Strayes,** *Latinâ formâ* Extrahuræ; *Anglico vocabulo, hodie obsoleto & sopito,* **Cumelings,** *al.* **Comelings,** *quod Saxonibus olim pro advenis. Vide Spelm. in voce* Albanus. *Codex antiquus ecclesiæ Cantuar. MS.* **Weif.** Aver chatel ke homme weive par defaute de garant, ou kemeling. *V. Flet. li.*1. *cap.*27.

Wera.] 762.41. 926.23. *& alibi sæpe. Capitis æstimatio: pretium hominis. Anglo-Saxones enim (à quibus vocem accepimus) statutâ capitis æstimatione, quamplurima facinora mulctâ pecuniariâ plectere solebant: cujus gratiâ æstimabantur quique, & à summo ad infimum capite censebantur singuli, de quo supra in* Hyndenus homo. Wera *autem hîc,* κατ' ἀποκοπὴν *pro* Weregyldum, *quod vide.*

Weræ fractio.] 765.44. Omni homini liceat firmationem & *weræ fractionem* negare si possit & velit. *Rectiùs, ni fallor, sic:* Omni homini liceat firmationem & *weræ factionem* affirmare, si possit, & audeat. *Quid autem significet* firmatio, *vide suo loco.* Weræ factio, *est* faidæ, *inimicitiarum sc. propinqui mei susceptio pro ratione capitis æstimationis: nempe ut eatenus pro eo respondeam, & causam ejus præstem. Hoc etiam ex Sax.* onjacan *hîc colligendum, quod* affirmare *signat, non, ut hîc, & apud Lambardum,* negare: *unde vocem* onjazu *in LL. Ethelredi, cap. ult.* affirmationem *malè vertunt ambo.*

Weræ lada.] 927.7. *Purgationem signat secundùm purgandi natale; cum tot sc. conjuratoribus, quot pro ratione natalis ejus (capitis nimirum æstimationis) qui purgandus est, jure requiruntur. Saxonibus enim, ut cujusque erat capitis æstimatio; sic ei facta est criminum, sive majorum, sive minorum, purgandorum copia. Veterum enim, ut & modernorum opinione, quo quis erat opibus affluentior, eo fuit fide dignior, & in jurejurando religiosior. Hinc illud in LL. Hen.*1. *cap.*64. Thaini jusjurandum contra valet (*i. æquivalet*) jusjurandum sex villanorum. *Dictio est composita à Sax.* pepe, *propriè, homo; tralatitiè, pretium vel valor hominis: &* lade, *purgatio, emundatio. Hinc autem* secundum Weram negare, 762.58. *i. e. secundi capitis sui æstimationem se purgare, tot scil. & talibus adhibitis conjuratoribus, quot & quales gradui, vel conditioni suæ conveniant.*

Weregildum.] 762.43.57. 764.18,22. *Interdum ipsam* Weram *significat; interdum autem & sæpius (ni fallor) illam partem ejusdem occisi cognatis pendi solitam, (quæ qualis fuerit & quanta, vide LL. Hen.*1. *cap* 75.) *residuo ejusdem, partim in* manbotæ, *partim in* witæ *compensationem converso. Vide easd. LL. cap.*69. *Vocabulum effictum conjicio ex Sax.* pepe, *Latinè* wera, *de quâ supra (non, ut quibusdam*[a] *visum, à* werra, *quod pugnam & cædem notat:) &* zylo, *solutio, pretium, valor.* [a] *Martin.* *Partem hujus dixi cognatis cedere, unde Saxonum* mæzbote, *quibus institutum hoc à Germanis priscis traductum, de quo Tacitus in libro de German. moribus:* Suscipere tam inimicitias, seu patris, seu propinqui, quàm amicitias, necesse est. Nec implacabiles durant. Luitur enim homicidium certa armentorum, ac pecudum numero; recipitque satisfactionem universa domus. *De hoc plura potes apud Cl. Selden. Jan. Angl. li.*1. §.32. *Voss. Gloss. verbo* Wirgild. *Martin. etiam in ead. voce, & Spelm. in* Cenegild.

Weregelthef.] 957.34. *Rectiùs* Weregelt-thef. *i. (inquit Fleta, lib.*1. *cap.*47.) latro qui redimi potest: *cujus vita scil. pretio, pro capitis sui æstimati ratione, persoluto, redimatur, puta occulti latrocinii reum; secus autem, si manifesti. Vide* Opentheft. *Quantum interim erraverit author noster in vocis explicatione, hinc satis est apertum. Est autem à* pepe. *i. hominis pretium;* zylo, *solutio, &* ðeof, *latro, fur. Idem qui*——

Werigildus fur.] 767.45. *De quo etiam dictum,* 762.43. *Ubi (quod non tacendum) lex sic emendanda:* Si fur capiatur, morte afficitor, vel vitam suam werigildo redimat.

Werhades.] 858.57. ——sit *werhades,* sit *wifhades,* sit alterum, sit alioquin, *&c. Lege:* sive virilis, sive muliebris generis fuerit, sive alterutrius. *De personis utriusque sexus qui sacris initiantur dictum. Vox illa à Sax.* pepe, *vir; &* had, *ordo, sexus, genus, persona: ista à* pif, *mulier, fœmina; & eadem* had.

Werra.] 82.22. 246.36. 499.44. *Idem quod alibi* guerra. *i. bellum, dissidium, nobis hodie* **Warre.** *Vide* Guerra.

Westrum.] 2372.10. In tantum igitur diebus illis religio illa excrevit, ut illi de Cistercio forent omnium monachorum exercitium, studiosorum speculum, desidum *westrum. Fortasse rescribendum* rastrum.

Wharfus.] 2293.43. *Ripa, crepido litoris, sinus; aream habens contiguam navibus onerandis & exonerandis idoneam. Vulgò,* a **Wharfe.** *Unde sic dictum vide in* Cambiare.

Whassum maris.] 2587.30,32. *Littus, sive terra illa*

illa litoralis, plana & plerumque arida, quam tamen interdum mare alluit, lavatque: qualis illa apud Norfolcienſes noſtros à Cambdeno memorata, vulgò, **the Waſhes** *dicta. Nomen à lavando vel alluendo ductum, quod nobis* **to waſh**; *à Saxonico* pærcan.

Wichencreft.] 923.9. *Saxonum* piccan-cræft. *i. ars venefica. à* picca, *unde noſtrum* **Witch**, *ſaga, venefica*: *&* cræft, *nobis hodie* **craft**, *ars. Vulgò*, **Witchcraft.**

Wiſhades.] 858.58. *Vide* Werhades.

Wincwa.] 896.7. *Vide* Gewineda.

Wita.] 761.63. 763.50. *Mulcta.* Witarum *autem varia olim genera.* 1° Wita Regis, (*vel regi debita*) *quæ aliàs* capitalis wita, *&* wita plena, *Saxonibus* fullpite, *& ideo ſic dicta quia witarum omnium præfinitarum maxima, viginti valens* mancas, *vel* mancuſas. 2° Epiſcopi & Comitis Wita, *quæ Regis dimidio minor, decem ſcil. mancarum.* 3° Thaini, *vel* Baronis wita, *quæ Comitis dimidio minor, quinque ſc. mancarum. Vide LL. Hen.* 1. *cap.* 35, 69, 87. Regiam *autem* forisfacturam, *&* plenam witam *idem eſſe, ex collatione cap.* 64. *LL. Guliel.* 1. *& LL. Hen.* 1. *cap.* 51. *facilè conſtabit, quod enim in priori* Regis forisfactura; *in poſteriori* plena wita *dicitur.* ¶ Secundum witam jurare. 763.48. *De furti ſuſpecto dictum: & pro mulctæ ratione, talis criminis reo imponendæ, ſe purgare ſonat.* ¶ Wita ſervus. 766.31. *Sic enim demptâ diſtinctione intermediâ, verba conjungo: juxta Sax.* pite-ðeopne. *De quo vide* Forisfactus ſervus. ¶ Winterden *apud Ingulphum Sax. fol* 491.*a. corrigendum* Witereden, *quomodo per Malmesburien. exhibitum, fol.* 22.*a. Bedæ Interpreti, lib.* 3. *cap.* 8. pite-hpædenne, *al.* pite-pædenne. *Sic autem* punitiones *ibi Saxonicè verſum. Sanè*, pite *propriè ſumptum, pœnam ſignificat*: *unde* pitnepe *pro tortore*: pædenne *addito, non autem, ut conjicio, compoſitionis ergô, vel ut vocem reddat compoſitam*; *ſed, quemadmodum in* gebedrædenne, hiprædenne, geferrædenne, hingrædenne, *i.e.* preces, familia, ſodalitium, interceſſio, *& ſimilibus, vocis explendæ ſive producendæ gratiâ: quem in finem hoc &* rcype (*unde productio noſtra ſyllabica* ſhip) *promiſcuè uſurparunt Anglo-Saxones. E.G.* hiprcipe, geferrcype, *&c.*

Witerſatan.] 923.1. *Corrige ſecundùm Saxon.* Witherſacan. *Ita nempe Saxones vocarunt apoſtatas, transfugas, & omnes qui leges aut divinas aut humanas refugerunt. à* piþep, *i. e. contra, adverſus*, (*unde noſtratium* **Withernam.** *i. ex adverſo captio, in compenſationem ſc. cujuſvis ab altero prius capti*) *&* recgan, *dicere, loqui. Ita ut generatim quemvis contradictorem, ſive oblocutorem comprehendat.*

Witword.] 896. 20. *Vide LL. Presbyteror. Northumbren. apud Spelmann. Concil. pag.* 502. *ca.* 56. *ubi doctiſſ. eques vocem Latinè fecit* Reſponſa prudentum: *&, meo quidem judicio, feliciter*; *cum vox, ni fallor, ſit compoſita ex* pit, *al.* pitig, *Sax. ſapiens*; *&* popd, *dictum, verbum.*

Wreccum maris.] 2015. 55. Wrech. 657. 12. *Idem ac infra*, 2016.15. Wreck, *quod ſignificat totum illud quod è naufragio ad littus appellitur, niſi animal aliquod ad navem pertinens, ſalvum ſuperſit. Nam animal in navi ſuperſtes (fortè quod tunc non dicatur derelictum, quo nomine à rege, & jura habentibus regalia vendicatur*[a]) *facit ut naufragium in* Wrecki *cauſam non incidat, & ut bona quæ ſervari poſſunt, non fiſco cedant, ſed navis domino permaneant, ſi intra tempus limitatum vendicentur. Vulgò*, **Wracke**, *&* **Ship-wracke**. *Vocis origo dubia: num ſc. à Gall.* varech, *al.* vareſque, *unde Normannor.* veriſcum, *eo ſenſu: num à Saxon.* precca, *miſer, quod ultra modum miſer ſit qui naufragium paſſus: num à Sax.* brece, *al.* bryce, *unde noſtratium* **breach**, *fractio, ruptio*; b. *in* w. (*quæ pro unâ literâ apud Germanos ferè habita, ut in voce* Vaſſallus *jam monitum*) *mutato. Sanè Belgæ naufragium vocant* **Schip-breke**, *Germ.* **Schiff-bruch.** *Imò & Saxones (ſi chartæ regis Edgari monachis Rameſienſibus datæ, apud Clementem Reinerum, Apoſtolat. Benedictinor. Append. par.* 2. *p.* 48. *Scriptura* 41. *fides ſit adhibenda*) rypbrech, *potius* rcypbrece. *q.d.* navis fractio. *Verum tamen ut dicam, parum refert an vocem eo ſenſu habuerunt Saxones, necne: cum naufragium quandoque ſit, quod in* Wrecki *cauſam non incidat, ut id quod acciderit longè à litore, puta in vaſto mari, vel oceano*; *quod nihil ad* Wreckum *noſtrum, non naufragium propriè, ſed emolumentum ejus aut commodum fiſco cedens, ex bonis ſc. poſt naufragium, vi ventorum & fluctuum ad litora devolventibus, ſignificans. Unde vocem à Gallico* varech, *ejuſmodi res ſignante, mihi videtur corruptam, ac à Normannis huc adductam.*

[a] *V. Bract. fo.* 120.*a.*

Wriſte.] 856.15. *Carpus, quo ſenſu hodieque voce utimur.*

Wykettum.] 2063. *penult.* 2064. 5, 12. *Idem quod Belgis* **Wicket**, *Gallis* Guichet. *i. porticula, forula, oſtiolum. Vulgò hodieque*, **a Wicket.**

X

XII. hyndus.] 762.60. 763.15. 767.31. *Vide* Hyndenus homo.

Z

Zucara.] 1245. 60. *ab Arab.* Zuchar, *unde Græc.* Σάχαρ, *Latin.* Saccharum. *Angl.* **Sugar**, *eopſe ſenſu.*

AD-

ADDENDA.

BUlch.] 2007. 13. *Fortasse legendum* busche, *quod Gallis, ligni sive arboris stipes, caudex, vel truncus.*

Childewite.] 1431. 42. *Ancillæ (quam aliàs* nativam *Forenses vocant) absque domini veniâ, gravidatæ, vulgò impregnatæ, mulcta: sive in ancillam ita delinquentem animadversio. à* child, *puer, proles; &* wite *mulcta, animadversio. Vide Spelmanni Glossar. in* Lairwite.

Emal.] 2038.17. *A Gallico* email, *quod nobis hodie* amell, *&* enamell, *encaustum.*

¶ P*Reter has, amice Lector, si quæ hujus farinæ voces, nostram hic illic observationem omnino fugientes, tibi occurrant aliæ; quod in opere tam longo, & quasi ex tempore perlecto, neutiquam mirandum, cum maximè vel oculatissimum* Bernardum *omnia sciamus non vidisse, & bonus quandoque dicatur dormitasse* Homerus: *incuriam mihi ne objicias velim, qui ne unam quidem sciens prudensque præterivi. Voces autem phrasesque sic casu & festinatione prætermissas, si colligere, mihiq; transmittere tu digneris; eas omnes, pro virili explicatas, cum gratiarum actione, tibi, nec tardè, me spondeo remissurum: saltem in futuro nostrarum historiarum tomo, brevi (si præsens tibi gratus fuerit) emittendo, has à me (si Deo placet) expectes illustrandas. Hosce interim labores nostros, tuî causâ & commodo susceptos, æqui bonique consule.*

Q*Uasdam etiam alias ejusmodi voces in hoc opere non repertas, occasione datâ potius quàm petitâ, interdum exposuimus: Has autem, ut à cæteris meliùs discernantur, (cum locis ubi inseruntur) hîc denuo recensendas duximus: viz.*

AVer de pois.] *Vide* Hustengum.
Aurifrisium.] *Vide* Brudatus.
Contenementum.] *Vide* Tenementum.
Culvertagium.] *Vide* Fridwita.
Erthmiotum.] *Vide* Bilage.
Exguardium.] *Vide* Consideratio Curiæ.
Firmam dealbare.] *Vide* Firma.
Forbatudus.] *Vide* Orgilde.
Furst.] *Vide* Respectare.
Herthamon.] *Vide* Mundbrece.
Hustingi pondus.] *Vide* Hustengum.
Lourgulary.] *Vide* Burgaria.
Parvisium.] *Vide* Triforium.
Selda.] *Vide* Stallage.
Tassale.] *Vide* Tassare.
Tenmantale.] *Vide* Decima.
Tenseriæ.] *Vide* Tassare.
Troy-weight.] *Vide* Hustengum.
Vastellus.] *Vide* Simenellus.
Wastellus.] *Vide* Simenellus.
Witereden.] *Vide* Wita.

CORRIGENDA.

ARnaldia.] *post alopecia, dele quæ ibi, & eorum loco hæc substitue: quæ vox, cum à vulpe (quæ Græcè ἀλώπηξ) sit, fortasse* renaldia, *& per metathesin* arnaldia, *à Gallis interpretata est, qui vulpem* renard, *Angli verò* renald, *appellant. Hoc si non est, loci fortasse vel regionis nomen fuerit. Medici viderint.*

Buccellus.] ——mið bẏtte ẏcẏllinge, *&c. Ita Textus Roffensis quo usus sum exemplar: codex autem ipse à me nuperrimè consultus:* mið bẏtt ẏẏllinge. *i.e.* cum doliorum (*vel,* utrium) impletione. bẏtt *enim Saxon. uter, dolium:* ẏẏllinge, *ut nobis hodieque, impletio.* Buccellus *itaque fortè à Gallico* bouteille, *quod Anglis* a bottle, *uter sc. sed & ab eodem* bẏtt, *nostrum* butt, *pro dolio.*

Grisia pellis.] *post* episcopo 34. *adde: Fortasse tamen vestis pretiosa, ex animalculo, Gallis* gris *dicto, intelligenda.*

E*Rrata cætera, sive nostra, sive typographica, candidi lectoris correctionem & patientiam expectant.*

Scriptura

Scriptura Saxonica, de Dunelmensis *urbis situ, &c. ad fidem codicis MS.* Simeonis, *loci monachi, col.76. exhibita, hîc denuò recognita, gravioribus à mendis repurgata, & (ad verbum) Latinè reddita.*

Is ðeoſ burch breome ᵹeond Breotenrice. ſteopa ᵹeſtaþolad. ſtanaſ ymbutan ƿundrum ᵹeƿæxen. ƿeor ymbeornað. ea yðum ſtronᵹe. ⁊ ðer inne ƿunaþ feola fiſca cynne. on floda ᵹemonᵹe. ⁊ ðær ᵹeƿæxen iſ ƿuda fæſtenne micel. ƿunað in ðem ƿycum ƿylda deor moniᵹe. in Deopedalum deora unᵹerim. Iſ in þere byrie eac bearnum ᵹecyþed ðe arferta eadiᵹ Cutberht. ⁊ ðeſ clene cyninᵹeſ heafud Oſƿaldeſ Enᵹle leo. ⁊ Aidan biſcop. Eadberht ⁊ Eadfriþ. ⁊ eðele ᵹefereſ. Iſ ðere inne mid heom Æþelƿald biſcop. ⁊ breoma bocera Beda. ⁊ Boſil abbot. ðe clene Cuþbert on ᵹeoᵹoþe lærde. luſtum. ⁊ he ƿiſ lara ƿel ᵹenom Eardreþ. ⁊ mid ðem eadiᵹe inne þem myniſtre unarymeda reliquia. ðe monia ƿundrum ᵹeƿyrcaþ. ðæſ ðe ƿrit ſecᵹaþ. ðone drihtneſ ƿer domeſ bydeþ.

EST *hæc urbs celebris per* Britanniam: *ascensu arduo stabilita: petras* [habens] *undique mirè immensas.* **Weor** [fluvius] *circumfluit: amnis* [quidem] *fluctibus potens: & in eo manet multorum piscium genus,* [vel, piscium copia] *inter fluenta. Et ibi succrevit saltus ingens: manet in illis receptaculis ferarum multitudo, in* **Deopedale** *feræ innumeræ. Est in eâ urbe etiam filiis* [i. for. civibus] *cognitus, pius beatus* Cutbertus, *& illius casti regis caput* Oswaldi, *Anglici leonis: &* Aidanus *episcopus,* Eadbertus *&* Eadfridus, *& nobiles* [quidam] *socii. Est inibi cum eis* Æthelwaldus *episcopus & illustris scriptor* Beda, *&* Bosilus *abbas, qui castum* Cuthbertum *in juventute docuit, libens: & qui sapientem doctrinam bene imbibit,* Eardredus. *Et cum iis beatis, in illo monasterio innumeræ reliquiæ, (quæ multa miracula operantur, de quibus scripta loquuntur) Domini ibidem judicium præstolantur.*

In eorum gratiam qui Saxonicorum lectioni non assueverunt, Alphabetum Saxonicum hîc adjiciendum duximus.

A b c ꝺ Ɛ e ꝼ ᵹ h ı k l ᗰ n o p q ꞃ ꞅ ſ ꞇ u ƿ x ẏ Æ æ æ
A b c d E e f g h i k l M n o p q r S ſ t u w x y Æ æ æ

Ð ð þ ⁊ ꝥ ;
Th th th and that .

F I N I S.

INDEX *Rerum, Verborum, Personarum locupletissimus*; *ab* A. S. *digestus*.

Aldredus

Baronibus

Burgh

Pedibus

Lugdunum.

2393,

Eadrithus,

Ecla,

G.

H.

tan-

 1926,

Januensis

K.

L.

sum

M.

N.

Offa,

Otho

S.

T

Thomas

 240,

V.

W.

Walterus

mona-

Y.

Z.

FINIS.

INDEX COGNOMINUM.

Amice Lector,

Baronum nomina asteriscis notavimus; nec tamen omnium, cum haud facile fuerit omnes internoscere: Quin & ex his quos stellatos vides nonnulli forsan honore tantum equestri ornabantur. Reges, Duces, Comites, Archiepiscopos, Episcopos, Abbates, &c. in majori Indice invenies suo quemque loco repositos: Illuc scilicet hæ literæ, V. I. R. te mittunt. Vale, & operam nostram æqui boni consule.

A. S.

[Mm 2] Alex.

Henricus

C.

* Johannes

E.

F.

Eustachius

Willielmus

I.

K.

Willielmus

M.

M.

Simon

N.

O.

Robertus

Johanne

V.

W.

Y.

Z.

FINIS.

ERRATA.

In Præfatione Rogeri Twisdeni *militis.* *Pag.* 1. *lin.* 12. amicotm, *lege* amicorum. *lin. ead.* sollicitationibus, *leg.* solicitationibus. *p.* 2. *l.* 26. & ille de Ecclesia, *leg.* & Simeonis ille de Ecclesia Dunel. *p. penul. l.* 8. *ante finem.* Istiusmodi, *leg.* Hujusmodi.

Col. lin. lege
1, 9. reliq.
5, 19. agenda doc.
7, 20. quinq.
43. monast.
14. 29. extrinsecus
34, 37. Sexhelmi
47, 53. cædes
66, 46. Dunelmense.
80, 65. & socerum suum
86, 4. multorum
128, 56. muniti
133, 36. Cutheardus
182, 40. Norreganorum.
195, 17. Edmundi
337, 13. resistere
341, 61. altaria
344, 18. proficiendi
367, 7. assensa
377, 10. consuluit
402, 45. auxit
404, 3. oculus
405, 7. aperiri
420, 40. una comp.
421, 9. illam
430, 13. satisf.
438, 10. Norranhinbr.
456, 57. gelu
471, 11. campum
474, 65. Eadsinus
485, 34. insularum
489, 56. contumaciter
494, 14. solicitiore
495, 23. manticis
506, 26. accipiens
519, 19. Ricardo Comiti
526, 16. Historiographis.
532, 3. Octav.
535, 37. Episcopos
541, 20. ejus
553, 49. Deo, tibi
555, 37. vesperas
559, 20. horribile,
561, 49. Robertum B.
562, 26. *Jepte dicitur a filiis fuisse ejectus: sed fratres eum ejecerunt: nec filios habuit.*
563, 23. Evilmerodag
570, 14. impetravit,
588, 47. Prior Wint. electus in
607, 8. sacrosanctis
613, 28. reges Angl.
616, 31. felicior,
624, 64. exhortamur
636, 44. Rothomag.
639, 9. diligentia & s.
650, 15. *Doveram*
652, 3. Joas
659, 58. Octav.
62. regem
661, 10. inbibentes
665, 5. —larius, Arch.
666, 25. instrumenti
677, 33. monial.
690, 34. vos, sed
698, 16. Justitiariis,
59. præbendis
699, 66. M.C.xcvii. xvi.
704, 64. ratihabitionis
705, 63. Dominicæ
715, 26. prudentiæ
50. Munmirail,

Col. lin. lege
716, 58. Munmirail,
726, 43. Elle, quia
734, 23. lethi
44. detractione s.
736, 15. *pro* ut *lege* &
737, 60. Dominis
747, 43. laudabilis
749, 15. zelotypias
753, 30. *filicis*
755, 24. armamenta,
26. succutitur.
775, 34. Cudredus
787, 26. Oswinus
789, 6. Jacobo
792. 51. cœlestis
802, 26. postea
64. mœsta
808, 3. ut paulo sup.
810, 60. apes
815, 66. cap. xvii.
816, 55. Actuum xvii.
821, 4. homine quem
10. twihindo
831, 29. *pro* Ethelredo *l.* Plegmundo
30. xxiiii.
835, 4. virago vale.
838, 50 & 58. Wiltoniensis
51 & 63. Wintoniensis
845, 4. Wolfelmus
849, 58. & eos firm.
863, 53. amicior ;
895, 43. wealreaf.
897, 35. robaverit
898, 65. monetariis,
908, 14. cepit.
909, 42. —cus secundus
911, 28. ligna
914, 66. De
917, 39. domini fug.
56. relevationis
932, 59. Cicestrensem est
943, 67. socer suus
944, 50. socer suus
970, 1. cubiculariis
978, 27. lenocinando
1007, 36. *pro* glares *suspicor legendum* gladio res
1015, 1. declinaverant
36. *pro* asperima *forsan legendum apertissima*
1016, 30. Londoniensem
1026, 41. patria,
45. exercemini,
1032, 57. Henricus Wint.
1045, 40. quædam
1048, 35. facientes.
1055, 46. —rpret.
1056, 6. hæc tota
1058, 24. auræ
1059, 42. Siciliæ
1071, 8. Archifercensis,
1074, 22. variis
1087, 7. ebriati,
1089, 21. irrupturus. *vel* irrepturus.
1125, 4. abstulisse,
1132, 43. capere
1133, 5. Philippum Med.
14. errore tuam vel tuorum salutem
1194, 34. insolentiam

Col. lin. lege
1210, 24. ingressus
1222, 27. —ctam Baldewinus Cant.
1255, 39. —ter elegerunt,
1263, 13. *Eboracensis dicitur mortuus, quem diu post illud tempus vixisse constat. V.* 1281, 54.
57. sit restit.
1267, 18. inficiabantur
1268. 12. ineundum
1273, 20. baculo
1281, 50. inung.
1301, 30. gesta
1317, 48. vix sola
1332, 37. jurisdictionem,
1333, 6. celebrare,
1339, 51. gavisus
1356, 51. Warwellense
1370, 48. interfectus,
1373 48. aciebus
1374, 19. colloquii,
1414, 6. quærentes
1416, 20. *pro* his *l.* hic *vel* is
1420, 6. *ante* avunculum *deest* post, *vel* imitatus, *vel* sequutus, *vel aliquod simile.*
1424, 60. *pro* Ric. *l.* Rob.
1447, 1. implere suff.
1448, 4. Dominici
1473, 5. Conventus
15. varios sermones,
1481, 29. nec sui
1505, 3. eundem
1510, 4. abundantius
1521, 51. triduum
60. appellationem
1544, 64. Cantuariensis
1557, 17. cachinno
1558, 46. gavisi
1565, 52. Cantuariensem
1570, 64. Francia
1588, 9. oblationem.
1589, 61. monasterii
1595, 12. resarcire
1602, 29. cognoveris
42. differas
1617, 57. milliaria
1621, 8. insufficientes
1630, 25. Eleutherio
1638, 46 & 47. Lundonia, mortuo Leutherio. Ord.
1640, 26. papa Sergio, qui
1651, 26. *pro* Alexandro *l.* Benedicto. *Tunc enim Romæ sedit Benedictus IX.*
1656, 55. impenderet
1659, 13. *legendum forsan*, favebant Anselmo,
1660, 38. lassescente
45. Anno
47. —scopi
1671, 42. discessit
1672, 52. lento
1686, 24. metropolitani
1697, 1. *legendum forsan*, illustris,
1704, 32. *deest nonnihil.*

Col. lin. lege
1707, 20. Herveum Norwicensem, *male illic poni suspicor, cum nullibi mihi Herveius occurrat, qui Norvici sederit.*
1708, 50. immoramur ?
1711, 44. Cantuariæ
1713, 9. digrederentur,
1715, 4. papa Johannes Cajetæ natus,
58. siquidem
1716, 17. Augustoduni,
21. byzantios
25. acoluthum,
57. Canonem
58. revestiret
1728, 48. Bonifacio VIII.
1741, 13. quadringentorum
1749, 41. noster Greg.
1751, 25. femina
1752, 39. inquietare
1757, 45. proditent
1759, 16. Ethelberto,
1762, 56. sellam
1768, 58. conjunctus.
1772, 3 & 4. & Baldwyno Lichesfeldensi, & Adulfo Roffensi. *V.* 1640, 51 *&* 52.
28. — densis episcopus
64. axe *quid sit nescio.*
65. simulatæ
1773, 36. insperato
1779, 9. æstimet
1781, 35 *&* 36. parsimon.
1783, 9. paropside
1784, 2. monast.
1793, 26. archiep.
1795, 65. memoria
1798, 16. animabus
1802, 10. religiosis
1804, 50. assisteremus,
52. — mationis
1806, 22. reatum
1815, 10. analogium
1824, 16. subornatus, multis
1825, 24. districte
1837, 4. audiat
1840, 7. usi
1864, 9. cujusdam
1895, 38. dimissiones
1906, 57. veniam
1907, 46. confixionis
1914, 60. Papa iv.
1915, 41. vicariæ
63. dormitorium
1919, 19. homicidas
1924, 41. *pro* tempore *censeo* tepore *legendum, vel* torpore
1931, 54. optioni
1953, 39 sanioris
1955, 36. velitis
1972, 52. xenodoch.
1979, 18. juxta
22. promovendum
48. adstrinxit,
60. quidam cap.
1981, 67. præfixione
1987, 32. apostolica
1990, 10. iidem

1991,

Col. lin. lege

1991, 59. notariis
2003, 9.—sim. ccxciv
2010, 37. parilitate
2012, 44. unanimi
2013, 12. regis
2027, 39. perpetualiter
52. discordiæ
2037, 50. refectionem
58. parte
2050, 52. notariis
2067, 22. Papam Joh.
2082, 47. eminentia
2083, 9. ponderatis,
29. probrosa,
2087, 14. contingeret, *vel* contigerit
2092, 43. hameletto
2102, 54. impediri
2113, 34. arbitrum
2123, 34. omnium
2124, 23. fluminibus,
2150, 44. lenitiva,
51. intercludi,
2192, 10. Prioris S. Gregorii, & Archidiaconi Cant.
2198. 37. ambiguitatem
43. faciendam
2199, 38. diœcesis; de
2200, 28. poterant *vel* potuerunt
2216, 65. præfato
2218, 8. liberum
2220, 27. Wlselmus
2231, 16. Vitalianus i.
46. *pro* Conus *l.* Domus
2241. Sergius iii.
2274, 50. redditum
2290, 32. redditus
2293, 26 & 27. abbatiam nostram, ac situm,
46. cantariarum
2313, 23. Edwardum re-
2320, 8. *pro* Britannia *l.* Bi-

Col. lin. lege

thynia
2321, 10. *pro* pater *l.* frater
2342, 3. ventilarent, f.
13. terminandum;
2347, 46. *pro* suæ *forsan legendum* sævæ
61. *pro* Willielmus *l.* Walterus
2348, 12. solitudinis
2352, 41. Abbas fuit montis Cassini, venenoq;
2353, 10. duodenarium
2362, 5. archiepiscopio, sed ejus literaturæ
2366, 10. Dunwaldum
2369, 13. investituras
2372, 30. *pro* Waltero *l.* Ranulfo
2373, 50. Xliii.
2383, 14. Siciliæ
2389, 1. Ricardo *videtur mendosum.*
27. dormientes
2391, 44. Giraldus Cambr.
2393, 7. Andegaviæ
37. eunuchaverat,
2395, 42. *dele periodum.*
2401, 8. *pro* Oxoniensis, *l.* Saxoniensis,
2402, 30. proficiscendum
2404, 38. inultum
2412, 10. ista
38. Tydei
2424, 65. *pro* frater *l.* filius
2425, 5. *pro* xiii. *l.* iii.
2435, 22. *pro* secundus *l.* quartus
2439, 24. missis legatis
2440, 58. *pro* ii. *l.* ix.
2441, 66. præjudicium
2442, 14. Pharis.
2443, 30. versus. In dicto Conc. Lugdunensi quidam episcopi,

Col. lin. lege

qu. pr. e. R. Gr. L. episcopus, suis
2458, 66. Sicilia
2459, 1. *legendum forsan*, Palernam (*ut* 1011, 8.) & Messanam, & sic per medium Scyllæ
2460, 55. adiit,
2469, 9. *pro* Northamptonam *l.* Norram, *vel* Northam, *ut* 2470, 58.
2472, 48. contra regem
Ibidem, *& in margine*, *pro* 1220. *legendum* (*ni fallor*) 1295.
2482, 49. le roy
2484, 43. Trojana
59. & } 2485, 15. & } 48. } Cumbrorum
2487, 29. mortem
2490, 4. *forsan legendum* ipsis suorum pr.
28. *pro* timore *forte leg.* tenore
2491, 22. *forsan leg.* Deo Domino universali duos alios dominos habeamus, spir.
31. possimus,
2497, 34. regem
2509, 1. strenuitate
2510, 50. populo
2513, 37. Mccxcvi. *& in margine*, 1296.
2714, 46. poterant
2526, 25. *pro* plenas rex *forsan leg.* plena pax
2531, 45. Comitem
2539, 22. Lancastriæ Th.
2545, 21 & 41. Exoniæ
2547, 42. tres honourable le

Col. lin. lege

Roy de
2581, 46. *pro* Radulfus *puto legendum* Walterus
2583, 67 *pro* 1328. *l.* 1344.
2586, 31. *pro* capellano *forsan leg.* capitulo
2590, 38. Scotos,
2610, 61. per te
2628, 28. prodentes
66. *pro* Henrici *l.* Petri
67. *pro* Petrum *l.* Henricum
2632, 12. papa xi.
60. indictione
2635, 43. *pro* fuerunt *l.* furore
2646, 7. Apoc. 2 & 3.
2661, 35. simoniacus
2666, 2. saltavit,
2675, 6. Comites,
2679, 61. *pro* Radulfus *leg.* Walterus
2694, 4 & 5. *pro* Robertus Br. *l.* Nicolaus Br.
15. *pro* Johannes *leg.* Robertus
2697, 58. consuluerunt
2698, 41. Northumbriæ
2700, 15. —riensis, & Cancellarius Episc.
16. alii
27. prodere
34. consuluerunt
37. melancholia
2702, 23. Molineux
2705, 33. *pro* Robertus *l.* Nicolaus
40. Cicestrensis
2706, 5. elevabitur.
2710, 16. —matione
2729, 66. Viscont,
2746, 34. continetur.
54. Sequuntur objectiones
2757, 6. mandato.

FINIS.